PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS, ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA ECCLESIÆ SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA ; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA ; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA ; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA ; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA ; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA ;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., OPERA, RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA ; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR ; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA PRIOR,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIÆ GRÆCÆ A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIÆ, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. AMBÆ PARTES JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, 222 VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, 1110 FRANCIS VENIT : GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, ET 104 VOLUMINA IN 109 TOMIS, PRO PRIMA SERIE, NON EXCEDIT. POSTERIOR VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA 55 VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA AD 58 VOLUMINA TANTUM ATTINGIT ; DUM HUJUS VERSIO MERE LATINA 29 VOLUMINIBUS EST ABSOLUTA. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM 8, UNUMQUODQUE MERE LATINUM 5 FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUJUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT ; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. IDEO, SI QUIS TANTUM EMAT LICET INTEGRE, SED SEORSIM, COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO 9 VEL PRO 6 FRANCIS SOLUM OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES POSTERIORI PATROLOGIÆ LATINÆ SERIEI, PATRES AB INNOCENTIO III AD CONCILIUM TRIDENTINUM EXHIBENTI, APPLICABUNTUR. PATROLOGIA QUÆ MANUSCRIPTIS IN BIBLIOTHECIS ORBIS UNIVERSI QUIESCENTIBUS CONSTABIT, NECNON PATROLOGIA ORIENTALIS, CONDITIONIBUS SPECIALIBUS SUBJICIENTUR, ET IN TEMPORE SUO ANNUNTIABUNTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NOBIS NON DEFUERIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS LXXIX.

S. NILUS. HYPERECHIUS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA *THIBAUD*, OLIM *D'AMBOISE*, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO *D'ENFER* NOMINATAM, SEU *PETIT-MONTROUGE*, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1865

AVIS IMPORTANT.

D'après une des lois providentielles qui régissent le monde, rarement les œuvres au-dessus de l'ordinaire se font sans contradictions plus ou moins fortes et nombreuses. Les *Ateliers Catholiques* ne pouvaient guère échapper à ce cachet divin de leur utilité. Tantôt on a nié leur existence ou leur importance; tantôt on a dit qu'ils étaient fermés ou qu'ils allaient l'être. Cependant ils poursuivent leur carrière depuis 21 ans, et les productions qui en sortent deviennent de plus en plus graves et soignées : aussi paraît-il certain qu'à moins d'événements qu'aucune prudence humaine ne saurait prévoir ni empêcher, ces Ateliers ne se fermeront que quand la *Bibliothèque du Clergé* sera terminée en ses 2,000 volumes in-4°. Le passé paraît un sûr garant de l'avenir, pour ce qu'il y a à espérer ou à craindre. Cependant, parmi les calomnies auxquelles ils se sont trouvés en butte, il en est deux qui ont été continuellement répétées, parce qu'étant plus capitales, leur effet entraînait plus de conséquences. Les petits et ignares concurrents se sont donc acharnés, par leur correspondance ou leurs voyageurs, à répéter partout que nos Éditions étaient mal corrigées et mal imprimées. Ne pouvant attaquer le fond des Ouvrages, qui, pour la plupart, ne sont que les chefs-d'œuvre du Catholicisme reconnus pour tels dans tous les temps et dans tous les pays, il fallait bien se rejeter sur la forme dans ce qu'elle a de plus sérieux, la correction et l'impression; en effet, les chefs-d'œuvre même n'auraient qu'une demi-valeur, si le texte en était inexact ou illisible.

Il est très-vrai que, dans le principe, un succès inouï dans les fastes de la Typographie ayant forcé l'Éditeur de recourir aux mécaniques, afin de marcher plus rapidement et de donner les ouvrages à moindre prix, quatre volumes du double *Cours d'Écriture sainte et de Théologie* furent tirés avec la correction insuffisante donnée dans les imprimeries à presque tout ce qui s'édite; il est vrai aussi qu'un certain nombre d'autres volumes, appartenant à diverses Publications, furent imprimés ou trop noir ou trop blanc. Mais, depuis ces temps éloignés, les mécaniques ont cédé le travail aux presses à bras, et l'impression qui en sort, sans être du luxe, attendu que le luxe jurerait dans des ouvrages d'une telle nature, est parfaitement convenable sous tous les rapports. Quant à la correction, il est de fait qu'elle n'a jamais été portée si loin dans aucune édition ancienne ou contemporaine. Et comment en serait-il autrement, après toutes les peines et toutes les dépenses que nous subissons pour arriver à purger nos épreuves de toutes fautes? L'habitude, en typographie, même dans les meilleures maisons, est de ne corriger que deux épreuves et d'en conférer une troisième avec la seconde, sans avoir préparé en rien le manuscrit de l'auteur.

Dans les *Ateliers Catholiques* la différence est presque incommensurable. Au moyen de correcteurs blanchis sous le harnais et dont le coup d'œil typographique est sans pitié pour les fautes, on commence par préparer la copie d'un bout à l'autre sans en excepter un seul mot. On lit ensuite en première épreuve avec la copie ainsi préparée. On lit en seconde de la même manière, mais en collationnant avec la première. On fait la même chose en tierce, en collationnant avec la seconde. On agit de même en quarte, en collationnant avec la tierce. On renouvelle la même opération en quinte, en collationnant avec la quarte. Ces collationnements ont pour but de voir si aucune des fautes signalées au bureau par MM. les correcteurs, sur la marge des épreuves, n'a échappé à MM. les corrigeurs sur le marbre et le métal. Après ces cinq lectures entières contrôlées l'une par l'autre, et en dehors de la préparation ci-dessus mentionnée, vient une révision, et souvent il en vient deux ou trois; puis l'on cliche. Le clichage opéré, par conséquent la pureté du texte se trouvant immobilisée, on fait, avec la copie, une nouvelle lecture d'un bout de l'épreuve à l'autre, on se livre à une nouvelle révision, et le tirage n'arrive qu'après ces innombrables précautions.

Aussi y a-t-il à Montrouge des correcteurs de toutes les nations et en plus grand nombre que dans vingt-cinq imprimeries de Paris réunies! Aussi encore, la correction y coûte-t-elle autant que la composition, tandis qu'ailleurs elle ne coûte que le dixième! Aussi enfin, bien que l'assertion puisse paraître téméraire, l'exactitude obtenue par tant de frais et de soins, fait-elle que la plupart des Éditions des *Ateliers Catholiques* laissent bien loin derrière elles celles même des célèbres Bénédictins Mabillon et Montfaucon et des célèbres Jésuites Petau et Sirmond. Que l'on compare, en effet, n'importe quelles feuilles de leurs éditions avec celles des nôtres qui leur correspondent, en grec comme en latin, on se convaincra que l'invraisemblable est une réalité.

D'ailleurs, ces savants éminents, plus préoccupés du sens des textes que de la partie typographique et n'étant point correcteurs de profession, lisaient, non ce que portaient les épreuves, mais ce qui devait s'y trouver, leur haute intelligence suppléant aux fautes de l'édition. De plus les Bénédictins, comme les Jésuites, opéraient presque toujours sur des manuscrits, cause perpétuelle de la multiplicité des fautes, pendant que les *Ateliers Catholiques*, dont le propre est surtout de ressusciter la Tradition, n'opèrent le plus souvent que sur des imprimés.

Le R. P. De Buch, Jésuite Bollandiste de Bruxelles, nous écrivait, il y a quelque temps, n'avoir pu trouver en dix-huit mois d'étude, *une seule faute* dans notre *Patrologie latine*. M. Denzinger, professeur de Théologie à l'Université de Wurzbourg, et M. Reissmann, Vicaire Général de la même ville, nous mandaient, à la date du 19 juillet, n'avoir pu également surprendre *une seule faute*, soit dans le latin soit dans le grec de notre double *Patrologie*. Enfin, le savant P. Pitra, Bénédictin de Solesme, et M. Bonetty, directeur des *Annales de philosophie chrétienne*, mis au défi de nous convaincre d'une seule erreur typographique, ont été forcés d'avouer que nous n'avions pas trop présumé de notre parfaite correction. Dans le Clergé se trouvent de bons latinistes et de bons hellénistes, et, ce qui est plus rare, des hommes très positifs et très-pratiques, eh bien! nous leur promettons une prime de 25 centimes par chaque faute qu'ils découvriront dans n'importe lequel de nos volumes, surtout dans les grecs.

Malgré ce qui précède, l'Éditeur des *Cours complets*, sentant de plus en plus l'importance et même la nécessité d'une correction parfaite pour qu'un ouvrage soit véritablement utile et estimable, se livre depuis plus d'un an, et est résolu de se livrer jusqu'à la fin à une opération longue, pénible et coûteuse, savoir, la révision entière et universelle de ses innombrables clichés. Ainsi chacun de ses volumes, au fur et à mesure qu'il les remet sous presse, est corrigé mot pour mot d'un bout à l'autre. Quarante hommes y sont ou y seront occupés pendant 10 ans, et une somme qui ne saurait être moindre d'un demi million de francs est consacrée à cet important contrôle. De cette manière, les Publications des *Ateliers Catholiques*, qui déjà se distinguaient entre toutes par la supériorité de leur correction, n'auront de rivales, sous ce rapport, dans aucun temps ni dans aucun pays; car quel est l'éditeur qui pourrait et voudrait se livrer APRÈS COUP à des travaux si gigantesques et d'un prix si exorbitant? Il faut certes être bien pénétré d'une vocation divine à cet effet, pour ne reculer ni devant la peine ni devant la dépense, surtout lorsque l'Europe savante proclame que jamais volumes n'ont été édités avec tant d'exactitude que ceux de la *Bibliothèque universelle du Clergé*. Le présent volume est du nombre de ceux révisés, et tous ceux qui le seront à l'avenir porteront cette note. En conséquence, pour juger les productions des *Ateliers Catholiques* sous le rapport de la correction, il ne faudra prendre que ceux qui porteront en tête l'avis ici tracé. Nous ne reconnaissons que cette édition et celles qui suivront sur nos planches de métal ainsi corrigées. On croyait autrefois que la stéréotypie immobilisait les fautes, attendu qu'un cliché de métal n'est point élastique; pas du tout, il introduit la perfection, car on a trouvé le moyen de le corriger jusqu'à extinction de fautes. L'Hébreu a été revu par M. Drach, le Grec par des Grecs, le Latin et le Français par les premiers correcteurs de la capitale en ces langues.

Nous avons la consolation de pouvoir finir cet *avis* par les réflexions suivantes : Enfin, notre exemple a fini par ébranler les grandes publications en Italie, en Allemagne, en Belgique et en France, par les *Canons grecs* de Rome, le *Gordil* de Naples, le *Saint Thomas* de Parme, l'*Encyclopédie religieuse* de Munich, le recueil des *déclarations des rites* de Bruxelles, les *Bollandistes*, le *Suarez* et le *Spicilége* de Paris. Jusqu'ici, on n'avait su réimprimer que des ouvrages de courte haleine. Les in-4°, où s'engloutissent les in-folio, faisaient peur, et on n'osait y toucher, par crainte de se noyer dans ces abîmes sans fond et sans rives; mais on a fini par se risquer à nous imiter. Bien plus, sous notre impulsion, d'autres Éditeurs se préparent au *Bullaire* universel, aux *Décisions* de toutes les Congrégations, à une *Biographie* et à une *Histoire* générale, etc., etc. Malheureusement, la plupart des éditions déjà faites ou qui se font, sont sans autorité, parce qu'elles sont sans exactitude; la correction semble en avoir été faite par des aveugles, soit qu'on n'en ait pas senti la gravité, soit qu'on ait reculé devant les frais; mais patience! une reproduction correcte surgira bientôt, ne fût-ce qu'à la lumière des écoles qui se sont faites ou qui se feront encore.

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM V, ANNUS 450.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ ΑΒΒΑ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ

S. P. N. NILI

ABBATIS

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA;

VARIORUM CURIS OLIM,

NEMPE :

LEONIS ALLATII, PETRI POSSINI, JOS. MARIÆ SUARESII, FRANC. COMBEFISII, J.-B. COTELERII,

SEORSIM EDITA,

NUNC PRIMUM IN UNUM COLLECTA ET ORDINATA,

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 11 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA *THIBAUT*, OLIM *D'AMBOISE*, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO *D'ENFER* NOMINATAM, SEU *PETIT-MONTROUGE*, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1865

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM V. ANNUS 450.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO LXXIX CONTINENTUR.

Quæ stellula prænotantur, inter opera S. Nili nunc primum comparent.

S. NILUS ABBAS.

(*a*) Hæc, typographorum oscitantia, locum non suum obtinent.

Parisiis. — Ex typis L. MIGNE.

NOTITIA

(Jos. Fessler, *Institutiones Patrologiæ*. Œnipont MDCCCLI, t. II, p 592.)

—

Fontes : *Ipsius sancti Nili Opera, præsertim Epistolæ, et Opuscula a P. Possino edita Parisiis* 1639 *in* 4°; *Photii cod.* 201 (p. 270); *Nicephori Callisti* Histor. eccles. *lib.* xiv, c. 54. — Subsidia : *J. M. Suaresii Index Operum S. Nili et liber chronologicus de vita S. Nili abbatis in edit. Opp. p.* 591-640, *et p.* 641-705; *Leonis Allatii de Nilis et eorum scriptis Diatriba*, § *IV, ad calcem edit. Epistolarum S. Nili Romæ* 1668; *Tillemont t. XIV*, S. Nile, p. 189-218; *Ceillier t. XIII, chap. III.* (p. 146-95); *G. Cave vol. I, p.* 428-29; *C. Bellarmin. et Labbe* De scriptoribus ecclesiasticis *edit. cit. p.* 172; *Cas. Oudin t. I, col* 1254-58; *J. A. Fabricii* Biblioth. Græc., *vol. X, p.* 3-17.

VITA S. NILI.

Sanctus Nilus, nobili loco natus, opibus ac eloquentia illustris, urbi Constantinopolitanæ præfectus erat, vel etiam, ut alii suspicantur, præfectus prætorio evasit, atque tunc temporis matrimonio junctus duos habuit filios. Etenim licet, supremo honoris apice potitus, bonorum omnium copia affflueret, rerum tamen divinarum amore permotus renuntiavit omnibus vitæ commodis et in solitudine pauper ac humilis soli Deo servire statuit. S. Joannes Chrysostomus, sive ante, sive post captum ejusmodi consilium, in pietatis studio et S. Scripturæ scientia eum instituit multumque promovit (*a*). Secessit igitur sub finem sæculi iv (*b*) cum filio Theodulo in montem Sinai, ut vitam asceticam ibi degeret ac ex monachorum consuetudine in perfectione Christiana proficeret (*c*). Vir admirandus mox omni virtutum genere rerumque divinarum scientia tantopere inclaruit, ut frequenter consultus epistolas quaquaversus dirigeret, in iisque vel de S. Scriptura, vel de Ecclesiæ doctrina, vel de morum institutione uberrime dissereret. Præterea nonnunquam ubi imminens periculum fidei aut turbatum Ecclesiæ statum cognovit, divinam veritatem strenue defendit contra hæreticos et paganos, abusus atque facinora ubivis reprehendit (lib. i, ep. 301; lib. ii, ep. 190, 285.) : nec ipsi etiam imperatori delinquenti pepercit; duces et præfectos, episcopos et abbates convenienter admonuit (*d*). Gravissima subinde afflictione tentavit illum Deus, cum hostili irruptione (c. a. 410.) per Saracenos facta (*e*) filius Theodulus, ob eximias virtutes jam clericali militiæ ascriptus, ab iisdem in captivitatem abduceretur; quem tamen Deo propitio iterum liberatum postea apud episcopum Elusæ invenit. Is utrumque, patrem et filium, non antea dimisit, quam impositis manibus sacro presbyteri honore ab ipso insignili essent. Reversi in montem Sinai votum patris, reddito sibi filio, perfectius Deo serviendi, junctis viribus exsecuti sunt (*f*). Scripsit S. Nilus ad ædificationem et instructionem monachorum usque ad a. circiter 430 (*g*).

(*a*) Nicephori Callisti *Hist. eccles.* lib. XIV. c. 54. 30. et 53. S. Nili Narratio I et II. in Opp. ed. Possini p. 4. et 13-16. Cf. Suares. l. c. p. 641-56. Leo Allat. l. c. p. 7-9. Tillemont l. c. art. I et II (p. 189-90. 193).

(*b*) Variæ sunt eruditorum sententiæ de tempore quo vixit S. Nilus. Ea autem sententia, quæ tradit, ipsum circa a. 390. abdicata præfectura in solitudinem se recepisse, haud obscuris locis epistolarum ejus et judicio gravissimorum auctorum innititur. Cf. Tillemont l. c. art. I et II. (p. 190. 191.) cum Not. 1 (p. 742-43); Ceillier l. c. art. I n. 1 et 2. (p. 146-47). Alii secessum S. Nili *paulo* serius collocant, nempe ad a. 404, cf. Leo Allat. l. c. p. 11-14. et Suares. l. c. p. 651. 656. 660. 667-68. et 692. P. Possin. in Opp. S. Nili p. 166-67.

(*c*) S. Nili Narrat. II et .. l. c. p. 14-17. 46. Menolog. Græc. ap. Leonem Allat. l. c. p. 8. Cf. Tillemont l. c. art. II (p. 191-193), Leo Allat. l. c. p. 15, et Suares. l. c. p. 656-57.

(*d*) Inde est, quod tanta epistolarum ejus multitudo ad nos pervenerit; sunt enim fere responsa ad consultationes undique ad ipsum delatas. Quanta porro dicendi libertate imperatoris Arcadii inique gesta contra S. Joannem Chrysostomum increpuerit, ostendit lib. III. ep. 279; lib. II. ep. 265. Vid. in eadem causa epistolas ad alios viros dignitate conspicuos, lib. I. ep. 309; lib. III. ep. 199. Nec minori fiducia ad famosum illum Gainam, Gothorum ducem, scripsit (lib. I. ep. 70. 79. 114. 115. 116. 205. 206. 286), ut eum ab Ariana hæresi reduceret.

(*e*) De tempore hujus incursionis Barbarorum, quam ipse Nilus fuse describit in suis Narrationibus de cæde monachorum montis Sinæ et captivitate filii sui Theoduli (Nili Opp. ed. P. Possini Paris. 1638), Eruditi fere inter se conveniunt, dum juxta S. Hieronym. ep. 126. n. 2. et S. Augustin. ep. 111. n. 1. eam ad annum circiter 410. referunt. Cf. Suares. l. c. p. 666. Tillemont l. c. art. VIII (p. 405) et t. XII. S. Jérôme Not. 82. (p. 660).

(*f*) S. Nili Narrat. VII. l. c. p. 120-25. Cf. Tillemont l. c. art. VIII. (p. 204) et Suares. l. c. p. 692-93.

(*g*) Sunt, qui conjectura ducti vitam S. Nili usque ad a. 451. seu ad tempora imperatoris Marciani protrahendam putent, ut Leo Allat. l. c. p. 8-14. et Suares. l. c. p. 698-700. Verum calculus, quem ego in Vita S. Nili sequendum duxi, posthabito Menologio Græcorum aperte mendoso, his momentis innititur : Tempore incursionis barbarorum (a. 410.) Nilus vocatur *senex* (Narrat. VI et VII. ed. Possini p. 96. et 113-14); Theodulus filius, quo tempore Nilus mundo valedixit, tenellæ adhuc ætatis erat (νήπιοι κομιδῇ Nili narrat. II. ed. Possini p. 15); denique post illam Barbarorum incursionem miramque Theoduli liberationem episcopus Elusæ jugum sacerdotalis dignitatis (τὸν ζυγὸν τὸν ἱερατικὸν Nili Narrat. VII. ed. Possini p. 124) ei imposuit, ac proinde annum tricesimum Theodulus

1344

OPERA S. NILI.

Scripta S. Nili in plura genera commode dividuntur :

I. *Opera, quæ de virtutibus præcipuis vitiisque oppositis agunt*. — II. *Opera quæ ad vitam monasticam sive ipsius Nili, sive monachorum generatim pertinent*; — III. *Sententiæ breviores*; — IV *Epistolæ*.

I. OPERA DE VIRTUTIBUS ET VITIIS.

1. *Peristeria* (*ad Agathium*, πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα) (*a*) seu *Tractatus de virtutibus excolendis et vitiis fugiendis* agens exemplo Peristeriæ clarissimæ eo sæculo feminæ (*b*), ab Agathio monacho plurimum commendatæ. Ibi cum auctor adhuc in urbe degens lucubrationis hujus ansam enarrasset (sect. I), *de virtutibus ac vitiis* singillatim agere instituit, totumque Opus *tribus partibus* absolvit. *Pars prima* complectitur ea, quæ hominem seorsim consideratum perficiunt; ibi temperantiam seu abstinentiam (ἐγκράτεια), quæ corporis necessitates moderatur (sect. II); intentionis puritatem, quæ animum in omnibus ad Dei gloriam dirigit (sect. III); egregium denique virtutis subsidium, piam scilicet lectionem et orationem, quæ certissime a Deo exauditur (sect. IV, c. 1-11.), summopere commendat. — *Pars altera* relationem hominis ad proximum concernit, ubi misericordiam et benignitatem in pauperes, exemplo divitis et Lazari proposito, explicat, docens, qua ratione tum vivus, tum moribundus bona terrena considerare atque tractare debeat, avaritiam vero et luxuriam condemnat (sect. IV, c. 11 — sect. IX, fin.)—*Pars tertia* ad necessarium certamen instruit. Istius pugnæ, a quo mortalium nemo immunis, origo e lapsu protoparentum repetitur; auxilium et liberatio apud Deum reperitur, cujus rei innumera fere exempla, inde a Josepho Ægyptiaco et Susanna proferuntur; tandem præsertim ex parabola Domini de operariis in vineam conductis (Matth. xx.) merces præclara legitime certanti promittitur, et hinc sublimius in perfectionem omnigenam studium provocatur (sect. X, XIX, II.) (*c*)

2. *Tractatus de Oratione* (λόγος περὶ προσευχῆς) (*d*) insignis constat ex Præfatione et 153 Capitibus. Postquam in præfatione Operis occasionem exposuit, de ipsa oratione fuse disseruit. Duplicem orationis modum, practicum et speculativum, promiscue describit; quid orandum sit, docet; veræ orationis præstantiam et dotes, præparationem immediatam et mediatam, orationis tempus, ejusque efficaciam contra tentationes, præsertim dæmonum, remedia contra distractiones, etc., brevibus capitulis exhibet.

3. *Tractatus de octo spiritibus malitiæ* (*e*), egregiis præceptis ac monitis refertus est. Ibi stylum libri Proverbiorum imitatus, aptissimis et elegantissimis similitudinibus usus, octo vitia capitalia pertractat, eorum malitiam atque noxias describit sequelas, qua ratione debellari possint ostendit, virtutes quoque singulis oppositas vehementer inculcat. Incipit a commendanda temperantia (ἐγκράτεια), quam veluti principium vitæ, exercitio Christianarum virtutum dicatæ, proponit. Vitia autem, quæ impugnat, hæc sunt : Gula (c. 1-3),

jam impleverat; quæ omnia mirum in modum conspirant, si a. 390. S. Nilus in solitudinem se recepit fortasse quadragenarius, Theodulus vero tunc decennis erat, et vita S. Nili, quæ citra dubium ultra a. 426. protrahebatur, ut liquet ex ejus Operibus (cf. Tillemont l. c. art. IX et X. p. 206. 209-210), circa a. 430. vel nonnihil serius ad finem pertigit. Is vitæ terminus inde probabilis redditur, quod complures ex ejus epistolis (lib. I. ep. 263. 267; lib. II. ep. 180. 292; lib. III. ep. 91. 92. item *De monast. exercit.* c. 45). Nestorii hæresin satis aperte feriunt et B. V. Mariam *Deiparam* diserte vocant, Eutychianismi vero impugnati nec vola, nec vestigium illic apparet.

(*a*) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 85-231. Tractatus iste citatur apud S. Anastasium Sin. *Quæstiones et Respons. de variis argumentis*, quæst. II. p. 24-27 (locus hic desumptus est ex sect. IV. c. 5 et 6. p. 102-3), quæst. XI. p. 134. (ex sect. VI. c. 2. p. 129) et quæst. XXI. p. 256 (ex sect. VII. c. 1. p. 130). Cf. Suares. in Opp. S. Nili p. 595-604. et p. 637. Tillemont l. c. art. X (p. 209), et Ceillier l. c. art. II. § II (p. 154-55).

(*b*) Haud improbabilis est eorum sententia, qui illustrem hanc feminam eamdem esse putant Alexandrinam Peristeriam, de qua Ischyrion diaconus Alexandrinus verba fecit in libello ad Leonem M., lecto in concil. Chalcedon. act. III (Mansi t. VI. col. 1013).

(*c*) Sectiones duæ postremæ (XI et XII) editori Suaresio (p. 604) potius *appendices* hujus operis videbantur; verum cum auctor hujus operis non semel liberius evagetur, stylus minime discrepet, argumentum scopo totius libri conveniat, eas partem ipsius operis efficere extra dubium mihi visum est.

(*d*) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 475-511. Ejus meminit Photius Cod. 201 (p. 270). Cf. Suares. in Opp. Nili p. 624 et 627. Tillemont l. c. art. XI (p. 211-12), et Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 9 (p. 162-64). Ex hoc tractatu desumpta sunt fere omnia, quæ in Apophthegmatis Patrum (Cotelerii *Monum. Ecclesiæ Græcæ*, t. I. p. 573-74) referuntur περὶ τοῦ Ἀββᾶ Νείλου.

(*e*) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 456-74, item in Auctuario Biblioth. Patrum Gr. Lat. ed. P. Combefis. *Paris.* 1672. p. I. p. 503-15. et cum Palladii *Dialog. de vita S. Joannis Chrysostomi* ed. Bigot *Paris.* 1680. p. 356-82 (cum vetustissima versione Latina). Ex hoc libro c. 4 (p. 459) deprompta est sententia, quam fertur dixisse Abbas Nilus in Vitis Patrum ed. Rosweydus lib. V. libell. 2. § 11 (p. 564). Cf. Suares. ibid. p. 622-24. Tillemont l. c. art. XI. (p. 211), Ceillier l. c. art. II. §. IV. n. 7. (p. 160-61), et Bigot in Præfat. Operis cit. sub finem. — Cotelerius in *Monum. Ecclesiæ Græcæ*, t. III. p. 185-219. alium edidit tractatum paulo fusiorem, qui inscribitur : *De octo vitiosis cogitationibus* — περὶ τῶν ὀκτὼ τῆς κακίας λογισμῶν, de quo sententia cl. Dupinii præ cæteris mihi probabilis videtur, qui videlicet statuit, tractatum a Suaresio et Bigotio editum esse originalem S. Nili, illum vero Cotelerii variis in locis esse interpolatum, eo fere modo, quo nostra etiam ætate vir quidam pius ac eruditus libris de imitatione Christi sententias plures ejusdem argumenti, optimo certe consilio et fructu, adjecit. Cf. Ceillier, l. c. art. II. § IV. n. 8 (p. 162).

luxuria (c. 4 — 6), avaritia (c. 7 — 8), iracundia (c. 9 — 10), tristitia (c. 11 — 12), acedia (13—14), vana gloria κενοδοξία c. 15 — 16), et superbia (c. 17 — 19).

4. *Tractatus ad Eulogium de vitiis, quæ opposita sunt virtutibus* (a), idem fere argumentum tractat modo nonnihil diverso, dum scilicet octo vitia principalia eisque oppositas virtutes : gulam ac temperantiam, luxuriam et castitatem, avaritiam et voluntariam paupertatem, tristitiam et gaudium in Domino, iram et longanimitatem, acediam et laborum tolerantiam, vanam gloriam et vanæ gloriæ fugam, postremo invidiam paucis verbis depingit.

5. *Tractatus de diversis malignis cogitationibus* (b), 27 capitibus constans, de tentationibus diabolicis agit, varias tentationum species describit, et qua ratione pravæ cogitationes ex triplice radice gulæ, avaritiæ ac humanæ gloriæ operante diabolo in homine oriantur, accurate ostendit, simul docens, quomodo iisdem valeamus resistere.

6. *Sermo* (λόγος) *in effatum illud Evangelii : « Nunc qui habet sacculum tollat.... et qui non habet, vendat tunicam suam et emat gladium »* (Luc. XXII, 36) (c). Verba ista, quæ sensu historico aptum sensum fundere haud videntur, allegorice explicantur, ita ut perquam ingeniose vestitus de exercitio habituque virtutis, inprimis de mansuetudine et humilitate, gladius vero de verbi divini studio et cognitione ad impugnandos fidei Christianæ inimicos accipiatur, variisque divinæ Scripturæ locis eum in sensum accommodatis hæc interpretatio illustretur (d).

II. OPERA S. NILI QUÆ AD VITAM MONASTICAM PERTINENT.

1. *Narratio de cæde monachorum in monte Sinai* (e). Historia hæc (ut ipse vocat Nilus p. 26), quæ in *septem narrationes* dividitur, describit ipsius Nili secessum in solitudinem montis Sinai, monachorum ibi degentium vitam, incursionem barbarorum et cædem complurium monachorum, filii sui Theoduli in captivitatem barbarorum abducti fata, tandem quomodo filius a patre inventus cum ipso pristinam solitudinem vitamque monasticam repetierit.

2. *Oratio in Albianum* (f), monachum Nitriensem, cujus vita, tanquam vitæ monasticæ exemplar et norma describitur ac imitationi proponitur.

3. *Tractatus de monastica exercitatione* (λόγος ἀσκητικός) (g) sua sponte in tres partes abit. Primum quippe originem et ideam vitæ monasticæ (seu *veræ philosophiæ*) describit, eamque sublimem vitæ monasticæ conditionem nimium quantum defecisse lamentatur (c. 1-21). Tum præpositos instruit exponens dotes in præposito monachorum requisitas, muneris ejusmodi officia et difficultates, unde infert nemini tantum onus quærendum esse (c. 21-41). Postremo ad monachos conversus eos ad strenue obeunda suæ conditionis munia, qualia sunt obedientia, terrenorum bonorum et affectuum abdicatio, pugna spiritualis contra passiones, gulam quippe, voluptatem et iracundiam, solitudinis amor et studium pietatis, multis iisque gravissimis verbis hortatur (c. 42 — 75).

4. *Tractatus ad Magnam de voluntaria paupertate* λόγος περὶ ἀκτημοσύνης) (h) continuatio

(a) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 451-55. Cf. Suares. ibid. p. 622. Opusculum hocce brevissimum, cui pauca quædam in fine deesse videntur (*vid.* cap. 1. conspectus totius libelli), simili, ast breviori modo vitia et virtutes describit, prout Scala S. Joannis Climaci.

(b) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 512-542. Auctor hujus tractatus (c. 23) ad tractatum suum de oratione, capitulis distinctum, remittit lectorem, unde S. Nilus aperte cognoscitur. Cf. Suares. ibid. p. 624. Tillemont, l. c. art. XI (p. 212), et Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 10 (p. 164-65).

(c) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 575-90. Cf. Suares. ibid. p. 627. Tillemont, l. c. art. XI (p. 212), et Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 12 (p. 195).

(d) Sunt et alii *Sermones S. Nili*, scilicet *duo in festum Paschatis*, et *tres in Ascensionem Domini*, quorum hodie nonnisi Epitome reperitur apud Photium cod. 276 (p. 835-41). Cf. Suares. l. c. p. 627, Tillemont l. c. art. XI (p. 212-13) et Ceillier, l. c. art. II. § IV. n. 14 (p. 166).

(e) *S. Nili Opera quædam nondum edita* Gr. et Lat. vulgavit P. Possinus, Parisiis, 1639. p. 1-126. Eadem historia Latine tantum ac pluribus in locis brevior, distincta in 15 capita, exstat in Actis SS. ed. Bolland. *Antverpiæ*, 1643. Januarii die 14. t. I. p. 954-66. Libri hujus summa cum laude meminit Nicephorus Callistus in *Histor. Eccles.* lib. XIV. c. 54. Cf. Possini Præfat. ad lectorem; J. Bollandus l. c. p. 953-54 et Addenda ibid. p. 1113-15; Suares. l. c. p. 627-28; Leonis Allatii Diatriba de Nilis, annexa Nili epistolis edit. Rom. p. 22-27, qui etiam ad calcem epistolarum S. Nili a se editarum exhibet varias lectiones ex codice quodam Romano in eam S. Nili historiam, quam ediderat P. Possinus; Tillemont, l. c. art. IX (p. 205-6), et J. A. Fabricii *Biblioth. Græc.* vol. X. p. 6-7.

(f) Exstat Gr. et Lat. inter *S. Nili Opera quædam nondum edita*, quæ vulgavit P. Possinus Parisiis 1639 p. 128-48. Cf. Possini Monit. et Notas (col. 585 et seq.) Tillemont, l. c. art. XIII (p. 215-18) cum nota 4 (p. 743-44).

(g) Opp. S. Nili, ed. Suares. p. 1-84. Tractatum istum veteres tanti fecere, ut plurimas ex eo sententias decerpserit S. Joannes Damascenus in sacris *Parallelis* et Antonius Melissa, *vid.* Joannes Damasc. op. laud. lit. A. tit. 6 (ex Nili op. *De monast. exercit.* c. 15), lit. E. tit. 18 (ex eodem op. c. 27 et 29.), lit. M. tit. 10 (ex eodem op. c. 64 et 66), lit. Π. tit. 5 (ex eodem op. c. 67), lit. Σ. tit. 4. 17. et 19. (ex eodem op. c. 54. 72. 67. et 14.); item Antonii Melissa (*Tiguri*, 1546, fol.) p. 85-86 (ex Nili op. *De monast. exercit.* c. 27 et 25), p. 144. (ex eodem op. c. 45), p. 141. (ex eodem op. c. 67), p. 151 (ex eodem op. c. 75). Varias quoque sententias ex hoc opere decerptas nescio quis epistolarum nomine S. Nilo tribuit; *vid.* infra col. 18, not. (b). Cæterum cf. Suares. l. c. p. 594-95. Tillemont, l. c. art. X. (p. 208-209) et Ceillier, l. c. art. II. § I (p. 151-153).

(h) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 233-320. Ex hoc opere decerptæ sunt sententiæ, quas reperire licet inter *S. Nili Sententias abducentes hominem a corruptibilibus*, n. 99-121. (Opp. S. Nili ed. cit. p. 566-72). Titulus vero : *Ad magnam diaconissam Ancyræ* huic operi minus recte præfixus videtur. Nam et titulus in codd. mss. variat, dum alii ha-

quædam operis de monastica exercitatione esse videtur. Ibi primo generatim rerum omnium terrenarum abdicationem suadet (c. 1 — 12.); dein triplicem distinguit voluntariam paupertatem, summam, mediam et infimam, quæ scilicet sola specie externa contenta est. Paupertatem summam coluere sancti, qui nulla rerum ad corpus pertinentium cura depressi ac providentiæ divinæ prorsus confisi possessiones abjecerunt, Deo soli atque saluti animæ viventes (c. 13 — 21). Paupertatem mediam præcipue monachis commendat, eam nempe, qua partem temporis insumunt labori manuum, ut corpori necessaria procurent, reliquum vero temporis impendunt orationi et lectioni (c. 21 — 29). Eos autem, qui in infimo gradu consistentes speciem tantum paupertatis præ se ferunt in habitu monachali, cæterum hominibus sæcularibus æmulantes dies noctesque curis atque negotiis corporalibus absumunt et bona terrena cumulare student, acriter increpat et ad meliorem frugem reducere conatur (c. 30 — 41). Tum bonos monachos, veræ paupertatis studiosos, benigne affatus instruit, quomodo ad Dei similitudinem tendere et, juxta Pauli apostoli doctrinam, ad sublimiorem perfectionem, qua homo in spiritu, non in carne vivit, pervenire (c. 42 — 51), quin et affectum ipsum ac sollicitudinem a rebus terrenis avellere atque meditationi divinæ legis atque naturæ semper intentos Dei voluntati perficiendæ omnem corporis æque ac mentis operam navare debeant (c. 52 — 64) : his denique monita quædam ad temperantiam, humilitatem et patientiam adjungit maxime pro iis, qui recens monachorum cœtui fuerant ascripti (c. 65— 67).

5. *Tractatus de monachorum præstantia* (*a*) fuse probat, quod iis, qui habitant in urbibus, præstantiores sint quiescentes in eremis. Thesin hanc ita potissimum confirmat, ut damna atque pericula conversationis inter homines, necnon solitudinis et quietis commoda spiritualia lectoribus ob oculos ponat (c. 1 — 9 et 21 — 27). Duplicem quoque objectionem solvit, quarum una infert : præclarum opus esse meritisque plenum, inter homines sæculares vitam agere, animarum curam gerere eosque in via salutis æternæ dirigere (c. 9 — 12) ; altera vero persuadet pericula non esse adeo metuenda, eo quod assuetudo malorum vim plurimum imminuat (c. 13 — 20).

6. *Tractatus ad Eulogium monachum* (*b*) præclaris refertus est monitis, quæ non solum vitam monasticam, sed Christianam in genere perficiunt. Tractat autem de peregrinatione a rebus terrenis (c. 2), de fortitudine, humilitate ac tolerantia (c. 3 — 5), de sectanda pace tam externa tum interna (c. 5 — 6), atque de discretione spirituum (c. 6 — 7). Docet præterea, quid in mœstitia et tribulationibus sit agendum (c. 7 — 8) : patefacit versutias et fraudes diaboli in pugna spirituali, atque instruit, quomodo oporteat passiones debellare, orationi insistere, manuum labores peragere, indefesso studio colere virtutes, ut mansuetudinem, paupertatem, continentiam, hospitalitatem, obedientiam veritati denique et charitati operam dare (c. 8 — 34).

III. SENTENTIÆ SEU ADMONITIONES.

Sententiæ seu Admonitiones S. Nili fere 200 (*c*) egregias veritates morales et asceticas breviter, perspicue, nervose, ingeniose enuntiant.

bent : *ad Moganum diaconum*, nec ullum in operis decursu reperitur vestigium, eum librum ad piam feminam esse scriptum, imo quæ cap. 65. continentur, vir sanctus ad feminam scribere vix potuisset, et cap. 42. 43. 51. 52. 64. viros aperte alloquitur, qui juxta cap. 1. et 65. iidem vel certe similes iis esse videntur, quos in libro *De monast. exercit.* instituerat. Cf. Suares. in Opp. S. Nili p. 604-6. Tillemont, l. c. art. X. (p. 209-10) c. Not. 3. (ibid. p. 743) et Ceillier, l. c. art. II. § III (p. 156-57).

(*a*) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 377-407. Ex hoc libro decerptæ sunt sententiæ, quas reperire est inter S. Nili *Sententias abducentes hominem a corruptibilibus*, n. 122-35 (Opp. S. Nili ed. cit. pag. 572-75). Cf. Suares. in Opp. S. Nili p 619-21. Tillemont, l. c. art. XI (p. 210-11) et Ceillier, l. c. art. 11. § IV. n. 5. (p. 159).

(*b*) Opp. S. Nili ed. Suares. p. 408-450. Cf. Suares. ibid. p. 621-622. Tillemont, l. c. art. X, (p. 208) et Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 6 (p. 159-60).

(*c*) *Sententiarum* (γνῶμαι) *seu Capitulorum* (κεφάλαια), quæ S. Nilo inscribuntur, collectiones quinque exhibet Suaresius in Opp. S. Nili p. 543-75 ; præterea sub titulo : *Nili episcopi et martyris capitula, seu præceptiones* de vita pie, Christiane ac honeste exigenda (κεφάλαια ἢ παραινέσεις) collectionem sententiarum 229 Gr. et Lat. edidit M. Neander. Basileæ 1559 in 4• recus. in *Monumentis SS. Patrum orthodoxographis ed. Grynæus, Basileæ* 1569 fol. t. I. p. 169-180, et sæp. (varias hujus collect. editiones etiam in Bibliothecis Patrum vid. in J. A. Fabricii *Biblioth. Græc.* vol. X. p. 7-9). Collectio hæc Neandri et Grynæi, quam Suaresius utpote jam impressam omittere voluit (licet postmodum, non adhibita justa diligentia, partem ejusdem inter Opera S. Nili a se edita imprimi fecerit, ut infra dicetur), proprie ex tribus constat partibus. Pars I complectitur 24 sententias ordine alphabetico digestas; pars II, quæ incipit : Φόβον ἔχε Θεοῦ 113 sententias continet ; pars III autem, cui addere oportet alias octo sententias, quas e quodam cod. ms. Romano eruit Suaresius et ad complendam Neandri Collectionem in sua Dissertatione de Operibus S. Nili publicavit, exhibet sententias eas, quæ a Suaresio inscribuntur : *Sententiæ abducentes hominem a corruptibilibus*, et quintam ipsius Collectionem. n. 1-98, efficiunt (Opp. Nili ed. Suares. p. 557-640). His perspicuitatis gratia præmissis genuinæ Nili Sententiæ, quas et Nicephorus Callistus *Histor. eccles.* lib. XIV. c. 54. laudat, eruendæ sunt. Haud exigua enim de istis sententiis oritur difficultas, dum codd. mss. alii S. Nilo, alii Evagrio easdem tribuunt, ut notat Suares. l. c. p. 611-13. et p. 624-27. item Coteler. *Monum. Eccles. Græcæ*, t. III, p. 543-47. In tanta confusione atque incertitudine auctores antiquos Græcos consulendos ratus, satis certa, ut mihi videtur, indicia reperi, quibus singulas Collectiones vero auctori restituerem. Suaresii collectio I, (Κεφάλαια 33 κατ' ἀκολουθίαν,

Epistolæ S. Nili magno numero circumferuntur; editio namque plenior epistolas ultra mille, divisas in IV libros, exhibet (*a*). Verum epistolæ pleræque non videntur integræ, sed potius totidem sententiæ breviores et interpretationes locorum S. Scripturæ, admonitiones, laudes vel reprehensiones, ex ejus epistolis imo et ex aliis operibus decerptæ, quibus ut plurimum additæ sunt variæ inscriptiones (*b*).

p. 543-48), II. (Sententiæ spirituales alphabet. pag. 548 51) et III. (Aliæ Sententiæ, p. 552-53) merito tum ex codd. mss. fide, tum ex auctoritate Veterum inter Opera Evagrii dudum relatæ sunt. -Suaresii Collectio IV (*Institutio ad monachos* (p. 553-56), ex iis, quæ ipse Suares, p. 626. affert, longe probabilius Evagrio adjudicatur, unde mirari subit, quod A. Gallandii summam in conquirendis undequaque Evagrii opusculis diligentiam fugerit. — Suaresii Collectio V (*Sententiæ abducentes hominem a corruptibilibus* p. 557-75.) in duas partes dividi potest n. 1-98. et n. 99-135; quarum posterior nonnisi assumentum est, huc non pertinens. Etenim nescio quis Operum S. Nili studiosus ex ejus libris *De voluntaria paupertate* et *de monachorum præstantia* sententias pulcherrimas ad verbum descripsit, in unum collegit, ibique adjunxit a n. 99-135 (p. 564-75). Remanet igitur proprie in collect. V. pars prior seu *Sententiæ abducentes*, n. 1-98 (p. 557-64). — Collectionis autem sententiarum, quam publici juris fecit M. Neander, et *post eum* J. Grynæus ac *Bibliotheca Patrum*, pars I ex Veterum testimonio Evagrium auctorem habet; citatur enim ex his sententiis alphabeticis sub nomine Evagrii n. 2. (S. Joannis Damasceni *Parallela sacra* lit. *A*. tit. 19.), n. 3 (Antonii Melissa ed. *Tiguri*, 1546, fol. p. 125), n. 7. (S. Joannis Damasc. *Parall. sacra*, lit. *Φ*. tit. 7), n. 17. (S. Maximi confessoris Capita theologica Serm. 30. in Opp. S. Maximi ed. Combefis. t. II. p. 617; item Antonii Melissa p. 50), et n. 23 (S. Joannis Damasc. *Parall. sacra*, lit. *O*. tit. 9.); cf. Cotelerii *Monum. Eccles. Græcæ* t. III. p. 544-45. Pars II et III hujus Collectionis inde a sententia: Φόβον ἔχε Θεοῦ complectitur 204 sententias, vel additis octo sententiis in Dissertatione Suaresii de Opp. S. Nili obviis, 212. Suaresius tamen non animadvertens sententias 91 postremas hujus Collectionis Neandri, quas partem III Collectionis Neandri supra vocavi, cum istis octo e cod. ms. Romano a se prolatis et teste codice ms. huc pertinentibus easdem ipsas esse 98 sententias, quæ partem priorem Collectionis V Suaresii, seu n. 1-98 (p. 557-64) efficiunt, eas hoc titulo: *Sententiæ abducentes hominem a corruptibilibus*, Nili Operibus denuo adjecit, uno fere numero discrepantes ab iis, quas Collectio Neandri, p. III, exhibebat. *Ista vero pars II. et III Collectionis Neandri, sæpius impressæ, vere S. Nilum auctorem habet;* citatur enim S. Nili nomine ex istis sententiis p. II (quæ incipit: Φόβον ἔχε Θεοῦ) n. 4. a S. Maximo l. c. serm. 2 (t. II. p. 531.) et in Antonii Melissa p. 10, item p. II. n. 69. a S Maximo l. c. serm. 18 (t. II. p. 588) et in Antonii Melissa p. 70; dein p. III (seu Sententiæ abducentes etc.) n. 7. ed. Suares. a S. Joanne Damasc. *Parall. sacra*, lit. *Υ*, tit 12, n. 55 ed. Suares. a S. Maximo l. c. serm. 47. (t. II. p. 647.) et in Antonii Melissa p. 135, n. 48. ed. Suares. a S. Maximo l. c. serm. 12. (t. II. p, 568) et in Antonii Melissa p. 38, denique n. 91. ed. Suares. a S. Maximo l. c serm. 49. (t. II. p. 650.) et in Antonii Melissa p. 139. Hæc paulo enucleatius et accuratius exponenda duxi, ut intricatæ quæstioni de variarum istarum sententiarum auctore nonnihil lucis afferrem. Cæterum de falso titulo: *Episcopi et Martyris*, qui genuinæ sententiarum Nili nostri Collectioni præfigitur, cf. Leonis Allatii Diatriba de Nilis, annexa ejusdem editioni Epistolarum S. Nili p. 16. 19-22, et Tillemont l. c. art. IX (p. 206-7).

(*a*) Duæ sunt epistolarum S. Nili editiones, scilicet: S. Nili Epistolæ Gr. et Lat. cum Notis ed. P. Possini, *Parisiis*, 1657 in-4° et: S Nili Epistolarum libri IV Gr. et Lat. ed. Leo Allatius. *Romæ*, 1668, fol. Editio Possini 355 Epistolas continet, editio Allatii 1061, inter quas habentur omnes epistolæ edit. Possinianæ præter unam epistolam 334. Versio tamen Possini longe melior est Allatiana. Editionem Allatii, utpote pleniorem, hic sequar.

(*b*) Paucæ videntur esse Epistolæ integræ, ex quibus certe præclaris damnum cognoscere licet, quod ex ista mutilatione pietas Christiana passa est, *vid.* lib. II. ep. 167; III. 43. 243. 257; IV. 1, quæ tamen postrema ob styli diversitatem S. Nilo abjudicatur. — Epistolæ, quæ nonnisi ex unica eaque brevi sententia constant, frequenter occurrunt ex Gr. lib. I. ep. 8. 11. 15. 35. 42. 47. 49. 94. 103. 176. 252. 300; lib. III. 47. et 48; lib. IV. 59. In lib. III. ep. 210. Coll. Possini ep. 149. exemplum luculentum habetur, qua ratione brevis ejusmodi sententia, ex majori epistola decerpta, tanquam epistola per se subsistens exhibeatur in edit. Allatiana, quod sæpius contigisse admodum verisimile est. Aliquando duæ vel plures epistolæ, quas singillatim numerat Allatius, haud obscure ex una eademque Nili epistola excerptæ sunt, ut lib. I. ep. 38-40. 55-57. 63-66. 80-81. 98-101 109-113. 145-147. 165-66. 311-12; lib. II. ep. 6-7. (cf. Possini ep. 277.) 91-92; lib. III. ep. 53-54. (cf. Possini ep. 30.) 109-110 (cf. Possin. ep. 66.) 130-31- (cf. Possin. ep. 90.) 139-40. (cf. Possin. ep. 97.) 201-3 (cf. Possin. ep. 145.) 205-7, (cf. Possin. ep. 147.) 209-211. (cf. Possin. ep. 149.) 217-18. (cf. Possin. ep. 153.) 229-30. (cf. Possin. ep. 161.) 233-34. (cf. Possin. ep. 164.) Imo una occurrit epistola (lib. III. ep. 33), quæ quatuordecim alias epistolas in se continet, scil. lib. II. ep. 93. 108-111. 135. 137-139. 140, majori ex parte, 239. 279. 317; lib. III. ep. 87. Aliæ epistolæ bis occurrunt, aliquando nulla, aliquando exigua mutatione, ut lib. I. ep. 151. — I. 73. et 67; II. 117. — II. 140. fin., II. 257. — III 293. — fin., III. 97. — III. 248, — III. 106. — III. 249. — III. 113. — IV. 10., III. 114 — III. 250., III. 160. — IV. 25. fin. III. 170. — III. 255. fin., III. 320. — III. 271. fin., III. 322. — IV. 59., IV. 7. — III. 59. 60 et 61., IV. 32. — III. 64 et 65. Multæ porro istarum Epistolarum ad verbum translatæ sunt ex Nili libro de monastica exercitatione, ex. gr. lib. II. ep. 54. ex cap. 3. 4, lib. II. ep. 55. ex cap. 41, lib. II. ep. 57. ex cap. 5, lib. II. ep. 60. ex cap. 16-17, lib. II. ep. 63. ex cap. 41, lib. II. ep. 64. ex cap. 41, lib. II. ep. 65. ex cap. 42, lib. II. ep. 68. ex cap. 47, lib. II. ep. 69. ex cap. 50, lib. II. ep. 70. ex cap. 66, lib. II. ep. 188. ex cap. 15, lib. II. ep. 196 ex cap. 21, lib. II. ep. 198. ex cap. 26, lib. II. ep. 239. ex cap. 54, lib. II. ep. 259. ex cap. 75. lib. II. ep. 264. ex cap. 2, lib III. ep. 119. ex cap. 9, lib. III. ep. 293. ex cap. 73. 74. 75, lib. III. ep. 328. ex cap. 72, lib III. ep. 332. ex cap. 35, denique ep. 334. ed. Possini (quæ sola desideratur in editione Allatii) ex cap. 71. Similiter lib. IV. ep. 6. desumpta videtur ex Nili Tract. ad Eulog. c. 29. Præterea lib. I. ep. 32. legitur in S. Gregorii Naz. orat. 21. n. 15. ed. Maur. lib. I. ep. 36. in S. Basilii M *Homil. in psal.* XXXII. n. 3. ed Maur., lib. I. ep. 247. in S. Irenæo *adv. hæres.* lib. I. c.

Epistolæ ejus partim sunt *dogmaticæ*, partim *exegeticæ*, partim *morales* et *asceticæ*.

Epistolæ dogmaticæ impugnant gentiles (*a*) atque Judæos (I. ep. 124 — 28); tum hæreticos in universum (*b*), ac in specie Gnosticos (I. 234. 248. 296) et Manichæos (II. 321. — cf. I. 117), Origenistas (I. 188 — 90) et Novatianos (II. 155. cf. III. 243), Arianos sive Eunomii asseclas (*c*), Macedonianos (I. 211. II. 210) et Apollinaristas (I. 257. 272. II. 40. 49). Præterea Dei quoque exsistentiam probat (I. ep. 19), naturam ejus describit (I. 47. 158. 216. III. 64), Dei providentiam nos docet (I. 59. 322. II. 179. 227), Trinitatem confitetur (I. 174. 255), Incarnationem Salvatoris nostri exponit (*d*), perpetuam Dei Genitricis Mariæ virginitatem astruit (I. 263. 269. 270. 271). Mali originem non ex natura, sed ex libero arbitrio repetendam docet (II. 299. 309. III. 22), peccatum originale haud obscure signat (I. 249. 328), ac totam de *justificatione* doctrinam satis clare exponit (*e*); Ecclesiæ quoque naturam et propagationem per apostolos paucis indicat (I. 117. 209. 258. 268. 275. 230. II. 181. 278. III. 16. 23. 28. 29). Denique animæ immortalitatem (I. 192), corporis resurrectionem (I. 109 — 118. 173. II. 78. 82. 170. 200. III. 120. 135), ac beatitudinem æternam astruit (II. 247. 250. 251. IV. 22).

Epistolæ exegeticæ phrases aut locos S. Scripturæ tum sensu litterali et historico (*f*), tum sensu allegorico (*g*) interpretantur.

Epistolæ morales et asceticæ insignem thesaurum continent, quo vita hominis Christiani ita excolatur, ut summam perfectionem attingat. In primis veram commendat *fidem* in Deum remuneratorem et Christum Salvatorem (*h*). *Spem* quoque nostram in Dei misericordiam et bonitatem frequenter confirmat, sive peccatis obnoxii sive tentationibus impugnati, sive casibus adversis pressi, sive rebus necessariis destituti simus (*i*); spei tamen adjungit *timorem* (I. 14. 96; III. 5. 136. 272. 276; IV. 22) et *patientiam* (III. 35. 68. 144. 305. 309). Pec-

8. n. 1. ed. Maur., lib. I. ep. 211. in S Basilii M. ep. 8. n. 10. ed. Maur., lib. III. ep. 13. in S. Chrysostomi homil. I. *De statuis*, n. 9-10., lib. III. ep. 24. in *Recognitionibus* Clementi Romano perperam ascriptis lib. II. n. 21-21. (ed. Lips.), lib. IV. ep. 14. in S. Basilii M. hom. 14. n. 8. ed. Maur.; denique lib. III. ep. 242. ad verbum est consarcinata ex S. Isidori Pelus. lib. I. ep. 402. 144. 424. lib. V. ep. 64. et lib. II. ep 275. (quæ postrema inter *Apophthegmata Patrum* pariter sub nomine *Abbatis Isidori Pelusiotæ* refertur in Cotelerii *Monum. Eccles. Græcæ*, t. I. p. 488) hæc pauca monuisse juvabit ad persuadendum, editionem epistolarum S. Nili multa desideranda relinquere artique criticæ latum adhuc campum in illis patere. Cf. etiam Leonis Allatii *Diatriba de Nilis* ed. cit. p. 27-29. Suares in Opp. Nili p. 633-34., J. A. Fabricii *Biblioth Græc.* vol. X. p. 11-13 et Ceillier l. c. art. III. n. 9. (p. 192.)

(*a*) Lib. I ep. 6. 56. 57. 75. 278. 282; lib. II. ep. 32. 39. 42. 145. 148. 151. 178. 280; lib. III. ep. 8. 16, cf. lib. I. ep. 229; lib. IV. ep. 32.

(*b*) Lib. I. ep. 204. 247. 256. 285. 315; lib. II. ep. 49. 123.

(*c*) Lib. I, ep. 16. 18. 70. 79. 114-16. 191. 193. 205-206. 219. 226. 286. 288; lib. II. ep. 39. 293. 297. 300. 323. In plerisque harum epistolarum loci S. Scripturæ, quos Ariani confirmandis erroribus suis adhibere solebant, paucis explicantur.

(*d*) Lib. I. ep. 88. 102. 149. 170. 171. 259. 272. 293; lib. II. ep. 40. 150. 187. 238. 289. 292; lib. III. ep. 91. 92. Plures ex his epistolis, præsertim I. 149, II. 292. III. 91. 92; satis aperte Nestorii errores feriunt, quamvis nomen hæresiarchæ istius nusquam appareat; unde forsan quis haud absque verisimilitudine conjiciat, non multo post a. 430. S. Nilum e vita abiisse.

(*e*) Vid lib. I. ep. 60. 61. 63-66. 104. 108. 131. 155. 157. 159. 175. 177. 197-98. 200. 208. 212-14. 220. 236. 260-61. 274. 299. 305. 316. 322. 328. 330. 333. lib. II. ep. 20. 27. 47. 48. 81. 85. 97. 123. 124. 143. 202. 214. 228. 230. 231. 245. 250-51. 260. 262. 267-68. 271. 272. 276. 298. 303. 314. 315. 317. 325-26. 328; lib. III. ep. 4. 5. 7. 17. 19. 24. 25. 85. 115. 135. 164. 166. 169-171. 177. 183. 187. 200-203. 226. 248. 255-56. 259. 262. 267. 274-75. 277. 288-89. 302. 308. 316. 324. 327; lib. IV. ep. 9. 15. 19. 20. 23. 27. 28. 33. 39. 43. 44. 48. Si quis has epistolas attenta mente perlegere voluerit, plenam S. Nili doctrinam de justificatione, prædestinatione, gratia et libero arbitrio, de bonis operibus eorumque mercede, convenientem doctrinæ concilii Tridentini sess. VI., facile inde cognoscet.

(*f*) Vid. ex. gr. 1. 7. 12. 14. 15. 17. 21. 23. 36. 55 57 62. 69. 72 77. 80. 81. 102. 104. 131. 132. 134. 135. 141. 145-47. 149. 150. 152-154. 172. 178. 192. 193. 200. 203. 204. 215. 216. 238. 249. 253. 262-63. 269. 271. 288. 305. 314. 318. 324; II. 9. 20. 24. 27. 33. 34. 76. 78. 86. 104. 121. 128. 143. 162. 169. 171. 186. 201. 228. 231. 233. 239. 243. 254. 255. 256 260. 276. 278. 306. 314. 316. 322. 324. 328; III. 14. 26. 27. 30. 35. 60. 68. 76, 84. 89. 104. 116. 120. 124. 136. 166. 67. 168. 183. 188. 191. 200. 219. 221. 277. 284, 293. 325. 333; IV. 5. 19. 25. 40. Varias quoque Græcas versiones S. Scripturæ Veteris Testamenti nonnunquam respicit, ut lib. III. ep. 38. 78. 191.

(*g*) Vid. ex. gr. I. 13. 51-53. 59, 60. 61. 63-66. 68. 76. 78. 84. 86. 90. 94. 96-101. 106 8. 118-22. 163-64. 179. 186-87. 195 96. 201-2. 208. 221. 223-24. 228. 240. 242-44. 246. 250-51. 254. 256. 258. 259. 264. 265-68. 273. 276. 285. 289. 304. 320-21. 325. 330. 33; II. 2. 5. 14-16. 52. 64. 68. 69, 72. 74. 75. 79. 80. 83. 93-95. 97. 99. 123. 127. 133. 141. 142. 144. 163. 166. 173. 174. 180. 181-83. 187. 188. 197. 198. 199. 232. 234-38. 240-41. 262. 263. 275. 282. 309; III. 1. 4. 5. 7. 10. 15. 20. 23, 25. 28. 34. 36. 38. 44. 53. 54. 65. 75. 83. 93. 109. 110. 112. 129. 137. 138. 165. 169. 174. 178. 180-82. 185-87. 190. 193-96. 201-4. 206-12. 220. 222. 225. 236. 240. 251. 253 55. 257. 259. 265. 271. 275. 291-92. 302. 310; IV. 2. 8. 10. 12. 13. 23. 27-30. 32. 45. 46. 47. 51. 55. Lib. II. ep. 223, ipse Nilus allegoricam explanandi rationem defendit. Cæterum prolixa hæc Epistolarum exegeticarum enumeratio, rogo, ne tædio lectorem afficiat, memorem, S. Scripturæ studiosis perquam commodum fore, si Nili interpretationes facili opera in rem suam convertere possint.

(*h*) Lib. I. ep. 8. 9. 101. 177. 198. 237. 313.; lib. II, ep. 17. 149. 165. 216. 264. 314. 327; lib. III. ep. 5. 18. 20. 33. 68. 126. 253. 269. 275. 284. 286; lib. IV. ep. 22. 46. Quantum fides hominem consoletur in obitu carorum, ostendit I. 311-12; II. 170.

(*b*) Lib. I. ep. 7. 10. 14. 22. 38-40. 123. 151. 230. 306. 324. 329; lib. II. ep. 17. 61. 94. 104. 174. 179. 185. 196. 222. 239. 269; lib. III. ep. 63. 68. 135. 142. 145. 146. 171. 172. 179. 197. 215, 216. 228. 237. 243. 262. 269. 270 274. 277. 315; lib. IV ep. 36-39. 42. 48.

catores frequenter ad conversionem et emendationem excitat, pœnitentiæ vim et modum præclare describens (*a*). Sæpissime autem de *tentationibus* agit, exponens, cur a Deo permittantur varium quoque tentationis modum ac gradum describit, et ipsas principales tentationes incredulitatis, blasphemiæ, superbiæ et vanæ gloriæ, gulæ et voluptatis, avaritiæ et iracundiæ, tristitiæ, timoris et acediæ sollicite cavendas ac fortiter superandas monet, simul præcipua tentationum remedia, fidem Christi et abnegationem sui ipsius, vigilantiam, humilitatem, obedientiam, patientiam, jejunium et vigilias, diligenter adhibenda suadet, ac tali pugnæ spirituali contra dæmones adversarios et affectus inordinatos, non minus necessariæ, quam utili, gloriosos triumphos et beatam quietem promittit (*b*). Casus autem adversos hujus vitæ, a Deo in salutem nostram ordinatos, non solum cum patientia et fiducia, sed et cum gratiarum actione animique exsultatione ferendos esse docet (*c*). Maxime tamen orationem perseverantem ad superandas tentationes et adversitates commendat, orationi psalmodiam ac diligentem S. Scripturæ lectionem adjungit, optimam denique ejus methodum et summam efficaciam docet (*d*). *Charitatem* quoque tum erga Deum, tum erga proximum, etiam inimicum, gravibus verbis inculcat (*e*). Ex fructibus autem charitatis *eleemosynam* (II. 149. 157. 230. 274. 298. 301—2, III. 7) et *continentiam* perfectam seu virginitatem (II. 31. 118, III. 298.) summopere laudat. — Aliæ epistolæ *monachos* præsertim respiciunt, eosdem laudant, instruunt, corrigunt (*f*), præsertim vagos et instabiles reprehendunt (I. 292. 295, II. 56. 62. 71-72. 117. 136, III. 119. 223.)

Nota I. *Fragmenta* quædam S. Nili Latine tantum exhibentur in Opp. S. Nili ed. Suares. p. 635 37. —*Liber ejus adversus gentiles* (de quo Nicephor. Callist. in *Histor. eccles.* lib. XIV. c. 54.) et *Liber de compunctione* (de quo ipse Nilus lib. III. ep. 11.) interciderunt. — *Expositio Cantici canticorum* ex S. Gregorii Nysseni, *Nili* et Maximi commentariis collecta, in qua singulorum loci ita permisti sunt, ut discerni haud queant, Gr. et Lat. exstat in *Biblioth. Patrum* Paris. 1654. t. XIII. —Cf. de his aliisque S. Nili Opusculis Leonis Allatii *Diatriba de Nilis*, editioni Epistolarum S. Nili subjuncta p. 16— 18. et p. 29— 31. Tillemont, l. c. art. XI. (p. 213) et J. A. Fabricii *Biblioth. Græc.* vol. X. p. 6. et 16—17.

Nota II. Opera S. Nili *spuria* hæc sunt : 1 *Tractatus* moralis (Opp. Nili ed. Suares. p. 321 — 26), cf. Tillemont l. c. art. XI. p. 210 ; Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 1 (p. 158) ; 2) *Epicteti Enchiridion* seu Manuale, forte a S. Nilo contractum et interpolatum (Opp. Nili ed. Suares. p. 327—53), cf. Leonis Allatii Diatriba de Nilis l. c. p. 31—33. Tillemont l. c. art. XI. p. 210. Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 2. p. 158 ; 3) *Narratio monachi Pachon* (Opp. Nili ed. Suares. p. 355.—57), cf. Tillemont l. c. art. XI. p. 210. Ceillier l. c. art. II. §. IV. n. 3. p. 158 ; 4). *Sermo dogmaticus de S. Trinitate*, qui est S Basilii M. epist. 8. cf. Tillemont l. c. art. XI. p. 210. Ceillier l. c. art. II. § IV. n. 4 (p. 158—59) ; 5) *Martyrium S. Theodoti Ancyrani* sub imp. Diocletiano passi, quod ab alio quodam Nilo auctore coævo scriptum exstat Gr. et Lat. in Gallandii *Biblioth Patrum*, t. IV. p. 114— 30, cf. ibid. Prolegom. cap. 7 ; 6) *Oratio supplex ad Deum contra barbarorum incursionem*, etc., quam nonnulli Nilo nostro ascribunt, Nilo cuidam juniori tribuenda est. cf. Oudin, t. I. col. 1256—58.

(*a*) Lib. I. ep. 54. 220. 304 ; Lib. II. ep. 82. 83. 143. 147. 163. 203. 229. 231. 239. 267. 303. 325. 326. 330; lib. III. ep. 4. 10. 11. 59-61. 63. 112. 129. 135. 137. 168. 171. 177. 200. 213. 227. 228. 254-57. 270. 274. 277. 302. 308. 323. 327 ; lib. IV. ep. 20. 21. 36. 39. 43. Cf. supra epistolas ad doctrinam de justificatione pertinentes, quarum complures etiam de pœnitentia agunt. Sacerdotes quoque monet, ne justo durius habeant pœnitentes, lib. III. 243.

(*b*) Lib. I. ep. 5. 10. 11. 20. 25-31. 67. 137. 144. 148. 151. 160. 163-64. 167-69. 183. 185-87. 217-18. 227. 233. 237. 275-77. 280. 284. 289. 294. 300. 307. 310. 313. 324-25 ; lib. II. ep. 1. 2. 12. 23. 28. 35. 38. 52. 59. 62. 70. 79. 80. 94. 95. 102. 106-9. 114. 137-39. 140. 160. 167. 172. 193. 196. 199. 224-25. 242. 244. 295. 299. 304. 318 ; lib. III. ep. 12. 13. 33. 40. 41. 46. 49. 50, 54. 66. 67. 71. 78-82. 94. 95. 97-99. 101-2. 105-7. 109-10. 121. 126-27. 130-31. 138. 143. 147-48. 153-55. 158. 164. 166. 175. 178. 181-82. 189. 194. 197-98. 204-12. 216-18. 220-22. 225. 228-31. 234. 237-38. 242. 244. 247. 249. 251. 265. 268. 271. 273. 276. 278. 282--83. 287-88. 291-94. 300. 301. 310. 316. 318. 322. 331. lib. IV. ep. 2. 4. 5. 6. 13. 29. 30. 40. 44. 45. 52-53. 55-58. 60. De tentatione incredulitatis III. 260, blasphemiæ I. 313, II. 91-92. 152, III. 99 ; superbiæ et vanæ gloriæ I. 36. 161-62. 238. 326, II. 31. 51. 58. 98. 99. 114. 126. 203. 221. 245. 259. 272. 287. 322; III. 31. 53. 55. 77. 94. 134. 145. 152. 176. 231-35. 250. 256. 329., IV. 3 ; gulæ I. 284. II. 59. 102. 160. 244, III. 46. 49. 106. 178. 242. 249. 268 ; voluptatis I. 222. 318. 323, II. 58. 69. 112. 159. 226. 234. 242. 284. III. 43. 78. 130-31. 143. 151. 165-66. 224-25. 288. IV. 6. 24. 26 ; avaritiæ II. 71. 129. 297-99, II. 147. 153. 177. 179. 192. 230. 285, III. 6. 123, 240 ; iracundiæ I. 11. II. 209. 280. 305. III, 1 ; tristitiæ, timoris et acediæ I. 231, II. 53. 129-32. 140. 193. 214. 226, III. 51. 142. 312, IV. 35. Ex his theoria tentationum juxta mentem S. Nili facili opera colligi poterit.

(*c*) Lib. I. ep. 12. 21. 37. 55. 58. 74. 103. 123. 183. 235. 245. 290. 302. 331 ; lib. II, ep. 3. 4. 21, 22. 43. 61. 98. 146. 193. 219. 222. 227. 236. 251. 258. 285. 334 ; lib. III. ep, 19. 26. 27. 29. 35. 50. 66-69. 71. 87. 88. 104. 108. 118. 122. 128. 144. 157. 161-65. 170. 173-74. 191. 211. 245. 281. 285. 304-5. 309. 321. 330 ; lib. IV. ep. 31. 40.

(*d*) Lib. I. ep. 4. 10. 24. 40. 50. 58. 86. 87. 107. 121. 137. 139. 165-66. 187. 196-97. 239-40. 323-24. 327. 330 ; lib. II. ep. 12. 23. 41. 58. 74. 118. 161. 167. 175. 196. 201. 222. 308. 322. 329 ; lib. III. ep. 2. 3. 36-38. 86. 90. 97. 117. 125-27. 144-45. 148. 155. 159-60. 164-65. 167. 179. 197. 217-18. 221. 224. 238-39. 245. 247. 253. 256. 261. 264. 266. 271. 273-74. 278. 282-85. 287. 292. 295. 306-8. 315. 318-20. 324. 333 ; lib. IV. ep. 12. 16. 25. 34. 36. 41. 60. 61.- De lectione S. Scripturæ. I. 83. 118-22. 262. 264, II. 36. 37. 135. 198. 223. 237. 253, III. 164. 262. 278. 295.

(*e*) Lib. I. ep. 105 ; II. 41. 93. 167. 217. 269. 281. 296. 298. 307. 313. 320. 332 ; III. 93. 111. 257 ; IV. 47.

(*f*) Lib. I. ep. 1. 34. 35. 46. 129. 171-82. 222. 232. 281. 287. 307. 331-32 ; lib. II. ep. 43-140. ad solos monachos directæ sunt, item II. 25. 29. 179. 245. 266 ; III. 32-40. 46-61. 66. 67. 72-74. 90. 98-102. 107-8. 114. 119. 123. 125. 143. 147. 150. 152-53. 192-93. 229-30. 237-39. 241-42. 246. 303. 309. 332 ; IV. 1. (valde dubia). 38. 41. 54. 60. De inclusis II. 96. De stylitis. II. 114-15.

CHARACTER ET DOCTRINA S. NILI.

Sanctus et egregius Pater Nilus, prout in concilio Nicæno II vocatur (*a*), non tam dogmata fidei, quam morum in scriptis suis exposuit. Variæ ejus lucubrationes thesaurum doctrinæ asceticæ comprehendunt (*b*); animi humani diversos motus intimosque recessus, malignas diaboli artes, benignam Dei misericordiam, multiplicem hominis pugnam, lapsum, victoriam, tam accurata cognitione, tenera sollicitudine, sincera charitate describit, ut nemo melius. Scripta ejus, vigore plena ac sententiis referta, similitudinibus elegantissimis nitent (*c*); et quamvis nervosa quadam vehementia excollant, dulcore tamen eximiæ charitatis omnia temperantur.

Doctrina ejus dogmatica, quæ ubique doctrinæ moralis fundamentum est, doctrinæ catholicæ apprime concordat, ut ex his patebit :

1. *Fides*, quæ initium est salutis, ***Dei simul et hominis opus*** esse, his verbis declaratur : « ***Nemo venit ad me***, ait Servator noster Christus, ***nisi ei desuper datum sit***. Non enim cuique obvia est fides in Christum; superiori namque impulsu indiget, cum vere credere generosi animi sit. Tali igitur animæ illa, quæ a Deo est, compunctio opus est, ut credat. Sed supernus quoque impulsus nostra eget electione et arbitrio. » Lib. II. ep. 288, Cf. Concil. Trid. sess. 6. cap. 6, et can. 3. 4.

2. ***Bona opera necessaria*** esse docet : « Veræ pietatis ratio duobus constat, dogmatibus piis et ***bonis operibus*** : unum igitur ab altero sejungendum non est. » Lib. II, ep. 161. Cf. Concil. Trident. sess. 6. cap. 11. 16. et can. 25.

8. ***Transsubstantiatio*** aperte proponitur : « Ante sacerdotis verba et Spiritus sancti descensum nudus panis et vinum, commune, quæ proponuntur, exsistunt; at post tremendas illas invocationes et adorandi et vivifici et boni Spiritus adventum non sunt amplius nudus panis et commune vinum, quæ apposita sunt in sacro altari, sed corpus et sanguis pretiosus et immaculatus Christi, universorum Dei, ab omnibus sordibus eos mundantia, qui cum timore et desiderio maximo illorum participes fiunt (*d*). »

4. ***De confessione peccatorum et satisfactione*** hæc habet : « Tu, o sacerdos, ne despicito, sed potius amplectere et fove cor contritum et humiliatum, et redipiscitor et salvato, non tantum fructus rerum probe gestarum gravis pretii a delinquentibus quærens et exposcens per opera studiosa (δι' ἔργων ἀσκητικῶν), sed et verba accipiens compunctorum pro peccato proprio et immensa cum animi dejectione tibi sua scelera confitentium (*e*). »

5. ***De invocatione sanctorum et sacris imaginibus*** dicit : « Omni in loco illis, qui per eosdem (sanctos martyres) Deum implorant, res omnes mirificas et præter exspectationem advenientes Domini Christi celeberrimi atque honore et nomine illustres certatores (martyres) possunt efficere. » — « Fixi atque virilis genii proprium est, in sacrario versus Orientem ædis sacratissimæ unam solamque crucem formare; una siquidem salutari cruce omne genus humanum servitute eximitur et desperatis ubique gentium spes bona effulget; narrationibus porro ex Veteri Novoque Fœdere quaquaversum manu pictoris optimi ædem sacram reple, ut litterarum rudes et divinarum Scripturarum lectionis nescii ex figuræ conspectu notitiam rerum optime gestarum eorum, qui vero Deo legitime deservierunt, acquirant et ad eorum res gloriosas atque præclaras certatim properent (*f*). »

EDITIONES. Sancti Nili Opera quædam nondum edita Gr. et Lat. ed. P. Possinus. *Paris.* 1639. in 4°. —S. Nili abbatis Tractatus seu Opuscula (omissis iis, quæ ediderat Possinus) Gr. et Lat. ed. Suaresius. *Romæ*, 1673, fol.— S. Nili Epistolæ (355) Gr. et Lat. ed. P. Possinus, *Parisiis*, 1657. in 4°.— S. Nili ascetæ, discipuli S. Joannis Chrysostomi, Epistolarum libri IV (quibus omnes prioris editionis epistolæ continentur, una excepta) Gr. et Lat. ed. Leo Allatius, *Romæ*, 1668, fol.—De his aliisque editionibus, quæ Latine tantum exstant, cf. Ceillier, l. c. art. III. n. 9. (p. 190.—93.) et Hoffmann *Lexicon bibliograph.* t. III. p. 141—45. Notari quoque meretur, textum Græcum Epistolarum Nili editionis Allatii multis mendis deformatum, versionem Latinam tam hujus editionis epistolarum, quam opusculorum editionis Suaresii multis in locis valde obscuram et implicatam esse.

(*a*) Concil. Nicæn. II, act. IV. (Mansi. t. XIII. col. 37.)

(*b*) *Epistolæ S. Nili ad spiritualem profectum plane conducunt*, Mabillon *Tract. de Studiis monast.* t. II. c. 20. (ed. Venetæ 1770. p. 172), item c. 21. (ibid. p. 180) et t. I. p. I. c. 15. (ibid. p. 55.).

(*c*) Vid. ex. Gr. lib. I. ep. 10. ; III. 153. 171. 261. IV. 26. 35.

(*d*) Ita lib. I. ep. 44. Similes loci occurrunt lib. I. ep. 99-101. II. 144. 233. 294 ; III. 39. 280 ; IV. 55. Cf. Concil. Trident. sess. 13. cap. 4. et can. 1. 2.

(*e*) Lib. III. ep. 243. Hinc et ἐξομολόγησις frequenter apud S. Nilum commemoratur, quæ tum confessionem, tum satisfactionem in se comprehendit, vid. lib. II. ep. 303. 326 ; III. 61. 63. 135. 171. 236. 243. 325. Cf. Concil Trident. sess. 14. cap. 5. 8. 9. et can. 4. 6. 12-14.

(*f*) Lib. IV. ep. 62. et 61. ex Concilio Nicæno II. act IV. (Mansi t. XIII. col, 31-38.). Cf. Concil. Trident. sess. 25. Decretum de invocatione sanctorum.

—

NOTITIA ALTERA.

(Leo Allatius, *Diatriba de Nilis*, ad calcem Epistolarum Nili, p. 7.)

Nilus eparchus Constantinopolitanus, ex eparcho monachus et asceta cum Theodulo filio.

Sed adest jam Nilus noster Asceta, cujus meminit Nicephorus Callixtus *Hist. ecclesiasticæ* l. xiv, c. 54, virtute, doctrina, atque eloquentia præstantissimi, quem Michael Neander quasi nullius pretii hominem *quemdam* vocat. Menologium Basilianum bibliothecæ Vaticanæ 14 Januarii: Ἄθλησις τῶν ὁσίων Πατέρων ἡμῶν τῶν ἐν Σινᾷ ὄρει τελειωθέντων. Ἀπὸ διαφόρων τόπων καὶ χωρίων οἱ ἅγιοι οὗτοι ὑπάρχοντες ἀφῆκαν τὸν κόσμον, καὶ συγγενεῖς, καὶ πλοῦτον, καὶ ἀπῆλθον ἐν τῷ ὄρει τῷ Σινᾷ, καὶ ἐγένοντο μοναχοὶ, δουλεύοντες μόνῳ τῷ Θεῷ, καὶ τρεφόμενοι ὑπὸ βοτανῶν ἀγρίων. Μετὰ τούτων δὲ ἁγίων ἦν καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος, ὁ γενόμενος ἔπαρχος Κωνσταντινουπόλεως, ἀνὴρ σοφὸς, καὶ εὐλαβής· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς διὰ τὸν Χριστὸν ἀφῆκε καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὸν πλοῦτον, καὶ ἐγένετο εἷς τῶν πτωχῶν μοναχῶν. Ἀλλ' ὁ διάβολος φθονήσας διήγειρε τὸ ἄγριον ἔθνος τῶν Βλεμμύων κατὰ τῶν ἁγίων Πατέρων· οὗτοι δέ εἰσιν οἱ ἀπὸ Ἀραβίας ἕως Αἰγύπτου κατοικοῦντες τὴν θάλασσαν Ἐρυθρὰν, καὶ ἐλπίζοντες εὑρεῖν πλοῦτον ἦλθον κουρσεῦσαι τοὺς Μοναχούς. Ὡς δὲ οὐδὲν εὗρον, εἰ μὴ ψιάθια μόνα, καὶ τοὺς ἁγίους τρίχινα φοροῦντας, καὶ οὕτως ἐτελειώθησαν. *Certamen sanctorum Patrum nostrorum, qui in monte Sina finem suæ vitæ sortiti sunt. Ex diversis urbibus et oppidis cum essent hi, mundo, parentibus, et divitiis renuntiatis, cum pervenissent ad montem Sinai, monachi effecti sunt, et soli Deo inserviebant, herbis silvestribus vitam sustinentes. Cum his sanctis vitam ducebat beatus Nilus in urbe Constantinopolitana quondam eparchus, vir doctus, et in Deum piissimus. Quin et ipse propter Christum, et gloria, et divitiis dimissis pauperculorum monachorum habitum induit. Verumtamen diabolus invidentia tortus immanem Blemmydum gentem concitavit contra sanctos Patres. Blemmydes sunt ab Arabia usque Ægyptum maris Rubri accolæ, qui divitiarum exspectatione erecti ad diripiendos monachos progressi sunt. Cum vero nihil amplius comperissent, quam tegeticula ex junco, sanctosque ipsos ex pilis confectis indumentis circumvestitos, in rabiem versi eos culpæ exsortes contrucidarunt. Et sic vitæ finem posuere.* Supra laudatus Callixtus loco dicto: Τῷ δὲ θεσπεσίῳ Νείλῳ πατρὶς ἡ τῆς Κωνσταντίνου ἐτύγχανε πόλις, ἧς τῷ περιόντι τῆς εὐγενείας, καὶ ἔπαρχος ἐχρημάτισε. Πλούτῳ δὲ βαθεῖ, καὶ δυναστείᾳ περιῤῥεόμενος ἀσκητικὴν ἀντηλλάττετο ἀγωγήν. *Admirando Nilo patria Constantinopolis fuit, cujus etiam propter egregiam generis nobilitatem præfectus fuit. Potentia, et opibus affluens, asceticam illis prætulit vitam.* Et Græcorum Menologium: Οὗτος πολὺς ἦν ἐν λόγοις ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαυρικίου ἔπαρχος Κωνσταντίνου πόλεως γνωριζόμενος, σεμνῇ δὲ γυναικὶ συζευχθεὶς, καὶ δύο τέκνα, ἄῤῥεν τε καὶ θῆλυ, ἀποτεκὼν, τὴν ἑαυτοῦ πέπεικε σύζυγον τὴν Κωνσταντίνου πόλιν καταλιπεῖν, καὶ τοῖς τῆς Αἰγύπτου μοναστηρίοις κατασκηνῶσαι, μερίσασθαί τε τὰ τέκνα, καὶ τὸν μὲν παραλαβεῖν τὸν υἱὸν Θεόδουλον, τὴν δὲ τὴν ἑαυτῆς θυγατέρα, καὶ οὕτω ποιήσαντες διέστησαν ἀπ' ἀλλήλων, καὶ ἐπεὶ ὁ μακάριος Νεῖλος τὸ ὄρος μετὰ τοῦ υἱοῦ κατειληφὼς συνῆν τοῖς Πατράσιν, καὶ τὰ ἑξῆς. *Celeber hic fuit hominum sermonibus, imperante Mauritio, urbis Constantinopolitanæ præfectura clarus. Qui honestissimæ matronæ junctus matrimonio, duobus ex illa susceptis liberis mare et femina, uxori persuasit, ut Constantinopoli relicta in Ægypti monasteria immigraret: partitique inter se liberos, ipse quidem Theodulum filium, illa filiam suam abducerent. Quo facto ab invicem sese disjunxerunt. Hinc cum beatus Nilus occupato monte cum filio sanctorum Patrum consuetudine frueretur, quidam ferarum instar repentes atque irruentes Barbari, ejus filium Theodulum cum multis aliis captivum abduxerunt.* Et Martyrologium Romanum: *Pridie Idus Novembris, Constantinopoli S. Nili abbatis, qui ex præfecto urbis factus monachus sub Theodosio Juniore doctrina, et sanctitate floruit.* Et tandem Menologium Sirleti die xii Novemb.: *Natalis S. Patris nostri Nili. Hic fuit sub imperatore Mauritio sanctarum Litterarum eruditione et sanctitate morum insignis, qui cum orationis facultate et rectæ vitæ exemplo plurimos ad virtutis studium excitasset, in pace quievit.*

Hic ut virus pravæ religionis, et petulantium sectariorum in pura claraque exulceranda veritate catholica animum infrenem prospicias, et in Callixtianæ Historiæ verbis superius adductis interpretandis malitiam, cum de nostro Nilo sermonem habet, repeto tibi verba Nicephori: Τῷ δὲ θεσπεσίῳ Νείλῳ πατρὶς ἡ Κωνσταντίνου ἐτύγχανεν πόλις, ἧς τῷ περιόντι τῆς εὐγενείας καὶ ἔπαρχος ἐχρημάτισε, πλούτῳ δὲ βαθεῖ, καὶ δυναστείᾳ περιῤῥεόμενος τὴν ἀσκητικὴν ἀντηλλάττετο ἀγωγήν. *Admirando Nilo patria Constantinopolis fuit, cujus etiam propter egregiam gentis nobilitatem præfectus fuit. Potentia et opibus affluens, asceticam illis prætulit vitam.* Quorum illa sententia est; licet nobilitate, dignitate; opibus et rebus aliis clarissimus, et in urbe omnium præcipua, viribus præemineret, nihilo-

minus amore Christi omnibus renuntiavit, et asceticam amplexatus, in Deo suo et Christo spem collocavit. Quod in tanti viri laudes reponendum est, easque eximias, assertore Callixto. Quid autem qui carni et mundo deserviunt, et bonam Christianorum educationem, et carnis excruciationem dissipant, ex verbis istis Callixti Magdeburgenses convertunt? *Nilus vir generis nobilitate, et virtutum ornamento præclarus monachus, urbis Constantinopolitanæ indigena, et præfectus postremis Junioris Theodosii temporibus. Cumque potentia et opibus afflueret, atque etiam alio modo Ecclesiæ et reipublicæ recte et multum servire, prodesseque potuisset, tamen ex sinistro Scripturarum intellectu, et perversa illorum temporum superstitione, relicta legitima sua erga præclara vocatione, monasticen est amplexus.* Et hæc quidem si uti sua testarentur, moderate ferenda a Catholicis essent, qui hæreticorum petulantiam perspectam habent: verum cum addunt *ea referre auctore Nicephoro*, lib. XIV, cap. 54, quis bene toleraverit? Scriptori crimini haud obnoxio crimen tam atrox etiam cum mendacio, ut obcæcatos mente, et rudes fallere possint, appingere, quis tolerabiliter tulerit? Sed hoc dandum est hæreticis, qui ex se veluti aranei tela fingunt.

Ad hæc adjiciunt eadem centuria cap. 10, post illa insulsa de Nilo episcopo et martyre, quæ posterius videbimus, de capitulis sancti Nili: *De bonis operibus præcepta exposita secundum seriem Decalogi, quibus insertæ sunt sententiæ de præmiis bonorum operum, et pœnis malorum. Quæ etiam in gnomographis quibusdam Græcis continentur. Cæterum de fide, aut aliis doctrinæ partibus nihil dicit. Sed incommode loquitur, potu aquæ frigidæ justificari misericordem.* Quis nunc voce non contenderet? O homines feneos, infelices, et fricti ciceris emptores, qui nec scripta legere, nec lecta intelligere, neque discernere valetis. Destituti ventis, remos saltem adhibere quis vetat? Quis asseveraverit Nilum de fide, et aliis doctrinæ partibus nihil dicere? Quis Nilo vitio dederit, quod de præmiis bonorum operum et pœnis malorum scripserit? Quis Nilo Constantinopolitano attribuerit dictum de potu aquæ frigidæ? Adeat scripta. In illis præclarissima et præstantissima de fide, et de doctrina catholica, si cæcus non est, reperiet: nec illum aversabitur judicio, quod de præmiis bonorum operum, et de pœnis malorum dictaverit. Sed istis opertissimis infamia criticis concedamus, dum alia atque alia scriberet Nilus, in nonnullis de dogmate siluisse. Tum advertendum est eum sæpe sæpius cum plumbeis hominibus egisse, et ad dogmata intelligenda ineptissimis, et tantummodo corporis exercitationibus ut Deum sibi conciliarent deditissimis: quare superiora et elevatiora illa mysteria evolvenda non erant. Dum vero cum præstantibus ingenio tractabat, tum expurgatis dissidiis, et discussis nebularum dubiis secundis ventis in æthera elatus mysteria fidei fundebat. Non credis? Percurre libros, et admiraberis genii dexteritatem in rebus tractandis. Et ut finem orationi imponam, cui fidens, quæ Rossanensi Nilo historia defert, tu ad Constantinopolitanum Chrysostomi discipulum detrahis? Dictum de aqua frigida, Rossanensis discipulus Rossanensi non invitis manibus dat. Tu quingentis annis millesimum mutilas, nec tot annorum spatium decurtatum exhorrescis? Audi illius discipulum, ex quo Baronius sua habet. *Dicit Nilo Rossanensi Nicolaus protospatharius. Pater quare dicit Evangelium, quod quicunque parvum calicem aquæ frigidæ dederit, non amittet mercedem suam? Respondit ille: Propter hoc dictum est illis, qui nihil habent, ut nullus excusetur, qui nec habet ligna, quibus calefaciat aquam. Quid vero facietis vos, qui pauperibus frigidam aquam aufertis?* Christus eadem pronuntiat, ut ostenderet, sic enim doctores, iique maximi tradunt, exiguum et facile beneficium, et fere nullius æstimationis apud homines, tamen habere constitutam mercedem a Deo, eamque non exiguam; quæ enim Deus promisit, parva esse non possunt; majora sunt, quam æstimari possent ab iis qui recepturi sunt. Aqua frigida satis indicat studium et diligentiam in beneficio exhibendo, quamvis exiguo. Æstimat enim Deus opera magis ex studio, et divina mentis incitatione, quam ex rei magnitudine. Hæc dicit Christus; et Nilus identidem eadem revocando pronuntiat. An videri potest commodius et aptius? Christus loquitur, qui pleno pectore et per se sapit. Dicito tu commodius, qui diviniori mente, et consilio sapis. Nilus Christi verba repetit; et tu Nilum incommode loqui non vereris asserere, dum ait potum aquæ frigidæ justificare misericordem: et vulgi reprehensionem non reformidas? Ita tandem et Evangelium, et Christi verba ad libitum tuum confingito, redditoque incudi versus male tornatos, ut incommodis, quæ mentem tuam dilacerant, mederi valeas.

Doctissimus Possinus in Menologii Græci verbis *Mauritium* in *Marcianum* demutat; quod apte cadit in rem. Qui enim potuit sub Mauritio, qui imperium iniit anno Domini 583 communi spiritu frui, qui Joannis Chrysostomi discipulus, et æqualis fuisse asseritur, cujus obitus anno 407 ab historicis ponitur? Vixisset utique minimum annos 175, demptis etiam annis, quibus ad obtinendas disciplinas Chrysostomo adhæsisse negandum non est. Et quis crederet Nilianæ ætatis adeo diuturnæ spatia? Hic idem Possinus in præfatione sua in Epistolas Nili ad Eminentissimum Barberinum aliam notat de Nili ætate Caryophili hallucinationem: *Quarum primum antiquitas ea est, cui qui mille annos imputare satis habuerit, detraxisse de vera summa deprehenditur annos fere trecentos, totum nimirum intervallum, quo Arcadii principatus, vera et certa ætas Nili nostri antecedit Mauritium Augustum, quo tamen imperante floruisse scripsisseque Nilum vir alioquin doctus*

hallucinatus est. Et addit in margine : *Joannes Matthæus Caryophilus Præfatione in Vitam sancti Nili Junioris*. Verba Caryophili hæc sunt: *Ut autem Nilus hic noster Italo-Græcus Rossanensis, Junioris titulum habuerit, paralleli quædam fuit admirabilis convenientia cum antiquiori Nilo, quem pietatis monasticæ splendor, et præclara ingenii monumenta de vitæ solitariæ instituto immortalem reddiderunt. Vixit is imperante Mauritio, et prætorem Constantinopoli egit, deinde paribus cum uxore votis, regulam ipse quidem monasticam professus est in Ægypto una cum filio Theodulo, et sacerdos fuit, uxor vero cum filia recessit in feminarum monasterium, et uterque sanctitatis lauream adeptus est. At vero Nilus Junior licet sacerdos nunquam fuerit, tamen relicta uxore tantos in monastica professione fecit progressus, ut plane monachorum eremitarum institutor evaserit, et Basilii Magni ordinem in Italia mirifice illustrarit. Scripta vero ejus, etsi nulla exstant, multas tamen et egregias ab eo fuisse elucubratas epistolas, testatur qui præclaram hanc Vitæ ejus historiam posteritati mandavit.*

Et Chrysostomi fuisse discipulum habeo ex Callixti Historia, lib. XIV, cap. 30 : Νεῖλός τε ὁ θεσπέσιος ἀσκητής, ὅ τε τοῦ Πηλουσίου Ἰσίδωρος, καὶ ὁ πολυθρύλλητος ἀσκητὴς Μάρκος, Ἰωάννῃ τῷ πάνυ μαθητευθέντες. *Insuper Nilus asceles venerandus, Isidorus Pelusiota, et decantatus monachus Marcus, Joannis Magni discipuli*. Bellarminus de Scriptoribus : *S. Nilus Joannis Chrysostomi discipulus vixit tempore Theodosii Junioris*. Gretserus, *De cruce*, lib. I, cap. 55. Labbæus in sua *Bibliotheca*, et Joannes Andreas Questadt.

Sed quid in indaganda Nili ætate externorum testimonia conquiro? Ipse sibi Nilus testis locuples est, et ætatem suam firmissime asseverat, et sub quo spiritum ducebat imperatore indicat. Legantur, si volupe est, ipsius ad Arcadium imperatorem litteræ, quas hic cum aliis edimus, ediditque Possinus, cujus de exsilio Joannis in ipsa sententiam ponit in crimine : Ἰωάννην οὐκ εὐλόγως εἰς ἐξορίαν ἐξέπεμψας ἐκ πολλῆς ἐλαφρίας τοῖς μὴ ὑγιαίνουσι τὸ φρονεῖν ἐπισκόποις παραπεισθείς· *Joannem non recte in exsilium amandasti præ multa levitate ab insanis quibusdam episcopis male persuasus*. Et : Πῶς ἐπιθυμεῖς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῶν συχνοτάτων σεισμῶν, καὶ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ αἰθερίου πυρὸς ἀπηλλαγμένην ἰδεῖν, μυρίων ἀτοπημάτων αὐτόθι γενομένων, καὶ νομιτευομένης τῆς κακίας σὺν παῤῥησίᾳ πολλῇ, ἐξορισθέντος τοῦ στύλου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας, τῆς σάλπιγγος τοῦ Χριστοῦ, Ἰωάννου. *Quomodo cupis Constantinopolim creberrimis terræ motibus, et immissione frequenti æthereorum ignium liberatam cernere, cum innumerabilia istic piacula committantur, et auctoritatem sibi plenam fiducia liberrima invidia, et furor exerceant, exterminata Ecclesiæ columna, luce veritatis, et tuba Christi Joanne*, etc. Hinc si Mauritium intruderemus, non sine magno conatu magnas nugas diceremus, et Nilum hunc nostrum, centum et octoginta annis majorem pinguiore minerva affirmaremus, eoque præcipue, si tum sanctum hominem et adultum artibus, et non in ipso sui ortu has Arcadio dedisse epistolas pro comperto poneremus.

Caryophili oscitantiam videtur extenuare Gullielmus Sirletus in Menologio Græcorum Latine a se reddito, quod oculis quoque sequi poteris : *Die 12 Novembris : Natalis sancti Patris nostri Nili. Hic fuit sub imperatore Mauritio*, etc. Quinimo ipse Caryophilus extra omnem culpam se ponet, si testimonium ipsius Nili cera miniata non notabitur. Et quis in causa Nili scripta ipsius Nili improbaverit, vel sententiam exploserit ? Sit ergo in medio, et de sua ætate litem præfiniat, ex epistola ad Zosarium tribunum, lib. I, epist. 55 : Μηδὲ ἀπατάτω Ἰουδαῖος λέγων, δι' ἑτέρας ἁμαρτίας ἀπηλλωτριῶσθαι τῆς Παλαιστίνης· οὐ γὰρ δι' ἄλλας ἁμαρτίας, διὰ δὲ τὴν κυριοκτονίαν πεπόνθασι τὰ ἀνήκεστα. Πρώην μὲν γὰρ εἰδωλολατροῦντες, καὶ τοὺς προφήτας φονεύοντες, καὶ τοῖς δαίμοσι τὰς θυγατέρας, καὶ τοὺς υἱοὺς θύοντες τοῖς ἀλλοφύλοις εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπὸ Θεοῦ παρεδίδοντο, καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη τῷ θείῳ βουλήματι πάλιν ἐπανήγοντο εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ ἀνίατον τετολμήκασι πρᾶγμα εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν παντελεῖ πορθήσει ἐκδέδονται. Ἰδοὺ λοιπὸν πεντακοσιοστὸν ἔτος, καὶ οὐδαμοῦ θεία τις ἐπισκοπή, οὐκ ἀντίληψις, οὐ παρηγορία, οὐ προφήτης νουθετῶν, καὶ στηρίζων, ὥσπερ ἐν Βαβυλῶνι Ἰεζεκιὴλ τε καὶ Δανιὴλ, καὶ οἱ ἄλλοι· οὐκέτι γὰρ αὐτοῖς θέλει προσομιλεῖν ὁ Θεὸς βδελυττόμενος τούτους· *Ne te seducat Judæus asserens, propter alia peccata spoliatum se esse Palæstina ; neque enim ob alia peccata, sed propter Domini necem, multa gravia, quibus nulla medicina est, perpessi sunt. Etenim ante illa tempora idola colentes, prophetas trucidantes, dæmonibus filias filiosque sacrificantes, alienigenis in captivitatem a Deo tradebantur, et paucos post annos, ita Deo annuente, in terram promissionis reducebantur. Ex quo vero immedicabile facinus, in Filium Dei manus apponentes, perpetrarunt, perpetuo excidio traditi sunt. En itaque quingentesimus annus, et nusquam divinum subsidium, non auxilium, non consolatio, non propheta instruens, et confirmans, quemadmodum in urbe Babylone Ezechiel et Daniel, et alii ; non enim cum illis, ab eis abhorrens, Deus colloqui vult*. Integrum corpus epistolæ sacrosanctæ appositum est. Ab eo tempore, quo Judæi præsenti animo in Dei Filium manus superponentes, de eo capitalem cædem fecerunt, ideoque perpetuo excidio traditi sunt, est annus *quingentesimus*, non contractis litteris, aut brevibus numerorum notis, sed extensis et illæsis characteribus designatus, ne scriptoris oscitantiæ mendum tribuatur. Ab anno Nativitatis Domini quingentesimus, est Athanasii imperatoris decimus, Symmachi papæ secundus. Annus quo exsulavit Joannes Chrysostomus

est Domini quadringentesimus quartus, Arcadii imperatoris decimus, Innocentii papæ tertius. Ergo si scribebat hic Nilus Joanne Chrysostomo nondum mortuo, ut superius vidimus, erat, cum hæc posteriora scriberet annorum nonaginta trium, quibus si appingas annos minimum triginta, quibus sub magistro Chrysostomo, mores ad mollitiem idoneos exuit, et artibus ingenuis instructus auctoritatem, et dicendi libertatem consecutus, imperatorum labes et maculas non communi vituperatione, sed ingenuitate libera reprehendere posset, annos tum centum viginti tres numerabat: forsan hoc non videbitur absurdum. Forte enim ita tulit natura locorum, continentia, et affectio animi, quæ sanitati corporis nequaquam nocent.

Ego cum in Bene nata regni Neapolitani provincia, Basilicata sequiori nomine dicta, immorarer, cognovi de plebeia fæce, auctos tamen divitiis duos, et cum iis pariter habitavi. Erant illi duramento corporis prævalidi, compactis nervis firmissimi, dentibus fere omnibus constipati, et, ut verbo expediam, athletis ipsis robustiores. Hi ante primam lucem tres vel quatuor horas, hiberno etiam tempore, cum ventorum algoribus, et nivium tumulis omnia congelascunt, experrecti, subito cubili exsultantes præ lætitia egrediebantur : et post agitatorum brachiorum motibus pectus et latera tundebant in orbem contusa; et ductim in se vini, quod in illa regione et suavitate, et lubentia, et gratia aliorum omnium longe præstantissimum est, liquore inverso, arrepta perula ea panem niveum, quandoque etiam sordidum, vel rubidum, ut sors tulerat, neque enim lenocinia quærebant cupiditatum, inferebant. Tandem falce stramentaria, vel ligone humeris superposita, ædibus facescentes, in agrum devolabant : atque per totum diei spatium consummabant multum operæ, exercentesque frangebant se laboribus, dempta tantummodo hora, qua epulis domo abductis uti lautis conviviis et sumptuosis vacabant, donec inclinato sole sub noctem domum regressi, et cœnati, et jam dormitantes super lectum procumbebant, de novis laboribus solliciti. Et horum alter centum quindecim; alter centum et viginti vitæ suæ annos compleverant. Quot autem anni post meum e Basilicata abscessum vitæ illis adaucti sint, nondum comperi : nulla equidem me hujus cupiditas tenuit. Id vero, quod narraturus sum, me mihi pene eripuit. Puerulus ex insula Chio Romam cum materno avo Michaele Neurida contendens, cum ob exilem ætatem Romæ in collegium Græcorum aditus remoraretur, sanctionibus id collegii pernegantibus, Paulæ Calabriæ apud illustrissimum Marium Spinellum constiti, qui me eximia charitate complexus, oculitus amavit, et præceptoribus humanioribus artibus tinctis, ut ferebat illa ætas, instruendum tradidit. Dum circa trivia animi relaxandi gratia cum sociis annexis pererro, occurrit properanti anilitate cana desipiens senex, cadaverosa facies, et plane morticinium. Illius ad latus pueri, senes, juvenes, et ex vili fæce hominum plures, qui perridiculis illius gestis, dictisque oblectati concomitabantur. Inquiro quid hoc rei esset. Omnes et maxime prudentiores respondent illum Acheronticum esse senem, ideoque truncum, et album colorem ab atro non ultra discernere. Propterea que ex malis illius astantes ludos sibi facere : jam enim compleverat annos centum et triginta. Ego puerulus nihil cum animo tum agitavi. At subgrandes et mente senes aderant, in jocos transfusi : Bene sese res habet, clamitant. Et quis teste oculato hoc ita esse non convicerit? Alii, Non ad testes, qui nulli sunt, sed ad monumenta ecclesiastica provocamus. Arrisit dictum omnibus, continuoque ad ecclesiam progressi, advocato parocho, librum, in quo sacro lavacro intinctorum nomina consignantur, curiose examinant, et anno 1462 nomen agnomenque hominis, de cujus ætate ambigebatur, dilucide expresseque reperiunt, indeque colligebatur anno 1520, vel circa, sancto Francisco familiarissime usum, multasque res sermonibus una inter se agitasse. Et is tandem senex delirus celeri gradu per scalas ædium properans, antequam ego Paula abscederem, præceps in caput dejectus animam effudit. Et hæc de macrobiis usu meo exploratis adduxi, ut *quingentesimum* memoratum a Nilo in hac epistola conjectura satis probabili, et deinceps vitam ejusdem diuturniorem, de cujus longinquitate nihil certum refertur, proxime ad verum accedere colligeremus. Quod si commodum non videbitur, dicamus in ea epistola Nilum numerum integrum et completum pro incompleto atque truncato usurpasse, ut adjunctione simili incrementum suæ demonstrationi contra Judæos conciliaret; cujus exempla in sacris quoque Litteris frequentia sunt : *sed summa sequor fastigia rerum.* Sed Mauritii anni perquam longissime remoti sunt. Tum enim Nilus prorogasset terminos vitæ ad annum 176. Ego quidem hoc formido credere, et cujus fide credam? Credo Deum hoc posse : an fecerit, ex ingenio quisque suo addat vel demat fidem.

Sed hallucinatus est Caryophilus. Esto. Sed cum Græcis in Menologio Græcorum, nunc quoque adde accuratissimum Sirletum, qui, ut verosimile est, non ex propriis, sed ex codicibus Græcis, illisque forte antiquissimis, cum quibus hallucinari maluit in sua Interpretatione, quam demendo nomen Mauritii, de mala fide suæ Interpretationis in crimen vocari, et accersitus judicio de sui purgatione commentaria scribere. Quid si diceret alium esse hunc Nilum, et non Constantinopolitanum? Id neque ex Græcorum Menologio, neque ex Sirleto evincitur, cum Constantinopolitani scripta et res gestæ majori sua parte descripta eodem die utrique tribuantur.

Fuerunt alii quoque in hujus Nili laudibus effusiores. Franciscus Zinus epistola ad Augustinum

Valerium episcopum Veronensem de S. Ephræm, Nilo, Marco et Isaia : *Neque ipsi episcopatui tuo essent indecores. Sunt enim homines frugi, exigui sumptus, et magnæ utilitatis. Tacere sciunt in loco, et, cum opus est, loqui. Valent ingenio. Magno sunt rerum usu, doctrina et prudentia præditi singulari, Cum domesticis tuis propter sanctos suavesque mores jucunde versabuntur. Si invisendæ tibi erunt Ecclesiæ tuæ, vel in civitate, vel in tota diœcesi, quo quidem visitationis munere omnium gravissimo, et laboriosissimo diligentissime fungeris : si monasteria virginum aut monachorum, si seminaria tua, vel antiquum acolythorum ab Eugenio IV, summo Pontifice institutum, et a superioribus episcopis, et canonicorum capitulo bene semper administratum, a te vero mirifice auctum, atque exornatum, vel novum incredibili studio, cura, et diligentia tua ex decreto et institutis sancti Tridentini concilii erectum et locupletatum : si derelictorum, et derelictarum loca, in quæ summo cum Dei honore, et totius civitatis commodo, et lætitia omnes utriusque sexus pauperes, passim antea vagantes ita congessisti, ut nullus amplius inops et mendicus in urbe vagari comperiatur; si hospitalia, quorum præcipuam tu curam geris; si lites, discordiæ, inimicitiæ dirimendæ; si pax inter cives concilianda ubique, semper dulci quadam suavitate et eloquentia illa Christiana, quam tu in præclara illa tua rhetorica ecclesiastica tam eleganter docteque tradis*, etc. Et epistola ad Aloysium Lipomannum Opusculis Nili et Marci præfixa : *Sunt profecto abbates isti auctoritate graves; plurimo rerum usu, et doctrinis cœlestibus eruditi. Admiraberis acrem eorum in corrigendis vitiis gravitatem, eximiam in docendis virtutibus, et bonis moribus diligentiam, singularem in exponendis Scripturis eruditionem. Perversas hujus ætatis in religione de fide, et gratia, et operibus opiniones, atque alios errores, et hominum flagitia ita norunt, sic insectantur, atque coarguunt ut non multis sæculis procul ab hominum consuetudine in tenebris prope sepulti jacuisse, sed nobiscum assidue versati esse videantur.* Photius in *Bibliotheca*, cod. 201, et alii, quos infra videbimus. Nunc vero non abs re fuerit duo in hunc sanctum Disticha ex codd. ms. præmittere.

Νεῖλος μὲν ἄρδει τῆς ἀνύδρου τὰς νάπας,
Νεῖλος δὲ πιστῶν ἐκπιαίνει καρδίας.
Νείλου μὲν ποταμοῖο ῥόος χθόνα εἶδε ποτίζειν.
Νείλου δ' αὖ μοναχοῖο λόγος φρένας εἶδεν ἰαίνειν.

Necnon et illa ex Menologio Græcorum :

Αἴγυπτον ἄρδει Νεῖλος, ἀλλὰ καὶ κτίσιν
Λόγῳ κατάρδει καὶ θανὼν Νεῖλος μέγας.

Interpretatus est doctissimus Possinus :

Nilus Canopum, major hic fonte ingens
Orbem universum et mortuus Nilus rigat.

Honestissimæ matronæ matrimonio junctus duos ex illa suscepit filios, marem et feminam. Uxor ab eodem inducta una cum filia in Ægypti monasteria immigrat. Ipse cum Theodulo filio Sinæum montem occupat, ut sanctorum Patrum consuetudine frueretur. Theodulus a Barbaris captivus factus post multa vitæ pericula ac laniatus, tandem ab episcopo redimitur, et sancta et religiosa vita perfunctus animam Deo reddidit. Hunc Græci uti reliquos sanctitate eximios viros, venerantur et colunt die decima quarta Januarii. Menologium Basilianum : Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδούλου. Οὗτος ὑπῆρχεν υἱὸς Νείλου τοῦ σοφοῦ τοῦ γεγονότος μὲν ἐπάρχου Κωνσταντινουπόλεως· καταλιπόντος δὲ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου, καὶ ἀπελθόντος ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, καὶ μονάσαντος μετὰ τοῦ υἱοῦ· τῶν δύο δὲ ὑπαρχόντων ἐκεῖ, καὶ τὴν ἀσκητικὴν πολιτείαν διανυόντων, ἐξαίφνης ἐπιπεσόντων τῶν Βαρβάρων, καὶ ἀρξαμένων κατασφάζειν τοὺς ἁγίους Πατέρας. Ὁ μὲν Νεῖλος ἠδυνήθη φυγεῖν, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδουλος ἐκρατήθη αἰχμάλωτος μετὰ ἄλλου ἑνὸς νέου, καὶ δεθέντες ἐσύροντο. Ἠπλήκευσαν δὲ οἱ Βάρβαροι, καὶ ἐβούλοντο σφάξαι τοὺς νέους, καὶ θῦσαι τῷ πρὸ τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντι ἄστρῳ· καὶ ὁ μὲν εἷς ἔφυγεν· οἱ δὲ Βάρβαροι κοιμηθέντες, τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος, καὶ τοῦ ἄστρου κρυβέντος, οὐκ ἔσφαξαν τὸν Θεόδουλον. Βουλόμενοι δὲ πωλῆσαι, δύο μόνους χρυσίνους ἐλάμβανον, καὶ γυμνώσας ὁ εἷς τὸ ξίφος, ἤθελε σφάξαι· τότε ἠγόρασεν αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος, καὶ ἀπέλυσε, καὶ καλῶς βιώσας ἐκοιμήθη. *Hoc eodem die commemoratio S. Patris nostri Theoduli. Hic erat filius sapientis Nili eparchi Constantinopolitani, qui, mundana gloriola renuntiata, in montem Sinæum progressus, una cum filio monachum induit. Dum ibi immorarentur in ascetica disciplina elaborantes, derepente Barbaris irruentibus, et sanctos illos Patres contrucidantibus, Nilus in fugam se dedit, filius Theodulus, et alius ejusdem cum illo ætatis ducti, evinctique ducebantur; sed cum certum in locum ex itinere Barbari divertissent, statuerunt juvenes mactare, eosque stellæ ante solem exorienti hostias immolare : sed unus quidem ex his fuga salutem petiit. Barbari vero gravi sopore sepulti, cum exorto sole stella evanuisset, ab occidendo Theodulo manus abstinuerunt; cum postmodum de eo pecunia commutando decrevissent, nec ultra duo solique aurei offerrentur, unus ex illis nudato gladio eum conficere tentabat : tum episcopus eum a Barbaro mercatus, in libertatem exemit, qui cum perquam optime vitam duxisset, obdormivit in Domino.* Et Sirletus in Menologio Græcorum : *Eodem die 14 Januarii S. Theoduli. Hic fuit filius Nili viri sapientis, qui relicto sæculo, in montem Sinam se contulit, ubi cum filio vitam monachi exercuit.* Multa ingenii sui monumenta posteris reliquisse certum atque indubitatum est, quorum pars non exigua typorum præsidio lucem videt, pars in manuscriptis apud decantatissimas bibliothecas manuscripta latet, pars etiam temporum injuriis deperdita est. Neque enim illi copiose loquens sapientia, neque rerum in Scripturis obscurarum explanatio, neque bonas artes moresque subserendi studium, illudque supremum defuit. Nicephorus Callistus lib. XIV : Λόγου

δὲ δυνάμει κρατῶν, καὶ τῇ θείᾳ νευρούμενος χάριτι συγγράμματα διάφορα καταλείπει πρὸς ἄσκησιν ὑπαλείφοντα, οὕτω φράσεως καὶ νοημάτων μετέχοντα, ὡς τὸν ἀναγινώσκοντα χάριτος ἀφράστου ἔμπλεω καθιστάναι. *Et cum eloquentiæ vi polleret, divinaque gratiæ nervis validus esset, scripta varia, quæ vitæ monasticæ exercitium instruunt, reliquit, verbis et sententiis ita composita, ut lectoris animum gratia incredibili recreent.* In omni recto studio et humanitate versatus Philippus Labbæus in *Nova Bibliotheca : Nili Constantinopolitani S. Joannis Chrysostomi discipuli multa jacent opuscula in Parisiensibus aliisque bibliothecis, quæ ut audio parantur publicæ utilitati ab erudito interprete.* Et pag. 95 : *Nili patriarchæ Constantinopolitani opera varia in codd. regiis*, 378, 498, 615, 932, 944, 722, 1067. 1662, 1387, 1388, 2005, 2218. *Multa quoque ejusdem S. Nili opuscula erant in bibliotheca Sirletiana, quæ aliis memoranda relinquo.* Ita Labbæus hic et alibi : Josias Simlerus in Epitome Gesnerianæ Bibliothecæ, Georgius Draudius in Bibliotheca classica.

Hunc sanctum Nilum nostrum ascetam alii atque alii nuncupant *archiepiscopum* et *episcopum Constantinopolitanum*, perinsigni manuscriptorum codicum pravitate decepti. Joannes Andreas Quenstadt : *Constantinopoli natus est Nilus monachus, Joannis Chrysostomi discipulus, qui multa scripsit de institutione monachorum, teste Nicephoro* Histor. *lib.* XIV, *cap.* 53. *Quædam ejus exstant in Bibliotheca Patrum, tomo V, edit. 2. Separatim vero exstat liber S. Nili* De Christiana philosophia, *quo nomine monasticam significat.* Photius in *Bibliotheca*, cod. 201 : *Lectus est Nili monachi liber*, τρισὶ καὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν κεφαλαίοις διαιρούμενος, τὸν τῆς προσευχῆς δὲ ἐν τούτοις ὁ θεῖος ἀνὴρ ἀναπτύσσει τύπον. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα αὐτοῦ ἀξιόλογα, ποικίλας ὑποθέσεις ὑποβαλλόμενα, εἴς τε τὸν ἐπιστολιμαῖον τρόπον, καὶ εἰς τὸ συγγραφικὸν ἀνηγμένα συγγράμματα φέρεται, τήν τε κατὰ τὰ ἔργα τελειότητα, καὶ τὴν ἐν λόγοις μαρτυρούμενα δύναμιν· *in centum et quinquaginta tria capita divisus, quibus precandi formam vir ille divinus exposuit. Feruntur ejusdem et alia plura lectu digna diversi argumenti opuscula, partim Epistolæ, partim Historiæ forma conscripta, quæ non operum tantum perfectionem insignem, sed in dicendo quoque facultatem ejus testantur.* Ibidem alia ejusdem Nili Andreas Scottus recenset opuscula, *quæ in Italia, bibliotheca Regia, et Augustana dicuntur exstare.* Dubitat nihilominus, an unius Nili sint omnia. Excerpta ex ejusdem Orationibus *in Pascha* prima, et secunda, *in Ascensionem Domini* prima, secunda et tertia satis prolixa totidem verbis exscribit idem Photius in eadem *Bibliotheca*. Hic non absque oscitantiæ nota designandus est supinus error Gesneri et Simleri, in Bibliotheca, qui opuscula Theologica Nili cum capitibus Diadochi confundunt : *Sancti Nili Orationes monasticæ in Vaticana, Opuscula quædam Theologica, et Capita* φωτικῆς. Et quod magis est, Magdeburgenses cent. 5, cap. 10 : *Nili monasticas Orationes exstare Græcas Romæ in Vaticana. Item Opuscula quindecim Theologica, et cap.* φωτικῆς. *Item librum ad Bariclem episcopum.* Et infra : *Præbet tamen propemodum conjecturam, quod scriptum quoddam capita* φωτικῆς *commemoratur. Et Nicephorus*, etc. Si ullus alius, plane Photius ipse, ne hic multorum testimoniis rem traham, similem errorem, aperte profligat. Namque ait : Πατέρα δὲ τοῦ λόγου Διάδοχον ἡ ἐπιγραφὴ λέγει, Φωτικῆς τῆς ἐν τῇ παλαιᾷ Ἠπείρῳ ἐπίσκοπον· *Auctorem ejus inscriptio ipsa facit Diadochum Photices illius, quæ est in vetere Epiro, episcopum.* Et infra dum agit de Sophronii Hierosolymitani patriarchæ Epistola synodica : Καὶ ὁ τῆς Φωτικῆς ἐπίσκοπος ὄνομα Διάδοχος· *Et Photicæ episcopus nomine Diadochus.*

Omnia istius opuscula, quæ pleraque sunt, nondum quisquam justum in volumen redegit. Sunt nihilominus partim Latine reddita, editaque. Oratio ad Deum contra Barbarorum incursiones, bella intestina, pestem, famem, et mortis vim præsentem Joanne Sambuco Pannonio interprete : P. *Omnipotens Domine Deus, Pater ingeniti Filii.* Edita Latine tantum Batavii, anno 1555; exstatque ms. in biblioth. Imperatoris, Viennæ.

Petrus Franciscus Zinus Veronensis in Latinum convertit, et publicavit Venetiis, anno 1557, in-8.

Librum *Nili Asceticum, sive de vita et moribus monachorum.* P. *Multi ex Græcis, et Judæis non pauci.*

Ad monachos institutionem. P. *Victus intemperantiam jejunium tollit.*

Adversus vitia Orationes septem.

De gula, orat. 1. P. *Principium flos est proficiendi.*

De luxuria, orat. 2. P. *Pudicitiam parit temperantia.*

De avaritia, orat. 3. P. *Avaritia malorum est omnium radix.*

De ira, orat. 4. *Ira furori atque insaniæ affinis est.*

De tristitia, orat. 5. P. *Spiritus voluptatem ignorat monachus.*

De acedia, orat. 6. P. *Animi debilitas est acedia.*

De inani gloria, orat. 7. P. *Inanis gloria est animi perturbatio rationi contraria.*

De superbia, orat. 8. P. *Superbia est animi tumor, sanie plena.*

Diversa capita. P. *Dei timorem ac studium retine.*

De oratione, cap. 153. *Qui odoriferum cupit thymiama.*

Ad juniores monachos institutionem. P. *Juvenis colat quietem in corpore.*

Ad Anastasium episcopum epistolam. P. *Joannes sacerdos admirandus Ecclesiæ Constantinopolitanæ.*

De nimis diuturna præfectura.. P. *Tradunt rerum naturalium observatores.*

In Bibliotheca Patrum Veterum, Coloniæ edita : Ex quodam *Parænetico libro* fragmentum. P. *Nunquid angelos, vel potestates*, etc.

De octo vitiosis cogitationibus.

De gula. P. *De octo vitiosis cogitationibus, seu affectibus.*

De fornicatione. P. *Fornicationis spiritus per carnis.*

De Avaritia. P. *Externum est avaritiæ bellum.*

De ira. P. *Ira cum semel pectus obsederit.*

De tristitia. P. *Cum improbus tristitiæ spiritus.*

De acedia. P. *Acediæ spiritus mœroris spiritum.*

De inani gloria. P. *Inanis gloriæ affectus multiplex est.*

De superbia. P. *Gravissimus, atque omnium truculentissimus.*

De oratione capita 150, sect. 147. Latine tantum interprete Francisco Turriano, qui cum Diadochi Photices episcopi capitibus *De perfectione spirituali* edenda curavit Antuerpiæ typis Plantinianis, anno 1575, in-12. Unde in Bibliothecis Veterum Patrum a Margarino Bignæo deducta.

Liber asceticus.

Institutio ad monachos.

Orationes octo adversus primaria vitia.

Brevis institutio ad juniores monachos.

Epistola ad Anastasium presbyterum cum duobus fragmentis.

Tractatus de octo vitiosis cogitationibus, Latine interprete Jacobo Billio Prunæo S. Michaelis in eremo cœnobiarcha, qui illum cum Joannis Damasceni operibus edidit Parisiis, anno 1577. Subjecitque Eugenii opuscula, *de eodem argumento :*

Græce vero et Latine edita sunt. Ejusdem Κεφάλαια, ἢ παραινέσεις, *Capita*, seu *Præceptiones sententiosæ*, Francisco Turriano interprete, et prioris interpretationis correctore, collatis tribus pervetustis exemplaribus, et scholiis appositis. Florentiæ apud Bartholomæum Sermaretellium 1578, in-8. Una cum Diadochi episcopi *Photices in vetere Epiro Illyrici capitibus centum de perfectione spirituali*. Et hæc Græce. Latine vero Lugduni Batavorum ex officina Plantiniana, 1590, in-8; et Basileæ apud Robertum Winter; et Coloniæ apud Gymnicum. Item Græce et Latine in linguam Latinam traductæ, et testimoniis tum sacris tum profanis illustratæ, opera et labore Stephani Schoningii : Francheræ excudebat Ægidius Radæus ordinum Frisiæ typographus 1608 in-8. Addita sunt Agapeti *Capita parænetica*, et Aristotelis liber *De virtutibus et vitiis*, eodem Stephano interprete et expositore. Eædem a Michaele Toxita carmine redditæ excusæ sunt Argentorati a Cratone Mylio. Epitomator Gesnerianus : qui tamen in epitome nullam hujus versionis mentionem facit, sicuti nec Gesnerus in Toxita.

Χρυσᾶ Νείλου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος· *Capita seu Præceptiones sententiosæ*. κεφάλαια, ἢ παραινέσεις Lugduni Batavorum ex officina Plantiniana apud Franciscum Raphelengium 1590, in-8. Eadem sub titulo : *Aurea Nili episcopi et martyris Parænetica*, interprete Nicolao Glassero, Hamburgi excudebat Paulus Langius. Anno 1614, in-8. Ἀρχὴ σωτηρίας, ἡ αὐτοῦ κατάγνωσις. De iis interpres : *Clarum est illud Phocylidis*, παῖδ' ἔτι ἐόντα χρεὼν δὴ καλὰ διδασκέμεν ἔργα. *Hinc et Agesilaus ea discenda esse pueris dixit, quibus grandiores facti uti possint. Sunt igitur illa potissimum eligenda, quibus juventus et in litteris proficit, et mores pietate condiuntur. De Nili libello non est quod dubitemus, quam ad omnia hæc possit plurimum. Est enim elegantius politus, virtutum præceptis gravis, antiquitatis auctoritate pius, prorsusque aureus. Constat vero eum in vetustissima quadam bibliotheca in Walachia Transylvaniæ finitima a doctissimo viro Joanne Hontero Coronensi inventum, et ad clarissimum Nicolaum Neandrum de antiquitatis studiis optime meritum, ut in lucem prodiret, missum fuisse, a quo emendatus integritati et nitori restitutus, primumque cum aliis editus fuit Opusculis. Quis vere hujus libelli sit auctor, cum plurium ejusdem nominis episcoporum, martyrum, doctrinaque præstantium virorum in historia mentio fiat ecclesiastica, non liquido apparet. Duo enim Nili auctore Nicephoro fuerunt Ægyptii. Alius Thessalonicensis, qui post Caroli Magni vixit tempora. Fuit et Nilus quidam scholasticus. Istius vero, cui opusculum hoc Neander ascribendum putat, mentionem facit Nicephorus lib.* IV, *cap.* 54. *Ex quo constat admirando isti Nilo patriam fuisse Constantinopolim, cujus etiam propter egregiam nominis nobilitatem præfectus fuit. Sed relicto tali statu ad vitam se contulit monasticam. Dicendi quoque facultate, præclarisque doctrinæ dotibus instructus cum fuerit, variis ingenii monumentis nominis sui memoriam ad posteritatem propagavit.* Hic observa verba, *Duo Nili auctore Nicephoro fuerunt Ægyptii.* Unus tantum Nicephoro Ægyptius est.

Has easdem Paræneses edidit Græce et Latine Paulus Minerva Barensis Dominicanus, cum Scholiis seu Commentariis; Neapoli apud Constantinum Vitalem 1604, in-4. Quid in illis illustrandis egerit, ipse enarrat ad lectorem : *Quidquid igitur in illis reperies, ex sanctorum Patrum doctrina exhaustum esse judices; ideo et cunctos citavimus : cumque ad politicam et moralem vitam perquam maxime ordinarentur; ad illas roborandas, firmandasque, ethnicorum quoque philosophorum axiomata perstrinximus, ut sciant, qui laxatis vitæ habenis illam provinciam ducunt, legem Christianam, legem esse virtutum, quam ex ethnicis plerique naturali illustrati lumine prosecuti, miris extulerunt encomiis. Quid si Christiani nati fuissent? Sanctitate quidem nimia pollerent.* Hic tamen talis tantusque vir de harum Paræneseon auctore disputans, illis Nilum ascetam, et Constantinopolitanum exuit, acceptas defert Nilo episcopo et martyri. Incertum siquidem

est, ut notatur in *Bibliotheca sanctorum Patrum* tomo III, Basileæ impresso, an hic Nilus episcopus Ægyptius fuerit, cujus meminit Eusebius lib. VIII, cap. 14. Et esse illum Ægyptium patet ex ipsa inscriptione : Νείλου ἐπισκόπου, καὶ μάρτυρος κεφάλαια, ἢ παραινέσεις· *Nili episcopi et martyris capita, sive Parænescs.* Licet Margarinus de la Bigne Nilum episcopum abraserit, Nilum monachorum patrem inscripserit, quem sententiarum harum auctorem facit, solo Nicephori Callisti testimonio fultus. hoc vel solo argumento. Scribit Nicephorus, *Nilum monachum Capita colligisse, aliqua quidem fusius, multa autem compendiosius tractata.* Ergo qui hæc Capita scripsit, non fuit Nilus Ægyptius episcopus. Non tamen inde pervincit, Capita hæc non esse episcopi et martyris. Fieri enim potest ut uterque Capita concinnarit, eaque diverse; quod et aliis viris sanctissimis, et Græcis scriptoribus fuit solemne. Et Antonius monachus in Melissa plures ex Nilo absque alio cognomine sententias, alias ex Nilo episcopo signat. Ergo erunt istæ Nili episcopi et martyris, non alterius : quandoquidem Nili episcopi sententiæ ordinatæ cernuntur, ut in earumdem paraphrastica Catena ab eodem Paulo digesta ostenditur. Quod autem absque titulo Nilo attributæ sunt, id errore auctorum factum esse, qui Nili non episcopi eas esse crediderunt. Sic ergo et titulo episcopi et martyris ex Græca inscriptione, Nilum Capitum scriptorem esse Nilum, eumque episcopum et martyrem. Neque dicendum est inscriptionem esse conflctam : tum enim nulli libri titulo credendum esset. Adde Sixtum Senensem, qui nullum de hujusmodi sententiis verbum in Nilo fecerit, cum illius in Job Commentariorum meminerit; licet hæc ratio non videatur tanti momenti, si quis responderit Sixtum Senensem non eam sibi sumpsisse provinciam omnia scripta Nili commemorandi, sed ea tantummodo, quæ sacrorum Librorum explicationem continerent. Petrus etiam Riccordatus in sua *Historia scholastica* de Nilo asceta et ejus scriptis sermonem habens, de istis Parænesibus ne verbum quidem. Tandem uti validissimam rationem ex Mutii Justinopolitani episcopi Historia testimonium adducit, qui Nilum episcopum et martyrem harum Paræneseon facit auctorem, cum sub nomine Nili uti legitimi auctoris nonnullas particulas ex hoc opere depromptas recitat. Hinc Paulus ovans ascendit in Capitolium : *Quis autem alterius Nili, non autem episcopi et martyris affirmabit, cum testimonium hoc sit præstantissimum? aut dices Mutium inconsulto scripsisse? aut Nilo episcopo attribuisse, Nilo autem non episcopo abstulisse? Nisi enim sub Nili episcopi et martyris titulo legisset, utique non affirmaret esse Nili episcopi. Quid enim erat in causa, ut Mutius Nilo episcopo attribueret, Nilo autem non episcopo auferret?* Sed postmodum, remissius enuntiat, objici posse, sententias non esse Nili episcopi et martyris, sicuti sibi a nonnullis objectum fuisse testatur : sub persecutione posito episcopo tempus non adfuisse edendi libri : in ejus actis nullam harum Paræneseon mentionem factam. Respondet martyrium et persecutionem non interpolasse scriptionem librorum, exemplisque pluribus ostendit. Hinc concludit Margarinum de la Bigne non recte Nilo episcopo et martyri quod suum erat abstulisse, Nilo vero non episcopo tribuisse. *Quod si attulerit postremum, nempe quod plerique viri hac tempestate doctissimi tenent oppositum, scilicet quod non sint Nili episcopi et martyris, sed alterius Nili, respondemus quod ex alia parte adsunt centum alii viri præstantissimi autumantes, Nilum episcopum et martyrem harum sententiarum Paræneticarum auctorem.*

Sed ut unde Paulus exegit Apologiam, inde ego exordiar, non esse Nili episcopi, sed alterius, tenere doctissimos viros, respondet, ex alia parte centum alios præstantissimos viros tenere Nilum episcopum esse. Et tamen non multo ante cum illustrium Scriptorum testimonio id tutari conaretur, non ultra tres produxit, Antonium monachum in Melissa, Petrum Riccordatum, et Mutium Justinopolitanum, qui de episcopatu Nili harum Paræneseon scriptoris ne verbum quidem obducunt. Et jam derepente in contrarium perducuntur. Sed esto, eas Nilo episcopo concesserint. An propterea Nilo ascetæ vel monacho denegarunt? Nihil minus. Asceta sub aliis atque aliis titulis innotuit, quibus ab exscriptoribus scripta illius cohonestata sunt. Hinc in multis sub nomine Nili præfixo designatur nullus alius, quam Constantinopolitanus iste, uti hoc nomine insignior. Aliis monachus est, aliis asceta, aliis abbas, aliis episcopus, aliis archiepiscopus, et quod admirabilius est, Constantinopolitanus, aliis martyr. Quare si ex inscriptionum titulis fas est nobis varios quoque auctores fingere, quot nobis Nili assurgent! Vel in quot Nilos unus noster Nilus misere discerptus congemiscet! Ex variis officiis, dignitatibus, professionibus, curis, sortibus variæ quoque personæ uni eidemque homini imponuntur, et variis inductis rationibus, varie quoque perscribuntur in monumentis, neque propterea a se ipsis distant, vel minimum mutantur. Et Nilum nostrum fuisse ascetam res ipsa docet; sacerdotem cum Theodulo filio, in hoc de Nilis tractatulo probamus; et martyrem quoque, et episcopum fuisse, et si vis etiam archiepiscopum, quid vetat? Sed hoc non est scriptis relatum. Quid tum? Quæ litteris mandata non sunt, et tamen credimus, et sine ullo dubio tenemus ita fuisse? Et forte hæc omnia in Nilo nostro reperiremus, si res gestas illius tempus edax nobis reliquas fecisset. Et forte etiam qui futuri sunt obtinebunt, cum videamus in dies singulos similia e latebris in lucem suscipi, et publicæ commoditati procrescere. Non ex alienis advocabo argumenta. Ex Vita S. Nili episcopi et martyris, quam ex Joannis Christoforsoni interpretatione recitas, de scriptis dicti sancti, minus

quam nihil est, et tamen tua largitate auctor est Paræneseon. Unde id expiscaris eum illas scripsisse? Potuit scribere. Scripsere alii ejusdem ætatis et dignitatis viri. Concedo nec invitus. At scripsisse, nisi meliora indicia proferantur, non dicam. Et etiam si Nilus episcopus scripserit : an episcopus et martyr hic tuus ille idem est? Nilos eo tempore plures fuisse, et inter eos episcopos et martyres, et scripsisse etiam ad posteritatem commentarios, nemo prudens negaverit. Annon insulse quis concluderet (sit pro exemplo Nilus Patrarum episcopus et martyr). Huic Operi præfigitur titulus : *Parœneses Nili episcopi et martyris*. Ergo Nilus hic nullus alius est, quam Patrarum episcopus. *Nam si Nili ascetæ essent, non esset additio, expressioque episcopatus et martyrii. Si Græca interpretatio absque titulo et agnominatione legeretur, Nili utique non episcopi essent sententiæ. Non enim est intelligibile, ut Nili non episcopi fuerint, Ecquis Nilo episcopo et martyri attribuat?* Et tamen similia in hoc eodem Nilo asceta ante oculos obversantur. In nonnullis ejusdem tractatibus præfigitur, *Nili archiepiscopi Constantinopolitani*. Repudiandus itaque est Nilus asceta, et Nilus archiepiscopus Constantinopolitanus investigandus. In nonnullis, Nili abbatis; rejiciendus itaque est asceta, et Nilus abbas perscrutandus. Sed Nilus asceta non fuit neque episcopus, neque martyr. Unde id habes? Nec etiam sub nomine sacerdotis innotescit, et tamen sacerdotio præditum fuisse ex eodem perdisco. *Sed Sixtus Senensis nullam de hujusmodi sententiis mentionem fecit.* Esto, verum est, *cum nec de aliis tractatibus fecerit, sed de iis tantum, quæ in sacrorum Librorum explicatione versantur.* Quare itaque ipsius in Cantica canticorum, in Evangelium Lucæ, in Psalmos, et in alios sacræ Scripturæ libros explicationes non commemoravit, quas ad hæc tempora manuscripti codices retinent? Non dici potest Nili in Job Commentaria prolixa fuisse, in aliis hinc inde ex ipsius operibus recollectas expositiones : cum in Job eodem modo se habeat, et in Canticum canticorum sit commentarius integer.

Nili monachi eremitæ *Historiam*, sive *Narrationes, quibus cædes monachorum montis Sinæ, et captivitas Theoduli ejus filii describitur* : Εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ Μοναχῶν, καὶ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Θεοδούλου, extractam ex codice 74 ms. Caroli de Monchal archiepiscopi Tolosani, et eidem nuncupatam cum nova sua interpretatione et notis, sub titulo : *Nili opera quædam nondum edita*, Parisiis publicavit doctissimus Petrus Possinus apud Sebastianum Cremoysi typographum regium, in-4. Addidit ejusdem Nili laudationem in Albianum Græce et Latine. De hac historia Menologium Græcorum 12 Novembris : Καὶ ἐπεὶ ὁ μακάριος Νεῖλος τὸ ὄρος μετὰ τοῦ υἱοῦ κατειληφὼς συνῆν τοῖς Πατράσιν, βάρβαροί τινες ἐξαίφνης ἐπελθόντες, ὡς θῆρες τὸν υἱὸν Θεόδουλον σὺν ἄλλοις πλείστοις αἰχμάλωτον ἔλαβον· ὃν ὡς αἰχμάλωτον θρηνεῖ πλέον τοῦ καθήκοντος, καθὼς ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συντεθέντι συγγράμματι ἐμφέρεται· *Hinc cum beatus Nilus occupato monte cum filio sanctorum Patrum consuetudine frueretur, quidam ferarum instar repente irruentes barbari ejus filium Theodulum cum multis aliis captivum abduxerunt; cujus casum lamentatur pater, plusquam deceret talem virum, quemadmodum in Commentario hac de re scripto cernere est.* Nicephorus Callistus dicto loco : Μεθ' ὧν καὶ τὸ ἐν τῷ Σιναίῳ ὄρει τῶν θείων Πατέρων μαρτύριον ἀναγράφεται οὕτω λαμπρῶς τε ἅμα καὶ περιπαθῶς, ὡς ἱκανὸν εἶναι ἐντεῦθεν θηρᾶσαι, οἷος καὶ κατ' ἄμφω γέγονεν ὁ ἀνὴρ ἔν τε λόγων καὶ ἀρετῆς περιουσίᾳ· ἐκεῖ δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τοὺς παῖδας μετρίως διέξεισιν ἐκτραγῳδῶν λίαν περιπαθῶς τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτῶν, βαρβάρων καταδραμόντων, οἳ Βλέμμυες ἐκαλοῦντο, καὶ φόνον οὐκ ἐλάχιστον δεδρακότων· ὃ καὶ ἥδυσμά τι πνευματικὸν τοῖς φιλομαθέσι καταλέλοιπεν. *Scripsit quoque divinorum Patrum in monte Sina obitum et martyrium facundia et effatu tanto, ut satis inde colligere liceat, quam eximia doctrina juxta et virtute vir is fuerit, ubi etiam suas et filiorum res paucis commemorat miserabiliter, veluti in tragœdia, captivitatem etiam deplorans, cum barbari Blemmyes excursione sua cædem ingentem fecere : quod opusculum tanquam spirituale quoddam oblectamentum studiosis reliquit.* Cum Græce legeretur διηγήματα, occasionem arripuit eruditissimus Possinus distinguendi librum in septem Narrationes, cum hoc arbitraretur aliquo lectoris commodo, nullo auctoris aut operis detrimento fieri posse.

De ea, quæ apud Lipomanum edita est, interpretatione, illud est præstantissimi Petri Possini interpretationis suæ arbitrium : *Hoc unum modo initio receperam : hocque illi, quo magno merito nihil non apud me possunt, mecum duntaxat egerant : ut veterem, quæ pridem a Lipomano est edita, hujus opusculi interpretationem recenserem, et cum Græca compararem. Sed cum aliquot jam paginis passim interpolatam, ac recantatam a me illam interpretationem amicis in specimen obtulissem, quod scribenti prius mihi, hoc legentibus idem ipsis visum fuisset : me, si pergerem ut cœperam, exhauriendis illis laboris illiberalissimi fastidiis, magno meo tædio nullam tamen alienam gratiam relaturum. Et certe, ut quam omittere non possum, celerrime saltem, quod verecundiæ unum superest, transigam reprehensionem laboris alieni, id quam breviter, tam vere licet affirmare nullum omnino labis flagitiive genus, quod in eo genere caveri debeat, in ista esse versionis perversissimæ de properatione prætermissum. Nam et obscurata passim est auctoris sententia, et non raro ad libidinem interpretis ficta et detorta. Jam omnibus fere paginis miserrimum in modum per summam licentiam lacerata fœdissime, mutilataque oratio scriptoris : tum a capite ad calcem nullo non loco ita comperta contaminataque maculis barbaræ*

cujusdam infantiæ, ut opus veterum judiciis arce dignum, rus hodie merum, rureque inficetius videatur. Quæ si quis a me dicta criminosius existimet, non ego tamen apud eum perdam aquam prolixa approbatione causæ meæ certis unaquaque de re testimoniis proferendis. Sed si tanti putet rem totam cognoscere,. et Latina illa veteris interpretis cum Græca auctoris conferre, ut ad alia conniveat, nec is tamen, si quam habet æquitatem, cum non tantum commata, aut comprehensiones totas, sed paginas, atque adeo tractationes integras conscio silentio præteritas toto passim in opere perspiciet, et illum, quisquis est, interpretem scripsisse festinanter, et me non calumniose accusasse judicabit. Atque hinc satis intelligis, lector optime, quam non leviter, aut cupide consilium interpretationis ordiendæ novæ, sed necessario susceperim. Hæc cum animadvertisset nescio quis in calce codicis editi Barberini appinxit : *Tres isti manuscripti codices ita concordant, ut ex uno exemplari quasi descripti esse videantur omnes, alioquin ab edito longe discrepantes : multa enim mutant, nonnulla addunt, plurima recidunt, in quibus Simeonis Metaphrastæ manum facile agnosces qui scripta ejusmodi de virorum sanctorum rebus gestis antiqua et satis longa interpolare, atque mutare amavit. Porro istam ejus editionem, quam codices illi repræsentant, secuta est vetus interpretatio Latine a Lipomano primum evulgata, quam Pater Possinus in Præfatione ita exagitat, mitius fortasse facturus, si discrepantias, atque etiam errores non ab interprete, sed a Simeone Metaphraste interpolatore proficisci, uti factum oportuit, animadvertisset.* Hæc in Possinum, Lipomani additionem, et Simeonis Metaphrastæ nomen per ora hominum magnifice incedens traduntur. Sed condonandum est viro, qui quantum valeat Possini judicium, et Metaphrastæ dignitas in rebus ecclesiasticis promovendis ex publicarum privatarumque rerum administratione, peritiaque plena, et an albus vel ater fuerit, ignorat. Quis enim, nisi nugas somniare voluerit, aliisque garrire tentaverit, Simeonem Metaphrastem nobili equestrique genere natum, ministrum inter primarios militiæ Constantinopolitanæ, ab epistolis et secretis imperatoris, oratione soluta et vincta non absque eloquentia, et dexteritate præcipuum jactabit : errores et discrepantias a tali tantoque viro profectas fuisse, et vitas antiquorum sanctorum interpolasse contendenti, et tantum nomen lædenti, veniam concedet, sed non prosperandam ? Sed parum peritis usu, et de facili pronuntiantibus omnia non invitis manibus danda sunt.

Dicimus ergo, et firmiter asseveramus, Metaphrasten nullo modo vitas sanctorum interpolasse, [illegible], ut multa immutaverit, plurima addiderit, alia [illegible]. Nil immutavit cautior factus, quæ aliorum [illegible] monumentis alio prorsus modo se habebant, ut [illegible] fuisse dignovit. Addidit ab aliis [illegible] digna scitu, præterita tamen ab antiquis Vitarum scriptoribus. Recidit aliorum scriptis relata, sed nimia, sed supervacanea, sed fabulosa, sed ridicula, et perversorum hominum malitia superinducta. Et hoc, mi vir, interpolare Vitas sanctorum est? Et hocne erit, Vitas locis quibusdam immutasse, intercidisse, illisque addidisse? Metaphrastes Vitas recte sapienterque dictatas, intactas reliquit, ex aliorum studiis ac laboribus nullam sibi famam emendicans, sed a capite ad calcem rerum gestarum, uti gestæ sunt, expositionem, proprio stylo genereque dicendi ita expediit, ut nullis aliorum scriptorum periodis, addo formulis et notis, usum fuisse ab arte oratoria instructus dignoscere possit. Ita est. Prostant sanctorum antiquorum vitæ ab aliis ante Metaphrasten publicatæ, quæ postmodum ab eodem facultate dicendi singulari in meliorem atque accuratiorem tenorem editæ sunt, quales multas in mea de Simeonibus Diatriba luculenter designavi. Sume in manus, attentius lectita, æque beneque judicatum demum sententiam profer. Planus fueris, si Metaphrasten virorum sanctorum res gestas antiquas, et satis longas interpolasse, atque immutasse enuntiaveris, et doctissimi Possini de hac historia Nili Latine apud Lipomanum rectum non esse intelligens, prudensque judicium, aut injuria illam vexasse. Cui siquidem non est, in exscribendis antiquorum voluminibus exscriptorum incuriam, neque in doctrina, neque in eruditione excellentiam, et si codices, quibus innitebatur, depravati distortis litteris, sive ambiguis confusi, verba similitudine syllabarum vitiosa, multa etiam vel malignitate addita, vel spatio temporis fugientia, intrusisse? Iniquum est similia Metaphrastæ attribuere. Et ne nimius sim, vide quæ de Metaphraste in dictando, atque verbis struendis studio apposite in Elogio ipsius construit Psellus, Diatriba nostra de Simeonibus, et eorum scriptis, in qua multa de hac eadem re ex aliis atque aliis auctoribus collegimus. Et ne nos similia nostra imaginatione agitare belluli ac festivi saperdæ suspicentur, habeto tibi, lector, quæ pro eodem Metaphraste Lipomanus scriptis memoriæ prodidit. *De Metaphraste autem communis priscorum virorum Ecclesiæ Orientalis sententia, Vitas sanctorum ex diversis auctorum libris eum in unum volumen redegisse, et quæ alicujus viri erant inscriptæ, sub hoc titulo reliquisse; quæ vero ab aliis descriptæ erant, rudi tamen, et insulso stylo, eas ipsum multis laboribus, et sudoribus exornasse, et eruditione sua exposuisse, prout Theodorus Balsamon, et Psellus, ideoque et Metaphrastæ nomen fuisse adeptum, μεταφράζειν enim Græce, Latine est, scripturam aliquam dilucidioribus verbis, sensu tamen et materia retentis interpretari. Quæ autem a nemine adhuc scriptæ fuerant, sed quasi per manum, et traditionem a Patribus acceptæ, et pro veris habitæ, has ipse eleganti et condito stylo descripsit, et legendas Ecclesiæ proposuit, tantaque auctoritate liber hic in lucem prodiit, ut apud Orientalem Ecclesiam,*

qui sanctorum Vitas præter unum Simeonem Metaphrastem scripserit, nec quæratur, nec reperiatur. Quinimo in suis Menæis, et Sacris sanctorum, Vitas recitat, non alias quam ex istis desumptas legit, adeo pro certis, veris et authenticis, ab omnibus, et omnium auctoritate confirmatis. Imo nec Ecclesia Græca preces, orationesque Metaphrastæ, post Basilii et Chrysostomi supplicationes statim locasset, si recentis temporis auctoris esset. Nec a Balsamone allegaretur, qui ultra 400 annos floruit, et Psello qui ultra quingentos. Denique nec in concilio Florentino ad confirmandum dogma fidei inter doctores Ecclesiæ citaretur. Hæc fuerant reliqua, quæ de hoc viro notanda erant. Et in Præfatione tom. V : *Illud quidem primum est, omnes has Vitas de Græco in Latinum nostro hortatu, nostrisque suppetiis a Gentiano Herveto Gallo viro docto recens fuisse translatas, easque nunc primum Occidentalem Ecclesiam suscipere, quæ quali quantoque thesauro hucusque ob earum ignorationem privata fuerit, postquam totum volumen percurreris, tu ipse judex optimus esse poteris.*

Et hoc quidem Lipomanus, si priora atteris oculatus a fronte simul, et occipitio, si posteriora quinti tomi, plus cimicem sanguinis, ut ita dicam, quam illum rationis habuisse dices. Quid enim inconsideratius, aut inconsultius fieri potuit, quam Vitas sanctorum universas, quæ nullum auctorem titulo præferebant, nulla ad liquidum explorata veritate, Simeoni Metaphrastæ appingere? Unde postmodum tot famæ vulnera, et notas innoxio homini, et ab omni culpa remotissimo, pravissimi, et pessime diffamati hæretici, et fabulas fabulosorum mangones concriminati sunt? De quibus nos alibi fusius. Nunc tantum illis addam de illius ætate, quod Niceph. Gregoras in Vita sanctæ Theophanonis Leonis filii Basilii Macedonis imperatoris Constantinopolitani uxoris, de studiis restitutis ab eodem Leone in urbe Byzantina agens : Τό γε μὴν τῶν λόγων κράτος, εἴπερ δή τι τῶν ἀπάντων ἄλλων, καὶ τότε μᾶλλον, εἴπερ ἄλλοτέ ποτε, μεγάλην ἔσχε τὴν ἀκμὴν, ἀμφοῖν τοῖν βασιλέοιν μάλα τοι πλείστην δεδωκότων αὐτοῖς τὴν ῥοπὴν καὶ τιμήν. Καὶ ἦν ὁρᾷν ὁσίων ἀνδρῶν συναλλαγὰς, καὶ σοφῶν ῥητόρων θέατρα, καὶ πᾶσαν λόγων ἀρετῆς ἐπίδειξιν, ἀθροιζομένων ἁπανταχόθεν πολλῶν, καὶ ποιούντων ἄλλην Σωκρατικήν τε καὶ Πλατωνικὴν Στοὰν καὶ Ἀκαδημίαν καὶ Λύκειον τὰ βασίλεια. Διὰ δὴ ταῦτα καὶ πολλὴν τὴν ἐπίδοσιν εἴληφε τότε καὶ ἡ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας εὐπρέπεια. Οὐ γὰρ μόνον ὁ βασιλεὺς πολλὰς τῶν ἐτησίων ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων οἰκείοις ἐκόσμησε λόγοις καὶ ᾠδαῖς, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν τότε ἐλλογίμων τὰ ὅμοια πράττειν ἐκέλευσεν. Ὧν εἷς ἦν καὶ ὃς τότε ἄλλα μετέφρασε πρὸς τὸ εὐφραδέστερον, καὶ τοὺς πλείους τῶν τε τῆς ἀρετῆς ἀσκητῶν καὶ ἀθλητῶν συνεγράψατο βίους. *Et dictionis quidem oratoriæ robur, et eodem tempore, si quidquam alias, tum magis ac magis ingentem accessionem fecerat, cum ambo imperatores maximum illi vigorem honoremque attribuissent. Quare jam obvii cuicunque erant sanctorum hominum congressus, scientissimorum oratorum theatra, et omnis facultas dicendi singularis, et copia, cum ex locis omnibus plerique accurrerent, et novam Socraticam, atque Platonicam Stoam exhiberent, et regiam ipsam novam Academiam, et Lycæum, Pritanæumque. Inde vero multo tum augmento tunc invaluit divinæ Ecclesiæ species, et nitor. Neque enim tantummodo imperator plerosque in annos singulos dies festos ac solemnitates propriis orationibus cohonestavit, et canticis, sed et multos alios qui tum vitam agebant præstantes viros similia peragere imperavit, quorum unus erat, qui et alia facundius in aliam dicendi copiam conscripsit, et quam plurimas virtutis ascetarum et athletarum vitas monumentis commendavit, unde et Metaphrastæ nomen obtinuit.* Eadem ad verbum expressit idem Gregoras in Vita Michaelis Sincelli exposita, quæ facili negotio in manu fuerint eamdem vitam percurrenti, ne semel ea parum cautus, et alia animo observans excidisse malignus Metaphrastæ laudum obtrectator, in suspicionem veniat. Et Constantinus Meliteniota orat. 2, De processione Spiritus sancti : Ἐπείπερ κατ' οὐδὲν λείπονται τῶν λογίων ἀνδρῶν, εἴ γε συνιδεῖν ἠβούλοντο τούτου τὴν ἔννοιαν. Καὶ ἄλλως δὲ κἂν ὤκλαζέ τι πρὸς αὐτὸ τούτοις ὁ λογισμὸς, εἶχον σκέψασθαι πάντως καθ' ἑαυτοὺς καὶ τὸν συγγραψάμενον, ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πρώτου σχίσματος ὢν, καὶ τὴν ἀντιλογίαν γινώσκων τοῦ δόγματος, οὐκ ἂν οὕτω συνετίθει καὶ συνέταττε τὸ τοιοῦτον ῥητὸν, εἰ πρὸς τοὺς Λατίνους καὶ αὐτὸς ἐπίσης τοῖς πολλοῖς διεφέρετο· *Cum non multum longe ab eruditis viris abirent, si modo illius sententiam capere vellent. Et alia quoque ratione licet cogitatio ipsorum circa hoc vel minimum claudicaret, poterunt in se scriptorem considerare, qui cum in ipso primo schismatis exortu viveret, et dogmatis contradictionem calleret, nunquam hoc modo concinnasset vel dictum composuisset, si cum Latinis et ipse æque atque alii simultates exercebat.* Et hic vitæ Dionysii Areopagitæ scriptor per eumdem auctorem Meliteniotam est Simeon Metaphrastes. Audi : Καὶ ὁ τὰς τῶν ἁγίων δὲ πολιτείας καὶ τὰς αὐτῶν ἀθλήσεις ἀφηγησάμενος μεταφραστικῶς, εἰς τὸ τοῦ Ἀρεοπαγίτου μαρτύριον Διονυσίου, φημὶ τοῦ τῶν ἀπορρήτων ἐκφάντορος· *Et qui vitas et res gestas sanctorum, eorumque certamina variato stylo enarravit in Dionysii Areopagitæ martyrio, dico secretorum revelatoris.* Collige longe procul ab omni dubio. Metaphrastes eo tempore vigebat, cum primum schisma inter Græcos et Latinos de processione Spiritus sancti ex solo Patre emergens Græcorum cum Latinis arctissimam necessitudinem perturbavit : adeo ut de eadem processione ex solo Patre Leo ipse imperator, de schola Photii homo, in gratiam sui Photii stylum exercuerit. Et ætatem Metaphrastæ anxie, et amplius quærimus, et eum recentissimum, et ludi magistrum, et fabularum anilium concinnatorem verbis clarissimis perhibebimus.

Nos, ait Salmasius, διήγησιν *illam* (nempe de cæde seniorum Patrum) in Præfatione ad lectorem ad Opuscula Nili de primatu papæ, *Latinam factam brevi, si Deus dederit, edituri sumus.*

De Albiniano, quem laudibus prosequitur Nilus, suspicionem Possini, lege apud ipsum : sive enim legas *Albianum*, sive *Albinum*, sive *Albanum*, parum refert.

Historia de interemptis in Sina monte monachis legebatur manuscripta in bibliotheca Sirletana cod. 39 ms., et nunc legitur in Vaticanis codd. 117, 118, 1790, 1806, et Palatino 351. Bollandus ad diem 14 Januarii sanctorum martyrum in monte Sina a barbaris occisorum certamen refert a S. Nilo conscriptum Græce, et a se, vel alio quopiam innominato Latine redditum, et brevibus pro more notis illustratum.

Ejusdem sancti Nili epistolas CCCLV ex bibliotheca Medicæa idem Petrus Possinus eruit, et Latine versas Græce et Latine publicavit cum notis, nuncupavitque eminentissimo principi Francisco Barberino; et *Didymi Fragmentum* addidit *contra Manichæos*, *et Simeonis abbatis Sancti Mamantis in Xerocerco Dissertationem de altercationibus animi et corporis* Græce et Latine a se versa, Parisiis ex typographia Regia 1657, in-4. De his epistolis, deque eorum interprete Possino suspicor intelligendum esse Labbæum, cum scribit : *Nili archiepiscopi Constantinopolitani multæ habentur in codd. ms., quas audio typis parari ab erudito interprete.* Ipse vero rem indignissimam facerem, si conatu tanti principis fecundam quæsturam subsecutam, ventis abripiendam non invitis manibus concesserim. Princeps is magnarum artium disciplinis instructissimus, tantorum Patrum aliorumque antiquissimorum Commentarios, sive illi Græca sive Latina copia dicendi emineant, non semel atque iterum, sed sæpius, dum per publica et ecclesiastica negotia licet, maturo judicio, ac considerate præ manibus terere, ac lectitare gaudet : indeque factus instructior, mores et consuetudines moderatur, antiquitatem ecclesiasticam reparat, de fide opiniones examinat, et quæ novi reformatores inter incautos disseminant, oculatus ad omnia discidit. Inter tot alios Patres, eosque sanctissimos unus is Nilus, quem sæpenumero per mentem versaverat, dignus visus est, qui ad compescenda hæreticorum ora, maleque sanorum hominum vitam pessime tornatam incudi reddendam non sine succo Attico, et eloquentia singulari typis Græce et Latine mandaretur. Idque ut commodius fieret, elegit virum clarissimum Lucam Holstenium, tum bibliothecæ Vaticanæ præfectum, et me licet Holstenianæ virtuti imparem, tanti laboris comitem, ut simili opella ad templum honoris induceret, impertitur. Sententia pronuntiata, sortito Holstenius ejus opuscula reliqua, ego epistolas capio. Studia Holstenii excessus e vita fatalis disrumpit, nec vita superstes propagavit. Cum non omnes in uno codice epistolæ, sed in pluribus vage dispersæ haberentur, collatis, utut potui, Romanis voluminibus, fascem in unum, obviam factas coegi, adnotatis earum variis lectionibus in studiosorum gratiam, quas mihi alii atque alii codices obtulerunt. Tum me in earum dedi versionem, cujus nunc utcunque factæ, idem munificus in publica commoda princeps editionem demandat. Et res hæc per indicium enuntiata videtur ab eruditissimo Francisco Combefis, in recensitis auctoribus Bibliothecæ Patrum concionatoriæ in Nilo : *Epistolæ Nili dari potuerant a doctissimo Leone Allatio, si factum satis esset votis eminentissimi cardinalis Francisci Barberini, mihi ipse ad prelum offerentis, cum eum regia Lutetia hospitem haberet : quippe longe plures, excepta viri opera, Græcarum rerum indagine, et peritia nostro ævo facile principis.*

Antequam ad alia progrediar, illud oblivioni dare consentaneum nullo modo mihi videtur, quod præstantissimus vir, et in scriptis antiquorum evolvendis sagacissimus Emericus Bigotius sæpe admonuit, epistolam S. Nili ad Xenonem Memorialium a Possino editam, editione Parisiensi, num. 260, extractam fuisse ex S. Basilii expositione in psalm. XXXII. Ea in meis est l. I, epist. 36, et incipit : Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν. Examinavi diligenter, et rem meram esse comperi. Sententia eadem est, verba quoque ut plurimum eadem. Nilus tamen noster plerisque immutatis et additis fecit suam. Quod in Patribus novum non est. Semper etenim in ea Ecclesia recentiores Patres, antiquiores uti venerabundos, et augustiora capita assiduo die noctuque percurrentes, quidquid ad mores instituendos, et sacra elogia patefacienda opportunum, et obviam cupiditati irrepsisset, adnotabant in schedis, tum demum fortuna ablata studia sese exercitantium promoventes aliis quoque communicabant. Quod Nilum fecisse non in hac epistola tantum, sed in aliis permultis, quæ curiosioribus constabant, verisimile est. Ut vero modum discas, et possis imitando consectari post lectam Nili epistolam habeto tibi Basilii ipsius verba, et cum Nilanis compara : Ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν, οἱονεὶ πάρεδρον ἑαυτῷ τὴν ἐλεημοσύνην ποιησάμενος, καὶ προβληθεῖσαν τῷ βασιλικῷ τῆς κρίσεως θρόνῳ, οὕτῳ παράγει εἰς κρίσιν ἕκαστον. « Ἐὰν ἀνομίας παρατηρήσῃς, Κύριε, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; » Οὔτε ἡ ἐλεημοσύνη ἄκριτος, οὔτε ἡ κρίσις ἀνελεήμων. Πρὸ τῆς κρίσεως οὖν ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην, καὶ μετὰ τὴν ἐλεημοσύνην ἔρχεται ἐπὶ τὴν κρίσιν. Ταῦτα δὲ ἀλλήλοις συνέζευκται, ὁ ἔλεος μετὰ τῆς κρίσεως· ἵνα μήτε ὁ ἔλεος μόνος χαυνότητα ἐμποιήσῃ, μήτε μόνη ἡ κρίσις ἀπόγνωσιν ἐνεργάσηται. Βούλεταί σε ἐλεῆσαι, καὶ τῶν ἑαυτοῦ οἰκτιρμῶν μεταδοῦναι ὁ κριτής· ἀλλ' ἐὰν εὕρῃ σε μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ταπεινὸν, συντετριμμένον, πολλὰ μετακλαύσαντα ἐπὶ τοῖς πονηροῖς ἔργοις, τὰ γενό-

μενα χρυφῇ, ἀνεπαισχύντως δημοσιεύσαντα, δεηθέντα ἀδελφῶν συγκαμεῖν σοι πρὸς τὴν ἴασιν, ὅλον ἐλεεινόν σε γενόμενον. ἐὰν ἴδῃ, ἄφθονόν σοι τὴν ἑαυτοῦ ἐλεημοσύνην ἐπιχορηγεῖ. Ἐὰν δὲ καρδίαν ἀμετανόητον, φρόνημα ὑπερήφανον, ἀπιστίαν τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, ἀφοβίαν τῆς κρίσεως, τότε ἀγαπᾷ ἐπὶ σοὶ τὴν κρίσιν. Ὡς γὰρ ἰατρὸς ἐμμελὴς καὶ φιλάνθρωπος, καταντλήμασι πρότερον καὶ περιπλάσμασιν ἀπαλοῖς πειρᾶται καταστεῖλαι τὸ οἴδημα· ἐπὰν δὲ ἴδῃ ἀνενδότως καὶ σκληρῶς ἀντιτυποῦντα τὸν ὄγκον, ῥίψας τὸν ἔλεον, καὶ τὴν μαλακὴν ἀγωγὴν, αἱρεῖται λοιπὸν τὴν τοῦ σιδήρου χρῆσιν. Ἀγαπᾷ οὖν ἐλεημοσύνην ἐπὶ τῶν μετανοούντων, ἀγαπᾷ δὲ καὶ κρίσιν ἐπὶ τῶν ἀνενδότων. Τοιοῦτόν τι καὶ ὁ Ἡσαΐας λέγει τῷ Θεῷ, ὅτι « Ἡ ἐλεημοσύνη σου εἰς σταθμόν. » Καὶ γὰρ κἀκεῖνος τὴν μετὰ κρίσεως ἐλεημοσύνην παρίστησι, ζυγῷ, καὶ ἀριθμῷ, καὶ σταθμῷ κατὰ τὴν ἑκάστου ἀξίαν ἀντιμετροῦντος. Hoc etiam antiquissimis scriptoribus, et ante Christum natis in more fuisse positum, ex Clemente Alexandrino, et aliis satis fuse probavi in tractatu meo *De conscribendis epistolis*. Quare hic plura dicere supersedeo.

Ejusdem exstant *expositiones in Canticum canticorum, una* cum Nysseni Gregorii, Maximi commentariis, carminibus politicis Michaelis Pselli Græce et Latine eodem Zino interprete, tomo II Actuarii Bibliothecæ Veterum Patrum Græco-Latini, anno 1624 : et tom. XIII Morellianæ editionis.

In bibliothecæ Scoriacensis Indice, opera et studio Alexandri Baruarii facto exstat *Catena in Cantica canticorum, et in eam Enarrationes Theodoreti præsertim, Gregorii Nisseni, Nili, Eusebii, Maximi, et Pselli versibus politicis*, Labbæus 177 ; Idem, pag. 274.

Enarrationes in Cantica canticorum Nili in bibliotheca Regia, cod. 278. Idem pag. 306 : *Nili nonnulla opuscula Enchiridion Christianum cum interpretatione* in codice Regio 2218.

Josias Simlerus in Epitome Gesneriana scribit Nilum episcopum Constantinopolitanum librum scripsisse *Adversus Græcæ superstitionis sectatores*.

Notanturque alibi *Sententiæ Morales ex Græco in Latinum versæ a Bilibaldo Pircheimero*, Argentinæ, 1416.

Et tandem Labbæus, pag. 382, ubi agit de scriptis Nicolai Cabasilæ, Nili ex præfecto Constantinopolitano monacho *Enchiridion* pœnitentiale. Incipit : Ὁ ἑκουσίως φονεύσας ἔχει ἐπιτίμιον. Desinit : Περιπίπτουσι πλημμελήματα. *Horologium monasticum*. Incipit : Ἐπὰν παιδείας οἱ ἅγιοι γεγόνασι. Desinit : Ἀλλὰ καὶ λίαν ἐνοχλεῖσθαι. *Instructio monastica* hoc principio exorta : Ποῦ τοὺς μὴ εἰδότας. Desinit : Κἂν ὕμνοις καὶ αὐτοῖς ἀναγκαῖοί εἰσι. Et pag. 101, cap. 53, in cod. Regio 1788. Est edita inter Epistolas.

Sed longe longeque plurima, et permulto etiam clariora supersunt edenda hujus sanctissimi viri opuscula, quæ faxit Deus, ut tandem aliquorum studio et diligentia in lucem veniant, quæ hac subjecta notione testata in omne tempus venient.

Duas, quas postremas vidimus epistolas ad Heliodorum, et Olympiodorum, in septima synodo generali, act. 4, uti Nili germanus partus scripto redditæ sunt, ad eorum errorem reprimendum, qui asserebant Nilum contra imagines scripsisse. Et postremam ad Olympiodorum, ab eisdem depravatum fuisse corroboratur. Ipsi enim pro eo quod dixit Nilus : *Hinc et inde pinge, Dealba* posuerunt. Et ex duabus convincitur. Ecce ostensum est liquido, quia ipse sanctus, et egregius pater Nilus sanctas icones suscipiebat : accusatus est autem a pseudosyllogo illo, quod contra icones locutus fuerit.

Tract. Ὅτι διαφέρουσι τῶν ἐν πόλεσιν ἀσκουμένων οἱ ἐν ἐρήμῳ ἡσυχάζοντες, κἂν πολλοὶ τῶν ἀπείρων τὸ ἐναντίον δοκῇ· *Qui in eremis acquiescunt, multo illis esse præstantiores, qui in civitatibus recoluntur, licet multi inexperti contrarium teneant*, P. Τέχνης μὲν ἁπάσης τὰ τεχνητὰ κρίνοντες, ἄπειροι.

Περὶ ἀκτημοσύνης πρὸς Μάγνον διάκονον Ἀγκύρας. Ita legunt nonnulli codices. Alii legunt Πρὸς Μάγναν· alii πρὸς Μαγνησίλαν τὸν διάκονον Ἀγκύρας. Alii, Πρώην μὲν πρὸς τοὺς ἀμελέστερον μετιόντας τὸν μοναδικὸν βίον. De hoc Magna diacono vide Palladium in Lausiacis : Ἀσκητοῦ παραίνεσις. P. Μάθε σὺ ὁ μονάζων καὶ πιστὸς ἄνθρωπος.

Λόγος ἀσκητικὸς περὶ τῆς ἐν Χριστῷ φιλοσοφίας. P. Φιλοσοφεῖν ἐπετήδευσαν μὲν καὶ Ἑλλήνων πολλοί.

Πρὸς νεωτέρους μοναχοὺς διδασκαλία. P. Δεῖ τὸν νέον ἀσκεῖν σώματος ἡσυχίαν.

Κεφάλαια διάφορα. P. Ἀλλ' ὑμᾶς, ὦ μακαριώτατοι, μετὰ τῶν ἄλλων.

Πρὸς Εὐλόγιον. P. Οἱ τὸν οὐράνιον χῶρον τοῖς πόνοις νεμόμενοι.

Πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα. P. Ἔθος ἔχοντί μοι τὰ πολλὰ τὰς ἀκαίρους τῶν Ἑλλήνων.

Ἐπιστολὴ ἔχουσα κεφάλαια. P. Ἐὰν μηδεὶς διώκει σε τύραννος Ἕλλην. Sunt attextæ ad alias epistolas, quas jam edidi.

Περὶ προσευχῆς. P. Τέλος πασῶν ἐντολῶν προσευχή.

Γνῶμαι ἀπάγουσαι τῶν φθαρτῶν καὶ προσκολλῶσαι τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον. Κεφάλαια ριε'. P. Ὁδὸς εἰς ἀρετὴν ἡ τοῦ βίου φυγή.

Ἄλλαι. P. Φόβον ἔχε Θεοῦ καὶ πόθον.

Κεφάλαια. P. Ἐὰν ὠφελήσῃς τινά.

Ἀσκητικά. P. Οἱ γὰρ μετριώτερον ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἀτυχοῦντες.

Κεφάλαια νηπτικά. P. Πάντα μὲν ὁρᾷ ὁ Θεός.

Περὶ ἐργασίας νοός. P. Τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ Θεὸν ὠφελείας ποιεῖσθαι ἔχομεν.

Et alia minutiora, ῥήσεις, καὶ χρήσεις apud varios auctores, quas colligere poteris *ex rebus sacris* Leontii, et Joannis presbyterorum ex Anastasio Sinaita, ex variis quæstionibus, ex Melissa.

Locorum sacræ Scripturæ interpretationes varias ex Catenis in Exaemeron, in Deuteronomium, in Jobum, in Psalmos, in Cantica canticorum apud Procopium, in Evangelium, et Lucam, et potissimum in ea, quæ est contexta a Macario Chrysocephalo episcopo Philadelphiæ, et Niceta diacono Magnæ Ecclesiæ.

Præterea plura ejusdem legas in Joannis Climaci *Scala*, in *Ecloga* Patrum περὶ νήψεως καὶ προσοχῆς inter alios memoratur etiam Nilus ex Epistolis, in dubiis et solutionibus de variis Theologicis quæstionibus ex sanctis Patribus. In *Eclogis parallelis* Joannis Damasceni, addit Labbæus pag. 283: *Cum dicta Patrum laudantur, etiam sententiæ Nili suum locum habent.* Et Bonaventura Vulcanius ad lectorem in Nili Thessalonicensis tractatum *De primatu papæ.* — *In Catalogo bibliothecæ Patriarchæ Constantinopolitani, citantur Nili monachi orationes decem contra Mahomed.*

In Philippi Solitarii Dioptra Latinitate donata a Jacobo Pontano, et Ingolstadii impressa, anno 1604, in-4, inter alios Patres adductos locum suum habet, et Nilus.

Tandem Nilus ipse lib. XIII, epist. 11, *Ad Polychronium diaconum* refert se, coefflagitante librum satis amplum περὶ κατανύξεως, *De compunctione* concinnasse. Non dolebit cordi meo epistolæ lectio, si bene prius expurgatus, rebusque mundanis superior factus es. Quare hic eam tibi dabo: Μακαρίζω σε τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας, καὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ ἀφθάρτου καὶ οὐρανίου, καθότι τοὺς περὶ κατανύξεως ψυχῆς ἀπαιτεῖς ἡμᾶς λόγους. Σημεῖον δέ ἐστί τι τοιοῦτον αἴτημα τῆς ἐν ψυχῇ καθαρότητος· οὐ γάρ ἐστι δυνατὸν, μὴ πρότερον ἐκκαθαρθέντα καλῶς, καὶ τῶν βιωτικῶν ἁπάντων ἀνώτερον γενόμενον, εἰς ταύτην τῶν λόγων τὴν ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν. Καὶ τοῦτο ῥᾴδιον συνιδεῖν ἐκ τῶν καὶ πρὸς ὀλίγον τούτῳ κατεχομένων τῷ ἔρωτι· οἳ τοσαύτην ἀθρόον δέχονται τὴν μεταβολὴν, ὡς εὐθέως πρὸς οὐρανὸν μεταστῆναι, καὶ αἰθεροβατεῖν τῇ μακαρίᾳ γνώμῃ. Ὅθεν προθύμως ἐγὼ δεξάμενος τὸ ἐπίταγμα τῆς σῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης, βιβλίον ὁλόκληρον περὶ κατανύξεως συντάξας ἀπέσταλκα ὑμῖν τε καὶ τοῖς σὺν ὑμῖν διατρίβουσι φίλοις θεοσεβέσι, δυσωπῶν καὶ παρακαλῶν ὑμᾶς, παῤῥησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἔχοντας, ταῖς ὁσίαις ὑμῶν ἀμείψασθαι προσευχαῖς. Δύνασθε γὰρ, εὖ οἶδα, ὑπὲρ ἡμῶν ἐξιλεοῦσθαι τὸ Θεῖον· *Ob amicitiam erga Deum, amoremque nulli corruptioni obnoxium, ac cœlestem, fortunatum te judico: quod a nobis de compunctione animi sermonis exposcis. Hæc autem efflagitatio puritatem, quæ in animo est, indicat. Neque enim fieri potest, ut is, qui non prius expurgatus bene, rebusque omnibus mundanis superior factus est, in sermonum similium desiderium incidat. Idque ex iis, qui vel minimo temporis intervallo ejusmodi amore corripiuntur, facile comprehendi potest, cum illico tantam immutationem admittant, ut statim in cœlum transvehantur, et beata mente gradiantur in æthere. Hinc ipsi avide sinceræ tuæ dictionis imperium arripiens, librum integrum de compunctione concinnatum vobis, illisque, qui una cum vobis commorantur, iis amicis transmisi, instanter petens, rogansque vos, qui apud Deum in aliqua estis auctoritate, sacris precibus mercedem rependere. Potestis enim, quod bene novi, Numen nobis propitium reddere.*

Et de scriptis hujusce viri præterea addam, quæ Nicephorus *Historiar.* lib. XIV, cap. 54, scribit: Ἄριστοι δὲ αὐτοῦ καὶ ἕτεροι λόγοι πεποίηνται, πνευματικῆς οὐκ ἄμοιροι χάριτος· ὧν οἶμαι πάντων τὰ πρῶτα φέρεσθαι ὃν πρὸς Ἕλληνας ἐπιγράφει, καὶ τὰ πρὸς Εὐλόγιον. Κεφάλαια δὲ συντάττει, ἄλλα μὲν εἰς πλάτος ἡπλωμένα, πολλὰ δὲ συντεμὼν, εὐσύνοπτον οἷον καὶ πρόχειρον τὸν πνευματικὸν καρπὸν, οἷόν τι νέκταρ ἢ ἀμβροσίαν προβάλλεται· *Alios item libros optimos, edidit spiritualis gratiæ non expertes. Inter quos primas eum ferre puto, quem adversus gentiles scripsit, et rursum qui ab eo ad Eulogium compositi sunt. Capita autem collegit, aliqua quidem fusius, multa compendiosius tractata: in quibus spiritualem fructum, perinde atque nectar, aut ambrosiam aliquam, oculis subjectam, ita ut facile percipi possit, proposuit.*

Inter scripta nostri Nili, quidam illud quoque videntur recensere, quod sub Epicteti philosophi nomine sæpius editum est, prænominaturque *Enchiridion*, et a plurimis doctissimis viris, Angelo Politiano, Thoma Nogiorgio, Hieronymo Wolfio e Græco in Latinum conversum et sæpius promulgatum, et tandem cum *Cebetis Tabula, et aliis una cum Vita Pythagoræ, sententiis ad intelligibilia ducentibus, et antro Nympharum, quod in Odyssea describitur,* studio, et diligentia clarissimi, eruditissimique Lucæ Holstenii, Cantabrigiæ typis academiæ impensis Joannis Morden, anno 1655, in-8. Et quia Politiani codices, quibus idem interpres usus fuerat, videbantur esse corrupti, ut veræ sententiæ vir alias in vertendo felix et doctissimus, vix umbram sit assecutus, ex alterius interpretatione pauca illa Politiani suppleta sunt Genevæ apud hæredes Eustachii Vignon, 1594, in-8.

Hoc *Enchiridion*, demptis tamen nonnullis, quæ gentilismum saperent, deorum nempe nominibus, Jovis, Fati, Fortunæ, et aliorum philosophorum gentilium, etc., et nonnullis immutatis ad sententiam honestiorem, et probiorem, et Christianis institutis convenientiorem legitur. Sed si molem libri conferas cum alteratis, paucula indicantur, imo colorem etiam et speciem pristinam, quam illis dedit primus auctor, retinent, ut non aliud esse existimetur. Quod a Nili nostri genuinis fetibus alienum est, ideoque ambiguum habetur. Ut siquidem rem fatear, in

immutatis neque succum, neque colorem dictionis Nilanæ, neque speciem intuemur. Et Nilus alias eloquentissimus, et Christianæ philosophiæ promus condus, ut ex aliis suis scriptis deprehenditur, non videtur verosimile a Stoica philosophia præsidia vitæ Christianæ emendasse. Et quomodo id agere sustinuisset vir Christianæ religionis exemplar ipsissimum. Annon in alieno choro pedem posuisset, si ex gentilium moribus, et Stoica philosophia Ascetis modum imponere constituisset? Et quomodo qui in hoc tractatu nomina antiquorum philosophorum ita aspernatus est, atque abhorruit, ut ea data opera ex hoc tractatu deleverit, ab iisdem præcepta vivendi omnibus virtutis numeris absolutissima, et quibus nihil poterat, vel addi, vel demi, petiisset? Annon id fuisset callidum, et frigidum ex eodem ore efflare? Vidi ipse manuscriptum codicem Græcum, illumque vetustissimum Nili scripta opera continentem: in eo singuli tractatus, etiam minutiores infixum habent nomen Nili, alia etiam et in fine postpositum. In *Enchiridio*, quod inter illos legebatur, neque in fronte, neque in calce eo nomine obsignatum, tantummodo illud referebat, *Ἐπικτήτου* Ἐγχειρίδιον, *Epicteti Enchiridion.* Non esse Nili videlicet, sed Epicteti, a quocunque sit vitiatum. Adde his. Ita hoc *Enchiridion Epicteti*, cum eo, quod Nilo nescio qua ratione adjudicatur, eamdem labem passum fuisse. Cum de illo non inconsulto statutum dictumque sit, Epicteti non esse. Mihi sit præ omnibus unius Simplicii auctoritas, qui Præfatione in dictum *Enchiridion* sic scribit: *Arianus vitam et obitum Epicteti prolixis verbis est persecutus. Unde cognosci potest, qui vir ille fuerit. Idem Arianus et hunc libellum, quod Enchiridion inscribitur, composuit: deinde lectis ex Epicteti sermonibus philosophiæ locis maxime necessariis, et animos a permoventibus, ut ipse testatur in epistola ad Masgalenum, cui opus ipsum dedicavit ut amicissimo suo, et maximo operis admiratori. Quæ ferme eadem et iisdem vocabulis sparsim in Ariani scriptis de Epicteti exercitationibus inveniuntur:* Περὶ μὲν τοῦ βίου τοῦ Ἐπικτήτου καὶ τῆς αὐτοῦ τελευτῆς Ἀῤῥιανὸς ἔγραψεν, ὁ τὰς Ἐπικτήτου διατριβὰς ἐν πολυστίχοις συνταξάμενος βιβλίοις. Καὶ ἀπ' ἐκείνου μαθεῖν ἔστιν, ὁποῖος γέγονε τὸν βίον ὁ ἀνήρ. Τὸ δὲ βιβλίον τοῦτο τὸ *Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον* ἐπιγεγραμμένον, καὶ τοῦτο αὐτὸς συνέταξεν ὁ Ἀῤῥιανός. Τὰ καιριώτατα, καὶ ἀναγκαιότατα ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ κινητικώτατα τῶν ψυχῶν ἐπιλεξάμενος ἐκ τῶν Ἐπικτήτου λόγων, ὡς αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Μασγαληνὸν ἐπιστολῇ ἔγραψεν ὁ Ἀῤῥιανὸς, ᾧ τὸ σύγγραμμα προσεφώνησεν, ὡς ἑαυτῷ μὲν φιλτάτῳ, μάλιστα δὲ τὸν Ἐπίκτητον τεθαυμακότι· τὰ δὲ αὐτὰ σχεδὸν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ὀνομάτων σποράδην ἐν τοῖς Ἀῤῥιανοῦ περὶ τῶν Ἐπικτήτου διατριβῶν ἐν τοῖς γραφομένοις εὑρίσκεται. Hinc Salmasius Notis in Simplicium colligit: *Ergo hujus Enchiridii auctor, qui et Dissertationum, nempe Arianus. Sed mirum ut in hodiernis Dissertationibus ea non reperiantur, quæ de vita et morte Epicteti memoriæ mandasse Arianum hic Simplicius testatur. Ita multa etiam ex Enchiridio a Stobæo citari, quæ aut omnino in hoc manuali non habentur, aut aliter scripta habentur.* Et Daniel Heinsius concinit epistola ad Theodorum Gresuvinckelium: *Cum ingenti voluptate, pariter et cura legi Epictetum: Enchiridion in primis, quod ab Ariano ex oraculis divini viri concinnatum hic nunc habes.* Et compertiora de *Epicteti Enchiridio* quærimus? Hoc idem de Nilano affirmandum non est. Considera rem attentius: tum demum judicium da; ad hæc testes, si potes. Sed inter ejus scripta locum habet. At cujus nomen præferat, edicito. An hic libellus tantum extraneo auctori suppositus supposititius fuerit.

Illud quoque animadvertendum est, Nilum hunc nostrum Ascetam a plerisque *martyris*, ab aliis *episcopi* titulo insigniri. Notat Nicolaus Classerus: *Et si de Nili martyrio non constat, ex eodem tamen auctore, ut etiam ex Osiandri Annalibus manifestum est, illum cum filiis* (lege cum filio) *a barbaris perpessum esse. Inter martyres igitur hoc nomine fortassis refertur. Circa annum Christi 309 floruisse existimatur. Interpretationem vero Latinam adjeci hanc qualemcunque, ut eam cum illa Neandri, si forte in manibus conferre liceat, quo utriusque collatione plus luminis accedat. In decurias quoque pueriliter distinctas habebis sententias, eum in finem, ut versio Latina Græco textui postposita commodius respondeat.* Et plane de martyrio, licet opere ipso martyrium non subierit, neque pro una fide Christi sanguinem effuderit, neque vitam exposuerit; certum est tamen, et ex ejus scripto satis apertum, eum id agendi semper cupidissimum fuisse. De episcopatu ipse existimo, illum post tot calamitates, nonnullos episcopos considerata tanti viri virtute et doctrina saltem in Ægypti partibus, in quibus similium hominum summa penuria erat, consilio inter se inito in tantam dignitatem, et merito, extulisse. Sed hæc mera suspicio est. Esto. Certe id negari non potest, aliquod certum indicium habuisse eos, qui primi tanto viro episcopi titulum attribuerunt. Non dissimilis esset suspicio de Theodulo illius filio, qui nullis sacris ordinibus ante captivitatem conspicuus erat, si vocarem illum diaconum, et tamen ille de se dicit, ab episcopo coactum similem ordinem obtinuisse: et vere promotus est: Ὡς δὲ ἂν μὴ δόξαι βίαν προσάγειν ὑπονοίᾳ τῆς ὑπὲρ τοῦ παιδὸς δεδομένης τιμῆς, μηδὲ δεσποτικώτερον ἀπαιτεῖν τὴν παραμονὴν, πράττειν ἐπέτρεπε πᾶν τὸ δοκοῦν κατὰ γνώμην, ἓν τοῦτο μόνον τυραννήσας ἡμᾶς, τὸ τὸν ζυγὸν ἐπιθεῖναι τὸν ἱερατικὸν μὴ βουλομένοις. Ἡμεῖς μὲν γὰρ τὸ βάρος λογιζόμενοι τῆς λειτουργίας, ἀσχάλλοντες ὠδυρόμεθα, καὶ οὐκ εἴχομεν πρὸς τὸ ἐπιτεθὲν ἄχθος ἀνεκτῶς ὑπὲρ ἡμᾶς, ὃ καὶ μόλις τοῖς ἁγίοις ἁρμόζει, ὅσον εἰς πολιτείας λόγον. Κἀκείνοις γὰρ ἐφάνη βαρὺ, καὶ ὡμολόγησαν καλούμενοι, ὑπερβαίνειν αὐτοὺς τὸ ἀξίωμα.

καὶ Θεῷ ἀντέλεγον ἐπὶ πολὺ προβαλλόμενοι τὸ ἀνάξιον, καὶ παρῃτοῦντο τὴν χειροτονίαν προφασιζόμενοι, καὶ τὸ πλέον τῶν νῦν ἁπάντων ὄντες ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ ἔργον, καὶ ἐξ ἀσκήσεως τῶν καλῶν παῤῥησίαν ἔχειν ἐν τῇ λατρείᾳ πρὸς τὸν Δεσπότην μᾶλλον δυνάμενοι. Ἐκεῖνος δὲ πρέπειν ἔλεγε τοῖς πόνοις τὸ γέρας, καὶ τοῖς καμάτοις τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἐνόμιζεν, ἐδίδου μισθὸν τὸ ἀξίωμα. Ex versione Petri Possini : *Idem tamen, ut nolle nos vidit, modum posuit officio ; ne recordari pretii redimendo puero impensi, et herili jure tanquam mancipium retinere velle videretur. Ea gratia arbitrio nostro, utrum vellemus, permisit, unum hoc tantum amice perseverans blanda tyrannide obtinuit, ut nobis recusantibus sacerdotalis officii jugum imponeret. Nos enim onus reputantes tanti ministerii hoc ejus consilio contristati deflebamus, nec ferebamus facile tantam imponi nobis molem officii, quod tam emendatam, et sublimem cœlestis vitæ rationem exigit, qualem vix sancti ipsi præstare de se audeant. Illis quippe ipsis quoque grave hoc munus visum est. Neque id dissimularunt cum eo sunt vocati, majorem esse dignitatem illam, quam ut sibi conveniret ; id ipsum etiam diu excusare ausi apud offerentem hunc honorem Deum, deprecantes impositionem manuum, indignitatis et imbecillitatis propriæ conscientia : tametsi omnibus, qui nunc sunt, haud paulo essent iidem ad id munus aptiores, et propter diuturnam professionem sanctioris vitæ, virtutumque usum majori fiducia ad tractationem mysteriorum, et functionem sacrificii possent accedere. Quibus ille contra remunerandos sibi videri aiebat hujus dignitatis titulo labores in tam difficili certamine, cujus victoribus hoc addere præmii loco sibi placere. Postremo cum discedere illinc, et domum reverti decrevissemus idem ille viatico quantum in longam illam viam opus erat, liberaliter instructos, votis insuper oneratos, cum Dei gratiam nobis itineris comitem, et longum domi, postquam eo pervenissemus, pacis fructum comprecaretur, sic demum officiosissime dimisit. Nihil jus ostentans suum, et beneficium redemptionis, neque potestatem in caput pretio emptum sibi acquisitam gloriatus ; quod minus humanus forte quispiam alius faceret : imo illam ipsam videbatur calamitatem venditionis, consolatione multa levans.* En hic Theodulus, et, quod magis est, Nilus ipse in sacerdotem post tot labores operosos atque molestos laurea sacerdotis ab episcopo, et ejus arte et marte evinciuntur, cum antea nulla dignitate ecclesiastica effulgerent. Quare non et Nilus ob has easdem speciosas animi dotes, et doctrinarum præstantiam, et enavatam operam pro Christiana republica consequi potuit præmium ab antiquæ religionis exemplari episcopo ? Ego certe non dubito, licet id in scriptis relatum non sit, assecutum fuisse. Ut hinc merito ab illius ævi scriptoribus, quibus pervulgatiores et percelebratiores erant titulis non martyris tantum, sed et episcopi insignitus posteritati accesserit : (etsi quæ de eo Commentaria pertractabant, extabuerint, et ad nihilum funditus redierint. Nisi quispiam perhorridus, et incultus id quoque dicere audeat, exscriptorum incuriam Nilum illum Ægyptium episcopum et martyrem cum hoc nostro Constantinopolitano confudisse. *Defunctum tandem hunc Nilum Justinus Posterior inde translatum in fundamento sacratioris Mensæ*, narrat Nicephorus lib. XIV, cap. 54, *in eo, quod ab ipso Petro et Paulo apostolorum principibus ad orphanotrophium constructum est, templo reponit.* Ὃν τέλει τοῦ βίου χρησαμένον Ἰουστῖνος ὁ ὕστερος ἐκεῖθεν ἀνακομίσας, ἐπὶ τῷ βάθρῳ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τοῦ παρ' αὐτοῦ δομηθέντος οἴκου Πέτρῳ καὶ Παύλῳ τοῖς κορυφαίοις τῶν ἀποστόλων ἐν τῷ ὀρφανοτροφείῳ κατέθετο.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ
ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ, ΜΑΘΗΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΒΙΒΛΙΑ Δ.

S. P. N. NILI
ASCETÆ, DISCIPULI S. JOANNIS CHRYSOSTOMI
EPISTOLARUM LIBRI QUATUOR.
Interprete Leone Allatio.

SERENISSIMO PRINCIPI RAYNALDO ESTENSI LEO ALLATIUS.

Præclara genii tui indoles, Princeps Serenissime, in qua utriusque gentis, unde origo tibi est, lumina ubertim efflorescunt, etsi Italiam universam exhilarat, ii tamen gaudio præ cæteris efferuntur, qui eminentissimi cardinalis Barberini avunculi tuï in famulitium ascribi demeruerunt. Et sane nimis injusti essent, si quem ille enixissime diligit, et de quo tam magna Christianæ reipublicæ decora jure optimo auguratur, non colerent, suspicerentque. Hinc cum nullus sit, qui majoribus ejus Eminentiæ beneficiis, quam ego, se obstrictum profiteatur, majori quoque, quam alii, religione teneri videor observantis animi lætitiam monumento aliquo in posteros duraturo attestandi. Accipe igitur, Adolescens Serenissime, Nilum, quem tuo nomini dicamus, egregium scilicet Ecclesiædoctorem, qui non modo Chrysostomi, ex cujus schola prodiit, doctrinam redolet, sed pietatem etiam ubique spirat, hæreticis formidandam: Nilum, inquam, at non qualem annis proxime elapsis e tenebris, in quibus diu se occulerat, in lucem exire vidimus, sed grandiorem, et Nilo fluvio non e suis fontibus erumpenti, tenui scilicet, et exiguo (talis olim erat, illimis vero et nitidissimus), sed Mediterraneum pelagus ostiis septemgeminis impellenti non absimilem. Sed quæris forsitan, unde incrementum accesserit; et id quæris quod ipse: et si tu non quæreres, quippe ingens meo muneri pretium addit, ultro patefacerem. Jam vides quem designat oratio, eumdem nempe Eminentissimum. Is enim dum hujus sancti scriptoris ex Vaticana, Altempsiana, et sua potissimum bibliotheca, monumenta colligit, ac si tot aquarum rivulos, longe ab alveo evagantes in alveum reduxisset, Nilum hunc e populari regium effecit. Hinc non parva spes oritur, ab eodem longe lateque diffuso ita Ecclesiæ campos irrigatum iri, ut hi fertiliores redditi abundantiorem quam antea Christo Domino messem sufficiant, illudque Davidici carminis oraculum impleatur: « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (a). » Impetum in hoc flumine regius vates desiderat: at quorsum? Hilaritatem potius aquæ leniter fluentes conciliant, quam quæ rapidissime evolvuntur. Verum ea Prophetæ mens est, ut amnem, cui tantum attribuit, non ex hac lacrymarum valle originem trahere, sed a cœlo delabi intelligamus. Quod si ita est, Nilum hunc nostrum designasse audacter asserimus, quippe qui non a terrestri, ut Ægyptius, paradiso desilire, sed divino Spiritu turgidus a supracœlesti descendere jure merito videatur. Nemo igitur insipientiæ aliquem insimularet, qui beatitudinem crederet, si Nili principium sciret, dummodo hujus fontem, non Coptici, indagaret: siquidem non rerum naturalium causas, sed divinarum perscrutaretur. Adderem plura ad hujus scriptoris laudem, incœptam semel similitudinem prosequendo, si

(a) Psal. XLV, 5.

mihi in robustioribus litteris tandiu versato, recentiorum ineptias consectari licitum esset. diceremque, ex paranomia utcunque argumento deflexo, flumen hoc nostrum, non Apis nescio cujus numine, quo alterum se jactat, nobilius fieri, verum apibus, quæ tuo in stemmate conspiciuntur. Sed impium foret his vesaniis indulgere, etsi apes tuæ ejus gloriam haud parum adaugeant. Hoc tamen annectere visum est, plurimum hac in editione mihi satisfecisse; nam sive harum epistolarum auctorem inspiciam, sive principem cujus ope evulgantur, ab utriusque qui in Deum religione non meo tantum, qualiscunque is sit, labori plausum, sed veræ fidei glorium auguror, compendiumque. Sed hæc eo dicta intelligas velim, ut, ætate felicissime procedente, bina tibi adhuc puero ad pietatem exempla præposita fuisse memores, quorum ab altero magis discas, alterum magis imiteris. Vale.

NOMINA EORUM

Ad quos scripsit S. Nilus.

Primus numerus (Romanus) librum, secundus (Arabicus) epistolas indicat.

—

S. NILI EPISTOLARUM INITIA.

(Primus numerus librum, secundus epistolas indicat.)

—

H

Θ

I

K

Π.

S. NILI EPISTOLÆ.

LIBER PRIMUS.

—

Α'. — ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ.

A Τοσαύτην χάριν ὁ Θεὸς καὶ πρὸ τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος τοῖς μοναχοῖς ἐδωρήσατο, ὥστε τούτους μὲν μὴ θέλειν τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, μήτ' ἐπιθυμεῖν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ παντοίων ἀξιωμάτων, ἀλλὰ καὶ κρύπτεσθαι πολλάκις, καὶ σπουδάζειν μᾶλλον λανθάνειν τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὸ ἐγκαταμίξαι ἑκουσίως ἑαυτοὺς τοῖς εὐτελέσι καὶ ἐξουδενωμένοις τῶν ἀδελφῶν· πολλοὺς δὲ μεγιστᾶνας, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν κόσμῳ ἀξίαν, εἴθ' ἑκουσίως, εἴτ' ἀβουλήτως διά τινος περιστάσεως προσφεύγειν τοῖς ταπεινοῖς μοναχοῖς, καὶ λυτροῦσθαι μὲν κινδύνων θανατηφόρων, σωτηρίας δὲ, καὶ προσκαίρου, καὶ αἰωνίου τυγχάνειν. Ἡ γὰρ θεία πρόνοια συνωθεῖ τοὺς δυνάστας, ἑκόντας τε καὶ ἄκοντας, προσφεύγειν τοῖς ἐλαχίστοις, καὶ σώζεσθαι.

I. — PTOLEMÆO SYNCLETICO.

1 Tantam Deus gratiam etiam ante futurum ævum monachis elargitus est, ut ipsi neque humanæ gloriæ studio ardeant, neque omnium generum, quæ in orbe terrarum sunt, dignitatibus animum advertant, sed clam sibi vivere sæpissime procurent, incumbantque potissimum, ut homines lateant, quod semetipsos sponte vilibus, ac despectis fratribus immisceant: ex altera vero parte primates, et mundanis dignitatibus conspicui omnes sive sponte, sive temere, ob nescio quas circumstantias, ad pericula lethalia sibi imminentia evitanda, salutem vero et temporariam, et sempiternam comparandum ad despicatissimos monachos subterfugiant. Divina etenim providentia B potentes, sive illi velint sive nolint, ad minimorum sese conferre præsidium, ex iisque salutem consequi, compellit.

Β'. — Τῷ αὐτῷ.

Πολλάκις μὲν γράφειν σοι παρασκευάζεις, δυσωπῶν

II. — Eidem.

Crebras a me litteras, ab humilitate mea opere

maximo efflagitans, extorques : neque, enim ipse ad scribendum segnis, neque negligens sum. Dixit itaque nescio quis ante nos in memoria hominum, quæ scripto tradita non est, famam similem apud Ecclesiam conservari : Judæam nempe primam ante alias ab homine habitatam, **2** Adamo primum omnium condito, qui e paradiso ejectus, suam in ea sedem locavit, ut rerum, quibus ipse spoliatus fuerat, vicinitate consolaretur. Primum itaque Palæstina demortuum hominem excepit, cum in ea Adamus sceleris pœnas persolverit. Cum ergo iis per idem temporis vitam agentibus, novum ac insolens videretur, capitis carne spoliatam intueri calvariam, in locum deponentes, Calvariæ nomen loco indiderunt, et verosimile est Noe universorum hominum parentis haud ignorasse sepulcrum, et post alluvionem illam ab eo gregem conservatum fuisse. Quapropter qui principia humanæ mortis penitius pervestigavit, in Calvariæ loco cruciatus subiit, ut quo in loco exitium hominum principium habuit, in eodem et regni vita exordia sui poneret, et quemadmodum in Adamo mors invaluit, sic et in morte Christi languesceret. Nec aliam ob causam Isaias propheta dixerat : « In cornu, in loco pingui [1]; » cornu tanquam quod adversus mortem propugnaculum, crucem Domini habebat; pingui vero, tanquam qui post paradisum in terrarum orbe universo primatu dignatus sit.

A τὴν ἐμὴν ταπείνωσιν, οὐ γὰρ δὴ ἐγὼ πρὸς τοῦτό γε ὀκνηρός. Εἴρηκε τοίνυν τις πρὸ ἡμῶν, ὅτι λόγος τοιόσδε κατὰ τὴν ἄγραφον μνήμην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διασώζεται, ὡς ἄρα πρώτη Ἰουδαία (1) ἄνθρωπον ἔσχεν οἰκήτορα, τὸν πρωτόπλαστον Ἀδὰμ μετὰ τὸ ἐκβληθῆναι τοῦ παραδείσου ἐν ταύτῃ καθιδρυνθέντα πρὸς παραμυθίαν ὧν ἐστερήθη. Πρῶτον οὖν Παλαιστίνη καὶ νεκρὸν ἐδέξατο ἄνθρωπον, ἐκεῖ τοῦ Ἀδὰμ τὴν καταδίκην πληρώσαντος. Καινὸν τοίνυν ἐδόκει εἶναι τοῖς τότε θεωρεῖν ὀστέον κεφαλῆς τῆς σαρκὸς περιούσης, καὶ ἀποθέμενοι τὸ κρανίον ἐν τόπῳ, Κρανίου τόπον ὠνόμασαν· εἰκὸς δὲ μηδὲ τὸν Νῶε, τοῦ ἀρχηγοῦ πάντων ἀνθρώπων ἀγνοῆσαι τὸν τάφον, ὡς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἀπ' αὐτοῦ διασωθῆναι τὴν ποίμνην. Διόπερ ὁ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀνθρωπείου
B θανάτου ἐρευνήσας, εἰς τὸν λεγόμενον Κρανίου τόπον τὸ πάθος ἐδέξατο, ἵνα ἐν ᾧ τόπῳ ἡ φθορὰ τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν, ἐκεῖθεν ἡ ζωὴ τῆς βασιλείας ἄρξηται. Καὶ ὥσπερ ἴσχυσεν ἐν τῷ Ἀδὰμ ὁ θάνατος, οὕτως ἀσθενήσῃ ἐν τῷ θανάτῳ τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο εἴρηκεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης· « Ἐν κέρατι, ἐν τόπῳ πίονι· » κέρατι μὲν ὡς κατὰ τοῦ θανάτου ἀμυντήριος ἔχοντι τὸν σταυρὸν τοῦ Δεσπότου· πίονι δὲ, ὡς μετὰ τὸν παράδεισον τῶν κατὰ πάσης τῆς ὑφ' ἡλίῳ πρωτείων ἠξιωμένῳ.

III. — *Eidem*.

Delictorum quidem alia, et sunt gravia, et existimantur esse. Gravia sunt homicidium, et adulterium : namque sunt gravia, et opinione hominum gravia deputantur. Verumtamen jusjurandum, grave equidem est, nihilominus grave esse non judicatur. Ideo cavendum nobis diligentius ab eo est; sive illud juste, sive injuste concipiatur, ne in illud præcipites acti extorres sempiterna vita pellamur.

C Γ'. — *Τῷ αὐτῷ*.

Τὰ μὲν ἄλλα τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ἔστι χαλεπὰ, καὶ νομίζεται εἶναι. Χαλεπὰ ὁ φόνος, καὶ ἡ μοιχεία· καὶ γάρ ἐστι χαλεπὸν, καὶ νομίζεται εἶναι χαλεπόν. Ὁ δὲ ὅρκος ἐστὶ μὲν χαλεπὸς, οὐ νομίζεται δὲ εἶναι χαλεπός. Διόπερ μᾶλλον αὐτὸν φυλαξώμεθα· κἄν τε δικαίως, κἄν τε οὐ δικαίως ὀμνύηται, ἵνα μὴ εἰς αὐτὸν κρημνισθέντες, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐξορισθῶμεν.

3 IV. — MARCELLINO MONACHO.

Oratione, et manuum extensione Amalecitas Moyses vertit in fugam [2]. Si igitur fratri infensus contra fratrem tuum non es, precesque pro proximo te afflictante ac suffocante Deo effundis, manifestum est, tuas jam manus ad cœlum extensas esse, tibique auxilium non defuturum, cum tribularis, et a diabolo opprimeris : si vero erga proximum iracundiam foves, eumque accusas, et vituperas, infamasque, omnino interioris hominis manus in humum propendent, etsi videaris ad Deum manus, et aspectum protendere, neque vota exaudientur tua : «Manus etenim tuæ, inquit Deus, sanguine fraterno plenæ sunt [3]. » Quid enim injuriarum memoria exitiosius? Credamus propterea dicenti, Lavamini per pœnitentiam, et puri sitis a malitiis vestris per puram deprecationem.

Δ'. — ΜΑΡΚΕΛΛΙΝῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Τῇ εὐχῇ καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἐκτάσει ἐτρέψατο Μωϋσῆς τὸν Ἀμαλήκ. Ἐὰν τοίνυν μὴ ἔχεις μνησικακίαν πρὸς ἀδελφὸν, καὶ εὔχῃ ὑπὲρ τοῦ πέλας
D θλίβοντος, καὶ λυποῦντός σε, πρόδηλον ὅτι ἄνω εἰς τὸν οὐρανὸν αἱ χεῖρές σου ἀνατέτανται, καὶ πάντως βοηθείας ἐπιτυγχάνεις ἐν τῷ πειράζεσθαί σε, καὶ καταπονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ διαβόλου· ἐὰν δὲ τὴν μῆνιν φυλάττῃς πρὸς τὸν πλησίον, καὶ καταβάλλεις αὐτοῦ, καὶ ψέγεις, καὶ διαβάλλεις τὸν ἄνθρωπον, πάντως ἔτι κάτω ἔχεις τὰς χεῖρας τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, κἂν εἰς τὸ φαινόμενον δοκῇς πρὸς Θεὸν ἀναπετάζειν τὰς χεῖρας, καὶ τὸ ὄμμα, καὶ οὐ μὴ εἰσακουσθῇς δεόμενος· « Αἱ γὰρ χεῖρές σου, φησὶν ὁ Θεὸς, αἵματος ἀδελφικοῦ πλήρεις εἰσίν. » Τί γὰρ μνησικακίας φονικώτερον; Πεισθῶμεν οὖν τῷ λέγοντι· Λούσασθαι διὰ μεταμελείας, καὶ καθαροὶ γίνεσθε ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν διὰ τῆς καθαρᾶς ἱκεσίας.

[1] Isa. v, 1. [2] Exod. xvii, 1 sepp. [3] Isa. i, 16.

(1) Quæ sequuntur hujus epistolæ legere est in commentario Basilii Magni ad Isaiam, cap. v, num. 141. Vide *Patrologiæ* nostræ, tom. XXX, col. 347 D. Edit.

E'.— *Τῷ αὐτῷ.*

A Ἐφ' ὕβρει, καὶ ἀτιμίᾳ, καὶ ἐπιβουλῇ τῇ καθ' ἡμῶν διὰ παντὸς ἱδρῦσθαι βούλονται οἱ δαίμονες, ἀλλὰ, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης, αἰσχυνθήσονται οἱ καθ' ἡμῶν ἐφ' ὕβρει, καὶ ὑψηλῇ καρδίᾳ, καὶ ταπεινωθήσονται. Ἡμῖν δὲ ἔσται ὁ στέφανος τῆς ζωῆς, καὶ δόξης, καὶ ἀφθαρσίας, ὁ πλακεὶς τοῖς τὸν Κύριον ὑπομένουσιν.

Ϛ'.— ΗΦΑΙΣΤΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Μὴ παῤῥησιάζου, ὦ ἄνθρωπε. Αἰσχύνεσθαι γὰρ ὀφείλεις κατὰ κράτος, καθ' ὅτι τὰς μοιχείας ἐπαινεῖς τῶν θεῶν σου, καὶ τὰς παιδοφθορίας, καὶ προσκυνεῖς τὰ ὀλέθρια πάθη τῆς αἰσχρουργίας, καὶ οὐδὲν παντελῶς δύνῃ ὑπὲρ τὸ σῶμα διανοεῖσθαι.

B

Ζ'. — ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅτε ἐπέλιπε τὰ ἀναγκαῖα ἐν τῇ Σαμαρίᾳ, βασιλεύοντος Ἰωρὰμ τοῦ υἱοῦ Ἀχαάβ, διὰ τὸ ἐπιστρατεῦσαι τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ ἐπράθη κεφαλὴ ὄνου πεντήκοντα σίκλων, καὶ τέταρτον κάβου κόπρου περιστερῶν πέντε σίκλων ἀργυρίου, προσδοκηθέντος θανάτου οἰκτίστου, τοσαύτη παρ' ἐλπίδας γέγονεν εὐθηνία, ὡς μέτρον σεμιδάλεως πραθῆναι σίκλου, καὶ διάμετρον κριθῆς ὁμοίως σίκλου· « Κύριος γὰρ διασκεδάζει βουλὰς ἐθνῶν, καὶ ἀρχόντων· ἡ δὲ βουλὴ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει. » Μὴ τοίνυν ἀθυμήσωμεν, ἀλλὰ προσδοκήσωμεν ἐξ ἐνδείας εὐπορίαν, καὶ ἐκ θλίψεως ἄνεσιν.

C

Η'. — ΠΤΟΛΕΜΑΙΩ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΩ.

Καὶ τὸ μόνον πιστεῦσαι εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, δικαιοσύνη ἐστὶ, τὸ δὲ ὁμολογῆσαι αὐτὸν τῷ στόματι, παντελὴς σωτηρία.

Θ'.— *Τῷ αὐτῷ.*

Φησὶν ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας· « Ἵνα εἴπωσιν· Οὐκ ἔστιν ὡς τὸ ῥῆμα τοῦτο, περὶ οὗ οὐκ ἔστι δοῦναι δῶρα. » Οὐδὲν γὰρ ἀντάξιον εὑρεθήσεται τῆς τοῦ Δεσποτικοῦ ὀνόματος ὁμολογίας, καὶ τῆς παρασχεθείσης ἡμῖν μακαρίας, καὶ ἁγίας γνώσεως. Διόπερ ἐπὶ τούτῳ δίκαιον λέγειν τὸ Δαυϊτικὸν λόγιον· « Τί ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; » πίστιν λαβὼν, καὶ ἀνταποδοὺς γνῶσιν ἐπουράνιον. Ἡ γὰρ ἁγία γνῶσις μυρίων ἀγαθῶν ἐστι περιεκτική.

D

Ι. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τινὲς τῷ θέρει ἐκ λιμένων ἀναχθέντες ἐναυάγησαν, τινὲς δὲ ἐν χειμῶνι πλεύσαντες ἀκινδύνως ἐσώθησαν. Πόσοι δ' ἀθληταὶ ἀνενδοίαστον νίκην προσδοκήσαντες ἡττήθησαν; οἱ δὲ καὶ δευτερείων ἀπεγνωκότες τὰ πρωτεῖα ἐστεφανηφόρησαν; Μήτε οὖν καταφρονῶμεν, μήτε ἀπελπίζωμεν, ἀλλ' ἐφ' ἅπασι πράγμασι τῇ εὐχῇ κολληθῶμεν.

ΙΑ'.— *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰπὲ πρὸς τὸν σὸν ἑταῖρον, ὅτι θερμότης ἀχαλίνωτος μεγίστων κακῶν πρόξενος τοῖς ἀνθρώποις γίνεται.

V. — *Eidem.*

In opprobrio, et infamia, et adversus nos insidiis omni tempore confirmari appetunt dæmones; verumtamen, ut Propheta ait [4], verebuntur qui contra nos sunt, in opprobrio, et animo elato, et humiliabuntur. At nos et vitæ, et gloriæ, et incorruptibilitatis corona, exspectantibus Dominum contexta, exspectat.

VI. — HEPHÆSTO SCHOLASTICO.

Frustra turges, ac tumes, mi homo: pudendum potius omni 4 conatu tibi fuerit, cum deorum tuorum adulteria, et puerorum stupra extollis, et affectiones libidinis satis perniciosas veneraris, neque quidpiam tibi occurrit omnino, quod corpore superius sit.

VII. — MARCELLINO MONACHO.

Cum necessaria in Samaria sub Jorami Achaabi filii imperio [5], rege Assyriorum bellum inferente, defuissent, et caput asini quinquaginta siclis venisset, et quarta pars cabi palumbini stercoris quinque siclis argenteis, adeo ut mors teterrima opinione omnium impenderet: tanta rerum omnium abundantia, atque ubertas agrorum præter omnium exspectationem invaluit, ut similæ mensura siclo divendita sit, necnon et hordei similiter siclo mensuræ duæ: « Dominus enim disperdit consilia gentium, et principum; voluntas vero Domini in æternum manet [6]. » Ne itaque despondeamus animum, sed exspectemus ex inopia ubertatem, et ex tribulatione solatium.

VIII. — PTOLEMÆO SYNCLETICO.

Et tantummodo fides in Christum Servatorem justificatio est: at eum confiteri ore salus absoluta [7].

IX. — *Eidem.*

Divinus inquit Isaias: « Ut dicant: Non est sicut verbum hoc, pro quo dona offerri non possunt [8]. » Nihil enim Dominici nominis professionis, et traditæ 5 nobis beatæ, sanctæque cognitionis instar esse potest. Quare non abs re Davidicum illud enuntiandum est: « Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi [9]? » cum fidem acceperit, et retribuerit cognitionem cœlestem. Sancta quippe cognitio innumera bona in se continet.

X. — *Eidem.*

Nonnulli æstate solventes e portu naufragium fecerunt; alii hieme absque ullo discrimine vento secundissimo sese fluctibus commiserunt. Quot item athletæ indubitatam victoriam sibi promittentes superati sunt? quot et de secundis præmiis desperantes primam victoriæ palmam obtinuerunt? Non itaque negligamus, neque mente concidamus, sed rebus in omnibus orationi inhæreamus.

XI. — *Eidem.*

Effare amico tuo, absque habenis impetum ardoremque maxima mortalibus afferre incommoda.

[4] Psal. xxxix, 15. [5] iv Reg. vi, 1. [6] Psal. xxxiii, 10. [7] Rom. x, 10. [8] Isa. viii, 20. [9] Psal. cxv, 3.

XII. — *Eidem.*

Qui omnia, inquit [10], facit, et omnia immutans convertit primam lucem in umbram mortis, et noctem in diem obtenebrat : ipse enim est, qui conditiones, et tempora, et res transmutat. Convertit ergo Deus umbram mortis, in virtutem nempe, et consolationem, et splendorem permutat peccatricem, et caliginosam conditionem. Facultatem quoque sibi vindicat diem 6 noctis instar obtenebrandi, læta scilicet et splendida in tristiora atque inamœniora transvehendi.

XIII. — *Eidem.*

« Quisquis, ait, octavo die non circumciditur, exterminabitur [11]. » Infans nulli vitio obnoxius, et intelligendi facultate nullo modo præditus, si circumcisus non fuerit, non punitur, sed parentes potius illius castigandi. At ille, mi homo, punit, si per fidem et orationem circumcidens, ex te vitia non depuleris : infantes enim esse malitia jubet Apostolus [12]. Circumcidamus itaque nosmetipsos gladio Spiritus, diem octavam, hoc est futurum sæculum respicientes. Circumcidamus vero omnem carnis cogitationem, et sermonem, et opus iniquum, ne disperdamur, et alienemur e medio illius populi, qui salvatur per Christum.

XIV. — *Eidem.*

« Ecce oculi Domini super timentibus eum, sperantibus nempe in misericordiam illius [13]. » Qui justitiam consequi ex operibus non exspectat, tantum spem suæ salutis in misericordias Domini collocavit : cum enim audierit, Deum unumquemque secundum opera remuneraturum, animoque secum ipse suas volverit labes et conscientiæ vulnera, pœnas timet, et minis absterritus formidat; ne vero a mœrore suffocetur, in misericordias Dei, illiusque humanitatem spem suam convertit.

XV. — *Eidem.*

Illud Apostoli : « In atomo [13], » idem est, ac si quis alius, indivisibile momentum temporis diceret.

7 XVI. — *Eidem.*

Spiritum accepisti, qui scrutatur Dei profunda [14], non ut Dei naturam comprehendas, uti mente captus Eunomius asseverabat, sed ut profunde et sapienter gloriam Domino exhibeas : namque ait Apostolus : « Egomet non arbitror comprehendisse, sequor autem, si quo modo comprehendam [15]. »

XVII. — *Eidem.*

Quid illud est : « Nos intellectum Christi habemus [16]? » Purgatam scilicet habens præcipuam animi partem pure, et sublimiter discurro, et splendide vitam duco.

XVIII. — *Eidem.*

Spiritum accepimus, fatetur Apostolus [17], non ut addiscamus, quænam sit adamussim divina natura, sed ut intelligamus infinita bona munera

A

ΙΒʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ ποιῶν, φησὶ, πάντα, καὶ μετασκευάζων, καὶ ἐκτρέπων εἰς τὸ πρωῒ σκιὰν θανάτου, καὶ νύκτα εἰς ἡμέραν συσκοτάζων· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀλλοιῶν καταστάσεις, καὶ χρόνους, καὶ πράγματα· ἐκτρέπει οὖν ὁ Θεὸς τὴν σκιὰν τοῦ θανάτου, τουτέστιν εἰς ἀρετὴν, καὶ εὐθυμίαν, καὶ φαιδρότητα μεταβάλλει τὴν ἁμαρτητικὴν, καὶ σκοτεινὴν κατάστασιν. Ἐξουσίαν δὲ ἔχει καὶ ἡμέραν εἰς νύκτα συσκοτάσαι· τουτέστιν τὰ περιχαρῆ, καὶ λαμπρὰ, ἐπὶ τὸ σκυθρωπότερον μεταθεῖναι.

ΙΓʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Εἴ τις μὴ περιτμηθῇ, φησὶ, τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἐξολοθρευθήσεται. » Οὐχὶ τὸ ἄκακον καὶ ἀνόητον νήπιον κολάζεται, μὴ περιτμηθέν· μᾶλλον γὰρ ἐχρῆν B τοὺς γονεῖς τιμωρεῖσθαι. Ἀλλ' αὐτὸς κολάζει, ὦ ἄνθρωπε, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως καὶ εὐχῆς περιτμηθῇς τὴν κακίαν· νηπιάζειν γὰρ τῇ κακίᾳ κελεύει ὁ Ἀπόστολος. Ἑαυτοὺς τοίνυν περιτέμνωμεν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ὀγδόην ἡμέραν, τουτέστιν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Περιτεμνώμεθα δὲ πᾶν σαρκικὸν φρόνημα, καὶ λόγον καὶ ἔργον παράνομον, ἵνα μὴ ἐξολοθρευθῶμεν, καὶ ἀλλοτριωθῶμεν ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ τῶν σωζομένων διὰ Χριστοῦ.

ΙΔʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτὸν, τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ. » Ὁ μὴ προσδοκῶν ἐξ ἔργων δικαιωθῆναι, μόνην ἔχει ἐλπίδα C σωτηρίας τοὺς οἰκτειρμοὺς τοῦ Θεοῦ· ὅταν γὰρ ἀκούσῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ λογίσηται ἑαυτοῦ τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας, φοβεῖται μὲν τὴν κόλασιν, καὶ ὑποπτήσσει τοῖς ἀπειλουμένοις. Πρὸς δὲ τὸ μὴ καταποθῆναι ὑπὸ τῆς λύπης, εὔελπίς ἐστι πρὸς τοὺς οἰκτειρμοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ φιλάνθρωπον ἀποβλέπων.

ΙΕʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· « Ἐν ἀτόμῳ, » τὸ ἄτμητον, ὡς ἄν τις εἴποι, καὶ ἀκαριαῖον τοῦ χρόνου δηλοῖ.

ΙϚʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ Πνεῦμα ἔλαβες, τὸ ἐρευνοῦν καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, οὐχ ἵνα καταλάβῃς φύσιν Θεοῦ, ὡς λέγει Εὐνόμιος ὁ παραπλὴξ, ἀλλ' ἵνα βαθέως καὶ σοφῶς δοξάζῃς D τὸν Κύριον· φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι « Ἐγὼ οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι, διώκω δὲ, εἴγε καὶ καταλάβω. »

ΙΖʹ. *Τῷ αὐτῷ.*

Τί ἐστιν· « Ἡμεῖς νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν; » Τουτέστι, Κεκαθαρμένον ἔχων τὸ ἡγεμονικὸν, καθαρῶς τε, καὶ ὑψηλῶς διανοοῦμαι, καὶ λαμπρῶς πολιτεύομαι.

ΙΗʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ Πνεῦμα εἰλήφαμεν, καθὼς ὁ Ἀπόστολος, οὐχ ἵνα ἐπιστάμεθα τίς ἐστι κατὰ τὴν ἀκρίβειαν ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἵνα νοήσωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρι-

[10] Amos v, 8. [10*] Gen. xvii, 14. [11] I Cor. xiiii, 20· [12] Psal. xxxiii, 18. [13] I Cor. xv, 52. [14] I Bor, ii, 10. [15] Philipp. iii, 12. [16] I Cor. ii, 16. [17] Ibid. 12.

σθέντα ἡμῖν μυρία ἀγαθὰ δωρήματα, ἅπερ καὶ διαλεγόμεθα τοῖς μαθητευομένοις.

ΙΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πῶς ἂν καὶ ὑπέστη τόδε τὸ πᾶν ἢ συνέστη, μὴ Θεοῦ τὰ πάντα καὶ οὐσιώσαντος, καὶ συνέχοντος; Οὐδὲ γὰρ κιθάραν τις ὁρῶν κάλλιστα ἠσκημένην, καὶ τὴν ταύτης εὐαρμοστίαν, καὶ εὐταξίαν, ἢ τῆς κιθαρῳδίας αὐτῆς ἀκούων ἄλλο τι, ἢ τὸν τῆς κιθάρας δημιουργὸν καὶ τὸν κιθαρῳδὸν ἐννοήσῃ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναδραμεῖται τῇ διανοίᾳ, κἂν ἀγνοῶν τύχῃ ταῖς ὄψεσιν. Οὕτω καὶ ἡμῖν τὸ ποιητικὸν δῆλον, καὶ τὸ κινοῦν, καὶ τηροῦν τὰ πεποιημένα, κἂν μὴ τῇ διανοίᾳ περιλαμβάνηται.

Κ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τάχα οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ νικήσαντος ἀνθρώπου ἀφίστανται πρὸς καιρὸν οἱ πειρασταὶ δαίμονες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἡττηθέντος, διότι ὁ Θεὸς προνοούμενος τοῦ ἰδίου πλάσματος, δίδωσιν ἀνοχὴν, καὶ ἀνάψυξιν ὀλίγην τῷ νενικημένῳ, ἵνα δυνηθῇ ἀναπνεῦσαι, καὶ συλλέξαι τὰς οἰκείας δυνάμεις, καὶ πάλιν ἀντᾶραι χεῖρας κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

ΚΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομενεῖ τῷ Κυρίῳ, ὅτι βοηθὸς, καὶ ὑπερασπιστὴς ἡμῶν ἐστι. » Παράκλησιν ἔχει πρὸς ὑπομονὴν ὁ λόγος, ὥστε, κἂν ποτε καταλειφθῶμεν ὑπό τινος τῶν ἐκθλιβόντων, μὴ χωρισθῆναι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ἀλλ' ὅλῃ ψυχῇ ὑπομένειν τὰ ἐπίπονα, τὴν παρὰ Θεοῦ βοήθειαν ἀναμένοντας.

ΚΒ'. — ΜΑΡΚΙΑΝΩ.

Ἀνάξιος ὢν, πίστευσον σωθῆναι· ἀναίσθητος ὢν, μὴ προσδοκήσῃς σωθῆναι. Ἀναξίους εὐγνωμονοῦντας, καὶ ἐπὶ πάσῃ θλίψει εὐχαριστοῦντας ἐλεεῖ, καὶ σώζει ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς, κἂν μέχρι βαθείας τῶν καλῶν φθάσωσιν ἀπογνώσεως· τοὺς δ' ἀναισθήτους οὐκ ἐλεεῖ. Τίς δέ ἐστιν ὁ ἀναίσθητος, εἰ μὴ ὁ μὴ θέλων ὁμολογῆσαι εὐγνωμόνως μυρία εὐεργετεῖσθαι, καὶ ὠφελεῖσθαι τὸν κόσμον διὰ τῆς τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ὁμολογίας;

ΚΓ'. Τῷ αὐτῷ.

Τὸ, « Ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, » ἐν τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ ψαλμῷ εἰρημένον, τὸ δυσκατάληπτον, καὶ ἀσαφὲς, καὶ ἀνεξερεύνητον τῶν ἀβύσσων τοῦ Θεοῦ κριμάτων ὑπεμφαίνει.

ΚΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἠρώτησάς με, διατί πρῶτον ἔξω τὰς χεῖρας νιπτόμενοι, οὕτως εἰσερχόμεθα εἰς οἶκον Κυρίου προσεύξασθαι. Πρὸ τοῦ αἰσθητοῦ τὸ νοητὸν διδάσκου. Ὥσπερ γὰρ τῷ ὕδατι ἀποπλύνει τοὺς σωματικοὺς ῥύπους, οὕτω διὰ τῆς εὐχῆς τὴν ψυχὴν ἐκλαμπρύνει. Οὐδεὶς γὰρ ἄνθρωπος καθαρὸς ὑπάρχει πλημμελείας, κἂν Μωϋσῇ ἐκείνῳ τῷ μεγάλῳ νομοθέτῃ ἁμιλληθῇ τις τῷ βίῳ. Πάντες οὖν ἄνθρωποι καθ' ἑκάστην χρῄζομεν τῶν δι' εὐχῆς καθαρσίων· ἡ γὰρ

[18] Psal. xxxii, 20. [19] Psal. xvii, 12.

A nobis a Deo tradita, quæ addiscentibus exponimus.

XIX. — *Eidem.*

Quanam ratione universum hoc aut substitit, aut conflatum est, si non omnibus Deus, ut sint, exhibuisset, et postmodum continuo conservaret? Neque enim quispiam citharam optime substructam conspiciens, et illius concentum et concinnum ordinem, et musicas notas auribus **8** usurpans, alium quempiam, quam citharæ opificem, et citharistam ipsum sibi repræsentabit, et cogitatione ad eum, licet oculis invisum, accedet. Non alia ratione nobis creatrix, movens, et rerum conditarum conservatrix causa innotescit, licet eam intelligentia non comprehendamus.

B XX. — *Eidem.*

Forte non tantum ab homine, qui pro tempore victoriam consecutus est, dæmones tentantes proripiuntur, sed etiam a victo et subacto. Deus enim, sui operis curam gerens, concedit inducias, modicamque victo interspirationem, ut, animis resumptis, et propriis viribus recollectis adversus hostes pugnam renovare possit.

XXI. — *Eidem.*

« Anima nostra exspectabit Dominum, quoniam adjutor et protector noster est [18]. » Hortatur nos ad tolerantiam sermo, ita ut, si quando ab aliquo ex affligentibus nos destituamur, ne ab amore Dei, qui est in Christo Jesu Domino nostro, separemur; sed toto corde laboriosa sufferamus, C divinum auxilium exspectantes.

XXII. — MARCIANO.

Indignus es? crede te servatum iri. Nullo sensu es? spem omnem salutis abjice. Indignos, si recta mente sint, et in omni afflictione gratias reddant, miseretur, eosque servat perhumanus Deus, licet nulla rerum exspectatione meliorum occupentur. **9** Eorum vero qui absque sensu sunt miseretur. Quem autem sensus suffugit? eum omnino, qui gratus ac memor innumerorum beneficiorum non est, nec confitetur summa commoda mundum accepisse per Christi Domini concessionem.

XXIII. — *Eidem.*

« Posuit tenebras latibulum suum [19], » quod in D decimo septimo psalmo legitur, abyssos Dei judiciorum reconditas neque comprehendi neque investigari posse significat.

XXIV. — *Eidem.*

Petiisti a me, quamnam ob causam foras manus abluimus, postmodum in domum Dei adorandum introimus. Discito per id quod sensu percipitur, id quod in intellectum cadit indicari. Quemadmodum enim aqua corporeæ sordes expurgantur, ita per orationem animus splendidior redditur. Nemo enim hominum purus est a noxa, licet magnum illum legum latorem Moysem vitæ ratione æmuletur. Omnes itaque homines diebus singulis

XII. — *Eidem.*

Qui omnia, inquit [10], facit, et omnia immutans convertit primam lucem in umbram mortis, et noctem in diem obtenebrat : ipse enim est, qui conditiones, et tempora, et res transmutat. Convertit ergo Deus umbram mortis, in virtutem nempe, et consolationem, et splendorem permutat peccatricem, et caliginosam conditionem. Facultatem quoque sibi vindicat diem 6 noctis instar obtenebrandi, læta scilicet et splendida in tristiora atque inamœniora transvehendi.

XIII. — *Eidem.*

« Quisquis, ait, octavo die non circumciditur, exterminabitur [11]. » Infans nulli vitio obnoxius, et intelligendi facultate nullo modo præditus, si circumcisus non fuerit, non punitur, sed parentes potius illius castigandi. At ille, mi homo, punit, si per fidem et orationem circumcidens, ex te vitia non depuleris : infantes enim esse malitia jubet Apostolus [12]. Circumcidamus itaque nosmetipsos gladio Spiritus, diem octavam, hoc est futurum sæculum respicientes. Circumcidamus vero omnem carnis cogitationem, et sermonem, et opus iniquum, ne disperdamur, et alienemur e medio illius populi, qui salvatur per Christum.

XIV. — *Eidem.*

« Ecce oculi Domini super timentibus eum, sperantibus nempe in misericordiam illius [13]. » Qui justitiam consequi ex operibus non exspectat, tantum spem suæ salutis in misericordias Domini collocavit : cum enim audierit, Deum unumquemque secundum opera remuneraturum, animoque secum ipse suas volverit labes et conscientiæ vulnera, pœnas timet, et minis absterritus formidat; ne vero a mœrore suffocetur, in misericordias Dei, illiusque humanitatem spem suam convertit.

XV. — *Eidem.*

Illud Apostoli : « In atomo [14], » idem est, ac si quis alius, indivisibile momentum temporis diceret.

7 XVI. — *Eidem.*

Spiritum accepisti, qui scrutatur Dei profunda [15], non ut Dei naturam comprehendas, uti mente captus Eunomius asseverabat, sed ut profunde et sapienter gloriam Domino exhibeas : namque ait Apostolus : « Egomet non arbitror comprehendisse, sequor autem, si quo modo comprehendam [16]. »

XVII. — *Eidem.*

Quid illud est : « Nos intellectum Christi habemus [17]? » Purgatam scilicet habens præcipuam animi partem pure, et sublimiter discurro, et splendide vitam duco.

XVIII. — *Eidem.*

Spiritum accepimus, fatetur Apostolus [18], non ut addiscamus, quænam sit adamussim divina natura, sed ut intelligamus infinita bona munera

A

ΙΒʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ ποιῶν, φησὶ, πάντα, καὶ μετασκευάζων, καὶ ἐκτρέπων εἰς τὸ πρωῒ σκιὰν θανάτου, καὶ νύκτα εἰς ἡμέραν συσκοτάζων· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀλλοιῶν καταστάσεις, καὶ χρόνους, καὶ πράγματα· ἐκτρέπει οὖν ὁ Θεὸς τὴν σκιὰν τοῦ θανάτου, τουτέστιν εἰς ἀρετὴν, καὶ εὐθυμίαν, καὶ φαινότητα μεταβάλλει τὴν ἁμαρτητικὴν, καὶ σκοτεινὴν κατάστασιν. Ἐξουσίαν δὲ ἔχει καὶ ἡμέραν εἰς νύκτα συσκοτάσαι· τουτέστιν τὰ περιχαρῆ, καὶ λαμπρὰ, ἐπὶ τὸ σκυθρωπότερον μεταθεῖναι.

ΙΓʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Εἴ τις μὴ περιτμηθῇ, φησὶ, τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἐξολοθρευθήσεται. » Οὐχὶ τὸ ἄκακον καὶ ἀνόητον νήπιον κολάζεται, μὴ περιτμηθέν· μᾶλλον γὰρ ἐχρῆν τοὺς γονεῖς τιμωρεῖσθαι. Ἀλλ' αὐτὸς κολάζει, ὦ

B

ἄνθρωπε, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως καὶ εὐχῆς περιτμηθῇς τὴν κακίαν· νηπιάζειν γὰρ τῇ κακίᾳ κελεύει ὁ Ἀπόστολος. Ἑαυτοὺς τοίνυν περιτέμνωμεν τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος, ἀποβλέποντες εἰς τὴν ὀγδόην ἡμέραν, τουτέστιν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Περιτεμνώμεθα δὲ πᾶν σαρκικὸν φρόνημα, καὶ λόγον καὶ ἔργον παράνομον, ἵνα μὴ ἐξολοθρευθῶμεν, καὶ ἀλλοτριωθῶμεν ἐκ μέσου τοῦ λαοῦ τῶν σωζομένων διὰ Χριστοῦ.

ΙΔʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ἰδοὺ οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ τοὺς φοβουμένους αὐτὸν, τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ. » Ὁ μὴ προσδοκῶν ἐξ ἔργων δικαιωθῆναι, μόνην ἔχει ἐλπίδα

C

σωτηρίας τοὺς οἰκτειρμοὺς τοῦ Θεοῦ· ὅταν γὰρ ἀκούσῃ ὅτι ὁ Θεὸς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ λογίσηται ἑαυτοῦ τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας, φοβεῖται μὲν τὴν κόλασιν, καὶ ὑποπτήσσει τοῖς ἀπειλουμένοις. Πρὸς δὲ τὸ μὴ καταποθῆναι ὑπὸ τῆς λύπης, εὔελπίς ἐστι πρὸς τοὺς οἰκτειρμοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ φιλάνθρωπον ἀποβλέπων.

ΙΕʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· « Ἐν ἀτόμῳ, » τὸ ἄτμητον, ὡς ἄν τις εἴποι, καὶ ἀκαριαῖον τοῦ χρόνου δηλοῖ.

ΙϚʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ Πνεῦμα ἔλαβες, τὸ ἐρευνοῦν καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, οὐχ ἵνα καταλάβῃς φύσιν Θεοῦ, ὡς λέγει Εὐνόμιος ὁ παραπλὴξ, ἀλλ' ἵνα βαθέως καὶ σοφῶς δοξάζῃς τὸν Κύριον· φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι « Ἐγὼ

D

οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι, διώκω δὲ, εἴγε καὶ καταλάβω. »

ΙΖʹ. *Τῷ αὐτῷ.*

Τί ἐστιν· « Ἡμεῖς νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν; » Τουτέστι, Κεκαθαρμένον ἔχων τὸ ἡγεμονικὸν, καθαρῶς τε, καὶ ὑψηλῶς διανοοῦμαι, καὶ λαμπρῶς πολιτεύομαι.

ΙΗʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ Πνεῦμα εἰλήφαμεν, καθὼς ὁ Ἀπόστολος, οὐχ ἵνα ἐπιστάμεθα τίς ἐστι κατὰ τὴν ἀκρίβειαν ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἵνα νοήσωμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρι-

[10] Amos v, 8. [11] Gen. xvii, 14. [12] I Cor. xiii, 20. [13] Psal. xxxiii, 18. [14] I Cor. xv, 52. [15] I Cor, ii, 10. [16] Philipp. iii, 12. [17] I Cor. ii, 16. [18] Ibid. 12.

σθέντα ἡμῖν μυρία ἀγαθὰ δωρήματα, ἅπερ καὶ διαλεγόμεθα τοῖς μαθητευομένοις.

ΙΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πῶς ἂν καὶ ὑπέστη τόδε τὸ πᾶν ἢ συνέστη, μὴ Θεοῦ τὰ πάντα καὶ οὐσιώσαντος, καὶ συνέχοντος; Οὐδὲ γὰρ κιθάραν τις ὁρῶν κάλλιστα ἠσκημένην, καὶ τὴν ταύτης εὐαρμοστίαν, καὶ εὐταξίαν, ἢ τῆς κιθαρῳδίας αὐτῆς ἀκούων ἄλλο τι, ἢ τὸν τῆς κιθάρας δημιουργὸν καὶ τὸν κιθαρῳδὸν ἐννοήσῃ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναδραμεῖται τῇ διανοίᾳ, κἂν ἀγνοῶν τύχῃ ταῖς ὄψεσιν. Οὕτω καὶ ἡμῖν τὸ ποιητικὸν δῆλον, καὶ τὸ κινοῦν, καὶ τηροῦν τὰ πεποιημένα, κἂν μὴ τῇ διανοίᾳ περιλαμβάνηται.

Κ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τάχα οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ νικήσαντος ἀνθρώπου ἀφίστανται πρὸς καιρὸν οἱ πειρασταὶ δαίμονες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἡττηθέντος, διότι ὁ Θεὸς προνοούμενος τοῦ ἰδίου πλάσματος, δίδωσιν ἀνοχὴν, καὶ ἀνάψυξιν ὀλίγην τῷ νενικημένῳ, ἵνα δυνηθῇ ἀναπνεῦσαι, καὶ συλλέξαι τὰς οἰκείας δυνάμεις, καὶ πάλιν ἀντᾶραι χεῖρας κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

ΚΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ὑπομενεῖ τῷ Κυρίῳ, ὅτι βοηθὸς, καὶ ὑπερασπιστὴς ἡμῶν ἐστι. » Παράκλησιν ἔχει πρὸς ὑπομονὴν ὁ λόγος, ὥστε, κἂν ποτε καταλειφθῶμεν ὑπό τινος τῶν ἐκθλιβόντων, μὴ χωρισθῆναι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ἀλλ' ὅλῃ ψυχῇ ὑπομένειν τὰ ἐπίπονα, τὴν παρὰ Θεοῦ βοήθειαν ἀναμένοντας.

ΚΒ'. — ΜΑΡΚΙΑΝΩ.

Ἀνάξιος ὢν, πίστευσον σωθῆναι· ἀναίσθητος ὢν, μὴ προσδοκήσῃς σωθῆναι. Ἀναξίους εὐγνωμονοῦντας, καὶ ἐπὶ πάσῃ θλίψει εὐχαριστοῦντας ἐλεεῖ, καὶ σώζει ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς, κἂν μέχρι βαθείας τῶν καλῶν φθάσωσιν ἀπογνώσεως· τοὺς δ' ἀναισθήτους οὐκ ἐλεεῖ. Τίς δέ ἐστιν ὁ ἀναίσθητος, εἰ μὴ ὁ μὴ θέλων ὁμολογῆσαι εὐγνωμόνως μυρία εὐεργετεῖσθαι, καὶ ὠφελεῖσθαι τὸν κόσμον διὰ τῆς τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ὁμολογίας;

ΚΓ'. Τῷ αὐτῷ.

Τὸ, « Ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, » ἐν τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ ψαλμῷ εἰρημένον, τὸ δυσκατάληπτον, καὶ ἀσαφὲς, καὶ ἀνεξερεύνητον τῶν ἀβύσσων τοῦ Θεοῦ κριμάτων ὑπεμφαίνει.

ΚΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἠρώτησάς με, διατί πρῶτον ἔξω τὰς χεῖρας νιπτόμενοι, οὕτως εἰσερχόμεθα εἰς οἶκον Κυρίου προσεύξασθαι. Πρὸ τοῦ αἰσθητοῦ τὸ νοητὸν διδάσκου. Ὥσπερ γὰρ τῷ ὕδατι ἀποπλύνει τοὺς σωματικοὺς ῥύπους, οὕτω διὰ τῆς εὐχῆς τὴν ψυχὴν ἐκλαμπρύνει. Οὐδεὶς γὰρ ἄνθρωπος καθαρὸς ὑπάρχει πλημμελείας, κἂν Μωϋσῇ ἐκείνῳ τῷ μεγάλῳ νομοθέτῃ ἁμιλληθῇ τις τῷ βίῳ. Πάντες οὖν ἄνθρωποι καθ' ἑκάστην χρῄζομεν τῶν δι' εὐχῆς καθαρσίων· ἡ γὰρ

nobis a Deo tradita, quæ addiscentibus exponimus.

XIX. — Eidem.

Quanam ratione universum hoc aut substitit, aut conflatum est, si non omnibus Deus, ut sint, exhibuisset, et postmodum continuo conservaret? Neque enim quispiam citharam optime substructam conspiciens, et illius concentum et concinnum ordinem, et musicas notas auribus **8** usurpans, alium quempiam, quam citharæ opificem, et citharistam ipsum sibi repræsentabit, et cogitatione ad eum, licet oculis invisum, accedet. Non alia ratione nobis creatrix, movens, et rerum conditarum conservatrix causa innotescit, licet eam intelligentia non comprehendamus.

XX. — Eidem.

Forte non tantum ab homine, qui pro tempore victoriam consecutus est, dæmones tentantes proripiuntur, sed etiam a victo et subacto. Deus enim, sui operis curam gerens, concedit inducias, modicamque victo interspirationem, ut, animis resumptis, et propriis viribus recollectis adversus hostes pugnam renovare possit.

XXI. — Eidem.

« Anima nostra exspectabit Dominum, quoniam adjutor et protector noster est [18]. » Hortatur nos ad tolerantiam sermo, ita ut, si quando ab aliquo ex affligentibus nos destituamur, ne ab amore Dei, qui est in Christo Jesu Domino nostro, separemur; sed toto corde laboriosa sufferamus, divinum auxilium exspectantes.

XXII. — MARCIANO.

Indignus es? crede te servatum iri. Nullo sensu es? spem omnem salutis abjice. Indignos, si recta mente sint, et in omni afflictione gratias reddant, miseretur, eosque servat perhumanus Deus, licet nulla rerum exspectatione meliorum occupentur. **9** Eorum vero qui absque sensu sunt miseretur. Quem autem sensus suffugit? eum omnino, qui gratus ac memor innumerorum beneficiorum non est, nec confitetur summa commoda mundum accepisse per Christi Domini concessionem.

XXIII. — Eidem.

« Posuit tenebras latibulum suum [19], » quod in decimo septimo psalmo legitur, abyssos Dei judiciorum reconditas neque comprehendi neque investigari posse significat.

XXIV. — Eidem.

Petiisti a me, quamnam ob causam foras manus abluimus, postmodum in domum Dei adorandum introimus. Discito per id quod sensu percipitur, id quod in intellectum cadit indicari. Quemadmodum enim aqua corporeæ sordes expurgantur, ita per orationem animus splendidior redditur. Nemo enim hominum purus est a noxa, licet magnum illum legum latorem Moysem vitæ ratione æmuletur. Omnes itaque homines diebus singulis

[18] Psal. xxxii, 20. [19] Psal. xvii, 12.

oratione, quæ labes expiet, indigemus : oratio quippe superadvenientes nobis sordes universas extergit : et primum quidem in exordio fidei semel divino baptismate abluti sumus; neque fas est fidei ac rectæ religioni addictum rursus baptismum ingeminare. Verumtamen cum semper, quæ in nobis ex incuria et negligentia sordes innascuntur, abstergendæ sint et abradendæ, et foras quam longissime singulis fere horis projiciendæ, hoc indigemus lavacro, intelligibilia ac sensibilia errata, voluntaria atque involuntaria una nobiscum animo supervolventes. **10** Existimo enim vice nostra Jobum extulisse, « Si abluero me nive, et expurgavero manibus puris, satis in luto me intinxisti [20]. » Quemadmodum igitur toto vitæ curriculo edimus et bibimus, sic et detergi incessanter debemus, quando fieri non potest, ut homo aliquis continuo irreprehensus, et incontaminatus inveniatur. Propterea fidem adhibe Prophetæ dicenti, «Lavabis me, et super nivem dealbabor [21] ; » et Paulo scribenti, « Accedamus ad Deum cum vero corde, aspersi mente a conscientia prava [22] » etc.

XXV. — ABRAMIO PRESBYTERO.

Quosdam homines ad breve tempus aggredi, indeque jamjam volitare, dæmonibus permissum est; alios per multum tempus vexare, ab agonotheta Deo, nostro curatore, et judice similiter, imperatum : aliis etiam ad extremum usque spiritum adoriri, et tentare, et tormentorum vario genere affligere, impudentibus dæmonibus conceditur.

XXVI. — TIMOTHEO SUBDIACONO.

Litteris tuis a me sciscitaris, discere cupiens, cui usui est homini pervigilium, cum plerosque videas in illud propensos, agitare vigilias, et quidem frustra insomnes horas agere existimas, cum somnum Deus Adamo immiserit, et omnibus modis dormiendum sit. Neque enim bonorum meorum Deus indiget [23]. Quod principio in Adamo secundum sensum locum habuit, id arcanum intellectuale **11** innuebat. Præsignificabat enim secundum Adamum, Dominum nempe nostrum Jesum Christum, dormiturum humanam mortem in cruce, ut ex illius sacrosancto latere lancea adaperto, et sanguine ac aqua effluentibus, ædificaretur intellectualis sponsa illius, catholica Ecclesia. Quod vero ais, dormiendum esse, quasi veluti lege quadam, tibi segnitiem et socordiam sanciens Deus somnum immiserit, maxime belluinum fuerit, nec hominis, qui humanum, et rationis compotem animum sibi concreditum habet. At quid tibi ultra defuerit, cum jam belluinum, et omnino inconsideratum propositum habeas, quam ovium in lecto decumbenti balatus vel boum mugitus, vel asinorum more rudere; cum alii homines, ut tu dixisti, ad laudandum Deum vigilantes impense feruntur, et somni tyrannidem reprimunt, atque excutiunt? Et promptum tibi fuerit, cum intellectum absque intelligentia possi-

εὐχῇ πᾶσαν τὴν ἐπιγινομένην ἡμῖν ἀκαθαρσίαν ἐκπλύνει. Κατὰ μὲν γὰρ τὸ θεῖον βάπτισμα ἅπαξ ἐν ἀρχῇ τῆς πίστεως ἐλουσάμεθα, καὶ οὐκ ἐγχωρεῖ τὸν πιστὸν καὶ ὀρθόδοξον δεύτερον βαπτισθῆναι· κατὰ δὲ τὸ ἀεὶ χρῄζειν ἡμᾶς ἀποσμήχειν τὰς πλαττομένας ἡμῖν κηλῖδας ἐκ τῆς ἀπροσεξίας καὶ ἀμελείας, καὶ ἀποξέειν, καὶ ῥίπτειν ἔξω μακρὰν ἀφ' ἡμῶν ἐφ' ἑκάστης σχεδὸν ὥρας, τούτου προσδεόμεθα τοῦ λουτροῦ, νοητοῖς καὶ αἰσθητοῖς πταίσμασιν προσομιλοῦντες, ἑκουσίοις καὶ ἀκουσίοις. Οἶμαι γὰρ ἀνθ' ἡμῶν εἰρηκέναι τὸν Ἰὼβ, ὅτι « Ἐὰν ἀπολούσωμαι χιόνι, καὶ ἀποκαθάρωμαι χερσὶ καθαραῖς, ἱκανῶς ἐν ῥύπῳ με ἔβαψας. » Ὥσπερ τοίνυν διὰ πάσης ἐσθίομεν τῆς ζωῆς, καὶ πίνομεν, οὕτω καὶ τὸ διασμήχεσθαι ἀδιαλείπτως ἡμῖν, ἐπεὶ μὴ δυνατὸν ἄμεμπτόν τινα καὶ ἀμόλυντον τὸ καθόλου ἄνθρωπον εὑρεθῆναι. Διόπερ πίστευσον τῷ Προφήτῃ κράζοντι· « Πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι, » καὶ τῷ Παύλῳ γράφοντι· « Προσέλθωμεν τῷ Θεῷ μετὰ ἀληθινῆς καρδίας, ἐῤῥαντισμένοι τὴν διάνοιαν ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, » καὶ τὰ ἑξῆς.

ΚΕ.— ΑΒΡΑΜΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τισὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ὀλίγον προσβάλλειν καὶ θᾶττον ἀφίπτασθαι, ἐπετράπησαν δαίμονες· τισὶ δὲ ἐπὶ πολὺ διοχλεῖν ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου Θεοῦ τοῦ ἡμετέρου προνοητοῦ, καὶ κριτοῦ, ὁμοίως προσετάχθη· ἕτεροι δὲ καὶ μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς προσπαραβῆναι, καὶ πειράζειν, καὶ ἐκθλίβειν ἑκάστοτε συγχωροῦνται ἀναίσχυντοι δαίμονες.

ΚϚ'. ΤΙΜΟΘΕΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Γεγράφηκάς μοι λέγων, ὅτι ἤθελον μαθεῖν, τί ὠφελεῖ ἡ ἀγρυπνία τὸν ἄνθρωπον, ὅτι πολλοὺς μὲν βλέπω γοργευομένους πρὸς αὐτήν· περιττὸν δὲ ἡγοῦμαι τὸ ἀγρυπνεῖν, ἐπειδὴ τὸν ὕπνον τῷ Ἀδὰμ ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν, καὶ χρὴ πάντως κοιμᾶσθαι. Τῶν γὰρ ἀγαθῶν μου χρείαν οὐκ ἔχει ὁ Θεός. Τὸ μὲν τῷ Ἀδὰμ κατ' ἀρχὰς γενόμενον αἰσθητῶς, μυστήριον νοητὸν ὑπηνίττετο, ἐσήμανε γὰρ τὸν δεύτερον Ἀδὰμ, τουτέστιν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, μέλλειν ὑπνοῦν τὸν ἀνθρώπινον θάνατον ἐν τῷ σταυρῷ, ὅπως ἐκ τῆς ἁγίας αὐτοῦ πλευρᾶς λόγχῃ νυγείσης, καὶ ῥευσάσης αἷμα καὶ ὕδωρ οἰκοδομηθῇ ἡ νοητὴ νύμφη αὐτοῦ, τουτέστιν ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία. Τὸ δὲ λέγειν σε, ὅτι χρὴ κοιμᾶσθαι, ἐπειδὴ ὥσπερ νομοθεσίαν σοι πρὸς νωθείαν, καὶ χαύνωσιν ὁ Θεὸς τὸν ὕπνον ἐπέβαλεν κτηνῶδες λίαν ὑπάρχει, καὶ οὐκ ἀνθρωπείαν, καὶ λογικὴν πεπιστευμένου ψυχήν. Καὶ τί λοιπὸν τὸ λεῖπόν σοι, κτηνώδη, καὶ ἀλόγιστον τὴν πρόθεσιν ἔχοντι, ἢ βληχᾶσθαι κειμένῳ ἐπὶ τῆς κοίτης, ἢ μυκηθμῷ κεχρῆσθαι, ἢ ὀγκηθμῷ, ἄλλων ἀνθρώπων, ὡς σὺ εἴρηκας, πρὸς ὑμνῳδίαν Θεοῦ κατὰ τὰς ἀγρυπνίας γοργευομένων, καὶ τὴν τυραννίδα τοῦ ὕπνου καταδυναστευόντων τε, καὶ ὑποτινασσομένων. Καιρὸς γάρ σοι ἀνόητον κεκτημένῳ τὴν γνώμην, πάντα τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἐν ὑπνηλίᾳ δαπανᾷν, καὶ μηκέτι καλεῖσθαι ἄνθρωπον ζῶντα, ἀλλὰ νεκροτάφιον,

[20] Job. IX, 30. [21] Psal. L, 8. [22] Hebr. X, 22. [23] Psal. XV, 2.

ψυχὴν νεκρὰν ἐν τῷ ζῶντι σώματι πανολεθρίας ἐνθάψαντα, καὶ μηκέτι βλέπειν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ δίκην ἐκτρώματος ἀπὸ σκότους εἰς σκότος πορεύεσθαι· καὶ ἀληθῶς κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἄνθρωπος τετιμημένος τῇ τοῦ Θεοῦ εἰκόνι « Οὐ συνῆκεν, παρεσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς. » Ἀλλ', εἰ βούλῃ τὸ ὠφέλιμον γνῶναι τῆς ἀγρυπνίας, πολυπραγμόνησον, τί ἔλεγεν ὁ καθ' ἑκάστην νύκτα τὴν κλίνην ἄρδων τοῖς δάκρυσι· Προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ καὶ ἐκέκραξα ἐξομολογούμενος, καὶ ὑμνῶν σε· μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην, οὐχ ὑφ' ἑτέρου νυττόμενος, καὶ βίᾳ ἑλκόμενος πρὸς ἐκτιναγμὸν ὕπνου, ἀλλ' αὐτὸς ἐμαυτὸν προθύμως διανιστὰς πρὸς τὴν δοξολογίαν τοῦ κτίσαντος. Γλυκερὰ γὰρ αὕτη μοι τοῦ ὕπνου [μᾶλλον] λελόγισται, ἐπειδήπερ πολλή ἡ ἐκ ταύτης ὠφέλεια, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν αἰωνίων πρόξενος τοῖς ἀγρυπνοῦσι καθίσταται. Πρῶτον μὲν γὰρ τὰ κατὰ τὴν προλαβοῦσαν ἡμέραν ἡμῖν συμβεβηκότα πταίσματα ἔργοις ἢ λόγοις τῷ Θεῷ ἐκκαλύπτοντες, κουφιζόμεθα τῆς ἀχθηδόνος αὐτῶν, ὡς φορτίου βαρέως τοῖς ὤμοις τῆς ψυχῆς ἐπικειμένου, καὶ τῷ πυρὶ τῆς ἀγρυπνίας τεφροῦμεν, ὥσπερ ἀκάνθας καταφλέξαντες τοῦ διαβόλου τὸν πλοῦτον. Πλουτεῖ γὰρ καθ' ἡμέραν ἐκεῖνος τοῖς ἡμῶν παραπτώμασι. Διόπερ δυσφορεῖ λοιπὸν ὁ διάβολος, καὶ καθ' ἡμῶν βρυχᾶται, ὅταν βλέπει ἡμᾶς τῇ ἀγρυπνίᾳ σχολάζοντας, καὶ ταύτῃ ποθεινῶς, καὶ φιλοπόνως προσέχοντας· εἰς μεγάλην γὰρ αὐτὸν ζημίαν, καὶ τύρβην ἐμβάλλομεν τῷ καθ' ἑκάστην διὰ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν, προσγενομένου αὐτοῦ πορισμοῦ γυμνὸν ἀποδεικνύντες, καὶ ἔρημον. Δεύτερον δὲ αὐτὸν τὸν πολυκέφαλον, καὶ παμπόνηρον θῆρα ἐφαλλόμενον ἡμῖν ἀοράτως, καὶ σπαράξαι βουλόμενον, ἢ καταπιεῖν ἡμᾶς, ἡ ἄγρυπνος χαλινοῖ καὶ συμποδίζει εὐχή, καὶ ἐκλύει τὰ νεῦρα τῆς πονηρίας αὐτοῦ, ἡμᾶς δὲ τῆς οὐρανίου φιλοτιμίας ἐπιτυχεῖν προξενεῖ, ὑπὲρ τὰς πηγὰς ἡμῖν ἀναβλυζούσης τῆς χάριτος, καὶ ὑπὲρ τὸ πέλαγος χεομένης εἰς ἡμετέραν εὐεργεσίαν. Ἔπειτα δὲ καὶ ἡμεῖς ὀκνηρότεροι τοῦ λοιποῦ περὶ τὸ πταίειν γινόμεθα, τῆς ἀγρυπνίας ἡμῖν λογισμοὺς φιλοθείας ἐναπαλασσομένης, καὶ κόσμου ματαιότητος ἀποστροφὴν ἐμποιούσης, καὶ διωθεῖσθαι τὰ βλάπτοντα διδασκούσης. Ἡ γὰρ κατὰ Θεὸν ἀγρυπνία ἐρήμους ἡμᾶς νύκτωρ παραλαβοῦσα, καὶ ἀπεστερημένους τῆς τε τῶν ὄχλων συγχύσεως, καὶ τῆς τῶν συναλλαγμάτων σπουδῆς, καὶ τῆς τῶν φίλων συντυχίας, καιρὸν εὑροῦσα, ὡς μήτηρ φιλόστοργος, ἐν ἀπεριεκτυπήτῳ τινὶ, καὶ ἡσυχίας, καὶ νήψεως, καὶ γαλήνης, καὶ μεστῆς εἰρήνης μεμεστωμένῳ χωρίῳ, καὶ παραθήσασα ἡμᾶς ἑαυτῇ, ἀνοίγνυσι τοὺς ἑαυτῆς θησαυροὺς τῆς σοφίας, καὶ τῶν σεπτῶν παραινέσεων, καὶ τῶν θείων ἐλλάμψεων. Καὶ λεληθότως πληροῖ τοὺς κόλπους ἡμῶν τῆς ψυχῆς· κἂν μὲν πάντα τὰ δοθέντα ἡμῖν νηφόντως φυλάξωμεν, μακάριοι ἡμεῖς, καὶ τρισμακάριοι. Καὶ μυριάκις οἴδασιν ὅπερ λέγω, οἱ μύσται, καὶ τρόφιμοι τῆς καλῆς ἀγρυπνίας, οἱ τὴν κιθάραν τοῦ Δαβὶδ τῷ τῆς γλώττης ἑαυτῶν πλήκτρῳ κρούειν

A deas, vitæ spatium universum in somnolentia consumere, nec ultra hominem viventem, sed defunctorum sepulturam nuncupari, animam mortuam in vivente perditionis corpore tumulantem : neque lumen hominum conspicere, sed abortus instar ex tenebris in tenebras gradum facere : et vere, ut scriptum est, homo imagine Dei honestatus « Non intellexit, assimilatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis [24]. » Verumenimvero si pervigilii fructus addiscere cupis, curiose perscrutare, quid singulis noctibus lectum lacrymis irrigans fatebatur [25] : Anticipavi in intempestate, et clamavi confitens, et laudans te. Media nocte assurgebam, non ab alio exstimulatus, et vi attractus ad excutiendum somnum, sed ipse memetipsum
B **12** alacriter excitans ad Factoris glorias decantandas. Eæ enim mihi somno ipso suaviores sunt, quandoquidem affluens ex illis percipitur utilitas, et multorum bonorum, eorumque sempiternorum, vigilantibus causa sunt. Primum etenim qui antecacto die lapsus inter sermones, aut opera contigerunt, Deo aperientes, ab eorum pondere sublevamur, quippe qui veluti gravis sarcina super humeros animæ incumbunt, et vigiliæ igne in cineres convertimus, uti spinas diaboli divitias succendentes. Ille enim quotidie nostris lapsibus ad opes emergit. Quapropter ille anxie fert, indoletque fremitque adversus nos, cum nos videt vigilias agere, illisque prompte, atque industrie animum advertere :
C in maxima namque damna eum, et turbas conjicimus, cum eum quotidie nostrorum delictorum substractione, quibus ipse opulentior evadit, nudum desertumque demonstramus. Posthac eumdem multicipem, ac perversissimam belluam invisibiliter in nos irrumpentem, et discerpere, aut deglutire ardenter appetentem, vigil oratio frenat, et compedit, et nervos astutiæ illius dissolvit; nos vero cœlestium honorum participes facit, gratia nobis ipsis fontibus uberius scaturiente, et mari ipso abundantius in nostra beneficia effluente. Tunc demum et nos in posterum ad delinquendum segniores evadimus, vigilia nobis cogitationes divini amoris effingente, et mundanæ vanitatis fugam insinuante, et noxiorum insectationem edocente.
D Vigilia siquidem secundum Deum noctu nos solos apprehendens, extra turbarum turbines, et negotiorum **13** studia, et amicorum consuetudines, arrepta occasione, veluti mater benevola, in loco sine strepitu, necnon quietis, sobrietatis, et pacatissimæ pacis pleno, nobis sibimetipsi adnexis, sapientiæ suæ venerandarum adhortationum, et illuminationum divinarum thesauros reserat, et latenter animæ nostræ sinus implet : et si illius munera sobrie nobis reservaverimus, beati nos, et ter, et infinite fortunati. Compertumque satis est, quod dico, mystis, et probæ vigiliæ alumnis, qui citharam Davidicam linguæ suæ plectro pulsare

[24] Psal. XXXVIII, 12. [25] Psal. LXXVI, 4.

appetentes, et in proprio gutture, ut Propheta ait [26], excelsitates Dei concinentes. Annon guttur meum meditatur prudentiam [27]? et quemadmodum tenebras, ita et lumen ostendo, psalmis illuminans, et noctis tristitiam in splendorem convertens, et anticipant oculi mei in matutino ad meditanda eloquia Domini, et cocco ignitarum cogitationum ornatus supernam sapientiam, ut ad me veniat, exstimulo: ad nos enim, qui vigiles noctes ducimus, divina gratia ineffabiliter irrepit, et comparet indicibiliter, et ad eam, quæ comprehendi potest, illius spectationem, et similitudinem, sacras mentes extendit, quæ ut fieri potest et sanctos homines decet, illi sese applicant.

XXVII. — *Eidem.*

Perbeatissimi sumus, si quæ ex pervigilio ulnis excepimus, omnia servaverimus. Quodsi partem ex iis exiguam aut ingentem amittere contigerit, quæ reliqua fuerunt, abundanter ad salutem **14** mentis infantibus sufficient. Namque auceps frequenter centum venatus turtures in agro, si sibi gaudens eas occluserit, postmodum negligens, tertiam, aut duplam partem amiserit, quod volucres illæ clam erumpentes in fugam se dederint, in reliquis mœrorem imminuit, animumque suum solatur, quod non vacuis manibus domicilium repetat, et copiam licet non integram tum reportat, et rursus futuro tempore utiliter, quæ in venatione capta sunt, cautius custodire perdiscit.

XXVIII. — *Eidem.*

Bonum illudque auspicatissimum est pervigilium iis, qui somnum mortis vicinum discutere animo versant, tantoque majus, quantum et Dominus ipse id exercuit, sibique familiare fecit, in dispositione secundum carnem, ut tradit Lucas: « Erat Jesus pernoctans in oratione Dei [28], » opere ipso nos instruens, Magistri sequi vestigia. Propterea-que dicebat, « Vigilate, et orate, ne intretis in tentationem [29]. » Qui vero erant e comitatu Pauli, et Silæ, emolumentum vigiliæ percallentes, media nocte laudabant Deum [30]. Et David ait: « Vigilavi, et factus sum sicut passer solitarius in tecto [31], » pennis nempe prævalens, non per terram repens, sed in tecto, et in summitate virtutis commorans. Lingua namque supplice vice manuum mearum, circa humanissimi Dei pedes complicabam me, lacrymans; et luteum cor meum donarium factum est argenteum, vel aureum: et altare rursus Domini factus sum humilis homo, in me gratia carbones cognitionis **15** effodiente, et sacrificium fragrans Deo portante.

XXIX. — *Eidem.*

Intueor, frater mi, te multa scabie secundum internum hominem obsitum a capite usque ad pedes, ex qua nunquam mundari poteris, nisi noctu vigilet spiritus tuus ad Deum, nos divinis præceptis

A προθυμούμενοι, καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ λάρυγγι, καθὼς λέγει ὁ Προφήτης, τὰς ὑψώσεις τοῦ Θεοῦ ἀναμέλποντες. Ἡ οὐχὶ ὁ λάρυγξ μου μελετᾷ σύνεσιν; Καὶ ὥσπερ τὸ σκότος, οὕτως καὶ τὸ φῶς δείκνυμι, καταφωτίζον τοῖς ψαλμοῖς, καὶ καταυγάζον τῆς νυκτὸς τὴν στυγνότητα, καὶ προφθάνουσιν οἱ ὀφθαλμοί μου πρὸς ὄρθρον τοῦ μελετᾷν τὰ λόγια Κυρίου, καὶ τῷ κόκκῳ κοσμούμενος τῶν διαπύρων νοήσεων, τὴν ἄνωθεν σοφίαν ἐπελθεῖν μοι προτρέπω· ἐπιφοιτᾷ γὰρ ἀῤῥήτως ἡμῖν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου τοῖς ἀγρυπνοῦσι, καὶ ἐπιφαίνεται ὑπὲρ λόγον, καὶ πρὸς τὴν ἐφικτὴν αὐτῆς θεωρίαν, καὶ ὁμοίωσιν ἀνατείνει τοὺς ἱεροὺς νόας, τοὺς, ὡς θεμιτὸν, καὶ ἱεροπρεπῶς ἐπιβάλλοντας αὐτῇ.

ΚΖʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

B Μυρισμακάριστοι μὲν ὑπάρχομεν, ὅταν πάντα φυλάξωμεν, ἅπερ ἐκ τῆς ἀγρυπνίας ἐνεκολπισάμεθα. Εἰ δὲ καὶ ἀπολέσαι συμβαίνει μέρος ἡμᾶς ὀλίγον ἢ πολλοστὸν, ἱκανὰ καὶ τὰ παραλειφθέντα ἐπαρκέσαι πρὸς σωτηρίαν τοῖς νηπίοις τὴν φρένα. Κἂν γὰρ ἰξευτὴς πολλάκις ἑκατὸν τεθηρακὼς τρυγόνας ἐν τῷ ἀγρῷ, καὶ χαίρων ἐναποκλείσας αὐτὰς, εἶτ' ἐξ ἀπροσεξίας τὸ τρίτον, ἢ τὸ δίμοιρον ἀπολέσας, τῷ ὑπεκδεδυκότα πεφευγέναι τὰ πτηνὰ, ἐν τοῖς ὑπολειφθεῖσι τὴν ἀθυμίαν ἀνέλυσε, καὶ παρεμυθήσατο τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, οὐ κεναῖς χερσὶν ἐπανερχόμενος εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, ἀλλὰ μερικὴν εὐπορίαν ἐπιφερόμενος, νῦν τέως, καὶ πάλιν εἰς τὸ ἑξῆς ἀσφαλίζεσθαι χρησίμως τὰ θηρώμενα παιδευθείς.

ΚΗʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

C Μέγιστον ἀγαθόν ἐστιν ἡ ἀγρυπνία τοῖς ἀποσείεσθαι τὸν γείτονα θανάτου ὕπνον προαιρουμένοις, καὶ τοσούτῳ μέγα, ὅσῳ καὶ ὁ Δεσπότης αὐτὸς τοῦτο μετελήλυθε, καὶ ᾠκειώσατο ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῇ κατὰ σάρκα, ὥς φησι καὶ ὁ Λουκᾶς, ὅτι « Ἦν Ἰησοῦς διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ, » διδάσκων ἡμᾶς δι' αὐτοῦ τοῦ ἔργου ἀκολουθεῖν τοῖς ἴχνεσιν τοῦ Διδασκάλου. Διόπερ καὶ ἔλεγεν· « Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. » Οἱ δέ γε περὶ Παῦλον καὶ Σίλαν, τὸ κέρδος οὐκ ἀγνοοῦντες τῆς ἀγρυπνίας, περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐδόξαζον τὸν Θεόν. Καὶ Δαυΐδ φησίν· « Ἠγρύπνησα, καὶ ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος, » ἤγουν εὔπτερον, οὐκ ἐπὶ τῆς γῆς συρόμενον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ D δώματος, καὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀρετῆς διαιτώμενον. Γλώττῃ γὰρ ἱκετηρίῳ ἀντὶ τῶν χειρῶν μου τοῖς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ ἀοράτοις ποσὶ περιεπλεκόμην κλαίων, καὶ ἡ πηλώδης μου καρδία κειμήλιον γέγονεν ἀργυροῦν, ἢ χρυσοῦν, καὶ θυσιαστήριον πάλιν Κυρίου ἀπειργάσθην ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος, ἀνασκαλευούσης τῆς χάριτος ἐν ἐμοὶ τοὺς γνώσεως ἄνθρακας, καὶ θυσίαν εὐώδη Θεῷ ἀναφερούσης.

ΚΘʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Βλέπω σε, ἀδελφὲ, ὅτι ψώρας πολλῆς ἐμπεπλησμένος ὑπάρχεις κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν, ἧς οὐκ ἂν δύναιο καθαρθῆναι, εἰ μὴ ἐκ νυκτὸς ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά σου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν

[26] Psal. CXXXXIX, 6. [27] Psal. XXXXVIII, 4. [28] Luc. VI, 12. [29] Matth. XXVI, 41. [30] Act. XVI, 25. [31] Psal. CI, 8.

φωτίζοντα ἡμᾶς τοῖς θείοις προστάγμασι, καὶ ζωοποιοῦντα τοὺς ἐν τῇ ἀμελείᾳ νενεκρωμένους, καὶ τῆς ἐξ ὕψους σοφίας τὴν δρόσον παρέχοντα, ἰωμένην πᾶσαν νόσον ψυχῆς, καὶ πᾶσαν μαλακίαν· «Ἡ γὰρ δρόσος παρὰ σοῦ, φησὶν ἡ Γραφὴ, ἴαμα αὐτοῖς ἐστι.» Καὶ πάλιν λέγει ὁ Θεός· «Καὶ ἔσομαι αὐτῷ ὡς δρόσος, καὶ ἀνθήσει ὡς κρίνον.» Αὕτη τοίνυν ἡ δρόσος, ἐπελθοῦσα καὶ νῦν τῇ ἐκ φιληδονίας φλεγομένῃ καρδίᾳ σου, καὶ διασυρίσασα πνεύματι γαληναίῳ, καὶ αὔρᾳ τινὶ εἰρηνικῇ, καὶ λεπτῇ, ἐκτινάξει σου τὴν φλόγα ὥσπερ τῆς Βαβυλωνίας ποτὲ καμίνου, καὶ ἀναψύξει, καὶ σώσει σε ἀληθῆ φιλόσοφον ἀπεργαζομένη, καὶ πείθουσα μηκέτι πολλὰ καθεύδειν, ἀλλ' ἀγρυπνεῖν ἐκθύμως.

A illuminantem, et vivificantem in socordia demortuos, et ex excelso rorem sapientiæ, qui quemque animi morbum, et cunctam mollitiem sanat, præbentem. «Ros enim, ait Scriptura, ex te medicamentum illis est.» Rursumque dicit Deus: «Et ero ipsi ut ros, et florebit ut lilium [33].» Hic itaque ros adveniens ad cor tuum, quod intemperiis, ac voluptatibus exardet, et spiritu tranquillo, et aura pacata, et leni influens, exturbabit flammas tuas, ut Babylonicæ quondam fornacis, et refocillabit, et salvabit te, verum efficiens philosophum, suadensque in posterum non nimis somno indulgere, sed bono animo vigilem pernoctare.

Λ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὥσπερ χρὴ τὸν ζῶντα διὰ παντὸς ἀναπνεῖν, οὕτω χρὴ διηνεκῶς ἐπιτηδεύειν καὶ μεταχειρίζεσθαι τὴν καλὴν ἀγρυπνίαν, καὶ μιμεῖσθαι τοῖς ψαλμοῖς καὶ τοῖς ὕμνοις τὸ τῆς μελιφθόγγου ἀηδόνος ἄγρυπνον, ἡνίκα ἂν ἐπῳάζει δι' ὅλης νυκτὸς οὐκ ἀποπαυομένης τοῦ μελῳδεῖν. Τοῦτο γάρ σου ποιοῦντος, οὐκ ἀνέξεται ὁ ἐχθρὸς πολυχρονίως παρεδρεύειν σοι, ὁρῶν ἑαυτὸν ἀποθλιβόμενόν τε καὶ ἐξουθενούμενον ὑπὸ σοῦ, καὶ τοῖς τῆς ἀγρύπνου εὐχῆς κεντητηρίοις καθεκάστην πτερυσσόμενον νύκτα.

XXX. — *Eidem*.

B Quemadmodum opus est eum, qui vivit, continuo respirare, sic necesse est continuo bonas vigilias suscipere, et agitare, æmularique et psalmis et hymnis mellifluo cantu præditam, ac vigilem lusciniam, cum illa ovis incubans per totam noctem cantus, quos nunquam remissiores facit, edit. Id ubi peregeris, haud sustinebit adversarius diutius in te immorari, videns se abs te pressum, neglectumque, et orationis vigiliis punctionibus qualibet nocte vulneratum.

ΛΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Καλὸν μὲν τὸ ἀρεμβάστως, καὶ ἀμετεωρίστως τῇ νυκτερίῳ εὐχῇ προσπαραμένειν. Εἰ δὲ κατά τινα πειρασμὸν συμβαίη, καὶ αἰσχροῖς τισι λογισμοῖς παρακρουσθῆναι, μηδαμῶς παύσῃ τοῦ καλοῦ ἐγχειρήματος τῆς ἀγρυπνίας, ἀλλ' ἐπίμεινον, καὶ παλαιώθητι ἐν τῷ τοιούτῳ ἔργῳ, καὶ πάντως ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ τρυγήσεις τοὺς καρποὺς τῆς σοφίας. Εἰ δέ τις βούλοιτο ἀργῶν τρυφᾷν, καὶ μεθύσκεσθαι, καὶ κολακεύειν τὴν κοίτην ἑαυτοῦ χαριζόμενος ὕπνῳ καὶ οὐ Θεῷ, βλεπέτω τοὺς ἐκ τῆς παχύτητος ἐπανατέλλοντας τῇ καρδίᾳ λοιμούς τε καὶ μυσαροὺς λογισμοὺς, καὶ ὀνειροπολείτω λοιπὸν, καὶ προσδοκάτω τὴν οἰκείαν πτῶσίν τε καὶ ἀπώλειαν. Ἐγὼ γὰρ ἄλλο τι νῦν εἰπεῖν οὐκ ἀνέξω, ὅτι πάντες οἱ σαρκικοὶ τὸν τρόπον ἔξω τῆς βασιλείας ῥιφήσονται.

16 XXXI. — *Eidem*.

Bonum equidem est, constanter atque submisse in nocturna oratione persistere: si vero ob aliquam tentationem contigerit, et obscenas cogitationes interrumpi, a probo ipso conatu, vigilia C nempe, ne desistas, sed persevera, et in simili aggressione inveterasce, sic omnino opportuno tempore sapientiæ fructus demetes. Quod si quispiam voluerit in otio deliciari, et inebriari, et in lectulo obsequi suo somno, et non Deo morem gerere, consideret ob pinguedinem in animo exortas, pestiferas et exsecrandas cogitationes, et in posterum prævideat, exspectetque proprium lapsum et interitum. Ipse enim aliud quidpiam non dicam, nisi veritatem, omnes carneos moribus extra regnum ejici.

ΛΒ'. — ΖΩΣΙΜΩ ΟΙΚΟΝΟΜΩ.

Ὁ μὲν φαῦλος τάχιστα ἂν καταγνοίη καὶ τοῦ ἀγαθοῦ· ὁ δὲ ἀγαθὸς οὐδὲ τοῦ κακοῦ ῥᾳδίως. Τὸ γὰρ εἰς κακίαν οὐχ ἕτοιμον, οὐδὲ εἰς ὑπόνοιαν εὐχερές.

XXXII. — ZOSIMO ŒCONOMO.

Improbus celerrime adversus probum judicium dixerit. Probus neque adversus malum ex facili. D Quod enim in malitiam pronum non est, neque ex facili in suspicionem cadit.

ΛΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μοιχὸς πάντας ἀνθρώπους νομίζει μοιχοὺς εἶναι, καὶ ὁ κλέπτης πάντας ὁμοίως κλέπτας ὑπάρχειν οἴεται· ὁ δὲ σώφρων, καὶ ἅγιος, καὶ θεοφιλὴς ἀνὴρ πάντας ἀνθρώπους λογίζεται ὁσίους τυγχάνειν καὶ δικαίους. Σὺ δ' ἐπὶ πονηρίαν ἐκ μακρῶν τῶν χρόνων ἐξάκουστος ὑπάρχων, πάντας νομίζεις πονηρούς τε καὶ φαυλοτάτους εἶναι, καὶ τοῖς πᾶσι τοὺς πάντας διαβάλλεις καθεκάστην, ὡς μοχθηροὺς, καὶ σκαιοὺς, καὶ ἄγαν ἀλιτηρίους.

XXXIII. — *Eidem*.

Adulter mortales omnes adulteros esse suspicatur, et fur similiter omnes fures esse existimat: et prudens, sanctus, et pius vir omnes homines sanctos esse ac justos credit. Tu porro in nequitia multos abhinc annos diffamatus cum sis, omnes malos ac nequissimos esse opinaris; omnesque apud universos quotidie, tanquam 17 stolidos, et ineptos, et quam maxime sceleratos accusas.

ΛΔ'. — ΣΩΦΡΟΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μὴ θέλε τὸν ἡγούμενόν σου εἶναι σοφὸν τῷ λόγῳ·

XXXIV. — SOPHRONIO MONACHO.

Præpositum tuum sapientem esse in sermone

[33] Osee. XIV. 6.

ne cupito : neque enim qui docti sunt sermone Deo placent, sed illud conare, ut ad finem usque ignoranti subjaceas, qui opinione hominum mundi sapientia excellis; sic enim humilitatis, et veræ submissionis admodum pretiosa corona exornaberis.

XXXV. — *Eidem.*

Nihil omnino tuæ submissioni et pacatæ menti, multa tui abbatis in sermone, qui ore profertur, ignorantia, detrimento erit.

XXXVI. — *Eidem.*

« Deus noster misericordiam et judicium diligit [33], » ut dixit David ; ut neque misericordia nos segniores reddat, neque judicium solum in desperationem inducat. Namque ait : « Si Deus observaverit peccata, quis sustinebit [34]? » Vult judex tui misereri, suamque misericordiam impertiri, si post patratum delictum te humiliatum compererit, videritque te Dominus ita affectum, ut servi Dei misericordia tua ducti, tecum una simul laborem subeant, pro peccatricis animæ tuæ salute, misericordiam suam abunde tibi suppeditabit. Si vero cor tumens superbia, infidum, et pœnitere nescium conspexerit, et nullo modo futurum timens judicium, tunc **18** sane, tunc Deus amat judicium, quemadmodum medicus liquidis fomentis, ac uncturis lenibus tumorem compescit : sed ubi pertinacem, et medicamentis pervicaciter resistentem tumorem viderit, commiseratione, et molliter agendi ratione abjecta, in posterum usum ferri sibi asciscit. Amat igitur misericordiam, et judicium Dominus, misericordiam in eos, qui pœnitentiam agunt, judicium in renitentes, ac pervicaces.

XXXVII. — EUSTATHIO CUBICULARIO.

Tota die vitæ hujusce justus angustiis et doloribus, necnon opprobriis conflictatur, multis etiam laboribus tanquam ictibus prægravatur. Ne itaque tanquam re nova in admirationem traharis, cum videris probum virum variis ac diversis molestiis colluctantem, et labore jam fatiscentem : « Quem enim Deus amat, corrigit, flagellat vero omnem filium, quem admittit [35]. » Et, « Flagellatus sum, ait, tota die, et reprehensio mea in matutinis [36]. » Neque enim reprehensio solem ipsum suo robore vividum exspectavit. Reprehendebam memetipsum confitens, si quid deliqui, et absque testibus peccata mea propalans.

XXXVIII. — XENAGORÆ DIACONO.

Præsens, quæ nos vexat, necessariorum inopia, eorumque non ita facilis, neque tam cita acquisitio, ignorantiaque quando, aut quanam ratione vota nostra finem habebunt ; hæc omnia spei exercitationes sunt : spes enim **19** in Deum, qui potest bona, cum iis destituimur, et eorum copia non est, exhibere, figenda est.

XXXIX. — *Eidem.*

Speremus in Deum, frater, speremus, licet ne-

A οὐ γὰρ πάντως οἱ σοφοὶ τῷ λόγῳ εὐαρεστοῦσι τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἐκεῖνο ζήτησον, ὅπως ἂν μέχρι τέλους ὑποταγῇς τῷ ἰδιώτῃ σὺ ὁ τῷ δοκεῖν σεσοφισμένος τῇ τοῦ κόσμου σοφίᾳ, τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ τῆς γνησιωτάτης ὑποταγῆς τὸν πολυτίμητον στέφανον ἀναδήσῃ.

ΛΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐδὲν τὸ σύνολον παραβλάψει τὴν σὴν ὑποταγὴν, καὶ μετριοφροσύνην, ἡ πολλὴ κατὰ τὸν προφορικὸν λόγον ἰδιωτεία τοῦ σοῦ ἀββᾶ.

ΛϚ'. — ΞΕΝΩΝΙ.

« Ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀγαπᾷ ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν, » καθὼς εἴρηκε Δαυΐδ· ἵνα μήτε ὁ ἔλεος χαυνώσῃ ἡμᾶς, μήτε μόνη ἡ κρίσις ἀπόγνωσιν ἐνεργάσηται. « Ἐὰν γὰρ, φησὶ, παρατηρήσῃ ἀνομίας ὁ Θεὸς, τίς ὑποστήσεται ; » βούλεταί σε ὁ κριτὴς ἐλεῆσαι, καὶ τὸν ἑαυ-
B τοῦ οἰκτειρμὸν μεταδοῦναι, ἐὰν εὕρῃ σε μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τεταπεινωμένον, καὶ τῶν δουλευόντων τῷ Θεῷ πρὸς τὸ συγκαμεῖν τοῦ ἰαθῆναι τὴν ἁμαρτωλὸν ψυχήν σου, ἐὰν θεάσηταί σε ὁ Κύριος ἐλεεινὸν γενόμενον, ἐπιχωρηγήσει σοι ἄφθονον τὴν ἑαυτοῦ ἐλεημοσύνην. Ἐὰν δὲ καρδίαν ὑπερήφανον, καὶ ἄπιστον, καὶ ἀμετανόητον θεωρήσῃ, καὶ μηδαμῶς φοβουμένην τὸ μέλλον κριτήριον, τότε δὴ, τότε ἀγαπᾷ ὁ Θεὸς τὴν κρίσιν, ὥσπερ ἰατρὸς καταντλήμασι, καὶ περιπλάσμασιν ἁπαλοῖς βούλεται καταστεῖλαι τὸ οἴδημα. Ἐπὰν δὲ ἴδῃ ἀνενδότως, καὶ σκληρῶς ἀντιτυποῦντα τὸν ὄγκον, ῥίψας τὸ ἔλαιον, καὶ τὴν μαλακὴν ἀγωγὴν, αἱρεῖται λοιπὸν τὴν τοῦ σιδήρου χρῆσιν. Ἀγαπᾷ τοίνυν ἐλεημοσύνην καὶ κρίσιν ὁ Κύριος· ἐλεημοσύ-
C νην μὲν ἐπὶ τῶν μετανοούντων, κρίσιν δὲ ἐπὶ τῶν σκληρῶν καὶ ἀνενδότων.

ΛΖ'. — ΕΥΣΤΑΘΙῼ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙῼ.

Ὅλην τὴν ἡμέραν τοῦ βίου τούτου ὁ δίκαιος μαστιγοῦται ἐν λύπαις, ἐν ὀδύναις, ἐν ὀνειδισμοῖς, ἐν πολλοῖς μόχθοις θλίβεται μαστιγούμενος. Μὴ τοίνυν ξενίζου, ὅταν βλέπῃς τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα ταλαιπωροῦντα διαφόρως καὶ καταπονούμενον. « Ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. » Καί· « Ἐγενόμην, φησὶ, μεμαστιγωμένος ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ ὁ ἔλεγχός μου εἰς τὰς πρωΐας. » Οὐ γὰρ περιέμεινεν ὁ ἔλεγχος μέχρις ἀκμάσῃ τὸν ἥλιον. Ἤλεγχον ἐμαυτὸν ἐξομολογού-
D μενος, εἴ τι ἔπταισα, καὶ χωρὶς μαρτύρων δημοσιεύων μου τὰς ἁμαρτίας.

ΛΗ'. — ΞΕΝΑΓΟΡᾼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἡ παροῦσα νῦν ἔνδεια τῶν χρησίμων, καὶ τὸ μὴ ῥᾳδίως, μηδὲ ταχέως αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν ἡμᾶς, καὶ τὸ μὴ δῆλον εἶναί ποτε, καὶ πῶς ἐπιτευξώμεθα τῶν αἰτημάτων ἡμῶν, πάντα ταῦτα γυμνάσια τῆς ἐλπίδος ὑπάρχει· χρὴ γὰρ ἐλπίσαι ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν δυνατὸν δοῦναι τὰ ἀγαθὰ, ὅταν ὑστερώμεθα, καὶ σπανιζώμεθα τούτων.

ΛΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐλπίσωμεν ἐπὶ τὸν Θεὸν, ἀδελφὲ, ἐλπίσωμεν, κἂν

[33] Psal. xxxii, 5. [34] Psal. cxxix, 3. [35] Prov. iii, 12. [36] Psal. lxxii, 14.

μὴ πρόχειρον ὁρῶμεν, μηδὲ ῥᾴδιον τὸ λαβεῖν τὴν αἴτησιν, μηδὲ γινώσκωμεν ὁποῖον ἔσται τὸ συμβησόμενον ἡμῖν. Βούλεται γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἀεὶ ἐλπίζειν ἐπ' αὐτὸν, ὃς καὶ τὰ πράγματα οὕτως κατεστήσατο, ὥστε προελπίσασιν ἐλθεῖν ἡμῖν τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰτηθέντων προσκαίρων τε, καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν.

Μ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ἐν τοῖς παροῦσι τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ δεηθεὶς, καὶ ἐλπίσας, καὶ τυχὼν, διδάσκεται περὶ τῶν μελλόντων, ὧν δεῖται ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν Θεὸν, τὸν κἀκεῖνα δώσειν ὑποσχόμενον. Διὸ καὶ νῦν ἐπαγγέλλεται πρὸ τῶν πραγμάτων, καὶ πολλοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, καὶ πληροῖ τὰς ὑποσχέσεις, καὶ τοῦτο πλεονάκις. Οὕτω γὰρ καὶ ἡ πολλάκις γινομένη πεῖρα τῆς θείας ἀληθείας, τὴν εἰς τὸ μέλλον ἡμῖν ἐλπίδα τῶν ἀληθῶς ἐπηγγελμένων βεβαιοῖ. Ὥσπερ οὖν πλεονάκις αἰτήσας ἔτυχες, καὶ πεῖραν ἐδέξω τῆς θείας εὐσπλαγχνίας, καὶ συγκαταβάσεως, καὶ μεγαλοδωρεᾶς, οὕτω κἂν μὴ ταχέως ἐπακουσθῇς, νῦν ῥώσθητι τῇ καλῇ προσδοκίᾳ, καὶ καρτερικῶς, καὶ μακροθύμως ἔλπισον, καὶ ὑπόμεινον, κρούων διὰ τῆς δεήσεως, μέχρις ἂν ὁ Θεὸς θελήσῃ ἀναστῆναι, καὶ δοῦναί σοι, ὅσον χρῄζεις, ἢ καὶ ὑπὲρ τὴν χρείαν. Ἐκ περιττοῦ γὰρ ὧν αἰτούμεθα, ἢ νοοῦμεν, δύναται ὁ Θεὸς, καὶ βούλεται ποιῆσαι ἡμῖν.

ΜΑ'. — ΗΛΙΟΔΩΡΩ.

Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, φοβούμενος μή τι ὡς ἄνθρωπος βλαβείη, τὰς πόλεις ἔφευγε, καὶ τὴν ἔρημον ᾤκει. Ἰησοῦς δὲ ὁ Θεὸς καὶ Κύριος τῶν ὅλων ταῖς πόλεσι παραβάλλων ἁμαρτωλοῖς συνεδείπνει, ἐπειδὴ ἥλιός ἐστι δικαιοσύνης. Ἡλίου αὐγαὶ καὶ παντὸς βορβόρου ἐφάπτονται· καὶ τὸ μὲν τοῦ βορβόρου δυσῶδες ξηραίνουσιν, αὐταὶ δὲ καθαραὶ διαμένουσι καὶ ἀμόλυντοι. Ἀλλὰ φθονοῦντες Φαρισαῖοι λέγουσι· « Διατί ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν ἐσθίει; » Ὦ βάσκανοι, καὶ ἀνόητοι, καὶ τυφλοὶ τὴν καρδίαν! ἀγνοεῖτε γὰρ ὅτι οὐκ ἀλλαχόσε που, ἀλλὰ πλησίον τῶν νοσούντων ὀφείλει διάγειν ὁ ἰατρός; Ὅπου οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐκεῖ πάντως τίθεται καὶ τὸ ἱλαστήριον. Ἁμαρτωλοὺς γὰρ ἦλθεν ὁ Χριστὸς, οὐχὶ δικαίους καλέσαι εἰς μετάνοιαν. Ἰησοῦς Χριστὸς ἁμαρτωλοῖς συνδιατρίβει οἰκονομικῶς, ἵνα καὶ ἁμαρτωλοὶ μετανοήσαντες, δικαίοις συναυλισθῶσι, καὶ συνευφρανθῶσιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

ΜΒ. — ΜΑΡΙΩΝΙ ΑΡΓΥΡΟΚΟΠΩ.

Πλείονας τῶν λόγων τοὺς ὅρκους τολμηρῶς ἐπὶ στόματος ἔχων, ἐντρέποιο.

ΜΓ'. — ΦΑΥΣΤΙΑΝΩ.

Ἠλλοτρίωται τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχή σου, καὶ πῶς με προέτρεψας πέμψαι σοι λόγον τινὰ ὠφέλιμον, ἀνθρώπῳ εἰωθότι παίζειν τὰ θεῖα, καθάπερ τὰ βέβηλα; Πῶς γὰρ ἂν καὶ λαλήσω εἰς νενεκρωμένον, καὶ ἀνήκοον οὖς; « Πῶς ᾄσομαι τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας, » ἔνθα ἴχνοι, καὶ ἴβεις, καὶ νυκτικόρακες

A que in promptu, neque ex facili vota nostra suscipi cernamus, neque deprehendamus, cujus generis erit, quod nobis continget. Namque vult Deus nos in eum continuo spem habere, qui res hac ratione disposuit, ut prævia spe bona a nobis expetita, sive ea temporaria, sive sempiterna sint, possideantur.

XL. — *Eidem.*

Qui vi ac necessitate coactus, quæ a Deo poposcerat, sperans obtinuit, instituitur quoque de futuris, quorum natura humana indiget, in Deum spem ponere, qui ea se daturum promisit. Propterea et nunc antequam res eveniant, multos etiam ante annos promittit, promissaque idque sæpius perficit. Sic enim quæ de divina veritate experien-
B tia sæpius habita est, spem nostram de futuris, quæ vere promissa sunt, confirmat. Quemadmodum itaque sæpius poscens obtinuisti, et divinæ misericordiæ, demissionis, munificentiæ, ac liberalitatis experientiam suscepisti; ita, licet non ita celeriter exaudiaris, bona exspectatione confirma te, et fortiter toleranterque spera, et sustine, pulsans per orationem, quousque Deus voluerit excitari, præbereque tibi quantum indiges, vel etiam plus quam indiges. Ex abundanti enim, quæ ipsi poscimus, vel animo concipimus, potest Deus, et vult nobis opere ipso elargiri.

20 XLI. — HELIODORO.

Joannes Baptista, timens ne quid sibi noxii, ut
C homini accideret, urbes negligens, loca deserta incolebat [37]. Jesus vero Deus, et omnium Dominus in urbes sese inferens, cum peccatoribus una cœnabat; quandoquidem ille sol justitiæ est. Solis radii in lutum totum, et partes immersi quidquid in eo est male olens, exsiccant, cum illi puri incontaminatique conserventur. Verumtamen invidentia perciti Pharisæi, dicunt, « Quare Jesus cum peccatoribus et publicanis comedit [38]? » O invidi et mente capti, et corde cæci! ignoratisne non alibi, sed prope ægrotos ipsos medico degendum esse? Ubicunque peccatores sunt, ibi omnino et ara propitia ponitur : nam peccatores, non justos venit Christus ad pœnitentiam vocare [39-40]; Jesus Christus cum peccatoribus ita disponens, una
D degit, ut peccatores media pœnitentia una cum justis sedem habeant, simulque in regno cœlorum gaudeant.

XLII. — MARIONI ARGENTARIO.

Cum verbis ipsis jusjurandum tibi in ore affluentius audacter abundet, verecundare.

XLIII. — FAUSTIANO.

Perquam longissime remota est anima tua a Deo : quanam igitur me ratione, ut tibi, qui quemadmodum profana, ita et divina jocos facis, orationem utilem ac commodam mitterem, adhortaris? Quomodo enim ipse in aurem demortuam, et excordem sermonem dirigam? « Quomodo 21 cantabo

[37] Matth. IX, 10. [38] Matth. IX, 11. [39-40] Luc. V, 32.

canticum Domini in terra aliena [41],» ubi erinacei, et ibides, et nycticoraces nequissimorum spirituum sedem suam posuerunt, ut scriptum est [42]? Ubi onocentauri, et dæmones continuo saltant, et corvi crocitant.

XLIV. — PHILIPPO SCHOLASTICO.

Ex papyro, et colla charta confecta, charta simplex nuncupatur, in qua, cum postmodum subscripserit imperator, nemini non notum est, eam Sacram vocari. Eodem modo et divina nostra mysteria comprehende : ante sacerdotis verba, et Spiritus sancti descensum, nudus panis, et vinum commune, quæ proponuntur, exsistunt : at post tremendas illas invocationes, et adorandi, et vivifici, et boni Spiritus adventum, non sunt amplius nudus panis, et commune vinum, quæ apposita sunt in sacro altari, sed corpus, et sanguis pretiosus, et immaculatus Christi universorum Dei, ab omnibus sordibus eos mundantia, qui cum timore, et desiderio maximo illorum participes fiunt.

XLV. — LICINNIO JUNIORI.

Juvenum voluptatibus deditorum pestiferam consuetudinem fuge, et conatu studioque omni devita : etenim et opere, et inquinatis alloquiis amantium animos corrumpit.

22 XLVI. — SOPHRONIO.

Subditus comitatui, et præposito, neminem alium in fratrum albo scripsisse asserens, ludibrio magis habetur, multumque irridetur a diabolo. Quid enim tibi damni inferet comitatus auctior, et quemadmodum Apostolus dixit [43], multiplicata, et locupletata in multorum fratrum persona gratia Spiritus sancti ?

XLVII. — DOSITHEO.

Ut Deus sit omnia in omnibus, lumen lumine dignis, ignis vero castigans sempiterna pœna dignos.

XLVIII. — *Eidem.*

Quod labore acquiritur, tenacius detinetur; quod vero facile, citissime, tanquam quod iterum acquiri valeat, projicitur : quare in majori ac firmiori beneficio collocandum est non ita promptum beneficium.

XLIX. — *Eidem.*

Quidquid multo labore, et non sine discrimine conquirimus, pertinaciter amare, et indesinenter diligere, et totis viribus custodire suevimus.

L. — THEODORIANO.

Rudes nonnulli, et mundi amantes viri, tuæ miseriæ non dissimiles, propriis affectibus ducti, sanitatem, et divitias, et luxum, et hostium excidium precibus a Domino poscunt, deinde **23** generis ejusmodi petitione frustrati, fidem abjiciunt, vel conqueruntur de Deo. Alii rursum aliud quidpiam postulantes, nec illud utiliter reportantes, neque enim omnino, quæ diligimus, utilia sunt,

A τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐννοσσεύουσι, κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἔνθα ὀνοκένταυροι καὶ δαίμονες ὀρχοῦνται διὰ παντὸς, καὶ κόρακες κράζουσι.

ΜΔ'. — ΦΙΛΙΠΠΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἐκ παπύρου, καὶ κόλλης χάρτης κατασκευασθεὶς, χάρτης ψιλὸς καλεῖται, ἐπὰν δὲ ὑπογραφὴν δέξηται βασιλέως, δῆλον ὡς Σάκρα ὀνομάζεται. Οὕτως μοι νόει καὶ τὰ θεῖα μυστήρια, πρὸ μὲν τῆς ἐντεύξεως τοῦ ἱερέως, καὶ τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ψιλὸν ἄρτον ὑπάρχειν, καὶ οἶνον κοινὸν τὰ προκείμενα· μετὰ δὲ τὰς φοβερὰς ἐκείνας ἐπικλήσεις, καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ προσκυνητοῦ, καὶ ζωοποιοῦ, καὶ ἀγαθοῦ Πνεύματος, οὐκ ἔτι ψιλὸν ἄρτον καὶ κοινὸν B οἶνον τὰ ἐπιτεθειμένα τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, ἀλλὰ σῶμα, καὶ αἷμα τίμιον καὶ ἄχραντον Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ τῶν ἁπάντων, καθαρίζον ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ τοὺς μεταλαμβάνοντας φόβῳ, καὶ πόθῳ πολλῷ.

ΜΕ'. — ΛΙΚΙΝΝΙΩ ΝΕΩΤΕΡΩ.

Τὴν λοιμικὴν συνδιαγωγὴν τῶν φιληδόνων σου νεωτέρων ἀποστρέφου, καὶ φεῦγε πάσῃ δυνάμει· καὶ γὰρ καὶ τῷ ἔργῳ, καὶ ταῖς μεμολυσμέναις ὁμιλίαις, τὰς ψυχὰς διαφθείρει τῶν ἀγαπώντων αὐτούς.

ΜϚ'. — ΣΩΦΡΟΝΙΩ.

Ὑποτακτικὸς λέγων τῇ συνοδίᾳ, καὶ τῷ κρατοῦντι, μηδένα ἄλλον ὑποδέξασθαι ἀδελφὸν, χλευάζεται μᾶλλον, καὶ ἄγαν ἐμπαίζεται ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Τί γάρ C σε ἐζημίωσε τὸ πληθυνθῆναι τὴν συνοδείαν, καὶ καθὼς ὁ Ἀπόστολος εἴρηκε, πλεονάσαι καὶ αὐξηθῆναι ἐν προσώπῳ πολλῶν ἀδελφῶν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος;

ΜΖ'. — ΔΟΣΙΘΕΩ.

Ἵνα ᾖ ὁ Θεὸς πάντα ἐν πᾶσι, φῶς μὲν τοῖς ἀξίοις τοῦ φωτὸς, πῦρ δὲ κολαστήριον τοῖς ἀξίοις τῆς αἰωνίου κολάσεως.

ΜΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ μὲν πόνῳ κτηθὲν, μᾶλλον κρατεῖσθαι πέφυκεν, τὸ δὲ ῥᾳδίως κτηθὲν, καὶ ἀποπτύεσθαι τάχιστα, ὡς πάλιν ληφθῆναι δυνάμενον, ὥστε μᾶλλον εὐεργεσίᾳ κρατίστῃ, καὶ βεβαίᾳ καθίσταται τὸ μὴ πρόχειρον τῆς εὐεργεσίας.

D ΜΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πᾶν τὸ πολλῷ μόχθῳ, καὶ ἀγῶνι πορισθὲν, ποθεῖν συντόνως, καὶ στέργειν ἀνενδότως, καὶ παντὶ σθένει φυλάττειν εἰώθαμεν.

Ν'. — ΘΕΟΔΩΡΙΑΝΩ.

Ἀμαθεῖς τινες, καὶ φιλόκοσμοι ἄνδρες προσεοικότες τῇ σῇ ἀθλιότητι ἐμπαθῶς φερόμενοι, ὑγίειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ σπατάλην, καὶ ἐχθρῶν ἀνθρώπων ἀπώλειαν δι' εὐχῆς τὸν Κύριον αἰτοῦσιν· εἶτα τῆς τοιαύτης βλαβερᾶς ἀποτυχόντες αἰτήσεως εἰς ἀπιστίαν χωροῦσιν, ἢ μέμφονται τὸν Θεόν. Ἄλλοι πάλιν ἄλλο τι ἐξαιτοῦντες, καὶ μὴ κομιζόμενοι συμφερόντως (οὐ γὰρ πάντως ἅπερ φιλοῦμεν καὶ ὠφελεῖ)· τὸ γάρ τί

[41] Psal. CXXXVI, 4. [42] Isa. XXXIII, 11. [43] I Thes. III, 12.

προσευξόμεθα, φησὶ, καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, γογγύζουσιν εὐθὺς χαλεπαίνοντες, καὶ δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τῇ ἀποτεύξει, καίτοι πολλάκις κατεγνωσμένοι τὸν βίον ὑπάρχοντες, ἑτοίμως βούλονται ἐπακούεσθαι· ἆρα γὰρ οὐκ ὀφείλεις εὐχαριστεῖν, ὅτι κατηξιώθης, καὶ μόνον ὀρθρίσαι πρὸς τὸν Κτίσαντα πάντα, καὶ συνομιλῆσαι αὐτῷ διὰ τῆς εὐχῆς; ἀλλὰ καὶ μηδ' εὐχαριστῆσαι θέλων, ὀνειδίζεις σὺ, ὁ πηλὸς, τὸν Πλάστην σου; Ἀλλὰ νῦν γοῦν σαυτὸν δοκιμάσας, ἄνθρωπε, γνώριζέ σου τὰ μέτρα.

ΝΑ'. — ΠΛΟΥΤΙΝΩ ΥΠΑΤΙΚΩ.

Οἱ πέραν τοῦ Ἰορδάνου κατακληροδοτηθέντες ὑπὸ Μωϋσέως τοῦ μεγάλου νομοθέτου, Ῥουβὴμ, καὶ Γὰδ ὑπῆρχον, καὶ τῆς φυλῆς Μανασσῆ τὸ ἥμισυ. Πρόσωπον δ' οὗτοι ἔφερον τῶν διὰ τοῦ νόμου δικαιωθέντων· αἱ δὲ ἄλλαι ἐννέα καὶ ἥμισυ φυλαὶ, αἵτινες μετὰ τὸν Ἰορδάνην κληρονομοῦσι, σύμβολον τυγχάνουσι τῶν ἐξ ἐθνῶν πεπιστευκότων Χριστῷ, καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος τελειωθέντων. Σημειωτέον δὲ, ὅτι πρὸ τοῦ ποταμοῦ, τουτέστι τοῦ Χριστιανικοῦ βαπτίσματος, ἀτελής πως καὶ νηπιώδης δείκνυται γνῶσις καὶ πολιτεία· παιδία γὰρ ἐκεῖ, καὶ κτήνη πολλὰ, καὶ γυναῖκας ὑπάρχειν μεμαρτύρηκεν ἡ γραφὴ Μωϋσέως.

ΝΒ'. — *Τῷ αὐτῷ*.

Συναγωνίζονται ταῖς ἐννέα ἥμισυ φυλαῖς πρὸς τὴν κληρονομίαν αἱ δύο ἥμισυ. Ὡς γὰρ ἡμεῖς στρατευόμεθα ἐν πίστει, καὶ εὐχαῖς, καὶ θειοτέροις ἔργοις (τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ πνευματικά τε καὶ δυνατὰ), οὕτω στρατεύονται, καὶ συναγωνίζονται ἡμῖν ταῖς προθυμίαις, καὶ ταῖς καλλίσταις ἐλπίσιν οἱ πρώην εὐηρεστηκότες τῷ Θεῷ διὰ τοῦ νόμου. Τὰ γὰρ μυστικὰ πράγματα, καὶ οἱ λόγοι Μωσέως, καὶ προφητῶν συντρέχουσι τῷ κατὰ τὸ εὐαγγελικῷ κηρύγματι, καὶ γίνεται κοινὸν τὸ κατόρθωμα. Διό φασιν Ἰσραηλῖται Ἰησοῦ τῷ υἱῷ τοῦ Ναυὴ μέλλοντι διαβαίνειν τὸν Ἰορδάνην πανστρατιᾷ, ὅτι « Καθὼς ἠκούσαμεν Μωϋσέως, οὕτως ἀκουσόμεθα καὶ σοῦ. » Ἰησοῦς δὲ ὁ τοῦ Ναυὴ τύπον ἐφέρετο Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων. Ὅθεν αὐτὸν Αὐσὶν τὸ πρῶτον καλούμενον, ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς προβλέπων τὰ μέλλοντα τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς Ἰησοῦν ἐπωνόμασεν, ὅπως σημαίνῃ τὸν ἀληθινὸν Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ δωρούμενον ἡμῖν τὴν ἄνω κληρονομίαν ἀπάνθητον, καὶ αἰώνιον.

ΝΓ'. — *Τῷ αὐτῷ*.

Ῥαὰβ *πλατυσμὸς* ἑρμηνεύεται, ἡ γὰρ τὸ πρῶτον πόρνη, νῦν δὲ σώφρων Ἐκκλησία διὰ τῆς πίστεως πλατύνεται ταῖς θεωρίαις, καὶ τοῖς θείοις νοήμασιν. Διὰ τοῦτο Κορινθίοις γράφει ὁ μέγας Ἀπόστολος· « Μὴ στενοχωρεῖσθε· μᾶλλον δὲ πλατύνθητε, καθάπερ οὖν ἡ ἐμὴ καρδία πεπλάτυνται. »

ΝΔ'. — ΑΥΡΗΛΙΑΝΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ ΑΠΟ ΕΛΛΗΝΩΝ.

Οὐκ ἀξίαν τῆς τοῦ Εὐαγγελίου εὐπρεπείας βαδίζεις

ignoramusque, ut ille ait, uti decuit, preces effundere, statim obmurmurant ægre ferentes, indolentesque de repulsa : et licet sæpenumero exitiosi ac nefarii sint, nihilominus illico exaudiri cupiunt. Annon reddendæ tibi gratiæ sunt, quod dignus factus sis, mane surgens ad Creatorem omnium accedere, unaque cum eo orando colloqui? Et licet gratias referre nolis, exprobras tu lutum Creatori tuo? Verumtamen nunc, cum teipsum, mi vir, examinaveris, mensuram agnosce tuam.

LI. — PLUTINO CONSULARI.

Qui trans Jordanem a Moyse magno legum latore sortem acceperunt, Ruben erant, et Gad, et tribus Manasse dimidium [44]. Hi porro, per legem justificatos repræsentabant; at reliquæ novem, cum dimidia parte cis Jordanem subsortitæ, ex gentibus Christo credentes, et per gratiam Spiritus sancti perfectionem adeptos referebant. Adnotandum vero est, ante fluvium, hoc est Christianam ablutionem, imperfectam quodammodo, et puerilem cognitionem, ac vitæ institutionem indicari : infantes enim ibi, et bruta pleraque, et mulieres adfuisse Moyses scriptis tradito testimonio suo comprobavit.

24 LII. — *Eidem*.

Cum novem et dimidia tribubus ad hæreditatem una opera duæ et dimidia certant : quemadmodum enim nos in fide, et oratione, ac bonis operibus militamus (namque nostra arma, ut Apostolus ait [45], non sunt carnalia, sed spiritalia, et fortia), pari modo militant, et nobiscum certamen ineunt desideriis, et fiducia optima, qui ante Deo per legem complacuerunt. Etenim res mysticæ, et verba Moysis, et prophetarum una cum evangelica prædicatione confluunt, et recte factum subsecutum commune utrisque est. Ideoque dicunt Israelitæ Jesu filio Nave, cum omni exercitu Jordanem trajecturo : « Quemadmodum audivimus Moysen, ita audiemus et te [46]. » Jesus porro filius Nave præfigurabat Christum Jesum omnium Dominum. Hinc eum prius Ausin vocatum sapientissimus Moyses mentis oculis futura prævidens Jesum nuncupavit [47], ut verum Jesum, Dei Filium a baptismate regnum cœlorum prædicare exordientem, et elargientem nobis supernam hæreditatem nulli mœrori, nulli fini obnoxiam, innueret.

LIII. — *Eidem*.

Raab, *latitudinem* notat, quæ enim prius erat meretrix [48-49], nunc casta ac pudica Ecclesia per fidem speculationibus, et divinis intellectionibus dilatatur. Propterea magnus Apostolus Corinthiis scribit : « Ne angusti sitis, imo potius dilatamini, quemadmodum et cor meum dilatatum est [50]. »

25 LIV. — AURELIANO ILLUSTRI EX GENTIBUS.

Indigno evangelica elegantia modo viam vitæ

[44] Josue xiii, 8. [45] II Cor. x, 4. [46] Josue i, 17. [47] Num. xiii, 17. [48-49] Josue ii, 1 seqq. Hebr. xi, 31. [50] II Cor. vi, 11.

sempiternæ obambulas, haud mente comprehendens, non multo post judicium omnium, quæ quilibet, dum viveret, patravit, adfuturum, condignas secum deferens submoto omni deprecatore pœnas. Contraria itaque, neque dicta ægre feras, tibi via ineunda est, sacra potius pro profanis eligenti, abigentique quæ ex usu prava desideria contraxisti.

A τὴν ὁδὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς, μὴ λαμβάνων κατὰ νοῦν, ὡς ὀλίγον ὕστερον κρίσις ἔσται τῶν ἑκάστῳ βεβιωμένων, ἀπαραιτήτους ἔχουσα τὰς πρὸς ἀξίαν ἐπιτιμήσεις. Δεῖ τοίνυν, καὶ μηδαμῶς ἀπεχθάνου ταῦτα ἀκούων, τὴν ἐναντίαν ἐλθεῖν, ἐκλεξάμενον μᾶλλον ἀντὶ τῶν οὐχ ὁσίων τὰ ὅσια, καὶ ἐξορίσαι τὰς κατὰ συνήθειαν πονηρὰς προθυμίας.

LV. — ZOSARIO TRIBUNO.

« Omne caput in dolorem, ait Isaias, et omne cor in mœrorem a pedibus usque ad caput [51]. » Et paucis interjectis : « Terra vestra deserta, regionem vestram in conspectu vestro exteri comedunt [52]. » Per pedes quidem subditos : per caput præfectos innuens, nequitia omni oppletos ; omne quippe caput in dolorem : siquidem et pedes eorum in improbitatem cursu rapido feruntur, quemadmodum in alio quoque loco dixit propheta [53]. Laborem itaque improbitatem esse intellige, ut de profana anima David dicit : « Concepisti dolorem, et peperisti iniquitatem [54] ; » improbitas enim suapte natura iniquitatem parit. Cum itaque in despectu, et amore malorum, sæpenumero judicio Dei mœsta ac tristia consequantur, ad emendationem peccatores impellentia, propterea dixit : « Et omne cor in mœrorem [55]. » In luctum etenim Judæi a Deo conjiciuntur, **26** dum humana manu castigantur et deprimuntur.

ΝΕ'. — ΖΩΣΑΡΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

« Πᾶσα κεφαλὴ εἰς πόνον, φησὶν ὁ Ἠσαΐας, καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ἡ γῆ καὶ ὑμῶν ἔρημος, τὴν χώραν ὑμῶν ἐνώπιον ὑμῶν ἀλλότριοι κατεσθίουσιν. » Διὰ μὲν τῶν ποδῶν τοὺς ὑποτεταγμένους, διὰ δὲ τῆς B κεφαλῆς τοὺς καθηγουμένους αἰνιττόμενος, πονηρίας ἁπάσης ἐμπεπλησμένους· πᾶσα γὰρ κεφαλὴ εἰς πόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ πόδες αὐτῶν εἰς πονηρίαν τρέχουσιν, ὡς ἐν ἑτέρῳ τόπῳ εἴρηκεν ὁ Προφήτης. Πόνον τοιγάρτοι τὴν πονηρείαν νόει, καθὼς λέγει ὁ Δαυῒδ περὶ ψυχῆς βεβήλου, ὅτι « Συνέλαβες πόνον, καὶ ἔτεκες ἀνομίαν. » Ἡ γὰρ πονηρεία τὴν ἀνομίαν πέφυκεν ἀποτίκτειν. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τῷ καταφρονεῖν, καὶ ἀγαπᾷν τὰ φαῦλα, πολλάκις κρίσει Θεοῦ τὰ σκυθρωπὰ καὶ λυπηρὰ ἕπεται, πρὸς διόρθωσιν ἐκκαλούμενα τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, διὰ τοῦτο εἴρηκε· « Καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην. » Λυποῦνται γὰρ Ἰουδαῖοι ὑπὸ Θεοῦ, δι' ἀνθρωπίνης χειρὸς τιμωρούμενοι καὶ καταθλιβόμενοι.

LVI. — *Eidem.*

Si non propter Christi necem desolata est universa Judæa a Romanis, et Hebræorum exteri comedunt, illiusque fructus devorant [56], abjiciatur tanquam mendax propheta , qui ante mille annos illud prædixerat.

ΝϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

C Εἰ μὴ διὰ τὴν Χριστοκτονίαν ἠρήμωται πᾶσα Ἰουδαία ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ ἀλλότριοι Ἑβραίων κατεσθίουσιν καὶ καρπίζονται ταύτην, ἐψεύσθω ὁ Προφήτης πρὸ χιλίων τοῦτο ἀνακηρύξας ἐτῶν.

LVII. — *Eidem.*

Ne te seducat Judæus asserens, propter alia scelera spoliatum se esse Palæstina : neque enim ob alias labes, et conscientiæ vulnera, sed propter Domini necem multa gravia, quibus nullum remedium afferri potest, perpessi sunt. Etenim ante illa tempora idola colentes, prophetas trucidantes, dæmonibus filias, filiosque immolantes, alienigenis in captivitatem a Deo tradebantur, et paucos post annos, ita Deo annuente, in terram promissionis reducebantur. Ex quo vero immedicabile hoc flagitium, in Filium Dei manus apponentes, audacter perpetrarunt, perpetuo et extremo excidio traditi sunt En itaque quingentesimus annus ; et nusquam divinum subsidium, non auxilium, non consolatio, non propheta instruens, et confirmans, quemadmodum in urbe Babylone Ezechiel, et Daniel, cæterique. Non enim cum illis Deus ab illis abhorrens confabulari vult.

ΝΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μή σε ἀπατάτω ὁ Ἰουδαῖος λέγων δι' ἑτέρας ἁμαρτίας ἀπηλλοτριῶσθαι τῆς Παλαιστίνης. Οὐ γὰρ δι' ἄλλας ἁμαρτίας, διὰ δὲ τὴν Κυριοκτονίαν πεπόνθασι τὰ ἀνήκεστα. Πρώην μὲν γὰρ εἰδωλολατροῦντες, καὶ τοὺς προφήτας φονεύοντες, καὶ τοῖς δαίμοσι τὰς θυγατέρας καὶ τοὺς υἱοὺς θύοντες, τοῖς ἀλλοφύλοις εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπὸ Θεοῦ παρεδίδοντο, καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη τῷ θείῳ βουλήματι πάλιν ἐπανήγοντο εἰς τὴν γῆν D τῆς ἐπαγγελίας. Ἀφ' οὗ δὲ τὸ ἀνίατον τετολμήκασι πρᾶγμα, εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν, παντελεῖ πορθήσει ἐνδέδονται. Ἰδοὺ λοιπὸν πεντακοσιοστὸν ἔτος, καὶ οὐδαμοῦ θεία τις ἐπισκοπή, οὐκ ἀντίληψις, οὐ παρηγορία, οὐ προφήτης νουθετῶν καὶ στηρίζων, ὥσπερ ἐν Βαβυλῶνι Ἰεζεκιὴλ τε καὶ Δανιήλ, καὶ οἱ ἄλλοι. Οὐκ ἔτι γὰρ αὐτοῖς θέλει προσομιλεῖν ὁ Θεὸς βδελυττόμενος τούτους.

LVIII. — *Eidem.*

Si post ingens gaudium tristia vobis contigerunt, confide omnino, et ingentem hanc tristitiam

ΝΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ ἐκ πολλῆς χαρμονῆς λυπηρὰ ὑμῖν ἐπῆλθεν, προσδόκησον πάντως, ὅτι τὴν πολλὴν λύπην εἰς μεί-

[51] Isa. I, 5. [52] ibid. 7. [53] Isa. LIX, 7. [54] Psal. VII. 15. [55] Isa. I, 5. [56] ibid. 7.

ζονα τῆς πρώτης εὐθυμίας παρακληθεὶς μεταβαλεῖ ὁ A Θεός.

ΝΘ'. — ΜΕΛΕΤΙῼ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙῼ.

Οἱ ὑπὸ Μωϋσέως τοῦ θείου ἱεροφάντου πεμφθέντες εἰς Παλαιστίνην κατάσκοποι, σημαίνειν μοι δοκοῦσι τοὺς οὐρανίους ἀγγέλους ἐποπτεύοντας τὸν ὅλον κόσμον, καὶ τῶν τῇδε πρόνοιαν ποιουμένους. Οὐδὲν γὰρ ἀπρονόητον ἐν ἀνθρώποις. Καὶ πειθέτω σε ἐκεῖνος ὁ ἄγγελος, ὁ ἐν σχήματι τοῦ Μακεδόνος ἀνδρὸς πρὸς συμμαχίαν ἕνεκεν σωτηρίας ἀνθρώπων τὸν ἀπόστολον προτρεπόμενος Παῦλον ἐν τῷ λέγειν πρὸς αὐτόν· « Διάβηθι εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ βοήθησον ἡμῖν. »

Ξ'. — Τῷ αὐτῷ.

B Ἐπειδὴ ποθεινῶς τὰς σεπτὰς ἀναγινώσκεις Γραφάς, οἶσθά που τὴν προστάττουσαν καὶ διακελευομένην τοῖς πᾶσιν νομοθεσίαν, δεῖν στεφάνην κατασκευάζειν ἐπὶ τοῦ δώματος τῆς νοητῆς οἰκίας, δηλαδὴ τοῦ κατὰ Θεὸν πολιτεύματος. Χρὴ γὰρ μὴ μόνον ἐνάρξασθαι τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ κορωνίδα καὶ τέλος ἐπιτιθέναι, ἵνα μὴ καταγνωσθῶμεν, ὥσπερ ὁ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τὸν πύργον ἀτελῆ καταλείψας.

ΞΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐὰν τὴν στεφάνην ἐπιθῶμεν τῷ δώματι τῆς καλῆς πολιτείας, δυνησόμεθα πάντως καθ' ὁμοίωσιν τῆς πιστοτάτης Ῥαὰβ, οὐχὶ κάτω που, ἀλλὰ ἄνω μᾶλλον ὑποδέξασθαι καὶ ξενίσαι τοὺς ἀγγέλους τοῦ Ἰησοῦ, ἀληθέστερον δὲ λέξω, αὐτὸν ξενοδοχῆσαι Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τῶν ἀγγέλων Δεσπότην. C

ΞΒ'. — ΚΑΛΑΝΔΙΩΝΙ.

« Λόγοι κερκώπων μαλακοὶ, πίπτουσι δὲ εἰς τὰ ταμιεῖα κοιλίας. » *Κέρκωπας* ὀνομάζει ὁ Σολομῶν τοὺς ἀλωπεκίζοντας καὶ δολιευομένους. Διό φησιν ὁ Δαυΐδ· « Μή με συναπολέσεις, ὁ Θεὸς, μετὰ τῶν λαλούντων εἰρήνην πρὸς τὸν πλησίον, κακὰ δὲ ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. » — « Ἡπαλύνθησαν γὰρ λόγοι ὑπὲρ ἔλαιον, καὶ αὐτοὶ βολίδες ὑπάρχουσι τιτρῶσαι. »

ΞΓ'. — ΘΕΟΔΟΤΙΩΝΙ.

Εἰκότως τεθαύμακας διαπορῶν, πῶς ἂν ἐδυνήθησαν λίθοι αἰσθητοὶ ὅλον γραφὲν χωρῆσαι τὸ Δευτερονόμιον. Νοήσωμεν τοιγαροῦν τὸ τοῦ Χριστοῦ Εὐαγγέλιον Δευτερονόμιον μυστικῶς προειρῆσθαι, διότι D μετὰ τὸν νόμον Μωϋσέως τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον γέγραπται· λίθους δὲ τοὺς πρώην λιθίνην ἐσχηκότας καρδίαν, ὕστερον δὲ τῇ πίστει ἁπαλυνθέντας, καὶ ὑπείξαντας τῇ Γραφῇ τοῦ Πνεύματος.

ΞΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐκ ἀγνοεῖς τὸ ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ εἰρημένον, ὅτι « Ἐκσπάσω ἀφ' ὑμῶν τὴν λιθίνην καρδίαν, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν σαρκίνην, εὔεικτον τῷ Θεῷ εἰς τὸ μηκέτι πλανᾶσθαι. »

ΞΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἀνάγνωθι, τί Κορινθίοις ἐπιστέλλει ὁ μακάριος Παῦλος· « Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, καὶ ἐγγε-

27 in majorem, quam prima illa fuerat, consolationem a Deo, si eum deprecaberis, immutandam fore.

LIX. — MELETIO CANCELLARIO.

Qui a Moyse divino sacrorum antistite in Palæstinam missi sunt exploratores [57], notare mihi videntur cœlestes angelos, totum terrarum orbem inspectantes, et terrenarum rerum curam gerentes. Nihil enim inter homines est, quod Providentiæ non subjaceat. Hocque tibi suadeat angelus ille, qui in Macedonis figura in auxilium, pro salute hominum apostolum Paulum verbis illis adhortabatur: « Procede in Macedoniam, et opitulare nobis [58]. »

LX. — *Eidem.*

Quando avide nimis venerandas percurris Scripturas, disce præceptum illum imperans, et omnes cohortans, ut coronam sibi præparent super tecto intellectualis domus, instituti nempe vitæ, quæ secundum Deum est. Etenim non tantum in virtute initia ponenda sunt, sed ad umbilicum, et finem perveniendum, extremaque lineamenta addenda, ne condemnemur, quemadmodum ille, qui in Evangelio turrim non perfectam reliquit [59].

LXI. — *Eidem.*

Si tecto probæ vivendi rationis coronam imponamus, omnino ad exemplar Raab fidissimæ [60], non in inferiori quopiam loco, **28** sed superiori recipere, et hospitio angelos Jesu, et, ut verius dicam, ipsum Jesum Christum angelorum Dominum excipere poterimus.

LXII. — CALANDIONI.

« Cercopum verba præmollia, procidunt vero in æraria ventris [61]. » Cercopes vocat Salomon eos, qui vulpino ingenio sunt, dolosque aliis nectunt. Propterea dicit David: « Ne me perdas, Deus, una cum loquentibus pacem ad proximum, mala vero in cordibus suis [62]; »—« emolliti enim sunt sermones eorum super oleum, et ipsi jacula sunt vulnifica [63]. »

LXIII. — THEODOTIONI.

Non absque ratione miraris, hærens, quomodo potuerint lapides sensiles totum descriptum capere Deuteronomium. Intelligamus igitur Christi Evangelium Deuteronomion mystice prædictum fuisse, quandoquidem illud post legem Mosaicam scriptum est; lapides vero eos, qui antea cor lapideum gestabant, postmodum fide molliti sese Scripturæ spiritus tanquam magistræ affixerunt

LXIV. — *Eidem.*

Non ignoras, quod in Ezechiele dicitur: « Eradicabo a vobis cor saxeum, et dabo vobis cor carneum, obediens Deo, ne ultra aberret [64]. »

LXV. — *Eidem.*

Perlege, quid Corinthiis beatus Paulus scribat: « Nostra **29** epistola vos estis, scripta non in

[57] Num XIII, 18. [58] Act. XVI, 9. [59] Luc. XIV, 30. [60] Josue II, 6. [61] Prov. XXVI, 22. [62] Psal. XXVII, 3. [63] Psal. LIV, 22. [64] Ezech. XI, 19.

tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carneis, non atramento, sed Spiritu Dei vivi. Vos enim ostenditis opus legis in cordibus vestris [65]. »

LXVI. — *Eidem.*

Non multo indiget tempore verus Jesus ad scribendum Deuteronomium in cor pietate integrorum lapidum. Statim enim atque prædicatio suscepta est, nihil aliud dicendum est, quam te asportasse in interiora pugillaria legem gratiæ minime gravem, et concupitam in conspectu filiorum Israel, divinarum nempe et incorporearum potestatum, in lapides non ultra infidelitate mutilandos, aut confringendos, sed auribus, et animo integros. « Qui enim, ait, habet aures audiendi [66] (fide et industri solertia), audiat. »

LXVII. — HERACLIO SUBDIACONO AURIFICI.

Quemadmodum generosus miles pro rege pugnam iniens, si telis ictus ab adversariis dolores sustinuerit, nec desponderit animum, curatus, sanatusque cicatrices vulnerum in fortitudinis jactantiam habebit : eo pacto et qui ab hoste vulnus acceperunt, si labores pœnitentiæ non neglexerint, absque dubio salutem consecuti in die judicii gloriabuntur; namque fortis et magnus animus, licet vulneribus oppletus, pugnans corpore violato vulneribus prorsus alios debellabit.

30 LXVIII. — APHTHONIO DIACONO.

Quicunque Dei amore, et benedictionum proposito vitam traducunt, hi dicuntur prope montem Garizim appellatum stare [67] : at qui non propter benedictionem, et amicitiam, et laudem Dei, sed propter pœnarum decretarum metum bona opera conficiunt, hi dicuntur manere prope montem Hebal, in quo diræ effusæ sunt, non ut diris subjaceat qui in Hebal stetit, sed ut horrendas illas diras conspiciens omni conatu sibi caveat, ne in eas concidat.

LXIX. — APHTHONIO.

Ne putes prophetæ Isaiæ sermonem in Sodomitas dirigi : « Audite verbum Domini, principes Sodomorum [68]. » Principes enim Judæorum, qui opere Sodomorum libidines, et illis subjectos, obsecundantes, æmulabantur, sermo respicit : statim namque subnectit: « Attendite legi Dei populus Gomorrhæ. Quid mihi copia sacrificiorum vestrorum ? dicit Dominus [69]. » Et tamen manifestum est non Sodomitas, multoque minus Gomorrhenos unquam, sed Israelitas potius Deo sacrificia obtulisse.

LXX. — GAINÆ COPIARUM DUCTORI.

Multis inanimatis personam divinitus inspirata Scriptura tradit, ut illud : « Mare dixit hæc, et hæc; et abyssus dixit : Non est in me [70]. » Et rursus : « Cœli enarrant 31 gloriam Dei [71] ; » et gladio præcipit Dominus, ut sese et carne, et sanguine impleret, et a montibus et collibus saltationes

A γραμμένη οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις, οὐ μέλανι, ἀλλὰ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ζῶντος· ὑμεῖς γὰρ ἐνδείκνυσθε τὸ ἔργον τοῦ νόμου ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. »

ΞϚʹ. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐ δεῖται χρόνου πλείονος ὁ ἀληθὴς Ἰησοῦς πρὸς τὸ γράψαι τὸ Δευτερονόμιον εἰς τὴν καρδίαν τῶν ὁλοκλήρων τῇ εὐσεβείᾳ λίθων. Ἅμα γὰρ τῷ παραδέξασθαί σε τὸ κήρυγμα, οὐδὲν ἕτερον χρὴ λέγειν, ἢ ὅτι ἐκομίσω ἐν τοῖς ἔνδον πτυχίοις τὸν νόμον τῆς χάριτος τὸν ἀβαρῆ καὶ ἐράσμιον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, δηλαδὴ τῶν θείων καὶ ἀσωμάτων δυνάμεων, εἰς λίθους μηκέτι κολοβουμένους διὰ τῆς ἀπιστίας καὶ κλωμένους, ἀλλ' ὁλοκλήρους ψυχῇ καὶ ταῖς ἀκοαῖς· « Ὁ ἔχων γὰρ ὦτα, φησὶν, ἀκούειν (τῇ
B πίστει, καὶ τῇ ἀγχινοίᾳ), ἀκουέτω.

ΞΖʹ. — ΗΡΑΚΛΕΙῼ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝῼ ΧΡΥΣΟΧΟῼ.

Ὥσπερ στρατιώτης γενναῖος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως μαχόμενος, ἐὰν βέλεσι κατατοξευθεὶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ὑπομείνῃ τὰς ἀλγηδόνας, καὶ μὴ παραχωρήσῃ τῇ ὀλιγοψυχίᾳ, ἐπιμελείας τυχὼν, καὶ ἰατρευθεὶς, ἕξει τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων εἰς καύχησιν ἀνδρείας· οὕτως καὶ οἱ τρωθέντες παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐὰν μὴ ἀκηδιάσωσι τοὺς πόνους τῆς μετανοίας, ἀναμφιβόλως σωθέντες καυχήσονται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ὁ γὰρ ἀνδρεῖος, κἂν ἐν τραύμασι γένηται, πάντως νικήσει καὶ τραυματίας μαχόμενος.

ΞΗʹ. — ΑΦΘΟΝΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ὅσοι ἀγάπῃ Θεοῦ καὶ προθέσει εὐλογιῶν πολι-
C τεύονται, οὗτοι λέγονται ἵστασθαι πλησίον τοῦ ὄρους τοῦ Γαρίζειν προσαγορευομένου· ὅσοι δὲ οὐχὶ δι' εὐλογίαν, καὶ φιλίαν, καὶ ἔπαινον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸν φόβον τῶν ἀπειληθεισῶν κολάσεων τὰ καλὰ ἐπιτελοῦσιν ἔργα, οὗτοι λέγονται εἶναι ἐγγὺς τοῦ ὄρους Γαιβὰλ, ὅπου αἱ κατάραι ἐδόθησαν, οὐχ ἵνα ἐν κατάρᾳ γένηται ὁ παρὰ τῷ Γαιβὰλ σταθεὶς, ἀλλ' ἵνα θεασάμενος τὰς φοβερὰς κατάρας παντὶ σθένει φυλάξηται τοῦ μὴ περιπεσεῖν αὐταῖς.

ΞΘʹ. — ΑΦΘΟΝΙῼ.

Μὴ νόμιζε, ὅτι πρὸς τοὺς Σοδομίτας ἀποτείνεται ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγων· « Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, ἄρχοντες Σοδόμων. » Πρὸς γὰρ τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἰουδαίων ὁ λόγος αὐτὸς, μιμουμένους τῇ πράξει τὰς τῶν Σοδομιτῶν αἰσχροπραγίας σὺν τοῖς ὑπο-
D τεταγμένοις· εὐθὺς γὰρ ἐπιφέρει· « Προσέχετε νόμῳ Θεοῦ λαὸς Γομόῤῥας. Τί μοι πλῆθος τῶν θυσιῶν ὑμῶν; λέγει Κύριος. » Δῆλον δὲ, ὅτι οὐχὶ Σοδομῖται, οὐ δὲ μὴν Γομοῤῥηνοὶ πώποτε, Ἰσραηλῖται δὲ μᾶλλον τῷ Θεῷ τὰς θυσίας προσέφερον.

Οʹ. — ΓΑΙΝᾼ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤῌ.

Πολλὰ καὶ τῶν ἀψύχων προσωποποιεῖν οἶδεν ἡ θεόπνευστος Γραφὴ, ὡς τό· « Ἡ θάλασσα εἶπε τάδε καὶ τάδε, καὶ ἡ ἄβυσσος εἶπεν· Οὐκ ἔστιν ἐν ἐμοί. » Καὶ πάλιν· « Οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ. » Καὶ τῇ ῥομφαίᾳ διακελεύεται Κύριος ἐμφορεῖσθαι κρέατός τε καὶ αἵματος· καὶ ὄρη καὶ βουνοὶ τοὺς τῆς σκιρ-

[65] II Cor. iii, 2. [66] Matth. xi, 15. [67] Josue viii, 33. [68] Isa. i, 10. [69] ibid. 11. [70] Job xxviii, 14. [71] Psal. xviii, 1.

τήσεως ἐπερωτῶνται λόγους· καὶ· « Τί πέπονθας, θάλασσα, ὅτι ἔφυγες, καὶ σὺ, Ἰορδάνη, ὅτι ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω; » Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχοι, τί μοι προτείνεις τὸ ἐν ταῖς Παροιμίαις εἰρημένον, ὅτι « Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργα αὐτοῦ; » Σολομὼν παραβολὰς καὶ σκοτεινὸν λόγον τὴν σύνταξιν κέκληκε τοῦ ἰδίου βιβλίου. Ἄλλο τοιγάρτοι ἐστὶ τὸ παραβολικῶς ῥηθὲν καὶ συνεσκιασμένον, καὶ πολλὰς ὑπονοίας δεχόμενον, καὶ ἄλλο τὸ λευκῶς, καὶ ἀσυγκαλύπτως, σαφῶς τε καὶ διαῤῥήδην δογματισθέν. Σὺ δὲ τὴν φωτεινὴν τοῦ Ἀποστόλου διδασκαλίαν ἀποστραφεὶς τῷ βεβλάφθαι τὴν τῆς ψυχῆς ὅρασιν, τοῖς σκοτεινοῖς προσέχεις αἰνίγμασιν. Καὶ ποίαν ἄρα σχοίης ἀπολογίαν; Ἐβουλόμην μὲν οὖν ἐπιλῦσαί σοι τὴν πρότασιν τῆς παροιμίας, ἀλλ' ἐπειδὴ τῇ ἀλόγῳ προλήψει κεκάρωσαι τῆς τῶν Ἀρειομανιτῶν ἰοβολίας, ἐπέσχον τοῦ καλάμου τὴν κίνησιν, μόνον τοῦτο παραινῶν, εἴγε καὶ ἀνάσχοιο· ὃ νῦν γοῦν, τοῖς εὐαγγελισταῖς καὶ ἀποστόλοις μᾶλλον κηρύττουσι πείθεσθαι, ἢ τοῖς τῶν ἰοβόλων δρακόντων χαλεπωτέροις Ἀρειανοῖς. Πλὴν πεπληροφόρημαι, ὡς οὐδὲν ὠφελήσει ὁ διαλεγόμενος εἰς ὦτα νενεκρωμένα.

ΟΑ'. — ΦΡΟΥΜΕΝΤΙῼ ΕΚΚΛΗΣΙΕΚΔΙΚῼ.

Ναῦται μὲν καὶ κυβερνῆται πάντα ποιοῦσιν, ὅπως ἂν τὸ πέλαγος διαδράμοιεν, καὶ πρὸς λιμένα καταπλεύσαιεν, σὺ δὲ διὰ παντὸς πελαγίοις φιλονεικεῖς ἁλιεύειν ἐν ταῖς τρικυμίαις τῶν βιωτικῶν πραγμάτων συνεχῶς, καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ τοῖς δικαστηρίοις στρεφόμενος, προφάσει μὲν τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων προμηθείας, τῇ δ' ἀληθείᾳ χάριν πλεονεξίας ἀκορέστου καὶ συλλογῆς ἀδίκου.

ΟΒ'. — ΠΟΜΠΗΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Χεβρὼν *συζυγὴ* ἑρμηνεύεται. Διὰ τί δὲ συζυγὴ προσηγορεύθη ὁ τόπος; Ὅτι ἐκεῖ κατὰ συζυγίαν κεῖνται Ἀβραὰμ καὶ Σάῤῥα, Ἰσαὰκ καὶ Ῥεβέκκα, Ἰακὼβ καὶ Λία. Καλῶς τοίνυν ὁ θεοφιλὴς Χαλὲβ πολλῇ σπουδῇ, καὶ πόνῳ, καὶ ἱδρῶτι ἔλαβε τὴν μνήμην τῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν, ἥτις μητρόπολις ὑπῆρχε τῶν Ἐνακὶμ, καταφονεύσας τοὺς τῶν ὑπερηφάνων γιγάντων ἀσεβεῖς, καὶ φαύλους ἀπογόνους· καὶ γίνεται κλῆρος τοῦ Χαλὲβ πᾶσα ἡ γῆ, ἐν ᾗπερ ἐτύγχανον οἱ τάφοι τῶν μακαρίων ἐκείνων.

ΟΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ ἀθυμήσῃς· καὶ γὰρ καὶ σοὶ δέδοται πιστεύσαντι τῷ ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ γεγεννημένῳ Χριστῷ, κλῆρος νοητός. Θεὸς γάρ σου γέγονεν ὁ Θεὸς τῶν ἀειμνήστων πατριαρχῶν.

ΟΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τί ξενίζῃ βλέπων πονηρότατόν τε καὶ ἀνοσιώτατον ὑπερευφημούμενον, καὶ ἐνδοξαζόμενον παρανόμως, καὶ μεγάλα ἰσχύοντα παρὰ τοῖς δυναστεύουσιν; Μνήσθητι τῆς Γραφῆς ἐμβοώσης, ὅτι « Ἐδόθη ὁ ἀσεβὴς ἐν ὕψεσι μεγάλοις· » τουτέστι, συνεχωρήθη ὑψωθῆναι κατὰ τὸν κόσμον τοῦτον. Συγκεχώρηται δὲ

A deposcuntur [72]. Et, « quid pertulisti, mare, ut fugeres, et tu, Jordanis, ut retro cederes [73]? » Si hæc itaque ita se habent, quid mihi proponis, quod in Proverbiis dictum est : « Dominus fabricavit me principium viarum suarum, in opera sua [74]? » Salomon Parabolas, obscurumque sermonem constructionem proprii libri nuncupavit [75]. Aliud enim est quod parabolis exprimitur, tenebrisque involvitur, multosque significatus admittit, et aliud, quod clare, et aperte, planeque, et sine ullo involucro enuntiatur. Tu vero lucidam Apostoli doctrinam abjiciens, quod visu animæ læsus sis, obscuris ænigmatibus mentem applicas : et quamnam de hoc excusationem proferes? Erat itaque mihi in animo, proposito ex Proverbiis dubio re- B spondere, verumtamen cum tu inepta, ac sine ratione præceptione Arianorum ictibus, veluti veterno confixus sis, motum calami repressi, ad illud solum cohortans, si id patienter sustinueris, ut saltem nunc evangelistarum et apostolorum prædicationem admittas, quam venenatorum serpentium pestilentiorum Arianorum. Attamen certo scio nulli futurum utilitati, qui in aures demortuas verba profundit.

LXXI. — FRUMENTIO ECCLESIÆ DEFENSORI.

Nautæ quidem, atque gubernatores conatus omnes suos referunt, ut trajecto mare, in portum sese deducant. Tu vero semper in alto mari summa contentione **32** piscationi incumbis in rerum hu- C manarum fluctus sæpe et in foro, et in tribunalibus pererrans, eo nomine, ut rebus ecclesiasticis provideas, re tamen plura habendi aviditatis, quæ nunquam exsatiatur, atque injustæ exactionis gratia.

LXXII. — POMPEIO DIACONO.

Chebron notat conjunctionem [76]. Quamnam vero ob causam locus ille nomen id habuit? quod ibi conjugati jacent Abraham et Sarra, Isaac et Rebecca, Jacob et Lia. Probe igitur Deo gratus Chaleb multo studio, et labore, necnon sudore memoriam celeberrimorum patriarcharum excepit, quæ erat metropolis Enacim, arrogantium gigantum impiis, ac nequam successoribus obtruncatis : et fit sors Chaleb, universa illa terra, in qua bea- D torum illorum sepulcra exstabant.

LXXIII. — *Eidem.*

Ne despondeas animum, tibi etenim, qui Christo ex semine Abrahæ orto credidisti, data est sors intellectualis. Deus enim tibi factus est Deus semper commemorandorum patriarcharum.

LXXIV. — *Eidem.*

Quid stupes, et tanquam de re nova et peregrina admiraris iniquissimum videns atque improbissimum laudibus nefarie exaltatum, et gloria prædivitem, et apud imperantes infinito cæteris præstantem? Recordare Scripturæ inclamantis : « Datus **33** est impius in altitudinibus magnis [77], » per-

[72] Psal. cxiii, 4. [73] ibid. 5. [74] Prov. viii, 22. [75] Prov. i, 1. [76] Josue xiv, 14. [77] Eccle. x, 6.

missum scilicet illi est, ut secundum hunc mundum exaltetur. Neque hæc facultas sine judicio data est, sed ut ille in sublime evectus, indeque præceps actus, sine ullo remedio excidium subeat.

LXXV. — APOLLODORO RHETORI.

Asseverasti, propterea sæpius barbarorum multitudinem in Romanorum regiones irrumpere, quod non omnes velint, neque procurent numina gentium sacrificiis sibi conciliare. Tu tamen illud habeto expressius, et sine ullo tegumento, irruptiones barbarorum, terræ motus, incendia, cæteraque tristia ob nullam aliam causam, quam ob malitiam, et stuporem eorum, qui ut tu, dæmonibus nimio multo addicantur, et malorum hominum impietatem, qui non cessant ab idolorum cultu, sed quotidie perniciosis dæmonibus in suburbiis sacrificant, et post salutarem Christi adventum, et illustrationem in tenebris ambulant, et muros in meridie, æque ac cæci, contractant, evenire. Sed utinam tandem aliquando saperes, et agnosceres divinum Moysen [78], qui post menstrua tempora rursus fluxum sanguinis patientem animam relegat: namque cum ante paucos dies Christi prædicatione emundari visus sis, nunc rursus mutata sententia, exsecrandis statuarum sacrificiis cruentaris.

LXXVI. — RUFFINO SCHOLASTICO.

Quando cum legibus publicis, etiam sacram pertractas **34** Scripturam, quod eruditionis variæ indicium est, et omnium virtutum possessor exsistis: quod postulasti, perdiscito. Brachialia, quæ Rebeccæ Abrahami filius obtulit [79], continentiæ, fortitudinis, prudentiæ ac justitiæ symbolum fuere.

LXXVII.

Væ, deplorantis vox est, innumera tristia, et mœroris plena designans. Propterea itaque Dominus per Isaiam dixit: « Væ illis qui attrahunt peccata sua, uti fune longo [80], » qui post priora delicta subsecutorum additione continuo extenditur.

LXXVIII. — *Eidem.*

Quæris quid innuunt, pincernarum Pharaonis princeps [81], qui castum Josephum diligebat, et princeps pistorum? Ipse itaque existimo per pincernarum principem Christianorum populum vinum fidei Deo offerentem indicari; per pistorum vero principem notari turbam parricidarum, et infidelium Hebræorum, cui propter ingentem cordis duritiam, et stupiditatem caput ablatum est. Caput enim Ecclesiæ Christus est [82], infidelium vero non est. Qui itaque divinæ prædicationi non credit, illius caput præciditur, ipse vero palo suffigitur. Sed fideles cogitatione et cognitione volatiles facti, ad immaculatos salutaresque discos avolant, et panem comedunt, qui de cœlo descendit, et sempiternam vitam nobis elargitur.

A οὐκ ἀκρίτως, ἀλλ' ἵνα λίαν μετάρσιος ἐκφανθεὶς, κἀκεῖθεν καταπεσὼν ἀνίατον συντριβὴν ὑπομείνῃ.

ΟΕ'. — ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΩ ΡΗΤΟΡΙ.

Εἴρηκας διὰ τοῦτο πολλάκις πλήθη βαρβάρων ἐμβάλλειν τῇ Ῥωμανίᾳ, διότι μὴ βούλονται πάντες, μήτε μὴν προθυμοῦνται θεραπεύειν θυσίαις τοὺς θεοὺς τῶν Ἑλλήνων. Γνῶθι τοίνυν τρανότερον, καὶ ἄνευ τινὸς καλύπτρας, ὅτι καὶ βαρβάρων ἐπιδρομαὶ, καὶ σεισμοὶ, καὶ ἐμπρησμοὶ, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἀνιαρὰ, δι' οὐδὲν ἄλλο γίνεται, ἢ διὰ τὴν πονηρίαν καὶ ἠλιθιότητα τῶν κατὰ σὲ δεισιδαιμόνων καὶ δυσσεβῶν ἀνθρώπων, μὴ παυομένων τῆς εἰδωλολατρίας, ἀλλὰ θυόντων κατὰ τὰ προάστεια τοῖς ὀλεθρίοις δαί-
B μοσι καθεκάστην ἡμέραν, καὶ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ σωτήριον ἐπιδημίαν καὶ ἔκλαμψιν περιπατούντων ἐν σκότει, καὶ ψηλαφούντων τοὺς τοίχους ἐν μεσημβρίᾳ ὥσπερ τυφλῶν. Ἀλλ' εἴθε γνῶναί ποτε γοῦν ὕστερον δυνηθείης τὸν θεῖον Μωϋσέα ἐκπομπεύοντα τὴν μετὰ τὴν ἄφεδρον πάλιν αἱμοῤῥοοῦσαν ψυχήν· πρώην γὰρ δόξας πρὸς ὀλίγας ἡμέρας τῷ Χριστοῦ κηρύγματι καθαρθῆναι τῆς εἰδωλομανίας, νῦν πάλιν μεταβαλὼν κακῶς φοινίττῃ ταῖς βδελυραῖς τῶν ξοάνων θυσίαις.

ΟϚ'. — ΡΟΥΦΙΝΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἐπειδὴ σὺν τοῖς νόμοις τοῖς δημοσίοις καὶ τὴν θείαν μεταχειρίζῃ Γραφὴν, ὅπερ οὖν πολυμαθίας
C ὑπάρχει τεκμήριον, καὶ κτήτωρ παντοίας καθέστηκας ἀρετῆς, μάνθανε καὶ ὅπερ ἠρώτησας. Τὰ γὰρ δὴ ψέλλια, ἅπερ προσενήνοχε τῇ Ῥεβέκκᾳ ὁ τοῦ Ἀβραὰμ παῖς, σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας, φρονήσεώς τε καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐτύγχανον σύμβολα.

ΟΖ'.

Τὸ *οὐαὶ* θρηνῶδες ὑπάρχει ἐπίφθεγμα, μυρία προμαρτυρόμενον σκυθρωπὰ καὶ ἀνιαρά. Διὰ τοῦτο τοίνυν ὁ Κύριος εἴρηκε διὰ τοῦ Ἡσαΐου· « Οὐαὶ οἱ ἐπισπώμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν, » ὥσπερ σχοινίῳ μακρῷ, ἐκ τοῦ προστιθέναι ταῖς προλαβούσαις ἁμαρτίαις τὰς μεταγενεστέρας μηκυνομένῳ ἀεί.

ΟΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πυνθάνῃ τί ἂν σημαίνοιεν ὅ τε ἀρχιοινοχόος τοῦ Φαραὼ τοῦ ἠγαπηκότος τὸν σώφρονα Ἰωσὴφ, καὶ ὁ
D ἀρχισιτοποιός. Ἡγοῦμαι τοίνυν διὰ τοῦ ἀρχιοινοχόου δηλοῦσθαι τῶν Χριστιανῶν λαὸν, προσφέροντα τῷ Θεῷ τὸν οἶνον τῆς πίστεως· διὰ δὲ τοῦ ἀρχισιτοποιοῦ μηνύεσθαι τὸν δῆμον τῶν Κυριοκτόνων καὶ ἀπίστων Ἑβραίων, οὗτινος διὰ τὴν πολλὴν σκληροκαρδίαν καὶ τὴν ἀνοητίαν ἀφῃρέθη ἡ κεφαλή. Τῆς μὲν γὰρ Ἐκκλησίας κεφαλὴ ὁ Χριστὸς χρηματίζει, τῶν δὲ μὴ πιστευόντων οὐκ ἔστι. Ἀποκεφαλίζεται τοίνυν ὁ μὴ πιστεύσας τῷ θείῳ κηρύγματι, καὶ ἀνασκολοπίζεται· οἱ δὲ πιστοὶ, πτερωτοὶ τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ γνώσει γενόμενοι, ἐφίπτανται τοῖς ἀχράντοις καὶ σωτηρίοις δίσκοις, καὶ τὸν ἄρτον ἐσθίουσι τὸν καταβεβηκότα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν αἰώνιον ἡμῖν χαριζόμενον.

[78] Levit. xv, 25. [79] Gen. xxiv, 22. [80] Isa. v, 18. [81] Gen. xl, 1 seqq. [82] Ephes. v, 23.

ΟΘ'. — ΤΩ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤῌ ΓΑΙΝᾼ.

A Οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ κινούμενος, ἀλλ' ὑφ' ἑτέρων ἀναγκαζόμενος γεγράφηκάς μοι· Πῶς δύναται ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ ὁμοούσιός τε καὶ ἰσοδύναμος ὑπάρχειν, δεόμενος τοῦ Πατρὸς, ὅπως ὑποτάξει αὐτῷ τὰ πάντα, καὶ μετὰ τοῦτο, καθὼς ὁ Ἀπόστολος γράφει, ὑποτασσόμενος τῷ Πατρὶ ὑποτάξαντι αὐτῷ πᾶσαν τὴν κτίσιν; Τί λέγεις, ὦ ἄνθρωπε; Δεῖται γὰρ ὅλως ὁ Χριστὸς ὑποταγῆναι Θεῷ Θεὸς ὤν; Μὴ γὰρ λῃστής τις καὶ ἀγέρωχος, ἢ ἀντίθεός ἐστιν, ὅπως ἂν καὶ χρῄζοι ὑποταγῆναί ποτε; Πῶς οὖν εἴρηται, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῶν ἐχθρῶν ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα; Ὥσπερ κατάρα ἤκουσε δι' ἐμὲ ὁ τὴν ἐμὴν λύων κατάραν διὰ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, καὶ ἁμαρτία λέλεκται ὁ μόνος ἀναμάρτητος καὶ ἀμώμητος ἀμνὸς τοῦ B Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, καὶ Ἀδὰμ γέγονεν ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ νέος· οὕτω δὴ καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων ἀνυπότακτον, ἑαυτοῦ ποιεῖται, ὡς κεφαλὴ τοῦ παντός. Ἕως μὲν οὖν ἀνυπότακτος ἐγὼ καὶ στασιώδης τῇ τε ἀρνήσει τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖς πάθεσιν, ἀνυπότακτος δι' ἐμὲ ὁ Χριστὸς λέγεται· ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς πληροῖ τὴν ὑποταγὴν προσάγων τῷ Πατρὶ ἐμὲ τὸν σεσωσμένον. Πῶς δὲ ὁμοούσιος ὁ Χριστὸς τῷ Πατρὶ ὑπάρχει κατὰ τὴν θεότητα, ἰσοσθενής τε καὶ ὅμοιος, περιττὸν ἡγοῦμαι γράφειν τῷ μὴ παραδεχομένῳ.

Π'. — ΦΛΑΥΙΑΝΩ.

Διατί τοὺς πόδας μόνον, καὶ οὐχὶ ἕτερον μέλος τῶν C μαθητῶν ὁ Κύριος ἔνιψεν; Ὅτι οὐ ῥύπον ἁπλῶς, καθάπερ νενόμικας, ἀπέκλυζεν ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ θείαν τινὰ δύναμιν ταῖς πτέρναις τῶν ἀποστόλων ἐνέβαλλεν. Ἐπειδὴ γὰρ εἴρηται τῷ ὄφει, ὅτι «Σὺ τηρήσεις τοῦ ἀνθρώπου τὴν πτέρναν,» τουτέστι τὴν πᾶσαν τοῦ βίου διαγωγὴν, διὰ τοῦτο οἱ πόδες τῶν μαθητῶν πέπλυνται, ἐν τῷ συμβόλῳ δηλοῦντες τοὺς νοουμένους πόδας· «Δέδωκα τοίνυν ἐξουσίαν ὑμῖν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἀοράτου ἐχθροῦ.» Καὶ Ἡσαΐας λέγει· «Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην καὶ ἀγαθά!» Οἱ γὰρ δὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπόστολοι κατέλυσαν μὲν τοῦ διαβόλου τὸν πόλεμον, πᾶσαν περιδραμόντες τὴν οἰκουμένην, εἰρήνην δὲ τοῖς πᾶσιν D ἐβράβευσαν, καὶ εὐηγγελίσαντο ἡμῖν τὰ οὐράνια ἀγαθά.

ΠΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἥψατο τῶν ποδῶν ὁ Κύριος, ἵνα ἐνισχύσῃ πόδας γηΐνους καὶ ἀσθενεῖς, μέλλοντας διατρέχειν πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίῳ· λαμβάνεται τοῦ μέρους τῆς πτέρνης, καθ' ἧς ἡ ἀπόφασις καταρχὰς ἐξενήνεκτο, ἵνα τοῦ μεγάλου ἰατροῦ τὴν χεῖρα ἐπιθέντος, μηκέτι ἐνεργήσῃ ὁ ἰὸς τοῦ νοητοῦ ὄφεως. Ἐνδυναμωθεῖσα τοίνυν ἡ πτέρνα ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ ἁψαμένου Δεσπότου ἐπάτησε τὸν Σατανᾶν τὸν ἐξαπατήσαντα πρώτην τοὺς πρωτοπλάστους, καὶ οὕτω πεπλήρωται τὸ ὑπὸ

35 LXXIX. — GAINÆ COPIARUM DUCTORI.

Non ex te ipso motus, sed ab aliis coactus litteris tuis a me postulasti : quomodo potest Filius ejusdem cum Patre essentiæ et potestatis esse, cum a Patre petat, ut sibi omnia subjiciat; postmodum, ut Apostolus scribit [83], Patri se subjiciens, qui illi omnem creaturam subjecerat? Quid ais, mi vir? Indigetne Christus, qui Deus est, Deo subdi? Num ille prædo quispiam est, et nimius animi, et Dei hostis, ideoque illi opus est aliquando subdi? Quomodo itaque dictum est, Filium ipsum post subactos adversarios subdendum fore illi, qui ipsi omnia subdiderat? Ea ratione, qua maledictio dictus est propter me, qui meam maledictionem suæ incarnationis arcano dissolvit; et peccatum nuncupatus est, qui solus sine peccato est, et immaculatus agnus Dei, qui tollit peccatum mundi, et Adam factus est pro vetusto illo junior : eadem et effrene hominum ingenium, quod subdi nescit, sibi asciscit, tanquam omnium caput. Donec itaque ipse subjectionem renuo, et discordiis, Dei ejuratione, et affectibus gaudeo, subjectionem renuere propter me Christus dicitur : postquam vero ipsi omnia subjecta fuerint, tunc et ille subjectionem subit, me, qui salvatus sum, Patri offerens. Quanam autem ratione Christus ejusdem cum Patre essentiæ est secundum divinitatem, ejusdemque potentiæ, et similis, frustra id scripserim verba non admittenti.

36 LXXX. — FLAVIANO.

Quamobrem pedes tantum, nec aliam corporis discipulorum partem Dominus lavit [84]? quod non sordes meras, ut tu existimas, Servator expurgabat, sed divinam quamdam firmitatem calcaneis apostolorum coaddebat. Cum enim serpenti dictum sit : « Tu observabis hominis calcaneum [85], » hoc est universæ vitæ rationem : propterea discipulorum pedes abluti sunt, ut designarentur, qui intellectu concipiuntur, pedes : « Dedi ergo vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones, et omnem facultatem invisibilis adversarii [86]. » Et Isaias dicit : « Quam pulchri sunt pedes evangelizantium pacem, et bona [87]. » Apostoli etenim Christi, toto terrarum orbe peragrato, diaboli bellicos nervos compresserunt, pacem omnibus distribuerunt, et nobis cœlestia bona annuntiarunt.

LXXXI. — *Eidem.*

Tetigit pedes Dominus, ut pedes terrenos, ac imbecilles, totum terrarum orbem peragraturos corroboraret : partem calcanei arripit, contra quem sententia in principio lata est, ut magno medico manum superimponente, intellectualis serpentis venenum vires amitteret. Calcaneus itaque manu tangentis Domini corroboratus calcavit Satanam, qui primum conditis hominibus illusit, et sic completum est, quod a vate Debora in canticis

[83] I Cor. xv, 27. [84] Joan. xiii, 4-17. [85] Gen. iii, 15. [86] Luc. x, 19. [87] Isa. lii, 7.

personatur: « Pedibus calcabit adversarios meos anima mea corroborata [86]. » David quoque exclamat palmarium **37** accinens: « Cadent sub pedibus meis, qui insurgunt adversus me, et tanquam lutum platearum conteram inimicos meos [87]. » — « Ecce enim dedi vobis potestatem, Dominus dixit, ut calcetis, et non ut calcemini, neque illudamini a perditore [88]. »

A τῆς προφήτιδος Δεϐόῤῥας βεϐοημένον ἐν ᾄσμασιν· « Καταπατήσει τοὺς ἐχθρούς μου ἡ ἐμὴ δυναμωθεῖσα ψυχή. » Καὶ ὁ Δαυῒδ κέκραγε ψάλλων ἐπινίκιον· « Πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου οἱ ἐπανιστάμενοί μοι, καὶ ὥσπερ πηλὸν πλατειῶν λεανῶ τοὺς ἐχθρούς μου. » — « Ἰδοὺ γὰρ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν, ὁ Κύριος εἴρηκε, πατεῖν, καὶ μὴ καταπατεῖσθαι, μηδὲ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τοῦ λυμεῶνος. »

LXXXII. — FIRMO SCRINIARIO.

Ne coneris illius hominis subsidiis provinciæ consequi principatum, ne ipse in aliorum dominium pervenias, et cadas, et nimium vilescas, et præter spem omnem in perditionem abeas.

ΠΒ'. — ΦΙΡΜῼ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙῼ.

Μὴ σπεῦδε γενέσθαι ἄρχων τῆς ἐπαρχίας διὰ τῆς προστασίας τοῦ προσώπου ἐκείνου, ἵνα μὴ ἀρχθῇς, καὶ πέσῃς, καὶ ἄγαν ταπεινωθῇς, καὶ ἀφανισθῇς παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα.

LXXXIII. — EUGENIO DIACONO.

Nimium in Scripturarum lectione insolescis, ac elato animo magnifice te jactas, atque ostentas in speculationibus, pro fructibus, nudis foliis gaudens, jocansque contemnis eos, qui similium cognitione destituuntur. Id qui in scena gestus agunt, sæpenumero efficere poterunt. Tu vero operibus potius bene Deo gratis animum tuum cohonestare exornareque contende. « Væ enim, ait, Scribis, et Pharisæis, qui doctrinam divinorum verborum mentiuntur: dicunt enim bona, et non faciunt [89]. » Prius itaque fac, postmodum doce.

ΠΓ'. — ΕΥΓΕΝΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Φρυάττῃ ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν Γραφῶν, καὶ μεγαλαυχεῖς φυσώμενος ἐπὶ ταῖς θεωρίαις, ἀντὶ B καρπῶν ψιλὰ τὰ φύλλα κατέχειν τερπόμενος, καὶ μυκτηρίζεις τοὺς γνῶσιν μὴ ἔχοντας. Τοῦτο δ' ἂν καὶ σκηνικοὶ πολλάκις ποιῆσαι δυνήσονται. Ἀλλ' ἔργοις μᾶλλον εὐαρέστοις τῷ Θεῷ τὴν σαυτοῦ ψυχὴν ὡραΐσαι καὶ κοσμῆσαι θέλησον· « Οὐαὶ γάρ, φησί, γραμματεῦσι καὶ Φαρισαίοις ὑποκρινομένοις τὴν μάθησιν τῶν μακαρίων λόγων, ὅτι λέγουσι τὰ χρηστά, καὶ οὐ ποιοῦσιν αὐτά. » Πρότερον τοίνυν πρᾶξον, καὶ μετὰ τοῦτο δίδασκε.

LXXXIV. — PHILAGRIO PRESBYTERO.

Justus Noe Christum præ se fert, qui in Evangeliis dicit: « Venite ad me, omnes qui multis lapsibus gravamini, et ego requiescere **38** faciam vos [90] » in arca Ecclesiæ, a pessimo exsecrandoque exercitio liberatos. Namque cum natus esset Noe, in figura et vaticinio dictum est: « Ipse consolabitur nos ab operibus nostris, et a terra cui maledixit Dominus Deus noster [91]. »

ΠΔ'. — ΦΙΛΑΓΡΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ὁ δίκαιος Νῶε τὸν Χριστὸν χαρακτηρίζει, τὸν λέγοντα ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις· « Δεῦτε πρός με πάντες οἱ C πεφορτισμένοι τοῖς πολλοῖς παραπτώμασιν, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς » ἐν τῇ κιϐωτῷ τῆς Ἐκκλησίας, λελυτρωμένους ἐργασίας φαυλοτάτης καὶ ἐπικαταράτου. Τεχθέντος γάρ ποτε τοῦ μακαρίου Νῶε, τυπικῶς καὶ προφητικῶς εἴρηται, ὅτι « Οὗτος διαναπαύσει ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἔργων ἡμῶν, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς, ἧς κατηράσατο Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. »

LXXXV. — *Eidem.*

Populi infidelium Judæorum personam gerit Chanaam [92], qui denudatum Christum irrisit, flagellavitque per Pilatum, et contumeliis affecit [93], etc. Sem vero et Japhet tantum non digito monstrant Josephi comites, qui corpus Servatoris involvit, et reposuit in novo monumento. Adhuc etiam innuunt Nicodemum Israelis magistrum, cæterosque, qui sanctissimum corpus custodire, et in honore habere conabantur [94].

ΠΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τοῦ λαοῦ τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων πρόσωπον φέρει ὁ Χαναάμ, ὅστις καὶ γυμνωθέντος τοῦ Χριστοῦ κατεγέλασεν, ἐφραγέλλωσέ τε διὰ τοῦ Πιλάτου καὶ ἠτίμωσε, καὶ τὰ ἑξῆς. Σὴμ δὲ καὶ Ἰαφὲτ δακτυλοδεικτοῦσι τοὺς περὶ τὸν Ἰωσὴφ ἐντυλίξαντα τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἐναποθέμενον τῷ νεαρῷ μνήματι. Ἔτι τε αἰνίττονται καὶ Νικόδημον τὸν τοῦ Ἰσραὴλ D διδάσκαλον, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι περιέπειν τὸ πανάγιον σῶμα καὶ ἐν τιμῇ ποιεῖσθαι ἐσπούδαζον.

LXXXVI. — ACACIO MEMORIALIO.

Sacrorum mysta Moyses obliquum duobus manibus sustinens baculum imitatione Christum exprimens, qui supra crucem manus extenderat, Amalecum in fugam vertit [95]. Propterea nos quoque in oratione manus extendentes Satanam debellamus. Si rectum, non obliquum baculum sanctus Moyses sustinebat, qua ratione manus onus urgebat, indigebatque adjumento Aaronis, et Huri, qui hinc atque illinc manus illius fulcirent [96]?

ΠϚ'. — ΑΚΑΚΙῼ ΜΕΜΟΡΙΑΛΙῼ.

Μωσῆς ὁ ἱεροφάντης πλαγίαν ἐπὶ τῶν δύο χειρῶν κρατῶν τὴν ῥάϐδον, κατὰ μίμησιν τοῦ ἐπὶ σταυροῦ τὰς χεῖρας διαπετάσαντος Χριστοῦ, τὸν Ἀμαλὴκ ἐτροπώσατο. Διὸ καὶ ἡμεῖς τὰς χεῖρας εἰς εὐχὴν ἐκτείνοντες νικῶμεν τὸν Σατανᾶν. Εἰ ὀρθὴν καὶ μὴ πλαγίαν τὴν ῥάϐδον κατεῖχεν ὁ ἅγιος Μωϋσῆς, πῶς ἐϐαρεῖτο τὰς χεῖρας, καὶ χρείαν εἶχε τοῦ Ἀαρὼν καὶ τοῦ Ὢρ ὑποστηριζόντων ἔνθεν τὰς χεῖρας αὐτοῦ;

[86] Judic. v, 21. [87] Psal. xvii, 36, 43. [88] Luc. x, 19. [89] Luc. xi, 46; Matth. xxiii, 3. [90] Matth. xi, 28. [91] Gen. v, 29. [92] Gen. ix, 22. [93] Joan. xix, 1. [94] ibid. 38. [95] Exod. xvii, 11. [96] ibid. 12.

ΠΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐπωφελὲς ἂν εἴη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ σταυροειδῶς εὔχεσθαι· οὕτω γὰρ εὐλογούμεθα παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλους πάλιν ἡμεῖς εὐλογοῦμεν. Καὶ γὰρ ὁ θεσπέσιος Μωσῆς τὴν σκηνὴν ἐγκαινίζων, καὶ ἐνθρονίζων ἱερέα τὸν οἰκεῖον ἀδελφὸν, σταυροειδῶς τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἐκτείνας, ηὐλόγησεν τὸν λαόν. Πλὴν μέντοι καὶ ταῦτα εἰρηκότες, τὴν εὐσεβῆ καὶ εὐπρεπῆ γονυκλισίαν οὐδαμῶς ἀναιρήσομεν. Καὶ γὰρ Δανιὴλ ὁ προφήτης τρίτην ὥραν, καὶ ἕκτην, καὶ ἐννάτην κάμπτων ἐπὶ τῆς γῆς τὰ γόνατα, παρεκάλει τὸν Θεόν.

ΠΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Δανιὴλ μὲν ὡς οἰκέτης γνήσιος διὰ προσευχῆς τὰ τῶν λεόντων ἐν τῷ λάκκῳ ἐνέφραξε στόματα. Χριστὸς δὲ ὁ τούτου Δεσπότης ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, τῶν πυλωρῶν τοῦ ᾅδου καὶ τῶν ἀμειδῶν φρουρῶν τῆς ἐκεῖσε ζοφερωτάτης εἱρκτῆς τοὺς φάρυγγας ἔκλεισεν. Καὶ γὰρ εἴρητο προφητικῶς ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰώβ· « Ἀνοίγονταί σοι φόβῳ πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ᾅδου ἰδόντες σε ἔπτηξαν. » Ζῶντες λέγονται οἱ πιστεύσαντες τῷ Χριστῷ, νεκροὶ δὲ ὅσοι μὴ ἐπίστευσαν· διόπερ γέγραπται· « Καὶ ἐστάθη Ἀαρὼν ὁ ἱερεὺς ἀνάμεσον τῶν ζώντων καὶ τῶν ἀποθανόντων. » Μεταξὺ γάρ ἐστιν ὁ Δεσπότης Χριστὸς, τῶν τε παραδεξαμένων αὐτὸν, καὶ τῶν μὴ βουληθέντων παραδέξασθαι. Καὶ μαρτυρεῖ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς λέγων τῷ λαῷ ἐπὶ τοῦ Ἰορδάνου, ὅτι « Μέσος ὑμῶν ἕστηκεν, ὅνπερ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε. »

ΠΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Βλαβερὸν ἄγαν τὸ λόγον ἀργόν τε καὶ ἀκερδῆ, καὶ μὴ συμβαλλόμενον τῇ πνευματικῇ οἰκοδομῇ προφέρειν ἐκ στόματος, ὁμοίως καὶ τὸ τρέφειν ἐν τῇ καρδίᾳ τοὺς ὄφεις καὶ τοὺς σκορπίους τῶν πονηρῶν λογισμῶν.

Ϟ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ποθεῖς γνῶναι τὰς τῶν πατριαρχικῶν ὀνομάτων ἑρμηνείας. Καὶ δὴ λέξω σοι ταύτας. Ῥουβὴν ἑρμηνεύεται, *ὁρῶν υἱός*· Συμεὼν δὲ, *ὑπακοὴ Θεοῦ*· Λευῒ, *κολλητός*, τουτέστι Θεῷ προσκολλώμενος, καὶ προσχρωτίζων· Ἰούδας, *ἐξομολόγησις*· Ἰσσάχαρ, *μισθὸς ἁγίων*· Ζαβουλὼν, *ῥύσις νυκτερίας*· Ἰωσὴφ, *Κυρίου προσθήκη*· Βενιαμὶν, *υἱὸς δεξιᾶς*· Δὰν, *κρίσις*· Νεφθαλὶμ, *ἀνειμένον στέλεχος*, ἤτοι *προσευχή*· Γὰδ, *εὐεπίτευκτος*, ἤγουν *τυγχάνων*· Ἀσὴρ, *πλοῦτος*, ἢ *μακαρισμός*.

ϞΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐναλλάξας τὰς χεῖρας ὁ ἅγιος Ἰακὼβ, τοὺς περὶ τὸν Ἐφραὶμ καὶ τὸν Μανασσῆν ηὐλόγησεν. Καὶ βλέπε τὸ θαυμαστόν· τῇ γὰρ ἐναλλαγῇ τῶν χειρῶν ἐκτυπώσας τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, παρέσχε τοῖς ἐγγόνοις τὰς θείας εὐλογίας, καὶ τίθησι τὸν πρῶτον δεύτερον καὶ τὸν δεύτερον πρῶτον.

ϞΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ σταυρὸς Χριστοῦ τοῦ φιλανθρωποτάτου τοὺς πρώτους δευτέρους ἀπέδειξε διὰ τὴν σφῶν ἀλαζο-

A LXXXVII. — *Eidem.*

Percommodum fuerit ut plurimum crucis figuræ nos **39** manibus conformantes, preces effundere. Sic enim Deus nobis benedicit, rursusque nos aliis benedicimus [99]. Divinus etenim Moyses tabernaculum consecrans, et fratrem suum in sedem sacerdotum collocans, ad modum crucis manibus in cœlum expansis benedixit populo [1]. Et licet hæc dicamus, nusquam tamen piam et decoram genuum flexionem de medio tollimus. Propheta siquidem Daniel hora tertia, sexta et nona super terram genua flectens, Deum exorabat [2].

LXXXVIII. — *Eidem.*

Daniel quidem uti servus germanus in fovea oratione leonum ora obturavit [3]. Christus vero
B illius Dominus propria auctoritate janitorum inferi, et tenebricosissimi ibidem carceris custodum crudelium fauces occlusit : quod prævaticinatum fuerat in libro Job : « Aperientur tibi timore portæ mortis : janitores vero inferorum videntes te contremuerunt [4]. » Qui Christo crediderunt, vivi nuncupantur; mortui, qui non crediderunt : quare scriptum est : « Et stetit Aaron sacerdos in medio vivorum et defunctorum [5]. » Medius etenim Christus Dominus est inter eos, qui eum exceperunt, et eos, qui noluerunt eum excipere. Testimonioque suo id probat Joannes Baptista alloquens populum in Jordane : « Medius vestrum stat, quem vos ignoratis [6]. »

C LXXXIX. — *Eidem.*

Quam perniciosissimum est, sermonem vanum, et inutilem, et spiritali ædificio **40** minime conducentem ex ore proferre : similiter in corde nutrire serpentes, et scorpiones malarum cogitationum.

XC. — *Eidem.*

Cupis patriarcharum nominum interpretationes addiscere [7]. Morem tibi geram. Ruben redditur, *Videns filius*; Simeon, *Obedientia Dei*; Levi, *conglutinatus*, Deo nempe adnexus, et corpori contiguus; Judas, *Confessio*; Issachar, *Merces sanctorum*; Zabulon, *Nocturna liberatio*; Joseph, *Domini additamentum*; Benjamin, *Filius dexteræ*; Dan, *Judicium*; Nephthalim, *Demissus truncus*, sive
D *Oratio*; Gad, *Ad loquendum facilis*, seu *ad consuescendum*; Asser, *Divitiæ*, sive *Beatitudo*.

XCI. — *Eidem.*

Commutatis manibus sanctus Jacob illis, qui circa Ephraim erant, et Manassem benedixit [8]. Et nota mirum; dum enim ea manuum commutatione, cruce Domini figurata, suis posteris divinas benedictiones elargitur, id præstat ut primus secundus, et secundus primus fiat.

XCII. — *Eidem.*

Crux Christi humanissimi primos propter eorum superbiam et arrogantiam secundos effecit. Hinc

[99] Exod. xxxix, 43. [1] Levit. ix, 22. [2] Dan. vi, 13. [3] Dan. xiv, 1 seqq. [4] Job. xxxviii, 17. [5] Num. xvi, 48. [6] Joan. i, 26. [7] Gen. xlix, 3 seqq. [8] Gen. xlviii, 14 seqq.

ait Apostolus Judæis, « Vobis oportebat primum A loqui verbum Dei, qui ex semine Abrahæ estis : sed quoniam divina eloquia rejicitis, et indignos vos fecistis æterna vita, ecce in posterum 41 sermonem convertimus ad gentes [9]; « ut impleatur quod dictum est a Patre Filio in libro Isaiæ, « Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ [10]. »

XCIII. — *Eidem.*

Considera mihi ex Hebræis, qui crediderunt, quomodo ad prædicationem apostolorum accedant, tum postmodum intelliges, quomodo primi secundi constituantur, ut impleatur verbum Moysis, qui posteris Abraham prævaticinatus dixerat : « Erit B proselytus, qui est in te, supra, supra; tu vero infra, infra; ille dominabitur tui, tu vero dominium subibis, ille fiet in caput, tu in caudam [11]. » Proselytum autem appellat populum, qui ex gentibus Christo credidit.

XCIV. — *Eidem.*

Levitas scribis mihi monachos esse contiguos, et Deo conglutinatos, et hæc sentiens, maximo usui tibi fueris.

XCV. — BABYLÆ DIACONO.

Bona quidem verbosa oratione loqueris, et mala vel maxime peragis, specie siquidem, et multiloquio probitatis, et morum honestatis leves, ineptosque deludens, et tuam tegens improbitatem, a C sanæ mentis hominibus facile ac manifesto deprehenderis, non ex iis quæ dicis, et simulas, sed ex iis quæ operaris.

42 XCVI. — SOTERIONI.

« Non timebis, inquit, a timore nocturno [12], » humano nempe, et dæmoniaco; namque divinus timor cor consolans diurnus, et lucidus nuncupatur.

XCVII. — *Eidem.*

« Sapientia in exitibus laudatur [13]. » At quosnam hic exitus Salomon nuncupat? Eos nempe, qui ex ore rectorum Ecclesiæ doctorum emanant.

XCVIII. — SILVANO EPISCOPO.

Elias Thesbites cum sub planta obdormivisset, experrectus, ad caput ipsius panem subcinericium, D et vas aquæ conspexit [14]. Quis igitur talis est, ut inveniat panem subcinericium capiti quam proximum, in quo capite insunt, ut tradit Salomon [15], oculi sapientis intellectuales; vel a pia postulatione, et legitima petitione, spiritualem panem animam enutrientem, et aquam salientem in vitam æternam?

XCIX. — *Eidem.*

Qui animas suas purgare satagunt, non tantum pane, et aqua intellectuali affluant, sed carnes sibi

A νεῖαν καὶ ὑπερηφάνειαν. Καί φησιν ὁ Ἀπόστολος τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι « Ὑμῖν ὑπῆρχεν ἀναγκαῖον χορηγῆσαι τὸν λόγον, τοῖς ἐκ σπέρματος τοῦ μεγάλου Ἀβραάμ· ἐπειδὴ δὲ ἀποστρέφεσθε τὴν θείαν ἀκρόασιν, καὶ ἀναξίους πεποιήκατε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ λοιπὸν εἰς τὰ ἔθνη τὸν λόγον ἐκτείνομεν » ἵνα πληρωθῇ τὸ λεχθὲν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῷ Υἱῷ ἐν τῇ βίβλῳ Ἡσαΐου· « Τέθηκά σε εἰς φῶς ἐθνῶν τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. »

ϞΓ'. — *Τῷ αὐτῷ*

Βλέπε μοι τοὺς ἐξ Ἑβραίων (1) πιστεύοντας, πῶς προσέρχονται τῷ κηρύγματι τῶν ἀποστόλων, καὶ νοήσεις, πῶς οἱ πρῶτοι δεύτεροι ἀποδείκνυνται, ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος τοῦ Μωσέως προφητεύσαντος τοῖς B ἀπογόνοις τοῦ Ἀβραάμ, καὶ λέγοντος, ὅτι « Ἔσται ὁ προσήλυτος ὁ ἐν σοί, ἄνω ἄνω· σὺ δὲ, κάτω κάτω· ἐκεῖνος ἄρξει σου, σὺ δὲ ἀρχθήσῃ· ἐκεῖνος γενήσεται εἰς κεφαλήν, σὺ δὲ εἰς οὐράν. » Προσήλυτον δέ φησι τὸν ἐξ ἐθνῶν τῷ Χριστῷ πεπιστευκότα λαόν.

ϞΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Λευΐτας γράφεις μοι ὑπάρχειν τοὺς μοναχοὺς, προσχρωτίζοντας καὶ κολλωμένους Θεῷ, καὶ ταῦτ' ἐννοῶν κεκέρδακας μέγιστα.

ϞΕ'. — ΒΑΒΥΛᾼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Καλὰ μὲν πάνυ λαλεῖς, κακὰ δὲ λίαν πράττεις· ἐν γὰρ δὴ σχήμασι καὶ ῥήμασι τῆς καλοκαγαθίας ἐξαπατῶν τοὺς κούφους, καὶ κρύπτων τὴν σαυτοῦ C σκαιότητα, κατάφορος εὑρίσκῃ τοῖς εὐφρονοῦσιν, οὐκ ἐξ ὧν λέγεις καὶ πλάττῃ, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐργάζῃ, ῥᾳδίως καταλαμβανόντων σε.

ϞϚ'. — ΣΩΤΗΡΙΩΝΙ.

« Οὐ φοβηθήσῃ, φησὶν, ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, » τουτέστι τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ τοῦ δαιμονιώδους· ὁ γὰρ δὴ θεῖος φόβος εὐφραίνων τὴν καρδίαν, ἡμερινὸς καὶ φωτεινὸς καλεῖται.

ϞΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται. » Ποίαις ἐξόδοις ἄρά φησι Σολομών; Ἢ δῆλον, ὅτι ταῖς διὰ τοῦ στόματος τῶν ὀρθῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας.

ϞΗ'. — ΣΙΛΒΑΝῼ ΕΠΙΣΚΟΠῼ.

Ἡλίας ὁ Θεσβίτης ὑπὸ φυτὸν καθευδήσας, καὶ D ἐγερθεὶς ὁρᾷ πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐγκρυφίαν καὶ καμψάκην ὕδατος. Τίς τοίνυν τηλικοῦτος, ὥστε εὑρεῖν ἐγκρυφίαν, πρὸς κεφαλῆς κείμενον, ἐν ᾗ κεφαλῇ ὑπάρχειν λέγει Σολομὼν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σοφοῦ τοὺς νοητούς· ἢ ἀπὸ εὐσεβοῦς ζητήσεως καὶ αἰτήσεως γνησίας, τὸν πνευματικὸν ἄρτον τὸν τρέφοντα τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ὕδωρ ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον;

ϞΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οἱ τὰς ψυχὰς ἑαυτῶν ἁγνίζειν σπουδάζοντες, οὐ μόνον ἄρτου καὶ ὕδατος νοητοῦ εὐπορήσουσιν, ἀλλὰ

[9] Act. XIII, 46. [10] Isa. XLIX, 6. [11] Deut. XXVIII, 43. [12] Psal. XC, 5 [13] Prov. I, 20. [14] III Reg. XIX, 6. [15] Eccle. II, 14.

(1) Legi debere τοὺς ἐξ ἐθνῶν tum sensus indicat tum quod inferius sequitur, τῶν ἐξ ἐθνῶν. EDIT.

γὰρ καὶ χρεῶν ἐπιτεύξονται· τέλειον γάρ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφὴ, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· καὶ προαναφωνεῖ Μωϋσῆς τῷ λαῷ λέγων· « Ἁγνίσασθε εἰς τὴν αὔριον, καὶ φάγεσθε κρέα· » κρέα νοήσας τό τε θεῖον σῶμα, ὥσπερ οὖν ἐσθίουσιν οἱ πιστοὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὴν γνῶσιν Χριστιανῶν τὴν μακαριωτάτην, καὶ πασῶν ὑπερτέραν τῶν γνώσεων.

Ρ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εὖ καὶ τοῦτο φάναι τὸν μέγαν Μωϋσέα· « Οὐχὶ σήμερον, ἀλλ' αὔριον βρώσεσθε κρέα· » ἵνα δείξῃ τὸν χρόνον τὸν μετὰ τὴν ἐπιδημίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ Δεσπότου τῶν ὅλων. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ τὰ κρέα τῆς ὀρτυγομήτρας, εἰς ὀργὴν, καὶ στρόφους, καὶ φθορὰν, καὶ χολέραν τοῖς Ἑβραίοις ἐξέβη· τὰ δ' ἡμέτερα παμμακάριστα κρέα ῥῶσιν, καὶ δύναμιν, καὶ αὔξησιν, εὐθυμίαν τε καὶ ζωὴν αἰώνιον χαρίζεται πᾶσι τοῖς καταξιωθεῖσι μεταλαμβάνειν αὐτῶν.

ΡΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τί θαυμάζεις, εἰ κρεῶν τυγχάνουσιν ἀϊδίων, καὶ μηδαμῶς φθειρομένων οἱ τοῦ Χριστοῦ οἰκέται εὐνοϊκοὶ, ἁγνίζοντες ἑαυτοὺς τῷ φόβῳ Θεοῦ, καὶ τῇ πίστει, καὶ τοῖς κατορθώμασι; Καὶ οἴνου γὰρ εὐπορήσουσι θείου, καθάπερ ὁ δίκαιος Νῶε γεωργὸς γέγονε, καὶ ἐφιλοκάλησε, φυτεύσας τὴν ἄμπελον. Ὑπερβάντες γὰρ τὸν κατακλυσμὸν τῆς ἀπιστίας, πεπώκασι τὸν νηφάλιον οἶνον, καὶ ἐμεθύσθησαν, καθὼς ὁ Δαυῒδ λέγει· « Τὸ ποτήριον τοῦ Θεοῦ μεθύσκει με κράτιστα· » καὶ μεθυσθέντες γεγύμνωνται ἀνεπαίσχυντον γύμνωσιν· καλὸν γὰρ γυμνοῦσθαι τῆς πονηρίας καὶ τῆς ἀνοησίας.

ΡΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ὁ Θεὸς, ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι· ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; » ἐκ προσώπου τοῦ ἐν τῷ εἰκοστῷ καὶ πρώτῳ εἴρηται ψαλμῷ· ἀλλ' οὐχ αὐτὸς ἐγκαταλέλειπται, ἢ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ἢ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος, ὡς δοκεῖ Ἀρειανοῖς, καὶ τοῖς Εὐνομιανοῖς, ὥσπερ φοβουμένοις τὸ πάθος, καὶ διὰ τοῦτο συστελλομένοις ἀπὸ τοῦ πάσχοντος. Τίς γὰρ τὸν Σωτῆρα ἢ γεννηθῆναι κάτω τὴν ἀρχὴν, ἢ ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀνελθεῖν κατηνάγκασεν; Οὐ γὰρ ἄκοντι, ἀλλ' ἑκουσίως ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἦλθε σὺν πολλῇ ἀγαλλιάσει· πρὸ γὰρ πολλῶν ἡμερῶν τοῖς μαθηταῖς ἔλεγεν· « Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς τὸ ἐμπαιχθῆναι, καὶ σταυρωθῆναι, » καὶ τὰ ἑξῆς. Ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ τυποῖ τὸ ἡμέτερον· ἄνθρωπος γὰρ γενόμενος, πάντως τοὺς λόγους ὑπὲρ ἀνθρώπων ποιεῖται· ἀλλ' ἄνθρωπος γεγονὼς, οὐκ ἠλλοτριώθη τοῦ ὑπάρχειν Θεὸς καὶ Κύριος τῶν ὅλων. Σημειωτέον γὰρ ταῦτα. Ἐπειδὴ οὖν, καθὼς ὁ Ἀπόστολος λέγει, μορφὴν δούλου ἐφόρεσεν ὁ Κύριος τῶν ὅλων, ἐν ἑαυτῷ τυποῖ τὸ ἡμέτερον, ὡς δικολόγος μηδὲν διηρπαγμένος, μᾶλλον δὲ συνήγορος, λέγων ὑπὲρ τοῦ τυραννηθέντος πρὸς τὸν καθηγούμενον τῆς ἐπαρχίας· Τεθλίμμεθα, καταπεπονήμεθα, διηρπάχθημεν, δικαιότατε τῶν δικαστῶν. Ὑπὲρ ἡμῶν τοίνυν ὁ Χριστός φησιν· « Ὁ Θεὸς, ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι. » Θεὸς μὲν τῶν ὅλων ὁ Πατὴρ σὺν τῷ

A etiam habebunt. Solidus namque cibus, ut ait Apostolus [16], perfectum quid est, et prædicit Moyses populo : « Sanctificate vos in crastinum, et comedatis carnes [17] ; » carnes intelligens divinum corpus, quod fideles in **43** Ecclesia comedunt, et beatissimam Christianorum cognitionem, cognitionibus omnibus excelsiorem.

C. — *Eidem.*

Recte et hoc divinum Moysen dixisse novimus: « Non hodie, sed cras carnes comedetis; » ut tempus post Christi Dei, et rerum omnium Domini adventum commonstraret. Carnes etenim ortygometræ, in indignationem, et volvulos, et corruptionem, et choleram Hebræis cecidere. At nostræ quam beatissimæ carnes firmitatem, robur, bonam valetu- B dinem, consolationem, et vitam æternam conciliant, iis, qui digne earum participes efficiuntur.

CI. — *Eidem.*

Quid obstupescis, si carnium æternarum, nullique corruptioni obnoxiarum participes fiunt Christi dilecti servi, qui seipsos timore Dei, et fide, et præclaris facinoribus purgant? imo divino etiam vino abundabunt; quemadmodum justus Noe agricola factus est, et plantatam a se vineam studiose eleganterque coluit [18]. Emensi siquidem infidelitatis illuviem vinum sobrium biberunt, et inebriati sunt; ut David inquit : « Calix Dei inebrians me valentissime [19]; » et madidi denudatione quadam verecundiæ nescia denudantur [20]. Bonum quippe est improbi- C tate, atque imprudentia denudari.

CII. — *Eidem.*

« Deus, Deus meus, intende mihi, ut quid dereliquisti me [21]? » **44** ex persona Christi psalmo vicesimo primo dicitur. Sed non ipse derelictus est vel a Patre, vel a sua deitate, ut Ariani, Eunomianique existimant, tanquam ii qui passionem metuunt, ideoque eam a patiente retrahunt. Quis enim Servatorem, aut primum in mundo nasci, aut in crucem ascendere coegit? Neque enim invitus, sed volens ac libens multa cum alacritate in crucem progressus est : ante enim multos dies discipulis dicebat : « Ecce ascendimus Hierosolyma, et Filius hominis tradetur ad illudendum, et crucifigendum, » et cætera [22]. Sed in seipso rem nostram confingit : namque homo fa- D ctus, modis omnibus sermonem pro hominibus habet, et homo factus non amisit ut Deus sit, et omnium Dominus. Quæ adnotanda sunt. Quando igitur, ut Apostolus ait [23], formam servi induit omnium Dominus, in seipso rem nostram efformat, tanquam orator nullo modo seductus, sed patronus, et advocatus, causam dicens pro tyrannide oppresso, ad provinciæ præfectum : Afflicti sumus, depressi sumus, direpti sumus, justissime judicum. Pro nobis itaque Christus ait : « Deus, Deus meus, intende mihi. » Deus equidem omnium Pater cum Filio in creatione omnium ; Deus vero Filii Pater dicitur secundum incarnationis myste-

[16] Hebr. v, 14. [17] Num. xi, 18. [18] Gen. ix, 20 seqq. [19] Psal. xxii, 5. [20] Gen. ix, 21. [21] Psal. xxi, 1. [22] Matth. xx, 18. [23] Philipp. ii, 7.

rium. In se ipso itaque, ut supra dixi, rem nostram A Christus effingit. Namque nos primum eramus derelicti, nunc accepti et servati nulli passioni obnoxii Christi passione. Quemadmodum et insipientiam nostram, et lapsus sibi asciscens, hæc per psalmum enuntiat · manifestum enim est psalmum vicesimum **45** primum ad Christum referri. Ejusdem speculationis est, eumdem, ex quibus passus est, obedientiam didicisse, ut ait Apostolus [24]; clamor etiam, et lacrymæ, et preces, et exauditio, et reverentia, quæ velut alienæ fabulæ actor aliena persona sumpta refert, et pro nobis mire intexit. Ut enim verbum neque subjiciebatur, neque non audiebatur: hæc enim propria sunt eorum, qui alieno dominio premuntur, et secundas partes habent; B illud quidem sanioris hominum mentis, hoc vero eorum, qui digni punitione sunt. Porro ut forma servi seipsum una cum conservis et servis demittit, et quod aliorum est, in se efformat, totum me in seipso ferens cum meis, ut in seipso sicut ceram ignis, aut terræ vaporem sol, quod pejus est, absumat, ipseque eorum, quæ illius sunt, particeps propter commistionem fiam. Propterea opere ipso obedientiam honestat, illiusque passione ipsa experimentum capit. Neque enim satis est propositum, quemadmodum neque nobis, nisi per opera gradiamur. Opus enim est propositi commonstratio.

CIII. — EUTHIO PROVINCIALI.

Qui te mœror invasit; gaudium ingens tibi desponsat, imo et erratis tuis abundantem remissio- C nem conciliat.

CIV. — CAPITONI DIACONO.

Dicit Jeremias propheta ex persona Dei delictis sauciæ et lepra obsitæ animæ: « Ecce ego illi cicatrices obduco, apportoque remedium, et medicabo eam, et manifestabo ipsis pacem, **46** et fidem, et non recordabor amplius peccatorum, quæ peccaverunt mihi [25]. » Illud autem, *cicatrices obducam*, satis percommode applicabitur lepræ, in Levitico descriptæ [26]. Quibus vero Deus cicatrices obducit, et quibus medetur, iis et cogitationum pacem, et fidem nulli hæsitationi obnoxiam, sed firmam, ac stabilem manifestat. Quibus itaque cicatrices obductæ sunt, ii, ut manifestum est, perfecte anima purgati, donum impassibilitatis re- D portant.

CV. — *Eidem.*

Etiam per vim, mente tibi diligendi sunt, qui in invidentia hominum, et odio sunt.

CVI. — *Eidem.*

Invidentia serpentum instar, et amaritudine, odii tinctus es: sed habes lignum pretiosam Domini crucem, quæ dummodo velis, amaram morum tuorum aquam in dulcem vertere potest. Nam et magnus Moyses [27] lignum immergens in amarissimam Mara aquam, subito dulcem, et perplacidam effecit.

Υἱῷ ἐν τῷ κτίσαι τὰ πάντα, Θεὸς δὲ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ λέγεται, κατὰ τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν. Ὥσπερ τοίνυν προείρηκα, ἐν ἑαυτῷ ὁ Χριστὸς τυποῖ τὸ ἡμέτερον. Ἡμεῖς γάρ ἐσμεν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι πρώην, νῦν δὲ προσειλημμένοι, καὶ σεσωσμένοι τοῖς τοῦ ἀπαθοῦς Χριστοῦ πάθεσιν. Ὥσπερ καὶ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν, καὶ τὸ πλημμελὲς οἰκειούμενος ταῦτα διὰ τοῦ ψαλμοῦ φησι· ἐπειδὴ πρόδηλος εἰς Χριστὸν ὁ εἰκοστὸς πρῶτος ψαλμὸς ἀναφέρεται. Τῆς δὲ αὐτῆς ἔχεται θεωρίας καὶ τὸ μαθεῖν αὐτὸν τὴν ὑπακοὴν ἐξ ὧν ἔπαθεν, ὥσπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἥ τε κραυγὴ, καὶ τὰ δάκρυα, καὶ τὸ ἱκετεῦσαι, καὶ τὸ εἰσακουσθῆναι, καὶ τὸ εὐλαβὲς, ἅπερ δραματουργεῖται, καὶ πλέκεται θαυμασίως ὑπὲρ ἡμῶν. Ὡς μὲν γὰρ λόγος, οὔτε ὑπήκοος ἦν, οὔτε ἀνήκοος· τῶν γὰρ ὑπὸ χεῖρα ταῦτα καὶ τῶν δευτέρων, τὸ μὲν τῶν εὐγνωμονεστέρων, τὸ δὲ τῶν ἀξίων κολάσεως. Ὡς δὲ δούλου μορφὴ, συγκαταβαίνει τοῖς ὁμοδούλοις, καὶ δούλοις, καὶ μορφοῦται τὸ ἀλλότριον, ὅλον ἐν ἑαυτῷ ἐμὲ φέρων μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα ἐν ἑαυτῷ δαπανήσῃ τὸ χεῖρον, ὡς κηρὸν πῦρ, ἢ ὡς ἀτμίδα γῆς ἥλιος, κἀγὼ μεταλάβω τῶν ἐκείνου διὰ τὴν σύγκρασιν. Διὰ τοῦτο ἔργῳ τιμᾷ τὴν ὑπακοὴν, καὶ πειρᾶται ταύτης ἐκ τοῦ παθεῖν. Οὐ γὰρ ἱκανὸν ἡ διάθεσις, ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν, εἰ μὴ διὰ τῶν πραγμάτων χωρήσωμεν. Ἔργον γὰρ ἀπόδειξις διαθέσεως.

ΡΓ'. — ΕΥΘΙῼ ΕΠΑΡΧΙΚῼ.

Ἡ συμβᾶσά σοι λύπη χαρὰν μεγάλην μνηστεύεται, ἀλλὰ καὶ ἄφεσιν ἱκανὴν προξενεῖ τῶν διεπταισμένων σοι.

ΡΔ'. — ΚΑΠΙΤΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Φησὶν Ἱερεμίας ὁ προφήτης ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ταῖς ἁμαρτίαις τραυματωθεῖσαν καὶ λεπρωθεῖσαν ψυχήν· « Ἰδοὺ ἐγὼ ἀνάγω συνούλωσιν αὐτῇ, καὶ ἴαμα, καὶ ἰατρεύσω αὐτὴν, καὶ φανερώσω αὐτοῖς εἰρήνην, καὶ πίστιν, καὶ οὐ μὴ μνησθῶ τῶν ἁμαρτιῶν, ὧν ἥμαρτόν μοι. » Τὸ, *ἰδοὺ νῦν ἀνάγω συνούλωσιν*, χρήσιμόν ἐστι παραληφθῆναι εἰς τὴν λέπραν ἐν τῷ Λευϊτικῷ γεγραμμένην. Οἷς δὲ ὁ Θεὸς τὴν συνούλωσιν ἀνάγει, καὶ οὓς ἰατρεύει, τούτοις καὶ τὴν εἰρήνην τῆς διανοίας, καὶ τὴν πίστιν τὴν ἀδίστακτον καὶ στερεμνίαν φανεροῖ. Οἱ τοίνυν συνουλωθέντες, δῆλον ὅτι τὸ τέλεον καθαρθέντες τὴν ψυχὴν, τὸ χάρισμα τῆς ἀπαθείας κομίζονται.

ΡΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Χρή σε βιάζεσθαι καὶ φιλεῖν κατὰ τὴν διάνοιαν τοὺς φθονουμένους ἀνθρώπους.

ΡϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐβάφης τὸν λογισμὸν τῷ ὀφιώδει φθόνῳ τῇ τε πικρίᾳ τῆς βασκανίας· ἀλλ' ἔχεις ξύλον τίμιον τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, ἐὰν θελήσῃς, δυνάμενον γλυκᾶναι τὸ πικρὸν ὕδωρ τοῦ ἤθους σου. Καὶ γὰρ ὁ μέγας Μωσῆς ξύλον ἐμβαλὼν εἰς τὸ πικρότατον ὕδωρ τῆς Μεῤῥᾶς, γλυκὺ εὐθέως καὶ προσηνὲς λίαν τοῦτο ἀπειργάσατο.

[24] Hebr. v, 8. [25] Jerem. xxxiii, 6-8. [26] Levit. xiii, 14. [27] Exod. xv, 25.

PZ'. — ΖΩΣΙΜΙΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ. A

« Ἡμεῖς δὲ, φησὶν ὁ ἅγιος Μωϋσῆς, οὐκ οἴδαμεν τί θύσωμεν Κυρίῳ, ἕως τοῦ πορευθῆναι ἡμᾶς ὁδὸν ἡμερῶν τριῶν εἰς τὴν ἔρημον. » Παρ' ἡμῖν θυσία ἡ προσευχὴ νοεῖται, ἔρημος δὲ κατάστασίς τίς ἐστιν ἐστερημένη παθῶν ἀλόγων, ὅπερ τελειότητα ὁριζόμεθα εἶναι. Τοιοῦτον ἂν εἴη, φησὶν, ὑπὲρ ὑμῶν, ὁ Ἀπόστολος· τὸ γὰρ, Τί προσευξώμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν μέχρι καταστάσεως τῆς ἀπαθοῦς τε καὶ καθαρᾶς. Οὐ γὰρ πάντως καὶ τότε τοιαύτας εὐχὰς, ἢ ἐννοίας ἕξομεν, οἵας νῦν διοχλούμενοι ὑπὸ τῶν ἐναντίων.

PH'. — ΦΛΑΒΙΑΝΩ.

Ἔοικε τὸ ἡγεμονικὸν τῶν ἁγίων πυξίῳ τινὶ, ἢ δέλτῳ, ἐν ᾧ καταγράφει ὁ Θεὸς ἅπερ λεχθῆναι δέον B τῷ λαῷ αὐτοῦ. Εἴρηται γοῦν τῷ προφήτῃ Ἀββακούμ· « Γράψον ὅρασιν ἐπὶ πυξίου. » Τῇ γὰρ ἑαυτοῦ διανοίᾳ ἐγκύπτων ὁ ἅγιος, καὶ εἰς αὐτὸν ὁρῶν, καὶ ὅλως εἴσω συνεστραμμένος, οἱονεὶ ἐντυγχάνει τοῖς καταγραφεῖσιν ὑπὸ Θεοῦ ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν, καὶ οὕτως ἐπαγγέλλει τῷ λαῷ.

PΘ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ ΣΑΜΑΡΙΤΗ.

Ἡ ἐπιστολή σου τοιοῦτον ἔχει τύπον· Εἰ μὲν ὁ εἰς τὴν γῆν σπαρεὶς σῖτος μὴ διεσήπετο, εἶχεν ἐλπίδα ἀναστάσεως τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Εἰ δὲ ὁ σῖτος, ἤτοι παντοῖον γένημα καταβληθὲν εἰς τὴν γῆν σήπεται, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἰς τέφραν καὶ κόνιν κεχώρηκεν, τί μοι κατεπαγγέλλῃ ἀνάστασιν ἔσεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων; Ἐγὼ δέ φημι πρὸς C ταῦτα· Ἀνάγνωθί μοι τὴν ἀρχὴν τῆς Γενέσεως· « Καὶ ἔλαβεν ὁ Θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον. » Τί τοίνυν διαλλάττει ὁ ἐκ τῆς γῆς χοῦς τῆς τέφρας καὶ κόνεως; Ὥσπερ τοίνυν ἐν ἀρχῇ ἐκ γῆς χοὸς κατεσκευάσθη τὸ σῶμα, καὶ ἐνεπνεύσθη ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἐστάθη ἄνθρωπος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· οὕτως πάλιν ἐκ χοὸς καὶ ἐκ τέφρας ἐπὶ τῆς συντελείας τοῦ παρόντος αἰῶνος, τῇ προστάξει καὶ δυνάμει τοῦ Θεοῦ, ἐξαναστήσεται τὰ ἀνθρώπινα σώματα τὰς ἰδίας ἀπολαβόντα ψυχὰς, καὶ ἐπὶ τοὺς οἰκείους στήσονται πόδας, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ πάντα θαυμαστὰ ἐργαζομένου Δημιουργοῦ τῶν ὅλων.

PI'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὥσπερ τῷ μεγάλῳ Ἀβραὰμ ἡ πίστις λελόγισται D εἰς δικαιοσύνην, οὕτω καὶ σοὶ πιστεύοντι εἰς νεκρῶν ἀνάστασιν, εἴπερ καὶ πιστεύσειας, δικαιοσύνη παρὰ τῷ Θεῷ μεγάλη λογισθήσεται.

PIA'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Γεγράφηκας, ὅτι Τὸν κόκκον τοῦ σίτου ἀλέσω, καὶ ποιήσω ἄλευρον. Κἂν μυριάκις σπείρω αὐτὸν εἰς τὴν γῆν, οὐκ ἔτι ζωογονεῖται, ἀλλ' οὐδ' ἐξανίσταται, οὐ μὴ βλαστήσει ποτὲ, οὐ μὴ καρποφορήσει· οὕτω δὴ καὶ τὸ σῶμα σποδιὰ καὶ κόνις γενόμενον, οὐκ ἂν δύναιτο ἔτι ἐξαναστῆναι, ἢ ζῆσαι παντάπασιν. Ἀλλ' ἐγώ σοι πάλιν καὶ νῦν τὰ αὐτὰ προσαγάγοιμι σὺν πραότητι ῥήματα, ἅπερ καὶ πάλαι ἐπέσταλκα, ὅτι

CVII. — SOSIMIANO MONACHO.

« Nos vero, ait sanctus Moyses, nescimus quid Domino sacrificabimus, quousque ambulabimus viam trium dierum in eremum [28]. » Apud nos sacrificium oratio est; desertus conditio quædam brutis affectibus spoliata, quam perfectionem esse definimus. Tale quidpiam erit de nobis, ait Apostolus [29]; illud enim : Quid, **47** uti addecet, orandum sit, haud novimus usque ad constitutionem nullis affectibus, nullis sordibus obnoxiam; neque enim tunc easdem omnino orationes, aut cogitationes habebimus, quales nunc habemus ab adversariis interturbati.

CVIII. — FLAVIANO.

Præcipua sanctorum animæ pars pugillari, sive libro, in quo Deus populo suo edicenda inscribit, assimilatur. Quare prophetæ Habacuc dicitur : « Scribe visionem in tabella [30-19]; » namque in propriam mentem sanctus introspiciens, et in semetipsum oculos figens, totusque in internas partes conversus, scripta a Deo in sua mente comperit, sicque enuntiat populo.

CIX. — APHTHONIO SAMARITÆ.

Litteræ tuæ hunc in modum efformantur : si in terra granum projectum, non putresceret, spem sane resurrectionis aliquam corpus haberet humanum: Quod si frumentum, et quodcunque aliud germen in terram immissum putrescit, et corpus hominum in cinerem, ac pulverem fatiscit: quid mihi omni asseveratione humanorum corporum resurrectionem futuram affirmas? Ad hæc ipse respondeo. Percurre Genesis initium : « Et accepit Deus pulverem e terra, et formavit hominem [30]. » Quæ ergo differentia est inter pulverem ex terra, et cinerem, et pulverem? Quemadmodum itaque ex humo terræ principio corpus constructum est, et spiritum ex Deo accepit, stetitque homo pedibus suis, sic rursus ex terra et cinere **48** in præsentis sæculi fine, imperio ac facultate divina corpora humana resurgent, proprias reassumentia animas, et propriis stabunt pedibus in gloriam, et laudem illius, qui omnia mira operatur, omnium Creatoris.

CX. — *Eidem.*

Quemadmodum magno Abrahæ fides reputata fuit in justitiam [31], ita et tibi defunctorum resurrectioni fidem adhibenti : si modo unquam fidem adhibueris, justitia apud Deum ingens reputabitur.

CXI. — *Eidem.*

Scripsisti : Granum frumenti molam, et in farinam redigam. Id licet millies in terram seminaverim, non amplius reviviscit, imo nec resurget, nec unquam surculos emittet, neque fructus afferet; pari ratione et corpus cinis, ac pulvis factum, non poterit resurgere, neque ullatenus vitam vivere. At ipse, quem alias tibi miseram sermonem, eumdem nunc cum placiditate repetam. Quemadmodum

[28] Exod. v, 3. [29] Rom. viii, 26. [30-19] Habac. ii, 3. [30] Gen. ii, 7. [31] Gen, xv, 6; Rom iv, 3.

primum ex terra homo potentia, et arte sapientissimi, ac omnipotentis Domini substitit : ita et in fine præsentis sæculi ex cinere corrupti corporis resurrectio fiet, et resurget homo, vita animoque præditus pristina corruptione abjecta, et divina incorruptibilitate comparata.

CXII. — *Eidem.*

Dixisti humanorum corporum cineres huc atque illuc dissipatos a ventis, et veluti **49** ventilabro jactatos : et quid erit ultra? Sed perpendas velim, undenam terra producta est, unde ignis, et aer, et aqua substitit? Sane omnino ex te sciscitanti, nugamenta gentium longe abigens, et pseudophilosophorum ineptias exsecratus respondebis : ex eo quod non erat, in id quod est, elementa a Deo producta fuisse. Ipse etiam edico tibi : quemadmodum ex iis quæ non erant, ad id quod sunt, omnia nutu solo divinæ voluntatis substitere; ita ex eo cinere, qui a te deperditus esse existimatur, humanorum corporum resurrectio erit.

CXIII. — *Eidem.*

Omnipotens Deus, qui exsiccatum, et sine cortice baculum Moysis miro quodam modo in animal animatum, repensque immutavit [22]; draco siquidem erat terribilis, et Moyses in fugam se dedit miraculo perterritus : et qui Aaronis baculum siccum, et ipsum multum ante tempus, absque terra, et radicibus, et pluviis, et aeris temperie, vel sola voluntate una nocte germen emittere, et folia gratiosissima, et fructum pulcherrimum, effecit [23]; omnia namque Deo omnipotenti, cui omnia obediunt, possibilia sunt : ipse ictu oculi tempore debito corpora humana resurgere faciet, sua gratia pullulantia, et in tantum decora, ut divino splendore inanimati solis radios quam maxime superent. Tibique persuadeat verus Dei servus, qui ex Sina monte luciferi instar descendit, et splendoribus corporis gloriosus, ut per id, quod apparebat, futuram ex alto gratiam hominibus præmonstraret.

50 CXIV. — GAINAE COPIARUM DUCTORI.

Rursus magnus copiarum ductor per litteras ad nos venit arma cerea objiciens, non quæ ex seipso possideat, sed aliunde opprobriose suscipiens. Ecce enim, ait, divinus Apostolus Jesu demissionem edixit : ad eos etenim, qui ex Hebræis crediderant, scribit : « Semper vivit Jesus Filius Dei ad interpellandum pro nobis [24]. » Verumtamen noscant qui tibi hæc ad scribendum suggerunt, Servatoris beatissimam, et decantatissimam dispositionem, pro nobis interpellationem esse, nuncuparique a deiferis, et diviniloquis hominibus.

CXV. — *Eidem.*

Interpellare, non ut multorum consuetudo, et

A ὥσπερ τὴν ἀρχὴν ἐκ χοὸς ἄνθρωπος ἀνεδείχθη τῇ δυνάμει καὶ τῇ τέχνῃ τοῦ πανσόφου καὶ πάντα ἰσχύοντος Κυρίου, οὕτω καὶ ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐκ τῆς σποδιᾶς γενήσεται ἡ ἀνάστασις τοῦ ἐφθαρμένου σώματος, καὶ ἐξαναστήσεται ὁ ἄνθρωπος ζωοποιηθείς τε καὶ ψυχωθείς, τὴν μὲν προλαβοῦσαν φθορὰν ἀποτιναξάμενος, ἐπενδυσάμενος δὲ τὴν θείαν ἀφθαρσίαν.

ΡΙΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἴρηκας, τὴν σποδιὰν τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ὑπὸ τῶν ἀνέμων πανταχῇ διασκορπισθῆναί τε καὶ λικμηθῆναι, καὶ τί λοιπόν; Ἀλλ' ἐννόησόν μοι, πόθεν ἡ γῆ κατεσκευάσθη, πόθεν πῦρ, καὶ ἀὴρ, καὶ ὕδωρ ὑφέστηκεν; Πάντως ἐρεῖς τῷ ἐπερωτῶντί σε τῶν Ἑλληνικῶν πόῤῥω φεύγων παραφλυαρημάτων, καὶ B ἀποπτύων τοὺς λήρους τῶν ψευδοφιλοσόφων, πάντως ἐρεῖς, ὅτι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὰ στοιχεῖα παρήχθη. Κἀγὼ τοίνυν φημί σοι, ὅτι καθάπερ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα ὑφέστηκε τῇ ῥοπῇ μόνῃ τοῦ θείου βουλήματος, οὕτως ἐκ τῆς τέφρας ἐκείνης τῆς παρὰ σοὶ νομιζομένης ἀπόλλυσθαι, ἡ ἀνάστασις ἔσται τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων.

ΡΙΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ παντοδύναμος Θεὸς, ὁ τὴν ῥάβδον Μωϋσέως ἐξηραμένην καὶ ἄφλοιον παραδόξως μεταβαλὼν εἰς ζῶον ἔμψυχόν τε καὶ ἕρπον (δράκων γὰρ ἦν φοβερὸς, καὶ φεύγει Μωϋσῆς τὸ θαῦμα καταπλαγείς), καὶ ὁ τὴν τοῦ Ἀαρὼν ῥάβδον ξηρὰν πολυχρόνιον ὑπάρχουσαν δίχα γῆς, καὶ ῥίζης, καὶ ὄμβρων, καὶ εὐκρασίας C ἀέρων, τῇ θελήσει καὶ μόνῃ διὰ μιᾶς νυκτὸς ἐκβλαστῆσαι ποιήσας, φύλλα τε χαριέστατα, καὶ καρπὸν ὡραιότατον (πάντα γὰρ δυνατὰ Θεῷ παντοκράτορι καὶ πάντα ἰσχύοντι)· αὐτὸς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἐξαναστήσει καιρῷ τῷ προσήκοντι τὰ ἀνθρώπεια σώματα, θάλλοντα τῇ ἑαυτοῦ χάριτι, καὶ ἀγλαϊζόμενα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὑπερνικῆσαι τῇ θείᾳ λαμπρότητι τὰς αὐγὰς τοῦ ἀψύχου ἡλίου. Καὶ πειθέτω σε Μωϋσῆς ὁ γνήσιος θεράπων τοῦ κρείττονος, φωσφόρος κατελθὼν ἐκ τοῦ Σιναίου ὄρους, καὶ τὸν χρῶτα δεδοξασμένος ταῖς λαμπηδόσιν, ὅπως διὰ τοῦ φαινομένου προδείξῃ τὴν μέλλουσαν χάριν ὑψόθεν ἀνθρώποις παρέχεσθαι.

ΡΙΔ'. — ΓΑΙΝᾼ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤῌ.

Πάλιν ἡμῖν ἧκεν ὁ μέγας στρατηλάτης διὰ γραμ- D μάτων τὰ κήρινα προβαλλόμενος ὅπλα, οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ κτησάμενος ταῦτα, ἀλλ' ἑτέρωθεν ψεκτῶς πορισάμενος. Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ὁ θεῖος Ἀπόστολος τὴν ὑπόβασιν τοῦ Ἰησοῦ ἐξεφώνησεν· γράφει γὰρ τοῖς ἐξ Ἑβραίων πεπιστευκόσιν, ὅτι « Πάντοτε ζῇ Ἰησοῦς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ ἡμῶν. » Ἀλλὰ γινωσκέτωσαν οἱ ὑποβάλλοντές σοι τοιαῦτα ἐπιστέλλειν, ὅτιπερ ἡ τοῦ Σωτῆρος μακαριωτάτη καὶ πολυύμνητος οἰκονομία, ἐντυχία ὑπὲρ ἡμῶν ὑπάρχει, προσηγόρευταί τε καὶ καλεῖται παρὰ τοῖς θεοφόροις καὶ θεηγόροις ἀνδράσιν.

ΡΙΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ ἐντυγχάνειν, οὐχ ὥσπερ ἡ τῶν πολλῶν συν-

[22] Exod. IV, 3. [23] Num. XVII, 8. [24] Hebr. VII, 25.

ἤθεια, καὶ τὸ ζητεῖν ἐκδίκησιν, ἔχει (τοῦτο γάρ πως καὶ ταπεινότητος), ἀλλὰ τὸ πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν τῷ λόγῳ τῆς μεσιτείας, καθάπερ καὶ τὸ Πνεῦμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐντυγχάνειν λέγεται. « Εἷς γὰρ Θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς ὁ Χριστός. » Πρεσβεύειν γὰρ λέγεται ἔτι καὶ νῦν ὡς ἄνθρωπος ὑπὲρ τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ὅτι μετὰ τοῦ σώματός ἐστιν, οὗπερ προσέλαβεν, ἕως ἂν ἐμὲ ποιήσῃ θεὸν τῇ δυνάμει τῆς ἐνανθρωπήσεως, κἂν μηκέτι κατὰ σάρκα γινώσκεται, τὰ σαρκικὰ λέγω πάθη, καὶ χωρὶς τῆς ἁμαρτίας ἡμέτερα. Οὕτω δὲ καὶ παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα Ἰησοῦν, οὐχ ὡς ὑπὲρ ἡμῶν προκυλινδούμενον τοῦ Πατρὸς, καὶ προσπίπτοντα δουλικῶς, ἄπαγε τὴν δούλην ὄντως ὑπόνοιαν, καὶ ἀνάξιαν. Οὔτε γὰρ τοῦ Πατρὸς τοῦτο ἐπιζητεῖν, οὔτε τοῦ Υἱοῦ πάσχειν, ἢ ὡς περὶ Θεοῦ διανοεῖσθαι δίκαιον. Ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς πέπονθεν ὡς ἄνθρωπος, πείθει καρτερεῖν ὡς Λόγος καὶ παραινέτης. Τοῦτο γὰρ δεῖ σε νοεῖν τὴν παράκλησιν.

A postulare ultionem, exponi debet; hoc namque quodammodo demissionis fuerit: sed pro nobis, ut mediator est, legationem obire, sive preces effundere; quemadmodum et Spiritus pro nobis interpellare dicitur [25]. « Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Jesus Christus [26]. » Orare siquidem ad hæc usque tempora pro mea salute dicitur ut homo, quod cum corpore est, quod assumpsit, donec me Deum incarnationis potentia faciat, licet nondum secundum carnem agnoscatur, carneos, inquam, nostrosque, uno excepto peccato, affectus. Et hac ratione intercessorem apud Patrem, Jesum, non qui pro nobis ante Patrem volutetur, ac servorum more procumbat, abjice hanc vere servam et indignam cogitationem: B **51** neque enim id Patris est petere, neque Filii tolerare: vel de eo tanquam de Deo ista sentire debemus. At Jesus passus est ut homo, ut Verbum et hortator tolerantiam suadet. Et sic intercessio intelligenda est.

ΡΙϚʹ. — Τῷ αὐτῷ.

Ἀναμνήσθητί μοι τῶν τοῦ Σωτῆρος ῥημάτων λέγοντος, « Πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμά ἐστιν· » καί· « Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· » καὶ, Σοὶ, Πέτρε, δίδωμι αὐθεντικῶς τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, διότι οὐχὶ δοῦλον, οὐδὲ ὑπουργὸν, ἢ λειτουργὸν, οὐδὲ μὴν ὑποχείριον, ἢ ἀλλόφυλον τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας με κέκληκας, ἀλλὰ γνήσιον Υἱὸν ὑπάρχειν με τοῦ ζῶντος Θεοῦ ὡμολόγησας ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ οὐρανίου Πατρός. Καὶ πάλιν ὁ εὐαγγελιστὴς εἴρηκεν, ὅτι Διὰ τοῦτο οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Ἰησοῦν ἐδίωκον· οὐ μόνον καθ' ὅ τι τὸ Σάββατον ἔλυεν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἑαυτὸν ἀπεδείκνυεν γνήσιον Υἱὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἴσον κατὰ πάντα τῷ οὐρανίῳ Πατρί.

CXVI. — Eidem.

Recordare sodes verborum Servatoris dicentis: « Omnia quæ habet Pater, mea sunt [27]; » et: « Qui vidit me, vidit et Patrem [28]; » et: Tibi, Petre, do auctoritate mea claves regni cœlorum: propterea quod non servum, neque auxiliarium, neque ministrum, multo minus imperio subjacentem, vel a paterna substantia alienum me compellasti, sed verum Filium esse me vivi Dei ex revela- C tione cœlestis Patris fassus es [29]. Rursusque evangelista dixit: Propterea Judæi Jesum persequebantur, non tantum quod Sabbatum solvebat, sed etiam quod semetipsum ostendebat verum Filium esse Dei, et similem in omnibus cœlesti Patri [30].

ΡΙΖʹ. — ΕΥΑΝΔΡΕΙῼ.

Καταγελᾷν σου πολλοὺς τῶν ὀρθοδόξων παρασκευάζεις, μυστήρια τὰ μυθάρια καλῶν. Πλὴν καὶ πᾶσα αἵρεσις ἔξω τῆς Χριστοῦ βαίνουσα Ἐκκλησίας, μυστήρια ὀνομάζει τὰ παραφρονήματα. Οὕτω καὶ Μανιχαῖοι μυστήρια καὶ θησαυρῶν ἀγαθῶν ἀποκαλοῦσι τὰ βιβλία τῆς δυσσεβείας, καὶ τῆς παρανομίας· ἤδη γὰρ ἐνεργεῖται τὸ μυστήριον τῆς ἀπωλείας.

CXVII. — EVANDRIO.

Plerosque recte sentientes tibi illudere facis, fabellas mysteria nuncupans. Omnis nihilominus secta extra Dei Ecclesiam aberrans ineptias suas mysteria vocat. Pari ratione Manichæi mysteria et thesaurum bonum impietatis suæ, ac improbitatis libros appellant: namque jam opere perficitur perditionis mysterium [31].

D

ΡΙΗʹ. ΕΠΙΓΟΝῼ ΚΟΥΡΣΟΡΙ.

Ἐπειδὴ τοὺς θείους λόγους ὁ ἅγιος Μωϋσῆς τῇ ἀσαφείᾳ ἐκάλυψεν, ἵνα μὴ νομίσωσιν αὐτὰ οἱ τὸ τηνικαῦτα, καὶ οἱ νῦν καὶ μετὰ ταῦτα μωροὶ, καὶ ἀσύνετοι τῶν Ἑβραίων, ὡς αὐτοὺς μεμαρτύρηκε λέγων ἐν τῇ μεγάλῃ ᾠδῇ· « Οὗτος λαὸς μωρὸς, καὶ οὐχὶ σοφὸς, γενεὰ ἐξεστραμμένη ἐστὶν, υἱοὶ μὴ ἔχοντες πίστιν ἐν ἑαυτοῖς, πειράζουσι καὶ παραπικραίνουσι τὸν Κύριον· » διὰ τοῦτο κάλυμμα ἐπετίθει τῷ οἰκείῳ

52 CXVIII. — EPIGONO CURSORI.

Quando divinos sermones sanctus Moyses obscure extulit, ne eos qui tum erant, et nunc vivunt, et postmodum futuri sunt, stulti, ineptique Hebræi intelligerent, ut ipse testimonio suo in magno cantico comprobavit: « Hic populus nec mente, nec consilio præditus, generatio distorta est: filii non habentes fidem in semetipsis, tentant, et exasperant Dominum [32]; » propterea velamen apponebat pro-

[25] Rom. VIII, 26. [26] I Tim. II, 5. [27] Joan. XVI, 15. [28] Joan. XIV, 9. [29] Matth. XVI, 18. [30] Joan. V, 18. [31] II Thes. II, 7. [32] Deut. XXXII, 5.

(2) Hunc librum *Thesaurum* vocat Epiphanius hæresi 66, n. 13, ubi μικρὸν θησαυρὸν commemorat. Θησαυρὸν etiam appellant Socrates lib. I, cap. 22, et Suidas in voce Μάνης. *Thesaurum* Hieronymum *contra Vigilantium* et ad Isa. cap. LXIV. COTELERIUS, *Mon. E. G.* I, 618. C.

priæ prælucenti faciei; et hac ratione prudentes A et qui sapientia Ægyptios æmulabantur, alloquebatur.

CXIX. — *Eidem.*

Faciem Moysis lumen esse Pentateuchi existima[33], velamen beatorum sermonum obscuritatem, et quod parabolis, aut symbolis, sive etiam ænigmatibus exprimitur. Et sanctus Moyses super puteo [34], ex quo omnes bibere, nonnulla per modum parabolæ refert; postmodum addit: « Propterea dicent, qui captiose et perplexe argutantur hæc et hæc [35].

CXX. — *Eidem.*

Si cum lacrymis ad Christum convertatur Hebræus, infantem agens secundum puerum, Ismael dictum, oculorum mentis, Agar nuncupatæ velamen abstrahit, propeque invenit aquam vivam di- B vinæ Scripturæ, uti addecet expositam, potui accommodatam, atque pellucidam, et ab infidelitate mortis liberantem [36].

53 CXXI. — *Eidem.*

Quousque Hebræi fidem beatæ Saræ non possidebunt, servæ Agar nomen eorum menti appingendum est [37].

CXXII. — *Eidem.*

Multa speculatione, et intelligentia Mosaica scripta, necnon profunda perquisitione indigere persuadeat te mystica compellatio putei visionis [38].

CXXIII. — *Eidem.*

Ne patiaris in his, quæ te opprimunt, infortu- C niis spem bonam abjicere, neque divinæ exspectationis cornu relaxes. Facile enim Deo est, modo voluerit, tristia in læta amœnaque convertere.

CXXIV. — BENJAMINO HEBRÆO.

Ais te in multis Jesum celebrare, sed quod Sabbatum ille neglexerit, dissolveritque, iniquissimo animo ferre. Verumtamen hominem in omne tempus parvulum esse non decet. Namque cum quis ad virilem ætatem perveniens, non æquo animo ferret, si lacte potatur; et qui ad philosophicas disciplinas gradum fecit, non facile sustinebit adhuc in alphabeti ordine perdurare. Igitur ante cœlestis sapientiæ in homines adventum, optima erat Sabbati observatio, et utilis; at D nunc post Christi adventum accommoda non est. Supra enim et dies et tempora, et mundum universum Christianus sapiet.

54 CXXV. — *Eidem.*

Ne permirum tibi accidat, Deum antiquitus Sabbati observationem præcepisse [39], et nunc similem observationem rejicere. Vides enim veteres recentesque imperatorum terrenorum constitutiones antea rem hanc decrevisse, postmodum alio atque alio tempore legem antea latam dissolvere.

ἀπαστράπτοντι προσώπῳ, καὶ οὕτως διελέγετο τοῖς νοητοῖς καὶ Αἰγυπτιάζουσι τῇ φρονήσει.

ΡΙΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πρόσωπον Μωϋσέως νόησον εἶναι τὸ φῶς τῆς Πεντατεύχου, κάλυμμα δὲ τὸ ἀσαφὲς τῶν μακαρίων λόγων, καὶ τὸ παραβολικὸν, ἢ συμβολικὸν, καὶ τὸ αἰνιγματῶδες. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Μωϋσῆς ἐπὶ του φρέατος, ὅθεν πάντες πεπώκασι, παραβολικῶς τινα· καὶ ἑξῆς ἐπιφέρει· Διὰ τοῦτο ἐροῦσιν οἱ αἰνιγματισταὶ τάδε καὶ τάδε.

ΡΚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐὰν μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν Χριστὸν ἐπιστρέψει ὁ Ἑβραῖος νηπιάζων κατὰ τὸ βρέφος τὸ λεγόμενον Ἰσμαὴλ, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας τῆς καλουμένης Ἄγαρ, καὶ ἐγγύθεν εὑρίσκει τὸ ζῶν ὕδωρ τῆς θείας Γραφῆς δεόντως ἑρμηνευθὲν, πότιμόν τε καὶ διαυγὲς, καὶ τοῦ θανάτου τῆς ἀπιστίας λυτρούμενον.

ΡΚΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μέχρις ἂν μὴ κτήσωνται δὲ οἱ Ἑβραῖοι τὴν πίστιν τῆς μακαρίας Σάῤῥας, τῆς οἰκέτιδος Ἄγαρ τὸ ὄνομα τῇ γνώμῃ αὐτῶν ἐπιφημίζειν δέον.

ΡΚΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι πολλῆς θεωρίας καὶ νοήσεως δεῖται τὸ Μωσαϊκὸν γράμμα, καὶ βαθείας ἐρεύνης, πειθέτω σε ἡ μυστικὴ προσηγορία τοῦ φρέατος τῆς ὁράσεως.

ΡΚΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ καταδέξῃ ἐν ταῖς ἐπελθούσαις συμφοραῖς παραλῦσαι τὸ εὔελπι, μηδὲ χαλάσῃς τὸ κέρας τῆς θείας προσδοκίας. Ῥᾷον γὰρ τῷ Θεῷ βουληθέντι τὰ σκυθρωπότερα ἐπὶ τὸ ἱλαρόν τε καὶ φαιδρὸν μετενέγκαι.

ΡΚΔ'. — ΒΕΝΙΑΜΙΝ ΕΒΡΑΙΩ.

Φάσκεις ἐν πολλοῖς τὸν Ἰησοῦν ἐπαινεῖν, ἐν δὲ τῷ παριδεῖν αὐτὸν καὶ λῦσαι τὸ Σάββατον, καὶ σφόδρα ἀγανακτεῖν. Ἀλλ' οὐ πάντοτε νήπιον χρὴ ὑπάρχειν τὸν ἄνθρωπον· εἰς ἄνδρα γάρ τις τελέσας, οὐκ ἔτι ἀνέξεται ποτίζεσθαι γάλακτι, καὶ ὁ πρὸς τὰ τῶν φιλοσόφων ὁρμήσας μαθήματα, οὐκ ἂν καταδέξαιτο ἀλφαβήτῳ προσκαρτερεῖν. Πρὸ τοίνυν τοῦ τὴν οὐράνιον ἐπιδημῆσαι σοφίαν τοῖς ἀνθρώποις, καλὴ ἐτύγχανεν ἡ τοῦ Σαββάτου παρατήρησις, καὶ ὠφέλιμος, νῦν δὲ, κατὰ τὴν Χριστοῦ ἐπιδημίαν, οὐκ ἔστιν ἐπιτήδειος· ἐπάνω γὰρ καὶ ἡμερῶν καὶ χρόνων, καὶ παντὸς τοῦ κόσμου φρονήσει Χριστιανός.

ΡΚΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ ξενισθῇς, πῶς πάλαι μὲν ὁ Θεὸς τὸ Σάββατον τηρεῖν διετάξατο, νῦν δὲ τὴν τοιαύτην ἀθετεῖ παρατήρησιν. Ὁρᾷς γὰρ παλαιάς τε καὶ νεαρὰς διατάξεις βασιλέων γηΐνων, πρώην μὲν τόδε τὸ πρᾶγμα θεσπισάντων, νῦν δὲ καταλυόντων τὸ προλαβὸν νομοθέτημα.

[33] Exod. xxxiv, 32-35. [34] Num. xxi, 18. [35] ibid. 27. [36] Gen. xxi, 1 seqq. [37] ibid. [38] ibid. 14. [39] Exod xx, 8.

ΡΚϚ'. Τῷ αὐτῷ.

Νόμιζε μοι τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν μητέρα τινὰ εἶναι, καὶ νῦν μὲν τῷ νηπίῳ τὸν μαστὸν ἐπιδιδοῦσαν, καὶ βοῶσαν, Καλὸν, καλὸν τοῦτό γε, εἶθ' ὕστερον πρὸς τὴν στερεὰν τροφὴν τὸν παῖδα ἐλαύνουσαν, καὶ χολῇ τὸν μαστὸν περιχρίουσαν, καὶ κράζουσαν συνεχῶς, Σαπρὸν, σαπρὸν τοῦτό γε.

ΡΚΖ'. Τῷ αὐτῷ.

Λέγεις τὸν Μωσέα εἰρηκέναι ἐν Δευτερονομίῳ, ὅτι «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ.» Προφήτην εἶπεν, οὐχὶ Θεόν. Πῶς οὖν Θεὸν εἶναι τὸν Ἰησοῦν λέγετε; Ὡς νηπίῳ σοι, ὦ Ἰουδαῖε, συψελλίζει ὁ πάνσοφος Μωϋσῆς, οὔπω τρανότατα τολμῶν σοι δεῖξαι τοῦ Χριστοῦ τὴν θεότητα. Ὅταν τοίνυν δέξῃ αὐτὸν ὡς προφήτην κατὰ τὸν Μωσέα, καὶ βασιλέα, καὶ ποιμένα πρᾶον, καὶ ἀκτήμονα, τότε αὐτὸς ὁ μέγιστος προφήτης καὶ ἔγκριτος ἀποκαλύψει σοι αὐτὸν Θεὸν ὑπάρχειν ἀληθινὸν, ἀσωμάτως, καὶ ἀχρόνως, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεννηθέντα ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Ἔχεις δὲ μαρτυροῦντας τῇ θεότητι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ οἰκονομίᾳ, πάντας τοὺς ἀοιδίμους προφήτας, οἵτινες ἐξηγηταὶ τοῦ νόμου τυγχάνουσιν.

ΡΚΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐχ ὁ τυχὼν ἐπεκρεμάσθη σοι κίνδυνος ἐν τῷ Δευτερονομίῳ, ἐὰν μὴ πιστεύσῃς τῷ Χριστῷ, καὶ προσκυνήσῃς, καὶ ὑπακούσῃς αὐτῷ, καὶ ὑποταγῇς ἐν παντὶ καθηκόντως. Φησὶ γὰρ ὁ νομοθέτης· «Ἔσται δὲ, πᾶσα ψυχὴ, ἥτις μὴ ἀκούσει τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ θείου λαοῦ.»

ΡΚΘ'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἄτοπον δρᾷν πρᾶγμα δοκεῖς μοι, ἐν τῷ μεταξὺ ὕβρεων καὶ θυμοῦ καταναγκάζειν καρποφορεῖν σοί τινας. Τοῦτο δ' οὐκ ἂν λεχθείη καρποφορία, ἀλλὰ βία, καὶ αἰσχρότης, καὶ ἀκαιρία ἐσχάτη, καὶ τραχύτερόν τι τῶν δημοσίων ἐπιταγμάτων, καὶ βαρυτάτων ἀπαιτημάτων. Ἀλλὰ παῦσαι, παρακαλῶ, τῆς ἀπρεπείας ταύτης, μᾶλλον δὲ σχόλασον ταῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ πολλῇ κατὰ ψυχὴν ἡσυχίᾳ, καὶ ὁ Θεὸς διεγείρει τοὺς ἀξίους ὄντας τῆς καλοκαγαθίας προσφέρειν σοι μεθ' ἱκεσίας πᾶσαν χρείαν. Οἱ μὲν γὰρ ἄξιοι τυγχάνουσιν τοῦ καρποφορεῖν μοναχοῖς, οἱ δὲ παντελῶς ἀνάξιοι, καὶ μακρὰν τῆς βουλῆς τοῦ Κυρίου.

ΡΛ'. — ΚΛΕΑΡΧῼ ΝΟΥΜΕΡΑΡΙῼ.

Ἐγὼ οὐκ ἂν λοιδωρήσαιμι τὸν λύκον ἁρπάζοντα, κατὰ φύσιν γὰρ ἔνεστι τῷ λύκῳ τὸ ἁρπακτικὸν, σκώπτω δ' ἄνθρωπον κεκτημένον λυκώδη παρὰ φύσιν τὴν γνώμην.

ΡΛΑ'. — ΑΥΡΗΛΙΑΝῼ.

Διὰ τοῦ Ἱερεμίου ὁ Κύριος εἴρηκεν· «Ἐπιστράφητε πρός με, καὶ οὐ μηνιῶ ὑμῖν εἰς τὸν αἰῶνα.» Ἄξια μὲν τῆς αἰωνίου ὀργῆς εἰργάσασθε πράγματα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγὼ ἐλεήμων ὑπάρχω, οὐ τῇ ὑμετέρᾳ κακίᾳ μετρῶ τὴν φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ τῇ ἐμῇ πολλῇ ἀγαθότητι. Πλὴν εἰ ἐγὼ, φησὶν, ἀγαθὸς, καὶ φιλάνθρωπος, ἀλλὰ σὺ μὴ ἐπιλανθάνου ὧν κακῶς δι-

CXXVI. — *Eidem.*

Apprehendo, quæso, animo tuo, Dei sapientiam matrem quamdam esse, nunc quidem infantulo mammas porrigentem, clamantemque : Bonum est hoc, bonum ; postea ad solidiorem cibum filium concitantem, et felle mammas inungentem, sæpiusque inclamantem : Putridum est hoc, putridum.

CXXVII. — *Eidem.*

Inculcas Moysem in Deuteronomio dictasse. « Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester ex fratribus vestris, ut me [40]. » *Prophetam* dixit, non Deum. Quomodo itaque Deum esse Jesum dicitis? Tanquam infantulo tibi, mi Judæe, una balbutit sapientissimus Moyses, non audens tibi nimis aperte divinitatem Christi exhibere. Quando igitur eum, ut Moyses inquit, tanquam prophetam excipies, et regem, et pastorem mitem, et pauperem, tunc ipse prophetarum maximus et princeps revelabit tibi se Deum esse verum, sine corpore, et ante omnia sæcula ex Deo vero genitum. Omnes vero celeberrimi prophetæ, qui legis interpretes **55** sunt, divinitati Christi, et dispositioni fidem suam exhibent.

CXXVIII. — *Eidem.*

Non contemnendum tibi periculum impendet in Deuteronomio, si Christo fidem non habueris, illique cultum, obedientiam, et subjectionem non deferas, uti convenit, in omnibus. Legislator siquidem ait: « Universa anima, quæ non obedierit prophetæ illi, exterminabitur e divino populo [41]. »

CXXIX. — ALEXANDRO MONACHO.

Absurdam rem agere mihi videris, dum inter injurias et rabiem nonnullos tibi fructum afferre cogis. Hæc non dicetur fructuum perceptio, sed vis, et dedecus, et extrema importunitas, et publicarum impositionum et gravissimarum exactionum acerbior depressio. Sed cessa, obsecro, ab hac indecentia; quinimo precibus, et multæ secundum animam quieti operam nava. et Deus excitabit eos qui digni sunt, morum probitate, cum libello supplici, quidquid tibi opus fuerit, offerre. Quidam enim digni sunt, qui monachis fructum reddant, quidam vero omnino indigni, et a nutu Dei maxime distantes.

CXXX. — CLEARCHO NUMERARIO.

Ipse quidem nunquam lupum, si subripit, conviciis onerabo; rapere etenim lupo natura insitum **56** est; sed hominem, qui lupinam mentem præter sui naturam possidet, reprehendo.

CXXXI. — AURELIANO.

Per Jeremiam Dominus dixit : « Convertimini ad me, et non irascar vobis in sæculum [42]. » Digna sane sempiterno furore facinora perpetrastis, sed cum ipse misericors sim, meam humanitatem non cum vestra improbitate, sed cum mea ingenti bonitate dimetior. Verumtamen ait : Etsi ipse bonus et humanus sum, tu tamen quæ prave cogi-

[40] Deut. XVIII, 15. [41] Deut. XVIII, 19. [42] Jerem. III, 12.

tasti, aut peregisti, ne obliviscaris. Namque illud habeto, te in Dominum Deum tuum impium fuisse, quem cum lacrymis toto vitæ tuæ curriculo exora [43].

CXXXII. — GENETHLIO.

« In camo et freno maxillas eorum, quemadmodum brutorum, Deus, constringes, qui tibi terga vertunt, » David cithara concinens clamabat [44]. Quemadmodum enim equum licet invitum freno domamus, non odio, sed ut illi cursum bene ordinatum constituamus, et inordinatum ipsius motum ordine compescamus, et indecorum atque ineptum saltum in concinnum iter transferamus: ita Deus si viderit animam pulli instar se gerentem, calcitrantem, hac et illac pererrantem ad decentius eam, etiam si nolit, traducit.

CXXXIII. — THEODOSIO.

Plerosque ipse novi egregiis facinoribus nobilitari non potuisse, sed iniquitate potius, et **57** summa improbitate, seipsos celebres ac tremendos edidisse.

CXXXIV. — SERAPIONI PRESBYTERO.

« Ubi est thesaurus tuus, inquit, ibi est et cor tuum [45]. » Qualia namque sunt studia, vaga et nullo in loco quiescentia, talis omnino fuerit, et mens, et memoria, et intellectus illius. Potius itaque ad cœlestem, et nullis furibus obnoxium thesaurum prudenter animus intendendus est.

CXXXV. — *Eidem.*

« Lucerna, ait, corporis oculus est [46]. » Superna siquidem percipiens intellectus, oculus est animæ, visum firmum ac stabilem possidens, splendoremque suum in universam rerum compositionem transmittens. Quod si tu in asperum hoc et pravum mentem crapula, cogitationibus inutilibus, et quæ ad inferiora ducunt et perditionis barathrum, flectas: quid boni intelligere, aut probi enuntiare propriis cogitationibus poterit? Quare necesse est obtenebratum et turbatum esse omnem habitum dubiis incertum, veluti in nocte et difficili bello.

CXXXVI. — *Eidem.*

Dominus decrevit: « Dicentibus mihi in die illa a me cognosci, respondebo: Non novi vos [47]; » quippe qui verbo tantum pietatem colebatis, opera prava patrabatis.

58 CXXXVII. — JOANNI MONACHO.

Dæmones variis tentationibus nostrum os occludere nituntur, ne laudemus, et cantemus, et gloriam dicamus Conditori. « Sed spem habemus, ut it castus Joannes, quod Dominus aperiet, et nullus claudere poterit [48]. »

CXXXVIII. — PHILONI ILLUSTRIO.

Cessa ultra deprimere, aut pugnis obtundere viles ac simplices; satis enim superque delicta Deus examinat, et nusquam Dei homo paupertatis despector, et pauperis intrepide injurius retributionem aufugiet.

A ενοήθης τε καὶ ἔπραξας· γνῶθι γὰρ ὅτι εἰς Κύριον τὸν Θεόν σου ἠσέβησας, καὶ δεήθητι πενθῶν διὰ παντὸς τοῦ βίου.

ΡΛΒʹ. — ΓΕΝΕΘΛΙΩ.

« Ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξει; καθάπερ κτηνῶν, ὁ Θεὸς, τῶν ἀποφευγόντων σε, » ὁ Δαυῒδ κιθαρίζων ἐβόα. Ὥσπερ γὰρ ἡμεῖς ἵππον καὶ ἄκοντα χαλινῷ δαμάζομεν, οὐ μισοῦντες, ἀλλ' εὔτακτον αὐτῷ τὸν δρόμον καθιστῶντες, καὶ τὸ ἄτακτον αὐτοῦ τῇ τάξει περιστέλλοντες, καὶ τὸ ἄκοσμον αὐτοῦ, καὶ ἀπαίδευτον πήδημα, εἰς εὔτακτον ὁδὸν μεταῤῥυθμίζοντες, οὕτως ὁ Θεὸς ἐὰν ἴδῃ ψυχὴν πωλευομένην ὧδε κἀκεῖσε, ἄγει αὐτὴν πρὸς τὸ εὐπρεπέστερον, καὶ μὴ θέλουσαν.

B ΡΛΓʹ.—ΘΕΟΔΟΣΙΩ.

Πολλοὺς ἔγωγε οἶδα μὴ δυνηθέντας γνωσθῆναι διὰ κατορθωμάτων, διὰ φαυλότητος μᾶλλον καὶ ἄκρας πονηρίας ἐπισήμους δειχθέντας καὶ φοβερούς.

ΡΛΔʹ. — ΣΕΡΑΠΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

« Ὅπου ἐστὶν ὁ θησαυρός σου, φησὶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου. » Οἷα γὰρ ἂν ᾖ τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ ὅποι, τοιοῦτο πάντως καὶ τὸ φρόνημα, καὶ αἱ μνῆμαι, καὶ ὁ νοῦς αὐτοῦ ἵδρυται. Μᾶλλον τοιγάρτοι τῷ οὐρανίῳ, καὶ ἀσυλήτῳ θησαυρῷ νηφόντως προσεκτέον.

ΡΛΕʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ὁ λύχνος, φησὶ, τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. » Ὁ γὰρ τὰ ἄνω φρονῶν νοῦς ὀφθαλμός ἐστι C τῆς ψυχῆς ἐῤῥωμένην ἔχων τὴν ὅρασιν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ αὐγὴν εἰς ὅλην τὴν κατάστασιν διαπέμπων. Ἂν δ' εἰς τὸ τραχὺ τοῦτο, καὶ μοχθηρὸν νεύσῃς τὸν νοῦν διὰ κραιπάλης, καὶ φροντίδων μὴ συμφερουσῶν, κάτω δὲ φερουσῶν πρὸς βάραθρον ἀπωλείας, τί ἀγαθὸν δυνήσεται νοῆσαι, ἢ ὑπαγορεῦσαι χρηστόν τι τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς; ὥστε ἀνάγκη ἐσκοτῶσθαι, καὶ τεταράχθαι πᾶσαν τὴν ἕξιν, ἀπορίαις ἐνεχομένην ὥσπερ ἐν νυκτὶ, καὶ χαλεπῷ πολέμῳ.

ΡΛϚʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ Κύριος ἀπεφήνατο, ὅτι « Τοῖς λέγουσί μοι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, γνωρίζεσθαι ὑπ' ἐμοῦ, ἀποκρινοῦμαι, ὅτι Οὐκ οἶδα ὑμᾶς· » διότι λόγῳ μὲν τὴν εὐσέβειαν ἐτιμᾶτε, ἔργῳ δὲ τὰ φαῦλα μετήρχεσθε.

D ΡΛΖʹ. — ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΝΑΧΩ.

Οἱ μὲν δαίμονες διὰ ποικίλων πειρασμῶν σπουδάζουσι κλεῖσαι τὸ ἡμέτερον στόμα, ὅπως μὴ ὑμνῶμεν, μήτε ψάλλωμεν, μήτε δοξολογῶμεν τὸν κτίσαντα. « Ἀλλ' ἔχομεν ἐλπίδας, καθά φησιν ὁ ἁγνὸς Ἰωάννης, ὅτι ἀνοίξει ὁ Κύριος, καὶ οὐδεὶς κλεῖσαι δυνήσεται. »

ΡΛΗʹ. — ΦΙΛΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Πέπαυσο λοιπὸν καταθλίβων, καὶ κατακονδυλίζων τοὺς εὐτελεῖς, ἱκανῶς γὰρ ἐξεταστὴς ὑπάρχει πλημμελημάτων Θεὸς, καὶ οὐδαμῶς τὴν ἀνταπόδοσιν τοῦ Θεοῦ διαφεύξεται ἄνθρωπος ὑπερόπτης πενίας, καὶ πένητος ἀφόβως κατατρέχων.

[43] Jerem. III, 13. [44] Psal. XXXI, 9. [45] Matth. VI, 21. [46] Matth. VI, 22. [47] Matth. VII, 23; Luc., XIII, 25. [48] Apoc. III, 7.

ΡΛΘ'. — ΣΤΕΦΑΝῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Οἱ ἐξ ὅλης διανοίας τὸν παντέφορον ἐπιβοώμενοι Κύριον, κἂν εἰς τὸ ἔσχατον τῶν κινδύνων ἀφίκοντο, πάντως τεύξονται τῆς ἄνωθεν ἀρωγῆς· ἐπήκοος γὰρ ὁ Δεσπότης γενόμενος ἐξ αὐτῆς μέσης ἐξαρπάσας τῆς ἀπωλείας πρὸς ζωὴν αἰώνιον, καὶ χαρὰν ἀναφέρει.

ΡΜ'. — ΑΜΦΙΛΟΧΙῼ ΝΕΩΤΕΡῼ.

Μὴ λεπρῷ τὸν τέως ἐνδείξομαι τὰ βλαχεύματα τῆς νέας ἡλικίας, εἶθ' ὕστερον ἐπ' ἐσχάτων τοῦ γήρως τὰ τῆς σωφροσύνης, καὶ τῆς ἀνδρείας, καὶ τῆς δικαιοσύνης ἀναβλαστήσω ἄνθη. Τίς γάρ σοι οὐράνιος ἄγγελος γηράσειν ὑπέσχετο; Διὰ τί μὴ φοβῇ τὸ ἐν λαγνείαις, καὶ τέρψεσι, καὶ ταῖς κενοδοξίας ἐναποθανεῖν κακῶς, νεαζούσης μὲν τῆς ἡλικίας, παλαιωθείσης δὲ ὀξέως τῆς πολιτείας;

ΡΜΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἠρώτησάς με, τίς ἐστιν ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ὁ ταῖς ἐπιθυμίαις φθειρόμενος, ὅντινα ἀποθέσθαι παραινεῖ ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Παλαιὸν ἄνθρωπον ἀνύπαρκτον μὲν, φθειρόμενον δὲ, τυγχάνειν νομίζομεν εἴδωλόν τι ἀπωλείας ἐκ μιαρῶν καὶ ἀσεβῶν λογισμῶν, καὶ λόγων ἀθεμίτων, καὶ ἀκαθάρτων ἔργων, ζωγραφούμενόν τε, ἢ συντιθέμενον, ἢ καὶ ὡς ἄν τις εἴποι, ἐξυφαινόμενον ἐπιβλαβῶς.

ΡΜΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἡ ἐν τῷ γήρᾳ ἀρετὴ οὐκ ἂν κληθείη ἀρετὴ, ἀλλ' ἀδυναμία. Οὐκοῦν ἐν τῇ νεότητι μᾶλλον τὴν ἀρετὴν κατεργαστέον ἡμῖν, καὶ ἐν σώματι νέῳ πολιὸν ἐνδείκνυσθαι φρόνημα.

ΡΜΓ'. — ΑΝΤΩΝΙῼ.

Εἴ ἐστι τυφλὸς πλοῦτος, τάχα ἐστὶ καὶ τυφλὴ δόξα καὶ ὑπόληψις. Καὶ βλέπε μοι τὸν ἰλλούστριον Κόνωνα, μήτ' ἔργῳ, μήτε λόγῳ ποτέ τινα ὠφελήσαντα, μήτ' ἀρετὴν γινώσκειν ἐθέλοντα, τί ποτέ ἐστιν, μάτην δοξαζόμενον, καὶ εἰκῇ κροτούμενον ὑπὸ πλείστων ἀνελευθέρων, καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων, κἂν τούτῳ φυσώμενον, καὶ ὑπεραιρόμενον παραλόγως.

ΡΜΔ'. — ΚΟΝΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙῼ.

Πλουτεῖς ἀδίκως, τὰς ἑτέροις ὀφειλομένας δόξας σφετεριζόμενος. Εὐτράπελον γὰρ θέαν θεασάμενος, τεθαύμακα, τοὺς μὲν ἀξιαγάστους λοιδωρουμένους βλέπων ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ, τοὺς δὲ ἀχρείους εὐφημουμένους ὁρῶν. Καὶ τοῦτο οἶμαι τῶν δαιμόνων ὑπάρχειν μηχάνημα· ὅθεν ἵνα μὴ διὰ κενῆς δοξάζων πολλὰ, μειζόνως κατὰ τὸ μέλλον τιμωρηθῇς, παρακαλῶ σε μᾶλλον πρᾶξαι τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἵνα εὐπροσώπως καὶ προσηκόντως τὴν δόξαν κομίζοιο.

ΡΜΕ'. — ΕΥΛΑΜΠΙῼ.

Μαθεῖν γλίχῃ, τί ἐστιν ὅ φησιν Ἰάκωβος ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων· « Ἡ δοκεῖτε ὅτι κενῶς λέγει ἡ Γραφὴ πρὸς φθόνον; » τουτέστιν, οὐκ ἀκαί-

A CXXXIX. — STEPHANO DIACONO.

Qui ex tota mente omnia videntem Dominum invocant, licet extremis periculis conflictentur, omnino superni auxilii participes fient. Namque Deus exaudiens ab ipso excidio ereptos in vitam æternam et lætitiam transvehit.

CXL. — AMPHILOCHIO COMITI JUNIORI.

Annon lepra obsito similem dixerim eum, qui prius ætatis juvenilis deliciis perfrui sibi proponit, postmodum in extrema senectute continentiæ, fortitudinis et justitiæ flores promere (3). Quis enim tibi cœlestis angelus consenescere promisit? Quare non horres inter libidines, gaudia, et vanas **59** cogitationes infauste commori, ætate quidem B juvenili, sed vitæ instituto citissime inveterato?

CXLI. — *Eidem.*

Postulasti a me, quis sit vetus homo, qui desideriis corrumpitur, et quem deponere divinus Apostolus hortatur [59]? Veterem hominem non exsistentem quidem, sed qui corrumpitur, esse putamus, idolum quoddam perditionis, quod ex exsecrandis et impiis cogitationibus, et verbis iniquis, et immundis facinoribus penicillo exprimitur, vel componitur, vel, ut quispiam diceret, satis noxie contexitur.

CXLII. — *Eidem.*

Quæ in senectute virtus dilucet, virtus non nuncupabitur, sed imbecillitas. In juventute itaque C potius virtus operanda a nobis, exercendaque est, et in corpore juveni cana prudentia commonstranda.

CXLIII. — ANTONIO.

Si cæcæ divitiæ sunt, fortasse etiam erit et cæca opinio, suique comprehensio. Et videsis illustrium Cononem, qui nemini unquam neque verbo, neque opere fructum utilitatis præbuit, neque quænam sit virtus, addiscere curavit, frustra laudibus cohonestatum, et vane a plerisque hominibus illiberalibus ac stupidis strepitu consociatum, et in hoc tumentem, seseque absurde nimis jactantem.

60 CXLIV. — CONONI ILLUSTRIO.

Injuste divitiis affluis, aliisque debitam gloriam tibi usurpas. Lepidum enim, et ad risum jocumque factum contuitus in admirationem incidi, dignos ad D miratione conviciis præsenti tempore petitos videns, ineptos, atque inutiles laudibus cohonestatos. Et hanc machinam esse dæmonum duco. Quare ne multa inaniter comminiscens, in futurum gravius puniaris; rogo te, ut potius virtutis operibus te dedas, ut non sine ratione, sed ut addecet, laudem consequaris.

CXLV. — EULAMPIO.

Aves perdiscere, quid sit quod Jacobus Hierosolymorum archiepiscopus ait: « An putatis, quia inaniter dicit Scriptura, ad invidiam [60]? hoc est,

[59] Ephes. IV, 22. [60] Jac. IV, 5.

(3) Allatii versio nec Græco respondet nec bonum sensum exhibet. Ego vero, indubitata, ut puto, conjectura, lego. Μὴ λέγε· Πρῶτον τέως ἐνδείξομαι, etc. *Ne dicas: Prius interim ostentabo juvenilis ætatis mollia stolidaque facinora, postmodum vero, in extrema senectute, continentiæ, fortitudinis et justitiæ flores producam.* Cotelerius, *Monum.*, II, 550.

non intempestive, sed maxime opportune, et prospicienter divina Scriptura contra invidiam loquitur: etenim quocunque sancto enuntiato contra omnes affectus, sed exitiosam invidiam potissimum, tanquam validissima armatura constipamur.

CXLVI. — *Eidem.*

« Concupiscit, inquit, spiritus, quem habitare fecit Deus in nobis [51]. » Quid porro desiderat, appetit et diligit divinus Spiritus? unionem, concordiam, mutuum fratrum amorem. Charitas autem ex humilitate et pietate nascitur; odium, et amarulentus livor ex superbia et jactantia oritur: quapropter dictum est : **61** « Deus superbis resistit [52], » propter eorum stultitiam in eos castra movens, uti olim in primum omnium superbiæ vitio infectum Satanam. « Humilibus autem dat gratiam [53]; » hoc est, spiritalia quædam munera elargitur iis, qui propter Deum humilitatem amplectuntur.

CXLVII. — *Eidem.*

« Ne respondeas, ait Salomon, stulto secundum stultitiam ejus, ne similis illi fias. Responde vero stultitiæ ejus, ne prudens apud se esse videatur [54]. » Qui enim præceptis Dei adversantia loquenti stulto, et in peccatum invitanti consentit, ea laudans, secundum stulti stultitiam respondit, et similis factus est illi : qui vero improba enuntianti sese opposuit, nec exsecrandis illius verbis assensum præstare sustinuit, respondere dicitur ad stultitiam illius; hoc est, contra illius stultitiam palmarium optimum habuit, tropæumque consensu omnium erexit, pharetra sagittarum veritatis, ac cœlestis sapientiæ adversus stultitiam, vanamque improbi sophistæ opinionem usus.

CXLVIII. — SOZOMENO.

Peccatum fumi instar citissime dissolvitur; debita vero punitio et pœna ad quæ sæcula protrahitur? si hæc tecum consideraveris, maximo timore et tremore concutieris.

62 CXLIX. — CORNELIO PRESBYTERO.

Quid est quod ait Apostolus : « Etsi cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc nondum cognoscimus [55]? » Namque propter nostram salutem Dominus homo factus, et cum hominibus conversatus, ut propriam incarnationem veram ostenderet; non tantum puerulus adhuc lac suxit, ut plane videbatur, sed adultus etiam comedit, et bibit, et laboravit, et somnum cepit, flagellis cæsus, et cruci affixus est, etc. Attamen post ipsius ex mortuis resurrectionem, non amplius corporis ægritudinibus, et necessitatibus subjacet. Propterea Apostolus ait : Non ultra cognoscimus Christum passionibus, infirmitatibus, et morti obnoxium. Virtus namque divinitatis illius humana omnia superavit. Et licet nunc, et in futura sæcula in sancto corpore, quod antea sub Pilato cruci affixum fuit, et sepulturæ

A ρως, ἀλλὰ καὶ λίαν εὐκαίρως τε καὶ εὐστόχως ἡ θεία Γραφὴ κατὰ τοῦ φθόνου λαλεῖ : πᾶσα γὰρ ἁγία προσφώνησις κατὰ παντὸς μὲν πάθους, μάλιστα δὲ κατὰ φθόνου τοῦ ὀλεθρίου τίθεσθαι εἴωθεν ἰσχυρώτατα ὅπλα.

ΡΜϚʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ἐπιποθεῖ, φησὶν, τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκησεν ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν. » Τί δὲ ἐπιποθεῖ, καὶ στέργει, καὶ ἀγαπᾷ τὸ θεῖον Πνεῦμα, ἢ τὴν ἕνωσιν, καὶ ὁμόνοιαν, καὶ τὴν φιλαλληλίαν τῶν ἀδελφῶν; Ἡ δὲ ἀγάπη ἐκ ταπεινοφροσύνης καὶ εὐλαβείας κυΐσκεται, τὸ δὲ μῖσος καὶ ἡ πικρὰ βασκανία ἐκ τῆς ὑπεροψίας καὶ ἀλαζονίας προσέρχεται· διὸ εἴρηται, ὅτι « Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, » διὰ τὴν ἀπόνοιαν αὐτῶν ἀντιστρατευόμενος αὐτοῖς, καθάπερ τῷ πρώτως B τὴν ὑπερηφανίαν νοσήσαντι Σατανᾷ· « Ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν, » τουτέστι, πνευματικά τινα πηγάζει δωρήματα, τοῖς διὰ τὸν Θεὸν ταπεινοῦσθαι σπουδάζουσι.

ΡΜΖʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Μὴ ἀποκρίνου, φησὶ Σολομῶν, τῷ ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ ὅμοιος γένῃ αὐτῷ· ἀποκρίνου δὲ τῷ ἄφρονι πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὴ φρόνιμος παρ' ἑαυτῷ φαίνηται. » Ὁ μὲν γὰρ λαλοῦντι τῷ ἄφρονι τὰ ἐναντιούμενα τοῖς νόμοις τοῦ Θεοῦ, καὶ προσκαλουμένῳ εἰς ἁμαρτίαν συγκατατιθέμενος, καὶ συναινῶν, ἀπεκρίθη κατὰ τὴν ἀφροσύνην τοῦ ἄφρονος, καὶ ὡμοιώθη αὐτῷ· ὁ δ' ἀντιταξάμενος τῷ φράζοντι τὰ φαῦλα, καὶ μὴ ἀνασχόμενος C συνδιάσαι τῷ μιαροῤῥήμονι, ἀποκρίνεσθαι λέγεται πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ, τουτέστι κατὰ τῆς ἀφροσύνης αὐτοῦ ἀπεδείχθη ἄριστος νικητὴς τροπαιοῦχος, τῇ βελοθήκῃ τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς ἐπουρανίου σοφίας χρησάμενος κατὰ τῆς ἀφροσύνης, καὶ τῆς ματαίας οἰήσεως τοῦ πονηροῦ σοφιστοῦ.

ΡΜΗʹ. — ΣΩΖΟΜΕΝῼ.

Ἡ μὲν ἁμαρτία δίκην καπνοῦ θᾶττον διαλύεται· ἡ δὲ ὀφειλομένη τιμωρία, καὶ κόλασις, ἐπὶ πόσους αἰῶνας ἐντείνεται; Ἐὰν λογίσῃ, φοβηθήσῃ μεγάλα, καὶ τρομάξεις.

ΡΜΘʹ. — ΚΟΡΝΗΛΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Τί ἐστιν, ὅπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος· « Εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν; » Ἐπειδὴ διὰ τὴν ἡμετέραν D σωτηρίαν ὁ Δεσπότης ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος, ἵνα δείξῃ ἀληθινὴν τὴν οἰκείαν σάρκωσιν, οὐ μόνον ἐγαλουχήθη βρέφος τυγχάνων κατὰ τὸ βλεπόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐξηθεὶς βέβρωκέ τε καὶ πέπωκεν, ἐκοπίασέ τε καὶ ὕπνωσεν, ἐμαστίχθη τε καὶ ἐσταυρώθη, καὶ τὰ ἑξῆς. Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ὑποπίπτει ταῖς τοῦ σώματος ἀσθενείαις, καὶ χρείαις ἀναγκαίαις· διὰ τοῦτό φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι Οὐκέτι γινώσκομεν τὸν Χριστὸν παθητὸν, καὶ ἀσθενῆ, καὶ θνήσκοντα. Ἐξενίκησε γὰρ ἡ δύναμις τῆς θεότητος αὐτοῦ πάντα τὰ ἀνθρώπινα. Κἂν γὰρ ὑπάρχει καὶ νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἐν τῷ ἁγίῳ σώματι τῷ

[51] Jac. IV, 5. [52] Prov. III, 34; Jac. IV, 6. [53] ibid. [54] Prov. XXVI, 4, 5. [55] II Cor. V, 16.

πρώην ἐπὶ τοῦ Πιλάτου σταυρωθέντι, καὶ ταφέντι, καὶ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν, ἀλλ' ὅμως οὐκέτι πείσεται ἀνθρώπινα, καὶ τὸ σῶμα ἔχει ἀγήρατον, ἀπήμαντόν τε καὶ ἄχραντον εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΡΝ'. — ΓΕΡΟΝΤΙΩ ΕΚΣΚΕΠΤΩΡΙ.

« Μὴ συγκοινωνεῖτε, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, τοῖς ἀκάρποις ἔργοις τοῦ σκότους. » Τίνα γὰρ καρπὸν εἴχετε ἐν τοῖς τοῦ νοητοῦ θανάτου ὀψωνίοις, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; Ἀληθῶς γὰρ ἄκαρπα τυγχάνει τὰ ἔργα τὰ πονηρὰ, καὶ πᾶσα σκοτεινὴ πρᾶξις. Ὅταν δὲ ἡ ψυχὴ δυνηθῇ ἀνανῆψαι, καὶ εἰς συναίσθησιν ἐλθεῖν, ἐρυθριᾷ μᾶλλον καὶ αἰσχύνεται ἐπὶ τοῖς ἁμαρτηθεῖσιν ἐν τῇ μέθῃ τῆς κακίας, καὶ ἐναύγασμα εὑρίσκει σωφροσύνης.

ΡΝΑ'. — ΥΠΑΦΛΩΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ ἀθυμήσῃς, ἀλλ' ἀνδρίζου γενναίῳ φρονήματι. Ὁ γὰρ ἀνδρεῖος κἂν ἐν τραύμασι γένηται, πάντως νικήσει καὶ τραυματίας μαχόμενος.

ΡΝΒ'. — ΟΛΥΜΠΙΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Μὴ γένοιτο. Οὐ λέγει περὶ ἑαυτοῦ ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι, « Βλέπω ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου αἰχμαλωτίζοντά με διὰ τῆς ἁμαρτίας· » ἀλλ' ἐκ προσώπου τὰ τοιαῦτα φθέγγεται τῶν ὀχλουμένων μὲν ὑπὸ σαρκικῶν παθῶν, πλὴν ἀντιτασσομένων, καὶ νικώντων μὲν τὰ πολλὰ, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ κατὰ συναρπαγὴν νικωμένων.

ΡΝΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ῥᾴδιον καταλαβεῖν ἐστιν ἠθοποιΐᾳ χρώμενον τὸν Ἀπόστολον, ἐκ τοῦ λέγειν· « Ἐγὼ δὲ καὶ ἔζων ποτὲ χωρὶς νόμου. » Καί τοι οὐδέποτε ἀναπνεῦσαι δεδύνηται ἄνευ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου· ἐκ γὰρ νέας ἡλικίας παρὰ τῷ Γαμαλιήλῳ τὸν νόμον ἀκριβῶς ἐξεπεπαίδευτο. Τῶν ἔξω τοίνυν ζησάντων τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου λαμβάνει τὸ πρόσωπον.

ΡΝΔ'. — ΜΑΞΙΜΙΑΝΩ.

« Ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστιν· » δῆλον δὲ ὅτι δεκτὸς τῷ Θεῷ, καὶ οὐκ ἀπόβλητός ἐστιν ὁ τοιοῦτος, τῷ ἰδίῳ καιρῷ καταφεύγων ἐπὶ τὸ σέβας τῆς μακαριωτάτης θεογνωσίας· οὐ γὰρ μὴ καταλείπῃ τοῦτον ὁ Θεὸς συναποθανεῖν τῇ ἀγνωσίᾳ, ἀλλ' ὁδηγήσει αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ καταλάμψει τῷ φωτὶ τῆς γνώσεως, ὥσπερ τὸν Κορνήλιον, περὶ οὗ καὶ τὸν λόγον τὸν προῤῥηθέντα εἴρηκεν ὁ μακάριος Πέτρος.

ΡΝΕ'. — ΘΕΣΣΑΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅτι χρὴ τὸν τοῦ καλοῦ ἐφιέμενον, μὴ μόνον λογισμῷ, καὶ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ τὸν κόπον ἐνδείκνυσθαι διὰ παντὸς τοῦ βίου, ἵν' οὕτως ἐπιτύχῃ οὐρανίου ἀναπαύσεώς τε καὶ βασιλείας, γεωργήσας τοὺς καρποὺς τῆς πολυειδοῦς ἀρετῆς. Βλέπε τί φησιν ὁ πατριάρχης Ἰακώβ· « Ἰσσάχαρ τὸ καλὸν ἐπεθύμησεν, ἀναπαυόμενος ἀνάμεσον τῶν κλήρων, καὶ ἰδὼν τὴν γῆν, ὅτι πίων ὑπάρχει, ὑπέθηκεν τὸν ὦμον αὐτοῦ εἰς τὸ πονεῖν, καὶ ἐγενήθη ἀνὴρ γεωργός. » Καὶ ὁ προφήτης δὲ Ἱερεμίας λέγει· « Δὸς τὴν καρ-

A traditum, et postmodum ex mortuis resurrexit, sit; nihilominus non ultra humana patietur, corpus habens quod neque senescere, neque noxis perturbari, neque sordibus inquinari in sæcula potest.

CL. — GERONTIO EXCEPTORI.

« Ne communicetis, ait Apostolus, infructuosis operibus tenebrarum [56]. » Quemnam enim fructum in intellectualis mortis obsoniis habebatis, ob quæ nunc verecundamini? Nam vere infructuosa sunt opera prava, et quælibet tenebricosa actio. Quando vero anima in saniorem mentem redacta, res a se gestas perceperit, tunc potius erubescit et verecundatur, **63** pro peccatis in iniquitatis ebrietate patratis, splendoremque continentiæ comperit.

CLI. — HYPAFLORO DIACONO.

B Ne despondeas animum, sed generosis cogitationibus fortis esto. Fortis namque licet vulneribus scateat, et vulneribus obsitus pugnam ineat, omnino victoriam consequetur.

CLII. — OLYMPIO SCHOLASTICO.

Absit hoc. Non de seipso affirmat divus Apostolus, « Video aliam legem in membris meis captivantem me in lege peccati [57], » sed ex persona eorum loquitur, qui similibus interturbantur, et ab affectibus carneis oppugnantur, verumtamen sese opponunt, et ut plurimum victoria potiuntur, aliquando etiam correpti cadunt.

CLIII. — *Eidem.*

Non est id in difficili, deprehendere Apostolum C ethopœiam usurpasse, cum dicat: « Ego vero vivebam aliquando sine lege [58]; » licet nusquam sine lege Mosaica ducere spiritum potuerit; a teneris enim, ut aiunt, unguiculis apud Gamalielem legem exquisite perdidicerat [59]. Eorum ergo, qui extra Mosaicam legem vitam duxerunt, personam assumit.

CLIV. — MAXIMIANO.

« In quacunque gente, qui timet Deum, et justitiam servat **64** acceptus illi est [60]. » Manifestum autem est hunc Deo esse acceptum, nec ab eo abjicere quemcunque tempore opportuno ad cultum beatissimæ Numinis cognitionis confugientem. Neque enim deseret illum Deus, in ignorantia commori; sed adducet ad veritatem, et cognitionis lumine illustrabit, quemadmodum D Cornelium, de quo verba supra laudata beatus Petrus enuntiarat [61].

CLV. — THESSALIO DIACONO.

Operæ pretium est, ut qui bonum concupivit, non tantum cogitatione et verbo, sed opere quoque laborem per totum vitæ spatium contineat, ut sic cœlestem quietem, et regnum, multijugæ virtutis demessis fructibus, consequi possit. Considera dicta patriarchæ Jacobi [62], « Issachar bonum desideravit, requiescens in medio fortium, et videns terram, quod pinguis esset, supposuit humerum suum ad laborandum, et factus est vir agricola. » Nec propheta Jeremias dissidet: « Præbe cor tuum

[56] Ephes. v, 11. [57] Rom. vii, 23. [58] ibid. 9 [59] Act. xxii, 3. [60] Act. x, 35. [61] ibid. 30 seqq. [62] Gen. xlix, 15.

In humerum tuum [63]; » hoc est, bona desideria educ in opus factus operosus.

CLVI.—CHRYSOGONO CLESVALIO.

Si quis ex ineptissimis optima quæque calumniari et a mendacio exordium ducere, perpetuoque etiam in mendacium desinere velit, dicito mihi, in quemnam desinet aut adducetur finem?

65 CLVII. — THEOGNOSTO.

Forte ignoras, mi frater, legem Dei custoditam, servare, custodire et tegere eos, qui illam servare et custodire cum sobrietate satagunt.

CLVIII. — DECURIONI.

Neque universum aerem aliquis unquam duxit et refluxit, neque essentiam Dei plane bene aut mens cepit, aut vox complexa est; sed ex iis quæ circa eum sunt, quæ illius sunt veluti in umbra affingentes, debilem quamdam ac imbecillem aliam ab alia imaginem, atque conceptum exprimimus.

CLIX. — *Eidem.*

« Angusta janua, et arcta via est, quæ ducit in vitam, et pauci sunt, qui deprehendunt [64]. » Si itaque qui eam deprehendunt pauci sunt, multo pauciores erunt qui introire valeant; non introeunt vero ob propriam negligentiam.

CLX. — *Eidem.*

Mens est domina, servus caruncula. Ne ergo immoderata ingluvie servum foveas, ne propriæ mensuræ oblitus tyrannidem arripiat, audeatque arma in possessorem inferre. Propterea Salomon insolentiæ corporis minime ignarus dicebat: « Non conducit stulto luxus, licet servus insolenter in proprium herum imperium teneat [65]. »

66 CLXI. — *Eidem.*

Si principatum provinciæ tenere cupis, inhonoraberis; si vero te humiliaveris, misericordiam consequeris. Scriptum est enim: « Deus effundens super principes opprobrium, humiles salvavit [66]. »

CLXII. — CRISPO SCHOLARIO.

Nonnulli, superquam par est, considerationibus effusi, opinantes se majus quidpiam comprehendere posse, a vera cognitione excidentes, in cognitionem mendaciis involutam prolapsi sunt: « et tamen hoc vanitas est [67], » ut Salomon ait.

CLXIII. — JULIANÆ VIRGINI.

Castissimæ, perpulchræque virgini speculum optimum est jejunium: in eo etenim virgo pro modulo suo Deum speculatur, labrumque fabricat, basim firmam, inconcussam, atque immutabilem [68], cogitationes affectibus minime obnoxias sibi comparans.

CLXIV. — *Eidem.*

Sæpius lectitasti, quid sanctus Moyses de quodam optimo, ac sapientissimo viro narrat: cum

A δίαν σου εἰς τὸν ὦμόν σου· » τουτέστιν, τὰ ἀγαθὰ βουλεύματα εἰς ἔργον ἐξάγαγε πρακτικὸς γενόμενος.

ΡΝϚʹ. — ΧΡΥΣΟΓΟΝῼ ΚΛΗΣΟΥΑΛΙῼ.

Εἴ τις βούλοιτο τῶν ἀπαιδεύτων κατασυκοφαντεῖν μὲν τὰ βέλτιστα, καὶ ἀπὸ ψεύδους ἄρχεσθαι, καὶ καταπαύειν εἰς ψεῦδος διηνεκῶς, φράσον μοι, εἰς ποῖον λήξει, καὶ καταντήσει πέρας;

ΡΝΖʹ. — ΘΕΟΓΝΩΣΤῼ.

Ἴσως ἀγνοεῖς, ἀδελφὲ, ὅτι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ τηρούμενος, τηρεῖν καὶ φρουρεῖν, καὶ περισκέπειν πέφυκεν τοὺς τηρεῖν τοῦτον, καὶ φυλάττειν σὺν νήψει σπουδάζοντας.

ΡΝΗʹ. — ΔΕΚΟΥΡΙΩΝΙ.

B Οὔτε ἀέρα ὅλον ἔπνευσέ τις πώποτε, οὔτε οὐσίαν Θεοῦ παντελῶς, ἢ νοῦς κεχώρηκεν, ἢ φωνὴ περιέλαβεν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν σκιογραφοῦντες τὰ κατ' αὐτὸν, ἀμυδράν τινα, καὶ ἀσθενῆ ἄλλην ἀπ' ἄλλης φαντασίαν συλλέγομεν.

ΡΝΘʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

«Στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. » Εἰ τοίνυν οἱ εὑρίσκοντες ὑπάρχουσιν ὀλίγοι, ὀλιγώτεροι ἂν εἶεν οἱ εἰσελθεῖν ἐξισχύοντες· οὐκ εἰσεληλύθασι δὲ διὰ οἰκείαν ἀμέλειαν.

ΡΞʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Δεσπότης ἐστὶν ὁ νοῦς, δοῦλος δὲ τὸ σαρκίον. Μὴ τοίνυν τὸν δοῦλον ἀμέτρως θεράπευε διὰ γαστριμαργίας, ἵνα μὴ ἐπιλαθόμενος τῶν ἰδίων μέτρων εἰς
C τυραννίδα ἔλθῃ, καὶ ὅπλα τολμήσῃ ἆραι κατὰ τοῦ κτησαμένου· διόπερ ὁ Σολομὼν ἐπιστάμενος τὴν ἀφροσύνην τοῦ σώματος ἔλεγεν· « Οὐ συμφέρει τῷ ἄφρονι ἡ τρυφὴ, κἂν οἰκέτης ἄρχῃ μεθ' ὕβρεως τοῦ ἰδίου δεσπότου. »

ΡΞΑʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἂν βούλει ἄρχειν τῆς ἐπαρχίας, ἀτιμωθήσῃ· ἂν δὲ σαυτὸν ταπεινώσῃς, ἐλεηθήσῃ· γέγραπται γὰρ, ὅτι « Ὁ Θεὸς ἐκχέων ἐπ' ἄρχοντας ἀτιμίαν, τοὺς ταπεινοὺς ἰάσατο. »

ΡΞΒʹ. — ΚΡΙΣΠῼ ΣΧΟΛΑΡΙῼ.

Τινὲς ὑπὲρ τὸ δέον τῇ ἐννοίᾳ ἐκτεταθέντες, ὡς δοκοῦντές τι μεῖζον καταλαβεῖν, ἐξέπεσαν μὲν τῆς
D ἀληθοῦς γνώσεως, μεταπεπτώκασι δὲ εἰς ψευδομένην γνῶσιν· καί γε « τοῦτο ματαιότης, » καθά φησιν Σολομών.

ΡΞΓʹ. — ΙΟΥΛΙΑΝῌ ΠΑΡΘΕΝῼ.

Κάτοπτρον κάλλιστον τῇ σεμνοτάτῃ καὶ εὐειδεῖ παρθένῳ τὸ νηστεύειν, ἐν τούτῳ γὰρ καὶ Θεὸν κατοπτρίζεται ἡ παρθένος, καθόσον ἐνδέχεται, καὶ λουτῆρα χαλκεύει, καὶ βάσιν στερέμνιον, ἀκράδαντον, καὶ ἀμετακίνητον κτησαμένη τὸ ἀπαθὲς φρόνημα.

ΡΞΔʹ. — *Τῇ αὐτῇ παρθένῳ.*

Ἀνέγνως πολλάκις, τί γράφει ὁ ἅγιος Μωϋσῆς περί τινος ἀρίστου καὶ σοφωτάτου ἀνδρὸς, ὅτι αὐτὸς

[63] Jerem. xxxi, 21. [64] Matth. vii, 14. [65] Prov. xix, 10. [66] Job xii, 21. [67] Eccle. i, 12; ii, 155. [68] Exod. xxxviii, 8.

πεποίηκε λουτῆρα χαλκοῦν, καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ A ὁμοίως χαλκῆν ἐκ τῶν κατόπτρων νηστευουσῶν, αἵτινες παρὰ τῆς θύρας τῆς Σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐνήστευσαν.

ΡΞΕ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ.

Μὴ ὄκνει καθεκάστην ἡμέραν πρὶν παντὸς πράγματος ἅψασθαι εἰσελθεῖν εἰς τὸν εὐκτήριον οἶκον, καὶ τῆς προσευχῆς ἀποδιδόναι τὸ χρέος τῷ Κυρίῳ.

ΡΞϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Διὰ τοῦτο ὥσπερ τινὰς λιμένας ἐν πελάγει πανταχοῦ τὰς Ἐκκλησίας ὁ Θεὸς ἔπηξεν, ἵνα καθ' ὅσον ἐγχωρεῖ, φεύγων τὴν τῶν βιωτικῶν φροντίδων ἅλμην, καὶ ζάλην, κἀνταῦθα καταπλέοντες ἀπολαύωμεν γαλήνης σωτηρίου, καὶ πολλῆς εὐφροσύνης. B

ΡΞΖ'. — ΣΩΦΡΟΝΙ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Τὴν ὑπὲρ ἄγαν τέρψιν, καὶ τὴν ἄμετρον χαράν, καὶ τὸ ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις γαυρίαμα τῆς ψυχῆς τῇ κατηφείᾳ τοῦ προσώπου, καὶ τῇ εὐκαίρῳ σιωπῇ κολάσωμεν.

ΡΞΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τῆς σαρκὸς τὸ σκίρτημα, καὶ τὴν αἰσχρὰν ἔφεσιν, τῷ τῆς νηστείας ἱμάντι μαστίξαντες, καὶ τῷ λόγῳ πείσωμεν ἡσυχάζειν.

ΡΞΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εὐκόλως λίαν πρὸς τὴν ἀλαζονίαν ἐπαίρεται τὸ ἀνθρώπινον γένος· διόπερ πολλῶν ἰσχυρῶν χρεία χαλινῶν πρὸς δαμασμὸν τοῦ φρονήματος. Πολλὰ δὲ εὑρήσεις ζητῶν σποράδην κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν C χαλινώματά τε καὶ κήμωτρα τῶν ἀλογίστων παθῶν.

ΡΟ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς πάντα ὑπὲρ ἡμῶν γέγονεν, ὅσα ἡμεῖς, πλὴν τῆς ἁμαρτίας· « Ἁμαρτίαν γὰρ οὐδόλως ἐποίησεν. » Πάντα δὲ γέγονεν, τουτέστιν σῶμα, ψυχή, νοῦς. Φεῦγε τοίνυν τὸν λῆρον τοῦ Μανιχαίου.

ΡΟΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἄνθρωπος μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον ὁ Σωτὴρ Χριστὸς, Θεὸς δὲ ὁ αὐτὸς κατὰ τὸ νοούμενον, Υἱὸς δὲ ἀνθρώπου, καὶ διὰ τὸν Ἀδάμ, καὶ διὰ τὴν Παρθένον, ἐξ ὧν ἐγένετο, τοῦ μὲν ὡς προπάτορος, τῆς δὲ ὡς μητρὸς νόμῳ, καὶ οὐ νόμῳ γεννήσεως. D

ΡΟΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Σὰρξ καὶ αἷμα, φησίν, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι· » τουτέστιν, οἱ σαρκικοὶ τὸν τρόπον ὑπάρχοντες ἔξω τῆς βασιλείας ῥιφθήσονται. « Ὑμεῖς δέ, φησίν, οἱ πιστοὶ, καὶ πνευματικοὶ, οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι. »

ΡΟΓ'. — ΑΦΘΟΝΙΩ ΣΑΜΑΡΙΤΗ.

Ἐρωτᾷς με, πῶς δυνατόν ἐστιν, τὸ φθαρτὸν σῶμα ἄφθαρτον ἀναστῆναι. Ἀντερωτῶ σε, πῶς τὸ τηκτὸν καὶ φθαρτὸν μάννα ἐν τῇ στάμνῳ τῇ χρυσῇ κατακλεισθὲν ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως, διέμεινεν ἄφθαρτον. Δῆλον ὅτι τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει καὶ δυνάμει. Τῇ γὰρ αὐτῇ

nempe labrum æreum confecisse, et basim illius similiter æream ex speculis jejunantium, quæ ad portas tabernaculi testimonii jejunium celebraverant [69].

67 CLXV. — THEODORO.

Ne tibi neglectui sit, singulis diebus, antequam operi te accinxeris, ædem oratoriam ingredi, ibique orationis debitum Domino persolvere.

CLXVI. — *Eidem.*

Propterea veluti quosdam portus in medio mari quolibet in loco templa Deus fundavit, ut, cum fieri potest, terrenarum curarum mare ac tempestates devitantes, in eosque nos subducentes, quiete salutari ac ingenti lætitia potiamur.

CLXVII. — SOPHRONIO TRIBUNO.

Nimiam voluptatem et immoderatum gaudium, et in secunda fortuna animæ insolentiam tristitia vultus, et tempestivo silentio comprimamus.

CLXVIII. — *Eidem.*

Carnis exsultantiam, et appetitum obscœnum jejunii loro cædentes et ratione, persuadeamus quiescere.

CLXIX. — *Eidem.*

Facillime genus humanum ad jactantiam intumescit: quapropter ad inflatas cogitationes compescendas frena, eaque multa ac valida opus sunt. Multa vero tibi quærendo investigabis sparsim in divinis Litteris ratione expertium affectuum frena ac retinacula.

68 CLXX. — *Eidem.*

Dominus noster Jesus Christus omnia pro nobis, quæ et nos sumus, præter unum peccatum, factus est: « peccatum enim prorsus non fecit [70]. » Omnia vero factus est, corpus nempe, anima, mens. Cave tibi igitur a deliriis Manichæorum.

CLXXI. — *Eidem.*

Homo quidem oculis objectus Servator Christus, Deus idem intellectu deprehensus, at Filius hominis propter Adam et Virginem, ex quibus ortum duxit, ab eo tanquam progenitore, ab hac more matris, sed non partus.

CLXXII. — *Eidem.*

« Caro et sanguis, inquit, regnum Dei non hæreditabunt [71]; » hoc est, qui carnei moribus sunt, extra regnum abjicientur. « Vos autem fideles, et spiritui addicti, non estis, ait, in carne, sed in spiritu [72]. »

CLXXIII. — APHTHONIO SAMARITÆ.

Poscis a me, quomodo fieri potest, ut corpus corruptioni obnoxium, incorruptum resurgat. Ipse contra a te posco, quanam ratione quod liquari, ac corrumpi poterat manna, in urna aurea a Moyse occlusum, illibatum permansit [73]. Dei sci-

[69] Exod. xxxviii, 8. [70] I Petr. ii, 22. [71] I Cor. xv, 50. [72] Rom. viii, 9. [73] Exod. xvi, 33.

licet nutu ac potentia. Sic eadem facultate Henoch mortalis cum esset, repositus est, et immortalis ad hæc usque tempora conservatur [74].

69 CLXXIV. — TELESPHORO PRIMATI.

Communem personam Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et unam imaginem, et eamdem similitudinem ostendit Scriptura. Illud enim: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem [75], » hoc innuit.

CLXXV. — PHILAGRIO LECTORI.

Si quis poterit animo suavissimum Spiritus sancti odorem olfacere, habitu reviviscet, ac si e mortuis resurrexisset; et secum ipse mirabitur, ex qua conditione in quam fuerit immutatus, illudque Ezechiæ exclamabit: « Excitasti mihi vitam, et consolatus vixi, et projecisti post me omnes iniquitates meas [76], » ne in posterum lapsuum idola imaginatione exprimam, corde puro in futurum comparato.

CLXXVI. — *Eidem.*

Non tantum maleolentia et infructuosa, quin etiam mortua iniquitatis opera dicenda sunt.

CLXXVII. — LIMENIO MONACHO.

Virtutum recta dispositio, quæ in cœlis est, beatitatem suppeditat, quam nec oratio exprimere, nec mens comprehendere, nec cogitatio capere potest.

70 CLXXVIII. — *Eidem.*

« Ne tradas me, ait, in animas tribulantium me [77]; » impii siquidem affectus, a quibus liberari orandum est, dæmonum sunt animæ.

CLXXIX. — *Eidem.*

Jacobi illud: « Si dederit mihi Dominus panem ad comedendum, et vestem ad convolvendum me [78], » vitæ institutum monachorum exprimit.

CLXXX. — *Eidem.*

Maximum bonum est placiditas, quam assecutus Moyses Deum intuitus est [79], ut humanæ vires intueri possunt.

CLXXXI. — *Eidem.*

Castitate et puritate admirabilem Eliam æmulatus es [80], qui exercitationis universæ dux factus primus omnium nobis pudicitiam, et parem Angelis cælibatum ostendit, propter quam igneo curru subreptus est.

CLXXXII. — *Eidem.*

Gravissimam ægritudinem, et tenebras impietatem appellans, non aberras a veritate.

CLXXXIII. — AMPHICTYONI RHETORI.

Ingenti emolumento ditatus, et mensa affluenti, honoribusque, supra quam par est, cohonestatus, ne nimis corybantum more, 71 insanias, sed vires rerum exspectans insolentiam compesce. Nihil enim est humana felicitate debilius, nihil imbecillius, nihil infortunatius.

CLXXXIV. — HIERIO SYNCLETICO.

Quot, putas, seipsos beatos ducunt, quod divini

A δυνάμει καὶ Ἐνὼχ θνητὸς ὢν μετετέθη, καὶ ἀθάνατος μέχρι νῦν πεφύλακται.

ΡΟΔ'. — ΤΕΛΕΣΦΟΡῼ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Κοινὸν πρόσωπον δείκνυσιν ἡ Γραφὴ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἰκόνα μίαν, καὶ ὁμοίωσιν τὴν αὐτήν. Τὸ γὰρ εἰπεῖν· « Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν, » τοῦτο δηλοῖ.

ΡΟΕ'. — ΦΙΛΑΓΡΙῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

Εἴ τις δυνηθείη κατὰ ψυχὴν ὀσφρανθῆναι τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος εὐωδίας, ἀναζωπυρωθήσεται τὴν ἕξιν ὥσπερ ἐκ νεκρῶν ἐγερθεὶς, καὶ ἀποθαυμάσεται, ἐκ ποίας καταστάσεως εἰς ποίαν μετετέθη, καὶ τὸ
B τοῦ Ἐζεκίου ἀναφωνήσει· « Ἐξήγειράς μου τὴν ζωὴν, καὶ παρακληθεὶς ἔζησα, καὶ ἀπέῤῥιψας ὀπίσω μου πάσας τὰς ἁμαρτίας μου, » ὅπως μηκέτι φαντάζωμαι τὰ τῶν πταισμάτων εἴδωλα, καθαρὰν καρδίαν κτησάμενος τοῦ λοιποῦ.

ΡΟϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐ μόνον δυσώδη καὶ ἄκαρπα, ἀλλὰ γὰρ καὶ νεκρὰ κλητέον τὰ ἔργα τῆς ἁμαρτίας.

ΡΟΖ'. — ΛΙΜΕΝΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἡ τῶν ἀρετῶν μέθοδος τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς μακαριότητα προξενεῖ, τὴν οὔτε λόγῳ ῥητὴν, οὔτε νῷ ληπτὴν, οὔτε ἐννοίᾳ χωρητήν.

ΡΟΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Μὴ παραδῷς με, φησὶν, εἰς ψυχὰς θλιβόντων
C με· » ψυχαὶ γὰρ τῶν δαιμόνων τὰ ἀνόσια πάθη, ὧν εὐκτέον ῥυσθῆναι.

ΡΟΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ λέγειν τὸν Ἰακώβ· « Ἐὰν δῷ μοι Κύριος ἄρτον φαγεῖν, καὶ ἱμάτιον περιβαλέσθαι, » τὴν τῶν μοναχῶν διαγορεύει ζωήν.

ΡΠ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μέγιστον ἀγαθὸν τυγχάνει ἡ πραότης, ἥνπερ ὁ μέγας κτησάμενος Μωϋσῆς Θεὸν ἐθεάσατο, ὡς ἀνθρώπῳ ἰδεῖν δυνατόν.

ΡΠΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐμιμήσω τῇ ἁγνείᾳ, καὶ τῇ καθαρότητι τὸν θαυμαστὸν Ἠλίαν, ὅστις πάσης ἀσκήσεως ἀρχηγὸς γενόμενος, πρῶτος ἡμῖν τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν ἰσάγγελον ἀγαμίαν ὑπέδειξε, δι' ἥνπερ καὶ πυρίνῳ ἅρ-
D ματι ἀνηρπάγη.

ΡΠΒ'. — *Τῷ αὐτῷ*

Νόσον χαλεπωτάτην, καὶ σκότος καλῶν τὴν ἀσέβειαν, οὐχ ἁμαρτάνεις τοῦ ἀληθοῦς.

ΡΠΓ'. — ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΙ ΡΗΤΟΡΙ.

Κέρδους πολλοῦ τετυχηκὼς, καὶ λιπαρᾶς τραπέζης, τιμῶν τε ἀπολαύων τῶν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν, μὴ ἄγαν κορυβαντία, μεταβολὴν δὲ προσδέχου, καὶ σβέσον τὸ φρύαγμα. Οὐδὲν γὰρ τῆς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις εὐδαιμονίας σαθρότερον, οὐδὲν ἀδρανέστερον, οὐδὲν ἀθλιώτερον.

ΡΠΔ'. — ΙΕΡΙῼ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚῼ

Πόσοι, δοκεῖς, ἑαυτοὺς μακαρίζουσιν, ὅτι κατ-

[74] Gen. v, 24. [75] Gen. i, 26. [76] Isa. xxxviii, 17. [77] Psal. xxvi, 12. [78] Gen. xxviii, 20. [79] Exod. xxxiii, 11 seqq. [80] IV Reg. ii, 11.

ηξίωνται τοῦ θεσπεσίου Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου τοῖς λόγοις περιτυχεῖν; ὧν καὶ αὐτὸς ἐραστὴς θερμὸς ὑπάρχων, μακαρισθήσῃ πολλά.

A Joannis Constantinopolitani episcopi sermonibus uti digni habiti sunt? eorum tu, cum admirator cultorque percupidus sis, nimium laudaberis, judicaberisque fortunatus.

ΡΠΕ'. — ΜΑΡΙΑΝΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ.

Τί δαψιλέστερον πιαίνεις σοι τὰς σάρκας σου, τροφὴν σκωλήκων ἐσομένας δσον οὔπω;

CLXXXV. — MARIANO SUBDIACONO.

Quid abundantius carnes tuas pinguefacis, vermibus cibum non multo post futuras?

ΡΠϚ'. — ΓΙΓΑΝΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅπως μὴ ἀπευδοκήσῃς τοῦ χαρίσματος τῆς ἀπτοησίας, καὶ τῆς τελεωτάτης ἀπαθείας, μηδὲ σαυτὸν τῇ λύπῃ καταπνίγῃς, ἔχεις τὸν ἅγιον Μωσέα παραθαρσύνοντά σε, καὶ λέγοντα ἐν τῷ Λευϊτικῷ τεύχει, ὅτι « Δώσω εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ὑμῶν, καὶ κοιμηθήσεσθε, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν ὑμᾶς, καὶ ἀπολῶ θηρία πονηρὰ ἐκ τῆς γῆς ὑμῶν, καὶ διώξεσθε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ πεσοῦνται ἐνώπιον ὑμῶν B φόβῳ. Γῆν λέγει τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν, ἀγαθά τε καὶ φαῦλα σπέρματα δεχομένην, θηρία δὲ πονηρὰ τοὺς δυσμενεῖς δαίμονας, καὶ τὰ κακομήχανα τῆς πονηρίας νοήματα. »

CLXXXVI. — GIGANTIO DIACONO.

Ut ne desperes de charismate intrepiditatis et perfectissimæ imperturbabilitatis, et a mœrore, qui te præfocat, libereris, habes tibi animos addentem sanctum Moysem, in Levitico dicentem: « Dabo pacem in terra vestra, et dormietis, et non erit, qui vobis timorem incutiat, et interimam animalia prava de terra vestra, et fugabitis inimicos vestros, et cadent in conspectu vestro præ timore [81]. » Terram vocat cor humanum, bona malaque semina excipiens; animalia prava dæmones adversarios, et subdolas malitiæ cogitationes.

ΡΠΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅταν δι' ὑπομονῆς καὶ εὐχῆς λάβωμεν τὴν ἄνωθεν δωρεὰν, τότε διῶξαι δυνάμεθα τοὺς ἀοράτους βαρβάρους, καὶ πεσοῦνται τρόμῳ ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν. Φησὶ γάρ καί τις προφήτης, ὅτι « Οὕσπερ τὸ πρῶτον ἐφοβεῖσθε, φοβηθήσονται ὑμᾶς.

72 CLXXXVII. — *Eidem.*

Cum tolerantia et oratione superna munera acceperimus, tunc invisibiles barbaros fugare poterimus, qui cadent præ timore ante pedes nostros: nam et quidam propheta dicit: « Quos prius timebatis, vos timebunt. »

ΡΠΗ'. — ΛΕΥΚΑΔΙΩ ΑΡΧΙΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἔθος τοῖς ἁγίοις εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ τῷ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως τῆς ὠφελούσης ψυχὰς δι' αὐτῶν πανταχοῦ φανεροῦντι· σὺ δ' ἀντὶ εὐωδίας τὰ πίτυρα C θυμιᾷς, κατ' εἰκόνα τῶν γυναικῶν ἐκείνων, ὧνπερ ὁ προφήτης μέμνηται Ἱερεμίας γράφων τοῖς αἰχμαλωτισθεῖσιν εἰς Βαβυλῶνα. Τί γὰρ ἂν διαφέροι καπνωδίας τὸ σὸν διάγγελμα, τὸ στασιοποιόν τε καὶ ἀκερδές;

CLXXXVIII. — LEUCADIO ARCHIDIACONO.

Solemne sanctorum est, Deo gratias reddere, qui cognitionis animabus percommodæ odorem per eos ubicunque manifestet. Sed tu pro suavi odore æque ac illæ mulieres, quarum propheta Jeremias captivis Babylonem scribens meminit, furfures incensas [82]. In quo enim, id quod ipse profiteris, cum inimicitias procreet et nullo sit emolumento, a fumo differet?

ΡΠΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἴπερ δῆμος ψυχῶν, καθὼς λέγεις, δι' ἁμαρτίας ἐκπέπτωκεν ἀπὸ τῆς ἁψῖδος τῶν οὐρανῶν ἐνταῦθα κατ' ἀρχὰς τῆς ἀνθρωπίνης γενέσεως, καὶ ἐνσωματώθη, ἐχρῆν γράψαι τὸν μέγαν Μωϋσέα, ὅτι πολλὰ ὁ Θεὸς σώματα πεποίηκεν ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἰς ταῦτα κατέβαλεν τὰς ἐκπεσούσας ψυχάς. Νῦν δὲ οὐχ οὕτως, ἕνα δὲ ἄνθρωπον μόνον τὸν Ἀδὰμ ἐκ τῆς γῆς πεπλάσθαι, καὶ ψυχὴν ἐμπεφυσῆσθαι ζῶσαν ἡ Γραφὴ παραδίδωσιν· « Ἐποίησέν τε ἐκ τοῦ ἑνὸς D αἵματος, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος, πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ προσώπου τῆς γῆς. Ὁ γὰρ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκὸς, » οὐχ οἱ πρῶτοι ὄχλοι τῶν μυρίων ἀνθρώπων ἐκ γῆς χοϊκοί. « Καὶ δι' ἑνὸς, φησὶν, ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον, » οὐ γὰρ δὴ διὰ πλήθους ἀνθρώπων.

CLXXXIX. — *Eidem.*

Si turba animarum, ut ipse asseris, per peccatum ex summitate cœli huc, cum primum homo conderetur, delapsa, corpus sibi assumpsit; sane magno Moysi scribendum erat, multa Deum e terra creasse corpora, in eaque delapsas animas immisisse. At ille nil minus: unum vero hominem solum Adam e terra creasse, in eoque animam viventem inspirasse Deum Scriptura tradit [83]: « fecitque ex uno sanguine, ut Apostolus refert, gentem universam hominum habitare in faciem terræ [84]. » « Primus enim homo ex terra terrenus [85], » non primæ turbæ infinitorum hominum ex terra terrenæ. 73 « Et per unum, ait, hominem peccatum in mundum introductus est [86], » et non per multitudinem hominum.

ΡϞ'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐδεὶς προσκρούσας τῷ Θεῷ, καὶ ἐξοριζόμενος εὐλογεῖται· ὁ δέ γε Ἀδὰμ πεπλασμένος ἐκ τῆς γῆς, καὶ ἡ Εὔα ἐκ τῆς τούτου πλευρᾶς γεγενημένη βοηθὸς πρὸς τὸ τεκνογονῆσαι, ὡς μήπω μηδὲν ἁμαρτήσαντες, εὐλογοῦνται ὑπὸ Θεοῦ, αὐξηθῆναι καὶ

CXC. — *Eidem.*

Nemini in offensionem Dei incidenti, et extorri facto benedicitur. Sed Adam e terra confictus, et Eva ex ejus latere producta, ad procreandos filios auxiliatrix, tanquam nullo adhuc peccato obstricti a Deo benedictionem accipiunt. « Crescite, et

[81] Levit. XXVI, 8. [82] Thren. IV, V. [83] Gen. II, 7. [84] Act. XVII, 26. [85] I Cor. XV, 47. [86] Rom. V, 12.

multiplicamini, et totius terrarum orbis principatum obtinete [87]. » Quomodo itaque, ut ais, Adam et illius uxor antea in cœlo peccaverant?

CXCI. — ATTICO LECTORI.

« Qui vidit me, vidit et Patrem [88], » id est, qui dignus habitus est ad cognoscendam meam deitatem, manifestum est eum et Patris deitatem cognovisse. Una siquidem est deitas, et gloria Patris, et Filii: namque, « Ego et Pater unum sumus [89]. »

CXCII. — AGLAIO ANTECESSORI.

Beatus Petrus scripto tradidit, « Ut judicentur omnes carne, vivant vero secundum Deum spiritu [90]. » Illud « judicentur carne, » ad eos prolatum est, qui asseverant, neque carnem a mortuis resurgere, neque judicari: at illud, « ut vivant secundum Deum spiritu, » hoc est non aberrantes animo, adeo ut multos ac varios deos esse suspicentur; sed unum et solum Deum, in sæcula exsistentem, viventes, **74** ac omnes cognoscentes. Dictum vero satis nobis percommodum erit adversus eos, qui Aristotelica fovent, contenduntque animas aliquando omnes hominum extenuatas ad id, quod non est, migraturas.

CXCIII. — *Eidem.*

Quomodo Christus Dominus « sine matre, et sine patre, et sine genealogia [91] » sit, perdiscere cupis. Secundum quod est supra nos, dicitur sine matre; sed ut est secundum nos, sine patre; secundum quod autem ad superna pertinet, sine genealogia. Ait etenim propheta: « Generationem ejus quis enarrabit [92]? » Verumtamen generationis illius secundum carnem altius ducta origine Matthæus narravit [93]. At quomodo ante sæcula Pater Filium generaverit, nemo penitus, neque ex hominibus neque ex angelis exprimere potuit.

CXCIV. — *Eidem.*

Quemadmodum qui febri corripiuntur, depravatis gustus facultatibus, mel amarum esse existimant; sic et ii, quorum animæ vis degustandi deperdita est. Et ait propheta: « Væ iis, qui dicunt amarum dulce [94]. »

CXCV. — ANAXAGORÆ GRAMMATICO.

« Coronam gratiarum accipies vertici tuo [95], » dixit Salomon: neque enim una gratia est, qua nectitur quæ mente concipitur corona, sed multæ admodum gratiæ; et ait Apostolus: « Gratia vobis multiplicetur [96]. »

75 CXCVI. — *Eidem.*

Appetis et aureum torquem, qui coronam subsequitur [97], quis sit, cognoscere. Is fuerit Christi Servatoris suave jugum, qui collo veritati credentis animæ apponitur.

CXCVII. — TRYPHONI ARCHITECTO.

Pulcherrima pœnitentia, et continua oratio, et invocatio emarcido operibus homini odorem præstat. Accipit enim humanissimus Dominus Christus

A πληθυνθῆναι, καὶ κατακυριεῦσαι πάσης τῆς οἰκουμένης. Πῶς οὖν, ὡς λέγεις, προἡμαρτεν ὁ Ἀδὰμ καὶ τὸ τούτου γύναιον ἐν τοῖς ἐπ' οὐρανοῖς;

ΡϞΑ'. — ΑΤΤΙΚῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

« Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· » τουτέστιν, ὁ καταξιωθεὶς νοῆσαι τὴν θεότητά μου, δῆλον ὅτι ἐπέγνω τοῦ Πατρὸς τὴν θεότητα· μία γὰρ ἡ θεότης, καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ· « Ἐγὼ γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν. »

ΡϞΒ'. — ΑΓΛΑΙῼ ΑΝΤΕΚΗΝΣΟΡΙ.

Ὁ μακάριος Πέτρος γράφων φησίν· « Ἵνα κριθῶσι μὲν ἅπαντες σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ Θεὸν πνεύματι. » Τὸ μὲν *κριθῶσι σαρκὶ*, εἴρηται πρὸς τοὺς λέγοντας, μήτε ἀνίστασθαι ἐκ νεκρῶν, μηδὲ κρίνεσθαι σάρκα· τὸ δ' *ὅπως ζῶσι κατὰ Θεὸν πνεύματι*,
B τουτέστι μηκέτι πλανώμενοι τὴν ψυχὴν, ὥστε πολλοὺς καὶ ποικίλους ὑποτοπάζειν θεοὺς, ἕνα δὲ καὶ μόνον Θεὸν εἰς τοὺς αἰῶνας, ὑπάρχοντες, καὶ ζῶντες, γινώσκοντες ἅπαντες. Τοῦτο δὲ χρήσιμον ἡμῖν τὸ ῥητὸν πρὸς τοὺς θάλποντας τὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ἰσχυριζομένους ἀπολεπτυνθήσεσθαί ποτε πάσας τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν χωρῆσαι.

ΡϞΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πῶς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἀμήτωρ, καὶ ἀπάτωρ, καὶ ἀγενεαλόγητος, μαθεῖν βούλει. Ἀμήτωρ μὲν τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀπάτωρ δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς, ἀγενεαλόγητος δὲ τὸ ἄνω· φησὶ γὰρ ὁ προφήτης· « Τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; » Τὴν μὲν γὰρ κατὰ σάρκα
C γένεσιν αὐτοῦ ὁ Ματθαῖος ἐγενεαλόγησε· πῶς δὲ πρὸ τῶν αἰώνων ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ἐγέννησεν, οὐδεὶς παντελῶς οὔτε ἀνθρώπων, οὔτε ἀγγέλων ἐξειπεῖν, ἢ γνῶναι δεδύνηται.

ΡϞΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὥσπερ οἱ πυρέττοντες νομίζουσι πικρὸν εἶναι τὸ μέλι, τῶν παρ' αὐτοῖς βεβλαμμένων γευστικῶν δυνάμεων, οὕτως καὶ τῆς ψυχῆς τις τὸ γευστικὸν βλάπτεται. Καί φησιν ὁ προφήτης· « Οὐαὶ τοῖς λέγουσι τὸ γλυκὺ πικρόν. »

ΡϞΕ'. — ΑΝΑΞΑΓΟΡᾼ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῼ.

« Στέφανον χαρίτων δέξῃ τῇ κορυφῇ σου, » ὁ Σολομῶν εἴρηκεν. Οὐ γὰρ μία ὑπάρχει χάρις, ᾗ πλέ-
D κεται ὁ νοούμενος στέφανος, πολλαὶ δὲ πάνυ χάριτες· καί φησιν ὁ Ἀπόστολος· « Χάρις ὑμῖν πληθυνθείη. »

ΡϞϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Βεβούλησαι καὶ τὸν χρύσεον κλοιὸν τὸν τῷ στεφάνῳ ἑπόμενον, τίς ἐστιν, ἐπιγνῶναι. Οὗτος δ' ἂν εἴη ὁ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ χρηστὸς ζυγὸς ἐπιτιθέμενος τῷ τραχήλῳ τῆς πιστευσάσης τῇ ἀληθείᾳ ψυχῆς.

ΡϞΖ'. — ΤΡΥΦΩΝΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙ.

Ἡ καλλίστη μετάγνωσις, καὶ σύντονος δέησις καὶ παράκλησις, εὐωδιάζει τὸν σεσηπότα ταῖς πράξεσιν ἄνθρωπον· δέχεται γὰρ καὶ δέησιν ῥυπαρὰν ὁ φιλ-

[87] Gen. I, 28. [88] Joan. XIV, 9. [89] Joan. X, 30. [90] I Petr. IV, 6. [91] Hebr. VII, 3. [92] Isa. LIII, 8. [93] Matth. I, passim. [94] Isa. V, 20. [95] Prov. I, 9. [96] I Petr. I, 2. [97] Prov. I, 9.

ἀνθρωπότατος Δεσπότης Χριστὸς ἐκ στόματος ῥυπαροῦ ἐν ταπεινώσει προσφερομένην πολλῇ. Καὶ πειθέτω σε ὁ φράζων λῃστής· « Μνήσθητί μου, Κύριε Ἰησοῦ, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, » παραυτίκα ἀκούσας· « Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. »

ΡϞΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Λέγεις ἀκηκοέναι Ἕλληνος ἁμαρτωλοῦ εἰπόντος, ὅτι Οὐδέν μου διαφέρεις κἂν Χριστιανὸς ᾖς, ἁμαρτωλὸς γὰρ καὶ σύ. Εἰπὲ τοίνυν πρὸς αὐτὸν τὴν παραβολὴν ταύτην· Δύο κύνας τις οἰκοδεσπότης ἐκέκτητο, καὶ τὸν μὲν λυττήσαντα καὶ τὸν δεσπότην αὐτὸν σπαράξαι τολμήσαντα, ἀποτυμπανισθῆναι προσέταξεν, τὸν δὲ ἀγαπῶντα τὸν κύριον, καὶ περιγλίχοντα τῇ στοργῇ τοὺς πόδας τοῦ δεσπότου διὰ παντὸς, περιποιεῖται, καὶ τρέφει, καὶ ἐκσώζει.

ΡϞΘ'. — ΦΟΥΡΤΟΥΝΑΤΩ.

Τὸ ὀξέως σκανδαλίζεσθαι, οὐ φιλοσόφου, μικρᾶς δέ τινος ψυχῆς· « Εἰρήνη γὰρ πολλὴ, φησὶ, τοῖς ἀγαπῶσι τὸ ὄνομά σου, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον.

Σ'. — ΣΕΚΟΥΝΔΙΑΝΩ.

Ὅτι καὶ ὁ ἀκάθαρτος δυνήσεται μετασκευασθῆναι εἰς παρθένον προαίρεσιν, δείκνυσι Παῦλος γράφων τοῖς Κορινθίοις· « Ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. »

ΣΑ'. — ΚΑΛΛΙΣΤΙΩΝΙ.

« Ὁ δίκαιος πολλοστὸς » λέγεται, ὡς ἐννενήκοντα ἐννέα ἐν παραβολῇ πρόβατα. Ὁ δὲ ἁμαρτωλὸς ὥσπερ ἀπολλύμενος, ἢ εἷς, ἢ οὐθ' εἷς λέγεται, μὴ θέλων μετανοῆσαι, καὶ πληθυνθῆναι ταῖς ἀρεταῖς.

ΣΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐπὶ τῶν σωμάτων μία γένεσίς ἐστιν, ὅτι οὐδεὶς δεύτερον ἐγεννήθη· ἐπὶ δὲ τῶν ψυχῶν τῶν ἁγιάζεσθαι διηνεκῶς προαιρουμένων πλείους γενέσεις εὑρίσκονται, ἀεὶ γὰρ ἀνακαινούμενος, καὶ ἀνανεούμενος γεννᾶται ὁ δίκαιος, γεγέννηται σήμερον ἐν πράξει τινὶ ἀγαθῇ, καὶ ἐὰν πάλιν ἄλλην ποιήσῃ ἀγαθὴν, γεγέννηται. Διόπερ ὁ λόγος δαψιλεύεται ἐπὶ τῶν δικαίων τὰς γενέσεις, λέγων διὰ τοῦ Μωϋσέως· « Αὗται αἱ γενέσεις Νῶε, αὗται αἱ γενέσεις Ἰακώβ· » καὶ εἴ τις ἄλλος εἴρηται πληθυντικῶς γενέσεις ἐσχηκέναι.

ΣΓ'. — ΚΥΡΗΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἠρώτησάς με, τί ἐστι « Ματαιότης ματαιοτήτων. » Μάταιον νοηθείη ἂν τὸ ἀνυπόστατον ἐν μόνῃ τῇ τοῦ ῥήματος προφορᾷ τὸ εἶναι ἔχων. Ματαιότης δὲ ματαιοτήτων, ὥσπερ ἂν εἴ τις λέγοι, τοῦ νεκροῦ νεκρότερον, καὶ τοῦ ἀψύχου ἀψυχώτερον· καίτοι ἡ συγκριτικὴ ἐπίτασις χώραν ἐπὶ τῶν τοιούτων οὐκ ἔχει, ἀλλ' ὅμως λέγεται τούτῳ τῷ ῥήματι πρὸς τὴν τῆς ὑπερβολῆς τοῦ λεγομένου σαφήνειαν.

ΣΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἀνασταυροῦντες, φησὶ, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ

A ex ore sordido preces lutulentas, si in humilitate ingenti offerantur. Teque suadeat clamans latro: « Memento mei, Domine Jesu, cum veneris in regno tuo: « extemplo audiens: » Hodie mecum eris in paradiso [98]. »

CXCVIII. — *Eidem.*

Scribis te a peccatore infideli audiisse, qui hæc diceret: Nihil a me differs, etiamsi Christianus es, cum sis et ipse peccator. Igitur effare ad ipsum hanc parabolam. Duos canes paterfamilias possidebat; unum, qui rabie actus dominum ipsum membratim discerpere tentaverat, præcepit tympanis ac fidiculis extendi; alterum, secundis auribus eum accipientem, lambentemque benevole
B continuo pedes illius, ideoque eum amplectitur, alit servatque.

CXCIX. — FORTUNATO.

Non est philosophi, sed pusillæ cujuspiam animæ scandalum pati. « Pax » namque summa, ait,
76 « diligentibus nomen tuum, et non est illis scandalum [99]. »

CC. — SECUNDIANO.

Immundum etiam posse in virginem electionem transformari, ostendit Paulus Corinthiis scribens: « Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo [1-2]. »

CCI.— CALLISTIONI.

« Justus multifariam, multisque modis » dicitur, veluti nonaginta novem oves in parabola [3].
C Peccator vero tanquam qui deperditur, vel unus, vel nemo nuncupatur, uti qui nolit pœnitentiam agere, et virtutibus multiplicari.

CCII. — *Eidem.*

In corporibus una generatio est, cum nullus secunda vice generetur. At in animis eorum, qui se continuo sanctos fieri contendunt, plures generationes comperiuntur: semper enim renovatus et redintegratus nascitur justus; in facinore aliquo bono hodie nascitur, rursumque si aliud egregium patraverit, nascitur. Quapropter dictio in justorum generationibus plurium numero profluenter redundat apud Moysem: « Hæ generationes Noe [4]; hæ generationes Jacob. » et si quis alius in plurium
D numero dicitur generationes habuisse.

CCIII. — CYRINO EPISCOPO.

Postulasti a me, quid illud innuat: « Vanitas vanitatum [5]. » 77 Vanum intellexeris, quod subsistentiam non habet, sed in sola verbi prolatione habet quod sit. Vanitas autem vanitatum, ac si quis dixerit, ipso defuncto magis defunctum, et ipso inanimato magis inanimatum. Licet comparativa auctio in similibus locum non habeat; exprimitur nihilominus eo verbo ad majorem exsuperantiæ dictorum declarationem.

CCIV. — *Eidem.*

« Iterum crucifigentes, ait, Filium Dei, et pa-

[98] Luc. xxiii, 42-43. [99] Psal. cxviii, 165. [1-2] II Cor. xi, 2. [3] Matth. xviii, 12; Luc. xv, 4. [4] Gen. vi, 9. [5] Eccle. i, 2.

lam traducentes [6]. » Iterum eum crucifigunt hæretici, non tantum qui perverse baptismum iterare præsumunt, sed etiam ii, qui dicunt fore aliquando, ut Christus pro dæmonibus cruci affigatur.

CCV. — GAINÆ COPIARUM DUCTORI.

Omnis creatura verbo, et sapientia, quod sit, habuit. Verum Deus Verbum, cum sua natura sapientia, creaturæque universæ, sive ea intellectu comprehendatur, sive sub sensum cadat, conditor sit, quomodo creatura dicetur?

CCVI. — *Eidem.*

Lucem inhabitare inaccessibilem ait Deum omnipotentem, et Patrem [7], beatus Paulus. Hoc vero, quod mente tantum concipitur, suaque natura subsistit, et non comprehenditur, et sine ullis limitibus lumen, est adorandus Filius, et Verbum, et omnium Dominus. Hæc igitur si ita prorsus se habent, quanam ratione **78** creaturam, et, ex iis quæ non erant, unigenitum Dei Filium, et Verbum generatum fuisse, instruere te audent belluinis moribus præditi, et Christi gregis perditores Ariani?

CCVII. — MELISSO CANDIDATO.

Homo in ægritudinem incidens, genium propter morbum commutans, inutilis ad opera, et imbecillior fit; nihilominus noxia concupiscit. Ita et anima a bono declinans, et in pejora immersa, nervos quidem ad meliora exsequenda amittit, et perniciosa ambit et affectatur.

CCVIII. — THYRSO SCRINIARIO.

« Ingredietur, lex ait, ad uxorem fratris, et excitabit semen [8]. » Quicunque etenim homo, sive omnis hominis anima virum intellectualem a Deo assumens, legem scilicet internam, interemit ipsam, et ob segnitiem sepeliit. Hinc necessitas illius fratrem advocavit, legem scilicet scriptam, ut ingrediatur ad uxorem legis naturalis jam demortuæ, et exsuscitaret semen ob segnitiem summam defunctæ.

CCIX. — *Eidem.*

Aversatus Deus sophistas, et insulsissimorum sermonum, omnibusque mendaciis et erroribus confertorum artifices, coriariis quibusdam et piscatoribus propriam salutarem, et splendidissimam pietatis et justitiæ prædicationem tradidit.

79 CCX. — *Eidem.*

Quilibet pro inclinatione voluntatis, sive in malum, sive in melius judicatur. Teque suadeant, Judas qui per unam noctem a vita abalienatus, Magistrum prodidit, et latro momento temporis vitæ conciliatus Neque enim in memoriam reducentur iniquitates illius hominis, qui non usquequaque a Deo defecerit, et cor pravum infidelitatis ac stupiditatis assumpserit. « Vivens enim vivet, ait, cum convertetur, et non morietur [9]. »

CCXI. — BYRILLO MACEDONIANO.

Quomodo audes Spiritum sanctum servum com-

A παραδειγματίζοντες. » Ἀνασταυροῦσι δ' αὐτὸν αἱρετικοὶ, οὐ μόνον οἱ κακῶς ἀναβαπτίζειν ἐπιχειροῦντες, ἀλλὰ καὶ οἱ τολμῶντες λέγειν, ὅτι καὶ ὑπὲρ τῶν δαιμόνων ποτὲ ὁ Χριστὸς σταυρωθήσεται.

ΣΕ'. — ΓΑΙΝᾼ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤῌ.

Πᾶν κτίσμα διὰ λόγου καὶ σοφίας τοῦ εἶναι τετύχηκε. Ὁ δὲ Θεὸς Λόγος σοφία ὑπάρχων οὐσιώδης, δημιουργός τε ὢν πάσης τῆς τε νοουμένης κτίσεως, καὶ τῆς ὑποπιπτούσης τῇ αἰσθήσει, πῶς ἂν λεχθείη κτίσμα;

ΣϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον φησὶ τὸν παντοκράτορα Θεὸν καὶ Πατέρα ὁ μακάριος Παῦλος. Τοῦτο δὲ νοητὸν, καὶ ἐνυπόστατον, καὶ ἀκατάληπτον, καὶ ἀπέραντον φῶς ἐστιν ὁ προσκυνητὸς Υἱὸς, καὶ Λόγος, B καὶ τῶν ὅλων Κύριος. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, πῶς κτίσμα, καὶ ἐκ μὴ ὄντων γεγενῆσθαι τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν, καὶ Λόγον, διδάσκειν σε τολμῶσιν οἱ θηριογνώμονες, καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης ὀλετῆρες Ἀρειανοί;

ΣΖ'. — ΜΕΛΙΣΣῼ ΚΑΝΔΙΔΑΤῼ.

Ἄνθρωπος ἐξασθενήσας, καὶ ἐξαλλαγεὶς ὑπὸ τῆς νόσου τὴν ἕξιν, ἀχρειότερος μὲν πρὸς ἔργον καὶ ἀδρανὴς γίνεται, ἐπιθυμεῖ δὲ τοῦ βλάπτοντος. Οὕτω καὶ ψυχὴ ἀπονεύσασα τοῦ καλοῦ, καὶ ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀλλοιωθεῖσα, ἐκνευρίζεται μὲν πρὸς ἐργασίαν τοῦ κρείττονος, ὀρέγεται δὲ τῶν ὀλεθρίων.

ΣΗ'. — ΘΥΡΣῼ ΣΚΡΗΝΙΑΡΙῼ.

C « Εἰσελεύσεται, φησὶν ὁ νόμος, πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα. » Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος, ἤτοι πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπου ἄνδρα νοητὸν λαβοῦσα παρὰ Θεοῦ, δηλαδὴ τὸν ἐνδιάθετον νόμον, ἐνέκρωσε τοῦτον, καὶ ἔθαψε διὰ τῆς ἀμελείας. Ὅθεν χρεία ἐκάλεσε τὸν τούτου ἀδελφὸν, τουτέστι τὸν γραπτὸν νόμον εἰσελθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ νόμου τοῦ φυσικοῦ, ὅστις ἀπενεκρώθη, καὶ ἐξαναστῆσαι σπέρμα τῷ τετελευτηκότι διὰ νωθρίας πολλῆς.

ΣΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἀποστραφεὶς ὁ Θεὸς τοὺς σοφιστὰς, καὶ τέκτονας τῶν λόγων τῶν μεματαιωμένων, καὶ παντὸς ψεύδους, καὶ πλάνης ἀνάπλεων, σκυτοτόμοις τισὶ, καὶ ἁλιεῦσι τὸ οἰκεῖον σωτηριῶδες, καὶ ὑπέρλαμπρον τῆς εὐσε- D βείας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐνεχείρισε κήρυγμα.

ΣΙ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι πρὸς τὴν ῥοπὴν ἕκαστος τὴν ἐπὶ φαύλῳ, ἢ ἐπὶ κρείττονι κρίνεται, πειθέτωσάν σε, ὁ μὲν Ἰούδας διὰ μιᾶς νυκτὸς ἀλλοτριωθεὶς τῆς ζωῆς, προδεδωκὼς τὸν Διδάσκαλον, ὁ δὲ λῃστὴς ἐν στιγμῇ χρόνου οἰκειωθεὶς τῇ ζωῇ. Οὐ μὴ γὰρ μνησθῶσιν αἱ ἀνομίαι τοῦ μὴ παντελῶς ἀποστασίαν τοῦ Θεοῦ νοσήσαντος ἀνθρώπου, μηδὲ καρδίαν πονηρὰν ἀπιστίας τε καὶ ἠλιθιότητος ἀναλαβόντος· « Ζῶν γὰρ ζήσεται, φησὶν, ἐν τῷ ἐπιστρέψαι αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀποθανεῖται. »

ΣΙΑ'. — ΒΥΡΙΛΛῼ ΜΑΚΕΔΟΝΙῼ.

Πῶς τολμᾷς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δοῦλον προσ-

[6] Hebr. VI, 6. [7] I Tim. VI, 16. [8] Deut. XXV, 5. [9] Ezech. XVIII, 28.

ἀγορεύειν, τὸ διὰ τοῦ ἀσπίλου βαπτίσματος πάντας τοὺς πιστεύοντας ἐλευθεροῦν; Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ὅτιπερ « Ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. »

ΣΙΒʹ. — ΙΓΝΑΤΙῼ ΑΝΘΥΠΑΤῼ.

Ἔξεστιν ἐμπεσόντα τινὰ εἰς τὸ τοῦ θηρὸς στόμα, τοῦ διαβόλου φημὶ, ἀπολυθῆναι τούτου διὰ τῆς μετανοίας, καθάπερ λελύτρωται καὶ ἐῤῥύσθη ὁ ἐν Κορίνθῳ προφθαρεὶς τῇ μητρυιᾷ ἐκ φάρυγγος τοῦ ἐχθροῦ, πρὶν τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθεῖ, καὶ εἰς τὴν κοιλίαν χωρήσῃ τοῦ θηρίου διὰ τῆς ἀγεννοῦς δυσθυμίας, καὶ τῆς ἀπογνώσεως.

ΣΙΓʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ πρὸς σὲ παραγίνεται ἀοράτως ὁ οὐράνιος ἰατρὸς, κἂν μὴ σὺ δυνηθείης πρὸς αὐτὸν πορευθῆναι διὰ τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀτονίαν τοῦ λογισμοῦ.

ΣΙΔʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τινὰς ἔγνων ἔγωγε, μηδὲ πλησιάζοντα διὰ φιλανθρωπίαν τὸν τῶν ψυχῶν ἰατρὸν παραδέξασθαι βουληθέντας, ἀπὸ ἀναισθησίας, καὶ πονηρίας πολλῆς.

ΣΙΕʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Παῦλος διώκτης ὑπάρχων τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀπετυφλώθη πρῶτον τοῖς κακοῖς, καὶ τῇ ἀφάτῳ ὠμότητι, ὅπως ἀναβλέψει τῷ Θεῷ, καὶ τῇ δικαιοσύνῃ. Εἰκότως τοίνυν ὁ Κύριος ἔλεγεν· « Ἐγὼ ἦλθον εἰς τὸν κόσμον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. » Ἠνίξατο γὰρ τοὺς τοῖς πονηρεύμασιν, καὶ ταῖς ἀτοπίαις προστετηκότας ὀφθαλμοὺς ἀποτυφλῶσαι, ἀνοῖξαι δὲ, καὶ ἀκέσασθαι τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς, οἷς ἐφοπτεύεται τὸ κάλλος τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς θεογνωσίας.

ΣΙϚʹ. — ΕΥΓΡΑΜΜΙῼ ΝΟΜΙΚῼ.

« Εἰσῆλθε, φησὶ Μωϋσῆς, εἰς τὸν γνόφον· » τοῦ περὶ Θεὸν γνόφου, οὐδὲν ἕτερον ἐμφαίνοντος ἢ τὸ ἀπερινόητον, καὶ ἀνεξιχνίαστον τοῦ Θεοῦ· σκοτοειδὴς γὰρ καὶ ἀφεγγὴς ἡ τοῦ γνόφου πέφυκεν ὄψις, τὰ ἐν αὐτῇ κρύπτουσα διὰ τοῦ πυκνοτάτου, καὶ σκοτοειδοῦς ἀέρος εἴργουσα τὰς ὄψεις τῶν ὁρώντων εἰς αὐτὸν, ἔτι καὶ τῶν ἐννοιῶν αὐτῶν τὰς περιέργους περὶ Θεοῦ ἐπιχειρήσεις· « Σκότος γὰρ, φησὶν, ἀποκρυφὴ αὐτοῦ, καὶ οὐχ ὁραθήσεται. »

ΣΙΖʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἔθος ἔχεις προχείρως τοῦ λέγειν, ὅτι πολυμήχανός ἐστι, καὶ πολύτροπος ὁ διάβολος· συνομολογῶ κἀγώ. Ἀλλ' ἐὰν νήφειν θελήσωμεν, ἑαυτῷ πονηρὸς ἔσται ὁ διάβολος, καὶ οὐχ ἡμῖν· ἡ γὰρ φύσις τῆς κακίας μόνοις τοῖς κεκτημένοις αὐτὴν ὑπάρχει ὀλεθρία, ἡ δὲ ἀρετὴ τοὐναντίον, οὐχὶ τοὺς κεκτημένους μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίους ὠφελῆσαι δύναται.

ΣΙΗʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἵνα μάθῃς, ὅτι ὁ μὲν κακὸς μόνῳ ἑαυτῷ κακὸς, ὁ δὲ ἀγαθὸς καὶ ἑτέροις ἀγαθὸς, μαρτυρίαν σοι παροιμιώδη παρέξω· « Τέκνον γὰρ, φησὶν, ἐὰν κακὸς

A pellare, qui per immaculatum baptismum credentes omnes in libertatem vindicat? Dicit enim Apostolus: « Lex spiritus vitæ liberavit me a lege peccati et mortis [10]. »

CCXII. — IGNATIO PROCONSULI.

In facultate illius est, qui per os belluæ, diaboli, inquam, prolabitur, per pœnitentiam liberari; quemadmodum liberatus ac servatus est, qui Corinthi cum noverca consueverat [11], ex adversarii faucibus, antequam abundantiori tristitia absorberetur, et in ventrem belluæ per pusilli animi angorem ac desperationem immergeretur.

80 CCXIII. — *Eidem.*

Ipse per seipsum ad te cœlestis medicus oculis B minime objectus accedit, licet tu ad eum propter ægritudinem et cogitationis languorem accedere non valeas.

CCXIV. — *Eidem.*

Nonnullos ipse cognovi, qui etiam propter suam humanitatem proxime accedentem, animarum medicum ob stuporem, et summam nequitiam admittere noluerunt.

CCXV. — *Eidem.*

Paulus cum persequeretur Christi Ecclesiam, oculis obcæcatus est [12] primum malis et crudelitate inexplicabili, ut Dei, et justitiæ lumen recuperaret. Non abs re itaque Dominus dicebat: « Ego veni in mundum, ut qui non vident, videant; et C qui vident, cæci fiant [13]: » innuit siquidem se turpibus facinoribus, absurdisque deditos oculos effossurum; reseraturum vero, et medicaturum oculos intellectuales, quibus virtutum decor et divinæ cognitionis conspicitur.

CCXVI. — EUGRAMMIO LEGUMPERITO.

« Introivit, ait Moyses, in obscuritatem [14]. » Circa Deum obscuritas nihil aliud instruit, quam inintelligibile Dei atque inscrutabile; opacus enim, et sine lumine caliginis aspectus est, qui spissa ac tenebrosa aeris crassitie quæ in eo sunt, obtegit, oculos **81** in eum intuentium arcens, et cogitationum præterea ipsarum curiosas de Deo indagines: « Tenebræ enim, ait, tegumentum ipsius, et non videbitur [15]. »

D CCXVII. — *Eidem.*

Soles inconsulto dicere versutum esse atque astutum diabolum: neque ipse abnuerim. Verumtamen si sobrii esse velimus, sibi ipsi astutus erit et non nobis. Improbitatis siquidem genius solis ipsius possessoribus perniciem affert; sed virtus contrarie se gerens, non possessoribus modo, sed vicinis etiam emolumento est.

CCXVIII. — *Eidem.*

Ut discas, malum sibiipsi soli esse malum, bonum vero et aliis bonum, testimonium tibi ex Proverbiis adducam: « Fili, enim, ait, si pravus

[10] Rom. VIII, 2. [11] I Cor. V, 1. [12] Act. IX, 8. [13] Joan. IX, 39. [14] Exod. XX, 21. [15] Job XXII, 14.

ses, solus exhauries malo; si sapiens, eris tibimetipsi et proximo sapiens [16]. »

CCXIX. — ARISTOTELI PRIMATI.

Mitti dicitur Filius, non secundum quod Deus Verbum in sinu est Patris, omnia continens. « Ex ipso enim, et per ipsum, et in ipsum omnia [17]: » et: « In ipso vivimus, movemur, et sumus [18]; » sed secundum quod sibimetipsi asciscit Deus Verbum, affectiones assumpti corporis.

CCXX. — *Eidem.*

Luctus, qui pro peccatis fit, dulcem sibi mœrorem et tristitiam **82** vindicat, et melleum illius amarum degustatur, spe bona ac suavi conditum; propterea nutrit animam, cogitationem voluptate perfundit, cor pinguefacit, corporisque concretum florere ac virescere facit. Quare optime David concinebat: « Factæ sunt mihi lacrymæ panis die ac nocte [19]. »

CCXXI. — *Eidem.*

« Domine, ait, ut scuto bonæ voluntatis coronasti nos [20]. » Idem justorum fuerit scutum et corona: propterea qui armis induitur intellectualiter coronatur. Namque Salomon dixit: « Corona deliciarum defendet te [21]. »

CCXXII. — THERINO MONACHO.

Quemadmodum in mari genus hominum facinorosum et audax, in mari, ubi civitas est, vel navium statio aut portus, nulla ratione in navigantes impetum faciunt; id enim esset frustra se in discrimen adducere: verum si in alto mari naviculam deprehenderint, quod illi ope auxiliaria destituti sunt, occasionem arripientes, omnia movent invertuntque nec prius absistunt, donec vel navigantes immergant, vel hoc ipsi subeant; sic et dira voluptatis tentatio, ei, qui virginitatem elegit, multam affert tempestatem et gravem procellam, et non ferendos fluctuum turbines, omnia susque deque misceas, ut vi et impetu navem submergat. Audiit namque, monacho non esse in potestate uxorem ducere, et veluti in portum conjugii usu se subducere; sed per omnia certamen pugnamque adversus dæmones, qui voluptatibus **83** animam irritant, subeunda esse. Ne igitur admiremur, si bello impetimur; neque ad pugnam animum despondeamus. Habemus enim magnum defensorem ac vindicem Spiritum sanctum, per quem poterimus diaboli omnia obscenarum cupiditatum ignita jacula, et carnis facem, et incitamentum facillimo negotio exstinguere.

CCXXIII. — SELEUCIO DIACONO.

Cum quatuor inter alias virtutes primum locum obtineant, prudentia, fortitudo, temperantia et justitia; propterea et diabolus quatuor vitiis multa alia in se continentibus, ad sui ipsius propugnationem utitur. Et audi, quid dicat Zacharias propheta quatuor cornibus suffultam Satanæ po-

A γένη, μόνος ἀντλήσεις τὰ κακά· ἐὰν δὲ σοφὸς, ἔσῃ σεαυτῷ, καὶ τῷ πλησίῳ. »

ΣΙΘ'. — ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Ἀπεστάλθαι λέγεται ὁ Υἱὸς, οὐ καθ' ὃ Θεὸς Λόγος ἐστὶν ἐν κόλποις τοῦ Πατρὸς περιέχων τὰ πάντα· « Ἐξ αὐτοῦ γὰρ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμὲν, » ἀλλὰ καθ' ὃ ἰδιοποιεῖται ὁ Θεὸς Λόγος τὰ πάθη, οὗ ἂν εἰλήφει σώματος.

ΣΚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ ἐφ' ἁμαρτίαις γινόμενος ὀδυρμὸς, γλυκεῖαν κέκτηται τὴν ἀνίαν, καὶ μελιτῶδες αὐτοῦ τὸ πικρὸν εὑρίσκεται, ἐλπίδι ἀγαθῇ, καὶ χρηστῇ φαρματτόμενον, διὰ τοῦτο τρέφει τὴν ψυχὴν, γανοῖ τὸ φρόνημα,

B λιπαίνει τὴν καρδίαν, εὐθαλὲς ἐργάζεται τὸ τοῦ σώματος σύγκριμα. Καὶ καλῶς ὁ Δαυῒδ ἐμελῴδει· « Ἐγενήθη μοι τὰ δάκρυα ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός. »

ΣΚΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Κύριε, φησὶν, ὡς ὅπλῳ εὐδοκίας ἐστεφάνωσας ἡμᾶς. » Ταὐτὸν ἂν εἴη τῶν δικαίων καὶ ὅπλον, καὶ στέφανος, ὥστε τὸν ὡπλησάμενον νοητῶς στεφανοῦσθαι· καὶ γὰρ καὶ Σολομὼν εἴρηκε· « Στεφάνῳ δὲ τρυφῆς ὑπερασπιεῖ σου. »

ΣΚΒ'. — ΘΕΡΙΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὥσπερ οἱ κατὰ τὴν θάλασσαν κακοῦργοι, ἔνθα μὲν πόλις ἐστὶν, ἢ ἐπινήϊον, ἢ λιμὴν, οὐδαμῶς ἐπιτιθέντες τοῖς πλέουσιν, τοῦτο γὰρ μάτην ἂν εἴη κινδυνεύειν· ἐὰν δὲ ἐν μέσῳ τῷ πελάγει τὸ σκάφος ἀπο-

C λάβωσιν, ἐφόδιον ἔχοντες τὴν τῶν βοηθησόντων ἐρημίαν, πάντα κινοῦσι, καὶ στρέφουσιν, καὶ οὐ πρότερον ἀφίστανται, ἕως ἂν ἢ καταδύσωσι τοὺς ἐμπλέοντας, ἢ τοῦτο πάθωσιν αὐτοί· οὕτως καὶ ὁ δεινὸς τῆς ἡδονῆς πειρασμὸς τῷ προῃρημένῳ τὴν παρθενίαν πολὺν ἐπάγει τὸν χειμῶνα, καὶ χαλεπὴν τὴν ζάλην, καὶ ἀφορήτους τὰς τρικυμίας, πάντα ἄνω καὶ κάτω κινῶν, ὥστε τῇ βίᾳ καὶ τῇ ῥύμῃ περιστρέψαι τὸ σκάφος. Ἤκουσε γὰρ, ὅτι ὁ μοναχὸς οὐκ ἔχει ἐξουσίαν γαμῆσαι, καὶ καθάπερ λιμένι ἐγκαθορμισθῆναι τῇ χρήσει τῆς μίξεως, ἀλλ' ἀνάγκη δι' ὅλου παλαίειν, καὶ μάχεσθαι πρὸς τοὺς ταῖς ἡδυπαθείαις τὴν ψυχὴν ἐρεθίζοντας δαίμονας. Μὴ οὖν ξενιζώμεθα πολεμούμενοι, μηδὲ ἀποκάμωμεν πρὸς τὴν μάχην, ἔχομεν

D γὰρ μέγαν ὑπερασπιστὴν τὸ πανάγιον Πνεῦμα, δι' οὗ δυνησόμεθα πάντα τοῦ διαβόλου τὰ πεπυρωμένα βέλη τῶν αἰσχρῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ὑπεκκαυμάτων τῆς σαρκὸς ῥᾳδίως σβέσαι.

ΣΚΓ'. — ΣΕΛΕΥΚΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐπειδὴ τέσσαρες ὑπάρχουσιν ἀρεταὶ γενικώταται, φρόνησις, ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, τούτου χάριν καὶ ὁ διάβολος τέσσαρσιν κακίαις περιεκτικωτάταις πολλῶν κακιῶν πρὸς ἄμυναν κέχρηται. Καὶ ἄκουσον, τί λέγει Ζαχαρίας ὁ προφήτης, τὴν τετρακέρατον τοῦ Σατανᾶ θεασάμενος δύναμιν· « Ἦρα τοὺς

[16] Prov. IX, 12. [17] Coloss. I, 16. [18] Act. XVII, 28. [19] Psal. XLI, 4. [20] Psal. V, 13. [21] Prov. IV, 9.

ὀφθαλμούς μου, καὶ ἴδον τέσσαρα κέρατα, τὰ διασκορπίσαντα τὸν Ἰούδαν, καὶ τὸν Ἰσραήλ.»

ΣΚΔ. — Τῷ αὐτῷ.

Περὶ τῆς τετραμόρφου δυνάμεως τοῦ διαβόλου, καὶ Μωσῆς ὁ μέγιστος νομοθέτης ἐν τῷ Λευιτικῷ τοῖς δυναμένοις ἐπιμελέστερον συνιέναι, λέπραν ὑπάρχειν τετρακέφαλον δίκην ὕδρας διαγράφει, λευκαίνουσαν, καὶ γλαυκίζουσαν, καὶ χλωρίζουσαν, καὶ πυρίζουσαν.

ΣΚΕ'. — ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Εὖ ἐπιστάμενος Θεὸν εἶναι τὸν δοτῆρα παντὸς ἀγαθοῦ, συνεχῶς λέγεις πρὸς τοὺς συντυγχάνοντας τὸ Ἰακὼβ τοῦ πατριάρχου λόγιον, ὅτι Ἠλέησέ με ὁ Θεὸς, καὶ ἔστι μοι πάντα· οὐ γὰρ ἐξ ἔργων δικαιοσύνης, ἀλλ' ἐξ ἐλέου Θεοῦ, καὶ πολλῆς ἀγαθότητος ἐκτήσω, ἅπερ ἔχεις· ἐξ αὐτῶν δὲ πολλοὶ εὐεργετοῦνται δεόμενοι. Καὶ ἀποδέχομαί σε εὖ τε ποιοῦντα, καὶ εὐλογιζόμενον, καὶ ταπεινολογοῦντα.

ΣΚϚ'. — ΘΕΟΦΙΛΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.

Ὥσπερ οὐχ ὅσα ἠδύνατο ἐποίει ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἀλλ' ὅσα ἠβούλετο ἐθαυματούργει, οὕτως οὐχ ὅσα ᾔδει ἐδίδασκεν, ἀλλ' ὅσα μαθεῖν ἠδυνάμεθα ὑπηγόρευσεν, τῇ ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως συμμετρῶν τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας. Διὰ τοῦτο ἀγνοεῖν τὴν ἡμέραν λέγει τοῖς μαθηταῖς ἀτελέσιν ἔτι ὑπάρχουσιν.

ΣΚΖ'. — ΣΙΣΙΝΙΩ ΣΠΑΘΑΡΙΩ.

Ὁ θλίβων σε πονηρὸς δαίμων νήφειν παρασκευάζει καὶ μᾶλλον πρὸς Θεὸν καταφεύγειν, κἀκεῖθεν ἐπισπᾶσθαι τὰς βοηθείας· καὶ τὸν ὑπερασπισμόν. Ὁ γὰρ βλέπων τὸν ἐχθρὸν ἐφεστῶτα, προστρέχει, καὶ συμπλέκεται τῷ βοηθεῖν δυναμένῳ. Οὕτω που καὶ τὰ μικρὰ παιδία ποιοῦσιν· ὅταν μὲν ἴδῃ τι φοβερὸν, εἰς τὸν τῆς μητρὸς κόλπον καταφεύγοντα, καὶ τῶν ἐκείνης ἱματίων ἐκκρεμασθέντα, ἔχεται αὐτῶν ἀσφαλῶς, καί τοι πολλῶν ἀνθελκόντων πολλάκις· ὅταν δὲ μηδὲν παρῇ τῶν θορυβούντων, οὐδὲ καλούσης, καὶ ἐφελκομένης τῆς μητρὸς ἀνέχεται, ἀλλὰ καὶ καλοῦσαν διαπτύει τὴν μητέρα, καὶ πολλὰ μηχανωμένην πρὸς τὸ ἀφελκύσασθαι, ἀποστρέφεται, καὶ τραπέζης κειμένης καταφρονεῖ. Μητέρα δέ μοι νῦν φιλόστοργον νοήσῃς τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν.

ΣΚΗ'. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

«Σίδηρον, φησὶν ὁ ψαλμὸς, διῆλθεν ἡ ψυχὴ» τοῦ Ἰωσήφ. Σίδηρον ἐμοὶ δοκεῖ τὴν ἁμαρτίαν αἰνιγματωδῶς λέγων, ἐφ' ἣν παρεκάλει τὸν ἁγνὸν νεανίαν τὸ τοῦ Πετεφροῦ γύναιον. Σίδηρος γὰρ τέμνων ψυχὴν, καὶ φονεύων, ἡ ἁμαρτία εἰκότως ἂν ῥηθείη.

ΣΚΘ'. — ΣΤΡΑΤΙΩΝΙ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Τοῦτο διεστήκαμεν τῶν ἀπίστων, τὸ κρίσεις ἑτέρας ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἔχειν· ὁρᾷ ὁ Ἕλλην τὸν οὐρανὸν, καὶ σέβει, καὶ κέχηνεν· Θεὸν γὰρ εἶναι νομίζει τὸν οὐρανόν. Ὁρᾷ Ἕλλην τὴν γῆν, καὶ τὰ ὕδατα, καὶ προσκυνεῖ, καὶ θεραπεύει τὰ ἀναίσθητα. Ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς οὕτως· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὁρῶμεν τὸν οὐ-

A tentiam intuitus : «Elevavi oculos meos, et vidi quatuor cornua, quæ Judam et Israel disperserunt [22].»

CCXXIV.—*Eidem*

Quadruplicem potentiam diaboli etiam Moyses maximus legislator in Levitico iis qui rem diligentius intelligere possunt, designavit ; lepram quatuor capitibus hydræ instar describens, albidam, glaucam, herbidam et rutilam [23].»

CCXXV.—AUGUSTINO TRIBUNO.

Deum esse universi boni datorem [24], optime callens, sæpe te alloquentibus Jacobi patriarchæ effatum inculcas, Deus **84** misertus est mei, et omnibus abundo. Neque enim ex operibus justitiæ,
B sed ex Dei misericordia summaque bonitate habes quæ possides ; et ex iis egenis ac pauperibus multis bene fit. Et mihi sane complaces beneficia conferens, et bene apud alios audiens, et humilia de te sentiens.

CCXXVI.—THEOPHILO CANCELLARIO.

Quemadmodum non quæcunque poterat, omnia Dominus Jesus exsequebatur, sed quæcunque volebat admiranda conficiebat : eadem ratione non quæcunque noscebat, edocebat, sed quæ nos discere poteramus, enuntiabat, sermonem magisterii cum naturæ imbecillitate mensurans. Propterea ignorare se diem, ait discipulis nondum perfectis [25].

CCXXVII. — SISINNIO SPATHARIO.

C Affligens te nequam dæmon, facit ut sobrie vivas, et ardentius ad Deum confugias, indeque auxilia atque propugnationem extorqueas. Qui enim imminentem adversarium conspicit, accurrit, et una cum eo, qui opem ferre potest, unitur. Sic etiam et infantes pueri faciunt : cum horrendum quidpiam illis obvium fit, ad matris sinum confugiunt, et ejus indumentis appensi, firmiter, licet multi sæpius inde eos avellere, sed frustra, conentur. Cum vero nihil adest, quod eos turbet, etiam vocante matre et pertrahente, diffugiunt, imo eam vocantem contemnunt, et ab ea licet multa ad eos attrahendos **85** comminiscatur, avertuntur, et etiam apposita mensa contemnunt. Matrem autem nunc benevolam Dei providentiam intellexeris.

D CCXXVIII.—EUSTATHIO DIACONO.

«Ferrum, ait psalmus [26], pertransivit animam» Joseph. Ferrum, ut mihi videtur, peccatum perobscure nuncupans, ad quod cohortabatur castum juvenem Putiphari muliercula [27]. Ferrum enim secans animam et trucidans, peccatum non abs re dixeris.

CCXXIX.— STRATIONI ILLUSTRIO.

Hoc nos ab infidelibus differimus, quod res alio atque ipsi modo dijudicamus. Videt gentilis cœlum, et veneratur, et stupet : nam Deum esse cœlum existimat. Videt terram et aquas, et adorat, rebusque omni sensu destitutis cultum exhibet. Nos vero non ita. Absit ! Sed videmus cœlum, et

[22] Zach. I, 18. [23] Levit. XIII, passim. [24] Gen. XXXIII, 11. [25] Matth. XXIV, 36, Marc. XIII, 32. [26] Psal. CIV, 18. [27] Gen. XXXIX, 7.

Creatorem admiramur: neque enim Deum cœlum, sed opus Dei esse opinamur. Video ipse creaturam, et per eam quasi manuducor ad Conditorem. Videt divitias gentilis, et admiratione stupet. Video ipse divitias, iisque neglectis, risum extuli. Videt ille pauperiem, et pertimescens ejulatur. Video ipse pauperiem, et subsulto, et gaudeo, virtutem veras divitias esse existimans. Alia itaque ratione, qui Christo addicti sunt res vident, et alia vecordes gentiles.

86 CCXXX.— ZEPHYRIANO.

Neque multitudini egregiorum facinorum fidendum est, neque propter errata animus despondendus. Namque Pharisæus bonis suis operibus fidens, ex ipsa virtutis sublimitate corruit, et publicanus non desperans in tantum elevatus est, ut virtuti deditum Pharisæum divina sententia superaverit [18].

CCXXXI.—NICARETO SCRINIARIO.

Quemadmodum mari in altum sublato, et fluctibus undique sese attollentibus navicula submergitur; sic et anima tristitia eam undique cingente nulla interposita mora suffocatur, si nullum offenderit, qui ei interim operam adjutabilem porrigat, et consoletur.

CCXXXII.—MONACHIS IN CILICIA DEGENTIBUS.

Non mediocris, sed maxima nobis lætitia oborta est, cum piissimus presbyter Marinus res vestras nobis nuntiasset. Vos scilicet adamussim apostolos æmulari, qui alacriter rebus mundanis renuntiastis genus, et noxias voluptates despicientes, ad laboriosam vitam transitum facientes, vosmet in omni genere molestiæ et asperitatis propter Deum exercentes, et ore nunquam cessantes eum, qui vos ad monachorum dignitatem maximam advocaverat, laudantes Servatorem et regem Christum, ut vos quoque, quemadmodum divina **87** Ægyptiorum fax Antonius, post vitæ exitum futuræ generationi optimi vitæ instituti imaginem relinquatis.

CCXXXIII.— THEOPEMPTO PROTECTORI.

Conducibile et maxime percommodum tibi fuerit vitæ exitum semper præ oculis habere, et retia diaboli varia implicataque fugere.

CCXXXIV.—CARPIONI VALENTINIANORUM HÆRESEOS SECTATORI.

Cum impudenter nimis nudius tertius in loco publico sermonem habere ausus fueris, dixerisque unam quampiam deitatis neptem Achamoth appellatam, cum desiderasset magnitudinem deprehendere, qui in sublimitatibus inenarrabilibus habitat, Dei cognomento Bythi, et illius qui Chaos nuncupatur, id haud prospero eventu aggressam, infra cecidisse, et sedentem solam in tenebris nimis

A ρανὸν, καὶ τὸν πεποιηκότα θαυμάζομεν. Οὐ γὰρ Θεὸν ὑπάρχειν τὸν οὐρανὸν νοοῦμεν, ἀλλ' ἔργον εἶναι Θεοῦ. Ὁρῶ ἐγὼ τὴν κτίσιν, καὶ δι' αὐτῆς πρὸς τὸν ταύτης χειραγωγοῦμαι δημιουργόν. Βλέπει πλοῦτον ὁ Ἕλλην, καὶ θαυμάζων ἐκπλήττεται· ὁρῶ πλοῦτον ἐγὼ, καὶ καταφρονήσας τοῦ πλούτου ἐγέλασα. Ὁρᾷ πενίαν ἐκεῖνος, καὶ φρίξας ὀδύρεται· ὁρῶ πενίαν ἐγὼ, καὶ σκιρτῶ καὶ ἀγάλλομαι, πλοῦτον ἀληθῆ τὴν ἀρετὴν ἐπιστάμενος. Ἑτέρως τοίνυν οἱ Χριστιανοὶ ὁρῶσι τὰ πράγματα, καὶ ἑτέρως οἱ ἄφρονες Ἕλληνες.

ΣΛ'. — ΖΕΦΥΡΙΑΝΩ.

Οὔτε θαῤῥεῖν ἀναγκαῖον ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν ἀνδραγαθημάτων, οὔτ' ἀπογινώσκειν ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις. Καὶ γὰρ ὁ Φαρισαῖος θαῤῥήσας ἐπ' ἐργασίᾳ
B χρηστῇ, ἐξ αὐτοῦ τῆς ἀρετῆς κατηνέχθη τοῦ ὕψους, καὶ ὁ τελώνης μὴ ἀπογνοὺς τοσοῦτον ἀνωρθώθη, ὡς καὶ τὸν ἐνάρετον Φαρισαῖον ὑπερβῆναι τῇ ψήφῳ τοῦ κρείττονος.

ΣΛΑ'. — ΝΙΚΑΡΕΤΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

Ὥσπερ θαλάττης αἰρομένης εἰς ὕψος, καὶ κυμάτων πάντοθεν κορυφουμένων τὸ σκάφος ὑποβρύχιον γίνεται, οὕτως καὶ ψυχὴ, τῆς ἀθυμίας αὐτὴν πάντοθεν περιστοιχιζομένης, ἀποπνίγεται ταχέως, ἂν μὴ εὕρῃ τινὰ χεῖρα ὀρέγοντα, καὶ παραμυθούμενον.

ΣΛΒ'. — ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΕΝ ΤΗ ΚΙΛΙΚΙΑ ΔΙΑΓΟΥΣΙΝ.

Οὐ μετρίως, ἀλλὰ καὶ πάνυ μεγάλως ἐχάρημεν, ἀπαγγείλαντος ἡμῖν τὰ καθ' ὑμᾶς τοῦ θεοσεβεστάτου
C πρεσβυτέρου Μαρίνου, ὡς πρὸς πᾶσαν ἀκρίβειαν τοὺς ἀποστόλους ἐμεμίμησθε, ἀποταξάμενοί τε προθύμως τοῖς τοῦ κόσμου πράγμασιν, γένος τε καὶ τέρψεις βλαβερὰς ὑπεριδόντες, καὶ πρὸς τὸν ἐπίπονον μετετάξασθε βίον, πάσῃ κακοπαθείᾳ καὶ σκληρουχίᾳ διὰ Θεὸν ἑαυτοὺς ἐπιδόντες, καὶ στόμασιν ἀπαύστοις γεραίροντες τὸν προσκαλεσάμενον ὑμᾶς εἰς τὸ τῶν μοναχῶν μέγιστον ἀξίωμα, Σωτῆρα καὶ βασιλέα Χριστὸν, ὅπως ἂν καὶ ὑμεῖς, ὥσπερ ὁ θεῖος λαμπτὴρ τῶν Αἰγυπτίων Ἀντώνιος, μετὰ τὴν τελευτὴν ὑμῶν, καταλείπετε τῇ μελλούσῃ γενεᾷ εἰκόνα πολιτείας ἀρίστης.

ΣΛΓ'. — ΘΕΟΠΕΜΠΤΩ ΠΡΟΤΗΚΤΟΡΙ.

Ὠφέλιμον ἔσται σοι, καὶ ἄγαν κερδαλέον, τὸ ἔχειν ἀεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἔξοδον τοῦ βίου, καὶ φεύγειν
D τοῦ διαβόλου τὰ πολύπλοκα δίκτυα.

ΣΛΔ'. — ΚΑΡΠΙΩΝΙ ΑΙΡΕΤΙΚΩ ΤΗΣ ΤΩΝ ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΣ.

(1) Ἀπηρυθριασμένως τολμήσαντός σου πρὸ δευτέρας ἡμέρας ὁμιλεῖν ἐν τόπῳ δημοσίῳ, καὶ λέγοντος, ὅτιπερ μία τις ἐγγόνη τῆς Θεότητος λεγουμένη Ἀχαμὼθ, ἐπιθυμήσασα τὸ μέγεθος καταλαβεῖν τοῦ ἐν ὕψεσιν ἀποῤῥήτοις Θεοῦ τοῦ προσαγορευομένου Βυθοῦ, καὶ Χάους, καὶ τοῦτο ἐπιχειρήσασα, καὶ ἀποτυχοῦσα ἔπεσε κάτω, καὶ καθεσθεῖσα μόνη ἐν τῷ σκότει ἔκλαυσε σφόδρα σφόδρα, καὶ ἐκ τῶν ταύτης δα-

[18] Luc. xviii, 10.

(1) Notat Cotelerius (*Monum. E. G.* I, 768) hanc epistolam efficlam esse ex loco S. Irenæi, lib. I, c. 21. Edit.

χρόνων γέγονεν ἡ ὑγρὰ οὐσία, παρερχόμενός τις τῶν A ἡμετέρων ἀδελφῶν, ἠρώτησέ σε, εἴ γε πάντα καὶ τὰ ἁλμυρὰ, καὶ τὰ γλυκέα ὕδατα ἐκ τῶν δακρύων τῆς Ἀχαμὼθ ὑπέστη· σὺ δ' ἀπορήσας εἰπεῖν, διωρίαν ἐξῄτησας, καὶ μέχρι νῦν προελθεῖν οὐκ ἐτόλμησας, μὴ ἔχων δοῦναι λόγον. Ἡμεῖς δὲ γελάσαντες, ψεῦσμα τῷ ψεύστῃ γελοῖον φθεγξόμεθα, πρὸς τὸ παραμυθήσασθαι τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ· ἐχρῆν γάρ σε ἀπαντῆσαι λέγοντα, ὅτι τὰ μὲν πικρὰ τῆς ἀνυπάρκτου Ἀχαμὼθ δάκρυα, τὰς ἁλμυρὰς θαλάσσας ὑπέστησεν ὡς ἐξ ὀδύνης καὶ δριμυγμοῦ ἱκανοῦ προχεθέντα. Ὁ δὲ ἱδρὼς τῆς ταλαιπώρου γυναικὸς πηγὰς ἐξηρεύξατο, καὶ ποταμοὺς, καὶ φρέατα, λίμνας τε καὶ τὰ ἑξῆς γλυκέα. Ταῦτα πρὸς τὸν σὸν λῆρον γελοιωδῶς λέγομεν.

ΣΛΕ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Πολλὰ ὁ Θεὸς λεληθότως ἐργάζεται πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν, κἂν σκυθρωπὰ δοκῇ τὰ συμπίπτοντα. Ἡμεῖς δὲ τὸν λόγον τῶν συμπτωμάτων οὐ πολυπραγμονοῦμεν ὡς πιστοὶ καὶ γνήσιοι οἰκέται. Ἓν γὰρ μόνον χρὴ πεπεῖσθαι, ὅτι συμφερόντως, καὶ ὠφελίμως ἡμῖν ἅπαντα ἐπιφέρεται παρὰ τοῦ προνοητοῦ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, τὸν δὲ τρόπον μηκέτι ζητεῖν, μήτε ἀγνοοῦντας ἀσχάλλειν, καὶ ἀθυμεῖν· οὐδὲ γὰρ λυσιτελεῖ τὸ ἐπίστασθαι, τὸ μὲν διὰ τὸ θνητοὺς εἶναι, τὸ δὲ διὰ τὸ εὐκόλως πρὸς τῦφον ἡμᾶς, καὶ ἀπόνοιαν αἴρεσθαι.

ΣΛϚ'. — ΣΟΦΙΑΝΩ ΣΧΟΛΑΡΙΩ.

Εἰ τὰ μὴ ὄντα ποιεῖ γενέσθαι Θεὸς, καὶ τοῖς μηδαμοῦ μηδαμῶς φαινομένοις χαρίζεται τὸ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον τὰ ὄντα ἀνορθώσασθαι δύναται.

ΣΛΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μὴ προσδοκῶν εὐθύνας ὑφέξειν τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, πάντως πάσης κακίας ἀνθέξεται.

ΣΛΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τῇ πτωχείᾳ τὸν μακαρισμὸν ἀπεκλήρωσεν· μόνη γὰρ αὕτη οἶδε τηρεῖν τὰ μέτρα τῆς ἀνθρωπίνης ταλαιπωρίας, μισεῖ τὸν ὄγκον, συστέλλει τὸ φρόνημα, ταπεινοῖ λογισμοὺς, ὑπερηφάνειαν αἰσχύνεται, βλέπει τοῦ βίου τὸν ἄνθρωπον, καὶ πείθει λαθεῖν, ἵνα μὴ λάθῃ σωζόμενος.

ΣΛΘ'. — ΣΩΣΑΝΔΡΩ ΠΡΙΜΙΣΚΡΙΝΙΩ.

Ὥσπερ ἀδιαλείπτως ἀναπνέομεν τὸν ἀέρα, οὕτως D ἀδιαλείπτως ὀφείλομεν τὸν Κύριον αἰνεῖν τε καὶ ὑμνεῖν, κἂν ἐν μέσῳ πραγμάτων στρεφώμεθα. Δύναται γὰρ ὁ φρόνιμος, καὶ θεοφιλὴς νοῦς διηνεκῶς μνήμην σώζειν τοῦ Κτίσαντος. « Ἐμνήσθην γὰρ, » φησὶν ὁ Δαυῒδ, « τοῦ Θεοῦ, καὶ ηὐφράνθην. » Εἰ τοίνυν ἡ τοῦ Δεσπότου μνήμη εὐφροσύνην ἐμποιεῖ ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς, μὴ κατοκνήσωμεν ἀπολαύειν τῆς μνήμης τοῦ Θεοῦ.

ΣΜ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Αἰνεῖτε αὐτὸν, φησὶν, ἐν χορδαῖς, καὶ ὀργάνῳ. » Χορδαὶ πλείους ἁρμονίως συντεθειμέναι, καὶ μουσικῶς ἑκάστη ἐν οἰκείᾳ χώρᾳ τεταγμένη, αἱ πολλαὶ

superque illacrymatam fuisse, et ex illius lacrymis universam aquarum substantiam ortum duxisse; interim, dum quispiam ex nostris fratribus prætergrederetur, postulavit a te, an omnes salsæ et dulces aquæ ex Achamoth lacrymis corrivatæ sint? Id cum nescisses, tempus ad respondendum petiisti, et usquedum procedere non audes cum ratione destituaris. Verumtamen nos risu edito, mendacium mendaci, sed ridiculum, ad illius adjuvandam hæsitationem in medium proferamus. Namque respondendum tibi erat amaras quæ nulla est Achamoth **88** lacrymas salsa maria progenerasse, tanquam quæ ex dolore et laceratione effusæ sunt. Sed sudorem illius misellæ mulieris, fontes, et fluvios, et puteos, et lacus, et reliquas dulces aquas eru- B ctasse. Hæc ad tuas ineptias non sine risu dicimus.

CCXXXV. — EUSEBIO DIACONO.

Pleraque Deus latenter ad utilitatem nostram, licet tristia quæ occurrunt videantur, operatur. Nos vero eventuum causas, veluti fideles ac servi germani, curiosius non disquirimus. Nam unum tantum credendum nobis est, quæcunque nobis adveniunt, omnia utiliter ac conducibiliter a nostrarum animarum curatore provenire. Nec modus ultra quærendus est, neque, si illum nesciamus, angi indolereque animo; illius enim scientia nihil conducit, tum quod mortales sumus, tum quod facile superbia ac jactantia inflamur.

CCXXXVI. — SOPHIANO SCHOLARIO.

C Si ea quæ non sunt, facit ut fiant, Deus, et iis, qui nulla nuspiam apparent, ut sint, elargitur, multo melius ea quæ sunt, sublevare poterit.

CCXXXVII. — *Eidem.*

Qui non exspectat rerum a se gestarum pœnas, næ ille universam improbitatem amplectetur.

89 CCXXXVIII. — *Eidem.*

Dominus noster Jesus Christus paupertati beatitudinem attribuit[29]. Sola etenim ipsa miseriæ humanæ modum præservat, tumorem odit, compescit jactantiam, cogitationes demittit, superbiam confundit, vitam hominis observat, persuadetque ut quilibet lateat, ne lateat dum salvatur.

CCXXXIX. — SOSANDRO PRIMISCRINIO.

Quemadmodum indesinenter aerem spiramus, ita etiam indesinenter debemus Dominum hymnis laudare, licet inter negotia concludamur. Prudens enim ac pia mens sui Creatoris potest continuo servare memoriam; nam: « Recordatus sum, » ait David, « Dei, et lætatus sum[30]. » Itaque si Domini memoria lætitiam affert animabus nostris, ne negligamus nobis memoriæ divinæ affines esse.

CCXL. — *Eidem.*

« Laudate eum, inquit, in chordis et organo[31]. » Chordæ plures, ut harmonia postulat, compositæ, et musice unaquæque proprio in loco disposita,

[29] Matth. v, 3. [30] Psal. LXXVI, 4. [31] Psal. CL, 4.

multa Dei præcepta sunt, et de rebus plurimis dogmata, quæ nihil inter se dissonum includunt: at organum hæc omnia continens est Christi amans sapientis anima.

90 CCXLI.

Divini præcepti obedientia ad vitam et immortalitatem elargiendam, inobedientia ad mortem et corruptionem nata est. Cum itaque Adam, spreto Deo, comedendo quod vetitum fuerat, mortem contraxisset [32], ideo Deus eum tunica pellicea induit [33], ut recordaretur, nec in oblivionem veniret erroris proprii et mortalitatis, quam ipse sua sponte contraxerat, et corruptionis. Pelles enim demortuæ mortem et corruptionem indicant.

CCXLII. — *Eidem.*

Licet multarum necessitatum et afflictionum tempestate jactemur, non ideo interpellabimur, ne encæniorum solemnitatem in Hierusalem peragamus, et canamus Domino, ut ait David, canticum novum [34], evangelicum nempe. Hierusalem enim modo anima subintelligatur, in qua nos solemnitatem divinæ cognitionis et universæ virtutis celebramus, abjicientes veterem hominem, et novum secundum imaginem et similitudinem Domini creatum induentes [35]: « Renovabitur enim sicut aquila juventus tua [36]. — Facta sunt itaque, ait, encænia Hierosolymis, et hiems erat [37]. »

CCXLIII. — SABINO MAGISTRIANO.

Tribus Jobi filiabus [38] rationem subjectam cognoscere cupis. Ab afflictionum itaque et molestiarum nocte jussu Dei Jobus exemptus, necessario splendidissimum exsultationis, et indesinentis **91** ac perennis quietis et gaudii diem aspexit. Propterea primam Diem appellavit; secundam Cassiam, namque cassia suaviter olet; quod pro maleolentia exsecrandorum tormentorum, quæ antea subierat, bonum supernæ gratiæ odorem assecutus est. Tertia porro Amalthææ cornu nuncupata, Græca lingua bonorum affluentiam notat. Tu vero non ignoras tot bona, quæ illi Dominus ante futurum sæculum robusto ac multa perpesso Jobo in hac vita propter ingentem tolerantiam, et validissimum ac celeberrimum fortitudinis facinus et tropæum exhibuit.

CCXLIV. — *Eidem.*

Studium placendi hominibus iraque vitanda sunt; hæc enim albicans nempe et rufa lepra sunt, ut lex prædixit [39]. Fuganda est vulpeculæ genium præ se ferens simulatio ac vilis metus; glauca namque illa lepra sunt. Abjicienda præterea a nobis sunt sine ratione tristitia et invidia macerans; namque viridis illa lepra sunt.

CCXLV. — DRUSILLIANO.

Si corpus ægritudinibus obnoxium habens similia facinorosa audes, eaque inhumana; quid, si firmum ac robustum habuisses, non fuisses ausus?

A εἰσιν ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ περὶ πλειόνων δόγματα, οὐδεμίαν ἔχοντα πρὸς ἄλληλα διαφωνίαν· ὄργανον δὲ τούτων πάντων περιεκτικόν ἐστιν ἡ φιλόχριστος τοῦ σοφοῦ ψυχή.

ΣΜΑʹ.

Ἡ ὑπακοὴ τῆς θείας προστάξεως ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν χαρίζεσθαι πέφυκεν, ἡ δέ γε παρακοὴ νεκρότητα καὶ φθοράν. Ἐπειδὴ οὖν ὁ Ἀδὰμ παρακούσας τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ φαγεῖν τὸ κεκωλυμένον, θάνατον ἐπεσπάσατο, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἐνδιδύσκει αὐτὸν χιτῶνα δερμάτινον, ὅπως ἂν μνημονεύῃ, καὶ μὴ ἐπιλανθάνηται τοῦ οἰκείου σφάλματος, καὶ ἧσπερ αὐθαιρέτως ἐπεσπάσατο θνητότητος καὶ φθορᾶς. Τὰ γὰρ νεκρὰ δέρματα δηλοῦσι νεκρότητα καὶ φθοράν.

ΣΜΒʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

B Κἂν ἐν χειμῶνι ἐσμεν τῶν πολλῶν περιστάσεων, οὐ κωλυθησόμεθα ἐπιτελεῖν τὴν ἑορτὴν τῶν ἐγκαινίων ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ, καὶ ᾄδειν τῷ Κυρίῳ, καθά φησιν ὁ Δαυῒδ, ᾆσμα καινὸν, δηλαδὴ εὐαγγελικόν. Ἱερουσαλὴμ γὰρ νῦν νοείσθω μοι ἡ ψυχὴ, ἐν ᾗ ἐπιτελοῦμεν τὴν ἑορτὴν τῆς θεογνωσίας, καὶ παντοίας ἀρετῆς, διωθούμενοι μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ἐπαμφισκόμενοι δὲ τὸν νέον τὸν κατ' εἰκόνα, καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Κυρίου κτισθέντα· « Ἀνακαινισθήσεται γὰρ ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου. — Ἐγένετο οὖν, φησὶ, τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν. »

ΣΜΓʹ. — ΣΑΒΙΝΩ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝΩ.

Τὴν σημασίαν τῶν τριῶν τοῦ Ἰὼβ θυγατέρων C ἐπεθύμησας γνῶναι. Ἐπειδὴ οὖν τῆς τῶν θλιβερῶν καὶ ἐπιπόνων νυκτὸς τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ ἀπήλλακται ὁ Ἰὼβ, ἀναγκαίως τὴν λαμπροτάτην ἡμέραν τεθέαται τῆς ἀγαλλιάσεως, καὶ τῆς ἀλήκτου καὶ αἰωνίου ἀναπαύσεως καὶ χαρᾶς. Διὰ τοῦτο τὴν μὲν πρώτην θυγατέρα Ἡμέραν ἐκάλεσεν, τὴν δὲ δευτέραν Κασσίαν· εὐώδης γὰρ ἡ κασσία, διότι ἀντὶ τῆς δυσωδίας τοῦ ἀπευκτέου πάθους, οὗπερ πρὸ τούτου ἀνέτλη τὴν εὐωδίαν ἐκτήσατο τῆς ἄνωθεν χάριτος. Ἡ δέ γε τρίτη θυγάτηρ Ἀμαλθείας κέρας ἐπονομαζομένη τῇ Ἑλλάδι ἑρμηνεύεται γλώττῃ ἀγαθῶν εὐθηνία. Οὐκ ἀγνοεῖς δὲ πάντως τὰ τοσαῦτα ἀγαθὰ, ἅπερ ὁ Κύριος παρέσχεν πρὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, τῷ καρτερικῷ, καὶ πολυπαθεῖ Ἰὼβ, ἐντεῦθεν ἤδη, διά τε τῆς μεγάλης ὑπομονῆς, καὶ ἀνδρείας κράD τιστον, καὶ περιφανὲς κατόρθωμά τε καὶ τρόπαιον.

ΣΜΔʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Φευκτέον ἡμῖν ἀνθρωπαρεσκίαν, καὶ τὴν ὀργήν· ταῦτα γὰρ λευκανθίζουσαν καὶ πυρίζουσαν λέπραν ὁ νόμος προείρηκεν. Ἀπελαστέον τὴν ἀλωπεκίζουσαν ὑπόκρισιν, καὶ ἀγενῆ δειλίαν· γλαυκίζουσα γὰρ λέπρα ἐστί. Διωκτέον ἡμῖν τὴν λύπην τὴν ἄλογον, καὶ τήκοντα φθόνον· χλωρίζουσα γὰρ λέπρα ἐστί.

ΣΜΕʹ. — ΔΡΟΥΣΙΛΛΙΑΝΩ.

Εἰ τὸ σῶμα νοσῶδες ἔχων, τηλικαῦτα δρᾷς θηριώδη καὶ ἀπάνθρωπα πράγματα, τίς ἂν ἐγένου τετυχηκὼς ῥώσεώς τε καὶ ῥώμης; Προβλέπων τοίνυν ὁ Κύριος τὰς φονοκτονίας, ἅσπερ ποιεῖν ἔμελλες, προκατελά-

[32] Gen. III, 6. [33] ibid. 21. [34] Psal. CXLIX, 1. [35] Coloss. III, 10. [36] Psal. CII, 5. [37] Joan. X, 22. [38] Job XLII, 13. [39] Levit. XIII, passim.

θετό σου τὴν ἄφατον μανίαν τῷ δεσμῷ, καὶ τῇ ἀνάγκῃ A τῆς πολυωδύνου, καὶ πολυτρόπου ἀσθενείας.

ΣΜϚʹ.— ΕΥΦΡΑΣΙῼ ΕΠΙΣΚΟΠῼ.

Εὐξώμεθα ἐκτενῶς ἐκδιωχθῆναι τὴν λέπραν τὴν ψυχικὴν ἀπό τε τοῦ στήμονος, καὶ τῆς κρόκης, καὶ τοῦ δέρματος· στήμονος μὲν νοουμένου τοῦ νευρώδους μέρους τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐπισκόπων λέγω, καὶ ὅσοι τῆς Λευϊτικῆς ἀξίας τὰ γέρα καρπίζονται· κρόκης δὲ ἐκλαμβανομένης τοῦ εὐθυνομένου, καὶ ποιμαινομένου ὑπ' αὐτοῖς ἡγιασμένου λαοῦ, δέρματος δὲ νοουμένου τῶν νεωστὶ προσελθόντων τῷ Θεῷ, καὶ τέως κατηχουμένων, μή πως ἀποβεβληκότων διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὴν νεκρότητα τῶν παλαιῶν τῆς ἁμαρτίας χιτώνων. B

ΣΜΖʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὃν τρόπον εἴ τις βασιλέως εἰκόνος καλῶς κατασκευασμένης ἐπιμελέστερον ἐκ ψηφίδων ἐπισήμων ὑπὸ σοφοῦ τεχνίτου, λύσας τὴν ὑποκειμένην τοῦ ἀνθρώπου εἰδέαν, μετενέγκοι τὰς ψηφίδας ἐκείνας, καὶ μεθαρμόσοι, καὶ ποιήσειεν ἐξ αὐτῶν μορφὴν κυνὸς ἢ ἀλώπεκος, ἔπειτα διορίζοιτο, καὶ λέγει ταύτην εἶναι τὴν τοῦ βασιλέως ἐκείνην τὴν καλήν, ἣν ὁ σοφὸς τεχνίτης κατεσκεύασεν, δεικνὺς τὰς ψηφίδας τὰς καλῶς ὑπὸ τοῦ πρώτου τεχνίτου εἰς τὴν τοῦ βασιλέως εἰκόνα συντεθείσας, κακῶς δὲ ὑπὸ τοῦ ὑστέρου εἰς κυνὸς μορφὴν μετενεχθείσας, καὶ διὰ τῆς τῶν ψηφίδων φαντασίας μεθοδεύοι τοὺς ἀπειροτέρους, τοὺς κατάληψιν βασιλικὴν ἐκ μορφῆς οὐκ C ἔχοντας, καὶ πείθοι, ὅτι αὕτη ἡ σαπρὰ τῆς ἀλώπεκος ἰδέα ἐκείνη ἐστὶν ἡ καλὴ τοῦ βασιλέως εἰκών· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ αἱρεσιάρχαι, γραῶν τρόπον συγκαττύσαντες ῥήματα, καὶ λέξεις τινὰς, καὶ παραβολὰς θείας Γραφῆς ἀποσπάσαντες, ἐφαρμόζειν βιάζονται τοῖς ἑαυτῶν μύθοις τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ μὴ ἀγνοεῖτε τοὺς τοιούτους

ΣΜΗʹ. — ΘΕΟΚΛΕΙΑΝῼ.

« Ἀλλ' ἡμῖν, « φησὶν ὁ Ἀπόστολος,» εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. » Πῶς οὖν πολυθεΐα ἔσται, καὶ πολλαὶ ἀρχαί; Οὐκοῦν εἷς ὑπάρχει ὁ Ποιητὴς τῶν ὅλων, καὶ οὔτε πολλοὶ θεοὶ, καθὼς ὑμεῖς λέγετε, οὔτε πολλοὶ αἰῶνες, ἄῤῥενές τε καὶ θήλειαι. Ἔφη γὰρ ὁ μακά- D ριος Παῦλος, ὅτι « Εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι πολλοὶ θεοὶ, » τὸ δὲ, *λεγόμενοι*, ὡς περὶ μὴ ὑπαρχόντων ἀπεφήνατο. Οὐδὲ γὰρ θεοί εἰσιν ἥλιος, καὶ σελήνη, καὶ ἀστέρες, καὶ τὰ ἑξῆς κτίσματα. Καὶ οἱ πεπλανημένοι θεοποιοῦσιν αὐτά.

ΣΜΘʹ.— ΑΙΛΙΑΝῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

« Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; » Οὐχὶ τὸ σῶμα θάνατον ὑπάρχειν ἀποφαίνεται ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ἀλλὰ τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας, τὸν ἐν τοῖς μέλεσιν τοῦ σώματος ὄντα, διὰ τῆς ἐν τῷ Ἀδὰμ παραβάσεως φωλεύοντα ἐν ἡμῖν, καὶ πρὸς τὸν θάνατον τῆς ἀδικίας τὴν ψυχὴν ἐπισπεύδοντα.

Prænoscens itaque Deus cædes a te patrandas hominum, infandum istum furorem tuum vinculis et necessitate calamitosæ et multiformis infirmitatis coercuit.

92 CCXLVI. — EUPHRASIO EPISCOPO.

Prolixe cumulateque precemur lepram [60], quæ animam inficit, a stamine, subtegmine et pelle abigi: stamine, nervosa Christi Ecclesiæ, præsulum inquam, eorumque qui Leviticæ dignitatis muneribus cohonestantur, pars intelligatur; subtegmine, qui instruitur ac pascitur ab eisdem, sanctificatus populus innuitur; pelle, qui recens ad Deum accedunt, et adhuc inter catechumenos locum tenent, neque dum per sacri baptismatis regenerationem morticinum veterum indumentorum peccati deposuerunt, notatur.

CCXLVII. — *Eidem.*

Qua ratione si quis, ex imagine regis affabre diligenterque ex pretiosis lapillis per catum artificem constructa suppositam hominis figuram dissolvens, lapillos illos transferat accommodetque, et ex iis formam canis aut vulpis efformet, postmodum definiat asseveretque hanc regis illam esse perpulchram, quam sapiens artifex construxerat, lapillos probe a primo artifice in regis imaginem compactos, male vero a secundo in canis formam transvectos ostendens, et novum in modum lapillis inditæ menti imaginis nescios, qui ex figura regis imaginem non receperunt, instruat, suadereque conatur hanc emarcidam vulpis figuram, perpulchram illam regis imaginem esse: eadem hæreseon primi parentes, more vetularum, verba et dictiones consarcinantes, **93** et divinæ Scripturæ parabolas nonnullas avellentes, suis fabulis eloquia Dei accommodare contendunt. Sed vos hosce ne ignoretis.

CCXLVIII. — THEOCLIANO.

« Sed nobis, » ait Apostolus, « unus Deus Pater, ex quo omnia, et nos in illum; et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum [61]. » Quomodo itaque multi dii erunt, et multa principia? Erit ergo unus omnium Conditor, et non multi dii, ut vos asseveratis, neque multi æones masculi et feminæ. Nam beatus Paulus: « Si sunt qui dicuntur multi dii [62], » quod *dicuntur*, non sunt, protulit. Neque enim dii sunt sol, et luna, et stellæ, et reliquæ creaturæ. Et plani homines ea in deorum numero collocant.

CCXLIX. — ÆLIANO LECTORI.

« Infelix ego homo, quis me liberabit e corpore mortis hujus [63]? » Non decernit corpus esse mortem divinus Apostolus, sed legem peccati, quæ in membris corporis est, per transgressionem, quæ in Adamo fuit, latentem in nobis, et in injustitiæ mortem animam compellentem.

[60] Levit. XIII, 48. [61] I Cor. VIII, 6. [62] Ibid. 5. [63] Rom. VII, 24.

CCL. — TEUCRO DIACONO.

De laudandis nostris operibus noster Dominus Servator et Christus lætatur, diu noctuque **94** continuo seipsum nutriens. « Cibum enim manducare habeo, » apostolis dicebat, « quem vos nunc nescitis [44], » postmodum scietis; eorum qui tunc ex Samaritana urbe crediderant, et post eos infinitarum gentium, qui nomina Christo dederunt, salutis cibum propriis asseclis prænuntians. Isaias etenim de Christo prævaticinabatur : « Butyrum et mel comedet [45], » qui prius Adamum condiderat, postmodum ut infantulus, et homo visus est Christus Jesus, Deus et cœli, et terræ, et visibilium omnium. Per butyrum et mel animæ nutrimentum, necnon suave et mite Christianorum bonæ operationis subindicans.

CCLI. — *Eidem.*

Si bona opera facis, et mansuetudinem Jesu æmularis, butyro et melle eum pavisti : si iracundia turges, pravasque actiones affectas, non absque ratione de te Christus enuntiabit : « Dedit ille in cibum meum fel, et in siti mea potaverunt me aceto [46]. »

CCLII. — GLYCADIO PROTECTORI.

Glycadius dulcidus quidem nomine tenus, acidus vero insuavisque moribus es.

CCLIII. — DEMETRIO HÆRETICO.

Petiisti a me, undenam Adamo, et sociæ pelliceæ tunicæ copia fuit [47]; contra ipse a te posco : undenam cœlum ex iis quæ non erant protensum est, et in sublime **95** extensum ; unde sol lucens conditus est, unde luna choreæque stellarum, ex quibus substantiis montes scissi sunt; unde cnipis et culicis in Ægypto magno Moysi abundantia, quomodo ligneum baculum in serpentem animatum repentemque conversum est; unde legumlatoris manui datum est, ut veluti nix albesceret? Eadem itaque ratione tunc, ita, Domino annuente, pelliceas tunicas absque animalibus, et arte humana, et vario opificio, cum arrisit, his, qui cum Adam erant, confecit; quemadmodum et ab initio cum voluit, et cœlum, et omnia creata sunt.

CCLIV. — *Eidem.*

Primum quidem illud firmum sit, quod non ut intellectu, sed ut sensu percipiebatur, Christus dixit : « Ab initio, qui creavit, masculum et feminam fecit [48]; » et : « Quod Deus conjunxit, homo non separet [49]. » Postmodum dictum Apostoli per allegoriam explana, « Magnum mysterium in Christum et in Ecclesiam [50], » quod ex carnibus ipsius et ossibus sumus, quia participes Christi sumus, et ipsi in fide, cognitione et virtutibus conjungimur.

CCLV. — FAUSTO PRIMATI.

Prædicamus, glorificamus, laudamus, adoramus Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unam

ΣΝ'. — ΤΕΥΚΡΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἥδεται ὁ ἡμέτερος Κύριος Σωτὴρ καὶ Χριστὸς τοῖς ἐπαινετοῖς ἔργοις ἡμῶν καθεκάστην ἡμέραν, καὶ νύκτα τρεφόμενος. « Βρῶμα γὰρ ἔχω φαγεῖν, » ἔλεγε τοῖς ἀποστόλοις, « ὅπερ ὑμεῖς οὐκ ἐπίστασθε νῦν, » μετὰ δὲ ταῦτα γνώσεσθε, τῆς τῶν Σαμαρειτῶν πόλεως τῶν τότε πιστευσάντων, καὶ τῆς τῶν μετὰ τοῦτο μυρίων ἐθνῶν χριστιανισάντων σωτηρίαν τὴν ἐδωδὴν προαινιττόμενος τοῖς οἰκείοις φοιτηταῖς. Καὶ γὰρ ὁ Ἡσαΐας προανεφώνει περὶ Χριστοῦ, ὅτιπερ « Βούτυρον καὶ μέλι φάγεται. » Ὁ ἐν ἀρχῇ μὲν τὸν Ἀδὰμ πλαστουργήσας, ὕστερον δὲ ὡς παιδίον, καὶ ὡς ἄνθρωπος ὀφθεὶς Χριστὸς Ἰησοῦς ὁ Θεὸς καὶ οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ πάντων ὁρατῶν. Διὰ βουτύρου καὶ μέλιτος τὸ τρόφιμον τῇ ψυχῇ καὶ τὸ γλυκὺ, καὶ προσηνὲς ὑπεμφαίνων τῆς τῶν Χριστιανῶν καλλίστης ἐργασίας.

ΣΝΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐὰν καλὰ πράττῃς ἔργα, καὶ μιμῇ τὸ πρᾶον τοῦ Ἰησοῦ, ἔθρεψας αὐτὸν βουτύρῳ καὶ μέλιτι· ἐὰν δὲ ὀργίλος μένῃ, καὶ φαύλων ἐργάτης πράξεων, λέξει εὐλόγως καὶ περὶ σοῦ Ἰησοῦς, ὅτι « Ἔδωκεν οὗτος εἰς τὸ βρῶμα μου χολὴν, καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισέ με ὄξος. »

ΣΝΒ'. — ΓΛΥΚΑΔΙΩ ΠΡΟΤΗΚΤΟΡΙ.

Γλυκάδιος μὲν τὸ ὄνομα κέκλησαι, ὀξινὸς δὲ καὶ ἀηδὴς τὸν τρόπον καθέστηκας.

ΣΝΓ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΑΙΡΕΤΙΚΩ.

Ἠρώτησάς με, πόθεν τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ ηὑρέθησαν δερμάτινοι χιτῶνες; Ἀντερωτῶ σε κἀγὼ, πόθεν οὐρανὸς ἐξ οὐκ ὄντων τέταται ἐν μετεώρῳ ἀναπετασμένος· πόθεν ἐκτίσθη ἥλιος ἀποστίλβων· πόθεν σελήνη, καὶ ἀστέρων χορεία· ἀπὸ ποίων φύσεων ἐτμήθη ὄρη· πόθεν τῆς κνιπὸς, καὶ τοῦ κώνωπος ἐν Αἰγύπτῳ ὁ πορισμὸς τῷ μεγάλῳ Μωϋσῇ· πῶς ἡ ξυλίνη ῥάβδος μετεβλήθη εἰς ὄφιν ἐμψυχωμένην, καὶ ἕρποντα· πόθεν τῇ χειρὶ τοῦ νομοθέτου τὸ ὥσπερ χιόνα λευκανθῆναι; Οὕτως οὖν καὶ τότε θελήσας ὁ Κύριος δερματίνους χιτῶνας, χωρὶς ζώων, καὶ τέχνης τινὸς ἀνθρωπίνης, καὶ πολυτρόπου ἐργασίας ἅμα θέλων ἐποίησε τοῖς περὶ τὸν Ἀδὰμ, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ἅμα ἠθέλησε, καὶ οὐρανὸς, καὶ πάντα γεγέννηται.

ΣΝΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Στῆσον πρῶτον τὸ οὐχὶ νοητῶς, ἀλλ' αἰσθητῶς παρὰ Χριστοῦ εἰρημένον, ὅτι « Ἀπ' ἀρχῆς ὁ Κτίσας ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν, » καί· « Ὅπερ ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. » Καὶ ὕστερον ἀλληγόρει, ὅπερ φησὶν ὁ Ἀπόστολος· « Τὸ μέγα μυστήριον εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, » ὅτι ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ὀστέων ἐσμὲν, διὰ τὸ μετέχειν Χριστοῦ, καὶ συνηνῶσθαι αὐτῷ ἐν πίστει, καὶ γνώσει, καὶ ἀρεταῖς.

ΣΝΕ'. — ΦΑΥΣΤΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Ἀνευφημοῦμεν, δοξάζομεν, ὑμνοῦμεν, προσκυνοῦμεν Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, μίαν

[44] Joan. IV, 32. [45] Isa. VII, 15. [46] Psal. LXVIII, 22. [47] Gen. III, 21. [48] Matth. XIX, 4. [49] ibid. 6. [50] Ephes. V, 32.

δύναμιν, μίαν θεότητα, μίαν ἐξουσίαν, ἓν θέλημα, Τριάδα ὁμοούσιον δοξάζομεν, καὶ ὁμολογοῦμεν μοναδικῶς, τριαδικῶς. Μοναδικῶς μὲν ἐν μιᾷ οὐσίᾳ, καὶ θεότητι, τριαδικῶς δὲ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἤτοι προσώποις τρισίν.

A naturam, unam potentiam, unam deitatem, unam auctoritatem, unam voluntatem, unius essentiæ Trinitatem firmiter tenemus, et confitemur unico trinoque modo; unico in una essentia et deitate; trino vero in tribus **96** hypostasibus, sive personis.

ΣΝϚ'. — ΠΕΛΑΓΙῼ.

Τοὺς ἐγγαστριμύθους, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς γῆς φωνοῦντας, τοὺς κενολογοῦντας, καθώς φησιν ἡ Γραφή, φευκτέον ἡμῖν· πᾶς γὰρ κεκωλυμένος, καὶ ψευδὴς λόγος, κενός ἐστιν ἀληθείας. Βλέπε, τί φασιν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι «Ἐκ τοῦ πληρώματος τοῦ Θεοῦ ἐλάβομεν.» Οἱ δέ γε κενολογοῦντες αἱρετικοὶ οὐκ ἔχουσι λόγους ἐκ πληρώματος, πάντας δὲ κενοὺς τῆς ἀληθείας, καὶ κενοὺς τῆς θείας δυνάμεως, καὶ σοφίας. Οἵτινες ἐκ τῆς κοιλίας φωνοῦσιν· οἱ γὰρ μὴ ἔχοντες μὲν τὴν ἀλήθειαν, ἐπαγγελλόμενοι δὲ ταύτην, δῆλον ὅτι ἐκ κοιλίας φωνοῦσι, τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ δουλεύοντες, «ὧν θεὸς ἡ κοιλία λελόγισται.» Ἡ γὰρ πηγὴ τῶν λόγων τῶν γαστριμάργων οὐκ ἐξ ἁγίου προέρχεται Πνεύματος, οὐκ ἀπὸ ἡγεμονικοῦ, οὐκ ἀπὸ τῆς καρδίας τῆς τὸν Χριστὸν ποθούσης, ἀλλ' ἀπὸ κοιλίας ἐκβλύζεται.

CCLVI. — PELAGIO.

Ventriloqui, illique qui e terra clamant, frustraque sermones congerunt, ut Scriptura ait, fugiendi sunt [81]. Omnis etenim prohibitus ac mendax sermo, veritate vacuus est. Vide quid dicatur in Evangelio: «Ex plenitudine Dei accepimus [82].» Qui vero verba frustra consarcinant hæretici, non possident sermones ex plenitudine, sed omnes veritatis divinæ potentiæ ac sapientiæ B vacuos. Qui ex ventre clamant: qui enim veritatem non possident, et eam profitentur, manifestum est eos e ventre clamare, suo ventri audientes, «quibus Deus venter est [83].» Fons etenim sermonum ventri deditorum non ex Spiritu sancto effluit, non a principe animæ parte, non a corde Christum concupiscente, sed a ventre emanat.

ΣΝΖ'. — ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝῼ.

Δύναταί τις ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ῥᾳδίως μετατεθῆναι, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· ὅτι «Ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ·» μέχρι γὰρ τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς ἐν ἀδήλοις ἐστὶ τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλαχόθεν ἀλλαχοῦ μεταβαίνοντα. Καὶ πάντως αὐταῖς ὄψεσιν ἑώρακας τὸν Ἀπολινάριον ἐν βίῳ σώφρονί τε καὶ σεμνῷ καταγεγηρακότα, τίμιόν τε τῷ λόγῳ, καὶ ὑπὸ τῶν Ἀρειομανιτῶν καιρῷ δεδιωγμένον· καὶ ὅμως ὁ τοιοῦτος ἐξέπεσεν εἰς αἵρεσιν πλανηθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ δογματίζει φανερῶς, ὅτι ἄνωθεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν σάρκα ἀνείληφεν, μήτε ψυχὴν, μήτε νοῦν ἔχουσαν, θείαν δὲ ἐμψυχίαν φησὶ τὴν θεότητα τοῦ Λόγου· σπουδῇ δὲ τοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις φθονοῦντος διαβόλου· ὥς πού τινι τῶν σοφῶν εἴρηται, ὅτι φθόνος ἀεὶ ταῖς μεγάλαις εὐπραγίαις ἀντίπαλος· οὕτω διὰ προσώπων προβεβοημένων, καὶ πάνυ θαυμασθέντων βαλεῖν τινας προφάσεις, ἵνα τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν θορυβήσῃ, καὶ λυπήσῃ, καὶ στιβαρῶς ταράξῃ, καὶ συγχέῃ.

CCLVII. — DIOCLETIANO.

Potest quispiam ex parte dextra in sinistram facili negotio convolvi, ut ait Apostolus: «Qui sibi videtur stare, videat ne cadat [84]:» namque ad extremum usque spiritum res humanæ in incerto sunt, hinc atque illinc sese deflectentes. Et sane C tuis ipse oculis inspexisti Apollinarium in vita prudenti et veneranda senio ingravescentem, sermone honorificum, et ab Arianis per aliquod tempus persecutionem passum. Hic nihilominus a diabolo seductus, in hæresim incidit, palamque veluti dogma enuntiavit, **97** Filium Dei loco e superiori carnem assumpsisse, anima menteque ex parte, et divinam inanimationem vocat Verbi deitatem: idque opera universis hominibus invidentis diaboli; quemadmodum uni ex sapientibus dictum est, invidiam semper esse magnorum ac fortunatorum successuum adversatricem. Sic per viros magni nominis, et qui maxima in admiratione fuerunt, nonnihil comminiscitur, ut Dei Ecclesiam turbet, mœrore afficiat, ac valide concussam confo- D diat.

ΣΝΗ'. — ΣΑΒΟΥΡΙῼ ΚΟΜΗΤΙ.

Περὶ τῆς νοητῆς Ἱερουσαλὴμ, τουτέστι τῆς Ἐκκλησίας, γέγραπται τό· «Ἧς ἡ μετοχὴ αὐτῆς ἐπὶ τὸ αὐτό.» Πάντες γὰρ οἱ πιστεύοντες, ἓν σῶμα, καὶ ἓν πνεῦμα, μία πόλις τῷ τρόπῳ ὑπάρχοντες, συνερχόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτὸ, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, καὶ τῆς ἀγάπης, ὁμοθυμαδὸν μετέχομεν τῶν χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

CCLVIII. — SABURIO COMITI.

De intellectuali Hierusalem, id est Ecclesia, scriptum est: «Cujus participatio ejus in idipsum [85].» Omnes enim credentes, unum corpus, et unus spiritus, unaque civitas moribus cum simus in idem convenientes, in pacis vinculo et charitatis, unanimiter Spiritus sancti munerum participes evadimus.

ΣΝΘ'. — ΝΑΥΚΡΑΤΙῼ.

Τὴν ἔνσαρκον οἰκονομίαν λύχνον φησίν· ἡ γὰρ τοῦ

CCLIX. — NAUCRATIO.

Incarnationis dispositionem lucernam vocat:

[81] Levit. xix, 31. [82] Joan. i, 16. [83] Philipp. iii, 19. [84] I Cor. x, 12. [85] Psal. cxxi, 3.

Sapientia quippe Dei dictam lucernam accendens drachmam deperditam invenit [56].

CCLX. — *Eidem.*

Quod salute est dignum, omne inventum est; indignum propter impœnitentiam et stuporem non dicitur inventum. « Etenim licet sint sicuti arena maris, reliquiæ salvabuntur [57], » sive quod apud Apostolum residuum secundum electionem gratiæ dicitur, **98** quod per fidem servatur [58].

CCLXI. — *Eidem.*

Si omnes, ut tu dicis, salvantur, quomodo factus sum omnibus omnia, ut omnino aliquem lucrifacerem [59]? « Quomodo ad æmulandum provocem carnem meam, ut aliquos ex illis, non omnes, salvos faciam [60]? »

CCLXII. — *Eidem.*

Nonnulli prophetas apes nuncupant: mellificium eorum tradunt esse divinam Scripturam. Bonum itaque fuerit credere Salomoni dicenti: « Fili mi, comede mel, ut animæ fauces dulcescant [61]. » Cibum dulcem ac melleum vocat lectionem, et eloquiorum Spiritus meditationem.

CCLXIII. — *Eidem.*

Poscis a me, quid illud notet, quod scribitur: « Non cognoscebat Joseph Mariam, donec peperit [62]? » id est, non callebat, neque sciebat, quod Deipara Maria ostenderetur. Sed post partum admirabilem annuntiaverunt pastores angelorum sermones: « Natus est in mundo Christus Dominus in civitate David [63]. » Et: « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax [64], » etc.

CCLXIV. — CALLIMACHO MEMORIALIO.

Simplex ac nuda divinitus inspiratæ Scripturæ littera favus [65] non male dicitur: qui sub littera veluti thesaurus absconditur sensus, figurate mel vocabitur.

99 CCLXV. — PAULO DECEMPRIMO.

« Ecce ego et pueri mei [66]; » Servator Christus per Isaiam clamabat. Quemadmodum enim puerulis sanctis expedivit Servator, quæcunque illi capere poterant, aliisque ministrare. Christi quippe perfectioni sancti omnes æquiparati pueri sunt.

CCLXVI. — CYRILLO PRIMATI.

Figurate principio condita Eva vita vocata est [67], ut illi secundam adnotaret, sanctam nempe Mariam, quæ vitam hominum Christum Dominum gloriæ peperit. Ipsa siquidem vera mater omnium, qui evangelicis præceptis consentanee vivunt, neque per incredulitatem animis emoriuntur, ostenditur.

CCLXVII. — *Eidem.*

Quis artem textoriam mulieribus tradidit, a Jobo Dominus percontatur [68]. Prima siquidem mulier texendorum vestimentorum, quæ oculis objiciuntur, sapientiam habuit, ut patentem corporum nuditatem illis contegeremus. At secunda, Deipara

A Θεοῦ σοφία τὸν εἰρημένον ἅψασα λύχνον ηὗρε τὴν δραχμὴν τὴν ἀπολωλυῖαν.

ΣΞ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πᾶν τὸ ἄξιον σωτηρίας ηὑρέθη, τὸ δ' ἀνάξιον διὰ τὴν ἀμετανοησίαν, καὶ τὴν πώρωσιν οὐχ εὑρῆσθαι λέγεται· « Ἐὰν γὰρ ὑπάρχει ὥσπερ ὁ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται, » ἤτοι τὸ λεγόμενον παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος σωζόμενον διὰ πίστεως.

ΣΞΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ πάντες, ὡς λέγεις, σώζονται, πῶς πᾶσι γέγονα πάντα, ἵνα πάντως τινὰ σώσω; « Πῶς δὲ παραζηλώσω μου τὴν σάρκα ὅπως σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν, καὶ οὐ πάντας; »

B ΣΞΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μελίσσας τινὲς τοὺς προφήτας κικλήσκουσι, μελισσουργεῖον δ' αὐτῶν τὴν θείαν εἶναι Γραφήν. Καλὸν τοίνυν ὑπάρχει, πείθεσθαι τῷ Σολομῶντι φάσκοντι· « Υἱέ μου, φάγε μέλι, ὅπως ἂν γλυκανθείῃς τὸν τῆς ψυχῆς φάρυγγα. » Βρῶσιν δὲ λέγει γλυκεῖαν, καὶ μελιτώδη τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν μελέτην τῶν λογίων τοῦ Πνεύματος.

ΣΞΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πυνθάνῃ μου, τί ἐστι τὸ γεγραμμένον, ὅτι « Οὐκ ἐγίνωσκεν Ἰωσὴφ τὴν Μαρίαν, ἕως οὗ ἔτεκεν. » Τουτέστιν, οὐκ ᾔδει, οὐδὲ ἠπίστατο, ὅτι Θεοτόκος ἡ Μαρία δειχθήσεται. Μετὰ δὲ τὸν παράδοξον τόκον, ἀπήγγειλαν οἱ ποιμένες τοὺς λόγους τῶν ἀγγέλων, ὅτι C « Ἐτέχθη παρὰ τῷ κόσμῳ Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυΐδ· » καί· « Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη » καὶ τὰ ἑξῆς.

ΣΞΔ'. — ΚΑΛΛΙΜΑΧῼ ΜΕΜΟΡΙΑΛΙῼ.

Ψιλὸν τὸ γράμμα τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, κηρίον ἂν λέγοιτο· ὁ δέ γε ἐν τῷ γράμματι τεθησαυρισμένος νοῦς, μέλι τροπικῶς ῥηθήσεται.

ΣΞΕ'. — ΠΑΥΛῼ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜῼ.

« Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία μου, » Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἐβόα διὰ τοῦ Ἡσαΐου. Ὡς γὰρ παιδίοις διείλεκται ὁ Σωτὴρ τοῖς ἁγίοις, ὅσα χωρῆσαι ἐδύναντο, καὶ τοῖς ἄλλοις διακονῆσαι· πρὸς γὰρ τὴν τοῦ Χριστοῦ τελειότητα, πάντες οἱ ἅγιοι παιδία τυγχάνουσιν.

ΣΞϚ'. — ΚΥΡΙΛΛῼ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

D Τυπικῶς ἡ πρώτη Εὔα ζωὴ ἐκλήθη, ἵνα σημάνῃ τὴν δευτέραν, τουτέστι, τὴν ἁγίαν Μαρίαν τὴν γεννήσασαν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων Χριστὸν τὸν Κύριον τῆς δόξης. Αὕτη γὰρ ἀληθῶς μήτηρ δείκνυται πάντων τῶν εὐαγγελικῶς ζώντων, καὶ μὴ ἀποθνησκόντων τὰς ψυχὰς διὰ τῆς ἀπιστίας.

ΣΞΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τίς ἔδωκε γυναιξὶ σοφίαν ὑφαντικήν; ὁ Δεσπότης τῷ Ἰὼβ διελέγετο. Ἡ μὲν γὰρ πρώτη γυνὴ σοφίας τετύχηκεν ἐξυφαίνειν ἱμάτια βλεπόμενα, ἵνα τὴν φαινομένην τῶν σωμάτων γύμνωσιν τούτοις περισκέπωμεν. Ἡ δὲ δευτέρα, τουτέστιν ἡ Θεοτόκος, τηλι-

[56] Luc. xv, 8. [57] Rom. ix, 27; Isa. x, 22. [58] Rom. xi, 5. [59] I Cor. ix, 22. [60] Rom. xi, 14. [61] Prov. xxiv, 13. [62] Matth. i, 25. [63] Luc. ii, 11. [64] Ibid. 14. [65] Psal. xviii, 11. [66] Isa. viii, 18. [67] Gen. ii, 19. [68] Job xxxviii, 36.

καύτην σοφίαν ἐπεδείξατο, καὶ ποικιλτικὴν ἐπιστή- A μην, ὥστε ἐκ τῶν ἐρίων τοῦ ἐξ αὐτῆς γεννηθέντος ἀρνίου ἐνδῦσαι τοὺς πιστοὺς ἅπαντας, τὰ ἐνδύματα τῆς ἀφθαρσίας, καὶ τὸ ἀοράτου ἐλευθερῶσαι γυμνώσεως. Πᾶν γὰρ τὸ σύστημα Χριστιανῶν ἀληθινὸν πάρεστι ἐκ δεξιῶν τοῦ ἄνω Βασιλέως, ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ περιβεβλημένον, πεποικιλμένον τοῖς μυρίοις τῶν ἀρετῶν εἴδεσιν.

ΣΞΗ'. — Τῷ αὐτῷ

Ὁ μὲν Ἀδὰμ πέπλασται, ἡ δὲ Εὔα ᾠκοδομήθη, ἵνα δειχθῇ Θεὸς Λόγος, ἐκ Μαρίας μὲν τὸ σῶμα τὸ ἄσπιλον ἀναπλάσας ἑαυτῷ, ἐκ δὲ τῆς νυγείσης ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πλευρᾶς τὴν νύμφην ἑαυτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν οἰκοδομῶν.

ΣΞΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

B Γέγραφας, ὅτι Εἰ πρῶτον οὐκ ἐγίνωσκε τὴν Παρθένον Ἰωσὴφ μέχρι τῆς ἀποτέξεως, πάντως δήπου μετὰ τὸν τόκον ἔγνω. Πῶς οὖν ἔγνω; Πρόδηλον, ὅτι ἔγνω τιμᾷν καὶ καταδεῖσθαι τὴν ἐκ Θεοῦ τετιμημένην παρθένον πρὸ τὸ ἀποτέξεως, καὶ πάλιν παρθένον μετὰ τὸν τόκον φανεῖσαν.

ΣΟ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ ἐν τῷ τίκτεσθαι ἀνοίξας τὴν ἀμόλυντον μήτραν Δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς, αὐτὸς καὶ μετὰ τὸ τεχθῆναι τὴν μήτραν ἐσφράγισεν οἰκείᾳ σοφίᾳ, καὶ δυνάμει, καὶ θαυματοποιΐᾳ, μηδόλως παραλύσας τῆς παρθενίας τὰ σήμαντρα. Θεοῦ δὲ ἔργον τοῦτο πᾶς τις εὐφρονῶν συνομολογήσαιεν.

ΣΟΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

C Ὅλην τὴν διάνοιαν πρὸς τὸ σαρκικὸν φρόνημα κατανεύεις, καὶ λέγεις τό· Ἔγνω αὐτήν· εἴ γε καὶ ἔγνω, μίξιν ὑπαινίττεσθαι. Ἀλλὰ γνῶθι, κομψότατε, ὅτι οὐ φιλήδονος, οὐδὲ λάγνος ὑπῆρχεν ὁ Ἰωσὴφ, ἀλλὰ καὶ πάνυ θεοσεβής τε καὶ δίκαιος. Ἀκούσας δὲ παρὰ τοῦ ἀγγέλου εἰπόντος περὶ τῆς Παρθένου ἐπιτόκου τυγχανούσης, « ὅτι Τὸ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου, καὶ τεχθήσεται, καὶ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας, » προσέθετο εὐλαβεῖσθαι ἀπὸ προσώπου Κυρίου, φρίξας τοῦτο δὴ τὸ ἔκπληκτον, καὶ παραδοξότατον μυστήριον. Διόπερ οὐκ ἔτι λοιπὸν ὡς μνηστὴρ, καὶ ἀνὴρ, ἀλλ' ὡς λατρευτὴς, καὶ διάκονος Θεοῦ ἐμβριθέστατος, συσφίγξας τῇ σωφροσύνῃ τοὺς οἰκείους λογισμοὺς, ἐξυπηρετεῖτο σὺν πάσῃ ὁσιότητι, καὶ πολλῇ ἁγνότητι, καὶ φόβῳ θείῳ τῇ λεγομένῃ, οὐ μὴν D καὶ οὔσῃ, γυναικὶ αὐτοῦ Μαρίᾳ.

ΣΟΒ'. — ΠΤΟΛΕΜΑΙῼ.

Εἰ κατὰ τὸν Ἀπολινάριον λέγεις καὶ σὺ, ὅτιπερ ὁ Θεὸς Λόγος ἐξ οὐρανοῦ λαβὼν τὴν σάρκα εἰς τὴν γῆν κατελήλυθεν, τίς χρεία τῆς μακαρίας Παρθένου; Οὐκοῦν, φρονιμώτατε, γίνωσκε ἀκριβέστατα, ὅτι ὁ ἔπλαστο; κατὰ τὴν θεότητα Κύριος ἑαυτὸν ἐκ τῆς Παρθένου ἄνευ σπέρματος, καὶ φθορᾶς, καὶ δίχα παντὸς ῥύπου ἔπλασε κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὅπου δὲ Πνεύματος ἁγίου παρουσία, ἐκεῖ μηδόλως μολυσμὸς ἐννοείσθω.

nempe, talem sapientiam et artem variegandi indicavit, ut ex lana ab ipsa progeniti agni, fideles omnes incorruptibilitatis indumentis circumvestiret, et nuditate non omnibus patente liberaret. Omnis enim verus Christianorum cœtus adest a dextris superni Regis in vestitu deaurato, circumdatus varietate [69], infinitis **100** virtutum generibus multiformis.

CCLXVIII. — *Eidem.*

Adam creatus, Eva exstructa est [70], ut Deus Verbum commonstraret, sibi quidem intaminatum corpus ex Maria condidisse, ex aperto vero ipsius in cruce latere sponsam sui Ecclesiam exstruxisse.

CCLXIX. — *Eidem.*

Scripsisti : Si prius non cognoscebat Virginem Joseph, donec pareret [71], omnino post partum cognovit. Quomodo itaque cognovit? Manifestum est cognovisse, illi, quæ a Deo ita cohonestata fuerat, ut virgo ante partum, et rursum virgo post partum permaneret, honorem ac reverentiam exhibere.

CCLXX. — *Eidem.*

Qui, dum pareretur, vulvam immaculatam adaperuit Dominus noster Christus, ipse et post partum, propria sapientia et facultate, non sine miraculo illam obsignavit, nullo modo sigillis virginitatis solutis. Quod Dei opus esse, quicunque sanæ mentis est, fatebitur.

CCLXXI. — *Eidem.*

Totam mentem tuam ad carneas cogitationes deflectis, dicisque : Cognovit illam ; si cognovit, concubitum innuere. Verumtamen scias, mi nasutule, Josephum **101** neque voluptatibus, neque libidinibus deditum, sed piissimum justissimumque fuisse. Hic cum audisset ab angelo de Virgine jam parturiente : « Quod ex ea nascetur, de Spiritu sancto est [72], et generabitur, et salvabit populum suum, et regnabit in æternum [73] ; » sibi cavendum esse duxit a facie Domini, stupens ipse propter stupendum atque admirabilissimum arcanum. Quapropter in posterum non ut procus aut maritus, sed ut cultor et minister Dei constantissimus, continentia propriis cogitationibus compressis, cum omni pietate, et summa castimonia, et timore Dei, quæ dicebatur, nec tamen erat uxor ipsius, se Mariæ mancipaverat.

CCLXXII. — PTOLEMÆO.

Si quemadmodum Apollinarius, ita et tu dicis, Deum Verbum, e cœlo carne desumpta in terram descendisse ; quæ porro beatæ Virginis necessitas? itaque, prudentissime vir, exquisitissime scito eum qui secundum deitatem creatus non erat Dominus, ipse semet a Virgine sine semine et corruptione, et absque omni sorde secundum humanitatem efformasse. Ubi porro Spiritus sanctus adest, ibi nulla omnino pollutio intelligenda est.

[69] Psal. XLIV, 14. [70] Gen. II, 22. [71] Matth. I, 25. [72] Matth. I, 20. [73] Luc. I, 32.

CCLXXIII. — EURYCLI PRESBYTERO.

Locus, qui vocabatur Ænon, trans Jordanem erat [74]. Is porro significat *oculum tormenti*; examinatam scilicet, et exquisito examine, ac doloribus improbam **102** speculationem. Perspicaciores itaque fuere, qui baptismo abluti sunt. Salem notat *filium ascendentem*, et Jordanes *descensus* Græca dialecto exprimitur. Trans vero descensum est, eorum ascensus, qui a discipulis Christi, in nomine Servatoris nostri Christi baptizantur.

CCLXXIV. — *Eidem.*

Pœnitentia delictis exsanguem ac demortuum in vitam restituit. Ipsa enim regenerationis symbolum est, tropæumque, quæ hinc oculis jam usurpatur, resurrectionis.

CCLXXV. — HERACLITO SCHOLASTICO.

Prima tentationis irruptio, unde affectiones initium sumunt, nostræ facultatis examen quodammodo est. Exempli gratia, oculis spectaculum objectum est, quod desiderium irritare valet; per id tuam facultatem adversarius, si robustus et apparatus es, sive æger, et qui facile capi possis, examinat. Quod si voluptate sensus ad spectaculum inflexus fuerit, et characteris illius imago per oculos in mentem irrepserit; tunc penetralium et abditorum dux, mens scilicet, debellatur.

CCLXXVI.

Si quis, ait, « homo formidolosus est et corde pavido, revertatur in domum suam, et ne exeat ad bellum, ne pavere faciat cor fratris sui [75]. » Potest enim quispiam, si meticulosus et pavidus **103** est, et pugnam dæmonum, robusti ardentem ad egregia quæque propensionem dissolvere.

CCLXXVII.

Cum non pusillum malum sit iis, qui temere et frustra deblaterant, acies linguæ, propterea pro porta et vecte sanctus Moyses silentium posuit. Namque ideo duas aures possidemus, linguam unam, ut plura ad salutem audiamus, quam loquamur, per bona opera potius clamantes, et divina facinora. Recte itaque Moyses ipse, et sacerdotes, et Levitæ universo Israeli mittebantur dicentes: « Tace, Israel, et audi eloquia Domini [76]. »

CCLXXVIII. — LEONIDÆ COMITI.

Quæ apud insipientes gentes fortuna et fatum nuncupabatur, neque unquam fuit, neque est, neque erit aliquando, neque usquam apparuerit. Cave ne tu illi, quæ nulla subsistit, subsistentiam elargiaris, ex præcepta prænotione insulsarum gentium ineptias ac nugamenta subsequens.

CCLXXIX. — THALLIANO ILLUSTRIO.

Alii quidem præcipientibus monachis cum gaudio et alacritate magis obediunt, quam ipsi præci-

A ΣΟΓ'. — ΕΥΡΥΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁ τόπος ὁ καλούμενος Αἰνὼν πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἐτύγχανεν. Αἰνὼν δὲ ἑρμηνεύεται *ὀφθαλμὸς βασάνου*, τουτέστιν ἐξητασμένη, καὶ βεβασανισμένη, καὶ ἔγκοπος θεωρία. Διορατικώτεροι τοίνυν ἐγένοντο οἱ βαπτισθέντες. Σαλεὶμ δὲ ἑρμηνεύεται, *υἱὸς ἀναβαίνων*· Ἰορδάνης δὲ *κατάβασις* λέγεται τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ. Πέραν δὲ τῆς καταβάσεώς ἐστιν ἡ ἀνάβασις τῶν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ βαπτιζομένων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ.

ΣΟΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἡ μετάνοια ζωοποιεῖ τὸν τοῖς παραπτώμασι νεκρωθέντα· αὕτη γὰρ γνώρισμα ὑπάρχει τῆς παλιγγενεσίας, τρόπαιον δὲ ἀναστάσεως, ἐντεῦθεν ἤδη ὀφθαλ- B μοῖς βλεπομένης.

ΣΟΕ'. — ΗΡΑΚΛΕΙΤΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἡ πρώτη τοῦ πειρασμοῦ προσβολὴ, ὅθεν τὰ πάθη λαμβάνει τὴν ἀρχὴν, τοῦτο τῆς ἡμετέρας δυνάμεως κατάσκοπος γίνεται. Οἷον, ἐνέπεσε τῷ ὀφθαλμῷ θέαμα τὴν ἐπιθυμίαν δυνάμενον ἀνακινῆσαι· διὰ τοῦτο κατασκοπεῖ τὴν ἐν σοὶ δύναμιν ὁ πολέμιος, εἴτε ἰσχυρός τις καὶ ἐμπαράσκευος εἶ, εἴτε ἄτονος, καὶ εὐάλωτος. Εἰ δὲ μαλαχθείη δι' ἡδονῆς πρὸς τὴν θέαν ἡ αἴσθησις, καὶ τὸ τοῦ χαρακτῆρος εἴδωλον ἔνδον τῆς διανοίας διὰ τῶν ὀφθαλμῶν εἰσδύει, τότε καταπολεμεῖται ὁ στρατηγὸς τῶν ἔνδον, τουτέστιν ὁ νοῦς.

ΣΟϚ'.

C Εἴ τις, φησὶν, « ἄνθρωπος δειλός ἐστι τῇ καρδίᾳ, ἀποστραφήτω εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐξέλθῃ εἰς πόλεμον, ἵνα μὴ δειλιάνῃ τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. » Δύναται γάρ τις δειλὸς ὑπάρχων πρὸς πειρασμοὺς, καὶ πόλεμον δαιμόνων παραλῦσαι τὴν προθυμίαν τοῦ εὐζώνου πρὸς ἀριστείαν.

ΣΟΖ'.

Ἐπειδὴ οὐ μικρὸν κακὸν τοῖς εἰκῇ καὶ μάτην φλυαροῦσιν ὑπάρχει τῆς γλώττης ἡ ὀξύτης, τούτου χάριν ἀντὶ θύρας, καὶ μοχλοῦ τὴν σιωπὴν τίθησιν ὁ ἅγιος Μωϋσῆς· διὰ γὰρ τοῦτο δύο εἰλήφαμεν ὦτα, μίαν δὲ γλῶσσαν, ἵνα πλείονα ἀκούωμεν πρὸς σωτηρίαν, ἤπερ λαλοῦμεν, διὰ πράξεων ἀγαθῶν μᾶλλον βοῶντες, καὶ θείων κατορθωμάτων. Καλῶς οὖν αὐτός τε ὁ Μωϋσῆς, καὶ οἱ ἱερεῖς, καὶ οἱ Λευ- D ῖται, παντὶ τῷ Ἰσραὴλ ἀπεστέλλοντο λέγοντες· « Σιώπα, Ἰσραὴλ, καὶ ἄκουε τὰ λόγια Κυρίου. »

ΣΟΗ'. — ΛΕΩΝΙΔῌ ΚΟΜΗΤΙ.

Ἡ παρὰ τοῖς ἄφροσιν Ἕλλησι τύχη, καὶ εἱμαρμένη προσαγορευομένη, οὔτ' ἦν ποτε, οὔτ' ἔστιν, οὔτ' ἔσται πώποτε, μήτε φανείη ποτέ. Μόνον μὴ σύ γε ταύτῃ ἀνυποστάτῳ οὔσῃ παρέχοις τὴν ὕπαρξιν ἐξακολουθῶν ἐκ προλήψεως τοῖς τῶν ἀνοήτων Ἑλλήνων λῃρήμασιν.

ΣΟΘ'. — ΘΑΛΛΙΑΝΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Ἕτεροι μὲν ἐπιταγὰς μᾶλλον παρὰ μοναχῶν μετὰ χαρᾶς καὶ προθυμίας δέχονται, ἤπερ ἐπιτάσσουσιν.

[74] Joan. III, 23. [75] Deut. XX, 8. [76] Deut. XXVII, 9.

Γινώσκουσι γὰρ Θεῷ ὑπακούοντες, καὶ Θεῷ τὴν χάριν παρέχοντες, καὶ τιμηθησόμενοι παρὰ Θεοῦ κατ' ἀξίαν τιμῶντες. Σὺ δὲ ταῖς βαρείαις ἐπιταγαῖς καταφορτίζεις τοὺς παροικοῦντας τῇ κώμῃ σου ἀσκητὰς καθάπερ ἀνδράποδα. Καὶ πῶς σε καλέσω φιλόχριστον;

ΣΠ'. — ΦΕΒΡΑΡΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Μὴ τὰ πλάτη τοῦ βίου λίχνως μοι περιζήτει· μᾶλλον δὲ τὴν στενὴν, καὶ τεθλιμμένην ἀτραπὸν μαστεύειν βουλήθητι.

ΣΠΑ'. — ΙΛΑΡΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ὅταν δυνηθῇς δύο μῆνας εὐχῇ, καὶ τῇ ἡσυχίᾳ προσκαρτερῆσαι, τότε κἂν ὄνυχά πού τινα, ἢ φαντασίαν μικράν τινα ἐν νῷ λαβεῖν δυνήσῃ τῆς ἐπιπόνου τληπαθείας, καὶ τῆς πολυμόχθου διαγωγῆς, τῶν διὰ πάσης τῆς ζωῆς προσανεχόντων τῷ μονήρει κανόνι, καὶ τῇ ἀκτυπησίᾳ.

ΣΠΒ'.

Κλέπται δύστροποι ὄντες οἱ τῶν Ἑλλήνων σοφοὶ, παρά τε Μωϋσέως, καὶ τῶν προφητῶν τὰ κυριώτερα τῶν δογμάτων οὐκ εὐχαρίστως λαβόντες ἀλαζονείαν καὶ τῦφον τυρεύουσιν, ὡς ἐπ' ἰδίοις τοῖς ἀλλοτρίοις κειμηλίοις γανύμενοι.

ΣΠΓ'. — ΔΙΟΝΥΣΙΟΔΩΡῼ.

Οὐκ ἀναγκαῖον ἂν εἴη, οὐδ' ἐπαίνου ἄξιον, τὸ πείθεσθαι προχείρως τοῖς προσώπων τινῶν κατηγορίαν ποιουμένοις, κἂν ὑπάρχειν δοκῶσιν αἰδέσιμοι. Περιμένειν γὰρ χρησιμώτατον καὶ τὴν τοῦ κατηγορουμένου μέρους ἀπολογίαν, εἶθ' ὕστερον μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν ἀμφοτέρων, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον, ὡς καθήκει, ἐκφέρειν τὸ ψήφισμα.

ΣΠΔ'. — ΙΟΥΛΙῼ ΦΟΙΔΕΡΑΤῼ.

Τῆς ὑπὲρ τὸ δέον σιτήσεως τὸ πέρας, δῆλον ὅτι κόλασιν· πολλάκις δὲ καὶ νόσον τῷ σώματι δωρεῖται.

ΣΠΕ'. — ΚΟΡΝΗΛΙῼ.

« Ἐπισκέψομαι, φησὶν ἡ προφητεία, ἐπὶ τοὺς φοροῦντας ἱμάτια ἀλλότρια. » Ὁ γὰρ μὴ κεκτημένος τὴν ἀρετὴν, ὑποκρινόμενος δὲ, καὶ σχηματιζόμενος ἀρετὴν ἔχειν, οὗτος εὔδηλον ἀλλοτρίαν στολὴν περιβάλλεται. Καὶ οἱ ἑτερόδοξοι δὲ προσποιούμενοι χρηστὰ διδάσκειν, ἐλέγχονται διὰ τῶν φαύλων δογμάτων, ἠλλοτριῶσθαι τῆς θείας ἀληθείας, καὶ τῆς δικαιοσύνης· περιεβάλλοντο γὰρ ἀλλότριον φόρεμα, ὥσπερ λύκοι τὰ τῶν προβάτων κώδια.

ΣΠϚ'. — ΓΑΙΝᾼ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤῌ.

« Ὡς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης. » Ὑποδείγματι διαλέγεται ὁ μέγας Ἀπόστολος, ἵνα σημάνῃ τὸ ἀπαθὲς, καὶ ὅτι οὐκ ἐξ ἐλαττωθέντος τοῦ Πατρὸς, οὐδὲ μειωθέντος τόδε ἀπαύγασμα, οὐκ ἀνυπόστατον, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι. Μὴ οὖν τοῦτο ἐννοήσῃς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου· βλέπε γὰρ τί εὐθὺς ὁ Ἀπόστολος ἐπάγει· « Καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. » Ὥσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἐνυπόστατος, οὕτως καὶ ὁ Υἱὸς ἐνυπόστατος· οὐκ ἄναρχος ὁ Υἱὸς, αἴτιος γὰρ αὐτοῦ ὁ Πατὴρ, καθ' ὃ Πατὴρ, οὐ καθ' ὃ Κτίστης.

A piant. Se quippe Deo obedire cognoscunt, et Deo gratias agunt, et tanquam a Deo honorandi pro dignitate eos honorant. At tu præceptis gravibus **104** ascetas, qui circa tuum oppidum degunt, veluti mancipia, molestus fatigas. Et quomodo te Christi amantem compellabo?

CCLXXX. — FEBRARIO DIACONO.

Ne vitæ ampla remissaque avide nimis perquiras. Potius angustiorem pressioremque viam studiose conquirito.

CCLXXXI. — HILARIO PRESBYTERO.

Cum per duos menses in oratione et quiete persistere poteris, tunc vel unguem aliquem, vel pusillam imaginem laboriosæ patientiæ, et sudoribus obnoxiæ vitæ, et instituti eorum, qui per totum
B vitæ spatium monasticæ regulæ, et ab omni strepitu vacuæ quieti addicuntur, cognoscere poteris.

CCLXXXII.

Cum fures perversis moribus sapientes gentium essent, a Moyse et prophetis potissima eorum dogmata male grati, et beneficii immemores accipientes, jactantiam et tumorem struunt, tanquam propriis aliorum claritatibus insolescentes.

CCLXXXIII. — DIONYSIODORO.

Haud necessarium fuerit, nec laude dignum iis, qui nonnullorum hominum accusationem instituunt, credere, licet accusatores **105** venerandi videantur. Perquam enim utile, et quæstui uberrimo fuerit et accusatorum responsionem exspectare: postmodum utrisque auditis legitimum ac justum, et ut
C par est, judicium ferre.

CCLXXXIV. — JULIO FŒDERATO.

Victus quotidiani immodici finis, ut manifesto apparet, supplicium, sæpe etiam numero et malam ægritudinem corpori conciliat.

CCLXXXV. — CORNELIO.

« Visitabo, ait vaticinium, super eos, qui induti sunt vestibus peregrinis [77]. » Qui enim virtutem non tenet, dissimulatione vero usus virtutem se possidere contendit, manifestum est eum alienis vestibus circumvestiri. Et qui a catholicis auribus aliena sentiunt, simulantes se proba docere, propter prava dogmata aliis insinuata, se a divina veritate et justitia longe esse deprehenduntur: namque alieno indumento circumvestiti sunt,
D quemadmodum lupi pellibus ovium.

CCLXXXVI. — GAINÆ COPIARUM DUCTORI.

« Qui est splendor gloriæ [78]. » Exemplo sermonem conserit magnus Apostolus, ut passioni minime obnoxium significaret, splendorem hunc neque ex detrimentum passo, aut imminuto Patre, esse sine subsistentia, quam in alio haberet. Ne itaque hoc de Deo Verbo intelligas. Considera enim quæ statim **106** Apostolus subdit: «Et character hypostaseos illius. » Quemadmodum enim Pater, ita et Filius enhypostatus est: non absque principio Filius, tanquam qui principium habet

[77] Sophon. I, 8. [78] Hebr. I, 3.

Patrem, ut Patrem, non ut Creatorem. Vide præterea, quomodo loquatur splendor iste in Evangeliis: «Ego sum lux mundi [79]; » lumen ex lumine. Character aliud quidpiam est ab eo, cujus est character, non usquequaque aliud, sed tantum secundum hypostasim.

CCLXXXVII. — PHILOROMO COMITI.

Si bellorum laborem ac validam monachorum pugnam, quam cum facinorosis dæmonibus continuis adversariis ineunt, et nunquam cessantem, nec sibi aliquid condonantem salutis curam, et studium, et innumeras animæ molestias amaroremque, qui ex variis adversariarum virtutum tentationibus provenit, comprehendere poteris: næ tu, si quando temporis progressu ascetarum tibi affluens, ac dapsilis mensa videtur, maximum malum, et gravem inopiam, et victum austerum, eam cum tuis perpetuis ac libidinosis luxibus, et lautissimis conviviis comparans, ac dijudicans, existimabis. Ne itaque condemnes, neque eos, qui quandoque solamen aliquod participatione bonorum ciborum cum divina facultate, et libertate proba, et bonis cogitationibus, defesso corpori suppeditare conati sunt, monachos irrideas.

107 CCLXXXVIII. — ATHANASIO DEFENSORI.

Postulasti a me, si essentialis Sapientia, omnium Dominus Christus, solus plenus et perfectus, et a principio nullius indigus est; quomodo de eo Lucas scribit: «Proficiebat ætate, et sapientia, et gratia [80]?» Non quod deforis alicunde, quam domi habebat, sapientiam assumeret; totus enim sapientia, et cognitio comprehendi nescia, et gratia, et thesaurus gratiarum inexhaustarum secundum deitatem erat; sed quod proficiente humana Servatoris ætate hominibus elucidabatur divinæ sapientiæ ac gratiæ indicatio.

CCLXXXIX. — DRUSIANO.

Licet adhuc cornua vitulo non eruperint, verumtamen ipse scit quod erumpent; hinc capite quod sibi adversari videtur impetit. Sic et David, licet Servator Christus secundum dispositionem, nondum apparuisset, nihilominus ut propheta, undenam salutis cornu erupturum erat, agnoverat, hoc est, ex semine et genere Davidis. Quapropter ipse David dicebat: «In te inimicos nostros cornu petemus [81]; » hoc est, per te, et per tuam potentiam, et cornu viriliter adversarios nostros dæmones oppugnabimus. Nos enim ex nobismetipsis invincibiles hostes superare nequimus.

CCXC. — PROCOLO REMP. ADMINISTRANTI.

Providentissime tibi, neque sermonum aptitudo, neque **108** abundantia, neque sententiarum copia, neque rei nummariæ affluentia, neque corporis salus tradita est; etenim si his etiam destitutus cogitationibus recalcitras, et indesinenter ineptis, quæ nulli usui sunt effutiens, ore lato

A Ὅρα δὲ πῶς λέγει ἐν Εὐαγγελίοις αὐτὸ τὸ ἀπαύγασμα· «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου,» φῶς ἐκ φωτός. Ὁ χαρακτὴρ ἄλλο τί ἐστι παρὰ τὸ πρωτότυπον, ἄλλο δὲ οὐ πάντῃ, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐνυπόστατον.

ΣΠΖʹ. — ΦΙΛΟΡΩΜῼ ΚΟΜΗΤΙ.

Ἐὰν ἰσχύσεις ξυνιδεῖν τὸν μόχθον τῶν πολέμων, καὶ τῆς καρτερᾶς μάχης τῶν μοναχῶν, τῆς πρὸς τοὺς ἀλάστορας δαίμονας, τοὺς διηνεκεῖς, καὶ δυσμενεῖς, καὶ τὴν ἄπαυστον, καὶ ἀνένδοτον τῆς σωτηρίας μέριμναν, καὶ φροντίδα, καὶ τὰς ἀναριθμήτους τῆς ψυχῆς τηκεδόνας, καὶ τὴν πικρίαν τὴν ἐπιγινομένην ἐν τοῖς ποικίλοις πειρασμοῖς τῶν ἐναντίων δυνάμεων, τὸ τηνικαῦτα τὴν διὰ χρόνου λιπαρὰν τῶν ἀσκητῶν
B φαινομένην σοι καὶ δαψιλῆ τράπεζαν, κακουχίαν μεγίστην, καὶ βαρεῖαν ἔνδειαν, καὶ δίαιταν αὐχμηρὰν νομίσειας, παρασυμβάλλων ταύτην, καὶ συγκρίνων ταῖς σαῖς διηνεκέσι, καὶ ἀκολάστοις τρυφαῖς καὶ πανδαισίαις. Μὴ τοίνυν κατάκρινε, καὶ σκόπτε τοὺς δι' ἡμερῶν δοκιμάσαντας μοναχοὺς, παραμυθίαν τινὰ μεταλήψεως σιτίων καλῶν, σὺν θείᾳ ἐλευθερίᾳ, καὶ παῤῥησίᾳ χρηστῇ, καὶ λογισμοῖς ἀγαθοῖς τῷ καταπονηθέντι σώματι χορηγῆσαι.

ΣΠΗʹ. — ΑΘΑΝΑΣΙῼ ΕΚΔΙΚῼ.

Ἐπύθου μου, εἰ οὐσιώδης σοφία, ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης Χριστὸς, καὶ μόνος πλήρης, καὶ τέλειος, καὶ ἀνελλειπὴς ἀπ' ἀρχῆς, πῶς γράφει περὶ αὐτοῦ ὁ Λουκᾶς· ὅτι «Προέκοπτεν ἡλικίᾳ, καὶ σοφίᾳ, καὶ
C χάριτι;» Οὐχ ὅτι σοφίαν προσλαμβάνων ἔξωθέν ποθεν, ἣν οἴκοθεν εἶχεν, κατενοεῖτο· ὅλος γὰρ σοφία, καὶ γνῶσις ἀκατάληπτος, καὶ χάρις, καὶ θησαυρὸς χαρίτων ἀδαπανήτων κατὰ τὴν θεότητα, ἀλλ' ὅτι προκοπτούσης τῆς ἀνθρωπίνης τοῦ Σωτῆρος ἡλικίας, παρεγυμνοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἔνδειξις τῆς θείας σοφίας καὶ χάριτος.

ΣΠΘʹ. — ΔΡΟΥΣΙΑΝῼ.

Κἂν μή πως ἐφύη τῷ μόσχῳ τὰ κέρατα, ἀλλ' οἶδε πάντως, ὅτι φυήσεται· ὅθεν καὶ τῇ κεφαλῇ τὸ δοκοῦν πολεμεῖν ἀμύνεται. Οὕτω καὶ Δαυῒδ, κἂν μήπω ὁ Σωτὴρ Χριστὸς κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῖς ἀνθρώποις ἐφάνη, ἀλλ' ὡς προφήτης ἐγίνωσκε, πόθεν ἐξανατελεῖ τῆς σωτηρίας τὸ κέρας, τουτέστιν ἐκ τοῦ σπέρματος, καὶ ἐκ τοῦ γένους Δαυΐδ. Διόπερ καὶ
D ἔλεγεν αὐτὸς ὁ Δαυῒδ πρὸς τὸν Δεσπότην Χριστόν· ὅτι «Ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν,» τουτέστι διὰ σοῦ, καὶ διὰ τῆς σῆς ἰσχύος, καὶ τοῦ κράτους, κατὰ κράτος τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ἀμυνόμεθα δαίμονας. Ἡμεῖς γὰρ καθ' ἑαυτοὺς οὐκ ἰσχύομεν περιγενέσθαι τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν.

Σϟʹ. — ΠΡΟΚΛῼ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝῼ.

Οἰκονομικῶς οὐκ ἐδόθη σοι οὔτε λόγων εὐφυΐα, οὔτ' ἀφθονία, καὶ πλῆθος νοημάτων, οὔτε χρημάτων δαψίλεια, οὔτε ὑγεία τοῦ σώματος. Εἰ γὰρ καὶ τούτων στερηθεὶς λακτίζεις τοῖς λογισμοῖς, καὶ φλυαρεῖς ἀπαύστως λαλῶν τὰ μηδὲν ὠφελοῦντα, πεπλατυσμένῳ τῷ στόματι, καὶ ἀκαθέκτῳ τῇ γλώττῃ, καὶ

[79] Joan. VIII, 12. [80] Luc. II, 52. [81] Psal. XLIII, 6.

μόνον τὴν σαυτοῦ κενοδοξίαν, καὶ ἀνθρωπαρεσκίαν A πληροφορῶν, καὶ ἄθλια αἰχμαλωτίζων γύναια· τί ἂν διεπράξω εὐπορήσας, ὧνπερ εὐλόγως ἀπεστερήθης;

ΣϞΑ'.— ΑΙΛΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τὸν Ἀαρὼν δεικνύων θαυμάζῃ παρὰ πάντων, ἐπιφερόμενός τε λίθους τιμίους, καὶ κώδωνας εὐήχους ἐξηρτημένος. Τῶν γὰρ ὑπὸ σοὶ ταττομένων κληρικῶν, οἱ μὲν σιγὴν ἀσκοῦντες τῷ βίῳ κεκράγασι σάλπιγγος μεγαλοφωνότερον, οἱ δὲ τῷ θείῳ λόγῳ, καὶ ταῖς λαμπραῖς ὁμιλίαις κατηχοῦντες ὑπὲρ ἐκείνους τοὺς κώδωνας τὴν μακαρίαν ἠχὴν, εἰς αὐτὰς τὰς ἀκοὰς τοῦ νοῦ εἰσκομίζουσιν.

ΣϞΒ'. — ΛΙΝΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

B Πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν περιτροχάζειν σπουδάζεις σεσαλευμένῃ τῇ γνώμῃ, ἀφορμὰς μυρίας πλαττόμενος, καὶ χώρας ἐκ χωρῶν μεταμείβων. Κἂν νῦν τοιγάρτοι παῦσαι τῆς πλάνης, ἑδράσθητι τὸ φρονεῖν, σταθερὸν ἀνάλαβε λογισμὸν, καταφόνευσον τὴν ἀστασίαν τῷ ξίφει τῆς καρτερίας, τὰς ἀτάκτους ὁρμὰς ἀναχαίτισον, τέλος ἐπίθες τῷ ἀμυθήτῳ βρασμῷ, ἐπισυνάγαγε ὅλον σαυτὸν πρὸς Χριστὸν ψυχῇ, καὶ σώματι.

ΣϞΓ'. — ΠΡΙΣΚΙΛΛΙΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ ἐκ προσώπου τοῦ Δεσπότου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φάσκεις τὰ προβληθέντα παρὰ σοῦ ῥήματα εἰρῆσθαι ἐν τῇ Πανάρετῳ ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος, πῶς φησιν ἑαυτὸν ὁ συγγραφεὺς τοῦ λόγου ἐξ ἡδονῆς, καὶ ὕπνου λέγει γεγενῆσθαι; Ὁμολόγησον τοίνυν C ἠστοχηκέναι. Ἡ γὰρ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῇ σαρκὶ τῆς Παρθένου σύλληψις, ἀνήδοντος παντελῶς καὶ ἀῤῥύπαντος, ἀμίαντός τε καὶ ἄσπιλος καθαρά τε καὶ ἄφθαρτος γέγονεν.

ΣϞΔ'. —ΙΩΑΝΝΗ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἔστι μὲν ὅτε καὶ ἄλλοι ἄλλας διαφόρους Σατανικὰς διακονίας ἐκτελοῦσιν οἱ δαίμονες πρὸς πειρασμὸν, καὶ βλάβην τῶν ἀνθρώπων. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ εἷς δαίμων πολλὰς τεκταίνει φαυλότητας. Ὥσπερ γὰρ ἐγχωρεῖ τὸν ἕνα ἄνθρωπον γεωργὸν εἶναι, καὶ τέκτονα, καὶ χαλκέα, καὶ σκυτοτόμον, καὶ κεραμέα, καὶ ζωγράφον, καὶ τὰ ἑξῆς, οὕτως ἐγχωρεῖ ἕνα δαίμονα καὶ θυμὸν, καὶ πορνείαν, καὶ φιλοδοξίαν, καὶ φθόνον, καὶ τὰ ἑξῆς ἐνεργεῖν. Καὶ πρόσεχε, πῶς ὁ αὐτὸς ἀλιτήριος, καὶ μισάνθρωπος ἐχθρὸς, καὶ γα- D στριμαργίαν, καὶ κενοδοξίαν, καὶ φιλαργυρίαν τῷ Χριστῷ πειραζομένῳ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον προέτεινεν.

ΣϞΕ'. — ΒΕΝΟΥΣΤΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὁ μεταβαίνων ἐκ τόπων εἰς τόπους μοναχὸς ἐκτὸς μεγάλης ἀνάγκης, διὰ τὴν οἰκείαν μικροψυχίαν, καὶ ἀνυπομονησίαν, καὶ λογισμούς τινας ἀνθρωπίνους, καὶ ἀσθενεῖς, νομίζων διὰ τῆς ἀποδημίας τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς ἐλαττῶσαι, τὸν μὲν τόπον ἀλλάξει, τὴν δὲ θλίψιν τῆς καρδίας, καὶ τὴν ἑαυτοῦ συνοχὴν, καὶ τὸν πειρασμὸν οὐδαμῶς ἐλαττώσει, οὐδὲ μειώσει, μᾶλλον δὲ αὐξήσει, καὶ θρέψει, καὶ

[81] Sap. VII, 2. [82] Matth. IV; Luc. IV.

adapertoque, et lingua incontinenti tantumdem tuam insolentiam, et placendi hominibus studium jactans, et infortunatas mulierculas in captivitatem ducens; quid ipse molitus fuisses, si illa possedisses, quibus non sine ratione destitueris?

CCXCI. — ÆLIANO EPISCOPO.

Aaronem ostentans in omnium admiratione es, et pretiosos lapides circumducens, et bene sonantia tintinnabula appensa gestans; qui enim tibi subsunt ex clero, hi quidem silentium exercentes tuba magniloquentius insonant; alii divino verbo splendidisque colloquiis illis tintinnabulis consonantius interstrepentes, beatum sonitum in ipsas mentis aures important.

CCXCII. — LINNIO MONACHO.

Terram omnem, quæ sub cœlo est, circumcurrere deturbata mente contendis, infinitas causas confingens, et loca ex locis commutans. Saltem nunc ab errore cessa, intellectum firma, solitam assume cogitationem, gladio tolerantiæ inconstantiam cædito, inordinatos impetus frena, infando fervori finem impone, totum temetipsum ad Christum corpore et anima recollige.

109 CCXCIII. — PRISCILLIANO DIACONO.

Si ex persona Domini nostri Jesu Christi proposita per te verba asseris dictata esse a Salomone in Panareto: quamobrem sermonis illius scriptor ait sese ex voluptate et somno ortum duxisse [81]? Fateare itaque tuam oscitantiam. Servatoris namque in ventre Virginis conceptio, prorsus sine voluptate, non sordidata, intaminata, immaculata, pura et incorrupta fuit.

CCXCIV. — JOANNI MONACHO.

Sæpenumero alia aliis Satanica ministeria dæmones in tentationem et noxam hominum exercent. Sæpenumero etiam unus dæmon multas molitur improbitates. Quemadmodum enim fieri potest, ut unus homo agricola sit, et faber, et excusor, et coriarius, et figulus, et pictor, et alia; pari ratione etiam fieri potest, ut unus dæmon et iracundiam, et fornicationem, et inanem gloriam, et invidentiam, et alia insinuet. Et attende, eumdem facinorosum, et hominum osorem adversarium, et gulam, et inanem gloriam, et avaritiam Christo, qui ut homo tentationibus subdebatur [82], proposuisse.

CCXCV. — VENUSTO MONACHO.

Qui ex locis in loca commigrat monachus absque urgente necessitate, propter propriam pusillanimitatem, 110 et intolerantiam, et cogitationes quaspiam imbelles humanasque, secum respectans ea peregrinatione cogitationes animæ minuere posse, locum sane permutabit, attamen cordis afflictionem, propriam coarctationem et tentationem nullo modo mutilabit, neque imminuet,

Imo augebit, et nutriet, et firmabit, et fovebit, auctioremque tandem reddet. Propterea ne remisse, neque inconsiderate vitam nostram transigamus. Rationem siquidem prorsus de operibus nostris reddituri sumus.

CCXCVI. — CARPALIONI.

Parum abfuit quin nos in stuporem adduxeris, fabellis in medium adductis, per somnium dives factus plurimis mundis, et æonum multitudine, et terminorum atque confiniorum enumeratione, sed quæ in folio commonstrantur. At multos jam abhinc annos compositam a diversis refutationem, et similium dogmatum reprobationem perlegens, silentio magis tibi honorem compara.

CCXCVII. — EVERTHIO TRIBUNO.

Cum mihi fœdera inter canem et hyænam ostenderis, tunc tibi credam dicenti excultum ad humanitatem posse esse virum, qui nunquam exsaturatur divitiis.

CCXCVIII. — *Eidem.*

Neque lupus cum ove unquam amabiliter in societatem venit; neque immisericors, et quæ nunquam exsaturatur cogitatio, bona voluntate amicari sustinet.

111 CCXCIX. — *Eidem.*

Quæris a me, quare in proprium genus amorem canem vocaverim? nam canis est ipse, rabiose sæpenumero inhumanitatem omnem, et omnem improbitatem, duritiem, insolentiam tenacitatemque discerpens. Canis itaque est non vituperabilis, sed laudabilis potius erga homines amor ac benevolentia.

CCC. — *Eidem.*

Si perpetuo contenderis in dæmonas et affectus latrare, non latrabis in homines.

CCCI. — *Eidem.*

Scripsisti, propter quid non cesso baubari? sed sæpius significavi, gratia tuæ pusillanimitatis et illiberalitatis. Præ admiratione namque stuporem me commovebis, si vel minimum tuæ inhumanitati pugnam atque certamen inieris.

CCCII. — FELICI PRESBYTERO.

Robustarum firmarumque animarum est per multas tribulationes præsentis sæculi iter peragere. Sic enim Dominus forti et constanti anima usus est.

CCCIII. — SEVERO PRIMATI.

Æthiops pellem non mutat, neque versicolorem varietatem panthera. Tu vero poteris, dummodo voluntas fert, et a **112** tenebrosa sententia liberari, et variæ multiplicisque improbitatis inusta signa abluere.

CCCIV. — *Eidem.*

Quæris a me, quid est, quod ait Deus per prophetam: « Detegam posteriora tua in conspectu tuo, et tunc videbuntur fanda infandaque opprobria tua [84]. » Etenim in divino illo ac tremendo judicio,

[84] Jer. XIII, 26.

A κραταιώσει, καὶ θάλψει, καὶ πολυπλασιάσει. Διόπερ μὴ χαύνως καὶ ἀπεριμερίμνως τὸν βίον διοδεύσωμεν. Λόγον γὰρ πάντως ὑφέξομεν τῶν ἔργων ἡμῶν.

ΣϞϚʹ. — ΚΑΡΠΑΛΙΩΝΙ.

Μικροῦ δεῖν ἐξεθάμβησας ἡμᾶς μυθολογίας προσαγαγὼν κατ' ὄναρ πλουτήσας τοῖς πλείστοις κόσμοις, καὶ τῷ πλήθει τῶν αἰώνων, καὶ τῇ ἐξαριθμήσει τῶν λοποδείκτων ὁρίων, καὶ μεθορίων, ἀλλ' ἐντυχὼν τῇ πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου συντεταγμένῃ ὑπὸ διαφόρων προσώπων ἀνατροπῇ, καὶ ἀνασκευῇ, τῶν τοιούτων δογμάτων, τῇ σιωπῇ μᾶλλον σαυτὸν προτίμησον.

ΣϞΖʹ. — ΕΥΗΘΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

B Ὅταν μοι δείξῃς σπονδὰς κυνὸς καὶ ὑαίνης, τότε πεισθήσομαί σοι φιλάνθρωπον λέγοντι δύνασθαι εἶναι τὸν ἀπλήστως πλουτοῦντα.

ΣϞΗʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὔτε λύκος προβάτῳ ποτὲ φιλικῶς προσωμίλησεν, οὔτε ἄσπλαγχνος καὶ ἄπληστος λογισμὸς τῇ ἀγαθοθελείᾳ φιλιοῦσθαι ἀνέχεται.

ΣϞΘʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐρωτᾷς με, διὰ τί κύνα κέκληκα τὴν στοργὴν πρὸς τὸ ὁμόφυλον. Κύων γάρ ἐστιν αὕτη μανικῶς σπαράττουσα πολλάκις πᾶσαν ὠμότητα, καὶ πᾶσαν πονηρίαν, σκληρότητά τε, καὶ ὑψαυχενίαν, καὶ ἀμετα-
C δοσίαν. Κύων τοίνυν οὐ ψεκτὸς, ἐπαινετὸς δὲ μᾶλλον ἡ πρὸς ἀνθρώπους ἀγάπη.

Τʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐὰν ἀεὶ ἀγωνίσῃ τοὺς δαίμονας, καὶ τὰ πάθη ὑλακτεῖν, οὐχ ὑλακτήσεις ἀνθρώπους.

ΤΑʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Γέγραφας, τίνος χάριν οὐ παύομαι ὑλακτεῖν, Ἀλλὰ πολλάκις σεσήμαγκα, τῆς σῆς ἕνεκα μικροψυχίας, καὶ φειδωλίας· ἐκπλήξεις γάρ με, εἴ γε κἂν ὀλιγάκις μαχήσῃ, καὶ πολεμήσῃ τῇ οἰκείᾳ μισανθρωπίᾳ.

ΤΒʹ. — ΦΙΛΗΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Στιβαρῶν καὶ στεῤῥῶν ὑπάρχει ψυχῶν, τὸ διὰ πολλῶν θλίψεων βαδίζειν τὴν τοῦ παρόντος αἰῶνος
D ὁδόν. Οὕτω γὰρ ὁ Κύριος κέχρηται τῇ εὐτονούσῃ ψυχῇ.

ΤΓʹ. — ΣΕΥΗΡΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Αἰθίοψ μὲν οὐκ ἀλλάττει τὸ δέρμα, οὐδὲ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς· σὺ δὲ δυνήσῃ ἐὰν θελήσῃς, καὶ τῆς σκοτοειδοῦς ἀπαλλαγῆναι γνώμης, καὶ τὰ στίγματα τῆς πολυμόρφου ἐκπλύνασθαι κακίας.

ΤΔʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πυνθάνῃ μου, τί φησιν διὰ προφήτου ὁ Θεὸς, ὅτι « Ἀποκαλύψω τὰ ὀπίσθιά σου ἐπὶ πρόσωπόν σου, καὶ τότε ὀφθήσεται πᾶσα ἡ ἀτιμία σου. » Ἐν γὰρ τῷ θείῳ ἐκείνῳ καὶ φρικτῷ δικαστηρίῳ πάντα σοι παρα-

στήσεται εἰς πρόσωπον τὰ κακὰ, ἅπερ ἐνταῦθα πέπραχας, ἵνα βλέπων, καὶ ἐπιγνοὺς εἰς αἰσχύνην καὶ φόβον καὶ τρόμον κατενεχθῇς.

ΤΕ'. — ΚΑΛΟΚΥΡΩ.

Ὕδατα πολλάκις οἱ ἄνθρωποι λέγονται· φασὶ γὰρ οἱ προφῆται· «Ἰδοὺ ὡς ὕδωρ πολὺ, ἔθνη πολλά.» Καὶ, «Πλῆθος ἐθνῶν πολλῶν, ὥσπερ ὕδωρ ἠχήσει.» Καὶ, «Ἰδοὺ ἀνάγω ἐφ' ὑμᾶς τὸ ὕδωρ πολὺ, τὸν βασιλέα τῶν Ἀσσυρίων.»

ΤϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Χριστὸς ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης τῶν ὅλων, σαφῶς καὶ διαῤῥήδην ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀνακαλεῖ τοὺς ἀπὸ παντοίας κακίας βεβαρημένους· «Δεῦτε πρός με, κραυγάζων, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς.» Τοῦτο γὰρ αὐτῷ καὶ τῆς ἐξ οὐρανοῦ καθόδου τὸ αἴτιον γεγενῆσθαι διεβεβαιώσατο· «Οὐ γὰρ ἦλθον δικαίους καλέσαι, φησὶν, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς πρὸς τὸ μετανοῆσαι.» Καὶ, «Οἱ ἰσχύοντες οὐ χρῄζουσιν ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.» Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, μηδαμῶς ἀπογίνωσκε, μᾶλλον δὲ ῥώννυσο ταῖς χρηστοτέραις ἐλπίσιν.

ΤΖ'. — ΣΙΛΒΑΝΩ ΚΟΙΝΟΒΙΩΤΗ.

Ἐὰν θέλωμεν διὰ πάντων καταπατῆσαι τοὺς δαίμονας, δείξωμεν διὰ πάντων τὴν ταπεινοφροσύνην, τὸ ἑαυτῶν θέλημα μακρὰν ἀποῤῥίψαντες· καὶ ὥσπερ τὴν νηστείαν ἡδέως καταδεχόμεθα, κελευσάντων ἡμῖν τῶν τὸν βίον προοδευκότων, οὕτω καὶ τὸ φαγεῖν, ἢ πιεῖν πρός τινα χρόνον κεκμηκὸς διαναπαῦσαι τὸ σῶμα συμβουλευόμενοι παρὰ τῶν εὖ εἰδότων δοκιμάζειν καὶ κρίνειν τὰ πράγματα, ὑπακούσωμεν προθύμως, καὶ ἀναμφισβητήτως. Πλεῖον γὰρ τῆς νηστείας ἡ καθ' ὑπακοὴν μετάληψις μαστίζει τοὺς δαίμονα

ΤΗ'. — ΘΑΛΑΣΣΙΩ ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤΗ.

Πῶς τινες τῶν γοήτων (*a*), τινὰ πλανώμενον ἄνθρωπον μνημείῳ ἐπιβιβάσαντες, εἰς ξένην πατρίδα ἐξέπεμψαν σκοτίας ὑπαρχούσης; δῆλον ὅτι τῇ πονηρᾷ ἐπικλήσει, καὶ τῇ δυνάμει τῶν φυσικῶν πραγμάτων δαίμων βαστάσας τὸν ἄνθρωπον ἀλλαχοῦ διεκόμισεν. Οὕτως τοίνυν καὶ ἀποκτηνοῦν ἄνθρωπον, πολλάκις δοκοῦσιν οἱ φαρμακοὶ, οὐχὶ τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος μεταπλάττοντες, ἀλλὰ μορφὴν κτήνους περιτιθέντες αὐτῷ. Οὐκοῦν κἂν σαγματισθῇ ὥσπερ ὄντος ὁ ἄνθρωπος, ὅσον μὲν δύναται ὡς ἄνθρωπος βαστάζει, τὸ δὲ λοιπὸν τοῖς ὤμοις ὁ δαίμων ἀνακουφίζει.

ΤΘ'. — ΣΩΣΘΕΝΕΙ ΚΟΜΕΝΤΑΡΗΣΙΩ.

Ἀνόητόν σε καὶ ἀσύνετον καταμανθάνω· εἰ γὰρ ἐπιλαμβάνῃ τοῦ θεοφόρου ἀνδρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ὀργίλου, καὶ ὕβρεσι χαίροντος, ἐν τῷ ἐπιπλήττειν τοῖς ἐξαμαρτάνουσι, καὶ ἐμβριθῶς καθάπτεσθαι τῶν τὴν ἀναλγησίαν, καὶ τὴν ἀναισθησίαν ἀῤῥωστούντων, καιρός σοι καὶ τὸν Βαπτιστὴν Ἰωάννην λέγειν, ὅτι γεννήματα ἐχιδνῶν τινας ἀπεκάλεσεν, ἰώδεις τὸν τρόπον ὑπάρχοντας, καὶ τὸν Ἀπόστολον ὑβριστὴν εἶναι

A omnia in faciem tuam mala, quæ hic perpetrasti, astabunt : ut videns et cognoscens in confusionem, timorem ac tremorem concedas.

CCCV. — CALOCYRO.

Aquæ sæpenumero homines nuncupantur : namque dicunt prophetæ : « Ecce velut aquæ multæ populi multi [85]. » Et : « Multitudo multarum gentium velut aqua perstrepet [86]. » Et : « Ecce ego adducam super vos aquam multam regem Assyriorum [87]. »

CCCVI. — *Eidem.*

Christus Deus, et omnium Dominus, clare ac palam in Evangeliis, eos, qui omni genere malitiæ prægravantur, advocat : « Venite ad me, clamans, et ego reficiam vos [88]. » Hoc enim illi e cœlo descensus in causa fuisse asseveravit. « Non enim, B inquit, veni justos vocare, sed peccatores ad pœnitentiam [89]. » Et : « Qui bene valent, non indigent medico, sed qui male se habent [90]. » Hæc itaque si ita se habent, nullo modo in desperationem rapiaris, sed potius spe meliori confirmare.

113 CCCVII. — SILVANO COENOBITÆ.

Si prorsus dæmones conculcare nobis in animo est, per omnia ostendamus humilitatem, longe a nobis propriam voluntatem removentes. Et quemadmodum jejunium libenti animo amplectimur, ita præcipientibus illis, qui nos præcesserunt; sic et comedere, et bibere, et ad tempus defessum corpus quieti tradere, cum ab illis, qui res experiri ac dijudicare optime callent, suademur, ala- C criter imperio audiamus, ac sine ulla hæsitatione. Magis siquidem jejunio ipso, quæ per obedientiam refectio fit, dæmones flagellat.

CCCVIII. — THALASSIO ARGENTARIO.

Quomodo ex præstigiatoribus nonnulli, quemdam pererrantem hominem, sepulturæ appositum in alienam patriam dimiserunt, tenebris cuncta occupantibus? manifestum, prava advocatione, et rerum naturalium facultate a dæmone hominem sublatum in aliam regionem transportatum fuisse. Eadem itaque ratione hominem in bestiam convertere sæpius videntur venefici, non substantiam corporis immutantes, sed pecudis formam illi appingentes. Itaque licet homo, quemadmodum asinus D sella prægravetur, quantum potest ipse ut homo sustinet, reliquum humeris dæmon attollit.

114 CCCIX. — SOSTHENI COMENTARESIO.

Fatuum te insulsumque esse deprehendo : nam si deiferum virum Joannem episcopum Constantinopolitanum, tanquam iracundiæ deditum, et nimium se injuriis, in facinorosis reprehendendis, oblectantem, et illis, qui præ indolentia ac stupore nihil persentiscunt, duriter aspereque objurgandis, culpas : tempus jam est, ut et Joannem Baptistam, genimina viperarum nonnullos qui venenosis moribus erant [91], nuncupantem, insimules, et Aposto-

[85] Isa. XVII, 12. [86] ibid. [87] Isa. VIII, 7. [88] Matth. XI, 28. [89] Matth. IX, 13. [90] ibid. 12. [91] Matth. III, 7; Luc. III, 7.

(*a*) Allatius νοητῶν, intellectualibus. EDIT.

[illegible] esse, [illegible] Galatas [illegible] jubens[illegible]; [illegible] propriis impingens, cum equorum humanis [illegible]. Et canum [illegible] mordacitatem, et asperitatem, et curiosam [illegible] rationis compotes insipientes, [illegible] in meliorem frugem revocantes. Quid porro de omnium Deo, et [illegible] Christo [illegible], qui propter clementiam et mansuetudine omnem mansuetudinem superaverat, cum [illegible], et [illegible], et [illegible], et filios diaboli, et [illegible], et canes, et porcos, et aliis quibusdam nominibus peccatores vocari, pronuntiabis?

CCCX. — HELLADIO LECTORI.

Otium nequitiis majorem operum principium esse tu quoque una cum aliis fateris, et Hebræos, cum in deserto non esset illis, in quo se exercerent, in idolorum cultum concidisse cognoscis [92]. Ne itaque ab opere manuum abhorreas, cum illud utile sit et valde sobrium.

115 CCCXI. — THEONÆ REMP. GERENTI.

Sine ullo solatio mœrore angi, et deplorare, et jejunare pro demortuo consanguineo, incredulitatis ac abjectæ spei indicium est. Qui credit sepulturæ nunc traditum a mortuis resurrecturum, spe confirmabitur, Deo gratias aget, lacrymas transferet in hilaritatem, demortuus ut sempiternæ misericordiæ particeps fiat, deprecabitur, necnon ad propriorum errorum emendationem prolabetur.

CCCXII. — *Eidem.*

Quisquis jucunde ac fortiter animo rei desideratæ tulerit jacturam, is philosophus vocabitur, et magnanimus, et multa, quæ antea commiserat, errata dissolvet.

CCCXIII. — THESSALIO DIACONO.

Si canis latrans gigantem vinci nescium offendet, offendet utique et fide conspicuum spiritus blasphemiæ, animæ molestiam exhibens.

CCCXIV. — DRACONTIO.

Timeo, inquit Job, ne me caligine perdat Dominus [93]: hoc est, ne aliquando ex sorte eorum, qui idonei facti sunt in lumine gloriæ ejus, me separans, sempiternæ caligini tradat. Quapropter neque lente, neque secure vitam transigamus.

116 CCCXV — EUBULIONI.

Hæretici lupi eos, qui a pessima hæresi ad rectam fidem transiliunt, et non sine laude convertuntur ad pietatem, repedatores ignominiososque vocant.

CCCXVI. — PIERIO SYNCLETICO.

Humanissimus omnium Servator Christus, quod ad ipsum spectabat, omnes homines venit salvare. Conspicimus tamen non omnes semetipsos suæ saluti dedere. Cognoscamus igitur, nosque metipsos ob desidiam et pravam voluntatem deploremus, neque optimo Domino scelera tribuamus.

[illegible] ὅτι Γαλάτας [illegible] ἀνοήτους προσεῖπεν, [illegible] τῆς [illegible], [illegible], καὶ [illegible], καὶ [illegible]. Τί δ' ἂν εἴποις περὶ τοῦ πάντων Θεοῦ, καὶ προνοητοῦ Χριστοῦ, τοῦ [illegible], καὶ τῇ [illegible] [illegible], [illegible], καὶ [illegible], υἱούς τε τοῦ διαβόλου, καὶ [illegible], κύνας τε καὶ χοίρους, καὶ ἄλλα τινὰ ὀνόματα τοὺς παρανομοῦντας [illegible];

ΤΙ'. — ΕΛΛΑΔΙῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

Ὅτι ἡ ἀργία ἀρχὴ κακοτεχνίας τοῖς ἀπαιδεύτοις γίνεται, καὶ αὐτὸς συνομολογεῖς, καὶ ὅτι μὴ ἔχοντες τί πρᾶξαι οἱ Ἑβραῖοι ἐν τῇ ἐρήμῳ εἰς εἰδωλολατρίαν ἐξέπεσαν, γινώσκεις. Μὴ οὖν βδελύττου τὸ ἔργον τὸ τῶν χειρῶν, ὅτι ὠφέλιμον, καὶ πάνυ νηφάλιον.

ΤΙΑ'. — ΘΕΩΝᾼ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝῼ.

Τὸ ἀπαρηγορήτως ὀδύρεσθαι, καὶ θρηνεῖν, καὶ νηστεύειν ἐπὶ τῷ τελευτήσαντι συγγενεῖ, ἔλεγχός ἐστι τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἀνελπιστίας. Ὁ πιστεύων ἐκ νεκρῶν ἀναστήσεσθαι τὸν ἄρτι τεθαμμένον, ἐλπίδι ῥωσθήσεται, Θεῷ εὐχαριστήσει, εἰς εὐθυμίαν μετασκευάσει τοὺς θρήνους, εὔξεται ἐλέους αἰωνίου τυχεῖν τὸν κομηθέντα, πρὸς διόρθωσιν ῥέψει τῶν οἰκείων πταισμάτων.

ΤΙΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἴ τις εὐχαρίστως ἤνεγκε, καὶ ἀνδρείως τὴν τοῦ ποθουμένου ἀποβολὴν, φιλόσοφός τε κληθήσεται, καὶ μεγαλόφρων, καὶ πολλὰ διαλύσεται τῶν προγενομένων ἁμαρτημάτων.

ΤΙΓ'. — ΘΕΣΣΑΛΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Εἰ βλάψει κύων ὑλακτῶν γίγαντα δυσμαχώτατον, βλάψει καὶ τὸν ἀληθῆ πιστὸν πνεῦμα τῆς βλασφημίας, παρενοχλοῦν τῇ ψυχῇ.

ΤΙΔ'. — ΔΡΑΚΟΝΤΙῼ.

Φοβοῦμαι, φησὶν ὁ Ἰὼβ, μὴ γνόφῳ με ἐκτρίψει ὁ Κύριος· τουτέστι, μήποτε ἐξορίσας με τῆς μερίδος τῶν ἱκανωθέντων ἐν τῷ φωτὶ τῆς δόξης αὐτοῦ, παραδῷ τῇ αἰωνίᾳ σκοτίᾳ. Διόπερ μὴ χαύνως, καὶ ἀμερίμνως τὸν βίον ὁδεύσωμεν.

ΤΙΕ'. — ΕΥΒΟΥΛΙΩΝΙ.

Οἱ αἱρετικοὶ λύκοι, τοὺς ἀπὸ τῆς κακίστης αἱρέσεως μεταπηδῶντας πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ καλῶς ἐπιστρέφοντας ἐπὶ τὴν εὐσέβειαν, ἀναποδιστὰς καὶ φαύλους ἀποκαλοῦσιν.

ΤΙϚ'. — ΠΙΕΡΙῼ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚῼ.

Ὁ φιλανθρωπότατος Σωτὴρ τῶν ὅλων Χριστὸς, τό γε ἧκον εἰς αὐτὸν, πάντας ἀνθρώπους παρεγένετο σῶσαι. Καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐ πάντες ἑαυτοὺς ἐπιδεδώκασι τῇ σωτηρίᾳ ἑαυτῶν. Τοίνυν καταγνῶμεν, καὶ ἑαυτοὺς ταλανίζωμεν τῆς ἀμελείας, καὶ τῆς κακοφροσύνης, καὶ μὴ τῷ ἀγαθῷ Δεσπότῃ ἐπάγωμεν τὰ ἐγκλήματα.

[91] Galat. III, 1. [92] Exod. XXXII, passim. [93] Job IX, 17.

TIZ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΕΚΔΙΚΩ.

Ὅμοιος ὑπάρχεις τῷ λέγοντι, ὅτι Ἤθελον ἰδεῖν ὄμβρους μεθύσκοντας τὴν γῆν ἅπασαν, ῥιγῆσαι δὲ οὐ θέλω. Καὶ πῶς ἐγχωρεῖ δίχα ψυχρίας ἀπολαῦσαι τῶν ὄμβρων; Πῶς οὖν φάσκεις ὀρέγεσθαι, καὶ εὔχεσθαι πνευματικῆς τινος ἀξιωθῆναι χάριτος ἄνευ πόνου, καὶ θλίψεως; Δεῖ γὰρ πάντα τὸν βουλόμενον εἴτε λαϊκόν, εἴτε μοναχόν, οὐρανίου τινὸς ἐπιτυχεῖν δωρεᾶς, ὑπομεῖναι θλίψεις πολλάς, καὶ πειρασμούς, καὶ λύπας, ἅπερ πάντα ἐπέχει λόγον χειμῶνος σφοδροῦ, εἶθ' οὕτως ἀμήσασθαι τοὺς καρποὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

A CCCXVII. — ATHANASIO DEFENSORI.

Haud dissimilis es poscenti, Videre vellem pluvias terram universam inebriantes, sed nolo frigore rigescere. Veruntamen quomodo fieri potest, ut absque frigore pluvias obtineas? Quomodo ergo appetis, exorasque tibi spiritualem aliquam gratiam sine dolore et afflictione? Opus est eum, qui vult, sive homo e vulgo, sive monachus sit, munus quidpiam cœleste obtinere, multas sufferre afflictiones, et tentationes, et angustias, quæ omnia validissimæ hiemis rationem præ se ferunt, et sic postmodum Spiritus sancti fructus demetere.

TIH'. — Τῷ αὐτῷ.

« Καὶ ἐκάθισας αὐτοῖς ὥσπερ κορώνη, » ἔλεγεν ὁ προφήτης· τουτέστι, πολὺν χρόνον ἐπιλαθόμενος τοῦ Θεοῦ, προσδιέτριβες φιλοπόνως ταῖς ἁμαρτίαις, καὶ διὰ τῶν πταισμάτων τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν. Ἡ γὰρ κορώνη πολλὰ ἔτη ζῇ, καὶ φιλότεκνός ἐστι. Πάνυ τοίνυν καὶ πᾶς ὁ φιλήδονος, καὶ φιλόκοσμος φιλεῖ καὶ στέργει τὰ τέκνα αὐτοῦ, τουτέστι τὰ ὀλέθρια, καὶ βδελυρὰ πράγματα.

CCCXVIII. — *Eidem.*

« Et sedisti illis tanquam cornix[95], » dicebat propheta : hoc **117** est, per multum tempus Dei oblitus anxie nimis in iniquitatibus, et per iniquitates B dæmonibus immundis immorabaris. Cornix etenim in multos annos vitam protrahit, et liberorum est amans. Omnis itaque voluptuarius et mundo deditus nimium amat et diligit proprios filios, noxias nempe res atque exsecrandas.

TIΘ'. — ΗΡΙΜΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Τῆς λεγομένης, οὐ μὴν οὔσης ἀνεφίκτου, καὶ ὑπερφυοῦς καθέδρας τῶν ἐπάρχων ἐπιθυμεῖν σε μανθάνω. Γίνωσκε οὖν, λαμπρότατε ἄνθρωπε, ὅτι μικρὰ μέν, καὶ εὐτελής ἐστι, καὶ ὀλιγοήμερος, καὶ τῶν ἠρινῶν ἀνθέων οὐδὲν διαφέρουσα, ἡ παρὰ ἀνθρώπων σοι προσφερομένη γελοιώδης, καὶ χλευαστικὴ δόξα, μεγάλη δὲ καὶ πολλὴ τυγχάνει ἡ ἑσύστερον αἰσχύνη. Εἰ τοίνυν μὴ βούλει αἰσχυνθῆναι, μὴ βούλου δοξασθῆναι τὴν ἔκπλυτον, καὶ ῥᾳδίως ἐξαφανιζομένην καὶ μειουμένην δόξαν.

CCCXIX. — HERIMO COMITI.

Quæ dicitur, nec tamen est, inaccessam atque insignem præsidum provinciæ cathedram avide te peroptare audio. Scias itaque, vir illustrissime, quæ tibi ab hominibus ridicula et dedecore oppressa gloria defertur, parvam et vilem, et paucorum dierum esse, et a vernis floribus nihil differre; ingentem vero, multamque quæ subsequitur, deformationem. Itaque si non vis probra, despice gloriam C illam, quæ facile dilabitur, amittitur atque imminuitur.

TK'. — ΦΙΡΜΙΛΛΙΑΝΩ.

« Ἀντὶ τῶν πατέρων ἐγεννήθησαν οἱ υἱοί σου. » Οἱ γὰρ ἐν τῷ Μωσαϊκῷ νόμῳ λελατρευκότες πρώην Θεῷ, καὶ εὐηρεστηκότες, δεύτεροι τῶν ἀποστόλων ἐδείχθησαν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν· οἱ υἱοὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι ἦσαν τῆς τῶν Ἑβραίων συναγωγῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ κατηξίωνται τῷ Χριστῷ μαθητεῦσαι, καὶ διὰ πάντων μιμήσασθαι τὸν Διδάσκαλον, υἱοὺς ἀπέδειξαν ἑαυτῶν τῇ πολιτείᾳ, καὶ τῷ ἀξιώματι, τοὺς οἰκείους πατέρας τοὺς ἐν τῷ νόμῳ πάλαι δικαιωθέντας.

CCCXX. — FIRMILLIANO.

« Pro patribus tuis nati sunt tibi filii[96]. » Qui enim in lege Mosaica Deo cultum principio exhibuerunt, illique placuerunt, secundum post apostolos in Ecclesia locum obtinuerunt : filii enim apostoli erant Hebræorum Synagogæ; sed cum postea digni habiti sunt, ut Christi discipuli fierent, et per omnia Magistrum imitarentur, vitæ instituto et dignitate proprios patres, qui in lege jam olim justificati fuerant, filios esse suos ostenderunt.

TKA'. — Τῷ αὐτῷ.

Δυνήσῃ καὶ ἄλλως τὸ ῥητὸν ἐκδέξασθαι, ὡς τὰ πρὸ ὀλίγου χρόνου ὁμιληθέντα ἡμῖν. « Ἀντὶ τῶν πατέρων σου ἐγεννήθησάν οἱ υἱοί σου· » τουτέστιν, ὅπερ πρώην ἐπὶ τῶν πατέρων σου πλεονάκις παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐζήτησας χάρισμα, καὶ πολλάκις ἀπέτυχες, καὶ παρηκούσθης, τοῦτο ἐπ' ἐσχάτων τοῦ γήρως σου ὑπὲρ τὴν παιδοποιΐαν δεξάμενος τέρπῃ, καὶ κατευφραίνῃ· κρείσσονα γάρ, φησίν, υἱῶν καὶ θυγατέρων δωρεὰν ὁ Κύριος δώσει σοι.

118 CCCXXI. — *Eidem.*

D Poteris etiam dictum, et in aliam sententiam retorquere : quæ ante non multum tempus a nobis pertractata sunt. « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii : » quodquod scilicet pridem patrum tuorum tempore sæpius a Deo munus postulasti, et sæpius non obtinuisti, neque exauditus es, hoc effeta jam ætate super alios filios consecutus lætaris et gaudes : Melius enim, ait, filiis et filiabus, munus Dominus tibi tribuet.

TKB'. — ΣΩΚΡΑΤΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τῇ οἰκείᾳ ὁ Θεὸς ἀγαθότητι τὰ πάντα συστησάμενος, προνοεῖ πάντων, οὐκ εἰς τὸ κατ' ἀξίαν τῶν ὑπ' αὐτοῦ προνοουμένων βλέπων, ἀλλ' εἰς τὸ ἑαυτοῦ

CCCXXII. — SOCRATI PRESBYTERO.

Propria Deus bonitate constitutis omnibus, omnium curam gerit, non dignitatem eorum, quos ipse prævidet, respiciens, sed suipsius electionem

[95] Jer. III, 2. [96] Psal. XLIV, 17.

et cujuscunque boni suppeditationem. Quapropter A et alimenta, misericordia et commiseratione, in eum respicientibus exhibet. Et hoc fuerit, quod a Psalmodo concinitur : « Misericors et miserator Dominus, escam dat timentibus se [97]. »

CCCXXIII. — CYRIACO DIACONO.

Ne, ut vesani facere suevere, corporis, quæ generationem propagant, partes abscidas, sed precare exoraque Dominum invisibili potentia interiorem hominem evirare, ne ultra intelligas, neque mente revolvas masculum et feminam.

119 CCCXXIV. — *Eidem.*

Dictum Apostoli, « Adhortamini vosmetipsos, donec hodie cognominatur [98] ; » et quod in Jobi libro scriptum est : « Factum est, ut dies hæc [99], » præsens ævum universum indicat : unus siquidem B dies est humana vita omnis. Continuo enim, semperque Satanas exposcit. Factum itaque est, ut dies hæc, hoc est, tale quid tunc fieri contigit, quale et nostris hisce temporibus sæpenumero usuvenit iis, qui a diabolo tentantur. Adeo ut haud recte fuerit contemnere; quinimo deprecatione et Spiritus consolatione mentem firmemus, ne nos adversarius per desperationem obglutiat.

CCCXXV. — *Eidem.*

Occulta manu Deus bello vexat Amalec, ut refert Moyses [1]. Dominus enim noster, oculorum effugiens obtutum, pro nobis diabolum oppugnat : nos vero propter nomen suum, et propriam misericordiam beneficiis afficit, fovet, ædificat, ordinat, C intus extraque circumsepit, custodit et servat misericordiæ ac humanitatis amans Dominus.

CCCXXVI. — THEODOTO COMITI.

Divini angeli Dominum suum imitando consectantur, ideoque diligunt humilitatem. Quando itaque monachus vitæ suæ ac instituti sublimitate insolescens, superbiam amplectitur, cum eaque adeo fixus est, ut avelli non possit, angeli superbientem **120** illum deserunt, longeque se alio conferunt, renuentes tegere, auxilia ferre, custodire et propugnare, ut et antea. Statimque iniquissimi dæmones advenientes, et beata illa custodia spoliatum amplexati, præ superbia tumidum in fornicationem, furtum, cædem, adulterium, aut in aliud quidquam ex vetitis præcipitem D ferunt. Omnium siquidem scelerum immanissimum scelus est superbia, et per eam universæ iniquitatis auctor de cœlo in terram corruit. Hæc a me ideo dicta sunt, quod a me postulasti, quamobrem nonnulli ex his, qui se asceticæ vitæ addixerunt, aliquando in impias operationes horrendosque lapsus cadunt? Bonum itaque fuerit bonum amplecti, continuoque illud tenere : at nil moderata mente præstantius, quam et Christus omnium Dominus, et Deus, et Auctor, cum in carne cum hominibus esset, nobis omnibus commonstravit, imitarique præcepit inquiens : « Discite a me quia

ἐκλεκτικόν τε καὶ παντὸς ἀγαθοῦ παρεκτικόν. Διὸ καὶ τροφὴν ἐλέῳ καὶ οἰκτιρμῷ δίδωσι τοῖς εἰς αὐτὸν ἀναβλέπουσιν. Καὶ τοῦτο ἂν εἴη τὸ ὑπὸ τοῦ Ψαλμῳδοῦ λεγόμενον, ὅτι « Ἐλεήμων, καὶ οἰκτίρμων ὁ Κύριος τροφὴν δίδωσι τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. »

ΤΚΓ'. — ΚΥΡΙΑΚΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ κατὰ τοὺς ἄφρονας βούλου ἐκτεμεῖν τὰ τοῦ σώματος γεννητικὰ μόρια, ἀλλ' εὔχου, καὶ παρακάλει τὸν Κύριον ἀοράτῳ δυνάμει εὐνουχίσαι τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ἵνα μηκέτι ἐννοῇς, μηδὲ διαλογίζῃ ἄρσεν καὶ θῆλυ.

ΤΚΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ εἰπεῖν τὸν Ἀπόστολον· « Παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, » καὶ τὸ γεγράφθαι ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰώβ· « Ἐγένετο δὲ, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, » τὸν παρόντα αἰῶνα ὅλον δηλοῖ· μία γὰρ ἡμέρα πᾶς ὁ ἀνθρώπινος βίος. Διηνεκῶς τοίνυν, καὶ ἀεὶ ἐξαιτεῖται ὁ Σατανᾶς. Ἐγένετο οὖν, φησὶν, ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, τουτέστι, τοιοῦτόν τι τότε συνέβη γενέσθαι, οἷον καὶ ἐφ' ἡμῶν νῦν πολλάκις συμβαίνει τοῖς ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειραζομένοις. Ὥστε οὖν μὴ ὀλιγωρεῖν καλὸν, τῇ παρακλήσει δὲ, καὶ τῇ παρηγορίᾳ τοῦ Πνεύματος ῥωννύειν τὸ φρόνημα, ἵνα μὴ καταπίῃ ὁ ἐχθρὸς ἡμᾶς διὰ τῆς ἀπογνώσεως.

ΤΚΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Κρυφίᾳ χειρὶ ὁ Θεὸς πολεμεῖ τὸν Ἀμαλὴκ, ὡς λέγει ὁ Μωϋσῆς. Ὁ γὰρ Δεσπότης ἡμῶν ἀοράτως ὑπὲρ ἡμῶν ἀμύνεται τὸν διάβολον· ἡμᾶς δὲ χάριν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καὶ τοῦ οἰκείου ἐλέους εὐεργετεῖ, καὶ θάλπει, καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ καταρτίζει, περιφράττει τε ἔσωθεν, καὶ ἔξωθεν, καὶ περισκέπει, καὶ σώζει ὁ φιλοικτίρμων, καὶ φιλάνθρωπος Κύριος.

ΤΚϚ'. — ΘΕΟΔΟΤΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Τὸν Δεσπότην ἑαυτῶν οἱ θεῖοι μιμούμενοι ἄγγελοι τὴν ταπεινοφροσύνην ἀγαπῶσιν. Ἐπὰν τοίνυν μοναχὸς γαυρούμενος τῷ ὕψει τῆς πολιτείας, τὴν ὑπερηφάνειαν ἀσπάσηται, καὶ ταύτης δυσαποσπάστως ἔχῃ, ἀπολείπουσιν οἱ ἄγγελοι τὸν ἀλαζονευόμενον, καὶ μακρὰν ἀφίστανται, μηκέτι θέλοντες σκέπειν, βοηθεῖν τε καὶ φρουρεῖν, καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι, καθάπερ καὶ πρότερον. Εὐθὺς δὲ ἐπιδραμόντες οἱ παμπόνηροι δαίμονες, καὶ συμπλακέντες τῷ ἀπορφανισθέντι τῆς μακαρίας φρουρᾶς, καταβάλλουσι τὸν πεφυσιωμένον εἰς πορνείαν, ἢ κλοπὴν, ἢ φονοκτονίαν, μοιχείαν, ἢ ἕτερόν τι τῶν ἀπηγορευμένων. Μείζων γὰρ πάντων τῶν πλημμελημάτων πλημμέλημά ἐστιν ἡ ὑπερηφάνεια, καὶ διὰ ταύτην ὁ πάσης φαυλότητος εὑρετὴς διάβολος ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς τὴν γῆν κατεῤῥίφη. Ταῦτά μοι εἴρηται, διότι ἠρώτησάς με, τίνος ἕνεκεν τινὲς τῶν τὸν ἀσκητικὸν προελομένων βίον καιρῷ τινι πρὸς ἀθεμίτους καταφέρονται πράξεις, καὶ φοβερὰ πτώματα; Καλὸν τοιγάρτοι ἀσπάζεσθαι, καὶ κρατεῖν διηνεκῶς τὸ καλόν· οὐδὲν δὲ κάλλιον τῆς μετριοφροσύνης, ἥντινα καὶ Χριστὸς ὁ τῶν ὅλων Κύριος, καὶ Θεὸς, καὶ Δεσπότης τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενος τὸ κατὰ σάρκα, πᾶσιν ἡμῖν ἐνεδείξατο, καὶ ζηλοῦν προσέταξε λέγων· « Μάθετε ἀπ'

[97] Psal. cx, 5. [98] Hebr. iii, 13. [99] Job ii, 1. [1] Exod. xvii, 8 sqq.

ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ A ἀνάπαυσιν βεβαίαν εὑρήσετε ταῖς ὑμετέραις ψυχαῖς.»

ΤΚΖ'. — ΙΠΠΟΝΙΚῼ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙῼ.

Εὔχονται πολλάκις τινὲς ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἰδίου σώματος, ὡς πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν τὴν ψυχὴν συνελαύνοντος. Ἐχρῆν δὲ αὐτοὺς μᾶλλον εὔχεσθαι ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἑαυτῶν μοχθηροῦ τρόπου, καὶ τῆς ἐμπαθοῦς, καὶ φιλορύπου γνώμης.

ΤΚΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Αἱ χεῖρες τοῦ Χριστοῦ προσπαγεῖσαι τῷ σταυρῷ, καὶ οἱ πόδες προσηλωθέντες σημαίνουσι πράξεών τε πονηρῶν, καὶ τοῦ πρὸς πᾶσαν δυσσέβειαν καὶ ἁμαρτίαν δρόμου κώλυμα, καὶ κατάργησιν, καὶ στερεὸν ἐμποδισμόν. Τῇ γὰρ ἰσχύει τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ κατεπαλαίσαμεν, καὶ κατεπατήσαμεν, καὶ ἐξεβιασά- B μεθα τὴν πρώην ἡμᾶς νικῶσαν, καὶ ἀπατῶσαν καὶ ἐκβιαζομένην ἁμαρτίαν.

ΤΚΘ'. — ΜΑΥΡΙΑΝῼ.

Ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς οὐκ ἐφείσατο ἑαυτοῦ, ἵνα ἡμῶν φείσηται, ὁ μόνος ἀναμάρτητος ἀποθανὼν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτωλῶν. Μὴ οὖν ἀπογίνωσκε, ἀλλ' ἐπείγου πρὸς τὰ σῶσον.

ΤΛ'. — ΘΕΟΠΟΜΠῼ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚῼ.

Τυπικῶς, μᾶλλον δὲ προφητικῶς ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ ποτε Ἰησοῦς ὤφθη φορῶν ἱμάτια ῥυπαρὰ, ἀλλ' ἐξεδύθη τὰ ῥυπανθέντα, καὶ ἐνεδύσατο ἱμάτια καθαρά. Τοῦτο δὲ γέγονεν, ἵνα γνῶμεν καὶ μάθωμεν, ὅτι καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου· κατὰ πολὺ γὰρ νικᾷ C Χριστὸς ταῖς οἰκείαις ἀρεταῖς τὰς τῶν ἀνθρώπων κηλῖδας, ὅθεν εὔχεσθαι δεῖ ῥυσθῆναι καὶ λυτρωθῆναι χρονίας προλήψεως, καὶ μὴ ἀποθανεῖν τῇ ἐρρυπωμένῃ, καὶ ψεκτῇ καταστάσει.

ΤΛΑ'.— ΙΛΑΡΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

« Ἀπὸ κεφαλῆς Σανὶρ, καὶ Ἑρμὼν, » φησὶ τὸ τῶν ᾀσμάτων Ἆσμα. Σανὶρ δὲ ἑρμηνεύεται *ὁδὸς λύχνου*. Ἑρμὼν δὲ *ἀνάθημα*· διὰ τῆς κεφαλῆς τὸ λογιστικὸν ἡμῶν ὁ Σολομὼν αἰνιξάμενος. Ὅλους τοίνυν ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ἀναθῶμεν πεζοποροῦντες ἀόκνως τὴν προκειμένην ἡμῖν στενὴν, καὶ μακρὰν ὁδὸν πεφωτισμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ψυχῆς τῇ λαμπηδόνι τῶν θείων προσταγμάτων. D

ΤΛΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὰ τῇ Γραφῇ ἐμφερόμενα ῥυπαρὰ ἱμάτια, λογισμοί εἰσι πονηροὶ, καὶ λόγοι φαῦλοι, καὶ πράξεις παράνομοι. Διόπερ περὶ τοῦ Ἰούδα ἐν βίβλῳ Ψαλμῶν, ἐῤῥέθη· « Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον· » καί· « Ἐνδυσάσθωσαν αἰσχύνην, καὶ ἐντροπὴν οἱ ζητοῦντές τὰ κακά μοι. » Οὐδὲν δὲ οὕτως αἰσχύνει, καὶ ἐπάρατον δείκνυσι τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἁμαρτία.

ΤΛΓ'. — ΧΕΙΜΑΣΙῼ.

Περὶ τῶν ἐναρξαμένων, καὶ μὴ τελειωσάντων τὸ θαυμάσιον ἔργον τῆς ἀρετῆς, λεχθείη ἂν τὸ προφη-

mitis sum et humilis corde, et requiem stabilem invenietis animabus vestris ¹. »

CCCXXVII. — HIPPONICO SCRINIARIO.

Sæpius nonnulli preces effundunt, ut a proprio liberentur corpore, tanquam ab eo, quod animam ad delinquendum compellit. Potius illis comprecandum esset, ut a propriis facinorosis moribus, menteque sordida, et affectionibus involuta exonerarentur.

121 CCCXXVIII. — *Eidem*.

Manus Christi cruci affixæ, pedesque clavis perforati, malarum actionum, et ad omnem impietatem et scelus impetus impedimentum, et cessationem firmumque obstaculum notant. Namque Dominicæ crucis virtute prostravimus, ac conculcavimus, et ablegavimus prius nos vincentem ac illudentem, et tantum non cogentem iniquitatem.

CCCXXIX. — MAURIANO.

Dei Filius Jesus Christus sibimetipsi non pepercit, ut nobis parceret; qui solus sine peccato erat, pro peccatoribus mortem oppetiit. Ne itaque diffidas, sed ad salutem allaturum contende.

CCCXXX. — THEOPOMPO SYNCLETICO.

Figurate, imo prophetice, Jesus Josedeci filius aliquando visus est sordidis vestimentis indutus ². Veruntamen quæ sordibus inquinatæ fuerant vestibus depositis, intaminatas assumpsit. Id ideo factum est, ut cognoscamus addiscamusque, quod quemadmodum imaginem terrestris portavimus, ita portabimus et cœlestis imaginem : magno siquidem intervallo Christus propriis virtutibus hominum sordes exsuperat. Quapropter orandum est, ut relaxemur liberemurque a diuturna præceptione, neque in contaminata et opprobriosa conditione vitæ finem ponamus.

122 CCCXXXI. — HILARIO MONACHO.

« De vertice Sanir et Hermon ⁴, » in Cantico canticorum dicitur. Sanir *viam lucernæ* notat; Hermon *offerumentum* est. Per verticem ratione præditam facultatem nobis Salomon indicavit. Nosmetipsos itaque totos Deo voveamus ac offeramus, diligenter propositam nobis viam angustam ⁵ ac longam, oculis animæ præceptorum divinorum splendore illuminatis, pedites ineuntes.

CCCXXXII. — *Eidem*.

Quæ in Scriptura referuntur sordida vestimenta ⁶, cogitationes pravæ sunt, et colloquia mala, exlegesque actiones. Propterea que de Juda in libro Psalmorum traditur : « Induit maledictionem sicut vestimentum ⁷; » et : « Operiantur confusione et pudore, qui quærunt mihi mala ⁸. » Nihil enim magis infamat, exsecrandumque hominem reddit, peccato.

CCCXXXIII. — CHIMASIO,

De iis, qui aggressi sunt, nec admirabile virtutis opus perfecere , propheticum illud dixeris.

¹ Matth. xi, 29. ² Zach. iii, 3. ⁴ Cant. iv, 8. ⁵ Matth. vii, 14. ⁶ Zach. iii, 3. ⁷ Psal. cviii, 18. ⁸ Psal. lxx, 13.

Anteriora ipsius paradisus deliciarum, et posteriora illius campus perditionis *.

τιχὸν ἐκεῖνο· Τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ παράδεισος τρυφῆς, καὶ τὰ ὀπίσω αὐτοῦ πεδίον ἀφανισμοῦ.

LIBER SECUNDUS.

123 I. — ATHENOGENI.

Qui pro acquirenda justitia multum desudarunt, licet ad breve tempus tentationum turbine frangantur, non humi repunt, sed resurgentes firmiter recti stant, et constanter, ne supplantentur.

II. TIMONI EPISCOPO.

« Protegam, ait Deus, civitatem hanc, propter me et David servum meum [10]. » Civitatem nunc fidei addictissimam animam intelligamus.

III.

Ne unquam Deum reprehendentem, et flagellantem renuamus, neque avertamur a spirituum patre: ne propter minimam negligentiam et pusillanimitatem ab æterna illa, et quæ auferri non potest, hæreditate in cœlis nobis præparata, et nunquam cessante lætitia excidamus.

V. — *Eidem.*

Quandoquidem mihi per litteras prodis, multum solamen et gaudium scripta mea tibi afferre, habe tibi nunc et sanctum David, pro præsentis 124 sæculi contractionibus animi exsultationem indesinentem: « Beatus homo, ait, quem tu erudieris, Domine [11]; Omnibus futuris diebus lætati sumus, pro diebus, quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala [12]. » Et: « De torrente voluptatis tuæ potabis nos omnes [13], » qui in custodia alarum providentiæ spem collocavimus.

V. — BALCHO PRÆFECTO.

« Ne seminetis, dictum propheticum est, super spinas [14]: » hoc est: ne iis, qui multis inquietantur negotiis, et voluptates sectantur, hominibus, eloquia Dei concredatis. Perversas enim voluptates et inutiles animæ curas divinæ leges spinas nominant.

VI. — *Eidem.*

Animæ tuæ domus stercore, et ostrearum frustulis, et sordidis pannis, et mortuorum ossibus, terraque ab imo pavimento ad tectum ipsum plena est. Quomodo itaque hortaris me, ut regia venerandarum præceptionum vasa introducam, et in mente tua reponam, cum nullus locus penitus in visceribus vacuus deprehendatur?

VII. — *Eidem.*

Si paululum in expurgando corde tuo laborem impenderis, atque ut addecet, exornando, prompte tibi obediens morem geram animæ perutiles sermones afferens, et intellectualem domum divinis muneribus implens.

Α'. — ΑΘΗΝΟΓΕΝΕΙ.

Οἱ τῇ δικαιοσύνῃ πολλὰ ἐνιδρώσαντες, κἄν που καὶ ἡττηθῶσι πρὸς βραχὺ τῇ βίᾳ τῶν πειρασμῶν, οὐκ ἀναπίπτουσιν, ἀλλὰ διαναστάντες ὀρθοῦνται παγίως καὶ βεβαίως, ὡς μὴ καθυποσκελισθῆναι.

Β'. — ΤΙΜΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

« Ὑπερασπιῶ, φησὶν ὁ Θεὸς, τῆς πόλεως ταύτης, δι' ἐμὲ, καὶ διὰ Δαυῒδ τὸν δοῦλόν μου. » Πόλιν νῦν νοήσωμεν τὴν πιστοτάτην ψυχήν.

Γ'.

Μηδαμῶς παραιτώμεθα ἐλέγχοντα τὸν Θεὸν, καὶ μαστίζοντα, μηδ' ἀποστρεφώμεθα τὸν τῶν πνευμάτων πατέρα, ἵνα μὴ διὰ βραχεῖάν τινα ῥᾳθυμίαν καὶ ὀλιγοψυχίαν ἐκπέσωμεν τῆς αἰωνίου ἐκείνης καὶ ἀναφαιρέτου κληρονομίας, τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς εὐτρεπισθείσης ἡμῖν, καὶ τῆς ἀκαταπαύστου εὐφροσύνης.

Δ'. *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐπειδὴ γράφεις μοι πάνυ θεραπεύεσθαι, καὶ ἥδεσθαι τοῖς ἐμοῖς χαράγμασι, δέχου νῦν καὶ τὸν ἅγιον Δαυῒδ ἀντὶ τῶν σκυθρωπῶν τοῦ παρόντος αἰῶνος, εὐαγγελιζόμενόν σοι ἀγαλλίασιν ἄπαυστον. « Μακάριος γὰρ ἄνθρωπος, φησὶν, ὃν ἂν παιδεύσῃς, Κύριε· Ἐν πάσαις ταῖς μελλούσαις ἡμέραις ηὐφράνθημεν, ἀνθ' ὧν ἡμερῶν ἐταπείνωσας ἡμᾶς, ἐτῶν ὧν ἴδομεν κακά. » Καί· « Τὸν χειμάῤῥουν τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς ἡμᾶς ἅπαντας, » τοὺς εἰς τὴν σκέπην ἐλπίζοντας τῶν τῆς προνοίας πτερύγων.

Ε'. — ΒΑΛΧΩ ΕΠΑΡΧΙΚΩ.

« Μὴ σπείρετε ἐπ' ἀκάνθαις, » φησὶν ὁ προφητικὸς λόγος· τουτέστιν, μὴ τοῖς πολυμερίμνοις καὶ φιληδόνοις ἀνθρώποις ἐμπιστεύσητε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Τὰς γὰρ μοχθηρὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἀκερδεῖς τῇ ψυχῇ φροντίδας ἀκάνθας ὀνομάζουσιν οἱ θεῖοι νόμοι.

Ϛ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ τῆς ψυχῆς σου δόμος, κόπρου, καὶ κλασμάτων ὀστράκων, σπαργάνων τε ῥυπαρῶν, καὶ νεκρῶν ὀστέων, καὶ χώματος ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς στέγης πεπλήρωται. Πῶς οὖν παρακαλεῖς με τὰ βασιλικὰ σκεύη τῶν σεπτῶν διδαγμάτων εἰσαγαγεῖν, καὶ ἐναποθέσθαι τῇ διανοίᾳ σου, μηδόλως τόπου τινὸς ἔνδον εὑρισκομένου σχολάζοντος;

Ζ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἂν μικρὸν κοπιάσῃς καθαρίσαι τὴν σὴν καρδίαν, καὶ πρεπόντως φιλοκαλῆσαι, ἑτοίμως φανοῦμαί σοι εὐείκτος, κομίζων τοὺς ψυχωφελεῖς λόγους, καὶ ἐμπιπλῶν τὴν νοητὴν οἰκίαν τῶν θείων κειμηλίων.

* Joel II, 3. [10] IV Reg. XIX, 34; IV Reg. XX, 6. [11] Psal. XCIII, 12. [12] Psal. LXXXIX, 15. [13] Psal. XXXV, 9. [14] Jer. IV, 3.

Η'. — ΑΣΤΕΡΙῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ. A

Οὐ βούλομαί σε τῇ οἰήσει προκόπτειν, ἀλλὰ τῷ ἔργῳ τῆς καλλίστης πολιτείας, καὶ τῆς θεογνωσίας.

Θ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ἁμαρτία γὰρ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου. » Ἕως γὰρ μηδέπω συμπεπλήρωται ὁ ἐν ἡμῖν νόμος, προστακτικὸς μὲν ὧν ποιητέον, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν μὴ ποιητέον, κατὰ τὰς ὑποτυπουμένας φυσικῶς ἡμῖν περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἐνθυμήσεις, οὐδὲ ἁμαρτάνειν λελογίσμεθα. Χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά. Συμπληρωθέντος δὲ τοῦ νόμου τοῦ ἐν ἡμῖν, μετὰ τὸν ἀπαρτισμὸν τῶν ἐννοιῶν, καὶ τῆς ἐντολῆς ἐλθούσης, εὐθὺς κακία ἐν ἡμῖν εὑρίσκεται, καὶ ἀνέζησεν ἡ ἁμαρτία.

Ι'. — Τῷ αὐτῷ. B

Ὥσπερ ἡ περιτομὴ εἰς ἀκροβυστίαν λελόγισται τῷ μοχθηρῷ Ἰουδαίῳ, οὕτως ἡ ἐγκράτεια, καὶ ἡ νηστεία εἰς κραιπάλην, καὶ ἀπληστίαν λογίζεται τῷ κατὰ τοὺς Ἕλληνας νηστεύοντι, καὶ τῷ κατὰ τοὺς Μανιχαίους ἀσιτοῦντι, καὶ τὰ καλὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ βδελυττομένῳ ἀνθρώπῳ.

ΙΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἡ κατὰ Χριστὸν τελουμένη ἐγκράτεια, καλὴ, καὶ ἄγαν ἀρίστη ἐστὶ, καὶ λυσιτελὴς, ἡ δὲ κατ' Ἕλληνας, καὶ κατὰ Μανιχαίους γινομένη, ψεκτὴ, καὶ ἐπιβλαβής.

ΙΒ'. — ΝΗΜΕΡΤΙῼ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙῼ.

Μηδέ ποτε δῷς σεαυτῷ ἀνάπαυσιν ἀπὸ παντὸς πρὸς τὸ εὐσεβὲς συντείνοντος πράγματος· ταῖς γὰρ C ἀναπαύσεσι, καὶ ταῖς ἀργίαις τὸ πλημμελοῦν, καὶ τὸ φαῦλον ἐπιτίθεται μᾶλλον. Ἀλλὰ καὶ εὔχου συχνότερον, καὶ τῇ ἀναγνώσει πρόσεχε τῶν τοῦ Κυρίου θεσμῶν, καὶ περίελκε, καὶ περίσπα τὴν σαυτοῦ διάνοιαν εἰς τὰς τῶν δεομένων εὐποιΐας, καὶ τὰς προστασίας τῶν καταπονουμένων. Καὶ οὕτως ἐκφεύξῃ ῥᾳδίως οὐ μόνον τὴν ἐνέργειαν τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς, ὡς εἰκὸς, τὰς προσβολὰς, καὶ τὰς μνήμας καὶ τὰς ἀνακινήσεις τῶν ἀτόπων πραγμάτων.

ΙΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐπαινῶ σε τῆς κατὰ ψυχὴν ἐπιμελείας πολλῆς, καὶ τῆς ἐγκρατείας, καὶ τῆς ἀποχῆς τῶν κακῶν θεαμάτων, καὶ τῆς ἀνεξικακίας, καὶ τῶν ἄλλων κατορθωμάτων, ὧνπερ ἐπιδείκνυσαι ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου στρεφόμενος. Ἀλλ' ἕν μοι ἔτι πρὸς τούτοις D χάρισαι, τῆς τῶν γελοποιῶν λύμης λοιπὸν σαυτὸν ἀποσχοίνισον, καὶ ἰδού σοι ὁ στέφανος πέπλεκται.

ΙΔ'. — ΑΝΤΩΝΙῼ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῼ.

Τῇ θείᾳ ψήφῳ βεβαπτίσθαι Ἰσραηλῖται λογίζονται, περαιῶντες τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, καίτοι μὴ βαπτισθέντες. Οὕτως ἔδοξε Θεῷ τὸν δευτερότοκον Ἐφραῒμ πρωτότοκον λέγεσθαι, καὶ προκρίνεσθαι τοῦ μείζονος Μανασσῆ, ἵν' ἡμεῖς ζητῶμεν τὰς τούτων σημασίας.

ΙΕ'. — ΘΕΟΣΕΒΕΙῼ.

Αἱ παρὰ τῷ προφήτῃ Ζαχαρίᾳ δύο χρυσαῖ ἐλαῖαι,

125 VIII. — ASTERIO LECTORI.

Nolo te opinatione, sed optima vitæ ratione, et Dei cognitione ad virtutem progredi.

IX. — *Eidem.*

« Peccatum non reputabitur, si lex non est [15]. » Quousque enim non completa est in nobis lex, quæ jubeat ea, quæ facienda sunt, prohibeatque contraria secundum innatas nobis de bonis et malis animadversiones, peccare nusquam reputamur. Namque absque lege peccatum mortuum est. Cum vero lex in nobis completa fuerit post cogitationum perfectionem, et præcepto adveniente, statim malitia in nobis invenitur, et peccatum revixit.

X. — *Eidem.*

Quemadmodum circumcisio facinoroso Judæo in præputium reputatur; ita et continentia, et jejunium in crapulam et in insatietatem reputatur illi, qui more gentium jejunat, et qui, ut Manichæi assolent, a cibis abstinet, et bona Dei opera exsecratur.

XI. — *Eidem.*

Quæ secundum Christum continentia perficitur, bona, et quam optima est et utilis; quæ secundum gentes et Manichæos, vituperabilis et noxia.

126 XII. — NEMERTIO SILENTIARIO.

Ne unquam cesses ab omni re, quæ ad pietatem conducit. In cessationibus enim ac otiis error improbitasque potius admittitur. Sed et precare frequentius, et Dominicorum præceptorum lectioni incumbe, et attrahe, et applica mentem tuam in egenorum beneficentiam et patrocinia oppressorum. Sicque facili negotio evitabis non tantum iniquitatis actiones, sed et ipsos, ut par est, impetus et memorias et motus rerum absurdarum.

XIII. — *Eidem.*

Multam tuam circa animam diligentiam et continentiam, et a pravis spectaculis longinquitatem, et injuriarum tolerantiam, cæteraque alia præclare gesta, quæ medio mundo involutus ostendis, summopere admiror. Sed unum mihi adhuc præ his omnibus gratificare, a peste scurrarum, quibus inhæres, discinditor: et en jam tibi corona contexta est.

XIV. — ANTONIO SCHOLASTICO.

Divino decreto Israelitæ mare Rubrum trajicientes, licet baptizati non fuerint, baptizati tamen existimantur. Sic Deo visum est, secundo genitum Ephraim primogenitum dici, et majori nato Manassæ anteferri [16], ut nos horum significatus avide perquiramus.

127 XV. — THEOSEBIO.

Duæ apud prophetam Zachariam olivæ aureæ [17],

[15] Rom. v, 13. [16] Gen. XLVIII, 19. [17] Zach. IV, 3.

eos, qui in Christum crediderunt, tum ex Hebræis, tum ex gentibus, veluti in umbra notant: qui prius cum essent ut paleæ, demum per fidem et pœnitentiam ingentem misericordiam consecuti, aurei mente visi sunt.

XVI. — AGATHONI DECEMBRIO.

Cum Isboseth interfectores beatus David occidisset, eorumque manus pedesque abscidisset, in fonte et in aqua suspendit [18]. Per hæc notat, quod secundum Christum fit, baptismate amputatis extremis mutilari et interimi, qui ante fidem nos in captivitatem abduxerunt, animasque nostras contrucidarunt, dæmones.

XVII. — *Eidem.*

Post Mosaicam spei melioris legem superinductam fuisse edocti sumus, per quam inhærere Deo possumus. Itaque « Appropinquate Deo, et appropinquabit vobis [19], » ut Jacobus ait. Attamen Judæorum populus nolebat per spem et fidem prope fieri, Dominoque conglutinari. Quapropter David dicebat: « Ira ascendit in Israel [20]: » quandoquidem non credidit Deo, neque speravit in salutare illius. Ipse rursum Deus per Isaiam enuntiavit: « Populus iste labiis me amat, cor autem eorum longe est a me [21]. »

128 XVIII. — *Eidem.*

Ex improbis plerique tenebras in corde suo tetricas clam esse aliis hominibus cupientes, ingentes risus edunt, lætitiamque veluti in theatro pervulgare populis videntur. Porro necessario sciendum est, eos intus omni tristitia plenos esse, cum eos justum gaudium aversatum deseruerit.

XIX. — PANTONYMO SATRAPÆ.

Judæis de tua familia cur victum et amictum invito animo te suppeditare ostendis, quasi facultates tuas in exteros, pervicaces, improbos et deliros profunderes?

XX. — HIPATIO EPHORO.

Non omnes demortuos justos factos esse existimans apostolus Paulus scribit: « Qui vitam obiit, justificatus est a peccato [22]; » vere enim omnes impii et iniqui, cum vitæ finem posuerint, justi facti esse videbuntur: sed quod omnis homo, jam peccatum non faciens, cum a prava operatione cessaverit, et videatur iniquis actionibus demortuus, hic non peccator, sed justus, nec absque ratione est. Sic itaque scriptum intellige: Qui peccato mortuus est, cum illud amplius non patret, justus factus est.

XXI. — ISIDORO LECTORI.

Petrus apostolorum princeps ait: « Si exprobramini in nomine **129** Christi, beati estis [23]; » et Dominus dixit per Isaiam: « Opprobrium hominum

A τούς τε ἐξ Ἰουδαίων, καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τῷ Χριστῷ πιστεύοντας σκιογραφοῦσιν, οἵτινες πρώην ἀχυρώδεις ὑπάρχοντες, ὕστερον διὰ πίστεως, καὶ μετανοίας μεγάλως ἐλεηθέντες, χρυσοῖ τινες τὴν γνώμην πεφήνασιν.

ΙϚ'. — ΑΓΑΘΩΝΙ ΔΕΚΕΜΒΡΙῼ.

Τοὺς τοῦ Ἰσβοσθὲ ἀναιρέτας ὁ μακάριος φονεύσας Δαυὶδ, καὶ χεῖρας τούτων καὶ πόδας ἀποκόψας, ἐπὶ τῆς κρήνης, καὶ ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἐκρέμασεν. Σημαίνει διὰ τούτων, ὅτι τῷ κατὰ Χριστὸν γινομένῳ βαπτίσματι ἀκροτηριάζονται, καὶ ἀναιροῦνται οἱ πρὸ τῆς πίστεως ἡμᾶς δουλωσάμενοι, καὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀποκτείναντες δαίμονες.

ΙΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μετὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ἐπεισαγωγὴ ἐδείχθη B τῆς κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζειν τῷ Θεῷ δυνάμεθα. Οὐκοῦν « Ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν, » καθά φησιν Ἰάκωβος. Ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων λαὸς οὐκ ἤθελε δι' ἐλπίδος καὶ πίστεως ἐγγίζειν, καὶ κολλᾶσθαι Κυρίῳ, διόπερ Δαυὶδ ἔλεγεν, ὅτι « Ὀργὴ ἀνέβη ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ, » ἐπειδήπερ οὐκ ἐπίστευσεν τῷ Θεῷ, οὐδὲ ἤλπισεν ἐπὶ τὸ σωτήριον αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς πάλιν ὁ Θεὸς εἴρηκε διὰ τοῦ Ἡσαΐου· « Ὁ λαὸς οὗτος χείλεσί με ἀγαπᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. »

ΙΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πολλοὶ τῶν φαύλων τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν ἀμειδὲς σκότος λανθάνειν τοὺς ἀνθρώπους βουλόμενοι, καγχάζουσι μεγάλα, καὶ τὴν ἱλαρότητα θεατρίζειν C δοκοῦσιν. Ἀλλ' ἀναγκαῖον εἰδέναι, ὡς πάσης στυγνότητος πλήρεις ὑπάρχουσιν ἔνδοθεν, τῆς δικαίας τούτους ἀποστραφείσης χαρᾶς.

ΙΘ'. — ΠΑΝΤΩΝΥΜῼ ΣΑΤΡΑΠῌ.

Τοὺς Ἰουδαίους (1) μὴ εὐψύχων διαθρέψαι, καὶ ἀμφιάσαι οἰκέτας, διατί ἐνδεικτιᾷς δῆθεν ὡς ἀλλοτρίοις ἔξωθεν προσερχομένοις ἀγερώχοις, καὶ πονηροῖς, καὶ λήροις τὴν ὕπαρξιν σκορπίζων;

Κ'. — ΥΠΑΤΙῼ ΕΦΟΡῼ.

Οὐχ ὅτι πάντας τοὺς θανόντας δεδικαιῶσθαι οἰόμενος ὁ ἀπόστολος Παῦλος γράφει, ὅτι « Ὁ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας· » ὄντως γὰρ ἂν ἅπαντες ἀσεβεῖς, καὶ παράνομοι δεδικαιῶσθαι δόξουσιν ἐξελθόντες τοῦ βίου· ἀλλ' ὅτι πᾶς ἄνθρωπος μηκέτι δρῶν τὴν ἁμαρτίαν, διὰ τὸ παύσασθαι τῆς D φαύλης ἐνεργείας, ὡς δοκῶν νενεκρῶσθαι ταῖς πονηραῖς πράξεσιν, οὗτος οὐκέτι ἁμαρτωλὸς, ἀλλὰ δίκαιος εὐλόγως χρηματίζει. Οὕτως τοίνυν νόησον τὸ γεγραμμένον, ὅτι Ὁ ἀποθανὼν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἐπειδήπερ μηκέτι πράττει αὐτὴν, δεδικαίωται.

ΚΑ'. — ΙΣΙΔΩΡῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

Πέτρος ὁ πρωτοστάτης τῶν ἀποστόλων φησίν· « Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοί ἐστε. » Καὶ ὁ Κύριος εἴρηκε διὰ τοῦ Ἡσαΐου· Ὀνειδισμὸν

[18] II Reg. IV, 12. [19] Jac. IV, 8. [20] Psal. LXXVII, 21. [21] Isa. XXIX, 13. [22] Rom. VI, 7 [23] I Petr. IV, 14.

(1) Lege τοὺς ἰδίους, ad hunc sensum: *Quandoquidem propriis famulis victum et vestitum libenter suppeditas, cur tete scilicet ostentas quasi in alienos extrinsecus advenientes, improbos et nugatores, facultates tuas profundas?* COTELERIUS *Monum. E. G.* II, 556.

ἀνθρώπων μηδαμῶς φοβηθῆτε. » Δι' αὐτοῦ δὲ βοᾷ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· « Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς· χαίρετε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ, σφόδρα ἐπῄνεσε τοὺς εἰς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἔχοντας ζέουσαν πίστιν. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, μηδόλως ἀθυμήσῃς, μηδὲ πτοηθῇς ἐξονειδιζόμενος δι' εὔκλειαν, καὶ τρόπων χρηστότητα, καὶ λαμπρὰν εὐσέβειαν, ὑπὸ τῶν ἀδελτέρων τε, καὶ ἀθέων, καὶ μυσαρῶν ἀνθρώπων· καὶ γὰρ οἱ πόρνοι καταγελῶσι τῶν σωφρονούντων, καὶ οἱ ἀσεβεῖς σκόπτουσι τοὺς εὐσεβοῦντας, καὶ οἱ πονηροὶ τοὺς ἀγαθοὺς μυκτηρίζουσιν, καὶ οἱ τυφλοὶ πολυβλέποντας κικλήσκουσιν ἑαυτούς, καὶ οἱ φαυλότατοι κροτοῦσι, καὶ ἀνακηρύττουσι τὰς ἁμαρτίας, καὶ τὰ αἴσχιστα πάθη τῆς ἀτιμίας, ψηφιζόμενοι τὸ πικρὸν γλυκὺ εἶναι. Ἀλλ' ἡμεῖς μᾶλλον αὐτῶν καταγελάσομεν, καὶ καταγνωσόμεθα, πενθήσομέν τε, καὶ καταθρηνήσομεν τὴν τῶν τοιούτων ἀπώλειαν.

A ne timeatis [24]. » Per seipsum in Evangelio clamat: « Beati estis, cum maledixerint vobis; gaudete et exsultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis [25]. » Et Paulus apostolus Epistola ad Hebræos maxime admiratus est eos, qui in Salvatorem Christum habent ardentem fidem [26]. Hæc itaque si ita se habent, ne prorsus animum desponderas, neque timore concidas, propter famam, et morum æquitatem, et splendidam pietatem, a vesanis, impiis exsecrandisque hominibus maledictis impetitus. Etenim adulteri continentes irrident, et pios impii calumniantur, et probos improbi naso suspendunt, cæcique multum se visu pollere gloriantur, et pessimi plaudunt, et iniquitates evulgant, et probrosissimos vituperii affectus, decernentes dulce B amarum esse. Nos vero potius eos ludibrio habebimus, et condemnabimus, et similium excidium complorabimus ac lugebimus.

ΚΒ'. — ΝΙΚΟΔΗΜΩ.

Ὀφείλεις εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ, ὅτι οὐκ ἔχεις χρήματα, ἵνα μὴ ἀπαιτηθῇς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως τὸν τούτων λόγον· « Ὧ γάρ, φησί, πολὺ δέδοται, περισσότερον ἀπαιτήσουσιν οἱ πράκτορες ἄγγελοι· » καὶ πολλὴν δίκην ὑφέξει τῶν δοθέντων χρημάτων ὁ πλούσιος, καὶ ἀκριβὲς λογοθέσιον, καὶ φρικτὴν δυσκουσσίονα, πότερον καλῶς, ἢ κακῶς διῴκησε τὰ εἰς αὐτὸν περιελθόντα κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ.

XXII. — NICODEMO.

Gratiæ tibi agendæ sunt Deo, quod pecuniis destituaris, ne die judicii de earum ratione exposcaris. « Cui enim, ait, multum datum est, ab eo majus expetent angeli exactores [27]: » et dives pro concessis sibi pecuniis acrius in judicium vocabitur, rationem exactiorem redditurus, horrendæ discussioni subjiciendus, an bene vel male, quæ Numinis providentia in ipsum pervenere administraverit.

ΚΓ'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

C

Μὴ θαρσήσῃς τῷ γήρᾳ· καὶ γὰρ καὶ γέροντες πίπτουσιν· ἐπικαλοῦ δὲ τὸν Χριστὸν ἀεὶ πρὸς βοήθειαν, ἵν' αὐτός σου φρουρὸς καὶ ἄσειστος ἀσφάλεια γένηται.

130 XXIII. — APHRODISIO DIACONO.

Ne fidas nimium senio; namque concidunt et senes ipsi. Sed Christum invoca continuo in auxilium, ut ille tibi custos et inconcussa securitas sit.

ΚΔ'. — ΧΑΡΙΣΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πυνθάνεταί μου ἡ τιμία σου ψυχή, τί ἂν εἴη τὸ γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι « Δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ νόμος ἐστὶ Μωσέως; » Οὐχ ὅτι πταισμάτων ὁ θεῖος νόμος ὑπάρχει ποιητικός, ὥσπερ τινὲς ἀπαίδευτοι κακῶς νενομίκασιν· οὐδ' ὅτι ἰσχυροποιεῖν τὴν ἁμαρτίαν εἴωθε· μὴ γένοιτο. Μὴ οὖν γὰρ μᾶλλον καὶ περικόπτειν, ἢ καὶ ἐξαφανίζειν τὰς ἁμαρτίας πέφυκεν· ἀλλ' ὅτι δυνατῶς ἐλέγξας τὴν τῶν φαύλως δρωμένων ἀτοπίαν, καὶ δημοσιεύσας τὴν φύσιν τῶν ἀπρεπῶν, ἐμφράττει τὸ ἀναίσχυντον στόμα τῶν Ἰουδαίων σεμνυνομένων μὲν ἐπὶ τῷ θείῳ γράμματι, καὶ κορυβαντιώντων διηνεκῶς, πᾶσαν δὲ ἁμαρτίαν ἀφόβως ἐργαζομένων, καὶ διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, τὸν νομοθέτην ἀτιμαζόντων. Πρὸς γὰρ δὴ τὸ πρόσωπον τῶν τῷ νόμῳ ἐγκαυχωμένων, καὶ ἀλαζονευομένων, ὁ θεῖος Ἀπόστολος ταυτά τε καὶ τὰ τοιαῦτα ἀποφθέγγεσθαι εἴωθεν.

XXIV. — CHARISIO EPISCOPO.

Percontaris, vir honorande, quid illud sit quod scriptum est per Apostolum: « Potentia peccati lex est Moysis [28]? » Non quod commissorum turpium divina lex procreatrix sit, quemadmodum nonnulli insulsi nimis prave existimarunt; neque quod robur peccato tribuat. Absit hoc. Quinimo potius pecD cata impedit, disperditque. Sed quod robuste nimis rerum male gestarum absurditatem reprehendens, et indecorarum actionum naturam divulgans, inverecundum Judæorum os occludit, qui in divina littera gloriantur, et more corybantum perpetuo insaniunt, et omne peccatum intrepide perpetrant, et legis transgressione legislatorem inhonorant. Namque in personam eorum, qui lege gloriantur et superbiunt, divinus Apostolus hæc et similia dicere consuevit.

ΚΕ'. — ΕΡΜΟΛΑΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἄνω βλέπε πρὸς Θεόν. Τί σοι καὶ τοῖς γηΐνοις; Μὴ θέλε καθορᾷν, τί πράττει ὁ κοσμικός· ἀπέστης γὰρ τοῦ κόσμου, καὶ τῆς ἀγχόνης τοῦ βίου. Μὴ οὖν

XXV. — HERMOLAO MONACHO.

Sursum ad Deum aspice. Quid tibi et terrenis? Cave, ne quid gerat mundus, intueri contendas. Sejunctus es a mundo, et rerum mundanarum la-

[24] Isa. LI, 7. [25] Matth. V, 11, 12. [26] Hebr. X, 32. [27] Luc. XII, 48. [28] I Cor. XV, 56.

quæso. Ne itaque actionibus mundanis incumbas, **131** sed tibi soli attende, examinaque, quomodo, ut bonorum ascetarum est, opus tuum compleatur. « Considerate enim diligenter, quomodo ambuletis [29], et quodnam vitæ institutum sequimini, » divinum clamat præceptum.

XXVI. — PROCOPIO PRESBYTERO.

Si in pejus conversionem vituperas, conversionem in pejus devita. « Qui enim, ait, conversus fuerit retro, non est bene dispositus ad regnum cœlorum [30]. »

XXVII. — FRUMENTIO COMITI.

« Circumcisio nihil est, ait Apostolus, et præputium nihil est [31]. » Neutrum enim in salutem animæ et divinorum cognitionem conducit. Quidnam igitur conducet, et emolumentum homini afferet? Manifesto divinorum præceptorum custodia.

XXVIII. — HIPPASIO TRIBUNO.

Quemadmodum est ciborum jejunium, ita est et iræ jejunium, et ambitionis dominatus jejunium, et invidentiæ, et jactantiæ, et avaritiæ, et injuriarum memoriæ, et repentinæ iræ, et somnolentiæ, et segnitiei, et curiositatis, et perturbationis, et similium.

XXIX. — THYRSO MONACHO.

Si curiose perscrutaris, et sedulo res eorum, qui contumeliose **132** se gerunt, expiscaris, cordis tui oblitus es, cellam tuam non nosti, a veritate aberras, per invia iter carpis, et considera ad quemnam tandem finem devenias.

XXX. — *Eidem.*

Quemadmodum ipse, si gratiam mihi datam aliis quoque non communicavero, rationem in die judicii redditurus sum, tanquam quod silentio spiritale talentum suffoderim; ita et tu in jus vocaberis, si et aliis idoneis non elargitus fueris, cognitionis munus cœleste tibi concreditum. Testis enim ipse sum, multam tibi suppeditatam esse Numinis gratiam, ob morum nobilitatem, vitæ gravitatem, unaque cum præstantissimis monachis contendentem diligentiam. Quod sane in habitu sæculari, et publica expeditione admirabile est.

XXXI. — PHOTINÆ, et DOR...

Vestram vitam intaminatam memoria recolentes, gloriam Christo damus, cum Davide enuntiantes: « Quam dilecta tabernacula tua et altaria, Domine virtutum [32]! » Vere etenim tabernacula, et altaria, et templum, et munera Dei per virginitatem aperuistis.

XXXII. — MENANDRO DOMESTICO.

Nolo, insultas auribus nostris, a paterno meo Hellenismo desciscere: namque id vituperandum puto. Verumtamen dic mihi, vir admirande, si pater tuus prædonum princeps, aut **133** ebrietati deditus, aut adulter, aut fenerator, aut audax, aut

A ὅρα τὸ βιωτικὸν ἔργον, ἀλλὰ πρόσεχε σεαυτῷ μόνῳ, καὶ φρόντιζε, ὅπως κατὰ τὸ πρέπον τοῖς ἀσκηταῖς, πραχθείη τὸ ἔργον σου. « Βλέπετε γὰρ ἀκριβῶς, πῶς περιπατεῖτε, καὶ πῶς πολιτεύεσθε, » βοᾷ τὸ θεῖον ἐπίταγμα.

ΚϚ'. — ΠΡΟΚΟΠΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Εἰ ψέγεις τὴν εἰς τὸ χεῖρον στροφὴν, φεῦγε τὴν εἰς τὸ χεῖρον στροφήν. « Ὁ γὰρ στραφεὶς, φησὶν, εἰς τὰ ὀπίσω, οὐκ ἔστιν εὔθετος τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. »

ΚΖ'. — ΦΡΟΥΜΕΝΤΙῼ ΚΟΜΗΤΙ.

« Περιτομὴ οὐδέν ἐστι, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, καὶ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν. » Οὐδέτερον γὰρ τῶν εἰρημένων συμβάλλεται πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς, καὶ θειο- B τέραν γνῶσιν. Τί οὖν ἂν εἴη τὸ λυσιτελοῦν, καὶ ὄνησιν προξενοῦν τῷ ἀνθρώπῳ; Δῆλον ὅτι ἡ τήρησις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

ΚΗ'. — ΙΠΠΑΣΙῼ ΤΡΙΒΟΥΝῼ.

Ὥσπερ ἐστὶ βρωμάτων νηστεία, οὕτω καὶ θυμοῦ νηστεία ἐστὶ, καὶ φιλαρχίας νηστεία, καὶ βασκανίας, καὶ κόμπου, καὶ φιλοχρηματίας τε, καὶ ὀξυχολίας, καὶ ὑπνηλίας, καὶ νωθείας, καὶ περιεργίας, καὶ ταραχῆς, καὶ τῶν καθεξῆς.

ΚΘ'. — ΘΥΡΣῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἐὰν πολυπραγμονῇς, καὶ ἡδέως περιεργάζῃ τὰ πράγματα τῶν τὴν ἀσχημοσύνην ἐργαζομένων, ἐπελάθου τῆς σεαυτοῦ καρδίας, οὐκ οἶδας τὴν κέλλαν C σου, ἐπλανήθης ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἀνοδίαν βαδίζεις· καὶ βλέπε, πρὸς ποῖον ἐλεύσῃ πέρας.

Λ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὥσπερ ἐγὼ, εἰ μὴ μεταδοίην ἑτέροις τῆς δοθείσης μοι χάριτος, λόγον ὑφέξω ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ὡς κατορύξας τῇ σιωπῇ τὸ πνευματικὸν τάλαντον, οὕτως καὶ σὺ εὐθύνας ἀπαιτηθήσῃ, ἐὰν μὴ καὶ ἄλλοις ἱκανοῖς χορηγήσῃς τὴν ἐμπιστευθεῖσάν σοι οὐράνιον δωρεὰν τῆς γνώσεως. Μαρτυρῶ γάρ σοι πολλὴν ἔχοντι χάριν Θεοῦ, δι' εὐγένειαν τρόπων, καὶ βίον σεμνότατον, καὶ ἐπιμέλειαν ἁμιλλωμένην τοῖς κρατίστοις τῶν μοναχῶν· ὅπερ θαυμαστὸν βλέπειν ἐν σχήματι κοσμικῷ, καὶ δημοσίᾳ στρατείᾳ.

ΛΑ'. — ΦΩΤΕΙΝῌ καὶ ΔΩΡ. . . .

D Μνημονεύοντες τῆς ἀμολύντου ὑμῶν ζωῆς, δοξάζομεν τὸν Χριστὸν, λέγοντες σὺν τῷ Δαυῒδ· « Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, καὶ τὰ θυσιαστήρια, Κύριε τῶν δυνάμεων! » Ἀληθῶς γὰρ σκηνώματά τε, καὶ θυσιαστήρια, καὶ ναὸς, καὶ κειμήλια Θεοῦ διὰ τῆς παρθενίας πεφήνατε.

ΛΒ'. — ΜΕΝΑΝΔΡῼ ΔΟΜΕΣΤΙΚῼ.

Οὐ βούλομαι, λέγεις, ἐκστῆναι τοῦ πατρῴου Ἑλληνισμοῦ· ἐπονείδιστον γὰρ τοῦτό γε οἶμαι. Τί οὖν, εἰπέ μοι, θαυμάσιε, εἰ ὁ πατήρ σου λῄσταρχός τις, ἢ μεθυστὴς, ἢ πόρνος, ἢ τοκογλύφος, ἢ θρασὺς ἢ τυμβωρύχος ἐτύγχανεν, οὐ θέλεις σώφρονι λογισμῷ ἐρη-

[29] Ephes. v, 15. [30] Luc. ix, 62. [31] I Cor. vii, 19. [32] Psal. LXXXIII, 1.

σάμενος, κρείττων γενέσθαι τῆς τοῦ ἀδίκου, καὶ ἀνοσίου πατρὸς κακοφροσύνης;

ΛΓ'. — ΧΡΥΣΟΓΟΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΩ.

Ἠρώτησέ με, ἡ ὑμετέρα ἀγάπη, τί ἐστιν, ὅπερ φάσκει πρὸς τὸν Θεὸν ὁ Βαρούχ· ὅτι « Σὺ εἶ καθήμενος τὸν αἰῶνα, καὶ ἡμεῖς ἀπολλύμενοι τὸν αἰῶνα; » Ὁ Θεὸς ἐπειδὴ ἀναλλοίωτος καὶ ἄτρεπτος ὑπάρχει διηνεκῶς, δῆλον ὅτι ἐν τῇ ἑαυτοῦ καθῆσθαι ἀτρεπτότητι διὰ παντὸς εἴρηται· ἡμεῖς δὲ τρεπτοὶ ὄντες, ῥᾳδίως ἀπολλύμεθα ἑκάστοτε ἄλλοι ἀντ' ἄλλων πολλάκις γινόμενοι, καὶ ἀφ' ἑτέρων λογισμῶν ἐφ' ἑτέρους λογισμοὺς συνεχῶς μεταβαίνοντες.

ΛΔ'. — ΣΩΚΡΑΤΙΩ ΕΞΚΕΠΤΟΡΙ.

« Αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς δικαιοκρισίας. » Τουτέστιν αἱ ἀγγελικαὶ στρατιαὶ τῷ Δεσποτικῷ ὑπηρετοῦσαι προστάγματι, ἐξ ἡμερότητος εἰς ὀργὴν κινηθήσονται . . . . πάντας τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους.

ΛΕ'.

Οἱ ἀνόσιοι, καὶ ἄθεοι, πονηροί τε, καὶ ἄθεσμοι τοῦ Σατανᾶ λογισμοὶ μὴ θροείτωσάν σε, μηδὲ καταπληττέτωσαν, μή τε μὴν παρασκευαζέτωσαν ἀθυμεῖν, καὶ ἐκλύεσθαι τὴν σὴν ἀγαθὴν ψυχὴν, πίστει γεγανωμένην, καὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ φραττομένην.

ΛϚ'. — ΔΗΜΟΣΘΕΝΕΙ ΠΑΤΡΙ ΠΟΛΕΩΣ.

Εἰ μὴ τῶν μακαρίων, καὶ ὄντως θείων τῆς Γραφῆς λόγων ἐρᾷς, κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ἀλογίστοις παρεικασθήσῃ.

ΛΖ'. — ΚΑΛΛΙΣΤΙΑΝΩ.

Ὥσπερ ὀρεγόμενοι τῆς ζωῆς ἐσθίειν, καὶ πίνειν, φράζειν τε, καὶ ἀκροᾶσθαι εἰώθαμεν, οὕτω καὶ τῇ ἀναγνώσει τῶν τοῦ Θεοῦ λογίων προσανέχειν ὀφείλομεν ἀκορέστως τῇ γνώμῃ.

ΛΗ'. — ΑΣΚΛΗΠΙΟΔΟΤΩ.

Τί σοι ὄφελος τῶν μὲν οἰκετῶν ἄρχειν, ταῖς ἐπιθυμίαις δὲ δουλεύειν, ὥσπερ πικραῖς δεσποίναις;

ΛΘ'. — ΑΥΞΕΝΤΙΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ

Μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Πατρὸς, ζῶν Λόγος ἐστὶν, καὶ ἐνυπόστατος Λόγος ὑπάρχει, ἀπαθῶς ἐκ Πατρὸς πρὸ πάντων αἰώνων, καὶ χρόνων γεγεννημένος, μόνος ἐκ μόνου μονογενὴς, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, τῷ ἰδίῳ Πατρὶ κατὰ πάντα ὅμοιος, δυνάμει, οὐσίᾳ, ἀγαθότητι, ἐξουσίᾳ, καὶ πάσῃ τελειότητι, ὡς χωρεῖν τὸν Πατέρα ἐν αὐτῷ, καὶ χωρεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, πάντων ὑλικῶν Δημιουργὸς, σὺν τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ, καὶ ὁμοουσίῳ, καὶ προσκυνητῷ Πνεύματι.

Μ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ μονογενὴς Υἱὸς, καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τὸ σχηματισθῆναι, ἤτοι σωματωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου, οὐκ ἐκπέπτωκεν, καὶ ἀπηλλοτριώθη τῆς ἰδίας θεότητος, ἔμεινε γὰρ Θεὸς καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν, Θεὸς μὲν ἀληθινὸς κατὰ τὸ ἀόρατον, ἄνθρω-

A sepulcrorum effossor fuisset, annon cuperes prudenti sanoque consilio utens, injusti ac impii patris improbitate sanior evadere?

XXXIII. — CHRYSOGONO PRESBYTERO, ET ABBATI.

Postulasti, dilecte mi, quid est, quod Baruch dicit ad Deum: « Tu es sedens in sæcula, et nos perimus in sæculum [32]? » Deus cum immutabilis atque invariabilis perpetuo sit, manifestum est, eum in propria sedere immutabilitate in æternum [33*], ut dicitur. At nos, qui de facili mutamur, et singulis diebus morimur, alii atque alii sæpius facti, et ex aliis in alias cogitationes sæpissime transeuntes.

XXXIV.— SOCRATIO EXCEPTORI.

B « Virtutes cœlorum commovebuntur in die justi judicii [34]. » Hoc est, angelici exercitus Domini audientes imperio ex mansuetudine in iram commovebuntur, et pravos homines universos perdent.

XXXV.

Perversæ, et impiæ, pravæque, et exleges Satanæ cogitationes ne te conturbent, neque perterreant, neque id operentur, ut animum despondeas, et tua bona anima fide collustrata, et Christi cruce circumsepta dissolvatur.

134 XXXVI. — DEMOSTHENI URBIS PATRI.

Si beata et vere divina Scripturæ eloquia studiose non appetis, jumentis insipientibus et ratione
C destitutis assimilaberis [35].

XXXVII. — CALLISTIANO.

Quemadmodum, dum vitam appetimus, edere et bibere, loqui et audire suevimus, ita et divinis eloquiis perlegendis insaturabiliter mente opera danda est.

XXXVIII. — ASCLEPIODOTO.

Quis tibi usus fuerit servis quidem imperare, desideriis vero tanquam immitibus dominis servire?

XXXIX. — AUXENTIO ILLUSTRIO.

Unigenitus Filius, et Verbum Patris, vivens Verbum, et propria subsistens hypostasi Verbum est, ex Patre ante omnia sæcula, et tempora sine
D ulla passione genitus, solus ex solo unigenitus, lumen ex lumine, Deus verus de Deo vero, Patri in omnibus similis, potentia, essentia, bonitate, auctoritate et omni perfectione, adeo ut in seipso capiat Patrem, et capiatur a Patre; rerum omnium, quæ materiæ subsunt, Conditor, cum Patre, et sancto, et consubstantiali, et adorando Spiritu.

135 XL. — *Eidem.*

Unigenitus Filius, et Dei Verbum etiam post formam, corpus nempe, ex sancta Virgine assumptam, non degeneravit, neque a proprio deitatis statu motus est; namque etiam post incarnationem Deus permansit, Deus quidem verus secundum

[32] Baruch III, 3. [33*] Psal. LXXXVIII, 37. [34] Matth. XXIV, 29. [35] Psal. XLVIII, 13.

quod non videtur, et secundum quod videtur, homo verus. Neque enim sine mente et anima erat, ut effutiit Apollinarius.

A πος δὲ ἀληθινὸς κατὰ τὸ ὁρώμενον, οὐκ ἄνους γὰρ δὴ, καὶ ἄψυχος, καθάπερ βεβόηκεν Ἀπολλινάριος.

XLI. — EUTHYMIO DIACONO.

Alii quidem in vinetis, et olivetis, et jumentis, et servorum multitudine, et ædibus auro argentoque splendidis, et terrenis ditionibus gaudent. Tu vero, præclarissime Christi serve, Regem invisibilem intellectualibus indesinenter oculis cernens, illius suavitatis particeps, et amore, qui discindi non potest, illi colligatus, speque erga eum animum tuum enutriens, et dilectione, quæ non marcescit, te te delectans, precibus continuis et psalmorum cantibus continuo incumbens et sermones spirituales amplectens, prophetarum illa exclamas: « Recordatus sum Dei, et lætatus sum [36]; » Et: « Superlætabor in Domino meo, non laboravi sequens Dominum meum [37]. » Exsultabo itaque, humanissime Domine, in sermonibus tuis, quemadmodum qui divitias invenit, et prædam multam [38]. Propereaque Salvator et Conditor omnium tibi respondet: Gaudium tuum, et exsultationem tuam nullus furari poterit [39]: Maria siquidem optimam elegit divinarum disciplinarum semper virentem partem [40]. Quando itaque sermones **136** mei in te habitant recordatione, recordabor tui in regno meo. Et: « Ne timeas, tecum enim ero omnibus diebus [41], » ex omni tribulatione liberans te [42], et eripiens e manu insidiantium [43].

ΜΑ'. — ΕΥΘΥΜΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἕτεροι μὲν ἐπ' ἀμπελῶσιν, καὶ ἐλαιῶσι, καὶ κτήνεσι, καὶ πλήθει τῶν οἰκετῶν, καὶ οἴκοις περιφανέσι, χρυσῷ τε, καὶ ἀργύρῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις γηΐνοις εὐφραίνονται κτήμασιν. Σὺ δέ γε, πανεύφημε δοῦλε Χριστοῦ, τὸν ἀόρατον Βασιλέα τοῖς νοητοῖς ἀδιαλείπτως θεώμενος ὀφθαλμοῖς, καὶ τῆς ἐκείνου τερπνότητος ἀπολαύων, καὶ τῷ ἀδιασπάστῳ πόθῳ συνδεδεμένος αὐτῷ, ἐλπίδι τε τῇ εἰς αὐτὸν τρεφόμενος τὴν ψυχὴν, καὶ ἐναβρυνόμενος τῇ ἀμαράντῳ ἀγάπῃ, εὐχαῖς τε συνεχέσι, καὶ ψαλμῳδίαις προσκαρτερῶν, καὶ ἐνστερνιζόμενος τοὺς πνευματικοὺς λόγους, τὰ τῶν B προφητῶν ἐκβοᾷς· « Ἐμνήσθην τοῦ Θεοῦ, καὶ ηὐφράνθην. » Καί· « Ὑπερευφρανθήσομαι ἐν τῷ Κυρίῳ μου, οὐκ ἐκοπίασα κατακολουθῶν ὀπίσω Κυρίου μου. » Ἀγαλλιάσομαι τοίνυν, ὦ φιλάνθρωπε Δέσποτα, ἐπὶ τοῖς λόγοις σου, καθάπερ ὁ εὑρηκὼς πλοῦτον, καὶ σκῦλα πολλά. Διὸ ἀνταποκρίνεταί σοι ὁ Σωτὴρ, καὶ Κτίστης τῶν ἁπάντων, ὅτιπερ τὴν χαράν σου, καὶ τὴν ἀγαλλίασιν οὐδεὶς ἀποσυλῆσαι δυνήσεται. Μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν ἐξελέξατο, τῶν θείων μαθημάτων ἀειθαλῆ μερίδα. Ἐπειδὴ οὖν οἱ λόγοι μου ἐν σοὶ κατασκηνοῦσι, μνείᾳ μνησθήσομαί σου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου. Καί· « Μηδαμῶς φοβηθῇς, μετὰ σοῦ γὰρ ἔσομαι διὰ παντὸς, » ἐκ πάσης σε λυτρούμενος θλίψεως, καὶ ἐξαρπάζων ἐκ χειρὸς τῶν ἐπιβουλευόντων.

XLII. — CHRYSEROTI SOPHISTÆ.

Si linguacissimus Apollinis tripus adveniente in carnem omnium Domino Christo silere jussus, præter gentium exspectationem (sic enim addecebat) obmutuit, quemadmodum universi, qui sub cœlo sunt, intuentur: quare tu ipse neque pudore, neque rubore suffunderis de tuis insipientibus ac infortunatissimis diis curam gerens, absurda, et ea quæ non sunt, defensans? Verumtamen si mihi credere, causamque tuam rationabiliorem facere tibi in animo fuerit, vaticinantis tripodis silentium nunc potissimum æmulareris.

C ΜΒ'. — ΧΡΥΣΕΡΩΤΙ ΣΟΦΙΣΤῌ.

Εἰ ὁ πολυφωνότατος τοῦ Ἀπόλλωνος τρίπους σιγᾷν προστεταγμένος διὰ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας τοῦ πάντων Δεσπότου Χριστοῦ παρὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων προσδοκίαν πρεπόντως πεφίμωται, καθὼς ἅπαντες οἱ τὴν ὑφ' ἡλίῳ νεμόμενοι βλέπουσιν, τίνος ἕνεκεν αὐτὸς ἐντραπῆναι, ἢ αἰσχυνθῆναι οὐ βούλει, τὸν ὑπὲρ τῶν ἀλογίστων, καὶ παναθλίων θεῶν σου λόγον ποιούμενος, καὶ ἀντιποιούμενος τῆς ἀτοπίας, καὶ τῆς ἀπροσωπίας; Ἀλλ' εἴπερ ἐμοὶ πεισθῆναι θελήσειας, μᾶλλον εὐπροσωπῆσαι τὴν ἀφωνίαν μᾶλλον ἀρτίως ζηλώσεις τοῦ μαντικοῦ τρίποδος.

XLIII. — FAUSTINO MONACHO.

Quid gravaris? quid maceraris? quid vocibus instas, et assiduas jacis ore querelas, morose tu ac querule? Quare te impatientem, et pusilli animi virum evulgans advenientia non sustines? Memento, quid ille in adhortationibus dixerit: « Fili, si accesseris servire Domino, præpara animam tuam ad tentationem, dirige cor tuum, et sustine, et ne turberis, neque cito exposce solutionem tempore inductionis [44]. » Quare id animadvertas **137** velim, sine Dei judicio nihil, quod affligat, alicui advenire. Quapropter « Virum indue, et roboretur cor tuum, et sustine Dominum [45], » ut tui misereatur.

ΜΓ'. — ΦΑΥΣΤΙΝῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Τί θλίβῃ; τί ἀλύεις; τί μέμφῃ, καὶ καταμέμφῃ, D μεμψίμοιρε; Τί ἀνυπομόνητον σαυτὸν δεικνύεις, καὶ μικροψυχότατον, μὴ φέρων τὰ συμβάντα; Μνήσθητι τοῦ λέγοντος ἐν ταῖς παραινέσεσι· « Τέκνον, ἐὰν προσέρχῃ δουλεύειν τῷ Κυρίῳ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου εἰς πειρασμὸν, εὔθυνον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον, καὶ μὴ ταράττου, μηδὲ τάχιστα ζήτει λύσιν ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς. » Γίνωσκε γὰρ, ὅτι ἄνευ κρίσεως Θεοῦ, οὐδὲν τῶν θλιβερῶν ἐπέρχεταί τινι. Διόπερ « Ἀνδρίζου, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, καὶ ὑπόμεινον τὸν Κύριον, » ἵνα σε ἐλεήσῃ.

[36] Psal. LXXVI, 4. [37] Jer. XVII, 16. [38] Psal. CXVIII, 162. [39] Joan. XVI, 22. [40] Luc. X, 42. [41] Isa. XLI, 10. [42] Psal. XXXIII, 18. [43] Psal. XXX, 16. [44] Eccli. II, 1. [45] Psal. XXVI, 14.

ΜΔ'. — ΚΥΡΙΛΛΩ ΜΟΝΑΧΩ. A

Πῶς μικρὸν λέγεις ὑπάρχειν ἁμάρτημα, δι' οὗ Θεὸς ἀθετεῖται, καὶ Θεὸς ἀτιμάζεται διὰ τῆς παραβάσεως θείων ἐνταλμάτων; Κἂν γάρ τις ἄνδρα φονεύσῃ, καὶ βρέφος ἀποκτείνῃ, φονεὺς πάντως ὑπάρχει, καὶ ὡς φονεὺς κρίνεται. Πῶς τοίνυν ποιεῖς τὸ πταῖσμα, δι' οὗ ἐκκλείῃ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν;

ΜΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ γόγγυζε, ἄνθρωπε· ἀλλότριον γὰρ μοναχοῦ τὸ γογγύζειν, κἂν μέχρι θανάτου κινδυνεύειν σε συμβῇ ἐπιτελοῦντα τὸ ἐπιταττόμενόν σοι παρὰ τῆς ἀδελφότητος. « Ὁ γὰρ ὑμῶν, φησὶν, ἀκούων, ἐμοῦ ἀκούει, καὶ ὁ τολμήσας ὑμᾶς ἀθετῆσαι, ἐμὲ ἀθετεῖ. » Καὶ ὁ Ἀπόστολος γράφει· « Μὴ γογγύζετε, καθὼς B τινες τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. » Εἰ τοίνυν βούλει μὴ ἀπολέσθαι, πέπαυσο τῶν γογγυσμῶν. Ἢ πῶς δυνήσῃ πρὸς Κύριον διαπετάσαι τὰς χεῖρας, καὶ εὔξασθαι, κατὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἀποστόλου, χωρὶς ὀργῆς, καὶ διαλογισμῶν· Τὸ γὰρ γογγύζειν κύημα ὑπάρχει ὀργῆς.

ΜϚ'. — ΗΛΙΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅσοι μὲν πολλοῖς πόνοις, καὶ ἱδρῶσι, καὶ χρόνῳ μακρῷ μαχόμενοι ταῖς ἡδοναῖς, μόλις ποτὲ τοῦ χαρίσματος ἐπέτυχον τῆς ἀπαθείας, τούτοις συγχωρήσωμεν συντυχίας ποιεῖσθαι πρὸς ἀσκητρίας. Ὅσοι δὲ κατά σε πάθεσι φιληδόνοις πεφορτισμένοι εἰσὶν, εἰργέσθωσαν τῆς τοιαύτης σφαλερωτάτης ἐντεύξεως, C ἵνα μὴ καὶ τὰς ἰδίας ψυχὰς, καὶ τὰς ἀλλοτρίας εἰς βάραθρον ῥίψωσιν. Ἄνευ γὰρ ἀπαραιτήτου τινὸς, καὶ ἀναγκαίας χρείας, οὐ δεῖ βλέπειν θηλείας, κἂν κανονικαὶ ὦσι, κἂν κοσμικαί. Τοῖς δὲ προτρέπουσιν ἡμᾶς εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους βιωτικοῖς ἀνδράσιν, ὥστε ὑπὲρ αὐτῶν ποιήσασθαι προσευχὰς, λεκτέον τὸ τοῦ Εὐαγγελίου ἐν ταπεινοφροσύνῃ, ὅτι· Οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἐν ἀρεταῖς, ἵνα εἰσέλθω εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐπεὶ δὲ πιστεύεις ὠφελεῖσθαι δι' εὐχῆς τῶν μοναχῶν, « γενέσθω σοι, καθὼς καὶ ἐπίστευσας. » Καὶ πάντες δὲ οἱ ἀγαπῶντες τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν πατέρες καὶ ἀδελφοὶ παρακληθήσονται παρ' ἐμοῦ προσεύξασθαι γνησίως ὑπὲρ τῶν δεηθέντων βιωτικῶν.

XLIV. — CYRILLO MONACHO.

Quanam ratione parvum esse peccatum contendis, cujus causa Deus abjicitur, et Deus divinorum præceptorum prævaricatione contemnitur? Sive enim quispiam virum trucidet, sive infantulum interimat, homicida modis omnibus est, et veluti homicidæ dies illi dicitur, et nomen ad judices defertur. Quanam igitur ratione scelus patras, pro quo regno cœlorum foras extruderis?

XLV. — *Eidem.*

Ne murmures, mi homo : neque enim addecet monachum murmuratio, licet evidenti vitæ discrimine, tibi a fraternitate impositum peragendum sit. » Qui enim vos audit, ait, me audit, et qui vos spernit, me spernit [46] » Et Apostolus scribit : « Ne murmuraveritis, quemadmodum ex Israelitis qui murmurarunt, et perierunt ab exterminatore [47]. » Itaque si tui salus curæ tibi est, cessa a murmurationibus. Sin minus, quomodo poteris ad Dominum manus protendere, precesque effundere, ut Apostolus tradebat, absque ira et disputationibus [48]? Murmuratio namque iracundiæ fetus est.

138 XLVI. — HELIODORO MONACHO.

Quicunque multis laboribus et sudoribus, et longo tempore cum voluptatibus confligentes, tandem aliquando ita animo comparati sunt, ut nullis perturbationibus commoveantur, iis per nos facultas sit, consuetudinem sermonemque cum mulieribus sese exercentibus habere. Qui vero, ut tute es, affectionibus ad voluptates pronis onerantur, ab hujuscemodi periculosissimis colloquiis arceantur, ne proprias animas alienasque in barathrum præcipitent. Absque enim necessario usu, et qui evitari non potest, mulieres, sive illæ sub regula, sive liberæ vitam ducunt, aspiciendæ non sunt. Hominibus autem sæcularibus, qui nos in proprias ædes etiam adhortantes advocant, ut pro illis preces Deo fundamus, illud Evangelii in dejectione animi respondere debemus : Non ii mihi in virtutibus progressus sunt, ut domum tuam introeam [49] : verumtamen cum id certo teneas, monachorum preces tibi adjumento futuras, « fiat tibi, sicut credidisti [50]. » Et omnes qui nostram vilitatem diligunt patres fratresque, me intercessore, pro requisitis a sæcularibus legitime ac sincere Deum deprecabuntur.

ΜΖ'. — ΛΕΩΝΙΔῌ ΜΟΝΑΧΩ. D

Βέλτιστον νῦν ἐπιφθέγξασθαί σοι τὸ τοῦ Ἱερεμίου· « Ὦ λαὸς μωρὸς καὶ ἀκάρδιος. » Δέον γὰρ αἰσχύνεσθαί σε ἐπὶ τοῖς φαύλοις πράγμασι, καὶ ταῖς κενοδοξίαις, καὶ ταῖς ἀθυροστομίαις, τότε πλήττῃ ταῖς χερσὶ, καὶ ταῖς ἄλλαις ἀγερωχίαις ἐναβρύνῃ μᾶλλον τούτοις, καὶ τέρπῃ, καὶ ἐπὶ πάντων καυχᾶσαι, καὶ ἐπαινεῖς σαυτὸν, δαψιλῶς δοξάζεις. Ἀλλ' αἰσχύνθητι, φησὶν ὁ ἅγιος προφήτης ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, καὶ λάβε τὴν ἀτιμίαν σου, ὅπως ἂν εἰς συναίσθησιν ἐλθὼν, σαυτὸν ἐπιγνῷς, καὶ καταγνοὺς

XLVII — LEONIDÆ MONACHO.

Optimum nunc equidem est, illud tibi Jeremiæ edicere : « O popule stulte et excors [51]. » Namque cum opus esset te rubore suffundi, ob res pravas, et inanem gloriam, et linguæ petulantiam, tunc manibus plaudis, et aliis per te insolenter gestis, superbis et oblectaris, et ante alios jactas, et te 139 laudibus effers, et abundantioribus præconiis extollis. Verumtamen rubore suffundere, sanctus propheta ex persona Dei clamat : Et accipe opprobrium tuum [52], ut tandem aliquando per-

[46] Luc. x, 16. [47] I Cor. x, 10. [48] I Timoth. ii, 8. [49] Luc. vii, 6. [50] Matth. viii, 13. [51] Jer. v, 21. [52] Ezech. xvi, 52.

sentiscens, te ipsum cognoscas, et tua improbitate condemnata possis illuminari. Namque animæ matutinum est peccatorum cognitio, et condemnatio, et salutis principium.

XLVIII.

Deo tuam imbecillitatem fateare, ut vis gratiæ splendeat, et supra naturam Domini voluntas miracula efficiat.

XLIX. — ALEXANDRO MONACHO EX GRAMMATICO.

« Venite, ait propheta, et ascendamus in montem Domini [33]. » Non autem, Venite et nos præcipites dejiciamus in adversarii voraginem : nihil enim, ut verum fatear, terrigena sapientia profundius, depressius, humilius; licet impudenter satis in altum volatus attollere suos profiteatur. Quapropter divinus aiebat Apostolus : « Sapientiam mundi hujus esse stultitiam apud Deum [34]. » Cum enim mundus per sapientiam Deum non cognovisset, Deus sapientum scientiam stultam reddidit, eloquio ac dictione rudibus, cognitionem, in qua nullus error admittebatur, possidentibus apostolis, subdens universas gentes, et omnem linguam Græcorum et barbarorum. Hinc quicunque pietatis præconium amplectitur, totis viribus incumbit, apostolorum regulis obtemperans, ut eorum dicendi formam exquisite assequatur, nulloque **140** modo ab eorum illibata traditione deflectat. Absurdissimum itaque fuerit, nos, qui ad montem excelsæ et Christianæ philosophiæ ascendimus, post gentilium ejuratas præstigias, et eorum tumidum dicendi genus exsibilatum, rursus ad inanis gloriæ vanique studii tenebricosissimam convallem protrudi, et prudentia jam perfectos denuo rejuvenescere, et instar infantulorum carmina, iambosque maximi æstimare, quibus nullus indiguit, neque Apollo Alexandrinus disertus, potum Christi discipulis exhibens, neque Clemens Romanus philosophus, neque innumeri alii magistri virtutis, et grammatistæ apostolorum successores; ne metris et carminibus crucem Domini evacuarent, et contra divinam legem, mel super altare offerre deprehenderentur [35]. « Mel enim e labiis mulieris meretricis distillat [36], » hoc est gentilium verborum ornatu et splendore, quæ satis persuadente consuetudine, decipiens stulte deceptum, ut ait Salomon, laqueisque ex labiis exortis colligat, ac divina philosophia extrudens, in ipsum laqueum et in profundum inferni misere captum præcipitat. Ne itaque numeris attendas, licet in eos animo propensiore sis, nimisque illis addictus, ne divinum apostolorum characterem abolens, quem avide nimis antea exprimere elegeras, in extremam deformitatem incidas, atque innotescas, parum tibi curæ esse salutem tuam propter studium carminum; præjudicium vero, et typus et laqueus aliis fias, qui immorigerati, viles se-

A τῆς σαυτοῦ φαυλότητος, δυνηθῇς φωτισθῆναι· ὄρθρος γὰρ ψυχῆς ἁμαρτημάτων ἐπίγνωσις καὶ κατάγνωσις, καὶ ἀρχὴ σωτηρίας.

ΜΗ'.

Ὁμολόγησον τῷ Θεῷ τὴν σαυτοῦ ἀσθένειαν, ἵνα τὸ δυνατὸν ἀστράψῃ τῆς χάριτος, καὶ ἐπέκεινα φύσεως θαυματουργήσῃ τὸ Δεσποτικὸν βούλημα.

ΜΘ'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡῼ ΜΟΝΑΧῼ ΑΠΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ.

« Δεῦτε, φησὶν ὁ προφήτης, καὶ ἀναβῶμεν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου. » Οὐχὶ, Δεῦτε, καὶ καταχρημνισθῶμεν εἰς τὴν τοῦ ἐχθροῦ φάραγγα. Οὐδὲν γὰρ ἀληθῶς ὑπάρχει κοιλότερον τῆς κοσμικῆς σοφίας, οὐδὲ χθαμαλώτερόν τε, καὶ χαμαιπετέστερον, κἂν
B ἐξ ἀναισχυντίας ἵπτασθαι δῆθεν ὑψηλὰ ἐπαγγέλληται. Διό φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος, ὅτι « Ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστιν. » Ἐπειδὴ γὰρ ὁ κόσμος οὐκ ἔγνω διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεὸν, ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, τοῖς ἰδιώταις μὲν τῇ φράσει, τὸ ἀδιάπτωτον δὲ κατὰ τὴν γνῶσιν ἔχουσιν ἀποστόλοις, ὑποτάξας πᾶν ἔθνος, καὶ πᾶσαν γλῶσσαν Ἑλλήνων τε, καὶ βαρβάρων. Ὅθεν ἕκαστος τῶν τῷ κηρύγματι τῆς εὐσεβείας προσιόντων, σπουδὴν πᾶσαν τίθεται, τοῖς κανόσι τῶν ἀποστόλων ἑπόμενος, τὸν ἐκείνων χαρακτῆρα σὺν ἀκριβείᾳ μιμεῖσθαι, καὶ μηδαμοῦ παρατρέπεσθαι τῆς ἐκείνων ἀμώμου παραδόσεως. Τῶν ἀτοπωτάτων τοίνυν ἂν εἴη, προβάντας ἡμᾶς τῷ ὄρει τῆς κατὰ
C Χριστὸν ὑψηλῆς φιλοσοφίας, μετὰ τὸ διαπτῦσαι τὴν Ἑλληνικὴν τερθρείαν, καὶ ἀτιμάσαι τὴν κομπῳδίαν αὐτῶν, πάλιν εἰς τὴν τῆς κουφοδοξίας, καὶ τῆς ματαιοπονίας καταφέρεσθαι σκοτεινοτάτην φάραγγα, καὶ τοὺς τελείους τὴν φρένα πάλιν παιδαριεύεσθαι, καὶ δίκην μειρακίων περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι τὰ ἔπη, καὶ τοὺς ἰάμβους, ὧν χρείαν οὐδεὶς ἔσχεν, οὐκ Ἀπολλὼς ὁ Ἀλεξανδρεὺς λόγιος ὁ ποτιστὴς τῶν Χριστοῦ μαθητῶν, οὐ Κλήμης ὁ Ῥωμαῖος φιλόσοφος, οὐκ ἄλλοι μυρίοι φιλόσοφοι, καὶ γραμματισταὶ δεύτεροι τῶν ἀποστόλων λεγόμενοι, ἵνα μὴ διὰ τοῦ μέτρου, καὶ τῆς ἐποποιΐας κενώσωσι τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου, καὶ φωραθῶσι παρὰ τὸν θεῖον νόμον τὸ μέλι ἀναφέροντες ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. « Μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης, »
D δηλαδὴ τῆς Ἑλλήνων καλλιεπείας, ἥτις τῇ πολλῇ πιθανῇ ὁμιλίᾳ ἐξαπατῶσα τὸν κομψευθέντα, καθά φησιν ὁ Σολομὼν, βρόχοις τε τοῖς ἀπὸ χειλέων καταδεσμεῖ, καὶ ἐξοκεῖλαι παρασκευάσασα τῆς τοῦ Θεοῦ φιλοσοφίας, εἰς αὐτὸ τὸ πέταυρον, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα τοῦ ᾅδου καταβιβάζει τὸν ἀθλίως ἁλόντα. Μὴ τοίνυν θέλε προσανέχειν τῷ μέτρῳ, κἂν εἰ λίαν πρὸς αὐτὸ συνήθειαν καὶ ἵμερον κέκτησαι, ἵνα μὴ ἀφανίσας τῶν ἁλιέων τὸν θεῖον χαρακτῆρα, ὅνπερ σὺν πόθῳ πολλῷ πρώην ἀναμάξασθαι προείλω, πρὸς τὴν ἐσχάτην μὲν ἐκπέσῃς ἀμορφίαν, δῆλος δὲ γένῃ ἀμελῶν τῆς σαυτοῦ σωτηρίας διὰ τῆς περὶ τὰ ἔπη σπουδῆς, πρόκριμα δὲ, καὶ τύπος, καὶ παγὶς δει-

[33] Isa. II, 3. [34] I Cor. III, 19. [35] Levit. II, 11, 12. [36] Prov. V, 3.

λθείης ἄλλοις, ὁπόσοι ἄτακτοι, καὶ συρφετοὶ, καὶ A βλάκες ὑπάρχοντες, οὐδεμίαν δὲ φροντίδα τῆς ἀρετῆς ἔχουσιν, ὅλας δὲ τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς περὶ ταῦτα ἀδολεσχοῦσι, διὰ τῆς ἐπαράτου, καὶ παρασεσυρμένης κενοδοξίας, τὸν μικρὸν ἄρτον τῶν ὀλίγων ἀνθρώπων ἐπαινεῖν δῆθεν προαιρουμένων, δουλοπρεπῶς τε, καὶ ἄγαν βρεφοπρεπῶς κομιζόμενοι, ἐξ οὗ μὴ τραφήσονται τὸ σύνολον τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ λιμώξουσιν. Δέον γὰρ ζητῆσαι παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν δυνάμεων, καὶ δόξης ἀληθοῦς, καὶ τιμῆς πλήρη ἄρτον· οἱ δὲ τοὐναντίον πράττουσιν, ἐκ κοσμικῆς σοφίας ἀνωφελοῦς οἰόμενοι τρέφεσθαι. Τιμὴ δὲ γυναικὸς πόρνης ὡσεὶ καὶ ἑνὸς ἄρτου, ἀτιμίας γέμοντος, καὶ ἀσθενείας πολλῆς. Σὺ δέ γε τὸν τῶν ἄνω δυνάμεων ἄρτον διηνεκῶς αἴτησον· ἄρτον γὰρ οὐρανοῦ, καὶ ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος, « πᾶς ὅστις πνεύ- B ματι ζῇ, καὶ πνεύματι στοιχεῖ, » καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς θεσμοῖς ἐξακολουθῶν, τῆς σοφίας τῆς ἄνωθεν κατερχομένης μετέσχηκεν. Ἄρτον οὖν οὐρανοῦ, καὶ ἄρτον ἀγγέλων, οὐχ ἄρτον γυναικὸς πόρνης ὁ τοιοῦτος ἐσθίει. Πολλοὶ τῶν αἱρετικῶν πολλὰ ἐπισυνέταξαν, ἀλλ' οὐδὲν ὠφέλησαν. Διότι ἀνεμοφθόρους εἶχον τοὺς στάχυας, ὥς φησιν ὁ προφήτης, δράγμα οὐκ ἔχον ἰσχὺν τοῦ ποιῆσαι ἄλευρον. Εἰ δὲ θαυμάζεις τοὺς γράφοντας τὰ ἔπη, ὥρα σοι καὶ Ἀπολλινάριον τὸν δυσσεβῆ καὶ καινοτόμον θαυμάζειν, πολλὰ λίαν μετρήσαντα, καὶ ἐποποιήσαντα, καὶ ματαιοπονήσαντα, καὶ παντὶ καιρῷ ἐν λόγοις ἀνοήτοις κατατριβέντα, οἰδήσαντά τε τοῖς ἀκερδέσι τῶν ἐπῶν, καὶ φλεγμήναντα, καὶ ὑδεριάσαντα τοῖς λογισμοῖς, « καὶ C ἡ γλῶσσα αὐτοῦ διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, » ὡς Δαυῒδ ἔλεγεν.

Ν'. — ΑΡΙΣΤΟΚΛΕΙ ΜΟΝΑΧῼ.

Διαστασιάζειν ἔοικας πρὸς ἑαυτὸν, καλὰ μὲν λαλῶν, κακὰ δὲ πράττων, καὶ λυττῶν ὥσπερ οἱ κύνες, καὶ πάντας καθυλακτῶν ἀφειδῶς, καὶ ἀπερυθριάστως. Ἀλλὰ νῦν γοῦν διόρθωσαι, ἀδελφὲ, ὅπως μὴ διαμάχωνται τὰ ἔργα σου τῷ σεμνῷ ἐπαγγέλματι.

ΝΑ'. — ΒΙΚΕΝΤΙῼ ΑΣΚΗΤῌ.

Ὅσον δοκεῖς τὸ σῶμα σκληραγωγεῖν τῇ ἐπιπόνῳ καὶ τραχυτέρᾳ διαίτῃ, τοσούτῳ μᾶλλον τὴν σαυτοῦ καρδίαν ταπείνωσον, κατευτελίζων, καὶ ἐξουδενῶν σαυτὸν, ἵνα μὴ τῆς κενοδοξίας χώραν λαβούσης ἐν σοὶ, ἀντὶ πυροῦ, κνίδην θερίσῃς, καὶ οἱ κόποι ἀπό- D λωνται.

ΝΒ'. — ΠΑΝΗΓΥΡΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἔκ τινων σημείων νοήσας ὁ πονηρὸς, ὅτι εὐλογίας λογικῆς τετύχηκας διὰ τῆς καλῆς ἐργασίας, καὶ χάριν οὐρανόθεν εἴληφας, καθάπερ ὁ Ἰακὼβ, καὶ πάντες οἱ γνησίως δεδουλευκότες Θεῷ, τῇ βασκανίᾳ πληγεὶς ὁ μισάνθρωπος, καὶ τετρωμένος τῷ φθόνῳ, μεγάλους κατὰ σοῦ ἀνῆψε τοὺς πειρασμοὺς βουλόμενος καὶ ἐκθλίψαι τὴν φιλάρετον ψυχὴν, ὑποτιθέμενός τε τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς, καὶ πρὸς ἔργα βλαβερὰ ἐκβῆναι κατασπεύδων. Καὶ ξένον οὐδὲν

guesque cum sint, nullam virtutis rationem habent, sed omnibus vitæ suæ diebus circa hæc ineptiunt, per **141** exsecrandam, vanam et inanem gloriam pusillum panem paucorum hominum, laudibus extollere æque atque studentium, servorum instar, nimisque pueriliter deportant, quo prorsus anima eorum non nutrietur, imo potius fame enecabitur. Nam cum a Deo virtutum, et veræ gloriæ, et honoris plenum panem poscere debuissent, hi oppositum faciunt, ex sæculari sapientia, quæ nulli usui est, existimantes sibi alimenta suppeditari. Honor vero mulieris meretricis est idem ac unius panis ignominia, et multa infirmitate pleni. Tu porro supernarum virtutum panem continue posce: panem enim cœli, et panem angelorum homo comedit [87], « qui spiritu vivit, et spiritu ambulat [88], » et ecclesiasticis legibus obtemperans, sapientiæ ex alto advenientis particeps fit. Panem itaque cœli, et panem angelorum, non panem mulieris meretricis homo is comedit. Ex hæreticis multi multa scriptis tradiderunt, quæ tamen nulli usui fuere, quod a vento corruptas spicas habuerunt, ut ait propheta: Manipulus non habens robur ad faciendam farinam [89]. Si vero ii tibi in admiratione sunt, qui carmina scripserunt, poteris et impium, et novatorem Apollinarium habere in admiratione, qui quamplurima numeris et carmine composuit, et frustra labores insumpsit, et per totum suæ vitæ tempus in insipientibus sermonibus congerendis semetipsum attrivit, quique carminum inutilibus studiis intumuit, exæstuavit, et quasi aqua subtus cutem cogitationibus inflatus est: « et lingua ejus percurrit super terram [90] » ut David dicebat.

142 L. — ARISTOCLI MONACHO.

Tu te ipse a temetipso discrepare videris, dum optima quæque loquens, pessima opere præstas, et æque ac canes, in rabiem actus, in omnes largiter nulloque rubore suffusus, oblatras. At nunc teipsum corrige, frater, ne a gravi venerandoque vitæ tuæ instituto opera dissideant.

LI. — VINCENTIO ASCETÆ.

Quanto corpus tuum laboriosiore et asperiore vita duriter ac minime indulgenter tibi videris pertractare, tanto magis cor tuum humilia, temetipsum vilipendens ac nihili faciens, ne in te vana gloria locum occupante loco frumenti urticam metas, et labores perdantur.

LII. — PANEGYRIO MONACHO.

Quibusdam signis deprehendens pessimus dæmon, te rationali benedictione per bona opera potitum, cœlestisque gratiæ, quemadmodum et Jacob, et omnes, qui ingenue vereque Deo servierunt, participem factum, invidentia illa hominum osor percussus, et odio saucius ingentes in te tentationes incendit, eo scopo, ut animam virtutibus deditam dejiciat, pravasque cogitationes supponens, et ad operationes noxias compellens. Nil

[87] Psal. LXXVII, 24, 25. [88] Galat. v, 25. [89] Osee VIII, 7. [90] Psal. LXXII, 9.

tamen novi sustines, vir optime; namque scriptum est: Cum nos interim terram divinæ promissionis **143** sanctam et intellectualem ingrederemur, tunc duces Edom festinarunt, et principes Moabitarum [61], dæmones quidam amari, et dominio insolescentes nos impedire, et retro pedem vertere a beato illo ingressu cupientes, et sempiterna lætitia removere. Verumtamen tu omni perturbatione vacuus perstans, vir esto, et corroborare, per tolerantiam et continuam orationem conterens eos, qui nos conterere appetunt, continuo prophetica illa enuntians: « Nequaquam lætentur Allophyli, contritum est jugum percutientium nos [62]: » propitius namque nobis erit Christus perhumanus Deus; et cessabunt et destruentur intellectualis Pharaonis una cum eorum rege pravi asseclæ, et robur eorum conteretur, ne ultra in paleam, et lutum, et lateritium iniquitatis nos impellant [63]. Quo enim magis ad Deum accedimus, eo magis in nos dæmones efferuntur.

LIII. — MAURIANO MONACHO.

Intolerandi mœroris atque immanis tristitiæ tentationem frequentibus lacrymis probaque spe, et in dulcissimum Servatorem Christum amore delere penitus poteris.

LIV. — MENANDRO ASCETÆ.

Cum tu non illegitimus, sed optimus valdeque laudandus, celeberrimi virtutibusque omnibus præditi abbatis Minuciani surculus sis, jure merito illustrissimam viri notam in temetipso ostendis: ille siquidem non discipulus tantum, sed et æmulator **144** humanissimi Servatoris nostri Christi, qui opere et verbo veram philosophiam commonstravit, habitus est, tum vitæ rationem puram ac illibatam subeundo, tum animam supra corporis passiones continuo extollendo.

LV. — EUPHEMIO MONACHO.

Indignum philosopho ego utique judico, nos circa cœlestes res ac sempiternas cura abjecta, circa ea, quæ humi repunt, tempus consumere et occupationibus macerari, sexcentasque nobis temporarii stultique lucri faciendi causas comminisci.

LVI. — HILARIO MONACHO EX SCHOLASTICIS.

Tandem aliquando virum antiquum æmulari tibi proposuisti, cum postquam conveniens ad Echinadas finem errandi fecisti. Namque per omnia loca divagari semperque in motu esse, et hinc atque illinc disjici absque aliqua necessaria, et quam evitare non potes, pausa, et locum ex loco, et cubile ex cubili instar leporum commutare, quomodo id quispiam, dummodo sapit, approbaverit? Sede itaque in monasterio firmus ac stabilis, quiete te exercens, et mortem, quando adveniet, exspectans, ut bene rebus hisce solutus, ante pedes Christi in æternum consoleris.

145 LVII. — PLATONI ARCHIMANDRITÆ.

Nostri instituti auctores, cum essent æmulato-

[61] Exod. xv, 15, 14. [62] Isa. xiv, 29. [63] Exod. v, 7.

A ὑπομένεις, ἄριστε. Γέγραπται γάρ· Εἰσερχομένων ἡμῶν λοιπὸν εἰς τὴν νοητὴν ἁγίαν γῆν τῆς θείας ἐπαγγελίας, τότε ἔσπευσαν ἡγεμόνες Ἐδώμ, καὶ ἄρχοντες Μωαβιτῶν, δαίμονές τινες πικροί, καὶ ἀρχοντικοὶ, ἀναποδῆσαι ἡμᾶς, καὶ ἀναστρέψαι βουλόμενοι τῆς μακαρίας εἰσόδου, καὶ ἀπαλλοτριῶσαι τῆς αἰωνίου χαρᾶς. Ἀλλ' αὐτὸς ἀτάραχος διαμένων, ἀνδρίζου, καὶ ἴσχυε, συντρίβων διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς συντόνου εὐχῆς, τοὺς συντρίβειν ἡμᾶς ἐπιθυμοῦντας, ἀεννάως λέγων τὰ προφητικά· « Μηδαμῶς εὐφρανθείητε, ἀλλόφυλοι, συνετρίβη ὁ ζυγὸς τῶν παιόντων ἡμᾶς· » εὔιλατος γὰρ ἔσται ἡμῖν Χριστὸς ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς, καὶ παύσονται, καὶ καταργηθήσονται οἱ κακοὶ ἐπισπουδασταὶ τοῦ νοητοῦ Φαραὼ σὺν τῷ ἰδίῳ βασιλεῖ, καὶ ἰσχὺς αὐτῶν συν-
B τριβείη τέως, ἵνα μηκέτι εἰς τὸ ἄχυρον, καὶ τὸν πηλὸν, καὶ τὴν πλινθείαν τῆς ἁμαρτίας ἡμᾶς κατελαύνωσιν· ὅσῳ γὰρ τῷ Θεῷ προσχωροῦμεν, τοσούτῳ πλέον κατ' ἡμῶν ἐξαγριοῦνται οἱ δαίμονες.

ΝΓ'. — ΜΑΥΡΙΑΝῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Τῆς ἀφορήτου λύπης, καὶ τῆς πολλῆς ἀθυμίας τὸν πειρασμὸν δάκρυσι δαψιλέσι, καὶ χρησταῖς ἐλπίσι, καὶ τῷ πόθῳ τῷ πρὸς τὸν γλυκύτατον Σωτῆρα Χριστὸν ἐξαφανίσαι δυνήσῃ.

ΝΔ'. — ΜΕΝΑΝΔΡῼ ΑΣΚΗΤῌ.

Οὐ νόθον μόσχευμα, κάλλιστον δὲ καὶ ἄγαν ἐπαινετὸν ὑπάρχων, τοῦ ἀοιδίμου καὶ πανάρετου ἀββᾶ Μινουκιανοῦ, δικαίως τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρὸς ὑπέρλαμπρον δεικνύεις ἐν σεαυτῷ· ἐκεῖνος γὰρ οὐ
C μόνον μαθητὴς, ἀλλὰ καὶ μιμητὴς ἐδείχθη τοῦ φιλανθρώπου τούτου Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, τοῦ παραδείξαντος ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν, ἐν τῷ πολιτείαν καθαρὰν ἐπιδείξασθαι, καὶ ἀνωτέρω ἀεὶ φέρειν τὴν ψυχὴν τῶν τοῦ σώματος παθῶν.

ΝΕ'. — ΕΥΦΗΜΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Λίαν ἔγωγε οἶμαι, ἀφιλόσοφον εἶναι, καταλιπόντας ἡμᾶς, τὴν περὶ τῶν οὐρανίων τε, καὶ αἰωνίων φροντίδα, περὶ τὰ χαμαὶ κείμενα ἀσχολεῖσθαι, καὶ μερίμνῃ τήκεσθαι, καὶ μυρίας ἐπινοεῖν ἀφορμὰς τῷ προσκαίρῳ καὶ ἀνοήτῳ κέρδει.

ΝϚ'. — ΙΛΑΡΙῼ ΜΟΝΑΧῼ ΑΠΟ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩΝ.

Μόλις ποτὲ μιμήσασθαι κατεδέξω τὸν ἄνδρα τὸν
D ἀρχαῖον, μετὰ [τὸ] τῶν Ἐχιναδῶν ἐπιτυχεῖν παυσάμενον τῆς ἄλης. Τὸ γὰρ περιέρχεσθαι πανταχοῦ, καὶ ἀστατεῖν, καὶ ὧδε κἀκεῖ περικρούεσθαι δίχα ἀπαραιτήτου τινὸς, καὶ μεγάλης ἀνάγκης, καὶ τόπον ἐκ τόπου μεταλλάττειν, καὶ κοίτην ἐκ κοίτης ἀμείβειν κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῶν λαγωῶν, πῶς τις ἀποδέξεται τῶν εὖ φρονούντων; Κάθου τοίνυν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἑδραῖος, καὶ ἀμετακίνητος, ἡσυχίαν τε ἀσκῶν, καὶ περιβλεπόμενος τὸν θάνατον, πότε ἥξει, ὅπως καλῶς ἀναλύσας παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ εὐφρανθῇς αἰωνίως.

ΝΖ'. — ΠΛΑΤΩΝΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Οἱ μὲν ἀρχηγοὶ τῆς ἡμετέρας τάξεως, ζηλωταὶ

τῶν ἀποστόλων γενόμενοι, λύχνοι τινὲς ὑπῆρχον ἐν A σκοτίᾳ φαίνοντες, καὶ ἀστέρες ἀπλανεῖς, τὴν ἀφεγγῆ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καταυγάζοντες νύκτα, καὶ λιμένων πρόβολοι τῷ καθ' ἑαυτοὺς ἀχειμάστῳ, πᾶσιν εὔκολος ὑποδεικνύντες τὸ διαφυγεῖν ἀβλαβῶς τὰς τῶν παθῶν προσβολάς. Αὐτὸς δὲ τοσαύτας ψυχὰς ὑποχειρίους ἔχων, ἐξώρισας μὲν τὴν ἀρετὴν, καὶ μακρὰν ἐφυγάδευσας, τῷ δὲ σκότει τῆς πονηρίας, καὶ τῆς κακοηθείας, τὸ σαυτοῦ πρόσωπον ἡδέως ἐγκαλύπτεις, καὶ εἰς κακοεξίαν, καὶ χειμῶνα, καὶ ταραχὰς ἀπαύστους ἐμβάλλεις τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἀπολέσαι σπεύδεις τοὺς σωθῆναι ὀφείλοντας. Καὶ τίς σε ἄρα λυτρώσει τῆς αἰωνίου κολάσεως; « Φοβερὸν γὰρ τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος. »

NH'. — ΑΕΤΙΩ ΜΟΝΑΧΩ. B

Ἐπειδὴ οὐχὶ ταπεινοφροσύνης χάριν, ἀλλὰ κενοδοξίας μετέρχῃ τὴν ἀνάγνωσιν, διὰ τοῦτο παραμένει σοι ὁ τῆς πορνείας πειρασμός· οὐ γὰρ συμφέρει τῷ ἄφρονι τρυφὴ, οὐδὲ τῷ τετυφωμένῳ τὸ ἀεὶ ἀναγινώσκειν, καὶ τῆς ὑψηγορίας ἀπολαύειν. Ἡ γὰρ γνῶσις φυσιεῖ [φυσία?] ἐπὶ πολὺ τὸν ματαιοφρονοῦντα, καὶ ἀπονενοημένον, καὶ βλάπτει τὸν ἀλαζόνα, ὥσπερ ὁ οἶνος τὸν πυρέττοντα βλάπτει. Ὥστε οὖν κενωθῆναι τὸ φύσημα τῆς ψυχῆς, ἀναγκαίως ὁ δαίμων ἐφέστηκε πιέζων, καὶ ἐξελέγχων τὸν πεφυσιωμένον. Εἰ δὲ βούλει τοῦτον ἰδεῖν θᾶττον ὑποχωροῦντα, θέλησον φθάσαι τὸν τῆς ταπεινοφροσύνης ἀκατάσειστον πύργον, καὶ καθοπλισάμενος ταῖς ἀγρυπνίαις, καὶ ταῖς πολλαῖς προσευχαῖς, καὶ τῇ τῶν ψαλμῶν ἐπῳδῇ, ὀφθαλμοῖς C θεωρήσεις τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἀπώλειαν.

ΝΘ'. — ΧΑΡΙΤΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ.

Οὐκ ἔστιν ἁμαρτία τὸ πρὸς βραχὺ προσελθεῖν τῇ καθ' ἡμέραν τροφῇ ἐν τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ. Χρὴ δὲ λοιπὸν μετὰ τὸ προσταπεινωθῆναι τῇ χρείᾳ τοῦ σώματος, ὀξέως πάλιν εἰς τὸν οὐρανὸν κοῦφον ἀναπέμπειν τὸ φρόνημα, μηδὲν ἐν αὐτῷ συνανακουφίζων τῶν χοϊκῶν φροντισμάτων.

Ξ'. — ΑΔΡΙΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Διὰ τί ἐκ πολλῆς καὶ ἀκαίρου φροντίδος κινδυνεύεις εἰς ἀπιστίαν πεσεῖν, προσδοκῶν Θεοῦ ἐγκατάλειψιν, καὶ τῶν ἐπιτηδείων τὴν ἔλλειψιν; Ἔχεις γὰρ δὴ τέως τινὰς ἐπικουροῦντας, καὶ τῆς πολλῆς σου ἀσθενείας ἀντιλαμβανομένους, τόν τε πάντα ἔνδοξον Ἰλλούστριον Ἥρωνα πάνυ ἀπὸ καρ- D δίας τοὺς μοναχοὺς σέβοντα, καὶ τὸν τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου ἀδελφιδοῦν, καὶ αὐτὸν φιλομόναχον, καὶ τὴν σεμνοτάτην διάκονον τοῦ Χριστοῦ Θεοδούλην. Πλὴν καὶ τούτους ἂν δόξῃ τελευτῆσαι πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν σε, πάντως βλέπων ὁ Θεὸς τὸ πρᾶον, καὶ ἡσύχιον τῆς ψυχῆς σου, τήν τε ἀπραγμοσύνην, καὶ τὸ ἀπερίεργον, καὶ τὴν πρὸς τὸ κρεῖττον ἀγαθὴν προσεδρείαν, ἐξ ἀμηχάνου πέμψει σοι τοὺς διακονῆσαι πρὸς τὴν χρείαν ὀφείλοντας. Δύναται γὰρ ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐξεγεῖραι τοὺς προθύμως ὑπηρετησομένους τοῖς τὸν μονήρη μετερχομένοις βίον. Τίς γὰρ δὴ οὐ μετ' ἱκεσίας πολλῆς χορηγήσει, οὐ μόνον

A res apostolorum, lucernæ erant in tenebris lucentes [64], et stellæ non errantes obscuram vitæ nostræ noctem collustrantes, et tranquillitate propria omni concitatione vacua portuum propugnacula, facilem omnibus præmonstrantes viam, ut sine discrimine perturbationum impetus declinarent. Tu vero ipse tot animas sub potestate habens virtuti exsilium imperasti, longeque eam pulsam exterminasti; impietatis vero tenebris et perversitatis faciem tuam libenti animo contegis, et in pravos mores et tempestates, et nunquam cessantes turbas fratres conjicis, et salvandos in perditionem maxima contentione protrudis. Et quis te a sempiterna pœna liberabit? « Tremendum namque est incidere in manus Dei viventis [65]. »

LVIII. — AETIO MONACHO.

Quandoquidem non humilitatis, sed inanis gloriæ gratia lectionem capessis, propterea in te perseverat fornicationis tentatio: neque enim commode accedit insipienti luxus, neque superbia inflato perpetua lectio, et sublimis dictionis possessio. Cognitio siquidem inania meditantem, et dementem, ac mente captum inflat, et superbo nocet, quemadmodum vinum febre laboranti. Quousque itaque animi superbia evacuata non est, necessario dæmon imminens premit, inflatumque redarguit. Si vero **146** tibi in animo est, eum quam citissime, solum vertere, intueri, ad humilitatis turrim inconcussam accedito, teque vigiliis, et multis orationibus, et psalmorum cantu, veluti armatura instruens, hostis perditionem oculis conspicies.

LIX. — CHARITONI MONACHO.

Non est peccatum per breve tempus præscripta hora ad quotidianum victum accedere. Oportet vero, postquam se quispiam necessitate corporis humiliavit, quam citissime rursum ad cœlum cogitationem expedire, nihil secum ex terrenis curis attrahentem.

LX. — ADRIANO MONACHO.

Quam ob causam ex immani importunaque cura amittendæ fidei in discrimen venis, suspicans Deum te derelicturum, et necessaria defutura? Habes enim in hunc diem nonnullos, qui tibi ministrant, et in gravi hac tua ægritudine subsidio veniunt, et inter alios omnes inclytum illustremque Heronem, nimis ex corde monachis addictum, et sanctissimi episcopi ex fratre nepotem, qui et ipse monachos diligit, et venerabilissimam Christi diaconissam Theodulam. Et licet hi, antequam ipse vita fungaris, diem suum obierint, Deus mansuetudinem, et quietem animæ tuæ intuitus, necnon tranquillitatem, et minime curiosam simplicitatem, optimosque ad meliora conatus, ex improviso **147** mittet, qui necessitati tuæ ministrent. Potest enim Deus ex lapidibus hisce suscitare [66], qui libentissime iis, qui monasticam vitam amplectuntur, subserviant. Etenim quis non, etiam ingentibus pre-

[64] II Petr. I, 19. [65] Hebr. X, 31. [66] Matth. III, 9.

cibus additis, non subministrabit, non tantum ea quæ necessaria, sed etiam quæ supra ipsum usum sunt abundantius, pie et virtuose viventibus? Si enim homines barbari, et qui jure belli Hierosolyma cœperunt Babylonii, virtutem Jeremiæ reveriti sunt, omnem illi curam corporalem quam munificentissime exhibuerunt, non solum ad victum pertinentia elargiti, sed vasa, quibus solent convivatoribus ministrare : quomodo ii, qui ejusdem generis sunt, vitam virtuti deditam non reverebuntur, et cogitatione per disciplinas plus quam barbari ipsi ad rerum bonarum comprehensionem expurgati, et virtutis æmulatores? Licet enim ad illius exercitium ob nonnullas causas admovere se non possint, eam honorant nihilominus, illiusque athletas demirantes intentis oculis contemplantur. Ne igitur multis cogitationibus te maceres, sed, ut Petrus et Paulus adhortantur : Invigila, et sobrius esto in orationibus [67], universas tuas cogitationes in Deum remittens; « Prope enim Dominus est [68]. » Et : « Nihil solliciti sitis, ait, sed in omni re, oratione et prece postulata vestra Deo nota fiant [69]; » et ipse vobis in omnibus providebit. Et rursum alio loco scriptum est : Respicite in antiquas generationes. Quis credidit unquam Domino, et neglexit illum [70]? Percurristi hæc omnia : illud tamen in memoriam adducimus. Daniel in urbe Babylone in foveam leonum projectus, nihilque ab illis mali perpessus sedebat cum fame depugnans; Habacuc vero propheta, ita Deo jubente, et ab angelo sublatus ex Judæa in Babylonem, **148** et in ipsam leonum foveam prandium defert : et ait gratias agens maximus Daniel : « Meministi enim mei, Deus, et non dereliquisti quærentes te [71]. » Hæc igitur, et similia mente evolvens, ad Deum, eumque solum incessanter cogitatione confuge.

LXI. — FLORIONI MONACHO.

Ne despondeas animum, licet sis infirma valetudine, quasi nullum consolatorem habiturus. « Bonum enim est sperare in Dominum, quam sperare in hominem [72]. » Viam enim omnino ad tuam consolationem Deus excogitabit, nec deerit ad salutem excogitatio sapientiæ fonti.

LXII. — ATHANASIO MONACHO.

Cito te reduc in monasterium, ex quo male egressus es, ne unquam extra stabulum diutius commoratus intellectualibus belluis cibus objiciaris. Si vero liberare te culpa putas, ideoque potioris cujusdam virtutis exspectatione a monasterio longe pererrare; recordare illius eloquii : Est via apparens viro bona esse, extrema vero illius agunt ad profundum inferni [73]. Semper enim Satanas ut plurimum rationabilibus causis illius insidiarum, atque improbitatis inexpertos expiscatur.

LXIII. — SYRIANO MONACHO.

Attente prudenterque monastico ordine utendum est : gymnico siquidem certamine certamen **149**

A τὰ τῆς χρείας, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπὲρ χρείαν, τοῖς εὐσεβῶς, καὶ σεμνῶς, καὶ ἐναρέτως βιοῦσιν; Εἰ γὰρ ἄνθρωποι βάρβαροι, καὶ πολέμου νόμῳ λαβόντες Ἱεροσόλυμα οἱ Βαβυλώνιοι, τὴν ἀρετὴν ᾐδέσθησαν τοῦ Ἱερεμίου, καὶ πᾶσαν θεραπείαν παρέσχον σωματικὴν μεγαλοψυχότατα, οὐ μόνον τὰ πρὸς τροφὴν δεδωκότες, ἀλλὰ καὶ σκεύη, οἷς ἔθος ἐστὶ διακονεῖσθαι τοὺς ἑστιωμένους, πῶς οὐκ αἰδεσθήσονται βίον ἐνάρετον οἱ ὁμόφυλοι, καὶ τὸν λογισμὸν ἐκ παιδείας μᾶλλον τοῦ βαρβαρικοῦ διακεκαθαρμένοι πρὸς τὴν τῶν καλῶν κατανόησιν, καὶ ἀρετῆς ζηλωταί; Εἰ γὰρ καὶ μὴ δεδύνηνται ταύτης ἀσκηταὶ γενέσθαι διά τινας αἰτίας, ἀλλ' οὖν γε τιμῶσιν αὐτὴν, καὶ τοὺς ἀθλητὰς αὐτῆς θαυμάζουσιν. Μὴ οὖν πολλὰ φρόντιζε, ἀλλὰ κατὰ τὴν παραίνεσιν Πέτρου καὶ Παύλου γρηγόρησον,
B καὶ νῆψον εἰς προσευχὰς, καὶ πᾶσάν σου τὴν μέριμναν εἰς τὸν Θεὸν ἐπιῤῥίψας. « Ἐγγὺς γὰρ ὁ Κύριος, » καὶ « Μηδὲν μεριμνᾶτε, φησὶν, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν Θεὸν, » καὶ αὐτὸς ὑμῖν ἐν πᾶσι προνοήσει. Καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ γέγραπται· Ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεάς. Τίς ἐπίστευσέ ποτε τῷ Κυρίῳ, καὶ ὑπερεῖδεν αὐτόν; Ἀνέγνως πάντα· πλὴν ὑπομνήσομέν σε. Δανιὴλ ἐν Βαβυλῶνι εἰς λάκκον λεόντων ἐμβεβλημένος, μηδέν τε δεινὸν πεπονθὼς ὑπὸ τούτων, ἐκάθητο λιμώττων· Ἀββακοὺμ δ' ὁ προφήτης θεόθεν κελευσθεὶς, καὶ ὑπ' ἀγγέλου βασταχθεὶς ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς Βαβυλῶνα, καὶ εἰς αὐτὸν τῶν λεόντων λάκκον διακομίζει τὸ ἄριστον, καὶ φησὶν εὐχαριστῶν
C ὁ μέγιστος Δανιὴλ, « Ἐμνήσθης γάρ μου, ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ ἐγκατέλιπες τοὺς ἐκζητοῦντάς σε. » Ταῦτα τοίνυν, καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ νοῦν λαμβάνων, πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ μόνον ἀδιαλείπτως τῇ διανοίᾳ κατάφευγε.

ΞΑ'. — ΦΛΩΡΙΩΝΙ ΜΟΝΑΧῼ.

Μὴ ἀθύμει ἐξασθενήσας τὸ σῶμα, ὡς μηδενὸς τευξόμενος τοῦ παραμυθησομένου. « Ἀγαθὸν γὰρ πεποιθέναι ἐπὶ Κύριον, ἢ πεποιθέναι ἐπ' ἄνθρωπον. » Πόρον γὰρ πάντως πρὸς παραμυθίαν σου ἐπινοήσει Θεὸς, καὶ οὐκ ἐπιλείψει πρὸς σωτηρίαν ἐπίνοια τῇ πηγῇ τῆς σοφίας.

ΞΒ'. — ΑΘΑΝΑΣΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

D Ταχέως ἐπάνελθε εἰς τὸ μοναστήριον, ὅθεν κακῶς ἐξῆλθες, μή ποτε ἔξω τῆς μάνδρας ἐπὶ πολὺ διατρίψας, βρῶμα γένῃ τῶν νοητῶν θηρίων. Εἰ δὲ λέγοις προσδοκίᾳ κρείττονός τινος ἀρετῆς ἀφίστασθαι τῆς μονῆς, μνήσθητι τοῦ εἰπόντος ὅτι, Ἔστιν ὁδὸς δοκοῦσα ἀγαθὴ εἶναι ἀνδρὶ, τὰ μέντοι τελευταῖα αὐτῆς φέρει εἰς τὸν πυθμένα τοῦ ᾅδου. Ἀεὶ γὰρ ὁ Σατανᾶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ταῖς εὐλογοφανίαις ἀγκιστρεύει τοὺς τῆς κακομηχανίας αὐτοῦ μὴ ἐσχηκότας πεῖραν.

ΞΓ'. — ΣΥΡΙΑΝῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Προσεχόντως τῷ μοναδικῷ τάγματι, καὶ νηφαλέως κεχρῆσθαι δεῖ· τοῦ γὰρ γυμνικοῦ ἀγῶνος, ὁ ἡμέτερος

[67] I Petr. v, 8; I Thess. v, 6. [68] Philipp. iv, 5. [69] Ibid. 6. [70] Eccli. ii, 11, 12. [71] Dan. xiv, 37. [72] Psal. cxvii, 8. [73] Prov. xiv, 12.

ἀγὼν δυσχερέστερός ἐστιν, ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀθλητῶν σώματα κλίνεται ὀρθοῦσθαι ῥᾳδίως δυνάμενα, ἐνταῦθα δὲ ψυχαὶ καταπίπτουσιν, ἃς ἅπαξ ἀνατραπείσας, μόλις ἔστιν ἀνεγεῖραι.

ΞΔ'. — ΓΡΗΓΟΡΙΩ ΗΓΟΥΜΕΝΩ.

Μωϋσῆς ὁ μέγας ἱεροφάντης ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηξάμενος τὴν σκηνὴν, δηλοῖ, ὡς μακρὰν θορύβου πολεμικοῦ χρὴ τὸν διδάσκαλον εἶναι, καὶ πόῤῥω τοῦ πεφυρμένου ἀπόκεισθαι στρατοπέδου, πρὸς εἰρηνικὸν, καὶ ἀπολέμητον μεταστάντα βίον.

ΞΕ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Εἰ τῷ ζυγῷ τῆς πανευφήμου ὑποταγῆς, τὸν τῆς ψυχῆς σου αὐχένα ὑπέκλινας, μὴ πολυπραγμονήσῃς τὰς οἰκονομίας τοῦ προεστῶτος, μόνον δὲ τὰ ἐπιτασσόμενά σοι, κἂν βαρέα, καὶ ἐπίπονα τυγχάνοι, προθύμως ποιεῖν σπούδαζε. Τὸ γὰρ περιεργάζεσθαι τὰς τοῦ διδασκάλου οἰκονομίας, καὶ δοκιμάζειν ἐθέλειν τὰ παρ' αὐτοῦ προστασσόμενα, ἐμπόδιόν ἐστι τῆς σῆς προκοπῆς. Οὐ γὰρ δὴ πάντως ὅπερ πιθανὸν καὶ εὔλογον φαίνεται τῷ ἀπείρῳ, τοῦτο καὶ ἀληθῶς εὔλογόν ἐστιν· ἄλλως γὰρ ὁ τεχνίτης, καὶ ἄλλως ὁ ἀνεπιστήμων κρίνει τὰ τῆς τέχνης. Κανόνι γὰρ ὁ μὲν τῇ ἐπιστήμῃ κέχρηται, ὁ δὲ τῷ εἰκότι· τὸ δὲ εἰκὸς ὀλιγάκις μὲν στοχάζεται τῆς ἀληθείας, τὰ δὲ πολλὰ ἀποτυγχάνει, μᾶλλον τῆς ὀρθότητος πρὸς τὴν ἀπάτην ἔχον τὴν συγγένειαν.

ΞϚ'. — ΓΑΛΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Τί σοι ὄφελος τῆς ξενιτείας, καὶ τοῦ πόνου τῆς ἀσκήσεως, καὶ τῆς πολλῆς ταλαιπωρίας, πάλιν τῇ καρδίᾳ εἰς Αἴγυπτον στρεφομένῳ, καὶ καθεκάστην σχεδὸν ἡμέραν διὰ τῶν ἐπιστολῶν τοῖς οἰκείοις προσομιλοῦντι, καὶ τῷ διαπύρῳ φίλτρῳ τῆς συγγενείας ἀποσφαλλομένῳ τῆς τελειότητος; Τάχα γὰρ οὐκ ἤκουσας τοῦ Κυρίου ἐπιτιμῶντος τῇ Μαρίᾳ ἐν τοῖς συγγενέσιν ἐπιζητούσῃ αὐτὸν, καὶ τὸν φιλοῦντα πατέρα, ἢ μητέρα ὑπὲρ αὐτὸν, κρίνοντος ἀνάξιον ἑαυτοῦ, καὶ διὰ τῶν λόγων τούτων ἀραρότως ἔκλειψιν τῶν συγγενικῶν ὑποτιθεμένου δεσμῶν; Εἰ γοῦν καταλέλοιπας τὴν Χαῤῥὰν, ὅπερ ἑρμηνεύεται *τρώγλη*, τοῦτο δὲ σημαίνει τὰς αἰσθήσεις, καὶ ἐκ τῆς κοιλάδος Χεβρὼν ἐξῆλθες, τουτέστι τῶν ταπεινῶν ἔργων τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐκ τῆς ἐρήμου, καθ' ἣν γίνονται πλάναι, σπεῦσον μετοικισθῆναι κατὰ τοὺς πατριάρχας, εἰς Δωθαεὶμ, τουτέστι εἰς τὴν ἱκανὴν ἔκλειψιν τῆς σαρκικῆς προσπαθείας· Δωθαεὶμ γὰρ *ἱκανὴ ἔκλειψις* ἑρμηνεύεται, ἧσπερ ἐπιτυχεῖν ἀγωνίζονται πάντες, ὅσοι ὀρέγονται τῆς μακαριωτάτης ἀπαθείας.

ΞΖ'. — ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΜΟΝΑΧΩ ΑΠΟ ΝΟΥΜΕΡΩΝ.

Οὐκ ἀποδέχομαί σε πρὶν ἐκκόψαι τὰ πάθη, μυρίαις χρώμενον συντυχίαις, καὶ τραύματα ἐπὶ τραύμασι τῇ διανοίᾳ διὰ τῶν αἰσθήσεων σωρεύονται, καὶ μάλιστα ὅτι ἐξ ἠμελημένου καὶ ἀκαθάρτου βίου πρὸς τὴν ἀρετὴν τοῦ Χριστοῦ μετοικισθῆναι προείλου. Διόπερ θεράπευε, μὴ μέντοι αὔξανε ταῖς ἀφυλάκτοις συντυχίαις τὰ νοσήματα τῆς ψυχῆς. Ἔοικε γὰρ ὁ νοῦς τῶν προσφάτως τῆς κακίας ἀναχεχωρη-

A nostrum laboriosius est : ibi enim athletarum corpora, quæ facili negotio erigi valent, incurvantur; animæ concidunt, quas semel inversas vix erigas.

LXIV. — GREGORIO ABBATI.

Moyses magnus ille sacrorum antistes extra castra tabernaculum constituens [74] innuit, longe a tumultu bellico oportere magistrum esse, et longe ab impuro commorari exercitu, ad pacificam nulloque tumultu bellico vexatam viam transvectum.

LXV. — THEODORO MONACHO.

Si jugo decantatissimæ obedientiæ animæ tuæ cervicem submisisti, ne anxius nimisque curiosus superioris tui rei familiaris administrationem examines; tantum ea quæ tibi imponuntur, licet gra- B via et laboriosa sint, alacri animo, ut efficias incumbe. Curiose namque magistri administrationum perquisitio, et præceptorum illius probatio tui profectus impedimento est. Neque enim omnino quod vero simile ac rationi consonum inexperto videtur, hoc vere rationi consonum est. Aliter enim artifex, et aliter artis ignarus, ea quæ artis sunt, dijudicat : regula enim ille quidem scienter utitur, hic convenienti. Sed conveniens raro veritatem collimat, ut plurimum vero ab ea aberrat, magis ad errorem quam ad rectitudinem affinitatem habens.

150 LXVI. — GALLO MONACHO.

Quis tibi usus fuerit peregrinationis, et exercitationis laboriosæ, et tam immanis afflictionis, rursum corde in Ægyptum revertenti, et singulis C fere diebus per epistolas familiaribus colloquenti, et ardenti cognationis cupidine a perfectione deerranti? Forte enim non audisti Dominum Mariæ exprobrantem, quod inter consanguineos eum inquireret [75]; eique qui patrem et matrem plus quam illum amaret, seipso indignum judicantem [76], et per hæc verba firmiter consanguineorum vinculorum solutionem supponentem? Itaque si dereliquisti Charran, quæ interpretatur *nidus*, hic vero innuit sensus, et ex valle Chebron exiisti [77], hoc est ex miseris peccati operibus, et ex deserto erroribus obnoxio, contende, ut transferaris, quemadmodum et patriarchæ, in Dothaim [78], hoc est sufficientem defectum carneæ affectionis. Dothaim D namque *sufficiens defectus* interpretatur, cujus compotes fieri contendunt, quicunque beatissimam illam perturbationum vacuitatem concupiscunt.

LXVII. — ELEUTHERIO MONACHO EX NUMERIS.

Non excipio te, ni prius perturbationes abscindas, qui innumeris congressibus uteris, et vulnera super vulnera menti per sensus exaggeras, eoque potissimum, quod ex abjecto et impuro vitæ instituto ad virtutem Christi traduci elegeris. Quapropter 151 sana, non item adauge improvidis congressibus ægritudines animæ. Mens enim eorum, qui recens ab improbitate secesserunt, similis est corpori tum

[74] Exod. xxxiii, 7. [75] Luc. ii, 49. [76] Matth. x, 37. [77] Gen. xii, 4. [78] Gen. xxxvii, 17.

primum ex longo gravique morbo convalescenti, quod exigua quælibet occasio in morbum denuo compellit, tanquam quod nondum viribus solidis coaluerat. Nam his intellectuales vires ac robur humescunt et quatiuntur, adeo ut timor sit, ne denuo exsecrandum malum irrepat, quod sui natura noxiam turbationem in lascivia excitare natum est.

LXVIII. — *Eidem.*

Ex Dinæ filiæ Jacobi historia discito[79], vere puellaris ac mulierosæ animæ esse, quæ super habitum proprium sunt, et vires, aggredi, et ab opinione de se ipso tanquam idoneo, et apto argumento decipi. Laudata siquidem Dina nisi prompte familiarium rerum speculatione semel spoliasset, uti potens facta, ab eorum oblectatione non redargui, non intempestive pars, quæ dijudicat, animæ abolita fuisset, a sensilium imagine discissa, cum nondum sanæ, generosæ ac virili cogitationi assuevisset.

LXIX. — *Eidem.*

« Templum Dei vos estis[80], » inquit Apostolus. Ne itaque ex immundis imaginibus aliquid in tuam mentem irrepat, futuri judicii cogitationum retia circumcirca corporis foribus implica, ab imaginibus, quæ per sensus introeunt, arcens intellectionem. Si vero tentationum tempore terrorem **152** divini judicii tibi repræsentaveris, in lætitiam concidisti : et æstima te subiisse illud Ochoziæ e reticulato cadentis, et ad mortem usque gravissima obrui infirmitate[81]. Nihil enim infirmitate, quæ ex peccato oritur, crudelius aut perniciosius est.

LXX. — VICTORI ARCHIMANDRITÆ.

Quemadmodum in certaminibus gymnicis, perunctus facili negotio dissolvit, quæ ab illis nexus seu vincula nuncupantur; si vero respersus pulvere fuerit, difficulter adversarii manus repellit : ita et in hac mole curarum, qui curis non maceratur, non ita facile a diabolo capitur; si vero se curis oneraverit, veluti pulvere levitatem tranquillitatis mentis exasperans, difficulter se e manibus Satanæ explicat. Nunc etenim oleum tranquillitatem esse considera, pulverem varias ac multiformes præsentis sæculi curas.

LXXI. — DEMOCRITO MONACHO.

Si planta potest fructum producere sæpius transplantata, dummodo affluenter irrigetur, poteris et tu fructum afferre huc atque illuc transmeans, et umbras ventosque consequens, et locum omnem nullo in loco stabilis curiose circumspectans.

LXXII. — *Eidem.*

Labrum quod apud Moysem est, basim habebat[82]; quod ascetæ purgationi stabilitas, et tolerantia, et continua firmitas, et immota vitæ ratio opus sunt.

153 LXXIII. — COMASIO EX RHETORE MONACHO.

Colluviem, et cinerem, immanesque gentilium

A κότων, σώματι ἀρξαμένῳ ἐκ μακρᾶς ἀῤῥωστίας ἀναλαμβάνειν, ᾧπερ καὶ μικρά τις πρόφασις, τῆς ἐπὶ τὴν νόσον ἀναλύσεως αἰτία καθίσταται, μήπω πρὸς ἰσχὺν κραταιὰν πεπηγμένῳ. Πλαδῶσι γὰρ τούτοις οἱ νοεροὶ τόνοι, καὶ κραδαίνονται, ὡς δέος εἶναι, μὴ παλινδρομήσῃ τὸ πάθος τὸ μιαρὸν, πεφυκὸς ἐν τῇ ἀναχύσει διερεθίζεσθαι τῶν ἐπιβλαβῶν ὄχλον.

ΞΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐκ τῆς κατὰ τὴν Δεῖναν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰακὼβ ἱστορίας παιδεύθητι, ὅτι κορικῆς ἐστιν ἀληθῶς, καὶ γυναικώδους ψυχῆς, τὸ ἐγχειρεῖν τοῖς ὑπὲρ τὴν οἰκείαν ἕξιν τε, καὶ δύναμιν, καὶ ὑπὸ τῆς περὶ ἑαυτὸν ὡς ἱκανὸν ὑπολήψεως ἐξαπατᾶσθαι. Εἰ μὴ γὰρ ἡ προλεχθεῖσα Δεῖνα προχείρως ἐπαπεδύσατο τῇ θεωρίᾳ τῶν ἐγχωρίων πραγμάτων, ὡς ἰσχύουσα δῆθεν μηδόλως B ἐκ τῆς τούτων ἐλεγχθῆναι τέρψεως, οὐκ ἂν ἀώρως διεφθάρη τὸ κριτικὸν τῆς ψυχῆς κατασχισθὲν ὑπὸ τῆς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, μήπω ὑγιαίνοντι, γενναίῳ τε, καὶ ἀνδρείῳ ὁμιλήσασα λογισμῷ.

ΞΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Ναὸς Θεοῦ ὑμεῖς ἐστε, » φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Ὡς ἂν οὖν μηδὲν εἰσέρπῃ τῶν ἀκαθάρτων μορφῶν εἰς τὴν σὴν διάνοιαν, δίκτυα λογισμῶν τῆς μελλούσης κρίσεως διάπλεξον ταῖς τοῦ σώματος θυρίσιν, ταῖς διὰ τῶν αἰσθήσεων εἰσερχομέναις εἰκόσιν ἀποτειχίζων τὴν ἔννοιαν. Ἐὰν δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῶν πειρασμῶν παραλογίσῃ τὸν φόβον τοῦ θείου δικαστηρίου, πέπτωκας πρὸς τὴν ἡδονὴν, καὶ νόμιζέ μοι τὸ τοῦ Ὀχοζίου πεπονθέναι πεσόντος ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ, καὶ λίαν ἠῤῥωστηκότος μέχρι θανάτου. Οὐδὲν δὲ χα- C λεπώτερον καὶ θανατικώτερον τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀῤῥωστίας.

Ο'. — ΒΙΚΤΟΡΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Ὥσπερ ἐπὶ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ὁ ἠλειμμένος εὐχερῶς διαλύει, τὰ λεγόμενα παρ' αὐτῆς ἅμματα, εἰ δὲ δέξοιτο κόνιν, δυσκόλως ἐκφεύγει τὴν χεῖρα τοῦ ἀντιπάλου· οὕτως ἐνταῦθα ὁ μὴ μεριμνῶν δυσάλωτός ἐστι τῷ διαβόλῳ, φροντίζων δὲ, καὶ ταῖς μερίμναις καθάπερ κόνει τραχύνων τὸ λεῖον τῆς ἀμεριμνίας τοῦ νοῦ, δυσχερῶς ἐξελεῖ τῆς τοῦ Σατανᾶ χειρός. Ἔλαιον γάρ μοι νῦν τὴν ἀμεριμνίαν νόει, κόνιν δὲ τὰς πολυτρόπους φροντίδας τοῦ παρόντος αἰῶνος.

D ΟΑ'. — ΔΗΜΟΚΡΙΤῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἐὰν φυτὸν δυνηθῇ καρποφορῆσαι συνεχῶς μεταφυτευόμενον, κἂν πλουσίως ἀρδεύοιτο, δυνήσῃ καὶ αὐτὸς δικαιοσύνης καρπὸν ἀγαγεῖν, τῇδε κἀκεῖσε μεταβαίνων, καὶ σκιὰς, καὶ ἀνέμους διώκων, καὶ πάντα τόπον ἀστάτως περιεργαζόμενος.

ΟΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πλουτὴρ ὁ παρὰ τῷ Μωϋσεῖ βάσιν εἶχεν· διότι ἡ τοῦ κάθαρσις χρῄζει ἑδραιότητος, καὶ καρτερίας, καὶ διηνεκοῦς στάσεως, καὶ ἀσαλεύτου διαγωγῆς.

ΟΓ'. — ΚΩΜΑΣΙῼ ΑΠΟ ΡΗΤΟΡΩΝ ΜΟΝΑΧῼ.

Τοὺς φορυτοὺς, καὶ τὴν σποδιὰν, καὶ τὸν πολὺν

[79] Gen. xxxiv, passim. [80] II Cor. vi, 16. [81] IV Reg. i, 2. [82] Exod. xxxix, 39.

βόρβορον τῶν Ἑλληνικῶν βίβλων, ἵνα τί μοι σπουδαίως συναθροίζεις μετὰ τὴν ἀποταγὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀνωφελῶς, μᾶλλον δ' ἐπιβλαβῶς; Ἀποκρίθητι ἡμῖν, ὦ τῆς ματαιοφροσύνης, καὶ τῆς ταλαιπωρίας ἀνθηρὲ χαλκαλέκτωρ.

ΟΔ'. — ΠΙΣΙΜΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Προσευχομένου τοῦ Δεσπότου Ἰησοῦ ἐν τῷ ὄρει, ἔλαμψεν τὸ πρόσωπον, καὶ ἤστραψε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ὅπερ συμβαίνειν εἴωθεν τοῖς φιλοπονώτερον τῇ εὐχῇ προσανέχειν σπουδάζουσι μοναχοῖς· ἐκλάμπει γὰρ τηνικαῦτα τὸ πρόσωπον τῆς ψυχῆς, καὶ ἀστράπτει ὁ ταύτης ἀόρατος στολισμὸς, ὅπερ οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦσιν.

ΟΕ'. — ΖΩΣᾼ ΑΣΚΗΤῌ.

Ὁ μακάριος Πέτρος ἀντὶ τῆς ἀνθρακιᾶς τῆς ἐν τῇ αὐλῇ Καϊάφα, ἔνθα καὶ ἐπειράσθη, θείαν ηὗρεν ὕστερον ἀνθρακιὰν ἐν τῇ Τιβεριάδι· γυμνὸς γὰρ ὢν διὰ τὴν ἄρνησιν· ἀλλὰ μὴ νομίσῃς με ἀθετεῖν τὴν τῶν Εὐαγγελίων ἱστορίαν, καὶ τὸ νοητὸν καταμίγνυμι· γυμνὸς τοίνυν ὑπάρχων ὁ μακάριος Πέτρος, τὸν ἐπενδύτην τῆς εἰς Χριστὸν ἐλπίδος περιζώννυται, καὶ βάλλει ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν τῶν οἰκτειρμῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἦλθε πρὸς Ἰησοῦν ὥσπερ ἁλύσει τινὶ τῷ πόθῳ ἑλκόμενος, καὶ ἐπειδὴ ἦν κεκοπιακὼς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀρνήσεως, καὶ μοχθήσας, καὶ πικρανθεὶς τῷ κλαυθμῷ, καὶ τῇ λύπῃ στερηθεὶς τοῦ Κυρίου, ἀνεκτήσατο αὐτὸν ὁ ἴδιος Δεσπότης τῷ θαυμασίῳ ἄρτῳ, καὶ παραδόξῳ ἰχθύϊ, καὶ μετὰ τὸ ἄριστον λαλεῖ αὐτῷ ὁ Σωτὴρ ἐπιθυμοῦντι ἀκοῦσαι τῆς μακαρίας φωνῆς, καὶ ἀναπαύει, καὶ παρηγορεῖ αὐτὸν κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν τῆς καρδίας τοῦ Πέτρου, καὶ οὕτω καταγλυκάνας αὐτὸν, ποιμένα τῆς οἰκουμένης ἁπάσης καθίστησιν.

ΟϚ'. — ΘΕΟΔΩΡῼ ΜΟΝΑΧῼ.

« Εὐαρεστήσω, φησὶν ὁ Δαυῒδ, ἐν χώρᾳ ζώντων· » χώραν ζώντων, οὐκ ἀποθνησκόντων, τὸν μέλλοντα λέγων αἰῶνα. Ἡ γὰρ παροῦσα ζωὴ τῶν ἀνθρώπων διὰ πολλῶν θανάτων συμπληροῦσθαι πέφυκεν, οὐ μόνον ἐν τῇ κατὰ τὰς μεθηλικιώσεις μεταβολῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς κατὰ ἁμαρτίαν σώμασι τῶν ψυχῶν. Ὅπου δὲ οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσις οὐδὲ σώματος, οὐδὲ ψυχῆς, οὔτε γάρ ἐστι λογισμοῦ παρατροπὴ, οὔτε μετάθεσις γνώμης, οὐδεμιᾶς περιστάσεως τὸ εὐσταθὲς, καὶ ἀτάραχον τῶν λογισμῶν ἀφαιρουμένης, τῷ ὄντι ἐκείνη χώρα ἐστὶ ζώντων, καὶ εὐφραινομένων διηνεκῶς.

ΟΖ'. — ΝΕΑΔΙῼ, ΟΛΥΜΠΙῼ, ΑΝΔΡΟΜΑΧῼ, ΙΟΥΛΙῼ, ΧΕΙΜΑΣΙῼ, ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΦΙΛΟΔΙΚΟΙΣ.

Νῦν εὔκαιρον εἰπεῖν τινα τῶν εὐφρονούντων καταμαθόντα τὴν εἰς τὸ θεῖον ὑμῶν καταφρόνησιν, τῶν δὲ πρὸς γένος ὑμῖν στρατιωτῶν τὸ σπουδαῖον περὶ τὴν θεοσέβειαν, ὅτιπερ οἱ πανευλαβέστατοι στρατιῶται νενικήκασι ταῖς ψαλμῳδίαις, καὶ ταῖς προσευχαῖς, τῇ τε ἰδιοπραγμοσύνῃ, καὶ τῇ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἀγρύπνῳ προσκαρτερήσει, τοὺς ἀπηγριωμένους, καὶ πανοργίλους, καὶ μισοθεωτάτους τῶν μοναχῶν, ἀποτιναξαμένους μὲν τὴν ἡσυχίαν τὴν πρέπουσαν,

librorum sordes, quid tibi tam sedulo, postquam illis abrenuntiasti, sine ullo commodo, imo tam noxie in monasterio congeris? O vanissimæ hujusce et miserrimæ fatuitatis floride collector, responde mihi.

LXXIV. — PISIMIO MONACHO.

Orante Domino Jesu in monte, facies ejus resplenduit, et vestimenta fulserunt [83]: quod evenire suevit iis qui contentiosius attentiusque orationi incumbunt monachis. Tunc enim animæ facies splendet, illiusque invisibilis ornatus coruscat, quod plerique ignorant.

LXXV. — ZOSÆ ASCETÆ.

Beatus Petrus pro carbonum illa strue, quæ in Caiphæ atrio, ubi et tentationem subiit, erat [84], divinam postmodum aliam Tiberiade comperit: namque cum propter negationem nudus esset (sed ne, quæso, me Evangeliorum historiam pessumdare existimes, dum quod mente concipio, immisceo), nudus itaque cum esset beatus Petrus, in Christum spei tunica accingitur, seque in mare divinarum misericordiarum projiciens [85], accessit ad Jesum, amore veluti catena quadam attractus, et sic nimis negationis tempore defatigatum, **154** magnos labores expertum, lacrymis tristitiaque afflictum, quod Domino privaretur, eum sibi proprius Dominus reconciliavit, admirando pane et pisce inopinato [86]: et post prandium eum audiendæ beatæ vocis desiderio gestientem alloquitur, et tranquillat, et pro modulo dolorum cordis Petri solatur; et edulcatum totius orbis terrarum pastorem constituit [87].

LXXVI. — THEODORO MONACHO.

« Placebo, ait David, in terra viventium [88]: » terram viventium, non morientium, futurum sæculum innuens. Præsens namque vita mortalium pluribus mortibus natura sua absolvitur, non tantum ætatum mutationibus, sed et in corporibus animarum secundum peccatum. Ubi vero non est neque corporis, neque animæ immutatio, imo neque mentis deflexio, neque sententiæ depravatio, nulla circumstantia stabile ac quietum cogitationum deturbante, næ illa vere regio est viventium, et continuo sese oblectantium.

LXXVII. — NEADIO, OLYMPIO, ANDROMACHO, JULIO, CHIMASIO MONACHIS CONTENTIOSIS.

Nunc peropportunum fuerit, quempiam adultum sapientia virum, vestrum Numinis contemptum, et militum, qui vobis genere conjuncti sunt, ejusdem Numinis cultum noscentem **155** dicere: Piissimi milites psalmorum cantibus, et orationibus, et propriorum negotiorum administratione, et vigili in ecclesia stabili permansione, efferatos, et iracundiæ mancipia, et impiissimos monachos superarunt, qui convenientem sibi quietem, et precum,

[83] Matth. XVII, 2. [84] Joan. XVIII, 15. [85] Joan. XXI, 7. [86] Ibid. 13. [87] Ibid. 15. [88] Psal. CXIV, 9.

et psalmorum ministerium abdicarunt, et sacræ A professionis et habitus obliti sunt, et locum, in quo se exercebant, neglexerunt, et impudenter nimis in aliorum sese negotia ingerunt, continuoque in externis judiciis sese experientes, turbas tumultusque nefandos spargunt : adeo ut et ipsi publici præsides pro hac re vos irrideant et contemnant.

LXXVIII. — CYRIACO MONACHO.

« Dominus noster Jesus Christus transformabit, ait, corpus humilitatis nostræ configuratum corpori gloriæ suæ [89]. » Nunc etenim vilitate ac opprobrio fortasse corpus humanum deprimitur dæmonum irruptionibus infestatum, et suæ ipsius animæ sæpenumero ignaviis, notis quibusdam ac maculis B inspersum, sæpeque etiam in servitutem redactum, multumque a peccato compressum ; in ipso etiam moriendi, ac parentandi actu ut vile, et inhonoratum per terram tractum, et cum maxima inopia sepultum. « Seminatur enim, ait, in ignominia, suscitatur in gloria [90]. » Universi vero generis humani resurrectionis tempore corruptionem et contemptum excutiens, resurgit corpus nostrum Salvatoris Christi gloria et munificentia condecoratum, **156** nusquam in posterum in peccatum et corruptionem defluxurum, nunquam mortalitate, et vanitate, et miseriis humiliandum, sed indesinente incorruptione in perpetuum cum eo, qui immortalitatem exhibet, duraturum.

LXXIX. — *Eidem.*

« Imposuisti homines super capita nostra [91]. » Nam aliquando Deus permittit dæmonibus interiori capiti nostro impudenter insidere, menti nempe, et animam ad cogitationes pravas detrahere, quibuscum nobis colluctandum est et depugnandum, neque eas approbantibus, neque una cum iis conspirantibus.

LXXX. — *Eidem*

Non angustiamur in Dei dilectione [92], Corinthiis Apostolus scribit; vos vero angustiamini in visceribus vestris, nolentes per plures virtutes animam dilatari, et divinas illuminationes excipere et capere. Hinc vobis contigit, quod in Isaia dicitur, In afflictione adversarii et in angustia mentis, leones, et D aspides, et si quæ alia est facultas adversatrix (his etenim et similibus appellationibus dæmones innuuntur), divitias asinorum et camelorum portarunt [93,94]. Asini intelliguntur esse segniores, et voluptuosi, et improbi; cameli ii sunt, qui superbiam atque iracundiam exercent. Divitiis itaque improbarum, et obscenarum, et exlegum cogitationum animas hominum dæmones onerantes, in vacuas a virtutibus operationes, et conditiones compellunt. Nihil autem peccato **157** gravius est : quapropter et apud divinos illos Patres plumbo assimilatur.

καὶ τὴν δι' εὐχῶν, καὶ ψαλμῶν λειτουργίαν, καὶ ἐπιλαθομένους τοῦ ἱεροῦ ἐπαγγέλματός τε καὶ σχήματος, καταλελοιπότας δὲ τὸ ἴδιον ἀσκητήριον, καὶ ἀπηρυθριασμένως ἐργολαβοῦντας τὰ ἀλλότρια πράγματα, καὶ δοκιμαζομένους διηνεκῶς τοῖς ἔξωθεν δικαστηρίοις, τὸν ἄφατον ἐπεισφέροντας θόρυβόν τε, καὶ τάραχον, ὥστε καὶ αὐτοὺς ὑμῶν ἐπὶ τούτοις καταγελᾷν, καὶ λίαν καταγινώσκειν τοὺς δημοσίους ἄρχοντας.

ΟΗ'. — ΚΥΡΙΑΚῼ ΜΟΝΑΧῼ.

« Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετασχηματίσει, φησὶ, τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ. » Νῦν μὲν γὰρ εὐτελείᾳ, καὶ ἀτιμίᾳ διαγίνεσθαι τάχα συμβαίνει τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἐπηρεαζόμενόν τε ταῖς τῶν δαιμόνων ἐφόδοις, καὶ ταῖς αὐτῆς πολλάκις τῆς ψυχῆς νωχελείαις, μώμοις τισὶ, καὶ σπίλοις περιπίπτον, ἐξανδραποδιζόμενόν τε ἔσθ' ὅτε, καὶ ἄγαν ταπεινούμενον ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θνήσκειν, καὶ ἐνταφιάζεσθαι, ἐν ἐξουδενώσει, καὶ ἀτιμίᾳ συρόμενον ἐν τῇ γῇ, καὶ θαπτόμενον ἐν εὐτελείᾳ πολλῇ. « Σπείρεται γὰρ, φησὶν, ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. » Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς πάντων ἀνθρώπων ἐγέρσεως, τήν τε φθορὰν, καὶ τὴν ταπείνωσιν ἀποτιναξάμενον, ἀνίσταται τὸ σῶμα ἡμῶν κατακεκοσμημένον τῇ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος δόξῃ, καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, μηκέτι λοιπὸν τραπησόμενον εἰς ἁμαρτίαν, καὶ φθορὰν, μηκέτι ταπεινωθησόμενον τῇ θνητότητι, καὶ τῇ ματαιότητι, καὶ ταῖς ταλαιπωρίαις, ἀλλὰ σὺν διαιωνίζοντι, καὶ C ἀφθαρσίᾳ ἀπέραντα.

ΟΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. » Ἔστι γὰρ ὅτε συγχωρεῖ τοὺς δαίμονας ὁ Θεὸς τῇ ἔνδον κεφαλῇ ἀναιδῶς ἐπικαθίζειν, τουτέστι τῇ διανοίᾳ, καὶ καθέλκειν τὴν ψυχὴν πρὸς ἀπρεπῆ ἐνθυμήματα, οἷς ἡμᾶς ἀναγκαῖον πυστεύειν, καὶ μάχεσθαι, μὴ συγκατατιθεμένους, μηδὲ συνδιάζοντας.

Π'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐ στενοχωρούμεθα ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος Κορινθίοις, ὑμεῖς δὲ στενοχωρεῖσθε ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν, μὴ βουλόμενοι διὰ πολλῶν ἀρετῶν πλατυνθῆναι τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς θείας ἐλλάμψεις δέξασθαι, καὶ χωρῆσαι. Ὅθεν ἡμῖν συμβαίνει τὸ ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ εἰρημένον, ὅτι ἐν τῇ θλίψει τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐν τῇ στενοχωρίᾳ τῆς διανοίας λέοντες, καὶ ἀσπίδες, καὶ εἴ τις ἄλλη δύναμις ἐναντία, τούτοις γὰρ καὶ τοῖς τοιούτοις ὀνόμασι καλοῦνται οἱ δαίμονες, τὸν πλοῦτον αὐτῶν ὄνων καὶ τῶν καμήλων ἔφερον· ὄνων μὲν νοουμένων, τῶν νωθεστέρων, καὶ φιληδόνων, καὶ μοχθηρῶν· καμήλων δὲ τῶν τὴν ὑπερηφάνειαν, καὶ τὴν μνησικακίαν ἐξασκούντων. Τὸν τοίνυν πλοῦτον τῶν πονηρῶν, καὶ αἰσχρῶν, καὶ ἀνόμων λογισμῶν φορτώσαντες τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων οἱ δαίμονες, ἐλαύνουσι εἰς τὰς ἐρήμους τῶν ἀρετῶν πράξεις, καὶ καταστάσεις. Οὐδὲν δ' ὑπάρχει τῆς ἁμαρτίας βαρύτερον, διὸ καὶ παρὰ τοῖς θεοφόροις ἀνδράσι μολίβδῳ παρείκασται.

[89] Philipp. III, 21. [90] I Cor. XV, 43. [91] Psal. LXV, 12. [92] II Cor. VI, 12. [93,94] Isa. XXX, 6.

ΠΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἂν ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας πρὸς Θεὸν στενάξωμεν, εἰσακούσεται πάντως, καὶ δείξει θαυμάσια τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ποιήσει τὴν κάμηλον πρόβατον· « Αὕτη » γάρ, φησὶν, « ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου. » Καί τινων ψαλμῶν τίτλοι, « Τοῖς ἀλλοιωθησομένοις » ἐγράφησαν. Ἐὰν τοίνυν σπουδάσεις διὰ τῶν ἀρετῶν ἀρέσαι τῷ Σωτῆρι, ἀποφορτίζει τὸν νοητόν σου ὄνον ἀχθοφοροῦντα τοῖς δαίμοσι, καὶ ἀσαγῆ ποιήσας, ἐπιβαλεῖ σοι τὰ τῶν ἀποστόλων ἱμάτια, τουτέστι τὰ θεῖα παιδεύματά τε καὶ δόγματα, καὶ ἐπικαθεσθεὶς τῷ νοΐ σου ὥσπερ τῇ ὄνῳ ποτὲ, εἰσέρχεται καὶ νῦν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν δοξαζόμενός τε, καὶ ἀνευφημούμενος ὑπὸ πάντων ἀγγέλων ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ ἀλόγου, λογικοῦ γενομένου διὰ φιλανθρωπίαν τοῦ Κτίσαντος, μᾶλλον δὲ ἀνακτίσαντος, ἀλλοιώσαντός τε, καὶ ἀνανεώσαντος διὰ τῆς ἀμελείας, καὶ τῆς πλάνης ψυχὴν παλαιωθεῖσαν, καὶ παρατετραμμένην ἑκουσίως.

ΠΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Δύναταί τις καὶ ἐν σώματι ὢν ὑπάρχειν σὺν τῷ Χριστῷ κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου· « Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. » Πολὺ δὲ μᾶλλον ἐκδημήσας τοῦ σαρκίου, καθὼς πάλιν αὐτὸς γράφει, ὅτι « Ἐπιποθῶ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. » Ἡ γὰρ ψυχὴ νοητόν τι χρῆμα οὖσα τῶν νοητῶν ἐφίεται, ὡς ἐμφύσημα θεῖον, καὶ θαυμαστόν τι τυγχάνουσα δημιούργημα· βαρουμένη οὖν τῷ γηΐνῳ σώματι διὰ τὴν θνητότητα, εἰκότως νῦν ἐπιθυμεῖ διαλυθῆναι, εἰλικρινῶς, καὶ ἀμερίμνως, καὶ ἀφόβως θανάτου συνεῖναι τῷ Δεσπότῃ, ἀναλύσασα ἀπὸ τοῦ θνητοῦ, ἐπὶ τὸ ἀθάνατόν τε, καὶ ἄτρεπτον. Μετὰ δὲ τὴν νῦν λύσιν, ἐν τῇ ἀναστάσει, ἄφθαρτον καὶ ἀθάνατον τὸ ἴδιον σῶμα ἀπολαβοῦσα ζωοποιηθὲν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, συνδιαιωνίζει λοιπὸν τῇ ἀλύτῳ εὐφροσύνῃ, καὶ τῇ μακαριότητι, καὶ τῇ ἀναμαρτησίᾳ. Δεῖ γὰρ ἀποκαταστῆναί σε ἐπὶ τὴν καθαρὰν φύσιν, ἤτοι θείαν, καὶ ἀγήρω, ἄλυπόν τε, καὶ πάσης φροντίδος ἀπηλλαγμένην κατάστασιν.

ΠΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰσί τινες καταστάσεις, καὶ ἕξεις ἐν ἀνθρώποις καθαραὶ, ὥστε τὸν μὲν ἡλίου ἐπέχειν τόπον, τὸν δὲ σελήνης, τὸν δὲ ἀστέρος· καὶ ἴδοις ἄν τινα ἄνθρωπον ὑπὲρ τὸν Σολομῶντα πολλάκις δεδοξασμένον τῇ ἄνωθεν φρονήσει, ὕστερον δὲ διὰ τοῦ ἀπονυστάξαι, καὶ χαυνωθῆναι τῆς προσοχῆς, ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἀποδυσάμενον τήν τε εὐλάβειαν, καὶ τὸν φόβον τοῦ Κρείττονος, καὶ καταπεπτωκότα εἰς ἀσέβειαν, καὶ ἁμαρτίας μεγάλας, ὥστε δύνασθαί σε λέγειν, ὅτι διετράπη ὁ ἥλιος πεσὼν παρ' ἐλπίδα εἰς ἀθεμιτουργίας. Γίνεται γὰρ τοιαῦτα πολλάκις, καὶ τοῖς σπουδαίοις ὕστερόν ποτε διὰ τῆς ἀμελείας γεγυμνωμένοις τῆς φρουρᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀναβαίνοντος τοῦ Ναβουχοδονόσορ ἐπ' αὐτοὺς ἐν πολέμῳ, καὶ τὴν μὲν πόλιν ῥηγνύντος διὰ μηχανημάτων σατανικῶν, τὸν δὲ βασιλέα, τὸν νοῦν φημι, ἐκ

LXXXI. — Eidem.

A Si ex profundo cordis ad Deum ingemuerimus, omnino exaudiet, et ostendet mirabilia filiis hominum, et faciet camelum ovem: « Hæc » enim, ait, est « mutatio dexteræ Excelsi[95]. » Et nonnulli psalmorum tituli, « Iis qui immutantur » scripti sunt[96]. Quapropter si incumbes per virtutes Salvatori placere, intellectualem tuum asinum onus dæmonibus portantem exonerat, et clitella excussa, imponet tibi vestimenta apostolorum, hoc est divinas disciplinas et dogmata, et assidens menti tuæ, quemadmodum aliquando asino[97], introit et nunc in sanctam civitatem glorificatus, laudibusque celebratus ab omnibus angelis pro salute rationis expertis, quod rationis compos factum est per humanitatem
B Creatoris, imo renovatoris, qui immutavit, et refecit propter negligentiam et errorem animam inveteratam, et sponte distortam atque deflexam.

LXXXII. — Eidem.

Potest quisquam unus, licet in corpore sit, esse cum Christo, ut tradidit Apostolus: « Vivo, jam non ego, vivit vero in me Christus[98]. » Sed magis magisque, si ex corpusculo excesserit, ut rursus idem scribit: « Cupio dissolvi, et esse cum Christo[99]. » Anima enim cum intellectuale quid sit, intellectualia quoque appetit, tanquam quæ spiraculum divinum, et admirabilis quædam creatura sit. Prægravata **158** itaque terrestri corpore propter mortalitatem, jure merito nunc concupiscit per mortem dissolvi, et sincere, et se-
C cure, et intrepide una cum Domino esse, a mortali hoc in immortale et immutabile resoluta. Post hanc vero solutionem, in resurrectione incorruptum, atque immortale proprium corpus recipiens Spiritu sancto vivificatum una simul in posterum cum insolubili lætitia, et beatitate, et inculpata innocentia, quæ amitti non potest, perennat. Reducendus enim es ad puram, vel divinam, et nunquam senescentem naturam, necnon ab omni tristitia et cura immunem ac vacuam conditionem.

LXXXIII. — Eidem.

Sunt quædam conditiones et habitus inter homines puri, adeo ut hic quidem locum teneat solis, alius lunæ, alius stellæ. Et videbis sane nonnemi-
D nem Salomone ipso sæpenumero superna prudentia gloriosiorem: postmodum, quod dormitarit, et a contentione illa quidquam demiserit, derelictum a Deo, et pietate, et Domini metu spoliatum, in impietatem et ingentia scelera prolapsum; ut possis dicere: Conversus est sol, præter exspectationem in nefandas iniquitates delapsus. Eveniunt namque sæpissime similia, etiam virtuti addictissimis, posthac propter negligentiam custodia sancti Spiritus denudatis, ascendente ad ipsos Nabuchodonosore, et bellum inferente, et urbem quidem machinis satanicis disjiciente, regem autem, mentem, inquam, quemadmodum Sedechiam, excæcante, et

[95] Psal. LXXVI, 11. [96] Psal. LIX, LXVIII, LXXIX. [97] Matth. XXI, 7. [98] Galat. II, 20. [99] Philipp. I, 23.

filios compedibus alligante, et in Babylonem sub A allegoria expressam **159** abducente: sancta vero David, et Salomonis, et posterorum regum diripiente, quæ in thesauris cordis, et reliqua multis temporibus, impensoque labore et studio comparata, et conducta, et concinnata; templum Dei invadente efficienteque, ut a profanis pedibus conculcetur[1-2]. Audivique Psalmodum propterea clamantem in fletibus[3]: Miserere mei, quod multi oppugnant me ab excelso dæmones, et conculcantes me per totam diem. Quoniam ascendere fecisti inimicos meos super caput meum. Et Jeremiam lugentem: Dominans antea per bene gesta anima, nunc jure belli capta facta est sub tributo[4], diabolo serviens in peccatis. Nihilominus qui in hæc mala incidit, si ob pusillum animum ad finem usque sese B non deseruerit, sed pœnitentia ductus ad Dominum fuerit conversus, et rursum veteres ac vere philosophicas actiones de novo perfecerit: denuo ad ipsum Domini gratia regreditur, dicetque de hoc quoque propheticum eloquium: Revertar, et reædificabo tabernaculum David, quod ceciderat, et confossas ipsius res præclare gestas, et divinas largitiones, et interiorem cognitionem, et dirigam, et exstruam[5]: « Et erit novissima gloria plusquam prima, dicit Dominus omnipotens[6]. » Hæc vero scripsi ad ea quæ in epistola tua continebantur, respondentia.

A τυφλοῦντος ὥσπερ τὸν Σεδεκίαν, καὶ παῖδας δεσμοῦντος, καὶ εἰς Βαβυλῶνα τὴν ἀλληγορουμένην ἀπάγοντος, τὰ δὲ ἅγια Δαυῒδ, καὶ Σολομῶντος, καὶ τῶν ἑξῆς βασιλέων, λαμβάνοντος, τὰ ἐν τοῖς θησαυροῖς τῆς καρδίας, καὶ τὰ ἑξῆς, τὰ πολλοῖς χρόνοις μετὰ καμάτου, καὶ σπουδῆς πορισθέντα, καὶ συγκομισθέντα, καὶ κατασκευασθέντα, ἐμπυρίζοντος τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, καὶ παρασκευάζοντος ὑπὸ βεβήλων πατεῖσθαι ποδῶν. Καὶ ἤκουσα τοῦ Ψαλμῳδοῦ διὰ τοῦτο βοῶντος ἐν ὀδυρμοῖς· « Ἐλέησόν με, » ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ ὕψους δαίμονες, καὶ καταπατοῦντές με ὅλην τὴν ἡμέραν, διότι ἐπεβίβασας τοὺς ἐχθρούς μου ἐπὶ τὴν κεφαλήν μου· καὶ τοῦ Ἱερεμίου θρηνοῦντος, ὅτι Ἄρχουσα πρώην διὰ κατορθωμάτων ψυχὴ, νῦν νόμῳ πολέμου ληφθεῖσα, ἐγενήθη εἰς φόρον, τῷ B διαβόλῳ λειτουργοῦσα ἐν τοῖς ἁμαρτήμασι. Πλὴν ὅτι ὁ τοῖς τοιούτοις κακοῖς περιπεπτωκὼς, ἐὰν μὴ ὑπὸ μικροψυχίας ἀπευδοκήσῃ εἰς τέλος, ἀλλὰ μεταμεληθεὶς ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, καὶ νεαροποιήσῃ τὰς ἀρχαίας ἐμφιλοσόφους πράξεις, ἐπανέρχεται πάλιν πρὸς αὐτὸν ἡ Δεσποτικὴ χάρις, καὶ φράσει καὶ περὶ τούτου τὸ προφητικὸν λόγιον, ὅτι Ἀναστρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαυῒδ τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς κατορθώματα, καὶ θεῖα δωρήματα, καὶ γνῶσιν τὴν ἐσωτέραν, καὶ ἀνορθώσω, καὶ ἀνοικοδομήσω· « Καὶ ἔσται ἡ δόξα ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. » Γεγράφηκα δὲ ταῦτα, ὡς πρὸς τὰ ἐμφερόμενα τῇ ἐπιστολῇ σου ὑπερέχων ἀπόκρισιν.

LXXXIV. — ONESIMO MONACHO.

Si prorsus Deo existimet, qui in præsentia dives est, erga te liberalitatis gratiam offerre, multo C magis hic exhortari te debet, atque **160** deprecari, ut digneris accipere: neque enim a te exspectandum est, ut roges. Verum hominis jactantia cognita, ne illum, Corybantum more delirantem, sermone digneris.

ΠΔʹ. — ΟΝΗΣΙΜῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Εἰ ὅλως τῷ Θεῷ νομίζει ὁ κατὰ τὸ παρὸν πλού- C σιος, προκομίζειν τὴν χάριν τῆς εἰς σὲ φιλοτιμίας, οὗτος μᾶλλον χρεωστεῖ παρακαλεῖν σε, καὶ ἱκετεύειν πρὸς τὸ λαβεῖν θελῆσαι, οὐ γὰρ δὴ παρὰ σοῦ ἀναμένειν δέησιν. Ὅθεν γνοὺς τὴν τοῦ ἀνδρὸς βλακείαν, μηδὲ λόγου ἀξιώσεις τὸν κορυβαντιῶντα.

LXXXV. — FAUSTO MONACHO.

Vestis ex pilis et lacera, omnino pusillæ ac humilis indiget cogitationis: justi enim proprii æmulatione Domini magis exoptant humilitatem. Verumtamen si tu insolescis, et altercaris quotidie, et alios cædis verberibus, et mente captos ac furentes imitaris: quam ob causam ex pilis indumentum contextum gestas, opinioni ac fini tuo adversans? Verum solitaria vita veritatem et justitiam amplecti debet, non histrioniam, et scenam, et larvam veri- D tatis et justitiæ.

ΠΕʹ. — ΦΑΥΣΤῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Τὸ τρίχινον φόρεμα δεῖται πάντως φρονήματος ταπεινοῦ· τοῖς γὰρ δικαίοις μᾶλλον πεπόθηται ἡ ταπεινοφροσύνη, μιμουμένοις τὸν ἑαυτῶν Δεσπότην. Εἰ δὲ ἀλαζονεύῃ, καὶ μάχῃ καθ' ἑκάστην, καὶ τύπτεις τινὰς, καὶ τοὺς φρενητιῶντας ἀπομιμῇ, τίνος χάριν καὶ τὸ τρίχινον φορεῖς; Ἀσύμβατον γὰρ ἔνδυμα τῇ γνώμῃ· ὁ δὲ μονήρης βίος τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην φιλοκαλεῖν ὀφείλει, οὐχ ὑπό- D κρισιν, καὶ σκηνὴν, καὶ προσωπεῖον τῆς ἀληθείας, καὶ τῆς δικαιοσύνης.

LXXXVI. — *Eidem.*

« Ostende, ait, misericordiam tuam cognoscentibus te[7]. » Qui enim, ut tu, cognitione delinquunt, gravioribus pœnis multabuntur. Augescere itaque, extendique magis ac magis misericordiam exora.

ΠϚʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Παράτεινον, φησὶν, τὸ ἔλεός σου τοῖς γινώσκουσί σε. » Οἱ γὰρ γνώσει ἁμαρτάνοντες κατά σε, χαλεπωτέρας τεύξονται κολάσεως. Μεγαλυνθῆναι τοίνυν, καὶ ἐκταθῆναι ἄγαν τὸν ἔλεον πρεσβεύου.

LXXXVII. — ALEXANDRO ARCHIMANDRITÆ.

Noctem illunem humanæ vitæ innumerorum præclare gestorum facinorum radiis collustrans, quomodo in cœlestium angelorum albo non enitueris, cum incorruptibilibus illis **161** virtutibus

ΠΖʹ. — ΑΛΕΞΑΝΔΡῼ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Τὴν ἀφεγγῆ νύκτα τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ταῖς τῶν μυρίων ἀνδραγαθημάτων σου ἀκτῖσι καταυγάζων, πῶς τὴν τῶν ἐπουρανίων ἀγγέλων καταλόγοις μὴ συναριθμηθείης, ἁμιλλόμενος ταῖς ἀφθάρτοις ἐκεί-

[1-2] IV Reg. XXV, 1 seqq. [3] Psal. LV, 1. [4] Thren. I, 1. [5] Amos IX, 11. [6] Agg. II, 10. [7] Psal. XXXV, 11.

ναις δυνάμεσι, τὸ φθαρτὸν τοῦτο, καὶ εὐτελὲς, καὶ A θνητὸν περικείμενος σκῆνος;

ΠΗ'. — ΦΡΟΝΤΩΝΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Ἐπαινῶ σου τὰ ῥόδα τῶν θεοφίλων λόγων, κἂν τὰς μικρὰς ἀκάνθας τῶν εὐκαίρων ἐλέγχων παρέπηξας, ὑπερεθίζων ἡμῶν, ὡς ἄν τις εἴποι, καὶ παρακνίζων, τὸν πρὸς τὴν σὴν ὁσίαν, καὶ ἀειφεγγῆ ψυχὴν, ἄσβεστον, καὶ ἀμάραντον ἔρωτα.

ΠΘ'. — ΑΡΣΙΝῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ὅταν ποτὲ δυνηθῇς ἐκριζῶσαι πάντα τὰ ὀλέθρια, καὶ μανιώδη πάθη, τηνικαῦτα σαυτὸν ἐπίδος τῇ θεωρίᾳ τῶν ὑψηλῶν νοημάτων. Εἰ δὲ πρὸ τοῦ καταγωνίσασθαι τοὺς πολεμίους δαίμονας, τολμήσειας διαβιασάμενος ἀναβῆναι εἰς τὸ ὄρος παρὰ τὸ δοκοῦν τῷ θείῳ βουλήματι, οὐ τεύξῃ βοηθείας, καὶ συμ- B μαχίας Θεοῦ, καὶ τρώσουσίν σε οἱ ἐχθροὶ καθάπερ αἱ μέλισσαι.

Ϟ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἄλλοι καθεκάστην τοῖς πόνοις τὴν καρδίαν δαμάζουσι, καὶ ἐκτήκειν τῇ ἐγκρατείᾳ σπουδάζουσι. Σὺ δὲ τῇ πολυτροφίᾳ, καὶ ταῖς οἰνοφλυγίαις κατὰ σαρκῶν ἑαυτῶν ῥαγῆναι κινδυνεύεις.

ϞΑ'. — ΑΜΦΙΛΟΧΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Τί πτοῇ, ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς βλασφημίας κεντούμενος; Μνήσθητι ὅτι χρισθεὶς ὁ μακάριος Δαυῒδ τῷ μυστικῷ ἐλαίῳ, εὐθὺς τὸν Σαοὺλ, καὶ ἐπίβουλον ηὗρεν.

ϞΒ'. — *Τῷ αὐτῷ*

Ἀλλὰ καὶ σὺ ἀοράτως ἐχρίσθης, προσελθὼν τῷ C σχήματι τῷ σεμνῷ. Χρίσμα ἐγὼ θεῖον καλῶ τὴν ἐπελθοῦσάν σοι χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ϞΓ'. — ΔΙΟΝΥΣΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἀναγκαῖον καὶ ἡμᾶς μιμουμένους τὸν Ἀβραὰμ, τὴν τῶν ἀκροθινίων δεκάτην προσφέρειν τῷ Κυρίῳ· αὕτη δ' ἂν εἴη τῶν δέκα ἐντολῶν ἡ ὑπερανέχουσα, « ἀφ' ἧς ὁ νόμος κρέμεται, καὶ οἱ προφῆται· τουτέστι τὸ ἀγαπῆσαι τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης δυνάμεως. » Πλήρωμα γὰρ νόμου τὴν ἀγάπην ὁρίζεται ὁ θεῖος Ἀπόστολος.

ϞΔ'. — ΔΡΑΚΟΝΤΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Τὴν μὲν τῶν νοητῶν Αἰγυπτίων ὄπισθεν διώκουσαν στρατιὰν κατοπτεύεις, καὶ τὴν θάλασσαν ἔμπροσθεν ἀφροφόρων καὶ παμμιάρων παθῶν, τὸν δὲ D Θεὸν ὑπερασπίζοντά σου, καὶ ἀοράτῳ χειρὶ, καὶ βραχίονι ὑψηλῷ τοὺς ἐχθροὺς ἀμυνόμενον, καὶ ἐξαιρούμενόν σε οὐκ ἐνθυμῇ.

ϞΕ'. — ΚΛΕΟΒΟΥΛῼ ΜΟΝΑΧῼ.

« Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου, » οὐχὶ τόξον κήρινον, ὑπεῖκον, καὶ ὑπενδιδὸν τοῖς δαίμοσι, καὶ τοῖς πάθεσιν, εὐθέως ἀπὸ πρώτης συμβολῆς κλώμενον ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ τόξον χαλκοῦν. Χρὴ γὰρ στεῤῥὰ καὶ ἀνένδοτα κτήσασθαι παρὰ Κυρίου ὅπλα πολλοῖς πολέμοις τῶν ἐναντίων ἀντιπαρατάξασθαι, καὶ διαρκέσαι δυνάμενα.

contendens, licet corruptibili hoc, et vili, et mortali corpore circumvestiaris?

LXXXVIII. — FRONTONI ARCHIMANDRITÆ.

Sermonum tuorum Deo gratorum rosas laudo, licet peropportunarum redargutionum parvas spinas infigas, exstimulans nostrum, ut quispiam diceret, atque vellicans, erga tuam sanctam et nunquam lumine vacuam animam, inexstinctum et non marcescentem amorem.

LXXXIX. — ARSINO MONACHO.

Cum temporis potueris universas noxias et furiosas perturbationes exstirpare, tunc demum temetipsum sublimium considerationum speculationi dede. Si vero ante adversarios dæmones debellatos ausus fueris per vim in montem ascendere, præter id quod divinæ voluntati collubitum est, auxilium et præsidium Dei non invenies: et sauciabunt te hostes quemadmodum apes.

XC. — *Eidem.*

Laboribus quotidie cor alii perdomant, et continentiæ studio se macerant: tu autem abundantiori effusiorique victu et ebrietatibus corpus impinguans, disrumpi periclitaris.

162 XCI. — AMPHILOCHIO MONACHO.

Quid tremis animo, dum a blasphemiæ spiritu pungeris? Recordare quod beatus David mystico oleo perunctus[8] confestim Saulem, et insidiatorem invenit.

XCII. — *Eidem.*

Sed et tu quoque invisibiliter unctus es, cum ad venerandum habitum accessisti. Ego porro unctionem divinam voco, advenientem tibi gratiam Spiritus sancti.

XCIII. — DIONYSIO MONACHO.

Necesse est nos æmulantes Abraham spoliorum decimam Domino offerre [9], quæ fuerit primum inter decem præcepta locum occupans, ex qua lex pendet, et prophetæ: Diligere nempe Deum ex toto corde, et ex totis viribus [10]. » Complementum enim legis divinus Apostolus dilectionem esse definit [11].

XCIV. — DRACONTIO MONACHO.

Intellectualium Ægyptiorum retro te persequentem exercitum intueris, et ante mare spumescentium exsecrandarumque perturbationum; Deum autem propugnantem, et invisibili manu, et brachio excelso hostes ulciscentem, et liberantem te, tibi animo non repræsentas.

163 XCV. CLEOBULO MONACHO.

« Et posuisti sagittam æream brachia mea [12]: » non sagittam ceream cedentem, ac vires dæmonibus submittentem, et perturbationibus, quæ statim in ipso primo impetu inter pugnandum frangatur; sed sagittam æream. Namque a Domino arma comparanda sunt valida et inconcussa, quæ multis adversariorum incursibus sese opponant atque resistant.

[8] I Reg. XVI, 13. [9] Gen. XIV, 20. [10] Matth. XXII, 37, 40. [11] Rom. XIII, 13. [12] Psal. XVII, 35.

XCVI. — PHILUMENO ENCLISTO.

O præclara vestra post secessionem gesta! o vestra secundum virtutem tropæa! o supra modum vestram in inclusione inanem, scenicam et dissimulatam vitæ rationem! nihil enim ab iis, qui in foro contentiosius negotiantur, et innumeras lites variasque verborum velitationes in prætoriis consuunt, te esse dissimilem, ut videris, autumo; negotia omnium generum excogitans, cum iracundia perstrepitans et fremens, ex caveis ferreis, injuriis, dicteriis lœdoriis ac querelis obvios quosque onerans; sæpe etiam eductis per ostium manibus fratres verberans, tumultu, strepitu et turbidis concitatisque motibus cellam misellam complens, lacrymantem fortasse, licet ea sensu animaque deseratur, ob crudelitatem et amaritudinem illius, quæ in ipsa veluti in bestiarum cavea, inclusa est, feræ, imo feris ipsis efferatioris monachi. Dic mihi, sodes, quid in lucro posuisti in domuncula inclusus, animæ tuæ cui usui fuisti **164** inter murellos corpus abscondens? Factus est enim, ait, Ephraim, veluti panis subcinericius nunquam se ad meliora convertens [13]. Quid lucri tibi fuit cellulam possedisse? Quando igitur monachorum venerandum habitum induisti? Quis abbas bona dicens verba, manum apposuit? Undenam cœnosos hosce exsecrandosque mores hausisti? Ubinam sunt orationum inconcussa et erga Deum secura colloquia? quonam psalmos et hymnos amandasti? quo tranquillas cogitationes fugasti? quo sacrosanctas patrum instructiones pepulisti? quo mellis instar emanans lacryma abiit? quo socia ejusdem tori, et ædis monachorum pax, et quies, et tranquillitas, et fides? Quamnam habebis fiduciam dicendi in die retributionis?

XCVII. — FAUSTO MONACHO.

« Commoveantur, ait [14], fundamenta terræ. » Illud: « Commoveantur fundamenta terræ, » loco illius dictum: Quæ in profundo cordis cogitationes sunt, a sinistris ad dexteram transvehantur.

XCVIII. — EUTROPIO MONACHO.

Si tibi in animo est ascendere ad altare illius, quæ in cœlis est, Hierusalem, per multiformem virtutem et humilitatem proficiens ascende, quas beatus David ascensiones decantaverat [14*], corde in tuo præparans in loco lacrymarum humanæ vitæ. Et ploratuum, et lacrymarum humanam vitam plenam esse manifesto addisces, **165** infantulos conspiciens in lacrymas se effundentes, dum e materno ventre emergunt; et postquam mortem oppetierit, miserum hominem lacrymis quoque excipi. Per virtutem itaque ascende et humilitatem ad altare illud, non per lapsus et superbiam.

XCIX. — *Eidem.*

Timorem tibi incutiat Domini dictum, non per scalas malitiæ, et jactabundæ cogitationis in altare ascendere imperans; ne per nuditatem [15]. [16] tuæ de-

A

ϞϚʹ. — ΦΙΛΟΥΜΕΝῼ ΕΓΚΛΕΙΣΤῼ.

Εὖγε τῶν ὑμετέρων κατὰ τὴν ἀναχώρησιν ἀριστευμάτων! εὖγε τῶν ὑμετέρων καθ' ἀρετὴν τροπαίων! ὑπέρευγε τῆς ὑμετέρας κατὰ τὸν ἐγκλεισμὸν ματαίας, καὶ σκηνικῆς, καὶ κατεσχηματισμένης διαγωγῆς. Τῶν γὰρ ἐν τῇ ἀγορᾷ θερμῶς ἐμπορευομένων, καὶ τῶν τὰς μυρίας δίκας, καὶ τὰς ποικίλας λογομαχίας ἐν πραιτωρίοις πλεκόντων, οὐδὲν δοκεῖς διαλλάττειν, πραγματίας παντοίας ἐπινοῶν, κράζων μετ' ὀργῆς, καὶ βρύχων, ἀπὸ τῆς γαλαιάγρας καθυβρίζων, καὶ σκώπτων, καὶ λοιδορῶν, καὶ διαμεμφόμενος τοὺς παρατυγχάνοντας, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τὰς ἰδίας χεῖρας προσφέρων τῆς θυρίδος, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς τύπτων, θορύβου, καὶ ταραχῆς, καὶ τύρβης, καὶ ἀκαταστασίας πληρῶν τὴν ἐλεεινὴν κέλλαν, στενάζουσαν τάχα, κἂν ὑπάρχει ἀναίσθητός τε, καὶ ἄψυχος,
B ἐπὶ τῇ ἀπηνείᾳ, καὶ πικρίᾳ τοῦ ἐν αὐτῇ καθάπερ ἔν τινι ζώγρῳ κατακλεισθέντος θηρίου, μᾶλλον δὲ θηριωδεστέρου τῶν θηρίων μονάζοντος. Εἰπέ μοι, παρακαλῶ, τί κεκέρδακας τῷ οἰκιδίῳ κατακλεισθείς; τί ὤνησας τὴν σαυτοῦ ψυχὴν τοῖς τοιχαρίοις τὸ σῶμα ἐγκεκρυφώς; Ἐγενήθη γάρ, φησίν, Ἐφραῒμ καθὼς ἐγκρυφίας, μὴ μεταστρεφόμενος πρὸς τὸ κρεῖττον. Τί σοι ὄφελος λαχεῖν τοῦ δωματίου; Πότε ἄρα τὸ ἔνδυμα τὸ σεμνὸν τῶν μοναχῶν ὑπέδυς; ποῖος δὲ ἀββᾶς τὴν χεῖρα τῆς εὐλογίας ἐπέθηκεν; Πόθεν δὲ παρείληφας τὰ συρφετώδη, καὶ κατάπτυστα ἤθη; Ποῦ ἡ ἀπερίσπαστος τῶν εὐχῶν, καὶ ἀμέριμνος πρὸς Θεὸν ὁμιλία; Ποῦ ἐξώρισας τοὺς ψαλμοὺς, καὶ τοὺς ὕμνους; Ποῦ ἐφυγάδευσας τὸ ἡσύχιον φρόνημα;
C Ποῦ κατέλειπες τὰς ἱερὰς διδαχὰς τῶν πατέρων; Ποῦ οἴχεται τὸ μελισταγὲς δάκρυον; Ποῦ ἡ σύντροφος, καὶ σύνευνος, καὶ ὁμόσκηνος τῶν μοναζόντων εἰρήνη, καὶ γαλήνη, καὶ ἠρεμία, καὶ πίστις; Ποίαν σχοίης παῤῥησίαν ἐν ἡμέρᾳ τῆς ἀνταποδόσεως;

ϞΖʹ. — ΦΑΥΣΤῼ ΜΟΝΑΧῼ.

« Σαλευθήτω, φησὶ, τὰ θεμέλια τῆς γῆς. » Τὸ τοίνυν, « Σαλευθήτω τὰ θεμέλια τῆς γῆς, » ἀντὶ τοῦ, Οἱ ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας λογισμοὶ, ἀπὸ τῶν σκαιῶν ἐπὶ τὰ δεξιώτερα μεταγέσθωσαν.

ϞΗʹ. — ΕΥΤΡΟΠΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Εἰ βούλει ἀνελθεῖν εἰς τὸ θυσιαστήριον τῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς Ἱερουσαλὴμ, δι' ἀρετῆς πολυειδοῦς, καὶ ταπεινοφροσύνης προκόπτων ἀνάβηθι, τὰς εἰρημένας
D τῷ μακαρίῳ Δαυῒδ ἀναβάσεις, ἐν τῇ σαυτοῦ καρδίᾳ κατασκευάζων ἐν τῷ τόπῳ τοῦ κλαυθμῶνος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ὅτι γὰρ κλαυθμοῦ, καὶ πένθους πλήρης τῶν ἀνθρώπων ὁ βίος, μαθήσῃ σαφῶς, βλέπων τὰ βρέφη κλαίοντα τῆς γαστρὸς τῆς μητρῴας προκύπτοντα, καὶ μετὰ τὸ θανεῖν πάλιν τὸν ἐλεεινὸν θρηνούμενον ἄνθρωπον. Δι' ἀρετῆς τοίνυν ἀνέρχου, καὶ ταπεινοφροσύνης πρὸς ἐκεῖνο τὸ θυσιαστήριον, μὴ διὰ πταισμάτων, καὶ ὑπερηφανείας.

ϞΘʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Φοβείτω σε τὸ Δεσποτικὸν γράμμα, παρακελευόμενον μὴ ἀναβαίνειν διὰ βαθμίδων κακίας, καὶ ἐπηρμένου φρονήματος εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἵνα

[13] Osee vii, 8. [14] Psal. lxxxi, 5. [14*] Psal. lxxxiii, 6. [15-16] Exod. xx, 26.

μὴ ἀποκαλυφθῇ ἡ ἀσχημοσύνη σου δι' ἐγκαταλήψεως· καὶ τότε γνώσονται, φησὶ, ποῦ ἐστιν αὐτῶν ἡ ὕλη.

Ρ'. — ΛΑΜΠΑΔΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Οὐ μόνον ὁ Ἰούδας τὸν Κύριον προὔδωκε τῶν θείων κριμάτων καταφρονήσας, ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ μὴ πληροῦντες τὰ θεῖα προστάγματα Χριστιανοὶ, προδόται λογίζονται, καταφρονοῦντες, καὶ αὐθαδιαζόμενοι, καὶ τοῖς οἰκείοις πονηροῖς ἐξακολουθοῦντες θελήμασιν.

ΡΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἑαυτὸν ὑποτάξας τῇ τῶν συνασκουμένων ὑπηρεσίᾳ, ἐὰν ὕστερον ἄρξηται σκληρύνεσθαι, καὶ ὑπερηφανεύεσθαι, καὶ κρατεῖν ἀργύρια ἐπὶ λόγῳ ἰδίῳ, οὗτος τοὺς θείους νόμους παρέβη, καὶ παρηγκωνίσατο, ἠθέτησέ τε τὰς συνθήκας, καὶ τὴν ὁμολογίαν, τῆς τε ἀποταγῆς, καὶ τῆς ὑποταξίας, καὶ λέγεται προδότης, προέδωκε γὰρ τὸν προφθάσαντα λόγον.

ΡΒ'. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ.

Ὀγκῶδες θυλάκιον σπουδαίως φιλοκαλεῖς, καὶ τῆς σαρκὸς τὸ λίπος προθύμως περιποιῇ, δίκην ὄρνιθος σιτίζων σαυτὸν ἐν σκότῳ τῆς ἀγνοίας. Καὶ ποίαν ἄρα παῤῥησίαν εὑρήσεις, ὅταν ἔλθῃ ὁ κρίνων τὰ σύμπαντα;

ΡΓ'. — ΕΥΜΑΘΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅτ' ἄν τινες τῶν ἀδελφῶν πρὸ τῆς τῶν μολυσμάτων παντελοῦς καθάρσεως, καὶ τῆς τελεωτέρας ἕξεως διδάσκειν ἐπιχειροῦσιν, τηνικαῦτα οἱ δαίμονες γελῶντες πρὸς ἑαυτοὺς διανεύουσι τοιαῦτα ὁμιλοῦντες, καὶ λέγοντες· Οὗτος τῷ προσήκοντι καιρῷ ἡμέτερον γενήσεται λάφυρον, νουθετεῖν τολμῶν παρὰ γνώμην Κυρίου. Διόπερ μὴ θελήσωμεν ὀμφακίζοντες ἔτι, καὶ μήποτε πέπειρον τὸν βότρυν κτησάμενοι νουθετεῖν, καὶ διδάσκειν ἑτέρους, ἵνα μὴ τῶν δαιμόνων γενώμεθα παίγνιον.

ΡΔ'. — ΕΥΦΗΜΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὁ πεντηκοστὸς τέταρτος ψαλμὸς μέμνηται φόβου, τρόμου, καὶ σκότους ἁμαρτημάτων· « Καὶ τίς δώσει μοι, φησὶ, πτέρυγας καθὼς περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι, » καὶ ὑπερβήσομαι τὰ ἐνοχλοῦντα κακὰ, καὶ φθάσω πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ καταπαύσω πρὸς αὐτὸν, καὶ προσαναπαύσομαι τῷ ἰδίῳ φιλανθρώπῳ Δεσπότῃ; Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ ἀνάπαυσις τῶν ἐν τοῖς μοχθηροῖς ἱδρῶσι τῆς ἁμαρτίας κεκοπιημένων· ὅθεν βοᾷ· « Δεῦτε πρός με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » Εἰδὼς τοίνυν ὁ Δαυΐδ, τί δι' ὅλου τοῦ ψαλμοῦ λελάληκε, καὶ ὀμματώσας τοὺς ἀγωνιζομένους, καὶ παρασκευάσας μὴ ἀπογινώσκειν ποτὲ, εἰς ἐλπίδα ἀγαθὴν τὸν ψαλμὸν καταπαύει.

ΡΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἐὰν ἡμεῖς ἀόκνως ἐκτελῶμεν τὸ πνευματικὸν ἔργον, καὶ φροντίζωμεν νηφόντως τὴν κεχρεωστημένην ἡμῖν τοῦ κανόνος τοῦ ποιεῖν ὑπηρεσίαν, δῆλον ὅτι πολλῷ πλέον ὁ Θεὸς φροντίζων ἡμῶν διεγείρει ψυχὰς εὐσεβεστάτας πρὸς τὸ πάντα τὰ πρὸς τὰς

A formitas reveletur; et tunc cognoscent, ait, ubi est eorum materia.

C. — LAMPADIO MONACHO.

Non tantum Judas Dominum tradidit divinis spretis judiciis, sed et qui divina præcepta non adimplent Christiani, proditores reputantur, pessumdantes, et pertinaciter resistentes, et propriis pravis obsecundantes desideriis.

CI. — *Eidem.*

Qui timore Dei semetipsum exercentium se ministerio addixit, si postea indurescere incipit, et insolescere, nummosque ratione propria possidere, hic divinas leges transgressus est, et abjecit, et B fœdera, et renuntiationis et submissionis professionem violavit, diciturque proditor. Prodidit enim, quam prius amplexus fuerat, rationem.

166 — CII. — EUSTATHIO ARCHIMANDRITÆ.

Tumentem sacculum diligenter colis, carnisque pinguedinem alacriter procuras, teipsum æque ac avis in tenebris ignorantiæ nutriens. Et quamnam tibi libertatem dicendi comparabis, cum qui judicat omnia advenerit?

CIII. — EUMATHIO MONACHO.

Cum ex fratribus nonnulli, antequam omnino sordes deponant, et perfectioris habitus participes fiant, docere aggrediuntur, tunc dæmones non sine risu, inter se nutibus indicant, hæc colloquentes C dicentesque: Hic opportuno tempore nostra erit præda, cum præter mentem Domini alios instruere audet. Quapropter, ne acerbi adhuc, nec matura uva comparata adhortemur, aliosque instruamus, ne dæmonibus ludus objiciamur.

CIV. — EUPHEMIO MONACHO.

Quinquagesimus quartus psalmus metus, tremoris et tenebrarum peccatorum meminit: « Et quis dabit mihi, ait, pennas sicut columbæ et volabo, » et pertransibo hæc molesta mala, et accedam ad Deum, et quiescam in ipso, et una cum meo humano Domino requiescam [17]? Ipse enim est requies eorum, qui se improbis peccati sudoribus defatiD garunt. Hinc clamat: « Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam 167 vos [18]. » Quare David cum probe teneret quidquid per totum psalmum disseruerat, et certantibus oculos indens, et præparans ad nunquam animo despondendum, in bona spe psalmo finem facit.

CV. — *Eidem.*

Si nos alacriter spirituale opus perficimus, prudenterque exsequimur debitum, quod a sancta regula nobis imponitur, ministerium, manifestum est, multo magis Deum nobis curam gerentem excitare piissimas animas ad nobis omnia, quæ-

[17] Psal. LIV, 7. [18] Matth. XI, 28.

cunque opus fuerint, subministranda. Quod si nos negligimus, nullamque de iis, qui se ad spirituale opus accingunt, curam gerimus, quanam ratione de nobis curam haberi volumus?

CVI. — MARINO MONACHO.

Ne mœrore tuo te maceres, neque tabescas miser, magnitudine tentationum oppressus, neque obstupeas pondere, et spissa irruptione, et excidio, et depopulatione intellectualium barbarorum. Etenim speramus, si cum gratiarum actione sustinuerimus, salutem magis ex inimicis, et ex iis, qui nos odio habent [19], conquirere.

CVII. — *Eidem.*

Plaga mea valida, ait Jeremias propheta [20] ex persona nostra texens lamentationes : ut quid prævalent nobis, qui nos contristant? coxisti, et non pepercisti [21]. Archimagiro namque Nabuzardano, et iis, **168** qui cum eo erant, tradidisti. Et Habacuc dicebat ad Dominum. Ut quid siles videns? et impius deglutit justum, et toleras [22]?

CVIII. — *Eidem.*

Non tantum peccatores, sed qui etiam maxime bonis operibus operam navare nituntur, sæpenumero deseruntur, ut patientiam, et tolerantiam addiscant, et superbiam vitent. Et Scriptura ait : « Sub impiis cadunt præscripto tempore, et intellectuales ædes ab impiis devastantur [23]. » Rursumque : « Justus, ait, ab impiis deridetur [24] ; — Deus, Deus meus, attende mihi, ut quid dereliquisti me [25]? » Et alibi scriptum est : « Gratias ago tibi, Deus, quod percussisti me, et avertisti faciem tuam a me, et post hæc misereberis mei. » Et rursum : « Quantas ostendisti mihi tribulationes, multas, et malas, et reversus vivificasti me, et ex abyssis terræ eduxisti me? Multiplicasti super me magnitudinem tuam, et reversus consolatus es me [26]. »

CIX. — *Eidem.*

Ingentes ægritudines despicationis, et jactantiæ, et propriæ existimationis, et similium in intimis ac latentibus penetralibus abscondentes, hominum plerosque, nosque metipsos sæpissime per inconsiderantiam fallimus. Sed magnus animarum nostrarum medicus abunde novit, quomodo absconditis opem ferat. Ne igitur ægre feramus, neque animum despondeamus, neque desperemus, propter ea, quæ nobis non incongrue Dominus adducit.

169 CX. — *Eidem.*

Multi in præsentis sæculi valetudinario infirmi jacent, et alii resolutione nervorum infestantur. Quibus omnibus non una medicina congruit, neque confert omnibus una eademque mensa : propriam enim cuique et medicinam, et victus rationem medicus assignat.

CXI. — *Eidem.*

Hic, ait, ægrotus melle frequentius permulcea-

A χρείας διακονῆσαι ἡμῖν. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς ὀκνῶμεν, καὶ ἀμελῶμεν τῶν ἐπιβαλλόντων τῷ πνευματικῷ πράγματι, πῶς ἀξιοῦμεν φροντίζεσθαι;

ΡϚʹ. — ΜΑΡΙΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μηδαμῶς δυσχέραινε, μηδὲ δυσφόρει, τῇ παρατάσει τῶν πειρασμῶν πιεζόμενος, μηδὲ ξενίζου ἐπὶ τῷ βάρει, καὶ τῇ συχνῇ ἐπιθέσει, καὶ τῇ ἐκπορθήσει, καὶ διώξει τῶν νοητῶν βαρβάρων. Ἐλπίζομεν γὰρ, ἐὰν μετ' εὐχαριστίας ὑπομείνωμεν, σωτηρίαν μᾶλλον ἐκ τῶν ἐχθρῶν εὑρίσκειν, καὶ τῶν μισούντων ἡμᾶς.

ΡΖʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἡ πλήγη μου στερεὰ, φησὶν Ἱερεμίας προφήτης, ἐξ ἡμετέρου προσώπου τοὺς ὀδυρμοὺς ὑφαίνων· ἵνα
B τί οἱ λυποῦντές με κατισχύουσί μου; ἐμαγείρευσας, καὶ οὐκ ἐφείσω. Τῷ γὰρ ἀρχιμαγείρῳ Ναβουζαρδάν με, καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐκδέδωκας. Καὶ ὁ Ἀμβακοὺμ πρὸς Κύριον ἔλεγεν· Ἵνα τί παρασιωπᾷς βλέπων, ὅτι ὁ ἀσεβὴς καταπίνει τὸν δίκαιον, καὶ ἀνέχῃ;

ΡΗʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐ μόνον ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ λίαν πάσης ἀνδραγαθίας ἀντέχεσθαι σπεύδοντες, πολλάκις ἐγκαταλιμπάνονται, πρός τε τὸ διδαχθῆναι ὑπομονὴν, καὶ καρτερίαν, καὶ πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ὑπερηφανείας· καὶ ὥς φησιν ἡ Γραφή· « Πίπτουσιν ὑπὸ τοῖς ἀνόμοις χρόνον τακτὸν, καὶ τοὺς νοητοὺς οἴκους ἐκπορθοῦνται ὑπὸ ἀνόμων. » Καὶ πάλιν· « Ὁ δίκαιος, φησὶν, ὑπὸ τῶν ἀνόμων καταγελᾶται. — Ὁ
C Θεὸς, ὁ Θεός μου, πρόσχες μοι, ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; » Καὶ πάλιν γέγραπται· « Εὐχαριστῶ σοι, ὁ Θεὸς, ὅτι ἐπάταξάς με, καὶ ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐλεήσεις με. » Καὶ πάλιν· « Ὅσας ἔδειξάς μοι θλίψεις πολλὰς, καὶ κακὰς, καὶ ἐπιστρέψας ἐζωοποίησάς με, καὶ ἐκ τῶν ἀβύσσων τῆς γῆς ἀνήγαγές με; Ἐπλεόνασας ἐπ' ἐμὲ τὴν μεγαλωσύνην σου, καὶ ἐπιστρέψας παρεκάλεσάς με. »

ΡΘʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μεγάλα νοσήματα ὑπεροψίας, καὶ τύφου, καὶ οἰήσεως, καὶ τῶν τοιούτων ἐν τοῖς κρυπτοῖς ἔχοντες ταμιείοις, τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς πολλάκις λανθάνομεν διὰ τὸ ἀνεπίσκεπτον. Ἀλλ' ὁ μέγας τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἰατρὸς οἶδε, πῶς
D ἐπιμελήσεται τῶν κρυφίων. Μὴ οὖν ἀγανακτῶμεν, μηδὲ μικροψυχῶμεν, καὶ ἀποδυσπετῶμεν ἐφ' οἷς ἡμῖν ἁρμοζόντως ἐπάγει ὁ Κύριος.

ΡΙʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πολλοὶ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ παρόντος αἰῶνος ὑπάρχουσιν ἄῤῥωστοι, καὶ παραλυτικοί. Οὐ πᾶσι δὲ ἡ αὐτὴ ἁρμόζει φαρμακία, οὐ δὲ πᾶσιν ἡ αὐτὴ συμβάλλεται τράπεζα. Ἄλλῳ γὰρ ἄλλως τὴν περιωδίαν, καὶ τὴν δίαιταν προσφέρει ὁ ἰατρός.

ΡΙΑʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὗτος, φησὶν, ὁ ἄῤῥωστος τῷ μέλιτι παρηγορεί-

[19] Luc. I, 71. [20] Jer. XV, 18. [21] Thren. II, 21. [22] Habac. I, 13. [23] Job XII, 5. [24] Ibid. 4. [25] Psal. XXI, 1. [26] Psal. LXX, 20, 21.

σθω πυκνότερον, καὶ ἄλλος τῇ πικρίᾳ τοῦ ἀψινθίου περαστυφούσθω, καὶ ἕτερος τῆς τοῦ ἐλλεβόρου ἀηδείας μετεχέτω, καὶ ἄλλον ἄλλως δεόντως μετέλθωμεν.

ΡΙΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ πολλαὶ μοναὶ παρὰ τῷ Πατρὶ τάχα, καὶ πολλαῖς οἰκονομίαις δεσποτικαῖς διοικηθήσεται, καὶ διατεθήσεται τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

ΡΙΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὗτος, φησὶ, τῇ τέρψει τῶν ἀρετῶν, διεξαγέτω τὸν βίον, χαίρων, καὶ διευθυνούμενος, καὶ ὁ ἄλλος τῇ στυφότητι, καὶ τῇ αὐστηρίᾳ τῶν ἐγκαταλείψεων συνεχῶς παιδευόμενος, καὶ πενθῶν πρὸς σωτηρίαν ἑλκέσθω, ἄλλος τῇ εὐστοχίᾳ ἐπὶ τὸ ἐπιτυγχάνειν διηνεκῶς τῶν κατὰ βούλησιν, καὶ σκοπὸν, εὐφραινέσθω ἐπὶ τῇ εὐωδίᾳ ἀνεμποδίστως τοῦ προσκαίρου βίου τὴν ὁδὸν πορευόμενος, καὶ ἕτερος μυρίοις προσκόμμασιν, καὶ θλίψεσιν, καὶ λύπαις, μόγις ποτὲ ἐλευθερίαν, καὶ τελεωτάτην ἀπαλλαγὴν τῶν κακῶν ἐκδεχέσθω. Ἐγὼ γὰρ τὸ συμφέρον ἑκάστῳ ἐπίσταμαι ὡς περιέπων τὰ κρύφια, καὶ ἕκαστος ἁρμοδίως πρὸς τὸ συμφέρον τῇ ψυχῇ διοικείσθω.

ΡΙΔ'. — ΝΙΚΑΝΔΡΩ ΣΤΥΛΙΤΗ.

« Οὐχ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὅνπερ συνίστησι Κύριος. — Καὶ ὁ ὑψῶν, φησὶν, ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται. » Σὺ δὲ μηδὲν κατορθώσας ἐπαινούμενον πρᾶγμα, καὶ ὕψωσας σεαυτὸν ἐφ' ὑψηλοῦ τοῦ στύλου, καὶ βούλει μεγίστων τυγχάνειν εὐφημιῶν. Ἀλλὰ πρόσεχε σαυτῷ, μήποτε ἐνταῦθα παρὰ ἀνθρώπων φθαρτῶν ἀρκατῶς ἐπαινεθεὶς ἀρτίως τὸ τηνικαῦτα παρὰ τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ ταλανισθῇς ἀθλίως παρ' ἐλπίδας· διότι ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἐνταῦθα ἐνεφορήθης τῶν ἀνθρωπίνων κρότων.

ΡΙΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἄτοπον ἂν εἴη ἐφ' ὑψηλοῦ μὲν τοῦ κίονος ἵστασθαι τῷ σώματι τοῖς πᾶσι φαινόμενον ἔνδοξον, κάτω δὲ τοῖς λογισμοῖς σύρεσθαι, μηδὲν ἄξιον τῶν οὐρανίων πραγμάτων διανοεῖσθαι βουλόμενον, μόνον δὲ ταῖς γυναιξὶν ἡδέως προσλαλοῦντα ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις. Πρώην μὲν γὰρ τοῖς ἀνδράσιν ἐκ προθυμίας ἐφθέγγου, νῦν δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ γύναια προσδέχῃ. Ἐπειδὴ οὖν ἡ Γραφὴ τὸν ὄφιν καταδικάζει ἐπὶ τῆς γῆς σύρεσθαι, καὶ γῆν σιτεῖσθαι ἀεὶ, βλέπε μήποτε τὴν καταδίκην αὐτὸς πληροῖς, χαμαί τε τῇ διανοίᾳ ἕρπων, καὶ τοὺς γηΐνους λόγους παντὸς ἐσθίων. Ἀλλὰ καὶ τῆς χαμαιπετοῦς κενοδοξίας οὐδὲν γηϊνώτερον.

ΡΙϚ'. — ΘΕΟΔΟΣΙᾼ ΜΟΝΑΖΟΥΣῌ.

Γυνὴ τὸ σῶμα τυγχάνεις, κἂν θέλῃς, κἂν μὴ θέλῃς. Πέπαυσο τοίνυν τοὺς ἄνδρας διδάσκουσα ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας· αἰσχρὸν γὰρ τοῦτο εἶναι ὁ Ἀπόστολος φανερῶς ἀπεφήνατο, κἂν μυριάκις λέγῃς τῆς θηλυδριώδους ἕξεως μακρὰν ἀπέχειν, καὶ τῶν ἀνδρῶν ὑπάρχειν σεαυτὴν στεῤῥοτέραν, κατὰ τὸν τοῦ παρθένου φρονήματος ἑδρασμόν.

tur; alius absinthii amaritie astringatur; alius hellebori molestiam participet, et aliis alio atque alio modo pro rei indigentia opem præstamus.

CXII. — *Eidem.*

Si « multæ mansiones apud Patrem sunt [27], » fortasse et multis administrationum generibus gubernabitur, et disponetur genus humanum.

CXIII. — *Eidem.*

Hic, ait, virtutum oblectatione vitam transigat gaudens, et bonis affluens; alius astringentibus austerisque, quod rebus necessariis destituitur, frequenter instruatur, mœrensque ad salutem compellatur; alius dexteritate, quod semper consequatur ea quæ lubent, et fuerunt in animo, gaudeat in bonis odoribus, sine ullo impedimento, hujusce vitæ viam trajiciens; alius innumeris offensionibus, et afflictionibus, et mœroribus tandem **170** aliquando libertatem et absolutam malorum devitationem habeat: ego enim unicuique utilia apte ad utilitatem animæ accommodabo.

CXIV. — NICANDRO STYLITÆ.

« Non qui seipsum commendat, sed quem Dominus commendat, probatus est [28]. — Qui enim se exaltat, ait, humiliabitur [29]. » At tu, qui nihil celebrandum vel gloriosum perfecisti, sed super excelsam columnam temetipsum exaltasti, ideoque ingentes laudes et præconia consectaris et aucupas; attende tibi, ne unquam hic ab hominibus corruptioni obnoxiis immodice laudatus, eodem ipso tempore ab incorruptibili Deo miser præter exspectationem habearis, quod supra merita hic humanis plausibus te exsaturaveris.

CXV. — *Eidem.*

Absurdum sane fuerit corpore in excelsa stare columna omnibus conspicuum et gloriosum, infra vero cogitationibus detrahi, nihil cœlestibus rebus dignum apprehendentem, tantummodo cum mulieribus suaviter his diebus colloquentem. Antea enim homines sedulo alloquebaris, nunc ut plurimum mulierculas excipis. Cum itaque Scriptura serpentem condemnet, ut humi repat, terramque semper depascatur [30], cave ne tu condemnationem illam persolvas, humi cogitationibus repens, terrenosque sermones perpetuo comedens. Equidem humi repente ambitione nihil magis terreum est.

171 CXVI. — THEODOSIÆ MONIALI.

Sive velis, sive nolis, corpore mulier es. Cessa igitur hominibus in ecclesia vias præceptorum tradere: turpe enim id esse Apostolus palam asseveravit [31]; licet millies dixeris a feminea conditione te longe abesse, et hominibus secundum virgineæ cogitationis stabilitatem validiorem.

[27] Joan. XIV, 2. [28] II Cor. X, 18. [29] Matth. XXIII, 12; Luc. XIV, 11 et XVIII, 14. [30] Gen. III, 14. [31] I Cor. XIV, 35.

CXVII. — THEOPHILO MONACHO. A

Ne, ut se sors tulerit, et sine prævio examine nos ex locis in alia loca transmutemus; imo cum patientia consistamus orantes, ut sanctus Moyses ad Israelitas aiebat: « State, audete, ne timeatis, et videbitis auxilium a Deo, quod facturus est vobis [33]. »

CXVIII. — ANASTASIÆ VIRGINI.

Gratulor tibi, quod tua vita luna lucidior est, et tu de teipsa humillime sentis. Namque inter maxime admirabilia censendum est, animam in terreno corpore angelorum incorporeorum vitæ rationem exercere. Et tale quid innui suspicabar cum dicitur: « Fundasti terram, et permanet; tua descriptione permanet dies [34]. » Dies siquidem, ait, intelligenda est luminosa virginitas in mortali corpusculo B firmata, et Altissimi dextera fundata. Sed deprecare pro me, sponsa immaculata, Regem Christum, diuturnis et indefessis laboribus, et morum temperantia, tum vigiliis, lacrymis irriguis et innumeris aliis **172** præclare gestis; libertatem, quæ verbis exprimi nequit, adepta apud invisum, intaminatum sanctumque sponsum.

CXIX. — RHEGINO ARCHIMANDRITÆ.

Mundus mundi tu es; quapropter in temetipso creaturam universam veluti in speculo meditare et omnia in temetipsum referendo considera: nec quæ extra sunt, intuere; oculos ad interiora converte, in intellectuale animæ penu mentem omnem converte, et sine rerum imaginibus templum Do- C mino præpara.

CXX. — ALEXANDRO MONACHO.

Servans serva animam tuam, nec malis retroactis, quibus bene abrenuntiasti, mentem adverte: in montem perturbationibus vacuum ascende, ne aliquando una cum mundo peccatore igne sempiterno comprehendaris.

CXXI. — *Eidem.*

Hæc tibi a Domino deprecare: Aperi, Domine, divitem tuam manum [35], et spirituale beneficium suppedita, et quælibet amarissima, et crudelis anima, quemadmodum et mea, implebitur probitate, et efferata mansuescet. Licet enim per breve tempus ob meam segnitiem derelictus sim: verum- D tamen postquam etiam dereliquisti, potes denuo emittere Spiritum sanctum, et meam corruptam terram renovare: ut tunc **173** consoleris in operibus tuis, cum defecerint e terra peccatores, hoc est dæmonum præstigiæ e corde meo. Similia enim nonnulla prope finem tertii et centesimi psalmi dicta esse comperiemus.

CXXII. *Eidem.*

Si Deum mœrore afficimus, cum spernimus ac negligimus, incumbamus potius eum oblectare per diligentiam et bona opera.

ΡΙΖʹ. — ΘΕΟΦΙΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μὴ ὡς ἔτυχε, καὶ ἀβασανίστως μετατιθῶμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τόπων εἰς τόπους, μᾶλλον δὲ στήκωμεν μεθ' ὑπομονῆς προσευχόμενοι, καθὼς ἔλεγεν ὁ ἅγιος Μωϋσῆς πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας, « Στήκετε, θαρσεῖτε, μὴ φοβεῖσθε, καὶ ὄψεσθε τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου βοήθειαν, ἣν ποιήσει ὑμῖν. »

ΡΙΗʹ. — ΑΝΑΣΤΑΣΙᾼ ΠΑΡΘΕΝῼ.

Εὐφημῶ σε ὑπὲρ τὴν σελήνην τῷ βίῳ λαμπρυνομένην, καὶ ταπεινοφρονοῦσαν ὑπερβαλλόντως. Τῶν γὰρ παραδοξοτάτων ἂν εἴη βλέπειν ψυχὴν ἐν σώματι γηΐνῳ πολιτείαν ἐξασκοῦσαν ἀγγέλων ἀσωμάτων. Καὶ τοιοῦτον ἐγὼ ἤκουσά ποτε εἶναι τὸ γεγραμμένον, ὅτι « Ἐθεμελίωσας τὴν γῆν, καὶ διαμένει. Τῇ διατάξει σου διαμένει ἡ ἡμέρα. » Ἡμέραν γάρ, φησίν, ἡμῖν νοητέον τὴν φωτοειδῆ παρθενίαν, ἑδραζομένην ἐν τῷ θνητῷ σαρκίῳ, καὶ θεμελιουμένην τῇ δεξιᾷ τοῦ Ὑψίστου. Ἀλλ' ὑπερεύχου μοι, ἄμωμε νύμφη, τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, πολλῷ χρόνῳ, καὶ πόνοις ἀκαμπέσι, καὶ μετριότητι τρόπων, καὶ ἀγρυπνίαις, δάκρυσι ψεκαζομένοις, καὶ τοῖς ἄλλοις μυρίοις, κατορθώμασι, παῤῥησίαν ἄῤῥητον κεκτημένη, πρὸς τὸν ἀόρατον, καὶ ἀμόλυντον, καὶ ἅγιον νυμφίον.

ΡΙΘʹ. — ΡΗΓΙΝῼ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Κόσμος κόσμου ὑπάρχεις· τοιγαροῦν ἐν σεαυτῷ τὴν κτίσιν πᾶσαν κατόπτευε, καὶ τὰ πάντα εἰς ἑαυτὸν ἐννόει. Μὴ βλέπε πρὸς τὰ ἔξω, σύννευσον πρὸς τὰ ἔσω, σύστρεψον τὸν νοῦν ὅλον εἰς τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς ταμιεῖον, ἀνείδωλον τῷ Κυρίῳ τὸν ναὸν εὐτρέπισον.

ΡΚʹ. — ΑΛΕΞΑΝΔΡῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχήν· μὴ περιβλέπου εἰς τὰ ὀπίσω κακά, οἷσπερ καὶ καλῶς ἀπετάξω· εἰς τὸ ὄρος τῆς ἀπαθείας ἀνάδραμε, μήποτε συμπαραληφθῇς τῷ ἁμαρτωλῷ κόσμῳ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

ΡΚΑʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τοιαῦτα εὔχου πρὸς τὸν Κύριον· Ἄνοιξον, ὦ Δέσποτα, τὴν πλουσίαν σου χεῖρα εἰς χορηγίαν πνευματικῆς εὐεργεσίας, καὶ πᾶσα πικροτάτη, καὶ ἀπηνὴς ψυχή, καθάπερ καὶ ἡ ἐμή, πλησθήσεται χρηστότητος, καὶ ἡ ἐξαγριωθεῖσα ἡμερωθήσεται. Κἂν γὰρ πρὸς ὀλίγον ἐγκατελείφθην διὰ τὴν ἐμαυτοῦ νωχελίαν, ἀλλὰ δύνῃ, καὶ μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν, ἐξαποστεῖλαι πάλιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἀνακαινίσαι τὴν κατεφθαρμένην μου γῆν, ἵνα τότε εὐφρανθῇς ἐπὶ τοῖς ἔργοις σου, ἐκλειπόντων ἁμαρτωλῶν ἀπὸ τῆς γῆς, τουτέστι τῶν δαιμονικῶν μαγγανευμάτων ἀπὸ τῆς καρδίας μου. Τοιαῦτα γάρ τινα εὑρήσομεν εἰρημένα πρὸς τῷ τέλει τοῦ ἑκατοστοῦ τρίτου ψαλμοῦ.

ΡΚΒʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ λυποῦμεν τὸν Θεὸν καταφρονοῦντες, καὶ ἀμελοῦντες, σπουδάσωμεν μᾶλλον εὐφρᾶναι αὐτὸν δι' ἐπιμελείας, καὶ ἀγαθοεργίας.

[33] Exod. xiv, 13. [34] Psal. cxviii, 90, 91. [35] Psal. ciii, 28.

ΡΚΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

A

Φησὶν ἡ προφητεία· « Τὸ ὕδωρ τῆς Νευριεὶμ ἔρημον ἔσται, καὶ ξηρανθήσεται, καὶ ὁ χόρτος αὐτῆς πᾶς ἐκλείψει· χόρτος γὰρ ξηρὸς οὐκ ἔσται. » Νευριεὶμ ἑρμηνεύεται ψευδοδοξία. Ἐκ προχείρου μὲν οὖν ἑκάστη αἵρεσις νοείσθω ἐρημουμένη, καὶ ξηραινομένη διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν ὀρθοτομούντων τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Πλὴν ὅτι καὶ ἡ ἁμαρτία ψευδοδοξία ἐστίν· δοκῶν γάρ τις τὸ μὴ καλὸν, μετέρχεται τούτῳ· ἐπὰν δὲ ἡ ἁμαρτία καταργηθῇ διὰ τῆς μετανοίας, δῆλον ὅτι ἐξηράνθη ὁ χόρτος· ὅταν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ξηρὸς χόρτος ἐκ ποδῶν γένηται, ἀπώλοντο καὶ αἱ μνῆμαι τῶν κακῶς πεπραγμένων.

CXXIII. — Eidem.

Vaticinium ait : « Aqua Neuriim erit deserta, et exsiccabitur, et herba ipsius universa deficiet : herba enim sicca non erit[35]. » Neuriim notat falsam de rebus opinionem. In promptu itaque quæcunque hæresis intelligatur, quæ desolatur, et eorum, qui recte verbum veritatis pertractant, doctrina exsiccatur. Nihilominus etiam et peccatum falsa opinio fuerit : namque nonnemo quod bonum non est, ut bonum apprehendens, illud consequi studet ; cum vero peccatum per pœnitentiam abrogatum fuerit, manifestum fit herbam exsiccatam fuisse; cum vero et ipsa herba sicca de medio sublata fuerit, memoriæ eorum quæ prave gesta sunt, deperduntur.

ΡΚΔ'. — ΕΥΛΥΣΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

B

Οὔτε ἡ ἀρετὴ, οὔτε ἡ κακία μένει ἀμετάπτωτος, καὶ ἀκίνητος, ἐπειδὴ ἐθελότρεπτόν ἐστι ἀνθρώπινον γένος. Ὅνπερ τοίνυν ὑπολαμβάνεις τὸν ἀδελφὸν ἀμελέστατον εἶναι, ὅνπερ νομίζεις ἁμαρτωλὸν ὑπάρχειν, οὐκ οἶδας, μήποτε καθ' ἑαυτὸν στενάξας, καὶ μεταβαλλόμενος ἐπὶ τὸ κρεῖττον, παρὰ Θεῷ σώζεται. Σὺ δὲ ἀγνοῶν εὐτελίζεις πολλάκις τὸν τοιοῦτον, καὶ λοιδορεῖς, καὶ πικρῶς κατακρίνεις τὸν ὑπὲρ σὲ σωζόμενον ἄνθρωπον.

CXXIV. — EULYSIO MONACHO.

Neque virtus, neque malitia remanet constans et immutabilis ; quandoquidem genus humanum sponte sua immutari comparatum est. Quem itaque ex fratribus negligentissimum existimas, **174** et opinaris peccatorem esse, nescis an aliquando ille intra se ingemiscens, et in melius immutatus, apud Deum salvetur. Et tu ignorans talem hominem sæpenumero nihili ducis, et conviciis oneras, et duriter contemnis, qui tamen potius, quam tu, salvatur.

ΡΚΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Κακία κακίαν ἐφέλκεται, καὶ πάθος πάθει πολλάκις συνάπτεται· συγγενῆ γὰρ ἀλλήλων, καὶ συνεργὰ τὰ φαῦλα καθέστηκεν.

CXXV. — Eidem.

Malitia malitiam attrahit, et perturbatio sæpissime perturbationi conjungitur : prava siquidem ejusdem generis sunt, et sibi invicem suppetias ferunt.

ΡΚϚ'. — Τῷ αὐτῷ.

C

Τὸ πλῆθος τῶν παρ' ἡμῶν δρωμένων ψεκτῶς, τὴν πάντων χείρονα τῶν κακῶν κενοδοξίαν, καὶ τὸν τῦφον πολλάκις ἐκ τῆς ἀναλγησίας ἐπισύρεται. Ὁ δέ γε πάσας ἐκκεκομβωμένος ἀπαραλείπτως τὰς ἀρετὰς, ἀλλότριον ἑαυτὸν καταστήσει τῆς ἀνοήτου, καὶ μωρᾶς, καὶ σαθρᾶς κενοδοξίας, καὶ τοῦ ματαίου τύφου.

CXXVI. — Eidem.

Eorum, quæ a nobis criminose geruntur, copia, malorum omnium pessimam jactantiam et superbiam sæpe ex stupiditate contrahit ; qui vero omnibus abunde est virtutibus exornatus, alienum se a demente, stulta et detrita jactantia, et inani tumore constituet.

ΡΚΖ'. — ΦΙΛΟΞΕΝΩ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Ἀληθινὸν ἐγὼ προσαγορεύω ἐκεῖνον Ἰσραηλίτην, τὸν διὰ τῆς θεωρίας ἁπάντων τῶν κτισμάτων, τῶν τε μὴ φαινομένων βλέποντα τὸν τῶν ὅλων ποιητὴν Θεόν.

CXXVII. — PHILOXENO ARCHIMANDRITÆ.

Ipse ego vere germanum Israelitam dixerim eum, qui per omnium creaturarum, sive illæ obtutibus pateant, sive in clanculo lateant, speculationem, omnium Deum auctorem intuetur.

ΡΚΗ'. — ΕΛΠΙΔΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Πάντα, φησὶ, καθαρὰ τοῖς καθαροῖς, » τοῖς δὲ ἀπίστοις, καὶ ἐμπαθέσι, φιλαμαρτήμοσί τε, καὶ μεμολυσμένοις, πάντα ἀκάθαρτα, καὶ πονηρὰ φαίνεται,

D

καὶ πάντα αὐτοὺς πρὸς ἁμαρτίαν ἐξέλκει, εἴτε βρῶμα, εἴτε πόμα, εἴτε φόρεμα, εἴτε τόπος, εἴτε χρόνος, ἢ πρόσωπον, ἢ πρᾶγμα, ἢ ὁμιλία, ἢ βλέμμα, ἢ ἀφὴ, ἢ ὄσφρησις, ἢ ἀκοὴ, ἢ γεῦσις, πᾶν συλλήβδην εἰπεῖν πρᾶγμα, ἢ εἶδος, ἢ κίνημα, ὠθεῖ τοὺς τοιούτους πρὸς ἁμαρτίαν, καὶ ἐκκαλεῖται πρὸς τὴν παρανομίαν. Ὥσπερ τοὐναντίον τοὺς πιστοὺς, καὶ ἁγνοὺς, καὶ εὐλαβεῖς, καὶ σώους τὸ φρόνημα, πάντα διεγείρει πρὸς εὐχαριστίαν Θεοῦ, καὶ ἄπληστον ὑμνολογίαν, καὶ χειραγωγεῖ πρὸς πᾶσαν δικαιοσύνην, καὶ νοηματίζει πρὸς τὴν τελείαν εὐσέβειαν.

CXXVIII. — ELPIDIO MONACHO.

« Omnia, inquit, munda mundis[36] ; » infidelibus autem et pravis affectionibus deditis, pronisque **175** ad peccandum, et inquinatis omnia impura pravaque judicantur ; omniaque eos ad peccandum compellunt, sive cibus sit, sive potus, sive indumentum, sive locus, sive tempus, sive persona, sive opus, sive colloquium, sive visus, sive tactus, sive odoratus, sive auditio, sive gustus, et ut verbo extricem, quodcunque illud sit, sive species, sive motus, hosce ad peccata præcipitat, et ad impietatem adhortatur. Quemadmodum econtra fideles, et castos, et pios, et mentis compotes omnia ad agendas Deo gratias, et nunquam cessantem laudationem excitant, et ad universam justitiam ducunt, et ad pietatem numeris omnibus absolutam viam sternunt.

[35] Isa. xv, 6. [36] Tit. i, 15.

CXXIX. — NEMERTIO MONACHO. A

Sæpius te timoris spiritus perquisivit, nec invenit: nondum enim illi instituendus traditus fueras. At nunc te invenit, et noctu dieque nunquam intermittens conturbat. Verumtamen ne despondeas, sed sustine deprecationibus Dominum exspectans, ut te frequenter ante ipsius oculos lacrymis madentem eripiat.

CXXX. — *Eidem.*

Asseveras te solum prorsus non posse in cellula degere, præter exspectationem immenso dæmonis metu oppressum, post maximum abrenuntiationis tempus et solitariam in deserto moram; ascisce ergo tibi Dei amantem, piumque virum, qui una tecum inhabitet, simulque preces fundat, et concinat, et vigiliis **176** immoretur, quousque B divinum auxilium advenerit, improbusque dæmon abscesserit.

CXXXI. — *Eidem.*

Certe mihi suadeor, nec ullus hæsito, per divinum angelum dæmonem expulsum fore fugandum. Dominus siquidem virgam peccatorum dæmonum super sortem justorum [37] semper debacchari non sinet. Propterea dicit: « Exspectans exspectavi Dominum, qui tentationem intulit, et attendit mihi, et exaudivit preces meas [38]. »

CXXXII. — *Eidem.*

En tibi gratia, et virtute, et humanitate super omnia Christi Dei excelsi, octo mensium spatium C prætergressum est, et improbissimus spiritus fugatus est: et tu denuo cellam solus confidentissime inhabitas.

CXXXIII. — PALLADIO MONACHO.

Ut videris, Jonatham Saulis filium spiritu æmularis. Ille siquidem, ut historia traditur, dixit: « Summitate sceptri mei gustavi de melle, et vident oculi mei [39]. » At tu spiritu intellectualis mellis particeps factus divinorum sermonum, melle ipso suaviorum, oculis animæ vides quæ a multis non ita facile dignoscuntur. Hinc quæris, quam ob causam in summitate baculi Jacobus adoraverit [40].

177 CXXXIV. — *Eidem.*

Tibi equidem perfecte depurgato, et ab omni D labe, et jactantiæ tumore immuni, operæ pretium fuerit subtilissimis speculationibus exerceri: inquinatis vero, et qui nondum opprobria, et cœnum veteris hominis lavacris abluerunt, nullo modo permittimus sanctissima verba vel summis digitis pertractare, quousque sani evadant, et aliquando expurgentur. Nam ait: « Nolite dare sanctum canibus, neque margaritas porcis projicite [41]. »

CXXXV. — APHTHONIO MONACHO.

Non tantum Scripturarum lectio in promptu sit, sed et oratio, et psalmus, et continentia, vigilia

ΡΚΘ'. — ΝΗΜΕΡΤΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἐζήτησέ σε πολλάκις τὸ πνεῦμα τῆς δειλίας, καὶ οὐχ ηὗρε, διότι οὔπω ἐξεδόθης πρὸς γυμνασίαν αὐτῷ, νῦν δέ σε ηὗρε, καὶ ἐκταράττει, παννύχιόν τε καὶ πανημέριον. Ἀλλὰ μὴ ἀθυμήσῃς, ὑπόμεινον δὲ δι' εὐχῆς τὸν Κύριον, προσδοκῶν, ὅπως ἐξέληταί σε, συνεχῶς κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ φυρόμενον δάκρυσι.

ΡΛ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ ὅλως λέγεις μηκέτι δύνασθαι μόνως διάξαι ἐν τῷ κελλίῳ, νικώμενος παρ' ἐλπίδας τῷ ἀμετρήτῳ φόβῳ τοῦ δαιμονίου, μετὰ τοσοῦτον τῆς ἀποταγῆς χρόνον, καὶ τῆς καταμόνας ἐπ' ἐρημίας διατριβῆς, προσλαβοῦ νῦν τινα θεοφιλῆ, καὶ εὐλαβῆ ἄνθρωπον, καὶ συνοικείτω σοι, καὶ συνευχέσθω, συψαλλέτω τε, καὶ συναγρυπνείτω μέχρι τῆς τε θείας ἀντιλήψεως, καὶ τῆς ἀπελάσεως τοῦ πονηροῦ δαίμονος.

ΡΛΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πέπεισμαι, καὶ πεπληροφόρημαι, ὅτι ἐκστήσεται ἀπὸ σοῦ φυγαδευθὲν διὰ ἁγίου ἀγγέλου τὸ τῆς δειλίας δαιμόνιον. Οὐκ ἀφήσει γὰρ Κύριος διηνεκῶς τὴν ῥάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν δαιμόνων, ἐπὶ τὸν κλῆρον τῶν δικαίων ἀνθρώπων. Διόπερ λέγει· « Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον τὸν ἐπαγαγόντα μοι τὸν πειρασμὸν, καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου. »

ΡΛΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἰδοὺ τῇ χάριτι, καὶ τῇ δυνάμει, καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ Χριστοῦ τοῦ πανυψίστου Θεοῦ ὀκτάμηνος παρῆλθεν, καὶ ἐξεδιώχθη ἀπὸ σοῦ τὸ ἀνόσιον πνεῦμα· καὶ πάλιν μετὰ θάρσους μόνος τὴν κέλλαν οἰκεῖς.

ΡΛΓ'. — ΠΑΛΛΑΔΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ὡς ἔοικεν, Ἰωνάθαν κατὰ τὸ πνεῦμα ζηλοῖς τὸν τοῦ Σαοὺλ υἱόν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ καθ' ἱστορίαν, φησὶν ὅτι « Ἐγευσάμην τοῦ μέλιτος τῷ ἄκρῳ τοῦ σκήπτρου μου, καὶ βλέπουσιν οἱ ὀφθαλμοί μου. » Σὺ δέ γε πνευματικῶς τοῦ νοητοῦ μέλιτος μεταλαβὼν, τῶν μέλιτος γλυκυτέρων ῥημάτων τοῦ Κρείττονος βλέπεις τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασι τὰ τοῖς πολλοῖς δυσθέατα. Καὶ ζητεῖν λοιπὸν ἤρξω, διατί ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου ὁ Ἰακὼβ προσεκύνησε.

ΡΛΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Σοὶ μὲν κεκαθαρμένῳ τελείως, καὶ πάσης ἀπηλλαγμένῳ κηλῖδος, καὶ τοῦ τῆς ἀλαζονίας φυσήματος, πρέπει ἀναζητεῖν ὑψηλὰς θεωρίας· τοῖς δὲ μεμολυσμένοις, καὶ μήπω ἀπονιψαμένοις τὰ αἴσχη, καὶ τοὺς σπίλους τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, οὐδόλως ψαύειν συγχωροῦμεν τῶν παναγίων λόγων, μέχρις ἂν ὑγιάνωσί τε, καὶ καθαρθῶσί ποτε. « Μὴ δῶτε γὰρ, φησὶ, τὸ ἅγιον τῷ κυνὶ, μηδὲ τοὺς μαργαρίτας τοῖς χοίροις προσβάλητε. »

ΡΛΕ'. — ΑΦΘΟΝΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Μὴ μόνον ἡ τῶν Γραφῶν παρέστω ἀνάγνωσις, ἀλλὰ καὶ εὐχὴ, καὶ ψαλμὸς, καὶ ἐγκράτεια, ἀγρυπνία

[37] Psal. cxxiv, 3. [38] Psal. xxxix, 1. [39] I Reg. xiv, 43. [40] Gen. xlvii, 31. [41] Matth. vii, 6.

τε, καὶ χαμευνία, καὶ ἡσυχία, καὶ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν.

A

ΡϞϚ'. — ΕΥΣΕΒΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Σὺ μόνον θέλησον ἡσυχάσαι, καθὼς ἀπαιτεῖ τὸ μοναχικὸν πρᾶγμα, καὶ ὁ Θεὸς ἐκ τῶν δένδρων, καὶ τῶν ἀνέμων, καὶ ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐξεγερεῖ τοὺς διακονοῦντάς σοι. Ἀλλὰ βλέπω, ὅτι οὐ θέλεις παντελῶς ἠρεμῆσαι, κακὴν γὰρ συνήθειαν ἔλαβες, πάντα τόπον, καὶ πᾶσαν χώραν, καὶ πᾶσαν κώμην, καὶ πόλιν, καὶ ἀγυιὰν περινοστῶν.

ΡϞΖ'. — ΕΥΦΗΜΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Τί γὰρ δὴ προσεδόκησας προαιρούμενος τὴν ἡσυχίαν, καὶ τὴν ἀναχώρησιν; Πάντως θλίψεις, καὶ πειρασμοὺς, καὶ χαλεπῶν δαιμόνων τὰς μυρίας προσπτώσεις, καὶ λόχους, καὶ μηχανάς. Πῶς οὖν νῦν δυσανασχετεῖς, καὶ δυσχεραίνεις, καὶ ἀλύεις κεντούμενος ποικίλως ταῖς τῶν πειρασμῶν λόγχαις, καὶ τοῖς πριστηροειδέσι τροχοῖς τῆς τῶν δαιμόνων ἁμάξης τὴν σαυτοῦ ψυχὴν, ἀλοώμενος τμήμασι, καὶ δίκην ἀχύρου κοπτόμενος; Ἀλλ' ὑπόμεινον εὐχαρίστως, καὶ μακροθύμως, φρονήματι σοβαρῷ, καὶ ἱκεσίᾳ πυκνῇ, καὶ ἀγρυπνίᾳ εὐτόνῳ, καὶ ἐγκρατείᾳ καλῇ προσπαραμένων τῷ Κρείττονι, καὶ θεάσῃ τὸ τέλος.

B

ΡϞΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸ μὲν τέλος τῶν ἀγωνιζομένων διὰ Χριστοῦ, σωτηρία ὑπάρχει, τὸ δὲ τέλος τῶν δαιμόνων ἀπώλεια χαλεπή. Τότε γὰρ κεντηθήσονται οἱ κεντοῦντές σε νῦν, καὶ καταπατήσεις αὐτοὺς, καὶ ἔσονται σποδὸς ὑπὸ τοὺς πόδας σου, καὶ φοβηθήσονταί σε, οὓς τὸ πρὶν ἐφοβήθης, διὰ τὴν βουλὴν, ἣν βεβούλευται Κύριος.

C

ΡϞΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ποτὲ μὲν κρύπτονται ἔνδον παρ' ἡμῖν οἱ δαιμονιώδεις λογισμοὶ, ποτὲ δὲ διακύπτουσιν ἐπὶ τὰ ἔξω, κατεπείγοντες ἡμᾶς εἰς τὴν διὰ τῶν ἔργων ἁμαρτίαν. Ἀλλ' ὁ Θεὸς παρακληθεὶς παρ' ἡμῶν, διασκορπίζει αὐτοὺς, καὶ ἐξορίζει ἀφ' ἡμῶν, καὶ τότε ἀνανήψαντες ἀπὸ τῆς συγχύσεως, συλλέγομεν ἑαυτοὺς, καὶ ἀναζωπυροῦμεν τῷ πνεύματι, ὡς ἐκ νεκρῶν ἀναστάντες, καὶ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὕψος τῆς ἀπαθείας ἀναβιβαζόμενοι, δοξολογοῦμεν, καὶ ὑμνοῦμεν τὸν Κύριον, εἰς ἀγαθὸν, καὶ εὐαρέστον τῷ Θεῷ τέλος τὸν ἑαυτῶν καταπαύοντες βίον. Καὶ τοῦτο, οἶμαι, τὸ εἰρημένον τῷ μακαρίῳ Δαυῒδ, ὅτι Διέκυψαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν, ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν, καὶ ὑψωθήσεται ὡς μονοκέρωτος τὸ κέρας μου, δηλαδὴ τὸ κράτος τῆς θείας ἀπαθείας, καὶ τὸ γῆράς μου ἐν ἐλαίῳ πίονι· τῷ γὰρ νοητῷ ἐλαίῳ τοῦ Κρείττονος πιανθήσεται, φησὶν, ὁ ἀγωνιστὴς ἄνθρωπος, ὁ τὸ πρὶν καταπονηθεὶς, καὶ τεταριχευμένος τῇ ἐνοχλήσει τῆς πολυπαθείας.

D

ΡΜ'. — ΚΥΡΙΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἄγαν φθονοῦσιν οἱ δαίμονες τοῖς τὴν σωφροσύνην ἀσπαζομένοις, καὶ πονηρὰς, καὶ ἀπηγορευμένας ἐπιθυμίας ἐμβάλλουσι τοῖς ἀγωνιζομένοις. Ἀλλ' οὐκ ἀθυμητέον ἐπὶ τούτῳ· μᾶλλον γὰρ νευρούμεθα κατὰ

quoque, et humi cubatio, et quies, et manuum operatio.

CXXXVI. — EUSEBIO MONACHO.

Te tantummodo quieti libens dato, ut monachorum institutum exposcit, et Deus ex arboribus, et ventis, et lapidibus tibi ministratores excitabit. Sed plane conspicio te penitus quietem repellere : mala enim consuetudine percitus loca omnia, et universas regiones, et oppida, et urbes, et vicos, nunquam quiescens circumcurris.

178 CXXXVII. — EUPHEMIO MONACHO.

Quid porro exspectabas, dum quietem, et secessum eligebas? annon afflictiones, et tentationes, et importunorum dæmonum innumeras irruptiones, et insidias, et machinas? Quanam igitur nunc causa ægre fers, et animo discruciaris, et tristi vultu frontem contrahis, dum variis modis a tentationum lanceis perfoderis, et rotis instar serræ secantibus tuam animam dæmoniaci plaustri, dissectus, et instar paleæ contritus? Sed sustine gratias agens, et tolerans, cogitatione valida, et frequentibus precibus, et vigiliis continuis, et honesta temperantia Domino te conjungens, et finem conspicies.

CXXXVIII. — *Eidem.*

Finis eorum, qui pro Christi certamen subeunt, salus est : dæmonum autem finis, immane excidium. Tunc enim pungentur te nunc pungentes, et conculcabis eos, et erunt cinis sub pedibus tuis, et quos prius extimescebas, extimescent te, propter consilium, quod bene censuit Dominus.

CXXXIX. — *Eidem.*

Nunc quidem intra nos dæmoniacæ cogitationes absconduntur, nunc vero ad exteriora promunt se, nos in peccatum, quod opere fit, compellentes. Sed Deus advocatus a nobis eas disperdit longeque amandat : et tunc ab ea confusione resipiscentes, nosmetipsos colligimus, 179 et recalescimus spiritu, ac si ex mortuis resurrexerimus, et in sublimitatem, quæ secundum naturam est, tranquillitatis, nulli perturbationi obnoxii, gradum facientes, glorificamus et laudamus Dominum, in bono gratoque Deo fine vitam ponentes. Et hoc est, ut existimo, quod divinus dixerat David : Prospexerunt omnes operantes iniquitatem, ut dissipentur [44], et elevabitur quasi monocerotis cornu meum, robur scilicet divinæ securitatis, et senectus mea in oleo pingui : nam intellectuali Dei oleo impinguabitur, ait, homo certator, qui prius oppressus et exsiccatus fuerat multarum perturbationum afflictione.

CXL. — CYRINIO MONACHO.

Multum invident dæmones iis, qui continentiam amplectuntur, et prava vetitaque desideria certantibus ingerunt. Sed non est propterea animus demittendus : magis enim per eas turbas nervos

[44] Psal. XCI, 8.

adversus nostros hostes intendimus, tantoque magis in bonorum promissionibus stabilimur, quantum a voluptuosis immundisque dæmonibus affligamur. Nam cum adversarii ingentia esse bona, quæ nobis Christus promisit, optime calleant, adversus nos ingenti iracundia exardescunt, et invidentia oppugnant obscenis et improbissimis affectionibus, vehementerque affligunt homines, qui ad virtutem contendunt. Quapropter licet appetentiæ intumescant, inflammenturque, et voluptates sordidæ; licet caro admotis stimulis satiat; licet omnis circumspectio, et perversæ **180** diaboli machinæ nos oppugnent: universa hæc, et fide, et psalmorum concentu, et lectione, et demissione animi, et aliis certaminibus, et super alia nominis Jesu Christi Dei humanissimi, Salvatorisque nostri imploratione superamus. Neque fieri potest ut adversi dæmones nos oppugnent, ni prius nos per fidem modicam timorem divinum per transennam aspexerimus, et a Domino nobis præcepta neglexerimus. Sunt itaque nonnulli dæmones, qui sese humanis corporibus induentes, omnesque instrumenti vires fellantes, et languorem corpori conciliantes, licet nulla adsit infirmitas, vel valetudinis initium; quin etiam ad hæc animo tristitiam, et tepentes cogitationes immittunt: quæ generosa firmitate, et prudenti corde ejicientes, omnia circumspicienti Deo adhæreamus dicentes: « Eripe me ex inimicis meis, Deus, et ab insurgentibus in me libera me [43]: » releva animam meam ex malis eorum operibus. Quemadmodum vero Samsoni quondam propter intemperantem voluptatem contigit in manus allophylorum incidere [44], et quæ jam de eo scripta sunt, perpeti: hoc idem et nunc depravatis voluptatibus irretitis obtingit. Namque cum sordidi dæmonis impetui cogitationis hominis locum dederint, divina gratia ad custodiam animæ advigilans concedit, et dæmones irretitum arripientes, omnem in eo pudibundam cogitationem excavant, et indissolubilibus titillationum pravæ voluptatis vinculis illigant, et in supellectilem malitiæ conducentes, consuetudine prava molæ operam dare constituunt, deservireque diabolo diebus ac noctibus integris.

181 Quod si resipiscens sese circumspexerit anima peccatis illaqueati, cum dolore cordis ad Deum ingemuerit, et mediis precibus ac votis invisibilibus Domini pedibus adhæserit, infit Dominus angelis, quemadmodum de Sunamitide Elisæus: Sinite eam venire ad me, et ne rejiciatis eam [45]. Licet enim nullam virtutem possideat, neque in virtute ejus erga me tantum fiduciæ sit: nihilominus quando illius cor prorsus amarum est et sine ullo respectu apud me provoluta est cum lacrymis et afflictione, ipsam excipio salvoque. Opus vero nobis est omnipotentissimi et sapientissimi Spiritus virtus, et gratia nobis alacriter conquirenda.

A τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν διὰ τῆς ἐνοχλήσεως· πλεῖον γὰρ τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν βεβαιούμεθα, ἐν τῷ ἐπὶ τοσοῦτον πειράζεσθαι ὑπὸ τῶν φιλοσάρκων, καὶ ῥυπαρῶν δαιμόνων. Εἰδότες γὰρ οἱ ἐχθροὶ, ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ ὁ Κύριος ἐπηγγείλατο ἡμῖν, σφόδρα ὀργίζονται καθ' ἡμῶν, καὶ βασκαίνοντες ἀντιτάσσονται, διὰ τῶν αἰσχρῶν, καὶ φαυλοτάτων παθῶν, καὶ λίαν ἐκθλίβουσιν τοὺς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπειγομένους ἀνθρώπους. Διὸ κἂν ἐπιθυμίαι φλεγμαίνωσι, καὶ ἡδοναὶ ῥυπαραὶ, κἂν ἡ σὰρξ ἐπεγειρομένη σκιρτᾷ, κἂν πᾶσα ἐπίνοια, καὶ κακοτεχνία διαβολικὴ πειράζῃ ἡμᾶς, πάντα ὑπερνικῶμεν διὰ πίστεως, καὶ ψαλμῳδίας, καὶ ἀναγνώσεως, καὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ τῶν ἄλλων ἀγωνισμάτων, καὶ ὑπὲρ πάντα διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ φιλ-
B ανθρώπου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν. Οὐ δυνατὸν δὲ κατισχῦσαι ἡμῶν τοὺς πολεμίους δαίμονας, ἐὰν μὴ πρῶτον ἡμεῖς τοῦ θείου φόβου καταφρονήσωμεν δι' ὀλιγοπιστίαν, καὶ ἀμελήσωμεν τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐνταλμένων ἡμῖν. Εἰσὶν οὖν τινες δαίμονες τὸ ἀνθρώπινον ὑποδύοντες σῶμα, καὶ πᾶσαν τοῦ ὀργάνου μύζοντες τὴν δύναμιν, ἀδράνειάν τε καὶ ἔκλυσιν πᾶσαν σχεδὸν ἐνιόντες τοῖς μέλεσι, καίτοι μηδενὸς παρόντος νοσήματος ἢ ἀῤῥωστίας. Ἀλλά γε πρὸς τούτοις, καὶ εἰς πολλὴν ἀθυμίαν καὶ χλιαρὸν φρόνημα ἐμβάλλουσι τὴν ψυχὴν, οὕστινας διωσάμενοι γενναίῳ λογισμῷ, καὶ νηφαλίῳ καρδίᾳ τῷ παντεπόπτῃ Θεῷ δι' εὐχῆς κολληθῶμεν λέγοντες· « Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεὸς, καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων
C ἐπ' ἐμὲ λύτρωσαί με. » Ἀποκατάστησον τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν. Ὥσπερ δὲ τῷ Σαμψὼν συμβέβηκέ ποτε διὰ φιληδονίαν εἰς χεῖρας ἐμπεσεῖν τῶν ἀλλοφύλων, καὶ παθεῖν ἐκεῖνα τὰ γεγραμμένα περὶ αὐτοῦ, τοῦτο καὶ νῦν πάντως κατὰ ψυχὴν γίνεται τῷ ἀγκιστρευομένῳ ταῖς πονηραῖς ἡδοναῖς· τῇ γὰρ προσβολῇ τοῦ ῥυπαροῦ δαίμονος ἐπακολουθησάντων τῶν λογισμῶν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφίσταται μὲν ἡ φρουροῦσα τὴν ψυχὴν θεία χάρις, ἐπιλαβόμενοι δὲ τοῦ ἀγρευθέντος οἱ δαίμονες, ἐξορύττουσιν αὐτοῦ πᾶν σωφρονικὸν νόημα, δεσμεύουσι δὲ τοῖς δυσλύτοις τῶν γαργαλισμῶν, καὶ τοῖς αἰσχραῖς ἐπιθυμίας δεσμοῖς, καὶ εἰς τὴν γάζαν κατάγοντες τῆς κακίας παρασκευάζουσιν ἀλήθειν τῇ συνηθείᾳ τῇ κακῇ, καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τῷ διαβόλῳ τὰς ἡμέ-
D ρας, καὶ τὰς νύκτας ὅλας.

Ἐὰν δὲ δυνηθῇ εἰς ἑαυτὴν ἐλθοῦσα ἡ ψυχὴ τοῦ ταῖς ἁμαρτίαις παγιδευθέντος στενάξαι πρὸς Θεὸν μετ' ὀδύνης καρδίας, καὶ περιπλακῆναι δι' εὐχῆς, καὶ ἱκεσίας τοῖς ἀοράτοις τοῦ Δεσπότου ποσὶ λέγει, ὁ Κύριος τοῖς ἀγγέλοις, ὥσπερ ὁ Ἐλισσαῖος περὶ τῆς Σωμανίτιδος· Ἄφετε αὐτὴν προσιέναι μοι, καὶ μὴ ἀπώσεισθε αὐτήν. Κἂν γὰρ μηδεμίαν κέκτηται ἀρετὴν, καὶ παῤῥησίαν πρός με, ἀλλά γε διὰ τὸ κατώδυνον εἶναι αὐτῆς τὴν καρδίαν, καὶ ἀναιδῶς προσκυλινδεῖσθαί μοι μετὰ δακρύων, καὶ θλίψεως, προσδέχομαι, καὶ σώζω. Χρεία δὲ ἡμῖν τοῦ παντοδυνάμου, καὶ πανσόφου Πνεύματος, δυνάμεώς τε καὶ χάριτος, ἅπερ ζητεῖν εὐθύμως ὀφείλομεν. Οὕτω γὰρ

[43] Psal. LVIII, 2. [44] Judic. XVI, passim. [45] IV Reg. IV, 37.

ἂν τὸ μὲν τόξον τῶν δυνατῶν τῇ κακίᾳ δαιμόνων ἀσθενήσει κατατοξευόντων ἡμᾶς τοῖς τῆς ἡδυπαθείας λογισμοῖς, ὥσπερ τισὶ πεπυρωμένοις βέλεσιν· οἱ δὲ τὸ πρὶν ἠσθενηκότες πιστοὶ, ὕστερον μεγάλως ἐνδυναμωθήσονται εἰς τὴν τῶν ἐναντίων ἀναίρεσιν. Καὶ τοῦτο ἄρα ἐστὶν, ὅπερ προφητεύουσα ἡ πιστοτάτη μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ ἔλεγε, Τόξον δυνατῶν ἠσθένησε, καὶ οἱ ἀσθενοῦντες περιεζώσαντο δύναμιν. Σκοπὸς τῷ δημιουργῷ, καὶ ζωγράφῳ τῆς κακίας δαίμονι, εἰς βαρεῖαν καὶ ἀπαραμύθητον λύπην ἐμβαλεῖν ἕκαστον ἄνθρωπον, καὶ ἀποστῆσαι πίστεως, ἐλπίδος καὶ τῆς θείας ἀγάπης, ἅπερ ἐστὶ καιριώτερά τε καὶ κράτιστα τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας. Διὰ τοῦτο καί τινας τῶν πιστῶν παρασκευάζει πολλάκις διὰ τῆς κτηνώδους κινήσεως, καὶ ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου οἴκου ῥέειν γονὴν, ὅπως τὴν ψυχὴν τοῦ παθόντος ἐνέγκῃ εἰς ἀπελπισμὸν, καὶ ἀθυμίαν, καὶ τελείαν ἀπόγνωσιν. Ὅταν γὰρ τῷ χρόνῳ, καὶ τῷ ἔργῳ προκόψῃ τις, τότε οἱ πολέμιοι τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, καὶ ἐπιθυμιῶν ἐπαφίενται αὐτῷ πρὸς γυμνάσιον αὐτοῦ, καὶ δοκίμιον. Εἶτα λυπούμενος, καὶ στενοχωρούμενος ἀναγκάζεται λοιπὸν ταπεινοῦσθαι, καὶ πενθεῖν, καὶ ἑαυτὸν μόνον κατακρίνειν, καὶ μέμφεσθαι. Καὶ οὕτως διὰ τῶν πειρασμῶν τούτων δοκιμασθεὶς ἔρχεται πρὸς τὴν πασῶν τῶν ἀρετῶν ὑψηλοτέραν διάκρισιν. Ἅπερ οὖν πολλοὶ μὴ προπαιδευθέντες, μηδὲ ταύτην κτησάμενοι, τινὲς μὲν αὐτῶν ξενισθέντες, καὶ θορυβηθέντες τὸν νοῦν ἐξ ἀπροσεξίας, καὶ ἀδιακρισίας, ἑαυτοὺς ἔσφαξαν μαχαίρᾳ, τινὲς δὲ κατεκρήμνησαν ἑαυτοὺς ἀφορήτῳ λύπῃ, καὶ ἀπογνώσει συσχεθέντες, ἕτεροι δὲ τὰ γεννητικὰ μόρια κόψαντες, καὶ αὐτοφονευταὶ ἑαυτῶν τῇ προαιρέσει γεγονότες οἱ τάλανες, ὑπέπεσαν τῇ ἀποστολικῇ ἀρᾷ καὶ κωμῳδίᾳ, περὶ ὧν φησιν· Ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. Ἄλλοι δὲ καὶ ἔλαβον συναρπασθέντες ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ οὗτοι ὑπεύθυνοι γεγονότες τῇ προφητικῇ ἀποφάσει λεγούσῃ· « Τοὺς δὲ ἐκκλίνοντας εἰς τὰς στραγγαλιὰς ἀπάξει Κύριος μετὰ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν. » Ὁ τοίνυν τῷ τοιούτῳ δαίμονι ἀντιστρατευόμενος, καὶ ἀντιπράττων δηλονότι πρὸς τὸν δολερὸν σκοπὸν ἁρμοζόμενος τῇ ὑπομονῇ χρᾶται, καὶ τῇ μακροθυμίᾳ, καὶ δι' εὐχῆς, καὶ νηστείας ἀνενδότου, καὶ πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ τελείας τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης καταπολεμήσει, καὶ καταγωνίζεται, καὶ κινήσει πάντως τὸν ῥυπαρὸν τοῦτον καὶ ἀκάθαρτον δαίμονα τῇ βοηθείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν πρὸς τὴν κατ' ἐχθρῶν ἄμυναν τὸ ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ πανυψίστου Θεοῦ. Πολλῆς δὲ ἡμῖν πρὸς τὸν Θεὸν χρεία δεήσεως, ἵνα μὴ ἐκπέσωμεν τῆς ἀρετῆς. Ὅτι γὰρ δυνατὸν ἐκ δικαιοσύνης εἰς ἁμαρτίαν μεταπεσεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ πάθους εἰς τὸ ἐμπαθὲς μεταμορφωθῆναι, κράζει πρὸς τὸν Κύριον ἡ προφητεία· « Ἐγενόμεθα ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὐκ ἦρξας ἡμῶν, οὐδὲ ἐπεκλήθη τὸ ὄνομά σου ἐφ' ἡμᾶς, » καί ἐσμεν ἀκάθαρτοι. Ἀλλ' ἐγχωρεῖ καὶ μετὰ τὴν συμβεβηκυῖαν πτῶσιν πάλιν τυχεῖν διὰ τῆς μετανοίας τῆς ἐν τῇ ἀρχῇ ἀπαθείας,

[46] I Reg. II, 4. [47] Psal. CXXIV, 5.

A Hac siquidem ratione generosorum, ac potentium malitia dæmonum, et mollitiei cogitationibus, veluti quibusdam ignitis jaculis nos petentium sagittæ torpescent; fideles vero antehac vacillantes, atque remissi postmodum maximopere in hostium internecionem invalescent. Et hoc est, quod fidissima Samuelis mater divino Numine afflata prænuntiabat: Sagitta robustorum infirmata est, et invalidi viribus sese accinxerunt [46]. Auctori pictorique malitiæ dæmoni scopus est, in gravem atque insolabilem mœrorem homines inducere, et a fide, spe et charitate divina, quæ accommodatissima et potissima sunt cultum erga Christum servare incolumem, quam longissime removere. Propterea nonnullos fidelium sæpe sæpius motione belluina in ipsis B etiam sacrosanctis ædibus semen profundere cogit, ut animam tali labe contaminatam in defectionem suiipsius, et desperationem exactam inducat.

Cum enim progressu temporis, et rebus egregie gestis quispiam progressus fecerit, **182** tum carnalium voluptatum, et desideriorum hostes ad ipsius rudimentum atque probationem, liberi relaxantur. Postmodum ægritudine contractus atque in angustias compulsus, deinceps sese in humilitatem submittere, in mœrorem dejici, et semetipsum solummodo condemnare et accusare cogitur. Et sic mediis hisce vexationibus probatus, ad discretionem virtutibus omnibus excelsiorem pervolat. Quibus cum plerique præinstructi non fuissent, C neque illam possedissent, partim novitate rei perturbati, incertique de omnibus redditi ex segnitie et disceptatione non judicata, ferro sibi fatum accersivere; partim præcipites se dederunt, mœrore intolerando, et desperatione oppressi; partim membris genitalibus abrasis, et mortem sibimetipsis voluntariam irrogantes miseri, sese maledictioni apostolicæ et derisui comico subjecere, de quibus ait: Utinam et abscindantur, qui inquietant vos; partim mulieribus innupsere a Satana correpti, et hi quoque obnoxii facti decreto prophetico dicenti: « Declinantes in obligationes adducet Dominus cum operantibus iniquitates [47]. » Qui vero simili dæmoni obluctatur, obstatque illius audaciæ et proposito insidioso, tolerantia utitur, et D longanimitate, et precibus, et jejuniis nunquam cessantibus, et fide, et spe, et absoluto erga Deum amore profligabit, ac prosternet, et debellabit prorsus hunc sordidum, atque impurum dæmonem Domini nostri Jesu Christi adjutorio. Namque satis nobis superque est ad proterendos hostes Jesu Christi Dei excelsissimi nomen. Frequens vero deprecatio ad Deum nobis opus est, ne virtute excidamus. Namque **183** fieri posse, ut ex justitia in peccatum nos collabi, et ex affectu ad id, quod passioni obnoxium est, transformari, clamat ad Dominum vaticinium: « Efficiamur sicuti a principio, cum non habebas dominationem in nos, neque

invocatum fuerat nomen tuum super nos [48], » et A sumus impuri. Verumtamen fieri potest, post lapsum rursus denuo media pœnitentia in priorem affectuum vacuitatem et robur reverti. Qui enim per pœnitentiam et orationem quærit, tempore debito, de integro ex præalto advenientem vim et affectuum vacuitatem consequetur. Attento animo excipe vaticinium : Exsuscitare, Jerusalem, et indue robur brachii tui, et exsuscitare ut in principio diei, quoniam fugati sunt a te dolor, mœstitia et planctus [49]. Magnum porro in adversis vel tenue bonum. Licet enim propter nostra peccata Deo odio simus, verumtamen iterum peracta pœnitentia diligemur; Deum porro Dominum humanissimum nos denuo amplecti, suaque charitate lætitiis omnibus incessere; B audi, quid ipse dicat intellectuali Jerusalem, animæ nempe nostræ : « Et ponam te gaudium sempiternum, et lætitiam in generatione generationum [50]. » Ne itaque modum in controversiam ponas. Cum enim Deus voluerit ex statu pejori res in melius immutare, omnia contraria Dei nutu migrabunt, et novabuntur. Quoniam de præfacili, et nulla adhibita mora Dominus humanitatem omnem variare, et aliam facere poterit; quemadmodum sine cortice stipitem, et aritudinem scirpi Aaronis, citius multo, quam in terra altis defixæ radicibus plantæ, fructus producere præcepit [51]; si enim illæ multis annorum et temporum decursibus fructus emittunt; at illa, nocte una **184** omnia simul folia et flores, fructum attulit. Ne itaque uti forte cadit, C et absque examine nosmet de locis ad loca transvehamur, ex cogitationibus turbas et afflictiones intermiscentes. Quinimo perseverantes cum patientia, exoremus, ut Moyses Israeli dicebat : State, et audete, ne timeatis, et videbitis auxilium a Deo, quod vobis Deus hodie afferet [52].

καὶ ἰσχύος. Πᾶς γὰρ ὁ διὰ μετάνοιαν καὶ δεήσεως ζητεῖν, λήψεται τῷ προσήκοντι καιρῷ πάλιν τῆς ἐξ ὕψους δύναμιν, καὶ ἀπάθειαν. Πρόσχες τῇ προφητείᾳ · « Ἐξεγείρου Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔνδυσαι τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονός σου, καὶ ἐξεγείρου ὡς ἐν ἀρχῇ ἡμέρας, διότι ἀπέδρα ἀπὸ σοῦ ὀδύνη, λύπη, καὶ στεναγμός. » Μέγα δέ ἐστιν ἐν κακοῖς, καὶ τὸ μικρὸν ἀγαθόν. Εἰ γὰρ καὶ μεμισήμεθα ὑπὸ Θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀγαπηθησόμεθα διὰ τῆς μετανοίας. Ὅτι γὰρ πάλιν προσλαμβάνεται ἡμᾶς ὁ πολυεύσπλαγχνος Δεσπότης, καὶ κατευφραίνει τῇ ἀγαπήσει αὐτοῦ, βλέπε τί λέγει τῇ νοητῇ Ἱερουσαλὴμ, τουτέστι τῇ ψυχῇ ἡμῶν · « Καὶ θήσομαί σε ἀγαλλίαμα αἰώνιον, καὶ εὐφροσύνην γενεᾶς γενεῶν. » Μὴ οὖν ἀμφιβάλλῃς, πῶς. Ὅταν γὰρ βουληθῇ ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ κρεῖττον μεταβάλλειν τὰ πράγματα, τῷ ἐπιτάγματι τοῦ Θεοῦ πάντα ἐκστήσεται τὰ ἐναντιούμενα. Ὅτι εὐκόλως, καὶ ἑτοίμως δυνήσεται Κύριος τὴν ἀνθρωπότητα μετασκευάσαι, ὡς τὴν ἄφλοιον, καὶ ξηρὰν ῥάβδον τοῦ Ἀαρὼν, ταχύτερον τῶν ἐν τῇ γῇ ἐῤῥιζωμένων φυτῶν καρποφορῆσαι προσέταξεν· εἴπερ ἐκεῖνα πολλαῖς χρόνων, καὶ καιρῶν τροπαῖς καρποφορεῖ, αὕτη δὲ ὑπὸ μίαν νύκτα πάντα ὁμοῦ φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπὸν προήγαγε. Μὴ οὖν ὡς ἔτυχε, καὶ ἀβασανίστως μετατιθῶμεν, καὶ αὐτοὺς ἀπὸ τόπων εἰς τόπους τὰς ἐκ τῶν λογισμῶν ὀχλήσεις, καὶ θλίψεις ἐκφεύγοντες. Μᾶλλον δὲ καὶ στήκωμεν μεθ' ὑπομονῆς προσευχόμενοι, καθάπερ Μωϋσῆς ἔλεγε τῷ Ἰσραὴλ · Στήκετε, καὶ θαρσεῖτε, μὴ φοβεῖσθε, καὶ ὄψεσθε τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, ἣν ποιήσει ὑμῖν σήμερον.

CXLI. — DIACONO.

Cum videris hominem non fidei, sed mundo addictum, temporariæ sapientiæ inanitate superbientem, et divinitus inspiratam Scripturam neglectui habentem, quod formulis et Atticorum more voces non promit, eum Naamanum Syrum esse existima, totum lepra propter perfidiam, antequam benefactorem, et omnium Dominum Deum agnosceret, obsitum, qui perquam maxime ingentes Damasci fluvios, nullo modo vel unum lepræ notis compunctum sanare valentes, commendabat, et Jordanem in terra Israel aspernabatur [53]. Namque nos quoque D intellectuales Israelitæ divinæ Scripturæ Jordanica fluenta possidemus, quæ, cum prolatione tantum sermonis exprimuntur, vilia sunt, et pusilla cernuntur : verumtamen secundum facultates arcanorum absconditorum in Christi doctrina, aqua subsiliente in vitam æternam [54], omnes, qui fidem amplectuntur, curante, expurgante et illuminante, supra naturam sunt, et admirabilia, gloriosa et superexaltata in sæcula sæculi.

ΡΜΑ'. — ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ὅταν ἴδῃς ἄνθρωπον ἄπιστον, καὶ φιλόκοσμον ἐγκαυχώμενον τῇ ματαιότητι τῆς προσκαίρου σοφίας, καὶ εὐτελίζοντα τὴν θεόπνευστον Γραφὴν, ὡς μὴ ἀττικίζουσαν, γίνωσκε τοῦτον Ναιμὰν ὑπάρχειν τὸν Σύρον, λελεπρωμένον ὅλον διὰ τῆς ἀπιστίας, πρὶν ἐπιγνῷ τὸν εὐεργέτην Θεὸν, καὶ Κύριον τῶν ὅλων, ὅστις ἄγαν μὲν ἐθαύμαζε τοὺς μεγίστους τῆς Δαμασκοῦ ποταμοὺς μηδαμῶς δυναμένους ἕνα λεπρὸν ἀπαλλάξαι τῆς καταστίκτου λέπρας, ηὐτέλιζε δὲ τὸν ἐν τῇ γῇ τοῦ Ἰσραὴλ Ἰορδάνην. Ἔχομεν γὰρ καὶ ἡμεῖς, νοητοὶ Ἰσραηλῖται ὄντες, τὰ τῆς θείας Γραφῆς Ἰορδάνεια ῥεῖθρα, ἅπερ κατὰ μὲν τὴν προφορὰν τοῦ λόγου, οὐδαμινά τε καὶ ἐλάχιστα φαίνεται, κατὰ δὲ τὰς δυνάμεις τῶν μυστηρίων τῶν κεκρυμμένων τοῖς Χριστοῦ διδάγμασιν, ὕδατι ἁλλομένῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἰατρεύοντί τε, καὶ καθαίροντι, καὶ φωτίζοντι πάντας τοὺς πιστεύοντας, ὑπερφυῆ τε τυγχάνει, καὶ θαυμαστὰ, ἔνδοξά τε, καὶ ὑπερυψούμενα εἰς αἰῶνας αἰῶνος.

185 CXLII. — NICOTYCHO DIACONO.

Qui oculis non objiciuntur Madinei dæmones,

ΡΜΒ'. — ΝΙΚΟΤΥΧῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Οἱ ἀφανεῖς Μαδινέοι δαίμονες, τὰς ἑαυτῶν θυγα-

[48] Isa. LXIII, 19. [49] Isa. LI, 9, 11. [50] Isa. LX, 15. [51] Num. XVII, 8. [52] Exod. XIV, 13. [53] IV Reg. V, passim. [54] Joan. IV, 14.

τέρας, δηλαδὴ τὰς αἰσχρὰς ἐνθυμήσεις τῷ νῷ παριστάνουσιν, ἐρεθιζούσας τοῦτον, καὶ λίαν παρακαλούσας καμφθῆναι πρὸς τὸ ἄτιμον, καὶ λυττῶδες, καὶ ἐπάρατον ἔργον. Ἂν γοῦν συμβῇ ὀλισθῆσαι τῷ πνεύματι ἐν τῇ καμίνῳ τῆς ἡδονῆς, καὶ τὴν ἔνδον μοιχείαν ἀποτελέσαι κατὰ τὸ ἀόρατον, ὥσπερ ποτὲ ὁ Ζαμβρὶ κατὰ τὸ φαινόμενον ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως, χρεία λοιπὸν Φινεὲς, τουτέστι τοῦ ἱερέως λόγου κτείνοντος τῷ σειρομάστῃ τῆς φοβερᾶς διδαχῆς, καὶ ἐξολοθρεύοντος τόν τε Ἑβραῖον τὸν ...., καὶ τὴν Μαδιανῖτιν, τουτέστι τὸν φιλόπορνον τρόπον, καὶ τὴν γαργαλίσασάν τε καὶ πρὸς τὸ πάθος πυρώσασαν προσβολήν.

ΡΜΓ'. — ΠΑΜΦΙΛΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τὸ λέγειν τὸν Σολομῶντα, « Καρδία ἀνδρὸς αἰσθητικὴ, λυπηρὰ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, » τοῦτο δηλοῖ, ὅτιπερ ὁ λαμβάνων αἴσθησιν τῶν φαύλως αὐτῷ πραχθέντων, καὶ μνημονεύων τῆς φρικτῆς κολάσεως τῆς αἰωνίου ἐκείνης, τῇ ἑκουσίᾳ λύπῃ καὶ τῇ μεταμελείᾳ ἑαυτὸν θεραπεύει πρὸ τῆς ἐξόδου τοῦ βίου. Ὅτ' ἂν δὲ, φησὶν, εὐφραίνηται ὁ τοιοῦτος, οὐκ ἐπιμίγνυται ὕβρει. Κἂν γὰρ παροῦσα τύχοι ἀφθόνως ἡ σαρκικὴ εὐφροσύνη, καὶ τρυφὴ, οὐκ ἐξολισθήσει πρὸς τὴν ὑπερηφάνειαν. Αὕτη γὰρ ὕβρις παρὰ φρονίμοις κικλήσκεται.

ΡΜΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἀσαφὲς λέγεις ὑπάρχειν τὸ ῥηθέν· « Μὴ προσαγάγῃς ἀσεβεῖ νομὴν δικαίων. » Ἔχει μὲν οὖν τὸ ῥητὸν καὶ ἄλλην ἑρμηνείαν, ταύτην δέχου ἀρτίως. Νομὴ πάντων πιστῶν, καὶ τροφὴ, καὶ ἔνδυμα, ὁ Σωτὴρ Χριστὸς ὑπάρχει· ἐν αὐτῷ γὰρ ἐκτίσθημεν, « καὶ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμέν. » Ἐπειδὴ οὖν καὶ τὸ Δεσποτικὸν σῶμα, καὶ αἷμα τοῦ Θεοῦ Λόγου διὰ τὴν οἰκονομίαν νομὴ τυγχάνει Χριστιανῶν ἁπάντων, καὶ τούτῳ τῷ μυστηρίῳ τρέφονται καὶ ποτίζονται· ἄτοπον ἂν εἴη μεταδιδόναι τοῦ λεχθέντος μυστηρίου ἀνδρί τινι ἀσεβεῖ καὶ δολίῳ, καθὼς τῷ μάγῳ Σίμωνι δῆθεν πιστεύειν καθυποκρινομένῳ. Ἀλλὰ μηδὲ τὴν βαθυτέραν τῶν σεβασμίων λογίων ἀνάπτυξιν προσφέρειν ἂν ἀμυήτῳ τινὶ καὶ πονηρῷ ἀνθρώπῳ. « Μὴ δῷς γὰρ, φησὶ, τὸ ἅγιον τῷ κυνὶ, μηδ' ἔμπροσθεν χοίρων βάλῃς τοὺς μαργαρίτας. » Πάλιν δέ με ἠρώτησας, πῶς χρὴ νοεῖν τὸ γεγραμμένον ὁμοίως παρὰ τῷ Σολομῶντι, « Μὴ ἀπατηθῇς χορτασίᾳ κοιλίας; » Οὐ γὰρ ἂν, φιλόχριστε, καθάπερ ἄρτου κοινοῦ καὶ οἴνου, πρὸς πλησμονὴν τῆς γαστρὸς, τῆς φρικωδῶς ἐκείνης καὶ ποθεινῆς τραπέζης μετέχομεν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας· βραχέος δὲ μέρους τινὸς μεταδίδοται ἡμῖν ὑπὸ τῶν τῷ Θεῷ λειτουργούντων, καὶ μεταλαμβάνομεν εἰς ὕψος ἀτενίζοντες τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς, πρὸς τὸ καθαρισθῆναι πλημμελημάτων, καὶ ἁγιασμοῦ καὶ σωτηρίας τυχεῖν. Καλὸν δὲ νομίζω, καὶ ἐν τῇ κοινῇ τραπέζῃ ἐν ταῖς οἰκίαις ἡμῶν μὴ ἀπατᾶσθαι χορτασίᾳ κοιλίας, τουτέστι μὴ ὑπερβαίνειν τὰ ὅρια τῆς ἀναγκαίας χρείας· μέτρον γὰρ δὴ ἄριστον τῆς τῶν βρωμάτων ἢ τῶν πομάτων χρήσεως, ἡ χρεία ὑπάρχει τοῦ σώματος.

A filias proprias, obscenas nempe cogitationes, intellectui repræsentant, eum pruritantes, maximeque ad sacrum, intestabile, rabiosum exsecrandumque opus exstimulantes. Itaque si id acciderit, ut spiritu illo in caminum proruas voluptatis, et interiorem fornicationem, quæ visui non objicitur, absolvas, quemadmodum aliquando Zambre, ante oculos omnium tempore Moysis, tunc opus est Phinees [55], hoc est sacerdotis sermone, qui terribilis doctrinæ siromaste interimat, Hebræumque adulterum, et Madianitidem, hoc est, impudicum institutum, et qui irritaverat, et ad affectum incenderat, impetum disperdat.

CXLIII. — PAMPHILO DIACONO.

Verbis illis Salomonis: « Cor hominis sensitivum, B tristis anima illius [56], » innuitur, eum, qui male a se perverse gesta persentiscit terribilisque ac sempiternæ illius punitionis recordatur, mœrore voluntario et pœnitentia, antequam e vita exeat, semetipsum curare. Cum vero, ait, is lætatur, non commiscetur cum flagitio. Licet enim abunde corporea lætitia adsit, luxusque affluat, nunquam in superbiam illabetur. Hæc enim flagitium apud sapientes nomen habet.

186 CXLIV. — *Eidem.*

Dictum illud, ut ipse ais, obscurum est: « Ne apponas impio cibum justorum [57]. » Habet equidem dictum hoc et aliam verbis subjectam notionem, C quam nunc habeto. Cibus omnium fidelium, et alimentum, et vestimentum Salvator Christus est: in eo siquidem creati, « et vivimus, et movemur, et sumus [57*]. » Cum itaque et Dominicum corpus, et sanguis Dei Verbi per incarnationem Verbi Christianorum omnium cibus sit, eoque arcano et alantur et potentur, absurdum equidem fuerit prædicti arcani virum improbum dolosumque participem facere, veluti Simonem Magum, qui se credere simulabat [58]: quinimo et profundiorem venerandorum eloquiorum interpretationem viro improbo, necdum initiato concredere. « Ne tradas enim, ait, sanctum cani, nec ante porcos margaritas projicias [59]. » Præterea a me postulasti, quanam ratione Salomonis illud intelligendum sit: « Ne illudaris satietate ventris [60]? » Non enim, o Christi D amice, veluti communis panis et vini, ad saturitatem ventris, sic tremendæ illius ac concupitæ mensæ in Ecclesia participamus; sed minima particula nobis a Deo ministrantibus exhibetur, et communicamus, animæ oculos in excelsum dirigentes, ut a peccatis mundemur, et sanctitatem atque salutem consequamur. Optimum etiam existimo, nos in mensa communi apud ædes nostras satietate ventris non illudi, usus nempe necessarii limites non excedere. Mensura namque cibi ac potus optima fuerit, necessitas corporis.

[55] Num. xxv, 7 sqq. [56] Prov. xiv, 10 [57] Prov. xxiv, 15. [57*] Act. xvii, 28. [58] Act. viii, 13. [59] Matth. vii, 6. [60] Prov. xxiv, 15.

187 CXLV. — EULAMPIO SOPHISTÆ.

Quid mihi Græcorum sapientes, protensa barba prægraves, et humeralibus adornatos, tumideque inflatos, baculo barbaque venerationem sibi aucupantes, protendis? Paulus enim aulæorum textor, ille via homo, et apud omnes contemptui habitus, Græciam reliquasque barbaras gentes universas ad Deum convertit. Qui vero apud vos circumfertur omniumque manibus teritur, Plato, tertio in Siciliam adnavigans, cum verborum illorum tumore, et de se concepta splendida opinione, neque unius tyranni compos factus est; sed sic misere decessit, ut et libertatem ipsam amiserit. Ast aulæorum textor, non Siciliam tantum, non Italiam, sed universum terrarum orbem pietate prædicationis emensus est.

CXLVI. — PHILOXENO CENSOPHYLACI.

Neque in rebus secundis ac faustis corybantum more insano, atque inani tumore inflari debemus, neque in adversis successibus bestiarum instar despondere animum, et a mœrore absorberi : id namque pusilli animi atque imbellis est. Et præsens hæc vita corruptioni obnoxia scenæ assimilis est. Quare neque fortunatum esse semper in iisdem, neque huic oppositum stabile fuerit.

CXLVII. — LYCURGO ILLUSTRIO.

Quis te non irridebit? Quis de isto tuo studio nullis circumcluso finibus non accusabit? 188 Quis stultum furorem non reprehendet, qui colligendis pecuniis nunquam exsaturaris, easque possidere existimas, quæ, moriens et in regionem illam a tremendis angelis catenis vinctus deportatus, una tecum convehere non poteris; quinimo hostis munus peragis, cum inhumanitate, ac crudeli, efferatoque proposito perquam improbissimam animam tuam in rebus potissimis lædis, propendesque in affinem juvenem, qui magnarum harum tuarum facultatum, ut est hominum opinio, hæres futurus est? Sed annuntio tibi triste, et quod maxime velles ut non præsens adesset. Breve post tempus dulcis hic hæres tuus, in quem omnia, scripto etiam edito, vivens, et sapiens, corporeque bene valens, quæ tua intererant, transvexisti, mortem obibit, et tres eosque solos sepulturæ cubitos hæreditabit. Tuque omnino obstupesces, ante senem multis annis gravem juvenem sepulturæ tradendum conspiciens. Et forte etiam non obstupesces, neque uti de re nova admiraberis, similia intuitus aliis etiam Illustriis Aristophani et Crescenti accidisse. Verumtamen nunc, uti par est, in sanam mentem rediens, ingenti ingluviei finem impone, neque periturum, sed tuam animam iniquitatibus deditam deplora, teque ipsum corrigito, bonaque opera amplectitor, antequam e præsentis sæculi scena exeas, illucque migres, ubi in posterum nemini ex mortuis pro delictis respondendi ullus dabitur locus, ubi neque amicus, neque servus, neque consanguineus defendere, aut pœnas luenti sempiternas suppetias ferre poterit.

A ΡΜΕ'. — ΕΥΛΑΜΠΙῼ ΣΟΦΙΣΤῌ.

Τί μοι προσφέρεις τοὺς τῶν Ἑλλήνων σοφοὺς, τοὺς βαθεῖς τοὺς πώγωνας ἕλκοντας, καὶ ἀναβεβλημένους τὰς ἐπωμίδας, καὶ μέγα φυσῶντας τὸ δοκεῖν σεμνύνεσθαι τῇ βακτηρίᾳ καὶ τῇ ὑπήνῃ; Παῦλος γὰρ ὁ σκηνοποιὸς κατηυτελισμένος, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν βάρβαρον πᾶσαν ἀπέτρεψε πρὸς Θεόν· ὁ δὲ παρ' ὑμῖν ἀγόμενος καὶ περιφερόμενος Πλάτων, τρίτον εἰς Σικελίαν ἐλθὼν, μετὰ τοῦ κόμπου τῶν ῥημάτων ἐκείνων, μετὰ τῆς ὑπολήψεως τῆς λαμπρᾶς, οὐδὲ ἑνὸς περιγέγονε τυράννου· ἀλλ' οὕτως ἀθλίως ἀπήλλαξεν, ὡς καὶ αὐτῆς ἐκπεσεῖν τῆς ἐλευθερίας. Ὁ δέ γε σκηνοποιὸς οὐ Σικελίαν μόνον, οὐδ' Ἰταλίαν, ἀλλὰ πᾶσαν τῷ κηρύγματι τῆς εὐσεβείας τὴν οἰκουμένην ἐπέδραμεν.

B

ΡΜϚ'. — ΦΙΛΟΞΕΝῼ ΚΗΝΣΟΦΥΛΑΚΙ.

Οὔτε ἐν ταῖς εὐθυμίαις κορυβαντιᾷν δεῖ καὶ φυσᾶσθαι ματαίως, οὔτ' ἐν ταῖς σκυθρωποτέραις καταστάσεσι καταπίπτειν ἀλόγως καὶ καταποντίζεσθαι ὑπὸ τῆς λύπης. Ἀνάνδρου γὰρ ψυχῆς καὶ μαλακῆς τοῦτό γε. Οὐδὲν δὲ σκηνῆς ὁ φθειρόμενος οὗτος διενήνοχε βίος. Οὔτε γοῦν τὸ εὐπρακτεῖν κατ' αὐτὸν, οὔτε μὴν τοὐναντίον φανήσεται βέβαιον.

ΡΜΖ'. — ΛΥΚΟΥΡΓῼ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙῼ.

Τίς σε οὐκ ἂν γελάσεται, τίς σε οὐκ ἂν μέμψεται τῆς ἀπεράντου σπουδῆς; Τίς σε οὐ μυκτηρίσει τῆς ἄφρονος μανίας, συνάγοντα μὲν ἀκορέστως τὰ τοσαῦτα χρήματα, κατέχειν δὲ δοκοῦντα, ἅπερ C μηδαμῶς δυνήσῃ συνεξενέγκαι θνήσκων, πρὸς τὸν ἐκεῖ κόσμον ὑπὸ φρικτῶν ἀγγέλων συρόμενος δέσμιος, ἐχθροῦ δὲ πρᾶγμα ποιοῦντα, ἐν τῷ διὰ τῆς ἀπανθρωπίας καὶ τῆς ἀνηλεοῦς καὶ ἀμειλίκτου γνώμης βλάπτειν τὰ μέγιστα τὴν ἀνοσιωτάτην σαυτοῦ ψυχὴν, προσκεῖσθαι δὲ τῷ συγγενεῖ νεανίσκῳ νομιζομένῳ κληρονομεῖν τὴν σὴν μεγάλην οὐσίαν; Ἀλλ' εὐαγγελίζομαί σοι πικρόν τι καὶ λίαν ἀβούλητον· τεθνήξεται γὰρ μετ' ὀλίγον ὁ γλυκὺς κληρονόμος σου, εἰς ὅνπερ καὶ πάντα ἐγγράφως ζῶν, καὶ φρονῶν, καὶ εὐρωστῶν διέθου τὰ διαφέροντά σοι, καὶ τοῦ μνήματος τοὺς τρεῖς καὶ μόνους κληρονομήσει πήχεις. Καὶ πάντως ἐκπλαγήσῃ βλέπων νέον θαπτόμενον πρὸ γέροντος πολυχρονίου. Τάχα δὲ οὐκ D ἐκπλαγήσει ἐπὶ τούτῳ, οὐδέ γε ξενισθήσῃ, προτεθεαμένος ἤδη τοιαῦτα συμβεβηκότα τοῖς ἄλλοις Ἰλλουστρίοις, Ἀριστοφάνει, καὶ Κρήσκεντι. Ἀλλὰ νῦν γοῦν ἐκνήψας προσηκόντως, πέπαυσο τῆς πολλῆς ἀπληστίας, καὶ μὴ τὸν τελευτᾷν μέλλοντα κλαύσῃς, ἀλλὰ τὴν σαυτοῦ ψυχὴν φιλοπόνηρον ὑπάρχουσαν θρήνησον, καὶ πρὸς διόρθωσιν ῥέψον καὶ ἀγαθοεργίας, πρὶν ἐξελθεῖν σε τῆς σκηνῆς τοῦ παρόντος αἰῶνος, καὶ πορευθῆναι, ἔνθα μηδεὶς λοιπὸν τῶν ἐναποθανόντων τοῖς πταίσμασιν εὑρήσει ἀπολογίας χώραν, ἔνθα μὴ φίλος, μὴ δοῦλος, μὴ συγγενὴς συνηγορῆσαι ἢ βοηθῆσαι κολαζομένῳ εἰς τοὺς αἰῶνας ἰσχύσει.

ΡΜΗ'. — ΝΙΚΑΝΔΡΩ ΕΞΚΕΠΤΟΡΙ.

A Πολλάκις σοι εἴρηκα, καὶ νῦν δέ φημι, ὅτι διὰ τῆς μαγείας ὑπὸ τοῦ Τυανέως Ἀπολλωνίου γεγενημένα τελέσματα, μηδὲν παντελῶς οὐράνιον ἔχοντα εὐεργέτημα, μηδέ τι πρὸς ψυχὴν ἀναφέροντα κέρδος, οὐδὲν διαφέρειν δόξειεν δραχὸς κριθῶν χάριτος, τοῖς πρὸς τὰ ἐπουράνια ἐκεῖνα, καὶ ἄφθαρτα, καὶ λύσιν μὴ σχήσοντα ἀγαθὰ κεχηνόσι σοφοῖς τε καὶ εὐσεβέσιν ἀνθρώποις. Μὴ τοίνυν θαύμαζε τὰ ἔργα τῆς γοητείας, μηδὲ θροοῦ ἐπὶ τούτοις, ἀπάλλαξον δὲ σαυτὸν τῆς εὐπτοήτου γνώμης, καὶ τοῦ μειρακιώδους φρονήματος.

ΡΜΘ'. — ΠΑΛΑΤΙΝΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Συνεχέστερον φάσκεις· Πῶς δύναμαι σωθῆναι, μυρίοις βρύων τοῖς τῆς ψυχῆς ἕλκεσιν, καὶ ἀμυθήτων B ἐμπεπλησμένος κακῶν, καὶ φλεγόμενος ὑπὸ τῆς ἰδίας μοχθηρᾶς συνειδήσεως; Πρόσχες, ἄνθρωπε, κἂν ἐκ μέρους τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, καὶ οὐκ ἂν σχοίης χρείαν τῆς ἐμῆς νουθεσίας. Βλέπε τί φησιν ὁ Σολομῶν· « Ἐλεημοσύναις γὰρ καὶ πίστεσιν ἀποκαθαίρονται ἁμαρτίαι. » Ὅρα τί συμβουλεύει τῷ Ναβουχοδονόσορ Δανιὴλ ὁ προφήτης· « Τὰς ἀνομίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων. » Πείσθητι τῷ Σιρὰχ παραινοῦντι· « Πῦρ φλογιζόμενον ἀποσβέννυσιν ὕδωρ, καὶ ἁμαρτιῶν φλόγα σβέννυσιν ἐλεημοσύνη. » — « Ἐλεημοσύνη γὰρ ἐκ θανάτου ῥύεται, » θανάτου λέγων τοῦ διὰ καταδίκης φοβερᾶς καὶ φρικώδους, καὶ τὸ σκότος, ὡς Τωβὴθ καὶ Σολομῶντι δοκεῖ.

C

ΡΝ'. — ΡΗΓΙΝΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

Οὐκ ἄνθρωπος ψιλὸς ὁ κοινὸς Σωτὴρ καὶ εὐεργέτης Χριστὸς, Θεὸς δὲ μᾶλλον ἐν ἀνθρωπίνῃ ὀφθεὶς μορφῇ, καὶ τῇ ἰδίᾳ ἀναμαρτήτῳ, καὶ ἀμωμήτῳ σαρκὶ, τὸν ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων θάνατον ὑπομείνας βουλήματι οἰκείῳ.

ΡΝΑ'. — ΛΟΥΚΙΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Πόσοι ποσάκις ἄνθρωποι κόρακας παγίσι καὶ δικτύῳ ἐθήρασαν, καὶ ἠγνόουν οἱ πιασθέντες κόρακες τὴν αὐτῶν θήραν τε καὶ σύλληψιν; Σοὶ δὲ προμηνύουσι, καθὼς λέγεις, τὸ μέλλον οἱ κόρακες, καὶ προγνῶσται καὶ προφῆται τῶν μηδέπω παρόντων εὑρίσκονται κόρακες, οἱ τὴν κατ' αὐτῶν μηχανηθεῖσαν παγίδα μηδαμῶς ἐγνωκότες, καὶ τὸν ἑαυτῶν D ὄλεθρον ἀγνοήσαντες. Ἀπόστηθι τοιγαροῦν τῆς ὀρνεοσκοπίας· τινὲς γὰρ ταύτῃ προσεσχηκότες, ὡς ἄξιοι τῆς πλάνης, καὶ τὰς τῶν κοράκων σημειούμενοι πτήσεις, τάς τε ἐνωπίας, καὶ τὰς ἐκ τῶν ὄπισθεν, καὶ τὰς ὑπὲρ κεφαλὴν κύκλον περιγραφούσας, καὶ τὰς ἐπὶ τὰ πλάγια φερομένας, δαιμόνων πονηρῶν δῆλον ὅτι συμπετομένων τοῖς κόραξι, καὶ πρὸς τὴν τοῦ πλανωμένου ἀνθρώπου ὑπόνοιαν τῇ πτήσει φερόντων τὰ ὄρνεα· ὁμοίως μέντοι καὶ τὰς τούτων φωνὰς σημειούμενοι, ἀπεξενώθησαν μὲν τῆς εἰς Χριστὸν τὸν Σωτῆρα πίστεως, ἀνηκέστοις δὲ κλιματῆρσι περιπεσόντες, καίτοι χρηστὰ ἐλπίσαντες,

189 CXLVIII. — NICANDRO EXCEPTORI.

Sæpe tibi dixi, et nunc rursus inculco; quæ magiæ ope a Tyaneo Apollonio absoluta sunt opera, cum in se nullum omnino cœleste emolumentum teneant, neque usui animæ sint, nihil a gratia manipuli hordei differre videbuntur sapientibus, ac piis hominibus, qui ad cœlestia illa, et indepravata, et quæ nunquam dissolventur bona, anhelant. Ne itaque magiæ opera admireris, neque pro illis turberis, imo temetipsum a sententia stupiditati obnoxia, et juvenili cogitatione libera.

CXLIX. — PALATINO PRIMATI.

Sæpissime inculcas, quanam ratione salvari potero, innumeris animæ ulceribus scatens, malisque, quæ verbis exprimi nequeunt, confertissimus, et a propriæ pravæ conscientiæ continuo flammis perustus? Adverte animum, mi homo, vel pusillum divinitus inspiratæ Scripturæ, et mea adhortatio tibi opus non fuerit. Considera quid dicat Salomon [61]: « Eleemosynis enim, et fide expurgantur peccata. » Vide quid Nabuchodonosori Daniel propheta consulat: « Iniquitates tuas in eleemosynis libera, et peccata tua in miserationibus pauperum [62]. » Crede Siracho adhortanti: « Ignem succensum aqua exstinguit, et peccatorum incendium eleemosyna [63]. » — « Eleemosyna enim a morte liberat [64], » mortem repellens per tremendam ac terribilem condemnationem illatam, et tenebras ingestas, ut Tobias et Salomon arbitrantur.

190 CL. — RHEGINO SCRINIARIO.

Non homo simplex communis Salvator, et bene de omnibus meritus Christus, Deus in humana forma oculis visus, et propria, quæ nullo peccato nullisque sordibus succumbebat, carne, pro peccatis hominum mortem voluntate propria sustinuit.

CLI. — LUCIO TRIBUNO.

Quot quoties homines corvos laqueis et retibus ceperunt, corvique capti propriam venationem capturamque non didicerunt? Et tibi quidem, ut asseris, corvi futurum prænuntiant, et, quæ nuspiam sunt, eorum tibi et præcinentes, et vates præscii reputantur, qui contra sese præparatum laqueum nullo modo dignoscunt, propriumque interitum non intelligunt. Cave tibi ergo ab augurio. Nonnulli etenim illi animum advertentes, errore tali haud indigni, volatusque corvorum adversos, aversosque, et supra caput, et ad latus circumitiones, cum improbi dæmones cum corvis una avolent, et ad pererrantis hominis sententiam volatus avium agant, denotantes, necnon et eorum voces excipientes, longe a fide in Christum Salvatorem recesserunt, et in vitæ ac fortunarum pericula inevitabilia inciderunt, et licet spe optima freti propter corvorum optima illis adnotata vaticinia, post innumera damna ac discrimina, tandem

[61] Prov. xv, 27. [62] Dan. iv, 24. [63] Eccli. iii, 33. [64] Tob. xii, 8.

tristi, detestandoque fine vitam posuerunt. Generationis enim injustæ pravos fines [65], divinæ tradunt **191** Litteræ. Si itaque tibi in animo est, dæmonum venatum effugere, nullam unquam observationem longe animo prospicias, non volatus, non avium voces, non animantium sive, ea ratione prædita sint, sive illius expertia, occursus, non invocationes, non regressus, non inanes sortes, et, ut verbo expediam, nihil observabis, nisi tantum peccatum. Operæ enim pretium est ab ea sibi cavere, et continuo a se repellere. Illud quoque ne te lateat velim, nonnullis hominibus, qui gentilium ritu noxia illa captarunt, sæpe sæpius ita illis evenisse, ut suspicati fuerant, non vi, aut miserorum corvorum, aut porcorum, aut canum, aut hominum prædictione, sed judicio Dei punientis et infidelitatem eorum deridentis. « Tribuat enim tibi Dominus secundum cor tuum, et fiat tibi, ait, quemadmodum exspectasti [66] : » et obruam te calamitatibus, et afflictionibus, et mœroribus, quæ pravæ observationi fidens, timuisti : ut tandem aliquando delusi illi propriam stultitiam detegentes, sinceræ pœnitentiæ ope, exsecrandæ illi observationi finem imponant, et divinæ providentiæ in posterum res proprias committentes, propriam animam omni ex parte ad Deum reducant.

A διὰ τὴν τῶν κοράκων δῆθεν καλλίστην δειχθεῖσαν σημασίαν, μετὰ μυρίας ζημίας καὶ βασάνους, ὕστερον πονηρῷ καὶ ἀπευκτέῳ τέλει τὸν βίον κατέστρεψαν. Γενεᾶς γὰρ ἀδίκου πονηρὰ τὰ τέλη, καθά φησιν ἡ Γραφή. Εἰ τοίνυν βούλει ἐκφυγεῖν τῶν δαιμόνων τὴν θήραν, μηδεμίαν μηδέποτε παρατήρησιν σκόπευε, μὴ πτήσεις, μηδὲ φωνὰς ὀρνέων, μὴ ὑπαντήσεις παντοίων ζώων λογικῶν ἢ ἀλόγων, μήτε τὰς ἀνακλήσεις καὶ τοὺς ἀναποδισμούς, μήτε κληδόνας ματαίας, καὶ ἁπαξαπλῶς μηδὲν παρατηρήσεις, εἰ μὴ τὴν ἁμαρτίαν. Χρήσιμον γὰρ παρατηρεῖσθαι ταύτην, καὶ ἀπωθεῖσθαι διηνεκῶς. Κἀκεῖνο δὲ γινώσκειν βουλόμεθα, ὅτιπερ τισὶν ἀνθρώποις παρατηρησαμένοις τῷ Ἑλληνικῷ ἔθει ἐκεῖνα τὰ ψυχοβλαβῆ, συνέβη πολλάκις οὕτως, ὥσπερ ὑπενόησαν, οὐκ ἐκ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς προαγορεύσεως B τῶν ἀθλίων κοράκων, ἢ χοίρων, ἢ κυνῶν, ἢ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ κρίσεως, κολάζοντος καὶ ἐκμυκτηρίζοντος τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. « Δῴη γάρ σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου, καὶ γενηθήτω σοι, φησὶ, καθὰ προσεδόκησας· » καὶ συγκλείσω σε συμφοραῖς, καὶ λύπαις, καὶ θλίψεσιν, ἅσπερ καὶ πεφόβησαι τῇ σημασίᾳ τῇ φαύλῃ πειθόμενος· ὅπως ἄν ποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἐλθόντες τῆς ἑαυτῶν ματαιοφροσύνης οἱ ἐξαπατηθέντες, καὶ μετανοίᾳ χρησάμενοι ἀγαθῇ, παύσωνται μὲν τῆς παρατηρήσεως τῆς βδελυρᾶς, τῇ δὲ θείᾳ προνοίᾳ τὰ καθ' ἑαυτοὺς λοιπὸν ἐπιτρέψαντες, πανταχόθεν τὴν ἰδίαν ψυχὴν πρὸς Θεὸν ἐπανάγωσιν.

CLII. — MARONI COMITI.

Ne blasphemiæ spiritum sæpius Dei amanti, probæque tuæ animæ molestiam exhibentem ullo modo extimescas, imo eum et oratione, et beneficentia, et oppressorum subsidiis, et tolerantia, et humilitate, et erga servos tuos **192** humanitate percutiens, impete. Hæc enim, et his similia ex animo tuo repellere possunt exitiosum dæmonem, qui tibi cogitationes efferatas et impias contra te, et Numen ipsum, et creaturas, et sanctos, et veneranda mysteria suggerere audet.

ΡΝΒ'. — ΜΑΡΩΝΙ ΚΟΜΗΤΙ.

C Τὸ τῆς βλασφημίας πνεῦμα, τὸ παρενοχλοῦν πυκνότερον τῇ σῇ φιλοθέῳ καὶ ἀγαθῇ καρδίᾳ, μηδόλως ὑποπτήξῃς, μᾶλλον δὲ κατεξανάστηθι τούτου, τύπτων αὐτὸ εὐχαῖς καὶ εὐποιΐαις, ἀντιλήψεσί τε τῶν καταπονουμένων καὶ ταῖς μακροθυμίαις, ταπεινοφροσύνῃ τε καὶ τῇ πρὸς τοὺς οἰκέτας τοὺς σοὺς ἡμερότητι. Ταῦτα γὰρ, καὶ τὰ τοιαῦτα, τοῦτον δύναται ἀπὸ τῆς ψυχῆς σου ἐξελάσαι τὸν ἀλάστορα δαίμονα, λογισμοὺς ἀγρίους καὶ ἀσεβεῖς ὑποβάλλειν τολμῶντα κατὰ σαυτοῦ τε, καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν δημιουργημάτων, καὶ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν μυστηρίων.

CLIII. — LAUSO PRIMISCRINIO.

Neque fratres habes, neque filios possides. Cuinam igitur aurum insaturabiliter aggeris? Quo enim tibi thesauri opulentiores congregantur, eo pœnæ tibi et potiores, et graviores, æterna nempe supplicia, reservantur. Et utinam tanta pecuniarum copia opportuno tempore ad pios probosque viros pervenisset, ut scriptum est : Congregaverunt aliqui insatiabiliter argentum, ex quo non gustabunt, et quæ ipsi ex injustitia multa collegerunt, justi comedent. Verumtamen non ita tibi, ut ipse opinor, continget; indignus etenim es : imo vulgo tritum proverbium in temetipsum locum habuisse deprehendes : Tantalistarum res Crotalistæ vorabunt.

ΡΝΓ'. — ΛΑΥΣῼ ΠΡΙΜΙΣΚΡΙΝΙῼ.

Μήτ' ἀδελφοὺς ἔχων, μήτε τέκνα κτησάμενος, τίνι ἄρα τὸ χρυσίον συνάγεις ἀκορέστως; Ὅσῳ δὲ D πολὺ τὸ θησαύρισμα, τοσούτῳ πλεῖον καὶ βαρυτέρα ταμιεύεταί σοι ἡ αἰώνιος κόλασις. Καὶ ὄφελόν γε τὰ τοσαῦτα χρήματα, τῷ καιρῷ τῷ οἰκείῳ εἰς ἄνδρας εὐλαβεῖς καὶ ὁσίους ἔφθασαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτιπερ Συνήθροισάν τινες ἀπλήστως ἀργύριον, ἐξ οὗ οὐ γεύσονται· ἅπερ δ' οὗτοι συνήνεγκαν ἐξ ἀδικίας πολλῆς, ταῦτα δίκαιοι ἔδονται. Ἀλλ' οὐχ οὕτως νομίζω γενήσεσθαι ἐπὶ σοί· ἀνάξιος γὰρ ὑπάρχεις, τὴν δὲ δημώδη παροιμίαν ὄψῃ καταλαμβάνουσάν σε, τὴν λέγουσαν· Τὰ Τανταλιστῶν φάγονται Κροταλισταί.

[65] Sap. III, 19. [66] Psal. XIX, 5.

ΡΝΔ'. — ΞΑΝΘΙΠΠΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Καλῶς γε πάνυ πράττεις, ταῖς νηστείαις, καὶ ταῖς χαμευνίαις, τῇ τε χρηστῇ ἀγρυπνίᾳ, καὶ τῇ πυκνῇ προσευχῇ καταπατῶν τε καὶ ὑπεραλλόμενος τὰς τρικυμίας τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, Θεῷ δὲ τῷ συνεργοῦντι ἡμῖν ἀεὶ εἰς τὸ ἀγαθὸν τὴν νίκην ἀνατιθεὶς ἐν τῷ ψάλλειν πρὸς αὐτόν· « Σὺ, Δέσποτα, δεσπόζεις τοῦ κράτους τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ σάλον τῶν κυμάτων αὐτῆς σὺ καταπραΰνεις. »

ΡΝΕ'. — ΡΩΜΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τὰ τοῦ παράφρονος καὶ παρεξεστηκότος Ναυάτου βληχήματα, τὴν μὲν σώζουσαν μετάνοιαν ἐξοστρακίζειν τολμῶντα, προφάσει δὲ ἀπελπισμοῦ ἀδεῶς τὰς ἁμαρτίας σωρεύοντα, καὶ καθαροὺς μὲν ἑαυτοὺς λέγοντας εἶναι, ἀκαθάρτους δὲ τῇ πράξει εὑρισκομένους, καὶ εἰς τὴν ἀπώλειαν συνελαύνοντας διὰ τῆς ἀπογνώσεως τοὺς πειθομένους τῇ αὐτῶν, οὐκ ἀποδεξόμεθα· τοὐναντίον δὲ μεμψόμεθά τε καὶ σκώψομεν, ὡς τῶν ἀποστολικῶν κανόνων ἀλλότρια φρονοῦντας.

ΡΝϚ'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙΩ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

Τί δοκεῖς λανθάνειν ἡμᾶς κακοήθης τις καὶ δόλιος ὑπάρχων, καὶ πολλοῖς μὲν ἀρίστοις καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράσι πεφυκὼς ἐπιβουλεύειν, συγκαλύπτων δὲ σαυτὸν τῷ προσωπείῳ τῆς φιλοκαγαθίας; Ἰδοὺ γὰρ ἐκ τῶν καρπῶν τὸ δένδρον γινώσκομεν, καὶ οὐδαμῶς κρυβείη λύκος περικείμενος δορὰν προβάτου· ἐκ γὰρ δὴ τῶν ὀδόντων καὶ τῶν ὀνύχων ῥᾳδίως γνωσθήσεται. Φησὶ δὲ καὶ ἡ Γραφή· « Πέρδιξ θηρευτὴς καρτάλλῳ ἐναποκλεισθεὶς· οὕτως ἐστὶν ὑπερηφάνου καρδία. » Ὄντως γὰρ ὑπερήφανος καὶ φθονερὸς, ὄφις τε δάκνων σιγῇ, καὶ κύων σπαράττων ἐκτὸς τοῦ ὑλακτῆσαι γνωρίζῃ παρὰ πᾶσιν, κἂν λάθρα κακοῦργός τις καὶ δυσφορώτατος καὶ κρυψίνους πανταχοῦ περιέρχῃ. Θεοῦ δὲ χρεία τῶν παρὰ σοῦ ἐπιβουλευομένων, ἵνα λέγωσι τὸ ἐν τῷ ἐννενηκοστῷ, ὅτι « Αὐτὸς ῥύσεται ἡμᾶς ἐκ παγίδος θηρευτῶν, καὶ λόγου ταραχώδους. » Σιγῶν γὰρ αὐτὸς εἰς ταραχὴν ἐμβάλλεις τοὺς ἐπιβουλευομένους.

ΡΝΖ'. — ΣΩΣΙΠΑΤΡΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Τῇ θείᾳ γνώσει στοιχῶν, τῇ γνώσει καὶ πάντα ποιεῖν σπουδάζεις, πανάριστε, τοῖς ἐκείνης κανόσι καὶ ῥυθμοῖς ἑπόμενος. Ὅθεν καὶ πάντα τὸν σαυτοῦ θεοφύλακτον πλοῦτον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοῖς μοναχοῖς ἐξαντλεῖς, πρὸς τούτους τε κεχηνὼς πολλῷ τῷ πόθῳ, καὶ τούτους ἀναπνέων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, μήθ' ὅλως ἔχειν νομίζων συγγένειαν ἢ τέκνα, καίτοι τοσούτων ὄντων. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ λέγειν σε κατὰ συντυχίας, κτῆνος ὑπάρχειν τῶν μοναχῶν ἀγογγύστως τε καὶ προθύμως ἐξυπηρετούμενον πάσαις ταῖς τούτων χρείαις, καὶ τοῦτο ἀπηρτισμένης ἐστὶ τεκμήριον γνώσεως. Ἐπίστασαι δὲ πάντως, ὅτι σὺν τοῖς Λευΐταις, καὶ τὰ τούτων κτήνη κατηυλόγησε Θεός τε καὶ Μωϋσῆς. Πάντα τοίνυν γνώσει λογιζόμενος θείᾳ, καὶ γνώσει λέγων καὶ πράττων,

CLIV. — XANTHIPPO DIACONO.

Probe nimis agis, jejuniis et in humo dormitionibus, bonaque vigilia, et frequenti oratione conculcans, et carnearum voluptatum tempestates transiliens, Deoque, qui semper nobis ad bona persolvenda opem fert, victoriam ascribens, cum ad eum concinis : « Tu, Domine, dominaris virtuti maris, et tempestatem fluctuum illius tu mitigas [67]. »

193 CLV. — ROMANO EPISCOPO.

Insani, ac mente capti Novati balatus, qui pœnis exonerantem pœnitentiam extrudere audet, et prætextu desperationis impudenter peccata conservat; et illius asseclas, qui puros semetipsos asserunt, et opere ipso impuri deprehenduntur, et in perniciem eos, qui eorum amentiæ fidem habent, compellunt, nullo modo ipsi recipimus; imo eos reprehendemus, et vituperabimus, uti eos, qui canonibus apostolorum contraria sentiunt.

CLVI. — APHRODISIO SCRINIARIO.

An latere nos putas, qui malignus es, et astutam servas sub pectore vulpem, et quamplurimis optimis ac probatissimis viris ex ingenio insidias struis, licet temetipsum beneficentiæ persona contegas? Ecce enim ex fructibus arborem dignoscimus [67*]; nulloque modo lupus licet ovina pelle adornatus latere poterit : namque ex dentibus ac unguibus facili negotio in cognitionem veniet. Et Scriptura quoque ait : « Perdix venatrix cartallo inclusa, ita se habet cor superbi [68]. » Vere quippe superbus et invidus, serpensque silentio mordens, et canis absque latratu discerpens cognosceris ab omnibus, licet perditus, et intolerabilis, et dissimulator quaquaversum divageris. Opeque divina illis opus sit, quibus insidias struis, ut dicere possint, quod in nonagesimo psalmo legitur : « Ipse liberabit 194 nos de laqueo venantium, et a verbo aspero [69]. » Ipse siquidem tacens in turbas insidiis tuis obnoxios conjicis.

CLVII. — SOSIPATRO TRIBUNO.

Divino procedens consilio, consilio quoque omnia peragere contendis, o optime, illius regulis rhythmisque obediens. Hinc et universas tuas a Numine custoditas divitias ut plurimum in monachos exhauris, et in illos perquam impensissime inhians, eosque reflans, noctu et interdiu, ac si nulli tibi essent consanguinei, aut filii, quibus affluis. Illud quoque quod inter colloquendum inculcas, jumentum te esse monachorum, absque murmuratione, sed summa animi alacritate eorum necessitatibus occurrens atque ministrans : et id quoque dependentis consilii indicium est. Omnino autem illud scis, una cum Levitis eorum quoque jumentis benedictum fuisse a Deo et Moyse. Omnia itaque divino consilio æstimans, et consilio dicens,

[67] Psal. LXXXVIII, 10. [67*] Matth. VII, 16. [68] Eccli. XI, 32. [69] Psal. XC, 3.

ac efficiens, o Dei amans, sine ulla hæsitatione in regnum cœlorum cum monachis una simul introibis, tanquam probus eorum assecla et eorum minister, et simul cum illis in hæreditatem bonorum, quæ verbo exprimi minime possunt, in sempiterna sæcula vocaberis.

CLVIII. — CHILONI DOMESTICO.

Instabile, nullaque ratione firmum, imo perturbatum, et flexu facillimum consilii tui Sirach innuens, dixit: « Rota currus insipientis interiora[70]. » Si prompti quoque tui, ac facilis in secretis edicendis, statimque divulgandis, omnibusque
195 tibi concreditis aperiendis, consilii testimonium supra laudati scriptoris exoptas, quæ statim subduntur, habeto: « Audiit enim, ait, insipiens sermonem, et parturiit, quemadmodum parturit a facie infantis parturiens[71]. » Nihil enim amentius est quam publicare, et hac atque illac nobis ab amicis clam privatimque concredita transmittere, palamque, et indecore evulgare. Qui igitur te occupant, morbis renuntiatis, fac sis in posterum sapiens, et firmus, et arcanorum custos, quousque finem vitæ posueris, proprio ori, et incontinentibus labris validas fores apponens, vectemque robustissimum, et silentii optimi sigillum appingens. Sic enim et divinæ cognitionis splendore illuminari poteris, et sacra Scriptura solatio tibi erit, cum ait: « Sapientia hominis illuminabit faciem illius[72]; » et rursus: « Audiisti sermonem, immoriatur in te. Bono sis animo: non disrumpet te sermo in arcano tibi communicatus[73]. »

CLIX. — GAUDENTIO DIACONO.

Fornicationis dæmon more nati abdomini suo catuli penes eum, qui ab eo tentatur, suevit hærescere, non tamen vim inferre. In tua itaque potestate est, tuoque arbitrio, aut hunc per ignominiosum exercitium alere, aut iracunde per preces, et psalmorum concentus, et jejunia, et vigilias, et humi cubatum in fugam vertere. « Opponimini enim adversario, ut magnus Jacobus scribit, et fugiet a vobis[74]. »

196 CLX. — PHILONI EPISCOPO.

Satis idonei instructique vos per vosmetipsos, in monasterio vestro degentibus, uti par est, in omnibus vivendi rationem præscribere. Verumtamen cum inter scribendum de victus ratione sermonem institueritis, id a nobis poscentes, ut meam de ea sententiam significarem, recte ita instituendam esse duco. Cum varia sit corporum temperatura, et ex iis hæc quidem malæ valetudini, illa prævalidæ subjaceant, varia, et personæ cuilibet accommodata victus ratio præscribenda est. Quare bene valentibus leguminum usus, secus se habentibus solatium ex oleribus, morbo remissis et languidis ex carnibus moderatum auxilium exhibendum est.

CLXI. — QUINTILIO CANCELLARIO.

Si modo tu Deo animæ officium, et diligentem

A φιλόθεε, ἀναμφιβόλως εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν συνεισελεύσῃ σὺν τοῖς μοναχοῖς, ὡς καλὸς ἀκόλουθος καὶ ὑπηρέτης τούτων, καὶ συγκληρονομήσεις τούτοις τὰ ἄφραστα ἀγαθὰ εἰς ἀπεράντους αἰῶνας.

ΡΝΗ'. — ΧΙΛΩΝΙ ΔΟΜΕΣΤΙΚΩ.

Τὸ ἀκατάστατόν τε καὶ ἀνίδρυτον, τεθορυβημένον τε καὶ εὐκλόνητον τῆς σῆς γνώμης, δηλῶν ὁ Σιρὰχ φησι· « Τροχὸς ἁμάξης σπλάγχνα μωροῦ. » Εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ μὴ βουλεύεσθαί σέ ποτε φυλάξαι μυστήριον, ἀλλ' εὐθὺς ἐκφερομυθεῖν, καὶ πᾶσι δημοσιεύειν τὰ τεθαῤῥημένα σοι, θέλεις ἰδεῖν μαρτυρίαν τοῦ λεχθέντος προσώπου, ἄκουε παραυτίκα· « Ἤκουσε γὰρ, φησὶν, ὁ μωρὸς λόγον, καὶ ὠδίνησεν, B ὥσπερ ὠδίνει ἀπὸ προσώπου βρέφους ἡ τίκτουσα. » Οὐδὲν δὲ μωρότερον τοῦ στηλιτεύειν, καὶ διαπορθμεύειν τῇδε κἀκεῖσε, καὶ φανεροῦν ἀπρεπῶς τὰ θαῤῥηθέντα ἡμῖν παρὰ τῶν φίλων κρύφα, καὶ κατ' ἰδίαν. Ἀφέμενος τοίνυν τῶν νοσημάτων τῶν περιεχόντων σε, γενοῦ λοιπὸν σοφός τε, καὶ βεβηκὼς, καὶ μυστηρίων φύλαξ, ἕως ἂν ἀποθάνῃς, κατασκευάζων τῷ οἰκείῳ στόματι καὶ τοῖς ἀστέγοις χείλεσι θύραν στεῤῥὰν καὶ μοχλὸν ἰσχυρότατον, καὶ τὴν σφραγῖδα τῆς σιγῆς βελτίστης ἐπιτιθείς. Οὕτω γὰρ καὶ τῷ τῆς θείας γνώσεως φωτὶ ἐλλαμφθῆναι δυνήσῃ, καὶ ἡ Γραφὴ παρηγορήσει λέγουσα· « Σοφία ἀνδρὸς φωτιεῖ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. » Καὶ πάλιν· « Ἤκουσας λόγον; ἐναποθανέτω σοι. Θάρσει· οὐ μή σε ῥήξει ὁ C λόγος ὁ μυστηρίῳ λεχθείς σοι. »

ΡΝΘ'. — ΓΑΥΔΕΝΤΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὁ τῆς πορνείας δαίμων δίκην λίχνου κυνιδίου τῷ ὑπ' αὐτοῦ πειραζομένῳ εἴωθε παραμένειν, οὐ μὴν ἐκβιάζεσθαι. Ἐν σοὶ τοίνυν ὑπάρχει, καὶ τῇ σῇ ἐξουσίᾳ, καὶ βουλήσει, ἢ τρέφειν τοῦτον διὰ τῆς ἐργασίας τῆς ἀτίμου, ἢ φυγαδεύειν μετ' ὀργῆς δι' εὐχῶν καὶ ψαλμῳδιῶν, νηστειῶν τε καὶ ἀγρυπνιῶν, καὶ τῆς χαμαικοιτίας. « Ἀντίστητε γὰρ τῷ ἐχθρῷ, καθὼς γράφει ὁ μέγας Ἰάκωβος, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. »

ΡΞ'. — ΦΙΛΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἱκανοί ἐστε καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς τοὺς τοῦ μοναστηρίου ὑμῶν κανονίζειν δεόντως ἐφ' ἅπασιν. D Ἐπειδὴ δὲ περὶ διαίτης ὑπεμνήσατέ με διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ἀξιοῦντες δηλωθῆναι ὑμῖν, νομίζω καλῶς ἔχειν, διαφόρου οὔσης τῆς τῶν σωμάτων κράσεως, καὶ τῶν μὲν ἀσθενούντων, τῶν δὲ ὑγιαινόντων, ποικίλην, καὶ ἁρμόζουσαν ἑκάστῳ προσώπῳ ἐκτάξαι τὴν δίαιταν· τοῖς μὲν ὑγιαίνουσι τὴν τῶν ὀσπρίων χρείαν, τοῖς δὲ ὀλίγον ἀσθενοῦσι τὴν ἀπὸ τῶν λαχάνων παραμυθίαν, τοῖς δὲ ἐξησθενηκόσιν ὑπὲρ λίαν, καὶ καταπεπτωκόσι, τὴν ἀπὸ τῶν κρεῶν σύμμετρον ὀρέγειν βοήθειαν.

ΡΞΑ'. — ΚΥΝΤΙΛΙΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.

Εἰ μὲν πρὸς Θεὸν ἔχων τὸν ἔρωτα τῆς ψυχῆς, κατ-

[70] Eccli. XXXIII, 5. [71] Eccli. XIX, 11. [72] Eccli. XI, 1. [73] Eccli. XIX, 10. [74] Jac. IV, 7.

ἐπᾴδεις σαυτὸν ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς A πνευματικαῖς κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀποστόλων, ἐπαινεσώμεθά σε. Ὠφέλιμον γὰρ τὸ τοιοῦτον σπούδασμα, καὶ τῷ Θεῷ συνάπτει τὸν ψάλλοντα. Ἐν γὰρ τῷ ᾄδειν ἐντελεχῶς τε καὶ νουνεχῶς, κατὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς μνήμης τοῦ κρείττονος, ἐπιλανθάνεται μὲν ἡ ψυχὴ τῶν μιαρῶν καὶ ὀλεθρίων παθῶν, χαρᾶς δὲ ἀνεκλαλήτου πληροῦται, καὶ ποθεινῶς λοιπὸν ἐνατενίζει τῷ θείῳ, πρὸς αὐτὸ καὶ μόνον σπεύδουσα καὶ ἀγωνιζομένη κεχηνέναι, καὶ μηδὲν τῶν ὁρωμένων τοῦ κάλλους ἐκείνου τοῦ ἀοράτου προκρίνουσα. Εἰ δ' ἐξαπατώμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου, δι' αἰσχρᾶς μελῳδίας σαγηνεύειν σπουδάζεις φιλήδονα γύναια, κατασεσωρευμένα ταῖς πολλαῖς ἁμαρτίαις, βδελυξόμεθά σε τῆς ἀκαθάρτου γνώμης· « Οὐχ ὡραῖος γὰρ αἶνος ἐν στόματι ἁμαρτωλοῦ, » ὥς τις B σοφὸς ἐβόα.

ΡΞΒ'. — ΕΥΨΥΧΙΩ ΒΙΚΑΡΙΩ.

Ἠρώτησάς με, τίς ἐστιν ἄρα ὁ δηλούμενος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις εἰσελθεῖν εἰς τὸν γάμον μὴ ἔχων ἔνδυμα. Μὴ ἔξω περιβλέπου, ἀλλὰ τὴν σαυτοῦ περισκόπει καρδίαν· πάντες γὰρ Χριστιανοὶ εἰς τὸν γάμον τὸν θεῖον κεκλήμεθα. Ἐὰν τοίνυν εἰσέλθωμεν λογισμὸν ἠμφιεσμένοι φιλάργυρον, ἢ φιλόπορνον, ἢ βάσκανον, ἢ τὰ ἑξῆς, δηλονότι ἀλλοτρίαν τοῦ φαιδροῦ καὶ ἀμωμήτου γάμου ἐνδεδυμένοι στολὴν, εἰσελθεῖν τετολμήκαμεν. Ἐὰν δὲ μεταβαλόντες τὴν ἐπίψογον γνώμην, ἐνδυσώμεθα κατὰ τὴν διάνοιαν σπλάγχνα οἰκτειρμοῦ καὶ ἐλεημοσύνης, χρηστότητα καὶ C ἀγάπην καθαρὰν, καὶ πραότητα, καὶ ταπεινοφροσύνην, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, δῆλον ὅτι ἐνεδυσάμεθα τὰ ἄξια τοῦ γάμου ἱμάτια. Περιβαλέσθαι τοίνυν σπεύσωμεν τὸ τοῦ νοητοῦ γάμου σωτήριον ἔνδυμα. Τῶν γὰρ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ἐνδύεσθαι, καὶ ἐκδύεσθαι, καὶ τὰς ἐσθῆτας ἀμείβειν, ποτὲ μὲν καλῶς, ποτὲ δὲ κακῶς, καὶ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν δὲ ἐκεῖνο αἱρεῖσθαι· ἐπειδὴ αὐτεξούσιος ἐκτίσθη ὁ ἄνθρωπος.

ΡΞΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ μὲν ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας ζωῆς δαίμων, ἐλεεῖν προσποιούμενος παρασκευάζει λογίζεσθαι, ὅτι οὐκ ἔσται κρίσις, οὐδὲ ἀνταπόδοσις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ τούτοις τοῖς ῥήμασι λιπαίνων φαύλως τοὺς ἐξαπατωμένους καταφθείρει. Πρῶτος γὰρ πάντων τῶν ἁμαρτωλῶν ἐστιν ὁ διάβολος. Ὁ δὲ Σωτὴρ D τῶν ὅλων Χριστὸς, ὁ μόνος κυρίως καθαρὸς καὶ δίκαιος, διαμαρτυρόμενός τε καὶ ἐξελέγχων, στύφων τε καὶ παιδεύων, καὶ προλέγων τὴν ἐσομένην κρίσιν, ἐκσώζει τοὺς πειθομένους αὐτῷ. Τοῦτο οὖν εἶναι νόμιζε τὸ γεγραμμένον· « Παιδεύσει με δίκαιος ἐν ἐλέει, καὶ ἐλέγξει με· ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου, » τουτέστι τὸ ἡγεμονικόν μου, ἢ τὸ φρονοῦν μου.

ΡΞΔ'. — ΩΡΙΩΝΙ ΕΚΔΙΚΩ.

Οὐαί σοι, τρισταλαίπωρε ἄνθρωπε καὶ τρισάθλιε! ὅτι μικρᾶς ἡδονῆς, καὶ ἅμα τῷ τελεσθῆναι παροδευούσης, τὴν αἰώνιον ἀνταλλάττῃ φλόγα. Οὐαί σοι,

A cultum tribuens, temetipsum psalmis, et hymnis, et spiritualibus canticis, ut apostoli tradiderunt, continuo concinendo obruis, conatus tuos laudabimus. Studium siquidem hoc utile est, et psallentem Deo agglutinat, in continuis enim cantibus, et prudentibus, et in Numinis memoriam procuratis, anima exsecrandarum et perniciosarum affectionum oblita, inexplicabili gaudio repletur; hinc propense admodum in posterum ad Deum mentis aciem dirigit, in illum solum contendens, validisque conatibus inhians, ne umbram quidem ex his, quæ oculis subjacent, pulchritudini illi invisibili anteponens. Si vero a diabolo deceptus obscenis modis, mulierculas voluptatibus **197** deditas, multisque peccatis prægravatas irretire contendis, B ob hanc impuram mentem te detestabimur: « Neque enim pulchra laus est in ore peccatoris [75], » clamabat sapiens nescio quis.

CLXII. — EUPSYCHIO VICARIO.

Postulasti a me: Quis ille est notatus in Evangeliis in nuptias introisse, vestem non habens [76]? Ne extra te circumspice, sed tuum cor attentius considerato. Omnes enim Christiani ad divinas nuptias accersimur. Si itaque introiverimus cogitatione induti, aut avara, aut meretricia, aut invida, vel aliis similibus vitiis obducta, aliena scilicet a splendore et immaculatis nuptiis veste obvoluti tum ingredi dicimur. Si vero sententia ignominiis obnoxia mutata, mente integra nosmet induerimus C visceribus misericordiæ et commiserationis, probitate, charitate pura, placiditate et humilitate, et his similibus, manifestum est nos nuptiis dignas vestes induisse. Circumvolvi itaque conemur intellectualium nuptiarum vestes salutares. In nostra enim facultate est indui et exui, vestesque nunc quidem probe, nunc vero prave commutare, et nunc hoc, nunc illud eligere: quandoquidem homo liber, et sui arbitrii dominus creatus est.

CLXIII. — *Eidem.*

Hostis vitæ nostræ dæmon, nostri misereri simulans, eam nobis cogitationem ingerit, non futurum judicium, neque retributionem unicuique secundum **198** opera sua, et hisce verbis prave delusos opimans, in perniciem agit. Primatum etenim peccatorum omnium diabolus obtinet. Verum- D tamen Salvator omnium Christus, qui solus vere purus et justus, contestans et reprehendens, astringens et instruens, et futurum judicium annuntians, audientes se salvat. Et hoc illud esse, quod scripto refertur, existima: « Corripiet me justus in misericordia, et arguet me; oleum vero peccatoris non impinguet caput meum [77], » hoc est principem animæ partem, aut rationis compotem!

CLIV. — VORIONI ECDICO

Væ tibi, terque quaterque miser et infelix homo quod pusillæ causa voluptatis, una cum ipso opere expediendæ, sempiternas flammas amplecteris. Væ

[75] Eccli. xv, 9. [76] Matth. xxii, 11. [77] Psal. cxl, 5.

tibi, insensate et stulte : quod carnis nutus exsequens, et per eam obscenis te affectibus involvens, et pravis operibus inserviens, a beatitudine illa immortali expelleris, et nunquam finiendis obrueris apud inferos igneis immisericordium angelorum verberibus. Namque angelorum, hi quidem mansueti sunt, et humani, et misericordes, et commiserescentes ; alii vero austeri et implacabiles, terribiles et vehementes, et crudeles, et immisericordes.

CLXV.—SYMMACHO COPIARUM DUCTORI.

Veræ pietatis ratio duobus constat, dogmatibus piis et bonis operibus. Unum igitur ab altero sejungendum non est.

199 CLXVI. —COLOCASIO DIACONO.

Statim atque quis in proximum convitia jecerit, B eodem horæ momento lepram in anima contrahit. Quapropter a maledictis et convitiis abstine : nosti siquidem ob breve convitium et unam obtrectationis dictionem divina sententia Mariam vatem lepra fuisse percussam [78].

CLXVII. —PIERIO COMITI JUNIORI.

Alius secundum Deum amor est, alius secundum mundum et carnem, quæ est amicitia potius brutorum, et nulla ratione prædita. Itaque quod continetur in litteris tuis, ingenti te desiderio teneri hoc mense erga Dionysiodorum magistri filium, immenso illo, ac plane intolerabili, adeo ut neque edere, neque bibere, neque vivere velis, ni prius puerulum conspexeris, in quo erga te amor præcesserat : præterea signa alia, et notæ, quæ in epistola C tua mihi sese offerunt legenti, palam faciunt meæ vilitati dolosum, et multis sordibus dæmonem contaminatum, qui tuæ virtuti deditæ, et Dei amanti animæ insidias struit. Ex ea enim epistola prædonem, illiusque subdolam solertiam facile deprehendi : nam ad maleficia vafer est et industrius. Quippe spiritus fornicationis, quem Amorem Græci nuncupare sueverunt, ad voluptates proclives, et futurorum judiciorum despectores, necnon universalis illius judicii, palam, ac cito, et absque ullo labore ad impudicitiæ barathrum compellit ; eos vero **200** qui salutis propriæ curam gerunt, et cum mollitiei belluis decertant, illecebris quibusdam, ac machinis, et dolis adoritur : et primum D quidem nullum pravum, sed constantem, et non nimis curiosam dilectionem personæ cujuspiam advenæ, aut indigenæ maris, vel feminæ inserit : adhortatur deinde, ut una cum ea assuescat, et vitam ducat, unaque commeet, pactiones contrahat, suspenso corpore incedat, res necessarias consociet, solemnitates celebret, lepide urbanitate et salibus utatur, et sine impudica cogitatione simul comedat. Hæc porro omnia fundamenta sunt, et argumenta, et principia, et radices peccati. Postmodum præeunte tempore, pravaque consuetudine ita comparata, et quæ vix avelli possit, tunc in

A ἀναίσθητε, ἠλίθιε, ὅτι τῆς σαρκὸς ποιῶν τὰ θελήματα, καὶ δι' αὐτῆς τοῖς αἰσχροῖς ὑποπίπτων πάθεσι, καὶ καταδουλούμενος τοῖς πονηροῖς, ἐκβληθήσῃ μὲν τῆς μακαριότητος ἐκείνης τῆς ἀθανάτου, ἀθάνατα δὲ μαστιχθήσῃ κατὰ τὸν ᾅδην, ταῖς πυρίναις μάστιξιν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τῶν ἀνελεημόνων. Οἱ μὲν γὰρ τῶν ἀγγέλων ἥμεροί τε καὶ φιλάνθρωποί εἰσιν, εὔσπλαγχνοί τε καὶ συμπαθεῖς, οἱ δὲ αὐστηροί τε καὶ ἀμειδεῖς, φρικτοί τε καὶ ἐμβριθεῖς, ἀπότομοί τε καὶ ἀνελεήμονες.

ΡΞΕ'. — ΣΥΜΜΑΧΩ ΣΤΡΑΤΗΓΩ

Ὁ τῆς θεοσεβείας τρόπος ἐκ δύο τούτων συνέστηκεν, δογμάτων εὐσεβῶν, καὶ πράξεων ἀγαθῶν. Θάτερον γοῦν θατέρου οὐ χρὴ διαζευγνύειν.

ΡΞϚ'. — ΚΟΛΟΚΑΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἅμα τις λοιδορήσῃ τὸν πλησίον, εὐθέως λεπροῦται τὴν καρδίαν. Διόπερ φεῦγε τὸ καταλαλεῖν, καὶ διαλοιδορεῖσθαι· ἔγνωκας γάρ, πῶς δι' ὀλίγην λοιδορίαν, καὶ μίαν λέξιν τῆς καταλαλιᾶς, θείᾳ ψήφῳ λελέπρωται ἡ προφῆτις Μαρία.

ΡΞΖ'. — ΠΙΕΡΙΩ ΚΟΜΗΤΙ ΝΕΩΤΕΡΩ.

Ἑτέρα ἐστὶν ἡ κατὰ Θεὸν ἀγάπη, καὶ ἄλλη ἐστὶ κατὰ κόσμον καὶ σάρκα κτηνώδης τις καὶ ἄλογος φιλία. Τὸ οὖν περιέχειν τὰ γράμματά σου, ὅτι πόθος σοι ἱκανὸς γέγονε κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον πρὸς Διονυσιόδωρον τὸν υἱὸν τοῦ μαγίστρου πολὺς καὶ ἀφόρητος, ὥστε μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν, μήτε ζῆν βούλεσθαί σε, εἰ μὴ πρότερον θεάσῃ τὸν μείρακα τὸν προαγαπήσαντά σε, καὶ τὸ ἄλλα τινὰ γνωρίσματα καὶ σημεῖα ἐγκεῖσθαι τῇ παρὰ σοῦ μοι γραφείσῃ ἐπιστολῇ, φανερὸν τῇ ἐμῇ εὐτελείᾳ κατέστησε τὸν δόλιον καὶ πολύσπιλον δαίμονα, τὸν ἐνεδρεῦσαι σπουδάζοντα τὴν σὴν ἐνάρετον καὶ φιλόθεον ψυχήν. Ἐκ γὰρ δὴ τῆς ἐπιστολῆς, εὐμαρῶς πεφώρακα τὸν λῃστήν, καὶ τὴν τούτου σοφὴν δραματουργίαν· σοφὸς γάρ ἐστιν εἰς τὸ κακοποιῆσαι. Τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς πορνείας, ὅπερ ἔρωτα Ἑλλήνων παῖδες κικλήσκειν εἰώθασι· τοὺς μὲν πρὸς τὴν ἡδονὴν ἐπιῤῥεπεῖς, καὶ καταφρονοῦντας τῶν μελλόντων κριμάτων καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ ἐκείνου δικαστηρίου, φανερῶς καὶ ταχέως καὶ δίχα παντὸς καμάτου πρὸς τὸ τῆς ἀσελγείας βάραθρον κατασύρει· τοὺς δὲ φροντίδα ἔχοντας τῆς σωτηρίας, καὶ τοῖς τῆς ἡδυπαθείας θηρίοις D μαχομένους, δελεάσμασί τισι καὶ μηχαναῖς καὶ δόλοις μετέρχεται· καὶ πρῶτον μὲν οὐδὲν δῆθεν χαλεπὸν, ἀλλ' ἐ. . . . . μόνον καὶ στοργὴν ἀπολυπραγμόνητον ἐντίθησι προσώπου τινὸς ξένου, ἢ ἐγχωρίου, ἄῤῥενος, ἢ θηλείας. Εἶτα συνομιλεῖν καὶ συνδιάγειν προτρέπει, καὶ συνοδεύειν, συναλλάσσειν τε καὶ συμμετεωρίζεσθαι, κοινωνεῖν τε ἐν πράγμασιν ἀναγκαίοις, καὶ συνεορτάζειν, καὶ συγχαριεντίζεσθαι, καὶ συντρώγειν χωρὶς λογισμοῦ πορνικοῦ. Ταῦτα δὲ πάντα θεμέλιοι γίνονται, καὶ ὑποθέσεις, καὶ ἀρχαὶ, καὶ ῥίζαι τῆς ἁμαρτίας. Μετὰ δὲ ταῦτα λοιπὸν προβεβηκότος χρόνου, καὶ τῆς κακῆς συνηθείας δυσαποσπάστου κατα

[78] Num. XII, 9.

σκευασθείσης, τότε δὴ, τότε τοῖς γεννητικοῖς μορίοις πλησιάσας ὁ δαίμων, αἰφνίδιον τὰ τῆς σαρκὸς ἐξάπτει φλογίσματα, καὶ καθάπερ χαλκίον τὰ μέλη ἀναβράζει, τοῖς τε πεπυρωμένοις βέλεσι τῶν λογισμῶν τῆς ἀθέσμου ἡδονῆς τοξεύσας τὴν καρδίαν κατεπείγει πρὸς τὸ πονηρὸν ἔργον, ὥσπερ τὴν Βαβυλωνίαν ἐκκαίων σφοδρῶς κάμινον. Ὅθεν λοιπὸν ἡ ψυχὴ ἐξίτηλος γενομένη πολλάκις, καὶ ἐξασθενήσασα τοῖς τόνοις τοῖς νοεροῖς διὰ τῶν γαργαλισμῶν, καὶ ἐκνευριζομένη, ἀνάγκην ἔχει κράζειν τὰ τῆς Γραφῆς ῥήματα· « Κυκλώσαντες ἐκύκλωσάν με, καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις, » τῇ πυρώσει τοῦ σώματος, καὶ ταῖς ἀπρεπέσι κινήσεσι, βάλλοντες εἰς νεφρούς μου τὸν ἰὸν τοῦ ῥυπαροῦ ὄφεως, μὴ φειδόμενοι, καὶ « Αἱ ψύαι μου ἐπλήσθησαν ἐμπαιγμάτων. » Ἰδοὺ γὰρ ἡ ἰσχὺς τοῦ δράκοντος ἐπὶ τῆς ἐμῆς ὀσφύος ἐνήργησεν. « Ἐταλαιπώρησα, καὶ κατεκάμφθην· » κύκλῳ περιῳκοδόμημαι τῷ τῆς αἰσχροπαθείας τειχίσματι. Καὶ πῶς ἄρα τοῦτο τὸ τεῖχος ὑπερβῆναι δυνήσομαι; « Παγίδα ἡτοίμασαν οἱ δαίμονες τοῖς ποσί μου, καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχήν μου. » Σκότος γάρ ἐστιν ἐν ὀφθαλμοῖς μου, ἐγὼ δὲ ἔσπευσα τοῦ μὴ βλέπειν. Ἀβλεψία δὲ χαλεπὴ ἡ πορνεία, καὶ πᾶσα, συντόμως εἰπεῖν, τῆς σαρκὸς πληροφορία καὶ βούλησις. Ἀγρεύομαι δὲ ὥσπερ λέων εἰς σφαγὴν, καὶ φέρομαι ὥσπερ κύων εἰς δεσμὰ, καὶ ὡς ὄρνεον εἰς παγίδα, καὶ πυρέττω πυρετὸν ἀκαθαρσίας λαβρότατον.

Τίς τοίνυν παρακαλέσει ὑπὲρ ἐμοῦ τὸν Δεσπότην τὸν φιλάνθρωπον ἐλθεῖν εἰς τὸ βοηθῆσαί μοι, καὶ τῆς χειρὸς τῆς ἐμῆς ἐφάψασθαι, ὥσπερ ποτὲ ἥψατο τῆς πενθερᾶς τοῦ Πέτρου, ἵνα ἀπέλθῃ ἀπ' ἐμοῦ ὁ πειρασμὸς, ἵνα καταλείψῃ με ὁ πυρπολῶν με ἔρως ὁ δεινὸς καὶ βδελυρὸς, καὶ ἰσχύσω οὕτως διεγερθῆναι πρὸς σωφροσύνην, καὶ διακονεῖν τῷ ἰδίῳ Κυρίῳ ἐν νηφαλιότητι; Ἀλλ' ἵνα μὴ πολλὰ γράφω νυνὶ, παρακαλῶ σε, ἀγαθῆς ῥίζης ἀγαθὸν ὑπάρχοντα βλάστημα, φυλάττου καὶ προφυλάττου, ὅση δύναμις, τοῦτον τὸν μαστρωπὸν καὶ πονηρὸν δαίμονα, ἐκκλίνων τὴν συντυχίαν τοῦ Διονυσοδώρου, καὶ μήτε συνεορτάζων αὐτῷ, μήτε εἰς πανηγύρεις συναπιὼν, μήτε συνεσθίων, μήτε συμπίνων αὐτῷ, μηδὲ συνδιατρίψαι τούτῳ, κἂν πρὸς βραχὺ συνοδεύειν αἱρούμενος. Εἰ δέ που ἀνάγκη γένοιτο συντυχεῖν τῷ τοιούτῳ, μὴ βλέπε τοῦτον τρανῶς, ἵνα μὴ διὰ τῶν θυρίδων σου, τουτέστι τῶν ὀφθαλμῶν σου, ὥς φησιν ὁ προφήτης, ἀναβῇ ἐπὶ τὴν ψυχήν σου ὁ θάνατος τῆς ἁμαρτίας· ἀλλὰ κάτω θεωρῶν εἰς τοὔδαφος, βλοσυρῷ τῷ ὄμματι καὶ αὐστηρῷ τῷ προσώπῳ τὰς ἀποκρίσεις δίδου, μὴ καταδεχόμενος συγγελάσαι ἢ συλλούσασθαι τούτῳ. Χρὴ γὰρ προκαταλαμβάνειν ἡμᾶς τὰ ὀχυρώματα καὶ τὰ μηχανήματα τοῦ ῥυπαροῦ ὄφεως, πρὶν ἡμᾶς αὐτὸς προκαταλάβῃ ταῖς ποικίλαις σαγήναις καὶ τοῖς βρόχοις διὰ τῆς ἐφέσεως τοῦ εἰρημένου παιδός. Οὐκ ἀγαθὰς γὰρ φήμας κέκτηται ὁ λεχθεὶς νεανίας, καὶ δέον ἀποδιδράσκειν τὰς ὑπολήψεις αὐτοῦ. Ἐπειδὴ οὖν ῥίζα τῆς κατὰ τὸ σῶμα πράξεως τυγχάνει ἡ φιλόσαρκος γνώμη, πρόῤῥιζον

A quantum genitalibus membris dæmon se applicans repente carnis flammas succendit, et veluti alienum membra ut ebulliant, facit, ignitisque cogitationum improbæ voluptatis sagittis cor saucians, in malum opus compellit, quemadmodum fornacem Babyloniam immaniter incendens. Hinc postmodum anima sæpius evanescens, et propter titillationes, firmitate intellectuali prorsus laborante, enervata, Scripturæ verba illa necessario intonat: « Circumdantes circumdederunt me, et exarserunt sicut ignis in spinis [79], » corporis incendio et indecentibus motibus ejaculantes in renes meos venenum immundi serpentis, nihil remittentes, « et lumbi mei impleti sunt illusionibus [80]. » Ecce enim vis draconis super lumbum meum operata est. « Miser
B factus sum, et incurvatus sum [81]. » Circumvallatus sum turpitudinis muro, et quanam ipse ratione murum pertransibo? **201** « Laqueum paraverunt dæmones pedibus meis, et incurvarunt animam meam [82]. » Tenebræ namque sunt in oculis meis: ipse autem festinavi, ut non viderem [83]. » Cæcitas siquidem est, eaque atrox scortatio, omnisque, ut paucis dicam, carnis satisfactio et appetitus. At capior tanquam leo in occisionem, ducorque ut canis ad vincula, et avis instar in laqueum, incendioque immunditiei quam maxime tempestuoso exæstuo.

Quis itaque pro me beneficum humanumque Dominum deprecabitur, ut in auxilium meum accedat, manumque meam tangat, quemadmodum, aliquando
C Petri socrum tetigit [84], ut recedat a me perturbatio, ut, quæ me perurit atrox cupido exsecrandaque deserat, sicque potis fiam, exciterque ad continentiam, proprioque Domino in temperantia serviam? Sed, ne multis te in præsentia obruam, enixe te rogo, qui bonæ radicis bonum germen erumpis, cave tibi, ac cautus præcave, quantum fieri potest, a leone isto, improboque dæmone, Dionysodori consuetudinem, et commercia vitans, non solemnitates cum eo celebrans, neque una cum eo dies festos et ludos publicos frequentans, non una simul edens, neque bibens, neque commorans, et si per temporis intervallum simul iter agere in animo fuerit. Quod si aliquando tempus et necessitas flagitat, ut eum convenias, ne recta eum intuearis,
D ne per fores tuas, oculos scilicet tuos, ut propheta loquitur, in animam tuam peccati mors introeat [85]; sed in terram obtutum inferne dirigens, torvis oculis ac horrido aspectu responsa redde; risum communem, et communia lavacra contemne. Opus etenim est, ut nos munimenta **202** ac machinas immundi serpentis præoccupemus, antequam ab ipso retibus variis atque laqueis per jam dicti pueri desiderium irretiamur. Adolescens siquidem iste suis flagitiis famosus est: ideoque suspiciones, quæ inde exoriri possunt, omnes intercludendæ sunt. Cum itaque radix actionis, quæ in corpore fit, cogi-

[79] Psal. CXVII, 12. [80] Psal. XXXVII, 8. [81] Ibid. 7. [82] Psal. LVI, 7. [83] Psal. XXXIX, 13. [84] Matth. VIII, 14; Marc. I, 31. [85] Jer. IX, 21.

tatio carnis amans exsistat, radicitus ipsam evelle, antequam foras erumpat, et flagitium germinet, et in truncum interim obdurescat; sic ut secures accersendæ sint, et ignis sedulo conquirendus, ingensque auxilium advocandum, ad lasciviæ arborem deperdendum. Radix quippe per tempus inhærens, murum sæpissime affabre firmiterque exstructum marcescere facit, et saxum disrupit. Fuge itaque perditionis hamum, et captiones diaboli arce, illiusque laqueos contere, jejunio temetipsum communiens, et oratione continua, et genuflexionibus, et labore corporeo, et molestia, aliisque munimentis et auxiliis, quæ tibi sæpius suggerere mihi libuit; caneque simul cum beato Davide ad Christum Salvatorem excelsissimum, et de nobis optima quæque meritum: « Custodi me a laqueo, quem construxerunt mihi, et a scandalis operantium iniquitatem [86]. » Recordare quoque eorum, de quibus in Evangelio admonemur. Sint lumbi vestri præcincti temperantia, et lucernæ cogitationis ardentes, et vos similes hominibus exspectantibus Dominum suum, quando veniet de cœlo, et inveniet vigilantes [87] qui eum legitime colunt, et diligunt, ut eos æque ac solem splendescere faciat in cœlesti regno [88]. Illud etiam animadverte, **203** hostem non tantum in aspectu decoros, sed in eos etiam, sive illi masculi, sive feminæ fuerint, qui turpi atque illiberali facie sunt, aliquos concitare, cæcum animo cupidinem suggerens. Nam cum versipellis ac varius sit immunditiei amans dæmon, sæpius experitur in hac vel in illa forma per absurdum et turpem appetitum in laqueum conjicere.

Fuge igitur adolescentium immundorum omnium simul pulchrorum, simul turpium commercia. Si vero aliquando rem dexter egeris, intellexerisque temetipsum ab improba hac perturbatione vexari, et ad animæ caliginem, et fæculentum statum deferri, apprehende mentem tuam, regem Saulem esse a pravo lasciviæ spiritu suffocatum, et Davidis libro in medium delato, cor tuum dæmonibus obnoxium incanta Spiritus sancti verbis, et bene tibi erit cum cecineris ad Dominum: « Conserva me a laqueo, quem construxerunt mihi, et a scandalis operantium iniquitatem [89]; » et: « Libera me e manu inimicorum, qui persequuntur me [90]. » Et tunc dæmon divinis verbis, et maxime proficuo cantu perterritus ac reveritus avolabit a te. Tu vero ex miseriæ lacu per divinam gratiam extraheris, et videbis tunc aerem castimoniæ deditum, et statum purum ab omni perturbatione et confusione immunem, et serenitatem clarissimam, et tenebrosa obscuraque nocte exorientem, ut dicere possis: « Hæc dies, quam fecit Dominus, exsultemus, et lætemur in ea [91]. » Reserate mihi itaque, angeli Dei, justitiæ portas: in illas ingressus « confitebor tibi, quod exaudisti me, et factus es mihi in salu-

A ταύτην ἄνελε, πρὶν πρὸς τὸ ἔξω προκύψῃ καὶ βλαστήσῃ τὸ κακὸν, καὶ στελεχωθῇ λοιπόν· ὥστε ἀναγκασθῆναι ἀξίνας φιλοκαλεῖν, καὶ πῦρ πολυπραγμονεῖν, καὶ πολλῆς προσδεῖσθαι βοηθείας πρὸς ἀφανισμὸν τοῦ δένδρου τῆς ἀσελγείας. Ῥίζα γὰρ παραμείνασα χρόνιον, καὶ τοῖχον πολλάκις κάλλιστα δομηθέντα ἐσάθρωσεν, καὶ πέτραν διέῤῥηξεν. Φεῦγε τοιγαροῦν τὸ ἄγκιστρον τῆς φθορᾶς, καὶ τὰ θήρατρα τοῦ διαβόλου δραπέτευσον, καὶ τὰς παγίδας αὐτοῦ σύντριψον, τῇ νηστείᾳ σεαυτὸν περιφράττων, καὶ τῇ πυκνῇ προσευχῇ, καὶ ταῖς γονυκλισίαις, καὶ κόπῳ σωματικῷ, καὶ σκυλμῷ εὐσεβείας, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀσφαλίσμασί τε καὶ βοηθήμασι, οἷσπερ πλεονάκις ὑποθέσθαι σοι προεθυμήθην, καὶ ψάλλε ἅμα τῷ μακαρίῳ Δαυῒδ πρὸς Χριστὸν τὸν πανύψιστον Σωτῆρα καὶ εὐεργέτην B ἡμῶν· « Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος, ἧς συνεστήσαντό μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν. » Μέμνησο δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ παραγγελμάτων· Ἔστωσαν αἱ ὀσφύες ὑμῶν περιεζωσμέναι τῇ σωφροσύνῃ, καὶ οἱ λύχνοι τῆς διανοίας καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν Κύριον αὐτῶν, πότε ἥξει ἐξ οὐρανῶν, καὶ εὑρήσει γρηγοροῦντας τοὺς γνησίως σέβοντας καὶ ἀγαπῶντας αὐτὸν, ἵνα ποιήσῃ λάμψαι αὐτοὺς ὡς τὸν ἥλιον ἐν τῇ ἐπουρανίᾳ βασιλείᾳ. Κἀκεῖνο δὲ γίνωσκε, ὅτι οὐ μόνον εἰς τὰς εὐειδεῖς ὄψεις πειράζει τινὰς ἐχθρὸς, ἀλλὰ γὰρ καὶ εἰς τὰ δυσειδῆ καὶ ἄμορφα πρόσωπα, θηλειῶν τε καὶ ἀῤῥένων, τυφλόν τινα τῇ ψυχῇ ὑποβάλλων ἔρωτα. Κακομήχανος γὰρ καὶ ποικίλος ὑπάρχων ὁ φιλορύπαρος δαίμων, δοκιμάζει πολλάκις ἐν C τούτῳ ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ εἴδει παγιδεῦσαι διὰ τῆς ἀτόπου καὶ αἰσχρᾶς ὀρέξεως.

Φεῦγε τοίνυν τὰς συναναστροφὰς τῶν ἀκαθάρτων νέων, τῶν τε εὐμόρφων, τῶν τε ἀμόρφων. Ὅταν δὲ καιρῷ τινι συναισθήσῃ, καὶ καταλάβῃς σαυτὸν ἐνοχλούμενον ὑπὸ τοῦ φαύλου πάθους, καὶ πρὸς γνόφον ψυχῆς καὶ ἰλυώδη κατάστασιν ἐκφερόμενον, νόμιζε τὸν νοῦν σου εἶναι τὸν βασιλέα Σαοὺλ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος τῆς ἐρωτομανίας πνιγόμενον, καὶ τὴν βίβλον τοῦ Δαυῒδ φέρων εἰς μέσον, κατέπᾳδε τὴν καρδίαν σου ὡς δαιμονιζομένην τοῖς ῥήμασι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ καλῶς σοι ἔσται ἐν τῷ ψάλλειν πρὸς Κύριον· « Φύλαξόν με ἀπὸ παγίδος ἧς συνεστήσαντό μοι, καὶ ἀπὸ σκανδάλων τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν· » καὶ, « Ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν D τῶν καταδιωκόντων με. » Καὶ τὸ μὲν δαιμόνιον τοὺς θείους λόγους καὶ τὴν μεγαλωφελῆ μελῳδίαν φοβηθὲν, καὶ αἰσχυνθὲν, ἀποπτήσεται ἀπὸ σοῦ· αὐτὸς δὲ ἐκ τοῦ λάκκου τῆς ταλαιπωρίας ἀνελκυσθήσῃ διὰ τῆς θείας χάριτος, καὶ ὄψῃ τότε ἀέρα ξένον ἁγνείας, καὶ κατάστασιν ἀπαθῆ τε καὶ καθαρὰν, καὶ ἀσύγχυτον, καὶ αἰθρίαν φαιδροτάτην, ἀναπεταννυμένην ἐξ ὁμιχλώδους τινὸς καὶ ζοφερᾶς τῆς νυκτὸς, ὥστ' ἂν εἰπεῖν σε· « Αὕτη ἡ ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα καὶ εὐφρανθῶμεν ἐν αὐτῇ. » Ἀνοίξατέ μοι λοιπὸν, οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, πύλας δικαιοσύνης·

[86] Psal. CXL, 9. [87] Luc. XII, 35, 36. [88] Matth. XIII, 43. [89] Psal. CXL, 9. [90] Psal. XXX, 16. [91] Psal. CXVII, 24.

εἰσελθὼν ἐν αὐταῖς. « Ἐξομολογήσομαί σοι, ὅτι ἐπ- A ήκουσάς μου, καὶ ἐγένου μοι εἰς σωτηρίαν. Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχήν σου, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀπ' ἐμοῦ. »

ΡΞΗ'. — ΠΕΡΓΑΜΙῼ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜῼ.

Μὴ μέμφου τὸν Θεὸν τὸν τῶν μελῶν σοφώτατον ποιητὴν, ἀλλὰ τὴν σαυτοῦ φιλαμαρτήμονα γνώμην. Οὐδὲν γὰρ φαῦλόν ἐστιν ἐκ πάντων τῶν ἀνθρωπίνων μελῶν, οὐδὲ κατεγνωσμένον. Καὶ γὰρ ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀδὰμ σὺν τῇ Εὔᾳ ἐξ ἀρχῆς ἐν παραδείσῳ ὑπάρχοντες, ταῦτα εἶχον τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ οὐδαμῶς ἀπόβλητοι διὰ τὰ μέλη γεγόνασιν, ἀλλὰ διὰ τὴν παράβασιν τῆς τοῦ Θεοῦ ἐντολῆς. Οὐκοῦν μὴ τὰ μέλη μέμφου, ἀλλὰ τὴν προαίρεσιν.

ΡΞΘ' — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ τὸν Δαυῒδ διασύρεις δέκα ἐσχηκότα γυναῖκας, B γίνωσκε, ὅτι οὐ διὰ φιληδονίαν, ἀλλὰ διὰ παιδοποιίαν εἶχεν αὐτάς. Καὶ ἔδειξέ γε τοῦτο μετὰ τὸ μιγῆναι ταύταις τὸν πατραλοίαν Ἀβεσσαλὼμ, μηκέτι εἰσελθεῖν πρὸς αὐτὰς ἑλόμενος, μηδὲ πρὸς ἄλλην τινά. Εἰς ὕστερον δὲ συγκοιμωμένης αὐτῷ τῆς Σωμανίτιδος, διὰ τὸ ἄγαν κατεψύχθαι αὐτὸν, καὶ χρῄζειν θερμότητος, οὐδόλως κατεδέξατο γνῶναι αὐτὴν, ὅπερ μεγίστης ἀπαθείας ὑπάρχει δεῖγμα.

ΡΟ'. — ΕΛΕΝῌ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙᾼ.

Πιστὴ μὲν δοκεῖς ὑπάρχειν, τοῖς δ' Ἕλλησιν ἁμιλλᾶσθαι, καὶ τοῖς ἀπίστοις ἐξομοιοῦσθαι σπουδάζεις. Εἰ γὰρ πιστεύεις ἀναμφιβόλως ἀνάστασιν ἔσεσθαι πάντων τῶν τεθνηκότων μετὰ τὴν συντέλειαν τοῦ παρόντος αἰῶνος, τί πενθεῖς καὶ κατακόπτεις σαυτὴν C ἀπαύστως καὶ ἀπαρηγορήτως; Κἂν γὰρ κεκοίμηται ὁ βέλτιστος υἱός σου Νικάρετος, μονογενής σοι ὑπάρχων, ἀλλ' οὖν γε ὄψῃ τοῦτον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εὐπρεπέστερον ἡλίου, μετὰ δόξης ἀῤῥήτου καὶ ἀγαλλιάσεως τῷ βασιλικῷ παριστάμενον θρόνῳ, καὶ τὰς ὑπὲρ σοῦ ἱκεσίας προσφέροντα Χριστῷ τῷ φιλανθρωποτάτῳ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων. Καὶ τότε δὴ σαυτὴν μακαρίσεις, θεωροῦσα τὸν ἐκ τῆς κοιλίας σου γεγεννημένον υἱὸν εἰς τὸ ἐπουράνιον παλάτιον τὴν διαγωγὴν ἔχοντα, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν τὸν πάντα δεδημιουργηκότα παῤῥησιαζόμενον, ῥυσθέντα μὲν τοῦ κόσμου καὶ τῆς πολυπλόκου ἁμαρτίας τῆς ἐν τούτῳ πολιτευομένης, ἀχράντου δὲ καὶ ἀπταίστου, ἀμερίμνου τε καὶ ἀφθάρτου εἰς αἰῶνα ζωῆς ἀπολαύοντα. D Παῦσαι τοίνυν ταύτης τῆς ψεκτῆς μικροψυχίας, καὶ τῶν ἀφάτων θρήνων, χαρὰν δὲ μακαρίαν ἀνάλαβε, καὶ χρηστὰς προσδοκίας, καὶ ἀγαθὰς ἐλπίδας, ἵνα μὴ καὶ τὸν καλῶς ἀπελθόντα υἱόν σου τῷ πένθει παροργίσῃς, καὶ τὸν προσλαβόμενον αὐτὸν φιλοστόργως Δεσπότην ἀγανακτῆσαι κατὰ σοῦ παρασκευάσῃς. Μνημόνευε δὲ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου γράφοντος· « Οὐ θέλω ὑμᾶς λυπεῖσθαι περὶ τῶν κοιμωμένων, ὥσπερ λυποῦνται Ἕλληνες μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. » « Πάντοτε οὖν χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. »

lem [22]. **204** Benedictus Deus, qui non amovit orationem meam, et misericordiam suam a me [23]. »

CLXVIII. — PERGAMIO DECEMPRIMO.

Ne queraris de Deo, membrorum opifice sapientissimo, sed de tua mente in peccata proclivi atque affecta. Nullum enim ex omnibus hominis membris pravum, neque condemnatum est. Et progenitor noster Adam una cum Eva a principio in paradiso cum essent, hæc corporis membra possidebant, nulloque modo membrorum causa, sed quod præceptum divinum transgressi fuerunt, rejecti sunt. Non itaque membra, sed electionem accusa.

CLXIX. — *Eidem.*

Si Davidem in crimen vocas, quod decem uxores sibi adjunxerit, scito eum non voluptatis, sed procreandorum filiorum amore eas duxisse. Indicioque id fuerit; nam postquam cum illis parricida Absalon consuevit, neque ad eas, neque ad aliam introire voluit. Tandem cum una cum eo, quod nimis rigens perfrixisset, et calido indigeret, Somanitis obdormisceret, prorsus eam cognoscere noluit: quod ab omni perturbatione immunem fuisse maxime convincit.

CLXX. — HELENÆ ILLUSTRI.

Fidei nostræ addicta es, ut videris; cum gentibus tamen decertas, conarisque totis viribus **205** consimilem illis ludum ludere. Etenim si firmiter tenes, post præsentis ævi consumptionem defunctorum omnium resurrectionem adfuturam, quid indoles, teque metipsam indesinenter et inconsolabiliter maceras? Licet enim optimus tuus, atque unigena filius Nicaretus obdormiverit, eum nihilominus eo die sole ipso præclariorem, cum gloria quæ verbis exprimi minime potest, et gaudio, throno regio astantem, precesque pro te Christo humanissimo Regi sæculorum effundentem intueberis. Tunc equidem fortunatam te dices, filium e ventre tuo progenitum conspiciens, in cœlesti commorantem palatio, unaque cum Deo rerum omnium opifice confidenter sermones conferentem; e mundo, multiplicique peccato, quod in eo est, liberum, et incorruptæ, illabefactæ, necnon curis et corruptione immunis per omne ævum vitæ participem. Finem itaque pone vituperabili animi angustiæ et infandis lacrymis; et beatum gaudium, bonas exspectationes, probamque spem resume, ne filium tuum, qui laudabiliter ex hac vita excessit, in iram concites, et Deum, qui eum amanter nimis excepit, offendens illius in te iram adigas; sæpeque dictum Apostoli memoria recole: « Nolo vos tristari de mortuis, quemadmodum tristantur gentes, quæ spem non habent [24]. » « Continuo itaque gaudete, indesinenter orate, in omnibus gratias agite: hæc est enim voluntas Dei [25]. »

[22] Psal. CXVII, 28. [23] Psal. LXV, 20. [24] I Thess. IV, 12. [25] I Thess. V, 16-18.

206 CLXXI. — ARISTARCHO PRESBYTERO.

« Mundus pertransit, et desiderium [96], » Joannes inquit, ob puritatem, lenes mansuetosque mores Jesu dilectus. Si igitur desiderium pertransit, finem nempe habet, et occidit, quanam ipse ratione edoces, post obitum nonnullos homines voluptatibus addictos, rursus post mortem mundi hujusce minime perpetui voluptatibus inhiare?

ΡΟΑ'. — ΑΡΙΣΤΑΡΧΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

« Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία, » φησὶν Ἰωάννης, ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς διὰ τὴν καθαρότητα καὶ τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον τοῦ ἤθους. Εἰ τοίνυν παράγεται ἡ ἐπιθυμία, τουτέστι παύεται καὶ ἀπόλλυται, πῶς αὐτὸς διδάσκεις, μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τινας ἀνθρώπους φιληδόνους, πάλιν μετὰ θάνατον ἐπιθυμεῖν τῶν τοῦ προσκαίρου κόσμου ἡδέων;

CLXXII. — XENOPHONTI DIACONO.

Paululum remittens animum, scelus commisisti, et continentiæ gloriam obscurasti; sed subito sanus factus, et, uti par erat, sententiam mutans, ad pristinum statum pedem referre conveniens esse existimasti, pestiferæ desperationi tibi a dæmone suggestæ aditum occludens. Ipse siquidem et ad peccandum compellit, et post patratum scelus, eum, qui facinus admisit, in desperationem præcipitat. Peccare igitur humanum est; desperatio satanicum et exitiosum. Hinc et diabolus ipse ob desperationem in consimile exitium actus est, cum pœnitentiam neglexisset. Verumtamen vir esto, et corrobora te, et cor tuum meliori spe confirmatum stabiliatur. Namque spe non mala confidimus, te nunc majores labores amplexaturum, et subsecutura diligentia primam cladem refecturum, et coronam adversus hostem, qui tibi inviderat, consecuturum. Et videbimus te cunilaginis, et vestigii exigui vice, cupressum altam, imputridam, atque 207 odoratam, aut palmam fructiferam continentiæ, et laborum perpessionis, tantopere ab iis, qui pœnitentiam ambiunt concupitæ, alapis percutientem, qui te per peccatum percusserat, diabolum. Afflictio enim, quæ sponte assumitur, et mœror voluntarius, et perpessi pulchre labores, multo sunt præter animi sententiam quiete et gaudio suaviores et pretiosiores. Erit igitur gloria intellectualis domus tuæ postrema super primam, et thronum gloriæ hæreditabis [97], ut prophetæ affirmant.

ΡΟΒ'. — ΞΕΝΟΦΩΝΤΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μικρὸν ἀμελήσας, πρὸς ἁμαρτίαν πέπτωκας, καὶ τὴν δόξαν τῆς σωφροσύνης ἠμαύρωσας· ἀλλὰ ταχέως νήψας, καὶ μεταβαλ[λ]όμενος προσηκόντως, πρὸς τὴν προτέραν κατάστασιν παλινδρομῆσαι δίκαιον ἐλογίσω, μὴ παραδεξάμενος τὴν ὀλέθριον ἀπόγνωσιν, ὑπαγορευομένην σοι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Αὐτὸς γὰρ καὶ εἰς τὸ ἁμαρτῆσαι προτρέπεται, αὐτὸς καὶ μετὰ τὸ πραχθῆναι τὴν ἁμαρτίαν ὠθεῖ πρὸς ἀπόγνωσιν τὸν ἐξαμαρτήσαντα. Τὸ μὲν οὖν ἁμαρτῆσαι, ἀνθρώπινον ὑπάρχει· τὸ δὲ ἀπελπίσαι, σατανικὸν καὶ πανολέθριον. Ὅθεν καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος ἐκ τῆς ἀπογνώσεως εἰς τοιαύτην ἐξηκοντίσθη ἀπώλειαν, μὴ θελήσας μετανοῆσαι. Ἀλλ' ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε, καὶ κραταιούσθω ἡ καρδία σου, ταῖς χρηστοτέραις ἐλπίσι νευρούμενος. Πιστεύομεν γὰρ πλείονά σε νῦν μᾶλλον ἐπιδείξασθαι πόνον, καὶ τὴν προτέραν ἧτταν ἀναπαλέσαι τῇ μετὰ ταῦτα σπουδῇ, καὶ καταστεφανωθῆναι τοῦ ἀντιπάλου τοῦ ἐφθονηκότος σοι. Καὶ ὀψόμεθά σε ἀντὶ κονύζης καὶ στοιβῆς ἐλαχίστης, κυπάρισσον ὑψηλὴν, ἄσηπτον καὶ εὐώδη, ἢ φοίνικα εὔκαρπον τοῖς κόλαφι τῆς ἐγκρατείας, καὶ τῆς κακοπαθείας τῆς γλυκερᾶς τοῖς μετανοεῖν σπεύδουσιν, πλήττοντα τὸν πλήξαντά σε διὰ τῆς ἁμαρτίας διάβολον. Τὸ γὰρ ἑκούσιον θλιβερὸν, καὶ τὸ κατὰ βούλησιν ὀδυνηρὸν καὶ ἐπίπονον τῆς καλῆς κακοπαθείας, πολλῷ γλυκύτερόν τε καὶ προτιμώτερον τῆς ἀκουσίου ἀναπαύσεώς τε καὶ τέρψεως. Ἔσται τοίνυν ἡ δόξα τοῦ νοητοῦ οἴκου σου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην, καὶ θρόνον δόξης κατακληρονομήσεις, ὡς οἱ προφῆται φασι.

CLXXIII. — *Eidem.*

Domus animæ uniuscujusque personæ institutum ac status vitæ dicitur. Est namque domus justitiæ, et domus fortitudinis, domus continentiæ, et similium: et vice versa, domus injustitiæ, domus timoris, domus fornicationis, et his simillima: illud itaque: Repleti sunt obtenebrati terræ domibus impietatum [98], multis scilicet ac variis affectibus impietatis et iniquitatis oppleti sunt. Illud vero: « Veritas ex terra orta est, et justitia de cœlo prospexit [99], » si ad mores attrahas, terra corpus designat fructus continentiæ emittens; quemadmodum et illud: Germinavit caro mea sanctimoniam [1], si suppetiæ cordi hominis afferantur per preces et spem. Recte etiam nonnulli mendacium fornicationem, veritatem autem veramque delectationem continentiam esse præscripserunt: et justitia de cœlo, ex mente nempe prospexit, ita Deo miserante,

ΡΟΓ' — *Τῷ αὐτῷ.*

Οἶκος ψυχῆς ἡ ἑκάστου προσώπου διαγωγὴ καὶ κατάστασις λέγεται. Ἔστι γὰρ οἶκος δικαιοσύνης, καὶ οἶκος ἀνδρείας, καὶ οἶκος σωφροσύνης, καὶ τῶν ἑξῆς· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, οἶκος ἀδικίας, καὶ οἶκος δειλίας, καὶ οἶκος πορνείας, καὶ τῶν ἑξῆς. Τὸ τοίνυν, « Ἐπληρώθησαν οἱ ἐσκοτισμένοι τῆς γῆς οἴκων ἀνομιῶν, » τουτέστι πολλῶν καὶ ποικίλων παθῶν, ἀνοσιουργίας, καὶ παρανομίας μεμέστωνται. Τὸ δὲ, « Ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε, καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψεν, » ἠθικῶς νοούμενον, γῆν σημαίνει τὸ σῶμα ἀναβλαστάνον τοὺς καρποὺς τῆς σωφροσύνης, κατὰ τὸ, Ἀνέθαλεν ἡ σάρξ μου σεμνότητα, βοηθηθείσης τῆς τοῦ ἀνθρώπου καρδίας δι' εὐχῆς καὶ ἐλπίδος. Καλῶς γάρ τινες ψεῦδος μὲν τὴν πορνείαν, ἀλήθειαν δὲ καὶ ἀληθῆ ἡδονὴν τὴν σωφροσύνην ὡρίσαντο· δικαιοσύνη τε ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, τουτέστιν ἐκ τοῦ νοὸς, προέκυψεν τοῖς οἰκτειρμοῖς τοῦ Θεοῦ ἢ τοῦ

[96] I Joan. II, 17. [97] Agg. II, 10. [98] Psal. LXXIII, 20. [99] Psal. LXXXIV, 12. [1] Psal. XXVII, 7.

Ἰησοῦ διανομή. « Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστότητα, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν καρπὸν » τοῦ πνεύματος, ἀγάπην, χαρὰν, εἰρήνην, μακροθυμίαν, καὶ τἄλλα, ἅπερ ἀπηριθμήσατο ὁ μακάριος Παῦλος· γῆν δὲ ἐπὶ τοῦ ὑστέρου στίχου τὴν καρδίαν ἐκληπτέον, ὥς φησιν ὁ Κύριος· « Τὸ δὲ σπέρμα τὸ πεσὸν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν ἐκαρποφόρησε λ', καὶ ξ', καὶ ρ'. »

ΡΟΔ'. — ΘΕΡΙΝΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Τῶν ἐπιμελομένων τῆς ἐλπίδος βοώντων πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, « Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, » ἀνταποκρίνεται ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης λέγων· « Μνησθήσομαι Ῥαὰβ καὶ Βαβυλῶνος τοῖς γινώσκουσί με. » Ὧν δὲ μνημονεύει Χριστὸς, τούτους καὶ σώζει πάντως, διότι πόρνας καὶ τελώνας δι' εὐσπλαγχνίαν πολλὴν εἰς βασιλείαν εἰσφέρει.

ΡΟΕ'. — ΦΙΡΜΙΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἴπερ τὴν ἰδίαν πεπείκαμεν καρδίαν ἐν καιρῷ περιστάσεως παντοίας, καὶ θλίψεως, μὴ ἀποτρέχειν πρὸς ἀνθρωπίνας ἐλπίδας, μηδὲ ἐκεῖθεν ἕλκειν τὰς βοηθείας, ἀλλ' ἐν δάκρυσι, καὶ στεναγμοῖς, καὶ φιλοπόνῳ προσευχῇ καὶ ἀγρυπνίαις εὐτόνοις ἐξιλάσκεσθαι τὸ κρεῖττον, κἀκεῖθεν περιμένειν ἀντίληψιν· διατί θορυβούμεθα; διατί τῇ ὀλιγοψυχίᾳ τρυχόμεθα, καὶ διστάζομεν, καὶ ἀπαγορεύομεν, ὡς μὴ τάχιστα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ποιοῦντος τὸ αἴτημα; Τὴν γὰρ σὴν πρὸς αὐτὸν παραμονὴν καὶ προσεδρίαν σοφιζόμενος δοκεῖ κρατύνειν, ἵνα μὴ ταχέως κομισάμενος, ταχέως ἀναχωρήσῃς, καὶ λησμονήσῃς αὐτοῦ τῆς ἀγαθῆς δόσεως. Ἀλλὰ σὺ μὴ ἐκκακήσῃς δεόμενος, καὶ πάντως ἐπιτεύξῃ. Εἶπε γὰρ καὶ παραβολήν τινα ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν. Πλὴν κἀκεῖνο γίνωσκε, ὅτι ἡ ἀναβολὴ πλείονα χάριν δώσει σοι, καθὼς ὁ ἅγιος Ἀπόστολος εἴρηκε· « Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι, ὑπὲρ ἐκ περιττοῦ ὧν αἰτούμεθα, ἢ νοοῦμεν, δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. »

ΡΟϚ'. — ΥΜΗΤΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οὐδὲν οὕτως εἰς κόλασιν ἀπαραίτητον ἄγει, ὡς τὸ πολλοὺς ζηλωτὰς τῶν οἰκείων ποιεῖσθαι κακῶν. Γίνεται γὰρ ἡ τῶν τὸν ἐπίσκοπον μιμησαμένων ἀπώλεια, προσθήκη τιμωρίας τῷ κακῶς διδάξαντι ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, καὶ κατεγνωσμένα ἀναφανδὸν πράττοντι, καὶ διὰ τῶν παραιτησαμένων ὡς αἰσχρὰν τὴν μίμησιν κατάγνωσις οὐ μικρὰ, ὅτιπερ διδάσκαλος κακῶν γέγονεν ὁ ἐπίσκοπος, ὧν τὴν μάθησιν ἐπονείδιστον κρίναντες πεφεύγασιν οἱ σώφρονι χρησάμενοι λογισμῷ.

ΡΟΖ'. — ΟΝΗΣΙΜΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Ἅπερ ἀπλήστως συναθροίζεις, καὶ κτᾶσθαι νενόμικας, οὐχ ὑπάρχουσι σά· εἰς γὰρ ἕτερα μετελεύσονται πρόσωπα. Ὁ μὲν γὰρ μόχθος σὸς, ὁ δὲ βίος ἀλλότριος. Διατί οὖν ὥσπερ οἰκείων τῶν ἀλλοτρίων ἀντιποιῇ, βαρείας σαυτῷ τὰς πέδας τῆς ὕλης κατα-

A Jesu distributio. « Etenim Dominus dabit bonitatem, et terra nostra dabit fructum [1] » spiritus, **208** amorem, gaudium, pacem, tolerantiam [2], aliaque a beato Paulo enumerata. Terra porro in ultimo versu cor accipiendum est, ut inquit Dominus : « Semen quod cecidit in terram bonam attulit fructum tricesimum, et sexagesimum, et centesimum [4]. »

CLXXIV. — THERINO PRIMATI.

Iis, qui spei curam gerunt, clamantibus ad Christum Salvatorem : « Recordare nostri, Domine, cum veneris in regnum tuum [5], » probus Dominus respondet : « Memor ero Raab, et Babylonis scientibus me [6]. » Quorum vero Christus recordatur, eos et salvat omnino. Namque meretrices et publicanos ob ingentem misericordiam in
B regnum introducit.

CLXXV. — FIRMINO PRESBYTERO.

Si nostro persuasimus animo, cujuscunque circumstantiæ tempore et afflictionis, non ad humanam spem esse recurrendum, neque inde auxilia extorquenda, sed lacrymis, et suspiriis, et contentiosis operibus, necnon continuatis vigiliis, quod melius est, Deum reddendum propitium, indeque opem exspectandam : quid igitur turbamur? quid fractis vocibus affligimur, et nutamus, et despondemus, æque ac si non citissime Deus vota nostra ad exitum duceret? Tuam siquidem erga ipsum perseverantiam et assistentiam arte quadam videtur conservare, ne cito voti compos factus, cito
C etiam te subducas, optimæque largitionis obliviscaris. Verumtamen **209** tu cum quid exoras, ne animo concidas, et omnino votis tuis respondebitur. Dixit quoque parabolam Dominus in Evangelio, ut insistamus in oratione continuo, nec despondeamus animis [7]. Illud quoque scito, inducias majorem tibi gratiam allaturas, ut divinus Apostolus dixit : « Potenti super omnia facere, et superabundanter, quæ petimus aut mente concipimus, illi gloria, honor et robur in sæcula [8]. »

CLXXVI. - HYMETIO EPISCOPO.

Nihil æque ad pœnas indeprecabiles ducit ac plurimos propriorum scelerum æmulatores facere. Fit enim eorum, qui episcopi persequuntur vestigia, exitium, illi qui male in ecclesia docuit et
D palam reprobata peragit, pœnarum accessio, et per eos, qui uti turpem imitationem vitarunt, non levis condemnatio, quod pravorum magister episcopus factus est, quorum disciplinam vituperabilem judicantes, qui sana mente fuerunt, condemnarunt.

CLXXVII. — ONESIMO PRIMATI.

Quæ semper nec expletus, nec satiatus congeris, et possidere existimas, non sunt tua ; in alias enim gradientur personas : namque labor multæ operæ tuus est, divitiæ vero opesque aliorum. Quamnam igitur ob causam ea quæ aliorum sunt,

[1] Psal. LXXXIV, 13. [2] Galat. V, 22. [4] Matth. XIII, 8, 23. [5] Luc. XXIII, 42. [6] Psal. LXXXVI, 4. [7] Luc. XVIII, 1. [8] Ephes. III, 20.

A tanquam propria consectaris, graves tibimetipsi materiæ compedes exstruens, et malum tibi omen, quod a propheta indicitur, **210** attrahis? Væ enim illi, inquit, qui colligit quæ sua non sunt, et aggravat jugum suum robuste [9]; is substantiam quidem suam amittet, sibique insatiabili cupiditate æternas pœnas comparabit.

σκευάζων, καὶ τὸν ταλανισμὸν τοῦ προφήτου ἐφέλκεις; Οὐαὶ γάρ, φησί, τῷ συνάγοντι τὰ οὐχ ὄντα αὐτοῦ, καὶ βαρύνοντι τὸν κλοιὸν αὐτοῦ στιβαρῶς, καὶ τὴν μὲν ὕπαρξιν ἀπολλύναι μέλλοντι, ποριζομένῳ δὲ διὰ τὸν ἄπληστον τρόπον τὴν αἰώνιον κόλασιν.

CLXXVIII. — TAURIANO EXPRÆFECTO.

Væ animæ tuæ et vitæ tuæ, immisericors, et insensate! Ignoras quippe, durum tibi esse contra stimulum calcitrare [10], et terribile adversus Deum audere manum attollere. Injuria enim sanctis illata in Deum prorsus rependitur. Namque optimis consiliis deditos, qui ad Platonis victoriosi martyris templum confugerant, vi incomposita rapere, et in carcerem publicum intrudere ausus; indeque haud B tolerabiliter strepitans, et buccas inflans, et supercilia erigens, et decreto illo tuo tyrannorum more teterrimo liberos in servitutem adducens, quanam ipse ratione quod futurum est inconsiderate non cogitas? quomodo postmodum ventura non examinas, insensate? quomodo rerum vices prævidere non sustines, mente capte? eoque potissimum, cum ad vota tua prope astans accedat pessimus consiliarius, et quam maxime exsecrandus fisci advocatus Laurentius, homo impiissimus, totus corruptela et vappa. Animadvertas velim, sanctissimum hunc martyrem non esse contemnendum, teque metipsum præpara ad futura contra te dira excipienda, iracundiam mortalis imperatoris, cujus metu perC citus ad limites illos maxime venerandos confugies, qui a te injuria affecti sunt, et contemptui habiti: deinceps morbum gravem, molestumque **211** tibi, omnibusque aliis, quorum ipse amore teneris; postmodum, ingentium tuarum ac spectabilium facultatum proscriptionem. Et tunc denique Jovis pater Saturnus concinne te deplorabit, ac suaviter præcidetur, quod tu potissimum illum inter alios deos colens, cum prospere ageres, lacrymis sæpissime inter solemnitatem, tanquam verendis misere mutilum, et proprio filio colligatum, et cuculla pellicea obtectum, sempiterneque tenebras inhabitantem consolatus es.

ΡΟΗ'. — ΤΑΥΡΙΑΝΩ ΑΠΟ ΕΠΑΡΧΩΝ.

Οὐαὶ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἀπάνθρωπε, καὶ ἀνόητε! Ἀγνοεῖς γάρ, ὅτι σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν, καὶ φρικῶδες τὸ κατὰ τοῦ Θεοῦ αἴρειν τολμῆσαι χεῖρα. Ἡ γὰρ ὕβρις ἡ κατὰ τῶν ἁγίων γινομένη, πάντως ὅτι εἰς Θεὸν ἀνάγεται. Τοὺς γὰρ δὴ εἰς τὸν σηκὸν Πλάτωνος τοῦ καλλινίκου μάρτυρος καταφυγόντας φροντιστὰς τετολμηκὼς ἁρπάσαι τῇ ἀφορήτῳ βίᾳ, καὶ εἰς φυλακὴν ἐμβαλεῖν δημοσίαν, καὶ βρέμων ἀφόρητα, φυσῶν τε τὰς γνάθους, καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνασπῶν, καὶ καταδουλούμενος τοὺς ἐλευθέρους τῇ παντοτυράννῳ γνώμῃ, πῶς οὐ λογίζῃ τὸ μέλλον, ἀλόγιστε; πῶς τὰ συμβησόμενα ὕστερον οὐ διασκέπτῃ, ἀναίσθητε; πῶς τὰς μεταβολὰς τῶν πραγμάτων προβλέπειν οὐ θέλεις, παραπλὴξ, καὶ μάλισθ' ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν σαυτοῦ, πανφαυλότατον σύμβουλον καὶ παμμιαρώτατον ἐγγύθεν ἔχεις τὸν ἀπὸ φίσκου συνηγόρων Λαυρέντιον, ἄνδρα δυσσεβέστατον, διεφθαρμένον ὅλον καὶ σεσηπότα; Γίνωσκε τοίνυν μὴ εὐκαταφρόνητον τυγχάνοντα τὸν πανάγιον μάρτυρα, καὶ σαυτὸν εὐτρέπιζε πρὸς τὸ ὑποδέξασθαι τὰ ἐπελευσόμενά σοι δεινά, ὀργὴν μὲν τοῦ θνητοῦ βασιλέως, δι' ἣν καὶ δειλιάσας προσφεύξῃ ὅροις τοῖς σεπτοτάτοις, οἵτινες παρὰ σοῦ ὑβρίσθησαν καὶ ἐξητιμάσθησαν, εἶτα νόσον βαρεῖαν καὶ χαλεπὴν σαυτοῦ τε καὶ πάντων τῶν περιποθήτων σοι, μετὰ δὲ ταῦτα πάντα τὴν δήμευσιν τῆς προφερούσης σοι μεγάλης περιουσίας. Καὶ τότε λοιπὸν ὁ τοῦ Διὸς πατὴρ Κρόνος λιγυρῶς σε θρηνήσει, καὶ κόψεται ἡδέως, διότι μάλιστα καὶ σὺ παρὰ τοὺς ἄλλους θεοὺς τοῦτον σέβων ἐν τῇ εὐημερίᾳ, θρήνοις παρεμυθήσω καθ' ἑορτὴν πλειστάκις, ἅτε τῶν αἰδοίων ἐκτετμημένον ἐλεεινῶς, καὶ δεδεμένον οἰκτρῶς ὑπὸ οἰκείου παιδὸς, καὶ τῷ δερμοκουκουλίῳ κατακεκαλυμμένον, καὶ τὸ σκότος οἰκοῦντα διηνεκῶς.

CLXXIX. — AMBLICHO CURATORI.

Quid laboras, o homo, et frustra sudores insuD mis? Quid temetipsum ad falsas vanitates præcipitem agis? Sententia ista tua a divino Propheta deploratur, et inter res beatas fortunatasque collocatur. « Beatus enim, ait, homo, cui est nomen Domini spes ejus, et non respexit in vanitates, et insanias falsas [11]. » Nunquid nos ipsi sumus, qui vitæ nostræ necessaria perficimus? Deus est, qui eam disponit: et humana studia divino auxilio destituta, necessario fine suo frustrantur; at divina dispositio, submoto etiam quolibet humano auxilio destituta, perfecta exhibet bona. Bonum itaque fuerit bonum amplecti; quodnam vero illud fuerit, nisi quod fide firma ac vera, altis jactis radicibus nos

ΡΟΘ'. — ΑΜΒΛΙΧΩ ΚΟΥΡΑΤΟΡΙ.

Τί μοχθεῖς, ἄνθρωπε, καὶ κάμνεις ἀπέραντα; τί κατελαύνεις σαυτὸν πρὸς τὴν ψευδῆ ματαιότητα; Τεταλανισμένον τοῦτό γε, οὐχὶ μακαριζόμενον ὑπὸ θείου Προφήτου τὸ τοιόνδε φρόνημα. « Μακάριος γάρ, φησὶν, ἀνὴρ, οὗ ἐστι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐπέβλεψεν εἰς ματαιότητας, καὶ μανίας ψευδεῖς. » Μὴ γὰρ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τὰ τῆς ζωῆς ἀνύοντες ἑαυτῶν; Θεός ἐστιν ὁ ταύτην οἰκονομῶν· καὶ ἡ μὲν ἀνθρωπίνη σπουδὴ, μὴ τυχοῦσα τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, ἐξ ἀνάγκης ἀποτυγχάνει τοῦ τέλους· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία, καὶ δίχα τῆς ἀνθρωπίνης συμπράξεως τέλεια παρέχει τὰ ἀγαθά. Καλὸν τοίνυν ἐστὶν ἀσπάζεσθαι τὸ καλόν. Τί δ' ἂν εἴη τοῦτο, ἢ τὸ πίστει βεβαίᾳ καὶ ἀψευδεῖ ῥιζωθέντας ἡμᾶς, καὶ

[9] Habac. II, 6. [10] Act. IX, 5. [11] Psal. XXXIX, 5.

ἰσχυροποιηθέντας, πᾶσαν ἐπὶ Κύριον ῥίπτειν φροντίδα καὶ μέριμναν;

A robore obfirmati, omnem curam nostram ac diligentiam Domino committamus?

ΡΠ'. — ΒΑΛΕΡΙῼ ΚΟΥΒΙΚΟΥΛΑΡΙῼ.

Πῶς προφῆτις παρὰ τῷ Ἡσαΐᾳ κέκληται Μαρία ἡ Θεοτόκος, ἐπύθου ἡμῶν. Ἀνάγνωθι ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι « Ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ· ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. » Καὶ ἐὰν μὴ ἴδῃς μακαριζομένην τὴν ἁγίαν Μαρίαν ἐν παντὶ ἔθνει, καὶ ἐν πάσῃ γλώσσῃ, διότι Θεὸν σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐξ αὐτῆς, κεκυοφόρηκέν τε καὶ ἔτεκε δίχα φθορᾶς καὶ μολυσμοῦ παντοίου, μὴ πείθου τῷ Ἡσαΐᾳ· εἰ δ' ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ μακαρίζεται καὶ εὐφημεῖται, ἀνυμνεῖται καὶ εὐλογεῖται, αὕτη τε ἡ ἄσπορος καὶ ἀγεώργητος γῆ, καὶ ὁ ταύτης παμμακάριστος καὶ αἰώνιος καρπὸς, διατί ζυγομαχεῖς προφῆτιν δεδεῖχθαι τὴν Θεοτόκον Μαρίαν;

212 CLXXX. — VALERIO CUBICULARIO.

Quanam ratione vates apud Isaiam Maria Deipara nuncupatur [12], a nobis expostulasti. Videsis in Evangelio. «Respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex nunc beatam me dicent omnes generationes [13]. » Et si non compereris Mariam sanctissimam apud omnes nationes, et in omnibus linguis beatam dictam, quod Deum, qui carnem ex Spiritu sancto, et eadem assumpsit, in utero gestavit, et peperit absque corruptione et omni macula, ne fidem adhibeas Isaiæ; si vero apud universum mundum beata dicitur, et laudibus extollitur, et præconiis et benedictionibus honestatur hæc sine semine, et sine B ulla cultura terra, et beatissimus illius, et sempiternus fructus; quid ultra contendis postulasque, Deiparam Mariam tibi commonstrari vatem fuisse?

ΡΠΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

« Πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. » Οἱ γὰρ πρὸ τῆς κλήσεως πεινῶντες τὸν θεῖον λόγον ἐθνικοὶ, μετὰ τὸ πιστεῦσαι, τρέφονται κατακόρως, καὶ ἀπολαύουσι τῶν θείων διδαγμάτων· οἱ δέ γε πλουτήσαντες νόμῳ καὶ τοῖς προφήταις Ἑβραῖοι, διὰ τῆς ἀπιστίας λιμώττουσι, καὶ πτωχοὶ πορεύονται ἀπολέσαντες τὰς ἐξ ὕψους χάριτας· διότι κατὰ τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, ἡ Συναγωγὴ αὐτῶν βιβλίον ἀποστασίου λαβοῦσα, ἐκβέβληται ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, ὡς μοιχαλὶς καὶ πρὸς ἀλλοτρίους ἄνδρας ἐκμαινομένη, τουτέστι τοὺς δαίμονας. Εἴληφε τοίνυν τὸ τοῦ ἀποστασίου βιβλίον, ὅπερ τινὲς καλοῦσι ῥεπούδιον, καὶ ἐξορισθεῖσα τῶν σεπτῶν μυστηρίων, διὰ τοῦτο πτωχεύει. Ὅθεν ἔστι ἀρτίως ὀφθαλμοῖς κατοπτεῦσαι τὸ γεγραμμένον προφητικῶς ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Κριτῶν. Ἐπὶ μὲν γὰρ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πᾶσαν τὴν ὑφ' ἡλίῳ, γέγονέν τε καὶ γίνεται ἡ δρόσος τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ· ἐπὶ δὲ τὸν πόκον τῶν Ἰουδαίων μόνον ἡ ξηρασία ἐστίν· ἀπέπτη γὰρ ἀπ' αὐτῶν ἡ τὰς ψυχὰς ζωοποιοῦσα καὶ αὔξουσα, δροσίζουσά τε καὶ ἐκτρέφουσα χάρις. Ἀλλὰ κἀκεῖνο γνῶθι, ὅτι οἱ ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν μετανοοῦντες, καὶ πρὸς τὸ κρεῖττον ἐπιστρέφοντες ἄνθρωποι, ἐμπλησθήσονται πάντως τῶν τῆς ποικίλης ἀρετῆς πανευφήμων σιτίων· οἱ δ' ἐκ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων πρώην κακῶς πλουτήσαντες δαίμονες, ἀπολέσουσι τὸν πλοῦτον, ὅνπερ ἐπὶ τῶν ὄνων καὶ τῶν καμήλων ἐκόμιζον, ὥς φησιν Ἡσαΐας· σκορπίζομεν γὰρ τὸν τοιοῦτον πλοῦτον, καὶ ὀλοφύρεσθαι καὶ θρηνεῖν πικρῶς ποιοῦμεν τοὺς δαίμονας, ὅταν δὴ πρὸς μετάνοιαν ῥέψωμεν.

CLXXXI. — *Eidem.*

« Esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes [14]. » Qui enim ante vocationem esuriebant divinum verbum gentiles, postquam crediderunt, ad satietatem enutriuntur, et divinæ doctrinæ participes fiunt; qui vero et lege, et prophetis abundarunt Hebræi, propter incredulitatem fame pereunt, inopesque obambulant, cum dona, quæ desuper accedunt, amiserint. Ut enim ferunt prophetæ, congregatio ipsorum, libro repudii accepto tanquam C adultera domo Dei ejecta est [15], et in alienos viros, dæmones scilicet, insanit. Accepit itaque libellum repudii, a venerandisque mysteriis 213 extorris inopem vitam agit [16]. Hinc modo oculis quod in libro Judicum divine præsensum et prædictum est, intueri possumus [17]. In omnem etenim terram, quæ sub sole est, ros Christianæ cognitionis ortus est, et nunc quoque cadit: verumtamen super vellus Judæorum tantummodo siccitas horret. Namque ab ipsis, animas vivificans, adaugens, irrorans et enutriens gratia evolavit. Illud quoque scias velim, eos qui a peccatis resipiscunt, et pœnitentiam agentes ad Dominum gradum faciunt, laudatissimis variæ virtutis eduliis omnino fore replendos; qui vero ob delicta nostra antea male di- D vites facti sunt dæmones, divitias amissuros, quas super asinos et camelos deportabant [18], ut inquit Isaias. Similes enim divitias dissipamus, et lacrymas, ejulatusque amaros dæmonibus incutimus, cum ad pœnitentiam inclinamur.

ΡΠΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἴρηκάς μοι ἄγαν πολυπραγμονεῖν τὰ ἀναγεγραμμένα ἱστορικῶς (εὐσύνοπτα γὰρ ταῦτα), ἀλλὰ μᾶλλον τὴν νόησιν τῶν γεγραμμένων λίχνως διαθρεῖν λέγεις, καὶ εἰς λέξεις νοητὰς βούλεσθαι ἡδέως τὴν Γραφὴν ἐκλαμβάνειν. Κέρας τοίνυν σωτηρίας τὴν ἀπάθειαν

CLXXXII. — *Eidem.*

Dixisti mihi, te curiose nimis conquirere historias scripto relatas, quæ facile in intelligentiam cadere possunt; imo magis eorum, quæ scripto mandata sunt, sententiam enixe fateris expendere, et ad dictiones intellectuales libenter Scripturam

[12] Isa. VII, 14. [13] Luc. I, 48. [14] Ibid. 53. [15] Isa. L, 1. [16] Jer. III, 8. [17] Judic. VI, 40. [18] Isa. XXX, 6.

detorquere. Cornu itaque salutis [19], indolentiam esse intelligito, domum David Ecclesiam. Si itaque et ipse ex domo, quæ intelligitur esse Davidis, es, indolentiam exerce, et animæ perfectionem. Potest namque etiam hoc in medio terrarum orbi absolvi, quemadmodum in Josepho et in Daniele factum est.

214 CLXXXIII. — *Eidem.*

Sunt nonnulli nunc quoque temporis numero fluvii aquarum cursu indeficienti, divinis repleti fluentis, et proprio impetu civitatem Dei, Ecclesiam dico, hilaritate conspergentes nunquam quiescente irroratione : eos intelligo, qui usu et consuetudine amati et beato Philemoni et Nicephoro conjunctissimi vivunt. Hi vere sublimissimam indolentiam et cognitionem possidentes, necnon pretiosissimos lapides in sinu deferentes omnibus proponuntur, carbunculum, inquam, et viridem lapidem. Innuet porro lapis viridis eum, qui ex exercitatione in facie apparet, quam maxime venerandum pallorem, et refrigerationem, et concretionem ob asperam tractationem membrorum corporis. Carbunculus præclaros, ignitosque spiritualis contemplationis sensus intimos, qui sane et Cleopæ cor adurebant. His jam laudatis admirabilibus viris major a Deo mundo profluens, aureis fontibus conspicuus datus est, Joannes Constantinopolitanus episcopus, cujus laudes multæ sibi sapientum linguæ dispertitæ sunt. Hic enim quam verissime carbunculus est, a tenella ætate pietatis splendore etiam in fasciis obvolutus, et in divino grano ignitarum cogitationum enutritus, et ardenti desiderio per profectum carptim, incrementumque in sublime elevans flammam doctrinæ, pro qua de omni mortalium genere bene promeritus est, ab illis separatus, utensque prudentibus illis, qui antea propter virtutem in maxima omnium admiratione erant; at nunc, ea est præsentium socordia , despectui habentur, licet pastores sint: quod verbis illis Jeremias deploravit : Quomodo stercore **215** circumvallati sunt rerum terrenarum, ac corruptibilium, qui aliquando nutriebantur in cocco [20] cœlestis ac venerandæ vitæ, et incorruptibilis, et spiritalis instituti.

CLXXXIV. — TEUCRO CANDIDATO.

Dum Scripturam percurrimus, nihil novi nobis accidere videtur, cum te conspicimus justos exsecrantem, et irridentem, probisque petentem piam eorum institutionem. Scriptum est enim : « Peccator exsecratur Dei cultum [21]. » Et alibi : « Audiit divinum verbum stultus, et excors, et abjecit illud retro in humeris suis [22]. » Alibi quoque scriptum est : « Omne animal simile sibi appetit [23]. » Scelestus enim homo scelestum amat, et complectitur.

CLXXXV. — CAPITONI PHRONTISTÆ.

Ne manuum tuarum amore concitus eas exaltes, laudibus cumules, et beatum te prædices, quod per eas et domum propriam, et plerosque alios nebulones atque infames sustentas. Imo potius Deo gra

νόησον, οἶκον δὲ τοῦ Δαυῒδ τὴν Ἐκκλησίαν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς τοῦ οἴκου ὑπάρχεις τοῦ νοουμένου Δαυῒδ, ἀπάθειαν ἄσκησον καὶ τελείωσιν ψυχῆς. Ἐγχωρεῖ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου τελεσιουργηθῆναι, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Ἰωσὴφ καὶ ἐπὶ τοῦ Δανιήλ.

ΡΠΓʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰσί τινες καὶ ἀρτίως ποταμοὶ ἀέναα ῥέοντες θειοτέρων πεπληρωμένοι ῥείθρων, τοῖς οἰκείοις ὁρμήμασι τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ, τὴν Ἐκκλησίαν φημὶ, κατευφραίνοντες τῇ ἀνεκλείπτῳ ἀρδείᾳ· τοὺς περὶ τὸν θεοφιλῆ καὶ ὄντως μακάριον εἴρηκα Φιλήμονα καὶ Νικηφόρον, οἵτινες ὑψηλοτάτην ἀπάθειαν ἀληθῶς καὶ γνῶσιν κεκτημένοι, καὶ τοὺς πολυτιμήτους λίθους ἐγκεκολπισμένοι διαδείκνυνται πᾶσι, τὸν ἄνθρακά φημι καὶ τὸν πράσινον λίθον. Σημαίνει δ' ἂν ὁ μὲν πράσινος λίθος, τὴν ἐκ τῆς ἀσκήσεως ἐπὶ προσώπου φαινομένην σεμνοτάτην ὠχρότητα καὶ τὴν ψύξιν καὶ πῆξιν τῶν τοῦ σώματος μελῶν διὰ τῆς κληρουχίας· ὁ δὲ ἄνθραξ, τὰ λαμπρὰ καὶ διακαῆ τῆς πνευματικῆς θεωρίας ἐνθυμήματα, ἅπερ δὴ καὶ τοῦ Κλεόπα τὴν καρδίαν ἐξέφλεγεν. Μείζων δὲ τῶν εἰρημένων θαυμαστῶν ἀνδρῶν, παρὰ Θεοῦ τῷ κόσμῳ ποταμὸς χρυσοῤῥόας δεδώρηται, Ἰωάννης ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος, οὗτινος τοὺς ἐπαίνους πολλαὶ τῶν σοφῶν μερίζονται γλῶσσαι. Ἄνθραξ γὰρ οὗτος ἀληθέστατα, ἐκ νέας ἡλικίας τῷ φωτὶ τῆς εὐσεβείας σπαργανωθεὶς, καὶ ἐπὶ τοῦ θείου κόκκου τῶν διαπύρων νοημάτων τιθηνηθεὶς, καὶ πυριφλεγεῖ πόθῳ, διὰ τῆς κατὰ μέρος προκοπῆς καὶ αὐξήσεως, εἰς ὕψος ἄρας τὴν φλόγα τῆς πάντων βροτῶν εὐεργετικῆς διδαχῆς, διακεχωρισμένος ἐκείνων, καὶ διακεχρημένος τοῖς * εὐφρονούντων, τῶν πρώην μὲν εὐφημουμένων δι' ἀρετὴν, νυνὶ δὲ ψεγομένων διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν, κἂν ποιμένες τυγχάνωσιν· οὕσπερ, Ἱερεμίας ἐθρήνησε λέγων· Πῶς κοπρίαν περιεβάλοντο πραγμάτων βιωτικῶν καὶ φθαρτῶν, οἵ ποτε τιθηνούμενοι ἐπὶ κόκκου τῆς οὐρανίου καὶ σεμνῆς βιώσεως, καὶ τοῦ ἀφθάρτου καὶ πνευματικοῦ πολιτεύματος.

ΡΠΔʹ. — ΤΕΥΚΡῼ ΚΑΝΔΙΔΑΤῼ.

Τῇ Γραφῇ ἐντυχόντες οὐκ ἂν ξενισθείημεν βλέποντές σε λίαν βδελυσσόμενον τοὺς δικαίους, καὶ μυκτηρίζοντά τε καὶ διαχλευάζοντα τὴν τούτων εὐσεβῆ κατήχησιν. Γέγραπται γὰρ, ὅτι « Τῷ ἁμαρτωλῷ βδέλυγμά ἐστιν ἡ θεοσέβεια. » Καὶ πάλιν φησὶν, ὅτι « Ἤκουσε θεῖον λόγον μωρὸς καὶ ἀκάρδιος, καὶ ἀπέῤῥιψεν αὐτὸν ὀπίσω τοῦ νώτου αὐτοῦ. » Καὶ πάλιν εἴρηται, ὅτι « Πᾶν ζῶον τὸ ὅμοιον ἀγαπᾷ. » Πονηρὸς γὰρ ἄνθρωπος, ἄλλον πονηρὸν στέργει καὶ ἀσπάζεται.

ΡΠΕʹ. — ΚΑΠΙΤΩΝΙ ΦΡΟΝΤΙΣΤῌ.

Μὴ φίλει τὰς χεῖράς σου ἐπαινῶν ταύτας, καὶ μακαρίζων σαυτὸν, ὡς δι' αὐτῶν, καὶ τὸν ἴδιον οἶκον, καὶ πολλοὺς ἄλλους ἀγύρτας καὶ φαύλους διατρέφων· μᾶλλον δὲ τῷ Θεῷ εὐχαρίστει τῷ καὶ τὰς χεῖ-

[19] Psal. xvii, 3. [20] Thren. iv, 5. [21] Eccli. i, 32. [22] Eccli. xxi, 18. [23] Eccli. xiii, 19.

ρας δόντι σοι, καὶ προνοουμένῳ σου. Εἰ δὲ Θεοῦ ἐπιλανθανόμενος τὰς χεῖράς σου προσκυνεῖς, φοβήθητι, μή ποτε παραλυθῶσι δι' ἀσθενείας αἱ χεῖρές σου, ἢ ἀποξηρανθῶσιν.

ΡΠϚ'. — ΕΟΡΤΑΣΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἕκαστος ἁμαρτάνων, μακρύνεται, καὶ ἀποσχοινίζεται ἀπὸ Θεοῦ, οὐ τόπῳ, ἀλλὰ τρόπῳ· καὶ ξένην καταλαμβάνει χώραν, τουτέστι ξένην τινὰ διαγωγήν, καὶ ἀπηλλοτριωμένην τοῦ Κρείττονος· κἀκεῖ λιμώττει λοιπὸν ζῶν ἀσώτως, καὶ διασκορπίσας μοχθηρᾷ προαιρέσει τὴν κατὰ φύσιν ἀγαθὴν κατάστασιν. Ὅπου γὰρ σωφροσύνη οὐ φαίνεται, ἐκεῖ λιμὸς ἰσχυρός. Πολῖται δὲ τῆς χώρας ἐκείνης νοοῦνται οἱ δαίμονες, οἵτινες μόνα τὰ γλυκυφανῆ, καὶ τὸν φάρυγγα τοῦ ἐσθίοντος τραχύνοντα κεράτια τῆς ἁμαρτίας κέκτηνται.

ΡΠΖ'. — ΜΑΡΤΙΝΙΑΝῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Τοῖς μέλλουσι τὸ πρόβατον ἐσθίειν Ἰσραηλίταις κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶν ἐσθίειν ὁ νόμος ἐκέλευεν, ἵν' ἡμεῖς διὰ τοῦ τύπου μάθωμεν τὴν ἀλήθειαν τῆς τοῦ Δεσπότου οἰκονομίας, κεφαλῆς μὲν τῆς θεότητος νοουμένης· ποδῶν δὲ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκλαμβανομένης. Ὁ γὰρ εἰπὼν εὐαγγελιστής· « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος, » ἐπήγαγε λέγων· « Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. » Προσκυνείσθω μὲν οὖν ὡς Θεῷ, πιστευέσθω δέ, ὅτι καὶ ἠνθρώπησε. Διπλοῦς γὰρ ἦν ὁ Χριστός, Θεὸς μὲν κατὰ τὸ ἀόρατον, ἄνθρωπος δὲ κατὰ τὸ βλεπόμενον. Οὔτε οὖν τὸ λέγειν ἄνθρωπον ἄνευ τῆς θεότητος ἐπωφελές, οὔτε τὴν ἀνθρωπότητα μὴ συνομολογεῖν τῇ θεότητι σωτήριον. Ταῦτα πρὸς τὰ γραφέντα μοι παρὰ σοῦ δι' ὀλίγων.

ΡΠΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τί ἐστιν, ὅπερ λέγει ὁ προφήτης περὶ τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων, ὅτι « Ἦν τὰ σκέλη αὐτῶν ὀρθά, καὶ πτερωτοὶ οἱ πόδες αὐτῶν; » Οὐ γὰρ δὴ προσδέονται τῶν σωματικῶν πάντων αἱ ἐπουράνιοι, καὶ ἅγιαι δυνάμεις τὸ καθόλου, οὐδὲ μὴν τῆς πρὸς ταῦτα χρῄζουσιν ἐπινεύσεως· διὰ τοῦτο τὰ σκέλη ὀρθὰ εἴρηνται ἔχειν. Τί δ' ἂν δηλώσειαν πόδες ἐπτερωμένοι, ἢ πάντως τὸ πρὸς τὰ θειότερα τῶν νοημάτων ὀξυκίνητον τῆς φύσεως ἐκείνης ἀπηλλαγμένης πάσης χθαμαλωτέρας ὑφέσεως;

ΡΠΘ'. — ΓΕΡΜΑΝῼ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙῼ.

Ἡμιμόχθηρος ὑπάρχειν μοι ἔοικας, οὐ μὴν ὁλομόχθηρος. Ὅθεν καὶ μικρὰ καλὰ ἐν σοὶ καταμανθάνων, ἐλπίδας χρηστὰς ἐμαυτῷ περὶ σοῦ ὑποσπείρω, καὶ εὔχομαι ἰδεῖν σου θᾶττον τὴν ἐπὶ τὰ βέλτιστα μεταβολήν.

ΡϞ'. — ΟΛΥΜΠΙῼ ΕΠΙΣΚΟΠῼ.

Μὴ ἔσο ἀπότομος, μήποτε πειραθῇς θείας ἀγανακτήσεως, κἂν δοκεῖς ζήλῳ περιφλέγεσθαι θεοσεβείας. Καὶ γὰρ ὁ μακαριώτατος Ἰωνᾶς τὸ ἄγαν θερμὸν τοῦ ζήλου διὰ τοῦ κήτους μεμάλακται. Καὶ αὐτὸς οὖν βλέπε, μή ποτε διὰ τὸ ἀσυμπαθὲς τῷ κήτει παραδοθῇς, πειρασμῷ τινι ἀπροσδοκήτῳ, καὶ ἀνυποίστῳ. Κῆτος δὲ νῦν τὸν διάβολον λέγω. Πλὴν ἵνα μὴ τὴν συμμετρίαν ἐκβαίνειν δόξω, συντόμως λέξω ἱστορίαν

A tias age, qui et manus exhibuit, et tui curam gerit. Quod si Dei oblitus manus tuas veneraris, cave ne aliquando propter malam ægritudinem manus tuæ resolvantur aut exsiccentur.

CLXXXVI. — HEORTASIO DIACONO.

Quilibet dum peccat, elongatur et separatur a Deo, **216** non loco, sed modo; et alienam regionem appellit, novum scilicet vitæ institutum, et a Numine alienum: ibique in posterum fame enecatur, luxuriose vivens [24], et prava electione innatam probitatem dissipans. Ubi enim continentia nulla, ibi fames valida est. Cives vero regionis illius intelliguntur esse dæmones, qui eas tantummodo, quæ dulces apparent, et edentis guttur exasperant, siliquas peccati possident.

B

CLXXXVII. — MARTINIANO PRESBYTERO.

Israelitis, ovem comesturis, caput cum pedibus consumere lex præcipiebat [25], ut nos ea figura veritatem Dominicæ dispositionis comprehenderemus, cum caput intelligatur esse divinitas; pedes indicent humanitatem. Evangelista namque qui dixerat: « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum [26]; » infra subjunxit: « Et Verbum caro factum est [27]. » Adoretur itaque ut Deus, credaturque hominem induisse. Duplex namque erat Christus; uti qui oculis non subjiciebatur, Deus; uti qui oculis subdebatur, homo. Eum igitur hominem dicere sine divinitate haud proficuum est, neque humanitatem non una cum divinitate confiteri, salutare. Hæc ad ea quæ
C mihi scripseras, paucissimis verbis.

CLXXXVIII. — *Eidem.*

Quid est, quod propheta ait, de incorporeis potestatibus: « Erant crura eorum recta, et pedes eorum alati [28]? » **217** Neque enim cœlestes sanctæque illæ potestates omnino hisce corporeis indigent, neque item illis opus est ad ista accessus; propterea crura recta habere dicuntur. Quid vero notant pedes alati, nisi ad diviniora velocem pernicitatem illius naturæ ab omni humiliori subjectione immunis?

CLXXXIX. — GERMANO CANCELLARIO.

Semipravus mihi videris esse, non totus universus. Hinc et pusilla bona in te deprehendens,
D bonam ipse de te spem concipio, deprecorque cito videre tuam ad optima quæque immutationem.

CXC. — OLYMPIO EPISCOPO.

Discaveas immanitati, nequando divinam indignationem incurras, licet pietatis zelo aduri videaris. Nam beatissimus Jonas fervens zeli studium medio ceto emolliit [29]. Cave igitur tu quoque ne, quod exorari te non sinis, ceto tradaris, tentationi nempe inexspectatæ et intolerabili. Cetum porro nunc diabolum nuncupo. Attamen ne mensuram epistolæ excedere videar, compendio

[24] Luc. xv, 13. [25] Exod. xii, 9. [26] Joan. i, 1. [27] ibid. 14. [28] Ezech. i, 7. [29] Jon. ii, 1.

extricabo historiam veterem : et tunc fortasse A tibi persuadebis, eorum qui animo infirmantur, misereri. Carpus quidam episcopus eadem cum apostolis ætate vixit. Sub eo duo juvenes ex gentium errore, exterisque doctrinarum cavillationibus conversi, ad Christi Ecclesiam accesserunt, obsecrationeque humili apud episcopum usi divinum consequuntur **218** baptisma. Id ubi audierunt, qui una cum illis iisdem studiis imbuebantur, illico . . . .

. . . .

impiissimi atque iniquissimi. Hæc eo edisserente, en spectaculum maximum timoris et admirationis plenum incidit. Descendit itaque Christus de cœlo, et flammivomi dracones fugantur, exceptumque cum clementia et placiditate multa juvenem a vo- B ragine extrahit, et sistit in terra, per hoc salutem eorum commonstrans. Christiani etenim postmodum in se reversi integerrimi fuere. Incusat præterea Carpi iracundiam et implacabilitatem : necnon quod inexorabilis ipse in eos dirissima imprecatus fuerit. Hæc itaque cum didiceris, episcope, ne immisericorditer anathemate ferias, ejiciasque ab Ecclesia perpetuo Philemonis, Sosandrique sectatores, qui fraudibus circumventi ad impietatem abducti sunt. Imo ex sanctorum apostolicorum canonum sententia præscripto tempore ab Ecclesia arcens, redargue, instrue, adhortare [30], astringe, Christi misericordiam superinfunde, deprecare, renova, confirma, eos propriis eorum lacrymis et ejulatibus lava, jejuniis C orna, multis vigiliis purifica, orationibusque indue eos, qui diaboli improbitate et fraude iniquorum hominum divino cultu spoliati sunt, et bonam illis confove spem rogantibus, deprecantibus, eleemosynas facientibus, et propitium sibi reddentibus solum misericordem atque humanum et quam maxime miseratorem Salvatorem nostrum Christum.

219 CXCI. — OLIBRIO PRESBYTERO.

Nusquam Scriptura dixit, ad imaginem Dei et similitudinem solem procreatum fuisse : quanam igitur ratione tu id palam edicis, et in oculis omnium? Licet enim ille hærens in cœlo lucidissimos radios ejaculetur, factus tamen est ea lege, ac jussu, ut hominibus inserviat ; et non est divinis D manibus fabrefactus. Solus homo animal admirabile Dei manibus procreatus, et digitis nulli materiæ obnoxiis exornatus est, et animam rationis compotem inflatu divino possedit.

CXCII. — THELESPHORO ENCAUSTÆ.

Quid laborem sedulum, inanemque capis? quid conteris operam frustra? quid in ventum laborem insumis [31], ut aiebat Salomon? Stultum enim, minimeque frugiferum studium tuum comperietur, cum Deus rerum habenas teneat, dirigatque omnia, ac regat, ut illi collubitum est. Multa siquidem, injuste te gerens, in ærarium congeris, neque cui illa congregas [32], scis, ut David dicebat

ἀρχαίαν· καὶ τάχα δυσωπηθήσῃ φείδεσθαι τῶν κατὰ ψυχὴν ἀσθενούντων. Κάρπος τις γέγονεν ἐπίσκοπος σύγχρονος τῶν ἀποστόλων. Ἐπὶ τούτου δύο τινὲς νεανίσκοι ἐπιστρέψαντες ἐξ Ἑλληνικῆς πλάνης, καὶ τῶν ἔξωθεν παιδευτηρίων προσῆλθον τῇ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ παρακαλέσαντες τυγχάνουσι τοῦ θείου βαπτίσματος. Εὐθὺς δὲ τοῦτο μαθόντες οἱ τούτων συμφοιτηταὶ διεφθάρ. . . . .

. . . .

ἀσεβέστατοι, καὶ ἀνοσιώτατοι. Τούτων οὕτως παρ' αὐτοῦ λεγομένων, ἰδοὺ θέαμα μέγιστον φόβου καὶ καταπλήξεως. Κατῆλθεν οὖν ὁ Χριστὸς οὐρανόθεν, καὶ φεύγουσι μὲν οἱ φλογώδεις δράκοντες, ἐπιλαβόμενος δὲ τὸν νέον μετ' εὐμενείας, καὶ πραότητος πολλῆς ἀναφέρει τοῦ χάσματος, καὶ τίθησιν ἐπὶ γῆς, διὰ τούτου δεικνύων τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. Ἀληθῶς γὰρ Χριστιανοὶ ἐς ὕστερον μεταβληθέντες, μεγάλοι πεφήνασι. Μέμφεται δὲ τὸν Κάρπον, τῆς τε μελαγχολίας, καὶ τῆς ἀποτομίας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀσυμπαθῶς ἐπηράσατο στιβαρῶς. Ταῦτα τοιγαροῦν γνοὺς, ὦ ἐπίσκοπε, μὴ ἀναθεμάτιζε ἀσπλάγχνως, καὶ δίωκε ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας διηνεκῶς ἀνθρώπους τοὺς περὶ Φιλήμονα, καὶ Σώσανδρον κατὰ συναρπαγὴν περιπεπαρμένους τῇ ἀσεβείᾳ. Ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ τοὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἀποστόλων πρὸς χρόνον τακτὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀπείρξας, ἔλεγξον, νουθέτησον, ἐπίτρεψον, στύψον, ἐπίχεε τὸν τοῦ Χριστοῦ ἔλεον, παρακάλεσον, ἀνανέωσον, στήριξον, ἀπόπλυνον αὐτοὺς τοῖς αὐτῶν ὀδυρμοῖς, καὶ δάκρυσι, κόσμησον ταῖς νηστείαις, φαίδρυνον ταῖς πολλαῖς ἀγρυπνίαις, ἐπένδυσον ταῖς προσευχαῖς τοὺς τῆς θεοσεβείας κατ' ἐπήρειαν τοῦ διαβόλου, καὶ ἐπιβουλὴν ἀνδρῶν ἀνόμων γεγυμνωμένους, ἀγαθὰς αὐτοῖς ὑπόσπειρον ἐλπίδας δεομένοις, ἱκετεύουσιν, ἐλεημοσύνας ποιοῦσι, καὶ ἐξιλεουμένοις τὸν μόνον εὔσπλαγχνον, καὶ φιλάνθρωπον, καὶ ὑπεράγαν οἰκτίρμονα Σωτῆρα ἡμῶν Χριστόν.

ΡϞΑ'. — ΟΛΥΒΡΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Οὐδαμοῦ εἴπεν ἡ Γραφὴ, ὅτι κατ' εἰκόνα Θεοῦ, καὶ ὁμοίωσιν ὁ ἥλιος κέκτισται· πῶς οὖν σὺ τοῦτο φανερῶς ἐκδιδάσκεις; Κἂν γὰρ ὑπάρχει κατ' οὐρανὸν ἀποστίλβων ὁ ἥλιος ταῖς λαμπροτάταις αὐγαῖς, ἀλλ' οὖνγε πρὸς τὸ ἀνθρώποις ὑπηρετεῖν ἐκτίσθη προστάγματι καὶ νόμῳ, οὐ μὴν καὶ θείαις χερσίν. Μόνος δὲ ἄνθρωπος τὸ θαυμάσιον ζῶον χερσὶ Θεοῦ πέπλασται, καὶ τοῖς ἀΰλοις κατεκοσμήθη δακτύλοις, καὶ ψυχὴν ἐμπέπνευσται λογικήν.

ΡϞΒ'. — ΤΕΛΕΣΦΟΡῼ ΕΓΚΑΥΣΤῌ.

Διὰ τί μοχθεῖς πολλὰ καὶ ἀπέραντα, καὶ εἰς ἄνεμον κοπιᾷς, καθὼς εἶπε Σολομών; Ἀνόνητος γὰρ, καὶ ἀσύμφορος ἡ σπουδή σου δειχθήσεται, Θεοῦ τοὺς οἴακας τῶν πραγμάτων κρατοῦντος, καὶ πάντα καθ' ὃν βούλεται τρόπον ἄγοντος καὶ φέροντος. Θησαυρίζεις γὰρ ἐξ ἀδικίας πολλὰ, οὐ γινώσκεις δὲ, τίνι συνάγεις αὐτὰ, ὡς εἴρηκεν ὁ Δαυΐδ.

[30] II Timoth. iv, 2. [31] Eccle. v, 15. [32] Psal. xxxviii, 7.

ΡϞΓʹ. — ΜΕΛΙΤΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ὅπου ἐντολὴ Θεοῦ, ἐκεῖ πάντως καὶ πειρασμὸς, καὶ ἐπιβουλὴ τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ πειθέτω σε Ἀδὰμ ἐν παραδείσῳ ἐντολὴν θείαν δεξάμενος, καὶ παραχρῆμα ἐπιβουλευθεὶς, καὶ ὑποσκελισμένος. Ὅπου δὲ θλίψις, καὶ ἔνθα λύπη πολλὴ, ἐκεῖ καὶ χαρὰ πολλὴ γενήσεται, καιρῷ τῷ προσήκοντι. «Περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου,» φησὶν ὁ Κύριος. Ἀλλ' ὅμως ἡ λύπη αὐτοῦ εἰς χαρὰν γέγονεν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ. Καὶ ἡμεῖς λυπούμεθα μὲν, θλιβόμενοι ἐν μυρίοις πειρασμοῖς, τοῖς τε ἐκ δαιμόνων, τοῖς τε ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ δυνατὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάσας τὰς θλίψεις ἡμῶν εἰς χαρὰν καὶ τέρψιν διηνεκῆ μετενέγκαι. Μὴ τοίνυν ἐκλύου τῇ πολλῇ ἀθυμίᾳ, καὶ τῇ ἀμέτρῳ λύπῃ· οἱ γὰρ λυπηθέντες «ἀγαλλιάσονται ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν,» ἐφ' ὧν καὶ λελύπηνται. Κοίτην δὲ νόει μοι νῦν τινα ψυχῆς τεθλιμμένης ὑπὲρ τῆς κτήσεως τῶν ἀρετῶν, ἕξιν τε καὶ κατάστασιν. Ὅπου τοίνυν διὰ Θεοῦ λύπη, δῆλον ὅτι ἐκεῖ καὶ χαρὰ αἰώνιος ἔσται. Καὶ γὰρ αἱ περὶ Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν, καὶ τὴν ἄλλην Μαρίαν, λυπηθεῖσαι ὑπερβαλλόντως, ἤκουσαν τοῦ χορηγοῦ τῆς πάντων ἡμῶν ἀγαλλιάσεως Χριστοῦ μετὰ τὴν ἀνάστασιν λέγοντος· Χαίρετε.

ΡϞΔʹ. — ΖΗΝΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἡ κατὰ Θεὸν ἀρετὴ πλούτου τιμιωτέρα ἐστὶν, ὁ δὲ ἡσύχιος βίος χρημάτων ἀναριθμήτων περιφανέστερος. Καλὸν τοίνυν ἀσπάζεσθαι τὸ καλόν.

ΡϞΕʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐδὲν οὕτω δυσωπεῖ τοὺς ἐπεμβαίνοντας, καὶ ἐξονειδίζοντας, ὡς ἡ τῶν ἐξονειδιζομένων μετὰ πραότητος, καὶ ἐπιεικείας διόρθωσις. Ἡ γὰρ τῶν ἐξονειδιζομένων καλλίστη μεταβολὴ, τοῖς ἐξονειδίζουσι διατροπὴ γίνεται.

ΡϞϚʹ. — ΚΥΡΙΑΚῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ἐπίσταμαι πάντα τὰ πειρατήρια τὰ συμβεβηκότα σοι, καὶ τὰς θλίψεις. Ἀνάλαβε οὖν τὰ ὅπλα τῆς προσευχῆς, κράζων πρὸς τὸν Κύριον ἀνενδότως, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ σφοδρότερον ἐπιτίθενται ἡμῖν δαίμονές τε καὶ ἄνθρωποι βρύχοντες καθ' ἡμῶν τοὺς ὀδόντας, καὶ νομίζοντες μὴ βοηθήσεσθαι ἡμᾶς ἐξ ὕψους. Κἂν μὴ κεκτήμεθα δυνάστας βοηθοῦντας ἀνθρώπους, καὶ πάντως δι' ἐλπίδος τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον, καὶ τῆς εὐχαριστίας, τευξόμεθα βοηθείας ἰσχυρᾶς. Βλέπε τοιγαροῦν, τί φησιν ἐν προσευχῇ ὁ Σιράχ· «Ἐξομολογοῦμαί σοι, Κύριε Βασιλεῦ, καὶ αἰνέσω Θεὸν τὸν Σωτῆρά μου. Ἐξομολογοῦμαι τῷ ὀνόματί σου, ὅτι σκεπαστὴς, καὶ βοηθὸς ἐγένου μοι, καὶ ἐλυτρώσω τὸ σῶμά μου ἐξ ἀπωλείας καὶ ἐκ παγίδος διαβολῆς γλώσσης, καὶ ἐναντίον τῶν παρεστηκότων με ἐγένου μοι βοηθὸς, καὶ ἐλυτρώσω με κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου, καὶ τοῦ ὀνόματός σου ἐκ βρυγμῶν μισούντων με. Προεκείμην πρὸς τὸ θηρευθῆναι ὑπὸ τῶν ζητούντων θλίψαι, καὶ ἀπολέσαι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐπειγόμην κυκλόθεν ὥσπερ ὑπὸ πυρὸς ἐκκαυθέντος. Ὑπῆρχον γὰρ ἐν τῷ βάθει τῆς κοιλίας τοῦ νοητοῦ ᾅδου. Ἐκυκλώθην ὑπὸ γλώσσης ἀκα-

A CXCIII. — MELITONI DIACONO.

Ubi divinum præceptum est, ibi prorsus et tentatio, et hostis professi insidiæ sunt. Fidem tibi faciat Adam in paradiso divinum præceptum accipiens, statimque insidiis petitus et supplantatus [33]. Ubi vero est afflictio, et mœror ingens, ibi et magnum gaudium, tempore tamen debito, orietur. **220** « Undique tristis est anima mea usque ad mortem [34], » ait Dominus. Ejus tamen tristitia toti terrarum orbi gaudium peperit. Nos quoque innumeris tentationibus tum dæmonum, tum hominum pressi affligimur, sed Deus noster omnes afflictiones nostras in gaudium et lætitiam perpetuam immutare potis est. Ne igitur gravi mœrore et immoderata tristitia despondeas animum. Qui B enim contristati sunt, « lætabuntur in cubilibus suis [35], » in quibus contristati sunt. Cubile vero nunc intellige, habitum quemdam, statumque animæ ob comparationem virtutum afflictæ. Ubi igitur propter Deum mœror est, ibidem et gaudium sempiternum erit. Nam quæ Mariam Magdalenam, aliamque Mariam comitabantur, immodica molestia affectæ a gaudii nostri omnium datore Christo post resurrectionem audierunt : Gaudete [36].

CXCIV. — ZENONI DIACONO.

Virtus secundum Deum divitiis omnibus est pretiosior, et vita quieta tranquillaque pecuniis immensis luculentior. Bonum itaque fuerit bona amplecti.

CXCV. — *Eidem.*

C Nil adeo placat insultantes, exprobrantesque, ut exprobratorum cum lenitate et modestia correctio. Optima siquidem exprobratorum immutatio, exprobrantibus confusio fit.

221 CXCVI. — CYRIACO PRESBYTERO.

Vexationes afflictionesque omnes quæ tibi contigerunt, compertæ mihi sunt. Armaturam itaque orationis assume, clamans sine intermissione ad Dominum, eoque magis, quo validius dæmones impetunt, et homines adversus nos frendentes dentibus suis, existimantesque nullum nobis ab alto auxilium adfuturum. Licet nulli nobis suppetant homines principes, qui ferant opem ; omnino propter in Deum spem, et gratiarum actionem, D auxilii illiusque validi participes erimus. Videsis quæ Sirachus Deum exorans loquatur : « Confiteor tibi, Domine Rex, et collaudabo Deum Salvatorem meum. Confiteor nomini tuo, quoniam adjutor et protector factus es mihi, et liberasti corpus meum a perditione et a laqueo linguæ calumniosæ, et in conspectu circumvallantium me factus es mihi adjutor, et liberasti me secundum multitudinem misericordiæ tuæ, et nominis tui a rugitibus odio persequentium me. Præpositus eram ad capturam quærentium affligere, et perdere animam meam : et premebar undique tanquam ab igne accenso. Eram enim in profundo

[33] Gen. III passim. [34] Matth. XXVI, 38. [35] Psal. CXLIX, 5. [36] Matth. XXVIII, 9.

ventris intellectualis inferi. Circumdatus fui a lingua coinquinata et verbo mendacii. Appropinquavit anima mea usque ad mortem : circumdederunt me undique mala, nec erat qui adjuvaret. Respexi in adjutorium hominum, et non erat. Tunc recordatus sum misericordiæ tuæ, Domine, et operationis tuæ, quæ a sæculo est, quoniam eruis sustinentes te, et liberas eos de manibus **222** hostium : et exaltavi a terra deprecationem, et pro liberatione a morte deprecatus sum. Invocavi te, Domine, ne derelinquas me in die tribulationis [37]. » Alio quoque in loco idem Sirachus adhortans, inquit : « Respicite antiquas generationes, et videte, quis credidit Domino, et verecundatus est ? quis permansit in timore ejus, et derelictus est ? aut quis deprecatus est eum, et neglectus est ? Misericors enim, et miserator est Dominus, et dimittit peccata ; et liberat in tempore tribulationis [38]. »

θάρτου, καὶ λόγου ψευδοῦς. Ἤγγισεν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου· περιέχον με πάντοθεν κακὰ, καὶ οὐκ ἦν τις βοηθῶν μοι. Ἐνέβλεψα εἰς ἀντίληψιν ἀνθρώπων, καὶ οὐκ ἦν. Τότε ἐμνήσθην τοῦ ἐλέους σου, Κύριε, καὶ τῆς ἐργασίας σου τῆς ἀπ' αἰῶνος, ὅτι λυτροῦσαι τοὺς ὑπομένοντάς σε, καὶ σώζεις αὐτοὺς ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν· καὶ ἀνύψωσα ἀπὸ τῆς γῆς τὴν ἱκεσίαν, καὶ ὑπὲρ θανάτου ῥύσεως ἐδεήθην. Ἐπεκαλεσάμην σε, Κύριε, μή με ἐγκαταλείπῃς ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως. » Καὶ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ ὁ αὐτὸς Σιρὰχ παραινῶν, φησίν· « Ἐμβλέψατε εἰς ἀρχαίας γενεὰς, καὶ ἴδετε, τίς ἐνεπίστευσε Κυρίῳ, καὶ κατεσχύνθη ; ἢ τίς ἐνέμεινε τῷ φόβῳ αὐτοῦ, καὶ ἐγκατελήφθη ; ἢ τίς ἐπεκαλέσατο αὐτὸν, καὶ ὑπερωράθη ; Οἰκτίρμων γὰρ καὶ ἐλεήμων ἐστὶν ὁ Κύριος, καὶ ἀφίησιν ἁμαρτίας, καὶ σώζει ἐν καιρῷ θλίψεως. »

CXCVII. — SIMPLICIO EXCEPTORI.

Christum coronandum esse spinis a Judæorum Synagoga jam prædixerat Salomon : Filiæ Jerusalem, egredimini, et videte coronam, qua coronavit eum mater ejus [39]. Cum itaque omnium delicta sustulerit Dominus, spina vero symbolum peccati sit ; propterea ex spinis ei diadema impositum est. Sepultus autem est in terra, ad ferendas spinas, et tribulos condemnata, ut maledictis onerata benediceretur. Quando vero primum creati homines post peccatum ficus folia induerunt [40], propterea circa passionem dicit ad ficum : « Non ultra ex te fructus proveniat [41] ; » quasi diceret : Non ultra in paradiso fiat prævaricatio.

ΡϘΖ'. — ΣΥΜΠΛΙΚΙῼ ΕΚΣΚΕΠΤΩΡΙ.

Ὅτι μέλλει Χριστὸς ὑπὸ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς ἀκάνθαις στεφανοῦσθαι, προείρηκε Σολομών· Θυγατέρες Ἱερουσαλὴμ, ἐξέλθετε, καὶ ἴδετε τὸν στέφανον, ὃν ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Ἐπειδὴ οὖν πάντων τὰς ἁμαρτίας ἦρεν ὁ Κύριος, σύμβολον δὲ ἁμαρτίας ἡ ἄκανθα, διὰ τοῦτο ἀκάνθινον περιεδέθη στέφανον. Τέθαπται δὲ εἰς τὴν γῆν τὴν καταδικασθεῖσαν ἐκφέρειν ἀκάνθας καὶ τριβόλους, ἵν' εὐλογηθῇ ἡ κεκατηραμένη. Ἐπειδὴ δὲ φύλλα συκῆς οἱ πρωτόπλαστοι ἁμαρτῶντες περιεβάλλοντο, διὰ τοῦτο περὶ τὸ πάθος λέγει πρὸς τὴν συκῆν· « Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται· » ἀντὶ τοῦ· Μηκέτι ἐν παραδείσῳ γενέσθω παράβασις.

CXCVIII. — NUMENIO PRIMATI.

Annum insidias diaboli percipis, quas tamen non persentiscere conaris ? Ipse namque tuis cogitationibus suggerit, nullum **223** ex evolutione librorum fructum haberi, ut ingenti negligentia, et divinorum præceptorum oblivione, tibi effodiat mentis oculum, omnemque cogitationem industriam, ex qua omnino quælibet actio dextera tempore commodo nascetur, tollat e medio. Hic autem est serpens intellectualis. Naas quippe serpentem significat, qui Israelitis aliquando minatus est, se dextrum eorum omnium oculum effossurum [42], hoc est, cogitationem omnem bonam evulsurum. Multa porro commoda ex lectione divinitus inspiratarum Litterarum hominibus proveniunt. Si itaque tibi in animo est, animæ oculum conservare, illiusque aciem acuere, et ad optima quæque duci, et victoriam de consiliario pessimo Naas, qui in te est, Ammonita reportare ; ne socors sis, neque segnis in lectione sacrarum Scripturarum.

ΡϘΗ'. — ΝΟΥΜΗΝΙῼ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Λανθάνεις σαυτὸν ἐνεδρευόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Αὐτὸς γάρ σοι ὑποτίθεται διὰ τῶν ἐνθυμιῶν, μηδὲν πάμπαν ὠφελεῖσθαι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως, ὅπως τῇ πολλῇ ἀμελείᾳ, καὶ τῇ λήθῃ τῶν θείων προσταγμάτων, ἐξορύξῃ σου, καὶ ἀμαλδύνῃ πᾶν δεξιὸν νόημα, ἐξ οὗπερ πάντως πρᾶξις δεξιὰ καιρῷ οἰκείῳ τεχθήσεται. Οὗτος δ' ὑπάρχει ὁ ὄφις ὁ νοητός. Ναὰς γὰρ ἑρμηνεύεται ὄφις, ὅστις τοῖς Ἰσραηλίταις ποτὲ ἐπηπείλησε, πάντα δεξιὸν αὐτῶν ὀφθαλμὸν ἐξορύξαι, τουτέστι, πάντα λογισμὸν ἀγαθὸν ἀφανίσαι. Πολλὰ δ' ἀγαθὰ διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν εὑρίσκουσιν ἄνθρωποι. Εἰ οὖν θέλεις τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς φυλάττειν τε καὶ νικῆσαι τὸν κάκιστον σύμβουλον, καὶ ἀποτελέσαι ὀξυδερκῆ, καὶ ἐπὶ τὰ κάλλιστα ποδηγῆσθαι πράγματα, τὸν Ναὰς λέγω τὸν ἐν σοὶ Ἀμμανίτην, μὴ ὀκνήσῃς τῇ ἁγίᾳ προσέχειν ἀναγνώσει.

CXCIX. — PULLIONI DIAPSEPHISTÆ.

Cum in cogitationibus, quæ natura sua præclaræ sunt, immoramur, paradisum tenemus [43], a perturbationibus immunes, precibus et virtute ad cœlestia sublevati ; cum vero ad malum declinaverimus,

ΡϘΘ'. — ΠΟΥΛΛΙΩΝΙ ΔΙΑΨΗΦΙΣΤῌ.

Ὅταν ἐπὶ τῶν κατὰ φύσιν λαμπρῶν διατρίβομεν λογισμῶν, ἐν παραδείσῳ ἐσμὲν, γυμνοὶ παθῶν, οἱ προσευχόμενοι, καὶ τῇ ἀρετῇ ἀνακουφιζόμενοι εἰς τὰ ἐπουράνια· ὅταν δὲ πρὸς τὸ κακὸν ῥέψομεν, ἐκβαλλό-

[37] Eccli. LI, 1-14. [38] Eccli. II, 11-13. [39] Cant. III, 11. [40] Gen. III, 18. [41] Matth. XXI, 19. [42] I Reg. XI, 2. [43] Gen. II, 15.

μεθα τοῦ θείου παραδείσου, καὶ τοὺς δερματίνους χιτῶνας τῶν παθῶν ἐνδυσάμενοι, τῇ ἁμαρτίᾳ παχυνθέντες καταβρυνόμεθα. Ἂν δὲ πάλιν νήψαντες διὰ φιλοπονίας λεπτύνωμεν τὴν τῶν ἐμπαθῶν χιτώνων παχύτητα, μετάρσιοι γινόμεθα πτεροφυοῦντες ὡς ἀετοὶ, καὶ πνευματικοὶ προσαγορευόμεθα, καθὼς γέγραπται, ὅτι ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστιν· ὥστε λέγειν ἡμῖν τὸν ἀπόστολον Παῦλον· « Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, » διότι ἀπέθεσθε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν ταῖς ποικίλαις ἐπιθυμίαις διεφθορότα. Σάρκα γὰρ περικείμενοι, οὐ κατὰ σάρκα στρατεύεσθε, ἀλλ' οὐρανοβατεῖτε τῇ διανοίᾳ. « Ὑμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. »

Σ'. — ΣΩΚΡΑΤῌ ΚΟΜΗΤΙ.

Εὐμαρῶς λίαν τῶν θανόντων ἀνθρώπων τὰ σώματα ὁ Σωτὴρ Χριστὸς ἀναστήσει θᾶττον πταρμοῦ. Ποῖον γὰρ, εἰπέ μοι, μεῖζον ἐν συγκρίσει καμάτων, ἀνδριάντα πλάσαι τὸν πρώην μὴ ὑφεστῶτα, ἢ τὸν διαπεσόντα ἀναχωνεῦσαι εἰς τὸ αὐτό; Ὁ τοίνυν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ποιήσας ἡμᾶς Θεὸς, δῆλον ὅτι καὶ πεπτωκότας ἡμᾶς ἐξαναστῆσαι δυνήσεται.

ΣΑ'. — ΒΟΥΣΙΡΙῼ ΝΑΥΚΛΗΡῼ.

Μέμνησο, ὅτι ἡ χήρα ἡ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις γεγραμμένη, ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη ἐνετύγχανε τῷ ἀδίκῳ κριτῇ ἐκείνῳ λέγουσα· « Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. Αὐτὸς δὲ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον, ἀλλ' ὑπερετίθετο. » Ἀντίδικος ἂν εἴη οὐ μόνον ὁ δαίμων, ἀλλὰ καὶ τὸ φρόνημα τὸ σαρκικόν. Ὕστερον δὲ ἐκβιασθεὶς ἐκ τῆς ἐνοχλήσεως ὁ δικαστὴς, ἐξεδίκησε τὴν χήραν. Τὴν τοίνυν παραβολὴν ταύτην πρὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος εἴρηκεν, νευρῶν ἡμᾶς, ἵνα μὴ ἀπογινώσκωμεν, δεόμενοι, καὶ αἰτοῦντες. Αὐτὸς γὰρ ὁ φιλάνθρωπος Κύριος ἐπίσταται τὸν καιρὸν, ὅτε βούλεται ἐπακοῦσαι, καὶ δοῦναι τῷ αἰτοῦντι τὸ αἴτημα. Καὶ τότε ὅταν θελήσει, τάχιστα ποιεῖ τὴν ἐκδίκησιν τῶν καταπονουμένων, καὶ ὀνειδιζομένων, καθὼς γέγραπται· « Ἐν τῷ λέγεσθαί μοι καθεκάστην ἡμέραν· Ποῦ ἐστιν ὁ Θεός σου; » Τοῦτο γὰρ καὶ τῷ παραλυτικῷ τῷ ἐν τῇ προβατικῇ κατακειμένῳ, καθέκαστον ἔτος ἀποτυγχάνοντι τῆς προσδοκίας ὑπὸ δαιμόνων ὠνειδίζετο, καὶ ἐλέγετο.

ΣΒ'. — ΘΕΟΔΟΣΙῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

Ὥσπερ τὸ ἤδη ξηρανθὲν ἐξ ἀνυδρίας ξύλον, ὕδατι κοινωνῆσαν ἐκβλαστάνει, οὕτω καὶ ψυχὴ διὰ ἁμαρτίας νενεκρωμένη, εἰ μετανοήσῃ, καὶ ἐξιλεώσηται τὸν οἰκεῖον Δεσπότην, ἐκπλύνεται τῶν ῥύπων, καὶ χάριτος πνευματικῆς μεταλαβοῦσα, καὶ ποτισθεῖσα τὸν νοῦν ταῖς πλουσίαις σταγόσι, καρποὺς προβάλλει πάσης δικαιοσύνης.

ΣΓ'. — ΖΩΣΙΜῼ ΚΑΛΛΙΓΑΡΙῼ.

Ἐκ ταπεινώσεως μόνης σέσωσται ὁ τελώνης· καί φησιν ὁ Κύριος, ὅτι « Πᾶς ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. » Διόπερ καὶ ὁ ἅγιος Δαυῒδ ἀντὶ συνηγορίας τίθησι τοῦτο λέγων· « Πρόσχες πρὸς τὴν δέη-

A a divino paradiso ejicimur, et pelliceis [44] affectuum vestibus amicti, peccato crassescentes gloriamur. Si rursum studio laboreque sani facti vestium perturbationibus obnoxiarum crassitudinem tenuaverimus, enatis nobis alis velut aquilæ in aera sublevamur, nuncupamurque spirituales, quemadmodum scriptum est eum, qui ex spiritu genitus est, spiritum esse [45]: adeo ut Paulus apostolus dicat: « Vos autem non estis in carne, sed in spiritu [46], » quoniam deposuistis **224** veterem hominem, variis desideriis corruptum [47]. Carne enim circumdati, non secundum carnem militatis [48], sed cogitatione in cœlum ascenditis: « Vestra namque conversatio in cœlis est [49]. »

CC. — SOCRATI COMITI.

B Facillimo negotio demortuorum hominum corpora Salvator Christus sternutamento citius resurgere faciet. Quid enim, dic, sodes, in laborum comparatione majus est? Statuamne, quæ antea nulla erat, effingere, an casu quopiam disruptam in eamdem formam reficere? Qui igitur nos ex eo, quod non erat, Deus creavit, ipse nos, postquam ceciderimus, ut clarissimum est, a limine mortis restituere poterit

CCI. — BUSIRIO NAUCLERO.

Recordare, viduam, quæ in Evangeliis exprimitur, per multos annos instantem, injustum illum judicem convenisse dicendo: « Vindica me de adversario meo. At ille nolebat ad tempus, sed differebat judicium [50]. » Adversarius porro
C fuerit non tantum dæmon, sed etiam cogitatio carnis. Postmodum judex importunitate viduæ compulsus, viduam vindicavit. Hanc igitur similitudinem Dominus affatur, nos corroborans, ne orantes, petentesque animum despondeamus. Ipse enim humanissimus Dominus scit tempus, quo vult nos exaudire, et postulantis votis respondere. Et tunc cum voluerit, citissime oppressos opprobriisque affectos vindicabit, **225** ut scriptum est: « Cum dicitur mihi quotidie: Ubi est Deus tuus [51]? » Hoc nempe et paralytico in probatica jacenti [52], et quotannis frustrato exspectatione a dæmonibus objiciebatur et dicebatur.

D

CCII. — THEODOSIO LECTORI.

Quemadmodum aquæ defectu exsiccato jam ligno, si lympha advenit, surculos emittit, sic et anima peccato demortua, si pœnitentiam egerit, propitiumque sibi proprium Dominum reddiderit, a sordibus expurgatur, et spiritualis gratiæ particeps, mentemque stillis opulentis irrigata, fructus universæ justitiæ profert.

CCIII. — ZOSIMO CALIGARIO.

Humilitate sola publicanus ex infirmitate exemptus est: et ait Dominus: « Quicunque se humiliat, exaltabitur [53]. » Quapropter et sanctus David pro sui defensione illa edisserit: « Intende in oratio-

[44] Gen. III, 21. [45] Joan. III, 6. [46] Rom. VIII, 9. [47] Coloss. III, 9. [48] II Cor. X, 3. [49] Philipp. III, 20.
[50] Luc. XVIII, 3. [51] Psal. XLI, 4. [52] Joan. V, 5. [53] Luc. XVIII, 14; Matth. XXIII, 12.

nem meam, quoniam humiliatus sum nimis [81]; » et rursus : « Vide humilitatem meam, et laborem meum, et dimitte universa delicta mea [82]. » Ne itaque intempestive contristeris, dicens : Non sunt mihi pecuniæ, quas continuo pauperibus suppeditem. Namque si nihil habueris, nihil a te Deus exposcet; quod vero habes, promptus Salvatori offer, cor nempe contritum et humiliatum, et preces frequentes, et sic non sperneris ab eo, qui diligit humiliatos, eosque solari non dedignatur.

226 CCIV. — VALENTI SCRIBÆ.

Sanctus et vivificus Spiritus, qui una simul cum Patre et Filio adoratur, et conglorificatur, unus licet sit, multarum tamen virtutum auctor est. Eos namque, qui se exercent, ad continentiam corroborat; certantes, in confessione Domini nostri Jesu Christi confirmat; alius lingua utitur ad sapientiam, alius animum ad vaticinia illuminat; alteri facultatem abigendi dæmones elargitur, alteri divinas exponendi Scripturas munus impartitur; alium ad continentiam stabilit, alium ad eroganda sua pauperibus excitat, et huic quidem vigiliam, jejunium, rerumque terrenarum omnium despectum donat, et paupertatem fovere, et aliis præponere sibi ipsi vivere, et cor imperterritum; alium temporibus persecutionum vita mortem potiorem pro Christo eligere præparat : et sic in aliis alio quoque modo operatur; ipse vero natura sua est immutabilis ac constans. Hic per prophetas jam olim divinas Scripturas enuntiavit. Hic postmodum per contemptos nimis paucosque discipulos, sapientes gentium, invictos alias, eloquio superavit. Hic fideles, quibus apostoli manus imponebant, illico linguis omnibus loqui, quas ipsi non noverant, edocebat. Hunc itaque et ipse per multam fidem, et bona opera in te ipso habens inhabitantem et similem præsidem, et custodem, et propugnatorem, et protectorem possidens, nullum metuas, neque dæmonem, neque hominem nequam, qui tuæ a Deo stabilitæ domui insidias parare intentet.

227 CCV. — HELIONI MAGISTRIANO.

Si Deus interdixit, ne fiant mala, et eos, qui similia perpetrant, in gehennam ignis amandat : quomodo, cum iis, qui prava conficiunt, cooperabitur? Cave itaque dicas, Deum exaudire probrosos, scelestos et studiis suis jam emarcidos, et perimere quidem homines, currentes vero equos in circis enervare. Absit hoc! Non sunt hæc Dei opera, sed pravorum dæmonum actiones. Imagines quippe nonnullorum scilicet sanctorum præstigiatores effingentes, et supervacanea quadam operositate lamias colligantes, eas in postica imaginis parte sepeliunt : et cum sibi arriserit, aut mulierem in adulterium compellere, aut viro necem afferre, aut equos enervare, exsecrandum, et diris devotum

[81] Psal. CXLI, 7. [82] Psal. XXIV, 18.

A σίν μου, ὅτι ἐταπεινώθην σφόδρα. » Καὶ πάλιν φησίν· « Ἴδε τὴν ταπείνωσίν μου, καὶ τὸν κόπον μου, καὶ ἄφες πάσας τὰς ἁμαρτίας μου. » Μὴ τοίνυν ἀκαίρως λυποῦ, λέγων· ὅτι Οὐκ ἔχω χρήματα εἰς τὸ χορηγεῖν ἀπαύστως τοῖς πένησι. Μηδὲν γὰρ ἔχοντά σε, οὐδὲν ζητήσει Θεός· ὃ δὲ ἔχεις, μὴ ὄκνει προσφέρειν τῷ Σωτῆρι, τουτέστι, συντετριμμένην καρδίαν, καὶ τεταπεινωμένην, καὶ δέησιν δαψιλῆ, καὶ οὐ μὴ ἐξουδενωθῇς παρὰ τοῦ ἀγαπῶντος τοὺς τεταπεινωμένους, καὶ παρακαλεῖν τούτους μὴ ὑπερηφανοῦντος.

ΣΔ'. — ΟΥΑΛΕΝΤΙ ΣΚΡΙΒΩΝΙ.

Τὸ ἅγιον, καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα τὸ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, μονοειδὲς ὑπάρχον, πολλὰς ἐνεργεῖ ἀρετάς. Τοὺς B μὲν γὰρ ἀσκοῦντας, ἰσχυροποιεῖ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν· τοὺς δὲ ἀθλοῦντας νευροῖ εἰς τὴν ὁμολογίαν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἑτέρου τῇ γλώττῃ συγκέχρηται πρὸς σοφίαν, καὶ ἄλλου τὴν ψυχὴν εἰς προφητείαν φωτίζει· ἑτέρῳ χαρίζεται δύναμιν δαίμονας ἀπελαύνειν, καὶ ἄλλῳ δίδωσι τὰς θείας διερμηνεύειν Γραφάς· ἄλλου τὴν σωφροσύνην ἐνδυναμοῖ, καὶ ἄλλον διεγείρει ποιεῖν ἀπλήστως τὰς ἐλεημοσύνας, καὶ τούτῳ μὲν δωρεῖται ἀγρυπνεῖν, καὶ νηστεύειν, καὶ πάντων καταφρονεῖν τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων, καὶ τὴν ἀκτημοσύνην περιέπειν, καὶ προτιμᾷν τὴν ἰδιοπραγμοσύνην, καὶ τὴν ἀπτοησίαν· ἕτερον δὲ πρὸς τὸ ὑπεραποθανεῖν Χριστοῦ ἐν καιροῖς τῶν διωγμῶν ἑτοιμάζει· ἄλλῳ ἄλλως ἐνεργεῖ, αὐτὸ C δὲ κατὰ φύσιν μένει ἀναλλοίωτον, καὶ ἄτρεπτον. Ταῦτο διὰ τῶν προφητῶν πρώην τὰς σεβασμίους Γραφὰς ἀπεφθέγξατο. Τοῦτο καὶ ἐς ὕστερον δι' εὐτελῶν λίαν, καὶ ὀλίγων μαθητῶν, κατεῤῥητόρευσε τῶν παρ' Ἕλλησιν δυσμαχωτάτων σοφῶν. Τοῦτο τοῖς χειροθετουμένοις πιστοῖς ὑπὸ τῶν ἀποστόλων, ἐδίδου ἀθρόως πᾶσαν ὁμιλεῖν γλῶτταν, ἥνπερ μὴ ἐγίνωσκον. Τοῦτο τοιγαροῦν καὶ αὐτὸς διὰ πολλῆς πίστεως καὶ τῶν ἀγαθοεργιῶν ἔνοικον ἔχων, καὶ τηλικοῦτον τὸν προστάτην, καὶ φρουρὸν, καὶ ὑπέρμαχον, καὶ σκεπαστὴν κεκτημένος, μηδένα δειλιάσῃς, μὴ δαίμονα, μὴ ἄνθρωπον πονηρὸν ἐπιβουλεύειν τῷ σῷ θεοστηρίκτῳ οἴκῳ βουλόμενον.

ΣΕ'. — ΗΛΙΩΝΙ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝῼ.

Εἰ Θεὸς ἀπηγόρευσε, μὴ ποιεῖν κακὰ, καὶ τοὺς D ταῦτα μετερχομένους τῇ γεέννῃ τοῦ πυρὸς παραπέμπει, πῶς ἂν τοῖς τὰ φαῦλα ποιοῦσι συμπράξειε; Μὴ οὖν λέγε, ὅτι ὁ Θεὸς εἰσακούει διεφθορότων, καὶ ἐναγῶν, καὶ σεσηπότων τοῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ φονεύει μὲν ἀνθρώπους, κλᾷ δὲ τοὺς ἵππους τρέχοντας ἐν τοῖς κίρκοις. Μὴ γένοιτο! Οὐκ ἔστι ταῦτα Θεοῦ πράγματα, ἀλλὰ δαιμόνων πονηρῶν ἐνεργήματα. Εἰκόνας γάρ τινων δῆθεν ἁγίων ποιοῦντες οἱ γόητες, λαμίας τε συνδεσμοῦντες περιεργίαις τισὶ, τῷ ὀπισθίῳ τῆς εἰκόνος ἐγκατορύττουσι, καὶ ὅταν βούλωνται, ἢ γυναῖκα ποιῆσαι μοιχευθῆναι, ἢ ἄνδρα θανατῶσαι, ἢ ἵππους κλάσαι, νηστεύουσι κατηραμένην, καὶ βδελυρὰν νηστείαν, καὶ ἀγρυπνοῦσι πρὸς

A τῇ εἰκόνι ἐκείνῃ, καὶ κηροὺς, καὶ λύχνους ἐξάψαντες γρηγοροῦσιν ἐπικαλούμενοι δαίμονας, μέχρις ἂν τύχωσι τῆς τούτων ἐμφανείας, καί τινα μὲν εἰς ἔργον ἐξάγουσιν, ἐν δὲ τοῖς πλείστοις ἀποτυγχάνουσιν. Οὐκοῦν φυλάττου αὐτοὺς, μή ποτε παγιδευθῇς.

ΣϚ'. — ΙΩΑΝΝῌ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ ΝΕΩΤΕΡῼ.

« Τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, » θεσμοθετεῖ Κύριος. Μὴ τοίνυν, εἰ δυνατὸν, μίαν στιγμὴν χρόνου ἀπολιμπάνου τῶν γονέων, μή ποτε τούτων ἐπιμελείας, καὶ φροντίδος, καὶ θεραπείας χωρισθεὶς περιπέσῃς ἀνθρώποις, καὶ λοιμοῖς, καὶ λάβῃς σαυτῷ βρόχους. Πολλοὶ γὰρ εὑρίσκονται, καὶ μάλιστα νεώτεροι ἄφρονες, καὶ φιλήδονοι, ἀνομίας ἐργάται, καὶ παντὸς ῥύπου δοχεῖα, B βλάπτοντες τὰ μεγάλα τοὺς αὐτοῖς πλησιάζοντας. Φεῦγε τοίνυν τὴν λύμην, καὶ τὸν βόρβορον τούτων, προκαρτερῶν τοῖς γεγεννηκόσι σε φιλοστόργως, καὶ τιμῶν τούτους ὑπερβαλλόντως, καὶ στοιχῶν ταῖς νουθεσίαις, καὶ ταῖς προσευχαῖς αὐτῶν περιχαρακούμενος· κἂν γὰρ πᾶσαν θεραπείαν τούτοις προσενέγκῃς, ἀλλ' οὖν γε ἀντιγεννῆσαι αὐτοὺς οὐδαμῶς δυνηθείης.

ΣΖ'. — ΘΕΟΦΙΛῼ ΑΒΑΚΤΙΣ.

Ὅτι οἱ τὸν δίκαιον ἄνδρα εὐφημοῦντες εὐλογοῦνται παρὰ Θεοῦ, καὶ μυρίων διὰ τοῦτο τυγχάνουσιν ἀγαθῶν, οἱ δὲ λοιδορεῖν τολμῶντες ἀνηκέστοις περιπεσοῦνται κακοῖς, ἄκουσον τί λέγει ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· « Τοὺς εὐλογοῦντάς σε εὐλογήσω, καὶ κατάρατοι ἔσονται οἱ καταρώμενοί σε. » Καὶ ὁ C Δαυΐδ φησιν· « Ἄλαλα γενηθήτω τὰ χείλη τὰ δόλια τὰ λαλοῦντα κατὰ τοῦ δικαίου ἀνομίαν ἐν ὑπερηφανίᾳ, καὶ ἐξουδενώσει. » Σὲ οὖν ἀποδέχομαι καλῶς πολιτευόμενον πάντοτε, καὶ τοὺς δικαίους δοξάζοντα.

ΣΗ'. — ΣΙΜΩΝΙ ΚΟΥΡΣΩΡΙ.

Εἰ τὴν σοφὴν μέλισσαν μιμεῖσθαι ἐσπούδακας, ἐκ πάσης ἀναγνώσεως τὰ χρήσιμα συλλέγειν μὴ κατόκνει.

ΣΘ. — ΠΗΓΑΣΙῼ ΚΟΜΗΤῌ.

Ἄτοπον ἂν εἴη τύπτειν τὴν σύμβιόν σου, σώφρονά τε καὶ σεμνοπρεπεστάτην ὑπάρχουσαν, τήν τ' εὔνοιάν σοι φυλαττομένην διὰ παντὸς τοῦ βίου, καὶ μὴ τολμῶσαν διὰ τὴν πολλὴν αἰδῶ, καὶ τιμὴν τὴν D πρὸς σὲ, μηδ' ἀντοφθαλμῆσαί σοι. Πέπαυσο τοίνυν τοῦ δέρειν τὴν πιστωτάτην, ἵνα μὴ ἀγανακτήσῃ. Φιλοσόφου γὰρ ψυχῆς σημεῖον, τὸ παντελῶς μὴ πλήττειν χειρὶ, τῷ λόγῳ δ' ἐπιπλήττειν τοῖς πονηρευομένοις. Ἀτάκτου δὲ καὶ ἀπαιδεύτου σήμαντρον, τὸ ἑτοίμως πληγὰς ἀπάγειν τοῖς παρατυγχάνουσι.

ΣΙ'. — ΝΗΜΕΡΤΙῼ ΕΚΔΙΚῼ.

Ἐρωτᾷς με διὰ τοῦ γράμματός σου, εἰ χρὴ πιστεύειν ὁμοούσιον εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ. Ἡμεῖς δὲ οὕτως ἔχομεν, καὶ

jejunium jejunant, et ante eam imaginem noctes insomnes agunt, et cereis lampadibusque accensis vigilantes dæmones invocant, quousque eorum apparitionis compotes fiant : et ex his quædam opere præstant, plurimis vero frustrantur. Cave igitur, ne per eos in laqueum incidas.

CCVI. — JOANNI PRIMATI JUNIORI.

« Honora patrem et matrem tuam, ut bene tibi sit [86] : » ita Dominus lege sancivit. Ne itaque si fieri potest, vel uno momento temporis parentes deseras ; ne aliquando eorum diligentia, cura ac delinitione destitutus in homines, qui sunt animarum lues ac pestis, incidas, tibique laqueos compares. Multi namque sunt, et potissimum juniores stulti, et voluptatibus 228 dediti, iniquitatis opifices, et sordium omnium receptacula, qui maxima incommoda iis, qui cum ipsis consuescunt, afferunt. Fuge itaque luem et sordem hanc, amice, cum parentibus una vivens, et totis conatibus eos honorans, eorum præcepta sequens, eorum precibus veluti aggere constipatus : licet enim cultum illis omnem, ac sollicitudinem conferas ; at tu tamen eos generare nullo modo poteris.

CCVII. — THEOPHILO ABACTIS.

Justum hominem laudibus prosequentes, benedictionem a Deo consequi, et innumerorum bonorum participes propterea fieri. opprobriis vero eos lacessere audentes, deplorata mala subituros, noscere poteris a Deo dicente ad Abram : « Benedicentes te benedicam, et maledicti erunt, qui maledicent tibi [87]. » Et David dicit : « Muta fiant labia dolosa, quæ loquuntur adversus justum iniquitatem in superbia et contemptu [88]. Te igitur laudo, qui recte semper vitam instituis, et justos laudibus extollis.

CCVIII. — SIMONI CURSORI.

Si persapientem apem imitari conaris, ex omni lectione, quæ utilia sunt, in unum congerere ne pigrescas.

229 CCIX.—PEGASIO COMITI.

Absurdum utique fuerit consorti tuæ plagas infligere, cum ea continens sit, et quam maxime veneranda, et per omne vitæ suæ tempus erga te amorem foverit foveatque, et propter nimiam verecundiam et honorem, quem tibi defert, adversus te oculos erigere non audeat. Finem itaque fac tibi fidissimam verberandi, ne graviter irascatur, et iniquo animo ferat. Signum etenim animi philosophiæ addicti est, prorsus a plagis manuum abstinere, sed prave agentes increpare verbo ; furiosi vero atque imperiti signum, prompte obviis quibuscunque plagas infligere.

CCX. — NEMERTIO ECDICO.

Litteris tuis a me poscis, num credendum sit Spiritum sanctum ejusdem esse cum Patre et Filio naturæ? Nos ita habemus, et sic credimus a

[86] Deut. v, 16. [87] Gen. xii, 3. [88] Psal. xxx, 19.

divinis Patribus edocti; et sic confitemur ejusdem esse naturæ cum Patre et Filio sanctissimum Spiritum Paracletum, coæternum, in eodem throno sedentem, una regnantem, simul glorificatum cum Patre et Filio in sempiterna sæcula sæculorum. Amen.

CCXI. — ADOLIO LEGISPERITO.

Homines una cum mulieribus ablui, nullo modo Christi discipuli permiserunt; sed rem confingentes exsecrati sunt, et tanquam inconcinnum atque inutile **230** Christianis, prohibuerunt, et ejecerunt, et proscripserunt.

CCXII. — PLUTARCHO BURSÆ.

Divinæ leges imperant, omnino a jurejurando abstinendum esse. Sive enim quis vera juraverit, sive pejeraverit, punitioni obnoxius fit. Abstine igitur a jurejurando sive illud justum, sive injustum sit.

CCXIII. — JULIÆ COMITISSÆ.

Apte tibi nimisque Scripturæ dictum convenit. Quemadmodum enim, ait, inauris aurea in naso porci, ita pulchritudo malesanæ mulieri [89]. Quis enim, dummodo mente polleat, non deplorabit te, venustatem quidem a natura obtinentem, sed ea abutentem, vagantem denique, et luxuriis deditam, et ad omnem usum corporis concitam, et in alienos homines insanientem, et vestibus, et auro, et pretiosis lapidibus temetipsam constipantem, et maleolens corpusculum studiose comentem variis luxibus, et balneis, et odoris unguentis; animam vero tuam tanquam alienam negligentem, quæ nuda est ab omni opere bono, nulloque ornamento conspicua, et saucia, et a virtutibus extorris, et semper maleolens, et esuriens, et sese corrumpens lasciviæ sordibus?

CCXIV. — APHTHONIO TABULARIO.

Afferunt quidem dæmones cogitationes timoris, et metus; **231** parturit vero et mens ipsa sæpissime strepitus quosdam, et pavores, et turbas: utrisque Servator medetur, qui ægritudinem omnem et malitiam curat facillimo negotio, si operetur precibus, et bonis operibus, et divinorum eloquiorum lectione, et cum vigilia invocatione pretiosi nominis Jesu.

CCXV. — PINDARO PRESBYTERO.

Qui dictiones venantur, et sermone jactabundos, et eos omnes, qui sese aliis sublate vindicant, necnon eos, qui, ut tua sanctitas fecit, et populi plausibus animum advertunt, piosque de dictionum inscitia redarguunt, irridere solent qui magis Deo addicuntur.

CCXVI. — CALLINICO AURIFICI.

Neque morticina, sive ea rationis compotum, sive expertium fuerint, animalium attingere, neque lectus, neque insomnia, neque quidpiam aliud simile unquam aut viro, aut mulieri nocuit. Fides

[89] Prov. XI, 22.

A οὕτω πιστεύομεν παρὰ Πατέρων θείων δεδιδαγμένοι, καὶ οὕτως ὁμολογοῦμεν, ὁμοούσιον εἶναι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τὸ πανάγιον Πνεῦμα τὸ παράκλητον, συναΐδιον, σύνθρονον, συμβασιλεῦον, συνδοξαζόμενον τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ εἰς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΣΙΑ'. — ΑΔΟΛΙῼ ΝΟΜΙΚῼ.

Τὸ λούεσθαι ἄνδρας μετὰ γυναικῶν, οὐδαμῶς ἐπέτρεψαν οἱ τοῦ Χριστοῦ φοιτηταὶ, ἀλλὰ καὶ ἀπέστρεψαν, καὶ ἐβδελύξαντο, καὶ ἀπηγορεύκασιν ὡς ἀνάρμοστον, καὶ ἀσύμφορον ὑπάρχον Χριστιανοῖς, καὶ ἀποβεβλήκασι, καὶ ἀπέπτυσαν.

ΣΙΒ'. — ΠΛΟΥΤΑΡΧῼ ΒΥΡΣῌ.

Οἱ θεῖοι νόμοι προστάττουσι, παντελῶς μὴ ὀμνύειν· κἂν γὰρ εὐορκεῖ τις, κἂν ἐπιορκήσῃ, κολάσει ὑπο- B πίπτει. Φεῦγε τοίνυν καὶ τὸ ἀδίκως, καὶ τὸ δικαίως ὀμνύειν.

ΣΙΓ'. — ΙΟΥΛΙᾼ ΚΟΜΗΤΙΣΣῌ.

Λίαν ἐφαρμόζει σοι τὸ λόγιον τῆς Γραφῆς. Ὥσπερ γὰρ, φησὶν, ἐνώτιον χρυσοῦν ἐν ῥινὶ χοίρου, οὕτως κάλλος τῇ κακόφρονι γυναικί. Τίς γὰρ ἂν μὴ θρηνείσει σε τῶν εὖ φρονούντων, τὸ μὲν κάλλος ἐκ φύσεως ἔχουσαν, κακῶς δὲ τούτῳ χρωμένην, ῥεμβομένην τε καὶ ἀσωτευομένην, ἀνεπτερωμένην πρὸς πᾶσαν ἀσωτίαν, καὶ ἐπιμαινομένην ἀλλοτρίοις ἀνδράσι, καὶ ἱματισμῷ μὲν καὶ χρυσῷ, καὶ πολυτιμήτοις λίθοις στοιβάζουσαν ἑαυτὴν, καὶ τὸ δυσῶδες σαρκίον σπουδαίως φιλοκαλοῦσαν ποικίλαις τρυφαῖς, C καὶ βαλανείοις, καὶ εὐώδεσι χρίσμασι, τὴν δὲ ψυχὴν ἑαυτῆς ὡς ἀλλοτρίων περιορῶσαν, γυμνήν τε ὑπάρχουσαν παντὸς ἀγαθοῦ ἔργου, καὶ ὅλην ἀκόσμητον, καὶ τετραυματισμένην, ἠλλοτριωμένην τε τῶν ἀρετῶν, καὶ προσόζουσαν ἀεὶ, καὶ λιμώττουσαν, καὶ καταφθειρομένην τοῖς τῆς ἀσελγίας μολύσμασιν;

ΣΙΔ'. — ΑΦΘΟΝΙῼ ΤΑΒΟΥΛΑΡΙῼ.

Ἐπιφέρουσι μὲν καὶ δαίμονες λογισμοὺς πτοήσεως, καὶ δειλείας, τίκτει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ νοῦς πολλάκις θορύβους τινὰς, καὶ φόβους, καὶ θροήσεις· ἀμφότερα δὲ ὁ Σωτὴρ θεραπεύει, ὁ πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν κάκωσιν ἐξιώμενος ῥᾷστα, εἰ μέντοι παρακαλεῖτο εὐχαῖς, καὶ εὐποιίαις, καὶ ἀναγνώσει θειοτέρων λογίων, καὶ τῇ μετ' ἀγρυπνίας ἐπικλήσει D τοῦ τιμίου ὀνόματος Ἰησοῦ.

ΣΙΕ'. — ΠΙΝΔΑΡῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Τοὺς λεξίθηρας, καὶ τοὺς κομπορύακας καὶ πάντας τοὺς φιλενδείκτας, καὶ τοὺς κατὰ τὴν σὴν ὁσιότητα δημοσκοποῦντας, καὶ σκώπτοντας τοὺς εὐλαβεῖς ἐπὶ τῇ ἀμαθείᾳ τῶν λέξεων, γελᾷν εἰώθασιν οἱ θεοφιλέστεροι.

ΣΙϚ'. — ΚΑΛΛΙΝΙΚῼ ΧΡΥΣΟΧΟῼ.

Οὔτε τὸ θνησιμαίων ἐφάψασθαι ἀλόγων, ἢ λογικῶν, οὔτε λέχος, οὔτε ἐνυπνιασμοὶ, οὐκ ἄλλο τι τοιοῦτο βλάπτει ποτὲ, ἢ ἄνδρα, ἢ γυναῖκα. Ἡ γὰρ εἰς Χριστὸν πίστις ἐκαθάρισέν τε καὶ ἀεὶ καθαρίζει τοὺς

ἀληθινοὺς πιστούς, τοῖς δὲ μὴ πιστεύουσιν οὐδέν ἐστι καθαρὸν, μεμίανται γὰρ αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς, καὶ ἡ συνείδησις, καὶ πάντα αὐτοῖς βδελυκτὰ, καὶ ἀκάθαρτα φαίνεται.

A enim in Christum expurgavit olim, et nunc semper veros fideles expurgat. Verum iis, qui non credunt, nihil est purum; quippe quibus contaminata sunt et mens, et conscientia, omnia quoque illis exsecrabilia et impura videntur.

ΣΙΖ'. — ΟΡΕΣΤῌ ΚΛΕΙΔΟΠΟΙῼ.

Ἔγνων ποτέ τινα ἄνθρωπον ἐξ εὐθείας ῥίψαντα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ λίθον. Ὁ δὲ λίθος λοξὴν πορευθεὶς κατὰ τοῦ τέκνου τοῦ ῥίψαντος ἔν τινι τόπῳ ἑστῶτος ἀμερίμνως, τὸν ὀφθαλμὸν πατάξας τοῦ παιδὸς ἀπετύφλωσεν. Ὁ γὰρ βουληθεὶς ἄλλον κακοποιῆσαι, αὐτὸς μᾶλλον κεκάκωται τῇ δικαίᾳ ψήφῳ τοῦ παντεπόπτου Θεοῦ. Ταῦτα δέ μοι εἴρηται, ἵνα παύσῃ τοῦ κατάρας ἐκπέμπειν καθ' ὃν νομίζεις ἐχθρὸν, μήποτε καταλάβῃ τὸν οἶκόν σου ὄλεθρος. Προσεύχεσθαι B γὰρ ὑπὲρ ἐχθρῶν, οὐχὶ δὲ καταρᾶσθαι παρηγγέλμεθα.

232 CCXVII. — ORESTÆ CLAVIUM OPIFICI.

Hominem quemdam aliquando cognovi, qui recta in hostem lapidem jecit. Lapis ille oblique gradiens, filium jacientis, et quodam in loco secure immorantis oculum feriens, obcæcavit. Qui enim alteri malum inferre studuit, is potius justa Dei omnia intuentis sententia noxam suscepit. Hæc ideo mihi dicta sunt, ut diris, quem tibi inimicum existimas, devovendi, finem aliquando imponas, ne domus tua pernicie obruatur. Orandi siquidem pro inimicis, non eos maledictis incessendi præcepto constringimur.

ΣΙΗ'. — ΣΤΕΦΑΝΙΔΙ ΚΟΜΗΤΙΣΣῌ.

Τί δ' ἂν σοι χαρισαίμην ἐγκωμίου ἕνεκεν, ἤδη τοῦ Σολομῶντος ἐγκωμιάσαντός σε; Φησὶ γάρ· « Γυναῖκα δὲ ἀνδρείαν τίς εὑρήσει; » Σπανίως γὰρ ἡ τοιαύτη εὑρίσκεται, τιμιωτέρα δέ ἐστι λίθων τιμίων. Περίβλεπτος δὲ γίνεται δι' αὐτὴν ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, οὐδὲν δ' αὐτὸς φροντίζει τῶν ἐν οἴκῳ, πάντων γὰρ αὐτὴ φροντίζει προσεχόντως, καὶ συνεχῶς. Διὰ τούτων τοίνυν, καὶ τῶν τοιούτων σὺν τῇ πίστει σου καὶ τῇ σεμνότητί σου φυλαχθείης.

CCXVIII. — STEPHANIDI COMITISSÆ.

Quidnam ipse præconii loco tibi munus n itterem, cum id jam a Salomone habeas? Ait ille: « Mulierem fortem quis inveniet [60]? » Raro scilicet talis invenitur, quæ lapidibus pretiosis pretiosior est; illius vero tori consors per eamdem ipsam magis conspicuus fit, qui nulla de re familiari cura opprimitur, quippe illa omnium studio sedulo ac diligenti curam gerit. Per hæc itaque et similia cum fide etiam tua et graviter servaberis.

ΣΙΘ'. — ΟΥΛΠΙΑΝῼ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῼ.

Ἡδέως μὲν κατεργάζῃ τὰς ἀθεμιτουργίας, ἀηδῶς δ' ὑποδέχῃ τὰ λυπηρὰ τὰ ἐπερχόμενά σοι τῇ κελεύ- C σει τοῦ Θεοῦ. Διόπερ παραινῶ σοι, ὥσπερ οὐ παραιτῇ διαπράττεσθαι τὰ κακὰ, οὕτως μὴ θέλε παραιτεῖσθαι τὰ ἐπακολουθοῦντα ταῖς πονηραῖς πράξεσιν· κατὰ γὰρ δὴ τὴν φαυλοτάτην γνώμην, καὶ κατὰ τὴν στρατείαν τὴν μοχθηρὰν, πάντως καὶ τὸ σιτηρέσιον ἐκτάσσεται.

CCXIX. — ULPIANO SCHOLASTICO.

Prompte quidem committis scelera, sed non æquo animo molesta tibi, ita Deo jubente, advenientia sustines. Quare adhortor te, quemadmodum a perpetrandis 233 malis non abstinens, ita quæ pravas operationes subsequuntur, ne displiceant mala: ad modum enim perversissimæ mentis et flagitiosæ militiæ stipendia decernuntur.

ΣΚ'. — ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΕΙ ΚΑΝΔΙΔΑΤῼ.

Μὴ ξενίζου ἑωρακὼς Μάξιμον τὸν βικάριον, καὶ τὸν τούτου ἀδελφὸν, τοῖς ἑαυτῶν συμποδισθέντας σοφίσμασι, καὶ κινδύνους ὑπομεμενηκότας καὶ τὰ ἔσχατα κακὰ, ἅπερ καθ' ἑτέρων προσώπων ἐπενεχθῆναι ἐσπούδασαν. Βλέπε γὰρ, τί λέγουσιν αἱ Γραφαί· « Συνέδησεν ὁ Θεὸς τοὺς ἄξονας τῶν ἁρμάτων· καὶ ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὸ ὀφειλόμενον. » Καὶ, « Ἐπ- D έστρεψεν ἡ πονηρία αὐτῶν εἰς τὰς κεφαλὰς αὐτῶν. » Καί· « Ἐν παγίδι ταύτῃ, ᾗ ἔκρυψαν, συνελήφθη ὁ πούς αὐτῶν. » Συλλαμβάνονται ἐν διαβουλίοις, οἷς διαλογίζονται· ὅπερ γὰρ ἐσοφίσαντο, εἰς ἑαυτῶν μὲν ἀσφάλειαν, ἄλλων δὲ ἐπιβουλὴν καὶ βλάβην, τοῦτο ἔστρεψεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν τούτων μὲν κάκωσιν, καὶ αἰσχύνην, καὶ ὄλεθρον ἄφατον, ὠφέλειαν δὲ καὶ τιμὴν, παῤῥησίαν τε καὶ κέρδος οὐκ ὀλίγον τῶν ἐπιβουλευθέντων. Καὶ γὰρ ὁ Ἀμμὰν ποτε θέλων σταυρῶσαι τοὺς περὶ Μαρδοχαῖον τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, καὶ τὸ ξύλον ἑτοιμάσας, αὐτὸς μὲν καταισχυνθεὶς ἐξαίφνης, καὶ παρὰ προσδοκίαν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ οἰκείου ξύλου ἀνεσκολοπίζετο, προστάξει τοῦ βασι-

CCXX. — ARISTOPHANI CANDIDATO.

Ne obstupescas, cum tibi ante oculos obversetur Maximus vicarius, et illius frater propriis artibus deprehensi, et pericula, et extrema mala perpessi, quæ in alios ipsi invehere conabantur. Videsis sacrarum Litterarum eloquium: « Colligavit Deus axes curruum eorum, et duxit illos ad debitum [61]; » et: « Reversa est malitia eorum in capita ipsorum [62], » et: « In laqueo hoc, quem absconderunt, deprehensus est pes eorum [63]. » Comprehenduntur in malis consiliis, quæ ipsi cogitant: quodcunque enim in propriam securitatem, in aliorum vero fraudem et noxam commenti sunt, id Deus in eorum afflictionem, et opprobrium, et exitium inexplicabile, in utilitatem vero, et honorem, et libertatem, et commoda non contemnenda eorum, qui insidiis petiti sunt, convertit. Amman etenim aliquando Mardochæum hominem justum cruci volens affligere, etiam ligno præparato, ipse quidem ex improviso probris oppressus, et præter omnem exspectationem, jussu regis,

[60] Prov. xxx, 10. [61] Exod. xiv, 25. [62] Psal. vii, 17. [63] Psal. ix, 16.

qui eum antea multo magis quam animam suam dixerat, suspendebatur, Mardochæus autem, qui mentem suam in Deum continuo fixerat, maximis a rege cæterisque primatibus cohonestatus honoribus et tum magis, quam usquam alias, spectabilior apparuit [64]. **234** Omni itaque tempore divinis eloquiis credito, quæ dicunt: Quod ipse abhorres, aliis ne facias; aliisque mala ne machineris, ne a malis opprimaris, et quam alii condisti ollam, tu solus edere condemneris. Qui enim foveam aliis effodit, in eam ipse insperans incidet [65].

CCXXI. — EURYCLI PATRITIO.

Apposite de tua claritate dictum est: Duo hæc odio habui, senem mœchum, et divitem mendacem [66]: « Quid superbit terra et cinis [67], » molestiarum, putredinum et vermium hæres futura? Si igitur in iniquitatibus, et mendaciis, et dolis consenuisti, et consumptus es, dierum malorum satur, nosce te ipsum.

CCXXII. — AGLAOPHONTI CURATORI.

Homo eos, qui injuste alios odio persequuntur, intuitus, et rerum aliarum raptores magis ac magis corroboratos, et potentes; si animum despondens, in desperationem ceciderit, nemine opem ferente, de cœlo admirabiliter et suppetias et auxilia videbit. Persta igitur orans et sperans.

CCXXIII. — MAXIMO PRESBYTERO.

Si quid in Veteri, aut Novo Testamento, historice narratur, et manifesto scribitur hoc aut illud factum fuisse; nos vero in nosmetipsos argumentis, et conceptibus animi assumimus, ad ædificationem **235** spiritualem usurpantes: ne existimes nos aut scriptum rejicere, aut historiam convellere. Absit hoc! Non damnamus, neque rejicimus, quod sensu factum fuisse comprobatur, et historia traditum est. Sed quando nos mundus hic sumus, omnia quæ antehac gesta sunt, nunc ipsum nobis apprimentes, uberem fructum accipimus. Namque cum hodie nullus sit Joseph, nulla Ægyptia, nullus Ezechias rex, nullus Judas proditor, nullus Lazarus vita functus, et reviviscens, nullus Simon Magus, nulla reliqua omnia: propterea si quempiam continentiæ addictum conspicimus, Josephum nuncupamus; si mulierem adulteram viderimus, eam Ægyptiam dicimus; si quis princeps Deo fidus ac pius est, Ezechiæ nomen habet. Quicunque veritatis verbum prodens prostituit, aliosque in necem conjicit, Judas esse existimatur. Si item vir quispiam optimus negligens factus deliquit, postmodum pœnitentia acta, ad vivos rediit, manifestum est mentem illius demortuam ob delictum fuisse, et per pœnitentiam resurrexisse. Subdole vero in Christi Ecclesiam advenientem, et aqua simplici, non item Spiritu sancto baptizatum, Simonem Magum appellare suevimus. Ad hæc itaque, et reliqua nostra omnia intellectualiter dicta conferens,

λέως τοῦ πρότερον ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀγαπήσαντος αὐτόν· Μαρδοχαῖος δὲ, ὁ πρὸς τὸν Θεὸν ἔχων διηνεκῶς τὴν διάνοιαν αὐτοῦ, ταῖς μεγίσταις τετίμηται τιμαῖς παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ πάντων τῶν μεγιστάνων, καὶ περιφανέστερος ὤφθη νῦν μᾶλλον, ἤπερ ποτέ. Τοιγαροῦν ἐν παντὶ καιρῷ τοῖς θείοις πιστεύειν λογίοις, τοῖς λέγουσιν, ὅτι Ὅπερ αὐτὸς μισεῖς, ἑτέρῳ μὴ ποιήσεις, καὶ μὴ θέλε ἑτέροις κακὰ, ἵνα μή σε καταλάβῃ κακὰ, καὶ τὴν χύτραν, ἥνπερ ἄλλοις ἤρτυσας, σὺ μόνος καταδικασθῇς φαγεῖν. Ὁ γὰρ ἄλλοις βόθρον ὀρύξας, εἰς αὐτὸν ἐμπεσεῖται ἀνελπίστως.

ΣΚΑ'. — ΕΥΡΥΚΛΕΙ ΠΑΤΡΙΚΙῼ.

Ἐπιτετευγμένως ἐῤῥέθη περὶ τῆς σῆς ἐνδοξότητος· Δύο ταῦτα ἐμίσησα, γέροντα μοιχὸν, καὶ πλούσιον ψεύστην. « Διὰ τί ὑπερηφανεύεται γῆ καὶ σποδός; » Μέλλει γὰρ κληρονομεῖν ταλαιπωρίας, καὶ σηπεδόνας καὶ σκώληκας. Εἰ οὖν κατεγήρασας ἐν ἀτοπίαις, καὶ ψεύδεσι, καὶ δόλοις, καὶ κατεδαπανήθης χορτασθὴς ἡμερῶν κακῶν, γνῶθι σαυτόν.

ΣΚΒ'. — ΑΓΛΑΟΦΩΝΤΙ ΚΟΥΡΑΤΟΡΙ.

Ὅταν λοιπὸν ἀτενίσῃ ἄνθρωπος βλέπων τοὺς ἀδίκως μισοῦντας, καὶ τοὺς διαρπάζοντας, ἰσχυροποιουμένους, καὶ καταδυναστεύοντας, ὅταν ἤδη πρὸς ἀφελπισμὸν πέσῃ, μηδενὸς βοηθοῦντος, τότε παραδόξως τὰς ἐξ οὐρανοῦ ἀντιλήψεις καὶ βοηθείας ὄψεται γινομένας. Μένε οὖν εὐχόμενος καὶ ἐλπίζων.

ΣΚΓ'. — ΜΑΞΙΜῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ἐάν τι γέγραπται ἐν τῇ Παλαιᾷ, ἤτε ἐν τῇ Νέᾳ, ἱστορικῶς γεγενῆσθαι, καὶ φανερῶς τόδε ἢ τόδε πεπρᾶχθαι, ἡμεῖς δὲ εἰς ἑαυτοὺς νοοῦμεν αὐτὸ ταῖς ἐνθυμήσεσι, καὶ τοῖς λογισμοῖς πρὸς οἰκοδομὴν πνευματικὴν χρώμενοι, μὴ νόμιζε, ὅτι ἠθετήσαμεν τὸ γράμμα, ἢ ἀπωσάμεθα τὴν ἱστορίαν. Μὴ γένοιτο! Οὐ καθετοῦμεν, οὐδ' ἀποβαλλόμεθα τὸ αἰσθητῶς πεπραγμένον, καὶ ἱστορίᾳ παραδοθέν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς ἐσμεν ὁ κόσμος, πάντα τὰ πρώην γενόμενα, σήμερον εἰς ἑαυτοὺς νοοῦντες ὠφελούμεθα. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἔστι σήμερον Ἰωσὴφ, οὔτε ἡ Αἰγυπτία, οὔτε Ἐζεκίας ὁ βασιλεὺς, οὔτε Ἰούδας ὁ προδότης, οὔτε Λάζαρος ἀποθανὼν καὶ ἀναστὰς, οὔτε Σίμων ὁ Μάγος, οὔτε τὰ ἑξῆς, διὰ τοῦτο, ἐὰν ἴδωμεν σωφρονοῦντά τινα, Ἰωσὴφ τοῦτον καλοῦμεν· ἐὰν θεασώμεθα γυναῖκα μοιχάδα, Αἰγυπτίαν λέγομεν αὐτήν· ἐάν τις δυνάστης πιστὸς τῷ Θεῷ, καὶ εὐλαβὴς τυγχάνει, Ἐζεκίας προσαγορεύεται· πᾶς δὲ ὁ προδιδοὺς τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ τοὺς ἄλλους ἐμβάλλων εἰς θάνατον, Ἰούδας νενόμισται· εἰ δέ τις βέλτιστος ἄνθρωπος ἀμελήσας ἥμαρτεν, εἶτα μετανοήσας ζωοποιηθῇ, δῆλον ὅτι ὁ νοῦς αὐτοῦ ἀπέθανεν διὰ τῆς πλημμελείας, καὶ ἐγήγερται διὰ τῆς μετανοίας, τὸν δὲ καθ' ὑπόκρισιν προσερχόμενον τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ βαπτιζόμενον ψιλῷ ὕδατι, οὐ μέντοι καὶ Πνεύματι ἁγίῳ, Σίμωνα Μάγον ἐπονομάζειν εἰώθαμεν. Πρὸς ταῦτα οὖν, καὶ πάντα τὰ παρ' ἡμῶν νοητῶς λεγόμενα κανονίζων, οὐδαμῶς σκανδαλισθήσῃ καθ' ἡμῶν. Πάντα οὖν εἰς ἑαυτὸν νόησον τὰ τυπικῶς

[64] Esth. VII, passim. [65] Eccli. XXVII, 29. [66] Eccli. XXV, 4. [67] Eccli. X, 9.

συμβάντα, καὶ πραχθέντα τοῖς ἀρχαίοις. Φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος· « Ὑμεῖς ναὸς Θεοῦ ἐστε· » οὐχ ὁ ἐκ λίθου ὑπὸ τοῦ Σολομῶντος δεδωμημένος· « Πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε κόσμος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα. » Ὑμεῖς δὲ καὶ γεώργιον, καὶ ἀμπελὼν, καὶ ποίμνη, καὶ τὰ ἄλλα.

ΣΚΔ'. — ΛΟΥΚΙΑΝῼ ΣΟΦΙΣΤῌ ΧΡΙΣΤΙΑΝῼ.

Οὐ χρὴ πάροδον διδόναι ἐπὶ τὴν διάνοιαν ταῖς τῶν βλάπτειν πεφυκότων λογισμῶν φαντασίαις, ἵνα μὴ ζωοποιήσωμεν τὰ ἐξ ἐπιμελείας νενεκρωμένα πάθη, καὶ πάλιν ἐναγώνιον διαγάγωμεν βίον. Εὐχερῶς γὰρ πάλιν διάνοια ῥέπει πρὸς τὰ πρὸ χρόνου ἐκβεβλημένα πάθη, καὶ τὴν τῶν ἡδονῶν πλάστιγγα ἐπιβρίθει μέχρις ἐδάφους. Τοιαύτη γὰρ ἡ ἕξις τῆς ἀρετῆς, ὀξυῤῥεπής τίς ἐστι, καὶ ἄγαν εὐκόλως, εἰ ἀμελοῖτο, ταλαντεύουσα ἐπὶ τὰ ἐναντία.

ΣΚΕ'. — ΣΩΤΗΡΙΧῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

« Ὥσπερ στρέφεται θύρα ἐπὶ τοῦ στρόφιγγος αὐτῆς, φησὶν ὁ Σολομὼν, οὕτως ἀνὴρ ὀκνηρὸς ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ. » Βολβίτῳ δὲ κοπριῶν τὸν ὀκνηρὸν ὁ Σιρὰχ παρεικάζει. Ταῦτα δέ μοι πρὸς τὴν σὴν ὀκνηρίαν.

ΣΚϚ'. — ΑΝΘΕΜΙῼ ΝΟΜΙΚῼ.

Πόῤῥω στῆθι τοῦ τῆς πορνείας μιάσματος, καὶ οὐκ ἂν περιπέσῃς τῷ τῆς λύπης βροχίσματι.

ΣΚΖ'. — ΜΑΡΙΑΝῼ ΕΠΙΣΚΟΠῼ.

Μεγάλην ἐφ' ἅπασιν ἔστιν εὑρεῖν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ Δεσπότου περὶ τοὺς οἰκείους δούλους οἰκονομίαν, ὥστε καὶ τὰ δοκοῦντα εἶναι σκυθρωπὰ, καὶ μὴ πάντη κατὰ βούλησιν ἀπαντῶντα, καὶ ταῦτα ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν πολλῶν οἰκονομεῖσθαι, τῇ δυσθεωρήτῳ σοφίᾳ τοῦ Κυρίου, καὶ τοῖς ἀνεξιχνιάστοις αὐτοῦ κρίμασιν. Ἀλλὰ κατεξανάστηθι τῶν πειρασμῶν, τῶν νῦν δίκην καταιγίδος ἐπιδραμόντων ὑμῖν, καὶ κατεστέφθητι, πάτερ, ὑπερευχόμενός μου.

ΣΚΗ'. — ΛΕΟΝΙΔῌ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜῼ.

« Οὐδεὶς ἔρχεται πρός με, φησὶν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Χριστὸς, ἐὰν μὴ ᾖ δεδωμένον αὐτῷ ἄνωθεν. » Οὐκ ἔστι γὰρ τὸ τυχὸν πρᾶγμα ἡ εἰς τὸν Χριστὸν πίστις, τῆς γὰρ ἄνωθεν δεῖται ῥοπῆς, τὸ γὰρ ἀληθινῶς πιστεῦσαι γενναίας ἐστὶ ψυχῆς. Ἡ οὖν τοιαύτη ψυχὴ τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ χρῄζει κατανύξεως εἰς τὸ πιστεῦσαι· καὶ ἡ ἄνωθεν δὲ ῥοπὴ δεῖται τῆς ἡμῶν προαιρέσεως.

ΣΚΘ'. — ΘΕΟΚΛΕΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῼ.

Τοσοῦτον ἰσχύει καλλίστη μετάνοια, ὥστε καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς κλίνης ψυχοῤῥαγοῦντά τινα ταύτῃ χρησάμενον, ἐλευθεροῦν μυρίων παραπτωμάτων ἐν στιγμῇ χρόνου. Τοῦ γὰρ καιροῦ ἡ στενοχωρία οὐκ ἂν θλίψοι τὴν θείαν φιλανθρωπίαν· γέγραπται γὰρ ἐν προφητικῇ δέλτῳ, ὅτι « Ὅταν ἀποστραφεὶς τὰ ἑαυτοῦ κάκιστα ἔργα, ἐκ τοῦ βάθους τῆς καρδίας στενάξῃς, τότε σωθήσῃ. » Καὶ πειθέτω σε ὁ ταπεινὸς

A nullo pacto erga nos scandalum concipies. Omnia itaque, quæ ad modum typi evenere, aut a veteribus patrata sunt, intelligito. Namque dicit Apostolus : « Vos templum Dei estis [68], » non ex lapidibus a Salomone exstructum [69]; et : « Omnia vestra sunt, sive mundus, sive præsentia, sive futura [70]; » et : Vos estis, et seges, et vitis, et grex [71], et alia.

236 CCXXIV. — LUCIANO SOPHISTÆ CHRISTIANO.

Non est dandus ad mentem aditus cogitationum, quæ nocere aptæ sunt, imaginibus; ne perturbationes diligentia nostra demortuas excitemus, rursumque vitam discrimine ac certaminibus plenam transigamus. Facile enim propendet cogitatio ad B perturbationes non multum ante tempus sopitas, et voluptatum lancem ad solum usque aggravat. Est habitus enim virtutis, mutatu celerrimus est, nimisque facile, si negligatur, in contraria vertitur.

CCXXV. — SOTERICHO DIACONO.

« Quemadmodum porta super cardine suo circumvolvitur, ait Salomon, sic homo segnis super lectulo suo [72]. » Et stercorum fimo socordem Sirachus assimilat [73]. Hæc ad tuam socordiam mihi dicta sunt.

CCXXVI. — ANTHEMIO JURISPERITO.

Longe remotus a fornicationis sorde, in animi consternationis et tristitiæ laqueum non cades.

CCXXVII. — MARIANO EPISCOPO.

C Immensam in omnibus boni Domini erga proprios servos dispositionem intuemur. Sic etiam quæ tristia esse videntur, et non usquequaque secundum voluntatem **237** adveniunt, eadem ipsa in utilitatem multorum disponuntur, inenarrabili sapientia Domini et consiliis inscrutabilibus. Sed contra tentationes, quæ nos instar tempestatis impetunt, assurge, et coronam tibi, pater, compone, pro me Deum exorans.

CCXXVIII. — LEONIDÆ DECEMPRIMO.

« Nemo venit ad me, ait Servator noster Christus, nisi ei desuper datum sit [74]. » Non enim cuique obvia est fides in Christum : superiori namque impulsu indiget, cum vere credere generosi D animi sit. Tali igitur animæ illa, quæ a Deo est, compunctio opus est, ut credat. Sed supernus quoque impulsus nostra eget electione et arbitrio.

CCXXIX. — THEOCLI SCHOLASTICO.

Tantam vim habet optima pœnitentia, ut si quispiam, etiam in lecto, dum animam agit, ea usus fuerit, momento temporis ab innumeris delictis liberetur. Temporis enim angustia Dei humanitatem non opprimit : scriptum siquidem est apud prophetam : « Cum aversatus tua pessima opera, ex intimo cordis ingemueris, tunc salvus eris [75]. » Idque tibi persuadeat humilis publicanus, in gemitu

[68] II Cor. VI, 16. [69] III Reg. VI, 1. [70] I Cor. III, 22. [71] Ezech. XXXIV, 17. [72] Prov. XXVI, 14. [73] Eccli. XXII, 2. [74] Joan. VI, 66. [75] Isa. XXX, 15.

modicam orationem offerens, statimque infinitorum debitorum remissionem accipiens, justusque divino calculo super superbientem Pharisæum, multis præclaris facinoribus conspicuum, declaratus [76].

238 CCXXX. — PHILONI.

Alius in aliud quidpiam ex mundi hujus inanibus inclinat; et alius in aliud, quod nihil animæ conducere potest, insanit. Tu vero circa illud unum votis omnibus incumbis, sc pro Christo exercentibus tuas sine ullo modo facultates erogare. Quas igitur propterea mercedes habiturus sis, gratia Domini ante obitum præmonstrat, quæ futura prævidens submissa voce te adhortatur, ut conducibilia peragas, revelatque nunquam desituras retributiones.

CCXXXI. — ÆMILIANO PROTECTORI.

« In mœstitia faciei, ait Salomon, bonificabitur cor [77]. » Etenim si irascamur, contraque nos, qui in improbam illam actionem agimur, amaruerimus, omnino nostra anima bonificabitur, pulchritudine virtutum gaudens et exsultans.

CCXXXII. — SCRINIARIO.

« In Christo Jesu, ait Apostolus, neque masculus, neque femina [78]. » Et tamen credentes omnes in masculum, et feminam conformati videntur. Verumtamen non de iis, quæ sub oculos cadunt, Apostolus loquitur, sed innuit id quod visui non objicitur: iis enim qui mentis aciem in Deum dirigunt, et mascula, et feminea perturbatio proposito, et fide et voluntate emoriuntur.

239 CCXXXIII. — DOMETIANO EPARCHICO.

Nisi rerum omnium Deus, et de omnibus bene promeritus Christus revera mortuus, ex mortuis vere resurrexit, inanis est nostra fides [79]; et frustra corpus mysticum comedimus, et sanguinem bibimus nos causa expurgandi, ut annuntiemus, non mortem tantum et sepulturam, sed resurrectionem etiam et gloriam, et nunquam finiens regnum illius.

CCXXXIV. — FRANCO CANCELLARIO.

Cum carnis cogitatio irritat te, concipe tibi animo æternarum pœnarum horrorem. Jacebis per idem tempus, ut inquit Salomon, in corde maris, et veluti gubernator in inexplicabili tempestate [80]. Siquidem si pugnæ tempore, quam cum irritante te suavi facie inis, præpotens fuisti, poteris non dissimili ratione cum præscriptis sempiternis pœnis certamen subire, atque ille qui in maris tempestate obruitur, nullo negotio, nulloque labore superior eris omni violento impulsu, qui tibi a concertantibus dæmonibus adigitur.

CCXXXV. — ARISTOCRATI EUNUCHO.

In Spiritu sancto et igne Dominicum baptisma [81], ignis appellatione calidum, et vividum gratiæ et peccatorum discito absumens.

A τελώνης ἐν στεναγμῷ μικράν τινα δέησιν προσκομίσας, καὶ παραχρῆμα μυρίων ὀφλημάτων δεξάμενος ἄφεσιν, καὶ δεδικαιωμένος τῇ θείᾳ ψήφῳ ὑπὲρ Φαρισαῖον ἀλαζόνα, πολλὰ πάνυ δικαιοπραγήσαντα.

ΣΛʹ. — ΦΙΛΩΝΙ.

Ἄλλος πρὸς ἄλλο τι νένευκε τῶν ματαίων τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ τινὶ τέτρωται τῶν μηδὲν τὴν ψυχὴν ὠφελούντων. Σὺ δὲ περὶ ἓν μόνον σπουδάζεις μετὰ πόθων, τὸ τοῖς ἀσκηταῖς τοῦ Χριστοῦ τὴν σὴν ἐκδαπανᾷν ὕπαρξιν ἀκορέστως. Πηλίκας τοίνυν διὰ τοῦτο μέλλεις ἀπολαμβάνειν τὰς μισθαποδοσίας, δῆλον ὅτι ἡ χάρις τοῦ Κυρίου δεικνύει σοι πρὸ τελευτῆς, ἥ τις προγινώσκουσα τὰ μέλλοντα, καὶ ὑποφθέγγεταί σοι πράττειν τὰ ψυχοφελεῖ, καὶ προσαποκαλύπτει τὰς διαιωνιζούσας ἀνταμείψεις.

B ΣΛΑʹ. — ΑΙΜΙΛΙΑΝΩ ΠΡΟΤΗΚΤΟΡΙ.

« Ἐν κακίᾳ προσώπου, φησὶ Σολομὼν, ἀγαθυνθήσεται καρδία. » Ἐὰν γὰρ ὀργισθῶμεν, καὶ πικρανθῶμεν καθ' ἑαυτῶν κινουμένων πρὸς τὴν ἄτοπον πρᾶξιν, πάντως ὅτι ἀγαθυνθήσεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν τερπομένη, καὶ ἀγαλλιωμένη τῷ κάλλει τῶν ἀρετῶν.

ΣΛΒʹ. — ΣΚΡΙΝΙΑΡΙΩ.

« Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, οὔτε ἄρσεν, οὔτε θῆλυ. » Καὶ μὴν πάντες οἱ πιστοὶ καὶ εἰς ἄρσεν καὶ εἰς θῆλυ φαίνονται διεσχηματισμένοι. Ἀλλ' οὐχὶ περὶ τῶν ὁρωμένων λέγει ὁ μέγας Παῦλος, ἀλλὰ τὸ μὴ βλεπόμενον ὑπαινίττεται· παρὰ γὰρ τοῖς ἀποβλέπουσιν εἰς Θεὸν, καὶ τὸ ἄρσεν πάθος, καὶ C τὸ θῆλυ, τῇ προθέσει, καὶ τῇ πίστει, καὶ τῇ βουλήσει νενέκρωται.

ΣΛΓʹ. — ΔΟΜΕΤΙΑΝΩ ΕΠΑΡΧΙΚΩ.

Εἰ μὴ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς καὶ εὐεργέτης Θεὸς Χριστὸς κατὰ ἀλήθειαν τεθνηκὼς ἐκ νεκρῶν ἀληθῶς ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ἡμῶν ὑπάρχει, μάτην δὲ ἐσθίομεν τὸ σῶμα τὸ μυστικὸν, πίνομεν δὲ τὸ αἷμα πρὸς κάθαρσιν οἰκείαν, ἵνα καταγγείλωμεν, οὐ μόνον τὸν θάνατον, καὶ τὴν ταφὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔγερσιν, καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὴν ἀκατάπαυστον βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ.

ΣΛΔʹ. — ΦΡΑΓΚΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.

Ὅταν ἐρεθίζει σε τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς, λάβε εἰς καρδίαν σου τὴν φρίκην τῶν αἰωνίων κολάσεων. Κατακείσῃ δὲ, καθὼς λέγει Σολομὼν, ἐν καρδίᾳ D θαλάσσης, καὶ ὡς κυβερνήτης ἐν ἀφάτῳ κλύδωνι. Ἐὰν γὰρ δυνηθῇς ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης τῆς πρὸς τὸ ἐρεθίζον σε εὔμορφον πρόσωπον, οὕτως ἐναγώνιον σεαυτὸν καταστῆσαι τῇ προκατηγγελμένῃ αἰωνίῳ κολάσει, καθάπερ ὁ χειμαζόμενος ἐν θαλάσσῃ ῥᾳδίως τε καὶ ἀπόνως περιγενήσῃ τῆς παρὰ τῶν προσπαλαιόντων δαιμόνων ἐπαγομένης βιαίας παρακλήσεως.

ΣΛΕʹ. — ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΕΙ ΕΥΝΟΥΧΩ.

Ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρὶ τὸ Δεσποτικὸν βάπτισμα, διὰ τῆς τοῦ πυρὸς προσηγορίας τὸ θερμὸν, τὸ διεγηγερμένον τῆς χάριτος, καὶ τὸ δαπανητικὸν τῶν ἁμαρτιῶν μάνθανε.

[76] Luc. XVIII, 13. [77] Eccle. VII, 4. [78] Galat. III, 28. [79] I Cor. XV, 14. [80] Prov. XXIII, 34. [81] Matth. III, 11.

ΣΛϚʹ. — ΑΠΟΛΛΟΦΑΝΕΙ ΣΥΜΠΟΝΩ.

Βληχηματώδης τις, καὶ ἄλογος ὑπάρχων, κἂν δοκεῖς φρονιμώτατος εἶναι, τοῦ μὲν Θεοῦ ἀπαρνῇ τὴν λατρείαν, μηδόλως θέλων παρασχεῖν τούτῳ εὐήκοον ἀκοὴν, τῷ δ' ἐχθρῷ ἡδέως τὸ ὠτίον ὑπέχεις πρὸς τὸν σαυτοῦ ὄλεθρον, καὶ ἀγαπῶν ἐκθύμως τὸν παρὰ φύσιν Δεσπότην, διηνεκῶς ἐκτελεῖς τὰ προστάγματα αὐτοῦ. Καλῶς τοιγάρτοι ὁ παρ' Ἑβραίοις νόμος συμβολικῶς τοῦ δούλου τοῦ τὴν ἐλευθερίαν μισήσαντος, μετατρυπᾶσθαι τῷ ὀπητίῳ κελεύει τὸ ὠτίον, ὅπως μὴ ὀπῇ τῇ κατὰ φύσιν ἀκούων, δέξηταί ποτε λόγον ἐλευθερίας· ὅπερ βλέπομεν γενόμενον ὑπὸ σοῦ· δοῦλος γὰρ τοῦ Σατανᾶ αἰώνιος πέφηνας, στέργων μὲν αὐτόν τε καὶ τὸν παρόντα βίον, μηδέποτε δὲ βουλόμενος κἂν ἅπαξ θείας Γραφῆς ἀκοῦσαι, μὴ δ' ἔννοιαν λαβεῖν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

ΣΛΖʹ. — ΜΑΚΕΔΟΝΙῼ ΤΑΞΕΩΤῌ.

Τίνος ἕνεκεν οἱ πνευματικοὶ λόγοι πέλυξ κόπτων πέτραν εἴρηνται ἐν τῷ Ἱερεμίᾳ; Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐπερχόμενος τῇ λιθώδει καρδίᾳ διχάζει τὰ κακῶς συνημμένα, ὅπως ἂν δυνηθείη ὁ ἄνθρωπος διακρίνειν ἀκριβῶς, καὶ διαστέλλειν τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος, καὶ αἱρεῖσθαι μέν ποτε καλὰ, διωθεῖσθαι δὲ τὰ ψεκτά.

ΣΛΗʹ. — ΘΥΡΣῼ ΠΡΙΜΙΚΗΡΙῼ.

Διαπορεῖν φάσκεις, τίς τε ἂν εἴη ὁ δυνατὸς καὶ πανάγαθος ἀνὴρ, περὶ οὗ πρὸ ἡμερῶν αἰνιγματωδῶς γέγραφα, καὶ τίς ὁ λῃστὴς, καὶ τίς ἡ πανοπλία αὐτοῦ. Λῃστὴς μὲν οὖν ὁ διάβολός ἐστιν, λῃστεύσας ἡμᾶς ἐκ τῶν κρειττόνων, καὶ λαφυραγωγήσας. Τροφὴ δὲ τούτου, καὶ σκέπη, καὶ πανοπλία τὰ ἡμῶν ἁμαρτήματα, δι' ὧν κατασφάττει, καὶ ἀπόλλυσιν ἡμᾶς. Ὁ οὖν τὸν κόσμον δημιουργήσας Σωτὴρ, ἐπιδημήσας ἐνταῦθα διὰ σαρκὸς, παντοδύναμος ὑπάρχων, ἔδησε μὲν τὸν λῃστὴν διάβολον, ἐξήρπασε δὲ ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας αὐτοῦ, ἄρας δὲ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, καὶ τῷ σταυρῷ προσηλώσας, ἐθριάμβευσε τὸν ἐχθρὸν, καὶ κατῄσχυνεν αἰσχύνην αἰώνιον.

ΣΛΘʹ. — ΠΑΥΛῼ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῼ.

Ἕξις μὲν ἀπὸ συνηθείας, ἀπὸ δὲ ἕξεως φύσις ἐγγίνεσθαι εἴωθεν. Χαλεπὸν δὲ καὶ δύσκολον μετακινῆσαι, ἢ μεταβαλεῖν φύσιν, πλὴν τῷ Θεῷ δυνατὸν, φύσις γὰρ οὐκ ἀντιτάσσεται τῷ Θεῷ. « Ἂν γὰρ ὑπάρχωσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν, φησὶν, ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἂν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡς ἔριον λευκανῶ. » Ὅθεν οὐκ ἀπογνωστέον· τῆς γὰρ πονηρᾶς, καὶ ψεκτῆς συνηθείας ἰσχυρότερος ὁ κτίσας ἡμᾶς Θεὸς, ὁ ποιῶν πάντα, καὶ μετασκευάζων, ὥς φησιν ὁ προφήτης. Κἂν εἰς ἕξιν ἔλθῃς, καὶ φύσιν τῆς κακίας, μὴ ἀπογνῷς, ἀλλὰ μετάγνωθι, καὶ σωθήσῃ. Διὰ γὰρ τοῦτο χρώματα οὐκ ἐξίτηλα, ἀλλὰ σχεδὸν συνουσιώμενα τοῖς ὑποκειμένοις λαβὼν, τὸ φοινικοῦν καὶ τὸ κόκκινον λέγω, εἰς τὴν ἐναντίαν ταῦτα ἕξιν καταστήσειν εἴρηκεν, ἵνα χρηστὰς ὑποτείνῃ τοῖς

A 240 CCXXXVI. — APOLLOPHANI COLLABORANTI.

Æque ac oves balans, et rationis inops, licet prudentissimus videaris, Dei quidem cultum abnegas, cum illi prorsus præstare nolis aurem obnoxiam, adversario vero patentem ac morigeram in tui perniciem exhibeas, et ex animo Domino, qui præter naturam est, addictus, continuo illius imperiis obtemperas. Probe igitur Judaica lex sensu mystico, servi illius, cui odio fuerat libertas, aurem subula perforare mandat [82]: ne naturali foramine audiens excipiat aliquando libertatis locutionem. Quod a te factum conspicimus: servus etenim Satanæ sempiternus factus es, illi, præsentique vitæ deditus, et nunquam te induci permittis, vel B semel, ad audiendas divinas Litteras, neque futuri sæculi imaginem aliquam concipiendam.

CCXXXVII. — MACEDONIO APPARITORI PRÆSIDUM.

Quanam ratione spiritales sermones securis frangens petram dicuntur in Jeremia [83]? Verbum nempe Dei in cor saxeum adveniens male compacta in duas discriminat partes, ut possit homo exquisite dijudicare, meliora a deterioribus discernere, et aliquando bona eligere, et vituperabilia repellere.

CCXXXVIII. — THYRSO PRIMICERIO.

Hærere te ais, quisnam ille fuerit potens, et bonitate **241** perfecta stabilis vir, de quo paucos C ante dies perobscure, et quasi per nebulam scripsi, et quis latro, et quæ armatura illius. Latro itaque diabolus est, qui nos ex melioribus deprædatus est, et veluti spolium factos abduxit. Cibus illius, et tegumentum, et armatura, nostra sunt peccata, per quæ nos trucidat et perdit. Qui igitur mundum fabrefecerat Salvator, per carnem huc accedens, cum omnia posset, prædonem quidem colligavit, nos vero ex illius servitute in libertatem vindicavit: tollens præterea peccata mundi, crucique affigens, de hoste triumphum egit, quem sempiterno dedecore affecerat.

CCXXXIX. — PAULO SCHOLASTICO.

Habitus quidem consuetudine, habitu natura ingenerari assolet. Durum vero atque arduum est D transferri, aut immutari naturam: id nihilominus Deus potest; neque enim Deo adversatur natura. Etenim si peccata vestra fuerint, ait, ut coccinum, quasi nivem dealbabo; si fuerint rubra, quasi lanam dealbabo [84]. Quare non est desperandum: prava siquidem ac vituperabili consuetudine magis potens est Creator nostri Deus, qui omnia facit, et immutat, ut vates habet [85]. Et licet in habitum et malitiæ naturam deveneris, ne desperes, sed pœnitentia utitor, et salvaberis. Ob hoc enim colores non facile evanidos, sed fere rebus innatos afferens, puniceum nempe et rubrum, in contrarium eos habitum immutare asseruit, ut hominibus spem

[82] Deut. xv, 17. [83] Jer. xxiii, 29. [84] Isa. i, 18. [85] Amos. v, 8.

bonam intenderet. Ingens itaque pœnitentiæ vis est, quæ **242** nos efficit instar nivis, et uti lanam dealbat, licet præcedens improbitas multum adhinc tempus animam pessimis modis infecerit, et formam ejus in aliam converterit.

CCXL. — JULIANO ECCLESIARUM DEFENSORI.

Obcæcatorum apud Hierichum biga Salvatori clamabat : « Miserere nostri, Domine, fili David[86]; » Deus enim es idemque homo. « Miserere nostri; » tuum enim auxilium invocamus; et ex mediis tenebris, nocteque imploramus lucis ac tenebrarum Dominum, qui percutere et medere vales; qui neci tradere, indeque ad vitam referre potis es. Ne, humanissime Domine, prætergrediaris; qui misereri nosti, nostri miserere. Turba vero cum nollet, Christum David Filium, sed fabro genitum vocitare[87], cæcis irata increpabat, ut tacerent : at illi magis ac magis eadem clamabant[88]. Et stetit Dominus Jesus, cum Filius David vocaretur. Stetit Jesus, qui mare stare fecerat, qui mensuram undis præfixerat, qui ventis terminos posuerat. Stetit Jesus, qui cœlum uti fornicem constituit. Admirationem aliquando ciebat Nave filius Jesus, precibus solem ut staret efficiens[89]. Sed quid ille ad duos hos cæcos, qui Christum stare fecerant justitiæ Solem, non necessitatis imperio ullo, sed prece et advocatione? Et ait ad illos Dominus : « Quid vultis ut faciam vobis[90]? » Quidquid placuerit præstabo vobis, tanquam cœli terræque Dominus. Pudore gentes hæreticique afficiantur, qui non omnia **243** quæcunque voluerit Christus, opere præstare posse asseverant. « Quid vultis ut vobis faciam? » Si a me inope pecunias petieritis, fontem auri exhibeo. Dominus enim inopes facit et divites, qui Abraham, et Job, et David fortunatos illos homines divitiis ac opibus oneravit : si imbres demittere petieritis, statim corruent; si fontes panis vobis impertiri, jam sub manu sunt : operibus ipsis probationem habetis; si aquam in vinum commutare, testes sunt in Cana nuptiarum crateres. Cæci vero responderunt dicentes : « Domine, ut aperiantur oculi nostri[91]. » Tu, Domine, qui percussisti, sana; miserere nostri nunc, qui antea ira incensus fueras : nunc denuo oculos confinge, qui naturæ auctor es; aperi luminis radios, qui tenebrarum portas occludis. « Misertus autem Jesus, tetigit oculos eorum, et confestim viderunt[92]. » Ubi namque Jesus tangit, omnia in meliorem modum immutantur. Viderunt itaque cæci duplex lumen, alterum communis diei, alterum illius, qui eos sanaverat, cœlestis medici, et animorum, et corporum; et lumen in lumine resplenduit. Hinc recuperato lumine æque ac Petrus et Andreas Jesum sequuntur; et venientes Bethphage, novis oculis vident ex Davide progenitum faustis puerorum acclamationibus exceptum recen-

A ἀνθρώποις τὰς ἐλπίδας. Μεγάλη τοίνυν τῆς μετανοίας ἡ δύναμις, εἴγε ἡμᾶς ὥσπερ χιόνα ἐργάζεται, καὶ ὡς ἔριον λευκαίνει, κἂν προλαβοῦσα ἡ ἁμαρτία πολλῷ χρόνῳ κατέβλαψε τὴν ψυχὴν φαύλως, καὶ μεταμεμόρφωκεν.

ΣΜ'. — ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΕΚΚΛΗΣΙΕΚΔΙΚΩ.

Ἡ συζυγία τῶν ἐν Ἱεριχῷ τυφλῶν ἐβόα πρὸς τὸν Σωτῆρα· « Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, υἱὲ Δαυΐδ· » Θεὸς γὰρ ὑπάρχεις, καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός· « Ἐλέησον ἡμᾶς· » σὲ γὰρ καλοῦμεν βοηθόν· σὲ ἐπικαλούμεθα ἐκ μέσης ἀχλύος καὶ νυκτὸς τὸν τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους Κύριον, τὸν πλῆξαι καὶ θεραπεῦσαι δυνάμενον, τὸν θανατῶσαι καὶ ζωοποιῆσαι ἀρκοῦντα, B μὴ παραδράμῃς ἡμᾶς, φιλάνθρωπε Δέσποτα. Ἐλέησον ἡμᾶς, ὁ ἐλεῆσαι εἰδώς. Ὁ δὲ ὄχλος μὴ βουλόμενος τὸν Χριστὸν καλεῖσθαι Υἱὸν Δαυΐδ, ἀλλὰ τέκτονος τέκνον, ὀργιζόμενος τοῖς τυφλοῖς, καὶ ἐπετίμουν αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν· οἱ δὲ μειζόνως ἐκέκραξαν τὴν αὐτὴν φωνήν. Ἔστη δὲ ὁ Δεσπότης Ἰησοῦς ἀκούσας Υἱὸς Δαυΐδ· ἔστη Ἰησοῦς ὁ τὴν θάλασσαν στήσας, ὁ μέτρα κύμασιν ἐπιβαλὼν, ὁ πνεύμασιν ὅρους ἐπιθείς· ἔστη Ἰησοῦς ὁ στήσας τὸν οὐρανὸν ὡς καμάραν. Ἐθαυμάζετό ποτε ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς, ἥλιον διὰ προσευχῆς στήσας· ἀλλὰ τί πρὸς τούτους τοὺς δύο τυφλοὺς στήσαντας Χριστὸν τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον, οὐκ ἀνάγκης προστάγματι, ἀλλ' ἱκεσίᾳ, καὶ παρακλήσει; Καί φησι πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος· « Τί θέλετε ἵνα ποιήσω ὑμῖν; » Ὅπερ ἐὰν βουληθῆτε παρέξω ὑμῖν, ὡς Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς C γῆς. Αἰσχύνην ὀφλήσουσιν οἱ τῶν αἱρετικῶν, καὶ τῶν Ἑλλήνων παῖδες οἱ λέγοντες· Οὐχ ὅσα Χριστὸς βούλεται, ταῦτα καὶ ποιεῖν δύναται. « Τί θέλετε, ἵνα ποιήσω ὑμῖν; » Ἐὰν αἰτήσητέ με χρήματα τὸν ἀκτήμονα δοῦναι, πηγὴν χρυσοῦ χορηγῶ· Κύριος γὰρ πτωχίζει, καὶ πλουτίζει, ὁ πλουτίσας τὸν Ἀβραὰμ, καὶ τὸν Ἰὼβ, καὶ τὸν Δαυΐδ τοὺς μακαριστοὺς ἄνδρας· ἐὰν ὄμβρους ἐπιβάλλειν ἱκετεύσητε, εὐθέως γενήσονται· ἐὰν πηγὰς ἄρτων χαρίσασθαι ὑμῖν, ἑτοίμως παρέξομαι· ἔχετε τοῖς ἔργοις τὴν ἀπόδειξιν· ἐὰν μεταβαλεῖν ὕδωρ εἰς οἶνον, μάρτυρες οἱ τῶν γάμων κρατῆρες ἐν τῇ Κανᾷ. Οἱ δὲ τυφλοὶ ἀπεκρίναντο λέγοντες· « Κύριε, ἵνα ἀνοιγῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. » Αὐτὸς, Δέσποτα, ὁ πλήξας, θεράπευσον· D ἐλέησον ἡμᾶς νῦν ὁ πρότερον ὀργισθείς· πλάσον πάλιν ὀφθαλμοὺς ὁ τῆς φύσεως ποιητής· ἄνοιξον φωτὸς αὐγὰς, ὁ τοῦ σκότους τὰς θύρας ἀποκλείων. « Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθὺς ἀνέβλεψαν. » Ἔνθα γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἅπτεται, πάντα πρὸς τὸν ἀμείνονα μεταβάλλεται τρόπον. Ἴδον λοιπὸν οἱ τυφλοὶ διπλοῦν τὸ φῶς, τὸ μὲν τῆς κοινῆς ἡμέρας, τὸ δὲ τοῦ θεραπεύσαντος οὐρανίου ἰατροῦ καὶ ψυχῶν, καὶ σωμάτων· καὶ φῶς ἐν φωτὶ διέλαμψεν. Ὅθεν ἀναβλέψαντες ἀκολουθοῦσιν τῷ Ἰησοῦ, ὡς Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας, καὶ ἀνελθόντες εἰς Βηθφαγὴ, νέοις ὀφθαλμοῖς βλέπουσιν, ὑπὸ παί-

[86] Matth. xx, 30. [87] Matth. xiii, 55. [88] Matth. xx, 31. [89] Josue x, 13. [90] Matth. xx, 32. [91] ibid. 33. [92] ibid. 34.

A διον τὸν ἐκ Δαυὶδ εὐφημούμενον τοῖς νέοις τῶν φοινίκων βλαστήμασι, τὸν ἀεὶ ξένα ποιοῦντα καὶ παράδοξα θαύματα.

ΣΜΑ'. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Ἠθέλησας μαθεῖν, τί ἄρα παραδηλοῖ τὸ δέρας τὸ ἐξ ὕψους παρὰ τοῦ Ἠλιοῦ τῷ Ἐλισαίῳ ἐπιῤῥιφέν. Μάθε τοίνυν. Ἡ γὰρ μηλωτὴ ἐκείνη νεκροποιὸς ὑπῆρχε παντοίας γεώδους φαντασίας, καὶ ἐξαφανίζουσα πᾶσαν ἔμφυτον κίνησιν τῶν μελῶν Ἐλισαίου, δι' ἧς οὐ μόνον τὸ τηνικαῦτα αἰσθητῶς, ἀλλὰ καὶ νῦν νοητῶς ταῖς σαρκώδεσι ψυχαῖς ὡς θανάτου ἁμαρτίας καὶ ἀσεβείας μεμεστωμέναις ἐν τῇ νοουμένῃ Ἱεριχὼ ἐπιβάλλει τοὺς ἅλας τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, καὶ πρὸς θεοσέβειάν τε καὶ πρὸς τὸ τεκνογονεῖν ἀρετὰς μεταῤῥυθμίζει πάντας τοὺς πιστεύοντας.

B

ΣΜΒ'. — ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΕΚΚΛΗΣΙΕΚΔΙΚΩ.

Ἐνδέχεται ἀπεκδύσασθαι τοὺς πορνικοὺς ὀφθαλμοὺς τῇ πρὸς Θεὸν πρεσβείᾳ, ἵνα μηκέτι ὁρῶμεν τὴν βέβηλον ἡδονὴν, λαβεῖν δὲ ἐκ χάριτος Κυρίου ὀφθαλμοὺς νέους, δι' ὧν λοιπὸν τῆς εὐώδους καὶ ἁγίας σωφροσύνης τὸ κάλλος ὀψόμεθα, καὶ τῶν φιλορυπάρων δαιμόνων τὰς ὄψεις ῥαπίσομεν ἐλευθεριάσαντες.

ΣΜΓ'. — ΚΥΠΡΙΑΝΩ ΔΙΛΗΓΑΤΟΡΙ.

Θαυμάζειν ἔφης, διατί οὐχὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀβραὰμ ὀμνύειν ὁ τίμιος τῶν παίδων πεμπόμενος εἰς Μεσοποταμίαν, ἀλλὰ τῷ μηρῷ ὑποθεὶς τὴν χεῖρα αὐτοῦ παρέχει τῷ Δεσπότῃ τὸν ὅρκον. Ἐγίνωσκεν ὁ Ἀβραὰμ καὶ ἤδη προέβλεπεν τοῖς τῆς ψυχῆς ὀφθαλ- C μοῖς τὸν πάντων δημιουργὸν Χριστὸν μέλλειν καιροῖς ἰδίοις ἐκ τῶν μηρῶν τοῦ Ἀβραὰμ, τουτέστιν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, προελθεῖν κατὰ σάρκα, καὶ ἤδη προωμολόγει πρὸ τοσούτων γενεῶν τὸ μέλλον μυστήριον. Ὁ γὰρ μέλλων, φησὶν, ἐκ τῶν μηρῶν μου σαρκοῦσθαι Θεὸς, Κύριος ὑπάρχει τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Διὸ λέγει τῷ οἰκέτῃ· « Ὑπόθες τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τῶν μηρῶν μου, καὶ ἐξορκιῶ σε Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. »

ΣΜΔ'. — ΔΗΜΑΡΧΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Ὅταν ἀσθενεῖ τὸ ὑπογάστριον πάθος, δῆλον ὅτι ἐκ τῆς ἐνδείας τοῦ ὑπερκειμένου ἄγγους τῆς γαστρὸς ἐξασθενεῖ· ὅταν δὲ σφριγᾷ, καὶ διακεκίνηται, πάντως ἐκεῖθεν ἔχει ἐπιχορηγουμένην τὴν δύναμιν ἐκ πλησμονῆς ἀμέτρου.

D

ΣΜΕ'. — ΚΑΝΔΙΔΙΑΝΩ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ.

Ἐπείθου μου διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τίνος χάριν οἱ μὲν μοναχοὶ στολιζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἀναβάλλονται ὤμου, γυμνοῦντες ὅλον τὸ εὐώνυμον μέρος, οἱ δὲ φοροῦντες κοσμικοὶ τὰς χλανίδας τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ σώματος τοῖς πᾶσι φανερὸν καθιστῶσιν. Ἄκουσον τοίνυν, ὅτι οἱ μὲν μοναχοὶ τῷ Κυρίῳ πειθόμενοι λέγοντι· « Ὅπερ ποιεῖ ἡ δεξιά σου, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερὰ, » τουτέστιν, αἱ ἀγαθαὶ πράξεις, ἅσπερ διὰ παντὸς ἐργάζῃ, λανθανέτωσαν τὴν λοιμώδη κενοδοξίαν, καὶ τὴν ἀνθρωπαρεσκίαν, ἀριστερὰ γὰρ ἀληθῶς ἐστιν ἡ τοιαύτη κατάστασις, δικαίως τὰ μὲν

A tibus palmarum surculis eum, qui semper nova et præter exspectationem omnem miracula peragit.

244 CCXLI. — EPIPHANIO LECTORI.

Discere cupis, quid pellis illa, quam ex alto Elias Eliseo projecit [92], sibi velit. Discas igitur. Pellis illa terrenam omnem imaginem neci tradebat, et omnem innatum membrorum motum Elisei perdebat; per quam non tunc tantum, ut sensui patebat, sed et nunc, ut intellectu concipitur, carni animis addictis, tanquam mortis peccatis et impietatibus repletis in intellectuali Hiericho divinæ gratiæ salem inspergit, et ad Dei cultum virtutumque procreationem credentes omnes transfert.

B

CCXLII. — JULIANO ECCLESIARUM DEFENSORI.

Fieri potest, ut fornicationi deditos oculos precibus ad Deum exuamur, ne ultra profanam voluptatem inspiciamus, et ex gratia Domini novos oculos assumamus, per quos postmodum odoratæ sanctæque continentiæ pulchritudinem intueamur, et sordium amantibus dæmonibus oculos, in libertatem vindicati, cædamus.

CCXLIII. — CYPRIANO DELEGATORI.

Admirari te ais, quamnam ob causam non per caput Abrahæ honorabilis servus in Mesopotamiam ablegatus, sed in femore manu apposita, jusjurandum Domino exhibet [93]. Sat noverat Abraham, et mentis oculis jam 245 prævidebat, rerum omnium opifi- C cem Christum statuto tempore ex femoribus Abrahæ, et semine scilicet illius secundum carnem nasciturum: et jam ante tot generationes arcanum futurum prævaticinabatur. Qui enim, ait, ex femoribus meis carnem assumpturus est Deus, cœli et terræ imperium obtinet. Quapropter dicit servo: « Appone manum tuam subter femora mea, ut adjurem te per Dominum Deum cœli et terræ [94]. »

CCXLIV. — DEMARCHO ILLUSTRI.

Cum perturbatio, quæ sub ventre est, infirmatur, manifestum est, eam ex superimpositi vasis, ventris nempe, inopia male se habere: cum turget motuque cietur, omnino inde vim habet ex nimia satietate transfusam.

D

CCXLV. — CANDIDIANO DUCTORI EXERCITUS.

Litteris ad me datis interrogas, quam ob causam monachi, dum se ornant, ad sinistrum humerum vestem contrahunt, partem lævam omnem denudantes; qui vero e sæculo sunt gestantes amiculum, dexteram corporis partem apertam omnibus produnt. Auribus itaque arripe. Monachi dictis Domini obtemperantes, qui dixit: « Quod facit dextera tua, cave ne cognoscat sinistra [95]; » probæ scilicet operationes, quas continuo operatis, pestiferam vanagloriam lateant, nec studio placendi hominibus agantur; tale etenim vitæ institutum

[92] IV Reg. II, 13. [93] Gen. XXIV, 9. [94] ibid. 2, 3. [95] Matth. VI, 3.

vere sinistra **246** est; juste quidem propria facinora hominibus occultant, cum proprios defectus palam omnibus confiteri suescant. Qui vero vitæ sæculari operam navant, cum vani sint, suaque insolenter jactent, recursus ad Deum immemores, et circa res terrenas caducasque serpentis instar perrepentes, propria quidem, eaque innumera scelera tegunt, et unius tantum virtutis exercitium per simulationem sibi arrogantes, continentiam nempe, eleemosynam, vel jejunium, omnibus fere hominibus eam manifestant, in publicum apparentes, insolescentes, superbiæ bullis, veluti buccina perstrepentes, locis in omnibus jactanter conclamantes, præconis instar voce pronuntiantes, pusillæ rei molem ingentem adjicientes, et ab hominibus mercedem parvæ laudationis, et gloriæ inutilem sibi vindicantes, et a cœlestibus remunerationibus excidentes. Recte itaque de illis in Evangeliis dictum est: « Habent mercedem suam[96]. » Perfecte enim eam receperunt, hic sine illo usu atque emolumento laudibus honestati.

CCXLVI. — ZENOBIO LEGATO.

Multi ex iis, qui in mari tempestate jactantur, suis ipsi manibus onus, cum reliqua supellectili pretiosa in profunda dejiciunt, vanæ caducæque vitæ facultate posthabita, ne navis pondere oneris obruta in discrimen veniat. At tu, qui beatos eos, qui sempiternam, et nullum finem habituram vitam commercantes prædicas, nil tamen ex opibus indigentibus communicas, sed potius una cum pondere immensæ substantiæ perdi vis, quam salvari, illius vel **247** minima parte exoneratus; quare apud te non eam vim habet Dei timor, quam nihilominus timor maris incussit?

CXLVII. — SILVANO PRESBYTERO.

« Si cœlos novos, et terram novam, uti Christus promisit, exspectamus, in quibus justitia immutabilis in sæcula sempiterna exercetur[97], » nobisque, jam ex manibus hostium liberatis, concedetur intrepide, et indesinenter Deo servire in pietate, et justitia, et gaudio inenarrabili, et gloria inexplicabili, quanam ipse ratione rursus denuo timorem hominum, ac dæmonum ibi esse, et mutationem, et lapsum, et peccatum, et perturbationem, et similia doces?

CCXLVIII. — DAMIANO MAGISTRIANO.

Compertum mihi est, te credere Dominum superum et cœlestem habere, enixeque incumbere, ut illius humanitatis particeps fias. Si itaque aves, optasque tibi Dominum tuis miseriis commoveri, esto et tu in servos tuos misericors.

CXLIX. — PAPISCO OSCORODULIS.

Ii servi, qui legitime carneis dominis servitutem serviunt, mercedem a Deo accipient. Qui vero eos negligunt, et contemnunt, et superbiunt, et ministerio, uti par est, animum non advertunt, profecto illi pœnas luent; tantum abest, ut a Deo bonis afficiantur.

[96] Matth. vi, 2. [97] II Petr. iii, 13.

A ἑαυτῶν κατορθώματα κρύπτουσιν ἐκ τῶν ἀνθρώπων· τὰ δὲ οἰκεῖα ἐλαττώματα ἐνώπιον ἁπάντων ἐξαγορεύειν εἰώθασιν. Οἱ δέ γε βιωτικοὶ κενόδοξοί τε καὶ φιλενδεῖκται τυγχάνοντες ἐπιλαθόμενοι τῆς πρὸς Θεὸν ἀναβλέψεως, καὶ περὶ τὰ γήϊνά τε καὶ πρόσκαιρα δίκην ὄφεως ἕρποντες, τὰ μὲν ἑαυτῶν μυρία κακὰ πράγματα καλύπτουσι, προσποιησάμενοι δὲ μίαν τινὰ ἀρετὴν ἀπεργάσασθαι, οἷον, σωφροσύνην, ἐλεημοσύνην, ἢ ἀσιτίαν, πᾶσι σχεδὸν ἀνθρώποις ταύτην δήλην ποιοῦσι, φανιτιῶντες, καὶ ἀλαζονευόμενοι, καὶ σαλπίζοντες τοῖς πομφόλυξι τῆς ὑπερηφανίας, καὶ βοῶντες κομπαστικῶς πανταχῇ, καὶ κηρύττοντες, καὶ τῷ βραχεῖ πράγματι μέγεθος περιτιθέντες, καὶ παρὰ μὲν τῶν ἀνθρώπων τὸν ἀνωφελῆ μισθὸν τῆς μικρᾶς εὐφημίας, καὶ δόξης

B λαμβάνοντες, ἀποπίπτοντες δὲ τῶν οὐρανίων ἀμοιβῶν. Καὶ καλῶς περὶ τῶν τοιούτων εἴρηται ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ὅτιπερ « Ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. » Πεπλήρωνται γὰρ τοῦτον ἐνταῦθα εἰς μάτην ἐπαινεθέντες.

ΣΜϚʹ. — ΖΗΝΟΒΙῼ ΛΗΓΑΤῼ.

Πολλοὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ χειμαζομένων, αὐτόχειρες τὸν φόρτον σὺν τιμίοις τῶν κειμηλίων κατὰ τοῦ βυθοῦ ἀκοντίζουσι, δευτέραν τῆς προσκαίρου ζωῆς τὴν ὕπαρξιν κρίναντες, ἵνα μὴ κινδυνεύσῃ τὸ πλοῖον τῷ βάρει τοῦ φόρτου καταδυόμενον. Σὺ δὲ μακαρίζων τοὺς πραγματευομένους τὴν αἰώνιον, καὶ ἀτελεύτητον ζωὴν, οὐδὲν θέλεις πλούτου μεταδιδόναι τοῖς

C χρῄζουσιν, ἀλλ' αἱρῇ μᾶλλον συναπολέσθαι τοῖς φορτίοις τῆς πολλῆς ὑποστάσεως, ἤπερ σωθῆναι ταύτης κἂν μέρος γοῦν ἀποσκευαζόμενος, καὶ διατί παρὰ σοὶ οὐκ ἰσχύει φόβος Θεοῦ, ὅσον ἰσχύει ἡ τῆς θαλάσσης φόβος;

ΣΜΖʹ. — ΣΥΛΒΑΝῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

« Εἰ οὐρανοὺς καινοὺς, καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ Χριστοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη ἄτρεπτος πολιτεύεται εἰς ἀπεράντους αἰῶνας, » καὶ δοθήσεται ἡμῖν ἀφόβως ἐκ χειρὸς ἐχθρῶν ῥυσθέντας λατρεύειν τῷ Θεῷ ἀκαταπαύστως ἐν ὁσιότητι, καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ, καὶ δόξῃ ἀνεκφράστῳ, πῶς αὐτὸς διδάσκεις πάλιν φόβον ἀνθρώπων, καὶ δαιμόνων ὑπάρχειν ἐκεῖσε, καὶ τροπὴν, καὶ ἔκπτωσιν, καὶ ἁμαρτίαν, καὶ τὰ ἑξῆς;

D

ΣΜΗʹ. — ΔΑΜΙΑΝῼ ΜΑΓΙΣΤΡΙΑΝῼ.

Οἶδα ὅτι πιστεύεις Δεσπότην ἐπουράνιον ἔχειν, καὶ πάνυ φροντίζεις τῆς παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίας ἀξιωθῆναι. Εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς εὔσπλαγχνον περὶ σὲ γενέσθαι τὸν Κύριον, εὔσπλαγχνος καὶ σὺ γίνου περὶ τοὺς οἰκέτας σου.

ΣΜΘʹ. — ΠΑΠΙΣΚῼ ΩΣΚΟΡΩΔΟΥΛΟΙΣ.

Ὅσοι τῶν δούλων γνησίως τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις δουλεύουσι, παρὰ Θεοῦ τὴν μισθαποδοσίαν κομιοῦνται. Ὅσοι δὲ ἀμελοῦσι, καὶ καταφρονοῦσι, καὶ ἀλαζονεύονται, καὶ ὀκνοῦσιν ἐξυπηρετήσασθαι προσηκόντως, δῆλον ὅτι, μετὰ τοῦ μηδὲν ἀγαθὸν λαβεῖν παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τιμωρηθήσονται.

A

ΣΝ'. — ΔΙΟΜΗΔΕΙ ΟΙΚΟΝΟΜΩ.

Ἴσως τὴν Γραφὴν οὐκ ἀνέγνως τὴν λέγουσαν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ὅτι « Ἐφ' ἅπαξ ἐγὼ σείσω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν· » ὅπερ ὁ Ἀπόστολος ἑρμηνεύων εἴρηκε· « Τὸ δὲ, Ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων μετάθεσιν ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. » Καὶ ὁ Προφήτης φησί· « Καὶ γὰρ κατώρθωσε Κύριος τὴν οἰκουμένην, ἥτις οὐ σαλευθήσεται. » Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔσται, μηκέτι μετὰ τὸν ἀσάλευτον αἰῶνα τὸν μέλλοντα, προσδόκα, καὶ φαντάζου μεταβολὰς, καὶ τροπὰς, καὶ ἀποπτώσεις, καὶ δεισιδαιμονίας, καὶ δουλίας ἀνθρώπων, καὶ τὰ παραπλήσια.

ΣΝΑ'. — ΖΩΣΙΜΙΑΝΩ ΑΝΘΥΠΑΤΩ.

Ἄνωθεν τὸ συμφέρον ἡμῖν ὁ Θεὸς ἐπιστάμενος εἰς
B
δύο βίους διεῖλε τὰ ἀνθρώπινα, εἴς τε τὸν παρόντα τοῦτον, καὶ εἰς τὸν μέλλοντα, ὧν τὸν μὲν παρόντα πρὸς μάθησιν ἀναγκαῖον θέλων δεῖξαι τοῖς λογικοῖς, θλίψεως, καὶ λύπης γέμειν, καὶ ὀδύνης πεποίηκεν· ἐπειδὴ πᾶσα μάθησίς τε, καὶ παίδευσις προσούσας ἔχει τὰς λύπας, καὶ ἀλγηδόνας, δι' ὧν σωφρονέστεροί τε, καὶ βελτίους ἑαυτῶν οἱ παιδευόμενοι γίνονται. Διδάσκει μὲν τοῦτο ἡμᾶς καὶ ἡ πεῖρα τῶν πραγμάτων σαφῶς, ἀφ' ὧν πάντες ἐπιμελῶς ἄγειν βουλόμενοι τοὺς παῖδας τοὺς ἑαυτῶν, μετὰ πολλῆς μὲν συντριβῆς, πολλῆς δὲ ἄγουσι τῆς ταλαιπωρίας, ὡς ἂν ἐν μαθήμασί τε, καὶ παιδεύσει δόκιμοι γεγονότες κατὰ καιρὸν δυνηθεῖεν τῶν πόνων τούτων δέξασθαι τοὺς καρπούς. Δηλοῖ δὲ καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος, λέγων· « Πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χα-
C
ρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης· » ἐφ' οἷς δὴ καὶ ἡμᾶς διδάσκων τῶν τε λυπηρῶν καὶ τῶν ἀνιαρῶν μεθ' ἡδονῆς ἀνέχεσθαι, πρὸς ἀγαθόν τι τέλος ἐξαγαγόντων ἡμᾶς, γράφει· « Υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας Κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος, ὃν γὰρ ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. Εἰς παιδείαν ὑπομένετε, » καὶ τὰ ἑξῆς.

ΣΝΒ'. — ΔΡΟΥΣΗΝΩ ΑΡΧΟΝΤΙ.

Οἱ μὲν νομίμως, καὶ κατὰ τὸν τοῦ δικαίου λόγον σὺν θείῳ φόβῳ ἄρχοντες τῶν ὑποτεταγμένων, τιμῶνται παρὰ τῇ σεπτῇ Γραφῇ, καὶ μακάριοι οὗτοι τῆς
D
τε παρούσης, καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς· ὅσοι δὲ κατὰ τὴν σὴν ἀλογίαν διαζῶσι, πεπληρωμένοι μὲν τῆς ψυχῆς τὸ κριτήριον, ἡγεμονίαν δὲ ἔθνους ἐγκεχειρισμένοι, ἐλεεινοὶ ἂν εἶεν οἱ τοιοῦτοι τῆς τοιαύτης ἀξίας, καὶ κατακεκριμένοι παρὰ Θεῷ, κἂν ἄλλους κρίνειν δοκῶσιν. Οὐκέτι γὰρ ὁ νοῦς τούτων ἐπὶ τοῦ βήματος τῆς ἀρχῆς καθέζεται, κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ κτισθεὶς, καὶ ἄρχειν προτεταγμένος, ἀλλὰ μᾶλλον κατενεχθεὶς ἐκ θρόνων ἀρχοντικῶν, ἐν τῇ τῶν ὑπηκόων λοιπὸν, μᾶλλον δὲ κατακρίτων, τέτακται τάξει.

ΣΝΓ'. — ΑΒΛΑΒΙΩ ΝΟΤΑΡΙΩ.

Ὁ ᾄδων πρὸς τὸ ὠτίον τοῦ κωφοῦ, εἰς μάτην

248

CCL. — DIOMEDI ŒCONOMO.

Haud scio, an Scripturam percurreris, ex persona Dei dicentem: « Adhuc semel, et ego concutiam non tantum terram, sed cœlum [98], » et id Apostolus exponens dixit: « Illud, Adhuc semel, declarat mobilium translationem tanquam factorum, ut remaneant ea, quæ sunt immobilia [99]. » Propheta præterea ait: « Etenim perfecit Dominus terram, quæ non commovebitur [1]. » Hæc itaque si ita se habent, ne post sæculum futurum idque inconcussum, mutationes, et vicissitudines, et casus, et infortunia, et servitutes hominum, atque his similia exspecta, et tibi animo repræsenta.

CCLI. — ZOSIMIANO PROCONSULI.

Cum desuper Deus nobis conducibilia satis calleret, res humanas in duplicem vitam partitus est, in præsentem hanc videlicet et futuram; dumque præsentem ad disciplinas comparandas necessariam esse illis, qui rationis compotes sunt, monstrare vellet, afflictione mœroreque et labore oppletam esse decrevit: quæcunque etenim disciplina atque instructio innatas sibi et mœstitias et dolores habet, per quæ prudentiores, seque ipsis meliores, qui instruuntur, evadunt. Id vero experientia rerum manifesto nos admonet; quippe qui dum filios nostros diligenter educari percupimus, multa eos cum attritione, multisque laborum perpessionibus educamus, ut in disciplinis atque institutione comprobati, **249** suo tempore laborum fructus decerpant. Innuit porro id idem et sanctus Paulus dicens: « Omnis disciplina in præsenti quidem videtur non esse gaudii, sed mœroris; postea autem fructum pacificum exercitatis per eam reddit justitiæ [2]: » quibus nos quoque instruens tristia, diraque cum gaudio sustinere, quæ ad bonum finem nos conducunt, scribit: « Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, dum ab eo argueris: quem enim diligit Dominus castigat. Flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina perseverate [3] », etc.

CCLII. — DRUSENO PRINCIPI.

Qui legitime, et ex justitiæ præscripto cum timore Domini subditis imperant, laudem habent in venerandis Litteris, beatique non in præsente hac vita solum, sed futura etiam judicantur. Sed qui sine ratione, ut tu ipse facis, vitam agunt, et parte animi rerum æstimativa et arbitra capti, nationis cujuspiam tenent habenas, næ illi hac eadem dignitate miseri sunt, et a Deo condemnati, licet alios ipsi judicio sustinere videantur. Haud etenim mens eorum imperii sedem occupat, secundum imaginem et similitudinem Dei fabrefacta, jussaque ut alios regat, sed potius ex principibus sedibus dejecta in subditorum locum, omnino in condemnatorum ordinem collocatur.

250

CCLIII. — ABLABIO NOTARIO.

Qui in surdi aurem occinit, frustra occinit, et

[98] Agg. II, 7. [99] Hebr. XII, 26. [1] Psal. XCII, 2. [2] Hebr. XII, 11. [3] Prov. III, 11; Hebr. XII, 5-7.

qui tecum ex sacræ Scripturæ formulis sermonem confert, qui insipientia oppletus es, et advigilante corpore dormitas, sermones perdit.

CCLIV. — ARICLI PRIMATI.

Iis, qui ipsius adventum diligunt, Jesus omnium Deus et Dominus, justitiæ coronam spopondit[a]. Quænam porro fuerit dicta corona, quam perfecta modis omnibus justitia, et sanctitas, et integritas, et immutabilitas, et immortalitas, et jucunditas sempiterna?

CCLV. — LUCÆ DIACONO.

« Quisnam fuerit stimulus carni Apostoli datus, ne magnitudine revelationum et multitudine aliquando attolleretur[b]? » Quotidianæ afflictiones, quæ illi a persequentibus, nequissimis hominibus, inferebantur, stimulus nuncupantur: stimuli enim instar casus adversi, colaphorum impactiones, et necessitates variæ beatum virum pungentes, non illi, ut inflaretur, permittebant.

CCLVI. — BEBIANO EPISCOPO.

Molestias incidere, et otiosum reddere œstrum, et, quæ in corpore exæstuant, voluptates, **251** id divinus Apostolus corporalem exercitationem nuncupavit. « Pietas autem res ad omnes proficua est[c]: » eaque fuerit, Deo opem ferente memorias affectibus obnoxias prorsus delere posse, mentisque in posterum stabilem munditiem sibi comparare.

CCLVII. — COMASIO PRESBYTERO.

Si vel iræ, vel turpis desiderii, vel avaritiæ cogitatio sensus ad se omnes animi corporisque convertit: quanto magis id illius, quæ secundum Christum est, philosophiæ amor efficiet, ut mens non sensibilibus tantum, sed sensibus ipsis renuntiet, ad sublimia rapiens eam, et cœlestium contemplatione et exercitio detinens?

CCLVIII. — BACCHO EPARCHO.

Nonne vides rosæ spinas conjunctas? Ne igitur nimium turberis, ediscens florem, et splendorem, quem vitæ hujusce magnificentia gignit, innumeras subsequi calamitates, et pericula, et dolores, et mœrores, et varias, internas externasque, insidias; et quo regiis domibus proximior fueris, eo et climacteras, et discriminum fulmina suspectiora habeto. Qui enim cœlo prope est, in propinquo fulminis est, populari fertur adagio.

CCLIX. — MARINO DIACONO.

Quid tibi, et morti obnoxiis hominibus, qui nullam **252** pro recte in vita gestis mercedem reponunt, neque sanam animi æstimativam habent sæpissime, et invidentia devicti, res probe actas magis incusant, quam laudant? Assuesce itaque temetipsum intellectuali oculo ad superna dirigere. Supernum siquidem theatrum sinceros ac puros calculos edit, nullo personarum respectu habito.

A ᾄδει, καὶ ὁ διαλεγόμενός σοι ἐκ τῆς Γραφῆς πεπληρωμένῳ ἀνοίας, καὶ ὑπνοῦντι, ἐγρηγορότος τοῦ σώματος, τοὺς λόγους ἀπόλλυσιν.

ΣΝΔ'. — ΑΡΙΚΛΕΙ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, Ἰησοῦς ὁ τῶν ὅλων Θεός τε καὶ Κύριος, στέφανον δικαιοσύνης ἐπήγγελται. Τίς δ' ἂν ὑπάρχει ὁ εἰρημένος στέφανος, ἢ πάντως ἡ τελεία δικαιοσύνη, καὶ ἁγιωσύνη, καὶ ἀφθαρσία, καὶ ἡ ἀτρεπτότης, καὶ ἡ ἀθανασία, καὶ ἡ τερπνότης ἡ διαιωνίζουσα;

ΣΝΕ'. — ΛΟΥΚᾼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Τίς ἐστιν ὁ σκόλοψ ὁ δεδομένος τῇ σαρκὶ τοῦ Ἀποστόλου, μή ποτε ὑπεραρθῇ τῷ μεγέθει καὶ τῷ πλήθει τῶν ἀποκαλύψεων; Αἱ καθ' ἡμέραν θλίψεις, αἱ παρὰ τῶν μισούντων αὐτὸν πονηροτάτων ἀνθρώπων B ἐπαγόμεναι αὐτῷ σκόλοψ λέγονται εἶναι· σκόλοπος γὰρ δίκην αἱ περιστάσεις, καὶ οἱ κολαφισμοὶ, καὶ αἱ πολλαὶ ἀνάγκαι νύττουσαι τὸν μακάριον ἄνδρα, οὐ συνεχώρουν ὑπεραρθῆναί ποτε.

ΣΝϚ'. — ΒΕΒΙΑΝῼ ΕΠΙΣΚΟΠῼ.

Τὸ περικόψαι διὰ κακοπαθείας, καὶ καταργῆσαι τὸν οἶστρον, καὶ τὰς ἐν τῷ σώματι φλεγμαινούσας ἡδονὰς, τοῦτό φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος σωματικὴν γυμνασίαν. « Ἡ δέ γε εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν· » αὕτη δ' ἂν εἴη, τὸ δυνηθῆναι τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος, τὰς ἐμπαθεῖς ἐξαφανίσαι εἰς τὸ παντελὲς μνήμας, καὶ βεβαίαν λοιπὸν καθαρότητα κτήσασθαι διανοίας.

ΣΝΖ'. — ΚΩΜΑΣΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

C Εἰ ὁ λογισμὸς τοῦ θυμοῦ, ἢ τῆς αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας, ἢ τῆς φιλαργυρίας πρὸς ἑαυτὸν πάντα νεύει τὰ αἰσθητήρια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, πόσῳ μᾶλλον ὁ ἔρως τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας ἀποτάξασθαι παρασκευάσει τὸν νοῦν, οὐ μόνον τοῖς αἰσθητοῖς, ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς αἰσθήσεσι, μετάρσιον ἁρπάζων αὐτὸν, καὶ τῇ τῶν οὐρανίων προσασχολῶν θεωρίᾳ;

ΣΝΗ'. — ΒΑΚΧῼ ΕΠΑΡΧῼ.

Οὐ βλέπεις παρεζευγμένην τῷ ῥόδῳ τὴν ἄκανθαν; Οὐκοῦν μὴ ἄγαν τυρβάζου καταμανθάνων τῷ ἄνθει, καὶ τῇ λαμπρότητι τῆς κατὰ τὸν βίον περιφανείας μυρίας συμφορὰς ἐπακολουθούσας, καὶ κινδύνους, καὶ ὀδύνας, καὶ λύπας, καὶ ποικίλας ἐπιβουλὰς ἔσωθέν τε, καὶ ἔξωθεν· καὶ ὅσῳ μᾶλλον ἐγγίζῃ τοῖς D βασιλικοῖς δόμοις, τοσούτῳ πλέον ὑφορῶ κλιμακτῆρας, καὶ σκηπτοὺς περιστάσεων. Ὁ γὰρ ἐγγὺς ὑπάρχων οὐρανοῦ, ἐγγύς ἐστι κεραυνοῦ, ἡ δημώδης κέκραγεν παροιμία.

ΣΝΘ'. — ΜΑΡΙΝῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Τί σοι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις τοῖς θνήσκουσιν, οἵτινες οὔτ' ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι δύνανται τῶν εὖ βεβιωμένων, οὐθ' ὑγιαίνοντα πολλάκις ἔχουσι τῆς ψυχῆς τὰ κριτήρια, καὶ βασκανίᾳ κρατούμενοι διαβάλλουσι μᾶλλον, οὐχ εὐφημοῦσι τὰ καλῶς πεπραγμένα; Ἄνω τοίνυν βλέπειν ἔθιζε σαυτὸν τῷ νοερῷ ὄμματι. Τὸ γὰρ ἄνω θέατρον καθαρὰς καὶ ἀληθεῖς ἐκφέρει τὰς ψήφους, καὶ ἀπροσωπολήπτους. Ἐκεῖνο

[a] II Tim. iv, 8. [b] II Cor. xii, 7. [c] I Tim. iv, 8.

τοιγαροῦν τέρπειν βούλου τὸ θέατρον τῇ τῶν ἔργων τῶν χρηστῶν τερπνότητι, κἀκεῖθεν ἕλκε τοὺς μακαρίους ἐπαίνους, φιλάρετε.

ΣΞ'. — ΒΑΣΙΛΕΙῼ ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤῌ.

«Σκεύη ἀτιμίας» ὑπάρχειν εἴρηται, οἵ τε πορνεύοντες, καὶ οἱ τελωνοῦντες, καὶ οἱ πᾶσαν, συλλήβδην εἰπεῖν, βεβήλωσιν μεταχειριζόμενοι. Ἀλλ' ὅμως δυνήσονται μεταβαλόντες τὸ φαῦλον ἦθος ἐπὶ τὸ χρηστότατον, σκεύη γενέσθαι τίμια, καὶ εὔχρηστα τῷ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων.

ΣΞΑ'. — ΕΥΣΕΒΙῼ ΔΟΥΚΙ.

Μὴ γίνου κριτὴς τῶν κριτῶν· ποδῶν γὰρ τόπον παρὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐ κεφαλῆς ἐπέχεις. Μὴ οὖν ἀποδοκίμαζε τοὺς ἱερεῖς, διότι οὐχὶ πάντες καθαροὶ τυγχάνουσιν. Οὐ γὰρ δὴ σὸν τυγχάνει κρίνειν, καὶ διακρίνειν ἐπισκόπους Κυρίου. Πλὴν κατὰ θείαν B προμήθειαν, οὐδεὶς τῶν ἀσωμάτων ἀγγέλων τοὺς τῆς ἱερωσύνης ἐγχειρίζεται οἴακας, ἵνα μὴ ἀναμάρτητοι ὄντες, φωνεύωσι παραχρῆμα τοὺς πταίοντας ἀνθρώπους, ἀποτομίᾳ χρώμενοι, ἀλλ' ἄνθρωποι ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν καὶ ἐξ αἵματος συγκείμενοι. δέχονται τὸ τῆς προεδρίας ἀξίωμα, ἵν' ὅταν λάβωσί τινα περιπεσόντα ἐγκλήμασιν, ἐκ τῶν οἰκείων πλημμελημάτων πεπιεσμένοι, φιλανθρωπίαν ἐνδείξωνται πρὸς τὸ ὁμόφυλον. Καὶ ὅρα μοι τὸν πρῶτον λίθον τῆς Ἐκκλησίας Πέτρον, τὴν κορυφὴν τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων, ἐκ μετανοίας τεθέντα, οὐ γὰρ ἦν ἀναμάρτητος. Μὴ τοίνυν πάντας ἀνεπιλήπτους ὑπάρχειν, καὶ μηδένα μῶμον, μηδὲ σπῖλον ἀνθρώπινον ἔχοντας τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν καθηγουμένους C ἀπαίτει.

ΣΞΒ'. — ΦΑΡΕΤΡΙῼ ΜΗΧΑΝΙΚῼ.

«Αἱ χεῖρες τοῦ Ἰσραὴλ, φησὶν ὁ ψαλμὸς, ἐν τῷ κοφίνῳ ἐδούλευσαν.» Εἰ τοίνυν ζητεῖς μαθεῖν, μὴ εἰς τὴν αἰσθητὴν Αἴγυπτον τῇ διανοίᾳ ἐκδράμῃς, μηδὲ σκόπει τὰ ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως γενόμενα, ἀλλ' εἰς ἑαυτὸν νόει. Κόφινος γὰρ τὴν πολύπλοκον ἁμαρτίαν σημαίνει, Αἴγυπτος δὲ τὴν θλῖψιν, χεῖρες δὲ τὰ ἐπιτηδεύματα. Εἰ οὖν κατείληφας σεαυτὸν ταῖς ἁμαρτίαις δουλεύοντα, στέναξον πρὸς Κύριον ἐκ καρδίας, ἐξ ἀποκρύφου καταιγίδος, καὶ συνοχῆς πονηρᾶς, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐλευθερίαν ἐπείχθητι.

ΣΞΓ'. — ΣΥΜΜΑΧῼ ΟΣΠΡΙΟΠΩΛῌ.

D

Τὰ μὴ ἐσθιόμενα παρὰ τῷ νόμῳ πάντα τὰ ποικίλα, καὶ διάφορα εἴδη τῆς κακίας δηλοῦσι διὰ τῶν ἐνύδρων, καὶ τῶν χερσαίων, καὶ πτηνῶν ζωγραφούμενα· τὰ δέ γε τρωγόμενα τὴν πολύμορφον καὶ πολυειδῆ σημαίνουσιν ἀρετήν.

ΣΞΔ'. — ΑΦΡΟΔΙΣΙῼ ΦΙΛΟΣΟΦῼ.

Ποῖον ἄρα προσέσται σοι ὄφελος ἀμελοῦντι μὲν τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, λογικὴν δὲ, καθάπερ νενόμικας, φιλοσοφίαν κατεπαγγελλομένῳ, ἡλίου μὲν μέτρα, καὶ ἄστρων ἐνεργείας, καὶ οὐρανοῦ μέγεθος εἰδέναι ὑπισχνουμένῳ, πολλάκις δὲ καὶ θεολογεῖν ἀποτολμῶντι, ὅπου καὶ ἡ ἀλήθεια ἀνέφικτος, καὶ ὁ

A Illud igitur theatrum oblecta proborum operum jucunditate, indeque beatas tibi, qui virtuti addiceris, laudes attrahe.

CCLX. — BASILIO MERCATORI.

« Vasa contumeliæ » dicuntur[7], et qui fornicantur, et qui vectigalia redimunt, et qui profanum quodlibet, ut paucis rem expediam, exercent. Poterunt nihilominus, malis moribus in optimos immutatis, vasa honoris fieri, et Regis sæculorum usibus accommodata.

CCLXI. — EUSEBIO DUCI.

Ne fias judicum judex; pedum enim locum in Ecclesia, non capitis obtines. Ne itaque rejicito sacerdotes, quod non omnes mundi exsistant. Neque enim tui muneris est judicare, et diligenter inquirere episcopos Domini. Id quoque divina Providentia factum est, ut nullus ex incorporeis angelis sacerdotii habenas obtineat, ne cum illi nullo inquinentur peccato, labentes homines, crudelitate usi, extemplo perderent; sed homines æque ac nos affectibus obnoxii, et eodem sanguine prognati, primas in sedendo **253** partes assumunt, ut cum quempiam in peccata lapsum deprehenderint, propriis iniquitatibus oppressi, in cognatum sibi genus humaniter se præbeant. Et videsis Ecclesiæ primum lapidem Petrum, chori apostolici verticem, post pœnitentiam factum; neque enim sine peccato erat. Ne igitur universos irreprehensibiles esse, nullumque probrum aut maculam humanam admittere, qui Ecclesiæ præsunt, contendas.

CCLXII. — PHARETRIO MECHANICO.

« Manus Israel, psalmus ait, in cophino servierunt[8]. » Si itaque addiscere tibi in animo est, ne in sensibus obnoxiam Ægyptum mentem dirigas, neque sub Moyse gesta speculare, sed in temetipsum cogitationem admove. Cophinus enim multiplicem iniquitatem significat, Ægyptus afflictionem, manus studia. Si igitur te peccati servitutem servire deprehendis, suspira ad Dominum ex corde, et ab occulta procella, et prava oppressione, et in virtutis libertatem te vindica.

CCLXIII. — SYMMACHO LEGUMINUM VENDITORI.

Quæ ex legis præscripto non comeduntur, omnia varias ac diversas vitiorum species innuunt, per aquatilia, et terrestria, necnon volatilia, veluti in tabella depictas. Quæ autem comeduntur, multiformem ac multiplicem innuunt virtutem.

254 CCLXIV. — APHRODISIO PHILOSOPHO.

Quæ tibi utilitas fuerit, qui in actione positam virtutem negligis, rationalem vero, ut existimas, philosophiam profiteris, et solis mensuras, et stellarum vires, et cœli molem tenere te jactas, sæpe etiam et res divinas pertractare audes, in quibus et veritas inaccessa, et judicium periculosum est,

[7] Rom. IX, 21. [8] Psal. LXXX, 7.

vivisque interim, in cœno sese volutantibus porcis opprobriosius? Si itaque aliquando tibi a nobis reprehenso in animo fuerit ad rerum laudatarum exercitium gradum facere ; hac etiam ratione nullum ex hac re fructum tuleris, ni rerum omnium Dominum agnoveris, reponendamque post mortem mercedem exspectaveris.

CCLXV. — ARCADIO IMPERATORI.

Quanam ipse ratione a frequentissimis terræ motibus, æthereique ignis conflictibus liberam ac immunem Constantinopolim cernere cupis, cum innumera propemodum ibidem scelera perpetrentur, et iniquitas pro lege, multa cum libertate et audacia præscribatur, quando jam solo ejecta est Ecclesiæ columna, veritatis lumen, Christi tuba, Joannes beatissimus episcopus? Quomodo me adhortaris, ut preces elargiar urbi iracundia divina concussæ, et fulmina quotidie desuper exspectanti, cum ipse jam mœroris igne exustus sim, et cogitationibus concussus, et mente discerptus ob scelerum, adversus leges, Byzantii patratorum hisce temporibus, excessum?

255 CCLXVI. — DIOSCORIÆ VIDUÆ.

Qui omnia circumspicit Deus prophetæ Eliæ necessarii alimenti indigo dicebat : « Vade in Sarepta Sidoniorum, ibique præcipiam cuidam viduæ, ut te pascat [8*], » non quod labiis, et ore palam viduæ locutus fuerit Dominus, sed quod pias cogitationes in mentem illius ac filiorum immiserit, ut prophetæ curam in se reciperet. Itaque tu quoque ne despondeas animum, sed ora solummodo, cum gratiarum actione inopiam sustinens; et rerum omnium Dominus bonis affluentium cordibus suggeret, ut tibi non pro necessitate modo, sed supra etiam, et affluentius subministrent.

CCLXVII. — CRISPO EXCAPTIVO.

Ex immani barbarorum tyrannide Dei misericordia ereptus, quid tam cito depositis curis ronchissas, nec eum propitium tibi reddis, qui præter exspectationem, ex manu alienarum gentium et impiorum te eripuit : quinimo temetipsum in multarum iniquitatum servitutem subjecisti?

CCLXVIII. — EUPITHIO LECTORI.

Submoventes longeque amolientes, quæ secundum naturam sunt, bonas cogitationes, et Scripturas divinas, et virorum, qui virtuti addicuntur, adhortamenta, nonnunquam Dominus insomniis horribilibus immissis in meliorem frugem attrahit, quandoque **256** etiam morborum salsura, quam nonnulli tori mollitiem nuncupant; sæpe etiam et aliis variisque punitionibus ad bonum Deus hominem convertit. Idque tibi suadeat Elius in libro Jobi dicens : « Semel loquitur Dominus, et secundo per somnium, aut in studio nocturno, ut cum irruit horribilis timor in homines, dum dormitant in lectulo, tunc aperit mentem homi-

[8*] III Reg. XVII, 9.

A στοχασμὸς ἐπικίνδυνος, ζῶντι δὲ τῶν ἐν βορβόρῳ κυλινδουμένων χοίρων ἀτιμότερον; Εἰ δέ γε ποτὲ γοῦν βουληθείης παρ' ἡμῶν ἐξονειδιζόμενος πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐπαινετῶν ἐλθεῖν, καὶ οὕτως οὐδὲν πάμπαν κεκέρδακας, μὴ καταδεχόμενος ἐπιγνῶναι τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην, μηδὲ προσδοκῶν ἀμοιβὰς μετὰ θάνατον.

ΣΞΕ'. — 'ΑΡΚΑΔΙΩ ΒΑΣΙΛΕΙ.

Πῶς ἐπιθυμεῖς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῶν πυκνοτάτων σεισμῶν, καὶ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ αἰθερίου πυρὸς ἀπηλλαγμένην ἰδεῖν, μυρίων ἀτοπημάτων αὐτόθι γινομένων, καὶ νομιστευομένης τῆς κακίας σὺν παῤῥησίᾳ πολλῇ, ἐξορισθέντος τοῦ στύλου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας, τῆς σάλπιγγος τοῦ Χριστοῦ, Ἰωάννου τοῦ μακαριωτάτου ἐπι-
B σκόπου; Πῶς με προτρέπεις εὐχὴν χαρίσασθαι σαλευομένῃ τῇ πόλει ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ ὀργῆς, καὶ πρηστῆρας καθ' ἑκάστην ἐξ ὕψους προσδοκώσῃ, ἐμοῦ καταπρησθέντος τῷ πυρὶ τῆς ἀθυμίας, καὶ τοὺς λογισμοὺς διασεσαλευμένου, καὶ κατατεμνομένου τὴν ἔννοιαν ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἐν τοῖς παροῦσι χρόνοις παρανόμως κατὰ τὸ Βυζάντιον πεπραγμένων;

ΣΞϚ'. — ΔΙΟΣΚΟΡΙᾼ ΧΗΡᾼ.

Ὁ παντέφορος Θεὸς ἔλεγε τῷ προφήτῃ Ἠλίᾳ, χρῄζοντι τῆς ἀναγκαίας τροφῆς· « Πορεύου εἰς Σαραπτὰ τῆς Σιδῶνος, κἀκεῖ ἐντελοῦμαι χήρᾳ τινὶ, ὥστε διατρέφειν σε· » οὐχ ὅτι χείλεσι καὶ στόματι φανερῶς λελάληκε τῇ χήρᾳ ὁ Δεσπότης, ἀλλὰ λογι-
C σμοὺς εὐσεβεῖς ὑπέβαλε τῇ διανοίᾳ αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων φροντίσει τοῦ προφήτου. Οὐκοῦν καὶ σὺ μὴ ὀλιγώρει, ἀλλ' εὔχου μόνον μετὰ εὐχαριστίας φέρουσα τὴν πενίαν, καὶ ὁ Κύριος τῶν ὅλων ὑπαγορεύσει ταῖς καρδίαις τῶν εὐπόρων χορηγῆσαί σοι, οὐ μόνον τὴν χρείαν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ χρείαν.

ΣΞΖ'. — ΚΡΙΣΠΩ ΑΠΟ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑΣ.

Ἐκ τῆς πικρᾶς βαρβάρων δεσποτείας εὐσπλαγχνίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκλυτρωθεὶς, πῶς ῥέγχεις ταχέως ἀμεριμνῶν, καὶ μὴ ἐξιλασκόμενος τὸν παραδόξως ἐξαρπάσαντά σε ἐκ χειρὸς ἀλλοτρίων, καὶ ἀσεβῶν, ἀλλὰ μᾶλλον σαυτὸν καταδουλώσας ταῖς πολλαῖς ἁμαρτίαις;

ΣΞΗ'. — ΕΥΠΕΙΘΙΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

D Ὅτι τοὺς παραγκωνιζομένους, καὶ διαπτύοντας, τά τε κατὰ φύσιν ἀγαθὰ νοήματα, καὶ τὰ θεῖα Γραφεῖα, καὶ τοὺς νουθετοῦντας ἐναρέτους ἄνδρας, ποτὲ μὲν δι' ὀνειράτων φοβερῶν σωφρονίζει Κύριος, ποτὲ δὲ διὰ τῆς ταριχεύσεως τῶν νόσων, ἣν δὲ κοίτην μαλακίας τινὲς ὀνομάζουσι, ποτὲ δὲ καὶ δι' ἑτέρων τινῶν ποικίλων παιδεύσεων πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁ Θεὸς ἐπιστρέφει τὸν ἄνθρωπον· πειθέτω σε Ἐλιοὺς λέγων ἐν τῇ τοῦ Ἰὼβ βίβλῳ· « Ἐν γὰρ τῷ ἅπαξ λαλῆσαι Κύριος, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐνύπνιον, ἢ ἐν μελέτῃ νυκτερινῇ, ὡς ὅταν ἐπιπίπτει δεινὸς φόβος ἐπ' ἀνθρώπους ἐπὶ νυσταγμάτων κοίτας, τότε ἀνακαλύπτει νοῦν ἀνθρώπων ἐν εἴδεσι φόβου τοιούτοις

αὐτοὺς ἐξεφόβησεν, ἀποστρέψαι ἄνθρωπον ἐξ ἀδικίας, τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ πτώματος ἐῤῥύσατο, πάλιν δὲ ἤλεγξεν αὐτὸν ἐν μαλακίᾳ ἐπὶ κοίτης.

ΣΞΘ'. — ΓΑΝΥΜΗΔΕΙ ΕΞΚΕΠΤΟΡΙ.

Ἐπειδὴ τρισὶ φωναῖς ἀρνήσεως ὁ Πέτρος ἐτραυματίσθη, διὰ τοῦτο μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, τρισὶ φωναῖς, ὁμολογίας, καὶ συγκαταθέσεως τεθεράπευται. « Φιλεῖς με, φησὶ, Πέτρε; Ναὶ, Κύριε. » Οὐκοῦν καὶ σὺ παρὰ τῶν πταιόντων τὸ περὶ ἐμὲ φίλτρον μόνον ἀπαίτει. Ὁ γὰρ φιλῶν γνησίως, κἂν ποτε πταίσῃ, πρὸς τὸν φιλούμενον ταχέως ἐπανέρχεται.

ΣΟ'. — ἈΣΚΛΗΠΙΑΔῌ ΚΟΜΗΤΙ.

Μὴ καταφρονήσωμεν τῶν ἀληθινῶν χηρῶν· πάνυ γὰρ μέλει τῷ Θεῷ περὶ αὐτῶν· τὸν γὰρ μέγαν Ἠλίαν πρὸς χήραν ἀπέσταλκεν, καὶ τῆς ἐν Ναῒμ χήρας, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ Ἰησοῦς ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων σφογγίζει τὸ δάκρυον, κράξας αὐτῇ· « Μὴ κλαῖε· » καὶ Ἰάκωβος κελεύει ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς, καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν.

ΣΟΑ'. — ΚΕΚΡΟΠΙῼ ΤΑΞΕΩΤῌ.

Εἴπερ θάλασσαν εἶναι λέγεις τὸν παρόντα αἰῶνα, ποῖον ἂν κέρδος ἐπιδείξαιο τῷ κριτῇ, ὅπερ ἐμπορεύσαι διαπερῶν τὸ πέλαγος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, πεφροντικέναι ὀφέλεις.

ΣΟΒ'. — ΘΕΟΔΩΡῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Μὴ ἀγνοήσῃς τὸν δοτῆρα τῆς ἁγνείας, καὶ τῆς ἐπαινουμένης παῤῥησίας, καὶ τῆς ἀπτοησίας. Μέχρι γὰρ ἂν ὁ Κύριος ἐνεργεῖ, πεφύλαξαι, καὶ διατετήρησαι ἀνεπιβούλευτος, ἀχείμαστος, καὶ πᾶσι φαίνῃ φοβερὸς, καὶ ἐπίδοξος, μαρμαίρων, καὶ πεφραγμένος τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, καὶ μηδένα φοβούμενος, πτοήσεις πάντας δαίμονάς τε, καὶ πονηροὺς ἀνθρώπους. Ἐὰν δὲ ἄρξῃ κενοδοξεῖν, καὶ ὑπερηφανεύεσθαι, ἀναχωρήσει ὁ Κύριος ἀπὸ σοῦ, μὴ θέλων βοηθεῖν σοι, καὶ τότε μαθήσῃ τὴν σαυτοῦ ταπεινότητα, δειλιῶν τε καὶ τρέμων, καὶ τὴν ἰδίαν σκιὰν οὐκ ἀνεχόμενος, καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς πάθεσιν ὑποπίπτων, καὶ ἐκτεθαμβημένος νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν. Ἔθου γὰρ, φησὶν ὁ Δαυῒδ, τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ δειλίαν, μηκέτι λοιπὸν τολμῶντος τῇ διδαχῇ σὺν παῤῥησίᾳ χρήσασθαι διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν.

ΣΟΓ'. — ΗΛΙᾼ ἸΛΛΟΥΣΤΡΙῼ.

Τοσαύτας πρώην ἀλλοτρίας διαρπάξας οὐσίας, νῦν ὀλίγην διηρπαγμένος μοῖραν ὑπὸ δυνατωτέρου ἀνδρὸς, τίνος ἕνεκεν ἄχθῃ καὶ διαπρίῃ, καὶ βρύχεις, ὦ ἄνθρωπε;

ΣΟΔ'. — ΣΩΦΡΟΝΙῼ ΤΡΙΒΟΥΝῼ.

Τὸ μεγαλόψυχόν σου θεασάμενος Κύριος, καὶ τὴν πᾶσι τοῖς δεομένοις ἀφθόνως ἡπλωμένην χεῖρα, καὶ μεγάλας κληρονομίας ἀθρόον δραμεῖν πρὸς σὲ παρεσκεύασεν· καὶ ἐπὶ τοῦτο δὲ δοξάζομεν τὸν Θεόν.

num, in similibus metus speciebus eos perterrefecit, ut avertat hominem ex injustitia, et corpus illius a ruina liberavit; noctu vero increpavit eum in mollitie super lectum [9]. »

CCLXIX. — GANYMEDI EXCEPTORI.

Tribus negationis vocibus Petrus vulneratus est; propterea post Salvatoris resurrectionem tribus confessionis, et assensionis approbationisque vocibus sanatus est. « Amas me, inquit, Petre? Utique, Domine [10]. » Propterea tu quoque ab iis, qui labuntur, erga me tantum amorem exposce. Qui enim legitime amat, licet aliquando erret, velociter ad dilectum suum convertitur.

CCLXX. — ASCLEPIADÆ COMITI.

Ne viduas, quæ vere viduæ sunt, despectui habeamus: curam enim earum Deus gerit, qui magnum Eliam ad viduam transmisit [11], et viduæ quæ in urbe Naim commorabatur, Jesus ipse omnium Dominus per semetipsum lacrymas abstergit, inclamans illi: « Noli flere [12]: » et Jacobus id præcepit, ut pupillorum, et viduarum in earum afflictione curam habeamus [13].

257 CCLXXI. — CECROPIO PRÆSIDUM APPARITORI.

Siquidem mare esse dicis præsens sæculum, id tibi curæ esse debet, quamnam utilitatem judici ostendes, quam hac mercatura, dum humanæ vitæ pelagus transis, assecutus fueris.

CCLXXII. — THEODORO PRESBYTERO.

Ne te lateat castimoniæ, et laudatæ libertatis, necnon alacritatis dator. Dum enim Dominus operatur, res tuæ in tuto sunt, tuque nullis insidiis, nullisque tempestatibus obnoxius conservaris, et omnibus terribilis es, et gloriosus, undique splendens, et divina gratia circumseptus; et cum ipse nullum timeas, timori dæmonibus universis pravisque hominibus eris. Verumtamen, si vanæ gloriæ superbiæque locum dederis, secedet a te Dominus, auxilia subtrahens, tuncque tuam abjectam conditionem agnosces, timens ac tremens, nec propriam umbram sustinens, et carnis affectionibus cedens, et noctu, interdiuque stupens. Posuisti enim, ait David, munimenta illius timorem [14], qui nondum in posterum libertate dicendi uti, quod destitutus est, valet.

CCLXXIII. — ELIÆ ILLUSTRI.

Quid cum antea tot aliorum facultates diripueris, nunc vel modica spoliatus a potentiori **258** viro, moleste fers, et discruciaris, et strides dentibus, o bone vir?

CCLXXIV. — SOPHRONIO TRIBUNO.

Munificentiam tuam Dominus inspiciens, et egentibus omnibus ad affluenter erogandum manus expansas, ut in te ingentes hæreditates simul una omnes concurrerent, effecit: propter hoc gloriam Deo dicimus.

[9] Job xxxiii, 14-19. [10] Joan. xxi, 16. [11] III Reg. xvii, 9. [12] Luc. vii, 13. [13] Jac. i, 27. [14] Psal. lxxxviii, 41.

CCLXXV. — ZOILO CHARTULARIO. A

Bovem, et ursum, necnon leonem, etc., ut Isaias ait, strictiori amicitiæ vinculo simul depasci [15], Ecclesiæ statum designat, popularium principum, et subditorum, qui pietatis dogmatibus ad statuta canonum pœnitentiam agunt et nutriuntur.

CCLXXVI. — GERASIMO IRENARCHO.

Legem libertatis fideles accepimus, ut vi amota, tanquam filii legitime et sponte pluribus laboribus maceremur, secus atque servi illi, qui metu ac flagellis legis Mosaicæ præscripto subserviunt. Contende igitur totis viribus, ut placeas Deo, et proprio impetu certamen in Evangelio ini; hæc siquidem lex libertatis nuncupatur, ut beatus dicaris.

259 CCLXXVII. — EUSTATHIO DECANO. B

Non tantum virtutis opera exsequi, nobiles confert coronas, sed eos quoque laudare, qui virtutem exercent, mercedem non contemnendam consequitur : timentes enim Dominum glorificas, qui Christi diligens es.

CCLXXVIII. — HIERONYMO DOMESTICO.

« Ego, inquit, veni, ut non videntes videant, videntes autem cæci fiant [16]. » Domini siquidem secundum carnem adventu, qui ex gentibus erant, nec antea videbant, neque divinas Litteras intelligebant, postmodum cum credidissent, intellectu viderunt, et sapientes facti sunt. Ex Hebræis porro, qui errore et tenebris digni erant, animi oculis obcæcantur, ne mysteria in sacris legibus abscondita intelligant, licet illi profiterentur, et Moysis, C et prophetarum libros apprime callere.

CCLXXIX. — XENOPHONTI SCHOLASTICO.

Justitia, quæ inter nos versatur, est æqua partium distributio. Et licet illud exquisite non assequamur, nihilominus rectissima mente operantes, a scopo non aberramus. Illius vero, quæ de cœlis infertur a justo Judice, sive ea corrigat, sive rependat, speculatio admodum difficilis est, propter dogmatum, quæ in ea sunt, sublimitatem, ut David insinuat : **260** « Justitia tua ut montes Dei ; judicia tua abyssus multa [17]. »

CCLXXX. — ÆNEÆ PHILOSOPHO.

Exitiosis dæmonibus morem gerere cupiens, libentissime vitulos sacrificas, et in ara exsecranda D agnos mactas : veruntamen sine ulla ratione furorem, immensamque iracundiam, aliosque absurdos et exleges animi impetus non interneeas.

CCLXXXI. — SECUNDO CASTRENSI.

Quemadmodum dum nobis odiosi sumus, et inter nos altercamur, et inimicitias atque insidias alter alteri struimus, et quietem, et tolerantiam amolimur, gaudio subsilit, lætaturque Satan, floretque, et bono animo est, effunditurque super nostris improbitatibus quiescens ; sic dum pacifice et tran-

ΣΟΕ'. — ΖΩΙΛΩ ΚΑΡΤΟΥΛΑΡΙΩ.

Τὸ βοῦν, καὶ ἄρκτον ἅμα, καὶ λέοντα, καὶ ἑξῆς, φιλικώτερον νέμεσθαι, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, τὴν τῆς Ἐκκλησίας σημαίνει κατάστασιν, δημοτικῶν τε ἀρχόντων, καὶ τῶν ὑποτεταγμένων τοῖς δόγμασιν τῆς εὐσεβείας, κανονιζομένων τε ἅμα, καὶ διατρεφομένων.

ΣΟϚ'. — ΓΗΡΑΣΙΜΩ ΕΙΡΗΝΑΡΧΩ.

Νόμον ἐλευθερίας ἐλάβομεν οἱ πιστοὶ, ἵν' ἐκτὸς βίας ὡς υἱοὶ γνησίως, καὶ ἑκουσίως πλείονα κοπιάσωμεν ἐκείνων, τῶν μετὰ φόβου, καὶ μαστίγων ἐξυπηρετουμένων δούλων κατὰ τὸν νόμον Μωϋσέως. Σπούδασον τοίνυν εὐαρεστεῖν τῷ Θεῷ, καὶ ἀγωνίζου οἰκείᾳ προθυμίᾳ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· τοῦτο γὰρ εἴρηται νόμος ἐλευθερίας, ὅπως ἂν μακαρισθῇς.

ΣΟΖ'. — ΕΥΣΤΑΘΙΩ ΔΕΚΑΝΩ.

Οὐ μόνον τὸ τὴν ἀρετὴν κατεργάζεσθαι στεφάνους λαμπροὺς προξενεῖ, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἐπαινεῖν τοὺς ἐξασκοῦντας τὴν ἀρετὴν, μισθὸν φέρει οὐκ εὐκαταφρόνητον. Τοὺς γὰρ φοβουμένους τὸν Κύριον δοξάζεις, φιλόχριστε.

ΣΟΗ'. — ΙΕΡΩΝΥΜΩ ΔΟΜΕΣΤΙΚΩ.

« Ἐγὼ, φησὶν, ἐλήλυθα, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέψωσιν, οἱ δὲ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. » Τῆς γὰρ τοῦ Δεσπότου κατὰ σάρκα ἐπιδημίας γενομένης, οἱ μὲν ἐξ ἐθνῶν μὴ βλέποντες πρώην, μηδὲ νοοῦντες τὰς θείας Γραφὰς, ὕστερον πιστεύσαντες ἀνέβλεψαν νοητῶς, καὶ ἐσοφίσθησαν. Οἱ δέ γε ἐξ Ἑβραίων ὅσοι ἄξιοι πλάνης καὶ σκοτίας ὑπῆρχον, πεπήρωνται τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμὸν, ὥστε μὴ νοῆσαι τὰ τοῖς θείοις νόμοις ἐγκεκρυμμένα μυστήρια, καίτοι γινώσκειν ἐπαγγελλόμενοι τάς τε τοῦ Μωϋσέως, καὶ τῶν προφητῶν βίβλους.

ΣΟΘ'. — ΞΕΝΟΦΩΝΤΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Δικαιοσύνη ἐστὶν, ἡ μέν τις ἐν ἡμῖν στρεφομένη, ἡ τοῦ ἴσου διανομή. Εἰ γὰρ καὶ μὴ τυγχάνομεν αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ γοῦν γνώμῃ δικαιοτάτῃ ποιοῦντες οὐκ ἐκπίπτομεν τοῦ σκοποῦ. Ἡ δέ τις οὐρανόθεν ἐπαγομένη παρὰ τοῦ δικαίου Κριτοῦ, ἥ τε ἐπανορθωτικὴ, καὶ ἀνταποδοτικὴ, ἧς πολὺ τὸ δυσθεώρητον διὰ τὸ ὕψος τῶν ἐναποκειμένων αὐτῇ δογμάτων, καθά φησιν ὁ Δαυῒδ· « Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη Θεοῦ, τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή.

ΣΠ'. — ΑΙΝΕΙᾼ ΦΙΛΟΣΟΦΩ.

Τοῖς ὀλεθρίοις δαίμοσιν ἀρέσκειν βουλόμενος, ἡδέως μὲν τοὺς μόσχους καταθύεις, καὶ ἄρνας ἀποσφάττεις ἐπὶ τοῦ ἐβδελυγμένου βωμοῦ, τὸν δὲ σαυτοῦ ἄλογον θυμὸν, καὶ τὴν ἄμετρον ὀργὴν, καὶ τὰς ἄλλας ἀτόπους καὶ ἀθέσμους τῆς ψυχῆς ὁρμὰς ἀποκτεῖναι οὐ βούλει.

ΣΠΑ'. — ΣΕΚΟΥΝΔΩ ΚΑΣΤΡΗΝΣΙΩ.

Ὥσπερ μισούντων ἡμῶν ἀλλήλους, καὶ μαχομένων, καὶ ἐχθραινόντων ἀλλήλοις, καὶ ἐπιβουλευόντων, καὶ ἀποστρεφομένων τὴν γαλήνην, καὶ τὴν μακροθυμίαν, χαίρει, καὶ ἀγάλλεται ὁ Σατανᾶς, τέθηλέν τε, καὶ τέρπεται, καὶ προπλατύνεται, ἐπαναπαυόμενος ταῖς ἡμετέραις φαυλότησιν· οὕτως εἰρηνευόντων,

[15] Isa. XI, 7. [16] Joan. IX, 39. [17] Psal. XXXV, 7.

καὶ ὁμονοούντων ἡμῶν, καὶ κρατούντων τῆς λύττης, συστέλλεσθαι, καὶ ταπεινοῦσθαι εἴωθεν ὁ πονηρὸς, καὶ ἐχθρὸς τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης τυγχάνων, πολέμιός τε τῆς ἀνθρώπων ὁμονοίας, καὶ δυσμενὴς ἄσπονδος.

ΣΠΒ'. — ΜΑΡΤΥΡΙΩ ΒΙΝΔΙΚΙ.

Πᾶν εἶδος ἀκαθαρσίας, οἷον πορνεία, μοιχεία, ἀσέλγεια, καὶ ἀρσενοκοιτία, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, χειμὼν προσονομάζονται παρὰ τῷ Σολομῶντι. Ἐπειδὴ οὖν πάντες οἱ ἐκ μεταμελείας τῷ ὀρθῷ χρησάμενοι λογισμῷ ἀπαλλάττονται τῶν τοιούτων ἀμπλακημάτων, καὶ μετὰ τοῦτο ἐρασμίως προσέχουσι τοῖς σωφρονικοῖς λόγοις, διὰ τοῦτο γέγραπται, ὅτιπερ « Ὁ χειμὼν παρῆλθε, φωνὴ τρυγόνος ἠκούσθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν· » τὴν γὰρ δὴ σωφροσύνην ἡ τρυγὼν κατασημαίνει.

ΣΠΓ'. — ΑΜΜΩΝΙΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Τὸ ὀδυνηρὸν, τὸ κατ' ἐπιβουλὴν τοῦ διαβόλου ἐπελθὸν τῷ σώματί σου μετὰ κινδύνου ἐσχάτου, οὐ διέλαθεν ἡμᾶς. Πλὴν ὅτι οἰκονομικῶς συμβέβηκέ σοι τοῦτο, ἵνα γνῷς σαφέστατα καὶ ἐχθροῦ τὴν μανίαν, καὶ τοῦ Χριστοῦ τὴν κηδεμονίαν, θᾶττον περιοδυνήσαντός σε, ὡς εὐνούστατον δοῦλον.

ΣΠΔ'. — ΝΙΚΑΡΕΤΩ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΩ.

Ὁ ἀναβαίνων εἰς θέατρα, καὶ δι' ὤτων, καὶ δι' ὀφθαλμῶν ὑπὸ τῆς αἰσχρᾶς καταγοητευόμενος, καὶ πολιορκούμενος ἐπιθυμίας, ἀπηρτισμένος μοιχὸς ὑπάρχει κἂν θέλῃς, κἂν μὴ θέλῃς. Τοῦ δὲ τῆς μοιχείας ἐγκλήματος οὐκ ἀπηλλαγμένος, πῶς λέγεις μοι μηδὲν παραβλάπτεσθαι τὴν σαυτοῦ ψυχὴν αἰχμαλωσίᾳ συζῶσαν, καὶ ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἑκουσίως ἀνδραποδιζομένην;

ΣΠΕ'. — ΘΕΟΔΟΥΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Κἂν τὸ σαυτοῦ αἰδέσθητι ὄνομα· ὡς ἔοικε γὰρ, τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα εἰς τυραννίδα περιέστη, τύπτοντός σου μανικῶς, καὶ λεηλατοῦντος τοὺς ἐλευθέρους, μηδὲν ἠδικηκότας. Καὶ ποῦ θήσεις τὸν μέγαν Παῦλον νομοθετοῦντα, δεῖν τὸν ἐπίσκοπον, μὴ ὀργίλον ὑπάρχειν, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ; Αἰσχροῦ γὰρ κέρδους ἕνεκεν ὑβρίζεις, καὶ διώκεις ἅπαντας.

ΣΠϚ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Οἶκόν σε καὶ ναὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τὴν πίστιν κέκληκεν ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Πῶς οὐ δέδοικας εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ κόπρον εἰσφέρειν πορνικῶν τε ᾀσμάτων, καὶ γελοίων ῥυπαρῶν, καὶ συρφετίας πολλῆς, καὶ λόγων ψυχοβλαβῶν;

ΣΠΖ'. — ΤΡΑΙΑΝΩ ΑΔΙΟΥΤΟΡΙ.

Ἂν προφθάσας τὸ φρόνημα τῆς οἰήσεως, ῥήξεις καθάπερ πομφόλυγα. Τὴν σεαυτὸν καὶ σποδὸν, καὶ καπνὸν, καὶ χόρτον, καὶ σκώληκα λογιζόμενος, ὡς διδάσκει ἡ Γραφὴ, οὔτε πρὸς τοὺς ἐπαίνους χαυνωθήσῃ, οὔτε πρὸς τὰς ὕβρεις ἀγριανθήσῃ.

ΣΠΗ'. — ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΚΟΜΗΤΙ ΑΝΑΤΟΛΗΣ.

Οὐ μικρὸν τὸ παρὰ μικρόν· παρὰ μικρὸν γὰρ,

A quille nullo inter nos dissidio vitam agimus, et rabiem frenamus, contrahi dejicique solet improbus, cum sit pacis et dilectionis inimicus, et humanæ concordiæ adversarius, et implacabilis hostis.

CCLXXXII. — MARTYRIO VINDICI.

Immunditiei omnes species, fornicatio nempe, adulterium, incontinentia, cum masculis concubitus, et his similia, hiems a Salomone nuncupantur [18]. Cum itaque omnes, qui pœnitentia ducti, rectam adhibentes cogitationem **261** ab his sceleribus recedunt, postmodum amabili, continentique vitæ instituto animum advertunt; propterea scriptum est, « hiemem transiisse, vocem turturis auditam in terra nostra [19]; » continentiam enim
B turtur significat.

CCLXXXIII. — AMMONIO COMITI.

Quæ corpori tuo per diaboli insidias cum extremo periculo cruciantia advenere, non fugiunt nos. Attamen ea tibi non sine Dei dispositione contigere, ut clarissime cognoscas et adversarii rabiem, et Christi sollicitudinem, qui te veluti servum dilectissimum quantocius curavit.

CCLXXXIV. — NICARETO SILENTIARIO.

Qui in theatra ascendit, et auribus et oculis ab obsceno delinitur, et circumsedetur desiderio, appensus mœchus est, sive velis, sive nolis. Veruntamen tu a fornicationis scelere haud immunis, quanam mihi ratione inculcas, animum tuum, qui jam servus vivit, et a diabolo, nulla vi coactus, in capti-
C vitatem adducitur, nullum detrimentum accipere?

CCLXXXV. — THEODULO EPISCOPO.

Vel nomen tuum saltem reverere. Jam etenim uti manifestum est, sacerdotii dignitas in tyrannidem abiit; cum tu furenter nimis verberes, ac deprædêris **262** homines liberales, nulli facinori obnoxios. Et quonam loco posueris magnum Paulum, uti legem præscribentem, episcopum non debere esse iracundum, percussorem, sordido quæstui inhiantem [19*]? Turpis siquidem lucri causa injuria afficis ac persequeris omnes.

CCLXXXVI. — THEODORO TRIBUNO.

Domum te et templum Spiritus sancti propter fi-
D dem compellavit divinus Apostolus [20]. Tu vero quanam ratione audes in templum Dei stercora cantionum meretriciarum, et spurcissimorum ludicrorum, multarumque sordium, et sermonum animo noxiorum inferre?

CCLXXXVII. — TRAJANO ADJUTORI.

Si inflatam cogitationem præcas, bullam veluti disrumpes. Terram etenim temetipsum, et cinerem, et fumum, et herbam, et vermem reputans [20*], ut docet Scriptura, neque ad laudes intumesces, neque ad injurias efferaberis.

CCLXXXVIII. — ELEUTHERIO COMITI ORIENTIS.

Non leve reputandum est paululum: paululum

[18] Cant. II, 11. [19] Ibid. 12. [19*] Tit. I, 7. [20] I Cor. VI, 19. [20*] Eccli. X, 9; Psal. CI, 4; Psal. LXXXIX, 6; Job XXV, 6.

enim abfuit, et noctis unius intervallum, quin Judas in regnum Dei ingrederetur: et parvum temporis spatium impediit, ne homo ille, qui apud Sebastem defecerat, cum aliis martyribus coronaretur. Quapropter pravis interpretationibus **263** neglectis, ad quamlibet bonam, stabilemque actionem animis contendamus.

CCLXXXIX. — METHODIO CUBICULARIO.

Nullo modo Christus omnium Dominus mortem metuit, quam pro hominum salute subiturus advenerat. Cum itaque audis eumdem dicentem: « Pater, si fieri potest, transeat a me calix mortis [21]: » illud animo concipe, non eum timore, aut formidine concussum, similia effatum fuisse; sed verborum vilitate intellectualem draconem decepisse, ut simplicem eum hominem esse suspicatus, mortem metuentem trementemque, per ministrantes sibi Judæos conficeret quod jam sibi in animo fixerat, in eumque patraret quod pro nobis Dominus destinaverat. Ignoravit quippe adversarius crucem, quam in semetipsum struxerat, ut adimpleretur quod in Psalmis scriptum est: « In operibus manuum suarum deprehensus est peccator [22]; » et: « Revertetur malitia illius in caput ejus [23], » figura servili, et humilibus Domini verbis in perniciem adducti. Qui enim nos venabatur diabolus, cete, et draco nuncupatus, captus est. Namque dictum est in libro Jobi de Christo: « Ipse cete ingens capturus [24], » et venaturus est draconem hamo dispositionis suæ secundum carnem [25]. Cum itaque rursum in cruce audieris Dominum clamantem: « Deus meus, Deus meus, utquid dereliquisti me [26]? » ne te fugiat, eum ex persona omnium, qui ab Adamo originem trahunt, hominum ea dixisse; quemadmodum advocatus nulla injuria accepta, neque furto suis spoliatus, pro cliente ad judicem clamat: Injuriam **264** perpessi sumus, furto nostra amisimus, abacti sumus. Nisi enim derelicti essemus a Deo omnes, qui ab Adamo prognati sumus, sane innumerarum iniquitatum opprobriis nos non subjecissemus: non lapidibus, et arboribus, et aquis, et inanimatis stellis, et simiis, et canibus, et lupis, et crocodilis, et pessimis dæmonibus, ipsique diabolo cultum præstantes sacrificia obtulissemus.

CCXC. — CONSTANTINO COMITI.

Non est animi recreatio, ut tu asseveras, in theatris, atque hippodromis tempus fallere, sed summa pernicies noxaque animi dira. Quod si tibi in animo est probe animum lenire, sedulo in ecclesiam catholicam proficiscere, in asceteria monachorum convola, et vere ingens bonorum solamen et maximam cordis dolorum medicinam offendes. Tum demum te ipsum examina; quisnam es ab ecclesia et monasteriis recedens; quisnam item es ex theatro et hippodromo egressus; et utrosque dies conferens, non opus tibi fuerit ab alio admoneri. Satis enim fuerit utriusque diei comparatio ad ostenden-

A καὶ παρὰ μίαν νύκτα ὁ Ἰούδας εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελήλυθε, καὶ παρ' ὀλίγον ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ ἐν τῇ Σεβαστίᾳ λειποτακτήσας, σὺν τοῖς ἄλλοις μάρτυσιν ἐστεφανώθη. Διόπερ τῶν παρεξηγήσεων ἀφέμενοι, πρὸς πᾶσαν ἀγαθὴν, καὶ βεβαίαν πρᾶξιν ἑαυτοὺς κατεπείξωμεν.

ΣΠΘ'. — ΜΕΘΟΔΙΩ ΚΟΥΒΟΥΚΛΑΡΙΩ.

Οὐδαμῶς Χριστὸς ὁ τῶν ὅλων Δεσπότης πεφόβηται θάνατον· ὑπὲρ τῆς τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας παθεῖν ἐπεδήμησεν. Ὅταν οὖν ἀκούεις λέγοντος αὐτοῦ· « Πάτερ, εἰ δυνατὸν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου, » νόησον ὅτι οὐχὶ δειλιῶν καὶ φρίττων τὰ τοιαῦτα φθέγγεται, ἀλλὰ τῇ εὐτελείᾳ τῶν ῥημάτων δελεάζων τὸν νοητὸν δράκοντα, ἵνα ψιλὸν B τοῦτον ἄνθρωπον εἶναι τοπάσας, δεδοικότα τὸ πάθος καὶ τρέμοντα, τελέσῃ διὰ τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ Ἰουδαίων, ὅπερ ἐπεβάλετο, καὶ δρᾶσαι καθ' ἑαυτοῦ ὃ ὑπὲρ ἡμῶν διεσπούδακεν. Ἔλαθεν γὰρ ὁ ἐχθρὸς καθ' ἑαυτοῦ τὸν σταυρὸν σοφιζόμενος, ἵνα τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς Ψαλμοῖς πληρωθῇ, ὅτι « Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός· » καί· « Ἐπιστρέψει ἡ πονηρία αὐτοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, » σχήματι δουλικῷ καὶ ταπεινοῖς ῥήμασι Δεσπότου σεσαγινευμένου πρὸς ὄλεθρον. Ὁ γὰρ ἀγρεύων ἡμᾶς ἠγρεύθη διάβολος, κῆτος καὶ δράκων προσονομαζόμενος. Εἴρηται γὰρ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰὼβ περὶ Χριστοῦ, ὅτι « Αὐτὸς μέλλει τὸ κῆτος τὸ μέγα χειρώσασθαι, » καὶ ὅτι ἀγρεύσει τὸν δράκοντα ἐν ἀγκίστρῳ C τῆς κατὰ σάρκα οἰκονομίας. Ὅταν δὲ πάλιν ἀκούσεις ἐπὶ σταυροῦ βοῶντος τοῦ Κυρίου· « Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί ἐγκαταλέλοιπάς με; » μὴ ἀγνοήσῃς, ὅτι ἐκ προσώπου πάντων τῶν ἐκ τοῦ Ἀδὰμ γενομένων ἀνθρώπων ταῦτα λέγει, ὥσπερ ὁ συνήγορος μὴ καθυβρισθεὶς, μηδὲ διηρπαγμένος ὑπὲρ τοῦ συνηγόρου βοᾷ πρὸς τὸν δικαστὴν, Ὑβρίσμεθα, διηρπάγμεθα, ἐλεηλατήθημεν. Εἰ γὰρ μὴ ἐγκατελείφθημεν ὑπὸ Θεοῦ πάντες οἱ ἐξ Ἀδὰμ γεννώμενοι ἄνθρωποι, οὐκ ἂν τῇ τῶν μυρίων ἁμαρτημάτων ὕβρει ὑπεπέσαμεν, οὐκ ἂν λίθοις, καὶ δένδροις, καὶ ὕδασί, καὶ τοῖς ἀψύχοις ἄστροις, καὶ πιθήκοις, καὶ κυσὶ, καὶ λύκοις, καὶ κροκοδείλοις, καὶ δαίμοσι κακίστοις, καὶ αὐτῷ τῷ διαβόλῳ προσκυνήσαντες, θυσίας προσεκομίσαμεν.

D

ΡϞ'. — ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ ΚΟΜΗΤΙ.

Οὐκ ἔστι ψυχαγωγία, καθὼς σὺ λέγεις, τὸ ἐν τοῖς θεάτροις, καὶ ταῖς ἱπποδρομίαις διατρίβειν, ἀλλ' ὄλεθρος ἔσχατος, καὶ βλάβη ψυχῆς δεινή. Εἰ δὲ ὄντως βούλει καλῶς ψυχαγωγεῖσθαι, σπεῦδε εἰς ἐκκλησίαν καθολικὴν, τρέχε εἰς τὰ ἀσκητήρια τῶν μοναχῶν, καὶ ἀληθῶς πολλὴν ἀγαθῶν εὑρήσῃ παρηγορίαν, καὶ τῶν τῆς καρδίας ἀλγηδόνων θεραπείαν μεγίστην. Εἶθ' ὕστερον ἐξέταζε σεαυτὸν, τίς μὲν γίνῃ ἀναχωρῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν μοναστηρίων, τίς δὲ γίνῃ ἐξιὼν ἐκ τοῦ θεάτρου, καὶ τῆς ἱπποδρομίας καὶ ἑκατέρας παραβαλὼν τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν δεηθείης παρ' ἄλλου νουθετεῖσθαι. Ἀρκέσει γὰρ ἡ ἑκα-

[21] Matth. xxvi, 39. [22] Psal. ix, 17. [23] Eccli. xiv, 6. [24] Job iii, 8. [25] Job xl, 20. [26] Psal. xxi, 2; Matth. xxvii, 47.

τέρας ἡμέρας σύγκρισις, δεῖξαί σοι τὸ μέγεθος τῆς τε κατὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ μοναστήρια ὠφελείας, καὶ τῆς ἐν τοῖς κίρκοις, καὶ τοῖς θεάτροις βλάβης.

ΡϞΑ'. — ΛΕΩΝΙΔῌ ΡΗΤΟΡΙ.

Βούλομαί σε τῷ τρόπῳ καὶ τῇ πράξει ὀρθολεκτεῖν. Τὸ γὰρ δὴ τῷ λόγῳ μηδαμῶς σολοικίζειν, ἢ βαρβαρίζειν, δύναιντ' ἂν καὶ οἱ διεφθαρμένοι. Πέπαυσο τοίνυν τοῦ ἐπιλαμβάνεσθαι τῶν ἐν ἀκεραιότητι φθεγγομένων, εἴπερ οὖν δοκεῖς μοι Χριστιανὸς ὑπάρχειν. Οὐ γὰρ πάντως ἡ φράσις πρόξενος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ τὸ χρηστὸν ἦθος, καὶ ἡ ἀγαθὴ πρᾶξις, καὶ ἡ βεβαία πίστις.

ΣϞΒ'. — ΗΣΥΧΙῼ ΑΝΘΥΠΑΤῼ.

Οὐχ ἦν ἕτερος ὁ τὸν Λάζαρον ἐγείρας, καὶ ἕτερος ὁ πυνθανόμενος περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ἦν, ἀνθρωπίνως μὲν λέγων· « Ποῦ Λάζαρος κεῖται; » θεϊκῶς δὲ τοῦτον ἀνεγείρων· σωματικῶς μὲν ὁ αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος πτύων, θεϊκῶς δὲ ἀνοίγων τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐκ γεννητοῦ τυφλοῦ· καὶ σαρκὶ μὲν πάσχων, καθά φησιν ὁ Πέτρος, θεϊκῶς δὲ ἀνοίγων τὰ μνήματα καὶ ἀνεγείρων τοὺς νεκρούς.

ΣϞΓ'. — ΖΗΝΟΔΩΡῼ ΔΕΚΑΝῼ.

Τοῖς λόγοις Ἰωάννου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπου ἡδέως ἐντυγχάνεις· ἐξ αὐτῶν δὴ γράφω σοι νῦν ὅπερ ἐξήτησας. « Ὤφθη τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταβαῖνον ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν ὡς περιστερά. » Ἐν ἡμῖν μὲν γὰρ διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπαρχή, καὶ ἀῤῥαβὼν θεότητος κατοικεῖ, ἐν Χριστῷ δὲ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος. Καὶ μήτοι νόμιζε, ὅτι μὴ ἔχων Χριστὸς ἐλάμβανε τὸ Πνεῦμα· αὐτὸς γὰρ τοῦτο ἄνωθεν ἀπέστελλεν ὡς Θεός, καὶ αὐτὸς κάτωθεν αὐτὸ ὡς ἄνθρωπος ὑπεδέχετο. Ἐξ αὐτοῦ οὖν εἰς αὐτὸν κατήρχετο, ἐκ τῆς θεότητος αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ.

ΣϞΔ'. — ΠΡΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ.

Ὁ τῆς ἐν Βυζαντίῳ μεγάλης Ἐκκλησίας, μᾶλλον δὲ παντὸς τοῦ κόσμου φωστὴρ Ἰωάννης ὁ θαυμαστὸς ἱερεύς, διορατικὸς ὑπάρχων, πολλάκις τεθέαται, πᾶσαν μὲν σχεδὸν ὥραν μὴ ὑστεροῦντα, ἢ διαλειπόμενον τὸν οἶκον Κυρίου τῆς τῶν ἀγγέλων ἐπιστασίας, μάλιστα δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς θείας καὶ ἀναιμάκτου θυσίας. Ἐκπλήξεως οὖν καὶ εὐφροσύνης γέμων, τοῖς γνησίοις τῶν πνευματικῶν φίλων κατ' ἰδίαν διηγήσατο τὸ πρᾶγμα. Ἀρχομένου γάρ, φησίν, τοῦ ἱερέως τὴν ἁγίαν ποιεῖσθαι προσκομιδήν, πλεῖσται ἐξαίφνης τῶν μακαρίων δυνάμεων ἐξ οὐρανοῦ κατελθοῦσαι, ὑπερλάμπρους τινὰς στολὰς περιβεβλημέναι, γυμνῷ τῷ ποδί, συντόνῳ τῷ βλέμματι, κάτω δὲ νεύοντι τῷ προσώπῳ περιστοιχήσασαι τὸ θυσιαστήριον μετ' εὐλαβείας, καὶ πολλῆς ἡσυχίας, καὶ σιωπῆς, παρίστανται μέχρι τῆς τελειώσεως τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου· εἶτα διαχεθέντες καθ' ὅλον τὸν σεβάσμιον οἶκον, τῇδε κἀκεῖσε ἕκαστος αὐτῶν τοῖς παρατυχοῦσιν ἐπισκόποις, καὶ πρεσβυτέροις, καὶ πᾶσι τοῖς διακόνοις τὴν χορηγίαν ποιουμένοις τοῦ σώματος καὶ τοῦ τιμίου

A dum tibi, utilitatis, quam ex mora in ecclesia et monasteriis assecutus es, molem, et quæ circos atque theatra subsequitur, noxæ.

CCXCI. — LEONIDÆ RHETORI.

Volo te et moribus, et actionibus directum esse. Namque pari ac convenienti compositura sermonem dirigere, et barbariem **265** evitare poterunt etiam qui moribus perditi sunt. Desine itaque eos reprehendere, qui inconvenienter loquuntur, si tamen ipse non fallor, qui Christianum te esse existimo. Neque enim structura orationis regnum impartitur cœlorum, sed probi mores, et bona actio, et stabilis fides.

CCXCII. — HESYCHIO PROCONSULI.

B Non erat alius, qui Lazarum exsuscitavit [27], et alius, qui de illo interrogabat, sed idem, humano equidem ritu dicens: « Ubi Lazarus jacet [28]? » divino vero eum exsuscitans: corpore quidem ipse veluti homo spuens, deitate aperiens oculos cæci a nativitate [29]; et carne quidem patiens [30], ut Petrus ait, deitate vero monumenta aperiens et demortuos exsuscitans.

CCXCIII. — ZENODORO DECANO.

Joannis Constantinopolitani episcopi sermones libenti animo versas; ex iis itaque ad postulatum tuum respondeo. « Apparuit Spiritus sanctus descendens super Jesum veluti columba [31]. » In nobis enim per baptismum principium, et arrhabo deitatis
C inhabitat; in Christo autem omnis plenitudo deitatis [32]. Neque id cogites, Christum Spiritum accipere, quem non habebat: ipse enim eum desuper veluti Deus mittebat, ipse infra eum uti homo excipiebat. Ex ipso itaque in ipsum descendebat, ex deitate ipsius in humanitatem ipsius.

266 CCXCIV. — ANASTASIO EPISCOPO.

Byzantinæ magnæ Ecclesiæ, imo orbis universi lumen, Joannes admirabilis sacerdos, cum acie oculorum valeret, sæpenumero conspexit, omnibus fere horis Dominicum angelorum curatione protectum, nunquam ab illis destitutum, et potissimum tempore sacrosancti incruentique sacrificii. Quod ille admiratione et lætitia plenus amicorum illi spi-
D ritu conjunctorum genuinis extra turbam enarravit. Aiebat etenim ille, statim atque sacerdos sacram inciperet oblationem, plerasque de repente ex beatis potestatibus de cœlo descendentes, et splendidissimis quibusdam vestibus circumamictas, nudo pede, intentis oculis, et demissa facie altare circumeuntes, cum veneratione, et multa quiete, et silentio, usque ad terribilis mysterii consummationem assistere: tum demum per venerandum Dominicum undique effusas, hac atque illac singulas obviis episcopis, et sacerdotibus, et singulis diaconis, qui corpus, ac venerandum sanguinem aliis dispertiunt, ministrare, auxiliari, viresque confirmare. Hæc

[27] Joan. XI, 41. [28] Ibid. 34. [29] Joan. IX, 6. [30] I Petr. IV, 1. [31] Matth. III, 16. [32] Coloss. II, 9.

vero ideo scribo, ut sacri ministerii tremenda A animadvertentes, ne socordes sitis, divino timore posthabito, et inter vos contendentes; neque aliis permittatis ut colloquia conferant, aut susurrentur oblationis tempore, et audacter nutent, et a constanti statione removeantur, et hac atque illac oculos torqueant, et per inertiam, et, uti vulgus solet, ordinem deserant. Dicit namque Dominus Moysi, et per illum sacerdotibus **267** omnibus: « Pios facite filios Israel, et non despectores [33]. »

αἵματος συνεργοῦσαι συμπράττουσι, καὶ συνεπισχύουσιν. Ταῦτα δὲ γράφω, ἵνα μαθόντες τὸ φοβερὸν τῆς θείας λειτουργίας, μήτε αὐτοὶ διατεθῆτε ἀμελοῦντες τοῦ θείου φόβου διαχεόμενοι, μήτε δὲ ἄλλους τινὰς συγχωρῆτε ὁμιλεῖν, ἢ ψιθυρίζειν ἐπὶ τῆς προσκομιδῆς, μήτε νεύειν θαρσαλέως, ἢ παρασαλεύεσθαι τῆς ἐμβριθοῦς στάσεως, μήτε ὧδε κἀκεῖσε περιβλέπεσθαι, ἢ ῥέμβεσθαι ῥαθύμως καὶ χυδαίως. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος τῷ Μωϋσῇ, δι' αὐτοῦ πᾶσιν τοῖς ἱερεῦσιν· « Εὐλαβεῖς ποιήσατε τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ μὴ καταφρονητάς. »

CCXCV. — FALCONI CURATORI.

Si in angelum lucis diabolus permeat, ut eludat, et perdat eos, qui ab eo illuduntur, quid miraris audiens eumdem sæpissime belluarum, et pecudum, et avium figuris circumvestiri?

ΣϞΕ'. — ΦΑΛΚΩΝΙ ΚΟΥΡΑΤΟΡΙ.

Εἰ εἰς ἄγγελον φωτὸς ὁ διάβολος μετασχηματίζεται πρὸς ἀπάτην, καὶ ὄλεθρον τῶν ἐξαπατωμένων, τί θαυμάζεις ἀκούσας τούτων πολλάκις θηρίων, καὶ B κτηνῶν, καὶ ὀρνέων μορφὰς ἠμφιεσμένων;

CCXCVI. — LICINNIO PRIMATI.

Cave dicas: Nequeo reconciliare mihi inimicum hominem, cum pessimus sit, nec remedium admittat. Potes enim tibi illum reconciliare, et tibi benevolum reddere, si modo volueris toto animo. Quid enim leone immanius? eum nihilominus homines cicurant; et ars naturam urget, et ove qualibet fit leo mansuetior, et per fora nullum timens obambulat. Quamnam igitur veniam consequeris, quam responsionem objicies, dum, belluis cicuratis, ipse ais non posse hominem ex feritate ad mansuetudinem traducere? Et tamen belluæ præter naturam tractatio est, homini præter naturam feritas. Quare fac velis ad minus præsentem emollire, et amicum tibi vicinum facere.

ΣϞϚ'. — ΛΙΚΙΝΝΙῼ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Μὴ λέγε, ὅτι Οὐ δύναμαι διαλλάξαι μοι τὸν ἐχθραίνοντα ἄνθρωπον, πονηρόν τινα ὑπάρχοντα, καὶ ἀνίατον. Δύνῃ γὰρ καταλλάξαι σοι αὐτὸν, καὶ εὐμενῆ ποιῆσαι, ἐὰν μόνον θελήσῃς ὅλῃ ψυχῇ. Τί γὰρ δὴ τοῦ λέοντος ἀγριώτερον; Καὶ ὅμως τοῦτον ἡμεροῦσιν ἄνθρωποι, καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν βιάζεται, καὶ γίνεται ὁ λέων προβάτου παντὸς ἐπιεικέστερος, καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς περιπατεῖ μηδένα δεδιττόμενος. Τίνα τοίνυν ἕξεις συγγνώμην, ποίαν ἀπολογίαν, θηρίων ἡμερουμένων, ἄνθρωπον λέγων μὴ δύνασθαι ἡμεροῦν; Καίτοι τῷ μὲν θηρίῳ παρὰ φύσιν τὸ ἥμερον, τῷ δ' ἀνθρώπῳ παρὰ φύσιν τὸ ἄγριον. Θέλησον τοίC νυν κἂν ἐπὶ τοῦ παρόντος καταπραῦναι, καὶ φίλον σοι ποιῆσαι τὸν γείτονα.

CCXCVII. — CARINO EPARCHICO.

« Cum illi subjecta fuerint omnia, ait, tunc et ipse Filius pro nobis subjicietur Patri pro propriis membris [34]. » — « Membra enim sumus Christi, ex carne ipsius, et **268** ex ossibus illius [35], » ut Apostolus tradit. Nostram igitur subjectionem, qui prius subjici, et suaderi recusabamus, suam Christus fecit, qui nostri fidejussor est.

ΣϞΖ'. — ΚΑΡΙΝῼ ΕΠΑΡΧΙΚῼ.

« Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ πάντα, φησὶ, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς ἀνθ' ἡμῶν ὑποταγήσεται τῷ Πατρὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων μελῶν. » — « Μέλη γάρ ἐσμεν τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ, » ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος. Τὴν ἡμετέραν τοίνυν ὑποταγὴν τῶν πρώην ἀνυποτάκτων καὶ ἀπειθῶν, ἰδίαν ὁ Χριστὸς πεποίηται, ὡς ἀνάδοχος ἡμῶν.

CCXCVIII. — PRISCO REIPUBLICÆ OPERAM DANTI.

Qui pauperibus pecunias exhibuit, et qui rapaci, et alienorum invasori, vel pessimo homini neque insidiatur, neque maledicit; manifestum est eos timore Dei ea perficientes, similia et cœlestes mercedes possessuros.

ΣϞΗ'. — ΠΡΙΣΚῼ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝῼ.

Ὁ τοῖς πένησι [δεδωκὼς τὰ χρήματα, καὶ ὁ τῷ πλεονεκτήσαντι ἅρπαγι καὶ μοχθηρῷ ἀνθρώπῳ μὴ ἐπιβουλεύων, μήτε καταρώμενος, δῆλον ὅτι διὰ τὸν D φόβον τοῦ Θεοῦ ἀμφότεροι ταῦτα ποιοῦντες, τῶν ὁμοίων ἐπιτεύξονται οὐρανίων ἀμοιβῶν.

CCXCIX. — ZENONI DECEMPRIMO.

Sacrilegum omnino est, ac impium dicere, natura exsistere mala, et non electione. Licet enim Scriptura dicat: « Cogitatio hominis in malum prona est ab juventute ejus [36]; » dictionis tamen modus attendendus tibi est; non natura pravis hominem mentem applicare, neque ex iis, quæ a Deo a principio nostræ cogitationi instillata sunt, naturalia desideria. Absit hoc! Sed, ex juventute hominis, scriptum est, ut ostendatur, ex suggestione diaboli nos prava possidere, facilique negotio, potius ab

ΣϞΘ'. — ΖΗΝΩΝΙ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜῼ.

Ἄθεον παντελῶς, καὶ ἀσεβὲς τὸ λέγειν, φύσει ὑπάρχειν τὰ κακὰ, καὶ οὐχὶ προαιρέσει. Κἂν γὰρ ἡ Γραφὴ λέγει, ὅτι « Ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς τοῖς πονηροῖς ἐκ νεότητος αὐτοῦ, » εἰδέναι ὀφείλεις τὴν ἑρμηνείαν τῆς φράσεως, ὅτι οὐ κατὰ φύσιν τοῖς ψεκτοῖς πρόσκειται ὁ ἄνθρωπος, οὐδ' ἐξ αὐτῶν τῶν παρὰ Θεοῦ ἐξ ἀρχῆς τῇ διανοίᾳ ἡμῶν κατασπαρέντων φυσικῶν ἐνθυμιῶν· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἐκ νεότητος τοῦ ἀνθρώπου γέγραπται, ἵνα δειχθῇ, ὅτι ἐξ ἐπισπορᾶς τοῦ διαβόλου τὰ φαῦλα κεκτή-

[33] Levit. xv, 31. [34] I Cor. xv, 28. [35] Ephes. v, 30. [36] Gen. viii, 21.

μεθα, καὶ ῥᾳδίως μᾶλλον ὑπ' ἐχθροῦ θελγόμενοι πρὸς τὸ κακὸν ῥέπομεν· « Ἐχθρὸς γὰρ ἄνθρωπος ἐπέσπειρε τὰ ζιζάνια, » φησὶν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος.

Τ'. — ΚΟΛΑΣΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Φησὶν ὁ μακάριος Πέτρος, ὅτι καὶ Κύριον καὶ Χριστὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸν σταυρωθέντα Ἰησοῦν, οὐχὶ τὴν οὐσίαν τοῦ Λόγου, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον πεποιῆσθαι αὐτὸν λέγων. Τί γὰρ ἦν τὸ σταυρούμενον, ἢ τὸ σῶμα; Τὸ δὲ σωματικὸν τοῦ Λόγου πῶς εἶχε σημᾶναι, ἢ διὰ τοῦ εἰπεῖν, ὅτι Ἐποίησεν;

ΤΑ'. — ΘΕΣΣΑΛΙῼ ΣΥΜΠΟΝῼ.

Μὴ εἰς τὸ λαμβάνειν ἔστω ἡ χείρ σου προθύμως ἐκτεταμένη, εἰς δὲ τὸ μεταδοῦναι τοῖς ἐνδεέσι συνεσταλμένη, ἀλλ' ὥσπερ ἡδέως ὑποδέχῃ τὰ κέρδη τοῦ μαμωνᾶ, οὕτως ἡδέως χορήγει τὰς δαπάνας τοῖς χρῄζουσιν.

ΤΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ ἑτέρους πλεονεκτῶν, καὶ καταδυναστεύων, δοκεῖς ποιεῖν ἐντολὰς Κυρίου καὶ ἐλεημοσύνας, μᾶλλον ἐκείνους ἐλέησον, τοὺς ὑπὸ τῆς σῆς λαμπρότητος ἀδικουμένους καὶ στένοντας.

ΤΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Γνῶθι ὅτι ἥμαρτες, καὶ ἀπαλείψεις τὰς ἁμαρτίας σου· γενοῦ σαυτοῦ κατήγορος, τύπτων τὸ στῆθος καὶ λέγων· « Ὁ Θεὸς, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ, » καὶ τεύξῃ σωτηρίας. Ἀπεδεξάμεθά σου τὴν ἐξομολόγησιν καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην.

ΤΔ'. — ΕΥΣΤΟΧΙῼ ΚΟΜΗΤΙ ΛΑΡΓΙΤΙΟΝΩΝ.

Ἐὰν συνεχῶς τῷ σημείῳ τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ τό τε μέτωπον σαυτοῦ καὶ τὴν καρδίαν σφραγίζεις, δραπετεύσουσιν ἀπὸ σοῦ οἱ δαίμονες τρέμοντες, διότι ἄγαν φρίττουσιν τὸ τοιοῦτον μακάριον σήμαντρον.

ΤΕ'. — ΟΛΥΜΠΙῼ ΚΥΕΣΤΟΡΙ.

Οὔτε ἀλόγως, οὔτε εὐλόγως ὀργίζεσθαι χρήσιμον· δικαίως γὰρ ὑπὸ τοῦ Κυρίου κεκώλυται. Ἂν τοίνυν φιλοσοφεῖν ἐθέλῃς κατὰ Χριστὸν, οὔτε πάντες οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι, οὔτε οἱ παγχάλεποι, καὶ πάνδεινοι δαίμονες, οὔτε ὁ πάσης κακίας δημιουργὸς Σατανᾶς πρὸς ὀργήν σε, καὶ λύτταν κινῆσαι δυνήσονται.

ΤϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν, ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ; σύ μοι ἀκολούθει. » Τουτέστιν, ἐὰν θέλω ἐν σαρκὶ ζῆν τὸν Ἰωάννην, ἕως ἔλθω παραλαβεῖν αὐτὸν ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ, τί σοι μέλλει τῷ Πέτρῳ, μακροχρονοῦντος αὐτοῦ ἐν τῷ παρόντι βίῳ; Σὺ δὲ, ὦ Πέτρε, ἀκολούθησόν μοι, τιμηθησόμενος τῇ ὁμοιοπαθείᾳ κατὰ τὴν βασιλεύουσαν Ῥώμην, ὥσπερ ἐγὼ ἐσταυρώθην, καὶ σὺ πάντως ἀνασκολοπισθήσῃ.

ΤΖ'. — ΘΕΟΔΟΤῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Τῇ ἔχθρᾳ προκεκρατημένῳ σοι, χειμὼν ἐπιπέπτωκε χαλεπὸς, καὶ συγχυθεῖσα ἡ διάνοια, οὐδὲν βλέπειν δύναται, οὔτ' ἀκοῦσαι ὑγιές· ἂν δὲ βιασάμενος διαῤῥήξῃς τὸ νέφος τῆς δυσμενείας, τότε ἰσχύσεις ἀντι-

A hoste delinitos ad malum propendere. « Inimicus enim homo superseminavit zizania [37], » ait in Evangelio Dominus.

269 CCC. — COLASIO DIACONO.

Beatus Petrus ait : Dominum, et Christum Deus fecit, qui pro nobis crucifixus est, Jesum [38] : non essentiam Verbi, sed quod humanum erat, factum eum dicens. Quid enim erat, quod cruci affigebatur, nisi corpus? At Verbi, quod corporeum erat, quomodo notare poterat, nisi dictione illa : Fecit?

CCCI. — THESSALIO COLLABORANTI.

Ne manus tua tam avide extendatur ad accipiendum, ad exhibendum vero egentibus contrahatur [39]. Sed quemadmodum mammonæ lucra libenti animo B excipis, ita libenti etiam animo indigentibus sumptus suppedita.

CCCII. — *Eidem.*

Si cum aliis superior sis, eosque opprimas, præcepta Domini adimplere tibi videris, et eleemosynas erogare; potius eorum te misereat, qui a magnificentia tua injuriose tractantur, et ingemiscunt.

CCCIII. — *Eidem.*

Scito te peccasse, et delebis iniquitates tuas, tuimetipsius accusator factus, pectus verberans, et dicens : « Domine, propitius esto mihi peccatori [39*], » et salutem consequeris. Confessionem tuam accepimus, et animi demissionem.

270 CCCIV. — EUSTOCHIO COMITI LARGITIONUM.

C Si sæpenumero signo Dominicæ crucis tui ipsius frontem et cor signaveris, aufugient a te timore perculsi dæmones : valde enim horrent hoc beatum signaculum.

CCCV. — OLYMPIO QUÆSTORI.

Neque sine ratione, neque cum ratione iræ indulgere utile est; et merito a Domino prohibetur [40]. Si itaque secundum Christum philosophiæ te dederis, neque scelesti homines universi, neque acerrimi ac dirissimi dæmones, neque malitiæ universæ auctor Satanas, ad iracundiam te et rabiem poterunt commovere.

CCCVI. — *Eidem.*

« Si eum volo manere, donec veniam, quid ad te? D tu me sequere [41]; » hoc est : Si volo in carne vitam propagare Joannem, donec veniam assumere eum e corpore suo, quid tua interest, Petre, in longiora tempora vitam præsentem eo protrahente? Tu vero, o Petre, sequere me, eodem mortis genere in regina urbium Roma cohonestandus. Quemadmodum ego cruci affixus sum, ita et tu omnino patibulo suffigendus es.

CCCVII. — THEODOTO PRESBYTERO.

Inimicitiæ obnoxio tibi tempestas irruit immanis, et cogitatio **271** confusa nihil sanum vel videre, vel audire potest; si autem vi facta, nebulam odii disruperis, tunc poteris supernæ lætitiæ particeps

[37] Matth. XIII, 28. [38] Act. II, 36. [39] Eccli. IV, 36. [39*] Luc. XVIII, 13. [40] Matth. V, 23. [41] Joan. XXI, 22.

fieri. Namque erga proximum odio rejecto, dilectione impleberis, quæ Christo complacet: et qui prius adversus, injucundusque propter inimicitiam aspectus videbatur, nunc desiderabilis et suavis videbitur, quando mens tua illuminata jam est.

CCCVIII. — PASCHASIO DIACONO.

Magna subsidia orationem suppeditare beatus edocet David, qui ante lapidem oratione usus, animatam turrim Goliath disjecit [42], divinam Dei potentiam culpare ausum. Oratio itaque lapidem veluti manus deportavit, et timorem incussit barbaro, et adversarii audaciam enervavit, et tropæa adversus hostes erexit.

CCCIX — AUXENTIO ECDICO.

« Eduxit in lumen umbram mortis [43], » hoc est in apertum adduxit, et publicavit Deus naturam peccati multum abhinc tempus latentem. Verumtamen naturam audiens, cave existimes, ut nonnulli suspicati sunt: Peccatum esse animal quoddam rationis compos. Namque in hominis electione nascitur, et rursus denascitur natura sua peccatum.

272 CCCX. — ARISTARCHO TRIBUNO.

Ne commercia sanctorum hominum spernas. Etenim vel solus eorum aspectus animum tuum iniquitatibus jam emarcidum curare poterit, et loquela eorum quam maxima dona credenti elargitur. Vox quippe sanctorum bella dissolvit, dæmones ejecit, elementa firmavit, quemadmodum Jesus Nave cum clamasset: « Stet sol, et luna; et continuo steterunt [44]: » sic quoque Moyses mari vincula indidit, et relaxavit [45]; sic tres pueri hymnis et canticis flammas in rorem converterunt [46]. Eadem ratione nunc quoque qui eos æmulantur, dum hac luce fruuntur, invalescunt vel sola voce peccati ardorem exstinguere, fontes voluptatum exsiccare, iracundiam emollire, desideria fugare, inanem gloriam enervare, avaritiæ incendium compescere, a tristitia et mœrore liberari, et tempestate jactatis animis tranquillitatem ingentem reconciliare.

CCCXI. — CLEONICO SCHOLASTICO.

Tradunt nonnulli post aquarum alluviem, cum vinum adinventum esset, plerosque qui illud immodice purumque ebiberant, mortem oppetiisse; tum demum alios experientia saniores redditos, magis potum commensurasse aquæ admistum, quo usos servatos fuisse. Qui vero mortis metu vitis rorem nondum biberant, eos, qui jam biberant, interrogarunt, utrum jam vivunt? Qui cum respondissent: Ita est, vivimus, applaudebant singulis hominibus, **273** et proximis qui servati erant, gratulabantur dicentes: Vivas, vivas. Quapropter ex eo ad hæc usque tempora mos invaluit, bibentibus effari: Vivas. Et hæc mihi dicta sunt ad tuam interrogationem.

A λαβέσθαι τῆς ἄνω φαιδρότητος. Τὸ γὰρ πρὸς τὸν πλησίον ἀποθέμενος μῖσος, ἀγάπης ἐμπλησθήσῃ τῆς ἀρεσκούσης Χριστῷ, καὶ ἡ πρώην πολεμία, καὶ ἀηδὴς φαινομένη σοι ὄψις διὰ τὴν δυσμένειαν, νῦν ποθεινή σοι, καὶ ἐπίχαρις φανεῖται, πεφωτισμένου τοῦ λογισμοῦ.

ΤΗ'. — ΠΑΣΧΑΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅτι μέγα ἐστὶ βοήθημα ἡ εὐχή, διδάσκει ὁ μακάριος Δαυΐδ. Πρὸ γὰρ τοῦ λίθου τῇ εὐχῇ χρησάμενος, τὸν ἔμψυχον πύργον Γολιὰθ κατήνεγκε, τὸν ὀνειδῆσαι τολμήσαντα τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν. Ἡ οὖν προσευχὴ τὸν λίθον ἐχειραγώγησεν, καὶ ἀγωνίαν τῷ βαρβάρῳ ἐνέβαλεν, καὶ τὸ θράσος ἐξέκοψε τοῦ πολεμίου, καὶ τρόπαια ἔστησε κατὰ τῶν πολεμίων.

ΤΘ'. — ΑΥΞΕΝΤΙΩ ΕΚΔΙΚΩ.

B « Ἐξήγαγε δὲ εἰς φῶς σκιὰν θανάτου, » τουτέστιν, εἰς τοὐμφανὲς ἤγαγε, καὶ δεδημοσίευκεν ὁ Θεὸς τὴν πάλαι ἐνδομυχοῦσαν φύσιν τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλὰ φύσιν ἀκούσας, μὴ νόμιζε, καθώς τινες ὑπετόπησαν, ζῶόν τι λογικὸν τὴν ἁμαρτίαν ὑπάρχειν· ἐν γὰρ τῇ τοῦ ἀνθρώπου προαιρέσει γίνεσθαί τε, καὶ πάλιν ἀπογίνεσθαι πέφυκεν ἡ ἁμαρτία.

ΤΙ'. — ΑΡΙΣΤΑΡΧΩ ΤΡΙΒΟΥΝΩ.

Μὴ καταφρόνει τῆς συντυχίας τῶν ἁγίων ἀνθρώπων. Καὶ γὰρ τὸ βλέμμα αὐτῶν μόνον ἰάσασθαι δύναται τὴν ψυχήν σου σαθρωθεῖσαν ἐν τοῖς παραπτώμασι, καὶ ὁ φθόγγος τούτων μεγίστας χαρίζεται δωρεὰς τῷ πιστεύοντι. Ἡ γὰρ φωνὴ τῶν ἁγίων C πολέμους κατέλυσε, δαίμονας ἐξήλασε, τὰ στοιχεῖα ἔστησεν, ὥσπερ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυὴ βοήσας· « Στήτω ὁ ἥλιος, καὶ ἡ σελήνη· καὶ παραχρῆμα ἐστάθησαν· » οὕτω καὶ Μωϋσῆς θάλασσαν ἐπέδησε καὶ ἀνῆκεν· οὕτω καὶ οἱ παῖδες οἱ τρεῖς τοῖς ὕμνοις καὶ ταῖς ᾠδαῖς τὴν φλόγα εἰς δρόσον μετέβαλον· ὁμοίως καὶ νῦν οἱ ἐκείνων μιμηταὶ κατὰ τὸν βίον ὑπάρχοντες ἰσχύουσιν, καὶ μόνον φθεγξάμενοι, κατασβέσαι τῆς ἁμαρτίας τὴν πύρωσιν, καὶ ξηρᾶναι τὰς πηγὰς τῶν ἡδονῶν, καὶ τὸν θυμὸν μαλάξαι, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐκδιῶξαι, καὶ τὴν κενοδοξίαν ἐκνευρίσαι, καὶ μαρᾶναι τὸν φλογμὸν τῆς φιλοχρηματίας, καὶ ἀθυμίας καὶ λύπης λυτρώσασθαι, καὶ ταῖς χειμαζομέναις ψυχαῖς γαλήνην βαθεῖαν ἐμποιῆσαι.

ΤΙΑ'. — ΚΛΕΩΝΙΚΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

D Φασί τινες, μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἐξευρεθέντος τοῦ οἴνου, ἀμέτρως ἄκρατόν τινας πίνοντας ἀποθνήσκειν· εἶτα δοκιμάσαντας ἑτέρους μᾶλλον μετρῆσαι τὴν πόσιν ὕδατι κεχραμένην, καὶ τούτῳ χρησαμένους τῷ πότῳ διασωθέντας. Οἱ δὲ μήπω πιόντες φόβῳ θανάτου τῆς ἀμπέλου τὸ νᾶμα, ἐπύθοντο τῶν ἤδη πεπωκότων, εἴγε ζῶσιν· κἀκείνων ἀποκριθέντων· Ναὶ δή, ζῶμεν, ἐπεφθέγγοντο συγχαίροντες ἑκάστῳ τῶν σεσωσμένων ἀνθρώπῳ, ἢ πλησίων· Ζήσειας, ζήσειας. Διόπερ ἐξ ἐκείνου μέχρι νῦν τὸ ἔθος κεκράτηκε, τοῖς ἐκπιοῦσιν ἐπιλέγειν τό· Ζήσῃς. Ταῦτά μοι εἴρηται πρὸς τὴν σὴν ἐπερώτησιν.

[42] I Reg. XVII, 50. [43] Job XII, 22. [44] Josue X, 12, 13. [45] Exod. XIV, 21, 27. [46] Dan. III, 50.

ΤΙΒ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΔΟΜΕΣΤΙΚΩ.

Μὴ ἀναμένωμεν πρῶτοι προσαγορευθῆναι, καὶ μετὰ τοῦτο προσειπεῖν· τετυφωμένης γὰρ, καὶ ἀπονενοημένης τοῦτό γε διανοίας. Ἀλλ' ἡμεῖς πρῶτοι ἀεὶ προσαγορεύσωμεν, εἴτε φίλον, εἴτε ἐχθρὸν, ἵν' ἐπὶ τοῦτο καὶ Θεὸς ἡμᾶς ἐπαινέσῃ, καὶ ἄνθρωποι ἀποδέξωνται, εὐπροσηγόρους ἡμᾶς ἀποκαλοῦντες. Καὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος κελεύει ἡμῖν τῇ τιμῇ ἀλλήλους ἡγεῖσθαι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν. Τοῦτο γοῦν ἐλλειφθὲν τὸ κατόρθωμα, τὸ τῆς προῤῥήσεώς φημι, πολλὰς φιλίας διέκοψε, πολλὰς ἔχθρας εἰργάσατο· μετὰ σπουδῆς δὲ πληρούμενον, χρονίους πολέμους κατέλυσεν, ἀσπόνδους ἔχθρας ἠφάνισεν, τῶν δὲ γνησίων φίλων ἐπέσφιγξε τὴν στοργὴν, καὶ τοὺς πόθους ἐπηύξησεν.

ΤΙΓ'. — ΟΥΑΛΕΡΙΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ. B

Ὅταν βλέπῃς τὸν ἐχθραίνοντά σου, καὶ εἰς νοῦν λάβῃς ὅσα μὲν πέπονθας, καὶ ἤκουσας λυπηρὰ, πάντα ἐπιλανθάνου· ἂν δὲ καὶ ἀναμνησθείης, τῷ διαβόλῳ ταῦτα λογίζου. Σύλλεγε δὲ καὶ εἴ τι χρήσιμον εἶπε πώποτε ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ἢ πεποίηκε· καὶ ἐὰν ἐν τῇ τούτων μνήμῃ ἐνδιατρίβῃς, ἀναπαυσθήσῃ τάχιστα, ἀπηλλαγμένος τῆς τε τραχύτητος, καὶ τῆς θηριωδίας.

ΤΙΔ'. — ΑΡΚΑΔΙΩ ΡΟΓΑΤΟΡΙ.

« Καὶ χάριν, φησὶν, ἀντὶ χάριτος· » χάριν γὰρ ἡμεῖς ὥσπερ καὶ δῶρον καλὸν προσφέροντες τὴν ἑαυτῶν τῷ Θεῷ πίστιν, χάριν ἀνθυποδεχόμεθα οὐρανόθεν μεγίστην, καὶ ἀσύγκριτον, τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετουσίαν. « Ἀνέβης γὰρ εἰς ὕψος, φησὶ, C μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ᾐχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, » ἐξαρπάσας ἡμᾶς ἐκ χειρὸς διαβολικῆς· καὶ ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις, ἢ ὥς φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος, « Καὶ ἔδωκας δόματα τοῖς ἀνθρώποις. » Λαβὼν γὰρ πίστιν ὁ Θεὸς παρὰ ἀνθρώπων, τὰ οὐράνια δωρεῖται χαρίσματα τοῖς πιστοῖς. Πάλαι μὲν οὖν χάριν ἡμῖν δεδώρηται νομικὴν δούλοις συμβαλλομένοις, νῦν δὲ οὐχ ὡς δούλοις, ἀλλ' ὡς τέκνοις ποθεινοῖς, εὐαγγελικὴν ἡμῖν ἐδωρήσατο χάριν ὑψηλοτέραν τῆς πρώτης, καὶ μείζονα, δι' ἧς τελειούμεθά τε, καὶ σοφιζόμεθα τῇ ἐξ ὕψους σοφίᾳ, καὶ ἐγγίζομεν τῷ Θεῷ τεθαῤῥηκότες ὡς υἱοὶ, καὶ συγκιρνάμεθα τῷ φωτὶ τῆς θεότητος.

ΤΙΕ'. — ΑΡΙΣΤΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

D Μυρίαις εὐεργεσίαις παρὰ τῆς σῆς θεοφιλίας διαφόρως ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τετιμημένος ἐγὼ, περιζητῶν τέ τινα ἀμοιβὴν κατὰ τὸ πρέπον ἀνταποδώσων ὑμῖν, καὶ μηδαμῶς εὑρίσκων, μέγαν σοι χρεωφειλέτην προβάλλομαι, τὸν Θεὸν δηλονότι· « Ὁ γὰρ ἐμοὶ πεποιηκὼς, τῷ Θεῷ δεδάνεικε. » « Κύριος δὲ ἀνταποδώσει ὑπὲρ ἐμοῦ, » ὡς ὁ Δαυῒδ εἴρηκε.

ΤΙϚ'. — ΜΑΡΤΙΝΩ ΚΑΓΚΕΛΛΑΡΙΩ.

Τὸ ὀπίσω μου, τὸν μέλλοντα χρόνον δηλοῖ, ὡς ὅταν φησὶν ἡ Γραφή· « Τίς ἀπαγγελεῖ τῷ ἀνθρώπῳ, τί ἄρα ἔσται ὀπίσω αὐτοῦ; » τουτέστι μετέπειτα. Καὶ ὁ Σαοὺλ λέγει τῷ Δαυῒδ· « Ὅμοσόν μοι, ὅτι οὐ

A CCCXII. — DEMETRIO DOMESTICO.

Ne exspectemus nos prius salutari, postmodum respondere; id enim inflatæ est, et quam stultissimæ cogitationis: sed nos primi alios, sive illi sint familiaritate conjuncti, sive inimicitia dissiti, compellemus, ut propterea nos Deus collaudet, et homines approbent, faciles nos nuncupantes in consuetudinibus. Namque Apostolus nobis præcipit, honore nos invicem præire nobis ipsis superiores [47]. Hoc siquidem probe factum, salutationis, inquam, neglectum, multas amicitias interrupit, multarumque inimicitiarum causa fuit: ac diligenter præstitum diuturna bella imminuit, sævas ac graves inimicitias diremit, legitimorum amicorum amicitiam restrinxit, et cupidines auxit.

CCCXIII. — VALERIO PRIMATI.

Cum eum aspexeris, qui tecum inimicitias exercet, animoque conceperis, quæ ab illo tristia diraque aut passus es, aut audisti, omnium te oblivio capiat: quod si recordatus eorum fueris, ea diabolo ascribito. Colligito vero, si quid ille unquam proficuum dixerit, aut effecerit. Et si in horum memoria immoratus fueris, quam citissime requiesces, ab asperitate et immanitate immunis.

274 CCCXIV. — ARCADIO ROGATORI.

« Et gratiam, ait, pro gratia [48]: » gratiam enim nos, tanquam pulchrum munus fidem nostram Deo offerentes, gratiam de cœlo quam maximam recipimus, et incomparabilem sancti Spiritus communionem. « Ascendisti enim, ait, in altum post resurrectionem, captivam duxisti captivitatem [49], » e manu diaboli nos subripiens; et accepisti dona in hominibus, vel, ut inquit magnus Apostolus: « Et dedisti dona hominibus [50]. » Deus etenim ab hominibus fidem accipiens, cœlestia dona fidelibus impartitur. Antiquitus itaque gratiam nobis exhibuit legalem, qui cum servis comparabamur: at nunc non uti servis, sed uti filiis dilectis gratiam nobis donavit evangelicam, prima illa excelsiorem majoremque, per quam perficimur et edocemur superna sapientia, Deoque uti filii appropinquamus, et una cum deitatis lumine commiscemur.

CCCXV. — ARISTONI EPISCOPO.

Innumeris vere beneficiis a tua pietate multis modis præter dignitatem ipse cohonestatus, cum anxius enitar gratiam pro dignitate reponere, nec occurrat quidpiam, maximum tibi debitorem Deum constituo. « Qui enim mihi fecit, Deo feneravit [51]; » « Dominus vero retribuet pro me [52], » ut dixerat David.

275 CCCXVI. — MARTINO CANCELLARIO.

Post me, futurum tempus significat: ut cum Scriptura ait: « Quis annuntiabit homini, quid erit post eum [53]? » postmodum scilicet. Et Saul Davidi dicit: « Jura mihi, quod non internecabis

[47] Philipp. II, 3. [48] Joan. I, 16. [49] Psal. LXVII, 19. [50] Ephes. IV, 8. [51] Prov. XIX, 17. [52] Psal. CXXXVII, 8. [53] Eccle. V, 14.

semen meum post me[84] : » hoc est, post hæc facta; A post meum e vita exitum ne deleas meos posteros.

CCCXVII. — *Eidem.*

Ne negligamus, neque simus desides in nobismetipsis procurandis : licet enim ad ipsa malitiæ barathra trudamur, fieri potest, ut nosmetipsos redipiscamur melioresque fiamus, et universam improbitatem abjiciamus : neque enim immobile est malum, ut Manichæi asserunt.

CCCXVIII. — *Eidem.*

Cum ex visione gignatur amor, oculos ab inquirendis formosis faciebus coerce, ne ex visione parum considerata in dedecoram et obscenam actionem prolabaris. Nisi etenim Eva perpulchram arborem conspexisset, nunquam ex ea decerpens B fructum comedisset, statimque divina continentia denudata fuisset. Nunc porro Evam sensum esse intelligito, qui si a visibilibus rebus superetur, noxam prima comedit, statimque viro communicat mortiferum cibum, invisibili menti. Quod et prius tibi insinuaveram.

276 CCCXIX. — NERONI MAGISTRO, ET EXCONSULI.

Nullus improbus, ait, exspectet, ut innocens fiat, in iram provocans Dominum. Tu itaque non effugies pœnam, neque inultus abibis, licet illam effugisse existimes, licet opineris tua scelera Deum non intueri atque impietates. Licet enim putes omnium curatorem et arbitrum antevenire, at decum- C bes omnino, et ruinam subibis circa vitæ exitum insanabilem.

CCCXX. - JOANNI ILLUSTRI.

Plaudunt omnes tuo rectissimo animo angeli, hominesque, quod viventium, et demortuorum inimicorum filios propter Dei timorem procuras : viventium, ut hac ratione eorum parentes tibi reconcilies : defunctorum, ut a Domino benevolentiam prægrandem extorqueas, innumerisque cingaris coronis, multasque ab omnibus, non tantum beneficiis obstrictis, sed videntibus etiam preces possidens. Hoc etenim tibi et judicii tempore suppetias feret, et licet multis peccatis obnoxius fueris, querelis omnibus liberaberis, misericordiam maximam et humanitatem erga hostes commonstrans, huma- D nissimum per ea Dominum æmulatus.

277 CCCXXI. — PHILONI PRESBYTERO.

Peplum aureum est sacrarum Scripturarum narratio, stamina aurea, subtegmina aurea. Ne texturas aranearum contexas a decore secedens. Aranearum vero texturas existimo tuarum cogitationum imbecillitatem, et inutile judicium, inanesque demonstrationes, et Græcanicæ sapientiæ sophismata, quæ in venerandam Ecclesiam intrudere ausus es, quemadmodum olim Manasses idola quædam exsecrabilia in templo Dei erexit [85]. Cessa

A μὴ ἐξολοθρεύσεις τὸ σπέρμα μου ὀπίσω μου » τουτέστι· μετὰ ταῦτα, μετὰ τὴν ἐμὴν, φησὶν, ἀποβίωσιν, μὴ ἐξαφανίσῃς τὰ ἔγγονά μου.

ΤΙΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ ἀμελῶμεν, καὶ καταῤῥαθυμῶμεν τῆς οἰκείας ἐπιμελείας· κἂν γὰρ πρὸς αὐτὰ κατενεχθῶμεν τῆς κακίας τὰ βάραθρα, δυνατὸν ἑαυτοὺς ἀνακτήσασθαι, καὶ γενέσθαι βελτίους, καὶ πᾶσαν ἀποπτῦσαι φαυλότητα· οὐ γάρ ἐστιν ἀκίνητον τὸ κακὸν, ὡς οἱ Μανιχαῖοί φασιν.

ΤΙΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐπειδὴ ἀεὶ ἐκ τοῦ ὁρᾷν εἴωθε τίκτεσθαι τὸ ἐρᾷν, εἶργε τοὺς ὀφθαλμούς σου τοῦ καταμανθάνειν τὰ εὐειδῆ πρόσωπα, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ βλέπειν ἀφυλάκτως πρὸς τὴν ἀπρεπῆ καὶ βδελυρὰν αὐτομολήσῃς πρᾶξιν. B Εἰ μὴ γὰρ εἶδεν ἡ Εὔα τὸ περικαλλὲς δένδρον, οὐκ ἂν λαβοῦσα ἔφαγε, καὶ εὐθὺς ἐγυμνώθη τῆς θείας σωφροσύνης. Εὔαν δὲ νῦν νοήσῃς τὴν αἴσθησιν, ἥτις ἐὰν ἡττηθῇ τοῖς ὁρατοῖς, ἐσθίει τε τὴν βλάβην πρώτη, καὶ παραυτίκα τῷ ἀνδρὶ μεταδίδωσι τῆς θανατικῆς βρώσεως τῷ ἀοράτῳ νῷ. Ὅπερ καὶ πρώην σοι εἴρηκα.

ΤΙΘ'. — ΝΕΡΩΝΙ ΜΑΓΙΣΤΡῼ ΚΑΙ ΑΠΟ ΥΠΑΤΩΝ.

Μηδεὶς πονηρὸς ὢν, φησὶ, προσδοκάσθω ἀθωωθήσεσθαι, παροργίζων Κύριον. Οὐκοῦν καὶ αὐτὸς οὐκ ἐκφεύξῃ τὴν δίκην, ἀλλὰ πέσῃ ὑπ' αὐτὴν, κἂν ἤδη νενόμικας διαδιδράσκειν, κἂν ὑπονοήσῃς μὴ ἐφορᾷν τὸν Θεὸν τὰς σὰς ἀνοσιουργίας, καὶ ἀθεΐας. Κἂν γὰρ C νομίζῃς νικῆσαι τὸν ἔφορον τῶν ὅλων, ἀλλ' ἡττηθήσῃ πάντως, καὶ πτώσει προσομιλήσεις ἀνιάτῳ περὶ τὴν ἔξοδόν σου.

ΤΚ'. — ΙΩΑΝΝῌ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙῼ.

Κροτοῦσι πάντες τὴν σὴν ἀρίστην ψυχὴν, ἄγγελοί τε καὶ ἄνθρωποι, καθότι καὶ ζώντων, καὶ τελευτώντων ἐχθρῶν τὰ τέκνα θεραπεύεις διὰ τὸν Χριστοῦ φόβον· ζώντων μὲν, ἵνα τῷ τρόπῳ τούτῳ καταλλάξῃς τοὺς πατέρας αὐτῶν· τετελευκότων δὲ, ἵνα παρὰ Κυρίου πολλὴν ἐπισπάσῃ τὴν εὔνοιαν, καὶ μυρίους ἀναδήσῃ στεφάνους, καὶ πολλὰς δέξῃ παρὰ πάντων εὐχὰς, οὐχὶ τῶν εὖ παθόντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁρώντων. Τοῦτο γάρ σου καὶ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως προσοίσεται, κἂν πολλὰ πεπλημμέληκας, πάντων ἐλευθερωθήσῃ τῶν ἐγκλημάτων, εὐ- D σπλαγχνίαν μεγίστην, καὶ φιλανθρωπίαν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐνδεικνύμενος, τὸν φιλανθρωπότατον διὰ τούτων μιμούμενος Κύριον.

ΤΚΑ'. — ΦΙΛΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Πέπλον ὑπάρχει χρυσοῦν τῶν ἁγίων Γραφῶν ἡ διήγησις, οἱ στήμονες χρυσοῖ, ἡ κρόκη χρυσῆ. Μὴ παρύφαινε τῶν ἀραχνῶν τὰ ὑφάσματα, ἐκβαίνων τοῦ πρέποντος. Ἀραχνῶν δὲ ὑφάσματα νομίζω τὴν τῶν σῶν λογισμῶν ἀσθένειαν, καὶ τὴν ἠχρειωμένην ὑπόληψιν, καὶ τοὺς ματαίους συλλογισμούς τε, καὶ σοφισμοὺς τῆς τῶν Ἑλλήνων σοφίας, οὕσπερ εἰσφρῆσαι τετόλμηκας τῇ σεπτῇ Ἐκκλησίᾳ, ὥσπερ ποτὲ ὁ Μανασσῆς εἴδωλά τινα βδελυρὰ καθίδρυσεν ἐπὶ τὸν

[84] I Reg. xxiv, 22. [85] IV Reg. xxi, 4.

ναὸν τοῦ Θεοῦ. Πέπαυσο τοίνυν ἐν προσποιήσει δῆθεν διδασκαλίας πνευματικῆς τὰ Μανιχαίων μυθεύματα παρατιθέμενος τῷ λαῷ τοῦ Κυρίου, ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν τῇ ἐσχατιᾷ. Ἡ γὰρ ἀφροσύνη σου ἔκδηλος τοῖς πᾶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος γεγένηται, καὶ ἀποκεκάλυπται, κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν τὰ κρυπτὰ τοῦ Ἠσαῦ, καὶ τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους τῆς σῆς σκολιᾶς ψυχῆς.

ΤΚΒ'. — ΙΣΙΔΩΡῼ ΕΞΚΟΥΒΙΤΟΡΙ.

« Πρὸ τοῦ με ταπεινωθῆναι, ἐγὼ, φησὶν, ἐπλημμέλησα. » Ἐπειδὴ γὰρ κομῶν τοῖς καρποῖς τῶν πολλῶν κατορθωμάτων, μεγαλοφρονέστερον πρὸς Θεὸν ἐφθεγξάμην· « Ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ ηὑρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία· » καί· « Εἶπον ἐν τῇ εὐθηνίᾳ μου, Οὐ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα. » Ἐγκατελείφθην ὑπὸ σοῦ, καὶ πέπτωκα εἰς μοιχείαν δεινὴν, καὶ φόνον παμμίαρον· εἶθ' ὕστερον ταράττομαί τε, καὶ σαλεύομαι, γυμνωθεὶς τῆς θείας βοηθείας, καὶ δειλιῶ, καὶ φεύγω ἐκ προσώπου τοῦ υἱοῦ μου Ἀβεσσαλὼμ, καὶ ταπεινούμενος, ἀνυπόδετος ἔξειμι τῆς πόλεως, καλύψας τὴν κεφαλὴν, καὶ καταισχυνόμενος ἐπὶ πάντων, καὶ μὴν καὶ ὀνειδιζόμενος, καὶ λιθοβολούμενος ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ ὑπὸ τοῦ ἄφρονος καὶ τάλανος Σεμεΐ. Ἀναβοῶ οὖν πρὸς τὸν δίκαιον Κριτήν· « Ἔγνων, Κύριε, ὅτι δικαιοσύνη τὰ κρίματά σου, καὶ ἀλήθεια. » « Ἐταπείνωσάς με τὸν πρώην πλημμελήσαντα. » Οὐδὲν δὲ μεῖζον τῆς οἰήσεως, καὶ τοῦ θαῤῥεῖν ἑαυτῷ, πλημμέλημα. Διότι οὐ μὴ ἔτι ῥήματα οἰήσεως λαλήσω, ἀλλὰ ταπεινοφρονήσω τε, καὶ ταπεινολογήσω. « Ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Ἐταπεινώθη εἰς χοῦν ἡ ψυχὴ ἡμῶν. Ἐκολλήθη εἰς γῆν ἡ γαστὴρ ἡμῶν, καὶ ἐταπεινώθην ἕως σφόδρα. Ζωοποίησόν με κατὰ τὸ λόγιόν σου. » Καὶ τὰ παραπλήσια.

ΤΚΓ'. — ΚΥΡΙΑΚῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη ὁ Υἱὸς, ὁ ζῶν Λόγος, καὶ Θεὸς ὢν, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὢν, οὐχὶ προγενόμενος ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων, οὐχὶ προσκτισθεὶς ὕστερον· Υἱὸς, οὐχὶ κτίσμα, ποιητὴς, οὐχὶ ποίημα, κτίστης οὐχὶ δὲ κτίσμα. « Πάντα, ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμά ἐστι. » Τῷ ὄντι γὰρ εἰκόνος ἐστὶ τὰ πάντα, ὅσα πρόσεστι τῇ πρωτοτύπῳ μορφῇ. Οὐ προστάγματι ἐκτίσθη ὁ Υἱὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας ἐξέλαμψεν τοῦ Πατρὸς ἀδιαστάτως, ἀχρόνως τῷ Πατρὶ συνημμένος, ἴσος ἐν ἀγαθότητι, ἴσος ἐν δυνάμει. Ὅσα δὲ μετὰ ταῦτα ἀπὸ τῆς σωματικῆς κατασκευῆς διαλέγεται, τὴν τῶν αἰώνων σωτηρίαν οἰκονομῶν, ἣν διὰ σαρκὸς ἐπιφανεὶς ἡμῖν ἐπεδείξατο, ἀποστελλόμενον λέγων ἑαυτὸν, καὶ μηδὲν δυνάμενον ἀφ' ἑαυτοῦ ποιεῖν, καὶ ἐντολὴν λαβόντα, καὶ ὅσα τοιαῦτα, μὴ σοι παρεχέτω ἀφορμὰς πρὸς τὸ κατασμικρύνειν τοῦ Μονογενοῦς τὴν θεότητα. Οὐ γὰρ ἡ πρὸς τὸ σὸν ἀσθενὲς συγκατάβασις ἐλάττωσις ὀφείλει γίνεσθαι τῆς ἀξίας τοῦ δυνατοῦ· ἀλλὰ τὴν μὲν φύσιν νόει θεοπρεπῶς, τὰ δὲ ταπεινότερα τῶν ῥημάτων δέχου οἰκονομικῶς.

A igitur, dum te simulas spiritualem doctrinam diffundere, Manichæorum fabellas populo Domini proponere in Ecclesia, quæ in extremo sita est. Stultitia siquidem tua ad præsens omnibus palam est; et reserata sunt, ut divina tradit Scriptura, occulta Esau, et occulta tenebrarum tui distorti animi [56].

CCCXXII. — ISIDORO EXCUBITORI.

« Antequam humiliarer, ipse, ait, peccavi [57]. » Cum enim multorum recte gestorum facinorum fructibus abundarem, jactantius, quam par erat, ad Deum locutus sum : « Ignisti me, et non est inventa in me injustitia [58]; » et : « Dixi in felicitate mea, Non commovebor in æternum [59]. » Desertus sum a te, et in fornicationem diram, et cædem exsecrabilissimam incidi : tum postea turbor et commoveor divino auxilio spoliatus, et timeo fugioque ex facie filii mei Absalon, et humiliatus, nudis pedibus urbe egredior [60], cooperto capite, **278** et ante omnes rubore suffundor : prætereaque opprobriis excipior, et lapidibus inter ambulandum petor a stulto, et misero Semei [61]. Clamito igitur ad justum Judicem : « Cognovi, Domine, quoniam æquitas sunt judicia tua, et veritas [62]. » « Humiliasti me, qui prius deliqueram [63]. » Nullum vero atrocius est delictum, quam de se ipso vana existimatio et confidentia. Quare non ultra verba propriæ existimationis eloquar, sed humiliabor, et me dejectum deplorabo. « Ego autem sum vermis et non homo [64]. Humiliata est in terram anima nostra. Agglutinatus est in terram venter noster [65], et maxime humiliatus sum [66]. Vivifica me secundum eloquium tuum [67], » et similia.

CCCXXIII. — CYRIACO PRESBYTERO.

Ex Patre natus est Filius, vivens Verbum, et Deus, et apud Deum exsistens, non factus ante sæcula, neque postmodum fabrefactus; Filius, non creatura; factor, non factura; fabricator, non structura. « Quæcunque habet Pater, mea sunt [68]. » Vere enim imaginis sunt omnia, quæcunque prototypo insunt. Non præcepto fabrefactus est Filius, sed ex essentia Patris eluxit, indivisibiliter, absque ullo tempore Patri conjunctus, æqualis in bonitate, æqualis in potestate. Quæ postmodum ex corporea structura eloquitur, sæculorum salutem disponens, quam nobis carne apparens commonstravit, missum semetipsum dicens, nihilque pollentem ex se ipso facere [69], et præceptum accipientem [70], et his similia : ne tibi in causa sint Unigeniti deitatem imminuendi; **279** neque enim ad tuam imbecillitatem demissio, dignitatem potentis imminuere debet; sed naturam speculare, ut divina meditari debes; humiliora vero verborum secundum dispositionem carnis assumptæ intellige.

[56] Jer. XLIX, 10. [57] Psal. CXVIII, 67. [58] Psal. XVI, 3. [59] Psal. XXIX, 7. [60] II Reg. XV, 16. [61] II Reg. XVI, 7. [62] Psal. CXVIII, 75. [63] Ibid. 67. [64] Psal. XXI, 7. [65] Psal. XLIII, 25. [66] Psal XXXVII, 9. [67] Psal. CXVIII, 25. [68] Joan. XVI, 15. [69] Joan. V, 19. [70] Joan. XIV, 31.

CCCXXIV. — VITALIO PROTECTORI.

Quanam ratione cœlestes oratores alas gestantes in divinis Litteris depinguntur [71]? An ut hominibus altum, et sublime, leveque earum naturarum ingeratur? Hinc et Gabriel alis conspicuus descendit, non quod circa incorpoream illam facultatem sint, sed ut prophetæ Danieli ostenderet, ex sublimissimis locis descendisse, et supernis derelictis stationibus ad homines convenisse [72].

CCCXXV. — GENETHLIO ECDICO.

Ais ex Salomone edoctus: « Quis gloriabitur purum cor habere [73]? » At non tantumdem mali est, quod purum cor non habeas; sed quod ad Christum Dominum, qui illud purum efficere potest, non confugias, orans ut donum simile accipias. Potest enim, dummodo voluerit, Christus, per Spiritum sanctum mundum cor reddere. Quod non nemo ex antiquis conquirebat sibi id exorans, atque inclamans: « Cor mundum crea in me, Deus [73*]. » Vultque Deus hoc munus nobis cum aliis bonis impertiri, sed exspectat pusillam a nobis occasionem accipere, ut nos munificentius coronet. Quis enim publicano illo iniquior ac facinorosior? sed statim atque dixit: **280** « Propitius esto, Deus, mihi peccatori; descendit e templo justificatus plus quam Pharisæus [74]. » Et quamnam vim dictio illa habuit? attamen non dictio eum mundavit, sed dispositio, cum qua dictionem illam enuntiavit, et ante hæc omnia divina humanitas, quæ non vult exstinctionem nostram, sed adhortatur ut ad pœnitentiam progrediamur.

CCCXXVI. — MEMNONI LUDI LITTERARII PRÆCEPTORI.

Exiguum a nobis sibi prætextum exhiberi Deus exoptat, et ipse postmodum reliquum omne in salutem nostram confert. Quapropter ob lapsus nostros nos ipsos condemnare debemus, et Domino confiteri, et misericordias poscere, antequam emigremus e vita. Quis enim, hic, quæso, labor, quis sudor fuerit peccatori, sibi ipsi suadere se peccatorem esse, idque apud Deum effari, et veniam postulare?

CCCXXVII. — DRACONTIO VINDICI.

Opus est dilectionis philtro, et pietatis freno, uti adamantinis vinculis Christo per omnia cinctum, indissolubilem fidem servare, omnibus illis, quæ ipse dicit, sine ulla hæsitatione credentem, licet supra usum frequentem promittat, licet supra naturam profiteatur; neque exemplorum memorias investigare, neque naturæ præscripta curiosius indagare; sed id, unumque solum prospicere, quænam sit profitentis dignitas, et non quæ est audientis **281** natura: sed quæ promittentis vires, et usum communem nullo negotio ad meliora convertentis, et naturam facultate superantis.

CCCXXVIII. — FAUSTINO CUBICULARIO.

Quod non fit Deo impediente, hoc ad eum re-

ΤΚΔ'. — ΒΙΤΑΛΙΩ ΠΡΟΤΕΚΤΟΡΙ.

Διὰ τί οἱ οὐράνιοι ῥήτορες πτεροφόροι τῇ Γραφῇ ζωγραφοῦνται; Ἢ ἵνα σημανθῇ τοῖς ἀνθρώποις τὸ ὑψηλὸν, καὶ μετάρσιον, καὶ κοῦφον τῶν φύσεων ἐκείνων; Ὅθεν καὶ ὁ Γαβριὴλ ὑπόπτερος κάτεισιν, οὐχ ἐπειδὴ πτερὰ περὶ τὴν ἀσώματον ἐκείνην δύναμιν ἦν, ἀλλ' ἵνα δείξῃ τῷ προφήτῃ Δανιὴλ, ὅτι ἐκ τῶν ὑψηλοτάτων κατελήλυθε χώρων, καὶ τὰς ἄνω ἀφεὶς διατριβὰς, ἀφῖκται πρὸς ἀνθρώπους.

ΤΚΕ'. — ΓΕΝΕΘΛΙΩ ΕΚΔΙΚΩ.

Φάσκεις ἐκ Σολομῶντος μαθών· « Τίς καυχήσεται ἁγνὴν καρδίαν ἔχειν; » Ἀλλ' οὐ τοσοῦτόν ἐστιν τὸ δεινὸν, ὅτι ἁγνὴν καρδίαν μὴ ἔχων, οὐδὲ τῷ δυναμένῳ ποιῆσαι αὐτὴν ἁγνὴν Δεσπότῃ Χριστῷ προσέρχῃ, δεόμενος τοῦτο λαβεῖν τὸ δῶρον. Δύναται γὰρ, ἐὰν θελήσῃ, Χριστὸς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθαρίσαι καρδίαν. Ὅπερ τις τῶν ἀρχαίων ἐζήτει μεθ' ἱκεσίας βοῶν· « Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἐμοὶ, ὁ Θεός. » Καὶ θέλει δὲ μᾶλλον ἡμῶν ὁ Θεὸς τοῦτο τὸ δῶρον σὺν τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς δωρήσασθαι, ἀλλ' ἀναμένει μικρὰν παρ' ἡμῶν λαβεῖν ἀφορμὴν, ἵνα μετὰ παῤῥησίας ἡμᾶς στεφανώσῃ. Τί γὰρ τοῦ τελώνου γέγονεν ἁμαρτωλότερον; Ἀλλ' ἵνα εἴπῃ· « Ἱλάσθητί μοι, ὁ Θεὸς, τῷ ἁμαρτωλῷ, κατῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ δεδικαιωμένος ὑπὲρ τὸν Φαρισαῖον. » Καίτοι πόσην δύναμιν εἶχεν ἡ λέξις ἐκείνη; Ἀλλ' οὐχὶ ἡ λέξις αὐτὸν ἐκαθάρισεν, ἀλλ' ἡ διάθεσις, μεθ' ἧς καὶ τὴν λέξιν εἶπεν ἐκείνην, καὶ πρὸ τούτων, ἡ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία μὴ βουλομένη ἀπολέσθαι ἡμᾶς, ἀλλὰ χωρῆσαι ἡμᾶς εἰς μετάνοιαν προτρεπομένη.

ΤΚϚ'. — ΜΕΜΝΟΝΙ ΓΡΑΜΜΑΤΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩ.

Μικρᾶς παρ' ἡμῶν Θεὸς ἐπιλαβέσθαι προφάσεως βούλεται, καὶ τὸ πᾶν αὐτὸς εἰσφέρει λοιπὸν εἰς τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν. Διόπερ καταγνῶναι ὀφείλομεν ἑαυτῶν ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις, καὶ ἐξομολογήσασθαι τῷ Κυρίῳ, καὶ οἰκτιρμοὺς αἰτήσασθαι πρὸ θανάτου. Ποῖος γὰρ, εἰπέ μοι, πόνος, ποῖος ἱδρὼς τὸν ἁμαρτωλὸν πεῖσαι ἑαυτὸν, ὅτι ἐστὶν ἁμαρτωλὸς, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν τοῦτο εἰπεῖν, καὶ αἰτῆσαι συγγνώμην.

ΤΚΖ'. — ΔΡΑΚΟΝΤΙΩ ΒΙΝΔΙΚΙ.

Χρὴ φίλτρῳ ἀγάπης, καὶ χαλινῷ εὐλαβείας, καθάπερ ἀδάμαντος δεσμοῖς, πρὸς Χριστὸν ἑνωθέντα δι' ἁπάντων, ἄλυτον τηρεῖν τὴν πίστιν, πᾶσαν οἷς ἂν λέγει ἀδιστάκτως πιστεύοντα, κἂν ὑπὲρ τὴν συνήθειαν ὑπισχνεῖται, κἂν ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐπαγγέλλεται, μήτε παραδειγμάτων ζητεῖν ἱστορίαν, μήτε φύσεως πολυπραγμονεῖν ὅρους, ἀλλ' ἓν τοῦτο μόνον ὁρᾷν, ἡλίκον τοῦ ἐπαγγελλομένου τὸ ἀξίωμα, καὶ οὐ, τίς ἡ τοῦ ἀκούοντος φύσις· ἀλλὰ τίς ἡ τοῦ ὑποσχομένου δύναμις, καὶ συνήθειαν πρὸς τὸ κρεῖττον εὐμαρῶς μεταβάλλοντος, καὶ φύσιν ὑπερβαίνοντος.

ΤΚΗ'. — ΦΑΥΣΤΙΝΩ ΚΟΥΒΟΥΚΛΑΡΙΩ.

Ὅπερ οὐκ ἂν γένοιτο κωλύοντος τοῦ Θεοῦ, τοῦτο

[71] Isa. VI, 2. [72] Dan. IX, 21. [73] Prov. XX, 9. [73*] Psal. L, 12. [74] Luc. XVIII, 13, 14.

A ἐπ' αὐτὸν ἀναφέρειν ἔθος τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, ὡς δι' ὧν Θεὸς γίνεσθαι συγχωρεῖ, σχεδὸν ταῦτα ποιοῦντος Θεοῦ διὰ τῆς συγχωρήσεως. Ἠδύνατο γὰρ ἀνακόπτειν καὶ μὴ θέλοντας τοὺς ἐνεργοῦντας τὸ χεῖρον, ἀλλ' οὐκ ἀνακόπτει πρὸς βίαν, ἵνα μὴ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου βιάσηται. Οἰκείῳ τοίνυν βουλήματι, καὶ οἰκείᾳ ἐξουσίᾳ ἢ στεφανοῦται, ἢ τιμωρεῖται ὁ ἄνθρωπος. Τὸ οὖν, « Παρέδωκε τοὺς ἀκαθάρτους καὶ πονηροὺς ἀνθρώπους ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα· » τουτέστι, Παρεχώρησε, καὶ οὐκ ἀνέκοψε τῇ ἑαυτοῦ ἰσχύϊ.

ferre divinitus inspirata Scriptura suevit. Quibus scilicet mediis fieri Deum permittit, ea fere omnia Deus permissione illa sua operatur. Poterat etenim interpellare etiam invitos, qui pejora perficiunt, attamen violenter non retundit, ne liberum hominis arbitrium cogat. Propria itaque voluntate, et propria libertate aut coronatur homo, aut punitur. Illud itaque, « Tradidit impuros ac improbos homines in reprobum sensum, ut facerent quæ facto opus minime sunt[75], » id innuit : Permisit, et facultate, qua pollet, non interpellavit.

ΤΚΘ'. — ΡΗΓΙΝῼ ΚΑΝΔΙΔΑΤῼ.

Πρό τινος χρόνου ἄνθρωποι θεοφιλεῖς πρὸς πρᾶγμα ἐπειγόμενοι ἀναγκαῖον, παρεκάλουν μοναχὸν, εὐχὴν αὐτοῖς παρασχεῖν, ὥστε συνεργηθῆναι ἐπὶ τῷ προκειμένῳ, εὐδίας γινομένης. B Θεωρῶν δὲ ὁ μοναχὸς συννεφῆ τὸν ἀέρα γενόμενον, καὶ ψεκάδας πιπτούσας, παρῃτεῖτο εὔξασθαι δεδοικὼς τὸ ἀποτυχεῖν. Οἱ δὲ πρὸς αὐτόν· Αὐτὸς μόνον τὴν εὐχὴν ἡμῖν δώρησαι, καὶ πιστεύομεν πάντως ἔσεσθαι ἡμῖν, ὅπερ οὖν πεπιστεύκαμεν. Καὶ δὴ τῆς εὐχῆς γενομένης, ἐξῆλθον μὲν καταψεκαζόμενοι μηδόλως στυγνάσαντες, ἢ διχονοήσαντες. Διεκρίθη δὲ ὁ ἀὴρ, καὶ γίνεται αἰθρία φαιδροτάτη, καὶ καθησυχάζονται οἱ ἄνεμοι· ἀπιόντων δὲ αὐτῶν μέχρι τῶν τόπων, καὶ πάλιν ἐπανιόντων εἰς τὰ οἰκεῖα, εὖ πεπραχότων τὸ σπούδασμα. Ταῦτά σοι διεξῆλθον ἀρτίως, ἵνα κἂν μερικῶς νοῆσαι δυνηθείης τὸ γεγραμμένον, ὅτι ἐστὶ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις.

CCCXXIX. — REGINO CANDIDATO.

Non multum ante tempus Deo addicti homines, dum ad rem sibi necessariam compellerentur, monachum exorabant, ut precibus sibi in re proposita subsidio venirent, subsecuta tranquillitate. Monachus, nubibus aerem obrutum intuens, et minutas guttulas decidentes, preces effundere Numini renuebat, veritus ne spe frustraretur. Illi porro eumdem compellare : Tantummodo nobis preces elargire, et credimus **282** nullatenus nobis defuturum, quod credidimus. Ubi preces effusæ sunt, egressi, licet deciduis irrorarentur guttulis, nullo tamen modo neque tristi, neque ambiguo animo vacillabant. Discissus tum est aer, et ex turbido die summa serenitas ac tranquillitas, ventis etiam ipsis silentibus, omnia occupavit. Dum ipsi ad loca abirent, rursusque ex illis ad proprias ædes reverterentur, uti animo conceperant, opere ipso absoluto. Hæc tibi nunc narro, ut vel aliqua ex parte quod scriptum est intelligas : « Fidem esse rerum speratarum subsistentiam[76]. »

ΤΛ'. — ΠΑΡΗΓΟΡΙῼ ΣΚΡΙΝΙΑΡΙῼ. C

Φάσκεις· Τί ἔσται μοι ὄφελος, ἐὰν κλαύσω καὶ πενθήσω ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις; Μέγιστον μὲν οὖν κέρδος, ὦ ἄνθρωπε, καὶ τοσοῦτον, ὅσον οὐδὲ λόγος παραστῆναι δύναται. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἔξωθεν δικαστηρίων, ὅσα ἂν δακρύσῃς, οὐκ ἐκφεύξῃ τὴν κόλασιν μετὰ τὴν ἀπόφασιν. Ἐνταῦθα δὲ ἐὰν στυγνάσῃς μόνον ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις, λέλυκας τὴν ψῆφον, καὶ συγγνώμης ἀπέλαυσας. Διὰ τοῦτο πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς μακαρίζονται οἱ πενθοῦντες. Μὴ τοίνυν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας καγχάζωμεν καὶ διαχεώμεθα· μᾶλλον δὲ στενάζωμεν, ἵνα ἀπὸ τοῦ στεναγμοῦ κληρονομήσωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

CCCXXX. — PAREGORIO SCRINIARIO.

Quodnam, ais, mihi emolumentum accesserit, si flevero, graviterque gemuero iniquitates meas? Et maximum quidem ex ea re fructum tuleris, probe vir, tantoque commodiorem, quem nec opifex dicendi expresserit. In externis enim judiciis licet pro modulo tuo lacrymas miseris, post latam sententiam, pœnas haud effugies : in hac vero causa vel si tristis frontem contraxeris ob delicta, calculum irritum fecisti, veniam consecutus. Propterea plerisque in locis divinarum Literarum flentes beati enuntiantur[77]. Ne itaque in ecclesia strepitemus, et in risum effundamur, quinimo lacrymas profundamus, ut fletu illo regnum cœlorum hæreditemus.

ΤΛΑ'. — ΦΗΛΙΚΗΣΙΜῼ ΔΙΑΚΟΝῼ. D

Μὴ βούλου πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν πανταχῇ τὰ πράγματα γίνεσθαι, καὶ μάλισθ' ὅτε αὐθάδης τε καὶ σκληρὸς, καὶ αὐτάρεσκος εἶ, καὶ οὐ πάντως ἀρέσκει τῷ Κυρίῳ ἡ σὴ πληροφορία. Μὴ οὖν θέλε κατὰ τὸ θέλημά σου γίνεσθαι τὰ πραττόμενα, ἵνα μὴ εἰς μανίαν ἐμπέσῃς, καὶ παραπληξίαν ἀνείκαστον. Ἀλλ' εἴπερ σαυτοῦ φείδῃ, καὶ περὶ πολλοῦ ποιῇ εἰρήνην τὴν φίλην τῷ Σωτῆρι, καταδέχου μᾶλλον τὰ γινόμενα γίνεσθαι, ὡς οἰκονομεῖ Κύριος, καὶ δειχθήσῃ φιλό-

283 CCCXXXI. — FELICISSIMO DIACONO.

Ne ad nutum passim res evenire desideres, eoque per ea tempora potissimum, cum intractabilis, pervicax et tibi complacens es; neque per omnia Dominus tuam confidentiam approbat. Ne itaque id appetas, ut quæcunque geruntur, sortiantur effectum, ut tibi collibitum est, ne in amentiam et rabiem incidas deploratam. Verumtamen si tui tibi cura est, et amicam Servatori pacem magni æstimas, potius res ita gere, ut Deus disponit :

[75] Rom. I, 28. [76] Hebr. XI, 1. [77] Matth. V, 5.

sic philosophum te esse commonstrabis, et cordis tui tempestatem sedabis.

A σοφῶς, καὶ κατακοιμήσεις τὴν ζάλην τῆς καρδίας.

CCCXXXII. — *Eidem.*

Qui pro aliorum hominum apud Deum fiducia, et quod illi placeant, gratias agit, uti viri probi est, omnium optimo Deo, veluti pro membro proprio fratris: donum fratris sibi vindicat, et recte probeque factis raptam proximi coronam, propriam facit. Laus etenim, quæ in proximum offertur, nihil tibi detrimenti afferet, quinimo gloriam tibi comparabit, dummodo sana mente esse volueris. Licet itaque in divitum ædes ingressus proximus tuus honore habitus sit, ne invideas, sed lætare: licet gratus potentatibus prospere agat, gaude. Idque efficiens Salvatori omnium gratus eris.

ΤΛΒʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ ὑπὲρ τῆς ἑτέρων ἀνθρώπων πρὸς Θεὸν παῤῥησίας καὶ εὐαρεστίας εὐχαριστῶν ἀγαθοήθως τῷ παναγάθῳ Θεῷ, ὡς ὑπὲρ μέλους οἰκείου τοῦ ἀδελφοῦ, σφετερίζεται τὸ τοῦ ἀδελφοῦ χάρισμα, καὶ διὰ καλοκαγαθίας ἁρπάσας τὸν τοῦ πλησίου στέφανον, ἴδιον ἀποδείκνυσιν. Ὁ γὰρ εἰς τὸν πλησίον ἔπαινος οὐδέν σε ζημειώσει, ἀλλὰ καὶ δοξάσει σε, εἴπερ βούλει ὑγιαίνειν τὸ φρόνημα. Κἂν τοίνυν εἰς οἶκον πλουσίων εἰσέλθῃ ὁ πλησίον σου, καὶ τιμηθῇ, μὴ φθονήσῃς, ἀλλ' εὐφραίνου· κἂν παρὰ τοῖς δυνάσταις εὐδοκιμῇ, χαῖρε, καὶ τοῦτο ποιῶν ἀρέσκεις τῷ Σωτῆρι τῶν ὅλων.

284 CCCXXXIII. — *Eidem.*

Cum in te triste quidpiam aut asperum Pater spiritualis effuderit, promptus, uti philosophum ac magnanimum decet, excipe: neque enim ille prave affectus, sed sine ulla turbatione id agit. Si item, quod ipse ais, animum desponderit, probroque te affecerit, non ex animo, sed ex animi demissione id obit, veluti mater, oborta ira filio diras imprecatur: eam porro non ex sententia filio imprecari, notum inde fuerit, quod non diu post illicito geniti curam gerit, miserisque afficitur modis, si morbo fuerit afflictatus.

B ΤΛΓʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅταν λυπηρόν τι ἢ τραχὺ πρὸς σὲ εἴπῃ ὁ πνευματικὸς πατὴρ, δέξαι, καὶ κατάδεξαι φιλοσόφως καὶ μακροθύμως· οὐ γὰρ μετὰ πάθους, ἄνευ δὲ πάθους τοῦτο δρᾷ. Εἰ δὲ, καθὼς εἴρηκας, καὶ μικροψυχήσειεν, καὶ ὑβρίσει σε, οὐκ ἐκ ψυχῆς τοῦτο, ἀλλ' ἐκ μικροψυχίας, ὥσπερ μήτηρ ἐκ μελαγχολίας τῷ τέκνῳ ἐπαρωμένη· ὅτι γὰρ οὐ κατὰ γνώμην ἐπαρᾶται τῷ γόνῳ, δῆλον ἐκ τοῦ μετ' ὀλίγον εὐθὺς μεταμέλεσθαι τὴν μητέρα, καὶ πενθεῖν ἀῤῥωστῆσαν τὸ τέκνον.

LIBER TERTIUS.

285 I. — THEOCTISTO REFERENDARIO.

De falso ille propheta Lucas scribit: « Et derepente cecidit caligo, et tenebræ, et circumiens quærebat duces, qui ducerent [78]. » Et tu itaque attende, ne statim atque in iracundiam cadis, tenebrarum particeps fias, et quæ mentem obscurat, caliginis: opusque tibi fuerit divinos præceptores indagare, qui te ex iracundis moribus, ad mites et magnanimos mentem illuminantes conducant.

C Αʹ. — ΘΕΟΚΤΙΣΤῼ ΡΕΦΕΡΕΝΔΑΡΙῼ.

Περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου Λουκᾶς γράφει, « Παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἀχλὺς, καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. » Καὶ σὺ τοίνυν σκόπει, μὴ ἅμα τῷ θυμοῦσθαι μεταλαγχάνῃ τοῦ σκότου, καὶ τῆς κατὰ νοῦν ἀχλύος, καὶ χρεία σοι περιζητεῖν τοὺς θείους διδασκάλους, τοὺς χειραγωγήσαντάς σε ἐκ τοῦ θυμώδους τρόπου, πρὸς τὴν πραότητα, καὶ τὴν μακροθυμίαν, ἅπερ φωτίζει τὸν νοῦν.

II. — *Eidem.*

Qui prius ad Deum dixerat: « Clamabo per diem, et non exaudiet [79], » postmodum ait: « Non neglexit, neque odio habuit preces meas; et cum clamarem, exaudiit me [80]. » Est igitur tempus divinæ dilationis, cum ille de nobis meliora prospicit, et res nostras magno nostro bono disponit. Quapropter non statim ille, quod ipsi quærimus, elargitur. Est itaque tempus surditatis, et tempus acroasis: « Quoniam tempus est ipsius miserendi [81], » Scriptura dicit, animæ scilicet ad Deum respicientis; quoniam venit tempus, quo melius mira patrabit.

Βʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ πρότερον λέγων πρὸς τὸν Θεόν· « Κεκράξομαι ἡμέρας, καὶ οὐκ εἰσακούσει, » ὕστερόν φησιν, ὅτι « Οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσώχθισε τῇ δεήσει, καὶ ἐν τῷ κεκραγέναι με εἰσήκουσέ μου. » Ἔστιν οὖν καιρὸς ἀναβολῆς τοῦ Θεοῦ κρεῖττόν τι περὶ ἡμῶν D προορῶντος, καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς σοφῶς οἰκονομοῦντος. Διόπερ συμφερόντως οὐκ εὐθέως δωρεῖται τὸ αἴτημα. Ἔστιν οὖν καιρὸς παρακοῆς, καὶ καιρὸς ἐπακοῆς. « Ὅτι καιρὸς τοῦ οἰκτειρῆσαι αὐτὴν, » φησὶν ἡ Γραφὴ, δηλαδὴ πρὸς Θεὸν ἀναβλέπουσαν ψυχὴν, ὅτι ἥκει καιρὸς παραδοξοποιίας τοῦ κρείττονος.

286 III. — *Eidem.*

« Obnoxius esto Domino, et precare [82], » scriptum est in tricesimo sexto psalmo, « et spera [83], et educet

Γʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, καὶ ἱκέτευσον, » φησὶν ἐν τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ψαλμῷ, « καὶ ἔλπισον, καὶ

[78] Act. xiii, 11. [79] Psal. xxi, 3. [80] ibid. 25. [81] Psal. ci, 14. [82] Psal. xxxvi, 7. [83] Ibid. 5.

ἐξοίσει ὡς φῶς τὴν δικαιοσύνην σου, » ἀπὸ σκότους τῶν θλιβερῶν, τῶν ἐναποπνιγόντων τὸν λογισμὸν, αἰφνίδιον ἐκ μεταβολῆς, σταθερὰν δεικνύων μεσημβρίαν, καὶ γαλήνην ἐκ χειμῶνος, καὶ τρικυμίας γελῶσαν. Κἂν γὰρ καθήσω ἐν τῷ σκότει, φησὶν ἄλλος προφήτης, ἐξάξει με εἰς τὸ φῶς ἐγγὺς ἀπὸ προσώπου σκότους, καὶ φῶς προσδόκιμον ἐξ ἀχλύος.

Δ'. — ΜΑΡΤΙΝῼ ΠΛΟΥΣΙῼ ΓΕΡΟΝΤΙ ΦΙΛΟΠΟΡΝῼ.

« Οἱ υἱοὶ αὐτῶν ὡς νεόφυτα ἱδρυμένα ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν. » Ἐπειδὴ τὴν ἱστορίαν καταλιπὼν, παρακαλεῖς με τὴν θεωρίαν τῶν ῥητῶν παραθέσθαι σοι, μάθε καὶ μὴ βουλόμενος. Ἴσως γὰρ καὶ μὴ θέλων ἡμᾶς παρακέκληκας, ἄλλην τινὰ ἑρμηνείαν δοθῆναι, οὐ ταύτην προσδοκήσας. Υἱοὶ τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων λέγονται οἱ ῥυπαροὶ λογισμοὶ, καὶ πάντες οἱ φαῦλοι τρόποι, οἱ εἰς τὰς πονηρὰς πράξεις καταστρέφοντες τοὺς φιλαμάρτους ἀνθρώπους. Οὗτοι γοῦν, καθάπερ νεόφυτα, ἵδρυνται ἀκινήτως ἐν τῇ νεότητί σου, ἐπειδὴ, κἂν τὸ σῶμα γεγήρακας, ἀλλοῦνγε τῇ βδελυγμίᾳ ἀκμάζεις, καὶ νεάζεις τῇ ἐπαράτῳ ἐπιθυμίᾳ ἐκ νέας ἡλικίας μέχρι βαθέως γήρως προσπαραμένεις ἀκορέστως τῇ λυσσώδει πορνείᾳ. Καὶ ἐπὶ σοὶ πληροῦται ἡ παροιμία ἡ λέγουσα, ὅτι Πάθος ψυχῆς πονηρὸν οὐδέποτε γηράσκει. Εἰ οὖν κἂν νῦν ἐντρέπῃ τοῖς λόγοις τούτοις, ἀναστέναξον πικρῶς, καὶ ὡς ἐκ μέθης πολυχρονίου ἐκνήψας, ἱκέτευε τὸν Θεὸν τὸν πάντα ἰσχύοντα θαυματουργῆσαι ἐν σοὶ, καὶ διασαλεῦσαι τὰ φαῦλα καὶ ψεκτὰ νεόφυτα, ταράξαι τε καὶ ἐκ βάθρων ἀναῤῥιζῶσαι αὐτὰ τῇ θείᾳ δυναστείᾳ. Ὅπως λοιπὸν παυσάμενος πορνείας, καὶ ἀναπαυσάμενος δυνηθῇς εἰπεῖν, ὅτι Ὑποκάτωθεν ἐταράχθη ἡ ἕξις μου, διὸ ἀναπαύσομαι πρὸς τὴν τελευτὴν βλέπων.

Ε'. — ΕΥΣΙΓΝΙῼ ΣΑΤΡΑΠῌ.

« Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι. » Ποίοις ζυγοῖς; μὴ γὰρ πάντες ἄνθρωποι ζυγοστατοῦσι; μὴ πάντες ἐριοπῶλαι, ἢ χρυσὸν, ἢ ἄργυρον διατίθενται; ἢ ὅλως περὶ ταύτας τὰς ὕλας τὴν σπουδὴν ἔχουσιν, ἃς ζυγοῖς, καὶ σταθμοῖς πεφύκασιν οἱ ἔμποροι διαμείβειν; Ἀλλὰ πολὺ μὲν τὸ τῶν βαναύσων γένος, ζυγῶν οὐδὲν πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτῶν προσδεόμενον· πολλοὶ δὲ οἱ ναυτιλλόμενοι, πολλοὶ δὲ οἱ περὶ δικαστήρια καὶ τὰ ἀρχεῖα στρεφόμενοι, παρ' οἷς τὸ μὲν ψεῦδός ἐστιν, ὁ δὲ διὰ τῶν ζυγῶν δόλος οὐκ ἐπιτηδεύεται. Τί οὖν ἐστιν ὃ λέγει, ὅτι ἑκάστου ἡμῶν ἐν τῷ κρυπτῷ ζυγός ἐστι παρὰ τοῦ Κτίσαντος ἡμᾶς ἐγκατασκευασθεὶς, ἐφ' οὗ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων δυνατόν ἐστι διακρίνεσθαι; Ψευδεῖς οὖν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, διεφθαρμένα ἔχοντες τῆς ψυχῆς τὰ κριτήρια, οὕστινας καὶ ὁ προφήτης ταλανίζει λέγων· « Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πικρὸν γλυκὺ, καὶ τὸ γλυκὺ πικρὸν, οἱ στρεβλόχειλοι, καὶ σκολιόψυχοι, οἱ τὰ ὀρθὰ διαστρέφοντες, καὶ τὰ φαῦλα ἐπαινοῦντες, » καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐμοὶ, φησὶ, τὰ παρόντα, τίς δὲ οἶδε τὰ μέλλοντα; Κακῶς ζυγοστατεῖς, πονηρὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνθαιρούμενος, τὰ μάταια, καὶ ψευδό-

A quasi lumen justitiam tuam [84], » e tenebris tristium mentem suffocantium, improvise, vel sola immutatione, firmum ostendens meridiem, et tranquillitatem ex tempestate, et procella maxima, ridentem. Licet enim sedeam in tenebris [85], alius ait propheta, educet me in lumen prope a facie tenebrarum, et lumen exspectatum ex caligine.

IV. — MARTINO DIVITI SENI MERETRICUM AMATORI.

« Filii eorum tanquam novellæ plantationes, firmatæ in juventute sua [86]. » Quando neglecta historia dictorum speculationem ad te referre adhortaris, discito, etiamsi recuses : forte enim et nolens nos provocasti, qui aliam interpretationem accepturum te, sed non hanc, exspectabas. Filii dæmonum im-B purorum dicuntur inquinatæ cogitationes, omnesque improbi mores, qui in pravas actiones homines peccatis addictos redigunt. Hi itaque quemadmodum novellæ plantæ firmantur immobiliter in juventute tua ; cum tu, licet corpore senueris, hac tamen fœditate viges, et exsecrando cupidine juventutis, a prima ætate ad summam senectutem insaturabiliter rabiosis cum scortis commerciis immorans : et de te completur adagium, quod dicit : Perturbatio animæ prava nunquam senescit. Si itaque nunc tandem ob **287** sermones hos erubescis, graviter geme, et tanquam ex longæva ebrietate resipiscens, exora Deum, qui omnia potest in te mira efficere, et improbas ac vituperabiles plantas no-C vellas dimovere, conturbare, et ab imis radicibus divina potestate evellere; ut in posterum dictis commerciis, fine imposito, quiete vivens, possis dicere : Inferne, turbatus est habitus meus : propterea requiescam, vitæ exitum contemplans.

V. — EUSIGNIO SATRAPÆ.

« Fallaces filii hominum in stateris, ut injuste agant [87]. » Quibus stateris? num vero omnes homines sunt libripendentes, libellæque exæquantes pondera? num omnes lanas venditant ; aut aurum aut argentum curant, vel omnino circa res similes studium impendunt, quæ stateris ac ponderibus mercatores permutare suescunt? Sed ingens est sellulariorum opificum copia, quæ ad opera stateris non indiget : ingens nautarum ; ingens eorum, qui D tribunalia et magistratuum curias frequentant, penes quos mendacium equidem, atque per stateras fraus nectitur, nulla apud eos est. Quid itaque est, quod ait, uniuscujusque nostrum in abscondito stateram esse, a Conditore nostri insitam, qua rerum natura dijudicari potest? Mendaces igitur sunt filii hominum, quibus animi vis rerum æstimatrix corrupta est, quos propheta uti miseros deplorat : « Væ dicentibus amarum dulce, et dulce amarum [88]! » Væ, qui tortuosa labra habent, suntque animo obliquo, qui recta pervertunt, et improba laudant, etc. Mihi, ait, præsentia ; quis vero futura noverit? **288** Male libras ; bonis

[84] Psal. XXXVI, 6. [85] Mich. VII, 8. [86] Psal. CXLIII, 12. [87] Psal. LXI, 10. [88] Isa. V, 20.

mala præponens, inania falsaque veris magis æstimans, tempori obnoxia sempiternis præferens, præterfluentem pro divina ac perpetua lætitia eligens. « Mendaces igitur filii hominum in stateris, ut male agant : » et primum quidem in se ipsos injurii sunt, postmodum in proximos, qui sibi ipsis, dum operantur, pravi consiliarii fiunt, aliisque, dum sese pravum exemplum objectant. Non poteris die judicii dicere : Non noveram bonum. Adducetur tibi propria statera, quæ satis abundanterque pravum et bonum dijudicat. Namque corporis pondera trutinæ declinationibus probamus, sed vitæ eximia animi arbitratu libero discernimus, quæ et statera dicta est, quod parem in ambas partes declinationem admittit. Ne itaque spem vestram in injustitia collocetis, neque divitiis addicimini, neque rebus inanibus animum advertatis, neque animi vim æstimatricem corruptam circumagatis, certis indiciis compertum habentes, Deum et fortem et misericordem esse. Timete igitur illius fortitudinem, neque de illius humanitate desperate. Namque ad compescendum animum, ne improbe agat, metus optimus est; ad eum porro qui in iniquitatem prolapsus est, confirmandum, ne per desperationem despondeat animum, misericordiæ spes. Tum demum in fine psalmi Propheta ait ad Dominum : « Quia tu reddes unicuique juxta opera sua [89]. » — « Qua enim mensura mensi fueritis, remetietur et vobis [90]. » Afflixisti proximum ? exspecta similia : imbecilliorum res arripuisti, pugnis pauperes obtundisti, lœdoriis infamasti, calumniatus es, falso detulisti, statuta patrum immutasti, **289** facultatibus pupillorum insidiatus es, viduas compressisti, præsentem voluptatem bonis promissis prætulisti ; parem hisce mensuram præstolare : « quæ enim quisque seminat, illa et metet [91]. » Sic quoque vice versa si bonis rebus operam impendisti, multo copiosiores remunerationes exspecta. « Ipse enim retribuet unicuique secundum opera illius [92]. » Hujusce decreti per omne vitæ tempus memoriam refricans, multas evitabis iniquitates. Hæc ex sanctis Patribus, qui ante nos similia scripto tradiderunt, propter concivem tuum Antonium, qui, ut id peragerem compulit, scribens, res tibi apprime proficuas, ut reor, in memoriam revocavi.

VI. — GIGANTIO ECCLESIARUM DEFENSORI.

Si prorsus superior carnis voluptatibus esse videris, et jejunium exercere insimulas, quo tibi emolumento fuerit, aurum antiquum a progenitoribus apud te cum studio satis accurato cumulatum conservatumque, ni voluptate gestias, uti dracones illi, quos in fabulis legimus, thesauris auri absconditis invigilare?

VII. — SABINO PRESBYTERO.

Scriptum est : « Dilatet Dominus Japhet [93]. » Et nos summopere hoc idem, Vir Domini, tibi deprecamur. Dilatet Dominus, et augeat, et ingentem

A μενα τῶν ἀληθινῶν προτιμῶν, τὰ πρόσκαιρα τῶν αἰωνίων προτάσσων, τὴν παρερχομένην ἀντὶ τῆς ἀπαύστου εὐφροσύνης, καὶ διηνεκοῦς ἐκλεγόμενος. « Ψευδεῖς τοίνυν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικῆσαι. » Ἀδικοῦσι δὲ πρῶτον μὲν ἑαυτοὺς, ἔπειτα δὲ καὶ τοὺς πλησιάζοντας, οἱ καὶ ἑαυτοῖς πονηροὶ σύμβουλοι ἐπὶ τῶν πράξεων γενόμενοι, καὶ ἑτέροις μοχθηρὸν ὑπόδειγμα ὄντες. Οὐκ ἔστι σοι εἰπεῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι Οὐκ ᾔδειν τὸ ἀγαθόν. Προφέρεταί σοι τὰ ἴδιά σου ζύγια, ἱκανὴν παρέχοντα τὴν διάκρισιν ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. Τὰ μὲν γὰρ τοῦ σώματος βάρη ταῖς ἐπὶ τῆς τρυτάνης ῥοπαῖς δοκιμάζομεν, τὰ δὲ τοῦ βίου ἐκλεκτὰ τῷ αὐτεξουσίῳ τῆς ψυχῆς διακρίνομεν, ὃ καὶ ζυγὸς ὠνόμασται, διὰ τὸ ἴσην δύνασθαι λαμβάνειν τὴν ῥοπὴν ἐφ' ἑκάτερα. Μὴ B τοίνυν ἐλπίζετε ἐπὶ τὴν ἀδικίαν, μήτε τῷ πλούτῳ προστίθεσθε, μήτε αἱρεῖσθε τὴν ματαιότητα, μήτε τὸ τῆς ψυχῆς κριτήριον διεφθαρμένον περιφέρετε, εἰδότες ὅτι ὁ Θεὸς καὶ κραταιὸς, καὶ ἐλεήμων ὑπάρχει. Φοβήθητε οὖν αὐτοῦ τὸ ἰσχυρὸν, καὶ μὴ ἀπογνῶτε αὐτοῦ τῆς φιλανθρωπίας· πρὸς μὲν γὰρ τὸ μὴ ἀδικεῖν, ἀγαθὸς ὁ φόβος, πρὸς δὲ τὸν εἰς ἁμαρτίαν ὀλισθήσαντα μὴ ἑαυτὸν προέσθαι διὰ τῆς ἀνελπιστίας, ἀγαθὴ ἡ ἐλπὶς τοῦ ἐλέους. Εἶθ' ἑξῆς καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ ψαλμοῦ φησιν ὁ προφήτης πρὸς τὸν Θεόν· « Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. » — « Ὧ γὰρ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. » Ἔθλιψας τὸν ἀδελφόν; ἐκδέχου τὸ ἴσον. Ἥρπασας τὰ τῶν ὑποδεεστέρων, κατεκονδύλησας πένητας, κατῄσχυνας ἐν λοιδορίαις, ἐσυκοφάντησας, κατέψευσας, ὅρια πα- C τέρων μετέθηκας, κτήμασιν ὀρφανῶν ἐπῆλθες, χήρας ἐξέθλιψας, τὴν παροῦσαν ἡδονὴν προετίμησας τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν· ἐκδέχου τούτων τὴν ἀντιμέτρησιν. « Οἷα γὰρ σπείρει ἕκαστος, τοιαῦτα καὶ θερίσει. » Καὶ μέντοι καὶ εἴ τι τῶν ἀγαθῶν πέπρακταί σοι, κἀκείνων ἐκδέχου πολλαπλασίους τὰς ἀντιδόσεις. « Αὐτὸς γὰρ ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. » Ταύτης μεμνημένος παρὰ πάντα τὸν βίον τῆς ἀποφάσεως, δυνήσῃ τὰ πολλὰ τῶν ἁμαρτημάτων διαφυγεῖν. Ταῦτα ἐκ τῶν ἤδη πρὸ ἡμῶν τοῖς ἁγίοις ἀνδράσι πεπονημένων γράψας σοι διὰ τὸν προτρέποντά με πατριώτην σου Ἀντώνιον τοῦτο ποιῆσαι, νομίζω ὑπομεμνηκέναι σε τῶν συμφερόντων.

D

ς'. — ΓΙΓΑΝΤΙῼ ΕΚΚΛΗΣΙΕΚΔΙΚῼ.

Εἰ ὅλως δοκεῖς ἐπάνω ἵστασθαι τῶν ἡδονῶν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν νηστείαν ἐξασκεῖν καθυποκρίνῃ, εἰς τί σοι χρησιμεύει τὸ χρυσίον τὸ παλαιὸν ἐκ τῶν προγόνων θησαυρισθὲν παρὰ σοῦ μετὰ σπουδῆς ἱκανῆς, εἰ μὴ ἄρα ἡδονήν σοί τινα φέρει κατὰ τοὺς δράκοντας τοὺς ἐν τοῖς μύθοις, ἐπαγρυπνεῖν τοῖς καταχεχωσμένοις θησαυροῖς τοῦ χρυσίου;

Ζ'. — ΣΑΒΙΝῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

« Πλατύναι Κύριος τῷ Ἰάφεθ, » γέγραπται. Καὶ ἡμεῖς πάνυ τὸ αὐτὸ ἐπευχόμεθά σοι, ἄνθρωπε τοῦ Κυρίου, Πλατύναι Κύριος, καὶ αὐξῆσαι, φαιδρύναι τε καὶ

[89] Psal. LXI, 13. [90] Luc. VI, 38. [91] Galat. VI, 8. [92] Matth. XVI, 27. [93] Gen. IX, 27.

μεγαλύναι τὸν οἶκόν σου, λαμπρύναι τοῦτον ὁ Θεὸς, καὶ ἐμπλῆσαι τῶν μυρίων ἀγαθῶν, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις περιφανῆ ποιῆσαι, καὶ καταστῆσαι ὀνομαστὸν, αὐλισθείη Κύριος ἐν διετοιμασίᾳ σου, καθότι τοῖς δεομένοις ἀνάπαυσις ὑπάρχει τὰ διαφέροντά σοι, ὁ καρπός σου ἀγαθὸς, καὶ χρηστὸς, καὶ αἰώνιος, καὶ ἐξ αὐτοῦ μέντοι ὁ Σωτὴρ ἡμῶν Χριστὸς ἐσθίει πυκνότερον. Τῶν γὰρ δούλων τῶν χρηζόντων, καὶ τρωγόντων, αὐτὸς ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐσθίειν λελόγισται, τὰ τῶν ἰδίων οἰκετῶν οἰκειούμενος. Μὴ τοίνυν λυποῦ, μηδὲ θλίβου, ἔξωθέν τινων προσφερόντων σοι φιλοχρίστων, καὶ θεοσεβῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν πράγματα εἰς διοίκησιν· οὐδὲν γὰρ ζημιοῦσαι, οὐδὲ παρακόπτῃ τῶν σεαυτοῦ μισθῶν, τὰ ἴδια χορηγῶν τοῖς ἐπιδεομένοις, καὶ τὰς ἀλλοτρίας προσκομιδὰς σὺν τοῖς σοῖς ὑπάρχουσι μεταδιδοὺς ἱλαρῶς καὶ προθύμως· πολυπλασιάζεις γὰρ μᾶλλον διὰ τούτων, οὐκ ἐλαττοῖς τὴν θείαν ἀντίδοσιν, καὶ λαμπρότερός σοι ὁ στέφανος πλέκεται. Θεωρῶν γὰρ ὁ Κύριος τὴν εἰλικρινῆ σου, καὶ ἄδολον, καὶ μακαρίαν γνώμην, πληροφορεῖ τοὺς ἀξίους, καὶ ζῶντας διδόναι σοι, καὶ τελευτῶντας καταλιμπάνειν δαψιλῶς, ὅπως καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι, καὶ αὐτὸς δοξασθῇς, καὶ στεφανωθῇς ῥογεύων σὺν τοῖς σοῖς ὑπάρχουσι καὶ τὰ ἔξωθεν ἀγαθὰ προσφερόμενα.

Η'. — ΝΙΚΟΤΥΧΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Ἅπερ τις ἐπιποθεῖ καὶ στέργει ἀνενδότως, ταῦτα καὶ λέγειν διηνεκῶς ἀναγκάζεται ἀκορέστῳ τῇ γνώμῃ· καθάπερ καὶ ἡ σὴ ματαιότης καὶ οἴησις, ἔναγχος τῆς τῶν Ἑλλήνων φρενοβλαβείας τῷ δοκεῖν ἀποστὰς διὰ τοῦ βεβαπτίσθαι τῷ ὕδατι, οὐ μὴν καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἀνεζωπύρησε τὴν πρώτην δυσσέβειαν, καὶ σιγᾷ μὲν τὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ φοιτητῶν κατορθώματα, ἀεὶ δὲ τοὺς μωροὺς Ἑλλήνων φιλοσόφους ἐν ταῖς συντυχίαις εἰς τὸ μέσον παράγει, κἀκείνους κροτεῖ ἀσιγήτῳ τῇ γλώττῃ, καὶ στέφει τοῖς ἀναρμόστοις ἐγκωμίοις· τοὺς δὲ τῶν Χριστιανῶν ἱερέας κακίζει, καὶ ψέγει, καὶ διαβάλλει ἀπαύστως, κἂν λαμπροὶ καὶ διαφανεῖς τὸν βίον ὑπάρχωσιν, ὡς ἰδιώτας, καὶ ὅταν μέν τις Ἑλληνικόν τι δρᾶμα ἐπὶ τραπέζης ἢ καὶ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς λαλῆσαι προθυμηθείη, ἐπαινεῖς καὶ ἀποδέχῃ. Ὅταν δέ τις λαλήσῃ Χριστιανικόν τι δόγμα, ἢ σκώπτεις παραχρῆμα, ἢ τὴν ὄψιν ἀποστρέψας φιμοῦσαι, καὶ στυγνάζεις, πλὴν ὅτι πάντες σχεδὸν κατὰ θείαν τινὰ οἰκονομίαν, οἱ μὲν καὶ τοὺς Ἑλληνικοὺς ἀποστρέφονται καὶ βδελύττονται λόγους, τῶν δ' ἐκκλησιαστικῶν ἡδέως καὶ σὺν περιχαρείᾳ ἀκροῶνται ῥημάτων. Συμφέρειν γὰρ αὐτοῖς ἡγοῦνται ἐν ταῖς λέξεσι τῶν σεπτῶν διδασκάλων, κἂν ἰδιωτικαὶ ὑπάρχωσιν, ἐμμελετῶντας καὶ διαγινομένους, ἄμεμπτον ἔχειν τὸ φρόνημα, ἢ ἐν ταῖς τῶν Ἑλλήνων διδασκαλίαις ἐνασχολουμένους, εἰς ἀκαθαρσίαν καὶ ἀσωτίαν ἐκμαίνεσθαι. Πάσης γὰρ εἴη φαυλότητος καὶ κακονοίας ὑπέρτερον, τὰς μὲν μωρολογίας Φιλιστίωνος, καὶ κατ' οἶκον ἐπὶ τραπέζης, καὶ δημοσίᾳ ἐν τοῖς θεάτροις λέγεσθαι, πρὸς λύμην τῶν ἀκουόντων, ὅπερ

A lætamque faciat domum tuam; spendidam eam reddat Deus, innumerisque impleat **290** bonis, celebremque apud omnes homines efficiat et clarum. In præparatione tua Dominus demoretur, quod egentibus res tuæ utiliores et lucrosiores, ac subsidio sunt, fructus tuus probus bonusque est et sempiternus; et ex eodem Salvator noster Christus spissius comedit. Etenim cum servis indigentibus ac edentibus, una simul ipse Dominus Christus comedere reputatur, propriorum servorum opera sibi vindicans. Ne itaque angaris, neque affliceris, dum deforis nonnulli, Christi amantium, piorumque hominum ac mulierum negotia ad disponendum curandumque tibi proferunt : nullum enim detrimentum infertur, neque tu a propriis mercedibus B interrumperis, propria indigentibus suppeditans, externasque oblationes una cum tuis facultatibus hilaris promptusque distribuens : divinam quippe remunerationem hoc modo copiosiorem reddis, non minuis, illustriorque tibi corona innectitur. Conspiciens namque Dominus puram sinceramque necnon beatam mentem tuam, dignis ac viventibus suadet tibi donare, et jamjam morituros abundanter relinquere, ut et ipsi misericordiam consequantur, et tu glorificeris et coroneris, una cum tuis facultatibus, quæ tibi etiam aliunde suppeditantur, bona distribuens.

VIII. — NICOTYCHO SCHOLASTICO.

Quæ quisque concupiscit, et sine ulla intermis- C sione enixe deperit, ea quoque continuo, insatiabili quadam animi sententia undique cogere compellitur : quemadmodum vanitas tua et præsumptio, qui licet modo e gentium stupiditate, ut videbaris, **291** aqua per baptismum ablutus, semotus sis, non tamen pristinam impietatem igne sancti Spiritus excalfecisti : ideoque silet illa quidem Christi, et illius discipulorum res præclare gestas, semper vero stolidos gentium philosophos in familiaribus colloquiis ante oculos ponit, eosque nunquam tacenti lingua deblaterat, et male consutis laudibus coronat; Christianorum vero sacerdotes improbat, ac vituperat, et indesinenter lacessit, licet illustres ac celebres vitæ ratione fueriut, uti D imperitos, nebulones, viles, ac dictione humiles ac plebeios. Et cum quispiam ex gentibus fabulam inter edendum, sive etiam in foro agere sibi proposuerit, tu collaudas excipisque; cum vero alius Christianorum dogma effert, tu illico eum injuriis lacessis, aut aspectu alio converso os obducis et contristaris. Nihilominus fere omnes, ita Numine disponente, te, et gentilium æmulos aversantur, exsecranturque, sermones autem ecclesiasticos libenter et cum lætitia audiunt. Sibi enim proficuum æstimant in venerandorum doctorum dictionibus, licet vulgares sint, si sedulo illis incumbentes eosque auscultantes, inculpatam mentem conservent, quam si in gentium disciplinis immorantes, in impuritatem ac luxum immaniter insaniant. Namque improbitatem omnem pravamque opinio-

nem superaret, fatua stolidaque Philistionis dicta et domi ad mensam, et palam in theatris recitari in audientium noxam, quod ipse cum impense agas nullo rubore suffunderis, Scripturæ vero verba, quibus in cœlum conducimur, silentio involvi. At non latuisti præstigiator; quod enim a sciolis de te batuatur, enuntiabo, qui veneficiis quibusdam subripi lunam opinantur, **292** cum colorem puniceum induerit, aut deliquium passa fuerit, et proprio statu dimoveri; et simul una omnes uno ore clamant viri et mulieres : Non latuisti, præstigiator. Non latuisti namque nos, Nicotyche, licet latere videreris, simulans et sancto et pretiosissimo Christi nomine abutens. Non latuisti nos quam impensissime gentibus addictus, et gentium inanibus disciplinis conformatus.

IX. — PLUTARCHO LAUDABILI ET PRÆCLARO VIRO.

Ferunt nonnulli Athenienses vetustissimis temporibus illud a Numine exorare, nullum ex genuinis amicis in magistratum promotum intueri. Qui enim dominationem obtinuit, primum quidem in superbiam effertur, et suiipsius, et amicorum memoriam abjicere compellitur, nec propriis cogitationibus dominatur, hac atque illac propulsus actusque, et quæ minime proficua sunt exsequens : postmodum fere ab omnibus odio habetur, et insidiis petitur, facilisque captu est, promptusque proponitur præ gravibus periculis ac dimissionibus, in immedicabiles calamitates incidere. Quapropter ego quoque nunc deprecor ne, quæ a te concuratur, dignitate potiaris, ne ipse amicum germanum, et suavem, et probum deperdam.

X. — ELPIDIO AURIFICI.

Copiosos exteros ornatus ex rationis inope auro summo **293** studio construis, tibi vero virtutum ornatum sculpere non vis : qui enim animum aureum, naturam nempe, a Deo accepisti, saxeum illum per negligentiam, et plumbeum demonstrasti, cum in nullius bonæ frugis, ac miserandum conflatorium immiseris. Hinc necessario sequetur te in erroris mare demerslo, et in peccati pelago propria tua electione disperditio : neque enim nos latent absurditates tuæ. Verumtamen nunc canticum Moysis pertimesce, quo tui similes Ægyptios infamia ob suam improbitatem notat, quod scelestos mores corrigere noluissent, et simul omnes suffocatos tradit. « Submersi enim sunt quasi plumbum pravi Ægyptii in aqua vehemente, et descenderunt in profundum quasi lapis [94]. »

XI. — POLYCHRONIO DIACONO.

Ob amicitiam erga Deum, amoremque nulli corruptioni obnoxium, ac cœlestem, fortunatum te judico : quod a nobis de compunctione animi sermones exposcis. Hæc autem efflagitatio puritatem, quæ in animo est, indicat. Neque enim fieri potest, ut is, qui non prius expurgatus bene, rebusque

A καὶ σὺ σπουδάζειν οὐκ αἰσχύνῃ, τὰ δὲ τῆς Γραφῆς ῥήματα, δι' ὧν ἀγόμεθα εἰς οὐρανοὺς, τῇ σιγῇ καταχωννῦσθαι. Ἀλλ' οὐκ ἔλαθες, φαρμακέ· ἐπιφθέγξομαι γάρ σοι τὸ παραληρούμενον ὑπὸ τῶν ἀνοήτων, νομιζόντων γοητείαις τισὶ κλέπτεσθαι τὴν σελήνην, ἡνίκα ἂν φοινιχθείη, ἢ ἐκλείπῃ, καὶ τῆς οἰκείας ἀποκινεῖσθαι τάξεως, καὶ ἀνακεκραγότων ὁμοθυμαδὸν στόματι ἑνὶ, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· Οὐκ ἔλαθες, φαρμακέ. Οὐκ ἔλαθες γὰρ ἡμᾶς, Νικότυχε, κἂν λανθάνειν ἐδόκεις διὰ τῆς ὑποκρίσεως, καὶ τῆς καταχρήσεως τοῦ ἁγίου καὶ πολυτιμήτου ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Οὐκ ἔλαθες ἡμᾶς ἀπηρτισμένος Ἕλλην ὑπάρχων, καὶ ἀκρατῶς, καὶ τοῖς Ἑλλήνων μεμορφωμένος ματαίοις διδάγμασιν.

B

Θ'. — ΠΛΟΥΤΑΡΧῼ ΑΞΙΟΛΟΓῼ.

Φασί τινες, πρώην τοὺς Ἀθηναίους εὐχὴν ποιεῖσθαι, μηδένα τῶν φίλων τῶν γνησίων θεάσασθαι ἀρχὴν ἐγχειρισθέντα. Ὁ γὰρ τῆς ἡγεμονίας ἐπιτυχὼν, πρῶτον μὲν εἰς ὑπερηφανίαν ἐκτρέπεται, καὶ ἑαυτὸν ἀγνοεῖν καὶ τοὺς φίλους ἀναγκάζεται, καὶ οὐκέτι τῶν ἰδίων λογισμῶν κυριεύει, τῇδε κἀκεῖσε μεταχλινόμενός τε καὶ μεταφερόμενος, καὶ πράττων τὰ μὴ συντελοῦντα· ἔπειτα δὲ σχεδὸν ὑπὸ πάντων μισεῖται, καὶ ἐπιβουλεύεται, καὶ ἔστιν εὐάλωτος, καὶ πρόκειται ἕτοιμος πρὸς τῷ παντὶ χαλεπῷ κινδύνῳ, καὶ περιστάσει, καὶ ταῖς ἀνηκέστοις περιπεσεῖν συμ-
C φοραῖς. Διόπερ κἀγὼ νυνὶ εὔχομαι μὴ τυχεῖν σε τῆς σπουδασθείσης ἀρχῆς, ἵνα τὸν φίλον μου ἀπολέσω τὸν γνήσιον, καὶ προσηνῆ, καὶ χρηστόν.

Ι'. — ΕΛΠΙΔΙῼ ΧΡΥΣΟΧΟῼ.

Ἱκανὰ ἀλλότρια κόσμια ἐξ ἀλόγου χρυσίου κατασκευάζεις προθύμως, σαυτῷ δὲ κόσμον ἀρετῶν λεπτουργῆσαι οὐ βούλει. Ψυχὴν γὰρ χρυσῆν τὴν φύσιν παρὰ Θεοῦ εἰληφὼς, λιθίνην ταύτην διὰ τῆς ἀμελείας, καὶ μολιβδίνην ἀπέδειξας, ἐμβαλὼν τῷ χωνευτηρίῳ τῆς ἀχρειότητος καὶ τῆς ταλαιπωρίας. Ὅθεν ἐξ ἀνάγκης ἕψεταί σοι τὸ καταποντισθῆναι ἐν τῇ θαλάσσῃ τῆς πλάνης, καὶ ἐναφανισθῆναι τῷ πελάγει τῆς ἁμαρτίας προαιρέσει οἰκείᾳ. Οὐ διέλαθε γὰρ ἡμᾶς τὰ ἀτοπήματά σου. Ἀλλὰ νῦν γοῦν φοβήθητι
D τὴν ᾠδὴν τοῦ Μωϋσέως, δι' ἧς στηλιτεύει τοὺς κατὰ σὲ Αἰγυπτίους συναποπνιγέντας τῇ ἰδίᾳ κακίᾳ διὰ τὸ ἀδιόρθωτον τῆς μοχθηρίας τῶν τρόπων· « Ἔδυσαν γὰρ ὡς μόλιβδος, φησὶν, οἱ φαῦλοι Αἰγύπτιοι ἐν τῷ σφοδρῷ ὕδατι, καὶ κατέδυσαν εἰς βυθὸν ὡσεὶ λίθος. »

ΙΑ'. — ΠΟΛΥΧΡΟΝΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Μακαρίζω σε τῆς πρὸς Θεὸν φιλίας, καὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ ἀφθάρτου καὶ οὐρανίου, καθότι τοὺς περὶ κατανύξεως ψυχῆς ἀπαιτεῖς ἡμᾶς λόγους. Σημεῖον δέ ἐστι τὸ τοιοῦτον αἴτημα τῆς ἐν ψυχῇ καθαρότητος. Οὐ γάρ ἐστι δυνατὸν μὴ πρότερον ἐκκαθαρθέντα καλῶς, καὶ τῶν βιωτικῶν ἁπάντων ἀνώτερον

[94] Exod. xv, 10, 5.

γενόμενον, εἰς ταύτην τῶν λόγων τὴν ἐπιθυμίαν ἐλθεῖν. Καὶ τοῦτο ῥᾴδιον συνιδεῖν ἐκ τῶν καὶ πρὸς ὀλίγον τούτῳ κατεχομένων τῷ ἔρωτι, οἳ τοσαύτην ἀθρόον δέχονται τὴν μεταβολὴν, ὡς εὐθέως πρὸς οὐρανὸν μεταστῆναι, καὶ αἰθεροβατεῖν τῇ μακαρίᾳ γνώμῃ. Ὅθεν προθύμως ἐγὼ δεξάμενος τὸ ἐπίταγμα τῆς σῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης, βιβλίον ὁλόκληρον περὶ κατανύξεως συντάξας ἀπέσταλκα ὑμῖν τε, καὶ τοῖς σὺν ὑμῖν διατρίβουσι φίλοις θεοσεβέσιν, δυσωπῶν καὶ παρακαλῶν ὑμᾶς, παῤῥησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἔχοντας, ταῖς ὁσίαις ἡμᾶς ἀμείψασθαι προσευχαῖς· δύνασθε γὰρ, εὖ οἶδα, ὑπὲρ ἡμῶν ἐξιλεοῦσθαι τὸ Κρεῖττον.

ΙΒ'. — ΚΥΡΙΑΚΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Μὴ ξενίζου βλέπων τὸν συγγενῆ σου Πισίμιον τὸν θεοσεβέστατον, καὶ πολλῇ ἀρετῇ κεκοσμημένον, πλεῖστα θλιβόμενον, καὶ πειραζόμενον παρά τε τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ἐξυπηρετουμένων τοῖς ἐκείνου βουλήμασιν ἀνθρώπων. Ὥσπερ γὰρ λῃσταὶ, οὐχ ἔνθα χόρτος, καὶ ἄχυρα, καὶ καλάμη, ἀλλ' ἔνθα χρυσίον, καὶ ἀργύριον, ἐκεῖ συνεχέστερον ἀγρυπνοῦσι, καὶ ἐκεῖ διορύττουσιν· οὕτως καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης, τούτοις μάλιστα ἐπιτίθενται καὶ ἐπιβουλεύουσι, τοῖς τὴν ἀρετὴν μετερχομένοις, καὶ διαλάμπειν ἐν Θεῷ σπουδάζουσιν ἀνθρώποις.

ΙΓ'. — ΙΕΡΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπειδὴ ἀγαπᾷς ὑπερβαλλόντως τοὺς λόγους τοῦ θεοτιμήτου καὶ θεοφόρου Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, ἐξ αὐτῶν σοι γράψω, περὶ ὧν νῦν ἐπεζήτησας. Μηδαμῶς δυσχεραίνωμεν ἐπὶ τοῖς πειρασμοῖς τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, μήτε ἀπορῶμεν, μήτε θορυβώμεθα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν παιδεύωμεν ψυχὰς, καὶ ἑτέρους ταῦτα διδάσκωμεν. Κἂν ἴδῃς τὸν ἐνάρετον μυρία πάσχοντα δεινὰ, μὴ σκανδαλισθῇς. Καὶ γὰρ οἶδα πολλοὺς πολλάκις τοῦτο ζητοῦντας· Ὁ δεῖνα, φησὶν, εἰς μαρτύριον ἀπεδήμει χρήματα πένησι διακομίζων, καὶ ναυαγίῳ περιέπεσε, καὶ πάντα ἀπώλεσε· ἕτερος δὲ πάλιν αὐτὸ τοῦτο ποιήσας, λῃσταῖς περιέτυχε, καὶ μόλις τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν διέσωσε, γυμνὸς ἀναχωρήσας ἐκεῖθεν. Τί οὖν ἂν εἴποιμεν; Ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τούτων ἀσχάλλειν καὶ ἀπορεῖσθαι χρή. Εἰ γὰρ καὶ ναυαγίῳ περιέπεσεν, ἀλλ' ἔχει τὸν καρπὸν τῆς ἐλεημοσύνης ἀπηρτισμένον. Τὰ γὰρ ἑαυτοῦ πάντα ἐπλήρωσεν, συνέλεξε τὰ χρήματα, καὶ λαβὼν ἀπήρχετο διαδοῦναι, ἥψατο τῆς ἀποδημίας. Τὸ ναυάγιον λοιπὸν οὐχὶ τῆς αὐτοῦ γνώμης γέγονεν. Ἀλλὰ τίνος ἕνεκεν ὁ Θεὸς τοῦτο συνεχώρησεν; Ἵνα τοῦτον ἐργάσηται δόκιμον. Ἀλλ' οἱ πένητες, φησὶν, ἀπεστερήθησαν τῶν χρημάτων. Οὐχ οὕτω σὺ προνοεῖς τῶν πενήτων, ὡς ὁ ποιήσας αὐτοὺς Θεός· εἰ γὰρ καὶ τούτων ἀπεστερήθησαν, ἀλλ' ἑτέρωθεν δύναται πλείονα παρασχεῖν αὐτοῖς εὐπορίας ἀφορμήν. Μὴ τοίνυν ἀπαιτῶμεν τὸν Θεὸν εὐθύνας τῶν γινομένων, ἀλλὰ δοξάζωμεν ἐφ' ἅπασιν. Οὐ γὰρ ἁπλῶς οὐδὲ εἰκῇ τὰ τοιαῦτα συγχωρεῖ γίνεσθαι· πολλάκις γὰρ ἀντὶ μὲν τῆς παραμυθίας τῶν χρημάτων τούτων, ἑτέραν ἀφορμὴν διατροφῆς τοῖς

omnibus mundanis superior factus est, in sermonum similium desiderium incidat. Idque ex iis, qui vel minimo temporis intervallo ejuscemodi amore corripiuntur, facile comprehendi potest, qui illico tantam immutationem admittunt, ut statim in cœlum transvehantur, et beata mente gradiantur in æthere. Hinc ipse avide sinceræ tuæ dilectionis imperium arripiens, librum integrum *De compunctione* concinnatum **294** vobis, illisque, qui una cum vobis commorantur, piis amicis transmisi, instanter petens, rogansque vos, qui apud Deum in aliqua estis auctoritate, sacris precibus mercedem rependere. Potestis enim, quod bene novi, Numen nobis propitium reddere.

XII. — CYRIACO PRESBYTERO.

Ne tibi admirationi sit, si consanguineus tuus Pisimius piissimus, multaque virtute condecoratus, pessime accipiatur, tenteturque a diabolo, et illius nutibus subservientibus viris. Quemadmodum enim prædones, non ubi herba, et paleæ, cannæque abundant, sed ubi aurum argentumque, spissius invigilant et effodiunt, ita et veritatis et justitiæ hostes eos potissimum aggrediuntur, iisque qui virtuti operam dant, et in Deo splendescere contendunt, hominibus insidiantur.

XIII. — HIERIO PRESBYTERO.

Cum mirum in modum venerandi et deiferi Joannis Constantinopolitani sermonibus delecteris, ex illius scriptis, ad ea, quæ nunc expostulasti, respondebo. Ne ex tentationibus proborum hominum molestia afficiamur, neque hæsitemus, neque turbemur, sed nostros inde animos instruamus, aliosque ad similem disciplinam erudiamus. Licet videris virtuti addictum innumera mala perpetientem, ne in scandalum incidas. Multos siquidem sæpius hoc pervestigantes cognovi. **295** Ille, inquiunt, in templum, ubi martyris reliquiæ conservabantur, proficiscebatur, pecunias pauperibus deferens, et navi fracta naufragium passus est; alius rursum hoc idem intentans, a prædonibus captus vix vitam servavit, nudus inde secedens. Quid itaque adhuc dixerimus? Nullum rerum similium occursum ægre ferre nos, neque afflictari oportet. Licet enim navim confregerit, at pendentem habet eleemosynæ fructum: quæ enim ad ipsum pertinebant, omnia complevit; collegit pecunias, quibus receptis, iter ad elargiendum instituit, et jam in viam ingressus est. Naufragium itaque illi insperato cecidit. Sed quamnam ob causam Deus id permisit? ut eum probaret. Sed pauperes, inquit, pecuniis illis privati sunt. Non eam tu curam pauperum geris, quam qui eos condidit Deus: illis licet spoliatis poterit aliunde majoris abundantiæ causam obtendere. Ne itaque a Deo rerum, quæ fiunt, rationes petamus, sed glorificemus in omnibus. Neque enim simpliciter ac temere similia fieri permittit: sæpe namque pro pecuniarum harum

solamine, aliam copiam alimentis pauperibus Deus elargitus est. Eum vero, qui naufragium sustinuit, probatiorem reddit, affluentioremque illi mercedem apparat. Eleemosynæ quippe datione multo majus ac excellentius est, infortunium simile passum Deo gratias agere. Neque vero quæ per eleemosynam elargimur, sed ea etiam, quibus ab aliis spoliati, si generose toleraverimus, fructum nobis uberem ministrant. Et ut discas hoc eo præstantius esse, ex iis, quæ Jobo obtigerunt, manifestum faciam. Ille **296** pecuniis abundans, pauperibus ædes reseravit, facultates omnes distribuebat. At non ita celebris erat, cum ædem indigentibus aperuit, uti cum audiit eam collapsam, nec inique tulit. Non ita celebris erat, cum ex detonsis ovibus nudos amiciebat, uti celebris erat et probatus, cum audiens cœlestis ignis descensu pecudes omnes dissipatas fuisse, gratias egit. Tum hominum amans erat, modo philosophus factus est; tum inopum miserebatur, modo Domino gratias refert. Neque apud semetipsum dixit: Quid hoc est? Armenta consumpta sunt, quorum ope innumeri pauperes alebantur. Licet ipse indignus essem, qui tali affluentia ditarer; attamen saltem propter participantes condonandum illis erat. Sed nihil horum aut dixit, aut in animo cogitavit; sed Deum omnia ad utilitatem nostram disponentem agnovit. Et, ut discas, atrociorem postmodum diabolo plagam intulit, rebus denudatus gratias agens, quam cum possidens miserebatur: cum enim possidebat, poterat de eo diabolus quodammodo suspicari, falsum equidem, at poterat nihilominus. Num gratis colit Job Deum? Verumtamen cum omnia subripuit, cum omnia ei detraxit, Job vero eumdem semper erga Deum affectum servavit [95], tunc demum os impudens obturatum est, nec quid ultra proferret, reliquum erat. Celebrior etenim nunc justus evasit. Quippe divitiis affluentem, eleemosynam erogare, hoc ipso, inquam, majus est omnibus spoliatum generoso id animo, et cum gratiarum actione ferre; quemadmodum in singulari hoc opere justi demonstratum est. Tunc ingens **297** erat in servos sibi similes benevolentia, nunc maximus in Dominum amor commonstratus est.

XIV. — FAUSTINIANO.

Poterat utique Deus Babylonicæ fornacis flammam exstinguere, attamen id non effecit, ut majorem impiis timorem incuteret, vesanioremque stuporem inderet, omnemque Nabuchodonosoris duritiem amoveret. Sed majus quidpiam flammarum illa exstinctione, admirabiliusque operatus est: quandoquidem eam inflammari incendique, quantum ipsi libuit, permittens, hac ratione propriam pollentiam ostendit, non tantum hostium machinas exsolvens, sed jam corroboratas irritans. Ne quis autem eos flammis superiores conspiciens, flammas illas visum aut spectrum esse

[95] Job I, 21.

A πένησιν ὁ Θεὸς ἐδωρήσατο. Τοῦτον δὲ διὰ τοῦ ὑπομεῖναι τὸ ναυάγιον, δοκιμώτερον ποιεῖ, καὶ πλείονα αὐτῷ προξενεῖ τὸν μισθόν. Τοῦ γὰρ ἐλεημοσύνην δοῦναι πολλῷ μεῖζον ὑπάρχει τὸ, περιπεσόντα τῇ τοιαύτῃ συμφορᾷ, εὐχαριστῆσαι τῷ Θεῷ. Οὐ γὰρ ἅπερ ἂν δι' ἐλεημοσύνης δῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἂν παρ' ἑτέρων ἀφαιρεθέντες ὑπομείνωμεν γενναίως, καὶ ταῦτα πολὺν ἡμῖν φέρει τὸν καρπόν. Καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι τοῦτο ἐκείνου μεῖζόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τῷ Ἰὼβ τοῦτο ποιήσω φανερόν. Ἐκεῖνος, ἡνίκα χρήματα ἐκέκτητο, τὴν οἰκίαν τοῖς πένησιν ἀνέῳξεν, τὰ ὄντα πάντα ἐξεδίδου. Ἀλλ' οὐχ ἦν οὕτω λαμπρὸς, ἡνίκα τὴν οἰκίαν τοῖς πένησιν ἀνέῳξεν, ὥσπερ ὅτε ἀκούσας αὐτὴν καταπεσοῦσαν οὐκ ἀπεδυσπέτησεν· οὐκ ἦν οὕτω λαμπρὸς, ὅτε ἀπὸ τῆς κουρᾶς τῶν προβάτων τοὺς γυμνοὺς περιέβαλλεν, ὡς B ἦν λαμπρὸς καὶ εὐδόκιμος, ὅτε ἀκούσας, ὅτι πῦρ κατῆλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὰ θρέμματα πάντα ἀνάλωσεν, ηὐχαρίστησεν. Τότε φιλάνθρωπος ἦν, νῦν φιλόσοφος γέγονεν· τότε ἠλέει τοὺς πένητας, νῦν εὐχαριστεῖ τῷ Δεσπότῃ. Καὶ οὐκ εἶπε πρὸς ἑαυτόν· Τί ποτε τοῦτό ἐστι; Τὰ ποίμνια ἀνάλωται, ἀφ' ὧν ἐτρέφοντο μυρίοι πένητες. Εἰ καὶ ἀνάξιος ἤμην ἐγὼ ἀπολαύειν εὐπορίας, διά γοῦν τοὺς μετέχοντας ἐχρῆν φείσασθαι. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων οὐκ εἶπεν, οὐκ ἐνενόησεν, ἀλλ' ᾔδει τὸν Θεὸν πρὸς τὸ συμφέρον ἅπαντα οἰκονομοῦντα. Καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι μείζονα ἔδωκεν ὕστερον τὴν πληγὴν τῷ διαβόλῳ, ὅτε ἀφαιρεθεὶς ηὐχαρίστησεν, ἢ ὅτε κεκτημένος ἠλέει· ὅτε C γὰρ ἐκέκτητο, κἂν ὑποψίαν τινὰ ἔσχεν εἰπεῖν ὁ διάβολος, εἰ καὶ ψευδῆ, ἀλλ' ὅμως ἔσχεν εἰπεῖν· Μὴ δωρεὰν σέβεται Ἰὼβ τὸν Θεόν; Ἐπειδὴ δὲ ἔλαβε πάντα, ἐπειδὴ πάντων αὐτὸν ἐγύμνωσεν, ὁ δὲ τὴν αὐτὴν εὔνοιαν πρὸς τὸν Θεὸν διετήρησεν· τότε λοιπὸν ἐνεφράγη τὸ ἀναίσχυντον στόμα, καὶ οὐδὲν οὐκέτι ἔσχεν εἰπεῖν. Λαμπρότερος γὰρ νῦν ὁ δίκαιος γέγονεν. Τοῦ γὰρ ἐν πλούτῳ ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, μεῖζον ὑπάρχει τὸ πάντα ἀφαρπαγέντα γενναίως ἐνεγκεῖν καὶ μετ' εὐχαριστίας, καθάπερ ἐπὶ τούτου δέδεικται τοῦ δικαίου. Τότε πολλὴ φιλοφροσύνη πρὸς τοὺς συνδούλους ἦν, νῦν μέγα τὸ φίλτρον πρὸς τὸν Δεσπότην ἐδείχθη.

D ΙΔ'. — ΦΑΥΣΤΙΝΙΑΝῼ.

Ἠδύνατο ὁ Θεὸς σβέσαι τὴν φλόγα τῆς Βαβυλωνίας καμίνου, ἀλλ' οὐ πεποίηκε τοῦτο ὑπὲρ τοῦ μείζονα ἐνθεῖναι φόβον τοῖς ἀσεβέσι, καὶ πλείονα ἐμποιῆσαι τὴν ἔκπληξιν, καὶ πᾶσαν λῦσαι τοῦ Ναβουχοδονόσορ τὴν πώρωσιν. Μεῖζον δὲ τοῦ σβέσαι τὴν φλόγα καὶ παραδοξότερον ἐποίησεν· ἀφεὶς γὰρ αὐτὴν καυθῆναι τοσοῦτον, ὅσον ἐκεῖνος ἠθέλησεν, οὕτως τὴν οἰκείαν ἐνδείκνυται δύναμιν, οὐ καταλύων τὰ μηχανήματα τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ἑστῶτα ποιῶν ἄκυρα. Ἵνα δὲ μήτις αὐτοὺς ἰδὼν περιγεγονότας τῆς φλογὸς, φαντάσματα εἶναι τὴν φλόγα νομίσῃ, συνεχώρησε καυθῆναι τοὺς ἐμβαλόντας αὐτοὺς, δει-

κνὺς, ὅτι πῦρ μὲν ἦν ἀληθῶς τὸ ὁρώμενον· οὐ γὰρ ἂν καὶ κληματίδα, καὶ στυππίον, καὶ τοσαῦτα κατέφαγε σώματα. Τῆς δὲ αὐτοῦ προστάξεως οὐδὲν ἰσχυρότερον, ἀλλ' ἔσται τῶν ὄντων ἁπάντων ἡ φύσις τῷ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι αὐτὴν παράγοντι, ὅπερ καὶ τότε ἐδείκνυτο. Σώματα γὰρ ἡ φλὸξ ἀπολαβοῦσα φθαρτὰ, καθάπερ ἀφθάρτων ἀπέσχετο, καὶ σώαν τὴν παρακαταθήκην ἀπέδωκε, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς λαμπρότητος· ὥσπερ γὰρ ἐκ βασιλείων τινῶν βασιλεῖς, οὕτως ἀπὸ τῆς καμίνου οἱ τρεῖς παῖδες προῖεσαν, οὐδενὸς λοιπὸν εἰς τὸν βασιλέα ἀνεχομένου ὁρᾷν, ἀλλὰ πάντων ἀπ' ἐκείνου τοὺς ὀφθαλμοὺς μεταθέντων ἐπὶ τὴν παράδοξον θεωρίαν. Καὶ οὔτε τὸ διάδημα, οὔτε ἡ ἀλουργὶς, οὔτε ἄλλο τι τῆς φαντασίας τῆς βασιλικῆς, οὕτω τοὺς ὄχλους ἐπέστρεφεν, ὡς ἡ θέα τῶν πιστῶν ἐκείνων, ἐγχρονισάντων μὲν τῷ πυρὶ, οὕτω δὲ ἐξελθόντων ἐκεῖθεν, ὡς τοὺς ἐν ὀνείροις τοῦτο παθόντας εἰκὸς ἦν. Καὶ γὰρ ὃ πάντων εὐθραυστότερόν ἐστι τῶν ἐν ἡμῖν, ἡ τῶν τριχῶν φύσις, τότε ἀδάμαντος ἰσχυρότερον ἐκράτει.

A existimaret, eos, qui injecerant, comburi permisit, revera, quod videbatur, ignem esse ostendens; alias neque sarmenta, neque stuppam, nec tot denique alia corpora absumpsisset. Illius vero præcepto nihil validius fuerit: sed obediet rerum omnium natura illi, qui ex eo, quod non erat, ad id quod est, eam transtulit, quod tunc ostendebatur. Etenim cum flamma corruptioni obnoxia corpora accepisset, ab illis, ac si incorruptibilia essent, abstinuit, depositumque sibi salvum atque incolume, et multo cum splendore magnificentius restituit. Quemadmodum enim ex aula regia reges, sic etiam e fornace tres pueri egressi sunt [95]. Tum demum cum nullus regis aspectum æquo animo ferret, omnes ab eo oculos avertentes in admiran- B dum illud spectaculum fixerant; et neque diadema, neque purpureum indumentum, neque quidpiam aliud regiæ **298** illius majestatis ita plebem in se converterat, ut fidelium illorum aspectus, qui istac tenus in igne immorati fuerant, et hac ratione inde exierant, ac si inter somniandum similia perpessi fuissent, haud inverisimile fuerat. Etenim quod in nobis ante omnia fragilius est, pilorum nempe natura, tunc adamante validius obluctabatur.

ΙΕ'. — ΤΥΡΒΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Κρεοφαγία ὄντως ἐστὶ τὰ θεῖα νοήματα· « Ἡ γὰρ σάρξ μου, φησὶ, βρῶσίς ἐστιν ἀληθῶς. » Ὅθεν καὶ αὐτὸς ἡδέως διὰ παντὸς τῆς στερεᾶς, καθὼς φησιν ὁ Παῦλος, μεταλαμβάνεις τροφῆς.

XV. — TURBONI PRESBYTERO.

Vere carnium esus sunt divinæ cogitationes: « Caro enim mea, ait, vere cibus est [97]. » Hinc et tu continuo perlibenter solidi, ut Paulus inquit, alimenti particeps efficeris [98].

ΙϚ'. — ΕΛΕΥΘΕΡΙῼ.

Πῶς οὐκ ἐγκαλύπτῃ, ἐγκρατεῖς καὶ σοφοὺς ὀνομάζων τοὺς περὶ Διογένην, καὶ Πυθαγόραν, καὶ Πλάτωνα, οἵτινες ἐπὶ τοσοῦτον ἤλασαν τῆς ματαιοφροσύνης, ὥστε καὶ τοῖς ἀκινήτοις καὶ ἀψύχοις εἰδώλοις προσκυνῆσαι;

XVI. — ELEUTHERIO.

Quomodo præ pudore os non obvelas, continentes et sapientes compellans Diogenis, Pytha- C goræ, et Platonis assectas, qui eo dementiæ provenere, ut immobilibus atque inanimatis idolis cultum præstarent?

ΙΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ ἀναισθήτως καὶ ἀναλγήτως διάτριβε ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι τῷ οἴκῳ σου σκυθρωποῖς, μηδ' ἄλλας ἁμαρτίας ταῖς προλαβούσαις ἁμαρτίαις προσώρευε, ἀλλὰ γνῶθι ὅτι ὁ Θεός σε μαστίζει ἀλαζονευόμενον, ἵν' ἐλθὼν εἰς συναίσθησιν τὴν ἐπὶ τὸ κάλλιον μεταβολὴν ἐπιδείξῃ· εἰ δ' ἐπιμένοις τραχυνόμενος μᾶλλον, καὶ μωροποιῶν, καὶ χλευάζων σεαυτὸν, πολυπλασιάζεις τὰς θεοπέμπτους πληγὰς, καὶ παρασκευάζεις μᾶλλον αὐξηθῆναι τὰς συμφορὰς καὶ τὰ δεινὰ τῆς σῆς ἀσεβεστάτης οἰκίας.

XVII. — *Eidem.*

Ne absque sensu doloreque in tristibus, quæ domum tuam affligunt, vitam protrahas, neque nova peccata veteribus exaggera, sed agnosce Deum esse, qui te insolescentem ac jactabundum diverberat, ut persentiscens ad meliora mutatis moribus gradum facias. Tu porro si temetipsum magis ac magis exasperans, et puerilia peragens, et tibi illudens perstiteris, noxas a Deo tibi illatas multiplicabis, efficiesque, ut **299** infortunia domusque tuæ impiissimæ ærumnæ magis adaugeantur.

ΙΗ'. — ΙΟΥΛΙῼ ΔΕΚΕΜΠΡΙΜῼ.

Εἰ τὰ ἁμαρτήματα μετὰ τοσαύτης ἐξετάζεται τῆς ἀκριβείας, ὡς καὶ ῥημάτων καὶ ἐνθυμημάτων ἀποτιννύειν δίκας, πολλῷ μᾶλλον τὰ κατορθώματα, κἂν μεγάλα τυγχάνωσι, κἂν μικρὰ, λογισθήσεται ἡμῖν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς ἀνταποδόσεως. Μὴ τοίνυν ἀθυμήσῃς, μηδὲ ὀλιγωρήσῃς, μᾶλλον δὲ κατὰ δύναμιν ἐργάζου τὸ ἀγαθόν.

D

XVIII. — JULIO DECEMPRIMO.

Si peccata tanta cum discussione atque exacto examine perpenduntur, adeo ut et verborum et cogitationum pœnæ persolvantur; multo magis res optime gestæ, sive illæ ingentes sint, sive pusillæ, die retributionis examinabuntur. Ne despondeas itaque animum, neque negligas, imo pro viribus operibus bonis incumbe.

ΙΘ'. — ΗΦΕΣΤΙΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ἠρώτησάς με· Τίνος ἕνεκεν ἀγαθοί τινες ἄνδρες ἀπευκτέοις τισὶ περιπίπτουσιν, οἷον, ἀλγήμασι σώ-

XIX. — HEPHESTIONI PRESBYTERO.

Postulasti a me: Quanam ratione probi quidam homines in infaustas quasdam ac diras incidunt

[95] Dan. III, 93. [97] Joan. VI, 56. [98] Hebr. V, 14.

calamitates, veluti dolores corporis, ad extremum usque vitæ diem, aut delirationem, quemadmodum Callitychus Silentiarius, aut in manus dæmonis conterentis et torquentis illabuntur, uti Tagerius divitis illius superbi filius, vir equidem modestus, compunctus et pius. Quidam etiam a barbaris in captivitatem adducti, alii terræ motu oborto et domo collapsa obruti, alii furente incendio combusti, alii quidam præter exspectationem noxis subjecti sunt. Scias itaque hæc justis advenire, ut per ea illorum contemptores metu perstringantur, et supercilium deponant, et rerum omnium Dominum et universorum judicem in memoriam revocent, et a pravis comminiscendis, qui pravis operam dant, cessent, et ad remedium pœnitentiæ concitato cursu confugiant, et **300** virtutis apprime animo utilis curam gerant. Id quoque tibi præter alia nota, tristia, quæ justis adveniunt, nullam afferre animo noxam, imo illis sempiternas mercedes uberiore provectu adaugere.

XX. — *Eidem.*

Abraham animo sibi proponens filium proprium Deo in sacrificium offerre, quare servis ait: « Sedete vos hic cum asino; ego autem et puerulus, postquam adoraverimus, revertemur [89]? » Credebat siquidem, filium etiam in sacrificio mactatum a Deo in vitam restituendum, et offerenti vivum reddendum. Credamus itaque et nos, cum vitæ finem posuerimus, ex perturbationibus obnoxia ad eam, quæ nunquam interturbatur, restituendos.

XXI. — CASTORI DUCI.

Cogita speluncam esse mundum hunc, continuo novæ corruptioni obnoxium, in eaque justos homines vitam agere veluti terrenos angelos; improbos vero reptilium instar in jam dicta spelunca latitantes, injurios se præferre, ac beatos homines pessundare. Itaque si propter horum communicationem, patientiam, aut exhortationem aliquando efferati illi ad hominum conditionem immutati fuerint, probe id factum esse: quod si ad ultimum usque spiritum incorrigibiles manserint, duplici in futurum pœna puniendos, et quod pro virtute pejora amplexati sunt, et quod neque justorum consuetudine, neque adhortamentis, sibi ipsis meliores effici voluerunt.

301 XXII. — *Eidem.*

Neque virtus essentia est natura sua subsistens, neque vitium animal rationis compos, quemadmodum nonnulli existimant. Sed utraque ex comprehensione, vel exercitatione, vel actione, vel abstinentia participantium, et non participantium, nasci sueverunt, vel rursum decedere.

XXIII. — *Eidem.*

Regem et subditum, peccatorem et justum, robustum et imbellem eadem fide alendos esse dicit Isaias. Post Christi scilicet adventum una simul pascetur lupus et ovis, et pardus simul accubabit

[89] Gen. XXII, 5.

A ματος μέχρι θανάτου, ἢ ἐκστάσει φρενῶν, ὥσπερ Καλλίτυχος ὁ Σελεντιάριος· ἢ δαίμονι συντρίβοντι καὶ στρεβλοῦντι, ὥσπερ Ταγήριος, ὁ υἱὸς τοῦ ἀλαζόνος πλουσίου, ἄνθρωπος μετριόφρων, καὶ κατανενυγμένος, καὶ εὐλαβής; Τινὲς δὲ καὶ ὑπὸ βαρβάρων ἐλήφθησαν, ἄλλοι δὲ σεισμοῦ γενομένου, κατεχώσθησαν πεπτωκότος τοῦ οἴκου, ἕτεροι δὲ ἐμπυρισμῷ κατεφλέχθησαν, ἢ ἄλλοις τισὶν ἀπροσδοκήτοις ἐνεσχέθησαν δεινοῖς. Γίνωσκε τοίνυν, ὅτιπερ τὰ τοιαῦτα συμβαίνει τοῖς δικαίοις, ἵνα διὰ τούτων οἱ καταφρονοῦντες κατάφοβοι γένωνται, καὶ τὴν ἑαυτῶν ὀφρὺν κατασπάσωσιν, καὶ εἰς ὑπόμνησιν ἔλθωσι τοῦ Κυρίου τῶν ὅλων καὶ κριτοῦ τῶν ἁπάντων, καὶ παύσονται οἱ τὰ φαῦλα πράσσοντες τῆς κακῆς ἐργασίας, καὶ B δράμωσι πρὸς τὴν θεραπείαν τῆς μετανοίας, καὶ ἐπιμελήσωνται τῆς ψυχωφελοῦς ἀρετῆς. Πλὴν τοῦτο σημείωσαι, ὅτι τὰ συμβαίνοντα σκυθρωπὰ τοῖς δικαίοις, οὐδὲν μὲν παντελῶς λυμαίνεται τῇ ψυχῇ, προσθήκην δὲ προξενεῖ τούτοις αἰωνίων μισθῶν.

Κ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Σκοπὸν προτεθειμένος ὁ Ἀβραὰμ θῦσαι τῷ Θεῷ τὸν ἴδιον υἱὸν, διατί φησι τοῖς δούλοις· « Καθίσατε ὑμεῖς αὐτοῦ μετὰ τῆς ὄνου· ἐγὼ δὲ καὶ τὸ παιδάριον προσκυνήσαντες ὑποστρέψομεν; » Ἐπίστευεν γὰρ, ὅτι καὶ μετὰ τὸ τεθῦναι τὸν παῖδα, ἀναστήσει αὐτὸν ὁ Θεὸς, καὶ ζῶντα παραστήσει τῷ τεθυκότι. Πιστεύσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς ἐντεῦθεν ἤδη ἐξαναστῆναι ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐμπαθεστέρου εἰς τὸ ἀπαθέστερον.

C

ΚΑ'. — ΚΑΣΤΟΡΙ ΔΟΥΚΙ.

Νόμισόν μοι σπήλαιον ὑπάρχειν τὸν φθειρόμενον κόσμον· ἐν αὐτῷ δὲ καὶ τοὺς δικαίους διαιτᾶσθαι ἀνθρώπους καθάπερ τινὰς ἐπιγείους ἀγγέλους, καὶ τοὺς πονηροὺς, δίκην ἑρπετῶν ἐμφωλεύοντας τῷ λεχθέντι σπηλαίῳ, πλεῖστα ἀδικεῖν καὶ καταπονεῖν τοὺς μακαρίους ἄνδρας. Ἐὰν τοίνυν διὰ τῆς τούτων συνδιαγωγῆς, καὶ τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς παραινέσεως μεταβληθῶσί ποτε οἱ θηριώδεις πρὸς ἀνθρωπίνην κατάστασιν, εὖγε· εἰ δὲ μέχρι τελευτῆς ἀδιόρθωτοι μένοιεν, διπλῆν ἀποτίσουσιν τιμωρίαν κατὰ τὸ μέλλον, ὅτι τε ἀντὶ τῆς ἀρετῆς τὸ φαῦλον ἠσπάσαντο, καὶ ὅτι οὔτε τῇ συνδιατριβῇ τῶν δικαίων, οὔτε τῇ νουθεσίᾳ βελτίους ἑαυτῶν γενέσθαι βεβούληνται.

D

ΚΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὔτε ἡ ἀρετὴ οὐσία φύσει ὑφεστῶσα, οὔτε ἡ κακία ζῶόν ἐστι λογικὸν, ὥς τινες νομίζουσιν· ἀλλ' ἀμφότερα ἐξ ἀναλήψεως, ἢ μελέτης, ἢ ἐργασίας, ἢ ἀποχῆς τῶν μετεχόντων ἢ μὴ μετεχόντων γίνεσθαι εἴωθεν, ἢ πάλιν ἀπογίνεσθαι.

ΚΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι μὲν καὶ βασιλεὺς, καὶ ὑπήκοος, ἁμαρτωλός τε καὶ δίκαιος, δυνατός τε καὶ ἀσθενὴς, τῇ αὐτῇ πίστει τραφήσονται, φησὶν ὁ Ἡσαΐας· τότε, δηλαδὴ μετὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐπιδημίαν, συμβοσκηθήσεται

λύκος μετὰ ἀρνὸς, καὶ πάρδαλις συναναπαύσεται ἐρίφῳ, καὶ μοσχάριον, καὶ λέων, καὶ ταῦρος ἅμα βοσκηθήσονται. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς ἁπλουστέροις, καὶ μᾶλλον τῇ φαυλότητι νηπιάζειν προαιρουμένοις μακαρίοις καὶ ἀκάκοις ἀνθρώποις, διὰ τοῦ [ἀ]περιέργου καὶ ἀπράγμονος βίου καὶ δι' εὐχῆς ἀδιστάκτου εὐχείρωτοι γίνονται αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, λέγει ὁ αὐτὸς προφήτης, ὅτι « Καὶ παιδίον νήπιον, ἐπὶ τρώγλην ἀσπίδων, καὶ ἐπὶ κοίτην ἐκγόνων ἀσπίδων τὴν χεῖρα ἐπιβαλεῖ, καὶ οὐ μὴ κακοποιήσουσιν, οὐδ' οὐ μὴ δύνωνται ἀδικῆσαι οὐδένα ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ ἅγιόν μου· » ὄρος νοῶν τὴν Χριστοῦ Ἐκκλησίαν διὰ τὸ ὕψος τῆς πίστεως.

A cum hædo, et vitulus et leo et taurus simul pascentur [1]. A simplicioribus vero, et qui improbitate pueri esse magis amant, beatis et innocentibus hominibus, per actuosam et incuriosam vitæ rationem, et orationem non vacillantem facile facultates adversas capi, idem ipse propheta tradit : « Puer infans in foramen aspidum, et in nidum filiorum aspidum, manum imponet, et non nocebunt, neque injurii erunt alicui in monte sancto meo [2]; » montem intelligens propter fidei sublimitatem Christi Ecclesiam.

ΚΔ'. — ΑΣΚΛΗΠΙΩ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩ.

Ἐὰν πρὸ τῶν ἀγαθῶν πράξεων ζητῶμεν ζητήματά τινα ἀνωφελῆ καὶ ἀνεύρετα, ὡς ἐνδεεῖς φρενῶν πλανώμεθα, καὶ ἐνεδρευόμεθα. Ὅ τε γὰρ ἑκάστου χρόνος βραχὺς, καὶ τὸ κρίνεσθαι ἡμῖν ἐστι περὶ ἔργων, οὐ περὶ γνώσεως ἀποῤῥήτων. Διὸ μὴ καταλείψωμεν ζητεῖν· « Τί χρὴ ποιήσαντας ζωῆς αἰωνίου τυχεῖν; » Εἰ γὰρ ἀπασχοληθέντες τὸν βραχὺν χρόνον εἰς δυσεύρετα καὶ ἀνωφελῆ ζητήματα τὰς ἡμέρας τοῦ παρόντος βίου καταδαπανήσωμεν, ἐνεδρευθέντες, ἀπερχόμεθα ἔνθεν κεναῖς χερσὶ, καὶ λέξουσιν εὐκαίρως περὶ ἡμῶν οἱ προφῆται ἐπαποδυρόμενοι τῇ ἀπωλείᾳ ἡμῶν· Ποῦ εἰσιν οἱ γραμματικοί; Ποῦ εἰσιν οἱ πάνσοφοι σύμβουλοι καὶ διδάσκαλοι; « Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν; » Ἐξέλιπον γὰρ καὶ ἀπώλοντο διὰ τὴν οἴησιν καὶ τὴν παρανομίαν αὐτῶν, καθάπερ τὸ ἐνύπνιον τοῦ ἐγειρομένου ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ. Πρὶν τοίνυν τὰ τοιαῦτα ἐπὶ σοὶ θρηνώδη θείη, ἀφέμενος τῶν μωρῶν ζητημάτων, καὶ μειρακίοις παίζουσιν ἁρμοζόντων, πείσθητι τῷ μεγάλῳ καὶ ἀληθινῷ διδασκάλῳ βοῶντι· « Ζητεῖτε πρὸ τῶν πάντων τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην. » Ἕκαστον γὰρ ἴδιον ἔχει καιρόν· τὸ πράττειν τὰ δίκαια, ἐνταῦθα· τὸ δ' ἀπολαβεῖν τὴν μισθαποδοσίαν, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Ἵν' οὖν μὴ ἐνεδρευθῶμεν, μᾶλλον τὴν δικαιοσύνην ἰχνεύσωμέν τε καὶ πράξωμεν· ὅπως, καθάπερ τινὲς κάλλιστοι ὁδοιπόροι, τὰ ἐφόδια τῶν ἀγαθῶν βαστάσαντες πράξεων, ὥσπερ εἴς τινα πόλιν τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν εἰσέλθωμεν. Ὁ γάρ τοι Θεὸς τοῖς εὐγνωμονοῦσι, διὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ γενόμενον κόσμον, πρόδηλός ἐστιν ὑπὸ πάσης κτίσεως αὐτοῦ μαρτυρούμενος. Μὴ τοίνυν τοῦ Θεοῦ λήθην λαβόντες, καὶ τῶν αὐτοῦ προσταγμάτων καὶ κριμάτων, περί τινα μικρὰ ζητήματα, καὶ ἀκερδῆ λεξίδρια, μηδενὸς λόγου ἄξια, ὡς περὶ μεγάλα τινὰ καὶ ἀπόῤῥητα ἀπασχολοῦντες ἑαυτοὺς, ἀποδουκοληθῶμεν καὶ ἀλλοτριωθῶμεν τῆς αἰωνίου ζωῆς.

XXIV. — ASCLEPIO GRAMMATICO.

Si antequam probe operamur, quæstionibus B inutilibus atque irrepertis examinandis operam navaverimus, næ nos uti mente capti a via aberramus, et insidiis objicimur : nam uniuscujusque tempus **302** breve est, discussionesque nostræ de operibus, et non de cognitione rerum effatu difficilium fieri debent. Quapropter in quæstione illa insistamus : » Quid agendum sit, ut æternæ vitæ participes efficiamur [3]? » Etenim si breve hoc tempus impenderimus in irrepertas ac minime proficuas quæstiones, præsentis nempe vitæ dies consumpserimus, insidiis obnoxii, hinc vacuis manibus egrediemur, opportuneque de nobis prophetæ dicent, nostrum interitum deplorantes : Ubinam sunt grammatici? Ubi sapientissimi consiliarii præceptoresque [4]? Quomodo facti sunt in desolationem [5]? » Defecerunt C siquidem, et propter stultam arrogantemque sui existimationem, et iniquitatem, veluti somnium e lectulo suo assurgentis, interciderunt. Antequam igitur de te similia deploren', stultis quæstionibus, et jocantibus puerulis convenientibus vale dicto, magno veroque præceptori fidem adhibe inclamanti : « Ante omnia quærite regnum Dei et justitiam [6]. » Singula siquidem proprium tempus habent justa hac in vita operari, et futuro tempore mercedem recipere. Ne igitur insidiis captemur; justitiam potius investigemus operemurque, ut viatorum optimorum instar, egregiarum actionum commeatus convehentes, tanquam in urbem aliquam, regnum cœlorum D ingrediamur. Deus siquidem bene affectis, per mundum conditum ab eo, manifesto ab omni creatura deprædicatur. Ne ergo Dei obliviscentes, illiusque præceptorum ac judiciorum, in nonnullis minutis quæstionibus, et minime lucrosis, nullaque consideratione dignis verbulis; **303** tanquam in ingentibus et multis immorantes, decipiamur, et a sempiterna vita alienemur.

ΚΕ'. — ΦΙΛΟΥΜΕΝΙΩ.

Δύναται πρώην διὰ τῆς ἀμελείας ἐρημωθεῖσα καὶ χερσωθεῖσα ψυχὴ, νῦν μεταβαλλομένη καλῶς, ἐξημερωθῆναι, καὶ φιλοκαληθῆναι, καλιεργηθῆναί τε καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον μεθαρμοσθῆναι σχῆμα. Γέγραπται γὰρ, ὅτι « Ἔθετο ἔρημον εἰς λίμνας καὶ διεξ-

XXV. — PHILUMENIO.

Quæ prius per socordiam desolata ac sterilis facta fuerat anima, nunc ipsum probe, et, ut addecet, immutata mansuescere valet, et ascita sibi mansuetudine et venustate, in meliorem prospectum transferri. Scriptum est enim : « Posuit de-

[1] Isa. XI, 6. [2] ibid. 8, 9. [3] Luc. X, 25. [4] I Cor. I, 20. [5] Psal. LXXII, 19. [6] Matth. VI, 33.

sectum in lacus, et decursus aquarum, et inhabitare fecit ibi esurientes, et constituerunt urbes habitationis, et seminarunt agros, et plantaverunt vineas, et benedictæ sunt [7]. » Eum porro non de terra inanimata, sed de animis rationis compotibus prædicta asserere, in fine psalmi manifestat: « Quis sapiens, et custodiet hæc, et intelliget misericordias Dei [8]? » Ne itaque animum despondeas, etiamsi universa justitia careas, dummodo volueris mores immutare. Namque in deserto tabernaculum Dei a Moyse exstructum [9] symbolice innuit, fieri posse, desertam animam Dominici tabernaculi participem fieri: in sæculum enim exsultabunt fideles, et inhabitabit in eis Dominus, et « Gloriabuntur, ait, in te, qui diligunt nomen tuum [10], » Christe.

A ὁδοὺς ὑδάτων, καὶ κατῴκισεν ἐκεῖ πεινῶντας, καὶ συνεστήσαντο πόλεις κατοικεσίας, καὶ ἔσπειραν ἀγροὺς, καὶ ἐφύτευσαν ἀμπελῶνας, καὶ ηὐλογήθησαν. » Ὅτι γὰρ οὐ περὶ χώρας ἀψύχου ταῦτά φησιν, ἀλλὰ περὶ λογικῶν ψυχῶν, λέγει καταπαύων τὸν ψαλμόν· « Τίς σοφὸς, καὶ φυλάξει ταῦτα, καὶ συνήσουσι τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ; » Μὴ οὖν σαυτὸν ἀπογνῷς, ἔρημον τυγχάνοντα πάσης δικαιοσύνης, μόνον εἰ βουληθείης μεταθεῖναι τὸν τρόπον. Καὶ γὰρ τὸ ἐν τῇ ἐρήμῳ τὴν σκηνὴν τοῦ Θεοῦ κατασκευάσαι τὸν Μωϋσέα, συμβολικῶς δείκνυται, δυνατὸν εἶναι ψυχὴν ἐρημωθεῖσαν δεκτικὴν γενέσθαι τῆς σκηνῆς τοῦ Κυρίου. » Εἰς αἰῶνα γὰρ ἀγαλλιάσονται οἱ πιστοὶ, καὶ κατασκηνώσει ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος, καὶ καυχήσονται, φησὶν, ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομά σου, » Χριστέ.

B

XXVI. — THEODOTO DIACONO.

Commoveri non debes rerum advenientium novitate. Ubique enim ad sobrios ac castos tentationes a sibi proximis et ab alienis invehuntur. Quapropter Apostolus, discriminum confertos defluxus, qui inferuntur, intuens, timensque, ne ex discipulis **304** aliqui ea oratione turbarentur, sedulo scribens, dicebat: « Misi vobis Timotheum, ut nemo turbetur in afflictionibus hisce: vos enim scitis nos in hoc propositos esse [11]. » Cujus sententia ea fuerit: Hæc est vita nostra; hæc apostolici instituti series, innumera perpeti mala. In hoc enim propositi sumus, ait. Quemadmodum res venales eo fine proponuntur ut veneant et emantur; ita et apostolica vita in hoc proponitur, ut maledictis incessetur, ut mala perpetiatur, ut nunquam requiescat. Qui vero sobrii sunt, tantum abest ut inde lædantur, ut et majora lucrentur.

ΚϚʹ. — ΘΕΟΔΟΤῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Οὐ χρὴ ξενίζεσθαι τοῖς γινομένοις· πανταχοῦ γὰρ πειρασμοὶ τοῖς νήφουσίν εἰσι παρεζευγμένοι, ἀπὸ τῶν οἰκείων, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων· Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος βλέπων τὰς νιφάδας τῶν κινδύνων τὰς ἐπαγομένας, καὶ δεδοικὼς, μή τινες τῶν μαθητῶν ἐντεῦθεν θορυβηθῶσι, γράφων ἔλεγεν· « Ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, εἰς τὸ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. » Ὃ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· Οὗτος ἡμῶν ὁ βίος, αὕτη τῆς ἀποστολικῆς πολιτείας ἡ ἀκολουθία, τὸ μυρία πάσχειν κακά. « Εἰς τοῦτο γὰρ κείμεθα, » φησὶν, ὥσπερ τὰ ὤνια εἰς τοῦτο πρόκειται, εἰς τὸ C πωλεῖσθαι καὶ ἀγοράζεσθαι· οὕτω καὶ ὁ ἀποστολικὸς βίος εἰς τοῦτο κεῖται, εἰς τὸ λοιδορεῖσθαι, εἰς τὸ πάσχειν κακῶς, εἰς τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἀναχωρήν. Καὶ ὅσοι νήφουσιν, οὐ μόνον ἐντεῦθεν οὐ βλάπτονται, ἀλλὰ καὶ μειζόνως κερδαίνουσιν.

XXVII. — *Eidem.*

« Benedicam, ait, Dominum in omni tempore; semper laus ejus in ore meo [12]. » Turpe siquidem est, nos in rebus prosperis Deum, cum laudibus et gratiis venerari; in tristioribus vero obmutescere. Tunc enimvero uberiores gratiæ agendæ sunt, cum mala subimus, agnoscentes, quod « Quem diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium quem recipit [13]. »

ΚΖʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Εὐλογήσω, φησὶ, τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ· διὰ παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου. » Αἰσχρὸν γάρ ἐστιν εὐλογεῖν μὲν ἡμᾶς Θεὸν ἐπὶ τοῖς χρηστοτέροις, σιωπᾷν δὲ ἐπὶ τοῖς σκυθρωποτέροις πράγμασιν· ἀλλὰ δεῖ πλέον τότε εὐχαριστεῖν, ὅταν κακὰ πάσχωμεν, γινώσκοντας, ὅτι ὃν ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.

XXVIII. — *Eidem.*

D

« Ego quasi oliva fructifera in domo Domini [14, 15], » nunquam beata spe denudatus. Efficiamur itaque oliva fructifera, nullo alio in loco, non in gentium, non in Judæorum secta, non in prava hæresi, sed in domo Domini, in fide nempe et pietate: impii enim extra Ecclesiam frustra fructus edunt.

ΚΗʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ἐγὼ δὲ ὡς ἡ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, » μηδέποτε γυμνούμενος τῆς μακαρίας ἐλπίδος. Γενώμεθα τοιγαροῦν ἐλαία κατάκαρπος, μὴ ἀλλαχοῦ που, μὴ ἐν Ἑλληνισμῷ, μὴ ἐν Ἰουδαϊσμῷ, μὴ ἐν αἱρέσει κακῇ, ἀλλ' ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, τουτέστιν ἐν τῇ πίστει καὶ ἐν τῇ εὐσεβείᾳ. Οἱ γὰρ δυσσεβεῖς ἔξω τῆς Ἐκκλησίας μάτην καρποφοροῦσι.

305 XXIX. — *Eidem.*

Quemadmodum in Josepho, primum quidem difficilia fuere, et multum in tempus protrahebantur, promissioni, ut videbantur, non obsecundantia,

ΚΘʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Ἰωσὴφ, ἡ μὲν ἀρχὴ δυσκολίαν εἶχεν, καὶ μέχρι πολλοῦ προΐει τὰ πράγματα, ἀπεναντίας εἶναι δοκοῦντα τῇ ὑποσχέσει, ὕστερον δὲ μεί-

[7] Psal. CVI, 35-38. [8] ibid. 43. [9] Exod. XXVI, 1; Exod. XL, passim. [10] Psal. V. 12. [11] I Thess. III, 2, 3. [12] Psal. XXXIII, 1. [13] Hebr. XII 6. [14-15] Psal. LI. 10.

ζονα τῶν προσδοκηθέντων ἐγένετο· καὶ ἐπὶ τοῦ A σταυροῦ δὲ οὐκ εὐθέως, οὐδὲ ἐν προοιμίοις καὶ ἐν ἀρχῇ τὸ κατόρθωμα ἅπαν ἐβλάστησεν· ἀλλὰ τὸ μὲν σκάνδαλον προΐει, καὶ ὀλίγα τινὰ γέγονε θαύματος ἕνεκεν καὶ τῆς διορθώσεως τῶν ταῦτα τολμησάντων, καὶ εὐθέως πάντα παρέδραμεν. Εἰ γὰρ καὶ τὸ καταπέτασμα ἐσχίσθη τοῦ ναοῦ τότε, καὶ πέτραι ἐῤῥάγησαν, καὶ ἥλιος ἐσκοτίσθη, ἀλλὰ ταῦτα ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, καὶ ἐν λήθῃ γέγονε παρὰ τοῖς πολλοῖς. Μετὰ δὲ ταῦτα εὐθέως ἐν φυγῇ οἱ ἀπόστολοι, ἐν διώξει, ἐν πολέμοις, ἐν ἐπιβουλαῖς λανθάνοντες, κρυπτόμενοι, δεδοικότες, οὕτω τὸν λόγον ἐκήρυττον· καὶ ἐν δυναστείᾳ πολλῇ τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος ἀγόντων, περιαγόντων, σπαραττόντων τοὺς πιστεύοντας· καὶ ὁ σταυρωθεὶς ἠνείχετο ταῦτα ὁρῶν. Ἀλλ' ὅρα πῶς, μετὰ ταῦτα, τὸ πρᾶγμα τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τὸν B ἥλιον ἔλαμψεν, καὶ πᾶσαν κατέσχεν τὴν οἰκουμένην.

Λ'. — ΕΥΝΟΜΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἠρώτησέ με ἡ θεοφιλία σου, τί ἐστιν ὅπερ Γαλάταις ὁ Ἀπόστολος γράφει, ὅτι ὁ περιτεμνόμενος ὀφείλει πάντα τὸν Μωσαϊκὸν νόμον πληρῶσαι. Ἐπειδὴ μετὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, καὶ τὸ φῶς τῆς οὐρανίου γνώσεως, δολίοις τισὶ καὶ ψυχοφθόροις ἀνθρώποις Γαλάται ἐξ ἀφελείας καὶ κουφότητος παραπεισθέντες, κατέπεσαν εἰς τὸ περιτέμνεσθαι, καὶ τὸν Ἰουδαϊσμὸν ὅλον λοιπὸν ἔμελλον παραδέχεσθαι. («Μικρὰ γὰρ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῦν εἴωθεν») βουλόμενος ὁ μακάριος Παῦλος μὴ ἀπολέσθαι, ἀλλὰ σωθῆναι αὐτούς, ἀνασειράζει τοὺς ἐξαπατηθέντας, C καὶ ἀφίστησι τῆς βλαβερᾶς ἐγχειρήσεως καὶ τῆς ἀδίκου περιτομῆς· ὡσανεὶ λέγων· Εἰ θέλεις περιτέμνεσθαι, οὐκοῦν καὶ σαββάτιζε, καὶ θύε, καὶ σάλπιζε, καὶ σκηνοπηγίαν ἐπιτέλει, καὶ τὸν μῦν καὶ τὴν γαλῆν παραφυλάττου, καὶ τὴν κλίνην σὺν τοῖς ἐπιστρώμασιν ἅπασι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπόπλυνε, καὶ τὴν ἑστίαν κατάσκαπτε, καὶ πᾶσι τοῖς Μωσαϊκοῖς σχοινίοις σεαυτὸν κατάδησον, καὶ οἰκοδόμησον πάλιν κακῶς, ἅπερ καλῶς καθεῖλεν ὁ Κύριος, καὶ ἀνανέωσον τὸν βαρύτατον νόμον τὸν δοθέντα καιρῷ τινι ἁρμοδίῳ τοῖς νηπίοις τὴν φρένα, ὅνπερ ὁ Σωτὴρ Χριστὸς τοῖς τελείοις καὶ μεγίστοις δόγμασι τῆς εὐσεβείας κατήργησεν. Εἰ τοίνυν φιλεῖς τὴν περιτομήν, καθάπερ τῶν παίδων οἱ ἀνοητότατοι καὶ ἀλογιστότατοι, ἀστραγάλους, καὶ σεῖστρα, καὶ σφαίρας, καὶ D κάρυα, τοῦτο γίνωσκε σαφῶς, ὅτι οὐκ ἔχεις μέρος μετὰ Χριστοῦ, λύων τὸ βούλημα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ μὴ μόνον ἀκροβυστίαν περιτέμνῃς, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ γεννητικὰ ἀπόκοψον μόρια, ὅπερ ποιεῖν ὀφείλουσιν οἱ διαταττόμενοι περιτεμεῖν, καὶ στάσεις ἔγειρον διὰ τοῦτο κατὰ τῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτο γάρ ἐστι τὸ εἰρημένον, «Ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς,» καὶ δούλους πάλιν ποιοῦντες τοὺς ἐλευθερωθέντας ὑπὸ Χριστοῦ.

ΛΑ'. — ΠΙΟΝΙΩ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΩ.

Ἐπειδὴ γνησίου μοι φίλου μακαριωτάτου Εὐκαρπίου υἱὸς ὑπάρχεις, ἄγαν κηδόμενος τῆς σῆς σωτη-

demum exspectationem omnem superarunt [16]: in cruce quoque non illico, neque in primordio ipso agendi, et initio, perfecte facinus universum emicuit, sed scandalum quidem succrescebat, et pauca quædam portenta præstita sunt, ut qui similia ausi fuerant, in meliorem frugem converterentur; et mox statim omnia evanuerunt. Licet enim tum velum templi, et petræ scissæ sint, et sol obscuratus [17], verumtamen hæc uno die peracta oblivioni a multis tradita sunt. Postea statim apostoli in fuga, in persecutione, in bellis, in insidiis, latentes, absconditi, timentes; hac ratione verbum prædicabant; multumque potentes Judæorum populus trahentium, circumagentium, discerpentium credentes, et qui cruci affixus fuerat, sustinebat hæc omnia conspiciens. Sed vide, quanam ratione postmodum res Ecclesiæ super solem illuxerit, et universam terram occuparit.

XXX. — EUNOMIO PRESBYTERO.

Quæsisti a me, vir piissime, Quid id est, quod Galatis Apostolus scribit, circumcidentem universæ legis Judaicæ faciendæ debitorem esse [18]? Cum post fidem in Christum, cœlestisque cognitionis lumen, subdolis quibusdam, et animo noxiis hominibus Galatæ ex simplicitate et levitate cordis nimium credentes circumcisionem amplexi fuissent, **306** Judaicumque cultum universum essent excepturi; « modicum siquidem fermentum totam massam corrumpere suevit [19]: » appetens beatus Paulus non interitum, sed eorum salutem, delusos retrahit, et a noxia aggressione injustaque circumcisione revocat. Quasi diceret: Si circumcidi vis, igitur, et Sabbata servato, et sacrificato, et tuba canito, et scenopegiam compingito, et murem et felem observato, et lectulum cum reliqua supellectili universa quotidie lavato, et focum effodito, et reliquis Mosaicis funiculis temetipsum colligato, exstruitoque rursum pessime, quæ Dominus optime destruxit, et legem gravissimam renovato, tempore opportuno mentem infantulis traditam, quem Salvator Christus perfectis maximisque divini cultus dogmatibus abolevit. Si itaque circumcisionem appetis, quemadmodum puerorum stultissimi et inconsideratissimi talos, et sistra, et pilas, et nuces; illud liquido agnoscas, tibi partem cum Christo non esse, voluntatem Christi dissolventi. Nec tantummodo præputium circumcidito, sed et reliqua omnia membra generationi inservientia abscidito, quod faciendum est illis, qui circumcisionem præcipiunt, dissidiaque propterea adversus Ecclesiam excitant. Quod innuit illud quod dictum est; « Utinam et abscinderentur subvertentes vos [20], » et servos iterum facientes eos, qui a Christo liberati sunt.

307 XXXI. — PIONIO ILLUSTRIO.

Ingenui mihi amici beatissimi Eucarpii filius cum sis, tuæ salutis et existimationis ego maxi-

[16] Gen. XXXVII, 7; Gen. XLI, 40. [17] Matth. XXVII, 51; Marc. XV, 38; Luc. XXIII, 45. [18] Galat. V, 3. [19] ibid. 9. [20] ibid. 12.

mopere curam gerens; quod tibi emolumento esse poterit scribo. Repone itaque aureos annulos, et quæ manibus gestas brachialia, futuræ tibi secundum legem conjugi potius ea donans. Quod si valde veneranda, et prudens ea fuerit, nec ipsa accipiet, ut ego existimo. . . . .

XXXII. — ANDREÆ PRESBYTERO.

Altare Domini esse monachus dicitur, altare, in quo et ex quo preces puræ perquam altissimo Deo offeruntur, altare spiritali quodam modo confixum, fundatumque « in loco, ut David ait, ubi steterunt pedes Domini [21], » nunquam dimoti [22]: « stantes enim, ait, erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem [23]. »

XXXIII. — THAUMASIO MONACHO.

Quid enim porro exspectabas, secessum tibi ac quietem præponens? afflictiones prorsus, et tentationes, et pessimorum dæmonum innumeras irruptiones, et dolos, et machinas. Quid itaque moleste fers, varie tentationum lanceis exagitatus, rotisque fulmineis dæmoniaci currus anima tua comminutus, et paleæ instar tritus? Sustine gratias agens, fortique cogitatione tolera, et continuis precibus, et indefessis vigiliis, **308** et bona continentia meliora exspectans; et finem eorum intueberis, qui pro Christo decertant; salus siquidem est: at finis dæmonum dirus interitus. Tum enim pungentur, qui te nunc comminuunt, et conculcabis eos, et erunt cinis sub pedibus tuis, etc. Aliquando intra nos dæmoniacæ cogitationes reconduntur, aliquando foras erumpunt, compellentes nos in peccatum, quod opere committitur. Sed Deus exoratus a nobis eos dissipat, et exportat eos a nobis: tumque a confusione resipiscentes, nosmetipsos colligimus, et spiritu, ac si e mortuis revivisceremus, excitamur; et in sublime, quod secundum naturam est, indolentiæ sublati, glorificamus, et laudamus Dominum, in bonum, ac Deo complacitum finem nostram vitam terminantes. Et id est, quod dicitur a Davide: « Et eruperunt omnes operantes iniquitatem, ut in sæculum disperdantur [24]. » Intellectuali enim supremi Numinis oleo certator homo pinguescet, qui prius superatus, et multarum perturbationum infestatione erat conditus. Neutiquam itaque tentationibus turbemur, si illico tentationum liberatio non subsequatur. Sed Deo potius id permittamus liberationis illius domino; uberiori siquidem cum gratia mercedem rependet, cum protrahit. Quapropter enixius persistamus gratias agentes, et laudes prosequentes, cum in longiora tempora postulata differt, et ad tempus Deus, quod petimus, prorsus non exhibet; quod ad majora munera exoptatam gratiam servat. Advenientes etenim afflictiones nobis, fiduciæ in Deo ut magis ac magis floreant, facit.

A ρίας καὶ τῶν ὑπολήψεων, γράφω τὸ ὠφελοῦν σε. Ἀπόθου τοίνυν τοὺς χρυσοῦς δακτυλίους, καὶ τὰ δύο ψέλια τὰ ἐπὶ τῶν χειρῶν σου, τῇ ἐσομένῃ συμβίῳ κατὰ τὸν νόμον μᾶλλον ταῦτα χαριζόμενος. Εἰ δὲ πάνυ σεμνὴ καὶ σώφρων ἡ γαμετὴ τυγχάνοι, οὐδ' αὐτὴ καταδέξεται, ὥσπερ ἐγὼ νομίζω . . . . . .

ΛΒ'. — ΑΝΔΡΕᾼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Θυσιαστήριον Κυρίου λέγεται ὑπάρχειν ὁ μοναχὸς, θυσιαστήριον, ἐν ᾧ καὶ ἐξ οὗ εὐχαὶ καθαραὶ προσφέρονται τῷ πανυψίστῳ Θεῷ, θυσιαστήριον πνευματικῶς ἱδρυμένον, καὶ τεθεμελιωμένον « εἰς τὸν τόπον, καθώς φησιν ὁ Δαυῒδ, οὗ ἔστησαν οἱ πόδες Κυρίου· » οὐ μὴν ἐσαλεύθησαν. « Ἑστῶτες γὰρ, φησὶν, ἦσαν οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἱερουσαλήμ. »

B

ΛΓ'. — ΘΑΥΜΑΣΙῼ ΜΟΝΑΧῼ (1).

Τί γὰρ προσεδόκησας, προαιρούμενος τὴν ἀναχώρησιν καὶ τὴν ἡσυχίαν; Πάντως θλίψεις, καὶ πειρασμοὺς, καὶ χαλεπῶν δαιμόνων τὰς μυρίας προσπτώσεις, καὶ λόγχας, καὶ μηχανάς. Πῶς οὖν δυσανασχετεῖς, κεντούμενος ποικίλως ταῖς τῶν πειρασμῶν λόγχαις, καὶ τοῖς πρηστηροειδέσι τροχοῖς τῆς τῶν δαιμόνων ἁμάξης τὴν σαυτοῦ ψυχὴν ἀλοώμενος τμήμασι, καὶ δίκην ἀχύρου κοπτόμενος; Ἀλλ' ὑπόμεινον εὐχαρίστως καὶ μακροθύμως φρονήματι στιβαρῷ, καὶ ἱκεσίᾳ πυκνῇ, καὶ ἀγρυπνίᾳ συντόνῳ, καὶ ἐγκρατείᾳ καλῇ προσπαραμένων τὸ κρεῖττον, καὶ θεάσῃ τὸ τέλος τῶν ἀγωνιζομένων διὰ τὸν Χριστόν· σωτηρία γὰρ ὑπάρχει· τὸ δὲ τέλος τῶν δαιμόνων, ἀπώλεια χαλεπή. Τότε γὰρ κεντηθήσονται οἱ ἀλοῶντές σε νῦν,
C καὶ καταπατήσεις αὐτοὺς, καὶ ἔσονται σποδὸς ὑπὸ τοὺς πόδας σου, καὶ τὰ ἑξῆς. Ποτὲ μὲν κρύπτονται ἔνδον παρ' ἡμῖν οἱ δαιμονιώδεις λογισμοὶ, ποτὲ δὲ διακύπτουσιν ἐπὶ τὰ ἔξω, κατεπείγοντες ἡμᾶς εἰς τὴν διὰ τῶν ἔργων ἁμαρτίαν· ἀλλ' ὁ Θεὸς παρακληθεὶς παρ' ἡμῶν διασκορπίζει αὐτοὺς, καὶ ἐξερεῖ αὐτοὺς ἀφ' ἡμῶν. Καὶ τότε ἀνανήψαντες ἀπὸ τῆς συγχύσεως συλλέγομεν ἑαυτοὺς, καὶ ἀναζωπυροῦμεν τῷ πνεύματι, ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντες, καὶ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὕψος τῆς ἀπαθείας ἀγόμενοι, δοξολογοῦμεν καὶ ὑμνοῦμεν τὸν Κύριον, εἰς ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ τέλος καταπαύοντες τὸν ἑαυτῶν βίον. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον τῷ Δαυῒδ· « Καὶ διέκυψαν πάντες οἱ ἐργαζόμενοι ἀνομίαν, ὅπως ἂν ἐξολοθρευθῶσιν εἰς
D τὸν αἰῶνα. » Τῷ γὰρ νοητῷ ἐλαίῳ τοῦ κρείττονος πιανθήσεται ὁ ἀγωνιστὴς ἄνθρωπος, ὁ τὸ πρὶν καταπονηθεὶς καὶ τεταριχευμένος τῇ ἐνοχλήσει τῆς πολυπαθείας. Μηδαμῶς οὖν τοῖς πειρασμοῖς θορυβώμεθα, ἐὰν μὴ παρὰ πόδας γένηται ἡ λύσις τῶν πειρασμῶν· Θεῷ δὲ μᾶλλον παραχωρῶμεν, Κυρίῳ τῆς λύσεως ὄντι. Μετὰ γὰρ πλείονος χάριτος τὰς ἀμοιβὰς δίδωσιν, ὅταν ἀναβάλλεται. Διόπερ μάλιστα μένωμεν εὐχαριστοῦντες καὶ ὑμνολογοῦντες, ὅταν βραδύνῃ τὴν αἴτησιν, καὶ πρὸς καιρόν τινα μὴ ἐπινεύσῃ Θεὸς τὸ αἴτημα παρασχεῖν. Αἱ γὰρ προσπίπτουσαι θλίψεις ἡμῖν, τὰς εἰς Θεὸν ἐλπίδας ἐξανθοῦσι. Γέγρα-

[21] Psal. CXXXI, 7. [22] Psal. LXXII, 2. [23] Psal. CXXI, 2. [24] Psal. XCI, 8.

(1) Hæc epistola, ut est magna confusio in epistolis Nilianis, eas libri II complectitur quæ numm. 137, 138, 139, 279, 317, 140, 239, 108, 109, 111 et 135 notantur.

πται γάρ· « Θλίψις ἐπὶ θλίψει, καὶ ἐλπὶς ἐπὶ ἐλπίδι. Ἔτι γὰρ μικρὸν, καὶ ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. » — « Κατὰ τὸ πλῆθος, φησὶ, τῶν ὀδυνῶν τῆς καρδίας μου, αἱ παρακλήσεις σου εὔφρανον τὴν ψυχήν μου. » Πρὸς γὰρ τὸ μέτρον τῶν συμβαινόντων ἡμῖν λυπηρῶν, ἀντίῤῥοπον τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ψυχαγωγίαν εὑρίσκομεν. Ὅτε δὲ ψυχὴ φανερῶς καὶ κρυπτῶς διὰ ποικίλων πειρασμῶν θλιβῇ καὶ ταπεινωθῇ, παρηγορεῖται διὰ τῶν νοητῶν ἱερέων, τουτέστι τῶν ἀγγέλων, ἀνακτωμένων αὐτὴν θερμοτάτῃ γλυκυθυμίᾳ δακρύων, καὶ λεπτοῖς νοήμασι, καὶ ἀρετῶν ἰσχύϊ. Βλέπε, ἀγαπητὲ, τί λέγει ὁ Κύριος· « Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, ἱερεῖς, λαλήσατε εἰς τὰ ὦτα Ἱερουσαλὴμ, παρακαλέσατε αὐτὴν, ὅτι ἐπλήσθη ἡ ταπείνωσις αὐτῆς, λέλυται αὐτῆς ἡ ἁμαρτία. » Λοιπὸν ἐπὶ παντὶ συμπτώματι εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ πανυψίστῳ Χριστῷ· « Εὐλογήσω γὰρ τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ, » φησὶν ὁ μέγας Δαυΐδ. Τὴν γὰρ ἐν ταῖς θλίψεσιν ἡμῶν εὐχαριστίαν, ἀντὶ πάσης δικαιοσύνης προσδέχεται ὁ Θεός. Ἀναγκαῖον οὖν ἡμᾶς μιμουμένους τὸν Ἀβραὰμ, τὴν τῶν ἀκροθινίων δεκάτην προσφέρειν τῷ Κυρίῳ. Αὕτη δ' ἂν εἴη τῶν δέκα ἐντολῶν ἡ ὑπερέχουσα, τουτέστι τὸ ἀγαπῆσαι τὸν Θεὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ δυνάμεως. Πλήρωμα γὰρ νόμου τὴν ἀγάπην ὁρίζει ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Δικαιοσύνη δέ ἐστιν, ἡ μέν τις ἐν ἡμῖν τρεφομένη, τοῦ ἴσου διανομή· εἰ καὶ μὴ τυγχάνομεν αὐτῆς κατὰ τὴν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ γνώμῃ δικαιοτάτῃ ποιοῦντες, οὐκ ἐκπίπτομεν τοῦ σκοποῦ. Ἡ δέ τις οὐρανόθεν ἐπαγομένη παρὰ τοῦ δικαίου κριτοῦ, ἥ τε ἐπανορθωτικὴ καὶ ἀνταποδοτικὴ, ἧς πολὺ τὸ δυσθεώρητον, διὰ τὸ ὕψος τῶν ἐναποκειμένων αὐτῇ δογμάτων, καθώς φησι καὶ ὁ θεῖος Δαυΐδ· « Ἡ δικαιοσύνη σου ὡς ὄρη, τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή. »

Scriptum namque est: « Afflictio super afflictione, et spes super spe: adhuc enim modicum, et qui venturus **309** est, veniet, et non tardabit [25]. » — « Secundum multitudinem, ait, dolorum cordis mei, consolationes tuæ lætificaverunt animam meam [26]. » Ad mensuram siquidem tristium advenientium nobis, solamen a Deo æquilibre offendimus. Quando vero anima clam palamque per varias tentationes afflicta fuerit, et humiliata consolatione permulcetur ab intellectualibus sacerdotibus, angelis nempe eam ardentissima animi hilaritate, ac lacrymarum dulcedine, et subtilibus cogitationibus, et virtutum robore reficientibus. Aspice, dilectum mihi caput, quid Dominus dicit: « Consolamini, consolamini populum meum, sacerdotes; loquamini in aures Jerusalem: consolamini ipsam, quod impleta est humiliatio ejus; dissoluta est ipsius iniquitas [27]. » In quocunque itaque eventu gratiæ habendæ sunt excelsissimo Christo. « Benedicam enim Domino in omni tempore [28], » magnus inquit David. Nostram enim in afflictionibus gratiarum actionem pro qualibet justitia Deus suscepit. Quare necesse est nos, Abrahami æmulatores factos, ex spoliis decimam Domino offerre [29]; quæ fuerit decem præceptorum præcipuum, Dei scilicet ex toto corde et facultate dilectio. Complementum enim legis dilectionem definit divinus Apostolus [30]. Justitia vero est quædam, quæ in nobis alitur, æqui distributio: licet ea non exquisite potiamur, justissima tamen sententia in operibus navandis atque efficiendis utentes, non aberramus a scopo. Alia est, quæ de cœlo defertur a justo Judice, quæ scilicet mores corrigit, et mercedem reponit, et quæ haud ita facile comprehendi potest, propter dogmatum in ea latentium profunditatem; ut ipse quoque David annuit: **310** « Justitia tua veluti montes, judicia tua abyssus multa [31]. »

Εὐξώμεθα οὖν, ἵνα ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων Θεὸς ἀνακεράσῃ πρὸς τὸ κρεῖττον τὰς ἡμετέρας ψυχὰς καὶ τὰ σώματα. Τῷ γὰρ θείῳ νεύματι καὶ βουλήματι οὐδὲν ἀντιστήσεται. Μὴ οὖν ἀμελῶμεν καὶ καταῤῥᾳθυμῶμεν τῆς οἰκείας ἐπιμελείας. Κἂν γὰρ πρὸς αὐτὰ κατενεχθῶμεν τῆς κακίας τὰ βάραθρα, δυνατὸν ἑαυτοὺς ἀνακτήσασθαι, καὶ βελτίους ποιῆσαι, καὶ πᾶσαν ἀποπτύσαι φαυλότητα. Οὐ γάρ ἐστιν ἀκίνητον τὸ κακὸν, ὡς Μανιχαῖοί φασι. Καὶ μὴ νομίσῃς τινὰ μικρὰν χάριν τοῦ Θεοῦ ὑπάρχειν, τὸ καταγινώσκειν τῶν πεπλημμελημένων, καὶ ἐπὶ τούτων λυπεῖσθαι. Χάρις γὰρ τῷ ὄντι αὕτη μεγίστη ἐστὶ, διὰ τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ δεδωρημένη τοῖς γνησίως πιστεύουσιν. Ἐννόησον γὰρ, ὅτι πρῶτον ὑπὸ προφητῶν ἐλεγχόμενοι Ἑβραῖοι, ἐπὶ πράγμασι μιαροῖς καὶ ἀπηγορευμένοις, οὐδὲ ψιλῷ λόγῳ κατεδέχοντο εἰπεῖν, ὅτι « Ἡμάρτομεν, καὶ σύγγνωθι, » ἀλλὰ τοὐναντίον διισχυρίζοντο, μηδόλως ἐπταικέναι, μυρία κακὰ δρῶντες ἀνεπαισχύντως. Νυνὶ δὲ τοσοῦτον ἔλαμψεν εἰς ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ τοῦ πανυψίστου Θεοῦ,

Deprecemur ergo, ut universorum Dominus Deus ad meliora animas nostras corporaque immisceat: nihil enim divino nutui voluntatique resistet. Ne itaque negligamus propriamque despiciamus diligentiam; licet enim ad militiæ ipsa barathra delati fuerimus, fieri potest ut et nos ipsos recipiamus, et meliores evadamus, et omnem abjiciamus improbitatem. Neque enim malum immobile est, ut Manichæi asserunt. Et ne putes, pusillam esse Dei gratiam lapsus condemnare, tristarique pro iis. Namque maxima equidem est gratia per Dominicam crucem legitime credentibus exhibita. Tecum etenim ipse animo cogita primum a prophetis Hebræos reprehensos, pro rebus exsecrandis atque prohibitis, nec simplici sermone passos fuisse ut dicerent. « Peccavimus, condona [32]: » quinimo oppositum contendebant, nullo modo peccasse, licet innumera scelera impudenter perpetrassent. At nunc vero adeo lumen Christi Dei præexcelsissimi in nos resplen-

[25] Habac. ii, 3; Hebr. x, 37. [26] Psal. xciii, 19. [27] Isa. xl, 1. [28] Psal. xxxiii, 1. [29] Gen. xiv, 20. [30] Rom. xiii, 10. [31] Psal. xxxv, 7. [32] Baruch i, 17.

duit, ut licet palam non delinquamus, si modo cogitationibus pravis in abscondito amice assensum præstiterimus, statim nosmetipsos condemnemus, indoleamus, illacrymemur, propriam vitam nullo indicio accusemus, ejulemus ac deploremus, et nos ipsos pœnis acerbissimis subjiciamus. Et Servatoris nostri Jesu Christi memoria, et in eum oculorum levatio, et oratio continua erit tibi scutum incorporeum in hostem non visum. Scribit siquidem Apostolus: « In omnibus assumite clypeum fidei, in quo poteritis omnia tela nequissimi ignita **311** exstinguere [33] : » licet enim ille per pravum desiderium jacula emittere aggrediatur, aut per invidentiam, aut per injuriarum memoriam; licet per sceleris genus omne animæ bellum inferat, nostræ vitæ hostis omnino superabitur, et robore fidei, et divini nominis Christi invocatione debellabitur. Maximopere dæmones continentiæ addictis invident, et sese exercentibus improba infandaque desideria injiciunt. Verumtamen non propterea animo despondendum est: majores enim vires per infestationes in adversarios nostros acquirimus. Plus siquidem de promissis nobis bonis, dum a dæmonibus carnium appetentibus plus plusque tentamur, confirmamur. Nam cum adversarii exploratum habeant, ingentia esse bona quæ nobis Dominus promisit, summopere in nos ira exardescunt, et invidentia ducti per obscenas ac impurissimas mentis incitationes adoriuntur, et homines ad virtutem contendentes maxime enervant. Mens enimvero a divina speculatione semota cogitatione aut dæmon fit aut jumentum. Nam mens humana a divina contemplatione recedens necessario aut in desiderii dæmonem, qui in intemperantiam ducit, incidit, aut a spiritu improbo et furioso superatur. Desiderium porro intemperans belluinum, iram motum dæmoniacum usu longo exercitatus ille pater nuncupabat. In quacunque vero cogitatione aut re anima figatur, dummodo piæ cogitationi operam det, omnino cum Deo est.

Oportet itaque eum, qui virtutum copia conspicuus esse cupit, neque gloriæ avidum esse, neque multorum colloquiis immisceri, neque frequentius domo egredi, neque injuria aliquem lacessere, licet lacessitus dignus sit, qui lacessatur, neque multum cum aliis consuescere, licet quæ dicuntur **312** optima sint. Etenim immoderatum multiloquium, mœroris ac iracundiæ dæmonibus tradit. In sacrorum item præceptorum observatione immorandum est, et in profunda Domini Jesu gloriæ memoria. « Qui enim, ait, observat præceptum, non cognoscet verbum pravum [34]; » in sermones scilicet improbos ac noxios non convertetur. Et enim non tantum prava non exsequi puritatem affert, sed cum bonorum cura, uti fieri potest, mala improbare. Habitus etenim ex consuetudine,

A ὥστε κἂν μηδαμῶς πταίσωμεν κατὰ τὸ φαινόμενον, μόνον δὲ λογισμοῖς πονηροῖς ἐν ἀποκρύφῳ φιλικῶς ὁμιλήσωμεν, καταγινώσκομεν ἑαυτῶν παραυτίκα, ἀλγοῦμέν τε καὶ στενάζομεν, τῆς τε ἰδίας κατηγοροῦμεν ζωῆς, μὴ παρόντος ἐλέγχου, κλαίομέν τε καὶ ὀλοφυρόμεθα, καὶ πικραῖς κολάσεσιν ἑαυτοὺς ὑποβάλλομεν. Καὶ ἡ μνήμη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν ἀνάβλεψις καὶ σύντονος ἱκεσία, γενήσεταί σοι ἀσώματος θυρεὸς κατ' ἐχθροῦ μὴ βλεπομένου. Γράφει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· « Ἐπὶ πᾶσιν ἀναλάβετε τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. » Κἄν τε γὰρ διὰ πονηρᾶς ἐπιθυμίας τοξεύειν ἐπιχειρήσῃ, κἄν τε διὰ φθόνου ἢ μνησικακίας, κἂν διὰ πάσης κακίας τῇ ψυχῇ πολεμῇ, B καταγωνισθήσεται πάντως ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας ζωῆς, καὶ καταργηθήσεται τῇ ἰσχύϊ τῆς πίστεως, καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ θείου ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ. Ἄγαν φθονοῦσιν οἱ δαίμονες τοῖς τὴν σωφροσύνην ἀσπαζομένοις, καὶ πονηρὰς καὶ ἀπηγορευμένας ἐπιθυμίας ἐμβάλλουσι τοῖς ἀγωνιζομένοις. Ἀλλ' οὐκ ἀθυμητέον ἐπὶ τούτῳ· μᾶλλον γὰρ νευρούμεθα κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν διὰ τῆς ἐνοχλήσεως· πλέον γὰρ περὶ τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν βεβαιούμεθα ἐν τῷ πειράζεσθαι ἡμᾶς ἐπὶ τοσοῦτον ὑπὸ τῶν φιλοσάρκων δαιμόνων. Εἰδότες γὰρ οἱ ἐχθροί, ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ ὁ Κύριος ἐπηγγείλατο ἡμῖν, σφόδρα ὀργίζονται καθ' ἡμῶν, καὶ βασκαίνοντες ἀντιτάσσονται διὰ τῶν αἰσχρῶν καὶ φαυλοτάτων παθῶν, καὶ λίαν C ἐκλύουσι τοὺς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπειγομένους ἀνθρώπους. Νοῦς δὲ ἀποστὰς τῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας κατ' ἔννοιαν, ἢ δαίμων γίνεται, ἢ κτῆνος. Ὁ γὰρ τοῦ ἀνθρώπου νοῦς, ἀναχωρήσας τῆς τοῦ Θεοῦ θεωρίας, ἐξ ἀνάγκης ἢ τῷ τῆς ἐπιθυμίας δαίμονι περιπίπτει τῷ ἄγοντι εἰς ἀκολασίαν, ἢ τῷ θυμικῷ πνεύματι ἡττᾶται τῷ πονηρῷ. Καὶ τὴν μὲν ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν κτηνώδη, τὸν δὲ θυμὸν, κίνησιν δαιμονιώδη ὁ ἔμπειρος πατὴρ ἔλεγεν. Ἐν οἵῳ δὲ νοήματι ἢ πράγματι τυγχάνει οὖσα ἡ ψυχὴ, μόνον ἐν εὐσεβεῖ λογισμῷ μετὰ Θεοῦ ἐστι πάντως.

Ἐχρῆν οὖν τὸν θέλοντα διαιτᾶσθαι τῷ πλήθει τῶν ἀρετῶν, μήτε δόξης ἐφίεσθαι, μήτε πολλοῖς συντυγχάνειν, μήτε προόδοις συνεχέσι κεχρῆσθαι, ἢ λοιδορεῖν τινας, κἂν οἱ λοιδορούμενοι ὦσιν ἄξιοι, μήτε πολλὰ ὁμιλεῖν, κἂν καλὰ ὦσι τὰ λεγόμενα. D Ἡ γὰρ ἄμετρος πολυλογία, τοῖς τῆς λύπης καὶ τῆς ὀργῆς δαίμοσι παραδίδωσι. Δεῖ δὲ εἰς τὴν τῶν ἁγίων ἐντολῶν τήρησιν ἀπασχολεῖσθαι, καὶ εἰς βαθεῖαν μνήμην τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ τῆς δόξης. « Ὁ γὰρ φυλάσσων, φησὶν, ἐντολὴν, οὐ γνώσεται ῥῆμα πονηρόν· » τουτέστιν εἰς λόγους πονηροὺς καὶ φαύλους οὐκ ἐκτραπήσεται. Οὐ γὰρ τὸ μὴ πρᾶξαι μόνον τὰ κακὰ, καθαρότητα φέρει, ἀλλὰ τὸ, ἐπιμελείᾳ τῶν καλῶν κατὰ κράτος ἀθετῆσαι τὰ κακά. Ἕξις μὲν γὰρ ἀπὸ συνηθείας, ἀπὸ δὲ ἕξεως φύσις ἐγγίνεσθαι εἴωθε. Χαλεπὸν δὲ καὶ δύσκολον μετακινῆσαι ἢ μεταβαλεῖν

[33] Ephes. vi, 16. [34] Eccle. viii, 5.

φύσιν, πλὴν τῷ Θεῷ δυνατόν. Φύσις γὰρ οὐκ ἀντιτάσσεται τῷ Θεῷ. « Ἐὰν γὰρ ὑπάρχωσιν αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ· ἐὰν δὲ ὦσιν ὡς κόκκινον, ὡσεὶ ἔριον λευκανῶ. » Ὅθεν οὐκ ἀπογνωστέον, τῆς γὰρ πονηρᾶς καὶ ψεκτῆς συνηθείας ἰσχυρότερος ὁ κτίσας ἡμᾶς Θεὸς, ὁ ποιῶν πάντα, καὶ μετασκευάζων, ὥς φησιν ὁ προφήτης. Κἂν γὰρ εἰς ἕξιν ἔλθῃς τῆς κακίας, μὴ ἀπογνῷς, ἀλλὰ μετάγνωθι, καὶ σωθήσῃ. Διὰ γὰρ τοῦτο χρώματα οὐκ ἐξίτηλα, ἀλλὰ σχεδὸν συνουσιωμένα τοῖς ὑποκειμένοις λαβὼν, τὸ φοινικοῦν, καὶ τὸ κόκκινον λέγω, εἰς τὴν ἐναντίαν ταῦτα κατάστασιν εἴρηκεν ἄξειν, ἵνα χρηστὰς ὑποτείνει τοῖς ἀνθρώποις ἐλπίδας. Μεγάλη τοίνυν τῆς μετανοίας ἡ δύναμις, εἴπερ ἡμᾶς ὡς χιόνα ἐργάζεται, καὶ ὡσεὶ ἔριον λευκαίνει. Κἂν προσλαβοῦσα ἡ ἁμαρτία πολλῷ χρόνῳ κατέβαψε τὴν ψυχὴν φαύλοις ἔργοις, καὶ μεταμεμόρφωκεν. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μεταμελουμένους ἐπὶ ταῖς ἰδίαις ἁμαρτίαις· « Στῆτε γυμναῖς γνώμαις ὡς κατάκριτοι, καὶ στυγνότητι γράψω παῤῥησίαν, καὶ ὡς δίκαιοι οἱ στεφανωθέντες ἀπέλθετε. » — « Οἱ γὰρ οἰκτιρμοί μου ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα μου. » Διόπερ καὶ λέγομεν πρὸς τὸν Θεόν· « Ἔργα ἐσμὲν τῶν χειρῶν σου, Κύριε. Μὴ ἀπολέσῃς τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. » Γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰώβ, ὅτι « Κύριος κεκυφότας ὀφθαλμοὺς σώσει. » Καί· « Διασώθητι ἐν καθαραῖς χερσί σου. » Τουτέστι καὶ τὸν ἁμαρτωλὸν σώσει Κύριος κατακύπτοντα ἐν μετανοίᾳ καὶ ταπεινώσει πολλῇ, ὡς καὶ τὸν τελώνην διὰ τὸ ἀπαῤῥησίαστον τύπτοντα τὸ στῆθος· « Ὁ Θεὸς, ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. » Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος πρὸς τοὺς τοιούτους ἁμαρτωλούς φησι· Ἐκ βάθους μοι τὰς ψυχὰς ὑμῶν κατακάμψατε ὡς κατάδικοι, καὶ τοὺς αὐτοὺς στεφάνους τοῖς δικαίοις κομίσεσθε. Οὕτως σώζεται ὁ κεκυφὼς οὐ διὰ πρακτικὴν ἀρετὴν, οὐδὲ δι' ἐργασίαν τῶν θείων πραγμάτων, ἀλλὰ διὰ φιλανθρωπίαν Θεοῦ, καὶ δι' ἐξομολόγησιν τὴν μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως, καὶ συντριβῆς καρδίας τοῦ τὰ ἴδια πταίσματα ἐξαγορεύοντος. Οὕτω σώζεται τῷ προσώπῳ τῆς μετανοίας, καὶ βαθυτάτης τῆς κατανύξεως. Σὺ δὲ διασώθητι ἐν καθαραῖς χερσὶ, τουτέστιν ἐν ἀρεταῖς, καὶ ἐναρέτοις πράξεσι. Χεῖρας γὰρ ἡ Γραφὴ τὰς ἀρετὰς ὀνομάζειν εἴωθεν. Διασώθητι, κράζων πρὸς τὸν Θεόν· Φύλαξον τὴν ψυχήν μου, Δέσποτα Χριστὲ, μήποτε συλήσῃ με ὁ διάβολος, ἀποπλανήσας τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὁμοιωθῶ τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον· Λάκκον δὲ ὀνομάζει τὸν ᾅδην, καὶ τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας. Ἀδιαλείπτως ἱκέτευε πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν λέγων· « Σῶσόν με τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα, τὸν ἐλπίζοντα ἐπὶ σὲ, » καὶ μὴ ἀπογινώσκοντα ἐπιτυχεῖν τῶν ἀφθάρτων, καὶ αἰωνίων δωρεῶν. Γέγραπται δὲ, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα, καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, καὶ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, καὶ πρὸς τὸ σῶμα τὸ ἴδιον, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ φλεγμαινούσας διαφόρους ἡδονὰς, καὶ πρὸς τὰ τῆς καρδίας πάθη, καὶ πρὸς τοὺς

A ex habitu natura gigni consuevit. Arduum vero est ac difficile naturam dimovere, aut immutare. Nihilominus Deus id poterit: natura enim Deo non resistit. Etenim « si fuerint peccata vestra ut coccinum, ut nivem dealbabo: si fuerint rubra, ut lanam dealbabo [35]. » Hinc desperandum non est: prava etenim et abominabili consuetudine robustior est, qui nos condidit Deus, qui omnia facit, immutatque [36], ut propheta ait. Licet enim in habitum malitiæ deveneris, ne despondeas animum, sed pœnitentiam ducito, et salvaberis. Hac propter colores non fugientes, sed fere rerum subjectarum naturæ inditos assumens, puniceum et rubrum, eos in oppositum statum deferre dixit, ut bonam hominibus spem adaugeret. Valentissima B itaque est pœnitentiæ vis, si nos ut nivem mundefacit, et uti lanam dealbat; licet multum ante tempus prævolans peccatum animam infecerit improbis operibus, et in aliam atque aliam formam immutaverit. Namque ait Dominus ad eos, quos peccatorum suorum suppœnitet: « State nudis cogitationibus uti condemnati, et mœrori scribam confidentiam, et veluti justi coronati **313** secedite [37]. » « Misericordiæ etenim meæ super omnia opera mea [38]. » Quapropter et ad Deum dicimus: « Opera sumus manuum tuarum, Domine; ne perdas opera manuum tuarum [39]. » Scriptum quoque est in libro Jobi: « Deflectentes oculos in terram salvabit [40]; » et: « Salvus sis in puris manibus [41]. » C Hoc est peccatorem salvat Dominus deflexum in pœnitentia et humilitate multa, uti et publicanum, qui libere loqui non audebat, pectus manu percutientem: « Deus, propitius esto mihi peccatori [42]. » Hinc ad similes peccatores Dominus ait: Ex profundo mihi animas vestras deflectite uti condemnati, et easdem cum justis coronas accipietis [43]. Hac ratione procumbens salvatur non propter activam virtutem, neque rerum divinarum exercitium, sed per Dei humanitatem et confessionem multa cum humilitate peractam, et contritione cordis illius, qui proprios lapsus confitetur. Hac ratione salvatur per pœnitentiam ac profundissimam compunctionem. Tu vero temetipsum salva in puris manibus, in virtutibus nempe, et vitæ integritate, et speciosis animi dotibus: virtutes siquidem divina eloquia manus nominare D sueverunt. Salvum te fac clamans ad Deum: Salva animam meam, Domine Christe, ne quando subripiat me diabolus, a justitia avertens, et similis fiam descendentibus in lacum. Lacum inferos et delictorum tenebras nuncupat. Sine ulla intermissione Salvatorem Christum exora [44]: « Salva me servum tuum, Domine, sperantem in te [45], » et non desperantem incorruptibilia et sempiterna dona consequi. Scriptum autem est: « Non est nobis colluctatio adversus sanguinem et carnem, sed adversus principatus, et potestates, et **314** iniquitatis

[35] Isa. I, 18. [36] Amos v, 8. [37] Joel, passim. [38] Psal. CXLIV, 9. [39] Psal. CXXXVII, 8. [40] Job VII, 8. [41] Job XVII, 9. [42] Luc. XVIII, 13. [43] Joel, passim. [44] I Thess. v, 17. [45] Psal. LXXXV, 2.

spiritus [46], » et in corpus proprium, et in eas, quæ in ipso exæstuant, voluptates, et cordis perturbationes, et adversus, quæ ex causis nonnullis oriuntur, pestiferas cogitationes.

Quapropter licet desideria exæstuent et voluptates immundæ, licet caro excita subsultet, licet omne studium et artes dæmonum perversæ appetant nos, omnia non inglorie superamus per fidem, spem, patientiam, vigiliam, orationem, psalmorum cantum, lectionem, humilitatem, aliaque certamina, et ante omnia per nominis Jesu Christi humanissimi Dei, et Servatoris nostri invocationem. Fieri enim nequit, ut adversarii dæmones adversus nos prævaleant, ni nos ipsi prius per incredulitatem divinum timorem neglexerimus, præceptaque Domini contempserimus. Sunt porro nonnulli dæmones corpus subeuntes humanum, instrumentique robur universum imminuentes, imbecillitatem dissolutionemque membris omnibus immittentes, licet nulla infirmitas, aut mala adsit valetudo; quinimo prætcrea desperationem ingentem, et tepidas cogitationes in animum invehentes, quos generosa mente, cordeque sobrio ejicientes, cum omnium inspectore Deo per orationem conglutinemur, dicentes: « Eripe me ab inimicis meis, Deus, et ex omnibus insurgentibus adversus me libera me [47]: » separa animam meam a facinoribus eorum. Quod enimvero Samsoni aliquando propter voluptatem accidit, ut in alienorum manus traderetur, subiretque ea omnia quæ de eo scripta sunt [48]; hoc nunc quoque evenit omnino secundum animam illi, qui voluptatibus inescatur. Aggressionem siquidem improbi dæmonis si humanæ **315** cogitationes subsequantur, custodiens animam divina gratia abscedit, captum vero dæmones arripientes, omnem illius temperantem cogitationem excæcantes, insolubilibus titillationum, et obsceni appetitus vinculis constringunt, et in improbitatis ærarium adducentes, faciunt, ut pravo usu molat, et diabolo diebus ac noctibus universis inserviat. Verumtamen si in seipsa reversa facinoribus illaqueati anima robur assumpserit, et dolore cordis ad Deum ejulaverit, seseque pedibus Domini invisibilibus per orationem supplex applicuerit, quemadmodum Eliseus de Sunamitide, angelis Dominus inquit: « Sinite eam venire ad me; ne expellatis eam [49]: » quamvis enim nullius virtutis particeps sit, nulla que auctoritate penes me polleat, nihilominus cum corde indoleat, et immarcescat, et non intermittens cum lacrymis, et afflictione ad pedes meos provolvatur, accipio ipsam, et salvo. Opus vero nobis est omnipotentis, sapientissimique Spiritus virtus, et gratia, quæ sedulo nobis inquirenda sunt; sic enim malitia valentissimorum dæmonum telum infirmabitur, quod nos oblectationum illecebris, veluti ignitis, accensisque petit sagittis;

A ἐξ αἰτιῶν τινων συμβαίνοντας ὀλεθρίους λογισμούς. Διὸ κἂν ἐπιθυμίαι φλεγμαίνωσι, καὶ ἡδοναὶ ῥυπαραί, κἂν ἡ σὰρξ ἐπεγειρομένη σκιρτᾷ, κἂν πᾶσα ἐπίνοια, καὶ κακοτεχνία διαβολικὴ πειράζει ἡμᾶς, πάντα ὑπερνικῶμεν διὰ πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ ὑπομονῆς, καὶ ἀγρυπνίας, καὶ προσευχῆς, καὶ ψαλμῳδίας, καὶ ἀναγνώσεως, καὶ ταπεινοφροσύνης, καὶ τῶν ἄλλων ἀγωνισμάτων, καὶ ὑπὲρ πάντα διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν. Ἀδύνατον δὲ κατισχύσαι ἡμῶν πολεμίους δαίμονας, ἐὰν μὴ πρῶτον ἡμεῖς τοῦ θείου φόβου καταφρονήσωμεν δι' ὀλιγοπιστίας, καὶ ἀμελήσωμεν τῶν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐντεταλμένων ἡμῖν. Εἰσὶν οὖν τινες δαίμονες τὸ ἀνθρώπινον ὑποδύντες σῶμα, καὶ πᾶσαν μὲν τοῦ ὀργανοῦ μειοῦντες τὴν B δύναμιν, ἀδράνειάν τε, καὶ ἔκλυσιν πᾶσι σχεδὸν ἐνιέντες τοῖς μέλεσι, καίτοι μηδενὸς παρόντος νοσήματος, ἢ ἀῤῥωστίας τινὸς, ἀλλά γε καὶ πρὸς τούτοις εἰς πολλὴν ἀθυμίαν, καὶ χλιαρὸν φρόνημα ἐμβάλλουσι τὴν ψυχὴν, οὕς τινας διωσάμενοι γενναίῳ λογισμῷ, καὶ νηφαλίᾳ καρδίᾳ, τῷ παντεπόπτῃ Θεῷ δι' εὐχῆς κολληθῶμεν λέγοντες· « Ἐξελοῦ με ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου, ὁ Θεὸς, καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ λύτρωσαί με, » ἀποκατάστησον τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τῆς κακουργίας αὐτῶν. Ὅπερ δὲ τῷ Σαμψὼν συμβέβηκέ ποτε διὰ φιληδονίας εἰς χεῖρας ἐμπεσεῖν τῶν ἀλλοφύλων, καὶ παθεῖν ἐκεῖνα τὰ γεγραμμένα περὶ αὐτοῦ, τοῦτο καὶ νῦν γίνεται πάντως κατὰ ψυχὴν τῷ ἀγκιστρευομένῳ ταῖς C ἡδοναῖς. Τῇ γὰρ προσβολῇ τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐπακολουθησάντων τῶν λογισμῶν τῶν ἀνθρωπίνων, ἀφίσταται μὲν ἡ φρουροῦσα τὴν ψυχὴν θεία χάρις, ἐπιλαβόμενοι δὲ τοῦ ἀγορευθέντος οἱ δαίμονες, ἐξορύττουσιν αὐτοῦ πᾶν σωφρονικὸν νόημα, δεσμεύουσί τε τοῖς δυσλύτοις τῶν γαργαλισμῶν, καὶ τῆς αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας δεσμοῖς, καὶ εἰς τὴν γάζαν καταγαγόντες τῆς κακίας, παρασκευάζουσιν ἀλήθειν τῇ κακῇ συνηθείᾳ, καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τῷ διαβόλῳ τὰς ἡμέρας, καὶ τὰς νύκτας ὅλας. Ἐὰν δὲ δυνηθῇ εἰς ἑαυτὴν ἐλθοῦσα ἡ ψυχὴ τοῦ παγιδευθέντος ταῖς ἁμαρτίαις, καὶ στενάξαι πρὸς τὸν Θεὸν μετ' ὀδύνης καρδίας, καὶ περιπλακῆναι δι' εὐχῆς, καὶ ἱκεσίας τοῖς ἀοράτοις τοῦ Δεσπότου ποσὶ, λέγει ὁ Κύριος τοῖς ἀγγέλοις, ὥσπερ ὁ Ἐλισσαῖος περὶ τῆς Σουμανίτιδος, D « Ἄφετε αὐτὴν προσιέναι μοι, καὶ μὴ ἀπώσησθε αὐτήν. » Κἂν γὰρ μηδεμίαν κέκτηται ἀρετὴν, καὶ παῤῥησίαν πρός με, ἀλλά γε διὰ τὸ κατώδυνον εἶναι αὐτῆς τὴν καρδίαν, καὶ ἀνενδότως προσκυλινδεῖσθαί μοι μετὰ δακρύων, καὶ θλίψεως, προσδέχομαι, καὶ σώζω. Χρεία δὲ ἡμῖν τῆς τοῦ παντοδυνάμου, καὶ πανσόφου Πνεύματος, δυνάμεώς τε καὶ χάριτος, ὅπερ ζητεῖν ἐκθύμως ὀφείλομεν. Οὕτω γὰρ ἂν τὸ μὲν τόξον τῶν δυνατῶν τῇ κακίᾳ δαιμόνων ἀσθενήσει, κατατοξεῦον ἡμᾶς τοῖς τῆς ἡδυπαθείας λογισμοῖς, ὥσπερ τισὶ πεπυρωμένοις βέλεσιν, οἱ δὲ τὸ πρὶν ἠσθενηκότες κατὰ διάνοιαν, καὶ ὠκλακότες πιστοὶ, ὕστερον μεγάλως ἐνδυναμωθήσονται εἰς τὴν τῶν ἐναντίων ἀναίρεσιν.

[46] Ephes. VI, 12. [47] Psal. LVIII, 2. [48] Judic. XVI, passim. [49] IV Reg. IV, 27.

Καὶ τοῦτο ἄρα ἐστὶν, ὅπερ προφητεύουσα ἡ πιστοτάτη μήτηρ τοῦ Σαμουὴλ Ἄννα ἔλεγε· « Τόξον δυνατῶν ἠσθένησε, καὶ οἱ ἀσθενοῦντες περιεζώσαντο δύναμιν. » Οὐκ οἶδεν ὁ διάβολος, πότερον ἔσω ἐστὶν ἐν τῇ διανοίᾳ σου ὁ οἰκοδεσπότης Χριστὸς, ἢ οὔ. Ὅταν οὖν ἴδῃ σε ὀργιζόμενον, ἢ ὀμνύοντα, ἢ κραυγάζοντα, ἢ λαλοῦντα αἰσχρὰ, καὶ μάταια, τότε νοεῖ ὁ ἐχθρὸς, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐντὸς τῆς ψυχῆς σου ὁ φυλάσσων σε, καὶ φροντίζων Θεὸς, καὶ περιφράττων τὰ ἐντὸς, καὶ τὰ ἐκτὸς τῆς νοητῆς οἰκίας σου. Καὶ οὕτω λοιπὸν καθάπερ κλέπτης εἰσελθὼν ὁ πονηρὸς, ὡς μὴ ὄντος λύχνου ἐν τῇ καρδίᾳ σου, συλᾷ τὸν οἶκον τῆς ψυχῆς. Οὐ μόνον δὲ ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ οἱ λίαν πάσης ἀνδραγαθίας ἀντέχεσθαι σπεύδοντες, πολλάκις ἐγκαταλιμπάνονται πρὸς τὸ διδαχθῆναι ὑπομονὴν, καὶ καρτερίαν, πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ὑπερηφανίας. Μεγάλα γὰρ νοσήματα ὑπεροψίας, καὶ τύφου, καὶ οἰήσεως ἐν τοῖς κρυπτοῖς ταμιείοις ἔχοντες τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς πολλάκις λανθάνομεν διὰ τὸ ἀνεπίσκεπτον. Ἀλλ' ὁ μέγας τῶν ψυχῶν ἡμῶν ἰατρὸς οἶδε πῶς ἐπιμελήσεται τῶν κρυφίων. Μὴ οὖν ἀγανακτῶμεν, καὶ μικροψυχῶμεν, καὶ ἀποδυσπετῶμεν, ἐφ' οἷς ἡμῖν ἁρμοζόντως ἐπάγει ὁ Κύριος. Πολλοὶ γὰρ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ παρόντος αἰῶνος τυγχάνουσιν ἄῤῥωστοι, καὶ τραυματικοὶ, καὶ οὐ πᾶσιν ἡ αὐτὴ συμβάλλεται τράπεζα, ἄλλῳ γὰρ ἄλλως τὴν περιοδίαν, καὶ τὴν δίαιταν προσφέρει ὁ ἰατρός· οὗτος, φησὶν, ὁ ἄῤῥωστος τῷ μέλιτι παρηγορείσθω πυκνότερον, καὶ ἄλλος τῇ πικρίᾳ τοῦ ἀψινθίου παραλυπείσθω, ἕτερος τῆς τοῦ ἐλλεβόρου ἀηδίας μετασχέτω, καὶ ἄλλον ἄλλως μετέρχεται, καὶ θεραπεύει. Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἑκάστῳ ἡμῶν τὸ συμφέρον οἰκονομεῖ. Σκοπὸς τῷ δημιουργῷ τῆς κακίας ἐμοῦ, καὶ ζωγράφῳ δαίμονι, εἰς βαρεῖαν καὶ ἀπαραμύθητον λύπην ἐμβάλλειν ἕκαστον ἄνθρωπον, καὶ ἀποστῆσαι πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ τῆς θείας ἀγάπης, ἅπερ ἐστὶ κυριώτερα, καὶ κράτιστα τῆς εἰς Θεὸν εὐσεβείας. Διὰ τοῦτο καί τινας τῶν πιστῶν παρασκευάζει πολλάκις διὰ τῆς κτηνώδους κινήσεως καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου οἴκου ῥέειν γονὴν, ὅπως τὴν ψυχὴν τοῦ παθόντος ἐνέγκῃ εἰς ἀπελπισμὸν, καὶ ἀθυμίαν, καὶ τελείαν ἀπόγνωσιν. Ὁ τοίνυν τῷ τοιούτῳ δαίμονι ἀντιστρατευόμενος, καὶ ἀντιπαρατασσόμενος, δηλονότι πρὸς τὸν δολερὸν σκοπὸν ἁρμοζόμενος, τῇ ὑπομονῇ χρώμενος καὶ τῇ μακροθυμίᾳ, δι' εὐχῆς καὶ νηστείας ἀνενδότου, καὶ πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ τελείας τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης, καταπολεμήσει, καὶ καταγωνίσεται, καὶ νικήσει πάντως τὸν ῥυπαρὸν τοῦτον καὶ ἀκάθαρτον δαίμονα τῇ βοηθείᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐ μόνον δὲ ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις παρέστω, ἀλλὰ καὶ εὐχαὶ, καὶ ψαλμοὶ, καὶ ἐγκράτεια, ἀγρυπνία τε, καὶ χαμευνία, καὶ ἡσυχία, καὶ τὸ ἔργον τῶν χειρῶν. « Οὗτοι, φησὶν, ἐν ἅρμασι καὶ ἵπποις, » τουτέστιν ἐν ὀργῇ, καὶ μήνιδι, καὶ κενοδοξίᾳ, φθόνῳ τε καὶ τοῖς ἄλλοις παθήμασιν ὁπλίζονται καθ' ἡμῶν οἱ δαίμονες· ταῦτα γὰρ ἵπποι, καὶ ἅρματα λέγονται

A qui vero antea mente ægrotaverant, ac procubuerant fideles, demum resumptis viribus in hostium cædem corroborabuntur. Et hoc equidem est, quod fidissima Samuelis mater Anna prævaticinans dicebat : « Sagitta fortis infirmata est, et infirmi accincti sunt robore [80]. » Non novit diabolus, intusne sit in cogitatione tua paterfamilias Christus, an secus. Cum itaque viderit te ira exardescentem, aut jurantem, aut clamantem, aut **316** obscena loquentem atque inania, tunc percipit qui tibi inimicitias denuntiat, non esse intra animam tuam Deum, qui te custodiat, et curet, et interiora et exteriora intellectualis domus tuæ obvallet ; quare uti fur noxius ille ingressus, ac si nulla esset lucerna in corde tuo, animæ ædes deprædatur.

B Nec tantum homines culpam commerentes, sed qui etiam virtutem universo generi summo nisu incumbunt, sæpius deseruntur, ut patientiam et tolerantiam ediscant ad debellandam superbiam. Multos itaque morbos despectus, jactantiæ, ac propriæ existimationis in occultis ærariis habentes plerosque hominum, et nosmetipsos ob inconsiderantiam sæpe sæpius decipimus. Sed magnus animarum nostrarum medicus modum, quo absconditis medicinam afferat, optime callet. Ne itaque indignemur, neque animum despondeamus, neque inique feramus, quæ nobis, uti addecet, infert Dominus. Multi namque in hujusce ævi valetudinario degunt infirmi sauciique, nec una eademque omnibus mensa conducit : diversa etenim omnibus

C et circuitus temporum, et diætam medicus indicit. Hic, ait, male sanus melle sæpius consoletur ; alius absinthii amarore tristetur ; alius insuavi elleboro communicet ; alioque modo alteri providet, et medicinam affert. Eadem ratione Deus singulis nostrum conducibilia ordinat. Scopus est malitiæ auctori, et pictori dæmoni, in gravem et inconsolabilem mœrorem unumquemque hominem inducere avellereque a fide, et spe, et divina charitate, quæ præcipua sunt, ac potissima divini cultus. Quapropter plerosque fideles per belluinam **317** agitationem sæpius ita afficit, ut illis in ipsa sacrosancta æde semen genitale effluat ; idque ad patientis animam in desperationem ac consternationem integram inducendam. Qui igitur huic dæmoni resistit, atque

D ex adverso instruitur, ille ad fraudulentum scopum sese præparans, patientia munitus ac tolerantia, per orationem, et jejunium continuum, et fidem, et spem, et perfectam in Deum charitatem superabit, devincet ac debellabit omnino sordidum hunc atque contaminatum dæmonem, Domino nostro Jesu Christo opem ferente. Nec tantum Scripturarum lectio in usu sit, sed et preces, et psalmi, et continentia, et vigilia, et in terram accubitus, et quies, et manuum opus. « Hi, ait, in curribus et equis [81], » ira nempe, furore, vana gloria, invidentia, aliisque armantur perturbationi-

[80] I Reg. II, 4. [81] Psal. XIX, 8

bus adversus nos dæmones. Illi enim equi et currus adversariæ potestatis nuncupantur. « Nos vero in nomine Domini Dei nostri imperabimus. » Nobis enim ad ulciscendos hostes Jesu Christi Dei præexcelsi nomen satis est. Multa itaque nobis ad Deum oratio opus est, ne a virtute excidamus. Posse enim ex justitia in iniquitatem labi, et ex eo, quod perturbationibus minime obnoxium est ad quod noxium est, gradum facere, vaticinium clamat ad Deum : « Facti sumus quasi ab initio, cum non dominareris nostri, neque invocaremus nomen tuum super nos, et sumus immundi [82]. » Verumtamen fieri quoque potest rursus denuo post lapsum per pœnitentiam, quæ in principio erat, affectuum vacuitatis et roboris compotem fieri : quicunque enim per pœnitentiam et orationem **318** poscit, rursum tempore opportuno accipiet robur ex alto, et turbationum vacuitatem. Considera vaticinium : « Suscitare, Jerusalem, induere robur brachii tui ; suscitare quemadmodum in principio dierum ; quoniam recessit a te dolor, mœstitia et ejulatus [83]. » Magnum enim est in malis et bonum pusillum. Si male odit nos Deus propter peccata nostra, rursus iterum per pœnitentiam fovebit ac diliget. Rursus autem nos a maxime misericorde Deo suscipi, et dilectione illius consolari, habeto ex illius, quæ ipse intellectuali Jerusalem, animæ nempe nostræ effatur : « Et ponam te gaudium sempiternum, et exsultationem generationum generationibus [84]. » Neque modum in controversiam voces : cum enim voluerit Deus e pejori ad melius res immutare, divino præcepto quæ adversantur, omnia pedem referunt ; quandoquidem prompte ac facili negotio Deus humanam naturam transformare poterit, quemadmodum nudum et siccum sine cortice Aaronis baculum citius quam plantæ, quæ in terra radices egerant, fructum afferre præcepit [85] : quando illæ multis annorum temporumque vicissitudinibus fructum afferunt ; ille vero una sub nocte, omnia simul, et frondes, et flores, et fructum eduxit. Fieri igitur potest, ut lapideo saxeaque hominum corda, spiritualis doctrinæ participatione in terram pinguem ac fructiferam commutentur. Ne igitur moras trahamus, sed ab hoc tempore toto corde, menteque in Deum convertamur. Etenim si nostra nobis salus curæ fuerit, non alienis, sed nobis ipsis maximo erimus emolumento. Habet enim unusquisque nostrum, quæ ex natura est, sublimitatem, si bona gesserimus ; si vero delinquimus, ex naturali illa **319** sublimitate omnino cecidimus, dejectique in terram negligimur. Si vero denuo ad bonum animum convertamus, manifestum est, nos rursum in affinem et cognatam nobis sublimitatem attolli. Si rationis participes sumus, et sermone nobiles obtemperemus, audiamusque sermones Dei, et fluxis hisce rebus, et modicum ad tempus jucundis terga vertamus ; ad perennia vero, et immobilia, et infinitis sæculis commensurata bona sobrie, et diligentes nosmetipsos compellamus.

A τῆς ἐναντίας δυνάμεως· ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν ἐπικελευσόμεθα. Ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν πρὸς τὴν καθ' ἐχθρῶν ἄμυναν τὸ ὄνομα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ πανυψίστου Θεοῦ. Πολλῆς οὖν ἡμῖν πρὸς τὸν Θεὸν χρεία δεήσεως, ἵνα μὴ ἐκπέσωμεν τῆς ἀρετῆς. Ὅτι γὰρ δυνατὸν ἐκ δικαιοσύνης εἰς ἁμαρτίαν μεταπεσεῖν, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀπαθοῦς εἰς τὸ ἐμπαθὲς μεταμορφωθῆναι, κράζει πρὸς Θεὸν ἡ προφητεία· « Ἐγενόμεθα ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οὐκ ἦρξας ἡμῶν, οὐδὲ ἐπεκλήθη τὸ ὄνομά σου ἐφ' ἡμᾶς, καί ἐσμεν ἀκάθαρτοι. » Ἀλλ' ἐγχωρεῖ καὶ μετὰ τὴν συμβεβηκυῖαν πτῶσιν, πάλιν τυχεῖν διὰ τῆς μετανοίας τῆς ἐν ἀρχῇ ἀπαθείας, καὶ ἰσχύος· πᾶς γὰρ ὁ διὰ μετανοίας, καὶ δεήσεως ζητῶν λήψεται καιρῷ τῷ προσήκοντι πάλιν τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, καὶ ἀπάθειαν. Πρόσχες τῇ προφητείᾳ·
B « Ἐξεγείρου, Ἱερουσαλὴμ, ἔνδυσαι τὴν ἰσχὺν τοῦ βραχίονός σου, ἐξεγείρου ὡς ἐν ἀρχῇ ἡμερῶν, διότι ἀπέδρα ἀπὸ σοῦ ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός. » Μέγα δέ ἐστιν ἐν κακοῖς καὶ τὸ μικρὸν ἀγαθόν. Εἰ καὶ μεμισήμεθα ὑπὸ Θεοῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀγαπηθησόμεθα διὰ τῆς μετανοίας. Ὅτι γὰρ πάλιν προσλαμβάνεται ἡμᾶς ὁ πολυεύσπλαγχνος Δεσπότης, καὶ κατευφραίνει τῇ ἀγαπήσει αὐτοῦ, βλέπε τί λέγει τῇ νοητῇ Ἱερουσαλὴμ, τουτέστι τῇ ψυχῇ ἡμῶν· « Καὶ θήσομαί σε ἀγαλλίαμα αἰώνιον, καὶ εὐφροσύνην γενεαῖς γενεῶν. » Μὴ ἀμφιβάλλῃς· πῶς· ὅταν γὰρ βουληθῇ ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβάλαι τὰ πράγματα, τῷ ἐπιτάγματι τοῦ Θεοῦ πάντα ἐξίσταται τὰ ἐναντιούμενα, ὅτι εὐκόλως, καὶ ἑτοίμως δυνήσεται Κύριος τὴν ἀν-
C θρωπότητα μετασκευάσαι, ὥς τὴν ἄφλοιον, καὶ ξηρὰν ῥάβδον τοῦ Ἀαρὼν, ταχύτερον τῶν ἐν γῇ ἐῤῥιζωμένων φυτῶν καρποφορῆσαι προσέταξεν· εἴπερ ἐκεῖνα πολλαῖς χρόνων, καὶ καιρῶν τροπαῖς καρποφορεῖ, αὕτη δὲ ὑπὸ μίαν νύκτα, πάντα ὁμοῦ φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπὸν προήγαγε. Δυνατὸν οὖν τὰς πετρώδεις, καὶ λιθώδεις καρδίας ἀνθρώπων, διδασκαλίας πνευματικῆς ἀπολαύοντας, μεταβαλεῖν εἰς γῆν λιπαρὰν, καὶ καρποφόρον. Μὴ ἀναβαλώμεθα οὖν, ἀλλ' ἐντεῦθεν ἤδη πρὸς Θεὸν ἐπιστρέψωμεν ὁλοκαρδίως. Ἐὰν γὰρ τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας φροντίσωμεν, οὐχ ἕτερον, ἀλλ' ἡμᾶς αὐτοὺς μεγάλα εὐεργετήσομεν. Ἔχει γὰρ ἕκαστος ἡμῶν τὸ κατὰ φύσιν ὕψος, ἐὰν καλὰ ποιῶμεν· ἐὰν δὲ ἁμαρτάνωμεν, ἐκπεπτώκαμεν πάντως τοῦ κατὰ
D φύσιν ὕψους, καὶ χαμαιῤῥιφεῖς τινες γενόμενοι ὤφθημεν. Ἐὰν δὲ βουληθῶμεν εἰς τὸ ἀγαθὸν πάλιν νεῦσαι, εὔδηλον ὅτι ἐπὶ τὸ οἰκεῖον καὶ συγγενὲς πάλιν ὕψος ἀναβιβαζόμεθα. Εἴπερ λογικοί ἐσμεν, καὶ εὐγενεῖς τῷ λόγῳ ὑπάρχομεν, πειθήνιοι καταστῶμεν τοῖς τοῦ Θεοῦ λόγοις, καὶ τῶν μὲν ῥευστῶν, καὶ πρὸς ὀλίγον τερπνῶν, τὴν φυγὴν ποιησώμεθα, ἐπὶ δὲ τὰ διαρκῆ, καὶ ἀσάλευτα, καὶ τοῖς ἀπείροις αἰῶσι συμπαρεκτεινόμενα ἀγαθὰ, νηφαλέως τε καὶ σπουδαίως ἑαυτοὺς κατεπείξωμεν.

[82] Isa. LXIII, 19. [83] Isa. LII, 1. [84] Isa. LX, 15. [85] Num. XVII, 8.

EPISTOLA XXXIII *bis*.

Ἡ κατὰ φύσιν διαγωγὴ ἡμῖν τε καὶ τοῖς ζώοις ἡ αὐτὴ ὥρισται παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ. « Ἰδοὺ, γὰρ δέδωκα ὑμῖν, φησὶν ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ, πάντα τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ· ὑμῖν ἔσται εἰς βρῶσιν καὶ τοῖς θηρίοις. » Κοινὴν οὖν μετὰ τῶν θηρίων λαβόντες τὴν δίαιταν καὶ ταύτην ταῖς ἐπινοίαις ἐπὶ τὸ ἀσωτότερον παρατρέψαντες, πῶς οὐκ ἀλογώτεροι κριθείημεν ἐκείνων, εἴγε τὰ μὲν θηρία μένει ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς φύσεως μηδὲν παρακινήσαντα τῶν παρὰ Θεοῦ τεταγμένων· οἱ δὲ λόγῳ τετιμημένοι πάντη τῆς ἀρχαίας ἔξωθεν διῃτήμεθα νομοθεσίας; Ποῖαι γὰρ παρ' ἐκείνοις ὀψοφαγίαι; ποῖαι σιτοποιῶν καὶ μαγείρων τέχναι τῇ ἀθλίᾳ γαστρὶ δημιουργοῦσι τὰς ἡδονάς; Οὐχὶ δὲ τὴν ἀρχαίαν εὐτέλειαν ἀγαπῶσι ποηφαγοῦντα καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀρκούμενα, καὶ ναματιαίῳ κεχρημένα ποτῷ, καὶ τούτῳ τυχὸν σπανίως· διὸ καὶ τὰς ὑπογαστρίους ἡδονὰς μεμείωνται, οὐδεμιᾷ πιμελώδει τροφῇ τὰς ὀρέξεις προσαναφλέγοντα, οὐδὲ πάντοτε τὴν ἄρρενος καὶ θηλείας εἰδότα διαφοράν· εἷς γὰρ αὐτοῖς καιρὸς τοῦ ἔτους ταύτην παρέχει τὴν αἴσθησιν, τὸν δὲ ἄλλον χρόνον οὕτως ἀλλήλων ἀλλοτριοῦνται ὡς λήθην λαβεῖν πάντη τῆς τοιαύτης ὀρέξεως· ἀνθρώποις δὲ ἐκ τῆς περὶ τὰ βρώματα πολυτελείας ἡ τῶν ἀφροδισίων ἀκόρεστος ἐπιθυμία παραβλαστάνουσα μανιώδεις κατέσπειρε τὰς ὀρέξεις. Οὐδένα γὰρ καιρὸν ἠρεμεῖν συγχωροῦσα τὸ πάθος.

Naturalis vivendi modus nobis et animantibus idem attributus est a Creatore. « Ecce enim dedi vobis, ait Deus homini, omne fenum agri : erit vobis in cibum et cunctis bestiis [56]. » Victus igitur rationem cum bestiis communem cum acceperimus : et hanc cogitationibus et in ventrem pronis voluntatibus nostris in molliorem et magis voluptuariam pervertentes, quomodo non abesse a ratione longius quam ipsæ bestiæ judicabimur, cum bestiæ quidem intra fines naturæ se contineant, nihil transgressæ eorum quæ ipsis a Deo præscripta sunt; nos autem rationis participatione honorati, longe extra constitutos nobis antiqua naturæ lege terminos evagemur ? Quænam etenim, quæso, apud bestias exquisitorum ferculorum epulæ ? quæ pistorum et coquorum artificia sese excruciantia ad suas male feriato ventri voluptates ministrandas ? Annon hæ adhuc severe seipsas intra frugalitatis primitus præceptæ disciplinam tenent, herbis vescentes, et forte oblata satis habentes ad cibum, aqua profluente, neque ea repetita sæpius, contentæ ad potum ? unde apud ipsas venereæ voluptates remissiores moderatioresque sunt : nullis adipatis escis cupiditates ipsarum inflammantibus. Nec fere magnopere maris aut feminæ discrimen cogitant, nisi quando semel in anno certæ tempestatis reditu arcanis naturæ stimulis admonitæ, talium rerum sensum capiunt, cætero sane tempore sic caste invicem versantes plane ut contactus ac conjugii funditus oblitæ videantur. Hominibus autem ex ciborum luxu tam insatiabilis luxuriæ vis furentes assidue faces subjicit, ut nullas unquam inducias a bellis pudendarum cupiditatum habeant.

ΛΔ'. — ΕΥΠΟΡῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Προστάσσει ὁ νόμος Μωϋσέως φυλάττεσθαι μεθ' ἑτέρων τινῶν καὶ τὸν μῦν, καὶ τὴν γαλῆν. Ταῦτα δὲ νομοθετῶν, κελεύει διὰ συμβόλου καὶ τύπου μήτε τοῖς προηγουμένοις μιαροῖς συντίθεσθαι λογισμοῖς, μήτε τοῖς ἑπομένοις. Τῶν γὰρ ἀπειρημένων παθῶν τε, καὶ τρόπων, καὶ ἠθῶν, τὰ μὲν προλαμβάνει, τὰ δὲ ἐπακολουθεῖ. Προκαθηγησαμένης γὰρ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας, καὶ κενοδοξίας, ἐπακολουθεῖ πάντως ἡ ὑπερηφανία, καὶ ἀλαζονεία, καὶ πᾶν πάθος αἰσχρὸν καὶ δαιμονιῶδες. Προφθάνει πάλιν ἡ κακὴ ἐπιθυμία, ὀρύξαι τῆς ἀσελγείας τὸ σπήλαιον, καὶ εὐθὺς ἐπεισέρχεται ὁ αἰσχροπράγος δαίμων, καὶ ἐγκατοικισθεὶς τῷ γενομένῳ σπηλαίῳ, τὴν ἁμαρτίαν ἐργάζεται. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὅτι ὁ μετ' ἐπιθυμίας ἰδὼν γυναῖκα, μοιχὸς ἀπηρτισμένος ἐστί. Πάλιν προκαθηγησαμένης τῆς βασκανίας, καὶ τῆς ὀργῆς, ἕπεται ἐπιβουλὴ, καὶ βλάβη. Καὶ γὰρ ὁ μῦς πολλάκις τὴν ὀπὴν πρῶτον διώρυξεν ἐν τῷ τοίχῳ, εἶθ' ὕστερον γαλῆ εἰσελθοῦσα, ἢ ὄφις, ἢ ἕτερόν τι ἐνεφώλευσε τῇ τρυμαλιᾷ.

XXXIV. EUPORO DIACONO.

Lex Mosaica præcipit inter alia observanda quoque esse et murem, et felem [57]. Quæ dum præscribit, per symbolum ac figuram mandat, ut neque præeuntibus, neque subsequentibus improbis cogitationibus assensus præbeatur ; interminatarum siquidem perturbationum, ac consuetudinum, et morum, aliæ præeunt, aliæ subsequuntur. Cum enim ducem se præbuerit hominibus placendi conatus, tum omnino subsequitur superbia et jactantia, omnisque impurus ac dæmoniacus affectus. Præit rursum pravum desiderium speluncam lasciviæ effodere, subitoque dæmon facinorosus introit et jam in aperta spelunca sede collocata scelus committit. Ait enim Dominus Jesus : « Qui cum desiderio mulierem aspexerit, mœchus constans est [58]. » Rursum præoccupantem invidentiam sequitur fraus et noxa. Etenim mus sæpius primum foramen effodit in pariete, postmodum felis ingressa, vel serpens, vel aliud **320** quidpiam in foramine latitavit.

ΛΕ'. — ΔΑΒΟΥΡΙῼ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Μέγα βοήθημά ἐστιν ἐν καιρῷ τῶν πειρασμῶν

XXXV. DABURIO MONACHO.

Tentationum tempore, quæ secundum Deum est

[56] Gen. I, 29. [57] Levit. XI, 29. [58] Matth. V, 28.

(1) Hæc epistola deerat in editione Leonis Allatii ; exstabat in editione P. Possin. sub num. 384. EDIT.

patientia, maximo est emolumento. Ait quippe Dominus: « In patientia vestra possidebitis animas vestras [59]; » non dixit: In jejunio vestro, aut quiete vestra, aut psalmorum cantione vestra, licet hæc omnia ad salutem animæ conducant; sed, « In patientia vestra. » In patientia, in omni scilicet futura tentatione et afflictione; quamvis injuria illa sit, vel contemptus, vel cujuslibet hominis, sive ille parvus, sive magnus fuerit, dehonestamentum: sive corporis imbecillitas, sive belli Satanici insultus, sive quæcunque, sive ab homine, sive a dæmonibus tentatio. « In patientia vestra possidebitis animas vestras. » Neque solummodo in patientia vestra, sed cum omni gratiarum actione et humilitate; ut benedicas, ut laudes dicas Servatori omnium Deo, bene merenti, atque omnia adaptanti, et conducibiliter apportanti omnia, sive bona illa sint, sive aliter se habeant. Scribit quoque Apostolus: « Per patientiam currimus propositum nobis certamen fidei [60]. » Quid enim splendidius invenitur virtute? quid firmius validiusque patientia, ea, inquam, quæ secundum Deum est, virtutum regina, clarorum ac nobilium facinorum fundamentum absque fluctibus portus? Hæc enim, hæc est in bello pax, in tempestate tranquillitas, in insidiis ac periculis securitas, quæ in semetipsa conspicuum ac celebrem, adamante duriorem efficit, cui non **321** arma et sagittæ sese moventes, neque castrorum acies adversum dimicans, non adductæ machinæ, non tela, non jactæ hastæ, non ipse dæmonum exercitus, non tenebricosæ adversarum virtutum phalanges, non diabolus ipse cum omnibus suis copiis ac machinis ex adverso impetens, illius in Christo possessori nocere poterit.

XXXVI. — DRACONTIO MONACHO.

Gestit Christus gaudio, cum illi vim inferimus, ut nobiscum maneat [61]. Cum itaque in nobis virtutis lumen defecerit, vi ipsum compellamus, quemadmodum Cleopas fecit, ut una nobiscum permaneat, et nostra cum vilitate et humilitate concumbens, panem divinum frangat, tradatque animæ nostræ. Nihil porro est oratione violentius, quæ temporibus quoque ipsis sæpenumero vim infert. Est enim omnipotens oratio, et superari nequit, a qua nos diabolus gravissimis, nec ferendis tentationibus dimovere nititur, ut, ac si ab ea utilitatem non caperemus, maxime proficuæ et salutaris in Christo orationis armaturam abjiciamus.

XXXVII. — MARINO PRESBYTERO.

Tu sane exposcis investigasque per incredulitatem orationum eorum, qui timent Deum, sive illi clero inserviant, sive monachorum albo ascripti sint, fructum; nulloque pacto mente concipis, Deum te quærere, et imperiorum suorum fructum pervestigare. Tu illico exaudiri peroptas **322** orans, et præcepta Dei oscitanter negligenterque

A ἡ κατὰ Θεὸν ὑπομονή. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· « Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. » Οὐκ εἶπεν, Ἐν τῇ νηστείᾳ ὑμῶν, ἢ ἡσυχίᾳ ὑμῶν, ἢ τῇ ψαλμῳδίᾳ ὑμῶν· καὶ μὴν ταῦτα πάντα ἁρμόζει πρὸς σωτηρίαν ψυχῆς· ἀλλ', « Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν » Ἐν τῇ ὑπομονῇ, τουτέστιν ἐν παντὶ πειρασμῷ ἐλευσομένῳ, καὶ πάσῃ θλίψει, κἂν ὕβρις ᾖ, κἂν ἐξουδένωσις, ἢ ἀτιμία ἀνθρώπου οἱουδήποτε, εἴτε μικρὸς, εἴτε μέγας εἴη, κἂν ἀσθένεια σώματος, κἂν ἐπανάστασις πολέμων Σατανικῶν, κἂν οἱοσδηποτοῦν πειρασμὸς, εἴτε ἀπὸ ἀνθρώπων, εἴτε ἀπὸ δαιμόνων. « Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν· » οὐχ ἁπλῶς, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ μετὰ πάσης εὐχαριστίας, καὶ προσευχῆς, καὶ ταπεινώσεως, ἵνα εὐλογήσῃς, ἵνα ὕμνους ἀναπέμψῃς
B τῷ Σωτῆρι τῶν ὅλων Θεῷ, τῷ εὐεργέτῃ, τῷ τὰ πάντα ἁρμόζοντι, καὶ συμφερόντως ἐπάγοντι τὰ πάντα, κἂν ἀγαθὸν, κἂν ἄλλως ἔχῃ. Καὶ ὁ Ἀπόστολος γράφει· « Δι' ὑπομονῆς τρέχομεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα τῆς πίστεως. » Τί γὰρ εὑρίσκεται μεῖζον ἀρετῆς; τί δὲ στερεώτερον, ἢ κραταιότερον ὑπομονῆς, τῆς κατὰ Θεὸν λέγω, τῆς βασιλίδος τῶν ἀρετῶν, τοῦ θεμελίου τῶν ἀνδραγαθημάτων, τοῦ ἀκυμάντου λιμένος; Αὕτη γὰρ, αὕτη ἐστὶν ἡ ἐν πολέμοις εἰρήνη, ἡ ἐν κλύδωνι γαλήνη, ἡ ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς καὶ τοῖς κινδύνοις ἀσφάλεια, ἡ τὸν κατωρθωκότα αὐτὴν, ἀδάμαντος ποιοῦσα στεῤῥότερον, ἣν οὐχ ὅπλα, καὶ τόξα κινούμενα, οὐδὲ στρατόπεδα ταρασσόμενα, οὐ μηχανήματα προσαγόμενα, οὐ
C τόξα, οὐ δόρατα ἀφιέμενα, οὐκ αὐτὸ τὸ τῶν δαιμόνων στρατόπεδον, οὐχ αἱ ζοφεραὶ φάλαγγες τῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, οὐκ αὐτὸς ὁ διάβολος μετὰ πάσης αὐτοῦ παρατασσόμενος τῆς στρατιᾶς, καὶ τῆς μηχανῆς, παραβλάψαι δυνήσεται τὸν ταύτην κτησάμενον ἐν Χριστῷ.

ΛϚ'. — ΔΡΑΚΟΝΤΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἥδεται Χριστὸς βιαζομένων ἡμῶν αὐτὸν, ἵνα μείνῃ μεθ' ἡμῶν. Λήξαντος ἡμῖν λοιπὸν τοῦ φωτὸς τῆς ἀρετῆς, βιασώμεθα τοίνυν αὐτὸν, καθάπερ ὁ Κλεώπας, ἵνα συμμείνῃ ἡμῖν, καὶ συγκατακλιθεὶς τῇ εὐτελείᾳ ἡμῶν, καὶ τῇ ταπεινότητι ἡμῶν, κλάσῃ τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ ἐπιδῷ τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ. Οὐδὲν δὲ ὑπάρχει εὐχῆς βιαιότερον τῆς ἐκβιαζομένης πολλάκις καὶ τοὺς καιρούς. Διότι παντοδύναμός ἐστιν ἡ
D εὐχὴ, καὶ ἀήττητος, ἧσπερ καὶ ὁ διάβολος κωλύειν ἡμᾶς σπουδάζει πειρασμοῖς χαλεπωτάτοις καὶ φορτικοῖς, ἵνα ὡς μηδὲν ὠφελούμενοι, ἐάσωμεν τὸ ὅπλον τῆς μεγαλωφελοῦς, καὶ σωτηρίου εὐχῆς τῆς ἐν Χριστῷ.

ΛΖ'. — ΜΑΡΙΝῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Σὺ μὲν ἀπαιτεῖς, καὶ ἐξιχνεύεις διὰ τῆς ἀπιστίας τὸν καρπὸν τῶν προσευχῶν τῶν φοβουμένων τὸν Θεὸν, εἴτε κληρικῶν, εἴτε μοναχῶν, τὸν δὲ Θεὸν οὐκ ἐννοεῖς ζητεῖν σε, καὶ ἀπαιτεῖν τὸν καρπὸν τῶν ἑαυτοῦ προσταγμάτων. Σὺ θέλεις ταχὺ ἐπακούεσθαι προσευχόμενος, καὶ παρακούεις τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν. Ἐὰν ἐπακούσῃς, εἰσακουσθήσῃ. Δέξαι τὸν Θεὸν

[59] Luc. xxi, 19. [60] Hebr. xii, 1. [61] Luc. xxiv, 29.

νομοθετοῦντα, καὶ δέχεταί σε εὐχόμενος. Ἐὰν δὲ παρακούσῃς, τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων καταφρονῶν, ποιεῖς καὶ τοὺς δικαίους παρακουσθῆναι ὑπὲρ σοῦ εὐχομένους.

ΛΗ'. — ΚΑΛΛΙΝΙΚΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Ὄρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις. » Καί· « Φωνὴ Κυρίου καταρτιζομένη ἐλάφους. » Εἰ οὖν τῇ Δεσποτικῇ διδαχῇ καὶ τοῖς θείοις τῆς ἀσκήσεως κανόσιν ἔλαφος ἀπειργάσθης, καὶ τῶν δρυμῶν τῆς κακίας ψιλωθεὶς κατεθάῤῥησας τῶν νοητῶν ὄφεων, καὶ ἀποκτενεῖς αὐτούς, μὴ μείνῃς μέχρι τούτων, ἀλλὰ σπεῦδε τοῦ ἀνατρέχειν ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ ὑψηλὰ διὰ τῆς ψαλμῳδίας τῆς συνεχοῦς, καὶ τῆς τελειότητος, καὶ τῆς μακαριωτάτης ἐκείνης θεωρίας, ἧς οὐδὲν ὑψηλότερον· εἴπερ « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι B αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. » Καί· « Ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἐπιβιβᾷ με ὁ Κύριος, » τοῦ νικῆσαι τοὺς ὀλεθρίους δαίμονας ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἱστῶν με, ἤ, ὡς ἄλλο τῶν ἀντιγράφων ἔχει, ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἱστῶν με, διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον κατὰ τοῦ διαβόλου. Εἴρηται γὰρ καὶ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ὅτι « Οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, » τουτέστιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφωτισμένοι, « φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· » τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν, καὶ τῆς ἐπουρανίου θεωρίας. Συγγενὲς γάρ.

ΛΘ'. — ΚΥΡΙΑΚΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μὴ ὡς ψιλῷ ἄρτῳ προσερχώμεθα τῷ ἄρτῳ τῷ μυστικῷ· σὰρξ γὰρ ὑπάρχει Θεοῦ, σὰρξ τιμία, καὶ προσκυνητή, καὶ ζωοποιός. Ζωοποιεῖ γὰρ τοὺς νεκρωθέν- C τας ἀνθρώπους ἐν τοῖς παραπτώμασι· σὰρξ δὲ κοινὴ οὐκ ἂν δυνηθείη ζωοποιῆσαι ψυχήν. Καὶ τοῦτο Χριστὸς ὁ Κύριος εἴρηκεν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι ἡ σάρξ, τουτέστιν, ἡ κοινὴ καὶ ψιλή, οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. Τῆς σαρκὸς τοίνυν, καὶ τοῦ αἵματος μεταλαμβάνοντες τοῦ Θεοῦ Λόγου, μετ' εὐλογίας καὶ πόθου ζωὴν αἰώνιον κληρονομοῦμεν. Ὁ γὰρ τρώγων καὶ πίνων μετ' εὐθείας καρδίας μακαρίζεται.

Μ'. — ΕΥΘΑΛΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Ἔστιν ὅτε μέλλοντος τοῦ ἀνθρώπου πειρασμῷ ψυχικῷ καὶ θλίψει περιπίπτειν, προλαβοῦσα ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρηγορεῖ τὴν ψυχὴν ὑπερβαλλόντως, καὶ παρακαλεῖ τὴν ψυχὴν ἐν εὐφροσύνῃ καρδίας, καὶ ἀναπαύει ἐπιῤῥοῇ δακρύων μελισταγῶν. Εἶτα παραδίδωσι τῷ ἐχθρῷ πειράσαι, καὶ θλίψαι, D καὶ διαταράξαι, καὶ τότε εὑρίσκει ἑαυτὴν ἡ ψυχὴ ἐν πικρίᾳ, καὶ φόβῳ, καὶ θυμῷ, καὶ κακῶν ἐπιθυμίαις, καὶ ἀπρεπέσι κινήσεσι, καὶ ἀπορίᾳ καρδίας, καὶ συλλήβδην φράσαι, ἀναριθμήτοις κακοῖς. Ὅταν τοίνυν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ παντὶ γένηται, ἐπικρατήσαντος τοῦ πολεμίου, καὶ ἀθυμήσῃ, καὶ ἀπογνῷ ἑαυτοῦ, τότε πάλιν ἡ χάρις ἐφίπταται τοῦ Θεοῦ, φυγαδεύουσα μὲν τὸν δαίμονα, θάλπουσα δὲ πλουσίως τὴν κεκοπιακότα, καὶ ἀνακτωμένη τε, καὶ ἀνακαινίζουσα, διαναπαύουσά τε, ὃν τρόπον εὔσπλαγχνος μήτηρ τὸ κλαυθμυριζόμενον νήπιον, ποθεινῶς καὶ φιλοστόργως ἐναγκαλιζομένη, καὶ τὸν ἑαυτῆς μαστὸν

A audis. Si illis aurem præbueris, exaudieris. Habeto tibi Deum leges præscribentem, et ille te orantem excipiet. Quod si imperium detrectaveris, omnium Dominum negligens, id quoque facis, ut justi pro te preces effundentes non exaudiantur.

XXXVIII. — CALLINICO MONACHO.

« Montes excelsi cervis [63]; » et : « Vox Domini præparantis cervos [64]. » Si itaque Dominica prædicatione, sanctis exercitationis regulis cervus effectus, et malitiæ saltibus denudatus, animos in intellectuales serpentes assumpsisti, et interimes eos ; ne in hisce maneas, sed contende ad montes excelsos per psalmorum cantum intentum, et perfectionem, et beatissimam illam contemplationem, qua nihil excelsius est, ascendere : siquidem « Beati puri corde, quoniam ipsi Deum videbunt [65], » et : « In excelsa adducit me Dominus [66], » ut pestiferos dæmonas in via illius devincam ; super excelsa statuens me, vel, ut aliud exemplar legit, in sublimibus sistens me, edocens manus meas in bellum adversus diabolum. Legitur enim et in Évangeliis : « Qui in Judæa, » in Ecclesia nempe, illuminati sunt, « fugiant in montes [66], » virtutum sublimitatem et cœlestis contemplationis ; affinia namque sunt.

XXXIX. — CYRIACO MONACHO.

Ne tanquam ad nudum panem accedamus ad panem mysticum : caro siquidem **323** Dei est, caro pretiosa, veneranda et vivifica : vivificat enim in peccatis homines demortuos. Caro porro communis, nequit animam in vitam reducere. Et hoc Christus Dominus in Evangelio effatur ; caro, communis nempe, puraque, inutilis prorsus est [67]. Carnis itaque ac sanguinis participes Dei Verbi cum benedictione et desiderio vitam sempiternam hæreditamus. Qui enim manducat, et bibit recto corde, beatus habetur [68].

XL. — EUTHALIO MONACHO.

Cum nonnunquam homo animi tentationi atque afflictioni subjiciendus est, prærepens sancti Spiritus gratia animam maximopere solatur, eamque in lætitia cordis exhilarat, defluxuque ad instar mellis fluentium lacrymarum sedat : postmodum inimico exhibet tentandum, affligendum et conturbandum : et per idem tempus semetipsam anima in amaritudine, et timore, et iracundia, et malorum appetitu, et indecoris motibus, et hæsitatione cordis, et, ut summatim dicam, diris inexputabilibus, invenit. Cum itaque homo in universum advenerit, prævalente hoste, et animum dejecerit, et de se ipso desperarit, tum rursus Dei gratia advolat, dæmonem fugans, fovensque largiter defessum, et refocillans, et renovans, recreansque quemadmodum plorantem infantem mater misericors sedulo, amanterque amplectens, et mammam porrigens, et non mediocrem consolationem afferens,

[63] Psal. CIII, 18. [64] Psal. XXVIII, 9. [65] Matth. V, 8. [66] Psal. XVII, 34. [66] Matth. XXIV, 16 ; Marc. XIII, 14 ; Luc. XXI, 20. [67] Joan. VI, 64. [68] Ibid. 55.

diraque omnia semovens. Hæc porro hac ratione fiunt, ut, **324** quæ jam præoccupaverat, divinæ gratiæ vocatione, et post afflictionem non insuavi inspectione, et beatissimo solatio, et perennis, sempiternæque spei scaturigine, malitia Satanæ coarctata debellataque postmodum, inanis per Numinis providentiam deprehendatur.

XLI. — EUGENIO PRINCIPI.

Cum post rem probe gestam, vel divinam communionem susceptam, aut continuam, incensamque orationem confectam, vel quampiam aliam rem præclarissime consummatam, violentius a dæmone impetitus fueris, scito hostem a te diverberatum, ideoque summopere indolentem truculentius te B aggredi, adversus te æque ac leonem rugientem. At tu eum verberandi nullum finem facito, intellectualibus hastis pungens eum ac vulnerans. Etenim si a pugna cum eo continuanda non cessaverimus, nec defecerimus, neque a conflictu, variisque adversariis pedem retulerimus, victoriam omnino contra dæmones inimicos reportabimus.

XLII. — THEODOSIO DIACONO.

Ne ægre feras, quod in tam infirma atque etiam ægra valetudine, et si vires corporis defecerint, voluptatis bellua impudentius colluctetur. Didicimus enim a plerisque, iisque piissimis viris, qui hoc ipsum periclitatione longi temporis didicerunt, dæmonibus voluptatum ductoribus quam libentis- C sime auxilium, opemque ferre dæmones, qui mœroribus ac doloribus **325** inferendis a diabolo constituti sunt : quemadmodum etiam dæmonibus, qui tristitiam doloremque nobis afferunt, dæmon voluptatis opitulatur, ad superandum hominem, et a gratiarum erga Deum actione, et patientia, et tolerantia avellendum. Opem enim, aiunt, sibi præstant mutuam dæmones, ad eos, qui in similia inciderint, perdendos, in eam sententiam concurrentes, quanam forte ratione homo imprudens cogitatione perturbatus de propria salute desperet, a Deoque in salutem invocando cesset. Quod ipse ubi didiceris, nullum finem facito invocandi Deum, qui te creavit, semperque tui curam gerit.

XLIII. — DOMNINO JUNIORI PRIMATI. D

De iis, quæ a me postulasti, quid ipse sentiam, nunc accipe, et memoriæ incide, ne oblivio subrepat. Neque me in præsentia expostulato, in voluptatibus absque ulla perturbatione quietem dicere de iis, qui naturaliter immobilitatem possident : paucos etenim invenio quasi lapides quosdam inanimatos, omni prorsus erga affectus sensu destitutos, adeoque ut nec etiam inter dormiendum fluxum subeant. Hoc vero donum Dei fuerit, quemadmodum illis, qui e ventre matris eunuchi generantur. At causas hujuscemodi largitionis ipse solus, qui eam nullo certamine conspicuis, neque ullo labore fatigatis exhibuit, Deus cognoverit. De iis vero, quæ

A παρέχουσα, καὶ παράκλησιν ἱκανὴν τῷ βρέφει προσαγομένη, καὶ πολλὴν πληροφορίαν. Ταῦτα δὲ οὕτως γίνεται, ὅπως τῇ τε προειληφυίᾳ παρακλήσει τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος, καὶ τῇ μετὰ τὸν πειρασμὸν γλυκείᾳ ἐπισκέψει, καὶ τῇ μακαριωτάτῃ παραμυθίᾳ, καὶ τῷ πηγασμῷ τῆς ἀεννάου, καὶ αἰωνίου ἐλπίδος, στενοχωρηθεῖσα ἡ πονηρία τοῦ Σατανᾶ, καὶ λοιπὸν καταργηθεῖσα, φροῦδος ἀποδειχθείη τῇ προνοίᾳ τοῦ Κρείττονος.

ΜΑ'. — ΕΥΓΕΝΙΩ ΠΡΙΓΚΙΠΩ.

Ὅταν ἀγαθοεργήσας, ἢ τῇ θείᾳ προσελθὼν κοινωνίᾳ, ἢ ἐκτενῆ τελέσας εὐχὴν, ἢ ἕτερόν τι τελέσας καλὸν, πειρασθῇς σφοδρότερον ὑπὸ τοῦ διαβόλου, γνῶθι ὅτι πεπληγμένος ὑπὸ σοῦ ὁ πολέμιος, καὶ λίαν πεπονηκὼς, ῥαγδαιότερον προσεῤῥάγη σοι, B βρυχόμενος κατὰ σοῦ, ὥσπερ λέων, καὶ μὴ παύσῃ πλήττων αὐτὸν, καὶ νύττων, καὶ κατακεντῶν τοῖς νοητοῖς δόρασιν. Εἰ γὰρ τούτῳ μὴ λήξωμεν, μήτε ἀτονήσωμεν μαχόμενοι, μήτε ἀπαγορεύσωμεν πρὸς τὴν πάλην, καὶ τοὺς ποικίλους πολεμίους, ἀρούμεθα πάντως νίκην κατὰ τοῦ στίφους τῶν δυσμενῶν δαιμόνων.

ΜΒ'. — ΘΕΟΔΟΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ·

Μὴ δυσφόρει, τίνος χάριν, εἰ καὶ ἐν τοιαύτῃ κραταιᾷ ἀῤῥωστίᾳ ἐξεταζομένου σου, καὶ τοῦ τόνου παραλυθέντος τοῦ σώματος, τὸ τῆς ἡδονῆς ἀναιδέστερον προσπαλαίει θηρίον. Μεμαθήκαμεν γὰρ παρὰ πολλῶν εὐλαβεστάτων ἀνδρῶν ἐν πείρᾳ γενομένων, C ὅτιπερ τοῖς στρατηγοῖς τῶν ἡδονῶν δαίμοσι οἱ τὰς λύπας, καὶ τὰς ὠδῖνας ἐγκεχειρισμένοι παρὰ τοῦ διαβόλου δαίμονες βοηθεῖν, συνεργεῖν τε καὶ συναίρεσθαι ἥδονται, ὥσπερ ἀμέλει τοῖς ἀλγύνουσι, καὶ λυποῦσιν ἡμᾶς δαίμοσι συντρέχει ὁ δαίμων τῆς ἡδονῆς, πρὸς τὸ καταπονῆσαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀπαλλοτριῶσαι τῆς πρὸς Θεὸν εὐχαριστίας, καὶ ὑπομονῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας. Ἀλλήλοις γὰρ, φησὶ, βοηθοῦσιν οἱ δαίμονες, εἰς ἀπώλειαν τῶν τούτοις περιπιπτόντων συμφωνοῦντες, τάχα πῶς ὁ ἄνθρωπος τῆς οἰκείας ἀπογνῷ σωτηρίας, τὸν λογισμὸν συγχυθεὶς, πάθῃ τι τῶν ἀβουλήτων, καὶ παύσῃ τοῦ εἰς σωτηρίαν προσκαλεῖσθαι τὸν Θεόν. Ἀλλ' αὐτὸς, τοῦτο μαθὼν, μηδέποτε παύσῃς ἐπικαλούμενος τὸν πεποιηκότα σε, καὶ ἀεὶ προνοοῦντά σου Θεόν.

ΜΓ'. — ΔΟΜΝΙΝΩ ΝΕΩΤΕΡΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Περὶ ὧν ἠξίωσάς με, ὀρθίως σημαίνω σοι. Σὺ δὲ τῇ μνήμῃ ἐγχάραξον διὰ τοὺς λόγους τῆς λήθης. Νῦν δὲ μὴ ἀπαιτήσῃς με λέγειν τὸ πρὸς ἡδονὴν ἀνενόχλητον περὶ τῶν φυσικῶς κεκτημένων τὴν ἀκινησίαν· ὀλίγους γὰρ εὑρίσκω καθάπερ λίθους τινὰς ἀψύχους, παντελῆ ἀναισθησίαν ἔχοντας πρὸς τὸ πάθος, καὶ τοσοῦτον, ὥστε μηδὲ ῥεῦσιν εἰς τοὺς ὕπνους ὑφίστασθαι. Τοῦτο δὲ δόσις Θεοῦ ὑπάρχει, ὥσπερ τοῖς ἐκ γαστρὸς μητρὸς εὐνούχοις τικτομένοις. Τοὺς δὲ λόγους τῆς τοιαύτης δωρεᾶς αὐτὸς μόνος ἂν εἰδείη ὁ ταύτην τισὶ μηδὲν ἀγωνισαμένοις, μηδὲ κοπιάσασι δεδωρημένος Θεός. Περὶ δὲ τῶν ἐν λογισμοῖς τε, καὶ γαργαλισμοῖς ποικίλοις ἐν τῷ ἐμπύρῳ

βρασμῷ, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν σωμάτων, νῦν λέξω σοι, τέκνον ἐμὸν ἄριστον, καὶ ἀσφαλίζου τὴν νεότητα μάλιστα, δεσμεύων ταύτην, καὶ χαλιναγωγῶν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ προσδοκίᾳ τῶν αἰωνίων κολάσεων. Ἐὰν γὰρ σπουδάσῃς κραταιοῦσθαι κατὰ τῆς ἁμαρτίας, καὶ διαγωνίζεσθαι, καὶ πυκτεύειν πρός τε τοὺς μυρίους ὑποβαλλομένους λογισμοὺς τῆς αἰσχρότητος, καὶ πρὸς τὰ φλεγμαίνοντα τῆς σαρκὸς κινήματα, εὖ οἶδα, ὅτι πολλὰ εὐφημήσεις σαυτὸν τῆς καλλίστης ἀνδρίας, καὶ τοῦ σώφρονος νοῦ, καὶ ἀποδέξῃ σαυτὸν, καὶ ἐπαινέσεις, καὶ ἐν ἀῤῥήτῳ χαρᾷ, καὶ εὐφροσύνῃ καρδίας διεξελεύσῃ τὸν ἀνθρώπινον βίον. Ἐὰν γὰρ μικρῷ χαυνωθεὶς ταῖς τῆς βραχείας, καὶ ματαίας ἡδονῆς παρακλήσεσι, παραχωρήσῃς αἰχμαλωτισθῆναι τὸν νοῦν σου, καὶ ἡττηθῇς τοῦ οἴστρου, εὖ ἴσθι λυπηθησόμενόν τε, καὶ καταστυγνάσοντα πληγαῖς συνειδήσεως, καὶ μυρία σεαυτὸν λοιδορήσαντα, καὶ καταμεμψόμενον. Ὁ τῆς πορνείας πολύσπιλος, καὶ πολύμορφος δαίμων, ἄλλον ἄλλως πειράζει, καὶ ἄλλοις ἄλλως ὀχλεῖ. Καὶ τοῖς μὲν τῶν νέων ταχύτερον παραβάλλει, τοῖς δὲ βραδύτερον· καὶ τοὺς μὲν περὶ τὸ δωδέκατον ἔτος τὴν φθορὰν ἐκδιδάσκει, τοὺς δὲ εἰς τὸν ὀκτωκαιδέκατον ἐνιαυτὸν φθάσαντας, ἀγκιστρεύει τῷ πάθει, ἄλλους δὲ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη γενομένους, παρ' ἐλπίδα, εἰς τὸ τῆς αἰσχροπραγίας κατέσπασε βάραθρον. Ὅπως δὲ καὶ τοὺς ἀπείρους τοῦ πάθους τοῦ πορνικοῦ ὁ ἐπάρατος δαίμων ἐκδιδάσκει τὸ πρᾶγμα, ξενίσθητι· ἐν γὰρ ταῖς μεσημβριναῖς κειμένου πολλάκις τοῦ παιδὸς ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπιστὰς τούτῳ ὁ δαίμων καθ' ἡσυχίαν πολλὴν ὥσπερ ὄφις δόλιος, καὶ πανοῦργος, λαλεῖ πρὸς τὴν ψυχὴν διὰ τῶν ἐνθυμήσεων, ὡς ἐκ προσώπου τινὸς ἄῤῥενος, ἢ θηλείας, καὶ προτρέπει λιπαρῶν πρὸς τὸ βδελυκτὸν πάθος, ἐνίοτε δὲ καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδὸς καθαψάμενος ἀποσοβεῖ τὸν ὕπνον, ἵνα λοιπὸν γρηγορῶν, καὶ μὴ ἔχων τί πρᾶξαι περὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς ῥυπαρίας ἀπασχοληθῇ, καὶ ἀδολεσχήσας ἐν τοῖς αἰσχροῖς βουλεύμασιν, εὐχερῶς μᾶλλον ἐκμάθῃ τὴν πορνείαν. Ἐὰν δὲ εἰς ὕπνον κατενεχθῇ ὁ νέος, πάλιν διὰ τῶν ὀνείρων ἐφίστησι τούτῳ, τὴν ἁμαρτίαν ἀκριβῶς ζωγραφήσας, καὶ τοῦ σαρκίου ψαύσας, καὶ πύρωσιν ἐμβαλὼν, ἄλλον πάλιν παρασκευάζει ὄψεώς τινος ἀνθρώπου, ἢ γυναικὸς ἀλόγως, καὶ δυσγνώστως, μηδὲν μὲν δῆθεν πορνικὸν ὑπεμφαίνων, ψιλὴν δὲ φιλίαν, καὶ στοργὴν ἀκόρεστον ἐνδεικνύμενος. Πλὴν ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ δαίμονος ἐν τῷ δράματι τούτῳ οὐκ εἰς ἀγαθὸν, ἀλλ' εἰς κακὸν τέλος βλέπει. Ἄλλοις δὲ φανερῶς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας εἰς ἔργον ἐξενέγκαι θερμῶς ἀπαγορεύει. Ἄλλον διὰ τῆς τῶν συννεωτέρων ὁμιλίας πρὸς τὴν ἡδονὴν φέρει, ἄλλον διά τινων εἰδῶν παρανομίας, ὧν μὴ χρὴ λέγειν, ἐξορύττει τῆς θείας σωφροσύνης. Ἄλλων οὖν ὑπὸ τοῦ κακίστου δαίμονος τῆς πορνείας συνδεσμουμένων, καὶ ἀγρευομένων εἰς ὄλεθρον, ὅση δύναμις, σεαυτὸν περιστοίχιζε τοῖς φραγμοῖς τῆς ἁγνείας, ἵνα μὴ πάθῃς ἐκεῖνο, ὅπερ φησὶν ὁ προφήτης ἐκ προσώπου τῶν παγιδευομένων, ὅτι « Ἔσπευσα τοῦ μὴ βλέπειν, διότι ἀθεσίαν, καὶ τα-

A in cogitationibus, et titillationibus variis, ardentibus ebullitionibus, et desideriis corporum sentiuntur, nunc sermonem instituam, fili mi optime: et juventutem **326** potissimum muni, colligans ipsam, et frenans Dei timore, et sempiternarum pœnarum exspectatione. Etenim si incumbas, ut contra peccatum invalescas et collucteris, et contra innumeras suppositas fœditatis cogitationes motusque carnis exæstuantes pugilem agas; sat novi, maximis te præconiis ob pulcherrimam hanc virilitatem, sobriamque mentem elaturum, excepturumque temetipsum, et laudaturum, et in gaudio, quod verbis exprimi nequit, et cordis lætitia humanam hanc vitam transiturum. Sin autem vel paulum cesseris, B brevis inanisque voluptatis adhortamentis mentem tuam captivari permittens, œstro devincaris; optime scito mœstum te futurum, et conscientiæ ictibus tristem, et præ ægritudine tui ipsius abundantissime maledicum, et querulum. Fornicationis immundus admodum ac multiformis dæmon, alium aliter tentat, et alios aliter infestat: et juvenum his quidem velocius objectat, aliis tardius; et hos duodecimum circa annum corruptionem docet, alios cum ad octavum et decimum annum pervenerint, affectu inescat; alios supra triginta annos jam natos præter spem omnem in obscenitatis barathrum detrusit. Quanam vero ratione hujusmodi affectus meretricii scelus exsecrandus dæmon edoceat, audi et admirare. Horis meridianis sæpe puero in C lectulo accumbenti astans dæmon quam maxime tacitus veluti serpens dolosus et callide versutus, animam per cogitationes, tanquam ex persona masculi alicujus aut feminæ, alloquitur, adhortaturque enixe commovens ad affectum illum abominandum; quandoque etiam pueri capite **327** tacto somnum expellit, ut interea vigilans, cum in qua re detineatur, minime suppetat, circa immunditiei illius cogitationes immoretur, et in obscenis illis consiliis exercitus, facillime fornicationem addiscat. Si vero juvenis ille somno corripiatur, rursus per insomnia peccatum accurate depictum illi repræsentat, tactoque corpusculo incendioque immisso alium quempiam effingit aspectu quidem humano aut muliebri, idque sine ratione, et diffi- D cilem cognitu, qui nihil meretricii subindicet, amicitiam vero tantummodo et amorem immoderatum ostentet. Scopus nihilominus dæmonis in hoc figmento non in bonum, sed pravum exitum spectat. Aliis manifesto cordis appetitum opere complere callide suggerit; alium per ejusdem ætatis juvenum commercia ad voluptatem rapit; alium per species quasdam iniquitatis, quæ silentio involvendæ sunt, a divina continentia separat. Cum itaque alii atque alii diverso modo a pessimo fornicationis dæmone colligantur, et capiantur in interitum; quantum potes, temetipsum castimoniæ sepibus muni, ne tibi contingat quod propheta ait ex persona eorum, qui illaqueantur: « Festinavi, ne videam, quoniam impietatem et miseriam magis

Invocavi [69]. » Omnis etenim homo, qui sermones Domini non audit, ad cæcitatem virtutis, et meretricii affectus tenebras, ad miseriam sceleris attrahitur, festinanter compulsus ab eo, qui eum suaserat, immundo dæmone.

Ut plurimum siquidem homo ad carnis dæmonisque voluntatem proclivis est. Dixit igitur castimoniæ Sermo in divinis Litteris sese exercentibus : « Venit hora, ut dispergamini, et me solum relinquatis [70]. » **328** Facili namque negotio homo a vita casta beataque separatur, et ignominioso, obscenoque exercitio complicatur ; « et ex urbe Hierusalem in Jericho descendens, et in prædones incidens [71], » animæ noxios dæmones, et vestibus austeritatis ac sanctimoniæ exutus, necnon impuritatis diræque luxuriæ virgis cæsus, semimortuus in conspectu Domini prosternitur. Nam omnino pœnitentiam, et in meliora commutationem memoria tenere, sempiternæ vitæ dimidium insinuat. Habebit vero tempus ad integram absolutamque vitam. Vitam autem eam dico, quæ ab ingenti diligentia, fructibusque pœnitentia confirmata dignis componitur. Verum tibi non opus sunt tanta molestia, et saccus, et cinis, et laniatus, amarusque ploratus ac ejulatus, quæ potissimum sustinent, qui pusillum pœnitentiæ tempus propter voluptatem metunt misereque vindemiant. Tu vero semper retibus inimici superior eris, si diligenter curaveris, nunquam extra muros Hierusalem fieri. Hierusalem autem nuncupatur *mons pacis*, quod nomen secundum quæ modo ad manus est intelligentiam, complacitum castumque vitæ institutum notat. Corporea etenim voluptas haud est mons pacis, sed mons conflictus, belli, turbationis, confusionis, tumultus, tempestatis, promiscuorum fluctuum affectus, iniquitatis, et neque denuntiati, neque indicti propositi. Nunquam enim quiescere aut tranquillari potest voluptas in iis, qui illi obnoxii sunt, et ab ea superati. Sed æque ac barbara domina plagis petulantiæ dilaniat, et nunquam intermittens violenter vectigalia exigit, ab iis qui lapsibus illi in servitutem **329** dediti sunt, nullum tempus fere concedens sibi obnoxiis. Nam et divinum eloquium enuntiat : « Tempus vestrum semper est paratum, tempus meum nondum advenit [72] : » neque adeo facile libertas apparet ; quod homines suaviter magis a corruptione devincuntur, et perniciosum voluptatis amantes, omni tempore, noctu, et interdiu malo libenter inservire contendunt. Verumtamen virtutis regnum ac dominatum nullo forte tempore plures animo concipere pensitareque sustinent, œstro voluptatis immugientes. Tu porro, fili, hostis retia vita : nam quemadmodum genus, ita et præclarissima electione parentum, avorumque tuorum continentiam admirandam contrahis, Deo continuo addici incumbens, pulcherrima vitæ contemnens, singulis diebus jejunans, et precibus, et

A λαιπωρίαν ἐπικέκλημαι μᾶλλον. » Πᾶς γὰρ ἄνθρωπος μὴ ἀκούων τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν ἀβλεψίαν τῆς ἀρετῆς, καὶ τὸν ζόφον τοῦ πάθους τοῦ πορνικοῦ, πρὸς τὴν ταλαιπωρίαν τοῦ μύσους ἐξέλκεται, κατασπευδόμενος ὑπὸ τοῦ ἀναπείσαντος ῥυπαροῦ δαιμονίου · ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γὰρ ῥέπει ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς, καὶ τοῦ δαίμονος. Εἶπε τοίνυν ὁ λόγος τῆς ἁγνείας ἐν τῇ Γραφῇ πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους, ὅτι « Ἔρχεται ὥρα, ἵνα ἀποστῆτε ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μόνον με ἀφῆτε. » Ῥᾳδίως μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἀφίσταται τοῦ σεμνοῦ, καὶ μακαρίου βίου, συμπλέκεται δὲ τῇ ἐπονειδίστῳ, καὶ αἰσχρᾷ ἐργασίᾳ, καὶ καταβαίνων μὲν ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχὼ, λησταῖς δὲ περιτυγχάνων, τοῖς ψυχοφθόροις δαίμοσι, καὶ τὰ μὲν ἱμάτια τῆς
B στρυφνότητος, καὶ τῆς ἁγιωσύνης ἐκδυόμενος, πληγὰς δὲ λαμβάνων ἀκαθαρσίας, καὶ δεινῆς ἀκρασίας, ἡμιθανὴς καταλιμπανόμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Τὸ γὰρ ὅλως μεμνῆσθαι μετανοίας, καὶ ἐπὶ τὰ κρείττονα μεταβολῆς, τὸ ἥμισυ τῆς αἰωνίου ζωῆς αἰνίττεται. Καιρὸν δὲ ἕξει καὶ πρὸς παντελῆ ζωήν. Ζωὴν δέ φημι τὴν καταρτιζομένην διὰ πλειόνων σπουδῆς, καὶ καρπῶν ἀξίων μετανοίας βεβαίας. Ἀλλὰ μὴ χρῄζεις αὐτὸς κακοπαθείας τοσαύτης, καὶ σάκκου, καὶ σποδοῦ, καὶ σπαραγμῶν, καὶ πικροῦ κλαυθμοῦ τε καὶ οἰμωγῆς, ὧν δὴ ὑπομένουσιν οἱ τὸν ὀλίγον καιρὸν τῆς μετανοίας ἡδονῆς θερίζοντές τε καὶ τρυγῶντες ἀθλίως. Ἀνώτερον δὲ στήσῃ τῶν δικτύων τοῦ ἐχθροῦ, εἴπερ σπουδάσεις μηδόλως ποτὲ
C ἔξω γενέσθαι τειχῶν Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλὴμ δὲ ἑρμηνεύεται *ὄρος εἰρήνης* · ὅπερ ὄνομα κατὰ τὸν πρόχειρον νοῦν σημαίνει εὐάρεστον, καὶ ἁγνὴν πολιτείαν · ἡ γὰρ σαρκικὴ ἡδονὴ οὐκ ἔστιν ὄρος εἰρήνης, ἀλλ' ὄρος μάχης, καὶ πολέμου, καὶ ταραχῆς, καὶ ἀκαταστασίας, καὶ θορύβου, καὶ ζάλης, καὶ ἐπαλλήλων κυμάτων πάθους, καὶ ἁμαρτίας, καὶ ἀνακηρύκτου προθέσεως. Οὐδέποτε γὰρ ἡσυχάσαι ἢ καταπραϋνθῆναι δύναται ἡ ἡδονὴ ἐν τοῖς ὑποπεπτωκόσιν, καὶ ἡττηθεῖσιν αὐτοῖς · ἀλλ' ὥσπερ τις βάρβαρος δέσποινα πληγαῖς τε αἰκίζεται λαγνευμάτων, καὶ φόρους ἀπαιτεῖ ἀνενδότως, καὶ κατηναγκασμένως τοὺς καταδουλωθέντας τοῖς πταίσμασι, καιρὸν μηδένα σχεδὸν παρέχουσα τοῖς ὑποπεπτωκόσι. Φησὶ γὰρ καὶ τὸ θεῖον λόγιον, ὅτι « Ὁ καιρὸς ὁ ὑμέτερος
D πάντοτε πάρεστιν ἑτοιμότατα. Ὁ δὲ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὐ πάρεστιν. » Οὐδὲ εὐχερῶς φαίνεται παῤῥησία · διότι οἱ ἄνθρωποι ἡδέως μᾶλλον ἡττώμενοι τῆς φθορᾶς, καὶ τὸ δηλητήριον τῆς ἡδονῆς φιλοῦντες παντὶ καιρῷ, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν τῷ κακῷ ἡδέως ὑπηρετεῖν σπεύδουσιν. Τῆς δὲ ἀρετῆς τὸ βασίλειον, καὶ τὴν δεσποτείαν οὐδενὶ τάχα καιρῷ οἱ πολλοὶ βούλονται ἐννοῆσαι, ἢ διαλογίσασθαι, ἐκμεμηκότες τῷ οἴστρῳ τῆς ἡδονῆς. Ἀλλὰ σὺ, τέκνον, φεῦγε τοῦ ἐχθροῦ τὰ δίκτυα · ἕλκεις γὰρ ὥσπερ τὸ γένος οὕτω τῇ καλλίστῃ προαιρέσει καὶ τὴν τῶν πατέρων σου, καὶ πάππων θαυμαστὴν σωφροσύνην, Θεῷ μὲν διηνεκῶς σὺ προσανέχειν σπουδάζων,

[69] Jer. xx, 8. [70] Joan. xvi, 32. [71] Luc. x, 30. [72] Joan. vii, 6.

καταπτύων τε τῶν ὡραίων τοῦ βίου, νηστεύων τε καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ εὐχαῖς, καὶ ἐλεημοσύναις σεαυτὸν ἐκλαμπρύνων, καὶ τὴν καθαρότητα διασώζων ἐν μέσῳ μυρίων μολύνειν δυναμένων· καὶ τὸ παράδοξον, ὅτι καὶ τὰ δημόσια χειρίζων πράγματα, καὶ δημοσίοις πρακτῆρσι, καθὼς χρεία, ποιῶν τὰς ἀποκρίσεις, οὐκ ἀμελεῖς τῆς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν βίβλων ἀναγνώσεως· τοσοῦτον δὲ ἀσπάζῃ τὴν ταπεινοφροσύνην, ὥστε μετὰ τὴν τῶν ἐγκυκλίων παίδευσιν, καὶ τὴν τῶν φιλοσοφουμένων ἐκμάθησιν μὴ ἐρυθριᾷν πύθεσθαι μοναχῶν πολλάκις καὶ ἀγροίκων, καὶ παρ' αὐτῶν ἡδέως δέχεσθαι ἐφόδιον ψυχῆς σωτηρίας. Τελείως τοίνυν σαυτὸν ἐξασφαλίζου καθὰ προείρηκα ἐκ τῶν μηχανημάτων τοῦ δολίου. Οὐ μόνον γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις ἀσελγῶς, καὶ αἰσχρῶς λίαν τὸ πάθος ὁ δαίμων σχηματίζει, ἀλλὰ καὶ γρηγοροῦντος πολλάκις τοῦ ἀνθρώπου ποιεῖ βλέπειν τὸν νοῦν συγγινομένους δῆθεν ἀλλήλοις πρὸς ἁμαρτίαν, καὶ μιγνυμένους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. Καὶ πάλιν ἔσθ' ὅτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσευχομένου τινὸς διερεθίζει μὲν φλογίζων τῷ πειρασμῷ τὰ γεννητικὰ μόρια, ἀτόποις δὲ λογισμοῖς τιτρώσκει τὴν καρδίαν. Ἔστι δὲ ὅτε διὰ τῆς ἡδυπαθείας καὶ ῥεῦσιν παθεῖν ποιεῖ τὸν ἐκπειραζόμενον· πολλάκις δὲ καὶ γονὴν πλείονα ἐναποθέμενα ἐν ταῖς ψόαις, ἐν αὐτῷ τῷ οὐρεῖν τὸν ἄνθρωπον καὶ αὐτὴν τὴν γονὴν συνεκφέρει τὰ οὖρα, ὥστε πτοηθέντας, καὶ ξενισθέντας τινὰς εἰς ἀπελπισμὸν καὶ ἀπόγνωσιν κλῖναι· τινὰς δὲ, μάλιστα ἐν ταῖς σεπταῖς ἑορταῖς σφοδρότερον πειράζει ὁ δεινὸς, καὶ ἀναίσχυντος. Ταῦτα μὲν οὖν ὀλίγα ἐκ πολλῶν εἰς φανερόν σοι ἤγαγον τῆς τέχνης τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων. Ἐὰν δὲ ἀπολύσῃς τοὺς πρακτῆρας, καὶ εὐκαιρήσῃς, ἐλεύσῃ πρός με, καὶ κατὰ πρόσωπον λέξω σοι ἐντελέστερον τὰ κατὰ τοὺς πολέμους τοὺς πορνικούς. Ἀλλ' ἔῤῥωσό μοι ἐν Κυρίῳ, υἱῶν προσφιλέστατε.

A eleemosynis temetipsum collustrans, et puritatem inter innumera, quæ eam inquinare valent, conservans; et, quod admiratione dignum est, hoc interim spatio negotia tractans, et publicis exactoribus, ut necessitas tulerit, responsa præbens, ecclesiasticorum librorum lectionem non negligis: tantumque dederis humilitati, ut post encycliorum studia emensa, et res philosophicas pertractatas non erubescas a monachis, iisque sæpenumero rusticis sciscitari, ab eisque libenter animæ salutis commeatum accipere. Perfecte itaque teipsum muni defendeque, ut supra dixi, a machinis dolosi dæmonis. Neque enim tantum in somniis luxuriose, obsceneque nimis animi impetus dæmon efformat, sed sæpius etiam cum homo vigilat, mentem facit B intueri, ac si peccando, se invicem **330** nonnulli commiscerent, et viri mulieresque conjungerentur. Et rursus nonnunquam in ecclesia, cum quis precibus dat operam, concitat tentatione inflammans genitalia membra, et absurdis quibusdam cogitationibus cor sauciat; aliquando etiam per mollitiem fluxum efficit perpeti tentatum. Sæpenumero etiam immodica genitura in lumbis concurrente, dum urina redditur, una cum ipsa genitura effertur, adeo ut novitate rei nonnulli perterrefacti in desperationem inclinarint. Quorumdam vero potissimum in venerandis solemnitatibus, violentius dirus hic impudensque dæmon pudicitiam attentat. Hæc itaque pauca ex multis in apertum tibi produxi de C arte impurorum dæmonum. Si exactores porro dimiseris, temporisque tibi copia fuerit, ad me venies, et coram tibi perfectius de meretriciis istis conflictibus exponam. Sed vale mihi in Domino, filiorum suavissime.

ΜΔ'. — ΣΥΜΜΑΧΙῼ ΚΟΜΗΤΙ.

Φησὶ περί τινων ἐνδεῶν ὁ καρτερικώτατος Ἰὼβ, ὡς, ὅτι παρὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς σκέπην, περιεβάλλοντο πέτραν. Πέτρα δὲ πολλαχοῦ ὁ Χριστὸς κατωνόμασται. Ὅσοι τοίνυν μὴ κέκτηνται πράξεις καλὰς προσφεύγοντες τῷ Χριστῷ ἐν πολλῇ ταπεινώσει, καὶ ἱκεσίᾳ περιβάλλονται πρὸς σωτηρίαν, τὴν Δεσποτικὴν δόξαν.

XLIV. — SYMMACHIO COMITI.

Ait de quibusdam inopibus patientissimus Job: *Cum non haberent sibi ipsis tegumentum, circumvestiverunt se petra* [73]. Petra vero plerisque in locis Christus nuncupatur [74]. Quicunque igitur actiones bonas non possident, confugientes ad Christum in multa humilitate, et supplicatione circumamiciuntur ad salutem Dominica gloria.

ΜΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τῷ δευτέρῳ λῃστῇ εἴρηται, καὶ ἐπήγγελται ὄνομα παραδείσου. Τοῖς γὰρ ἀποστόλοις βασιλεία οὐρανῶν ἐπηγγέλθη. Οὐκοῦν ὁ ἐν τῷ σταυρῷ λῃστὴς ἀντὶ τοῦ προπάτορος Ἀδὰμ τοῦ πρώτου κλέπτου, λαμβάνει παράδεισον.

331 XLV. — *Eidem.*

Secundo latroni dictum est, et nomen paradisi D promissum [75]. Apostolis enim regnum cœlorum promissum fuerat. Itaque qui in cruce pendebat latro pro progenitore Adam primo latrone paradisum accipit.

ΜϚ'. — ΓΕΛΑΣΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Οὐ μόνον γαστριμαργεῖν ὑποτίθενται οἱ παμμήχανοι δαίμονες, ἀλλὰ καὶ ἀσιτίας σκληρὰς, καὶ νηστείας ὑπὲρ τὸ μέτρον τελεῖν παρακαλοῦσι, δύο ταῦτα μνώμενοι, ἢ τύφῳ ἐκβακχευθῆναι τὸν δελεαζόμενον, νομίζοντα πλέον τι τῶν συνασκουμένων ἀδελφῶν πολιτεύεσθαι, καὶ τοῖς γυψὶν ἴσα πέτεσθαι διὰ τῆς ἐγκρατείας, ἢ τὸ σῶμα καταλυθῆναι, καὶ

XLVI. — GELASIO MONACHO.

Non tantum ventri indulgere dæmones suggerunt, rebus in omnibus callidissimi, sed et inedias asperas, et jejunia supra modum efficere adhortantur: duo hæc comminiscentes, aut superbia inescatum inflari, animo concipientem majus quidpiam ipsum, quam reliquos fratres, qui una cum eo exercentur, absolvere, et æque ac vultures per continentiam

[73] Job xxiv, 8. [74] I Cor. x, 4. [75] Luc. xxiii, 43

avolare; aut dissoluto corpore, neque sibi ipsi, neque aliis utilem fore; morboque sæpissime tempore gravius invalescente, in incredulitatem, et desperationem, et blasphemiam hominem præcipitem agi.

μηκέτι μήτε ἑαυτῷ μήτε ἄλλῳ χρησιμεῦσαι, καὶ τῆς νόσου πολλάκις πολλὴν ἐπίτασιν δεξαμένης τῷ χρόνῳ, εἰς ἀπιστίαν λοιπὸν, καὶ ἀνελπιστίαν, καὶ βλασφημίαν ἐκκυλισθῆναι τὸν ἄνθρωπον.

XLVII. — *Eidem.*

Cave tibi ab excessibus et defectibus.

ΜΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τὰς ὑπερβολὰς καὶ τὰς ἐλλείψεις φυλάττου.

XLVIII. — *Eidem.*

Omnis vera virtus et est, et dicitur.

ΜΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πᾶσα ἀληθὴς ἀρετὴ καὶ ἔστι καὶ λέγεται.

XLIX. — *Eidem.*

Eorum, quæ fratribus apponuntur, vilium eduliorum **332** sine ulla dissimulatione et ipse particeps esto, ne ea abigens non post multum tempus propter ingentem ægritudinem, modo vivendi immutato, ciborum lautorum, qui non aderunt, omne genus, et speciem investigare deprehendaris.

ΜΘ'. — Τῷ αὐτῷ.

Τῶν κοινῇ παρατιθεμένων τοῖς ἀδελφοῖς εὐτελῶν σιτίων μεταλάμβανε ἀνυποκρίτως, ἵνα μὴ τοίνυν ταῦτα παραιτούμενος δῆθεν μετ' οὐ πολὺ ἐξ ἀσθενείας κραταιᾶς τὸν τρόπον μεταβαλὼν, παντοίων γένος, καὶ εἶδος πολυτελῶν σιτίων ἐπινοῶν φωραθῇς μὴ παρόντων.

L. — ELEUTHERIO MONACHO.

Quantum quis pluribus operibus bonis cohonestatur, tantum a pluribus affligitur, multis adversus eum insurgentibus spiritibus improbis et iniquis hominibus. Permittit porro Deus justum a plerisque affligi, ansam præbens æternæ et celebratissimæ gloriæ, quæ a præpotentibus afflictionibus exsurgit. Cum itaque justus Deo quasi næstans, dicit: « Quare, o Domine mi, omnes qui tribulant me, prævalent adversum me[76]? » quare, Domine mi, longe abes, et negligis me supra modum omnem afflictum et defatigatum? quare tota die misera vita mea diverberatur? adhuc hæc, et similia justo loquenti, respondet Deus, qui apud prophetam dixerat: « Adhuc te loquente, ecce adsum[77]; » respondet justo, et sincere in ipsum contuenti servo, et dicit: Propterea dereliqui te, ut nimium affligereris, et infortuniis domareris, ut gloriæ æternæ pondus tibi perficerem. Hac propter multæ narrantur esse justorum afflictiones[78].

Ν'. — ΕΛΕΥΘΕΡΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ὅσῳ τις ἐν πλείοσιν ἔργοις ἀγαθοῖς γίνεται, ὑπὸ πλειόνων θλίβεται, πολλῶν αὐτῷ ἐπανισταμένων πνευμάτων τε πονηρῶν, καὶ ἀδίκων ἀνθρώπων. Ἀφίησι δὲ ὁ Θεὸς πολλοὺς θλίβειν τὸν δίκαιον, ἀφορμὰς παρέχων αὐτῷ αἰωνίου, καὶ ἀοιδίμου δόξης, ἐκ τῶν ὑπερβαλλουσῶν ὑφισταμένης θλίψεων. Ὁπόταν τοίνυν ὁ δίκαιος πρὸς τὸν Θεὸν ἐπαπορῶν φράζῃ· « Διατί, ὦ Δέσποτά μου, πάντες οἱ λυποῦντές με κατισχύουσί μου; » ἵνα τί, ὦ Δέσποτά μου, μακρὰν ἀφέστηκας, καὶ ὑπερορᾷς με μυρία θλιβόμενον, καὶ καταπονούμενον; ἵνα τί ἐγενόμην μεμαστιγωμένος ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς ἀθλίας μου ζωῆς; ἔτι ταῦτα, καὶ τὰ τοιαῦτα τῷ δικαίῳ λαλοῦντι ἀποκρίνεται αὐτῷ ὁ εἰπὼν Θεὸς ἐν τῷ προφήτῃ, ὅτι « Ἔτι λαλοῦντός σου, ἰδοὺ πάρειμι, » ἀποκρίνεται τῷ πιστῷ, καὶ γνησίως ἀναβλέποντι πρὸς αὐτὸν δούλῳ, καὶ λέγει, ὅτι Διὰ τοῦτο ἀφῆκά σε ἐπὶ πολὺ θλιβῆναι, καὶ καταδαμασθῆναι ταῖς συμφοραῖς, ἵνα δόξης αἰωνίου βάρος σοι κατεργάσωμαι. Διὰ τοῦτο πολλαὶ εἴρηνται, καὶ γίνονται τῶν δικαίων αἱ θλίψεις.

333 LI. — ANATOLIO PRESBYTERO.

An mirum fuerit, quod universa virtute in sinu tuo excepta, ad exercendum te timoris spiritui traditus sis? « Posuisti enim, ait, firmamenta ejus formidinem[79], et exaltasti dexteram deprimentium eum[80]. » Sed paululum sustine, et brachia inimicorum, quæ nunc te tribulant, a sancto angelo comminuta aspicies, et quæres locum dæmonis timoris, et non invenies eum: tuisque oculis intueberis fugientes, persequentes te.

ΝΑ'. — ΑΝΑΤΟΛΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Καὶ τί ξένον, εἰ πᾶσαν ἀρετὴν ἐγκολπισάμενος, τῷ τῆς δειλίας πρὸς γυμνασίαν παρεδόθης πνεύματι; « Ἔθου γὰρ, φησὶ, τὰ ὀχυρώματα αὐτοῦ δειλίαν, καὶ ὕψωσας τὴν δεξιὰν τῶν θλιβόντων αὐτόν. » Ἀλλ' ὀλίγον ἀνάμεινον, καὶ ὄψῃ τοὺς βραχίονας τῶν ἐχθρῶν συντριβομένους ὑπὸ ἁγίου ἀγγέλου τοὺς ἀρτίως σε θλίβοντας, καὶ ζητήσεις τὸν τόπον τοῦ τῆς δειλίας δαίμονος, καὶ οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτὸν, καὶ αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ὄψῃ τοὺς διώκοντάς σε, φεύγοντας.

LII. — COLORBASIO.

Qui facinorum præclare gestorum secundum Christum exercitia contemnit, eloquium vero et dictionem elegantem amplectitur atque ambit, similis est homini saxeum panem ambitiose foventi, ex quo non nutrietur, imo dentes proprios conteret.

ΝΒ'. — ΚΟΛΟΡΒΑΣΙῼ.

Ὁ ἀμελῶν τῆς ἐργασίας τῶν κατὰ Χριστὸν ἀριστευμάτων, τῆς δὲ καλλιλεξίας ἀντιποιούμενος, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ λίθινον φιλοκαλοῦντι ἄρτον, ἐξ οὗ μὴ τραφήσεται, μᾶλλον δὲ τοὺς ἰδίους συγκλάσει ὀδόντας.

LIII. — BERIMO MONACHO.

Multi propter nonnullas virtutes nimium sibi fidentes, nec suspicantes in semetipsos, qui obsi-

ΝΓ'. — ΒΗΡΙΜῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Πολλοὶ θαῤῥοῦντες ἑαυτοῖς διά τινας ἀρετὰς, καὶ μὴ προσδοχήσαντες εἰσελεύσεσθαι πρὸς αὐτοὺς τοὺς

[76] Psal. III, 2. [77] Isa. LVIII, 9. [78] Psal. XXXIII, 20. [79] Psal. LXXXVIII, 41. [80] Ibid. 43.

πολιορκοῦντας τὴν ψυχὴν, καὶ ἐκπορθοῦντας δαίμονας μέγα πεφρονήκασι. Ἀλλ' ὅμως παρ' ἐλπίδας ἀλλοιωθέντες ἐπὶ τὸ χεῖρον, πεῖραν τῶν πολεμίων εἰλήφασιν, εἰσελθόντων διὰ τῶν αἰσθήσεων τοῦ σώματος, καὶ τὴν ἀθλίαν ψυχὴν ἐρημωσάντων. Διόπερ καὶ γέγραπται, ὅτι «Οὐκ ἐπίστευσαν βασιλεῖς τῆς γῆς, ὅτι εἰσελεύσεται ὁ ἐχθρὸς, ἐκθλίβων διὰ τῶν πυλῶν Ἱερουσαλήμ.»

ΝΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι δυνατὸν καὶ μετὰ σωφροσύνην ἐξενεχθῆναι διὰ τῶν ῥυπαρῶν λογισμῶν εἰς τὴν σωματικὴν ἀκαθαρσίαν ἀτονήσαντας μὲν τῇ ἀρετῇ, ἰσχύσαντας δὲ τῇ κακίᾳ, δέχου τὴν μαρτυρίαν· λέγει γάρ· «Ἐσαλεύθησαν ἐγρήγοροι ἐν ταῖς ἐξόδοις, ἐμολύνθησαν ἐν αἵματι, ἐν τῷ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς, ἥψαντο ἐνθυμημάτων αὐτῶν.»

ΝΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ βούλει μὴ ἐμπεσεῖν εἰς πᾶσαν ἁμαρτίαν, προκατάβαλε, καὶ ἐκ βάθρων κατάσκαψον, καὶ ἐξόρυξον τὸ μάταιον φύσημα.

ΝϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐὰν εἴδῃς τινα ἀκαθαρτότερον πάντων ἀνθρώπων ἀκαθάρτων, καὶ τῶν πονηρῶν πονηρότερον, μὴ θελήσῃς τοῦτον καταδικάζειν, καὶ οὐ καταλειφθείσῃ ὑπὸ Θεοῦ, οὐδ' οὐ μὴ δορυάλωτος γένοιο.

ΝΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τοῖς διαφανεστέροις, καὶ καθαροῖς τῶν ποιμένων, ἔξεστι κρίνειν, τοῖς ἐμπεπιστευμένοις τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας, οὐχὶ τοῖς ποιμαινομένοις, καὶ ταῖς τῶν ἁμαρτημάτων κηλῖσι κατεστιγμένοις.

ΝΗ'. — ΜΑΥΡΙΑΝῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἐὰν ἡσυχάζωμεν, καὶ τῇ εὐχῇ καὶ τῇ ψαλμῳδίᾳ ἐν τῷ μοναστηρίῳ προσκαρτερῶμεν, καὶ μὴ παρενοχλῶμεν τοῖς κοσμικοῖς, ὁ Θεὸς ἐκείνους αὐτοὺς φέρει πρὸς ἡμᾶς, προνοῶν, καὶ φροντίζων ἡμῶν, καὶ ἀναγκάζει αὐτοὺς μετὰ προθυμίας ποιεῖν ἡμῶν τὰς σωματικὰς χρείας. Φροντίζει δὲ ἡμῶν ὁ Θεὸς, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς τοῦ πνευματικοῦ ἔργου φροντίζομεν.

ΝΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἰατρὸς κἂν κολάζῃ, ὀδύνας προσάγων κάμνοντι, κἂν θάλπῃ, κἂν ἀναπαύῃ, κηδεμονικῶς πάντα κατ' ἐπιστήμην ποιεῖ.

Ξ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ βούλει μήτε ἐνταῦθα μήτε ἐκεῖ δοῦναι δίκην, ἀπαίτησον ἑαυτὸν εὐθύνας. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα.

ΞΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Καὶ πῶς ἂν, φῄς, δίκας ἐμαυτὸν εἰσπραξαίμην; Ἐγὼ φήσω· Ταπείνωσον σεαυτὸν, πένθησόν τε, καὶ στέναξον ἐπὶ τοῖς παραπτώμασι· οὐ μικρὰ γὰρ τιμωρία, καὶ βάσανος τῇ ψυχῇ, τὸ ἀναλογίζεσθαι, καὶ θρηνεῖν τὰ οἰκεῖα σφάλματα, μεγάλη γὰρ τοῦτόγε ὀδύνη, καὶ αἰκία, καὶ κόλασις. Διὰ τοῦτο καὶ ἆθλον

A dent animas ac diripiunt, dæmonas ingressuros; magnifice se jactant atque ostentant. Nihilominus præter spem in pejus immutati experimentum hostium ceperant, qui per sensus corporis introeuntes, miseram animam desolarunt. Propterea scriptum est: « Non crediderunt reges terræ, quod ingrediatur inimicus tribulans per portas Hierusalem [51]. »

334 LIV. — *Eidem.*

Et posse quidem post continentiam per immundas cogitationes in corpoream impuritatem, virtute sane lassescentes, et malitia prævalentes compelli, habeto tibi testimonium: dicitur enim: « Commoti sunt vigiles in exitibus; polluti sunt in sanguine; quod imbecilli essent, attrectarunt cogitationes
B suas [52]. »

LV. — *Eidem.*

Si in omne genus peccati incidere non vis, præoccupa, et ex imis funditus everte, effoditoque inanem timorem.

LVI. — *Eidem.*

Si quempiam impuris omnibus hominibus impuriorem, et improbis improbiorem conspexisti, ne eum condemnes, et sic non derelinqueris a Deo, neque fies captivus.

LVII. — *Eidem.*

Magis conspicuis mundisque pastoribus datum est judicem agere, quibus claves regni contraditæ sunt, et non iis qui sub pastoris ductu degunt, et
C scelerum maculis notisque compunguntur.

LVIII. — MAURIANO MONACHO.

Si quiete agamus, et in oratione, et psalmorum cantu in monasterio persistamus, nec sæcularibus molestiæ simus, eos ad nos Deus conducit providens, curamque **335** nostri gerens, eosque compellit, ut nostris corporis necessitatibus promptissime subveniant. Prospicit vero nobis Deus, cum nos spirituali operi prospicimus.

LIX. — *Eidem.*

Medicus, licet tormenta adigat, doloribus infirmum crucians, licet foveat, licet quiescere præcipiat, næ ille omnia accurate, et secundum artis decreta prosequitur.

LX. — *Eidem.*

D Si neque hoc in loco, neque in alio pœnas persolvere tibi in animo est, a te ipso pœnas exposce. Si namque nosmetipsos judicaverimus, non judicabimur.

LXI. — *Eidem.*

At quanam ratione pœnas a me ipso exigam? ais. Id edico. Temetipsum humilia, lacrymis confice, ejulaque pro peccatis. Neque enim exigua animæ pœna tormentumque fuerit, revolvere animo, propriosque lapsus deplorare. Ingens etenim illud est et dolor, et verberatio, et supplicium: pro-

[51] Thren. IV, 12. [52] Ibid. 14.

(1) Hanc epistolam cum duabus sequentibus complectitur epistola 7, IV, *Mariano monacho.*

pœreaque justitiæ præmia Deus elargitur homini, qui per confessionem semetipsum dilaniat. Dic enim, ait, tu prius peccata tua, antequam alius te accuset, ut justus fias.

LXII. — AQUILÆ EXCONSULI.

Ante Dominicum diem cœlestem judicem præoccupa : **336** a gehenna te eripe. Si veniam a supero Domino commereri appetis, et decem millia talenta tibi condonari, dimitte et tu conservo tuo centum denarios : conservum etenim tuum servum tuum appello, cum et tu, et ille in cœlo Dominum habeatis.

LXIII. — *Eidem.*

Non est rebus suis diffidendum ; neque in quocunque, ut ut est, lapsu, animo succumbendum, sed res est dijudicanda et confitenda. Qui enim abjiciunt sese et prosternunt, una cum impiis reputantur.

LXIV. — JULIANO PRESBYTERO.

Absconditum animæ ærarium cor nuncupatur, in quo multæ perpetrantur iniquitates, quas tantummodo videt nunquam edormiscens oculus. Sæpe igitur et presbyteri in corde suo iniquitatem operantur.

LXV. — *Eidem.*

Cave tibi, ne unquam et ipse in abscondita cogitationis tuæ æde, turpissimarum perturbationum idola compingens, deos tibi fingas et colas. Ait siquidem propheta : « Ingressus sum, et vidi, et ecce omnis similitudo reptilium et animalium, abominationes inanes et idola in circuitu depicta [83] »

337 LXVI. — PAULO ARCHIMANDRITÆ.

Ne tibi animo insedeat, breves dies hujusce miseræ vitæ, sine ulla tempestate ac turbis emetiri. Securitas quippe, et vita hilaris, et ab omni molestia continuata vacuitas non est nostri, qui in scammate adversus antagonistas dæmones decertamus, sed eorum, qui negligunt et floccipendunt vitam sempiternam.

LXVII. — *Eidem.*

Qui pie vitam traducere elegerunt, omnes magno cum dolore cognitionis panem comedunt, et aquam rationis compotem bibunt, noctu et interdiu tentationum lanceis et corpore, et animo puncti. Dictum intelligito : « Hominis tristis ossa exsiccantur [84] ; » et, « Tinea ossium cor persentiscens [85]. » Scriptum quoque est in Ezechiele : « Fili hominis, panem tuum cum dolore comedes, et aquam tuam cum cruciatu et afflictione bibes [86]. »

LXVIII. — *Eidem.*

« In patientia vestra possidebitis animas vestras [87], » Servator ait. Per patientiam siquidem ex rebus insperatis consolationem inveniemus; quæ enim nemo hominum exspectavit, hæc et disponit, et largitur Dominus iis, qui per fidem et spem eum sustinent. Quapropter Jeremias

A δικαιοσύνης χαρίζεται ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἑαυτὸν κατατρύχοντι. Λέγε γάρ, φησὶ, πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, πρὶν ἄλλος σου κατηγορήσῃ, ἵνα δίκαιος γένῃ.

ΞΒ'. — ΑΚΥΛᾼ ΑΠΟΥΠΑΤΩΝ.

Πρὸ τῆς Κυριακῆς ἡμέρας, θέλησον προφθάσαι τὸν οὐράνιον δικαστὴν, ἐξάρπασον σεαυτὸν γεέννης. Εἰ βούλει συγχωρηθῆναί σου παρὰ τοῦ ἄνω Δεσπότου τὰ μυρία τάλαντα, ἄφες καὶ σὺ τῷ συνδούλῳ σου τὰ ἑκατὸν δηνάρια· σύνδουλον δὲ τὸν σὸν οἰκέτην καλῶ, ἐπειδὴ καὶ σοῦ, καὶ αὐτοῦ ἐν οὐρανῷ ὁ Κύριος ὑπάρχει.

ΞΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐ χρὴ ἀπογινώσκειν, οὐδὲ ἀπαγορεύειν ἐν παντὶ ὅλως παραπτώματι, ἀλλ' ἐπιγινώσκειν καὶ ἐξομολο- B γεῖσθαι. Οἱ γὰρ ἀπογινώσκοντες ἑαυτῶν τοῖς ἀσεβέσι συναριθμοῦνται.

ΞΔ'. — ΙΟΥΛΙΑΝῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ἀπόκρυφον τῆς ψυχῆς ταμεῖον ἡ καρδία προσείρηται, ἐν ᾗ πολλαὶ γίνονται ἀνομίαι, ἃς μόνος βλέπει ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμός. Πολλάκις τοίνυν καὶ πρεσβύτεροι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, ἀνομίαν ἐργάζονται.

ΞΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Σκόπησον μήποτε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἀποκρύφῳ οἴκῳ τῆς διανοίας τὰ τῶν αἰσχίστων παθῶν εἴδωλα διαγράφων, θεοποιῇς τε καὶ θεραπεύῃς. Φησὶ γὰρ ὁ προφήτης, ὅτι « Εἰσῆλθον, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ C πᾶσα ὁμοίωσις ἑρπετοῦ, καὶ κτήνους, βδελύγματα μάταια, καὶ εἴδωλα διαγεγραμμένα κύκλῳ. »

ΞϚ'. — ΠΑΥΛῼ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Μὴ βούλου ἀχειμάστως καὶ ἀμερίμνως διεξέρχεσθαι τῆς ταλαιπώρου ταύτης ζωῆς τὰς βραχείας ἡμέρας· τὸ γὰρ ἀμέριμνον, καὶ διευθυμεῖσθαι, καὶ μηδόλως πεῖραν τῶν ἀνιαρῶν ἔχειν, οὐκ ἔστιν ἡμῶν τῶν ἀγωνιζομένων ἐν τῷ σκάμματι πρὸς τοὺς δαίμονας τοὺς ἀνταγωνιζομένους, ἀλλὰ τῶν ἀμελούντων, καὶ ἀφροντιστούντων τῆς αἰωνίου ζωῆς.

ΞΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οἱ ζῆν εὐσεβῶς προῃρημένοι, πάντες μετὰ πολλῆς ὀδύνης ἐσθίουσι τὸν τῆς γνώσεως ἄρτον, καὶ πίνουσι τὸ ὕδωρ τὸ λογικὸν, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας κεντού- D μενοι ταῖς τῶν πειρασμῶν λόγχαις, καὶ ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Νόησον ὅπερ λέγω· « Ἀνδρὸς λυπηροῦ ξηραίνεται ὀστέα. » Καί· « Σὴς ὀστέων καρδία αἰσθητική. » Γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ· « Υἱὲ ἀνθρώπου, τὸν ἄρτον σου μετ' ὀδύνης φάγεσαι, καὶ τὸ ὕδωρ σου μετὰ βασάνου καὶ θλίψεως πίεσαι. »

ΞΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσεσθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, » φησὶν ὁ Σωτήρ. Ἐκ γὰρ τῆς ὑπομονῆς ἐκ τῶν ἀνελπίστων, παραμυθίαν εὑρήσομεν· ἃ γὰρ μηδεὶς ἀνθρώπων προσεδόκησε, ταῦτα καὶ οἰκονομεῖ, καὶ χαρίζεται Κύριος τοῖς διὰ πίστεως καὶ ἐλπίδος ὑπομένουσιν αὐτόν. Διόπερ φησὶν ὁ Ἱερεμίας, ὅτι « Ἀγαθὸς

[83] Ezech. VIII, 10. [84] Prov. XVII, 22. [85] Prov. XIV, 30. [86] Ezech. XII, 18. [87] Luc. XXI, 19.

Κύριος τοῖς ὑπομένουσιν αὐτὸν, καὶ τῇ ψυχῇ τῇ ἐκζητούσῃ αὐτόν. »

NZ'. — ΚΑΡΙΝΩ ΠΑΛΑΤΙΝΩ.

Ἡμεῖς ἁμαρτάνοντες τὰς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς παιδείας καθ' ἡμῶν ἐπισπώμεθα. Διὰ τοῦτό φησι Κύριος· « Ἰδοὺ ἐγὼ δίδωμι ἐπὶ τὸν λαὸν τοῦτον ἀσθένειαν, καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν αὐτῇ πατέρες καὶ υἱοὶ ἅμα. » Ἐὰν δὲ καὶ οὕτως ἐπιμείνωμεν ἁμαρτίαν ἐφ' ἁμαρτίας προστιθέντες, καὶ θάνατον ἐπάξει ἡμῖν. Διόπερ εὐθὺς λέγει, ὅτι « Γείτων καὶ ὁ πλησίον αὐτοῦ ἀπολοῦνται. » Φοβηθῶμεν τοίνυν καὶ μὴ καταφρονήσωμεν.

O'. — Τῷ αὐτῷ.

Οὐκ εἰκῇ βοῶσι κατὰ τὰς ἐκκλησίας οἱ προφῆται, ἀλλ' ἵνα εὐλαβηθέντες τὴν θείαν ὀργὴν τοῦ ἁμαρτάνειν παυσώμεθα. « Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶ, τῷ Κυρίῳ ἀντέστης, καὶ οὐ μετενόησας, ἤνοιξε τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἐξήνεγκε πάντα τὰ σκεύη τῆς ὀργῆς, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι πάντας τοὺς περιφρονοῦντας τὰ ἅγια λόγια.

OA'. — ΦΑΡΙΣΜΑΝΙΜΩ ΔΕΚΕΜΒΡΙΩ.

Ἐὰν μηδεὶς διώκῃ σε τύραννος Ἕλλην, ἀλλ' ὅμως γίνου ἕτοιμος εἰς μαρτύριον, ἵνα μὴ στερηθῇς τῆς προθυμίας. Κἂν γὰρ μὴ παρῇ διωγμὸς ὥσπερ θέλεις, οὕτως ἔσται σοι τὰ πράγματα. Μᾶλλον δὲ πάρεστι διωγμὸς διὰ παντὸς τοῦ βίου· πάρεστιν θυμὸς, πάρεστιν ἐπιθυμία αἰσχρὰ, πάρεστιν ἀθυμίας, καὶ λύπης, καὶ ἀκηδίας τυραννὶς, ἐγγύς σου φόβος ἄκαιρος, καὶ βασκανία παρίσταται, ἐφέστηκέ σοι κενοδοξίας ἄρχων καὶ λαιμαργίας, καὶ μέθης, καὶ τῶν ἄλλων λυμαντηρίων παθῶν. Τούτων γὰρ ἕκαστον τὴν ἀνθρωπείαν ψυχὴν ἐκδιώκει τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἀγωνίζου τοίνυν, καὶ ἀνδρίζου κατ' αὐτῶν ὡς στρατιώτης Χριστοῦ.

OB'. — ΘΕΩΝΙ ΜΟΝΑΧΩ.

Χρὴ μᾶλλον ἀδελφοῖς συνδιατρίβειν ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ τὸν βουλόμενον ἀθλεῖν, καὶ γυμνάζεσθαι πρὸς φιλοσοφίαν πνευματικὴν, καὶ μὴ ἁπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, τὴν μόνωσιν ἐπιλέγεσθαι, ῥιψοκινδύνως καὶ προπετῶς κατὰ αὐταρέσκειαν καὶ αὐθάδειαν, μήποτε ἀπροσδοκήτως ὑπὸ τῶν λοχώντων πνευμάτων ἀναιρεθῇ τὴν ψυχήν· ῥομφαία γὰρ τῶν ἐχθρῶν περιέστη κυκλόθεν.

OΓ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ λέγων, ὅτι Διὰ τοῦτο ἀναχωρητὴς γίνομαι, ἵνα μηδένα ἔχω τὸν εἰς ὀργὴν παρακνίζοντα, οὐδὲν διαφέρει ὁ τοιοῦτος θηρίου ἀλογίστου. Καὶ γὰρ τὰ θηρία βλέπομεν ἠρεμοῦντα, καὶ μηδὲν ὅλως ἀγριαινόμενα, ἐὰν μή τις ἄνθρωπος ταῦτα εἰς θυμὸν διεγείρῃ. Καὶ διατί γέγραπται· « Ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Θεοῦ· » καί· « Ὅπερ χάρισμα ἐλάβετε εἰς ἑαυτοὺς διακονοῦντες· » καί· « Ὑποτάγητε πάσῃ κτίσει ἀνθρωπίνῃ διὰ τὸν Κύριον, ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος σκοποῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι. Εἰ

A dicit : « Bonus est Dominus exspectantibus se, et animæ eum exquirenti [88]. »

338 LXIX. — CARINO PALATINO.

Nos nostris sceleribus punitiones Dei, ac supplicia in capita nostra avertimus. Propterea dicit Dominus : « Ecce ego do in populum hunc infirmitatem, et infirmabuntur in ipsa patres et filii simul [89]. » Si vero et sic persistamus, peccatum super peccata aggerentes, morte etiam multabimur. Quapropter statim subdit : « Vicinus et proximus illius interibunt [90]. » Timeamus igitur, nec negligamus.

LXX. — *Eidem.*

Non perperam in ecclesias vaticinia clamant, sed ut nobis a divina ira præcaventes, sceleribus B finem imponamus. « Quandoquidem, ait, contra Deum insurrexisti, nec te pœnituit, aperuit thesaurum suum, et eduxit omnia vasa iræ ad perdendum omnes, qui divina eloquia contemnunt [91]. »

LXXI. — PHARISMANIMO DECEMBRIO.

Licet nemo te tyrannus gentilis insectetur, nihilominus ad martyrium promptus fias; ne promptitudine et desiderio denuderis. Licet enim persecutio non sæviat, ut velles, res tibi ita erunt. Imo persecutio per totam vitam adest, adest iracundia, adsunt desideria prava, adest animi ægritudinis, et mœroris, et tædii tyrannis, prope te est metus intempestivus, assidet invidentia, non longe est C inanis gloriæ, et gulæ, et ebrietatis, et aliarum noxiarum perturbationum princeps. Hæc enim 339 singula ab æterna vita vitam humanam persequuntur. Decerta igitur, et vir sis contra eadem æque atque miles Christi.

LXXII. — THEONI MONACHO.

Qui certamen subit, et ad philosophiam spiritualem exercetur, illi potius una cum fratribus immorandum est in asceterio, nec perperam, et ut se tulerit occasio, solitudo eligenda temere et audacter, ut tibi complacitum est, et præsumis; ne præter exspectationem per insidiantes spiritus animam perdat: framea enim hostium undique circumvallat.

LXXIII. — *Eidem.*

D Dicens, propterea deserta loca petere, ab aliisque separari, ne ullum habeat, qui ad iracundiam provocet, belluæ, cui nihil inest rationis, haud est dissimilis. Etenim feras intuemur tranquille quiescentes, et nemini prorsus exasperatas, ni prius eas quispiam in iram concitet. Et quamnam denique ob causam scriptum est : « Sibi invicem subjicientes in timore Dei [92]; » et : « Donum, quod accepistis in vosmetipsos ministrantes [93], » et : « Subditi estote omni creaturæ humanæ propter Dominum [94]; invicem ducentes vobis ipsis super-

[88] *Thren.* III, 25. [89] Jer. VI, 21. [90] Ibid. [91] Jer. L, 24, 25. [92] Ephes. V, 21. [93] I Pet. IV, 10. [94] I Pet. II, 13.

eminentes; non quæ sunt sui ipsius, unusquisque A prospiciat, sed et quæ aliorum sunt, singuli [95]. Si quis sapiens, et sciens inter vos, manifestet opera sua in placabilitate scientiæ [96]? »

340 LXXIV. — *Eidem.*

Affectibus obnoxiæ dæmonum cogitationes, leporum instar, fecundæ admodum exsistunt. Cogitatio namque prava, quæ animæ suggeritur, multas alias cogitationes, alias ex aliis immutatas, transformatasque parturit. Et id est quod dicitur in Psalmis: « Pecora alienorum, » filiorum scilicet dæmonum, « fetosa, multiplicantia in egressibus suis [97]. »

LXXV. — TAPISCO DIACONO.

In plenitudine, ait, panum voluptuariam vitam egit Sodoma, et superbiit [98]. Anima enim, quæ B æque ac Sodoma vivit, cognitionis panibus exsaturata, recalcitrat, et tolerari non potest.

LXXVI. — *Eidem.*

Cognitio facili negotio hominem inflat. Propterea dicit: « Ne superextollar, » quemadmodum quidam sublati sunt, « datus est mihi stimulus præservans me, ne superextollar [99]. »

LXXVII. — *Eidem.*

Magno homines odio prosequuntur eos, qui ab ipsis gloriam sibi aucupantur. Qui igitur gloriam ambit, idem est ac filia meretrix, sui amatores persequens, quæ ideo magis odio habetur, quod illos insane depereat.

341 LXXVIII. — PETRO LECTORI. C

Dixisti, post nimium exsiccatum corpus jejunio, graviter appetitu pravi dæmonis aggravari, qui ad intima quæque medullarum penetravit, et flammam voluptuosam succendit adeo, ut non modicum interturbatus sis. Sed turbas abjice: similia namque sæpenumero invidentia diaboli oriuntur; et attende lectioni. Ezechiel enim ait, in vitæ nostræ hostem sermonem dirigens: « Confregisti omnes renes [1], » hoc est congressuum desideriis absurdisque motibus, polluere, et debilitare ausus es eos, qui certamina subeunt. Et Jeremias de Domino, aliquando nos ad exercitium dæmonibus tradente, et ab iis omnia nostra abscondita, et omnia occulta materiæ repositoria perquiri permittente, dicit: « Humiliavit me in die iræ suæ; misit in aures meas ignem, et D deduxit illum [2]: » hoc est, in ima corporis, vel, ut reddidit interpres Symmachus, Castigavit me, extendit rete pedibus meis, convertit me retrorsum, dedit me abolitum, et tota die indolentem. Oportet itaque decertantem graviter affligi a dæmonibus, qui odio persequuntur virginitatem, et probari, et vexari, et obtenebrari, et tradi, et transmitti per aquam, et ignem, et caliginem, et tempestatem; tum demum in gaudium, et recreationem, et libertatem aeris eductum, beatitudinis lumen aspicere.

A τις σοφὸς, καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν, δειξάτω τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραότητι σοφίας; »

ΟΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὰ τῶν δαιμόνων ἐμπαθῆ νοήματα, δίκην λαγωῶν πολύγονα τυγχάνει. Τὸ γὰρ ὑποβληθὲν τῇ ψυχῇ πονηρὸν ἐνθύμημα, πολλοὺς ἄλλους ἀποτίκτει λογισμοὺς, ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταλλαττόμενόν τε καὶ μεταμορφούμενον. Καὶ τοιοῦτον ἂν ᾖ τὸ λεχθὲν ἐν τῷ ψαλμῷ, ὅτι « Τὰ πρόβατα τῶν ἀλλοτρίων, υἱῶν δηλαδὴ τῶν δαιμόνων, πολυτόκα, πληθύνοντα ἐν ταῖς ἐξόδοις αὐτῶν. »

ΟΕ'. — ΤΑΠΙΣΚῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἐν πλησμονῇ, φησὶν, ἄρτων ἐσπατάλησε Σόδομα, B καὶ ὑπερηφανεύσατο. Ἡ γὰρ σοδομουμένη ψυχὴ χορτασθεῖσα τῶν ἄρτων τῆς γνώσεως, ἀπολακτίζει λοιπὸν, καὶ δυσφόρητός ἐστιν.

ΟϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἡ γνῶσις φυσιοῖ ῥαδίως τὸν ἄνθρωπον. Διό φησι· « Μήποτε ὑπεραρθῶ, » καθό τινες ὑπερήρθησαν, « ἐδόθη μοι σκόλωψ προφυλαττόμενός με, ἵνα μὴ ὑπεραρθῶ. »

ΟΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πάνυ μισοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τοὺς δεομένους τῆς παρ' αὐτῶν δόξης. Ὁ τοίνυν φιλόδοξος ὁμοιός ἐστι θυγατρὶ φιλοπόρνῳ, ἥτις καταδιώκουσα τοὺς ἑαυτῆς ἐραστὰς, πλέον διὰ τοῦτο μισεῖται, ὅτι ἐρᾷ αὐτῶν μανικῶς.

ΟΗ'. — ΠΕΤΡῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

Εἴρηκας μετὰ τὸ ἄγαν καταξηράναι τὸ σῶμα τῇ νηστείᾳ, βεβαρῆσθαι πάνυ τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ πονηροῦ δαίμονος, μέχρι τοῦ βάθους τῶν μελῶν διαδύντος, καὶ φλόγα ἡδονικὴν ἐξάψαντος, ὥστε σε οὐ μικρῶς περὶ τούτου θορυβηθῆναι. Ἀλλὰ μὴ θορυβηθῇς, τοιαῦτα γὰρ πολλάκις γίνεται φθόνῳ τοῦ διαβόλου, καὶ πρόσχες τῇ ἀναγνώσει. Ἰεζεκιὴλ μὲν γάρ φησιν, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν ἐχθρὸν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ὅτι « Συνέκλασας πᾶσαν ὀσφὺν, » τουτέστι συνουσιασμῶν ἐπιθυμίαις, καὶ ἀτόποις κινήσεσι καταρυπαίνειν, καὶ σαθροῦν τετόλμηκας τοὺς ἀγωνιζομένους. Ἱερεμίας δὲ περὶ Κυρίου ἔσθ' ὅτε τοῦ ἐκδιδόντος ἡμᾶς πρὸς διαγυμνασίαν τοῖς δαίμοσι, καὶ παραχωροῦντος διερευνᾶσθαι ἡμῶν ὑπ' αὐτοῦ τὰ ἀπόρ- D ῥητα, καὶ πάσας τὰς κρυφίας τῆς ὕλης ἀποθήκας, φθεγξάμενος, « Ὁ Κύριος ἐταπείνωσέ με ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς αὐτοῦ, ἀπέστειλεν εἰς τὰ ὦτά μου πῦρ, καὶ κατήγαγεν αὐτὸ, » τουτέστιν, εἰς τὰ βάθη τοῦ σώματος, ἢ ὥσπερ ἐξέδωκεν ὁ ἑρμηνεὺς Σύμμαχος, ὅτι Ἐπαίδευσέ με, διεπέτασε δίκτυον τοῖς ποσί μου, ἀπέστρεψέ με εἰς τὰ ὀπίσω, ἔδωκέ με ἠφανισμένον, καὶ ὅλην τὴν ἡμέραν ὀδυνώμενον. Χρὴ τοίνυν τὸν ἀγωνιζόμενον, πολλὰ θλιβῆναι ὑπὸ τῶν μισούντων τὴν παρθενίαν δαιμόνων, καὶ δοκιμασθῆναι, καὶ σκυλθῆναι, καὶ γνοφωθῆναι, καὶ παραδοθῆναι, καὶ διαβιβασθῆναι δι' ὕδατος, καὶ πυρὸς, καὶ ὁμίχλης, καὶ σάλου, καὶ τελευταῖον ἐξελθεῖν εἰς χαρὰν, καὶ ἀνάψυξιν, καὶ ἀέρα ἐλευθερίας, καὶ θεάσασθαι τὸ φῶς τῆς μακαριότητος.

[95] Philipp. II, 3, 4. [96] Jac. III, 13. [97] Psal. CXLIII, 13. [98] Ezech. XVI, 49. [99] II Cor. XII, 7. [1] Ezech. XXIX, 7. [2] Thren. I, 12, 13.

ΟΘ'. — ΕΥΝΟΜΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

A Λανθάνει καὶ ἵππου ὀξύτης, ἐὰν μὴ ᾖ ἅμιλλα, καὶ ἀθλητοῦ ἄδηλος ῥώμη, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ ἀνταγωνιζόμενος, καὶ χρυσὸς δόκιμος ὤν, ὥσπερ ὁ Ἰὼβ, ὥσπερ ὁ Ἰωσὴφ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι.

Π'. — Τῷ αὐτῷ.

Εἰ μὴ ἐγένετο διωγμὸς, οὐκ ἐφαίνοντο μάρτυρες· εἰ μὴ ὑπῆρχεν ὁ Σατανᾶς πειράζων καὶ θλίβων ἡμᾶς, οὐκ ἂν εὔδηλον ἦν, τίς πρόθυμος, τίς ἀδόκιμος καὶ νωθρός.

ΠΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὁ μὴ συνδυάζων λογισμοῖς ἀκαθάρτοις, μηδὲ συμφωνῶν καὶ συμφερόμενος τῷ πλήθει τῆς ἀτοπίας, δῆλον, ὅτι ἄφροντις καὶ ἀμέριμνος καθ' ἑαυτὸν διάξει. Ὅτι σὺ, Κύριε, φησὶ, κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατῴκισάς με. Διὸ λέγει ὁ Θεὸς περὶ τοῦ τοιούτου· B Κατασκηνώσει καθ' ἑαυτὸν, καὶ οὐ μεριμνήσει, « καὶ υἱὸς ἀνομίας οὐ προσθήσει τοῦ κακῶσαι αὐτὸν, » καθὼς ἀπ' ἀρχῆς, « ἀναπαύσω σε ἀπὸ πάντων ἐχθρῶν σου, » καὶ ἀπαγγελεῖ σοι Κύριος, ὅτι οἶκον οἰκοδομήσεις αὐτῷ, καὶ « οὐκ ἀποστήσω τὸ ἔλεός μου, καθὼς ἀπέστησα, ἀφ' ὧν ἀπέστησα. »

ΠΒ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μάχαιρα τοῦ διαβόλου ὑπάρχει ποτὲ μὲν ἡ φαύλη ἐνθύμησις, ποτὲ δὲ τὰ κοσμικὰ πράγματα, ποτὲ δὲ ἡ πρακτικὴ ἁμαρτία, ποτὲ δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος, οἷστισιν ὥσπερ ὅπλοις χρώμενος τὴν ψυχὴν κατασφάττει, προκαταγοητεύσας τῷ λογισμῷ· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ δαίμονες ὑπηρετοῦντες αὐτῷ πρὸς τὴν θέλησιν, μάχαιρα ὀνομάζονται. C

ΠΓ'. — ΥΑΚΙΝΘῼ ΡΑΙΦΕΡΕΝΔΑΡΙῼ.

Σαμάρειαν νόησον ἐν τῇ Γραφῇ τὴν ψευδώνυμον γνῶσιν, Σόδομα δὲ τὴν νεωτερίζουσαν διὰ παντὸς γνῶσιν καὶ πρόθεσιν, καὶ τῇ προσκαίρῳ καὶ φθειρομένῃ τρυφῇ διαῤῥέουσαν, καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀκρασίας, καὶ τοῦ στρήνους παραβλέπουσαν, καὶ ἐν τῷ ἄῤῥενι τὸ θῆλυ ἐπιζητοῦσαν.

ΠΔ'. — Τῷ αὐτῷ.

Μέχρις ὅτε ὑπάρχομεν νήπιοι κατὰ τὴν φρένα, οὔπω ἤγγισεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ὅταν δὲ προκόψωμεν ἐν τῇ πνευματικῇ σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ, καὶ ἕτοιμοι γενώμεθα εἰς τὸ παραβαλεῖν τὴν πατρῴαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν σοφίαν ἐγκε- D κρυμμένην τῷ παιδαγωγῷ νόμῳ, μηκέτι ὄντες ὑπὸ παιδαγωγοὺς ἐπιτρόπους, τότε φησὶ Κύριος, ὅτι « Ἐγγίζων Θεὸς ἐγώ εἰμι, καὶ οὐ Θεὸς πόῤῥωθεν. » Τῷ δὲ ἁγίῳ, καὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ κατὰ τὴν γνῶσιν τελειωθέντι ἀνδρὶ, ἤδη ἐνέστηκεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. « Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ἡ βασιλεία ἐντὸς ὑμῶν τυγχάνει, » καὶ ἐν ὑμῖν κατοικεῖ καὶ διαιτᾶται, οὐ μόνον δυνάμει, ἀλλὰ καὶ ἐνεργείᾳ.

ΠΕ'. — ΑΥΛΙΑΝῼ.

Τινὲς τὴν ἐκ τοῦ βίου μὴ ἔχοντες παῤῥησίαν, ἐν γνόφῳ παθῶν καὶ ἁμαρτιῶν συνεχόμενοι καὶ ἐναποπνιγόμενοι, μόνον στενάξαντες, καὶ τὰς οἰκείας συμφορὰς τῷ Θεῷ ἀναδείξαντες εἰς οἰκτιρμοὺς, καὶ

342 LXXIX. — EUNOMIO PRESBYTERO.

Ni certamen aderit, latet et equi velocitas, et athletæ robur occultum habetur, ni antagonista fuerit, et aurum probatum, quemadmodum Jobus, Josephus, et sancti reliqui.

LXXX. — *Eidem.*

Ni persecutio exstitisset, martyres non fuissent manifestati; ni esset Satanas tentans affligensque nos, in obscuro lateret, quis promptus, quis reprobus et segnis.

LXXXI. — *Eidem.*

Qui non conspirat cum immundis cogitationibus, neque consentit, neque absurditatis multitudine agitur, sine ullis curis ærumnisque, ut manifestum est, sibi ipsi soli vivit. Tu, Domine, ait, seorsim in spe me habitare fecisti [3]. Propterea que de eodem dicit Dominus : Habitabit secundum se, et non cogitabit, « et filius iniquitatis non apponet nocere ei [4] : » ut a principio, « quiescere te faciam ab omnibus inimicis tuis [5], » et annuntiabit tibi Dominus, quod domum ædificabis ipsi, « non auferam misericordiam meam ab eo, sicut abstuli, a quibus abstuli [6]. »

LXXXII. — *Eidem.*

Ensis diaboli est aliquando prava suggestio, aliquando res mundanæ, aliquando quæ opere patratur iniquitas, aliquando membra ipsa corporis, quæ veluti 343 arma usurpans animam trucidat cogitatione prælinitam; ipsi etiam dæmones homini pro libidine ministrantes, ensis nuncupantur.

LXXXIII. — HYACINTHO REFERENDARIO.

Samariam in Scriptura intelligito falsam cognitionem, Sodoma per omnia rebus novis studentem agnitionem, et propositionem animi, et temporali caducoque luxu diffluentem, et propter intemperantiæ lasciviæque excessum oculos obliquantem, et in masculo femineum conquirentem.

LXXXIV. — *Eidem.*

Donec mente pueri sumus [7], non est prope factum regnum cœlorum ; cum vero in spirituali sapientia et ætate profecerimus, promptique fuerimus paternam plenitudinis temporum sapientiam in instruente lege absconditam excipere, cum non sumus sub tutoribus, qui pueris alendis incumbunt, tunc Dominus ait : « Approximans Deus ego sum, et non Deus a longe [8]. » Sancto porro, et secundum virtutem, et cognitionem perfecto viro jam instat regnum cœlorum. « Ecce enim, ait, regnum intra vos est [9], » et in vobis habitat, et moratur, non facultate tantum, sed opere.

LXXXV. — AULIANO.

Quidam ex vitæ instituto confidentiam non possidentes, affectuum, et peccatorum 344 tenebris astricti, et suffocati, cum solummodo suspirassent, et infortunia propria Deo ostendissent, in misera-

[3] Psal. iv, 10. [4] Psal. LXXXVIII, 23. [5] Ezech. vii, 24. [6] II Reg. vii, 15. [7] Galat. iv, 3. [8] Jerem. xxiii, 23. [9] Luc. xvii, 21.

tionem illum compulerunt, adeo ut præter exspectationem, a peste atque pernicie liberati sint. Moris siquidem est humanissimo demortuos in vitam revocare, et animo dejectis consolationem afferre, et submissos in humilitatem exaltare.

LXXXVI. — *Eidem.*

Sæpius postulans, si spe fraudatus es, ne despondeas animum, sed spera, omnino tibi auxilia non defutura. Quamvis enim ad tempus postulata non adimpleverit, omnino ea pro majori bono solus Deus sapiens tempus in futurum rejicit.

LXXXVII. — *Eidem.*

Nullo modo turbemur in afflictionibus, si non statim infortuniorum dissolutio subsequatur, imo magis ac magis curam solutionis Domino committamus: majori etenim lætitia gestiens, cum moras trahit, rependit: et continuo perseveremus gratias agentes, et laudibus laudantes miserationem illius, et potissimum, cum eam retardat, ita ille disponens, quod nos effari non valemus.

LXXXVIII. — *Eidem.*

Propterea Hebræi cum aliquando peccassent, hostibus tradebantur, ut affligerentur, afflictique clamarent, et cum intente exclamarint, misericordiam **345** consequerentur, adeo ut ad utilitatem eorum, et commoda, derelictio Dei fuerit et afflictio.

LXXXIX. — PHILAGRIO PRIMATI.

Carnis opera fornicatio, lascivia, et similia, cum demortua sint opera, citissime intereunt et evanescunt. Si vero mœchus immutatus temperantiam possederit, tum caro non amplius dicitur caro; namque in spiritum abiit, appellaturque spiritualis homo. Agglutinatus meretrici, caro dicitur; agglutinatus Domino, spiritus nuncupatur.

XC. — THEODORETO MONACHO.

Virtutum omnium mater oratio non tantum expurgare potest, et alere, sed illuminat, et instar solis splendidos ostendere valet eos, qui illi ingenue addicuntur.

XCI. — BIBIANO ILLUSTRIO.

Unus est unigenitus Dei Filius, etiam post carnem assumptam a Virgine: unus enim Dominus Jesus Christus, una hypostasis, una persona. « Veritatem dico in Christo, non mentior [10]. »

XCII. — *Eidem.*

Idem et in altissimis a multitudine virtutum cœlestium, ut Deus robore Patri similis, adorabatur; idem et in terra, humana natura cum hominibus conversabatur, **346** et cum peccatoribus et publicanis una cœnabat, tanquam compatiens medicus, non ventri inserviens, sed qui inter cœnandum insolenter se agunt, eos corrigens, et eorum, qui simul accubuerant, communicationem gloriosa sua sapientia condiens.

[10] Rom. IX, 1.

A ἔλεον αὐτὸν ἐπεσπάσαντο, ὥστε καὶ παρὰ προσδοκίαν λελύτρωνται τῶν κακῶν. Σύνηθες γὰρ τῷ φιλανθρωποτάτῳ ζωοποιεῖν τοὺς νεκρούς, καὶ παραμυθεῖσθαι τοὺς ὀλιγοψυχοῦντας, καὶ ὑψοῦν τοὺς τεταπεινωμένους.

ΠϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πλεονάκις παρεκάλεσας, καὶ ἀποτυχὼν, μὴ ἀθυμήσῃς, ἀλλ' ἔλπιζε πάντως βοη[θη]θῆναι. Κἂν γὰρ πρὸς καιρόν τινα μὴ παράσχοι τὴν αἴτησιν, πάντως ἐπὶ μείζοσιν ἀγαθοῖς ταύτην σοι ταμιεύεται ὁ μόνος σοφὸς Θεός.

ΠΖ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μηδαμῶς θορυβώμεθα ἐν τοῖς πειρασμοῖς, ἐὰν μὴ γένηται παραυτίκα τῶν συμφορῶν ἡ λύσις, ἀλλὰ μᾶλλον τῷ Θεῷ παραχωρῶμεν τῷ Κυρίῳ τῆς λύσεως· B μετὰ γὰρ πλείονος χαρᾶς τὰς ἀμοιβὰς δίδωσιν, ὅταν ἀναβάλληται· καὶ διηνεκῶς μένωμεν εὐχαριστοῦντες, καὶ δοξάζοντες τὴν εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ, μάλιστα ὅταν βραδύνῃ δι' ἀπόῤῥητόν τινα οἰκονομίαν.

ΠΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Διὰ τοῦτο Ἑβραῖοί ποτε ἁμαρτάνοντες τοῖς ἐχθροῖς παρεδίδοντο, ἵνα θλιβῶσι, καὶ θλιβέντες κράξωσι, καὶ κράξαντες ἐκτενῶς βοηθηθῶσιν, ὥστε πρὸς τὸ λυσιτελοῦν αὐτοῖς μᾶλλον, καὶ ὠφέλιμον, ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ θλίψις ἐγίνετο.

ΠΘ'. — ΦΙΛΑΓΡΙῼ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς πορνεία, καὶ ἀσέλγεια, καὶ C τὰ ἑξῆς, νεκρὰ ἔργα τυγχάνοντα ῥᾳδίως ἀπόλλυται, καὶ ἐξαφανίζεται. Ἐὰν δὲ ὁ πόρνος μεταβαλλόμενος κτήσηται ἐγκράτειαν, οὐκέτι σὰρξ λέγεται ἡ σάρξ· μεταβέβληται γὰρ εἰς πνεῦμα, καὶ λέγεται πνευματικὸς ἄνθρωπος. Ὁ κολληθεὶς τῇ πόρνῃ, σὰρξ λέγεται· ὁ κολληθεὶς τῷ Κυρίῳ, πνεῦμα προσαγορεύεται.

Ϟ'. — ΘΕΟΔΩΡΙΤῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἡ μήτηρ πασῶν τῶν ἀρετῶν προσευχὴ, οὐ μόνον ἰσχύει καθαρίζειν καὶ τρέφειν, ἀλλὰ καὶ φωτίζει, καὶ ἡλιοειδῶς δύναται ἀποδεῖξαι τοὺς προσέχοντας γνησίως αὐτῇ.

ϞΑ'. — ΒΙΒΙΑΝῼ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙῼ.

Εἷς ὑπάρχει ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν τὴν ἐκ τῆς Παρθένου· εἷς γὰρ Κύριος D Ἰησοῦς Χριστὸς, μία ὑπόστασις, ἓν πρόσωπον. « Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι. »

ϞΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὁ αὐτὸς καὶ ἐν ὑψίστοις ὑπὸ τοῦ δήμου προσεκυνεῖτο τῶν οὐρανίων δυνάμεων ὡς Θεὸς ἰσοσθενὴς τῷ Πατρὶ, ὁ αὐτὸς καὶ ἐπὶ γῆς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον τοῖς ἀνθρώποις συνανεστρέφετο, καὶ ἁμαρτωλοῖς καὶ τελώναις συνεδείπνει ὡς συμπαθὴς ἰατρὸς, οὐ τῇ γαστρὶ δουλεύων, ἀλλὰ διορθούμενος τοὺς ἐν τοῖς δειπνητηρίοις........ εἰωθότας, καὶ τὴν μετάληψιν τῶν συνανακειμένων τῇ αὐτοῦ ἐνδόξῳ παραρτύων σοφίᾳ.

ϞΓ'. — ΧΡΥΣΑΝΘῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

Τὰς ἀφορμὰς τῆς ἔχθρας ἐξόρισον, καὶ ἰδοὺ θῆρες ἄγριοι παρὰ σοῦ εἰρηνεύσουσι, καὶ κοιμηθήσῃ ὑπὸ τὴν ἄμπελόν σου, « ὅταν δῷ τοῖς ἀγαπητοῖς ὕπνον » τινὰ νεκρωτικὸν τῶν θεοστυγῶν παθῶν, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν.

ϞΔ'. — ΓΡΗΓΟΡΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἔστιν ὅτε δαίμων δαίμονα καταλύειν νενόμισται, ὥσπερ ὁ τῆς πορνείας τὸν τῆς κενοδοξίας, τὸν μάλιστα λεπτότατον, καὶ δυσφανῆ, καὶ διεπτοημένον πρὸς τὴν πλάνην, τὸν ῥᾳδίως σκιρτῶντα, καὶ ἀλόγως ἀναπτερούμενον.

ϞΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἔστιν ὅτε ἧλος τὸν ἧλον ἐξέκρουσε, καὶ πειρασμὸς δεύτερος τὸν πρότερον ἀπέκρουσε πειρασμόν. Ταπεινώθητι οὖν, καὶ μὴ ἀποδυσπέτει.

ϞϚ'. — ΓΙΓΑΝΤΙῼ.

Εἰ τιμᾷς τὸν Θεὸν, τίμα καὶ τοὺς γεννήσαντάς σε. Εἰ φοβῇ τὸν Θεὸν, φοβοῦ πατέρα καὶ μητέρα διὰ παντὸς τοῦ βίου. Φησὶ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ ὁ Κύριος, ὅτι « Ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων φοβείσθω τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ. »

ϞΖ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἂν σαυτῷ συνεθίσῃς, μὴ ὁρᾷν τὸ ποθούμενον πρόσωπον, σβέσεις πάντως τοῦ ἔρωτος τοῦ ἀνόμου τὴν φλόγα, καὶ θεραπεύσεις τὸ ἕλκος δι' εὐχῆς καὶ νηστείας.

ϞΗ'. — ΛΑΥΡΕΝΤΙῼ, ΦΑΥΣΤῼ, ΕΠΙΝΙΚῼ ΜΟΝΑΧΟΙΣ.

Μηδαμῶς φοβηθῆτε, μηδὲ καταπτήξητε τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰ φόβητρα τῶν πονηρῶν δαιμόνων, μὴ τὰς φωνὰς καὶ τὸν σάλον τοῦ οἴκου, μὴ τὰς ἀστραπὰς καὶ τοὺς μυρίους σπινθῆρας, μὴ τὰς τῶν βαρβάρων δῆθεν καὶ τῶν καμήλων καὶ τῶν δρακόντων δήξεις, μὴ τὰς ἐξαίφνης νυκτερινὰς ἐφόδους αὐτῶν καὶ τοὺς θορύβους καὶ κτύπους καὶ συριγμοὺς, μὴ τοὺς ἀτάκτους γέλωτας καὶ τὰς ὀρχήσεις καὶ τὰς ἄλλας μεθόδους τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀνοσίων πνευμάτων. Τοιαῦτα γὰρ ὑπ' αὐτῶν πεπονθέναι ἐν τοῖς αὐτόθι φροντιστηρίοις, ἕκαστος ὑμῶν γεγράφηκε. Πάντες ἀνέγνωτε τὰ παρ' ἐμοῦ γραφέντα, καὶ καθὼς προείρηκα, μηδαμῶς φοβηθῆτε αὐτοὺς, μηδὲ καταπλαγῆτε. Ταῦτα γὰρ καὶ πλέω τούτων πλεονάκις ὑπέστημεν, καὶ ἄλλους πρὸ ἡμῶν πειραθέντας ἔγνωμεν. Μὴ οὖν θραυέσθω ἐπὶ τούτοις ἡ καρδία ὑμῶν, μηδὲ δειλιάτω, μηδὲ καταπιπτέτω καὶ ἀθυμείτω· οὐδὲν γάρ εἰσι, καὶ εἰς οὐδὲν λογισθήσονται. « Ἀνδρίζεσθε καὶ κραταιοῦσθε ἐν Κυρίῳ, » ἰσχυροποιεῖσθε, νευροῦσθε, νήφετε, χρήσασθε τῇ πίστει, τῇ ὑπομονῇ, τῇ προσευχῇ, τοῖς ψαλμοῖς, τῇ γονυκλισίᾳ, τῇ νηστείᾳ, τῇ ἀγρυπνίᾳ, τῇ συνήθει χαμευνίᾳ, τοῖς ἀναγνώσμασι, τῇ πραότητι, τῇ ἡσυχίᾳ, τῇ εἰρήνῃ, τῇ ταπεινοφροσύνῃ, τῇ σφραγῖδι τοῦ σταυροῦ, καὶ ὄψεσθε τοὺς ἐχθροὺς, ἐκλιμπάνοντας δίκην καπνοῦ.

ϞΘ'. — Τοῖς αὐτοῖς.

Εἰρήκατε πάνυ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις τεθλῖφθαι ὑπὸ τῶν βλασφήμων, καὶ ἀλόγων ἐνθυμημάτων, ὧν

A XCIII. — CHRYSANTHO LECTORI.

Occasiones hostilitatis missas facito, et ecce feræ immansuetæ penes te pacifice agent, et sub vite tua dormies, « cum dederit dilectis somnum [11] » aliquem impias perturbationes mortificantem, et non erit qui timorem incutiat.

XCIV. — GREGORIO DIACONO.

Est cum dæmon dæmonem perdere existimavit, quemadmodum fornicationis dæmon dæmonem inanis gloriæ, qui maxime omnium subtilis est et obscurus, in errorem attonitus, et facile subsilit, et sine ratione supervolat.

XCV. — Eidem.

Aliquando clavus clavum trusit, et tentatio subsequens pristinam expulit. Humiliare igitur, nec
B impatienter indignare.

XCVI. — GIGANTIO.

Si Deum honoras, genitores quoque tuos honora. Si times Deum, patrem item tuum et matrem toto vitæ tuæ curriculo timeto. Namque dicit in lege
347 Dominus : « Unusquisque homo timeat patrem et matrem suam [12]. »

XCVII. — Eidem.

Si temetipsum assuefeceris quam deperis faciem non aspicere, iniqui cupidinis flammam exstingues omnino, et vulneri per orationem et jejunium mederis.

XCVIII. — LAURENTIO, FAUSTO, ET EPINICO MONACHIS.

C Ne formidetis, neque pertimescatis minas et pravorum dæmonum terricula, non voces, non domorum conquassationes, non fulgura, non innumeras scintillas, non barbarorum, ut videtur, camelorum aut draconum morsus, non repentinos eorumdem nocturnosque aggressus, et strepitus, et sonos, et sibilos, non inordinatos risus, et saltationes, aliosque impiorum improborumque spirituum conatus. Similia enim vos in quibus degitis conventibus perpessos fuisse, singuli scripsistis. Omnes quæ a me scripta sunt, et supra dixi, lectitastis. Ne formidetis ipsos, neque pertimescatis. Hæc enim, et hisce majora sæpius experti sumus, aliosque ante nos expertos cognovimus. Pro hisce igitur ne frangatur cor vestrum, neque metuat atque dejectum
D despondeat animum ; nihil enim sunt, et nihil reputabuntur. « Viri estote, et corroboramini in Domino [13] ; » robur nervosque assumite ; sobrii estote, fide utimini, patientia, oratione, psalmis, genuflexione, jejunio, vigilia, assueto in terra accubitu, lectionibus, placiditate, quiete, pace,
348 humilitate, signo crucis, et videbitis inimicos instar fumi evanescentes.

XCIX. — Eisdem.

Dixistis, hisce diebus nimium afflictos fuisse a blasphemis belluinisque cogitationibus, quas vobis

[11] Psal. CXXVI, 3. [12] Levit. XIX, 3. [13] Psal. XXVI, 14.

A indiderunt pessimi omnium dæmones. Neque mirum id est : superati namque a vobis in prioribus machinis, nunc simili modo bellum aggredi excogitarunt, condemnati, et igne, qui verbis exprimi non potest, potest tamen et incorpoream naturam attingere, pœnas daturi, qui multis modis tum illacrymabunt et tristabuntur, cum nos lætabimur pro iis, quibus nunc humiliati sumus, et innumeras noxas subjicimus. Evanescent enim, et desolabuntur dæmones, qui nos ex iis, qui salvantur, avellere, et ab eorum societate abjungere conantur. Magno igitur conatu studioque propheticum illud ad eos proferemus. « Hæc dicit Dominus : Audivi blasphemias vestras dicentes : Desolati sunt montes Hierusalem, et nobis dati sunt in comestionem, et B clamastis contra me sermones, et audivi ego præcordia clamantia. Propterea vivo ego, dicit Dominus [14]. » Faciam vobis secundum inimicitiam vestram, et secundum zelum vestrum, quod odio persecuti fuistis monachos, et fugastis inopes, et pauperes, et compunctos corde ad occidendum eos. « Dilexistis maledictionem, et veniet ad vos, et noluistis benedictionem, et elongabitur a vobis [15]. Ego vero tangam montes, ut fumigent [16], et fulminabo inenarrabile fulmen, et dissipabimini [17]. Cadent super vos **349** carbones [18], » malitia ad cœlum usque sublatos inimicos, et elata cervice superbientes ; et a Deo misso igne dejecti miseri evadetis, et non sustinebitis : disperdam enim e terra memoriam vestram, et cognoscetis me, quod ego solus potens sum Domi- C nus Deus omnium. « Hæc dicit Dominus : In universæ terræ gaudio desertos vos faciam ; quod gavisi estis et lætati, cum hæreditas mea humiliata esset, et deperdita ab Israelitis. Sic faciam desertum montem Seir, quod intelligitur, et universa Idumæa exhaurietur [19]. » Hæc, et similia sacræ Scripturæ eloquia adversus odio nos habentes effati, corde consolabimur.

C. — *Eisdem.*

Quicunque a diabolo infestatur, ad Salvatorem solumque Christum confugiat, ubi vitæ nostræ hostis, licet persequatur, locum habere non potest. D « Quoniam tu, Deus, ait, factus es mihi auxiliator et locus fortis salutis, et turris fortitudinis a facie inimici [20]. »

CI. — *Eisdem.*

Et opus manuum nullo modo negligamus : nam præclarus ille Paulus in labore, et molestia, et propriarum manuum operatione gloriatus est [21].

CII. — *Eisdem.*

Scripsistis vos liberatos esse a molestia, quæ animum angebat, et sublevatos esse a pondere, quæcunque subiistis omnia mihi enarrantes. An nescius ipse enim **350** vos dolorem sedaturos, et consolatione lenituros, quæ acciderunt, denudantes

εἰσήγαγον ὑμῖν οἱ πάμφαυλοι δαίμονες. Καὶ οὐ θαῦμα· νικηθέντες γὰρ παρ' ὑμῶν ἐπὶ ταῖς προτέραις σκαιωρίαις, νῦν τοιούτῳ τρόπῳ πολεμεῖν ἐδοκίμασαν οἱ κατάκριτοι καὶ κολασθησόμενοι τῷ ἀῤῥήτῳ ἐκείνῳ πυρὶ, τῷ δυναμένῳ καὶ τῆς ἀσάρκου καθάψασθαι φύσεως, καὶ πολλοὶ πενθήσοντες τηνικαῦτα καὶ λυπηθησόμενοι, ὅταν ἡμεῖς εὐφραινώμεθα, ἀνθ' ὧν νῦν ἐταπεινώθημεν, καὶ προσωμιλήσαμεν ταῖς μυρίαις κακώσεσιν. Ἀφανισθήσονται γὰρ καὶ ἐρημωθήσονται δαίμονες, οἵτινες ἡμᾶς ἐξαφανίσαι ἀπὸ τῶν σωζομένων καὶ ἐρημῶσαι σπουδάζουσι. Δυνάμει τοίνυν ἂν πρὸς αὐτοὺς τὸ προφητικὸν εἴπωμεν· « Τάδε λέγει Κύριος· Ἤκουσα τῶν βλασφημιῶν ὑμῶν λεγόντων, ὅτι Ἔρημά ἐστι τὰ ὄρη τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἡμῖν ἐδόθησαν εἰς κατάβρωμα, καὶ ἐβοήσατε κατ' ἐμοῦ λόγους, καὶ ἀκήκοα ἐγὼ τὰ ἐγκάρδια κραζόμενα. Διὰ τοῦτο ζῶ ἐγὼ, λέγει Κύριος. » Ὅτι ποιήσω ὑμῖν κατὰ τὴν ἔχθραν ὑμῶν, καὶ κατὰ τὸν ζῆλον ὑμῶν, ἐκ τοῦ μεμισηκέναι τοὺς μοναχοὺς, καὶ καταδιῶξαι ἀνθρώπους πένητας, καὶ πτωχοὺς, καὶ κατανενυγμένους τῇ καρδίᾳ, τοῦ θανατῶσαι αὐτούς· Ἠγαπήσατε κατάραν, καὶ ἥξει ὑμῖν, καὶ οὐκ ἠθελήσατε εὐλογίαν, καὶ μακρυνθήσεται ἀφ' ὑμῶν. « Ἐγὼ δὲ ἅψομαι τῶν ὀρέων, ὅπως ἂν καπνισθῶσι, καὶ ἀστράψω τὴν ἄφατον ἀστραπὴν, καὶ διασκορπισθήσεσθε. Πεσοῦνται ἐφ' ὑμᾶς ἄνθρακες » τοὺς τῇ κακίᾳ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ κορυφωθέντας ἐχθροὺς, καὶ ὑψηλαυχήσαντας· καὶ καταβληθέντες τῷ θεοπέμπτῳ πυρὶ ταλαιπωρήσετε, καὶ οὐ μὴ ὑποστῆτε. Ἐξολοθρεύσω γὰρ ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον ὑμῶν, καὶ γνώσεσθέ με, ὅτι μόνος ἐγὼ δυνατός εἰμι Κύριος ὁ Θεὸς τῶν ὅλων. « Τάδε λέγει Κύριος· Ἐν τῇ εὐφροσύνῃ πάσης τῆς γῆς, ἐρήμους ὑμᾶς ποιήσω, διότι ἐπεχάρητε καὶ εὐφράνθητε ταπεινωθείσῃ τῇ κληρονομίᾳ μου, καὶ ἀφανισθείσῃ τοῖς Ἰσραηλίταις μου. Οὕτως ποιήσω ἔρημον τὸ ὄρος Σιεὶρ τὸ νοούμενον, καὶ πᾶσα Ἰδουμαία ἐξαναλωθήσεται. » Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς ἁγίας Γραφῆς ῥητὰ πρὸς τοὺς ἐχθραίνοντας ἡμῖν ἀποτεινόμενοι, παρακληθησόμεθα τὴν καρδίαν.

Ρ'. — *Τοῖς αὐτοῖς.*

Πᾶς ὁ πολεμούμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου, πρὸς τὸν Σωτῆρα καὶ μόνον καταφευγέτω Χριστὸν, ὅπου ὁ πολέμιος τῆς ζωῆς ἡμῶν οὐ δύναται καταδιώκων φθάσαι. « Ὅτι σὺ ὁ Θεὸς, φησὶν, ἐγενήθης βοηθός μου, καὶ τόπος ἰσχυρὸς σωτηρίας, καὶ πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ. »

ΡΑ'. — *Τοῖς αὐτοῖς.*

Καὶ τῆς τῶν χειρῶν ἐργασίας μηδαμῶς ἀμελῶμεν· καὶ γὰρ Παῦλος ὁ ἀοίδιμος, ἐν κόπῳ, καὶ μόχθῳ, καὶ αὐτουργίᾳ κεκαύχηται.

ΡΒ'. — *Τοῖς αὐτοῖς.*

Γεγράφατε ἀπηλλάχθαι τῆς ψυχικῆς ὀδύνης, καὶ ἠλαφρύνθαι τῆς ἀχθηδόνος, ἀναθέμενοί μοι πάντα, ἃ ὑπέστητε. Καὶ οὐκ ἔγνων ἐγὼ, ὅτι κουφισθήσεσθε, καὶ παρηγορηθήσεσθε τὰ συμβάντα γυμνώσαντες ἀνθρώπῳ μυριάκις ὑπὸ τῶν δαιμόνων πολεμηθέντι,

[14] Ezech. xxxv, 12, 13. [15] Psal. cviii, 18. [16] Psal. ciii, 32. [17] Psal. xvii, 15. [18] Psal. cxxxix, 11. [19] Ezech. xxxv, 14, 15. [20] Psal. lx, 4. [21] Act. xx, 34.

καὶ δήγματα λαβόντι; Καὶ γὰρ ὅταν τις ὑπὸ ἐχίδνης δηχθῇ, καὶ εὑρὼν ἕτερον ἄνθρωπον ὑπὸ ἐχίδνης ὁμοίως πρὸ τούτου δεδηγμένον, εἰ λαλήσει τὸ συμβὰν, παραμυθίας τυγχάνει.

ΡΓ'. — ΒΕΡΕΝΙΚῼ ΤΑΞΕΩΤῌ.

Τὸν Χριστιανὸν ἄνθρωπον, καὶ φιλοσοφίας, καὶ γνώσεως ἐφαψάμενον κρείττονος, οὐ χρὴ παρατηρεῖν μῆνάς τε, καὶ ἐνιαυτοὺς, καὶ ἑβδομάδας, καὶ οὕτως ἑορτάζειν· πάντα δὲ τὸν βίον ἑορτὴν λαμπρὰν ἄγειν, ἀγλαϊζόμενον ταῖς ἀγαθοεργίαις, καὶ τῇ σεμνῇ πλουτοῦντα πολιτείᾳ. Οὗτος ἐμοὶ βασιλικώτερος βασιλέων λελόγισται, καὶ διὰ παντὸς ἑορτὴν ἑορτῶν ἑορτάζει πνευματικῶς, καὶ πανηγυρίζων.

ΡΔ'. — ΑΓΛΑΟΦΩΝΤΙ.

« Ὁ δὲ ἀγαπῶν, φησὶν, ἐπιμελῶς παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ ὁ Θεὸς πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. » Καί τις πάλιν εἴρηκε τῶν ἁγίων, ὅτι « Ὅλην τὴν ἡμέραν τοῦ ἀνθρωπείου βίου ἐγενόμην μεμαστιγωμένος. » Τί οὖν θαυμάζεις βλέπων ἁγίους ἄνδρας ἀῤῥωστοῦντας ποικίλαις ἀσθενείαις, καὶ πενομένους, καὶ λυπουμένους, καὶ διαπτυομένους;

ΡΕ'. — ΕΙΡΗΝΑΙῼ ΧΑΡΤΟΥΛΑΡΙῼ.

Τὴν κολακείαν τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν γαργαλισμὸν, οἰκείαν φιλοκτονίαν, καὶ ἀναίρεσιν πικροτέραν ὑπολάμβανε εἶναι. Ὡς μὲν γὰρ ὄφις τις ἐπεισέρχεται ἰοβόλος, δῆθεν μεθ' ἡσυχίας πολλῆς· ἐπὰν δὲ ἰσχύσῃ, δάκνει. Κράζει οὖν κατὰ καρδίας ἐπονειδίζων· Εὖγε, εὖγε· ἐπέτυχον γάρ.

ΡϚ'. — ΤΥΜΒΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ὁ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πορνικοῦ πολέμου ἀδδηφαγίᾳ χρώμενος καὶ οἰνοφλυγίᾳ, καὶ ταῖς πολλαῖς προσαρτύσεσι συμπλέκων τὸ γάρον, λέγω, καὶ τὸ πέπερι, πάντως ὅτι μανίαν ἑαυτῷ ἐπεγείρει καὶ πόλεμον ἄσπονδον. Ἐπειδὴ, καθώς φησιν ἡ Γραφὴ, « μανίαν κατέπηξεν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου. »

ΡΖ'. — ΜΟΥΣΙΩΝΙ ΜΟΝΑΧῼ.

Καὶ πῶς ἂν δύναιτο τοὺς ἔξω ἐχθροὺς ῥᾳδίως ἐκδιῶξαι, ὁ τοὺς ἔνδον περιποιούμενος, καὶ ἐκτρέφων ἥδιστα;

ΡΗ'. — ΛΑΜΠΡΟΤΥΧῼ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Ὅτε τῆς καθηγουμενείας τῶν μοναζόντων τετύχηκας, νενόμικας φερωνύμου λαχεῖν τοῦ ὀνόματος, καὶ οὐ μικρῶς ἔχαιρες καὶ ἐτέρπου. Νῦν δέ τινων πρὸς τὴν σὴν ὕβριν ἐπαναστάντων ἀδελφῶν οἰκονομικῶς (πάντα γὰρ κρίσει Θεοῦ γίνεται, καὶ χαλιναγωγεῖται), ἀλγεῖς καὶ βρύχῃ, καὶ τῷ οἰκονόμῳ μέμφῃ, καὶ ὀνειδίζεις τὴν ἡμετέραν ζωήν. Ἀλλὰ πέπαυσο νηπιάζων τῷ τρόπῳ, καὶ ἔξω φερόμενος τῆς θείας λεωφόρου. Οὔπω γὰρ ἐνεπτύσθης ὑπὸ τῶν ἐκσωθέντων καὶ εὐεργετηθέντων, οὔπω προσηγορεύθης ἀνόσιος καὶ κακοῦργος, δίκαια πράσσων. Οὔπω ὄξος καὶ χολὴν ἐποτίσθης, οὔπω θανάτῳ κατεδικάσθης ἀσχήμονι, ὅπως μιμήσῃ τὸν δίκαιον Ἰησοῦν τὸν Κύριον τῶν ὅλων, τὰ τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα

A viro, qui sæpissime a dæmonibus vexatus morsus quoque eorum excepit? Etenim cum quispiam a vipera demorsus fuerit, si invenerit alium hominem a vipera æque permorsum, si, quod ei contigit, enarrarit, solatium habet.

CIII. — BERENICO TAXEOTÆ.

Christianus homo philosophiæ, et cognitionis melioris particeps observare minime debet menses, et annos, et hebdomadas, et sic solemnitates celebrare, imo vitam universam uti splendidam solemnitatem agere, bonis operibus cohonestatus, et vitæ instituto venerande prædives. Hic mihi regibus regius magis existimatur, et semper solemnitatum solemnitatem spiritualiter celebrat, et diem festum agit.

B

CIV. — AGLAOPHONTI.

« Qui diligit, ait, non sine cura punit, flagellat vero Deus omnem filium, quem amat[22]; » et quidam rursus ex sanctis dixit: « Tota die humanæ vitæ fui verberatus[23]. » Quid igitur miraris videns sanctos homines variis infirmitatibus vexatos, indigentes, tristes, et ab omnibus neglectos?

CV. — IRENÆO CHARTULARIO.

Peccati assentationem, titillationemque propria cæde, neceque amariorem esse existima: quemadmodum enim serpens **351** venenatus, primo quidem aspectu magna cum quiete ingreditur, postmodum prævalens mordet. Clamat itaque corde exprobrans:
C Euge, euge: evenit enim res ex animi sententia.

CVI. — TYMBONI DIACONO.

Qui tempore pugnæ meretriciæ vorationem usurpat, et ebrietatem, multisque condimentis commiscet garum et piper, næ ille insaniam sibi comparat, et bellum atrox æternumque; cum, ut Scriptura loquitur, « insaniam defixit hic homo in domo Dei[24]. »

CVII. — MUSIONI MONACHO.

Et quanam ratione exteriores adversarios, qui interiores fovet, et laute enutrit, fugare facile poterit?

CVIII. — LAMPROTYCHO ARCHIMANDRITÆ.

Cum monachorum ducatum obtinuisti, nomen
D quoque tali respondens officio consequi existimans, et voluptati non parum obsequebaris, et gaudiis gaudia cumulabas. At nunc cum nonnulli ex fratribus in ignominiam tuam providentissime insurrexissent, omnia siquidem justo Dei judicio fiunt, et refrenantur, doles, et rugis, et de œconomo conquereris, probraque jacis in nostræ vitæ institutum. Verumtamen cessa moribus infantem agere, et divina patentique via tete subripiens. **352** Neque enim ab iis, qui salutem et beneficia a te consecuti sunt, consputus es; nondum impius et sceleratus, cum justa exsequaris, appellatus es; nondum aceto et felle potatus, nondum in morte

[22] Hebr. XII, 6. [23] Psal. LXXII, 14. [24] Osee IX, 8.

A eaque ignominiosa condemnatus, ut justum Jesum omnium Dominum imitareris, hæc et similia perpessum a servis suis, quos beneficio affecerat, et prorsus in eos nulla indignatione commotum, quinimo et Patrem illis propitium reddentem.

CIX. — LUSIÆ PRESBYTERO.

Si modico ac simplici usu vitam transigis, dicet de te liber beati Job : Benedictus genitus mulieris pusilla vita, cum libera sit atque immunis a multis, et qua pertransiri non possunt curis hujusce vitæ [25].

CX. — *Eisdem.*

Non qui multis curis operam dat, infidusque et maledictione dignus, sed qui nullis sollicitudinibus implicatur, et tantum sibi necessaria possidet, est benedictus.

B

CXI. — CHRYSAPHIO DIACONO.

Si improba mente pravaque electione, vicini tui peccata pandis, haud dubium est, te esse injustum injustitiæque pœnas daturum : justum etenim fuerit non publicare, sed tegere, et, ut fieri potest, monitione et compassione delinquentem corrigere.

353 CXII. — HERODOTO TRIBUNO.

Superatus es sæpius conculcatusque a peccato; ideoque inveteratus, et per impudentiam evanidus. Sed nunc resipiscens in tui cogitationem revertere, confirmare per invocationem Salvatoris nostri Jesu Christi, antequam spiritum emittas; tui curam gerito; diabolum, qui te contrivit, conterito, et victorem tui devincito. Primus enim C Isaaco Esau, qui frustratus est, nascitur; postmodum Jacob, qui superavit affectus, pravorum supplantator [26]. Bona, quæ postea subsecuta est cogitatio, pravam, quæ jam præoccupaverat, cogitationem debellet.

CXIII. — ANASTASIO PRESBYTERO.

Superiores, si quæ opus sunt tacuerint, pro excidio suorum subditorum pœnas daturos, audi a Domino : « Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, et audies de ore meo verbum, et servabis, cum dixero peccatori, ait, morte morieris. Si igitur non fueris locutus, ut se custodiat impius a via sua, ipse impius in impietate sua peribit; sanguinem vero ejus de manu tua exquiram [27]. »

D

CXIV. — INNOCENTIO MONACHO.

Quod multa, indiscreta inobservataque commercia fiant, et suavitate non perpetua insolescamus, accidit, ut plerumque iracundiæ, tristitiæ
354 et appetitus cogitationibus capiamur.

CXV. — PETRONIO.

Munus divinum esse pœnitentiam et erubescentiam, et dum labimur, non arroganter nos gerere, et odio prosequi, et exsecrari pravos omnes defectus ante a nobis commissos, nemo negabit.

παθόντα ὑπὸ τῶν δούλων αὐτοῦ τῶν εὐεργετηθέντων, καὶ μηδόλως κατ' αὐτῶν ἀγανακτοῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν Πατέρα ὑπὲρ αὐτῶν ἐξευμενιζόμενον.

ΡΘ'. — ΛΟΥΣΙᾼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Εἴπερ δι' ὀλίγης τινὸς καὶ ἀπερίττου χρείας τὸν βίον διαπερᾷς, λέξει περὶ σοῦ ἡ βίβλος τοῦ μακαρίου Ἰὼβ, ὅτι Εὐλογημένος γεννητὸς γυναικὸς, ὀλίγος βίος, ἐλεύθερος ὢν πολλῶν καὶ ἀδιεξοδεύτων φροντίδων βιωτικῶν.

ΡΙ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐχ ὁ πολυμέριμνος, καὶ ἄπιστος, καὶ τῆς κατάρας ἄξιος, ἀλλ' ὁ ἀμέριμνος, καὶ ἀναγκαιοκτήμων εὐλογημένος.

ΡΙΑ'. — ΧΡΥΣΑΦΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Εἴπερ μοχθηρᾷ γνώμῃ καὶ προαιρέσει κακῇ ἐκπομπεύεις τὴν ἁμαρτίαν τοῦ πέλας, δῆλον ὅτι ἐφωράθης ἄδικος, καὶ τῆς ἀδικίας ὑφέξεις τὰς εὐθύνας. Δίκαιον γὰρ ἂν εἴη τὸ μὴ δημοσιεύειν, συγκαταλύπτειν δὲ καθόσον ἐνδέχεται, καὶ διορθοῦν διὰ νουθεσίας, καὶ συμπαθείας τὸν πταίσαντα.

ΡΙΒ'. — ΗΡΟΔΟΤῼ ΤΡΙΒΟΥΝῼ.

Ἐνικήθης πολλάκις καὶ κατεπατήθης ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐπαλαιώθης λοιπὸν καὶ ἐματαιώθης διὰ τῆς ἀναιδείας. Ἐλθὲ κἂν νῦν εἰς ἐπίγνωσιν νήψας, ἰσχυροποιήθητι διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἐπιμέλησαι αὐτοῦ, πρὶν ἐκπνεύσεις, ἄνθρωπε. Σύντριψον τὸν συντρίψαντά σε διάβολον, καὶ νίκησον τὸν νικήσαντά σε. Πρῶτον γὰρ ἐτέχθη τῷ Ἰσαὰκ Ἡσαῦ ὁ μεματαιωμένος, εἶτα Ἰακὼβ, ὁ τὰ πάθη νικήσας, ὁ πτερνιστὴς τῶν φαύλων. Ὁ καλὸς ἐπιλογισμὸς τὸν πονηρὸν προφθάσαντα λογισμὸν ἐκνικησάτω.

ΡΙΓ'. — ΑΝΑΣΤΑΣΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ὅτι οἱ προεστῶτες παρασιωπήσαντες τὰ δέοντα, κολασθήσονται ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας τῶν ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένων, βλέπε τί λέγει Κύριος· « Υἱὲ ἀνθρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, καὶ ἀκούσῃ ἐκ στόματός μου λόγον, καὶ φυλάξεις, ἐν τῷ εἰπεῖν με τῷ ἁμαρτωλῷ, φησί· Θανάτῳ θανατωθήσῃ. Ἐὰν τοίνυν μὴ λαλήσῃς τοῦ φυλάξασθαι τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, αὐτὸς ὁ ἄνομος τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται· τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἐκζητήσω. »

ΡΙΔ'. — ΙΝΝΟΚΕΝΤΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἐκ τοῦ πολλὰς καὶ ἀδιακρίτους καὶ ἀφυλάκτους τὰς ἐντεύξεις ποιεῖσθαι, καὶ πτεροῦσθαι τῇ προσκαίρῳ τερπνότητι, συμβαίνει τὸ ἐπὶ πολὺ ἁλίσκεσθαι τοῖς λογισμοῖς τοῦ θυμοῦ, τῆς τε ἀθυμίας, καὶ ἐπιθυμίας.

ΡΙΕ'. — ΠΕΤΡΩΝΙῼ.

Θεοῦ δῶρον οὐκ ἂν τις ἀρνήσαιτο ὑπάρχειν τὴν μετάνοιαν, καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι, καὶ μὴ παῤῥησιάζεσθαι ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις, καὶ τὸ μισεῖν καὶ βδελύττεσθαι πᾶν αἰσχρὸν ἐλάττωμα προπεπραγμένον

[25] Job XIV, 1, 2. [26] Gen. XXV, 25. [27] Ezech. III, 17, 18; XXXIII, 7, 8.

ἡμῖν. Διόπερ λέγει ἐν τῇ προφητείᾳ ὁ Θεὸς, ὅτι A « Μνησθήσεσθε τὰς ὁδοὺς ὑμῶν τὰς πονηρὰς, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα ὑμῶν, καὶ προσοχθιεῖτε ταῖς ἀνομίαις ὑμῶν, καὶ αἰσχυνθήσεσθε, καὶ ἐντραπήσεσθε, καὶ εὐποιήσω ὑμᾶς διὰ τὸ ὄνομά μου. »

ΡΙϚ'. — ΙΣΑΧΑΡ ΣΑΜΑΡΙΤΗ.

Ὥσπερ διὰ τὴν ἀρετὴν ὁ Ἀβραὰμ βασιλεὺς ὠνομάσθη (φασὶ γὰρ πρὸς αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι, ὅτι Βασιλεὺς ὑπάρχεις ἡμῖν), οὕτως ἄγγελοι Θεοῦ διὰ θεοσέβειαν εἴρηνται ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ· « Ὅτε γὰρ διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδὰμ, ἔστησεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ. » Ἐπειδὴ γὰρ ἑβδομήκοντα υἱοὶ τοῦ Ἰακὼβ τυγχάνειν ἐχρημάτιζον, εἰκότως κατὰ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν τὰ ἔθνη πάσης τῆς γῆς διατετάχθαι λέγεται. Ἑβδομήκοντα γάρ τινές φασιν ἐν κόσμῳ τὰς γλώσσας εὑρίσκεσθαι. B

ΡΙΖ'. — ΦΗΛΙΚΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐν παντὶ μὲν καιρῷ, μάλιστα δὲ ὅταν παριστάμεθα εἰς δέησιν καὶ ψαλμῳδίαν Θεοῦ, αἰθεροβατεῖν χρὴ τῷ φρονήματι, καὶ τοῖς ἱερωτάτοις νοήμασι, καὶ μηδεμίαν μνήμην ποιεῖσθαι παντὸς αἰσθητοῦ πράγματος.

ΡΙΗ'. — ΑΔΡΙΑΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐπὶ παντὶ θλιβερῷ ἐπερχομένῳ ἡμῖν, λίαν ἐπωφελὲς, καὶ πάνυ ἀναγκαῖον τὸ εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ τῷ προνοητῇ καὶ κριτῇ τῆς τῶν ἀνθρώπων ζωῆς. Ἂν γὰρ ἐφ' ἑκάστῳ τῶν λυπηρῶν εὐχαριστοῦντες ὀφθῶμεν, τευξόμεθα πάντως βραβείων ηὐτρεπισμένων μάρτυσι τροπαιοφόροις. C

ΡΙΘ'. — ΝΙΚΩΝΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗ.

Ὁ πρώην περιπόθητος καὶ ἄγαν περίβλεπτος τῶν μοναζόντων βίος, νῦν βδελυρὸς γέγονε, καθὼς ὁρᾷς. Διὸ βαροῦνται μὲν πᾶσαι πόλεις καὶ κῶμαι ὑπὸ τῶν ψευδομονάχων, περιτρεχόντων μάτην καὶ ὡς ἔτυχεν, ἐν πολλῇ χυδαιότητι καὶ ἀδιαφορίᾳ· ἐνοχλοῦνται δὲ πάντες οἰκοδεσπόται, καὶ ἀηδῶς ἔχουσιν ἀληθῶς καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ὄψιν, βλέποντες αὐτοὺς τῶν προσαιτῶν ἀναιδέστερον ταῖς ἑαυτῶν παραμένοντας θύραις. Ὅθεν καὶ ἡ τῶν ὀρθῶς καὶ κατ' ἀρετὴν βιοτευόντων κρίσις καὶ πολιτεία, διὰ τούτους ἀπάτη καὶ χλεύη ἀρτίως νομίζεται. Καὶ τίς νῦν Ἱερεμίας νέος παραφανείη, θρηνεῖν προσφόρως καὶ κατ' ἀξίαν δυνάμενος τὰ ἡμέτερα; Αἰσχύνομαι γὰρ περαιτέρω τι γράφειν. D

ΡΚ'. — ΙΛΑΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Διηπόρησας ἐπὶ τῷ γεγραμμένῳ, ὅτι « Μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐμφανισθεὶς ὁ Κύριος τοῖς περὶ τὸν Κλεόπαν, ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. » Ἀνέγνως καὶ ὅπερ Μωϋσῆς εἶπε περὶ τῶν ἁμαρτωλῶν τῶν ἐν Σοδόμοις, ὅτι παρελύθησαν ζητοῦντες τὴν θύραν τοῦ μακαρίου Λώτ. Δῆλον δὲ, ὅτι θύρα τοῦ δικαίου ἀληθὴς, καὶ ἀφάνταστος, καὶ ὑφεστῶσα, καὶ ἀψευδὴς ὑπῆρχεν. Εἰ τοίνυν ἡ ἀληθεστάτη θύρα, τοῖς μὲν ἄλλοις φανερὰ καὶ δήλη ἐτύγχανεν, ἄδηλος δὲ καὶ

A Namque Deus in vaticiniis ait: « Recordamini viarum vestrarum malarum, et studiorum vestrorum, et exsecrabilis peccata vestra, et erubescetis, et revertemini, et benefaciam vobis propter nomen meum [28]. »

CXVI. — ISACHAR SAMARITÆ.

Quemadmodum Abraham ob virtutem nomine regis nuncupatus est; dicunt enim ipsi alienigenæ: Rex es nobis [29]; ita et angeli Dei propter divinum cultum a Moyse filii Israel compellantur: « Cum disseminavit filios Adam, posuit terminos gentium secundum numerum angelorum Dei [30]. » Cum enim septuaginta filii Jacob essent, non immerito ad eorum numerum universi orbis gentes dispositæ dicuntur: namque septuaginta, ut qui- B dam ferunt, in orbe terrarum linguæ adinveniuntur.

CXVII. — FELICI PRESBYTERO.

Omni tempore, sed potissimum cum orationi incumbimus, et divinis laudibus, cogitatione nos sublevare debemus, et **355** sanctissimis conceptibus, nullamque memoriam rerum omnium, quæ sub sensu cadunt, recolere.

CXVIII. — ADRIANO PRESBYTERO.

In omni angustia nobis adveniente maxime proficuum ac necessarium est, gratias agere Deo provisori humanæque vitæ judici. Etenim si in quocunque infortunio gratias egerimus, præmia certaminis, quæ martyribus tropæa ferentibus C præparata sunt, omnino consequemur.

CXIX. — NICONI ARCHIMANDRITÆ.

Quæ antea ab omnibus expetebatur, nullique non erat maxime conspicua monachorum vita, nunc, ut vides, abominationi est. Propterea civitates omnes, et oppida prægravantur a pseudomonachis pererrantibus, frustraque hac illacque concursantibus, et, ut casus tulerit, in multa confusione et neglectu: infestantur vero omnes patresfamilias, ægerrimeque, ut verum fatear, ferunt et ad aspectum ipsum, cum videant eos mendicantibus impudentius suis portis immorantes. Quapropter eorum qui recte, et secundum virtutem vivunt, discretio, et institutum ob hoc fraus, et cavillatio hisce temporibus ducitur. Et quis D nunc novus Jeremias accesserit, qui commode, et ut par est, deplorare nostra posset? Sed plura scribere verecundia me impedit.

356 CXX. — HILARIO EPISCOPO.

Dubium movisti de eo, quod scriptum est: « Post resurrectionem apparens Dominus his, qui cum Cleopa erant, invisibilis postmodum factus est [31]. » Quod Moyses quoque de peccatoribus apud Sodomam dixit, percurristi: Dissoluti sunt quærentes portam beati Lot [32]. Clarum porro est portam justi veram, non visum, subsistentem, et reapse fuisse. Si itaque verissima porta aliis quidem manifesta claraque objectabatur, Sodomitis

[28] Ezech. xx, 43. [29] Gen. xxiii, 6. [30] Deut. xxxii, 8. [31] Luc. xxiv, 31. [32] Gen. xix, 11.

autem obscura atque invisibilis: ergo Jesus Christus omnium Dominus, nonnullis videbatur post resurrectionem, aliis non item: vere resurrexit Dominus ex mortuis, qui pro peccatis nostris mortuus est, carne scilicet subtiliore effecta propter incorruptionem; quod sanctum et pretiosum corpus, cum vellet, abscondebat, et cum vellet, visibile proponebat; scriptum enim est: « Et ipse evanuit ex oculis eorum [33]. » Ne itaque, « Evanuit ex oculis eorum, » ita accipias, ut privatum essentia dicas, et nudum spectrum, et resurrectionem somnium repules, quemadmodum quidam alii tradiderunt. Quandoquidem quanam ratione dixisset; « Palpate, et videte [34]? » etc.

A ἀφανὴς τοῖς Σοδομηνοῖς ἦν· οὐκοῦν καὶ Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὁ Κύριος τῶν ὅλων, τισὶ μὲν ἐφαίνετο μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τισὶ δὲ ἄδηλος ἦν· ἀληθῶς ἀνέστη ὁ Κύριος ἐκ νεκρῶν ὁ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἀποθανὼν, λεπτομερεστέρας δηλονότι τῆς σαρκὸς γενομένης διὰ τὴν ἀφθαρσίαν, ὅπερ ἅγιον καὶ πολύτιμον σῶμα, ὅταν ἤθελεν, ἀπέκρυπτε, καὶ ὅταν ἤθελεν, ἐμφανὲς καθίστη· γέγραπται γὰρ, ὅτι « Ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. » Μὴ τοίνυν τὸ, « Ἄφαντος γέγονεν, » εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν ἐκλάμβανε, μηδὲ φάσμα ψιλὸν καὶ ὄναρ τὴν ἀνάστασιν νόμιζε, ὥσπερ τινές. Ἐπεὶ πῶς, « Ψηλαφήσατε, καὶ ἴδετε, » καὶ τὰ ἑξῆς;

CXXI. — EURYCLI PRESBYTERO.

Non tantum cruciatus adversarii nostri dæmones iis, qui corpore infirmantur, bonis probisque hominibus exhibent, sed et blasphemi cogitationes et murmurationes adversus divinam providentiam suggerunt: externe quoque illis sub visitationis specie viros **357** bonos, multoties etiam improbos delegant, qui depravata, festiva, et visum excitantia verba laborantibus ad consolationem effutiunt, quibus mentem a justis Dei judiciis avocant. Si itaque spissis multisque, ut scribis, cruciaris corporeis ægritudinibus, et afflictionibus diversisque necessitatibus, tanquam generosus athleta ne rem negligas, sed, quæ tibi pro more est, gratiarum actionem multiplicato, eosque, qui de tolerantia, et patientia, et varia Domini nostri providentia sermonem instituunt, libenti animo excipito, et laudato, et exposcito, ut de his sæpius tecum sermonem conferant: at eos, qui publica quædam, et putrida, et terrena, animæque minime conducibilia tibi suggerere audent, persequere, et quam potes longissime dimittito, ne per verba materiæ obnoxiora animam illaqueantes, maximum damnum afferant illi, qui cum morbo et lecto veluti pugil decertat.

ΡΚΑ'. — ΕΥΡΥΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

B Οὐ μόνον ἀλγηδόνας χορηγοῦσιν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δαίμονες τοῖς ἐξησθενηκόσι κατὰ τὸ σῶμα χρηστοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ λογισμοὺς βλασφημίας καὶ γογγυσμοὺς ὑποβάλλουσι κατὰ τῆς Θεοῦ προνοίας· καὶ ἔξωθεν δὲ ἐπιπέμπουσιν αὐτοῖς, ἐν προσχήματι δῆθεν ἐπισκέψεως, ἀνθρώπους τινὰς καλοὺς, ἢ πολλάκις φαύλους, διεφθορότα τινὰ, ἢ ἀστεῖα ῥήματα καὶ γελοιώδη τοῖς κάμνουσι, πρὸς παραμυθίαν φασὶν, ἐπιλέγοντας, καὶ ἀποσπῶντας τὸν νοῦν ἀπὸ τῶν δικαίων κριμάτων τοῦ Θεοῦ. Εἰ οὖν πυκναῖς τισι καὶ πολλαῖς, καθὼς γράφεις, ἐμπέπαισαι ἀῤῥωστίαις σωματικαῖς, καὶ θλίψεσιν καὶ διαφόροις ἀνάγκαις· μηδαμῶς μὲν ὀλιγωρήσῃς ὡς γενναῖος ἀθλητὴς, πολυπλασίασον δὲ τὴν κατὰ τὸ σύνηθες εὐχαριστίαν· καὶ τοὺς μὲν περὶ ὑπομονῆς
C διαλεγομένους, καὶ ἀνεξικακίας, καὶ ποικίλης τοῦ Δεσπότου ἡμῶν οἰκονομίας, ἡδέως ἀποδέχου, καὶ ἐπαίνει, καὶ δυσώπει περὶ τῶν τοιούτων πλεονάκις προσομιλεῖν σοι· τοὺς δὲ τολμῶντας δημώδη τινὰ, καὶ σαθρὰ, καὶ γήϊνα, καὶ μὴ συμβαλλόμενα τῇ ψυχῇ προσομιλεῖν, δίωκε καὶ ἀποπέμπου μακρότερον, ἵνα μὴ διὰ τῶν ὑλωδεστέρων ῥημάτων τὴν ψυχὴν παγιδεύσαντες, τὰ μέγιστα βλάψωσι τὸν νόσῳ καὶ κλίνῃ πυκτεύοντα.

CXXII. — *Eidem.*

Nihil ita gaudium lætitiamque conciliare assolet, uti veræ philosophiæ dogmata, adeo ut quæ sub oculis cadent, res omnes neglectui habeantur, et ad sempiterna illa bona, futura nempe, inhiemus. Nihil ex rebus humanis, non sanitatem, non vires validas, non corporis robur, non carneam voluptatem, non divitias, non potentatus, non honores, non gaudia, non similia, cave ne quid firmum ac stabile esse repules.

ΡΚΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐδὲν οὕτως εὐθυμίαν καὶ εὐφροσύνην ἐμποιεῖν εἴωθεν, ὡς τὰ τῆς ἀληθινῆς φιλοσοφίας δόγματα, ὥστε τῶν βλεπομένων πάντων πραγμάτων ὑπερορᾷν, καὶ πρὸς τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ἐκεῖνα τὰ μέλλοντα δηλαδὴ κεχηνέναι, τῷ μηδὲν τῶν ἀνθρωπίνων νομίζειν βέβαιον εἶ-
D ναι, μὴ ὑγείαν, μὴ εὐρωστίαν, μὴ δύναμιν σώματος, μὴ εὐθυμίαν σαρκικὴν, μὴ πλοῦτον, μὴ δυναστείαν, μὴ τιμὰς καὶ τέρψεις, καὶ τὰ ἑξῆς.

358 CXXIII. — JULIO MONACHO.

Male eas artes, quæ majores opes subministrant, libenter pertractas, ad propriæ animæ tuæ integram occupationem, adeo ut interim tibi nullum penitus tempus suppetat, nec inventu facile, ad memoriam Domini Dei tui recolendam.

ΡΚΓ'. — ΙΟΥΛΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Κακῶς τὰς εὐπορωτέρας τῶν τεχνῶν ἡδέως μεταχειρίζῃ, πρὸς ἱκανὸν περισπασμὸν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἵνα μηδὲ ὅλως καιρὸν λοιπὸν ἔχῃς, μηδὲ εὑρίσκῃς, μνημονεύειν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου.

CXXIV. — GAUDENTIO SILENTIARIO.

« Congregans, ait, veluti utrem aquas maris [35], »

ΡΚΔ'. — ΓΑΥΔΕΝΤΙΩ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΩ.

« Συνάγων, φησὶν, ὡσεὶ ἀσκὸν ὕδατα θαλάσσης, »

[33] Luc. xxiv, 31. [34] ibid. 39. [35] Psal xxxii, 7.

τουτέστιν ὥσπερ εἰς τὸν ἀσκὸν, οὕτως ἔνδον τῶν τεθέντων ὁρίων τὴν θάλασσαν ὁ Θεὸς συναθροίζει, καὶ κατέχει τὰ ὕδατα, μὴ συγχωρῶν ὑπερβῆναι τὴν ἀσθενεστάτην ψάμμον, καὶ πάσης τῆς γῆς τὸ πρόσωπον καλύψαι. Διὸ καὶ τοῦτο αὐτὸ βουλόμενος σαφηνίσαι ὁ ἅγιος Προφήτης, ἐπιφέρει λέγων· «Τιθεὶς ἐν θησαυροῖς ἀβύσσους·» τουτέστιν, ἐν τοῖς ἄγγεσι καὶ δοχείοις συνέχων ἀμύθητα ὕδατα.

ΡΚΕ'. — ΕΠΙΚΤΗΤῼ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Ἐν ταῖς πρὸς τὸ κρεῖττον δεήσεσι, καὶ λιταῖς, οὐ χρὴ μεγάλα κράζειν τῷ αἰσθητῷ στόματι κατὰ τοὺς ἀπαιδεύτους, τοῖς δὲ λογισμοῖς ὁλοκαρδίως βοᾷν. Ψάλλειν μὲν μετὰ τῶν συμφρόνων «καλὸν, καὶ ὑμνεῖν τὸν Κύριον τερπνὸν,» καθά φησιν ὁ Δαυΐδ· τῷ δὲ τῆς εὐχῆς καιρῷ τὸ ἐκβοᾷν ἀμέτρως τὸν ἀσκητὴν, οὐκ εὔλογον οὐδὲ εὐπρεπὲς λογίζονταί τινες τῶν κεκανονικότων τῆς προσευχῆς τὴν τάξιν. Οὐ γὰρ ἀναμένει Κύριος τοὺς ἐκ χειλέων λογισμοὺς, καὶ τὰς ἐκβοὰς τὰς ἀπὸ τοῦ σώματος, διότι ἐπίσταται ὧν χρῄζομεν, καὶ πρὶν ἢ προσενεχθῆναι τὴν διὰ τῆς σαρκίνης γλώττης ἱκετηρίαν. Ἀλλὰ προσέχει τῷ ἀπερισπάστῳ τῆς διανοίας, καὶ ἀγλώττῳ φωνῇ, καὶ τοῖς ἀλαλήτοις στεναγμοῖς τῆς καρδίας· ἂν γὰρ οὕτως προσεύχῃ, φησὶν ὁ Κύριος, «Ἰδοὺ πάρειμι ἔτι λαλοῦντός σου,» καθὼς γέγραπται παρὰ τῷ Ἡσαΐᾳ. Ἀλλὰ καὶ Μωσέα ἀποστενοχωρηθέντα παρὰ τὸ χεῖλος τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, καὶ τὰ μὲν χείλη τοῦ σώματος μεμυκότα, τῇ δὲ διανοίᾳ κράζοντα, ἐπακουσθέντα μανθάνομεν. «Παῦσαι γάρ, φησί, τοῦ βοᾷν πρός με, καὶ ῥῆξον τὴν θάλατταν.» Μὴ τοίνυν μετὰ τὴν ψαλμῳδίαν, ὥσπερ ἐξ ἔργου εὐχόμενοι κράζωμεν, ἀλλ' εἰ καὶ τῷ σώματι εὐχόμεθα, τὸ πλεῖον σπουδάζωμεν προσεύξασθαι τῷ νοΐ, καθάπερ παραινεῖ ὁ Ἀπόστολος. «Καὶ γὰρ ἡ μακαρία Ἄννα ἡ μήτηρ Σαμουὴλ τοῦ προφήτου ηὔχετο, καὶ τὰ μὲν χείλη αὐτῆς ἐκινεῖτο, φωνὴ δὲ οὐκ ἠκούετο.» Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ καρδίας ηὔχετο, εἰσηκούσθη, καὶ στεῖρα ὑπάρχουσα, μετὰ τοσοῦτον χρόνον, μήτηρ τέκνων τοσούτων ἐγένετο. Πάντα γὰρ δυνατὰ τῷ πιστεύοντι, καὶ τῷ προσευχομένῳ, καθ' ὃν δεῖ τρόπον.

ΡΚϚ'. — ΦΙΛΑΓΡΙῼ ΕΠΙΣΚΟΠῼ.

Νέκρωσόν μοι, παρακαλῶ, τὰ μέλη τοῦ σώματός σου· πάντα, εἴπερ δυνατὸν, τῷ πνεύματι προσδαπάνησον. Τὴν στενὴν, καὶ ὀλίγοις βατὴν ὁδὸν βαδίζειν μὴ κατόκνει. Γενοῦ ταπεινὸς καὶ ὑψηλὸς, θνητὸς καὶ ἀθάνατος, ἐπίγειος καὶ οὐράνιος, Θεοῦ κληρονόμος, Χριστοῦ συγκληρονόμος. Προσέστω εὐχὴ ἀδιάλειπτος, ψαλμῳδία εὐόφθαλμος, καὶ σύντονος, καὶ σύμφρων, θείων λογίων μελέτη, κλίσις γονάτων κατεσκληκότων πυκνὴ, γρηγόρησις καὶ ψυχῆς, καὶ σώματος, μετὰ δακρύων ἀποσμηχόντων τὸν, ὡς εἰκὸς, διὰ τῶν αἰσθήσεων παρεισιόντα ῥύπον, ἀντίληψις τῶν καταπονουμένων, κηδεμονία τε, καὶ τροφὴ, καὶ ἔνδυμα, καὶ ποτὸν τῶν πενομένων. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα ἐνυπάρχοντά σοι, καὶ ὁσημέραι πλεονάζοντά

hoc est quemadmodum in utre, ita intra præscriptos terminos mare Deus congregat, et aquas continet, non permittens illis, ut infirmissimam arenam prætergradiantur, et universæ terræ faciem operiant. Hinc cum id idem sanctus Propheta expresse vellet, subdit : « Ponens in thesauris abyssos [36], » hoc est in vasibus, et receptaculis continens innumeras aquas.

CXXV. — EPICTETO ARCHIMANDRITÆ.

In supplicationibus et precibus, quæ ad Deum porriguntur, haud operæ pretium fuerit sensili ore secundum imperitos vehementer clamare; sed cogitationibus corde contendere. Psallere quidem cum iis, qui tecum una sentiunt, « bonum est, et laudare Dominum suave [37], » ut David ait. Verum orationis tempore immodice ascetam clamare, neque rationi consonum, neque decorum existimant quidam, qui de oratione, illiusque modo regulas præscripserunt. Non enim exspectat Dominus cogitationes, quæ ex labiis exeunt, **359** neque clamores, quos corpus effundit, exspectat; cum quibus ipsi indigeamus, sat calleat, etiam antequam per supplicationem carneæ linguæ efferantur. Sed attendit inconcussam cogitationem, et vocem elinguem, et muta cordis suspiria. Nam si hac ratione preces effundis, ait Dominus : « Ecce adsum adhuc te loquente [38], » ut apud Isaiam scriptum legitur. Moysen etiam in Rubri maris labio constipatum, et labia corporis adaperta, cogitatione vero clamantia, exaudita fuisse sat scimus. « Cessa enim, ait, ad me clamare, et rumpe mare [39]. » Ne itaque post psalmorum cantus, tanquam ex opere orantes clamemus : et licet corpore oremus, potissimum studeamus mente orare [40], ut adhortatur Apostolus. « Nam et beata Anna Samuelis prophetæ mater orabat, et labia quidem ejus movebantur, sed vox non exaudiebatur [41], » sed cum ex corde oraret, exaudita est, et sterilis cum esset, post ingens tempus, mater tot filiorum effecta est. Nihil enim arduum est credenti et oranti, si id fiat modo, quo decet.

CXXVI. — PHILAGRIO EPISCOPO.

Mortifica, rogo te, membra corporis tui; omnia, si fieri potest, spiritu absumito; strictum, et paucis pervium iter ingredi non negligito. Fac esto humilis et sublimis, mortalis et immortalis, terrenus et cœlestis, Dei hæres, Christi cohæres. Præterea adsit oratio nunquam intermittens, psalmorum cantus speciosus; intentus et concors; divinorum eloquiorum **360** meditatio, genuum callosorum flexio, frequens animæ et corporis vigilia cum lacrymis per sensus, ut apparet, ingressam immunditiem detergentibus, oppressorum protectio, cura, et alimentum, et vestis, et potus indigentium. Hæc enim, et similia si tibi aderunt, et quotidie auctiora ingentioraque evadant, non otiosum, neque infructuo-

[36] Psal. xxxii, 7. [37] Psal. xci, 1; cxxxiv, 3. [38] Isa. lviii, 9. [39] Exod. xiv, 15. [40] I Cor. xiv. 15. [41] I Reg. i, 13.

sum ostendent te Christo omnium Deo retributionis die.

A τε καὶ αὔξοντα, οὐκ ἀργὸν, οὐδὲ ἄκαρπόν σε δείξει Χριστῷ τῷ Θεῷ τῶν ἁπάντων, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς μισθαποδοσίας.

CXXVII. — JORDANI DIACONO.

Si Christus omnium Dominus cum vellet nos instruere vigilare, et orare, « pernoctabat corporaliter orans [42]; » imo, « Paulus et Silas media nocte Deum laudabant [43]; » et Propheta ait: « Media nocte assurgebam ad confitendum tibi super judicia justitiæ tuæ [44]: » quomodo tu ipse tota nocte dormiens, et stertens non judiceris a conscientia, admiror. Quapropter vel nunc saltem somnium, qui mortuos efficit, excutito, studioseque orationi et psalmorum cantui attendito.

ΡΚΖ'. — ΙΟΡΔΑΝῌ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Εἰ Χριστὸς ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων διδάξαι ἡμᾶς θέλων ἀγρυπνεῖν καὶ προσεύχεσθαι, « διενυκτέρευε σωματικῶς προσευχόμενος, » ἀλλὰ καὶ « Παῦλος καὶ Σίλας κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἐδόξαζον τὸν Θεὸν, » καὶ ὁ Προφήτης φησὶν, ὅτι « Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογήσασθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου· » πῶς αὐτὸς πᾶσαν τὴν νύκτα κοιμώμενος καὶ ῥέγχων, οὐ κρίνῃ ἀπὸ τῆς συνειδήσεως, τεθαύμακα. Διὸ κἂν νῦν θέλησον ἐκτινάξασθαι τὸν νεκροποιὸν ὕπνον, καὶ προσέχειν φιλοπόνως προσευχῇ καὶ ψαλμῳδίᾳ.

CXXVIII. — CYRIACO.

B Quodcunque tibi acciderit triste aut ærumnabile, sine ulla murmuratione querula amplectitor, Numen veneratus. Nam absque judicio Domini nihil in nos molestum, et ex illis, quæ extenuare et mœrore afficere solent, irruet. « In increpationibus enim propter iniquitatem hominem corripuisti, et veluti araneam tabescere fecisti animam ejus [45]. »

ΡΚΗ'. — ΚΥΡΙΑΚῼ.

Πᾶν τὸ ἐπερχόμενόν σοι θλιβερὸν καὶ ἀνιαρὸν ἀπόδεξαι χωρίς τινος γογγυσμοῦ, προσκυνήσας τὸ Κρεῖττον. Ἄνευ γὰρ Δεσποτικῆς κρίσεως οὐδὲν ἡμῖν ἐπελεύσεται τῶν ὀδυνῶν, καὶ ἐκτήκειν, καὶ λυπεῖν πεφυκότων. « Ἐν ἐλεγμοῖς γὰρ ὑπὲρ ἀνομίας ἐπαίδευσας ἄνθρωπον, καὶ ὥσπερ ἀράχνην ἐξέτηξας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ. »

361 CXXIX. — CYRIONI.

Qui propter peccata pectus pulsat, ille sane dicetur, laudare Deum in tympano et choro: percutiens namque pectus, cum compunctione, et una simul advocans ad supplicationem chorum illacrymantium cogitationum, et arundinem pœnitentiæ in pyxide ex tristitia et mœrore instar noctis nigerrimarum collectarum lacrymarum inficiens, scribensque precationem in extensam proprii cordis chartam, et Domino offerens, non abjicietur a Jesu Christo, qui pro peccatoribus mortem oppetiit.

ΡΚΘ'. — ΚΥΡΙΩΝΙ.

Ὁ διὰ τὰς ἁμαρτίας τύπτων τὸ στῆθος, οὗτος ἂν λέγοιτο αἰνεῖν τὸν Θεὸν ἐν τυμπάνῳ καὶ χορῷ· πατάσσων γὰρ τὰ στέρνα μετὰ κατανύξεως, καὶ συμπαραλαμβάνων πρὸς ἱκεσίαν τὸν χορὸν τῶν θρηνωδῶν λογισμῶν, καὶ τὸν κάλαμον τῆς μετανοίας βάψας εἰς τὴν πυξίδα τῶν ἀπὸ τῆς στυγνότητος καὶ τῆς C λύπης νυκτιχρόων συλλεγέντων δακρύων, γράφων τε τὴν δέησιν εἰς τὸν ἐξαπλωθέντα χάρτην τῆς οἰκείας καρδίας, καὶ προσφέρων Κυρίῳ, οὐκ ἐξουδενωθήσεται ὑπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν.

CXXX. — MELIPHTHONGO DIACONO.

Postquam serpens caput, in quam introit juncturam, immiserit, scindetur potius, quam evelletur: difficilis namque fit exsolutio, squamarum mucronibus obnitentibus.

ΡΛ'. — ΜΕΛΙΦΘΟΓΓῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἐπὰν τὴν κεφαλὴν ὁ ὄφις παρεμβάλλῃ τῇ ἁρμονίᾳ, εἰς ἣν παραδύεται, κοπήσεται μᾶλλον, ἤπερ ἐκσπασθήσεται· ἀμήχανος γὰρ γίνεται ἡ ἀνάλυσις τοῖς τῶν λεπίδων προσβολίοις ἀντισπωμένη.

CXXXI. — *Eidem.*

Inest generali rationi fera, quæ in voluptatem motio est. Variæ vero et multiplices voluptatum species per sensus humanæ vitæ immistæ eæ sunt circa serpentem squamæ varietate affectuum compunctæ. Si itaque tibi in animo est intellectualis belluæ cohabitationem vitare, cave tibi a capite, prima scilicet mali aggressione.

ΡΛΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἔνεστι τὸ θηρίον τῷ γενικῷ λόγῳ, τὸ καθ' ἡδονὴν πάθος· αἱ δὲ ποικίλαι καὶ πολύτροποι τῶν ἡδονῶν ἰδέαι, διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐμμιχθεῖσαι τῇ ἀνθρωπίνῃ D ζωῇ, αὗταί εἰσιν αἱ περὶ τὸν ὄφιν φολίδες, ἐν τῇ ποικιλίᾳ τῶν παθῶν διεστιγμέναι. Εἰ τοίνυν βούλει φυγεῖν τὴν τοῦ νοητοῦ θηρίου συνοίκησιν, φυλάττου τὴν κεφαλὴν, τουτέστι τὴν πρώτην τοῦ κακοῦ προσβολήν.

362 CXXXII. — URSACIO ECDICO.

Die Dominico stantes oramus, futuri ævi figurantes stabilitatem; aliis diebus genua flectimus, lapsum innuentes humani generis per peccatum. Cum a genuflexione assurgimus, a Christo nobis omnibus donatam resurrectionem indicamus, die Dominico absolutam.

ΡΛΒ'. — ΟΥΡΣΑΚΙῼ ΕΚΔΙΚῼ.

Τῇ Κυριακῇ ἡμέρᾳ ἑστῶτες εὐχόμεθα, τὸ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος στάσιμον ἐκτυποῦντες. Ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἡμέραις τὰ γόνατα κλίνομεν, τὴν διὰ τῆς ἁμαρτίας πτῶσιν δηλοῦντες τοῦ ἀνθρωπείου γένους. Ἐγειρόμενοι δὲ ἀπὸ τῆς γονυκλισίας, τὴν διὰ τοῦ Χριστοῦ ἡμῖν δοθεῖσαν πᾶσιν ἀνάστασιν ἐμφαίνομεν, τελεσθεῖσαν κατὰ τὴν Κυριακήν.

[42] Luc. VI, 12. [43] Act. XVI, 25. [44] Psal. CXVIII, 62. [45] Psal. XXXVIII, 12.

ΡΛΓ'. — ΠΑΥΛΙΝΩ.

A « Οὐ μόνον περὶ ἀργοῦ ῥήματος εὐθύνας ἀπαιτηθήσῃ κατὰ τὴν τοῦ μέλλοντος ἡμέραν τῆς οἰκουμενικῆς διαγνώσεως, ἀλλὰ καὶ ἀργῆς καὶ ματαίας ἀκοῆς. » Φάσκουσι γὰρ τὰ θεῖα θεσπίσματα· Μὴ παραδέξῃ τὴν ματαίαν λαλιάν. Μὴ τοίνυν προχείρως τοῖς λοιδοροῦσι πειθώμεθα, μηδὲ ἀδοκιμάστως.

ΡΛΔ'. — ΑΛΚΙΒΙΑΔῌ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Γράφεις μοι ἐρᾷν πάνυ τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ βούλεσθαι τὸν τρόπον μαθεῖν, δι' οὗ ἐπιτεύξῃ τῆς τοιαύτης θεοτιμίας χάριτος. Εἰ τοίνυν βούλει μὲν δραπετεῦσαι τὸν μεματαιωμένον καὶ θεοστυγῆ ὄγκον τῆς ὑπερηφανίας, περικρατὴς δὲ γενέσθαι τοῦ μακαρίου δώρου, μηδὲν παρῇς τῶν συντελούντων εἰς τοῦτο. Πάντα δὲ βούλου ἀσκεῖν τὰ πρὸς τὸν τούτου B ἀπαρτισμόν. Ἡ γὰρ ψυχὴ τοῖς ἐπιτηδεύμασι ἐξομοιοῦσθαι εἴωθε, καὶ πρὸς ἅπερ πράττει ἀεὶ, τυποῦται καὶ σχηματίζεται. Ἔστω τοίνυν σοι καὶ σχῆμα, καὶ ἱμάτιον, καὶ βάδισμα, καὶ καθέδρα, καὶ τροφὴ, καὶ στρωμνὴ, καὶ πάντα, ἁπλῶς εἰπεῖν, πρὸς εὐτέλειαν ἠσκημένα· καὶ μὴν καὶ λόγος, καὶ κίνησις σώματος, καὶ ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἔντευξις· καὶ ταῦτα πρὸς μετριότητα μᾶλλον, καὶ μὴ πρὸς ὄγκον ὁράτω. Χρηστὸς ἔσο καὶ πρᾶος πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς ἀντιπράττοντας, φιλάνθρωπος καὶ συμπαθὴς πρὸς τοὺς ταπεινωθέντας, παρηγορῶν καὶ παραμυθούμενος τοὺς νοσηλευομένους, ἐπισκεπτόμενος πάντα ἄνθρωπον συνεχόμενον ὀδύναις, καὶ πόνοις, καὶ θλίψεσι· μηδένα παρορῶν τοχαθέλου, γλυκὺς ἐν προσηγορίᾳ, φαιδρὸς ἐν ταῖς ἀπο- C κρίσεσιν, ἀγαθὸς διὰ πάντων, καὶ εὐπρόσιτος πᾶσιν.

ΡΛΕ'. — ΒΕΡΙΜΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Κἂν, ὡς λέγεις, ἀπαῤῥησίαστος καὶ ἀκάθαρτος ὑπάρχεις, μὴ ῥίψῃς ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀνελπιστίαν· ἔχεις γὰρ παῤῥησίαν ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸς γὰρ ὑπὲρ ἀσεβῶν, καὶ ἀκαθάρτων, καὶ ἀπαῤῥησιάστων ἀνθρώπων θάνατον κατεδέξατο. Καὶ αὐτὸς ἐν τῷ προφήτῃ τῷ Ἡσαΐᾳ κατεπαγγέλλεται λέγων· « Καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ὅτε καὶ βουληθῇ εὐδοκῆσαι ὁ ἀγαθὸς Κύριος· » ἐξομολογουμένου σου μετὰ δακρύων, ἀναπαυθήσῃ ἀπὸ τῆς ὀδύνης τῶν πλημμελημάτων σου καὶ τῆς σκληρᾶς δουλείας, ἧσπερ ἐδούλευσας τοῖς δαιμονίοις D διὰ τῆς αἰσχροπραγίας. Καὶ πάλιν φησίν· Ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ, οὐ μόνον σωματικῶς τότε ἐν τῇ καθολικῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐντεῦθεν ἤδη νοητῶς ἐγερθήσονται οἱ κακῶς ἡσυχάζοντες ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐντυμβούμενοι φαυλότησι ποικίλαις. « Τὴν γὰρ ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου λαβόντες, καθὼς γέγραπται, στενάξωμεν υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν, » δηλονότι ἐλευθερίαν σώματος δουλωθέντος καὶ καταπονηθέντος τῇ ἁμαρτίᾳ. « Ἡ γὰρ κτίσις, φησὶν, ἐλευθερωθήσεται

CXXXIII. — PAULINO.

« Non tantum de verbo otioso universalis disquisitionis futuro die pœnas lues, sed etiam de otiosa et inani auditione [46]. » Divina siquidem vaticinia fatentur, inanem locutionem ne excipias [47]. Non itaque prompte et sine examine conviciantibus fidem præstemus.

CXXXIV. — ALCIBIADI SCHOLASTICO.

Scribis, maximo te humilitatis amore teneri, cupereque modum addiscere, quo tandem a Deo honoratam gratiam consequaris. Si itaque tibi in animo est, evanidum ac Deo exosum superbiæ tumorem fugare, et possessor fieri beati doni, ne negligas, quæ ad illud comparandum conducere poterunt imo omnia exerce : quæ ad illius complementum ducunt. Anima siquidem studiis assimilatur, et ad ea, quæ continuo operatur, effingitur ac figuratur. Sit itaque tibi et figura, et vestis, et incessus, et cathedra, et alimentum, et stratum, et omnia, ut verbo expediam, frugaliter **363** fabrefacta : necnon et oratio, et motus corporis, et cum proximo allocutio; et hæc ad mediocritatem potius, non ad fastum dirigantur. Bonus esto et placidus erga fratrem, injuriarum immemor erga adversantes; humanus et compatiens erga abjectos; consolans et solatium afferens erga infirmos, prospiciens homini, doloribus, ærumnisque et afflictionibus vexato; nullum in universum despiciens, dulcis in colloquio, lætus in responsionibus, probus per omnia, omnibusque sit accessus facilis ad te.

CXXXV. — BERIMO PRIMATI.

Etsi, ut ais, libere loqui non valeas, immundusque sis, ne temetipsum projicias, neque prosternas : habes enim auctoritatem in sanguine Jesu Christi Filii Dei, qui pro impiis et immundis, et qui loqui non audent, hominibus mortem suscepit, profiteturque id dicens apud prophetam Isaiam : « Et erit in die illa, cum voluerit bene complacere bonus Dominus [48]; » si confessus fueris cum lacrymis, requiesces a dolore delictorum tuorum, et a dura servitute, qua propter pravam operationem dæmonibus serviisti. Et rursum dicit : Resurgent mortui, non tantum corpore tunc in universali mortuorum resurrectione [49], sed nunc etiam hic intellectualiter resurgent, qui male super terram quiescunt, et improbitatibus variis sepeliuntur. « Namque primitias sancti Spiritus accipientes, ut scriptum est, suspiremus adoptionem filiorum Dei exspectantes, et post baptisma corporis nostri liberationem [50], » libertatem **364** nempe corporis in servitutem adacti, et peccato defatigati. « Creatura enim, ait, liberabitur a servitute et corruptione, et in gloriam libertatis [51], » et incorruptionis, et æternitatis, et

[46] Matth. XII, 36. [47] Exod. XXIII, 1. [48] Isa. XIV, 3. [49] Isa. XXVI, 19. [50] Rom. VIII, 23. [51] ibid. 21

immutabilitatis, et gaudii ineffabilis, et coronationis.

CXXXVI. — *Eidem.*

Non timere Deum, cordis duritiam sensuumque stuporem gignit : at timere Dominum, ad sensus animam agit, et ad pœnitentiam ducit. Quapropter scriptum est : « Timor Domini initium est sensus [52]. »

CXXXVII. — IRENÆO PRESBYTERO.

Sapientissimus Salomon in ænigmate dicit : Omnis ebrius, et meretricibus deditus mendicabit, et indumentis disruptis et attritis inducetur [53], totus somnolentus, somnolentum vocans segnem, ac hebetem, et otiosum ad omnem rem conducibilem. Cum enim quispiam divina præcepta neglexerit, omni sua parte inconsutilem, ut Joannes evangelista scribit [54], deserit sanctæ cognitionis tunicam, quæ desuper contexta est, et luminis incorruptibilitatis indumentum; attrito vero, varieque suto, et informi stultarum et inutilium quæstionum, et obscenitatis, et perversitatis amicitur centone.

CXXXVIII. — THEODULO PRESBYTERO.

Clamavit propheta nescio quis : « Nudus fugiet illa die [55] ; » denudatus siquidem omni vana, et **365** quæ tempori commensuratur, cura, absque dubio adversariorum prehensionem fugit. Nudus itaque et fugiet, et persequetur : fugiet hostium insidias et machinas, tum postea magis superna ope, auxilioque corroboratus insurget in hostes, et divina gratia audacior factus persequetur rursus eos, qui eum prius persequebantur, uti scriptum est : Quos prius timebatis, dæmones metuent vos, et fugient septem viis a vobis fugati [56], qui antea turmatim per unam plateam in vos ingressi deprædati vos fuerant.

CXXXIX. — SOSICLI SCHOLASTICO.

Ne tantum pedem tuum raro ad amicum introducas [57], sapienti Salomoni credens, verum etiam amicum ita disponito, ut raro ad te pedem suum inferat, ne aliquando tui exsaturatus, alienum abs te habeat animum.

CXL. — *Eidem.*

Consuetudinem tuam et congressum cum amico interstitiis interpositum maxime tutum fore existimo : amorem namque vividiorem efficit, et per dies effata utiliora jucundioraque commonstrant, et veris amicis debitum honorem et reverentiam perpetuo conservat inconcussam, et stabilem, et inoffensam.

CXLI. — TRAIANO DIACONO.

Si pro te ipso Deo respondere non vales, quomodo aliarum **366** animarum præfecturam, et sollicitudinem tibi procuras, mi homo?

A ἀπὸ τῆς δουλείας καὶ τῆς φθορᾶς εἰς δόξαν τῆς ἐλευθερίας, » καὶ ἀφθαρσίας, καὶ ἀϊδιότητος, καὶ ἀτρεψίας, καὶ χαρᾶς ἀνεκλαλήτου, καὶ στεφανηφορίας.

ΡΛϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐκ τοῦ μὴ φοβεῖσθαι Θεὸν, γίνεται ἡ πώρωσις καὶ ἡ ἀναισθησία· τὸ δὲ φοβηθῆναι τὸν Κύριον, φέρει πρὸς τὴν εὐαισθησίαν, καὶ πρὸς μετάνοιαν χειραγωγεῖ. Διὸ γέγραπται· « Ὁ φόβος τοῦ Κυρίου ἀρχὴ ὑπάρχει αἰσθήσεως. »

ΡΛΖ'. — ΕΙΡΗΝΑΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ὁ σοφώτατος Σολομών φησιν αἰνιγματωδῶς, ὅτι πᾶς μέθυσος καὶ πορνοκόπος πτωχεύσει, καὶ ἐνδύσεται διεῤῥωγότα καὶ ῥακώδη πᾶς ὑπνώδης, ὑπνώδη καλῶν τὸν νωχελῆ τε, καὶ χαῦνον, καὶ ἀργὸν πρὸς B πᾶν χρήσιμον πρᾶγμα. Καταφρονήσας γάρ τις τῶν θείων προσταγμάτων, τὸν δι' ὅλου ἄῤῥαφον, ὡς γράφει Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς, καταλιμπάνει τῆς γνώσεως τῆς ἁγίας χιτῶνα, τὸν ἄνωθεν καθυφασμένον, καὶ τὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἀφθαρσίας ἱμάτιον. Τὸ δὲ διεῤῥωγὸς, καὶ πολύῤῥαφον, καὶ ἄσχημον τῶν μωρῶν, καὶ ἀκερδῶν ζητημάτων, καὶ τῆς αἰσχρότητος, καὶ τῆς κακοηθείας ἀμφιέννυται κεντώνιον.

ΡΛΗ'. — ΘΕΟΔΟΥΛῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Κέκραγέ τις προφήτης, ὅτι « Ὁ γυμνὸς φεύξεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. » Ὁ γὰρ γεγυμνωμένος πάσης προσκαίρου καὶ ματαίας μερίμνης, ἀναμφιβόλως ἐκφεύγει τὰς τῶν ἀντιπάλων λαβάς. Ὁ γυμνὸς τοίνυν, καὶ φεύξεται, καὶ διώξεται· φεύξεται μὲν τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν καὶ μηχανὰς, εἶθ' ὕστερον C πλέον ἐνδυναμωθεὶς τῇ ἄνωθεν συνάρσει καὶ βοηθείᾳ, κατεξαναστήσεται τῶν πολεμίων, καὶ θαῤῥήσας τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, διώξει πάλιν τοὺς πρὶν διώκοντας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι Οὓς πρώην ἐφοβεῖσθε δαίμονας, φοβηθήσονται ὑμᾶς, καὶ φεύξονται ἑπτὰ ὁδοῖς διωκόμενοι ὑφ' ὑμῶν, οἱ τὸ πρὶν στοιχηδὸν διὰ τῆς μιᾶς λεωφόρου πρὸς ὑμᾶς εἰσελθόντες, καὶ ἐκπορθοῦντες ὑμᾶς.

ΡΛΘ'. — ΣΩΣΙΚΛΕΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῼ.

Μὴ μόνον τὸν σὸν πόδα σπάνιον πρὸς τὸν φίλον εἴσαγε, πειθόμενος τῷ σοφῷ Σολομῶντι, ἀλλὰ καὶ τὸν φίλον παρασκεύαζε σπάνιον πρὸς σὲ τὸν πόδα αὐτοῦ εἰσφέρειν, μήποτε πλησθείς σου μισήσῃ σε.

ΡΜ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

D Τὸ ἐκ διαλειμμάτων τῷ φίλῳ συντυγχάνειν, πάνυ ἀσφαλὲς νομίζω. Καὶ γὰρ τὴν ἀγάπην ἀκμαιοτέραν ποιεῖ, καὶ τὰ λεγόμενα δι' ἡμερῶν χρησιμώτερά τε καὶ ἡδέα δείκνυσι, καὶ τὴν πρέπουσαν τοῖς ἀληθινοῖς τῶν φίλων τιμήν τε καὶ αἰδῶ φυλάττει διηνεκῶς ἄσειστον, καὶ βεβαίαν, καὶ ἀνεπηρέαστον.

ΡΜΑ'. — ΤΡΑΙΑΝῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Εἰ ἀδυνατεῖς ὑπὲρ σεαυτοῦ ἀπολογήσασθαι τῷ Θεῷ, πῶς τὴν ἄλλων ψυχῶν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν ἐγχειρισθῆναι σπουδάζεις, ὦ ἄνθρωπε;

[52] Eccli. I, 16. [53] Prov. XXIII, 21. [54] Joan. XIX, 23. [55] Amos II, 16. [56] Deut. XXVIII, 7. [57] Prov. XXV, 17.

ΡΜΒ'. — ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

A Παρακέκληκάς με καὶ διὰ γραμμάτων σου, καὶ διὰ τῶν κεκομικότων τὰ γράμματα, ὥστε παρηγορίαν σοί τινα δωρήσασθαι πρὸς τὴν τῆς ἀκηδείας ἀναίρεσιν, καὶ τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς ἀθυμίας τῆς ὑπὸ τῶν δαιμόνων λεληθότως ἐντιθεμένης τῇ σῇ φιλοπόνῳ καὶ φιλοθέῳ καρδίᾳ. Καὶ δὴ μηδὲν μελλήσας ἐγὼ, συντόμως καὶ ἐν βραχεῖ σοι παρέξω παράκλησιν· καὶ σκόπει τὸ λεχθησόμενον. Ὕδατα πολλὰ εἰς ὕψος νέφεσι κουφιζόμενα, ὕδατά φημι τὰ θαλάττια, τῇ τοῦ Θεοῦ κελεύσει, τὸ ἁλμυρὸν ἀποτίθενται, καὶ γλυκέα γίνεται. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει καὶ δυνάμει, ἀγαθοὶ κουφιζόμενοί ποτε γενησόμεθα, καὶ πάσης τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν ἁλμυρότητος ἀλλότριοι, ὅταν οἱ καταπίνοντες ἡμᾶς, ἀφ' ἡμῶν μακρυνθῶσι κατὰ τὴν προφητείαν. B Ἁρπαγησόμεθα γὰρ ἐν νεφέλαις νοηταῖς εἰς τὸν μυστικὸν ἀέρα, καὶ οὕτως λοιπὸν πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα, μηκέτι ἀνεχόμενοι ἀφίστασθαι, ἢ ἀπονεύειν τοῦ ποθεινοῦ καὶ ἀληθῶς Δεσπότου καὶ ποιμένος, μηδὲ ἀποπλανᾶσθαι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἀλλ' ἕπεσθαι αὐτῷ διὰ πάσης τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ ὑπ' αὐτῷ τάττεσθαι καὶ νέμεσθαι εἰσαεί. Ὥστε παρακαλῶμεν ἑαυτοὺς, καὶ παρακαλώμεθα ἐν τοῖς λόγοις τούτοις, ὡς γράφει Παῦλος ὁ θεῖος Ἀπόστολος, καὶ πάντως ἐπάνω φανῶμεν τῆς δυσθυμίας, τῆς δολουργῶς ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἡμῖν ὑποσπειρομένης, πρὸς τὸ παραλῦσαι ἡμῶν καὶ ἐκνευρίσαι τὴν δικαίαν ἀνάτασιν. Διατί γὰρ καὶ ἀκηδιῶμεν, ἢ ἀθυμοῦμεν, τοῦ Κυρίου σαφῶς κατεπαγγειλαμένου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, C «Μετὰ τὸ ὑψωθῆναι, πάντας πρὸς ἑαυτὸν ἑλκῦσαι,» καὶ τοῦ προφήτου διισχυριζομένου, καὶ παραθαρσύνοντος ἕκαστον ἐν τῷ λέγειν, «Ὑπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομῆσαι τὴν ἄνω βασιλείαν;» Ὅθεν ταῦτα ἐννοοῦντες οὐκ ἀπογνωσόμεθα τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. «Δουλεύσωμεν δὲ τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιασώμεθα αὐτῷ ἐν τρόμῳ» καὶ εὐλαβείᾳ πολλῇ, μήτε τῷ ἀπελπισμῷ, μήτε καταφρονήσει, ἢ ὑπεροψίᾳ πειθόμενοι πώποτε.

CXLII. — POLYCHRONIO PRESBYTERO.

Per litteras tuas, et eos etiam, qui litteras detulerunt, a me sedulo postulasti, ut tibi ad tædii expulsionem, et tristitiæ cordi tuo alacri, pioque a dæmonibus ingestæ abolitionem et remedium indicarem. Et jam ipse omni mora postposita, compendiosum, idque paucissimis verbis solatium afferam : attenteque considera, quod dicturus sum. Aquæ multæ in sublime a nubibus elatæ, aquæ, inquam, marinæ, præcepto Dei salsedinem abjiciunt, dulcesque fiunt. Igitur et nos divina voluntate, et facultate boni, si elevemur, aliquando efficiemur, et ab omni, quæ ex peccato oritur, salsedine immunes, cum qui deglutiunt nos, a nobis elongati fuerint [58], ut vaticinium loquitur. Rapiemur enim in nubibus intellectualibus, in mysticum aera, et sic postmodum continuo cum Domino erimus [59], non ultra sustinentes, avelli, aut deflectere a desiderato, et vero Domino, et pastore, neque ab illius bonitate aberrare, sed per omnem sempiternam vitam illum subsequi, et sub illo disponi, et pasci in perpetuum. Quapropter nosmetipsos adhortamur, et sermonibus hisce incitamur [60], ut divinus Paulus apostolus scribit, et omnino supra tristitiam fiamus, quæ nobis insidiose ab impuris spiritibus suggeritur, ad dissolvendam et enervandam justam nostram contentionem. Etenim quam ob rem tristamur, animumque despondemus, **367** cum palam Dominus in Evangelio promiserit : « Postquam exaltatus fuisset, omnes ad se ipsum tracturum [61]; » et Propheta asseveraverit, singulisque animum addiderit, dicens : « Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te, ut supernum regnum hæredites [62]. » Hinc similia animo revolventes de nostra salute non desperabimus. « Serviamus vero Domino in timore, et exsultemus illi cum tremore [63], » et pietate multa, neque desperationi, neque despectui, neque neglectui unquam aures præbentes.

ΡΜΓ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Ὁ φιλόῤῥυπος τῆς πορνείας εὑρετὴς καὶ διδάσκαλος δαίμων εἰσφέρει τῇ ψυχῇ τοῦ ἀγωνιζομένου γυναῖκας δῆθεν εὐμόρφους, ἢ παῖδας εὐειδεῖς φαντασιοῦσθαι παρακαλοῦντας τὸν νοῦν, καὶ προτρέποντας D πρᾶξαι τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ τούτῳ τῷ ἀναπλασμῷ πολλάκις δυνήσεται ἐγγλύψαι τῷ νῷ πάθος ἐδδελυγμένον καὶ ἀναισχυντότατον

CXLIII. — DEMETRIO MONACHO.

Luculentus fornicationis inventor, præmonstratorque dæmon, in decertantis animam ingerit mulieres, ut sic dicam, speciosas puerosque decoros, adhortantes animam, ut eorum imagines concipiat, et ad peccandum excitantes : et hoc figmento poterit sæpius in mente sculpere affectum detestandum et impudentissimum.

ΡΜΔ'. — ΔΟΜΝΙΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἔγνως μέμψει τινὰς ὑποβληθέντας παρὰ τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ, ὅτι ἀκαίρως κατασπεύδοντες ἑαυτοὺς, οὐχ ὑπέμειναν τὴν βουλὴν τοῦ Δεσπότου. Βέλτιστον τοίνυν ἐν παντὶ καιρῷ μακροθυμίᾳ, καὶ ὑπομονῇ, καὶ εὐχῇ κεχρῆσθαι.

CXLIV. — DOMNINO PRESBYTERO.

Nosti nonnullos a divinis Litteris crimini factos obnoxios, quod intempestive properantes, et semetipsos sollicitantes, consilium Domini non exspectarunt. Optimum itaque erit omni tempore tolerantia, patientia et oratione uti.

ΡΜΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι χρεὼν περιμένειν, καὶ σκοπεῖν μετ' εὐχῆς καὶ ἐλπίδος, τί ποιήσει Κύριος, ἀνάγνωθι τὸ μέρος

368 CXLV. — *Eidem.*

Exspectandum esse, atque cum oratione et spe, quid efficiet Dominus, inspiciendum, lectionis

[58] Isa. XLIX, 19. [59] I Thess. IV, 16. [60] Hebr. III, 13. [61] Joan. XII, 32. [62] Psal. XXXVI, 34. [63] Psal. II, 11.

immutabilitatis, et gaudii ineffabilis, et coronationis.

CXXXVI. — *Eidem.*

Non timere Deum, cordis duritiam sensuumque stuporem gignit : at timere Dominum, ad sensus animam agit, et ad pœnitentiam ducit. Quapropter scriptum est : « Timor Domini initium est sensus [52]. »

CXXXVII. — IRENÆO PRESBYTERO.

Sapientissimus Salomon in ænigmate dicit. Omnis ebrius, et meretricibus deditus mendicabit, et indumentis disruptis et attritis inductur [53], totus somnolentus, somnolentum vocans segnem, ac hebetem, et otiosum ad omnem rem conducibilem. B Cum enim quispiam divina præcepta neglexerit, omni sua parte inconsutilem, ut Joannes evangelista scribit [54], deserit sanctæ cognitionis tunicam, quæ desuper contexta est, et luminis incorruptibilitatis indumentum; attrito vero, varieque suto, et informi stultarum et inutilium quæstionum, et obscenitatis, et perversitatis amicitur centone.

CXXXVIII. — THEODULO PRESBYTERO.

Clamavit propheta nescio quis : « Nudus fugiet illa die [55]; » denudatus siquidem omni vana, et **365** quæ tempori commensuratur, cura, absque dubio adversariorum prehensionem fugit. Nudus itaque et fugiet, et persequetur : fugiet hostium insidias et machinas, tum postea magis superna ope, auxilioque corroboratus insurget in hostes, et C divina gratia audacior factus persequetur rursus eos, qui eum prius persequebantur, uti scriptum est : Quos prius timebatis, dæmones metuent vos, et fugient septem viis a vobis fugati [56], qui antea turmatim per unam plateam in vos ingressi deprædati vos fuerant.

CXXXIX. — SOSICLI SCHOLASTICO.

Ne tantum pedem tuum raro ad amicum introducas [57], sapienti Salomoni credens, verum etiam amicum ita disponito, ut raro ad te pedem suum inferat, ne aliquando tui exsaturatus, alienum abs te habeat animum.

CXL. — *Eidem.*

D Consuetudinem tuam et congressum cum amico interstitiis interpositum maxime tutum fore existimo : amorem namque vividiorem efficit, et per dies effata utiliora jucundioraque commonstrant, et veris amicis debitum honorem et reverentiam perpetuo conservat inconcussam, et stabilem, et inoffensam.

CXLI. — TRAIANO DIACONO.

Si pro te ipso Deo respondere non vales, quomodo aliarum **366** animarum præfecturam, et sollicitudinem tibi procuras, mi homo?

A ἀπὸ τῆς δουλείας καὶ τῆς φθορᾶς εἰς δόξαν τῆς ἐλευθερίας, » καὶ ἀφθαρσίας, καὶ ἀϊδιότητος, καὶ ἀτρεψίας, καὶ χαρᾶς ἀνεκλαλήτου, καὶ στεφανηφορίας.

ΡΛϚʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐκ τοῦ μὴ φοβεῖσθαι Θεὸν, γίνεται ἡ πώρωσις καὶ ἡ ἀναισθησία· τὸ δὲ φοβηθῆναι τὸν Κύριον, φέρει πρὸς τὴν εὐαισθησίαν, καὶ πρὸς μετάνοιαν χειραγωγεῖ. Διὸ γέγραπται· « Ὁ φόβος τοῦ Κυρίου ἀρχὴ ὑπάρχει αἰσθήσεως. »

ΡΛΖʹ. — ΕΙΡΗΝΑΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ὁ σοφώτατος Σολομὼν φησιν αἰνιγματωδῶς, ὅτι πᾶς μέθυσος καὶ πορνοκόπος πτωχεύσει, καὶ ἐνδύσεται διεῤῥωγότα καὶ ῥακώδη πᾶς ὑπνώδης, ὑπνώδη καλῶν τὸν νωχελῆ τε, καὶ χαῦνον, καὶ ἀργὸν πρὸς B πᾶν χρήσιμον πρᾶγμα. Καταφρονήσας γάρ τις τῶν θείων προσταγμάτων, τὸν δι' ὅλου ἄῤῥαφον, ὡς γράφει Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς, καταλιμπάνει τῆς γνώσεως τῆς ἁγίας χιτῶνα, τὸν ἄνωθεν καθυφασμένον, καὶ τὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἀφθαρσίας ἱμάτιον. Τὸ δὲ διεῤῥωγὸς, καὶ πολύῤῥαφον, καὶ ἄσχημον τῶν μωρῶν, καὶ ἀκερδῶν ζητημάτων, καὶ τῆς αἰσχρότητος, καὶ τῆς κακοηθείας ἀμφιέννυται κεντώνιον.

ΡΛΗʹ. — ΘΕΟΔΟΥΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Κέκραγέ τις προφήτης, ὅτι « Ὁ γυμνὸς φεύξεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. » Ὁ γὰρ γεγυμνωμένος πάσης προσκαίρου καὶ ματαίας μερίμνης, ἀναμφιβόλως ἐκφεύγει τὰς τῶν ἀντιπάλων λαβάς. Ὁ γυμνὸς τοίνυν, καὶ φεύξεται, καὶ διώξεται· φεύξεται μὲν τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν καὶ μηχανὰς, εἶθ' ὕστερον C πλέον ἐνδυναμωθεὶς τῇ ἄνωθεν συνάρσει καὶ βοηθείᾳ, κατεξαναστήσεται τῶν πολεμίων, καὶ θαῤῥήσας τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, διώξει πάλιν τοὺς πρὶν διώκοντας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ὅτι Οὓς πρώην ἐφοβεῖσθε δαίμονας, φοβηθήσονται ὑμᾶς, καὶ φεύξονται ἑπτὰ ὁδοῖς διωκόμενοι ὑφ' ὑμῶν, οἱ τὸ πρὶν στοιχηδὸν διὰ τῆς μιᾶς λεωφόρου πρὸς ὑμᾶς εἰσελθόντες, καὶ ἐκπορθοῦντες ὑμᾶς.

ΡΛΘʹ. — ΣΩΣΙΚΛΕΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Μὴ μόνον τὸν σὸν πόδα σπάνιον πρὸς τὸν φίλον εἴσαγε, πειθόμενος τῷ σοφῷ Σολομῶντι, ἀλλὰ καὶ τὸν φίλον παρασκεύαζε σπάνιον πρὸς σὲ τὸν πόδα αὐτοῦ εἰσφέρειν, μήποτε πλησθείς σου μισήσῃ σε.

ΡΜʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

D Τὸ ἐκ διαλειμμάτων τῷ φίλῳ συντυγχάνειν, πάνυ ἀσφαλὲς νομίζω. Καὶ γὰρ τὴν ἀγάπην ἀκμαιοτέραν ποιεῖ, καὶ τὰ λεγόμενα δι' ἡμερῶν χρησιμώτερά τε καὶ ἡδέα δείκνυσι, καὶ τὴν πρέπουσαν τοῖς ἀληθινοῖς τῶν φίλων τιμήν τε καὶ αἰδῶ φυλάττει διηνεκῶς ἄσειστον, καὶ βεβαίαν, καὶ ἀνεπηρέαστον.

ΡΜΑʹ. — ΤΡΑΙΑΝΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ ἀδυνατεῖς ὑπὲρ σεαυτοῦ ἀπολογήσασθαι τῷ Θεῷ, πῶς τὴν ἄλλων ψυχῶν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν ἐγχειρισθῆναι σπουδάζεις, ὦ ἄνθρωπε;

[52] Eccli. I, 16. [53] Prov. XXIII, 21. [54] Joan. XIX, 23. [55] Amos II, 16. [56] Deut. XXVIII, 7. [57] Prov. XXV, 17.

ΡΜΒ'. — ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Παρακέκληκάς με καὶ διὰ γραμμάτων σου, καὶ διὰ τῶν κεκομικότων τὰ γράμματα, ὥστε παρηγορίαν σοί τινα δωρήσασθαι πρὸς τὴν τῆς ἀκηδείας ἀναίρεσιν, καὶ τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς ἀθυμίας τῆς ὑπὸ τῶν δαιμόνων λεληθότως ἐντιθεμένης τῇ σῇ φιλοπόνῳ καὶ φιλοθέῳ καρδίᾳ. Καὶ δὴ μηδὲν μελλήσας ἐγὼ, συντόμως καὶ ἐν βραχεῖ σοι παρέξω παράκλησιν· καὶ σκόπει τὸ λεχθησόμενον. Ὕδατα πολλὰ εἰς ὕψος νέφεσι κουφιζόμενα, ὕδατά φημι τὰ θαλάττια, τῇ τοῦ Θεοῦ κελεύσει, τὸ ἁλμυρὸν ἀποτίθενται, καὶ γλυκέα γίνεται. Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει καὶ δυνάμει, ἀγαθοὶ κουφιζόμενοί ποτε γενησόμεθα, καὶ πάσης τῆς κατὰ τὴν ἁμαρτίαν ἁλμυρότητος ἀλλότριοι, ὅταν οἱ καταπίνοντες ἡμᾶς, ἀφ' ἡμῶν μακρυνθῶσι κατὰ τὴν προφητείαν. Ἁρπαγησόμεθα γὰρ ἐν νεφέλαις νοηταῖς εἰς τὸν μυστικὸν ἀέρα, καὶ οὕτως λοιπὸν πάντοτε σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα, μηκέτι ἀνεχόμενοι ἀφίστασθαι, ἢ ἀπονεύειν τοῦ ποθεινοῦ καὶ ἀληθῶς Δεσπότου καὶ ποιμένος, μηδὲ ἀποπλανᾶσθαι τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος, ἀλλ' ἕπεσθαι αὐτῷ διὰ πάσης τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ ὑπ' αὐτῷ τάττεσθαι καὶ νέμεσθαι εἰσαεί. Ὥστε παρακαλῶμεν ἑαυτοὺς, καὶ παρακαλώμεθα ἐν τοῖς λόγοις τούτοις, ὡς γράφει Παῦλος ὁ θεῖος Ἀπόστολος, καὶ πάντως ἐπάνω φανείημεν τῆς δυσθυμίας, τῆς δολουργῶς ἀπὸ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων ἡμῖν ὑποσπειρομένης, πρὸς τὸ παραλῦσαι ἡμῶν καὶ ἐκνευρίσαι τὴν δικαίαν ἀνάτασιν. Διατί γὰρ καὶ ἀκηδιῶμεν, ἢ ἀθυμοῦμεν, τοῦ Κυρίου σαφῶς κατεπαγγειλαμένου ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, « Μετὰ τὸ ὑψωθῆναι, πάντας πρὸς ἑαυτὸν ἑλκῦσαι, » καὶ τοῦ προφήτου διισχυριζομένου, καὶ παραθαρσύνοντος ἕκαστον ἐν τῷ λέγειν, « Ὑπόμεινον τὸν Κύριον, καὶ φύλαξον τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, καὶ ὑψώσει σε τοῦ κατακληρονομῆσαι τὴν ἄνω βασιλείαν; » Ὅθεν ταῦτα ἐννοοῦντες οὐκ ἀπογνωσόμεθα τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας. « Δουλεύσωμεν δὲ τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιασώμεθα αὐτῷ ἐν τρόμῳ » καὶ εὐλαβείᾳ πολλῇ, μήτε τῷ ἀπελπισμῷ, μήτε καταφρονήσει, ἢ ὑπεροψίᾳ πειθόμενοί πώποτε.

ΡΜΓ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Ὁ φιλόῤῥυπος τῆς πορνείας εὑρετὴς καὶ διδάσκαλος δαίμων εἰσφέρει τῇ ψυχῇ τοῦ ἀγωνιζομένου γυναῖκας δῆθεν εὐμόρφους, ἢ παῖδας εὐειδεῖς φαντασιοῦσθαι παρακαλοῦντας τὸν νοῦν, καὶ προτρέποντας πρᾶξαι τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ τούτῳ τῷ ἀναπλασμῷ πολλάκις δυνήσεται ἐγγλύψαι τῷ νῷ πάθος ἐβδελυγμένον καὶ ἀναισχυντότατον.

ΡΜΔ'. — ΔΟΜΝΙΝΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἔγνως μέμψει τινὰς ὑποβληθέντας παρὰ τῇ ἁγίᾳ Γραφῇ, ὅτι ἀκαίρως κατασπεύδοντες ἑαυτοὺς, οὐχ ὑπέμειναν τὴν βουλὴν τοῦ Δεσπότου. Βέλτιστον τοίνυν ἐν παντὶ καιρῷ μακροθυμίᾳ, καὶ ὑπομονῇ, καὶ εὐχῇ κεχρῆσθαι.

ΡΜΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι χρεὼν περιμένειν, καὶ σκοπεῖν μετ' εὐχῆς καὶ ἐλπίδος, τί ποιήσει Κύριος, ἀνάγνωθι τὸ μέρος

A

CXLII. — POLYCHRONIO PRESBYTERO.

Per litteras tuas, et eos etiam, qui litteras detulerunt, a me sedulo postulasti, ut tibi ad tædii expulsionem, et tristitiæ cordi tuo alacri, pioque a dæmonibus ingestæ abolitionem et remedium indicarem. Et jam ipse omni mora postposita, compendiosum, idque paucissimis verbis solatium afferam : attenteque considera, quod dicturus sum. Aquæ multæ in sublime a nubibus elatæ, aquæ, inquam, marinæ, præcepto Dei salsedinem abjiciunt, dulcesque fiunt. Igitur et nos divina voluntate, et facultate boni, si elevemur, aliquando efficiemur, et ab omni, quæ ex peccato oritur, salsedine immunes, cum qui deglutiunt nos, a nobis elongati fuerint [58], ut vaticinium loquitur. Rapiemur enim B in nubibus intellectualibus, in mysticum aera, et sic postmodum continuo cum Domino erimus [59], non ultra sustinentes, avelli, aut deflectere a desiderato, et vero Domino, et pastore, neque ab illius bonitate aberrare, sed per omnem sempiternam vitam illum subsequi, et sub illo disponi, et pasci in perpetuum. Quapropter nosmetipsos adhortamur, et sermonibus hisce incitamur [60], ut divinus Paulus apostolus scribit, et omnino supra tristitiam fiamus, quæ nobis insidiose ab impuris spiritibus suggeritur, ad dissolvendam et enervandam justam nostram contentionem. Etenim quam ob rem tristamur, animumque despondemus, **367** cum palam Dominus in Evangelio promiserit : « Postquam exaltatus fuisset, omnes ad se ipsum tra- C cturum [61]; » et Propheta asseveraverit, singulisque animum addiderit, dicens : « Exspecta Dominum, et custodi viam ejus, et exaltabit te, ut supernum regnum hæredites [62]. » Hinc similia animo revolventes de nostra salute non desperabimus. « Serviamus vero Domino in timore, et exsultemus illi cum tremore [63], » et pietate multa, neque desperationi, neque despectui, neque neglectui unquam aures præbentes.

CXLIII. — DEMETRIO MONACHO.

Luculentus fornicationis inventor, præmonstratorque dæmon, in decertantis animam ingerit mulieres, ut sic dicam, speciosas puerosque decoros, D adhortantes animam, ut eorum imagines concipiat, et ad peccandum excitantes : et hoc figmento poterit sæpius in mente sculpere affectum detestandum et impudentissimum.

CXLIV. — DOMNINO PRESBYTERO.

Nosti nonnullos a divinis Litteris crimini factos obnoxios, quod intempestive properantes, et semetipsos sollicitantes, consilium Domini non exspectarunt. Optimum itaque erit omni tempore tolerantia, patientia et oratione uti.

368 CXLV. — *Eidem.*

Exspectandum esse, atque cum oratione et spe, quid efficiet Dominus, inspiciendum, lectionis

[58] Isa. XLIX, 19. [59] I Thess. IV, 16. [60] Hebr. III, 13. [61] Joan. XII, 32. [62] Psal. XXXVI, 34. [63] Psal. II, 11.

Actuum pars illa indicat, in qua Lucas ait: « Eramus dies aliquot apud Philippos urbem [64]. » Et ex parvis etiam occasionibus, ac infirmi subsellii hominibus, ingentia per divinam providentiam absolvi dicit: « Sedentes extra urbem, ubi oratio erat, mulieres, quæ convenerant, alloquebamur, et quædam purpuri venditrix mulier, nomine Lydia, civitatis Thyatirenorum audivit quæ dicebantur a nobis; cujus Dominus aperuit cor intendere accurate [65]. » Reduc tibi in memoriam in Evangelio vilem Samaritanam [66], et Chananæam [67], eamque quæ patiebatur fluxum sanguinis [68], et Simonem leprosum [69]. Quinimo et Simon postmodum in Joppe urbe coriarius, qui magnum hospitio exceperat Petrum [70], pusilla divinæ prædicationis occasio factus ante magnam in Palæstina Cæsaream divinis laudibus cohonestatur; et nihilominus hic multis gentibus salutis portas reseravit.

CXLVI. — *Eidem.*

Non esse opus, ante divini beneplaciti tempus, nos Deum compellere et sollicitare, ut res admirandas omnibus commonstret, sustinere vero et exspectare potius supernum beneplacitum et voluntatem: attende, quid Dominus Christus suis discipulis dicat: « Sedete in civitate Hierusalem, nec inde secedite, sed exspectate promissionem [71], » et cum illa digni facti fueritis, tunc doctrinæ **369** et miraculorum initium facietis. Et qui etiam sanctum apostolum Paulum sectabantur, a venerando Spiritu ad tempus, ne verbum loquerentur in Asia et Bithynia [72], remorati sunt.

CXLVII. — EUGENIO MONACHO.

Haud fieri potest, ut absque mœrore, qui in tentationibus informatur, pertranseat. Nihilominus post tentationum excursum, et dæmonum secessum similes sortis homines lætitia complentur, et dulcibus lacrymis, et cogitationibus divinis, qui laborem proficuum et servatricem afflictionem suis in cordibus coluere. « Secundum enim, ait, multitudinem dolorum in corde meo, Dei consolationes et expletiones lætificaverunt animam meam [73]. »

CXLVIII. — EUTYCHIO DIACONO.

Multo certamine opus est, et sufficienti cura, et oratione sobria, et non vacillante, ad quærendum inveniendumque cogitationis absque fastidio statum, in quo habitare traditur Dominus, ut ait Apostolus: « Annon cognoscitis, quod Jesus Christus habitat in vobis [74]? » Ibi enim certissime reperitur aliud in corde cœlum divina tantummodo gratia facem præferens in pace quadam ineffabili et inenarrabili.

370 CXLIX. — *Eidem.*

Provecta jam ætate divinus David ingentes gratias Deo, qui eum elegerat, agens in fine benedi-

A τῶν Πράξεων, ἔνθα φησὶν ὁ Λουκᾶς, ὅτι « Ἦμεν διατρίβοντες ἡμέρας τινὰς ἐν Φιλίπποις τῇ πόλει. » Ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ μικρῶν ἀφορμῶν, καὶ ἐλαχίστων προσώπων, μεγάλα δὲ οἰκονομεῖται διὰ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, λέγει· « Καθίσαντες ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὸν τόπον τῆς προσευχῆς, ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξὶ, καί τις πορφυρόπωλις καλουμένη Λυδία, ὁρμωμένη ἐκ Θυατείρων τῆς πόλεως, ἤκουε τῶν παρ' ἡμῖν λεγομένων, ἧς ὁ Κύριος τὴν καρδίαν πρὸς τὸ νοεῖν ἀκριβῶς διήνοιξε. » Λάβε μοι εἰς μνήμην τὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εὐτελῆ Σαμαρεῖτιν, καὶ τὴν Χαναναίαν, καὶ τὴν Αἱμοῤῥοοῦσαν, καὶ Σίμωνα τὸν λεπρόν. Ἀλλὰ καὶ Σίμων ὕστερον ὁ ἐν Ἰώππῃ βυρσεὺς, τὸν μέγαν ξενοδοχήσας Πέτρον, σμικρὰ τῷ θείῳ κηρύγματι γενόμενος ἀφορμὴ, πρὸ τῆς μεγάλης ἐν
B Παλαιστίνῃ Καισαρείας, τοῖς θείοις ἐπαίνοις τετίμηται, καίτοι οὗτος πλήθεσιν ὑπήνοιξε τὴν πύλην τῆς σωτηρίας

ΡΜϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι οὐ χρὴ πρὸ καιροῦ τῆς θείας δοκιμασίας ἐκβιάζεσθαι, καὶ κατασπεύδειν ἡμᾶς τὸν Θεὸν θαυμαστὰ πᾶσιν ἐνδείξασθαι πράγματα, ἀναμένειν δὲ καὶ ἀπεκδέχεσθαι μᾶλλον τὴν ἄνωθεν εὐδοκίαν καὶ βούλησιν, πρόσχες, τί ὁ Δεσπότης Χριστός φησι πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· « Καθίσατε ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ μὴ χωρίζεσθε ἐκεῖθεν, ἀλλὰ περιμένετε τὴν ἐπαγγελίαν, » καὶ ὁπηνίκα ταύτης ἀξιωθῆτε, τηνικαῦτα τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν τεράτων ἀπάρξασθε. Ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ περὶ τὸν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον ἐκωλύθη-
C σαν ὑπὸ τοῦ προσκυνητοῦ Πνεύματος ἐν καιρῷ, λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ.

ΡΜΖ'. — ΕΥΓΕΝΙῼ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Ἀμήχανον χωρὶς λύπης παρελθεῖν τὸν ἐμπαιδευόμενον τοῖς πειρασμοῖς. Πλὴν ὅμως μετὰ τὴν παραδρομὴν τῶν πειρασμῶν, καὶ τὴν ὑποχώρησιν τῶν δαιμόνων, πολλῆς χαρᾶς πληροῦνται οἱ τοιοῦτοι, καὶ δακρύων γλυκέων, καὶ νοημάτων θείων, ὅσοι ἐγεώργησαν τὸν ἐπωφελῆ πόνον καὶ τὴν σώζουσαν θλίψιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. « Κατὰ γὰρ τὸ πλῆθος, φησὶ, τῶν ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ ὀδυνηρῶν, αἱ παρακλήσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ πληροφορίαι εὔφραναν τὴν ψυχήν μου. »

ΡΜΗ. — ΕΥΤΥΧΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ

D Ἀγῶνος πολλοῦ χρεία, καὶ φροντίδος ἱκανῆς, καὶ προσευχῆς νηφούσης καὶ ἀρέμβου, πρὸς τὸ ζητῆσαι καὶ ἐξευρεῖν τὴν ἀπαρενόχλητον τῆς διανοίας κατάστασιν, ἔνθα οἰκεῖν λέγεται ὁ Δεσπότης, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· « Ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; » Ἐκεῖ γὰρ ὡς ἀληθῶς ὑπάρχει ἕτερός τις ἐγκάρδιος οὐρανὸς ἀπὸ τῆς θείας μόνης φρυκτωρούμενος χάριτος ἐν εἰρήνῃ τινὶ ἀνερμηνεύτῳ καὶ ἀνεκδιηγήτῳ.

ΡΜΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐπὶ πολὺ τῆς ἡλικίας προκόψας ὁ θεσπέσιος Δαυῒδ, εὐχαριστῶν μεγάλως τῷ ἐκλεξαμένῳ αὐτὸν Θεῷ,

[64] Act. XVI, 12. [65] ibid. 13, 14. [66] Joan. IV, 7. [67] Matth. XV, 22. [68] Matth. IX, 20. [69] Matth. XXVI, 6. [70] Act. X, 6. [71] Luc. XXIV, 49. [72] Act. XVI, 6, 7. [73] Psal. XCIII, 19. [74] Ephes. III, 17.

φησὶ περὶ τὰ τελευταῖα τῆς εὐλογίας, ὅτι Νῦν μόλις εὗρεν ὁ δοῦλός σου τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ εἰς τὸ εὔξασθαι τὴν εὐχὴν ταύτην, σημαίνων ἡμῖν τὴν μακαριότητα, καὶ τὴν ἁγίαν κατάστασιν ἐκείνην τὴν εἰρηνικὴν καὶ λάμπουσαν, [πρὸ τοῦ] ἔνθα μηδεμία μνήμη διαφαίνεται πάσης τῆς προσκαίρου καὶ αἰσθητῆς κτίσεως.

ΡΝ'. — ΒΙΛΙΛΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μοναχὸς οὐδὲ ὄναρ ὀφείλει ὄψιν βλέπειν γυναικὸς, μήτε συνεστιᾶσθαι, καὶ συμβροχθίζειν, καὶ συγγελᾷν, καὶ συνδιανυκτερεύειν ταῖς γυναιξὶ, καὶ πάσας τὰς αἰσθήσεις τῆς ὁρωμένης λοιμώδους αἰσθήσεως ἀναπιμπλᾷν.

ΡΝΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὢ τί σοι λέξας, ἰσχύσω ἀνακόψαι σε τῆς ἀκολάστου γνώμης; ὢ τί σοι χρήσιμον καὶ ἁρμόδιον πρὸς ξυμβουλὴν ψυχωφελῆ εἰρηκὼς, ἀπείρξω τῆς κακίας; ὢ ποταποὺς παιδευμάτων χαλινοὺς ἐπιβαλὼν τῷ σκληροστόμῳ ἵππῳ, δυνηθείην ἀναχαιτίσαι τῆς ἡδονῆς; ὢ τί σοί ποτε ποιήσας, λύσω μὲν τῆς πρὸς τὸ θῆλυ μανίας, δήσω δὲ τοῖς τῆς ἁγνείας δεσμοῖς;

ΡΝΒ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Πλεῖστα ἔχεις τῆς περὶ σὲ τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας ἐνέχυρα, μυρία παρ' αὐτοῦ καὶ τῆς περιβολῆς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος εὐεργετηθεὶς, καὶ θαλφθεὶς, καὶ φρουρηθεὶς, καίτοι τὸ τηνικαῦτα μηδὲν ἀγαθὸν ἔργον ἐπιτελῶν. Ἐκεῖνα τοίνυν ἀναμηρυκώμενος εὐγνώμονι λογισμῷ, ταπείνωσόν σου τὸ φρόνημα, φεύγων τὴν διατριβὴν τῶν μετὰ τὸ ἐλθεῖν εἰς τὸν μονήρη βίον τὴν ὑπερηφανίαν ἀσπαζομένων, καὶ τὰς γνάθους φυσώντων, καὶ ἐξογκούντων τὰ στήθη, καὶ τοῖς δικαστηρίοις προσεδρευόντων, καὶ ἀεὶ βιωτικὰ λαλούντων, καὶ τοῖς πονηρεύμασι τῶν τελευταίων ἀποκρυπτόντων τὰ πρώην αὐτοῖς κακῶς πραχθέντα, καὶ ἐπισπασαμένων ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν μετὰ τῆς τῶν πονηροτέρων πνευμάτων ἑβδομάδος, ὅπως, κατὰ τὸν τοῦ Εὐαγγελίου λόγον, τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων ἀποδειχθῇ. Αὐτὸς οὖν σύντριψον τὴν καρδίαν σου, καθά φησιν ὁ Δαυΐδ· Ὅτι κατεσμικρύνθην ἐγὼ ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων ἐπ' αὐτῷ πεποιθότων. « Οὔτε γὰρ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ· » ἀλλ' εὐλαβούμην, μήποτε παρεικασθῶ ἀτεράμνοσί τισι καὶ ἀπαιδευτάτοις, οἵτινες ἐπελάθοντο τῶν ἔργων Κυρίου, οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῶν θαυμασίων, ὧν ἔδειξε, καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς ἀφ' ἡμερῶν πονηρῶν.

ΡΝΓ'. — ΝΕΙΛΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰσί τινες ἐν κόσμῳ βιωτικοὶ, κατὰ τὴν σὴν λογιότητα, κεκτημένοι τοὔνομα τοῦ ἀκριβοδικαίου, καὶ νηστεύοντες διὰ παντὸς, καὶ ἀλουτοῦντες, καὶ χαμευνοῦντες, καὶ πλείστῃ προσανεχόμενοι ἀγρυπνίᾳ, καὶ προσευχῇ, καὶ τῇ ἐκ μέρους τῶν καταπονουμένων προστασίᾳ, μηδέποτε δὲ λαβόντες δαιμόνων πεῖραν τὸ σύνολον· διότι οὐδὲ πάνυ περὶ αὐτῶν τῷ διαβό-

A ctionis effatur : Nunc vix ægre invenit servus tuus cor suum ad faciendas precationes [75] : beatitatem nobis significans, et sanctum illum statum pacificum collucentemque, ubi nulla apparet memoria temporalis et sensilis creaturæ.

CL. — BILILLO MONACHO.

Monacho neque in somno facies muliebris conspicienda est ; quinimo non debet neque convivari, neque una cum feminis helluari, neque combibere, neque ridere, neque pernoctare, nullosque sensus aspectu pestifero adimplere.

CLI. — *Eidem*.

O quid tibi dicens, potero te ab intemperante B sententia revellere? o quid tibi conducibile, et ad consilium animo proficuum accommodatum enuntians a malitia avocare? o quale instructionum frenum equo durioris oris imponens a voluptate retorquere? o quid tibi unquam faciens a furore in feminas liberare, vinculisque castimoniæ colligare?

CLII. — DEMETRIO MONACHO.

Plurima divinæ de te curæ pignora possides, innumeris **371** ab eo et monachici habitus ambitu beneficiis affectus, fotus et custoditus, licet tunc temporis opus bonum nullum efficeres. Illa itaque benigna mente renuntians atque remandans, stultam tuam arrogantemque existimationem dejice, C eorum consuetudinem vitans, qui etiam postquam monachorum albo nomina scripserunt, superbiæ operam navant, et buccas inflant, et pectore intumescunt, et tribunalibus assident, et semper de rebus hisce terrenis sermonem habent, et postremis facinoribus priores res ab ipsis pessime gestas occultant, et spiritum illum pravum cum iniquiorum spirituum hebdomade amplexati sunt, ut secundum Evangelii verba, postrema pejora prioribus [76] commonstrentur. Tu igitur contrito cor tuum, ut David ait : Quoniam pusillus factus sum ego in conspectu Domini Dei mei, et in conspectu hominum credentium ei [77]. « Neque enim elatum est cor meum, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me [78] ; » sed cavebam ne assi- D milarer inexorabilibus quibusdam et ignarissimis, qui obliti sunt operum Dei, nec sunt recordati beneficiorum et miraculorum, quæ ostendit, et fecit illis in diebus malis [79].

CLIII. — NILO SCHOLASTICO.

Sunt in mundo nonnulli viventes sæculo, ut tua mihi significavit prudentia, qui exquisite justi nomen sortiti sunt, et continuo jejunant, et illoti semper remanent, et in terra accumbunt, et plurimis dediti vigiliis et **372** orationibus, et periculis oppressorum patrocinio, nulla tamen dæmonum tentatione exerciti sunt ; eo quod non multum

[75] II Reg. VII, 27. [76] Matth. XII, 45. [77] II Reg. VII, 19. [78] Psal. CXXX, 1. [79] Psal. LXXVII, 11

de illis diabolo cura est, qui potius adversus eos, qui solitarium et tranquillum vitæ institutum amplexantur, anceps innumerarum tentationum singulis, ut ita dicam, horis, studium curat et acuit. Nondum itaque conflictuum dæmoniacorum, qui adversus nos intenduntur, experimentum habuerunt. Nondum velitationem alicujus intellectualis cohortis persenserunt. Nondum aggressionem incorporeorum barbarorum subierunt. Nondum invisibiles pugiles ad eos accesserunt. Nondum amaræ, tristes, obscuræque adversariorum phalanges appropinquarunt. Nondum eos invasit Assyrius. Nondum probati sunt; nondum concussi; nondum discussi; nondum obtenebrati, non opacati, ut ait Dominus Jobo: In dracone arbores magnæ opacantur [80], admirandi nempe quidam viri, virtute et diviniore cognitione pleni a diabolo inquinantur, confunduntur, cribrantur, dimoventur, diffamantur, ore mordentur, vinculis caudarum in faciem verberantur, innumeras sustinent illius improbitates, consilii inopes sunt, æstuant exire de tabernaculo, exorant de corpusculo digredi, quo adversarius noster comparere ibi obnititur. Quid pluribus opus est? Nondum fere virtutis multis periculis implicitæ, multisque laboribus nomen audiverunt, et jam perfectos agonistas sese reputant, facultatum omnium adversantium victores, præceptorum omnium evangelicorum textores, rebus agendis, illisque præstantissimis callidi tornatores, et omnigenæ spiritualis sapientiæ cordatissimi, adeo ut illis directore opus non sit. Quapropter multos vocant in crimen, Ecclesiæ præsides **373** culpant, monachos naso suspendunt adunco, et insectantur, et inter familiaria colloquia res alienas discutiunt. Et sane iniquitatum omnium illa deterrima habetur, cum quis pluribus sceleribus obnoxius, proprias labes et conscientiæ vulnera non examinat, sed aliorum explorat, et maledictis incessit. Prætereaque omnes fastidiunt, omnes nihili faciunt, et sæpe optimorum famam sauciant; omnes, etiam non quæsiti, populo differunt, et cum ipsi nihil didicerint, vel sapiant, alios præceptis Christianis sacrisque instituere præsumunt. Hi itaque a pueris parvulis non multum abludere judicandi sunt, qui cum cultro ligneo in se recipiunt universos barbaros internecioni tradere, quemadmodum tu sæpenumero non multis inculcasti. Rursus, qui æque atque nos moribus juvenculi sunt, puero simplicissimo similes judico sese jactanti, artem agriculturæ exquisitissima ratione callere, qui in longe lateque diffuso pelluvio modica terra, fimoque immisto, in illo grana non admodum multa sparsit, cumque aquam fudisset, et abundanter potitasset, non multo post pusilla illa sata pullulasse, et pelvim in medio impluvio paterno jacentem herbescere conspiciens, statim hilarescit, lætusque omnibus

A λῳ μέλει, μᾶλλον δὲ κατὰ τῶν τὸν μονήρη καὶ ἡσύχιον ἑλομένων βίον, τὴν ἀμφήκη τῶν μυρίων πειρασμῶν καθεκάστην, ὡς εἰπεῖν, ὥραν φιλοκαλεῖ, καὶ ὀξύνει μάχαιραν. Οὔπω τοίνυν τῶν καθ' ὑμᾶς ἐν πείρᾳ γεγόνασι πολέμων δαιμονικῶν· οὔπω οὐδὲ ἀκροβολισμοῦ τινος νοητῆς παρατάξεως ᾔσθοντο· οὔπω ἐπιδρομὴν ἀσάρκων βαρβάρων πεπόνθασιν· οὔπω προσῆλθον αὐτοῖς οἱ ἀόρατοι πύκται· οὔπω προσήγγισαν αὐτοῖς αἱ πικραὶ, καὶ ἀμειδεῖς, καὶ σκοτειναὶ τῶν ἐναντίων φάλαγγες· οὔπω ἐπῆλθεν αὐτοῖς ὁ Ἀσσύριος· οὔπω ἐδοκιμάσθησαν· οὔπω διεσείσθησαν καὶ διετινάχθησαν· οὔπω συνεσκοτίσθησαν οὐδὲ ἐσκιάσθησαν, καθὼς φησιν ὁ Κύριος τῷ Ἰὼβ, ὅτι Ἐν τῷ δράκοντι δένδρα μεγάλα σκιάζονται· τουτέστι, θαυμάσιοί τινες ἄνδρες, καὶ ἀρετῆς B καὶ γνώσεως θειοτέρας γέμοντες, ὑπὸ τοῦ διαβόλου θολοῦνται, συγχέονται, σινιάζονται, σαλεύονται, καὶ διακωδωνίζονται, τῷ στόματι δάκνονται, τῷ οὐραίῳ τὰ πρόσωπα τύπτονται, μυρίας ἐπηρείας παρ' αὐτοῦ ὑπομένουσιν, ἀποροῦνται, ἰλιγγιῶσιν ἐξελθεῖν τοῦ σκήνους, εὔχονται καὶ σαρκίου διαζευχθῆναι, δι' οὗ ὁ δυσμενὴς ἡμῶν κατάρχειν φιλονεικεῖ. Τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; Οὔπω οὐδὲ ἤκουσαν σχεδὸν τῆς πολυκινδύνου καὶ πολυμόχθου ἀρετῆς τοὔνομα, καὶ ἤδη τοπάζουσιν εἰς τέλος ὑπάρχειν ἀγωνισταὶ, νικηταὶ πασῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἔριθοι παντὸς εὐαγγελικοῦ διατάγματος, τορευταὶ πρακτικῆς ἐξαιρέτου, ἐπιστήμονες παντοίας πνευματικῆς σοφίας, ὡς μηδὲν ὅλως ἔτι προσδεῖσθαι τῶν διδασκόντων αὐτούς. C Διόπερ λοιπὸν ἄρχονται ψέγειν πολλοὺς, λοιδορεῖν τοὺς τῆς Ἐκκλησίας προκαθημένους, μυκτηρίζειν καὶ διασύρειν τοὺς μοναχοὺς, ἡδέως τε ἀεὶ ὁμιλεῖν τὰ ἀλλότρια. Ἔστι δὲ μεγάλη ἁμαρτία τὸ μὴ περισκοπεῖν τὰ οἰκεῖα ἁμαρτήματα τὸν πλείστοις ἀνομήμασι τετρωμένον, ἀλλὰ τὰ τῶν ἄλλων πολυπραγμονεῖν καὶ λέγειν κακά. Ἀτὰρ δὴ καὶ πᾶσιν ἀπαρέσκονται, πάντας ἐξουδενοῦσι, καὶ τοὺς ἀρίστους πολλάκις· πᾶσιν ἐπιμέμφονται, πᾶσιν ἐπεμβαίνουσι μὴ ζητούμενοι. Τινὰς δὲ καὶ κατηχεῖν ἐπιχειροῦσι, μήπω μεμαθηκότες. Τοὺς τοιούτους τοιγαροῦν παρεικαστέον παιδίοις μικροῖς, μετὰ μαχαίρας ξυλίνης πάντας βαρβάρους φονεύειν ὑπισχνουμένοις, καθάπερ αὐτὸς πρός τινας πλεονάκις εἴρηκας. Πάλιν οἱ παραπλησίως ἡμῖν ὑπάρχοντες νεκροὶ τὸ ἦθος, ἐοικέναι D μοι δοκοῦσι παιδίῳ ἁπλουστάτῳ καυχωμένῳ εἰδέναι σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ γεωργικὴν, ὅπερ λαβὸν λεκάνην πλατυτάτην, βέβληκεν εἰς αὐτὴν κόκκους ἀναριθμήτους, ὕδωρ δὲ ἐπιχέαν, καὶ ποτίσαν δαψιλῶς, μετ' οὐ πολὺ ἐθεάσατο τὰ μικρὰ ἐκεῖνα βλαστήσαντα σπέρματα, καὶ χλοηφορήσασαν τὴν λεκάνην, κειμένην ἐν τῷ μεσαύλῳ τοῦ οἴκου τοῦ πατρικοῦ, παραυτίκα τε χαίρει καὶ τέρπεται μεγάλως καὶ βοᾷ ἐπὶ πάντων μεθ' ὅρκου τε καὶ γέλωτος λέγον, ὅτι Ἔμπειρός εἰμι παντοίας γεηπονίας, καὶ τέλειος γεωργός. Οὐκ οἶδε δὲ τοὺς πόνους τῶν τὰ χωράφια φιλοκαλούντων καὶ ἀροτριώντων· οὐκ ἐπίσταται τὰς τῶν ὀρνέων διαρπαγάς· οὐκ οἶδε τὰς θλίψεις τῆς ἀβροχίας, καὶ

[80] Job XL, 16.

φλογμῶν ξηρασίας ἐν αὐτῷ χειμῶνι πολλάκις γινομένας, ἢ μετὰ τὸ αὐξηθῆναι πάλιν γεννήματα θρεμμάτων τινῶν, ἢ ὀνάγρων ἐμβολὰς, ἢ ἄλλων ζώων, ἢ κλοπὰς ἀνθρώπων, ἢ καταπατήματα θηρίων, ἢ ἐπιφορὰν χαλάζης, ἢ ἐμπυρισμὸν σταχύων. Οὔπω γινώσκει τὸ βρέφος, ὅτι χρὴ γρηγορεῖν κατὰ τὸν ἀγρὸν ἔξω, καὶ νήφειν, καὶ φυλάττειν τὸ οἰκεῖον γεώργιον. Οὐκ οἶδε πάμπαν, μόνον δὲ ἀκούει, τί ἐστιν ἀκρὶς, καὶ βροῦχος, καὶ ἐρυσίβη, καὶ κάμπη. Ναὶ μὴν ἔτι παραπλησιαστέον τοὺς τοιούτους νηπιόφρονας ἄνδρας παιδίῳ, πορθμεῖον ἔχοντι ἔνδοθι τοῦ λιμένος, καὶ σύνεγγυς τοῦ αἰγιαλοῦ μετὰ παιγμονῆς πλέοντι, καὶ καυχωμένῳ ὁμοίως τοῖς πάντα πεπεραχόσι τὰ φοβερὰ πελάγη. Ταῦτα δὲ νυνὶ φήσας λογίζομαι οὐ μετρίως καθῆψασθαι τῆς ἡμετέρας οἰήσεως.

A lætitiis coram omnibus jurans ridensque clamat se universæ agriculturæ scientiam possidere, et absolutissimum agrorum cultorem esse: cum tamen eorum, qui agros colunt et arant, labores non noverit, qui avium rapinas ignorat, neque conspexit siccitatis angustias, neque incendiorum inflammationes, per ipsam hiemem sæpius exardescentes, vel postquam enata adultaque sunt jam sata, nonnullarum pecudum, **374** vel onagrorum, vel aliorum animalium incursiones, aut hominum furta, aut bestiarum concursationes, aut grandinis vehementem delapsum, aut incendium spicarum. Nondum intelligit infantulus evigilandum esse extra urbem in agro, serie et sobrie proprias segetes esse conservandas. Neque novit penitus, nisi tantummodo auditu, quid sit locusta, bruchus, erysibe et eruca. Adhuc viri hujusmodi delicati excordatique comparandi sunt infantulo, intra portum navim possidenti, et prope littus animi causa navicula iter facienti, et sese eodem modo jactanti coram eis, qui formidolosa atque horrenda maria transvolarunt. His enuntiatis, existimo satis abunde stultam arrogantemque nostri existimationem redarguisse.

ΡΝΔ'. — ΔΑΜΙΑΝΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Μή σου τὴν προθυμίαν οἱ ἐχθροὶ ἀμβλυνέτωσαν, τοῖς ποικίλοις καὶ ἀφάτοις πειρασμοῖς τὴν ψυχὴν κολαφίζοντες. Ἐκ γὰρ δὴ τῶν θλίψεών σοι τῶν πολλῶν καὶ ἀμυθήτων ὁ στέφανος πλέκεται, καὶ « ἐν ταῖς ἀσθενείαις, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, τελεῖται ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ, » καὶ ἐν ταῖς σκυθρωποτέραις καταστάσεσιν ἐπανθεῖν εἴωθεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις. « Ἐν δὲ τῷ σκότει, φησὶν, ἐξανέτειλε φῶς τοῖς εὐθέσιν, » ἐάν γε τὴν παῤῥησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατασχῶσι.

B CLIV. — DAMIANO MONACHO.

Cave, ne tuam hostes alacritatem, variis infandisque tentationibus animam colaphis cædentes, retundant. Ex multis quippe tentationibus et inenarrabilibus corona plectitur, et « in infirmitatibus, ut Apostolus ait, virtus Christi perficitur [81], » et in tristioribus affectionibus Spiritus gratiæ efflorescit. « In tenebris porro, ait ille, exortum est lumen rectis [82], » si libertatem, et spei professionem ad finem usque stabilem conservaverunt.

ΡΝΕ'. — ΝΕΙΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὃν τρόπον τὸν σίδηρον ἀψηλάφητον ποιεῖ τοῦ πυρὸς ἡ συνάφεια, οὕτως καὶ ἡ πυκνὴ καὶ ἔμπονος προσευχὴ, πεπυρακτωμένον καὶ ἀκμαῖον τοῦ μοναχοῦ τὸν νοῦν ἀποτελοῦσα, ἀνέπαφον τοῦτον καθίστησι τοῖς ἀοράτοις ἐχθροῖς. Ὅθεν πάσῃ μηχανῇ ὄκνον τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐμποιεῖν σπουδάζουσιν οἱ πάμφαυλοι δαίμονες εἰς τὴν παραμονὴν καὶ τὴν προσκαρτέρησιν τῆς προσευχῆς, εὖ μάλα ταύτην ἐπιστάμενοι ἐπίβουλον μὲν καὶ διώκτριαν πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως, τοῦ δὲ ἀγωνιστοῦ [ὑπεραγωνίστριαν καὶ ὑπερασπίστριαν.]

CLV. — NILO MONACHO.

Quemadmodum ignis contrectatio ferrum ita afficit, ut tangi minime possit: ita crebra et laboriosa **375** oratio monachi mentem ignitam ac vegetam C efficiens, eam minime tangi posse ab invisibilibus hostibus facit. Hinc totis viribus certantibus nequissimi dæmones pigritiam indere in perseverantia et orationis perpessione conantur, optime id callentes, eam insidiatricem et universæ adversariæ potestatis persecutricem, agonistæ vero concertatricem summopere esse et protectricem.

ΡΝϚ'. — ΞΕΝΟΦΩΝΤΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Μὴ πρὸ τοῦ ἀπαρτισμοῦ τῶν ἀρετῶν κατηχεῖν καὶ μυσταγωγεῖν ἄλλους βούλου φιλοτιμίας χάριν· ἀλλὰ πρῶτον τελεσιούργησον πᾶσαν ἀγαθὴν πρᾶξιν, καὶ μετὰ τὴν τούτων λαμπαδουχίαν γενόμενος τέλειος, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κατὰ τὸν θεῖον νόμον, καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς τῶν πατέρων κληρονομίας, τότε λοιπὸν ἐν παῤῥησίᾳ καὶ παίδευε τοὺς ἄλλους, καὶ δίδασκε, καὶ φυτουργὸς ξύλων νοητῶν γίνου, κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν τεύχει Λευϊτικῷ, ὅτι « Ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τότε πᾶν ξύλον φυτεύσατε βρώσιμον. » Ταῦτα δέ σοι παρῄνεσα, ἵνα μὴ πολλάκις ἀκούσῃς παρά τινος τὸ, « Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτὸν, » πρῶτον τὰ μεγάλα νο-

CLVI. — XENOPHONTI PRESBYTERO.

Ne ante tibi comparatum virtutum complementum rudimenta religionis docere, et alios ad mysteria introducere velis ambitionis ergo, sed primum omnem bonam actionem perficito, et post harum faces luciferas factus perfectus, ingressusque ex divinæ legis præscripto in terram promis- D sionis, paternaque hæreditate potitus, tum postmodum palam libereque alios instruito, informato, et ligna intellectualia plantato, ut scriptum est in libro Levitici: « Cum ingressi fueritis in terram promissionis, tunc omne lignum plantate comedibile [83]. » Hæc vero ad te scriptura prosecutus sum, ne sæpius audias illud: « Medice, cura te ipsum [83*] »

[81] II Cor. XII, 9. [82] Psal. CXI, 4. [83] Levit. XIX, 23. [83*] Luc IV, 23.

primum, qui in magnis impotens et insanus es, tum demum curato et aliorum vulnera et dolores sanare.

CLVII. — THEODORO MONACHO.

Non ægre ferenda sunt, quæ insperato contingunt, sed bono præstat animo esse in multis afflictionibus. Propterea dixit : **376** Afflixi te, anginæ instar inedia te suffocavi, ut saturareris manna cognitionis, et ut in extremis tuis bene tibi agerem [84].

CLVIII. — *Eidem.*

Si immitis quispiam ventus in mare non flaverit, undæ non attolluntur ; si et immundus dæmon ad nos non accesserit, nullo modo exsecrandis affectionibus neque anima, neque corpus conturbabuntur.

CLIX. — *Eidem.*

Quemadmodum respiratio nunquam intempestiva est, ita et a Domino petitiones arcanas ad ultimam usque respirationem expetere.

CLX — *Eidem.*

Si sæpissime ex alloquio cum probo viro commodum nobis comparavimus, quotnam fructus non capiemus, interdiu noctuque per orationem psalmorumque cantum Dominum omnium alloquentes?

CLXI. — THEOCLI PRESBYTERO.

Quid miraris, si ab iis, qui assimilem tuæ animam possident, et in te prius bene affecti erant, probris afficeris, nimiumque vituperaris? Recole tibi Jobum invictum ; recole sanctos reliquos, qui per omnem afflictionem ambularunt. Quid hæc refero? Recole justum omnium Dominum Christum, qui tam **377** ægras angustias a propriis servis sustinuit, cavillationes, sannas, irrisiones, sputa, contemptus, contumelias, alapas, innumeras injurias, tandemque mortem inhonoratam et ingloriam, et sic inexplicabilem philosophiam philosophatum : et ægritudini animi finem imponito.

CLXII. — *Eidem.*

Quem salvum vult Deus cum timore concutiet, conturbabit, varie vexabit, ne illi tempus suppetat sese in superbiam efferendi

CLXIII. — *Eidem.*

Quam gratiosus accedit Sirach multiscius, componens scribensque verba proficua ! « Qui enim, ait, filium suum amat, frequenter illi verbera impingit [85]. » Nos vero omnino per fidem sinceram filii Dei sumus altissimi, et castigamur equidem, sed non tradimur morti ; et dejicimur, sed non abolemur. Neque enim rubus, qui amburebatur aliquando exustus est [86].

CLXIV. — PETRO MONACHO.

Nunquam otiosos esse oportet, neque a Scripturarum meditatione, et orationibus, et spiritualibus cantibus, et præillustri, quod secundum justitiam fit, exercitio cessandum : ne nobismetipsis neglectis, fervorem gratiæ ob desidiam mo-

A σοῦντα, καὶ τότε λοιπὸν ποιοῦ ἐπιμέλειαν καὶ ἰατρείαν ψυχῶν.

ΡΝΖ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Οὐ χρὴ δυσφορεῖν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, ἀλλὰ μᾶλλον εὐθυμεῖν ἐπὶ ταῖς πολλαῖς θλίψεσι· διὰ τοῦτό φησιν· Ἔθλιψά σε, καὶ ἐλιμαγχόνησά σε, ἵνα ψωμισθῇς τὸ μάννα τῆς γνώσεως, καὶ ἵνα ἐπ' ἐσχάτων σου εὖ σε ποιήσω.

ΡΝΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ πνεύσαντος ἐν τῇ θαλάσσῃ σκληροῦ τινος ἀνέμου, οὐκ ἂν φανείη κύματα· καὶ μὴ ἐπιδημήσαντος ἡμῖν δαίμονος ἀκαθάρτου, οὐδαμῶς χειμασθήσεται τοῖς μιαροῖς πάθεσιν οὔτε ψυχὴ, οὔτε σῶμα.

B

ΡΝΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὥσπερ τὸ ἀναπνεῖν οὐδέ ποτε ἄκαιρον, οὕτως οὐδὲ τὸ αἰτεῖσθαι παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτήματα μυστικὰ μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς.

ΡΞ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ πολλάκις ὠφελήθημεν ἀνδρί τινι ἀγαθῷ συντυχόντες, πηλίκα κερδανοῦμεν, μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτα προσδιαλεγόμενοι δι' εὐχῆς καὶ ψαλμῳδίας τῷ Δεσπότῃ τῶν ὅλων ;

ΡΞΑ'. — ΘΕΟΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τί θαυμάζεις, καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ὁμοψύχων τὸ πρὶν φίλων κατονειδιζόμενος καὶ ἄγαν ψεγόμενος ; Μνήσθητι τοῦ ἀηττήτου Ἰώβ· μνήσθητι πάντων τῶν
C ἁγίων τῶν ὁδευσάντων διὰ πάσης θλίψεως. Τί ταῦτα λέγω ; μνημόνευσον τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων Χριστοῦ, τοῦ τοσαύτην ὑπὸ δούλων ἰδίων ὑπομεμενηκότος περίστασιν καὶ σκῶψιν, μυκτηρισμόν τε καὶ χλευασμὸν, ἐμπτυσμοὺς, εὐτελισμοὺς, παροινίας, κολαφισμοὺς, ὕβρεις μυρίας, καὶ τέλος τὸν ἄτιμον θάνατον, καὶ φιλοσοφοῦντος φιλοσοφίαν ἄῤῥητον· καὶ λώφησον ἀσχάλλων.

ΡΞΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅντινα βούλεται σῶσαι ὁ Θεὸς, φοβήσει αὐτὸν, τινάξει αὐτὸν, ποικίλως λυπήσει αὐτὸν, ὅπως μὴ ἔχῃ καιρὸν διεγείρεσθαι πρὸς ὑπερηφανίαν.

ΡΞΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὡς εὔχαρις ὁ πολύπειρος Σιρὰχ, συντάσσων καὶ
D γράφων ὠφέλιμα ῥήματα· « Ὁ ἀγαπῶν γὰρ, φησὶ, τὸν ἴδιον υἱὸν, ἐνδελεχῶς τούτῳ μάστιγας χορηγήσει. » Ἡμεῖς δὲ πάντως διὰ γνησίας πίστεως ὑπάρχομεν υἱοὶ Θεοῦ ὑψίστου, καὶ παιδευόμεθα μὲν, οὐ θανατούμεθα δέ· καὶ καταβαλλόμεθα, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμεθα. Οὐ γὰρ ἡ βάτος ποτὲ φλεγομένη ἐφλέχθη.

ΡΞΔ'. — ΠΕΤΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Οὐδέποτε δεῖ ἀργεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ἀποπαύεσθαι τῆς τῶν Γραφῶν μελέτης, εὐχῶν τε καὶ πνευματικῶν ᾀσμάτων, καὶ τῆς κατὰ δικαιοσύνην ἐκλάμπρου ἐργασίας· ὅπως μὴ ἀμελήσαντες ἑαυτῶν ἀπολέσωμεν τὴν θέρμην τῆς χάριτος, διὰ τὴν τοῦ τρόπου χαυνό-

[84] Deut. VIII, 3. [85] Eccli. XXX, 1. [86] Exod. III, 2.

τητα. Διόπερ παρεγγυᾷ κράζων ὁ θεῖος Ἀπόστολος· «Τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε.» Ἀλλὰ καὶ τῆς παλαιᾶς πολλάκις νομοθεσίας διαγορευούσης ἀκήκοας· «Πῦρ καυθήσεται ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,» τὸ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς δηλονότι, καὶ οὐδὲ ὅλως σβεσθήσεται.

ΡΞΕʹ. — ΠΑΥΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μή σε φοβείτω τῆς σαρκὸς τὰ σκιρτήματα, ἐμπόνως τῆς ἐγκρατείας ἐχόμενον, καὶ λιταῖς πυκνότερον χρώμενον, καὶ ἡσυχάζειν ποθοῦντα. «Οὐ φοβηθησόμεθα γάρ, φησὶν, ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν·» τουτέστιν· Ἐν τῷ τὴν σάρκα τοῖς ἐμφύτων παθῶν τε καὶ κινημάτων βρασμοῖς καὶ κλόνοις ἀναζεῖν τρόπον χαλκείου, ἀλλ' οὐδὲ τὰς τῶν δαιμόνων ἡδονὰς, ἔξωθεν δίκην τινὸς γοητείας τοῖς ἀνθρωπίνοις κινήμασι συγκιρναμένας, καὶ ἐκμαινούσας τὴν φύσιν, ποτὲ δειλιάσομεν, καλοῦντες εἰς συμμαχίαν τὸν Δεσπότην τῶν ὅλων.

ΡΞϚʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Φάσκει καθεκάστην ὁ μακάριος Δαυῒδ πρὸς ἡμᾶς· «Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθήσομαι, τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος;» Πᾶς γὰρ πιστὸς ἄνθρωπος, πρὸς τὸ Κρεῖττον ἐπάρας τὸ ὄμμα τῆς διανοίας, καὶ ἀκραδάντως ἐλπίσας, πάντως ὅτι καταπαλαίσει καὶ καταργήσει τὰ συγγενῆ σκιρτήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τοὺς ἐριννυώδεις καὶ τερατώδεις ἀποπέμψει, καὶ τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς ἀποπτύσει. Πῶς τοίνυν αὐτὸς ὑπὲρ πάντα φοβῇ, καὶ καταπτήσσεις, καὶ δειλιᾷς τοὺς βρασμοὺς, καὶ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ δέρματος, καὶ τοὺς κακοὺς λογισμούς; Ἀλλὰ δοκιμαστέον, μὴ ἐξ ἀπιστίας τοῦτο συμβαίνει καὶ γίνεται τὸ δέος, καὶ πρὸς τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν βοητέον· «Πιστεύω, Δέσποτα, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ·» ἢ ἐκεῖνο εἰπεῖν τὸ πάλαι γεγραμμένον· «Κύριε, πρόσθες ἡμῖν πίστιν.»

ΡΞΖʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μέμνησαι πάντως Ἰακώβου τοῦ ἁγίου γράψαντος, ὅτι ὁ διακρινόμενος ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ διστάζων, ἀνήρ ἐστι δίψυχος, ἀκατάστατος, καὶ ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. Καὶ μὴ οἰέσθω ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, λήψεσθαί τι παρὰ Κυρίου θαυμάσιον χάρισμα.

ΡΞΗʹ. — ΠΑΡΝΑΣΙΩ ΣΥΝΗΓΟΡΩ.

Πότε ἄρα ἐξ ὕπνου ἀναστήσῃ τῶν μοχθηρῶν καὶ ἀκάρπων ἡδονῶν; Πότε γνώσῃ, ὅτι λογικὸν κατεσκευάσθης ζῶον; Πότε μισῆσαι θελήσεις τὸν ἐχθρὸν τῆς ψυχῆς σου διάβολον, τὸν παντοίας ἀτόπου δημιουργὸν ἡδονῆς; Πότε κατὰ νοῦν λάβῃς τὸ καθεσθησόμενον φρικῶδες κριτήριον, μετὰ τὴν λύσιν τῶν βλεπομένων ἁπάντων; Πότε ἄρα σεαυτοῦ καταγνοίης; Πότε ἄρα βδελύξῃ τὴν κακὴν ἐργασίαν; Πότε μισήσεις τὸ πρᾶγμα τὸ δυσῶδες; Πότε στυγήσεις τῶν δαιμόνων τὰ φίλτρα; Πότε λήψῃ τοῦ Θεοῦ ἔννοιαν; Πότε ἄρα εἰς οὐρανὸν σὺν κλαυθμῷ ἀναβλέψεις; Πότε ἄρα τῷ μακαρίῳ Παύλῳ ὑποθήσεις τὸ ὠτίον, καὶ πειθαρχήσεις λέγοντι, «Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώ-

A rum amittamus. Ideo inculcat clamans divinus Apostolus: «Spiritum ne exstinguite [87].» **378** Sed et veterem sæpius legem præcipientem audisti: «Ignis succendatur super altare [88],» qui nempe est in principe animæ parte, et nullo modo exstinguetur.

CLXV. — PAULO MONACHO.

Ne te exsultantis carnis timores concutiant, qui laboriose continentia devinciris, et supplicationibus frequentioribus uteris, et quiete vivere appetis. «Non timebimus enim, ait, cum terra concutitur [89],» id est, cum caro innatarum perturbationum et motuum æstibus instar officinæ fabri ferrarii ebullit, sed nec dæmonum voluptates deforis instar incantamenti advenientes, et humanis mo-
B tibus sese admiscentes, et naturam in furorem adigentes, unquam extimescemus, rerum omnium Dominum in auxilium advocantes.

CLXVI. — *Eidem.*

Singulis diebus nobis beatus David inculcat: «In Deo speravi; non timebo, quid mihi faciet homo [90].» Omnis enim homo fidei addictus, oculis mentis in Deum sublevatis, inconcusse sperans, absque dubio superabit et debellabit affines carnis saltationes, et furiales, et monstrosas, atque obscenas cogitationes amandabit et detestabitur. Quanam itaque ratione ipse super omnia metuis, et pertimescis, et times æstus, pellisque rebelliones, et improbas cogitationes? Verumtamen
C perpendendum est, an ex infidelitate id proveniat, metusque oriatur, clamandumque ad animarum **379** medicum: «Credo, Domine, opem ferto infidelitati meæ [91]:» aut enuntiandum est, quod antiquitus scriptum fuerat: «Domine, adde nobis fidem [92].»

CLXVII. — *Eidem.*

Recordaris utique scripti a sancto Jacobo: Qui in orationibus dividitur ambigitque, vir est duarum animarum, instabilis, et similis est tempestati maris ventis concitæ et agitatæ [93]. Neque hic homo existimet se unquam aliquando a Deo munus aliquod admirandum accepturum.

CLXVIII. — PARNASIO CAUSIDICO.

Ecquando e somno pravarum atque inutilium
D voluptatum excitaberis? ecquando cognosces te esse animal rationis particeps? ecquandonam exsecraberis animæ tuæ diabolum, omnimodæ absurdæ voluptatis opificem? ecquando animo concipies futurum illud tremendum judicium post visibilium omnium interitum? ecquando temetipsum condemnabis? ecquandonam pravum exercitium exsecraberis? ecquandonam detestaberis rem male olentem? ecquandonam dæmonum philtrorum te capiet odium? ecquando Deum esse cognosces? ecquando in cœlum cum lacrymis oculos elevabis? ecquando beato Paulo aurem præbebis, illique dicenti obedies: «Ne regnet peccatum in mortali vestro cor-

[87] I Thess. v, 19. [88] Levit. vi, 12. [89] Psal. xlv, 3. [90] Psal. cxvii, 6. [91] Marc. ix, 23. [92] Luc. xvii, 5. [93] Jac. i, 6.

pore, neque sistite membra vestra peccati mancipia, sed exhibete vosmetipsos Deo tanquam ex
380 mortuis viventes in justitia, et membra vestra sanctificationi servientia [54], » omnium Domino in vitam æternam.

CLXIX. — JULIANO LECTORI.

Non ita amator cupidine furens, propriam deperit amasiam, uti Deus præoptat animam, quæ pœnitentiam procurat; qui jam fornicatam rursus advocat per prophetam Jeremiam, vilique despectuique habitæ dicit: Veni ad me, et velociter revertere ad Dominum tuum et Salvatorem. Eia, age, pone moras post tot mala. Veni ad me humiliata, et opprobriis affecta, et ego te ab omni dedecore liberabo, et justorum confidentiam exhibebo [55]. Nullum etenim ipse fastidio, qui cum gemitu ad me convertitur. et ad meam misericordiam confugit.

CLXX. — NILO.

Nonnullis, qui propriorum delictorum pœnitentia duci renuunt, Dominus afflictionem et corporis cruciatum infert, ut eorum cruciatibus diligentes, et sensu faciliores, antequam dirum quidpiam subeant, corrigantur; neque in defectu, licet id minimum videatur, immorentur.

CLXXI. — QUINTO SUBDIACONO DESERTORI.

Bonum equidem erat omnino incontaminatam tunicam **381** non contaminasse. Bonum erat lumen non obtenebrasse. Bonum erat invulneratum perstitisse, nec medico indigere. Bonum erat, cor sanguine Dei aspersum, et veluti rosam florescentem iniqua voluptate quasi luto non conspurcasse. Quando vero paulum sequeris affectus, ac negligens superatus es, et devictus a lutosa amaraque iniquitate, et supplantatus a diabolo captivus adductus es, licet simile quid perpeti non exspectaveris, ne desperes: est etenim ad bonum per pœnitentiam regressus: et confugito ad Christum, qui alienis miseriis potissimum commovetur, et est humanissimus. Aditum habet facilem ad ipsum excusatio facta per preces, et jejunia, et fletum, et confessionem, et vigilias, et in terram decubitus, et lacrymas, et similia.

CLXXII. — *Eidem.*

Non est de salute desperandum per misericordiam Christi. Ecce etiam nunc per prophetam insinuatur: « Nolo mortem peccatoris, sed conversionem [56]. » Ad me post iniquitatem revertere. « Num qui cadit non resurgit [57]? » Resurgamus itaque.

CLXXIII. — AGATHOPODI MONACHO.

Semper supra conspiciendum est, et tum potissimum, cum dira ac tristia nos opprimunt, gratiæque Deo agendæ, qui nos exercitos tenet. Etenim beatus David **382** dicit: « Benedicam Dominum in omni tempore [58]; » et sanctus Isaias nostram personam induens clamat: « Benedicam te, et laudabo te, Domine, quod iratus es mihi, et avertisti faciem

A ματι, μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀνομίᾳ· ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῷ ἁγιασμῷ » τῷ Κυρίῳ τῶν ὅλων εἰς ζωὴν αἰώνιον.

ΡΞΘ'. — ΙΟΥΛΙΑΝῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

Οὐχ οὕτως τις ἐραστὴς μανικώτατος τῆς ἑαυτῷ ἐρωμένης ἐπιθυμεῖ, ὡς ὁ Θεὸς ἐφίεται ψυχῆς τῆς βουλομένης μετανοεῖν· ὃς τὴν ἐκπορνεύσασαν πάλιν ἀνακαλεῖται διὰ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου, καί φησι τῇ ἀπαῤῥησιάστῳ· Δεῦρο πρός με, καὶ ταχέως ἀνάκαμψον πρὸς τὸν σεαυτῆς Δεσπότην καὶ Σωτῆρα. Δεῦρο, καὶ μὴ βραδύνῃς μετὰ μυρία κακά. Δεῦρο πρός με τεταπεινωμένη καὶ κατῃσχυμμένη, κἀγώ σε πάσης ἐλευθερώσω αἰσχύνης, καὶ παῤῥησίαν
B δικαίων παρέξομαι. Οὐδένα γὰρ ἐγὼ ἀποστρέφομαι τῶν μετὰ κλαυθμοῦ πρός με ἀναστρεφόντων τῇ ἐμῇ εὐσπλαγχνίᾳ.

ΡΟ'. — ΝΕΙΛῼ.

Τισὶ τῶν μὴ θελόντων ἐπὶ τοῖς ἰδίοις σφάλμασι μετανοεῖν, ἐπιφέρει Κύριος θλίψιν καὶ βασανισμὸν σώματος, ὅπως διὰ τῆς ἐκείνων κολάσεως οἱ ἐμμελεῖς καὶ εὐαισθητότεροι, πρίν τι σκυθρωπὸν ὑποστῆναι, εἰς διόρθωσιν ἔλθωσι, καὶ μὴ χρονίσωσιν ἔν τινι ἐλαττώματι, κἂν βραχὺ τοῦτο δοκῇ.

ΡΟΑ'. — ΚΥΙΝΤῼ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝῼ ΠΕΖΟΝΤΙ.

Καλὸν ὑπῆρχε μηδὲ ὅλως μολῦναι τὸν ἄσπιλον χιτῶνα. Καλὸν ὑπῆρχε μὴ ζοφῶσαι τὸ φέγγος. Καλὸν ὑπῆρχεν ἀτραυμάτιστον μένειν, καὶ μὴ χρῄ-
C ζειν ἰατροῦ. Καλὸν ὑπῆρχε τὴν ῥαντισθεῖσαν καρδίαν τῷ αἵματι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνθοῦσαν ῥοδοειδῶς, μὴ βορβορῶσαι τῇ ἀθέσμῳ ἡδονῇ. Ἐπειδὴ δὲ μικρὸν ἐῤῥᾳθυμηκὼς καὶ ἀμελήσας νενίκησαι, καὶ ἡττήθης βορβορώδους καὶ πικρᾶς ἁμαρτίας, καὶ σκελισθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, αἰχμάλωτος γέγονας, καίτοι μὴ προσδοκήσας τοιοῦτόν τι πείσεσθαι μὴ ἀπογνῷς. Ἔστι γὰρ ἐπάνοδος πρὸς τὸ καλὸν διὰ τῆς μετανοίας· καὶ κατάφυγε πρὸς Χριστὸν τὸν πανοικτίρμονα καὶ φιλανθρωπότατον. Ἔστιν εὐπρόσδεκτος πρὸς αὐτὸν γινομένη ἀπολογία δι' εὐχῶν, καὶ νηστειῶν, καὶ κλαυθμοῦ, ἐξομολογήσεώς τε καὶ ἀγρυπνίας, καὶ χαμευνίας, καὶ θρήνων, καὶ τὰ ἑξῆς.

ΡΟΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

D Οὐκ ἀπελπιστέον σωθῆναι δι' εὐσπλαγχνίας Χριστοῦ. Ἰδοὺ καὶ νῦν διὰ τοῦ προφήτου· « Οὐ βούλομαι ἁμαρτωλοῦ θάνατον, ἀλλ' ἐπιστροφήν. » Πρός με ἀνάστρεψον μετὰ τὴν ἁμαρτίαν. « Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; » Ἀναστῶμεν τοιγάρτοι.

ΡΟΓ'. — ΑΓΑΘΟΠΟΔΙ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἄνω χρὴ πάντοτε νεύειν, καὶ μάλιστα ὅταν σκυθρωπὰ περιίσταται ἡμᾶς, εὐχαριστεῖν τε τῷ Θεῷ τῷ γυμνάζοντι ἡμᾶς. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος λέγει Δαυῒδ· « Εὐλογήσω σε τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἡσαΐας ἐβόα ἐξ ἡμετέρου προσώπου· « Εὐλογήσω σε καὶ ὑμνήσω σε, Κύριε, ὅτι ὠργίσθης μοι, καὶ ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου

[54] Rom. VI, 12, 13. [55] Jerem. III, passim. [56] Ezech. XXXIII, 11. [57] Jer. VIII, 4. [58] Psal. XXXIII, 1.

ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μετὰ τοῦτο, ἠλέησάς με, καὶ ἐβοήθησάς μοι, καὶ παρεκάλεσάς με. »

ΡΟΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οἶδεν ἀκριβῶς καὶ βλέπει Κύριος ἅπερ προστρίβουσιν ἡμῖν κακὰ οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες. Φησὶ γὰρ τῷ Μωϋσῇ, ὅτι « Οἶδα τὴν ὀδύνην αὐτῶν, καὶ τὸν θλιμμὸν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς. » Ἀλλὰ ἀναμένει, καὶ μακροθυμεῖ πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν· ἀναμένει πρὸς τὸ πολυπλασιάσαι τὸν μισθὸν τῆς ὑπομονῆς ἡμῶν· ἀναμένει πρὸς τὸ αὐξηθῆναι μᾶλλον καὶ μεγαλυνθῆναι τὸν οἰκτιρμὸν αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἐλεεινοὺς, καὶ μᾶλλον σοφίζεται τὴν διὰ τῶν εὐχῶν καὶ δεήσεων ἡμῶν πρὸς αὐτὸν παραμονήν· ἵνα μάθωμεν μὴ ἀπονεύειν αὐτοῦ, μηδὲ ἐπιλανθάνεσθαι, κἂν ποτε τῆς ἀμεριμνίας ἐπιλαβώμεθα, καὶ εἰρηνικῆς καὶ ἀπολεμήτου καταστάσεως· ἵνα διὰ θλίψεως τὸν εὐεργέτην οἰκειωσώμεθα, ἵνα ἐν τῷ στενοχωρεῖσθαι προσφεύγωμεν Χριστῷ τῷ φιλανθρωποτάτῳ, ἵνα ἐν τῷ κάμνειν προσεγγίζωμεν αὐτῷ, καὶ τῷ χρῄζειν βοηθείας παρασκευαζώμεθα πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον. Διὰ τοῦτο δεῖ ὁλοκαρδίως καὶ ἐμπόνως πρὸς αὐτὸν καταφεύγειν, μηδὲ ὅλως βομβαίνοντας ἢ ὑπογογγύζοντας, ἀλλ' ἐν πάσῃ θλίψει τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα προβαλλομένους.

ΡΟΕ'. — ΕΥΓΕΝΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ὅταν ἐπιβῇς ὑψηλοτέρων βαθμῶν, ὅταν ἀποσπασθῇς τοῦ ἐδάφους, ὅταν τελείως τὰ γήϊνα βδελύξῃ, ὅταν ἐξουδενώσῃς τὰ βλεπόμενα πάντα, ὅταν ἀληθῶς ἐρασθῇς τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, ὅταν δυνηθῇς ἀναλαβεῖν τῶν νοητῶν ἀετῶν τὰς πτέρυγας, καὶ τερφθῆναι τῇ εὐσυνθέτῳ φυῇ τῶν πτερῶν πρὸς τὸν οὐρανὸν εὐμαρῶς αἰρομένων· τότε δὴ, τότε φοβεροὺς πειρασμοὺς θεωρήσεις, τότε δεινῶν πολέμων ἐν πείρᾳ καταστήσῃ, ἐπιθυμῶν μᾶλλον καὶ εὐχόμενος ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ μηκέτι βουλόμενος ζωὴν βροτῶν καθορᾷν.

ΡΟϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὔπω πεντεκαιδέκατον ἔτος πεπλήρωκας, τῷ μονήρει ἐνασχούμενος βίῳ, καὶ δὴ σαυτὸν τέλειον ὑπογράφεις· ἤδη ὑπερέχειν σεαυτὸν τῶν καλῶς προησκηκότων γερόντων ὑπείληφας· ἤδη νεοσσοὶ γυπῶν τὰ ὑψηλὰ πέτανται· ἤδη πάντας νενικηκέναι πειρασμοὺς ὑποπτεύεις, μήπω μηδενὸς πειρασμοῦ πάμπαν σκιάν τε θεασάμενος, μήπω εἰδὼς τί ἐστιν ἡ πάλη τῶν δαιμόνων, μήπω πρὸς διάβολον ἀρξάμενος πυκτεύειν· ἤδη τοὺς ἐμπειροπολέμους ἀδελφοὺς εὐτελίζειν καὶ κατακρίνειν ἀδιακρίτως τολμᾷς.

ΡΟΖ'. — ΧΡΥΣΙΠΠῼ ΚΟΥΡΑΤΩΡΙ.

Ἀναγκαῖον εἰδέναι, ὅτι μέλλεις βήματι παρίστασθαι φοβερῷ, ἔνθα μηδεὶς ἐπιφαίνεται ἐπικουρῆσαι δυνάμενος, ἢ ἐξελέσθαι τῆς χειρὸς τοῦ δικαστοῦ· ἔνθα δεινότης οὐδὲν παντελῶς ἰσχύουσα δυνήσεται· ἔνθα μηδεὶς ὑπάρχει συνηγορήσων, ἢ παραιτησόμενος. Ὡς οὖν διὰ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου καὶ αἰωνίου

A tuam a me, et posthæc misertus es mei, et auxiliatus es mihi, et consolatus es me [99]. »

CLXXIV. — *Eidem.*

Exquisite novit intueturque Dominus, quas nobis dæmones impuri noxas impingunt. Dicit enim Moysi : « Vidi dolorem eorum et afflictionem, qua Ægyptii affligunt eos [1] ; » sed exspectat, et tolerat in nostra commoda : exspectat, ut patientiæ nostræ mercedem auctiorem faciat; exspectat, ut magis ac magis augeatur atque increscat misericordia sua in nos miseros, potiusque excitare conatur nostram erga ipsum per preces et supplicationes perseverantiam, ut addiscamus nos, neque ab eo averti, neque illius oblivione capi; et licet aliquando securitatem nacti fuerimus, et pacificam B et bello non intricatam conditionem, ut per afflictionem de nobis bene meritum conciliemus, ut in angustiis ad Christum humanissimum confugiamus; ut dum defatigamur, ad eum appropinquemus, et auxilii indigentes ad eum nos qui illud ferre potest, accommodemus. Propterea toto corde studioseque ad eum recurrere debemus, non, utut est, balbutientes et murmurantes, sed in omni afflictione bonam spem proponentes.

383 CLXXV. — EUGENIO MONACHO.

Cum ad sublimiores gradus ascenderis; cum a solo tete distraxeris; cum perfecte res terrenas abhorrueris; cum omnia, quæ sub aspectum veniunt, C neglexeris; cum vere cœlestium bonorum amor te capiet; cum intellectualium aquilarum alas comprehendere poteris, et bene compta pennarum, quæ ad cœlum facillimo negotio sublevantur, compagine delectari : tum equidem, tum tremendas tentationes aspicies, tum diras pugnas degustabis, vehementius appetens et exorans ex hac vita liberari, et non ultra hominum vitam contemplari sustinens.

CLXXVI. — *Eidem.*

In monasticæ vitæ rudimentis nondum annum quintum et decimum emensus es, et jam temetipsum perfectum suspicaris; jam te superiorem esse senioribus, qui ante te sese exercuerunt, existimas; jam volucrum pulli in sublimiora avolant; jam omnes tentationes devicisse opinaris, cum nullius omnino D tentationis vel umbram videris : cum nondum, quid sit cum dæmonibus lucta, cognoveris; cum nondum adversus diabolum pugilem gerere inceperis, jam fratres in bellis gnavos atque exercitos despicatui habere et condemnare sine ullo judicio audes.

CLXXVII. — CHRYSIPPO CURATORI.

Necesse est, ut scias te ante tremendum tribunal adfuturum, **384** ubi nullus fuerit, qui opem ferre possit, aut de manu judicis eripere; ubi solertiæ, vehementiæ, vel acuminis etiam ingenii nulla vis; ubi nullus advocatum aget aut exorabit. Itaque ac si anima tua per tremendum et sempiternum ignem

[99] Isa. XII, 1. [1] Exod. III, 7.

pore, neque sistite membra vestra peccati man-
pia, sed exhibete vosmetipsos D-
380 mortuis viventes i-
stra sanctificationi se
in vitam æternam.

CLXIX. -

Non ita amate
perit amasiam,
pœnitentiam p
advocat per
ctuique habi
vertere ad
age, pone
miliata,
dedecor
hibebo
gemit
diam

N
tia
po
li
c

467 transgredi deberet, ne negligas, neque contemnas: [illegible] vitæ sta- [illegible] sed age pœnitentiam, dum tempus est [illegible] tus, præfinitusque terminus. [illegible] tuorum cognitionem; [illegible]; mittito rorem in mortuum, et in sepulcro positum; [illegible] fontes emitte; mœstitia illas flammas: [illegible] bona et salutari affice; propor- [illegible] tuorum lacrymæ afferantur.

CLXXVIII. — VENUSTRO PRIMATI.

« Suavis est servi somnus [2], » divinum eloquium effatur. Dulcis enim suavisque tunc est, et quodammodo quiescit, et tranquille agit dormiens, cum possidens corpus anima, sufficienter et ad mensuram cibis utitur sibi proponens, ut illud enutriat obtegatque. Tunc enimvero dulcis est somnus servo. At illi, qui luxu diffluit, et usu comessationum immiti corpus lacessit, non est suavis somnus, nec naturalis, quinimo nec penitus quiescere permittit, quæ illud possidet, servam animam: impedit enim ac retrosgit postmodum nimia ciborum et potuum, eorumque exquisitissimorum affluentia exsaturatum, et liberum vagari sibi videtur: et dominæ naturæ rebellans, luxuriæ examen exsuscitat, contrariarum voluptatum scammata, et palæstram 385 pessimarum perturbationum sine ullo pudore proponens, falsas coronas et bravia consectatur. B

CLXXIX. — JASONI EPISCOPO.

« Spes in Deum, ut beatus Paulus ait, nullo modo vere sperantem defraudat [3]. » Namque tempore opportuno illi, qui in Deum spem suam collocavit, rem speratam affert, et ab iis, quæ non sunt, ad ea quæ sunt, profert, redditque quod cum fide munus exspectabatur, elargiturque quod homo sæpissime per orationem conquisierat. Beati itaque, qui Dominum, ait, exspectant, per orationem et spem [4]. Miserebitur Dominus ad vocem clamoris tui, et exaudiet te, cum contritioni animæ tuæ medebitur. « Miserere nostri, Domine, pro nobis clamat Isaias propheta. In te enim speravimus; salus enim nostra apud te in die tribulationis [5], » glorificabo, laudabo nomen tuum, quod res admirandas fecisti. Propterea laudat te populus pauper, et urbes hominum injuriis oppressorum, et timentium te benedicent tibi. Nam factus es omni civitati humili auxiliator, et iis, qui animum desponderant propter inopiam, præsidium; præsidium hominum sitientium et injuria affectorum. Quasi homines animo pusillo sitientes in Sion, ab hominibus, quibus tradidisti nos. Hæc omnia considera, o episcope; intelligens etenim ipse intelligenti scribo. C D

CLXXX. — *Eidem*.

« Manducabitis panem vestrum ad saturitatem, ait Dominus 386 per Moysen, et habitabitis cum securitate in terra vestra [6]. » Nosti enim, quis sit divinior panis, et quæ securitas. Securum enim te

S. NILI [illegible] τῆς ψυχῆς σου, μὴ ἀμελήσῃς, μηδὲ καταφρονήσῃς, ἀλλὰ μετανόησον, ὡς ἔχεις καιρὸν καὶ προθεσμίαν ζωῆς. Ἐλθὲ εἰς ἐπίγνωσιν τῶν ἡμαρτημένων σοι· κλαῦσον σαυτὸν, ὡς ἤδη τεθνηκότα, καὶ ἐν μνημείῳ ταφέντα· πρόπεμψον δρόσον εἰς ἐκείνην τὴν φλόγα· κίνησον δακρύων πηγάς· λύπησον σεαυτὸν λύπην καλὴν καὶ σωτήριον· κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἐπταισμένων σοι τὸ δάκρυον φερέσθω.

ΡΟΗ'. — ΒΕΝΟΥΣΤΡΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

« Γλυκὺς τοῦ δούλου ὁ ὕπνος, » φησὶν ἡ θεία Γραφή. Γλυκεῖα γὰρ τῷ ὄντι καὶ ἡδίστη τότε ἐστὶ, καὶ τρόπον τινὰ ἀναπαύεται καὶ ἡσυχάζει κοιμώμενος, ὅταν ἡ κτησαμένη τὸ σῶμα ψυχὴ, αὐτάρκως καὶ μετὰ μέτρου ταῖς τροφαῖς χρήσηται, σκοπὸν θεμένη τοῦ διαθρέψαι αὐτὸ καὶ σκεπάσαι. Τότε τῷ ὄντι γλυκὺς εὑρίσκεται ὁ ὕπνος τῷ δούλῳ. Τῷ δὲ ἀσωτευομένῳ, καὶ διὰ χρῆσιν ἄπληστον ἐρεθίζοντι τὸ σῶμα, οὐκ ἔστι γλυκὺς ὁ ὕπνος καὶ κατὰ φύσιν, ἀλλ' οὐδόλως συγχωρεῖ διαναπαύεσθαι τὴν κτησαμένην αὐτὸ δοῦλον ψυχήν. Ἀπαυχενίζει γὰρ λοιπὸν ὑπεράγαν κεχορτασμένον τῇ πολυτελείᾳ τῶν βρωμάτων, καὶ τῶν πομάτων, καὶ ἐλευθεριάζειν φαντάζεται, καὶ κατεξανιστάμενον τῆς κυρίας φύσεως, καὶ τῆς ἀκολασίας τὸ σμῆνος ἐξεγεῖρον, τά τε σκάμματα τῶν ποικίλων ἡδονῶν, καὶ τὴν τῶν αἰσχίστων παθῶν παλαίστραν ἀνερυθριάστως προβαλλόμενον, στεφάνων ψεκτῶν καὶ βραβείων ἐφίεται.

ΡΟΘ'. — ΙΑΣΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

« Ἡ εἰς Θεὸν ἐλπὶς, καθά φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, οὐδαμῶς καταισχύνει τὸν ἀληθῶς ἐλπιστήν. » Τῷ γὰρ οἰκείῳ καιρῷ φέρει τῷ εἰς Θεὸν ἐλπίσαντι τὸ ἐλπισθὲν, καὶ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρίστησιν, ἀποδίδωσί τε τὸ μετὰ πίστεως προσδοκηθὲν χάρισμα, καὶ δωρεῖται ὅπερ ἂν ἄνθρωπος πλεονάκις δι' εὐχῆς ἐξήτησε. Μακάριοι οὖν οἱ τὸν Κύριον, φησὶν, ὑπομένοντες δι' εὐχῆς καὶ ἐλπίδος. Ἐλεήσει Κύριος πρὸς τὴν φωνὴν τῆς κραυγῆς σου, καὶ ἐπακούσεταί σου, ὅταν τὸ σύντριμμα τῆς ψυχῆς σου ἰάσηται. « Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, κράζει ὑπὲρ ἡμῶν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποίθαμεν· ἡ γὰρ σωτηρία ἡμῶν παρὰ σοῦ ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως· » δοξάσω, ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστὰ πράγματα· διὰ τοῦτο ὑμνεῖ σε ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς, καὶ πόλεις ἀνθρώπων ἀδικουμένων, καὶ φοβουμένων σε, εὐλογήσουσί σε. Ἐγίνου γὰρ πάσῃ πόλει ταπεινῇ βοηθὸς, καὶ τοῖς ἀθυμήσασι δι' ἔνδειαν σκέπη, σκέπη διψώντων ἀνθρώπων, ἀδικουμένων. Ὡς ἄνθρωποι ὀλιγόψυχοι διψῶντες ἐν Σιὼν, ἀπὸ ἀνθρώπων, οἷς παρέδωκας ἡμᾶς. Νόησον ταῦτα πάντα, ἐπίσκοπε· νοῶν γὰρ ἐγὼ, νοοῦντι γεγράφηκα.

ΡΠ'. — *Τῷ αὐτῷ*.

« Φάγεσθε τὸν ἄρτον ὑμῶν εἰς πλησμονὴν, εἶπε Κύριος διὰ τοῦ Μωϋσέως, καὶ κατοικήσετε μετὰ ἀσφαλείας ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν. » Οἶδας δὲ, τίς ὁ θειότερος ἄρτος, καὶ τίς ἡ ἀσφάλεια. Ἠσφάλισα

[2] Eccle. v, 11. [3] Rom. v, 5. [4] Luc. xii, 37. [5] Isa. xxxiii, 2. [6] Levit. xxvi, 5.

μὲν γάρ σε, φησὶν, ἐγὼ τῇ δεξιᾷ μου, καὶ δώσω εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν (εἰρήνην προσαγορεύων τὴν τῶν μιαρῶν παθῶν ἐλευθερίαν)· καὶ κοιμηθήσεσθε, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν ὑμᾶς ὀνησιφόρος καὶ λυτικὸς τῶν κρατησάντων κακῶν. Οὗτός ἐστιν ὁ ὕπνος. Ἔδωκας γάρ, φησίν, οὐκ εἰς τὸ στόμα μου, ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν μου, εἰς τὴν διάνοιαν, ἄσηπτον καὶ διαιωνίζουσαν εὐφροσύνην, καὶ διὰ τοῦτο « ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι, » καὶ ὑπνώσω ὕπνον πάσης ἁμαρτίας νεκρωτικόν. « Ὅταν γὰρ δῷ Κύριος τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον, » ἰδοὺ αὐτόθεν ἡ κληρονομία Κυρίου ἡτοιμασμένη τοῖς ἀγωνισαμένοις.

ΡΠΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἀπολῶ, φησὶ, θηρία πονηρὰ ἐκ τῆς γῆς ὑμῶν, τοὺς ἀγρίους δαίμονας δηλονότι, καὶ τὰς τούτων κατὰ τῆς ψυχῆς τῶν ἀθλούντων πολυμηχάνους σκαιωρίας, καὶ διώξετε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ πεσοῦνται ἐνώπιον ὑμῶν τῷ φόνῳ τῆς μαχαίρας, ἥτις καύχημα ὑμέτερον ὑπάρχει, καὶ διώξουσιν ἐξ ὑμῶν πέντε ἑκατὸν, καὶ ἑκατὸν ὑμῶν μυριάδας διώξουσιν. Αἱ γὰρ πέντε αἰσθήσεις τῇ μεγαλονοίᾳ, καὶ θεόθεν χορηγουμένῃ ἰσχύϊ, καὶ τῷ σθένει τῷ κρείττονι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅπερ κτᾶται τροπαιοῦχος γενόμενος ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, περιχαρακωθεῖσαι, ἑκατοντάδα τῶν πολεμίων ἐλαύνουσιν· ἡ δὲ ἑκατοντὰς τῶν ἐμπειροτάτων τε καὶ τελειοτέρων ἡμῶν ἐννοιῶν καὶ πράξεων ἀγαθῶν, τὴν μυριάδα τῶν τὴν ἄκραν ἠμφιεσμένων φαυλότητα τυράννων αἰχμαλωτίζουσι καὶ καταδυναστεύουσιν.

ΡΠΒ'. — ΕΥΓΕΝΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Τύρος ἑρμηνεύεται *συνοχὴ*, ἤτοι *θλίψις*. Μετὰ δὲ τὴν συνοχὴν καὶ τὴν θλίψιν τὴν παρὰ τῶν δαιμόνων ἐπαγομένην ἡμῖν, ὅταν γενναίως ἐνέγκωμεν, ὀψόμεθα τικτομένην ἡμῖν γενναίαν κατάστασιν, ἀναπαύουσαν ἡμᾶς ἐκ προλαβόντος κόπου, Θεοῦ ταύτην ἐξ ὕψους δωρουμένου. Τοιοῦτον δή τι νομίζω τὸ Ψαλτικὸν ὑπάρχειν, ὅτι « Θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις. » Τάχα γὰρ πλεῖστα χαρίσματα θεῖα μετὰ τὴν συνοχὴν καὶ τὴν θλίψιν εὑρίσκομεν ἐν τῇ ψυχῇ κυϊσκόμενα.

ΡΠΓ'. — ΦΙΛΙΠΠῼ.

« Ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, εὑρήσει αὐτήν. » Βλέπεις ἐν τοῖς ῥήμασι τούτοις ἀπώλειαν καλλίστην, καὶ εὕρεσιν ἀγαθήν; Ὅταν τοίνυν κατανοήσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εὕρῃς ἐν ἁμαρτίᾳ τινὶ, σπεῦσον τοῦ ἀπολέσαι ταύτην τῆς μοχθηρᾶς ἕξεως, ἵνα πάλιν εὑρεθῇ σοι ἐπανελθοῦσα εἰς τὸ ἀρχαῖον καλὸν, τουτέστιν τὴν ἐνάρετον ζωήν.

ΡΠΔ'. — ΘΩΜᾼ ΛΟΓΟΓΡΑΦῼ.

Ἐμπρόσθια τῆς ψυχῆς νοητέον τὰς πασῶν τῶν ἀρετῶν λαμπαδουχίας, ὀπίσθια δὲ παντοῖον κακίας εἶδος.

ΡΠΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Πρόσωπον τῆς ψυχῆς ἡ θεοειδὴς μορφὴ, τουτέστιν

A reddidi ego, ait, dextera mea, et dabo pacem in terra vestra, pacem nuncupans, ab exsecrandis perturbationibus libertatem, et dormietis, et non erit, qui timorem afferat vobis proficuus, et noxiorum invalescentium solutor. Hic est somnus. Dedisti enim, ait, non in os meum, sed in cor meum, et in cogitationem meam, incorruptam et sempiternam lætitiam : et propterea « in pace in idipsum dormiam [7], » et somnum capiam, somnum omni iniquitati mortem afferentem. « Cum enim dederit Dominus dilectis suis somnum [8], » ecce isthinc hæreditas Domini præparata iis, qui certamen subierunt.

CLXXXI. — *Eidem.*

Interimam, ait, belluas pravas e terra vestra [9], B feros nempe dæmones, eorumque adversus decertantium animas versutas malitias, et persequemini inimicos vestros, et cadent in conspectu vestro occisione ensis, quæ gloriatio vestra est : et persequentur de vobis quinque centum, et centum de vobis decem millia persequentur. Quinque etenim sensus magnis cogitationibus, et divinitus exhibito robore, et facultate humana natura excellentiore, quam humana mens triumphalis effecta acquirit, circumvallati centum ex adversariis expellent; centum vero expertissimarum et perfectiorum nostrarum cogitationum, et bonarum actionum decem tyrannorum millia; qui extrema improbitate amiciuntur, captivant debellantque.

C

387 CLXXXII. — EUGENIO MONACHO.

Tyrum interpretantur *coarctationem*, sive *afflictionem*. Sed enim, postquam coarctationem et afflictionem per dæmonem nobis illatam cum forti animo pertulerimus, in nobis prognatam generosam conditionem videbimus, quiescere nos a præoccupante labore facientem; eam Deo ex alto elargiente. Nec aliud esse existimo, quod in Psalmis legitur : « Filia Tyri in muneribus [10]. » Forte enim pleraque munera divina post coarctationem et afflictionem in animo conceptam invenimus.

CLXXXIII. — PHILIPPO.

« Qui invenit animam suam, perdet eam, et D qui perdiderit animam suam, inveniet eam [11]. » Nonne vides in hisce verbis optimam perditionem bonamque inventionem? Cum itaque examinans animam tuam in peccato repereris, quam citissime eam a pravo habitu interimito, ut rursus invenia-tur in antiquum bonum regressa, in vitam scilicet virtuti addictam.

CLXXXIV. — THOMÆ SCRIPTORI.

Anteriora animæ intelligenda sunt virtutum omnium lumina; posteriora vitiorum omnium genus.

CLXXXV. — *Eidem.*

Facies animæ Deo non dissimilis forma est, mun-

[7] Psal. IV, 7. [8] Psal. CXXVI, 3. [9] Levit. XXVI, 6. [10] Psal. XLIV, 13. [11] Matth. X, 39.

Actuum pars illa indicat, in qua Lucas ait: « Eramus dies aliquot apud Philippos urbem [64]. » Et ex parvis etiam occasionibus, ac infirmi subsellii hominibus, ingentia per divinam providentiam absolvi dicit: « Sedentes extra urbem, ubi oratio erat, mulieres, quæ convenerant, alloquebamur, et quædam purpuri venditrix mulier, nomine Lydia, civitatis Thyatirenorum audivit quæ dicebantur a nobis; cujus Dominus aperuit cor intendere accurate [65]. » Reduc tibi in memoriam in Evangelio vilem Samaritanam [66], et Chananæam [67], eamque quæ patiebatur fluxum sanguinis [68], et Simonem leprosum [69]. Quinimo et Simon postmodum in Joppe urbe coriarius, qui magnum hospitio exceperat Petrum [70], pusilla divinæ prædicationis occasio factus ante magnam in Palæstina Cæsaream divinis laudibus cohonestatur; et nihilominus hic multis gentibus salutis portas reseravit.

CXLVI. — *Eidem.*

Non esse opus, ante divini beneplaciti tempus, nos Deum compellere et sollicitare, ut res admirandas omnibus commonstret, sustinere vero et exspectare potius supernum beneplacitum et voluntatem: attende, quid Dominus Christus suis discipulis dicat: « Sedete in civitate Hierusalem, nec inde secedite, sed exspectate promissionem [71], » et cum illa digni facti fueritis, tunc doctrinæ **369** et miraculorum initium facietis. Et qui etiam sanctum apostolum Paulum sectabantur, a venerando Spiritu ad tempus, ne verbum loquerentur in Asia et Bithynia [72], remorati sunt.

CXLVII. — EUGENIO MONACHO.*

Haud fieri potest, ut absque mœrore, qui in tentationibus informatur, pertranseat. Nihilominus post tentationum excursum, et dæmonum secessum similes sortis homines lætitia complentur, et dulcibus lacrymis, et cogitationibus divinis, qui laborem proficuum et servatricem afflictionem suis in cordibus coluere. « Secundum enim, ait, multitudinem dolorum in corde meo, Dei consolationes et expletiones lætificaverunt animam meam [73]. »

CXLVIII. — EUTYCHIO DIACONO.

Multo certamine opus est, et sufficienti cura, et oratione sobria, et non vacillante, ad quærendum inveniendumque cogitationis absque fastidio statum, in quo habitare traditur Dominus, ut ait Apostolus: « Annon cognoscitis, quod Jesus Christus habitat in vobis [74]? » Ibi enim certissime reperitur aliud in corde cœlum divina tantummodo gratia facem præferens in pace quadam ineffabili et inenarrabili.

370 CXLIX. — *Eidem.*

Provecta jam ætate divinus David ingentes gratias Deo, qui eum elegerat, agens in fine benedi-

A τῶν Πράξεων, ἔνθα φησὶν ὁ Λουκᾶς, ὅτι « Ἦμεν διατρίβοντες ἡμέρας τινὰς ἐν Φιλίπποις τῇ πόλει. » Ὅτι δὲ καὶ ἀπὸ μικρῶν ἀφορμῶν, καὶ ἐλαχίστων προσώπων, μεγάλα δὲ οἰκονομεῖται διὰ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ, λέγει· « Καθίσαντες ἔξω τῆς πόλεως εἰς τὸν τόπον τῆς προσευχῆς, ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξὶ, καί τις πορφυρόπωλις καλουμένη Λυδία, ὁρμωμένη ἐκ Θυατείρων τῆς πόλεως, ἤκουε τῶν παρ' ἡμῖν λεγομένων, ἧς ὁ Κύριος τὴν καρδίαν πρὸς τὸ νοεῖν ἀκριβῶς διήνοιξε. » Λάβε μοι εἰς μνήμην τὴν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εὐτελῆ Σαμαρεῖτιν, καὶ τὴν Χαναναίαν, καὶ τὴν Αἱμοῤῥοοῦσαν, καὶ Σίμωνα τὸν λεπρόν. Ἀλλὰ καὶ Σίμων ὕστερον ὁ ἐν Ἰόππῃ βυρσεὺς, τὸν μέγαν ξενοδοχήσας Πέτρον, σμικρὰ τῷ θείῳ κηρύγματι γενόμενος ἀφορμὴ, πρὸ τῆς μεγάλης ἐν B Παλαιστίνῃ Καισαρείας, τοῖς θείοις ἐπαίνοις τετίμηται, καίτοι οὗτος πλήθεσιν ὑπήνοιξε τὴν πύλην τῆς σωτηρίας

ΡΜϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅτι οὐ χρὴ πρὸ καιροῦ τῆς θείας δοκιμασίας ἐκβιάζεσθαι, καὶ κατασπεύδειν ἡμᾶς τὸν Θεὸν θαυμαστὰ πᾶσιν ἐνδείξασθαι πράγματα, ἀναμένειν δὲ καὶ ἀπεκδέχεσθαι μᾶλλον τὴν ἄνωθεν εὐδοκίαν καὶ βούλησιν, πρόσχες, τί ὁ Δεσπότης Χριστός φησι πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· « Καθίσατε ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ μὴ χωρίζεσθε ἐκεῖθεν, ἀλλὰ περιμένετε τὴν ἐπαγγελίαν, » καὶ ὁπηνίκα ταύτης ἀξιωθῆτε, τηνικαῦτα τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν τεράτων ἀπάρξασθε. Ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ περὶ τὸν ἅγιον ἀπόστολον Παῦλον ἐκωλύθη- C σαν ὑπὸ τοῦ προσκυνητοῦ Πνεύματος ἐν καιρῷ, λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ.

ΡΜΖ'. — ΕΥΓΕΝΙῼ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Ἀμήχανον χωρὶς λύπης παρελθεῖν τὸν ἐμπαιδευόμενον τοῖς πειρασμοῖς. Πλὴν ὅμως μετὰ τὴν παραδρομὴν τῶν πειρασμῶν, καὶ τὴν ὑποχώρησιν τῶν δαιμόνων, πολλῆς χαρᾶς πληροῦνται οἱ τοιοῦτοι, καὶ δακρύων γλυκέων, καὶ νοημάτων θείων, ὅσοι ἐγεώργησαν τὸν ἐπωφελῆ πόνον καὶ τὴν σώζουσαν θλίψιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. « Κατὰ γὰρ τὸ πλῆθος, φησὶ, τῶν ἐν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ ὀδυνηρῶν, αἱ παρακλήσεις τοῦ Θεοῦ, καὶ αἱ πληροφορίαι εὔφραναν τὴν ψυχήν μου. »

ΡΜΗ. — ΕΥΤΥΧΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

D Ἀγῶνος πολλοῦ χρεία, καὶ φροντίδος ἱκανῆς, καὶ προσευχῆς νηφούσης καὶ ἀρέμβου, πρὸς τὸ ζητῆσαι καὶ ἐξευρεῖν τὴν ἀπαρενόχλητον τῆς διανοίας κατάστασιν, ἔνθα οἰκεῖν λέγεται ὁ Δεσπότης, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· « Ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; » Ἐκεῖ γὰρ ὡς ἀληθῶς ὑπάρχει ἕτερός τις ἐγκάρδιος οὐρανὸς ἀπὸ τῆς θείας μόνης φρυκτωρούμενος χάριτος ἐν εἰρήνῃ τινὶ ἀνερμηνεύτῳ καὶ ἀνεκδιηγήτῳ.

ΡΜΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐπὶ πολὺ τῆς ἡλικίας προκόψας ὁ θεσπέσιος Δαυΐδ, εὐχαριστῶν μεγάλως τῷ ἐκλεξαμένῳ αὐτὸν Θεῷ,

[64] Act. xvi, 12. [65] ibid. 13, 14. [66] Joan. iv, 7. [67] Matth. xv, 22. [68] Matth. ix, 20. [69] Matth. xxvi, 6. [70] Act. x, 6. [71] Luc. xxiv, 49. [72] Act. xvi, 6, 7. [73] Psal. xciii, 19. [74] Ephes. iii, 17.

φησὶ περὶ τὰ τελευταῖα τῆς εὐλογίας, ὅτι Νῦν μόλις εὗρεν ὁ δοῦλός σου τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ εἰς τὸ εὔξασθαι τὴν εὐχὴν ταύτην, σημαίνων ἡμῖν τὴν μακαριότητα, καὶ τὴν ἁγίαν κατάστασιν ἐκείνην τὴν εἰρηνικὴν καὶ λάμπουσαν, [πρὸ τοῦ] ἔνθα μηδεμία μνήμη διαφαίνεται πάσης τῆς προσκαίρου καὶ αἰσθητῆς κτίσεως.

A ctionis effatur: Nunc vix ægre invenit servus tuus cor suum ad faciendas precationes [75]: beatitatem nobis significans, et sanctum illum statum pacificum collucentemque, ubi nulla apparet memoria temporalis et sensilis creaturæ.

ΡΝ'. — ΒΙΛΙΛΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μοναχὸς οὐδὲ ὄναρ ὀφείλει ὄψιν βλέπειν γυναικὸς, μήτε συνεστιᾶσθαι, καὶ συμβροχθίζειν, καὶ συγγελᾷν, καὶ συνδιανυκτερεύειν ταῖς γυναιξὶ, καὶ πάσας τὰς αἰσθήσεις τῆς ὁρωμένης λοιμώδους αἰσθήσεως ἀναπιμπλᾷν.

CL. — BILILLO MONACHO.

Monacho neque in somno facies muliebris conspicienda est; quinimo non debet neque convivari, neque una cum feminis helluari, neque combibere, neque ridere, neque pernoctare, nullosque sensus aspectu pestifero adimplere.

ΡΝΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὦ τί σοι λέξας, ἰσχύσω ἀνακόψαι σε τῆς ἀκολάστου γνώμης; ὢ τί σοι χρήσιμον καὶ ἁρμόδιον πρὸς ξυμβουλὴν ψυχωφελῆ εἰρηκὼς, ἀπείρξω τῆς κακίας; ὢ ποταποὺς παιδευμάτων χαλινοὺς ἐπιβαλὼν τῷ σκληροστόμῳ ἵππῳ, δυνηθείην ἀναχαιτίσαι τῆς ἡδονῆς; ὢ τί σοί ποτε ποιήσας, λύσω μὲν τῆς πρὸς τὸ θῆλυ μανίας, δήσω δὲ τοῖς τῆς ἁγνείας δεσμοῖς;

CLI. — *Eidem.*

O quid tibi dicens, potero te ab intemperante B sententia revellere? o quid tibi conducibile, et ad consilium animo proficuum accommodatum enuntians a malitia avocare? o quale instructionum frenum equo durioris oris imponens a voluptate retorquere? o quid tibi unquam faciens a furore in feminas liberare, vinculisque castimoniæ colligare?

ΡΝΒ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Πλεῖστα ἔχεις τῆς περὶ σὲ τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας ἐνέχυρα, μυρία παρ' αὐτοῦ καὶ τῆς περιβολῆς τοῦ μοναχικοῦ σχήματος εὐεργετηθεὶς, καὶ θαλφθεὶς, καὶ φρουρηθεὶς, καίτοι τὸ τηνικαῦτα μηδὲν ἀγαθὸν ἔργον ἐπιτελῶν. Ἐκεῖνα τοίνυν ἀναμηρυκώμενος εὐγνώμονι λογισμῷ, ταπείνωσόν σου τὸ φρόνημα, φεύγων τὴν διατριβὴν τῶν μετὰ τὸ ἐλθεῖν εἰς τὸν μονήρη βίον τὴν ὑπερηφανίαν ἀσπαζομένων, καὶ τὰς γνάθους φυσώντων, καὶ ἐξογκούντων τὰ στήθη, καὶ τοῖς δικαστηρίοις προσεδρευόντων, καὶ ἀεὶ βιωτικὰ λαλούντων, καὶ τοῖς πονηρεύμασι τῶν τελευταίων ἀποκρυπτόντων τὰ πρώην αὐτοῖς κακῶς πραχθέντα, καὶ ἐπισπασαμένων ἐκεῖνο τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν μετὰ τῆς τῶν πονηροτέρων πνευμάτων ἑβδομάδος, ὅπως, κατὰ τὸν τοῦ Εὐαγγελίου λόγον, τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων ἀποδειχθῇ. Αὐτὸς οὖν σύντριψον τὴν καρδίαν σου, καθά φησιν ὁ Δαυΐδ· Ὅτι κατεσμικρύνθην ἐγὼ ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου, καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων ἐπ' αὐτῷ πεποιθότων. « Οὔτε γὰρ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐπορεύθην ἐν μεγάλοις, οὐδὲ ἐν θαυμασίοις ὑπὲρ ἐμέ· » ἀλλ' εὐλαβούμην, μήποτε παρεικασθῶ ἀτεράμνοσί τισι καὶ ἀπαιδευτάτοις, οἵτινες ἐπελάθοντο τῶν ἔργων Κυρίου, οὐκ ἐμνήσθησαν τῶν εὐεργεσιῶν καὶ τῶν θαυμασίων, ὧν ἔδειξε, καὶ ἐποίησεν αὐτοῖς ἀφ' ἡμερῶν πονηρῶν.

CLII. — DEMETRIO MONACHO.

Plurima divinæ de te curæ pignora possides, innumeris **371** ab eo et monachici habitus ambitu beneficiis affectus, fotus et custoditus, licet tunc temporis opus bonum nullum efficeres. Illa itaque benigna mente renuntians atque remandans, stultam tuam arrogantemque existimationem dejice, C eorum consuetudinem vitans, qui etiam postquam monachorum albo nomina scripserunt, superbiæ operam navant, et buccas inflant, et pectore intumescunt, et tribunalibus assident, et semper de rebus hisce terrenis sermonem habent, et postremis facinoribus priores res ab ipsis pessime gestas occultant, et spiritum illum pravum cum iniquiorum spirituum hebdomade amplexati sunt, ut secundum Evangelii verba, postrema pejora prioribus [76] commonstrentur. Tu igitur conterito cor tuum, ut David ait: Quoniam pusillus factus sum ego in conspectu Domini Dei mei, et in conspectu hominum credentium ei [77]. « Neque enim elatum est cor meum, neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me [78]; » sed cavebam ne assi- D milarer inexorabilibus quibusdam et ignarissimis, qui obliti sunt operum Dei, nec sunt recordati beneficiorum et miraculorum, quæ ostendit, et fecit illis in diebus malis [79].

ΡΝΓ'. — ΝΕΙΛΩ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

Εἰσί τινες ἐν κόσμῳ βιωτικοὶ, κατὰ τὴν σὴν λογιότητα, κεκτημένοι τοὔνομα τοῦ ἀκριβοδικαίου, καὶ νηστεύοντες διὰ παντὸς, καὶ ἀλουτοῦντες, καὶ χαμευνοῦντες, καὶ πλείστῃ προσανεχόμενοι ἀγρυπνίᾳ, καὶ προσευχῇ, καὶ τῇ ἐκ μέρους τῶν καταπονουμένων προστασίᾳ, μηδέποτε δὲ λαβόντες δαιμόνων πεῖραν τὸ σύνολον· διότι οὐδὲ πάνυ περὶ αὐτῶν τῷ διαβό-

CLIII. — NILO SCHOLASTICO.

Sunt in mundo nonnulli viventes sæculo, ut tua mihi significavit prudentia, qui exquisite justi nomen sortiti sunt, et continuo jejunant, et illoti semper remanent, et in terra accumbunt, et plurimis dediti vigiliis et **372** orationibus, et periculis oppressorum patrocinio, nulla tamen dæmonum tentatione exerciti sunt; eo quod non multum

[75] II Reg. VII, 27. [76] Matth. XII, 45. [77] II Reg. VII, 19. [78] Psal. CXXX, 1. [79] Psal. LXXVII, 11

de illis diabolo cura est, qui potius adversus eos, qui solitarium et tranquillum vitæ institutum amplexantur, anceps innumerarum tentationum singulis, ut ita dicam, horis, studium curat et acuit. Nondum itaque conflictuum dæmoniacorum, qui adversus nos intenduntur, experimentum habuerunt. Nondum velitationem alicujus intellectualis cohortis persenserunt. Nondum aggressionem incorporeorum barbarorum subierunt. Nondum invisibiles pugiles ad eos accesserunt. Nondum amaræ, tristes, obscuræque adversariorum phalanges appropinquarunt. Nondum eos invasit Assyrius. Nondum probati sunt; nondum concussi; nondum discussi; nondum obtenebrati, non opacati, ut ait Dominus Jobo: In dracone arbores magnæ opacantur [80], admirandi nempe quidam viri, virtute et diviniore cognitione pleni a diabolo inquinantur, confunduntur, cribrantur, dimoventur, diffamantur, ore mordentur, vinculis caudarum in faciem verberantur, innumeras sustinent illius improbitates, consilii inopes sunt, æstuant exire de tabernaculo, exorant de corpusculo digredi, quo adversarius noster comparere ibi obnititur. Quid pluribus opus est? Nondum fere virtutis multis periculis implicitæ, multisque laboribus nomen audiverunt, et jam perfectos agonistas sese reputant, facultatum omnium adversantium victores, præceptorum omnium evangelicorum textores, rebus agendis, illisque præstantissimis callidi tornatores, et omnigenæ spiritualis sapientiæ cordatissimi, adeo ut illis directore opus non sit. Quapropter multos vocant in crimen, Ecclesiæ præsides **373** culpant, monachos naso suspendunt adunco, et insectantur, et inter familiaria colloquia res alienas discutiunt. Et sane iniquitatum omnium illa deterrima habetur, cum quis pluribus sceleribus obnoxius, proprias labes et conscientiæ vulnera non examinat, sed aliorum explorat, et maledictis incessit. Prætereaque omnes fastidiunt, omnes nihili faciunt, et sæpe optimorum famam sauciant; omnes, etiam non quæsiti, populo differunt, et cum ipsi nihil didicerint, vel sapiant, alios præceptis Christianis sacrisque instituere præsumunt. Hi itaque a pueris parvulis non multum abludere judicandi sunt, qui cum cultro ligneo in se recipiunt universos barbaros internecioni tradere, quemadmodum tu sæpenumero non multis inculcasti. Rursus, qui æque atque nos moribus juvenculi sunt, puero simplicissimo similes judico sese jactanti, artem agriculturæ exquisitissima ratione callere, qui in longe lateque diffuso pelluvio modica terra, fimoque immisto, in illo grana non admodum multa sparsit, cumque aquam fudisset, et abundanter potitasset, non multo post pusilla illa sata pullulasse, et pelvim in medio impluvio paterno jacentem herbescere conspiciens, statim hilarescit, lætusque omnibus

A λῳ μέλει, μᾶλλον δὲ κατὰ τῶν τὸν μονήρη καὶ ἡσύχιον ἑλομένων βίον, τὴν ἀμφήκη τῶν μυρίων πειρασμῶν καθεκάστην, ὡς εἰπεῖν, ὥραν φιλοκαλεῖ, καὶ ὀξύνει μάχαιραν. Οὔπω τοίνυν τῶν καθ' ὑμᾶς ἐν πείρᾳ γεγόνασι πολέμων δαιμονικῶν· οὔπω οὐδὲ ἀκροβολισμοῦ τινος νοητῆς παρατάξεως ᾔσθοντο· οὔπω ἐπιδρομὴν ἀσάρκων βαρβάρων πεπόνθασιν· οὔπω προσῆλθον αὐτοῖς οἱ ἀόρατοι πύκται· οὔπω προσήγγισαν αὐτοῖς αἱ πικραὶ, καὶ ἀμειδεῖς, καὶ σκοτειναὶ τῶν ἐναντίων φάλαγγες· οὔπω ἐπῆλθεν αὐτοῖς ὁ Ἀσσύριος· οὔπω ἐδοκιμάσθησαν· οὔπω διεσείσθησαν καὶ διετινάχθησαν· οὔπω συνεσκοτίσθησαν οὐδὲ ἐσκιάσθησαν, καθώς φησιν ὁ Κύριος τῷ Ἰὼβ, ὅτι Ἐν τῷ δράκοντι δένδρα μεγάλα σκιάζονται· τουτέστι, θαυμάσιοί τινες ἄνδρες, καὶ ἀρετῆς
B καὶ γνώσεως θειοτέρας γέμοντες, ὑπὸ τοῦ διαβόλου θολοῦνται, συγχέονται, σινιάζονται, σαλεύονται, καὶ διακωδωνίζονται, τῷ στόματι δάκνονται, τῷ οὐραίῳ τὰ πρόσωπα τύπτονται, μυρίας ἐπηρείας παρ' αὐτοῦ ὑπομένουσιν, ἀποροῦνται, ἰλιγγιῶσιν ἐξελθεῖν τοῦ σκήνους, εὔχονται καὶ σαρκίου διαζευχθῆναι, δι' οὗ ὁ δυσμενὴς ἡμῶν κατάρχειν φιλονεικεῖ. Τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; Οὔπω οὐδὲ ἤκουσαν σχεδὸν τῆς πολυκινδύνου καὶ πολυμόχθου ἀρετῆς τοὔνομα, καὶ ἤδη τοπάζουσιν εἰς τέλος ὑπάρχειν ἀγωνισταὶ, νικηταὶ πασῶν ἀντικειμένων δυνάμεων, ἔριθοι παντὸς εὐαγγελικοῦ διατάγματος, τορευταὶ πρακτικῆς ἐξαιρέτου, ἐπιστήμονες παντοίας πνευματικῆς σοφίας, ὡς μηδὲν ὅλως ἔτι προσδεῖσθαι τῶν διδασκόντων αὐτούς.
C Διόπερ λοιπὸν ἄρχονται ψέγειν πολλοὺς, λοιδορεῖν τοὺς τῆς Ἐκκλησίας προκαθημένους, μυκτηρίζειν καὶ διασύρειν τοὺς μοναχοὺς, ἡδέως τε ἀεὶ ὁμιλεῖν τὰ ἀλλότρια. Ἔστι δὲ μεγάλη ἁμαρτία τὸ μὴ περισκοπεῖν τὰ οἰκεῖα ἁμαρτήματα τὸν πλείστοις ἀνομήμασι τετρωμένον, ἀλλὰ τὰ τῶν ἄλλων πολυπραγμονεῖν καὶ λέγειν κακά. Ἀτὰρ δὴ καὶ πᾶσιν ἀπαρέσκονται, πάντας ἐξουδενοῦσι, καὶ τοὺς ἀρίστους πολλάκις· πᾶσιν ἐπιμέμφονται, πᾶσιν ἐπεμβαίνουσι μὴ ζητούμενοι. Τινὰς δὲ καὶ κατηχεῖν ἐπιχειροῦσι, μήπω μεμαθηκότες. Τοὺς τοιούτους τοιγαροῦν παρεικαστέον παιδίοις μικροῖς, μετὰ μαχαίρας ξυλίνης πάντας βαρβάρους φονεύειν ὑπισχνουμένοις, καθάπερ αὐτὸς πρός τινας πλεονάκις εἴρηκας. Πάλιν οἱ παραπλησίως ἡμῖν ὑπάρχοντες νεκροὶ τὸ ἦθος, ἐοικέναι
D μοι δοκοῦσι παιδίῳ ἁπλουστάτῳ καυχωμένῳ εἰδέναι σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ γεωργικὴν, ὅπερ λαβὸν λεκάνην πλατυτάτην, βέβληκεν εἰς αὐτὴν κόκκους ἀναριθμήτους, ὕδωρ δὲ ἐπιχέαν, καὶ ποτίσαν δαψιλῶς, μετ' οὐ πολὺ ἐθεάσατο τὰ μικρὰ ἐκεῖνα βλαστήσαντα σπέρματα, καὶ χλοηφορήσασαν τὴν λεκάνην, κειμένην ἐν τῷ μεσαύλῳ τοῦ οἴκου τοῦ πατρικοῦ, παραυτίκα τε χαίρει καὶ τέρπεται μεγάλως καὶ βοᾷ ἐπὶ πάντων μεθ' ὅρκου τε καὶ γέλωτος λέγον, ὅτι Ἔμπειρός εἰμι παντοίας γεηπονίας, καὶ τέλειος γεωργός. Οὐκ οἶδε δὲ τοὺς πόνους τῶν τὰ χωράφια φιλοκαλούντων καὶ ἀροτριώντων· οὐκ ἐπίσταται τὰς τῶν ὀρνέων διαρπαγάς· οὐκ οἶδε τὰς θλίψεις τῆς ἀβροχίας, καὶ

[80] Job XL, 16.

φλογμῶν ξηρασίας ἐν αὐτῷ χειμῶνι πολλάκις γινομένας, ἢ μετὰ τὸ αὐξηθῆναι πάλιν γεννήματα θρεμμάτων τινῶν, ἢ ὀνάγρων ἐμβολὰς, ἢ ἄλλων ζώων, ἢ κλοπὰς ἀνθρώπων, ἢ καταπατήματα θηρίων, ἢ ἐπιφορὰν χαλάζης, ἢ ἐμπυρισμὸν σταχύων. Οὔπω γινώσκει τὸ βρέφος, ὅτι χρὴ γρηγορεῖν κατὰ τὸν ἀγρὸν ἔξω, καὶ νήφειν, καὶ φυλάττειν τὸ οἰκεῖον γεώργιον. Οὐκ οἶδε πάμπαν, μόνον δὲ ἀκούει, τί ἐστιν ἀκρὶς, καὶ βροῦχος, καὶ ἐρυσίβη, καὶ κάμπη. Ναὶ μὴν ἔτι παραπλησιαστέον τοὺς τοιούτους νηπιόφρονας ἄνδρας παιδίῳ, πορθμεῖον ἔχοντι ἔνδοθι τοῦ λιμένος, καὶ σύνεγγυς τοῦ αἰγιαλοῦ μετὰ παιγμονῆς πλέοντι, καὶ καυχωμένῳ ὁμοίως τοῖς πάντα πεπεραχόσι τὰ φοβερὰ πελάγη. Ταῦτα δὲ νυνὶ φήσας λογίζομαι οὐ μετρίως καθάψασθαι τῆς ἡμετέρας οἰήσεως.

A lætitiis coram omnibus jurans ridensque clamat se universæ agriculturæ scientiam possidere, et absolutissimum agrorum cultorem esse : cum tamen eorum, qui agros colunt et arant, labores non noverit, qui avium rapinas ignorat, neque conspexit siccitatis angustias, neque incendiorum inflammationes, per ipsam hiemem sæpius exardescentes, vel postquam enata adultaque sunt jam sata, nonnullarum pecudum, **374** vel onagrorum, vel aliorum animalium incursiones, aut hominum furta, aut bestiarum concursationes, aut grandinis vehementem delapsum, aut incendium spicarum. Nondum intelligit infantulus evigilandum esse extra urbem in agro, serie et sobrie proprias segetes esse conservandas. Neque novit penitus, nisi tantummodo auditu, quid sit locusta, bruchus, erysibe et eruca. Adhuc viri hujusmodi delicati excordatique comparandi sunt infantulo, intra portum navim possidenti, et prope littus animi causa navicula iter facienti, et sese eodem modo jactanti coram eis, qui formidolosa atque horrenda maria transvolarunt. His enuntiatis, existimo satis abunde stultam arrogantemque nostri existimationem redarguisse.

ΡΝΔ'. — ΔΑΜΙΑΝΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Μή σου τὴν προθυμίαν οἱ ἐχθροὶ ἀμβλυνέτωσαν, τοῖς ποικίλοις καὶ ἀφάτοις πειρασμοῖς τὴν ψυχὴν κολαφίζοντες. Ἐκ γὰρ δὴ τῶν θλίψεών σοι τῶν πολλῶν καὶ ἀμυθήτων ὁ στέφανος πλέκεται, καὶ « ἐν ταῖς ἀσθενείαις, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, τελεῖται ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ, » καὶ ἐν ταῖς σκυθρωποτέραις καταστάσεσιν ἐπανθεῖν εἴωθεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις. « Ἐν δὲ τῷ σκότει, φησὶν, ἐξανέτειλε φῶς τοῖς εὐθέσιν, » ἐάν γε τὴν παῤῥησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατασχῶσι.

B CLIV. — DAMIANO MONACHO.

Cave, ne tuam hostes alacritatem, variis infandisque tentationibus animam colaphis cædentes, retundant. Ex multis quippe tentationibus et inenarrabilibus corona plectitur, et « in infirmitatibus, ut Apostolus ait, virtus Christi perficitur [81], » et in tristioribus affectionibus Spiritus gratiæ efflorescit. « In tenebris porro, ait ille, exortum est lumen rectis [82], » si libertatem, et spei professionem ad finem usque stabilem conservaverunt.

ΡΝΕ'. — ΝΕΙΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὃν τρόπον τὸν σίδηρον ἀψηλάφητον ποιεῖ τοῦ πυρὸς ἡ συνάφεια, οὕτως καὶ ἡ πυκνὴ καὶ ἔμπονος προσευχὴ, πεπυρακτωμένον καὶ ἀκμαῖον τοῦ μοναχοῦ τὸν νοῦν ἀποτελοῦσα, ἀνέπαφον τοῦτον καθίστησι τοῖς ἀοράτοις ἐχθροῖς. Ὅθεν πάσῃ μηχανῇ ὄκνον τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐμποιεῖν σπουδάζουσιν οἱ πάμφαυλοι δαίμονες εἰς τὴν παραμονὴν καὶ τὴν προσκαρτέρησιν τῆς προσευχῆς, εὖ μάλα ταύτην ἐπιστάμενοι ἐπίβουλον μὲν καὶ διώκτριαν πάσης ἀντικειμένης δυνάμεως, τοῦ δὲ ἀγωνιστοῦ ὑπεραγωνίστριαν καὶ ὑπερασπίστριαν.

CLV. — NILO MONACHO.

Quemadmodum ignis contrectatio ferrum ita afficit, ut tangi minime possit : ita crebra et laboriosa **375** oratio monachi mentem ignitam ac vegetam C efficiens, eam minime tangi posse ab invisibilibus hostibus facit. Hinc totis viribus certantibus nequissimi dæmones pigritiam indere in perseverantia et orationis perpessione conantur, optime id callentes, eam insidiatricem et universæ adversariæ potestatis persecutricem, agonistæ vero concertatricem summopere esse et protectricem.

ΡΝϚ'. — ΞΕΝΟΦΩΝΤΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Μὴ πρὸ τοῦ ἀπαρτισμοῦ τῶν ἀρετῶν κατηχεῖν καὶ μυσταγωγεῖν ἄλλους βούλου φιλοτιμίας χάριν· ἀλλὰ πρῶτον τελεσιούργησον πᾶσαν ἀγαθὴν πρᾶξιν, καὶ μετὰ τὴν τούτων λαμπαδουχίαν γενόμενος τέλειος, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας κατὰ τὸν θεῖον νόμον, καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς τῶν πατέρων κληρονομίας, τότε λοιπὸν ἐν παῤῥησίᾳ καὶ παίδευε τοὺς ἄλλους, καὶ δίδασκε, καὶ φυτουργὸς ξύλων νοητῶν γίνου, κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν τεύχει Λευϊτικῷ, ὅτι « Ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τότε πᾶν ξύλον φυτεύσατε βρώσιμον. » Ταῦτα δέ σοι παρῄνεσα, ἵνα μὴ πολλάκις ἀκούσῃς παρά τινος τὸ, « Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτὸν, » πρῶτον τὰ μεγάλα νο-

CLVI. — XENOPHONTI PRESBYTERO.

Ne ante tibi comparatum virtutum complementum rudimenta religionis docere, et alios ad mysteria introducere velis ambitionis ergo, sed primum omnem bonam actionem perficito, et post harum faces luciferas factus perfectus, ingressusque ex divinæ legis præscripto in terram promis- D sionis, paternaque hæreditate potitus, tum postmodum palam libereque alios instruito, informato, et ligna intellectualia plantato, ut scriptum est in libro Levitici : « Cum ingressi fueritis in terram promissionis, tunc omne lignum plantate comedibile [83]. » Hæc vero ad te scriptura prosecutus sum, ne sæpius audias illud : « Medice, cura te ipsum [84] »

[81] II Cor. XII, 9. [82] Psal. CXI, 4. [83] Levit. XIX, 23. [84] Luc IV, 23.

primum, qui in magnis impotens et insanus es, tum demum curato et aliorum vulnera et dolores sanare.

CLVII. — THEODORO MONACHO.

Non ægre ferenda sunt, quæ insperato contingunt, sed bono præstat animo esse in multis afflictionibus. Propterea dixit: **376** Afflixi te, anginæ instar inedia te suffocavi, ut saturareris manna cognitionis, et ut in extremis tuis bene tibi agerem [54].

CLVIII. — *Eidem.*

Si immitis quispiam ventus in mare non flaverit, undæ non attolluntur; si et immundus dæmon ad nos non accesserit, nullo modo exsecrandis affectionibus neque anima, neque corpus conturbabuntur.

CLIX. — *Eidem.*

Quemadmodum respiratio nunquam intempestiva est, ita et a Domino petitiones arcanas ad ultimam usque respirationem expetere.

CLX. — *Eidem.*

Si sæpissime ex alloquio cum probo viro commodum nobis comparavimus, quotnam fructus non capiemus, interdiu noctuque per orationem psalmorumque cantum Dominum omnium alloquentes?

CLXI. — THEOCLI PRESBYTERO.

Quid miraris, si ab iis, qui assimilem tuæ animam possident, et in te prius bene affecti erant, probris afficeris, nimiumque vituperaris? Recole tibi Jobum invictum; recole sanctos reliquos, qui per omnem afflictionem ambularunt. Quid hæc refero? Recole justum omnium Dominum Christum, qui tam **377** ægras angustias a propriis servis sustinuit, cavillationes, sannas, irrisiones, sputa, contemptus, contumelias, alapas, innumeras injurias, tandemque mortem inhonoratam et ingloriam, et sic inexplicabilem philosophiam philosophatum: et ægritudini animi finem imponito.

CLXII. — *Eidem.*

Quem salvum vult Deus cum timore concutiet, conturbabit, varie vexabit, ne illi tempus suppetat sese in superbiam efferendi

CLXIII. — *Eidem.*

Quam gratiosus accedit Sirach multiscius, componens scribensque verba proficua! « Qui enim, ait, filium suum amat, frequenter illi verbera impingit [55]. » Nos vero omnino per fidem sinceram filii Dei sumus altissimi, et castigamur equidem, sed non tradimur morti; et dejicimur, sed non abolemur. Neque enim rubus, qui amburebatur aliquando exustus est [56].

CLXIV. — PETRO MONACHO.

Nunquam otiosos esse oportet, neque a Scripturarum meditatione, et orationibus, et spiritualibus cantibus, et præillustri, quod secundum justitiam fit, exercitio cessandum: ne nobismetipsis neglectis, fervorem gratiæ ob desidiam mo-

σοῦντα, καὶ τότε λοιπὸν ποιοῦ ἐπιμέλειαν καὶ ἰατρείαν ψυχῶν.

ΡΝΖ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Οὐ χρὴ δυσφορεῖν ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, ἀλλὰ μᾶλλον εὐθυμεῖν ἐπὶ ταῖς πολλαῖς θλίψεσι· διὰ τοῦτό φησιν· Ἔθλιψά σε, καὶ ἐλιμαγχόνησά σε, ἵνα ψωμισθῇς τὸ μάννα τῆς γνώσεως, καὶ ἵνα ἐπ' ἐσχάτων σου εὖ σε ποιήσω.

ΡΝΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ πνεύσαντος ἐν τῇ θαλάσσῃ σκληροῦ τινος ἀνέμου, οὐκ ἂν φανείη κύματα· καὶ μὴ ἐπιδημήσαντος ἡμῖν δαίμονος ἀκαθάρτου, οὐδαμῶς χειμασθήσεται τοῖς μιαροῖς πάθεσιν οὔτε ψυχή, οὔτε σῶμα.

ΡΝΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὥσπερ τὸ ἀναπνεῖν οὐδέ ποτε ἄκαιρον, οὕτως οὐδὲ τὸ αἰτεῖσθαι παρὰ τοῦ Κυρίου αἰτήματα μυστικὰ μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς.

ΡΞ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἰ πολλάκις ὠφελήθημεν ἀνδρί τινι ἀγαθῷ συντυχόντες, πηλίκα κερδανοῦμεν, μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτα προσδιαλεγόμενοι δι' εὐχῆς καὶ ψαλμῳδίας τῷ Δεσπότῃ τῶν ὅλων;

ΡΞΑ'. — ΘΕΟΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τί θαυμάζεις, καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ὁμοψύχων τὸ πρὶν φίλων κατονειδιζόμενος καὶ ἄγαν ψεγόμενος; Μνήσθητι τοῦ ἀηττήτου Ἰώβ· μνήσθητι πάντων τῶν ἁγίων τῶν ὁδευσάντων διὰ πάσης θλίψεως. Τί ταῦτα λέγω; μνημόνευσον τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων Χριστοῦ, τοῦ τοσαύτην ὑπὸ δούλων ἰδίων ὑπομεμενηκότος περίστασιν καὶ σκῶψιν, μυκτηρισμόν τε καὶ χλευασμόν, ἐμπτυσμούς, εὐτελισμούς, παροινίας, κολαφισμούς, ὕβρεις μυρίας, καὶ τέλος τὸν ἄτιμον θάνατον, καὶ φιλοσοφοῦντος φιλοσοφίαν ἄρρητον· καὶ λώφησον ἀσχάλλων.

ΡΞΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅντινα βούλεται σῶσαι ὁ Θεός, φοβήσει αὐτόν, τινάξει αὐτόν, ποικίλως λυπήσει αὐτόν, ὅπως μὴ ἔχῃ καιρὸν διεγείρεσθαι πρὸς ὑπερηφανίαν.

ΡΞΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὡς εὔχαρις ὁ πολύπειρος Σιράχ, συντάσσων καὶ γράφων ὠφέλιμα ῥήματα· « Ὁ ἀγαπῶν γάρ, φησί, τὸν ἴδιον υἱόν, ἐνδελεχῶς τούτῳ μάστιγας χορηγήσει. » Ἡμεῖς δὲ πάντως διὰ γνησίας πίστεως ὑπάρχομεν υἱοὶ Θεοῦ ὑψίστου, καὶ παιδευόμεθα μέν, οὐ θανατούμεθα δέ· καὶ καταβαλλόμεθα, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμεθα. Οὐ γὰρ ἡ βάτος ποτὲ φλεγομένη ἐφλέχθη.

ΡΞΔ'. — ΠΕΤΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Οὐδέποτε δεῖ ἀργεῖν, ἀλλ' οὐδὲ ἀποπαύεσθαι τῆς τῶν Γραφῶν μελέτης, εὐχῶν τε καὶ πνευματικῶν ᾀσμάτων, καὶ τῆς κατὰ δικαιοσύνην ἐκλάμπρου ἐργασίας· ὅπως μὴ ἀμελήσαντες ἑαυτῶν ἀπολέσωμεν τὴν θέρμην τῆς χάριτος, διὰ τὴν τοῦ τρόπου χαυνό-

[54] Deut. viii, 3. [55] Eccli. xxx, 1. [56] Exod. iii, 2.

τητα. Διόπερ παρεγγυᾷ κράζων ὁ θεῖος Ἀπόστολος· «Τὸ A πνεῦμα μὴ σβέννυτε.» Ἀλλὰ καὶ τῆς παλαιᾶς πολλάκις νομοθεσίας διαγορευούσης ἀκήκοας· «Πῦρ καυθήσεται ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον,» τὸ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς δηλονότι, καὶ οὐδὲ ὅλως σβεσθήσεται.

ΡΞΕʹ. — ΠΑΥΛῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Μή σε φοβείτω τῆς σαρκὸς τὰ σκιρτήματα, ἐμπόνως τῆς ἐγκρατείας ἐχόμενον, καὶ λιταῖς πυκνότερον χρώμενον, καὶ ἡσυχάζειν ποθοῦντα. «Οὐ φοβηθησόμεθα γάρ, φησὶν, ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν·» τουτέστιν· Ἐν τῷ τὴν σάρκα τοῖς ἐμφύτων παθῶν τε καὶ κινημάτων βρασμοῖς καὶ κλόνοις ἀναζεῖν τρόπον χαλκείου, ἀλλ' οὐδὲ τὰς τῶν δαιμόνων ἡδονὰς, ἔξωθεν δίκην τινὸς γοητείας τοῖς ἀνθρωπίνοις κινήμασι συγκιρναμένας, καὶ ἐκμαινούσας τὴν φύσιν, ποτὲ B δειλιάσομεν, καλοῦντες εἰς συμμαχίαν τὸν Δεσπότην τῶν ὅλων.

ΡΞϚʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Φάσκει καθεκάστην ὁ μακάριος Δαυῒδ πρὸς ἡμᾶς· «Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθήσομαι, τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος·» Πᾶς γὰρ πιστὸς ἄνθρωπος, πρὸς τὸ Κρεῖττον ἐπάρας τὸ ὄμμα τῆς διανοίας, καὶ ἀκραδάντως ἐλπίσας, πάντως ὅτι καταπαλαίσει καὶ καταργήσει τὰ συγγενῆ σκιρτήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τοὺς ἐριννυώδεις καὶ τερατώδεις ἀποπέμψει, καὶ τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς ἀποπτύσει. Πῶς τοίνυν αὐτὸς ὑπὲρ πάντα φοβῇ, καὶ καταπτήσσεις, καὶ δειλιᾷς τοὺς βρασμοὺς, καὶ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ δέρματος, καὶ τοὺς κακοὺς λογισμούς; Ἀλλὰ δοκιμαστέον, C μὴ ἐξ ἀπιστίας τοῦτο συμβαίνει καὶ γίνεται τὸ δέος, καὶ πρὸς τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν βοητέον· «Πιστεύω, Δέσποτα, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ·» ἢ ἐκεῖνο εἰπεῖν τὸ πάλαι γεγραμμένον· «Κύριε, πρόσθες ἡμῖν πίστιν.»

ΡΞΖʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μέμνησαι πάντως Ἰακώβου τοῦ ἁγίου γράψαντος, ὅτι ὁ διακρινόμενος ἐν ταῖς προσευχαῖς καὶ διστάζων, ἀνήρ ἐστι δίψυχος, ἀκατάστατος, καὶ ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. Καὶ μὴ οἰέσθω ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, λήψεσθαί τι παρὰ Κυρίου θαυμάσιον χάρισμα.

ΡΞΗʹ. — ΠΑΡΝΑΣΙῼ ΣΥΝΗΓΟΡῼ.

Πότε ἄρα ἐξ ὕπνου ἀναστήσῃ τῶν μοχθηρῶν καὶ ἀκάρπων ἡδονῶν; Πότε γνώσῃ, ὅτι λογικὸν κατ- D εσκευάσθης ζῶον; Πότε μισῆσαι θελήσεις τὸν ἐχθρὸν τῆς ψυχῆς σου διάβολον, τὸν παντοίας ἀτόπου δημιουργὸν ἡδονῆς; Πότε κατὰ νοῦν λάβῃς τὸ καθεσθησόμενον φρικῶδες κριτήριον, μετὰ τὴν λύσιν τῶν βλεπομένων ἁπάντων; Πότε ἄρα σεαυτοῦ καταγνοίης; Πότε ἄρα βδελύξῃ τὴν κακὴν ἐργασίαν; Πότε μισήσεις τὸ πρᾶγμα τὸ δυσῶδες; Πότε στυγήσεις τῶν δαιμόνων τὰ φίλτρα; Πότε λήψῃ τοῦ Θεοῦ ἔννοιαν; Πότε ἄρα εἰς οὐρανὸν σὺν κλαυθμῷ ἀναβλέψεις; Πότε ἄρα τῷ μακαρίῳ Παύλῳ ὑποθήσεις τὸ ὠτίον, καὶ πειθαρχήσεις λέγοντι, «Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώ-

rum amittamus. Ideo inculcat clamans divinus Apostolus: «Spiritum ne exstinguite[87].» **378** Sed et veterem sæpius legem præcipientem audisti: «Ignis succendatur super altare[88],» qui nempe est in principe animæ parte, et nullo modo exstinguetur.

CLXV. — PAULO MONACHO.

Ne te exsultantis carnis timores concutiant, qui laboriose continentia devinciris, et supplicationibus frequentioribus uteris, et quiete vivere appetis. «Non timebimus enim, ait, cum terra concutitur[89],» id est, cum caro innatarum perturbationum et motuum æstibus instar officinæ fabri ferrarii ebullit, sed nec dæmonum voluptates deforis instar incantamenti advenientes, et humanis motibus sese admiscentes, et naturam in furorem adigentes, unquam extimescemus, rerum omnium Dominum in auxilium advocantes.

CLXVI. — *Eidem.*

Singulis diebus nobis beatus David inculcat: «In Deo speravi; non timebo, quid mihi faciet homo[90].» Omnis enim homo fidei addictus, oculis mentis in Deum sublevatis, inconcusse sperans, absque dubio superabit et debellabit affines carnis saltationes, et furiales, et monstrosas, atque obscenas cogitationes amandabit et detestabitur. Quanam itaque ratione ipse super omnia metuis, et pertimescis, et times æstus, pellisque rebelliones, et improbas cogitationes? Verumtamen perpendendum est, an ex infidelitate id proveniat, metusque oriatur, clamandumque ad animarum **379** medicum: «Credo, Domine, opem ferto infidelitati meæ[91]:» aut enuntiandum est, quod antiquitus scriptum fuerat: «Domine, adde nobis fidem[92].»

CLXVII. — *Eidem.*

Recordaris utique scripti a sancto Jacobo: Qui in orationibus dividitur ambigitque, vir est duarum animarum, instabilis, et similis est tempestati maris ventis concitæ et agitatæ[93]. Neque hic homo existimet se unquam aliquando a Deo munus aliquod admirandum accepturum.

CLXVIII. — PARNASIO CAUSIDICO.

Ecquando e somno pravarum atque inutilium voluptatum excitaberis? ecquando cognosces te esse animal rationis particeps? ecquandonam exsecraberis animæ tuæ diabolum, omnimodæ absurdæ voluptatis opificem? ecquando animo concipies futurum illud tremendum judicium post visibilium omnium interitum? ecquando temetipsum condemnabis? ecquandonam pravum exercitium exsecraberis? ecquandonam detestaberis rem male olentem? ecquandonam dæmonum philtrorum te capiet odium? ecquando Deum esse cognosces? ecquando in cœlum cum lacrymis oculos elevabis? ecquando beato Paulo aurem præbebis, illique dicenti obedies: «Ne regnet peccatum in mortali vestro cor-

[87] I Thess. v, 19. [88] Levit. vi, 12. [89] Psal. xlv, 3. [90] Psal. cxvii, 6. [91] Marc. ix, 23. [92] Luc. xvii, 5. [93] Jac. i, 6.

pore, neque sistite membra vestra peccati mancipia, sed exhibete vosmetipsos Deo tanquam ex 380 mortuis viventes in justitia, et membra vestra sanctificationi servientia [94], » omnium Domino in vitam æternam.

CLXIX. — JULIANO LECTORI.

Non ita amator cupidine furens, propriam deperit amasiam, uti Deus præoptat animam, quæ pœnitentiam procurat; qui jam fornicatam rursus advocat per prophetam Jeremiam, vilique despectuique habitæ dicit: Veni ad me, et velociter revertere ad Dominum tuum et Salvatorem. Eia, age, pone moras post tot mala. Veni ad me humiliata, et opprobriis affecta, et ego te ab omni dedecore liberabo, et justorum confidentiam exhibebo [95]. Nullum etenim ipse fastidio, qui cum gemitu ad me convertitur. et ad meam misericordiam confugit.

CLXX. — NILO.

Nonnullis, qui propriorum delictorum pœnitentia duci renuunt, Dominus afflictionem et corporis cruciatum infert, ut eorum cruciatibus diligentes, et sensu faciliores, antequam dirum quidpiam subeant, corrigantur; neque in defectu, licet id minimum videatur, immorentur.

CLXXI. — QUINTO SUBDIACONO DESERTORI.

Bonum equidem erat omnino incontaminatam tunicam 381 non contaminasse. Bonum erat lumen non obtenebrasse. Bonum erat invulneratum perstitisse, nec medico indigere. Bonum erat, cor sanguine Dei aspersum, et veluti rosam florescentem iniqua voluptate quasi luto non conspurcasse. Quando vero paulum sequeris affectus, ac negligens superatus es, et devictus a lutosa amaraque iniquitate, et supplantatus a diabolo captivus adductus es, licet simile quid perpeti non exspectaveris, ne desperes: est etenim ad bonum per pœnitentiam regressus: et confugito ad Christum, qui alienis miseriis potissimum commovetur, et est humanissimus. Aditum habet facilem ad ipsum excusatio facta per preces, et jejunia, et fletum, et confessionem, et vigilias, et in terram decubitus, et lacrymas, et similia.

CLXXII. — *Eidem.*

Non est de salute desperandum per misericordiam Christi. Ecce etiam nunc per prophetam insinuatur: « Nolo mortem peccatoris, sed conversionem [96]. » Ad me post iniquitatem revertere. « Num qui cadit non resurgit [97]? » Resurgamus itaque.

CLXXIII. — AGATHOPODI MONACHO.

Semper supra conspiciendum est, et tum potissimum, cum dira ac tristia nos opprimunt, gratiæque Deo agendæ, qui nos exercitos tenet. Etenim beatus David 382 dicit: « Benedicam Dominum in omni tempore [98]; » et sanctus Isaias nostram personam induens clamat: « Benedicam te, et laudabo te, Domine, quod iratus es mihi, et avertisti faciem

A ματι, μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀνομίᾳ· ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῷ ἁγιασμῷ » τῷ Κυρίῳ τῶν ὅλων εἰς ζωὴν αἰώνιον.

ΡΞΘʹ. — ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Οὐχ οὕτως τις ἐραστὴς μανικώτατος τῆς ἑαυτῷ ἐρωμένης ἐπιθυμεῖ, ὡς ὁ Θεὸς ἐφίεται ψυχῆς τῆς βουλομένης μετανοεῖν· ὃς τὴν ἐκπορνεύσασαν πάλιν ἀνακαλεῖται διὰ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου, καί φησι τῇ ἀπαρρησιάστῳ· Δεῦρο πρός με, καὶ ταχέως ἀνάκαμψον πρὸς τὸν σεαυτῆς Δεσπότην καὶ Σωτῆρα. Δεῦρο, καὶ μὴ βραδύνῃς μετὰ μυρία κακά. Δεῦρο πρός με τεταπεινωμένη καὶ κατῃσχυμμένη, κἀγώ σε πάσης ἐλευθερώσω αἰσχύνης, καὶ παῤῥησίαν B δικαίων παρέξομαι. Οὐδένα γὰρ ἐγὼ ἀποστρέφομαι τῶν μετὰ κλαυθμοῦ πρός με ἀναστρεφόντων τῇ ἐμῇ εὐσπλαγχνίᾳ.

ΡΟʹ. — ΝΕΙΛΩ.

Τισὶ τῶν μὴ θελόντων ἐπὶ τοῖς ἰδίοις σφάλμασι μετανοεῖν, ἐπιφέρει Κύριος θλίψιν καὶ βασανισμὸν σώματος, ὅπως διὰ τῆς ἐκείνων κολάσεως οἱ ἐμμελεῖς καὶ εὐαισθητότεροι, πρίν τι σκυθρωπὸν ὑποστῆναι, εἰς διόρθωσιν ἔλθωσι, καὶ μὴ χρονίσωσιν ἔν τινι ἐλαττώματι, κἂν βραχὺ τοῦτο δοκῇ.

ΡΟΑʹ. — ΚΥΙΝΤΩ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΩ ΠΕΣΟΝΤΙ.

Καλὸν ὑπῆρχε μηδὲ ὅλως μολῦναι τὸν ἄσπιλον χιτῶνα. Καλὸν ὑπῆρχε μὴ ζοφῶσαι τὸ φέγγος. Καλὸν ὑπῆρχεν ἀτραυμάτιστον μένειν, καὶ μὴ χρῄ- C ζειν ἰατροῦ. Καλὸν ὑπῆρχε τὴν ῥαντισθεῖσαν καρδίαν τῷ αἵματι τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνθοῦσαν ῥοδοειδῶς, μὴ βορβορῶσαι τῇ ἀθέσμῳ ἡδονῇ. Ἐπειδὴ δὲ μικρὸν ἐῤῥαθυμηκὼς καὶ ἀμελήσας νενίκησαι, καὶ ἡττήθης βορβορώδους καὶ πικρᾶς ἁμαρτίας, καὶ σκελισθεὶς ὑπὸ τοῦ διαβόλου, αἰχμάλωτος γέγονας, καίτοι μὴ προσδοκήσας τοιοῦτόν τι πείσεσθαι μὴ ἀπογνῷς. Ἔστι γὰρ ἐπάνοδος πρὸς τὸ καλὸν διὰ τῆς μετανοίας· καὶ κατάφυγε πρὸς Χριστὸν τὸν πανοικτίρμονα καὶ φιλανθρωπότατον. Ἔστιν εὐπρόσδεκτος πρὸς αὐτὸν γινομένη ἀπολογία δι' εὐχῶν, καὶ νηστειῶν, καὶ κλαυθμοῦ, ἐξομολογήσεώς τε καὶ ἀγρυπνίας, καὶ χαμευνίας, καὶ θρήνων, καὶ τὰ ἑξῆς.

ΡΟΒʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

D Οὐκ ἀπελπιστέον σωθῆναι δι' εὐσπλαγχνίας Χριστοῦ. Ἰδοὺ καὶ νῦν διὰ τοῦ προφήτου· « Οὐ βούλομαι ἁμαρτωλοῦ θάνατον, ἀλλ' ἐπιστροφήν. » Πρός με ἀνάστρεψον μετὰ τὴν ἁμαρτίαν. « Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; » Ἀναστῶμεν τοιγάρτοι.

ΡΟΓʹ. — ΑΓΑΘΟΠΟΔΙ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἄνω χρὴ πάντοτε νεύειν, καὶ μάλιστα ὅταν σκυθρωπὰ περιίσταται ἡμᾶς, εὐχαριστεῖν τε τῷ Θεῷ τῷ γυμνάζοντι ἡμᾶς. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος λέγει Δαυΐδ· « Εὐλογήσω σε τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἡσαΐας ἐβόα ἐξ ἡμετέρου προσώπου· « Εὐλογήσω σε καὶ ὑμνήσω σε, Κύριε, ὅτι ὠργίσθης μοι, καὶ ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου

[94] Rom. VI, 12, 13. [95] Jerem. III, passim. [96] Ezech. XXXIII, 11. [97] Jer. VIII, 4. [98] Psal. XXXIII, 1.

ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μετὰ τοῦτο, ἠλέησάς με, καὶ ἐβοήθησάς μοι, καὶ παρεκάλεσάς με. »

ΡΟΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐδὲν ἀκριβῶς καὶ βλέπει Κύριος ἅπερ προστρίβουσιν ἡμῖν κακὰ οἱ ἀκάθαρτοι δαίμονες. Φησὶ γὰρ τῷ Μωϋσῇ, ὅτι « Οἶδα τὴν ὀδύνην αὐτῶν, καὶ τὸν θλιμμὸν, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι θλίβουσιν αὐτούς. » Ἀλλὰ ἀναμένει, καὶ μακροθυμεῖ πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν· ἀναμένει πρὸς τὸ πολυπλασιάσαι τὸν μισθὸν τῆς ὑπομονῆς ἡμῶν· ἀναμένει πρὸς τὸ αὐξηθῆναι μᾶλλον καὶ μεγαλυνθῆναι τὸν οἰκτιρμὸν αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἐλεεινοὺς, καὶ μᾶλλον σοφίζεται τὴν διὰ τῶν εὐχῶν καὶ δεήσεων ἡμῶν πρὸς αὐτὸν παραμονήν· ἵνα μάθωμεν μὴ ἀπονεύειν αὐτοῦ, μηδὲ ἐπιλανθάνεσθαι, κἂν ποτε τῆς ἀμεριμνίας ἐπιλαβώμεθα, καὶ εἰρηνικῆς καὶ ἀπολεμήτου καταστάσεως· ἵνα διὰ θλίψεως τὸν εὐεργέτην οἰκειωσώμεθα, ἵνα ἐν τῷ στενοχωρεῖσθαι προσφεύγωμεν Χριστῷ τῷ φιλανθρωποτάτῳ, ἵνα ἐν τῷ κάμνειν προσεγγίζωμεν αὐτῷ, καὶ τῷ χρῄζειν βοηθείας παρασκευαζώμεθα πρὸς τὸν δοῦναι δυνάμενον. Διὰ τοῦτο δεῖ ὁλοκαρδίως καὶ ἐμπόνως πρὸς αὐτὸν καταφεύγειν, μηδὲ ὅλως βομβαίνοντας ἢ ὑπογογγύζοντας, ἀλλ' ἐν πάσῃ θλίψει τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα προβαλλομένους.

ΡΟΕ'. — ΕΥΓΕΝΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ὅταν ἐπιβῇς ὑψηλοτέρων βαθμῶν, ὅταν ἀποσπασθῇς τοῦ ἐδάφους, ὅταν τελείως τὰ γήϊνα βδελύξῃ, ὅταν ἐξουδενώσῃς τὰ βλεπόμενα πάντα, ὅταν ἀληθῶς ἐρασθῇς τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, ὅταν δυνηθῇς ἀναλαβεῖν τῶν νοητῶν ἀετῶν τὰς πτέρυγας, καὶ τερφθῆναι τῇ εὐσυνθέτῳ φυῇ τῶν πτερῶν πρὸς τὸν οὐρανὸν εὐμαρῶς αἱρομένων· τότε δὴ, τότε φοβεροὺς πειρασμοὺς θεωρήσεις, τότε δεινῶν πολέμων ἐν πείρᾳ καταστήσῃ, ἐπιθυμῶν μᾶλλον καὶ εὐχόμενος ἀπαλλαγῆναι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ μηκέτι βουλόμενος ζωὴν βροτῶν καθορᾶν.

ΡΟϚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὔπω πεντεκαιδέκατον ἔτος πεπλήρωκας, τῷ μονήρει ἐνασχούμενος βίῳ, καὶ δὴ σαυτὸν τέλειον ὑπογράφεις· ἤδη ὑπερέχειν σεαυτὸν τῶν καλῶς προησκηκότων γερόντων ὑπείληφας· ἤδη νεοσσοὶ γυπῶν τὰ ὑψηλὰ πέτανται· ἤδη πάντας νενικηκέναι πειρασμοὺς ὑποπτεύεις, μήπω μηδενὸς πειρασμοῦ πάμπαν σκιάν τε θεασάμενος, μήπω εἰδὼς τί ἐστιν ἡ πάλη τῶν δαιμόνων, μήπω πρὸς διάβολον ἀρξάμενος πυκτεύειν· ἤδη τοὺς ἐμπειροπολέμους ἀδελφοὺς εὐτελίζειν καὶ κατακρίνειν ἀδιακρίτως τολμᾷς.

ΡΟΖ'. — ΧΡΥΣΙΠΠῼ ΚΟΥΡΑΤΩΡΙ.

Ἀναγκαῖον εἰδέναι, ὅτι μέλλεις βήματι παρίστασθαι φοβερῷ, ἔνθα μηδεὶς ἐπιφαίνεται ἐπικουρῆσαι δυνάμενος, ἢ ἐξελέσθαι τῆς χειρὸς τοῦ δικαστοῦ· ἔνθα δεινότης οὐδὲν παντελῶς ἰσχῦσαι δυνήσεται· ἔνθα μηδεὶς ὑπάρχει συνηγορήσων, ἢ παραιτησόμενος. Ὡς οὖν διὰ τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου καὶ αἰωνίου

A tuam a me, et posthæc misertus es mei, et auxiliatus es mihi, et consolatus es me [99]. »

CLXXIV. — *Eidem.*

Exquisite novit intueturque Dominus, quas nobis dæmones impuri noxas impingunt. Dicit enim Moysi: « Vidi dolorem eorum et afflictionem, qua Ægyptii affligunt eos [1]; » sed exspectat, et tolerat in nostra commoda: exspectat, ut patientiæ nostræ mercedem auctiorem faciat; exspectat, ut magis ac magis augeatur atque increscat misericordia sua in nos miseros, potiusque excitare conatur nostram erga ipsum per preces et supplicationes perseverantiam, ut addiscamus nos, neque ab eo averti, neque illius oblivione capi; et licet aliquando securitatem nacti fuerimus, et pacificam et bello non intricatam conditionem, ut per

B afflictionem de nobis bene meritum conciliemus, ut in angustiis ad Christum humanissimum confugiamus; ut dum defatigamur, ad eum appropinquemus, et auxilii indigentes ad eum nos qui illud ferre potest, accommodemus. Propterea toto corde studioseque ad eum recurrere debemus, non, uti est, balbutientes et murmurantes, sed in omni afflictione bonam spem proponentes.

383 CLXXV. — EUGENIO MONACHO.

Cum ad sublimiores gradus ascenderis; cum a solo tete distraxeris; cum perfecte res terrenas abhorrueris; cum omnia, quæ sub aspectum veniunt,

C neglexeris; cum vere cœlestium bonorum amor te capiet; cum intellectualium aquilarum alas comprehendere poteris, et bene compta pennarum, quæ ad cœlum facillimo negotio sublevantur, compagine delectari: tum equidem, tum tremendas tentationes aspicies, tum diras pugnas degustabis, vehementius appetens et exorans ex hac vita liberari, et non ultra hominum vitam contemplari sustinens.

CLXXVI. — *Eidem.*

In monasticæ vitæ rudimentis nondum annum quintum et decimum emensus es, et jam temetipsum perfectum suspicaris; jam te superiorem esse senioribus, qui ante te sese exercuerunt, existimas; jam volucrum pulli in sublimiora avolant; jam omnes tentationes devicisse opinaris, cum nullius omnino

D tentationis vel umbram videris: cum nondum, quid sit cum dæmonibus lucta, cognoveris; cum nondum adversus diabolum pugilem gerere inceperis, jam fratres in bellis gnavos atque exercitos despicatui habere et condemnare sine ullo judicio audes.

CLXXVII. — CHRYSIPPO CURATORI.

Necesse est, ut scias te ante tremendum tribunal adfuturum, **384** ubi nullus fuerit, qui opem ferre possit, aut de manu judicis eripere; ubi solertiæ, vehementiæ, vel acuminis etiam ingenii nulla vis; ubi nullus advocatum aget aut exorabit. Itaque ac si anima tua per tremendum et sempiternum ignem

[99] Isa. XII, 1. [1] Exod. III, 7.

transgredi deberet, ne negligas, neque contemnas: sed age pœnitentiam, dum tempus est et vitæ status, præfinitusque terminus. Accede ad delictorum tuorum cognitionem; defle teipsum æque atque demortuum, et in sepulcro positum; mittito rorem in illas flammas; lacrymarum fontes emitte; mœstitia te ipsum, sed ea bona et salutari affice; proportione erratorum tuorum lacrymæ afferantur.

A πυρὸς μελλούσης διελθεῖν τῆς ψυχῆς σου, μὴ ἀμελήσῃς, μηδὲ καταφρονήσῃς, ἀλλὰ μετανόησον, ὡς ἔχεις καιρὸν καὶ προθεσμίαν ζωῆς. Ἐλθὲ εἰς ἐπίγνωσιν τῶν ἡμαρτημένων σοι· κλαῦσον σαυτὸν, ὡς ἤδη τεθνηκότα, καὶ ἐν μνημείῳ ταφέντα· πρόπεμψον δρόσον εἰς ἐκείνην τὴν φλόγα· κίνησον δακρύων πηγάς· λύπησον σεαυτὸν λύπην καλὴν καὶ σωτήριον· κατὰ ἀναλογίαν τῶν ἐπταισμένων σοι τὸ δάκρυον φερέσθω.

CLXXVIII. — VENUSTRO PRIMATI.

« Suavis est servi somnus[1], » divinum eloquium effatur. Dulcis enim suavisque tunc est, et quodammodo quiescit, et tranquille agit dormiens, cum possidens corpus anima, sufficienter et ad mensuram cibis utitur sibi proponens, ut illud enutriat obtegatque. Tunc enimvero dulcis est somnus servo. At illi, qui luxu diffluit, et usu comessationum immiti corpus lacessit, non est suavis somnus, nec naturalis, quinimo nec penitus quiescere permittit, quæ illud possidet, servam animam: impedit enim ac retrosgit postmodum nimia ciborum et potuum, eorumque exquisitissimorum affluentia exsaturatum, et liberum vagari sibi videtur: et dominæ naturæ rebellans, luxuriæ examen exsuscitat, contrariarum voluptatum scammata, et palæstram **385** pessimarum perturbationum sine ullo pudore proponens, falsas coronas et bravia consectatur.

ΡΟΗ'. — ΒΕΝΟΥΣΤΡῼ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

« Γλυκὺς τοῦ δούλου ὁ ὕπνος, » φησὶν ἡ θεία Γραφή. Γλυκεῖα γάρ τῷ ὄντι καὶ ἡδίστη τότε ἐστὶ, καὶ τρόπον τινὰ ἀναπαύεται καὶ ἡσυχάζει κοιμώμενος, ὅταν ἡ κτησαμένη τὸ σῶμα ψυχὴ, αὐτάρκως καὶ μετὰ μέτρου ταῖς τροφαῖς χρήσηται, σκοπὸν B θεμένη τοῦ διαθρέψαι αὐτὸ καὶ σκεπάσαι. Τότε τῷ ὄντι γλυκὺς εὑρίσκεται ὁ ὕπνος τῷ δούλῳ. Τῷ δὲ ἀσωτευομένῳ, καὶ διὰ χρῆσιν ἄπληστον ἐρεθίζοντι τὸ σῶμα, οὐκ ἔστι γλυκὺς ὁ ὕπνος καὶ κατὰ φύσιν, ἀλλ' οὐδόλως συγχωρεῖ διαναπαύεσθαι τὴν κτησαμένην αὐτὸ δοῦλον ψυχήν. Ἀπαυχενίζει γὰρ λοιπὸν ὑπεράγαν κεχορτασμένον τῇ πολυτελείᾳ τῶν βρωμάτων, καὶ τῶν πομάτων, καὶ ἐλευθεριάζειν φαντάζεται, καὶ κατεξανιστάμενον τῆς κυρίας φύσεως, καὶ τῆς ἀκολασίας τὸ σμῆνος ἐξεγεῖρον, τά τε σκάμματα τῶν ποικίλων ἡδονῶν, καὶ τὴν τῶν αἰσχίστων παθῶν παλαίστραν ἀνερυθριάστως προβαλλόμενον, στεφάνων ψεκτῶν καὶ βραβείων ἐφίεται.

CLXXIX. — JASONI EPISCOPO.

« Spes in Deum, ut beatus Paulus ait, nullo modo vere sperantem defraudat[2]. » Namque tempore opportuno illi, qui in Deum spem suam collocavit, rem speratam affert, et ab iis, quæ non sunt, ad ea quæ sunt, profert, redditque quod cum fide munus exspectabatur, elargiturque quod homo sæpissime per orationem conquisierat. Beati itaque, qui Dominum, ait, exspectant, per orationem et spem[3]. Miserebitur Dominus ad vocem clamoris tui, et exaudiet te, cum contritioni animæ tuæ medebitur. « Miserere nostri, Domine, pro nobis clamat Isaias propheta. In te enim speravimus; salus enim nostra apud te in die tribulationis[4], » glorificabo, laudabo nomen tuum, quod res admirandas fecisti. Propterea laudat te populus pauper, et urbes hominum injuriis oppressorum, et timentium te benedicent tibi. Nam factus es omni civitati humili auxiliator, et iis, qui animum desponderant propter inopiam, præsidium; præsidium hominum sitientium et injuria affectorum. Quasi homines animo pusillo sitientes in Sion, ab hominibus, quibus tradidisti nos. Hæc omnia considera, o episcope; intelligens etenim ipse intelligenti scribo.

ΡΟΘ'. — ΙΑΣΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῼ.

C « Ἡ εἰς Θεὸν ἐλπὶς, καθά φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, οὐδαμῶς καταισχύνει τὸν ἀληθῶς ἐλπιστήν. » Τῷ γὰρ οἰκείῳ καιρῷ φέρει τῷ εἰς Θεὸν ἐλπίσαντι τὸ ἐλπισθὲν, καὶ ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρίστησιν, ἀποδίδωσί τε τὸ μετὰ πίστεως προσδοκηθὲν χάρισμα, καὶ δωρεῖται ὅπερ ἂν ἄνθρωπος πλεονάκις δι' εὐχῆς ἐξήτησε. Μακάριοι οὖν οἱ τὸν Κύριον, φησὶν, ὑπομένοντες δι' εὐχῆς καὶ ἐλπίδος. Ἐλεήσει Κύριος πρὸς τὴν φωνὴν τῆς κραυγῆς σου, καὶ ἐπακούσεταί σου, ὅταν τὸ σύντριμμα τῆς ψυχῆς σου ἰάσηται. « Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, κράζει ὑπὲρ ἡμῶν ὁ προφήτης Ἡσαΐας· ἐπὶ σοὶ γὰρ πεποίθαμεν· ἡ γὰρ σωτηρία ἡμῶν παρὰ σοῦ ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως· » δοξάσω, ὑμνήσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστὰ πράγματα· διὰ τοῦτο ὑμνεῖ σε ὁ λαὸς ὁ πτωχὸς, D καὶ πόλεις ἀνθρώπων ἀδικουμένων, καὶ φοβουμένων σε, εὐλογήσουσί σε. Ἐγίνου γὰρ πάσῃ πόλει ταπεινῇ βοηθὸς, καὶ τοῖς ἀθυμήσασι δι' ἔνδειαν σκέπη, σκέπη διψώντων ἀνθρώπων, ἀδικουμένων. Ὡς ἄνθρωποι ὀλιγόψυχοι διψῶντες ἐν Σιὼν, ἀπὸ ἀνθρώπων, οἷς παρέδωκας ἡμᾶς. Νόησον ταῦτα πάντα, ἐπίσκοπε· νοῶν γὰρ ἐγὼ, νοοῦντι γεγράφηκα.

CLXXX. — *Eidem.*

« Manducabitis panem vestrum ad saturitatem, ait Dominus **386** per Moysen, et habitabitis cum securitate in terra vestra[5]. » Nosti enim, quis sit divinior panis, et quæ securitas. Securum enim te

ΡΠ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Φάγεσθε τὸν ἄρτον ὑμῶν εἰς πλησμονὴν, εἶπε Κύριος διὰ τοῦ Μωϋσέως, καὶ κατοικήσετε μετὰ ἀσφαλείας ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν. » Οἶδας δὲ, τίς ὁ θειότερος ἄρτος, καὶ τίς ἡ ἀσφάλεια. Ἠσφάλισα

[1] Eccle. v, 11. [2] Rom. v, 5. [3] Luc. xii, 57. [4] Isa. xxxiii, 2. [5] Levit. xxvi, 5.

μὲν γάρ σε, φησὶν, ἐγὼ τῇ δεξιᾷ μου, καὶ δώσω εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς ὑμῶν (εἰρήνην προσαγορεύων τὴν τῶν μιαρῶν παθῶν ἐλευθερίαν)· καὶ κοιμηθήσεσθε, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν ὑμᾶς ὀνησιφόρος καὶ λυτικὸς τῶν κρατησάντων κακῶν. Οὗτός ἐστιν ὁ ὕπνος. Ἔδωκας γὰρ, φησὶν, οὐκ εἰς τὸ στόμα μου, ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν μου, εἰς τὴν διάνοιαν, ἄσηπτον καὶ διαιωνίζουσαν εὐφροσύνην, καὶ διὰ τοῦτο « ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι, » καὶ ὑπνώσω ὕπνον πάσης ἁμαρτίας νεκρωτικόν. « Ὅταν γὰρ δῷ Κύριος τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτοῦ ὕπνον, » ἰδοὺ αὐτόθεν ἡ κληρονομία Κυρίου ἡτοιμασμένη τοῖς ἀγωνισαμένοις.

A reddidi ego, ait, dextera mea, et dabo pacem in terra vestra, pacem nuncupans, ab exsecrandis perturbationibus libertatem, et dormietis, et non erit, qui timorem afferat vobis proficuus, et noxiorum invalescentium solutor. Hic est somnus. Dedisti enim, ait, non in os meum, sed in cor meum, et in cogitationem meam, incorruptam et sempiternam lætitiam : et propterea « in pace in idipsum dormiam [7], » et somnum capiam, somnum omni iniquitati mortem afferentem. « Cum enim dederit Dominus dilectis suis somnum [8], » ecce isthinc hæreditas Domini præparata iis, qui certamen subierunt.

ΡΠΑ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ἀπολῶ, φησὶ, θηρία πονηρὰ ἐκ τῆς γῆς ὑμῶν, τοὺς ἀγρίους δαίμονας δηλονότι, καὶ τὰς τούτων κατὰ τῆς ψυχῆς τῶν ἀθλούντων πολυμηχάνους σκαιωρίας, καὶ διώξετε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ πεσοῦνται ἐνώπιον ὑμῶν τῷ φόνῳ τῆς μαχαίρας, ἥτις καύχημα ὑμέτερον ὑπάρχει, καὶ διώξουσιν ἐξ ὑμῶν πέντε ἑκατὸν, καὶ ἑκατὸν ὑμῶν μυριάδας διώξουσιν. Αἱ γὰρ πέντε αἰσθήσεις τῇ μεγαλονοίᾳ, καὶ θεόθεν χορηγουμένῃ ἰσχύϊ, καὶ τῷ σθένει τῷ κρείττονι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὅπερ κτᾶται τροπαιοῦχος γενόμενος ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, περιχαρακωθεῖσαι, ἑκατοντάδα τῶν πολεμίων ἐλαύνουσιν· ἡ δὲ ἑκατοντὰς τῶν ἐμπειροτάτων τε καὶ τελειοτέρων ἡμῶν ἐννοιῶν καὶ πράξεων ἀγαθῶν, τὴν μυριάδα τῶν τὴν ἄκραν ἠμφιεσμένων φαυλότητα τυράννων αἰχμαλωτίζουσι καὶ καταδυναστεύουσιν.

CLXXXI. — *Eidem.*

B Interimam, ait, belluas pravas e terra vestra [9], feros nempe dæmones, eorumque adversus decertantium animas versutas malitias, et persequemini inimicos vestros, et cadent in conspectu vestro occisione ensis, quæ gloriatio vestra est : et persequentur de vobis quinque centum, et centum de vobis decem millia persequentur. Quinque etenim sensus magnis cogitationibus, et divinitus exhibito robore, et facultate humana natura excellentiore, quam humana mens triumphalis effecta acquirit, circumvallati centum ex adversariis expellent; centum vero expertissimarum et perfectiorum nostrarum cogitationum, et bonarum actionum decem tyrannorum millia; qui extrema improbitate amiciuntur, captivant debellantque.

C

ΡΠΒ'. — ΕΥΓΕΝΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Τύρος ἑρμηνεύεται *συνοχὴ*, ἤτοι *θλίψις*. Μετὰ δὲ τὴν συνοχὴν καὶ τὴν θλίψιν τὴν παρὰ τῶν δαιμόνων ἐπαγομένην ἡμῖν, ὅταν γενναίως ἐνέγκωμεν, ὀψόμεθα τικτομένην ἡμῖν γενναίαν κατάστασιν, ἀναπαύουσαν ἡμᾶς ἐκ προλαβόντος κόπου, Θεοῦ ταύτην ἐξ ὕψους δωρουμένου. Τοιοῦτον δή τι νομίζω τὸ Ψαλτικὸν ὑπάρχειν, ὅτι « Θυγάτηρ Τύρου ἐν δώροις. » Τάχα γὰρ πλεῖστα χαρίσματα θεῖα μετὰ τὴν συνοχὴν καὶ τὴν θλίψιν εὑρίσκομεν ἐν τῇ ψυχῇ κυϊσκόμενα.

387 CLXXXII. — EUGENIO MONACHO.

Tyrum interpretantur *coarctationem*, sive *afflictionem*. Sed enim, postquam coarctationem et afflictionem per dæmonem nobis illatam cum forti animo pertulerimus, in nobis prognatam generosam conditionem videbimus, quiescere nos a præoccupante labore facientem; eam Deo ex alto elargiente. Nec aliud esse existimo, quod in Psalmis legitur : « Filia Tyri in muneribus [10]. » Forte enim pleraque munera divina post coarctationem et afflictionem in animo conceptam invenimus.

ΡΠΓ'. — ΦΙΛΙΠΠῼ.

« Ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, εὑρήσει αὐτήν. » Βλέπεις ἐν τοῖς ῥήμασι τούτοις ἀπώλειαν καλλίστην, καὶ εὕρεσιν ἀγαθήν; Ὅταν τοίνυν κατανοήσας τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν εὕρῃς ἐν ἁμαρτίᾳ τινὶ, σπεῦσον τοῦ ἀπολέσαι ταύτην τῆς μοχθηρᾶς ἕξεως, ἵνα πάλιν εὑρεθῇ σοι ἐπανελθοῦσα εἰς τὸ ἀρχαῖον καλὸν, τουτέστιν τὴν ἐνάρετον ζωήν.

CLXXXIII. — PHILIPPO.

« Qui invenit animam suam, perdet eam, et D qui perdiderit animam suam, inveniet eam [11]. » Nonne vides in hisce verbis optimam perditionem bonamque inventionem? Cum itaque examinans animam tuam in peccato repereris, quam citissime eam a pravo habitu interimito, ut rursus inveniatur in antiquum bonum regressa, in vitam scilicet virtuti addictam.

ΡΠΔ'. — ΘΩΜᾼ ΛΟΓΟΓΡΑΦῼ.

Ἐμπρόσθια τῆς ψυχῆς νοητέον τὰς πασῶν τῶν ἀρετῶν λαμπαδουχίας, ὀπίσθια δὲ παντοῖον κακίας εἶδος.

CLXXXIV. — THOMÆ SCRIPTORI.

Anteriora animæ intelligenda sunt virtutum omnium lumina; posteriora vitiorum omnium genus.

ΡΠΕ'. — Τῷ αὐτῷ.

Πρόσωπον τῆς ψυχῆς ἡ θεοειδὴς μορφὴ, τουτέστιν

CLXXXV. — *Eidem.*

Facies animæ Deo non dissimilis forma est, mun-

[7] Psal. IV, 7. [8] Psal. CXXVI, 3. [9] Levit. XXVI, 6. [10] Psal. XLIV, 13. [11] Matth. X, 39.

ditiis **388** nempe mentis, et sanctæ minimeque inquinatæ naturæ luminosum ac splendidum : dorsum vero, quæ ex hebetudine oritur malitia. Propterea nonnulli incusantur et vituperantur tanquam qui dorsum in Deum converterint : et necesse est, ut malitia vapulet, ne sine medicamento maneamus. Pulsavit enim Dominus, ait, inimicos suos : bene factum atque proficue.

CLXXXVI. — TITO DIACONO.

« Manna, ait, degustantis voluntati inserviens, ad quod quisque concupiverat, convertebatur [12]. » In verbo namque divino omnis intellectualis alimenti qualitas est. Renatis ex aqua et Spiritu fit candidum lac ; iis, qui ægra valetudine sunt, olus apparet ; iis vero, qui sensus habent exercitos ad discernendum, aliud alimentum verbum impartitur : et omnibus omnia fit, ut homines salventur, dignique vita æterna efficiantur.

CLXXXVII. — JOANNI EPISCOPO.

Ne absque cura et sensu res tibi advenientes percipias. Ex negligentia namque tua rex Ægypti ad animam tuam gradum fecit, et rapuit thesauros domus Domini, et aureas hastas [13], quas maximis certaminibus et sudoribus, more belli antea David ex manu filiorum allophyli Adraazar consecutus fuerat [14]. Et nihilominus ipse de his lætitia subsultas potius quam indoleas, et demisso vultu tristeris.

389 CLXXXVIII.— THEOPHANI SCHOLASTICO.

« Si scandalizat te oculus dexter, ejice eum [15] : » non absimile est illi, quod a Moyse dictum est : Si uxor tua, quæ in toro tuo est, et amicus tuus, animæ tuæ compar, aliquando voluerit te seducere a Domino Deo tuo, ne parcas illis, neque miserearis eorum, neque eam amplexeris [16].

CLXXXIX. — PROCLO MONACHO.

Fateris non moderate dolere, tristique esse vultu, quod divitias non possideas, inopibus dispergendas. Ipse vero inquam nullum præceptum simile exigi a non habente pecunias. Verumenimvero habes tu in anima tua vasa quædam criminosa, et facultates, quarum ipse dispersionem et amissionem æquo animo fieri exoptarem, quæ sunt iracundia, contentio, invidentia, contradictio, inanis gloria, conturbatio, jactantia, loquacitas, amaritudo, præcursus, curiositas et inobedientia.

CXC. — CYRILLO MONACHO.

« Concupiscit, inquit, anima mea in atria Domini [17]. » Atria divina nuncupat gloriosa præclaraque facinora et actiones, in quibus uti in atriis Dei verbum, et quicunque verbum sectari continuo eligunt, inhabitant.

CXCI. — *Eidem.*

« Ecce, ait Dominus, declinabo ad eos, qui tristitiam tolerarunt, **390** quasi flumen pacis, et ut torrens inundans gloriam gentium [18]. » Id Aquila

ἡ καθαρότης τοῦ νοῦ, καὶ τὸ τῆς ἁγίας καὶ ἀκηλιδώτου φύσεως αὐτοειδές τε καὶ ἔκλαμπρον· νῶτος δὲ, ἡ ἀπὸ τῆς ῥαθυμίας συνισταμένη κακία. Διόπερ τινὲς ἐγκαλοῦνται, καὶ ψέγονται, ὡς τὰ νῶτα πρὸς τὸν Θεὸν στρέψαντες, καὶ ἀναγκαῖον πλήττεσθαι τὴν κακίαν, ἵνα μὴ ἀνιάτρευτοι διαμένωμεν. Ἐπάταξε γὰρ Κύριος, φησὶ, τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ· εὖ γε καὶ ἐπωφελῶς.

ΡΠϚʹ. — ΤΙΤΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

« Τὸ μάννα, φησὶ, τῇ τοῦ προσφερομένου ἐπιθυμίᾳ ὑπηρετοῦν, πρὸς ὅ τις ἐβούλετο, μετεκιρνᾶτο. » Ἐν γὰρ τῷ θείῳ λόγῳ πάσης νοητῆς ἐστι βρώσεως ποιότης· τοῖς μὲν ἀναγεννηθεῖσιν ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος γίνεται ἄδολον γάλα, τοῖς δὲ ἀσθενοῦσι λάχανον φαίνεται, τοῖς δὲ τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἔχουσι πρὸς διάκρισιν τροφὴν ἑτέραν ὁ λόγος χαρίζεται, καὶ τοῖς πᾶσι γίνεται τὰ πάντα, ἵνα σωθῶσιν ἄνθρωποι, καὶ καταξιωθῶσι τῆς αἰωνίου ζωῆς.

ΡΠΖʹ. — ΙΩΑΝΝΗ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μὴ ἀμερίμνως, μηδὲ ἀναλγήτως διατεθῇς ἐν τοῖς συμβεβηκόσι σοι. Ἐκ γὰρ τῆς σῆς ἀμελείας ἀνέβη πρὸς τὴν ψυχήν σου ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, καὶ ἔλαβε τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου, καὶ τὰ χρυσᾶ δόρατα, ἅπερ μετὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ ἱδρώτων νόμῳ πολέμου πρώην ὁ Δαυῒδ ἔλαβεν ἀπὸ τῆς χειρὸς τῶν παίδων ἀλλοφύλου Ἀδρααζάρ. Καὶ ὅμως αὐτὸς τέρπῃ ἐπὶ τούτοις, ἤπερ ἀλγῆσαι βούλει καὶ κατηφῆσαι.

ΡΠΗʹ. — ΘΕΟΦΑΝΗ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚΩ.

« Ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς, ἔκβαλε αὐτόν· » ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ παρὰ τῷ Μωϋσῇ, ὅτι Ἐὰν ἡ γυνή σου ἡ ἐν τῷ κόλπῳ σου, καὶ ἐὰν ὁ φίλος σου, ὁ ἴσος τῆς ψυχῆς σου θελήσῃ ποτὲ ἀποστῆσαί σε ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ σου, μὴ φείσῃ αὐτῶν, μηδὲ κατελεήσῃς αὐτοὺς, μηδὲ περιποιήσῃ.

ΡΠΘʹ. — ΠΡΟΚΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Λέγεις λυπεῖσθαι οὐ μετρίως καὶ κατηφεῖν, ὅτι πλοῦτον οὐκ ἔχεις εἰς τὸ σκορπίζειν παντὶ δεομένῳ προσώπῳ. Ἐγὼ δέ φημι, μηδόλως ἀπαιτεῖσθαι τὴν τοιαύτην ἐντολὴν τὸν μὴ ἔχοντα χρήματα. Καὶ τούτων παρακαλῶ σκορπισμὸν καὶ ἀποβολὴν εὐθύμως ποιήσασθαι· ἔστι δὲ ταῦτα, θυμὸς, φιλονεικία, φθόνος, ἀντιλογία, κουφοδοξία, τάραχος, κόμπος, πολυλογία, πικρία, προδρομία, περιεργία, καὶ ἀνυποταξία.

ΡϞʹ. — ΚΥΡΙΛΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Ἐπεπόθησε, φησὶν, ἡ ψυχή μου εἰς τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου. » Αὐλὰς δὲ θείας κικλήσκει τὰς πανευφήμους ἀριστείας καὶ πράξεις, αἷς τισιν ὁ τοῦ Θεοῦ ἐναυλίζεται λόγος, καὶ οἱ τῷ λόγῳ ἀεὶ ξυνέπεσθαι προαιρούμενοι.

ΡϞΑʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ἰδοὺ, φησὶ Κύριος, ἐκκλίνω πρὸς τοὺς ὑπομείναντας τὰ σκυθρωπὰ ὡς ποταμὸς εἰρήνης, καὶ ὡς χειμάῤῥους ἐπικλύζων δόξαν ἐθνῶν. » Ὁ δὲ Ἀκύ-

[12] Sap. XVI, 21. [13] III Reg. XIV, 26. [14] I Paral. XVIII, 11. [15] Matth. V, 29. [16] Deut. XIII, 6, 8. [17] Psal. LXXXIII, 3. [18] Isa. LXVI, 12.

ἐξηρμήνευσεν, ἀπὸ παντοδαπίας· ὁ δὲ Σύμμαχος λέγει, ἀπὸ λύπης· Θεοδοτίων δὲ, ἀπὸ πλήθους. Νόησον τοίνυν ταῦτα, καὶ σαυτὸν παρακάλει.

ΡϞΒ'. — ΘΥΡΣῼ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Οὐ μεταδοτέον παῤῥησίας τοῖς νέοις, κἂν ὑποκρίνεσθαι δοκοῖεν εὐλάβειαν, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν ἡμᾶς ὁ ἐχθρὸς τροπώσηται.

ΡϞΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅπερ ὁ Σιρὰχ περὶ θυγατρός φησιν, ὅτι Πάσῃ φυλακῇ τήρει αὐτὴν, καὶ μηδέποτε ἱλαρώσῃς τὸ πρόσωπόν σου πρὸς αὐτὴν, ἵνα μὴ αἰσχύνην ποιήσῃ τὸν οἶκόν σου, τοῦτο ὑπολάμβανε γνώμονα καὶ κανόνα ὑπάρχειν ἐπὶ παντὸς νεωτέρου συντεταγμένου τῇ συνοδίᾳ ὑμῶν.

ΡϞΔ'. — ΜΑΚΕΔΟΝΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἀγνοοῦσιν οἱ δαίμονες, ὅτι ἄλλους βουλόμενοι παλαιῶσαι καὶ σαθρῶσαι διὰ πειρατηρίων, αὐτοὶ μᾶλλον σαθροῦνται καὶ ταλαιπωροῦνται διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ εὐελπιστίας τῶν ἀγωνιζομένων· « Ὁ παλαιῶν γὰρ, φησὶ, τὰ ψεκτὰ ὄρη, καὶ οὐκ οἴδασιν. »

ΡϞΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Περίστομα, φησὶ, περιβαλέσθω, καὶ ἀκάθαρτος κληθήσεται πάσας τὰς ἡμέρας, ὅσας ἂν εἴη ἐπ' αὐτῷ ἡ ἁφὴ, κεχωρισμένος καθήσεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. Εἰσὶν οἱ ἀδιακρίτως καὶ τολμηρῶς ἐπιτρέποντες, μεταποιήσασθαι διδασκαλίας πνευματικῆς, τοῖς ὑπὸ τῶν μιαρῶν παθῶν πολεμουμένοις, καὶ κατεσπιλωμένοις τῷ πλήθει τῶν πταισμάτων. Ἰδοὺ γὰρ ὁ θεῖος θεσμὸς τῇ σιωπῇ τὸ στόμα περιβάλλει τὸ δυσοσμίας μεστὸν, μέχρις ἂν ἐπιστρέψας ποτὲ, καθαρίσῃ ἑαυτὸν ὁ τοιοῦτος πόνοις καρτερικωτάτοις, καὶ σκληροτάταις ἀγωγαῖς, καὶ τοῖς τοῦ κλαυθμοῦ ῥείθροις, τῇ τε πολυχρονίῳ κακουχίᾳ, καὶ τῇ ἀκαταπαύστῳ ταπεινώσει, μέχρις ἂν ἐπ' αὐτῷ σπλαγχνισθεὶς ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων Χριστὸς, ἐπιφθέγξηται· « Πλάτυνον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτὸ, » οὐκέτι ἀτιμίας καὶ βδελυγμίας πολλῆς, ἀλλ' εὐωδίας καὶ πάσης ἀγαθοσύνης, πρὸς ὠφέλειαν σοῦ τε καὶ τῶν μελλόντων μετὰ ταῦτα ὑπὸ σοῦ κατηχεῖσθαι.

ΡϞϚ'. — *Τῷ αὐτῷ*

« Ἔξω τῆς παρεμβολῆς ἐκβάλλεται ὁ λεπρὸς τὴν ψυχὴν καὶ ἀκάθαρτος. » Διίστασθαι γὰρ τὸν τοιοῦτον προσήκει μέχρι τελειοτάτης καθάρσεως, καὶ ἀποχωρίζεσθαι τῆς παρεμβολῆς τῶν θείων ἀφηγητῶν καὶ μυσταγωγῶν, καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν προφητῶν, ὅπου καθέστηκε Σαμουὴλ, καὶ Δαυῒδ οὐχ ἀπολιμπάνεται.

ΡϞΖ'. — ΠΕΤΡῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Τί γὰρ οὐ μηχανᾶται ὁ κακότροπος δαίμων πρὸς τὸ εἰς ἀθυμίαν ἐμβαλεῖν τοὺς καλοὺς ἀγωνιστάς; Ἔσθ' ὅτε γὰρ δοκῶν, μορμολύττεσθαι τούτοις, τὰς ἀγαθὰς αἰτήσεις διὰ τῆς ἐνθυμήσεως μεταστρέφειν πειρᾶται πρὸς τοὐναντίον. Τοῦ γὰρ προσευχομένου βοῶντος· « Ἐλέησόν με, ὁ Θεὸς, καὶ σῶσόν με· » ὁ ἐχθρὸς ὑποφθέγγεται τῇ ψυχῇ λέγων· Ὀργίσθητί

A interpretatur, *ex omnibus generibus*; Symmachus, *a mœrore*; Theodotion, *a multitudine*. Considera itaque hæc, et temetipsum consolare.

CXCII. — THYRSO ARCHIMANDRITÆ.

Non est dedenda junioribus libertas et confidentia, licet pietatem simulare videantur; ne per eos nos hostis in fugam vertat.

CXCIII. — *Eidem*

Quod Sirachus de filia enuntiat, eam omni custodia esse conservandam, et nunquam faciem erga eam exhilarandam, ne opprobrium faciat domui tuæ [19] : id ipsum gnomonem et regulam esse, de junioribus omnibus in comitatum vestrum ascitis, putato.

B CXCIV. — MACEDONIO DIACONO.

Ignorant dæmones semet potius, cum aliis per tentationes vetustatem et putredinem procurant, putrescere, et per patientiam et decertantium bonam spem misere affligi : « Senescere namque faciens, ait, falsos montes, et non cognoverunt[20]. »

CXCV. — *Eidem.*

Capitio, ait, amiciatur, et immundus vocabitur omnibus diebus, quibus super ipsum **391** fuerit tactus; separatus sedebit extra tentorium [21]. Sunt, qui absque judicio, et audacter suadent, ut a spirituali doctrina pedem referant illi, qui ab exsecrandis affectionibus oppugnantur, et multitudine delictorum inquinantur. Ecce enim divina lex os
C silentio circumdat maleolentia plenum, donec aliquando conversus seipsum hic expurget laboribus fortissimis, et durissimis exercitiis, et lacrymarum fluctibus, et longæva afflictione, et nunquam cessante humilitate, donec illis misertus omnium Dominus Christus, dicat : « Dilata os tuum, et implebo illud [22], » non opprobriis, et multa exsecratione, sed odore bonitateque universa ad utilitatem tui ipsius, eorumque, qui postmodum a te de hisce initiabuntur.

CXCVI. — *Eidem.*

« Extra tentorium leprosus animam, immundusque ejicitur [23]. » Separari enim hunc decet, donec
D perfectam expurgationem consequatur, et avelli a tentorio hujus sapientiæ doctorum, et mystagogorum, et prophetarum Ecclesiæ, ubi assidet Samuel, nec longe est David.

CXCVII. — PETRO MONACHO.

Quid non molitur improbus dæmon, ut probo decertatores agat in desperationem ? Quandoque enim hosce in metum conjicere visus, bona postulata per suggestionem in contrarium vertere conatur. Cum enim quis orans clamat : « Miserere **392** mei, Deus, et salva me [24] : » hostis animæ subloquitur, dicens : Irascito mihi, Deus, et perde me.

[19] Eccli. XLII, 11. [20] Job IX, 5. [21] Levit. XIII, 44-46. [22] Psal. LXXX, 11. [23] Num. V, 2. [24] Psal. IV, 2.

Et rursus sæpius homine e toto corde confitente, A
et Numen laudante, statim draco adversarius laudem et gloriam in blasphemiam convertit. Attamen audacia illius nobis extimescenda non est, sed vires potius assumendæ, et iteratis precibus, et divinarum laudum magno pondere, nervi roburque contrariæ potestatis resecanda.

CXCVIII. — *Eidem.*

Cum legitime certaverimus, et Jacobi benedictionem consecuti fuerimus, tunc vitæ nostræ instituto invidentes domini in telis jaciendis imbecilliores evadunt, et vi ac necessitate, ut scriptum est, obscenivoma tela confringuntur, et dissolvuntur nervi brachiorum manuum eorum, et gloriam B
nobis nos cum choro triumphantium comparabimus.

CXCIX. — SEVERO EXCONSULI.

Invidentia compulsi nonnulli episcopi, ob summam Joannis episcopi Constantinopolitani virtutem, divino metu valere jusso, hominem entheum, vere orbis universi lumen insidiis aggressi sunt, feceruntque, ut et imperator piissimus ac simplicissimus fraudibus eorum caderet, et virum divinum faceret extorrem. Cum itaque viris pestilentibus, et malignis pastoribus, non libens, sed raptus aures præbuerit, probe propheta clamabat : « Extendit manum suam cum **393** homine pestilenti [15]. » Nihilominus post justi exsilium, pars potissima, etiam eorum, qui in eum contechnati fuerant, Deo C
pœnas persolverunt, et cum fletu et clamore confessi sunt, se vehementer in virum sanctum deliquisse.

CC. — PAULO LECTORI.

« Revela Domino viam tuam, et spera in eo, et ipse efficiet [16] : » ostende illi vitam tuam scatentem opprobriis ; monstra leprosus summo sacerdoti animæ tuæ stigmata, et spera in eo, et ipse faciet impurum purum, et canem filium genuinum commonstrabit, et mitem iracundum, et tolerantem impatientem ; mentemque tuam efficiet a quolibet inquinamento extorrem.

CCI. — EUPHEMIO ARCHIMANDRITÆ.

Scriptum est : Congregabantur ad David benignissimum universi homines necessitati obnoxii, D
et ære alieno pressi, et omnis anima tristitia effecta, et erat super eos dux David [17]. Quicunque igitur obscenarum cogitationum coarctationibus affliguntur, et invidentiæ, blasphemiæ, tædii, odii, iracundiæ, aliorumque innumerorum malorum, et impiarum cogitationum suggestionibus suffocantur, et quicunque semetipsos multorum delictorum debitum contraxisse cognoscunt, quicunque etiam mœstitiæ addicuntur animis ob improbas et illiberales perturbationes et dæmonum contactus **394**, acutamque succensionem, et alia ; hi omnes sive clero, sive Nazaræorum albo ascripti fuerint, sive in sæculo

μοι, ὁ Θεὸς, καὶ ἀπόλεσόν με. Καὶ πάλιν, πολλάκις τοῦ ἀνθρώπου ὁλοκαρδίως ἐξομολογοῦντος καὶ ἀνυμνοῦντος τὸ Κρεῖττον, εὐθὺς ὁ πολέμιος δράκων τὸν ὕμνον καὶ τὴν δοξολογίαν εἰς βλασφημίαν μεθίστησιν. Ἀλλ' οὐ πτηκτέον ἡμῖν τὴν τόλμαν τοῦ δυσμενοῦς, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον θαῤῥητέον, καὶ τῇ προσθήκῃ τῶν εὐχῶν καὶ τῷ πολυπλασιασμῷ τῆς θείας ὑμνολογίας, ὑποτμητέον τὰ νεῦρα καὶ τὸ κράτος τῆς ἐναντίας δυνάμεως.

ΡϞΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅταν διαθλήσωμεν προσηκόντως, καὶ τῆς τοῦ Ἰακὼβ τύχωμεν εὐλογίας, τότε οἱ ἐγκοτοῦντες τῇ πολιτείᾳ ἡμῶν κύριοι, τοξευμάτων ἀτονοῦσι, καὶ μετὰ κράτους, κατὰ τὸ γεγραμμένον, συντρίβεται τὰ αἰσχροβόλα τόξα, καὶ ἐκλύεται νεῦρα βραχιόνων χειρῶν αὐτῶν, καὶ δοξασθησόμεθα σὺν τῷ χορῷ τῶν τροπαιοφορούντων.

ΡϞΘ'. — ΣΕΥΗΡΩ ΑΠΟ ΕΠΑΡΧΩΝ.

Φθόνῳ πληγέντες τινὲς τῶν ἐπισκόπων διὰ τὴν ἄκραν ἀρετὴν Ἰωάννου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τὸν θεῖον παρωσάμενοι φόβον, συνεσκευάσαντο ἄνδρα ἔνθεον, καὶ ἀληθῶς παντὸς τοῦ κόσμου λαμπτῆρα, καὶ παρεσκεύασαν καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα εὐλαβέστατον καὶ ἁπλούστατον ὄντα, εἶξαι ταῖς ἐπιβουλαῖς αὐτῶν, καὶ ἐξορίσαι τὸν οὐράνιον ἄνθρωπον. Ἐπειδὴ οὖν λοιμοῖς τὸν τρόπον τοῖς βασκάνοις ποιμέσιν ὑπάρχουσιν, ὁ βασιλεὺς ἐκ συναρπαγῆς συγκατέθετο, εἰκότως ὁ προφήτης ἐβόα· « Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ μετὰ λοιμοῦ. » Πλὴν ὅτι μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ δικαίου οἱ πλεῖστοι μετὰ τῶν συσκευασαμένων, πρὸς τοῦ Θεοῦ ἀπῃτήθησαν δίκας, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ καὶ κραυγῆς ἐξωμολογήσαντο, μεγάλα ἡμαρτηκέναι εἰς τὸν ἅγιον ἄνθρωπον.

Σ'. — ΠΑΥΛῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

« Ἀποκάλυψον πρὸς Κύριον τὴν ὁδόν σου, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει. » Δεῖξον αὐτῷ τὸν σὸν ἐπίμωμον βίον· ἐπίδειξον, ὁ λεπρὸς, τῷ ἀρχιερεῖ τῷ μεγάλῳ τὰ στίγματα τῆς ψυχῆς, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει τὸν ῥυπαρὸν καθαρὸν, καὶ τὸν κύνα γνήσιον τέκνον δείξει, καὶ πρᾶον τὸν χολικὸν, καρτερικὸν τὸν ἀνυπομόνητον· ἀποκαταστήσει δέ σου τὸν νοῦν, καθαρὸν σπιλωμάτων.

ΣΑ'. — ΕΥΦΗΜΙῼ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Γέγραπται, ὅτι Συνήγοντο πρὸς Δαυῒδ τὸν χρηστότατον πᾶς ἄνθρωπος ἐν ἀνάγκῃ τυγχάνων, καὶ πᾶς ὑπόχρεως, καὶ πᾶσα κατώδυνος ψυχὴ, καὶ ἦν ἐπ' αὐτῶν ἡγούμενος ὁ Δαυΐδ. Ὅσοι τοίνυν συνέχονται ταῖς τῶν ῥυπαρῶν ἐνθυμημάτων συνοχαῖς, καὶ ὑπὸ τῶν λογισμῶν πνίγονται τοῦ φθόνου, καὶ τῆς βλασφημίας, καὶ τῆς ἀκηδίας, τοῦ μίσους καὶ τῆς ὀξυχολίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀμετρήτων πονηρῶν καὶ βλασφήμων ἐννοιῶν, καὶ ὅσοι ἐπίστανται ὑποκειμένους ἑαυτοὺς χρέεσι πλημμελημάτων πολλῶν, καὶ ὅσοι κατώδυνοι τυγχάνουσι τὰς ψυχὰς διὰ τὰ αἰσχρὰ καὶ ἀνελεύθερα πάθη, καὶ τὰς ἐπαφὰς τῶν δαιμόνων, καὶ τὴν δριμεῖαν πύρωσιν, καὶ τὰ ἄλλα· οὗτοι πάντες, κἄν τε κληρικοὶ, Ναζωραῖοι, καὶ ἀποτεταγμένοι

[15] Osee. VII, 5. [16] Psal. XXXVI, 5. [17] I Reg. XXII, 2.

ὑπάρχωσι, προσφευγέτωσαν τῷ νοουμένῳ Δαυΐδ, τουτέστι Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ φιλανθρωποτάτῳ μετὰ κλαυθμοῦ καὶ λιτῶν, ὅπως παρηγορηθῶσιν.

ΣΒʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἡδέως πάνυ ὁ Χριστὸς ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς καθηγεῖται τῶν πρὸς αὐτὸν μετ' ὀδύνης ἀναβλεπόντων, διόπερ καὶ προσφωνεῖ· « Δεῦτε πρός με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » — « Διότι ἐμὸν πλάσμα ὑπάρχετε. »

ΣΓʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Οἶδα, » φησὶν, οὐκ ἀγνοῶ τὴν ὀδύνην τῆς ὑμετέρας καρδίας, καὶ τὸν θλιμμὸν, ὅνπερ θλίβουσιν ὑμᾶς οἱ Αἰγύπτιοι δαίμονες, καὶ ὁ στεναγμὸς ὑμῶν οὐκ ἀπεκρύβη ἀπ' ἐμοῦ.

ΣΔʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Ὄρθρισον, φησὶ, καὶ στῆθι ἐναντίον Φαραώ. » Οἱ γὰρ ἐν ἐκτενείᾳ τῷ Θεῷ λατρεύοντες, ἐν ὄρθρῳ ἀεὶ φωτὶ ὑπάρχοντες, πάντως ἐναντιοῦνται, καὶ ἀντιπολεμοῦσι τῷ νοητῷ Φαραώ.

ΣΕʹ. — ΑΝΑΣΤΑΣΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Μὴ θέλε ταχὺ ἀπομεριμνῆσαι πειρασμῶν καὶ θλίψεων, στέγε, καὶ ὑπόμενε μέχρις ὅτου βούλεται ὁ προνοῶν σου Χριστὸς, ὁ σοφῶς τὰ κατὰ σὲ οἰκονομῶν.

ΣϚʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Βλέπετε, ὅτι οὐχὶ πρώτῃ φυλακῇ, οὐδὲ δευτέρᾳ, οὐδὲ τρίτῃ, ἀλλὰ τετάρτῃ φυλακῇ τῆς νυκτὸς τῆς παραχωρουμένης, ἐπέστη ὁ Κύριος τοῖς διὰ τῆς λαίλαπος βασανιζομένοις, καὶ τῶν κυμάτων, καὶ τοῦ ἀμέτρου φόβου.

ΣΖʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅταν ἀναχυχήσῃ σπιλὰς εἰς τὸ πλοῖόν σου ἀνελθεῖν, παραχρῆμα διαδέξεταί σε γαλήνη, καὶ εἰρήνη, καὶ χαρὰ, καὶ εὐφροσύνη. Μόνον σὺ μὴ ἀποψύξῃς τὴν καλὴν προσδοκίαν, μὴ χαλάσῃς τὸ κέρας τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναβλέψεως (1), τῇ ἐπιστασίᾳ τῶν πειρασμῶν καὶ τῇ δοκιμασίᾳ μὴ θανατώσῃς τὴν ἀγαθὴν ἐλπίδα, ἀλλ' ἔλπιζε.

ΣΗʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μέμνησο, ὅτι εἴρηκεν ὁ Κύριος, « Δεῦτε εἰς ἔρημον τῶν πειρασμῶν τόπον, κἀκεῖ ἀναπαύεσθε ὀλίγον, » οὐχὶ πολύ. Πάντως γὰρ μετὰ ταῦτα, οὐκ εἰς ἔρημον, ἀλλ' εἰς πλήρη πειρασμῶν καὶ θλίψεων δια-

A vivant, confugiant ad intellectualem David, Christum nempe Jesum humanissimum cum fletu et supplicationibus, ut jacentem animum in spem et consolationem meliorem inducant.

CCII. — *Eidem.*

Animo admodum gaudenti libentique, Christus omnium imperator Deus, ducem se præbet illis qui ad eumdem cum dolore confugiunt : ideoque clamat : « Venite ad me, omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos [28]. Quoniam figmentum meum estis [29]. »

CCIII. — *Eidem.*

« Novi [30], » ait ; non me latet mœstitia cordis vestri et afflictio qua affligtant vos Ægyptii dæmones, et suspiria vestra non sunt mihi abscondita.

B

CCIV. — *Eidem.*

« Mane surgito, ait, et sta contra Pharaonem [31]. » Assidua enim perseverantia Deo inservientes, et in matutino tempore semper ac lumine persistentes, omnino obsistunt, et pugnam intellectuali Pharaoni inferunt.

CCV. — ANASTASIO MONACHO.

Ne cito te a tentationibus et afflictionibus liberari concupiscito, persta et persevera, quousque tui **395** providens Christus voluerit, qui sapienter res tuas disponit.

CCVI. — *Eidem.*

Animadvertite non prima noctis prætergredientis custodia, neque secunda, neque tertia, sed quarta C supervenisse Dominum illis [32], qui propter tempestatem et motum et agitationem fluctuum, immenso timore cruciabantur.

CCVII. — *Eidem.*

Cum scopulus in tuam navim ascendere exsurrexerit, illico tranquillitas excipiet te, et pax, et gaudium, et lætitia. Tu solummodo pulchram exspectationem ne relinquas, ne relaxes velum suspectionis ad Christum, tentationum aggressione et probatione, ne bonam spem perdas, sed spera.

CCVIII. — *Eidem.*

Recordare dixisse Dominum : « Venite in desertum tentationibus locum, ibique requiescite D paululum [33], » non multum. Namque postea omnino non in desertum, sed plenam tentationibus consti-

[28] Matth. xi, 28. [29] Psal. cii, 14. [30] Exod. iii, 7. [31] Exod. viii, 20. [32] Matth. xiv, 25. [33] Marc. vi, 31.

(1) Exstat hæc epistola tota in allegoria navis agitatæ fluctibus, et vento adverso jactatæ : quo tempore cum sæpe utile sit contrahere velum, quia tamen symbolica significatione fiducia in Christum est Christiano quod velum est navi, vetat hic Nilus id fieri : laxari, inquam, veli funem prohibet. Nec quis miretur me κέρας, quod Latine *cornu* sonat, velum interpretari. Hic enim manifeste κέρας ponitur pro κεραία, quæ vox antennam inter alia significat, hoc est lignum malo navis transversim admotum unde velum pendet. Latinis quoque antenna *cornu* ; nam præter illud Virgilianum :

Cornua velatarum obvertimus antennarum,

Ovidius, lib. xi *Metam.*, bis in descriptione naufragii Ceycis cornu pro antenna posuit ; sic enim habet :

Cornuaque in summa locat arbore, totaque malo
Carbasa deducit, venientesque excipit auras

Et paulo post :

Ardua jam dudum dimittite cornua, rector
Clamat, etc.

Cui ergo dubium quin χαλᾶν κέρας sit hic Nilo quod vulgo dicimus *caler la voile*, remisso fune velum contrahere ? POSSIN.

tutionem affligimini, et exasperabimini, vosmet exercitantes atque probantes.

CCIX. — *Eidem.*

Præterito tempore in deserto commorabaris, et placida vitæ tranquillitate fruebaris, nullaque re quæ displicere posset, divexabaris. Nondum enim te Providentia in virtutis certaminibus exercebat. **396** Nunc vero inter studium et scammata medius projectus animo mœres, et nimium lamentaris.

CCX. — *Eidem.*

Fieri minime potest, ut sine laboribus et sudoribus coronæ texantur.

CCXI. — *Eidem.*

Nonne audisti dilectam a Deo Hierusalem, animam dico tuam, labore et flagello instrui a Jeremia propheta?

CCXII. — DARIO SCHOLASTICO.

« Splendescent, ait, tunc justi, veluti sol justitiæ [34]. » Lunam vero propheta Ecclesiam nominat exorientem uti matutinum.

CCXIII. — RODOMINO PRESBYTERO.

O quantum succensebis, et conviciaberis tuæ inconsiderantiæ, cum ex sepulcris resurrexeris, vitæ hujusce pœnas daturus! O quantum temetipsum dilaniabis, flebisque inutiliter factis indolens tunc, cum non erit acceptabilis rerum gestarum pœnitentia, dum præscriptum tempus præteriit. Quantum frustra illacrymaberis ejulabisque, cum justorum videris claritudinem, in splendida illa cœlestium munerum partitione, et nocentium tristitiam in tenebris profundissimis; cum dices corde indolens, angustiaque **397** spiritus pressus: Væ misero homini pusillæ fidei, et inconsiderantiæ, et neglectus! Væ mihi, quod ita libenti animo tempus mihi præfixum et jam elapsum perdidi! Væ mihi, qui nolui similia tribunalia et judicia animo contemplari! Quare inanem gloriam rebus omnibus protuli? Quare gulam et ebrietatem sempiternæ vitæ anteposui? Quare iram uti mihi amicam exosculatus sum? Quare fornicationibus improbisque cupiditatibus veluti dominis inservii? Quare blaterationes inutiles stupidus dilexi? Quare meis turbis et motibus omnia complevi? Quare divinarum precum et psalmorum fragrantiam odio habui? Quare collum episcopis subdere non sustinui? Quare quietis suavitatem, sanctimoniam, dignitatem, magnificentiam, commodam animi requiem, cœleste commercium, veram divinorum angelorum philosophiam, et semper virentem gloriam aversatus sum? Hæc et similia die retributionis eorum, quæ in vita nostra gessimus, quanquam effaberis, nullus aderit tibi, qui compatiens misericordiam inspergat.

CCXIV. — *Eidem.*

Non modicum tempus diaboli nutibus vixisti. Vive nunc aliquando Auctoris tui consilio. Servitu-

[34] Matth. XIII, 43.

A γωγὴν ἐκθλιβήσεσθε, καὶ ἐκτρυχωθήσεσθε γυμναζόμενοι καὶ δοκιμαζόμενοι.

ΣΘ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τὸν παρελθόντα χρόνον ἐν ἐρήμῳ διέτριβες καὶ ἀνενοχλησίᾳ, μηδόλως κτυπούμενός τινι τῶν ἀβουλήτων· οὔπω γάρ σε Πρόνοια ἐγύμναζε πρὸς τοὺς ἄθλους τῆς ἀρετῆς. Νῦν δὲ γενόμενος μεταξὺ τοῦ σταδίου καὶ τῶν σκαμμάτων, ἀθυμεῖς, καὶ ἀλύεις, καὶ πολλὰ ποτνιᾶσαι.

ΣΙ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἀμήχανον δίχα πόνων καὶ ἱδρώτων πλακῆναι τοὺς στεφάνους.

ΣΙΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐκ ἤκουσας τὴν πεφιλημένην τῷ Θεῷ Ἱερουσαλὴμ, τὴν ψυχὴν λέγω τὴν σὴν, τῷ πόνῳ καὶ τῇ μάστιγι παιδευομένην παρὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου;

B ΣΙΒ'. — ΔΑΡΕΙῼ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῼ.

« Ἐκλάμψουσι, φησὶ, τὸ τηνικαῦτα οἱ δίκαιοι, καθάπερ ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης. » Σελήνην δὲ οἱ προφῆται τὴν Ἐκκλησίαν καλοῦσιν ἐκκύπτουσαν ὡς ὄρθρον.

ΣΙΓ'. — ΡΟΔΟΜΙΝῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ὢ πόσα καταμέμψῃ καὶ λοιδορήσεις τὴν σεαυτοῦ ἀβουλίαν, ὅταν ἐκ τάφων ἀναστῇς ὑφέξων δίκην τῆς ἐνταῦθα βιώσεως! Ὢ πόσα σπαράξεις σεαυτὸν, καὶ στενάξεις μετανοῶν ἄπρακτα τότε, ὅτε οὐκ ἔσται δεκτὸς ὁ μεταμελόμενος παρελθόντος τοῦ ὡρισμένου χρόνου! Πόσα εἰς μάτην κλαύσεις καὶ κατοδυρῇ, ὅταν ἴδῃς τὴν τῶν δικαίων φαιδρότητα ἐν τῇ λαμπρᾷ C τῶν οὐρανίων δώρων διανομῇ, καὶ τὴν τῶν ἁμαρτησάντων κατήφειαν ἐν τῷ σκότῳ ἐκείνῳ τῷ βαθυτάτῳ, ὅταν λέγεις ὀδυνώμενος τὴν καρδίαν, συνεχόμενος τῇ στενοχωρίᾳ τοῦ πνεύματος· Οἴμοι τῆς ὀλιγοπιστίας, καὶ ἀβουλίας, καὶ ἀδιαφορίας! Οἴμοι, πῶς ἑκουσίως ἀπώλεσα τὴν δωρίαν τοῦ παρελθόντος χρόνου! Οἴμοι, ὅτι οὐκ ἠθέλησα τοιαῦτα ἐννοῆσαι κριτήρια καὶ δικαιωτήρια! Διατί τὴν κενοδοξίαν προετίμησα πάντων; Διατί τὴν λαιμαργίαν καὶ τὴν μέθην προετίμησα τῆς αἰωνίου ζωῆς; Διατί τὸν θυμὸν ὡς φίλον ἠσπασάμην; Διατί ταῖς πορνείαις καὶ ταῖς πονηραῖς ἐπιθυμίαις καθάπερ τισὶ δεσποίναις ἐξυπηρετησάμην; Διατί τῆς ἀκερδοῦς φλυαρίας τὸν βόμβον ἠγάπησα; Διατί τῆς οἰκείας ταραχῆς τε καὶ ζάλης τὰ πάντα πεπλήρωκα; Διατί τῶν θείων προσευχῶν τε D καὶ ψαλμῶν τὴν εὐοδίαν μεμίσηκα; Διατί τὸν τράχηλον τοῖς ἐπισκόποις οὐκ ἠνεσχόμην κλῖναι; Διατί ἀπεστράφην τῆς ἡσυχίας τὸν ἡδυσμὸν, τὸν ἁγιασμὸν, τὸ ἀξίωμα, τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὸ ἐπωφελὲς, τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ψυχῆς, τὸ οὐράνιον πολίτευμα, τὴν ὄντως τῶν θείων ἀγγέλων φιλοσοφίαν καὶ δόξαν ἀειθαλῆ; Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐρεῖς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως τῶν ὧδε βεβιωμένων ἡμῖν, καὶ οὐδεὶς παραφανήσεταί σοι τὸν ἔλεον συμπαθῶς ἐπιχέων.

ΣΙΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐκ ὀλίγον χρόνον τοῖς τοῦ διαβόλου θελήμασιν ἔζησας. Ζῆσόν ποτε καὶ τῷ βουλήματι τοῦ πεποιη-

κέτης σε. Δούλευσόν ποτε καὶ τοῖς νόμοις Χριστοῦ A τοῦ πανυψίστου Θεοῦ. Οὐδὲν ψυχῆς λογικῆς ἀντάξιον, οὐδὲ ἰσοστάσιον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἕως πότε τὰ φθαρτὰ τῶν ἀφθάρτων προκρίνομεν; Ἕως πότε τιμαλφέστερα τὰ βλεπόμενα, τῶν ἀοράτων ἀγαθῶν ὑπάρχειν οἰόμεθα; Ἕως πότε τῇ ἀλόγῳ πλάνῃ καὶ φαντασίᾳ δουλεύειν αἱρούμεθα; Ἕως πότε φιλοῦμεν τὸν ἐχθρὸν καὶ ὀλετῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν Σατανᾶν; Ἕως πότε πειθόμεθα ταῖς ὑποθήκαις αὐτοῦ ταῖς πρὸς τὴν ἀπώλειαν ποδηγούσαις; Οὐδεὶς ἀξιοπιστότερος σύμβουλος τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ· οὐδεὶς φρονιμώτερος τῆς πηγῆς τῆς σοφίας· οὐδεὶς οἰκειότερος καὶ ὠφελιμώτερος τοῦ ἀγαθοῦ Δεσπότου τοῦ πεπλακότος ἡμᾶς. Σὺ δὲ καταφρονήσας τούτου, τῷ ἀποστάτῃ προσπεφοίτηκας δράκοντι, καὶ τῷ κακίστῳ ὡς καλλίστῳ προσέχεις, καὶ τῷ φονευτῇ ὡς B φίλῳ περιπλέκῃ καὶ τὸν μωρότατον, ὑπείληφας φρόνιμον· καὶ τὸν σκοτεινὸν, φωστῆρα νενόμικας· καὶ ὑγείαν μεγίστην τοπάζεις τὴν δεινὴν ἀῤῥωστίαν, καὶ πλοῦτον μέγαν ὑπάρχειν νομίζεις τὴν πτωχείαν, καὶ τὴν Εὔαν μιμούμενος τοῖς ψιθυρισμοῖς τοῦ νοητοῦ ὄφεως τὴν ἀκοὴν ὑπέχεις, βεβυκὼς τὰ σὰ ὦτα τοῖς θείοις ἐντάλμασι. Τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν, ἀνθρώπῳ νεκρωθέντι τὸ οὖς τῆς διανοίας; Τί γὰρ ὠφελήσομεν ᾄδοντες τῷ αὐθαιρέτως κεκωφωμένῳ πρὸς τὰ κάλλιστα;

ΣΙΕ'. — ΑΓΑΘΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Οὐ δίκαιον τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς παραλύειν κατὰ τὴν ἀκμὴν τῶν προσβολῶν, παραθαρσύνεσθαι δὲ μᾶλλον ἐν τῷ ἀκούειν θεόθεν· « Ἰσχύσατε, χεῖ- C ρες ἀνειμέναι, καὶ γόνατα παραλελυμένα. Ἰσχύσατε, μὴ φοβεῖσθε. Ἐγὼ γάρ εἰμι μεθ' ὑμῶν ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, οὐκ ἐάσω ὑμᾶς ὀρφανοὺς, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ἀγωνιῶντας. »

ΣΙϚ'. — Τῷ αὐτῷ.

Κἂν τῷ πλήθει τῶν πειρασμῶν τὴν ψυχὴν ἀπενάρκησας, οὐδὲν ἧττον καὶ πάλιν παρακαλεῖ ὁ Δεσποτικὸς λόγος φάσκων· Γενέσθω παράκλησις τοῖς ὀλιγοψύχοις τῇ προνοίᾳ· ἐγὼ γὰρ ὑπισχνοῦμαι ὁ ἀψευδὴς Κύριος, μετὰ τοσαύτην συμφορὰν, καὶ αἰχμαλωσίαν, καὶ πόρθησιν, ὅτι « ἔσται ἡ δόξα τοῦ οἴκου τούτου ἡ ἐσχάτη ὑπὲρ τὴν πρώτην. »

ΣΙΖ'. — ΠΑΥΛΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μηδαμῶς θορυβηθῇς, ὅταν ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς οἱ φαυλότατοι δαίμονες τὸ στῖφος τῶν ἀτόπων D λογισμῶν ὀργιζόμενοι μᾶλλον ἐπάγωσι τῇ ψυχῇ. Καὶ γὰρ δὴ οἱ πικρότατοι ὄφεις πλέον χαλεπαίνουσι καὶ κινοῦνται, ὅταν ἀκροάσωνται τῆς ἐπῳδῆς κατ' αὐτῶν γενομένης· οὕτως μεγίστη, καὶ δραστικὴ, καὶ φοβερὰ ἐπῳδὴ κατὰ δαιμόνων ὑπάρχει ἡ νήφουσα προσευχή.

ΣΙΗ'. — Τῷ αὐτῷ.

Ὅταν τις ἄνθρωπος δίκαιός τε καὶ ὅσιος ἐπεισέλθῃ τῷ ὀχλουμένῳ ὑπὸ πνεύματος, τότε πλέον ταράττεται. Οὕτω τοίνυν καὶ ἡμῶν ψαλλόντων καὶ εὐχομένων, βασανιζόμενοι καὶ ἀλγοῦντες οἱ δαίμονες, ὥσπερ τινὸς δικαίου καὶ πολεμιστοῦ ἀνδρὸς ἐπι-

[35] Isa. xxxv, 3, 4. [36] Matth. xxviii, 20.

tem aliquando legibus Christi Dei præexcelsissimi servito. Nihil est, quod animam rationis compotem exæquet; nihil est par regno cœlorum. Quousque corruptibilia incorruptibilibus anteponimus? Quousque visibilia invisibilibus bonis digniora ac 398 pretiosiora esse opinamur? Quousque belluino errori et imaginationi operam dare proponimus? Quousque hostem et animarum nostrarum exitium Satanam fovemus? Quousque suggestiones illius, quæ nos ad perniciem ducunt, audimus? Nullus fide dignior est humano Deo consiliarius. Nemo sapientiæ fonte prudentior; nemo affinior utiliorque probo Domino conditore nostro. Et tu eo neglecto ad defectorem draconem concurristi, attendisque pessimo ut optimo, et homicidam ut amicum amplecteris, et stultissimum prudentem existimas, et obtenebratum veluti lumen afferentem concipis, et sanitatem maximam tam ægram valetudinem suspicaris, et ingentes divitias putas paupertatem, et Evam æmulatus, intellectualis serpentis susurris aurem præbes, divinis præceptis aures obstruens? Quid multa hic efferenda sunt, et potissimum homini aurem mentis demortuæ gerenti? Quid enim proficiemus, canentes ei, qui sponte ad pulcherrima quæque surdis auribus vivit?

CCXV. — AGATHIO DIACONO.

Haud æquum fuerit, in aggressionum vigore animæ vires exsolvere, sed potius animos assumere, qui a Deo dictum intelligis: « Corroboramini, manus relaxatæ, et genua dissoluta. Corroboramini, ne timeatis [35]. Ego enim sum vobiscum usque ad consummationem sæculi [36]: non relinquam vos orphanos, veniam ad vos, cum periclitamini [37]. »

399 CCXVI. — *Eidem.*

Licet tentationum multitudine animo obstupueris, nihilominus rursum Domini sermo consolatur dicens: Sit solatium pusillanimis cogitatione. Ego enim promitto vester Dominus post simile infortunium, et captivitatem, et excidium adfuturam « gloriam domus istius novissimæ, plus quam primæ [38]. »

CCXVII. — PAULO EPISCOPO.

Nequaquam interturbaberis, cum orationis tempore perquam noxii dæmones absurdarum cogitationum cohortem majori ira succensi animæ adigunt: namque serpentes inhumanissimi magis sæviunt et concitantur, cum incantationem adversus semetipsos conflatam persentiunt: adeo ingens, et violentum, et terribile contra dæmones incantamentum est oratio sobria.

CCXVIII. — *Eidem.*

Cum homo pius justusque in vexatum a dæmone advenerit, tunc magis ille concutitur. Sic itaque nobis psallentibus et orantibus, cruciati indolentesque dæmones, æque ac si quispiam vir justus et bellator pio illo opere eos aggrediatur, inarde-

[37] Joan. xiv, 18. [38] Agg. ii, 10.

scentes moventur, et tunc magis insaniunt, et cum nihil præterea efficere possint, vetitas cogitationes, telorum ignitorum instar, in nos ejaculantur. Solummodo nos ne cessemus orantes psallentesque,
400 et videbimus eos non multum post tempus quasi fumum a nobis evanescentes.

CCXIX. — PROBATIO MONACHO.

« Vinum novum junioribus amicum [39], » ut quidam e sapientum numero dixit. Non porro addecet, ni tempus multum et probatio præcesserit, in ipsis tantum amoris initiis, quem tibi amicum opinaris, illi temetipsum temere, et ut sors tulerit, confidere. Si autem, inquit, vinum inveteratum fuerit, tum jam, tum illud cum lætitia bibamus. Cum enim plurima benevolentiæ signa in homine offenderimus, et amoris non simulati argumenta, tum eum nobis modis omnibus conciliabimus, et laudibus efferemus, non jam balbutientes. « Qui enim, ait, benedicit et plaudit suo amico mane [40], » nupero nempe, et recenter admoto amico, nondum illius amicitiæ experimento capto, idem facit, ac si malediceret : incitat namque diabolum per intempestiva illa præconia, et non comprobatam laudationem, ad recentem amicum aggrediendum, denudandumque ab ea, quæ in eo apparet, uti par est, simulatione, et per tentationem deprehendendum eum non esse neque genuinum, neque incorruptum amicum.

CCXX. — *Eidem.*

De iis, quæ ad me scripseras, cum beati Isaiæ librum percurreres, breve tibi solatium afferam. Clamat enim : « Dolores partus susceperunt me quasi parturientem [41]. » Nonne vides angustiam
401 indolentis cordis oppressique? Tum postmodum subdit : Injuste egi, quod non audii, festinavi ne viderem; namque intolerandis tentationibus conturbatus, pro lumine tenebras deosculor; cor meum aberrat, et iniquitas me flagellat, et anima mea imminet timori; discrimen enim imminet, ne peream a conspectu Domini, « et assimiler in infernum descendentibus [42] : » quando una « mecum nondum est lumen oculorum meorum [43] » intellectualium.

CCXXI. — *Eidem.*

Ne lassescas orans exspectansque cum lacrymis opem divinam : etenim post bella satanica, divinam visionem, et mirificam apparitionem, et ineffabile auxilium homo consequitur. Scriptum est enim præter ea quæ heri ad te miseram : « Perspicuus factus sum non quærentibus me [44] : » quod primo sui significatu in Servatoris omnium per carnem adventu, nunc in nobis completur, et in illis, qui post nos pro pia vitæ institutione decertabunt. Si itaque et ab antiquitus quærentibus cum inventus est Dominus, multo magis invenietur a nobis illuminans, consolans, medicinam affe-

A δραμόντος κατ' αὐτῶν τοῦ θεοσεβοῦς ἔργου, φλεγόμενοι κινοῦνται, καὶ μαίνονται μᾶλλον τότε, καὶ μηδὲν πλέον δυνάμενοι τοὺς ἀπηγορευμένους τῶν λογισμῶν δίκην βελῶν πεπυρωμένων ἀκοντίζουσι καθ' ἡμῶν. Μόνον ἡμεῖς μὴ λήξωμεν εὐχόμενοί τε καὶ ψάλλοντες, καὶ ὀψόμεθα αὐτοὺς μετ' οὐ πολὺ ὥσπερ καπνὸν ἀφ' ἡμῶν ἐκλείποντας.

ΣΙΘ'. — ΠΡΟΒΑΤΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

« Οἶνος νέος φίλος νέοις, » καθά φησί τις σοφός. Οὐ χρὴ δέ τινα, χωρὶς χρόνου πολλοῦ καὶ δοκιμασίας, ἐκ προοιμίων ἀγάπης τῷ φαινομένῳ φίλῳ ἑαυτὸν ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἐμπιστεύειν. Ἐὰν δὲ, φησὶν, ὁ οἶνος παλαιωθῇ, τότε δὴ, τότε τοῦτον πρὸς εὐφροσύνην πιόμεθα. Ὅταν γὰρ πλεῖστα σημεῖα εὐνοίας εὕρωμεν ἐν τῷ τοιούτῳ ἀνθρώπῳ, καὶ στοργῆς
B ἀνυπούλου γνωρίσματα, τὸ τηνικαῦτα τοῦτον καὶ οἰκειωσόμεθα τέλεον, καὶ ἐπαινεσόμεθα, μηκέτι βαμβαίνοντες. « Ὅστις δὲ, φησὶ, εὐλογεῖ καὶ κροτεῖ τὸν ἑαυτοῦ φίλον τὸ πρωῒ, » τουτέστι τὸν ὑπόγυιον καὶ προσφάτως πλησιάσαντα αὐτῷ, μήπω πεῖραν εἰληφὼς τῆς ἐκείνου φιλίας, καταρωμένου οὐδὲν διαφέρει δόξῃ· προκαλεῖται γὰρ τὸν διάβολον διὰ τοῦ ἀκαίρου ἐπαίνου, καὶ τῆς ἀβασανίστου εὐλογίας, ἐπελθεῖν τῷ φίλῳ τῷ προσφάτῳ, καὶ ἀπογυμνῶσαι τῆς ἐν αὐτῷ, ὡς εἰκὸς, ὑποκρίσεως, καὶ διὰ τοῦ πειρασμοῦ ἐλέγξαι αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἔστι γνήσιος καὶ ἀκίβδηλος φίλος.

C ΣΚ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Περὶ ὧν μοι γεγράφηκας, τὴν τοῦ μακαρίου Ἡσαΐου δέλτον σκοπήσας, βραχεῖάν σοι προσάξω παρηγορίαν. Κέκραγε γὰρ, ὅτι « Ὠδῖνες ἔλαβόν με ὡς τίκτουσαν. » Βλέπεις ἀνάγκην ὀδυνωμένης καὶ θλιβομένης καρδίας; Εἶθ' ἑξῆς φησιν· Ἠδίκησα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἔσπευσα τοῦ μὴ βλέπειν· συγχυθεὶς γὰρ πειρασμοῖς ἀφορήτοις, ἀντὶ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος ἀσπάζομαι, ἡ καρδία μου πλανᾶται, καὶ ἡ ἀνομία με μαστίζει, καὶ ἡ ψυχή μου ἐφέστηκεν εἰς φόβον· κινδυνεύω γὰρ λοιπὸν ἀπολέσθαι ἐκ προσώπου Κυρίου, « καὶ προσομοιωθῆναι τοῖς εἰς τὸν ᾅδην καταβιβαζομένοις, » ἐπειδὴ « οὐκ ἔστι μετ' ἐμοῦ λοιπὸν τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου » τῶν νοερῶν.

D ΣΚΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ ἀποκάμῃς εὐχόμενος καὶ περιβλεπόμενος μετὰ δακρύων τὴν βοήθειαν· μετὰ γὰρ τῶν δαιμονικῶν πολέμων, ἐπισκέψεως θείας, καὶ ἐμφανισμοῦ μυστικοῦ, καὶ ἀρωγῆς ἀρρήτου τυγχάνει ὁ ἄνθρωπος· γέγραπται γὰρ μετὰ τὰ χθές μοι ῥηθέντα σοι· « Ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν· » ὅπερ πρωτοτύπως μὲν ἐπὶ τῆς τοῦ Σωτῆρος τῶν ὅλων ἐν σαρκὶ ἐπιδημίας, νῦν δὲ ἐφ' ἡμῖν πληροῦται, καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς τῆς εὐσεβοῦς πολιτείας ἀγωνισταῖς. Εἰ τοίνυν καὶ τοῖς πάλαι ζητοῦσιν αὐτὸν εὑρέθη ὁ Κύριος, πολλῷ μᾶλλον ἡμῖν εὑρεθήσεται φωτίζων, παρακαλῶν, ἰώμενος, ὑποστηρίζων, ἀντιλαμβανόμενος,

[39] Eccli. IX, 15. [40] Prov. XXVII, 14. [41] Isa. XXI, 3. [42] Psal. CXLII, 7. [43] Psal. XXXVII, 11. [44] Rom. X, 20; Isa. LXV, 1.

ἀπειούμενος· εὑρίσκεται δι' εὐχῆς καὶ ἐλπίδος μεγάλης.

ΣΚΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐ μόνον οἱ τὰς θλίψεις καὶ ὀδύνας τῷ σώματι ἐπάγοντες, « ἐφάπτεσθαι λέγονται τῶν ὀστῶν καὶ τῶν σαρκῶν, » κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ Ἰὼβ, ἀλλὰ καὶ τὰ φιλάμαρτα καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα, ἅπερ αἰσχροπαθείας καὶ τὰς ἡδονὰς διαπαντὸς τεκταίνουσιν ἐν τοῖς μέλεσι τοῦ ταλαιπώρου ἀνθρώπου. Καὶ πειθέτω σε ὁ πολύπειρος κράζων, ὅτι « Οὐκ ἔστιν ἴασις ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου, ὅτι αἱ ἀνομίαι μου ὑπερήρθησαν, προσώζεσαν καὶ ἐσάπησαν ἐξ ἀφροσύνης πολλῆς. Ὅθεν ἐταλαιπώρησα, » καὶ κατεκάμφθην πρὸς τὸ χεῖρον, οὐκ ὀλίγας ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ λίαν πολλάς. Καὶ πάλιν ἕτερός τις ὥσπερ ἐν ἐρημίᾳ τῶν βοηθούντων ἀγγέλων γενόμενος, κράζει ποτνιώμενος, καὶ ἀνοιμώζων, καὶ λέγων· « Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ θανάτου » τοῦ νοητοῦ, ὅστις περιέσχε με, καὶ κατεκράτησέ μου; Ἄθλιος ἐγὼ καὶ ταλαίπωρος ἄνθρωπος, κλυδωνιζόμενος ταῖς μυρίαις δαιμονικαῖς ἐφόδοις. Ἄλλος δὲ πάλιν ἀνὴρ οὐκ ἄπειρος τῶν τοιούτων συμφορῶν ἔνθους γεγενημένος, παράκλησιν οὐ μετρίαν προσφέρει τοῖς ἀγωνιζομένοις ὑπὲρ τῆς ἀφθαρσίας καὶ πνευματικῶς ἀθλοῦσιν. « Ἔσται γὰρ, φησὶν, ἴασις ἐν ταῖς σαρξί σου, καὶ ἐπιμέλεια τοῖς σοῖς ὀστέοις, » ἵνα « λέγωσι πάντα σου τὰ ὀστά· Κύριε, Κύριε, τίς ὅμοιός σοι, ῥυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ, καὶ τῶν διαρπαζόντων αὐτόν; »

ΣΚΓ'. — ΑΛΒΙΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἔναγχος τῶν βιωτικῶν ἀποστατήσας θορύβων, μεγάλην ἄγειν ἡσυχίαν ὀφείλεις, καὶ μὴ ταῖς πυκνοτέραις προόδοις τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων τῇ διανοίᾳ ἐγγινόμενα τραύματα ἀναξαίνειν, ἀλλ' ἐκκλίνειν μὲν τὴν τῶν νεαρῶν προσβολὴν, πᾶσαν δὲ σπουδὴν ἔχειν πρὸς τὸ ἐξαλεῖψαι καὶ ἀμαλδύναι τὰς φαντασίας τὰς προειληφυίας.

ΣΚΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅσον ὁ δαίμων τῆς πορνείας ἐπίκειταί σοι βαρέως, τοσοῦτον αὐτὸς τῇ ἀθυμίᾳ καὶ τῇ λύπῃ τὴν ψυχὴν ἐκνευρίζεις, μηδ' εὔχεσθαι λοιπὸν, μηδὲ ψάλλειν βουλόμενος, ἀλλὰ καθεύδων ἄμετρα. Ταῦτα δὲ ποιῶν, ἀγνοεῖς, ὅτι εὐφραίνεις τοὺς ἐχθροὺς ἐπὶ τούτοις, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς κατὰ σαυτοῦ καθιστᾷς ῥαγδαιοτέρους, καὶ φορτικοὺς, καὶ δυσαποστατοῦντας. Πλέον γὰρ ὀχλεῖν καὶ παραμένειν οἱ ἀκάθαρτοι εἰώθασι δαίμονες τοῖς παραλυομένοις τῇ ῥᾳθυμίᾳ, καὶ ἀμελοῦσι προσευχῆς καὶ ὑμνῳδίας θείας.

ΣΚΕ'. — ΤΗΛΕΜΑΧΩ ΠΡΩΤΕΥΟΝΤΙ.

Φησὶν ὁ νόμος· « Τὰ ἄλση αὐτῶν ἐκκόψεις· » τουτέστι, Τὰ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἡδονῶν στίφη, δι' ἐγκρατείας καὶ προσευχῆς ὀλέθρῳ παραδώσεις.

ΣΚϚ'. — *Τῷ αὐτῷ*

« Τίς οἶδε, » Σολομὼν γέγραφεν, « εἰ τὸ πνεῦμα τοῦ

A rens, confirmans, vindicans, concilians : invenitur per orationem et ingentem spem.

CCXXII. — *Eidem.*

Non tantum qui afflictiones doloresque corpori afferunt, « ossa et carnes tangere dicuntur [45], » ut scriptum est apud Jobum, sed etiam ad peccandum propensi et immundi spiritus, qui fœdas **402** perturbationes et voluptates continuo in miseri hominis membris moliuntur. Idque tibi suadeat multarum ille rerum peritia præditus, clamans : « Non est sanitas in carne mea a facie iræ tuæ; non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum, quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt, male oluerunt, computruerunt ex ingenti stultitia. Propterea miser factus sum [46], »
B et ad deterius declinavi, non per paucos, sed quamplurimos dies. Rursusque alius nescio quis, quasi esset ope auxiliantium angelorum destitutus, clamat indolens ejulansque, et dicens : « Quis me liberabit ex morte [47] » intellectuali, quæ me oppressit et superavit? Miser ego, et infelix homo, innumeris dæmonum aggressionibus jactatus. Alius item homo usu similium infortuniorum edoctus, divino afflatus Spiritu, solatium non leve decertantibus affert pro incorruptibilitate, et spiritualiter se exercentibus. « Erit enim, ait, sanitas in carnibus tuis, et cura in ossibus tuis [48], » ut « dicant omnia ossa tua : Domine, Domine, quis similis tibi, eripiens pauperem de manu fortiorum, et arripientium eum [49]? »
C

CCXXIII. — ALBINO MONACHO.

Cum recens a turbis mundanis secesseris, magna tibi quies peropus est, et non frequentioribus progressibus, per sensus cogitationi ingesta vulnera redulcerare, sed rerum novarum impetum declinare; studium vero omne ponere ad expungendas oblitterandasque quæ jam præoccupaverant, imagines.

403 CCXXIV. — *Eidem.*

Quantum fornicationis dæmon. gravius te opprimit, tantum ipse tristitia ac mœrore animam enervas, neque orationi, neque cantui incumbens, sed immoderato somno te dedens. Hæc ubi feceris,
D ignoras propterea hostes tuos a te lætitia affici, magisque eos in temetipsum et violentiores, et intolerabiliores, et difficulter sese avellentes constitui. Plus enim negotii facessunt, plusque adhærere ac commorari impuri dæmones solent penes eos, qui desidia exsoluti, orationem necnon divinas laudes negligunt.

CCXXV. — TELEMACHO PRIMATI.

Lex præcipit : « Lucos eorum excides [50]. » Affectionum nempe et voluptatum examina per temperantiam et orationem interitui trades.

CCXXVI. — *Eidem.*

« Quis novit, » Salomon scripsit, « si spiritus

[45] Job II, 5. [46] Psal. XXXVII, 4-7. [47] Rom. VII, 24. [48] Prov. III, 8. [49] Psal. XXXIV, 10, 11. [50] Exod. XXXIV, 13; Deut. VII, 5.

hominis, » justi nempe, « sursum ascendat [51]? » —« Ante enim vitæ exitum, » Sirach ait, « neminem beatum dices [52] : » namque genus humanum labens, et ex justitia in iniquitatem degenerans Quis ergo novit, si qui ad præsens virtutem exercet, ad exitum usque vitæ perseverans sine defectu, et optimus, et nullo prorsus modo admirabilis instituti lampade non exstincta, ad cœlestes aulas gradum faciet?

404 CCXXVII. — *Eidem.*

« Quis novit, si spiritus jumenti, » hominis scilicet ob peccatum jumenti facti, « prorsus infra descendat [53]? » Incertus siquidem est et improbi finis, ne aliquando in ipsis mortis foribus pœnitentiam amplexatus, « ex inferno infimo eripiatur [54], » ut scriptum est. Idque tibi persuadeat ille latro, cujus meminit Lucas, in extremo spiritu per supplicationem incola paradisi effectus [55], et nos edocens, de nullo homine peccatore ante mortem ipsam desperare.

CCXXVIII. — TERENTIO DIACONO, QUI PRIUS LAPSUS DEFECERAT, POSTMODUM, UTI PAR ERAT, PER MULTUM TEMPUS SUPPŒNITUIT.

Dixisti, te secundum Scripturam jam interiisse, extorremque virtute factum esse, et ob immanem stultitiam a divinis facinoribus elongatum, ideoque nullum tibi salutis conceptum, nullam spem esse. Et hæc quidem non male dicis. At reliqua pendere non vis, in columnis sanctis incisa, ad oppressorum correctionem, et afflictorum solatium. « Stantes enim, ait, erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem [56]; » in statu scilicet, qui secundum naturam est, erant animæ pedes; sed commoti sunt ex injuria gressus nostri, et extra divinum ambitum inventi sumus, et sponte spoliati divinæ **405** imaginis dignitate, probisque cogitationibus, et orbati superiori auxilio, et discissi sunt in multa conceptus nostri, et deglutivit nos prævalens intellectualis mors, et absorpti sumus similiter a dæmonibus. Nihilominus post hæc omnia considera, quid ad nos clamat divinum eloquium. « Vivo ego, dicit Dominus : qui te desolaverunt, egredientur a te cito. Tolle in circuitu oculos tuos, et aspice bonas cogitationes, filias tuas. Ecce congregatæ sunt, et accesserunt ad te. Vivo ego, dicit Dominus, omnes eos tanquam stolam indues, et circumamicieris illis, veluti sponsa ornatu : et desolationes tuæ dispersæ et collapsæ nunc angustæ erunt præ habitantibus, et elongabuntur a te, qui deglutiunt te. Quoniam dicent ad aures filii tui, quos perdidisti : Angustus mihi locus est, ut habitem, et dices in corde tuo : Quis parturiit mihi hos? Ego autem liberis carens, et vidua, et obserrata, et invisa antea, et ejecta a Domino Deo meo. Hos porro quis enutriit? Ego

ἀνθρώπου, » δηλαδὴ τοῦ δικαίου, « ἀναβήσεται ἄνω; » — « Πρὸ γὰρ τελευτῆς, φησὶν ὁ Σιράχ, μὴ μακαρίσῃς τινά, » διότι ὀλισθαῖνον τὸ ἀνθρώπειον γένος, καὶ ῥᾷστα μεταπίπτον ἐκ τῆς δικαιοσύνης πρὸς τὴν παρανομίαν. Τίς οὖν οἶδεν, εἰ ὁ πρὸς τὸ παρὸν τῆς ἀρετῆς ἐργάτης, μέχρις ἐξόδου διαμείνας ἄπτωτός τε καὶ ἄριστος, καὶ μὴ σβέσας παντελῶς τὴν λαμπάδα τοῦ τρόπου τοῦ θαυμαστοῦ, πρὸς τὰς οὐρανίους αὐλὰς ἀναδραμεῖται;

ΣΚΖ΄. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Τίς οἶδεν, εἰ τὸ πνεῦμα τοῦ κτήνους, » τουτέστιν ἀνθρώπου ἀποκτηνωθέντος διὰ τῆς ἁμαρτίας, « τέλεον καταβήσεται κάτω; » Ἄδηλον γὰρ καὶ τοῦ φαύλου τὸ τέλος, μήποτε πρὸς ταῖς πύλαις ὑπάρχων τοῦ θανάτου, εἰς μετάνοιαν χωρήσας, « ῥυσθείη ἐξ ᾅδου κατωτάτου, » κατὰ τὸ γεγραμμένον. Καὶ πειθέτω σε ὁ λῃστὴς ἐκεῖνος, οὗ μνημονεύει Λουκᾶς, πρὸς τῇ ἐσχάτῃ ἀναπνοῇ διὰ τῆς ἱκεσίας παραδείσου οἰκήτωρ γενόμενος, καὶ διδάξας ἡμᾶς μηδενὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοῦ ἀπογινώσκειν πρὸ τελευτῆς.

ΣΚΗ΄. — ΤΕΡΕΝΤΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ ΠΑΡΑΠΕΣΟΝΤΙ, ΚΑΙ ΑΞΙΩΣ ΜΕΤΑΝΟΗΣΑΝΤΙ ΧΡΟΝῼ ΠΟΛΛῼ.

Εἴρηκας, ὅτι Κατὰ τὴν Γραφὴν ἀπωλόμην, καὶ ἔξοικος ἐγενόμην τῆς ἀρετῆς, καὶ ἠλλοτριώθην ὑπὸ πολλῆς ἀφροσύνης τῶν θείων κατορθωμάτων, καὶ ποία μοι ἔτι ὑπολείπεται σωτηρίας ὑπόνοια, καὶ ἐλπίς; Ταῦτα μὲν καλῶς λέγεις· τὰ δὲ ἄλλα οὐ βούλει λογίσασθαι, τὰ ἐν στήλαις ἁγίαις κεχαραγμένα πρὸς ἐπανόρθωσιν τῶν καταῤῥαγέντων, καὶ παρηγορίαν τῶν ἐκτρυχομένων. « Ἑστῶτες γάρ, φησίν, ἐτύγχανον οἱ πόδες ἡμῶν ἐν ταῖς αὐλαῖς σου, Ἱερουσαλήμ· » τουτέστιν, ἐν τῇ καταστάσει ὑπῆρχον τῇ κατὰ φύσιν τῆς ψυχῆς οἱ πόδες, ἀλλ' ἐσαλεύθησαν ἔκ τινος ἀπροσεξίας τὰ διαβήματα ἡμῶν, καὶ ἔξω εὑρέθημεν τοῦ θείου περιβόλου, καὶ ἀπεδυσάμεθα ἑκουσίως τὸ τῆς θείας εἰκόνος ἀξίωμα, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς λογισμούς, καὶ κατέστημεν ἔρημοι τῆς ἐπικουρίας τῆς ἄνωθεν, καὶ διεσκεδάσθη εἰς πολλὰ τὰ νοήματα ἡμῶν, καὶ κατέπιεν ἡμᾶς ἰσχύσας ὁ νοητὸς θάνατος, καὶ κατεπόθημεν ὁμοίως ὑπὸ δαιμόνων. Ἀλλ' ὅμως μετὰ ταῦτα πάντα βλέπε, τί πρὸς ἡμᾶς βοῶσιν οἱ μακάριοι λόγοι· « Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος· οἱ ἐρημώσαντές σε, ἐξελεύσονται ἀπὸ σοῦ ταχύ. Ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε τοὺς ἀγαθοὺς λογισμούς, τοὺς υἱούς σου. Ἰδοὺ συνήχθησαν, καὶ ἦλθον πρὸς σέ. Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος, ὅτι πάντας αὐτούς, ὥσπερ στολὴν ἐνδύσῃ, καὶ περιθήσῃ αὐτοῖς ὥσπερ νύμφη κόσμον· καὶ τὰ ἔρημά σου τὰ διεσπαρμένα, καὶ διαπεπτωκότα νῦν στενοχωρήσει ἀπὸ τῶν κατοικούντων, καὶ μακρυνθήσονται ἀπὸ σοῦ οἱ καταπίνοντές σε. Διότι ἐροῦσιν εἰς τὰ ὦτά σου οἱ υἱοί σου, οὓς ἀπώλεσας· Στενός μοί ἐστιν ὁ τόπος, ἵνα κατοικήσω. Καὶ ἐρεῖς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Τίς ἐγέννησέ μοι τούτους; Ἐγὼ δὲ

[51] Eccle. III, 21. [52] Eccli. XI, 30. [53] Eccle. III, 21. [54] Psal. LXXXV, 13. [55] Luc. XXIII, 43. [56] Psal. CXXI, 2.

ἄτεκνος, καὶ χήρα, καὶ ἀποκεκλεισμένη, καὶ μισουμένη τὸ πρὶν, καὶ ἀπωσμένη ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ μου. Τούτους δὲ τίς ἐξέθρεψεν; Ἐγὼ δὲ μόνη κατελείφθην, τουτέστιν ἡ παναθλία ψυχὴ καὶ φιλάμαρτος. Οὗτοι δέ μου ποῦ ἦσαν; » — « Ἰδοὺ, φησὶ, ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν ἐπράθητε. » Ὑμεῖς γὰρ ἑαυτοὺς βουλήσει ἰδίᾳ καὶ θελήματι οἰκείῳ πεπράκατε. Εἰ οὖν τῷ ἰδίῳ θελήματι ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ διαβόλου γεγόνατε, δυνηθήσεσθε πάντως καὶ πάλιν τῷ ἰδίῳ θελήματι ἀποστῆναι μὲν τῆς τοῦ ὠμοτάτου δεσπότου τυραννίδος, πρὸς τὸν ἀληθινὸν δὲ καταφυγεῖν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τελεῖν, καὶ λειτουργεῖν κατὰ τὸ γεγραμμένον. Πλὴν τῷ Θεῷ καὶ μόνῳ ὑποτάγηθι, ἡ ψυχή μου, « ὅτι αὐτὸς Θεός μου, καὶ Σωτήρ μου, καὶ μέγας ἀντιλήπτωρ. » Ὥσπερ καὶ Ἰάκωβος ὁ ἱερὸς ἐπιστέλλει λέγων· Ὑποτάγητε οὖν τῷ Θεῷ, ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν· ἐγγίσατε τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. » — « Ἐμοὶ γὰρ, φησὶν ὁ Δαυῒδ, τὸ προσκολλᾶσθαι τῷ Θεῷ ἀγαθόν ἐστι, τίθεσθαι ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου, » καὶ μὴ ἀπογινώσκειν.

A vero sola derelicta sum, miserrima scilicet anima, et ad peccandum proclivis. Hi vero ubinam erant [57]? » — « Ecce, ait, peccatis vestris divenditi estis [58]. » Vos enim vosmetipsos voluntate propria et consilio sub potestate dæmonis fecistis. Poteritis omnino iterum vestra voluntate a crudelissimi domini tyrannide secedere, et ad verum Dominum Deumque vestrum Christum Jesum confugere, et sub eo esse, eique inservire, ut scriptum est. Nihilominus Deo et soli subdita sis anima mea, « quoniam ipse Deus meus, et Servator meus, et magnus protector [59]. » Quemadmodum **406** et divinus Jacobus in Epistola ait: B « Subditi estote itaque Deo; obsistite diabolo, et fugiet a vobis; appropinquate Deo, et appropinquabit vobis [60]. » — « Mihi etiam, ait David, conglutinari Deo bonum est, ponere in Domino spem salutis meæ [61], » et non cadere in desperationem.

ΣΚΘ'. — ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ἐγὼ θαυμάζω, πῶς τῶν σοφῶν καὶ ἐλλογίμων μοναχῶν σπανίως φθεγγομένων μετὰ τὸ ἐπερωτηθῆναι, ἢ καὶ παντελῶς σιωπώντων διὰ ταπεινοφροσύνην, αὐτὸς μηδέ τινος ἐπερωτῶντος τῇ ἀπαιδεύτῳ προπετείᾳ χρώμενος, καὶ ἀχαλίνωτον ἔχων γλῶσσαν, μυρίους λόγους λέγεις ἁπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε πλατυλογῶν, καὶ βατταριζόμενος, καθώς τινες λέγουσιν.

CCXXIX. — JULIANO MONACHO.

Ego equidem admiror, quanam ratione, cum sapientes eruditique monachi raro sermocinentur, postquam interrogati fuerint, et omnino propter humilitatem linguam moderentur: ipse nemine sci- C scitante, indocta rudique petulantia utens, infrenem possidens linguam, innumeros effutis sermones simpliciter, et, utut in buccam venerint, eos in longam seriem deducens, et nugas deblaterans, ut quidam tradunt.

ΣΛ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εὑρίσκονται πολλοὶ κατὰ σὲ ἐγχωρῖται, καὶ ἰδιῶται, καὶ μάταιοι ἄνθρωποι, ἐφ' ἑκάστης, ὡς εἰπεῖν, ὥρας μὴ ἐπερωτώμενοι, λαλοῦντες πᾶσιν ἁπλῶς καὶ γνωστοῖς καὶ ἀγνώστοις διὰ κενοδοξίαν, καὶ ἔνδειξιν, καὶ ἀνθρωπαρέσκειαν. Ἀλλ' οὐχ ἐπαινοῦνται, ἀλλὰ καὶ γελῶνται, καὶ σκώπτονται ὑπὸ τῆς ἀληθείας.

CCXXX. — *Eidem.*

Multi æque ac tu pagorum incolæ, et rudes, et vani inveniuntur homines, horis, ut ita dicam, singulis, qui licet non interrogentur, omnibus simpliciter, sive noverint, sive non noverint, ob inanem gloriam et ostentationem, et ut hominibus placeant, obloquuntur; qui non laudantur, quinimo derisui habentur, et a veritate commordentur.

ΣΛΑ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ἐπειδὴ τῆς ἀφάτου κενοδοξίας ἐμπλησθεὶς, καιρὸν οὐχ εὑρίσκεις τὸ βάθος τῆς ψυχῆς σου θεάσασθαι, καὶ κατιδεῖν τὸν ἐνδομυχοῦντα διὰ τοῦ τύφου ὄφιν, ὀλίγα ἄττα λέξω σοι, ἐάν γε ἔχῃς τὸ ἀκούειν, καὶ μὴ ἀφῃρέθης τὴν ἀκοὴν τῆς διανοίας, ὥσπερ ποτὲ ὁ σωματικὸς δοῦλος τοῦ ἀρχιερέως ἐν Ἱεροσολύμοις τὸ ὠτίον ἐκτέτμηται. Καὶ γὰρ σὺ δοῦλος ἀχρεῖος τοῦ νοητοῦ ἀρχιερέως, οὐχ υἱὸς καθέστηκας, καὶ νεανιεὺς διὰ τὸ ἐγκυλίεσθαι τῇ προπετείᾳ καὶ τοῖς φλυαρήμασι. Γίνωσκε τοίνυν, ὅτι εἰσί τινες δαίμονες κάτω που κρυπτόμενοι ἐν τῷ σκότῳ, ἐπειδὴ σφέτεροι καὶ φίλοι τοῦ σκότους ὑπάρχουσι, κατὰ δὲ θείαν παραχώρησιν ἐκ τῆς τοιαύτης πονηρίας, καὶ κακοσχόλου φάλαγγος, ἕν τι ἀπατηλὸν, καὶ πολύτεχνον

D

CCXXXI. — *Eidem.*

Quando inani eaque inenarrabili gloria refertus, tempus ad animæ tuæ profunda intuenda, et in te latentem **407** per jactantiam serpentem conspiciendum non invenies, pauca quædam tibi edisseram, si modo audire poteris, nec mentis auditu orbatus es, quemadmodum aliquando corporeo principis sacerdotum apud Hierosolymam servo auricula amputata est [62]. Tu namque servus inutilis intellectualis summi sacerdotis, non filius exsistis et adolescens, quod petulantiæ, et impiæ loquacitati immergeris. Scito itaque nonnullos dæmones in inferioribus tenebris delitescere, cum germani amicique tenebrarum exsistant, Numine vero ita permittente, ex hac improba et malis arti-

[57] Isa. XLIX, 18-21. [58] Isa. LII, 3. [59] Psal. LXI, 7. [60] Jac. IV, 7, 8. [61] Psal., LXXII, 28. [62] Matth. XXVI, 51.

bus dedita cohorte, venit quispiam fraudulentus, et A artificiosus ablegatus, instar præcursorii, aut exploratoris barbari ascendit in animam per suggestionem, veluti dirus latro, vel alicui arbori bellua venenosa complicata : illud vero a nobis iracundiam esse existimandum, ut scriptum est : « Et ira Dei ascendit super eos [63]. » Etenim si eum non offenderit Deo fixum, neque dolosæ et vagæ cogitationi resistentem, sed sese effundentem, vagantem et rem negligenter gerentem, vel inani sui ipsius existimatione, atque jactantia sese oblectantem et commoventem, repit utique et in linguam, et in labia illius, qui inani gloria, intumuerat, neque alio illi opus est, neque defatigatur, ad noxam inferendam homini, qui mente, ut vultures, avolat. B Conversus enim infestus hic, atque homicida ad alios dæmones, sibi alios asciscit, sique omnes simul constipati aciem movent adversus miserum inanis gloriæ cultorem, illiusque animam denudant atque desertant, per jactantiam efflantes, et omnes illius fructus disperdentes, quos per **408** multum tempus non sine ingenti labore sudoreque collegerat : adeo ut vigiliæ, et jejunia, et eleemosynæ, et in terra accubitus, et similia alia bona propter multiloquii, et superbiæ exsecrabilitatem aboleantur : quod aliquando perpessus est Pharisæus ille, reputans solum semetipsum justum esse, et in publicanum insurgens, qui propter humilitatem plus quam ille divino calculo justificatus est [64]. Qui itaque ab inani gloria C æque atque tu homo capitur, non amplius neque cum seipso, neque cum proximis potest concordiam continere. Statim enim incidit in tristitiam, furorem, iram, insaniam, perturbationem, mœrorem et dedecus. Reliqua taceo, ne nunc omnia tragice narrare videar.

πεμφθὲν, δίκην προδρόμου, ἢ κατασκόπου βαρβάρου, ἀνέρχεται πρὸς τὴν ψυχὴν διὰ τῆς ἐνθυμήσεως, ὥσπερ τις κλέπτης δεινὸς, ἢ ὥσπερ ἀναπλεκόμενον δένδρῳ τινὶ θηρίον ἰοβόλον. Τοῦτο δὲ νομιστέον ἡμῖν, ὀργὴν κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ, ἀνέβη ἐπ' αὐτούς. Ἐὰν γάρ τοι μὴ εὕρῃ τὸν πρὸς Θεὸν ἀεὶ βλέποντα, μηδὲ ἀνθιστάμενον τῷ δολερῷ, καὶ πλάνῳ λογισμῷ, ἀλλὰ διαχεόμενον, καὶ ῥεμβόμενον, ἢ τῇ ματαίᾳ οἰήσει, καὶ τῇ ἐπάρσει συνηδόμενον, καὶ διασειόμενον, προσέρπει λοιπὸν, καὶ ἐπὶ τὴν γλῶσσαν, καὶ ἐπὶ τὰ χείλη τοῦ κενοδοξήσαντος, καὶ οὐ χρῄζει, οὐδὲ κάμνει λυμήνασθαι τὸν τῇ γνώμῃ κατὰ τοὺς γῦπας πετόμενον ἄνθρωπον. Ὑποστρέψας γὰρ πρὸς ἑτέρους δαίμονας ὁ ἀλάστωρ καὶ φόνιος, παραλαμβάνει καὶ ἄλλους, καὶ οὕτως ὁμοῦ συμφραξάμενοι, ἐπιστρατεύουσι τῷ τῆς κενοδοξίας ταλαιπώρῳ ἐργάτῃ, καὶ γυμνὴν αὐτοῦ, καὶ ἔρημον τὴν ψυχὴν καθιστῶσιν, ἐκφυσήσαντες διὰ τῆς μεγαλαυχίας, καὶ σκορπίσαντες πάντας τοὺς καρποὺς αὐτοῦ, οὕστινας πολλῷ χρόνῳ μετὰ καμάτου καὶ μόχθου συνήθροισεν. Ὥστε καὶ ἀγρυπνίαν, καὶ νηστείαν, καὶ ἐλεημοσύνην, καὶ χαμευνίαν, καὶ τὰ ἑξῆς ἀγαθὰ διὰ τοῦ μύσους τῆς φλυαρίας καὶ τῆς ἀλαζονείας ἀπόλλυσθαι· ὅπερ ποτὲ ἔπαθεν ὁ Φαρισαῖος ἐκεῖνος, ὁ νομίζων μόνον ἑαυτὸν δίκαιον εἶναι, καὶ κατεξανιστάμενος τοῦ Τελώνου, ὅστις διὰ τῆς ταπεινώσεως ὑπὲρ αὐτὸν τῇ θείᾳ ἐδικαιώθη ψήφῳ. Ὁ οὖν διὰ κενοδοξίας κατὰ σὲ θηρευόμενος ἄνθρωπος, οὐκέτι δύναται, οὔτε πρὸς ἑαυτὸν, οὔτε πρὸς τοὺς πλησίον εἰρηνεῦσαι, εὐθὺς γὰρ περιπίπτει ἀθυμίαις, θυμοῖς, ὀργαῖς, μανίαις, ταραχαῖς, λύπαις, καὶ ἀτιμίαις. Καὶ σιωπῶ τ' ἄλλα, ἵνα νῦν μὴ πάντα ἐκτραγῳδοίην.

CCXXXII. — *Eidem.*

Si quis ex iis, qui inanis gloriæ improba perturbatione laborant, manus effugere avet malitiosissimæ et pessimæ dæmonum phalangis, frenum proprio ori adaptabit. Lingua siquidem multos inani gloriæ deditos in exitium compulit.

ΣΛΒ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Εἴ τις τῶν νοσούντων τὸ τῆς κενοδοξίας κακὸν πάθος βούλοιτο διαφυγεῖν τὰς χεῖρας τῆς παμφαύλου καὶ χειρίστης τῶν δαιμόνων φάλαγγος, χαλινὸν περιθήσει τῷ ἰδίῳ στόματι. Ἡ γὰρ δὴ γλῶττα πολλοὺς τῶν κενοδόξων εἰς ὄλεθρον ἤγαγεν.

CCXXXIII. — *Eidem.*

Et sane res ipsæ loquuntur, licet ipse taceam. Quanam ergo ratione mihi scribis, te omnino inani D gloriæ non subjacere?

ΣΛΓ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Καὶ μὴν βοᾷ τὰ πράγματα, κἂν ἐγὼ σιωπήσω. Πῶς οὖν γράφεις μοι, ὅτι οὐκ ἔχεις ὅλως κενοδοξίαν;

CCXXXIV. — *Eidem.*

Si ignis non accenditur, neque fumus apparet. Quomodo itaque ipsis fratribus, si te non honoraverint, et blanditi fuerint, succensens, **409** scribis neque astum, neque gloriam putridam, neque tui existimationem in tui cordis spatio sedem habere?

ΣΛΔ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Μὴ ἀφθέντος πυρὸς, οὐκ ἂν ἐφάνη καπνός. Πῶς οὖν αὐτὸς ὀργιζόμενος τοῖς ἀδελφοῖς, ἐὰν μὴ τιμῶσι, καὶ κολακεύσωσί σε, λέγεις, ὅτι οὔτε ἀπόνοια, οὔτε σαθροδοξία, οὔτε οἴησις αὐλίζεται ἐν τῷ διαστήματι τῆς σῆς καρδίας;

CCXXXV. — *Eidem.*

Cum tibi dæmones plaudunt, per cogitationes insinuantes, mirifice vigilas, mirifice contines, mirifice decertas, ne in eamdem sententiam abeas, neque gestias, neque assensum illis præbeas, sed

ΣΛΕ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅταν οἱ δαίμονες εὐφημήσωσί σε διὰ τῶν ἐνθυμήσεων λέγοντες, ὅτι μεγάλως ἀγρυπνῇ, μεγάλως ἐγκρατεύῃ, μεγάλως ἀγωνίζῃ, μὴ συνδόξαζε, μηδὲ συνήδου, μηδὲ συγκατατίθεσο αὐτοῖς, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τραχύν-

[63] Psal. LXXVII, 31. [64] Luc. XVIII, 10-14.

θητι κατ' αὐτῶν, καὶ ὀργίσθητι κατὰ τὴν Γραφὴν πρὸς αὐτούς· « Ἐκκλίνατε ἀπ' ἐμοῦ, » ὦ λύκοι, καὶ ψυχοφθόροι· « ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ, » πρόξενοι, καὶ δημιουργοὶ πάσης κακίας καὶ πονηρίας. Ἐπικατάρατοι ὑμεῖς διαπαντὸς, καὶ μισητοὶ ἔσεσθε. Καταράσθω ὑμᾶς ὁ καταρώμενος τὴν ἡμέραν τῆς ἀνθρωπαρεσκείας, τὴν πάσης ἀθεσμίας, καὶ ἀταξίας μητέρα. Καταράσθω ὑμᾶς ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ τόπῳ, καὶ πράγματι. Ἐπικατάρατα ἔστω καὶ τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας ὑμῶν, τουτέστι τὰ τῆς κενοδοξίας κυήματα. « Καὶ ἐρεῖ πᾶς ὁ λαός· Γένοιτο, γένοιτο. »

A potius contra eos te inaspera, illisque irascere, ut in eos scriptum est : « Declinate a me [65], » o lupi, et animarum corruptores; « secedite a me [66], » omnis malitiæ et iniquitatis conciliatores et auctores. Maledicti vos in perpetuum, et exsecrabiles eritis. Maledicat vobis, qui maledixit diei, qua assentationi hominum incumbitur, et est improbitatis universæ et confusionis mater. Maledicat vobis in quocunque tempore, loco et re. Maledicti sunto et ventris vestri partus, inanis gloriæ scilicet fetus : « Et dicet omnis populus : Fiat, fiat [67]. »

ΣΛϚ'. — ΝΕΙΛῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅταν σημάνῃ ὁ ἄγγελος, ἐμβάλῃ με εἰς τὴν τοῦ ἰάματος κολυμβήθραν, ἔλεγε τῷ Κυρίῳ ὁ πεπολιωμένος παρὰ τὴν Προβατικὴν κείμενος παράλυτος. Οὐκοῦν ἐπειδὴ πολλοῖς ἔτεσι διὰ πίστεως καὶ ὑπομονῆς βουλόμενος τῇ χρηστοτέρᾳ ἐλπίδι γενναίως διήθλησε τῇ μεγάλῃ ἀσθενείᾳ, καὶ διεκαρτέρησεν εὐχαριστῶν, καὶ ἐξομολογούμενος τὰ οἰκεῖα πταίσματα, μεμνημένος τῶν παλαιῶν ὡς προφάτων, ἀπορήσας ἀνθρώπου, μετὰ τοσοῦτον χρόνον, ἐπέτυχε Θεοῦ ἀνθρώπου γενομένου, μᾶλλον δὲ φιλανθρώπου τῇ κολυμβήθρᾳ τῶν ἑαυτοῦ οἰκτιρμῶν, λύοντος αὐτοῦ πᾶσαν ἀῤῥωστίαν ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ πρὸς τὴν ἀνωτάτω χειραγωγοῦντος πόλιν.

CCXXXVI. — NILO PRESBYTERO.

Hominem non habeo, qui me, cum indicaverit angelus, in sanitatis piscinam immittat, dicebat Domino, qui apud Probaticam jacens paralyticus B insenuerat [68]. Ille igitur, cum multos annos per fidem et tolerantiam, idque libens et sperans confidentissime, cum dira valetudine conflictatus fuisset, et sustinuisset, gratias agens et propria delicta confitens, vetusta ut recentissima recolens, **410** nec hominem invenisset post tot annos, Deum hominem factum, imo humanissimum propriarum misericordiarum piscinam, omnem illius animæ corporisque infirmitatem dissolventem, et ad supremam civitatem ducentem, nactus est.

ΣΛΖ'. — ΑΦΘΟΝΙῼ ΑΒΒᾼ.

Ἐν καιρῷ σωματικῆς ἀσθενείας παρασκευάζει ὁ δαίμων τινὰς ἀδελφοὺς συμβουλεύειν τῷ νοσηλευομένῳ χρήσασθαι εἰς τὸ ἰαθῆναι οὐ μόνον τοῖς εὐρετοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀνευρέτοις, οἷον, φέρε εἰπεῖν, τῷ κηρῷ τοῦ ὄρνιθος, ἢ τοῦ ὀστέου τοῦ προσφάτου μάλιστα σύκου, ἢ τῷ σπληνὶ τοῦ μύρμηκος· καὶ περὶ ταῦτα χλευάζει, καὶ πλανᾷ τὸν κοῦφον, καὶ εὐχερῆ ἀδελφὸν, ὅπως ἀποστὰς τοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, εἰς νεκρὰς φροντίδας, καὶ μερίμνας, καὶ λύπας, καὶ ὀνειροπολίας διαχυθῇ. Οὐ πᾶσι δὲ τοῦτο ποιεῖ ὁ δαίμων τοῖς ἀῤῥωστοῦσιν, οὐδὲ πάντοτε, ἀλλὰ τοῖς ἀπειροτέροις τῶν συμβαινόντων, καὶ ἔσθ' ὅτε.

CCXXXVII. — APHTHONIO ABBATI.

Cum quis laborat ex corpore, dæmon procurat, ut ex fratribus aliqui morbo illo oppresso consulant, C ut ad recuperandam bonam valetudinem non tantum illis, quæ facilia inventu sunt, sed iis etiam, quæ minime inveniri valeant, utatur; verbi gratia, avis caseo, aut osse recentissimi ficus, aut liene formicæ : et circa illa rerum omnium rudem, et facilem fratrem ludit seducitque, ut a spe, quam in Dominum figere debet, secedat, effundaturque in demortuas curas ac sollicitudines, et mœrores, et somnia. Non tamen hæc in omnibus se ægre habentibus dæmon intentat, sed iis, qui rerum experientia non adeo præditi sunt; et aliquando.

ΣΛΗ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Τινὲς τῶν ἀδελφῶν δυσκόλως ἔχοντες πρὸς τὸ τῆς εὐχῆς καὶ τῆς ψαλμῳδίας ἐπίπονόν τε, καὶ πυκνὸν, καὶ σύντονον διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς νωχελίαν, βιβλίῳ μόνῳ ἑαυτοὺς προσδεσμοῦσι, χασμώμενοι, καὶ διατεινόμενοι συχνοτέρως, καὶ ἀπονυστάζοντες ἐν τῇ καθέδρᾳ, καταργοῦντες τὴν λέγουσαν ἐντολὴν, ὥστε ποιῆσαι πρῶτον πάντων, δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας, εἶτα καὶ διδάσκειν ἑαυτοὺς ψαλμοὺς, καὶ ὕμνους, καὶ ᾠδὰς πνευματικάς. Ὁ τοίνυν τὸ βιβλίον διαπαντὸς κατέχων, πῶς δυνήσεται διὰ τῆς μιᾶς ἐντολῆς ὡς ἐξ ἑνὸς λίθου, τελεσιουργῆσαι, καὶ ἀπαρτίσαι τὸν πνευματικὸν οἶκον;

CCXXXVIII. — *Eidem.*

Ex fratribus quidam, cum ægre ferant orationis, ac psalmodiæ laboriosum, frequens intentumque ob innatam ipsis desidiam, libro solo semetipsos alli- D gant oscitantes, sæpeque se distendentes, et in cathedra dormitantes, præceptumque violantes dicens, ante omnia facienda esse orationes, supplicationes, precationes, gratiarum actiones [69], postmodum **411** ii edocendi sunt psalmos, et hymnos, et cantus spirituales. Qui itaque librum continuo detinet, quomodo poterit, per unum præceptum, tanquam ex uno lapide perficere absolvereque ædem spiritualem?

ΣΛΘ'. *Τῷ αὐτῷ.*

Ἔγνων τινὰς ἀδελφοὺς πνευματικοὺς, οἵτινες εὔχονται, καὶ ψάλλουσι, καί τινα αἰτοῦσι δωρήματα ἐξ οὐρανοῦ χορηγηθῆναι αὐτοῖς, καὶ τοῖς πλησίον

CCXXXIX. — *Eidem.*

Novi nonnullos fratres spirituales, qui orant et psallunt, et quædam sibi de cœlo munera exposcunt, et proximis serviunt, alacresque sunt ad manualia

[65] Psal. CXVIII, 115. [66] Psal. VI, 9. [67] Psal. CV, 48. [68] Joan. V, 7. [69] I Tim. II, 1

opera, qui nec descriptis horis, a lectione absti- A nent, et quaquaversus variis virtutibus florent scatentque.

CCXL. — IRENÆO MONACHO.

Qui menti advenientem tristitiam divina consideratione dissolvit, non abs re dixerit: « Mane vocem meam exaudies [70]. » Matutina quoque hora a nobis Christi resurrectio intelligitur, cum potissime exauditum est, naturaliter clamans, gemitibus inenarrabilibus genus humanum.

CCXLI. — APHTHONIO CATHEGUMENO.

Observatores nonnulli dixerunt gruem per triginta dies communi volatui se ducem præbere; post hos grui alteri aerei tot avium ducatus primas committere. Qui in tua spirituali caula secun- B dus est, principatum ambiens, et ab ostentatione non vacans, ut **412** mihi relatum est, anno jam, uti moris est, ministerii exacto, non vult alteri Canonarchi munus concedere. Quid ad hoc vero nos dicemus?

CCXLII. — ANEPIGRAPHUS

Mihi quidem moderatam cognitionem in solitudinem itio adauxit. Qui enim inter turbas alitur, appetitque callere cœlestia, haud scit, seminatum inter spinas ab iisdem suffocari; et qui ab iis immunis non fuerit, eum Dei cognitionem habere non posse. Quid tu, cum angustam elegeris, fœderaque cum Deo de ea jeceris, latam viam, ad interitum C ducentem, permeas? Dum enim hic nobis parcimus, quæ inibi est, punitionem nobis asciscimus: at vero afflictio, et appetituum sedatio futuram præparat bonorum communionem. Prudens monachus probatus esse debet zygostata, non permittens, ut alteram in partem lances deflectant, neque concedens, ut jejunium in debilitatem ac deliquium, neque ingluvies in luxum abeat; non tantum comedens quantum helluo, et in tantum sese circumvestiens, quantum decore obtegatur, pulcherrimum vehiculum animæ corpus subornat, et gubernatori per tractu faciles temones, et militi arma concinna, et harmonico lyram dextere modulantem. Qui enim luxu sese impingit, et vestibus exornat, facit ne illud subsultet, et in absurda de- D sideria excitat, et bonam illius constitutionem lædit, et nimia mollitie exsolvit, apparatque animæ hostem. Itaque et hoc et illud efficiendi finem ponito. Vita absque sermone utilior est quam **413** sermo absque vita. Hic etenim tacens emolumento ille vel perstrepens fastidio est. Si vero et vita, et sermo in unum concurrant, universæ philosophiæ imaginem absolvent.

CCXLIII. — CHARICLI PRESBYTERO, *severiter delinquentes pertractanti asseverantique non esse satis confessionem ad pœnitentiam.*

Plane mihi videris divina eloquia non intelli-

[70] Psal. v. 4.

ὑπηρετοῦσι, καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῶν χειρῶν προθυμοῦνται, μετὰ τοῦ μὴ ἀμελεῖν καὶ τῆς ἀναγνώσεως, ὥραις τισὶ τεταγμέναις, καὶ πανταχόθεν ταῖς ποικίλαις ἀρεταῖς θάλλουσί τε καὶ βρύουσιν.

ΣΜ'. — ΕΙΡΗΝΑΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ὁ τὴν προσγινομένην τῷ νῷ κατήφειαν διαλύσας τῇ θείᾳ σκέψει, εὐκαίρως λέγει ἄν, ὅτι « Τὸ πρωῒ τῆς φωνῆς μου εἰσακούσῃ. » Ἀλλὰ καὶ πρωῒαν ἡμῖν λέγεσθαι νοητέον, τὴν Χριστοῦ ἀνάστασιν, ἡνίκα μάλιστα εἰσηκούσθη φυσικῶς κρᾶζον στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

ΣΜΑ'. — ΑΦΘΟΝΙῼ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝῼ.

Εἰρήκασί τινες τετηρηκότες, ὅτι ἡ γέρανος τριάκοντα ἡμέρας καθηγεῖται τῆς κοινῆς πτήσεως· μετὰ τοῦτο, τῇ ἑτέρᾳ γεράνῳ παραχωρεῖ τὴν κατὰ τὸν ἀέρα ὁδηγίαν τῶν τοιούτων ὀρνέων. Ὁ δεύτερος ἐν τῇ πνευματικῇ σου μάνδρᾳ, μᾶλλον φιλοπρωτεύων, καὶ φιλενδείκτης ὑπάρχων, καθάπερ μεμάθηκα, τοῦ ἔτους πληρωθέντος τῆς κατὰ τὸ σύνηθες διακονίας, οὐ βούλεται συγχωρῆσαι ἄλλον διαδέξασθαι τοῦ Κανονάρχου τὸ φρόντισμα, καὶ τί ἐροῦμεν πρὸς τοῦτο;

ΣΜΒ'. — ΑΝΕΠΙΓΡΑΦΟΣ.

Ἐμοὶ τὴν μετρίαν εἴδησιν ἡ κατὰ μόνας προσέθηκεν ἀναχώρησις. Ὁ γὰρ ἐν μέσῳ θορύβων τρεφόμενος, καὶ γνῶναι τὰ οὐράνια βουλόμενος, λέληθεν, ὅτι τὸ ἐν ἀκάνθαις σπειρόμενον ὑπ' ἐκείνων συμπνίγεται, καὶ ὁ μὴ σχολάσας Θεὸν γνῶναι οὐ δύναται. Τί τὴν στενὴν ἑλόμενος, καὶ τὰς συνθήκας Θεῷ ὑπὲρ αὐτῆς παρασχόμενος, τὴν πλατεῖαν ὁδεύεις ὁδὸν τὴν εἰς θάνατον φέρουσαν; ἡ γὰρ ἐνταῦθα ἀφειδία, τὴν ἐκεῖθεν φέρει τιμωρίαν, ἡ δὲ παροῦσα κάκωσις, καὶ τῶν ὀρέξεων στένωσις τὴν μέλλουσαν τῶν ἀγαθῶν ἑτοιμάζει ἀπόλαυσιν. Τὸν ἐν φρονήματι μοναχὸν δόκιμον εἶναι χρὴ ζυγοστάτην, μηδενὶ μέρει τῶν πλαστίγγων καταῤῥέπειν παραχωροῦντα, μήτε τῇ ἀσιτίᾳ εἰς ἀτονίαν, μήτε πολυσιτίαν εἰς ἀσωτίαν· οὐ τοσοῦτον ἐσθίων ὅσον λιμῶν, καὶ τοιαῦτα περιβαλλόμενος ὅσον ἐσκεπάσθαι κοσμίως, ὄχημα κάλλιστον τῇ ψυχῇ παρασκευάζει τὸ σῶμα, καὶ τῷ κυβερνήτῃ εὐμεταχειρίστους τοὺς οἴακας, καὶ τῷ στρατιώτῃ εὐάρμοστα τὰ ὅπλα, καὶ τῷ ἁρμονιακῷ μουσικὴν τὴν λύραν. Ὁ γὰρ τρυφῇ πιαίνων, καὶ ἱματίοις καλλωπίζων, σκιρτᾷν αὐτῷ παρασκευάζει, καὶ εἰς ἀτόπους ἐπιθυμίας, ἐξάπτει, καὶ τὴν εὐεξίαν αὐτοῦ λυμαίνεται, καὶ τῇ πολλῇ βλακείᾳ διαλύει αὐτὸ, καὶ τῇ ψυχῇ τὸ πολέμιον κατασκευάζει. Οὐκοῦν πέπαυσο κἀκεῖνο καὶ τοῦτο ποιῶν. Βίος ἄνευ λόγου μᾶλλον ὠφελεῖν πέφυκε, ἢ λόγος ἄνευ βίου. Ὁ μὲν γὰρ καὶ σιγῶν ὠφελεῖ, ὁ δὲ καὶ βοῶν ἐνοχλεῖ. Εἰ δὲ καὶ λόγος καὶ βίος συνδράμοιεν, φιλοσοφίας πάσης ἀποτελέσουσιν ἄγαλμα.

ΣΜΓ'. — ΧΑΡΙΚΛΕΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ,

Ἀποτόμως ἐξερχομένῳ τοῖς πταίουσι, καὶ λέγοντι, μὴ ἀρκεῖν τὴν ἐξομολόγησιν εἰς μετάνοιαν.

Πάνυ μοι δοκεῖς τὴν θείαν ἠγνοηκέναι Γραφὴν,

ὥσπερ πρὸς ἕν τι μέρος ταύτης μόνον ὀργὴν ἐμφαίνον Θεοῦ τὸν λογισμὸν νενευκὼς, τὴν διὰ πάσης σχεδὸν τῆς Γραφῆς κεχυμένην Θεοῦ φιλανθρωπίαν οὐδαμῶς ἐπίστασαι, ἐν προσχήματι δὲ ποιμένος τὰ ἐχθρῶν διαπράττεις, κακίστοις δαίμοσι προδιδοὺς τοὺς ἀρνειοὺς διὰ τῆς ἀπογνώσεως, μὴ θέλων λαβεῖν ἐν νῷ τὸ παρὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιὴλ, ὅτι τὸ αἷμα τοῦ ἀπολλυμένου ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ποιμένος ἐκζητήσω. Πῶς οὖν σὺ τολμᾷς ἄνθρωπον ἀπολέσαι, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν οὐδαμῶς παρῃτήσατο δοῦναι; Πῶς τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποντίσαι σπουδάζεις Φαυστῖνον, δημοσίᾳ ἐξομολογησάμενον τὰ σφάλματα μετὰ πολλῆς ταπεινώσεως, ὅπερ Παῦλος ὁ μέγας ποιῆσαι οὐχ εἵλετο. Μετὰ γὰρ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἁμαρτίας, ᾠκειώσατο μᾶλλον τὸν ἐξαμαρτήσαντα, καὶ κρατίστην, καὶ σταθερὰν κυρῶσαι εἰς αὐτὸν τοὺς Κορινθίους ἀγάπην παρακαλεῖ. Ἢ μᾶλλον, ὡς ἔοικε, περὶ μὲν τὸ φυτεύειν τὰς ἀμπέλους τοῦ Χριστοῦ, ἀργός τις, καὶ ὀκνηρὸς τυγχάνεις, περὶ δὲ τὸ ἐκκόπτειν τὰς ἤδη ὑπ' αὐτοῦ φυτευθείσας, καὶ ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος τῆς Ἐκκλησίας ῥίπτειν, γοργός τις καὶ νήφων, καὶ σπουδαῖος καθέστηκας. Μὴ τοίνυν λέγε, ἄνθρωπε, ὅτι τοὺς τῷ ἔργῳ ἁμαρτήσαντας, λόγοις μόνον ἐξομολογουμένους, οὐ προσδέχεται ὁ Κύριος. Ταῦτα γὰρ λέγων, οὐ μακρὰν ὑπάρχεις τῶν καθαρῶν μὲν τοῖς λόγοις, ἀκαθάρτων δὲ τῇ πράξει ἀμαθῶν Ναυατιανῶν· εἴπερ ἐκεῖνοι μὲν καθ' ὑπερβολὴν ἀνοίας, καὶ τύφου ἀνωφελοῦς, ἵνα μὴ ψυχοφθόρου φάσκωμεν, παντοίαν μετὰ τὸ φωτισθῆναι ἀρνοῦνται μετάνοιαν. Σὺ δὲ οὐδὲ κἂν τὴν διὰ τῶν λόγων γινομένην ἀνέχῃ προσδέξασθαι, καὶ μάλιστα μαθὼν τὸν μέγαν ἐκεῖνον Μωσέα, οὐ παρέργως, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μεμελημένως τὸν χίμαρον τὸν περὶ ἁμαρτίας παρὰ τοῦ ἀρχιερέως Ἀαρὼν ἐκζητήσαντα· ἐδήλου γὰρ τὴν ἐξομολόγησιν πάσης ψυχῆς, δι' οὗ καὶ τῆς συγχωρήσεως ἐτύγχανον. Κάλλιστον μὲν οὖν ὡς ἀληθῶς, καὶ μάλα πρέπον τῇ ἰσχυούσῃ ψυχῇ, δι' ἔργων ποιεῖσθαι τὴν ἐξομολόγησιν, οἷον δὲ νηστείας, καὶ ἀγρυπνίας τε, καὶ σάκκου, καὶ σποδοῦ ὑποστρώσεως καὶ ἐλεημοσύνης ἀφειδοῦς, καὶ ἱλαρᾶς, καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν τῶν κεχρεωστημένων τῇ ἀκριβεῖ μετανοίᾳ. Ἐὰν δὲ ἐκ παροράσεως, ἢ περιστάσεώς τινος, ἢ ἀτονίας, ἢ ἀμελείας πολλῆς μὴ εὐπορήσῃ τις τῶν προειρημένων βοηθημάτων, τήν γοῦν διὰ χειλέων ἐξομολόγησιν οὐκ ἀποβάλλεται, οὐδὲ μὴν ἀποστρέφεται ὁ ὑπὲρ τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτιῶν, καὶ ἀσεβειῶν, καὶ ῥύπων παντοδαπῶν ἀποθανὼν Κύριος Ἰησοῦς, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ λόγων μετάνοιαν δέχεται, ὡς προσφορὰν σπουδαζομένην αὐτῷ καθάπερ καὶ « Μωϋσῆς τὰς τρίχας τὰς αἰγείας, τὸ πάντων εὐτελέστατον, μετὰ βύσσου, τιμίας, καὶ χρυσοῦ, » καὶ τῶν ἄλλων. Ποίοις γὰρ κόποις καὶ μόχθοις ὁ τελώνης σέσωσται; οὐχὶ ψιλοῖς ῥήμασι ταπεινώσεως; Ποίοις δὲ ἱδρῶσι καὶ πόνοις ὁ λῃστὴς ἀπὸ σταυροῦ εἰς παράδεισον καὶ ζωὴν μετετέθη; οὐχὶ ῥήμασι μικροῖς, καὶ ὁμολογίᾳ τῆς Χριστοῦ βασιλείας; Σκόπει τοίνυν, πρεσβύτερε, μὴ μόνον ἀποτομίαν καὶ

gere, quod ad unam tantum eorum partem iram Dei commonstrantem mentem applicans, per universam fere Scripturam Dei humanitatem diffusam nullo modo deprehendas, et pastorem simulans, conatus inimicorum exsequaris, pessimis dæmonibus per desperationem agnos tradens, quod a propheta Ezechiele dictum est, animo minime concipiens: « Sanguinem deperditi e manu pastoris exposcam [71]. » Quanam itaque ratione tu hominem exitio tradere audes, pro quo Christus animam propriam dedere nequaquam renuit? Quomodo graviori mœrore conaris demergere Faustinum, qui publice errores immensa cum humilitate confessus fuerat; quod magnus Paulus opere præstare noluit: namque post peccati agnitionem magis ac magis sibi delinquentem conciliavit, et fortem firmumque erga eum amorem stabilire Corinthios adhortatur [72]. Et quod intentius considerandum est, ad plantandas Christi vites segnis tardusque; ad excidendas ab eodem plantatas, **414** extraque Ecclesiæ vineam abjiciendas, velox, et sobrius, atque sollicitus es. Ne itaque dicas, mi vir, eos, qui opere deliquerunt, verbis tantum confitentes Dominus non excipit. Hæc etenim enuntians, non longe abes a mundis quidem sermone, operis vero immundis ignavis Novatianis: siquidem illi ob amentiæ excessum, et tumoris inutilis, ne animæ noxii dicamus, omnem post illuminationem pœnitentiam pernegant. Tu vero, nec eam quidem, quæ verbis exprimitur, admittere sustines, coque potissimum cum didiceris magnum illum Moysen non oscitanter et negligenter, sed et nimium studiose hircum pro peccato, a summo sacerdote Aarone exquirentem [73]: innuebat etenim confessionem omnium animarum, per quam et absolutionem consequebantur. Optimum itaque et verissimum est, et valenti animæ addecens, per opera confessionem instruere, jejunium nempe, et vigiliam, in terraque decubitum, et saccum, et cineris aspersionem, et eleemosynam profusam, et hilarem, aliosque fructus exquisitæ pœnitentiæ debitos. Si vero aut ex negligentia, aut circumstantia aliqua, aut imbecillitate, aut injuria multa prædicta auxilia non suppetunt, saltem per labia confessionem non rejicit, neque abnuit, qui pro humanis iniquitatibus et impietatibus, et omnium generum immunditiis mortem oppetiit Dominus Jesus. Imo et per verba pœnitentiam suscipit, veluti oblationem exoptatam: quemadmodum et « Moyses caprinos pilos rerum omnium vilissimos, cum bysso, et auro [74], » et aliis. Quibus etenim **415** laboribus et molestiis publicanus servatus est [75]? annon simplicibus humilitatis verbis? Quibus item sudoribus et angustiis latro ex cruce in paradisum, et vitam translatus est [76]? annon pusillo sermone, et Christi regni confessione? Considera itaque, sacerdos, non tantummodo severitatem, et iracun-

[71] Ezech. III, 18. [72] II Cor. II, 7, 8. [73] Levit. IX, 3. [74] Exod. XXV, 3, 4. [75] Luc. XVIII, 14. [76] Luc. XXIII, 43.

diam Dei in sacris Libris denuntiari, sed infinitam A atque imperscrutabilem humanitatem, quemadmodum Scriptura ad Dominum ex persona nostra dixit: « Misericordia tua magna super me [77]. » Nobis etenim immense delinquentibus, immensum pœnitentiam ductis propriæ misericordiæ mare, malorum nostrorum ignem exstinguens superfundit. Putanda itaque tibi sunt, non tantum judicium, sed etiam Christi humanitas, qui proficue genus humanum punit, illique indulget, et nobis compatitur, ne pereamus. En siquidem et Nabuchodonosor, sceleris omne genus, inhumanitatis atque impietatis exsecutus, et sanguinibus terram inebrians, nihilque unquam decorum a cogitatione educens, sed Dei quoque rebellem semetipsum divenditans, nihilominus postquam belluam jumen- B tumque divino judicio induerat, sermone tantummodo confessus est, et paucissimis verbis, qui supra numerum gestis rebusque deliqueral, et misericordiam Numinis, quod priora judicaverat, postmodum consecutus est, et regium thronum reassumpsit, et fama augustioreque dignitate cohonestatus [78], ut Dominus dicebat: « Si instillabit furor meus in nonnullos [79], » qui judicium subeunt, rursus ipsis medicinam afferam; « Ipse enim percutiam, et ipse sanabo, ipse irascar, et ipse miserebor [80]. » Ne itaque ruditer enunties, nuda pœnitentiæ **416** verba a Deo non suscipi. Quandoque illud tibi enuntiandum esset, opulentas oblationes, aurum scilicet et argentum a Deo C suscipi, quæ pretiosa sunt, duos vero viduæ minutos asses nequaquam [81]. Et quanam ratione mihi persuaseris, aliqua te divinarum Scripturarum cognitione pollere, clamantis Servatoris nostri in Evangeliis oblitus: « Non est voluntas Patris mei, ut intereat unus ex pusillis istis [82]? » At tu multos forte et ingentes salute spolias, cum dicis: Verba sola non suscipit Deus. Contraria Servatori doces, o homo. Quonam vero in loco pones Domini dictum in Isaia propheta ad peccatorem: « Dic tu prius peccata tua, ut justificeris [83]? » Suscipit enim Conditor noster ab iis, qui salutem ambiunt, non tantum castimoniam, et justitiam, et martyrio certamen initum, et exercitii sui ipsius institutum optimum; verum etiam et vultum pro lapsibus demissum, et frontis percussionem, et pectoris D ictum, et genua flexa, et manus cum dolore cordis extensas, et meretricis Domini pedes delingentis oscula, et gementem super delicta vocem, et ex imo pectore suspiria, et labiorum nomen Jesu Christi profitentium cultum, et luctus odorem, et stillicidium lacrymarum, et cogitationes flentes, et mentem cum dolore clamantem, et oculorum suspectum genuinum ad Deum suspicientium, gementiumque diaboli fraudes et vehementissimam molestiam, necnon propriam imbecillitatem; quandoquidem ex hominibus hi quidem cum eximia

A ὀργὴν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις κηρυσσομένην Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ φιλανθρωπίαν ἀναρίθμητον, καὶ ἀνεξιχνίαστον, καθάπερ φησὶν ἡ Γραφὴ πρὸς τὸν Κύριον ἐξ ἡμετέρου προσώπου, ὅτι « Τὸ ἔλεός σου μέγα ἐπ' ἐμέ. » Μεγάλα γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν, μεγάλην ἐπιχέει μετανοοῦσιν ἡμῖν τὴν θάλασσαν τῆς οἰκείας πολυσπλαγχνίας σβεννύουσαν τὸ πῦρ τῶν ἡμετέρων κακῶν. Λογίζεσθαι οὖν ὀφείλεις μὴ τὴν κρίσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν Χριστοῦ, τοῦ συμφερόντως παιδεύοντος τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ συγκαταβαίνοντος, καὶ συμπάσχοντος ἡμῖν, ἵνα μὴ ἀπολώμεθα. Ἰδοὺ γὰρ καὶ Ναυουχοδονόσωρ πᾶν εἶδος κακίας, ἀπανθρωπίας τε καὶ ἀσεβείας διαπραξάμενος, καὶ τοῖς αἵμασι καταμεθύσας τὴν γῆν, καὶ μηδὲν πώποτε βλαστήσας τοῦ προσήκοντος λογισμοῦ, B ἀλλὰ καὶ ἀντίθεον ἑαυτὸν ἐκπορεύσας, ὅμως μετὰ τὸ ἀποθηριωθῆναι, καὶ ἀποκτηνωθῆναι θείᾳ κρίσει, λόγοις μόνον ἐξωμολογήσατο, καὶ ῥήμασιν ὀλίγοις ὁ ἀναρίθμητα παρανομήσας τοῖς πράγμασι, καὶ τῆς ἐλεημοσύνης τοῦ Θεοῦ τὸ πρότερον κρίναντος, ὕστερον ἀπολέλαυκε, καὶ ὑπείληφε τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, καὶ μορφῆς, καὶ τιμῆς περισσοτέρας τετύχηκε, καθὼς ἔλεγεν ὁ Κύριος, ὅτι « Ἐὰν στάξῃ ὁ θυμός μου ἐπί τινας » κρινομένους, πάλιν τούτους ἰατρεύσω. « Ἐγὼ γὰρ πατάξομαι, κἀγὼ ἰάσομαι· ἐγὼ ὀργισθήσομαι, κἀγὼ οἰκτειρήσω. » Μὴ οὖν λέγε ἀμαθῶς, ὅτι ψιλὰ ῥήματα ὁ Θεὸς μετανοίας οὐ προσδέχεται, ἐπεὶ κακόν σοι λέγειν, ὅτι προσκομιδὰς μὲν πλουσίας, οἷον χρυσὸν, καὶ ἄργυρον, καὶ τὰ ἑξῆς δέχεται ὁ Θεὸς τίμια, δύο λεπτὰ χήρας οὐ- C δαμῶς. Καὶ πῶς ἂν πείσειάς με γνῶσιν θείων Γραφῶν ἔχειν, ἐπιλελησμένος βοῶντος τοῦ Σωτῆρος ἐν Εὐαγγελίοις· « Οὐκ ἔστι θέλημα τοῦ Πατρός μου, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων; » Σὺ δὲ πολλοὺς τάχα καὶ μεγάλους βούλει στερίσκειν τῆς σωτηρίας, διὰ τὸ λέγειν· Ῥήματα μόνα οὐ προσδέχεται ὁ Θεός. Ἐναντία τῷ Σωτῆρι διδάσκεις, ἄνθρωπε. Ποῦ δὲ θήσεις τὸ εἰρημένον παρὰ Κυρίου ἐν Ἡσαΐᾳ τῷ προφήτῃ πρὸς τὸν ἁμαρτήσαντα· « Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῇς; » Προσδέχεται γὰρ ὁ κτίσας ἡμᾶς παρὰ τῶν σωθῆναι βουλομένων, οὐ μόνον ἁγνείαν, καὶ δικαιοσύνην, καὶ μαρτυρικὴν ἄθλησιν, καὶ ἀσκήσεως πολιτείαν ἀρίστην, ἀλλὰ καὶ κατήφειαν γινομένην ἐπὶ τοῖς ἐπταισμένοις, καὶ κρουσμὸν μετώπου, καὶ παταγμὸν στήθους, καὶ D γόνυ κλινόμενον, καὶ χειρῶν διαπεταγμὸν, μετὰ πόνου καρδίας, καὶ φιλήματα πόρνης τοὺς Δεσποτικοὺς περιλειχούσας πόδας, καὶ ὀδυρτικὴν ἐφ' ἁμαρτίαις φωνὴν, καὶ στεναγμὸν ἐκ βάθους, καὶ καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ θρήνου μυρισμὸν, καὶ σταγετὸν δακρύων, καὶ λογισμοὺς κλαίοντας, καὶ διάνοιαν σὺν ὀδύνῃ κράζουσαν, καὶ ἀνάβλεψιν ὀφθαλμῶν γνησίως πρὸς τὸν Θεὸν ἀναβλεψάντων, καὶ ἀποκλαιομένων, τήν τε τοῦ διαβόλου ἐπήρειάν τε καὶ ὄχλησιν σφοδροτάτην, καὶ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν· εἴπερ οἱ μὲν τῶν ἀνθρώπων ἀνθίστανται σὺν ἀνδρείᾳ πολλῇ, οἱ δὲ οὐκ ἰσχύουσι

[77] Psal. LXXXV, 13. [78] Dan. IV, 33. [79] Mich. II, 11. [80] Deut. XXXII, 39. [81] Marc. XII, 42; Luc. XXI, 2. [82] Matth. XVIII, 14. [83] Isa. XLIII, 26.

πρὸς τοὺς πειρασμοὺς, εὐάλωτοι ὄντες, καὶ ταχεῖς πρὸς τὴν πτῶσιν. Ἐφ' ἅπασι δὲ, ὅσα προεῖπον, προσδέχεται ὁ Κύριος, καὶ στόμα κατὰ τὸν Δαυῒδ λέγων, ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ, ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσας τὸ πονηρόν. Πολλὰ δὲ ὅλως ἐστὶ γινόμενα ὑπὸ τῶν ἡμαρτηκότων, μικρὰ μὲν δοκοῦντα εἶναι, μεγάλην δὲ σωτηρίαν περιποιοῦντα τοῖς μεταμελομένοις ἐπὶ ταῖς ἰδίαις ἁμαρτίαις. Ὅρα δὲ καὶ τὸν μέγαν Μωσέα, μᾶλλον δὲ τὸν Θεὸν δι' ἐκείνου νομοθετοῦντα, οὐ μόνον βόας, καὶ αἶγας, πρόβατά τε, καὶ ἐρίφους, καὶ τράγους ὑπὲρ τῶν ἁμαρτηθέντων προσφέρειν τῷ Κυρίῳ· ταῦτα γὰρ πλεονάζει παρὰ τοῖς εὐποροῦσιν· ἀλλὰ πολλὴν περὶ τῶν ἐξητονηκότων ταῖς δυνάμεσι τῆς ψυχῆς εὖ μάλα ποιούμενος πρόνοιαν σωτηρίας ἕνεκα, καὶ τῇ ἀσθενείᾳ τῶν ταλαιπωρησάντων συμπεριφερόμενον, καὶ συγκαταβαίνοντα τοῖς τεταπεινωμένοις, ἵνα μὴ ἀπελπίσωσι, μέχρι περιστερᾶς, καὶ τρυγόνος, καὶ μικρᾶς σεμιδάλεως τὸν νόμον καταβεβηκότα. Καὶ σὺ τοίνυν πρεσβύτα μὴ ἐξουθένει, μᾶλλον δὲ προσλαμβάνου, καὶ θάλπε καρδίαν συντετριμμένην, καὶ τεταπεινωμένην, καὶ ἀνακτῶ, καὶ σῶζε, μὴ μόνον καρποὺς κατορθωμάτων βαρυτίμους παρὰ τῶν ἐπταικότων ἀπαιτῶν, καὶ ἐπιζητῶν δι' ἔργων ἀσκητικῶν, ἀλλὰ καὶ λόγους δεχόμενος τῶν κατανενυγμένων ἐπὶ τῇ αὐτῶν ἁμαρτίᾳ, καὶ μετὰ πλείστης ταπεινώσεως ἐξαγορευόντων σοι τὰ κακῶς πεπραγμένα.

fortitudine resistunt, illi tentationibus cadunt capti faciles, et ad **417** lapsum proclives. Nihilominus super omnia, quæ dixi, Dominus os etiam suscipit, secundum David dicens: « Peccavi Domino in faciem illius faciens malum [84]. » Multa porro plane sunt, quæ a delinquentibus efficiuntur, quæ pusilla esse videantur, sed magnam salutem afferentia iis, qui pro peccatis propriis pœnitentia ducuntur. Conspice quoque magnum Moysen, imo Deum per eum legem ferentem, non tantum boves et capras, oves et agnos, et hircos pro lapsibus esse Deo offerenda quorum copia apud divites est, sed multam de iis, qui animæ viribus flaccescunt, sedulam curam gerentem salutis ergo, et imbecillitati infortunatorum compatientem, et humiliatis indulgentem, ne in desperationem veniant, ad columbam, et turturem, et pusillam similaginem legem subsidentem [85]. Sic tu itaque, sacerdos, ne despicito, sed potius amplectere, et fove cor contritum et humiliatum, et redipiscitor, et salvato, non tantum fructus rerum probe gestarum gravis pretii a delinquentibus quærens et exposcens per opera studiosa, sed et verba accipiens compunctorum pro proprio peccato, et immensa cum animi dejectione tibi sua scelera confitentium.

ΣΜΔ'. — ΔΙΔΥΜΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Μέγα ζημιοῦνται, καὶ πολλὴν ὑπομένουσι βλάβην οἱ πολλὰ φλυαροῦντες ἀκερδῶς, καὶ ἀκαίρως, καὶ τῇ λογομαχίᾳ σχολάζοντες, καὶ τῇ πολλῇ ταραχῇ τῶν κομπασμάτων σκορπίζοντες τὸν λαμπρότατον νοῦν, καὶ τραχύνοντες τὸ λεῖον τῆς φρονήσεως, καὶ ἐκδιώκοντες τὰς ἀνεκδιηγήτους ἐνεργείας τῆς χάριτος, καὶ ἀντὶ τοῦ προκαθέζεσθαι τῇ θεωρίᾳ, τῶν ὄντων βιωτικὰς πραγματείας, καὶ πειρασμῶν ποικιλίας ἐργολαβοῦντες.

CCXLIV. — DIDYMO LECTORI.

Maximo damno afficiuntur, magnamque subeunt noxam, qui multa blaterant inutiliter et intempestive, verborumque conflictibus vacant, et ingenti ostentationum turba splendidissimam mentem **418** dispergentes, et prudentiæ planum exasperantes, et inenarrabiles gratiæ operationes fugantes, et ut aliis præsideant, dum speculationi incumbunt, negotia sæcularia et tentationum varias species arripiunt.

ΣΜΕ'. — ΕΙΡΗΝΑΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἶδον ἐγὼ μαστιγούμενον παρὰ τοῦ ἐπιστάτου ποτὲ παῖδα σφοδροτέρως, ἐν δὲ τῷ πάνυ τὸν παῖδα τὰς πληγὰς δεδοικέναι διὰ τὴν ἁπαλότητα, καθ' ἑκάστην μάστιγα προσήλατο τῷ ῥαγδαίως τύπτοντι μετὰ ἐλεεινῆς φωνῆς, καὶ περιεπλέκετο μειλιχίως τῷ σὺν ὀργῆς τύπτοντι. Τάχα τοίνυν καὶ ἡμεῖς οὕτω ποιεῖν ὀφείλομεν τῷ παιδεύοντι ἡμᾶς διὰ τῶν πειρασμῶν, καὶ τῶν συμφορῶν Θεῷ, καὶ μᾶλλον αὐτῷ ἐν τῇ σκυθρωποτέρᾳ καταστάσει προσφεύγειν, καὶ ἔχεσθαι τῆς θείας κρίσεως καὶ προνοίας· πλεῖον γὰρ ἡμῶν τὸ συνοῖσον ἡμῖν ἐπίσταται. Λέγωμεν οὖν πρὸς αὐτὸν τὰ τῆς Γραφῆς· « Ἐλέησον ἡμᾶς, Κύριε, ἐλέησον ἡμᾶς, ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπλήσθημεν ἐξουδενώσεως, καὶ ἐγενόμεθα μεμαστιγωμένοι ὅλην τὴν ἡμέραν, ὅτι ἐπλήσθη κακῶν ἡ ψυχὴ ἡμῶν, καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν τῷ ᾅδῃ ἤγγισε. » Κύριε, ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου· « Μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀφ' ἡμῶν, » ἀλλὰ σπλαγχνίσθητι ἐφ' ἡμῖν, ὦ Δέσποτα, κάμφθητι πρὸς ἔλεον. « Κλῖνον τὸ οὖς σου

CCXLV. — IRENÆO DIACONO

Vidi ego a præposito aliquando puerulum violentioribus verberibus exceptum, cumque vehementer verbera pertimesceret, propter ingenii mollitudinem, singulis ictibus cum voce miserabili ad percussorem accurrere, eumque iracunde verberantem amplecti. Non alia itaque ratione cum Deo per tentationes et infortunia puniente nos gerere debemus, intentiusque ad eum in dirioribus necessitatibus confugere, et divinum judicium et providentiam implorare; ille siquidem melius, quam nos, utilitati nobis futurum cognovit. Dicemus itaque ad eum Scripturæ verba: « Miserere nostri, Domine, miserere nostri; quoniam multum impleti sumus contemptu [86], et verberati sumus tota die [87]. Quoniam impleta est anima nostra malis, et vita nostra ad inferos appropinquavit [88]. » Domine, in afflictione meminimus tui; « Ne avertas faciem tuam a nobis [89], » sed miseresce nostri, Domine; ad misericordiam deflectitor; « Inclina aurem tuam ad

[84] II Reg. XII, 13; Psal. L, 6. [85] Levit. XIV, 21. [86] Psal. CXXII, 3. [87] Psal. XLIII, 22. [88] Psal. LXXXVII, 4. [89] Psal. XXVI, 9.

preces nostras [90]; Excita potentiam tuam, et veni A ad salvandum nos [91], » quando volueris, et ut volueris, cum sola tibi potestas integra sit.

419 CCXLVI. — DABURIO MONACHO.

Si inter tot alios Dominus nos eligere dignatus est, ut per omnia illi proximi simus, et serviamus, illiusque præcepta ac leges observemus; ne puncto etiam temporis ab eo sejungamur, per orationem et verbum, et opus, et ante alia puræ et fidelis cogitationis incensum remittentes Christo nullius indigo, et præcelsissimo Deo.

CCXLVII. — PAULO ARCHIMANDRITÆ.

Sæpe diabolicæ improbitatis nebula interiores oculos obtenebramur, et pravæ, et caliginosæ vitæ instituto non modicum contristamur: cum optimum B fuerit, quod a Jacobo scribitur, perficere: « Plorate, ait, super miseriis vestris, quæ vobis obveniunt [92]; » et non omittere ploratus, et ad Deum supplicationes ad vitæ usque exitum. Namque in Lamentationibus dicitur: « Persecutus es in furore, et cæcidisti nos, et non pepercisti [93]; propterea emissiones aquarum deduxit oculus meus in contritionibus [94]. » Cum itaque nos punitiones Dei persentiscimus, et arguitiones attrahimus, auxilia nobis feramus et non negligamus, ne et mors nobis inducatur.

CCXLVIII. — GIGANTIO.

Si teipsum assuefeceris, quam ipse deperis faciem, non aspicere, omnino iniqui amoris flammas 420 C exstingues, et misericordiam per preces et jejunia delinies.

CCLXIX. — TRYPHONI DIACONO.

Qui tempore meretriciæ pugnæ ingluvie saginatur, et ebrietate, et multis condimentis garum et piper commiscet, omnino sibimetipsi insaniam et bellum perpetuum excitat.

CCL. — PELEGRINO PRESBYTERO.

Vere ingentia dedecora ac dehonestamenta, postquam honore affectus est Deus, ostentatoribus impingere suevit: dum enim multos indiscretos et temerarios congressus facimus, et velociter transeunti delectatione abripimur, plus plusque usu venit, ut cogitationibus iræ, et tristitiæ, et appetitus inescemur. D

CCLI. — PHILEMONI EPISCOPO.

Aggressionum hostilium tempore mollescere, et diffundi, et non austera cogitatione tremendorum Domini judiciorum reminisci, sed voluptatibus cedere, et ad nutum carnis dejici, fuerit a cancellis cecidisse, et ægritudine pessima, corporea infirmitate multo pestilentiori urgeri. « Cecidit enim, ait, Ozias rex ex cancellis, et infirmatus est infirmitate lethifera [95], » apprime regia mente scilicet in intelle-

εἰς τὴν δέησιν ἡμῶν· ἐξέγειρον τὴν δυναστείαν σου, καὶ ἐλθὲ εἰς τὸ σῶσαι ἡμᾶς, » ὅτε θέλεις, καὶ ὡς θέλεις, μόνε δυνατέ.

ΣΜϚʹ. — ΔΑΒΟΥΡΙῼ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Εἰ ὅλως ἡμᾶς ἐκλέξασθαι κατηξίωσεν ὁ Κύριος, πρὸς τὸ διαπαντὸς ἐγγίζειν αὐτῷ, καὶ λειτουργεῖν, καὶ φυλάσσειν τὰ ἐντάλματα αὐτοῦ, καὶ τὰς θεσμοθεσίας, μηδὲ πρὸς στιγμὴν χρόνου ἀπολειφθῶμεν αὐτῷ, διὰ προσευχῆς, καὶ λόγου, καὶ πράξεως, καὶ πρό γε πάντων καθαρᾶς, καὶ πιστῆς διανοίας θυμίαμα ἀναπέμποντες Χριστῷ τῷ ἀπροσδεεῖ, καὶ πανυψίστῳ Θεῷ.

ΣΜΖʹ. — ΠΑΥΛῼ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Τῷ νέφει πολλάκις τῆς τοῦ διαβόλου ἐπηρείας τοὺς ἔνδον ὀφθαλμοὺς σκοτιζόμεθα, καὶ τῇ πονηρᾷ B καὶ ὁμιχλώδει διαγωγῇ οὐ μικρῶς ὀδυνόμεθα· ἐφ' οἷς καλὸν τὸ γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου ἐπιτελεῖν· « Κλαύσατε, φησὶν, ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις ὑμῖν· » καὶ μὴ ἀφιέναι τοὺς ὀδυρμοὺς, καὶ τὰς πρὸς Θεὸν λιτὰς, μέχρι αὐτῆς ἐξόδου· Εἴρηται γὰρ ἐν Θρήνοις· « Κατεδίωξας ἐν θυμῷ, καὶ ἀπέκτεινας ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐφείσω. Διὰ τοῦτο ἀφέσεις ὑδάτων κατάξει ὁ ὀφθαλμός μου ἐπὶ τοῖς συντρίμμασιν. » Ἐπεὶ τοίνυν ἡμεῖς αἰσθανόμεθα τὰς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς παιδείας ἐπισπώμεθα, βοηθῶμεν, καὶ μὴ καταφρονήσωμεν, ἵνα μὴ καὶ θάνατος ἐπαγάγῃ ἡμῖν.

ΣΜΗʹ. — ΓΙΓΑΝΤΙῼ.

Ἐὰν συνεθίσῃς ἑαυτῷ μὴ ὁρᾷν τὸ ποθούμενον C πρόσωπον, σβέσεις πάντως τοῦ ἔρωτος τοῦ ἀνόμου τὴν φλόγα, καὶ θεραπεύσεις τὸ ἔλεος δι' εὐχῆς, καὶ νηστείας.

ΣΜΘʹ. — ΤΡΥΦΩΝΙ ΔΙΑΚΟΝῼ.

(1) Ὁ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πορνικοῦ πολέμου ἀδδηφαγίᾳ χρώμενος, καὶ οἰνοφλυγίᾳ, καὶ ταῖς πολλαῖς προαρτύσεσι συμπλέκων τὸ γάρον, καὶ τὸ πέπερι, πάντως ὅτι μανίαν ἑαυτῷ ἐπεγείρει, καὶ πόλεμον ἄσπονδον.

ΣΝʹ. — ΠΕΛΕΓΡΙΝῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Ἀληθῶς μεγάλας ἀτιμίας, καὶ αἰσχύνας μετὰ τὸ τιμηθῆναι ὁ Θεὸς τοῖς φιλενδείκταις εἴωθεν ἐπιφέρειν· ἐκ γὰρ τοῦ πολλὰς, καὶ ἀδιακρίτους, καὶ ἀφυλάκτους τὰς ἐντεύξεις ποιεῖσθαι, καὶ πτεροῦσθαι τῇ προσκαίρῳ τερπνότητι, συμβαίνει τὸ ἐπὶ πολὺ D ἁλίσκεσθαι τοῖς λογισμοῖς τοῦ θυμοῦ, τῆς ἀθυμίας, καὶ τῆς ἐπιθυμίας.

ΣΝΑʹ. — ΦΙΛΗΜΟΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῼ.

Τὸ ἐν τῷ καιρῷ τῶν προσβολῶν τοῦ ἐχθροῦ χαυνοῦσθαι, καὶ διαχεῖσθαι, καὶ μὴ αὐστηρῷ φρονήματι μνημονεύειν τῶν φοβερῶν κριμάτων τοῦ Κυρίου, ἀλλ' ἐνδιδόναι ταῖς ἡδοναῖς, καὶ πρὸς τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς καταφέρεσθαι, τοῦτο ἂν εἴη τὸ πεσεῖν ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ, καὶ νοσεῖν νόσον χαλεπωτάτην ψυχῆς, πολὺ τῆς σωματικῆς ἀῤῥωστίας ἀργαλεωτέραν. « Ἔπεσε γὰρ, φησὶν, Ὀζίας ὁ βασιλεὺς ἀπὸ

[90] Psal. LXXXVII, 3. [91] Psal. LXXIX, 3. [92] Jac. V, 1. [93] Thren. III, 43. [94] ibid. 48. [95] IV Reg. I, 2.

(1) Fragmentum hoc pars est epistolæ præcedentis 106.

τοῦ δικτυωτοῦ καὶ ἠῤῥώστησεν ἀῤῥωστίαν θανατηφόρον, » τοῦ βασιλικωτάτου νοὸς δηλαδὴ πεπτωκότος εἰς τὴν νοητὴν τελευτὴν τῆς πρακτικῆς ἁμαρτίας.

A clualem, quæ opere absolvitur, iniquitatis mortem cadente.

ΣΝΒ'. — ΓΑΥΔΕΝΤΙῼ ΣΕΛΛΑΡΙΩΤῌ.

Πανταχόθεν οἱ ὅλῃ τῇ ψυχῇ τὸν Θεὸν ἀγαπῶντες, χαρὰν καρδίας εὑρίσκουσι, καὶ τὸν τῆς εὐχαριστίας τῆς πρὸς τὸν Κύριον, καὶ τῆς δοξολογίας πλοῦτον διεγκολπίζονται. Ὅταν τοίνυν θεάσῃ πεπληρωμένον τὸ ἔτος, εὐχαρίστησον τῷ Δεσπότῃ, ὅτι σε εἰς τὴν τῶν ἐτῶν περίοδον ἤνεγκε. Κατάνυξον τὴν σεαυτοῦ καρδίαν, ἀναλόγισαι τὸν ἀριθμὸν τῆς ζωῆς, εἰπὲ πρὸς σεαυτόν· Αἱ ἡμέραι τρέχουσι, καὶ παρέρχονται, οἱ ἐνιαυτοὶ πληροῦνται, πολὺ τῆς ὁδοῦ προεκόψαμεν· ἆρα τί μοι κατείργασται ἀγαθόν; Ἆρα μή ποτε ἔρημος δικαιοσύνης ἁπάσης, καὶ κενὸς ἐντεῦθεν B ἀπέλθω; Τὸ δικαστήριον ἤδη προευτρέπισται, πρὸς γῆρας μοι λοιπὸν ἐπείγεται ἡ ζωή. Ἀναλογισώμεθα λοιπὸν, ὦ ψυχὴ, τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Φοβηθῶμεν μὴ καὶ περὶ ἡμῶν ὁ Προφήτης βοήσῃ, ὅτι « Ἐξέλιπον ἐν ματαιότητι αἱ ἡμέραι αὐτῶν μετὰ σπουδῆς τεταραγμέναι. Ταῦτα πρὸς σὲ διειλέχθην ὠφελεῖσθαι βουλόμενον τὴν ψυχὴν, οὐ τὸ σῶμα. Εὖ γὰρ οἶδα, ὅτι οὐδέποτε δημοτικὴν πανήγυριν ἑορτάζειν ἀνέχῃ (1), οὐδὲ σπουδάζεις παιγνίοις δαιμόνων, καὶ κερβουκόλοις (2), καὶ ταῖς ἄλλαις μυρίαις ὀφθαλμοπλανίαις, καὶ ταῖς ἱπποδρομίαις (3), ἀλλὰ τότε μάλιστα τοὺς

421 CCLII. — GAUDENTIO SELARIOTÆ.

Quacunque ex parte, qui Deum effusissime diligunt, cordis lætitiam offendunt, et gratiarum actionis erga Dominum et glorificationis divitias in sinu gerunt. Cum itaque elapsum spatium annuum conspexeris, gratias agito Domino, quod te in annorum periodum conduxerit, compungito tuam ipsius animam, ponderato vitæ numerum, dicito tibimetipsi : Dies currunt et transeunt, anni complentur, multum itineris jam confecimus : num boni mihi quidpiam confectum est? Num B aliquando justitia universa orbatus vacuusque hinc egrediar? Tribunal præparatum est; ad senectam mihi vita compellitur. Animo perpendamus igitur, o anima, sæculum futurum; pertimescamus ne de nobis quoque Propheta clamet : « Defecerunt in vanitate dies eorum [96], » cum studio conturbati. Hæc te sum allocutus, qui emolumentum animæ, non corporis quæris. Sat enim mihi notum est, nunquam te sustinere publicas solemnitates celebrare, neque dæmonum ludicris incumbere et cerbucolis, aliisque innumeris oculorum erroribus, et equorum cursibus, cum tum

[96] Psal. LXXVII, 33.

(1) *Εὖ γὰρ οἶδα ὅτι οὐδέποτε δημοτικὴν πανήγυριν ἑορτάζειν ἀνέχῃ.* C Kalendis Januariis exquisito ritu feriari solitos esse Romanos ex cunctis fere priscis auctoribus notum est. Morem et moris causam ex professo describit Herodianus in fine libri I, ubi necem Commodi narrat. Fortasse autem non temere suspicari liceat consequentibus temporibus duas solemnitates originis quodammodo similis inter se fuisse mistas, et ritus quibus celebrari Kalendæ Martiæ consueverant in Januarias promotos. Kalendas quidem Martias sacras Romanis ac feriatas abunde docet Tibullus, dum scribit *Eleg.* libro :

Martis Romani festæ venere Kalendæ, etc.

Quidni hæc fuerit celebritas ab Herodiano memorata lib. I, circa medium, his verbis : Ἦρος ἀρχῇ ἑκάστου ἔτους ὡρισμένης ἡμέρας Μητρὶ θεῶν πομπὴν τελοῦσι Ῥωμαῖοι. Paulo post : Ἀνετός τε πᾶσι δέδοται ἐξουσία παντοδαπῆς παιδιᾶς· ἕκαστός τε ὃ βούλεται σχῆμα ὑποκρίνεται. En festo illo initio veris statam epocham habente usus erat licentiæ solemnis omnibus passim permissæ prodeundi alieno cultu larvata facie, dissimulataque persona. Quia vero hæc quoque verna solemnitas initium anni priscis Romanis fuerat, juxta illud Tibulli de Martis Kalendis :

Exoriens nostris hic fuit annus avis.

Forte quæ ritu legitimo fiebant olim initio veris translata in Kalendas Januarias fuerunt post Commodi et Herodiani tempora. Utut sit, illud constat sive antiqua consuetudine propagatum, sive novo usu inductum certe viguisse Christianissimi jam florentis temporibus superstitiosum morem traducendi Kalendis Januariis per urbem insolentes pompas larvatorum monstrosis formis capitum. Id enim testantur Ambrosius serm. 17, Petrus Chrysologus serm 155, Maximus Taurinensis serm. *De Kalen. Jan.*, Chrysostomus or. 35 ad Antiochenos, et alii complures. POSSIN.

(2) *Κερβούλοις.* Quid sic hoc loco Κέρβουλος spero didicisse me ex can. 1 concilii Antissiodorensis celebrati anno Chr. 578. Is canon sic habet : *Non licet Kalendis Januariis vetula aut cervolo facere.* Doctissimus noster Sirmondus notis ad eum locum, recitat χρῆσιν geminam ex sermone S. Eligii episcopi Noviomensis, in hæc verba : *Nemo in Kalendis Januariis nefanda ridiculosa, vetulas, aut cervolos vel jocticos faciat.* Porro utrobique Sirmondus *vetula* prisco more scriptum pro *vitula*, putat; de quo mox viderimus. Nunc prævertendum est suspicioni forte occursuræ cuipiam lectori canonis Antissiodorensis, ne profanum eo et sacrilegum sacrificium Christianis interdicatur, juxta illud poetæ notissimum :

Cum faciam vitula pro frugibus ipse venito.

Ubi *facere vitula* est mactare sacrificio vitulam. Non erat autem opus novo canone vetare ne Christiani sacrificarent, quod quam esset nefarium D ignorare nemo poterat. Sed cum gentiles solerent Kalendis anni deformare se larvis monstruosis, sicque cursare per plateas, hoc Christiani quoque ut similiter facerent interdum exemplo et hilaritate recepti moris efferebantur; prodibantque personati et ipsi capitibus cervulorum aliarumque ferarum, ut distinctius docet Faustinus episcopus sermone Kal. Januarii habito, quem in vetusto codice a Chiffletio nostro descriptum, Bollandus item noster nuper edidit tom. I ingentis operis cui titulum fecit *Acta sanctorum*. In eo sermone num. 3 hæc leguntur : *In istis enim diebus miseri homines, et quod pejus est, etiam aliqui baptizati sumunt formas adulteras, sumunt species monstruosas : in quibus quidem quæ primum ridenda ac potius dolenda sint, nescio. Quis enim sapiens credere poterit inveniri aliquos sanæ mentis qui cervulum facientes in ferarum se velint habitus commutari? Alii vestiuntur pellibus pecudum, alii assumunt capita bestiarum.* Hæc ibi, quæ eadem ex Maximi Taurinensis laudata

maxime ædes oratorias occupes, quod videas insipientiores omnes ad equorum certamina contendere, et vagari circa maledictione digna theatra, et animæ noxias diaboli pompas.

A εὐκτηρίους οἴκους καταλαμβάνεις (4), ὅτι βλέπεις πάντας τοὺς ἀφρονεστέρους πρὸς τὰς τῶν ἵππων ἁμίλλας ἐπειγομένους, καὶ ῥεμβομένους εἰς τὰ ἄξια τῆς κατάρας θέατρα, καὶ τὰς ψυχοβλαβεῖς τοῦ διαβόλου πομπάς.

422 CCLIII. — GERONTIO MONACHO.

Si firme tenes Sampsonem fide et oratione fontem ex maxilla asini demortui eduxisse [97]; credito, et orato. Nam et patres nostri cognoverunt, et narraverunt nobis; et nos experimento didicimus, et qui post nos venient, deprehendent, ingentia posse fidem et supplicationem summo nixu,

ΣΝΓ'. — ΓΕΡΟΝΤΙΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Εἰ πιστεύεις, ὅτι Σαμψὼν τῇ πίστει καὶ τῇ εὐχῇ πηγὴν προεβίβασεν ἐκ σιαγόνος ὄνου νεκροῦ, πίστευσον, καὶ πρόσευξαι· καὶ γὰρ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἔγνωσαν, καὶ διηγήσαντο ἡμῖν, καὶ ἡμεῖς τῇ πείρᾳ ἐγνώκαμεν, καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς γνώσονται, ὅτι μεγάλα δύναται πίστις, καὶ δέησις ἐξ ὅλης δυνά-

[97] Judic. xv, 19.

superius homilia recitat Sirmundus *Antirrhetici* secundi cap. 9 ex quibus apparet cervulos facere idem esse quod cervulum facere, hoc est simulare ὑποκρίνεσθαι, sicut dicere solemus *faire le roi sur le théâtre*, prodire in scenam cultu regio et regis ibi personam sustinere. Nam etiam Græcis ποιεῖν et ποιεῖσθαι est fingere ac simulare, unde poetarum nomen et poeseos, quæ pictura est quædam, imitatio et repræsentatio artificiosa morum alienorum. Simulatio hæc autem præter speciem et habitum aspectabilem qua qui cervinum caput cum cornibus humano imponebat corpori, motu præcipiti per plateas æmulatione cervinæ levitatis incitato constabat. Quare Pœnitentiale vetus a Sirmondo recitatum ex cod. Andegavensi : *Si quis*, ait, *in Kalendis Januariis in cervulo et in vetula vadet, tribus annis pœniteat, quia hoc dæmonicum est*. Cum iterum occurrat hic vetulæ mentio, non differam longius suspicionem de hac re meam. Existimo, quod pace viri summi aliter sentientis dictum velim, nihil esse necesse *vitulam* pro *vetula* legere, aut putare veteri et antiquato scribendi modo varios auctores tanta constantia in uno duntaxat C usos esse vocabulo. Qui mihi videntur si animalis isto verbo formam exprimerent vitulum potius quam vitulam memoraturi, ut minutiora omittam alia quæ si tanti esset congeri poterant ad suadendum non de vitulini juvencæ capitis simulacro, sed de persona feminæ vetulæ rugas et vultum anilem ridicule simulante esse sermonem. Etenim magna est querela Patrum Kalendas Januarias objurgantium per eas quosdam non animantium solum rictibus larvatos incessisse, sed etiam femineas vestes ac vultus sibi aptasse : quod quidem multo etiam intolerabilius aiunt esse. Faustinus paulo ante laudatus num. 4 : *Jam vero illud quale quam turpe est, quod viri nati tunicis muliebribus vestiuntur*; et paulo post : *Barbatas facies præferunt et videri se feminas volunt*, etc., in eam sententiam quæ vide. Quin idem suadet quod S. Petrus Chrysologus graviter queritur serm. 155, quosdam etiam Christianos personas sibi deorum falsorum induere; D sic enim loquitur : *Quis satis lugeat eos qui simulacra faciunt semetipsos? Nonne isti amiserunt imaginem Dei, similitudinem perdiderunt, Christi exuti sunt indumentum qui se simulacrorum formis sacrilegis formaverunt?* Hæc Chrysologus. Quos autem deos formis ac largis exprimerent cum non dicat, suspicandum præbet de Pesinuntia dea vetula deorum matre, cujus festi veris initio celebrari soliti proprium ritum fuisse Herodianus ait, ut quisque quo vellet habitu personatus incederet. Verba superius recitavimus. Quod si, ut est credibile, gentiles hoc ritu transformationes deorum suorum fabulis ipsorum cantatas objicere oculis studebant, credibile fit anili vultu processisse plurimos ad mutationes Junonis, Palladis, aliarumque dearum ac deorum in anus, sæpe in metamorphosibus, aliisque ipsorum Græcis Latinisque carminibus recitatas, subjiciendas aspectui. Quando in his sum, non omittam conjecturam meam prodere de extremo illo vocabulo in sententia ex Eligii sermone superius relata negotium lectori facessente, merito B scilicet quæsituro quid sit jocticos facere? quidve tandem joctici. Ἴουθος est Suidæ ἡ πρώτη ἔκφυσις τῶν τριχῶν, unde Homero capræ ἰονθάδες dictæ, a villis nimirum quibus sunt obductæ. Quid si hinc formata vox sit qua, qui caprinis aut alioqui pilosis ad satyrorum formam induti vestibus cursitabant ἰονθικοί, *Jonthici* dicerentur? POSSIN.

(3) *Καὶ ταῖς ἱπποδρομίαις*. Non erant quidem Januariæ Kalendæ status dies magnorum Circensium; tamen solemne fuisse privatos circenses paratu maximo idque a longe nobilioribus quam publicos eo die celebrari, docet inter alios Sidonius in carmine cui titulum fecit *Narbo*, ubi Consentio gratulans gloriam quam tali die quadriga in circo regenda, sorte ad id lectus meruisset in hunc modum scribit :

Nam circensibus ipse quanta ludi
Victor gesseris intonante Roma,
Lætam par fuit exarare Musam.
C *Janus forte suas bifrons Kalendas*
Anni tempora circinante Phœbo
Sumendas referebat ad curules.
Mos est Cæsaris hic die bis uno
(Privatos vocitant) parare ludos.
Tunc cœtus juvenum sed aulicorum
Elei simulacra torva campi
Exercet spatiantibus quadrigis,
Et jam te urna petit cietque raucæ
Acclamatio sibilans coronæ, etc.

(4) *Ἀλλὰ τότε μάλιστα τοὺς εὐκτηρίους οἴκους καταλαμβάνεις*. Ut ii quibus gratulatur Chrysostomus oratione 35 Antiochiæ postridie Kalendas habita tomo V edit. Anglic., pag. 220. Τὴν χθὲς ἡμέραν ἑορτὴν οὖσαν διαβολικήν, ἐποιήσατε ὑμεῖς ἑορτὴν πνευματικὴν μετὰ πολλῆς τῆς εὐνοίας τοὺς παρ' ἡμῶν δεξάμενοι λόγους καὶ τὸ πλέον ἐνταῦθα τῆς ἡμέρας διατρίψαντες. Atque ut consensum in eadem pia studia Ecclesiarum longe distantium D mireris, ut in Asia sic in Galliis Christiani solebant religiosis officiis in loco sacro diem istum anni primum Satanicis spectaculis deformem transigere. Docet hoc canon 17 concilii Turonensis II, in basilica S. Martini celebrari xv Kal. Decemb., an. Chr. 567. Eo enim canone dum præscribuntur dies, quibus ex antiquo instituto monachis jejunandum erat, postquam a Natali Domini ad Epiphania ob festivitatum reverentiam prandium permitti dixit, exceptionem adhibet his verbis : *Excipitur triduum illud quo ad calcandam gentilium consuetudinem Patres nostri statuerunt privatas in Kalendis Januarii fieri Litanias, ut in Ecclesiis psallatur, et hora octava in ipsis Kalendis circumcisionis missa Deo propitio celebretur*. Hæc ibi. Privatas Litanias vocat quo modo paulo ante retulimus circenses, qui Kalendis Januariis die non suo dabantur, privatos appellatos, licet non minori quam publici frequentia spectarentur. ID.

μεως ἀπερισπάστως, καὶ ἀρεμβάστως προσφερομένη A Χριστῷ τῷ παντεπόπτῃ Θεῷ, καὶ τοσοῦτον, ὅσῳ καὶ νεκροὺς ἐγεῖραι καὶ πάθη παντοῖα ψυχῆς, καὶ σώματος θεραπεύειν, καὶ δαίμονας ἐλαύνειν, καὶ φαρμακείας γοήτων καταλύειν, καὶ ἄλογον σώματος πύρωσιν σβεννύειν, καὶ σφυγμοὺς σαρκὸς ἐκ δαιμόνων διερεθιζομένους ἐπέγνωμεν, καὶ τὰ δόξαντα ἀνίατα τραύματα ὑπάρχειν διὰ τὸ ἀποχερσωθῆναι, καὶ ἀπεσκληκέναι πολυχρονίῳ ἀμελείᾳ, καὶ συνηθείᾳ, θεραπευθέντα αἰφνίδιον, καὶ παρὰ προσδοκίαν.

ΣΝΔʹ. — ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Τινὲς τελείας καὶ καθαρᾶς μετανοίας ἐπιλαβέσθαι μὲν προθυμοῦνται, ἐμποδιζόμενοι δὲ πρὸς καιρὸν ὑπὸ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων, ἀκηδιῶσι, καὶ B ἀποκαμόντες ταχέως ἀφίστανται τοῦ ἐναρχθέντος αὐτοῖς ἀγωνίσματος, καὶ αὐτὴν τὴν μικρὰν, καὶ ὡς ἄν τις εἴποι, τὸ γραφικὸν μυωπάζειν δοκοῦσαν μετάνοιαν, καὶ ὡς μὴ ἐπίστανται, συνελαύνονται εἰς τὸ ἀπολέσθαι. Οὐκοῦν μὴ ἀποστῶμεν τῆς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσθενεῖς ἐχούσης Λίας, καὶ μετ' οὐ πολὺ τευξόμεθα τῆς ποθουμένης Ῥαχὴλ τῆς εὐοφθάλμου. Αὕτη δ' ἂν εἴη τελεωτάτη, καὶ καθαρὰ, καὶ ἀκλινὴς ἀρετή.

ΣΝΕʹ. — ΝΕΙΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Ἐγενήθη, φησὶν ὁ μακάριος Δαυῒδ, τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός. » Ὁ γὰρ μὴ εἰκῆ μηδὲ μάτην δακρύων, ἀλλ' ἐκ διαθέσεως φιλοπόνου, καὶ φιλοθέου τῷ κλαυθμῷ κεχρημένος, ἐκεῖνος τοῖς οἰκείοις δάκρυσι τρέφεται δίκην ἄρτου, οὐκ ἐν τοῖς ἱλαροῖς C μόνον, καὶ χρηστοῖς, καὶ θυμήρεσιν, ἅπερ ἡμέραν καλεῖ ὁ ἅγιος ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς περιστατικοῖς, καὶ λυπηροῖς, ἅπερ νύκτα συμβολικῶς ὀνομάζει ὁ αὐτὸς ἅγιος. Μακάριοι γὰρ οἱ ἀρτίως πενθοῦντες καὶ γεωργοῦντες τὸ σωτήριον πένθος, ἵνα κατὰ τὸ μέλλον μεγάλως εὐφρανθῶσιν· οἱ γὰρ ἐν τῷ παρόντι βίῳ τὰ δάκρυα σπείραντες, πρόδηλον ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τὰ δράγματα τῆς ἀγαλλιάσεως τῆς μήποτε ληξούσης θεριοῦσι. Τισὶ δὲ τῶν μὴ θελόντων ἐπὶ τοῖς ἰδίοις σφάλμασι μετανοεῖν, ἐπιφέρει ὁ Κύριος θλίψεις, καὶ βασανισμὸν σώματος, ὅπως διὰ τῆς ἐκείνων κολάσεως, οἱ ἀμελεῖς, καὶ εὐαισθητότεροι πρὶν σκυθρωπὸν ὑπομεῖναι, εἰς διόρθωσιν ἔλθωσι, καὶ μὴ ἐγχρονίσωσιν ἔν τινι ἐλαττώματι.

ΣΝϚʹ. — ΝΕΙΛΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ. D

Οὐδεὶς ταπεινότερος τοῦ ἁμαρτήσαντος, καὶ συντετριμμένου τῷ πνεύματι, καὶ μετὰ στεναγμοῦ παρακαλοῦντος διὰ μετανοίας τὸν Κύριον. Χρὴ τοίνυν παντὸς πράγματος προκρίνειν τὴν εἰς Χριστὸν δέησιν, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπικαλεῖσθαι βοήθειαν, καὶ σκέπην. Οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως ἐκδῦναι τὴν πονηρὰν τῆς φθορᾶς δυναστείαν, μὴ τῆς θείας δυνάμεως ἐφ' ἡμῶν ἀντιλαβούσης τὸ κράτος. Οὐκοῦν τοιαύταις χρῶ ἱκεσίαις, καὶ φωναῖς πρὸς τὸν Κύριον· Βοηθός μου γενοῦ, Δέσποτα τῶν ὅλων Χριστὲ, καὶ ὑπεράσπισον τῆς ἐμῆς ψυχικῆς ἀσθενείας. Ἀπαλλαγείην τῆς ἀνοσίου, καὶ ἁμαρτητικῆς φθορᾶς· ἐλεύθερος γενοίμην τῆς

sine ulla distractione et errore animi oblatam Christo omnia continenti Deo: tantoque magis, quantum et mortuos suscitare, et perturbationibus animæ et corporis universis medelam afferre, et dæmones ejicere, veneficia magorum dissolvere, et rationis expers corporis incendium exstinguere: et carnis pulsus a dæmonibus interturbatos cognovimus, et quæ visa sunt insanabilia vulnera, quod aruerint, et induruerint longa incuria, et usu, illico, et præter exspectationem omnem sanata.

CCLIV. — JULIANO LECTORI.

Quidam absolutam puramque pœnitentiam enixe captant, sed ab iniquitatis spiritibus ad tempus præpediti, inconsiderate negligenterque viventes, et lassescentes velociter ab incepto certamine desistunt, et pusillam ipsam, et, ut quidam diceret, ex Scriptura nictantem pœnitentiam, et, ut ipsi nesciunt, in perditionem detruduntur. Ne igitur nos avellamus a Lia, quæ infirmos oculos habuit, et non multum post tempus desideratam Rachelem oculis decoram consequemur [28]. **423** Hæc porro fuerit absolutissima, et munda, et inconcussa.

CCLV. — NILO MONACHO.

« Factæ sunt, ait beatus David, lacrymæ meæ mihi panis die et nocte [29]. » Namque qui non temere, neque frustra illacrymatur, sed ex dispositione laboriosa, et Dei colente planctum usurpat, næ illis propriis lacrymis instar panis enutritur, non in lætis modo, et probis, et placitis, quæ diem sanctus vir appellat, sed et in adversis et tristibus, quæ noctem symbolice idem sanctus nuncupat. « Beati enim qui nunc gemunt [1], » et salutarem mœstitiam colunt, ut in futurum ingenter lætentur. Qui namque in præsenti hac vita lacrymas seminant, manifestum est eos illa die exsultationis nusquam finientis, manipulos metere [2]. Quos vero non pœnitet delictorum suorum, illis Dominus afflictiones et corporis tormenta subinfert, ut per eorum punitionem, negligentes, et qui sensu acutiores sunt, antequam triste quid subeant, emendentur, et in nullo defectu moras trahant.

CCLVI. — NILO PRESBYTERO.

Nemo, delinquente et contrito spiritu, et una cum lacrymis per pœnitentiam Dominum deprecante humilior est. Itaque ante res omnes preces in Deum præferendæ sunt, et Spiritus sancti auxilium invocandum, **424** exorandaque precatio. Neque fieri potest alio modo pravam corruptionis potentiam exuere, ni divina virtus super nos robur accipiat. Hinc itaque utere supplicationibus et vocibus ad Deum: Auxiliator sis mihi, Domine omnium Christe, et meam, quæ animam opprimit, imbecillitatem protege. Immunis sim ab iniqua et delictorum matre corruptione; liber sim ab impie-

[28] Gen. xxix, 17. [29] Psal. xli, 4. [1] Matth. v, 5. [2] Psal. cxxv, 5, 6.

tate illiusque vinculis. Nullum opus in me malitiæ tyrannis exerceat; ne prævaleat in me dæmon adversarius; neque me per luxum captivum abducat. Adveniat super me divini et adorandi Spiritus regnum, ut secedant, imo et in nihilum redigantur, quæ nunc in me prævalent mihique imperant dissolutæ perturbationes.

CCLVII. — AGAPETO DIACONO.

Sæpius ex te, quod nunc repetis, audivi: Quid faciam? cum lacrymas appetam, et super peccata mea ingemiscere exoptem, et me in id compellem, neque ulla in oculos lacryma ascendit; et propterea corde indolenti suspiro: quod si alium in Christo dulce lacrymantem inspexero, in illius invidentiam adigor. Ad id sic respondeo: Proficuum est omnino desiderium lacrymarum; namque per ipsam appetentiam quispiam Deum conveniens, et veniam salutemque petens exauditur, uti scriptum est: « Desiderium pauperum exaudisti, Domine [3]. » Et principi animæ parti, regiæ scilicet menti, infit: « Desiderium cordis illius dedisti ei [4]. » Quemadmodum enim **425** « qui concupiverit mulierem, jam mœchatus est in corde suo [5]; » ita et concupiscens rem aliquam, sive ea sit bona, sive mala, jam eam in cogitatione sua complevit. Et confitebitur tibi, ait, videnti interiora cordis. « Confitere, quod cogitatio hominis confitebitur tibi [6], » ait, et hoc tuum desiderium in sacrificium reputabitur, et in incensum illud ponet Deus, et dicet angelis suis de anima, eam a Salvatoris pedibus, quod digna non sit, avellere conantibus: « Sinite eam, quod cor illius afflictum et doloribus oppressum est [7]. » Nec dissimile fuerit, quod de in impietatibus Ægyptiacis aliquando putrefactis Israelitis scriptum est; dicit enim Moysi Deus: « Vidi afflictionem, qua affligunt eos Ægyptii [8]; » et vita eorum doloribus oppressa est, et gemitum eorum audivi, et descendi ut eripiam eos. Annon vides nullum aliud illis præclarum facinus appingi, nisi tantum, quod humiliabantur, et gemebant, et illius tantummodo causa Dei amorem de cœlo evocarunt? Quod non in munditia, sed « in humilitate recordatus est nostri Dominus [9], » et liberavit nos ab Ægyptiis et immanissimo Pharaone [10]. Pharao vero nunc hominum osor diabolus est, « ab initio homicida [11]; » Ægyptus improbitas et peccatum; exactores operum dæmones; afflictio iniquitas. Et rursum Propheta: « Prope est Dominus contritis corde, et humiles spiritu salvos faciet [12]; » et rursum: « Ad quem respiciam, nisi super mitem, et quietum, et sermones meos expavescentem [13]? » Est præterea in nonnullis hominibus naturalis quædam constitutio, ad effundendas lacrymas pertinax. Quid **426** itaque facto opus illi, qui lacrymas optat? Audi. Si non potes per visibiles oculos tibi lacrymas exprimere, effinge cogitationem

A ἀνομίας καὶ τῶν δεσμῶν αὐτῆς· μὴ ἐνεργείτω ἐν ἐμοὶ ἡ τυραννὶς τῆς κακίας· μὴ κατακρατείτω μου ὁ πολέμιος δαίμων, μηδὲ ἀγαγέτω με διὰ τῆς ἀσωτίας αἰχμάλωτον. Ἐλθέτω ἐπ' ἐμὲ ἡ τοῦ θείου καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος βασιλεία, ἵνα ὑποχωρήσῃ, μᾶλλον δὲ εἰς τὸ μὴ ὂν χωρήσῃ τὰ νῦν ἐπικρατοῦντα, καὶ βασιλεύοντά μου ἐκλελυμένα πάθη.

ΣΝΖ'. — ΑΓΑΠΗΤῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἤκουσά σου πολλάκις, ὥσπερ καὶ νῦν, λέγοντος· Τί ποιήσω, ὅτι ἐπιθυμῶ τοῦ κλαῦσαι καὶ πενθῆσαι ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις μου, καὶ βιάζομαι ἐμαυτὸν εἰς τοῦτο, καὶ οὐκ ἔρχεται εἰς ὀφθαλμόν μου δάκρυον· μόνον δὲ ἐπὶ τοῦτο ὀδυνόμενος τὴν καρδίαν στένω; Ἐὰν δὲ ἄλλον ἐν Χριστῷ γλυκέως δακρύοντα θεάσωμαι, πολεμοῦμαι εἰς φθόνον αὐτοῦ. Πρὸς ὅπερ φημὶ, B ὅτι ὠφέλιμόν ἐστι τὸ ὅλως ἐπιθυμεῖν δακρύων· καὶ δι' αὐτῆς γάρ τις τῆς ἐπιθυμίας ἐντυγχάνων Θεῷ, καὶ αἰτούμενος συγχώρησιν καὶ σωτηρίαν, εἰσακούεται κατὰ τὸ εἰρημένον· « Τὴν ἐπιθυμίαν τῶν πενήτων εἰσήκουσας, Κύριε. » Καὶ τῷ ἡγεμονικῷ, τουτέστι τῷ βασιλεῖ νοΐ, φησί· « Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ ἔδωκας αὐτῷ. » Ὥσπερ γὰρ « ὁ ἐπιθυμήσας γυναικὸς, ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· » οὕτως καὶ ὁ ἐπιθυμήσας τι πρᾶγμα, εἴτε καλὸν εἴτε κακὸν, ἤδη ἐπλήρωσεν αὐτὸ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ. Καὶ ἐξομολογήσεταί σοι, φησὶ, ὁρῶντι τὰ ἐγκάρδια· « Ἐξομολογοῦ, ὅτι ἐνθύμιον ἀνθρώπου ἐξομολογήσεταί σοι, » φησί· καί σου ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία εἰς θυσίαν λογισθήσεται, καὶ εἰς θυμίαμα ταύ- C την τάξει ὁ Θεὸς, καὶ ἐρεῖ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ περὶ τῆς ψυχῆς τοῖς βουλομένοις αὐτὴν ἀπώσασθαι τῶν ποδῶν τοῦ Σωτῆρος διὰ τὴν ἀναξιότητα αὐτῆς· « Ἄφετε αὐτὴν, ὅτι ἡ καρδία αὐτῆς τεθλιμμένη, καὶ κατώδυνός ἐστι. Τοιοῦτόν τι γέγραπται καὶ περὶ τῶν σαθρωθέντων ἐν Αἰγυπτιακαῖς ἀσεβείαις ποτὲ Ἰσραηλιτῶν. Λέγει γὰρ ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῇ, ὅτι « Ἐγὼ βλέπω τὸν θλιμμὸν, ὅνπερ θλίβουσιν αὐτοὺς οἱ Αἰγύπτιοι, » καὶ ἡ ζωὴ αὐτῶν κατώδυνος ὑπάρχει, καὶ ἤκουσα τοῦ στεναγμοῦ αὐτῶν, καὶ κατέβην τοῦ ἐξελέσθαι αὐτούς. Βλέπε ὅτι οὐδεμίαν ἄλλην ἀγαθοεργίαν μαρτυρεῖ αὐτοῖς, εἰ μὴ μόνον, ὅτι ἐταπεινοῦντο, καὶ ἐστέναζον, καὶ διὰ τοῦτο μόνον ἐπεσπάσαντο τὴν τοῦ Θεοῦ φιλίαν· ὅτι οὐκ ἐν τῇ καθαρότητι, ἀλλ' ἐν τῇ ταπεινώσει ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος, D καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ τοῦ πικροτάτου Φαραώ. Φαραὼ δὲ νῦν μισάνθρωπος ἡμῖν ὑπάρχει ὁ διάβολος, ὅστις ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος ἐστίν. Αἴγυπτος δὲ ἡ φαυλότης, καὶ ἡ ἁμαρτία· ἐργοδιῶκται οἱ δαίμονες· θλίψις δὲ ἡ παρανομία. Καὶ πάλιν ὁ Προφήτης· « Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει. » Καὶ πάλιν· « Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον, καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; » Ἔστι δὲ καὶ κατασκευὴ ἔν τισιν ἀνθρώποις φυσικὴ, εὐχερῶς δάκρυα μὴ παρέχουσα. Τί οὖν χρὴ δακρύων ἐπιθυμοῦντα; Λέξω σοι. Ἐὰν

[3] Psal. IX, 34. [4] Psal. XX, 3. [5] Matth. V, 28. [6] Psal. LXXV, 11. [7] IV Reg. IV, 27. [8] Exod. III, 9. [9] Psal. CXXXV, 23. [10] Exod. XIV, 30 [11] Joan. VIII, 44. [12] Psal. XXX, 19. [13] Isa. LXVII, 2.

μὴ δύνῃ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν φαινομένων δακρῦσαι, ποίησον τὴν διάνοιάν σου, ὥσπερ καθ' ὕπνον κλαίουσαν πολλάκις τεθέασαι, οὕτως καὶ γρηγοροῦσαν, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ κλαίων τῇ ἐνθυμήσει, καὶ ἐκχέον δάκρυα· καὶ δυνήσῃ καθαρθῆναι ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν· Ὅπερ παραινεῖ καὶ ὁ Ψαλμῳδὸς λέγων· « Ἐκχέατε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς καρδίας ὑμῶν. » Πλὴν οἶδά τινας μὴ στάντας μέχρι τούτου, ἀλλὰ διὰ πίστεώς τινος, καὶ δεήσεως στρέψαντας τὴν νοητὴν πέτραν εἰς λίμνας ὑδάτων. Συνεχῶς γὰρ τῷ λόγῳ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ πυκνὰ τὴν καρδίαν κεντοῦντες τῇ μνήμῃ τῶν τοῦ Θεοῦ θαυμάτων, παρασκεύασαν ἔξωθεν ἀπὸ ἔσω βλύσαι ἀπὸ λιθίνων ὀφθαλμῶν τὸ τῶν δακρύων νᾶμα. Εἰ δὲ αὐτὸς μὴ δυνηθῇς τοιαύτης ἐπιτυχεῖν χάριτος, ἧσπερ ἐκεῖνοι ἀπήλαυσαν, ὁρᾷς δὲ ἄλλον ἐν ταῖς εὐχαῖς κλαίοντα, δόξασον τὸν Κύριον ἐπὶ τούτῳ, λέγων· « Εὐχαριστῶ σοι, Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ ἐμὲ μὲν στερήσας τοῦ τοιούτου λυσιπονήρου, καὶ καθαρτικοῦ δώρου, τῷ δὲ ἀδελφῷ μου χαρισάμενος αὐτό. Πλήθυνον τὴν χάριν σου εἰς αὐτόν, ὦ Δέσποτα, ἕως τέλος· μέλος γάρ μου ὑπάρχει ὁ ἀδελφός· μέλους δὲ ἑνὸς δοξαζομένου, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. Ἐὰν οὕτως διατιθῇς πρὸς τὸν ἀδελφόν, καὶ ἱλαρύνῃς πρὸς αὐτὸν τὴν γνώμην σου, συμμεριστὴς γίνῃ ἐκείνῳ, εἰς ὅπερ αὐτὸς ἐκτήσατο χάρισμα, καὶ κοινὸς ἀμφοτέροις ἔσται ὁ στέφανος, ἐὰν διὰ τὸν Χριστὸν ταῦτα γίνηται.

ΣΝΗ'. — ΤΡΑΙΑΝῼ.

Οὐ χρὴ τῶν δοκούντων εὐτελῶν εἶναι πταισμάτων καταφρονεῖν, ὡς μικρῶν· τὸ γὰρ μικρὸν ἐκεῖνο ἁμάρτημα εἰς μεγάλας παρανομίας δύναται εἰσοδιάσαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ καταβλάψαι τὰ μέγιστα. Φυλάττου τοίνυν τὰ βραχέα τῆς ψυχῆς παθήματα, ἵνα μὴ διὰ τῶν νομιζομένων μικρῶν ἁμαρτημάτων, πρὸς αὐτὰ τῆς βαθείας φαυλότητος κατενεχθείσῃ τὰ βάραθρα.

ΣΝΘ'. — ΠΑΛΛΑΔΙῼ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡῼ.

Οἱ πονηροὶ καὶ φιλάμαρτοι λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ τοῦ Κυρίου τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν δὲ παρακληθεὶς ὁ Θεὸς θανατώσῃ, καὶ ἀπωλέσῃ τοὺς πονηρούς, καὶ ἀνοσίους λογισμούς, τότε δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος ἐξαναστῆναι τοῦ ἐδάφους τῆς ἁμαρτημοσύνης, καὶ προσφυγεῖν τῷ ἀγαθῷ Θεῷ. Καὶ τοιοῦτον ὑπολάμβανε εἶναι τὸ εἰρημένον, ὅτι « Ἐξηγέρθην, καὶ ἔτι εἰμὶ μετὰ σοῦ, » ὥσπερ ἤμην ἐξ ἀρχῆς, « ἐὰν μέντοι ἀποκτείνῃς ἁμαρτωλούς, ὁ Θεός. »

ΣΞ'. — ΣΩΦΡΟΝΙῼ.

Λέγεις καὶ μὴ θέλοντί σοι ἀπιστίαν πρὸς Θεὸν ἐγγίνεσθαί σοι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἀλλὰ καὶ μὴ πτήξῃς τὴν κακῶς ὑποτιθέμενον τῇ καρδίᾳ τὴν ἀπιστίαν, ἀνάδειξον δὲ αὐτὸν θαρσαλέως Χριστῷ τῷ μεγάλῳ ἰατρῷ, κράζων· « Πιστεύω, Δέσποτα, βοήθησον τῇ ἐμῇ ἀπιστίᾳ· » καὶ τεύξῃ θεραπείας.

ΣΞΑ'. — ΚΥΡΙΑΚῼ.

Ἡ ἁμαρτία πολυσχεδῶς καὶ πολυτρόπως τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ καταμίγνυται. Ταυτησὶ δέ ἐστιν αἴτιον τὸ μὴ παραλαμβάνεσθαι παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὴν

A tuam, quemadmodum inter somniandum lacrymis concitatam inspexisti, ita et vigilem ante Deum cogitatione tremens et lacrymas profundens : et a peccato expurgare poteris. Quod et Psalmodus illis adhortatur : « Effundite in conspectu illius corda vestra [14]. » Verumtamen plerosque non ad hoc solummodo persistentes, sed per fidem et supplicationes intellectualem petram in aquarum paludes convertisse cognovi. Frequenter enim Verbo Christi Dei nostri, sæpeque cor pungentes admirabilium Dei memoria, fecerunt, ut extra ab interioribus, et saxeis oculis lacrymarum fluxus emergeret. Quod si ipse simile nancisci munus minime valueris, quod illi consecuti sunt, videsque alium inter supplicandum in fletum irrumpere; da gloriam Domino, dicens : Gratias ago tibi, Domine Deus meus, B qui me a dira dissolvente, et expurgante munere privasti, et fratri meo elargitus es. Multiplica in eo gratiam tuam, Domine, usque ad finem : membrum siquidem meum est frater; et membro uno gloria cohonestato, reliqua membra congaudent [15]. Si ita erga fratrem tuum dispositus fueris, et mentem tuam exhilarabis; doni, quod ille consecutus est, æqua portione particeps eris, et communis utrique corona accedet, dummodo hæc per Christum fiant.

CCLVIII. — TRAIANO.

Errores, qui minimi esse judicantur, contemnendi C non 427 sunt : pusillum etenim illud peccatum in ingentes iniquitates hominem compellere potest, et maximis afficere damnis. Cave tibi igitur a parvis animæ perturbationibus, ne per parva juxta hominum existimationem delicta, ad ipsa profundæ impietatis barathra præceps agaris.

CCLIX. — PALLADIO PRESBYTERO.

Pravæ et sceleratæ cogitationes hominem a Domino sejungunt. Si vero Deus exoratus, neci tradat, perdatque improbas et impias cogitationes, tunc poterit homo ex solo iniquitatis exsurgere, et ad bonum Deum confugere. Nec aliud esse, quod dicitur, teneto : « Surrexi, et adhuc sum tecum, » quemadmodum eram a principio, « si tu quidem perdes D peccatores, Deus [16]. »

CCLX. — SOPHRONIO.

Narras, etiam invito tibi adversus Deum incredulitatem a diabolo ingeri. Verumtamen ne timeas prave cordis incredulitatem suggerentem, imo assumptis animis Christo eximio medico temetipsum ostendito, clamans : «Credo, Domine, et meæ incredulitati auxilium exhibe [17] : » medicinam habebis.

CCLXI. — CYRIACO.

Peccatum variis multisque modis humanæ vitæ conjungitur. Hujus vero causa fuerit, quod homines divinam opem ad ea quæ præ manibus sunt, non

[14] Psal. LXI, 9. [15] I Cor. XII, 26. [16] Psal. CXXXVIII, 18, 19. [17] Marc. IX, 23.

adsciscant. 428 Etenim si studia oratio antecesserit, aditum adversus animam facile temeriterque intrans, et varia iniquitas non inveniet. Memoria siquidem divina cordi infixa, adversarii machinæ cadunt evanescuntque, ubique justitia in dubiis sese interponente. Separatur porro a Deo, quicunque se cum Deo conjungere per orationem fastidit.

CCLXII. — CYPRIANO.

Magnum equidem fuerit, nunquam lapsui obnoxium fuisse; quod si aliquando fraude impetuque hostis advenerit, ad probiorem spem recurrendum est. Semper enim in contraria inclinationes hominum rapiuntur. Suevit autem et spiritualis disciplina repositum in animis malitiæ fumum discutere. Similiter quoque eloquia sanctissima vires conciliant divinas, possuntque ex pravo habitu in bonum cum desiderio legentem transvehere.

CCLXIII. — RUFINO.

Qui maximorum desiderio tenetur, non molliter aut delicate, imo neque obiter, sed diligenter et generosis conatibus necesse est ut operibus manus injiciat.

CCLIV. — CHARITONI.

Quemadmodum fumus in aerem sublatus, nullum propriæ naturæ vestigium imprimit, et cera in ignem demissa nunquam apparet; sic et te longo 429 tempore Dominum humanissimum deprecante exoranteque, si divina gratia virtusque accesserit, quæ nunc dominantur affectiones penitus obscuræ evanescent. Neque enim tenebræ luminis præsentiam sustinent, neque infirmitas permanet adveniente bona valetudine. Non afficiunt itaque conturbationes conturbationum præsente vacuitate.

CCLXV, — JONÆ MONACHO.

«Myrmecoleon periit, eo quod non haberet cibum,» tale quid innuit[18]. Insidiosum quippe affectionis exsecrandæ propalare volens beatus Job, compositam illius appellationem commentus est, ex audacissimo leone, et omnium abjectissima formica, nomen efformans. Aggressiones enim perturbationum ex vilibus imaginibus primum creantur, instar formicæ clanculum irrepentis: postmodum vero in magnam molem excrescunt, adeo ut non mitius aggressore leone cuicunque periculum creent. Hinc certator debet tunc adversus perturbationes colluctari, dum uti formicæ accedunt, vilitatem uti escam proponentes. Quod si ad leonis vires pervenerint, difficiles fiunt expugnatu. Cibus itaque illis præbendus non est. Cibus porro illis fuerit per sensus rerum sensilium imagines intromissæ. Hæ siquidem perturbationes nutriunt, quodcunque visum per successionem adversus animam armantes.

430 CCLXVI. — ADRIANO.

Sæpius supplex orans, nec exorata consequens

[1] Job IV, 11.

A τοῦ Θεοῦ συμμαχίαν πρὸς τὰ ἐν χερσὶ σπουδαζόμενα· Ἐὰν γὰρ τῆς σπουδῆς ἡ εὐχὴ προηγήσεται, οὐχ εὑρήσει πάροδον κατὰ τῆς ψυχῆς ἡ εὐπερίστατος καὶ ποικίλη ἁμαρτία. Τῆς γὰρ τοῦ Θεοῦ μνήμης τῇ καρδίᾳ καθιδρυμένης, ἄπρακτοι μένουσιν αἱ τοῦ ἀντικειμένου ἐπίνοιαι, πανταχοῦ τῆς δικαιοσύνης ἐν τοῖς ἀμφισβητουμένοις μεσιτευούσης. Χωρίζεται δὲ ἀπὸ Θεοῦ πᾶς ἄνθρωπος, ὁ μὴ βουλόμενος διὰ προσευχῆς τῷ Θεῷ συνάπτειν ἑαυτόν.

ΣΞΒ'. — ΚΥΠΡΙΑΝῼ.

Μέγα μὲν τὸ μηδέποτε καταδέχεσθαι πτῶμα· εἰ δὲ κατὰ συναρπαγήν ποτε τοῦ ἐχθροῦ πταῖσμά τι προσγένηται, προσφευκτέον τῇ χρηστοτέρᾳ ἐλπίδι. Ἀεὶ γὰρ πρὸς τὰ ἐναντία ῥέπουσιν αἱ ῥοπαὶ τῶν ἀνθρώπων. Εἴωθε δὲ καὶ ἡ πνευματικὴ διδασκαλία ἐξ- B ελαύνειν τὸν ἐναποτεθέντα ταῖς ψυχαῖς τῆς κακίας καπνόν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ πανάγιοι λόγοι δύναμιν θείαν ἐπιφέρονται, καὶ ἰσχύουσιν ἀπὸ τῆς καχεξίας μεταῤῥυθμίσαι εἰς ἀγαθοεξίαν τὸν ἀναγινώσκοντα μετὰ πόθου.

ΣΞΓ'. — ΡΟΥΦΙΝῼ.

Τὸν τῶν μεγίστων γλιχόμενον, οὐ χαύνως, καὶ διακεκλασμένως, οὐθ' ὥσπερ ἐν παρέργῳ, ἀλλὰ σπουδαίως, καὶ γενναίως ἀνάγκη τῶν ἔργων ἐφάπτεσθαι.

ΣΞΔ'. — ΧΑΡΙΤΩΝΙ.

Ὥσπερ ὁ καπνὸς ἀναχθεὶς εἰς τὸν ἀέρα σημεῖον τῆς οἰκείας φύσεως οὐχ ὑπελείπετο, καὶ κηρὸς ἐν πυρὶ γενόμενος οὐκ ἔτι εὑρίσκεται· οὕτως ἐπὶ πολὺ παρακαλοῦντός σου τὸν φιλάνθρωπον Κύριον, καὶ C καθικετεύοντος, ἐὰν φθάσῃ ἐπὶ σὲ ἡ θεία χάρις καὶ δύναμις, τὰ νῦν ἐπικρατοῦντα πάθη εἰς ἀφανισμὸν περιστήσεται. Οὐ γὰρ ὑπομένει τὸ σκότος, τὴν τοῦ φωτὸς παρουσίαν, οὔτε νόσος ἵσταται ἐπιλαβούσης ὑγείας. Οὐκ ἐνεργεῖ οὖν τὰ πάθη παρούσης τῆς ἀπαθείας.

ΣΞΕ'. — ΙΩΝᾼ ΜΟΝΑΧῼ.

Τὸ «Μυρμηκολέων ὤλετο παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βοράν,» τοιοῦτόν τι σημαίνειν ἔοικε. Τὸ γὰρ ἐνεδρευστικὸν τοῦ πάθους τοῦ μιαροῦ δεῖξαι θέλων ὁ μακάριος Ἰὼβ, σύνθετον ἐξεῦρεν αὐτοῦ τὴν προσηγορίαν, ἐκ τοῦ θρασυτάτου λέοντος, καὶ ἐκ τοῦ πάντων εὐτελεστάτου μύρμηκος συνθεὶς τοὔνομα. Αἱ μὲν γὰρ προσβολαὶ τῶν παθῶν ἀπὸ εὐτελῶν φαντασιῶν ἄρ- D χονται πρῶτον, μύρμηκος δίκην λανθανόντως προσέρπουσαι· τὰ δὲ τελευταῖα ἐπὶ μέγαν ἐξαίρεται ὄγκον ὡς οὐκ ἔλαττον λέοντος ἐπιδρομέως τῷ παρατυχόντι παρασχεῖν τὸν κίνδυνον. Ὅθεν χρὴ τὸν ἀγωνιστὴν τότε παλαίειν πρὸς τὰ πάθη, ὅταν ὡς μύρμηκες προσέρχωνται, δέλεαρ τὴν εὐτέλειαν προβαλλόμενα. Ἐὰν γὰρ ἐπὶ τὴν τοῦ λέοντος φθάσωσιν ἰσχὺν ἐλθεῖν, δυσκαταγώνιστα γίνεται. Δεῖ τοίνυν αὐτοῖς βορὰν μὴ παρέχειν. Βορὰ δὲ τούτων εἰσὶν αἱ διὰ τῶν αἰσθήσεων εἰσερχόμεναι τῶν αἰσθητῶν εἰκόνες· αὗται γὰρ τρέφουσι τὰ πάθη, ἕκαστον εἴδωλον ἐκ διαδοχῆς ὁπλίζουσαι κατὰ τῆς ψυχῆς.

ΣΞϚ'. — ΑΔΡΙΑΝῼ.

Πλειστάκις δεηθεὶς, καὶ ἀποτυχὼν, μὴ ἀποκάμῃς,

μηδὲ ἀπελπίσῃς, ἀλλ' ἀνακαινίσας τοὺς πρὸς Θεὸν λιβέλλους, πρόσελθε ἀναιδῶς τῷ Δεσπότῃ· προτιμᾶται γὰρ ἐν ταῖς ἀνάγκαις τῆς αἰδοῦς ἡ ἀναίδεια. Διὰ γὰρ τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ, δοθήσεται αὐτῷ ὅσον θέλει, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος.

ΣΞΖʹ. — ΦΙΛΟΥΜΕΝῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Οὐκ ἐν τῷ πεπρᾶχθαι ποτὲ, ἀλλ' ἐν τῷ ἀεὶ πράττεσθαι, καὶ ἐνεργεῖσθαι τὰ θεῖα κατορθώματα τὴν εὐφημίαν ἔχειν, καὶ τὸν ἔπαινον λογιζόμεθα.

ΣΞΗʹ.

Ὁ ἡνίοχος νοῦς τὸν μὲν εὐθύνει τῶν ἵππων, τὸν δὲ ἀνακόπτει, τὸν δὲ καθικνεῖται διὰ τῆς μάστιγος· ἐπειδὴ τῶν ἵππων ὁ μὲν γοργὸς καὶ ὀξὺς, ὁ δὲ βραδὺς, ὁ δὲ θερμός· μέχρις ἂν τοῖς πᾶσι μίαν σύμπνοιαν πρὸς τὸν δρόμον ἐμποιήσῃ. Οὐκοῦν οὔτε πλεονάζοντι τῷ θερμῷ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς νεότητος, τὰς τῆς πυρώσεως προσθήκας ἐπινοήσῃ, οὔτε κατεψυγμένα διὰ πάθος, ἢ χρόνον τὰ ψύχοντα, καὶ καταμαραίνοντα πλεονάσῃ· ἵνα μήτε τὸ πολὺ πλεονάσῃ, μήτε τὸ ὀλίγον ἐλαττονήσῃ· ἀλλὰ τὸ ἐν ἑκάστῳ ἄμετρον περικόπτων τῆς τοῦ ἐνδέοντος προσθήκης ἐπιμελήσεται, καὶ μετὰ τοσοῦτον τῆς ἐφ' ἑκάτερα τοῦ σώματος ἀχρηστίας φυλάξεται, ὡς μήτε δι' ὑπερβαλούσης εὐπαθείας ἄτακτον ἑαυτῷ, καὶ δυσήνιον ἐπασκήσῃ τὴν σάρκα, μήτε διὰ τῆς ἀμέτρου κακοπαθείας, νοσώδη, καὶ λελυμένην, καὶ ἄτονον πρὸς τὴν ἀναγκαίαν ὑπηρεσίαν κατασκευάσῃ. Οὗτος ὁ τελειώτατος τῆς ἐγκρατείας σκοπὸς, οὐ τὸ βλέπειν πρὸς τὴν τοῦ σώματος κακοπάθειαν, καὶ κατάλυσιν, καὶ παντελῆ ἀχρείωσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν ψυχικῶν κινημάτων εὐκολίαν.

ΣΞΘʹ. — ΙΟΥΛΙΑΝῼ.

Τότε πιστὸς λογισθήσῃ, ὅταν μήπω κομισάμενος τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, μένεις προσδοκῶν, καὶ ἀπεκδεχόμενος λήψεσθαι πάντως τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, καὶ τὴν θείαν ἐπαγγελίαν ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Εἰ γὰρ νῦν ἑτοίμως, καὶ παραχρῆμα ὁ Κύριος τὰς ἀμοιβὰς παρεῖχε τῆς ἀγαθοεργίας, ἐμπορεία μᾶλλον τὸ πρᾶγμα ἐτύγχανε, καὶ οὐ θεοσέβεια. Ἐδόξαμεν γὰρ ἂν εἶναι δίκαιοι, οὐ διὰ τὸ εὐσεβὲς, ἀλλὰ διὰ τὸ κερδαλέον.

ΣΟʹ. — ΠΕΡΓΑΜῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

Εἰ μέχρι τῆς ἐσχάτης τοῦ ἀνθρώπου ἀναπνοῆς, τὴν οἰκείαν ἰσχὺν δείκνυσιν ἡ ἀγαθὴ, καὶ μεγαλωφελὴς, καὶ ὀνησιφόρος μετάνοια, καὶ ἐν αὐταῖς προσλαμβανομένη ταῖς τοῦ θανάτου πύλαις, τῷ ψυχοῤῥαγεῖν ἐπὶ τοῦ σκίμποδος καὶ μέλλειν ἐξιέναι τοῦ σταδίου δικαιοῦσα καὶ σώζουσα τὸν ἐξαμαρτήσαντα, καὶ μεταμεληθέντα, καὶ ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ ἐκτεταγμένον ὕπτιον καὶ τὰ τελευταῖα πνέοντα, τίνος χάριν, εἰπέ μοι, σαυτὸν ὠθεῖς πρὸς ἀπόγνωσιν, δέον σπεύδειν πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τῶν πταισθέντων καὶ μεταμέλειαν;

ΣΟΑʹ. — ΕΥΠΡΑΞΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἐκ τοῦ λέγειν τὸν ἅγιον· « Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς; » διδασκόμεθα, ὅτι παρὰ Θεοῦ

nec despondito animum, nec desperato, sed renovatis ad Deum libellis, inverecunde ad Dominum accedito : in necessitatibus enim verecundiæ inverecundia præponitur. Propter enim inverecundiam illius, dabitur illi quantum voluerit [19], ut Dominus dixit.

CCLXVII. — PHILUMENO MONACHO.

Non quod aliquando facta sint, sed quod semper fiant, et opere absolvantur divina facinora præconium consequuntur, et laudanda esse prædicantur.

CCLXVIII.

Mens auriga equum, hunc quidem dirigit, alium refrenat, alium scutica flagellat; siquidem equorum hic quidem velox et pernix, hic tardus, alius vehemens, donec omnibus unam ad cursum conspirationem admisceat. Quare neque tempore juventutis abundanti calido ignem ac flammas exaggera, neque propter malam ægritudinem aut tempus refrigerantia, et exstinguentia adaugeas, ne et nimium superabundet, et pusillum imminuatur ; sed in omnibus immodicum temperans, illius,quod deest, additamentum procurabis : et sic corporis in utramque partem inutilitates cavebis, ita ut neque ex superabundanti luxu inordinatam tibi ipsi, et effrenatam carnem exerceas, neque ob immoderatam
431 molestiam, morbosam, et fractam, et invalidam ad necessarium ministerium efficias. Et hic est perfectissimus continentiæ scopus, non ad corporis molestiam, et perniciem, et omnimodam inutilitatem, sed ad eos, qui animæ sunt, motus facilitatem conspicere.

CCLXIX. — JULIANO.

Tunc fidelis reputaberis, cum nondum assecutus sempiterna bona, perstas exspectans, et præstolans omnino bona sempiterna, et divina promissa in futuro sæculo. Etenim si nunc prompte statimque Dominus rerum bene gestarum præmia penderet ; mercatoria potius res fuisset, et non pietas ; et nos videremur justi esse non pietatis, sed emolumenti gratia.

CCLXX. — PERGAMO LECTORI.

Si ad extremum usque hominis spiritum vires proprias ostendit proba et maxime proficua, utilisque pœnitentia, et in ipsis exepta mortis foribus, cum quis animam in lectulo agit, et e stadio egressurus est, justificans et salvans peccatorem jam pœnitentia ductum, et ante Christum supinum extensum, et postrema spirantem ; quanam ratione, dic, sodes, teipsum in desperationem compellis, cum deberes ad delictorum cognitionem et pœnitudinem maturare ?

432 CCLXXI. — EUPRAXIO DIACONO.

Ex sancti illius dicto : « Quis dabit mihi alas sicut columbæ [20] ? » edocemur, a Deo impertiri

[19] Luc. xi, 8. [20] Psal. liv, 7.

nobis spirituales alas, ut et nunc noxias perturbationes, et in fine vitæ dæmoniacas cohortes, adversus nos impetentes superevolare possimus. Non autem, utut est, quibuscunque obviam divinam spiritualium munerum gratiam Dominus elargitur, sed iis, qui cum dolore, et mœstitia, et sudore, noctu interdiuque eam exposcunt. Quare ante omnia cultum orationi addictum amplexemur.

CCLXXII.— PAULINO DOMESTICO.

Donec tu cum omni dilectione, et timore, et reverentia ad tuimet ipsius Dominum respicis, ille etiam benigne, amiceque intendit : neque contra te prævalebunt, neque Satanas, neque perturbatio, neque infortunium, neque peccatum omne. Cum vero Dominico metu te privaveris, et Salvatoris proprii oblitus fueris, tum et ille avertet faciem suam a te ; sicque postmodum fies malis universis obnoxius. Idque sciens sanctus nescio quis, dicens deprecabatur : « Ne avertas faciem tuam a me, et ne declines in ira a servo tuo [21]. »

CCLXXIII.— AQUILINO.

Hostes vitæ nostræ dæmones nunquam neque defatigantur, nec cessant obturbantes et tentantes, **433** et insidias struentes, et aggredientes, neque nos debemus pigrescere, et negligere, et defatigari, et cessare in auxilium nostrum pretiosum Christi nomen invocare, et ob id tormentis et afflictionibus nos vexantes incessere. Ingens etenim tormentum, et afflictio, et tremor spiritibus improbis oratio fidelium est.

CCLXXIV. — MODESTO.

Cum aliquando de male vituperabiliterque gestis conscius factus indolueris, et ab imo pectore suspiria traxeris, tum scito te divinam protectionem opemque consecutum fuisse. Cum autem metuere ac tremere ab alto judicem venientem dicis, ipse tibi suggero non esse desperandum, o optimum caput, imo in cultu precibus ac supplicationibus dedito, et vigiliis, et spe valida persistendum, et de salute sperandum. Non est itaque desperandum, ut dictum est; eoque potissimum, quod dirus ille ac exsecrabilis maxima lætitia et gaudio efferatur, magisque ac validius impetat animas, quæ in desperationem inclinent.

CCLXXV. — ANASTASIO.

Mulier illa, cujus in Evangelio mentio est, quæ terram infandi sanguinis stillis inquinaverat [22], pro cujuslibet immundæ animæ persona assumitur : fide enim supra modum omnem usa, et fimbriam Dominicam tangens, fontem sanguinis illico exsiccavit. His edocemur, singulis hominibus propter iniquitates metuentibus, verum credentibus, invocantibusque Christum Dei Filium, exoriri **434** justitiæ Solem, qui peccatorem justificet, et medicinam per mundas alas elargitur.

A ἐστι τὸ δοῦναι ἡμῖν πνευματικὰς πτέρυγας, ἵνα καὶ νῦν τὰ ὀλέθρια πάθη, καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ τὰς δαιμονικὰς φάλαγγας ὁρμώσας καθ' ἡμῶν, ὑπερπτῆναι ἰσχύσωμεν. Οὐχ ἁπλῶς δὲ τοῖς τυχοῦσι τὴν θείαν τῶν πνευματικῶν χάριν δωρεῖται ὁ Κύριος, ἀλλὰ τοῖς μετὰ πόνου καὶ μόχθου, καὶ ἱδρῶτος αἰτουμένοις νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν. Οὐκοῦν πλέον πάντων τὴν εὐκτικὴν λατρείαν μεταχειρισώμεθα.

ΣΟΒ'. — ΠΑΥΛΙΝῼ ΔΟΜΕΣΤΙΚῼ.

Μέχρις ἂν σὺ μετὰ πάσης εὐνοίας, καὶ φόβου, καὶ εὐλαβείας ἀναβλέπῃς πρὸς τὸν σεαυτοῦ Δεσπότην, κἀκεῖνος δηλονότι εὐμενῶς σοι, καὶ φιλοστόργως προσέχει, καὶ οὐκ ἂν δυνηθείη πρὸς σὲ ὁ Σατανᾶς, οὐ πάθος, οὐ συμφορὰ, οὐχ ἁμαρτία πᾶσα. Ὅταν δὲ σὺ ἀποστερῶν τοῦ Δεσποτικοῦ φόβου, καὶ ἐπιλάθῃ B τοῦ οἰκείου Σωτῆρος, τότε καὶ αὐτὸς ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον ἀπὸ σοῦ, καὶ λοιπὸν γενήσῃ παντὶ κακῷ ὑποχείριος. Ὅπερ ἐπιστάμενός τις τῶν ἁγίων ηὔχετο λέγων, μὴ ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ μὴ ἐκκλίνῃς ἐν ὀργῇ ἀπὸ τοῦ δούλου σου.

ΣΟΓ'. — ΑΚΥΛΙΝῼ.

Εἰ οἱ ἐχθροὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν δαίμονες οὐκ ἀποκάμνουσί ποτε, οὐδὲ παύονται παρενοχλοῦντες, καὶ πειράζοντες, ἐνεδρεύοντές τε, καὶ ἐφόδους ποιούμενοι, οὐδὲ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὀκνεῖν, καὶ ἀκηδιᾶν, καὶ ἀποκάμνειν, καὶ παύεσθαι τοῦ ἐπικαλεῖσθαι πρὸς βοήθειαν ἡμῶν τὸ τίμιον Χριστοῦ ὄνομα, καὶ διὰ τοῦτο βασανίζειν, καὶ ἐκθλίβειν τοὺς θλίβοντας. Με- C γάλη γὰρ βάσανος, καὶ ἔκθλιψις, καὶ φόβος τοῖς πονηροῖς πνεύμασιν ἡ προσευχὴ τῶν πιστῶν.

ΣΟΔ'. — ΜΟΔΕΣΤῼ.

Ὅταν ποτὲ ἐν συναισθήσει γενόμενος τῶν ψεκτῶς πεπραγμένων σοι βύθιον στεναγμὸν ἀναπέμψῃς, τότε γνῶθι τετυχηκέναι θείας ἐπισκέψεώς τε καὶ ἀρωγῆς. Ἐπεὶ δὲ φοβεῖσθαι λέγεις, καὶ τρέμειν τὸν ἄνωθεν ἐρχόμενον δικαστὴν, ἐγώ σοι λέγω, ὅτι οὐκ ἀπογνωστέον, ὦ βέλτιστε, προσκαρτερητέον δὲ μᾶλλον τῇ ἐνεκτικῇ λατρείᾳ, καὶ ἀγρυπνίᾳ, καὶ στερεμνίῳ ἐλπίδι, καὶ ἐλπιστέον σωθῆναι. Οὐκ ἀπογνωστέον τοίνυν, ὡς εἴρηται, μάλιστα τοῦ δεινοῦ παλαμναίου λίαν γανυμένου, καὶ γεγηθότος, καὶ πλέον ἐπεμβαίνοντος ταῖς νευούσαις εἰς ἀπόγνωσιν ψυχαῖς.

D

ΣΟΕ'. — ΑΝΑΣΤΑΣΙῼ.

Ἡ γυνὴ ἐκείνη, ἧς τὸ Εὐαγγέλιον μέμνηται, ἡ τὴν γῆν μολύνασα τοῖς τοῦ ἀφάτου αἵματος σταγετοῖς, εἰς πρόσωπον πάσης ψυχῆς ἀκαθάρτου λαμβάνεται. Πίστει γὰρ ὑπερβαλλούσῃ χρησαμένη ἐκείνη καὶ ἁψαμένη κρασπέδου Δεσποτικοῦ, εὐθὺς ἐξήρανε τὴν τοῦ αἵματος πηγήν. Ἐξ οὗ διδασκόμεθα, ὅτι παντὶ ἀνθρώπῳ φοβουμένῳ διὰ τὰς ἁμαρτίας, πιστεύοντι δὲ, καὶ ἐπικαλουμένῳ Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀνατέλλει ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος δικαιοποιῶν τὸν ἐξαμαρτήσαντα, καὶ θεραπείαν διὰ τῶν ἀχράντων πτερύγων δωρούμενος

[21] Psal. XXVI, 9. [22] Matth. IX, 20.

ΣΟϚʹ. — ΑΦΘΟΝΙΩ.

Εὖ ἴσθι τῶν τὴν μεγίστην ἄθλησιν ἀθλησάντων οὐκ ἔλαττον ἀλογιστέον ἄνθρωπον τὸν ἐπιθυμίᾳ μὲν, καὶ συνηθείᾳ σαρκικῇ κατεχόμενον, διὰ δὲ τοῦ Θεοῦ φόβον, διακόπτοντα τοὺς τοιούτους ἰσχυροὺς δεσμούς.

A CCLXXVI. — APHTHONIO.

Noveris, iis, qui maxima certamina subiere, non mitius esse existimandum hominem, appetitui et assuetudini carneæ obnoxium; sed timore divino hæc tam valida vulnera resecantur.

ΣΟΖʹ. — ΘΕΟΦΡΟΝΙ ΔΙΑΚΟΝΩ.

« Ἐγγίσατε, φησὶ, τῷ Θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. » Καλὸν μὲν οὖν τὸ διὰ καθαρᾶς καὶ ἀμιάντου καρδίας συνάπτεσθαι τῷ Θεῷ. Εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται τοῦτο διά τινα νωθρείαν, ἢ ἀσθένειαν ψυχῆς, κἂν διὰ τῶν στεναγμῶν, καὶ τῶν θρήνων, καὶ τῆς εὐελπιστίας σπούδαζε περιπλέκεσθαι τοῖς ἀοράτοις, καὶ ποθεινοῖς ποσὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ φιλανθρώπου Δεσπότου Κυρίου ἡμῶν. Εὔσπλαγχνος γὰρ ὢν ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς, οὐκ ἀποστρέφεται τοὺς πρὸς αὐτὸν κεχηνότας, B καὶ ἀπὸ βάθους καρδίας στενάζοντας, κἂν πολλοῖς ἁμαρτήμασι πεφορτισμένοι τυγχάνωσι, ἀλλὰ προσίεται καὶ καθαρίζει τούτους, καὶ τῆς υἱοθεσίας δωρεῖται τὸ χάρισμα, καὶ ἀρετῶν ἐργάτας ἀποφαίνει προϊόντος τοῦ χρόνου.

CCLXXVII. — THEOPHRONI DIACONO.

« Appropinquate, inquit, Deo, et appropinquabit vobis [23]. » Bonum itaque fuerit, puro immaculatoque corde cum Deo conjungi. Quod si id fieri nequit, ob aliquam animi segnitiem, aut ægritudinem, saltem per suspiria, et gemitus, et spem bonam invisibilibus, et concupitis Jesu Christi humanissimi Domini nostri pedibus circumvinciri contendito. Misericors etenim cum sit Rex omnium Deus, non aversatur eos, qui ipsum inhiant, alteque suspiria petunt, etsi multis aggraventur delictis, sed admittit expurgatque, et filiorum suorum albo ascribit, et succedente tempore virtutis operatores ostendit.

ΣΟΗʹ. — ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ βούλει ἐξαφανίσαι τὰς τῷ ἡγεμονικῷ ἐγκαταλειφθείσας κακὰς μνήμας, καὶ τὰς προσβολὰς τὰς πολυμόρφους τοῦ δυσμενοῦς, τῇ μνήμῃ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, καὶ τῇ διαπύρῳ ἐπικλήσει τοῦ σεβασμίου ὀνόματος νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν εὐχερῶς καθοπλίζου, σφραγίζων συχνότερον, καὶ μέτωπον, καὶ στῆθος τῷ σημείῳ τοῦ Δεσποτικοῦ σταυροῦ. Ὁπόταν γὰρ τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὀνομάζηται, καὶ σφραγὶς τοῦ Κυριακοῦ σταυροῦ C ἐπιτίθηται τῇ καρδίᾳ, καὶ μετώπῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις μέλεσιν, ἀναμφιβόλως λύεται ἡ τοῦ ἐχθροῦ δύναμις, καὶ τρομάσσοντες φεύγουσι ἀφ' ἡμῶν οἱ πονηροὶ δαίμονες. Ὡσαύτως καὶ ἡ μελέτη τῶν λογίων τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν τῶν φαύλων λογισμῶν ὕλην ἐξαφανίζει, τὸ νοητὸν ἀπογεννῶσα πῦρ κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ « Ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ, » ὅπερ πῦρ διαθερμαῖνον τὸν νοῦν σύντονον τὴν προσευχὴν γενέσθαι παρασκευάζει, καὶ μετὰ συνέσεως τὰ αἰτήματα αὐτοῦ γνωρίζει πρὸς τὸν Θεόν.

CCLXXVIII. — PHILOCHRISTO EPISCOPO.

Si quæ in animi principe parte remanserunt, fœdas imagines, et multimodas hostis aggressiones, abolere optas, Servatoris **435** nostri memoria, et venerandi nominis invocatione fervida, noctu interdiuque dextere armator, signo Dominicæ crucis et frontem et pectus frequentius signans. Quando enim Jesu Christi Servatoris nostri nomen compellatur, et signaculum Dominicæ crucis, et cordi, et fronti, et membris aliis apponitur, absque ulla hæsitatione hostium vires dissolvuntur, et timore perciti noxii dæmones a nobis fuga se proripiunt. Pari ratione et eloquiorum Spiritus sancti meditatio pravarum cogitationum silvam e medio tollit, intellectualem ignem, uti scriptum est, progenerans : « In meditatione mea succendetur ignis [24], » qui mentem excalfaciens, intentam orationem efficit, et prudenter illius postulata Deo manifestat.

ΣΟΘʹ. — ΑΡΚΑΔΙΩ ΒΑΣΙΛΕΙ.

Ἰωάννην τὸν μέγιστον φωστῆρα τῆς οἰκουμένης, τὸν Βυζαντίδος πρόεδρον, οὐκ εὐλόγως εἰς ἐξορίαν D ἐξέπεμψας, ἐκ πολλῆς ἐλαφρίας τοῖς μὴ ὑγιαίνουσι τὸ φρονεῖν ἐπισκόποις παραπεισθείς. Τῆς τοίνυν ἀλωβήτου, καὶ ἀκραιφνοῦς διδασκαλίας τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν στερήσας, μὴ ἀναλγήτως διάκεισο.

CCLXXIX. — ARCADIO IMPERATORI.

Joannem, maximum illius orbis terrarum lumen, Byzantinæ urbis præsidem præter rationem omnem extorrem fecisti, ob ingentem animi levitatem ab episcopis mente male valentibus persuasus. Itaque inculpata sinceraque doctrina catholicam Ecclesiam privans, ne absque dolore vitam transigito.

ΣΠʹ. — ΩΡΙΓΕΝΕΙ.

Ἀδύνατον ἄλλως σωθῆναι τὸν πιστὸν, καὶ ἄφεσιν πλημμελημάτων λαβεῖν, καὶ βασιλείας ἐπουρανίου τυχεῖν, εἰ μὴ μεταλάβοι μετὰ φόβου, καὶ πόθου τῶν μυστικῶν καὶ ἀχράντων σώματός τε καὶ αἵματος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

CCLXXX. — ORIGENI.

Fieri nequit, ut fidelis aliter salutem assequatur, delictorumque veniam habeat, et regni cœlestis particeps fiat, nisi cum timore et amore mystica et incontaminata corpus et sanguinem Christi Dei communicet.

[23] Jac. IV, 8. [24] Psal. XXXVIII, 4.

436 CCLXXXI. — ALEXANDRO.

Scito, quanto majoribus infirmitatibus corpusculum opprimitur, quantumque te affligit, et varie corrigit Deus, tantum puram erga te benevolentiam extendere ostenditur.

CCLXXXII. — JULIO DIACONO.

Ne horreas animæ perturbationem ab inimicis nostris dæmonibus varie efformatam, licet nimium exasperetur; sed super omnia cultu orationi dedito, et psalmodia armator, quod etiam qui nos odio persequuntur maxime contendunt, eo scopo, ut aggressione, et pondere, et molestia cujuscunque perturbationis persuadeant cordi nostro, mentique ad frequentiorem Dei memoriam, tanquam nullius emolumenti, evellendam. Ipse itaque hostium scopum satis callens, ne intellectualia arma abjicias, sed vir esto, et aude, et roborare, et toto nisu temetipsum consolare.

CCLXXXIII. — EUTHYMIO EPISCOPO.

Continuate Satanas incumbit, ut animam e præstantioribus in omni genere rebus avellat, sed potissimum orationis tempore multas exstruit machinas, et innumeras suggerit cogitationes, ab opere proposito mentem revellens, quam divagari facit efferrique, ut spebus inanibus a Numine homo secedat. Namque sat novit improbus ille, maxima quæque **437** eum effecturum, qui sine ulla distractione Deo preces effundit: proptereaque quoquo modo rationabili mentem concutit. Sed nos id scientes contra hostem nostrum aciem struamus; et cum in oratione steterimus, aut genua flexerimus, nullam cogitationem in cor nostrum intromittamus, sive ea sit alba, sive nigra, sive dextera, sive sinistra, sive scripta, sive non scripta, præ una ad Deum supplicatione, et intentione, et cœlitus animæ principi parti illapso lumine, et solaribus radiis. Abjicientes itaque omnem occasionem, et omnem negligentiam, et tædium, et apparentem prætextum, ingenti orationis operi sobrie ardenterque incumbamus; quod est radix immortalitatis.

CCLXXXIV. — ELEUTHERIO EPISCOPO.

Nos nosmetipsos die judicii a propria conscientia reprehensi accusabimus. Quamnam igitur responsionem inveniemus, aut in illo discrimine auxilium, præ una eaque sola erga humanissimum Dominum Christum fide? Illa etenim ingens fuerit responsio, ingens auxilium, et munimen, et libertas, et os eorum, qui ob infandam delictorum syllogem ora deturparunt. Tempore quippe nostræ anxietudinis, et metus immensi veluti quidam benevolus, et pacificus, et luminosus, et mitis angelus, in medio nostri comparens memoria Christi, et in eum bene fundata, et inconcussa fides tremorem et dehonestamentum dissipavit et lætitia gaudiisque implevit, et eum, qui jam longe **438** erat, Deo

A ΣΠΑ'. — ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ.

Γίνωσκε ὅτι ὅσον πολλὰ ἀῤῥωστεῖς τὸ σαρκίον, καὶ ὅσον θλίβει σε καὶ παιδεύει διαφόρως ὁ Κύριος, τοσοῦτον τὴν πρὸς σὲ εἰλικρινῆ φιλίαν ἐνδείκνυται ἐπιτείνων.

ΣΠΒ'. — ΙΟΥΛΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Μὴ πτήξῃς πάθος ψυχῆς ὑπὸ τῶν ἐχθραινόντων ἡμῖν δαιμόνων ποικίλως μορφούμενον, κἂν πάνυ τραχύνηται, ἀλλ' ὑπὲρ πάντα τῇ εὐκτικῇ λατρείᾳ, καὶ τῇ ψαλμῳδίᾳ ὁπλίζου. Διότι καὶ οἱ μισοῦντες ἡμᾶς λίαν ἀγωνίζονται, καὶ σκοπὸν ἔχουσιν, ἵνα τῇ ἐπιθέσει, καὶ τῷ βάρει, καὶ τῇ παρενοχλήσει οἱουδήποτε πάθους, πείσωσιν αὐτὴν τὴν καρδίαν ἡμῶν, καὶ τὸν νοῦν ἀποστῆναι τῆς πυκνοτέρας μνήμης τοῦ Θεοῦ, ὡς μηδὲν ὠφελούσης. B Αὐτὸς τοίνυν τὸν σκοπὸν τῶν δυσμενῶν ἐπιγνοὺς, μὴ ῥίψῃς τὰ νοητά σου ὅπλα, ἀλλ' ἀνδρίζου, καὶ θάῤῥει, καὶ ἴσχυε, καὶ παντὶ σθένει σεαυτὸν παρακάλει.

ΣΠΓ'. — ΕΥΘΥΜΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Κατὰ πάντα μὲν χρόνον σπουδάζει ὁ Σατανᾶς τὴν ψυχὴν ἐν περισπάσει τῶν κρειττόνων ποιῆσαι, μάλιστα δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς, πολλὰς ποιεῖ μηχανὰς, καὶ μυρίους ὑποβάλλει λογισμοὺς, ἀποβουκολῶν τοῦ προκειμένου τὴν διάνοιαν, καὶ ταύτην ῥέμβεσθαι παρασκευάζει, καὶ μετεωρίζεσθαι, ἵνα κενοῖς κόλποις ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἀναχωρήσῃ ὁ ἄνθρωπος. Οἶδε γὰρ ἀκριβῶς ὁ πονηρὸς, ὅτι τὰ μέγιστα ἀνύσαι δυνήσεται ὁ ἀπερισπάστως τῷ Θεῷ προσευχόμενος, καὶ διὰ τοῦτο οἱῳδήποτε τρόπῳ C εὐλόγῳ ῥίψαι τὸν νοῦν ἀγωνίζεται. Ἀλλ' ἡμεῖς τοῦτό ἐπιστάμενοι, ἀντιστρατευσώμεθα τῷ ἡμετέρῳ ἐχθρῷ, καὶ ὅταν σταθῶμεν εἰς προσευχὴν, ἢ καὶ γόνατα κλίνωμεν, μηδένα λογισμὸν εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν εἰσελθεῖν συγχωρήσωμεν, μὴ λευκὸν, μὴ μέλανα, μὴ δεξιὸν, μὴ ἀριστερὸν, μὴ γραφικὸν, μὴ ἄγραφον, πλὴν τῆς πρὸς Θεὸν ἱκεσίας, καὶ ἐνατενίσεως, καὶ τῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγγινομένης τῷ ἡγεμονικῷ ἐλλάμψεως, καὶ ἡλιοβολίας. Ῥίψαντες τοίνυν πᾶσαν ἀφορμὴν, καὶ πᾶσαν ὀκνηρίαν, ἀκηδίαν, καὶ εὐλογοφανίαν, τῷ μεγάλῳ ἔργῳ τῆς προσευχῆς νηφόντως, καὶ θερμῶς σχολάσωμεν, ὅπερ ἐστὶ ῥίζα ἀθανασίας.

ΣΠΔ'. — ΕΛΕΥΘΕΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

D Κατήγοροι αὐτοὶ ἑαυτῶν ἐσόμεθα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐλεγχόμενοι συνειδότος. Ποίαν τοίνυν ἀπολογίαν εὑρήσομεν, ἢ βοήθειαν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἀπορίᾳ, πλὴν μόνης τῆς εἰς Χριστὸν τὸν φιλανθρωπότατον Κύριον πίστεως; Μεγάλη γὰρ αὕτη ἀπολογία; μεγάλη βοήθεια, καὶ ἀσφάλεια, καὶ παῤῥησία, καὶ πρόσωπον τὰ ἀπρόσωπα ποιησάντων διὰ τὴν ἀμύθητον συλλογὴν τῶν πταισμάτων. Ἐν γὰρ τῇ ὥρᾳ τῆς ἀγωνίας ἡμῶν, καὶ τοῦ ἀμέτρου φόβου καθάπερ τις εὐμενὴς, καὶ εἰρηνικὸς, φωτεινός τε, καὶ πρᾳηνὴς ἄγγελος ἐν μέσῳ παραφανεῖσα ἡμῖν ἡ μνήμη Χριστοῦ τοῦ ποθεινοῦ Δεσπότου, καὶ ἡ εἰς αὐτὸν εὔριζος καὶ ἀσάλευτος πίστις, τὸν τρόμον καὶ τὴν αἰσχύνην ἐξέβαλε, καὶ εὐθυμίας ἐνέπλησε καὶ χαρᾶς, καὶ τὸν ἠλλοτριωμένον ᾠκειω-

σε τῷ Θεῷ. Τοιοῦτον τοίνυν λογίζου εἶναι, ὅπερ μαθεῖν ἠθέλησας παρὰ τοῦ Ἀποστόλου, μεταξὺ τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων.

ΣΠΕʹ.

Ἐὰν γλίχῃ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, τὴν θλῖψιν ἐπίσπασαι· ὁ γὰρ μὴ θλιβόμενος οὐδαμῶς εἰσελεύσεται, διότι στενή ἐστιν ἡ πύλη.

ΣΠϚʹ. — ΠΑΝΗΓΥΡΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἐπειδὴ γέγραφας, δι' ἣν αἰτίαν πολλοὶ πολλάκις τὰ αὐτὰ πλημμελήσαντες, οὐ τὴν αὐτὴν ἔδωκαν δίκην, φημί. Ἐπειδὴ πολλή ἐστιν ἡ τοῦ Κριτοῦ ἀκρίβεια· ἐν γὰρ τοῖς πταίσμασιν οὐ τὸ εἶδος ζητεῖται μόνον τοῦ ἁμαρτήματος, ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη τοῦ ἁμαρτήσαντος, καὶ τὸ ἀξίωμα, καὶ ὁ καιρὸς, καὶ ὁ τόπος, καὶ ἡ ῥίζα, καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν εἰ ἥσθη, εἰ ἀναλγήτως διετέθη, εἰ ἐνέμεινεν, εἰ ἐπέγνω, εἰ ἐκ περιστάσεως, εἰ κατὰ συναρπαγὴν, ἢ κατὰ ἀπάτην, ἢ κατὰ μελέτην, ἢ κατὰ ἄγνοιαν, καὶ πολλὰ ἕτερά ἐστι, δι' ὧν ἡ βάσανος αὕτη χωρεῖ, καὶ καιροῦ διαφορὰ ἐξετάζεται, καὶ πολιτείας κατάστασις. Οὐ γὰρ ὁ πρὸ νόμου, καὶ μετὰ νόμου, καὶ μετὰ τὴν χάριν τὴν αὐτὴν ἁμαρτίαν ἁμαρτῶν, τὴν αὐτὴν δίκην ὑφέξει, ἀλλ' ὁ μὲν ἡμεροτέραν, ὁ δὲ ἀκριβεστέραν, ὁ δὲ ἀπαραίτητον. Ταῦτα δὲ πάντα διαῤῥήδην ἐν ταῖς ἁγίαις Γραφαῖς κεκήρυκται.

ΣΠΖʹ. — ΕΥΔΑΙΜΟΝΙ ΣΧΟΛΑΣΤΙΚῼ

Ὅταν μέλλῃς προβαίνειν τὰ πρόθυρα τοῦ πυλῶνος, τοῦτο φθέγξαι τὸ ῥῆμα πρῶτον, Ἀποτάσσομαί σοι, Σατανᾶ, καὶ τῇ πομπῇ σου, καὶ τῇ λατρείᾳ σου, καὶ συντάσσομαί σοι, Χριστὲ, καὶ μηδέποτε χωρὶς τῆς φωνῆς ταύτης ἐξέλθῃς. Τοῦτό σοι βακτηρία ἔσται, τοῦτο ὅπλον, τοῦτο πύργος ἄμαχος. Μετὰ τοῦ ῥήματος τούτου καὶ τὸν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου διατύπωσον. Οὕτω γὰρ οὐ μόνον ἄνθρωπος ἀπαντῶν, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ διάβολος βλάψαι τι δυνήσεται, μετὰ τούτων σε τῶν ὅπλων ὁρῶν πανταχοῦ φαινόμενον.

ΣΠΗʹ. — ΠΡΙΣΚῼ.

Μέγα μὲν τὸ διαπαντὸς νήφειν, καὶ μηδόλως ἁλῶναι ἐπιθυμίᾳ αἰσχρᾷ. Εἰ δέ ποτε συμβῇ τι παθεῖν ἀνθρώπινον, ἐκ τοῦ ἰδεῖν πρόσωπον εὔοπτον, στεναγμῷ παραχρῆμα τῷ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τῇ στερνοτυπίᾳ, τὸ συμβὰν θεράπευσον ἄλγος, ἀποφεύγων τοῖς λογισμοῖς τὴν φαντασίαν τοῦ τετρωκότος σε κάλλους, μηδόλως βουλόμενος τῷ νοῒ ταύτην ἐμμελετᾷν, καὶ καταμανθάνειν τῷ αἰσχρῷ πάθει τὴν μορφήν· αἱ γὰρ συνεχέστεραι ὑπομνήσεις τύπους βαθεῖς ἐγχαράττουσαι, λυμαίνονται τὴν ψυχὴν, ἄκουσαν αὐτὴν τρέπουσι πρὸς τὸ μύσος.

ΣΠΘʹ. — *Τῷ αὐτῷ.*

Οὐκ ὀφείλομεν ὅλως ἀναλογίζεσθαι τὰς προειληφυίας ἀρετὰς, ἀλλὰ καθεκάστην ἄλλας, πάσας δὲ χρηστὰς, καὶ ἐπαίνου ἀξίας ἐπινοεῖν, ὥστε προστιθέναι, καὶ πολυπλασιάζειν τὸ δοθὲν ὑμῖν ἐκ τῆς θείας δυν-

conciliavit. Et hoc quidem esse existima, quod discere ab Apostolo concupisti, inter cogitationes accusantes, et respondentes, die quo judicabit Deus occulta hominum [25].

CCLXXXV.

Si in regnum cœlorum ingredi peroptas, in afflictionem involva : nam qui non affligitur, nullo modo ingredietur, quod est angusta porta.

CCLXXXVI. — PANEGYRIO DIACONO.

De eo ad me litteras scripsisti, quamnam ob causam multi sæpissime rebus in iisdem delinquentes, non easdem pœnas persolvunt. Respondeo : Cum ingens sit Judicis exactaque discussio, et in peccatis non iniquitatis solummodo species inquiratur, sed etiam peccatoris intentio, et dignitas, et tempus, et locus, et radix; et post commissum delictum, si mœrore aut lætitia affectus est, vel stupens remansit, si perseveraverit, si pœnitentiam egit, si ex necessitate, si abreptus, si fraude, aut studio, aut ignorantia, et pleraque alia, per quæ discussio illa procedit; differentia quoque temporis examinatur, et vitæ ratio, et institutum. Neque enim qui ante legem, et post legem latam, et post gratiam eodem se inquinavit peccato, easdem quoque pœnas dabit, sed hic quidem humaniores, ille exactiores, alius indeprecabiles. Et hæc quidem omnia in divinis Litteris edicuntur.

439 CCLXXXVII.—EUDÆMONI SCHOLASTICO.

Dum te proripis foras ex ædibus, in ipso ostii limine verba ista ante omnia edito : Abrenuntio tibi, Satana, et pompæ tuæ, et cultui tuo; et tibi, Christe, agglutinor. Et nunquam, ni prius verbis hisce enuntiatis, domo exeas. Id tibi baculus fuerit, et id armatura, id turris inexpugnabilis. Cum verbis et crucem in fronte exprimito. Sic enim non homo tantum obviam factus, sed nec ipse diabolus damnum inferre poterit, cum ejuscemodi armis undique te comparentem aspexerit.

CCLXXXVIII. — PRISCO.

Magnum equidem fuerit in omne tempus sobrium esse, et desiderio obsceno nequaquam capi. Quod si quid humanum aliquando pati contigerit, quod faciem decoram aspexeris, gemitu illico ad Deum, et percussione pectoris infortunio consulito, cogitationibus imaginem, quæ te sauciavit, pulchritudinis vitans, nihil ex illi annexis meditans, neque illius formam examinans: nam frequentiores recordationes notas profundas imprimentes, animam lædunt, et nolentem eam ad scelus compellunt.

CCLXXXIX. — *Eidem.*

Quas jam consecuti sumus virtutes, animo recolendæ minime sunt, sed singulis diebus aliæ, eæque utiles et laude dignæ redipiscendæ, ut crescat 440 et multiplicetur datum nobis ex divina

[25] Rom. II, 15, 16.

voluntate spirituale talentum, ad extremum usque vitæ spiritum, laudabiliter auctum.

CCXC. — *Eidem.*

Illam, quæ ex carne est, consanguinitatem atque affinitatem ita decertans oblivioni tradat, ut nullo unquam tempore eorum memoriis molestetur. An non vides secundum carnem consanguineis nimis addici laqueum Satanicum esse? Si itaque mortuus es mundo, si rebus corruptioni obnoxiis renuntiasti, si cœlesti exercitui, et ordini, et instituto ascriptus es, nihil tibi cum hisce terrenis, ut secundum carnem generi compatiaris. Si vero, ut ais, auxilii indigent, ac si alieni essent pauperes, si potes, illis benefacito; sed ne illis more terrenorum hominum compatiaris, ne totus esse carneus, et terrenus, et rudis esse omnium deprehendaris.

CCXCI.

Si super capillos intellectualis capitis multiplicandos esse intellectuales hostes Propheta dixit [88]; considera adversus quot hostes bellum sumpsisti.

CCXCII.

Semper infelix homo ad noxia quæque compellitur, dæmonibus innumeris in eum continuo aciem struentibus, et in malum propellentibus. Sed nos vi vim debellemus. Debet enim decertans universas cogitationes obscenas **441** corrigere, et contra semetipsum irasci, advocareque Numen, antequam cogitatio in mollitiem abeat procumbatque. Propterea impinguata caruncula extenuanda est: quod crassus venter subtilem mentem non generat.

CCXCIII.

Exerceamus mentem ad pietatem, si corporea exercitatio absoluta perfectaque est. Nam corporea exercitatio parum proficua est, puerili disciplinæ minime dissimilis; at pietas magnos usus habet ad omnia, bonam animæ habitudinem contra adversarias perturbationes victoriam conquirere cupientibus exhibens. Quemadmodum enim athletis, qui circa puerilia exercentur, corpus exercere decorum est, et membra frequenter dimovere; hominibus vero fixis, et in arte omnibus suis numeris, et partibus expletis proprium est roboris certatorii curam gerere, et ad grandia inungi certamina; ita et in virtute tironibus pietatis bonum fuerit, si actiones impediant, et innatas voluptates atque afflictiones, a quibus etiam inviti, ut ita dicam, compelluntur, devincant. At illis, qui habitu virtutem activam possident, omnino curæ fuerit, etiam de motibus, qui secundum cogitationem fiunt, considerare et curare, ne cogitatio inordinate mota ad aliquod incommodum agatur: et, ut me expediam, his studium fuerit corporeas motiones dirigere, illis cogitationis impetus corrigere, ita ut ad solum et verum philosophicum institutum abigantur; nulla mundana

[88] Psal. xxxix, 13.

A ἁμέως πνευματικὸν τάλαντον, μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς καλῶς τοῦτο αὐξάνοντες.

ΣϞ'. *Τῷ αὐτῷ.*

Τῆς κατὰ σάρκα συγγενείας καὶ οἰκειότητος οὕτως ἐπιλανθάνεσθαι προσήκει τὸν ἀγωνιζόμενον, ὡς μὴ ὅλως ταῖς τούτων μνήμαις παρενοχλεῖσθαί ποτε. Ἢ ἀγνοεῖς ὅτι καὶ τὸ ἄγαν προσκεῖσθαι τοῖς κατὰ σάρκα συγγενέσι θήρατρον ὑπάρχει Σατανικόν; Εἰ τέθνηκας τοίνυν τῷ κόσμῳ, εἰ ἀπετάξω τῷ φθειρομένῳ βίῳ, εἰ συνετάξω τῇ οὐρανίῳ στρατιᾷ, καὶ τάξει, καὶ ἀγωγῇ, μηδέν σοι, καὶ τοῖς ἐπιγείοις, μηδὲ πρόσπασχε τῷ κατὰ σάρκα γένει. Εἰ δὲ, ὡς λέγεις, δέονται ἐπικουρίας, ὥσπερ τινὰς ξένους πτωχοὺς, εἰ δύνῃ τούτους εὖ ποίησον, ἀλλὰ μὴ προσπαθείης τούτοις γηΐνως, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇς ὅλος σάρκινος, καὶ B γήϊνος, καὶ ἀμαθὴς ὑπάρχων.

ΣϞΑ'.

Εἰ ὑπὲρ τὰς τρίχας τῆς νοητῆς κεφαλῆς, ὁ Προφήτης εἴρηκε πεπληθύναι τοὺς νοητοὺς δυσμενεῖς σκόπει πρὸς πόσους πόλεμον ἀνεδέξω.

ΣϞΒ'.

Εἴωθεν ὁ ταλαίπωρος ἄνθρωπος ἀεὶ πρὸς τὰ βλάπτοντα κατεπείγεσθαι, πολλῶν δαιμόνων κατ' αὐτοῦ στρατευομένων διαπαντὸς, καὶ προτρεπομένων εἰς τὸ κακόν. Ἀλλὰ ἡμεῖς τῇ βίᾳ τὴν βίαν καταγωνισώμεθα. Ὀφείλει γὰρ ὁ ἀγωνιζόμενος διορθοῦσθαι πᾶσαν ὑπόνοιαν ῥυπαρὰν, καὶ ὀργίζεσθαι πρὸς ἑαυτὸν, καὶ τὸ κρεῖττον ἐπικαλεῖσθαι πρὸς τοῦ χαυνωθῆναι, C καὶ μαλαχθῆναι τὸν λογισμόν. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον λεπτύνειν τὸ παχυνθὲν σαρκίον, διότι παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐκ οἶδε τίκτειν νοῦν.

ΣϞΓ'.

Γυμνάσωμεν τὸν νοῦν πρὸς εὐσέβειαν, εἴγε ἡ σωματικὴ κατώρθωται γυμνασία. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος παιδικοῖς ἐοικυῖα μαθήμασιν· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ἐστὶν ὠφέλιμος παρέχουσα τὴν ψυχικὴν εὐεξίαν τοῖς ἐφιεμένοις κτήσασθαι τὴν κατὰ τῶν ἀντιπάλων παθῶν νίκην. Ὥσπερ γὰρ τοῖς ἄρτι ἐπὶ τὰ παιδικὰ γυμναζομένοις ἀθληταῖς εὐπρεπές ἐστι τὸ γυμνάζειν τὸ σῶμα, καὶ τὰ μέλη κινεῖν συνεχῶς, ἀνδράσι δὲ ἀθλητικοῖς ἴδιον τὸ ἰσχύος ἐπιμελεῖσθαι ἀγωνιστικῆς, καὶ ἐπὶ τοὺς μεγάλους ἀλείφεσθαι ἀγῶνας, οὕ- D τως καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς, τοῖς μὲν ἄρτι ἀρχομένοις τῆς θεοσεβείας, καλὸν ἐπιμελεῖσθαι τοῦ κωλύειν τὰς ἐνεργείας, καὶ κρατεῖν τῶν συντρόφων ἡδονῶν, καὶ παθῶν, ὑφ' ὧν καὶ ἀπροαιρέτως σχεδὸν εἰπεῖν ἐλαύνονται· τοῖς δὲ ἐν ἕξει γεγενημένους τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, πᾶσα σπουδὴ γινέσθω τοῦ φροντίζειν καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν κινημάτων, καὶ φυλάττειν τὸν λογισμὸν, ὅπως μὴ κινηθεὶς ἀτάκτως κατενεχθῇ ἐπί τι τῶν ἀλυσιτελῶν, καὶ ἁπλῶς τοῖς μέν ἐστι σπουδὴ τοῦ τὰς σωματικὰς παιδαγωγεῖν κινήσεις, τοῖς δὲ τὸ τὰς ὁρμὰς παιδεύειν τοῦ λογισμοῦ, ὥστε πρὸς μόνην κινεῖσθαι τὴν ἐμφιλόσοφον διαγωγὴν, μηδεμιᾶς φαντασίας κοσμικῆς περισπώσης τὸν λογισμὸν

ἀπὸ τῶν θειοτέρων νοημάτων. Δεῖ γὰρ τετάσθαι τὴν A τοῦ θεοσεβοῦντος ἐπιθυμίαν ὅλην πρὸς τὸ ποθούμενον, ὡς μηδόλως εὑρίσκειν καιρὸν τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμοὺς ἐνεργεῖν τὰ οἰκεῖα πάθη. Εἰ γὰρ ἕκαστον πάθος, ὅταν ἐν τῷ κεκρατημένῳ κινηθῇ, κατέχει τὸν λογισμὸν πεπεδημένον, διὰ τί μὴ καὶ τῆς ἀρετῆς ὁ ζῆλος σχολάζουσαν ἀπὸ τῶν λοιπῶν καθέξει τὴν ἔννοιαν; Ποίαν γὰρ αἴσθησιν ἔχει τῶν ἔξωθεν ὁ λυπούμενος πρὸς τὸ τοῦ λελυπηκότος προσώπου εἴδωλον κατὰ διάνοιαν μαχόμενος; Ὁ δὲ ἀκόλαστος πολλάκις καὶ συνεδρεύων τισὶ κατέλυσε τὰ αἰσθητήρια, καὶ τὴν ποθουμένην ὄψιν φανταζόμενος, ἐκείνῃ προσομιλεῖ τῶν παρόντων ἐπιλανθανόμενος, καὶ στήλη κάθηται ἄφωνος, εἰδὼς μὲν τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς γινομένων, ἢ λαλουμένων οὐδὲν, νενευκὼς δὲ ἐπὶ τὰ B ἔνδον, ὅλος ἐστὶ τῆς φαντασίας τοῦ ποθουμένου προσώπου. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως κρατεῖ τοῦ λογισμοῦ διὰ τὴν προσπάθειαν τοῦ Σατανικοῦ ἔρωτος, καὶ ἀργεῖν τὰς αἰσθήσεις παρασκευάζει, πολλῷ μᾶλλον ὁ τῆς φιλοσοφίας πνευματικὸς ἔρως ἀποτάξασθαι καὶ τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ ταῖς αἰσθήσεσι παρασκευάζει τὸν νοῦν, μετάρσιον ἁρπάζων αὐτὸν, καὶ τῇ τῶν νοητῶν προσασχολῶν θεωρίᾳ, τῷ Θεῷ τοῦτον ἑνώσει ἀδιασπάστως.

ΣϞΔʹ.

Οὐ χρὴ ἅμα τῷ θεάσασθαι τὸ εὔμορφον πρόσωπον, συναπάγεσθαι εὐθὺς τῇ ἐκ τοῦ κάλλους ἐγγινομένῃ ἡδονῇ, καὶ τῷ δριμυτάτῳ ἔρωτι συμφορεῖσθαι, ἀλλὰ μικρὸν διδόναι διάστημα, καὶ καιρὸν τῷ καλῷ ἐπιλογισμῷ, ὅπως ἂν διασκέψοιτο, καὶ γνώοι C συνεχῶς διακρίνας, τί γε εἴη τὸ βλάψον, καὶ τί τὸ ὠφελῆσον, καὶ πόσον μὲν λυπηθήσεται, καὶ κατακόψει τὸ συνειδὸς ἀπεργασθείσης ὁλοπράκτως τῆς ἀθέσμου ἡδονῆς, πόσον δὲ γαυριάσει, καὶ τερφθήσεται, καὶ ἀναβλαστήσει τοῖς ἀγαθοῖς λογισμοῖς, καταπαλαίσας γενναίως τὴν ἄτοπον ὄρεξιν, καὶ τῷ ποδὶ τῆς ψυχῆς καταπατήσας τὸ πάθος τὸ μυσαρόν.

ΣϞΕʹ. — ΔΙΔΥΜῼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

Μὴ κατοκνῶμεν, μηδὲ κατολιγωρῶμεν προσεύχεσθαι, καὶ ψάλλειν, καὶ μελετᾷν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος. Ἐν γὰρ δὴ τοῖς ῥήμασι τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἐγκέκρυπται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀποκαλύπτεται δὲ τοῖς προσκαρτεροῦσιν εὐχῇ, καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ ψαλμοῖς, καὶ τοῖς D ἀναγνώσμασιν, ἐξ ὧν εἴωθεν ὁ νοῦς καταλάμπεσθαι.

ΣϞϚʹ. — ΦΙΛΙΠΠῼ

Μὴ ἐπαρθῶμέν ποτε κατὰ τοῦ ἀμελήσαντος, μηδὲ καυχησώμεθα, ὅταν δοκῶμεν καθαρὸν ἔχειν τὸ σῶμα, ἀλλὰ φοβήθητι σὺ μὲν ὁ πνευματικὸς σήμερον, αὔριον μὴ ἀποφανθῇς σαρκικός. Ὁ δὲ γήϊνος ἄνθρωπος ἐκ μεταβολῆς γίνεται οὐράνιος. Ὅταν γὰρ δικαιοπραγῶν ἀρθῇς κατὰ τοῦ ἁμαρτήσαντος, ἐκεῖνος εὐθὺς ὑπὲρ σὲ δεδικαίωται. Σκόπησον τοίνυν, ὦ ἄνθρωπε, μήποτε καὶ σὺ πειρασθῇς, ἴσως γὰρ οὐδέποτε παρεχωρήθης ἐν οἷς οὗτος κεχείμασται.

ΣϞΖʹ. — ΛΕΣΒΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἀγωνισώμεθα, μηδὲ τὸ ἀκαρὲς γοῦν ἀναπνεῖν

imagine a divinioribus conceptibus distrahente cogitationem. **442** Pietatem enim colentis appetitus omnis ad rem desideratam extendendus est, adeo ut nullo modo humanis cogitationibus proprias affectiones exercendi tempus supersit. Etenim si quælibet perturbatio, cum in obnoxio movetur, alligatam contineat cogitationem, quamnam ob causam et virtutis zelus a reliquis vacuam mentem non tenebit? Quem enim sensum externarum rerum habet, qui mœrore afficitur, contra contristantis personæ imaginem in cogitatione depugnans? Intemperans vero una cum aliis assidens, sensus perdidit, et concupitam speciem sibi imagine effingens, præsentium oblitus cum ea consuescit, et cippus mutus sedet, ex iis, quæ ante oculos fiunt, aut dicuntur, nihil cognoscens, sed in interiore nutans totus imagini personæ concupitæ addicitur. Si vero hæc ita mentem captivant propter Satanici cupidinis perturbationem, otiososque sensus efficiunt; multo magis philosophiæ spiritualis amor, ut sensilibus sensibusque ipsis renuntietur, facit, mentem sublimem rapiens, et intellectualium meditationi compingens, illam Deo uniet, ut nunquam separari possit.

CCXCIV.

Non debemus, statim ac decoram faciem inspexerimus, voluptate, quæ ex pulchritudine oritur, rapi et vehementissimo amore agi, sed parvum intervallum tempusque bonæ cogitationi exhibere, ut secum ipsa consideret, cognoscatque frequenter **443** discernens, quod lædet, quod proficuum fuerit; et quantum tristabitur et conteretur conscientia, cum opere infamis illa voluptas consummata fuerit; quantum etiam gestiet, et lætabitur, et bonis cogitationibus florebit absurdum illum appetitum generose debellans, et animæ pede exsecrandam perturbationem conculcans.

CCXCV. — DIDYMO LECTORI.

Ne negligamus, neque contemnamus orare, et psallere, et doctrinam sancti et adorandi Spiritus meditari. In verbis etenim divinitus inspiratæ Scripturæ regnum occultatur cœlorum, quod detegitur iis, qui in oratione, et quiete, et psalmis, et lectionibus perseverant, quibus mens illustrari consuevit.

CCXCVI. — PHILIPPO.

Ne contra parum nobis consulentem insolescamus, nec cum mundum habere corpus videmur, gloriose de nobis loquamur, sed timeto, ne tu, qui hodie spiritualis es, cras carneus ostendaris. Terrenus siquidem homo sui mutatione cœlestis fit. Cum enim tu justa agens contra peccatorem insurrexeris, statim ille super te justificatus est. Considera itaque, mi homo, ne aliquando et tu tenteris: forte enim nunquam traditus es in quibus ille veluti in tempestate fluctuat.

444 — CCXCVII. LESBIO DIACONO.

Illud maxime enitamur, ne momento etiam

temporis respiremus absque Numinis memoria : memoria siquidem Dei ingentissimum bonum est.

CCXCVIII. — ROMANO MONACHO.

Quicunque intaminatam illibatamque propriam virginitatem conservare satagunt, et sui ipsorum corpora sacrificium vivum Deo offerre, non tantum appetitum reprimere debent, sed et avaritiam, et inanem gloriam, et gulam, et perfidiam, et dissidium, et otium, et murmurationem, et ebrietatem, et loquacitatem cum cæteris vitiis. Illum enim ego virginem compello, qui et anima et corpore virginitatem incolumem et integram servat. Nam cum decem virginum in parabola Dominus meminisset, quinque tantum in regni nuptiale cubiculum introduxit anima et corpore intaminatas [27]; alias vero quinque exclusit, corpore tantum virgines, sed cogitationibus inquinatas, et semetipsas decipientes.

CCXCIX. — PIONIO.

Licet nondum cor purum possideamus, saltem os tuum purum efficito ; nam et dicenti et audienti ex pravo sermone macula innascitur : scriptum est enim : « Mors et vita in manu linguæ [28]. » Cubile namque diaboli fit lingua maledica.

445 CCÇ. — EUNOMIO PRESBYTERO.

Non tantum deforis nobis a dæmonibus vetitæ voluptatis machinas adactas Christus Dominus noster dissipare potest, sed et innatas etiam motiones irritas facere.

CCCI. — NEOPHYTO MONACHO.

Præcepta, etiam minima, contemnenda non sunt ; sed ea opere ipso una cum magnis observanda. Quemadmodum enim, sepe sublata, insidiis locus obnoxius fit, ea vero stante, et vinea et hortus tutus est ab injuriis ; sic, dum parva præcepta observas, intellectualis serpens te mordere non poterit : quod si sepem fructuum intra agrum conservatricem amolieris, nequam serpens facili negotio tibi insidias collocabit.

CCCII. — PHOCÆ LECTORI.

Exsultatio furori dæmonum sunt ad peccandum pronæ nostræ cogitationes, et impurarum actionum cœtus. Nihilominus cum in meliorem frugem gradum fecerimus, et ad humanissimum Christum reversi fuerimus, statim hostes illi in lamenta, ejulatumque, et mœrorem intolerabilem prorumpunt. Hinc de eorum nequitia dicit Baruch : « Quemadmodum gavisus est et lætatus in excidio tuo, ita contristabitur in sua desolatione, et abripiam ab ea multarum turbarum exsultationem, et jactantiam 446 illius in planctum convertam [29]. »

CCCIII.-AD JUNIORES MONACHOS INSTRUCTIO.

In tenera ætate ac primævo juventutis flore exercenda est corporis quies, decor habitus, vox commensurata et ordinata, cibus potusque minime

A ἐκτὸς μνήμης Θεοῦ· μέγιστον γὰρ ἀγαθόν ἐστιν ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ.

ΣϞΗʹ. — ΡΩΜΑΝΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὅσοι ἄμωμόν τε καὶ ἄθικτον τὴν οἰκείαν παρθενίαν φυλάξαι σπουδάζουσι, καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα θυσίαν ζῶσαν τῷ Θεῷ παραστῆναι, οὐ μόνον τὴν ἐπιθυμίαν κολάσαι ὀφείλουσιν, ἀλλὰ καὶ φιλοχρηματίαν, καὶ κενοδοξίαν, καὶ γαστριμαργίαν, καὶ δόλον, καὶ ἔριν, καὶ ὄκνον, καὶ γογγυσμὸν, καὶ μέθην, καὶ φλυαρίαν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. Ἐκεῖνον γὰρ ἐγὼ παρθένον καλῶ, τὸν καὶ ψυχῇ καὶ σώματι παρθενεύοντα. Καὶ γὰρ δέκα παρθένων ἐν παραβολῇ μνημονεύσας ὁ Κύριος, τὰς μὲν πέντε εἰς τὸν νυμφῶνα τῆς βασιλείας εἰσήγαγε, διὰ τὸ τῇ ψυχῇ, καὶ τῇ σαρκὶ καθαρεύειν, τὰς δὲ πέντε ἀπέκλεισεν, ἐπειδὴ τῷ σώματι
B μόνῳ ἐπαρθένευον, τοῖς δὲ λογισμοῖς ἐῤῥυπαίνοντο ἑαυτὰς ἀπατῶσαι.

ΣϞΘʹ. — ΠΙΟΝΙΩ.

Κἂν μήπω καθαρὰν ἐκτησάμεθα καρδίαν, κἂν στόμα σαυτοῦ καθαρὸν κατασκεύασον, καὶ γὰρ καὶ τῷ λέγοντι, καὶ τῷ ἀκροωμένῳ σπιλὸς γίνεται ἐκ τῶν φαύλων ῥημάτων. Γέγραπται γάρ· « Θάνατος καὶ ζωὴ ἐν χειρὶ γλώσσης. » Κοίτη γὰρ τοῦ διαβόλου γίνεται γλῶσσα λοίδορος.

Τʹ. — ΕΥΝΟΜΙΩ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐ μόνον τὰ ἔξωθεν ἐπιφερόμενα ἡμῖν παρὰ τῶν δαιμόνων τῆς ἀπειρημένης ἡδονῆς μηχανήματα Χριστὸς ὁ Κύριος ἡμῶν καταλῦσαι δύναται, ἀλλὰ
C καὶ τὰς ἐμφύτους καταργῆσαι κινήσεις.

ΤΑʹ. — ΝΕΟΦΥΤΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Οὐ δεῖ καταφρονεῖν τῶν βραχέων δοκουσῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ καὶ ταύτας ποιεῖν σὺν ταῖς μεγάλαις. Ὥσπερ γὰρ καθαιρεθέντος φραγμοῦ ἐπιβουλεύεται τὸ χωρίον, μένοντος δὲ τούτου δυσεπιβούλευτος ἔσται ὁ ἀμπελὼν, καὶ ὁ παράδεισος· οὕτως ἐὰν φυλάττῃς καὶ τὰς μικρὰς ἐντολὰς, ὁ νοητὸς ὄφις οὐ δύναταί σε δακεῖν· ἐὰν δὲ κατασπάσῃς τὸν φραγμὸν φυλακτικὸν ὑπάρχοντα τῶν ἔνδον καρπῶν, ὁ πονηρὸς ὄφις ῥᾳδίως ἐπιβουλεύσει σοι.

ΤΒʹ. — ΦΩΚᾼ ΑΝΑΓΝΩΣΤῌ.

Ἀγαλλίαμα ὑπάρχουσι τῆς δαιμόνων μανίας οἱ φιλαμαρτήμονες ἡμῶν λογισμοὶ, καὶ ὁ ἑσμὸς τῶν ἀκαθάρτων πράξεων. Ἀλλ' ὅμως ὅταν δυνηθῶμεν
D ἀνανῆψαι, καὶ πρὸς Χριστὸν ἐπιστρέψαι τὸν φιλάνθρωπον, εὐθέως οἱ δυσμενεῖς πρὸς ὀδυρμοὺς, καὶ κοπετὸν τρέπονται, καὶ λύπην ἀφόρητον. Ὅθεν φησὶ Βαρούχ περὶ τῆς τούτων κακίας, ὅτι « Ὥσπερ ἐχάρη, καὶ εὐφράνθη ἐπὶ τῷ πτώματί σου, οὕτως λυπηθήσεται ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ ἐρημώσει· καὶ περιελῶ αὐτῆς τὸ ἀγαλλίαμα τῆς πολυοχλίας, καὶ τὸ γαυρίαμα αὐτῆς εἰς πένθος μεταβαλῶ. »

ΤΓʹ. — ΠΡΟΣ ΝΕΩΤΕΡΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.

Δεῖ τὸν νέον ἀσκεῖν σώματος ἡσυχίαν, καὶ κοσμιότητα σχήματος, φωνὴν σύμμετρον, καὶ εὔτακτον, τροφὴν καὶ πότον ἀθόρυβον, καὶ μετ' ἐνδείας,

[27] Matth. xxv, 10. [28] Prov. xviii, 21. [29] Baruch iv, 33, 34.

ἐπὶ πρεσβυτέρων σιγὴν, ἐπὶ σοφωτέρων ἀκρόασιν, A πρὸς τοὺς ἴσους ἀγάπην, πρὸς τοὺς ἐλάττονας ἀγαπητικὴν συμβουλὴν, ἀπὸ τῶν φαύλων, καὶ σαρκικῶν, καὶ φιλοπραγμόνων ἀναχώρησιν. Ὀλίγα φθέγγεσθαι, πλείονα δὲ νοεῖν, μὴ θρασύνεσθαι λόγῳ, μὴ περιττεύειν ὁμιλίαις, μὴ πρόχειρον εἶναι περὶ γέλωτα, αἰδεῖ κοσμεῖσθαι, γυναιξὶ μὴ διαλέγεσθαι, κάτω τὸ βλέμμα ἔχειν, ἄνω δὲ τὴν ψυχὴν, φεύγειν ἀντιλογίας, μὴ διδασκαλικὸν μεταδιώκειν ἀξίωμα, μὴ θαυμάζειν τὰς παρὰ ἀνθρώπων τιμὰς, καὶ μάλιστα τῶν οὐκ εἰδότων τὸ ὄντως τίμιον, μεταδιώκειν τὴν παρὰ ἀνθρώποις τοῖς συνετοῖς ἀποδοχὴν, τὸν πάντων καλλίονα ἔπαινον, προκόπτοντα δὲ συνεθίζεσθαι ἐπιζητεῖν ἔπαινον μόνον τὸν παρὰ Θεοῦ. Καὶ εἰ τοῦ διδάσκειν, καὶ ὠφελεῖν ἑτέρους ἐφίκοιτο, μισθοῦ χάριν τοῦ παρὰ Θεοῦ κειμένου τοῦτο ποιεῖν, καὶ ὡς ἔργον B ὀφειλόμενον πληροῦν τῷ Θεῷ, καὶ παρ' αὐτοῦ κομιζόμενον τὴν ἀνταπόδοσιν ἐν αἰωνίαις δωρεαῖς.

turbulentus et parce sumptus; coram senioribus taciturnitas, apud sapientiores acroasis, apud pares ætate dilectio, apud minores amicabile consilium; a pravis, et carneis, et illis qui negotiis se immiscent, secessus: pauca sermocinetur; multa animo et mente convolvat, non nimium verbis sibi præsumat, non nimium colloquia cum aliis conferat, non in risum sit proclivis, verecundia adornetur, in terram oculos figat, mentem in cœlum, cum mulieribus colloquia non immisceat, contentiones vitet, præceptorum munus non consectetur; quæ ex hominibus procedunt, et iis potissimum qui quod vere honorandum sit non agnoscunt, honores ac dignitates non ambiat, commendationem consectetur apud prudentia præditos viros, quæ laudationum omnium præstantissima est, cum autem in virtute profecerit, assuescat laudem, quæ ex Deo est conquirere. Quod si tantum profecerit, ut alios instituere, illisque usui esse idoneus sit, solum tantum præmium quod apud Deum est, requirat, et uti opus Deo debitum compleat, ab eoque mercedem in præscriptis sempiternis muneribus exspectet.

ΤΔ'.

Ὅσοι μὴ βούλονται διὰ τῆς τοῦ λόγου ὑπακοῆς, καὶ πίστεως σωθῆναι, οὗτοι κατά τινα ἀπόῤῥητον τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα διὰ τῶν ἀλγεινῶν, καὶ σκυθρωπῶν ἐπιφορῶν σωφρονίζονται.

CCCIV.

Quicunque per verbi obedientiam et fidem servari nolunt, ii secundum inenarrabilem **447** Dei bonitatem per tristes et molestas impressiones in meliorem frugem reducuntur.

ΤΕ'.

Τὸ πρᾴως, καὶ μετὰ φιλοσοφίας βαστάσαι βαρεῖάν τινα, καὶ ἀδόκητον συμφορὰν, πάντων ἐστὶν μεῖζον τῶν κατορθωμάτων, καὶ αὐτῆς τῆς ἐλεημοσύνης.

CCCV.

Leniter, et uti philosophum addecet, gravem aliquam et inexspectatam calamitatem perferre, præclaris facinoribus omnibus, ipsaque etiam eleemosyna præstantius est.

ΤϚ'.

Οἶδεν ὁ ἡμέτερος Δεσπότης ὧν χρεῖαν ἔχομεν, καὶ C ἴσθ' ὅτε πρὸς αὐτῇ τῇ ἐξόδῳ, ἀνοίξει ἀναστὰς τῷ κρούοντι δι' εὐχῆς, καὶ ἐλπίδος, καὶ δώσει τὸ πνευματικὸν αἴτημα τῆς καρδίας.

CCCVI.

Sat novit noster Dominus, quibus ipsi indigeamus, et aliquando in ipso vitæ exitu pulsanti per orationem et spem resurgens aperiet, et spirituale cordis postulatum elargietur.

ΤΖ'.

Κἂν μὴ ταχέως λάβῃς τὸ αἴτημά σου, κἂν μηδὲ ὅλως λάβῃς, ἴσως γὰρ οὐ συμφέρει τῇ ψυχῇ σου ἡ αἴτησις· αὐτὸ μόνον τὸ στῆναι εἰς προσευχὴν, καὶ προσομιλεῖν τῷ τὰ πάντα κτίσαντι Θεῷ, πόσου ἄξιον, εἰπέ μοι.

CCCVII.

Licet, quod possis, quam optime non consequaris, licet etiam prorsus non consequaris, nil refert: forte enim non conducit animæ tuæ. Verumtamen vel tantummodo in oratione esse, et Deum rerum omnium creatorem alloqui, quantum dignitatis in se habet, dicito mihi.

ΤΗ'.

Ἡμεῖς αἴτιοι τῆς ἡμετέρας ἀπολείας ὑπάρχομεν. Ἐὰν δὲ μετανοήσωμεν, κἂν κύνες τινὲς ὦμεν περιλείχοντες τοὺς πόδας τοῦ Δεσπότου προτιμησόμεθα D τῶν ἀμελούντων τέκνων. Ὅσα γὰρ μὴ ἀνύει φιλία, τοσαῦτα ἀνύει προσεδρία, καὶ πένθος, καὶ δέησις ἐκτενής.

CCCVIII.

Nos nobis causa nostri excidii sumus: quod si pœnitentiam agamus, licet canes fuerimus pedes Domini lingentes, filiis negligentibus præponemur. Quæ enim amicitia non perficit, perficit perseverantia, et planctus, et oratio continua.

ΤΘ'.

Ἐὰν μή τις ὁπλίσηται τῇ καλλίστῃ ὑπομονῇ, εὐχείρωτος γενήσεται τῷ Σατανᾷ, μυρία γὰρ θήρατρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν παραπήγνυται τοῖς μοναχοῖς. Ὅθεν παραινεῖ ἡμᾶς ὁ Κύριος λέγων· « Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. »

448 CCCIX.

Nisi quis pulcherrima patientia se ipsum armarit, facilis captu Satanæ fiet; infinitos etenim iste laqueos quaquaversum monachis compingit. Hinc nos hortatur Dominus: « In patientia vestra possidete animas vestras [30]. Qui enim sustinebit in finem, hic salvus erit [31]. »

ΤΙ'.

Εἰ βουλόμεθα καὶ ἡμεῖς, ἵνα καὶ πρὸς ἡμᾶς ἔλθῃ

CCCX.

Si nos optamus, ut ad nos quoque Dominus ac-

[30] Luc. XXI, 19. [31] Matth. XXIV, 13.

cedat, quemadmodum ad apostolos januis clausis [32], fores obserare nitamur, os quidem optimo silentio, oculos ne male affecti conspiciant, auditum impedientes, ne noxia verba accipiat, odoratu vero, et tactu carneas voluptates declinantes.

CCCXI.

Non obliviscitur Deus eorum, qui ipsius recordantur; sed perquam maxime meminit hominis, in quo sunt sermones Domini, ait etenim per Jeremiam : « Propterea quod sermones mei isti sunt, memoria recordabor illius [33]. »

CCCXII.

Dicis summopere te affligtari, hæsitareque in omnibus iniquis, impiisque cogitationibus, a diabolo in animam tuam injectis. Sed molestiam et hæsitationem pro modulo tuo declina, potiusque divinarum coronarum **449** promissione lætare, temetipsum redipiscens et roborans. Nullo namque modo perdet Dominus omnes qui ad eum genuine et continuo respiciunt.

CCCXIII.

Si opificiorum præsentium pulchritudinem conspiciens, in admirationem cieris, multo magis admirare futura. Si pulchræ sunt creaturæ, multo magis infiniteque pulchrior conditor earum Dominus est. Si quæ tempori commensurantur, talia sunt, qualia fuerint sempiterna? A visibilibus itaque ad invisibilia mentem transferto.

CCCXIV.

Ante omnia nosce teipsum. Eo siquidem nihil difficilius, nihil laboriosius, nihil operosius est. Cum porro teipsum cognoveris, tum et Deum cognoscere poteris, et animo revolvere creaturas, ut addecet.

CCCXV.

Proprie et natura solus Deus sapiens est; angeli hominesque per participationem sapientiam possident. Sapiens itaque cum sit Dominus, scit quem jam velociter audiet, cuinam postulata serius concedat. Nos enim nosmetipsos haud novimus, ut nos Deus rerum omnium conditor novit, et in commodum nostrum nobis velociter aut tarde exoptata impertitur. Quare neque despondeamus animum, neque mœrore conficiamus; sed firmi ac stabiles perseveremus, gratias agentes, et exposcentes, **450** et exspectantes, et sperantes accipere. Quanam etenim ratione « qui petit accipit, et qui quærit meliora invenit, et pulsanti aperietur justitiæ porta [34]? »

CCCXVI.

Qui innatam sibi imbecillitatem optime tenent, cum bellum inferentes dæmones violentiores deprehenderint, eos in Deum omnem abjicere spem, et propugnatorem sibi ipsis exposcere continuo debent.

CCCXVII.

Dormis, et tempus te prætergreditur; vigilas, et

A ὁ Κύριος, ὥσπερ καὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, σπουδάσωμεν ἀποκλεῖσαι τὰς θύρας, τὸ μὲν στόμα τῇ βελτίστῃ σιωπῇ, τὸ δὲ ὄμμα τοῦ μὴ ἐμπαθῶς βλέπειν, ἀκοὴν δὲ κωλύοντες, ἀκροᾶσθαι ῥημάτων φθοροποιῶν, ὀσφρήσει δὲ καὶ ἀφῇ ἐκκλίνοντες τὰς σαρκικὰς ἡδονάς.

ΤΙΑ'.

Οὐκ ἐπιλανθάνεται ὁ Θεὸς τῶν μεμνημένων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάνυ μνημονεύσει ἀνθρώπου, ἐν ᾧ εἰσιν οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου. Φησὶ γὰρ διὰ τοῦ Ἱερεμίου, ἀνθ' ὧν οἱ λόγισμοί μου παρ' αὐτῷ εἰσι, μνείᾳ μνησθήσομαι αὐτοῦ.

ΤΙΒ'.

Φάσκεις θλίβεσθαι πάνυ, καὶ ἀμηχανεῖν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀθέσμοις, καὶ θεομάχοις λογισμοῖς τοῖς ὑπὸ τοῦ
B διαβόλου βαλλομένοις τῇ ψυχῇ· ἀλλ' ἀποκρούου καθόσον δύνασαι τὴν ἀθυμίαν, καὶ τὴν ἀμηχανίαν, καὶ χαῖρε μᾶλλον τῇ ἐπαγγελίᾳ τῶν θείων στεφάνων σεαυτὸν ἀναχτώμενος, καὶ ῥωννύων. Οὐδαμῶς γὰρ ἀπολέσει Κύριος πάντας τοὺς γνησίας πρὸς αὐτὸν διηνεκῶς βλέποντας.

ΤΙΓ'.

Εἰ θαυμάζεις τὸ κάλλος βλέπων τῶν παρόντων κτισμάτων, πολλῷ μᾶλλον τὰ μέλλοντα θαύμασον. Εἰ καλὰ τὰ δημιουργήματα, πολλῷ μᾶλλον καὶ ἀπειροπλασίως καλλίων ὑπάρχει ὁ ποιήσας Κύριος. Εἰ τὰ πρόσκαιρα τοιαῦτα, ποταπὰ τὰ αἰώνια; Ἀπὸ τῶν ὁρωμένων τοίνυν ἐπὶ τὰ ἀόρατα μετάθες τὸν νοῦν.

C ΤΙΔ'.

Γνῶθι σαυτὸν πρὸ πάντων, οὐδὲν γὰρ δυσχερέστερον τοῦ ἑαυτὸν γνῶναι, οὐδὲν ἐπιπονώτερον, οὐδὲν ἐργωδέστερον. Ὅταν δὲ σαυτὸν γνῷς, τότε δυνήσῃ καὶ Θεὸν ἐπιγνῶναι, καὶ τῷ λογισμῷ ἐπελθεῖν τὰ κτίσματα, ὡς προσήκει.

ΤΙΕ'.

Κυρίως σοφὸς, καὶ φύσει μόνος ἐστὶν ὁ Θεὸς, ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι κατὰ μετοχὴν ἔχουσι τὴν σοφίαν. Σοφὸς τοίνυν ὑπάρχων ὁ Δεσπότης, ἐπίσταται τίνος μὲν ταχέως ὑπακούσει, τίνι δὲ βραδύτερον παρέξει τὸ αἴτημα. Οὐκ οἴδαμεν γὰρ ἡμεῖς ἑαυτοὺς, ὡς οἶδεν ἡμᾶς ὁ κτίσας πάντα Θεὸς, καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν βραδέως ἢ ταχέως ὀρέγει τὴν αἴτησιν. Ὅθεν μηδαμῶς μικροψυχῶμεν, μηδὲ ἀκηδιῶ-
D μεν, ἀλλὰ στερεοὶ, καὶ ἑδραῖοι μένωμεν εὐχαριστοῦντες, καὶ αἰτούμενοι καὶ ἀπεκδεχόμενοι, καὶ ἐλπίζοντες λήψεσθαι. « Πῶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν τὰ κρείττονα εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται πύλη δικαιοσύνης; »

ΤΙϚ'.

Τοὺς ἐπιγνώμονας τῆς προσούσης αὐτοῖς ἀσθενείας, ὅταν τοὺς προπολεμοῦντας αὐτοῖς δαίμονας ῥαγδαιοτέρους φωράσουσι, ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν πᾶσαν ῥίπτειν ἐλπίδα, καὶ πρόμαχον αὐτὸν γενέσθαι παρακαλεῖν ἐκτενῶς δεῖ.

ΤΙΖ'.

Καθεύδεις, καὶ ὁ χρόνος σε παρατρέχει· ἐγρήγο-

[32] Joan. xx, 19. [33] Jer. xxxi, 20. [34] Luc. xi, 10.

ρας, καὶ περὶ τὰ μάταια τὴν σαυτοῦ περιέλκεις καρδίαν· ἀλλ' ὅμως μειοῦταί σου ἡ ζωὴ, κἂν αὐτὸς μὴ αἰσθάνῃ, μηδὲ συνίῃς.

TIH'.

Ἴσως ἀγνοεῖς, καίπερ πολλάκις ἀνεγνωκὼς τὸ μὴ χρῆναι παννύχιον καθεύδειν βουληφόρον ἄνδρα. Οὐ δεῖ γὰρ πᾶσαν τὴν νύκτα ὡς νεκρὸν κοιμᾶσθαι τὸν ἐξεταζόμενον ταῖς θείαις βουλαῖς, καὶ προσδοκῶντα τὸν Κύριον πότε ἥξει ἐκ τῶν ἐπουρανίων, καὶ λογοθετήσει τὸ καθ' ἡμᾶς. Διόπερ ὁ μὴ γινώσκων ἅπερ ἀνέγνω, καθεύδεις ἀκορέστως ἀφ' ἑσπέρας μέχρι τῆς τοῦ ἡλίου αὔριον ἀνατολῆς, ῥέγχων, καὶ μένων ἀσάλευτος· ὅθεν κἂν ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐκβίασαι τὴν σεαυτοῦ νωθρείαν, καὶ σπεῦδε τὸν ἄλογον ἐκτινάξαι ὕπνον, καὶ γεύσασθαι τοῦ τῆς ψαλμῳδίας ἀμβροσίου γλυκάσματος, μετάθες αὐτὸν πρὸς τὴν ἀμείνονα λῆξιν, καὶ καλλίστην κατάστασιν, θέλησον τῇ βίᾳ τῆς φιλοθέου σπουδῆς ἐκνικῆσαι, καὶ λῦσαι τὴν βίαν τῆς ἀμελείας, καὶ τῆς ἀφάτου χαυνώσεως. Ἔθει γὰρ ἔθος ὑπαλλάσσεσθαι πέφυκε. Μή μοι τὴν τυραννίδα προβάλλου τῆς συνηθείας. Εἰ γὰρ ἡ χλιαρότης, καὶ ἡ νωθρεία φύσις ἀπέστησαν, πολλῷ μᾶλλον ἡ σπουδὴ, καὶ νῆψις φύσις πάλιν γενέσθαι δυνήσεται. Ἐπικαλοῦ τὸν Θεὸν εἰς τὸ βοηθῆσαί σοι, καὶ πάντως ἐπακούσεται, καὶ παρέξει χάρισμα δυνάμεως, καὶ τὸ ἀνεμπόδιστον πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν τῆς ἀρετῆς. Θαυματουργεῖ γὰρ ὁ Κύριος καὶ ἐπέκεινα φύσεως. Κἂν γὰρ περιπλεχομένη ἡ προκεκρατηκυῖα νωθρία τε, καὶ ἀτονία παρεμποδίζειν δοκοίη, ἀλλὰ μεῖζον τὸ ἐνισχύον ὀφθήσεται.

TIΘ'.

Μεγάλην ἡ προσευχὴ παρὰ τοῖς βεβαιοπίστοις τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχὺν κέκτηται. Δεῖ οὖν πάντοτε προσεύχεσθαι νύκτα καὶ ἡμέραν. Εἰ δὲ ἀκηδιῶμεν τὴν προσευχὴν, πολλαῖς ζημίαις ὑποπεσούμεθα, καὶ τῇ ἐσχάτῃ βλάβῃ, καὶ οὔτε τι τῶν σπουδῆς ἀξίων ἀνύσομεν, καὶ αὐτῷ δὲ ἀποξενωθησόμεθα τοῦ Κυρίου, μὴ βουλόμενοι αὐτῷ προσκολληθῆναι δι' εὐχῆς, καὶ ἐλπίδος, καὶ τῆς ἐπαινουμένης προσεδρείας.

TK'.

(1) Οὐχ ἁπλῶς τοῖς τυχοῦσι τὴν θείαν χάριν δωρεῖται ὁ Κύριος, ἀλλὰ τοῖς μετὰ πόνου καὶ μόχθου καὶ ἱδρώτων αἰτουμένοις νύκτωρ καὶ καθ' ἡμέραν. Οὐκοῦν μᾶλλον τὴν εὐκτικὴν λειτουργείαν μεταχειρισώμεθα.

TKA'.

Μὴ ἀπαναίνου ἀῤῥωστεῖν τῷ σώματι, καὶ ποικίλαις ὀδύναις συνέχεσθαι, « Μηδὲ ἀποποιοῦ μου τὸ κρῖμα, » καθώς φησιν ὁ Κύριος τῷ Ἰώβ· μᾶλλον δὲ μετ' εὐχαριστίας τὰς ἀλγηδόνας ὑπόμενε, ὅπως διὰ τούτων ἐξαλειφθῶσι πάντα σου τὰ πταίσματα.

TKB'.

Ὥσπερ οἱ εἰσπορευόμενοι εἰς τὸ λουτρὸν, γυμνοῦνται παντὸς περιβλήματος, οὕτω δεῖ καὶ τοὺς ἐν τῇ

A circa res inanes cor tuum etiam nolens occupas, et cum vita imminuatur tua, tu neque persentiscis, neque percipis.

CCCXVIII.

Haud scio an te lateat, licet sæpius id percurreris, non esse opus tota nocte dormire consiliorum moderatorem. Non enim debet tota nocte veluti demortuus obdormire, qui divinis consiliis pertentatur, exspectatque Dominum, quando ex cœlestibus veniet, et rationes nobiscum supputabit. Propterea que ac si non intellexisses quæ legeras, insaturabiliter somno te dedis ab ipsis vesperis ad solis sequentis diei ortum stertens immotusque permanens. Quare saltem ex nunc segnitiem amoveas, et summo conatu belluinum somnum repellito, et
B orationis, et psalmodiæ divinæ dulcitudinem degustato : ad meliorem finem et **451** optimum statum temetipsum transferto, Dei amantis studii vi vim negligentiæ infandæque segnitiei devincito dissolvitoque. Consuetudine enim consuetudo variatur. Nec mihi consuetudinis tyrannidem objicias. Etenim si tepiditas et segnities in naturam evasissent; multo magis studium et sobrietas natura rursum fieri poterit. Deum in auxilium tuum invocato, et plane bene exaudiet, et donum fortitudinis, et virtutis iter liberum absque ullo offendiculo non invitis manibus dabit. Mira siquidem Dominus, et extra naturæ limites operatur; licet enim segnities imbecillitasque, quæ antea te occupaverat, innexa
C impedimento esse videatur, tamen quod robur præstat, validius apparebit.

CCCXIX.

Immensas oratio apud eos qui firma sunt fide, vires possidet et virtutem. Continuo itaque orationi incumbendum noctu et interdiu est. Quod si negligenter orationi operam dabimus, multis noxis subjiciemur, et damnis extremis, et neque quidpiam, quod momenti alicujus sit, absolvemus : quin et ab ipso Domino elongabimur, nolentes illi agglutinari per orationem, et spem, et laudatam perseverantiam.

CCCXX.

Non utut fuerit, et quibuscunque divinam gratiam Dominus elargitur, sed cum labore et mole-
D stia et sudoribus noctu interdiuque poscentibus. Quamobrem studiose ministerium orationi addictum aggrediamur.

452 CCCXXI.

Ne corporis infirmitates libens vitato, et variis doloribus obrui; « Neque longe facias judicium meum [88], » ut Jobo Dominus ait : quinimo cum gratiarum actione dolores sustineas, ut per eas omnia delicta tua deleantur.

CCCXXII.

Quemadmodum in balneum ingredientes, involucra omnia deponunt, eo pacto oportet eos, qui

[88] Job XL, 3.

(1) Fragmentum hoc pars est epistolæ 271, *Eupraxio diacono*, supra.

asceticam vitam amplectuntur, omni sæculari negotio exutos, in divini instituti sapientiam ingredi.

CCCXXIII.

Haud est rationi consonum eum qui deliquerit, in risum se effundere, et ludo jocoque delectari inflarique in verborum vacuitate: quin potius planctum edere, et noctu interdiuque lamentari, prophetæ dictum audientem : « Noli lætari, Israel, neque exsultare, sicut non cognoscentes Deum populi : fornicata enim es a Domino Deo tuo, et plangere debes [36]. »

CCCXXIV.

Præoccupatus es a malo, labore indiges, immensa cura ingentique beneficio : propterea magnus tibi concursus ad Deum procurandus est. Et vere accedenti ad Deum patientia opus, alteque inclamandum nocte dieque, et verus medicus inquirendus, qui ex insanabilibus sanet; verusque liberator, **453** qui a dirissima servitute eripere valet. Si animum desponderis, non invenies; si perstiteris, consequeris. Auctoritatem ex conscientia non habes; at poteris orationem cum patientia habere : dicit enim Salvator noster : « Postulate, et dabitur vobis [37]. »

CCCXXV.

Antequam tribunal illud tremendum, in quo non actionum modo et verborum, sed cogitationum quoque occulta cernenti rationem dabimus, oportet « faciem illius præoccupare in confessione [38], » et Dominicas propitiationes extorquere per laboriosam in vita nostra diligentiam, talem Prophetam et regem æmulantes.

CCCXXVI.

Nihil in hoc visibili mundo, animæ saluti, quæ secundum Deum est, præponito.

CCCXXVII.

Audacter cum planctu ad cœlestem medicorum principem Jesum accedito, universaque animæ tuæ vulnera denudato : nulla namque erit perturbatio Christo humanissimo insanabilis.

CCCXXVIII.

Devitemus, ex quibus nulla utilitas est, hominum congressus, solitudini vitam nostram mandantes; perniciosa siquidem est, et tranquillius **454** otium subvertit, ac demolitur cum familiaribus usus frequentior. Quemadmodum enim in aere pestifero assiduitate quotidiana assuescentium modis omnibus vires infringuntur; sic aliis atque aliis hominibus una simul assuescentes, eorum prorsus improbitatibus inficiuntur.

CCCXXIX.

Tua equidem omnis eruditionis expers inertia accuratissime addiscere debet, etiam si apostolorum prodigia efficiat, eum qui sua ostentat, et illis inflatur, necnon et qui lites discriminat, et in alios

[36] Osee IX, 1. [37] Luc. XI, 9. [38] Psal. XCIV, 2.

A ἀσκητικῇ προσερχομένους ζωῇ, πάσης ὕλης βιωτικῆς γυμνωθέντας, ἐντὸς γενέσθαι τοῦ κατὰ σοφίαν θείου πολιτεύματος.

ΤΚΓʹ.

Οὐκ ἔστιν εὔλογον γελᾷν, καὶ παίζειν, καὶ τέρπεσθαι τὸν ἐξημαρτηκότα, οὐδὲ μετεωρίζεσθαι ἐν ἀργολογίᾳ πολλῇ, θρηνεῖν δὲ καὶ κόπτεσθαι μᾶλλον νύκτωρ καὶ καθ' ἡμέραν, ἀκούοντα τοῦ προφήτου λέγοντος· « Μὴ χαῖρε, Ἰσραὴλ, μηδὲ εὐφραίνου, καθὼς οἱ μὴ γνόντες τὸν Θεὸν λαοί· ἐπόρνευσας γὰρ ἀπὸ Κυρίου Θεοῦ σου, καὶ πενθεῖν κεχρεώστηκας. »

ΤΚΔʹ.

Καμάτου χρῄζεις διὰ τὸ προληφθῆναί σε τῷ κακῷ, μεγάλης ἰάσεως, μεγάλης εὐεργεσίας, διὰ τοῦτο μεγάλης
B ποιοῦ καταφυγῆς. Χρεία δὲ ὑπομονῆς τῷ προσιόντι Θεῷ, καὶ δεῖ βοᾷν ἐπὶ πολὺ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ ζητεῖν τὸν ἀληθινὸν ἰατρὸν, τὸν ἐκ τῶν ἀνιάτων ἰώμενον, τὸν ἀληθινὸν ἐλευθερωτὴν, τὸν ἀπὸ τῆς πικροτάτης δουλείας ἐλευθερῶσαι δυνάμενον. Ἐὰν μικροψυχήσῃς, οὐχ εὑρήσεις· ἐὰν δὲ παραμείνῃς, ἐπιτεύξῃ. Παῤῥησίαν οὐκ ἔχεις διὰ τὴν συνείδησιν, ἀλλὰ προσευχὴν μεθ' ὑπομονῆς δύνασαι ἔχειν. Λέγει γὰρ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, « Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. »

ΤΚΕʹ.

Πρὶν ἐκεῖνο τὸ φρικῶδες καθεσθῇ δικαστήριον, ἔνθα μὴ μόνον πράξεων, καὶ ῥημάτων, ἀλλὰ καὶ νοημάτων τῷ τὰ κρυπτὰ βλέποντι εὐθύνας ὑφέξομεν, χρὴ
C « προφθάσαι τὸ πρόσωπων αὐτοῦ ἐν ἐξομολογήσει, » καὶ τοὺς Δεσποτικοὺς ἱλασμοὺς ἐκκαλέσασθαι διὰ τῆς κατὰ τὸν βίον ἐμπόνου ἐπιμελείας, ἐκμιμουμένους τὸν τηλικοῦτον Προφήτην καὶ βασιλέα.

ΤΚϚʹ.

Μηδὲν ἐν τῷ φαινομένῳ παρόντι κόσμῳ, τῆς κατὰ Θεὸν ψυχικῆς σωτηρίας θελήσῃς προκρῖναι.

ΤΚΖʹ.

Τόλμησον προσελθεῖν μετὰ κλαυθμοῦ τῷ οὐρανίῳ ἀρχιατρῷ Ἰησοῦ, καὶ πάντα τῆς ψυχῆς σου ἀπογύμνωσον τραύματα· οὐδὲν γὰρ ἂν εἴη πάθος ὅπερ μὴ ἰσχύει θεραπεῦσαι Χριστὸς φιλανθρωπότατος.

ΤΚΗʹ.

Φεύγωμεν τοὺς τῶν ἀνωφελῶν ἀνθρώπων συνδυα-
D σμοὺς τὴν μόνωσιν ἀσπαζόμενοι· ἐπιβλαβὴς γὰρ, καὶ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως φθοροποιὸς ἡ μετὰ τῶν οἰκειοτέρων συνδιαίτησις. Ὥσπερ γὰρ οἱ ἐν ἀέρι λοιμικῷ συγγινόμενοι πάντα νοσοῦσιν, οὕτως οἱ ἀνθρώποις διαφόροις συνδιάγοντες μεταλαμβάνουσι πάντως καὶ τῆς ἐκείνων κακίας.

ΣΤΘʹ.

Ἀκριβῶς ὀφείλει γινώσκειν ἡ σὴ ἀπαιδευσία, ὅτι ἐὰν τὰ τῶν ἀποστόλων ἐργάζηται σημεῖα, ὁ φιλενδείκτης, καὶ στασιοποιὸς, καὶ ὀργίλος, βδελυκτὸς ὑπάρχει ἐνώπιον Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων. Καὶ μὴν μηδὲ

ἐκεῖνο ἀγνοήσῃς· πολλοὶ τῶν ἐπισκόπων ἔχουσι κατακληρονομῆσαι τὸν κάμινον τοῦ πυρός.

A furit, apud Deum et homines, tanquam auspicium malum exsecrandos esse. Neque illud interim te lateat, multos, licet episcopi dignitate niteant, fornacem ignis hæreditariam habituros.

ΤΛ'.

Μὴ βούλου τὰς συμβαινούσας σοι συμφορὰς, καὶ περιστάσεις ἀμέτρως, καὶ ἐπὶ πλεῖον ἐκδιηγεῖσθαι παντὶ τῷ παρατυχόντι. Οὐ γὰρ ὥσπερ αὐτὸς ἡδέως ἔχεις τὸ μνημονεύειν τῶν συμβεβηκότων σοι, οὕτω καὶ τοῖς ἀκροωμένοις ἡδὺ καταφαίνεται τὸ ἀκούειν ἀλλοτρίας κακώσεις.

CCCXXX.

Cave calamitates et ærumnas, quæ te premunt immodice, et in immensum, et voce queribunda omnibus obviam tibi procedentibus enuntiaveris. Neque enim uti tu in rebus tibi advenientibus enarrandis hilarescis, sic quoque auditores voluptate afficiuntur, aliorum fortunas afflictas, et ventos adversos audientes.

ΤΛΑ'.

Εἴ τις εἰδώλῳ αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας περιπαρεὶς ἄρξεται καθ' ἑαυτὸν τοῦτο ἀναπολεῖν, καὶ ἀναλογίζεσθαι καὶ προσομιλεῖν τῷ πάθει, χαυνωθήσεται πάντως, καὶ συγκαταθήσεται, καὶ δουλεύσει τὸ ἡγεμονικὸν βαβαλίσαντι, καὶ καταμαλάξαντι ἀνοσίῳ ἔρωτι, καὶ ταλαιπωρήσει, καὶ κακοδαιμονίσει, καὶ τὴν οἰκείαν καταράσσεται ζωήν. Διαφευκτέον ὥσπερ ὄφιν καὶ λέοντά τινα ἀνθρωποβόρον τὰς σαπρὰς φαντασίας· πρέπει γὰρ ἀληθῶς ἀνθρώπῳ Χριστιανῷ μόνα φαντάζεσθαι τὰ πολυανθῆ εἴδη τῶν ἀρετῶν τοῦ Χριστοῦ.

CCCXXXI.

Si quis fœdi desiderii imagine saucius, intra semetipsum vulneris ægritudinem mente versare cœperit, et cogitatione, et voluntate, et cum illa animi
B concitatione sermocinari, omnino remollescet, et manus dabit, et principi animæ illud subjicienti inserviet, **455** quæ suggessit copiam argumentorum, et impudico cupidini obtemperare coegit, et propterea affligetur, et malam fortunam experietur, et in propriam vitam maledicta conjiciet. Veluti serpens leoque vorans homines rerum putrium imaginationes fugiendæ: namque virum vere Christianum tantummodo addecet imaginatione persequi floribus refertas species Christi virtutum.

ΤΛΒ'.

Ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖς πλειόνων ἀδελφῶν καθηγεῖσθαι, δοκίμασον σεαυτὸν πρῶτον, εἴπερ δύνῃ ἔργῳ μᾶλλον, ἢ λόγῳ τὰ πρακτέα διδάσκειν, εἰκόνα πάσης ἀρετῆς τὸν οἰκεῖον τιθεὶς τοῖς μανθάνουσι βίον, ὡς μὴ τοὺς μεταγράφοντας ἐκεῖθεν τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ σφάλματος ἀμβλύναι τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Ἐπεὶ γίνωσκε, ὅτι οὐκ ἔλαττον ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων, ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀγωνιᾷν ὀφείλεις· ὡς γὰρ ὑπὲρ σεαυτοῦ, οὕτω καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ἀπαιτηθήσῃ λόγον ἅπαξ καταδεξάμενος τὴν σωτηρίαν αὐτῶν. Καὶ γὰρ καὶ τοῖς ἁγίοις σπουδὴ πᾶσα γέγονε μὴ ἀλλαττουμένους τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς τοὺς μαθητευομένους καταλιπεῖν. Οὕτως ὁ μὲν Ἀπόστολος τὸν Ὀνήσιμον ἐκ δραπέτου πεποίηκε μάρτυρα. Ὁ δὲ προφήτης Ἠλίας τὸν Ἐλισσαῖον ἐξ ἀροτῆρος προφήτην εἰργάσατο· Μωϋσῆς δὲ υἱὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν ἐπὶ τὸ βέλτιον μετεκόμισεν· ὁ δὲ ἱερεὺς Ἡλεὶ τὸν Σαμουὴλ καὶ μείζονα ἑαυτοῦ ἀπέδειξεν. Εἰ γὰρ καὶ ἡ τῶν φοιτητῶν σπουδὴ συνήργησεν αὐτοῖς πρὸς τὴν κτῆσιν τὴν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ πᾶν τῆς προκοπῆς αἴτιον αὐτοῖς γέγονε τὸ τυχεῖν διδασκάλων δυναμένων τὸν ἐντυφόμενον σπινθῆρα τῆς προθυμίας ἐπὶ τὸ μεῖζον ἀναῤῥιπίσαι.

morum ducum opera, qui subaccensi, et in illis runt.

CCCXXXII.

Quandoquidem aves multis fratribus te ducem exhibere, ante omnia proba temetipsum; si tanti
C es, opere magis, quam sermone agenda alios perdocere debes, virtutum omnium imaginem vitam tuam addiscentibus proponens, ne isthinc ex malo exemplo describentes, errorum turpitudine virtutis pulchritudinem deturpent. Sic item agnoscito, non minus tibi de iis, quibus præes, quam de te elaborandum tibi esse: quippe qui sicuti pro te, ita etiam pro illis rationem redditurus es, cum semel in te eorumdem salutem susceperis. Sanctis siquidem in animo deliberatissimum fuit, suo imperio ac disciplina de summa sua virtute nullo modo decedere. Hac re Apostolus Onesimum ex transfuga martyrem effecit [39]; propheta Elias Eliseum ex aratore divinæ mentis interpretem reddidit [40]; Moyses Jesum filium Nave, ut magis ac magis saperet, redegit [41]; Heli
D sacerdos Samuelem semetipso absolutiorem omnibus suis numeris et partibus exhibuit [42]. Quamvis enim discipulorum conatus ad acquirendam virtutem momentum attulerit, attamen ad virtutum progressionem absolutam iisdem causa fuere optimorum ducum opera, qui subaccensi, et in illis desiderii scintillulas ad subliminiora inflammarunt.

ΤΛΓ'.

Τὸ μακαρίζεσθαι τοὺς δεδιωγμένους, δηλοῖ, ὅτι οὐ πάντως τὸ ὑπὸ μόνον ἀλιτηρίων ἀνθρώπων διώκεσθαι χάριν δικαιοσύνης δεῖ ἐννοεῖν. Εἰσὶ γὰρ καὶ ἐχθροὶ ἀόρατοι ἐκδιώκοντες τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀγαθοεργίας διὰ τῆς πα-

CCCXXXIII.

456 Beatos nuncupari eos qui persecutionem patiuntur [43], notat, non tantummodo a profligatis et perditis hominibus ob justitiam exagitatos. Sunt enim etiam hostes obtutum effugientes, qui homines a cognitione divina et bonis operibus removent:

[39] Philem. 10-14. [40] III Reg. xix, 19. [41] Num. xxvii, 18. [42] I Reg. iii, passim. [43] Matth. v, 10.

quasi, quæ ipsi transgrediuntur præcepta, minima sint. Propterea aures præbendæ non sunt inanibus verborum captatoribus, et fere omnibus dicto, factoque protervo, in aliis incommodandis, et sic otia sua male collocantibus. Quinimo neque perridiculis adhærescere animæ utile est. Hoc enim vulgare est, et lapsio spiritus, et intimæ inconcinnitatis, atque resolutionis signum. Nam quid frustra risum edis? pro meliori tibi fuerit, Numinis laudes celebrare atque extollere. Qui enim diu noctuque in decantandis divinis hymnis nunquam linguæ suæ moderatur, illi honorum cœlestium thesauri promptissime recluduntur.

A ραβάσεως τῶν δῆθεν μικρῶν ἐντολῶν. Διὰ τοῦτο οὐκ ἐκδοτέον τὰ ὦτα τοῖς ματαιολόγοις, καὶ πρὸς τὸ πάντων σχεδὸν καταλαλεῖν ἐνασχολουμένοις, καὶ κακοῤῥημονοῦσιν. Ναὶ μὴν οὐδὲ γελοίων ἐφάπτεσθαι χρήσιμον τῇ ψυχῇ. Χυδαιότης γὰρ τοῦτο ὅλον ἐστὶ, καὶ ὄλισθος πνεύματος, καὶ σημεῖον τῆς ἔνδον ἀναρμοστίας, καὶ χαυνότητος. Δεῖ γὰρ, ἀντὶ τοῦ γελᾷν, μᾶλλον ὑμνεῖν, καὶ γεραίρειν τὸ Θεῖον· τοῖς γὰρ νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς ὑμνῳδίαν Θεοῦ τὸ στόμα ἔχουσιν ἀνεωγμένον, ὁ τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν θησαυρὸς ἑτοίμως ἀνέωκται.

LIBER QUARTUS.

457 I. — DISCIPULO SUO.

En post alias atque alias ad te jam datas litteras, per has quoque te colloquimur, quando plane et dilucide intelligimus, te a nostra humilitate admonitionis monumenta conquirere, scilicet cum aves salutem consequi, et in cognitionem veritatis pervenire. Noli temetipsum in occupationibus ac sollicitudinibus detinere, frater, et animiperdis vitæ hujusce cogitationibus et molestiis distineri. Quid exspectas? num tibi tempus redundat? « Dies uti umbra et somnium prætervolant [44]; » et tu tranquille vitam propagas, et muros inanimos adornas. Dominus creavit finxitque te nullis curis obnoxium; et tu rerum administrationibus te maceras? A te occupationes detraxit; et tu temetipsum in malleolos submersisti. Ex iis, quorum desiderio teneris, pars nulla reliqua est, quæ animæ conducibilis sit. Procura, fili, ne gloriam humanam pervestigans, corona divinæ gloriæ priveris. Neque enim fieri potest, ut alia ratione gloriam consequaris, quam ipsius gloriæ neglectu : donec enim gloriam consectamur, ea a nobis in fugam sese corripit. Si expetis gloriosus ac celebris in vulgus esse, ne in gloriam affectus sis; si concupiscis sublimius evehi, ne humum vitando, nubes et inania captes. Attende tibi, fili, et ne des **458** operam, ut ad gradum sacerdotii, sive præfecturæ ascendas. Timeo, tremo, reformido ne, alios salvare cupiens, tuimet ipsius animam perdras. Sanctus est, et in altissimo dignitatis gradu locatus, qui animam suam salvat. Quare excipe verba mea, fili, humilis patris tui, qui in Christo te diligit, et sortem tuam miseretur. Derelinque, fili, humi repentia consilia, et inferens te in cellam, requiesce, undequaque eam obstruens, nullum per annum integrum, Sabbato atque Dominica exceptis, compellans, tuæque animæ perutilia condisces, et alia, nempe multas tibi afflictio-

B Α'. — ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗΝ.

Ἰδοὺ μετὰ τὰς προλαβούσας ἐπιστολὰς καὶ ταύτας γράφομεν πρὸς σὲ, γινώσκοντες, ὅτι ἐπιζητεῖς ἐκ τῆς ἡμετέρας χθαμαλότητος λόγους παραινέσεως, ἄλλως θέλων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. Οὐκ ἐνδίδως ἑαυτὸν εἰς τοὺς περισπασμοὺς φροντίδας, ἀδελφὲ, καὶ μερίμνας τοῦ ψυχοφθόρου βίου τούτου. Τί προσδοκᾷς; Μένει σε ὁ καιρός; « Αἱ ἡμέραι παρέρχονται ὡς σκιὰ καὶ ὡς ὄναρ. » Καὶ σὺ ἀμεριμνᾷς, καὶ κοσμίζεις τείχους ἀψύχους. Ὁ Κύριος ἐποίησέ σε ἀμέριμνον, καὶ σὺ μεριμνᾷς. Ἦρέν σου τὴν φροντίδα, καὶ αὐτὸς εἰς κληματίδας σαυτὸν ἐπόντισας. Οὐδὲ ἓν μέρος, ὧν παραδοχεῖς, λυσιτελεῖ τὴν ψυχήν. Ὅρα, τέκνον, μὴ ζητῶν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ στερηθῇς τῆς δόξης τοῦ C Θεοῦ. Δόξης γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐπιτυχεῖν, ἀλλ' ἢ ἐν τῷ δόξαν φεύγειν· ἕως γὰρ διώκομεν, φεύγει ἡμᾶς. Εἰ βούλει ἔνδοξος εἶναι, μὴ ἐπιθυμήσῃς δόξαν· εἰ βούλει ὑψηλὸς εἶναι, μὴ γίνου ὑψηλός. Πρόσεχε σεαυτῷ, τέκνον, καὶ μὴ ὁμηρευέτω σου ἡ διάνοια βαθμὸν ἱερωσύνης, καὶ ἡγουμενείας. Φοβοῦμαι, δέδοικα, μὴ ζητῶν ἄλλους σῶσαι, ἀπολέσῃς τὴν σεαυτοῦ ψυχήν. Ἅγιος καὶ τίμιός ἐστιν ὁ σώζων τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. Οὐκοῦν ἄκουσόν μου, τέκνον, τοῦ χθαμαλοῦ πατρός σου, τοῦ ἐν Χριστῷ ἀγαπῶντος, καὶ ἐλεοῦντός σε. Κατάλειπε, τέκνον, τὰς χαμερπεῖς βουλὰς, καὶ ἀπελθὼν ἡσύχαζε ἐν κελλίῳ, φράξας πάντοθεν, μὴ συντυγχάνειν τινὶ τὸ παράπαν, ἐκτός τε Σαββάτου, καὶ Κυριακῆς, χρόνον ἕνα. Καὶ τότε ἔχεις γνῶναι D τὸ συντελὲς τῆς ψυχῆς, καὶ ἄλλα τούτοις, ὅτι πολλὰς θλίψεις, καὶ πολλοὺς πειρασμοὺς, καὶ πολλὰς ἀσθενείας ὑπομεῖναι ἔχεις. Ἀλλὰ μακάριος σὺ, ἐὰν ὑπομείνῃς. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο οὐ ποιεῖς, μετάβηθι ἐκεῖθεν εἰς ἄλλον τόπον, καὶ εἰ βούλει εἰς κατάνυξιν ἐλθεῖν, μὴ ἀναγίνωσκε Ἑλληνικὰς βίβλους, μήτε ἱστορικὰ, ἢ τροπολογικὰ, παλαιάν τε μὴ προσψαύσῃς τὸ σύνολον. Ἀναγίνωσκε δὲ τὴν Νέαν Διαθήκην,

[44] I Par. XXIX, 15; Psal. LXXII, 20.

μαρτυρικὰ δὲ, καὶ τοὺς βίους τῶν Πατέρων σὺν τὰ A γεροντικὰ, καὶ πολλὴν ὠφέλειαν καρπώσῃ. Οὐχ ὡς ἀπόβλητα τὰ τῆς Παλαιᾶς βιβλία, ταύτην φημὶ τοῦ μὴ ἀναγινώσκειν σε. Ἐπειδὴ γὰρ δεκτά εἰσιν, καὶ ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου ῥηθεῖσαι, καὶ ἄνευ αὐτῶν ἡ Ἐκκλησία οὐ συνίσταται· ἀλλ' Ἡσυχασταῖς, καὶ Μονάζουσι κατάνυξιν μὴ τίκτοντα· Πρόσεχε σεαυτῷ, ἀδελφέ. Πολύς ἐστιν ὁ θερισμὸς, μὴ ἀφείσῃς αὐτὸν, καὶ βάλῃς καλάμας ἀντὶ στάχυας. Πολύς ἐστιν ὁ τρυγητός. Μὴ ἀφείσῃς τοῦ δρέπειν καρποὺς πνευματικοὺς, καὶ ἄρξῃ καλαμᾶσθαι ῥόγας ὀπίσω τῶν τρυγητῶν. Σὺ δὲ ἄφες τὰ γήϊνα, καὶ σχόλασον τὰ οὐράνια. Θέρισε, καὶ τρύγησε καρποὺς δικαιοσύνης· καὶ ἐὰν θέλῃς ἀναπαῆναι, κτῆσαι φίλον τὸν Κύριον, καὶ γίνου νεκρὸς ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου. Γίνου δοῦλος ἑνὸς δεσπότου, ἐπεὶ δουλωθῆναι ἔχεις πολλούς. Ὁ B γὰρ τὸν ἕνα εὐλαβούμενος, τοὺς πολλοὺς οὐ δειλιάσει· μᾶλλον δὲ οἱ πολλοὶ τὸν ἕνα δειλιάσουσιν. Τέκνον, διατί πλαγιάζεις ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς λεγούσης· « Ἐγώ τίς εἰμι; γῆ καὶ σποδός. » Καὶ θέλεις βαδίζειν εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἐστραμμένην, τὴν γέμουσαν θλίψεις, καὶ κινδύνους. Ποῦ εἴασάς μου τοὺς λόγους, τοὺς πρὸς σὲ κεκρυμμένους νύκτα καὶ ἡμέραν; Ποῦ ἦσου, καὶ ποῦ βλέπεις ἑαυτὸν κρατοῦντα; Ποῦ ἦσθα, καὶ ποῦ σε θέλω εἶναι; καὶ ποῦ εἶ; διὰ τὸ ἀγαπᾷν σε τὴν φιλαρχίαν, καὶ διὰ τὸ ἔχειν τὴν γλῶττάν σου ἀκατάστατον, καὶ ἀπολύειν αὐτὴν ἀπαγῆ. Ποῦ εἰσιν αἱ ἐντολαί μου αἱ πρὸς σὲ, ὅτι κλαύσονται. Πένθησον, θρήνησον· μὴ ζητήσῃς φυλαρχίαν, καὶ ἐν μηδενὶ μέτρει σεαυτόν. Εἰς ἄλλην ὁδὸν ἕλκυσόν σου τὴν ἀγάπην· μετάβηθι ἀπὸ τοῦ κόσμου. Λοιπὸν C ἀνάβηθι ἐπὶ τὸν σταυρόν· κουφίσθητι ἀπὸ τῆς γῆς, « Ἐκτίναξον τὸν κονιορτὸν ἐκ τῶν ποδῶν σου. » Καταφρόνησον αἰσχύνην· ὑπερέχοντά σε ἔχε πάντα ἄνθρωπον· κλαῦσον τὸν νεκρόν σου· « Ἔκβαλον τὴν δοκόν σου, τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου· » οἰκοδόμησόν σου τὸν διεστραμμένον οἶκον. Κράξον· « Ἐλέησόν με, υἱὲ Δαυῒδ, ἐλέησόν με, ἵνα ἀναβλέψω. » Μάθε, ὅτι πᾶν στόμα φραγήσεται, καὶ μὴ ὀκνῇς τὸ εὐχαριστεῖν ἐν παντὶ καιρῷ. Ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου τῷ ἐχθρῷ· στῆσον ἐν τῷ ζυγῷ τοὺς λόγους σου, καὶ τὴν θύραν σου μοχλοποίησον. Μὴ ὑπνώσῃς ἀκηδίᾳ, μήποτε ἐξαίφνης ἔλθῃ εἰς τὰ ὦτά σου. « Ἰδοὺ ὁ νυμφίος, ἐξέλθετε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. » Καὶ τί ἐρεῖς τότε; Ἀσχολοῦμαι οὐ καιρῷ. Ἐκεῖνος ἀνέπαυ- D σέν σε, καὶ σὺ θέλεις μοχθεῖν. Οὐ μένει σε ὁ καιρὸς τοῦ πενθῆσαι, καὶ θρηνῆσαι, καὶ κλαῦσαί σου τὰς ἁμαρτίας. Μιμνήσκου, ὅτι εἶπεν ἐπὶ τῆς θύρας, ὅτι « Κλείσεται. » Γοργόνευσον, ἵνα μὴ ἔξω μείνῃς μετὰ τῶν μωρῶν παρθένων. Μετάβηθι τῷ λογισμῷ ἀπὸ τοῦ ματαίου βίου τούτου εἰς ἄλλον αἰῶνα. Ἄφες τὰ γήϊνα, καὶ ζήτησον τὰ οὐράνια. Ἐγκατάλειπε τὰ φθαρτὰ, καὶ εὑρήσεις τὰ ἄφθαρτα. Φεῦγε τῇ διανοίᾳ ἀπὸ τῶν προσκαίρων, καὶ ἀπαντήσεις αἰώνια. Νέκρωσον τὰ μέλη τῆς σαρκὸς, ἵνα ζητήσῃς τελείως. Σὺ οἶδας πῶς λαλῶ. Νόησον τὰ λεγόμενα· πόνησον ἀκριβαζόμενος εἰς αὐτὰ, καὶ εὑρήσεις τοὺς κατὰ

nes', multas tentationes multasque infirmitates sustinendas esse, et beatum te futurum, si toleraveris. Id si non feceris, conferas te in alium locum, et si volueris ad compunctionem propius adire, ne gentilium libros evolvas, neque historicos, neque figurata oratione conscriptos, et Scripturam veterem ne per somnium quidem attingas. Sed Novum Testamentum lectita, martyrum certamina et vitas Patrum, necnon et facta seniorum; magnumque ex ea lectione fructum feres. Non quod Veteris Testamenti codices rejiciendi sunt, eos ne legantur prohibui; cum illi admittantur, et a Spiritu sancto dictati sint, et illis demptis Ecclesia nullo modo subsistat. Verumtamen hesychastis et monachis compunctionem non ingenerant. Attende tibi ipsi, frater, magna est messis [45], ne parum illi consulas, et pro spicis stipulas colligas. Effertissima opimitas vindemiæ est; ne fructus spirituales decerpere negligas, ne post vindemiatores acinos colligas. Tu porro terrena despice, et cœlestibus incumbe. Mete, et vindemia justitiæ fructus, **459** et si quietem peroptas, asciscito tibi omnium Dominum, et extra universos homines fato perfungito. Fac sis unius domini servus, cum tibi multos servos procuras. Qui enim unum reveretur, plerosque non reformidabit, quinimo complures unum pertimescent. Fili, quare in transversum deflectis viam enuntiantem : « Ego quis sum? terra, et cinis [46] : » et viam inambulas distortam, afflictionibus et periculis refertissimam. Ubinam missos fecisti sermones meos apud te noctu diuque reservatos? Ubi loci fuisti? et ubi te dominantem conspicis? ubinam gentium degisti? in quonam te aliis conspicatiorem deprehendis? ubinam fueris? et ubi collocari te volo? et ubi gentium modo locum tenes? qui ambitiose principatum affectas, qui linguam possides inconstantem, ac incompositam, et perobscuram dimittere non curas? Ubi sunt a te peragenda mandata mea? ne illa in mœrore jaceant. Indulge lacrymis, luctui. Ne in alios principatum affectes, sed te inter alios nullo in numero pone. In aliam viam tua desideria attrahe. Deflecte ex mundo; postmodum ad crucem attendito. Leva te e terra; « excute pulverem ex pedibus tuis [47]; » despice probra; universos homines animo et virtute te excellentiores ducito; demortuum tuum deplora; « ejice trabem ex oculis tuis [48]; » inversam depravatamque domum tuam reficito; clama : « Miserere mei, fili David, miserere mei [49], » ut post cæcitatem oculis invalescas. Discito os omne obturandum esse, et ne indormias quocunque tempore gratias agere; inimico claude fores tuas. Juga æquando pondere sermones tuos, et portam tuam vectibus stabili. Ne somnolentus pigrescas, ne de repente ad opera tua **460** perveniat : « Ecce Sponsus, exite obviam ei [50]. » Quid porro tum oratione referas? Rerum occupationibus non intempestive

[45] Matth. IX, 37. [46] Gen. XVIII, 27. [47] Matth. X, 14; Marc. VI, 11. [48] Luc. VI, 42. [49] Marc. X, 47. [50] Matth. XXV, 6.

addicor. Ille te interquiescere fecit, et tu tibi labores assumis. Nulla per tempus datur tibi mora, ut plangas, et lugeas, et deplores peccata tua. In memoriam revoca, quod de porta dictum est : « Obserabitur. » Festina anxius, ne foras cum stultis virginibus destituaris [51].Cogitatione ex futili hac vita in aliud sæculum transcende. Terrena isthæc transcendito, et cœlestia quærito. Relinque corruptibilia, et incorruptibilia reperies. Fuge ex animo a momentaneis hisce, et sempiterna consequeris. Mortifica membra carnis, ut perfecte pleneque vivas. Tu calles optima, quæ ipse enuntio. Considera etiam atque etiam verba mea, et opere ea perquisitius exsequere, et thesauros a Deo absconditos comperies : et ne canis meis, qui die noctuque pro te Deum comprecor, probrum inferas. Cave id dicas, frater : Ut omnes monachi, sic et ego.

Namque, id et ipse edico, multas esse plantas in montibus, et collibus, et silvis et locis campestribus ; sed tantum fecundas, et commodis humanis aptas in hortis conservari : quæ vero nulli usui sunt, succensendo igni aptissimas judicari. « Quicunque enim, ait, peccatis sese illaqueat, servus est peccati [52], » licet ille sacerdotio præditus sit, licet imperio emineat, licet monachorum albo ascribatur, licet innumeris coronarum lapillis pretiosis turgeat : « Neque enim est personarum acceptio apud Deum [53]. » Dignus siquidem habitus, ut sacro cultu adornetur, et habitus opera non præstat, arbor est foliis permultis, nullis vero fructibus conspicua. Dicenti igitur, Ut omnes monachi, sic et ego, respondeo, **461** verba hæc nullo in lucro deputari eo momento, quo anima tua a corpore separatur, sed multi præjudicii, et pœnarum apparatus tibi futura. Hinc, frater mi, ne sumas tibi spiritus, et arrogantiam, quoniam « Dominus superbis resistit : humilibus autem dat gratiam [54]. » Considera, frater, ne ipse futuræ pœnitentiæ copia malorum in te congesta, peccatum quidem metas, veniæ vero naufragium facias. « Deus non irridetur [55]. » Involuntaria peccata vera pœnitentia oblitterantur; voluntaria omni responsione privantur. Fili, fuge corporis voluptates. Considera fructum earum pœnitentiam esse felle amariorem, et « gladio bicipite acutiorem [56] : » a quo enim quispiam devincitur, eidem et deservit. Quod si tormenta, et judicium pro verbo otioso subeunda sunt [57], quanto pejora patietur, qui cum voluptate una convolvitur ? Scriptum namque est : « Qui templum Dei corrumpit, corrumpit ipsum Deus [58]. » « Num tu Christi membra, membra meretricis efficies [59] ? » Absit ! et potissimum in templo magno ritu sacro. Fuge, fili, voluptatem perditionis mortisque parentem ; ne sermones ipsius auribus accipias, quandoquidem illa uti lupus agnis lenocinatur. Fugito omnem occupationem, omnem luxum, otium, in-

A Θεὸν κεκρυμμένους θησαυρούς· καὶ μὴ καταισχύνῃς μου τὰς πολιὰς ἐνώπιον Θεοῦ, ὑπερευχομένου σου ἡμέρας καὶ νυκτός. Μὴ εἴπῃς, ἀδελφὲ, ὅτι Ὡς ὅλοι οἱ μονάζοντες, κἀγώ. Λέγω σοι, τέκνον, πολλὰ φυτά εἰσιν ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ βουνοῖς, λόχμαις τε καὶ πεδιάσιν, ἀλλὰ μόνα τὰ κάρπιμα παραδείσου εἰσὶν ἄξια· τὰ δὲ ἄκαρπα πυρὸς ὑπεκαύματα. « Πᾶς γὰρ, φησὶν, ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας, κἄν τε ἱερεὺς, κἂν βασιλεὺς, κἂν μονάζων, ἢ μυρίους στεφάνους λιθοκολλήτους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς περίκειται. « Οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ Θεῷ. » Ὁ γὰρ ἀξιωθεὶς ἐνδύσασθαι τὸ ἅγιον σχῆμα, καὶ μὴ ποιῶν τὰ ἔργα τοῦ σχήματος, δένδρον ἐστὶν ἔχον φύλλα πολλὰ, καρποὺς δὲ οὐδόλως. Τῷ οὖν λέγειν, Ὡς ὅλοι οἱ μονάζοντες, κἀγὼ, τὰ τοιαῦτα ῥήB ματα οὐδέν σε ὀνήσουσιν ἐν ὥρᾳ, ὅτε ἡ ψυχή σου τοῦ σώματος χωρίζεται, ἀλλὰ καὶ πολλῆς κατακρίσεως, καὶ ἐφόδιον κολάσεως γενήσονταί σοι. Τὸ λοιπὸν, ἀδελφὲ, μὴ ὕψου ἑαυτόν· « Διότι Κύριος ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. » Ὅρα, ἀδελφὲ, μὴ ἐπ' ἐλπίδι τῆς μετανοίας πλῆθος κακῶν εἰς ἑαυτὸν συλλεξάμενος τὴν ἁμαρτίαν θερίσῃς, τῆς δὲ συγχωρήσεως ἀποτύχῃς. « Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. » Τὰ ἀκουσίως γινόμενα ὑπὸ γνησίας μετανοίας ἐξαλείφονται· τὰ δὲ ἑκουσίως πραττόμενα πάσης ἀπολογίας ἐστέρηνται. Τέκνον, φεῦγε ἡδονήν· νόησον, ὅτι μετάνοια ὁ καρπὸς αὐτῆς, καὶ πικρότερον χολῆς ἔσται σοι καὶ « Ὑπὲρ μάχαιραν δίστομον· » ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. Βάσανα καὶ C κρίσεις ὑπὲρ λόγου ἀργοῦ, πόσῳ γε μᾶλλον ὁ συνκυλινδούμενος τῇ ἡδονῇ; Γέγραπται γάρ· « Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθείρει τοῦτον ὁ Θεός. » Ἄρα τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσεις πόρνης μέλη; Μὴ γένοιτο, καὶ μάλιστα δὲ ἐν ναῷ ἀφιερωμένῳ. Φεῦγε ἡδονὴν, ὦ τέκνον, ἀπωλείας καὶ θανάτου μητέρα. Μὴ ὑπακούσῃς τοῖς λόγοις αὐτῆς, ἐπεὶ ὡς λύκος προσαίνει ἄρνας· φεῦγε πάντα περισπασμὸν, καὶ πᾶσαν τρυφὴν, ἀργείαν· στρῆνος κάλλος προσώπου, ὄλισθος ὀφθαλμῶν· ῥῆμα γλυκὺ βέλος ἀκοῆς, ἥτις τῇ ἡδυπαθείᾳ παρέχει τὰ μέλη. Τοῦ τοιούτου ἀνθρώπου ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἀὴρ τοῖς πονηροῖς πνεύμασιν, καὶ σύμβουλός ἐστιν εἰς τὸ κακὸν, καὶ τὸ σῶμα φυλακὴ τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν, ὃν ἑαυτῷ κρύπτουσιν, καὶ δυνήσονται κατὰ τοιούτου. Ἀδελφὲ, D αἰδέσθητι τὸν ἄγγελον τὸν φυλάσσοντά σε· καὶ μὴ λυπήσῃς τοὺς ἁγίους ἀγγέλους, καὶ χαροποιήσῃς τοὺς δαίμονας. Μνήσθητι τῆς δυσωδίας τῶν γυναικῶν, καὶ τίς ἐκ τούτου ὄνησις, ἢ μὴ πῦρ ἄσβεστον, καὶ σκώληξ ἀτελεύτητος, « καὶ βρυγμὸς ὀδόντων. » Ἡδονὴ γάρ ἐστιν ἔχθρα εἰς Θεόν. Ἀδελφὲ, εἰς νοῦν βάλε τὸν ἀκοίμητον ὄμμα, ὅτι ἐφορᾷ σου τὰς πράξεις, καὶ τὴν καρδίαν ἐμβατεύει, ἐρευνᾷ τοὺς λογισμοὺς, φανεροῖ τὰς ἐννοίας, « δυνάμενος ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ πυρός. » Ἐξέτασον σεαυτὸν, τίς εἶ· γνῶθι σαυτοῦ τὴν φύσιν, ὅτι θνητὸν μέν σου τὸ σῶμα, ἀθάνατος δὲ ἡ ψυχή. Ὑπερόρα σαρκὸς, παρέρχεται γάρ. Ἐπιμελοῦ τῆς ἀρετῆς πνεύματος

[51] Matth. xxv, 11. [52] Joan. viii, 34. [53] Coloss. iii, 25. [54] Jac. iv, 6. [55] Galat. vi, 7. [56] Prov. v, 4. [57] Matth. xii, 36. [58] I Cor. iii, 17. [59] ibid. v, 15.

θανάτου. Μέγα καὶ χαλεπὸν τὸ ἁμάρτημα. Πολλή σοι ἡ χρεία τῆς ἐξομολογήσεως, δακρύων πικρῶν, συντόνου προσευχῆς, ἀγρυπνίας διηνεκοῦς, ἀδιαλείπτου νηστείας. Πρόσεχε σεαυτῷ, τέκνον. Ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις· κεκρυμμένοι γὰρ βρόχοι παρὰ τοῦ ἐχθροῦ. Φύλαξον οὖν μήποτε ἐν τῇ καρδίᾳ σου κρύπτων ἀνόμημα. «Ὁ γὰρ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.» Διότι αἱ μὲν τοῦ σώματος πράξεις ὑπὸ πολλῶν διακόπτονται, ὁ δὲ κατὰ πρόθεσιν ἁμαρτάνων τῷ τάχει τῶν νοημάτων συνεπαρτιζομένην ἔχει τὴν ἁμαρτίαν. Μνήσθητι, ὅτι τοῦτο μέν σοι τὸ παρὸν, ἡ δὲ εἰς πικρὸν καταντήσει πέρας. Καὶ ὁ νῦν ἐκ τῆς ἡδονῆς ἐγγινόμενος τῷ σώματι γαργαρισμὸς, οὗτος γεννήσει τὸν ἰοβόλον σκώληκα ἀθάνατον κολάζοντα ὑμᾶς ἐν τῇ γεέννῃ, καὶ πύρωσις τῆς σαρκὸς μήτηρ γενήσεται τοῦ αἰωνίου πυρός. Ὑπὸ θηρὸς δαχθεὶς κύων, πλέον ἐθυμώθη κατ' αὐτοῦ τῷ πόνῳ τῆς πληγῆς πρὸς αὐτὸν ἀσυγχώρητος γενόμενος. Εἰς νοῦν λάβε, τέκνον, τὴν θλίψιν καὶ τὴν ἐκκοπὴν τῆς προσευχῆς· λάβε κατὰ νοῦν «τὸν καθήμενον ἐπὶ τῶν Χερουβὶν, καὶ βλέποντα ἀβύσσους.» Ἐγὼ μὲν, τέκνον, ὃ ἦν ἐν ἐμοὶ, πεποίηκα κατὰ τὸν προφήτην τὸν λέγοντα, ὅτι «Ἐὰν ἴδῃς τὸν ἀδελφόν σου πορευόμενον ἐν ὁδῷ οὐκ ἀγαθῇ, καὶ μὴ σημάνῃς αὐτῷ, ἐκ τῆς χειρός σου ἀπαιτήσω αὐτοῦ τὸ αἷμα.» Καὶ διὰ τῶν πρώην ἐπιστολῶν εἶπόν σοι, καὶ ἰδοὺ πάλιν τὸ αὐτὸ λέγω σοι· οὐ συμφέρει σοι βαθμὸς ἱερωσύνης, οὔτε τὸ καθηγεῖσθαι, καὶ ἄρχειν τινῶν· πολλοὶ γὰρ τῶν μοναχῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ μετὰ νηστείας, καὶ ἐγκρατείας εὐσεβῶς διαπρέψαντες, καὶ δίκην φωστῆρος ἐκλάμψαντος περιβόητοι γεγόνασι καὶ ἑκουσίως καὶ ἀκουσίως εἰς ἱερωσύνην ἀχθέντες, καὶ τῷ κόσμῳ πλησιάσαντες τὰς μὲν ἀρετὰς ἔτι διὰ πολλοῦ μόχθου, καὶ κόπου, καὶ ἱδρώτων κτησάμενοι ἀπώλεσαν. Ἀπελθόντες γὰρ πρὸς τοὺς ἄλλους θεραπεῦσαι, αὐτοὶ μὲν πεπτώκασι, τῷ τῆς γαστριμαργίας καὶ φιλαργυρίας πάθει ἐνειμένοι καὶ τῇ πορνείᾳ πεπτώκασιν. Ἔσχατον δὲ καὶ τὰ μέλη αὐτῶν μαχαίραις ἀποτεμόντες τεθνήκασι διπλοῦν θάνατον, τὸν τῆς ψυχῆς λέγω, καὶ τοῦ σώματος. Διὰ τοῦτο καὶ Ἀπόστολος παραινεῖ ἡμῖν λέγων· «Ἕκαστος ἐν ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ καὶ μενέτω.» Ἀδελφὲ, σὺ οἶδας, πῶς λαλῶ διακρίνων τὰ λεγόμενα ἀγχίνους ὑπάρχων. Δώσει γάρ σοι ὁ Κύριος σύνεσιν τοῦ νοῆσαι καὶ ποιῆσαι τὰ λυσιτελῆ. Οἶμαι γὰρ, ὅτι οὐ τοσοῦτον ἀπέδρας τῆς τῶν Πατέρων κατηχήσεως, ἀλλὰ καὶ λίαν φιλόπονος τύπος ὠφελείας γέγονας, καὶ γενήσῃ. Ὅρα, ἀδελφὲ, μὴ βλασφημηθῇ τὸ καλὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ διὰ σέ. Μὴ γενοῦ τοῖς βουλομένοις σωθῆναι αἴτιος σκανδάλου, ἀλλὰ μᾶλλον γίνου πρόβατον, καὶ οὐ λύκος, ἵνα μὴ γενήσῃ ὀλετὴρ, καὶ οὐ ζωὴ, ὄμφαξ, καὶ οὐ πώπυρος, ζιζάνιον, καὶ οὐ σῖτος, καλάμη, καὶ οὐ χρυσὸς, ἐκτάραγμα, καὶ οὐ γαλήνη. Ὅρα, ἀγαπητὲ, μὴ εἰς πέρας ἄξῃς τὸ περιφημούμενον διὰ σὲ, μὴ γέλως ἔσῃ ἐπὶ τοῖς βιωτικοῖς. Εἰ δὲ τούτοις ἐφήψω, ἐμπαροιστρήσῃ λόγου ἢ φρονήσεως. Τάχος «ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν·»

A temperantiam, faciei pulchritudinem, oculorum casum, verbum perjucundum, auditus sagittam, quæ mollitiei membra exhibet. Hujusce hominis anima est aer nequissimorum spirituum, et malorum consiliorum moderator et socius, corpus quoque ipsum impurarum cogitationum custodia, quam illi occultant, et quo vires contra eumdem acquirunt.

Frater, angelum tuimet custodem reverere; et ne **462** mœrori sis sanctis angelis, et lætitiæ dæmonibus. In memoriam revoca gravem mulierum halitum; et quænam ex eo utilitas, nisi ignis inexstinguibilis, et sine ullo termino vermis «et stridor dentium [60]?» namque voluptas adversus Deum aperta inimicitia est. Frater, mente concipe nun- B quam obdormiscentem oculum, qui tuas actiones contuetur, et cor tuum introspicit, cogitationes perscrutatur, et cogitationes opertas recludit, qui vere potis est «corpus, et animam tuam in gehennæ igne perdere [61].» Extenta temetipsum, quisnam es: naturam tuam agnoscito. An non vides corpus tuum morti obnoxium, animam nullis delebilem annis vivere? Nihil pensi tibi sit caro: namque præterit. Curam gere virtutis spiritus immortalitate prædlti. Magnum asperumque peccatum est. Multum tibi peropus sunt, confessio, lacrymæ amaræ, continuatio vigiliæ, perpetuum, et nunquam intermissum jejunium. Attende tibi, fili. In medio laqueorum inambulas, in quibus ab hoste C multæ tendiculæ reconduntur. Cave igitur, ne aliquando in sinu tuo scelus abscondas. «Qui enim inspexerit mulierem, et desideraverit eam, jam mœchatus est in corde suo [62].» Namque corporis actiones a multis interrumpuntur: qui vero consilio delictum admittit, velocitate cogitationum perpensum gestat delictum. Recordare, quod ad præsens tempus tibi suave accidit, ad finem ubi pervenerit, triste absinthium futurum; et nunc voluptate corpori conquisitam titillationem pestiferum vermem in omne tempus nos in gehenna suppliciis coercentem progeneraturam, et carnis incendium sempiternum. Si canis a bellua morsu laceratus **463** fuerit magis magisque adversus eum dolore plagæ illatæ iracundia exardescit, in- D que eam sine ulla reconciliationis spe furit atque insævit. Mente recole, fili, afflictionem et orationis intermissionem. Ponderato eum, «qui super cherubim sedet, et abyssos intuetur [63].» Ego, mi fili, quod in me erat, perfeci prophetæ oraculum secutus: Cum videris fratrem tuum in via non recta ambulantem, et non significaveris illi, e manu tua perquiram sanguinem illius [64]. Et jam antea ad te datis litteris tibi significavi, et nunc denuo tibi edico: Sacerdotii gradum, et in alios principatum, et in alios dominium dirigere, et primatem esse, non esse tibi utile, neque commodis tuis aptum. Multi siquidem ex monachis in eremo, cum jejunio,

[60] Matth. xxii, 13. [61] Matth. x, 28. [62] Matth. v, 28. [63] Dan. iii, 55. [64] Ezech. iii, 18.

et continentia pie sancteque vita peracta, et instar luminaris Spiritu cœlesti aucti, illustri honore ac nomine celebrati fuere, et sive inviti, sive libenti animo in sacerdotium promoti; et hi cum mundo adhæsissent, conquisitas a se multis laboribus, et conatibus, et sudoribus virtutes amiserunt. Cum enim ad opem aliis ferendam processissent, ipsi autem gulæ atque avaritiæ vitiis dediti, necnon luxuriæ, deciderunt in præceps; tandem membris suis gladio excisis, infelici morte, animæ, inquam, et corporis absumpti sunt. Quapropter Apostolus nos adhortatur: « Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in eadem et maneat [65]. » Frater, tu scis quanam ipse ratione, cum præacuto ingenio sis, mea dicta dijudicare debeas. Dabit etenim tibi Dominus prudentiam ad intelligendum, et quæ salutaria sunt, obeundum. Namque suspicor te non ita a doctrina Patrum longe latiusque divertisse; imo te propria, aliorumque utilitatis perquam 464 studiosissimum factum, futurumque. Cura, frater, ne nomen Dei tui causa, verbo linguaque blasphema violetur. Ne fias illis, qui salutem suam procurant, causa scandali; quinimo esto potius ovis, et non lupus; ne evadas pernicies, et non vita; uva acerba, et non matura; zizanium, et non granum; stipula, et non aurum; perturbatio, et non tranquillitas. Cave, dilecte, ne in opere exigas, quod prope in ore omnium versatur, ne apud sæculares homines deridearis. Quod si hisce animum adverteris, ascisces tibi nomen insaniæ, et non prudentiæ. De repente « declina a malo, et fac bonum [66]: » namque persuasissimum nobis est, nostram vilitatem a te nullo modo contemnendam. Cæterum sit, et est Dei gratia cum mandata observantibus Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et fortitudo in sæcula sæculorum. Amen.

καὶ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι οὐ παρακούσῃ τῆς ἡμῶν οὐδενίας· πλὴν ἔστω καὶ ἔστιν ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις μετὰ τῶν φυλασσόντων τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὗ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

II.

Si odor piscis fluvialis ad ejiciendum dæmonem, illique a Raguelis filia fugam adeo longam injicere tantum potuit [67]; multo magis odoris Spiritus sancti proximitas pellet ex te spiritum intemperantem, qui in membris corporis tui latitat, et corporis fluctus exsuscitat, et desiderii cogitationes nulla unquam interposita mora accendit, et veluti fumo inficit.

Β'.

Εἰ ὀσμὴ ἰχθύος ποταμιαίου ἴσχυσεν ἐκβαλεῖν τὸ δαιμόνιον, καὶ μακρὰν φυγαδεῦσαι ἀπὸ τῆς τοῦ Ῥαγουὴλ θυγατρὸς, πολλῷ μᾶλλον ὁ προσεγγισμὸς τῆς ὀσμῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξελάσει ἀπὸ σοῦ τὸ φιλήδονον πνεῦμα τὸ ἐγκρυπταζόμενον ἐν τοῖς τοῦ σώματος μέλεσι, καὶ ἐξεγεῖρον τὰ τῆς ἡδονῆς κύματα, καὶ τῆς ἐνθυμίας, τοὺς λογισμοὺς καπνίζον ἀδιαλείπτως.

III.

Ventis inclementibus, qui mare permiscent, pestilentiores motus excitat in sacerdotis anima inanis gloriæ scopulus 465 eminentissimus. Itaque super omnia cum inani gloria confli̇ge, et cave, ne inconsiderate rem peragas, quasi ab ea nullum incommodum subiturus sis. Abstine ergo non tantum a pane, et vino, et carnibus, et aliis nonnullis cibis, et potibus, imo vero magis et magis a cogitationibus, ab auditione, a prava noxiaque collocutione, ab ira, a livore, a rebus ridendis, et reliquis infandis operibus.

Γ'.

Πλεῖον τῶν ἀγρίων ἀνέμων τῶν ταραττόντων τὴν θάλατταν χειμάζει τὴν τοῦ ἱερωμένου ψυχὴν ὁ τῆς κενοδοξίας δεινότατος σκόπελος. Μάχου τοίνυν ὑπὲρ πάντα πρὸς τὴν κενοδοξίαν, καὶ μὴ ἀμερίμνως διάκεισαι ὡς μηδὲν ὑπ' αὐτῆς βλαβησόμενος. Νήστευε δὲ μὴ μόνον ἀπὸ ἄρτου, καὶ οἴνου, καὶ κρεῶν, καὶ ἄλλων τινῶν βρωμάτων ἢ πομάτων, ἀλλὰ πολὺ πλέον ἀπὸ τῶν λογισμῶν, ἀπὸ ἀκροάσεως, καὶ ἀπὸ λαλιᾶς πονηρᾶς καὶ βλαβερᾶς, ἀπὸ θυμοῦ, καὶ βασκανίας, καὶ γελοίων, καὶ τῶν ἑξῆς ἀτοπημάτων.

IV.

In externis militum delectibus viri tantummodo, et juvenes seliguntur, senes rejiciuntur, et pueri exploduntur, et servi repudiantur, mulieres vero propter sexus imbecillitatem prorsus fugantur. Verum in certamine, quod secundum Deum agitur, et in pietatis militum delectu senes advocantur, juvenes accurrunt, pueri volant, servi ultro et magna cum fiducia properant; nec rejiciuntur mulieres, sed audacter et viriliter contra diabolum properant, et decertantes victoriam hoste fracto, devictoque gloriosam consequuntur, eumque per triumphum ducunt, et diadema contra adversarios singulis diebus sibi apponunt.

Δ'.

Ἐν μὲν τοῖς στρατολογήμασι τοῖς ἔξωθεν ἄνδρες μόνον καὶ νεανίαι ἐκλέγονται, γέροντες δὲ παρορῶνται καὶ παῖδες ἀπολείπονται, καὶ δοῦλοι ἀποδοκιμάζονται, γυναῖκες δὲ καὶ ἀποδιώκονται διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀσθενές. Ἐν δὲ τῷ κατὰ Θεὸν ἀγῶνι, καὶ τῷ στρατολογήματι τῆς εὐσεβείας γέροντες καλοῦνται, καὶ νεανίαι προτρέχουσι, καὶ παῖδες ὁρμῶσι, καὶ δοῦλοι προθύμως, καὶ μετὰ παῤῥησίας ἀπαντῶσι, καὶ γυναῖκες οὐκ ἀπόβληται δείκνυνται, ἀλλ' ἐφάλλονται θερμῶς, καὶ ἀνδρείως κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ ἀγωνιζόμεναι νικῶσι τὸν ἐχθρὸν καταπαλαίουσι, καὶ τρόπαια ἱστῶσι, καὶ καταστεφανοῦνται τῶν ἐναντίων καθ' ἑκάστην ἡμέραν.

[65] I Cor. VII, 20. [66] Psal. XXXV, 27. [67] Tob. VIII, 2.

E'.

A Νοητῶς ἀνάγνωθι τὸ, « Ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. » Σῶμα γὰρ νῦν λέγεται ἡ ψυχὴ, ὀφθαλμὸς δὲ ὁ νοῦς.

Ϛ'.

Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ τῆς πορνείας πολέμου παραιτοῦ τῶν ἑστιατόρων τὰς κλήσεις. Εἰ δὲ ξένος ἀπαντήσῃ σοι, τότε αὐτὸν μὲν θεραπεύσας ἀνάπαυσον, σεαυτὸν δὲ περικεκαλυμμένως τῇ ἀσιτίᾳ καὶ τῇ δίψῃ περίφραξον.

Z'. — ΜΑΡΙΑΝῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Ὁ ἰατρὸς κἂν κολάζῃ ὀδύνας προσάγων τῷ κάμνοντι, κἂν θάλπῃ καὶ ἀναπαύῃ, κηδεμονικῶς πάντα καὶ μετ' ἐπιστήμης ποιεῖ. Σὺ δὲ, εἰ βούλει μήτε ἐνταῦθα, μήτ' ἐκεῖ δοῦναι δίκας, ἀπαίτησον σεαυτὸν B εὐθύνας· εἰ γὰρ ἑαυτοὺς ἐκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. Καὶ πῶς ἂν, φαίης, δίκας ἐμαυτὸν εἰσπράξω; Ἐγὼ φήσω. Ταπείνωσον ἑαυτὸν, πένθησον καὶ στέναξον ἐπὶ τοῖς παραπτώμασί σου. Οὐ μικρὰ γὰρ τιμωρία καὶ βάσανος τῇ ψυχῇ, τὸ ἀναλογίζεσθαι καὶ θρηνεῖν τὰ οἰκεῖα σφάλματα, ἀλλὰ καὶ μεγάλη τοῦτό γε ὀδύνη, αἰκία, καὶ κόλασις, καὶ διὰ τοῦτο ἆθλον δικαιοσύνης χαρίζεται Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ τῷ δι' ἐξομολογήσεως αὐτὸν κατατρύχοντι. « Λέγε γὰρ, φησὶ, πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου, ἵνα δικαιωθῇς· » λέγε, πρὶν ἄλλος σου κατηγορήσει, ἵνα δίκαιος γένῃ.

H'. — ΦΛΟΡΕΝΤΙῼ ΔΙΑΚΟΝῼ.

C Ψυχὴ ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, διαχεῖται καὶ διασκορπίζεται εἰς πᾶν ἁμαρτημάτων εἶδος καὶ γένος. Διό φησιν ὁ Κύριος, ὅτι « Διασκορπιῶ σε ἐν ταῖς χώραις, καὶ διασπερῶ σε ἐν τοῖς ἔθνεσιν. »

Θ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

Ὅταν μετὰ τὴν εἰς τὸ χεῖρον μετάπτωσιν ἄνθρωπος πλανηθῇ, καὶ χειμασθῇ, καὶ κλυδωνισθῇ, εἶθ' ὕστερον συναισθόμενος, καὶ ἀνανήψας ἐπὶ τὸ κατὰ φύσιν παλινδρομήσει καλὸν, τότε λέγει ὁ Θεὸς, ὅτι « Ἐκλείψει ἡ ἀκαθαρσία σου, καὶ κατακληρονομήσω ἐν σοὶ, καὶ γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ Κύριος. »

I'. — ὙΔΡΟΣΙῼ.

Ἐβδελύξατό σε ἡ στολή σου, τουτέστιν, ἡ σάρξ σου ἐμίσησε τὸν νοῦν σου τὸν μοχθηρὸν ἐπιτάσσοντα D αὐτῇ ἀπαύστως ἐργάζεσθαι τὰ ἀπηγορευμένα. Ὅτι δὲ οἱ προεστῶτες τὰ δέοντα παρασιωπήσαντες κολασθήσονται ὑπὲρ τῆς ἀπωλείας τῶν ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένων, βλέπε τί λέγει ὁ Κύριος· « Ἐὰν μὴ λαλήσῃς, φησὶ, τοῦ φυλάξασθαι τὸν ἀσεβῆ ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ, αὐτὸς ὁ ἄνομος εἰς τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ ἀποθανεῖται· τὸ δὲ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῶν χειρῶν σου ζητήσω. »

IA'. — ΛΙΡΙΑΝῼ.

Λέγεις ὅτι ἤθελόν ποτε μηδένα ἄνθρωπον φοβηθῆναι πλὴν τοῦ Θεοῦ. Εἰ τοίνυν τούτων οὕτως γλίχῃ κατορθῶσαι, ἀπόταξαι παντὶ τῷ γηΐνῳ καὶ προσ-

V.

Spiritualiter intelligas velim quod dicitur : « Si oculus tuus simplex est, totum corpus tuum lucidum erit [68]. » Anima enim nunc corpus dicitur, mens oculus.

466 VI.

Cum fornicationis bello oppugnaris, missos facito convivatorum accitus. Quod si hospes tibi obviam venerit, tum voluntati illius indulgeas, releva laborem requie ; te vero in abscondito siti et jejunio circumvalla.

VII. — MARIANO MONACHO.

Medicus licet tormentis concitet, et doloribus diripiat eum, qui minus commoda valetudine utitur, licet fomentis calidis foveat, licet requie laborem relevet, omnibus accurate et ex artis præscripto defungitur. Tu porro, si tibi in animo est, neque hic, neque alibi pœnas persolvere, ex temetipso pœnas scelerum repete. Siquidem si nos de nobis judicium ageremus, nunquam ab aliis in judicium vocaremur. Et quanam ratione, dices, de me supplicium sumam ? Ego enuntiabo. Comprime animos, proluge, et ingemisce pro commissis ; neque enim pusilla castigatio est, et supplicium animæ, ratiocinatio, et propriorum delictorum luctus, sed ingens hæc quoque ægritudo crucians est, percussio, et supplicium ; ideoque justitiæ præmium impertitur homini, qui, confessione peracta, semetipsum affligit. « Dic etenim, inquit, primus peccata tua, ut justus fias [69]. » Dic, antequam alius deferat te, ut justus fias.

VIII. — FLORENTIO DIACONO.

Anima a Deo destituta dissolvitur, et in omnem delictorum speciem genusque dissipatur. Propterea dicit Dominus : « **467** Disperdam te in regionibus, et dispergam te in gentibus [70]. »

IX. — *Eidem.*

Cum in pejora devolutus homo a recta via aberraverit, et immoderata tempestate jactatus fuerit, redactusque in pericula, et tum postmodum in se conversus, usu callidior factus, in innatam probitatem reversus, tum dicit Dominus : « Deficiet immunditia tua, et hæreditabo in te, et agnosces me Dominum [71]. »

X. — HYDROSIO.

Abominata est te stola tua ; caro nempe tua odit mentem tuam deterrimam vi quodammodo allicientem ad vetita perficienda. Verumtamen qui aliis præsunt, si quæ opportuna ac necessaria sunt obticuerint, propter sibi obnoxiorum perditionem pœnas eos esse daturos, discito ex verbis Domini : « Nisi dixeris impio, ut declinet a via sua, exlex ipse in peccato suo morietur ; sanguinem nihilominus illius de manibus tuis requiram [72]. »

XI. — LIRIANO.

Inquis : Vellem aliquando nullum hominem, unus si Deus excipiatur, timere. Si hæc integerrime præstare appetis, rebus terrenis ac tempora-

[68] Matth. VI, 22. [69] Isa. XLIII, 26. [70] Levit. XXVI, 32, 33. [71] Ezech. XXII, 15, 16. [72] Ezech. III, 18-20.

riis renuntia, nulliusque prorsus in possessione esto, et ego reddo tibi verba tua: Non reformidabis, neque consulem, neque præfectum, non plebeculam, non insidiatores, non piratas, non principem, non regem, neque **468** dæmones ipsos, et in mundo dominantem diabolum.

A χαίρῳ πράγματι, καὶ μηδὲν εἰς τὸ παντελὲς ἔχε. Κἀγώ σοι ἀντιφωνῶ, ὅτι Οὐ φοβηθήσῃ οὐδένα, οὐχ ὕπατον, οὐχ ὕπαρχον, οὐ δῆμον, οὐ ληστὰς, οὐ πειρατὰς, οὐκ ἄρχοντα, οὐ βασιλέα, οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς δαίμονας, καὶ τὸν κοσμοκράτορα διάβολον.

XII. — PANOLBIO.

Quid extra excedis, et in locorum productiorem longinquitatem te subtrahis, mi vir? Animo repete, te viduæ filium esse [73], nempe constitutionis omni justitia menteque prævalida vacuæ, qui in sepulturam exportaris a pravis carneisque affectibus, et spurcitiei deditis dæmonibus, animam gestientibus. Propterea que preces effunde cum lacrymis, ut Christus Dominus non dedignetur attrectare loculum, ærumnosum scilicet corpus; et portatores locum teneant, nempe a cursu mortiferæ malitiæ conquiescant; namque si illi tempus intermiserint, et ad pejora progressus impediatur, humana mens admirabiliter resurget, et vivens porrigetur supernæ nostræ matri Hierusalem, quæ præter modum jacuit in lacrymis et gemitu. « Vox enim, inquit, in Rhama audita est [74], » in altissimis scilicet. Rhama siquidem *altitudinem* notat, ubi lacrymæ, et ejulatus, et immensus planctus, propter nutans fluctuansque humanum genus fit.

ΙΒ'. — ΠΑΝΟΛΒΙῼ.

Τί ἔξω, καὶ μακροτέραν ἀποτρέχεις, ἄνθρωπε; Σαυτὸν γὰρ νόησον υἱὸν χήρας ὑπάρχειν, δηλαδὴ καταστάσεως χηρευούσης ἀπὸ δικαίου φρονήματος, καὶ ἰσχυρογνώμονος, ἐκφερόμενος πρὸς τάφον ὑπὸ τῶν κακῶν τὴν ψυχὴν βασταζόντων παθῶν τε σαρκικῶν, καὶ δαιμόνων φιλορυπάρων. Καὶ διὰ τοῦτο εὖξαι μετὰ δακρύων, ἵνα ὁ Δεσπότης Χριστὸς καταξιώσῃ ἅψασθαι τῆς σοροῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ πολυπαθὲς B σῶμα· καὶ οἱ βαστάζοντες στήσονται, τουτέστι παύσονται τοῦ δρόμου τῆς νεκροφόρου κακίας· παυσαμένων γὰρ αὐτῶν, καὶ τῆς πρὸς τὸ χεῖρον προκοπῆς ἐμποδισθέντων, ἀναστήσεται παραδόξως ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ παραδοθήσεται ζῶν τῇ ἄνω ἡμῶν μητέρι Ἱερουσαλὴμ πολλὰ ὀδυρομένῃ καὶ πενθούσῃ. «Φωνὴ γὰρ, φησὶν, ἐν Ῥαμὰ ἠκούσθη, » τουτέστιν ἐν ὑψίστοις. Ῥαμὰ γὰρ *ὕψος* δηλοῖ, ἔνθα θρῆνος, καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὀδυρμὸς πολὺς διὰ τὴν πταίουσαν ἀνθρωπότητα γίνεται.

XIII. — ARISTOBULO EPISCOPO.

Eximii Jobi vestigia persequere, qui saniem abradebat, et ulcerum vermes aversabatur [75], et curas omnes præsentis sæculi absterge, lutulentas cogitationes abdicans, et voluptates terrenas instar vermium in te delitescentes. Nam ut Job luce, et palam, **469** ita et tu debes in occulto decertare, et confligtari, ut chorum angelorum hilaritate conspergas. Quemadmodum enim lætitia gestiunt angeli Dei, nobis resipiscentibus, et ad salutaria consilia redeuntibus; pari sic rursus mœrore afficiuntur, et gemunt, cum aspexerint nos volenti animo dæmonibus propter peccatum inservientes.

ΙΓ'. — ΑΡΙΣΤΟΒΟΥΛῼ ΕΠΙΣΚΟΠῼ.

Μιμοῦ τὸν μέγαν Ἰὼβ ἐπιξέοντα τὸν ἰχῶρα, καὶ τοὺς σκώληκας τῶν τραυμάτων ἀπομυσαττόμενον, C καὶ ἀποκάθαρον πᾶσαν φροντίδα τοῦ παρόντος αἰῶνος ἀποτιθέμενος τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς, καὶ τὰς γηΐνας ἡδονὰς δίκην σκωλήκων ἐμφωλευούσας σοι. Εἰ γὰρ Ἰὼβ κατὰ τὸ φαινόμενον, ὀφείλεις σὺ κατὰ τὸ κρυπτόμενον διαθλῆσαι διαγωνίσασθαι, ἵνα τὸν χορὸν τῶν ἀγγέλων χαροποιήσῃς. Ὥσπερ δὲ χαίρουσιν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ μετανοούντων ἡμῶν, καὶ ἐπιστρεφόντων πρὸς τὴν σωτηρίαν· οὕτω πάλιν λυποῦνται καὶ στενάζουσιν, ὅταν νοήσωσιν ἡμᾶς τοῖς δαίμοσιν ἑκουσίως διὰ τῆς ἁμαρτίας δουλεύοντας.

XIV. — CHIONIO SILENTIARIO.

Quid perages? quid aggressurus es, cum vitæ terminus accesserit? cum facultates vivendi decesserint? cum urgebit te consilii inopia et afflictio? cum de te medici mentem demittent? cum spem omnem tuæ salutis familiares abjecerint? Cum asso anhelitu spissoque vexatus, et febri immani interiora adustus atque confectus, mediis præcordiis suspirabis, et non adfuerit, qui una tecum contrahat animum? cum nox profunda advenerit, nullusque sit, qui auxilio tibi esse queat; mors prope sit; qui te conducturi sunt, premant nonnulli angeli tristes et inclementes? Cum arripient te tremendæ potestates, et obligatam animam, et sceleribus nimio multo gravem, et ad hæc mentem convertentem, et sortem suam absque vocis instrumento ejulantem trahent. Tandem ejulatibus

ΙΔ'. — ΧΙΟΝΙῼ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙῼ.

Τί ποιήσεις; τί δράσεις, ὅταν τὸ τέρμα τοῦ βίου ἐλεύσηται, ὅταν ἐπιλείπωσι τῆς ζωῆς αἱ ἀφορμαὶ, ὅταν ἐπέλθοι σοι ἀπορία καὶ θλίψις, ὅταν ἀπαγορεύ- D σωσί σε οἱ ἰατροὶ, ὅταν ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπογνωσθῇς; ὅταν ἄσθματι ξηρῷ καὶ πυκνῷ συνεχόμενος πυρετοῦ λαύρου διακαίοντος τὰ ἔνδον καὶ ὑπομύχοντος, στενάξεις μὲν ἀπὸ μέσης καρδίας, τὸν δὲ συλλυπούμενον οὐχ εὑρήσεις; ὅταν φθάσῃ νὺξ βαθεῖα, καὶ μηδεὶς παρῇ ὁ βοηθῆσαι δυνάμενος, ὁ θάνατος παρέστηκεν, οἱ ἀπάγοντες κατεπείγουσιν, ἄγγελοί τινες κατηφεῖς καὶ ἀπότομοι; ὅταν ἐπιλαμβάνονταί σου αἱ φοβεραὶ δυνάμεις, καὶ ἕλκωσι τὴν ψυχὴν δεδεμένην, ταῖς ἁμαρτίαις πυκνὰ μεταστρεφομένην πρὸς τὰ ὧδε, καὶ ἀποδυρομένην ἄνευ φωνῆς τοῦ ὀργάνου; Λοιπὸν τῶν θρήνων ἀποκλεισθέντων, ὢ πόσα πενθήσεις σεαυτὸν τότε! πόσα στενάξεις ἄπρακτα μετακλαίων ἐπὶ τοῖς

[73] Luc. VII, 12. [74] Matth. II, 18. [75] Job II, 8.

κακῶς βουλευθεῖσιν. Ὅταν ἴδῃς μετὰ ταῦτα τὴν φαιδρότητα τῶν δικαίων ἐν τῇ λαμπρᾷ τῶν οὐρανίων δώρων διανομῇ, καὶ τὴν κατήφειαν τῶν ἁμαρτωλῶν ἐν τῷ σκότει τῷ βαθυτάτῳ, ποῖα ῥήματα τὸ τηνικάδε φήσεις; Ποῖα ἐρεῖς τότε ὀδυνώμενος τὴν καρδίαν; Αἴ με, μὴ ἀποῤῥίψαι τὸ φορτίον τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς μετανοίας εὐκόλου τυγχανούσης τῆς ἀποθέσεως! Αἴ με, τὰς κηλῖδας μὴ ἀποπλύνασθαι, ἀλλ' ἐστιγμένον εἶναι ταῖς ἀνομίαις! Νῦν ἂν ἤμην μετὰ τῶν ἀγγέλων ἑορτάζων, καὶ κατευφραινόμενος, νῦν ἐν τοῖς αἰωνίοις ἀγαθοῖς ἐνετρύφων. Ὦ τῶν πονηρῶν βουλευμάτων! διὰ πρόσκαιρον ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν ἀθάνατα βασανίζομαι, διὰ ἡδονὴν σαρκὸς τῷ αἰωνίῳ πυρὶ παραδίδομαι. Ἐδιδασκόμην, καὶ οὐ προσεῖχον. Διεμαρτύραντό μοί τινες τῶν εὐσεβούντων, ἐγὼ δὲ κατεγέλων. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐρεῖς, ἀποκλαιόμενος σεαυτὸν, ἂν παρακούσῃς τῶν καλῶν παρακλήσεων, καὶ τῶν ὑπομνήσεων, καὶ ἀνάρπαστος γενόμενος ἐπενεχθήσῃ ἐπ' ἐκεῖνον τὸν χῶρον, ἔνθα οὐδὲν ὀνήσει τῶν μετανοεῖν, καὶ κλαίειν, καὶ στένειν σε πειθόντων. Ὧδε γὰρ χρεία τούτων τῶν ἐπικουρημάτων, οὐκ ἐκεῖσε.

A completis, quantum tum temetipsum deplorabis! Quot suspiria frustra edes de male conceptis patratisque indolens? Cum postmodum justorum hilaritatem in splendida munerum cœlestium partitione, et flagitiosorum tristitiam in tenebris obscurissimis **470** aspexeris; quas tum voces ore emittes? Quæ tum verba effundes, corde indolens? Væ mihi, quod onus scelerum media pœnitentia, cum depositio eorum facilis erat atque expedita, non deposuerim! Væ mihi, quod maculas non abluerim, sed scelestis facinoribus consignatus neglexerim! Nunc equidem cum angelis consuescerem dies festos agens, et animo gaudens; nunc in sempiternis bonis hilarescerem. O consilia prava! ob temporarium commissi turpis gustatum infinito B tempore noxis addicor! ob carnis voluptatem perenni igni contrador? Præcepta et rationes bene vivendi perdocebar, nec mente attendebam. Multi mihi testes antiquæ religionis exemplaria rem confirmabant, et ipse eos facete eludebam. Hæc, et similia enuntiabis temetipsum deplorans, si missas feceris rectas adhortationes, et monitiones, raptusque in ea loca addicaris, in quibus neque pœnitentia, neque planctus, neque suspiria fructum ullum afferunt. Hic etenim, non illic similes suppetiæ opus sunt.

ΙΕ'. — ΟΡΙΒΑΣΙΩ.

Εἰ καὶ αὐτεξουσίῳ τῆς προαιρέσεως τετιμήμεθα, ἀλλ' ὅμως ἐκτὸς τῆς ἄνωθεν συμμαχίας οὐδὲν τῶν ἀνδραγαθημάτων ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ παρόντος βίου ἐπιτελέσαι δυνάμεθα. « Οἶδα γὰρ, φησὶν, ὅτι οὐ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁδὸς αὐτοῦ, οὐδὲ πορεύσεται ἀνὴρ κατορθῶσαι πορείαν αὐτοῦ. » Μὴ τοίνυν ἑαυτοῖς μόνοις λογισώμεθα τῶν ἀγώνων τὰ τρόπαια. Ἡμέτερον μὲν ἐστι τὸ προελέσθαι μόνον τὸ κρεῖττον καὶ σπουδάσαι, Θεοῦ δὲ τὸ εἰς ἔργον ἀγαγεῖν τὴν ἀγαθὴν ἔφεσιν.

XV. — ORIBASIO.

Etsi hic optio soluta nobis est eligendi, libertate arbitriis donatis nihilominus absque superno auxilio, nihil incipere, quod feliciter exeat in præsenti vita, et ad summum perducere possumus. Namque dicitur: « Scio, quia non est hominis via C ejus, nec viri est, ut ambulet, et dirigat gressus suos [76]. » Ne itaque nobismet ipsis contentionum triumphos dedamus. In hac siquidem re partes habemus, melius tantum eligendi, in idque nostros conatus intendendi; ad Deum vero attinet nostris desideriis extremum actum addere.

Ιϛ'. — ΑΝΤΙΟΧΩ.

Μὴ ὄκνον καὶ προφάσεις ἀσυμφόρους προβάλλου, μηδόλως τολμᾷν ἱκετεύειν τὸν Κύριον διὰ τὴν πενίαν τῶν ἀρετῶν. Οὕτως γὰρ ὁ πτωχὸς ἐκέκραξε, « Καὶ ὁ Κύριος εἰσήκουσεν αὐτοῦ, καὶ ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ ἐῤῥύσατο αὐτόν. » Τί δ' ἂν εἴη θλιβωδέστερον ἁμαρτίας τοῖς ἑαυτῶν ἐπιγνώμοσι καὶ συναισθομένοις;

471 XVI. — ANTIOCHO.

Ne laboris consequentis metum, neque tergiversationes, easque inutiles proponas, et te prorsus tanto ausu non esse, ut Dominum precibus cogas ob defectum virtutum. Sic enim pauperculus vociferatus est: « Et Dominus exaudivit eum, et ex tribulationibus ejus eripuit eum [77]. » Quid porro peccato ipso luctuosius iis, qui cognitione sui amplissima valent, et pondus commissorum persen- D tiunt?

ΙΖ'. — ΗΓΗΣΙΠΠΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Εἴρηκας, ἀρετῆς μὲν ἀπεσχοινίσθαι μακρὰν, πάντας δὲ τοὺς ἐναρέτους ἄνδρας εὐθύμως ἀνευφημεῖν, καὶ κροτεῖν, καὶ δοξάζειν, καὶ μάλιστα τὸν μέγαν Ἡσυχαστὴν Ῥουφῖνον, τὸ οὐράνιον ἐκεῖνο καὶ Χριστοφόρον σκεῦος. Γίνωσκε τοίνυν, ὅτι ὁ ἀποδεχόμενος τοὺς τροφίμους τῆς ἀρετῆς οὐ μετρίως κερδαίνει, διότι τὰ δευτερεῖα κομίζεται τῶν ἐκείνοις δοθησομένων στεφάνων. Σφοδρῶς δὲ κἀγὼ καθέστηκα φίλος καὶ ἐπαινέτης τοῦ προλεχθέντος ἀνδρός.

XVII. — HEGESIPPO MONACHO.

Dixisti te a virtute longe longeque esse disclusum, omnes nihilominus viros integritati vitæ deditos promptissime celebrare et plausu excipere admirationeque prosequi, interque eos magnum Hesychastem Ruffinum, cœleste illud et Christigerum vas. Noscito itaque eos, qui virtutis alumnos sibi comites asciscunt, non modicum quæstum sibi facere, cum secundas corollas illis tribuendas in lucro deportent. Mihi etiam est cum illo arctissima necessitudo, et viri illius laudes summopere effero.

[76] Jerem. x, 23. [77] Psal. xxxiii, 7.

XVIII. — LETORIO MONACHO. A

Nullius adeo in egestate sumus, ut temporis. Ars quidem longa est, vita nostra brevis, propeque est vitæ finis. Abrumpe somnos, mi vir.

472 XIX. — PRIMO SUBDIACONO.

Audisti Deum a suorum præceptorum omissores in perpessiones tristitiæ, et in actiones liberis hominibus indignissimas æque atque turpissimas dedere, ut scribit Apostolus; « Tradidit illos Deus in passiones ignominiæ, et in prava desideria [78]. » Cum itaque nescio cujus dictum audimus: sol non visus hominem in foveam dejecit; non id comminiscimur solem, luce sua omnia collustrantem, eum, qui renuerat illum aspicere, in foveam projecisse; sed in fossam dejectionis causam fuisse nullam luminis copiam. Sic quoque Deus non at- B tento animo excipientem suas sanctiones et comminationes, præceptaque splendida, rejectum in peccatorum foveam dejicit.

XX. — CASSANDRIO.

Parva in præsenti via sunt, labor, et opera, et sudor; maxima vero atque infinita, et nullo numero exputabilia munera sempiterna, quæ perabunde Christus recompensabit virtutis studiosis atque cultoribus. Antequam æternæ noxæ aggrediantur, pœnitentiæ remedium usurpemus, quod nullum unquam Deus aversatur eorum, qui habitu miserando, et verbis flebilibus accurrunt. Qui enim ob propria peccata dedicat se lacrymis, næ C illi consolatione ingenti permulcentur.

473 XXI. — DAGLAIPHO.

Quæstuosum admodum est, meliorem mentem erga Dominum de die in diem non in aliud tempus transportare, neque negligere, neque animum demittere, nec per transennam aspicere, sed errores confiteri. Namque per Isaiam Dominus noster edicit: « Dic tu primus peccata tua, ut justificeris [79]. » Nam si ita te in confessione, et precibus, et condensis supplicationibus gesseris, quam citissime audies Dominum tibi respondentem: « Ego sum, qui deleo peccata tua, et scelera tua [80]. »

XXII. — CALLIOPIO.

Quam perpulchra et mirifica est retributio, quæ D regeritur homini ad Deum colendum maturate acceleranti; Dei rursum refusio nulla interposita mora, nec requie, proprio famulo familiarissime utendi, et sese cum eo conjungendi, ingenue sincereque currente, et ad placita Domini festinante! Desiderabile equidem est, tremere animo ac reformidare, ne a vita sempiterna, et divino lumine, et Spiritus sancti splendore discludaris.

XXIII. — ARAXIO.

Cum intelligimus illa divinorum eloquiorum verba: « Solve calceamentum tuum [81]; » scire debemus nobis imperari priores mores et pravos habitus rejicere, seponereque et respuere.

ΙΗ'. — ΛΗΤΟΡΙῼ ΜΟΝΑΧῼ.

Οὐδενὸς οὕτως ὡς χρόνου δεόμεθα. Καὶ ἡ μὲν τέχνη μακρὰ, βραχὺς δὲ ὁ βίος ἡμῶν· ἐγγὺς τὸ τέλος τῆς ζωῆς. Γρηγόρησον, ἄνθρωπε.

ΙΘ'. — ΠΡΙΜῼ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝῼ.

Ἐπύθου, ὡς ὁ Θεὸς τοὺς καταφρονοῦντας τῶν αὐτοῦ ἐνταλμάτων εἰς τὰ πάθη ἐκδίδωσι τῆς ἀθυμίας, καὶ εἰς τὰς πράξεις τὰς λίαν ἀνδραποδώδεις καὶ ῥυπαρὰς, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ὅτι « Παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας καὶ φαῦλα ἐπιτηδεύματα. » Ἀκούσας τοίνυν, ὅτι ὥσπερεί τινος εἰπόντος, ὅτι μὴ ὀφθεὶς ὁ ἥλιος τὸν ἄνθρωπον τῷ βοθύνῳ ἔῤῥιψεν, οὐχὶ λογιζόμεθα τοῦτο, ὅτι ὁ φωστὴρ τὸν μὴ βουληθέντα πρὸς αὐτὸν ἰδεῖν εἰς τὸν βόθυνον ἀπώσατο, ἀλλ' ὅτι αἴτιόν ἐστι τῆς εἰς τὸν βόθρον καταπτώσεως τὸ μὴ μετέχειν τοῦ φωτός. Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τὸν μὴ προσέχοντα τοῖς νόμοις αὐτοῦ, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς, καὶ ταῖς φωταυγέσιν ἐντολαῖς ἀπωσάμενος, τοῦτον εἰς τὸν βόθυνον ῥίπτει τῆς ἁμαρτίας.

Κ'. — ΚΑΣΣΑΝΔΡΙῼ.

Ὀλίγος ἐστὶν ὁ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ κόπος, καὶ πόνος, καὶ ἱδρὼς, μεγάλα δὲ καὶ πολλὰ, καὶ μὴ ἔχοντα ἀριθμὸν τὰ αἰώνια δωρήματα, ἅπερ δαψιλῶς δώσει Χριστὸς τοῖς τῆς ἀρετῆς ἐρασταῖς καὶ ἐργάταις. Πρὸ τοῦ καιροῦ τῶν αἰωνίων κολάσεων χρησώμεθα τῷ φαρμάκῳ τῆς μετανοίας, ὅτι οὐδένα ποτὲ ἀποστρέφεται ὁ Θεὸς, τῶν μετὰ οἰκτροῦ σχήματος, καὶ λόγων ἐλεεινῶν προσερχομένων αὐτῷ. Ὅσοι γὰρ κατακλαίουσι τὰ ἑαυτῶν παραπτώματα, πολλῆς ὑπάρχουσι παρηγορίας.

ΚΑ'. — ΔΑΓΛΑΙΦῼ.

Χρήσιμον τὸ μὴ ἀναβάλλεσθαι ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ἐπιστρέψαι πρὸς Κύριον, μηδὲ ἀμελεῖν, καὶ ῥαθυμεῖν, καὶ ὀκνεῖν, ἀλλ' ἐξομολογεῖσθαι τὰ πταίσματα. Λέγει γὰρ διὰ τοῦ Ἡσαΐου ὁ Δεσπότης ἡμῶν· « Λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἁμαρτίας, ἵνα δικαιωθῇς. » Ἐὰν γὰρ καὶ σὺ τὸν τρόπον τοῦτον διατεθῇς ἐν ἐξομολογήσει, καὶ δεήσει, καὶ λιταῖς πυκνοτέραις, οὐ βραδύνεις ἀκοῦσαι τοῦ Κυρίου ἀποκρινομένου σοι· « Ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας σου καὶ τὰς ἀνομίας σου. »

ΚΒ'. — ΚΑΛΛΙΟΠΙῼ.

Ὡς καλὴ καὶ θαυμαστὴ ἡ ἀντίδοσις τοῦ μὲν ἀνθρώπου σπεύδοντος τὸν Θεὸν θεραπεύειν, τοῦ δὲ Θεοῦ ἀνυπερθέτως ἐξοικειοῦσθαι τὸν ἑαυτοῦ οἰκέτην γνησίως καὶ ἀνοθεύτως τρέχοντα ἐπὶ τὴν ἀρέσκειαν τοῦ Δεσπότου. Ἐράσμιον δὲ ἀληθῶς τὸ φρίττειν, καὶ δεδοικέναι μὴ ἀποσχοινισθῆναι τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐλλάμψεως.

ΚΓ'. — ΑΡΑΞΙῼ.

Ὅταν ἀκούωμεν τῆς θείας λεγούσης Γραφῆς· « Λῦσον τὸ ὑπόδημά σου, » εἰδέναι ὀφείλομεν, ὅτι κελευόμεθα τὴν προτέραν συνήθειαν καὶ καχεξίαν διωθεῖσθαι, ἀποτίθεσθαί τε καὶ ἀποβάλλειν.

[78] Rom. I, 26. [79] Isa. XLIII, 26. [80] ibid. 25. [81] Exod. III, 5.

ΚΔ'. — ΠΑΡΝΑΣΙΩ ΦΗΣΚΩ.

Ἡδονὴ ἄγκιστρόν ἐστι τοῦ διαβόλου πρὸς ἀπώλειαν ἕλκον. Ἡδονὴ πρόξενος γίνεται αἰωνίου πυρός. Ἡδονὴ τροφὸς ὑπάρχει σκώληκος ἀκοιμήτου. Ἡδονὴ θάνατός ἐστι τῆς ἀθανάτου ψυχῆς. Ἡδονὴ πρὸς ὀλίγον πιαίνει τῶν ἀφρόνων τὴν φάρυγγα, ὕστερον μέντοι πικροτέρας ἀψινθίου τὰς ἀναδόσεις ποιεῖται. Ἡδονὴ θερμῶς μὲν καὶ ἐμμανῶς, καὶ ὡς εἰπεῖν, βιαίως προτρέπεται τὸν ἄνθρωπον ἀπολαῦσαι τῆς δυσώδους καὶ ψυχοβλαβοῦς ἀκαθαρσίας· μετὰ δὲ τὸ τελεσθῆναι τὸ μίασμα, μέμψεις καὶ ὀδύνας καρδιακὰς, καὶ λύπας, καὶ ταραχὰς, καὶ φόβους χαρίζεται τῷ δελεασθέντι καὶ ἐξαπατηθέντι διὰ τῆς ἐπονειδίστου καὶ κατηραμένης γλυκασίας.

ΚΕ'. — ΘΕΟΔΩΡΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Ἡμέρας, φησὶν, ἐκέκραξα, καὶ ἐν νυκτὶ ἐναντίον σου, Κύριε ὁ Θεός μου. » Ὁρᾷς πῶς ὁ Δαυῒδ ὁ θεσπέσιος ὑποτύπωσις γίνεται πρὸς τὸ ἀδιαλείπτως λιτανεύειν, καὶ μὴ καταφέρεσθαι εἰς ἀκηδίαν; Καὶ εἰκότως, εἰ πολλάκις τὰ μέγιστα ὠφελήθημεν ἀνδρί τινι ἀγαθῷ συντυχόντες, πηλίκα κερδανοῦμεν καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα προσδιαλεγόμενοι δι' εὐχῆς καὶ ψαλμῳδίας τῷ τῶν ὅλων Δεσπότῃ Χριστῷ;

ΚϚ'. — ΒΗΡΥΛΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Τίς ἄρα τῶν εὐφρονούντων βουλήσεται περιαντλεῖσθαι βορβόροις; Τίς ἄρα τῶν καλῶς λογιζομένων θελήσει ὀσφραίνεσθαι σήψεως, καὶ ποθεῖν τοὺς σκώληκας, καὶ στέργειν τῆς δυσωδίας τοὺς ῥύακας; Τίς ποτε ἀνέξεται παρακαθῆσθαι τῇ ἐξόδῳ τῶν ἀφεδρώνων, καὶ ταῖς διεκβολαῖς τῶν ἀκαθάρτων τῆς πόλεως ὑπονόμων, καὶ θεᾶσθαι διὰ παντὸς ἀνθρώπινα σκύβαλα, καὶ ἀηδῆ φορυτὸν, καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι δυσωδῶν ἀποκλυσμάτων, καὶ ὀχετῶν, παντοίας ὀζωδίας πεπληρωμένων; Τίς ἄρα καταδέξεται καταβαίνειν καθεκάστην ἡμέραν εἰς λάκκον ταλαιπωρίας καὶ ἰλὺν ἀπωλείας, κατὰ τὸ γεγραμμένον; Τίς ἄρα τῶν ὀῤῥωδούντων τὸ Θεῖον αἱρήσεταί ποτε τῶν σηπεδόνων τῆς Καλλινίκης ἐπιδικάζεσθαι κατὰ τὴν σὴν ἀβελτηρίαν;

ΚΖ'. — ΣΑΒΙΝΩ.

Εὐρύνειν δέον τὰς τῆς ψυχῆς ἀποθήκας διὰ πίστεως μεγάλης καὶ ἔργων ἐπαινουμένων, ὅπως δοχεῖον γενώμεθα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. « Πλάτυνον γὰρ, φησὶ, τὸ στόμα τοῦ νοητοῦ ἀνθρώπου. » Ὅταν γὰρ καθάπερ μικρὰ χελιδὼν, τὸ στόμα τῆς διανοίας ἀνοίξωμεν, τῆς εὐτελείας καὶ τῆς βραχύτητος τῆς οἰκείας [ἐν] αἰσθήσει γενόμενοι, καὶ τοῦ τῆς ταπεινώσεως σώματος, ὅλῃ τῇ ψυχῇ πρὸς Θεὸν ἀνανεύσαντες, οὐ βραδύνει τοῦ Κυρίου ἡ χάρις τοῦ ἐπιφοιτῆσαι ἡμῖν, καὶ δὴ παραγενομένη τροφὴν δίδωσι καθάπερ νεοσσῷ τινι κεχηνότι, μεταδίδωσι δὲ, ὡς εἴρηται, τῆς θείας παρηγορίας, θείων νοημάτων, θείας γλυκυθυμίας, θείας κατανύξεως, θείου φόβου, καὶ σοφίας, καὶ πό-

474 XXIV. — PARNASIO PHESCO.

Voluptas est diaboli hamus ad perditionem conducens. Voluptas sempiternum ignem conciliat. Voluptas vermis nunquam obdormientis altrix est. Voluptas nullo modo delebilis animæ interitus exsistit. Voluptas parvum ad tempus excordium guttur opimat, et postmodum absinthio amariores ructus reddit. Voluptas rapide furioseque et, ut ita dicam, vi ac necessitate ad putridam et animæ exitiabilem fœditatem cogit; cum vero labes illa turpitudinis ad finem perducta sit, et dolores cordi intimos, et mœrores, et perturbationes, et timores hac impuritate correpto, et a criminosa atque maledictis onerata dulcedine decepto impertitur.

XXV. — THEODORO MONACHO.

« In die, dicitur, clamavi et nocte coram te, Domine Deus meus [82]. » Vides, quanam ratione divinus David exemplar nobis proponit, ad perpetuas preces effundendas, et nunquam in tædium, aut illarum neglectum declinandum? Et jure merito, si sæpissime magno nobis usui multis in rebus viri alicujus probi colloquium fuit; quæ ipsi non consequemur, integras noctes diesque per preces et psalmodias, omnium Christo Domino colloquentes?

XXVI. — BERYLLO MONACHO.

Quis ergo, dummodo sano cerebro est, ex fæcibus 475 aquam hauriet perlibenter? Quis, dummodo a sensu mentis abstractus non est, delicias sibi parabit odoris in putredine, et vermes efflagitabit, et putoris profluvia deliget? Quis unquam sustinebit prope cloacarum egressa, et urbis rerum lutulentarum ejectionem in ipsis cuniculis assidere, et indesinenter humana retrimenta oculis percipere, et infecta gravique immunditie, et inquinamentis pessime olentibus, et canalibus putore plenis perfrui? Quis in lacum ærumnarum dies singulos, et lutum perditionis descendere, ut scriptum est, æquo animo ferat? Quis tandem Deum formidans unquam amplexabitur, ob Callinices putredinem, in judicium vocari, ut tu plane, nihil sapiens, facis?

XXVII. — SABINO.

Collatandæ sunt animæ apothecæ fide ingenti, atque gloriosis operibus, ut gratiæ divinæ receptaculum evadamus. « Dilata enim, ait, intellectualis hominis os [83]. » Namque cum veluti pausilla hirundo, os mentis adaperiemus, nostra sorte ac vilitate, et corporis depressione animo comprehensis, tota mente ad Deum conversi, non tergiversatur divina gratia ad nos commeare; et ubi pervenerit, veluti pullo, qui adaperto ore escam exposcit, cibum porrigit, unaque cum eo facit consortes divinæ consolationis, divinarum meditationum, divinæ animi oblectationis, divinæ compunctionis, divini timoris, et sapientiæ, et di-

[82] Psal. LXXXVII, 2. [83] Psal. LXXX, 11.

vinæ lætitiæ, et jubilationis, et absconditorum, eorumque magnorum mysteriorum revelationis.

476 XXVIII. — GAUDENTIO SILENTIARIO.

« Descende, ait, in mysticum hortum, et comede fructus arborum [84]. » Itaque si jam assequimur eum, qui providentissime in hortum ab ipso, et in sui ipsius gratiam conditum, descendit, id est in mundum apud nos, afferamus ipsi fructus evangelicos, quos suavissime comedit, gaudium nempe, charitatem, pacem, tolerantiam, probitatem, ingenuitatem, fidem, placabilitatem, et ante omnia continentiam, de quibus nulla lex exstat : neque enim legi subjicimur, sed gratis, uti filii veri, candidi et probi, et ad paterna consilia omnia parati.

XXIX. — VITALIO SUBDIACONO.

Omnibus hominibus, qui a dæmonibus ingestis cogitationibus incassum ex virtute in improbitatem et habitum nequissimum prolabuntur, plane prorsusque multum laborem, et operam insumendam esse sæpe sæpius audivimus, cum inflatu divino pronuntiatum sit : Persecutionem passi sumus, et laboravimus, nec potuimus requiescere [85].

XXX. — *Eidem.*

« Recordamini, ait, qui longe estis a Domino, et Hierusalem ascendat super cor eorum [86]. » Hierusalem esse ego autumo pacificam animæ constitutionem. Namque qui longe procul propter mentis vitiositatem a Domino remoti fuistis, nunc ipsi per bonam spem et fidem precesque adhærescite. « Memor, inquit, fui Domini, **477** et lætatus sum [87]. » Deus etenim tempore angustiæ, et cum res conclamata ac deperdita est, in memoriam regressus, non tantum mœrores exstinguit, sed lætitiam quoque ingerit, inenarrabili solatio cor tentationum mole exsiccatum, et agens jam animam magnitudine affectionum permulcens. Bonum est itaque, quod insinuatur, Recordamini : neque enim est, qui in morte perditionis Jesum Christum animo suo repræsentet.

XXXI. — PAULO ARCHIMANDRITÆ.

Qui sibi obnoxios in verbo divino actuosa et ingenti alacritate non sustentat, in flagella intellectualia dorsum præparet, generosoque animo universas tentationes perferat.

XXXII. — JULIANO.

Legisti in Ezechiele seniores incensum adolentes dæmonibus in occulto cubiculo, dicentesque : « Dereliquit Deus terram, et non videt, quæ a nobis in reconditis fiunt [88]. » Si hæc attente percurristi, cave, ne tu quoque in arcana animi cellula turpium affectionum idola exprimas, eaque æque ac si dii essent, tibi propitios, et veneratione colas. Arcana vero animæ cellulam esse prævaticinatum est, in qua multa scelera committuntur,

A θου, θείας χαρᾶς καὶ ἀποκαλύψεως μεγάλων μυστηρίων.

ΚΗ'. — ΓΑΥΔΕΝΤΙῼ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙῼ.

« Κατάβηθι, φησὶν, εἰς τὸν μυστικὸν κῆπον, καὶ φάγε ἀκρόδρυα. » Εἰ τοίνυν ἔγνωμεν τὸν Κύριον καταβάντα οἰκονομικῶς εἰς τὸν ὑπ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ κτισθέντα κῆπον, τουτέστιν εἰς τὸν παρ' ἡμῖν κόσμον, καρποφορήσωμεν αὐτῷ καρποὺς εὐαγγελικοὺς, οὓς καὶ ἥδιστα ἐσθίει, οἷον χαρὰν, ἀγάπην, εἰρήνην, μακροθυμίαν, χρηστότητα, ἀγαθωσύνην, πίστιν, πραότητα, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐγκράτειαν, καθ' ὧν οὐ κεῖται νόμος· οὐ γάρ ἐσμεν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν, ὡς υἱοί τινες γνήσιοι καὶ εὐεικτοι τῶν πατρικῶν πάντων.

D ΚΘ'. — ΒΙΤΑΛΙῼ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝῼ.

Ὅτι πᾶς ἄνθρωπος ὑπὸ τῶν δαιμονιωδῶν λογισμῶν, ἀπὸ τῆς ἀρετῆς μάτην πεσὼν εἰς φαυλότητα, καὶ ἕξιν πονηροτάτην, κοπιάσει πάντως καὶ μοχθήσει, ἤκουσα πολλάκις λεγούσης τῆς προφητείας, ὅτι Ἐδιώχθημεν καὶ ἐκοπιάσαμεν, καὶ οὐκ ἠδυνήθημεν ἀναπαύσασθαι.

Λ'. — *Τῷ αὐτῷ.*

« Μνήσθητε, φησὶν, οἱ μακρόθεν τοῦ Κυρίου, καὶ Ἱερουσαλὴμ ἀναβήτω εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν. » Ἱερουσαλὴμ δὲ λέγω τὴν εἰρηνικὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς. Οἱ γὰρ πρώην μακρυνθέντες τοῦ Κυρίου διὰ φαυλότητα γνώμης, νῦν κολλήθητε αὐτῷ δι' ἀγαθῆς
C ἐλπίδος, καὶ πίστεως, καὶ εὐχῆς. « Ἐμνήσθην τοῦ Κυρίου, φησὶν, καὶ εὐφράνθην. » Θεὸς γὰρ μνημονευθεὶς ἐν καιρῷ στενοχωρίας, καὶ βαθείας τῶν ψυχῶν ἀπογνώσεως, οὐ μόνον τὰς λύπας σβέννυσιν, ἀλλὰ καὶ εὐφροσύνην ἐργάζεται, παρηγορῶν ἀῤῥήτῳ παρηγορίᾳ τὴν περιχυθεῖσαν τῷ ὄγκῳ τῶν πειρασμῶν, καὶ ὀλιγοψυχοῦσαν τῷ μεγέθει τῶν θλίψεων καρδίαν. Καλὸν τοίνυν τὸ εἰρημένον, Μνήσθητε· οὐκ ἔστι γὰρ ὁ μνημονεύων ἐν τῷ θανάτῳ τῆς ἀπωλείας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΛΑ'. — ΠΑΥΛῼ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤῌ.

Ὁ μὴ διατρέφων προθύμως τοὺς ὑποτεταγμένους αὐτῷ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ἑτοιμαζέτω τὸν ἑαυτοῦ
D νῶτον εἰς μάστιγας νοητὰς, καὶ πάντα πειρασμὸν ὑπομενέτω γενναίως.

ΛΒ'. — ΙΟΥΛΙΑΝῼ.

Ἀνέγνως ἐν τῷ Ἰεζεκιὴλ τοὺς πρεσβυτέρους θυμιῶντας δαίμοσιν ἐν τῷ κρυπτῷ κοιτῶνι, καὶ λέγοντας, « Ἐγκατέλιπε τὴν γῆν ὁ Θεὸς, καὶ οὐχ ὁρᾷ τὰ κρυφῇ ἡμῶν πεπραγμένα. » Εἰ τοῦτο ἀνέγνως, σκόπησον, μήποτε καὶ αὐτὸς ἐν τῷ ἀποκρύφῳ τῆς ψυχῆς ταμιείῳ τῶν αἰσχίστων παθῶν εἴδωλα διαγράφεις θεοποιεῖς τε καὶ θεραπεύεις. Ἀπόκρυφον δὲ τῆς ψυχῆς ταμιεῖον ἡ καρδία προείρηται, ἐν ᾗ πολλαὶ γίνονται ἀνομίαι, ἃς μόνος βλέπει ὁ ἀκοίμητος

[84] Cant. v, 1. [85] Thren. v, 5. [86] Jerem. LI, 50. [87] Psal. LXXVI, 4. [88] Ezech. VIII, 12.

ὀφθαλμός. Πολλάκις τοίνυν καὶ πρεσβύτεροι ἐν τῇ A καρδίᾳ αὐτῶν τὴν ἀνομίαν ἐργάζονται.

ΛΓ'. — ΑΚΥΛᾼ.

Γράφεις, καὶ πόσος ἄρα χρόνος ἀρκέσαι δύναται πρὸς τὸ κατορθωθῆναι ἐν τῷ μὴ ὀμνύειν; Οὐχ οἶμαι, εἰ ἡμερῶν δέκα δεηθήσῃ πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι τῆς συνηθείας. Εἰ δὲ καὶ μετὰ τὰς δέκα ἡμέρας ὀφθείημεν ὀμνύντες, δίκην ἑαυτοῖς ἐπιθῶμεν, καὶ τιμωρίαν μεγίστην, καὶ καταδίκην ὁρίσωμεν τῆς παραβάσεως. Τίς δέ ἐστιν ἡ καταδίκη; Ὅτι οὐ χρὴ τὸν πταίσαντα ἐναπομένειν τῷ πταίσματι, ἀλλὰ διὰ τῆς μετανοίας καρποῦσθαι τὴν σωτηρίαν, ὥσπερ ὁ Λάμεχ, ὥσπερ ὁ ἄσωτος υἱὸς, ὥσπερ ὁ λῃστὴς ἐπὶ σταυροῦ κρεμάμενος ἐν ῥήματι τῆς πίστεως τοῦ παραδείσου πολίτης ἐγένετο. B

ΛΔ'. — ΣΩΤΗΡΙΧῼ.

Φάσκεις ἀγνοεῖν ὁποίοις χρὴ λόγοις ἐξιλεοῦσθαι ὀργισθέντα τὸν Δεσπότην· καὶ μὴν ἐγγύθεν ἔχεις διδάσκοντά σε τὸν ἅγιον Δανιήλ. Ὅθεν τοῖς ἐκείνου χρώμενον λόγοις ζώντως ἐκλιπαρήσεις τὸ Θεῖον· « Κλῖνον, Κύριε, τὸ οὖς σου, καὶ ἄκουσον, ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε τὸν ἀφανισμὸν ἡμῶν· οὐκ ἐπὶ ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν ῥιπτοῦμεν τὸν ἔλεον ἡμῶν ἐνώπιόν σου. Εἰσάκουσον, Κύριε. Ἱλάσθητι, Κύριε. Πρόσχες, Κύριε. Ποίησον, καὶ μὴ χρονίσῃς τοῦ οἰκτειρῆσαι, ὁ Θεός. »

ΛΕ'. — ΔΗΜΗΤΡΙῼ.

C Κατατολμήσωμέν ποτε τῆς πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως, καὶ μὴ ἀναπέσωμεν, ἀλλὰ μεριμνήσωμεν, μὴ σκοποῦντες τὰς ἀποτυχίας. Οὐδὲ γὰρ πᾶς ὁ βουλόμενος μαθεῖν τέχνην τινὰ, φοβούμενος, καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων τὸ ἀφανίσαι τὸ ἔργον, οὔτε ὁ πλωτὴς δεδοικὼς τὸ ναυάγιον, οὔτε ὁ ἔμπορος ἢ γεωργὸς τὰς ἀποτυχίας λογιζόμενος, πρᾶγμά ποτε περαιῶσαι δυνήσεται, ἀλλ' ἐγχειρεῖ καὶ ἐπιβάλλεται τούτων ἕκαστος, δουλούμενος ταῖς χρηστοτέραις ἐλπίσι.

ΛϚ'. — ΕΥΣΙΓΝΙῼ.

Οὐκ ἔστι συμφορὰ μαχήσασθαι δυναμένη τῷ θείῳ βουλήματι. Νεύει γὰρ μόνον ὁ ἀγαθὸς Δεσπότης, καὶ παραυτίκα λύει τὸ ἔγκλημα, καὶ ἀφανίζει τὸ δυσίατον ἕλκος. Μόνον σὺ μὴ ἀποκάμῃς ἱκετεύων σὺν δάκρυσι τὸν φιλανθρωπότατον Σωτῆρα Χριστὸν, καὶ χρηστὰς ἐλπίδας ἑαυτῷ ὑποσπείρων. Ἂν γὰρ μικροψυχήσῃς, ἀποτυγχάνεις μεγάλης σωτηρίας. Ἀνδρίζου τοίνυν, καὶ ἴσχυε, μὴ θραύων τῆς διανοίας τὸ εὔελπι, μηδὲ ἐπιλάθου τῆς ἄνω περιφανοῦς καὶ παμπλούτου πατρίδος, ἵνα μὴ τὴν ξένην καὶ πτωχοτάτην ποθήσας οἴκησιν ἐκτιναχθῇς σωτηρίας μεγάλης. D

ΛΖ'. — ΑΓΑΘΩΝΙ ΕΠΙΣΚΟΠῼ.

Ἄνθρωποι μὲν ἴσως τὸ μέλλον ἀγνοοῦντες ἀπογι-

qua solus nunquam obdormiscens oculus conspicit. Sæpe itaque et seniores in corde ipsorum infanda flagitia patrant.

478 XXXIII. — AQUILÆ.

Scribis, et quantum temporis spatium sufficere poterit, ut cum laude quis a jurejurando abstineat? Nondum ad liquidum explorata mihi veritas est, an dies decem suffecerint, ut usu recepto exemptus liber evadas. Quod si post dies decem deprehendamur jurejurando aliquid affirmare, pœnam nobismet ipsis statuamus, et permagnum supplicium et condemnationem definiamus transgressionis. Quænam vero pœna illa fuerit? Non esse opus, in errorem inductum in menda immorari, sed per pœnitentiam salutis suæ, quemadmodum Lamechus compotem fieri, quomodo filius prodigus; et latro in cruce appensus, verbis ex fide prolatis paradisi civis declaratus est.

XXXIV. — SOTERICHO.

Ais te nescire, quibusnam verbis Dominum infensum atque iratum tibi ad benevolentiam conciliare possis; cum haud procul sanctus Daniel sit perdocens viam. Quare illius sermonibus fultus, uti addecet, Numen exorabis: « Inclina, Domine, aurem tuam, et audi. Aperi oculos tuos, et vide desolationem nostram. Non in justificationibus nostris prosternimus misericordiam nostram ante faciem tuam. Exaudi, Domine; placare, Domine; attende et fac; et ne moreris misereri, Deus [89]. »

479 XXXV. — DEMETRIO.

Tandem aliquando Deo complacere aggrediamur, nec ullo unquam tempore ab inceptis abscedamus, nec res adversas mente revolvamus. Neque enim qui sibi aliquam artem addiscendam proponit, timens, et ante oculos pericula impendentia, quæ ab opere removere possunt, cogitatione complectens, neque navita naufragium pertimescens, neque mercator, aut agricola res male ominatas recolens ad summum perducere poterit; sed quilibet init, et manus admovet operi, meliori spe inflammatus.

XXXVI. — EUSIGNIO.

Nulla calamitas est, quæ metui divino possit resistere. Nam tantummodo bonus Dominus annuit, et confestim culpam dissolvit, et vulnus difficulter curabile tollit. Tu interim ne despondeas animum, cum lacrymis humanissimum Christum Salvatorem comprecans, et bonam spem tibi ingerens. Sin minus animo defeceris, ingenti saluti jacturam facies. Vir itaque fac sis, et robur sumito, bonam cogitationis spem nequaquam collidens. Neque obliviscaris supernæ clarissimæ et ditissimæ patriæ; ne externam et pauperrimam habitationem desiderans, magnam salutem perditum eas.

XXXVII. — AGATHONI EPISCOPO.

Homines forte futurorum nescii de salute eorum

[89] Dan. IX, 18, 19.

desperant, qui absque ulla satietate **480** delicta admittunt. Verum Deus, donec ævum exigant, de iis spem non abjicit, sed potius adhortatur et advocat, postmodum ventura conspiciens.

XXXVIII. — JOANNI MONACHO.

Si nunc temporis variis tentationibus te dæmones affligunt, et in gravem mœrorem, et animi deliquium compellunt, et quod omnium pessimum est, in desperationem: recognosce, quibus antequam habitum monasticum indueres, a Deo accurata illiusque multiplici circumspectione, auxiliis, nec minoribus subsidiis, et abundantibus recte factis commoda tua propugnata sint. Horum recordatio jam declinantem animum erigit, et magis ac magis ad sperandum peragit, et commonet, pellitque infestos ad desperationem ductores. Ad hæc ea quoque consideranda sunt. Qui jam antea mei curam Dominus suscepit, licet ipsi non inservirem, nunc majori conatu et in posterum prospiciet, et suppetias afferet, et impensius bene de me merebitur, et me succumbentem moderabitur, et subservientem ac venerantem pro viribus sua usus summa humanitate.

XXXIX. — CONONI REMPUBLICAM GERENTI.

Si, cum nondum esses, ut esses, effecit Dominus, efficias te, nunc, cum es, licet peccatis marcescentem, et ex eo quod præter naturam tibi insitum est in alios atque alios rerum usus rejectum **481** reficere poterit. Hoc enim Dominus studet, dummodo tua quoque voluntas accesserit: nulla siquidem improbitas est, quæ salutaribus pœnitentiæ lacrymis non dissolvatur: quod facilius addisces, mente volutans consideransque Dominicum hamum, quo ex fundo inenarrabilis malitiæ publicanum ceperat, difficilem venationem, et qui lutum aurum effecerat, et optimum militem attraxit, et captivum summum ducem, et divini Evangelii scriptorem formavit [90]? Quanam item ratione mulierem omnibus pervulgatam salvavit [91]? Quo pacto item latronem dignum, qui in paradisum immitteretur, ostendit [92]? Quomodo magos atque incantatores præcones sui in hunc mundum adventus optimos præstitit? Qui fieri potuit, ut una cum publicanis et peccatoribus comederet et biberet [93], pro tua commiseratione appetens eorum commoda et conversionem? Quibus etiam modis cœlestis Numinis lingua scelesta violatores, et in illud injurios atque persecutores Numen ipsum hymnis concelebrare edocuit [94], et res theologicas pertractare instituit, et propria capita pro veritate exponere apparavit, et non ultra sibi ipsis, sed soli Deo vivere persuasit, et cœlestium angelorum vivendi genus adhuc in corpore corruptibili degentes consectari, et omnia quæ oculis conspicerent, retrimenta et quisquilias æstimare? et quo item modo in tenebris et umbra mortis assidentes ob voluptatum illecebras, et mores pravos, et

A νώσκουσι τὴν σωτηρίαν τῶν ἀκορέστως πονηρευομένων. Θεὸς δὲ οὐκ ἀπελπίζει μέχρις ἂν ἀποθάνωσιν, ἀλλὰ προτρέπει μᾶλλον καὶ προσκαλεῖται ὁρῶν τὰ μετέπειτα.

ΛΗ'. — ΙΩΑΝΝῌ ΜΟΝΑΧῼ.

Ἐὰν πρὸς τὸ παρὸν διὰ τῶν ποικίλων πειρασμῶν θλίβωσί σε οἱ δαίμονες, καὶ ὠθῶσι πρὸς βαρεῖαν λύπην, καὶ τὴν ἀθυμίαν, καὶ τὸ τελευταῖον κακὸν πρὸς ἀπόγνωσιν, καὶ ἀπελπισμόν· ἀναμνήσθητι τῶν πρὸ τοῦ σχήματος τοῦ μοναδικοῦ παρὰ τοῦ Θεοῦ εἰς σὲ οἰκονομιῶν διαφόρων, καὶ προστασιῶν, ἀντιλήψεών τε οὐκ ὀλίγων, καὶ εὐεργεσιῶν ἱκανῶν. Ἡ γὰρ τοιαύτη ἀνάμνησις, κλίνουσαν ἤδη τὴν ψυχὴν ἀνίστησιν, καὶ πρὸς ἐλπίδα μᾶλλον ἀλείφει, καὶ προτρέπει, καὶ ἀπωθεῖται τοὺς ἐχθροὺς τοὺς τῆς ἀπογνώσεως χειρ- B αγωγούς. Πρὸς τούτοις δὲ ὀφείλεις λογίζεσθαι ταῦτα· ὅτι ὁ πρώην φροντίδα μου θέμενος Κύριος, καίτοι μήπω δουλεύοντός μου αὐτῷ, νῦν πολλῷ πλέον προνοήσει, καὶ παρέξει βοήθειαν, καὶ πλεῖον εὐεργετήσει, καὶ διακυβερνήσει ὑποκύπτοντός μου καὶ ὑπουργοῦντος, λατρεύοντός τε κατὰ δύναμιν, καὶ ἐξυπηρετουμένου τῇ αὐτοῦ εὐσπλαγχνίᾳ.

ΛΘ'. — ΚΩΝΩΝΙ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝῼ.

Εἰ μὴ ὄντα σε εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε Κύριος, πολλῷ μᾶλλον ὑπάρχοντά σε, καὶ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας σεσαθρωμένον, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν παρατραπέντα ἐπανορθώσασθαι δυνήσεται. Τοῦτο γὰρ καὶ θέλει ὁ Δεσπότης ἐὰν καὶ σὺ θελήσῃς· οὐδεμία γάρ ἐστι κακία C μὴ διαλυομένη τοῖς σωτηρίοις δάκρυσι τῆς μετανοίας· καὶ ῥᾷδιον τοῦτο ἂν καταμάθοις διαλογιζόμενος καὶ σκοπῶν τὸ τοῦ Κυρίου ἄγκιστρον τὸ ἀνιμησάμενον ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀφάτου κακότητος τὸν τελώνην ἐκεῖνον, τὸ δυσθήρατον θήραμα, καὶ τὸν πηλὸν χρυσὸν ἐργασάμενον, καὶ τὸν αἰχμάλωτον ἄριστον στρατιώτην καὶ συγγραφέα θείου Εὐαγγελίου ποιήσαντα. Πῶς δὲ τὴν πόρνην ἔσωσε; Πῶς δὲ τὸν λῃστὴν ἄξιον παραδείσου ἀνέδειξε; Πῶς δὲ τοὺς μάγους καὶ γόητας κατέστησε κήρυκας ἀγαθοὺς τῆς οἰκείας εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐπιδημίας; Πῶς δὲ μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἤσθιε καὶ ἔπινε, δι' εὐσπλαγχνίαν ὠφελῆσαι τούτους καὶ ἐπιστρέψαι βουλόμενος; Πῶς τοῖς βλασφήμοις καὶ ὑβρισταῖς καὶ διώκταις ὑμνολογεῖν τὸ κρεῖττον κεχάρισται καὶ θεολογεῖν δεδώρηται, D καὶ τὰς ἑαυτῶν κεφαλὰς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀποθέσθαι παρεσκεύασε, καὶ ζῆν μηκέτι ἑαυτοῖς ἀλλὰ τῷ μόνῳ Θεῷ ἀνέπεισε, καὶ τῶν οὐρανίων ἀγγέλων ἀπομιμεῖσθαι τὸν βίον, ἔτι ζῶντας ἐν τῷ φθαρτῷ σώματι, καὶ σκύβαλα νομίζειν τὰ ὁρώμενα πάντα; Πῶς δὲ τοὺς καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ τοῦ θανάτου διὰ φιληδονίαν, καὶ πονηρίαν, καὶ αὐθαίρετον κακίαν, πρὸς τὸ φῶς ἐξήνεγκε, καὶ βδελύξασθαι τὴν ἀνομίαν παρώτρυνε, καὶ ἀποῤῥίψασθαι πᾶσαν ἀκαθαρσίαν πεποίηκε, καὶ πρὸς τὴν ἁγνείαν καὶ τὴν εὐσέβειαν μετεμόρφωσεν ὅλους ἐξ ὅλων, καὶ τοὺς θείους θησαυροὺς ἐχαρίσατο τῶν θείων μυστηρίων; Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα καὶ τὰ τοιαῦτα λογιζόμενος, ἄνθρωπε, μηδὲ

[90] Matth. ix, 9. [91] Luc. vii, 37. [92] Luc. xxiii, 43. [93] Matth. ix, 10. [94] Act. ix, 1 seqq.

ποτε ἀπογνῷς τῆς σωτηρίας· ἀλλὰ κἂν πρὸς ἀθυμίαν καὶ ἀπελπισμὸν καθέλκῃ ὑπὸ τοῦ διαβόλου, παραμυθοῦ σαυτὸν καὶ παρακάλει θλιβόμενον, καὶ καταπονούμενον νουθέτει, καὶ στήριζε, καὶ ἀνακτῶ σεαυτὸν, καὶ μὴ παύσῃ κατεπᾴδων τῇ ἰδίᾳ καρδίᾳ, καὶ ἐπιλέγων φιλάνθρωπον· μὴ γὰρ μισάνθρωπον ἔχωμεν Δεσπότην, φιλόψυχον. καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν τεθεικότα ἐκτησάμεθα Κύριον καὶ Σωτῆρα Χριστὸν ἰατρὸν ψυχῶν καὶ σωμάτων μέγιστον, ἀνώτερον μὲν ὑπάρχοντα πάσης νόσου καὶ παντὸς πάθους ἀνιάτου πᾶσιν ἀνθρώποις, ἰσχυρὸν δὲ ὑπὲρ πάντα, καὶ πᾶσαν δύναμιν φαυλότητος νικῶντα. Διὸ μηδαμῶς ἀπογνῶμεν, ὦ ψυχὴ πολυαμάρτητε, καὶ ἀξία τῆς αἰωνίου κολάσεως.

voluntaria scelera in lumen eduxit, et odio persequi peccatum adhortatus est, et omnem iniquitatem longe a se pellere perpulit, et ad castimoniam atque pietatem omnibus suis partibus incolumes immutavit, et divinos thesauros divinorum mysteriorum consignavit? Hæc **482** itaque omnia et similia animo vertens, o bone vir, nullo unquam tempore inposterum de salute tua desperes; et licet ad deliquium animi atque desperationem traharis a diabolo, recrea tuos animos afflictos, et non sine afflictione exora, et delassatos admone, et confirma, et teipsum refice: neque unquam cesses cordi proprio suggerere, et humanam conditionem repetere: neque enim homines odio prosequitur Dominus, animarum studiosus, et qui pro nobis animam suam posuit. Dominum possidemus, et Salvatorem Christum, et animarum, ac corporum medicum præstantissimum, quocunque morbo et quacunque perturbatione, licet immedicabili, superiorem, omnibus hominibus utibilem, super omnia etiam et universas facultates improbitatis validissimum. Quapropter ne frangamur mente, o anima multis iniquitatibus deturpata, sempiternaque punitione digna.

Μ'. — ΕΥΤΡΟΠΙΩ.

Τὸ ὀλιγωρεῖν, ἀγαπητὲ, καὶ θέλειν ὑπομένειν ὑπὲρ Χριστοῦ συμφορὰς μεγάλας καὶ ποικίλας, ἀφροσύνης ἴδιον. Περὶ δὲ τοῦ βιαζομένου σωθῆναι λέγει ὁ Ὑμνογράφος· «Ὅταν πέσῃ, οὐ καταῤῥαχθήσεται, ὅτι Κύριος ἀντιστηρίζει χεῖρα αὐτοῦ.» Τουτέστι κἂν συμβῇ που σφαλῆναι τὸν ἀγαθὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἀδικηθήσεται Θεὸν ἔχων προστάτην καὶ ἀντιλήπτορα.

XL. — EUTROPIO.

Remisse vivere, dilectissime, et pro Christo concupiscere calamitates, easque magnas et multiformes sufferre, singulare quid stultitiæ est. De eo porro, cujus conatus omnes ad salutem diriguntur, ait hymnorum Concinnator: « Cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam [95]. » Hoc est, si contigerit virum probum per errorem labi, non subdetur injuriis, Deum possidens propugnatorem et protectorem.

ΜΑ'. — ΜΑΡΙΑΝΩ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ.

Παιδαγωγητέον καὶ γλῶσσαν καὶ ὀφθαλμὸν, χεῖρας πρὸς οὐρανὸν τανυστέον συχνῶς καὶ ἐνδελεχῶς δι' εὐχῆς ἀρεμβάστου, πόδας πρὸς τὸ βούλημα κινητέον τοῦ ἁγίου καὶ ἀσπίλου Δεσπότου. Ἐν δὲ ταῖς συντυχίαις παρέστω ἀεὶ τὸ ἱεροπρεπὲς, καὶ σύννουν, καὶ αἰδέσιμον· ἐν τοῖς βαδίσμασι τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀπέρπερον, ἐν τῇ μεταλήψει τὸ ὀλιγοδίαιτον, ἐν τῷ καθεύδειν τὸ σύμμετρον, ἐν τῇ ἐγκρατείᾳ τὸ πρόθυμόν τε καὶ σύντονον.

483 XLI. — MARIANO MONACHO.

Instituenda est et lingua, et oculi. Manus in cœlum plurimum extendendæ, et continuo germanis precibus ad nutum sancti immaculatique Domini pedes agitandi. In colloquiis vero semper adsit religiosum, prudens ac venerandum, in ambulatiunculis firmum ac simplex, in comestione sobrium, in dormitione moderatum, in continentia promptum atque perseverans.

ΜΒ'. — ΑΥΞΕΝΤΙΩ.

Φιλοτέχνημα ὑπάρχων Θεοῦ τοῦ φιλανθρωποτάτου, τοῦ βουλομένου πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, μὴ δυσφήμει, μηδὲ ἀπέλπιζε, ἀλλ' ἔλπιζε τυχεῖν τῆς σωτηρίας, μηδαμῶς παυόμενος τῆς ἀγαθοεργίας· μηδὲ φανῇς ποτε προκρίνων τι τῶν ὁρωμένων τῆς κατὰ ψυχὴν σωτηρίας· οὐ μικρὸν γὰρ τοῖς ἐλαχίστοις καὶ τὸ μίαν βαθμίδα τῆς τῶν ἀρετῶν κλίμακος ἀναβῆναι, καὶ τέως ἄνω γενέσθαι τῆς γῆς.

XLII. — AUXENTIO.

Cum sis Dei humanissimi, qui vult omnes homines salvos fieri, ingeniosum et amicabile opificium, ne minus commode loquaris, neque in desperationem prorumpas, sed de adipiscenda salute confide, nullo unquam tempore susceptas operas atque officia deserens, neque in suspicionem alicui venias de animæ salute, sub aspectum et oculos cadens quid, anteponere: neque enim vile reputandum est, tenuissimis hominibus, vel unicum scalæ ad virtutem ducentis gradum ascendere, et tandem terram supergredi.

ΜΓ'. — ΛΕΣΒΙΩ.

Μὴ ἀπογνῷς μεταβληθῆναι ἐπὶ τὸ κρεῖττον, μηδὲ σβέσῃς τρόπον φαιδρᾶς λαμπάδος τὴν καλὴν πρὸς Θεὸν τῆς ψυχῆς προσδοκίαν, καὶ σταθηρὰν ἐλπίδα. Εἰ γὰρ μὴ ἔγνως, ὅτι καὶ Λάζαρος ἐκ νεκρῶν ἀνεβίω, καὶ γυναῖκες πισταὶ ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νε-

XLIII. — LESBIO.

Ne de commutatione in melius spem abjicias, neque renidentis lampadis conditionem, bonorum nempe a Deo exspectationem, et spem firmam exstinguas. Namque si scires Lazarum ex mortuis ad vitam revocatum fuisse, et mulieres fideles

[95] Psal. XXXVI, 24.

mortuos suos a morte excitatos vivos recepisse, poteris prorsus et tu spe demortuus, aliquando in libertatem **484** vindicari, licet in sepulcro improbitatis demortuum funus jaceas.

XLIV. — ASCLEPIADÆ.

Succinctus septusque a medico, nullas curationis rationes exposcis, sed tantummodo curari comprecaris. Quanam ergo ratione salutis modos requiris? Cum itaque ad Dominum per pœnitentiam accesseris, ne curiosius indagato lapsuum tuorum purgationis modum; sed fidem adhibe, et admirare, et reverere, et hymnis concine. Id si tibi non allubescit, eia dicito mihi divinæ artis modum, quomodo ex uniformi natura, humo scilicet, animal rationis compos homo conditus fuit, ex partibus membrisque constans, et si attento animo incumbere vis, nervis, ossibus, pilis, unguibus, carne, medullis, venis et alia corporis non una omnium facie et dispositione. Quod si modum mihi indicare non vales, quo a Deo conditus es, neque rationem exposcas, qua animus divina vi atque humanitate curetur, et innumeris sceleribus expurgetur? Ubi enim Deus rem obit, haud consentaneum est salutis modum curiosius indagare.

XLV. — PAULO MONACHO.

« Obstruxi, ait, portas maris [96]. » Nempe meis commiserationibus impudici diaboli malitiam retrahens, ne universa repentino irruens, penitus te obruat; nam, uti scriptum est : « Faciens misericordias Dominus [97] : » dum humano **485** generi prospicit, nec adversario permittit, quantum illi collubitum est, bonos viros interturbare.

XLVI. — ZOSIMO.

Peccatum quidem marcidum reddit, et exsiccat, in Christum vero fides germinare facit, et non probro afficit hominem, qui dubio procul, et vituperio spem suam in eo collocat, adeoque scriptum est : « Quo plus deprimebant ipsos, eo plures fiebant [98]. »

XLVII. — EORTASIO DIACONO.

Cum reminiscendo recordatus fueris illius, qui tibi molestiam attulit, et postea motu animi sedato, temetipsum ex ea retraxeris, Davidis illud complevisti. « Rapuisti ex ore leonis [99]. » Leonem, acerbitatem animi intelligamus : quod si ursum quoque verberibus acceperis, pravum, inquam, desiderium, absque ullo discrimine in bonis Domini anima tua inhabitabit.

XLVIII. — ATHANASIO DIACONO.

Quicunque in conclamatam ac perditam semetipsos conditionem dejecerunt, Domini memoria prorsus oblitterata, horum e præcordiis penitus salutaris conversionis spiritus abolitus est. De quibus scribitur [1] quod non mortui in inferno, quorum spiritus exemptus est e præcordiis eorum, gloriam

A κροὺς αὐτῶν ἀπειλήφασι ζῶντας, δυνήσῃ πάντως καὶ αὐτὸς, νεκρωθεὶς τῇ ἐλπίδι ἀπαλλαγῆναί ποτε τῆς ἐν τῷ τύμβῳ τῆς ἁμαρτίας νεκρώσεως.

ΜΔ'. — ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗ.

Εἰ ἀνθρώπου ἰατροῦ περιοδεύοντός σε οὐκ ἀπαιτεῖς τοὺς λόγους τῆς θεραπείας, μόνον δὲ ἰατρευθῆναι παρακαλεῖς, πῶς τῷ Θεῷ τοὺς τρόπους τῆς σωτηρίας ἐπιζητεῖς; Ὅταν τοίνυν διὰ τῆς μετανοίας τῷ Κυρίῳ προσέλθῃς, μὴ πολυπραγμόνει τὸν τρόπον τῆς ἀποκαθάρσεως τῶν παραπτωμάτων σου· ἀλλὰ πίστευε μόνον, καὶ θαύμαζε, καὶ προσκύνει, καὶ ὕμνει. Εἰ δὲ μήγε, εἰπέ μοι τὸν τρόπον τῆς θείας τέχνης, πῶς ἐκ μονοειδοῦς φύσεως, τοῦ χοὸς λέγω, ζῶον λογικὸν ὁ ἄνθρωπος πεπλαστούργηται ἐκ τοσούτων B μερῶν καὶ μελῶν συγκείμενος, εἴπερ ἐπιστῆσαι θέλεις, τῷ νευρώδει, τῷ ὀστώδει, τῷ τριχώδει, τῷ ὀνυχώδει, τῷ σαρκώδει, τῷ μυελώδει, τῷ φλεβώδει, καὶ τῇ ἄλλῃ ποικιλίᾳ τοῦ σώματος καὶ οἰκονομίᾳ. Εἰ δὲ μὴ δύνῃ εἰπεῖν, μὴ τὸν τρόπον, καθ' ὃν κατεσκευάσθης ὑπὸ Θεοῦ· μηδὲ τὸν λόγον ἀπαιτήσῃς, καθ' ὃν ψυχὴ ἰατρεύεται θείᾳ δυνάμει καὶ φιλανθρωπίᾳ, καὶ τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων ἀποκαθαίρεται· ὅπου γὰρ Θεὸς ἐνεργεῖ, οὐ χρὴ τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας περιεργάζεσθαι.

ΜΕ'. — ΠΑΥΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

« Ἔφραξα, φησὶ, θάλασσαν πύλαις· » τουτέστι, ταῖς ἐμαυτοῦ ἐλεημοσύναις κεκώλυκα τὴν τοῦ διαβόλου ἀνασειράσας κακίαν, ἵνα μὴ πᾶσα ἐξαίφνης C ἐπελθοῦσα κατακλύσῃ σε τέλεον· « Ποιῶν γὰρ ἐλεημοσύνας ὁ Κύριος, » κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐν τῷ φείδεσθαι τοῦ ἀνθρωπείου γένους, καὶ μὴ συγχωρεῖν τῷ ἐχθρῷ, ὅσον θέλει πειράζειν τοὺς σπουδαίους.

ΜϚ'. — ΖΩΣΙΜΩ.

Ἡ μὲν ἁμαρτία μαραίνει καὶ ξηραίνει, ἡ δὲ εἰς Χριστὸν πίστις ἀναθάλλει, καὶ οὐ καταισχύνει τὸν ἀδιστάκτως καὶ ἀγογγύστως ἐλπίσαντα ἄνθρωπον. Γέγραπται δὲ, ὅτι « Ὅσῳ Ἐταπείνουν αὐτοὺς, τοσούτῳ πλείους ἐγίνοντο. »

ΜΖ'. — ΕΟΡΤΑΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅταν σοι μνήμη ἔλθῃ τοῦ λυπήσαντός σε προσώπου, καὶ δυνηθῇς ἀγωνισάμενος ἐκ ταύτης ἑαυτὸν D ἀφαρπάσαι, τὸ τοῦ Δαυῒδ πεποίηκας· « Ἥρπασας γὰρ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος θήραμα. » Λέοντα δὲ τὸν θυμὸν νοήσωμεν. Ἐὰν δὲ καὶ τὴν ἄρκτον τύπτῃς, τὴν πονηρὰν λέγω ἐπιθυμίαν, ἀναμφιβόλως αὐλισθήσεται ἐν ἀγαθοῖς Κυρίου ἡ ψυχή σου.

ΜΗ'. — ΑΘΑΝΑΣΙΩ ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ὅσοι εἰς ἀνέλπιστον ἑαυτοὺς κατάστασιν ἔῤῥιψαν, λήθην παντελῆ τοῦ Κυρίου νοήσαντες, τούτων πάντως ἐλήφθη ἀπὸ τῶν σπλάγχνων τὸ σωτήριον τῆς ἐπιστροφῆς πνεῦμα, περὶ ὧν καὶ γέγραπται, ὅτι οὐχ οἱ τεθνηκότες ἐν τῷ ᾅδῃ, ὧν τὸ πνεῦμα ἐλήφθη ἀπὸ τῶν σπλάγχνων αὐτῶν, δώσουσι δόξαν τῷ Θεῷ· ὅσα

[96] Job xxxviii, 8. [97] Psal. cii, 6. [98] Exod. i, 12. [99] Psal. xxi, 22. [1] Psal. cxiii, 17.

δὲ λυποῦνται ἐπὶ ταῖς ἁμαρτίαις! καὶ τῇ νωχελίᾳ A ἑαυτῶν, καὶ λόγον ποιοῦνται τῆς σωτηρίας ἑαυτῶν, καθ' ὅσον ἐνδέχεται, καὶ ἐρείδονται τῇ εἰς Χριστὸν τὸν Σωτῆρα ἐλπίδι, τάχα τοῖς ζῶσι τὴν αἰώνιον ζωὴν συναριθμηθήσονται, αἰνέσαι τὸν Κύριον. Ἀλλ' ἡ ψυχὴ ἡ λυπουμένη διὰ τὸ μέγεθος τῶν κακῶν, καὶ ὁ βαδίζων, κύπτων, καὶ ἀσθενὴς, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ ἐκλείποντες, καὶ ἡ ψυχὴ πεινῶσα, καὶ τεταπεινωμένη, καὶ ἐξουδενωμένη, Κυρίῳ δώσουσι δόξαν δικαιοσύνης.

ΜΘ'. — ΔΗΜΗΤΡΙΩ.

Ἠρώτησας, τί ἂν εἴη τοῦ κυκλώματος ἡ κεφαλὴ, καὶ μέμνησο τοῦ Κυρίου προστάσσοντος τηρεῖν ἀεὶ τὴν τοῦ ὄφεως κεφαλήν. Τὸ τοίνυν πρῶτον τῇ διανοίᾳ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐντιθέμενον φιλόσαρκον καὶ B φιλοπαθὲς ἐνθύμημα, πολλὰ βλαστάνει, καὶ συναθροίζει περὶ ἑαυτὸ ἐνθυμήματα πονηρά. Τὴν πρωτόνοιαν τοίνυν τῶν πονηρῶν ἐνθυμημάτων κεφαλὴν ἡγησώμεθα εἶναι. Πλὴν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος κύκλῳ ἔχει δορυφοροῦντας αὐτὸν τὰ πάμφαυλα τάγματα τῶν δαιμόνων, κεφαλὴ χρηματίζων τῆς πονηρίας αὐτῶν.

Ν'. — ΣΥΡΙΑΝΩ.

Πειρασμὸς μὲν λέγεται καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος· πειρασμὸς δὲ καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν πειράζειν εἴωθεν ὁ ἐχθρὸς τοὺς ἀνθρώπους.

ΝΑ'. — ΘΕΟΚΛΕΙ.

Ἠρώτησας, τί ἂν εἴη τὸ γεγραμμένον· « Καὶ οἱ πεινῶντες παρῆκαν γῆν. » Γνῶθι οὖν. Ὅσοι τῆς C θείας δικαιοσύνης ὀρέγονται πειναλέως, ἀφροντιστοῦσι πάντως τῶν χοϊκῶν ἀγαθῶν, καταπτύουσι πάσης τῆς φαινομένης γῆς, καὶ κατέλιπον ταύτην ὑπερπτάντες· τῷ εὐσεβεῖ λογισμῷ παρέδραμον πάντα τὰ ὁρώμενα, καὶ αἰθεροβατοῦσι τοῖς ἀγγέλοις συμπανηγυρίζοντες.

ΝΒ'. — ΙΟΥΛΙΑΝΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Μὴ ἀμελεῖν βούλου, καὶ ῥέγχειν, καὶ μετεωρίζεσθαι, ἀλλ' ἐκβιάζειν σαυτὸν πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς πόνους καὶ καμάτους, λογιζόμενος ὑπάρχειν ἀμείνονα πόνον συνεχῆ φύσεως ἀμελουμένης.

ΝΓ'. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΜΟΝΑΧΩ. D

Νῦν τῷ διαβόλῳ καὶ ταῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀγρίαις δυνάμεσι παρεδόθημεν πειρασθέντες πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν. Νῦν ἀγῶνος χρεία καὶ παγκρατίου καὶ πάλης πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστάς· νῦν τὴν πνευματικὴν ἐπιδειξώμεθα ἀνδρείαν. Ἔτι μικρὸν, καθά φησιν ἡ Γραφὴ, καὶ βοηθείας ἄνωθεν μεγάλης τευξόμεθα, καὶ τὰ διάφορα κέντρα τοῦ διαβόλου συντρίψομεν, καὶ ἐπιβησόμεθα ἐπὶ τραχήλους τῶν νοητῶν ἡμῶν ἐχθρῶν, καὶ πατήσομεν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ τὴν ἀντικειμένην ἡμῖν· μόνον μὴ ὀλιγορήσωμεν.

dabunt Deo; sed qui de peccatis indolent, **486** et sui pigritia, et propriam salutem aliquo in numero ponunt, uti fieri potest, et spei in Christum Salvatorem adhærent, cum vitam æternam viventibus cito connumerabuntur, ut Dominum laudibus cumulent. Verumtamen anima mœrore confecta propter malorum atrocitatem, et qui ambulat, humi vultum demittit, torpet, et oculi deficientes, et anima esuriens, et submissa, vilique habitu incedens, Domino dabunt justitiæ laudem.

XLIX. — DEMETRIO.

Poscis, quid sit illud circumductionis caput, recordare præcepti Dominici, observandum esse serpentis caput. Primum itaque, qui cogitationi introducitur ab adversario carnis amor, et affectibus deditus conceptus, multus germinat, et in unum multas circa se aggregat species et notiones pravas. Primum itaque impetum nefariarum comprehensionum caput esse reputemus. Nihilominus ipsum quoque diabolum satellites circumvallant, et perniciosissimæ dæmonum cohortes, malitiæ eorum uti caput, præsidentem.

L. — SYRIANO.

Tentatio nuncupatur ipse quoque diabolus, necnon modus, et tenor, quo adversarius homines oppugnare assolet.

487 LI. — THEOCLI.

Petiisti, quidnam illud sit, quod scribitur: « Et esurientes dimiserunt terram [1]? » Teneto igitur. Quicunque avidissime divinam justitiam expetunt, curas demittunt omnes terrenorum bonorum, terram universam, oculis subjectam pessundant, eamque superiores facti despexere, et sic aspectabilibus omnibus pia sanctaque cogitatione renuntiantes, et una cum angelis super æthera gradientes, dies lætos agunt.

LII. — JULIANO DIACONO.

Ne rebus agendis indormiscas, neque stertas, neque te insolentius efferas, verum temetipsum ad virtutis sudores atque certamina etiam per vim compellito, id animo volvens multo præstantiorem esse laborem continuum, quam naturam remissam ac desidem.

LIII. — EPIPHANIO MONACHO.

Nunc diabolo, et qui circa ipsum sunt, immanibus potestatibus contraditi sumus, in nostra commoda pertentandi. Nunc certaminis opus est, et pancratii, et luctæ in adversarios, et antagonistas, nunc spiritus fortitudinem indicemus. Adhuc modicum, Scriptura ait, et ingens auxilium obtinebimus [2], et varios aculeos diaboli conteremus, et super inimicorum nostrorum intellectualium cervices ascendemus et conculcabimus serpentes et scorpios, præterea universam hostium potestatem nobis adversam, tantummodo ne negligamus.

[1] I Reg. II, 5. [2] II Paral. XX, 17.

488 LIV. — RUFINO HESYCHASTÆ.

Beatum te, immodicæ quietis, et tranquillitatis, et securitatis participem, quod res omnes in hac vita corruptioni obnoxias, et in omnem partem sese contorquentes, ablegasti, et in placido et quieto hujusce tuæ per quam pulcherrimæ extremitatis portu commorari, hilaremque vitam agere selegisti, vitans mare, et humanæ miseriæ promiscuas undas, unum tantum solumque opus consectans, quanam ratione Christo Domino complaceas, et cum ipso gloriam consequaris, et regnum obtineas.

A NΔ'. — ΡΟΥΦΙΝΩ ΗΣΥΧΑΣΤΗ.

Μακάριος σὺ, τῆς πολλῆς ἡσυχίας καὶ ἀταραξίας, καὶ τῆς βαθείας ἀπτοησίας, καθότι διέπτυσας πάντα τὰ ἐν τῷ φθειρομένῳ βίῳ στροβούμενα πράγματα, καὶ ἐν εὐδίᾳ λιμένος τῆς καλλίστης αὐτόθι ἐσχατιᾶς χαίρειν ἐγκαθωρμίσθης, πεφευγὼς μὲν τὸ πέλαγος καὶ τὰ ἐπάλληλα κύματα τῆς ἀνθρωπίνης ταλαιπωρίας, μίαν δὲ καὶ μόνην φροντίδα ποιούμενος, πῶς τῷ Δεσπότῃ ἀρέσεις Χριστῷ, ὅπως αὐτῷ καὶ συνδοξασθείης καὶ συμβασιλεύσειας.

LV. — DIONYSIO.

Si comedendum nobis est mysticum Pascha, continentia animæ pedes præmuniendi atque effulciendi sunt: ipsa siquidem frangimus et dirimimus spiritualis spinæ radios, obstantes ne a perrecondito aliquo eoque levi principio aggrediatur, et ad interiora penetret.

NE'. — ΔΙΟΝΥΣΙΩ.

Εἴπερ ἐσθίειν μέλλομεν τὸ Πάσχα τὸ μυστικὸν, τοὺς τῆς ψυχῆς κατασφαλισώμεθα πόδας τῇ ἐγκρα-
B τείᾳ· διὰ γὰρ ταύτης θραύομεν καὶ περικλῶμεν τὰς ἀκτῖνας τῆς νοητῆς ἀκάνθης κωλύοντας ἐλθεῖν ἀπὸ ἀφανοῦς τινος καὶ λεπτῆς ἀρχῆς, εἰς τὸ ἐντὸς εἰσωθεῖσθαι.

LVI. — EPIPHANIO EPISCOPO.

Ut vel maxime corpus nostrum pacatum, et minime turbulentum persistat, neque ex iis motibus, qui ex satietate obtingunt, perturbetur, consideranda sunt modus continentioris comestionis, et alimoniæ limites, et sic non voluptas, sed in res singulas necessitas proscribenda. Quod si necessitati sæpenumero delectatio quoque conjungatur, omnino siquidem inopia condit quadam **489** suavitate, si stomachus vehementer urget, ex necessitate totum propinatum edulcans, ob subsequentem cibi delectationem, non est rejicienda necessitas ob eam, quæ sequitur cibi sumptio, nec quæ prævolavit voluptas respuenda. Sed ex his omnibus commodum deligentibus, repudiandum venit, quod sensus oblectat, et necessitatis, quod inopia continua premimur, consortes fieri, Deo gratias agentes.

NϚ'. — ΕΠΙΦΑΝΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὡς ἂν μάλιστα γαληναῖον ἡμῖν τὸ σῶμα διαμείνῃ, καὶ μηδενὶ τῶν ἐκ τοῦ κόρου παθημάτων ἐπιθολούμενον, προνοητέον τῆς ἐγκρατεστέρας διαγωγῆς μέτρον, καὶ ὅρον τῆς ἀπολαύσεως, οὐ τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ τὴν ἐφ' ἕκαστα χρείαν ὁρίζοντας. Εἰ δὲ τῇ χρείᾳ καὶ τὸ ἡδὺ πολλάκις συγκαταμέμικται (πάντα γὰρ οἶδεν ἐφηδύνειν ἔνδεια τῷ σφοδρῷ τῆς ὀρέξεως, τὸ παρευρεθὲν τῇ χρείᾳ ἅπαν καταγλυκαίνουσα), οὐκ ἀπωστέον τὴν χρείαν διὰ τὴν ἐπακολουθοῦσαν ἀπόλαυ-
C σιν, οὐδὲ μὴν κατὰ τὸ προηγούμενον διωκτέον τὴν ἡδονὴν, ἀλλ' ἐκ πάντων ἐκλεγομένους τὸ χρήσιμον ὑπερορᾷν προσήκει τοῦ τὰς αἰσθήσεις εὐφραίνοντος, καὶ τῆς χρείας κατὰ τὸ ἀεὶ ἐνδέον μεταληπτέον εὐχαριστοῦντας τῷ Θεῷ.

LVII. — EUTHYMIO EPISCOPO.

Coercenda est servilis demissio, et indigna viro ad jocum et risum facta scurrilitas, necnon circa res edendas intemperantia, quinimo potius composita, et oculata, et Dei timore et gratiarum actione primoribus labellis, quæ apponuntur, libanda sunt.

NZ'. — ΕΥΘΥΜΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἀφεκτέον τῆς δουλοπρεπείας, καὶ τῆς εὐτραπελείας, καὶ τῆς ἀκρασίας τῆς περὶ τὰ ἐδώδιμα, κοσμίως δὲ μᾶλλον, καὶ μετὰ συνέσεως, καὶ φόβου Θεοῦ, καὶ εὐχαριστίας δεῖ ἐφάπτεσθαι τῶν παρατιθεμένων.

LVIII. — *Eidem.*

Non, ut libet, objectorum malorum fons est et origo promiscua ciborum usurpatio, et risus immoderatus. Intemperans siquidem risus, et ventris immodica rabies nullis numeris circumscripta scelera pariunt: et vero convenit, ut sacerdos ab omni peccato caveat.

NH'. — *Τῷ αὐτῷ.*

D Οὐ τῶν τυχόντων κακῶν πηγὴ καὶ φλὲψ γίνεται ἡ ἀδιαφορία τῶν ἐδεσμάτων, καὶ ὁ ἀκόλαστος γέλως. Ὁ γὰρ ἀκρατὴς γέλως, καὶ ἡ κοιλιομανία δυσεξαρίθμητα τίκτουσιν ἁμαρτήματα· φεύγειν δὲ πᾶσαν ἁμαρτίαν προσήκει τὸν ἱερέα.

LIX. — TIMOTHEO MONACHO.

Quemadmodum qui in lavacrum ingrediuntur, omni se corporis tegumento exspoliant, sic necesse est eos, qui sese asceticæ vitæ addicunt, omnibus curis sæcularibus exspoliatos, **490** in divinum, qui secundum philosophiam est, vitæ institutum introire.

NΘ'. — ΤΙΜΟΘΕΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Ὥσπερ οἱ εἰσπορευόμενοι εἰς τὸ λουτρὸν γυμνοῦνται παντὸς περιβλήματος, οὕτω δεῖ καὶ τοὺς τῇ ἀσκητικῇ προσερχομένους ζωῇ πάσης ὕλης βιωτικῆς γυμνωθέντας ἐντὸς γενέσθαι τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν θείου πολιτεύματος.

LX. — PAULO MONACHO.

Obesæ naris cum sis, languideque et cunctanter

Ξ'. — ΠΑΥΛΩ ΜΟΝΑΧΩ.

Νωθρός τις ὑπάρχων, καὶ τοῦ ὄκνου δέσμιος, τὰ

βιβλίον μόνον ἐναγκαλιζόμενος, ὡς ἀκούω, ἀπὸ πρώτης ὥρας μέχρις ἡλίου δύσεως ἀσκύλτως διαμένεις ὥσπερ μετὰ μολίβδου τινὸς τῇ καθέδρᾳ δεδεμένος, καὶ μάλιστα ῥωμαλέου τετυχηκὼς σώματος. Ἀλλ' οὐχ οὕτως ποιεῖ Ἀντώνιος ὁ κορυφαῖος ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἀγγέλου, νῦν μὲν ἐκαθέζετο εἰς τὸ τῶν χειρῶν ἔργον, νῦν δὲ πάλιν εἰς εὐχὴν ἐξηγείρετο· καὶ τοσούτου ἀπήλαυσε φωτισμοῦ, ὥστε μιᾶς τῶν ἡμερῶν εἰπεῖν τῶν φιλοσόφων τινὶ, ὅτι καθάπερ ἐν πυκτίῳ τῇ φύσει ἀναγινώσκω τῶν δημιουργημάτων ἀεὶ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, καὶ τοσοῦτον ἐν νυκτὶ μᾶλλον σκοτίας οὔσης τῷ Θεῷ συνεγίνετο, ὥστε τῆς ἡμέρας διαφαινούσης λίαν ἀπεχθάνεσθαι, καὶ ἀποβοᾷν οὕτως· Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ, φῶς αἰσθητόν; Εἰ τοίνυν ἀκριβῶς ἐπίστασαι, ὅτι ἐξ ἑνὸς λίθου οἶκος οὐδαμῶς οἰκοδομηθήσεται, μὴ τὴν B μίαν ἀρετὴν νόμιζε χρῆναι κρατεῖν, τουτέστι, τὴν ἀνάγνωσιν, ἀλλὰ καὶ εὐχῆς ἅψαι λοιπὸν, καὶ ψαλμῶν νηφαλίων, καὶ ἀγρυπνίας συντόνου, καὶ τῶν ἑξῆς. Δι' ὧν ἀκολούθως σεαυτὸν δυνήσῃ δομήσασθαι, καὶ Θεῷ ὃν δὴ τρόπον ἀρέσαι, σκαρίζων μὲν πρὸς πᾶν εἶδος ἀρετῶν, τοῦ ὄκνου δὲ τὸν πηλὸν καὶ τὴν σαβοῦραν ἀποσκευαζόμενος.

A in rebus agendis procedas, volumen tantummodo amplexu tenens, ut mihi refertur, ab ipso solis exortu ad occasum ejusdem destinatus adhærens, veluti plumbo astrictus, ad cathedram religaris, potissimum compacto corpore pollens. Non ita tamen noster primas Antonius virtutem suam exercuit; sed ut illi angelus indicaverat, modo considens opus præ manibus habebat, modo precibus incumbebat, adeo ut nonnunquam luce divina collustratus philosophorum, nescio cui dixerit, veluti in pugillari, natura ipsa sese creaturarum rationes continuo divinas recognoscere, et cum nocturnæ tenebræ maxime omnia obumbrarent, tum Deo propius adhæsisse, adeo ut cum lampas solis interdiu illucesceret, odio illam prosequeretur, et hunc in modum exclamaret: Quid mihi est et tibi lumen sensui obnoxium? Si itaque sagaciter tibi perspectum fuerit, ex uno solummodo lapide domum ædificari non posse, ne autumes unam tantum virtutem, lectionem nempe, dominium obtinere. Quare super eam Deum implorando operam da, et psalmos prudenter et vigiliis continuato, et quæ sequuntur exerce. Quibus obvenientibus poteris ædificium construere, et Deo aliqua ratione placere, ad omnem quidem virtutum viam prompte rapideque contendens, pigritiam vero veluti cœnum luteum, necnon suburram propulsans.

ΞΑ'. — ΟΛΥΜΠΙΟΔΩΡῼ ΕΠΑΡΧῼ.

Γράφεις μοι, εἰ ἄρα πρεπωδέστατον εἴη μέλλοντί σοι κατασκευάζειν σηκὸν μέγιστον πρὸς τιμὴν τῶν ἁγίων μαρτύρων, καὶ αὐτῶν διὰ μαρτυρικῶν ἄθλων, C καὶ πόνων, καὶ ἱδρώτων μαρτυρηθέντος Χριστοῦ, εἰκόνας τε ἀναθεῖναι ἐν τῷ ἱερατείῳ, καὶ θήρας ζώων παντοίας τοὺς τοίχους πλῆσαι, τούς τε ἐκ δεξιῶν, τούς τε ἐξ εὐωνύμων, ὥστε βλέπεσθαι κατὰ μὲν τὴν χέρσον ἐκτεινόμενα λίνα, καὶ λαγωοὺς, καὶ δορκάδας, καὶ τὰς ἑξῆς φεύγοντα ζῶα, τοὺς δὲ θηρᾶσαι σπεύδοντας, σὺν τοῖς κυνιδίοις ἐκθύμως διώκοντας· κατὰ δὲ τὴν θάλατταν χαλώμενα δίκτυα, καὶ πᾶν γένος ἰχθύων ἀλιευόμενα, καὶ εἰς τὴν ξηρὰν ἐξαγόμενα χερσὶν ἁλιευτικαῖς· καὶ προσέτι γυψοπλασίας πᾶν εἶδος ἐκφᾶναι δεικνύμενον, πρὸς ἡδονὴν ὀφθαλμῶν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κοινῷ οἴκῳ χιλίους σταυροὺς πήξασθαι, καὶ ἱστορίας πτηνῶν καὶ κτηνῶν, καὶ ἑρπετῶν, καὶ βλαστημάτων παντοδαπῶν. Ἐγὼ δὲ πρὸς τὰ γραφέντα λέξαιμι, ὅτιπερ D νηπιῶδες ἂν εἴη καὶ βρεφοπρεπὲς τὸ τοῖς προλεχθεῖσι περιπλανῆσαι τὸν ὀφθαλμὸν τῶν πιστῶν. Στεῤῥοῦ δὲ καὶ ἀνδρώδους φρονήματος οἰκεῖον, τὸ ἐν τῷ ἱερατείῳ μὲν κατὰ ἀνατολὰς τοῦ θειοτάτου τεμένους ἕνα καὶ μόνον τυπῶσαι σταυρόν. Δι' ἑνὸς γὰρ σωτηριώδους σταυροῦ τὸ τῶν ἀνθρώπων διασώζεται γένος, καὶ τοῖς ἀπελπισμένοις ἐλπὶς πανταχοῦ κηρύσσεται. Ἱστοριῶν δὲ Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης πληρῶσαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν χειρὶ καλλίστου ζωγράφου τὸν ναὸν τὸν ἅγιον, ὅπως ἂν οἱ μὴ εἰδότες γράμματα, μηδὲ δυνάμενοι τὰς θείας ἀναγινώσκειν Γραφὰς τῇ θεωρίᾳ τῆς ζωγραφίας, μνήμην τε λαμβάνωσιν τῆς τῶν γνησίως τῷ ἀληθινῷ Θεῷ δεδουλευκότων ἀνδραγαθίας, καὶ πρὸς ἅμιλλαν διεγείρωνται τῶν εὐκλεῶν

491 LXI. — OLYMPIODORO EPARCHO.

Sciscitaris a me, cum templum permagnum tibi in animo et in sanctorum martyrum honorem, et per eosdem ad mortem usque certaminum, laborum atque sudorum dimicatione pro comperto asserti Christi demortui consentaneum sit, imagines in sacrario apponere, et omnium generum animalium venatione muros opprimere, non eos tantum qui a dextra parte, sed etiam a sinistra assurgunt, adeo ut in solo terreno conspiciantur extensa retia, lepores et capreæ, et reliqua animalia fuga sibi salutem petentia, venatores vero desudantes et laborantes in illis captandis, et ope catellorum, avide insectandis intentissimi: et in salo plagæ tantæ genus omne piscium prehensum, et genus omne piscium piscatorum manibus in aridam extractum: adhæc ex gypso figmenta, quæ ubique sunt, ad oculorum voluptatem pollentia in domo Domini. Imo etiam in domo omnibus patente innumeras cruces exstruere, et volatilium, et pecudum, et repentium, et germinum omne genus appingere. Ego ad hæc scripta responderim: Puerile hoc esse, et infantulis peculiare, rebus jam expositis fidelium oculos eludere. Fixi vero atque virilis genii proprium, in sacrario versus orientem ædis sacratissimæ unam solamque crucem formare: una siquidem salutari cruce omne genus humanum servitute eximitur, et desperatis ubicunque gentium spes bona effulget, narrationibus porro ex veteri novoque fœdere quaquaversum manu pictoris optimi ædem sacram completo, ut litterarum rudes, et divinarum **492** Scripturarum lectionis nescii

figuræ conspectu rerum optime gestarum eorum, A qui vero Deo legitime deservierunt, teneant, et ad eorum res gloriosas atque præclaras, per quas terram pro cœlo, et visibilibus invisibilia præferentes certatim properent. Sed in patenti omnibus æde in multas diversasque cellulas partito, satis fuerit, si in unaquaque cellula una veneranda cruce cohonestetur: namque supervacanea negligenda esse judico. Verumtamen continuis precibus, et explorata fide, necnon eleemosynis in constantia perseverandum est ad extremum, et sui despicientia, et in Deum perpetua spe, et divinorum eloquiorum meditatione, et ad genus humanum conjunctione, necnon erga famulos humanitate, et omnibus præceptis Domini nostri Jesu Christi temetipsum, et conjugem, et filios circummunire, et rem familiarem tutari conservareque adhortor et obsecro.

καὶ ἀοιδίμων ἀριστευμάτων, δι' ὧν τῆς γῆς τὸν οὐρανὸν ἀπηλλάξαντο, τῶν βλεπομένων τὰ μὴ ὁρώμενα προτιμήσαντες. Ἐν δὲ τῷ κοινῷ οἴκῳ πολλοῖς καὶ διαφόροις οἰκίσκοις διειλημμένῳ ἀρκεῖσθαι ἕκαστον οἰκίσκον πεπηγμένῳ τιμίῳ σταυρῷ, τὰ δὲ περιττὰ καταλιμπάνειν ἀναγκαῖον νομίζω. Εὐχαῖς δὲ ἐκτενέσι, καὶ ἀδιστάκτῳ πίστει, καὶ ἐλεημοσύναις διαρκεῖν, καὶ ταπεινοφροσύναις, καὶ ἐλπίσι πρὸς Θεὸν ἀενάοις, καὶ θείων λόγων μελέταις καὶ συμπαθείᾳ πρὸς τὸ ὁμόφυλον, καὶ τῇ πρὸς τοὺς οἰκέτας φιλανθρωπίᾳ, καὶ πᾶσι τοῖς ἐντάλμασι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ περιστειχίζειν ἑαυτόν τε, [καὶ] τὴν σαυτοῦ σύμβιον, καὶ τέκνα, καὶ πᾶσαν τὴν ὕπαρξιν περισκέπειν, καὶ κοσμεῖν, καὶ ἀσφαλίζεσθαι παραινῶ καὶ παρακαλῶ.

LXII. — HELIODORO SILENTIARIO. B

Per res admirandas, quæ in aliis atque aliis locis, et variis temporibus singulis diebus efficiuntur, Dominus pusillos, seu nullius fidei homines, ad fidem firmam ac stabilem advocat, et fidelium fidem et spem magis ac magis adauget, necnon ipsam cogitationem solidam atque inconcussam signis luce ipsa clarioribus probat. Quare mihi animus est, ex innumeris fere Platonis nostri antesignani martyris nunc unam rem gestam, non tantum in patria nostra, sed et in omnibus urbibus et oppidis, quæ eo deprecatore Dei adjutorium exorant, **493** promptissime gratiam elargientis, et admirabilem vim indicantis referre. In monte siquidem Sina dicto, in quo Moyses a Deo legem excepit, et monachi tum indigenæ, C tum externi inhabitant, quispiam genere Galata, una cum proprio filio, monachorum albo ascriptus, illic ibi vitam traducebat, multum ad tempus exercitationis certamina in eremo obiens. Sed quodam die repentino impetu, in prædictum montem irrumpentes barbari quidam sublestæ fidei, exsecrandæque, qui in promptu erant, facili negotio, monachos, una cum filio annis obsiti Galatæ capiunt, et in captivitatem abducunt; illique adversis manibus colligatis, ad alia atque alia solitaria loca permanent, ubi jejunos ac denudatos compellunt, et discalciatos, et sine ullo tegmine pedum, per inconsolabilia illa loca, solis ardoribus exusta, nullo sitis humore conspicua, D terga ulceribus obstructa, vi ac necessitate passibus rapidis ferri, et suspensa manu trepidantes adigentes. Senex interim in occulta spelunca remotus in mœrore maximo prolugebat, Deo accepti filii privationem non sustinens, Christum Dominum precibus humilibus per Platonem conterraneum martyrem, ut ærumnarum misericordiam caperet. Hoc idem et filius per eumdem sanctissimum martyrem divinum Numen suppliciter postulabat, in captivitate vinculis constrictus, ut sui commiseresceret, et admirabiliter opem ferret. Cum vero petitioni utriusque, patris in specu

ΞΒ'. — ΗΛΙΟΔΩΡΩ ΣΙΛΕΝΤΙΑΡΙΩ.

Διὰ τῶν κατὰ τόπον καὶ τόπον ἐν διαφόροις χρόνοις ἑκάστοτε γενομένων θαυμάτων, ὁ Κύριος, τοὺς μὲν ὀλιγοπίστους καὶ τοὺς ἀπίστους, πρὸς πίστιν βεβαίαν ἐκκαλεῖται, τῶν δὲ πιστῶν τὴν πίστιν μᾶλλον καὶ τὴν ἐλπίδα αὔξει, καὶ στιβαρὸν καὶ ἀσάλευτον ἐκφαίνει τὸ φρόνημα. Καὶ βούλομαί σοι ἓν ἐκ μυρίων Πλάτωνος τοῦ ἡμετέρου τροπαιοφόρου μάρτυρος νυνὶ διηγήσασθαι, οὐ μόνον ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ πόλει, καὶ χώρᾳ τοῖς δι' αὐτοῦ τὸν Θεὸν ἐξαιτοῦσιν ἑτοιμότατα δωρουμένου τὴν χάριν, καὶ τὴν παράδοξον ἐνδεικνυμένου ἰσχύν. Ἐν γὰρ τῷ ὄρει τῷ καλουμένῳ Σινᾷ, ἔνθα Μωσῆς παρὰ Θεοῦ τὸν νόμον ἐδέξατο, μοναχῶν κατοικούντων, καὶ ἐντοπίων, καὶ ξένων, εἷς τις ἀνὴρ Γαλάτης τὸ γένος ὑπάρχων, ἅμα τῷ ἰδίῳ υἱῷ τὸν μονήρη ἀσπασάμενος βίον διέτριβεν, ἐκεῖ ἐξανύων τοὺς τῆς ἀσκήσεως ἄθλους ἱκανὸν χρόνον ἐπὶ τῆς ἐρημίας. Καὶ δή τινι ἡμέρᾳ αἰφνίδιον ἐπιῤῥέψαντες τῷ εἰρημένῳ ὄρει βάρβαροί τινες Ἕλληνες τὴν θρησκείαν, καὶ ἀπηγορευμένοι συλλαμβάνουσι τοὺς ἑτοίμως εὑρεθέντας ἐκ τοῦ προχείρου μονάζοντας σὺν τῷ υἱῷ τοῦ γέροντος Γαλάτου, καὶ αἰχμαλωτίζουσιν, οὕσπερ καὶ συνδήσαντες ὀπισθάγκωνα πολλὰς μονὰς ὑπερβαίνουσιν ἐρήμους, νήστεις καὶ γυμνοὺς ἐλαύνοντες, μὴ ὑποδεδεμένους παντοῖον ὑπόδημα, κατὰ τῶν ἀπαραμυθήτων ἐκείνων, καὶ ἀνύδρων, καὶ τραχυτάτων τόπων τῇ βίᾳ καὶ τῇ ἀνάγκῃ τροχάζοντας, καὶ τῷ ἀπείρῳ φόβῳ τρυχομένους. Μόνος δὲ ἔν τινι ἀποκρύφῳ σπηλαίῳ κατακρυβεὶς ὁ πρέσβυς τῷ πένθει ἐτρύχετο μὴ φέρων τὴν στέρησιν τοῦ θεοφιλοῦς υἱοῦ, καὶ τὸν Δεσπότην κατεδυσώπει Χριστὸν διὰ Πλάτωνος τοῦ πατριώτου μάρτυρος καμφθῆναι πρὸς οἰκτιρμούς· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ υἱὸς διὰ τοῦ αὐτοῦ παναγίου μάρτυρος τὸν Θεὸν παρεκάλει ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ δεδεμένος, κατελεῆσαι αὐτὸν, καὶ ἐκτελέσαι θαῦμα. Ἀμφοτέρων δὲ ἐπακουσθέντων, τοῦ τε πατρὸς ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ ὄρους, καὶ τοῦ υἱοῦ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ, ἰδοὺ ἐξαίφνης ὁ ἡμέτερος Πλάτων ἐπιστὰς, ἔφιππος φαινόμενος, ἕλκων τε καὶ ἄλλον ἵππον εὔχαιρον ἐμφανίζεται τῷ παιδὶ διαγρηγοροῦντι, καὶ γνωρίζοντι τοῦτον ἐκ τοῦ πολλάκις τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἁγίου ἐπὶ τῶν εἰκόνων

πελᾶσθαι. Καὶ εὐθέως κελεύει αὐτὸν ἐκ μέσου πάντων ἐξαναστάντα λαβεῖν τὸν ἵππον καὶ ἐπικαθεσθῆναι, καὶ δῆτα παραυτίκα δίκην ἀράχνης τὰ δεσμὰ διελύθη, καὶ μόνος αὐτὸς λυτρωθεὶς διὰ τῆς ἐπικλήσεως, τῷ νεύματι τοῦ Θεοῦ ἀναστὰς, τῷ ἵππῳ ἐποχεῖται, καὶ ἕπεται ὁδηγοῦντι τῷ ὁσίῳ μάρτυρι θαῤῥαλέος καὶ χαίρων. Συντόμως δὲ καὶ ὀξέως ἀμφότεροι, ὅ τε ἅγιος Πλάτων καὶ ὁ νέος μοναχὸς καθάπερ ὑπόπτεροι φθάνουσι τὴν τοῦ γέροντος οἴκησιν εὐχομένου καὶ κλαίοντος, καὶ ἀποσώσας ὁ καλλίνικος μάρτυς τῷ τὴν καρδίαν ἀλγοῦντι πατρὶ τὸν ποθητὸν υἱὸν, ἀφανὴς γεγένηται. Ὥστε οὖν ἐν παντὶ τόπῳ τοῖς διὰ αὐτῶν τὸν Θεὸν ἐπιβοωμένοις πᾶν πρᾶγμα θαυμαστὸν καὶ παράδοξον οἱ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἀοίδιμοι καὶ εὐκλεεῖς ἀθληταὶ ἰσχύουσιν ἐκτελεῖν. B Ταῦτα δέ σοι γεγράφηκα φιλομάρτυρι ὄντι, καὶ μηδέποτε κόρον τῆς μνήμης τῶν τρισμακαρίστων μαρτύρων λαμβάνοντι.

A montis, et filii in captivitate accessisset, en derepente noster Plato in equo vectus instat, atque oculis occurrens, et una secum alium equum a vectore vacuum ducens, puero pervigili patet, 494 cujus sancti effigiem planissime cognoscebat, in imaginibus sæpissime perspectam : statimque illi præcipit, ut e medio omnium assurgens, equum accipiat, illique insideat, et repentino araneæ instar vincula dissoluta sunt, et solus ipse per invocationem in libertatem vindicatus, nutu divino assurgens, et equo vectus ducentem sanctum martyrem, et viam monstrantem confidenter, et læto animo subsequitur. Et sic pusilla interposita mora uterque tum sanctus Plato, tum monachus adolescens, æque ac si essent pennati, B habitationi senis, precibus dediti, atque illacrymantis devolant. Sic martyr victor egregius patri mœrore perditum filium optatissimum postquam e servitute filium expedivit, disparuit. Quare locis in omnibus illis, qui per eosdem Deum implorant, res omnes mirificas, et præter exspectationem advenientes Domini Christi celeberrimi, atque honore et nomine illustres certatores possunt efficere. Hæc autem ad te, qui martyrum amore inflammaris, et nunquam ter beatorum martyrum memoriam explodis, neque exsatiaris litteris, sum prosecutus [1].

[1] Hæc epistola cum superiori in septima synodo generali, secunda Nicæna, act. 4, uti Nili germanus partus scripto reddita est, ad eorum errorem reprimendum qui asserebant ; Nilum contra imagines scripsisse. Quarum postremam, ad Olympiodorum præfectum, ab eisdem depravatam fuisse corroborant. « Ipsi enim pro eo quod dixit, *hinc et inde pinge*, DEAL.DA posuerunt. » Et sic ex iisdem convincitur, « ostensum esse liquido, quia ipse sanctus et egregius Pater Nilus sanctas icones suscipiebat. Accusatus est autem a pseudosyllogo illo, quod contra imagines locutus fuerit. Unde miseri non solum Christianorum, sed et sanctorum calumniatores exsistunt, et pessime accusantes falso sacratissimos Patres.

ΝΕΙΛΟΥ ΜΟΝΑΖΟΝΤΟΣ ΕΡΗΜΙΤΟΥ (1)

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (2)

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΙΡΕΣΙΝ ΤΩΝ ΕΝ ΤΩ ΟΡΕΙ ΣΙΝΑ ΜΟΝΑΧΩΝ [1] ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑΝ ΘΕΟΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΑΥΤΟΥ.

—

NILI MONACHI EREMITÆ

NARRATIONES

QUIBUS CÆDES MONACHORUM MONTIS SINÆ ET CAPTIVITAS THEODULI EJUS FILII DESCRIBUNTUR.

(Nili opera quædam nondum edita, ex bibliotheca illustrissimi domini Caroli de Montchal, archiepiscopi Tolosani. Petrus Possinus, Societatis Jesu, recensuit et Latine vertit. Parisiis ap. Seb. Cramoisy, typographum regium, via Jacobæa, sub Ciconiis. MDCXXXX, in-4.)

—

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO
PRÆSULI
D. CAROLO DE MONTCHAL ARCHIEPISCOPO TOLOSANO.

Cum naturali quodam jure constitutum sit æquissime, ut, ad locum unde exierint flumina revertantur[2]; NILUS *hic tuus, vel, si concedis, noster, Præsul illustrissime, ex humanitatis et liberalitatis tuæ sinu beneficentissimo profectus, ad nos utique reditum eodem legitimum habet et necessarium. Neque vero cæcus iste velut fluminis est impetus, proclivitate naturæ, non arbitrii judicio ad te incitatus. Sed quomodo fas est interpretari mortuorum sensus, et divorum, qui in cœlis ævum degunt, tacita judicia suspicari, unum te credo equidem potissimum eligat ex omnibus sanctus ipse Nilus cui suum istud cupiat redivivum opus nuncupari. Enimvero cui potius istud quidquid est obsequii vel officii delatum velit, primum, abbas, quam archiepiscopo? Deinde, Chrysostomi magnus olim admirator, quam magno hodie virtutum ejus imitatori? tum homo Græca facundia percelebris, quam homini ejus linguæ peritissimo? Denique scriptor antiquissimus, et luce dignissimus, a temporum et barbariei naufragiis vix modo porrectis a te tabulis emersus, quam patrono et liberatori suo? Atque hujus postremi certe nominis ut magna quædam vis esse videatur, ad conjecturam de grato ejus in te animo statuendam, facit hujus viri natura quædam elegans, et in profitenda referendaque gratia liberalis : cujus indolis in hac ipsa, quam jam edimus, Historia, documentum edit ipse maximum. Quid enim Nilus hic noster non illi debuisse se fatetur Elusenium episcopo* [3], *quod is Theodulum suum filium, ex servitute barbarorum sua pecunia redemptum, sibi liberalitate prolixissima reddidisset? Magnum omnino meritum : sed quo non multo inferior ea gratia est, quam isto producendo, et in lucem emittendo commentario, ab auctore ejus illo eodem iniisti. Quid enim? annon sensū sermoneque fere omnium, Græcorum vero præsertim, pervagatum illud est : charitate ac necessitudine liberorum libros etiam dignari? adeoque sic videmus nihilo fere minus doctis hominibus*

[1] Τῶν ἐν Σινᾷ καὶ Ῥαϊθοῦ ἁγίων Πατέρων codd. Allat. [2] Eccle. I, 7. [3] Infra narr. 7.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(1) *Νείλου μονάζοντος ἐρημίτου.* Erant monachi urbani, qui intra civitates constructis cœnobiis vivebant, erant et alii eremitæ, qui in locis ab hominum commercio disjunctis Deo vacabant. Ne quis hic forte vacare existimet alterum illorum μονάζοντος ἐρημίτου.

(2) *Διηγήματα.* Ita C. R. scribit hunc titulum, numero multitudinis. Unde occasionem arripui distinguendi hunc librum in VII Narrationes : cum hoc arbitrarer aliquo lectoris commodo, nullo auctoris aut operis detrimento fieri posse.

hos ingeniorum partus, quam parentibus, illos viscerum ac corporum, cordi esse ac curæ solere? Quod cum ita sit, et cum tu hoc opus disertissimum atque omnium elaboratissimum sancti Patris hujus Nili, hoc est fetum omnium charissimum, ex otiosa bibliothecæ custodia, tanquam ex carcere ac tenebris, excitatum, luci et famæ publicæ reddideris, quomodo non jam ille fateatur nihil fere de se minus Tolosanum te hodie esse meritum antistitem quam illum olim Eluzanum? Jam vero quod fluviorum more Nilus ad te redit auctior quam emissus a te est, si quid est in eo proprie meum, quod sentio equidem quam exiguum ac pene nihil sit, potuine vel deliberare sine scelere, tibine, an alteri cupiam, has qualescunque laborum meorum primitias consecrarem? Qui, ut omittam communia, tot talibusque privatim obstrictus tibi sum nominibus, ut hoc profiteri sit necesse, cum multa tibi ab auctore debeantur hujus operis, quæ superius exposui, tum multo plura tamen et majora eidem tibi ejus ab interprete deberi.

Horum illud placet primo loco ponere singulare specimen humanitatis tuæ: quod ad capsas illas tuas librarias, lectissimis et rarissimis codicibus magno undique sumptu conquisitis refertissimas, non solum admisisti me, totque voluminum, Græcæ præsertim linguæ, nunquam typis editorum, visum permisisti (quem tamen ne ipsum quidem avari quidam rerum talium indulgere solent), sed usum etiam quam diuturnum vellem obtulisti prolixissime. Quæ liberalitas cum facienda magni per se est, præsertim in homine quo nemo melius pretium sciat libris ponere: tum magnam certe splendoris accessionem gratiæque accipit ex sordibus aliorum in hoc genere: qui omnem habendi fructum in invidiæ solatio collocantes, possident ad hoc tantum (*quod eleganter in re simili dixit Cyprianus*) ne possidere aliis liceat. *Ita omnium desideriis ad unum illiberale gaudium fruuntur; et tanti putant jactationem unam suam publico totius orbis incommodo conficere. Igitur post sæculorum et gentium barbariem pestis hi sunt ultima librorum: qui paucos illos ipsos, per omnes casuum injurias ad hæc tempora servatos, ut infesti quidam naufragis piratæ, perire cogunt in conspectu terræ; dum conatus omnes miserorum, lucis quodam desiderio velut gestientium, incubantes isti opprimunt et frustrantur.*

At vero musei tui, item ut illæ Musarum, sine invidia fores patent (5): *omninoque præ te fers nihil te in illa copia tam eximium habere, quod non ad utilitatem omnium publicare sis paratus. Atque utinam non deessent tantæ voluntati tuæ homines idonei qui edendis tot libris veterum a te suppeditandis vel recensendi otium, vel interpretandi laborem, vel excudendi industriam conferre possent: brevi tempore ex tua unius bibliotheca multi variarum facultatum scriptores optimi proferrentur! Quanquam quid ego alios imploro? Utinam tibi, tibi inquam, liceret ipsi per graviores curas aliquod his spatium impertiri; et ea quæ furtim per subseciva tempora ad codicum tuorum margines annotare doctissime soles, certo ordine digerere una cum ipsis libris edenda! Nunc cum religionis summam, sicut dignum est, præ cæteris omnibus ducendam tibi esse rationem statuas, ita habitas in omnibus officiis pastoralis tui muneris, ut etiam illa ipsa, quibus alioqui nihil tibi est jucundius, pulcherrimarum rerum studia posthabenda iis putes.*

Itaque hoc ipso quo hæc ego scribo tempore tu gregem tuum lustras bonus pastor, et suscepta ex præscripto sacrorum canonum visitatione diœcesis tuæ, magno labore tuo, summa approbatione omnium, nec minori fructu populorum paternas curas tuas, et pastoralem vigilantiam per tuæ ditionis oppida vicos et paræcias circumfers. Cætero item omni tempore nullam tibi quietem indulgere solitus ab iis muneribus, quæ ex illo in quo emines pontificiæ dignitatis culmine ad nostram inferiorum emanare utilitatem possunt. Quippe adeo sacris faciendis, divinis officiis celebrandis, sacramentis cum cæteris, tum præcipue confirmationis atque ordinis conferendis assiduum te exhibes, ut nullius desiderium, per tuam summam in hoc genere diligentiam, effectu aut opportunitate destituatur. Cujus occasione mentionis oportet hic commemorare me, alteram quamdam quam habeo maximam te observandi causam: quæ semper apud majores magnæ necessitudinis habere vim est credita, nimirum quod me tuarum impositione manuum in sacrum presbyterorum ordinem, licet indignissimum, cooptasti. Cujus tanti beneficii nullo unquam immemor tempore omni cura et studio efficere conabor, ut quam verbis conceptis, cum inter sacra mysteria rite sacramento dicerem, pollicitus religiose tibi sum reverentiam et obedientiam *factis semper rebusque repræsentem. Vale.*

Scribebam Tolosæ XV *Kalend. Martias, anno* CIƆ IƆCXXXVII.

Ill. D. T. deditissimus
PETRUS POSSINUS Soc. Jesu.

(5) Diogen. Cent. 3 ad 5. Ἄφθονοι Μουσῶν θύραι.

LECTORI.

De opere quidem ipso atque hac historia Nili facile, opinor, ex testimoniis quæ descripsimus (*supra col.* 42), Nicephori præsertim, intelligis, erudite lector, quid statuere debeas : de opera in hac editione nostra, vel consuetudinis usurpandæ causa, paucis admonendus es. Hoc unum modo initio receperam : hocque illi qui suo magno merito nihil non apud me possunt, mecum duntaxat egerant, ut veterem quæ pridem a Lipomano est edita hujus opusculi interpretationem recenserem, et cum Græcis compararem. Sed cum aliquot jam paginis passim interpolatam ac recentatam a me illam interpretationem amicis in specimen obtulissem, quod scribenti prius mihi, hoc legentibus idem ipsis visum est : me, si pergerem ut cœperam, exhauriendis illis laboris illiberalissimi fastidiis, magno meo tædio nullam tamen alienam gratiam relaturum. Et certe, ut quam omittere non possum, celerrime saltem, quod verecundiæ unum superest, transigam, reprehensionem laboris alieni, id quam breviter tam vere licet affirmare : nullum omnino labis flagitiive genus quod in eo genere caveri debeat, in ista esse versionis perversissimæ deproperatione prætermissum. Nam et obscurata passim est auctoris sententia ; et non raro ad libidinem interpretis ficta ac detorta. Jam omnibus fere paginis miserrimum in modum per summam licentiam lacerata fœdissime, mutilataque oratio scriptoris, tum a capite ad calcem nullo non loco ita cooperta contaminataque maculis barbaræ cujusdam infantiæ, ut opus veterum judiciis arce dignum, rus hodie merum, rureque inficetius videatur. Quæ si quis a me dicta criminosius existimet, non ego tamen apud eum perdam aquam prolixa approbatione causæ meæ, certis unaquaque de re testimoniis proferendis : sed si tanti putet rem totam cognoscere, et Latina illa veteris interpretis cum Græcis auctoris conferre, ut ad alia conniveat, næ is tamen si quam habet æquitatem, cum non tantum commata aut comprehensiones totas, sed paginas, atque adeo tractationes integras conscio silentio præteritas toto passim in opere perspiciet, et illum quisquis est interpretem scripsisse festinanter ; et me non calumniose accusasse judicabit.

Atque hinc satis intelligis, lector optime, quam non leviter aut cupide consilium interpretationis ordiendæ novæ, sed necessario susceperim. Nunc quibus id auxiliis perfecerim, si cujus interest scire, sic habeto. Illustrissimus D. Carolus de Montchal, archiepiscopus Tolosanus, vir, quod omnes undique prædicant, promovendæ hodie rei litterariæ natus, partem quamdam hujus libri, quæ priores ferme narrationes tres continet, a Claudio Salmasio acceperat : qui sibi eam ex codice Palatino describendam a librario curarat non peritissimo. Quanquam, ne vitium omne imputem manui, librum illum Heidelbergensem crebræ nec exiguæ lacunæ ne ipsum quidem optimum fuisse satis docent. Reliqua vero quæ ad finem voluminis dimidio, ut dixi, plura deerant, curaverat idem modo laudatus archiepiscopus per mercenarias operas addenda, ex alio quopiam codice, quantum licet intelligere, non multo sinceriori, ita multis passim lacunis hiat, mendisque horret omnis generis illa descriptio. Hic est codex quem in Notis appellabo Tolosanum (6). Prorsus ejusmodi, qui nec lectori prodesse nisi divinanti, nec interpretem pati nisi Œdipum aut Apollinem posse videretur. Profitendi locus hic est editionis hujus laborem præcipuum, ac, quod inde sequitur, gratiam laudemque, ejus quem tertio laudamus Tolosani præsulis esse propriam. Namque ille depravatissimas schedas, ex corruptissimis codicibus imperitissime descriptas, emendavit quam potuit exactissime ad exemplar e bibliotheca Regia depromptum : ex quo variantes etiam lectiones sua ipse manu annotavit ad marginem ; lacunas vero, quod momenti præcipui fuit, coæquavit universas. Isto ego exemplari quamvis uno, tamen sic aucto sicque interpolato fretus, recensere totum librum institui, et misere deformatum opus ad pristinam autographi puritatem emendando ac restituendo promovere, quantum ex tanto intervallo tantulis præsidiis niti possem. Unum postremo de interpretandi ratione moneo. Sic semper existimavi : caput esse in officio interpretis, auctoris sententiam quomodocunque obtinere, hoc est, vel pluribus vel paucioribus verbis : vel assectando κατὰ πόδα, vel, sicubi obscurior locus sit, adhibenda

(6) Varias lectiones ex codicibus Vaticanis dedit Leo Allatius, quæ exstant ad calcem epistolarum Nili sub hoc titulo : *Variæ lectiones in S. Nili Historiam de cæde monachorum montis Sinai et captivitate ejus filii Theoduli, Græce et Latine editam a Petro Possino societatis Jesu presbytero, Parisiis apud Sebastianum Cramoisy typographum regium. Anno MDCXXXVIII, in-4. Excerptæ ex quatuor codd. mss. Vaticano, Barberino, qui ex Altempsiano, postea comparato cum Sfortiano, satis antiquo, complectente Vitas sanctorum, quorum dies festi celebrantur mense Januario, qui ita concordant, ut ex uno exemplari quasi exscripti esse videantur, et ab hoc edito discrepantes : multa enim mutant, multa addunt, plurima recidunt : præterea cum Palatino, qui ex bibliotheca Heidelbergensi per me in Vaticanam relatus est, et qui alter ab illo esse videtur, ex quo exemplum Tolosanum exscriptum est. Eas collegit, et ut potuit exscripsit, pervulgarique curavit in gratiam, honorem et commodum optimi summique viri, et sui amicissimi, Petri Possini, Leo Allatius.*

Hanc lectionum varietatem accurate collectam textui subjecimus. EDIT. PATR.

etiam paraphrasi, quidquid id demum est quod significare scriptor voluit exponere planissime ac politissime. Quanquam idem non nesciam sectam esse longe aliam tristium quorumdam, qui miseræ servituti genus mancipant interpretum : dum annumerare verba verbis scrupulosissime jubent; et Latinam orationem plerumque ingenua libertate repugnantem, vel raptatam calcibus per cuncta Græci sermonis vestigia trahere.

SUMMÆ ET ARGUMENTA NARRATIONUM.

NARRATIO PRIMA.

S. Nilus amisso recens filio Theodulo, consolationem amicorum respuens calamitatem suam coram ipsis lamentatur.

NARRATIO SECUNDA.

S. Nilus conversionem suam a principio narrat. Tum commemorata recenti cæde sanctorum, de Providentia disputat, multis ex sacra Historia exemplis repetitis.

NARRATIO TERTIA.

Barbarorum Arabum mores et religiones describuntur. Sanctorum item monachorum, qui circa montem Sina solitariam agebant vitam, studia virtutesque declarantur.

NARRATIO QUARTA.

Subitam incursionem Barbarorum in sanctos monachos, cædes quorumdam, captivitatem Theoduli, solitudinem et querelas sancti Nili, ejusdemque consolationem continet.

NARRATIO QUINTA.

Adolescens conservus Theoduli fuga perlatus ad Nilum cum amicis colloquentem, multorum cædes crudelissimas et certamina sanctorum fuse narrat; Theodulumque nuntiat postridie mactandum solemni sacrificio Barbarorum.

NARRATIO SEXTA.

S. Nilus incredibiliter consternatus atroci nuntio de periculo Theoduli, erigitur exemplo generosissimæ matronæ, quæ nuntiatam filii sui cædem constantissime tulit. Pharanitæ legatos ad Barbarorum regem expostulaturos de recenti grassationis injuria destinant. Nilus cum sociis sanctorum corpora sepelit. Moxque allato a rege Barbarorum benigno nuntio ad perquirendum filium proficiscitur. Capitur a Barbaris, liberatur paulo post. Certum de salute filii nuntium accipit, Elusamque ad ipsum pervenit.

NARRATIO SEPTIMA.

Theodulus Elusæ repertus casus suos patri narrat, et quomodo periculum sacrificii evaserit. Elusanus antistes sanctum Nilum ordinat presbyterum, invitatumque frustra ad manendum apud se, viatico prosequitur in monasterium cum filio revertentem.

NILI MONACHI

EREMITÆ

NARRATIONES.

ΔΙΗΓΗΜΑ Α'.

A 'Αλώμενος (7-3) ἐγὼ μετὰ τὴν ἔφοδον τῶν Βαρβάρων ἦλθον εἰς Φαρὰν, καί τινες ἀκούοντός μου τὸν ἐρημικὸν παριόντες ἐπῄνουν βίον, πολλὰ πρὸς ἑαυτοὺς εἰπόντες, ἐγκώμια τούτου συνείροντες· ὡς ἔστι γαλήνης μεστὸς, καὶ πάσης ταραχῆς ἀπηλλαγμένος, τῇ ἡσυχίᾳ πλατύνων ἐνφιλοσοφοῦσαν τοῖς δρωμένοις τὴν τῆς ψυχῆς κατάστασιν [1-2], καὶ διὰ τούτων ὁδῷ

1 NARRATIO I.

Errabundus ego post incursionem Barbarorum veni in 2 Pharan, et quidam, audiente me, solitariam inter eundum laudabant vitam, multa ejus pro se quisque in familiarem sermonem præconia conferentes, cum sic dicerent : plenam eam tranquillitatis et perturbationis omnis expertem, ab illa philosophantem, circa ea quæ videntur animæ tran-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[1-2] καὶ τῶν παρόντων τινὲς ἀκούοντές μου τὸν ἐρημικὸν ἐπαινοῦντος βίον, καὶ αὐτοὶ παρ' ἑαυτοῖς προσετίθουν ἐγκώμια, ὡς ἔστι γαλήνης μεστὸς λέγοντες, ὡς πάσης ταραχ. ἀπηλλαγ. ὡς ἐμφιλοσοφοῦσαν τοῖς ὁρωμένοις, πλατύνων τῇ ἡσυχίᾳ τῆς ψυχῆς τὴν κατάστασιν cod. Barb.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(7-3) Ἀλώμενος. Supplevimus ex cod. R. τὸ ἐγώ. Ἀκούοντός μου. Sic c. R., c. T. ἀκούοντές μου.

quillitatem per quietem dilatari, ejusdem ductu mentem illa via progressam cognitioni Dei admoveri: quod esse extremum expetendorum ac felicitatem summam, quotquot exstitere a sæculo sapientes una voce profitentur. Hos ego cum perfusis fletu oculis intuitus essem attentius, miserabili sublato gemitu (confusus quippe animo sedebam tot malorum quot pertuleram afflictus mole, vultu aspectuque ipso manifestum indicium calamitatis meæ palam adhuc præferens), convertit homines hæc species ut ad me de militari deflecterent alloquendi causa: tum acceptum in medium circum undique sedentes, post aliquantum 3 moræ ut me sermonis non occupandi certum continuare gemitus viderunt, perturbationis causam officiose sane et cum multa miserationis significatione percontati ex me sunt. Me vero ad eam vocem ingemiscente vehementius (quippe recruduerat hac mei mali mentione utcunque jam sopitus dolor; et ab acerbitate cladis meæ removentem se oblivione animum oblata de repente tetra species retraxerat ad præsentem pene sensum usurpandum earum molestiarum, quarum me præteritarum vel sola recordatio cruciabat): Quidnam, o Pater, inquiunt, eorum quæ dicta a nobis sunt adeo alienum a vero visum est, ut ad primum sonum interrogationis nostræ sic tanquam audita blasphemia lamentatus sis, prorsus ut afflictus ad hunc squalorem, hoc mœrentis habitu sic lugens videaris, vel ob auditam impietatem vocis cujusdam sacrilegæ Dei violati causa conqueri; vel intellecto errore quodam nostro ejus miseratione commoveri? An occulta quadam potius sermo noster cum arcana causa doloris tui cognatione junctus est, ut ejus admonitu excitata ea percussaque penitus tanta repente foras lacrymarum copia redundatet? nam hoc, qua te videmus luctu deformatum 4 specie, necesse est profecto non mediocrem esse acerbitatem doloris tui, cujus interior morsus quam acer et cruentus sit ex hoc fletu quem cernimus suspicamur.

προβαίνουσαν ἐγγὺς γνώσεως ἄγων Θεοῦ, ἣν ἔσχατον ὀρεκτὸν [a] (4), καὶ τελευταίαν μακαριότητα, πάντες οἱ ἀπ' αἰῶνος σοφοὶ ὁμοφώνως δοξάζουσιν [b]. Κἀμοῦ δεδακρυμμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀτενῶς αὐτοῖς προσεσχηκότος [c], καὶ λίαν ὀδυνηρὸν προσοιμώξαντος (5) (ἐκαθήμην γὰρ δὴ [d] σφόδρα συγκεχυμένος ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν ἀνιαροῖς, καὶ φανερὰν ἐπὶ τοῦ [e] προσώπου φέρων τὴν ἀγγελίαν τῆς συμφορᾶς ἔτι), τάχα βουλόμενοι λέγειν πρός με τῆς εὐθείας ἀποστάντες ἐκκλίνουσιν· καὶ μέσον παρακαθεσθέντες λαμβάνουσιν μικρόν τε διαλείποντες, ὡς εἶδον, σιωπῶντα, καὶ στένοντα τὴν αἰτίαν σπουδαίως [f] ἅμα καὶ συμπαθῶς ἤροντο τῆς συγχύσεως. Ὡς δὲ ἔτι περιπαθέστερον (6) πρὸς τὴν πεῦσιν ἐξοίμωξα [g] (ἐκίνησε γὰρ πρὸς τὸ πάθος πάλιν ὀλίγον τὴν μνήμην ἡσυχάσασαν ἡ ἐρώτησις, καὶ τὸν λογισμὸν αὖθις ἠνάγκασεν [10] ἰδεῖν ὡς παρόντα τὰ πράγματα ἡ ἀπαγγελία [Ἴσ. ἐπαγ. Poss.] τοῦ δράματος, ἐκεῖνα τῇ ἐννοίᾳ τυπώσασα ἅπερ ἡ πεῖρα τῇ αἰσθήσει παρέδωκε)· Τῶν εἰρημένων, ἔφασαν, τί σε πρὸς ἡμῶν, ὦ πρεσβῦτα, ὡς ψεῦδος ἠνίασε, καὶ πλάνην τῆς ἡμετέρας κάθησαι δόξης θρηνῶν; ἢ τί σε πάθος κατέχει τῆς ἡμετέρας διαλέξεως συγγενές; καὶ τοῦτο ὀδύρῃ [11] (7) λαθραίως τῇ μνήμῃ πληττόμενος· οὐ μικρὰν γὰρ κέκραγεν ὀδύνην ἡ κατήφεια τῆς ἔνδον πορθούσης σε λύπης, τεκμήρια τὰ δάκρυα παρέχουσα;

Talis mihi provocatio virorum linguam ad tacendum obstinatam ad responsionis officium vix tandem expedivit. Tum igitur ego, Equidem, inquam, vobis quid dicam non habeo. Neque quam potissimum ad partem percontationis vestræ primum respondeam statuere satis possum, nube quadam ægritudinis conspectum mihi omnem veri et decori judicium intercludente. Sectæ quidem atque instituti vobiscum ejusdem sum; me enim quoque solitudinis utilitas olim perculit, tantamque ad sui

Οὕτως μοι (8) [12] πεπεδημένην μόλις ἔλυσε τὴν γλῶτταν ἡ προτροπὴ τῶν ἀνδρῶν. Καὶ τί μὲν, ἔφην, εἴπω; πρὸς τί δὲ ποιήσομαι τὴν ἀπόκρισιν, τοῦ τῆς ἀθυμίας νέφους ἰδεῖν τοῦ ἀληθοῦς τὴν κρίσιν καλῶς οὐκ ἐπιτρέποντος. Τῆς μὲν γὰρ δόξης εἰμὶ τῆς ὑμῶν, καὶ τῆς ἐρημίας τὸ χρήσιμον εἰδὼς, σφόδρα ταύτην τεθαύμακα, ὡς πάντα βιασθῆναι καταλείπειν, οἶκον, πατρίδα, συγγένειαν, φίλους, οἰκείους, ὕπαρξιν, τῷ ταύτης πόθῳ δεδαμασμένος. Ἀλλά μοι τὸν πάντων φίλτατον ἀπολώλεκεν (9) αὐτὴ, καὶ μόνον, ὡς ὁρᾶτε,

VARIÆ LECTIONES EX COOD. ALLATIANIS.

[a] ἐγγὺς ἄγων τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, ἣν ἔσχατον ὀρεκτῶν Sfort. [b] οἱ ἀπ' αἰῶνος πάντες σοφοὶ, ὡς ἐκ μιᾶς γλώττης καὶ ψυχῆς δοξαζ. [c] προσέχοντος. [d] δὴ des. [e] οἴμοι ἀνιαροῖς. καὶ φανερὰν ὥσπερ ἐπὶ τοῦ. [f] ταῦτα συμφορᾶς ἐπεὶ εἶδον, ἐκεῖνο ἔτι τάχα τὸν λόγον συνείρειν ἐθέλοντες, βραχὺ τῆς εὐθείας ἐπικλίναντες, καὶ ἅμα κυκλόθεν περικαθίσαντες. εἶτα καὶ ἐπὶ μικρὸν ἡσυχάσαντες τὸν λόγον αὖθις ἀναλαβόντες τὸν αἰτ. σπουδ. [g] ἀνῴμωξα, Sfort. ἐξῴμωξα Palat. ἐκίνησε γάρ με πρὸς τὸ πάθος πλέον ὀλ. τὴν. μν. ἡσυχ. ἡ περ τῶν συμβάντων ἐρώτ. [10] ἠνάγκαζον. [11] ὀδύνη Palat. [12] οὕτως μου Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(4) *Ἔσχατον ὀρεκτόν*. Ex c. R.; nam c. T. ἐσχάτως ὀρεκτόν.

(5) *Προσοιμώξαντος*. C. T. προσοιμωκότος.

(6) *Περιπαθέστερον*. C. T. nullo sensu περιπαθέσθαι σου. Sexto post versu ἀπαγγελία, cod. Tol. ἐπαγγελία. Versu inde 6 ἠνίασε adnotatum habet in c. R. ἐλύπησε, glossema nimirum est.

(7) *Ὀδύρῃ*. C. T. ὀδύνῃ.

(8) *Οὕτως μοι*. C. T. μου. Sed perinde est XII post versu καταλείπειν ex c. R. est. Tolosanus enim habebat καταλιπεῖν, quod minus quadrat.

(9) *Ἀπολώλεκεν*. C. T. ἀπωλώλεκεν, c. R. ἀπολέλωκεν. Ex quibus nos ad rationem grammaticæ restituimus ἀπολώλεκεν, sexto post versu auctoritate R. c. sententia id exigente expunximus τοῦ.

παραμυθίας πάσης καταλέλοιπεν ἔρημον, καὶ ταύτην [13] ἐπαινεῖν οὐ συγχωρεῖ τὸ πάθος τοῦ συμβάντος δεινοῦ νικήσαντος τὴν τυραννίδα τοῦ πάθους [14]. Ὅταν γὰρ πάθος κρατήσῃ πάθους, οὐ δίδωσι χώραν ὅλως τῷ ἡττημένῳ, καθαρὰν ἔχειν τὴν ἀρχὴν πάντως βουλόμενοι [15], καὶ τὸ κοινωνεῖν παρακαλοῦν ὡς δυσμενὲς ἐκτρεπόμενον. Ἀλλ' ὢ τῆς εὐηθείας· φιλοσοφεῖν προῆγμαι τὸν θρῆνον καταλιπὼν τοῦ παιδός. Καί μοι σχολὴν εὗρεν ὁ λογισμὸς οὗ ποτε καταδεξάμενος [16] ἄλλο τι λογίσασθαι [17] τῆς Θεοδούλου σφαγῆς. Διηνεκὲς γάρ μοι παραμένει τὸ εἴδωλον ἄλλο τε ἄλλως φαντάζων [18] ποικίλοις θανάτου τρόποις τὴν ἀναίρεσιν, καὶ τῆς φωνῆς τὸ ὀδυνηρὸν ἀκούειν δοκῶ, καὶ ἐπὶ γῆς καλινδούμενον [19] ἀπὸ τῆς πληγῆς ὡς ἔτυχε, νομίζω ὁρᾷν· ἐκεῖνα τῷ νῷ φανταζόμενος, ἅπερ εἰκὸς ἦν παρόντα τῇ ὄψει μαθεῖν. Οἴ μοι τέκνον ἐλεεινὸν, κἂν ζῇς ἔτι, κἂν τέθνηκας! ὢ τῆς πικρᾶς δουλείας (10), εἰ πέφευγας τὸν θάνατον! ὢ τῆς ἀτάφου ταφῆς, εἴ σε τὸ βαρβαρικὸν διεχειρίσατο ξίφος! Τί τῆς δουλείας θρηνήσω; τί τοῦ θανάτου δακρύσω; Εἰ μὲν γὰρ δουλεύεις περιὼν, (ὅπερ οὐ δίδωσι νοεῖν [20] τὸ εἰκός· πότε γὰρ βαρβαρικὴ χεὶρ οὐ πρόχειρος εἰς ἀναίρεσιν ὑπηρετοῦσα θυμῷ διψῶντι ἀεὶ ἀνθρωπίνου [21] αἵματος;) ἐν οἵοις τὰ σά; Μάστιγες πάντως καθημεριναὶ, ἐπιταγαὶ ἀσυμπαθεῖς [22], ἀπειλαὶ ἀσύγγνωστοι, θηριώδης καὶ αἱμοβόρος βίος, ἔργα [23] βαρύτατα, καὶ τὴν σὴν ὑπερβαίνοντα δύναμιν, φυλακὴ ἄφυκτος, ἐλευθερία ἀνέλπιστος, φόβος θανάτου καθημερινὸς, τὸ ξίφος ἐγγὺς [24], τούτῳ γὰρ ὁ βάρβαρος μετρεῖν οἶδε τὴν ἀγανάκτησιν, οὐχ ἱμάντα πρὸς πληγὰς, οὐ λόγον ἕτοιμον [25] ἔχων (11)· μικροῖς δὲ καὶ μεγάλοις πταίσμασιν, ἓν ἐπιτίμιον εἰδὼς τὸν θάνατον. Ὃ ποτε καὶ ἁμαρτήματος ἄνευ, μέθῃ βεβακχευμένος ποτὲ, ἢ ἀλόγῳ εἴξας ὁρμῇ [ἴσ. ὀργῇ [26]] τὴν ἑτέρων παίζειν εὐκόλως ἀπώλειαν τῇ συνηθείᾳ μεμάθηκεν.

admirationem convertit, ut, relicta domo, patria, cognatis, amicis, familia, re, tot tantarumque necessitudinum abruptis vinculis vehementi ad se amoris actum impetu raperet. Verum eadem ut me tenuit miserum, longe omnium dulcissimi capitis jactura multavit, atque ad hanc quam cernitis omnis inopiam solatii desolavit: cujus cladis sensus tanta mihi acerbitate implevit animum, nullum 5 ut pene locum illi veteri amori reliquum jam faciat recens dolor, omnemque impetum laudandæ solitudinis ac cogitationem cura præsens atque instans accepti in ea incommodi prorsus exstinguat. Fere enim sic videmus fieri quando inter se commissis perturbationibus animi duabus superior fuerit altera, victa ut exterminetur funditus a victrice solidam in totum animum puramque a consortio collegæ ditionem obtinere cupiente, ac mentionem aversante, omnem societatis communicationisve cum quovis alio auctoritatis ac imperii sua sibi victoria constituti. At, o me insanum, qui ad philosophandum omisso mei filii luctu leviter provehar, officiique tempus debiti studio teram otioso, qui illud jam receperam haud daturum me spatium cogitationi meæ quidquam versandi aliud a cæde tristissima Theoduli! Hæret enim continenter, seque intimis mentis ostentat sensibus cruenta species morientis filii, nec ea simplex quidem, sed per omnes quam esse possunt variæ offerendæ cædis atrocitates suspiciosissima fingendi diligentia vagatur. Quin se per externos sensus eadem inculcat: nam et miserabilem conquerentis vocem audire mihi videor; et intueri præsens filium quacunque in soli parte 6 vis eum afflixit vulneris se temere volutantem: sic in suum cruciatum ingeniosa mens res acerbissimas ex probabilitatis umbra præsentis in aspectus lucem rapit. Heu mihi, miserande puer, sive adhuc vivis, sive es mortuus! O tuam, si mortem effugisti, servitutem asperam! O tuum, si te barbaricus confecit gladius, funus insepultum! Ecquod servitutis malum lamentabor tuæ? Quam mortis acerbitatem exsequar lacrymis? Nam si servis superstes (quod verisimile quidem non est,

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[13] διὰ τοῦτο ταύτην. [14] νικήσαντος ὥσπερ τὴν τυραν. τοῦ πόθου. [15] ἀρχὴν πᾶς τὸ βουλ. Palat. [16] οὕτω καὶ νῦν παραδεξάμενος. [17] πλὴν Sfort., πάλιν Vatic. et Altemps., πλὴν Palat. [18] τὸ αὐτοῦ εἴδωλον. ἄλλοτε ἄλ. φαντάζον. [19] ἐπι. κυλινδούμενον. [20] ὅπερ οὐ δίδωσί μοι. νο. [21] ἀνθρωπίου Sfort., πείου Vat. Alt. [22] καὶ ἐπιταγαὶ, καὶ ἀσυμ. [23] βία πρὸς δὲ καὶ ἔργα. [24] ἔχων ἐγγύς. [25] φύγα ἔθιμον. Sfort., λύγα ἔθεμον. Alt. Vat. λύγα ἔθιμον Palat. in marg. Βύργαν. [26] ὁρμῇ habent omnes codd.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(10) *Ὢ τῆς πικρᾶς δουλείας*. Arrianus in *Epict.* καὶ τὴν πικρὰν δουλείαν ἀπολοφυράμενος, et Persius *Satyra* v, vers. 127.

— servitium acre
Te nihil impellit.

(11) Hic locus ita scribitur in cod. Tel., οὐχ ἵμαντα πῃ ὂς πληγὰς [βέργαν] οὐ λύγα ἕτοιμον, etc. In Regio vero cod. οὐχ ἱμάντα πρὸς πληγὰς λόρον οὐ λύγα ἕτιμον, etc. Ex quibus puto glossemata esse voces illas βέργαν et λόγον, concipiendamque esse sententiam, ut nos exhibemus. Et λόγον quidem ipsa κακογραφία suspectum reddit; scribendum enim λῶρον fuerat; βέργα vero præter circumscriptionem illam indicium mendi, etiam abrupta pendet et ἀσύνθετος. Tum vero vox est barbara, qua si qui forte sequioris ævi scriptores Græci, grammatici fere aut technici abusi reperiantur, quos citatos vide apud Meursium et Rigaltium in glossariis, nihil tamen esse causæ video cur eam sine idoneo testimonio Nilo affingamus, scriptori judicio Photii pereleganti, præsertim in opere quod pene ad quamdam ostentationem artis elucubrasse visus sit, ut ait Nicephorus. Quinto abhinc versu ἑτέρων, annotatum hic erat in ora libri, virum quemdam doctum putare legendum ἑταίρων. Sed nihil visum est necesse sollicitare fidem codicum. Neque enim ita feri erant barbari, ut non aliquo sui generis respectu tangerentur, et sodales etiam atque amicos passim occiderent. Vox igitur ἑτέρων hic quidem commodior.

quando enim non præceps in cædem fuit barbarica manus iracundiæ ruens impetu, humanum semper cruorem sitientis?), quo loco res tuæ sunt? flagellis omnino quotidianis sectus, contrariis distractus imperiis, minis territus inexorabilibus, nulla spe laxamenti veniæve, belluinam infelix crudis vorandis carnibus et sanguine vitam trahis; in operibus gravissimis, supra vires, sub vigili custodia citra spem effugii, desperata libertate, continuo mortis metu, instante semper **7** gladio, quem norunt unum Barbari indignationis cujusvis suæ exigendæ metiendæque modum; quibus incruentum nullum mitioris animadversionis instrumentum in usu sit. Non ad plagas lora, non virgarum viminumve fasces: sed unum parvis juxta magnisque offensionibus statutum supplicium mors. Nonnunquam etiam sine ulla culpa, aut per ebrietatem debacchati, aut quovis elati alio impotentis cupiditatis æstu gratuita libidine ludibundi aliorum repræsentandis cædibus crudeles relaxare animos, ac pascere, consuetudine didicerunt.

Sin igitur es mortuus, quam tibi partem occupavit corporis carnificina violare, unde se primum tui sanguinis flumen dedit, ut convolutabaris in luto quod tuus sanguis fecerat commistus pulveri, ut inter extremos anhelitus jactatis micans pedibus funestæ saltationis jucundum sævis oculis spectaculum obtulisti, ut supplicabas occidenti te barbaro, et multo gestu miserabili usus pro interprete, remissionis aliquid et gratiæ a torva ejus et minaci duritie contumacis oris auferre deprecando conabaris? Linguæ enim in utroque vestrum alterius ignoratio commercium inter vos abrumpebat mutui sermonis, tibique **8** omne eloquentiæ præsidium spemque reflectendi a sævitia ad misericordiam, infensi animi, cujus rei magna solet in supplici dolentis obsecratione vis ac facultas esse, extorquebat. Quis jam te locus cadentem excepit? Quæ tua membra discerpserunt feræ? Quæ volucres tuis se carnibus expleverunt? Quod primum sidus oriens tuorum adyta præcordiorum intima ac penetralia palam vidit? An est quidquam ex te super, fili, quod aut feros dentes soliditate vicerit, aut abundantia satietati superfuerit voracium bestiarum? Quod si quid est, sub dio nimirum et sole jacet, per solitudinem inops inhumatumque, nec terræ rite consecratæ contactu dignatum. O si hoc mihi aliquis allatum obtulisset, aut eo certe me deductum sisteret ubi idcunque projectum est, esset id aliquod solatium calamitatis: has ego qualescunque reliquias sic tanquam vivas et sentientes alloquerer: sive ossium aliquod, seu carnis ac pulpæ frustulum, seu pilus is esset denique unus e tuis quidam. Quos enim moderatior **9** aliquis iratæ fortunæ furor exercet communi amissione charorum, magnum ii sane, ut in malis, fructum habent, et, prout est hæc acerbitas cladis meæ, deliciarum

A Εἰ δ' ἔθανες, ποῦ ποτε τὴν σφαγὴν ἐδέξω τοῦ σώματος, πόθεν ὁ κρουνὸς τοῦ σοῦ προεχώρησεν αἵματος; πῶς ἔσπαρε; (12) [27] τῷ λύθρῳ φυρόμενος, καὶ ποσὶν ἀθλίοις τὴν ἐπιθανάτιον ὄρχησιν σκηνοβατῶν; Πῶς ἱκέτευες ἀναιροῦντα τὸν βάρβαρον σχήμασιν ἐλεεινοῖς μαλάξαι τὸ ἀπηνὲς τούτου βουλόμενος; φωνῆς γὰρ ἑκάτεροι τῆς ἀλλήλων ἦτε [28] ἀσύνετοι, ἥτις ἐμμελῶς ῥυθμίζουσα τὴν δέησιν, ἐπικάμπτει πρὸς [29] οἶκτον τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον. Ποῖος τόπος τὸ σὸν πτῶμα κεχώρηκε; Ποῖοι θῆρες τὰ σὰ διεσπάραξαν μέλη; Ποῖου τῶν σῶν σαρκῶν ἐνεπλήσθησαν ὄρνιθες [30]; Ποῖος τῶν φωστήρων τὰ μυστήρια τῆς σῆς ἀνατέλλων [31] εἶδε γαστρὸς, κεχυμένα σπλάγχνα θεασάμενος ἐμφανῶς; Τί τοὺς ἀγρίους τῶν θηρίων [32] ἐνίκησεν ὀδόντας, ἢ κόρον, γενόμενον λείψανον, ἢ κραταιότητι μεῖναν ἀκατέργαστον; B Αἴθριον λοιπὸν τῷ ἡλίῳ προκείμενον, οὐκ ἀξιωθὲν [33] διὰ τὴν ἐρημίαν ὁσίας (13). Εἴ τίς μοι (14) κομίσας δέδωκε τοῦτο· ἢ ἀγαγὼν ἔστησε παρὰ τοῦτο [34], πάντως ἂν ἔσχον μικρὰν παραμυθίαν [35] τοῦ πάθους. Ὡς ζῶντι καὶ αἰσθανομένῳ προσλαλῶν τῷ καταλειφθέντι μέλει· κἂν ὀστέον, κἂν σὰρξ, κἂν θρὶξ ἔτυχε τὸ ὀφθέν. Οἱ γὰρ μετριώτερον ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς ἀτυχοῦντες πολλὴν ἔχουσιν, ὡς ἐν κακοῖς, τὴν ἀπόλαυσιν, καὶ τρυφῶσι τὴν ἀληθῶς δευτέραν τρυφὴν, νοσηλεύοντες ἐπὶ πολὺ τοὺς προσήκοντας, καὶ κόρον τῆς θέας τῷ χρόνῳ λαμβάνοντες, ψυχοῤῥαγοῦσι παρακαθήμενοι, καὶ τελευταίων ῥημάτων ἀκούοντες, ἐκκομιζομένοις [36] παρεπόμενοι, καὶ τὸν ἔσχατον σημαντῆρα τῷ τάφῳ ἐπιτιθέμενον βλέποντες· ἅπερ ἅπαντα πολλὴν C τῷ πενθοῦντι ποιεῖ καὶ μεγάλην παράκλησιν, προπομπὴ, καὶ κηδεία, καὶ συμπάθεια [37] φίλων, τὴν ἀθυμίαν ἐπικουφίζοντα. Ἐγὼ δὲ τίνι τούτων παρηγορήσω τὸ πάθος, οὐδὲ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου μαθὼν, οὐδὲ τοῦ νεκροῦ τὸ εἴδωλον ἔχων, οἷον ἐν τῇ τελευτῇ [38] τῇ φαντασίᾳ τετυπωμένον. Ὧν γὰρ ἡ ὁρα-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[27] ἔσπερες Sfort., ἔσπαιρες Vat. Alt. [28] ἐν ᾗ τις. [29] ῥυθμίζουν. τὴν δὲ ἐπιχ. πολλάκις πρός. [30] ὄρνεις Palat. [31] τῆς σῆς ἐπιτελῶν Vat. Alt. ἐπιτέλλων Sfort. [32] θηρῶν. ἐν ὀδ. ἢ κόρου γεν. λείψ. ἢ σκληρότητι. [33] οὐδὲ ταφῆς· [34] σε παρὰ τούτῳ. [35] ἔσχον μικρὰν γοῦν τινα. μικρὰν γοῦν Palat. [36] μάτων ἐκκομιζομένοις τε. [37] πομπὴ φημι, καὶ ταφὴ, καὶ συμ. [38] ἐν τῷ τέλει.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(12) *Ἔσπαρες*. Ita c. T.; sed c. R. ἔσπερες, omnino mendose: a σπαίρω enim, quod est *palpito*, non potest esse ἔσπερες. Aliquando suspicabar legendum ἐσπείρας. Nam exprimitur isthic motus palpitantium ex letali vulnere, seque humi convolutantium, serpentum instar, quorum est D σπειρᾶσθαι et σπειρᾷν, *in spiras se torquere*.

(13) *Ὁσίας*. Cod. R. addebat ταφῆς, sed stetimus Tolosano; placet enim elegantioribus scriptorum in similibus ἔκθλιψις vocis ad supplendum cuivis promptæ.

(14) *Εἴ τίς μοι*, cod. Tol. εἴ τίς με.

σις τοὺς χαρακτῆρας τῇ μνήμῃ οὐ παρέδωκε [39], τούτων αἱ μορφαὶ ἄστατοι καὶ ἀόριστοι, ἄλλο τε ἄλλως τυπούμεναι, καὶ ταῖς ὑπαλλαγαῖς τῶν ἰνδαλμάτων ἀπατωμένην ὀδυνῶσαι τὴν ἔννοιαν. Ὢ τῆς ἀδηλίας τῶν κακῶν! ὢ τῆς ἀπόρου συμφορᾶς! Τί δακρύσω οὐκ οἶδα· τί ὀδύρομαι [40] οὐκ ἐπίσταμαι. Νεκρὸν πενθήσω, ἢ ζῶντα; δεδεμένον ἢ ἀνειμένον (15) δουλείαν ὑπομείναντα [41] πικρὰν, ἢ ὀδύνην ὑποστάντα σφαγῆς; αἰχμάλωτος γὰρ [42] πρὸς πᾶσαν αἰκείαν πρόκειται πρόχειρος· καὶ ταῖς τιμωρίαις ὑποκέχυφε καὶ μὴ βουλόμενος· τὴν γνώμην [43] τοῦ δεσπόζοντος ἔχων τῶν ἀποφάσεων κυρίαν. Ὢ πάντων τῶν κατὰ βίον [44] ἕως νῦν κοινωνὲ καὶ μόνος [45] τῆς αἰχμαλωσίας τὴν πεῖραν δεξάμενος· ἐκοινώνησας ἀποδημίας μακρᾶς, τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ κακοπαθείας ἐκοινοπράγησας [47], τοῦ Ἰσαὰκ πρὸς τὰ δοκοῦντα τῷ πατρὶ B τὴν ὑπακοὴν μιμησάμενος [48].

A quodam genere perfruuntur: quippe et curationa diuturna suorum languentium multum ex otiosa videndi satietate in futurum desiderii solatium colligunt, ac veluti reponunt, tum eis assidentes morientibus supremas accipiunt mandantium voces. Mox elatis affectatione officiosa pompam faciunt; neque revertuntur priusquam extremum additum cippum, et impositam mausoleo coronidem viderunt. Magni omnia solatii lugentibus amicorum causa, deductio frequens, apparatus exsequiarum, amicorum officia ac studia concurrentium, amorem in mortuum, celebrando funere; in superstites, participando mœrore testantium: quæ res quem ita afflictum non recreent ac magna parte doloris levent? Mihi vero quidnam horum vel unum omnium B præsto est ad consolandum casum, cui ne modus quidem ac ratio perspecta mortis sit, nec simulacrum supersit mortui, pallorem ejus et lineamenta morientis præsenti ex conspectu ducta referens, et intimis imprimens sensibus. Quorum **10** enim præsens visio characteres memoriæ non transmisit, eorum instabiles et indefinitæ fluctuant species, alias in aliam imaginem conformatæ: quæ crebro errore ac incerta commutatione commeantium simulacrorum cogitationem frustrantur, et deceptam varietate molesta fatigando cruciant. O incertitudinem malorum! O calamitatem anxiam! cui lacrymas, cui questus impendam nescio. Mortuumne an vivum lugebo? Vinctum, an e fortunæ vinculis oblatæ mortis beneficio manumissum? Jugum tolerantem duræ servitutis, an per horrendi cruciatus carnificinam atroci fato defunctum? ad omnem enim bello captus servus victoris domini crudelitatem jacet expositus, omnibus ad heri arbitrium suppliciis subjectus; quippe cujus voluntas ac ratio potestatis jam sit ac ditionis alienæ, ad quidvis de se, quamvis renuente, statuendum. O rerum in vita omnium mihi hactenus particeps, tune ut istam longe maximam captivitatis cladem me jam, fili, subducto solus exhaurias? Comitem te habueram longæ peregrinationis, ærumnas exsilii, solitudinis **11** incommoda tuleras mecum; omni alacritate obtemperandi patri Isaaci obedientiam repræsentaras.

Καὶ πῶς νῦν ἐμόνωσέ σε ἡ τελευταία συμφορὰ, καὶ C μόνος ἀντλεῖς τὰ τῆς αἰχμαλωσίας κακά; ἵνα τί φιλανθρωπευθεὶς [49] πεῖραν τοῦ ξίφους διέφυγον; ἵνα τί μὴ κἀμὲ προσέθηκε τοῖς ἄλλοις νεκροῖς ἡ φονία δεξιὰ, ἀλλὰ φειδοῦς ἔτυχον ἐπὶ [50] πείρᾳ μειζόνων κακῶν, συντόμου φθονηθεὶς ἀπαλλαγῆς, καὶ μακρὸν ἐπὶ σοὶ καὶ ὀδυνηρὸν [51] πένθος καρπούμενος; Ἐπειδὴ δὲ συμπαθεῖς ὑμᾶς, ἔφην [52], ὁρῶ, καὶ οὐκ ἄλλως διακειμένους ἢ ὡς αὐτὸς ὁ παθὼν (τούτου γάρ μοι τεκμήριον γέγονε τὸ συντεταμένον [53] τῆς ἀκοῆς, καὶ αἱ συνεχεῖς οἰμωγαὶ), πάντα κατὰ μέρος τὰ ἐμὰ, ὡς ἔχει διεξελεύσομαι, οὐ μακρηγορῶν εἰς σχολὴν πρὸς ἀκρόασιν, ἄπαγε (16), καὶ μή τις [54] ὑμᾶς ἀνάγκη

Quomodo te nunc igitur postrema ista clades seduxit a me et captivitatis solus exantlas mala? ut quid, heu mihi, contigit tractari humanius et aciem effugere gladii? Cur non me quoque cæteris addidit mortuis manus cruenta Barbarorum? Jam mihi parsum video majoribus ut cladibus reservarer. Neque hæc misericordia, sed livor fuit celerem ærumnæ finem invidentium: cujus jam felicitatis spe submotus uno in tui luctu fructum aliquem solatii, nate, reperio. Vos vero, inquam, conversus ad assidentes, quando adeo mei misericordia commotos video, nihilque affectos mitius commemoratione cladium mearum quam ego ipse sum qui per-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[39] κτῆρας τῇ γνώμῃ Palat. οὐ παραδέδωκεν. [40] τί ὀδυροῦμαι. [41] ἢ ὅλως ἀνῃρημένον δουλ. ὑπομένοντα. [42] αἰχ. γὰρ ἤδη. [43] Vat. et Alt. ita distinguunt ὑποκέχυφε, καὶ μὴ βουλόμενον τὴν γνώ. [44] ὦ πάντων μοι τῶν κατὰ τὸν βίον. [45] καὶ μόνος ἄρτι. [46] μακρᾶς τῆς ἐν τῇ ξένῃ ταλαιπωρίας μοι συναπήλαυσας Sfort. et Palat. qui non habent τὸ μοι. [47] μετέσχες κακοπραγ. [48] ἐμιμήσω. πῶς οὖν νῦν τὴν τελευταίαν συμφορὰν μόνος ὑπέστης. [49] φιλανθρωπίας λόγῳ. [50] ἡ φόνιος δεξ. ἀλ. φειδ. ἔτυ. ἴσως ἐπί. [51] καὶ ὀδυνηρὸν des [52] ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐμοὶ τὸ πολὺ τῆς ἀθυμίας δίδωσι μέλειν. ἐπεὶ δὲ συμπ. ὑμ. ὡς ἔφην. [53] τεκμήριον δὲ τοῦ λόγου τότε συντεταμένον Altemps. Vatic. συντεταραγμένον. [54] ὑμῖν ὡς ἔχει τὰ ἐμὰ διηγήσομαι καὶ μάλιστα εἴγε τινὰ καὶ ἡμεῖς βραχεῖαν σχολὴν τῇ ἀκροάσει προσνείμητε, καὶ μή τις. Sfort. et Vat. pro ἀκροάσει habent ἀκριβείᾳ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(15) *Ἀνειμένον*. Longe præfero lectionem cod. Reg. qui habet ἀνῃρημένον. Nihil tamen in contextu mutavi; videri enim auctor poterat quamdam secutus antithesim inter illa duo δεδεμένον ἢ ἀνειμένον, *vinctum an solutum*.

(16) *Ἄπαγε*. C. T. ad marginem notat aliam lectionem ἄγετε; c. R. scribit ἄγεται.

tuli: cujus vestri sensus partim ex attentione constantissima ejus quam mihi præbuistis audientiæ, partim ex fletu ac lamentatione continua specimen atque experimentum cepi certissimum: exsequar deinceps vobis oratione perpetua res omnes meas, ut se habent. Non sane ut opportunitate hujus otii vestras ad aures demulcendas captandosque **12** plausus abutar, fucatæ cujusdam et compositæ narrationis ostentatione producenda: procul id a fortuna moribusque meis. Si hanc tamen patiuntur moram occupationes vestræ, neque vos usus aliquis rerum vestrarum vocat alio: gravis enim est narratio, in alias res imminenti animo; ita fere comparato ut potiorem habeat cognitione quavis cogitationem ejus rei cujus in cura defixus est. Quam illi dubitationem cum et vultu et voce significassent ingratam accidisse sibi, negassentque ulla in re melius consumi otium posse quam leniendo malo exulceratæ mentis; levari autem ægritudinem mœrentis animi commemoranda conquerendaque calamitate sua; non secus atque atra densaque nubes eliquanda stillatim pluvia ad perspicuitatem transmittendæ lucis, expressa exudataque sensim qua turgebat aqua, tenuatur; cum dolor e contrario oppressus silentio acriorem eo altius demittat aculeum, quemadmodum in turgente tubere ardenti humore distento, cujus ob incensum **13** pus vis intus æstuantis qualitatis intercluso exitu violentior, palpitatione assidua cutem pulsat, ac superficiem quæcunque obstat erumpenti, quæ micandi haud prius finem faciet quam perforato laborante membro porta data sit ruenti foras ac jam maturæ saniei qua evacuetur ulcus. Quæ cum illi dixissent, mihique approbassent, mox ad narrationem hunc ferme in modum aggressus sum:

πρὸς οἰκείαν (17) καλεῖ [55]. Βαρὺ γὰρ διήγησις περισπωμένῃ ψυχῇ μᾶλλον τῆς ἀκροάσεως ἐχούσης [56] τὸν λογισμὸν περὶ τὸ μεριμνώμενον [57]. Οἱ δὲ καὶ ὄψει καὶ φωνῇ τὸ πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἐνδειξάμενοι ἀηδὲς, Καὶ τίς, ἔφασαν [58], ἄλλη σχολὴ προτιμοτέρα τοῦ θεραπεῦσαι τὴν ἀνιωμένην καρδίαν, καὶ κενῶσαι λύπην ὀδυνωμένης ψυχῆς; Ὡς γὰρ νέφος ἀποτίθεται ζόφον ἀποστάζον ὀμβρίους σταγόνας, καὶ κατ' ὀλίγου [59] καθαίρεται τοῦ γνόφου κενούμενον, τῆς τοῦ ὕδατος ἀχλύος, οὕτως κουφίζεται τῆς ἀθυμίας ψυχὴ τὰς οἰκείας τραγῳδοῦσα συμφορὰς, τῇ διηγήσει τῶν λυπηρῶν συνεκκενουμένης ὥσπερ τῆς ἀηδείας. Πλήττειν γὰρ οἶδε σιωπώμενον τὸ πάθος, ὡς ἂν ὑγρὸν φλεγμαίνοντος τοῦ πάθους (18) ὑποσφύζοντος ἀεὶ [60] τοῦ πύου, καὶ ὁδὸν οὐκ ἔχοντος [61] ὅθεν κενωθῇ προελθόν. Ἔδοξαν οὖν εἰκότα λέγειν· κἀγὼ τῆς ἀγγελίας ἄρχομαι ὧδε [62].

NARRATIO II.

Liberos ego duos, amici, suscepi: hunc cujus me jactura ad hunc lugentis habitum afflixit, et alterum qui mansit apud matrem. Eum consuetudinis cum uxore modum esse volui: cum sic statuerem

ΔΙΗΓΗΜΑ Β'.

Ἐμοὶ παῖδες, ὦ φίλοι, γεγένηνται δύο· οὗτος ὃν νῦν κάθημαι θρηνῶν (19), καὶ ἕτερος ὁ παρὰ τῇ μητρὶ καταμείνας (20). Καὶ πρὸς τούτοις (21) τὴν [63] πρὸς τὴν γαμετὴν κατέλυσα ὁμιλίαν (22)· εἶτα πρὸς

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[55] τὴν ἀκρόασιν. Palat. ἄγετε Idem in marg. ἄπαγε. [56] πρὸς τὰ οἰκεῖα καλεῖ. [57] καὶ ὄκνον μᾶλλον, ἢ ἀηδίαν παρέχουσα. [58] ἔφησαν. [59] κατ' ὀλίγον. [60] ὥσπερ τινὸς ὑγροῦ φλεγμαίνοντος ἀεὶ. [61] πύου καὶ ὑποσφιζ. ἐν τραύματι, καὶ μὴ ἔχοντος in cod. Palat. [62] ἀμέλει, καὶ οὕτως ἐκείνων εἰπόντων, ἐγὼ τῆς ἐπαγγελίας ἄρχομαι ὧδε. [63] καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν Sfort. et Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(17) *Οἰκείαν*, c. R. ἰδίαν. Glossa nimirum est.

(18) *Ὡς ἂν ὑγρὸν φλεγμαίνοντος τοῦ σώματος*. Ita cod. T.; cod. R. τοῦ πάθους. Mira diversitas et indicium mendi, præsertim cum elegantiæ sententiæque ratio utramque illam vocem respuat. Putarim ego legendum δοθίονος, vel δοθιῆνος, hoc est *tuberis*, vel *furunculi*: de quo Galenus et medicorum pueri. Quorum ex disciplina hanc similitudinem Noster ducit. Porro post hæc verba grandis erat lacuna in c. T., quæ ex Regio expleta est.

(19) *Ὃν νῦν κάθημαι θρηνῶν*. Vertimus, *Cujus me jactura ad hunc lugentis habitum afflixit*. Sedere enim lugentium est. Contrita res (VIRG. *Æneid.* IX, 3, 4):

— Luco tum forte parentis
Pilumni Turnus sacrata valle sedebat:

patri nimirum lugens parentabat. Idem alibi, *Consedisse urbem luctu*, dicit. Adde illud Threnorum I, 1: *Quomodo sedet sola civitas*. E contrario stare amat, seseque ostentare atque efferre gaudium, ut qui magni voti compotes gaudent, ferire sublimi vertice sidera dicuntur. Hinc etiam naturalem statum saltu extollunt. Adeoque propria lætantium exsultatio est, ut jam exsultare idem quod lætari sit. Inde chori et tripudia in gratulationibus et gaudiis, ut veluti lætitia crescamus et admoveamus cœlo caput: Naturæ hoc totum est, quæ etiam jocosam atque hilarem præ cæteris eam ætatem fecit, quam a crescendo adolescentiam dicimus: nimirum igneæ naturæ micantisque gaudium est, ut docent physici. Hinc more ignis ad alta nititur. Frigida ex adverso tristitia, deses et somni parens. Inde (*Luc.* XXII, 45) *Discipuli dormiunt præ tristitia*. Et qui adolescentes ætatis fervore creveramus, congelamur et contrahimur cum subeunt morbi tristisque senectus. Jacere ergo et sedere remedia sunt vel solatia; status dignitatem habet. Sed quo hic cursus extra stadium?

(20) *Ἕτερος ὁ παρὰ μητρὶ καταμείνας*. Græci in Meneis aiunt secundam istam prolem feminam fuisse. Sicque aliquando Latine expresseram; sed deterruit me hæc auctoris constantia in masculino genere tenendo. Quanquam video Græcos in vulgandis terminationibus in utrumque genus quamdam etiam elegantiæ partem ponere.

(21) *Πρὸς τούτοις*. Cod. R. ἐπὶ τούτοις.

(22) *Κατέλυσα ὁμιλίαν*. Cod. R. κατέλειπον, minus recte.

διαδοχὴν τοῦ γένους, εἴτε πρὸς θεραπείαν γήρους A τούτους ἀρκεῖν λογισάμενος. Πρέπον γὰρ ἔκρινα [64] παντὶ λογικῷ μὴ εἰς κόρον τῇ ἡδονῇ ἐντρυφᾷν (23), μήτε τῇ ἀδείᾳ τοῦ νόμου καταχεχρῆσθαι πρὸς ὕβριν τῆς φύσεως, παύεσθαι δὲ ταχέως λειτουργήσαντα τῷ σκοπῷ τοῦ Κτίσαντος πρὸς αὔξησιν τοῦ γένους, οὐχὶ δὲ πάθους παραμυθίαν τὸν γάμον οἰκονομήσαντος· ἵνα μὴ μαρανθείσης ὕστερον τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν ὀρέξεων σβεσθεισῶν αὐτομάτῳ νηνεμίᾳ (24) τοῦ γήρους, ἡλικίας ἀνάγκῃ οὐχὶ δὲ προαιρέσεως φιλοτιμίᾳ τὸ τῆς σωφροσύνης ἐπιγράφηται κατόρθωμα. Οὔτε γὰρ τρόπαιον ἀπειροπόλεμος ἵστησίν ποτε, οὔτε τοῦ ἀγῶνος λυθέντος νίκην οἷός τέ ἐστιν αὐχεῖν ἀθλητής, ἐπεὶ μὴ πέπτωκεν οὐδενὸς προσπαλαίσαντος· σεμνύνει δὲ τὸν ἀγωνιστὴν ἐν ἀκμῇ τῆς νεότητος τῆς ἐπιθυμίας φλεγομένης, τῶν παθῶν πιμπραμένων λογισμὸς B κρατῶν ἐπιθυμίας, καὶ τὴν ὄρεξιν ἄγχων ὁρμῶσαν πρὸς γαμικὴν ὁμιλίαν, κἂν νόμιμος καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν μαρτυρῶν αὐτῷ ἐξουσίαν. Εἷλκε δέ με τις ἐπιθυμία πολλὴ τῶν ἐν οἷς νῦν πεπόρθημαι τόπων, καὶ τῷ λογισμῷ ἤμην πρὸς τὴν ἡσυχίαν ὅλως ἐπτερωμένος, οὐδὲν ἄλλο νοεῖν ἢ βλέπειν πλὴν τούτου δυνάμενος. Ὅταν γὰρ ἔρως οὑτινοσοῦν κατάσχῃ ψυχὴν πάντων ἀφέλκει βιαίως αὐτὴν, καὶ τῶν ἄγαν σπουδαίων, καὶ φέρει πρὸς τὸ ποθούμενον, οὐκ ἀνανεύουσαν οὐ πόνον, οὐ κάματον, οὐχ ὕβριν λογιζομένην. Πάντα γὰρ δουλεύει προθύμως τῇ ἐπιθυμίᾳ ἑκουσίως τυραννούμενα, καὶ τὸν ζυγὸν τῆς ὑποταγῆς ἀσμενίζοντα, ἐθελουσίῳ καὶ αὐτοκελεύστῳ ἀνάγκῃ.

Ἐπεὶ οὖν ἐπέταττεν αὐτὴ τὴν ἀποδημίαν καὶ οὐκ C ἦν ἀντειπεῖν οὕτως κελευούσῃ [65] τυραννικῶς, λαβόμενος τῶν παίδων, ἔτι δὲ ἦσαν νήπιοι κομιδῇ, προσάγω τῇ μητρὶ, καὶ τὸν μὲν ἐπιδίδωμι αὐτῇ, τὸν δὲ κατέχω παρ' ἐμαυτῷ, καὶ τὸ δόξαν εἶπον, καὶ ὡς οὐ μεταπεισθήσομαι διαβεβαιωσάμην [66] ἐμβριθῶς. Ἡ δὲ καὶ πρότερον οὐκ ἀντιλέγειν πεπαιδευμένη καὶ τότε τὸ πρόσωπον [67] μὲν ἀλλοτρίως πρὸς παράκλησιν ἔχον ὁρῶσα, καίτοι τὴν βίαν οὐ φέρουσα, οὐδὲ κατέχουσα τῶν δακρύων ἐπιτρέπει τὴν ὁδὸν [68], ἀνάγκῃ μᾶλλον εἴξασα ἢ συναινέσασα (25) τῇ προαιρέσει

A vel ad propagationem generis, vel ad solatium senectutis hos abunde esse. Jam hoc decere judicavi, omnem hominem rationis compotem non indulgere voluptati ad satietatem, neque facultate legis usque ad contumeliam abuti naturæ; sed recipere se mature ac modum ponere consuetudini quamprimum, quisque pro se satis proposito servierit conditoris rerum Dei, qui ad incrementum generis, non ad fructum libidinis, nuptias instituerit, ne exsiccata deinde natura, et restinctis sua **14** sponte cupiditatibus senectutis frigore, ætatis effetæ naturali tranquillitati, hoc est necessitati potius quam judicio et amori honestatis, continentiæ laus ascribatur. Neque enim qui bellum non viderit statuit unquam trophæum, neque gloriari potest tanquam B adepta victoria, ludis absolutis pugil quod luctante secum nemine non succubuerit; commendat autem spiritualem athletam in flore ac fervore juventutis, inflammata cupiditate, incensis animi perturbationibus, judicium rationis regens cupiditatem, et præfocans atque opprimens libidinem erumpentem ad consuetudinem conjugalem, tametsi ea legitima sit, sentiatque ei indulgens animus tenere se in eo sui compotem libertatem, non addictum et præcipitem voluptate ferri. Rapiebat me porro quoddam vehemens desiderium horum locorum in quibus nunc vastatus sum, gestiebatque mihi atque efferebatur animus amore quietis: adeoque in una jam ea re cogitationes omnes habitabant meæ, nihil ut mente versare aliud ac ne oculis quidem possem cernere. **15** Quem enim amor rei cujuscunque semel occuparit animum, eum magna vi a cæteris avellit omnibus etiam charissimis; tantoque ad rem desideratam impetu rapit, ut nec labores, nec ærumnas, contumeliamve recuset ullam, ac ne reputet quidem. Adeo nihil est quod non voluntarium obsequium tyrannidi cupiditatis alacriter repræsentet, jugumque leve adamatæ servitutis grata necessitate perferat.

C Postquam igitur hic amor profectionem imperavit, ut detrectandi imperii tantæ potestatis vis jam non esset, manu prehensos filiolos valde adhuc teneros matri sisto; traditoque illi altero, alterum tenui, tum exposito consilio meaque in eo obfirmatione animi vultu ac sono vocis, declarata, spem illi ac conatum omnem tentandæ dissuasionis excussi. Ergo illa jam antea sic instituta, esse in potestate nec repugnare, concessit vix tandem oppressa mœrore, et manantibus lacrymis ægre assensum expedivit in discessum meum, necessitate

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[64] πρέπον γὰρ ἔκρινα usque ad paginas sequentes illa, αὐτῷ ἐξουσίαν, desunt in codd. [65] οὕτω κελεύου. [66] διεβεβαιωσάμην. [67] τὸ ἐμὸν πρόσωπον. [68] ἐπιτρέπει τὴν ἐπιδημίαν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(23) *Ἐντρυφᾷν*. Ex c. R.; nam T. τρυφᾷν tantum.

(24) *Αὐτομάτῳ νηνεμίᾳ*. Ita ex C. R.; Tolosanus habebat αὐτομάτως ἐρημίᾳ.

(25) *Συναινέσασα*. c. R. παραινέσασα, hunc locum ita vertit vetus interpres, *Potius cedens necessitati quam voluntate consentiens*: unde laborem præbuit Lipomano notandæ cautionis ad marginem ejus loci: qua monet oportuisse intervenire D specialem instinctum Spiritus sancti, ut vir uxorem dimitteret sine ejus voluntario consensu. Sed nihil opinor est necesse. Consensit enim deliberata voluntate, tametsi non sine dolore maximo, cum impetrari aliud non posse cerneret, eoque trahi potest vox προαιρέσεως in sensum nostra interpretatione expressum, ut consenserit quidem, non tamen ex propriæ sententiæ arbitrio, sed in alienum judicium concesserit.

potius ac desperatione vincendi, quam approbatione
16 consilii sibi tam duri. Verum quid faceret, cum ita certum videret judicium meum nequaquam ut ad suam inflecti voluntatem sperarel posse; neque vero non reputabat illa et præsentiebat quam sibi hæc acerba esset futura separatio, sed ita statuebat: Si idem mihi gratum esset quod sibi molestum, potius voluntatis meæ habendam esse rationem quam doloris sui; vincique ultro esse præstabilius ubi, si moveret omnia, sine spe victoriæ repugnaret. Scitis vero quam sit gravis eorum disjunctio, quos vinculum legitimi conjugii unum in corpus, arcana conciliatoris nuptiarum Dei providentia copulavit; neque enim est levior hujus abruptionis dolor, quam is qui abscisso ferri acie corpore sentitur. Quo quidem tempore vim conceptæ semel cupiditatis admirabar, cum ab ea naturam experirer ipsam, et diuturna consuetudine corroboratum habitum esse superatum. Quanta enim esset illa ex eo æstimabam, quod abrupisset ea vincula quæ vel nulla vi, vel una morte solvi possunt. Quæ tamen ipsa mors quod sensum eripit, dolores velut exarmat,
17 quorum omnis in sensu casso cadavere hebes aculeus est. Nunc in nobis vigentibus et sentientibus intolerabilis ex separatione vis exardescit desiderii, ipsa recordatione consuetudinis materiam assidue flammæ suggerente; et affectus præteriti favillam ventilante. Nisi potentior incumbens violentioris perturbationis æstus, majoris cujusdam cupiditate boni incitatus vehementius, primi amoris omnem aciem elidat; languidioresque et lentiores ad motus præcipitem impetum remittat. Talis me tum quietis amor a turba hominum, copiaque rerum in dilectam abripuit et perduxit solitudinem, diuque illic aluit tranquillitate suavissima, vento a puppi secundo ad beatum me portum blande propellente, donec (unde quove modo, nescio) ingruens procella tempestatem commovit eam quæ plenissimas onerarias sanctorum jactavit corporum; jactavit, at non demersit, contrivit, et divitias quibus erant refertæ non corrupit tamen! Quippe gaza secum omni gubernatores assumpta puppim cœlis
18 ex pelago feliciter adverterunt, dissolutas tantum quasdam, pro omni præda, tabulas piratis relinquentes.

A τῷ ἔργῳ. Τὴν γὰρ κρίσιν ἀνένδοτον βλέπουσα, καὶ τὴν ὀδύνην τοῦ χωρισμοῦ λογιζομένη, τοῦ καθ' ἑαυτὴν ἀμελήσασα λυπηροῦ, τὸ ἐμοὶ κεχαρισμένον ἐσκόπει· ἡττᾶσθαι θέλουσα ἐν οἷς καὶ βουλομένη νικᾷν οὐκ ἠδύνατο. Ἴστε δὲ ὅσον ἐστὶ διάζευξις τῶν ἅπαξ ἑνωθέντων νομίμως συνάφειᾳ γάμου, καὶ γινομένων σῶμα ἓν ἀποῤῥήτῳ τοῦ ζεύξαντος οἰκονομίᾳ· ὅτι ὃν ποιεῖ πόνον μάχαιρα τέμνουσα σῶμα, τοῦτον ποιεῖ τῶν εἰς σάρκα μίαν γενομένων διάζευξις. Ἐγὼ δὲ τότε τὴν δύναμιν τῆς ἐπιθυμίας ἐθαύμασα, ὅτε εἶδον αὐτὴν καὶ φύσιν καὶ χρονίαν σχέσιν νικήσασαν. Πόση γάρ τις ἀφ' ὧν ἔλυσε δεσμοὺς ἀλύτους ἐστοχαζόμην, οὓς μόνος οἶδε διαλύειν θάνατος τῇ ἀναισθησίᾳ παρέχων τὸ ἄλυπον. Αἴσθησις δὲ τοῖς ζῶσι ποιεῖ τέως τὴν ὀδύνην ἀφόρητον συνηθείας ὑπομι-
B μνήσκουσα (26) καὶ διαθέσεως, ἣν [69] μὴ μείζονος ἐπιθυμία καλοῦ [70] τῆς προτέρας ἀθρόως ἀμβλύνει τὰ κέντρα. Αὕτη με τῆς ἡσυχίας ταύτης ἐποίησεν ἐραστὴν, καὶ πρὸς τὴν ποθουμένην ὡδήγησεν ἐρημίαν, καὶ μέχρι πολλοῦ παρεσκεύασεν [71] διαιτηθῆναι (27) ἡδέως γαλήνης ἀπολαύοντα πολλῆς, καὶ οὐρίῳ πνεύματι πρὸς τὸν σκοπὸν εὐθυνόμενον, ἕως ἡ πόθεν οὐκ οἶδα καὶ πῶς ἐπεισπελάσασα [72] καταιγὶς τὴν ζάλην ἤγειρεν ἐκείνην, ἥτις τὰς μυριοφόρους ὁλκάδας τῶν ἁγίων ἐχείμασε σωμάτων· ἐχείμασεν, ἀλλ' οὐ κατέδυσεν [73] (28)· συνέτριψεν, ἀλλ' οὐκ ἐζημίωσέν τι τῶν ἀγωνισμῶν. Πάντα [74] γὰρ τὸν φόρτον (29) τῆς ἐμπορίας μεθ' ἑαυτῶν οἱ κυβερνῆται λαβόντες πρύμναν πρὸς οὐρανὸν ἐκ πελάγους ἀνεκρούσαντο· τὰς
C διαλυθείσας σανίδας καταλιπόντες τοῖς πειραταῖς [75].

Hic illi, Ecquis, inquiunt, luctuosæ sanctorum cædis modus atque ordo est? Et quomodo qui irreprehensibiliter Deo serviebant traditi sunt impiis in exitium, ludibrium cruentis Barbarorum manibus futuri? Et sustinuit se, obtorpuitque vis Providentiæ, velut trans siparium mussans, dum tragœdia tam crudelis agebatur, nihil impedire conata, cum posset facillime, impressionem latronum? Nec cæcitate percutiens ad scelus consentientes [1-3],

D Καὶ τίς ἄρα λόγος τῆς [76] ἀναιρέσεως τῶν ἁγίων, ἔφασαν ἐκεῖνοι· καὶ πῶς οἱ δουλεύοντες ἀμέμπτως Θεῷ παρεδόθησαν τοῖς ἀσεβέσιν εἰς ἀπώλειαν παίγνιον βαρβαρικῆς γενόμενοι χειρός; καὶ ἠργησε τῆς Προνοίας ἡ δύναμις ἐπὶ τοιούτῳ σιωπήσασα δράματι, οὔτε κωλύσασα, δυναμένη, τὴν ἔφοδον, οὔτε ἀορασίᾳ τοὺς ὁμοθύμους παραγενομένους πατάξασα, οὔτε ξηράνασα τὰς ἀνόμους κατὰ τῶν ὁσίων ἀνατειναμένας δεξιάς; ὡς πολλάκις ἐπὶ τῶν μακαρίων ἀνδρῶν

[1-3] Gen. XIX, 11.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[69] διαθέσεως φυσικῆς πρὸς ἥν. [70] καλοῦ λόγον ἔσχον οὐδένα τῇ προθέσει πλέον πρὸς τὴν ἀναχώρησιν ἐπειγόμενος. [71] παρασκευάσαι Palat διαιτιθῆναι cod. Vat. Altemp. et Pal. [72] πῶς ἐπιπνεύσασα, ἐπεισπελάσασα Palat. [73] εἰ καὶ μὴ τῷ βυθῷ συγκατέδυεν. [74] ἀγωγίμων αὐτούς. πάντ. [75] τοῖς πειρ. τῷ τοῦ Θεοῦ λιμένι προσώρμησαν. [76] τίς ἄρα ὁ τρόπος τῆς.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(26) *Ὑπομιμνήσκουσα*. Cod. T. ὑπομιμνησκούσης.

(27) *Διαιτηθῆναι*, ita Regius. Tolosanus διατεθῆναι.

(28) *Κατέδυσεν*. C. R. κατέλυσεν.

(29) *Πάντα γὰρ τὸν φόρτον*, etc. Gemina est allegoria in *Consolatione* Boetii lib. IV, prosa tertia extrema.

ι γεγενῆσθαι διαγορεύουσιν. Καὶ γὰρ [77] οἱ A ἐξ ἐπιστρατεύσαντες ἀδίκως ποτε Βαβυλώ- ἐπεστράφησαν ἄπρακτοι, οὔτε δυνηθέντες τοὺς πορθουμένους, καὶ προαποβαλόντες [78] τῆς οἰκείας δυνάμεως, πανστρατὶ, κοιμη- λόκληροι, καὶ ὀλίγος κομιδῇ τῶν ζώντων εὑρεθέντες πρωῒ, ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε πως ἀνῃρέθησαν [79], ἢ τίς ὁ ἀνελὼν οὐκ ἔχον- ν. Ἑνὸς γὰρ ἐν μιᾷ νυκτὶ ἔργον ἀγγέλου ὁ ἡσυχῇ γέγονε φόνος (31)· καὶ ἔκειντο καθεύ- ζόμενοι σχεδίαι ὡπλισμένων νεκρῶν (32), ιγὴν ἔχοντες ξίφους, καὶ τὰς ψυχὰς [80] σεσυ- θανόντες ἀληθῶς, καὶ ἴχνος οὐκ ἔχοντες ως, ἄπορον ποιήσαντες τοῖς οἰκείοις ἐπὶ πολὺ ἐν. Ἔνυττεν γὰρ ἕκαστος διυπνίζων τὸν πέ- ἦν οὗτος ἀκίνητος· ἐκάλει, καὶ ἔμενεν ἄφω- B νον τὸ σῶμα, καὶ ἦν τοῦτο ἄτρωτον· ἐν ταῖς ται τὸ πνεῦμα, καὶ τοῦτο ἦν ἔρημον τοῦ ζη- ι· ἕως ἐπιλάμψας ὁ ἥλιος πρωῒ τὸ πάθος ἠρ- ι, τῷ χρώματι τῶν ἀνῃρημένων δείξας τοῦ τὰ σύμβολα. Καὶ οἱ τῷ Ἐλισσαίῳ δὲ πάλιν ες Ἀσσύριοι (33), καὶ ζητοῦντες πρὸς φόνον ν· καὶ οἱ τῷ Λὼτ ἐπιστάντες [81] κατὰ τῶν τῇ οἰκίᾳ Σοδομῖται [82] ἐταράχθησαν ἀορασίᾳ, αραδοθέντες (34) τοῖς ζητουμένοις καὶ παί- περ ἀδικεῖν ἐβούλοντο. Οἱ μὲν γὰρ παραλυ- ζήτουν ψηλαφητὶ τὴν θύραν· οἱ δὲ οὐκ ᾔδε- χωροῦσιν ἀγόμενοι. Ἐγγὺς [83] ἔχοντες τὸ νον, καὶ πελάσαι τούτῳ [84] ὅπως [ἴσ. ὅμως. οὐκ ἔχοντες, ἀῤῥώστων δίκην, καὶ ἠκρωτη- ων, ἀργὴν περικείμενοι παντευχίαν· ὥσπερ C ιναμιν, ἢ τὰ πρὸς τὴν πολεμικὴν ἐνέργειαν ωδημένοι· τῆς στρατηγούσης τούτων ὄψεως, ούσης παντελῶς, εἴτε καθευδούσης ὕπνον βα- Ἐνὶ γοῦν ἀόπλῳ εἵπετο αἰχμάλωτος τοσαύτη ν πληθὺς κρημνοῖς καὶ φάραγξιν ἀφανισθῆναι η εὐκόλως (εἰ τοῦτο εἶχεν ἡ τοῦ ἄγοντος γνώ-

A neque extentas in sanctos profanas ac sacrilegas exsiccans manus, ut in beatorum virorum gratiam non semel factum Litteræ divinæ prædicant [4]? Atqui Babylonii qui adversus Ezechiam expeditionem quondam injuste susceperant, aversi sunt, re infecta [5], ne minimo quidem iis quos vastabant illato damno, accepta vero clade maxima, plurimis suorum desideratis cum repentina simul totis castris, pene omnes, morte consopiti, **19** exiguusque oppido vivorum numerus reperti mane centum octoginta quinque cæsa commilitonum passim jacere millia viderunt [6], ignari qua vi necata tanta cæde tantulo unicæ noctis spatio perfungi unius angeli manus potuit. Et tanti tumultus strages silentio transacta est. Jacebant sopitorum specie, simulacra B vigentium armati mortui incruento prælio, sine ferro anima privati. Non cicatrix, non vulnus, non cruor, non vestigium cædis, illæsi, habitu spirantium vere occisi, diu suspendentes familiarium animos superstitum, dubitatione veri. Impellebat experrectus quisque socium: vexabat, ad extremum pungebat, ut ita saltem profundiorem solito somnum excuteret contubernalis proximi; ille contra jacebat immotus; vocabat nominatim, tacebat idem mutus, tentabat, explorando, corpus, integrum id erat, quærebat in naribus spiritum, et hoc solum indicium non fallebat. Sed allucens demum matutinus sol cladem demonstravit, et interfectorum colore nequaquam jam dubia mortis argumenta dedit. Jam qui **20** Eliseum ad mortem quærebant C Syri [7]; et qui Loti oppugnabant domum in hospitum angelorum contumeliam, Sodomitæ cæcitate confusi ludibrium iis quos quærebant debuerunt et præbuerunt [8]. Et illi quidem dissoluti ostium palpando quærebant; hi vero quo ducerentur ignari ei quem infesti petebant admovere manus coram præsenti temperabant; sed in occasione, facultate

[4] Reg. xiii, 4. [5] IV Reg. xix, 13. [6] Isa. xxxvii, 36. [7] IV Reg. vi, 13 sqq. [8] Gen. xix, 11.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

ι γάρ φησιν, οἱ τῷ. [78] καὶ πρὸς ἀποβαλ. Sfort. προσαποβαλόντες Vat. Altemp. et Palat. [79] τῶν ἐντων ἦσαν. [80] καὶ τὰς ψυχὰς ἀθρόον. [81] ἐπιστ. Σοδομῖται. [82] Σοδομῖται des. [83] ᾔδει που χως. τάχα ἐγγύς. [84] τῷ μὴ συγχωρούμενοι. [85] βαθύς. Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

Atqui Babylonii, etc., quod Babylonios vocat heribi milites μνημονικὸν videri possit μα. Nihil enim Ezechiæ cum Babyloniis ratum, ut constat. Tamen Antiquorum quibyloniorum nomen Assyriis tribuunt, quoore Nilus hic locutus est.

Ἑνὸς ἔργον ἀγγέλου ὁ τοσοῦτος ἡσυχῇ φόνος. Sanctus Antonius apud sanctum sium in ejus Vita ex isto silentio colligit vastatorem Assyriorum angelum lucis fuisse, a est tranquille et sine strepitu agere, cum es nihil sine tumultu et fragore perficiant. ν ἀληθινὸς ἄγγελος ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ κατὰ τῶν Ἀσσυρίων, οὐ χρείαν ἔσχεν ὄχλων, τασίας τῆς ἔξωθεν, οὐ κτύπων, οὐ κρότων· ῥῆμα τῇ ἐξουσίᾳ ἐκέχρητο, etc.

Σχεδίαι ὡπλισμένων νεκρῶν. C. R. σχε- Puto corruptum esse locum; aliquando D suspicabar legendum σκιαὶ ὡπλισμένων, etc. Sed quærendum amplius.

(33) *Ἀσσύριοι*. Ita omnes codices, et interpres vetus ita legit, et in interpretatione sua posuit. Ego non dubitavi Scripturam sequi. Ex qua constat non Assyrios hosce, sed Syros fuisse (IV Reg. cap. vi, 9), tametsi sciam apud plerosque antiquorum Syros et Assyrios confundi passim: quod dudum monuit Adrichomius.

(34) *Παραλυθέντες*. Sodomitæ uno prius impetu conjuncti ferebantur. Sed postquam percussi cæcitate sunt, dissoluta est illa eorum conjunctio et dissipata. Nisi forte ad furorem libidinis qua ardentes ferebantur hoc referendum; nam παραλύεσθαι *mollitie resolvi*, effeminatum et lascivum esse aliquando sonat. Præcedenti versu, pro εἴπερ ὥσπερ posui.

destituti, tanquam essent vel languore infirmi, vel mutilatione debiles, otiosum irrisi trahebant armorum apparatum; illa sicariorum ira, illo robore, illis valentium gladiatorum lacertis pudendo torpore resolutis : videndi facultate quæ gressus illorum regebat aut prorsus mortua, aut profundo certe somno consopita, ut quem persequebantur hostem, eum et quidem inermem captiva sequeretur tam numerosa armatorum cohors, facilitate quocunque sequaci, ut in voragines etiam et præcipitia duci facile potuerint, nisi non ita meritis barbaris, mitis ductoris pro instituto mansuetæ vitæ, **21** ac mira in lacessito hoste misericordia pepercisset. Sed demum salvi recepto visu beneficentia prophetæ viam quæ domum ferebat agnoscere potuerunt. Alias quoque rege impio adversus prophetam qui ejus impietatem arguebat irato, armatamque in eum intentante dexteram, extenta quidem est plena gladio manus, ut cruentam homicidæ voluntatem et ulciscendi impetum patefaceret[9, 11]. At arefacta perstitit in eo minantis habitu suspensi, ut si nervis careret, ac non valentis hominis, sed ære fusæ statuæ membrum esset rigidum, et ab ea specie nequaquam commutabile in quam prima designatione formæ, artificis arbitrio esset figuratum : idque ita factum est ne prophetæ corpus ea pateretur quæ injusta impotentis tyranni manus effreni iracundiæ serviens illatura erat. Quæ cum ita sint, quomodo hi quos narras ita sine auxilio perierunt? tantumque prævaluit homicidarum furor ut interpellante nemine destinatum impune perpetraret scelus?

A μη καὶ πρόθεσις), τότε σωθεῖσα, ὅτε τὴν [86] ὄψιν κηδεμονίᾳ τοῦ προφήτου ἀπέλαβεν [Ισ. ἀνέλ. Poss.] [87], ὁδὸν ἰδεῖν δυνηθεῖσα φέρουσαν πρὸς τὴν οἰκείαν πατρίδα. Ἄλλοτε βασιλέως ἀσεβοῦς κατὰ προφήτου τὴν παρανομίαν ἐλέγχοντος, θυμουμένου, καὶ τὴν δεξιὰν κατ' αὐτοῦ ὡπλισμένην ἐπάραντος, ἀνετάθη μὲν ξιφηφόρος ἡ χεὶρ, πρὸς ἔλεγχον φονικῆς προαιρέσεως. Ἔμεινε δὲ ξηρὰ ἐν μετεώρῳ τῷ σχήματι, καθάπερ ἀνδριάντος οὐ πεφυκυῖα πρὸς ἄλλο μεταρρυθμίζεσθαι σχῆμα ἢ ὅπερ ἐξ ἀρχῆς χυθεῖσα παρὰ τοῦ τεχνίτου ἐδέξατο· ἵνα μὴ πάθῃ προφητικὸν σῶμα ἅπερ ἡ ἄδικος χεὶρ ἤμελλε δρᾷν, ὑπηρετοῦσα παρανόμῳ θυμῷ. Πῶς οὖν οἱ νῦν θανόντες ἔθανον ἀβοήθητοι; καὶ ἡ τῶν ἀνελόντων γνώμη τὸ ἔργον ἤνυσεν εὐκόλως, οὐδενὸς οὐδαμόθεν ἀπαντήσαντος αὐτοῖς B δυσχεροῦς;

Atenim (inquam ego) quid nunc opus est disputationem de Providentia **22** commovere? quis enim est idoneus ad Dei judicia comprehendenda causamque ita utrinque cognoscendam, ut in tam intricata perplexitate controversiæ, divinæ supremi Domini providentiæ jus propugnet et obtineat, ejusque voluntatem ac gubernationem ab omni injustitiæ suspicione purget? Hæret, mihi credite, nostra omnis in hoc ratio, neque ulla satis acris est acies humanæ mentis ad rem ita abstrusam discernendam ; sed in conatu deficit, obruiturque victa difficultate comprehensionis, dum non invenit causam et rationem idoneam quam singulis assignet eventibus. Nam, quod memoriam veteris historiæ repetebatis, habuit etiam olim aliquando cursum liberum malitia perditorum ; et connivente justitia, ultione sustinenda, facinorosorum audacium insidiis oppressi sæpe boni sunt, quorum omnium discussio extremi judicii cognitioni reservatur. Annon enim Abelem (cujus pietas et religio ipsius Dei testimonio comprobata est) Cainus præ invidia frater interfecit [12]? nec parentes miseratus, quos, cum nunquam mortuum adhuc vidissent, novitate inusitati **23** mali oblato misero spectaculo cæsi filii inexpertos vesanus perculit, nec Deum veritus quem multis modis violare ac provocare uno facto fanaticus non dubitavit. Primum audacia cædis contra ejus interdictum tum primum attentatæ, tum imminutione humani generis vixdum crescere ac

C Καὶ τί γὰρ δεῖ νῦν, ἔφην, κινεῖν τοὺς περὶ Προνοίας λόγους; τίς δὲ καὶ ἱκανὸς πρὸς διάληψιν [89] τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων παραστήσῃ ἐν τοσαύτῃ δυσχερείᾳ πραγμάτων τῆς οἰκονομίας τοῦ Δεσπότου τὸ δίκαιον; Ἀτενεῖ [90] πᾶς ἀνθρώπινος λογισμὸς πρὸς τὴν τοιαύτην ἔρευναν, καὶ ἀποπίπτει νικώμενος τῷ ἀπείρῳ τῆς [91] καταλήψεως, οὐχ εὑρίσκων αἰτίαν εὔλογον ἐφαρμῶσαι τοῖς γενομένοις [92]. Καὶ γὰρ πάλαι πολλὰ γέγονε τοιαῦτα· καὶ πέρας ἔλαβε τῶν πονηρῶν ἡ ἐπιβουλὴ, τῆς δίκης σιωπησάσης τέως τῶν τολμηθέντων τὴν ἐκδίκησιν, καὶ ἐπισχούσης τὴν ἄμυναν· ἐπειδὴ πάντως καιρὸς κρίσεως τὴν τούτων ἐκδέχεται [93] ζήτησις. Πῶς γὰρ τὸν Ἄβελ ἐπ' εὐσεβείᾳ παρὰ τοῦ μεμαρτυρημένον φθονήσας ἀνεῖλεν ὁ Κάϊν, καὶ γονεῖς λυπήσας [94] οὔπω νεκρὸν θεασαμένους D ποτὲ, οὔτε ἰδόντας πεῖραν ὅλως θανάτου, καὶ Θεὸν παροργίσας ἐπὶ πρώτῃ τολμηθείσῃ σφαγῇ, καὶ ἐν νεαρᾷ κτίσει μειώσας ἄρτι τὸ γένος αὔξειν ἀρξάμενον; Καὶ οὐδὲ ὡς ἀδελφὸν οἰκτείρας κοινωνήσαντα αὐτῷ γεννήσεως καὶ ἀνατροφῆς, οὐδ' ὡς παραμυθίαν θελήσας ἔχειν τῆς ἐρημίας, μόνος μετὰ τῶν φυσάντων, μέλλων ἐνδιατρίβειν τοσούτῳ πλάτει τῆς γῆς, οὔπω πολλῶν ὄντων ἀνθρώπων, καὶ οὐ ποιούντων ἐκ τοῦ πλήθους ἀλλήλοις παραμυθίαν. Πῶς δὲ τὸν Ναβουθ λίθοις καταλευσθῆναι Ἰεζαβὲλ παρανομοῦσα προσέταξε, μὴ [95] τὴν κτῆσιν αὐτῇ τοῦ ἀμπελῶνος παραχωρήσαντα; Πῶς δὲ καὶ μιᾷ ῥομφαίᾳ τοῦ Δωὴκ ἔπεσον ἑξήκοντα καὶ τρεῖς πρὸς τοῖς τριακοσίοις ἱερεῖς; Ἢ πάλιν ἄπειρον τῶν δικαίων ἐν τῇ Ἱερου-

[9, 11] III Reg. XIII, 4. [12] Gen. IV, 8.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[86] σωθ. μόνον ὁπότε τὴν. [87] τοῦ προφ. ἀπειλήφει. [88] ἤνυσεν εὐπετῶς [89] πρὸς κατάληψιν. [90] ἀτονεῖ πᾶς. [91] τῷ ἀπόρῳ τῆς. Val. Sfort. ἀπορρήτῳ Allt. [92] γινομένοις. [93] τῶν τοιούτων ἐκδε. [94] πρώτως λυπ. προστάξεις μή. [95] προκειμένων Palat.

σαλὴμ πῶς ἀνῄρηται πλῆθος κρατησάντων πολεμίων A τινῶν, θηρίοις καὶ οἰωνοῖς εἰς βρῶσιν παρακείμενον; ὡς ὁ Μελῳδὸς ἀποθρηνῶν ἔλεγεν (35)· *Ἔθεντο τὰ θνησιμαῖα τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τὰς σάρκας τῶν ὁσίων σου τοῖς θηρίοις τῆς γῆς. Ἐξέχεαν τὸ αἷμα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ κύκλῳ Ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἦν ὁ θάπτων.* Πῶς δὲ προφητῶν ἀπέθανον καὶ ἀποστόλων χοροὶ πρὸς τῶν παρανόμων ἐπιβουλευθέντες, πρισθέντες (36), σφαγέντες, καταλευσθέντες, καὶ οὐ μόνον οὐδὲν ἄξιον πεπραχότες θανάτου, ἀλλὰ καὶ εὐεργέται τῶν ἀνῃρηκότων ἀεὶ γεγενημένοι. Ἐῶ λέγειν περὶ τῆς ἀπειροκάκου τῶν νηπίων ἡλικίας, πῶς οἱ μὲν ἐπὶ τοῦ Φαραὼ τῷ ποταμίῳ ἀπεπνίγησαν [96] ὕδατι, φόβῳ τῆς ἐπιτρεφομένης [97] νεότητος, τοῦτον καταδικασθέντες τὸν θάνατον, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Ἡρώδου B ξίφει διαφθαρέντες οἰκτρῶς πρὶν γεύσασθαι τῶν ἡδέων τοῦ βίου, ὀδύνης πειραθέντες θανατικῆς· ἵνα μὴ λάθῃ τραφεὶς ὁ ὑπονοούμενος βασιλεύς. Καὶ τούτοις πᾶσιν ἐφησύχασεν ὁ κριτὴς ἀκώλυτον ἐάσας φέρεσθαι τῶν μιαιφόνων τὴν αὐθάδειαν. Τὴν γὰρ ἡμέραν τῆς κρίσεως αὐτοῖς ἔστησεν ὅρον τῆς ἀνταποδόσεως τῶν πεπραγμένων· καὶ μακροθυμεῖ τέως, τῶν νόμων τὴν παράβασιν καὶ τὰς εὐθύνας εἰς ἐκεῖνον τηρῶν τὸν καιρόν.

multiplicari, ut a Deo jussum erat, incipientis; nec fraterni nominis, nec communis educationis et originis: postremo ne sui quidem ipsius ratione habita, qui se non cogitaret in tanta vastitate orbis et paucitate, subtracta germani societate fratris, sine solatio, nec sine periculo, tristem et anxiam vitam misere tracturum. Annon item justum Nabuthem obruendum lapidibus curavit scelerata Jesabel, quod is vineam ei concedere suam noluisset [13]? Doec vero Idumæi gladio tres et sexaginta supra trecentos sacerdotes nonne ceciderunt [14]? Et rursus innumerabilis multitudo justorum nonne trucidata Jerosolymis est a quibusdam hostibus qui ea expugnata urbe eos feris atque avibus, ut Psalmista mœrens **24** queritur, objecerunt? *Posuerunt*, inquit, *mortalia servorum tuorum escas volatilibus cœli; carnes sanctorum tuorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem ipsorum tanquam aquam in circuitu Jerusalem, et non erat qui sepeliret* [15]. Ut vero jam integri prophetarum ceciderunt et apostolorum chori insidiis impiorum circumventi, secti, cæsi, lapidati, cum adeo nihil dignum morte commisissent, ut etiam de illis ipsis a quibus trucidabantur privatim essent bene meriti [16]. Mitto commemorare de experte culpæ infantium ætatula, quorum alii exstincti sunt in flumine, Pharaonis imperio, augeri Hebræorum res et succrescente in dies sobole corroborari non ferentis [17]. Alii jussu Herodis scrutantis latebras fatalis, ut putabat, sibi pueri, et formidatum regem opprimere mature cupientis, miserabiliter jugulati sunt, acerbitatem experiri coacti violentæ necis antequam eorum quæ jucunda sunt in vita gustum adhuc usurpare ullum per ætatem potuissent [18]. Quibus in omnibus continuit **25** se judex liberamque per nefas omne ferri sivit effrenem impotentiam tyrannorum. Eo quod statuit illis diem retributionis terminum, quo rationes omnium recte secusve factorum exacturus est ab omnibus, interim comperendinat, decretoriam sententiam in edictam cognitioni diem differens.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὔτε τοῦ παρόντος καιροῦ, οὔτε C τῆς ἐμῆς δυνάμεως, κινεῖν [98], ὡς προλαβὼν ἔφην, τὰ δόγματα τοῦ χρόνου πολλοῦ [99] καὶ γλώσσης ἱκανῆς χρῄζοντα πρὸς ἐξομαλισμὸν πρέποντα τῇ δικαιοσύνῃ Θεοῦ. Ἃ δέ με τέως νῦν τὸ ἐμὸν πάθος ἐπείγει εἰπεῖν, ταῦτα λέξω· τάχα τι ῥᾷον [1] ἔσομαι μικρὸν ἐπικουφισθεὶς τῆς ἀφορήτου ὀδύνης. Οὐ φέρω γὰρ τὴν μνήμην ἧς τὸ ἔργον τεθέαμαι, πῶς οὐκ οἶδα τὴν πεῖραν ἐνεγκὼν ἧς τὴν ὑπόμνησιν ὀδυνῶσαν ἀναίνομαι. Μικροῦ δεῖν καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀχαριστῶ [2],

Sed hæc, ut modo dixi, neque hujus temporis, neque meæ certe facultatis disputatio est. Longi quippe res esset otii eloquentiæque non mediocris defensionem Providentiæ et conciliationem permissionis malorum cum divinæ rectitudine justitiæ, oratione velle complecti. Reflectam igitur me referamque sermonem ad ea quæ meæ mihi cladis sensus recens suggerit, narrationemque quam exspectatis reddam, si modo, ut spero, paululum vis doloris se remiserit. Non enim vel ipsam fero recordationem

[13] III Reg. xxi, 11. [14] I Reg. xxii, 18. [15] Psal. LXXVIII, 22. [16] Hebr. xi, 37. [17] Exod. i, 5. [18] Matth. ii, 16.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[96] ἀπηνέχθησαν Palat. [97] ἐπιτραφησομένης Palat. [98] ἐμῆς δυναμ. λέγειν. [99] καὶ χρόνου πολ. Palat. [1] τάχα τι ῥᾴων. [2] τοῖς ὀφθ. ἀπεχθάνομαι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(35) Locus hic psal. LXXVIII ab aliis de temporibus Antiochi, ab aliis de Titi accipitur. Ego assentior doctissimo interpreti Psal. qui ex Isaiæ LXIV, 6 sqq., et Jeremiæ XX, 8 sqq., acute colligit, totum hunc psalmum deplorare vastitatem Hierosolymis illatam a Chaldæis et Nabuchodonosore.

(36) *Πρισθέντες*, *secti*. Vox Latina non exprimit perfectissime vim Græci verbi, quod valet *serra scindere*, sive, ut loquitur sanctus Hieronymus, *serrare*. Respicit porro Isaiam hoc genere supplicii, jussu Manassis affectum. Sicut et Apostolus ad Hebr. XI unde est hic locus. Paulo supe- D rius in numero sacerdotum, qui occisi sunt a Doeg jussu Saulis est aliquid novum; trecentos enim sexaginta tres cæsos sacerdotes numerat. Vetus interpres sexcentos sexaginta tres legit. Atqui Septuaginta, ut exstant hodie, trecentos tantum et quinque numerant. Theodoretus trecentos quinquaginta in suis codicibus habuit. Sed Græci solemnia peccant in multiplicatione numerorum. Septuaginta enim in sinceris editionibus, LXXXV tantum agnoverunt sacerdotes occisos, ut apparet ex Complutensi et Regia. Cui numero Hebræa et Vulgata consentiunt.

ejus rei quam usurpavi præsens oculis, ut jam mirer quo pacto tantam perferre mali vim potuerim, cujus cogitationem molestissimam etiamnum aversatur animus. Ac parum abest quin irascar ipsis oculis formarum artificibus **26** illarum quæ ex re præsenti jam infixæ intimis inhærent sensibus, seque semper ostentant obtruduntque respuenti, et assiduitate pertinaci nullo non pungunt tempore : noctu insomniis, per diem curis et cogitationibus tristissimis. Neque enim ut plerisque ita mihi quoque mœroris laxamentum somnus est; sed tunc mihi occursat horrenda cædis species, et cruenta interfectorum tanquam a recenti vulnere ac velut a letali plaga palpitantia simulacra : quo, quanquam inani, spectaculo recrudescit dolor. Sed cum me sermonis ipsa series tempus esse admoneat reliquæ reddendæ narrationis, oportet me primum exponere quo vitæ instituto sancti Patres illis locis uterentur; tum qui sint e contrario ritus moresque Barbarorum a quibus illi sunt occisi, ut aptum ex parte omni sibique cohærens appareat corpus historiæ, nullo eorum omisso quæ ab ejus cognoscendæ cupidis requiri jure possint. Cum enim effectu frustrari cupiditatis et voti cujusvis permolestum est, tum mordere præsertim **27** animum solet pernegatum indicium exquisitæ veritatis, augens semper et sollicitans, donec curiositas cognitione satietur.

A τῶν τύπων ἐκείνων γενομένοις αἰτίοις, πρὸς οὓς ἀφορᾷν ἀεὶ βιαζόμενος, διηνεκῶς ἔχω νύττον με τὸ πάθος, νύκτωρ μὲν τοῖς ἐνυπνίοις, μεθ' ἡμέραν δὲ τοῖς λογισμοῖς ἀνιώμενος ἀνίαν πικράν. Οὔτε γὰρ καθεύδων ἀμέριμνον ἔχω τὸν ὕπνον ὡς πολλοὶ τῶν μεθημερινῶν [3] ἀνιέμενοι τῷ κάρῳ τοῦ ὕπνου· καὶ τότε δέ μέ τις ταράττει φαντασία τῶν τετελεσμένων, καὶ τὰ εἴδωλα παραφαίνει νεοσφαγῆ [4] καὶ σπαίροντα, ὡς ἐπὶ νεαρῷ πάθει πάλιν τὸ ἄλγος καινίζουσα. Ἀναγκαῖον δὲ τῆς ἀκολουθίας διδούσης καιρὸν τοῦ λόγου [5], τὸν βίον πρότερον διηγήσασθαι τῶν ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις ἁγίων, καὶ τὴν ζωὴν εἰπεῖν τῶν ἐπελθόντων Βαρβάρων· ἵν' ἔχῃ τὸ σῶμα τῆς ἱστορίας τὴν ἁρμονίαν ἀκόλουθον, οὐδενὸς παραλελειμμένου τῶν εἰς γνῶσιν ἐλθεῖν τοῖς φιλομαθέσιν ὀφειλόντων. B Οἶδε γὰρ λυπεῖν σιωπηθὲν τὸ γνωσθῆναι σπουδαζόμενον ὡς ἂν ἀποτυχίᾳ ποθουμένου πράγματος θλῖβον ἀεὶ ἕως ἂν πληροφορήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν γνωσθέν.

NARRATIO III.

Gens igitur quam diximus ab Arabia usque ad Ægyptum mari Rubro et Jordane fluvio prætentam incolit solitudinem. Nullius artis, ne mercaturæ quidem aut agriculturæ, studio unquam dedita; sed rapto assuetis vivere, vis instar artis est, et omnem vitæ opportunitatem conficit gladius; nam aut venatione cæsis vescuntur bestiis, aut ex insidiis grassantes in viatores, commeatum latrocinio extorquent : adeo quocunque modo victum sibi necessarium expediant, industria, vel injuria, nihil pensi habent. Sin casus forte aliquis, utroque illo interverso quæstu, annonam incenderit, tum vero jumentis ipsi propriis (ea sunt fere cameli dromades) ferino ritu rabieque ad cibum abutuntur; singulisque per familias et contubernia mactatis, cruentas adhuc carnes et semicrudas, vapore tantum ignis afflatas modico, **28** quo ad mollitiem subactæ aliquam leviorem, ac saltem non irritum facessant dentibus trahendi laborem, canina prorsus aviditate vorant. Jam Barbaris nulla religio, nulla Dei vel manufacti, vel mente cogniti cura cogitatiove. Lucifero tantum astro cærimonias adhibent, et proni supplicant, atque optima quæque ex præda immolant, quando ipsis cumque rerum

ΔΙΗΓΗΜΑ Γ'.

Τὸ μὲν οὖν εἰρημένον ἔθνος τὴν ἀπὸ Ἀραβίας μέχρις Αἰγύπτου, θαλάσσῃ Ἐρυθρᾷ καὶ Ἰορδάνῃ ποταμῷ παρατεταμένην νέμεται [6] ἔρημον· οὐ τέχνην, οὐκ ἐμπορίαν, οὐ γεωργίαν ἐπιτηδεῦόν ποτε, μόνην δὲ τὴν μάχαιραν ἔχον τῆς τροφῆς ὑπόθεσιν. C Ἢ γὰρ ἀγρεύοντες τὰ τῆς ἐρήμου ζῶα διαζῶσι σαρκοφαγοῦντες· ἢ τοὺς παρατυγχάνοντας αἷς ἐφεδρεύουσιν ὁδοῖς ληϊζόμενοι τὴν ἀναγκαίαν χρείαν [7] ἑαυτοῖς ἀνύουσιν ὁπωσοῦν. Ὅταν δὲ ἀμφοτέρων ἀπορία ᾖ, καὶ σπανίσῃ [8] τούτοις τὰ ἐπιτήδεια, τότε τοῖς ὑποζυγίοις (κάμηλοι δέ εἰσι δρομάδες) πρὸς ἐδωδὴν καταχέχρηνται, θηριώδη καὶ ὠμοβόρον (37) ζῶντες βίον, κατὰ συγγενείας [9] ἢ συσκηνίας μίαν σφαγιάζοντες (38), καὶ θέρμῃ πυρὸς ὀλίγῃ τῶν σαρκῶν χαυνοῦντες τὸ εὔτονον [10], ὡς μόνον εἴκειν (39) μὴ [11] πρὸς πολλὴν βίαν ἕλκουσι τοῖς ὀδοῦσιν ὡς [12] εἰπεῖν, τρέφονται κυνικῶς. Θεὸν οὐκ εἰδότες οὐ νοητὸν, οὐ χειρότευκτον· ἄστρῳ δὲ τῷ πρωϊνῷ προσκυνοῦντες καὶ θύοντες ἀνατέλλοντι (40) τῶν λαφύρων τὰ δόκιμα, D ὅταν ἐξ ἐφόδου ληστρικῆς αὐτοῖς περιγένηταί τι πρὸς σφαγὴν ἐπιτήδειον. Παῖδας δὲ μάλιστα προσφέρειν σπουδάζουσιν ὥρᾳ [13] καὶ ἡλικίας ἀκμῇ διαφέροντας· ἐπὶ λίθων συμπεφορημένων περὶ τὸν βρθρον τούτους ἱερεύοντες. Ὅ με καὶ λίαν, ὦ φίλοι,

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[3] μεθημερινῶν φροντίδων Palat. [4] παραφαίνειν νεοσφ. Palat. [5] καιρὸν τῷ λόγῳ. [6] διϊχνουμένην νέμ. [7] τὴν τῶν ἀναγκαίων χρει. [8] ἀπορίᾳ σπανίσῃ. [9] συγγεν. γὰρ Sfort. et Vat. qui legunt συγγένειαν, et Sfort. συσκηνίαν. μίαν αὐτοῖς σφαγιάζ. [10] τὸ ἔντονον. [11] deest μή. [12] ἕλκουσιν αὐτῶν τοῖς ὀδοῦσιν οὕτως, ὡς. [13] φέρειν αὐτοῖς ἡ σπουδὴ ὡς.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(37) *Ὠμοβόρον*. C. R. αἱμοβόρον.
(38) *Σφαγιάζοντες*. C. R. σφάζοντες.
(39) *Εἴκειν* restituimus ex o. R., in Tolos. erat ἥκειν.
(40) *Ἀνατέλλοντι*. C. R. ἀναφέροντι.

ὀδυνεῖ [14] καὶ ταράττει, μήπως τοῖς ἀνόμοις ἡ μορφὴ A τοῦ παιδὸς, πρὸς τὴν νενομισμένην ἀσέβειαν ἔχουσά τι λίχνον (41) καὶ ἐπαγωγὸν, γένηται χρήσιμος πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς· καὶ ἁγνῆς σῶμα ψυχῆς ὑπὲρ τῶν ἀκαθάρτων ἀνενεχθῇ τοῖς παλαμναίοις ἱερεῖον δαίμοσι, λύτρον αὐτοῖς καὶ καθάρσιον, ὡς δοκοῦσιν, ἐσόμενον, ἀνθρωποθυτεῖν ἀφειδῶς εἰθισμένοις, καὶ οἶκτον οὐκ εἰδόσι λαβεῖν τῶν ἀναιρουμένων παίδων, [15] καὶ [Ισ. κἂν] σειρήνια θρηνῳδῶσι δεόμενοι. Ἢν δὲ οὗτοι μὴ παρῶσι, κάμηλον λευκὴν τῷ χρώματι καὶ ἄμωμον ἐπὶ γονάτων [16] ἀνακλίναντες περιέρχονται τρίτῳ κύκλῳ κειμένην παμπληθεὶ δολιχεύοντες (42). Ἐξάρχει δέ τις καὶ τῆς περιόδου καὶ ᾠδῆς τῆς εἰς τὸ ἄστρον αὐτοῖς πεποιημένης, ἢ τῶν βασιλευόντων, ἢ τῶν ἡλικίᾳ καὶ γήρᾳ σεμνυνομένων ἱερέων. Ὃς μετὰ τὴν τρίτην περίοδον, οὔπω τῆς ᾠδῆς παυσαμέ- B νου τοῦ πλήθους, ἔτι δὲ ἐπὶ γλώττης τὸ ἀκροτελεύτιον τοῦ ἐφυμνίου φέροντος, σπασάμενος τὸ ξίφος, εὐτόνως παίει κατὰ τοῦ τένοντος, καὶ πρῶτος μετὰ σπουδῆς τοῦ αἵματος ἀπογεύεται. Καὶ οὕτως προσδραμόντες οἱ λοιποὶ ταῖς μαχαίραις οἱ μὲν σὺν ταῖς θριξὶν μέρος τι βραχὺ τῆς δορᾶς ἀποτέμνουσιν, οἱ δὲ τὸ ἐπιτυχὸν ἁρπάζοντες τῶν σαρκῶν ἀποκόπτουσιν. Οἱ δὲ μέχρι σπλάγχνων χωροῦσι καὶ ἐγκάτων, οὐδὲν τῆς θυσίας (43) καταλιμπάνοντες ἀκατέργαστον, ὃ δυνήσηται λοιπὸν προσοφθῆναι (44) φαίνοντι τῷ ἡλίῳ. Οὔτε γὰρ ὀστέων καὶ μυελῶν ἀπέχονται, νικῶντες παραμονῇ τὴν κραταιότητα, καὶ σχολῇ περιγενόμενοι τῆς ἀντιτυπίας. Οὗτος μὲν οὖν τοῖς Βαρβάροις βίου καὶ θρησκείας ὁ νόμος· καὶ οὕτως C ἐμβιοτεύοντες τῇ ἐρημίᾳ τόπους ἐκ τόπων ἀμείβουσιν, ἐκεῖ τὰς παρεμβολὰς ποιούμενοι ὅπου δ᾽ ἂν χιλὸν εὔπορον ἢ [19] τοῖς κτήνεσι καὶ ὕδωρ εὑρεῖν [20] δαψιλές.

A quæ mactari possint copia ex latrocinio abundarit. Cui rei pueros in primis expetunt flore ætatis et forma præcipuos, quos, congestis temere lapidibus excitata ara tumultuario, circa diluculum sacrificant. Quod me vehementer, o amici, angit et conturbat eo metu, ne forte commendatione nativi decoris idoneus ipsis adolescens ad sacrum exsecrabile videatur, castæque corpus animæ pollutis impiorum manibus, sanguinariis dæmonibus immoletur : neque si quid habet ea ætas amabile ad misericordiam prosit apud feros homines, ea inductione præmunitos magnum in eo suum agi commodum, quippe averruncari deum iram unius miseri pernicie, noxamque **29** a se omnem in devotum et piaculare caput averti. Qua fiducia ruentibus ad usitatum præsertim et quotidianum facinus, quam afferre moram queant crudelibus animis infirmitatis cujusvis innocentiæve quantævis lacrymæ, vel cum querelis et obsecrationibus sirenum voce mollioribus conjunctæ. Sin vero copia non adsit puerorum, albam et sine macula camelum complicatis suffraginibus in genua inclinatam orbe circumcursant simul omnes triplici, principe quodam vel ex gentis regulis, vel ex sacerdotibus ætate et canitie venerabili tum pompæ præeunte, tum næniæ quam in honorem astri matutini ad eam celebritatem comparatam habent. Qui coryphæus et præcentor, post tertium circuitum, nondum absoluto a vulgo carmine, sed occupatis adhuc in modulanda hymni clausula linguis et vocibus, nudato ense ferire occupat vehementi ictu jugulum bestiæ primusque gustare properat de sanguine. Secundum hunc procurrentes cæteri quisque cum gladio, pars cutis particulam cum ipsis pilis abscindunt, pars quod cuique primum **30** captanti occurrerit hostiæ membrum rapiunt. Ne intestinis quidem visceribus parcitur, religiose caventibus Barbaris ne quid ad primam lucem mox orituri solis superesse non confectum et cerni possit. Ergo non medullis, non ossibus temperant, solidorum duritiem constantia laboris et patientia vincentes. Hoc victu et religione Barbari feram et desultoriam passim per solitudinem vitam circumferunt in iis locis in quibus jumentis pabulum et aquæ benigna copia non desit, castra fere metantes.

Ὀλίγους δὲ τόπους τῆς ἐρημίας οἱ τὸν μοναχικὸν μετερχόμενοι βίον ἐπιλεξάμενοι, ἔνθα τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος ἔστιν ὁπωσοῦν πλῆσαι [21] τῇ τοῦ ὕδατος εὐπορίᾳ, οἱ μὲν καλύβας πηξάμενοι, οἱ δὲ σπηλαίοις καὶ ἄντροις διαζῶσιν ἐμβιοτεύοντες [22]. Ὀλίγοι μὲν τὴν ἐκ πυρῶν εἰδότες τροφὴν, τοσαύτης ἐρημίας [23] τὸ ἄγονον ἐπιμελείᾳ πρὸς σίτου γένεσιν βιάσασθαι δύνανται, σκαλίδι [24] μικρᾷ βραχεῖαν καὶ λυπρὰν ἐρ- D

Jam ejusdem hujusce solitudinis pauci a paucis monasticæ vitæ sectatoribus frequentantur loci, delecti non anxie a nihil sibi aliud providentibus nisi ad malignum victum et necessarium usum corporis perennem aquæ venam. Hi partim in exstructis tuguriis, partim speluncis sub nativis antrorum tectis utcunque vivunt. Qui vero inter eos D panis usum non repudiant, qui perpauci sunt, ii ex

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[14] ὀδυνᾷ Sfort. et Palat. [15] κἂν πάντα ποιῶσι, κἂν θρηνῶσι dcs. [16] ἐπὶ γόνατα κατακλίναντες περιερ. τρίτην. [17] ἢ τῶν ἡλικίᾳ γήρως σεμν. [18] δυνήσεται. [19] ᾗ dcs. [20] εὕρηκεν. [21] παραμυθεῖσθαι τῇ τοῦ. [22] ἄν τοῖς ὑποκρυβέντες διαζῶσιν οὕτω τὴν ἀρετὴν μετερχόμενοι. [23] ὅσοι τῆς ἐρημίας τό. [24] δυνατὸς, οἳ καὶ σκαλί.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(41) *Ἔχουσά τι λίχνον*. Vide initium *Laudationis* Albiani.

(42) *Δολιχεύοντες*. Proba lectio, quamvis codex Regius suggerat δολίως χλεύοντες.

(43) *Οὐδὲν τῆς θυσίας*. Sic habet c. R. Duæ sunt aliæ præterea lectiones. Cod. Tol. offert οὐσίας, alius quidam ὁσίας.

(44) *Προσοφθῆναι*. C. R. habet, ποτὲ ὀφθῆναι.

vasta et pestilenti solitudine metatis sibi **31** fundis non amplis, illis ipsis arenis exiguo sarculo subigendis, vix tandem multo labore sibi extundunt necessariam annonam. At plerique crudis oleribus capitibusque tenerarum stirpium arte nulla curave condiendi facili victu et parabili naturæ desiderium sedant, superfluis coquorum pistorumque artificiis multum valere jussis, ne nimia curandi corporis diligentia utilioribus meliorum curis tempus eximat necessarium. Ergo pura mente, sobrii, religiosum cultum Numini rite ac caste adhibent, crapula carnium et nidore jusculorum nequaquam aut rationem prægravantibus, aut libidinem irritantibus; plerosque enim videmus sic in potestatem hodie redactos ab impotenti et intemperanti gula, ut visu, olfactu, gustu, uni abjectæ atque insatiabili cupiditati servire misere cogantur, laboriosa ac sumptuosa commistione liquorum, exquisito temperamento in varias odorum et colorum qualitates elaborato, tanta cura fomitem et materiam libidini plus satis per se ardenti infelices **32** admovent. Nec enim helluonibus hisce sufficit, aut saporum varietas, aut odorum in obsoniis confusione temperatæ et invicem refractæ qualitates, nisi etiam in salsamentis et jusculis pictura varii coloris gulæ desiderium per oculos lacessant: adeo flava illis et candida, et ex atro dilutæ pellucidæ nigredines ante gustatus experientiam visum pascunt, qui ne lætetur solus, sed hauriant voluptatem sibi propriam nares quoque, nimirum quæ aromata suavissime fragrant immiscenda sunt jusculis; tum ne infra exspectationem delectetur gula committenda et confundenda sunt unam ad suavitatem condiendam, acria cum dulcibus, stringentia cum salsis. Hinc cnici et oryzæ, crocique et ex nucibus eliquati succi et aliæ coloramentorum omne genus varietates mistionibus a pictorum, opinor, arte mutuatis eo fuco quicunque nauseantibus putatur placiturus ferculorum su-

A γαζόμενοι [25] γῆν, καὶ ὅσην ἡ πρὸς τὸ ζῆν ἐνδεῶς ἀναγκάζει χρεία. Οἱ δὲ πολλοὶ λαχάνων ὠμῶν καὶ ἀκροδρύων στοιχῶσι [26] διαίτῃ (45) τράπεζαν ἀκαρύκευτον ἀγαπῶντες [27] καὶ ἄτεχνον, μακρὸν [28] χαίρειν εἰπόντες ὀψαρτυτῶν καὶ σιτοπόνων περιεργείαις· ἵνα μήτε πολὺν καιρὸν τῇ τοῦ σώματος σχολάζοντες θεραπείᾳ τῆς ἀναγκαιοτέρας [29] ἀμελῶσι προσεδρίας. Ἀλλὰ καθαρῷ τῷ νῷ τὸ Θεῖον θρησκεύουσει [30] νηφαλαίως [31], σαρκῶν κραιπάλῃ τὸν λογισμὸν οὐ βαρούμενοι· οὐδὲ ζωμαρίων κνίσῃ [32] τὴν τῆς γαστρὸς κολακεύοντες ἡδονὴν (46). Τοσοῦτον γὰρ [33] ἴσχυσεν νῦν ἡ ἄπληστος λαιμαργία, ὡς καὶ ὄψει καὶ ὀσφρήσει καὶ γεύσει λειτουργεῖν ἀναγκάζειν τῇ ἐπιθυμίᾳ, τοῖς παρατρίμμασι τῶν χυλῶν [34] εἰς ἀτμῶν καὶ χρωμάτων καὶ ποιοτήτων διαφορὰς ποικίλλοντας τῆς ἡδονῆς B τὰ ὑπεκκαύματα (47). Οὐ γὰρ ἤρκεσε τοῖς λίχνοις τῶν ἀνθρώπων τὴν ἐν τῇ γεύσει διάφορον, οὐδὲ τῆς κνίσης τῶν ὄψων τὸ ἐξηλλαγμένον, ἂν μὴ καὶ τῶν χρωμάτων τὸ ποικίλον ἐν τοῖς ζωμοῖς πρὸς ἔφεσιν ἐρεθίσῃ τὴν ὄρεξιν, ξανθότητι καὶ λευκότητι καὶ τῇ τοῦ μέλανος ὑδαρεστέρᾳ χροᾷ [35] πρὸ τῆς γεύσεως ἑστιῶντα τὴν ὅρασιν. Ἵνα γὰρ εὐφραίνηται μὲν ἡ ὄσφρησις δεῖ τοῖς ζωμοῖς ἐμμεμίχθαι τῶν ἀρωμάτων τὰ εὐωδέστατα· ἵνα δὲ πάλιν ὁ λαιμὸς ἔχῃ τὸ τερπνὸν, δεῖ κεκρᾶσθαι πρὸς τὸ ἡδὺ τῶν γλυκέων καὶ δριμέων, στυφῶν τε καὶ ἁλμυρῶν τὰς ποιότητας· χρὴ δὲ καὶ τὴν ὄψιν μὴ ἀμοιρεῖν τῆς ἀπολαύσεως. Διὰ τοῦτο κνίκοι (48) καὶ ὄρυζαι κρόκοι τε καὶ καρύων χυμοειδεῖς ἐπιχύσεις καὶ ἄλλαι χροϊσμάτων C παμπληθεῖς διαφοραὶ ζωγραφικαῖς μίξεσι βαφὴν ἀρτύουσι τοῦ ἐδέσματος· ὅπως ἐκ πάντων ἡ δέσποινα γαστὴρ ὁμολογημένον ἔχῃ τὸ ἀκριβὲς τῆς σκευασίας, ὥσπερ κριταῖς ἐμπείροις πεισθεῖσα ταῖς εἰρημέναις αἰσθήσεσιν δοκιμάζειν ἐπισταμέναις καλῶς τὰ κατ' αὐτὰς αἰσθητά. Ἀλλ' οὐ τοιαύτη τῶν εἰρημένων ἡ ἀγωγὴ, οὐδὲ πρὸς τὸ ἁβρὸν τῆς διαίτης ἐπτοημένη. Οὐ μόνον γὰρ τῇ ποιότητι τῶν ἡδέων ἀπετάξαντο, χλευάσαντες τὸ περιττὸν τῆς χρείας ὡς μάταιον καὶ ἀνόνητον, ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος πρὸς

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[25] ἐργάζονται γῆν. [26] στοιχοῦσι. Sfort. Alt. Palat. [27] ἀσπαζόμενοι. [28] μακρὰ χαίρειν. [29] περὶ τὴν ἀναγκαιοτέραν ἀμελῶς ἔχουσιν προσεδρίαν. [30] θρησκεύωσι. [31] νηφαλέως. [32] βρωμάτων ποικιλίᾳ τὴν τῆς. [33] τοσοῦτον γὰρ deest in eodem usque ad τῆς διαίτης ἐπτοημένη p. 33. [34] τῶν χιλῶν Palat. [35] χροιᾷ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(45) *Καὶ ἀκροδρύων στοιχῶσι διαίτῃ*, etc. Quid illud στοιχῶσι. C. Tol. στοιχοῦσι, nullo sensu Videri possit legendum: καὶ ἀκροδρύων ἢ στοιχάδων διαίτῃ· στοιχὰς enim herba est Dioscoridi lib. III, cap. 31, et Plinio lib. XXVII, cap. 12 extremo, qui stœchadem herbam esse odoratam tradit coma hyssopi, amaram gustu, pectori salubrem, etc. Non placet tamen correctio; nam sententia verbo indiget. Στοιχεῖν est *incedere*, quod hoc loco metaphorice vitam trahere significat. Statim post: ἀκαρύκευτον vox ignota lexicographis ex Galeno explicatur: cui καρυκεία, et καρύκευμα, *cibus est exquisite conditus.*

(46) *Τὴν τῆς γαστρὸς κολακεύοντες ἡδονήν*. Mihi videtur hoc loco ἡδονὴ γαστρὸς esse libido, quidquid contra vetus interpres senserit. Si enim D de voluptate quæ vescendo percipitur intelligeretur hic locus, non congrueret sententia cum superioribus, enumerat enim incommoda, quæ sequuntur saturitatem nimiam, ut prægravatio mentis. Igitur hæc γαστρὸς ἡδονὴ debet similiter esse aliquid consequens crapulam. Quod si quis contra tamen nitatur, non admodum repugnem.

(47) *Τὰ ὑπεκκαύματα*. C. R. in singulari τὸ ὑπέκκαυμα.

(48) *Κνίκοι*. De cnico vide Plinium accurate disputantem lib. XXI, cap. 15, quo loco Turnebus legendum putat cicum, ut sit ricinum, lib. XVI *Adversariorum* cap. 9. Auctorem tamen hujus scripturæ præter hunc Nilum, habemus optimum Theophrastum lib. I *Historiæ plantarum* cap. 18, et alibi.

τὴν ποσότητα τὸ φιλότιμον ἐκτείνουσι τῆς ἐγκρατείας, τοσοῦτον, ὅσον μὴ ἀποθανεῖν παρὰ γνώμην τοῦ ζωοπλάστου, τρεφόμενοι, καὶ ζημιωθῆναι μισθοὺς τῆς ἐν τῇ ζωῇ τῶν καλῶν ἐργασίας. Οὕτω γοῦν οἱ μὲν τῇ Κυριακῇ ἅπτονται τροφῆς, τὸ ἑβδομαδικὸν διάστημα παρατρέχοντες ἄσιτοι· οἱ δὲ μεσολαβοῦσι τὸν χρόνον, δὶς τῆς ἑβδομάδος παρατιθέμενοι τράπεζαν[36]· οἱ δὲ σιτοῦνται παρὰ μίαν ἡμέραν (49), δεικνύντες διὰ τῆς ἐνδεχομένης σπουδῆς[37] ὡς ἀγαπῶσι μὲν τὸ ἀπροσδεὲς καὶ ἄσιτον. Πείθονται δὲ[38] τοῖς νόμοις τῆς φύσεως καμπτόμενοι μόλις τῇ ἀνάγκῃ τοῦ σώματος, καὶ τότε πρὸς τὴν τοιαύτην καταβαίνοντες χρείαν, ὅτε τὴν δύναμιν τοῦ ζώου καταμάθωσι παντελῶς ἀσθενήσασαν, καὶ μηκέτι ὑπουργοῦσαν πρὸς τοὺς ἐπιβάλλοντας πόνους τῇ ἀρετῇ. Τοσοῦτος γὰρ ἑκάστῳ ζῆλος τῆς ἀγγελικῆς ἐντέτηκε πολιτείας, ὡς μιμεῖσθαι τὸ ἀπροσδεὲς τῇ ὀλιγαρκείᾳ θέλειν, καὶ νικᾷν τῆς φύσεως φιλονεικεῖν τὸ ἐλάττωμα τῷ τῆς προθυμίας πλεονεκτήματι.

A perficies inficiunt, ut velut emissariis et exploratoribus usus tot sensibus dominus venter quidquid **33** eorum jam indiciis et collato consilio visum optimum fuerit, id veluti se dignum absorbeat. At non hæc nostrorum quos hic dicimus, secta est; non ita capti atque addicti gulæ voluptati serviunt. Quin ex adverso potius non solum delicias ejus generis omnes ut viles aspernantur et ludibrio repellunt (cum stultam esse statuant sollicitudinem ejus comparandi, quod supra usum necessarium redundans, superfluum et inutile sit), verum etiam ex quadam abundantia virtutis in illud culmen temperantiæ generoso impetu nituntur, ut quod ad curam attinet corporis genium defraudent iis omnibus, sine quibus utcunque trahi et tolerari vita potest; nec
B tam vescantur ut vivant quam ne moriantur; ad eumque duntaxat finis modum mensuram demensi exigant, ut quam minimum esse potest illud quod prohibere a morte mortalem possit, ipsis abunde sit. Quæ ipsa vitandæ mortis cura religionis est, non humani metus. Sciunt enim non esse concessum homini a Creatore jus necis in seipsum. Noluntque cui placere student, ei rem ingratam admovenda sibi morte facere, nec mercedem ac meritum recte factorum, laboremque vitæ præcipitando fine, una offensione totum effundere. Ab hac inductione hebdomadem **34** uno jejunio continuant eorum quidam, die demum Dominica cibum sumentes. Alii huic spatio refectionem unam infundunt, bisque omnino per hebdomadem mensam apponunt; alii denique diebus alternis. Quod eorum tantum ac nihil sibi reliqui faciens studium ostendit affectare quidem illos institutum cœlestis vitæ nullius indigens, nihilque contrahens commercii ratione victus cum hac humilitate terrenarum rerum. Cæterum obtemperare invitos naturæ legibus, et necessitate corporis vix tandem flecti, tum demum ad id remedii confugientes cum vim ac naturam animalis defectam viribus debilitatamque penitus sentiunt, ut jam ad statos officii labores pares nequaquam sint. Tanta eos ac tam nobilis sollicitat æmulatio vitæ angelicæ ab omni mortalitatis contagione segregatæ, ut qui hoc assequi non possint, ut sibi soli ipsis sine ulla re sufficiant decerpendis certe ex quotidiano usu et ad vivum resecandis vitæ superfluis, paucissimis contenti, nullius indigos imitari quam proxime conentur, contendantque adeo naturæ infirmitatem alacritate propositi **35** superare.

Οὐ γὰρ πολιτεύεται παρ' αὐτοῖς[39] Καίσαρος νόμισμα, ἐπεὶ μηδὲ πρᾶσιν ἴσασιν καὶ ἀγορασίαν. Ἕκαστος γὰρ ἑκάστῳ προῖκοι παρέχει[40] τὸ χρήσιμον, ἀντιλαμβάνων δωρεὰν[41] οὗ λείπεται. Λαχάνων δὲ καὶ ἀκροδρύων καρπὸς, καὶ σπάνιος ἄρτος, ἡ εἰς ἀλλήλους γίνεται φιλοτιμία[42], τῷ παρόντι καὶ ὑπάρχοντι δεικνῦσα τῆς ἀγάπης τὰ σύμβολα. Ταύτην γὰρ[43] οὐχ ὕλης διαφορὰ, διαθέσεως δὲ παρίστησι μεγαλοψυχία, τὸ δαψιλὲς[44] τῆς γνώμης καὶ ἐν τοῖς μικροῖς δώροις[45] ἀριδήλως ἐμφαίνουσα. Ἀλλ' οὐδὲ φθόνος, ὁ μάλιστα ταῖς προκοπαῖς παρακολουθεῖν[46] εἰωθὼς, ἔσχεν ἐκεῖ χώραν ποτέ· οὐδὲ τὸν ἔλαττον ἐν τοῖς καλοῖς εὐδοκιμοῦντα[47] ἡ τοῦ μᾶλλον διαλάμποντος πρὸς βασκανίαν ἐκίνησεν ὑπεροχὴ, ὡς οὐδὲ

C Jam nummus Cæsaris (50) in eorum republica locum non habet: quoniam ne emptio quidem aut mercatus in ea ullus est, unoquoque alteri id quo indiget gratis offerente vicissimque id quo caret dono accipiente. Olera et baccæ summarum stirpium, et rarus panis largitionis mutuæ summa est, exiguis, pro inopia, munusculis nec parvæ tamen indicibus liberalitatis prolixissimam demonstrantes et officiosissimam voluntatem. Non enim oblatæ rei pretio, sed affectus magnificentia dona æstimantur. Cæterum procul isthinc invidia, quæ adhærescere profectibus solet, exsulat semper quam longissime: neque si quis minus in præclaris rebus eminet, eum alterius excellentio-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[36] τροφῆς μεμνημένοι. [37] περὶ τὴν ἐγκράτειαν σπουδῆς ταύτης. [38] πείθονται δέ. Hic codd. mutant verba, non sensum. [39] ἐν τούτοις Καίσαρος νόμισμα οὐδὲ μέχρις ἀκοῆς γνώριμον. [40] προῖκα παρέχει. [41] δωρεὰν αὖθις. [42] desunt φιλοτιμία ἐκ τοῦ παρόντος τε καὶ ὑπάρχοντος. [43] ταύτην γὰρ usque ad μεγαλοψυχία, des. [44] καὶ τὸ δαψιλ. κἂν ἐν τοῖς μικροῖς. [45] ἐν τοῖς δώροις πλουσίως. [46] τοῖς ἀγαθοῖς ὅροις ἀκολουθεῖν. [47] εὐθυνοῦντα. Vat. Altem. Sfort.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(49) *Παρὰ μίαν ἡμέραν*. Vet. int. *post unam diem*, confuse. Certum est significari dies alternas, ut inter duas solidi jejunii dies unam infinderent qua vescerentur.

(50) Per Cæsaris nummum omnem usum intelligit rei nummariæ.

ris splendor ad livorem incendit, ut neque istum sua dignitas in insolentiam tumefactum extulit. Sed qui præ cæteris proficit in virtutibus, **36** Dei potentiæ non propriis laboribus id, quidquid est, ascribens, in modestia se libenter continet, ita secum reputans, nequaquam esse se auctorem, si quæ in se sunt, bonorum, sed efficacis instrumentum gratiæ; qui vero minus proficit, propter infirmitatem forte corporis, demittere se, vel si nolit, tamen cogitur, ignaviæque animi, potius quam imbecillitati corporis, defectum imputat. Ita singuli singulis, et omnes universis humiliores sunt, hoc inter se certamine, non quis dignitate aut gradu, sed quis splendore et puritate præcellat innocentis vitæ. Hæc enim illis causa fuit cur ex urbibus et frequentia profugi solitudinem incolerent, nimirum ut sua recte facta et religiosa opera Deo, a quo merces speratur, ostentarent uni, non autem hominibus quorum laus bene agentis propositum in negligentiam dissolvere, et spem mercede frustrari solet, substitutis pro ea inanis gloriæ præstigiis. Nam qui humanam gloriam bene agendo quærit, ea potitus qualicunque **37** mercede quam expetiit, ab omni excidit veræ illius mercedis exspectatione. Nec jam ubi decoxit, legitimam habet ullam repetendæ hæreditatis actionem. Miser qui, afflatu uno vanissimo popularis auræ titillatus, labores omnes in ventum irritos sparserit, gloriamque falsam et brevem cum æterna et vera commutarit.

A τοῦτον κατ' ἐκείνου πρὸς ἔπαρσιν ἐφύσησεν [48] ἀλαζονεία μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν ἀναστήσασα [49]. Καὶ γὰρ ὁ ὑπερέχων ἐν τοῖς τῆς ἀρετῆς [50] πλεονεκτήμασι, δυνάμει Θεοῦ, οὐ [51] πόνοις (51) οἰκείοις τὸ πᾶν ἐπιγράφων, ἐμετρίαζεν [52] ἑκὼν, ὡς οὐκ αὐτουργὸς τῶν καλῶν, ἀλλ' ὄργανον τῆς ἐνεργούσης χάριτος· καὶ ὁ ἐλαττούμενος ἐν τούτοις, διὰ σωματικὴν ἴσως ἀσθένειαν, καὶ ἄκων ἐταπεινοῦτο, ῥᾳθυμίᾳ γνώμης, οὐχὶ δὲ φύσεως ἀσθενείᾳ τὴν ἀδυναμίαν [53] λογιζόμενος. Οὕτως οὖν ἄλλος ἄλλου, καὶ πάντες ἁπάντων εἰσὶ μετριώτεροι, οὐκ ἐν φρονήματι τὴν ὑπεροχὴν ἕκαστος ἔχειν, ἀλλ' ἐν λαμπρῷ [54] βίῳ σπουδάζοντες. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν οἰκουμένην φυγόντες οἰκοῦσι τὴν ἔρημον, Θεῷ τὰ [55] κατορθώματα δεικνύντες, παρ' οὗ καὶ τῶν πόνων ἡ ἀμοιβὴ B τοῖς ἐργαζομένοις ἐλπίζεται· καὶ οὐκ ἀνθρώποις τὰς κατὰ Θεὸν πράξεις ἐμφανίζοντες, ὧν ὁ ἔπαινος καὶ τῇ προθυμίᾳ καὶ τοῖς μισθοῖς λυμαίνεσθαι πέφυκε, τὴν μὲν χαυνῶν τῇ ἀπονοίᾳ πρὸς ἀμέλειαν, τοὺς δὲ ἐλαττῶν τῇ ἀπάτῃ τῆς εὐφημίας. Ὁ γὰρ δόξαν ἀνθρωπίνην ἐφ' οἷς πράττει ζητῶν, λαβὼν ὃν ἐζήτει μισθὸν τοῦ ὄντως μισθοῦ ἐκπέπτωκεν, ἄλλον [56] οὐκ ἔτι προσδοκῶν ὃν ἦν εὐλόγως ἀπαιτεῖν παρὲν (52) ἐκαρπώσατο [57]. Καὶ ὡς πέπραχε τοὺς ἀτρύτους πόνους ἥττων δόξης γενόμενος ἀνθρωπίνης· καὶ δόξης αἰωνίας καὶ ἀληθοῦς ἐστέρηται.

Sancti porro solitarii non continuatis aut conjunctis, sed idoneo intervallo separatis in cellulis degunt, viginti ferme aut paulo plurium stadiorum spatio disjuncti. Non illi quidem præ inhumanitate aut naturæ agrestis et reconditæ tristitia (quis hoc enim suspicetur de hominibus tam inter se officiosis et amantibus quam diximus?), sed spatium secessu captant in quiete componendi ad Dei beneplacitum mores suos congressusque cum eodem Deo per orationem sine interpellatione producendi, quod in turba et confusione rerum obtineri aut omnino nequit, aut difficillime certe potest. Nam ejusmodi tumultus ab attenta cogitatione avulsum animum in alia omnia vagum admittit, potiusque ad ea **38** quæ delectant quam ad ea quæ conferunt, sic natura et consuetudine pronum, abripit. Dominicis vero diebus in cœtum colliguntur unum, seseque præterea interdum per hebdomadem mutuo invisunt, ne rursus omnimoda secessio mutuis

C Οἰκοῦσι δὲ [58] οὐ πλησίον ἀλλήλων, ἀλλ' ἱκανῶς εἴργονται ταῖς οἰκήσεσι, διαστήματι εἴκοσί που καὶ πλείω ἄλλος ἄλλου σταδίους ἀπέχοντες· οὐ κατὰ μισανθρωπίαν ἢ θηριωδίαν (πῶς γὰρ οἱ πρὸς ἀλλήλους οὕτως διακείμενοι, ὡς εἴρηται;), ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ πολλῇ τὰ ἤθη πρὸς τὸ ἀρέσκον Θεῷ παιδαγωγεῖν ἐθέλοντες, καὶ τὰς πρὸς τὸ Θεῖον ὁμιλίας ποιεῖσθαι ἀπερισπάστως [59] σπουδάζοντες· ὅπερ ἐν ὄχλῳ καὶ συγχύσει κατορθωθῆναι ἢ δυσχερὲς ἢ ἀμήχανον [60], τούτων γειτονευόντων θορύβου τῆς συντόνου προσεδρίας ἀποσπῶντος τὸν λογισμὸν, καὶ ἐφ' ἃ μὴ δεῖ ῥέμβεσθαι παρασκευάζοντος τοῖς τέρπουσι μᾶλλον ἢ τοῖς συμφέρουσι συναρπάζεσθαι ἐξ ἔθους εἰωθότα μακροῦ. Ταῖς δὲ Κυριακαῖς εἰς Ἐκκλησίαν μίαν (53) φοιτῶσι συναγόμενοι, καὶ ἀλλήλοις δι' ἑβδομάδος συνεσόμενοι [61] συνέρχονται, D ἵνα μὴ πάλιν ὁ παντελὴς χωρισμὸς τῷ χρόνῳ διαχύσῃ τῆς ὁμονοίας τὸν σύνδεσμον, λήθην ποιήσας κατ' ὀλίγον τῶν πρὸς ἀλλήλους καθηκόντων δικαίων. Οἶδεν γὰρ ἡ ἐπιτεταμένη μόνωσις ἀγριαίνειν τὸ ἦθος [62]

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[48] πρὸς οἴησιν ἐπῆρεν. [49] ἀπατήσασα Sfort. Altemps. et Palat. [50] καὶ γὰρ ὁ τὸ πλέον ἔχων εἰς ἀρετήν. [51] Sfort. habet οὐ. Palat. ἦ. [52] ἠδύνατο μετριάζειν πείθων ἑαυτὸν οὐκ αὐτ. κ. ὑπάρχων. [53] τὸ ὑστέρημα λογιζ. [54] ἀλλ' ἐν πλεονεκτήμασιν ἀρετῆς σπουδ. [55] Θεῷ τὰ κατ. Codd. mutant verba. [56] Desunt in cod. ἄλλον οὐκέτι προσδοκῶν usque ad illa verba ἐξ ἔθους εἰωθότα μακροῦ. [57] παρὲν ἐκαρπώσατο usque ad πόνους dcs. [58] ποιοῦσι δὲ τὰς οἰκήσεις, οὐ πλησίον ἀλλήλων, ἀλλ' ἱκανῶς ἄποθεν διισταμένας εἴκοσί που καὶ πλείω. [59] ἀπερισπάστους ποιεῖν. [60] ἢ ἀ. usque ad εἰωθότα μακροῦ deest in cod. [61] συνεσό. συνίασιν συνέρχονται. [62] ἄφιλόν τε, καὶ ἄγριον τὸ ἔθος ποιεῖν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(51) *Οὐ πόνοις*. Erat ubique ἢ πόνοις· reposuimus οὐ, sententia id flagitante.

(52) *Παρὲν*. Sic c. R., Tolosanus vero παρόν. Forte legendum παρ' ὄν.

(53) *Ἐκκλησίαν μίαν*. Vox μίαν in ms. confixa erat obelo ut rejicula, fortasse jure.

ἀπομανθάνον τῇ μακρᾷ συνηθείᾳ τὸ ἀγελαῖον τῆς ἀγάπης καὶ σύννομον. Κοινωνοῦσί τε οὖν τῶν θείων μυστηρίων καὶ ἑστιῶσιν ἀλλήλους γυμνασίᾳ τῶν καθηκόντων λογίων, καὶ ἀλείφουσιν [63] ἠθικαῖς παραινέσεσι. Τούτων γὰρ μάλιστα χρῄζει πρὸς τοὺς ἀγῶνας ὁ ἐνάρετος βίος τὰς τῶν ἀντιπάλων τέχνας λανθανούσας δημοσιεύων, πρὸς τὸ μὴ ἁλῶναι τούτων τινὰς τῆς πάλης ἀγνοοῦντας τὴν μέθοδον. Οἷς γὰρ αἱ ὗλαι [65] τῶν πραγμάτων οὐ πάρεισι, τούτοις ἀργεῖ μὲν πρὸς ἐνέργειαν ἡ ἁμαρτία. Πᾶς δὲ ὁ πόλεμος ἐν διανοίᾳ συνίσταται, ἔνθα καὶ εὔκολος [66] καὶ ἄδηλος τοῖς τὰ ἔξω ὁρῶσιν ὁ θάνατος ἀμάρτυρος [67] ἐν συγκαταθέσει τῆς προαιρέσεως συνιστάμενος. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀπείρους καὶ ἄρτι τῶν παλαισμάτων [68] ἀρχομένους παιδοτριβοῦντες οἱ πρὸς τὸν ἀγῶνα γεγυμνασμένοι, ἐγκρατείᾳ [69] μὲν ἑστάναι πρὸς τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος [70] συμβουλεύουσι. Τοῦτο γὰρ ἀκροβολίζεται [71] πρὸς τὴν ψυχὴν διερεθίζον τὸ τῆς λαγνείας μανιῶδες οἰστρηλάτημα, τὰς πλευρὰς δοκιμάζον τῶν ἔτι κονιζομένων (54) εἰ ἔτι ἑστήκασιν ἐν τῷ σκάμματι, τὰς ἰγνύας παγίως ἐρείσαντες· εἰ εἰσὶν εὔζωστοι, μέσα ταχέως διδόντες τοῖς ἀντιπάλοις. Ὁ γὰρ ἡδονῇ βρωμάτων ἐνδεδωκὼς εὐκαταγώνιστος τῷ ὑπογαστρίῳ δέδεικται πάθει, τῇ τοῦ ἐλάττονος ἥττῃ τὸ μεῖζον ἐγγυώμενος πτῶμα. Καὶ ταῦτα μὲν παραινοῦσι τοῖς ἔτι τὰ [72] τῶν παίδων ἀγωνιζομένοις οἱ προβεβηκότες, καὶ χρόνῳ πολλῷ καὶ ἀσκήσει ἐν πείρᾳ τῆς ἀθλήσεως γενόμενοι, ὅπως τε τὰ τοιαῦτα λύεται τῶν ἀνταγωνιστῶν ἅμματα εἰδότες σαφῶς. Ἑαυτοῖς δὲ καὶ ἀλλήλοις οἱ τελειότεροι κενοδοξίαν καὶ ὑπερηφανίαν ἀπαγορεύουσιν, ὥσπερ ὑφάλους πέτρας λιμένος πλησίον, ταύτας φυλάσσεσθαι συμβουλεύοντες, μετὰ τὸν πολλὸν τοῦ πλοῦ κάματον, καὶ τὴν τῶν κυμάτων μάχην, εἰς ἔσχατον φερούσας καὶ ὀλέθριον κίνδυνον τοὺς ἐν ταῖς τῶν παθῶν τρικυμίαις καὶ ζάλαις τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν οὐ ναυαγήσαντας [73] (55).

A necessitudinum officii longo spatio oblitterandis ex animo, consuetudinis sermonisque familiaritatem, certissimum vinculum concordiæ, sensim incidat. Nam nimium diu continuata solitudo mores efferat efficitque longa desuetudine ut dediscant homines socialem et æquabili civilitatis jure constitutam communitatem charitatis. Igitur congregati pariter sacris mysteriis communicant; tum epulis se postea spiritalibus excipiunt divinorum sermonum, argumento sumpto ex divinis oraculis, ex quibus ea pertractant potissimum quæ ad ipsorum institutum aptius conveniunt. Hic se mutuis ad omne officium exhortationibus comparant et corroborant ad certamina. Eget enim maxime exhortationibus et exercitationibus hisce ac meditationibus certa- B minum vita profitentium **39** virtutis studium, quippe istis colloquiis collatisque sententiis proferuntur occultæ adversariorum artes, insidiæ dolique omnes evulgantur, magnum in eorum commodum qui rudes in hac palæstra facile caperentur absque his velut exploratorum indiciis. Nam ut sint quidem solitarii loco ipso tuti a manifestorum contagione criminum, neque eos ad insignes notabilesque lapsus propellere jam possint languentes ac remissi cupiditatum motus, demptis præsentium opportunitatibus et speciebus rerum tanquam subtracto pabulo macerati: non ideo tamen nullum superest periculum. Imo intus in animo res geritur, huc vertitur, huc admovetur vis omnis; illic pro arce mentis pugna cum maxime committitur, C in qua letale vulnus quam facile accipitur, tam periculose latet sociorum oculos exteriorum tenus acres, ex quo sine arbitris mors infleta atque intestata sequitur: ut quæ in occulto consensu voluntatis victæ consistat. Quapropter novos in hac palæstra veteres athletæ palmarum plurimarum, pro ea auctoritate et peritia quam longa exercitatione collegerunt, etiam atque etiam monent: stent in sui custodia, sobrietate contra gulam armati. Hujus enim vitii prima adversus spiritum **40** velitatio est furore libidinis proritando. Cum hoc primum adversario res est novis pugilibus qui hunc primum ingrediuntur pulverem; hic primus eorum latera luctator explorat. Ecquid stare valeant in palæstra, poplitibus nihil flexis, firmi et erecti; an vero mollius præcincti qua medii capiantur, ad certum casum, offerant adversariis. Qui enim voluptati gulæ, addictus est, is jure creditur facile a libidine vincendus, certo in minori casu, ruinæ majoris augurio. Sic adolescentibus in hoc primo juvenilis exercitationis certamine sudantibus veterani præcipiunt, longo usu talis militiæ multarumque victoriarum experientia probe docti, quomodo declinandæ petitiones adversariorum sint. Sibi vero ipsis inter se perfectiora perfectiores inculcant: vanam fugiendam esse gloriationem et superbiam, nihilque ab iis minus cavendum esse quam navi post laboriosum cursum portum tandem intuenti a latentibus in eo petris, quippe victricem tempesta-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[63] ἀλείφ. οὕτως ἠθικαῖς. [64] τούτοις τινὰ τῆς πάλης ἀγνοοῦντα. [65] αἱ ὗλαι, καὶ εἰκόνες τῶν. [66] ὡς τὰ πολλά. [67] ὁρ. ὁ θαν. ἐν ἀμαρτύρῳ συγκατα. [68] ἄρτι ἁπτομένους παι. [69] χάλως ἐγκρατ. [70] πάθος ἰσχυρῶς συμβουλ. [71] ἀκροβολίζεται πρὸς usque ad illa verba; ἅπασαν ὁμοῦ οὕτως οἱ des. [72] τοῖς ἔτι νεαρωτέροις οἱ προβεβηκότες. [73] συνναυαγήσαντας.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(54) *Ἔτι κονιζομένων*. Legerem perlibenter ἄρτι κον. etc.

(55) *Οὐ ναυαγήσαντας*. Cod. Tol. non habet οὐ, neque omnino quidquam interserit inter λογισμῶν et ναυαγήσαντας. Cod. Reg. habet, λογισμῶν νοῦν ναυαγήσαντας. Nos οὐ legendum putavimus, ex eoque νοῦν librarii vitio factum verisimile est.

tum, et in jactationibus cogitationum immundarum naufragium **41** non passam animam exitiale in discrimen trahentibus.

Nam ut in alto nautæ vexati procella propter sibi succedentium navisque latera pulsantium impetum sonitumque fluctuum, insultus præterea ventorum, vigilare sobrii velint, nolint coguntur, in tanta periculi vicinia necessario metu ad omnem cavendi diligentiam erecti; deinde jam securi circa portum, longa cœli marisque benignitate freti, dum incautius feruntur, in occulta brevia præcipitem et ad latentes scopulos allidunt navem; vecturam, omnem pretiosam illam causam navigationis, negotiationis fructum, per tot insanas tempestates ad terræ prospectum incolumem perductam, in ipso portus aditu infelices perdunt universam. Sic nonnulli tentationum impetu neutiquam demoti de proposito, sed invicta animi constantia per illarum turbines innoxie progressi, sæpe post pulcherrimam victoriam velut confirmato bene agendi habitu, extra omnem aleam culpæ consciscendæ positi, periculosa fiducia securi, vel in comparatione sui cum negligentius, ut ipsi putant, viventibus, paulisper elati levitate **42** mentis, tanquam athletæ affecto jam certamine finitima corona irreparabili prosternuntur casu, vel tanquam naturæ vastum et formidolosum illud pelagus emensi, jacturam sub excensum faciunt, tamque longe, tanto labore deportatas opes, una securitatis intempestivæ oscitantia, momento miseri profundunt, suscepta etiam præter damni magnitudinem infamia dissolutissimæ socordiæ. Ad eum quippe modum appetitus vanæ gloriæ mercedem bonorum operum extorquet, laboremque omnem quantumvis contendentibus efficit inutilem; superbia vero præter detrimentum simile in magnum etiam hominem provehit sui jactatione periculum, cooperatorem bonorum operum Deum propria gloria defraudans, suæque virtuti solidam ascribens recte factorum laudem. Quare de illis quidem qui vanæ gloriæ laborant vere dictum a propheta est: *Qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum* [20], non prius conditas quam perditas: **43** nulla in sacco mora mox a jactu foras effluentes, plus ad ejiciendum hiante postico foramine quam ore ipso peræ ad accipiendum. Sic est inane studium humanæ gloriæ: damnum compendio continuat, eadem qua lucratur opera collectum manupretium obliquitate intentionis effundens. De superbis vero Proverbiorum sacer scriptor: *Dominus*, inquit, *superbis resistit* [21], hostem se ex adverso infensum opponens, sua re defraudatum, suis prædonibus.

A ῞Ωσπερ γὰρ οἱ εν τοῖς πελάγεσι [74] χειμαζόμενοι διὰ τὴν ἐπαλληλίαν τῶν κυμάτων καὶ τὴν τῶν πνευμάτων ἐπήρειαν, ἐγρηγορέναι καὶ νήφειν ἀναγκάζονται πλησίον ὄντας τοὺς κινδύνους φοβούμενοι· περὶ δὲ τοὺς λιμένας ἔστιν ὅτε γαληνιασθέντες κεκρυμμένοις προσπαίουσι τοῖς βραχέσιν, ἀμεριμνίᾳ χαυνούμενοι λογισμοῦ, τὴν ἐν ταῖς θαλαττίαις ζάλαις οὐκ ἀπολομένην [75] ἐμπορίαν παρ' αὐτὸ τοῦ ὅρμου τὸ στόμιον κενοῦντες ἀθρόον ἅπασαν ὁμοῦ. Οὕτως οἱ [76] πρὸς τὰς τῶν πειρασμῶν οὐ καμφθέντες προσβολὰς, ἀλλ' ἀσκήσει καὶ καρτερίᾳ [77] παρελθόντες ἀβλαβῶς μετὰ τὴν νίκην πολλάκις τῇ τῶν κατορθωμάτων [78] ἕξει θαῤῥήσαντες, ἢ [79] κατὰ τῶν ἀμελέστερον διακεῖσθαι δοκούντων ἐπαρθέντες μικρὸν δι' ἀπόνοιαν [80], δίκην ἀθλητῶν περὶ τοὺς στεφάνους B αὐτοὺς καὶ τὰ ἔπαθλα καταπεσόντες πτῶμα δυσαναμάχητον, καὶ πρὸς διόρθωσιν ἀμήχανον, ἢ πλωτήρων μετὰ τὸ διανῦσαι τὸν μακρὸν καὶ φοβερὸν ἐκεῖνον πλοῦν τὸν φόρτον κενώσαντες, καὶ τὸν μετὰ μόχθου κατ' ὀλίγον πεπορισμένον πλοῦτον ὑφ' ἓν ζημιωθέντες ἀκαίρως, καὶ μέμψεις ἐπὶ τῇ ζημίᾳ τῆς ῥᾳθυμίας ἐκδεχόμενοι. Κενοδοξία γὰρ ἀποστερεῖ μὲν ἴσως τοὺς μισθοὺς τῶν ἔργων, καὶ τὴν ἐργασίαν ποιεῖ τοῖς μοχθοῦσιν ἀνόνητον. Ὑπερηφανία δὲ μετὰ τῆς ζημίας φέρει καὶ μέγαν ἐπὶ τῇ περιαυτίᾳ [81] τὸν κίνδυνον, τὸν συνεργὸν τῶν καλῶν ἀθετοῦσα Θεὸν, καὶ ἑαυτῇ τῶν κατορθωμάτων ἐπιγράφουσα δύναμιν. Οὕτως οὖν περὶ μὲν ἐκείνων ὁ προφήτης φησὶν, ὅτι *Ὁ συνάγων τοὺς μισθοὺς συνήγαγεν εἰς ἀπόδεσμον τετρυπημένον*· οὔπω βαλλομένους καὶ ἤδη C ἐκρέοντας· οὐ χρονίζοντας ἐν τῷ ἀποδέσμῳ, ἀλλ' ὀξέως τὸν δεσμὸν παρατρέχοντας, πλέον [82] κεχηνυίας (56) τῆς ἐκβαλλούσης ὀπῆς παρὰ τὴν εἰσδεχομένην τὰ βαλλόμενα. Τοιαύτη γὰρ ἡ κενοδοξία συντρέχουσαν ἔχει τῷ κέρδει τὴν ἀπώλειαν, ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ ἀφανίζουσα τῇ σκαιότητι τῆς διαθέσεως τὸ γινόμενον (57). Ὁ δὲ παροιμιαστὴς περὶ τῶν ἄλλων, *Κύριος*, φησὶν, *ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται*, ἐχθρὸν ἀντικαθιστῶν δυσμενῆ τὸν ἠθετημένον τοῖς ἀθετήσασι.

[20] Agg. I, 6. [21] Prov. III, 34.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[74] ὥσπερ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πελάγεσιν, ab his verbis usque ad, οὕτως οἱ, des. [75] ἀπολλυμένην co'. Palat. [76] μου. οὕτ. πολλοὶ γὰρ πρὸς τὰς τῶν. [77] ἀλλὰ δίαυλον ὅλον διανύσαντες ἀβλαβῶς. [78] κατορθωμένων. [79] ἢ καὶ κατὰ τῶν. [80] μικρὸν δι' ἀπόνοιαν deest in cod. pro quo habetur πτῶμα δακρύων πολλῶν γεγόνασι ἄξιον. Ab illis verbis μικρὸν δι' ἀπόνοιαν usque τῆς ῥᾳθυμίας ἐκδεχόμενοι desunt in cod. [81] τῇ ἀλαζονείᾳ. [82] ab his verbis πλέον κεχηνυίας τῆς ἐκβαλλ., usque ad illa verba τὰ βαλλόμενα desunt.

PETRI POSSINI NOTÆ

(56) *Πλέον κεχηνυίας*. Divinandum hic fuit. Cod. Tol. habebat κεχηνείας. Regius χαχηνυίας. Ex his nos κεχηνυίας restituimus, quam veram esse lectionem dubitare, opinor, queat nemo.

(57) *Τὸ γινόμενον*. Forte melius τὸ γιγνόμενον. Sic enim appellatur τὸ ἐκ τοῦ ἀργυρίου κέρδος, fenus. Quodvis item lucrum sic appellari potest. Merces etiam laboris probis auctoribus τὸ γιγνόμενον vocatur, ut hoc loco. Quanquam et τὸ γινόμενον valere idem potest.

Διὰ τοῦτο τοὺς πολίτας ἐκείνης [83] ἀναλογιζόμενοι A τῆς ἐρήμου, Μωϋσέα καὶ Ἠλίαν, τούτων ἀσκοῦνται τὸ ἄτυφον, ὧν οἰκοῦσι τὴν χώραν, μιμεῖσθαι τὴν ἀρετὴν αὐτῶν ἡγούμενοι δίκαιον. Οὔτε γὰρ Μωϋσέα πρὸς ἀλαζονείαν, τῆς ἀρχῆς ἐπῆρε τὸ μέγεθος, οὔτε Ἠλίαν τὸ τῆς θυσίας ἐφύσησε θαῦμα πρὸς ἀπόνοιαν. Ἔμειναν δὲ τὴν αὐτὴν ἀεὶ φυλάξαντες ἐν παντὶ καιρῷ κατάστασιν, οὐ συμμεταβαλόντες τῇ μεταβολῇ τῶν πραγμάτων τὸ φρόνημα. Ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ Μωϋσῆς μὲν τὴν Αἰγυπτίων ἀποδιδράσκων ἐπιβουλὴν, καὶ τὰ τοῦ Ἰωθὼρ [84] πρόβατα νέμων, τῆς θαυμαστῆς ἐκείνης ὄψεως γέγονε θεατής, τοῦ παμφάγου πυρὸς, τότε μαθὼν τὸ τῆς βάτου φρύγανον ἐντονώτερον [85] καὶ χλοὴν ἰδὼν ἀνθοῦσαν ἐν μέσῃ φλογί. Ὕστερον δὲ τὸν λαὸν ἐπανάγων, ἐν τούτῳ τῷ B ὄρει νομοθέτης τότε μὲν μόνον [86] τοῦ Ἰουδαϊκοῦ, νῦν δὲ παντὸς ἔθνους καθίσταται [87] κατὰ συγγένειαν τῆς φύσεως εἰς ὅλον τὸ γένος διελθούσης τῆς χάριτος. Ἔλαμψαν γὰρ ἐπὶ τῆς λυχνίας τεθέντες οἱ θεσμοὶ τῆς πολιτείας, κἂν ἦσαν ὑπὸ τῷ μοδίῳ τῆς λέξεως κεκρυμμένοι πρὸ τῆς σαφηνείας (58) ποτέ. Ὁ δὲ Ἠλίας ἐνθάδε ἧκε τὴν Ἰεσαβὲλ φυγὼν, καὶ ἐν ταύτῃ καθευδήσας τῇ γῇ τὸν [88] ὀλυρίτην ἄρτον καὶ τὸν καμψάκην διαναστὰς εὗρε τοῦ ὕδατος, τοῦτό τε τὸ σπήλαιον ᾤκησε μηλωτῇ τὸ σῶμα ἠμφιεσμένος τῷ ἀρχαίῳ τῶν προγόνων ἐνδύματι. Καὶ εἶδεν ὧδε Θεὸν ἐν αὔρᾳ λεπτῇ, καὶ φωνῆς ἤκουσεν θεσπιζούσης τὰ δόξαντα. Τῆς δὲ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς τῶν ἀνδρῶν τελευταῖον καὶ πρῶτον τεκμήριον. Ἐκείνην οἰκοῦσι διὰ βίου τὴν ἔρημον (59), ἣν οἱ Ἰσραηλῖται παρ- C ελθόντες μόνον ἐγόγγυσαν, ἑτοίμην ἐξ οὐρανοῦ σιτούμενοι ἀμβροσίαν τροφὴν, καὶ τραπέζῃ μεμψάμενοι. Ἐκεῖνοι τεσσαράκοντα ἡμερῶν [89] τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἐπιστατοῦντος οὐκ ἤνεγκαν, οὐδὲ ἔγνωσαν δεόντως οἰκονομῆσαι τῆς ἐλευθερίας τὸ αὐτεξούσιον, ἀλλ' ἀπέστησαν ταχέως, τῇ ἀδείᾳ καταχρησάμενοι πρὸς ἀσέβειαν. Οὗτοι πάντα τὸν χρόνον ἐμφιλοσοφοῦσι τῇ ἐρημίᾳ τῶν ἀναγκαίων σπανίζοντες, ἑαυτοῖς ὄντες τῆς εὐσεβείας διδάσκαλοι.

Quocirca illi nostri animo reputantes veteres ejusdem hujus solitudinis cives Moysen et Eliam, modestiam illorum et demissionem æmulantur; quod æquum esse statuant quorum vestigiis insistunt eadem incolenda regione, eorum etiam virtutem imitatione repræsentare. Nam neque magnitudinem potestatis ad insolentiam elatus Moyses est, neque Eliam in arrogantiam inflavit illud sacrificii miraculum. Imo steterunt ambo sibi similes in utraque fortuna **44** nequaquam ad mutationem rerum statum quoque animorum mutantes. Eadem hac in solitudine Moysi, vitatis insidiis Ægyptiorum, oves Jethro pascenti, mirabilis illa oblata visio est ignis vorantis et rubi virentis, hæsitque admirans, attentisque explorans oculis virgultum illæsum et herbam in flamma media florentem. Postea vero abducens ex Ægypto populum, in eo ipso monte legislator constituitur: tunc quidem Judaicæ duntaxat gentis, nunc vero, gratia per omnes late propagata, ad quoscunque cognatio ejusdem naturæ pertinet, gentium legislator omnium. Quæ enim ad civilem moderandam vitam perlatæ isthic leges sunt, eæ jam velut super candelabrum positæ late resplenduerunt, licet oppressas eas aliquando sub modio litteræ homines ignoraverint. Elias vero huc venit Jesabelem fugiens, hacque in terra sopitus subcinericium panem et vas aquæ experrectus reperit. Hanc quoque speluncam habitavit ovina pelle indutus, **45** veteri vestitu primorum parentum tanto ex intervallo repræsentato. Viditque hic Deum in aura tenui, vocemque audivit ejus quid fieri vellet edicentis. Fortitudinis porro ac patientiæ sanctorum monachorum primum illud et summum signum est, quod illam per totam vitam incolunt solitudinem, per quam ne transire quidem Israelitæ sine murmuratione sustinuerunt, quanquam paratam a cœlo præsto quotidie haberent copiosam annonam cœlestis escæ, super qua etiam fastidiosi nausearunt. Atque iidem illi ductoris sui absentiam per quadraginta dies non tulerunt, neque gubernare ut decebat libertatem arbitrii sui voluerunt, sed cito defecerunt, securitate a metu quam dabat rectoris absentia ad impietatem abusi. Horum vero nostrorum una et perpetua in solitudine occupatio est: philosophari, idque agendo cum necessariarum rerum penuria conflictari, seque ipsos sibi ipsis exhibere pietatis magistros et religionis.

ΔΙΗΓΗΜΑ Δ'.

Ἀλλ' οὕτω διακειμένοις [90], καὶ οὕτω θεραπεύουσι D τὸ Θεῖον ἐξαίφνης οὐκ ἐλπισθεῖσα καθάπερ θύελλά

46 NARRATIO IV.

His institutis, hac religionis disciplina temperatam vitam sanctis viris agitantibus, ecce impro-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[83] ἐκείνης ἐρήμου ἐπὶ νοῦν ἔχοντες Μω. [84] Ἰοθόρ. [85] φρύγα. εὐτονώτερον cod. Sfort. Pal. [86] μὲν μόνου. [87] καθίσταται νῦν κατὰ συγγ. [88] τῇ ὀλλυρίτην. [89] ἡμέρας Sfort. Vatic. ἡμέραις Altemps. [90] διακειμένοις αὐτοῖς.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(58) *Πρὸ τῆς σαφηνείας*. Cod. Reg. πρὸ τῆς ἀφανείας. Nos illud prætulimus.

(59) Hæc mire perturbata erant contrariis et ineptis lectionibus codicum; ut nos expedivimus, sensus est planus et, opinor, verus auctoris. At codex Regius ita exhibebat hunc locum: Τῆς δὲ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς τῶν ἀνδρῶν μιμηταὶ καθεστῶτες διὰ παντὸς ἐκείνην οἰκοῦσι τοῦ βίου τὴν ἔρημον. Tolosanus vero: Τῆς δὲ καρτερίας καὶ ὑπομονῆς τῶν ἀνδρῶν τελευταῖον καὶ πρῶτον τεκμήριον· ἐκείνην οἰκοῦσι διὰ βίου, etc. Quæ ita fideliter exsculpsi, ut ne errata quidem manifesta correxerim, ut vides in illo οἴκουσι, etc.

visa repente, nescio unde, tanquam procella ingruit barbarici latrocinii. Summoque mane modo defunctos officio nocturnarum laudum sanctos Patres grassatores impii sunt aggressi. Eram tum forte inter eos ego cum filio, quod pro meo more ad sanctos qui erant in Rubo visitandos paulo ante de monte sancto descenderam. Incurrentes igitur incondito clamore linguæ barbaræ, non remissiore impetu quam quo rabiosi ruunt canes, congestis et compilatis omnibus quæ ad victitandum per hiemem provisa sanctis erant. Solent enim silvestrium baccarum, si quæ ad diuturnam exspectationem usus desiccando durari posse videantur, idoneam sibi copiam præparare. Qua in ipsa convehenda annona Barbari nostra ipsorum opera per vim et minas extorta abutebantur. Hoc labore perfunctos ex ecclesia nos extrahunt, centonibusque ad nudum exutos ætate provectiores continuam in seriem ordine digerunt. Tum ex utraque **47** parte circumstantes, extrahunt gladios ira torvi, ardentemque aciem sanguinariorum luminum ex obliquo rotantes, ac primo omnium sancti loci sacerdoti imperant collum extendat. Quo facto alter astantium grave a tergo vulnus impressit cervici. Quam plagam statim alter, imitatus socium, addita simili geminavit; nihil ejulante sancto in tanto dolore, nec avertente vultum aut omnino vestigium indiciumve ullum sensus prodente, at se duntaxat signante tenuique vocis sibilo, *Benedictus Dominus* secum insusurrante. Cæterum prima plaga a summo interscapilio ad maxillam, aure transverberata, penetrabat, altera vero ab humero ad mamillam. Sicque vir sanctus sensim et ne in ruina quidem præcipiti motu, corruit, etiam in tali casu decori memor, ut qui neque cadendo membra nudaverit, neque inhonesto membrorum situ atque habitu jacuerit, sed et si quid retectum est, tanta membris inerat mortuis florida suavitas, ut ne nuditatis quidem ingrata

A ποθεν φάλαγξ ἐπιπίπτει βαρβαρική· καὶ περὶ βαθὺν ὄρθρον ἄρτι τῶν ἱερῶν παυσαμένοις ὕμνων ἐπῆλθον τοῖς θεοσεβέσιν οἱ ἄνομοι. Ἔτυχον δὲ κἀγὼ μετὰ τοῦ παιδὸς εὑρεθεὶς ἐκεῖ [91]· κατεληλύθειν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὄρους ἐπισκεψόμενος τοὺς ἐν τῇ Βάτῳ ἁγίους (60), εἰωθὼς τοῦτο πάλαι ποιεῖν. Καὶ μαινομένων δίκην κυνῶν εἰσδραμόντες (61), καὶ βοῶντες ἄσημα, συναγαγόντες δὲ ὅσα πρὸς τροφὴν ηὐτρέπιστο χειμερινὴν (ψύγουσι (62) γὰρ τῶν ἀκροδρύων τὰ χρήσιμα καὶ διαμένειν δυνάμενα τῇ τοιαύτῃ φυλάττοντες χρείᾳ), ἡμᾶς αὐτοὺς κομίζειν [92] ποιήσαντες, ἐξάγουσι τῆς ἐκκλησίας· καὶ ἀποδύσαντες τῶν κεντωνίων γυμνοὺς πρὸς σφαγὴν στοιχηδὸν [93] διατάττουσι τοὺς ἡλικίᾳ προέχοντας. Εἶτα περιστάντες ἕλκουσι τὰ ξίφη τεθυμωμένοι, καὶ τὸ βλέμμα πυρωτὸν [94] (63) πλαγίως B ὑπελίττοντες, τείνειν τε πρῶτον τῷ ἱερεῖ τοῦ ἁγίου τόπου τὸν αὐχένα προστάξαντες, ἐπιφέρουσιν, οὐκ ἄμφω (δύο γὰρ ἦσαν οἱ περὶ αὐτὸν), ἄλλος δ' ἐπ' ἄλλῳ τὰ ξίφη ἑκατέρωθεν εἰσπλήξαντες κατὰ τῶν μεταφρένων οὔτε προσοιμώξαντα τῇ ὀδύνῃ, οὔτε διατρέψαντα [95] τὸ πρόσωπον, καὶ ἴχνος ἐπὶ τούτου [96] τοῦ ἀλγήματος ἐμφήναντα· σφραγισάμενον δὲ μόνον καὶ, *Εὐλογητὸς* [97] *Κύριος*, προσειπόντα, ψιθυρισμῷ τοῦ στόματος. Καὶ ἡ μὲν μία πληγὴ ἀπὸ τοῦ μεταφρένου μέχρι τῆς σιαγόνος ἐχώρησεν διελθοῦσα τὸ οὖς, ἡ δὲ ἑτέρα ἀπὸ τοῦ ὤμου κατέλαβεν τὸν μαζόν. Καὶ οὕτως ὁ μακάριος ἠρέμα δονηθεὶς [98] (64) κατέπεσεν ἐπὶ σχήματος εὐπρεποῦς, οὐδὲν οὔτ' ἀναιρέσεως οὔτε γυμνώσεως C ἐπιδειξάμενος ἄσχημον. (65) Χάρις δέ τις ἦν ἐπανθοῦσα [99] τῷ σώματι καὶ σκέπουσα τὸ τῆς γυμνώσεως ἀκαλλές. Τοῦτο δὲ μικροῦ δεῖν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ καὶ πράγμασι καὶ ῥήμασι προεφήτευσεν ὁ ἅγιος, φιλοφρονησάμενος τοὺς παρόντας δείπνῳ παρὰ τὸ σύνηθες, καὶ εἰπών· Τί γὰρ καὶ οἴδαμεν εἰ πάλιν πρὸ τοῦ θανάτου συνάγει πάντας [1] ἡμᾶς εἰς ἓν ἑστία καὶ τράπεζα; Εἶτα λαβόντες [2] ἀναιροῦσι, καὶ συνοικοῦντα τῷ γέροντι, καὶ αὐτὸν παλαιὸν ὄντα τῷ χρόνῳ, καὶ τοῖς πόνοις τῆς ἀσκήσεως οὐ μετρίως [3] ἐκτετρυχω-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[91] παρὼν ἐκεῖ. [92] κομίζειν ταῦτα. [93] στιχιδὸν διατατ. [94] πυρωτόν. [95] διαστρέψαντα. [96] καὶ ἴχνος ἐπὶ τούτῳ. [97] καὶ τὸ εὐλογη. [98] ἠρέμα δινηθεὶς Sfort. et Palat. [99] ἐπανελθοῦσα. [1] ἀγάγῃ πάντας. [2] εἶτα τὸν λα. Palat. ἀναιροῦσι, καὶ μετ' ἐκεῖνον συνοικοῦν. [3] οὐχ ἱκανῶς ἐκτρ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(60) *Τοὺς ἐν τῇ βάτῳ ἁγίους*. Potuit βάτος, sive Rubus esse nomen proprium loci monti Sina finitimi, in quo sancti monachi degerent, forte ita dicti quod rubus ille olim Mosi visus illic fuisse putaretur.

(61) Post verbum εἰσδραμόντες, additum erat in alio libro ἁρπάζοντες, quod ut glossema aut additamentum contempsimus.

(62) *Ψύγουσι*. Sic ex cod. Reg. correximus, nam illud codicis Tolosani ψύχουσι friget isthic. Nec est minus alienum quod subjecit vetus interpres, *frigunt*. Siccantur enim, non friguntur arborum fetus ut conserventur: ψύγω porro veteribus glossis valet *desicco*.

(63) *Πυῤῥωπόν*. Ita cod.; sed scribitur communius πυρωπόν.

(64) *Δονηθείς*. Ita ex cod. Reg.; Cod. Tol. habebat ὀδυνηθείς, utique mendose.

D (65) *Οὐδὲν οὔτ' ἀναιρέσεως, οὔτε γυμνώσεως ἐπιδειξάμενος ἄσχημον*. Sententiam habet difficilem. Interpres vetus dum verbum verbo quomodocunque appenderet, quam sententiam eliceret nihil pensi habuit. Sic enim habet: *Nihil nec interfectionis, nec nuditatis quod turpe esset ostendens*. Mihi videtur hic ἀναίρεσις non cædem sonare, sed lapsum et casum ac stragem corporis; nam etiam glossarii eversionem et demolitionem in significatis ἀναιρέσεως numerant. Potuit autem etiam sine nuditate turpis esse membrorum situs, quod vitatum in laude ponitur. De nuditate porro est huic simile, in vita et viro tam dissimili illud C. Julii Cæsaris ex Suetonio: *Ut animadvertit* (inquit) *undique se strictis pugionibus peti, toga caput obvolvit, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiore corporis parte velata.*

μένον. Καὶ αὖθις τὸν τούτοις διακονούμενον παῖδα τρόπῳ τοιῷδε. Συνάγειν αὐτῷ τινα τῶν ἐκχυθέντων ἀκροδρύων εἷς τῶν βαρβάρων προσέταξε. Κἀκεῖνος πρὸς τὸ ἀρέσκον τῷ προστάξαντι σπουδαίως καθεσθεὶς [4] τὸν κόλπον ἐφήπλωσε ταῖς χερσὶν ἐφέλκων τὰ παρακείμενα, ὡς προστέτακτο (66), πάντως τὴν σπουδὴν ἐνδεικνύμενος πρὸς ἀρεσκίαν ὡς ἐπιτήδειος εἰς διακονίαν, νομίζων τούτῳ ὠνεῖσθαι τὸ ζῆν εἰ φανείη σπουδαῖος· ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο ὤνησεν, οὐδὲ βαρβαρικὴν ἐμάλαξεν ὠμότητα (67) πρὸς ἡμερότητα τοῦ λογισμοῦ τοῦ εἰκότος οὖσαν μακράν. Ἄλλος γὰρ ὄπισθεν παρεστὼς τοῦ κολεοῦ τὸ ξίφος εἷλκε λαθραίως.

Ὁ δὲ εἴτε αἰσθόμενος τούτου σπωμένου, εἴτε καὶ ὑπονοήσας [5] τὴν ἀναίρεσιν, ὡς ἐπτοημένος τῷ θορύβῳ [6] πρὸς τοῦτο περιάγει μικρὸν εἰς τοὐπίσω τεταραγμένον τῷ φόβῳ τὸ πρόσωπον. Καὶ ὁ ἐφεστὼς ἐφόβησεν κραυγῇ τε αὐτὸν βαρβαρικῇ καὶ τῇ τῆς ὄψεως διαστροφῇ, καὶ οὕτως ὁ μὲν ἐπὶ τῆς κατακλεῖδος (68) ἐρείσας τὸ ξίφος ὀρθὸν, ὡς ἐν πολλῇ δυνάμει, ἀπὸ τοῦ ἡπατικοῦ κρεμαστῆρος ἐπὶ τὸν θώρακα· ὁ δὲ πρὶν ἀνασπασθῆναι τοῦτο ἀνατραπεὶς ἔκειτο νεκρὸς, εἴτε δειλίᾳ προθανὼν, εἴτε καὶ τῷ καιρίῳ τῆς πληγῆς (69), οὐ φθάσας γνῶναι τὸν θά-

species **48** aut indecora videretur. Atque hoc ipsum pridiana vespera fere rebus et verbis prænuntiaverat sanctus presbyter blandius multo quam soleret appellandis sodalibus super cœnam. Quid enim, inquiebat, scimus ecquid ante mortem iterum congregandi ad mensam simus. Post hunc Barbari contubernalem ejus et æqualem senem annis et laboribus monasticæ vitæ fractum, interficiunt. Ab iis rursus in ministrantem ambobus puerum rabiem verterunt hunc ferme in modum. Jusserat eum Barbarorum quidam effusas baccas colligere : obtemperavit strenue miser, affususque humi sedulo eas in apertum sinum utraque cogebat manu, velut ea ostentatione diligentiæ admoniturus barbarum quam gnavus is futurus servus, si servaretur, esset, speque ea de se facta vitam redempturus. Sed falsus est infelix exspectatione sua : neque enim Barbarorum credulitatem supra quam **49** credi potest feram ac ferream ad placabilitatem mollire ullam potuit. Nam pone astans alius vagina gladium clam eduxit.

Tum puer vel quod sonum percepisset educti gladii, vel quod alioqui suspicaretur id quod erat fatalem sibi ictum imminere, tanquam tumultu exterritus, pavoris indiciis confusum vultum tantisper circumegit, ut respiceret quid a tergo instaret. At carnifex clamore illum et obliquo trucis oculi contuitu magis terruit; mucronemque magna vi adhibita per commissuram scapulæ a nervis quibus ex cerebro jecur dependet ad pectus usque rectum adegit; ille vero priusquam reciperetur telum ex vulnere, jacuit mortuus, sive quod prius

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[4] τῇ γῇ παρακαθεσθείς. [5] καὶ ἄλλως ὑπονοήσας. [6] τῷ θορύβῳ deest.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(66) *Ὡς προσετέτακτο.* Cod. Reg. προσετέταντο : quod mox sequitur, νομίζων τούτῳ ὠνεῖσθαι τὸ ζῆν εἰ φανείη σπουδαῖος. Merito hoc sperabat, sed insaniebant barbari. Nam cordatorum illud est monitum (Horat. *ep.* 16, lib. I) :

> *Vendere cum possis captivum, occidere noli :*
> *Serviet utiliter*, etc.

(67) *Ὠμότητα* vertit *impudentiam* vetus interpres, eadem fide qua ibidem, ut alibi passim, verba transilivit aliquot.

(68) *Ἐπὶ τῆς κατακλεῖδος.* Κατακλεῖδα, *jugulum* non satis exacte interpretatur vetus interpres. Ut enim κλεῖς, *clavis*, sive *clavicula* Latinis quibusdam, Cornelio Celso *jugulus* dicatur; non tamen ab illa diversa κατακλείς hoc nomine dicta reperitur. Est porro κατακλείς, ut periti earum rerum tradunt, os cartilaginosum in commissura ὠμοπλατῶν cum jugulo. Ergo si exacte loquimur, κατακλεὶς non est jugulus. Video quidem pronam in istis et tolerabilem esse κατάχρησιν. Sed hæc auctorem deceat licentia, non interpretem : qui quando hoc professus est, omnibus vestigiis assectari scriptorem debet. Quod additur ἀπὸ τοῦ ἡπατικοῦ κρεμαστῆρος, crucem mihi fixit frustraque a me est in libris artificum quæsitus hic κρεμαστὴρ ἡπατικός. Vetus interpres, ἡπατικὸν κρεμαστῆρα. *hepar* vertit his verbis : *Et sic quidem cum is rectum ensem in jugulum defixisset, magnis viribus eum ab hepate adegit ad thoracem.* Ubi sane non capio quomodo per jugulum adactus ensis recta per jecur ad thoracem pertinere potuerit. Ego hic per ἡπατικὸν κρεμαστῆρα, nervos intelligo, quibus cum cerebro conjungitur jecur, ab eoque pendet. Andreas Laurentius in opere anatomico, lib. V, cap. 19 : *Connectitur jecur cerebro per nervos*, etc.

(69) *Τῷ καιρίῳ τῆς πληγῆς.* Interpres sæpe vituperatus vertit, *opportunitatem vulneris*. Sed quid hunc moramur? quadrat hoc cum mentione κατακλεῖδος, ad eum enim locum letali vulneri locus est. Herodianus lib. IV : Καιρίου δὲ τῆς πληγῆς ἐπὶ τῆς κατακλεῖδος γενομένης, ἀπροσδοκήτως καὶ ἀφυλάκτως ὁ Ἀντωνῖνος ἀνῃρέθη. Quem locum politissimus interpres ita reddit : *Et cum in ipsam juncturam ferrum incidisset, letali scilicet vulnere, de improviso Antoninus minime defensus occubuit.* Sic ille. Quibus in verbis aliquid de more quod emendandum putaret vidit aut vidisse putavit Henricus Stephanus; alteramque subjicit interpretationem in hæc verba : *Cum autem letale vulnus, utpote in junctura acceptum fuisset, de improviso et remotis custodibus interfectus est Antoninus.* Ego quoque pace tantorum virorum aliquid in utraque versione requisierim : nam si diligenter exploretur nequaquam illa qua uterque κατακλεῖδα explicat junctura severum, ut ait Persius (*Sat.* 1), effundit unguem. Nimium est enim sane id commune nomen. Neque omne in qualibet junctura letale vulnus est. Ergo ponendum fuit aliquid quod exactius κατακλεῖδι responderet. Et hanc peculiarem juncturam humeri cum jugulo, quam Græci alii ἀκρώμιον vocant, nominatim designaret. Nam eo loco percussum a Martiale Caracallam ipse habitus corporis in quo oppressus a percussore est suadere potest; desederat enim ad purgandam alvum, cum latro superveniens stans afflictum eo loco vulneravit, quo

exanimatus metu facilius et citius exstinctus est, sive ea fuit gravitas vulneris et præsentia mali talique loco admissum ferrum hausit animam ex penetralibus, prius mortem expertam quam illam tam prope adesse sensisset, unoque ictu subito absolutam tot tamque implicatis vinculis, tamque tenacibus, ut nonnisi ægre magnisque conatibus fere iste **50** expediatur exitus. Jam hic nescio quid objectum subito barbaris nobis illos placavit qui astabamus reliqui, ut nos rejicerent gestuque manus adhuc cruentis armatæ gladiis fugam ostenderent. Hic alii per præcipitia nitebantur in montem (non est enim ad illum via trita), hac a majoribus loco tributa reverentia nemo ut illuc aspiraret ubi stetisse aliquando, et inde egisse cum populo constaret Deum. Ego vero distrahebar hinc inde anxius hærebamque anceps, neque, charitate filii constrictus, fugæ arripere facultatem poteram; eademque quæ sibi ut consulat, quemque admonet natura, me ab illa cura ad sequendam fortunam filii amoris tractum vinculis avertebat, donec annuens oculis filius ut recederem vix ut abirem persuasit; ac pedes quidem ferebantur antrorsum, sequebaturque eos nescio quomodo reliquum corpus. At cor resistebat, et quamvis tractum ire recusabat, conversisque ad natum oculis, cogitationibus et curis omnibus in eo semper acquiescens, seipsum **51** respicere nequaquam poterat, neque ad progressum intentum, sed retro pronum et in locum miserabiliter revertens unde vix salvus discesseram. Per illos æstus animi, sequens ego quoque præcurrentes alios, in montem evasi: hincque velut ex specula infelicem, dum abduceretur, contemplabar puerum, qui reddebat et ipse conspectum, tametsi non hoc ipsum libere, sed fallebat tamen sæpe barbaros fictis respectandi

A νατον ταχέως ἐξελόντα τὴν τῶν ἀγγείων τοῦ σώματος, καὶ δεσμῶν ἀθρόως αὐτὴν ἀπολύσαντα, ὧν μόλις ἀναχωρεῖ πλοκαῖς βιαίοις [7] συνδεδεμένη [8]. Τοὺς δὲ λοιποὺς ἡμᾶς οὐκ οἶδά τι παθόντες ἀπελαύνουσιν [9] φεύγειν τῷ σχήματι τῆς χειρὸς ἐπιτρέποντες· ἔτι δὲ ἦσαν ἐν αὐταῖς κατέχοντες ᾑμαγμένα τὰ ξίφη· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι διὰ τῶν φαράγγων ἔτρεχον τὸ ὄρος καταλαβεῖν ἐπειγόμενοι. Οὐ προβαίνουσι [10] γὰρ ἐκείνῳ (70), δόξῃ τοῦ τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτῷ στῆναι καὶ χρηματίσαι ποτὲ τῷ λαῷ. Ἐγὼ δὲ ἐπεπήγειν ἀχανὴς ἀμηχανίᾳ κρατούμενος, καὶ τοῖς σπλάγχνοις τοῦ μειρακίου συνδεδεμένος ἀναχωρεῖν οὐκ ἐδυνάμην [11], οὐδ' ἠγάπων τὸ σώζεσθαι τῷ δεσμῷ πεπεδημένος τῆς φύσεως, ἕως ἐννεύων τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁ παῖς, καὶ ἀναχωρεῖν διασημαίνων μόλις ἔπεισεν ἀπελθεῖν. Καὶ
B οἱ μὲν πόδες ἐχώρουν ἐπὶ τὰ πρόσω, καὶ τούτοις οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ πᾶν ἠκολούθει σῶμα φερόμενον· ἡ δὲ καρδία οὐκ ἤθελεν ἀπελθεῖν συνεχῶς ἐπὶ τὸν παῖδα τὸ πρόσωπον ἐπιστρέφουσα, καὶ τὴν βολὴν τῶν ὀφθαλμῶν συνάγειν πρὸς ἑαυτὴν οὐδαμῶς δυναμένη, οὐ πρὸς βάδην [12] ἀσχολουμένη, ἀλλ' ἐπὶ νῶτα τετραμμένη ἐλεεινῶς. Ἐχώρουν δὴ οὖν κἀγὼ πρὸς τὸ ὄρος τοῖς ἡγουμένοις ἑπόμενος· καὶ ἀπὸ σκοπιᾶς καθεώρων ἀπαγόμενον τὸν μέλεον [13] παῖδα, καὶ αὐτὸν οὐ παῤῥησίᾳ βλεπόμενον [14], κλέπτοντα δὲ τοὺς ἀπάγοντας τὴν ὡς ἐμὲ (71) λαθραίαν ἐπιστροφήν. Τοιοῦτος γὰρ ὁ δεσμὸς τῆς φύσεως· οὐ λύεται τῷ χωρισμῷ τῶν σωμάτων, ἀλλ' ἐπιτείνεται πρὸς τὸ κραταιότερον. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ ἐγγὺς μὴ ἔχει τὸ
C ποθούμενον, ἐρεθίζεται πρὸς αὐτὸ μᾶλλον ἐπάγουσα· καὶ ὅλον [15] ἀσχολεῖ διηνεχῶς τὴν μνήμην, οὐκ ἔχουσα παρὸν τὸ πληροφορεῖν τὴν ἐπιθυμίαν δυνάμενον. Ὅση δὲ καὶ πηλίκη τῶν οὕτως χωριζομένων ἡ ὀδύνη τὴν μὲν πεῖραν ἴσασιν οἱ παθόντες· οἱ δὲ μὴ πειραθέντες διδασκέσθωσαν τῷ τῶν ἀλόγων παραδείγματι, οἷς αὐτοδίδακτος φυσικῶς ἐντέτηκε συμπα-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[7] πλοκαῖς βιαίαις. [8] δεδεμένη τοῦ κτίσαντος. [9] ἀπελαύνουσιν. [10] ἄβατον γὰρ αὐτοῖς ἐκεῖνο δόξῃ τοῦ τὸν Θεὸν ἐπ' αὐτῷ Palat. [11] ἀναχω. οὐκ ἠδυνάμην. [12] οὐ πρὸς τὸ βαδίζειν ἀσχολουμένην, ἀλλ' ἐπὶ νῶτα τετραμμένην cod. Palat. [13] τὸν ἄθλιον. [14] περιβλεπόμενον Sfort. et Palat. [15] καὶ ὅλην ἀσχολεῖ Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

in tali utriusque habitu commodissime potuit, nempe in junctura humeri cum jugulo. Ἐπιστὰς αὐτῷ (verba sunt Herodiani) τὰς ἐσθῆτας τῶν μηρῶν καθέλκοντι ἀπεστραμμένῳ, παίει ξιφιδίῳ, etc.

(70) *Οὐ προβαίνουσι γὰρ ἐκείνῳ*. Quid hic ait sanctos Patres reverentia quadam retardatos ad montem non ausos accedere: idque instar legis observatum, cum ipse paulo ante dixerit se de monte sancto descendisse? Puto aliquam montis Sinæ partem liberam ab hac religione fuisse: in qua proinde habitare monachis permissum sit. Modo ne ad summum verticem ascenderent, quem sua præsentia consecraverat Deus: *Descenditque Dominus super montem Sinai in ipso montis vertice* (*Exod*. XIX, 20). Quem tamen ipsum in verticem in isto metu et periculo conscenderunt Nilus cum sociis, ut infra testatur illis verbis: Κατὰ δὲ τὴν ἀκρώρειαν, etc.

(71) *Ὡς ἐμέ*. Ita cod. Reg.; nam Tolos. εἰς habebat, sic fortasse ab aliquo correctum, cui sub-

D insolens locutio videbatur. Sed proba est et Ἀττικωτάτη. Aristophan. *Pluto*: Ὠχόμην ὡς τὸν Θεόν. Imo eam Latine videtur affectasse Ausonius in *Mosella*:

Dicitur et medio cum sol stetit igneus orbe
Ut commune fretum, Satyros vitreasque sorores
Consortes celebrare choros, etc.

Perobscurus locus; quid enim illud, *ut commune fretum?* si τὸ *ut*, Latina et communi notione accipiatur. Memini me audire virum doctissimum cum diceret videri sibi τὸ *ut*, valere isthic præpositionem *ad*, voluisseque Ausonium adæquare potestatem hujus voculæ cum ὡς Græcorum, cui putatur respondere, neque abhorret suspicio a genio Ausonii. Hic enim scriptor ubique fere se ostentat senex græculum. Quanquam, ne quid dissimulem, vereor ut satis quadret hæc observatio ad illum Ausonii locum. Cujus video alias expositiones afferri posse.

A θείας τυραννίς, ἐγγόνων πρὸς τεκούσας, καὶ τούτων πρὸς ἔγγονα πολλοῖς τεκμηρίοις τὰ τῆς στοργῆς σύμβολα πάθεσι φανεροῖς ἐν ταῖς διαζεύξεσιν ἐλέγχοντα. Βοῦς μὲν γὰρ ἀπαγομένη μυκᾶται ὀδυνηρὰ καὶ ἐπάλληλα, συνεχῶς πρὸς τὸν ἀποσπασθέντα μόσχον ἐπιστρεφομένη, καὶ τῷ σχήματι τῶν ὀφθαλμῶν βοῶσα [16] τῆς ὀδύνης τὸ μέγεθος. Ἐπεὶ γὰρ μὴ εἶχεν [17] ἄλλο μέλος ἡ φύσις ἐν τοῖς ἀλόγοις, ᾧ χαρακτηρίσῃ (72) τὸ κατέχον πάθος· ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀπηρείσατο (73) μόνοις τὰ τῆς λύπης τεκμήρια κατηφιῶντας, ὥσπερ αὐτοὺς [18] βοᾷν ποιήσασα (74), διὰ τὴν ἄλλως οὐ δυναμένην μηνυθῆναι κατάστασιν. Ὁ δὲ μόλις (75) ἀποσπώμενος καὶ οὐκ ἀνεχόμενος πρὸς βίαν ἀπάγεσθαι, ποτὲ μὲν τοῖς μαζοῖς ὡς ἀσύλῳ προσφεύγει ἱερῷ καὶ τούτους, ἐπεὶ μὴ χερσὶ δύναται, κατέχει τέως τῷ στόματι, ποτὲ δὲ περι- B τρέχει κυκλῶν τὴν τεκοῦσαν τῷ θορύβῳ τῶν δρόμων κεκραγὼς τὴν ἀνάγκην, ἐπειδὴ λόγου ἐστέρηται τοῦ ἑρμηνεύειν τοῖς ὀδυρμοῖς δυναμένου τὸ πάθος.

causis, clam indulgens desiderio naturæ. Ea vis est natura conciliatæ necessitudinis, quæ adeo separatione non solvitur, ut intendatur etiam et corroboretur; quando enim præsto non adest animo id quodcunque est quod amat, irritatur desiderium et ad sequendum incitatius admittitur, una ut semper illa mentem obsideat atque occupet recordatio dilectæ rei, cupiditate voto suo frustrata sollicitante semper et commonente animum illa querela, deesse sibi id quo nisi potiatur expleri nunquam et satiari possit. Quantus porro et qualis illius desiderii dolor sit, sciunt qui experti sunt. Qui vero non **52** sunt experti, ii argumentum ad suspicandum capiant ex brutarum animantium exemplis hujus generis: in iis enim tantus tamque imperiosus, neque institutione præscriptus ulla, sed a natura infusus ipsa, penitus inolevit pietatis sensus in consanguineorum participandis malis: quantus ex mutuis ejus affectus indiciis fetuum ad matres et vicissim si quando per vim disjunguntur manifesto intelligitur. Vacca quippe dum abducitur relicto vitulo mugit querulum in modum responsantique mutuam reponit vocem, ad eum assidue conversa, habituque ipso ac specie oculorum magnitudinem doloris abunde declarans. Cum enim infans, natura pecudum articulata voce careat qua dolorem contestetur suum, manifesta indicia tristitiæ latentis infixa gerit et ostentat in oculis, qui ad conquerendam quodammodo calamitatem vocis instar illi sunt, quod ea conditione sit ut intimorum sensuum arcanique affectus alium nullum habeat interpretem. Juvencus autem dum magna vi avellitur omni **53** ope repugnans, nec abduci per vim sustinens, vel ad matris ubera tanquam ad sacrum asylum confugit; quæ cum manibus quibus caret nequeat arripere, labris certe atque ore mordicus tenet. Vel ambit parentem cursu anxio, illo motu molestiam declarans exosæ necessitatis, postquam usum linguæ et vocis quibus calamitatem conquerendo enuntiet suam, natura illi denegavit.

C Κατὰ δὲ τὴν ἀκρώρειαν οὐκ οἶδ' ὅπως γενόμενος (οὐκ ἦν γὰρ ὁ λογισμὸς συνοδοιπορῶν τῷ σώματι ἀκολουθῶν τῷ ἀπαγομένῳ, καὶ τὴν ἐκείνου συμφορὰν λογιζόμενος), οὐκ ἔτι τοῦτον βλέπων ἀποκρυβέντα τῆς ὄψεως τῷ πολλῷ διαστήματι καὶ τούτου ἀμηχάνου [*cod. R.* ἀμηχανοῦντος Poss.] λοιπὸν, ὡς εἰκὸς [20], πρὸς τὸν Θεὸν ἔλεγον λόγους καὶ τὸν παῖδα τῆς αἰχμαλωσίας οἰκτιζόμενος [21], καὶ τοὺς ἀναιρεθέντας ἁγίους ὀδυρόμενος [22], Ὦ μακάριοι καὶ τρισμακάριοι, λέγων [23], ποῦ ποτε νῦν οἱ ὑμέτεροι τῆς ἐγκρατείας πόνοι; ποῦ δὲ τῆς καρτερίας οἱ κάματοι; τοῦτον στέφανον τοῦ πολλοῦ ἀγῶνος ἐδέξασθε; ταῦτα τῆς μακρᾶς ἀθλήσεως ὑμῖν ἀπέκειτο τὰ βραβεῖα; ἆρα μὴ D

In summo igitur monte cum essem, ego nescio quomodo (non enim meus mecum sensus et ratio erat, sed assectabar natum intentis oculis, mensque omnis et cogitatio oblita sui, in ejus æstimanda calamitate occupabatur), cum is ecce subducitur ab oculis nimio jam intervallo frustrante aciem. Cumque jam intelligerem nullam superesse spem ejus ultra videndi, ad orandum conversus, alloquebar Deum captivitatem filii necemque sanctorum lacrymis et lamentationibus prosequens, O beati, inquiens, et ter beati, ubi tandem nunc vestri abstinentiæ labores? ubi ærumnæ patientiæ? hanc coronam longi certaminis accepistis? hæc

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS

[16] τῶν ὀφθαλ. δεικνῦσα. [17] μὴ ἔσχεν cod. Vat. lin. eadem ἐπεὶ γὰρ μὴ ἔσχεν usque ad δυναμένου τοῦ πάθους, desunt in cod., pro quibus reponenda: καὶ ἵππος δὲ στερηθεὶς τοῦ συννόμου χρεμετισμῷ τὸ πάθος ἐμφαίνει συχνὰ τὸν ἑταῖρον καλούμενος. [18] αὐτοὺς τὴν βίαν ποιήσασα. [19] deest in cod. Palat. καί. Sequitur τοιγαροῦν ἀμηχανίᾳ μοι τὸ λοιπὸν, καὶ πρωῒ τοῦ Θεοῦ ἐλέγοντο λόγοι. [20] Deest in Palat. ὡς εἰκός. [21] οἰκτιζομένῳ. [22] ὀδυρομένῳ. [23] λέγοντι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(72) *Ὦ χαρακτηρίσῃ*. Necessario supplevimus loco pronomen ᾧ, quod ab exemplari aberat, incuria, opinor, scribæ.

(73) *Ἀπειρείσατο* in ἀπηρείσατο mutavimus auctoritate codicis Regii, sententia vero flagitante.

(74) Pro κατηφιῶντας ὥσπερ αὐτοῖς τὴν βίαν, etc., quæ legebantur in cod. Tol. nullo aut intricato sensu, reposuimus ex Regio: Κατηφιῶντας ὥσπερ αὐτοὺς βοᾷν ποιήσασα.

(75) *Ὁ δὲ μόλις*, etc. Vitulum intelligit de quo supra, pro quo vetus interpres equum supposuit, cujus in Græcis codd. nec aura nec vestigium ullum est. Addo supradictis, loco verbi χαρακτηρίσῃ melius forte legeretur οἰκτίσῃ. Videat lector et statuat.

manebant vos **54** præmia tam diuturna contentione exercitos? annon stultus est cursus justitiæ? non inanis virtutis causa susceptus labor? quando vos opis egentes in ipso articulo periculi divina providentia violentis latronum manibus condonavit, neque obstitit justitia aut ulla sceleratos est, sed ad exitum sceleris perseveravit in sanctorum corporibus violandis sacrilegis manibus solitus rigor, vicitque magnifice religionem impietas, ac tanquam prostrata afflictaque veritate, gloriatione insolentissima victrix superstitio triumphavit. Cur igitur veterem flammam nunc quoque non concepit rubus? Cur non accedentes temere fanaticos consumpsit incendio? Cur non dehiscens terra scelestos absorbuit ut alias cum tabernaculis et familiis universam deglutivit congregationem Core? Cur illa vetera cessarunt Sinæi montis prodigiosa terricula? Cur sonitu tonitruum et horrore tenebrarum ac crebra coruscatione fulgurum impios non exterrebant? Sed otiata est sustinuitque **55** vindictam facilem potentia, neque injustos grassatores horribilium vi fulminum igneorumque turbinum, meritissimos est ulta; neque manu valida protegendis innocentibus atque injuria prohibendis experimentum dare ipsis præsens voluit suæ mirabilis atque invictæ potestatis. Sed ceciderunt sub ipsum rubum et legislatione celebrem montem, mutarum instar victimarum, omni destituti auxilio Dei supplices. Ubi erat igitur illa vis quæ demersit Ægyptios, sepulcrumque unum omnibus ex tempore posuit fundum maris? Ubi quæ pugnantes cum Israelitis alienigenas lapidatione inusitatæ grandinis superne oppressit olim, securam suo populo victoriam nullo emptam sanguine tribuens, vel quæ postea incursantibus terram sanctam Madianitis terrorem, errоremque objecit tantum, ut, conversa in se mutuo pugna, seipsos ipsi ignari per tumultum et tenebras inter-

A μάταιος ὁ τῆς δικαιοσύνης δρόμος; ἆρα μὴ εἰκαῖος ὁ τῆς ἀρετῆς κάματος; ὅτι κατέλιπεν ὑμᾶς ἀναιρεῖσθαι μέλλοντας ἀβοηθήτους ἡ θεία πρόνοια, καὶ τοῖς ἀναιροῦσιν οὐκ ἀντέστη τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἴσχυσεν ἄνομος χεὶρ κατὰ σωμάτων ὁσίων, καὶ νίκην αὐχεῖ κατὰ τῆς εὐσεβείας ἡ ἀσέβεια φρυαττομένη πάντως ὡς καθηττημένης [24] τῆς ἀληθείας· πῶς τὴν ἀρχαίαν φλόγα οὐκ ἀνῆψεν [25] ἡ βάτος (76); πῶς οὐκ ἐφλόγισε προσιόντας ἐμπυρισμῷ τοὺς ἀλάστορας; πῶς δὲ οὐκ ἐδέξατο διαστᾶσα τούτους ἡ γῆ, ὡς ἄλλοτε καταπιοῦσα σκηνὰς ἅμα καὶ συγγενείας πᾶσαν τὴν Χωρὲ [26] συναγωγήν; πῶς δὲ ἡσύχασαν οἱ τοῦ Σιναίου ὄρους τερατώδεις φοβερισμοὶ βροντῶν [27] ἤχῳ, καὶ κατηφείᾳ γνόφου, καὶ ἀστραπῶν ἐκλάμψεσιν ἀμέτροις [28] οὐ καταπλήξαντες τοὺς παρανόμους;

B Ἀλλ' ἤργησεν ἡ ἀμύνουσα δύναμις, οὔτε τοὺς ἀδικοῦντας κεραυνοῖς καὶ πρηστῆρσι τιμωρησαμένη ἐξαισίοις, οὔτε ῥυσαμένη χειρὶ κραταιᾷ τοὺς ἀδικουμένους, ἵν' ἔσχον καὶ οὗτοι θαύματος [29] πεῖραν μαθόντες τὸ παράδοξον κράτος τῆς ἀμάχου δυνάμεως. Ἀλλ' ἔπεσον παρ' αὐτῇ τῇ βάτῳ, καὶ τῷ τῆς νομοθεσίας ὄρει θυμάτων δίκην ἀλόγων οἱ εὐσεβεῖς ἀβοήθητοι [30]. Ποῦ ποτε ἦν ἡ τοὺς Αἰγυπτίους καταποντίσασα, καὶ τάφον αὐτοῖς τὸν βυθὸν σχεδιάσασα δύναμις; Ποῦ δὲ ἡ λίθοις χαλάζης πατάξασα πολεμοῦντας τοὺς Ἰσραηλίτας [31] τοὺς ἀλλοφύλους ποτὲ, καὶ νίκην ἀμέριμνον ἀναιμοτὶ [32] δοῦσα τῷ ἰδίῳ λαῷ; Καὶ ἔκστασιν ἐπιβαλοῦσα πάλιν ἄλλοτε τούτοις ἐπελθοῦσιν τῇ ἁγίᾳ γῇ, καὶ κατ' ἀλλήλων αὐτοὺς

C πρὸς μάχην τρέψασα, οὐκ εἰδότας ὡς ἀλληλοκτονοῦσιν ἐσκοτωμένοι, καὶ τοὺς οἰκείους οὐκ ἐπιγινώσκουσιν ἀναιρομένους; Ποῦ ποτε τὴν οἰκείαν ἀπεκρύψατο συμμαχίαν οὐ σκεπάσασα τοὺς ἐπιβουλευομένους. Ἀλλὰ λεόντων [33] μὲν ἀγρίους θυμοὺς παρεμβεβλημένων (77) καὶ πυρὸς ἄμαχον ἐχαλίνωσε δύναμιν τιμήσασα [34] τῆς πολιτείας τὸ αἰδέσιμον, καὶ τοὺς παῖδας ἐπ' εὐσεβείᾳ ἀνακηρύξασα [35] λαμπρῷ κηρύγματι· τούτων δὲ πῶς ἀμφίβολον ἐποίησε τὴν ἀρε-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[24] κατὰ ἡττημένης. [25] καὶ νῦν οὐκ. [26] τὴν Κορὲ Sfort. et Palat. [27] ἐκπλήξεις βροντῶν. [28] ἀμετρήτοις. [29] θαυμάτων. [30] ἀβοήθητοι. [31] τοῖς Ἰσραηλίταις ποτὲ πολεμοῦντας. Ita omnes codd., sed in Sfortiano emendatum fuit, τοὺς Ἰσραηλίτας ποτέ. [32] ἄπονον ἀναιμωτί. [33] ἀλλά. ἀγρίων. πάλαι. κατὰ τῶν παρεμβεβλη. [34] a verbis τιμήσασα usque ad λέγει καὶ λύπη desunt. [35] αἰδεσθῆναι τούτους παρασκευάσασα, καὶ μέγα τῇ εὐσεβείᾳ λάμποντας ἀναδείξασα.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(76) *Πῶς τὴν ἀρχαίαν φλόγα οὐκ ἀνῆψεν ἡ βάτος;* Hinc patet quod supra diximus habitasse sanctos hosce in eo loco, ubi olim fuisse rubus ille Mosis putabatur: ac fortassis erat adhuc ad memoriam rubus aliquis sanctorum cura conservatus. Cæterum hæc sententia in codice Tolosano conversa legitur hoc modo: Πῶς τὴν ἀρχαίαν βάτον οὐκ ἀνῆψεν ἡ φλόξ;

(77) *Παρεμβεβλημένων*. Cod. Reg. παραβεβλημένων. Quod postremum fortasse melius huc quadrat; nam παραβάλλειν admovere, apponere, applicare, valet: unde sensus sit commodus λεόντων παραβεβλημένων. Leonum Danieli applicatorum, ut sic loquar. Cæterum παρεμβάλλω cum immissionem et impressum impetum sonet, sciamusque alioqui non sic immissos fuisse in Danielem leones, sicut in amphitheatro in bestiarios ex caveis, sed

D Danielem potius in caveam demissum, superest ut illam immissionem metaphorice accipiamus pro irritatione, subtractis escis dari antea solitis, ut sic famelicæ bestiæ impotentiori rabie ferrentur in Danielem. *Miserunt* (Danielem) *in lacum leonum, et erat ibi sex diebus. Porro in lacu erant leones septem, et dabantur eis duo corpora quotidie et duæ oves. Et tunc non data sunt eis, ut devorarent Danielem* (*Dan.* XIV, 30).

(78) *Τιμήσασα τῆς πολιτείας τὸ αἰδέσιμον*. Hæc difficilem habent sententiam. Vetus interpres habet: *efficiens ut eos revererentur*. Sed ubi illud πολιτείας? Puto sanctum Nilum hoc voluisse indicare: fuisse Danielem et tres pueros non privatos, sed in gratia apud principem, et in potestate ac magistratu, Deique tantam fuisse in eos benignitatem, ut etiam eorum potestatem honorare illis prodigiis

τὴν καταλιποῦσα πάσης βοηθείας ἐρήμους καὶ νομισθῆναι παρασκευάσασα κηδεμονίας ἀναξίους;

A licerent, nullo quamvis familiarium discrimine habito? Ubi, inquam, illa est Dei potentia? Ubi suam illam ad auxilium egentium promptam fortitudinem abscondit, **56** ut circumventos istos ab insidiatorum telis suo patrocinio non protegeret? Atqui illa tamen alias irritatorum leonum efferatam rabiem et alioqui indomitam ignis potentiam tanquam freno coercuit: sanctos commendans hoc honore apud populum in quo gerebant magistratum, sanciensque prodigiis eorum auctoritatem puerisque tribus honorificentissimum de pietate testimonium prædicationemque reddens; at istorum quomodo virtutem nullo tali affirmatam testimonio dubiam reliquit, deditque ansam ei suspicioni, indignos eos ita destitutos Dei cura et auxilio esse oportuisse?

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀθυμία λέγει (79) καὶ λύπη [36], ἣ καὶ τοὺς σωφρονεῖν φιλονεικοῦντας ἐν ταῖς συμφοραῖς βιαζομένη πρὸς τὸ δύσφημον. Καὶ συγνώμην [37] τὸ πάθος ἔχει τυραννοῦν, καὶ παρὰ γνώμην πολλὰ φθέγγεσθαι τὸν λυπούμενον πεῖθον, νικώμενον ἴσως τῷ μεγέθει τῶν περιστάσεων. Ἐπεὶ καὶ πολλάκις B δικαίους καταλέλοιπεν ἡ βοήθεια [38], τυράννοις ἐνδοῦσα πρὸς αἰκισμοὺς ποικίλων βασάνων καὶ φόνον ἀνόσιον, ἵνα δειχθῇ τῆς ἀνδρείας τῶν ἀγωνιζομένων τὸ δόκιμον, καὶ τῆς πίστεως λάμψῃ τηλαυγὴς ἡ δύναμις, ἕως θανάτου οὐχ ὑφιεῖσα τῆς παῤῥησίας, ἀλλ' ὅλην ἐν τῷ πάσχειν νικῶσα τὴν τῶν ἐνεργούντων [39] μανίαν. Ἐπεὶ καὶ οἱ περιλειφθέντες ἀναχωρεῖν τῆς ἐρημίας οὐ βούλονται, τῆς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀδιαφόρου διαγωγῆς ἑλόμενοι [40]· μᾶλλον τὸν θάνατον [41]· οὕτως καὶ τοῖς ἀνῃρημένοις ἐδέδοκτο ἀποθανεῖν ἢ τῆς ἐν τῇ οἰκουμένῃ πολιτευομένης ἀνασχέσθαι κακίας. Ἤδεσαν [42] γὰρ τοῦ σωματικοῦ θανάτου τὸν ψυχικὸν χαλεπώτερον, καὶ τὸν ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ διὰ τοῦ ξίφους ἐπικινδυνώτερον· ὅτι ὁ μὲν μικρὰν ὀδύνην [43] ἔχει καὶ πρόσκαιρον, ὁ δὲ μακρὰν καὶ ἐπίμονον κόλασιν.

Sed hæc quidem hactenus quæ dicta sunt ægritudo animi et mœror expressit: quarum rerum ea vis est ut, etiamsi qui moderationem et æqualitatem animi contentione affectant maxima, ab iis querimonias et indignas professione voces tamen extorqueant. Quos ipsa ideo, quæ peccati causa est perturbationis vi tyrannica, venia dignos comprobat, ut qui, victa et oppressa ratione, dolore dominante, si quid effrenis, ut fit, lingua contra mentem effutierit, præstare nequaquam **57** debeant. Cæterum hoc scimus sæpe justos homines nullo præsenti Dei auxilio prohibitos fuisse quominus tyrannorum impotentiæ, ad omne ludibrium crudelitatis, ad verberum et tormentorum omne genus cædemque ad extremum nefariam condonarentur, ut nimirum his experimentis demonstraretur quam vera esset fortitudo tanta tolerantium, splendesceretque latius manifestissima vis fidei, ne proposita quidem instanti morte, de libertate profitendi quod credit quidquam remittens, sed malorum tandem omnium et furoris impiorum C contra debacchantium patientia victrix. Quam ob causam merito qui cladi superfuerunt non tamen ideo recedere a solitudine sic infesta volunt, sed indifferenti ipsi per seque innocenti commemorationi urbium et consuetudini civilis vitæ mortem præferunt. In qua etiam inductione sancti ipsi fuerunt dum sunt interempti; neque si illis daretur optio non mallent mori quam ejus quæ in communi vita hominum versatur testes esse ac participes improbitatis, ut qui præclare nossent quanto esset periculosior peccati plaga quam ferri morsque animæ morte **58** corporis tristior; uam hæc quidem exiguum habet et brevem dolorem, illa magnum et in ævum omne durabile supplicium.

Ὡς δὲ οἱ μὲν Βάρβαροι πολλοὺς ἑτέρους κατὰ τὴν ἔρημον ἀνελόντες καὶ πορθήσαντες ἱκανὴν ἀπῆλθον ὁδὸν, ἡ δὲ νὺξ ἐδίδου [44] λοιπὸν ἄδειαν τῇ προόδῳ. Κατελθόντες, πρὸς ταφὴν ἐτρεπόμεθα τῶν σωμάτων· καὶ τοὺς μὲν εὕρομεν πάλαι θανόντας, τὸν δὲ ἅγιον [45] ἔτι ἐμπνέοντα καὶ λαλεῖν δυνάμενον ὁπωσοῦν. Παρακαθεσθέντες ὀδυράμενοι τὰ συμβάντα διε-

Ut vero multis aliis per solitudinem occisis, vastatisque late omnibus, aliquanto jam spatio a nobis Barbari recesserant, noxque ad cæteram securitatem etiam spem latendi obtentu tenebrarum dabat. Hinc fiducia concepta cum descendissemus, ad officia suprema corporibus reddenda D vertimur. Ac cæteros quidem pridem mortuos

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[36] καὶ λύπη παρέπεισε, καὶ τοῦ δέοντος ἡμᾶς ἐξέκρουσε. Quæ sequuntur desunt usque ad τὸ δύσφημον. [37] καὶ συγγνώμην mutant verba, non sensum. [38] ἡ Θεοῦ βοήθεια τυραν. ἐκδοῦσα. [39] τῶν τυραννούντων μαν. [40] ἔτι καὶ νῦν. [41] προτιμῶντες τὸν θάν. ὅπερ καὶ τοῖς. [42] ᾔδεισαν γάρ. [43] τὴν ὀδύ. [44] ἡ δὲ νὺξ ἐδίδου ὑμῖν λοιπόν. [45] τὸν δὲ ἅγιον Θεόδουλον ἔτι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

voluerit. Porro fuisse Danielem in amplissimo magistratu, cum in lacum leonum conjectus est, diserte traditur: *Placuit Dario, et constituit super regnum satrapas centum viginti, ut essent in toto regno suo; et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat*, etc. (*Dan.* vi, 1, 2). De tribus pueris testantur Chaldæi: *Sunt ergo viri Judæi quos constituisti super opera regionis Babyloniæ*, etc. (*Dan.* iii, 12, 97).

(79) Aliqua hoc loco deesse verba ex interpretatione veteri colligo: quæ tamen neuter codex suppeditavit: quin ex his quæ habemus deerat post ἀθυμία, quod sequitur λέγει, suppletumque est ex cod. Reg.

comperimus, sanctum vero senem spirantem adhuc et vocis utcunque compotem. Cui nos assidentes et deplorantes quæ contigerant, noctem lamentis agebamus, admonente nos sene ne tentationibus hujusmodi tanquam novis turbaremur: mos est enim, inquit, Satanæ exposcere a Deo tentandos homines. Quot vero illum putatis sustulisse Jobos aut Jobi similes variis in eos modis, flamma, ferro ædiumve subversione grassatum! Vos vero ne commoveant quæ gesta sunt. Scit enim præses certaminis, quo judicio athletas **59** adversario condonet, magnis præmiis propositis iis qui constanti compositoque animo plagas exceperint. Qualia victor ostendit magnus Job qui, quæ perdidisse visus erat [25], duplicata recepit omnia, vel, ut verius dicam, cum multo plura, tum incomparabiliter præstantiora. Oculus enim non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt quæ præparavit Deus athletis suis, ejus causa, in pietatis stadio certantibus [26]; quæ sensus omnem ac cogitationis aciem sublimitate fugiunt. Sic enim magnificentissimum decebat Deum superare labores præmiis, et certaminum laborem splendore coronarum vincere, eorumque bonorum agone perfunctis fructum gustumque præsentem attribuere, quæ nulla unquam, quamvis avaræ spei suspicione, designassent, ut et, quod est justitiæ, mercedem reddat debitam, et gratiam in eo ipso tamen faciat, tanto excessu gloriæ merita cumulando. Hæc cum diceret osculabatur præsentes et **60** salutabat quandiu ad sonum motumque linguæ suffecit ipsi spiritus, donec ad extremum mortuum flentes, simul cum aliis terræ mandavimus. Quo perfunctos officio juverunt adhuc tenebræ nondum transactæ noctis, ut huc ad vos aspirare inobservati et tuto possemus. Interfectorum duo quidem Paulus et Joannes vocabantur, presbyter vero Theodulus. Mortui porro sunt septima post Epi-

A μείνομεν νυκτερεύοντες, παρακαλοῦντος ἡμᾶς τοῦ γέροντος μὴ ξενίζεσθαι τοῖς τοιούτοις πειρασμοῖς [46]· ἔθος γὰρ ἔλεγε τῷ Σατανᾷ ἐξαιτεῖσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ τοὺς πειραζομένους. Πόσους γὰρ τοὺς [47] Ἰὼβ ἀνεῖλε, τοὺς μὲν πυρὶ, τοὺς δὲ ξίφει, τοὺς δὲ τῇ καταστροφῇ ἀπολέσας τῆς οἰκίας! Ἀλλὰ μὴ σαλεύσῃ, φησὶν, ὑμᾶς ταῦτα γινόμενα! Οἶδε γὰρ ἀγωνοθέτης οἵῳ κρίματι τοὺς ἀθλητὰς τῷ ἀντιπάλῳ ἐκδίδωσι, προθεὶς ἆθλα καὶ βραβεῖα λαμπρὰ τοῖς εὐγνωμόνως τὰς πληγὰς δεχομένοις. Καὶ τοιαῦτα οἷα δείκνυσιν ὁ μέγας Ἰὼβ διπλᾶ πάντα λαβὼν, τὰ δόξαντα ἀπολωλέναι, μᾶλλον δὲ καὶ [48] πολλῷ πλέον καὶ ἀσυγκρίτως ὑπερέχοντα. Ὁ γὰρ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς [49] οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· B ταῦτα ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνιζομένοις, τοὺς ἄθλους [50] τῆς εὐσεβείας καὶ αἴσθησιν καὶ νοῦν ὑπερβαίνοντα. Οὕτως γὰρ ἔπρεπε τῷ μεγαλοδώρῳ Θεῷ ὑπερβῆναι τοὺς πόνους ταῖς ἀμοιβαῖς, καὶ νικῆσαι τοῖς στεφάνοις τοὺς ἀγῶνας, κἀκεῖνα παρασχεῖν τοῖς ἀθλοῦσιν ἅπερ ἡ ἐλπὶς οὐκ εἶχεν, οὐδὲ ἦν ἐν προσδοκίᾳ τὰ διδόμενα, ἵνα καὶ τοὺς ὀφειλομένους μισθοὺς ἀποδῷ, καὶ χάριν ποιήσῃ τὴν ἀμοιβὴν τῇ ὑπερβαλλούσῃ τιμῇ. Ταῦτα ἔλεγε καὶ φιλήμασι τοὺς παρόντας ἠσπάζετο ἕως φθέγγεσθαι καὶ κινεῖν τὴν γλῶσσαν αὐτῷ παρεῖχεν ἡ δύναμις· ἕως αὐτὸν τελευτήσαντα δακρύοντες τῇ γῇ μετὰ τῶν ἄλλων παρεδώκαμεν [51], καὶ πρὸς ὑμᾶς (81) ἔτι τοῦ σκότους ἄδηλον ποιοῦντος τὴν ἄφιξιν, ἐλθεῖν δεδυνήμεθα. Τῶν ἀφῃρημένων οἱ μὲν δύο ἐκαλοῦντο Παῦλος καὶ C Ἰωάννης, ὁ δὲ πρεσβύτερος Θεόδουλος. Τεθνήκασι δὲ τελειωθέντες μετὰ τὰ Θεοφάνια τῇ [52] ἑβδόμῃ ἡμέρᾳ, ἥτις ἐστὶ τεσσαρεσκαιδεκάτη Ἰανουαρίου μηνός. Πάντως γὰρ τοῖς εὐλαβέσι ἡ μάθησις καὶ τοῦ καιροῦ καὶ τῶν ὀνομάτων σπουδάζεται, κοινωνεῖν ταῖς μνήμαις τῶν ἁγίων ἐθέλουσιν. Ἀνῃρέθησαν δὲ καὶ ἄλλοι πρὸ πλειόνων ἐτῶν (82), ὧν καὶ αὐτῶν τὴν μνείαν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ διὰ τὸ μῆκος τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν συναγαγομένων τὸ πλῆθος ἐπιτελοῦσιν.

[25] Job I, 14 sqq. [26] I Cor. II, 9.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[46] τοῖς τοιούτοις εἶναι πειρασμοῖς· ἔθος γὰρ λέγων τοῦ Σατανᾶ. [47] πόσους γὰρ λέγων τοῦ Ἰώβ. [48] μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ. Deest καί. [49] καὶ ἃ οὐκ ἤκουσ. [50] καὶ ἄθλοις εὐσεβείας τὸν βίον εὐκλεῶς ἐστεφάνωσέ σοι. [51] λαμβάνουσιν τὰ διδ. [52] παραδεδώκαμεν. [53] τῇ deest: sequitur ἑβδόμην ἡμέραν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(80) *Πολλῷ πλέον*. Forte commodius hic legetur πολλῷ πλείω.

(81) *Πρὸς ὑμᾶς*. Eos intelligit de quibus ipso initio narrationis primæ, et cum quibus hucusque sermonem instituit: estque hæc prima pars totius operis. Quæ mox adduntur ab illo loco: τῶν ἀφῃρημένων, etc., extra dialogi hactenus explicati argumentum et ordinem sunt: iis enim Nilus ipse scriptor lectorem alloquitur.

(82) *Ἀνῃρέθησαν δὲ καὶ ἄλλοι πρὸ πλειόνων ἐτῶν*. Vide Baronium in Notis ad Martyrologium ad XIX Kalend. Febr. Quo loco mirum est tantum virum dicere incursionem istam Barbarorum hoc ipso commentario perscriptam a sancto Nilo contigisse, *anno nono Anastasii imperatoris, indictione secunda*, cum ex Romano Martyrologio, pridie Idus D Novemb. constet Nilum abbatem (quem ipse in Notis ad eum locum agnoscit esse auctorem hujus historiæ) sub Theodosio Juniore doctrina et sanctitate claruisse. Theodosius Junior vivere et regnare desiit anno 450; Anastasius imperare cœpit anno 491, ut a morte Theodosii ad incursionem quæ contigit anno nono Anastasii anni sint 50: quod dici nullo modo potest cum certum videatur ex dictis sanctum Nilum jam tempore Theodosii in eremum secessisse, abduxisseque secum Theodulum non facile quindecim annis minorem. Atqui hic tempore incursionis adolescens adhuc fuit, qui anno nono Anastasii, si tantum vixit, non potuit sexagenario minor esse. Est igitur hæc non dubia ἀπροσεξία viri summi.

phaniam, die quæ est Januarii mensis quarta decima. Omnino enim in talibus studiose pii quique ac religiosi homines momenta temporum et personarum tenere curant nomina. Sed et multis ante annis alii similiter interfecti quidam sunt, quorum memoriam eadem ista die celebrant, ne ex tanto intervallo crebrioribus conventibus multitudo tanta fatigetur.

ΔΙΗΓΗΜΑ Ε'.

A

Ἔτι δὲ ταῦτα λεγόντων [54] ἡμῶν ἀγγέλλεταί τις τῆς παρεμβολῆς διασεσωσμένος, καὶ μετὰ μικρὸν παραγίνεται πρὸς ἡμᾶς (83), οὔπω τοῦ φόβου τὰ ἴχνη τῆς ὄψεως ἀποθέμενος, οὐδὲ τὸν θόρυβον τῆς ψυχῆς καταστεῖλαι δεδυνημένος, ἔτι καὶ ἐκ τοῦ πολλοῦ δρόμου καὶ τῆς ἀγωνίας πνευστιῶν καὶ τεταραγμένος, ὡς ἐγγὺς ὄντων καὶ φθάνειν μελλόντων τῶν διωκόντων. Εἶτα πῶς ἀπέδρασεν [55] ἐρωτηθεὶς, Ἐμὲ καὶ τὸν σὸν, ἔλεγε, παῖδα παρὰ τὸ δεῖπνον διαλαλοῦντες ἐπηγγέλλοντο, τῷ ἄστρῳ θύειν πρωῒ [56], καὶ βωμὸν ἤγειραν καὶ ξύλα παρέθεσαν ἡμῶν ἀγνοούντων ἐφ' ὅτῳ [57]· καί μοι ταῦτά τις εἶπε συναιχμαλώτων λαθραίως τῆς φωνῆς αὐτῶν ὑπακούειν εἰδώς. Ἐγὼ δὲ ἐκείνῳ τὴν βουλὴν τῶν Βαρβάρων ἐγνώρισα, καὶ ὡς, B εἰ μὴ δρασμῷ σώσαιμεν ἑαυτοὺς οὐκ ἐπιλάμψει ζῶσιν ὁ ἥλιος ἡμῖν πρωῒ [58] οὐδ' αὐγὴν ἔτι φωτὸς τούτοις ὀψόμεθα τοῖς ὀφθαλμοῖς. Κἀκεῖνος τὸ καταληφθῆναι δεδοικὼς ἔμεινε καὶ τῷ Θεῷ [59] δοκοῦν ὅπουπερ ἂν ᾖ οὐ φεύξεσθαι εἰπὼν κἂν ἐν ἀδύτοις εἴη κρυπτόμενος. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ σκότει ὡς πάντας εἶδον ὕπνῳ κεκαρωμένους [60] (καὶ γὰρ ἦσαν βεβαπτισμένοι μέθῃ πολλῇ), ἕρπων τὰ πρῶτα καὶ προσγειοτέρῳ [61] συρμῷ, ὡς κἂν τις ἐγρηγορὼς εἴη μὴ γενέσθαι τῷ τοῦ σώματος ὀρθίῳ σκιάσματι τούτῳ καταφανής. Εἶτα ἀποστὰς ὀλίγον τῆς παρεμβολῆς δρομαίως ἐχώρουν κατὰ σκοπὸν τῶν ὧδε, τοῖς τοῦ φόβου πτεροῖς ὀξέως φερόμενος, τὴν ἅπαξ παρ' ἐκείνοις κεκριμένην σφαγὴν, ἢ διαδρὰς ἐν φυγῇ ἢ καταληφθεὶς οὐδὲν οὐ βεβουλευμένου θανάτου C πλέον ὑποστήσεσθαι λογισάμενος, καὶ ἄλλως τοῦ ὁμολογουμένου [62] κακοῦ προκρῖναι τῆς ἐλπίδος τὸ ἄδηλον. Ὃν γὰρ οὐκ ἦν κίνδυνον μένοντα φυγεῖν, τοῦτον εἰκὸς διαδράσειν τῇ βοηθείᾳ τῶν ποδῶν τὴν σωτηρίαν πιστεύσαντα. Καὶ γὰρ πολλοὺς ἔμαθον πολλάκις μᾶλλον τοῖς ποσὶν [63] ἢ μυρίοις βοηθηθέντας προστάταις· ἐπειδὴ τούτοις [64] τῶν ἄλλων πλέον τῆς οἰκείας μέλει σωτηρίας· κοινὸν παντὸς τοῦ σώματος, πᾶν τὸ συμβαῖνον τιθεμένοις. Ἰδοὺ γ' οὖν οὐκ ἐσφάλην τῆς γνώμης, ἀλλὰ τούτοις

NARRATIO V.

Hac inter nos vice sermonum nuntiatur fuga elapsum e castris aliquem, moxque idem coram fuit, nondum abstersis ex ore metus vestigiis, nec ex **61** vehementi mentis perturbatione spiritu recepto qua ex contento cursu, qua ex anxietate animi sublimi adhuc anhelitu, sic tanquam calces prementibus jamjamque prensantibus a tergo Barbaris misere sollicitus. Hic postea quonam modo effugisset interrogatus, Me et tuum, inquit, filium colloquentes super cœnam heri Barbari immolaturos se astro condixerant, aramque adeo excitaverant lignis etiam impositis, ignorantibus nobis quorsum illa fierent; sed mihi concaptivorum quidam, qui aliqua linguæ peritia intelligere potuerat quid dicerent, rem totam clam aperuit. Ego vero tuo filio quid consilii cepissent Barbari declaravi, addidique nisi fuga nobis consuleremus, nequaquam nobis viventibus oriturum postridie solem, aut ullam lucis deinceps oculis usurpandam speciem. Quibus licet auditis remansit ille tamen metu ne deprehensus retraheretur, ab expediendo fugæ consilio retardatus. Respondit igitur si quid Deo visum de se esset, vel si in terræ penetralibus delitesceret, non tamen evasurum, **62** qualecunque esset illud eventuri utique postquam ille sic decrevisset, mali. At ego per tenebras ut oppressos omnes altiore somno sensi, utpote irriguos multo mero, reptans primum humillimo tractu, ne, si quis forte vigilaret, recta corporis umbra me proderet, sic paululum e castris progressus, cursum jam arripui, versus hunc locum, incitatissimum, alas, ut fit, addente timore, incumbebamque in fugam totus fixa sententia nihil pendens animi; cum sic statuerem: vel me, quod vellem et sperarem, designatam cædem evasurum; vel si deesset cœptis exitus, nihil ex fuga retracto patiendum esse gravius quam quod esse paratum manenti constaret certo exitio spem quamvis incertam præferendam statui. Quod enim, si manerem, compertum habe-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[54] λαλούντων. [55] πῶς ἀπέδρας. [56] θύειν ἅμα φωτὶ, καὶ βω. [57] ἐφ' ὅτῳ ταῦτα τελεῖται, καί μοι ταῦτά τις εἶπε τῶν συναιχμαλ. [58] τὸ πρωΐ. [59] καὶ τὸ τῷ Θεῷ. [60] ὕπνῳ βεβαρημένους. καὶ γὰρ ἦσαν καρωθέντες μέθῃ. [61] καὶ προσγειοτέρῳ. Deest καί. [62] τοῦ Ὡμολογημένου. [63] τοῖς ποσὶ μᾶλλον· ἢ μυρίοις. [64] ἐπειδὴ τούτοις usque ad τιθεμένους deest.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(83) *Πρὸς ἡμᾶς*. Nolui mutare, tametsi cod. Tol. lectionem aliam suggereret, forte meliorem: agnitam certe veteri interpreti, qui legit πρὸς ὑμᾶς. Quid illud igitur πρὸς ὑμᾶς? quod Gallis *chez vous*, hoc est *domum*. Perfunctus enim hic procurator publico, quod gerebat, munere, domum ad suos revertebatur, potuitque ejus famulus aut verna, *ad nos*, pro, *ad herilem domum*, dicere. Sic Sosia Plautinus domum heri Amphitruonis suam appellat. *Hæccine domus tua est? ita, inquam*. Et D postea: *Cur non introeo in nostram domum?* Non nego tamen istum, quicunque magistratus fuit per monachorum domicilia videri transitum eundo redeundoque frequentem habuisse, ut ferri possit alia lectio πρὸς ὑμᾶς, ut ille ex solitudine ad monachos, hinc domum versus instituturus viam, reverteretur. Nam hoc satis intelligitur ex eo quod mox adolescens procuratoris filius monachis familiariter notus indicatur illis verbis, παῖς δὲ ἦν, ὡς ἴστε, κομιδῇ νέος, etc.

rem vitare me non posse periculum, eo me defungi posse si salutem pedibus committerem, erat mihi opinio nonnulla. Multos enim acceperam plus in pedibus auxilii quam in præsidiariis sexcentis reperisse; istis quippe præ membris cæteris majori curæ solet **63** esse sua ipsorum salus et conservatio: tanquam hoc intelligerent sibi plusquam pro ratione proprii periculi enitendum esse, ut quorum in expedienda salute tarditas privatum ipsorum malum necessario cum totius corporis pernicie conjungat. Itaque, ut videtis, deceptus non sum exspectatione mea, sed istorum beneficio in quibus secundum Deum fiduciam posueram salvum me habetis et incolumem, neque tamen adhuc mente consistentem et securum quod infixum adhuc sensibus ex recenti specie metum immanissimæ crudelitatis Barbarorum feram. Dum enim hoc recordor quod subjeci recens oculis, qua illi carnificina, quam adversus jus et fas omne contumaci furore per cædis omnem speciem debacchati sine modo sint, facere sane non possum quin horrore subito concutiar. Meum quippe dominum cum tribuno principali, cujus causa missus erat publice, munere perfunctum dominumque revertentem cum intercepissent in solitudine, simul cum omni ejus quam circumferebat annona et supellectili abduxerunt; tribunum vero militariter repugnantem cum suis membratim **64** ceciderunt. Herum vero cum filio, puero, ut nostis, adhuc tenero, sequi jusserunt; tum ad occasum inclinante sole, ibi tetenderunt ubicunque eos oppressit vespera, instructaque ex nostri commeatus magna copia liberali cœna, convivam herum meum cum puero perhumaniter, in speciem, adhibuerunt, bonis insuper verbis additis: bono esset animo timoreque dimisso omni, bona prosperaque omnia speraret, salvum quippe, ut mentiebantur, et incolumem brevi domum rediturum: sibi enim quidem pretium redemptionis duorum cætera illa tanta tamque multiplici præda esse abunde persolutum. Ac tam vafre fefellerant ut fidem facerent ostentatam falso humanitatem suam, in rem cito deducendam facta, ad probabilitatem inducendam mendacio, secedendi potestate, privatimque sibi ad viaticum aquam panesque comportandi, quo certius et perniciosius fallerent in tam verisimili spe salutis, videreturque, id quod revera dolus erat et honestum tectorium barbaricæ crudelitatis, **65** verum esse beneficium provida cura conjunctum, quo longius ab omni suspicione insidiarum simplicium animus averteretur.

A οἷς μετὰ Θεὸν πεπίστευκα διασέσωσμαι, καὶ πάρειμι πρὸς ἡμᾶς [65] ἀπαθὴς παντὸς, ὡς ὁρᾶτε, κακοῦ. Ἔχω δὲ τῆς ὠμότητος τῶν Βαρβάρων ἐν ὀφθαλμοῖς ἔτι τὸν φόβον αὐτῶν [66], καὶ πρὸς τὰς ἀνόμους αὐτῶν ἐκπλήττομαι πράξεις, καὶ φρίκης ἐπὶ τοῖς τετολμημένοις πεπλήρωμαι. Τὸν γὰρ δεσπότην τὸν ἐμὸν μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τῆς πολιτείας τελέσαντα [67] τὸ λειτούργημα καὶ πρὸς ἡμᾶς [68] ἐπανερχομένους κατὰ τὴν ἔρημον συλλαβόντες πάσης πρὸς ἑαυτοὺς ἀγαγόντες [69] ὑπάρξεως, καὶ τὸν μὲν ἄλλον ἀντιστάντα μεληδὸν σὺν τοῖς οἰκέταις κατακόπτουσιν, τὸν δὲ ἐμὸν μετὰ τοῦ τέκνου (παῖς δὲ ἦν, ὡς ἴστε, κομιδῇ νέος), ἀπῆγον ἑπόμενον. Τοῦ δ' ἡλίου λοιπὸν πρὸς τῷ ὁρίζοντι τῆς δύσεως πλησιάζοντος σκηνοῦσιν ἔνθα αὐτοὺς ἡ δείλη κατέλαβεν. Καὶ πολλὴν ἐκ B τῶν ἡμετέρων λαφύρων εὐωχίαν ποιήσαντες σύνδειπνον τοῦτον μετὰ τοῦ μειρακίου λαμβάνουσιν [70], θαῤῥεῖν καὶ μηδὲν ὅλως δεδιέναι κελεύοντες· σῶος γὰρ, ὡς ἠπάτων [71], ἅμα τῷ παιδὶ καὶ ἀπαθὴς ἐπανελεύσεται [72] οἴκαδε, ἀρκούντων τῶν ἄλλων πρὸς λύτρον [73] τῶν δύο ψυχῶν. Καὶ μετ' οὐ πολὺ τὴν ὑπόσχεσιν ἐδόκουν πληροῦν, χωρεῖν πρὸς ἑαυτοὺς ἐπιτρέψαντες, ὕδωρ τε βαστάζειν καὶ πρὸς ἐπισιτισμὸν ἄρτους ἐπικομίζεσθαι, πρὸς τὸ πιθανὸν τοῦ σοφίσματος· ὅπως ἡ ἐλπὶς τῆς ζωῆς ἐκ τῶν ἐφοδίων ἔχῃ τὴν ἀπάτην ἀξιόπιστον, καὶ δοκῇ ἀληθὴς [74] εἶναι κηδεμονία ἡ σκηνὴ καὶ ὁ βαρβαρικὸς δόλος εἰς τέχνην ἐπιβουλῆς παντελῶς ἀνύποπτος [75].

Duos vero robustos juvenes tanquam deductores videlicet et itineris comites destinant, quibus clam mandatum ut paulum a conspectu castrorum seductos contrucidarent. Itaque præclari deductores in seductos insurgentes, carnificinæ initium a puero fecerunt, ut et specie crudeli et experientia tristi alienæ suæque cædis, unius mortis patri misero sensus duplicaretur, quem mox et ipsum

C Δύο δὲ νέους ἐφήβους πομποὺς [76] πρὸς τὸ ἀδεὲς δῆθεν τῆς ὁδοιπορίας αὐτοῖς συναπέστειλαν, οἷς ἀνετείλαντο [77] λαθραίως μικρὸν ἄπωθεν τῆς παρεμβολῆς κατακόψαι τούτους ἐπάγοντας [78]. Περιστάντες (84) οὖν αὐτοῖς οἱ πομπεύοντες [79] καθ' ὃν εἴρητο τρόπον προθύουσι [80] τοῦ πατέρος τὸν παῖδα, ἵνα καὶ τῇ θεωρίᾳ τοῦ φόνου [81] καὶ τῇ πείρᾳ τοῦ θανάτου διπλασιάσωσιν αὐτῷ τὴν τιμωρίαν· εὐθὺς [82] εἶ

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[65] πρὸς ὑμᾶς. [66] αὐτῶν deest. [67] τελέσαντας, codices omnes. [68] πρὸς ὑμᾶς. [69] πρὸς ἑαυτοὺς ἐπήγαγον τῆς ὑπάρξ. [70] μειρακίου προσλαμβάνουσι θαῤῥεῖν, καὶ μ. ὅλ. δεδ. κελεύσαντες Palat. [71] ὡς εἶπον. [72] ἐπανήξεις οἴκαδε. [73] ἀντίλυτρον εἶναι τῶν δύο. [74] καὶ δόξῃ ἀληθές. [75] εἰς τέχνην ἐπιβουλῆς παντελῶς ἀνύποπτος desunt. [76] παραπομποὺς πρός. [77] οἷς ἐνετείλαντο Palat. [78] τούτοις ὑπάγοντας. [79] αὐτοὺς οἱ προπέμποντας -αὐτοὺς προπομπεύοντες. [80] εὐθὺς οἱ σωτῆρες εἶναι δοκοῦντες καὶ ἄλλων ἐπιτεθησομένων αὐτοῖς, ὡς εἰκὸς, ὑπέρμαχοι, αὐτοὶ οὗτοι φονευταὶ παρ' ἐλπίδα γίνονται, καὶ προθύουσι τοῦ πατ. [81] τοῦ φόνου τοῦ ἰδίου παιδὸς καὶ τῇ. [82] τὴν ὀδύνην εὐθύς.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(84) *Περιστάντες*. Vel alia legit in Græco vetus interpres, quæ in nostris codd. non exstant, vel certe addidit de suo.

κἀκεῖνον πολλοῖς ἀναιροῦσι τραύμασι τὴν ἀπιστίαν A αὐτῶν, καὶ τὴν ἐνέδραν φωναῖς μεγάλαις ὀδυρόμενον. Ἤκουον γὰρ τοῦ μὲν κλαυθμηρίζοντος ἐλεεινῶς, τοῦ δὲ βοῶντος ἐπ' ἄλγει, καὶ πρὸς ἑκάστην πληγὴν ὀδυνηρῶς τῇ φωνῇ οἰμώζοντος, καὶ τὰς σφαγὰς [83] τοῖς τόνοις διδόντος μετρεῖν (85). Οὗτος μὲν οὖν δὴ ἀπατηθεὶς ἐπαγγελίαις χρησταῖς οἰκτρὸν ἐπείρασεν [84] ὄλεθρον. Ἔδει γὰρ αὐτὸν τοῖς ἄλλων κακοῖς τὰ οἰκεῖα μαντεύεσθαι, ἀφ' ὧν φυγεῖν μὲν ἦν οὐκ ἔτι τὸν θάνατον, ἀνεκτῶς δὲ ὑπομεῖναι τοῦτον ἐλπισθέντα [85] πάλαι. Τὸ γὰρ ἀπροσδόκητον κακὸν θορυβεῖ πάντως ἐπελθὸν, τὸ δὲ προσδοκηθὲν εὐτρεπῆ πρὸς τὴν πεῖραν εὑρὸν τὸν λογισμὸν κουφότερον ποιεῖ τὸ δεινὸν, μελετηθὲν ἤδη τῇ σκέψει πολλάκις, καὶ οὐ ξενίσαν τῇ παρουσίᾳ τὸν παρεσκευασμένον. Τῇ γὰρ ἑσπέρᾳ παρὰ τὸ δεῖπνον ἐν ᾧ τοῦτον ἐφιλοτιμοῦντο ταῖς B προπόσεσι, παῖξαι [86] θελήσαντες παιδιὰν συνήθη καὶ φίλην αὐτοῖς (φόνος δὲ ἦν καὶ σφαγὴ ἀνθρώπου ἡ μέλλουσα τέρψις), πιεῖν ἑνὶ τῶν αὐτοῦ παίδων (86) ἀποστέλλουσιν [87], ἄλλον δὲ ἦσαν τούτου προθύσαντες. Ὁ δὲ μόλις μὲν ἐδέξατο βιαζόμενος, τῆς ὀρέξεως αὐτῷ πρὸ τοῦ σώματος θανούσης τῷ φόβῳ, ὅμως ἐδέξατο δεδεικώς [88]· πίνων γὰρ ἐδήλου τὴν ἀνάγκην, βεβιασμένοις κελαρυσμοῖς [89] τὸ παρὰ γνώμην ἐμφαίνων (οὐ γὰρ ἡσυχεῖ τῷ λαιμῷ τὸ πόμα ἐπεδίδου [90] τὸ στόμα), λιμνάζων δὲ ἐν ταῖς γνάθοις ἐπὶ τὸν ἀνθερεῶνα, ὡς ἐπὶ χαράδραν τραχεῖαν μετὰ μεγίστου τῶν βροχθισμῶν ἤχου μόλις [91] κατέπεμπεν ἡ κατάποσις, νεκρά τις οὖσα καὶ οὐκ ὠθοῦσα συνήθως, ἀμποτίζον καὶ οὐ προχωροῦν τὸ πόμα. Εἶτα C τὸν ἀναιρήσοντα πέμπουσι νέον· τούτοις γὰρ ἐγχειρίζουσι τὰς σφαγὰς, ἐκ παίδων αὐτοὺς [92] ἐθίζοντες (87) τῇ ὠμότητι. Κἀκεῖνος βακχεύων ἄπεισιν ἐπ' ἔργον ὄντως ἀνήμερον, τὴν ἡδονὴν τῆς πράξεως ἐμφαίνων τῷ γέλωτι· καὶ ἐπιστὰς τῷ κειμένῳ πρῶτον μὲν παίει κατὰ τῶν τοῦ τραχήλου σπονδύλων μικρὸν [93] διὰ τὴν τῶν ὀστέων ἀντιτυπίαν ἐπιτεμών· εἶτα [94] κατὰ στόμα ταύτην ἀνασπάσας (88) ἐκεῖθεν [95], ἀπὸ πλευρᾶς [96] ἐπὶ πλευρὰν διαπείρει· καὶ πάλιν πλήξας κατὰ τῆς πρώτης τομῆς [97] ἀνασκιρτῶν ὑποστρέφει τῇ χειρὶ τὸ ξίφος ἀνασείων εἰς τὸν

A multis vulneribus interficiunt, delusum se perfide et circumventum per insidias magna voce lamentantem; accepi enim his auribus et ejulatum illius miserabilem et clamorem hujus ad plagas singulas lamentantis, ut cum ad quemque ictum questum mitteret, plagarum liceret numerum ex numero vocum intelligere. Ita ille, liberalibus promissis elatus, in spem falsam, inde in exitium excidit miserabile. Ac debuerat ille ex aliorum malis augurari sibi propria. Quod si fecisset, non distulisset ille quidem fatalem **66** horam, at æquius certe leviusque malum provisum tulisset exspectatæ cladis. Incommodum enim ex inopinato superveniens alia sperantem omnia conturbat animum; quod vero accidit præmonitis paratam ad B se excipiendum rationem invenit, leviusque ac tolerabilius mentem premit, hoc illa præmeditatione consecutam, ut novitate insolentiaque rei minime turbetur. Cujus providentiæ ex alienis exemplis informandæ præclaram illi facultatem dederat illa ipsa quam cœnavit ultimam feralis cœna pridianæ vesperæ, in qua omnes illum certatim benevolis in speciem invitationibus bibendi provocabant; cum temulenti ludum quærerent, sed ludum sibi proprium consuetumque ac gratissimum, cædem hominis, poculum uni ex ejus famulis mittunt, cum alium paulo ante occidissent. Accepit ille perinvitus, omni potus appetitu præ metu jam mortuo, sed accepit tamen, eodem qui retardabat C adigente metu. Cæterum cum biberet facile demonstrabat quam id faceret ingratis, ita asperum **67** elidebatur murmur, liquore per fauces velut per abruptas petras ægre moliente fluxum, tum velut ab obducta via gutturis in malas restagnante, hinc vero etiam in mentum barbamque redundante, adeo difficili meatu per inamœnos stridores sonoræ sorbitionis tanquam scabro præcipitio ruentem aquam, ingratum atque exosum in viscera transmittebat potum, vi appetenti pene mortua nequaquam jam, ut solebat, ad expediendum liquoris optati transitum ministrante. Hoc

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[83] σφαγὰς ὥσπερ τοῖς πόνοις διδόντος ἐπιμετρεῖν. Palat. διδόντας [84] οἰκτρὸν ὑπέμενεν. [85] προσδόκιμον ὄντα Sfort. προσδόκητον. Vatic. et Altem. [86] προπόσεσι, καὶ φιλιτησίαις παῖξαι. [87] προπέμπουσι κύλικα ἤδη πρὸ βραχέως ἕτερον σφαγιάσαντες. [88] δεδοικώς. [89] κεχαρισμοῖς Vatic. Altem. κελαρισμοῖς Sfort. [90] οὐ γὰρ ἡσυχῇ τὸν λαιμὸν τὸ πόμα διέβαινε. [91] μόλις διῄει τὸν θώρακα· ὀψὲ γοῦν καὶ βραδέως οὕτω βιαίως τὸ πόμα δεξάμενον τὸν ἀναιρήσαντα. [92] σφαγὰς αὐτοὺς ἐρεθίζοντες Sfort. et Palat. εἰς ὠμότητα Sfort. [93] καὶ μικρόν. [94] εὐθὺς ἀναιρεῖται μὲν κατὰ στόμα. [95] ἐκεῖθεν τὸ ξίφος. [96] πλευρᾶς διαπείρει δὲ τοῦτο κατὰ τῆς τοῦ κειμένου πλευρᾶς. [97] τῆς πρώτης τομῆς τοῦ σπονδύλου.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(85) *Καὶ τὰς σφαγὰς τοῖς τόνοις διδόντα μετρεῖν.* Vetus interpres, *Et veluti laboribus concedentem ut plagas dimetirentur.* Quæ quid sibi velint non capio. Σφαγάς hic pro πληγάς, nisi est error.

(86) *Ἑνὶ τῶν αὐτοῦ παίδων.* Παῖδες hic non filii, sed servi, usitatissima loquendi forma. Hoc eo monui quia vetus interpres *filios* vertit: apud quem totus hic locus corrupte legitur.

(87) *Ἐθίζοντες.* In codd. ms. ἐρεθίζοντες. Ego non dubitavi corrigere, sententia manifeste suadente.

(88) *Ταύτην ἀνασπάσας.* Legebatur in cod. Tol. ἀνασπέσας, unde aliquando corrigebam ἀναπαίσας. Sed majori medicina vulnus hoc eget. Quo enim illud ταύτην, quo refertur? et unde pendet? in librorum silentio conjectura est opus. Puto sic legendum, σπάθην ἀνασπάσας, itaque sine dubio legit vetus interpres, qui ensem hic agnoscit.

labore perfuncto juvenis carnifex mittitur: juvenibus enim uti ad cædes solent quo illos a primis annis ad crudelitatem assuefaciant. At ille exsultans et triumphans gaudio ad inhumanum facinus properabat; moxque in ipso opere renidens quam id libenter ageret risu demonstrabat. Tum abjecto super astans primum ad colli vertebras infligit vulnus propter ossium duritiem non altum, quare hinc, attracto, sursum ense, rursus eum per costas in latus utrumque transadigit; rursusque hinc in loco priori **68** plaga tentato expertus secundo aciem exsiliit manu gladium ventilans. At ille miser longum palpitans, gemensque præ dolore, in sanguine volutabatur. Tandem cum se in spiras convolvisset acclinato ad ventrem capite, pedibusque eodem attractis tanquam ad conatum erigendi corporis, conversione ac motu illo multas in prunas juxta positas imprudens incidit; quarum vim simul sensit, resiluit ut potuit sese rursus contorquendo diversam in partem, piscis instar lubrice fluitans, jactatis manibus et pedibus, atque eam partem corporis quæ torrebatur vi multa abstrahens et alio reflectens; sed jam multa conantem vis deficiebat omnis simul cum sanguine exhausta. Itaque haud multo post malo consumptus, exhalavit animam duplici supplicio ferri flammæque cruciatus.

A ἀέρα. Ὁ δὲ [98] ἐκ τῆς ὀδύνης ἔσπαρε μὲν ἐπὶ πολὺ καὶ οἰμώζων ἐπεκαλινδοῦτο [99] τῷ αἵματι. Τέλος δὲ συνσπειραθεὶς καὶ συννεύσας ἐπὶ γαστέρα τῇ κεφαλῇ [1], καὶ συνελκύσας ἐπὶ ταύτην τοὺς πόδας, ὥσπερ ἐπεγερθῆναι τῇ συστροφῇ βουληθεὶς, ἐκυβίστησε κατὰ τῆς παρακειμένης ἀνθρακιᾶς πλείονος· καὶ ὡς εἰκὸς [2] αἰσθόμενος τῆς τοῦ πυρὸς ὀδύνης ἔσπαιρε μὲν αὖθις χερσὶ καὶ ποσὶν ἀναγκαίως λαβρότερον, ἰχθύος δίκην, ἐπεγείρων [3] τὸ ὀπτώμενον μέρος τοῦ σώματος [4]· οὐκ ἔτι δὲ ὢν ἱκανὸς βοηθεῖν ἑαυτῷ συνεκρυθείσης [5] αὐτῷ τῷ αἵματι τῆς δυνάμεως, τηκόμενος ἐπαπέθανε [6] ταῖς δυσὶ τιμωρίαις ἐν αὐτῷ [7] ξίφους καὶ πυρὸς αἰκισθείς.

Postera vero die quam hanc luserant tragœdiam, errantes, ut in deserto, incerta via, et ut quidque invium occurrerat, modo hanc, modo illam in partem iter reflectentes; sæpe vitantes asperitatem **69** montium circuitu, ac modica cura compendii declinatis quantum poterant præruptis et confragosis locis facilitatem viæ quærentes, plerumque frustra; nam ut in vasta solitudine nullius ante tritos vestigiis calles, horrentes saltus et scopulosas voragines permeare pedibus cogebantur, sic, inquam, aliquantum progressi viridantem procul locum vident, non illum quidem nimia luxurie, sed nonnulla tamen herbæ copia lætitiaque late conspicuum. Non temere est visum; aptum eum fore conjectantes ad tendendum, locum stativis repente destinant: spe insuper verisimili blandiente repertum illic iri quosdam monasticæ cultores vitæ. Eam igitur in partem convertunt signum, quo in vasto æquore solitudinis viam, tanquam in mari portum versus designabant, vel jumentis ipsis ad illud sequendum assuefactis. Ut pervenerunt nihil spe sua inferius repererunt. Aquæ larga copia limpidissimæ, specie ipsa crystallina oculos prius quam gustum delectantis. Nec fallebat exspectationem nihil minus suavis bibentibus quam videntibus liquida,

B Τῇ δὲ ἑξῆς μετὰ τὸ δρᾶμα τοῦτο, ὁδοιποροῦντες ὡς ἐν ἐρήμῳ οὐκ εὐθεῖαν ὁδὸν, πλαζόμενοι δὲ καὶ ταῖς δυσχερείαις ποτὲ μὲν ὧδε, ποτὲ δὲ ἐκεῖ χωρεῖν ἀναγκαζόμενοι, ὄρητα [8] περικυκλοῦντες, ἠλίβατα [9] καὶ ἀτριβεῖς καὶ δυσβάτους διαπεζεύοντες φάραγγας, ὁρῶσιν ἐκ πολλοῦ διαστήματος τόπον ἠρέμα ποάζοντα, καὶ τῇ χλόῃ στοχασάμενοι [10] πρὸς κατάλυσιν ἐπιτήδειον τὸ χωρίον, ἢ καὶ προσοικεῖν τινας τῶν μοναδικῶν [11] λογισάμενοι, ἐπ' αὐτῷ τρέπουσι τὸν σκοπὸν (89), ὡς ἐκ πελάγους ἐπὶ λιμένα κυβερνῶντες [12] τοῖς ὑποζυγίοις τὴν πορείαν. Ἐλθόντες δὲ τὸν τόπον εὗρον τῆς ὑπονοίας οὐκ ἀποδέοντα, οὐδὲ ψευσάμενον τὴν ἐλπίδα φαντασίᾳ ἠπατημένῃ. Ὕδωρ τε γὰρ ἦν δαψιλὲς τὴν ὄψιν εὐφραῖνον πρὸ τῆς γεύσεως τῇ καθαρότητι, προσενεχθὲν δὲ τῷ στόματι C μικρὰν ἤλεγχεν τὴν τέρψιν τῆς ὄψεως τῇ τῆς γεύσεως χάριτι [13]· καὶ χόρτος ἦν τοῖς ζώοις πρὸς τροφὴν [14] ἐπιτήδειος. Καθελόντες οὖν τῶν καμήλων τὰ φορτία ἐκείνας μὲν ἐκνέμεσθαι διαφιᾶσιν ἐλευθέρῳ ποδί· αὐτοὶ δὲ περιτρέχουσι [15] τῷ ὕδατι πίνοντες, περικλυζόμενοι, λουόμενοι, οὐκ ἔχοντες ἁπλῶς ὅπως χρήσωνται τῇ φιλοτιμίᾳ τοῦ ὕδατος. Τούτῳ δὲ προσχορεύοντες καὶ τὴν πηγὴν ἀνυμνοῦντες ὁρῶσιν κατὰ τὴν ὑπώρειαν ἴχνος [16] δωματίου μικροῦ. Καὶ πάντες ἐπ' αὐτὸ θέουσιν ἀπνευτὶ [17] ἄλλος ἄλλον τοῖς δρόμοις φθάσαι φιλονεικοῦντες, καὶ πλησιάσαντες περι- D

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[98] ὁ δὲ παῖς ἐκ τῆς ὀδύν. ἔσπαιρε Sfort. et Palat. [99] ἐπεκαλινδεῖτο τῷ αἵ. [1] τὴν κεφαλήν. [2] ἀνθρακιᾶς πλείονος ὡς εἰκὸς αἰσθό. [3] συνεχῶς ἐπεγεί. [4] τοῦ σώματος desunt. [5] συνεκριθείσης. Sfort. et Palat. [6] τῇ πυρᾷ deest παῖς in Palat. [7] ἐν ταυτῷ ξί. Sfort. et Palat. [8] ὄρη περικυ. Vat. Altemps. ὄρη τε Sfort. et Palat. [9] ἠλίβατα. [10] χλόῃ κρίναντες πρὸς κατά. [11] μοναχῶν λογισάμενοι. [12] λιμένα ἰθύνοντες. [13] τῇ τῆς γεύσεως ἡδονῇ. [14] πρὸς νομὴν ἐπιτή. [15] ἐπιτρέχουσι. Palat. πρὸς τὸ ὕδωρ εὐθὺς τρέχουσι. [16] ἴχνος τε δωματίου. Palat. et Sfort. [17] ἀπνευστί.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(89) *Ἐπ' αὐτῷ τρέπουσι τὸν σκοπόν.* Credibile est fuisse signum aliquod tam alte sublatum, ut ab omni multitudine conspici posset. Quo præcedente admonerentur omnes quam esset in partem eundum: sic in castris Romanorum proponebatur signum prælii; et apud Francos, si quando in acie rex ipse steterat, motu vexilli regii significabatur toti exercitui periculum regis, si quod erat. Nam est illa commodissima ratio admonendæ in planitie multitudinis. Unde illa Israelitarum nubes proficiscendi signum toti populo sese attollens et præcedens dabat (*Exod.* XIV, 19).

χύθησαν [18] τῷ σπηλαίῳ. Τοῦτο δὲ ἦν τὸ οἴκημα [19] A λίθοις ὀλίγοις ᾠκοδομημένον, ὡς ἂν μὴ τῷ ἀχανεῖ τοῖς θηρίοις εὐμαρῆ παρέχῃ τὴν εἴσοδον. Εἶτα εἰσδραμόντες ὀλίγοι καθ' ἕνα (οὐ γὰρ ἐχώρει πολλούς), ἐξάγουσι ἄνδρα καὶ τῷ εἴδει καὶ τῇ καταστάσει σεμνόν. Καὶ ἦγον σύροντες οὐ θορυβηθέντα, οὐ χιάσαντα [20], καὶ καταθέντες ἐπί τινος πέτρας (οὐ γὰρ εἶχον τὰ ξίφη), κατακτείνουσι γελῶντες (90) καὶ τῇ φωνῇ παιανίζοντες. Εἶτα ἐλθόντες ἐκεῖθεν ὀλίγον διάστημα ἕτερον συλλαμβάνουσι νεανίαν, ὠχρὸν, ἐκτετηκότα, καὶ τῆς πολιτείας [21] τὰ ἴχνη ἐπὶ τῆς ὄψεως φέροντα. Καὶ αὐτὸν ὁμοίως ξίφει [22] διεχειρίσαντο (91) εὐχαριστηρίους ἀφιέντα φωνὰς, καὶ χάριν αὐτοῖς ὁμολογοῦντα, ὅτι τῆς ἀρετῆς ἐχόμενον αὐτὸν [23] τοῦ βίου ἐξήγαγον· δεδοικέναι γὰρ οὐ μικρῶς ἔλεγεν τοῦ τέλους τὸ ἄδηλον, μήπω[ς] γνώμης B ὄλισθος, ἢ ἀνάγκη τις ἔξωθεν τῆς προαιρέσεως τρέψῃ τὴν ἔνστασιν ἕτερα φρονεῖν πεισθείσης ἢ βιασθείσης παρὰ τὸ ὁμολογηθὲν τῷ Θεῷ.

A gratiam utrique sensui parem approbabat. Non item deerat in animalium usum idonea feni copia. Exoneratas **70** igitur camelos dimittunt ad pastum liberas : ipsi satiari fonte non poterant circum omnes undique currentes, bibentes, tingentes, abluentes, totque modis abusi immorandi causas adhuc invitante copia quærentes. Hinc ad choros cantusque versi quibus fontem celebrarent. Conspicantur in acclivitate montis vestigium aliquod humilis domunculæ; eo certatim accurrunt omnes spiritu ex contentissima incitatione sublimi, sic tanquam in stadio certarent, sese invicem præcedere conantes. Eo cum accessissent circumfusi sunt spelæo (sic enim illam domunculam appellaverim paucis lapidibus exstructam, eum B duntaxat ad usum ut esset obex feris bestiis, quæ se, si pateret ingressus facilis, eo essent recepturæ. Hic jam intro pauci penetrarunt singillatim studio omnes rapido, quo dudum præcipites irrupturi simul erant conjuncto impetu, nisi aditus angustiæ non capaces plurium singulares ingred coegissent. Extrudunt ex illis adytis virum specie ac statu venerabilem, vexabantque trahentes petulanter, **71** nihil ideo turbatum tamen, aut pavoris ullum indicium pallore præferentem. Quem cum, relictis præ festinatioue gladiis, concidere non possent, in subjectam petram præcipitem dejecerunt, ad casum ejus et necem risu maximo et læta gratulantium voce sublata. Modico illinc intervallo alium deinde comprehendunt adolescentem pallenti vultu et squalido, haud dubiis colore illo macieque faciei signis declarantem quam severa temperantiæ disciplina victum corpori cæterumque cultum admetiretur. Hunc quoque interfecerunt, allato jam gladio, sibi gratulantem, lætaque ac certa voce plurimum se debere ipsis profitentem, gratiasque ultro carnificibus agentem, quod in illa professione et possessione virtutis perseverantem vita expellerent. Non parum enim metuisse se aiebat incertitudinem finis : ne propositum inconstantia verteretur ne vel admota vi aliqua consilium sibi jam susceptum instituendæ vitæ necessitate extorqueretur, statusque mentis inflecteretur ad remissiora vel blanditiis et persuasione consensus eriperetur ad eas migrandas, quas ipse sibi Deo teste votis conceptis leges posuisset.

Οὐ πολὺ δὲ ἐκεῖθεν προήλθομεν, καὶ ἤδη [24] τόπος C τις ἀναφαίνεται χλοερός· δένδρων δὲ ἦν φυτὰ [25] τοιαύτην δεικνύντα τὴν ὄψιν τοῦ τόπου. Καὶ πάλιν δρόμος ἐπ' αὐτὸ τῶν Βαρβάρων καὶ ποδῶν ὠκύτητος

Non multum hinc processeramus, cum **72** apparuit viridans locus : erat illa species consitarum illic arborum. Huc rursus cursu barbari feruntur contentione simili studioque præver-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[18] Περιεχύθησαν c. Sfort. Pal. [19] τοῦτο δὲ ἦν τὸ λίθοις ὀλίγοις περὶ τὸ στόμιον. Sfort. et Palat. [20] ὠχριάσαντα C. Palatin. καὶ ἀγεννές τι, καὶ σκυθρωπὸν ἐνδειξάμενον, ἢ φθεγξάμενον καταθέντες ἐπί τινος πέτρας, λίθοις Sfort. et Palat. οὐ γὰρ εἶχον τὰ ξίφη. [21] καὶ τῆς ἐγκρατείας. [22] λίθοις διεχειρίσαντο. [23] ἔτι αὐτόν. [24] καὶ ἰδοὺ Sfort. et Palat. [25] δένδρων δὲ ἦν φυτὰ, usque ad δείξειεν εἰληφώς· mutant verba, sensus idem remanet.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(90) Legit hic aut supplevit aliqua vetus interpres, quæ in Græco non comparent. Magnumque est indicium suppleta ab eo potius : verba enim illa, Καὶ καταθέντες ἐπί τινος πέτρας· οὐ γὰρ εἶχον τὰ ξίφη, κατακτείνουσι γελῶντες, etc., ita vertit : *Et cum eum supra quamdam petram posuissent, lapidibus (neque enim habebant enses) interficiunt scelerati.* Aio illum addidisse lapides de suo. Existimoque dejectum sanctum senem in subjectam petram præcipitio interiisse. Eamque contendo esse vim verbi κατατίθημι. Homer. *Il.* γ.

Τεύχεά τ' ἐξεδύοντο, τὰ μὲν κατέθεντ' ἐπὶ γαίῃ.

Quo loco ut concedam significari placidum motum, ut deposita sint humi arma, non abjecta : nihil tamen vetat verbum idem extendi ad significandum violentum in projiciendo motum. Sane sic hoc loco necessarium est, cum alioqui intelligi non possit quomodo sine ferro sit occisus sanctus D monachus, cum lapidationis nulla sit in Græco mentio, et irrisio illa quæ memoratur ac clamor in casum præcipitati corporis satis conveniat. Favet situs loci in quo erant, declivis nimirum, ut superius significatur.

(91) *Ξίφει διεχειρίσαντο.* Paulo ante gladios non habebant ad manus, unde sanctum senem, de quo superius, præcipitio necarunt : ab illo tempore recuperarunt, ut patet ex hoc loco, et ex historia mox sequenti, ubi adolescens monachus qui statim post istum interfectus est, tot plagas accepit, quot ejus corpus capere potuit, singulis in ejus sanguine gladios tingere studentibus. Nihil ergo opus fuit interpretem hic lapidationem de plaga facere. Nam illa verba, καὶ αὐτὸν ὁμοίως ξίφει διεχειρίσαντο, sic vertit : *Et ipsum similiter lapidibus interficiunt.* Atqui illud ὁμοίως, non in modum ac genus necis, sed in necem ipsam duntaxat cadit.

tendi. Invenerunt hic quoque breve tugurium, et in eo adolescentulum, cujus generositas magnitudoque animi ipsis etiam Barbaris miraculo fuit. Neque enim ostendere latentia monasteria voluit, quamvis conditione salutis, si faceret, oblata; ac ne prodire quidem cellula aut tunicam exuere, cum detegere latentes, proditionem fore diceret, obtemperare vero ulla in re per vim et injuriam grassantibus pusillanimitas habere notam et ignaviæ. Qui enim magnanimitatem ipsa vitæ secta profiteantur, adeoque quotidiana duritie exerceant, eos fas non esse timori concedere, quantivis mali intentatæ minæ fuerint: consuetudo quippe via semper ad majora est; et quem etiam in re nihili obsequentem sibi timor reperit, **73** velut accepto semel dominationis gustu, mordicus in eum retinet imperium, majoraque bona honestatem et officium negligere, postremo pietatem ac religionem ipsam prodere, jubet, si semel labefactam ac metu tormentorum aliquo concussam senserit propositi constantiam. Si enim modo leviter facilia postulatus, libertatem sui potentis animi alieno addicere arbitrio cepero, præsentis metu mortis, quomodo cruciatibus propositis tormentorumque intentatis minis, non relictis Dei castris, ad impietatem transfugio, deficiam, consuetudine semel usurpata securitatis vacuæ dolore utilitati certæ præferendæ? Quare spe dejecti impetrandi a me quod speraveratis, nihil jam censeo cunctemini, ut erit vobiscunque collibitum de me statuere; neque enim locos in quibus Dei amatores habitant, vel si notos haberem, indicarem vobis; neque pedem hinc efferam jubentibus vobis; neque vestem denique deponam committamve ut quisquam, sentiente me ac mei compote, corpus meum nudum videat, quod ego ne meis quidem ipsius oculis permisi unquam **74** hactenus. Post mortem vero meam consulat de me faciatque pro sua libidine unusquisque quod volet; illa enim qualiacunque erunt præstare non est meum. Neque hinc in arbitrium ac judicium voluntatis tanquam imbecillitate victum, et a proposito deductum conferri vituperatio potest ulla; sed omnis in necessitatem et arbitrii ac virtutis ad resistendum expertem patientiam ratione sensuque cassi cadaveris, invidia refunditur. Nam quod inanimum idem insensibile; quod vero sensu caret experiri quid patiatur ac judicare nequit; quod denique judicium ac sensum ejus quod patitur mali non habet, crimine omni in iis quæ patitur omnium judicio solutum est, libertate nimirum patiendi vel non patiendi privatum. Intus igitur hic moriar, sic indutus, ut institutum fert meum istud quod profiteor; neque extorta liber-

A ἅμιλλα. Εὗρον δὲ πλησιάσαντες οἴκημα μικρὸν καὶ ἐν αὐτῷ μειρακίσκον οὗ τὴν γενναιότητα καὶ μεγαλοψυχίαν καὶ αὐτοὶ ἐθαύμασαν οἱ Βάρβαροι. Οὔτε γὰρ δεῖξαι λανθάνοντα μοναστήρια καὶ σωθῆναι κατεδέξατο, ταύτην ὑπόσχεσιν, εἰ δείξειεν εἰληφώς· οὔτε ἐξελθεῖν τοῦ δωματίου, οὔτε ἀποδύσασθαι τὸν χιτωνίσκον βεβούληται, τὸ μὲν μηνῦσαι λαθεῖν δυναμένους προδοσίαν εἰπὼν, τὸ δὲ ὅλως ὑπακοῦσαι πρὸς ὁτιοῦν βιαζομένοις, ἀνανδρείαν καὶ ἀγενίαν [26]. Τοῖς γὰρ ἀσκουμένοις τὸ μεγαλόψυχον, φησὶν, οὐ θέμις [27] εἴκειν φόβῳ, κἂν ἡ ἀπειλὴ οὐ μικρὸν [28] ἔχειν δοκεῖ τὸν κίνδυνον. Ὁδὸς γὰρ ἡ συνήθεια ἐπὶ τὰ μείζονα γίνεται· καὶ ἡ δειλία κρατεῖν ἅπαξ μαθοῦσα καταφρονεῖν κελεύει καὶ των μεγάλων καλῶν, καὶ αὐτὴν διδάσκει προδιδόναι τὴν εὐσέβειαν, ὅταν ὁ τῶν δεινῶν B φόβος προαναπεσοῦσαν [29] εὕρῃ δειλίᾳ τὴν γνώμην. Εἰ γὰρ νῦν εὐκόλως προήσομαι τὸ αὐτοκρατὲς τοῦ λογισμοῦ καὶ αὐτεξούσιον, τὸ συντόμως ἀποθανεῖν εὐλαβηθεὶς, πῶς αἰκισμῶν προκειμένων καὶ στρεβλώσεων ἀπειλουμένων [30] οὐκ αὐτομολήσω πρὸς τὴν ἀσέβειαν, τοῦ συμφέροντος προτιμᾷν ἐθισθεὶς τὸ ἀνώδυνον; Ὅθεν τοῦ τυχεῖν ὧν ἐλπίζετε ἀπειρηκότες μὴ ὀκνήσητε ποιεῖν ὅπερ βούλεσθε· οὔτε γὰρ τόπους ἐν οἷς οἰκοῦσιν οἱ θεοφιλεῖς, καίτοι εἰδὼς ἀποδείξαιμι [31]· καὶ τὴν θύραν ὑμῶν κελευόντων οὐκ ἐξελεύσομαι, οὐδὲ τὸ ἱμάτιον ἀποθήσομαι, ἵνα μή [32] τις αἰσθανόμενον ἔτι, καὶ τῆς προαιρέσεως ὄντα κύριον ὄψεται [33] γυμνὸν, καὶ σῶμα κατίδοι τοῖς ἐμοῖς ἕως νῦν γενόμενον ἀθέατον ὀφθαλμοῖς. Μετὰ δὲ θάνατον εἰς ἀναισθητοῦντα τὸ λοιπὸν ἐνεργείτω πᾶν C ὁτιοῦν καὶ βούλεται ἕκαστος· οὐκ ἔτι γὰρ τῆς γνώμης ἐστὶν ὡς ἡττημένης ἡ μέμψις, ἀλλ' ἀκούσιον [34] τῆς ἀναισθησίας τὸ πάθος οὐκ ἀντιλέγειν δυναμένου καὶ ὀφείλοντος, λογισμοῦ ἐκ ποδῶν οἰχομένου. Τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως ἀναίσθητον [Ἴσ. τὸ δὲ ἀναίσθητον Poss.], πάθους ἄμοιρον· τὸ δὲ ἄμοιρον πάθους ἐγκλημάτων ἐν οἷς πέπονθεν ὁμολογουμένως ἐλεύθερον, τῆς ἐξουσίας πάσχειν ἢ μὴ πάσχειν ὁμοίως ἀφῃρημένον. Ἔνδον τοίνυν θανοῦμαι ἠμφιεσμένος ὡς κέκρικα, καὶ οὐ πράξω τι παρὰ γνώμην [35] τυραννηθεὶς ὡς ἀνδράποδον. Ἐν τῷ σκάμματι ᾧ ἠγωνισάμην ἀναιρεθήσομαι· καὶ τάφος ἔσται μοι τοῦτο τὸ δωμάτιον, ἱδρῶτας πόνων ἀρετῆς πάλαι [36], καὶ νῦν ἀνδραγαθίας αἷμα δεξάμενον. Οὕτως αὐτὸν παῤῥησιασάμενον οὐκ ἐνεγκόντες οἱ ἀλιτήριοι, καὶ [37] D πρὸς τὸ γενναῖον παροξυνθέντες τοῦ φρονήματος, ἐμμανεῖς ὥσπερ γενόμενοι τοσαύταις αὐτὸν ἀναιροῦσι πληγαῖς ὅσας [38] ἐχώρει τὸ σῶμα. Ἕκαστος γὰρ ἐναποσκῆψαι τὸν θυμὸν εἰς αὐτὸν βουληθεὶς οὐκ ἐνόμιζεν ἱκανὴν ἄμυναν [39] τὰς τῶν προλαβόντων μαχαίρας, ἂν μὴ καὶ αὐτὸς βαπτίσας τὸ ξίφος τὴν ἀγανάκτησιν παραμυθήσεται τῇ οἰκείᾳ χειρί. Πλείους [40] οὖν νεκρὸν ἢ ζῶντα κατατρώσαντες τὸν μεγαλόψυχον

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[26] καὶ ἀγεννίαν. καὶ μαλακίαν ψυχῆς. [27] φησίν. προσεῖναι δέον, οὐ θέμις. [28] φόβῳ, ἡ ἀπειλῇ, κἂν οὐ μικρόν. [29] προκατηργασμένον. [30] ἐπαπειλουμένων οὐκ. [31] εἰδὼς ὑποδείξαιμι. [32] ἵνα μέ τις Sfort. et Palat. [33] ὄψηται γυμνόν. [34] ἀλλ' ἀκούσιον, usque ad ὁμοίως ἀφῃρημένον desunt. [35] τί παρὰ γνώμην προδοὺς ἐμαυτὸν ὡς ἀνδ. [36] ἱδρῶτας ἀρετῆς πάλαι καὶ νῦν. [37] ἀλλὰ πρὸς τὸ γεν. [38] ὅσαις ἐχ. Palat. [39] ἄμ. εἶναι. [40] καὶ πλείους.

cum tenebamus, ut hinc ubi eramus alterutram ad domunculam, tanquam a centro ad circumferentiam, æquales produci lineæ potuerint longitudine utrinque stadiorum quindecim. Diviso igitur agmine, ad utrumque diversi properant, præda omni quam corraserant eodem in loco illo ubi tum erant cum jumentis relicta. Jam quo pacto interfectus sit is qui ad austrum erat, quisve aut qualis fuerit scire non potui. Ad eum qui septentrionem versus distabat a nobis, idcirco quod accessi propius, de illo habeo quod dicam. Hic cum ad se currentium Barbarorum ex sagittarum pharetrarumque sonitu sese in motu collidentium, indicium haud dubium hausisset, fugamque capessisset, intendentes arcus Barbari multis eum jaculis transverberarunt. Ex quibus afflicto in faciem cum infesti supervenissent, **78** nequaquam passi sunt ex illis quæ jam exceperat vulneribus mori (erant autem illa et gravitate et numero letalia), sed spirantem adhuc et inter extremos anhelitus ægre animam trahentem cum resupinassent, a pube sursum versus ad pectus usque secuerunt, spirantiaque viscera recenti sectione, et quæcunque lateribus utrinque circumfusa exta præcordiave erant contis versando commiscebant. Nec recesserunt prius quam avulsa illa discerpsissent. Hac ego tenus vidisse contentus, hoc articulo rerum in fugam me dedi, ut jam occupavi dicere; lucri ea faciens quæ verisimile erat, ex tanta illorum crudelitate me passurum. Tuo vero qui remansit filio quid acciderit nescio. Vivum quidem ego et salvum reliqui, cæterum nequaquam satis firma in posterum spe, propter nuntium destinatæ sibi cædis, cujus clanculum et per susurrum ex arcano consilio Barbarorum ad nos emanaverat auditio.

A θόντες οὐ κατέλιπον, ἐπὶ τῶν φθασάντων τραυμάτων ἐάσαντες ἀποθανεῖν, ἀρκιύσας ἔχοντα πρὸς τοῦτο πληγάς. Ἔτι δὲ ἐμπνέοντα καὶ ψυχοῤῥαγοῦντα ἀνατρέψαντες [50] ὕπτιον ἀπὸ ἥβης ἀνατέμνουσιν ἐπὶ θώρακα· ἀναπνεύσαντα δὲ διὰ τῆς ἀνατομῆς τὰ σπλάγχνα καὶ ταῖς πλευραῖς περιχυθέντα ἑκατέρωθεν τοῖς κοντοῖς διετάραττον, ἕως καὶ ταῦτα διέσπασαν πρὶν ἀπέλθωσιν. Μετὰ ταῦτ' ἐγὼ μὲν ἀπέδρων τὰς πράξεις [51], ὡς ἔφην προλαβὼν, ὁ δὲ σὸς παῖς τί ποτε μείνας ἔπαθεν οὐκ οἶδα, ζῶντα μὲν καταλιπὼν, οὐ χρηστὰς δὲ περὶ τοῦ ζῆν ἔχοντα ἐλπίδας [52] διὰ τὸν ψιθυρισθέντα θάνατον.

NARRATIO VI.

Hæc ego cum audissem, cumque infixam præterea sensibus nocturni visi recens oblati speciem haberem (visus enim in somnis eram legere litteras nuper **79** in manus mihi traditas a quodam non ignoto, quas antequam evolverem tenebat me mirantem titulus inscriptus exteriori plicaturæ sic se habens: *Domino meo secundum Deum et patri mortalitatis miseriis defunctus Theodulus*), quid tum me passum quove me tandem hæc accepisse animo putatis (si exanimato tali nuntio super adhuc erat ulla pars animi)? Vis nimirum doloris convulnerabat mihi cor, distrahebat viscera, robur vero vigorque corporis velut resolutis nervis elanguerat, cunctaque mihi membra pariter stillatim in sudores colliquescebant. Non enim jam lactare animum dubitatione saltem ulla

B ΔΙΗΓΗΜΑ Ϛ'.

Ταῦτα ἀκούσας ἐγὼ, καὶ τὴν νυκτερινὴν φαντασίαν ἔναυλον ἔχων (ἤμην γὰρ δὴ κατ' ὄναρ [53] ἐπιστολὴν ἀναγινώσκων ἐγχειρισθεῖσαν ἔναγχός [54] μοι παρά τινος τῶν γνωρίμων, πρὶν ἀνειληθῆναι [55] ἐπὶ τῆς πτύξεως ἔχουσαν οὕτως· *Τῷ μετὰ Θεὸν δεσπότῃ μου καὶ πατρὶ ὁ μακάριος Θεόδουλος* [93]), τί ποτε ἄρα τὴν ψυχὴν ἐπεπόνθειν [56], εἴπερ εἶχον ἔτι ψυχήν; Ἐτεμνόμην τὴν καρδίαν· διεσπώμην τὰ σπλάγχνα, παρελελύμην τὴν ἰσχύν· διέσταζον [57] ἁπλῶς πᾶσιν τοῖς μέλεσιν τὴν ἀγγελίαν ἀκούσας τῷ ὀνείρῳ συνᾴδουσαν, καὶ οὐκ ἔτι ποιοῦσαν ἐνδοιασμὸν [58], ἢ ἀμφίβολον τὴν ὑπόνοιαν τῆς τελευτῆς, βεβαιωθεῖσαν πρὸς τὸ ἀξιόπιστον δυσὶν μαρτυρίαις [59]. Καὶ ὥσπερ ἐμβροντηθεὶς (94) ἀθρόᾳ νεφῶν
C συμπαταγούντων ἠχῇ, οὔτ' ἔκλαιον λοιπὸν, οὔτ' ὠδυρόμην, ἀλλ' ἀτενῶς ἔβλεπον [60] πρὸς αὐτὸν ἀσκαρ-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[50] ἀναστρέψαντες. [51] τὰς πράξεις deest. [52] τὰς ἐλπί. Palat. [53] Deest κατ'. [54] ἔναγχός μοι. [55] πρὶν ἀναληφθῆναι Sfort. [56] ἔδει μου τότε παθεῖν εἴπερ. [57] στάζον ἱδρῶτα ἁπλῶς. [58] ἐνδοιάσιμον Sfort. et Palat. [59] δυσὶ μαρτυρ. ὀνείρῳ τέ φημι· καὶ τοῖς τοῦ περισωθέντος μηνύμασιν τί τὸ ἐντεῦθεν, ἀποσβεσθείσης ἤδη μοι καὶ αὐτῆς τῆς φωνῆς οὔτ' ὀδύρ. [60] ἀλλ' ἀτενῶς ἔβλεπον usque κατὰ θείαν πρόνοιαν desunt.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(93) *Μακάριος Θεόδουλος*. Usitata Græcorum formula μάκαρες et μακάριοι et μακαρῖται dicebantur mortui. Notior vulgo res quam ut dici pluribus debeat: addam tantum: etiam Latinos hoc esse imitatos. Horatius lib. I *Satyra* 9, scurram cui pater materque mortui erant cæterique consanguinei, sic loquentem facit,

Omnes composui felices.

Persius quoque *Satyra* 3:

Hinc tuba, candelæ, tandemque beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis, etc.

Ut beatulus illic, ita isthic apud Nilum μακάριος mortuum sonat. Unde merito conturbatur pater quod filium μακάριον dici videret: hoc enim erat dicere eum esse defunctum. Ut potuerint illa duo verba Θεόδουλος μακάριος, ita verti, *Theodulus miseriis mortalis vitæ defunctus*. Quod post illa verba mox sequitur in cod. Tol. corruptum erat omissis verbis aliquot, quæ c. R. suppeditavit.

(94) *Καὶ ὥσπερ ἐμβροντηθείς*, etc. Locus in altero codice corruptus est, et a vetere interprete prorsus omissus, et in illa verba frigide mutatus: *quid deinde sequitur?* Cod. Reg. ἐμβροντηθεὶς ἀθρώδει φωνῇ νεφῶν. Sed codicis Tolosani lectio plana et simplex retinenda.

θαμυκτὶ κεχηνότι τῷ βλέμματι. Ἡ γὰρ κυβερνῶσα A τὰ βλέφαρα πάντως ἔνδον ναρκήσασα δύναμις ἔμεινεν ἄπρακτος, νεκρὰ καταλιποῦσα τὰ κατὰ τέχνην φυσικὴν ἡνιοχούμενα αἰσθητήρια. Τοιαύτη γὰρ ἡ ὑπερβάλλουσα λύπη ἀχανεῖς καὶ λίθων ἀναισθητοτέρους ποιεῖ, καὶ τὸ ὑγρὸν τῶν δακρύων πήγνυσι κάτω, τῇ παχύτητι τοῦ πνεύματος κωλύουσα ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦτο χωρεῖν. Καί με κατὰ θείαν πρόνοιαν γυνή τις [61] τῶν αὐτόθι, ἧς τὸ τέκνον (95) τὸ ἀναιρεθὲν ἐτύγχανε μειράκιον (ἐδηλώθησαν γὰρ [62] λοιπὸν ὑπὸ τῶν λαθεῖν δυνηθέντων οἱ τελευτήσαντες) τῆς πωρώσεως μόλις ἀνήνεγκεν ἐκείνης. Ὡς γὰρ ἔμαθεν σφαγέντα τὸν παῖδα, καὶ πρὸς τοὺς ἀνελόντας γενναίως ἀγωνισάμενον [63], τῇ πράξει τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπεδείξατο συγγένειαν, μήτηρ ἀληθῶς ἐκείνου φανεῖσα γνησία· ἐσθῆτα γὰρ περιθεμένη λαμπρὰν, καὶ B τὸ σχῆμα ἅπαν ἐξαλλάξασα πρὸς τὸ φαιδρότερον, τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀνέτεινε, φωνὰς εἰς τὸν Σωτῆρα Θεὸν ἀναπέμπουσα τοιάσδε· Σοὶ παρεθέμην, Δέσποτα, τὸν παῖδα, καὶ σέσωσταί μοι καὶ νῦν καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος· παρὰ σοὶ πεπίστευκα τὸ μειράκιον, καὶ πεφύλακται σῶον [64] ἀληθῶς καὶ ἄτρωτον. Οὐ γὰρ ὅτι τέθνηκεν, οὐδ' ὅπως κατέλυσε τὸν βίον λογίζομαι, ἀλλ' ὅτι πάσης ἁμαρτίας ἔφυγε πεῖραν· σκοπῶ, οὐχ ὅτι κατετρώθη τὸ σῶμα καὶ πικρὰν ὑπέμεινε τελευτὴν, ἀλλ' ὅτι τὴν ψυχὴν καθαρὰν καὶ ἄμωμον ἤνεγκεν ἐκεῖ, καὶ τὸ πνεῦμα ταῖς σαῖς ἄσπιλον παρέθετο χερσίν. Ἐγὼ βραβεῖα τὰς σφαγὰς ἀριθμῶ. Ἐγὼ τὰς πληγὰς στεφάνους μετρῶ. Εἴθε καὶ πλείονας ἐχώρει τὸ σῶμα τὸ σὸν, ὦ παῖ, ἵνα σοι πλείονες γεγόνασιν οἱ μισθοί. C

Ἔνθεν μοι [65] τῆς κυοφορίας ἀπόδος τοὺς μισθούς. Ἔνθεν τῶν ὠδίνων πάρασχε τὰς ἀμοιβάς. Ἔνθεν τῆς τιθηνίας ὄρεξον τὰς τιμάς. Συμμέρισαί μοι τοὺς ἄθλους τῶν πόνων· κοινὸς γὰρ ἀμφοτέρων ὁ κάματος. Σὺ D ἠγώνισας [66], κἀγὼ τοῦ ἀγῶνος [67] ἔστερξα τὰ τραύματα· σὺ ἤθλησας, κἀγὼ τῆς ἀθλήσεως συνήδομαί σοι. Σὺ πρὸς βαρβαρικὸν ἔστης θυμὸν, ἐγὼ δὲ πρὸς φύσεως τυραν-

poteram, cum consentientes ad unum testimonium auctoritates haberem duas nuntii et somnii. Ergo velut fulguritus, aut repentino fragore collidentium sese nubium perculsus, hærebam afflictus in stuporem, ut neque flerem neque lamentarer. Sed hominem qui superiora narraverat, certo et nusquam connivente figebam obtutu, hiantibus semper oculis, quod ea quæ palpebrarum 80 motum gubernat, ex intimo facultas prorsus obtorpuisset easque partes quæ miro quodam artificis naturæ consilio præfectæ sunt actioni visus moderandæ, pene mortuas reliquisset. Solet enim ingens dolor, qualis ille tum meus erat, defigere obstipos in vestigio quos oppressit, et ad duritiem plusquam saxeam obstupefacere, lacrymarum etiam humore congelato, aut certe obstructo infra meatu, objectoque obice densati spiritus effluere in oculos prohibito. Sic eram, cum divina providentia, quædam illius in quo tum eramus loci civis femina, cujus filius erat ille interfectus adolescens (nam qui latere Barbaros potuerant, nomina ediderant interfectorum), a stupore illo vix me tandem excitavit. Ut enim interemptum accepit filium, at non ignava morte, sed nobili adversus grassatores functum certamine generose tandem occubuisse, cognationem cum illo suam communionemque sanguinis factis asseruit, seque veram talis filii probavit matrem. Nam cum se splendidis ornasset vestibus, cæteroque omni 81 cultu ad lætantis speciem convertisset, sublatis in cœlum manibus, ad suum et filii salvatorem Deum tales emisit voces: Deposueram apud te filium, Domine, nec modo pœnitet. Servasti depositum cum fide; spei meæ non defuit officium patrocinii tui. Salvus, agnosco, etiamnum is mihi est nunc et in sæculum. Tibi credideram, tu servasti, tu vere incolumem custodisti. Nam quod est mortuus, quodque hujus vitæ vinculis solutus est reputandum non videtur, cum hoc considero jam in securitatis portum subductam esse illius innocentiam, ut ab omni peccandi periculo tutus porro sit futurus; neque item quod convulneratus contrucidatusque est me movet, cum illud succurrit: puram illius et inculpatam animam ad felicitatem evolasse, et immaculatum ejus spiritum tuis commendatum et traditum manibus fuisse. Ego tales in præmiorum numero cædes imputo. Hæ plagæ mihi pretium et decus coronarum obtinent. Atque utinam pluribus capiendis corpus suffecisset, quo aucto tunc earum numero pluribus jam præmiis fruereris. Ex qua tanta bonorum copia redde mihi mercedem fastidiorum laborumque, quos, te dum in utero gestarem, pertuli.

Solve hinc mihi quod debes pro doloribus puerperii. Indidem pro lactatione gratiam refer nutrici eidem et genitrici. Denique mecum communica certaminum ac laborum tuorum præmia, quando utrique nostrum communis pugnæ jactatio ac contentio fuit. Tu pugnasti, et ego tua vulnera boni consului; tu certasti, 82 sed ego tibi certamen

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[61] ἕως γυνή τις τῶν αὐτόθι, ἧς καὶ τί τε τὸ ἀναιρ. περὶ αὐτῶν. [62] οὕτως δὲ ἄρα ἦν, ὃν καὶ φθάσας ὁ λόγος διαβόητως τῇ μεγαλοψυχίᾳ ἐγνώρισεν ἀνεκτήσατό με καὶ τοῦ πολλοῦ πάθους ἀνενεγκεῖν παρεσκεύασεν· ὡς γάρ. [63] ἠγωνισμένον. [64] πεφύλακταί μοι σῶον. [65] οἱ μισθοί. μοι τῶν ὠδίνων ἀπόδος. [66] σὺ ἠγώνισαι. [67] συμμέτοχός σοι καθίσταμαι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(95) *Γυνή τις τῶν αὐτόθι ἧς τέκνον*, etc. Fuit hic nimirum civitas, nomine Pharan, præter desertum et montem ejus nominis, cujus civitatis civis hæc mulier esset. Vide Adrichomium.

gratulor. Tu cum Barbarorum impotenti furore congressus es cominus; ego adversus naturæ tyrannidem pro rationis imperio debellavi; contempsisti tu mortem, ego maternorum viscerum sensum omnem in tua clade nihili feci; tu dolorem letalium vulnerum tulisti patienter, ego raptatorum nunc cum maxime dicerptorumque viscerum tormentum multo acerrimum constanter perfero. Ac forte si quis æstimet, non tolerabiliora mea videantur mala quam tua. Nam ut tu aculeo et acerbitate doloris vincas, ego vicissim in malo prolixiori longitudine patientiæ te supero. Etsi enim crudelis tibi quædam et acerrimis conjuncta cruciatibus oblata mors est, at est celeriter transacta eadem. Me lentus otiose **83** torquet et conficit dolor. Quem si ratione sperno, non continuo non sentio, sed naturæ sensum judicio virtutis opprimo : pungit me dolor utique, nec quod leviter fero stupor est, sed constantia. Sentio, inquam, convulsi tormenta uteri, et effracta nunc in tua morte, ut olim in tuo partu, vincula omnia involucraque naturæ. At ex eo tumescentem nitentemque sursum perturbationem calcat altior insurgens atque obterit auctoritas sapientiæ, et menti jus suum asserit. Nam quis, rogo, fructus vesani et rabiosi, luctus, qui ut se rumpat, resarcire jacturam haud unquam queat cujus causa ringitur? Quare imitata non sum vulgares matres, quæ in casibus ejusmodi tam se molliter et dissolute gerunt, tantos tumultus et tragœdias cient, prorsus ut duntaxat carnis ac corporum se matres, non item animorum recordari videantur, in istaque una ærumnosa vita omnes habere defixas spei suæ rationes. Mirum igitur non est in ea ignorantia futuræ felicioris vitæ, si charorum ex ista discessum tam graviter ferunt. Ego vero non scidi tunicam, nec nudata pectora manibus planxi. Non discerpsi comas **84** meas, non unguibus faciem deformavi, hac persuasione præmunita : vivere te, atque adeo immortali veraque vita perfrui, meque in te non multo post, ut est in declivi ætas mea, habituram illic senectutis meæ curatorem, quando mihi cumque et quocunque casu fictile hoc vasculum confringetur. O me felicem inter matres, quæ tam acrem Deo pugnatorem produxerim, felicem et ter felicem! Nunc enim vere demum audeo gloriari, te, cui timebam uni, in eum locum subducto, ubi longe extra omnem aleam sis ejus periculi, quod me unicum sollicitam habebat, ne qua invidia sinistræ fortunæ spes de te meas interverteret, insidiisque innocentiæ tuæ factis animam in discrimen salutis tuam adduceret. At nunc abi securus, o fili, peregrinare peregrinationem istam pulcherrimam : abi; mihi enim abunde magnum est solatium conscientiam laudis meæ tantæ, ut ne patriarchæ quidem Abrahamo concedam principatum hujus gloriæ, aut secundum ab eo boni consulam dignitatis locum; nam ille sane strenue promptoque stitit animo admovitque aris filium sic jubente Deo. At incertum reliquit fueritne post consumptum holocausto **85** natum perseveraturus

νίδα ἐπολέμησα. Σὺ θανάτου κατεφρόνησας, ἐγὼ δὲ σπλάγχνων ὑπερεφρόνησα. Σὺ τὴν ὀδύνην τῆς σφαγῆς ἤνεγκας ἀνεκτῶς, ἐγὼ σπαρασσομένων μοι τῶν σπλάγχνων καρτερῶ τὴν βάσανον· ἴσα, καὶ οὐ καταδεέστερα τῶν σῶν τὰ ἐμά. Σὺ τῷ πικρῷ τῆς ὀδύνης νικᾷς, ἐγὼ τῷ μήκει τοῦ χρόνου πλεονεκτῶ. Κἂν γάρ σοι λίαν ἀλγεινὸς γέγονεν, ἀλλὰ πρὸς ὥραν ὁ θάνατος, ἐγὼ δὲ μακρὸν ἕλκω τὸ ἄλγημα· κἂν [68] ἐπιεικῶς τοῦτο φέρω φιλοσοφοῦσα, οὐκ ἀναισθητῶ τοῦ πάθους [69], ἀλλὰ βίᾳ κρατῶ τῆς ὀδύνης. Ἀλγῶ λυομένων μοι τῶν δεσμῶν τῆς νηδύος, καὶ τοὺς κόλπους τῆς μήτρας σπαράσσομαι· ἀλλ' ἐπέχω σώφρονι λογισμῷ τὰ τούτων ἐπανιστάμενα πάθη. Τί γὰρ πένθους ὄφελος μανικοῦ τοῦ οἰχομένου λοιπὸν ἀναλύειν οὐ πεφυκότος; Διὰ τοῦτο οὐκ ἐμιμησάμην σαρκῶν μητέρας ἀγεννῶς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις συμφοραῖς παθαινομένας. Οὐκ ἐζήλωσα σωμάτων τεκούσας τὴν ζωὴν ταύτην μόνην λογιζομένας, αἳ τὸν μέλλοντα βίον ἀγνοοῦσαι, δεινὸν τίθενται καὶ χαλεπὸν τὴν ἐν τῷ παρόντι τῶν φιλτάτων διάζευξιν. Οὐ κατέσχισα (96) χιτῶνα, καὶ γυμνὰ χερσὶν ἔτυψα στέρνα. Οὐκ ἐσπάραξα κόμας ἐμὰς, οὐκ ὄνυξιν ἠφάνισα τὸ πρόσωπον, ζῆν σε παρὰ Θεῷ τὴν ἀκήρατον πεπεισμένη ζωὴν, καὶ ἕξειν με μετ' οὐ πολὺ γηροκόμον ἐκεῖ, ὅταν περιθραυσθῇ ὅτῳ δή ποτε τρόπῳ κἀμοὶ τὸ ὀστράκινον σκεῦος. Μακαρία [70] ἐν μητράσιν ἐγὼ τοιοῦτον ἀγωνιστὴν Θεῷ παραστήσασα! μακαρία καὶ τρισμακαρία! Θαρσῶ γὰρ ἀληθῶς καυχήσασθαι λοιπὸν, ἀπελθόντος σου, εἰς ὃν [71] ἐδεδοίκειν μήτι χαλεπόν με ὁ φθόνος ἐργάσηται, εἰς ψυχικὸν ἐπιβουλεύσας σοι κίνδυνον. Ἀλλ' ἄπιθι, ὦ παῖ, ἄπιθι τὴν καλὴν πορείαν, ἄπιθι· οὐ γὰρ παραχωρήσω τῷ πατριάρχῃ Ἀβραὰμ τῶν πρωτείων πρὸς αὐτὸν κρινομένη· οὐδ' ἀγαπήσω μετ' αὐτὸν τὰ δευτερεῖα λαβεῖν, ὅτι προθύμως τὸν υἱὸν κελευσθεὶς ἀνήνεγκεν ἱερεῖον ἀπαθῶς τῷ Θεῷ. Ἄδηλον γὰρ εἰ μετὰ τὴν ὁλοκάρπωσιν ἔμεινεν ὁ αὐτὸς ἀπαθής· ἐπεὶ καὶ ἄλλοι πολλοὶ, σταθερὸν ἐπὶ τῶν ἔργων φυλάξαντες τὸ φρόνημα, μετὰ τὴν πρᾶξιν πρὸς λύπην ἐκάμφθησαν, μεταμελείᾳ τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως ἐλέγξαντες.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[68] καὶ ἐπιεικῶς. [69] οὐκ ἀναισθήτως τοῦ πάθους desunt usque ad οὐκ ὄνυξιν ἠφάνισα τὸ πρόσωπον. [70] σκεῦος καὶ πρὸς τὸν ἐκεῖθεν αἰῶνα πορεύσομαι, μακαρία. [71] σου εἰς Χριστὸν καὶ ἀϊδίως τούτῳ συνεσομένου, καὶ τρυφῆς ἀλήκτου μεταλαμβάνοντος. A verbis, εἰς ὃ ἐδεδοίκειν, usque ad πορείαν ἄπιθι desunt in Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(96) *Οὐ κατέσχισα* etc. Habitus hi omnes actusque lugentium, ut passim est apud poetas. Videri potest chorus primus *Troadum* Senecæ.

idem qui antea, hoc est, nullo doloris sensu perturbatus, quando et multi alii ab eo quod in re præsenti immotum tenuerant constantiæ proposito in mollem, deinde luctum et querelas deflexere, naturæ imbellicitatem tali defectione confessi.

A Ἐγὼ δὲ νῦν ἀνδρίζομαι, καὶ τὴν ὀδυνηρὰν κατήφειαν μεταβάλλω πρὸς τὸ εὔφημον (97). Ὅτε [72] τοὺς ἄλλους κατεργαζόμενος ὁ χρόνος ἥττονας δείκνυσι τοῦ πάθους τῷ μήκει τοῦ καιροῦ δαπανήσας κατ' ὀλίγον αὐτῶν τῆς καρτερίας τοὺς τόνους. Ὅτε ἡ μνήμη καινίζουσα τὸ ἄλγημα σχολὴν δίδωσι τῷ λογισμῷ ἐπ' ἀδείας σκέπτεσθαι τὰ ὀδυνηρὰ τοῦ πάθους. Χαλεπὸν γὰρ καὶ λίαν δύσκολον κρίσιν ὀρθὴν πολλῷ χρόνῳ φυλάξαι παντάπασιν ἀμετάπτωτον, τῆς ἐξουσίας τοῦ λογισμοῦ εὐκόλως ἐπὶ τὰ ἐναντία τῶν δεδογμένων προτρεπομένης. Ὠδυρόμην χηρείαν ποτὲ, καὶ τὴν ἐρημίαν τῆς κηδεμονίας τοῦ σοῦ πατρὸς ὡς ἀβοήθητος ἐστέναξα. Νῦν δὲ τί δεῖ δακρῦσαι, τί δὲ καὶ ὀλοφύρεσθαι, προστάτην ἔχουσαν τοιοῦτον παρὰ Θεῷ, καὶ ἀμύνειν ἐν τοῖς κακοῖς [73] ἐκεῖθεν δυνάμενον, καὶ τὴν γηροκομίαν τῆς ἐμῆς πολιᾶς B παρέχειν ἀφθονωτέραν ἐκ τῶν ἀεννάων μετ' ἐξουσίας ἀντλοῦντα χαρίτων, καὶ ἐποχετεύοντα φιλοτιμότερον μᾶλλον ἢ βασιλικῶν ἔτι [74] περιὼν ἦρχες θησαυρῶν; Ἐπειδὴ τούτοις μὲν τὸ ἀναλισκόμενον ἐπιλείπει, ὡς ἔχουσιν ὡρισμένον μέτρῳ τὸ ἀποκείμενον, ὀμβροῦσι δὲ ἐκείνοις οὔ ποτε λείψει χορηγία πηγάζουσα.

Atqui ego nunc cum maxime sto animo post cladem, mœstitiamque orbitatis omnem et malesuadas questus in bona omnia verba commuto: quando alii, a mali sensu prius invicti, fracti demum mora, perturbationi dant victas manus, postquam contentos illos quibus prius steterant generosæ patientiæ nervos arrosit tædiosa diuturnitas, ac sensim incidit; memoria vero renovando præteriti mali speciem, menti per ipsum conflictum ad officium attentæ, noxiam jam securæ facultatem otiumque præbet attente perpendendi quam ea gravis et acerba calamitas fuerit. Difficile quippe in primis atque arduum est erectum longo tempore et velut obfirmatum in statu judicium sustentare rationis, ita ut inclinet nusquam, quamvis natura mobilis in partem alteram animus liber etiam **86** ad contraria iis quæ prius statuerat decernenda. Fuit cum viduitatem lugerem meam; et destituta eo auxilio quod in patris tui providentia, dum viveret, mihi certum erat constitutum, solitudinem deplorarem. Nunc vero flere quid attinet aut lamentari, cum talem te apud Deum patronum habeam tam gratiosum et potentem, ut sit tibi facillimum malum a me illinc omne propulsare, idemque longe illic maximam facultatem habiturus sis omnis ejus mihi providendæ copiæ, quæ ad fovendam beandamque senectutem meam opus erit, quippe admotus æterno ac perenni gratiarum fonti cum potestate maxima quam large voles hauriendi in meque derivandi, imo profundendi liberalius quam si adhuc superstes regiorum præfecturam thesaurorum gereres. Ex iis enim quantulumcunque est quod decerpitur summæ certe deest, ut cujus quamvis magnæ definitus sit numerus, at cœlestibus divitiis quantavis in nos copia depluentibus, nunquam tamen deficiat donorum inexhausta scaturigo.

Πρὸς ταῦτα ἐγὼ κατεδυόμην, οὕτως πρὸς τὸ τοῦ D παιδὸς πάθος μαλακισθεὶς ἀγεννῶς, καὶ ἥττων γυναικὸς εἶ; ἀνδρείαν φανεὶς [75] ᾐδούμην τοὺς παρόντας, ἐθαύμαζον ἐκείνην, ἔσκωπτον ἐμαυτὸν, ὑπώπια τοὺς τῆς γενναίας ἐκείνης λόγους δεξάμενος, καὶ μανίαν κρίνας ἐμὴν τὸ σῶφρον ἐκείνης. Δίκαια γὰρ ἐγκαλεῖν ἐφ' οἷς ἔπαθον νομίσας Θεῷ, τότε ἔγνων ἁμαρτὼν ὅτε [76] τῷ παραδείγματι τῆς γυναικὸς φορητὴν ἔμαθον παντὸς δεινοῦ προσβολήν. Ἡ γὰρ συνείδησις [77] καταπεσοῦσα εἰς ἀθυμίαν τῷ νομισθέντι ἀνυποίστῳ πολλάκις ἐγείρεται πρὸς τὸ εὔθυμον τῇ νήψει (98) τοῦ τὰ ἴσα παθόντος, τὸ μὴ εἴκειν εὐκόλως πάθει παρὰ τοῦ κρατήσαντος τούτου εὐχερῶς διδαχθεῖσα. Ἔδοξεν οὖν τῇ βουλῇ τῶν τὴν Φαρὰν οἰκούντων, μετὰ τὴν ἀκοὴν τῶν ἠγγελμένων, μὴ σιωπῆσαι τὸ τολμηθὲν, ποιῆσαι δὲ τῷ τῶν βαρβάρων βασιλεῖ τοῦτο καταφανές. Καὶ δὴ πέμπουσι πρὸς αὐτὸν δύο

Ad hæc ego pudore confundebar, quod filii tam **87** molliter tamque ignaviter casum tulissem. Jamque plane deprehensus imbecillior femina, verebar oculos et tacita judicia circumstantium. Nec minus illam mirabar, quam me objurgabam, magnifica verba illius heroinæ non aliter accipiens quam ut suggillationes impatientiæ meæ, meque ipsum amentiæ ipsius sapientiæ moderationisque testimonio convincens. Justam enim mihi esse causam arbitratus antea expostulandi cum Deo peccasse me tum demum sentiebam, cum exemplo mulieris intelligerem omnem esse mali cujuscunque tolerabilem vim. Nam afflicta in desperationem conscientia, opprimente mali mole quam falso ineluctabilem existimat, excitatur plerumque ad bene sperandum ejus constantia, qui in experientia non minoris mali moderationem sui compotem tenere

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[72] τὸ εὔφημον, ὅτε. [73] ἐν τοῖς καθήκουσιν ἐκεῖ Palat. [74] ὢν ἔτι εἰ περιὼν Palat. [75] φανεὶς καί. [76] ὅτι τῷ. [77] ἡ γὰρ συνείδησις usque ad διδαχθεῖσα desunt in cod.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(97) *Πρὸς τὸ εὔφημον*. Ita c. R. Tolosanus vero τὸ εὔθυμον, non incommode.

(98) *Τῇ νήψει*. Suspicabar aliquando legendum τῇ ὄψει, sed nihil est necesse.

perseveravit; ab eo qui præclare perturbationem vicit, vel sero docta non esse cedendum ei leviter. Vulgata hinc fama latrocinii barbarici convenit in communi consilio civium Pharan: rem tantam tam audacter contra fas et fœdus attentatam neutiquam dissimulandam videri, **88** dandam vero operam ut Barbarorum regulus de ea certior quamprimum fieret. Hoc animo duos ad illum destinant cursores, ex iis quos ipsi hemeródromos appellant, de injuria questuros violatorum fœderum. Sunt autem isti qui ad hoc ministerii publice locatam profitentur operam juvenes fere paulum pubertatibus adultiores prima jam lanugine, aut non hinc procul, spicula singulis et missilia. Tum ad igniarium silex, non alia expeditis, sarcina: tantum enim, iter capessentibus, et necessarium et satis B est; telis hastilibusque feras eminus cominusque cædunt; quibus coquendis ignis excutitur e cotibus; prodiga passim lignorum et igniarii copia, siccis virgultis et fomentis ignis nullo non se loco ad rapiendam flammam offerentibus: quod frutices qui sponte per solitudinem nascuntur nemo cædat aut comportet. Interim vero dum illi demandatum peragebant iter, nos ad officia funebria versi elaturi ex locis ubi jacebant cæsorum corpora prodiimus. Quo cum pervenissemus quintam jam diem, mortuos reperimus nihil **89** eorum passos quæ exanimatorum a multis jam diebus cadaverum natura fert: nullo gravi odore, nulla ingrata specie qualis esse fluxorum et tabescentium solet corporum, ne violatos quidem ullo morsu carnivorarum avium aut C ferarum bestiarum. Tantum vero tum fuisse temporis ex quo erant interfecti servus Magadonis dixerat; id enim erat nominis illi quem supra trucidatum diximus a Barbaris senatori. Hæc porro sunt cæsorum nomina (99): In Bethrambe Proclus; Hypatius vero in mansione Salael: hi extra mansiones per solitudinem interfecti sunt Macarius et Marcus, et Benjamin in exteriori eremo Ælim. At in Thola Eusebius, et Elias in Aze, quorum duorum alterum multis confossum plagis adhuc tamen animam trahentem invenimus. Igitur humo sublatum transtulimus in cellulam, illicque utcunque compositum ad sepulturam aliorum versi reliqui-

A τῶν παρ' αὐτοῖς καλουμένων ἡμεροδρόμων (1) ἐγκαλοῦντες παράβασιν τῶν συγκειμένων σπονδῶν. Νέοι δέ εἰσιν ἐφήβων ὀλίγῳ [78] πρεσβύτεροι, πρωτογενείων ἐγγὺς, ταῖς τοιαύταις ὑπηρετούμενοι χρείαις τόξων καὶ βελῶν, ἀκοντίων καὶ πυροβόλων λίθων ἐπιφερόμενοι πλέον οὐδέν. Ταῦτα γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὴν ζωὴν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν γίνεται χρήσιμα, τὰ μὲν τὴν ἄγραν, τὰ δὲ τὸ πῦρ παρέχοντα πρὸς τὴν ὄπτησιν. Ξύλον γὰρ αὐτοῖς ἐν παντὶ τόπῳ καὶ φρυγάνων εὐπορία πολλὴ, οὐδενὸς κατὰ τὴν ἔρημον ὑλοτομοῦντος τὰ φυόμενα. Ἐν ᾧ δὲ ἐκείνην ἤνυον οὗτοι τὴν ὁδὸν, ἡμεῖς ἐπὶ τὴν συγκομιδὴν ἐξήλθομεν τῶν σωμάτων, καὶ παραγενόμενοι πεμπταίους εὕρομεν τοὺς ἀνῃρημένους οὐδὲν παθόντας ὧν πάσχειν εἰκὸς νεκρὸν πολυήμερον· οὐκ ὀδωδότας, οὐ μυδῶντα; (2), οὐκ ἀδικηθέντας παρὰ τῶν λυμαίνεσθαι πεφυκότων σαρκοβόρων ὀρνέων ἢ θηρίων ἀγρίων. Τοσοῦτον δὲ χρόνον ἔχειν αὐτοὺς, καὶ ὁ τοῦ Μαγάδωνος εἰρήκει παῖς· τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πρὸς τῶν βαρβάρων πεφονευμένῳ βουλευτῇ. Ἦν δὲ ὁ μὲν ἐν τῇ Βηθραμβῇ Πρόκλος, Ὑπάτιος δὲ ἐν τῇ [79] μονῇ, Σαλαὴλ, Μακάριος δὲ καὶ Μάρκος οἱ κατὰ τὴν ἔρημον ἔξω πεφονευμένοι, καὶ Βενιαμὶν [80] ἐν τῇ ἔξω τῇ Αἰλὶμ. Εὐσέβιος δὲ ἐν [81] Θωλὰ, καὶ Ἠλίας ἐν Ἀζέ. Καὶ τῶν δύο τὸν ἕτερον πολλὰς μὲν εὕρομεν ἔχοντα σφαγὰς, ἔτι δὲ ζῶντα [82]. Ὃν καὶ βαστάζοντες ἀπεθέμεθα ἐν κελλίῳ, πρὸς τὴν ταφὴν τῶν ἄλλων τρεπόμενοι σωμάτων. Ἀναλύσαντες δὲ πάλιν ἐπ' αὐτὸν καὶ ζῶντα μὲν ἐφθάσαμεν οὐκέτι, παρὰ δὲ τὴν ὑδρίαν κείμενον εὕρομεν νεκρόν· διψήσας γὰρ πάντως ἐκ τῆς τῶν τραυμάτων φλογιώσεως μετὰ τὸ πιεῖν ἔπεσεν ἐπὶ τὰ γόνατα πρηνὴς, ἐπὶ τούτου τοῦ σχήματος καταλιπούσης αὐτὸν τελευτήσαντα τῆς ψυχῆς. Καὶ τοῦτον οὖν [83] ὡς τοὺς λοιποὺς παραδόντες κηδείᾳ ἐξήλθομεν, μαθησόμενοι τί ποτε τὸ μηνυθὲν εἴη παρὰ τοῦ ἡγουμένου [84] τῶν Βαρβάρων.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[77] ἐφήβων ὀλίγων πρεσβύτ. [79] δὲ ὁ ἐν τῇ Τὲ, Ἰσαὰκ δὲ ὁ ἐν τῇ μονῇ Σαλαήλ. [80] πεφονευμένοι Βενιαμίν. [81] εἰς Θωλᾶ Sfort. et Palat. καὶ Ἠλίας ἐν Ἀζῇ καὶ τῶν δύο δὲ τὸν ἕτ. Palat. [82] ἔτι δὲ ζῶντα καὶ πνοῆς ἐχόμενον, ὃν καὶ βαστάσαντες ἀπεθ. [83] τῆς ψυχῆς τοῦτον οὖν ὡς τοὺς λοιποὺς παραδ. [84] τοῦ ἐξάρχοντος τῶν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(99) Nomina ista locorum et virorum perturbatissima erant in codd. Neque illa ut nunc habemus legit olim interpres. Cæterum non erit forte ingratum hic legere quæ Græci de his Patribus in Menologio suo tradant XIV Januarii: Οὗτοι τὸν ἀσκητικὸν βίον ποθοῦντες πᾶσι τοῖς τοῦ κόσμου χαίρειν εἰπόντες, κατῴκουν τὴν ἔρημον. Μεθ' ὧν ἦν ὁ μακάριος Νεῖλος, ἔπαρχος γεγονὼς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ καὶ δυνάμει λόγου καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι, κάλλιστα συγγράμματα ἐνθεὶς πρὸς ἄσκησιν ἐπαλείφοντα, καὶ τὴν διαγωγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν καὶ ἀναίρεσιν τῶν ὁσίων Πατέρων τούτων διαγράψας. Οὗτοι γὰρ ἀνῃρέθησαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὕτω λεγομένων Βλεμμύων, ἀπὸ Ἀραβίας ἕως Αἰγύπτου καὶ θαλάσσης Ἐρυθρᾶς κατὰ τὴν ἔρημον καρτεπταμένων. Πρὸ δὲ χρόνων πολλῶν, ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως, καὶ Πέτρου D ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἀνῃρέθησαν καὶ ἕτεροι ἐντυγχάνοντες, καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει. Ἐξελθόντες

(1) *Καλουμένων ἡμεροδρόμων*. Talis fuit ille Philippides, quem Athenienses ante Marathoniam pugnam Spartam miserunt. Herodot. in *Erato*: Ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετῶντα.

(2) *Μυδῶντας*. Restituenda ex conjectura vox hæc, fuit prorsus in ms. deformata. Quod sæpe usuveniet in sequentibus; postrema enim ista varia, nec ea satis perita descripta manu negligentiæ scriptoris non levia passim ostentabant stigmata.

mus, quoad officio persoluto mortuis, viventem illum curaremus. Sed occupavit nostrum reditum ejus obitus; quippe illum reversi **90** exanimatum, et juxta hydriam jacentem offendimus, sitiens videlicet ex inflammatione vulnerum mox a potu prociderat pronus in genua, eoque in habitu deficientem cum anima liquerat : huic quoque justa persolvimus ut cæteris, tumque inde nos recepimus, si quid a Barbarorum interea regulo relatum esset nuntii cognituri.

Ἄρτι δὲ εἰσερχομένων ἡμῶν τὴν Φαρὰν παρῆσαν A οἱ ἀπεσταλμένοι, γράμματα κομίζοντες παρ' αὐτοῦ, τά καὶ τὴν εἰρήνην βεβαιοῦντα καὶ ἥκειν παρ' αὐτὸν [85] κελεύοντα τοὺς ἠδικημένους, μάλιστα τῶν ἔτι ζώντων αἰχμαλώτων τοὺς προσήκοντας. Εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πεφονευμένων δίκην τις ἐθέλοι λαβεῖν, ἑτοίμως ἔχειν ἔλεγεν ἐκδιδόναι τοὺς αἰτίους πρὸς τιμωρίαν, καὶ τὰ σκῦλα δὲ πάντα δώσειν ὡμολόγει τοῖς σεσυλημένοις. Λύειν γὰρ οὐκ ἤθελε τοὺς τῆς εἰρήνης θεσμοὺς, ὡς ἐμήνυεν, τὸ πρὸς αὐτοὺς ἔνσπονδον ἀγαπῶν, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν παραμυθίαν· οὐ μικρὸν γὰρ αὐτοῖς κέρδος φέρει ἡ πρὸς αὐτοὺς ἐπιμιξία ἐν ταῖς ἀνάγκαις τῆς ἐνδείας βοηθουμένοις τῇ τούτων εὐπορίᾳ. Δῶρα τοιγαροῦν παρασκευασάμενοι καὶ πρέσβεις ὡς ἐπὶ ἀνανεώσει τῆς παραλυθείσης χειροτονήσαντες εἰρήνης, τῇ ἑξῆς ἐκπέμπουσιν αὐτούς B τε καὶ τοὺς ἐλπίδι [86] χρηστῇ δῆθεν ἀφιξομένους ἡμᾶς.

Ὀγδόην δὲ ἡμέραν ὁδοιποροῦντες (ταῖς γὰρ πάσαις δυοκαίδεκα ἡ πρὸς αὐτὸν ἠνύσθη ὁδὸς), ἐν σπάνει κατέστημεν ὕδατος, καὶ πολλὴ τῆς δίψης ἦν ἀνάγκη· καὶ θάνατος ἠλπίζετο λοιπὸν, ὁ ταῖς ἐνδείαις ἐφεδρεύων ἀεί. Ἔλεγον δέ που πλησίον εἶναι πηγὴν οἱ πεπειραμένοι τῶν τόπων· καὶ τοῦτο τοὺς πολλοὺς κάμνοντας ἐψυχαγώγει, προσδοκίᾳ τοῦ μέλλοντος τὸ παρὸν ἰωμένους [87] κακόν. Τρέφει γὰρ [88] ἐλπὶς ὀνειροπολουμένη ἀληθείας οὐκ ἔλαττον τὴν παντελῆ ἀπόγνωσιν βουκολοῦσα τῇ προσδοκίᾳ, καὶ τὸ ἀποπεπτωκὸς τῆς δυνάμεως ἐπεγείρουσα τῇ τῆς ἐλπίδος χειρί. Ἔτρεχον οὖν πολλοὶ φθάσαι πρὸ τοῦ πλήθους ἐπειγόμενοι τὸ ζητούμενον, καὶ μετ' ἀδείας ἀπολαῦσαι ποθοῦντες οὗπερ ἦσαν

A Commodum ecce nobis ingredientibus Pharan adorant, qui missi fuerant nostri feciales cum litteris Barbari, fœdus ac pacem confirmantibus, et eos qui injuria affecti essent ad se, ut venirent invitantibus, propinquos præsertim captivorum adhuc viventium. Sin quis etiam mortem eorum qui essent occisi, vellet ulcisci auctores cædis ad supplicium se esse dediturum. Spolia quidem et prædam omnem iis quibus erepta esset, redditurum se promisit, omninoque præ se tulit nequaquam velle se conditiones pacis dissolvi, quod sibi suæque genti concordiam cum Pharanitis utilem **91** esse intelligeret, propter ea commoda quæ ex commercio ipsorum hauriunt Barbari : quæ parva sane non sunt, præsertim in difficultatibus annonæ, quarum B illi opportunissimum habent subsidium in finitimarum solitudini regionum fertilitate et copia mercatu ad ipsos et permutatione propagata. His auditis, Pharanitæ expeditis muneribus, legatos ad instaurationem violati fœderis decretos sequenti die mittunt : quibuscum nos quoque societatem viæ junximus, spem nimirum ostentatam a rege barbaro sequentes. Octavum jam diem peregrinabamur (nam duodecim omnino diebus confectum iter illud est), et per aquæ penuriam cum extrema conflictabamur necessitate sitis; nec jam ullius rei propior certiorve spes quam mortis erat. Illa enim angustias egestatis fere obsidet; hincque velut ex insidiis cooritur in miseros. Cæterum haud procul hinc abesse fontem autumabant expe-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[85] καὶ ἥκειν ὡς αὐτόν. [86] ἐπ' ἐλπίδι. [87] ἰωμένη κακόν. [88] Ab illis verbis τρέφει γὰρ ἐλπὶς usque ad τῇ τῆς ἐλπίδος χειρὶ desunt.

PETRI POSSINI NOTÆ.

ἐλθόντες γὰρ οἱ κατοικοῦντες καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ Σινᾷ C ὄρει Σαρακηνοὶ, ἀποθανόντος τοῦ φυλάρχου αὐτῶν πολλοὺς ἐφόνευσαν τῶν ἀσκητῶν. Τῶν δὲ λοιπῶν φυγόντων εἰς τὸ ὀχύρωμα, ἐφάνη τοῖς Σαρακηνοῖς διὰ τῆς νυκτὸς φλὸξ πυρὸς κατακαίουσα ὅλον τὸ ὄρος· ἡ δὲ φλὸξ ἀνήρχετο ἕως τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἰδόντες οἱ Σαρακηνοὶ ἐφοβήθησαν, καὶ ῥίψαντες τὰ ὅπλα αὐτῶν ἔφυγον. Οἱ δὲ πρῶτον σφαγέντες ἦσαν τριάκοντα ὀκτὼ, ἔχοντες πληγὰς διαφόρους ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν. Ἐξ αὐτῶν δὲ ηὑρέθησαν δύο ζῶντες. Σάββας καὶ Ἠσαΐας· οἱ δὲ φονευθέντες οἱ μὲν τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν τελείως, τῶν δὲ ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ἐκράτει τὸ δέρμα· ἄλλοι μέσον ἐκόπησαν, οὓς ἔθαψαν οἱ δύο μοναχοὶ τὰ περὶ αὐτῶν εἰπόντες. Quæ Latine sic reddimus. *Hi asceticæ vitæ desiderio omnibus quæ in mundo sunt vale cum dixissent, habitarunt solitudinem. Cum quibus erat et beatus Nilus olim præfectus urbis Constantinopolitanæ. Qui et facultate dicendi præditus et Spiritus sancti instinctus gratia commentarios composuit pulcherrimos ad tyrones spiritalis vitæ certaminibus præparandos, utiles. Scripsit idem etiam institutum, captivitatem, et necem sanctorum horumce Patrum. Necati enim sunt a Barbaris quos vocant Blemmyas. Qui ab Arabia usque ad Ægyptum et mare Rubrum solitudinem late obtinent. Porro multo ante hæc tempora, imperante Diocletiano, et Petro Alexandrinam Ecclesiam regente, cæsi erant et alii item solitarii, in monte et ipsi Sina tranquillæ vitæ studentes. Excurrentes enim Sarraceni, qui et ipsi montem Sinam incolunt, regulo ipsorum mortuo, monachos multos occiderunt. Reliquis vero fuga receptis in munitum locum apparuit per noctem Sarracenis flamma ignis amburens totum montem, indeque ad cœlum usque pertinens : quo viso exterriti Barbari abjectis armis in fugam se dederunt. Qui vero primum cæsi fuerant octo et triginta numerabantur variis concisi vulneribus. Ex ipsis porro duo vivi capti sunt Sabbas et Esaias. Qui vero sunt interfecti, eorum quibusdam abscissum omnino caput est. Quibusdam non omnino sed altera ex parte hærebat adhuc* D *corpori summa cute. Nonnullis dimidiam profunditatem colli vulnus hauriebat. Hos sepelierunt duo monachi, qui et de ipsis ea quæ diximus retulerunt.* Hæc Menologium.

perseveravit; ab eo qui præclare perturbationem vicit, vel sero docta non esse cedendum ei leviter. Vulgata hinc fama latrocinii barbarici convenit in communi consilio civium Pharan: rem tantam tam audacter contra fas et fœdus attentatam neutiquam dissimulandam videri, **88** dandam vero operam ut Barbarorum regulus de ea certior quamprimum fieret. Hoc animo duos ad illum destinant cursores, ex iis quos ipsi hemerodromos appellant, de injuria questuros violatorum fœderum. Sunt autem isti qui ad hoc ministerii publice locatam profitentur operam juvenes fere paulum pubertibus adultiores prima jam lanugine, aut non hinc procul, spicula singulis et missilia. Tum ad igniarium silex, non alia expeditis, sarcina: tantum enim, iter capessentibus, et necessarium et satis est; telis hastilibusque feras eminus cominusque cædunt; quibus coquendis ignis excutitur e cotibus; prodiga passim lignorum et igniarii copia, siccis virgultis et fomentis ignis nullo non se loco ad rapiendam flammam offerentibus: quod frutices qui sponte per solitudinem nascuntur nemo cædat aut comportet. Interim vero dum illi demandatum peragebant iter, nos ad officia funebria versi elaturi ex locis ubi jacebant cæsorum corpora prodiimus. Quo cum pervenissemus quintam jam diem, mortuos reperimus nihil **89** eorum passos quæ exanimatorum a multis jam diebus cadaverum natura fert: nullo gravi odore, nulla ingrata specie qualis esse fluxorum et tabescentium solet corporum, ne violatos quidem ullo morsu carnivorarum avium aut ferarum bestiarum. Tantum vero tum fuisse temporis ex quo erant interfecti servus Magadonis dixerat; id enim erat nominis illi quem supra trucidatum diximus a Barbaris senatori. Hæc porro sunt cæsorum nomina (99): In Bethrambe Proclus; Hypatius vero in mansione Salael: hi extra mansiones per solitudinem interfecti sunt Macarius et Marcus, et Benjamin in exteriori eremo Ælim. At in Thola Eusebius, et Elias in Aze, quorum duorum alterum multis confossum plagis adhuc tamen animam trahentem invenimus. Igitur humo sublatum transtulimus in cellulam, illicque utcunque compositum ad sepulturam aliorum versi reliqui-

A τῶν παρ' αὐτοῖς καλουμένων ἡμεροδρόμων (1) ἐγκαλοῦντες παράβασιν τῶν συγκειμένων σπονδῶν. Νέοι δέ εἰσιν ἐφήβων ὀλίγῳ [78] πρεσβύτεροι, πρωτογενείων ἐγγὺς, ταῖς τοιαύταις ὑπηρετούμενοι χρείαις τόξων καὶ βελῶν, ἀκοντίων καὶ πυροβόλων λίθων ἐπιφερόμενοι πλέον οὐδέν. Ταῦτα γὰρ αὐτοῖς πρὸς τὴν ζωὴν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν γίνεται χρήσιμα, τὰ μὲν τὴν ἄγραν, τὰ δὲ τὸ πῦρ παρέχοντα πρὸς τὴν ὄπτησιν. Ξύλον γὰρ αὐτοῖς ἐν παντὶ τόπῳ καὶ φρυγάνων εὐπορία πολλὴ, οὐδενὸς κατὰ τὴν ἔρημον ὑλοτομοῦντος τὰ φυόμενα. Ἐν ᾧ δὲ ἐκείνην ἤνυον οὗτοι τὴν ὁδὸν, ἡμεῖς ἐπὶ τὴν συγκομιδὴν ἐξήλθομεν τῶν σωμάτων, καὶ παραγενόμενοι πεμπταίους εὕρομεν τοὺς ἀνῃρημένους οὐδὲν παθόντας ὧν πάσχειν εἰκὸς νεκρὸν πολυήμερον· οὐκ ὀδωδότας, οὐ μυδῶν-
B τας (2), οὐκ ἀδικηθέντας παρὰ τῶν λυμαίνεσθαι πεφυκότων σαρκοβόρων ὀρνέων ἢ θηρίων ἀγρίων. Τοσοῦτον δὲ χρόνον ἔχειν αὐτοὺς, καὶ ὁ τοῦ Μαγάδωνος εἰρήκει παῖς· τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ πρὸς τῶν βαρβάρων πεφονευμένῳ βουλευτῇ. Ἦν δὲ ὁ μὲν ἐν τῇ Βησθραμβῇ Πρόκλος, Ὑπάτιος δὲ ἐν τῇ [79] μονῇ, Σαλαὴλ, Μακάριος δὲ καὶ Μάρκος οἱ κατὰ τὴν ἔρημον ἔξω πεφονευμένοι, καὶ Βενιαμὶν [80] ἐν τῇ ἔξω τῇ Αἰλίμ. Εὐσέβιος δὲ ἐν [81] Θωλᾷ, καὶ Ἠλίας ἐν Ἀζέ. Καὶ τῶν δύο τὸν ἕτερον πολλὰς μὲν εὕρομεν ἔχοντα σφαγὰς, ἔτι δὲ ζῶντα [82]. Ὃν καὶ βαστάζοντες ἀπεθέμεθα ἐν κελλίῳ, πρὸς τὴν ταφὴν τῶν ἄλλων τρεπόμενοι σωμάτων. Ἀναλύσαντες δὲ πάλιν ἐπ' αὐτὸν καὶ ζῶντα μὲν ἐφθάσαμεν οὐκέτι, παρὰ δὲ τὴν ὑδρίαν κείμενον εὕρομεν νεκρόν· διψήσας γὰρ πάντως ἐκ
C τῆς τῶν τραυμάτων φλογιώσεως μετὰ τὸ πιεῖν ἔπεσεν ἐπὶ τὰ γόνατα πρηνὴς, ἐπὶ τούτου τοῦ σχήματος καταλιπούσης αὐτὸν τελευτήσαντα τῆς ψυχῆς. Καὶ τοῦτον οὖν [83] ὡς τοὺς λοιποὺς παραδόντες κηδείᾳ ἐξήλθομεν, μαθησόμενοι τί ποτε τὸ μηνυθὲν εἴη παρὰ τοῦ ἡγουμένου [84] τῶν Βαρβάρων.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[78] ἐφήβων ὀλίγων πρεσβύτ. [79] δὲ ὁ ἐν τῇ Τὲ, Ἰσαὰκ δὲ ὁ ἐν τῇ μονῇ Σαλαήλ. [80] πεφονευμένοι Βενιαμίν. [81] εἰς Θωλᾶ Sfort. et Palat. καὶ Ἠλίας ἐν Ἀζῇ καὶ τῶν δύο δὲ τὸν ἕπ. Palat. [82] ἔτι δὲ ζῶντα καὶ πνοῆς ἐχόμενον, ὃν καὶ βαστάσαντες ἀπεθ. [83] τῆς ψυχῆς τοῦτον οὖν ὡς τοὺς λοιποὺς παραδ. [84] τοῦ ἐξάρχοντος τῶν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(99) Nomina ista locorum et virorum perturbatissima erant in codd. Neque illa ut nunc habemus legit olim interpres. Cæterum non erit forte ingratum hic legere quæ Græci de his Patribus in Menologio suo tradant XIV Januarii: Οὗτοι τὸν ἀσκητικὸν βίον ποθοῦντες πᾶσι τοῖς τοῦ κόσμου χαίρειν εἰπόντες, κατῴκουν τὴν ἔρημον. Μεθ' ὧν ἦν ὁ μακάριος Νεῖλος, ἔπαρχος γεγονὼς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ καὶ δυνάμει λόγου καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι, κάλλιστα συγγράμματα ἐνθεὶς πρὸς ἄσκησιν ἐπαλείφοντα, καὶ τὴν διαγωγὴν καὶ αἰχμαλωσίαν καὶ ἀναίρεσιν τῶν ὁσίων Πατέρων τούτων διαγράψας. Οὗτοι γὰρ ἀνῃρέθησαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων οὕτω λεγομένων Βλεμμύων, ἀπὸ Ἀραβίας ἕως Αἰγύπτου καὶ θαλάσσης Ἐρυθρᾶς κατὰ τὴν ἔρημον κατεσκηνωμένων. Πρὸ δὲ χρόνων πολλῶν, ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλέως, καὶ Πέτρου
D ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ἀνῃρέθησαν καὶ ἕτεροι ἡσυχάζοντες, καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει. Ἐξελθόντες

(1) *Καλουμένων ἡμεροδρόμων*. Talis fuit ille Philippides, quem Athenienses ante Marathoniam pugnam Spartam miserunt. Herodot. in *Erato*: Ἀποπέμπουσι ἐς Σπάρτην κήρυκα Φειδιππίδην, Ἀθηναῖον μὲν ἄνδρα, ἄλλως δὲ ἡμεροδρόμον τε καὶ τοῦτο μελετῶντα.

(2) *Μυδῶντας*. Restituenda ex conjectura vox hæc, fuit prorsus in ms. deformata. Quod sæpe usuveniet in sequentibus; postrema enim ista varia, nec ea satis perita descripta manu negligentiæ scriptoris non levia passim ostentabant stigmata.

mus, quoad officio persoluto mortuis, viventem illum curaremus. Sed occupavit nostrum reditum ejus obitus; quippe illum reversi **90** exanimatum, et juxta hydriam jacentem offendimus, sitiens videlicet ex inflammatione vulnerum mox a potu prociderat pronus in genua, eoque in habitu deficientem eum anima liquerat: huic quoque justa persolvimus ut cæteris, tumque inde nos recepimus, si quid a Barbarorum interea regulo relatum esset nuntii cogituri.

Ἄρτι δὲ εἰσερχομένων ἡμῶν τὴν Φαρὰν παρῆσαν οἱ ἀπεσταλμένοι, γράμματα κομίζοντες παρ' αὐτοῦ, τά καὶ τὴν εἰρήνην βεβαιοῦντα καὶ ἥκειν παρ' αὐτὸν [85] κελεύοντα τοὺς ἠδικημένους, μάλιστα τῶν ἔτι ζώντων αἰχμαλώτων τοὺς προσήκοντας. Εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πεφονευμένων δίκην τις ἐθέλοι λαβεῖν, ἑτοίμως ἔχειν ἔλεγεν ἐκδιδόναι τοὺς αἰτίους πρὸς τιμωρίαν, καὶ τὰ σκῦλα δὲ πάντα δώσειν ὡμολόγει τοῖς σεσυλημένοις. Λύειν γὰρ οὐκ ἤθελε τοὺς τῆς εἰρήνης θεσμοὺς, ὡς ἐμήνυεν, τὸ πρὸς αὐτοὺς ἔνσπονδον ἀγαπῶν, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν παραμυθίαν· οὐ μικρὸν γὰρ αὐτοῖς κέρδος φέρει ἡ πρὸς αὐτοὺς ἐπιμιξία ἐν ταῖς ἀνάγκαις τῆς ἐνδείας βοηθουμένοις τῇ τούτων εὐπορίᾳ. Δῶρα τοιγαροῦν παρασκευασάμενοι καὶ πρέσβεις ὡς ἐπὶ ἀνανεώσει τῆς παραλυθείσης χειροτονήσαντες εἰρήνης, τῇ ἑξῆς ἐκπέμπουσιν αὐτούς τε καὶ τοὺς ἐλπίδι [86] χρηστῇ δῆθεν ἀφιξομένους ἡμᾶς.

A Commodum ecce nobis ingredientibus Pharan adcrant, qui missi fuerant nostri feciales cum litteris Barbari, fœdus ac pacem confirmantibus, et eos qui injuria affecti essent ad se, ut venirent invitantibus, propinquos præsertim captivorum adhuc viventium. Sin quis etiam mortem eorum qui essent occisi, vellet ulcisci auctores cædis ad supplicium se esse dediturum. Spolia quidem et prædam omnem iis quibus erepta esset, redditurum se promisit, omninoque præ se tulit nequaquam velle se conditiones pacis dissolvi, quod sibi suæque genti concordiam cum Pharanitis utilem **91** esse intelligeret, propter ea commoda quæ ex commercio ipsorum hauriunt Barbari: quæ parva sane non sunt, præsertim in difficultatibus annonæ, quarum

B illi opportunissimum habent subsidium in finitimarum solitudini regionum fertilitate et copia mercatu ad ipsos et permutatione propagata. His auditis, Pharanitæ expeditis muneribus, legatos ad instaurationem violati fœderis decretos sequenti die mittunt: quibuscum nos quoque societatem viæ junximus, spem nimirum ostentatam a rege barbaro sequentes.

Ὀγδόην δὲ ἡμέραν ὁδοιποροῦντες (ταῖς γὰρ πάσαις δυοκαίδεκα ἡ πρὸς αὐτὸν ἠνύσθη ὁδὸς), ἐν σπάνει κατέστημεν ὕδατος, καὶ πολλὴ τῆς δίψης ἦν ἀνάγκη· καὶ θάνατος ἠλπίζετο λοιπὸν, ὁ ταῖς ἐνδείαις ἐφεδρεύων ἀεί. Ἔλεγον δέ που πλησίον εἶναι πηγὴν οἱ πεπειραμένοι τῶν τόπων· καὶ τοῦτο τοὺς πολλοὺς κάμνοντας ἐψυχαγώγει, προσδοκίᾳ τοῦ μέλλοντος τὸ παρὸν ἰωμένους [87] κακόν. Τρέφει γὰρ [88] ἐλπὶς ὀνειροπολουμένη ἀληθείας οὐκ ἔλαττον τὴν παντελῆ ἀπόγνωσιν βουκολοῦσα τῇ προσδοκίᾳ, καὶ τὸ ἀποπεπτωκὸς τῆς δυνάμεως ἐπεγείρουσα τῇ τῆς ἐλπίδος χειρί. Ἔτρεχον οὖν πολλοὶ φθάσαι πρὸ τοῦ πλήθους ἐπειγόμενοι τὸ ζητούμενον, καὶ μετ' ἀδείας ἀπολαῦσαι ποθοῦντες οὗπερ ἦσαν

Octavum jam diem peregrinabamur (nam duodecim omnino diebus confectum iter illud est), et per aquæ penuriam cum extrema conflictabamur necessitate sitis; nec jam ullius rei propior certiorve spes quam mortis erat. Illa enim angustias egestatis fere obsidet; hincque velut ex insidiis cooritur in miseros. Cæterum haud procul hinc abesse fontem autumabant expe-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[85] καὶ ἥκειν ὡς αὐτόν. [86] ἐπ' ἐλπίδι. [87] ἰωμένη κακόν. [88] Ab illis verbis τρέφει γὰρ ἐλπὶς usque ad τῇ τῆς ἐλπίδος χειρὶ desunt.

PETRI POSSINI NOTÆ.

ελθόντες γὰρ οἱ κατοικοῦντες καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει Σαρακηνοὶ, ἀποθανόντος τοῦ φυλάρχου αὐτῶν πολλοὺς ἐφόνευσαν τῶν ἀσκητῶν. Τῶν δὲ λοιπῶν φυγόντων εἰς τὸ ὀχύρωμα, ἐφάνη τοῖς Σαρακηνοῖς διὰ τῆς νυκτὸς φλὸξ πυρὸς κατακαίουσα ὅλον τὸ ὄρος· ἡ δὲ φλὸξ ἀνήρχετο ἕως τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἰδόντες οἱ Σαρακηνοὶ ἐφοβήθησαν, καὶ ῥίψαντες τὰ ὅπλα αὐτῶν ἔφυγον. Οἱ δὲ πρῶτον σφαγέντες ἦσαν τριάκοντα ὀκτὼ, ἔχοντες πληγὰς διαφόρους ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν. Ἐξ αὐτῶν δὲ ηὑρέθησαν δύο ζῶντες. Σάββας καὶ Ἡσαΐας· οἱ δὲ φονευθέντες οἱ μὲν τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν τελείως, τῶν δὲ ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ἐκράτει τὸ δέρμα· ἄλλοι μέσον ἐκόπησαν, οὓς ἔθαψαν οἱ δύο μοναχοὶ τὰ περὶ αὐτῶν εἰπόντες. Quæ Latine sic reddimus. *Hi asceticæ vitæ desiderio omnibus quæ in mundo sunt vale cum dixissent, habitarunt solitudinem. Cum quibus erat et beatus Nilus olim præfectus urbis Constantinopolitanæ. Qui et facultate dicendi præditus et Spiritus sancti instinctus gratia commentarios composuit pulcherrimos ad tyrones spiritalis vitæ certaminibus præparandos, utiles. Scripsit idem etiam institutum, captivitatem, et necem sanctorum ho-*

C *rumce Patrum. Necati enim sunt a Barbaris quos vocant Blemmyas. Qui ab Arabia usque ad Ægyptum et mare Rubrum solitudinem late obtinent. Porro multo ante hæc tempora, imperante Diocletiano, et Petro Alexandrinam Ecclesiam regente, cæsi erant et alii item solitarii, in monte et ipsi Sina tranquillæ vitæ studentes. Excurrentes enim Sarraceni, qui et ipsi montem Sinam incolunt, regulo ipsorum mortuo, monachos multos occiderunt. Reliquis vero fuga receptis in munitum locum apparuit per noctem Sarracenis flamma ignis amburens totum montem, indeque ad cœlum usque pertinens: quo viso exterriti Barbari abjectis armis in fugam se dederunt. Qui vero primum cæsi fuerant octo et triginta numerabantur variis concisi vulneribus. Ex ipsis porro duo vivi capti sunt Sabbas et Esaias. Qui vero sunt interfecti, eorum quibusdam abscissum omnino caput est. Quibusdam non omnino sed altera ex parte hærebat adhuc*

D *corpori summa cute. Nonnullis dimidiam profunditatem colli vulnus hauriebat. Hos sepelierunt duo monachi, qui et de ipsis ea quæ diximus retulerunt.* Hæc Menologium.

rientes locorum, quod ipsum haud parvo solatio laborantibus erat exspectatione futuri præsens malum **92** curantibus. Quacunque enim ex opinione concitata spes ac vel ex somnio concepta, sustentat tamen atque alit nihil ipsa veritate minus, extremamque desperationem exspectatione mulcet, collapsamque vim omnem spei velut quadam manu erigit. Festinabant igitur pro se quisque omnes occupare invicem studentes inventione expetitæ rei, cujus secure potiundæ nemo non erat cupidissimus; alius alio versi ut quemque trahebat consequendi spes, longe prius consulentes intentis oculis; acie luminis sic tanquam lucerna latens quidpiam perscrutarentur curiositate diligentissima omnia perlustrante. Ego vero præcurrentes lento et otioso assectabar gradu, ut ex verisimili dixerit aliquis tardatus imbecillitate et plus per ætatem valentibus infirmitate senectutis impar, ut autem ego dico, cura retinendæ gravitatis, ne cursu incomposito injuriam modestiæ professionique aliquam facerem. Satis quippe adhuc restabat virium, neque ad tantam impotentiam afflictus eram ut ipsa essem necessitate **93** infirmior, quæ nimirum quandoque supra virtutem conatum expedit, corporique impetum quamvis oppresso imprimit ad quamlibet strenuam festinationem, plusque adeo interdum ad invadendum excitat, quam polliceri vires queant etiam valentium. Atque ego sic incedens eam insistebam viam,

A ἐνδεεῖς ἄλλος ἀλλαχοῦ τραπόμενοι καθὼς ἕκαστον ἦγεν ἡ τῆς ἐπιτυχίας ἐλπίς, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς περισκοποῦντες μήκοθεν τῷ ἀτενεῖ τοῦ βλέμματος ἐποιοῦντο τὴν ἔρευναν, ὥσπερ λύχνῳ τῷ ὄμματι τὸ λανθάνον περιεργαζόμενοι. Εἵπην δὲ κἀγὼ βάδην ἑπόμενος τοῖς προτρέχουσιν [89], ὡς μὲν ἴσως φήσειεν ἄλλος, ἀδυναμίᾳ [90] τοὺς μᾶλλον ἰσχύοντας οὐ φθάνων ἀσθενείᾳ τοῦ γήρως· ὡς δὲ ἐγώ φημι, τὸ σεμνὸν τῆς καταστάσεως οὐ θέλων ὑβρίζειν ἀτάκτῳ δρόμῳ [91]. Ἔτι γὰρ ἴσχυον τῆς ἀνάγκης οὐχ ἔλαττον [92], ὅ ποτε καὶ παρὰ δύναμιν οἶδεν αὕτη κινεῖν τὸ σῶμα, πρὸς τὸ ἐπεῖγον τὴν ὁρμὴν ὠθοῦσα καὶ ὡς οὐ πέφυκεν. Ἦν δὲ κατὰ πρόσωπον τῆς ἐμῆς πορείας ἡ πηγὴ κειμένη, ἐκρύπτετο δὲ ἐπιπροσθουμένη [93] γεωλόφῳ μέσῳ· τοὺς γὰρ ἐφ' ἑκάτερα σχιδναμένους ἀεὶ καταB λιπὼν μέσος ἐχώρουν, τῆς εἴτε ἔνθεν [94] εὑρέσεως οὐ πολλῷ μέτρῳ ἀποστήσεσθαι στοχαζόμενος. Ὑπερκύψας [95] μικρὸν ὁπηνίκα τοῦ γεωλόφου παρῆλθον τὰ νῶτα, καὶ τὴν πηγὴν ἴδον πρῶτος, καὶ Βαρβάρους περὶ αὐτὴν κεχυμένους [96]· καὶ ὡς ἐχθροῖς ἐμπεσὼν ἀνημέροις, οὔτε ἐταράχθην τῷ ἀδοκήτῳ, οὔτε κατεσχέθην δειλίᾳ πολλῇ. Μέσος δὲ φόβου καὶ χαρᾶς γενόμενος, λογισμῷ παρηγόρουν ἐμαυτὸν τῆς τοιαύτης συντυχίας. Ἢ γὰρ εὑρήσειν παρ' αὐτοῖς ἔλεγον τὸν παῖδα, καὶ δουλεύσειν μετ' αὐτοῦ προθύμως, τῆς ὄψεως [97] ἀπολαύων τοῦ ποθουμένου, καὶ τὸ ἐπαχθὲς τῆς δουλείας ἐξευμαρίζων τῇ τῆς ὄψεως ἡδονῇ· ἢ ἀναιρεθήσεσθαι, καὶ τέλος ἕξειν τῆς ἀνιώσης λύπης.

quæ ad fontem ducebat recta: cujus ex adverso positi visum intercipiebat medius tumulus, ut non vana mea fuerit astutia cum sociis utrumque in latus discurrentibus ego mediam perseverabam viam sequi. Sic me aberraturum propius a fonte conjectans quem communiter petebamus, ut autem superata acclivitate tumuli ex summo jugo inferiora despexi, fontem vidi primus omnium et circumfusos illi Barbaros, ac eo visu neque conturbatus sum, ut erat consentaneum eum perturbari, qui in hostes ex improviso incidisset immanissimos. At neque multus mihi sane metus neque nullus fuit, sed eum intermedius et gaudium hac me cogitatione in tali casu consolabar; aut enim inventurum me autumabam filium cum ipsis, simulque serviturum **94** servitutem tali conservo suavem, ut cujus acerbitates continua voluptate ex aspectu capitis dulcissimi temperatura esset; aut certe occisum me iri et optata cæde finem doloris inventurum.

At illi confestim exsilientes ad me confertim omnes accurrerunt. Nihilque deprecantem at cogitabundum, et acri quodam attentoque silentio in vestigio defixum barbarum in morem Barbari vexabant trahebantque; hi vero qui simul erant mecum ad investigationem aquæ præmissi, cum eos vidissent, nec visi tamen ab iis essent, retro statim taciti cesserunt, caute magis quam strenue; magna cura ne quo sono proderentur, abjecto ideo in serpentis habitum statu corporis, sicque in faciem afflicti fugam reptando furabantur. Ego interea tractus, raptatus, et quid non atrox et violentum perferens? Sic eram compositus ut neque rationem ducerem, imo ne sensum quidem acciperem in-

C Ἀλλ' οὗτοι μὲν ἀναθορόντες φύρδην ἔτρεχον ἐπ' ἐμὲ, καὶ καταλαβόντες ὥσπερ ἐνεὸν ἐπὶ τῆς συννοίας ἑστηκότα ἔσυρον ἀνηλεῶς· οἱ δὲ ἐπὶ τὴν ἔρευναν τοῦ ὕδατος μετ' ἐμοῦ ἐσταλμένοι, θεασάμενοι τούτους καὶ οὔπω πρὸς αὐτῶν τεθεαμένοι, μετατραπέντες ἡσυχῇ λαθραίαν ὀξέως ἐποιοῦντο τὴν ἀποστροφὴν, πρηνεῖς κατὰ τὰ ἑρπιστικὰ συρμῷ κλέπτοντες τὴν φυγήν. Ἐγὼ δὲ διασπώμενος, ἑλκόμενος, τί μὲν γὰρ οὐ πάσχων ἀνήκεστον, τούτων μὲν οὐδὲ λόγον εἶχον, οὐδὲ αἴσθησιν τῶν γινομένων ἐλάμβανον σπαρασσόμενος· ὅλον δὲ τὸν νοῦν ἠσχόλουν εἰς τὴν τοῦ μειρακίου ζήτησιν, κἀκεῖνον τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀνηρεύνουν περιαθρῶν [98] πλανωμένοις ὁμοιότητι [99] ὡς ἀληθείᾳ, πολλάκις σκιὰν εἰδωλο-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[89] προστρέχουσιν. [90] ἀδυναμία deest. deest οὐ. [91] ἀτάκτῳ ποδί. [92] ἀνάγκης πρὸς τὸ ἐπεῖγον τὴν ὁρμὴν ὠθούσης μᾶλλον ἢ πέφυκεν. Ab illis verbis οὐχ ἔλαττον οὔποτε καὶ παρὰ δύναμιν usque ad ὡς οὐ πέφυκε desunt. [93] κρύπτετο δὲ ἐπί τινος γεωλόφου μέσον. τοὺς γοῦν. [94] εἴτε ἐκεῖθεν. εὑρ. [95] ὑπερκύψας δὲ Palat. [96] χυμένους πολλοὺς καὶ ὡς. [97] κἂν τῆς ὄψεως Palat. in aliis deest τῆς. [98] περιαθρῶν πανταχοῦ εἴπου τὸν ποθούμενον ἴδοιμι. [99] πλανωμένοις ὁμοιότητι. Ab his verbis usque ad μορφὴν περιτιθεὶς desunt.

ποιοῦσι (3) πρὸς τὴν εὐθύμησιν [1] τὰς ἔξωθεν μορφάς. A Ὃ γὰρ ὁ νοῦς ἔχει τῇ φαντασίᾳ τετυπωμένον, τοῦτο τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρᾷν δοκεῖ φανταζόμενος, πᾶσι διὰ τὸν τῆς ἱστορίας πόθον τὴν σπουδαζομένην μορφὴν περιτιθείς. Καὶ οὐ πολὺς τούτων τετελεσμένων διαγέγονε [2] χρόνος, καὶ ἰδοὺ παρῆσαν οἱ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως μάχιμοι· καὶ ἀναφανέντες ἐπὶ τοῦ λόφου μετέωροι πολλὴν ἐποιήσαντο τοῖς Βαρβάροις ταραχήν. Ὡς γὰρ ἐσήμαινον ἀλαλαγμῷ τὴν παρουσίαν, οὐδεὶς [3] ἦν ὃς ἔμεινεν ἐπὶ χώρας· γυμνὸς δὲ πᾶς ὁ τόπος ἀθρόως ἐδείχθη ὁ πρὸ πολλοῦ [4] βρίθων τοῖς σώμασι. Σώζεσθαι γὰρ ἕκαστος ἐπειχθεὶς ἔφυγεν, οὐδὲν μεθ' ἑαυτοῦ λαβεῖν δυνηθεὶς, καὶ τρέχων [5] ἔσπερχεν, καθάπερ πανικῷ δείματι διωκόμενος. Τοσοῦτος γὰρ αὐτοῖς φόβος τῶν φανέντων, ἐκ τοσαύτης ἀδείας, ἐνέπεσεν, ὡς μηδὲ πρὸς τὴν δίωξιν B ἐπιστραφῆναι ὑπονοίᾳ τῆς καταλήψεως, ἔχειν δὲ κατόπιν ἑπομένους ἀεὶ καὶ ἐσπασμένους τὰ ξίφη, καὶ τύπτειν τινὰς, καὶ ἀνῃρηκέναι πολλοὺς, καὶ τὸν οἰκεῖον θόρυβον ἐκείνων [6] παρουσίαν νομίζειν· μέχρις ἔδωκεν αὐτοῖς ἀναπνεῦσαι μόλις τὸ διάστημα τῆς φυγῆς, ἄδειαν παρασχὸν παραβλέψασθαι [7] καὶ ἰδεῖν τοὺς διώκοντας. Ποιεῖ γὰρ ὁ φόβος μείζονα νομίζειν τὰ συνέχοντα, καὶ πλείονα φαντάζεσθαι παρασκευάζει τῆς ἀληθείας, τῆς δειλίας αὐξούσης ὑπὲρ ὃ [8] ἔχει τὰ πράγματα [9]. Ηὗρον οὖν τὰ πρὸς τῶν φυγόντων καταλειφθέντα παραγενόμενοι, καὶ πολλὴν ἐκ τῶν παρεσκευασμένων ἐκείνοις ἐποιήσαντο οὗτοι [10] τὴν εὐφροσύνην, τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας μείναντες αὐτόθι.

A dignæ vexationis ullum toto occupatus animo in perquisitione adolescentis, quem circumductis omnem in partem oculis unum per omnium facies quærebam, nonnulla interdum in aliqua blandiente **95** specie lineamentorum et vultus filii, oculis nimirum ipsis sibi somnia fingentibus; et quamcunque similitudinis umbram in rem ipsam quam amarent grato errore fucantibus non prorsus inutili fallacia, cum illæ formæ extrinsecus oblatæ non sine delectatione sic personatæ ostentarentur animo. Hac enim natura mens nostra est, ut quarum rerum expressas intus et consignatas formas habet, eas ferat semper in oculis ac videre ubique videatur, adamatæ rei speciem ac personam affingens objectis omnibus, sicque semper et ubique B videns quod videre semel studet. Non longum ab his ita gestis tempus effluxerat, cum ecce aderant strenuissimi quique nostrorum militum: qui primum ut apparuerunt in collis vertice magnam obtulere trepidationem Barbaris. Nam ut clamore tam prope se adesse declararunt, nemo fuit omnium qui remaneret, nudusque apparuit repente locus, quem tot paulo ante presserant corpora: festinabant enim pro se quisque sic tanquam panico metu in cursum admissi salutem expedire **96** fuga, tantaque subito, ex tanta securitate, consternatio amentes oppresserat, nemini ut uni satis animi fuerit ad respiciendum quid a tergo esset metu comprehensionis, quin potius adesse illos, jamjamque inhærere humeris stricto ferro, vulnerare etiam ac necare multos sentire sibi videbantur; suamque ipsorum perturbationem in argumentum vertebant hostium præsentiæ, donec ad idoneum intervallum provectis fuga, spatium interspirandi aliquod et respectandi fiduciam distantia dedit. Fallit enim quos sic perculit metus instantis et cohærentis mali, contrariaque omnia mendax explorator cum auget tum multiplicat supra verum, sic comparata natura timiditatis, ut malo suo fallax miseriæ suæ causam in formidolosiorem exaggeret molem, quam id est revera quodcunque horret. Potiti igitur nostri sunt spoliis impedimentisque Barbarorum, quæ in fuga tam præcipiti necessario reliquerant. Itaque reliquum illic diem provisa large copia ab hostibus, epulis et gratulatione transegerunt.

Τέσσαρας δὲ ἡμέρας ἄλλας ὁδοιπορήσαντες ἥκομεν C εἰς τὴν παρεμβολήν. Καὶ μηνυθέντες οἱ πρέσβεις ἐκλήθησαν συντευξόμενοι [11] τῷ Ἀμμανῇ (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῷ βασιλεῖ τῶν Βαρβάρων), ᾧ προσκομίσαντες τὰ δῶρα ἔτυχον ἀποκρίσεως εὐμενοῦς, σκηνήν τε πλησίον ἔλαβον ἐκείνου καὶ ἀπήλαυσαν φιλοφροσύνης πολλῆς, ἕως ἀκριβὴς ἔρευνα φανερὰ κατέστησε τὰ κατὰ τὴν ἔφοδον ἠ πασμένα [12]. Κἀκείνοις μὲν ἐν βραχεῖ καιρῷ ἠνύετο ταῦτα· ἐγὼ δὲ παλμοῖς

97 Hinc quatriduum cum processissemus pervenimus ad castra, ubi cum esset cognitum de adventu legatorum acciti hi sunt intro, coram congressuri cum Ammane (id erat nomen regi Barbarorum), cui cum obtulissent allata munera, benigna sunt ab eo responsione dignati. Apparatoque prope ejus Augustale, honoris causa, tabernaculo comiter in primis sunt et hospitaliter habiti. Interim dum accurata perquisitio proderet quænam, et quorum

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[1] τὴν ἐνθύμησιν. [2] διέδραμε χρόνος. [3] τὴν ἄφηξιν. οὐδείς. [4] ὁ πρὸ μικροῦ βρίθων. [5] καὶ τρέχων ἔσπερχεν usque ad διωκόμενος desunt. [6] θόρυβον ἐναντίων εἶναι παρου. [7] περιβλέψασθαι. [8] πλέον ἢ κατὰ τὴν αὐτῶν δύναμιν. τὰ πράγματα εὗρον. Palat. [9] πράγματα ἐκεῖνοι μὲν οὖν οὕτως ἔφευγον μόνοι πᾶσαν ὅσην εἶχον ἀποσκευὴν αὐτοῦ καταλιπόντες, οἱ παραγενόμενοι δὲ πολλὴν ἐκ τῶν παρ. [10] οὗτοι deest. [11] ἐντευξόμενοι. [12] κατέστησε τὰ τὴν ἔφοδον εἰργασμένα. κἀκεῖ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(3) *Σκιὰν εἰδωλοποιοῦσι.* Cod. Reg. habebat καὶ ἂν loco σκιάν. Tolosanus vero nihil fere deinceps sane habet: adeo titubanti, et, ut ait quidam, balbutienti stylo ab oscitante scriptus est. Corrigendum forte fuerit εἰδωλοποιοῦσῃ, ut referatur ad ὁμοιότητι.

res essent incursione illa recentis latrocinii raptæ. Mihi vero continuis et validis pulsibus exsultans hauriebatur cor, stupensque ac attonito similis exspectatione optati nuntii suspensus hærebam, ut quicunque ad aures undecunque appelleretur sonus mentionem expetiti boni susurrare videretur : sic arrectis stabam auribus ad omnem sonum ejus rei, quibus intus impatiens assidebat animus quod eas brevi utique accepturas indicium, et certum nuntiaturas aliquid, prosperum aut secus, exspectaret, viveretne adhuc meus an vixisset filius. Qui enim in re quam **98** exquirit studiose dubitatione anxius distrahitur, spem undecunque arripit, et ad auram quamlibet indicii prosperi provehitur leviter quoad manifesta rei, ut se habet declaratio ambiguitatem dubitationis dissolvat omnem, et certæ jam unicuipiam perturbationi non ultra fluctuantem addicat animum mœrori gaudiove : cujus utriusvis perinde magnitudine velut circumsessa et comprehensa cogitatio, nullam erumpere in vocem queat. Hic ego si quos adventare ad me videbam pallidiori facie, tristitiam statim ut non dubium indicium lamentabilis nuntii interpretabar; occupabamque ultro dictis : nihil est, inquiens, opus verbis, vester ipse me satis aspectus admonet cladis meæ : filiique casum mei ante linguæ officium eloquitur, indicium mox futuri sermonis prævertente jam nunc habitu. Ne, quæso, ne sperate fucum mihi posse fieri, non patiar lactari me quæsita suavitate mollium verborum; jam nunc vero ambiri me ficto apparatu compositæ ex

A τὴν καρδίαν ἐβαλλόμην σφοδροῖς (4), καὶ πρὸς τὴν ἀγγελίαν ἤμην ἐπτοημένος. Πᾶς δὲ κτύπος οὑτινοσοῦν φήμην τοῦ σπουδαζομένου μοι ψιθυρίζειν ἐδόκει· καὶ τὰ ὦτα τοῖς ἤχοις τῶν φωνῶν ἦν εὐπρεπῆ [13], καὶ ὁ νοῦς τούτοις [14] ὡς ἀγγέλοις παρεκάθητο ζωὴν ἄρα που [15] τοῦ παιδὸς ἢ θάνατον εὐαγγελιοῦντα [16] σκοπῶν. Ὁ γὰρ τοῦ σπουδαζομένου τὴν γνῶσιν [17] ἄπορον ἔχων, καὶ ἀμφιβολίᾳ μεριζόμενος, πρὸς πᾶσαν εὐθύμησιν [18] ἀστάτως ῥιπίζεται, ἕως ἂν σαφὴς δήλωσις τῆς ἀληθείας λύσῃ τοῦ ἐνδοιασμοῦ τὸ ἄπορον, καὶ δράξῃ (5) κυκλουμένην (6) τῇ ἀφασίᾳ τὴν ἔννοιαν. Ὡς δὲ ἦκον οὐ πάνυ τοῖς προσώποις φαιδροὶ, μήνυμα σκυθρωπῆς ἀγγελίας τὸ κατηφὲς αὐτῶν στοχαζόμενος, Οὐ χρείαν, ἔλεγον, ἔχετε λόγου· ἡ γὰρ ὄψις διηγεῖται [19] συμπτώματι τὴν συμ- B φορὰν, καὶ πρὸ τῆς γλώττης κέκραγε τὸ πάθος τὸ μέλλον ἀπαγγέλλεσθαι λόγῳ, προφημίσασα τῷ σχήματι. Οὐκ ἀπατηθήσομαι πιθαναῖς ἀπολογίαις, οὐδὲ κατασοφισθήσομαι ῥήμασιν ἐσχεδιασμένοις πρὸς τὸ εὔλογον [20]. Ἴσως γὰρ ὑμῖν [21] πρὸς ἐμὴν παραμυθίαν κεκάττυται πρόφασις εὐπρεπὴς, κρύψαι θέλουσα τέως εὐσχήμῳ ψεύδει τὸ λυπηρὸν τῆς ἀληθείας. Ἐγὼ δὲ οὐ λόγοις προσέχω πρὸς τὸ πιθανὸν ἀπατηλῶς σχηματίζεσθαι δυναμένοις, ἐν τῷ προσώπῳ δὲ βλέπω τῆς ψυχῆς τὸ πάθος. Εἰκὼν γὰρ τοῦτο ἐκείνης [22] τρανῶς χαρακτηρίζον αὐτῆς τὴν ἐνδομυχοῦσαν διάθεσιν, καὶ οὐ πεφυκὸς [23] πεπλασμένῃ μορφῇ ἄλλο δεικνύναι ἦθος ἐπὶ τοῦ φανεροῦ ἢ ὅπερ ἐν τῷ βάθει λανθάνον ἔχει ἐκείνη. Λόγος μὲν γὰρ καὶ τὰ λυπηρὰ τῇ εὐχολίᾳ τῆς προφορᾶς ἀπαγγέλ- C λειν φαιδρῶς, ὅταν ἐθέλοι, δύναται, (7) σχῆμα πα-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[13] ἦν εὐτρεπῆ. [14] τούτοις προσεῖχεν. [15] ποῦ deest. [16] εὐαγγελιοῦνται. [17] σπουδαζομένου τὴν γνῶσιν usque ad ἀφασίᾳ τὴν ἔννοιαν desunt. [18] ἐνθύμησιν. [19] ἡ γὰρ ὄψις ἀπαγγέλλει συμπτώματι τὴν συμφοράν· deest συμπτώματι. [20] εἰς πειθώ. [21] A verbis ἴσως γὰρ ὑμῖν usque ad δυναμένοις desunt. [22] ἐκείνης σαφῆς. [23] A verbis καὶ οὐ πεφυκὸς πεπλασμένοις usque ad σοφίσασθαι τὸ λυποῦν desunt

PETRI POSSINI NOTÆ.

(4) *Ἐγὼ δὲ παλμοῖς τὴν καρδίαν ἐβαλλόμην σφοδροῖς*, etc. Natura fit ut qui exspectatione majoris cujuscunque rei pendent anxii, iis cor exsultim micet. Hinc illud Homeri :

— πάτασσε δὲ θυμὸς ἑκάστου
Νίκης ἱεμένων. —

Et ex illo, Virgilii.

— exsultantiaque haurit
Corda pavor pulsans. —

Hoc ipsum tamen in superstitionem vetustas delira rapuit, ut ex iis palpitationibus tum cordis tum aliarum corporis partium certa futurarum rerum auguria captarent. Exstat hodieque commentarius antiquissimus et nugacissimus, Ptolemæo regi nuncupatus ab auctore ipso Melampode, cujus hic est titulus Περὶ παλμῶν μαντική. In eo de omnibus et singulis palpitationibus quæ quavis in parte corporis contingere possunt, distincte præcipitur et explicatur quid quæque significet. De hac vero cujus est hoc loco mentio, palpitatione cordis, hæc ibi traduntur : Καρδία ἐὰν ἄλληται, ἀγαθὸν δηλοῖ πᾶσιν· ἄλλοις ἱλαρότητα, δούλῳ ἐλευθερίαν, παρθένῳ νωθρείαν, χήρᾳ καὶ στρατιώτῃ εὐφρασίαν, ἐμπόρῳ πρᾶξιν· ἄλλοις ἐπίβουλος φίλος δηλοῦται. Hoc est : *Cor si exsilierit bonum significat omnibus. Aliis, hilaritatem, servo libertatem, virgini desidiam, viduæ et militi honestum gaudium, mercatori successum in negotiatione. Aliis insidiator amicus significatur.* Hæc ibi aliaque permulta ejus generis quæ omnia λῆρος πολύς. Porro hanc divinandi ex saltibus aut palpitationibus membrorum qui pro- D fitebantur artem Salissatores appellati reperiuntur. Isidorus *Originum* lib. VIII, cap. 9, *Salissatores*, inquit, *vocati sunt, quia, dum eis membrorum quæcunque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significari prædicunt.* Has sanctus Augustinus lib. II *De doctrina Christiana* cap. 20, inanissimas observationes appellat. *His adjunguntur*, inquit, *millia inanissimarum observationum; si membrum aliquod salierit*, etc.

(5) *Δράξῃ*. Ita necessario correximus, cum in ms esset ἐδράσῃ, barbara vox nullius notionis.

(6) *Κυκλουμένην*, pro eo est in cod. Reg. κυκωμένην a κυκάω, κυκέω, quod valet ταράσσω. Res in idem recidit.

(7) *Σχῆμα περιτιθεὶς τοῖς φθόγγοις*, etc. Est hoc πλάττειν τὸν τρόπον, et quod dixit Cicero, mores, vultum, incessum fingere, et versare suam naturam et regere ad tempus, atque huc et illuc torquere et flectere.

ριτιθεὶς τοῖς φθόγγοις οἷον ἂν βούληται, δίκην A ἑταίρας εἰδεχθοῦς κομματικῷ κόσμῳ τὸ φυσικὸν ἐπικαλυπτούσης εἶδος τῇ τέχνῃ, καὶ μεταμορφούσης τὸ ἀληθὲς ἀπατηλοῖς χρώμασιν.

A volo meo potius quam ex vero narrationis. Qualem si mihi forte concinnastis aliquam ad consolationem meam, ac **99** tanquam probabili obtentu honesti mendacii verum vulnus obducere meæ cladis destinastis, iterum moneo, desistite, frustra eritis. Non enim jam attendo verbis quorum volubilitatem scio ad omnem voluntatem occultandi veri, et plausibilem in speciem adornandæ fallaciæ, prompti esse et facilis ministerii, cum in ore ipso vestro ac vultu tacito certa oculis hauriam indicia vestri doloris, argumenta mei. Atqui optimus index, idemque interpres fidelissimus vultus est internorum sensuum liquido prodens, et characteribus nobilissimis proscribens, quidquid cæcis intus latebris ægritudinis arcanæ premitur. Natura quadam præditus simplici, nulla suspectus arte consuetudineve mentiendi, ostentare foris aliud nescius quam quod penitus inest, dissimulandi simulandique juxta indocilis. Sermo vero fluiditate ipsa sua omnem ad flexum malitiæ versatilis, tristia hilariter efferre, næniisque aptare pæanum modos cum libuit potest, ita in personam quamlibet aut deformatur larva, aut ornatu fucatur oratio; deformis ritu meretriculæ quæ cultu ac artificio mangonico faciei vitium occultat, et pro naturali bono, falso **100** florentem impositis non indigenis coloribus cutem ostentat.

Ὄψις δὲ ψυχῆς τὰ πάθη συγκρύπτειν [24] οὐκ B ἀνέχεται, κατήγορος δὲ τοῦ ἀδήλου ἀδέκαστος γίνεται, τῷ φανερῷ συμπτώματι λανθάνουσαν διάθεσιν ἐλέγχουσα, καὶ οὐ δυναμένη βεβιασμένῳ μειδιάματι σοφίσασθαι τὸ λυποῦν· ὡς οὐδὲ κάτοπτρον δεῖξαι φαιδρὸν πρόσωπον καὶ ἀνθοῦν τῇ κατηφείᾳ συμπεπτωκὸς [25], ἐκεῖνο πεφυκὸς ἀποσκιάζειν ὅπερ ἡ ἐγκύπτουσα θέλῃ μορφή. Ἢ οὖν ἀπλάστως εἴπατε παρακαλοῦντι [26] τἀληθές· ἢ ἴστε τοῖς προσώποις εἰρηκέναι τοῦτο ὡς ἔφθην εἰπών. Τί γὰρ ὄφελος πρὸς ὀλίγον ψυχαγωγῆσαι ψευδεῖ παρηγορίᾳ τὸν λυπούμενον, ὕστερον δὲ μειζόνως ἀνιάσαι ὅταν φωραθῇ λυπηρὸν ὂν τὸ ἀληθές; Ὅρκοις οὖν πολλοῖς, ὡς οὐ τέθνηκε [27], ζῇ δὲ πεπραμένος τινὶ τῶν ἐν Ἐλούζῃ (8) τῇ πόλει, πιστωσάμενοι, συνεβούλευον μὲν ἀπιέναι· εὑρήσειν γὰρ ἔλεγον ἐκεῖ τὸν παῖδα. C Τὴν δὲ λύπην οὐκ, εἰς ἅπαν εἰ καὶ μετρίως; ἰάσαντο. Τί γὰρ, ἐλογιζόμην, εἰ ζῇ, καὶ μείζων [28] τοῦ θανάτου καταλέλυται φόβος, δουλεύει δὲ πεπραμένος, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σὺν ἐμοὶ διατρίβειν κεκώλυται; Οὐ ποιεῖ γὰρ καθαρὰν ὅλως τὴν ὀδύνην [29] ἡ ἀνάγκη, ταῖς ὁρμαῖς τῆς προαιρέσεως ἐμποδὼν ἱσταμένη, καὶ τὸ ἐλεύθερον τῆς γνώμης ἐπέχουσα ἀλλοτρίῳ θελήματι· φυσικῶς τῆς ψυχῆς [30] βουλομένης ἐναβρύνεσθαι τῇ αὐτεξουσιότητι, καὶ ἀδεῶς ἐντρυφᾷν τοῖς κατὰ γνώμην ὡς ἂν ἐθέλῃ, οὐδαμόθεν πρὸς τὸ ἀπροαίρετον βιαζομένη δουλεύειν. Ὅμως ὕστερον ὅλως ἐχώρουν ἐπὶ τὴν ἐπηγγελμένην πόλιν, μεθ' ὧν ἔδοσάν με δυοῖν ὁδηγῶν, καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπαντᾷ τις ἡμῖν νεανίας ζώοις ἀχθοφόροις ἀκολουθῶν. D Οὗτος δὲ ἦν ἑωρακὼς [31] ἐν τῇ παρεμβολῇ ἐμὲ, καὶ τὰ κατ' ἐμὲ πεπεισμένος [32] ἀκριβῶς, ὡς πάντως [33] ἐν τῇ Ἐλούζῃ γενόμενος τὰ [34] περὶ τοῦ παιδὸς διαλαλούμενα μαθὼν, ὡς εἴη πρὸς τῶν Βαρ-

B At facies motum, quicunque est, statumque mentis celare nequaquam sustinet: incorruptissimus index arcanorum cordis, ut intervertere indicia aut signa naturalia confundere latentis mœroris, coactoque risu lætitiam in luctu mentiri nequeat, ne si se obfirmet quidem conetur que maxime. Quemadmodum neque speculum hilarem ac florentem repræsentare illam potest faciem quæ collapsa mœstitia externataque macie illi fuerit objecta; ita rigida adversus omnem gratiam, naturæ simplicitate ut accommodare obsequium desideriis obversantis sibi formæ, et quo illi gratificetur aliquid eorum obumbrare, quæ oblata cumque sunt nullo modo possit. Aut igitur sine fuco dicite percontanti mihi quod res est; aut enuntiatum jam id quodcunque C est vultu, ut dixi, aspectuque vestro scitote. Nam illud alioqui quid prodest lactare ad tempus dolentem mendaci consolatione, eo doliturum deinde vehementius ubi mox compererit secus longe esse quam erat ei persuasum. Cum igitur multis mihi juramentis vivere filium et **101** servire venditum cuidam apud Eluzam urbem, vix tandem fecissent fidem, addebant nuntio consilium ut eo me conferrem: omnino quippe inventurum illic puerum. Iis non exemerant illi quidem dolorem penitus, sed lenierant tamen aliquantum; illa enim mihi cura exercebat adhuc animum sic secum reputantem. Vivit ille sane, et graviori aliquando defunctus sum mortis ejus metu; at venditus mancipatusque servit miser, nec convictum illi deinceps D consuetudinemque mei conditio illi sua ac pensum operis indulgebit. Atque illud incommodum temperabat mœrore gaudium recentis nuntii, occurrensque paternis desideriis recuperandi nati heri

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[24] ψυχῆς συῤῥάπτειν οὐκ ἀνέ. Palat. [25] συμπεπτωκὸς καὶ σκυθρωπότητος ἔμπλεων ἐκεῖνο πεφυ. [26] ἀξιοῦντί μοι τἀλη. [27] οὐ τέθνηκε Θεόδουλος, ζῇ δέ. [28] καὶ ὁ μείζων τοῦ. [29] τὴν ἡδονὴν Palat. [30] A verbis φυσικῶς τῆς ψυχῆς βουλομένης, usque ad βιαζομένη δουλεύειν desunt. [31] ἑωρακὼς καὶ πρότερον ἐν τῇ. [32] μαθὼν ἀκριβῶς. [33] ὡς πάντως ἅπαντα ὡς ἐν τῇ Ἐλούζῃ. [34] καὶ τά.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(8) *Ἐλούζῃ*. Stephanus, περὶ πόλεων· Ἔλουσα, πόλις τῆς νῦν μὲν Παλαιστίνης τρίτης, πάλαι δ' Ἀραβίας· *Elusa civitas nunc quidem Palæstinæ tertiæ, olim vero Arabiæ.*

nomen et sæva necessitas addictæ sortis spei obstabat, impetu dudum capto prævolanti ad fructum integrum requisiti boni, cujus facultatem tamen in alienæ jure potestatis, non in meæ voluntatis sitam arbitrio viderem: quod durum videri semper humano solet animo nemini satis fidenti; et effectum voti sui securo in dominio libertatis propriæ, non in alienæ indulgentiæ precario, nec certo beneficio repositum habere cupienti, subductumque velut ad fruitionem integram, nullius obnoxiam
102 intercessioni potestatis. Expedivi me tamen et capessivi viam postmodum in designatam civitatem cum duobus, quos iidem mihi dederant, itineris ducibus. Euntibus ergo nobis occurrit adolescens agaso quidam, jumenta sequens onusta. Hic me viderat in castris, fortunamque meam omnem et causam didicerat. Hinc eum apparet cum esset Elnzæ, audiretque famam illic de Theodulo vulgatam, captum nimirum et mancipatum a Barbaris, nuntiasse illi de me quæ viderat, officiumque tabellarii obtulisse ad me rediturum; quasque mihi redderet boni auctores nuntii ab eo accepisse litteras. Is me igitur ut procul contra venientem ex itinere prospexit, illico blande renidens amico arrisu cœpit ad me recta tendere. Me quodque aliqua percussit hominis memoria obiter alias visi; ac nescio quo se modo familiarius insinuabat sensibus illa species, quam ut offerri tum primum is oris character et forma faciei videretur. Nec vero ille dubitavit ut factus est propior, tanquam ex fiducia longæ consuetudinis vultu hilari familiariter appellare me: tum sublatam 103 dexteram cum retro flexisset, explicatamque manus extentæ palmam demisisset in posticam declivitatem humeri, summis extraxit digitis litteras ex retro pendente pharetra, easque mihi reddidit, addens ipse viva voce fausta omnia de salute filii, jubensque bono esse animo, neque eum pro mancipio deplorare, irreparabilemque eam existimare jacturam libertatis, quippe eum qui emerit inter Christianos esse divinorum mysteriorum antistitem: a quo puer quoque diceretur, minoribus primorum ordinum mysteriis initiatus, navare jam operam in sibi commisso ædis sacræ curandæ ministerio, adeoque approbare cepisse ut nemo ejus ætatis studio et diligentia lætiores spes profectus ostenderit, majoraque breviori tempore experimenta præbuerit non exiguæ virtutis. Atque ad hoc tam honorificum judicium suos illi commodissimos mores facile omnium conciliasse calculos, et suffragia eblanditos esse. Huic ego tantæ humanitati

A βάρων ἠχμαλωτευμένος, διεσαφήνισέ τε [35] αὐτῷ τὰ περὶ ἐμοῦ, καὶ γράμματα κομισάμενος, ὡς εὐαγγέλια [36] ἐκόμιζεν ἥκων ἐμοὶ παρ' αὐτοῦ. Ἰδὼν δέ με πόῤῥωθεν μειδιῶν ἤρξατο προσιέναι· κἀγὼ δὲ τῇ μνήμῃ οὐκ ἀνιστόρητον ᾔδειν οὐδὲ ξενίζοντα πρώτῃ τούτου προσβολῇ χαρακτῆρα. Καὶ γενόμενος κατ' ἐμὲ ὡς οὐκ ἀσυνήθης φαιδρῷ προσφθέγγεται τῷ προσώπῳ, καὶ τὴν δεξιὰν ἀνατείνας κλίνει ταύτην εἰς τοὐπίσω, καὶ τὸν ταρσὸν ἐπερείσας τῷ ὤμῳ ἐπιστολὴν ἄκροις ἀνιμᾶται ἐκ τῆς βελοθήκης τοῖς δακτύλοις, ἀναδίδωσι δέ μοι, καὶ τὸν υἱὸν εὐαγγελίζεται ζῶντα, εὐθυμεῖν παραινῶν, καὶ μὴ ὡς ἐπὶ δούλῳ ἄμοιρον ἔχειν ἀγαθῶν τὴν ἐλπίδα· ὅτε γὰρ πριάμενός ἐστι [37] τῶν κατὰ Χριστὸν θείων μυστηρίων ἱερεύς· καὶ ὁ παῖς εἴρηται μὲν [38] τελεῖν ἐν B τῷ ἱερατικῷ τάγματι, τὰς πρώτας τέως τῶν νεοκόρων [39] ὑπηρεσίας πεπιστευμένος· μεγάλας δὲ τῇ σπουδῇ ὅσον οὐδέπω προκοπῆς ὑποφαίνει ἐλπίδας, πολλὴν πεῖραν ἀρετῆς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ δοὺς, καὶ πάντας ψηφίζεσθαι τοῦτο πέπεικε χρηστότητι τρόπων αὐτοὺς πρὸς τοῦτο χειραγωγησάμενος. Ἐγὼ δὲ ἐκεῖνον μὲν, ὡς ἄπορος καὶ ἀνέστιος, ἠμειψάμην εὐφήμοις φωναῖς, καὶ πεῖραν πολλῶν ἐπηυξάμην ἀγαθῶν, ἐπεὶ μηδὲν εἶχον ᾧ τιμήσω τῆς καλῆς διακονίας αὐτόν· Θεῷ δὲ τὸ πᾶν τῆς προνοίας ἀνετίθην, καὶ τούτῳ τῆς ἀπροσδοκήτου χαρᾶς τὴν εὐχαριστίαν ἀπεδίδουν δακρύων, ἀρξαμένῳ λύειν [40] τὴν ὅσον ἐκ τοῦ εἰκότος ἀμήχανον συμφορὰν, καὶ ἀποδιδόναι τὴν ἀρχαίαν εὐκληρίαν [41] ἡμῖν. Ὡς δὲ ἧκον C εἰς τὴν πόλιν, πρῶτον μὲν τὸν ἅγιον νεὼν, ὡς αἴτιον τῶν ἀγαθῶν ἐπεζήτησα, καὶ τούτῳ τὴν προσήκουσαν ἀπεπλήρωσα τιμὴν, δάκρυσι καταῤῥάνας τοὔδαφος, καὶ θρήνων βοαῖς (9) ἐμπλήσας τὸ τέμενος τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖθεν δὲ ὁδηγηθεὶς ἦλθον ἐπὶ τὸν οἶκον οὗ ἦν καταμένων ὁ παῖς, πολλῶν προλαβόντων, καὶ φθάσαι τὴν ἐμὴν ἄφιξιν σπουδασάντων ἐπ' εὐαγγελίαις χρησταῖς [42]. Ἔγνωσαν γὰρ ἅπαντες ἐκ τῆς προλαβούσης φήμης ἐμὲ τὸν θρυλλούμενον εἶναι πατέρα τοῦ παρ' αὐτοῖς πεπραμένου, καὶ οὐδεὶς ἦν ὁ μὴ δεικνὺς τῷ σχήματι τῆς χαρᾶς τὰ τεκμήρια. Ἕκαστος δὲ ὡς οἰκεῖον ἀπηλπισμένον ἰδὼν ἱλαρῷ προσώπῳ τὸ συγχαριτικὸν τοῦ ἤθους ἐπεδείκνυντο σκιρτῶντες. Ὡς οὖν πλησίον ἐγενόμεθα τῆς θύρας, πολλοὶ καλέσαντες αὐτὸν, καὶ εἰπόντες ἥκειν ἐμὲ, D ἄγουσιν ὑπαντησόμενον ἐμοί.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[35] διεσάφησέ τε καὶ αὐτ. [36] εἰληφὼς εὐαγγέλια ἧκε κομίζων μοι. [37] φησὶν ἐστι. [38] ἦρκται μὲν καὶ αὐτός. [39] νεωκόρων Sfort. Pal. [40] ἀρξαμένῳ μοι λύειν ἤδη τήν. [41] εὐετηρίαν ἡμῖν. [42] εὐαγγελίοις χρηστοῖς.

PETRI POUSINI NOTÆ.

(9) *Θρήνων βοαῖς.* Quid hic luctus in gaudio et gratiarum actione? Nimirum sunt etiam lætitiæ suæ lacrymæ. Eleganter sanctus Hieronymus *Epist. ad Lucinium*, cum præ gaudio fleret: *Magnitudine* (inquit) *lætitiæ rem mœroris patior*, et voces quæcunque inter lacrymas missæ, tametsi alioqui gratulationis potius indices quam mœroris, θρήνων βοαὶ dici possunt.

tam opportuni nuntii, cum homo inops et extorris sine re ac lare familiari nihil haberem quod reponerem, verbis certe, quæ una **104** copia restabat, gratias prolixe retuli, multis præterea cumulatas votis quibus homini tam benevolo nihil non optavi gaudiorum. Deo vero ejusque Providentiæ gubernationem tam desperatæ rei in tam felicem exitum, acceptam ut par erat retuli, eique gratias insperati gaudii lacrymans persolvi, sicut poteram agnoscens ejus beneficentiam, qui, ut ex verisimili sperabam, jam cepisset liberare me a calamitate judicio prudentum sontica ac prorsus exitiali, mihique tranquillæ vitæ felicitatem repræsentare pristinam. Ut autem perveni in civitatem primum omnium me in ædem sacram contuli ad auctorem bonorum Deum, cui laudem debitam exsolvi copiosis lacrymis irrigando pavimentum, Deique templum ejulatu implens. Inde ducentes secutus eam in domum tetendi, in qua manebat filius multorum jam officiis præcurrentium frequentatam, plurimis magno studio occupare contendentibus adventum meum, et primam auferre gratiam felicis nuntii. Norant enim me omnes famæ jam **105** celebris indicio quæ de fortuna filii percrebuerat, esse me illum, de quo sæpe audiissent, patrem adolescentis apud se venditi, nullusque erat admodum qui vultu atque habitu indicia non proderet gaudii. Imo iis me quisque aspiciebat oculis, quibus necessarios et charissimos quosque, post desperatum reditum casu aliquo reversos sui excipiunt: adeo erat nemo quin hilaritate vultus et exsultatione corporis gratulari se mihi ex animo demonstraret.

Ὡς δὲ ἴδομεν ἀλλήλους, ἐγώ τε κἀκεῖνος οὐδὲν ἡδο- A νῆς ἐπεδεικνύμεθα, θρῆνον [43] δὲ ἐξήρχομεν ἄμφω, δάκρυσιν τὰ πρόσωπα φύραντες, καὶ τοὺς περὶ τὰ στέρνα χιτῶνας ὁμοίως. Κἀκεῖνος μὲν προσέτρεχεν οὐ μάλα γνωρίζων· καὶ γὰρ ἤμην ταῖς κόμαις τῆς κεφαλῆς καὶ ἐσθῆτι ῥυπῶν, οὐκ εὐχερῶς γνωρισθῆναι δυνάμενος· ὅμως τοῖς ἐπαγγείλασι [44] μᾶλλον ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὡς ἔοικε, πιστεύσας εἴη [45] διαπετάσας τὰς χεῖρας ὡς περιχυθησόμενός μοι ἐκθύμως. Ἐγὼ δὲ καὶ πλήθους περὶ αὐτὸν ὄντος ἐπέγνων ταχέως ἔτι τοὺς χαρακτῆρας τῆς ὄψεως ἔχοντα τοὺς αὐτοὺς καὶ τῇ μελέτῃ τῆς μνήμης ὄντας ἐντετυπωμένους μοι τρανῶς. Καὶ οὐ κατασχὼν τῆς χαρᾶς παρελύθην ἀθρόως τοὺς τόνους τοῦ σώματος, καὶ καταπεσὼν ἀχανὴς ἐκείμην χαμαὶ τεθνάναι τοῖς πολ- B λοῖς νομισθείς. Ἤμην γὰρ καὶ πάλαι τῇ λύπῃ νεκροῦ διαφέρων οὐδὲν παντάπασιν πλὴν τοῦ ὁρᾷν, καὶ τοῦ ἀναπνεῖν, ὢν νεκρός. Περιλαβὼν οὖν με καὶ περιπτυξάμενος μόλις ἐκ τῆς λιποθυμίας ἐποίησεν ἀνενεγκεῖν, καὶ γνῶναι τίς τε ἤμην καὶ ὅπου ἐτύγχανον ὢν καὶ τίνα τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐθεώρουν. Ἀντιπεριλαβὼν οὖν αὐτὸν, καὶ ἀντασπασάμενος ταῖς αὐταῖς ἠμειβόμην περιπλοκαῖς, χρονίας ἐπιθυμίας ἐμφορούμενος ἀπλήστως. Εἶτα ἐπὶ λόγους τραπόμενος ἀπελογούμην τε καὶ ἔπειθον ὡς αἴτιος αὐτῷ πάντων γενόμενος ὧν πεπείραται κακῶν, ἐξαγαγὼν τῆς πατρίδος καὶ χώραν οἰκεῖν ποιήσας συνεχῶς πορθουμένην. Καὶ ἦν ὡς ἔλεγον ἀληθῶς. Ποτὲ γὰρ οἰκῶν τὴν θρεψαμένην, καὶ διάγων ἐπὶ τῆς ἐνεγκαμένης ἐπειράθη τινὸς ἀπευκτοῦ εἰρηνευομένης πάν- C τοθεν καὶ φόβον τοιαύτης ἐχούσης οὐδαμόθεν ἐπιβουλῆς. Ἐῤῥέτωσαν γὰρ οἱ τὰ πεπρωμένα δοξάζοντες ἄψυχτα, καὶ ἀνάγκην τινὰ πρὸς τὰ εἱμαρμένα λέγοντες ἄγειν τοὺς πάσχοντας. Τέλος δὲ διηγήσασθαι παρεκάλουν τὰ πάθη τοῦ παρὰ τοῖς βαρβάροις καιροῦ. Καὶ γὰρ ἦν οὐκ ἔτι λυπηρὰ ἡ ἐπαγγελία παρελθούσης τῆς πείρας· ὡς γὰρ ὑγεία μετὰ νόσον, καὶ θεραπεία μετὰ τραύματα εὐφραίνει [46] καὶ οὐκ ἀνιᾷ, οὕτως διήγησις τῶν σκυθρωπῶν μετὰ τὴν ἀπ-

Ut ergo propius accessimus ad ostium multi qui vocarant ipsum, et me adventare docuerant, adducunt ecce mihi obviam filium; ut autem ad conspectum venimus mutuum indicia lætitiæ neuter ostendimus, lamentari vero uterque cepimus vultum sinumque perfundentes lacrymis; atque ille quidem procurrit ad me, neque ei nullus agnoscendi mei labor fuit; quod coma mihi præter solitum, item ac vestis sordida consuetam mei speciem requirentibus oculis non offerrent, tandem ille potius indiciis affirmantium quam oculorum judicio, **106** ut videbatur, persuasus manus expandit quarum me amplexu valide stringeret. Mihi vero nulla mora fuit agnoscendi filii turbæ licet admisti plurimorum. Characteres quippe iidem adhuc, et lineamenta notæ faciei errare non sinebant aut dubitare me, cum præsertim ea species quæ mihi ex ejus aspectu olim suavissimo restabat imis infixa sensibus, per omne tempus absentiæ impressa altius assiduis desideriis; et ipsa sedulitate recordandi velut elimata exstaret illustrior. Tum ego impar gaudio resolutis artubus oppressus concidi, jacebamque sine voce et sensu multorum judicio mortuus: ad eam enim me speciem dudum antea dolor extenuaverat cum per omne tempus cladis meæ motu duntaxat usuque oculorum et alternatione spiritus a cadavere differrem. At ille circumprehensans et circum amplexans vix me tandem ex illo casu recreavit ad meque revocavit, ut jam quis et ubi essem quemque oculis cernerem præsens, intelligerem. Quod ubi sensi, vicissim illum apprehendens vicissimque salutans paribus amplexibus arripui, arcteque illum, **107** ut ille me, vicissim strinxi; longum desiderium, facta fruendi copia, intemperanter explens. Inde ad loquendum versus excusabam, fatebarque et agnoscebam ultro causam exstitisse me malorum quæ perpessus esset omnium: propterea quod illum eduxissem patria, in eaque coegissem habitare regione quam infestam

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[43] θρήνου δέ. [44] ἀπαγγείλασι μᾶλλον. [45] ἤει διαπετ. [46] εὐφραίνει τε.

latrociniis et incursionibus non ignorarem. Neque hæc officiosius a me dicebantur quam verius: quando enim si in qua natus erat et educatus terra atque urbe eam incoleret quidquam esset hostile ac calamitosum expertus, in regione certa pace composita, et a metu longe omni bellici tumultus insidiarumque remotissima. Valeant enim qui humanorum casuum divinam esse quamdam et ineluctabilem fatalitatem docent; trudique fatis ac perurgeri miseros necessitate ad decretam sibi pestem quidquid contra moliantur. Denique rogabam ut narraret mihi ordine quæcunque esset passus eo tempore quo fuit in potestate Barbarorum. Quorum enim experientia tristis fuerit non eorumdem amaram item fore **108** recordationem: imo quam non molesta, sed e contrario grata est valetudo post morbum et curatio post vulnera, tam esse jucundam hominibus solere, cum ex iis emerserint, periculorum cladiumque narrationem jam securam, ut non erret forsitan qui dicat tantum in commemoranda calamitate jam præterita inesse voluptatis, quantum habuit dolorem ejusdem adhuc præsentis experientia.

ἀλλαγὴν ἡδονὴν ἔχει πολλὴν, καὶ τάχα τοσαύτην ὅσην εἶχεν ὀδύνην ἡ πεῖρα.

NARRATIO VII.

Tum ille gravi attracto ex imo suspirio obortisque lacrymis. Ecquis fructus, inquit, o Pater, in recordatione incommodorum? ejus enim qui molestia defunctus est, refricare, atque exulcerare vulnera memoria consuevit. Itaque si aures quidem mulcet, et suavitate capit animum auditoris otiosi malorum alienorum explicata narratio, magno id stat auctori, qui miser omni revocanda menteque ac memoria regustanda quamcunque est expertus alias, ægritudine infeliciter officiosus ærumna sua voluptatem alteri conficit. Nihil fere ipse interim minus patiens tunc sollicitata conscientia, quam prius tolerata experientia mali, dum præteritos dolores cogitatione repræsentat, **109** admovetque retractos, ac veluti nondum percurati vulneris nequaquam duro satis obductam callo cicatricem tractatione lædit. Verum quoniam te video nunquam acquieturum donec didiceris quæ requiris, quod ex mirabili salutis meæ ratione causam te speres habiturum divinæ prædicandæ gloriæ; quippe hac religione præditus, ut ex vulgaribus quibusque quæ contingunt tibi, bonis occasionem captare soleas Dei laudandi, fac durum et virilem animum advertas narranti mihi, ne si ad mentionem calamitatum mearum paterna tibi sollicitata commotaque viscera tenere questus, et lamenta nequiverint in me quoque propagatus dolor tuus frangat in querelas vocem meam, aut etiam si tam constans fuero, ut cursum tenere dicendi te lamentante

ΔΙΗΓΗΜΑ Ζ'.

Καὶ αὐτὸς στενάξας βύθιον καὶ βαρὺ, ἐμπλήσας τε τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρύων, Τί κέρδος, ἔφη, Πάτερ, τῆς τῶν ἀνιαρῶν ὑπομνήσεως; ἐπιξαίνειν γὰρ ἡ μνήμη τοῦ παθόντος εἴωθεν τὰ ἕλκη. Κἂν γὰρ τοῦ ἀκούοντος ἡ ἀπαγγελία διὰ τὸ φιλόμυθον θέλγει τὰ ὦτα, τέρψιν ἄλλως ποιοῦσα[47] τοῖς ἀλλοτρίοις πάθεσιν (10), ὅμως τὸν πεπειραμένον[48], οὐκ ἀφίησιν ὀδύνης ἐλεύθερον πρὸς τὸ παρελθὸν πάθος μικροῦ δεῖν ὁμοίως κινοῦσα τὸ συμπαθὲς, καὶ ὥσπερ οὐλὴν οὔπω καλῶς θεραπευθέντος ὀδυνῶσα τῇ ἐπαφῇ. Ἀλλ' ἐπειδή σε οὐκ ἀφιξόμενον οἶδα τῆς ὀχλήσεως ἕως ἂν μάθῃς ἃ ποθεῖς (ὑπόθεσιν γὰρ δοξολογίας[49] τὸ παράδοξον ἔχειν ζητεῖς τῆς ἐμῆς σωτηρίας, καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις εὐεργεσίαις ὑμνεῖν τὸν Θεὸν εἰωθώς), ἄκουσον ἀνδρείῳ φρονήματι, μὴ πρὸς τὰ δεινὰ δὲ (11) τῶν συμπεσόντων ἀτυχημάτων πατρικοῖς σπλάγχνοις συμπαθῶς ποτνιώμενος, κἀμὲ κατακλάσῃς πρὸς οἰμωγὰς ὀλολυγμοῖς[50], ἢ θρῆνον ἐμποδιζόμενον εἰς τὴν προφορὰν τοῦ λόγου ἐξαρτήσῃς, ὡς ὑπὸ φθόγγων[51] τοῦ κλαυθμοῦ κεκρυμμένης[52] μοι τῆς φωνῆς. Τὰ μὲν οὖν πολλὰ πάντως ὑμῖν ὁ τοῦ Μαγάδονος μετὰ τὴν φυγὴν ἐπήγγειλεν οἰκέτης· καὶ ἐπαναλαμβάνειν ἐκεῖνα τῷ λόγῳ παρέλκον ἅμα καὶ φορτικὸν ἴσως ἀκοῇ[53] ὀρεγομένῃ τῶν ἀναγκαίων, ναυτιώσῃ δὲ πολλάκις ἐπὶ τοῖς παλιλογουμένοις[54] (12) διὰ τὸ προσκορὲς καὶ ἀδόλεσχον. Ἃ δὲ μετὰ τὴν ἐκείνου συνέβη φυγὴν ἀναγκαῖον, ἐπειδὴ τοῦτο ἐπιτάσσεις, εἰπεῖν. Δέδοκτο τοῖς Βαρβάροις (ὡς εἶπεν· πάντως γὰρ εἶπεν ἐκεῖνος) ἡ ἡμετέρα σφαγὴ, καὶ τὰ πρὸς

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[47] ἐμποιοῦσα τοῖς. [48] A verbis ὅμως τὸν πεπειραμένον οὐκ usque ad ὀδυνῶσα τῇ ἐπαφῇ desunt. [49] δοξολογείας. [50] καὶ λυγμοῖς θρήνου τὸν λόγον συγχέῃς ὀλολυγμοῖς θρήνου ἐμπο. Palat. [51] ἐξάρθροις ὡς εἰκὸς φθέγγοις Palat. [52] κρυπτομένης. Palat. καὶ οὐκ ἐόντος κλαυθμοῦ ἃ βούλεταί τις ἐλευθέρᾳ διηγεῖσθαι τῇ γλώττῃ. [53] A verbis ἴσως ἀκοῇ ὀρεγομένῃ usque ad προσκορὲς καὶ ἀδόλεσχον desunt. [54] πάλαι λεγομένοις Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(10) *Τέρψιν ἄλλως ποιοῦσα τοῖς ἀλλοτρίοις πάθεσιν*. Nullus dubito quin hic legendum sit, ἄλλῳ vel ἄλλοις.

(11) *Δεινὰ δέ*. Leve est et tamen monendum, legendum δή, ἀντὶ τοῦ, δέ. Locus qui mox sequitur depravatissimus erat in libris. Ego divinavi, ut potui. Et ne cui conjecturæ meliori emendatio mea fraudi sit, ipsos illos ut jacebant in ms. apices hic bona fide repræsentabo: Κἀμὲ κατακλάσῃς πρὸς οἰμωγὰς ὀλολυγμοῖς θρῆνον, ἐμποδιζόμενον εἰς τὴν προφορὰν τοῦ λόγου, ἐξάρτροις, ὡς εἰκὸς, φθόγγοις τοῦ κλαυθμοῦ κρυπτομένης μοι τῆς φωνῆς. Quæ non dubito quin aliter emendari possint atque ego feci. Sed statuendum fuit aliquid et sensus eliciendus. Illud ἐξάρτροις, si mutetur in ἐξάρθροις, propius opinor absit a vestigiis veræ scripturæ: est enim ἔξαρθρος *fractus*, *debilitatus*, et ut cum Plauto dicam *deartuatus*.

(12) *Παλιλογουμένοις*. Restituimus ex c. R. In altero erat, πάλαι λεγομένοις.

A τὴν θυσίαν ἀφ' ἑσπέρας ἦν ἅπαντα εὐτρεπῆ· βωμὸς[55], μάχαιρα, σπονδὴ, φιάλη, λίβανος[56], καὶ ὄρθρου βαθέος (13) ὡμολογημένος ἦν, εἰ μὴ Θεὸς ἔμελλε κωλύειν, ὃν ἐκώλυσε θάνατος. Ὡς δὲ ἐκεῖνος οὐ κρύψας ἐμὲ τὴν φυγὴν ἀπέδρα, καὶ τῷ διαστήματι λοιπὸν τῆς ὁδοῦ, καὶ τῷ ἀπόρῳ τῆς διώξεως ἦν πρὸς τὴν κατάληψιν ἀμφίβολος (14)· — Οὐ μόνον γὰρ ὁ χρόνος ἀφ' ἑσπέρας ἕως εἰς ὄρθρον τῷ φεύγοντι ἱκανὴ διωρία[57], ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ὁδοιπορίας ἄδηλον ἐποίει τὸν τρόπον τῆς διώξεως ἀμήχανον. Τίς γὰρ οὕτως δεινὸς ἰχνευτὴς καὶ στοχαστὴς τῶν ἀδήλων ἐπιτευκτικὸς, ὡς ἰχνηλατῆσαι ἐν τοσούτῳ πλάτει τῆς ἐρημίας, σημεῖον πορείας εὑρίσκων οὐδέν; B Πᾶσα γάρ ἐστι τραχεῖα καὶ χαραδρώδης οὐ δεικνύουσα ἴχνος ὅπερ ἐδέξατο· — ἐγὼ[58] πρηνὴς ἐκείμην χαμαὶ τὸ πρόσωπον ἐρείσας κάτω, καὶ τὸν νοῦν τῷ πτερῷ τῆς θλίψεως[59] ἀνακουφίσας ἄνω, καὶ ταῦτα ἔλεγον ἐν τῷ κρυπτῷ τῷ Θεῷ ὅλον ἔχων εἰς τὴν προσευχὴν οὐδαμοῦ[60] περισπώμενον τὸν λογισμὸν, ὡς προκειμένου θανάτου· — ἀδείας μὲν γὰρ οὔσης διαχεῖται ἐν τοῖς μὴ νήφουσιν οὗτος, ἐμπορείας, ναυτιλλίας, οἰκοδομίας, φυτείας, μνηστείας, γάμους, παιδοποιίας, στρατείας, πορισμοὺς, δίκας, δικαστήρια, βήματα, θρόνους, κήρυκας, ἄρχοντας, ἐχθρῶν ἀμύνας, φίλων συντυχίας καὶ συνδιαιτήσεις, δημαρχίας, ἡγεμονίας, οἰκονομίας φανταζόμενος, καὶ αὐτὴν τὴν βασιλικὴν ἀξίαν. Ὅταν δὲ μέντοι περίστασις αὐτὸν (15) συναγάγῃ τῷ φόβῳ τοῦ κινδύνου, συστείλασα C αὐτὸν ἀπ' ἐκείνων ἐφ' ἃ διαχεῖσθαι ἀδεὴς ὢν καὶ ἐλεύθερος εἴωθεν, ὅλος γίνεται τοῦ λυποῦντος, καὶ Θεὸν ἀντιβολῶν ἱκετεύει τὸν μόνον τῶν ἀμηχάνων τὴν λύσιν νεύματος ἐργαζόμενον εὐκόλῳ ῥιπῇ· — Δέσποτα, λέγων, πάσης φαινομένης καὶ νοουμένης κτίσεως δημιουργὲ[61] καὶ τῶν δημιουργημάτων ἔχων[62] ἐν χειρὶ τῇ σῇ τὰς καρδίας, καὶ τρέπων εἰς οἶκτον τὸ ἀγριαῖνον τῆς ἀλόγου ὀργῆς[63], ὅταν ἐθέλῃς εὐλόγῳ κρίσει σώζειν τοὺς ψήφῳ τῆς ἐξουσίας προδιδομένους θανάτῳ· ὁ θυμοὺς θηρῶν ἀγρίων πραΰνας σφαδάζοντας πρὸς βορὰν ἀνθρωπίνων σωμάτων· ὁ πυρὸς ἀναχαιτίσας[64] χεομένην ῥιπὴν, καὶ νεύματι φίλῳ[65] νάρκην ἐνθεὶς ἀκμαζούσῃ φλογὶ, καὶ φυλάξας τοὺς ἀπώλειαν κατακριθέντας ἀπαθεῖς, καὶ τρίχα καὶ[66] D χρῶτα δείξας δυνατώτερα πυρὸς, ἀποῤῥήτῳ καὶ παραδόξῳ δυνάμει·

A quoam, interpelletur tamen tua quiritatione mea dictio; et, si nihil aliud, altiori certe sono tuorum ejulatuum sermo meus obruatur. Atque ego nihil dubito quin pleraque omnia quæ vidit Magadonis servus fuga delatus ad vos narraverit vobis quæ resumere non superfluum modo, sed molestum **110** sit etiam auribus atque animis necessariarum rerum cognitionem sitientibus et ad recoctas crambes tædiosarum repetitionum fere nauseantibus. At quæ post ejus fugam contigerunt necessarium est, quando sic jubes, dicere. Constituerant barbari (ut dixit, fieri enim omnino nequit ille quin hoc dixerit), constituerant, inquam, mactare nos. B Jamque apparatus omnis sacrificii erat a vespera provisus; ara, gladius, libamen, phiala, thus; omninoque certa erat, nisi Deus impediret, quod et fecit, nostra cædes in insequens diluculum. Ut autem ille communicato prius mecum solus usus consilio aufugit, et cum intervallo occupatæ viæ, tum incertitudine quam in partem viam convertisset tutus abunde a comprehensionis periculo esset: — nam et spatium quantum a vespera ad diluculum emensus esse currendo poterat idoneum erat intervallum fugienti ad frustrandum quamvis incitatum insequentium studium. Sed et quam in regionem abiisset incertis expedire nullum certum licebat insequendi **111** consilium. C Quis enim tam sagax et acris ad indagandum, vel potius tam in divinando felix, qui in tanta vastitate solitudinis nullam formam vestigii petroso in solo asperoque retinentis investigare posset ejus iter? — ego jacebam interim pronus humi abjectus in faciem, mente vero alis tribulationis sursum levata. Talique habitu hæc mecum in occulto dicebam Deo, omni attentione mentis, tanquam mox nimirum moriturus, in oratione defixa et nusquam distracta. In securitate quippe diffunditur inter orandum et longe evagatur animus minus sibi attendentium, mercaturas, navigationes, ædificationes, plantationes, desponsationes, matrimonia, concubitus, expeditiones, quæstus, judicia, fora, tribunalia, thronos, præcones, prætores, inimicorum ultiones, amicorum D occursus et convivia, tribunatus functiones, publicas et curationes domesticas sibi repræsentans, ipsamque adeo imperatoriam dignitatem. At cum **112** eum in angustiis, imminens justa undique formidine circumsederit periculum, tum ille malo coactus sese in se recipit, ab iisque revocat

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[55] ὁ βωμός. [56] λιβανωτὸς καὶ ὄρ. [57] διορία. [58] ἐδέξατο. ἐπεὶ ταῦτα οὕτως εἶχεν, ἐγὼ πρην. [59] τῷ στενῷ τῆς θλίψεως ἄνω κουφίσας. καὶ ταῦτα. [60] ἅτε μηδενός με καθέλκειν τῶν βιωτικῶν δυναμένου, καὶ περισπᾷν εἰς οὐδὲν χρήσιμον διὰ τὸ τῆς ἀνάγκης ὀξύ. ἀλλὰ νήφειν μᾶλλον καὶ ἐγρηγορέναι παρασκευάζοντος, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος ἐκκρέμασθαι cætera desunt usque ad ἐργαζόμενον εὐκόλῳ ῥιπῇ. [61] κτίσεως μόνε δημιουργέ. [62] ἔχεις ἐν χειρί. Palat. [63] ἀλόγου ὁρμῆς, ὅταν. [64] πυρὸς δύναμιν ἀμαυριώσας χεομ. [65] φίλῳ μόνῳ νάρκην ἐνθείς. Sfort. et Palat. [66] καὶ τρίχα τούτων, καὶ χρῶτα.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(13) *Καὶ ὄρθρου βαθέος*, etc. Commodius forte legeretur, καὶ ὄρθρου θνητέον ὡμολογημένως ἦν, aut certe si nihil hic mutamus, infra scribendum est verbum θάνατος in nominandi casu, cum in accusativo esset in libro; refertur enim ad ὡμολογημένος· ὃν ἐκώλυσε, forte ὡς καὶ ἐκώλυσε.

(14) *Ἀμφίβολος*. Rescribendum sine dubio ἀναμφίβολος.

(15) *Συστείλασα αὐτόν*. Eodem redit quod habet c. T. συστείλας ἑαυτόν.

et colligit, in quæ per securitatem solutis se habenis solebat effundere liberrime : totus est in doloris sui causa, Deumque infimis appellat precibus qui desperatissimas quasque difficultates explicat nictu ac nutu facili solus omnipotens. Ad hunc ego tum igitur verti me, Domine, inquiens, mundi totius aspectabilis et intelligibilis conditor, qui creaturarum tuarum in tua manu corda tenes, et vertis in misericordiam sævam feroclam impotentis iræ, quoties tibi libuerit justo judicio tuo emendare temerarias sententias tyrannorum ; servareque innocentes quos præceps calculus impotentis libidinis morti addixerat. O qui crudelitatem belluarum mitigas ferocium ad lanienam humanorum corporum anhelantem. Qui flammæ reflectis quamvis admissum impetum, et nutu benevolo torporem injicis ardori vigentissimorum ignium ; sicque protegis incendio [28] damnatos inopinata tua atque **113** ineffabili potentia ut cutis et capilli tenerorum corporum valentiora fuerint adjuvante te flagrantissimis æstibus fornacis.

Serva me nullam alibi quam in te repositam habentem spem auxilii ; me tantum non necatum, definito jam hostium de mea pernicie judicio : imo me, quomodo humanitus æstimantur res, jam mortuum. Ne sinas de meo sanguine libationes fieri dæmonibus; ne, quæso, ne nidore carnium mearum delectentur maligni spiritus. Astro me facere decreverunt libidinis vitio cognomini. Ne castum in hanc diem virgineumque corpus victima fiat dæmoni ab obscenitate nominato ; sed ferum et sanguinarium violentorum pectus ad mansuetudinis et placabilitatis sensum aliquem immuta, qui accensam iram Medorum regis Assueri adversus Estherem in benevolentiam immutasti, crudelis animi rigorem ad officiosissimam misericordiam emolliens [29]. Serva animam tuis dudum obsequiis sua sponte addictam; redde parenti grandævo eique servo **114** tuo rudem adhuc et docili ætate filium religiosis ejus monitis, quantum sperari potest ex proposito quo sectam hanc arripuit, in tui cultus disciplina profecturum. Non enim hoc quod jam profiteor tuæ potentiæ præconium extorsit, nunc demum metus atque extudit insueto hactenus te appellare mihi, ut quod tibi polliceor de me in futurum negotiatio videri quædam et pretium possit pro salute nunc paciscenda mea. Occupaverat hanc necessitatem oblati ultro alacritas officii, nec mea in articulo periculi sero nunc incipit religio ; ostende rebus ipsis velociorem fidem esse quam pedem, et spem tui auxilii quavis fuga tutiorem. Evasit mortem concaptivus meus, idem ad hoc matutinum sacrificium altera victima designatus, et salutem expedivit fuga. Ego mansi quidquid tibi videretur sustinere certus ; et ecce una hic retentus auxilii tui fiducia sum in manibus ho-

A Σῶσον τὸν οὐδαμόθεν ἔχοντα βοηθείας ἐλπίδα, τὸν ὅσον οὐδέπω τῇ τῶν ἐχθρῶν κρίσει τοῦ ζῆν ἀφῃρημένον, τὸν ἐκ τοῦ εἰκότος ἤδη νεκρόν· μὴ δῷς δαίμοσι σπονδὴν γενέσθαι τὸ ἐμὸν αἷμα, μηδὲ κνίσσῃ τῶν ἐμῶν σαρκῶν εὐφρανθείησαν πνεύματα πονηρά. Ἄστρῳ με θύειν ηὐτρέπισαν ἐπωνύμῳ λαγνείας [67] πάθει (16). Μὴ γενέσθω τὸ σῶμα, ἕως [68] εἰς τὴν σήμερον ἁγνὸν, δαίμονος ἀκολασίας ἐπωνύμου θῦμα καὶ ἱερεῖον· ἀλλὰ μετάβαλε τὴν θηριώδη καρδίαν τῶν ἀνημέρων πρὸς τὸ ἐπιεικὲς καὶ ἥμερον, ὁ μεταβαλὼν ἐπὶ Ἐσθὴρ φλεγμαίνουσαν ὀργὴν Ἀσσουήρου βασιλέως Μηδείας, καὶ τρέψας [69] θυμὸν ἀπηνῆ εἰς ἔλεον συμπαθῆ. Σῶσον ψυχὴν δουλεύειν σοι προθεμένην· ἀπόδος πατρὶ πρεσβύτῃ καὶ θεράποντι σῷ υἱὸν ἀδαῆ [70] καὶ θεοσεβεῖν ὅσον εἰς πρόθεσιν μέλλοντα. B Οὐ γὰρ φόβῳ κινδύνου νῦν τῆς ὁμολογίας ἄρχομαι ταύτης, ἵνα τῆς σωτηρίας ἀμοιβὴ νομισθῇ ἡ ὑπόσχεσις· προέλαβον γὰρ ἐξουσίᾳ λογισμοῦ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀγωνίας. Δεῖξον πίστιν εἰς σωτηρίαν ὀξυτέραν ποδῶν, καὶ ἐλπίδα τὴν σὴν, φυγῆς ἀσφαλεστέραν. Ἀπέδρα τὸν θάνατον ὁ σὺν ἐμοὶ ἱερουργεῖσθαι μέλλων πρωῒ, καὶ φυγῇ τὴν σωτηρίαν πεπόρισται· ἐγὼ δὲ μεμένηκα τό σοι δοκοῦν περιμένων, καὶ ἐν χερσίν εἰμι τῶν σῶν ἐχθρῶν [71] τῇ σῇ βοηθείᾳ πεποιθώς. Ἐκεῖνος τοῖς ποσὶν [72], ἐγὼ τῇ σῇ δυνάμει πεπίστευκα· μὴ γενέσθω τῆς σωματικῆς ἐλπίδος προσδοκία [73] ἀσθενεστέρα. Σέσωσται τῷ σκότει πρὸς φυγὴν ἀποχρησάμενος ἐκεῖνος, καὶ σέσωσται [74] καλῶς· ἰδοὺ [75] κατέλαβεν ἐμὲ τὸ φῶς [76] τοῖς ζῶσιν πρὸς ἐργασίαν τῶν σῶν ἐντολῶν χαριζόμενον. Οὕτως με προσευC χόμενον μετὰ δακρύων πικρῶν ἔφθασεν ἄϋπνον ὁ ὄρθρος· καὶ ἀνακύψας εἶδον ἄρτι τοῦ ὁρίζοντος τὸν ἑωσφόρον προσκύπτοντα [77]. Ἀναστὰς οὖν ἀπὸ τῆς πτώσεώς μου ἐκάθησα τὰς χεῖρας περιπλέξας τοῖς γόνασι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τούτων κατακλίνας, τοὺς

[28] Dan. III, 20 seqq. [29] Esther XV, passim.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[67] θύειν ηὐτρέπησαν πρωϊνῷ λαγνείας. [68] τὸ σῶμα] τὸ τέως Palat. [69] καὶ στρέψας θυμόν. [70] υἱὸν ἀμαθῆ κακῶν, καὶ θεοσεβεῖν ὅσον. [71] εἰμὶ τῶν ἐχθρῶν τῇ σῇ. [72] ἐκεῖνος τοῖς ἑαυτοῦ ποσίν. [73] ἐλπίδος ἡ θεία προσδοκία πρὸς τὸ σώζειν ἀσθεν. [74] καὶ σεσώσθω. [75] ἤδη κατελ. [76] τὸ φῶς τῆς ἡμέρας λοιπόν. σῶσόν με σοφίᾳ τῇ σῇ ὁ τὸ φῶς τοῖς ζῶσιν πρὸς ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν τῶν σῶν χαριζόμενος in cod. Sfort. et Palat. [77] φόρον προκύπτοντα Sfort. et Palat.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(16) *Ἄστρῳ με θύειν ηὐτρέπισαν ἐπωνύμῳ λαγνείας πάθει.* Nam et Ἀφροδίτη Græcorum, et Venus Latinorum, et stellam ac deam ejus nominis, et simul etiam libidinem significat. Est autem astrum matutinum, sive Lucifer et Φωσφόρος, eadem stella una e septem errantibus quæ communiter Venus dicitur. Cicero lib. II *De natura deorum*, sect. 54 : *Infima est quinque errantium, terræque proxima stella Veneris, quæ Φωσφόρος Græce, Lucifer Latine dicitur, cum antegreditur solem; cum subsequitur autem*, Ἕσπερος, etc. Eadem docet Plinius, lib. II, cap. 8.

κόλπους ἐπλήρουν δακρύων. Καὶ πάλιν ἐβόων τῇ καρδίᾳ πρὸς τὸν δυνάμενον ἐξελέσθαι με συντόνῳ τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, Θαυμάστωσον, λέγων, μετ' ἐμοῦ τὸ ἔλεός σου, Δέσποτα, ὁ ζωῆς ἔχων καὶ θανάτου ἐξουσίαν [78], ὡς ἐθαυμάστωσας μετὰ τῶν ἐν ἀνάγκῃ καταστάντων [79] ἁγίων, καὶ ῥυθέντων ἐκ πάσης θλίψεως, ὅπως ἔχωμεν ἡμεῖς παῤῥησίαν ἐπικαλεῖσθαί σε καὶ θαῤῥεῖν [80] ὅτι ῥυσθησόμεθα ἐν οἷς ἂν ὦμεν κακοῖς, ἐν ἐκείνοις [81] ἔχοντες ὑπογραμμὸν βοηθείας τῆς σῆς. Σὺ τὸν Ἰσαὰκ παρ' αὐτῷ κείμενον τῷ βωμῷ ἐῤῥύσω σφαγῆς· καὶ μέλλοντα βαπτίζειν τὸ ξίφος τὸν πατέρα περιέσπασας ἤχῳ φωνῆς. Σὺ τὸν Ἰωσὴφ ἐξεῖλω φονώσης ἀδελφικῆς δεξιᾶς, καὶ πάλιν ἐπιβουλευθέντα δεσμῶν ἀδίκων ἐῤῥύσω καὶ φυλακῆς, καὶ μετὰ μακρὸν πένθος ἀπέδωκας βασιλεύοντα τῷ πατρί. Σὺ τὸν τούτου πατέρα Ἰακὼβ ὁμοίας ἐῤῥύσω ἀνάγκης, φόβου τοῦ πατρὸς [82] ἐλευθερώσας, καὶ μανίας τοῦ ὠμοθύμου Ἠσαῦ [83] σώσας παρὰ τῷ Λαβὰν εἰς τὴν μέσην τῶν ποταμῶν, ἐν ᾗ καὶ Μωσῆν ἐφύλαξας τὴν Αἰγυπτίων φεύγοντα τυραννίδα (17). Σὺ δύο νεκροὺς παῖδας ἀπὸ κλίνης ἀναστήσας τῇ προφητικῇ προσευχῇ ζῶντας παρέστησας χήραις μητράσιν. Αὐτὸς εἶ, Δέσποτα, ἀναλλοίωτός τε τῇ αὐτῇ δυνάμει [84] ἐργαζόμενος τὰ παράδοξα τότε καὶ νῦν [85]. Ἀπόδος κἀμὲ πατρὶ ἐλπίζοντι [86] τὸ σὸν ἔλεος, Δυνάστα, καὶ λῦσον πένθος ἀπαρηγόρητον βοηθείᾳ τῇ σῇ, καὶ δὸς τοῖς οὐκ εἰδόσι σου τὸ ὄνομα θαυμάζειν τὸ κράτος τῆς σῆς ἰσχύος, πολυύμνητε Βασιλεῦ πάσης δυνάμεως!

stium tuorum. Ille in pedibus, ego in tua potentia spem posui. Ne sit rei divinæ exspectatio minus ad salutem efficax quam rei corporeæ fiducia. Servatus ille est qui tenebris ad fugam est usus et bene servatus est. **115** Ecce jam me lux opprimit quam ut viventibus ad tuorum mandatorum exsecutionem indulges. Sic me orantem non sine amaris lacrymis insomnem adhuc occupavit mane, et suspiciens vidi tum primum prodeuntem supra horizonta Luciferum. Surgens igitur a prostratione mea assedi pectinatim commissis manibus amplexans genua, faciemque in ea reclinans. Sicque reclinatus sinus opplebam lacrymis, rursusque corde ad eum clamabam qui contenta fortitudine spiritus ex tali tempore me poterat eripere. Mirifica mecum, inquiens, misericordiam tuam, Domine [30], qui vitæ habes et mortis potestatem, quemadmodum mirificasti cum sanctis qui in necessitate constituti per te liberati sunt ex omni angustia, ut habeamus nos fiduciam invocandi te et pollicendi nobis fore ut ope tua liberemur ab iis, in quibus versamur, malis, exemplum in illis habentes sedulitatis in adjuvando tuæ. Tu Isaacum **116** aræ jam impositum cæde prohibuisti, et paterni gladii mox in nati jugulo tingendi captum jam ad vulnus impetum sono vocis tuæ reflexisti [31]. Tu idem Josephum e parricidarum fratrum sanguinariis manibus eruisti [32]: et rursum insidiis adulteræ circumventum, ex vinculis et carcere quem non meruerat innocentem excitasti; ac tandem, longo luctu confecto nihilque jam minus speranti regnantem patri reddidisti [33]. Quem ipsum patrem hujus Jacobum simili ex necessitate eripuisti, eo, quod a patre merito timebat, eum malo liberans, et a furore crudelis Esau perductum in Mesopotamiam apud Labanum servans [34]; qua ipsa in Mesopotamia Mosem quoque Ægyptiorum tyrannidem fugientem illæsum præservasti [35]. Tu duos pueros mortuos ex lectulo excitatos in amissam vitam propheticis orationibus vivos reddidisti viduis matribus [36]. Idem nunc es, Domine, permanesque immutatus eadem hodie quoque præditus potentia qua illa tunc prodigia perpetrasti. Redde me quoque patri speranti **117** tuam misericordiam, o princeps, et solve luctum inconsolabilem auxilio tuo; et da nescientibus nomen tuum unde admirari vim queant invicti roboris tui, o nunquam satis laudate Rex omnis potestatis.

[30] Psal. xvi. 29. [31] Gen. xxii, 9 seq. [32] Gen. xxxvii, 26 sqq. [33] Gen. xlvi, 29 sqq. [34] Gen. xxvi, 43. [35] Exod. ii, 2 sqq. [36] III Reg. xvii, 22; IV Reg. iv, 34.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIATIS.

[78] μόνος ἐξουσίαν. [79] πάλαι καταστάν. ἁγίων καὶ ῥυθέντων Vat. [80] καὶ θαρσεῖν ὅτι. [81] ἐκείνους ἔχοντες. [82] φθόνου τοῦ ἀδελφοῦ τῶν φόνων ἐλευθερώσας Vatic. [83] Ἠσαῦ ὑπ' ἀδελφοῦ φθονούμενον. [84] ἀναλλοίωτε δυνάμει [85] τότε καὶ αὐτὸς ἐπάκουσον κἀμοῦ νῦν. [86] πατρὶ ζῶντα τὸν σὲ τὸν ὕψιστον καταφυγὴν ποιησάμενον, καὶ λῦσον πένθος παρακλήσεως ἰσχυρότερον βοηθείᾳ τῇ σῇ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(17) *Εἰς τὴν μέσην τῶν ποταμῶν ἐν ᾗ καὶ Μωσῆν ἐφύλαξας τὴν Αἰγυπτίων φεύγοντα τυραννίδα.* Ita etiam legit vetus interpres, et habent codd. ut dubium non sit quin hoc ita sit scriptum a Nilo. Atqui ex Scriptura certum est Mosen ab Ægypto profugum moratum esse in terra Madian (*Exod.* ii, 15). Fuit hæc terra Madian, ut quidem aiunt, in Arabia Deserta. Alii in Felici collocant. Divus Hieronymus in *Locis Hebr.* geminas agnoscit. Quarum alteram, in quam nimirum Moses fugit, divus Basilius Æthiopiam appellavit; alludens ad uxorem Mosis Madianitidem, quæ tamen Æthiopissa dicta reperitur. Sed nemo, quod quidem sciam, terram Madian Mesopotamiam appellavit. Multo minus eamdem esse putavit cum Mesopotamia Syriæ, in qua Jacobi socer Laban habitavit (*Gen.* xxviii, 6). Humanitus hic igitur huic nostro contigit, ut memoria laberetur. Quid enim dicamus aliud? Nisi forte allegoricum isthic quemdam et mysticum loquendi modum agnoscimus: qualem videre est apud Basilium, *Epistola ad Chilonem*, sub finem, ubi commendans solitudinem hæc habet: Ἐνταῦθα ἡ ἔρημος ἐν ᾗ ὁ λαὸς ἁγνισθεὶς ἐνομοθετήθη· ἐνταῦθα τὸ ὄρος τὸ Καρμήλιον ἐν ᾧ Ἠλίας αὐλιζόμενος, τῷ Θεῷ εὐηρέστησεν· ἐνταῦθα πεδίον ἐν ᾧ ἀναχωρήσας Ἔσδρας πάσας τὰς θεοπνεύστους βίβλους προστάγματι Θεοῦ ἐξηρεύσατο, et cætera multa. Quæ certum est uni eidem quæcunque fuit solitudini, in quam vel Basilius vel Chilo secesserant, convenire omnia non posse nisi figurate et metaphorice.

In his ego cum essem, surgunt barbari conjurbati quod jam legitimum sacrificii tempus effluxisset. Jam enim ortus erat sol, cumque alterum non invenissent, quid esset eo factum interrogabant me, a quo ut audierunt nihil scire me posse qui cum ipsis essem de eo qui non appareret, acquieverunt, neque minati quidquam neque ullis omnino signis indignationis editis. Tunc mihi spiritus constitit, et Deo benedixi qui orationem humilis non sprevisset. Mihi quoque tunc accessio quædam novæ fiduciæ corroboravit animum, Deo utique eam mihi gratiam præbente, ut cum vesci me juberent iis quibus fas non est, recusaverim, et cum mulieribus ut luderem præcipientibus non paruerim : fuit hoc certamen donec ad terminos solitudinis propius terram **118** jam cultam habitatamque pervenimus. Tunc nescio quid cum inter se consultassent illi, inducunt in vicum cui nomen erat Suca, meque venalem ejus loci incolis offerunt. Sed cum sæpe re tentata et toties infecta revertissent, nemine illorum me plus duobus aureis emere volente, tandem sibi consuetam iniere viam obtrudendi mei, nimirum productum ad portam vici statuentes, ut solebant, nudum, jugulo meo admovebant strictum gladium nisi aliquis edito ab ipsis pretio emeret caput se mihi amputaturos repente omnibus profitentes. Tunc ad eos qui ad mercatum convenerant ambas ego supplicans protendebam manus, darent quod petebant Barbari, neu nimis videri parci in pretio humani sanguinis vellent, mox repositurum me quidquid insumptum esset, sin serviturum strenue emptori si ita is mallet : imo vel tum etiam cum ei persolvissem impensum in me redimendo pretium dominum eum tamen agniturum. Hæc **119** miserabiliter obsecrantis et lacrymantis mei misertus aliquis vix negotium denique transegit convenitque de me. Illinc porro hunc, ut vides, in locum nundinatione rursus alia mercatuque sum distractus, ut paucis tandem multa colligam statuamque narrationi tibi molestæ finem : commoveri quippe te video, neque jam abesse longe a lacrymis, ac brevi commune gaudium intempestivo questu turbaturum. Hæc passus ego, Pater, sum, et his defunctus, adjuvante Deo, in libertatem restitutus sum. Quod superest tu ob meam salutem ex summa desperatione inopinato receptam glorifica salutis auctorem Deum.

A Ὡς δὲ ἤμην ἐπὶ τούτοις ἐγὼ, διανίστανται τεθορυβημένοι, ὡς τοῦ καιροῦ τῆς θυσίας παρῳχηκότος· ἤδη γὰρ ἦν ὁ ἥλιος αὐγάσας ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ μὴ εὑρόντες τὸν ἕτερον, τί ποτε γεγονὼς εἴη ἀνηρώτων ἐμέ· καὶ πυθόμενοι (18) ὡς οὐκ ἐπίσταμαι, παρ' αὐτοῖς ὢν, περὶ τοῦ μὴ φαινομένου, ἡσύχασαν, οὔτε ἀπειλησάμενοι, οὔτε τινὰ δείξαντες ἀγανακτήσεως σύμβολα. Τότε κατέστη μου τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν Θεὸν εὐλόγησα μὴ ὑπεριδόντα ταπεινοῦ προσευχὴν, θάρσος δέ με λοιπὸν ἐλάμβανε καὶ παῤῥησία, Θεοῦ πάντως μοι παρασχόντος τὴν χάριν ταύτην. Καὶ μιαροφαγεῖν κελεύουσιν ἀντέλεγον· καὶ γυναιξὶ προσπαίζειν, οὐχ ὑπήκουον προστάσσουσιν· ἕως ἤλθομεν πλησίον τῆς οἰκουμένης λοιπόν. Τότε γὰρ οὐκ οἶδα τί [87] βουλευσάμενοι εἰσάγουσιν εἰς κώμην [88] καλουμένην B Σουκᾶ· εἶτα καὶ τὴν ἐμὴν τοῖς αὐτόθι προαγγέλλουσι πρᾶσιν. Πολλάκις δὲ [89] πρὸς ἑαυτοῖς ἐπιστρέψαντες ἄπρακτοι, οὐδενὸς πλέον δύο χρυσῶν δοῦναι βεβουλημένου, τέλος ἐξαγαγόντες καὶ πρὸ τῆς κώμης στήσαντες, ὡς εἰώθεισαν, γυμνὸν ἐπιτιθέασίν μου τῷ τραχήλῳ τὸ ξίφος, ἣν μηδεὶς [90] ὠνήσαιτο, καρατομήσειν πᾶσιν προλέγοντες εὐθέως. Ἐγὼ δὲ τοὺς πρὸς τὴν ἀγορασίαν παραγενομένους ἱκέτευον ἄμφω τὼ χεῖρε, δοῦναι [91] παρακαλῶν ὅσον ᾔτουν οἱ βάρβαροι, καὶ μὴ μικρολόγους ὀφθῆναι τιμὴν διδόντας αἵματος ἀνθρωπείου, ἀποτίσειν οὐκ εἰς μακρὰν τὴν [92] τιμὴν λέγων, καὶ δουλεύσειν τῷ πριαμένῳ, εἰ βουληθείη, προθύμως δεσπότην ὁμολογῶν, καὶ μετὰ τὴν τῆς τιμῆς ἀπόδοσιν, τὸν τὴν ἐμὴν ζωὴν ὠνησάμενον. C Οὕτως οὖν μέ τις ἐλεήσας ποτνιώμενον καὶ δακρύοντα ἐπριάτο μόλις. Κἀκεῖθεν ἐνταῦθα, ὡς μανθάνεις, ἐξώνημαι, ἵνα τὰ πολλὰ συνελὼν φράσω συντόμως. Ὁρῶ γάρ σε συγκεχυμένον καὶ πλησίον ὄντα δακρύων, καὶ τὴν χαρὰν μέλλοντα ταράττειν τῷ θρήνῳ. Ταῦτα ἐγὼ μὲν πέπονθα, πάτερ, καὶ παθὼν ἤδη (19) σὺν Θεῷ ἠλευθέρωμαι. Σὺ δὲ τοῦ λοιποῦ δόξαζε τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ἀπροσδοκήτου καὶ [93] παραδόξου σωτηρίας.

At tu quidem, inquam, o fili, innumera exhausisti pericula multa tolerans aspera, et quantum in exspectatione tua certa fuit plurimas unus mortes pertulisti, tametsi præsentem sensum et experientiam Dei beneficum auxilium semper a te prohibuerit. Idem quippe malum est exspectare certo

Ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφην, ὦ τέκνον, μυρίους ἂν ἠντληκὼς κινδύνους κακοπαθῶν, καὶ τοὺς πολλοὺς ὑπέμεινας τῇ προσδοκίᾳ θανάτους, κἂν αὐτῶν [94] τῆς πείρας Θεοῦ χάριτι διέφυγες. Ταυτὸν γάρ ἐστιν ἐλπίσαι θάνατον ἀληθῶς, καὶ πεῖραν τοῦτον μαθεῖν. Ἐῶ λέγειν D ὅτι καὶ χαλεπώτερον· οὐ γὰρ τοσαύτην ἡ τομὴ, ὅσην

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[87] τί κοινῇ βουλευσ. [88] εἰς πόλιν καλουμ. Al. solus συβαῖτα. καὶ τὴν ἐμήν. [89] πρᾶσιν. οὐδ. οὐδὲν δὲ δρῶντες, ἀλλ' ἄπρακτοι πολλάκις ἐπανελθόντες. [90] ἥν με μηδεὶς ὠνήσαιτο ἀνελεῖν πᾶσιν. [91] χεῖρε προτείνων δοῦναι. [92] εἰς μακρὰν καὶ τὴν τιμήν. [93] προσδοκήτου ταύτης καί. [94] κἂν αὐτὸν τῆς πείρας.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(18) *Καὶ πυθόμενοι*. Cod. Reg. πειθόμενοι, minus commode. Paulo ante, πολυύμνητε βασιλεῦ πάσης δυνάμεως. Duo postrema verba tantum erant in Regio.

(19) *Καὶ παθὼν ἤδη*, etc. In Tolosano tantum erat, καὶ παθὼν ἠλευθέρωμαι.

ἡ πρὸ ταύτης ἐργάζεται προσδοκία ὀδύνην, τῷ μακρῷ (20) φόβῳ παρατείνουσα τὸ τῆς λύπης ἄλγημα, καὶ παραμένειν ἐπὶ πολὺ ποιοῦσα ὡς ἀληθῆ τὴν ἐλπιζομένην ὀδύνην. Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς θλίψεως ἐκείνης πρὸς τὸν Δεσπότην ἤνοιξά μου τὸ στόμα, καὶ δουλείαν ἐγκρατείας καὶ τῆς ἄλλης κακοπαθείας ἐπηγγειλάμην σκληράν, εἴ σε μόνον ἀπολάβοιμι ζῶντα. Καὶ φωνῆς ὄναρ ἤκουσα λεγούσης· Στήσει [95] Κύριος τὸ ῥῆμα τὸ ἐξελθὸν ἐκ τοῦ στόματός σου. Καὶ δεῖ, τέκνον, μὴ παραβῆναι τὴν ὁμολογίαν, μηδὲ ψεύσασθαι τὸν ἀποκρίσει θείᾳ βεβαιώσαντα τὴν ὑπόσχεσιν, οὕτω τῆς εὐχῆς λαβούσης πέρας, Χριστόν (21). Κἀγώ σοι, πάτερ, ἔφη [96], συναντιλήψομαι τοῦ πόνου προθύμως, καὶ κοινωνήσω τῆς ὑποσχέσεως, ἐπειδὴ καὶ τῆς χάριτος ἐκοινώνησα, καὶ τὸ πλεῖον τῆς εὐεργεσίας ἐκαρπωσάμην. Σὺ μὲν γὰρ πένθος (22), ἐγὼ δὲ πεῖραν ἔφυγον θανάτου. Ὅπου γε καὶ τὸ πᾶν εἰς σὴν εἰ ἐγεγόνει χάριν τὸ τοῦ Θεοῦ δώρημα, ὑπὲρ πατρὸς [97] ἔδει εὐχαριστοῦντα Θεῷ καὶ τὴν εὐεργεσίαν, καὶ τὴν ἀμοιβὴν οἰκειώσασθαι, κἂν τι δεινὸν ὑπὲρ τῆς χάριτος ἐκείνης ἔδει παθεῖν. Εἰ γὰρ εὐξαμένῳ τῷ Ἰεφθαὲ ὑπὲρ τῆς ἐν πολέμῳ νίκης ὑπηρέτησεν ἡ θυγάτηρ· οἰκείῳ φόνῳ, καὶ θῦμα γενέσθαι καὶ ἱερεῖον κατεδέξατο ὑπὲρ τῆς τοῦ πατρὸς εὐδοκιμήσεως, τίς ἂν εἴην ἐγὼ μὴ ταχὺς ἐκτιστὴς (23) προστρέχων ὀφειλήματος (24) πατρικοῦ; καὶ τοῦτο χρέως Θεῷ [98] ἀποδιδόναι μέλλων τῷ τὴν ἔκτισιν ἀμείβεσθαι πάλιν εἰδότι δευτέρᾳ χάριτι, καὶ τὸ ἀποδιδόμενον χρέως [99] (25) οὐχ ὡς χρέως ἀπολαμβάνοντι, ἀλλὰ δανειζομένῳ τοῦτο, καὶ χρεωστεῖν ὁμολογοῦντι τὴν ἔκτισιν, ἀμοιβὴν τῆς τοῦ ὀφειλέτου εὐγνωμοσύνης ἄλλην ὡς [1] δανείου ποιουμένῳ τὴν αὖθις δωρεάν, πάντοτε προδιδόντι τὰς χάριτας, καὶ πάντοτε χρεωστεῖν χειρογραφοῦντι τοῖς δανειζομένοις τὰς εὐεργεσίας, καὶ τὴν δι' ὅλου τούτων ἀπόδοσιν φιλοτιμίαν λογιζομένῳ, ἵνα καὶ ἄρχῃ χαρίτων ἀεί, καὶ ὡς ὀφειλέτης ἀποδιδῷ [2] τὰς χάριτας, διὰ τὸ δωρητικὸν τῆς φύσεως καὶ φιλότιμον. Ὅθεν συνεκτιστὴν ἔχων πρόθυμον, πάτερ, ἄρχου τῆς ἀποδόσεως. Πάντως δὲ Θεὸς τὴν δύναμιν εἰδὼς τὴν ἡμετέραν, πρὸς ταύτην ἀπαιτήσει τὸ ὄφλημα, καὶ [3] οὐ συκοφαντήσει τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως [4] μείζονας τῆς ἰσχύος εἰσπραττόμενος πόνους.

A mox adfuturam mortem ac ejus acerbitatem præsentis experiri sensu; poteram dicere etiam illud esse molestius; non enim tantum **120** dolorem ipse ictus infligit, quantum anxia ejus impendentis exspectatio, quæ malum producit metu, quo uno solatio tolerabilis fieri molestia queat id illi eripiens, brevitatem, dum arcessit cunctantem et futurum repræsentare occupat dolorem. Ego vero illo ipso tam acerbo, de quo narras, tempore ad Dominum aperui os meum religiosamque certorum jejuniorum cæteræque asperæ hujusmodi afflictationis observationem rite suscepturum me promisi Deo, si te modo voti reus, fili, salvum aliquando atque incolumem reciperem. Vocemque in somnis audivi dicentem: Firmabit Dominus verbum quod **B** egressum est de ore tuo. Et nunc oportet, fili, convictum me hujus religionis a pactis conventisque non resilire, neque contra promissam professamque fidem Christum fallere qui divina responsione promissionem confirmavit, postquam in tanto beneficio tua repræsentanda salute hujus voti me damnavit. Me quoque æquum est, ille inquit, o Pater, in partem admitti laboris istius, omninoque non committam ut cum ad me **121** multo maxima pars gratiæ quam isto voto meruisti pervenerit, non eamdem ego partem in persolutione hujus mihi sumam officii quam in ejus fructu habeo. Nam cum hæc tua devotio te luctu tantum, me vero etiam crudeli morte liberaverit; manifestum est eam mihi utiliorem fuisse quam tibi. Quanquam ut omnis esset **C** tibi fructus proprius, dignum tamen erat filium in reddendis Deo gratiis et patris voti rei fide liberanda onus ultro subire hujus officii, et privatim in se suscipere, quamvis molestum esset quidpiam in hujus persolutione debiti patiendum. Si enim voti convicto Jephthe relata, pro qua pactus erat, in bello victoria, non recusavit filia propria morte servire paternæ religioni; sustinuitque super aras mactari victima, et paterni promissi fidem sancire suo sanguine, tanti patris existimationem filia fecit [37]. Quid me ignavius nisi ultro appetam, atque adeo occupem et præripiam persolutionem hujus debiti mea causa a patre contracti? Præsertim cum res isthic futura mihi cum Deo sit, qui solutionem gratiæ nova gratia remunerare solet: et quod re-

[37] Judic. XI, 34.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[95] στῆσαι Κύριος τὸ ῥῆμα· στῆσαι τὸ ἐξελθεῖν Sfort. ἐξελθόν Vatic. Altemps. [96] πάτερ, ὁ παῖς ἔφη. [97] A verbis ὑπὲρ πατρὸς ἔδει εὐχαριστοῦντα usque ad ἐκείνης ἔδει ποθεῖν desunt. [98] τοῦτο χρέος Θεοῦ. [99] χρέος. [1] ἄλλην ὡς δανείου ποιουμένῳ τὴν αὖθις δωρεὰν desunt. [2] ἀποδιδοίη τάς. [3] καὶ deest οὐ συκοφαντήσει. [4] τῆς φύσ. ἐπισταμένως οὐ μείζονας τῆς ἰσχύος ἀπαιτήσει πόνους.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(20) *Τῷ μακρῷ*, etc. Hæc verba usque ad τὴν ἐλπιζομένην ὀδύνην, inclusive aberant ab exemplari Regio.

(21) *Λαβούσης πέρας, Χριστόν*. Sensus est commodus, ut scripsimus et distinximus. Sero tamen pulsavit animum suspicio verisimilis scriptum, forsitan a Nilo fuisse (cujus scripturæ nonnulla vestigia in libris erant) χρηστόν, ut sit adjunctum nominis πέρας. Nam et collocatio verborum in nostra lectione nescio quid alienum præfert a consuetudine Græcorum. Statuat æquus lector ut volet.

(22) *Πένθος*. Etiam hoc tam leve monebo fuisse in regio πάθος, sed Tolosanus manifeste melius.

(23) *Ἐκτιστής*. Cod. Reg. Ἐκπληρωτής.

(24) *Ὀφειλήματος*. Reg. ὀφλήματος.

(25) *Ἀποδιδόμενον χρέως*, in cod. Tol. statim sequebatur ἀπολαμβάνοντι. Nos ex cod. Reg. inseruimus illa verba, οὐχ ὡς χρέως.

præsentatur debitum, **122** non pro debito accipere, seo pro merito gratuito ac beneficio cujus se sponte debitorem fateatur, ut non solvere istud, sed fenerari sit et quæstuosissimam bonorum cœlestium nundinationem exercere; Deo ad singulos conatus nostros referendæ gratiæ, dona non solum in præsens multiplicante, sed plura etiam in futurum pollicente, et obsignatis ad id tabulis ac chirographo subscriptis se nobis obligante, hocque adeo ipsum in lucro ponente, et ad gloriam suæ magnificentiæ pertinere reputante, si prætextus excogitet bene nobis faciendi; ac non tantum immerentibus prima dona gratiarum liberaliter indulgeat: sed etiam aliquem grati animi sensum ostendentibus, tanquam hoc ipso in ære nostro esset, reddat fide debitoris ea quæ nunquam debuit; et novorum semper accumulet copiam bonorum: ex prolixa quadam et ad largiendum effusa liberalitate beneficentissimæ naturæ. Unde cum ad istam solutionem voti, promptum et paratum habeas me socium, pater, aggredere, age sis quamprimum ad reddendum quod debes. Deus vero qui facultatem omnem nostram, quanta demum sit præclare novit, omnino ad ejus modulum exiget repetitionem debiti, neque calumniabitur **123** imbecillitatem naturæ, ut majores nobis labores imperet quam vires ferant.

Hæc ego ejus verba hac excepi comprecatione: Utinam, fili, venire in rem liceat et capessendo opere præsens studium navare, ut et promissio eum quem decet habeat exitum, et votum approbetur efficax, et merces labores consequatur! Omnis enim operis quod secundum Deum fit finis hic est et terminus, ut acta præmiis consignentur et coronæ testimonium reddant certamini. Quando hoc ita comparatum est ut certum argumentum probitatis operum fides ac dignitas mercedis habeatur, et cui bravium attributum sit cum perite utique esse in certamine strenueque versatum præjudicata vulgo sit opinio. Cæterum ejus loci episcopus, vir sanctus et Dei amans, cum nos omni hospitalitate diu benevolentissime fovisset, et ex ægritudine calamitatis præteritæ non mediocriter recreasset, nos ut secum maneremus invitabat, officiosissime pollicens cum omni nos illic tranquillitate quietissime victuros, si **124** luberet. Idem tamen ut nolle nos vidit, modum posuit officio, ne recordari pretii redimendo puero impensi et herili jure tanquam mancipium retinere velle videretur. Ea gratia arbitrio nostro utrum vellemus permisit, unum hoc tantum amico perseverans blanda tyrannide obtinuit, ut nobis recusantibus sacerdotalis officii jugum imponeret. Nos enim onus reputantes tanti ministerii hoc ejus consilio contristati deflebamus, nec ferebamus facile tantam imponi nobis molem officii, quod tam emendatam et sublimem cœlestis vitæ rationem exigit, qualem vix sancti præstare de se audeant. Illis quippe ipsis quoque grave hoc

A Τούτοις κἀγὼ συνηυξάμην τοῖς λόγοις καὶ, Τούτοις εἴη εἰς ἔργον ἐλθεῖν, καὶ ὀφθῆναι ἐν πράγμασιν, εἶπον, ὦ τέκνον, ἵνα ἡ ὑπόσχεσις πέρας λάβῃ χρηστὸν (26), καὶ ἡ εὐχὴ γένηται ἐνεργὴς, καὶ μισθὸς ἀκολουθήσῃ τοῖς πόνοις. Τοῦτο γὰρ παντὸς ἔργου κατὰ Θεὸν γινομένου τέλος καὶ ὅρος, τὰς πράξεις σφραγισθῆναι ταῖς ἀμοιβαῖς, καὶ μαρτυρῆσαι τοὺς στεφάνους τῷ ἀγῶνι· ἐπειδή πως ἡ ἀξιοπιστία τῶν μισθῶν ἔλεγχος τῆς δοκιμῆς τῶν ἔργων γίνεσθαι πέφυκε, καὶ τὰ ἔπαθλα μαρτύριον τῆς ἀθλήσεως ἀναμφίλεκτον. Ὁ δὲ θεοφιλὴς τῶν αὐτόθι [a] ἐπίσκοπος θεραπεύσας ἡμᾶς ἐπὶ πολὺ καὶ ἐκ τῆς προλαβούσης κακοπαθείας ἀνακτησάμενος οὐ μετρίως, μένειν μὲν παρ' αὐτῷ παρεκάλει καὶ φιλοφρόνως πᾶσαν ἐπηγγέλλετο ἐν πᾶσιν ἀνάπαυσιν. B Ὡς δὲ ἂν μὴ δόξαι βίαν προσάγειν ὑπονοίᾳ τῆς ὑπὲρ τοῦ παιδὸς δεδομένης τιμῆς, μηδὲ δεσποτικώτερον ἀπαιτεῖν τὴν παραμονὴν, πράττειν ἐπέτρεπε πᾶν τὸ δοκοῦν κατὰ γνώμην, ἓν τοῦτο μόνον τυραννήσας ἡμᾶς (27) τὸ [b] τὸν ζυγὸν ἐπιθεῖναι τὸν ἱερατικὸν μὴ βουλομένοις. Ἡμεῖς μὲν γὰρ τὸ βάρος λογιζόμενοι τῆς λειτουργίας ἀσχάλλοντες ὠδυρόμεθα, καὶ οὐκ εἴχομεν πρὸς τὸ ἐπιτεθὲν ἄχθος ἀνεκτῶς (28) ὑπὲρ ἡμᾶς, ὃ καὶ μόλις τοῖς ἁγίοις ἁρμόζει ὅσον εἰς πολιτείας λόγον. Κἀκείνοις γὰρ ἐφάνη βαρὺ, καὶ ὡμολόγησαν καλούμενοι ὑπερβαίνειν αὐτοὺς τὸ ἀξίωμα, καὶ Θεῷ ἀντέλεγον ἐπὶ πολὺ προβαλλόμενοι τὸ ἀνάξιον, καὶ παρῃτοῦντο τὴν χειροτονίαν τὸ ἀσθενὲς προφασιζόμενοι, καὶ τὸ [ἴσ. καίτοι] πλέον τῶν νῦν ἁπάντων ὄντες ἐπιτήδειοι πρὸς τὸ ἔργον, καὶ ἐξ C ἀσκήσεως τῶν καλῶν παῤῥησίαν ἔχειν (29) ἐν τῇ

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[a] ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ δὲ θεοφιλὴς τῶν αὐτόθι. [b] ἡμᾶς ἐν τῷ τὸν ζυγ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(26) *Ἵνα καὶ ἡ ὑπόσχεσις πέρας λάβῃ χρηστόν.* Quinque hæc postrema verba aberant a Tolosano: et fortasse ex superioribus huc inculcata sunt, ut facile negligi potuerint.

(27) *Ἓν τοῦτο μόνον τυραννήσας ἡμᾶς*, etc. Ita restituimus ex conjectura. Cod. Reg habebat ἐν τούτῳ, Tolosanus vero ἐν τοῦτο.

(28) *Καὶ οὐκ εἴχομεν πρὸς τὸ ἐπιτεθὲν ἄχθος ἀνεκτῶς*, etc. Cod. Tol. habebat εἴχομεν.

(29) *Παῤῥησίαν ἔχειν.* Τὸ ἔχειν aberat a Tol. et in Regio scriptum erat ἐχεῖν. Addam hic ad extremum Elogium Theoduli ex Menæis Græcorum 14 Januarii: Οὗτος ὑπῆρχεν υἱὸς Νείλου σοφοῦ τοῦ γεγονότος μὲν ὑπάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καταλιπόντος δὲ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου, καὶ ἀπελθόντος καὶ μονάσαντος ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Τούτων οὖν καὶ ἑτέρων ἐκεῖσε διαγόντων, καὶ τὴν ἀσκητικὴν πολιτείαν διανυόντων ἐξαίφνης ἐπιπεσόντων βαρβάρων καὶ ἀρξαμένων κατασφάζειν τοὺς ἁγίους Πατέρας ὁ μὲν Νεῖλος ἠδυνήθη φυγεῖν, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδουλος ἐκρατήθη αἰχμάλωτος μετὰ καὶ ἄλλου τινὸς νέου· καὶ δεθέντες ἐσύροντο. Κατασκηνώσαντες δὲ οἱ

A λατρείᾳ πρὸς τὸν Δεσπότην μᾶλλον δυνάμενοι. Ἐκεῖνος δὲ πρέπειν ἔλεγε τοῖς πόνοις τὸ γέρας, καὶ τοῖς καμάτοις τοῦ ἀγῶνος, ὡς ἐνόμιζεν, ἐδίδου μισθὸν τὸ ἀξίωμα. Ἀπαίρειν οὖν ἐκεῖθεν καὶ πορεύεσθαι βουληθέντες οἴκαδε, ἐφοδιασθέντες πρὸς τὴν ὁδοιπορίαν πολλὴν οὖσαν καὶ μῆκος ἔχουσαν ἱκανὸν, φιλοτίμως ἄγαν, καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ συμπορεύεσθαι ἡμῖν ἐπευξάμενος εἰρήνην τοῦ λοιποῦ βραβεύουσαν, οὕτως ἀπέλυσεν οὐ κομπάσας ἀπειροκάλως ἐπὶ τῇ δεσποτείᾳ, ὡς ἴσως τις ἕτερος, αὐθεντίαν τοῦ ἐωνημένου αὐχῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαν ἀτύχημα ἐπικουφίσας παρακλήσει πολλῇ, καὶ τὴν δόξαν ἐκκλίνας τοῦ τύφου ἐπιεικεῖ καὶ μετρίῳ φρονήματι.

munus est visum, neque id dissimularunt, cum eo sunt vocati, majorem esse dignitatem illam quam ut sibi conveniret, id ipsum etiam diu excusare ausi apud offerentem hunc honorem Deum, deprecantes impositionem manuum, indignitatis et imbecillitatis propriæ conscientia; tametsi omnibus qui nunc sunt aut paulo essent iidem ad id munus aptiores, et propter diuturnam **125** professionem sanctioris vitæ, virtutumque usum majori fiducia ad tractationem mysteriorum, et functionem sacrificii possent accedere. Quibus ille contra remunerandos sibi videri aiebat hujus dignitatis titulo labores, recens a nobis exantlatos in tam difficili certamine, cujus victoribus hoc addere præmii loco sibi placere. Postremo cum discedere illinc et domum reverti decrevissemus idem ille viatico quantum in longam illam viam opus erat liberaliter instructos votis insuper oneratos, cum Dei gratiam nobis itineris comitem et longum domi, postquam eo pervenissemus, pacis fructum comprecaretur, sic demum officiosissime dimisit. Nihil jus ostentans suum et beneficium redemptionis, neque potestatem in caput pretio emptum sibi acquisitam gloriatus, quod minus humanus forte quispiam alius faceret, imo illam ipsam, quæ videbatur, calamitatem venditionis, consolatione multa levans. Denique sublimitatem gradus ac fortunæ suæ ad omnem æquitatis et modestiæ submittens mediocritatem.

Ἐμοὶ δὲ ὁ λόγος ὧδε πεπαύσθω, ὅπου καὶ ἡ πεῖρα B πέπαυται τῶν δυσχερῶν, ἀρχὴν παρασχοῦσα, Θεοῦ χάριτι, μετὰ πολλὴν ταλαιπωρίαν τῆς φαιδροτέρας [7] ζωῆς.

Τέλος σὺν Θεῷ.

126 Mihi vero hic desinat oratio ubi majorum experientia cessavit, facultatem præbens ordiendæ post plurimas miserias, Deo aliquando nos juvante, lætioris vitæ.

Finis cum Deo.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[7] τῆς ἐν Χριστῷ φαιδρο. addit Sfort. ἧς ἀπολαῦσαι καὶ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλον αἰῶνι πάντας ἡμᾶς γένοιτο δυνάμει, καὶ ἀγαθότητι τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος τῶν ἁγίων Ἀββάδων.

PETRI POSSINI NOTÆ.

βάρβαροι ἐβούλοντο σφάξαι τοὺς νέους, καὶ θῦσαι τῷ πρὸ τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντι ἄστρῳ. Καὶ ὁ μὲν εἷς ἔφυγεν· οἱ δὲ βάρβαροι κοιμηθέντες τοῦ ἡλίου ἀνατεῖλαντα (scribe ἀνατεῖλαντος) καὶ τοῦ ἄστρου κρυβέντος οὐκ ἔσφαξαν τὸν Θεόδουλον. Βουλόμενοι δὲ πωλῆσαι, δύο μόνον χρυσίνους ἐλάμβανον· καὶ γυμνώσας τὸ ξίφος ὁ εἷς ἦλθε σφάξαι αὐτόν. Τότε ἠγό- C ρασεν αὐτὸν ὁ ἐπίσκοπος (contra tamen testatur ipse Theodulus, supra qui bis se venditum ait, et secundum emptorem episcopum fuisse) καὶ ἀπέλυσε. Καὶ καλῶς βιώσας ἐκοιμήθη. Hæc Latine sic reddo : *Fuit hic filius Nili sapientis, qui Constantinopoli præfectus fuerat, deinde spreta mundi gloria secessit, et monasticam vitam in monte Sina professus est cum filio. His igitur et aliis illic degentibus repente cum irruissent Barbari, et cædere sanctos Patres inciperent, Nilus quidem ipse fugere potuit. Filius vero ejus Theodulus captus est cum alio quodam juvene, et vincti trahebantur. Cum autem tetendissent Barbari, mactare juvenes volebant, et facere astro solem in ortu præcedenti. Interea duorum unus fugit. Barbari in multam diem sopiti ut viderunt ortum solem, et luciferum jam occultatum, non mactarunt Theodulum. Consilio vero capto vendendi ejus, cum duo tantum aurei offerrentur : quidam eorum stricto gladio eum ibat interfectum ; tunc redemit illum episcopus, et liberavit. Inde cum præclare et religiose vixisset obdormivit.* Hæc Menologium.

127 LECTORI.

Sequens etiam opusculum sancti Nili, in quo viri sanctissimi, hactenus ignoti, vitam describit et virtutes mirabiles commendat, debes, Lector, curæ ac diligentiæ illustrissimi domini Caroli de Montchal archiepiscopi Tolosani, cujus schedas erudita ejusdem ipsius manu, sed ex omnium depravatissimo, ut apparet, exemplari fideliter descriptas, unicum habuimus editionis fundum. Vere dicam : nihil sincerum, nihil erat integrum, ut divinandum prius quam interpretandum fuerit, et opus scribendum pene de novo potius quam describendum. Quod monendum hic duximus : propterea quod, quæ mihi, si offendi uspiam, errandi causæ fuerunt, eædem tibi esse debent ignoscendi, aut castigandi certe clementius.

ζούσαις [1] τῶν χρωμάτων μορφαῖς. Βίους δὲ ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ ἀρετὰς ἀνθρώπων κεχωρισμένων τοῦ κόσμου, καὶ λαθεῖν σπουδαζόντων, ἐφ' οἷς κατορθοῦσι καλοῖς, ἀνιχνευέτωσαν οἱ φιλόθεοι, πρὸς μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀγωγῆς. Καὶ γὰρ ἄτοπον ἀληθῶς καὶ λίαν ἀνόητον ἐκείνων μὲν τῶν τοσαύτην τοῖς ἀνθρώποις ἐργαζομένων βλάβην, ὅσην οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως τῷ λόγῳ δηλώσειεν, πολλήν τινα ἔχειν πρόνοιαν καὶ σπουδὴν, ὡς ἂν αἱ φυσικαὶ τούτοις προσεπικοσμούμεναι εὐμορφίαι δέλεαρ ἡδονῆς γίνωνται τοῖς ἀκολάστοις, τῷ περιάπτῳ κόσμῳ ἐρεθιζομένοις τὰ πάθη πρὸς τὸ μανικώτερον· τῶν δὲ δυναμένων κοσμῆσαι ψυχὴν, καὶ τὸ πλημμελὲς διορθώσασθαι τοῦ βίου, τοσαύτην πάλιν ῥᾳθυμίαν καὶ ἀμέλειαν, ὡς καταφρονεῖν τῶν σπουδαίων, ὡς ἔδει τῶν ἀδιαφόρων, ἢ μᾶλλον τῶν ὀλεθρίων. Τί γὰρ λίθοι, καὶ χρυσὸς, καὶ ἡ πρὸς βλακείαν ἄλλη χρησιμεύουσα ὕλη τὸν ἀνθρώπινον ὠφέλησε βίον; Τί δὲ οὐκ ἔβλαψεν, καὶ ἠδίκησεν ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις πάντων αἴτια γενόμενα κακῶν; Διὰ ταῦτα πλεονεξίαι, ἁρπαγαὶ, τυραννίδες, λῃστεῖαι, φόνοι· διὰ ταῦτα λεηλασίαι, καὶ πορθήσεις, βαρβαρικοὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι, ἀντεπιτιθεμένων ἄλλων ἄλλοις ἐπιθυμίᾳ χρημάτων, οὐδὲν οὔτε παθεῖν, οὔτε διαδρᾶσαι παραιτουμένων ἕως ἂν ὁ σκοπὸς ὁπωσοῦν ἢ οἰκείῳ, ἢ τῶν ἐναντίων ἀνυσθῇ φόνῳ. Πολλάκις γὰρ μετὰ τοῦ μηδὲν ἀφελέσθαι τῶν κεκτημένων, οἱ ἐπιτιθέμενοι δυνηθῆναι, καὶ αὐτοὶ προσαπώλοντο τῇ ψυχῇ [2], θανόντες ἐλεεινῶς, ἀμφιβόλου κέρδους ἐλπίδι οἴκτιστον ὑπομείναντες τελευτὴν, καὶ φθάσαντες παθεῖν ὅπερ εἰς τοὺς ἐναντίους εἶχον αὐτοὶ δρᾶσαι σπουδήν. Ἀκοὴ δὲ τῶν εὖ βεβιωκότων, καὶ μάθησις τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἔργων μεγάλα τοὺς πολυπραγμονήσαντας ὀνίνησι· λύχνος τῶν λανθανόντων γενόμενα πρὸς τὸ καὶ γνῶναι καὶ πρᾶξαι τὸ τέως ἀγνοηθὲν, ἕως τότε ὠφέλιμον.

A ex tot illis variarum vestium et ornamentorum coloribus **129** splendor emicans quidam intuentium oculos gratæ suavitatis illecebra delinierit. Vitas vero sanctorum virorum, et virtutes eorum qui a mundo recesserunt sua recte facta occultandi studio, investigent Dei amantes homines, quo illorum institutum imitentur. Absurdum quippe sane insanumque fuerit, earum quidem rerum quarum tanta exstant in humanum genus importata detrimenta, quanta nemo facile dicendo assequatur, multam gerere sollicitudinem; et studium in eo ponere, ut eæ quas natura corporibus indidit formæ, illis excultæ et fucatæ, fiant voluptatis illecebræ petulantibus; quorum cupiditates ornatus exquisiti fulgore, ad furorem usque proritantur. Eorum autem, B quorum ad exornandam animam species valet, et ad immodestiam vitæ componendam, tantam e contrario præ se ferre negligentiam, et incuriam, ut perinde contemnamus res honestas, atque illas si essent indifferentes, vel perniciosæ potius, contemnere deberemus. Quid enim lapilli, quid aurum, quid **130** illa omnis alia, vel ad ostentationem vel ad mollitiem comparata supellex hominum vitæ boni attulit? Quid vero incommodi atque injuriæ non intulit? cum hæc omnibus mortalibus malorum causæ omnium exstiterint. Hinc cupiditates, rapinæ, tyrannides, latrocinia, cædes. Indidem direptiones, vastationesque, bella quoque tum barbarica, tum civilia; aliis in alios, insti- C gante divitiarum aviditate, grassantibus; ac nihil quidquam neque pati, neque agere recusantibus, quoad scopus ipsis destinatus, quomodocunque vel propria, vel adversantium cæde contingeret. Sæpe enim dum pugnant ne sibi quidquam extorqueri, eorum quæ possident, a violentis grassatoribus possit, vitam etiam ipsi profuderunt, exitu miserabili, incerti lucri spe luctuosissimam tolerantes mortem, atque eam ipsam, quam in adversarios machinabantur, perniciem suscipere in seipsos occupantes. Auditio vero earum rerum quas præclare sancti viri gesserunt, dum viverent, et diligentia cognoscendi **131** præclara illorum opera, multum iis quos ea meditatio exercuerit, prodest; lampas enim illa velut quædam est, cujus usi lumine, et agnoscant et faciant ea, quæ, licet utilia, tamen ignoraverant eatenus.

Οἱ μὲν γὰρ πάντως ζηλώσουσι τὴν ἐκείνων ἀρετὴν, πόθον εὐθὺς λαβόντες αὐτῆς φυσικῇ τινι ὁρμῇ τῆς ψυχῆς τῷ καλῷ προστιθεμένης. Οἱ δὲ θαυμάσουσι ταύτην, κἂν τὴν μίμησιν κωλύει τις συνήθεια πονηρά· ταλανίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τέως εἰδότες ὡς ἀπολείπονται τῷ καλῷ· ὅπερ οὐ μικρὸν εἰς ὠφελείας λόγον, αἴσθησιν ἔχειν τῶν ἐν οἷς εἰσιν κακῶν, καὶ μὴ ἀπατᾶσθαι σεμνυνομένους ὡς ἀστείοις τοῖς λίαν αἰσχροῖς· καθάπερ τινὲς τῶν [3] ἀπηλγηκότων, οὐκ ἔτι τῇ ἁμαρτίᾳ νυττόμενοι, ἀδεῶς τὸ τραχὺ ταύτης καὶ δύσβατον ὁδεύουσιν, καὶ πεπωρωμένοι τὸ συνειδὸς ὡς οἱ τετυλωμένοι [4] ποδὶ ἀκάνθαις ἐπιβαίνοντες καὶ σκόλοψιν, καὶ οὐδὲν πάσχοντες ὧν ἔπασχον πρὶν ἐνεθισθῶσιν τῇ σκληραγωγίᾳ, τρυφερῷ ὄντι καὶ ἁπαλῷ τῷ ἴχνει, καὶ τῆς τυχούσης εὐθέως [5] αἰσθανόμενοι

Quidam enim omnino æmulabuntur eorum virtutem; desiderium illius, ex commemoratione concipientes, anima repente naturali sese impetu ad honestum incitante. Alii vero mirabuntur saltem illam, quamvis imitationem consuetudo quædam intervertat prava: D hoc inde consequentes, ut suam ipsorum fateantur miseriam, intelligantque adeo quantum a recto absint; ac, quod ad profectus rationem haud parum est, sensum aliquem eorum malorum concipiant in quibus jacent; neque jam decipiatur iis sese commendantes tanquam honestis, quæ revera sunt turpissima, ut quidam solent quorum ad conscientiæ morsum obduruit obstinatio, neque jam ullo peccati quod admittunt aculeo punguntur amplius; at securi per illius asperos et

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[1] ὑπαυγαζούσαις τῶν. [2] τῇ μάχῃ θανόντες. [3] αἰσχροῖς· τῶν ἀπηλγηκότων. [4] τετυλωμένῳ ποδί. [5] ταχέως.

128 ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ (30) ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ[1]

(31) ΕΙΣ ΑΛΒΙΑΝΟΝ ΛΟΓΟΣ[2]

SANCTI PATRIS NOSTRI NILI

SENIORIS

IN ALBIANUM ORATIO.

Metalla quidem eorum, qui pretiosi dicuntur, lapidum, et auriferas venas, inquirant licet, exquisitioris cultus studiosi homines; ac tum demum sibi placeant, seque circumspiciant magnifice, cum

A Μέταλλα μὲν τῶν λεγομένων πολυτίμων λίθων, καὶ χρυσίτιδας φλέβας, ἀναζητείτωσαν οἱ[3] φιλόκοσμοι, καὶ τερπέσθωσαν ἀναδρυνόμενοι ταύταις ταῖς ὕλαις, λίχνον τι καὶ ἡδὺ (32) τῇ ὄψει ταῖς διαφόροις ἐπαυγα-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[1] Deest πρεσβυτέρου. [2] εἰς Ἀλβιανὸν μοναχὸν ἐρημίτην. [3] ἀναζητήτωσαν οἱ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(30) *Τοῦ ἐν ἁγίοις*, etc. In schedis illustrissimi archiepiscopi Tolosani erat tantum, τοῦ ἁγίου Νείλου λόγος εἰς Ἀλβιανόν. Quæ nos ad usitatum Græcorum morem restituimus. Esse porro γνήσιον hunc fetum sancti Nili, si taceret titulus, stylus clamaret, et gemina multa loca quæ characteres non dubios germanitatis habent. Neque tamen, quod mirere, aut Nicephorus, aut Photius, aut omnino alius, quod sciam, quispiam veterum recentiumve qui indices operum sancti Nili descripserit, orationis hujus meminit. Quod addam ad superioris quoque operis titulum pertinet. Dicitur hic Nilus, Senior, ad differentiam alterius ejus nominis viri sanctissimi, qui in Italia floruit circa annum Christi 1100, professione, studio, virtutibus rebusque gestis, non solo nomine, prioris Nili æmulus. Unde merito cum perpetua comparatione ad seniorem hunc nostrum, ille Nilus Junior appellatus est. Cujus lectu dignissimam historiam antiquitus scriptam Latinitate nuper et luce donavit illustrissimus D. Joannes Caryophyllus archiepiscopus Iconiensis.

(31) *Εἰς Ἀλβιανόν*. Fuit hic solitarius, et paucis notus; ac præterea parum admodum cum rebus hominum contrahens commercii: unde nihil mirum si exigua et rara exstet in antiquitatis monimentis hujus nominis et hominis memoria: qui illud, ut testatur hic ipse noster Nilus, unice curavit ut vi ens lateret. Arbitror tamen reperisse me aliquam hujus viri mentionem in Heraclidis *Paradiso*, quo in libro eo capite quo de Joanne abbate, illo qui Theodosii Senioris tempore prophetiæ dono clarus fuit, narrationem habet; testatur auctor se in Nitriæ solitudine socios habuisse Evagrium, Ammonium et Albinum. Idem hic alibi Albanus dicitur, ejusdem libri cap. 16, ubi ad marginem notatur, eum qui aliis Albanus dicitur, Albinum a Palladio vocari. Sed eos Nilus noster conciliat, dum Albianum appellat. Hæc suspicio nostra est, credo non improbabilis: nam tempus mirifice convenit. Si enim hic Albianus Joannis abbatis et Theodosii Senioris tempore floruit, ut nostra conjectura vult, potuit utique Nilus, quem sub Theodosio Juniore et Marciano floruisse certum est, ejus in recenti memoria res gestas habere cognitas, easque describere. Quid locus? quam congruit? Testatur infra Nilus noster vixisse Albianum suum in solitudine

B Nitriæ, quod idem de Albino Albanove suo Palladius et Heraclides tradunt. Hæc habebamus: quæ si cui displicent afferat meliora credituris.

(32) *Λίχνον τι καὶ ἡδύ*. Metaphora a gustatu ad visum. Neque enim τὸ λίχνον activum solum est, ut voracem et gulosum sonet; sed etiam passivum, ut ea quæ gustatum irritant, et salivam movent, significet; unde τὸ λίχνον Gregorio Nazianzeno, *cupedia*, transfertur ad voluptates aliorum sensuum, imo et animorum. Lucianus *De scrib. historia*, delicias orationis et ornamenta exquisitiora λιχνείαν vocat. Huc etiam pertinere potest adagium λιχνότερα τᾶν πορφυρᾶν. Tametsi enim id active sumi possit, referrique ad purpuram piscem voracissimum, tamen etiam passive accipi de suavitate coloris purpuræ Erasmus observat, ut, quod ille color pleno quodam flore et vivaci splendore visum pascat, λίχνος dicatur, hoc est, *pellax*. Quo eodem sensu Latine delicatum dictum puto. Martialis:

C *Et te purpura delicata velet.*

Neque absimile videtur schema quo iidem Latini colores quosdam saturos vocant. Virgilius 4 Georg.

hyali saturo fucata colore.

Ita porro usurpari hoc loco vocem λίχνον demonstrat locus geminus ejusdem hujus Nili narratione tertia: ἡ μορφὴ τοῦ παιδὸς ἔχουσα λίχνον τι καὶ ἐκ αγωγόν. Hæc diligentius a me dicta sunt, quia viri docti, cum hoc non cogitarent, corrigendum hunc locum putabant; et alii λύχνον τινὰ ἡδύν; alii συχνόν τι καὶ ἡδὺ reponendum censebant, quod minime necesse est.

ζούσαις [4] τῶν χρωμάτων μορφαῖς. Βίους δὲ ἁγίων ἀνδρῶν, καὶ ἀρετὰς ἀνθρώπων κεχωρισμένων τοῦ κόσμου, καὶ λαθεῖν σπουδαζόντων, ἐφ' οἷς κατορθοῦσι καλοῖς, ἀνιχνευέτωσαν οἱ φιλόθεοι, πρὸς μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀγωγῆς. Καὶ γὰρ ἄτοπον ἀληθῶς καὶ λίαν ἀνόητον ἐκείνων μὲν τῶν τοσαύτην τοῖς ἀνθρώποις ἐργαζομένων βλάβην, ὅσην οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως τῷ λόγῳ δηλώσειεν, πολλήν τινα ἔχειν πρόνοιαν καὶ σπουδὴν, ὡς ἂν αἱ φυσικαὶ τούτοις προσεπικοσμούμεναι εὐμορφίαι δέλεαρ ἡδονῆς γίνωνται τοῖς ἀκολάστοις, τῷ περιάπτῳ κόσμῳ ἐρεθιζομένοις τὰ πάθη πρὸς τὸ μανικώτερον· τῶν δὲ δυναμένων κοσμῆσαι ψυχὴν, καὶ τὸ πλημμελὲς διορθώσασθαι τοῦ βίου, τοσαύτην πάλιν ῥᾳθυμίαν καὶ ἀμέλειαν, ὡς καταφρονεῖν τῶν σπουδαίων, ὡς ἔδει τῶν ἀδιαφόρων, ἢ μᾶλλον τῶν ὀλεθρίων. Τί γὰρ λίθοι, καὶ χρυσὸς, καὶ ἡ πρὸς βλακείαν ἄλλη χρησιμεύουσα ὕλη τὸν ἀνθρώπινον ὠφέλησε βίον; Τί δὲ οὐκ ἔβλαψεν, καὶ ἠδίκησεν ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις πάντων αἴτια γενόμενα κακῶν; Διὰ ταῦτα πλεονεξίαι, ἁρπαγαὶ, τυραννίδες, λῃστεῖαι, φόνοι· διὰ ταῦτα λεηλασίαι, καὶ πορθήσεις, βαρβαρικοὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι, ἀντεπιτιθεμένων ἄλλων ἄλλοις ἐπιθυμίᾳ χρημάτων, οὐδὲν οὔτε παθεῖν, οὔτε διαδρᾶσαι παραιτουμένων ἕως ἂν ὁ σκοπὸς ὁπωσοῦν ἢ οἰκείῳ, ἢ τῶν ἐναντίων ἀνυσθῇ φόνῳ. Πολλάκις γὰρ μετὰ τοῦ μηδὲν ἀφελέσθαι τῶν κεκτημένων, οἱ ἐπιτιθέμενοι δυνηθῆναι, καὶ αὐτοὶ προσαπώλοντο τῇ ψυχῇ [5], θανόντες ἐλεεινῶς, ἀμφιβόλου κέρδους ἐλπίδι οἴκτιστον ὑπομείναντες τελευτὴν, καὶ φθάσαντες παθεῖν ὅπερ εἰς τοὺς ἐναντίους εἶχον αὐτοὶ δρᾶσαι σπουδήν. Ἀκοὴ δὲ τῶν εὖ βεβιωκότων, καὶ μάθησις τῶν πεπραγμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν ἔργων μεγάλα τοὺς πολυπραγμονήσαντας ὀνίνησι· λύχνος τῶν λανθανόντων γινόμενα πρὸς τὸ καὶ γνῶναι καὶ πρᾶξαι τὸ τέως ἀγνοηθὲν, ἕως τότε ὠφέλιμον.

Οἱ μὲν γὰρ πάντως ζηλώσουσι τὴν ἐκείνων ἀρετὴν, πόθον εὐθὺς λαβόντες αὐτῆς φυσικῇ τινι ὁρμῇ τῆς ψυχῆς τῷ καλῷ προστιθεμένης. Οἱ δὲ θαυμάσουσι ταύτην, κἂν τὴν μίμησιν κωλύει τις συνήθεια πονηρά· ταλανίζοντες ἑαυτοὺς, καὶ τέως εἰδότες ὡς ἀπολείπονται τῷ καλῷ· ὅπερ οὐ μικρὸν εἰς ὠφελείας λόγον, αἴσθησιν ἔχειν τῶν ἐν οἷς εἰσιν κακῶν, καὶ μὴ ἀπατᾶσθαι σεμνυνομένους ὡς ἀστείοις τοῖς λίαν αἰσχροῖς· καθάπερ τινὲς τῶν [6] ἀπηλγηκότων, οὐκ ἔτι τῇ ἁμαρτίᾳ νυττόμενοι, ἀδεῶς τὸ τραχὺ ταύτης καὶ δύσβατον ὁδεύουσιν, καὶ πεπωρωμένοι τὸ συνειδὸς ὡς οἱ τετυλωμένοι [7] ποδὶ ἀκάνθαις ἐπιβαίνοντες καὶ σκόλοψιν, καὶ οὐδὲν πάσχοντες ὧν ἔπασχον πρὶν ἐνεθισθῶσιν τῇ σκληραγωγίᾳ, τρυφερῷ ὄντι καὶ ἁπαλῷ τῷ ἴχνει, καὶ τῆς τυχούσης εὐθέως [8] αἰσθανόμενοι

ex tot illis variarum vestium et ornamentorum coloribus **129** splendor emicans quidam intuentium oculos gratæ suavitatis illecebra delinierit. Vitas vero sanctorum virorum, et virtutes eorum qui a mundo recesserunt sua recte facta occultandi studio, investigent Dei amantes homines, quo illorum institutum imitentur. Absurdum quippe sane insanumque fuerit, earum quidem rerum quarum tanta exstant in humanum genus importata detrimenta, quanta nemo facile dicendo assequatur, multam gerere sollicitudinem; et studium in eo ponere, ut eæ quas natura corporibus indidit formæ, illis excultæ et fucatæ, fiant voluptatis illecebræ petulantibus; quorum cupiditates ornatus exquisiti fulgore, ad furorem usque proritantur. Eorum autem, quorum ad exornandam animam species valet, et ad immodestiam vitæ componendam, tantam e contrario præ se ferre negligentiam, et incuriam, ut perinde contemnamus res honestas, atque illas si essent indifferentes, vel perniciosæ potius, contemnere deberemus. Quid enim lapilli, quid aurum, quid **130** illa omnis alia, vel ad ostentationem vel ad mollitiem comparata supellex hominum vitæ boni attulit? Quid vero incommodi atque injuriæ non intulit? cum hæc omnibus mortalibus malorum causæ omnium exstiterint. Hinc cupiditates, rapinæ, tyrannides, latrocinia, cædes. Indidem direptiones, vastationesque, bella quoque tum barbarica, tum civilia; aliis in alios, instigante divitiarum aviditate, grassantibus; ac nihil quidquam neque pati, neque agere recusantibus, quoad scopus ipsis destinatus, quomodocunque vel propria, vel adversantium cæde contingeret. Sæpe enim dum pugnant ne sibi quidquam extorqueri, eorum quæ possident, a violentis grassatoribus possit, vitam etiam ipsi profuderunt, exitu miserabili, incerti lucri spe luctuosissimam tolerantes mortem, atque eam ipsam, quam in adversarios machinabantur, perniciem suscipere in seipsos occupantes. Auditio vero earum rerum quas præclare sancti viri gesserunt, dum viverent, et diligentia cognoscendi **131** præclara illorum opera, multum iis quos ea meditatio exercuerit, prodest; lampas enim illa velut quædam est, cujus usi lumine, et agnoscant et faciant ea, quæ, licet utilia, tamen ignoraverant eatenus.

Quidam enim omnino æmulabuntur eorum virtutem; desiderium illius, ex commemoratione concipientes, anima repente naturali sese impetu ad honestum incitante. Alii vero mirabuntur saltem illam, quamvis imitationem consuetudo quædam intervertat prava: hoc inde consequentes, ut suam ipsorum fateantur miseriam, intelligantque adeo quantum a recto absint; ac, quod ad profectus rationem haud parum est, sensum aliquem eorum malorum concipiant in quibus jacent; neque jam decipiatur iis sese commendantes tanquam honestis, quæ revera sunt turpissima, ut quidam solent quorum ad conscientiæ morsum obduruit obstinatio, neque jam ullo peccati quod admittunt aculeo punguntur amplius; at securi per illius asperos et

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[4] ὑπαυγαζούσαις τῶν. [5] τῇ μάχῃ θανόντες. [6] αἰσχροῖς τῶν ἀπηλλαγηκότων. [7] τετυλωμένῳ ποδὶ [8] ταχέως.

alles, ac inoffensi gradiuntur. Quippe A im occaluit conscientia, **132** quam eo- qui per spinas et aculeos incedentes, nihil intur eorum quæ pati solebant, antequam am duritiem consuetudine corroborassent, lluc teneroque plantarum solo ad cujus mis sensum et incommodi, facili. Nihil est ieque tam laboriosum, neque tam molestum ri, neque tam perniciosum animæ, quod non ore tandem et assuetudine, leve ac tolerandum at, non jam amplius imprimens sensum mo- e, sicut quando recens erat, cum et labore cor- , et dolore animum affligebat, donec habitus in ,nque exstitit, qui quod olim difficile ingratum- e videbatur, suave etiam efficiat. Postquam igitur confesso est honestum esse non taceri sancto- B im recte facta, et non occultari ea quæ prodita multum in commune prosint, quod et hominum vitam ad angelicam perfectionem informent, ter- ramque adeo in cœlum commutent, ea inducenda in mores ratione cœlestis institutionis, quæ a com- mercio **133** curarum et contagione sordium se- creta omnium et immunis sit: unum in id intentis singulis quo potissimum modo bene mereri de aliis possint, nemine non ita comparato, quidvis ut pati potius quam inferre injuriam alteri velit: quod hoc sibi quisque persuaserit vanam hanc esse et futilem omnem copiam quæ hic hæret; teneantur vero ardenti omnes desiderio eorum bonorum quæ ad futuram usque vitam nos assectantur hinc mi- grantes: et nobiscum simul illo translata longe C nobis illic sunt utilissima. Age hunc qui hactenus multos latuit, quando et omnes latere semper stu duit, tanquam hinnulus in Nitriæ solitudinem immersus offensiones scilicet reformidans vitæ qua sciret, tanquam fulmina desuper ex æthere ruentia, vel etiam gravius affligere non intentam in s custodiam animam, neque casus ejusmodi declinantem. Hunc, inquam, beatum virum in mediu producentes ostendamus omnibus, ne illis qui sunt idonei ad utilitatem ex ejus exemplo percipiend diutius ignota ea sint quæcunque occultare hominibus **134** homo verecundus et modestus omni s dio conatus est, non ille quidem quod invideret aliis imitationem sui, aut gloriari vellet solus | sessione virtutum, sed quod ostentationem ut insidiatricem fugeret, quæ vel tum etiam nocere test, cum in aliorum utilitatem videtur suscipi.

βλάβης. Οὐδὲν γάρ ἐστιν οὐ τῶν ἐπιπόνων τῷ σωμ— οὐ τῶν ἐπιβλαβῶν τῇ ψυχῇ, ὃ μὴ γίνεται χρόνῳ καὶ συνηθείᾳ κοῦφον καὶ ἀνεκτὸν, οὐκ ἔτι ποιοῦν αἴσθησιν δυσχερείας ὡς ἐποίει ποτὲ ἀηθες ὄν, καὶ πλήττον καμάτῳ μὲν τὸ σῶμα, λύπῃ δὲ τὸ συνειδὸς, ἕως ἕξις ἀμφοτέροις γένηται ἡδὺ ποιοῦσα τὸ πάλαι φανὲν χαλεπὸν καὶ δυσάρεστον. Ἐπεὶ οὖν εὖ ἔχειν ὡμολόγηται μὴ σιωπᾶσθαι τὰ τῶν σπουδαίων κατορθώματα, καὶ μὴ κρύπτεσθαι ταῦτα ἅπερ φανερωθέντα πολὺ ποιεῖ κέρδος τῷ βίῳ, ἀγγελικὴν διδάσκοντα πολιτείαν, καὶ οὐρανὸν ποιοῦντα τὴν γῆν τῷ καθαρῷ καὶ ἀμερίμνῳ τῆς διαγωγῆς, πάντων εὐεργετεῖν σπουδαζόντων ἀλλήλους, καὶ οὐδενὸς ἀδικεῖν ἀνεχομένου οὐδένα, διὰ τὸ πεπεῖσθαι λοιπὸν ματαίαν μὲν πᾶσαν ὕλην τὴν μένουσαν ἐνθάδε· ἔχειν δὲ τὴν ὄρεξιν ἐκείνων σπουδαίαν τῶν πρὸς τὸ μέλλον συμμεθισταμένων, καὶ πρὸς πολὺ χρησιμευόντων ἐκεῖ· φέρε τὸν μέχρι νῦν λανθάνοντα [*] πολλοὺς, ἐπειδὴ καὶ λαθεῖν ἅπαντας σπουδὴν ἔσχεν ἀεὶ, καθάπερ πρὸξ [**] τῇ τῆς Νιτρίας ἐγκαταδὺς ἐρημίᾳ (33), δεδοικὼς τὰς ἐπηρείας τοῦ βίου καθάπερ αἰθερίους ἄνωθεν πίπτοντας σκηπτοὺς, καὶ πλεῖον τούτων ἀδικοῦντας τὴν οὐ φυλασσομένην καὶ ἐκκλίνουσαν τὰς τοιαύτας συντυχίας ψυχὴν, παραγαγόντες εἰς μέσον μακάριον ἄνδρα γνώριμον καταστήσομεν· ἵνα μὴ λάθῃ τοὺς πρὸς τὸ ὠφελεῖσθαι ἐπιτηδείους, ὅσα εὐλαβὴς ὢν αὐτὸς κρύψαι τοὺς ἀνθρώπους ἐσπούδασεν, οὐ φθόνῳ τινὶ τῆς μιμήσεως, οὐδὲ μόνος θέλων ἐναβρύνεσθαι τῇ κτήσει τῶν καλῶν, φεύγων δὲ τὸ ἐπιδεικτικὸν ὡς ἐπίβουλον, καὶ εἰς ὄνησιν ἀδικῆσαι δυνάμενον.

Natus hic in Galatia, nutritus Ancyræ est. Sic autem florem ætatis ad omnem castimoniæ rationem exegit, quamvis ob eximium formæ decus multarum importunis cupiditatibus interpellaretur, ut ejus pudor et gravitas admirationi illis ipsis esset: qua ipsa virginali verecundia, potius quam oris D venustate, in flagrantius illos desiderium accende-

Οὗτος τῆς Γαλατῶν γῆς βλάστημα γέγονεν θρέμμα Ἀγκύρας τῆς πόλεως. Οὕτως δὲ τὴν ἡλικίαν πρὸς σωφροσύνην ἐκυβέρνησεν, καίτοι σας δι' εὐμορφίαν πολλὰς ἐσχηκὼς, ὡς τῆς καὶ τῆς σεμνότητος θαυμάζεσθαι παρ' αὐτ ταύτῃ μᾶλλον πρὸς πλείονα πόθον αὐτὰς, ἢ λει τῆς ὄψεως, ἐκκαίων, ὑπερορωμένας,

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[*] λαθόντα πολλούς. [**] πτώξ.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(33) *Καθάπερ πρὸξ τῇ τῆς Νιτρίας ἐγκαταδὺς ἐρημίᾳ*. Reliqueram aliquando lacunam post τὸ, καθάπερ, sed tandem ex nonnullis vestigiis deformatissimorum apicum conjecturam expedivi ad scribendum πρόξ. Est enim usitata locutio scriptoribus Ecclesiasticis ut solitarios, qui urbes et frequentiam fugiunt hinnulis comparent, ex Canticorum II. De solitudine Nitriæ sic habetur lib. II *De vitis Patrum*, cap. 21: *Venimus autem et ad Nitriæ* D *famosissimum in omnibus Ægypti monast qui quadraginta fere millibus abest ab ex nomine vici adjacentis in quo Nitru Nitriæ vocabulum trahens*. Et mox: *l loco quinquaginta fere, aut non multo nuntur vicina sibi et sub uno posita p cula, in quibus aliqui plures simul, alii nulli etiam singulares habitant*, etc.

λόγου προσηνοῦς ἀξιουμένας ποτέ. Οὔτ' αὐτὸ δὲ [11] μὴ A ἐρεθιζόμενον σωφρονεῖν, καὶ μυρίων κινούντων τὸ πάθος τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν, ἐπεὶ μηδὲ χειμαζομένην ναῦν κυβερνῆσαι σωτηρίως μὴ θορυβηθέντα τῇ ζάλῃ, καὶ ἐν λιμένι ἐπὶ τῆς πρύμνης καθεζόμενον ἔχεσθαι τῶν πηδαλίων. Τὸ μὲν γάρ ἐστιν τῆς τέχνης ἐν δέοντι καιρῷ παρασχεῖν τὰ τεκμήρια· τὸ δὲ μὴ παρούσης ἀνάγκης σχῆμα ἐπιδείκνυσθαι ἀμφίβολον εἰ τῇ πείρᾳ κεκόσμηται, ἀλλὰ μὴ τῇ ἀπειρίᾳ ἀπατᾷ τοὺς ὁρῶντας, ἀμύητος ὤν, ὡς τὴν ἐπιστήμην κεκτημένος. Ὅθεν καὶ νέον ὄντα αὐτὸν ἔτι, καὶ οὔπω πρὸς ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν ἐπιτήδειον, ἐμηχανήσαντο θηρᾶσαι τέχνῃ πολλῇ, ζημίαν ἡγούμενοι εἰ μὴ καλλωπίζοιτο [12] τὸ κοινὸν τῆς ἱερωσύνης τῷ οἰκείῳ καλῷ, καθάπερ κόρη ἐν ὀφθαλμῷ, καὶ ὀφθαλμὸς προσώπῳ ἐμπρέπων τῷ παντὶ σώματι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ B ἐξάρχοντος τάγματος· λάμπων τῷ βίῳ καὶ πολλοῖς καὶ πᾶσιν ὑπόδειγμα πρὸς ὠφέλειαν γινόμενος, ἐν νέῳ καὶ ἀκμάζοντι σώματι πρεσβυτικὴν καὶ κατεσταλμένην κατάστασιν ἐπιδεικνύμενος Καὶ οἱ μὲν ἐβιάσαντο πλείους ὄντες, ὡς ἐδόκουν, τὸν ἕνα, καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης δικαιοσύνης (34) ἐπεκήρυξαν ἀξίωμα. Ὁ δὲ οὐκ ἐβιάσθη, οὐδὲ πρᾶξαί τι δυσωπηθεὶς τοὺς ὑπερέχοντας ἠνέσχετο παρὰ γνώμην, μέγα τὸ πρᾶγμα, καὶ ὑπὲρ τὴν ἡλικίαν, ὡς ἦν ἀληθῶς, ἡγησάμενος. Φεύγει δὲ τοὺς πολιτικοὺς θορύβους, καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν προσεδρίαν, τὸ βάρος περιιστάμενος τοῦ ἐπιτεθέντος ζυγοῦ. Καὶ σπουδὴν μὲν εἶχεν εὐθὺς καταλαβεῖν τὴν ἔρημον, ἐκράτησεν δὲ τῆς ὁρμῆς (35) λογισμῷ δικαίῳ, προγυμνασθῆναι βέλτιον C κρίνας τοὺς πρώτους ἄθλους παρὰ τοῖς ὑφηγηταῖς καὶ ἀλείπταις τῶν ἄρτι τῆς ἀρετῆς ἀρχομένων, ἢ ἀπαιδοτρίβητος εὐθὺς προελθεῖν τοῖς τῶν τελειοτέρων ἀγωνισμάτων διδασκάλοις, καὶ κάματον τούτοις παρέχειν ἀναγκαζομένοις τὰ παίδων παραδιδόναι, ἀντὶ τῶν παραδιδομένων ἀνδράσι, καὶ καταβῆναι τῆς οἰκείας ἕξεως πρὸς τὴν οὐ καθήκουσαν ἐν λόγοις καὶ ἔργοις παιδικὴν ἄσκησιν καὶ νηπίοις ἁρμόζουσαν.

A bat, quas obstinasset animum despicere ac ne commodo quidem ullo sermone dignari. Neque vero ejusdem laudis est castimoniam colere a nemine in contrarium provocatum; atque idem illud facere sexcentis hinc inde admotis illecebris cupiditatem titillantibus, quando neque ejusdem est consilii tempestate jactatam navim salubri providentia prohibere naufragio nihil perturbatum **135** procella gubernatorem, ac ludibundum subductæ jam in portum navis sedentem ad puppim clavum contrectare. Nam illud quidem est in periculoso et gravi tempore artis experimentum præbere: hoc autem nulla instante necessitate speciem ostentare periti gubernatoris, quæ dubium intuentibus relinquit: an ornatus re ipsa sit illa peritia; annon e B contrario potius id agat, ut imperitiam simulatione professionis celans, spectatores pro experienti et consulto possit fallere: cætera omnino expers omnis ejus facultatis. Hac de causa illum adhuc adolescentulum, neque adhuc per ætatem ad ecclesiasticum ministerium idoneum, multis modis irretire conati sunt, cum pro damno id ducerent, si commune nomen ecclesiasticæ professionis tanto illo ornamento, præsertim apud se nato sibique domestico se non insigniret; futurum enim illum, si semel esset in ecclesiastici ordinis corpus transcriptus, velut pupillam in oculo, aut oculum in facie: quippe qui gravitate splenderet vitæ, ac vel sapientibus vel multitudini exemplar **136** utilissimum se præberet, senilem jam tum et exactam ad C omnis severitatem modestiæ constantiam in juvenili et florenti corpore repræsentans. Et illi quidem quod plures in unum incumberent, facile quo impellebant tracturi utique juvenculum sibi videbantur, cum dignitatem sacerdotii quo sacrificium justitiæ offertur, immensis laudibus in cœlum tollerent. Ille vero vinci non potuit, neque ita se efferri passus est, inepta quadam adversus majores natu reverentia, ut præter animi sui sententiam aliquid admittere sustineret: magnam cam rem, et, sicut vere erat, illius ætatulæ captu majorem reputans. Fugit autem et tumultum negotiorum civilium, et sollicitudinem ecclesiasticæ præfecturæ, onus devitans impositi justi. Ac jam tum quidem in eremum studio ac cupiditate ferebatur: cæterum illum impetum in potestate habuit, salubri consilio statuens longe esse melius apud aliquos velut pædagogos et aliptas, qui rudium exercitamentis præfecti sunt, prima virtutis certamina meditari: quam nulla prævia subactum palæstra, **137** sic repente novum perfectioris disciplinæ se magistris obtrudere, gravem illis futurum quod senes instituendis viris pridem assuetos, cogeret ad puerilis institutionis prima elementa retractanda tradendaque relabi rursus, et descendere ex illa severitate vitæ ad quam consuetudine jam obduruerunt, ad puerilem quamdam, et minus consentaneam viris talibus, ac potius ad ætatis infirmioris teneritatem, accommodatam in verbis et operibus exercitationem.

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[11] οὐ ταὐτὸν δέ. [12] μὴ καλλωπίζοι.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(34) *Ἱερωσύνης δικαιοσύνης*. Videtur esse corruptus locus: ego tamen conatus sum qualemcunque sensum exculpere.

(35) *Ἐκράτησεν τῆς ὁρμῆς*. Erat in MS. τῆς ὀρθῆς, ita scriptum sine accentu. Ex quo nos ὁρμῆς fecimus, potuimus etiam ὀργῆς rescribere propius ad vestigia primæ scripturæ. Nam ὀργή quoque appetitum, impetum, cupiditatem sonat, dicta quasi ὀρεγή ab ὀρέγω, ut viri docti monuerunt.

Cum igitur se ad illos contulisset, qui apud nos non longe a civitate religiosam in monte meditantur vitam, quibus præerat beatus Leontius tunc presbyter : deinde factus etiam episcopus, vir utriusque vitæ, activæ, inquam, et contemplativæ laude illustris, illis adeo ipsis qui in desertis agebant perfectior : sed qui sciret etiam infirmorum infantiam perpeti, in tironum ingeniis pertractandis tritus ; quod haberet inter eos quibus præerat, aliquot semper ejusmodi provectioribus, admistos. Hic **138** noster majores, quam pro tempore quo ibi fuit, progressus cum fecisset, multosque post se reliquisset, majori festinatione corripiens iter quam illa ipsa quam arripuerat admoneret occasio, opus asceticæ professionis illinc in Jerosolymorum regionem transfert, tum studio cognoscendi loca in quibus et mirabilia perfecit opera, et vitam egit, et mortem deinde oppetiit Dominus Jesus ; tum etiam cupiditate proficiendi ex conspectu et congressu sanctorum, qui perfectiorem illic vitam profitebantur; quorum ex usu cum profecisset, ne dicam cum eos brevi tempore antecessisset, in eam quam supra commemoravi solitudinem strenue confugit, et sacri

Προσελθὼν οὖν τοῖς παρ' ἡμῖν πρὸ τοῦ ἄστεος ἀσκουμένοις ἐν τῷ ὄρει (ὧν ἦρχεν ὁ μακάριος Λεόντιος (36), τὸ τηνικαῦτα μὲν πρεσβύτερος ὤν, ὕστερον δὲ γενόμενος καὶ ἐπίσκοπος· ἀνὴρ καὶ πράξει καὶ γνώσει κεκοσμημένος, καὶ τῶν ἐν ἐρήμοις ἀσκουμένων τελειότερος, ἀλλ' εἰδὼς καὶ τῶν νηπιαζόντων ἀνέχεσθαι, καὶ τοῖς ἔτι τῆς πρακτικῆς ἀρχομένοις συνειθισμένος, διὰ τὸ ἔχειν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸν μετὰ τῶν προκεκοφότων ἀναμεμιγμένους ἀεὶ καὶ τοιούτους), καὶ προκόψας τοῦ χρόνου ταχύτερον, καὶ πολλοὺς παρελθών, καὶ ἀνύσας πλέον ἤπερ ὁ καιρὸς ἀνύειν παρεῖχεν, ἔργον ἀσκήσεως ἐπὶ τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἀπαίρει καὶ μεταν ίσταται χώραν, καὶ ἱστορίας τῶν αὐτόθι τόπων, ἐν οἷς ἐθαυματούργησεν, καὶ διήγαγεν, καὶ ἔπαθεν ὕστερον ὁ Κύριος Ἰησοῦς, καὶ ὠφελείας τῇ ὄψει τῶν ἐκεῖσε ἀσκουμένων ἀνδρῶν. Καὶ τούτοις ὠφεληθείς, ἵνα μὴ εἴπω παρελθὼν ἐν ὀλίγῳ, τὴν εἰρημένην καταλαμβάνει ἔρημον, σπουδαίως καὶ τὸ ἀξίωμα κρύψας ἱερατικὸν (37), ἕως ἠδυνήθη λαθεῖν, τὸν μοναδικὸν ὡς ἄρτι ἀρχόμενος ἀναδέχεται βίον, τοιούτοις χρησάμενος τῆς ἀρετῆς διδασκάλοις, οἳ πρὸς οὐρανὸν εὐθὺς ἀνεῤῥίπτησαν [13] αὐτοῦ τὸν πόθον, καὶ τῆς ἀγγελικῆς διαγωγῆς ἐξήρτησαν τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τῆς ἐν πᾶσιν ὀλιγοδεΐας

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[13] ἀνεῤῥίπισαν.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(36) *Λεόντιος*. Quis hic fuerit Leontius non facile dixerim : nec scire fas est omnia. Exstant opuscula varia cujusdam Leontii Latinitate donata a Turriano nostro tom. IV *variarum lectionum* Canisii. Sed præterquam quod non dicitur ille fuisse episcopus, tempora non congruunt ; nam apparet scriptorem illum posteriorem aliquanto Nilo fuisse, ut qui contra corroboratas jam Nestorii et Eutychis hæreses scripserit. Martyrologium Romanum XIV Kalend. Aprilis meminit Leontii episcopi. Sed neque quo tempore is vixerit, neque cujus civitatis episcopus fuerit, expressum uspiam est. Quid si hunc nostrum esse dicamus magnum illum Cæsariensem episcopum Leontium, qui unus ex Nicænæ synodi Patribus fuit ? Nam quod ante diximus Albianum æqualem Joannis abbatis ejus qui Theodosio primo imperante floruit, præclare adhuc constare potest. Synodus Nicæna anno Christi 325 celebratur. Fuerit cum ad eam se contulit jam a quinquennio præsul Leontius. Circa annum igitur Christi 318, potuit sub eo adhuc presbytero rudimenta ponere Albianus vitæ melioris : inde ad annum 379, quo Theodosius imperare cœpit anni sunt 61, quot annos ab eo tempore in vivis fuisse Albianum incredibile non est, præsertim in solitario : ex quo genere plerique μακρόβιοι memorantur. Quanquam cum ante Theodosii tempora diu floruerit Joannes abbas, potuit illi σύγχρονος Albianus fuisse, licet ad Theodosium non pervenerit. Porro hunc Leontium multos ad perfectam vitam instituisse, quod hic dicit Nilus, attestatur etiam Gregorius presbyter Cæsariensis, in oratione quam scripsit *in sanctos trecentos decem octo Patres concilii Nicæni*, quæ Latine quidem exstat apud Surium. Nos vero eam alias Græce descripsimus ex codice manuscripto illustrissimi Caroli de Montchal archiepiscopi Tolosani : unde hunc locum hic ascribam eo libentius quod Græca nondum, quod sciam, edita sunt. Sic igitur loquitur Gregorius : Τοῦ ἰσαγγέλου Λεοντίου τοῦ τῆς Καισαρέων ἐκκλησίας ἁγιωτάτου προέδρου, οὗ πολλοὶ μὲν καὶ πρὸ τῆς ἐν τῇ κατὰ Νίκαιαν συνόδῳ παρουσίας, ἱδρῶτες τῆς πίστεως ἕνεκα καταβέβληνται. Πολλοὶ δὲ δι' αὐτοῦ μάρτυρές τε καὶ ἀθλοφόροι τὸν ἀντίπαλον κατεπάλαισαν· πολλοὶ δὲ τῷ τούτου βίῳ διδασκαλίῳ [*ἴσ.* διδασκάλῳ ἢ διδασκαλείῳ] χρησάμενοι οὐρανοπολῖται γεγόνασι, etc. Quæ sic Latine habentur apud Surium. *Angelis paris Leontii, Cæsariensium Ecclesiæ sanctissimi præsulis, cujus multi quidem etiam antequam veniret in Nicænam synodum emanarunt sudores propter fidem. Multi autem per ipsum martyres et victores athletæ prostraverunt adversarium ; multique usi ejus vitæ doctrina cives evasere cœlestes*, etc. Adduntur enim alia præclara de Leontio : quæ minus ad rem præsentem faciunt. Cæterum hæc pauca quæ descripsimus satis conveniunt cum iis quæ de eodem, ut quidem putamus, Leontio tradit hic Nilus. Jam cum hunc Leontium Nilus ait cœnobium rexisse παρ' ἡμῖν, suam patriam designat Constantinopolim, in cujus suburbano colle habitaverit, cum presbyter adhuc esset Cæsariensis, deinde episcopus Leontius.

(37) *Σπουδαίως καὶ τὸ ἀξίωμα κρύψας ἱερατικόν*. Narravit supra Nilus non esse passum Albianum initiari se sacris ordinibus, quod tum ætatem suam illi oneri imparem arbitraretur : oportet tamen eum postea inauguratum esse, licet id Nilus non expresserit distinctius. Ac non est incredibile presbyterum fuisse factum : unde aliquando τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα sacerdotalem dignitatem Latine verteram. Revocavi me tamen cum vidi cap. 35 libri supra laudati, qui *Heraclidis paradisus* inscribitur, Albianum quem eumdem esse cum hoc Albiano supra diximus, diaconum appellari. Sic enim illic loquitur auctor ejus libri. *Hos igitur cum ego et sancti diacones Evagrius et Albinus vidissemus*, etc.

A ἐρασθέντος [ἴσ. ἐρασθείσης. Poss.], ἐπειδὴ τὸ ἀνενδεὲς μόναις ταῖς ἀσωμάτοις διαφέρει φύσεσιν, τοῖς δὲ σαρκὶ συνδεδεμένοις οὐκ ἔστι ζῆν, μὴ τῆς ἀναγκαίας χρείας ἀναπληρούσης τὸ καθ' ἑκάστην διαπνεόμενον τῆς τροφῆς. Καταφρονήσας οὖν ἁπάντων ὁμοῦ τῶν ἐπὶ γῆς ὅλος ἀθρόως τῆς ἄνω φιλοσοφίας ἐγένετο, οὐ μόνον τὰ περὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ κρίνας πρὸς τὸν σκοπὸν περιττὸν τῷ ψυχῆς ἐπιμελουμένῳ καὶ ταύτην ἐπειγομένῳ παραστῆσαι Θεῷ. Τοσοῦτον γοῦν ἐφρόντισεν τῆς σαρκὸς, ὅσον ἡ πρὸς τὸ ζῆν μόνον [14] ἐβιάζετο χρεία. Πάντα δὲ τὸν καιρὸν ἀνήλισκεν εἰς τὴν μέριμναν τοῦ πῶς ἀεὶ ἀρέσκῃ [15] Θεῷ· ποίαις ἐννοίαις, καὶ ποίοις ἔργοις κοσμεῖται ὁ διπλοῦς ἄνθρωπος· ὡς καὶ στόμα σεμνοῖς καὶ ὠφελητικοῖς λόγοις ἑρμηνεῦον τὴν ἔνδον καθαρότητα, B τοὺς ἀκούοντας ἀλίζῃ πρὸς εὐσέβειαν, καὶ τὸ σῶμα κατεσταλμένοις κινήμασι παιδεύῃ τοὺς ὁρῶντας τὸ εὔτακτον. Οὗτος οὖν καὶ μετὰ τελευτὴν μέχρι νῦν παρὰ τοῖς αὐτόθι θαυμάζεται, καὶ κλέος αὐτοῦ ἀοίδιμον [16] ᾄδεται· πῶς καὶ γλῶσσαν ἀεὶ καὶ ἀκοὴν ἐκώλυσεν βιωτικοῦ διηγήματος, οὔτε εἰπεῖν τι τῶν γινομένων ἐν κόσμῳ, οὔτε ἀκοῦσαί ποτε ἀνασχόμενος, ἄκαιρα λέγων πάντα καὶ ἄχρηστα ὅσα μὴ πρὸς τὸν προκείμενον σκοπὸν συντελεῖ. Εἰ γὰρ, φησὶν, ἑκάστη τέχνη καὶ μέθοδος φροντίζεται παρὰ τῶν μετιόντων αὐτὴν καὶ λόγοις καὶ ἐννοίαις βελτιοῦσθαι ὁσημέραι τὰ περὶ αὐτῆς καὶ λαλούντων καὶ ἐνθυμουμένων ἀεί (ποιεῖ γὰρ ἡ μελέτη γινώσκειν τι πλέον ἐν παντὶ, καὶ ἡ γυμνασία τῶν οὐδέπω γινωσκομένων εὑρέτης [17] γίνεται), διὰ τί μὴ πᾶσαν ἡμεῖς τὴν C σχολὴν τῇ μερίμνῃ τῆς ἡμετέρας προαναλίσκομεν τέχνης; Ἧς εἴ τις ἐθέλοι, ἐπειδὴ τὸ ἄκρον ἀκατάληπτον, καὶ τὴν πρὸς τὸ μέτριον ἀρκοῦσαν πεῖραν λαβεῖν, οὐδὲν ἄκαιρον [18] ἔχει πρὸς ἄλλο τι τρέψαι τὸν νοῦν, μόλις ἀρκούσης τῆς ζωῆς, οὐ λέγω πρὸς τὸ σκέψασθαι τὴν τῶν μελλόντων παρασκευὴν, ἀλλὰ καὶ τῶν παρόντων φυλάξασθαι τὴν ἐπήρειαν.

A ordinis dignitatem ut maxime poterat occultans solitariam, sic tanquam tum primum inciperet, alacri cupidoque animo complexus est vitam. Ejusmodi usus virtutis magistris, qui ejus desiderium primo impetu ad cœlos usque jaculati sunt, ejusque incensam melioris vitæ cupiditatem usque ad æmulationem crexerunt angelicæ rationis, et ejus abstinentiæ quæ in rebus omnibus quam **139** paucissimis indigere studet, postquam nulla re prorsus indigere solis intelligentiis corporum expertibus convenit. Qui vero implicati carnis vinculis tenentur, iis constare vita non potest, nisi quod in dies singulos continua nutritionis actione resolutum evanescit, implenda necessitate naturæ suppleatur. B Contemnens igitur ex æquo quæ in terris sunt omnia, totum se in cœlestem philosophiam abdidit, cum ita statueret, non quæ circa corpus hærent modo, sed illud ipsum etiam ad scopum destinatum superfluum esse ei qui cura omni ad animum translata sistere illum Deo contendit. Tantulam igitur cogitationis partem curando corpori tribuebat, quantam tolerandæ vitæ necessitas extorquebat. Tempus autem ille omne una consumebat cura, quomodo semper placeret Deo. Quibus vel cogitationibus, vel operibus, uterque ornaretur homo, ut et os gravibus et utilibus sermonibus interpres internæ puritatis audientes convocaret ad religionem, et corpus compositis ad omnem modestiæ **140** decorem motibus erudiret intuentes. C Quo nomine post mortem quoque ad hoc usque tempus illis qui isthic degunt admirationi est: sed et hæc ejus laus perpetua prædicatione celebratur, linguam eum semper et aurem abstinuisse ab omni sæculari narratione, cum neque aliquid dicere eorum quæ gerebantur in mundo, neque audire unquam sustinuerit. Sic enim dicebat, importuna omnia et inutilia esse quæcunque ad propositum scopum non conferrent. Si enim, aiebat, unaquæque ars et professio cogitationes occupat elaborantium in ipsis, qui curas in eo deligunt omnes, num qua ratione augeri illæ ac perfici promoverique in melius queant, unumque hoc ipsis est quotidie tum sermonum omnium tum cogitationum argumentum (detegit enim in omni re aliquid semper novi meditatio, et iis qui se colunt hoc beneficii exercitatio reponit, ut quæ ignota adhuc erant ostendat ipsis). Quare non omne nostrum quantum est otium in meditatione consumimus ejus quam olim factitamus artis. Cujus si quis **141** velit (quando ad summa pertingere non licet) saltem eam informationem capere quæ ad mediocritatem sufficiat, næ illi nihil vacaverit ad res ineptas et otiosas animum divertere, cum vix universa quanta est vita sufficiat, non dico ad providendum futurorum apparatum, sed ne ad ingruentium quidem atque instantium vim propulsandam.

Ὡς γὰρ ὀφθαλμὸς κυβερνήτου ὅλος ἐστὶν ἀτενὲς D ἀποβλέπων πρὸς τὰ θορυβοῦντα κύματα, καὶ ὁ τυχὼν μετεωρισμὸς ναυάγιον ἴσως ποιεῖ· οὕτως νοῦς μαχόμενος πάθεσι καὶ πνεύμασι πονηροῖς, νήφων μὲν ὀλιγάκις κλέπτεται, ῥᾳθυμήσας δὲ μικρὸν τῆς προσοχῆς, ὅλος ποντοῦται καὶ ὑποβρύχιος γίνεται. Ὅθεν ἦν ἰδεῖν αὐτὸν πάντοτε καὶ ἐπὶ συννοίας καθήμενον ἰδεῖν, τῷ τύπῳ τῆς ὄψεως δεικνύντα ὡς ἀληθῶς ἐκεῖνα

D Ut enim gubernatoris oculus totus intentus et defixus est in fluctibus tumultuantibus, et vel levis evagatio animi naufragii causas nihilominus est; sic mens cum pravis cupiditatibus et malignis spiritibus decertans, si quidem sobria vigilque sit, raro fallitur dolis hostium; si autem de summa attentione aliquid in dissolutionem remiserit, tota illico in profundum abripitur et demergitur. Quare

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[14] μόνον φροντίζειν ἐβία. [15] ἀρέσῃ Θεῷ. [16] κλέος ᾄδεται τοῦτο. [17] εὑρέτης γίνεται. [18] οὐδένα καιρὸν ἔχει πρὸς ἄλλο τι.

erat mutum illum et cogitabundo similem videre considentem : ipso vultus atque oris habitu declarantem vere se ita sentire ut loquebatur, atque aut tacitas ad Deum fundentem preces, aut utile secum aliquid reputantem. Et **142** mens quidem in cœlestium rerum contemplationem rapta efferebatur, in hoc acquiescens, aut seipsam undecunque circumlustrabat, ne quid sibi ad honestatem deesset. Manibus vero suum erat descriptum pensum operis; nam ex earum labore necessaria corpori subministrabat. Neque enim gratuitum unquam cibum adduci potuit ut otiato corpori daret, neque ab aliorum liberalitate oblatum admisit : quin obfirmarat animum nullam a quoquam consolationem admittere : cum ita diceret ei, quicumque hanc sectam sequeretur vitæ honestius esse dare quam accipere. Ne si secus faciat libertati nervos succidat, cogaturque interdum ad libidinem eorum a quibus accepit, accommodare sermonem, et obnoxio silentio veritatem opprimere, cum ea forte mordax et ingrata sit futura, ne molestiam pro benefacto reponat. Tantulo porro victu tamque parabili desiderium fallebat naturæ, ut ab ejus apparatu plurimum sane superesset otii. Cibus illi panis solus isque citra satietatem : potus, aqua, per **143** æstum quidem frigida; cum tempestas frigidior posceret, ad solem tepefacta. Vestis annosus cento, suæ illic commemorationi æqualis; neque ex tanto tempore mutatus unquam. Non sandalio, non calceo protexit pedem, subitarias sibi crepidas ex palma consuens, pera aut uter ex pelle caprina stragulum dormitanti, quo paulisper ex diurnis laboribus relaxabat fractum contentione operis assidui corpusculum : maximam quippe noctis partem item ut diei psallendo transigebat et orando, reputans illis temporibus se cum Deo congredi, Davidicum perpetuo illud iterans : *Jucundum sit ei eloquium meum*. Nummum Cæsaris non norat; neque quo ille signo esset impressus; neque ærugo unquam ulla manum ejus vel unica contagione polluit; omnis ejus possessio liber demum unus erat, et ipse ad consolationem tædii utilis, ut

ἅπερ ἔλεγεν μεριμνᾷ [19], ἢ Θεῷ προσευχόμενος, ἢ λογιζόμενός τι τῶν χρησίμων. Καὶ ὁ μὲν νοῦς ἐνεμβάτευεν [20] ταῖς ἄνω θεωρίαις, σχολάζων ἢ καὶ ἑαυτὸν πάντοθεν περισκοπῶν, μή τι λείπει πρὸς τὸ κόσμιον αὐτῷ· αἱ δὲ χεῖρες εἴχοντο ἔργον [21] τὴν τοῦ σώματος [22] ἐκεῖθεν ἐπποριζόμενος [Ἴσ. πποριζόμεναι. Poss.] χρείαν. Οὐδὲ γὰρ ἀργῶς ποτε τὴν τοῦ σώματος προσηνέγκατο τροφὴν, οὐδὲ ἔξωθεν σχεῖν ταύτην κατεδέξατο, ἢ ὅλως δέξασθαί τινα παραμυθίαν παρά τινος βουληθείς· πρέπειν λέγων παντὶ μετιόντι τοῦτον τὸν βίον διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν, ἵνα μὴ τῇ παῤῥησίᾳ ἐκλύσῃ τοὺς τόνους, ἀναγκαζόμενός τι καὶ πρὸς ἡδονὴν λέγειν ἔσθ' ὅτε τοῖς παρέχουσιν, καὶ σιωπᾷν πολλάκις τὸ ἀληθὲς, ὅταν ᾖ πληκτικὸν, ἵνα μὴ λυπήσῃ τὸν εὐεργέτην. Πόση δὲ καὶ τίς ἦν αὐτῷ ἡ τοῦ σώματος χρεία, ἵνα καὶ πολλὴν ποιήσῃ τὴν ἀσχολίαν! Ἄρτος ἦν αὐτῷ ψιλὸς, καὶ οὐ πρὸς κόρον, ἡ τροφὴ, καὶ ὕδωρ, τὸ πόμα, ψυχρὸν μὲν τῷ καύματι, πρὸς ἥλιον δὲ χλιαινόμενον τῷ ψύχει. Καὶ κεντώνιον πολυετὲς τὸ ἔνδυμα συναχμάσαν αὐτοῦ τῷ ἐκεῖ βίῳ, ἐν ὅλῳ τῷ χρόνῳ οὔποτε ἀλλαγέν. Οὐ σανδάλιον, οὐχ ὑπόδημα τὸν αὐτοῦ περιέβαλε πόδα· σχέδια ῥάπτων (38) ἐκ φοίνικος, καὶ κάδιον [23] δορκάδος πρὸς ὕπνον τρεπομένῳ ἦν αὐτῷ στρωμνὴ, ὀλίγον τῶν μεθημερινῶν πόνων ἀνιεῖσα τὸ σῶμα κεκοπωμένον τῇ συντόμῳ [24] ἐργασίᾳ. Τὸ γὰρ πλεῖον τῆς νυκτὸς καθάπερ καὶ τῆς ἡμέρας ψάλλων διετέλει καὶ προσευχόμενος, ὁμιλεῖν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις λογιζόμενος τῷ Θεῷ, καὶ συνεχῶς μετὰ τοῦ Δαβὶδ λέγων· *Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή μου*. Οὐκ ἔγνω Καίσαρος νόμισμα, οὐδὲ τίνι τοῦτο κεχάρακται τύπῳ· οὐδὲ χαλκοῦς [25] τὴν αὐτοῦ χεῖρα διῆλθεν, μιάνας ταύτην ἀφῇ μιᾷ. Βίβλος ἦν αὐτῷ πᾶσα [26] κτῆσις (39), καὶ αὐτὴ πρὸς παραμυθίαν χρησίμη τῆς ἀκηδίας, ὡς ἂν εἴη καί τις τέρψις τῶν πολλῶν ἡ ἀνάγνωσις πόνων, τὰ μὲν τῇ ἱστορίᾳ, τὰ δὲ τῇ θεωρίᾳ ψυχαγωγοῦσα τὸ ἀλύον τοῦ πνεύματος. Καὶ τὴν πτωχείαν ταύτην βασιλείαν, διὰ τὸ ἀμέριμνον, ἔλεγεν· οὐχ ὅτι [27] πρὸς τὸν αὔριον οὐδὲν ἐκέκτητο βίον σκοπῶν, ἀλλ' ὅτι τῶν θαυμαζομένων παρὰ τοῖς πολλοῖς, οὐδενὸς εἶχεν ἐπιθυμίαν. Οὐ γὰρ τὸ πολύπυρον [28] (40), ἀλλὰ τὸ ἀπροσδεὲς, πλοῦτον γνώμης ἡγεῖτο φιλοσοφεῖν ἐπι-

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[19] μεριμνᾷν. [20] ἐνεβάτευεν. [21] εἶχον τὸ ἔργον. [22] σῶμα ut in edit· [23] τοῦ περὶ nihil deest in cod. σχέδια ῥάβδων ἐκ φοιν. καὶ κώδιον δορκ. [24] συντόνῳ. [25] χαλκός. [26] πᾶσα ἡ κτῆσις. [27] οὐχ ὅτι τὸν, alius τῶν πρὸς τὸ ἁβρόν. [28] πολύϋλον.

PETRI POSSINI NOTÆ.

(38) *Σχέδια ῥάπτων*, Deformatissimus locus hic erat. Neque forte satis adhuc emaculatus est. Hæc erant in schedis σχεδιαρ ανδων, ita ut repræsento sine accentibus et cætero ὀρθογραφίας instrumento inde nostrum consuimus, σχέδια ῥάπτων, quod tamen non satis certum receptum habet. Quo enim hic nominandi casus, cum genitivus præcedat, dativus sequatur? Amplius pronuntio donec antiquus et emendatus liber, qualem esse alicubi non despero, certum aliquid ostenderit.

(39) *Βίβλος ἦν αὐτῷ πᾶσα κτῆσις*. Hæc lectio sententiam habet valde commodam, et reliquæ orationi conformem, ut non dubitem sic a Nilo scriptum esse. Quod occupare hic volui, ne cui blandiretur argutia correctionis facillimæ, si κτίσις ἀντὶ τοῦ, κτῆσις legeretur, ut quod de Magno Antonio narratur, hoc item Nilus affirmare de Albiano voluerit : mundum universum libri instar illi fuisse.

(40) *Πολύπυρον*. In schedis erat πολυ. υλον, nos necessario divinavimus. Nec tamen dubito quin hoc aliter et forte melius restitui possit. Paulo post, τυχούσης τῆς *αὐταρκείας*. Hoc quoque divinavimus, captatis indiciis corruptorum apicum : quod et alibi sæpe faciendum fuit.

σταμένης, τυχούσης [29] τῆς αὐταρκείας, καὶ παραπτυούσης A πᾶν τὸ ὑπερβαῖνον ταύτην ὡς ἄχρηστον. Καὶ ὡς [30] οὐ περικεχῶσθαι τοῖς χρήμασι, ἀλλὰ τὸ μὴ θέλειν ἔχειν, παύει τὴν ὄρεξιν, ἐδίδαξεν οὗτος καὶ ἄλλοι πολλοὶ μετ' αὐτοῦ, ἐνδεεῖς μὲν τοὺς ὑπερπλουσίους διελέγξαντες, ὡς χρήζοντας ὧν κέκτηνται πλειόνων διὰ πάθος ἀκόρεστον· πλουσίους δὲ τοὺς καὶ ἀποθέσθαι τι τῶν πρὸς τὴν χρείαν ἀναγκαίων φιλοτιμουμένους· ὃ [31] περιττὸν, καὶ πρὸς φιλοσοφίαν οὐκ ἐπιτήδειον.

multos labores una **144** illa condiret voluptas lectionis, quæ partim gestarum rerum narratione, partim consideratione supernarum mœrorem languentis animi abstergeret. Atque hanc ille inopiam, propter securitatem, regiam vocabat; neque vero solum id cavebat, ut nihil sibi in crastinum reponeret; sed potissimum ne earum rerum quæ multitudo admirari solet, amore vel unius teneretur. Non enim in abundantia rerum, sed in satietate nihil desiderantis animi sitas esse statuebat eas divitias quas vera philosophia tribuit menti sibi deditæ, nactæ jam qui etiam sortem vitæ se ipsa contentæ, reliqua tanquam inutilia respuentis omnia. Cæterum non exaggerandis undecunque opibus, sed rejiciendis et contemnendis cupiditatem exstingui iste docuit, multique cum ipso alii qui egenos reipsa esse arguunt locupletissimos quosque, quippe qui pluribus indigeant quam fruantur, propter insatiabilem avaritiæ sitim; divites autem eos qui etiam defraudare se, detrahereque aliud ex necessariis student; **145** quod ex abundanti fit, neque ad tuendum philosophiæ nomen est necessarium.

Πλοῦτος γάρ ἐστιν ἀληθῶς, καὶ λεγέσθω τοῦτο δικαίως· B πενία δὲ ἐκεῖνο, καὶ πτωχεία ἐσχάτη, ὅτι τὸ μὲν ἐπέχει τῶν παρόντων τὴν πλησμονὴν, καὶ τὸν κόρον ὥσπερ ὑπέραντλον· τὸ δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ἔτι καινὴν, καὶ διψαλέον πρὸς κτῆσιν τῶν μὴ παρόντων [32]· ὧν ἡ μὲν παρουσία ἀμφίβολος, ἡ δὲ τῆς πλεονεξίας κατάγνωσις ὡμολόγηται μόνη, καὶ τῇ παρὰ τῷ Κριτῇ δίκῃ, πρὸς κόλασιν ὑπεύθυνος. Πλεονεξία γάρ ἐστιν οὐ μόνον τὸ σπουδάζειν ἀφελέσθαι τὰ ἀλλότρια, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν τῆς αὐταρκείας ἔχειν τι πλέον. Νυκτὸς δὲ οὔσης τοῦ βίου τούτου, καὶ ὀνείρου τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων, ὡς ὁ μακάριος ἔλεγεν ἐκεῖνος, τί ὄφελος ἡ τῆς πολυτελείας τοῖς ἀνθρώποις βλάβη μετὰ τὸ παρελθεῖν τὴν κατάστασιν ἐκείνην· οὐχ ὑφεστώτων ἔτι τῶν [33] νυκτερινῶν φαντασμάτων, οὐδὲ παρεχόντων C λοιπὸν θλίψεως καὶ ἀνέσεως αἴσθησιν; Ὡς γὰρ, φησὶν, ἡμέρας ἐπιλαβούσης τοῖς ἐγρηγορόσι μάταια δείκνυται τὰ ἐνύπνια· καὶ ὁ πεπλουτηκέναι δόξας, οὐδὲν ἔχει πρωΐ· καὶ ὁ πίνειν νομίσας, ἢ ἐσθίειν, οὐδὲν τούτων ποιήσας εὑρίσκεται· καὶ ὁ ἀρχὴν ἀνύσας [34] καὶ πορίσας χρήματα, καὶ ὁ κατέχων ἐν χειρὶ ἀργύριον, καὶ ἐν κόλπῳ περιστέλλων ὁτιοῦν, κενὸς τούτων δείκνυται· ἄλλος κινδύνοις προσωμίλησεν καθεύδων, ἄλλος ἐπηρείαις, ἄλλος θλίψεσιν, ἄλλος ἐκολάσθη, καὶ ἄλλος ἀνῃρέθη. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἀνέστησαν χαίροντες, οἱ δὲ ἄλλοι λυπούμενοι ὅτι φαντασία ἦν, καὶ οὐκ ἀλήθεια, τὰ ἐν οἷς ἔδοξαν εἶναι. Οἱ μὲν ὡς φυγόντες πεῖραν κακῶν, οἱ δὲ ὡς ἀποτυχόντες ἐν οἷς ἦσαν εὐφραινόμενοι. Οὐδεὶς γὰρ οὐδὲν ἀπὸ τοιαύτης φαντασίας καρποῦται, οὐδὲ ἔχοντι [35] D μεθ' ἡμέραν φαίνεται ὧν ἔχειν ἐδόκει νυκτός. Ἢ μόνον μνήμην τῶν παρελθόντων φαιδρῶν καὶ λυπηρῶν ἰνδαλμάτων πρὸς ἀνίαν ὧν ἀπεστέρηται τερπνῶν, καὶ εὐφροσύνης, ἧς ἐρύσθη [36]. Οὕτως μετὰ τὴν σκηνὴν ταύτην, τῆς σκηνῆς τοῦδε βίου λυθείσης, ὡς ἐν νυκτὶ, πάντα ἀργεῖ τὰ ἐνθάδε λοιπόν· καὶ πλοῦτος, καὶ πενία, καὶ κόρος, καὶ ἔνδεια, καὶ δόξα,

Divitiæ enim hæ veræ demum sunt, et tales dici æquum est; illud vero paupertas et extrema mendicitas, quoniam illud quidem satietatem affluentium bonorum et velut redundantem coercet nauseam; istud vero sitientis avaritiæ novos et hianti semper cupiditate præcipites impetus ad possessionem admittit eorum quæ non habet, quorum, vel si adsint, incerta possessio est. At nemini est dubia avaritiæ damnatio: imo in confesso est omnibus illam, quamvis sola sit, neque ad vim et ad injuriam usque processerit, apud Judicem severissima lege dicturam causam. Est enim avaritia non solum eripere aliis sua, sed et velle habere plura quam quæ sufficiunt. Cum vero nox sit vita ista, et somnium, quæcunque in ea geruntur, ut beatus ille dicebat quid proderit hominibus illa impensa sumptuosæ luxuriæ, postquam ex hoc statu in alium transierint; cum jam nocturnæ illæ species non se ostentabunt, **146** neque molestiæ nobis sensum amplius, neque lætitiæ dabunt. Ut enim, inquiebat, exoriente jam die vana fuisse insomnia experrecti sentiunt, quique sibi visus in somnis locuples erat, nihil habet mane reliqui; qui autem bibere se et comedere paulo ante crediderat, intelligit denique neutrum se fecisse; quique regnum adeptus erat et pecuniam confecerat, et qui argentum vel tenebat manu, vel sinu condiderat, vacuum se tandem deprehendit: alius in magnis periculis per somnium versatus, alius vexatus, alius oppressus, alius male multatus plagis, alius etiam occisus est: atque hi quidem omnes lætantes surgunt, illi vero alii tristes, quoniam in quibus versari sibi visi fuerant, ea non res, sed species fallax tantum erant. Ergo hi sic tanquam sensum malorum fugerint gaudent, illi vero tanquam illis orbati in quibus acquieverant, dolent. Neque ullus cuiquam fructus ex illa specie superest, neque ei

VARIÆ LECTIONES EX CODD. ALLATIANIS.

[29] στυχούσης alius στοιχούσης τῇ αὐταρκείᾳ. [30] ὅτι γὰρ οὐ τὸ ἔχειν, καὶ περικεχῶσθαι. [31] ὡς περιττόν. [32] μὴ παρ. nihil deest in cod. [33] Deest τῶν. [34] ὁ ἀρχὴν ἀνοίσας καὶ πορίσας. [35] ἔχων τι μεθ'. [36] ἐρρύσθη.

habuerit, **147** item per diem videtur eadem se tenere quæ noctu tenuerat. Una tantum restat memoria lætorum aut tristium, sed quæ pariter omnia præterierint, simulacrorum ad molestum desiderium voluptatum, quibus privati sunt, et lætitiæ, ex cujus complexu sunt avulsi. Sic post istam vitæ fabulam scena jam reducta, omnia hæc ex æquo frigent, et divitiæ, et paupertas, et satietas, et egestas, et gloria, et humilitas. Restat vero his quidem lætitia, illis vero horror et tremor · vices utrisque justas eorum quæ in vita egerunt, recipientibus. Quare admirandus omnino et imitandus hic vir habeatur omnibus qui ejus præclara facta, vel oculis usurparint, vel auditu acceperint. Quod per viam angustam molitus iter, pervenit ad vitam : molestias quidem vitæ, tanquam somnium præteriens patienter. Voluptatibus vero nunc ibi fruitur ubi constans **148** et vera est fruitio, quæ brevium laborum fructum æternam lætitiam reddit. In Chirsto Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

A καὶ ταπεινότης. Παραμένει δὲ τοῖς μὲν εὐφροσύνη, τοῖς δὲ φρίκη, καὶ τρόμος, ἀμοιβὰς ἐκδεχομένοις τῶν βεβιωμένων ἀξίας. Διὰ τοῦτο θαύματος ἄξιος, καὶ ζηλωτὸς πᾶσιν ὁ ἀνὴρ τοῖς μὲν ἐκ τῶν ἔργων, τοῖς δὲ ἐκ τῆς ἀκοῆς ἔστω διὰ παντὸς, ὅτι τὴν στενὴν ὁδεύσας ὁδὸν κατείληφεν τὴν ζωήν · τὰ μὲν ἐπαχθῆ τοῦ βίου, ὡς ὄνειρον παρελθὼν ἀνεκτῶς [37], τῶν δὲ ἡδέων νῦν ἀπολαύων, ἔνθα μόνιμος καὶ ἀληθὴς ἡ ἀπόλαυσίς ἐστιν, ὀλιγοχρονίων πόνων αἰώνιον καρποῦσθαι παρέχουσα εὐφροσύνην. Ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[37] ἐκτενῶς.

Huc usque opuscula a Patre Possino edita ; sequuntur ea quæ in lucem protulit Jos. Maria Suaresius, Romæ 1673, *fol.. cujus editionis titulum sequens pagina repræsentat.*

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΛΟΓΟΙ

S. P. N. NILI ABBATIS

TRACTATUS SEU OPUSCULA

EX CODICIBUS MSS. VATICANIS, CASINENSIBUS, BARBERINIS ET ALTAEMPSIANIS ERUTA

JOS. MARIA SUARESIUS

EPISCOPUS OLIM VASIONENSIS

Græce primus edidit, Latine vertit ac notis illustravit.

SERENISS. PRINCIPI RAINALDO ESTENSI.

SERENISSIME PRINCEPS,

Qui rimantur arcana naturæ consueverunt anxie disquirere causas ob quas Nilus, fluviorum, qui erant Romanum intra imperium, maximus, statis temporibus egressus ripas universam inundet Ægyptum. Sunt qui Etesias ventos flare, atque obstruere septem ostia, ne in mare defluant undæ, illasque cohibere opinantur; alii nives circa fontes ejus, tandem cognitos, æstu fervido liquescere, copiamque aquarum alveo non capi, sed telluri superfundi autumant: referunt plerique ad divinam providentiam, quia cum regio illa præ siccitate aeris nullis irrigetur imbribus, providit Deus, ut eam aride viridantem arena nigra humefaciat atque fecundet.

Verum scrutabuntur sanctorum Patrum studiosi, cur hac tempestate Nili abbatis, qui eloquentiæ Græcæ verticem attigit ævo suo, tot opuscula jampridem abdita in pluteis bibliothecarum, prodeant in lucem. Causa est in promptu. Eminentissimus cardinalis Franciscus Barberinus, sacri Collegii decanus et sanctæ sedis apostolicæ Vicecancellarius, publicæ prospiciens utilitati, noluit ea tandiu latere, suisque typis vulgari mandavit, et Latine, sicut ea verteram, notis additis. Indefessus enim dies noctesque cogitat, et allaborat, ut memoriam sanctorum scriptorum renovet, et Ecclesiæ thesauros amplificet, utque pendeant ex ejus turribus mille clypei adversus illius internecinos hostes. R. P. Possinus publicavit Opera duo ejus ἀνέκδοτα *Parisiis anno* 1639; *mox Epistolas anno* 1657, *et eidem eminentissimo nuncupavit, sed illæ mox auctiores a Leone Allatio viro clarissimo fuerunt editæ, obstetricante illo ipso Mæcenate, et Celsitudini Tuæ inscriptæ, sicut nunc opuscula ista merito libens offero, dedicoque, potiori tamen titulo faustissimi tui adventus in hanc urbem. Ex more quippe ducto ab vetustissimis usque temporibus, ut apud Homerum*[1] *atque Virgilium*[2] *observavi, dona solent offerri principibus appellentibus; quin et* εἰσόδια ἄνθη *spargi flores adventorios, quod e S. Gregorio Nazianzeno didici, erat solemne. Non igitur Celsitudini Tuæ Epitomem hanc atque dominam orbis terrarum metropolim adeunti erunt ingrata ista sancti Nili* ἀπανθίσματα, *sive florilegia, opuscula nempe in hac florentissima ætate minime displicebunt.*

Nilus ille fluvius, quem Græci (si qua Gellio[3] *fides)* τὴν εἴσω θαλάσσην *appellant, cum exundat, felicia quæque ominatur; illius incrementi, Plinio auctore*[4], *cubita* XIV *hilaritatem afferunt,* XV *securitatem, delicias* XVI. *Hæc autem opuscula Nili piissimi et disertissimi abbatis, cum ad* XIX *assurgant, prosperrima omnia præsagiunt accumulata, et aggesta. Nilum flu-*

[1] l. IX *Odyss.* ad calcem. [2] l. II, *Æneid.* [3] lib. V, cap. 7, *Noct. Att.* [4] lib. V, c. 9, *Hist. natur.*

xisse melle penes Philostratum [5-6] *legimus, et qua hora Christus in nuptiis aquam convertit in vinum, Nili fluenta in vinum mutari consueta, S. Epiphanius, hæres.* 51, *affirmat* [7]: *Ejus aquam fecundissimam in partubus hominum, inque frugibus agrorum esse, omnes accolæ experiuntur. Vox Nigri milites adhortantis: « Nilum habetis, vinum quæritis? » ejus potu vires ac robur firmari satis innuit. E Tigri ac Euphrate meatibus subterraneis delabi Nilum compertum fuit* [8], *quin e paradiso terrestri ortum ducere sacræ Litteræ docent.*

At Nilus abbas sacratis e Libris doctrinæ religiosæ deducit rivos, firmat animos ad pietatem, et jure de illo scribitur: Meliora sunt ubera illius vino; irrigat mentes, et feraces efficit: et quod canit de Nestore princeps poetarum: μέλιτι γλυκίων ῥέεν αὐδή. *Celsitudini vero Tuæ fortunatissima et auspicatissima cuncta portendit, quam ex Actiis illis, qui* ἀξιώτατοι *tot triumphos duxerunt, tot victorias retulerunt, et tanta tropæa erexerunt, oriundam et pater, et avunculus excitant, Mars ille Italorum ducum Franciscus II Estensis, dux Mutinæ et Regii Lepidi, bellica gloria celeberrimus, fuit ensis et clypeus sæculi nostri. Avunculus major eminentissimus cardinalis Franciscus Barberinus, ejus, quo augustior nullus in Ecclesia, cœtus eximium decus est ac ornamentum: ne quid dicam de superioris avunculi Urbani VIII, gloriosissimi pontificis, providentia et magnitudine animi, vel de serenissimæ ducissæ Lucretiæ Barberinæ, matris Celsitudinis Tuæ, prudentia et sanctimonia, dies me deficerent et calami.*

Excipe igitur benigne, ac, qua præditus es generosa indole, magnanime, munera ista, et omina, dum assidue prostratus ad aras præpotens Numen apprecor, ut gemmæ istæ tuarum virtutum erumpentes feliciter in ætatis tuæ vere, tum reipublicæ litterariæ, tum Ecclesiæ fructus parturiant citius uberes, et salutares, ac Atestinæ serenissimæ genti gloriosos. Sitque istud mei erga Celsitudinem Tuam perpetui cultus æternum auctoramentum.

Celsitudinis Tuæ serenissimæ

Devotissimus et obsequentissimus servus
JOSEPHUS MARIA, *episcopus olim Vasionensis.*

[5-6] In *Vit. Apollon.* [7] Card. Baron. in *Annal. Ecclesiastic.* ad an. Chr. 31, n. 13.

CANDIDE LECTOR.

Adornabam librum Lexicographum variorum vocabulorum, quem pollicitus fueram, in quatuor distinctum capita, prosopographicum scilicet, theologicum, geographicum, atque grammaticum, nominum, sententiarum, locorum, ac vocum retrusiorum. Sed cum excrevisse tomum istum ad 706 paginam animadverterem, et excedere molem, quam proposueram, rejicere in aliud tempus malui, tam Lexicographum librum illum quadripartitum, quam exegeticum, seu criticum, atque diversarum lectionum (quos etiam spoponderam) et elenchos Græcarum, Latinarumque dictionum, et rerum qua ex opusculis, qua e quatuor meis lucubrationibus concinnatos ab amico.

Te autem, ingenue lector, præmonendum existimavi ne tibi esset offendiculo ex Evagrii Operibus hic legere Nilo ascripta quædam, nempe centum γνώμας plus minus, κεφαλαῖα γνωστικὰ, et narrationem de Pachom, ac Epistolam dogmaticam. Quamvis enim Evagrii forent illa pura puta, nihilominus a Nilo emendata fuerunt, non minus quam Enchiridion Epicteti, et licet in sexto concilio œcumenico act. 18, p. 82 editionis Crabbianæ referatur in synodo quinta sub Justiniano imperatore Constantinopoli habita contra impugnatores Dei, Origenem, Didymum, Evagrium, sententiam damnationis prolatam, item in epistola Leonis papæ ad Constantinum Aug. p. 84; et Act. 17, p. 72, antea. Attamen, p. 610, Indicis Operum Nili fusius egi de ipso Evagrio. Certe et Tertulliani libri *De fuga in persecutione*, *De exhortatione castitatis*, *De monogamia*, *De pudicitia*, *Deque jejunio adversus Psychicos*, qui scripti sunt ab ipso, jam tum hæretico, ut S. Hieronymus monet lib. *De script. eccl.*, contra Ecclesiam, editi sunt, sicut et liber *De Trinitate*, quem Novatiani esse censet idem S. Hieronymus, schismatici scilicet, nec minus leguntur, quemadmodum et Origenis ipsi Περὶ ἀρχῶν libri a sancto etiam Hieronymo in Latinum versi, scateant erroribus condemnatis ab Ecclesia; quin Didymi liber *De Spiritu sancto*, quem ille ipse Hieronymus Latinitate donavit; inter Opera sancti Hieronymi, tom. VIII. Commentaria in omnes Epistolas a Pelagio concinnata deprehendit S. Augustinus, et tom. IX Epistolam Demetriadis exaratam nomine, et Symbolum ad Damasum, et alia plura, quæ longum esset enumerare, constat Pelagianismum redolere, imo præferre, et hæresiarchæ vaferrimi fetus esse, nihilo secius relicta sunt, et publicata; sic sinit excrescere zizania usque ad messem cum tritico Paterfamilias cap. XIII Matthæi, ita celsis, et altis adjacent abrupta, et præcipitia; sub balsametis latitant viperæ; argento stibium adnascitur, et napellus antiphthoræ; imo e venenis Mithridaticum, e noxiis feris et serpentibus theriacum, e stibio præsentissima conficiuntur antidota, et nullum est volumen tam

[8] Agrippa, *De ventis.*

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΝΕΙΛΟΥ
ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ.

—

SANCTI PATRIS NOSTRI

NILI
TRACTATUS DE MONASTICA EXERCITATIONE.

1 CAPUT I.

A Philosophiam multi gentilium professi sunt, et ex Judæis non pauci; soli autem Christi discipuli veram sectati sunt philosophiam. Quia et soli magistram habuere Sapientiam, quæ convenientem huic instituto vivendi rationem opere demonstravit. Etenim priores illi, velut in scena fabulam agentes aliena se persona exornarunt, vacuum nomen induentes vera philosophia orbatum. In pallio, atque barba, et baculo philosophos sese ostentantes, curantes corpus, et cupiditatibus tanquam dominabus famulantes, ventris exstitere servi, et comites ventris voluptates, velut opus naturæ admiserunt; iræ obnoxii, gloriæ fulgore perculsi, et desiderio, splendidas vero mensas instar catellorum avide invadentes; B ignorantes in primis liberum esse debere philosophum, multoque magis illi fugiendum, ne serviat passionibus, quam, ne sit argento venale mancipium, et vernarum verna: nihil enim forsan illi, qui recte vixerit, esse servum hominum obfuit, passionibus vero, quasi illæ heræ forent, utenti, voluptatibus inservire, pudori atque deridiculo fuit.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Φιλοσοφεῖν ἐπετήδευσαν μὲν καὶ Ἑλλήνων πολλοὶ, καὶ Ἰουδαίων δὲ οὐκ ὀλίγοι· μόνοι δὲ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν ἐζήλωσαν οἱ τοῦ Χριστοῦ μαθηταὶ, ἐπεὶ καὶ μόνοι τὴν σοφίαν αὐτὴν ἔσχον διδάσκαλον, ἔργῳ ἐπιδεικνύουσαν τὴν πρέπουσαν τῷ τοιούτῳ ἐπιτηδεύματι ἀγωγήν. Οἱ μὲν γὰρ πρότεροι, καθάπερ ἐν σκηνῇ δρᾶμα ὑποκρινάμενοι, ἀλλοτρίῳ ἑαυτοὺς κατεκόσμησαν προσωπείῳ, ὄνομα κενὸν ὑποδῦντες, φιλοσοφίας ἀληθοῦς ἐστερημένον· ἐν τῷ τρίβωνι, καὶ τῇ ὑπήνῃ, καὶ τῇ βακτηρίᾳ, τὸ φιλοσοφεῖν ἐπιδεικνύμενοι, περιέποντες δὲ τὸ σῶμα, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ὡς δεσποίναις ὑπηρετούμενοι, γαστρὸς ὄντες δοῦλοι, καὶ τὰς ὑπογαστρίους ἡδονὰς ὡς φύσεως ἔργον ἀποδεχόμενοι· ὀργῆς ὑπήκοοι, τὴν δόξαν ἐπτοημένοι· ταῖς δὲ λαμπραῖς τραπέζαις δίκην κυνιδίων λίχνως ἐφαλλόμενοι· οὐκ εἰδότες, ὅτι πρὸ πάντων ἐλεύθερον εἶναι δεῖ τὸν φιλόσοφον, καὶ μᾶλλον φεύγειν τὸ δοῦλον εἶναι παθῶν, ἢ ἀργυρώνητον, καὶ οἰκοτρίβων οἰκότριβα. Τὸ γὰρ ἀνθρώπων εἶναι δοῦλον οὐδὲν ἴσως ἔβλαψε τὸν ὀρθῶς βεβιωκότα· τὸ δὲ πάθεσιν ὡς δεσπόταις χρώμενον ὑπηρετεῖν ταῖς ἡδοναῖς αἰσχύνην ἤνεγκε, καὶ γέλωτα πολύν.

2 CAPUT II.

Sunt quippe apud ipsos qui rerum gerendarum omnino incuriosi, rationali philosophia, ut putant, instructi, de rebus sublimibus garrientes; aliqui et earum, quæ demonstrari non possunt, interpretes, cœli magnitudinem, et solis mensuras, et astrorum virtutes, scire sese jactarunt. Sunt qui quan- C doque rerum divinarum scientiam attentarunt, in quibus, et veritas est ininvestigabilis, et conjectura periculosa, viventes interim fœdius porcis, qui volutantur in cœno. At si ex illis quidam rebus agendis incubuerunt, istis pejores fuere; labores nempe subierunt pro gloria, laudibusque; nullius enim rei gratia, nisi ostentationis, et cupiditatis gloriæ multa miseri hi moliebantur; mercedem vilem, ac tenuem pro tanta molestia referentes; nam silentium sibi omnino indicere, et victitare herbis, et asperis centonibus corpus tegere, et dolio conclusos vitam degere, nullam remunerationem post

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Εἰσὶ μὲν οὖν παρ' αὐτοῖς καθόλου τῆς πράξεως ἠμεληκότες, λογικὴν δὲ φιλοσοφίαν ὡς δοκοῦσιν ἐπανῃρημένοι, μετεωρολέσχαι τινὲς ὄντες, καὶ τῶν ἀναποδείκτων ἐξηγηταὶ, οὐρανοῦ μέγεθος, καὶ ἡλίου μέτρα, καὶ ἀστέρων ἐνεργείας εἰδέναι ἐπαγγελλόμενοι. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ θεολογεῖν ἐπεχειροῦντο ὅπου καὶ ἡ ἀλήθεια ἀνεφικτὸς, καὶ ὁ στοχασμὸς ἐπικίνδυνος· ζῶντες δὲ τῶν ἐν βορβόρῳ κυλινδουμένων χοίρων ἀτιμότερον. Εἰ δὲ καί τινες ἐγένοντο πρακτικοὶ, τούτων ἐγένοντο χείρους, δόξαις καὶ ἐπαίνοις πεπραχότες τοὺς πόνους· οὐδενὸς γὰρ ἑτέρου χάριν ἢ ἐπιδείξεως καὶ φιλοδοξίας ἐπετήδευον οἱ δείλαιοι τὰ πολλὰ, μισθὸν εὐτελῆ, καὶ εὔωνον τῆς τοιαύτης ἀντικαταλλαττόμενοι ταλαιπωρίας· τὸ γὰρ σιωπῆσαι διαπαντὸς, καὶ χόρτῳ τρέφεσθαι, καὶ ῥακίοις τρυχίνοις σκέπειν τὸ σῶμα, καὶ ἐν πίθῳ κατακλείσαντες ἑαυτοὺς διαβιοῦν, μηδὲ μίαν ἀμοιβὴν μετὰ θάνατον προσδοκῶντας, πάσης ἀνοίας ἐστὶν ἐπέκεινα· τοῦτο

ἦν τὸ ἐν τῷ βίῳ συγκαταλύειν τῆς ἀρετῆς τὰ ἔπαθλα, καὶ ἀγῶνα ἑαυτῷ τίθεσθαι στεφάνων καιρὸν οὐκ ἔχοντα, καὶ πάλην διηνεκῆ βραβείων ἐστερημένην, καὶ σκάμματα, τῶν ἱδρώτων ἔχοντα πλέον οὐδέν. A

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἰουδαίων δὲ ὅσοι τοῦτον ἐτίμησαν τὸν βίον, εἰσὶ μὲν τοῦ Ἰωναδὰβ ἀπόγονοι, πάντας δὲ τοὺς ὡσαύτως βιοῦν ἐθέλοντας προσιέμενοι, εἰς τὴν αὐτὴν ἐνάγουσι πολιτείαν, ἐν σκηναῖς κατοικοῦντες διαπαντὸς, οἴνου τε καὶ πάντων τῶν πρὸς τὸ ἁβροδίαιτον ἀπεχόμενοι, καὶ δίαιταν ἔχοντας εὐτελῆ, καὶ τῇ χρείᾳ συμμεμετρημένην τοῦ σώματος. Σφόδρα μὲν οὖν ἐπιμελοῦνται τῆς ἠθικῆς ἕξεως, θεωρίᾳ δὲ τὰ πολλὰ παραμένουσι, ὅθεν καὶ Ἰεσσαῖοι καλοῦνται, B αὐτοὺς λογίους δηλοῦντος τοῦ ὀνόματος, καὶ ἁπλῶς ἐστιν αὐτοῖς πάντοθεν κατωρθωμένος ὁ τῆς φιλοσοφίας σκοπὸς, οὐδαμοῦ τῶν πραγμάτων διαμαχομένων τῷ ἐπαγγέλματι. Ἀλλὰ τί τῶν ἀγώνων ὄφελος αὐτοῖς καὶ τῆς ἐπιπόνου ἀθλήσεως τὸν ἀγωνοθέτην ἀνῃρηκόσι Χριστόν; Καὶ τούτοις γὰρ ὁμοίως ὁ τῶν πόνων οἴχεται μισθὸς, ἀρνησαμένοις τὸν τῶν ἐπάθλων διανομέα, καὶ τῆς ἀληθοῦς ζωῆς, καὶ διὰ τοῦτο τῆς φιλοσοφίας ἀποσφαλεῖσι. Φιλοσοφία γάρ ἐστιν ἠθῶν κατόρθωσις μετὰ δόξης τῆς περὶ τοῦ ὄντος γνώσεως ἀληθοῦς. Ταύτης δὲ ἀπεσφάλησαν ἄμφω καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ Ἕλληνες, τὴν ἀπ' οὐρανοῦ παραγενομένην σοφίαν παραιτησάμενοι, καὶ χωρὶς Χριστοῦ φιλοσοφεῖν ἐπιχειρήσαντες, τοῦ μόνου παραδείξαντος ἔργῳ, καὶ λόγῳ τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν. C

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Οὗτος γὰρ πρῶτος ἔτεμε τῷ βίῳ τὴν ταύτης ὁδὸν, πολιτείαν ἐπιδειξάμενος καθαρὰν, καὶ ἀνωτέραν ἀεὶ φέρων τὴν ψυχὴν τῶν τοῦ σώματος παθῶν, ἔσχατον δὲ καὶ ταύτης καταφρονήσας, ὅτε ἡ παρ' αὐτοῦ οἰκονομουμένη σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἀπῄτει τὸν θάνατον, διδάσκων διὰ τούτων, ὅτι δεῖ τὸν φιλοσοφεῖν ὀρθῶς ἄνωθεν προαιρούμενον, ἀρνεῖσθαι μὲν πάντα τὰ τοῦ βίου ἡδέα· πονεῖν δὲ, καὶ παθῶν εὖ μάλα ἐπικρατεῖν καταφρονοῦντα τοῦ σώματος· ἔχειν δὲ μηδὲ τὴν ψυχὴν τιμίαν, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἑτοίμως προΐεσθαι, ὅταν δι' ἀρετῆς ἐπίδειξιν ταύτην ἀποθέσθαι δέοι. Καὶ ταύτην παραλαβόντες ἐμιμήσαντο τὴν διαγωγὴν, οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, ἅμα τῷ κληθῆναι, D ἀποταξάμενοι μὲν τῷ βίῳ, ὑπεριδόντες δὲ πατρίδα, καὶ γένος καὶ ὕπαρξιν, καὶ πρὸς τὸν σκληρὸν, καὶ ἐπίπονον εὐθὺς μετετάξαντο βίον, διὰ πάντων χωρήσαντες τῶν δυσχερῶν, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ἐλαυνόμενοι, γυμνιτεύοντες, αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων ἐνδεεῖς ὄντες· ὕστερον δὲ καὶ θανάτου κατετόλμησαν, καλῶς διὰ πάντων τὸν Διδάσκαλον μιμησάμενοι, καὶ τῷ βίῳ καταλιπόντες πολιτείας ἀρίστης εἰκόνα. Ἀλλ' ἐπειδὴ γράφειν ἀπὸ τῆς αὐτῆς εἰκόνος πάντες Χριστιανοὶ τὸν ἑαυτῶν βίον ὀφείλοντες ἢ οὐχ ἠβουλήθησαν, ἢ ἠτόνησαν πρὸς τὴν μίμησιν, ὀλίγοι δέ τινες ἠδυνήθησαν τὰς κοσμικὰς ὑπερκύψαι ταραχὰς, καὶ

mortem exspectando; extremæ dementiæ est, hoc est, tollere cum hac vita virtutis præmia, et certamen statuere sibi ipsi nullo tempore munerandum, et luctam continuam, braviis carentem, et pugnas, quæ præter sudorem nihil amplius habeant.

CAPUT III.

Judæorum autem quotquot hoc vivendi genus amplexi, posteri Jonadab hi sunt, omnesque sic vivere volentes excipiendo ad suum traducunt institutum, in tabernaculis habitant semper; vino, et omni delicatiori **3** cibo abstinentes, victu tenui utuntur, eumque necessitate corporis metiuntur, valde vero student moribus componendis, et, ut plurimum, contemplationi vacant, unde Jessæi etiam dicuntur, nomine demonstrante ipsos eruditos esse, et penitus omnes vitæ suæ actiones ad scopum philosophiæ dirigunt, nec unquam illæ ipsorum professioni repugnant. Cæterum quis fructus certaminum ipsis, et laboriosæ pugnæ hisce, qui Christum certaminum præsidem sustulerunt? et istis similiter merces laborum perit; qui negant distributorem præmiorum, et a vera vita, ideoque a philosophia exerrant. Est quippe philosophia morum emendatio, cum laude veræ cognitionis illius qui est. Ab illa vero utrique aberrarunt, qua Judæi, qua gentiles, qui Sapientiam, quæ e cœlo descenderat, repudiarunt, et sine Christo philosophari conati sunt, qui solus opere, ac sermone veram philosophiam demonstravit.

CAPUT IV.

Ipse namque vita sua primus hujus viam aperuit, exhibens puram conversationem, et animam semper efferens superiorem passionibus corporis, ad extremum vero et ipsam despiciens, quando salus hominum ab ipso dispensata mortem exposcebat, docens hoc ipso debere eum, qui recte ad philosophandum sursum se accingit omnes vitæ suavitates repudiare, laboribus vero incumbere, atque passionibus valide dominari, corpus contemnendo, neque animam **4** pretiosam habere [1], sed et ipsam libenter profundere, ubi virtutis approbandæ causa deponenda est. Atque hanc vivendi rationem suscipientes imitati sunt sancti apostoli, qui simul atque vocati sunt, vitæ valedicentes, despicientes vero patriam, et genus, et opes, statim ad laboriosam, et duram vivendi rationem transierunt, omnino sectantes aspera, attriti, vexati, exagitati, denudati, ipsarum rerum necessariarum indigi. Demum autem mortem constanter subierunt, magistrum egregie in omnibus imitati, et ita vivendo imaginem præclarissimæ conversationis reliquerunt [2]. Sed postea quam Christiani omnes, qui vitam suam ad hoc exemplum delineare debebant, aut noluerunt, aut clanguerunt in imitatione: quidam autem pauci potuerunt mundanas turbas su-

[1] Act. xx, 24. [2] Hebr. xi, 37.

perare, et fugere illam, quæ in urbibus est fluctuationem; atque ita a tumultibus exempti, solitariam amplecti vitam; hi soli vita sua expresserunt apostolicæ virtutis simulacrum, præferentes possessionibus possessionum abdicationem, ne distraherentur; cibis vero exquisite conditis præponentes victum tumultuarium ad passionum rebelles motus cohibendos, obvioque alimento necessitatem corporis explentes; mollia autem indumenta et ea quæ sunt præter usum, velut humani luxus commentum, negligentes, simplici, nec exquisita usi sunt veste, quæ sufficeret ad corporis necessitatem, contemnentesque delicias, cum existimarent neutiquam philosophi convenire instituto abjecta rerum cœlestium cura, iis, quæ humi posita sunt, et animantibus passim exposita, occupari animo; ignoraverunt mundum, non amplius obnoxii passionibus **5** humanis nec apud ipsos erat fraudans, aut fraudatus, nemo lites inferens, aut propulsans.

A φυγεῖν τὴν ἐν ταῖς πόλεσι ζάλην, καὶ οὕτως τῶν θορύβων ἔξω γενόμενοι τὸν μοναδικὸν ἀσπάσασθαι βίον, οὗτοι μόνοι τὸν ἑαυτῶν βίον ἐκμαγεῖον τῆς ἀποστολικῆς ἐποιήσαντο ἀρετῆς, τοῦ μὲν κεκτῆσθαι τὴν ἀκτημοσύνην προκρίναντες διὰ τὸ ἀπερίσπαστον, τροφῆς δὲ κεχαρυκευμένης τὴν ἐσχεδιασμένην προτιμήσαντες, διὰ τὰς τῶν παθῶν ἐπαναστάσεις τῇ παρατυχούσῃ τὴν χρείαν ἐκπληροῦντες τοῦ σώματος, ἐνδυμάτων δὲ μαλακῶν, καὶ τῆς χρείας ἔξω ὡς ἀνθρωπίνης χλιδῆς ἐπίνοιαν ἀλογήσαντες, λιτῇ καὶ ἀπεριέργῳ ἐχρήσαντο στολῇ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος τρυφῆς καταφρονήσαντες, ἀφιλόσοφον εἶναι λογισάμενοι, τὴν περὶ τῶν οὐρανίων ἀφιεμένους φροντίδα, περὶ τὰ χαμαὶ κείμενα, καὶ τοῖς θηρίοις ἐξ αὐτοσχεδίου παραγινόμενα, ἀσχολῆσαι τὸν νοῦν· B οὐκ ᾔδεισαν τὸν κόσμον ἔξω τῶν ἀνθρωπίνων γενόμενοι παθῶν, οὐκ ἦν παρ' αὐτοῖς πλεονεκτῶν, καὶ πλεονεκτούμενος, δικάζων, καὶ δικαζόμενος.

CAPUT V.

Habebat enim unusquisque judicem incorruptum propriam conscientiam, neque horum unus abundabat divitiis, alter premebatur egestate, alius fame tabescebat, alius disrumpebatur satietate; egentium enim penuriam implebat opulentorum studium, et erat æqualitas, et æqua distributio expulsa inæqualitate propter voluntariam attemperaturam supereminentium ad humiliores: quin potius, nec tunc erat æqualitas, cum nimium certamen contendentium humiliores esse, efficeret inæqualitatem, uti nunc ambientium acrior furor gloriæ ipsam producit; exsulabat invidia, proscripta erat obtrectatio, sublata superbia, vanitas fugata, omnes contentionum causæ dissolutæ, ad affectus enim vehementiores mortui quidam erant, et omni eorum sensu destituti, qui ne per somnium quidem talia imaginabantur, eo quod ab initio strenue illorum recordationem essent aversati, et assiduo virtutum exercitio, atque patientia ad istius modi habitum provecti, et, ut plane dicam, lucernæ erant in tenebris lucentes, et stellæ fixæ caliginosam vitæ noctem illustrantes, et intendentes omnibus portuum facilem aditum propter tranquillitatem, quæ circa ipsos erat, ut incolumes passionum scopulos evitarent.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Εἶχε γὰρ ἕκαστος κριτὴν ἀδέκαστον τὴν ἰδίαν συνείδησιν, οὐχ ἄλλος μὲν ἐπλούτει, ἄλλος δὲ ἐπένετο, οὐδὲ ἕτερος μὲν ἐτήκετο λιμῷ, ἕτερος δὲ διεῤῥήγνυτο κόρῳ, ἀνεπλήρου γὰρ τῶν λειπομένων τὴν ἔνδειαν ἡ τῶν περιττευόντων φιλοτιμία. Καὶ ἦν ἰσότης καὶ ἰσονομία, διὰ τὴν ἐκ τῶν ὑπερεχόντων πρὸς τοὺς ταπεινοτέρους ἑκουσίαν σύγκρασιν ἐκβεβλημένης τῆς ἀνωμαλίας. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ τότε ἦν C ἰσότης, ἐποίει γὰρ καὶ τότε τὴν ἀνωμαλίαν ἡ τῶν πλέον ταπεινοῦσθαι σπουδαζόντων προθυμία, ὡς ποιεῖ νῦν ἡ τῶν πλέον δοξάζεσθαι φιλονεικούντων μανία. Ἐξεβέβλητο φθόνος, ἐξώριστο βασκανία, πεφυγάδευτο κενοδοξία, ἀνῄρητο ὑπερηφανία, καταλέλυτο πάντα τὰ τῆς στάσεως αἴτια· πρὸς γὰρ τὰ ἁδρότερα τῶν παθῶν νεκροί τινες ἦσαν, καὶ ἀναίσθητοι, οὐδ' ὄναρ φαντασίας τῶν τοιούτων λαμβάνοντες, διὰ τὸ καλῶς ἐξ ἀρχῆς ἀπεστράφθαι τὴν τούτων ὑπόμνησιν, ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν ἀσκήσεως, καὶ ὑπομονῆς εἰς τοιαύτην ἕξιν ἀναβεβηκότες, καὶ ἁπλῶς λύχνοι ἦσαν ἐν σκότει φαίνοντες, καὶ ἀστέρες ἀπλανεῖς τὴν ἀφεγγῆ τοῦ βίου νύκτα καταυγάζοντες, καὶ λιμένων προβολὴν τῷ καθ' αὐτοὺς ἀχειμάστῳ πᾶσιν εὔκολον ἀποδεικνύντες, τοῦ διαφεύγειν ἀβλα- D βῶς τὰς τῶν παθῶν προσβολάς.

6 CAPUT VI.

Sed hoc accuratum institutum, cœlestisque conversatio instar imaginis, depingentium rursus in curia, et tractu temporis paulatim demutata ad extremam pervenit dissimilitudinem, et omnino a primo exemplo recessit; nam rursus qui mundo erant crucifixi, et vitæ præsenti renuntiarant, atque homines esse se ipsos abnegarant, et ad naturam Potestatum incorporearum singulari mentis tranquillitate (sive impatibilitate) transferri contendebant, reversi sunt quodammodo retro negotiationibus vitæ, lucrisque turpibus antecessorum,

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Ἀλλ' ἡ ἀκριβὴς ἐκείνη πολιτεία, καὶ ἐπουράνιος διαγωγή, καθάπερ εἰκὼν ὑπὸ τῆς τῶν κατὰ καιροὺς μεταγραφόντων ἀμελείας κατὰ μικρὸν ἐλαττουμένη, εἰς ἔσχατον ἀνομοιότητος ἤλασε, καὶ πάντῃ τοῦ ἀρχετύπου ἀπολέλειπται· πάλιν γὰρ οἱ σταυρωθέντες τῷ κόσμῳ, καὶ ἀποταξάμενοι τῷ βίῳ, καὶ ἀρνησάμενοι τὸ εἶναι ἄνθρωποι, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων φύσιν τῷ τῆς ἀπαθείας μονοτρόπῳ μεταστῆναι ἀγωνιζόμενοι, ὑπενόστησαν μὲν ὀπίσω πραγματείαις βιωτικαῖς, καὶ πορισμοῖς ἐπονειδίστοις, ἐπιθολοῦντες τὴν τῶν καλῶς προβεβιωκότων

A ἀκρίβειαν, καὶ τοὺς δοξάζεσθαι καὶ εὐκλείζεσθαι δυναμένους διὰ τὴν σφῶν ἀρετὴν βλασφημεῖσθαι ποιοῦντες τῇ οἰκείᾳ ἀπροσεξίᾳ· καὶ τὴν μὲν ἐχέτλην τοῦ ἀρότρου κατέχομεν σχῆμα σώζοντες τὸ σεμνόν· ἀνεύθετοι δὲ γεγόναμεν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, διὰ τὸ στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τῶν ἐπιλελῆσθαι ὀφειλόντων, μετὰ πολλῆς ἀντέχεσθαι τῆς σπουδῆς, οὐκ ἔτι γὰρ τὸ εὔωνον καὶ αὐτοσχέδιον τῆς ζωῆς παρ' ἡμῖν σπουδάζεται, οὐδὲ τὸ ἡσύχιον χρήσιμον πρὸς τὸ ἀπαλλαγῆναι τῶν παλαιῶν νενόμισται μολυσμῶν, ὄχλος δὲ πραγμάτων, πρὸς τὸν ἀληθῆ σκοπὸν ἀνόνητον ἔχων φροντίδα τετίμηται, καὶ ἡ περὶ τὴν ὕλην φιλοτιμία τὰς σωτηρίους ἐνίκησε παραινέσεις. Τοῦ γὰρ Κυρίου πάντη τῆς περὶ τὰ γήϊνα φροντίδος ἀφεστῶτος ἡμᾶς, B καὶ μόνην ζητεῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν κελεύσαντος, ὥσπερ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν ἐσπουδακότες ὁδεύειν, ἠλογήσαμεν, τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν, καὶ τῆς κηδεμονίας ἐκείνης ἀποστάντες, ἐν ταῖς χερσὶ ἐθέμεθα τὰς ἐλπίδας· ἐκείνου γὰρ λέγοντος· « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. » Καὶ πάλιν· « Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει· » ἀλλὰ καὶ γὰρ πήραν, καὶ βαλάντιον, καὶ βακτηρίαν ἐπικομίζεσθαι κωλύσαντος, καὶ μόνῃ στοιχεῖν τῇ ἀψευδεστάτῃ κελεύσαντος ἐπαγγελίᾳ, ἣν ἀποστέλλων τοὺς μαθητὰς ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, ἐπηγγείλατο εἰπών, « Ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐ- C τοῦ ἐστι, » βεβαιοτέραν εἰς πρόνοιαν τῶν καθηκόντων εἰδὼς ἐκείνην, τῆς ἡμετέρας ἐντρεχείας.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ἡμεῖς δὲ γῆν ὅσην ἂν δυνώμεθα κτήσασθαι, οὐ παραιτούμεθα, προβάτων δὲ ἀγέλας, καὶ βόας ἀροτῆρας, σχήμασί τε, καὶ μεγέθει ζηλωτούς, καὶ ὄνους εὐτραφεῖς συνωνούμεθα· ἵνα τὰ μὲν παρέχῃ τὸ ἔριον πρὸς τὴν χρείαν τῶν ἔργων ἀφθόνως, οἱ δὲ βόες ταῖς ἐκγεωργίας ὑπηρετοῦντες παρασκευαῖς, ἡμῖν μὲν τροφήν, σχιλὸν δὲ ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς λοιποῖς ζώοις παρασχῶσιν, τὰ δὲ ἀχθοφοροῦντα ὑποζύγια, ἵνα τὰ ἐλλείποντα τῇ χώρᾳ, τοῖς ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἀγωγίμοις ἀναπληροῦντα, τὴν ἀναγκαίαν τροφὴν προσεπαρτύωσι, τὸν ἀπολαυστικὸν ἡμῖν D συναύξουσαν βίον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν τεχνῶν αἱρούμεθα τὰς εὐπορωτέρας, καὶ μηδ' ὅλως ἡμῖν παρεχούσας καιρὸν μνήμης Θεοῦ, ἅπασαν εἰς ἑαυτὰς ἑλκούσας τὴν σχολήν, κατεγνωκότες, ὡς ἔοικεν, ἢ τῆς τοῦ κηδεμόνος ἀσθενείας, ἢ ἑαυτῶν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ὁμολογίᾳ· κἂν γὰρ μὴ λόγῳ τοῦθ' ὁμολογῶμεν, ἐλεγχόμεθα διὰ τῶν πραγμάτων, χαίροντες τῇ τῶν βιωτικῶν διαγωγῇ, ὅταν τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύωμεν ἐκείνοις, καὶ πλέον τάχα ταῖς σωματικαῖς ἐγκατατριβώμεθα φιλοπονίαις, ὥστε λοιπὸν τοὺς πολλοὺς πορισμὸν ἡγεῖσθαι τὴν εὐσέβειαν. καὶ δι' οὐδὲν ἕτερον ἐπιτηδεύεσθαι τὸ πάλαι ἀπράγμονα, καὶ μακάριον βίον, ἤ, ὅπως διὰ τῆς ἐπιπλάστου

qui præclare vixerant, infuscantes diligentiam; et eos qui poterant ob ipsorum virtutem celebrari, atque gloriosi esse, propter inertiam propriam, opprobriis exponentes, et conviciis; stivam quidem aratri, servando habitum venerandum, tenemus, inepti vero evasimus ad regnum cœlorum, quia retrorsum convertimur, magnoque studio ea persequimur, quorum memoria excidisse debuerat; nec enim facili et extemporaneo vitæ generi a nobis amplius studetur, neque quietem et silentium ad pristinas impuritates abolendas conducere existimamus: sed negotiorum turba ad verum scopum inutilibus curis districta in pretio est, vicitque salutares adhortationes rerum materialium ambitio; cum enim Dominus nos ubique abstrahat a terrenis curis, solumque regnum cœlorum quærere nos jubeat; nos quasi contrariam per viam incedere tentantes mandata Dominica negligimus, et sollicitudine priore derelicta spes omnes in manibus positas habemus; dicit 7 enim ille: « Respicite ad volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis pascit illa [a]. » Et iterum: « Considerate lilia agri, quomodo crescunt, non laborant, neque nent [b]; sed et peram et sacculum et baculum gestare vetuit, et inniti jussit infallibili promissioni soli, quam discipulis, ad beneficium cæterorum hominum, cum ipsos mitteret, dedit, dicens: « Dignus est operarius alimento suo [c], » certiorem ad Providentiam rerum necessariarum illam multo esse noscens, quam nostra sit industria.

CAPUT VII.

Verum nos nec terræ spatium (quoad fieri potest) maximum acquirere recusamus, oviumque greges, et boves aratorios, forma et corporis mole eximios, asinos quoque bene pingues coemimus, illas quidem ut lanæ copiam nobis subministrent ad usum operum, boves autem apparatibus terræ colendæ inservientes, ut nobis quidem alimentum, sibi ipsis vero, et reliquis animantibus pabulum præbeant, jumenta autem oneraria, ut, iis, quæ nostræ regioni desunt, ex aliena importatis supplentia victum reddant commodiorem, nobis vitam delicatam adaugentem: sed ex artibus exercemus aptiores rei faciendæ, licet nullum præbeant tempus ut reminiscamur Dei, cum totum otium vindicent sibi desperantes (ut videtur) de rectoris infirmitate, aut nostram primam confessionem condemnantes, quod licet verbis non fateamur, re tamen ipsa convincimur 8 nos sæcularium hominum vita delectari, cum eisdem rebus atque illi operam demus, et forte magis studiis etiam corporeis atteramur, ita ut pietas a plerisque jam pro quæstu habeatur, neque aliam ullam ob causam illi quondam tranquillæ et beatæ vitæ nos addicimus [d], nisi, ut fictæ pietatis specie laboriosa mini-

[a] Matth. VI, 26. [b] ibid. 28. [c] Luc. X, 7. [d] I Tim. VI, 8, 9.

steria effugiamus licentiam nacti genio indulgendi sine repagulis quocunque collibitum fuerit feramur animi impetu cum omni impudentia insultantes simplicioribus, quandoque etiam eminentibus; quasi tyrannidis materiam, neutiquam vero humilitatis et mansuetudinis exercendæ occasionem existimemus vitam virtutis religiosæ. Unde ab iis, qui nos revereri debebant, tanquam futilis turba despicimur, et a promiscuis, et collectitiis hominibus non minus quam forensibus negotiis simul involuti deridemur, nihil præ reliquis, ut oporteret, eximium habentes, qui non vivendi modo, sed habitu dignosci volumus, et cum virtutis labores recusemus, gloriam laboribus appetimus insanum in modum, umbram priscæ veritatis illis debitam exhibentes.

CAPUT VIII.

Adeo ut si quis venerandam hodie vestem istam suscipiat, maculis animi nondum elutis, neque his, quæ fuerunt impressa, veterum peccatorum signis e mente deletis sua, sed eorumdem imaginibus adhuc lasciviens, moribusque ad instituti normam nondum compositis, ignarus etiam quis scopus sit divinæ philosophiæ jam supercilium Pharisaicum 9 adducit, et ob vestem solam extollit animum quasi exculta probe virtute, et circumit, eos apparatus circumferens quorum artem nequaquam didicit, et exteriore specie scientiam promittit, quam neque primoribus labris degustavit; scopulus pro portu, pro templo sepulcrum dealbatum, et pro ove lupus deprehensus ad exitium eorum, qui sunt decepti ex eo quod apparet; cum enim isti aufugientes a monasteriis, quia exactam vivendi disciplinam ferre non possunt, ad civitates comessabundi ventitant, tunc demum a ventriculi necessitate quasi obtorto collo tracti ad multos decipiendos speciem pietatis simulatam instar escæ hamo fixæ circumferunt, sustinentes cuncta facere, quæ cogit corporis indigentia. Nihil enim necessitate naturæ violentius, quæ summis angustiis solertem viam excogitat, præsertim quando pigritia accedit meditata, callidior procedit prætextus; quocirca divitum isti fores non minus, quam parasiti obsident. Per fora vero mancipiorum instar ipsos stipant, appropinquantes submovent, obvios propellunt, transitum ipsis facilem efficere contendunt, et hæc mensæ ob indigentiam faciunt, eo quod voluptuosam appetentiam cupediarum compescere non didicerint, neque palum apud Mosem necessariis effodiendis aptum in zona gestare voluerint; noscerent enim eo usi, quod omnis voluptatis ciborum terminus est guttur, et quod fortuita quæque corporis egestatem explentia, intempestivorum appetituum turpitudines obvelant.

10 CAPUT IX.

Atque ideo Dei quidem nomen blasphematur, vita vero votis omnibus exoptanda evasit exsecra-

A θεοσεβίας, τὰς μὲν ἐπιπόνους λειτουργείας φύγωμεν, ἄδειαν δὲ ἀπολαύσεως πορισάμενοι, ἀκωλύτως ἐπὶ τὰ δοκοῦντα τὰς ὁρμὰς ἐκτείνωμεν, μετὰ πολλῆς ἀναισχυντίας καταλαζονευόμενοι τῶν ὑποδεεστέρων, ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῶν ὑπερεχόντων· ὥσπερ ὑπόθεσιν τυραννίδος, ἀλλ' οὐχὶ ταπεινώσεως, καὶ ἐπιεικείας τὸν ἐνάρετον βίον εἶναι νομίσαντες. Διὰ τοῦτο καὶ παρὰ τῶν σέβεσθαι ἡμᾶς ὀφειλόντων, ὡς εἰκαῖος ὄχλος ὁρώμεθα, καὶ ὑπὸ τῶν συγκλήτων καὶ μιγάδων ἀνθρώπων, οὐχ ἥκιστα ταῖς ἀγοραῖς ἐμφερόμενοι, γελώμεθα, οὐδὲν παρὰ τοὺς λοιποὺς, ὡς ἐξῆν, ἐξαίρετον ἔχοντες, οὐκ ἐκ πολιτείας, ἀλλ' ἐκ σχήματος γνωρίζεσθαι βουλόμενοι, καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ ἀρετῇ παραιτούμενοι πόνους, τῆς ἐπὶ τούτοις δόξης μανικῶς ὀρεγόμεθα, σκιὰν τῆς ποτὲ ἀληθείας ἐπιδεικνύ-
B μενοι.

ΚΕΦΑΛ. Η.

Καὶ τήμερόν τις ἀναλαβὼν τὸ σχῆμα τὸ σεμνὸν τοῦτο, καὶ οὐδέπω τὰς κηλῖδας ἀπονιψάμενος τῆς ψυχῆς, οὐδὲ τοὺς ἐγκεχαραγμένους τύπους τῶν παλαιῶν ἁμαρτημάτων τῆς διανοίας ἀπαλείψας τῆς ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἔτι τάχα ταῖς τούτων φαντασίαις ἐνασελγῶν, καὶ τὸ ἦθος οὐδέπω πρὸς τὸ ἄρεσκον τῷ ἐπαγγέλματι παιδαγωγήσας, οὔτε εἰδὼς τίς ποτέ ἐστιν ὁ τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας σκοπὸς, ἤδη φαρισαϊκὴν ὀφρὺν ἀνεπλάσατο μέγα φρονῶν ὡς ἐπὶ κατωρθωμένῃ τῇ ἀρετῇ ἐπὶ μόνῳ τῷ σχήματι, καὶ περιέρχεται σκεύη περιφέρων, ὧν τὴν τέχνην οὐ μεμάθηκε. Καὶ ἐπιστήμην ἐπαγγέλλεται τῷ φαινο-
C μένῳ σχήματι, ἧς οὐδὲ ἄκροις ἐγεύσατο τοῖς χείλεσι· σκόπελος ἀντὶ λιμένος, καὶ ἀντὶ ναοῦ, τάφος κεκονιαμένος, καὶ ἀντὶ προβάτου λύκος ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν δελεασθέντων τῷ φαινομένῳ εὑρισκόμενος· ὅταν γὰρ οἱ τοιοῦτοι τῶν μοναστηρίων δραπετεύσαντες διὰ τὸ μὴ φέρειν τοῦ βίου τὴν ἀκρίβειαν, ἐπικωμάζωσι ταῖς πόλεσι, τότε λοιπὸν ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν γαστέρα ἀνάγκης τραχηλιζόμενοι, ἐπὶ ἀπάτῃ τῶν πολλῶν τὴν τῆς εὐσεβείας μόρφωσιν ὡς δέλεαρ περιφέρουσι πάντα δρᾷν ὑποφέροντες, ὅσα ἡ χρεία βιάζεται τοῦ σώματος. Οὐδὲν γὰρ ἀνάγκης φυσικῆς βιαστικώτερον, τοῖς ἀπόροις πόρον εὐμηχάνως ἐπινοούσης, καὶ μάλιστα ὅταν καὶ ἀργία προσῇ μεμελετημένη, τότε καὶ πανουργότερον ἡ σκῆψις προχωρεῖ. Θεραπεύουσι τοιγαροῦν οὗτοι τὰς τῶν πλουσίων θύρας, παρασίτων
D οὐκ ἔλαττον. Ἐν δὲ ταῖς ἀγοραῖς, ἀνδραπόδων δίκην αὐτοῖς παρατρέχουσι, τοὺς πλησιάζοντας ἀποσοβοῦντες, διωθούμενοι δὲ τοὺς ἀπαντῶντας, εὐχερῆ τὴν πάροδον παρέχειν αὐτοῖς σπουδάζουσι, καὶ ταῦτα ποιοῦσι τραπέζης ἕνεκεν ἐνδείας τὴν ἐπὶ τοῖς λίχνοις ἐδέσμασιν ἡδονὴν κολάζειν οὐ μεμαθηκότες, οὐδὲ τὸν παρὰ τοῦ Μωσέως τῆς χρείας ἀνορυκτικὸν πάσσαλον ἐπὶ τῆς ζώνης φορεῖν θελήσαντες. Ἔγνωσαν γὰρ ἂν τούτῳ κεχρημένοι, ὅτι πάσης ἡδονῆς βρωμάτων ὅρος ὁ λαιμὸς γίνεται, καὶ τὰ παρατυχόντα τὴν ἔνδειαν ἐκπληροῦντα τοῦ σώματος, τὰς τῆς ἀκαίρου ἐπιθυμίας ἐπικαλύπτει ἀσχημοσύνας.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Διὰ τοῦτο τὸ μὲν ὄνομα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖται· ὁ δὲ περιπόθητος βίος ἐγένετο βδελυκτός· καὶ ἡ τῶν

ἀληθῶς κατ' ἀρετὴν βιούντων κτῆσις ἀπάτη νενόμισται, καὶ βαροῦνται μὲν αἱ πόλεις, ὑπὸ τῶν περιερχομένων εἰκῇ· ἐνοχλοῦνται δὲ οἱ ἐν ταῖς οἰκίαις, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ὄψιν ἔχουσιν ἀηδῶς, προσαιτεῖν ὁρῶντες αὐτοὺς ἀναιδέστερον ταῖς θύραις παραμένοντας, πολλοὶ δὲ καὶ εἰσοικισθέντες, καὶ εὐλάβειαν ἐπ' ὀλίγον ὑποκρινάμενοι, καὶ τὴν ἐπὶ κακουργίᾳ δόξαν τῷ τῆς ὑποκρίσεως προσωπείῳ περιστείλαντες, ὕστερον ἀποσυλήσαντες αὐτοὺς ἀπέρχονται. Ὥστε κατὰ παντὸς τοῦ μοναστικοῦ βίου διεσκεδασμένην παρασκευάζουσι τὴν δυσφημίαν. Οὕτως γοῦν λοιπὸν ὡς λυμεῶνες ἀπελαύνονται τῶν πόλεων οἱ ποτὲ σωφρονισταί. Καὶ ὡς ἐναγεῖς διώκονται τῶν τῇ λέπρᾳ κατεχομένων οὐκ ἔλαττον, καὶ λησταῖς μᾶλλον, καὶ τοιχωρύχοις ἄν τις ἕλοιτο πιστεῦσαι, ἢ τοῖς τὸν βίον μετερχομένοις τὸν μοναδικὸν, ῥᾴδιον εἰς παραφυλακὴν, τὴν προφανῆ κακουργίαν τῆς ἐπ' ἐνέδρᾳ μεμηχανευμένης ἀξιοπιστίας λογιζόμενος. Καὶ οὗτοι μὲν οὔτε ἀρξάμενοι θεοσεβείας, οὔτ' εἰδότες τί ποτέ ἐστι τὸ ἀπὸ τῆς ἡσυχίας κέρδος, ἐξ ἀνάγκης ἴσως τινὸς συνωσθέντες ἀκρίτως ἐπὶ τὸν μονήρη βίον, καὶ ἐμπορίας ὑπόθεσιν εἰς πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων ἡγούμενοι τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἂν οἶμαι σεμνότερον μετέλθοιεν, εἰ μὴ ταῖς πάντων θύραις προσίενται. Ἀλλ' ἁδροτέρων λημμάτων δυσώπησιν προβάλλοιντο τὸ σχῆμα, καὶ βουλόμενοι δασμὸν τῷ σώματι οὐ τὸν ἀναγκαῖον εἰσφέρουσιν, ἀλλ' ὃν ἡ τῶν χλιδώντων διὰ τὰς ἀμέτρους ἐπιθυμίας ἐκαινοτόμησε θρύψις. Ταῦτα δὲ ἀνίατα νοσοῦντας θεραπεῦσαι χαλεπόν.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Πῶς γὰρ ἄν τις καὶ ἑρμηνεύσειεν ὑγείας τὸ χρήσιμον τοῖς ἐν ὑγείᾳ μηδέποτε γενομένοις, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν σπαργάνων φθινάδι συντετραμμένοις νόσῳ, καὶ τὸ ἀτύχημα τῆς φύσεως, διὰ τὸ ἦθος νομίζουσι μηδὲν ἀποδεῖν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως; Περισσὸς γὰρ πρὸς διόρθωσιν πᾶς λόγος, ὅταν ἡ τῶν ἀκουόντων πρὸς τὸ χεῖρον ἀποκλίνασα σπουδὴ τοῖς κατὰ συμβουλὴν λεγομένοις ἐναντίως διάκειται, καὶ μάλιστα ὅταν κέρδους ἐλπὶς τρέφει τὴν ἐπιθυμίαν, ἀποφράττει τὴν ἀκοὴν τῇ συμβουλῇ πάντη τὸ πάθος, ὡς μηδεμίαν τὰς ἐπὶ σωφρονισμῷ παραινέσεις εὑρεῖν παρείσδοσιν, πρὸς τὸν περὶ τὸ κέρδος ἵμερον, κἂν αἰσχρὸν ᾖ, τεταμένης τῆς διανοίας. Ἡμεῖς δ', ὦ ἀγαπητοὶ, οἱ πόθῳ τῆς ἀρετῆς, ὡς νομίζομεν, ἀποταξάμενοι τῷ βίῳ, καὶ ἀρνησάμενοι τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, καὶ ἀκολουθεῖν ἐπαγγειλάμενοι Χριστῷ, τί πάλιν ἐμπλεκόμεθα τοῖς τοῦ βίου περισπασμοῖς, καὶ κακῶς οἰκοδομοῦμεν ἃ καλῶς καθείλομεν πρότερον; Τί τῶν τῆς οὐ δεόντως μετερχομένων τὸ πρᾶγμα κακοβουλίας παραπολαύομεν, τὰς τῶν ἀσθενεστέρων ὀρέξεις προσαναφλέγοντες, διὰ τὴν περὶ τὰ μάταια σπουδὴν, καὶ γεγόναμεν τοῖς ἀκεραιοτέροις πλεονεξίας ὁδός;

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Θεραπεύειν γὰρ, οὐκ ἐρεθίζειν, τοὺς εὐολίσθους παρὰ τοῦ Κυρίου προστετάγμεθα, καὶ πρὸ τοῦ ἡμῖν

A bilis, et quidquid viventes vere secundum virtutem compararunt, pro fraude habetur, et gravantur urbes a circumvagantibus temere, quique inhabitant in domibus, inquietantur, et eorum aspectus insuavis illis efficitur; cum videant ipsos affixos portis impudentius mendicare, multi etiam in ædes admissi simulata tantisper verecundia et malam, quæ eos urget, famam persona hypocrisis obtegentes, postmodum iisdem expilatis abeunt, adeo ut totum monastice vivendi institutum jam publice infametur. Sic igitur demum uti pestes abigantur civitatibus, quarum aliquando correctores fuerant, et velut impuri arceantur, non minus quam lepra infecti, et latronibus potius, ac murorum perfossoribus quis credere malit quam vitam monasticam B profitentibus tanquam transfugis, ratus manifestam improbitatem facilius caveri, quam fidem idoneam et compositam ad insidias. Atque isti, qui nec a principio auspicati sunt pietatem, neque sciunt quantum sit quietis religiosæ lucrum, et quos forte necessitas aliqua impulit sine delectu ad solitariam vitam, quique existimant rem hanc esse mercatus materiam ad ea, quæ vitæ sunt necessaria, paranda, hoc utique (puto) majori cum decore sustinerent, nisi ostiatim omnium ædes obirent, sed et ipsum habitum sibi proponerent, a quo pudore affecti non sectarentur pinguiores capturas, quin dum corpori dapem subministrare **11** volunt, non inferunt necessariam, sed quam gulosorum hominum luxus ex immensa cupiditate novo artificio comparavit; hos, inquam, ægrotantes morbo incurabili sanare difficile est.

C

CAPUT X.

Quomodo enim sanitatis utilitates quis explicet, illis qui nunquam fuere sani, sed ab ipsis incunabulis tabe fuerunt innutriti, et hoc infortunium naturæ ob longam consuetudinem, nihil a recto habitu naturali quidquam differre putant? Etenim superflua ad corrigendum est quæcunque oratio, quando auditorum studium in pejorem partem propendens, contrario, quam consulitur, modo affectum est, et potissimum, ubi lucri spes cupiditatem alit, isthic passio occludit aurem penitus consilio, ita ut exhortationes ad temperantiam nullum aditum invenire queant, cogitatione intenta ad lucri desiderium, etsi turpe sit. Nos vero, dilectissimi, D qui virtutis amore (ut putamus) huic vitæ renuntiavimus, et mundana desideria abnegavimus, qui nos Christum secuturos professi sumus, quid iterum vitæ implicamur distractionibus, et recte antea demolita perperam exstruimus? Quid contra fas eorum malesanis consiliis obtemperamus, qui professionem suam transgrediuntur, et imbecilliorum cupiditates nostro circa res vanas studio inflammamus, et simplicioribus viam avaritiæ sternimus?

12 CAPUT XI.

Etenim præceptum nobis est a Domino proniores ad lapsum curare, non irritare, et proximi conr-

modum potius spectare, quam quod nobis placeat, ne inconsideratos animi nostri sequendo impetus, multis simpliciorum offendendi ansa simus, res terrenas appetendi occasionem ipsis præbentes. Cur magni facimus materiam, quam contemnere sumus edocti, opibus et possessionibus inhiantes, mentemque in multas et inutiles curas dividimus? quarum studium ne attendamus rebus magis necessariis, nos distrahit, et ad animi bona negligenda paratiores nos efficit, in magnum vero barathrum agit præcipites eos, qui hujus vitæ aspirantes ad splendorem, supremam felicitatis sortem in divitiarum fructu positam existimant, dum alios philosophari se professos, et supra voluptates se jam evasisse jactitantes, multo magis quam nos ipsos his rebus studuisse videmus. Nihil autem certius ad pœnam inevitabilem inducit, quam multos vitiorum suorum pellicere imitatores; perditio enim imitatorum fit pœnæ magistro, sicut eorum quoque, qui turpem non recusarunt imitationem, eidem non parva est condemnatio, quippe qui vitiorum fuerit præceptor. Horum disciplinam cum judicassent probrosam, fugerunt temperanti usi ratiocinatione; nemo igitur dictis offendatur, sed vel corrigat, quæ male patrata ob multorum indiscriminatam negligentiam ad nominis dedecus fuerunt, aut nomen recuset; si enim philosophari ipsius est propositum, possessiones esse **13** supervacaneas, et ab ipso corpore alienum esse philosophia denuntiat propter animæ puritatem; si vero quidam possidendi terrena bona studio tenentur, et dulcedine vitæ hujus jucunde fruendi; cur verbis magnificant philosophiam, opere autem ad plane alienam deferuntur professionem, reverendis appellationibus superinduti?

CAPUT XII.

Deinde turpe non ducimus, ab his, qui minus æstimandi sunt, quosque mundanos vocamus, nos objurgari, quod Salvatoris leges perfide violemus, et mandata, quæ contemnimus Domini, ab illis, qui discere debuerant doceamur. Quando enim pugnantibus nobis dicunt, Servum Dei non oportet certare, sed mansuetum esse; et rursus contendentibus propter pecunias, et possessiones, Si quis tuam tunicam acceperit, dimitte ipsi, inquit, et pallium, quid aliud agunt, nisi quod nos deridentes subsannant, et propter opera contraria præceptis, cavillantur? Etenim non licet pugnare contra eum, qui nobis possessiones adimit, et omnia facere, quæ illarum cura exigit. Movit aliquis vineæ terminum, et proprio adjecit solo, alius immisit pecus in tuum agrum, alius aquam horto tuo influentem avertit; an insanire rabie decet eam ob rem, et furentibus pejores evadere, omnibus his ultionem sigillatim indicere, et affigere tribunalibus mentem, quæ debet speculationi vacare rerum cœlestium, et transferre facultatem aptam contemplationi in forensem **14** astutiam, ut nos

A ἀρέσκοντος, τὸ τοῦ πέλας σκοπεῖν ὠφέλιμον, ὡς ἂν μὴ ταῖς ἀκρίτοις ἑαυτῶν ἀκολουθοῦντες ὁρμαῖς, πολλοὺς τῶν ἁπλουστέρων προσκόψαι ποιήσωμεν, ὑπόθεσις αὐτοῖς τῆς περὶ τὰ γήϊνα φιλοτιμίας γινόμενοι. Τί περὶ πολλοῦ ποιοῦμεν τὴν ὕλην, ἧς καταφρονεῖν ἐδιδάχθημεν, χρημάτων καὶ κτημάτων ἀντεχόμενοι, καὶ εἰς πολλὰς, καὶ ἀνωφελεῖς φροντίδας τὸν νοῦν μερίζοντες; ὧν ἡ σπουδὴ ἡμᾶς μὲν ἀφίστησι τῆς ἀναγκαιοτέρας προσεδρείας, καὶ ἀμελεῖν τῶν τῆς ψυχῆς παρασκευάζει καλῶν; εἰς μέγα δὲ βάραθρον ἄγει τοὺς πρὸς τὰ τοῦ βίου κεχηνότας πράγματα λαμπρὰ, καὶ τὴν ἀνωτάτην νομίζοντας εὐκληρίαν, τὴν ἐκ τοῦ πλούτου ἀπόλαυσιν· ὁρῶντες τοὺς φιλοσοφεῖν ἐπαγγελλομένους, καὶ ἐπάνω τῶν ἡδονῶν αὐχοῦντας εἶναι, πλέον ἑαυτῶν περὶ ταῦτα ἐσπουδακότας. B Οὐδὲν δὲ οὕτως εἰς κόλασιν ἀπαραίτητον ἄγει, ὡς τὸ πολλοὺς ζηλωτὰς τῶν ἰδίων ποιεῖσθαι κακῶν· γίνεται γὰρ ἡ τῶν μιμησαμένων ἀπώλεια, προσθήκη τιμωρίας τῷ διδάξαντι, καὶ τῶν μὴ παραιτησαμένων ὡς αἰσχρὰν τὴν μίμησιν κατάγνωσις τούτῳ οὐ μικρὰ, ὅτι διδάσκαλος κακῶν γενένηται. Ὧν τὴν μάθησιν ἐπονείδιστον κρίναντες, ἔφυγον οἱ σώφρονι χρησάμενοι λογισμῷ. Μηδεὶς τοίνυν ἀπεχθανέσθω πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλ' ἢ διορθωσάσθω τὰ πλημμελῶς διὰ τὴν τῶν πολλῶν ἀδιαφορίαν ἐπὶ αἰσχύνῃ τοῦ ὀνόματος γινόμενα, ἢ καὶ τὸ ὄνομα παραιτησάσθω. Εἰ γὰρ φιλοσοφεῖν πρόκειται, περιττὰ τὰ κτήματα τῇ φιλοσοφίᾳ, καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος ἀλλοτρίωσιν ἐπαγγελλομένῃ, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα· εἰ δὲ τὸ κτήσασθαι, C τισίν ἐστι περισπούδαστον, καὶ τῶν ἡδέων ἀπολαύειν τοῦ βίου, τί σεμνύνουσι λόγῳ τὴν φιλοσοφίαν, ἔργῳ τὴν πρὸς αὐτὴν ἀλλοτρίωσιν ἐπανῃρημένοι, καὶ πράξεις ἀλλοτρίας τοῦ ἐπαγγέλματος διαπραττόμενοι, κλήσεις σεμνὰς ἐπημφιεσμένοι;

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Εἶτ' οὐκ αἰσχρὸν ἡγούμεθα παρὰ τῶν νομιζομένων ὑποδεεστέρων, οὓς κοσμικοὺς ὀνομάζομεν, ἐπὶ τοῖς παρεσπουδημένοις θεσμοῖς τοῦ Σωτῆρος ἐξονειδιζόμενοι, καὶ τὰς ἠθετημένας ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, παρὰ τῶν μανθάνειν ὀφειλόντων, διδασκόμενοι. Ὅταν γὰρ μαχομένοις ἡμῖν λέγωσι, Δοῦλον Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας· καὶ πάλιν, D φιλονεικοῦσι περὶ χρημάτων ἢ κτημάτων· Ἐάν τις σοῦ λάβῃ, φησὶ, τὸν χιτῶνα, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον, τί ἕτερον ποιοῦσιν ἀλλ' ἢ ἐπισκώπτοντες κωμῳδοῦσιν ἡμᾶς καὶ χλευάζουσι τῆς πρὸς τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἔργων ἐναντιότητος; Καὶ γὰρ οὐκ ἀνάγκη μάχεσθαι πρὸς τὸν κτημάτων ἀντιποιούμενον, καὶ πάντα πράττειν, ὅσα ἡ τούτων ἀναγκάζει κηδεμονία. Ἔλυσέ τις ἀμπέλου τὸν τέρμονα, καὶ τῷ ἰδίῳ προσεκλήρωσεν, ἄλλος τὸ κτῆνος τῇ σῇ χώρᾳ ἐπαφῆκεν, ἕτερος τὸ ὕδωρ ἐπιῤῥέον τῷ κήπῳ ἀπέσπασεν, οὐκοῦν λυσσῆσαι δεῖ καὶ τῶν μαινομένων χείρω γενέσθαι, τούτοις πᾶσιν ἐπιμερίζοντα τὴν ἄμυναν, καὶ δικαστηρίοις προσηλῶσθαι τὸν τῇ θεωρίᾳ τῶν ὄντων προσασχολεῖσθαι ὀφείλοντα νοῦν, καὶ εἰς πανουργίαν πραγματικὴν μεταβάλλειν τὴν δύναμιν, τὴν θεωρητι-

κὴν ἵν' ἡμῖν ἡ τῶν μηδὲν χρησιμευόντων εὐοδῶται A εὐπορία; Τί τῶν ἀλλοτρίων ὡς οἰκείων ἀντιποιούμεθα, βαρείας ἑαυτοῖς τὰς πέδας τῆς ὕλης κατασκευάζοντες, καὶ τοῦ ταλανίζοντος τοὺς τοιούτους οὐκ ἀκούομεν; Οὐαὶ, φησὶν ὁ προφήτης, ὁ συνάγων ἑαυτῷ τὰ οὐκ ὄντα ἑαυτοῦ, καὶ βαρύνων τὸν κλοιὸν αὐτοῦ στιβαρῶς. Εἰ γὰρ κοῦφοί εἰσιν οἱ διώκοντες, κατὰ τὸν λέγοντα, «Κοῦφοι ἐγένοντο οἱ διώκοντες ἡμᾶς ὑπὲρ ἀετοὺς οὐρανοῦ,» ἡμεῖς δὲ βαρύνομεν ἑαυτοὺς τοῖς κοσμικοῖς πράγμασι, δῆλον, ὅτι ἀργότερον κινούμενοι πρὸς τὸν δρόμον, εὐχερῶς παρὰ τῶν ἐχθρῶν καταληφθησόμεθα οὓς φεύγων ὁ Παῦλος ἐδίδαξε λέγων· «Φεύγετε τὴν πορνείαν,» καὶ τὴν πλεονεξίαν, ὁπότε καὶ οἱ εὐσταλεῖς ἐν τῷ τρέχειν ἐπὶ τὸ βραβεῖον, ἐὰν μὴ συντόνῳ ῥύμῃ φέρωνται, πολὺ τῆς καταλήψεως B ἀπολιμπάνονται, τῶν διωκόντων ἐχθρῶν ἴσως ταχυτέρας ἐχόντων τὰς βάσεις.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Μέγα τοῖς πρὸς ἀρετὴν ἐπειγομένοις ἐμπόδιον ἡ τῶν κοσμικῶν πραγμάτων προσπάθεια καὶ ψυχῇ καὶ σώματι πολλάκις ὄλεθρον προξενοῦσα. Τί γὰρ τὸν Ναβουθαὶ τὸν Ἰσραηλίτην ἀπώλεσεν; Οὐχὶ ἀμπελὼν ἐπίφθονος αἴτιος αὐτῷ θανάτου γεγένηται, πρὸς φόνον κατ' αὐτοῦ κινήσας τὸν γείτονα Ἀχαάβ; Τί δὲ τὰς δύο ἥμισυ φυλὰς ἔξω τῆς ἐπαγγελίας μεῖναι παρεσκεύασεν; Οὐχὶ πλῆθος κτηνῶν; Τί δὲ καὶ τὸν Λὼτ ἀπὸ τοῦ Ἀβραὰμ ἐχώρισεν; Οὐχὶ ὁ τῶν βοσκημάτων πολὺς ἀριθμὸς, συνεχεῖς τοῖς ποιμέσι κινήσας C τὰς ἔριδας, αὐτοὺς τέλος ἀπέῤῥηξεν ἀπ' ἀλλήλων; Εἰ οὖν καὶ πρὸς φόνον τοὺς βασκάνους κατὰ τῶν ἐχόντων ἐρεθίζει τὰ κτήματα, καὶ τῶν σπουδαιοτέρων ἀποκλίνει τοὺς κεκτημένους καὶ συγγένειαν διατέμνει, καὶ φίλους εἰς ἔχθραν καθίστησι, καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωὴν οὐδὲν ἔχει κοινὸν, καὶ πρὸς τὸ σῶμα οὐδὲν μέγα χρησιμεύει, τί, τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας ἀφιστάμενοι, ὅλοι γινόμεθα τῆς ματαιότητος; Μὴ γὰρ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ τὰ τῆς ζωῆς ἀνύοντες τῆς ἑαυτῶν; Θεός ἐστιν ὁ ταῦτα οἰκονομῶν, καὶ ἡ μὲν ἀνθρωπίνη σπουδὴ μὴ τυχοῦσα τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, ἐξανάγκης ἀτυχεῖ τοῦ τέλους, ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία καὶ δίχα τῆς ἀνθρωπίνης σπουδῆς, τέλεια τὰ ἀγαθὰ παρέχει. Τί ὤνησεν ἐκείνους ὁ ἴδιος μόχθος, πρὸς οὓς ἔλεγεν ὁ Θεὸς, «Ἐσπείρατε D πολλὰ, καὶ εἰσενέγκατε ὀλίγα, καὶ ἐξεφύσησα αὐτὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν ὑμῶν;» Τί δὲ τοῖς κατ' ἀρετὴν βιώσασιν ἐπέλειψε τῶν ἀναγκαίων, μηθ' ὅλως φροντίσασι περὶ τούτων; οὐκ ἐν ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἔτη οἱ Ἰσραηλῖται μηδενὸς τῶν ἐκ γεωργίας ἀπολαύοντες ἐτρέφοντο καὶ οὐκ ἐπεδεήθησαν βρώματος, ἀλλὰ θάλασσα μὲν ἐκαινούργει τροφὴν παράδοξον, ὀρτυγομήτραν ἐρευγομένη, πέτρα δὲ νοτίδος ἄμοιρος ῥαγεῖσα παρεῖχεν ἄφθονον τὸ νᾶμα, οὐρανὸς δὲ μάννα καταφέρων, ὑετὸν ἀήθη καὶ ξένον; Ἱμάτια δὲ καὶ ὑποδήματα ὑπηρέτει πάντα τὸν χρόνον μὴ παλαιούμενα.

eorum, quæ nihil utilitatis afferunt, copiam prospere obtineamus? cur aliena nobis perinde ut propria vindicamus, graves nobis ipsis compedes materialium rerum injiciendo? nec audimus hujuscemodi homines miseros pronuntiantem? Væ, inquit propheta, ei qui congerit sibi, quæ sua non sunt, et firmiter premit vinculum suum, illud gravius reddens; etenim si leves sunt, qui persequuntur, juxta dicentem: «Velociores erant persequentes nos præ aquilis cœli [7]; » nos vero oneramus nosmetipsos mundanis negotiis, manifestum est, quod pigrius concitati ad cursum, ab inimicis facile comprehendemur, quos effugere Paulus nos edocuit, dicens: «Fugite fornicationem [8], » et avaritiam; quandoquidem expediti, ut currant ad bravium consequendum, nisi concito ferantur impetu, longe absunt, ut comprehendant, inimicis, qui persequuntur, habentibus æque gressus celeriores.

CAPUT XIII.

Magnum quippe impedimentum est ad virtutem tendentibus, rerum mundanarum affectus, et animæ, atque corpori sæpe perniciem conciliat. Quid enim Nabaoth Israelitem perdidit [9]? Nonne invidiosa vinea mortis ipsi causa fuit, cum ad cædem adversus ipsum concitasset vicinum Achab? quid vero duas dimidiatas tribus extra promissionem manere fecit, nisi multitudo jumentorum [10]? Ecquid vero Abrahamum a Lotho separavit, nisi pecudum multiplex numerus, qui assiduas movens inter pastores discordias, eo usque donec tandem illos ab invicem abrupit [11]. **15** Si ergo possessiones, et ad cædem invidos provitant adversus eos, qui possident illas, quin et possessores ipsos avertunt a rebus magis seriis, et cognationem dirimunt, et amicos ad inimicitiam traducunt, denique cum futura vita nihil habent commune, nec corpori valde sunt necessariæ; cur convertimur toti ad vanitatem, abstracti a Dei servitute? Numquid enim nos sumus, qui ea, quæ ad vitam pertinent, nobis ipsis conficimus? Deus est, qui dispensat illa, humana quippe diligentia, quæ divino non fulcitur auxilio, exitum sortitur necessario infelicem. Dei vero dispensatio sine humana cooperatione bona exhibet perfecta. Quid profuit illis proprius labor? Ad quos dicebat Deus: «Seminastis multa, et intulistis pauca; et exsufflavi illa e domibus vestris [12]? Quid autem iis, qui virtutem excolunt, et secundum eam vitam degunt; necessariarum defuit rerum, cum nihil omnino de hisce cogitarent? nonne in deserta solitudine per annos quadraginta Israelitæ nihil ex agrorum cultu percipientes, nutriti sunt, nec alimento eguerunt, sed mare quidem escam admirabilem innovando præbuit evomens ortygometram seu coturnicum matricem, ac saxum humoris expers disruptum,

[7] Thren. IV, 19. [8] I Cor. VI, 18. [9] III Reg. XXI, 1 seqq. [10] Josue XXII, 1 seqq. [11] Gen. XIII, 1 seqq. [12] Agg. I, 6, 9.

uberrimum laticem effudit [13]? Cœlum vero manna demittens, pluviam peregrinam, et insuetam; vestimenta etiam, atque calcei omnes inserviebant, neutiquam tanto temporis spatio vetustate consumpti. Qualem vero terram colens in torrente Elias nutritus fuit? corvi nempe cibum illi afferebant; nonne in Saraphtia redeunti, vidua, etsi necessariorum penuria laborans, panem exhibuit, eripiens ex ore propriorum filiorum; ut perspicuum esset virtutem præstantiorem esse natura [14]?

A Ποίαν δὲ γεωργῶν ἐν τῷ χειμάῤῥῳ γῆν Ἠλίας ἐτρέφετο; Οὐ κόρακες αὐτῷ παρεκόμιζον τὴν τροφήν; Οὐκ ἐν Σαραφθίᾳ ἐλθόντι, χήρα καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεὴς, ἄρτον παρεῖχε τοῦ στόματος τῶν ἰδίων τέκνων ἀφαρπάσασα, ἵνα φανῇ ὅτι καὶ φύσεως προτιμοτέρα ἡ ἀρετή;

16 CAPUT XIV.

Et hæc admiranda equidem, verum et habita quoque sunt rationi consentanea; nam possibile est, et non edentem vivere, quando voluerit Deus: Quomodo enim Elias quadraginta dierum iter, in robore unius cibi peregit? quomodo vero Moyses diebus octoginta in monte cum Deo colloquens [15], humani alimenti nihil gustans permansit? Post enim quadraginta dies descendens, et indignatus ob vitulos conflatos, statim contritis tabulis in montem recurrit, aliosque totidem dies in monte diversatus ita secundas tabulas assumens, descendit ad populum [16]. Quæ autem humana ratiocinatio dicendo poterit exprimere rationem miraculi congruam? quo pacto fluxa corporis natura tandiu exinanita suffecerit nulla re quotidie robur perspiratum adimplente. Solvit autem hoc dubium divinus sermo, quando dixit: « Non ex pane solo vivit homo, sed in omni verbo procedente de ore Dei [17]. » Cur igitur cœleste institutum in terram devolvimus materialibus ærumnis trahentes in profundum? quare stercora nobis ipsis circumdamus, qui nutriebamur quondam in cocco? uti de quibusdam Jeremias in Lamentationibus dicebat: Quando etenim conquiescimus in cogitationibus splendidis, atque fervidis, tunc nutrimur in cocco, at cum dimisso illo statu terrenis inquinamur negotiis, stercoribus circumvallamur? Quid spem deficientes a Deo fulcimus carnem brachio nostro (id est) providentiam Domini manibus nostris ascribentes? et quod sibi ipsi Job in maximum peccatum imputare expertus est [18], imponentem ad os manum exosculatum esse, id facere 17 modo non timemus: moris est enim multis manus exosculari, ex illis habere se copiam opum dicentibus, quos lex obscure designans ait per symbolum: Qui graditur super manus, immundus, et qui pedibus multiplicibus, immundus, et qui progreditur super quatuor, omnino immundus [19]; super manibus autem incedit, qui manibus innititur, et omnem in illis habet spem; super quatuor autem, qui sensibilibus rebus affectus est, et earum occupatione principem partem animi attrahit penitus; multiplicibus vero pedibus ambulat, qui circumquaque corporeis obvolvitur; idcirco sapiens Proverbiorum auctor neque duos pedes habere vult hominem perfectum, sed unum, et hunc raro ad corporea commotum

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Καὶ ταῦτα παράδοξα μὲν, ὅμως καὶ τοῦ εἰκότος ἐχόμενα, δυνατὸν γὰρ καὶ μὴ ἐσθίοντα ζῆν, ὅταν βούλεται ὁ Θεός. Πῶς γὰρ Ἠλίας τεσσαράκοντα ἡμερῶν ὁδὸν διήνυσεν ἐν ἰσχύϊ βρώσεως μιᾶς; πῶς δὲ ὁ Μωϋσῆς ὀγδοήκοντα ἡμέρας ἐπὶ τοῦ ὄρους προσομιλῶν τῷ Θεῷ ἀνθρωπίνης τροφῆς ἔμεινεν ἄγευστος; B Μετὰ γὰρ τεσσαράκοντα ἡμέρας κατελθὼν καὶ διὰ τὴν μοσχοποιίαν θυμωθεὶς, εὐθέως συντρίψας τὰς πλάκας, ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέδραμεν, καὶ τοσαύτας ἄλλας ἡμέρας ἐνδιατρίψας τῷ ὄρει οὕτως τὰς δευτέρας ἀναλαβὼν πλάκας κατῆλθε πρὸς τὸν λαόν. Ποῖος δὲ λογισμὸς ἀνθρώπινος τὸ εὔλογον τοῦ θαύματος τούτου παραστῆσαι δυνήσεται; Πῶς ἡ ῥοώδης τοῦ σώματος φύσις πρὸς τοσοῦτον διήρκεσεν κεκενωμένη, οὐδενὸς ἀναπληροῦντος τὸ καθ' ἡμέραν διαπνεόμενον τῆς δυνάμεως; λύει δὲ τοῦτο τὸ ἄπορον ὁ θεῖος λόγος, ὅταν λέγει· « Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ. » Τί τοίνυν πολίτευμα τὸ οὐράνιον εἰς γῆν κατασπῶμεν ταῖς ὑλικαῖς ἐμβαρύνοντες ταλαιπωρίαις; διὰ τί κοπρίας περιβαλλόμεθα οἱ ποτὲ τιθηνούμενοι C ἐπὶ κόκκῳ; ὥς περί τινων Ἱερεμίας Θρηνῶν ἔλεγεν. Ὅταν γὰρ ἐπὶ τῶν λαμπρῶν καὶ διαπύρων ἀναπαυώμεθα ἐνθυμημάτων, ἐπὶ κόκκῳ τιθηνούμεθα· ὅταν δὲ τοιαύτην ἀφέντες κατάστασιν, τοῖς γηΐνοις ἐμφυρώμεθα πράγμασι, κοπρίας περιβαλλόμεθα. Τί τὴν ἐλπίδα ἀφιστῶντες ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν σάρκα τῷ βραχίονι στηρίζομεν, τὴν τοῦ Δεσπότου πρόνοιαν ταῖς ἑαυτῶν ἐπιγράφοντες χερσί; καὶ ὅπερ εἰς μεγάλην ἁμαρτίαν ἑαυτῷ λογισθῆναι ὁ Ἰὼβ ἐπειράσατο, τὸ ἐπιθέντα τὴν χεῖρα τῷ στόματι καταφιλῆσαι, τοῦτο ποιοῦντες νῦν οὐ δεδοίκαμεν. Ἔθος γὰρ τοῖς πολλοῖς τὰς χεῖρας καταφιλεῖν, ἐξ ἐκείνων ἔχειν τὴν εὐπορίαν λέγουσιν, οὓς αἰνισσόμενος διὰ συμβόλου ὁ νόμος φησὶν, Ὃς πορεύεται ἐπὶ χειρῶν, ἀκάθαρτος, καὶ ὃς πολυπληθεῖ ποσὶν, ἀκάθαρτος, καὶ ὃς πορεύεται ἐπὶ D τεσσάρων διὰ παντὸς ἀκάθαρτος. Ἐπὶ χειρῶν δὲ πορεύεται ὁ ταῖς χερσὶν ἐπερειδόμενος, καὶ πᾶσαν ἐπ' αὐταῖς ἔχων τὴν ἐλπίδα, ἐπὶ τεσσάρων δὲ ὁ τοῖς αἰσθητοῖς πράγμασι προσπεποιθὼς, καὶ τῇ τούτων ἀσχολίᾳ διὰ παντὸς ἐπισύρων τὸ ἡγεμονικὸν, πολυπληθεῖ δὲ ποσὶν ὁ πέριξ τῶν σωματικῶν περιεχόμενος. Διὰ τοῦτο ὁ σοφὸς Παροιμιαστὴς οὐδὲ δύο πόδας βούλεται ἔχειν τὸν τέλειον, ἀλλ' ἕνα, καὶ τοῦτον σπανίως ἐπὶ τὰ σωματικὰ κινούμενον πράγματα· Σπάνιον, λέγων, εἴσαγε σὸν πόδα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ

[13] Exod. xvi, 13; Deut viii, 4; Num. xi, 31; Sap. xix, 9 seqq. [14] III Reg. xvii, 1 seqq. [15] Exod. xxiv, 18. [16] Exod. xxxiv, 1 seqq.; Deut. x, 1, 2. [17] Deut. viii, 3; Matth. iv, 4. [18] Job xxxi, 1 seqq. [19] Levit. xi, 1 seqq.

φίλον, ἵνα μήποτε πλησθείς σου, μισήσει σε. Εἰ γάρ τις σπανιάκις τῷ Χριστῷ περὶ τῆς χρείας ἐνοχλῶν τοῦ σώματος, ἀγαπητὸς αὐτῷ ἔσται (οὗτος γὰρ ὁ σκοπὸς τῶν φίλων τῶν τοιούτων ἐστὶν ὥς πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς φησιν ὁ Σωτήρ, « Ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε ») · ἐὰν δὲ συνεχέστερον τοῦτο ποιῇ, μισητὸς γίνεται.

A negotia, «Raro (dicens) pedem tuum introducito ad amicum tuum, ut ne unquam aspectu tuo satiatus, te odio prosequatur [20]; » si quæ enim raro Christum importunus lacessat super his, quæ sunt necessaria corpori, erit eidem amabilis (hujus etenim amicorum hic est scopus, ut ipse Salvator ait ad suos discipulos «Vos amici mei estis [21] »); sin frequentius fecerit, et quasi continuo, evadit odiosus.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Τίνι ἄρα πείσεται, καὶ πῶς βδελυκτὸς οὐκ ἔσται ὁ διὰ παντὸς ταύταις ἐνασχολούμενος ταῖς χρείαις, καὶ μηδέποτε πρὸς τὴν ὄρθιον ἀνεγειρόμενος ζωήν; διὰ τὸ μὴ ἔχειν σκέλη ἐπάνω τῶν ποδῶν, ὥστε πηδᾷν ἐν ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς γῆς · ὡς γὰρ τὰ σκέλη διὰ τῆς συννεύσεως, ὅλον μὲν δέχεται πρότερον ἐφ' ἑαυτὰ B τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, μικρὸν δὲ προσεγγίσαντα τῇ γῇ ἀθρόον ἐνάλλεσθαι παρασκευάζει πρὸς τὸ μετέωρον, οὕτως ὁ διακριτικὸς τῶν τῆς φύσεως πραγμάτων λογισμὸς μετὰ τὸ προταπεινωθῆναι τῇ χρείᾳ τοῦ σώματος, ὀξέως πάλιν τοῖς ἄνω κοῦφον ἀναπέμπει τὸ φρόνημα, μηδένα τῶν χοϊκῶν ἑαυτῷ συνανακουφίζων μολυσμῶν. Τὸ γὰρ ἔχειν ὀρθὰ τὰ σκέλη πρόσεστι μὲν καὶ τοῖς ἄγαν ἀπολαυστικοῖς, καὶ κάτω κειμένοις διὰ παντός· πρόσεστι δὲ καὶ ταῖς ἁγίαις Δυνάμεσι διὰ τὸ μηδ' ὅλως τῶν σωματικῶν, μηδὲ τῆς πρὸς ταῦτα χρῄζειν ἐπινεύσεως. Τοῦτο γάρ, ὡς οἶμαι, σημαίνων ὁ μέγας Ἰεζεκιὴλ ἔλεγεν, ὅτι ἦν τὰ σκέλη αὐτῶν ὀρθά, καὶ πτερωτοὶ οἱ πόδες αὐτῶν, ὅπερ δηλοῖ τὸ ἀκλινὲς τῆς γνώμης, καὶ τὸ πρὸς τὰ νοήματα τῆς φύσεως ἐκείνης ὀξυκίνητον. Ἀνθρώ- C ποις δὲ ἱκανὸν σκέλη ἔχειν κλινόμενα, καὶ ποτὲ μὲν πρὸς τὰς σωματικάς, ποτὲ δὲ πρὸς τὰς τῆς ψυχῆς ἀνωφερεῖς χρησιμεύειν διατριβάς, καὶ διὰ μὲν τὴν πρὸς τὰς ἄνω Δυνάμεις τῆς ψυχῆς συγγένειαν, τὰ πολλὰ συμμετεωροπολεῖν ἐκείναις, διὰ δὲ τὸν τοῦ σώματος τόνον, τοσοῦτον ἐπασχολεῖν τῇ γῇ τὴν φροντίδα, ὅσον ἡ χρεία βιάζεται · ἐφέρπειν δὲ διὰ παντὸς ταῖς ἀπολαυστικαῖς παρασκευαῖς, ἀκάθαρτον ὄντως, καὶ οὐχ ἁρμόζον ἀνθρώποις λογικῆς μεμοιραμένοις γνώσεως. Παρατετηρημένως γὰρ τὸν ἐπὶ τεσσάρων πορευόμενον καὶ οὐχ ἁπλῶς εἶπεν ἀκάθαρτον, ἀλλ' εἰ διὰ παντὸς ἐπὶ τεσσάρων πορεύοιτο · δέδωκε γὰρ τοῖς ἐν σώματι καιρὸν καταβαίνειν πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος · καὶ γὰρ ὁ Ἰωνάθαν τῷ D Ναὰς πολεμῶν τῷ Ἀμμωνίτῃ ἐπὶ τεσσάρων περιπατήσας, ἐνίκησεν, ἐπειδὴ τῇ ἀνάγκῃ τῆς φύσεως ὑπηρέτησε μόνῃ, ἔδει γὰρ τὸν πρὸς τὸν ἐπὶ τῷ στήθει συρόμενον ὄφιν πολεμοῦντα (τοῦτο γὰρ Ναὰς ἑρμηνεύεται) σχηματίσασθαι πρὸς ὀλίγον τὴν πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητα διὰ τοῦ πορευθῆναι ἐπὶ τεσσάρων, καὶ οὕτως διαναστάντα ἐπὶ τὴν οἰκείαν ἕξιν χειρώσασθαι τοῦτον μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας.

CAPUT XV.

Quid igitur exorabit, et quomodo non abominandus erit, qui penitus istis lucris est occupatus, nec unquam ad rectam vitam erectus? quia non habet crura super pedes, ut ex se ipsis resiliat e terra; sicut enim crura, quia devergunt, universam quidem suscipiunt prius totius in se corporis molem, humi vero paulisper appropinquantia, statim, ut in sublime prosiliant, se præparant; ita ratiocinatio **18** discernens res naturæ, postquam prius depressa fuit ob necessitates corporeas, rursus ad ea, quæ superna sunt, ocius agilem remittit cogitationem, nihil materialium corruptionum sibi adjunctum rursus attollens. Habere namque crura recta convenit et his, qui voluptati valde sunt dediti, quique omnino deorsum jacent; congruit et sanctis Potestatibus, quæ nullatenus indigent corporeis rebus, neque ad hasce devergere coguntur. Hoc (ut puto) significans magnus Ezechiel dicebat [22], quod erant earum crura recta, et alæ pedes, quod demonstrat stabilitatem mentis, velocitatemque motus ipsarum naturæ ad intelligendum. Hominum autem proprium est habere crura inclinata, et aliquando quidem ad necessitates corporeas, nonnunquam vero sese accommodare ad animæ exercitamenta sursum efferentia, atque propter animæ cognationem cum superioribus Potestatibus, multoties simul cum illis sublimia perlustrare; propter corporis autem vires ac robur, tantum sollicitudinis in terram demittere, quantum necessitas cogit, inserere quippe se omnino deliciarum apparatibus, immundum est vere, nec congruum hominibus divinam sortitis cognitionem. Caute namque super quatuor ambulantem et non simpliciter, dixit immundum; sed si omnino super quatuor gradiatur; tribuit enim tempus, his, qui sunt in corpore, descendendi ad necessitatem corporis. Etenim Jonathan bellum gerens cum Naas Ammonita, super quatuor cum incessisset, victoriam retulit, quandoquidem necessitati naturæ obsecutus est [23]; nam oportebat, ut qui adversus serpentem super pectus tractu quodam repentem bellaret (sic enim Naas **19** exponitur) ejus ad similitudinem paulisper sese componeret; ita ut graderetur super quatuor, sicque denuo resurgens, et erectus ad propriam habitudinem, facillime ipsum debellaret.

ΚΕΦΑΛ. ΙϚ'.

Τί δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸν Ἰεβουθὲ ἱστορία ἡμᾶς οὐ

CAPUT XVI.

Ecquid vero historia Jebuthe? nonne nos edo-

[20] Prov. xxv, 17. [21] Joan. xv, 14. [22] Ezech. I, 7 seqq. [23] I Reg. xiv, 1 seqq.

cet [24], ne scilicet rebus corporis curam nimiam impendamus, neque sensui nostram committamus custodiam? ille namque cum rex esset, et requiesceret in cubiculo, suæ uxori permisit custodire ostium: Venientes autem, qui erant cum Rachan, et invenientes eam frumenta purgantem, et dormitantem, clam ingressi sunt, et Jebuthe interfecerunt, quem repererant dormientem: omnia namque dormiunt, et mens, et anima et cogitatio, et sensus, quando corporeæ res dominantur. Quod enim ostiaria purgabat frumenta, designat cogitationem rebus corporeis occupatam fuisse studiosius, neque obiter, sed quodam studio earum munditiæ dedisse operam; quod enim non in historiæ specie hoc docet Scriptura, manifestum ibi est. Quomodo enim rex habuit ostiariam conjugem, cum deceret illum a militum hastatorum multitudine custodiri, et omnem circa seipsum dignitatis obtinere pompam: aut qua ratione tam indigens erat, ut per ipsam frumenta purgaret? Sed miscetur sæpius historiæ, quod præter proportionem decorum est, ad veritatem designandarum rerum: mens etenim cujusque, veluti rex intus quodammodo diversatur habens ostiariam sensuum cogitationem, quæ quando corporeis se rebus applicat (corporeum enim est purgare frumenta), facile latentes insidiatores mentem perimunt. Ideo magnus Abraham non fidit **20** conjugi custodiam portæ; sciebat enim sensus vim deceptricem esse; quandoquidem visu sensibilium oblectatus distrahit mentem, et persuadet ipsi delectabilia secum percipere, et equidem periculosa foret perceptio: at ille ipse simul assidet præbens aditum patefactum divinis cogitationibus, portam vero mundanis sollicitudinibus occludens. Quid enim nobis ad vitam e tam stulto labore circa hæc provenit? Nonne omnis labor hominis (secundum Ecclesiasten) in ore ejus [25]; victus autem, et vestimenta (juxta Apostolum [26]) satis sunt ad infelicis hujus carnis sustentationem [26]? Cur igitur infinitis laboribus, et ærumnis (ut loquitur Salomon [27]) incumbimus ad ventum, id est frustra, præ studio terrenarum rerum præpedientes animam ne divinis bonis perfruatur, et carnem curantes, et foventes plusquam honestum est? ipsam vero inimicam, hostemque vicinam alimus, ita ut, non solum cum ipsis anceps pugna fiat, sed validius, et multo superius decertans adversus animam mœrore hanc afficiat, adeoque nec honores, neque coronas ipsam admittere permittat. Nam quid est necessitas corporis, ut eam prætexentes cupiditatem extendamus ad inutilem difficultatem rerum, et angustiam, panis nimirum est, et aqua. Si quidem hoc, nonne fontes præbent laticem copiose? Panis vero paratu facilis his, qui manus habent? sicque e tot operibus possumus eum comparare; e quibus expletur, et necessitas corporis, et parum aut non omnino dis-

A παιδεύει; δηλαδὴ μὴ πεφορτισμένως ἐπέχεσθαι τῶν σωματικῶν, μηδὲ τῇ αἰσθήσει τὴν ἑαυτῶν ἐγχειρίζειν φυλακήν. Οὗτος γὰρ βασιλεὺς ὢν, καὶ ἐν τῷ ταμείῳ ἀναπαυόμενος, τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ, φησὶ, θυρωρεῖν ἐπέτρεψεν· ἐλθόντες δὲ οἱ περὶ τὸν Ῥεχὰν, καὶ εὑρόντες αὐτὴν πυροὺς καθαίρουσαν, καὶ νυστάζουσαν, διαλαθόντες εἰσῆλθον, καὶ ἀνεῖλον τὸν Ἰεβουθὲ καὶ αὐτὸν εὑρόντες καθεύδοντα. Πάντα γὰρ ὑπνοῖ, καὶ νοῦς, καὶ ψυχὴ, καὶ διάνοια, καὶ αἴσθησις, τῶν σωματικῶν κρατούντων. Τὸ γὰρ τὴν θυρωρὸν κεκαθαρκέναι πυροὺς, δείκνυσι τὸ ἐπιμελῶς προσησχολῆσθαι τὴν διάνοιαν τοῖς σωματικοῖς, καὶ οὐ παρέργως, ἀλλὰ μετά τινος σπουδῆς τὴν τούτων ἐπιτηδεῦσαι καθαρότητα· ὅτι γὰρ οὐκ ἐν ἱστορίας εἴδει τοῦτο διδάσκει ἡ Γραφὴ, δῆλον ἐκεῖθεν. Πῶς
B γὰρ βασιλεὺς γυναῖκα θυρωρὸν εἶχεν, ὀφείλων παρὰ πλήθους δορυφορεῖσθαι στρατιωτῶν, καὶ πᾶσαν περὶ αὐτὸν τὴν τοῦ ἀξιώματος ἔχειν σκηνήν; ἢ πῶς οὕτως ἐνδεὴς, ὡς δι' αὐτῆς καθαίρειν τοὺς πυρούς; Ἀλλὰ πολλάκις τῇ ἱστορίᾳ μίγνυται τὸ παράλογον διὰ τὴν τῶν σημαινομένων ἀλήθειαν. Ὁ γὰρ ἑκάστου νοῦς καθάπερ βασιλεὺς ἔσω που διατρίβει, θυρωρὸν τῶν αἰσθήσεων ἔχων τὴν διάνοιαν, ἥτις ὅταν τοῖς σωματικοῖς ἑαυτὴν ἐγχειρίσῃ (σωματικὸν δὲ τὸ καθαίρειν πυρούς), εὐχερῶς διαλαθόντες οἱ ἐπίβουλοι θανατοῦσι τὸν νοῦν. Διὰ τοῦτο ὁ μέγας Ἀβραὰμ οὐ πιστεύει γυναικὶ τὴν θύραν φυλάττειν, οἶδε γὰρ τὸ ἐξαπάτητον τῆς αἰσθήσεως, ὅπως τῇ ὄψει τερπομένη τῶν αἰσθητῶν διχάζει τὸν νοῦν, καὶ πείθει συμμεταλαβεῖν αὐτῇ τῶν τερπνῶν, καὶ ἐπικίνδυνος ἡ με-
C τάληψις εἴη σαφῶς. Ἀλλ' αὐτὸς ἐκεῖνος παρακαθέζεται, τοῖς μὲν θείοις νοήμασιν ἀναπεπταμένην παρέχων τὴν εἴσοδον, ταῖς δὲ κοσμικαῖς φροντίσιν ἀποκλείων τὴν θύραν. Τί γὰρ ἡμῖν εἰς τὴν ζωὴν ἐκ τῆς περὶ ταῦτα ματαιοπονίας ἐπιγίνεται; Οὐχ ἅπας ὁ μόχθος ἀνθρώπου, κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστὴν, εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ; διατροφὴ δὲ καὶ σκεπάσματα κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἱκανὰ πρὸς τὴν σύστασιν τῆς δυστήνου σαρκός; Τί οὖν ἀπέραντα πονοῦμεν, καὶ μοχθοῦμεν εἰς ἄνεμον, ὥς φησι Σολομῶν, ἐκ τῆς περὶ τὰ γήϊνα σπουδῆς ἐμποδίζοντες τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν τῶν θείων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν, καὶ τὴν σάρκα περιέποντες, καὶ θάλποντες πλέον, ἢ καλῶς ἔχοι; ἐχθρὸν καὶ γείτονα αὐτὴν καὶ πολέμιον τρέφομεν, ὡς μὴ
D μόνον ἀμφήριστον αὐτοῖς γένεσθαι τὴν μάχην ἀλλ' ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἐῤῥωμενέστερον ἀγωνιζομένην κατὰ τῆς ψυχῆς ἀνιᾷν, ὡς μηδὲ τιμῶν, καὶ στεφάνων συγχωρεῖν αὐτὴν ἐφιέσθαι. Τί γάρ ἐστιν ἡ χρεία τοῦ σώματος, ὅτι ταύτην προφασιζόμενοι εἰς ἀνόητον ἀμηχανίαν τὴν ἐπιθυμίαν ἐκτείνομεν; ἄρτος ἐστὶ πάντως καὶ ὕδωρ. Εἶτ' οὐχ αἱ μὲν πηγαὶ ἀφθόνως τὸ νᾶμα παρέχουσιν; ὁ δὲ ἄρτος εὐπόριστος τοῖς χεῖρας ἔχουσι; καὶ ἐκ τοιούτων ἔργων δυνάμεθα πορίζεσθαι, ἐξ ὧν καὶ ἡ χρεία πληροῦται τοῦ σώματος, καὶ ὀλίγον, ἢ ὅλως περισπώμεθα. Ἀλλ' ἔνδυμα πολλὴν παρέχει φροντίδα; οὐδὲ τοῦτο, ἐὰν μὴ [πρὸς] τὴν ἐκ τῆς συνηθείας μαλακίαν, ἀλλὰ πρὸς

[24] II Reg. iv, 1 seqq. [25] Eccle. vi, 9. [26] I Tim. vi, 8. [27] Eccli. v, 15.

τὴν χρείαν βλέπωμεν μόνην. Ποίας γὰρ ἀραχνοϋφεῖς ἐσθῆτας, ποίαν δὲ βύσσον, ἢ πορφύραν, ἢ σηρικοῦν ὁ πρῶτος ἐφόρεσεν ἄνθρωπος; οὐκ ἐκ δερμάτων ἐσχεδίασεν αὐτῷ ὁ Δημιουργὸς τὸ ἔνδυμα, καὶ χόρτῳ τρέφεσθαι παρήγγειλε; τούτους τιθεὶς τοὺς ὅρους τῆς χρείας τοῦ σώματος, οὕτω διαταξάμενος, καὶ πόῤῥωθεν ἀναστέλλων τὴν νῦν πολιτευομένην αἰσχρότητα τοῦ ἀνθρώπου. Οὐ λέγω δὲ, ὅτι καὶ νῦν οὐ θρέψει πάντως εὖ βιοῦντας, ὁ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ τρέφων, καὶ ἐνδύσει, ὁ τοῖς κρίνοις τοῦ ἀγροῦ τοσαύτην περιθεὶς δόξαν, ἐπεὶ μηδέπω πείθειν δυνατὸν τοὺς πολὺ ταύτης ἀφεστῶτας τῆς πίστεως. Τίς γὰρ οὐ μεθ' ἱκεσίας παρέξει τὰ ἐπιτήδεια τῷ κατ' ἀρετὴν βιοῦντι;

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Εἰ γὰρ ἄνθρωποι βάρβαροι, καὶ πολέμου νόμῳ λαβόντες τὰ Ἱεροσόλυμα, οἱ Βαβυλώνιοι τὴν ἀρετὴν ᾐδέσθησαν τοῦ Ἱερεμίου, καὶ πᾶσαν θεραπείαν παρέσχον σωματικὴν ἀφθόνως, οὐ τὰ πρὸς τροφὴν μόνον δεδωκότες, ἀλλὰ καὶ σκεύη, οἷς ἔθος ἐστὶ διακονεῖσθαι τοὺς ἑστιωμένους, πῶς οὐκ αἰδεσθήσονται βίον ἐνάρετον οἱ ὁμόφυλοι, καὶ τὸν λογισμὸν παιδόθεν τοῦ βαρβαρικοῦ μᾶλλον διακεκαθαρμένοι πρὸς τὴν τῶν καλῶν κατανόησιν, καὶ ἀρετῆς ζηλωταί; Εἰ γὰρ καὶ μὴ δεδύνηνται ταύτης ἀσκηταὶ γενέσθαι δι' ἀσθένειαν φύσεως, ἀλλ' οὖν γε τιμῶσιν ἀρετὴν, καὶ τοὺς ἀσκητὰς αὐτῆς θαυμάζουσι. Τίς ἔπεισε τὴν Σουναμῖτιν οἰκοδομῆσαι τῷ Ἐλισσαιὲ καταγώγιον, καὶ θεῖναι τράπεζαν ἐκεῖ, καὶ δίφρον, καὶ κλίνην, καὶ λυχνίαν; οὐχ ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός; Τί δὲ τὴν χήραν ἐκείνην ἐδυσώπησε, λιμοῦ πᾶσαν κατανεμομένου τὴν γῆν, τῆς ἰδίας χρείας προκρῖναι τὴν τοῦ προφήτου θεραπείαν; πάντως γὰρ εἰ μὴ φιλοσοφίαν κατεπλήττετο τοῦ Ἠλιοῦ, οὐκ ἂν τὴν μικρὰν τῆς ζωῆς παραμυθίαν ἑαυτῆς καὶ τῶν τέκνων ἀφελομένη παρεχώρησεν ἐκείνῳ, ὃν μετ' ὀλίγον ἐφαντάζετο θάνατον, πρὸ καιροῦ τοῦτον ἑλομένη διὰ τὴν εἰς τὸν ξένον φιλοτιμίαν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ἐποίησε δὲ τοιούτους αὐτοὺς τὸ γενναῖον καὶ τὸ πρὸς τοὺς πόνους ἀνένδοτον, καὶ τὸ καταφρονητικῶς ἔχειν πρὸς τὰ τοῦ βίου πράγματα· εὐτέλειαν γὰρ ἐπιτηδεύσαντες, καὶ ἐπὶ τὸ ἀνενδεὲς, ὡς εἰπεῖν, ἐκ τῆς ὀλιγοδείας προκόψαντες πλησίον τῶν ἀσωμάτων ἔστησαν δυνάμεων· ὅθεν καίτοι ἀφανεῖς ὄντες κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ἄσημοι, τῶν πάντα φερόντων ἐγένοντο δυνατώτεροι, μετὰ τοσαύτης παῤῥησίας τοῖς τὸ διάδημα περικειμένοις διαλεγόμενοι, μεθ' ὅσης οὐκ ἐκεῖνοι τοῖς ὑποχειρίοις. Ποίοις γὰρ ὅπλοις θαῤῥῶν ἢ ποίᾳ δυνάμει πρὸς τὸν Ἀχαὰβ ἔλεγεν ὁ Ἠλίας, « Οὐ διαστρέφω Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἢ σὺ, καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρός σου; » πῶς δὲ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἀντικαθίσταται τῷ Φαραῷ πρὸς ἅμιλλαν, οὐδὲν ἔχων πλὴν τῆς ἀρετῆς τοῦ θάρσους ἐφόδιον; πῶς δὲ ὁ Ἐλισσαιὲ συνηγμένης ἐπὶ πόλεμον τῆς στρατιᾶς τῶν δύο βασιλέων

A trahimur; sed indumentum præbet ingentem curam; nec illud; si non ad eam mollitiem, quæ moris est, sed ad solam necessitatem respiciamus; quales enim velut ab aranea contextas vestes, qualem byssum, aut purpuram, aut sericum **21** primus homo gestavit? Nonne ipsi summus opifex e pellibus opere subito vestimentum dedit, et herba virente vesci eum mandavit, hosce terminos ponens corporeæ necessitatis, sic disponens, et procul cohibens nunc receptam hominis turpitudinem. Non autem dico, quod et nunc non nutriet omnino bene viventes, qui cœli volucres nutrit; et vestiet qui liliis agri tantum decus circumponit; quando neutiquam persuaderi potest his, qui multum ab hac distant fide. Quis enim non præbebit cum supplicatione necessaria viventi secundum virtutem?
B

CAPUT XVII.

Si enim homines barbari, et lege belli capientes Hierosolyma Babylonii, virtutem Jeremiæ reveriti sunt [28], et omnem famulatum corporeum subministrarunt affatim, non ea solum, quæ ad alimenta pertinebant tribuentes, sed et vasa, quibus mos est ministrari convivio exceptis, quomodo non reverebuntur vitam virtute insignem contribules, et a pueritia, ab eo, quod ad Barbarorum mores accedit, purgatiorem habentes intellectum ad honestarum rerum cognitionem, virtutisque cum zelo, sectatores? etsi enim eam non possunt exercere propter naturæ debilitatem, virtutem tamen colunt
C ejusque mirantur exercitatores. Quis persuasit Sunamitidi, ædificare diversorium Elisæo, et ponere ibi mensam, et sellam, et lectum, atque lucernam [29]; nonne virtus viri? Quid viduam illam flexit, fame per universam terram grassante, propriæ necessitati famulatum prophetæ anteferre? Nam nisi sapientiam **22** Eliæ fuisset penitus admirata, nunquam exiguum vitæ suæ, liberorumque solatium auferens, illi exhibuisset, mortem, quam post brevi futuram imaginabatur, hanc eligens ante tempus, propter studium erga hospitem [30].

CAPUT XVIII.

Fecit vero hosce tales generosus animus, et ad labores nunquam remissus ipseque despectus, quo nihili habebant quæcunque ad vitam spectant;
D studio namque sectantes frugalitatem, ac parcimoniam, et ad rei nullius indigentiam (ut ita loquar) progredientes, ex paucarum rerum indigentia proximi Potestatibus incorporeis astiterunt; hinc itaque quoad corpus obscuri, et ignoti, evaserunt potentiores illis, qui omnia tenebant, tanta cum libertate his, quibus corona circumposita erat, colloquentes, cum quanta nec illi suis subditis; quibus enim confisus armis aut qua potentia dicebat Elias ad Achab: « Non everto ego Israelem; sed tu, et domus patris tui [31]? » Quo pacto vero et Moyses obstitit Pharaoni ad contentionem usque nullum habens viaticum præter virtutis confiden-

[28] Jerem. XL, 1 seqq. [29] IV Reg. IV, 1 seqq. [30] III Reg. XVII, 10 seqq. [31] III Reg. XVIII, 17, 18.

tiam? qua ratione Elisæus congregato ad bellum exercitu duorum regum Israel et Juda dicebat Ieze: « Vivit Dominus Potestatum, cui in conspectu ipsius hodie adsum, quod nisi vultum Josaphat ego deprehenderem, non vertissem me, neque respexissem te [32], » nihil veritus commotum exercitum neque fervidam regis iram metuens, quem circa tempus belli verisimile est, etiam impetu fuisse temerario, ratiocinatione ob prælium confusa. Quid enim tantum potest regnum terrenum, quantum virtus? qualis **23** purpura divisit flumen, sicuti ovina pellis Eliæ [33]? quodnam diadema morbos dissolvit, sicut apostolorum sudaria [34]? Arguit quandoque propheta solus regem, qui mandatum Dei transgressus fuerat, stipatum universo exercitu, cumque reprehensio provocasset iram, extendit rex manum adversus prophetam nec illum apprehendit, neque manum ad se colligere potuit arefactam [35]. Fuit certamen virtutis, et potentiæ regiæ, fortiorque victoria virtutis evasit, et virtus, propheta non pugnante, bellatorem repulit, inhibebat pugnator, et fides operabatur, commilitones regis fuerunt arbitri certaminis et præmiorum, manusque constitit victoriam virtuti attestata.

A τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τοῦ Ἰούδα ἔλεγε τῷ Ἰεζῆ, « Ζῇ Κύριος τῶν Δυνάμεων ᾧ πάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον, ὅτι εἰ μὴ πρόσωπον Ἰωσαφὰτ ἐγὼ κατελάμβανον, εἰ ἐπέβλεψα, καὶ εἶδόν σε, » οὔτε τὴν στρατιὰν κεκινημένην φοβηθεὶς, οὔτε τὸν θυμὸν δείσας τοῦ βασιλέως, ὃν περὶ καιρὸν τοῦ πολεμοῦ εἰκὸς χρήσασθαι, καὶ ἀλόγῳ ὁρμῇ, τοῦ λογισμοῦ δι' ἀγωνίαν συγκεχυμένου. Τί γὰρ τοιοῦτον δύναται βασιλεία ἐπίγειος, οἷον ἀρετή; Ποία πορφυρὶς ἔῤῥηξε ποταμὸν ὡς ἡ μηλωτὴ τοῦ Ἡλιοῦ; ποῖον διάδημα νοσήματα ἔλυσεν, ὡς τὰ τῶν ἀποστόλων σουδάρια; ἤλεγξε προφήτης βασιλέα παρανομήσαντα μόνος μετὰ πάσης ὄντα τῆς στρατιᾶς, καὶ ἐπειδὴ τὸν θυμὸν ὁ ἔλεγχος ἠρέθισεν, ἐκτείνας ὁ βασιλεὺς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸν προφήτην, οὔτε ἐκείνου ἐπελάβετο, καὶ τὴν χεῖ-
B ρα πρὸς ἑαυτὸν συναγαγεῖν ξηρανθεῖσαν οὐχ ἠδυνήθη. Καὶ ἦν ἀγὼν ἀρετῆς, καὶ δυναστείας βασιλικῆς· ἰσχυρωτέρα ἡ νίκη τῆς ἀρετῆς ἐγένετο, οὐκ ἐμάχετο ὁ προφήτης, καὶ ἡ ἀρετὴ ἐτροποῦτο τὸν πολέμιον· ἤργει ὁ ἀγωνιστὴς, καὶ ἡ πίστις εἰργάζετο· οἱ σύμμαχοι τοῦ βασιλέως βραβευταὶ τοῦ ἀγῶνος ἐγένοντο, καὶ ἡ χεὶρ εἱστήκει τῇ ἀρετῇ μαρτυροῦσα τὴν νίκην.

CAPUT XIX.

Illa vero gesserunt quandoquidem sola anima vivere delegerunt, corpus et commoda corporis respuentes; et omnibus eos excelsiores efficiebat nullius rei indigentia, corpus vero potius derelinquere ducebant satius, et a carnali vita solvi, quam dignitatem virtutis deserere, et commoditatis corporeæ gratia alicui horum qui opibus circumfluunt adulari. Nos vero cum laboramus constituti in alicujus rei penuria, quemadmodum catelli cum hilariori motu caudæ adblandiuntur his, qui ossiculum forte nudum, aut micas insuper jaculantur; sic accedimus ad divites, illos beneficos et tutores Christianorum vocitantes, omnemque ipsis plane inesse virtutem attestantes, quamvis in extrema sint malitia; ut perficiamus quod studemus, non accurate inquirentes conversationem sanctorum, quorum **24** scilicet virtutem sectari nobis in animo proposuimus. Venit aliquando ad Elisæum Neeman præfectus exercitus Syriæ dona plurima secum ferens. Quid igitur propheta? numquid inservivit ei? numquid occurrit ei? Nonne per unum puerum patefecit ipsi necessitatem, propter quam venerat, ne quidem eum admittens in conspectum suum, ut ne delatorum munerum ergo præstitisse illi curationem putaretur [36]? Hæc dicuntur, non ut discamus jactantiam sed ne corporeæ utilitatis causa assentemur his, qui illas res curant, ac fovent, quas nos despicere professi sumus. Quid igitur nos dimittentes scopum philosophiæ, incumbimus agriculturæ, et

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Ταῦτα δὲ ἔπραττον, ἐπειδὴ μόνῃ ψυχῇ ζῆν ἔκρινον, τὸ σῶμα, καὶ τὰς τοῦ σώματος ἀνάγκας ἀποστρεφόμενοι, καὶ πάντων αὐτοὺς ὑψηλοτέρους ἐποίει
C τὸ μηδενὸς χρείαν ἔχειν· μᾶλλον γὰρ καταλιπεῖν τὸ σῶμα ἡγοῦντο, καὶ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς ἀπαλλαγῆναι ἢ καταπροδοῦναι τῆς ἀρετῆς τὸ ἀξίωμα, ἢ χρείας ἕνεκα σωματικῆς κολακεῦσαί τινα τῶν εὐπόρων. Ἡμεῖς δὲ ὅταν ἐν χρείᾳ καταστῶμέν τινος, καθάπερ τὰ κυνίδια μεθ' ἱλαρωτέρας κινήσεως κέρκου προσαίνουσι τοῖς ὀστέον ἴσως γυμνὸν, ἢ ψίχας προσακοντίζουσιν, οὕτως τοῖς πλουσίοις προστρέχομεν, εὐεργέτας αὐτοὺς, καὶ τῶν Χριστιανῶν κηδεμόνας ἀποκαλοῦντες, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἁπλῶς μαρτυροῦμεν ἀρετὴν, κἂν ἐν ἐσχάτῃ κακίᾳ τυγχάνωσιν ὄντες, ὑπὲρ τοῦ ἀνῦσαι τὸ σπουδαζόμενον, οὐ περιεργαζόμενοι τὴν τῶν ἁγίων διαγωγὴν ὧν δῆθεν ζηλοῦν τὴν ἀρετὴν προὐθέμεθα. Ἦλθέ ποτε πρὸς Ἐλισσαιὲ Νεεμὰν ὁ τῆς Συρίας στρατηλάτης, πολλὰ
D κομίσας δῶρα μεθ' ἑαυτοῦ. Τί οὖν ὁ προφήτης; ἆρα ὑπηρέτησεν; ἆρα προσέδραμεν; οὐχὶ δι' ἑνὸς μειρακίου τὴν χρείαν αὐτῷ, ἐφ' ᾗ παρῆν, ἐδήλωσεν οὐδὲ εἰς ὄψιν αὐτὸν δεξάμενος ἵνα μὴ τῶν κομισθέντων ἕνεκα τὴν θεραπείαν παρέξαι νομισθῇ; Ταῦτα δὲ εἴρηται οὐχ ἵνα μάθωμεν ἀλαζονείαν, ἀλλ' ἵνα μὴ χρείας ἕνεκα σωματικῆς κολακεύωμεν τοὺς ἐκεῖνα περιέποντας, ὧν ἡμεῖς καταφρονεῖν ἐπηγγέλμεθα. Τί οὖν ἡμεῖς ἀφέντες τὸν σκοπὸν τῆς φιλοσοφίας, γεωργίας, καὶ ἐμπορίας ἐπιτηδεύομεν; Τί γὰρ μέγα τῷ Θεῷ ἐπὶ τῇ ἑαυτῶν συνφέρομεν φροντίδι; Ἵνα δὲ ἐκδηλωθῇ κοινὴν εἶναι τὴν τῆς γεωργίας ἐπι-

[32] IV Reg. III, 14. [33] IV Reg. II, 8-14. [34] Act. XIX, 12. [35] III Reg. XIII, 4. [36] IV Reg. V, 1 seqq.

1 ἀνθρωπίνη σπουδὴ τὴν γῆν ἀνατέμνει, A
ρματα καταβάλλει, ὁ δὲ Θεὸς ὑετοῖς ἐπαλ-
ιι τὰ σπαρέντα ἁπαλαῖς ταῖς λαγόσι τῆς
ζας ἐνδιατείνεσθαι παρασκευάζων, ἥλιον
διαθερμαίνοντα τὴν γῆν καὶ τῇ θέρμῃ
μενον ἄνω τὰ φυτὰ, αὔρας ἀνέμων ἐπι-
λικίᾳ τῶν τρεφομένων γεννημάτων συμ-
αλακαῖς μὲν πνοαῖς ἐπιῤῥιπίζων ἐν ἀρ-
ιον τὴν πεδιάδα, ὡς ἂν μὴ θερμοῖς τοῖς
ἀλεαινόμενα περιφλέγοιτο τὰ σπαρέντα,
δὲ ἐμβολαῖς πνευμάτων ταῖς θήκαις τὸ
ς πεπαίνων τοῦ κόκκου, ἀλοητῷ φλογμὸν
ἐπιτήδειον, λικμητῷ δὲ προσφόρους ἀνέ-
ἔν τινι τούτων ἐπιλείπῃ. μάταιος ὁ ἀν-
ἠλέγχθη πόνος, καὶ ἠργησεν ἡ ἡμετέρα
σφραγισθεῖσα ταῖς τοῦ Θεοῦ δωρεαῖς· B
ὲ καὶ τούτων ἐξέλιπε πρὸς τελείωσιν οὐ-
δὲ λαῦρος παρὰ καιρὸν γενόμενος καὶ
ριβόμενον ἔτι τὸν ἄσταχυν, ἢ κατὰ κα-
λέντα τὸν σῖτον κατέσυρεν. Ἔστι δ' ὅτε
ἐ τῇ ἀποθήκῃ σκώληξ, καὶ σὴς διέφθει-
οῦ τοῦ στόματος, ὡς εἰπεῖν, ἑτοίμην ἀπο-
ν τράπεζαν·

commercio; quid enim magnum Deo conferimus nobismetipsis solliciti exsistentes? ut autem manifestetur commune fore agriculturæ studium; humana cura terram proscindit, et semina dejicit; Deus vero alternis imbribus irrigat, quæ seminata sunt, disponens radices, ut extendantur in teneris terræ cavitatibus; solem oriri facit, qui percalefaciat humum, et æstu plantas evocet, seu eliciat sursum; auras ventorum inspirat fructuum enutritorum maturitati aptas, mollibus quidem spiritibus initio subventilans planitiem, quæ viridem præfert herbam, ne flatibus fervidis inflammentur sata calefacta, vehementioribus vero ventorum immissionibus excoquens in vaginis grani lacteum succum, trituræ tempore flammam præbens congruam et ventilationis, seu frumentorum cum vanno purgationis tempore, ventos opportunos; quod si aliquid horum deficiat, vanus deprehendetur humanus labor, nostrumque **25** studium inutile fuit Dei donis minime obsignatum. Sæpe vero nihil illorum defecit ad perfectionem, copiosus autem et plurimus imber intempestivus ingruens, aut tritam adhuc spicam, aut accumulatum secun-
us triticum distraxit; accidit quandoque ut in horreo ipso vermis, et seps illud corrupe-
e ipso, ut dicitur, præparatam diripiendo mensam.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

υν ἡμῖν, καὶ εἰς τί χρήσιμος ἡ ἡμετέρα
ιοῦ τοὺς οἴακας τῶν πραγμάτων κρατοῦν-
άντα φέροντος καὶ ἄγοντος, ὡς ἂν βού- C
ι' ἐν ταῖς ἀσθενείαις ἐροῦμεν παραμυθίας
σῶμα, καὶ πόσῳ βέλτιον τεθνάναι, ἢ
τῶν τῷ ἐπαγγέλματι μὴ πρεπόντων;
ἂν ἄρα ἔτι ζῆν ἡμᾶς βούλεται ὁ Θεὸς, ἢ
ησι τῷ σώματι ἰσόῤῥοπον τῇ ἀσθενείᾳ, ὡς
τῆς ἀῤῥωστίας πόνον φέρειν, καὶ τοὺς
ότητι δέξασθαι στεφάνους, ἢ πόρος ἐπι-
ς παραμυθίαν τοῦ κάμνοντος, καὶ οὐκ
πρὸς σωτηρίαν ἐπίνοια τῇ πηγῇ τῆς σω-
τῆς σοφίας. Καλὸν οὖν, ἀγαπητοὶ, καλὸν,
τὴν ἀρχαίαν ἀναβῆναι μακαριότητα, καὶ
λαιῶν ἐπιδράξασθαι πολιτείας. Ἔστι γὰρ
ολος, ὡς νομίζω, θελήσασι, κἂν δέ τις
ος, οὐκ ἄκαρπος ἔσται, ἱκανὸν ἔχων παρα-
τῶν προωδευκότων εὔκλειαν, καὶ τῶν ἑψο- D
ν διόρθωσιν, οὐ μικρὸν γὰρ ἔσται κέρδος
μένοις τοιαύτης διαγωγῆς καὶ τοῖς μετέ-
λιποῦσι πολιτείας ἀρίστης εἰκόνα, ἢ τῶν
ντων ἀνάληψις. Φύγωμεν τὰς ἐν πόλεσι
ς διαγωγὰς, ἵνα οἱ ἐν πόλεσι καὶ κώμαις
ρὸς ἡμᾶς· ἐρημίας μεταδιώξωμεν, ἵνα
μεθα τοὺς νῦν ἡμᾶς φεύγοντας, εἰ φίλον
τισι. Καὶ γὰρ περί τινων ἐν ἐπαίνῳ γέ-
ὅτι κατέλιπον τὰς πόλεις καὶ ᾤκησαν ἐν
αὶ ἐγένοντο ὡς περιστεραὶ μελετητικαί·
τιστὴς δὲ Ἰωάννης ἐν ἐρήμῳ διέτριβε, καὶ
ς αὐτὸν αὔτανδροι παρῆσαν αἱ πόλεις, καὶ

CAPUT XX.

Ubi ergo nobis, et ad quid conducit nostrum studium, Deo rerum gubernacula tenente, et omnia ferente, ac ducente quo vult; sed in infirmitatibus egere corpus solatio dicemus, et quanto melius est mori, quam patrare aliquid, quod institutum dedeceat; omnino vero, si nos adhuc vivere velit Deus, aut robur præpollens morbo subministrabit, ut laborem ex ægritudine contractum ferat infirmus, et corollas e generosa constantia suscipiat, aut adinveniet viam ad consolationem dolentis neque fonti salutis, et sapientiæ deficiet modus excogitatus ad salutem. Pulchrum igitur (o dilecti) pulchrum, rursus ad antiquam regredi beatitatem, et ad veterum institutum confugere. Est enim facilis (ut arbitror) volentibus, etsi adsit labor, nec infructuosus erit, idoneum habens solamen, eorum, qui præiverunt gloriam, et illorum, qui subsequuntur, directionem; non parvum autem lucrum erit incipientibus hanc vitæ rationem, et his, qui postea deseruerint instituti optimi simulacrum, resumptio derelictorum. Fugiamus in civitatibus et vicis celebritates, ut qui in civitatibus, ad nos decurrant, persequamur solitudines, **26** ut eos, qui nos nunc fugiunt, attrahamus. Si quidem universim quibusdam id placet, etenim de aliquibus scriptum est cum laude, quod dereliquerunt urbes, et habitarunt in saxis, et evaserunt uti columbæ meditabundæ [27]; et Joannes Baptista degebat in eremo et urbes omnes ad illum cum ipsis civibus adibant [28]; atque ad inspiciendam zonam pellitam ad

ιx, 11. [28] Matth. III, 1 seqq.

ducebantur, qui sericis induti erant vestibus, et subdialem sumebant molestiam, qui deauratas habebant domos, quin ab his, qui in lectis distinctis varietate gemmarum quiescebant, magis æstimabatur recubare in arena, omniaque illis erant tolerabilia, licet præter consuetudinem acciderent. Sensum enim in laboriosis ademit virtutis viri desiderium, et dolorem in dura tractatione subripuit admiratio istum contemplandi.

CAPUT XXI.

Tanto magis præ divitiis æstimatur virtus, et vita quieta præ multis pecuniis clarior habetur; quanti circa tempus illud fuerunt divites, et ob gloriam magni sese facientes, et siletur de illis, oblivionique dati sunt; at miraculum inglorii nunc usque decantatur, et memoria ejus, qui desertum locum incolebat, ab omnibus studiose celebratur; proprium enim virtutis est decantatam fore, ac famam diffundere undique nuntiam suorum bonorum; recusemus pecudum nutritionem, ut recipiamus habitum pastoralem; derelinquamus commercium pudendum, ut acquiramus margaritam pretiosissimam; fugiamus terræ culturam spinas et tribulos germinantis, **27** ut operarii, et custodes paradisi efficiamur. Omnia projiciamus et vitam quietam apprehendamus, ut pudore afficiamus illos, qui nobis exprobrant, et nunc proferunt nos possessionibus incubare. Nihil enim æque ignominia afficit insultantes, quam in his, quæ exprobrantur, correctio cum moderatione; probro enim affectorum conversio, fit exprobrantium confusio. Turpe quippe hoc, ut existimo, et est vere turpe, in quo et ab omnibus jure ridemur. Nuper enim aliquis monasticam ad vitam accedens, et instituta solummodo addiscens exercitationis; quomodo, et quando fundunt preces, et qualis est vivendi modus; statim doctor fit eorum, quæ non didicit, et incedit longam seriem discipulorum trahens, ipse vero doctrinæ inops est, eo magis quod rem facilem opinatus fuit, ignorans etenim omnium difficillimam esse rem, curam animarum gerere, egentium in primis purgatione veterum corruptionum, multa dein attentione ad suscipiendas disciplinas, quæ ad virtutem formant. Qui vero nihil præter corpoream exercitationem animo concepit, quomodo corriget mores subditorum? quo pacto transmutabit eos quibus prava consuetudo dominatur? Qua ratione subsidium feret his, qui a passionibus debellantur, neque universim per cogitationem quidem belli gnarus interni, aut quomodo vulnera, quæ in bello contingunt, curabit ipse præ vulnere decumbens et egens fasciis, seu vinculis, quibus vulnera obligantur.

28 CAPUT XXII.

Omnis quidem ars eget tempore, et plurima disciplina ad directionem; soli vero arti artium sine ullo tyrocinio studetur, et agriculturam quidem non audebit inexpertus exercere, neque medicinæ

A πρὸς θεωρίαν τῆς δερματίνης ζώνης ἠπείγοντο οἱ τὰ σηρικὰ περιβεβλημένοι ἱμάτια, καὶ τὴν ὕπαιθρον ᾑροῦντο ταλαιπωρίαν οἱ τὰς χρυσορόφους ἔχοντες οἰκίας, καὶ τὰς ἐπιλιθοκολλήτων κλινῶν ἀναπαύσεις, ἡ ἐπὶ τῆς ψάμμου παρευδοκίμει κατάκλισις, καὶ πάντα ἦν αὐτοῖς ἀνεκτὰ, καίτοι παρὰ τὸ ἔθος γινόμενα. Ὑπετέμνετο γὰρ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀλγεινοῖς αἴσθησιν ὁ πόθος τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τὸν ἐπὶ τῇ σκληραγωγίᾳ πόνον ἔκλεπτε τὸ θαῦμα τῆς θεωρίας.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Τοσοῦτόν ἐστιν ἀρετὴ πλούτου τιμιωτέρα, καὶ βίος ἡσύχιος χρημάτων πολλῶν περιφανέστερος· πόσοι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἦσαν πλούσιοι καὶ μεγαλοφρονοῦντες ἐπὶ δόξῃ, καὶ σεσίγηνται, καὶ λήθῃ B παρεδόθησαν, καὶ τὸ θαῦμα τοῦ ἀδόξου μέχρι τοῦ νῦν ᾄδεται, καὶ ἡ μνήμη τοῦ ἐρημοπολίτου πᾶσίν ἐστι περισπούδαστος. Ἴδιον γὰρ τῆς ἀρετῆς τὸ ἀοίδιμον καὶ τὴν φήμην ἐξαποστέλλειν ἄγγελον τῶν οἰκείων καλῶν. Παραιτησώμεθα κτηνοτροφίαν, ἵνα ποιμαντικὴν ἕξιν ἀναλάβωμεν· καταλίπωμεν ἐμπορίαν ἐπονείδιστον, ἵνα τὸν πολύτιμον κτησώμεθα μαργαρίτην· φύγωμεν γεωργίαν γῆς ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελλούσης, ἵνα ἐργάται καὶ φύλακες τοῦ παραδείσου γενώμεθα. Πάντα ῥίψωμεν, καὶ τὸν ἡσύχιον ἑλώμεθα βίον, ἵνα ἐντρέπωμεν τοὺς νῦν ἡμῖν ὀνειδίσαντας, τὸ κεκτῆσθαι προσφέροντας. Οὐδὲν γὰρ οὕτω δυσωπεῖ τοὺς ἐπεμβαίνοντας, ὡς ἡ ἐπὶ τοῖς ὀνειδιζομένοις μετ' ἐπιεικείας διόρθωσις· γίνεται C γὰρ ἡ τῶν ὀνειδιζομένων μεταβολὴ τοῖς ὀνειδίζουσι διατροπή· αἰσχρὸν δὲ καὶ τοῦτο νομίζω, καὶ ἔστιν αἰσχρὸν ἀληθῶς, ἐφ' ᾧ καὶ παρὰ πάντων εἰκότως γελώμεθα. Ἄρτι γάρ τις προσελθὼν τῷ μονήρει βίῳ, τὰ ἤθη μόνον μαθὼν τῆς ἀσκήσεως, ὅπως τε προσεύχωνται, καὶ πότε καὶ ποία τις ἐστιν ἡ τῆς διαίτης διαγωγὴ, διδάσκαλος εὐθὺς ὧν μὴ μεμάθηκε προσέρχεται ὁρμαθὸν μαθητῶν ἐπισυρόμενος αὐτὸς δεόμενος διδασκαλίας, καὶ τοσούτῳ πλέον, ὅσῳ καὶ εὔκολον τὸ πρᾶγμα ἐνόμισεν, οὐκ εἰδὼς ὅτι πάντων μᾶλλόν ἐστι χαλεπώτατον ψυχῶν ἐπιμελεῖσθαι· δεομένων πρότερον μὲν καθάρσεως τῶν παλαιῶν μολυσμάτων, ἔπειτα πολλῆς προσοχῆς εἰς τὸ δέξασθαι τύπων τῶν μαθημάτων τῆς ἀρετῆς. Ὁ δὲ μηδὲν πλέον τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως φαντασθεὶς, πῶς D διορθώσεται τὰ ἤθη τῶν ὑποτεταγμένων; Πῶς δὲ μεταῤῥυθμίσει τοὺς τῇ πονηρᾷ συνηθείᾳ κεκρατημένους; Πῶς δὲ τοῖς πολεμουμένοις ὑπὸ παθῶν βοηθήσει, μηδόλως τὸν κατὰ διάνοιαν εἰδὼς πόλεμον, ἢ πῶς τὰ ἐν τῷ πολέμῳ συμβαίνοντα τὰ τραύματα θεραπεύσει, αὐτὸς ἔτι τραύματι κατακείμενος, καὶ καταδέσμων δεόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Ἡ πᾶσα μὲν τέχνη χρόνου δεῖται καὶ διδασκαλίας πολλῆς πρὸς κατόρθωσιν, μόνη δὲ ἡ τέχνη τῶν τεχνῶν ἀμαθητεύτως ἐπιτηδεύεται· καὶ γεωργίας μὲν οὐκ ἂν καταθαρσήσει ἄπειρος, οὐδὲ ἀμύητος ἰατρικῆς

ἐπιχειρήσειεν ἔργοις· ἐλεγχθήσεται γὰρ ὁ μὲν πρὸς τὸ μηδὲν ὀνῆσαι τοὺς κάμνοντας, ἔτι καὶ βαρυτέραν αὐτοῖς κατασκευάσας τὴν νόσον, ὁ δὲ χέρσον, καὶ ῥυπαρὰν τὴν ἀρίστην γῆν καταστήσας. Μόνης δὲ τῆς θεοσεβείας ὡς πάντων εὐκολωτέρας κατατολμῶσιν ἀπαιδοτρίβητοι, καὶ τὸ δυσκατόρθωτον πρᾶγμα εὐχερὲς εἶναι νενόμισται τοῖς πολλοῖς, καὶ ὃ μηδέπω Παῦλος κατειληφέναι λέγει, τοῦτο ἀκριβῶς ἐγνωκέναι διαβεβαιοῦνται οἱ μηδ' αὐτὸ τοῦτο εἰδότες ὅτι ἀγνοοῦσι· διὰ τοῦτο εὐκαταφρόνητος ὁ βίος ἐγένετο καὶ οἱ μετερχόμενοι αὐτὸν παρὰ πάντων χλευάζονται. Τίς γὰρ μὴ γελάσεται τὸν χθὲς ἐν καπηλείῳ ὑδροφοροῦντα, σήμερον ὁρῶν ὡς διδάσκαλον ἀρετῆς παρὰ μαθητῶν δορυφορούμενον, ἢ τὸν πρώην τῶν πολιτικῶν ἀναχωρήσαντα κακοπραγιῶν, ὀψὲ μετὰ πλήθους μαθητῶν διὰ πάσης σοβοῦντα τῆς ἀγορᾶς. Εἰ δὲ ἦσαν πεπεισμένοι σαφῶς ὅτι πολύς ἐστιν ὁ πόνος ἐνάγειν τινὰς εἰς θεοσέβειαν, καὶ τὸν ἀκολουθοῦντα τῷ πράγματι κίνδυνον ᾔδεισαν, ἀκριβῶς πάντως ἂν ὡς ὑπερβαῖνον αὐτοὺς παρῃτήσαντο τὸ πρᾶγμα· ἕως δ' ὅτε τοῦτο ἀγνοοῦσι, καὶ δόξαν ἡγοῦνται τὸ προΐστάναι τινῶν, εὐχερῶς κυβιστῶσι κατὰ τοῦ τοιούτου βαράθρου, καὶ τὸ ἐνάλλεσθαι καιομένῃ τῇ καμίνῳ, κοῦφον νομίζουσι, γέλωτα μὲν ἐπικινοῦντες τοῖς ἐπισταμένοις τὸν χθὲς αὐτῶν βίον· Θεῷ δὲ ἀγανάκτησιν ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ προπετείᾳ.

A opera non instructus medicinæ traditionibus, reprehendetur etenim ille, quia ægrotantibus opem nullam afferet, imo et ipsis graviorem morbum apponet; iste vero terram optimam in asperam, et squalidam rediget. Solum Dei cultum, uti præ omnibus faciliorem audebunt penitus indocti attrectare, et res, quæ difficillime dirigitur, nullius negotii esse a multis censebitur; quodque Paulus dicit se neutiquam comprehendisse [39], hoc diligenter se nosse affirmabunt, qui nec hoc ipsum sciunt, se id nescire; ideo abiit in contemptum vita monastica, quique suscipiunt ipsam, ab omnibus irridentur. Quis enim non ridebit eum, qui heri ferebat aquam in caupona, hodie conspicatus ipsum uti doctorem virtutis a discipulis, quasi ab hastatis B satellitibus stipatum, aut mane recedentem ab urbanis nequitiis, sero cum discipulorum multitudine per totum forum superbe incedentem; si vero persuasi essent luculenter, quod magnus labor est ad pietatem aliquos inducere, quodque rem illam consequitur periculum optime nossent, omnino negotium illud velut ipsos exsuperans recusarent; quandoquidem vero illud nesciunt, et gloriosum putant aliquibus præesse devolvuntur facile præcipites in tantum barathrum, et in ardentem hunc caminum insilire leve opinantur, risum moventes his, qui hesternam eorum **29** vitam noverunt, Deo vero indignationem, propter hanc temeritatem.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

C Εἰ γὰρ τὸν Ἠλεὶ οὐδὲν παρῃτήσατο τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, οὐ γῆρας σεμνὸν, οὐ παλαιὰ παῤῥησία, οὐχ ἱερατικὴ τιμὴ, ἀμελήσαντα τῆς τῶν τέκνων διορθώσεως· πῶς ἐξελεῖται νῦν τῆς τοιαύτης ἀγανακτήσεως, τοὺς οὔτε ἐκ παλαιῶν ἀξιοπιστίαν ἔχοντας ἔργων παρὰ τῷ Θεῷ, οὔτε εἰδότας ἢ τὸν τοῦ ἁμαρτήματος τρόπον, ἢ τῆς διορθώσεως τὴν μέθοδον· ἀλλ' ἀπείρως δι' ἔρωτα δόξης ἐγχειροῦντας δεινῷ πράγματι. Διὰ τοῦτο τῷ μὲν δοκεῖν Φαρισαίους διαβάλλων ὁ Κύριος ἔλεγεν· « Οὐαὶ ὑμῖν Γραμματεῖς, καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί· ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν ξηρὰν τοῦ ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν εὕρητε, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν· » τῷ δ' ἀληθεῖ διὰ τῆς κατ' ἐκείνων ἐπιπλήξεως, νουθετῶν τοὺς ὕστερον τοῖς αὐτοῖς ἁλίσκεσθαι μέλλοντας παραπτώμασιν, ἵνα τῷ οὐαὶ προσέχοντες εἴρξωσιν ἑαυτοὺς τῆς ἀκαίρου ἐπιθυμίας, τῆς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δόξης, φοβερώτερον κρίναντες τὸν ταλανισμόν. Δυσωπείτω δὲ καὶ ὁ Ἰὼβ αὐτοὺς ἢ ὁμοίως κήδεσθαι τῶν ὑποτεταγμένων, ἢ παραιτήσασθαι τὴν τοιαύτην προστασίαν, μὴ εἰδότας τὰ αὐτὰ ἐκείνῳ ποιεῖν, μηδὲ τὴν αὐτὴν ὑπὲρ τῶν προνοουμένων εἰσφέρειν βουλευομένους σπουδήν. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος καὶ ἀπὸ τῶν κατὰ διάνοιαν ῥύπων τοὺς υἱοὺς καθαροὺς εἶναι θέλων, θυσίας καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπὲρ αὐτῶν προσέφερε, λέγων· « Μήποτε οἱ υἱοί μου ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κακὰ ἐνενόησαν πρὸς τὸν Θεόν· » πῶς οὗτοι καὶ τῶν φανερῶν ἁμαρτημάτων ἀγνοοῦν-

CAPUT XXIII.

Si enim nihil ab ira Dei excusavit Heli [40], neque gravis senectus, nec colloquendi antiqua libertas, neque sacerdotalis honor, cum filios corrigere negligeret; quomodo excludentur nunc ab hac indignatione, qui non e pristinis operibus dignam fiduciam apud Deum merentur, neque sciunt aut peccati modum, aut correctionis methodum, sed imperite præ cupiditate gloriæ rem periculi plenam aggrediuntur. Ideo Pharisæos accusans, secundum id quod tunc videbatur, dicebat Dominus: « Væ vobis, scribæ, et Pharisæi hypocritæ, quia circumitis mare, et aridam, ut proselytum unum faciatis, et cum inveneritis, facitis illum filium gehennæ duplo magis quam D vos [41], vere quidem hac illorum objurgatione admonens posteros, qui lapsuri erant in similia peccata, uti caventes illud Væ, seipsos cohibeant ab intempestivo desiderio, illaque verba ærumnas prædicentia judicent maxime formidanda. Confundat vero ipsos Job [42], aut perinde, ac ille, curam gerant subditorum, aut recusent hujusmodi præfecturam, ignorantes eadem, quæ ille agere, idem studium afferre nolentes super his, quæ prævidenda sunt; si namque ille volens filios puros esse, a sordibus etiam cogitationum, quotidie sacrificia offerebat pro ipsis, dicens, « Ne forte filii mei mala cogitarint in corde contra Deum [43] »; quomodo isti, et manifestorum criminum nescientes discrimen, quandoquidem pulvis e pugna adversus **30** passiones

[39] Philipp. III, 13. [40] I Reg. II, 12 seqq. [41] Matth. XXIII, 15. [42] Job. I, 1, 2. [43] ibid. 5.

excitatus ipsorum ratiocinationem tenebris offundit, suscipiunt aliorum præfecturam, aliorumque curam assumunt, cum necdum suas passiones proprias curarint, neque possint ex ipsarum victoria similiter alios ad vincendum deducere.

CAPUT XXIV.

Oportet enim prius debellare passiones, et cum multa prudentia, quæ in bello evenere, memoriæ tradere; et sic ex his, quæ ipsis successerunt, aliis bellandi rationem proponere, facilioremque reddere hisce victoriam, quia prædicunt illis methodos belligerandi. Sunt enim aliqui, qui dominati sunt passionibus cum asperitate dura, ignorantes ipsum victoriæ modum, quia, ut in pugna nocturna non secuti sunt tesseras militares, neque diligenter induxerunt in animum quomodo insidias hostium evitarint, hoc fecit Jesus Nave [44] per figuram, exercitu pertranseunte Jordanem noctu, mandans e medio flumine lapides extrahi, et in cippum erigi calceque induci extra flumen, et hoc inscribi, ubinam Jordanem pertransiissent, significans quod oporteat profundas cogitationes vitæ passionibus obnoxias propalam efferre, clareque velut in cippo proponere, nec aliis notitiam invidere, ut non solum, qui præteriit, transitus modum agnoscat, sed et qui facere idem proponunt, facilem transitum edocti, reperiant, alienaque experientia, fiet aliorum doctrina. Sed hæc quidem neque vident illi, nec alios dicentes audiunt, respicientes ad suam propriam persuasionem, fratribus velut **31** emptitiis operas serviles imponunt, omnem gloriam in eo statuentes, si præsint pluribus, est etiam contentio ne minorem numerum quam alii, in processibus trahant pedisequorum; cauponum magis quam magistrorum statum exhibentes.

CAPUT XXV.

Quando enim censent facile esse verbo imperare, etsi gravia sint, quæ imperantur, opere vero docere neque sustinent, omnibus suum scopum manifestum faciunt, quod non prodesse illis, qui ad eos conveniunt, sed voluptatem propriam studentes perficere, ipsam subeunt administrationem. Discant ergo si velint hi ab Abimelech, et a Gedeon, quod non verbum, sed opus eos, quibus præsunt, inducit ad imitationem; conficiente isto struem lignorum, et posteaquam portaverit eam, dicente: «Quomodo videtis me fecisse: ita et vos facite. [45]» Hoc vero commune opus aggrediente, ac seipsum in operando proponente, et dicente: Ad me aspicite, sicque facite. Et Apostolus certe dicens: «Quod necessitatibus meis, et his, qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ [46].» Et ipse Dominus, faciens, deinde docens, quem non persuadent efficaciorem doctrinam eam, quæ in operibus consistit, illa,

A τες τὴν διάκρισιν, διὰ τὸ ἔτι τὸν ἐκ τῆς πρὸς τὰ πάθη μάχης κονιορτὸν ἐπισκοτεῖν αὐτῶν τῷ λογιστικῷ ἐπιπηδῶσιν εἰς τὴν ἑτέρων προστασίαν, καὶ θεραπείαν ἄλλων ἀναδέχονται, οὔπω τὰ ἑαυτῶν πάθη θεραπεύσαντες, οὐδὲ ἐκ τῆς ἑαυτῶν νίκης ἑτέρους ἐπὶ τὸ νικᾷν ὁμοίως ὁδηγεῖν δυνάμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Δεῖ γὰρ πρότερον μαχέσασθαι τοῖς πάθεσι, καὶ μετὰ πολλῆς νήψεως τὰ ἐν τῷ πολέμῳ τῇ μνήμῃ παραδοῦναι, καὶ οὕτως ἐκ τῶν καθ' αὑτοὺς ἑτέροις ὑποθέσθαι τὰ τῆς μάχης, καὶ τὴν νίκην αὐτοῖς εὐχερεστέραν ποιῆσαι διὰ τὸ προλέγειν τὰς ἐν τῷ πολέμῳ μεθόδους. Εἰσὶ γάρ τινες οἱ κεκρατηκότες τῶν παθῶν, διὰ πολλὴν ἴσως σκληραγωγίαν, καὶ τὸν
B τρόπον ἀγνοοῦντες τῆς νίκης, διὰ τὸ ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ μὴ παρηκολουθηκέναι ταῖς συμβολαῖς, μηδὲ ταῖς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλαῖς ἀκριβῶς ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν. Τοῦτο συμβολικῶς καὶ ὁ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ἐποίει ἐν νυκτὶ τὸν Ἰορδάνην διαβαινούσης τῆς στρατιᾶς, προστάξας ἐκ μέσου τοῦ ποταμοῦ λίθους ἀνιμήσασθαι, καὶ ἔξω τοῦ ποταμοῦ στηλώσαντας κονιᾶσαι, καὶ ἐπιγράψαι τὸ ὅπως παρῆλθον τὸν Ἰορδάνην· σημαίνων ὅτι δεῖ τὰ βύθια τῆς ἐμπαθοῦς διαγωγῆς νοήματα εἰς φανερὸν ἄγειν, καὶ σαφῶς στηλιτεύειν, καὶ μὴ φθονεῖν ἑτέροις τῆς γνώσεως, ἵνα μὴ μόνον ὁ παρελθὼν γινώσκῃ τὸν τρόπον τῆς διαβάσεως, ἀλλὰ καὶ οἱ τὸ αὐτὸ ποιεῖν προαιρούμενοι εὐχερῆ τὴν διάβασιν ἐκ τῆς μαθήσεως ποιήσωνται, καὶ ἡ ἑτέρων πεῖρα γένηται ἑτέροις διδασκαλία. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν
C οὐδ' ὁρῶσιν ἐκεῖνοι, οὐδ' ἑτέρων λεγόντων ἀκούουσιν, εἰς μόνην δὲ ἑαυτῶν ἀφορῶντες πληροφορίαν, καθάπερ ἀργυρωνήτοις δουλικὰς ἐπιτάσσουσιν ὑπηρεσίας τοῖς ἀδελφοῖς· ἐν τούτῳ τὸ πᾶν τῆς δόξης τιθέμενοι, ἐν τῷ προεστάναι πλειόνων. Καὶ ἔστιν ἅμιλλα μὴ ἥττονα τῶν λοιπῶν ἐν ταῖς προόδοις ἐπισύρεσθαι ἀνδράποδα, καπήλων μᾶλλον ἢ διδασκάλων κατάστασιν ἐπιδεικνύμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Ὅταν γὰρ λόγῳ μὲν εὐχερὲς εἶναι τὸ ἐπιτάττειν ἡγοῦνται, κἂν βαρέα ᾖ τὰ ἐπιτασσόμενα, ἔργῳ δὲ διδάσκειν οὐδὲ ἀνέχονται, πρόδηλον πᾶσι τὸν ἑαυτῶν ποιοῦσι σκοπὸν, ὅτι οὐχ ὠφελῆσαι τοὺς προσερχομένους, ἀλλ' ἰδίαν ἡδονὴν ἀνύσαι σπουδάζοντες, τὴν
D ἡγεμονίαν ὑποδύονται ταύτην. Μαθέτωσαν, εἰ βούλοιντο, παρὰ τοῦ Ἀβιμέλεχ, καὶ τοῦ Γεδεὼν, ὅτι οὐ λόγος, ἀλλ' ἔργον τοὺς ἀρχομένους ἐνάγει πρὸς τὴν μίμησιν· τοῦ μὲν ποιήσαντος φορτίον ξύλων, καὶ μετὰ τὸ βαστάσαι λέγοντος· «Ὃν τρόπον εἴδετέ με ποιοῦντα, ποιήσατε καὶ ὑμεῖς.» Τοῦ δὲ ἔργον εἰσηγουμένου κοινὸν καὶ ἑαυτὸν προτάσσοντος τῆς ἐργασίας, καὶ λέγοντος· Ἀπ' ἐμοῦ ὄψεσθε, καὶ οὕτως ποιήσατε. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ λέγων· «Ὅτι ταῖς χρείαις μου, καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται.» Καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ποιῶν, καὶ τότε διδάσκων, τίνα οὐ πείθουσιν ἀξιοπιστοτέραν τὴν ἐν τοῖς ἔργοις διδασκαλίαν τῆς διὰ λόγων ἡγεῖσθαι; Οἱ

[44] Josue iv, 1 seqq. [45] Judic. ix, 48; vii, 17. [46] Act. xx, 34.

μὲν τὰς τοιαύτας εἰκόνας καμμύουσιν· ἀλλα- A
δὲ τὰ πρακτέα προστάσσουσιν; Ὅταν δὲ καὶ
τι τούτων δόξωσιν ἐξ ἀκοῆς, κατὰ τοὺς ἐπὶ
διαβαλλομένους ὑπὸ τοῦ προφήτου ποιμένας,
εν ἐπὶ τοῦ βραχίονος φοροῦντες· διὸ καὶ ἐπὶ
χίονα ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς αὐτῶν ἐκτυφλοῦται·
μένη γὰρ δι' ἀπόνοιαν ἡ δεξιὰ πρᾶξις συγ-
ίννυσιν ἑαυτῇ, καὶ τὴν λαμπηδόνα τῆς θεω-
Τοῦτο δὲ οἱ ὠμῶς καὶ ἀπανθρωπίνως παιδεύ-
άσχουσιν, ὅταν πρόχειρον τὴν τιμωρητικὴν
ύναμιν, εὐθέως τὰ θεωρητικὰ μὲν νοήματα
εξιῶν σβέννυνται· πάλιν δὲ αἱ πράξεις στε-
ι τῆς θεωρίας μαραίνονται, οὔτε πρᾶξαί τι
ἰναι δυναμένων τῶν μὴ τῷ μηρῷ, ἀλλὰ τῷ
ι συζευξάντων τὴν μάχαιραν. Ἐπὶ τῷ δὲ B
ροσκολλῶσι τὴν μάχαιραν, οἱ κατὰ τῶν ἰδίων
κεχρημένοι τῷ θείῳ λόγῳ, ἐπὶ τοῦ βραχίονος
ὴν τιμωρίαν πρόχειρον ἐπὶ τῶν ἀλλοτρίων
ἁμαρτημάτων.

ΚΕΦΑΛ. ΚϚ'.

ς γὰρ καὶ Ναᾶς ὁ Σωμανίτης, ὃς ἑρμηνεύεται
ὁ ἀπειλεῖ τῷ διορατικῷ Ἰσραὴλ ἐξορύξαι πάντα
αὐτοῦ ὀφθαλμόν, ἵνα μηδὲν νόημα δεξιὸν ἐν-
ν ἐπὶ δεξιὰν πρᾶξιν ὁδηγήσῃ τὸν κεκτημένον·
ἴτιον τοῦτο μεγάλης προκοπῆς τοῖς ἀπὸ θεω-
ὶ τὴν πρακτικὴν ἐρχομένοις. Γίνεται γὰρ τοῖς
ς ἀνυπαίτιον τὸ πραχθὲν προθεωρηθὲν τοῖς
ώσεως ὀξυδερκεστάτοις ὀφθαλμοῖς. Ὅτι δὲ
ν ἀνθρώπων, καὶ μηδεμίαν οἴκοθεν ἐχόντων C
ιν, ἐστὶ δὲ τὴν ἑτέρων ἀναδέχεσθαι προστασίαν,
ιὸν καὶ ἐκ τῆς πείρας· οὐ γὰρ ἂν ἕλοιτό τις
; γευσάμενος, καὶ θεωρίᾳ ποσῶς σχολάζειν
νος, ταῖς περὶ τῶν σωματικῶν φροντίσιν ἐν-
ὸν νοῦν, ἀποστήσας αὐτὸν τῆς γνώσεως, καὶ
ιον τὰ πολλὰ φερόμενον ἐπὶ τὰ γήϊνα κατα-
ι πράγματα. Εὐδηλότερον δὲ καὶ ἐκ τῆς πο-
ἱήτου παραβολῆς ἐκείνης ἣν ὁ Ἰωνάθαν τοῖς
ταις προεβάλετο λέγων· « Πορευόμενα ἐπο-
εν τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ τοῦ χρῖσαι ἐφ' ἑαυ-
σιλέα· καὶ εἶπον τῇ ἀμπέλῳ· Δεῦρο βασί-
ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ εἶπεν ἡ ἄμπελος· Ἀφεῖσα τὸν
μου τὸν ἀγαθόν, ὃν ἐδόξασεν ὁ Θεός, καὶ οἱ
οι, πορευθῶ ἄρχειν ξύλων; » Ὁμοίως δὲ καὶ
διὰ τὴν γλυκύτητα, καὶ τῆς ἐλαίας, δι' ἣν D
ότητα παραιτησαμένων. Ῥάμνος ξύλον ἄκαρ-
ανθῶδες τὴν τούτων ἀρχὴν κατεδέξατο, οὔτε
ἔχουσα πιότητα, οὔτε τῶν ὑποτεταγμένων
Οὐ γὰρ παραδείσου ξύλα, ἀλλὰ δρυμοῦ τὰ
τῆς ἐπιστασίας εἶπεν παραβολή· ὥσπερ γὰρ
λος, καὶ ἡ συκῆ, καὶ ἡ ἐλαία παρῃτήσαντο
τῶν ξύλων τοῦ δρυμοῦ, μᾶλλον τῷ ἑαυτῶν
ἐμενοι καρπῷ, ἢ τῷ τῆς ἀρχῆς ἀξιώματι, οὕτως
υτοῖς τινα βλέποντες καρπὸν ἀρετῆς, καὶ τῆς
ου ὠφελείας αἰσθόμενοι, κἂν πολλοὶ πρὸς τὴν
ν ἀρχὴν βιάζωνται, ἀνανεύουσι τῆς παρὰ
λλῶν τιμωρίας τὴν ἑαυτῶν ὠφέλειαν προ-
ες.

A quæ in sermonibus est existimandam fere? Illi vero ad istas quidem similitudines connivent, et facienda imperant arroganter; quando autem, et scire aliquid horum videntur ex auditu, secundum pastores deprehensos a propheta [47] in imperitia, gladium ferentes in brachio, ideoque super brachium, dexter **32** ipsorum oculus excæcatur, neglecta enim propter inertiam actio dextera simul exstinguit secum contemplationis splendorem. Id vero contingit his, qui decent crudeliter et inhumane; quando potestatem ad manum habent illico puniendi; statim cogitationes speculativæ, quæ sunt a dextris, exstinguuntur, rursus vero actiones orbatæ speculatione marcescunt, cum
B nec agere, neque videre quidquam possint, qui non in femore, sed in brachio gestant gladium. In femore vero gladium subcingunt, qui adversus proprias passiones sunt usi divino sermone, in brachio vero, qui pœnam adversus alienas culpas in promptu habent.

CAPUT XXVI.

Sic enim et Naas Somanites [48] qui exponitur « serpens, » minatur perspicaci Israeli effossurum se omnem oculum ipsius dexterum, ut nulla dextera cogitatio insistens ipsi, ad actionem dexteram deducat eum quem possidet; sciens causam hanc esse magni progressus his, qui a contemplatione ad vitam activam procedunt, fit enim istis innoxium, quod agitur, prævisum oculis cognitionis acutissime
C perspicientibus. Quod vero levium sit hominum, et nullum domi habentium emolumentum aliorum præsidatum suscipere, clarum illud est et ex experientia, nec enim quis assumet, qui degustaverit quietem, et inceperit contemplationi vacare sollicitudinibus circa res corporeas mentem illigare, distrahendo a cognitione ipsam, et sublimem, et multum elatam ad terrena detrahere negotia. Evidentius vero est, et valde celebrata illa parabola, quam Jonathan Sichemitis [49] **33** proposuit dicens: « Venientia processerunt ligna nemoris, ut ungerent super se regem, et dixerunt viti: Agedum regna super nos, et dixit vitis: Dimittam fructum meum bonum, quem Deus glorificavit, et homines: et ibo imperatum lignis? » Pariter et ficu, propter dulce-
D dinem, et oliva propter pinguedinem, quas habent recusantibus, rhamnus lignum infructuosum, et spinosum horum suscepit principatum, neque propriam habens pinguedinem, neque lignorum subditorum; nec enim ligna horti, sed nemoris indigebant præsidatu (inquit parabola), quemadmodum enim vitis, ficus, et oliva recusarunt præesse lignis nemoris, magis suo fructu oblectatæ, quam dignitate principatus; sic in semetipsis aliquem virtutis intuentes fructum, et ex eo utilitatem persentientes (quamvis multi cogant ad imperium hujusmodi) renuunt, commodum suum præferentes multorum subsidio.

[47] Zachar. XI, 5 seqq. [48] III Reg. XI, 4 seqq. [49] Judic. IX, 5 seq.

CAPUT XXVII.

Hoc vero quod in parabola imprecata est rhamnus lignis, id similiter hominibus eodem pacto quo illa negotiantibus contingit : « Aut enim egrediatur (inquit) ignis e rhamno , et devoret ligna nemoris, aut e lignis egrediatur, et devoret rhamnum: » pactis enim inutilibus initis , necesse est subsequi periculum, his quidem subjicientibus seipsos imperito magistro, istis vero, qui susceperunt imperium ob discentium segnitiem. Etenim magistri imperitia pessumdat discipulos , et discipulorum negligentia periculum affert magistro, maxime **34** autem, quando, propter ipsius ignorantiam , illi pigri fiunt, nec enim latere debet magistrum quidquam eorum , quæ pertinent ad subditorum directionem ; neque discentes debent aliquod despicere mandatum magistri. Hisce namque non obaudire , et isti connivere peccantibus , grave atque periculosum est æque; neque vero arbitrentur hanc rem esse prætextum remissionis et delectationis ; omnium enim laboriosius est opus præesse animabus ; qui enim præsunt animalibus, et jumentis, habent greges nihil sibi obsistentes , et ideo sæpius , quæ ad præfecturam spectant , facile ipsis procedunt. Illis autem qui præpositi sunt hominibus , varietas morum, et astutia ratiocinationis reddit præfecturam difficiliorem, et oportet eos, qui ad eam accedunt, ungi quasi ad palæstræ certamen laboriosum, ut et omnium defectus perferant cum multa patientia, et, quæ occulta sunt ob ignorantiam, ipsos edoceant longanimiter,

CAPUT XXVIII.

Eam ob rem luterem , seu labrum ad lavandum portant in templo boves, candelabrum autem totum solidum, et tornatum præparatum fuit [80]; significante quidem candelabro quod is qui præpositus est, ut alios illuminet, debet omni ex parte solidus esse, nihilque vacuum, aut inane habere : sed omnia undequaque excedentia quasi torno rotundare, quæcunque non usui forent, ad exemplum regiminis inculpati intuentibus. Bobus vero , qui suberant vasi , demonstrantibus illum, qui opus istud suscipit , nihil recusare rerum illarum , **35** quæ superveniunt, sed onera, et sordes ferre inferiorum, quoadusque sine periculo ferri possunt. Si enim omnino puras actiones accedentium efficere oportet, necesse aliquam et ipsum sordem suscipere, quandoquidem, et librum manus expurgans loti, accipit et ipsum illius inquinamentum. Eum namque, qui de affectibus vitiosis disserit, et alios hujuscemodi maculis detergit, non licet impollutum pertransire. Ipsa enim sordium memoria cogitationem dicentis afficit; quamvis enim non imprimit formas rerum turpium tincturis magis concavis, inficit ut plurimum tamen superficiem mentis sermonis digressionibus, eam obfuscans coloribus impuris. Oportet

[80] Exod. xxv, 31 seqq.

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Ὑπερ δὲ κατηράσατο τοῖς ἐν τῇ παραβολῇ ξύλοις ῥάμνος, τοῦτο καὶ τοῖς ὁμοίως ἐκείνοις πραγματευσαμένοις ἀνθρώποις συμβαίνεται. « Ἡ γὰρ ἐξέλθοι, φησὶ, πῦρ ἐκ τῆς ῥάμνου καὶ καταφάγοι τὰ ξύλα τοῦ δρυμοῦ, ἢ ἐκ τῶν ξύλων ἐξέλθοι, καὶ καταφάγοι τὴν ῥάμνον· τῶν γὰρ συνθηκῶν ἀνωφελῶν γινομένων, ἀνάγκη κίνδυνον ἀκολουθεῖν, τοῖς τε ὑποτάσσουσιν ἑαυτοὺς ἀπείρῳ διδασκάλῳ, αὐτοῖς τε τοῖς τὴν ἀρχὴν ἀναδεξαμένοις ἐπὶ τῇ τῶν μαθητευομένων ἀπροσεξίᾳ. Καὶ γὰρ ἡ τοῦ διδασκάλου ἀπειρία ἀπόλλυσι τοὺς μαθητευομένους. Καὶ ἡ τῶν μαθητῶν ἀμέλεια κίνδυνον φέρει τῷ διδασκάλῳ, καὶ μάλιστα ὅταν ἐπὶ τῇ αὐτοῦ ἀνεπιστημοσύνῃ ῥᾳθυμῶσιν ἐκεῖνοι· B οὔτε γὰρ τὸν διδάσκαλον λανθάνειν τι ὀφείλει τῶν εἰς διόρθωσιν τῶν ὑποτεταγμένων ἡκόντων, οὔτε οἱ μαθητευόμενοι παρορᾷν τι τῶν τοῦ διδασκάλου παραγγελμάτων ὀφείλουσι. Καὶ γὰρ τούτοις τὸ παρακοῦσαι, κἀκείνῳ τὸ παριδεῖν πλημμελοῦντας, βαρὺ γὰρ καὶ ἐπικίνδυνον. Μὴ δὲ νομιζέτωσαν ἀνέσεως καὶ ἀπολαύσεως εἶναι πρόφασιν τὸ πρᾶγμα· πάντων γάρ ἐστιν ἐπιπονώτερον τὸ ἄρχειν ψυχῶν. Οἱ μὲν γὰρ ἀλόγων ἄρχοντες καὶ κτηνῶν, πρὸς οὐδὲν ἀντιτασσομένας ἔχουσι τὰς ἀγέλας, καὶ διὰ τοῦτο αὐτοῖς τὰ τῆς ἀρχῆς εὐοδοῦται πολλάκις· τοῖς δὲ ἀνθρώπων ἐπιστατοῦσιν ἡ ποικιλία τῶν ἠθῶν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ λογισμοῦ πανοῦργον, δυσχερεστέραν ποιεῖ τὴν ἐπιστασίαν, καὶ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῦτο ἐρχομένους ἀλείψασθαι ὡς πρὸς ἀγῶνα ἐπίπονον, ἵνα καὶ τὰ πάντων ἐλαττώματα, C μετὰ πολλῆς φέρωσι τῆς ἀνεξικακίας, καὶ τὰ λανθάνοντα διὰ τὴν ἀγνωσίαν αὐτοὺς διδάσκωσι μακροθύμως.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Διὰ τοῦτο γὰρ τὸν μὲν νιπτῆρα βόες ἐν τῷ ναῷ βαστάζουσιν, ἡ δὲ λυχνία ὅλη στερεὰ καὶ τορνευτὴ κατεσκευάσθη· δηλούσης τῆς μὲν λυχνίας, ὅτι ὁ φωτίζειν ἑτέρους προθέμενος ὀφείλει δι' ὅλων ἐστερεῶσθαι τῶν μερῶν, καὶ μηδὲν κοῦφον ἔχειν ἢ ὑπόκενον, καὶ πάντα περιτετορνεῦσθαι τὰ περιττὰ, ὅσα μὴ χρησιμεύειν εἰς παράδειγμα πολιτείας ἀνεπιλήπτου τοῖς ὁρῶσιν ἔμελλε. Τῶν δὲ ὑπὸ τῷ νιπτῆρι βοῶν μηδὲν παραιτεῖσθαι τῶν ἐπερχομένων τὸν ὑπελθόντα τὸ τοιοῦτον ἔργον, ἀλλὰ καὶ τὰ βάρη, καὶ τὸν ῥύπον φέρειν τῶν ἐλαττόνων, ἕως ὅτε ἀκίνδυνον τὸ φέρειν D ἐστί. Πάντως γὰρ εἰ μέλλοι καθαρῶς ἐργάζεσθαι τὰς πράξεις τῶν προσιόντων, ἀνάγκη τινὸς, καὶ αὐτὸν παραπολαῦσαι ῥύπου· ἐπεὶ καὶ ὁ νιπτὴρ καθαίρων τὰς τοῦ νιπτομένου χεῖρας, αὐτὸς δέχεται τὸν ἐκείνου ῥύπον. Τὸν γὰρ περὶ παθῶν διαλεγόμενον, καὶ ἑτέρους τῶν τοιούτων ἀποσμήχοντα κηλίδων, οὐκ ἔστιν ἀμόλυντον παρελθεῖν· αὐτὴ γὰρ ἡ μνήμη ῥυποῦν τὴν διάνοιαν τοῦ λέγοντος πέφυκε. Κἂν γὰρ μὴ γλαφυρωτέραις βαφαῖς τῶν αἰσχρῶν ἐνσφραγίσηται τοὺς τύπους, ὅμως τὴν ἐπιπολὴν μιαίνει τοῦ νοῦ, ταῖς τοῦ λόγου διεξόδοις χρώμασιν οὐ καθαροῖς ἐπιθολοῦσα. Δεῖ δὲ καὶ ἐπιστήμονα τὸν ἡγούμενον οὕτως εἶναι, ὡς μηδὲν ἀγνοεῖν τῶν τοῦ ἐχθροῦ ἐνθυμημά-

των, ἵνα τὰ λανθάνοντα τοῖς ἐγκεχειρισμένοις αὐτῷ τῶν παλαισμάτων ἀπογυμνῶν ἐπιδεικνύῃ, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς προλέγων τοῦ ἀντιπάλου ἀπονητὶ τὴν νίκην αὐτοῖς βραβεύσῃ, καὶ στεφανίτας ἐξαγάγῃ τοῦ ἀγῶνος αὐτούς· σπάνιος δὲ ὁ τοιοῦτος, καὶ οὐ ῥᾳδίως εὑρισκόμενος.

vero et doctum eum, qui præest esse, ita ut ignoret nulla hostium sensa, quo artificia occulta denudans, his, qui commissi sunt ipsi, patefaciat, et insidias adversarii prædicens, victoria sine labore ipsos præmietur, et coronatos educat e certamine; rarus vero hujuscemodi, neque facile reperitur.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Ὁ μὲν γὰρ μέγας Παῦλος τοῦτο αὐτὸ μαρτυρεῖ λέγων· « Οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν. » Ὁ δὲ θαυμαστὸς Ἰὼβ ἀπορῶν περὶ τῶν τοιούτων, φησί· « Τίς ἀποκαλύψει πρόσωπον ἐνδύσεως αὐτοῦ; εἰς δὲ πτύξιν θώρακος αὐτοῦ τίς ἂν εἰσέλθοι; πύλας δὲ προσώπου αὐτοῦ τίς ἀνοίξει; » Ὃ δὲ λέγει τοιοῦτόν ἐστιν. Οὐκ ἔστι, φησί, τὸ φαινόμενον πρόσωπον ἐπ' αὐτοῦ· πολλοῖς γὰρ ἐνδύμασι καλύπτει τὴν πονηρίαν, δελεάζων μὲν τῷ φαινομένῳ ἀπατηλῶς, ἐνεδρευτικῶς δὲ τῷ κεκρυμμένῳ τεκταίνων τὸν ὄλεθρον, καὶ ἵνα μὴ ἑαυτὸν συναριθμήσῃ τοῖς ἀγνοοῦσι τὰ κατ' αὐτὸν, λέγει τὰ τεκμήρια αὐτοῦ, σαφῶς εἰδὼς πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν τερατείαν. Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, λέγων, εἶδος ἑωσφόρου, τὰ ἔγκατα αὐτοῦ ἀσπίδες χαλκαῖ. Καὶ ταῦτά φησιν ἐλέγχων τὴν ἐκείνου κακουργίαν· ὡς διὰ μὲν τοῦ ἐπιμορφάζεσθαι τὴν τοῦ ἑωσφόρου ἰδέαν ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἑαυτὸν τοὺς ὁρῶντας μηχανωμένου, διὰ δὲ τῶν ἐντὸς ἀσπίδων, θάνατον τοῖς προσεγγίζουσι πραγματευομένου. Καὶ ἡ παροιμία δὲ τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ πράγματος αἰνίττεται λέγουσα· « Σχίζων ξύλα κινδυνεύσει ἐν αὐτοῖς, ἐὰν ἐκπέσῃ τὸ σιδήριον. » Ὁ γὰρ διαιρῶν τῷ λόγῳ τὰ πράγματα, καὶ τὰ νομιζόμενα ἡνῶσθαι χωρίζων τῆς συμφυΐας, καὶ ξένα πάντῃ ἀλλήλων δείκνυσθαι βουλόμενος τὰ ὄντως ἀγαθὰ τῶν νομιζομένων τοιούτων, ἐὰν μὴ πάντοθεν ἔχῃ ἠσφαλισμένον τὸν λόγον, κινδυνεύει ἐν τοῖς ἀκούουσι τοῦ ἐκπεσόντος τῆς ἀσφαλείας λόγου σκανδάλου ἀφορμὴν τοῖς μαθητευομένοις παρέχοντος.

CAPUT XXIX.

Magnus quippe Paulus hoc ipsum testatur dicens: « Nec enim ejus cogitationes ignoramus [31]. » Mirabilis vero Job de istis dubitans, ait: « Quis revelabit faciem vestimenti ejus? et in plicam thoracis ejus quis ingredietur? janua vero vultus ejus quis reserabit [32]? » Quod quidem dicit hujuscemodi est: Non est (ait) manifesta facies in ipso, multis enim operit indumentis malitiam, fraudulenter dolum faciens eo, quod apparet; insidiose autem, eo quod latet fabricans **36** perniciem, et ne seipsum adnumeret ignorantibus illa, quæ circum ipsum sunt, tradit indicia ejus, probe sciens omne, quod circum ipsum est, monstrosum esse. Oculi ejus (inquiens) species Luciferi, interiora ejus aspides æneæ. Et hæc ait arguens ipsius malignitatem ut, formam sibi affingendo Luciferi attrahat ad se aspicientes decipiendo; per interiores vero aspides, mortem appropinquantibus inferendo. Et proverbium rei periculum obscure designat, dicens: « Qui scindit ligna, periclitabitur in illis, si excidat ferramentum [33] », qui enim secat res ratione, et ea quæ censentur unita esse, separans a conjunctione, extranea omnino invicem ostendit, malens ipsa, quæ vere bona sunt, præ his, quæ putantur hujusmodi esse, nisi undique rationem secure obfirmatam habeat, periclitatur apud audientes, cum ratio excidens a securitate, scandali præbeat impulsum his, qui addiscunt.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

Οὕτω τις τῶν Ἐλισσαίῳ φοιτησάντων κόπτων ξύλον ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ τοῦ σιδηρίου εἰς τὸν ποταμὸν ἐκπεσόντος, τὸν κίνδυνον ὑφορώμενος, πρὸς τὸν διδάσκαλον ἐβόα λέγων· « Οἴμοι, κύριε· καὶ αὐτὸ κεχρημένον. » Τοῦτο δὲ πάσχουσιν οἱ ἐκ παρακουσμάτων διδάσκειν ἐπιχειροῦντες, καὶ πρὸς τὸ τέλος ἐλθεῖν ἀδυνατοῦντες, διὰ τὸ μὴ ἀπὸ οἰκείας ἕξεως λέγειν· ὅταν γὰρ ἐν τῷ μεταξὺ ἐναντίον τι τῷ προκειμένῳ φωραθῶσι λέγοντες, τότε τὴν ἄγνοιαν ὁμολογοῦσιν ἐπὶ τῷ κεχρημένῳ λόγῳ κινδυνεύοντες. Διὸ καὶ ὁ μέγας Ἐλισσαῖος ξύλον εἰς τὸν βυθὸν ἐμβαλὼν, ἐπιπολάσαι παρεσκεύασε τὸ σιδήριον, τὸ ἀποῤῥιφὲν παρὰ τοῦ μαθητοῦ, καὶ ἐν βυθῷ κεκαλύφθαι νομισθὲν νόημα σαφηνίσας καὶ ὑπ' ὄψιν ἀγαγὼν τῶν ἀκουόντων, ἰδοὺ ὁ Ἰορδάνης τὸν τῆς μετανοίας σημαίνει λόγον· ἐκεῖ γὰρ ἐτελεῖτο παρὰ τοῦ Ἰωάννου τὸ βάπτισμα τῆς μετανοίας. Ὁ δὲ περὶ μετανοίας μὴ ἠκριβωμένως εἰρηκὼς, ἀλλὰ διὰ τοῦ γυμνῶσαι τὴν κεκρυμμένην

CAPUT XXX.

Sic quidam ex his, qui ventitabant ad Elisæum scindens ligna ad Jordanem, et excidente in fluvium secure ferrea periculum suspiciens, ad magistrum clamabat dicens! « Hei mihi, domine! et hæc mutuo accepta erat [34]. » Id vero patiuntur, qui docere tentant ex his quæ male didicerunt, et ad finem pervenire nequeunt, quia non loquuntur ex proprio habitu, quando namque, aliquid contrarium proposito differentes interea deprehenduntur, tunc confitentur ignorantiam periclitantes super sermone, quem accepere mutuo. Ideo et magnus Elisæus lignum injiciens in profundum innatare fecit securim abjectam a discipulo, inque **37** profundo delitescere existimatam cogitationem declarans, et suis aspectum audientium deducens, ecce Jordanes pœnitentiæ sermonem significat, ibi enim perficiebatur a Joanne baptisma pœnitentiæ. Qui autem non accurate de pœnitentia verba fecit, sed denu-

[31] II Cor. II, 11. [32] Job XLI, 4. [33] Eccle. X, 9, 10. [34] IV Reg. VI, 5.

dando benignitatem, adduxit auditores, ut ad ejus despectum procedant, in Jordane dejecit securem. Evidens certe est quod oportet ut apparens lignum referat e profundo securim, et innatare faciat. Ante crucem etenim sermo pœnitentiæ latebat. Ideo de ipsa, qui voluit loqui, reprehensus fuit, in promptu nimium ausus; post crucem vero is omnibus patefactus fuit, suo tempore per lignum repræsentatus.

CAPUT XXXI.

Hæc vero dico non avocans a regendo aliquos, neque prohibens, quin quosdam juniorum deducant ad divinum cultum, sed adhortans primum, ut recipiant virtutis habitum congruentem amplitudini rei, utque non subito seipsos fini applicent, arguentes ea dulcia fore, nempe famulatum discipulorum, et exterorum applausum; subsequens autem periculum falsa ratiocinatione prætereuntes; et ne ante pacem constitutam bellica instrumenta in agricolarum apparatus vertant. Etenim post omnes passiones subditas, et posteaquam hostes etiam nullatenus perturbant, neque arma ad defensionem apta sunt, amplius usui necessaria, pulchrum est alios excolere. Donec vero passiones tyrannidem exercent et viget **38** bellum constitutum adversus carnis prudentiam, abstinere manus ab armis nequaquam oportet, sed ea incessanter præ manibus habere, ut ne insidiatores tempore insultus remissionem nostram captantes incruente nos subjiciant. Sicut namque ad eos qui præclare pro virtute decertant, et præ multa humilitate nequaquam sese vicisse existimant, ait exhortando sermo: « Concidite gladios vestros in vomeres, et hastas vestras in falces [85], admonens ipsos ne victis hostibus frustra deinceps otientur, verum ad plurium utilitatem transferant animæ robur a militandi habitu ad illos excolendos, quicunque in operibus malitiæ adhuc insaniunt; ita illis, qui ante hujusmodi statum sive per inexperientiam, sive per vecordiam, aggrediuntur supra vires suas ista, contrarium consulit, dicens: Concidite vomeres vestros in enses, et falces vestras in loricas.

CAPUT XXXII.

Quid enim prodest nobis agricultura bello per terram grassante, et voluptatem eorum qui agros excoluerunt, prohibente, atque potius hostibus quam his, qui laborarunt, copiam fructuum præbente? Idcirco Israelitis adhuc in solitudine adversus varias gentes pugnantibus non committebat curam colendorum agrorum, ut ne impedirentur ab exercitationibus bellicis; posteaquam vero eorum in manus hostes venerunt, illa uti consulit dicens: « Quando ingressi fueritis terram promissionis, plantate in ipsa omne lignum frugiferum [86]; » antequam **39** vero ingrediamini, non plantabitis, succedit enim hoc illi et apte; quæ

[85] Isa. II, 4. [86] Levit. XIX, 23.

A χρηστότητα εἰς καταφρόνησιν ἐλθεῖν παρασκευάσας· τοὺς ἀκροατὰς ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἀνέβαλε τὸ σιδήριον. Εὔδηλον καὶ τὸ φανὲν ξύλον ἀναφέρειν ἐκ τοῦ βυθοῦ τὸ σιδήριον, καὶ ἐπιπολάζειν ἐμποιεῖ. Πρὸ μὲν γὰρ τοῦ σταυροῦ ἐκέκρυπτο ὁ περὶ μετανοίας λόγος. Διὸ καὶ ὁ περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τι βουληθεὶς ἠλέγχθη προχείρως τολμήσας· μετὰ δὲ τὸν σταυρὸν φανερὸς πᾶσι γέγονεν ἐν τῷ οἰκείῳ καιρῷ διὰ τοῦ ξύλου ἀναδειχθείς.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Ταῦτα δέ φημι οὐχ ἀποτρέπων ἡγεῖσθαί τινων οὐδὲ κωλύων ὁδηγεῖν τινας τῶν νέων ἐπὶ τὴν θεοσέβειαν, ἀλλὰ παρακαλῶν πρότερον ἀναλαβεῖν ἕξιν τῆς ἀρετῆς ἀναλογοῦσαν τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος· καὶ

B μὴ προχείρως ἑαυτοὺς ἐπιδιδόναι τῷ σκοπῷ, τὰ μὲν ἡδέα λογιζομένους, καὶ τὴν ἐκ τῶν μαθητῶν θεραπείαν, καὶ τὴν παρὰ τῶν ἔξωθεν εὐφημίαν, τὸν δὲ ἀκολουθοῦντα κίνδυνον παραλογιζομένους, καὶ μὴ πρὸ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως τὰ πολεμικὰ ὄργανα σκεύη ποιεῖν γεωργικά. Μετὰ γὰρ τὸ πάντα ὑποτάξαι τὰ πάθη, καὶ μηδαμόθεν ἔτι πολέμους ὀχλεῖν, μηδὲ εἰς ἀνάγκην χρήσεως ἀμυντηρίων ἕλκεσθαι ὀργάνων, καλὸν τὸ γεωργεῖν ἑτέρους· ἕως δ' ὅτε τυραννεῖ τὰ πάθη, καὶ συνέστηκεν ὁ πρὸς τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς πόλεμος, ἀνέχειν τὰς χεῖρας τῶν ὅπλων οὐ δεῖ, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς ἀδιαλείπτως ἔχειν τὰς χεῖρας, ἵνα μὴ καιρὸν ἐπιθέσεως οἱ ἐπίβουλοι τὴν ἡμετέραν ἄνεσιν λαβόντες, ἀναιμωτὶ χειρώσωνται ἡμῶν.

C Ὡς γὰρ τοῖς καλῶς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγωνισαμένοις, καὶ διὰ πολλὴν ταπεινοφροσύνην οὐδέπω νενικηκέναι νομίζουσι, φησὶ προτρεπτικῶς ὁ λόγος· « Συγκόψατε τὰς μαχαίρας ὑμῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας ὑμῶν εἰς δρέπανα· » παραινῶν αὐτοῖς μὴ τοῖς ἡττημένοις ἐχθροῖς μάτην λοιπὸν προσβαλεῖν, ἀλλ' ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν πολλῶν ἀπὸ τῆς πολεμικῆς ἕξεως μετασκευάσαι τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἐπὶ τὸ γεωργεῖν ἐκείνους, ὅσοι ἔτι ἐν τοῖς τῆς κακίας ὑλομανοῦσιν ἔργοις· οὕτω τοῖς πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως, εἴτε δι' ἀπειρίαν, εἴτε δι' ἀπόνοιαν ἐγχειροῦσιν ὑπὲρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν, συμβουλεύει τὸ ἐναντίον λέγων· Συγκόψατε τὰ ἄροτρα ὑμῶν εἰς ῥομφαίας, καὶ τὰ δρέπανα ὑμῶν εἰς σειρομάστας.

D

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Τί γὰρ καὶ ὄφελος ἡμῖν τῆς γεωργίας πολέμου τὴν γῆν κατέχοντος, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν γεωργηθέντων κωλύοντος, καὶ τοῖς πολεμίοις μᾶλλον, ἢ τοῖς πονήσασι τὴν ἀφθονίαν παρέχοντος; Διὰ τοῦτο τάχα καὶ τοῖς ἔτι κατὰ τὴν ἔρημον πρὸς διάφορα μαχομένοις ἔθνη Ἰσραηλίταις, οὐκ ἐπιτρέπει τὴν τῆς γεωργίας ἐπιμέλειαν, ἵνα μὴ ταῖς πολεμικαῖς ἐμποδίσῃ γυμνασίαις. Μετὰ δὲ τὴν τῶν πολεμίων ἐκκεχειρίαν, ταύτῃ χρήσασθαι συμβουλεύει λέγων· « Ὅταν εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, φυτεύσατε ἐν αὐτῇ πᾶν ξύλον κάρπιμον. » Πρὶν δὲ εἰσέλθητε, οὐ φυτεύσετε· προσυπακούεται γὰρ ἐκείνῳ τοῦτο, καὶ εἰκότως. Πρὸ γὰρ τῆς τελειότητος τὰ φυτευόμενα οὐ

γίνεται βέβαια, μάλιστα περιφερομένων ἔτι ἐν ἀστά- A τῳ τῷ ἤθει τῶν φυτεύειν ἐθελόντων. Τάξις γὰρ, καὶ ἀκολουθία, εἴπερ ἐν ἄλλῳ τινὶ, καὶ ἐν τοῖς τῆς θεοσεβείας ἔργοις ἐστὶ, καὶ δεῖ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν προσάγεσθαι τῇ πολιτείᾳ. Οἱ γὰρ παρειδότες τὰ τῆς εἰσαγωγῆς, καὶ τοῖς λιχνοτέροις δελεασθέντες, καὶ κατ' ἀνάγκην στοιχεῖν τῇ τῆς τάξεως ἀκολουθίᾳ πείθονται· καὶ καθάπερ Ἰακὼβ τῷ κάλλει τῆς Ῥαχὴλ ἑλκυσθεὶς ὑπερεῖδε τὸ ἀσθενὲς τῶν τῆς Λείας ὀφθαλμῶν, οὐ μὴν ἔφυγε τὸν ἐπὶ τῇ κτήσει τῆς τοιαύτης ἀρετῆς πόνον· ἀνεπλήρωσε γὰρ καὶ τὰ ταύτης ἕβδομα. Δεῖ οὖν τὸν ἐννόμως τῇ πολιτείᾳ στοιχεῖν ἐθέλοντα, μὴ ἀπὸ τοῦ τέλους ἐπὶ τὰς ἀρχὰς κατάγεσθαι, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς προσκόπτειν ἐπὶ τὴν τελειότητα.

B

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Οὕτω γὰρ αὐτὸς ἐπιτεύξεται τοῦ σπουδαζομένου, καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους ἀμέμπτως ὁδηγήσει πρὸς τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' οἱ πολλοὶ μηδένα πόνον προσενέγκαντες, μηδὲ μικρὸν ἢ μέγα κατορθώσαντες ἔργον θεοσεβείας, ὡς ἔτυχεν ἐπιτρέχουσι τῷ ὀνόματι, μανίαν δεινὴν ἐπιδεικνύμενοι μὴ κίνδυνον τοῦτο ἡγούμενοι· καὶ οὐ μόνον οὐ παραιτοῦνται προτρεπομένων αὐτούς τινων ἐπὶ τὸ ἔργον, ἀλλὰ καὶ περιερχόμενοι τοὺς στενωποὺς ἄκοντας ἕλκουσι τοὺς περιτυγχάνοντας, πᾶσαν ἐπαγγελλόμενοι θεραπείαν, καθάπερ οἱ πρὸς μισθωτοὺς συνθήκας περὶ τροφῆς, καὶ ἐνδυμάτων τιθέμενοι. Ἀνάγκη δὲ τοὺς οὕτως ἐρῶντας τοῦ πράγματος, καὶ βουλομένους μετὰ πλή- C θους ἐν ταῖς προόδοις φαίνεσθαι καὶ χειραγωγοῖς ἐπαναπαύεσθαι, καὶ πᾶσαν τὴν σκηνὴν σώζειν τῶν καθηγουμένων, ὡς δράματος ὑπόκρισιν ὑπελθόντας ὑπὲρ τοῦ μὴ καταλειφθῆναι παρὰ τῶν ταύτην αὐτοῖς ἐκτελούντων τὴν ὑπουργίαν, χαρίζεσθαι τὰ πολλὰ ταῖς ἡδοναῖς αὐτῶν, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐᾷν, καθάπερ ἡνιόχου ἀφέντος τὰς ἡνίας, καὶ αὐτεξούσιον αὐτοῖς τὸν δρόμον ἐπιτρέψαντος, ὡς ἐκ τούτου κατὰ κρημνῶν φέρεσθαι, καὶ κατὰ βαράθρων, καὶ παντὶ προσπταίειν τῷ ἐν ποσὶν, οὐδενὸς ὄντος τοῦ ἀνακόπτοντος, καὶ ταῖς ἀτάκτοις ὁρμαῖς ἐμποδίζοντος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Ἀλλ' ἀκουέτωσαν οἱ τοιοῦτοι τοῦ μακαρίου Ἰεζε- D κιὴλ ταλανίζοντος τοὺς ταῖς ἑτέρων ἡδοναῖς ὕλας ἐκπορίζοντας, καὶ διὰ τὸ συμφέρεσθαι τοῖς ἑκάστου θελήμασιν, ἑαυτοῖς τὸ « οὐαὶ » θησαυρίζοντας. Φησὶ γάρ· « Οὐαὶ ταῖς συῤῥαπτούσαις προσκεφάλαια ὑπὸ πάντα ἀγκῶνα χειρὸς, καὶ ποιούσαις ἐπιβόλαια ἐπὶ πᾶσαν κεφαλὴν πάσης ἡλικίας τοῦ ἀπολέσαι ψυχὰς, ἕνεκα δρακὸς κριθῶν καὶ ἕνεκα κλάσματος ἄρτου. » Οὕτως δὴ καὶ οὗτοι τὰς χρείας ἑαυτοῖς τοῦ σώματος ἐξ ἐράνου συλλέγοντες, καὶ ταῖς συνεῤῥαμμέναις ὡς ἐκ ῥακῶν παρασκευαῖς ἐπαναπαύοντες τοὺς γυμνῇ τῇ κεφαλῇ προσεύχεσθαι, ἢ καὶ προφητεύειν ὀφείλοντας διὰ τῶν ἐπιβολαίων αἰσχύνουσι, τὴν ἀνδρείαν κατάστασιν ταῖς τῶν σκεπασμάτων ἐπιβολαῖς ἐκθηλύνον-

namque plantantur non sunt ante perfectionem firma, maxime cum hi, qui plantare volunt, instabili etiamnum in more circumferantur. Ordo enim et series, siquidem in alia quapiam re, in his et quæ pertinent ad Dei cultum operibus, servanda est, et a principiis ad regimen produci, nam qui despiciunt ea, quæ spectant ad introductionem, et delicatioribus rebus decipiuntur, necessario persuadentur, ut deinde procedant ordinis serie, et quemadmodum Jacob illectus Rachel pulchritudine, Liæ oculorum infirmitatem despexit, non tamen effugit laborem ad possessionem illius virtutis; adimplevit enim rursus et hujus septennium [87]; oportet igitur juste progredi volentem in regimine, non a fine ad principia deduci, sed ab initio protendere ad perfectionem.

CAPUT XXXIII.

Sic enim et ipse, quod studet, componet, et sine querela deducet subditos ad virtutis apicem. Sed plerique cum nullum pertulerint laborem neque parvum, magnumve direxerint opus divini cultus, quasi forte incurrunt in id nomen, gravem amentiam ostentantes, nec quod subest periculum animadvertentes, neque solummodo non aversantur quempiam eorum, qui concitat ipsos ad opus, sed et circumeuntes angiportus, invitos trahunt circum obvios omnia obsequia pollicentes, quemadmodum hi, qui mercenariis apponunt pacta circa alimenta et vestes. Necessum vero est ita negotii captos amore, et volentes cum multitudine in processibus spectari, et manuducentibus acquiescere, omnemque 40 observare scenam præsidum, uti fabulæ simulationem referentes, ne deserantur ab his, qui hoc ipsis exhibent obsequium, multa libidinibus ipsorum gratiose dilargiri, eorumque cupiditatibus permittere, instar aurigæ demittentis habenas, et ipsis cursum committentis ad arbitrium liberum, ita hinc ad prærupta deferri, et ad barathra, necessum est ipsos, et in omne, quod ad pedes est obvium, procidere, cum nemo sit, qui amoveat, et inordinatos impetus præpediat.

CAPUT XXXIV.

Verum audiant isti beatum Ezechielem commiserantem eos, qui aliorum voluptatibus suggerunt materiam, et quia circumferuntur uniuscujusque voluntatibus, væ sibi ipsis thesaurizant. Ait enim: « Væ subsuentibus pulvillos sub omni cubito manus, et facientibus cervicalia sub omni capite ætatis cujuscunque ad perdendas animas propter pugillum hordei, vel pro frusto panis [88]. » Sic enim et hi commoda corporis sibimetipsis e contributis donis colligentes, et in stragulis consutis e centonibus requiescentes, eos, qui nudo capite orare, et sacra 4
scripta interpretari debent, per cervicalia pudore suffundunt, virilem statum suppositis stragulis effeminantes, et animabus, quas perire non decebat,

[87] Gen. XXIX, 16 seqq. [88] Ezech. XIII, 18, 19.

exitium afferentes. Et magis quidem oportebat obedientes Christo vere magistro recusare, quoad poterant, aliorum gubernationem; ad suos enim inquit discipulos: « Vos quidem ne vocemini Rabbi [59]. » Si vero Petrum, et Joannem, et universum
41 apostolorum chorum adhortatus est procul absistere ab isto opere, seque ipsos existimare ad hanc dignitatem exiguos. Quis erit deinceps, qui super illos sese circumspiciat, sibique adjudicet dignitatem, qua illi prohibiti sunt, aut forte qui dicit non vocari rabbi, non esse; sed vocari vetuit?

CAPUT XXXV.

Si vero quis præter voluntatem, quia unum, aut alterum suscepit regendum, cogatur et pluribus præesse; primum equidem seipsum diligenter probet, si talis est, qui magis opere quam verbo doceat, quæ sunt facienda; vitam propriam virtutis omnis effigiem proponens discentibus, ut ne sententiam transcribentes ex inde deformitate erroris pulchritudinem virtutis contaminent; norit postea quod non minus pro his, quibus imperat, quam pro seipso decertare debet. Ut enim et pro semetipso, sic et pro illis reddet rationem, cum semel susceperit eorum salutem procurandam. Etenim sanctis studium fuit non derelinquere sua virtute minus instructos suos discipulos, sed e primo statu transmutare meliorem in statum. Sic apostolus quidem Paulus Onesimum e fugitivo servo fecit martyrem; Elias autem Elisæum ex aratore prophetam reddidit; Moses Jesum adornavit præ omnibus melius; Eli majorem seipso Samuel exhibuit. Si enim et horum ipsorum studium multum contulit ipsis ad virtutem adipiscendam, sed et omnis causa progressus ipsorum fuit illis, quod sortiti sunt magistros honesti, qui potueruut fumigantem scintillam alacritatis ad majorem profectum in sublime
42 attollere; ac effecerunt ut resplenderet, et eam ob rem Dei os facti sunt, qui voluntates ipsius denuntiarent hominibus, audierant namque dicentem: Si eduxeris honorandum ex indigno, sicut os meum eris.

CAPUT XXXVI.

Magistri autem facultatem Ezechieli Deus ostendit docens quosnam ex quibus oportet discipulos instituere, « Fili, enim (inquit), hominis accipe tibi ipsi laterem, et pone ipsum ante faciem tuam, et in ipso describes civitatem Jerusalem [60], » significans quod e luto templum sanctum magister discipulum sanctum fabricatur. Pulchrum vero et quod ipsum pones ante faciem tuam, sic enim in melius profectus discipulo celeriter erit, si omnino sit in conspectu magistri. Nam continuæ bonorum exemplorum memoriæ persimiles imprimunt imagines animabus non valde duris et asperis. Idcirco Giezi et Judas exciderunt. Hic quidem furto, ille

A τες, καὶ ψυχὰς ἀπολοῦντες, ἃς οὐκ ἔδει ἀποθανεῖν. Καὶ μάλιστα μὲν ἔδει πειθομένους τῷ ὄντως διδασκάλῳ Χριστῷ παραιτήσασθαι, ὅση δύναμις, τὴν ἑτέρων κηδεμονίαν· φησὶ γὰρ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· « Ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί. » Εἰ δὲ καὶ Πέτρῳ, καὶ Ἰωάννῃ, καὶ παντὶ τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων παρῄνει μακρὰν ἑστάναι τοῦ τοιούτου ἔργου, καὶ μικροὺς ἡγεῖσθαι ἑαυτοὺς τῆς τοιαύτης ἀξίας. Τίς ἔσται λοιπὸν ὁ ὑπὲρ ἐκείνους ἑαυτὸν φαντάζων καὶ ἐγκρίνων ἀξιώματι οὗπερ ἐκωλύθησαν ἐκεῖνοι, ἢ τάχα λέγων μὴ κληθῆναι ῥαββὶ, οὐ τὸ εἶναι, ἀλλὰ τὸ καλεῖσθαι κωλύει;

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Εἰ δέ τις ἀπροαιρέτως, ἐκ τοῦ ἕνα καὶ δεύτερον
B καταδέξασθαι, βιασθείη καὶ πλειόνων ἡγεῖσθαι, πρῶτον μὲν ἀκριβῶς ἑαυτὸν δοκιμαζέτω, εἰ οἷός τέ ἐστιν ἔργῳ μᾶλλον, ἢ λόγῳ διδάσκειν τὰ πρακτέα, εἰκόνα ἀρετῆς τὸν ἑαυτοῦ βίον προτιθεὶς τοῖς μανθάνουσιν, ὡς μὴ τοὺς μεταγράφοντας ἐκεῖθεν ἀμορφίᾳ τοῦ σφάλματος ἀμβλῦναι τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Ἔπειτα γινωσκέτω, ὅτι οὐκ ἔλαττον ὑπὲρ τῶν ἀρχομένων ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀγωνιᾷν ὀφείλει. Ὡς γὰρ καὶ ὑπὲρ αὑτοῦ, οὕτω καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ὑφέξει λόγον ἅπαξ καταδεξάμενος τὴν σωτηρίαν αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῖς ἁγίοις σπουδὴ γέγονε μὴ ἐλαττουμένους τῆς ἑαυτῶν ἀρετῆς καταλιπεῖν τοὺς ἑαυτῶν μαθητὰς, ἀλλ' ἐκ τῆς πρώτης καταστάσεως μεταρυθμίσαι εἰς βελτίονα κατάστασιν. Οὕτως ὁ μὲν ἀπόστολος Παῦλος τὸν Ὀνήσιμον ἐκ δραπέτου μάρτυρα πεποίηκεν·
C ὁ Ἠλίας ἐξ ἀροτῆρος προφήτην τὸν Ἐλισσαῖον κατεσκεύασεν· ὁ δὲ Μωϋσῆς Ἰησοῦν πάντων ἐπὶ τὸ βέλτιον κατεκόσμησεν· ὁ δὲ Ἠλεὶ τὸν Σαμουὴλ καὶ μείζονα ἑαυτοῦ ἔδειξεν. Εἰ γὰρ καὶ ἡ τούτων αὐτῶν σπουδὴ συνήργησεν αὐτοῖς πρὸς τὴν κτῆσιν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ πᾶν τῆς προκοπῆς αἴτιον αὐτοῖς γεγένηται τὸ τυχεῖν διδασκάλων τοῦ καλοῦ δυνηθέντων τὸν τετυφωμένον σπινθῆρα τῆς προθυμίας ἐπὶ τὸ μεῖζον τῆς προτροπῆς ἀναῤῥιπίσαι, καὶ ἐκλάμψαι ἐποίησε, καὶ διὰ τοῦτο στόμα Θεοῦ γεγόνασιν τὰ αὐτοῦ βουλήματα τοῖς ἀνθρώποις διακονήσαντες· ἤκουσαν γὰρ τοῦ λέγοντος· « Ἐὰν ἐξαγάγῃς τίμιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσῃ.

ΚΕΦΑΛ. Λς'.

D Τὴν δὲ τοῦ διδασκάλου ἕξιν καὶ τῷ Ἰεζεκιὴλ ὑποτίθεται ὁ Θεὸς διδάσκων οἵους ἐξ οἵων δεῖ τοὺς μαθητὰς κατασκευάζειν. Υἱὲ γάρ, φησίν, ἀνθρώπου λάβε σεαυτῷ πλίνθον, καὶ θήσεις αὐτὴν πρὸ προσώπου σου, καὶ διαγράψεις ὑπ' αὐτὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, σημαίνων ὅτι ἐκ πηλοῦ ναὸν ἅγιον ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητὴν ἀπεργάζεται. Καλὸν καὶ δὲ τὸ, Θήσεις αὐτὴν πρὸ προσώπου σου· οὕτω γὰρ ταχεῖα βελτίωσις ἔσται τῷ μαθητῇ, ἐὰν ἐν ὄψει τοῦ διδασκάλου ᾖ διὰ παντός. Αἱ γὰρ συνεχεῖς τῶν καλῶν παραδειγμάτων μνεῖαι παρὰ πλησίας εἰκόνας ἐγχαράττουσι ταῖς μὴ πάνυ σκληραῖς, καὶ ἀποκρότοις ψυχαῖς. Διὰ τοῦτο Γιεζῆ καὶ Ἰούδας ἐπέπεσον, ὁ μὲν τῇ κλοπῇ, ὁ δὲ τῇ προ-

[59] Matth. xxiii, 8. [60] Ezech. iv, 1.

ἐπειδὴ ὑπεξήγαγον ἑαυτοὺς τῶν τοῦ διδασκάλων· ὡς εἰ ἔμεινον παρὰ τοῖς σωφρονισταῖς ἐπλημμέλησαν ἑκάτερος αὐτῶν. Ὅτι δὲ κίνδυνος ἀκολουθεῖ τῷ διδασκάλῳ ἐκ τῆς ἀμελείας αὐτῶν ἑξῆς ἐδήλωσεν ἐπῶν· « Καὶ θήσεις τήγανον σιδηροῦν ἀναμέσον σοῦ καὶ ἀναμέσον τῆς πόλεως· καὶ τεῖχος ἀναμέσον σοῦ καὶ ἀναμέσον αὐτῆς. » μὴ θέλων κοινωνεῖν τῷ ῥᾳθυμοῦντι τῆς κο- μετὰ τὸ ποιῆσαι αὐτῷ ἐκ πλίνθου πόλιν τὰς παλινδρομοῦσιν ἀπὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ...σμένας τιμωρίας, ἐπιλέγειν ὀφείλει, ἵνα τεί...όμεναι εἴργωσι τὸν ἀναίτιον ἀπὸ τοῦ αἰτίου. γὰρ προστάσσων ὁ Θεὸς τῷ Ἰεζεκιὴλ φησιν· ...ρώπου, σκοπὸν δέδωκά σε τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ, ...ῃς τὴν ῥομφαίαν ἐρχομένην, καὶ μὴ δια...ῃ αὐτοῖς, λάβῃ δέ τινα ἐξ αὐτῶν, τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς χειρός σου ἐκζητήσω.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

...τον τεῖχος τίθησι καὶ Μωϋσῆς ἑαυτῷ, λέγων ...ραηλίταις· « Πρόσεχε σεαυτῷ μὴ ἐκζητήσῃς ...υθῆσαι αὐτοῖς μετὰ τὸ ἐξολοθρευθῆναι ἀπὸ σοῦ. » Γίνεται γὰρ τοῦτο τοῖς ἀμελέστε... διανοίᾳ προσέχουσι τῇ ἑαυτῶν μετὰ τὴν τῶν ἐκκοπὴν, ὥσπερ βλαστοί τινες παρακύπτειν ...ι αἱ εἰκόνες τῶν παλαιῶν φαντασιῶν, αἷς ...ῷ χώραν συνεχῶς ἐκπίπτειν τῷ ἡγεμονικῷ, κωλύειν τὴν εἴσοδον αὐταῖς, αὖθις εἰσοικίσει ...η ἑαυτῷ ἐναγώνιον μετὰ τὴν νίκην πάλιν τὴν διαγωγήν. Ἔστι γὰρ τῶν παθῶν ἐξημε...ων, καὶ χόρτον ἴσα βουσὶν ἐσθίειν δεδιδαγμέ...λείᾳ τοῦ τιθασσεύοντος πάλιν ἐξαγριωθῆναι, τῶν θηρίων ἀναλαβεῖν ὠμότητα. Ὡς ἂν οὖν, ...ὴ τοῦτο γένηται, μὴ ἐκζητήσῃς ἐπακολουθῆ...οῖς, μετὰ τὸ ἐξολοθρευθῆναι αὐτοὺς ἀπὸ σοῦ, ἐν τῷ ἐκζητεῖν ἕξιν λαβοῦσα ἡ ψυχὴ ταῖς ...ς ἐνήδεσθαι φαντασίαις, ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν ...ομήσῃ κακίαν. Τοῦτο εἰδὼς ὁ μέγας Ἰακὼβ ...ον, ὅτι θεωρούμενα, καὶ συνεχῶς μελετώμενα ...ῦτα μᾶλλον βλάπτει τὴν διάνοιαν, τρανοτάτας ...δήλους ἐνσφραγιζομένας τὰς τῶν αἰσχρῶν ...ῶν εἰκόνας, ἐν Σικήμοις κρύπτει, τοὺς θεοὺς ...λοτρίους· ὁ γὰρ περὶ τὰ πάθη πόνος κρύπτει ...λυσι ταῦτα, οὐ πρὸς βραχύν τινα χρόνον, ...τὴν σήμερον ἡμέραν, τοῦτ' ἔστι, τὸν ἅπαντα ...ἐπειδὴ τῷ παντὶ αἰῶνι συμπαρεκτείνεται τὸ ...τὸν ἐνεστῶτα πάντοτε σημαίνων καιρὸν, τὰ δείκνυσιν ὅτι μάχη, ὅπερ δηλοῖ τὸν περὶ τὰ ...ῶν. Διὸ Ἰακὼβ καὶ τῷ Ἰωσὴφ δίδωσι τὸ κτῆμα ἐξαίρετον τὸν πρὸς τὰ πάθη μαχόμε...ν αὐτοῖς πόνον.

ΚΕΦΑΛ. ΛΗ'.

γὰρ αὐτοῖς ὁ Ἰακὼβ ἐν μαχαίρᾳ καὶ τόξῳ ...έγων Σίκημα δείκνυσι, ὅτι μάχῃ, καὶ πόνῳ ...ηκε τῶν παθῶν. κατακρύψας αὐτὰ ἐν τῇ ...γῇ. Δοκεῖ δέ πως ἐναντίον φαίνεσθαι τὸ κα...ειν ἐν Σικήμοις τοὺς θεοὺς, καὶ τὸ τιθέναι ἐν ἀποκρύφῳ· τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἐπαινετὸν

A vero proditione, quando subduxerunt se oculis magistrorum quod, si mansisset apud emendatores, non deliquisset uterque illorum. Quantum vero periculum sequatur magistrum ex ipsorum discipulorum negligentia, in his, quæ deinceps evenerunt, declaravit, dicens : « Et pones sartaginem ferream inter te, et inter civitatem, et erit murus inter te, et inter ipsam [61]; » nam qui non vult negligenti punitionem inferre, posteaquam illum ex laterculo effecit civitatem, debet retrocurrentibus ab hujusmodi statu, quæ minatus est supplicia denuntiare, ut illa muri effecta instar innocentem

43 a reo distinguant. Hoc etenim Deus Ezechieli mandans ait : « Fili hominis, dedi te speculatorem

B domui Israel, et si videris gladium venientem, nec ipsi obtestatus fueris, excipiat autem quemquam ex illis, animam ejus de manu tua requiram [62]. »

CAPUT XXXVII.

Hunc murum posuit et Moyses sibi ipsi dicens : « Attende tibi, ne quæras illos subsequi posteaquam eos a te aboleveris [63]. » Accidit enim negligentius attendentibus mente in sua, post excisas passiones ut, quemadmodum germina quædam, incipiant propense serpere imaginationum veterum simulacra, quibus si quis locum det, continuo ut invadant intellectum, nec ipsa prohibeat aditu, rursus introducet passiones, sibi ad certamen, paratam post victoriam reparans vivendi formam. Sunt enim passiones edomitæ bobus persimiles

C edoctis fenum edere, negligentia nutrientis iterum efferatis, et ferarum crudelitatem recuperantibus. Ut ne igitur (inquit) id fiat, ne quæras eos subsequi, ne inquirendo anima contrahens habitum oblectandi se imaginationibus hujusmodi recurrat in antiquam malitiam. Hoc sciens accidere magnus Jacob [64], quod contemplata, et assidue meditata magis nocent menti, apertissimas, et valde manifestas turpium imaginationum effigies cælatas abscondit in Sicemis, deos alienos; labor etenim circa passiones abscondit, et deperdit illas, non ad breve aliquod tempus, sed usque ad hodiernam diem,

44 hoc est in omne tempus, quandoquidem sæculo coextenditur hodierna dies, tempus omnino præsens designans, Sicema vero denuntiat id quod

D pugna, quia demonstrat laborem circa passiones [65]. Ideo et Jacob dat Joseph Sicema possessionem eximiam, nempe adversus passiones depugnantem in ipsis laborem.

CAPUT XXXVIII.

Jacob etenim ipse in gladio, et arcu Sicema acquisita dicens [66], ostendit quod pugna, et labore, passionibus potitus sit, ipsas in terra Sicemorum occultans. Videtur vero apparere quodammodo contrarium ; abscondere deos in Sicemis, et ponere idolum in occulto, hoc enim est laudabile, quod in

...ch. IV, 3. [61] Ezech. XXXIII, 7, 8. [63] Deut. VII, 2. [64] Gen. XXXI, 31 seqq. [65] Gen. XXXV, 4 seqq. ... XXXVII, 12.

Sicemis abditur. Istud vero reprehendendum locare idolum in occulto. Sic igitur et cum imprecatione posuit hoc dicens, « Maledictus, qui ponit idolum in occulto [67] nec enim idem est in terra penitus abscondere, et ponere in occulto; quod enim absconditur in terra, et nunquam sensui apparens, tempore procedente deficit a memoria. Sed quod in occulto ponitur, forsitan quidem eos latet, qui sunt exterius, apud eum vero, qui posuit, continue aspectum, memoriam renovat clam gestatum simulacrum. Omnis quippe turpis cogitatio in mente formata occultum est sculptile. Sic igitur pudor est in medium proferre tales cogitationes, periculosum ergo et hoc sculptile ponere in occulto, periculosius vero et subsequi, et requirere formas jam obliteratas **45** cogitatione facile propendente in expulsam passionem, atque deprimente ad solum usque simulacrorum lancem. Hujuscemodi namque habitus virtutis celeriter quodammodo vergit, et valde facile, si negligatur in contraria præponderans.

CAPUT XXXIX.

Hoc enim per figuram significare videtur Scriptura, cum ait: « Terra, quam ingredimini, mutabilis est in mutatione populorum e gentibus, » statim enim, ac is, qui habitu virtutis est præditus, motus est ad contraria, et ipsa commutatur, terra etenim commutabilis est. Ideo non oportet præbere initium pervium ad mentem, imaginationibus aptis ad lædendam ratiocinationem, nec indulgere ipsi ut descendat in Ægyptum, inde namque ad Assyrios violenter abducitur. Si enim in caliginem impurarum ratiocinationum mens asciscatur (hoc enim interpretatur Ægyptus) violenter deinceps, et invita trahitur a passionibus ad operationem. Quamobrem per figuram et legislator occludens voluptatis aditum, observare jussit caput serpentis; quando enim et ille calcaneum observat, illi quippe propositus est pro scopo efficax operatio, quam nisi apprehenderit, morsu non facile potest infundere venenum. Nobis vero studendum est ipsum impetum voluptatis elidere, hoc namque contrito, debilis est operatio. Forsan autem, et Samson messes alienigenarum non incendisset, nisi capitibus obversis vulpium colligasset illas caudis [68], qui enim potuit versutarum rationum insidias ex principiis considerare attente, et ipsa initia præteriens (gravia **46** enim ut fiant apparenter, ad finem apprehendendum machinantur), et e terminorum mutua comparatione ineptiam rationum arguere potuit, caudam caudæ colligans, facemque ponens in ipsarum medio reprehensionem.

CAPUT XL.

Utque fiat manifestius quod dictum est, in duobus argumentis denudabo, quod sum præfatus; erit enim hinc et reliquorum vera fides. Sæpe venit a vana

[67] Deut. xxvii, 15. [68] Judic. xv, 4.

A τὸ ἐν Σικήμοις κατακρύπτειν· τὸ δὲ ψεκτὸν τὸ τιθέναι εἴδωλον ἐν ἀποκρύφῳ· οὕτω γοῦν καὶ μετὰ κατάρας ἔθηκε τοῦτο εἰπών, « Ἐπικατάρατος ὁ τιθεὶς εἴδωλον ἐν ἀποκρύφῳ. » Οὐ ταὐτὸν γάρ ἐστιν ἐν γῇ πρὸ τὸ παντελὲς καταχρύψαι, καὶ τὸ θεῖναι ἐν ἀποκρύφῳ. Τὸ μὲν γὰρ ἐν γῇ καταχρυφθὲν, καὶ μηκέτι τῇ αἰσθήσει φαινόμενον, τῷ χρόνῳ, καὶ τῆς μνήμης ἀπαλείφεται· τὸ δὲ ἐν ἀποκρύφῳ τεθὲν τοὺς μὲν ἔξωθεν ἴσως λανθάνει, παρ' αὐτοῦ δὲ τοῦ τεθεικότος ὁρώμενον συνεχῶς τὴν μνήμην ἀνακαινίζει ἀγαλματοφορούμενον λαθραίως. Πᾶς γὰρ λογισμὸς αἰσχρὸς μορφούμενος ἐν τῇ διανοίᾳ, γλυπτόν ἐστιν ἀπόκρυφον. Οὕτως γοῦν αἰσχύνη ἐστὶν εἰς μέσον προθεῖναι τὰς τοιαύτας ἐννοίας, ἐπισφαλὲς γοῦν καὶ τῷ ἐν ἀποκρύφῳ θεῖναι γλυπτὸν, ἐπισφαλέστερον δὲ, τὸ ἐπακολουθεῖν, B καὶ ἐκζητεῖν τὰς ἤδη ἐξαφανισθείσας μορφὰς, εὐχερῶς τῆς διανοίας πάλιν ῥεπούσας ἐπὶ τὸ ἐκβληθὲν πάθος, καὶ τὴν τῶν εἰδώλων πλάστιγγα ἐπιβριθούσας ἕως ἐδάφους. Τοιαύτη γὰρ ἡ ἕξις ὀξυῤῥεπής τίς ἐστι τῆς ἀρετῆς καὶ ἄγαν εὐκόλως, εἰ ἀμελοῖτο ἐπὶ τὰ ἐναντία ταλαντεύουσα.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

Τοῦτο γὰρ διὰ συμβόλου σημαίνειν ἔοικεν ἡ Γραφὴ, ὅταν φησί· « Ἡ γῆ, ἣν εἰσπορεύεσθε, μετακινουμένη ἐστὶν ἐν μετακινήσει λαῶν τῶν ἐθνῶν. Ἅμα γὰρ ἐκινήθη πρὸς τὰ ἐναντία ὁ τὴν ἕξιν ἔχων τῆς ἀρετῆς, καὶ συμμετεκινήθη καὶ αὐτή· γῆ γὰρ μετακινουμένη ἐστί. Διὸ χρὴ τὴν ἀρχὴν μὴ διδόναι πάροδον ἐπὶ τὴν διάνοιαν ταῖς τῶν βλάπτειν πεφυκότων λογισμὸν C φαντασίαις, μηδὲ συγχωρεῖν αὐτῇ καταβαίνειν εἰς Αἴγυπτον· ἐκεῖθεν γὰρ εἰς Ἀσσυρίους βίᾳ κατάγεται. Ἐὰν γὰρ εἰς τὸν σκοτασμὸν τῶν ἀκαθάρτων κατελογίσθη λογισμῶν ἡ διάνοια (τοῦτο γὰρ Αἴγυπτος μεθερμηνεύεται), βίᾳ λοιπὸν καὶ μὴ θέλουσα ὑπὸ τῶν παθῶν ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἕλκεται. Διὰ τοῦτο συμβολικῶς καὶ ὁ νομοθέτης ἀποκλείων τῆς ἡδονῆς τὴν παρείσδυσιν, τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφεως τηρεῖν ἐκέλευσεν. Ἐπειδὴ γὰρ κἀκεῖνος τὴν πτέρναν τηρεῖ, ἐκείνῳ μὲν γὰρ σκοπὸς ἡ ἐνέργεια πρόκειται, ἧς εἰ μὴ ἐπιλάβηται, ἐγκεράσαι τῷ δήγματι τὸν ἰὸν οὐκ εὐχερῶς δύναται. Ἡμῖν δὲ σπουδὴ αὐτὴν θλάσαι τὴν προσβολὴν τῆς ἡδονῆς, ταύτης γὰρ συντριβείσης ἀσθενὴς ἡ ἐνέργεια. Τάχα δὲ καὶ Σαμψὼν οὐκ ἂν ἐνέπρησε τὰ D τῶν ἀλλοφύλων θέρη, εἰ μὴ τὰς κεφαλὰς ἀντιστρέψας τῶν ἀλωπέκων συνέδησε ταῖς οὐραῖς. Ὁ γὰρ δυνηθεὶς τῶν πανούργων λογισμῶν ἐκ προοιμίων στοχάσασθαι τὴν ἐνέδραν, καὶ τὰς ἀρχὰς παριδὼν, σεμνὰς γὰρ τῷ δοκεῖν αὐτὰς ποιεῖσθαι μηχανῶνται τοῦ ἐπιλαβέσθαι τοῦ τέλους, καὶ ἐκ τῆς τῶν περάτων πρὸς ἄλληλα συγκρίσεως ἐλέγξει τὸ ἄτοπον τῶν λογισμῶν, κέρκον συνδήσας κέρκῳ, λαμπάδα θεὶς ἀναμέσον αὐτῶν τὸν ἔλεγχον.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Καὶ ἵνα σαφέστερον γένηται τὸ λεγόμενον, ἐπὶ δύο λογισμῶν γυμνώσω τὸ εἰρημένον· ἔσται γὰρ τοῦτο καὶ τῶν λοιπῶν πίστις ἀληθής. Πολλάκις ἀπὸ κενοδο-

ξίας ἔρχεται ὁ τῆς πορνείας λογισμὸς, καὶ σεμνὰ μὲν δείκνυσι τὰ προπύλαια τῶν ἐπὶ τὸν ᾅδην φερουσῶν ὁδῶν· κρύπτει δὲ τοὺς ὀλεθρίους τρόπους, δι' ὧν εἰς τὰ τοῦ ᾅδου ταμεῖα κατάγει τοὺς ἑπομένους ἀλογίστως αὐτῷ· ὑποτίθεται γὰρ ἔσθ' ὅτε μὲν ἱερωσύνην, ἔσθ' ὅτε δὲ βίον μοναχοῦ τέλειον, πολλούς τε τοὺς ἐπ' ὠφελείᾳ παραγινομένους ποιεῖ πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν εὐδοκίμησιν ἔκ τε λόγου καὶ πράξεως αὐτὸν φαντάζεσθαι παρασκευάζει· καὶ ὅτε ἱκανῶς αὐτὸν ταύταις περιβουκολήσας ταῖς ἐννοίαις ἀπαγάγῃ πολὺ τῆς φυσικῆς νήψεως, τότε εὐτυχίαν δῆθεν σεμνῆς γυναικὸς ὑπογράψας, ἐπὶ τὴν τοῦ μιαροῦ πράγματος φέρει ἐνέργειαν τὴν τῆς συνειδήσεως παῤῥησίαν εἰς ἐσχάτην καταφέρων αἰσχύνην. Ὁ τοίνυν τὰς κέρκους συνδῆσαι βουλόμενος, λαμβανέτω τῶν δύο λογισμῶν τὰ τέλη, τῆς μὲν κενοδοξίας τὸ ἐπιτίμιον, τῆς δὲ πορνείας τὸ ἄτιμον, καὶ ὅς τὰς ἐναντιουμένας ἴδῃ σαφῶς ἀλλήλαις, τότε νομιζέτω τὸ τοῦ Σαμψὼν πεποιηκέναι. Πάλιν ὁ τῆς γαστριμαργίας λογισμὸς τέλος ἔχει τὸ τῆς πορνείας· ὁ δὲ τῆς πορνείας τέλος τὸν τῆς λύπης· εὐθέως γὰρ λύπη ἀθυμία ἕπεται τῷ ἡττημένῳ τοῖς τοιούτοις λογισμοῖς μετὰ τὴν ἀνάληψιν. Λογιζέσθω οὖν ὁ ἀγωνιζόμενος μὴ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν βρωμάτων, μηδὲ τὸ λεῖον τῆς ἡδονῆς, ἀλλ' ἑκατέρων τούτων τὰ τέλη, καὶ ὅταν εὕρῃ λύπην ἀκολουθοῦσαν ἀμφοτέροις, ἴστω κέρκον κέρκῳ συνδεδεκὼς, καὶ τῷ ἐλέγχῳ τὰ τῶν ἀλλοφύλων ἀφανίσας θέρη.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Εἰ τοίνυν τοσαύτης ἐπιστήμης καὶ ἐμπειρίας δεῖται ὁ πρὸς τὰ πάθη πολεμῶν, γινωσκέτωσαν οἱ τῶν ἑτέρων ἀναδεδειμένοι προστασίαν πόσης αὐτοῖς χρεία τῆς γνώσεως· ἵνα καὶ τοὺς ὑποτεταγμένους ἐμφρόνως ὁδηγήσωσιν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ πάντα σαφῶς τὰ τῆς ἀπάτης διδάξωσιν, ὡς μὴ χειρονομοῦντας μόνον ἐν ἀέρι τὰ τῆς νίκης σχηματίζειν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρὸς τὸν ἀντίπαλον μάχῃ, καιρίας ἐπιφέρειν τὰς πληγὰς, ἵνα μὴ διὰ κενῆς διαῤῥίπτωσιν ἐν ἀέρι τὰς χεῖρας, ἀλλ' αὐτὸν θλίβωσι τὸν ἀντίπαλον. Τοῦ γὰρ γυμνικοῦ ἀγῶνος οὗτος ὁ ἀγὼν δυσχερέστερος· ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀθλητῶν σώματα κλίνεται ῥᾳδίως ἀνορθοῦσθαι δυνάμενα· ἐνταῦθα δὲ ψυχαὶ καταπίπτουσιν, ἃς ἅπαξ ἀνατραπείσας, μόλις ἔστιν ἀνεγεῖραι. Εἰ δέ τις ἔτι τὸν ἐμπαθῆ βίον διαπυκτεύων, καὶ πεφυρμένος ἐν αἵματι ναὸν Θεοῦ ἐκ λογικῶν οἰκοδομεῖν ἐπιχειροίη ψυχῶν, πάντως ἀκούσεται ὁ τοιοῦτος· « Ὅτι οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μοι ναὸν, ὅτι ἀνὴρ αἱμάτων εἶ σύ. » Εἰρηνικῆς γὰρ ἔστι καταστάσεως οἰκοδομεῖν ναὸν τῷ Θεῷ. Καὶ Μωϋσῆς μὲν λαβὼν τὴν σκηνὴν, καὶ ἔξω τῆς παρεμβολῆς πηξάμενος, δηλοῖ ποῤῥωτάτω τοῦ πολεμικοῦ θορύβου δεῖν εἶναι τὸν διδάσκαλον καὶ μακρὰν τοῦ πεφυρμένου ἀποικεῖσθαι στρατοπέδου πρὸς εἰρηνικὸν, καὶ ἀπόλεμον καταστάντα βίον. Ὅταν εὑρεθῶσι τοιοῦτοι διδάσκαλοι χρήζουσι μαθητῶν οὕτως ἀρνησαμένων ἑαυτοὺς, καὶ τὰ ἑαυ-

gloria ratiocinatio libidinis, et gravia quidem exhibet vestibula viarum deducentium ad infernum, abscondit vero diverticula exitialia, per quæ in penetralia inferni abducit hos qui sine ratione ea consectantur; proponit quippe nonnunquam sacerdotium, aliquando perfectam vitam monachi, multos vero facit ad ipsam accedere propter utilitatem, et e sermone, et ex opere bonam illi apparere famam parat, et apposite quandoque ipsum istis circumpascens cogitationibus avertit plerumque a naturali sobrietate, tunc felicem occursum gravis scilicet mulieris subfingens, ad patrandam rem impuram defert conscientiæ libertatem ad extremam deturbans infamiam. Qui vult igitur caudas colligare sumat duarum rationum fines, inanis quidem gloriæ honorem, fornicationis vero dedecus, et quando clare viderit adversantes sibi invicem, tunc putet idem, quod Samson sese, perfecisse. Rursus gulæ ratio finem habet fornicationis, fornicationis vero finis est dolor, statim enim dolor, et anxietas animi subsequuntur eum, qui ab hisce rationibus vincitur, posteaquam **47** resipuit. Ratiocinetur igitur decertans nec circa delicias eduliorum, neque circa lubricum voluptatis, sed circa horum utrorumque fines, et quando compererit dolorem ambobus esse asseclam, sciat caudam caudæ colligare, et hoc argumento messes alienigenarum delebit.

CAPUT XLI.

Si igitur tanta scientia, et experientia opus sit ei, qui bellum gerit adversus passiones, dignoscant qui aliorum gubernationem suscipiunt, quanta ipsi notitia egent, ut et subditos prudenter deducant ad bravium supernæ vocationis, et dilucide omnes fraudes edoceant, ut non tantum in aere jactantes manum præbeant victoriæ speciem, sed et in ipsa pugna contra hostem lethalia inferant vulnera, ut ne in vanum per aerem manus disjiciant, sed ipsum conterant adversarium; certamine namque gymnico multo difficilior hæc est pugna: ibi enim athletarum corpora inclinantur, quæ facile possunt rursus erigi; in ista vero animæ decidunt, quas semel afflictas ægre licet resurgere; si vero quis in vita cupiditatibus plena etiamnum decertans, et involutus in sanguine, templum Dei e rationalibus animabus ædificare aggrediatur, omnino ipse audiat: « Quod tu non ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum tu es [69]. » Spectat enim ad statum pacificum ædificare templum Deo. Et Moyses quidem accipiens tentorium, et extra metationem castrensem illud figens, ostendit longissime a tumultu bellico debere esse magistrum, et habitare procul **48** a castris perturbatione refertis eum, qui ad pacificam minimeque bellicosam vitam translatus est, sed cum inveniuntur hujusmodi magistri, requirunt discipulos, qui sic abnegent seipsos, et proprias volunta-

[69] III Reg. v, 3; I Paral. xxii, 8, 10.

tes, nihil ut illi ab inanimo corpore magis differant, aut a materia artifici supposita, ut quemadmodum anima in corpore, quod vult, operatur, corpore nihil contrarium faciente, et sicut artifex in materia propriam exhibet artem, nihil ab ipsa præpeditus adversus proprium scopum. Ita magister in suis discipulis virginis scientiam operetur habens ipsos obedientes, et in nulla re contradicentes.

CAPUT XLII.

Nimis curiose namque inquirere in administrationem magistri, et ea examinare velle quæ mandat, est id impedire proprios progressus, nec enim omnino quod videtur inexperto conveniens, ac persuasibile, hoc et vere convenit; sed uti artifex, et alio modo imperitus artis, judicant ea, quæ spectant ad artem; pro regula enim ille utitur scientia, iste autem conveniente, raro autem conveniens collineat ad veritatem, sæpius vero illud magis aberrat a rectitudine, cumque deceptione quasi cognationem quamdam habet. Quid enim videtur primo aspectu absurdius gubernatore navis, quæ fertur errabunda oblique in navigatione, quam vocant nautæ ad rectum, seu in altum tendentem, ad transtrum ablutum aqua ut sedeant præcipiente, dimisso superiori scamno, cum ventus impellat, atque subvertat magis illud, quod prægravate **49** jussit, et tamen conveniens est consulere ut transtrum oneretur superius, nullatenusque cursitare ad id quod periclitatur. Sed una gubernatori obediunt potius navigantes quam suis cogitationibus propriis. Suadet enim illis necessitas arti servire ejus, qui salutem suscepit procurandam, etsi non sit persuasibile ex his quæ intuentur, id quod fit. Nonne igitur hi qui alienæ curæ commiserunt propriam salutem, dimittentes convenientia, proprias ratiocinationes arti ejus, qui callet illam, submittent, digniorem fide judicantes illius scientiam? et primum quidem renuntiantes nihil extra omittant, neque paucissimum, timentes Ananiæ exemplum, qui homines defraudare ratus, pro furto divinitus subiit damnationem [70].

CAPUT XLIII.

Sed uti seipsos, ita sua tradant omnia probe scientes, quia id quod derelictum, continuo mentem ad se retrahens, ut plurimum distrahet a melioribus rebus, postremo vero et abrumpet perfectionem fraternitatis. Ideo namque Vitas sanctorum Spiritus sanctus litteris demandavit, ut unusquisque eorum, qui hujuscemodi quempiam vivendi modum studiose consectantur, e similibus exemplis perducatur ad veritatem. Qua ratione igitur Elisæus obediens magistro renuntiavit mundo. « Arabat (inquit Scriptura) in bobus, et duodecim juga boum coram ipso, et in vasis boum coxit eas [71], » id vero significat ænigmatice fervidam alacritatem animi, nec enim (ait) Vendam jugo boum, et, prout convenit, dispensabo, neque ratiocinatus est quod

[70] Act. v, 1 seqq. [71] III Reg. xix, 19.

A τῶν θελήματα, ὡς μηδὲν ἀψύχου σώματος ἑαυτοὺς διαφέρειν, ἢ ὕλης ὑποβεβλημένης τεχνίτῃ, ἵν' ὥσπερ ψυχὴ ἐν σώματι ἐνεργεῖ ὃ βούλεται, οὐδὲν τοῦ σώματος ἀντιπράττοντος· καὶ ὥσπερ τεχνίτης ἐν ὕλῃ τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυται τέχνην, οὐδὲν παρ' αὐτῆς πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν ἐμποδιζόμενος· οὕτως ὁ διδάσκαλος ἐν τοῖς μαθηταῖς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιστήμην ἐργάσηται ἔχων πειθηνίους, καὶ πρὸς μηδὲν ἀντιλέγοντας.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Τὸ γὰρ περιεργάζεσθαι τὰς τοῦ διδασκάλου οἰκονομίας, καὶ δοκιμάζειν ἐθέλειν τὰ παρ' αὐτοῦ προστασσόμενα, ἐμποδίσαι τῇ ἰδίᾳ ἐστὶ προκοπῇ· οὐδὲ γὰρ πάντως, ὅπερ εὔλογον καὶ πιθανὸν φαίνεται τῷ ἀπείρῳ, τοῦτο καὶ ἀληθῶς εὔλογόν ἐστιν. Ἄλλως γὰρ B ὁ τεχνίτης, καὶ ἄλλως ὁ ἄτεχνος κρίνει τὰ τῆς τέχνης· κανόνι γὰρ ὁ μὲν τῇ ἐπιστήμῃ κέχρηται, ὁ δὲ τῷ εἰκότι· τὸ δὲ εἰκὸς, ὀλιγάκις μὲν στοχάζεται τῆς ἀληθείας, τὰ δὲ πολλὰ ἀποτυγχάνει μᾶλλον τῆς ὀρθότητος πρὸς τὴν ἀπάτην ἔχων τὴν συγγένειαν. Τί γὰρ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀλογώτερον δοκεῖ τοῦ τὸν κυβερνήτην πλαγίας φερομένης τῆς νηὸς κατὰ τὸν πρὸς ὄρθιον ὑπὸ τῶν ναυτικῶν καλούμενον πλοῦν ἐπὶ τὸν βαπτιζόμενον τοῖχον προστάσσειν καθῆσθαι, ἀφέντας τὸν ὑπερανεστῶτα, καὶ τοῦ ἀνέμου πρὸς ἐκεῖνον μᾶλλον ὠθοῦντος, καὶ ἀνατρέποντος ἐφ' ᾧ βαρεῖν ἐκέλευσε, καὶ μὴν τὸ εἰκὸς ἐπὶ τὸν ἐπανιστάμενον βαρεῖν τοῖχον συμβουλεύειν οὐχὶ διατρέχειν ἐπὶ τὸν κινδυνεύοντα· ἀλλ' ὅμως τῷ κυβερνήτῃ πείθονται μᾶλλον οἱ ἐμπλέοντες, ἢ ταῖς ἑαυτῶν ἐπι- C νοίαις· πείθει γὰρ αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη δουλεύειν τῇ τέχνῃ τοῦ τὴν σωτηρίαν ἐγκεχειρισμένου, κἂν τὸ πιθανὸν ἐκ τῶν ὁρωμένων μὴ ἔχῃ τὸ γινόμενον. Οὐκ οὖν οἱ ἐπιστρέψαντες ἑτέρους τὴν οἰκείαν σωτηρίαν, ἀφέντες τὰ εἰκότα, τῇ τέχνῃ τοῦ εἰδότος παραχωρείτωσαν τῶν ἰδίων λογισμῶν, ἀξιοπιστοτέραν τὴν ἐκείνου κρίνοντες ἐπιστήμην; Καὶ πρῶτον μὲν ἀποτασσόμενοι, μηδὲν ἔξω καταλιμπανέτωσαν, μηδὲ τὸ βραχύτατον, δεδοικότες τὸ τοῦ Ἀνανίου ὑπόδειγμα, ὃς ἀνθρώπους νοσφίζεσθαι νομίσας, θεόθεν τὴν ἐπὶ τῇ κλοπῇ ἐδέξατο καταδίκην.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ἀλλ' ὡς ἑαυτοὺς, οὕτω καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἐπιδιδότωσαν, εὖ εἰδότες, ὅτι τὸ ἀπολειφθὲν, συνεχῶς D πρὸς ἑαυτὸ τὴν διάνοιαν ἀνέλκον, ἐπὶ πολὺ μὲν περισπάσει τῶν κρειττόνων, ὕστερον δὲ καὶ τέλεον ἀποῤῥήξει τῆς ἀδελφότητος. Διὰ τοῦτο γὰρ τοὺς βίους τῶν ἁγίων ἀνέγραψε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα ἕκαστος τῶν ἥντινα οὖν ἐπιτηδευόντων ἀγωγὴν ἐξ ὁμοίων ὑποδειγμάτων προσαγάγηται τῇ ἀληθείᾳ. Πῶς οὖν ὁ Ἐλισσαῖος συντασσόμενος τῷ διδασκάλῳ ἀπετάξατο τῷ κόσμῳ· « Ἠροτρία, φησὶ, ἐν βουσὶ, καὶ δώδεκα ζεύγη βοῶν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ἔσφαξε τὰς βοῦς, καὶ ἔψησεν αὐτὰς ἐν τοῖς σκεύεσι τῶν βοῶν. » Τοῦτο δὲ τὸ θερμὸν τῆς προθυμίας αἰνίσσεται· οὐ γὰρ εἶπε· Πωλήσω τὰ ζεύγη τῶν βοῶν, καὶ καθηκόντως οἰκονομήσω, οὐδ' ὅτι πραθέντα ταῦτα, πλείονα χρείαν

A ἀνοίσειν ἔμελλεν ἐλογίσατο· ὅλος δὲ τῆς ἐπιθυμίας γενόμενος τῆς ἑλκούσης αὐτὸν πρὸς τὴν τοῦ διδασκάλου ἐπιουσίαν, κατεφρόνησε τῶν ὁρωμένων, καὶ μᾶλλον ὡς περισπώντων ἀπὸ τῆς ὀρθῆς προθέσεως ἀπαλλαγῆναι ἐσπούδασεν, εἰδὼς τὴν ἀναβολὴν καὶ μεταμελείας αἰτίαν γενομένην πολλάκις. Πῶς δὲ ὁ Κύριος τῷ πλουσίῳ τὴν τελειότητα τοῦ κατὰ Θεὸν ὑποτιθέμενος βίου, πωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δοῦναι πτωχοῖς προσέταττε, καὶ μηδὲν ἑαυτῷ καταλείπειν, εἰ μὴ τὸ καταλιμπανόμενον ᾔδει ὁμοίως τῷ παντὶ περισπασμοῦ αἴτιον γινόμενον; Νομίζω δὲ καὶ τὸν Μωσέα τοὺς ἀφαγνίζειν ἑαυτοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ βουλομένους εὐχῇ διὰ τοῦ προστάσσειν ἅπαν ξυρᾶσθαι τὸ σῶμα, τὴν παντελῆ τῶν ὑπαρχόντων ἐπιτάσσειν ἀπόθεσιν, δεύτερον δὲ συγγενείας, καὶ οἰκειότητος οὕτως ἐπιλανθανέσθωσαν, ὡς μηδόλως ταῖς τούτων μνήμαις B ἐνοχλεῖσθαί ποτε.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔʹ.

Εἰ γὰρ τὰς βοῦς τὰς ἐν τῇ ἁμάξῃ τῆς κιβωτοῦ ὑποζευχθείσας ἐπιλαθέσθαι τῆς φύσεως ἡ κιβωτὸς ἐποίησε, καὶ τῶν μόσχων αὐταῖς ἀποκλεισθέντων οἴκοι, καὶ οὐδενὸς τοῦ βιαζομένου, ἀμέμπτως ἤνυσαν τὴν ὁδὸν, οὐκ ἐκκλίνασαι δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, οὐδὲ τῇ περιστροφῇ τοῦ αὐχένος τὴν πρὸς τὰ τέκνα στοργὴν ἐπιδειξάμεναι, οὐδὲ μυκηθμῷ τὴν ἐπὶ τῇ διαζεύξει τῶν ἐγγόνων ὀδύνην ἐμφανίσασαι· ἀλλὰ καὶ τῷ βάρει τῆς κιβωτοῦ θλιβόμεναι, καὶ τῇ τῆς φύσεως τυραννίδι τραχηλιζόμεναι, ὥσπερ ἐπὶ κανόνι βαδίζουσαι, οὐδαμοῦ τῆς εὐθείας παρετράπησαν, τῆς περὶ τὴν φύσιν συμπαθείας ἡττηθεῖσαι τῷ τῆς ἐπικειμένης κιβωτοῦ C σεβασμίῳ· διατί μὴ καὶ τοῖς τὴν νοητὴν αἴρειν μέλλουσι κιβωτὸν τὸ αὐτὸ πρακτέον; Ἔδει μὲν οὖν καὶ πλέον, ἵνα μὴ παρὰ τῆς ἀλόγου φύσεως ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἔργοις ἡ λογικὴ παρασκευὴ μετρουμένη ἐλέγχηται τὸ μὴ πράττειν ἐκεῖνα λογισμῷ, ἅπερ ἀνάγκῃ πράττει τὰ ἄλογα. Ἴσως δὲ καὶ Ἰωσὴφ διὰ τοῦτο πλανᾶται κατὰ τὴν ἔρημον, ἐπειδὴ ἐκ τῶν τῆς συγγενείας ὀνομάτων ἐζήτει τὸν τῆς τελειότητος ὅρον. Διόπερ καὶ ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἄνθρωπος πυνθανόμενος παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς πλάνης, καὶ μαθὼν ὅτι ἡ τῶν οἰκείων ἐστὶ προσπάθεια· οὐ γὰρ ἂν βόσκειν αὐτοὺς, ἀλλὰ ποιμαίνειν εἶπεν, εἰ μὴ πεπλανημένην εἶχεν ἐπὶ τῆς τέχνης τὴν κρίσιν· φησὶ γὰρ πρὸς αὐτόν· « Ἀπῆλθον ἐντεῦθεν, ἤκουσα γὰρ αὐτῶν λεγόντων· Πορευθῶμεν εἰς Δοθαΐμ. » Δοθαῒμ δὲ ἑρμηνεύεται, « ἔκλειψις ἱκανή· » διδάσκων τὸν ἐν τοῖς D περὶ τὸ σῶμα φίλον ἔτι πλανώμενον, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐπιτυχεῖν τῆς τελειότητος, μὴ ἱκανῶς ἐκλείποντα τὴν περὶ τὰ οἰκεῖα τῆς σαρκὸς προσπάθειαν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕʹ.

Κἂν γὰρ ἀπολίπῃ τις τὴν Χαρὰν, ὅπερ σημαίνει τὰς αἰσθήσεις· τρῶγλαι γὰρ ἑρμηνεύονται, καὶ ἐκ τῆς κοιλάδος Χεβρὼν ἐξέλθοι, τῶν ταπεινῶν ἔργων, καὶ ἐκ τῆς ἐρήμου, καθ' ἣν ἡ πλάνη γίνεται τῷ ζητοῦντι τὴν τελείωσιν· εἰς δὲ τὴν ἱκανὴν ἔκλειψιν μὴ

A posset ex his **50** divenditis plurimam depromere utilitatem, totus vero prompto animo tractus ipse ad magistri præsentiam contempsit ea quæ videbat, et magis studuit rejicere velut abstrahentia a recto proposito, cum probe nosset dilationem sæpe causam fuisse mutandi consilii. Quo pacto Dominus proponens perfectionem vitæ secundum Deum diviti, vendere substantiam suam, et dare pauperibus præcepit, nihilque sibi ipsi derelinquere [72]? nisi scisset derelictum similiter ac totum distractionis causam fore. Arbitror autem et Moysen his, qui seipsos purificare volebant in magna oratione, dum imperavit ut totum corpus raderent [73], perfectam bonorum subsistentium abjectionem præcepisse, secundo vero cognationis, et domesticæ fa- B miliaritatis sic obliviscantur, ut nec harum recordationibus omnino unquam perturbentur.

CAPUT XLIV.

Si enim vaccas, quæ in curru erant arcæ sub jugo vinctæ [74], oblivisci naturæ arca effecit et vitulorum ab ipsis seclusorum domi; nulloque compellente sine querela per viam perrexerunt nec ad dexteram declinantes, nec ad sinistram, neque vel cervicis conversione amorem erga progenita animalia demonstrantes, neque mugitu dolorem de fœtuum disjunctione declarantes; sed et arcæ onere attritæ, et naturæ tyrannide veluti collo obtorto deductæ quasi gradientes in regula, nullatenus a recto tramite fuerunt aversæ in affectu, qui a natu- C ra est, perdomitæ veneratione insistentis arcæ, eam ob rem non **51** idem factitandum et his qui arcam attollere intellectualem moliuntur? Oporteret quidem igitur et amplius, ut ne operibus utilibus redarguatur a natura irrationale rationalis apparatus moderatus, quod ille non efficiat ratiocinatione, quæ irrationabilia patrant e necessitate. Pariter autem et Joseph errat ideo per desertam solitudinem, quando ex nominibus cognationis quærebat perfectionis terminum: ideo et homo, qui ad veritatem sciscitabatur ab eo causam erroris discens quod illa erat affectus erga cognatos, nec enim pascere ipsos, sed gubernare greges dixisset, nisi judicium habuisset exerrans circa modum artis, ait ad ipsum: « Etenim, abierunt hinc, audivi D namque ipsos dicentes: Eamus in Dothaim, » Dothaim vero explicatur [75], « derelictio sufficiens; » docens eum, qui etiamnum errat ea, quæ circa corpus sunt amans, non aliter inventurum perfectionem, nisi sufficienter deserat affectum circa carnis cognationem.

CAPUT XLV.

Nam etsi quis relinquat Charan, quod significat sensus, exponuntur enim « cavernæ, » et e convalle Chebron exeat, operibus nempe vilibus, et e deserto, circa ipsum fit error ab eo, qui quærit perfectionem, et in convenientem abdicationem nisi

[72] Luc. XVIII, 22. [73] Levit. XIV, 8; Num. VIII, 6, 7 [74] I Reg. VI, 1 seqq. [75] Gen. XXXVII, 17 seqq.

transmigraverit, nulla erit ipsi longæ afflictionis utilitas, seducto a perfectione propter illecebram erga cognationem; sed et Dominus quasi reprehendens Deiparam Mariam ipsum inter cognatos requirentem [76], et eum qui amat patrem, et matrem plusquam ipsum, indignum se ipso judicans [77], 52 apposite demonstrat nexuum cognatorum derelictionem. Post horum vero directionem consulendum ipsis, si qui sint a tumultibus recens liberati, ut quietem amplectantur, neque continuis progressibus inflicta menti a sensibus vulnera refricent, neque vetustis peccatorum figuris alias ingerant species, sed novarum declinent insultum, omni vero studio contendant ad antiquas imaginationes abolendas. Laboriosa namque his, qui recens renuntiarunt, requies, tunc enim tempore captato memoria omnem impuritatem movet denuo ingestam, cui non vacabat prius id facere ob multitudinem negotiorum circum affluentium. Habet enim post laborem, et hoc utilitatis, liberans mentem procedente tempore a perturbatione ratiocinationum impurarum. Si enim propositum est ipsis animam abluere, ac expurgare ab omnibus eam polluentibus, secedere debent ab omnibus negotiis, per quæ sordes augentur, et tranquillitatem plurimam menti præbere, proculque abesse a proritantibus, et propinquiorum conversationes fugere, solitudinem amplexantes philosophiæ matrem.

CAPUT XLVI.

Est enim facile istos rursus incidere in retia, e quibus solutos se putaverunt, quando sine timore conversari studebunt inter impedimenta promiscua. Est quippe inutile illi qui transivit ad virtutem, his ipsis gaudere rebus, a quibus recessit, eas rejiciens; sulcus enim est consuetudo, ut verendum sit ne quietem multo studio partam 53 turpibus institutis renovent, et memorias malorum oblitorum operentur. Similis est enim mens eorum qui a malitia recens secesserunt, corpori a longa invaletudine incipienti convalescere; cui quæcunque obvenerit occasio, resolutionis in morbum causa fit, cum necdum ac validius robur fuerit compactum. Agitantur enim et istorum intellectuales nervi, et succutiuntur; timendum ut sit fore ne recurrat passio. Innatum est enim perturbationibus, ut ex refusione irritentur iterum. Ideo manere intra fores eos, qui nolunt excidium pati ab exterminatore, Moyses jussit dicens: « Non egrediamini unusquisque januam domus vestræ, ne vos apprehendat exterminator [78], » et Jeremias id mandare videtur quando ait: « Ne proficiscamini in agrum, nec eatis in vias, quia hostium ensis circumquaque ibi habitat [79]. » Generosorum etenim pugnatorum est eodem in loco obviam ire hostibus, et eorum insidias refugere absque noxa; si vero quis sit ex his, qui nequiquam decertare possunt,

A μετοικήσῃ, οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ τῆς μακρᾶς ταλαιπωρίας, διὰ τὸ περὶ τὴν συγγένειαν φίλτρον ἀπεσφαλισμένῳ τῆς τελειότητος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος ἐπιτιμῶν τῇ Θεοτόκῳ Μαρίᾳ ἐν τοῖς συγγενέσιν ἀναζητούσῃ αὐτὸν καὶ τὸν φιλοῦντα τὸν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ αὐτὸν ἀνάξιον ἑαυτοῦ κρίνων, πρεπόντως ἔκλειψιν τῶν συγγενικῶν ὑποτίθεται δεσμῶν. Μετὰ δὲ τὴν τούτων κατόρθωσιν συμβουλευτέον αὐτοῖς, εἴ τινες εἶεν ἔτι νεωστὶ τῶν θορύβων ἀπηλλαγμένοι ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ μήτε συνεχέσι προόδοις τὰ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐγγινόμενα τραύματα τῇ διανοίᾳ ἀναξαίνειν, μηδὲ τοῖς παλαιοῖς τῶν ἁμαρτημάτων εἰδώλοις ἐπιφέρειν ἑτέρας μορφὰς, ἀλλ' ἐκκλίνειν μὲν τὴν νεαρῶν προσβολὴν, ἔχειν δὲ πᾶσαν τὴν σπουδὴν πρὸς τὸ ἐξαλεῖψαι τὰς παλαιὰς φαντασίας.
B Ἐπίπονος μὲν γὰρ τοῖς νεωστὶ ἀποτασσομένοις ἡ ἡσυχία· τότε γὰρ καιρὸν λαβοῦσα ἡ μνήμη, πᾶσαν ἀνακινεῖ τὴν ἐγκειμένην ἀκαθαρσίαν, οὐ σχολάζουσα πρότερον τουτο ποιεῖν διὰ τὸ πλῆθος τῶν περισσευόντων πραγμάτων. Ἔχει γὰρ μετὰ τοῦ ἐπιπόνου καὶ τὸ ὠφέλιμον ἀπαλλάττουσα τὸν νοῦν τῷ χρόνῳ τῆς τῶν μιαρῶν ὀχλήσεως λογισμῶν. Εἰ γὰρ αὐτοὺς ἐκνίψασθαι πρόκειται τὴν ψυχὴν καὶ θεραπεῦσαι πάντων τῶν μολυνόντων, ἀναχωρεῖν πάντων τῶν πραγμάτων ὀφείλουσι, δι' ὧν ὁ ῥύπος αὔξεται, καὶ πολλὴν τῷ λογιστικῷ παρέχειν τὴν γαλήνην, καὶ μακρὰν τῶν ἐρεθιζόντων γενέσθαι, καὶ τὰς τῶν οἰκειοτέρων φεύγειν συνδιαιτήσεις, μόνωσιν ἀσπαζομένους τὴν τῆς φιλοσοφίας μητέρα.

C

ΚΕΦΑΛ. ΜϚ'.

Ἔστι δὲ εὐχερὲς τοῖς αὐτοῖς πάλιν περιπεσεῖν δικτύοις, ὧν ἀπηλλάχθαι ἐνόμισαν, ὅταν ἀδεῶς τοὺς πεφυρμένους ὄχλους συνδιαιτᾶσθαι σπουδάζωσιν. Ἀλυσιτελὲς γὰρ τῷ μετοικησαμένῳ πρὸς ἀρετὴν τὸ τοῖς αὐτοῖς χαίρειν πράγμασιν, ὧν καταγνοὺς ἀπέδρα· ὁλκὸν γὰρ ἡ συνήθεια ὡς δέος εἶναι, μὴ τὴν ἐκ πολλῆς σπουδῆς ἐγγινομένην ἡσυχίαν τῶν αἰσχρῶν ἐπιτηδευμάτων πάλιν ἀνακαινίσωσι, καὶ μνήμας τῶν ἐπιλελησμένων κακῶν ἐργάσωνται. Ἔοικε γὰρ ὁ νοῦς τῶν ἔναγχος τῆς κακίας ἀναχωρησάντων σώματι ἐκ μακρᾶς ἀῤῥωστίας ἀναλαμβάνειν ἀρξαμένῳ, ᾧ καὶ ἡ τυχοῦσα πρόφασις τῆς ἐπὶ τὴν νόσον ἀναλύσεως αἰτία γίνεται μήπω πρὸς ἰσχὺν παγέντι κραταιοτέραν. Πλαδῶσι γὰρ καὶ τούτων οἱ νοεροὶ
D τόνοι, καὶ κραδαίνονται· ὡς δέος εἶναι, μὴ παλινδρομήσῃ τὸ πάθος. Πέφυκος ἐκ τῆς ἐν τοῖς ὄχλοις ἀναχύσεως διερεθίζεσθαι. Διὰ τοῦτο μένειν ἐντὸς τῶν κλισιάδων τοὺς μηδὲν παθεῖν ὑπὲρ τοῦ ὀλοθρευτοῦ βουλομένους ὁ Μωϋσῆς ἐκέλευσε λέγων· « Οὐκ ἐξελεύσεσθε ἕκαστος τὴν θύραν τοῦ οἴκου ὑμῶν, ἵνα μὴ ὀλοθρευτὴς ἅψηται ὑμῶν. » Καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ τοῦτο προστάσσειν ἔοικεν, ὅταν λέγει· « Μὴ ἐκπορεύεσθε εἰς ἀγρὸν, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς μὴ βαδίζετε, ὅτι ῥομφαία τῶν ἐχθρῶν παροικεῖ κυκλόθεν. » Γενναίων γὰρ ἀγωνιστῶν τὸ ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις, καὶ τὴν τούτων ἐπιβουλὴν διαφεύγειν ἀβλαβῶς. Εἰ δέ τις εἴη τῶν οὐδέπω μάχεσθαι δυναμένων

[76] Luc. ii, 44. [77] Matth. x, 37. [78] Exod. xii, 22. [79] Jerem. vi, 25.

ἀνεπηρεάστως οἴκοι μενέτω, ἀσφάλειαν ἀκίνδυνον ἐκ τῆς ἡσυχίας ἑαυτῷ ποριζόμενος. Τοιοῦτος ἦν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, περὶ οὗ γέγραπται· « Ὁ δὲ θεράπων Ἰησοῦς νέος ὢν οὐκ ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς σκηνῆς· » Ἤδει γὰρ τοὺς ἐπὶ τὸ πεδίον ἐκπορευομένους ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τοῦ σώματος καὶ τῇ σαρκὶ φίλων διὰ τὴν πρόωρον ἅμιλλαν ἀναιρουμένους ἐκ τῆς κατὰ τὸν Ἄβελ πεπαιδευμένος ἱστορίας.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν Δίναν ἔστιν ἀκριβῶς καταμαθεῖν, ὅτι κορικῆς ὄντως καὶ γυναικώδους ἐστὶ διανοίας, τὸ τοῖς ὑπὲρ τὴν οἰκείαν ἕξιν ἐγχειρεῖν, καὶ τῆς περὶ αὐτῶν ὡς ἱκανῶν ὑπολήψεως ἀπατᾶσθαι. Εἰ μὴ γὰρ αὕτη προχείρως ἐπαπεδύσατο τὴν τῶν ἐγχωρίων πραγμάτων θεωρίαν, ὡς δυνατὴ δῆθεν, καὶ μηδόλως ἐκ τῆς τούτων θελχθῆναι τέρψεως, οὐκ ἂν ἀώρως τὸ κριτικὸν διεφθάρη τῆς ψυχῆς δελεασθὲν ὑπὸ τῆς τῶν αἰσθητῶν φαντασίας, οὔπω νομίμως ἀνδρείῳ ὁμιλήσασα λόγῳ. Τοῦτο τὸ πάθος εἰδὼς ἐμπολιτευόμενον ὁ Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις τὸ τῆς οἰήσεως λέγω, καὶ βουλόμενος αὐτὸ πρόῤῥιζον τῆς ἕξεως ἀνασπάσαι τῆς ἡμετέρας, φησὶ πρὸς τὸν νομοθέτην Μωϋσέα· « Εὐλαβεῖς ποιήσατε τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ, » ὡς τό γε προχείρως τοῖς ὑπὲρ τὴν δύναμιν ἄθλοις ἐπαποδύεσθαι, ἀλλότριον εὐλαβείας εἰδώς· οὐκοῦν οὐ καταμικτέον ἑαυτοὺς πρὸ τῆς ἕξεως τελείας πολιτικοῖς θορύβοις ἀλλ' ὡς ποῤῥωτάτω φευκτέον, μακρὰν τῶν περιηχούντων ψόφων ἱστῶντας τὴν διάνοιαν· οὔτε γὰρ μέγα ὄφελος τῶν πραγμάτων ἀναχωρήσαντας ταῖς περὶ αὐτῶν φήμαις περικτυπεῖσθαι, καὶ τὴν πόλιν ἐκλιπόντας τῶν ἐνεργειῶν τῇ πύλῃ καθάπερ Λὼθ παρακαθέζεσθαι τῆς ἐκεῖθεν ἀναπιμπλαμένους ταραχῆς, ἔξω δὲ κατὰ τὸν μέγαν Μωϋσῆν ἀναχωρητέον, ἵνα μὴ μόνον τὰ ἔργα, ἀλλὰ καὶ αἱ φωναὶ τούτων παύσωνται· ὥς φησιν· « Ὅταν ἐξέλθω τὴν πόλιν, καὶ ἐκπετάσω τὰς χεῖρας μου, αἱ φωναὶ παύσονται. »

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ'.

Τότε γὰρ ἡ ἀληθὴς γίνεται γαλήνη, ὅταν μὴ μόνον αἱ ἐνέργειαι, ἀλλὰ καὶ αἱ περὶ αὐτῶν μνῆμαι σχολάζουσαι καιρὸν παρέχωσι τῇ ψυχῇ δυνηθῆναι τοὺς ἐνεσφραγισμένους τύπους ἰδεῖν, καὶ πρὸς ἕκαστον αὐτῶν ἀγωνίσασθαι, καὶ ἐκκόψαι τῆς διανοίας. Ἐπεισερχομένων δὲ ἑτέρων, καὶ ἑτέρων μορφῶν, οὔτε τοὺς προγεννημένους τύπους ἀπαλεῖψαι δυνατόν· τοῦ λογιστικοῦ τοῖς ἐπιγινομένοις προσασχολουμένου καὶ τὸν πόνον αὐτοῖς τὸν πρὸς τὸ ἐκκόψαι τὰ πάθη, ἀνάγκη γενέσθαι χαλεπώτερον, ἰσχὺν κτησαμένων ἐκ τῆς κατ' ὀλίγον αὐξήσεως, καὶ δίκην ποταμῶν ἀδιαστάτῳ φορᾷ ταῖς ἐπεισρεούσαις φαντασίαις τὸ διορατικὸν ἐπικλυζόντων τῆς ψυχῆς. Ὡς γὰρ οἱ ποταμοῦ ῥεῖθρον ἐθέλοντες ἰδεῖν ξηρὸν ἴσως τινῶν ἱστορίας ἀξίων ἐναποκειμένων, οὐδὲν ὠφελοῦσιν ἐξαντλοῦντες τὸ κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον ὕδωρ, ἐν ᾧ

A is domi maneat indemnis, securitatem absque periculo sibi præstans e quiete. Hujusmodi erat Jesus Nave, de quo scriptum est: « Serviens vero Jesus adolescens exsistens, extra tentorium non progrediebatur [80], » sciebat enim egredientes in campum a fratribus corporis, et carnis amicis ob præmaturum certamen occisos, ex historia edoctus de Abele [81].

54 CAPUT XLVII.

Neque vero minus ex ea, quæ de Dina est [82], licet illud perdiscere diligenter, quod mentis est puellaris vere, atque muliebris, ea, quæ sunt super habitum proprium, aggredi, et apprehensione circa illa, uti convenientia, decipi. Nisi enim ipsa cito aggressa esset rerum regionis inspectionem, B quasi potens sane, et omnino nec obnoxia ex horum demulceri oblectatione, nunquam præmature judicandi facultatem animæ insitam corrupisset, deceptam ab imaginatione rerum sensibilium, ad colloquium virile nequaquam legitime accedens. Hanc autem passionem probe sciens Deus inter homines usurpari, arrogantiæ (inquam), et volens ipsam radicitus evellere nostro ex affectu, ait ad legislatorem Moysem: « Religiosos facite filios Israel [83], » velut ille, qui sciebat, quod alienum erat a religione prompte subire certamina quæ vires excedant, non igitur seipsos immiscere debent civicis tumultibus ante perfectum habitum virtutis, sed quam longissime aufugiendum procul a circumsonantibus rumoribus mentem constituendo, C nec enim utile valde est secedentes a negotiis circumstrepi famæ rumusculis, quæ circa ipsos sunt, et eos qui deserunt urbem in portæ operationibus, quemadmodum Lot considere [84], turbulentia, quæ inibi fit, repletos; extra vero secundum magnum Moysem recedendum est [85], ut ne solum opera, sed et voces horum cessent. Ut inquit, « Quando exibo urbe, et extendam manus meas, cessabunt voces [86]. »

55 CAPUT XLVIII.

Tunc enim vera efficitur tranquillitas, quando non operationes, sed et ipsarum memoria vacans tempus animæ præbet, quo possit impressas formas intueri et adversus unamquamque ipsarum D decertare, easque e mente exscindere. Aliis vero supervenientibus, aliisque speciebus, neque ante innatas formas delere possunt: ratione occupata in illis, quæ insistunt, et laborem ipsis ad exsecandas passiones necessum est fieri duriorem, cum illæ vim sumant ex incremento paulatim, et instar fluviorum illatis incessanter, influentibusque imaginationibus, animæ vim qua intuetur illa, superinundantium; sicut enim fluvii alveum volentes videre siccum (forsan quibusdam rebus scitu dignis in ipso repositis) nihil agunt, aquam, quæ ad locum illum est, exhaurientes in quo, quod quæ-

[80] Exod. xxxiii, 11. [81] Gen. iv, 8 seqq. [82] Gen. xxxiv, 1 seqq. [83] Levit. xv, 31 sec. LXX. [84] Gen. xix, 15 seqq. [85] Exod. xix, 12. [86] Exod. ix, 29.

A runt, putant esse reconditum, exinaniti spatium statim denuo replente eo, quod superfluit. Cum vero cursum aquæ superiorem sistent, sine labore, solum apparet ipsis, ea, quæ relicta est, aqua recedente sua sponte, et siccam ipsis concedente terram, ad scientiam eorum, quæ desiderabantur. Ita vacuari formas efficaces passionum perfacile est, sensibus neutiquam ministrantibus insuper, quæ foris sunt. His namque instar fluxus sensibilia immittentibus, non tantum difficile, verum et impossibile mentem omnino perpurgare ab inundatione hujuscemodi. Quamvis enim passiones non perturbent, tempus commovendi haud invenientes propter continuos congressus; **56** attamen latenter, subterque convolutæ magis crassescunt robur ex tempore ipso accipientes.

B

CAPUT XLIX.

Et quemadmodum terra continue calcata, etsi habeat spinas, non quidem ipsas exhibet; pedum enim conculcatio prohibet ipsas ne germinent; profundas tamen in gremio suo extendens radices fortes, et valde lactatas, quando permittente tempore ortum acceperunt, confestim illæ fruticantur. Sic assiduis congressibus prohibitæ passiones ne manifeste emergerent in lucem, fiunt robustiores, et abundantius excrescentes præ quiete, cum multo robore agitantes bellum grave, ac periculum his inferunt, qui pugnam initio adversus eas neglexerunt. Ideoque propheta [87] semen e Babylone jubet exterminari, uti quæ adhuc sunt in C sensuum cellis formæ aboleantur ipsæ, consulens ne incidentes in humum mentis fruticentur: et copiosis ac inutilibus imbribus mutuæ curæ irrigatæ multiplicem malitiæ fructum afferant. Alter autem propheta beatos edicit eos, qui neque passionum cuspidem suscipiunt, sed ipsi mammæ adhærentes eas interimunt: « Beatus (dicens) qui obtinebit, et illidet infantes tuos ad petram [88]. » Forsitan vero et magnus Job ad seipsum philosophans hujuscemodi aliquem obscure designat [89]: in aqua quidem florere papyrum, et butumum, seu calamum inquiens, omnem autem herbam, flumine orbatam, exsiccari; et periit formicarius leo, eo quod non habebat pabulum; hujusmodi aliquid **57** significare visus est. Volens enim osten- D dere vim passionis, quæ insidiatur, magnus Job, appositam ipsi adinvenit appellationem ex audacissimo leone, ac ex vilissima omnium formica componens nomen [90]. Insultus enim passionum a vilibus incipiunt imaginationibus, instar formicæ clam proserpentes, ad extremum in magnum extolluntur tumorem, ut non minus quam leo ei, quem obvium habet in cursu, periculum creent. Ideo decertatorem pugnare tunc oportet adversus passiones, quando adventant, uti formica, ut escam vilitatem præripientes. Si enim ad leonis robur pervenire illas

A τὸ ζητούμενον ἀποκεῖσθαι νομίζουσι. Τοῦ κενουμένου τὴν χώραν εὐθὺς ἀναπληροῦντος τοῦ ἐπεισρέοντος. Ὅταν δὲ τὴν ἄνωθεν φορὰν ἀναστείλωσιν, ἀκαμάτως αὐτοῖς τὸ ἔδαφος ἀναφαίνεται τοῦ καταλειφθέντος ὕδατος αὐτομάτως ὑποχωροῦντος, καὶ ξηρὰν αὐτοῖς παραχωροῦντος τὴν γῆν πρὸς τὴν τῶν ποθουμένων ἱστορίαν, οὕτως καὶ τὸ κενωθῆναι τὰς ποιητικὰς τῶν παθῶν μορφὰς εὔκολον γίνεται, μηκέτι τῶν αἰσθήσεων τὰ ἔξωθεν ἐπιχορηγουσῶν. Τούτων δὲ ἐπιπεμπουσῶν δίκην ῥεύματος τὰ αἰσθητὰ, οὐ μόνον δυσχερὲς, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον καθαρεῦσαι πάντη τὸν νοῦν τῆς τοιαύτης πλημμύρας. Κἂν γὰρ μὴ ὀχλῶσι τὰ πάθη διὰ τὰς συνεχεῖς συντυχίας καιρὸν κινήσεως οὐχ εὑρίσκοντα, ἀλλὰ γοῦν λεληθότως ὑποστρεφόμενα πλέον ἁδρύνεται τὴν ἐκ τοῦ χρόνου ἰσχὺν προσ-
B λαμβάνοντα.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ'.

Καὶ ὥσπερ ἡ συνεχῶς πατουμένη γῆ, κἂν ἔχῃ ἀκάνθας, οὐκ ἀναδίδωσι μὲν αὐτάς· κωλύει γὰρ τὴν φυὴν ἡ τριβὴ τῶν ποδῶν, βαθείας δὲ ἐν τοῖς ταύτης κόλποις τὰς ῥίζας ἐνδιατείνουσα εὐερνεῖς, καὶ πάνυ τεθηλυίας, ὅταν καιροῦ τοῦ συγχωροῦντος τὴν ἀνατολὴν λάβηται, εὐθὺς βλαστάνουσι· οὕτω τὰ πάθη ταῖς συνεχέσι συντυχίαις παρακύπτειν εἰς φανερὸν κωλυόμενα, ἀλκιμώτερα γίνεται, καὶ ἡσυχίας εὐπορήσαντα, μετὰ πολλῆς τῆς ῥώμης ἐπιτίθεται, βαρὺν, καὶ ἐπικίνδυνον τοῖς ἐν ἀρχῇ τῆς πρὸς αὐτὰ μάχης ἀμελήσασι ποιοῦντα τὸν πόλεμον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ προφήτης ἐξολοθρεῦσαι σπέρμα ἐκ Βαβυλῶνος κε-
C λεύει, ὡς ἔτι ἐν ταῖς τῶν αἰσθήσεων ἀποθήκαις εἰσὶν αἱ μορφαὶ ἀφανίσαι συμβουλεύων αὐτὰς, ἵνα μὴ τῇ τῆς διανοίας ἐμπεσοῦσαι γῇ βλαστήσωσι, καὶ τοῖς λαύροις, καὶ ἀνωφελέσιν ὑετοῖς τῆς ἐπαλλήλου μελέτης ποτισθεῖσαι πολύχουν τὸν τῆς κακίας ἐνέγκωσι καρπόν. Ἕτερος δὲ προφήτης καὶ μακαρίζει τοὺς μηδὲ τὴν ἀκμὴν τῶν παθῶν ἐκδεχομένους, ἀλλ' αὐτῇ προσπεφυκότας τῇ θηλῇ διαφθείροντας. « Μακάριος, λέγων, ὃς κρατήσει, καὶ ἐδαφιεῖ τὰ νήπιά σου πρὸς τὴν πέτραν. » Τάχα δὲ καὶ ὁ μέγας Ἰὼβ καθ' ἑαυτὸν φιλοσοφῶν, τοιοῦτόν τινα αἰνίσσεται· ἐν ὕδατι μὲν θάλλειν πάπυρον, καὶ βούτουμον λέγων, στερωθεῖσαν δὲ τοῦ ποταμοῦ πᾶσαν βοτάνην ξηραίνεσθαι, καὶ τὸ μυρμηκόλεων δὲ ὤλετο· παρὰ τὸ μὴ ἔχειν βορᾶς. Τοιοῦτόν τι σημαίνειν ἔοικε· τὸ γὰρ ἐνεδρευτικὸν τοῦ
D πάθους δεῖξαι θελήσας ὁ μέγας Ἰὼβ, σύνθετον ἐξ εὗρεν αὐτῷ τὴν προσηγορίαν, ἐκ τοῦ θρασυτάτου λέοντος, καὶ ἐκ τοῦ πάντων εὐτελεστάτου μύρμηκος συνθεὶς τὸ ὄνομα. Αἱ μὲν γὰρ προσβολαὶ τῶν παθῶν ἀπὸ εὐτελῶν ἄρχονται φαντασιῶν, μύρμηκος δίκην λανθανόντως προσέρπουσαι· τὰ δὲ τελευταῖα ἐπὶ μέγαν ἐξαίρεται ὄγκον, ὡς οὐκ ἔλαττον λέοντος ἐπιδρομῆς τῷ παρατυχόντι παρέχειν τὸν κίνδυνον. Διὸ χρὴ τὸν ἀγωνιστὴν τότε παλαίειν πρὸς τὰ πάθη, ὅταν, ὡς μύρμηξ, προσέρχωνται δέλεαρ τὴν εὐτέλειαν προελόμενα· ἐὰν γὰρ ἐπὶ τὴν τοῦ λέοντος φθάσωσιν ἰσχὺν προελθεῖν, δυσκαταγώνιστα

[87] Isa. XIV, 22. [88] Psal. CXXXVI, 9. [89] Job VIII, 11, 12. [90] ibid.

γίνεται, καὶ ἐκθλίβουσιν ἰσχυρῶς, δεῖ βορὰν αὐτοῖς μὴ παρέχειν. Βορὰ δὲ τούτων, ἤδη πολλάκις εἴρηται, αἱ διὰ τῶν αἰσθητῶν εἰκόνες ἐρχόμεναι τῶν παθῶν· [εἰκόνες] αὗται γὰρ τρέφουσι τὰ πάθη, ἕκαστον εἴδωλον ἐκ διαδοχῆς ὁπλίζουσαι κατὰ τῆς ψυχῆς.

ΚΕΦΑΛ. Ν'.

Διὰ τοῦτο καὶ τῷ ναῷ τὰς θυρίδας δικτυωτὰς ὁ νομοθέτης κατεσκεύασε σημαίνων, ὅτι δεῖ τοὺς ὡς ναὸν, καθαρὰν τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν φυλάττειν βουλομένους, καθάπερ ἐκεῖ δικτυωταῖς θυρίσι, πρὸς τὸ μηδὲν εἰσέρπειν τῶν ἀκαθάρτων κατεσκευάσθη. Οὕτως ταῖς αἰσθήσεσι κωλύματα λογισμῶν ἐνδιαπλέκειν, τὰ δυσχερῆ τῆς μελλούσης κρίσεως, ταῖς εἰσερπούσαις μορφαῖς ἀκαθάρτοις ἐπιγινομέναις ἀποτειχίζουσι τὴν εἴσοδον. Καὶ τάχα διὰ τοῦτο Ὀχοζίας ἠῤῥώστησεν ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ ἔπεσε· τὸ γὰρ τοὺς τῆς ἀνταποδόσεως λόγους ἐν καιρῷ τῶν πειρασμῶν παραλογίσασθαι κατενεχθέντα ἐπὶ τὰς ἡδονὰς, ἀπὸ τοῦ δικτυωτοῦ πεσεῖν ἐστι. Τί δὲ ταύτης τῆς ἀῤῥωστίας ἐστὶ χαλεπώτερον; Σώματος μὲν γάρ ἐστιν ἀῤῥωστία, τὸ παρὰ φύσιν ἔχειν, τῆς τῶν στοιχείων ἰσονομίας, ἐκ τῆς τοῦ ἑνὸς ἐπικρατείας εἰς τὸ παρὰ φύσιν, ἐπιτραπείσης· ψυχῆς δὲ τὸ ἐκκλῖναι τοῦ ὀρθοῦ λογισμοῦ τοῖς νοσοποιοῖς ἡττηθείσης πάθεσι. Τοιαῦτα δίκτυα τῇ ὁράσει τοῦ ἀκούειν δυναμένου διέπλεκεν ὁ Σολομὼν λέγων· « Οἱ ὀφθαλμοί σου, ὅταν ἴδωσιν ἀλλοτρίαν, τὸ στόμα σου τότε λαλήσει σκολιά· » σκολιὰ λέγων τὰ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἀπαντᾶν μέλλοντα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀνταποδόσεως· ταῦτα γὰρ λογισθέντα μετὰ τῆς προσηκούσης καταστάσεως ἀπείργει πᾶσαν ἐπικίνδυνον τῶν ὀφθαλμῶν θεωρίαν. Εἶπε καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ λογισμοῦ ὁποίαν εἶναι δεῖ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον· « Κατάκεισαι γὰρ, φησὶν, ὥσπερ ἐν καρδίᾳ θαλάσσης, καὶ ὡς κυβερνήτης ἐν πολλῷ κλύδωνι. »

ΚΕΦΑΛ ΝΑ'.

Ἐὰν γὰρ δυνηθῇ τις ἐν τῷ καιρῷ τῆς πρὸς τὴν ἐρεθίζουσαν ὄψιν μάχης, οὕτως ἑαυτὸν ἐναγώνιον ποιῆσαι ταῖς ἠπειλημέναις τιμωρίαις, ὡς ὁ ἐν θαλάσσῃ χειμαζόμενος ἀπόνως περιέσται τῶν προσπαλαιόντων, μὴ αἰσθόμενος τῶν προσφερομένων πληγῶν, ὡς εἰπεῖν· « Ἔτυπτόν με, καὶ οὐκ ἐπόνεσα, καὶ ἐνέπαιζόν με, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν. » Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἔτυπτον, φησὶ, ἐμπαίζειν ἐνόμιζον. Ἐγὼ δὲ οὐδὲ τῶν πληγῶν ᾐσθόμην· βέλη γὰρ νηπίων ἦσαν, οὔτε πρὸς τὰς ἀπάτας αὐτῶν ἐπεστράφην, τὸ μηδ' ὅτι πάρεισι προσποιούμενος. Οὕτως γὰρ καὶ ὁ Δαβὶδ καταφρονῶν τῶν τοιούτων ἀντιπάλων ἔλεγεν· « Ἐκκλίνοντος ἀπ' ἐμοῦ τοῦ πονηροῦ οὐκ ἐγίνωσκον, οὐδ' ὅτε προσῆλθον, φησὶν, οὐδ' ὅτε ἀνεχώρουν, αἴσθησιν ἐλάμβανον. » Ὁ δὲ μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδὼς ὅτι ταῖς αἰσθήσεσι πρὸς τὰ αἰσθητὰ κοινωνία μέν ἐστι πολλὴ, ἀπάτη δὲ ἐκ τῆς κοινωνίας εὐχερῶς γίνεται. Ὁ δὲ μὴ τὴν ἐκ τούτων βλάβην ὑφορώ-

sinant, inexpugnabiles eæ fiunt et fortiter elidunt, oportet ipsis non porrigere pabulum. Earum autem pabulum, ut sæpe dictum est, sunt passionum imagines, quæ per sensibilia proveniunt; nam imagines istæ enutriunt passiones, unamquamque speciem ex serie obarmantes adversus animam.

CAPUT L.

Eam ob rem legislator templo fores reticulatas apparavit [91], designans eos, qui volunt mentem puram, quasi templum, custodire, quemadmodum ibi per fores reticulatas nihil impurorum animalium ut irreperet præcavebatur. Sic sensibus repagula ratiocinationum implectenda, horrenda scilicet futuri judicii, quo irrepentibus impuris speciebus, quæ supernascuntur, quasi muro aditus obstruatur. Et forte ideo ægrotavit Ochozias [92], posteaquam e cancello decidit reticulato; est vero id e cancello reticulato cadere, rationes retributionis mutuæ, in tempore tentationum prætermittere, **58** declinantem in voluptates. Ecquid vero est hac ægritudine durius? Corporis enim invaletudo est habere se præter naturam, æqualitate elementorum ex unius prædominatione in id, quod est præter naturam, perversa; animæ autem, inclinare rectam rationem, cum sit devicta morbificis passionibus. Hujusmodi vero retia visui ejus, qui potest audire, implexuit Salomon aiens: « Quando oculi tui viderint alienam, os tuum loquetur tunc obliqua [93], » dicens obliqua ea, quæ post peccatum occurrent in tempore mutuæ retributionis. Hæc igitur expensa ratione cum congruà constitutione, periculosum omnium oculorum aspectum prohibebunt. Dixit vero et qualem oportet esse rationis constitutionem secundum illud tempus: « Jacebis (inquit etenim) quemadmodum in corde maris, et uti gubernator in multo æstu undarum [94]. »

CAPUT LI.

Si namque in tempore pugnæ adversus visum proritantem, quis poterit sic præliatorem exhibere semetipsum intentatis per minas suppliciis sicut qui tempestate jactatus in mari, sine labore superat dimicantes adversus se, neque sentiens inflictas plagas, ut ita dicat: « Verberaverunt me, et non dolui, et illuserunt mihi, ego vero non sensi [95]. » Illi enim (ait) verberaverunt me, et deludere putabam. At ego neque plagas persentiebam, erant quippe tela infantum, neque ad ipsorum fraudes conversus sum, perinde ac minime præsentibus attendens. Ita etenim David hujuscemodi adversarios despiciens dicebat: « Declinantem a me malignum non cognoscebam, neque cum advenirem, **59** neque cum recederent (inquit) sensu apprehendi [96]. » Qui autem neque illud ipsum quidem sciens, quod sensibus multa est etiam communio ad sensibilia, deceptio vero ex communione facile fit; hic vero nullam ex

[91] Exod. xxvii, 1 seqq. [92] IV Reg. i, 2. [93] Prov. xxiii, 33. [94] ibid. 34. [95] ibid. 35. [96] Psal. c, 4, 5.

hisce, noxam suspicatus, sed incustodite illis invectus, quomodo in tempore deceptionis noscet insidias, haud edoctus eorum distinctionem antea? Quod enim sensibus pugna est contra sensibilia, et quod ea quæ sensibilia sunt victis sensibus imponunt tributa, clarum est e bello Assyriorum adversus Sodomitas; historice nempe Scriptura inducit specimen quatuor regum Assyriorum, adversus quinque reges, qui circum Sodoma erant, primum equidem concordiam, et fœdera, et sacrificia pacifica prope mare Salsum; postea servitutem quinque super duodecim annos; deinde in decimo tertio defectionem; in decimo quarto vero bellum insurgentium quatuor adversus quinque, ipsosque captivos accipientium.

CAPUT LII.

Et hæc quidem historia hujusmodi exitum habuit; nos vero ex ista historia edocemur, quæ ad nos ipsos pertinent, et sensuum adversus sensibilia ediscimus bellum. Nostrum enim unusquisque a nativitate usque ad annos duodecim discretione purgatus supponitur ad servitutem inculpate, sensus sensibilibus quasi dominis subjiciens ad jussa, visum quidem visibilibus, vocibus vero auditum, gustum autem succis, odoratum vaporibus, tactum denique his, quæ solent movere hunc sensum adnatis **60** sensibilibus; neque valens vel unam apprehensionem discernere, vel solvere propter infantiam. Quando vero ratiocinatio ad perfectam maturitatem pervenerit, et inceperit sentire noxam, confestim intelligit defectionem, et fugam hujuscemodi servitutis; et siquidem effecta fortior firmaverit ratiocinatione judicium, libera omnino permanet, effugiens amarulentos dominos. Sin vero habeat judicium debilius quam sit molimen, rursus captivos sensus destituit victos potentia sensibilium, et servitutem deinceps tyrannicam sustinentes absque bona spe. Ideo etenim qui in historia [97] quinque reges devicti fuerunt a quatuor regibus, simul compelluntur ad puteos bituminis, uti nos ediscamus, quod hi, qui victi sunt a sensibilibus, velut in fossis profundis, aut puteis unicuique sensui sensibile, quod ad ipsum refertur, circumobversant, nihil amplius, quam ea, quæ vident, cogitantes postea. Quandoquidem concupiscentia terrenis illigatur rebus, et fruitio rerum, quæ inde proveniunt, magis adamata est quam intelligibilium.

CAPUT LIII.

Sic servus, qui dominum dilexit suum, et uxorem, et filios, veram libertatem recusans, ob cognationem cum rebus corporeis, servus fit æternus, aurem perforatus subula, ut ne auditus ex foramine naturali audiens suscipiat ullatenus libertatis rationem; sed servus perseveret continuo præsentium amore captus [98]. Idcirco et manum mulieris apprehendentis verenda, dum certant duo viri, lex

A μενος, ἀλλ' ἀφυλάκτως αὐτῶν ἐμφορούμενος, πῶς τῷ καιρῷ τῆς ἀπάτης γνώσεται τὴν ἐπιβουλὴν, μὴ προπαιδευθεὶς τὴν τούτων διάκρισιν; Ὅτι γὰρ ταῖς αἰσθήσεσι μάχη γίνεται πρὸς τὰ αἰσθητὰ, καὶ φόρους ἐπιτάσσουσι ταῖς ἡττημέναις αἰσθήσεσι τὰ αἰσθητὰ, δῆλον ἐκ τοῦ πρὸς Σοδομίτας τῶν Ἀσσυρίων πολέμου. Ἱστορικῶς γὰρ ἡ Γραφὴ τὴν ὑπόθεσιν τῶν τεσσάρων βασιλέων τοῦ Ἀσσυρίων ἔθνους εἰσάγει πρὸς τοὺς πέντε βασιλεῖς τῶν περὶ Σόδομα, πρῶτον μὲν συμφωνίαν, καὶ σπονδὰς, καὶ θυσίας εἰρηνικὰς ἐπὶ τὴν Ἁλυκὴν θάλασσαν· εἶτα δουλείαν τῶν πέντε ἐπὶ δώδεκα ἔτη· εἶτα τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἀποστασίαν· ἐν δὲ τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ πόλεμον ἐπιθεμένων τῶν τεσσάρων τοῖς πέντε καὶ αἰχμαλώτους λαβόντων αὐτούς.

B

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ'.

Καὶ ἡ μὲν ἱστορία ὧδε τὸ τέλος ἔχει· ἡμεῖς δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας ταύτης παιδευόμεθα τὰ καθ' ἑαυτοὺς, καὶ τὸν τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ διδασκόμεθα πόλεμον. Ἕκαστος γὰρ ἡμῶν ἀπὸ γενέσεως ἄχρι τῶν δώδεκα ἐτῶν, οὔπω τὴν διάκρισιν κεκαθαρμένος ὑποτίθεται εἰς δουλείαν ἀνεξετάστως, τὰς αἰσθήσεις τοῖς αἰσθητοῖς καθάπερ δεσπόταις ὑπουργούσας πρὸς τὰ κελευόμενα, ὅρασιν μὲν ὁρατοῖς, ἀκοὴν δὲ φωναῖς, γεῦσιν δὲ χυμοῖς, ἀτμοῖς δὲ ὄσφρησιν, ἁφὴν δὲ τοῖς αὐτὴν κινεῖν τὴν αἴσθησιν πεφυκόσιν αἰσθητοῖς, οὐδὲ μίαν τῶν ἀντιλήψεων διακρῖναι, καὶ λῦσαι δυνάμενος διὰ τὴν νηπιότητα. Ὅταν δὲ ὁ λογισμὸς ὑφαδρύνεσθαι μέλλῃ, καὶ τῆς βλάβης C ἄρξηται αἰσθάνεσθαι, ἀποστασίαν εὐθὺς ἐννοεῖ καὶ φυγὴν τῆς τοιαύτης δουλείας, κἂν μὲν ἰσχυρὸς γενόμενος τῷ λογισμῷ ταύτην βεβαιώσῃ τὴν κρίσιν, ἐλεύθερος εἰς ἅπαν διαμένει, πικροὺς ἀποδράσας δεσπότας. Εἰ δὲ ἀσθενεστέραν τοῦ ἐγχειρήματος ἔχει τὴν κρίσιν, πάλιν αἰχμαλώτους τὰς αἰσθήσεις προδίδωσιν ἡττημένας τῇ τῶν αἰσθητῶν δυναστείᾳ, καὶ τὴν δουλείαν λοιπὸν τυραννικὴν ὑπομενούσας χωρίς τινος χρηστῆς ἐλπίδος. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ οἱ ἐν τῇ ἱστορίᾳ πέντε βασιλεῖς ἡττηθέντες παρὰ τῶν τεσσάρων συνελαύνονται εἰς φρέατα ἀσφάλτου, ἵνα ἡμεῖς μάθωμεν, ὅτι οἱ τοῖς αἰσθητοῖς ἡττημένοι, ὥσπερ βαράθροις ἢ φρέασιν ἑκάστῃ αἰσθήσει, τὸ καθ' αὐτὴν ἐγκαταστρέφουσιν, αἰσθητὸν, μηδὲν πλέον τῶν ὁρωμένων ἐννοοῦντες λοιπόν· διὰ τὸ τοῖς γηΐνοις ἐν- D δῆσαι τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἐνταῦθα πραγμάτων ἠγαπηκέναι μᾶλλον τῶν νοητῶν

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Οὕτως καὶ ὁ ἠγαπηκὼς τὸν κύριον ἑαυτοῦ δοῦλος καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ παιδία, τὴν ἀληθῆ παραιτούμενος ἐλευθερίαν, διὰ τὴν πρὸς τὰ σωματικὰ συγγένειαν, δοῦλος αἰώνιος γίνεται, μετατρηθεὶς ὀπητίῳ τὸ οὖς, ἵνα μὴ τῇ φυσικῇ τῆς ἀκοῆς ἀκούων ὀπῇ, δέξηταί ποτε λόγον ἐλευθερίας· ἀλλὰ δοῦλος μένει διηνεκῶς τὰ παρόντα ἠγαπηκώς. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν χεῖρα τῆς ἐπιλαβομένης τῶν αἰδοίων

[97] Gen. xiv, 1 seqq. [98] Exod. xxi, 5, 6.

γυναικὸς, ἐν τῷ μάχεσθαι τοὺς δύο ἄνδρας, ἀποκόπτειν ὁ νόμος ἐκέλευσεν, ὅτι μάχης οὔσης τῶν λογισμῶν περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν κοσμικῶν καὶ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, τούτων ἀφεῖσα τὴν αἵρεσιν, τῶν τῆς γενέσεως ἐδράξατο, καὶ φθορᾶς· διὰ γὰρ τῶν γεννητικῶν τὰ γενέσεως ἐδήλωσε πράγματα. Οὐδὲν οὖν ὄφελος τὸ ἀποτάξασθαι τοῖς πράγμασι μὴ ἐπιμένοντας κρίσει, ἀλλ' ὑποσύρεσθαι πάλιν, καὶ ὑπενδοῦναι τῷ λογισμῷ, καὶ διὰ τοῦτο συνεχῶς ἐπὶ τὰ καταλειφθέντα στρέφεσθαι, καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνα κηρύσσειν προσπάθειαν, ὡς ἡ γυνὴ τοῦ Λὼτ· ὑποστραφεῖσα γὰρ, ἕστηκεν ἕως νῦν, ὑπόδειγμα τοῖς ἀπειθοῦσι μεταβληθεῖσα εἰς στήλην ἁλός. Τοιοῦτον γὰρ ἡ συνήθεια, ἧς σύμβολον αὕτη, τοὺς ἀναχωρεῖν ἀμεταστρεπτὶ βουλομένους, πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφουσα. B Τί δέ φησι καὶ ὁ κελεύων νόμος τὸν εἰσερχόμενον εἰς τὸν ναὸν μετὰ τὸ τελέσαι τὰ τῆς εὐχῆς; Μὴ ἐπ' ἐκείνην ἀνακάμπτειν τὴν πύλην, δι', ἧς εἰσελήλυθεν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἄντικρυς ἐκπορεύεσθαι ἀνεπίστροφον τὴν κατ' εὐθὺ πορείαν ποιούμενον, ἢ τὸ μὴ χρῆναι τὴν σύντονον τῆς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν εὐθύτητος ἐκλύειν ἐνδοιασμοῖς. Αἱ γὰρ συνεχεῖς πρὸς τὰ, ἀφ' ὧν ἐξεληλύθαμεν, νεύσεις παντελῶς ἀπὸ τῆς συνηθείας ἐπὶ τὰ ὀπίσω ἕλκουσι, καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω χαυνώσασαι ὁρμὴν, ὅλην ἀντισπῶσι πρὸς ἑαυτὴν, καὶ ὑπονοστῆσαι ἐπὶ τὰ ἀρχαῖα παρασκευάζουσι κακά

A amputari **61** jussit [99]. Quia dum pugna committitur ratiocinationum circa delectum rerum mundanarum, et cœlestium bonorum; quæ horum electionem dimisit, excerpsit illa, quæ ad generationem pertinent, atque corruptionem; per vasa namque generativa, generationis res demonstravit Scriptura. Nihil igitur prodest abrenuntiare negotiis eos, qui non perseverant in judicio, sed subtrahuntur denuo, et subducuntur ratiocinationi; ideoque continuo circa derelicta convertuntur, suamque ad illa priorem annuntiant affectionem; quemadmodum uxor Lot conversa nunc usque stetit, exemplum inobedientibus, transmutata in statuam salis [1]. Sic enim consuetudo, cujus illa fuit figura, eos, qui volunt secedere immutabiliter, ad seipsam rursus convertit. B Quid vero ait etiam lex jubens eum, qui templum ingreditur, posteaquam ea, quæ ad orationem suam spectabant, peregit, nequaquam reflectere iter per eamdem portam, per quam fuerat ingressus, sed per eam, quæ erat e regione, digredi iter faciendo minime obversum; quam non oportere tenorem viæ celeris ad virtutem dissolvere ambagibus reciprocis; nam continuæ inclinationes ad ea, e quibus excessimus, ex consuetudine plane trahunt ad ipsa, quæ sunt jam retro, totumque motum, quem laxarunt ad ea, quæ ante versantur, avertunt ad seipsos, sicque efficiunt, ut ad antiqua vitia revertamur.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ'.

C Δεινὸν γὰρ ἡ συνήθεια κατασχεῖν πρὸς ἑαυτὴν, καὶ μὴ συγχωρῆσαι πάλιν ἐπὶ τὴν πρώτην ἕξιν διαναστῆναι τῆς ἀρετῆς· ἕξις μὲν γὰρ ἀπὸ συνηθείας· ἀπὸ δὲ ἕξεως φύσις ἐγγίνεται· φύσιν δὲ μετακινῆσαι, καὶ μεταβαλεῖν χαλεπόν· κἂν γὰρ κλιθῇ μικρὸν βίᾳ, ταχέως πρὸς ἑαυτὴν ἀνατρέχει, σαλευομένη μὲν τῶν οἰκείων ὅρων, οὐ μὴν εἰς τὸ παντελὲς μεταβαίνουσα, εἰ μὴ πάλιν πολὺς πόνος αὐτῇ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παλινδρομῆσαι παρασκευάσει· ὡς ἐπὶ τὴν καταλειφθεῖσαν ἕξιν ἀπὸ τῆς συνηθείας ἐπανελθεῖν. Ὅρα γὰρ τὴν ἐθισμοῖς ἀκολουθοῦσαν ψυχὴν, πῶς εἰδώλοις ἐπικαθέζεται προσηλώσασα ταῖς ἀμόρφοις ὕλαις ἑαυτὴν, καὶ πρὸς τὸν ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα χειραγωγεῖν ἐθέλοντα λόγον· οὐ προσιζομένη τὴν συνανάβασιν, λέγουσα· « Οὐ δύναμαι ἀναστῆναι ἐνώπιόν σου, ὅτι κατὰ θεσμὸν τῶν γυναικῶν μοί D ἐστιν. Ἡ γὰρ τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν ἀπὸ πολλῶν χρόνων ὑπαναπαυομένη ψυχὴ εἰδώλοις ἐπικαθέζεται, τοῖς ἐξ ἑαυτῶν μὲν ἀμόρφοις, τέχνῃ δὲ ἀνθρωπίνῃ τὴν μορφὴν δεχομένοις· ἢ γὰρ οὐκ ἄμορφον πρᾶγμα πλοῦτος, καὶ δόξα, καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ βίου πράγματα, οὐδὲν ἔχοντα τρανὸν, οὐδὲ διηρθρωμένον· ὁμοιότητι δὲ εὐπαραγώγῳ ψευδόμενα τὴν ἀλήθειαν τῷ καθ' ἑκάστην ἄλλας ἐξ ἄλλων δέχεσθαι τὰς μεταβολάς· μορφὴν δὲ περιτιθῶμεν αὐτοῖς ἡμεῖς, ὅταν τοῖς πρὸς μηδὲν τῶν λυσιτελῶν χρησιμεύουσι χρήσιμον φαντασίαν περιπλάττωμεν διὰ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν.

CAPUT LIV.

C Gravis est enim, ac miranda res est, quod consuetudo ad se retrahat, neque permittat in pristinum virtutis habitum reverti. Habitus quippe a consuetudine contrahitur, ab habitu vero natura, naturam autem **62** transmutare, atque transvertere asperum est; nam quamvis parum inclinetur vi, ocius tamen ad seipsam recurrit, agitata equidem propriis e terminis, neque tamen prætergrediens ad perfectionem, nisi rursus ingens labor ipsi præstet, ut per eamdem viam recurrat, quo revertatur in habitum derelictum ex consuetudine. Vide namque consueta sectantem animam, quomodo simulacris insideat, perinde ac si seipsam clavis affixerit, scilicet informibus materiis; et volenti rationi manuducere ad excelsiora simul ascendendo non adhæreat, dicens : « Non possum resurgere in conspectu tuo, quia secundum morem mulierum accidit mihi [2]. » D In rebus enim vitæ sæcularis a multis annis conquiescens anima idolis insidet, quæ sunt ex seipsis informia quidem, humano vero artificio formam excipiunt, nunquid enim res informes sunt divitiæ, et gloria, et reliquæ res vitæ sæcularis nihil habentes perpolitum, neque distinctum in artus; similitudine vero affabre inducta, veritatem mentientes suscipiendo mutationes alias ex aliis sigillatim; nos autem circumponimus ipsis formam, quando his, quæ ad nihil utile conducunt, circumfingimus utilem apparentiam per ratiocinationes humanas.

[99] Deut. xxv, 11, 12. [1] Gen. xix, 26. [2] Gen. xxxi, 35.

CAPUT LV.

Quando etenim necessariam corporis indigentiam protendimus ad magnificentiam inæstimabilem, nostris excogitationibus, alimentum mille dulciariis instruentes, vestimenta in mollitiem, atque luxum ambitiose, varieque distinguentes. Postmodum **63** accusati de vanitate ista, uti frustra, et vane indigentiam, quæ paucis expleri potest, delicatis impendiis jactatorie amicientes, defensiones uti de rebus, quæ sic deceant, fabricamur. Ecquid aliud agimus, quam informibus materiis formam circumponere contendimus; præclare vero, et illis insidentem diximus hujusmodi animam. Illa quippe secundum ea quæ diximus, anima, hæc apud seipsam judicia cum firmaverit affigitur uti clavis deinceps his rebus quasi simulacris, neque veritati deserviens, et per illam neutiquam redire valens, et consuetudinibus quemadmodum impuritate menstruorum naturam ipsarum coinquinans; sedere autem pigritiam ab honestis rebus, et amorem voluptatis inibi dicit Scriptura, pigritiam quidem, cum dicit : « Sedentes in tenebris, et in umbra mortis, vinctos in mendicitate et ferro [3]. » Tenebræ namque, et compedes sunt impedimentum operum. Voluptatis vero amorem, quando inquit, de his, qui corde in Ægyptum vertebantur : Et dicebant invicem : « Meminimus quando sedebamus super ollas carnium , et ad saturitatem comedebamus carnem [4]. » Vere quippe super ollas sedent voluptatis amantes, humido et irrequieto calore succendentes cupiditates. Mater enim amoris voluptatis est saturitas, ipsa enim gignit libidinem, celeriter vero et plurimas alias passiones; ab hac enim, tanquam a radice germina, repullulant cæteræ passiones, et parvo tempore super parentem velut arbores proceræ usque ad cœlum ascendentes emittunt stolonum instar iniquitates. Avaritia etenim et iracundia, et dolor sunt gulæ progenies et germina; indigentia quippe pecuniarum in primis **64** guloso inest ad explendam cupiditatem semper exardescentem, etsi nunquam illa impleatur. Adversus vero illos, qui hujuscemodi acquisitionem impediunt, necessum est commoveri vim irascibilem, consequitur porro necessario dolor iram, quæ ob infirmitatem non pervenit ad effectum; etenim qui progreditur in pectus et in ventrem : cum habet quidem materias voluptatum efficaces, in ventrem prodit; quando vero hisce orbatur, serpit in pectus, ubi est iracundia; amantes etenim voluptatum voluptatibus privati irascuntur, et exacerbantur.

A

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'.

Ὅταν γὰρ τὴν ἀναγκαίαν τοῦ σώματος χρείαν εἰς ἀμήχανον πλατύνωμεν πολυτέλειαν, τὴν μὲν τροφὴν μυρίοις ἡδύσμασι παραρτύοντες, τὰ δὲ ἐνδύματα πρὸς χλιδὴν καὶ θρύψιν φιλοτίμως ποικίλλοντες· εἶτα ἐγκαλούμενοι περὶ τῆς ματαιότητος ταύτης, ὡς εἰκῆ, καὶ μάτην τὴν δι' ὀλίγων πληροῦσθαι δυναμένην χρείαν ἁβροῖς ἀναλώμασι κομποστολοῦντες ἀπολογίας, ὡς περὶ καθηκόντων τεκταίνομεν· τί ἕτερον ποιοῦμεν, ἢ ταῖς ἀμόρφοις ὕλαις μορφὴν περιτιθέναι φιλονεικοῦμεν; Καλῶς δὲ καὶ ἐπικαθεζομένην τούτοις εἴπομεν τὴν τοιαύτην ψυχήν. Ἡ γὰρ περὶ τῶν εἰρημένων τὰς τοιαύτας παρ' ἑαυτῇ κρίσεις βεβαιώσασα ψυχὴ, προσήλωται τοῖς B τῇδε πράγμασιν εἰδώλοις λοιπὸν, καὶ οὐκ ἀληθείᾳ δουλεύουσα, καὶ ταύτῃ οὐ διαναστῆναι δυναμένη, καὶ τοῖς ἐθισμοῖς ὥσπερ ἐμμήνῳ ἀκαθαρσίᾳ τὴν τούτων φύσιν μολύνουσα· τὸ δὲ καθέζεσθαι ἀργίαν τῶν καλῶν καὶ φιληδονίαν ἡ Γραφὴ ἐνταῦθα λέγει. Ἀργίαν μὲν ὅταν λέγει· « Καθημένους ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου, πεπεδημένους ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδήρῳ. Καὶ τὸ σκότος γὰρ, καὶ ἡ πέδη κώλυμα ἐργασίας εἰσί· Φιληδονίαν δὲ ὅταν εἴπῃ περὶ τῶν στραφέντων τῇ καρδίᾳ εἰς Αἴγυπτον καὶ πρὸς ἀλλήλους λεγόντων· « Ἐμνήσθημεν, ὅταν ἐκαθήμεθα ἐπὶ τῶν λεβήτων τῶν κρεῶν, καὶ ἠσθίομεν κρέα εἰς πλησμονήν. » Ὄντως γὰρ ἐπὶ λεβήτων καθέζονται οἱ ὑγρᾷ καὶ ἀπαύστῳ θέρμῃ τὰς ὀρέξεις ἀνακαιόμενοι Φιληδονίας δὲ ἡ γαστριμαργία μήτηρ. Αὕτη γὰρ C τίκτει φιληδονίαν, τάχα δὲ καὶ πολλὰ τῶν ἄλλων παθῶν. Ἀπὸ γὰρ ταύτης, ὡς ῥίζης, ἀνατρέχουσι βλαστήματα τὰ λοιπὰ πάθη, καὶ κατὰ μικρὸν τῇ τεκούσῃ προσαναδενδρούμενα οὐρανομήκεις στελέ χουσι κακίας. Φιλοχρηματία γὰρ, καὶ θυμὸς, καὶ λύπη, γαστριμαργίας εἰσὶν ἔγγονα, καὶ βλαστοί· χρεία γὰρ πρῶτον χρημάτων τῷ γαστριμάργῳ πρὸς τὸ τὴν ἐπιθυμίαν ἀεὶ φλεγμαίνουσαν πληροῦν, εἰ καὶ αὐτὴ μηδέποτε πληροῦται. Πρὸς δὲ τοὺς ἐμποδίζοντας τῇ τούτων κτήσει, ἀνάγκη κινεῖσθαι τὸ θυμικὸν, λύπη δὲ ἐξ ἀνάγκης ἕπεται τῷ μὴ εἰς ἔργον δι' ἀσθένειαν προελθόντι θυμῷ· καὶ γὰρ ὁ ἐπὶ τῷ στήθει καὶ τῇ κοιλίᾳ πορευόμενος, ὅταν μὲν ἔχει τὰς ποιητικὰς τῶν ἡδονῶν ὕλας ἐπὶ γαστέρα πορεύεται· ὅταν δὲ τούτων ἀπορῇ, ῥέπει ἐπὶ τὸ στῆ- D θος, ὅπου ὁ θυμός· οἱ γὰρ φιλήδονοι στερούμενοι τῶν ἡδονῶν ὀργίζονται καὶ πικραίνονται.

CAPUT LVI.

Unde magnus Moyses rationale imponit pectori sacerdotis per figuras patefaciens [5], quod oporteat cum judicio, irascibilis passionis impetus tanquam freno cohibere ratiocinatione; nam rationale, judicii est rationale, et iste quidem, qui dominatur ratione passioni, imperfectus est; Moyses autem perfectus

ΚΕΦΑΛ. ΝϚ'.

Ὅθεν ὁ μέγας Μωϋσῆς λόγιον ἐπιτίθησι τῷ στήθει τοῦ ἱερέως διὰ συμβόλων παραδηλῶν, ὅτι δεῖ κεκριμένως τὰς ὁρμὰς τοῦ θυμικοῦ πάθους ἡνιοχεῖν τῷ λογισμῷ· τὸ γὰρ λόγιον κρίσεως λογικόν ἐστι· καὶ οὗτος μὲν λόγῳ κρατεῖ τοῦ πάθους, ἀτελής ἐστιν· ὁ δὲ τέλειος Μωϋσῆς ὅλον ἀφαιρεῖ τὸ θυμικόν· οὐ γὰρ

[3] Psal. cvi, 10. [4] Exod. xvi, 3. [5] Exod. xxviii, 4.

gula connascitur venerearum rerum motio. Unde natura passionum istarum ostendere volens societatem, quæ sub ventre sita sunt vocavit instrumenta substantialia, sive substantiæ inhærentia, e proximitate connexionem significans. Si enim passio debilitetur ista, ex egestate supra positi debilitatur; sin autem lasciviat, et promoveatur, inde vim habet superinvectam. Neque vero horum solummodo gula gubernatrix est, atque lactatrix, sed et rerum omnium honestarum expultrix. Illa quippe imperante, et principatum invadente, cadere, depellique res honestæ consuevere, continentia, temperantia, fortitudo, patientia, et reliquæ virtutes omnes. Nam id obscure Jeremias declaravit dicens, quod destruxit per gyrum muros Jerusalem princeps coquorum Babyloniorum [10]; appellans gulæ passionem principem coquorum. Sicut enim princeps coquorum omne studium adhibet, ut ventri famuletur, et artes excogitat mille, fabricans voluptates: ita et gula omnem admovet machinam subserviens voluptati adversus famem; tollit vero, **67** affligitque solo virtutum firmitatem varietas eduliorum.

CAPUT LIX.

Virtutis enim pulchre jam constabilitæ, expugnatrices machinæ, et tormenta sunt condimenta, et compositiones ciborum, quæ ipsius stabilitatem et firmitatem concutiunt, atque disjiciunt. Uti vero superabundantia virtutum exterminatrix est, ita rursus parcimonia dissolvere solet malitiæ munitiones. Quemadmodum enim murum Jerusalem animæ pacificæ destruxit princeps coquorum arte obsoniorum apparatrice carnis ad voluptates distringens: sic et lanx panis hordeaci Israelitarum convoluta, Madianitarum disjecit tabernacula [11]. Volutus enim victus parabilis, et proficiens, ut plurimum, affectus impudicitiæ dissolvit. Madianitæ quippe figuram passionum impudicitiæ prætulerunt. Ipsi etenim sunt, qui prostibula inducentes in Israel, multitudinem plurimam deceperunt juvenum. Dixit vero Scriptura valde eleganter, tabernacula habere Madianitas, murum autem Jerusalem. Quæcunque nempe virtutem circumplectuntur, firma sunt, atque stabilia; quæ autem vitium continent, species sunt, et tentorium, nihilque differunt ab his, quæ tantum apparent.

CAPUT LX.

Ideo sancti fugerunt urbes, et congressus multorum aversati sunt, pestilentiæ morbo magis exitialem corruptorum hominum convictum scientes. Idcirco nihil assumentes, **68** dimiserunt possessiones incultas, renuentes eam, quæ provenit ex illis animi distractionem. Eam ob rem Elias derelinquens Judæam, incolebat Carmelium montem desertum, et feris refertum, et præter arbores ad nutrimenti solamen nihil habens; contentus enim

[10] Jerem. LII, 14. [11] Judic. VII, 18.

A τούτων γαστριμαργία συγγενέστερον ἡ τῶν ἀφροδισίων κίνησις· παρ' ὧν καὶ ἡ φύσις τὴν οἰκειότητα τούτων δεῖξαι βουλομένη τῶν παθῶν, ὑπογάστρια τὰ συνουσιαστικὰ κέκληκεν ὄργανα, ἐκ τῆς ἐγγύτητος τὴν ἀγχιστείαν σημαίνουσα. Ἄν τε γὰρ ἀσθενῇ τοῦτο τὸ πάθος, ἐκ τῆς τοῦ ὑπερκειμένου ἐνδείας ἀσθενεῖ, ἄν τε σφριγᾷ, καὶ διακεκίνηται, ἐκεῖθεν ἐπιχορηγουμένην ἔχει τὴν δύναμιν. Οὐ μόνον δὲ τούτων ἡ γαστριμαργία ἐστὶ τροφὸς καὶ τιθηνὸς, ἀλλὰ καὶ πάντων καθαιρετικὴ τῶν καλῶν. Κρατούσης γὰρ ταύτης, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνημμένης, πίπτειν καὶ καθαιρεῖσθαι τὰ καλὰ πέφυκεν, ἐγκράτεια, σωφροσύνη, ἀνδρία, καρτερία, καὶ αἱ λοιπαὶ πᾶσαι ἀρεταί. Τοῦτο γὰρ αἰνιγματωδῶς Ἱερεμίας ἐδήλωσεν εἰπὼν, ὅτι B καθεῖλε κύκλῳ τὸ τεῖχος Ἱερουσαλὴμ ὁ ἀρχιμάγειρος τῶν Βαβυλωνίων, τὸ τῆς γαστριμαργίας πάθος ἀρχιμάγειρον προσειπών. Ὡς γὰρ ὁ ἀρχιμάγειρος πᾶσαν ἔχων σπουδὴν γαστέρα θεραπεῦσαι, καὶ τέχνας ἐπινοεῖ μυρίας, ἡδονὰς δημιουργῶν· οὕτως ἡ γαστριμαργία πᾶσαν κινεῖ μηχανὴν ὑπηρετοῦσα τῇ κατὰ τὸν λιμὸν ἡδονῇ, καθαιρεῖ δὲ, καὶ ἐδαφίζει τὴν ὀχυρότητα τῶν ἀρετῶν ἡ τῶν βρωμάτων ποικιλία

ΚΕΦΑΛ. ΝΘ'.

Τὰ γὰρ ἡδύσματα, καὶ παραρτύματα τῆς ἤδη καλῶς ἐστηριγμένης ἀρετῆς ἑλεπόλεις γίνεται καὶ μηχανήματα, τὸ πάγιον αὐτῆς, καὶ βέβαιον διασείοντα καὶ καταβάλλοντα. Ὡς δὲ ἡ πολυτέλεια καθαιρετικὴ τῶν ἀρετῶν ἐστι, οὕτως πάλιν ἡ εὐτέλεια τὰ τῆς C κακίας καταλύειν ὀχυρώματα πέφυκεν. Ὥσπερ γὰρ τὸ τεῖχος Ἱερουσαλὴμ τῆς εἰρηνικῆς ψυχῆς ὁ τῶν Βαβυλωνίων καθεῖλεν ἀρχιμάγειρος πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς τῇ ὀψαρτυτικῇ προσαναῤῥήξας τέχνῃ· οὕτω καὶ μαγὶς ἄρτου κριθίνου τῶν Ἰσραηλιτῶν κυλιομένη τὰς σκηνὰς κατέβαλε τῶν Μαδιανιτῶν. Ἡ γὰρ εὐτελὴς δίαιτα κυλιομένη, καὶ προκόπτουσα ἐπὶ πολὺ καταλύει τὰ τῆς πορνείας παθήματα. Μαδιανῖται γὰρ τῶν τῆς πορνείας παθῶν φέρουσι σύμβολον. Οὗτοι γάρ εἰσι οἱ τὰς πορνείας ἐπαγαγόντες τῷ Ἰσραὴλ, καὶ πολὺ πλῆθος ἀπατήσαντες τῶν νέων. Πάνυ δὲ προσφυῶς σκηνὰς εἶπε μὲν ἡ Γραφὴ τοὺς Μαδιανίτας ἔχειν, τεῖχος δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ· πάντα γὰρ τὰ περιέχοντα τὴν ἀρετὴν ἐρηρεισμένα ἐστὶ, D καὶ βέβαια· τὰ δὲ τὴν κακίαν συνέχοντα, σχῆμά ἐστι καὶ σκηνὴ, φαντασίας οὐδὲν διαφέροντα.

ΚΕΦΑΛ. Ξ'.

Διὰ τοῦτο τὰς πόλεις ἔφυγον οἱ ἅγιοι, καὶ τὰς συντυχίας ἐξετρέποντο τῶν πολλῶν, μᾶλλον δὲ λοιμικῆς νόσου φθοροποιὸν εἰδότες τὴν τῶν διεφθαρμένων ἀνθρώπων συνδιαίτησιν. Διὰ τοῦτο μηδὲν λαβόντες, μηλοβότους τὰς κτήσεις ἠφίεσαν, τὸν ἐκ τούτων περισπασμὸν παραιτούμενοι. Διὰ τοῦτο ὁ Ἡλίας καταλιπὼν τὴν Ἰουδαίαν ᾤκει τὸ Καρμήλιον ὄρος ἔρημον, καὶ θηρίων πεπληρωμένον, καὶ πλὴν δένδρων εἰς παραμύθιον τροφῆς ἔχων οὐδέν· ἠρκεῖτο γὰρ τοῖς

et nuda voce, verum ex mandato dicentes, « quod A Dominus his opus habet [18]. » Statim dimittent illum, ut apostolicis exornatus indumentis vehiculum fiat Verbi, aut in antiquam possessionem Verbi resolutus, retro quærat viriditatem omnem, hoc est secutus eos, qui sugunt divinam Scripturam, deducatur dictis ejus in vitam incomprehensibilem, et plurimum cibum, simulque delectationem decerpens. Conquirendum vero et quomodo quærit omnem viriditatem in solitudine a Deo dimissus silvester asinus, pro habitaculo habens solitudinem ipsam, et pro tentorio salsuginem: cum salsugo, atque solitudo ad herbæ generationem, ut plurimum, non valde sint aptæ; nisi quis dicat, quod qui passiones deservit, idoneus exsistit ad quærendam divinis in sermonibus contem- B plationem, posteaquam depulit humorem passionum.

A των ἡμῶν, « ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. » Εὐθέως ἀποστελοῦσιν αὐτόν, ἵνα κατακοσμηθεὶς τοῖς ἀποστολικοῖς ἱματίοις, ὄχημα τοῦ Λόγου γένηται, ἢ εἰς τὴν ἀρχαίαν τοῦ Λόγου ἀπολυθεὶς νομὴν, ὀπίσω παντὸς χλωροῦ ζητῇ, ὅπερ ἐστὶ τοῖς τεθηλόσι τῆς θείας Γραφῆς ἑπόμενος ῥητοῖς, ὁδηγεῖσθαι εἰς ἀνεπίληπτον βίον, καὶ τροφὴν ὁμοῦ, καὶ τέρψιν καρπούμενος πολλήν. Ἅμα δὲ καὶ ζητητέον, πῶς ὀπίσω παντὸς χλωροῦ ζητεῖ ὁ ἐν ἐρήμῳ ἀφεθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄγριος ὄνος, τὴν δίαιταν ἔχων ἔρημον, καὶ τὸ σκήνωμα ἁλμυρίδας· τῆς ἁλμυρίδος, καὶ τῆς ἐρήμου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οὐ πάνυ πρὸς πόας γένεσιν οὔσης ἐπιτηδείου. Εἰ μὴ ἄρα τις εἴποι, τὸν ἔρημον παθῶν ἱκανὸν εἶναι ζητεῖν τὴν ἐν τοῖς θείοις λόγοις θεωρίαν, μετὰ τὸ ἐξα[να]λωθῆναι τὴν τῶν παθῶν B ὑγρασίαν.

CAPUT LXIII.

Derelinquamus ergo negotia sæcularia et ad animæ bona reclinemur. Quandiu puerilibus adhæremus ludicris, nullatenus resumentes virilem prudentiam? Quandiu debilius omnino infantibus operamur, neque ab his ad progressum majorum manuducti? Illi namque mutantes ætatem, quas habent ad ludicra dispositiones commutant, et facile, quam habebant ad materias propensionem dimittunt. Nuces etenim ipsis forsitan, et ossiculi, et globi sunt pueritiæ materia, illisque afficiuntur, C donec prudentiam perfectam sunt assecuti; honori ducentes illa præparare. Sin vero quis progressus **71** evadat in virum, abjicit illa, et negotiis multo incumbit cum studio. Nos vero permansimus assidui in infantia, quæ puerilia, et dedecore digna sunt demirati, nolumusque meliorum rerum curam vel attingere, et recipere ratiocinationem, quæ viros deceat; verum illam deserentes in terrenis ludimus deliciis quasi nucibus; risum præbentes illis, qui naturam insequendo res dijudicant. Uti enim turpe est videre virum ætatis perfectæ in cinere considentem, et in pulvere puerilia depingentem oblectamenta; sic turpe, atque turpius longe, illos, qui ad fruitionem æternorum bonorum allaborant, in terrenarum rerum cinere D volutatos aspicere, qui dedecorant professionis perfectionem ineptia earum, quibus student, rerum. Ac hujus quidem causa rei nobis, ut videtur, ea est, quod nullas majores res concipimus mente esse, quam eas, quas oculis usurpamus; nec e comparatione vilitatis præsentium, dignoscimus eminentiam bonorum, quæ ibi sunt, et perstricti circumquaque fulgore, sub eorum, quæ hic videntur bona, quæque in pretio habentur, claritudine detinemur, et hisce cupiditatem nostram illigamus. Semper enim meliorum in absentia,

ΚΕΦΑΛ. ΞΓ΄.

Καταλίπωμεν τὰ βιωτικὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὰ τῆς ψυχῆς ἀνανεύσωμεν ἀγαθά. Ἕως πότε τοῖς παιδικοῖς ἀθύρμασι παραμένομεν, ἀνδρεῖον οὐδέποτε ἀναλαμβάνοντες φρόνημα; Ἕως πότε τῶν κομιδῇ νηπίων ἀσθενέστερον πράττομεν, οὐδὲ παρ' ἐκείνων εἰς προκοπὴν τῶν μειζόνων χειραγωγούμενοι; Ἐκεῖνοι γὰρ ἡλικίας ἀμείβοντες, καὶ τὰς πρὸς τὰ παίγνια καταστάσεις ἀμείβουσι, καὶ τὴν πρὸς τὰς ὕλας εὐχερῶς ἀφιᾶσι προσπάθειαν. Κάρυα γὰρ αὐτοῖς τυ- C χὸν, καὶ ἀστράγαλοι, καὶ σφαῖραι τῆς παιδιᾶς ἐστιν ὕλη, καὶ τούτοις προσπεπόνθασι, μέχρις ἂν τὸ ἀτελὲς τῆς φρονήσεως ἔχωσι, τίμια νομίζουσι ταῦτα παρασκευάζειν. Ἐὰν δὲ προκόψας τις γένηται ἀνὴρ, ἔῤῥιψεν ἐκεῖνα, καὶ τῶν πραγμάτων μετὰ πολλῆς ἀντέχεται σπουδῆς. Ἡμεῖς δὲ ἐναπεμείναμεν τῇ νηπιότητι, τὰ παιδιᾶς, καὶ χλεύης ἄξια τεθαυμακότες, καὶ τὸ τῆς τῶν κρειττόνων ἅψασθαι φροντίδος οὐ θέλομεν, καὶ ἀναλαβεῖν λογισμὸν ἀνδράσι πρέποντα· ἀλλὰ τοῦτον καταλιπόντες, ἐν ταῖς γηΐναις καρυΐζομεν πράξεσι, γέλωτα παρέχοντες τοῖς ἀκολουθίᾳ φύσεως τὰ πράγματα κρίνουσιν. Ὡς γὰρ αἰσχρὸν ἄνδρα τέλειον ἰδεῖν ἐν τέφρᾳ καθεζόμενον, καὶ ἐν τῇ κονίᾳ παιδικὰς τέρψεις διαγράφοντα· οὕτως αἰσχρὸν, καὶ πολλῷ αἰσχρότερον, τοὺς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν D αἰωνίων ἀγαθῶν πραγματευομένους ἐν τῇ τῶν γηΐνων τέφρᾳ κυλινδομένους ὁρᾷν, καὶ τῇ τῶν ἐπιτηδευομένων ἀνοικειότητι αἰσχύνειν τοῦ ἐπαγγέλματος τὴν τελειότητα. Τούτου δὲ ἡμῖν αἴτιον, ὡς ἔοικε, τὸ μηδὲν τῶν ὁρωμένων ἐννοῆσαι μεῖζον, μηδὲ ἐκ παραθέσεως τῆς τῶν παρόντων εὐτελείας, τὴν ὑπεροχὴν γνωρίσαι τῶν ἐκεῖ ἀγαθῶν, καὶ περιαυγασθέντας ὑπὸ τῆς τῶν ἐνθάδε δοκούντων ἀγαθῶν τιμίων λαμπρότητος κατασχεθῆναι, καὶ τούτοις προσδῆσαι τὴν ἐπιθυμίαν. Ἀεὶ γὰρ τῇ ἀπουσίᾳ τῶν κρειττόνων τιμᾶται τὰ χείρονα, τὴν ἐκείνων κληρονομοῦντα τάξιν. Ὡς εἴ γε ἦμεν ἔχοντες περὶ τῶν μελλόντων ὑψη-

[18] Matth. xxi, 3.

λοτέραν ἔννοιαν, οὐκ ἂν τούτοις προσκεχηνότες διετελοῦμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΞΔ'.

Ἀρξώμεθα τοιγαροῦν ἀναχωρεῖν τῶν παρόντων· καταφρονήσωμεν κτημάτων, καὶ χρημάτων, καὶ πάντων τῶν βαπτιζόντων τὸν λογισμὸν, καὶ ὑποβρύχιον καταφερόντων αὐτόν· ἀποῤῥίψωμεν τὸ φορτίον, ἵνα μικρὸν ἀνανεύσῃ τὸ πλοῖον· ἐκβάλωμεν χειμαζόμενοι καὶ τῶν σκευῶν τὰ πολλὰ, ἵνα ὁ κυβερνήτης νοῦς μετὰ τῶν ἐμπλεόντων διασωθῆναι δυνηθῇ λογισμῶν. Εἰ γὰρ οἱ ἐν θαλάσσῃ πλέοντες χειμαζόμενοι καταφρονοῦσι τῆς ἑαυτῶν ἐμπορίας καὶ τὸν φόρτον αὐτόχειρες ἐς τὴν θάλασσαν ῥίπτουσι, δευτέραν τῆς ζωῆς τὴν ὕπαρξιν προκρίνοντες, ἵνα μὴ ὑπέραντλον δὲ τὸ πλοῖον κινδυνεύσῃ τῷ βάρει τοῦ φόρτου καταδυόμενον, κουφίζουσι τοῦτο τὰ τίμια τῶν κειμηλίων, ἴσως κατὰ τοῦ βυθοῦ ἀκοντίζοντες· διατί μὴ καὶ ἡμεῖς διὰ τὴν κρείττονα ζωὴν καταφρονοῦμεν τῶν καθελκόντων εἰς βυθὸν τὴν ψυχήν; Διὰ τί μὴ δύναται φόβος Θεοῦ, ὅσον θαλάσσης δύναται φόβος; Ἐκεῖνοι τῆς προσκαίρου ζωῆς ἐπιθυμοῦντες, τὴν τῶν ἀγωγίμων ζημίαν οὐ μέγα κρίνουσιν, ἡμεῖς δὲ τῆς ἀϊδίου ζωῆς ἀντιποιεῖσθαι λέγοντες, οὐδὲ τοῦ τυχόντος καταφρονοῦμεν, ἀλλ' αἱρούμεθα μᾶλλον τῷ φόρτῳ συναπολέσθαι, ἢ σωθῆναι ἐκείνων ἀποστερούμενοι. Ἀποδυσώμεθα οὖν, παρακαλῶ, πάντα· γυμνὸς γὰρ ἔστηκεν ὁ ἀντίπαλος· μὴ γὰρ οἱ ἀθλοῦντες ἐνδεδυμένοι ἀθλοῦσι; γυμνοὺς αὐτοὺς εἰς τὸ στάδιον ὁ ἀθλητικὸς εἰσάγει νόμος. Κἂν θάλπος ᾖ, κἂν κρυμὸς, οὕτως εἰσέρχονται, τὰς ἐσθῆτας ἔξω καταλιπόντες. Εἰ δέ τις αὐτῶν παραιτήσεται τὴν γύμνωσιν, καὶ τὸν ἀγῶνα παρῃτήσατο. Ἡμεῖς δὲ ἀθλεῖν ἐπαγγελλόμενοι, καὶ πρὸς ἀντιπάλους πολὺ τῶν αἰσθητῶς ἀγωνιζομένων ἐντρεχεστέρους ἔχοντες μάχην, οὐ μόνον οὐκ ἀποδυόμεθα, ἀλλὰ καὶ μυρία κατὰ τῶν ὤμων φορτία φέροντες ἐπιχειροῦμεν ἀθλεῖν, πολλὰς τοῖς ἀντιπάλοις καθ' ἑαυτῶν παρέχοντες λαβάς.

ΚΕΦΑΛ. ΞΕ'.

Πῶς γὰρ πυκτεύσει πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ὁ κτημάτων ἀντιποιούμενος, πάντοθεν εὐχερῶς κονδυλιζόμενος; Πῶς δὲ τῷ τῆς φιλαργυρίας παλαίσει πνεύματι ὁ περικεχωσμένος τοῖς χρήμασι; Πῶς δὲ δραμεῖται πρὸς τοὺς πάσης μερίμνης γυμνοὺς δαίμονας ὁ μυρίοις φροντίσιν ἐνδεδυμένος; τῆς θείας Γραφῆς λεγούσης· « Ὁ γυμνὸς διώξεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· » ὁ γυμνὸς, οὐχ ὁ κεντώνας πολυῤῥάφους τῆς τῶν βιωτικῶν πραγμάτων φροντίδος ἐνδεδυμένος· ὁ γυμνὸς, οὐχ ὁ χρημάτων καὶ κτημάτων πολυϋλοις πρὸς τὸν δρόμον ἐμποδιζόμενον λογισμοῖς· δυσάλωτος γὰρ, ἢ καὶ ἀνάλωτος τοῖς ἐπιβουλεύουσίν ἐστιν ὁ γυμνός. Ὡς εἴ γε ἦν ὁ μέγας Ἰωσὴφ γυμνὸς, οὐκ ἂν εὗρεν ὧν ἐπιλάβηται ἡ Αἰγυπτία. Φησὶ γὰρ τὸ θεῖον λόγιον, ὅτι ἐπελάβετο τῶν ἱματίων αὐτοῦ λέγουσα,

A pluris æstimantur deteriora, illorum ordinem velut hæreditario jure sortita. Quod si de futuris excelsiorem cogitationem iniremus, neutiquam inhiantes istis persisteremus.

CAPUT LXIV.

Incipiamus igitur a præsentibus secedere; despiciamus possessiones, et pecunias, et omnia quæ ratiocinationem immergunt, eamque deorsum ferunt frementem; **72** abjiciamus onus, ut navigium parumper reflectatur sursum; et vexati tempestate multa vasa projiciamus, ut gubernatrix mens cum navigantibus ratiocinationibus conservari possit. Si namque navigantes in mari procella jactati despiciunt proprias suas merces, et onera
B suis manibus in mare projiciunt, judicantes esse opes vita posteriores habendas, ut ne navis impar ferendo periclitetur ob gravitatem oneris vergens in profundum, exinaniunt eam, pretiosiorem supellectilem æque in abyssum jaculantes: cur non etiam nos propter meliorem vitam contemnemus ea, quæ animam trahunt in abyssum? Cur non potest metus Dei, quantum potest maris timor? Illi vitæ cupidi temporaneæ non magni faciunt detrimentum eorum, quæ vehunt; nos vero dicentes nos contendere, ut assequamur æternam vitam, neque vel fortuitum spernimus, sed eligimus potius cum onere simul perire, quam salvos evadere illis rebus privati. Exuamus igitur (hortor vos) omnia; nudus est enim adversarius: neque cer-
C tantes vestiti pugnant: nudos ipsos in stadium et arenam lex athletica inducit. Etsi sit æstus, quamvis sit frigus, sic ingrediuntur, vestimenta foras derelinquentes. Si autem aliquis ipsorum recuset denudari, detrectet et certamen. Nos vero jussi certare, et contra adversarios multo velocius quam hi, qui sensibiliter certant, decurrentes, non solum nos non exuimus, sed onera mille super humeros gestantes conabimur pugnare, plurimas adversariis in nos ipsos præbendo prehensiones?

73 CAPUT LXV.

Quomodo etenim pugnabit contra spiritualia nequitiæ [19], qui affectat possessiones, facile pugnis un-
D dequaque contusus? Quomodo vero spiritui avaritiæ obluctabitur, qui circumobruitur pecuniis? Qua ratione curret adversus nudos ab omni sollicitudine dæmonas, qui mille curis circumvestitur? dicente Scriptura divina: « Nudus in illa die insequetur [20]. » Nudus non qui consutos multipliciter centones sæcularium negotiorum curæ indutus; nudus non qui pecuniarum, et possessionum multiplicis materiæ cogitationibus ad currendum impeditus; captu enim est difficilis, aut etiam inexpugnabilis insidiantibus nudus. Ita siquidem fuisset magnus Joseph nudus; nequaquam Ægyptia invenisset, per quæ apprehenderet. Divinum quippe fa-

[19] Ephes. VI, 12. [20] Amos II, 16.

A tur eloquium, quod apprehenderit ejus vestimenta, dicens: « Dormi mecum [21]. » Vestimenta nempe sunt corporeæ res, per quas tenens attrahit voluptas; et illas affectantem necesse est circumtrahi pugnantem cum auferentibus illa. Sic igitur pudicitiæ athleta, simul atque vidit, etiam ex usu necessario corporis tractum se per vim ad voluptatem copulæ, et conjunctionem, et ediscens quod nudum conversari oportebat cum domina, quæ eum tenendo cogere vi poterat, derelictis vestimentis aufugit, et exivit foras; quemadmodum in paradiso virtute nudus circumambulans ad imitationem protoplasti, qui munus præcipuum a Deo accipiens nuditatem, habuit, donec per **74** inobedientiam ad indigentiam vestimentorum devenit: quandiu namque decertavit contra adversarios, ut Dei jussa solveret, consulentes, nudus quasi pugil in pedato, seu gradu stetit, victus vero, et extra certamen eductus, congrue fuit amictus, nuditatem deponens cum habitu athletico.

« Κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ. » Ἱμάτια δέ ἐστι τὰ πράγματα τὰ σωματικὰ, ἀφ' ὧν ἕλκει κρατοῦσα ἡ ἡδονὴ, καὶ τὸν ἀντιποιούμενον τούτων ἀνάγκη περισύρεσθαι μαχόμενον τοῖς ἀφαιρουμένοις. Οὕτω γοῦν ὁ τῆς σωφροσύνης ἀθλητὴς ὡς εἶδε, καὶ ἐκ τῆς ἀναγκαίας χρείας ἑλκόμενον τοῦ σώματος ἑαυτὸν βίᾳ πρὸς τὴν τῆς κοινωνίας ἡδονὴν καὶ ἕνωσιν, μαθὼν, ὅτι γυμνὸν ἔδει συνδιαιτᾶσθαι τῇ κατέχειν βιάζεσθαι δυναμένῃ δεσποίνῃ, καταλιπὼν τὰ ἱμάτια ἔφυγε, καὶ ἐξῆλθεν ἔξω, καθάπερ ἐν τῷ παραδείσῳ τῇ ἀρετῇ γυμνὸς ἐμπεριπατῶν κατὰ μίμησιν τοῦ πρωτοπλάστου, ὃς ἐξαίρετον γέρας παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν γύμνωσιν λαβὼν ἔσχεν, ἕως διὰ τῆς παρακοῆς εἰς χρείαν ἐνδυμάτων κατέστη. Μέχρι μὲν γὰρ ἠγωνίζετο πρὸς τοὺς λύειν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ συμβουλεύοντας ἀντιπάλους, B γυμνὸς ὡς ἀθλητὴς ἐπὶ τοῦ σκάμματος εἱστήκει, ἡττηθεὶς δὲ, καὶ ἐξαγώνιος γενόμενος εἰκότως ἐνεδύσατο, τὴν γύμνωσιν μετὰ τῆς ἀθλητικῆς ἕξεως ἀποθέμενος.

CAP. LXVI.

Propterea Proverbiorum auctor alloquens unctorem dicit. « Aufer ipsius vestimentum, prodiit enim [22]. » Siquidem quousque erat extra stadium, bene vestimentis utebatur, ut et alii non decertantes, fortitudinemque ad certandum indumentorum vestituris occultans: posteaquam autem processit ad certamen, aufer vestimentum ipsius. Nudum quippe oportet decertare; imo potius neque solummodo nudum, sed et unctum. Nam qui nudatur C certator, adversario efficitur minime prehensibilis; is vero, qui ungitur oleo, si quando prehensus fuerit, elabitur facile; oleum quippe a prehensione expedit. Ideo adversarii contendunt terram inspergere adversariis, ut olei lævitatem pulvere exasperantes, ipsos captu faciles ad prehensiones præstent. Quod autem est ibi pulvis, hoc nostro in certamine terrena sunt negotia; et quod ibi est oleum, istic est vacatio a sollicitudinibus. Et sicut ibi unctus facile solvit eos, qui ab ipsis vocitantur, nexus; si vero pulverem susceperit, ægre effugit manum colluctantis: ita istic, qui nullis premitur curis, a diabolo difficulter apprehenditur; at qui curis æger est, et sollicitudinibus, quasi pulvere quodam exasperans lævorem mentis, magna **75** cum difficultate illius e D manu exit.

ΚΕΦΑΛ. ΞϚʹ.

Διὰ τοῦτο ὁ Παροιμιαστὴς πρὸς τὸν ἀλείπτην λέγων φησίν· « Ἀφελοῦ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, παρῆλθε γάρ. » Ἕως μὲν γὰρ ἦν ἔξω τοῦ σταδίου, καλῶς τοῖς τῶν οὐκ ἀθλούντων ἐνδύμασιν ἐκέχρητο, τὴν ἀγωνιστικὴν ἀνδρείαν τοῖς τῶν ἐνδυμάτων ἐσθήμασιν ἐγκρύπτων. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν ἀγῶνα παρῆλθεν· ἀφελοῦ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. Γυμνὸν γὰρ ἀγωνίζεσθαι δεῖ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ γυμνὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἠλειμμένον. Τὸ μὲν γὰρ γυμνοῦσθαι, ἀνάπαφον ποιεῖ τῷ ἀντιπάλῳ τὸν ἀνταγωνιστήν· τὸ δ' ἐλαίῳ ἠλεῖφθαι, εἰ καὶ ληφθείη ποτὲ, διολισθαίνειν· τὸ δ' ἔλαιον ἐκ τῆς λαβῆς παρασκευάζει. Διὰ τοῦτο οἱ ἀντίπαλοι γῆν προσπάσσειν φιλονεικοῦσι τοῖς ἀντιπάλοις, ἵνα τῇ κόνει τὴν τοῦ ἐλαίου ἐπιτραχύνοντες λειότητα, εὐλήπτους αὐτοὺς πρὸς τὰς λαβὰς ἀπεργάσωνται. Ὅπερ δέ ἐστιν ἡ κόνις ἐκεῖ, τοῦτο ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγῶνι τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ ὅπερ ἐστὶν ἐκεῖ τὸ ἔλαιον, τοῦτο ἐνταῦθα τὸ ἀμέριμνον. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖ ὁ ἠλειμμένος εὐχερῶς λύει τὰ λεγόμενα παρ' αὐτοῖς ἅμματα· εἰ δὲ δέξοιτο κόνιν, δυσχόλως ἐκφεύγει τὴν χεῖρα τοῦ προσπαλαίοντος· οὕτως ἐνταῦθα ὁ μηδὲν μεριμνῶν, δύσληπτός ἐστι τῷ διαβόλῳ. φροντίζων δὲ καὶ ταῖς μερίμναις καθάπερ κόνει τινὶ τραχύνων τὸ λεῖον τῆς ἀμεριμνίας τοῦ νοῦ, δυσχερῶς ἐξιλεῖ ἐκ τῆς ἐκείνου χειρός.

CAPUT LXVII.

Perfectæ animæ est esse sine cura, impiæ vero sollicitudinibus conteri; de perfecta quippe anima dicitur, quod est lilium in medio spinarum [23]. Hoc autem, eam multas inter curas sine sollicitudine degentem demonstrat. Lilium enim et in Evangelio significat animam sollicitudine carentem. Nec enim (ait) laborat, neque net, et majore gloria, quam Salomon, circumdatur [24]. De his vero, qui multa cura circa corporeas res premuntur, inquit: « Omnis

ΚΕΦΑΛ. ΞΖʹ.

Τελείας ψυχῆς ἐστι τὸ ἀμέριμνον, ἀσεβοῦς δὲ τὸ ταῖς φροντίσι κατατρίβεσθαι. Περὶ μὲν γὰρ τελείας ψυχῆς εἴρηται, ὅτι κρίνον ἐστὶν ἐν μέσῳ ἀκανθῶν. Τοῦτο δὲ τὴν μετὰ τῶν πολυφροντίδων ἀμερίμνως διάγουσαν δηλοῖ. Τὸ γὰρ κρίνον καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τὴν ἀμέριμνον σημαίνει ψυχήν· οὐ κοπιᾷ γὰρ, φησὶν, οὐδὲ νήθει, καὶ μείζω τοῦ Σολομῶντος περιβέβληται δόξαν. Περὶ δὲ τῶν φροντίδα πολλὴν ἐχόντων εἰς τὰ σωματικὰ, φησί· « Πᾶς ὁ βίος ἀσεβοῦς ἐν

[21] Gen. xxxix, 7. [22] Prov. xx, 16; xxvii, 13. [23] Cant. ii, 2. [24] Matth. vi, 28, 29.

justam quidem, ac rectam tulisset sententiam damnans impetum qui ad fallacia decurrebat. Præclarum ergo intra terminos usus et indigentiæ permanere, atque contendere totis viribus, ne illi transcendantur. Si enim quis paululum prætervectus fuerit a cupiditate versus ea, quæ in vita dulcia habentur, nulla ratio deinceps sistit motum ad ea, quæ ante sunt. Nullus quippe terminus est ejus, quod est super indigentiam : verum studium immensum, et infinita vanitas laborem circa hæc semper augebit, veluti flammam, adjectione materiæ nutriens cupiditatem.

CAPUT LXX.

Quando enim hi, qui semel terminos naturalis transierunt necessitatis, incipiunt in vitam materialem progredi, volunt pani suave opsonium apponere, aquæ autem vinum hactenus usuale, et dein exquisitius; in vestibus vero usui aptis incedere non sustinent, sed primum quidem lanas, et splendidiores coemunt, ipsum lanæ florem colligentes, post ea transeunt ab his ad promiscua e lino, et lana habentia ornatum, deinde serica circum apponunt, et hæc **78** quidem imprimis simplicia, deinde variegata bellis et feris, et omnimodis historiis; vasa quoque argentea, et auro illita instruunt non solum conviviis inservientia, sed et animalibus, et lectulis supervacanee apposita. At quid juvat eorum intempestivam ambitionem referre pluribus? Quando et usque ad inhonestissimos ipsam protendunt usus, neque dignantes conflare vasa ex altera materia ad eas, quæ egeruntur e corpore, sordes excipiendas, nisi et huic ministerio famuletur argentum. Adeo enim voluptas usque ad extrema seipsam porrigit, et inhonorata opera materiæ condecorat sumptuum magnificentia. Hoc vero est præter naturam habere superfluum.

CAPUT LXXI.

Nam quæ secundum naturam est vivendi ratio, una eademque nobis, et animalibus, præscripta fuit a Conditore : « Ecce enim dedi vobis (inquit Deus homini) omnem herbam virentem agri ; ea vobis et feris erit in escam [27]. » Communem igitur accipientes cum irrationabilibus victum, et eum adinventionibus pervertentes in luxuriosiorem ; quomodo non judicabimur recte illis irrationabiliores ? Siquidem feræ manent intra terminos naturæ, nihil horum quæ disposita fuerunt a Deo, prætereuntes ; homines autem a Deo cohonestati ratione, omnino ab antiqua legislatione digressi descivimus. Qui enim sunt apud bruta animalia opsonorium apparatus ? Quæve pistorum, et coquorum artificia, quæ mille ventri ærumnoso condunt **79** voluptates ? Nonne antiquam adamant simplicitatem, herbam comedentia, et contenta illis quæ occurrunt, atque potu utentia e laticibus, eoque raro fortassis ? Ideo et minus indulgent voluptatibus, quæ sub ventre

[27] Gen. I, 29.

A κολάσας τὴν τοῖς ἀπατηλοῖς ἐπιδραμοῦσαν ὁρμήν. Καλὸν οὖν τοῖς ὅροις τῆς χρείας ἐμμένειν καὶ φιλονεικεῖν πάσῃ δυνάμει τούτους μὴ ὑπερβαίνειν. Ἐὰν γὰρ ὀλίγον παρενεχθῇ τις ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐπὶ τὰ ἡδέα τοῦ βίου, οὐδεὶς λοιπὸν λόγος ἵστησι τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω φοράν. Τοῦ γὰρ ὑπὲρ τὴν χρείαν ὅρος οὐδείς, ἀλλ' ἀνήνυτος ἡ σπουδὴ καὶ ἀτέλεστος ἡ ματαιότης, τὸν περὶ τὰ τοιαῦτα πόνον αὔξει διὰ παντὸς, καθάπερ φλόγα τῇ τῆς ὕλης προσθήκῃ τρέφουσα τὴν ἐπιθυμίαν.

ΚΕΦΑΛ. Ο'.

Ὅταν γὰρ οἱ ἅπαξ τοὺς ὅρους παρελθόντες τῆς φυσικῆς ἀνάγκης, ἐπὶ τὴν ἔνυλον ἄρχονται B προκόπτειν ζωὴν, τῷ μὲν ἄρτῳ προστιθέναι τὸ ἡδὺ προσόψημα θέλουσι, τῷ δὲ ὕδατι τέως χρειώδη οἶνον, καὶ ἀπὸ τούτου τὸν πολυτελέστερον· ἐνδύμασι δὲ τοῖς χρειώδεσι στοιχεῖν οὐκ ἀνέχονται, ἀλλὰ τὸ πρῶτον μὲν τῶν ἐρίων, καὶ τὰ λαμπρότερα συνωνοῦνται, αὐτὸ τῆς ἐρέας συλλεγόμενοι τὸ ἄνθος, εἶτα μεταβαίνουσιν ἀπὸ τούτων ἐπὶ τὰ μικτὰ ἐκ λίνου, καὶ ἐρέας ἔχοντα τὴν κατασκευὴν, εἶτα σηρικὰ περιεργάζονται, καὶ ταῦτα λιτὰ πρότερον, αὖθις δὲ πεποικιλμένα πολέμοις, καὶ θηρσὶ, καὶ ἱστορίαις παντοδαπαῖς· σκεύη τε ἀργυρᾶ, καὶ χρυσόπαστα κατασκευάζουσιν, οὐ μόνον ταῖς ἑστιάσεσι λειτουργοῦντα, ἀλλὰ καὶ ζώοις, καὶ κλινιδίοις περιττῶς περικείμενα. Καὶ τί δεῖ τὴν ἄκαιρον αὐτῶν ἐπὶ πλεῖον προ- C τιθέναι φιλοτιμίαν; ὁπότε καὶ μέχρι τῶν ἀτιμοτάτων χρειῶν ταύτην ἐπεκτείνουσιν, οὐδὲ τὰ τῶν ἀποπατημάτων σκεύη καταξιοῦντες ἐξ ἑτέρας ὕλης δημιουργεῖν, εἰ μὴ καὶ ταύτῃ τῇ ὑπηρεσίᾳ διακονήσοι ὁ ἄργυρος. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἡδονὴ ἕως τῶν ἐσχάτων ἑαυτὴν παρεκτείνουσα, καὶ τὰ ἄτιμα τῶν ἔργων τῇ τῆς ὕλης τιμῶσα πολυτελείᾳ. Τοῦτο δὲ παρὰ φύσιν ἐστὶν ἔχειν λοιπόν

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ'.

Ἡ γὰρ κατὰ φύσιν διαγωγὴ ἡμῖν τε, καὶ τοῖς ζώοις ἡ αὐτὴ ὥρισται παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ. « Ἰδοὺ γὰρ δέδωκα ὑμῖν, φησὶν ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ, πάντα τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, ὑμῖν καὶ τοῖς θηρίοις ἔσται εἰς βρῶσιν. » Κοινὴν οὖν λαβόντες μετὰ τῶν ἀλόγων D τὴν δίαιταν, καὶ ταύτην ταῖς ἐπινοίαις ἐπὶ τὸ ἀσωτότερον δια[σ]τρέψαντες, πῶς οὐκ ἀλογώτεροι κριθείημεν εὐλόγως ἐκείνων ; Εἴ γε τὰ μὲν θηρία μένει ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς φύσεως οὐδὲν παρακινήσαντα τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ τεταγμένων, οἱ δὲ λογισμῷ τιμηθέντες ἄνθρωποι πάντη τῆς ἀρχαίας ἐκδεδιώγμεθα νομοθεσίας ; Ποῖαι γὰρ παρὰ τοῖς ἀλόγοις ὀψοφαγίαι ; Ποῖαι δὲ σιτοποιῶν, καὶ μαγείρων τέχναι μυρίαι τῇ ἀθλίᾳ γαστρὶ δημιουργοῦσιν ἡδονάς ; Οὐχὶ δὲ τὴν ἀρχαίαν εὐτέλειαν ἀγαπῶσι, ποηφαγοῦντα, καὶ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν ἀρκούμενα, καὶ ναματικῷ κεχρημένα ποτῷ, καὶ τούτῳ τυχὸν σπανίως ; Διὸ καὶ ὑπογαστρίους ἡδονὰς μεμείωνται, οὐδεμιᾷ πιμελώδει τροφῇ τὰς ὀρέξεις προσαναφλέγοντα, οὐδὲ πάντοτε τὴν ἄρρενος καὶ θη-

λειας εἰδότα διαφοράν. Εἷς γὰρ αὐτοῖς καιρὸς τοῦ ἔτους ταύτην παρέχει τὴν αἴσθησιν, ἡνίκα ὁ τῆς φύσεως νόμος πρὸς τὴν τοῦ ὁμοίου σπορὰν τὴν σύνοδον αὐτοῖς ἐπὶ διαμονῇ τοῦ γένους ἐξεῦρε· τὸν δὲ ἄλλον χρόνον οὕτως ἀλλοτριοῦνται, ὡς λήθην λαβεῖν πάντη τῆς τοιαύτης ὀρέξεως. Ἀνθρώποις δὲ ἐκ τῆς περὶ τὰ βρώματα πολυτελείας ἡ τῶν ἀφροδισίων ἀκόρεστος ἐπιθυμία παραβλαστάνουσα μανιώδεις ἐγκατέσπειρεν ὀρέξεις, οὐδένα καιρὸν ἠρεμεῖν συγχωροῦσα τὸ πάθος.

ΚΕΦΑΛ. ΟΒʹ.

Ἐπεὶ οὖν πολλὴ τοῖς κτήμασιν ἡ βλάβη παρακολουθεῖ, καὶ πᾶσι τοῖς πάθεσιν ὡς νοσοποιὸς αἰτία παρέχει τὰς ἀφορμάς, αὐτὴν ἀνέλωμεν τὴν αἰτίαν, εἴπερ τῆς κατὰ ψυχὴν προνοοῦμεν εὐεξίας. Ἀκτημοσύνῃ τὸ τῆς φιλοχρηματίας ἰασώμεθα πάθος. Φύγωμεν τοὺς τῶν ἀνωφελῶν ἀνθρώπων θιάσους μόνωσιν ἀσπαζόμενοι· ἐπιβλαβὴς γὰρ καὶ τῆς εἰρηνικῆς καταστάσεως φθοροποιὸς ἡ μετὰ τῶν εἰκαιοτέρων συνδιαίτησις. Ὡς γὰρ οἱ ἐν ἀέρι λοιμικῷ γινόμενοι πάντως νοσοῦσιν, οὕτως οἱ ἐν ἀνθρώποις ἀδιαφόροις διάγοντες, μεταλαμβάνουσι τῆς ἐκείνων κακίας. Τί γὰρ ἔτι κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸν κόσμον οἱ ἀποταξάμενοι τῷ κόσμῳ; «Οὐδεὶς γὰρ στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ·» ἡ γὰρ περὶ τὴν πραγματείαν ἀσχολία, τὰς πολεμικὰς κωλύει γυμνασίας· ἀγύμναστοι δὲ πρὸς ἐμπειροπολέμους μαχόμενοι, πῶς ὑποστησόμεθα; Μᾶλλον δὲ, εἰ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, οὕτω νωθρῶς καὶ ἐκλύτως μαχόμεθα, ὡς μηδὲ κειμένῳ τῷ πολεμίῳ ἀντέχειν δυνάμεθα, καὶ τοὺς ἑστῶτας ὑπὸ τοῦ πεπτωκότος ἐπιβουλεύεσθαι. Ὅπερ γὰρ πάσχουσιν ἐν τοῖς πολέμοις διὰ φιλοχρηματίαν οἱ τοὺς νεκροὺς σκυλεύοντες, μετὰ τὴν νίκην πολλάκις ἀναιρούμενοι ὑπὸ τῶν κειμένων, καὶ κέρδους αἰσχροῦ χάριν μετὰ τὰ τρόπαια ἐλεεινῶς ἀπολλύμενοι, τοῦτο καὶ ἡμεῖς νῦν πάσχομεν, κειμένῳ τῷ ἐχθρῷ, καὶ ἀποπνέοντι πλησιάζοντες. Ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνοι πόθῳ τῶν χρημάτων ἐρευνῶντες τοὺς νεκροὺς, πολλάκις ἡμιθανεῖ τινι προσελθόντες καὶ περι[εκ]δύοντες, λάθρα δεξάμενοι καιρίαν πληγὴν, κατέπεσον, τὴν ἐπὶ τῇ νίκῃ εὔκλειαν ἀλογίστως αἰσχύναντες· οὕτως ἡμεῖς, ὅταν διὰ σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας καταβάλωμεν τὸν Βάρβαρον, ἢ δόξωμεν καταβεβληκέναι, τότε τῶν περὶ αὐτὸν ἐρασθέντες ἐνδυμάτων, ἅπερ ἐστὶ τὰ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις δοκοῦντα τίμια, πλοῦτος, δυναστεία, εὐεξίαι, δόξαι, προσεγγίζομεν αὐτῷ, λαβεῖν τι τῶν αὐτοῦ γλιχόμενοι, καὶ οὕτως ἀποθνήσκομεν ἑαυτοὺς τῇ σφαγῇ προσάγοντες.

ΚΕΦΑΛ. ΟΓʹ.

Οὕτως ἀπώλοντο αἱ πέντε παρθένοι, διὰ μὲν τῆς ἁγνείας καὶ ἐγκρατείας ἀνελοῦσαι τὸν πολέμιον· διὰ δὲ ἀσπλαγχνίας, ἣν φιλοχρηματία γεννᾷ, ἑαυτὰς ἐπὶ τὸ ξίφος ὠθήσασαι τοῦ διὰ τὸ κεῖσθαι ἀνελεῖν

A sunt, nec ullo pingui alimento appetentias ciborum denuo inflammant; nec semper maris et feminæ norunt discrimen: unico nempe illis anni tempestas hujusmodi sensum præbet, quando naturæ lex ad sationem similis ipsis, coitum pro generis permanentia adinvenit; alio vero tempore adeo sunt ab eo alieni, ut oblivionem hujusmodi appetitus capiant penitus. At hominibus e varietate circa cibos insatiabilis cupiditas rerum venerearum germinans in dies insanas appetentias superinsevit, nullo tempore passionem permittens quiescere.

CAPUT LXXII.

Quando igitur plurima pernicies subsequitur possessiones, et omnibus affectibus quasi morbifica B causa præbet impulsus, ipsam auferamus causam, siquidem bono statui animæ prospicimus. Curemus affectum cupiditatis divitiarum inopia possessionum. Fugiamus cœtus hominum inutilium solitudinem amplexantes: exitium namque affert statui pacifico valde noxius convictus cum vanioribus: ut enim qui sunt in aere pestilenti omnino ægrotant, sic qui degunt cum hominibus indiscriminatim, participes fiunt illorum malitiæ. Quid enim adhuc commune habent cum mundo, qui a mundo desciverunt? «Nemo militans negotiis **80** vitæ implicatur, ut placeat ei, qui se militem delegit [28].» Occupatio namque circa negotiationem prohibet bellicas exercitationes. Inexercitati vero pugnantes adversus belli peritos quomodo subsistemus? Quin C potius (si verum oporteat dicere) adeo segniter, et dissolute pugnabimus, ut nec hosti jacenti valeamus resistere, et stantes ab eo, qui cecidit, insidiis appetamur. Quod enim patiuntur in bellis ob pecuniæ cupiditatem, qui mortuos spoliant post victoriam, sæpe interfecti ab his, qui strati jacent, et turpis lucri gratia post tropæa miserabiliter pereuntes: hoc et nos nunc patimur inimico jacenti, et exspiranti appropinquantes. Quemadmodum enim illi præ desiderio pecuniarum perscrutantes demortuos, plerumque ad semimortuum aliquem accedentes, et exuentes, occulte vulnere tempestivo excepto conciderunt, gloriam victoria partam, sine ratione deturpantes: ita nos quando per temperantiam et continentiam depellimus Barbarum, aut videmur D depulisse, tunc amore capti vestium, quæ circum eum sunt, quæ sunt equidem illa, quæ ab hominibus pretiosa æstimantur, divitiæ, dominatio, bona corporis habitudo, et gloria; appropinquamus ipsi, aliquid appetentes capere ex his, quæ penes ipsum sunt, et sic immorimur, nos ipsos ad cædem deducentes.

CAPUT LXXIII.

Sic perierunt quinque virgines [29], per puritatem quidem, et continentiam perimentes hostem, per immisericordiam vero, quam avaritia generat, seipsas ultro impellentes **81** in gladium ejus, qui nequi-

[28] II Tim. II, 4. [29] Matth. XXV, 1-13.

bat insultantes interimere, quia jacebat. Nihil igitur eorum, quæ ad illum spectant, velimus, ut ne simul cum his, quæ ad ipsum pertinent, et animam deperdamus; vocat enim et nunc ad ipsa, omnesque concitat, si maxime repererit obaudientes. Si namque ipsum provocabat Dominum dicens: « Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me [30] » et decipere tentabat per ea, quæ in hac vita videntur splendida eum, qui minime indigebat istis: quomodo non putabit, se decepturum homines captu faciles, qui pronos exhibent se ad fruitionem rerum sensibilium? Exerceamus mentem ad pietatem; corporea siquidem exercitatio ad modicum est utilis, puerilibus assimilata disciplinis: pietas autem ad omnia utilis evadit [31]; comparans bonam animæ habitudinem his, qui victoriam appetunt contra passiones adversantes.

CAPUT LXXIV.

Ut enim certatoribus, qui se ludicris exercent, decorum est exercere corpus, et artus continuo movere; hominibus vero in certamine jam expertis, robur procurare certamini aptum, et ad sacra certamina inungi: sic inchoantibus divinum cultum, studium est prohibere operationes nimias; charum est quippe, si dominentur affectibus ii, qui velut œstro perciti sunt a voluptatibus, quibus fuerunt innutriti, et impulsi fere ex consuetudine involuntarie ad vitia. At qui sunt in habitudine virtutis activæ, et deinceps ea, quæ secundum rationem sunt, curant, omni studio custodire cogitationem debent, ut ne **82** commota inordinate in aliquam imperfectionem, insciteque devolvantur. Et iis plane studium est motus corporeos moderari, his autem efformare impulsus ratiocinationis, et ad solam philosophicam conversationem concinne promovere, ut nulla prorsus mundana imaginatio cogitationem divellat ab intellectionibus divinioribus. Oportet quippe Dei cultoris desiderium dirigi universum ad id, quod appetitur, ita ut proprii affectus nullum omnino tempus nanciscantur operandi secundum cogitationes hominibus infestas. Si namque unusquisque affectus, quando commovetur in eo, cujus potitur, cogitationem occupat devinctam; cur non et zelus virtutis vacantem a reliquis passionibus cogitationem obtinebit? Quem enim sensum exteriorum accipit irascens, adversus speciem ejus, qui dolorem ipsi attulit, secundum cogitationem repugnans? Quem vero qui pecuniis inhiat, quando correptus ab imaginatione ad materiales opes attendit quasi defixis oculis, et a sensibus abstractus? At intemperans sæpius et cum quibusdam considens sensuum instrumenta occlusit, et desideratam faciem apprehendens alloquitur oblitus præsentium, et mutus ut columna sedet, sciens equidem nihil eorum, quæ ob oculos obversantur, et quæ dicuntur, conversus vero ad interna totus est in imaginatione. Hujuscemodi animam sermo divinus forsitan nominat ob menstrua residentem [32], quando parumper a sensibus

[30] Matth. IV, 9. [31] I Tim. IV, 8. [32] Levit. XV, 25.

A τοὺς ἐφεστῶτας ἀδυνατοῦντος. Μηδὲν οὖν τῶν ἐκείνου θελήσωμεν, ἵνα μὴ ἅμα τοῖς ἐκείνου καὶ τὴν ψυχὴν προσαπολέσωμεν· καλεῖ γὰρ καὶ νῦν ἐπ' αὐτὰ, καὶ προτρέπεται πάντας, ἐὰν εὕρῃ μάλιστα πειθομένους· εἰ γὰρ αὐτὸν ἐκάλει τὸν Κύριον λέγων, ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς με, καὶ ἀπατᾷν ἐπεχείρει διὰ τῶν ἐν τῷ βίῳ δοκούντων λαμπρῶν τὸν τούτων οὐκ ἐπιδεόμενον, πῶς τοὺς εὐαλώτους ἀνθρώπους οὐκ οἰήσεται ἀπατήσειν ἐπιῤῥεπῶς ἔχοντας πρὸς τὴν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων ἀπόλαυσιν; Γυμνάσωμεν τὸν νοῦν πρὸς εὐσέβειαν, εἴγε ἡ σωματικὴ γυμνασία κατορθῶται. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, παιδικοῖς ἐοικυῖα μαθήμασιν· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστι, τὴν ἐν τῇ ψυχῇ B κατασκευάζουσα εὐεξίαν τοῖς ἐφιεμένοις τῆς κατὰ τῶν ἀντιπάλων παθῶν νίκης.

ΚΕΦΑΛ. ΟΔ'.

Ὡς γὰρ τοῖς ἐπὶ τὰ παιδικὰ γυμναζομένοις ἀθληταῖς, σῶμα ἀσκεῖν εὐπρεπὲς, καὶ τὰ μέλη κινεῖν συνεχῶς, ἀνδράσι δὲ ἀθλητικοῖς, ἰσχύος ἐπιμελεῖσθαι ἀγωνιστικῆς, καὶ ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ἀλείφεσθαι ἀγῶνας, οὕτω τοῖς ἀρχομένοις τῆς θεοσεβείας ἐπιμελὲς τὰς ἐνεργείας κωλύειν· ἀγαπητὸν γὰρ, εἰ κρατήσειεν τῶν παθῶν ἐξοιστρούμενοι ὑπὸ τῶν συντρόφων ἡδονῶν, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς συνηθείας ἀπροαιρέτως σχεδὸν ἐλαυνόμενοι κακά. Τοῖς δὲ ἐν ἕξει γεγενημένοις τῆς πρακτικῆς ἀρετῆς, καὶ τῶν κατὰ διάνοιαν λοιπὸν φροντίζουσι, πάσῃ σπουδῇ φυλάσσειν τὸν λογισμὸν ὀφείλουσιν, ὡς μὴ κινηθέντα ἀτάκτως ἐπί τι κατε- C νεχθῆναι τῶν ἀτελῶν καὶ ἁπλῶς. Τοῖς μέν ἐστι σπουδὴ τὰς σωματικὰς παιδαγωγῆσαι κινήσεις, τοῖς δὲ τὰς ὁρμὰς παιδεῦσαι τοῦ λογισμοῦ πρὸς μόνην τὴν ἐμφιλόσοφον εὐρύθμως κινεῖσθαι διαγωγὴν, μηδεμιᾶς κοσμικῆς φαντασίας περισπώσης ἀπὸ τῶν θειοτέρων νοημάτων τὸν λογισμόν. Δεῖ γὰρ τετάσθαι τὴν τοῦ θεοσεβοῦντος ἐπιθυμίαν ὅλην πρὸς τὸ ποθούμενον, ὡς μηδόλως εὑρίσκειν καιρὸν πρὸς μισανθρώπους λογισμοὺς ἐνεργεῖν τὰ οἰκεῖα πάθη. Εἰ γὰρ ἕκαστον πάθος, ὅταν ἐν τῷ κεκρατημένῳ κινηθῇ, κατέχει τὸν λογισμὸν πεπεδημένον, διατί μὴ καὶ ὁ τῆς ἀρετῆς ζῆλος σχολάζουσαν ὑπὸ τῶν λοιπῶν παθῶν καθέξει τὴν ἔννοιαν; Ποίαν γὰρ αἴσθησιν τῶν ἔξωθεν ὁ θυμούμενος λαμβάνει, πρὸς τὸ τοῦ λελυπηκότος εἴδωλον κατὰ διάνοιαν μαχόμενος; D ποίαν δὲ ὁ τῶν χρημάτων ἐφιέμενος, ὅταν συναρπασθεὶς ὑπὸ τῆς φαντασίας ταῖς ποριστικαῖς ὕλαις ἐνατενίζῃ; Ὁ δὲ ἀκόλαστος πολλάκις, καὶ συνεδρεύων τισὶ κατέμυσε τὰ αἰσθητήρια, καὶ τὴν ποθουμένην ὄψιν λαβὼν, ἐκείνῃ προσομιλεῖ τῶν παρόντων ἐπιλανθανόμενος, καὶ στήλη καθέζεται ἄφωνος, εἰδὼς μὲν τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς γινομένων, ἢ λαλουμένων οὐδὲν, νενευκὼς δὲ ἐπὶ τὰ ἔνδον, ὅλος ἐστὶ τῆς φαντασίας. Τὴν τοιαύτην ψυχὴν τάχα ἀποκαθημένην ὀνομάζει ὁ λόγος, ὅταν μακρὰν τῶν αἰσθήσεων ἀποκαθημένη συστείλῃ τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν, μηδενὸς ὅλως τῶν ἔξωθεν ἀντιλαμβανομένη διὰ τὴν κατέχουσαν αὐτὴν αἰσχρὰν φαντασίαν.

seorsum residens propriam con primat operationem, nihil omnino eorum quæ sunt exterius, ex adverso excipiens, propter fœdam imaginationem, quæ ipsam occupat.

ΚΕΦΑΛ. ΟΕ'.

Εἰ δὲ ταῦτα οὕτω κρατεῖ τοῦ λογισμοῦ διὰ τὴν προσπάθειαν, καὶ ἀργεῖν τὰς αἰσθήσεις παρασκευάζει, πόσῳ μᾶλλον ὁ τῆς φιλοσοφίας ἔρως ἀποτάξασθαι καὶ τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ ταῖς αἰσθήσεσι ποιήσει τὸν νοῦν μετάρσιον ἁρπάζων αὐτὸν, καὶ τῇ τῶν νοητῶν προσασχολῶν θεωρίᾳ! Ὡς γὰρ τὸν τεμνόμενον, ἢ καιόμενον οὐκ ἂν εἰσέλθοι λογισμὸς ἔξω τοῦ κατέχοντος πάθους, διὰ τὴν κρατοῦσαν ὀδύνην, οὕτως οὐδὲ τὸν ὁτιοῦν ἐμπαθῶς λογιζόμενον, παρενθυμεῖσθαι δυνατὸν τοῦ κατέχοντος τὴν διάνοιαν πάθους, ὅλον τῇ οἰκείᾳ ποιότητι τὸν λογισμὸν ποιώσαντος. Ἡδονὴ γὰρ οὐ παραδέχεται πόνον, οὐδὲ λύπην χαρὰ, οὐδὲ κατήφειαν εὐφροσύνη. Οὐδ' αὖ πάλιν πόνος δυναστεύων προσίεται ἡδονήν· οὐδὲ κρατοῦσα λύπη ἔχει χαρὰν παρεζευγμένην, οὐδὲ κατήφεια ἐγκέκραται εὐφροσύνην. Ἀνεπιπλόκως γὰρ ἔχει πρὸς ἄλληλα τὰ ἐναντία πάθη, καὶ οὐκ ἂν εἰς ταυτὸ συνέλθῃ ποτὲ, οὐδ' ὁμήρευσε πρὸς φιλικὴν κοινωνίαν, διὰ τὴν ἐκ φύσεως ἄσπονδον ἔχθραν, καὶ ἀλλοτρίωσιν. Μὴ τοίνυν τὸ τῆς ἀρετῆς καθαρὸν ταῖς τῶν κοσμικῶν πραγμάτων ἐννοίαις ἐπιθολούσθω, μηδὲ τὸ τῆς θεωρίας εἰλικρινὲς σωματικαῖς ἐπιταραττέσθω φροντίσι, ἵνα καὶ ἡ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας εἰκὼν τὸ οἰκεῖον ἀπολάμπουσα κάλλος μηκέτι ψέγηται παρὰ τῶν θρασυστόμων, μηδὲ χλεύης ὑπόθεσις διὰ τὴν τῶν γραφόντων ἀπειρίαν γίνηται, ἀλλ' ἐπαινῆται, κἂν μὴ παρὰ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ γοῦν παρὰ τῶν ἄνω δυνάμεων, ἢ παρ' αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, παρ' οὗ καὶ οἱ ἅγιοι ἐζήτουν τὸν ἔπαινον, ὡς ὁ μέγας Δαβὶδ ὁ πατήσας τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, καὶ παρὰ Θεοῦ τὴν εὐφημίαν αἰτῶν φησι, «Παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου »· καὶ πάλιν, « Ἐν τῷ Κυρίῳ ἐπαινεθήσεται ἡ ψυχή μου. » Ἄνθρωποι μὲν γὰρ πολλάκις καὶ βασκανίᾳ διαβάλλουσι τὰ καλὰ, τὸ δὲ ἄνωθεν θέατρον ἀδεκάστως κρίνει τὰ πράγματα, καὶ τῇ ἀληθείᾳ τῶν γινομένων τὴν ψῆφον βραβεύει. Τοῦτο οὖν, ὃ καὶ ἀνάγκη τέρψαι τῇ τῶν ἔργων τερπνότητι, τερπέσθω τὸ θέατρον. Περὶ δὲ τῶν οὐδὲ ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι τῶν εὖ βεβιωμένων, οὔτε ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἐχόντων τιμωρήσασθαι δυναμένων ἀνθρώπων, οὐ πολὺς ὁ λόγος, ἐὰν ἢ φθόνῳ ἢ προσπαθείᾳ τῆς ἀρετῆς ἔργα κακίας ὀνόμασι συσκιάζοντες τὸν τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐγνωσμένον βίον πεπλασμέναις διαβάλλουσι βλασφημίαις. Ἕψεται γὰρ πάντων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνταποδόσεως τοῖς εὖ βεβιωκόσιν οὐκ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων ὑπολήψεως, ἀλλ' ἀπ' αὐτῆς τῶν βεβιωμένων τῆς ἀληθείας, ἡ ἀμοιβὴ τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, ὧν γένοιτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν χάριτι, καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ δόξα ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

83 CAPUT LXXV.

Si vero ista cogitationi ita imperant ob affectuum propensionem, atque otiari sensus faciunt; quanto magis philosophiæ amor secernere a sensibilibus, et a sensibus mentem efficiet, ipsam in sublime rapiens, et astringens ad spiritualium rerum contemplationem! Sicut enim cogitatio nullo modo exsilit extra occupantem affectum in eo, qui secatur, aut uritur, ob dolorem prædominantem; ita neque potest qui affectu detinente quidpiam considerat, passionem, quæ mentem occupat, prætervolare cogitatione, propria qualitate afficiens universam intellectionem. Nec enim voluptas admittit laborem, neque lætitia dolorem, neque delectatio mœrorem: neque rursus labor imperans suscipit voluptatem, neque dominans dolor habet adjunctam lætitiam, neque mœror delectatione temperatur. Contrarii quippe affectus sibi ipsis mutuo non possunt implicari; nunquam in idem convenire possunt, nec ad amicam communionem unquam concinnati sunt ob inimicitiam e natura impacabilem, et aversionem. Ne igitur virtutis puritas mundialium negotiorum cogitationibus fœdetur, neque sollicitudinibus corporeis perturbetur sinceritas contemplationis: ut et imago veræ philosophiæ propriam recuperans pulchritudinem non amplius vituperetur ab audacter obloquentibus, orisque præfracti homunculis, neque risus materies ob imperitiam depingentium fiat, sed dilaudetur, si non ab hominibus, a superioribus saltem potestatibus, aut ab ipso Christo Domino, a quo 84 et sancti laudem quærebant, uti magnus David, qui humanam conculcaverat gloriam, et a Deo petens laudationem: « A te, inquit, laus mea [33]; » et rursus: « In Domino laudabitur anima mea [34]. » Homines etenim plerumque, et honesta præ invidia calumniantur; theatrum autem superius res judicat incorrupte, et secundum veritatem factorum calculum approbationis distribuit. Hoc igitur (quod et necesse est oblectare operum bonorum deliciis) oblectetur theatrum. De his autem hominibus, qui nec his, qui bene vixerint, vices reddendi, neque super aliis pœnas indicendi facultatem habent, haud multis agendum est verbis, si aut invidia, vel affectione nimia virtutis opera nominibus malitiæ inumbrantes, Deo, atque hominibus cognitam vitam confictis calumniantur opprobriis. Sequetur enim omnes retributionis tempore hos, qui bene vixerint, non ab hominum opinatione, sed ab ipsa eorum, qui vitam bene transegerunt, veritate, retributio æternorum bonorum, quibus nos omnes contingat perfrui gratia, et misericordia Domini nostri Jesu Christi, cum quo Patri gloria simul cum Spiritu sancto nunc, et semper, et in infinita et interminata sæcula sæculorum. Amen.

[33] Psal. XXI, 26. [34] Psal. XXXIII, 3.

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ

ΠΡΟΣ ΑΓΑΘΙΟΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ

—

SANCTI PATRIS NOSTRI

NILI

AD AGATHIAM MONASTICAM VITAM AGENTEM

PERISTERIA

SEU

TRACTATUS DE VIRTUTIBUS EXCOLENDIS ET VITIIS FUGIENDIS.

Exemplo Peristeriæ clarissimæ eo sæculo feminæ.

—

SECTIO I. — PRÆFATIO.

85 CAPUT I.

Cum mihi moris sit intempestivos declinare sæpe importunorum hominum congressus, uti nosti, honestissime Agathi, et in locis ab hominum frequentia potius remotis conversari, quoties necessitas aliqua me coegisset e domuncula prodire; deambulantem hesterna die ante civitatem, et quasi per oscillationem, pendulis deliciis gaudentem grato nemoris aspectu, et modulatione avium in eo musice circumsonantium, aerisque sereni, et auræ puræ spiritu, me adibas gradu quidem lentiori; id enim præferebas poplite vacillante incedens quasi segnius, et persimilis homini emergenti recens e frequentibus lapsibus. Conjiciebas enim ex animi fixa intentione, quod erat res ipsa, haud de nihilo esse solitudinem, sed habere otium omnino arguebas aliquid laudabile, et non inertem esse quietem, nisi quid contemplationis dignum mentem conversatione detinebat. Ubi tamen me parum annuentem, tibique attendentem non sine oblectatione vidisti, accedens, **86** et salutans, atque mecum deambulans causam sciscitabaris istius meæ meditationis, et addiscens, quod esset perscrutatio, et sollicitudo quæstionis scriptitandæ, manum accipiens, orique applicitam deosculatus, et subridens valde hilariter, aiebas, te quoque ipsum advenisse, afferentem et aliam nobis curam, et argumentum scriptione dignum, quod permultis utile esse, et ab ea, quæ nunc usurpatur, luxuriosa vivendi consuetudine, ad temperantiam convertere posset.

CAPUT II.

Ibi ego, quamvis satis superque occupatus essem,

A

ΤΜΗΜΑ Α'. — ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἔθος ἔχοντί μοι τὰ πολλὰ, τὰς ἀκαίρους τῶν ὀχληρῶν ἐκκλίνειν συνουσίας, ὡς οἶσθα, σπουδαιότατε Ἀγάθιε, καὶ τοῖς μᾶλλον ἠρεμοῦσιν ἐνδιατρίβειν τόποις, ὅταν τις ἀνάγκη τοῦ δωματίου προελθεῖν ἔξω βιάσηται, χθὲς πρὸ τοῦ ἄστεως ἀναπατοῦντι, καὶ κρεμάστραν αἰώραν ποιουμένῳ τήν τε τοῦ ἄλσους ὄψιν, καὶ τὸ μέλος τῶν ἐν αὐτῷ μουσικῶς ἠχούντων ὀρνίθων, καὶ τὴν ἐκ τοῦ αἰθρίου καθαρὰν αὖραν τοῦ πνεύματος, προσελθὼν, ὀκνηρότερον μὲν τοῦτο γὰρ ἐδήλους τῷ σχήματι βαδίζων ἀργότερον, καὶ τῷ ἀπαναδυομένῳ ἐκ τοῦ συνεχῶς ὀκλάζειν ἐοικώς. Ἐστοχάζου γὰρ ἐκ τῆς ἐννοίας, ὅπερ ἦν ἀληθὲς, οὐκ εἰκῇ εἶναι τὴν μόνωσιν, ἀλλ' B ἔχειν τι πάντως ἐλογίζου τὴν ἡσυχίαν σπουδαῖον, καὶ τὴν ἡσυχίαν οὐκ εἶναι ἀργὴν, ἂν μήτι τῶν θεωρίας ἀξίων τὸν νοῦν κατεῖχε συνεστραμμένον. Ὅμως ἐπειδὴ μικρὸν ἀνανεύσαντα, καὶ προσεσχηκότα οὐκ ἀηδῶς ἐθεάσω προσελθὼν ἀσπασάμενός τε, καὶ συναναπατῶν τὴν αἰτίαν ἐπυνθάνου τῆς ἀδολεσχίας, καὶ μαθὼν, ὡς εἴη ἔρευνα, καὶ φροντὶς ζητήματος γραφικοῦ, λαβόμενος τῆς χειρὸς, καὶ προσαγαγὼν, ταύτην κατεφίλεις τῷ στόματι, καὶ μειδιῶν μάλα φαιδρῶς ἥκειν ἔλεγες φέρων καὶ αὐτὸς ἡμῖν ἄλλην φροντίδα, καὶ ὑπόθεσιν ἀξίαν γραφῆς, δυναμένην ὠφελῆσαι πολλοὺς, καὶ ἀπὸ τῆς νῦν πολιτευομένης χλιδῆς ἐπιστρέψαι ἐπὶ τὸ σωφρονέστερον.

C

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Κἀγὼ καίτοι ἀρκοῦσαν ἔχων τῇ ἐμῇ δυνάμει εἰς

τοὺς Ψαλμοὺς ἀσχολίαν, λίχνος δέ πως ὢν περὶ τὰς A πρὸς τὸ γράφειν ἀφὰς, ἠρόμην σε οὐκ ἀμερίμνως, τίς εἴη αὕτη; καὶ τί πρὸς ὠφέλειαν ἔχειν δυναμένη τῶν νῦν, ἢ καὶ αὖθις ἐντευξομένων; Τῆς ματαιότητος τὰ πάναγρα δίκτυα ἁπλωσάσης ἁπανταχοῦ, καὶ συλλαβούσης ἅπαντας, καὶ ἐκτὸς ἐχούσης ἀρκύων. Πλούτους γὰρ, καὶ ἀξιώματα, καὶ δυναστείας, τρυφάς τε, καὶ τέρψεις ἀσέμνους οἷα βρόχους καταπήξασα κύκλῳ, ἕκαστον πρὸς ὃ μᾶλλον εὗρεν ἐπικλινῶς ἔχοντα, ἤδε κατέχει δουλωσαμένη, οὐκέτι γαστρὶ, καὶ τῇ ἄλλῃ τοῦ σώματος λειτουργεῖν ἐναναγκάζουσα χρείᾳ, ἀλλὰ καὶ θησαυροὺς σωρεύειν βιαζομένη τῶν ἐξ ἀδικίας πεπορισμένων χρημάτων, ἄλλων τηκομένων λιμῷ, καὶ φυλάττειν ἐπιμελῶς ἀναγκάζουσα τὰ κακῶς ἠθροισμένα τισὶν ἴσως οὐδὲ τοῖς χρησομένοις καλῶς, B ἵνα διπλῇ τὸν συναγαγόντα κολάσει κατοδικάσῃ, τῇ μὲν ὑπὲρ ὧν ἀσθενεστέρους ὠφείλων ἠδίκησε, τῇ δὲ, ἀνθ' ὧν ἅπερ ἐκείνων ἀφείλετο, ἄλλοις ὕλην συνήγαγεν ἀσώτου ζωῆς, σωφρονεῖν ἐν αὐταρκείᾳ δυναμένοις πολλάκις, ἐπειδή πως ἡ ἀφθονία τὸ περὶ τὰ μὴ καθήκοντα διδάσκει φιλότιμον τὴν ἐν ἑκάστῳ τῶν κατεγνωσμένων ἁβρότητα τῇ τῆς δαπάνης αὔξουσα χορηγίᾳ, καὶ πρὸς ἔσχατον κατὰ μικρὸν ἀκρασίας ἄγουσα ὅρον.

pro virium mearum modulo, in Psalmorum expositione; avidus tamen, promptusque ad novas scribendi occasiones, sollicite a te percunctabar, quænam illa esset, et quam utilitatem lectoribus, vel qui nunc sunt, vel in posterum futuris posset afferre: cum vanitas expansa ubique retium suorum omnium indagine, et cunctos comprehendat, et implicitos detineat, quippe quæ tensis circum circa laqueorum instar divitiis, dignitatibus, potestatibus, deliciis, et inhonestis oblectamentis, in eo quemque capit, in servitutem redigens, ad quod invenit magis pronum; neque jam solum ventris, cæterarumque corporis necessitatum mancipia nos facit cogens, sed pecuniarum partarum injuste thesauros, aliis præ fame tabescentibus, coacervare compellit, et conservare diligenter, quæ perperam accumulata sunt, aliquibus, qui nec his fortassis usuri sunt honeste, ita ut duplici pœna damnetur ille, qui collegit opes: hinc quidem, quia cum deberet misereri infirmiorum, injustitiam erga eos patravit, **87** inde vero quod ea, quæ illis debita abstulit, aliis profligate vivendi materiam, congessit, qui sæpenumero cum sufficientia vitam sobriam ducere potuissent, quandoquidem opum affluentia doceat ambire illicita, rerum vetitarum luxum in unoquoque, sumptuum fovens subministratione, et ad ultimum sensim perducens intemperantiæ terminum.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Σὺ δὲ τὴν περιστερίαν ἡμῖν τὴν, ὡς ἡ φήμη διδάσκει, λαμπρὰν ἐν ἀξίᾳ, καὶ ὡς αὐτὸς φῄς, λαμπροτέραν ταῖς κατὰ ψυχὴν ἀρεταῖς σπουδαίως προσηγ- C γελλες, πολλὰ τῆς ἀνθρώπου κατορθώματα, καὶ μεγάλα διεξιὼν, ἐγκράτειαν, φιλοπτωχείαν, μελέτην τῶν θείων λογίων διηνεχῆ, προσευχὴν ἐκτενῆ, καὶ κατανενυγμένην, χρημάτων εἰς τοὺς δεομένους δαπάνην φιλότιμον, σωφροσύνην ἕως ὀφθαλμῶν, καὶ αὐτῆς ἐνθυμήσεως, τὴν εἰς τοὺς ξένους, καὶ ἀπόρους τῶν τελευτώντων κηδείαν ἐπίτιμον, τὴν εἰς τοὺς καθ' ἥντινα οὖν αἰτίαν ἀτυχοῦντας συμπάθειαν, τὴν πρὸς τοὺς θεοσεβοῦντας εὐλάβειαν, τὴν πρὸς τοὺς τὸν μονήρη βίον ἐπανῃρημένους φροντίδα, καὶ κοινωνίαν χρείας τοῦ σώματος, ἵνα οἷς συνησυχάζειν καὶ συμπονεῖν διὰ τὸν ζυγὸν τοῦ γάμου κωλύηται, τούτοις συμπολιτεύηται τῇ διακονίᾳ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτηδείων, τὸ ἐν τούτοις ἀμέριμνον αὐτοῖς παρ- D έχουσα, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀπερισπάστως θεραπεύειν τὸ θεῖον πρὸς αὐτοὺς κέρδος μεριζομένη. Ταῦτα, καὶ τούτων ἔλεγες πλείονα, συνείρων ἀπήγγελες, καὶ πειρασμοῖς ἐκ μεθοδείας τοῦ διαβόλου, καὶ θλίψεσι συνεχῶς αὐτὴν περιπίπτειν ἀπήγγελες, τὸ ἔχειν ὅλως ἀντίπαλον τὸν ἀγῶνα αὐτῆς σαφῶς αἰνιττόμενος.

CAPUT III.

Tu vero Peristeriam, ut fama prædicat, claram dignitate, atque, ut ipse affirmas, clariorem animi virtutibus, nobis studiose admodum proponebas, multas et magnas matronæ res bene gestas enarrans, continentiam, amorem erga pauperes, continuam divinorum oraculorum meditationem, jugem orationem intensam cum cordis compunctione, effusam pecuniarum in egenos erogationem, temperantiam oculorum, et ipsius cogitationis, de peregrinis, i. opibusque defunctis curam honorabilem, commiserationem erga eos, qui miseri erant quamcunque ob causam, venerationem erga Dei cultores, et erga monasticam vitam sectantes curam, ac sollicitudinem, et eorum, quæ necessaria sunt corpori, communicationem, ut quibuscum simul quietem agere, et collaborare propter jugum matrimonii prohibetur, cum his, subministrando res ad victum conducentes, conversaretur, præbens ipsis vacuum curis hujusmodi tempus, et in partem illius lucri, quod e Dei famulatu nullis occupationibus distracto provenit, veniens. Hæc et plura his commemorabas, adjungens insuper assiduas in tentationes, **88** et afflictiones ipsam incidere, idque astu diaboli, non obscure significans eum certare adversus illam, undequaque ipsam oppugnando.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἐγὼ δὲ πρῶτον μὲν ἐθαύμασα, εἰ τῇ νῦν γενεᾷ τοιοῦτον ἐξεγένετο, οἷον φῂς ὄντως βλαστῆσαι φυτὸν, ἐν ᾗ τῶν ἡμέρων, καὶ καρποτόκων δένδρων, τὰ τῆς ἀκάρπου, καὶ ἀγρίας ὕλης πλημμυρεῖ ὄντως μᾶλλον, καὶ τέθηλεν εὐερνοῦντα κλήματα, ῥίζαις

CAPUT IV.

Atqui ego in primis quidem miratus sum, si planta, quam affirmas ejusmodi, revera germinaret hoc nostro ævo, in quo arbores infructuosæ, et agrestis materiæ plane longe superabundant mansuetis, et frugiferis, atque læta surculorum propagine lu-

xuriant, radicibus quidem altissimis adeo fundatæ, ut convelli non possint, ramis autem in latitudinem immensam protensis diffusæ, foliorum vero comis simul implexæ, et dense adumbratæ, ita ut nullatenus bonæ cogitationis radius fundum cordis imum consuetorum pravitate operum obscuratum calefaciat unquam. Rursus vero superfluum censens, et vanum, diligenter, atque curiose perscrutari, num quis sit hujusmodi, necne, prompto animo ad scribendum accessi, quod argumentum magnopere profuturum viderem, etiamsi nemo facta, et opera fidei faciendæ causa, afferat. Cito enim persuadet oratio, ubi rerum ipsarum natura testimonium perhibet, et ipsa veritas, atque convenientia etiam sine ullo exemplo digna videtur auditori, cui fidem habeat, cum adducens ad evidentiam, neque contradicendi tempus valde contendere assueto præbens.

A μὲν ἐκ βάθους ὠχυρωμένα πρὸς τὸ ἀκράδαντον, ὀρπήκων δὲ ἐκτάσει κεχυμένα πρὸς εὖρος ἀνείκαστον, πετάλων δὲ κόμαις συνηρεφῆ, καὶ σύσκια, ὡς μηδαμόθεν ἀκτῖνι χρηστῆς ἐννοίας τὸ τῆς καρδίας ποτὲ θάλπεσθαι βάθος ἐπισκοτούμενον τῇ ἐν τοῖς ἔργοις πολιτευομένῃ κακίᾳ. Αὖθις δὲ τὸ πολυπραγμονεῖν ἀκριβῶς, εἰ ἔστι τις, εἰ μὴ ἔστι τοιοῦτος, περιττὸν κρίνας, καὶ δοκοῦν. Ἑτοίμως ἐπὶ τὸ γράφειν ἐχώρησα, τὴν ὑπόθεσιν ἱκανὴν πρὸς ὠφέλειαν καταμαθὼν, κἂν μηδεὶς ὑποχέηται, ταύτην τοῖς ἔργοις πιστούμενος. Ὅταν γὰρ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἔχῃ μαρτυροῦσαν ὁ λόγος, πείθει ταχέως, καὶ ἄνευ τινὸς παραδείγματος τὸν ἀκούοντα τὸ ἀληθὲς, καὶ εὔλογον πρὸς ἀξιοπιστίαν τῆς ὑποδείξεως ἐπαγόμενος, καὶ τῷ λίαν φιλονεικεῖν εἰθισμένῳ ἀντιῤῥήσεως
B οὐ παρέχων καιρόν.

89 CAPUT V.

Nam quemadmodum cœlo nubilo solem esse, cursumque suum perficere atque hiberna tempestate in plantis fructum contineri nemo ambigit, præcedentem experientiam cum habeat magistram inviolatam: ita bonum omnes confitentur bonum absque ulla contradictione, licet videatur mala consuetudo detinere mentem ad mala obstrictam atque præpeditam; conscientiam enim pudet veritati approbatæ perfricta fronte se opponere, et existimat illa turpe atque in primis reprehendendum, rei manifestæ mera contendendi libidine resistere. Cogitabam præterea id, quod olim quibusdam factu possibile fuerat, ne nunc quidem volentibus esse impossibile; cum ipsa natura similem in omnibus et tunc, et nunc servet cursum, nec legitimum præbeat impotentiæ prætextum iis, qui ob consuetam diuturnamque pigritiem ad ea, quæ utilia sunt, præclaras istas veterum, qua virorum, qua mulierum actiones fieri nequaquam potuisse statuunt. Adeoque nullatenus existimabam, incredibile fore omnino, esse etiam nunc aliquem, qui animi voluntatem ad beatorum illorum hominum religiosam vitam æmulandam excitet, virtutisque fructus excolat: cum natura iisdem adhuc viribus ad novos ramos et læta germina, e veteri trunco producenda, polleat.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ὡς γὰρ ἐν νεφώσει μὲν ἥλιον εἶναι, καὶ τὸν οἰκεῖον ἀνύειν δρόμον, ἐν δὲ βλαστοῖς ὥρᾳ χειμῶνος ἐνυπάρχειν οὐδεὶς ἀμφιβάλλει καρπὸν, τὴν παρελθοῦσαν πεῖραν ἔχων διδασκαλίαν αἰδέσιμον· οὕτως τὸ καλὸν ἀναντιῤῥήτως ὡμολόγηται πᾶσι καλὸν, κἂν δοκῇ συνήθεια πονηρὰ πρὸς τὰ φαῦλα κατέχειν τὴν γνώμην πεπεδημένην, τῆς συνειδήσεως πρὸς τὴν συγκατάθεσιν τῆς ἀληθείας ἀναιδῶς ἀντικλίνειν αἰσχυνομένης, καὶ πρὸς τὸ πρόδηλον φιλονείκως ἵστασθαι αἰσχρὸν ἡγουμένης, καὶ λίαν ἐπίψογον. Ἄλλως δὲ καὶ καὶ τὸ πάλαι γενόμενον δυνατὸν ἤδη
C τισὶ λογισάμενος εἶναι τοῖς βουλομένοις, καὶ νῦν δυνατὸν, τῆς αὐτῆς φύσεως ἐν πᾶσιν ὁμοίως τρεχούσης τότε, καὶ νῦν, καὶ οὐ διδούσης ἀδυναμίαν εὔλογον προφασίσασθαι τοῖς διὰ τὸ μακρὸν ἔθος τῆς εἰς τὸ χρήσιμον ἀργίας ἀδύνατα τεθειμένοις τὰ τῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν κατορθώματα. Ἀπιστεῖν εἰς ἅπαν οὐκ ᾠήθην εὔλογον, ὡς ἔστι τις τὴν προαίρεσιν κινήσας πρὸς ζῆλον τῆς τῶν μακαρίων ἐκείνων ἐνθέσμου διαγωγῆς, καὶ τοὺς καρποὺς τῆς ἀρετῆς γεωργῶν, ὡσαύτως ἐκείνοις τῆς φύσεως δύναμιν ἐχούσης ἰσχὺν ἐκ τοῦ γεγηρακότος πρέμνου νέους ἀναφῦναι, καὶ τεθηλότας βλαστούς.

CAPUT VI.

Si enim Noe generatione, quæ tunc erat condemnata ad excidium per diluvium, totoque **90** genere humano aquarum inundatione deleto, solus inventus est, qui Deo placeret: et inter Barbaros longa iniquitatis consuetudine efferatos, justissimus et verus homo Job, tanquam pulcherrimum lilium inter spinas densissimas, germinavit; si regio circum Sodoma igne fulmineo conflagrata charum Deo, et hospitum amantem Lot habuit: si deinde diversa tempora Rhaab, et Deboram, Estherque, ac Judith, Phœben, et Priscillam, et Dorcada, et Lydam, aliosque multos protulerunt: et in omnibus subinde generationibus, unus aliquis vita præfulsit, qui nativæ nobilitatis imaginem temporum vitio

D Εἰ γὰρ Νῶε τῆς κατ' αὐτὸν γενεᾶς τὴν πανωλεθρίαν τῷ κατακλυσμῷ καταδικασθείσης, καὶ τῇ πλημμύρᾳ τοῦ ὕδατος ἀφανισθείσης αὐτάνδρου, μόνος εὐαρεστήσας εὑρέθη τῷ Θεῷ· καὶ ἐν Βαρβάροις ἀνομοῦσιν ἐξ ἔθους μακροῦ, ἐβλάστησε καθάπερ ἐν ὑλομανούσαις ἀκάνθαις κρίνον φαιδρότατον ὁ δικαιότατος καὶ ἀληθινὸς ἄνθρωπος Ἰώβ· καὶ ἡ τῷ κεραυνείῳ κατεμπρησθεῖσα πυρὶ τῶν περὶ Σόδομα χώρα ἔσχεν αἰδέσιμον τῷ Θεῷ τὸν φιλόξενον Λὼτ, καὶ τὴν Ῥαὰβ, καὶ τὴν Δεβόραν, Ἐσθήρ τε, καὶ Ἰουδὶθ, Φοίβην, καὶ Πρίσκιλλαν, καὶ Δορκάδα, καὶ Λύδαν, καὶ πολλοὺς ἄλλους ἤνεγκαν διάφοροι καιροὶ, καὶ ἐν πάσῃ γενεᾷ ἔλαμψέ τις τῇ πολιτείᾳ τῆς φυσικῆς εὐγενείας ἐξίτηλον γενομένην τῷ χρόνῳ ἀνα-

ζωγραφήσας λαμπροῖς χρώμασι τὴν εἰκόνα, ἵνα μὴ A πάντως τέλεον ἀποσβεσθὲν τὸ ζωηρὸν τῆς ἀρχαίας εὐζωΐας ὄντως ἄπιστα κρίνεσθαι τὰ περὶ τῶν εὖ βεβιωκότων γεγραμμένα παρασκευάσῃ, οὐδενὸς ὑπὸ τῶν οἰκείων ἔργων δεικνύντος τὰ ἱστορούμενα δυνατά. Πῶς οὐχ ἦν ἄτοπον ἄλλων ἄλλοτε γενομένων τοιούτων, μὴ καὶ νῦν, (κἂν δοκῇ διὰ τὴν κρατοῦσαν ἀπάτην παράδοξον,) εὑρῆσθαι εἰπεῖν ψυχὴν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις τὴν πρὸς αὐτοὺς μαρτυρουμένην συγγένειαν, καὶ τούτοις κοσμουμένην, ὦ φίλη κεφαλή, οἷς ἔφης πλεονεκτήμασι·

quasi evanescentem, splendidis rursus coloribus depingeret, ne penitus restincto vitali fomite priscæ et bonæ vitæ iis, quæ de sanctis, qui bene vixerunt, litteris sunt consignata, deneganda fides censeretur, dum nemo propriis operibus probat fieri potuisse ea, quæ historiis prodita sunt: qua ratione non absurdum esset, o amicissimum caput Agathi, aliis alio tempore emergentibus, non et nostro (utcunque videatur propter errorem dominantem admirabile) dicere reperiri animam, quæ bonis operibus testetur suam cum illis beatis cognationem, et hisce ornatam, quas commemoras, dotibus?

ΤΜΗΜΑ Β'.

Περὶ τῆς ἐγκρατείας.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Καλὴ μὲν οὖν ἐγκράτεια, ἀρχὴ, καὶ θεμέλιος οὖσα τῶν ἄλλων πασῶν ἀρετῶν. Δαμάζει γὰρ καθάπερ πῶλον σφριγῶντα τὸ σῶμα, καὶ κατὰ μικρὰν ἄγει πραϋνόμενον πρὸς τὸ εὔτακτον, τῇ ἐνδείᾳ τὸ διακεχυμένον συστέλλουσα, καὶ εὐήνια, καὶ ἐπιεικῆ ποιοῦσα τὰ πάθη, ἅπερ ἡ τρυφὴ σκληραυχεῖν, καὶ ἀφηνιάζειν παρασκευάζει, σκιρτῶντα, καὶ φρυαττόμενα, καὶ τῷ ἡνιοχοῦντι λογισμῷ παρέχοντα πράγματα χαλεπὰ, ἀντισπᾷν, καὶ ἀντιπεριάγειν τὸ ἐξοιστρηκὸς τῆς ὁρμῆς αὐτῶν ἐφ' ὅπερ βούλεται μόλις ἰσχύοντι. Τοῦτο γὰρ παιδεύειν ἅπαντας ἀνθρώπους ἔοικεν ὁ Ἐκκλησιαστὴς, τῷ πρότερον εὐαγώγῳ, καὶ εὐπειθεῖ διὰ τὴν σύμμετρον δίαιταν ἑαυτοῦ διαλεγόμενος σώματι τῷ λέγειν. «Δεῦρο δὴ πειράσω σε ἐν εὐφροσύνῃ·» καὶ τὴν πεῖραν μαθὼν οὐ καθήκουσαν· δυσχερῶς κρατῶν, ὧν πρὶν εὐκόλως ἐκράτει, τῆς σαρκὸς κινημάτων, φησὶ τῇ π.αινούσῃ τὸ ζῶον εὐφροσύνῃ· Τί τοῦτο ποιεῖς; ἐξέλκεις παρὰ τὸ σύνηθες, ἐφ' ἃ μὴ βούλομαι, τὴν προαίρεσιν, καὶ κατὰ κρημνῶν συναρπάζουσα φέρεις ἀχθομένην, καὶ ὑποτερπομένην πως ἠρέμα τὴν γνώμην βόθροις ἐγκαταστρέφεις, καὶ χάσμασι τὰ μὲν ἀνανεύοντα, τὰ δὲ συντιθέμενον οὐκ ἀνάγκῃ τὸν λογισμὸν βιάζῃ πρὸς τὰ αἴσχιστα, οὐκ ἄκοντα τυραννεῖς οὐκ ἀηδῶς τυραννούμενον.

91 SECTIO II.

De temperantia seu abstinentia.

CAPUT I.

B Præclara igitur res est temperantia, utpote reliquarum omnium virtutum principium et fundamentum. Domat quippe corpus, velati pullum equinum lascivientem, sensimque cicuratum ad modestiam, luxum ejus comprimendo indigentia, redigit, animique affectus bene refrenat, et ad bonam frugem revocat, quos luxuria nimium cervicosos ad habenas excutiendas impellit, exsultantes proterve, ac ferociter insolescentes, et rationi, quæ aurigæ vice lora tenet, molestiam facessentes, quæque vix tandem valet, quo velit, ipsorum impetum velut œstro agitatum revellere et abducere. Hoc nam- C que omnes homines edocere videtur sapiens Ecclesiastes, Salomon, ubi corpus suum primum quidem ob commensuratam victus rationem deduci, atque parere facile alloquitur hisce verbis: « Age, experiar te in gaudio [33]; » cognoscens vero experimentum illud minime conveniens, eo quod ægre dominaretur motibus carnis, quos antea nullo negotio compescebat, dicit gaudio saginanti carnem: Cur istud facis? Voluntatem præter morem attrahis ad ea, quæ nolo, mentem gravatam, atque occulta quadam delectatione gestientem tecum rapiens, per præcipitia fers; circumagis inter foveas, et hiatus, partim renuentem, et partim consentientem rationem non necessitate cogis ad turpissima, non invitam tyrannice torques non insuaviter tyrannide pressam.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Τοιοῦτοι γὰρ οἱ πρὸς τὰ ἥδοντα μαχόμενοι, καὶ πρὸς τὰ τέρποντα, ὡς μὴ ἁλῶναι, πυκτεύοντες· ἐν ᾧ ἀνθίστανται, κάμπτονται, καὶ ἐν ᾧ ἀντιλέγειν δοκοῦσι, συντίθενται. Ἔνθεν ἀντιτείνουσιν, ἐκεῖθεν ἀνθέλκονται, καὶ πρὸς ἃ μὴ θέλουσι, τρέχουσι, καὶ πρὸς ἅπερ ἀπεχθῶς ἔχουσιν, ἐπείγονται ἐλαυνόμενοι. Πῇ μὲν διώκονται συνεχόμενοι, πῇ δὲ αὐτομολοῦσι δυσχεραίνοντες. Ὅτε μὲν ὠθοῦνται, ὅτε δὲ προσεκτρέχουσι, ὡς οὐ προαιροῦνται, συναινοῦσι, καὶ ἡττῶνται τῇ γνώμῃ, καὶ τὴν ἧτταν αἱρούμενοι, ὡς οὐκ ἴσασιν ἀσμενίζοντες. Καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ ὁ Παῦλος τάχα φησί· «Συνήδομαι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ

D 92 CAPUT II.

Hujusmodi enim sunt, qui adversus voluptatem pugnantes, et adversus oblectamenta luctantes, ne capiantur, in eo, in quo resistunt, flectuntur; in eo, in quo videntur contradicere, consentiunt; hinc obnituntur, illinc pertrahuntur, curruntque ad ea, ad quæ nolunt, et ad ea quæ odisse se putant impulsi adducuntur. Quandoque fugiunt jam comprehensi, quandoque pertæsi transfugiunt; nunc truduntur, nunc accurrunt; assentiuntur tanquam inviti, animoque vincuntur, et victos se quasi nescient elati, atque gaudentes. Et hoc fortassis est, quod Paulus ait: « Condelector legi Dei secundum

[33] Eccle. II, 2.

interiorem hominem. Videо autem aliam legem in A membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me lege peccati, quæ est in membris meis [36]. » Et iterum : « Quod non volo hoc ago, et quod odi hoc facio [37]; » haudquaquam introducens legem peccati insitam, neque sensus carnis potestatem absoluto imperio dominantem animo docens; nam hoc pacto servos esse peccati oporteret omnes homines, eo quod jugum illius excutere nullomodo possent. Nos vero jam scimus eos, qui volunt, non animo solum libertatem consecutos, sed et in servitutem redigentes corpus, et affectibus imperantes, spontaneum voluntatis arbitrium ad libertatem, et servitutem ipsa re atque opere ostendere.

κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου.» Καὶ πάλιν· «Ὃ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, καὶ ὃ μισῶ τοῦτο πράσσω.» Οὐ νόμον εἰσηγούμενος ἔμφυτον ἁμαρτίας, οὐδὲ δυναστείαν αὐτοκρατορικὴν δογματίζων τοῦ φρονήματος τῆς σαρκός· οὕτω γὰρ πάντας ἀνθρώπους ἔδει δούλους εἶναι τῆς ἁμαρτίας, οὐδαμῶς ἐκδῦναι τὸν ταύτης ζυγὸν δυναμένους. Νῦν δὲ τοὺς βουλομένους ἴσμεν οὐ νόμον ἐλευθεριάζοντας τῷ φρονήματι, ἀλλὰ καὶ δουλαγωγοῦντας τὸ σῶμα, καὶ κυριεύοντας τῶν παθῶν, καὶ δεικνύντας τῷ ἔργῳ τὸ πρὸς ἐλευθερίαν, καὶ δουλείαν τοῦ θελήματος αὐτεξούσιον.

B

93 CAPUT III.

Etenim quandiu cibus carnem saginat, sensus carnis insurgens tyrannidem exercet subditis legem imponendo eorum, quæ velit : sed ubi afflictionibus, quæ lividum efficiant, et dura corporis tractatione humiliatur, submittit se instar mancipii, et melioribus legibus subesse persuadetur ; neque jam amplius rationem trahens abducit in exitium, sed potius ab ipsa deducitur ad salutarem obedientiam. Et horum unusquisque sibimet ipsi testis est, non ignorans, quæ nos cogitare cogat ventris saturitas, et quid indigentia abstinentiaque versare animo consulat ; cum ille in absurdas despumet libidines, ista vero et moderate commotas eas reprimat, et interdum ferino more frendentes mansuefaciat, et C cicures reddat, et clara voce, atque penetrabili dicat quod a Deo dictum fuit ad Job : « Ecce bestiæ apud te fenum æque ac boves comedunt : [38] » significans scilicet perturbationes animi a belluina feritate ad statum jumentorum, et subjectionem translatas fuisse, jamque omnino cicuratas redditas, utcunque adhuc eam spirare videntur; nam in quibusdam præ temperantia mortuæ sunt penitus effetæ.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἕως μὲν γὰρ ἡ τροφὴ πιαίνει τὸ σῶμα, τυραννεῖ κατεξανιστάμενον τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς νομοθετοῦν τοῖς ὑπηκόοις ἃ βούλεται· ἐπὰν δὲ ταπεινωθῇ ὑπωπιασμοῖς, καὶ σκληραγωγίᾳ τοῦ σώματος ὑποκύπτει δουλικῶς, καὶ τοῖς κρείττοσιν ὑπείκειν πείθεται νόμοις. Οὐκέτι τὸν λογισμὸν ἄγον πρὸς ὄλεθρον ἀπάγει, πρὸς αὐτοῦ δὲ μᾶλλον ἀγόμενον πρὸς εὐπείθειαν σωτήριον. Καὶ μάρτυς τούτων ἕκαστος αὐτὸς ἑαυτῷ, εἰδώς, τίνα μὲν ἐννοεῖν ἀναγκάζει κόρος γαστρός, τίνα δὲ συμβουλεύει λογίζεσθαι ἡ ἔνδεια. Ὁ μὲν πρὸς ἀτόπους ἐκβακχεύων ἐπιθυμίας, ἡ δὲ καὶ μετρίως κινουμένας αὐτὰς καταστέλλουσα, καὶ βρυχομένας εἴποτε θηριωδῶς, τιθασσεύουσα πρὸς τὸ ἥμερον, καὶ τὸ παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰὼβ εἰρημένον λέγων λαμπρᾷ, καὶ διαπρυσίῳ τῇ φωνῇ· «Ἰδοὺ θηρία παρὰ σοὶ χόρτον ἴσα βουσὶν ἐσθίει·» ἐκ θηριώδους ὠμότητος πρὸς κτηνώδη καὶ ὑποτεταγμένην κατάστασιν μεταβεβλῆσθαι τὰ πάθη σημαίνουσα, καὶ τέως ἡμεροῦσθαι, κἂν ἐμπνέειν ἔτι δοκῇ· παρά τισι γὰρ καὶ τέθνηκε παντελῶς τῇ ἐγκρατείᾳ νενεκρωμένα.

CAPUT IV.

Sic Jael adacto per maxillam clavo Sisaram sustulit [39], hostilem sensum perimens, non amplius maxilla materias dapsiles ambitiose suppeditante passioni, sed frugaliter tantum ipsi præbente quæ D opus erant ad vitam necessario conservandam, adeo ut videretur **94** adesse potentia, et non actu. Sic Samson in asini maxilla percussit alienigenas, fortassis [40] quod aliter id facere non potuisset, nisi maxillam gulæ, ventrique inservientem activa manus virtute comprehendens, et veluti pugno constringens ipsam, et circumscribens judicio, tenuisset, ne in delicias et insatiabiles cupiditates diffueret. Natura quippe maxillam ventris ministram, et adjutricem effecit, dentibus quidem incisoriis veluti ligonibus comestibilia dispertientem, molaribus autem quemadmodum molis veris comminuen-

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Οὕτως ἡ Ἰαὴλ τὸν Σισάρα διὰ τῆς σιαγόνος ἀνεῖλε, νεκρώσασα τὸ πολέμιον φρόνημα, οὐκέτι τῆς σιαγόνος φιλοτίμως τῷ πάθει χορηγούσης τὰς ὕλας. Ἐγκρατῶς δέ, καὶ αὐτῷ μόνον χρειωδῶν παρεχούσης πρὸς τὴν ἀνάγκην τοῦ ζῆν, ὡς καὶ παρεῖναι δοκεῖν τῇ δυνάμει, καὶ μὴ παρεῖναι τῇ ἐνεργείᾳ. Οὕτως ὁ Σαμψὼν ἐν σιαγόνι ὄνου τοὺς ἀλλοφύλους ἐπάταξεν· οὐκ ἄλλως τοῦτο πρᾶξαι τάχα δεδυνημένος, εἰ μὴ τῆς ὑπηρετούσης λαιμῷ καὶ κοιλίᾳ ἐκράτησε σιαγόνος, τῷ πρακτικῷ τῆς χειρὸς περιδραξάμενος αὐτῆς, καὶ ὥσπερ παλάμῃ συστείλας αὐτὴν περιγεγραμμένην τῇ κρίσει, πρὸς τὸ μὴ διαχεῖσθαι ἐπὶ τὸ ἁβρὸν τῶν ἐπιθυμιῶν, καὶ ἀκόρεστον. Διάκονον γάρ, καὶ ὑπουργὸν σιαγόνα γαστρὸς ἡ φύσις ἐποίησε, δηκτῆρσι μὲν οἷα μαχέλλαις ὀδοῦσι προδιαιροῦσαν τὰ ἐδώδιμα, μύλαις δὲ καθάπερ ὄντως μύ-

[36] Rom. vii, 22, 23. [37] ibid. 15. [38] Job. xl, 10. [39] Judic. iv, 21. [40] Judic. xv, 15.

λαις λεαίνουσαν, καὶ παραπέμπουσαν ὥσπερ δι' ὀχετηγοῦ χαραδρώδους τοῦ λαιμοῦ ἀπληρώτῳ θαλάσσῃ τῇ κοιλίᾳ ἑτοίμην τροφὴν, τὸ παρὰ τοῦ Σολομῶντος λεχθὲν κηρύττουσαν ἐν ᾧ φησι· « Πάντες οἱ χείμαῤῥοι πορεύονται εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔσται ἐμπιπλαμένη. » Ταυτὸν γάρ ἐστι κοιλία, καὶ θάλασσα· κεχήνασι γὰρ πρὸς τὰ ῥεύματα τῶν ἐπιχεομένων ἀκορέστως ἀμφότεραι, ἡ μὲν τῇ πέψει, ἡ δὲ τῇ ἅλμῃ δαπανῶσαι τὰ ἐπεισερχόμενα, καὶ αὖθις ὀρεγόμεναι ἄλλης τροφῆς, καὶ τὸ κεχηνὸς οὐδέποτε μύουσαι, οὔτε τὸ διψαλέον τῷ συνεχεῖ, καὶ ἀδιαστάτῳ τοῦ ῥείθρου παραμυθούμεναι.

tem, et alimentum paratum per gulam veluti per canalem cavum, et præcipitem ventris mari inexplebili transmittentem, illudque Salomone dictum proclamantem : « Omnes torrentes eunt ad mare, et mare non erit repletum [41]. » Idem enim revera est venter, et mare; cum ambo insatiabili hiatu infusa flumina absorbeant, et alter concoctione, alterum salsedine ingesta absumens, aliud rursus nutrimentum appetant, et hiatum neutiquam claudant, nec ullum solatium sitis ex continuo, et perenni fluento percipiant.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Διὰ τοῦτο καλὸν ἡ ἐγκράτεια, ὅτι τὸ φλεγμαῖνον τῶν παθῶν καὶ ἐξοιδηκὸς ὑπερβάλλουσιν ὄγκοις καταστέλλει, καὶ ταπεινοῖ πρὸς τὸ ἐπιεικέστερον, καὶ τὸ παφλάζον αὐτῶν στορέννυσι, καὶ γαληνιάζειν ποιεῖ τὴν ἐκ τῶν ῥαγδαίων τῆς πολυτελοῦς διαίτης πνευμάτων ζάλην, τῇ νηνεμίᾳ τῆς ἐνδείας χαλινῶσα πρὸς τὸ εὔδιον, καὶ τὸ κυμαινόμενον πραΰνουσα. Καὶ ἐν ἀπορίᾳ μὲν τῶν πρὸς ἀπόλαυσιν ἐπιτηδείων ἠρέμα πως ἀνεκτὸν τὸ κρατῆσαι γαστρός. Οὐκ ἐρεθίζει γὰρ τὸ μὴ παρὸν οὕτως ὡς τὸ παρὸν, καὶ τῇ ὄψει κινοῦν τὴν ὄρεξιν πρὸς τὴν ἔφεσιν· ἐν ἀφθονίᾳ δὲ πάντοθεν περιβριθομένων ἁπάντων, καὶ περικεχυμένων τῶν πρὸς τρυφὴν δαψιλῶς, ἐγκράτεια φιλοσοφίας ἔχει μεγίστης ἐγκώμιον, εἰ μή που παρασίτοις ἐν ἀφθονίᾳ φειδωλίας ὑπονοίᾳ τὸ ἐπαινετὸν τοῦ ἔργου μολύνεσθαι παρασκευάζοι καταγνώσει μικρολόγου διαθέσεως. Ὅμοιον γάρ ἐστι ἐμπελαγίζουσαν θάλασσαν, καὶ κυκωμένην βυθοστροφίαν διὰ ξηρᾶς παρελθεῖν ἀβρόχῳ ποδὶ, καὶ εὐθυνούμενον βίον διεξανύσαι κεκριμένον ἐνδεεστέρᾳ διαίτῃ, οὐδαμόθεν τῆς ἐπιθυμίας ἐπικλυζόμενον ἔνθεν, καὶ ἔνθεν περιῤῥεούσαις τῶν ἡδέων παρασκευαῖς. Τοιγαροῦν ὁ σοφὸς Σολομὼν τῆς ἐγκρατοῦς ἐπαινῶν τὸ δόγμα ψυχῆς φησιν· « Ὡραιώθησαν σιαγόνες σου ὡς τρυγόνος· » σιαγὼν γὰρ τροφῆς ὄργανον οὖσα, ὡραιοῦται τῇ ἐγκρατείᾳ, αἰσχρὰν τὴν ἀδδηφάγον καὶ ὀψοποιὸν, χαίρουσαν καρυκείαις ἐλέγχουσα.

CAPUT V.

Atque ob hanc causam præclara res est temperantia, quia inflammationem affectuum, et nimium tumorem superbis e fastibus deprimit, et humiliat ad id, quod æquius est, meliusque, ac æstum ipsorum præsternit, procellamque ab impetuosis multiplicis ciborum paraturæ ventis excitatam tranquillari efficit, serenitate indigentiæ ad sudum velut habenis reducens **95** et exundantem mitigans fluctum. Et vero in eorum, quæ ad voluptatem conducunt, inopia, placide quodammodo venter se in ordinem redigi patitur; non irritat quippe quod abest, perinde ac id quod coram suppetit, ipsoque aspectu commovet appetitum ad desiderium. Sed cum omnium rerum ad luxum pertinentium opipare, et onerantium aliquem undique copia affluit, temperantia summæ philosophiæ laudem obtinet; nisi sicubi in abundantia laudabilia opera suspicione parcimoniæ nimiæ corrumpere tentent parasiti condemnantes eum præ animi angustia. Pariter enim est altum, et effusum mare, commotosque imo e fundo vortices non madefacto per siccum transire pede; ac rectum vitæ cursum frugali victu discretum distinere; ita ut nec cupiditas circumfusum hinc inde profluentibus dulcedinum apparatibus eum inundet, ut sapiens Salomon recte dixerit temperantis animi propositum dilaudans : « Decoratæ sunt genæ tuæ, sicut turturis [42]. » Nam gena, nutritionis instrumentum cum sit, decoratur temperantia, dum turpem voracitatem et exquisitis condimentis ciborum gaudentem reprobat.

ΤΜΗΜΑ Γ'.

Περὶ κενοδοξίας.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Τότε δὲ καὶ ὡς τρυγὼν ὡραιοῦται, ὁπηνίκα τὴν ἀρετὴν περιστέλλει καὶ κρύπτει σπουδαίως, τὸν παρὰ τῶν ὁρώντων ἐκκλίνειν φιλοτιμουμένην, ὡς οἷόν τε, ἔπαινον, καθάπερ τρυγὼν τῇ ἐρημίᾳ παραπετάσματι κεχρημένην τοῦ γινομένου, καὶ τῇ προθέσει λανθάνουσα, κἂν πάντες μεγάλῃ τῇ φωνῇ βοῶσι τὸ ἔργον. Τότε γάρ ἐστι κενοδοξία τὸ πραττόμενον, ὅτε πρὸς ἐπίδειξιν ἡ γνώμη ὁρᾷ· ἕως δὲ μὴ πρὸς θήραν βλέπῃ αὕτη δόξης ἀνθρωπίνης, κἂν φωτὸς ἡ ἀρετὴ λάμπῃ φανώτερον (δεῖ γὰρ φῶς οὖσαν αὐτὴν, τὰς οἰκείας ἀστράπτειν αὐγὰς) ἡ προαί-

SECTIO III.

De vana gloria.

CAPUT I.

Sed tum gena instar turturis exornatur, quando virtutem coarctat, et laudem ab intuentibus declinare pro viribus affectans studiose occultat, veluti turtur solitudine utens, quasi sipario facinus obvelans suum, animique proposito **96** latitans, etiamsi omnes magna voce opus ejus acclament. Tunc autem factum in vanam gloriam degenerat, quando animus ad ostentationem spectat : quandiu vero non respicit ad venandum gloriam humanam, etsi quovis lumine lucidior virtus emicet (oportet enim, cum ipsa lux sit, propriis splendoribus ipsam

[41] Eccle. I, 7. [42] Cant. I, 9.

effulgere) voluntas ab omni ostentatione, fastuque remota est, sola soli placere studens Deo, nihil curans spectatores, neque si inspiciant illi, neque si dilaudantes applaudant; vanum existimans, et futile quidquid ad æternam remunerationem nihil confert: quamvis laudantium plausus supergressi aerem, nubes, ipsumque feriant insonando æthera; recidunt enim deorsum, utpote qui sunt quasi cantus procaces cicadarum, et una cum strepitu arteriæ desinunt, nullum vero juvamen, lucrumque animæ afferunt; quin potius maxima eam injuria lædunt, inflant enim ad dementiam, et laudum voluptate operis mercedem evacuant. Hoc ipsum propheta docens aiebat: « Qui vos beatos dicunt, ipsi vos decipiunt, et semitam pedum vestrorum dissipant [43]; » vanam scilicet ingerentes persuasionem profectus ad res bonas impedientem. Dominus autem in suis verbis adhortatoriis inquit nonnunquam: « Nesciat sinistra tua, quid facit dextera tua [44]; » interdum: « Luceat lux vestra coram hominibus [45]: » et bonum agere præcipiens, et ab ostentatione avertens. Si enim occultari non potest urbs super montem posita [46], et viæ justorum lucis instar elucent; cur ergo aliquis assistat publice facem præferens laboribus **97** boni operis, quod mox per seipsum elucere poterit, præaccendens ad ostentationem, et intempestive persuadens voluptatem gloriæ cupidam?

A ρεσις τὸ ἀνεπίφαντον ἔχει, καὶ ἄκομψον, μόνη μόνῳ τὸ ἀρέσκον ποιοῦσα Θεῷ, καὶ τῶν ὁρώντων, οὔτε εἰ ὁρῷεν, οὔτε εἰ εὐφημοῖεν, λόγον ποιουμένη τινά. μάταιον, καὶ εἰκαῖον λογιζομένη πᾶν τὸ μὴ πρὸς ἀμοιβὴν αἰώνιον συντελοῦν, κἂν οἱ κρότοι τῶν εὐφημούντων ὑπερηχῶσι τὸν ἀέρα νεφῶν αὐτῶν καὶ αἰθέρος ἁπτόμενοι· πάλιν γὰρ οὗτοι πίπτουσι κάτω τερετίσματα φωνῶν ὄντες, καὶ τῷ ψόφῳ συντελευτῶντες τῆς ἀρτηρίας, οὐδεμίαν δὲ ὄνησιν ἔμμισθον ποιοῦντες ψυχῇ, ἀλλὰ καὶ ἀδικοῦντες τὰ μέγιστα· φυσῶσι γὰρ πρὸς ἀπόνοιαν, καὶ τῇ τῶν ἐπαίνων ἡδονῇ κενοῦσι τοῦ ἔργου τὸ ἔμμισθον. Τοῦτο διδάσκων ὁ προφήτης ἔλεγεν· « Οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς, καὶ τὴν τρίβον τῶν ποδῶν ὑμῶν ταράσσουσι. » Οἴησιν δηλονότι ἐμποιοῦντες τὴν ἐμποδίζουσαν τὰς εἰς τὰ καλὰ προκοπάς. B Ὁ δὲ Κύριος ἐν τοῖς παραινετικοῖς αὐτοῦ λόγοις, ποτὲ μέν φησι· « Μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου. » Ποτὲ δέ· « Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· » καὶ τὸ καλὸν ἐπιτάττων ποιεῖν, καὶ τὸ ἀποδεικτικὸν ἀποτρέπων. Εἰ γὰρ οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, καὶ αἱ ὁδοὶ τῶν δικαίων ὁμοίως φωτὶ λάμπουσι, τί οὖν τις ἕστηκε δᾳδουχῶν δημοσίᾳ τοὺς τοῦ καλοῦ πόνους, τὸ μετ' ὀλίγον καθ' ἑαυτὸ λάμψαι δυνάμενον, προπυρσεύων πρὸς ἐπίδειξιν, καὶ φιλόδοξον ἀκαίρως πληροφορῶν ἡδονήν;

CAPUT II.

Enim si gloriæ desiderio tenetur, quod tamen a ratione abhorret, eam excipiat, quæ opus subsequitur, et non præoccupet ipsam apparentia, tuba canens antequam faciens, et debitum honorem repetens præmature. Qui enim dixit: « Luceat lux vestra coram hominibus [47]; » opus ipsum clamare, sed non jussit operantes prædicare: ut et virtus suam habeat gloriam, et animi propositum reprehensione careat, bonum non ob humanam gloriam, sed ob Dei remunerationem eligens: nisi tamen ad perfectionis metam et hoc deficiat; cum non alterius rei, sed ipsius boni causa bonum eligi sit sanctum. Filiorum enim hæc est conditio, mercenariorum autem illa, superior quidem ea, quæ servorum est, namque pœnæ formidine hi omnia faciunt; inferior tamen conditione filiorum, eo quod haudquaquam amore bonum, verum mercedis operetur exspectatione. Cupide namque qui opus aggressus est, fructum arbitratur desideratæ rei operationem, inque laborando voluptatem percipit, et ipsum laborem pro mercede sibi deputat, atque pro eximio præmio super amata re impensam fatigationem. Quandoquidem omne, quod fit cum amore, leve ac facile evadit, etiamsi valde sit laboriosum, propensione operantis erga illud occultante laborem, et explanante asperitatem ad facilem operationem, Vincit etenim semper laboris mole-

ΚΕΦΑΛ. Β'.

C Δέον, εἴπερ ἱμείρεται δόξης, ὅπερ οὐκ εὔλογον, αὐτὴν ἐκδέξασθαι τὴν ἑπομένην τῷ ἔργῳ, καὶ μὴ προφθάσαι τῷ δοκεῖν αὐτὴν, ἐπισαλπίζοντα τῷ γινομένῳ, καὶ τὴν δῆθεν ὀφειλομένην ἀπαιτοῦντι τιμήν. Ὁ γὰρ εἰπών· « Λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, » τὸ ἔργον βοᾷν, οὐ τοὺς ἐργαζομένους κηρύττειν ἐκέλευσεν· ἵνα καὶ ἡ ἀρετὴ τὸ ἐπίδοξον, καὶ ἡ πρόθεσις ἔχῃ τὸ ἄμεμπτον, οὐ δόξης ἕνεκεν ἀνθρώπων, ἀμοιβῆς δὲ τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ ἑλομένη τὸ ἀγαθόν· εἴ γε μὴ πρὸς τελειότητος ὅρον καὶ τοῦτ' ἐνδεές· ἐπεὶ μὴ ἄλλου χάριν, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ καλοῦ, αἱρεῖσθαι τὸ καλὸν ὅσιον. Υἱῶν γὰρ αὕτη, μισθωτῶν δὲ ἐκείνη κατάστασις, ἀνωτέρα μὲν τῆς δούλων, πάντα γὰρ οὗτοι πράττουσι φόβῳ D κολάσεως, κατωτέρα δὲ τῆς υἱῶν, τῷ μὴ πόθῳ τὸ καλὸν, ἀμοιβῆς δὲ ἐργάζεσθαι προσδοκίᾳ. Ὁ γὰρ ἐπιθυμίᾳ πρὸς τοῦτο κεχειρωμένος, ἀπόλαυσιν ἡγεῖται τοῦ ποθουμένου τὸ ἔργον, ἐν αὐτῷ τῷ πονεῖν τὴν ἡδονὴν καρπούμενος, καὶ αὐτὸν κρίνων μισθὸν, καὶ γέρας ἐξαίρετον τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐρωμένου κάματον. Ἐπειδὴ πᾶν τῷ πόθῳ γινόμενον κοῦφον καὶ εὐμαρὲς, κἂν ᾖ λίαν ἐπίμοχθον, τῆς πρὸς αὐτὸ διαθέσεως τοῦ ἐργαζομένου κλεπτούσης τὸν πόνον, καὶ ἐξομαλιζούσης τὸ τραχὺ πρὸς ἐνέργειαν εὔκολον. Νικᾷ γὰρ ἀεὶ τοῦ καμάτου τὸ ἐπαχθὲς ἡ προθυμία, κρείττων τῆς ἐν τῷ ἔργῳ δυσχερείας γινομένη, καὶ τὴν αἴσθησιν ἀμαυροῦσα τοῦ πόνου τῇ παρομαρτούσῃ

[43] Isa. III, 12. [44] Matth. VI, 3. [45] Matth. V, 16. [46] ibid. 14. [47] ibid. V, 16.

ἡδονῇ, ὡς τέρψιν εἶναι μᾶλλον, ἢ πόνον, τὸν πόνον, A καὶ θυμηδίαν τὴν νομιζομένην δυσχέρειαν.

stias **98** alacritas, superiorque difficultate, quæ in operando est, efficitur, sensumque laboris oblitterans præ comitante voluptate, adeo ut labor oblectamentum sit potius quam labor; et ea quæ putabatur molestia, sit jucunditas.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅτι δὲ τέθνηκε παντελῶς ἐν πολλοῖς, καὶ νενέκρωται τὰ ἐπίβουλα πάθη, δηλοῖ Παῦλος ὁ μέγας πρῶτον ἑαυτὸν εἰσάγων τοιοῦτον, καὶ οὕτω τὸ παρ' αὐτοῦ κατωρθούμενον ἐπιτάττων τοῖς ἄλλοις, δυνατὸν αὐτὸ τῇ πείρᾳ δεικνὺς, ὡς ἤδη γενόμενον. Φησὶ γάρ· « Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ· » θάνατον αὐτοῦ λέγων τὸ πρὸς τὰ πάθη ἀκίνητον. Τοῦτο δὲ καὶ πᾶσι μεθ' ἑαυτὸν ἐγκελεύεται· « Νεκρώσατε τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, ἀσέλγειαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν. » Τῇ μὲν ἐγκρατείᾳ τοὺς πρὸς τὰ τοιαῦτα πόνους ἐκλύουσι τοῦ σώματος, λογισμῷ δὲ τὰς ἀκαίρους ἐπιστομίζουσι τούτου ὁρμάς. Δεῖ γὰρ καὶ κατά τινα τῶν ἔξω σοφῶν, μὴ μόνον τὸν κλοιὸν ποιεῖν στιβαρὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν κύνα λεπτὸν, ἵνα μετρίως ἑλκόμενος ἕλκῃ, ἀλλὰ μὴ ἕλκῃ αὐτὸς ἰσχύων ἔνθα καὶ βούλεται.

CAPUT III.

Cæterum affectus istos insidiosos in multis plane emortuos, et effetos esse, magnus Paulus ostendit, primum seipsum talem introducens, et sic virtutes a se patratas aliis injungit, ab experientia id fieri posse probans, quod ipse jam fecerat. Ait enim: « Christo confixus sum cruci; vivo autem jam non ego [48]; » mortem suam vocans, quod nullis amplius passionibus moveretur. Idemque et omnibus post seipsum præcipit: « Mortificate membra, quæ B sunt super terram, fornicationem, impuritatem, intemperantiam, libidinem, concupiscentiam malam [49]; nam corporis ad hujusmodi vitia protensiones temperantia exsolvuntur, recta vero ratione intempestivi ejus impetus reprimuntur. Danda est opera nempe, secundum quemdam externum sapientem, non solum quo numella fiat valida, sed et canis gracilis macie, ut illa moderate attracta retrahat, non autem hic viribus valens trahat quo velit.

ΤΜΗΜΑ Δ'.

Περὶ ἀναγνώσεως καὶ προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἀνάγνωσις δὲ, καὶ προσευχὴ καλὰ τῶν εἰρημένων, οὐχ ἥκιστα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον καλά· μεγάλα γὰρ καὶ σφόδρα πολλὰ πρὸς τὸν σώφρονα συμβάλλοντα βίον. Ἐπειδὴ γὰρ δι' αἰσθήσεων ἔμαθεν ὁ νοῦς τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων τοὺς τύπους, σχήματα, C καὶ χρώματα, καὶ μεγέθη τῶν ὁρωμένων δι' αὐτῶν δεξάμενος, καὶ τούτων ἐν ταῖς ἠρεμίαις εἴωθεν ἀνακινεῖν τὰς φαντασίας, ὄχλον τῇ μνήμῃ πραγμάτων ἔσθ' ὅτε μὲν ἀνωφελῶν, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ λίαν ἐπιβλαβῶν, ἀνειδωλοποιῶν, καὶ θόρυβον ἄκαιρον ἐγείρων ἐν ἑαυτῷ λογισμῶν, οὐκέτι χώραν ἐχούσης τῆς διανοίας πρὸς ἔννοιάν τινα κινηθῆναι χρηστὴν, στενοχωρουμένης τῷ πλήθει τῶν ἤδη προκατειληφότων αὐτὴν ἐνθυμίων, καὶ ἀποκλεισάντων τοῖς σπουδαίοις, καὶ ὠφελίμοις τὴν εἴσοδον. Διὰ τοῦτο καλὸν προσευχὴ, καὶ ἀνάγνωσις, ὅτι τὴν ματαίαν ἐκείνην παύουσι πλάνην, δεσμοῦσαι τῶν ἐφ' ἃ μὴ δεῖ ῥεμβόμενον λογισμὸν, καὶ κατέχουσαι πρὸς ἑαυτὰς χρησίμως οὐδαμοῦ τῆς καλῆς περισπώμενον ἀσχολίας. Τί γὰρ ὄντως ἴσον, ἢ ἐφάμιλλον τῷ λόγοις D ἑστιᾷν τὴν διάνοιαν, καὶ θεωρίαις εὐωχεῖν αὐτὴν, τέρψιν ἐχούσαις ἀκήρατον, καὶ ὠφέλειαν εἰς ἀεὶ παραμένουσαν, παλαιῶν μὲν ἱστορίαις ὁδηγουμένην πρὸς ζῆλον τῆς αὐτῶν ἀρετῆς, κἀκεῖθεν ἀναματτομένην τῆς εὐσεβοῦς πολιτείας σωτήριον μόρφωσιν, θεωρίαις δὲ πτερωμένην πρὸς ἔνθεον εὐφροσύνην, καὶ ἐξισταμένην τῶν κάτω προσεδρίᾳ τῶν ἄνω σκοποῦσαν τὰ ἐπουράνια, καὶ μέχρις αὐτῆς φθάνουσαν τῆς μακαρίας φύσεως, καὶ ταύτην καρπουμένην τὴν ἀπόλαυσιν εἰς ὅσον παραμένειν ἰσχύει, ἣν

99 *SECTIO IV.*

De lectione et oratione.

CAPUT I.

Iis autem, quæ dixi, haudquaquam cedunt lectio, et oratio, quin potius præclariores sunt: magnæ quippe exsistunt, et ad honestam vitam quamplurimum conferunt. Nam posteaquam mens didicit per sensus sensibilium rerum figuras, species, et colores, et magnitudines eorum, quæ videt, sensuum ope suscipiens, ipsorum in quiete ipsa solet etiam refricare imagines, rerum quandoque inutilium, interdum quoque valde perniciosarum memoria turbam sibi rursus effingens, et in seipsa tumultum intempestivum commovens cogitationum, adeo ut nullum amplius intellectus locum habeat ad bonam aliquam excitandam cogitationem, præ multitudine eorum, qui jam ipsum præoccuparunt, conceptuum animi, quique præcluserunt aditum rebus utilibus atque bonis. Idcirco bona est oratio atque lectio, quia vanam illam evagationem cessare faciunt, compescentes cogitationem ad ea quæ non oportet, temere oberrantem, et eam apud se ita utiliter retinentes, ne unquam a tam bona occupatione distrahatur. Quid enim comparari, contendive cum eo potest, ut mentem pascas sermonibus, et contemplationibus quasi conviviis excipias, quarum et sincera sit delectatio, et utilitas perpetuo duret, dum exemplis veterum ad eorum virtutis æmulationem deducitur salutaremque pie vivendi informationem inde imprimit; **100** per contemplationes vero evolat, ad divinam lætitiam, et educta ex his, quæ deorsum sunt, illis quæ sunt superius, inhærendo, speculantur cœlestia, et usque ad ipsam naturam

[48] Galat. II, 20. [49] Coloss. III, 5.

beatam pertingit, ejusque fructus decerpit quoad A potest sustinere, quos percipiunt Seraphim circumeuntia thronum universim.

CAPUT II.

Oratio fortassis etiam majoris utilitatis rationem continet, nempe ut colloquamur cum Deo nos sistit, et longa consuetudine Dei amicitiam nobis conciliat, utpote ad disponendos affectus, conservandosque apta, et maxime erga Deum qui etiam viles homines ad dilectionem admittit, et consortium cum illis non pudet eum habere, quandiu constans desiderium ipsis fiduciam suggerit. Si enim servis ad dominationem sese efferentibus, et fastu turgido herilis auctoritatis fidem conservare studentibus accepta benevolentiæ pignora confidentiam tribuunt: B quanto magis pie viventibus erga Deum fiduciam augebit vita secundum ejus mentem, et voluntatem instituta, qui non ex metu tremorem adeo pavidum, sollicitumque requirit, quantum hilari libertate gaudet ex dilectione.

CAPUT III.

Lectio effecit, ut eunuchus Æthiops viri nomine appellaretur, utque dignus esset apostolico occursu, et colloquio [80]; atque ad Christi cognitionem viam ei commonstravit, et cum ad baptismi **101** gratiam perduxit. Lectio lege, et ea quidem vetustissima præcipitur, dicente Moyse: « Meditaberis sedens in domo tua et ambulans in itinere, dormiens atque consurgens [81]. » Qui maximam temporis partem C assiduæ verbi divini contemplationi ad exercitium sanitatis animæ attribuit, vix exiguam ejus particulam relinquens necessario corporis usui: aliter obsequens dominæ et aliter ancillam tractans: et illius quidem curam ad prolixum tempus extendens, istius vero, quantum convenit ad sufficientiam, vacationem cum mensura circumscribens. Ita ut in hoc quoque anima omnium confessione primas ferat, neque corpus ullo modo ei se comparatum æquo jure glorietur, aut habeat vanum æqualitatis prætextum. Lectioni prima in Psalmis beatitudo tribuitur, quippe quæ animum ad virtutum fructum producendum largerigat. Nam qui in lege Domini meditatur die, ac nocte, ille et beatus est, similisque ligno plantato secus decursus D aquarum [82], cum et foliis, hoc est morum gravi compositione condecoratus sit, et fructu pietatis in occulto pectoris recessu sit onustus; continua meditatione perennis adaquationis instar præbente illi perpetuum virorem, et pari naturæ incremento interna non minus augente, quam externa.

CAPUT IV.

Quemadmodum enim folia tegumento, et ornamento sunt plantæ, et fructibus custodia; sic et vita composita ad pietatem, et corpore modestiam præfert, et quæ interna sunt animi bona, moderatione obumbrat, Deo cultori **102** agri fructum

καρποῦνται τὰ Σεραφὶμ διόλον κυκλοῦντα τὸν θρόνον.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἡ δὲ προσευχὴ εἰς ὠφελείας λόγον ἔχει τι τάχα καὶ μεῖζον, Θεῷ προσομιλεῖν παρασκευάζουσα, καὶ φιλίαν τὴν πρὸς αὐτὸν μνηστευομένη τῇ μακρᾷ συνηθείᾳ, ἐπειδήπως καὶ ποιεῖν τὰς διαθέσεις αὐτή, καὶ τηρεῖν πρὸς Θεὸν, τὸν εἰς ἀγάπην καὶ τοὺς εὐτελεῖς προσιέμενον, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς οὐκ ἐπαισχυνόμενον ἰσοτιμίαν, ἕως αὐτοῖς παῤῥησίαν δίδωσι παραμένων ὁ πόθος. Εἰ γὰρ δούλους πρὸς τὴν δεσποτείαν αὐχοῦντας, καὶ τὸ τῆς αὐθεντείας ἀξιόπιστον σοβαρῷ τύφῳ φυλάττειν ἐπιτηδεύοντας θαῤῥεῖν δίδωσι B προλαβόντα εὐνοίας ἐνέχυρα, πόσῳ μᾶλλον τοῖς εὖ βιοῦσιν αὐξήσει τὴν πρὸς Θεὸν παῤῥησίαν τὸ κατὰ γνώμην αὐτοῦ, καὶ βούλησιν πολιτεύεσθαι, οὐ τοσοῦτον ἀπαιτοῦντα τὸν ἐκ τοῦ φόβου ἐναγώνιον τρόμον, ὅσον χαίροντα τῇ ἐκ τῆς ἀγάπης ἱλαρᾷ παῤῥησίᾳ.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

C Ἀνάγνωσις τὸν Αἰθίοπα εὐνοῦχον ἄνδρα προσαγορευθῆναι ἐποίησε, καὶ ἀποστολικῆς συντυχίας ἠξίωσε, καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ γνῶσιν ὡδήγησε, καὶ πρὸς τὴν τοῦ βαπτίσματος ἤγαγε χάριν. Ἀνάγνωσις νόμος, καὶ ἀρχαῖον παράγγελμα· « Μελετήσεις γὰρ, φησὶν ὁ Μωϋσῆς, καθήμενος ἐν τῷ οἴκῳ σου, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενος, καὶ ἀνιστάμενος. » Τὸ πολὺ τοῦ χρόνου ἀποκληρώσας τῇ προσεδρείᾳ τοῦ λόγου πρὸς ἄσκησιν ψυχικῆς εὐεξίας, βραχὺ δέ τι καταλιπὼν κομιδῇ τῇ ἀναγκαίᾳ χρήσει τοῦ σώματος. Ἄλλως θεραπεύεσθαι τὴν δέσποιναν, καὶ ἄλλως ἐπιτάξας τὴν δούλην· τῆς μὲν πλατύνας εἰς καιροῦ μῆκος ἐπιμέλειαν, τῇ δὲ συμμετρήσας πρὸς τὸ καθῆκον αὐτάρκη τὴν ἀσχολίαν. ὡς κἀντεῦθεν ἔχειν ὁμολογημένως τὰ πρεσβεῖα ψυχὴν, καὶ μηδαμόθεν αὐχεῖν σῶμα πρὸς ταύτην ἰσοτιμίαν, μηδ' ἔχειν ἰσηγορίας πρόφασιν εὔλογον. Ἀνάγνωσις, πρῶτος ἐν Ψαλμοῖς μακαρισμὸς, καὶ διανοίας ἀρδεία πρὸς ἀρετῶν καρποφορίαν φιλότιμος. Ὁ γὰρ μελετῶν ἐν τῷ νόμῳ Κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτὸς, οὗτος καὶ μακάριος, ξύλῳ παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων πεφυτευμένῳ παραπλήσιος, καὶ φύλλοις κο-D μῶν πρὸς εὐπρέπειαν τῇ σεμνῇ τοῦ ἤθους καταστολῇ, καὶ καρπῷ τῆς εὐσεβείας, κατὰ τὸ λανθάνον βριθόμενος, τῆς συνεχούσης μελέτης, οἷόν τινος διηνεκοῦς ποτισμοῦ παρεχούσης αὐτῷ ἀεὶ τεθηλὸς, καὶ τῷ φαινομένῳ συναυξούσης φυσικῶς τὸ κρυπτόμενον.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ὡς γὰρ φύλλα σκέπη καὶ κόσμος ἐστὶ τοῦ φυτοῦ, καὶ καρποῦ φυλακὴ, οὕτω κατάστασις εὐλαβὴς, καὶ τὸ σῶμα δείκνυσι σεμνὸν, καὶ ἔνδον τῆς ψυχῆς μετριοφροσύνῃ συσκιάζει καλὰ, Θεῷ τῷ γεωργῷ καὶ ἀσινῆ τηροῦσα τὸν καρπὸν, καὶ οὐκ ἐκδιδοῦσα πρό-

[80] Act. VIII, 27. [81] Deut. VI, 7. [82] Psal. I, 1 seqq.

χεῖρον τοῖς λυμαινομένοις θηρίοις· ὗς γάρ ἐστιν ἐκ δρυμοῦ, καὶ μονιὸς ἄγριος κενοδοξία, καὶ ποσὶ, καὶ ὀδοῦσι καταφθείρουσα τὸ γεώργιον, μὴ τοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης περικειμένου φραγμοῦ, καὶ τὰ ταύτης ἀπαλεξοῦντος ἐφόδους. Καὶ ταῦτα μὲν τῆς μελέτης τῶν θείων λογίων τὰ πλεονεκτήματα, ἀφανιζούσης πᾶσαν αἰσχρὰν, καὶ ἐπιζήμιον φαντασίαν, καὶ χαραττούσης τύπους ἱεροπρέποντας πίναξι, καὶ ἀγαλματοφορεῖν παρασκευαζούσης μνήμας ἀξίας Θεοῦ. Ἡ δὲ προσευχὴ παντὸς ἀφίστησι τὸν νοῦν νοήματος αἰσθητοῦ, καὶ αὐτῷ παρίστησι τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ διαλεγόμενον, καὶ αἰτοῦντα μετὰ παῤῥησίας ἃ βούλεται. Καὶ οὕτως ἐν τῷ μεταξὺ διάγειν παρασκευάζει ἁγνῶς ὡς Θεῷ συντυχόντα, καὶ μετ' οὐ πολὺ πάλιν αὐτῷ συντευξόμενον.

servans illæsum, neque feris corrumpentibus pervium exponens. Nam vana gloria aper est ex silva et ferus singularis, et pedibus atque dentibus sata exscindens nisi humilitatis sepimentum circummuniat, et aditus ipsius præcludat [83]. Atque hæc quidem meditationis divinorum eloquiorum sunt emolumenta, delentis ex animo turpem, et noxiam omnem imaginationem, et imprimentis tabulæ illius formas sacrosanctas, instruentisque veluti statuis recordatione rerum Deo dignarum memoriam. At oratio mentem ab omni sensibili cogitatione abstrahit, ipsique omnium supremo Deo colloquentem, et, quæcunque velit, cum fiducia flagitantem sistit, tempore etiam inter orationem interjecto ita hominem pure vivere docet uti cum decet, qui cum Deo conversatus sit, et non multo post ei rursus collocuturus.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Διὰ τοῦτο προσκαρτερεῖν ὁ Παῦλος διδάσκει τῇ προσευχῇ, τῇ μακρᾷ συνουσίᾳ βεβαιῶν τὴν συνήθειαν· καὶ πάλιν, ἐν παντὶ τόπῳ κελεύει προσεύχεσθαι, ἵνα μηδεὶς προφασίσηται ῥᾳθυμῶν προσευχῆς, ὡς μακρὸν προσευχτηρίου διῳκισμένος ναοῦ. Ἢ καὶ διὰ τοῦτο πᾶς τόπος εἰς προσευχὴν ἐπιτήδειος, ὅτι μηδὲν ὤνησεν Ἰουδαίους τὸ ἁγνὸν τοῦ ἱεροῦ κατάστημα βεβήλοις χερσὶν ἐρχομένους ἐπὶ τὴν προσευχὴν, καὶ τὸ καθαρὸν τέμενος κοινοῦντας πράξεσιν μιαραῖς. Ὡς γὰρ τοὺς οὕτω προσευχομένους, κἂν εἰς αὐτὰ τοῦ ναοῦ προσεύχωνται τὰ ἄδυτα, περιπτυσσόμενοι σπουδαίως τὸ ἱλαστήριον, καὶ ταῖς πτέρυξι τῶν Χερουβὶμ τὰς χεῖρας ἐμπλέκοντες, ἀποστρέφεται βδελυττόμενος, ὡς ἐναγεῖς ὁ Θεὸς λέγων· « Ἐὰν ἐκτείνητε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρός με, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ' ὑμῶν, καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν. Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις. » Οὕτω τοὺς καρδίᾳ καθαρᾷ, καὶ πράξεσιν ὁσίαις ἐπικαλουμένους αὐτὸν προσίεται, καὶ ἐκ παντὸς τρόπου τὴν αὐτῶν ἐνωτίζεται δέησιν, διαθέσει προσέχων, κἂν τὸ χωρίον ᾖ κατὰ τὸ δοκοῦν ἀδιάφορον.

CAPUT V.

Eapropter Paulus perseverandum in oratione docet [84], ut consuetudinem longa familiaritate confirmet. Ac rursus in omni loco jubet orare [85], ne quisquam ad orandum negligentior vano prætextu se quasi longius a templo, in quo oratur, dissitum causetur. Quin et ideo locus omnis orationi est idoneus: quia nihil juvit Judæos accedentes ad orandum inquinatis manibus, et ædem puram abominandis facinoribus profanantes, innoxia sacri templi conditio. Sicut enim Deus orantes hoc modo, quamvis ad ipsa templi penetralia, circumplexi sedulo propitiatorium, manibusque implexis Cherubim alis, **103** adorent, aversatur exsecrans sicut impios, dicens: « Si extenderitis manus vestras ad me, avertam oculos meos a vobis, et si multiplicaveritis orationem, non exaudiam vos: manus enim vestræ sanguine plenæ [86]. » Ita puro corde, sanctisque operibus invocantes ipsum admittit, et eorum preces omnimodo exaudit, attendens animi affectum; etsi locus sit indifferens, uti videtur.

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Οὕτω τῷ Κορνηλίῳ ἐν οἰκίᾳ προσευχομένῳ ἐθνικῇ, ἔτι τοῦ ναοῦ τὸ οἰκεῖον ἔχοντος σέβας, ἐπιφοιτήσας ἄγγελος ἔλεγεν· « Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, » οὐ τῇ τοῦ ναοῦ πρὸς τὴν ἄνοδον ἀξιοπιστίᾳ συγχρησάμεναι, τῷ δὲ πτερῷ τῆς ἀγαθῆς προθέσεως εὐθυδρομήσασαι πρὸς τὸν εὐμενῶς αὐτὰς καὶ αἰσίως δεχόμενον. Οὕτω τοῦ Ἰωνᾶ πρὸς οὐρανὸν ἐκ βυθοῦ πλησιστίως ἔφθασεν ἐνορμισθεῖσα ταῖς θείαις ἀκοαῖς ἡ προσευχὴ, καὶ οὐχ ἐχειμάσθη τῷ πολλῷ κλυδωνίῳ τοῦ ὕδατος, καθάπερ ἡ τοῦ Φαρισαίου ἐν τῷ ἱερῷ ναυαγήσασα, καὶ μετὰ τοῦ φόρτου ποντισθεῖσα παντὸς ὑποβρύχιος. Ἐπεὶ μὴ οἷά τε ἦν ἐπικυματίζειν, καὶ ποντοπορεῖν εὐσταλῶς ὑπέραντλος οὖσα, καὶ ἀνανεύειν διὰ τὸ βάρος τοῦ ὑπεραύχου φρονήματος οὐχ ἰσχύουσα, πρώραν βαπτιζομένη, καὶ

CAPUT VI.

Sic ad Cornelium adorantem in domo gentili, cum adhuc templo sua constaret veneratio, accedens angelus dicebat: « Orationes tuæ et eleemosynæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei, [87] » non ad ascensum fiducia templi usæ, quasi subvectæ, verum alis boni propositi, seu intentionis rectæ, perinde ac per cursum delatæ ad eum, qui eas benigne fausteque suscepit. Sic oratio Jonæ [88] e profundo maris vento prospero velum implente ad cœlum evasit, et ad divinas aures appellens portui fuit invecta, neque plurimis aquarum fluctibus jactata, quemadmodum illa Pharisæi [89], quæ sacro in templo naufragium passa, et una cum onere toto mercium submersa periit stridendo; quandoquidem nec illa poterat eluctari e fluctibus, neque per mare cursum directum tenere,

[83] Psal. LXXIX, 14. [84] Rom. XII, 12. [85] I Tim. II, 8. [86] Isa. I, 15. [87] Act. X, 4. [88] Jon. II, 3. [89] Luc. XVIII, 11.

cum exundaret sentina, propterque gravitatem superbæ de se opinionis haud valeret emergere, cum prora madida, et puppis circumfusa, undis tumoris, et jactantiæ desuper ingruentibus obruerentur. Oratio tribus pueris in camino comes, coegit flammam profugere, [60] et extra **104** fornacem circumvagari quærentem insidiatores adolescentium: cum enim locum suum interius orationi concessisset, et carbones reliquisset urendi vi destitutos, Chaldæos circa caminum inventos valide depasta combussit; intus propriam operationem coercens præ reverentia corporum, quæ circumdederat oratio et efficaciam suam exterius ostendens circum corpora veluti circa materiam levem et arentem. Oratio leones in lacu famelicos exhibuit temperantes, [61] cumque venter gemeret ob septem dierum inediam, objecto pabulo apposito persuasit generositatem philosophico animo profiteri potius eligentes violentiam famis tolerare, quam aggredientes virum sanctum Danielem lædere, quem jure neglecto Barbari condemnarunt ad illud mortis genus, homines crudeliores belluis declarati, et implacabiliores comparatione sanguinem devorantium ferarum, et in suæ injustitiæ redargutionem, confestim illarum justitiam excipientes naturali calculo, conservantium ipsum, quem ii misero et luctuoso mortis supplicio addixerant.

A πρύμναν ἐπικλυζομένη, τύφου καὶ ἀλαζονείας ἐπανισταμένοις μετεώρως τοῖς κύμασι. Προσευχὴ τοῖς τρισὶν ἐν τῇ καμίνῳ συνοῦσα παισὶ, δραπετεῦσαι τὴν φλόγα παρεσκεύασε, καὶ ἔξω περιέρχεσθαι ζητοῦσαν τοὺς ἐπιβούλους τῶν νέων· παραχωρήσασα γὰρ τὰ ἔνδον τῇ προσευχῇ, καὶ τὴν ἀνθρακιὰν καταλιποῦσα καυστικῆς δυνάμεως ἔρημον, τοὺς περὶ τὴν κάμινον εὑρεθέντας Χαλδαίους ἐπὶ πολὺ νεμομένη κατέφλεξεν, ἔσω τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν αἰδοῖ τῶν προσευχὴν ἠμφιεσμένων σωμάτων συστείλασα, καὶ ἔξω τὸ δραστήριον αὐτῆς ἐπιδεξαμένη ὡς ἐν ἀΰλῳ, καὶ καρφαλέῳ ὕλῃ τοῖς σώμασι. Προσευχὴ τοὺς λέοντας ἐν τῷ λάκκῳ λιμώττοντας ἔδειξεν ἐγκρατεῖς, καὶ τῆς γαστρὸς ὀδυρομένης ἑπταήμερον B ἔνδειαν, παρακειμένης ἑτοίμης βορᾶς φιλοσοφῆσαι καρτερίαν ἔπεισε μᾶλλον ἑλομένους ἐνεγκεῖν βίαν λιμοῦ, καταδεξαμένους ἀδικῆσαι τὸν ὅσιον Δανιὴλ, ὃν παρανομοῦντες οἱ βάρβαροι κατεδίκασαν εἰς ἐκεῖνον τὸν θάνατον, ἄνθρωποι ὠμότεροι δειχθέντες θηρίων, καὶ ἀπηνέστεροι συγκρίσει τῶν αἱμοβόρων, καὶ τῆς ἀδικίας ἔλεγχον παραχρῆμα τὴν δικαιοσύνην ἐκείνων δεξάμενοι φυσικῇ ψήφῳ σωσάντων τοῦτον, ὃν αὐτοὶ ἐλεεινῷ καὶ οἰκτίστῳ θανάτῳ κατέκριναν.

CAPUT VII.

C

Oratio divinæ dignitatis honorem constituit Eliæ [61*], non solum quia assumptus fuit in cœlum, currum ignis quadrijugum habenis regens, quod terram non amplius dignum conversatione sua locum haberet, et mereretur imposterum æthercam regionem, ipsumque incolere cœlum; sed quia elementis verbo a mundi Conditore productis ad subsistendum verbo quoque imperavit; interdum æthereum ignem ad exurendas **105** omnino victimas debitas deducens [62], modo in Ochoziæ duces fulminalem detorquens [63], alias ex auctoritate cœlum verbo claudens, et terram orbam efficiens ad fructus progignendos per triennium, sexque menses præ siccitate, atque omnis herbæ consuetam quotannis germinationem prohibens, quam divina jussio statis temporum circulis induxerat naturæ lege deinceps a prima ordinatione decurrens: nec ulla illam ad obedientiam retardavit dispectio suspicabunda indignationis Dei, quasi propheta stulte, furioseque audente ea, quæ propriam ejus auctoritatem excedebant: ministravit vero studiose, uti Creatoris amico, et imperanti tanquam propriis rebus amici, jure persuasum habens se subesse ad omne ministerium Deo similiter, et Dei amico; quandoquidem secundum quoddam proverbium, amicorum quæ sunt communia exsistunt, qui communem in suas invicem res potestatem ostendunt, propter charitatem exæquantem eminentias, et æqualitatis lege inæquales dignitates quasi lege lata conciliantem.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Προσευχὴ τὸν Ἠλίαν θείκῇ ἀξίᾳ ἐτίμησεν, οὐ μόνον ὅτι πρὸς οὐρανὸν ἀνελήφθη τέτρωρον ἡνιοχῶν ἅρμα πυρὸς, ὡς οὐκέτι τὴν γῆν ἔχων ἄξιον ἐνδιαίτημα, καὶ δίκαιος ὢν λοιπὸν, αἰθέρα, καὶ αὐτὸν οἰκεῖν οὐρανὸν, ἀλλ' ὅτι καὶ λόγῳ στοιχείοις ἐπέταξε τῷ λόγῳ παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ παραχθεῖσιν εἰς ὕπαρξιν. Ποτὲ μὲν αἰθέριον ἐπὶ πῦρ τὰς ὁλοκαυτωθῆναι ὀφειλούσας θυσίας καταγωγὼν, ποτὲ δὲ κεραύνιον ἐπὶ τοῦ Ὀχοζίου στρατηγοὺς κατενεγκὼν· ἄλλοτε κλείσας ἐπ' ἐξουσίας ῥήματι τὸν οὐρανὸν, καὶ στειρώσας πρὸς γένεσιν καρπῶν τὴν γῆν ἐπὶ μῆνας ἕξ, καὶ ἔτη τρία, καὶ βλάστην κωλύσας ἔθιμον πόας ἁπάσης, ἣν καιρῶν περιόδοις τὸ θεῖον ἐξήγαγε πρόσ-D ταγμα φυσικῶς τρέχον ἐκ τοῦ πρώτου προστάγματος· καὶ οὐδὲν πρὸς τὴν ὑπακοὴν ἐβράδυνε τεκμήρινον ἀγανακτήσεως ὑπαινισσόμενον Θεοῦ, ὡς ἀπονοίᾳ τοῦ προφήτου τολμήσαντος τὰ ὑπὲρ τὴν οἰκείαν ἀξίαν μανικῶς· διηκόνησε δὲ σπουδαίως ὡς φίλῳ τοῦ κτίσαντος, καὶ ἐπιτάξαντι ὡς οἰκείοις τοῖς τοῦ φίλου, εὐλόγως ὁμοίως ὑποκεῖσθαι πρὸς πᾶσαν λειτουργίαν πεπεισμένον Θεῷ, καὶ φίλῳ Θεοῦ· ἐπειδὴ κατά τινα παροιμίαν, κοινὰ τὰ τῶν φίλων, κοινὴν ἐν τοῖς ἀλλήλων ἐπιδεικνυμένων τὴν ἐξουσίαν, διὰ τὴν ἐξισοῦσαν τὰς ὑπεροχὰς, καὶ τὸ ἰσότιμον ἐν ταῖς διαφερούσαις ἀξίαις νομοθετοῦσαν ἀγάπην.

CAPUT VIII.

Oratio Moysis mare divisit, et cœlum fecit [64],

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Προσευχὴ Μωϋσέως θάλασσαν ἔτεμε, καὶ οὐρανὸν

[60] Dan. iii, 26 seqq. [61] Dan. vi, 16 seqq. [61*] IV Reg. ii, 11 seqq. [62] IV Reg. i, 12 seqq. [63] ibid. 10.
[64] Exod. xiv, 21; xvi, 14 seqq.

γεωργῆσαι παρεσκεύασε μάννα, καὶ ἐκ πέτρας ξηρᾶς χειμάῤῥους ἐξήγαγεν ὕδατος, καὶ χειρῶν ἐκτάσει ἔθνος πολεμοῦν ἐτροπώσατο αὔτανδρον. Προσευχὴ στρατὸν ὅλον Ἐλισσαῖος ἀορασίᾳ περιέβαλε, καὶ τοὺς ἐπὶ φθορᾷ παραγενομένους αὐτοῦ αἰχμαλώτους ἀπήγαγεν, οὐ μόνον ἐπιβουλεύειν οὐκ ἰσχύοντας, ὡς προέθεντο, ἀλλ' οὐδ' ἀρήγειν ἑαυτοὺς δυναμένους, τῆς ἀρηγούσης ἐν τῷ σώματι ὄψεως ἀργεῖν ποιησάσης ὁμοῦ, καὶ ὅπλα, καὶ χεῖρας· οὐδὲν γὰρ πηρώσεως ἀσθενέστερον, οὐδὲ ἀδικεῖν τὸν οὐχ ὁρώμενον δυναμένης, καὶ ἀδικουμένης εὐκόλως διὰ τὸ μὴ πάλιν ὁρᾷν τὸν ἐπιόντα πρὸς ἄμυναν. Ὅθεν καὶ καλῶς ἀδυνάτους ἡ συνήθεια τοὺς ἐστερημένους ὀμμάτων ὠνόμασεν, οὐδενὶ πρὸς ἃ βούλονται δυναμένους χρήσασθαι τῶν μελῶν τοῦ σώματος, κἂν ἀλκῇ διαφέρωσι, καὶ ῥώμῃ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἠσκημένους τὰ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἐπιμελῶς. Προσευχὴ τοῦ Πέτρου ἔλυσε τὰ δεσμά, τὰς θύρας ἤνοιξε τῆς φυλακῆς, τὴν σιδηρᾶν πύλην νυκτὸς ἀνεπέτασε· καὶ τοῦ Παύλου μετὰ τοῦ Σίλα κατὰ τὸ μεσονύκτιον προσευχομένων, τὸ δεσμωτήριον ἔσεισε, τὰ δεσμὰ πάντων ἀνῆκεν ὑφ' ἕν, φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι ἀθρόον, τὸν εἱρκτοφύλακα ἱκέτην τοῦ φρουρουμένου κατέστησε, καὶ προπεσόντα τοῖς ποσὶ περὶ σωτηρίας δέεσθαι παρεσκεύασεν, ἀφέντα τὴν περὶ τὸ κέρδος μανίαν φροντίζειν ὠφελείας ἔπεισε ψυχικῆς, ἐκ πολλῆς συνηθείας ἐκτήκειν ἀθρόως μετέβαλεν εἰς πολλὴν ἐπιείκειαν· οὐκέτι μάστιξι τοὺς καθημερινοὺς εἰσεπράττετο πόρους, οὐκέτι τοὺς ἀθλίους δεσμώτας ἐφορολόγει, τὴν ἐξ ἐράνου πεπορισμένην δεκάτην λόγων λυπρὰν παραμυθίαν, καὶ ἄλλας τοῖς ἐλεεινοῖς ἐπιπλέκων ἀνηκέστους συμφοράς· οὐκέτι κλοιοὺς τραχήλοις, καὶ ποσὶ πέδας, καὶ χερσὶ περιετίθει τοὺς καταλλήλους δεσμούς, καὶ ἀφεγγεῖ κατέκλειε σκότει τῷ χαλεπῷ τῆς τιμωρίας βαρύνων ἑαυτῷ τὴν ἐπάρατον πρόσοδον, ἣν καὶ τῶν ἀπορούντων ἕκαστος ὀρέγειν ἠνείετο, μᾶλλον αἱρούμενος τήκεσθαι λιμῷ, ἢ τὴν ἐν τοῖς εἰρημένοις φέρειν κακοπάθειαν.

A perinde ac si excultum foret, prod cere manna, et ex arida petra aquæ torrentes eduxit, et manuum extensione gentem integram hominum belligerantem convertit in fugam [65]. Oratione universum exercitum Elisæus videndi facultate privavit, et qui ad ipsum perdendum venerant, eos captivos adduxit [66]; ita ut non solum insidias ei, uti proposuerant, struere nullas valerent, sed neque sibi ipsis opitulari possent, cum visus corporeus, qui potissimum adjuvat, deficiens cessare fecisset simul et arma, et manus. Nihil **106** enim imbecillius est cæcitate, quæ haud potest ullam injuriam inferre ei, quem non videt, sed ipsa injuriæ facile est obnoxia, quia eum, qui in ipsam insilit, vicissim non videt, ut propellat. Unde etiam oculis orB batos præclare vulgaris consuetudo loquendi nominavit impotentes, cum uti nullo corporis membro possint ad ea, quæ volunt, etiam si viribus, atqui robore ipsos etiam in certaminibus gymnicis diligenter exercitatos antecellant. Oratio Petri vincula dissolvit, carceris januas aperuit, ferream portam noctu dimovit [67]; Paulo quoque, ac Sila circa mediam noctem orantibus [68] concussus est terræ motu carcer interior, in quo astricti erant, et vincula soluta sunt universa : lumen repente in habitaculo effulsit, custodem carceris supplicem custodito statuit, effecitque, ut procidens ad pedes salutem expeteret, omittensque insanum lucrandi studium, utilitatem animæ procurare persuasus est; crudeC litatem, quam ex frequente consuetudine cruciandi contraxerat, statim convertit in amplam clementiam; non ille deinceps quotidianos sibi reditus flagris exigebat; non ille deinceps exposcebat a miseris vinctis tributum, nempe decimam e contributione provenientem, solatium præbens triste colloquiorum, et alias miserabilibus subnectens calamitates immedicabiles. Non amplius boias collis, compedes pedibus, et manibus circumdabat mutua manicarum vincula, et obscuris includebat tenebris, duritie pœnæ gravius sibi adaugens detestabilem proventum, quem etiam unusquisque indigentium subministrare compellebatur, potius eligens fame contabescere, quam ea, quæ diximus, perferre malorum genera.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ταῦτα πάντα συντόμως ὁ δεσμοφύλαξ ἀπέμαθε, καὶ σχέδιον ἐπεδείξατο τοῖς δεσμώταις συμπάθειαν, τῷ φόβῳ τοῦ κατὰ τὸν σεισμὸν θαύματος, ἄλλος ἐξ ἄλλου γενόμενος. Ὡς γὰρ προσευχομένων τῶν ἀποστόλων ἐσαλεύθη τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη, καὶ πᾶσαι αἱ θύραι ἠνοίχθησαν, ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ, μόνος γὰρ ἀμερίμνως ἐκάθευδε, τῶν δεσμίων ἀγρυπνούντων δι' ἃς εἶχεν ἕκαστος φροντίδας ἐναγωνίους, αἰτήσας φῶτα εἰσεπήδησε, καὶ ἔντρομος ὑπάρχων, προσέπεσε τοῖς ποσὶ αὐτῶν λέγων· « Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ; » Καὶ κυρίους ἐκάλει, καὶ δεσπότας προσηγόρευεν, οὓς πρὸ τοῦ θαύματος πάντως, καὶ ὄψει αὐστηρᾷ, καὶ τραχεῖ κατέπτησε φθέγματι, ἀλιτηρίους, κολα-

107 CAPUT IX.

D Cuncta hæc uno compendio carceris custos dedidicit, subitamque vinctis exhibuit compassionem, quod metu miraculosi terræ motus alius ex alio evaserat. Cum enim orantibus apostolis simul fundamenta carceris commoverentur, et lumen habitaculum perfunderet, atque vincula universorum dissolverentur, omniaque aperirentur ostia; expergefactus vero custos carceris, qui solus absque cura dormiebat, vinctis insomnem noctem ducentibus, ob eas quibus unusquisque premebatur curarum anxietates, petito lumine irrupit, et tremefactus procidit ad pedes ipsorum dicens : « Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam ? » Et dominos vocavit, et heros compellavit, quos utique ante miraculum et vultu austero, et aspera voce

[65] Exod. xvii, 1 seqq. [66] IV Reg. vi, 18. [67] Act. xii, 5, 7. [68] Act. xvi, 24 seqq.

percellebat, sceleratos, noxios, et servos pœnæ vocans; procidit ad pedes, quos ante in ligno extenderat; et multis honoribus sibi conciliare studebat, quos in carcerem interiorem conjectos tenebris incluserat: postquam oratio undequaque mirabili modo dignitatem ipsorum detexit, qui tanquam scelerati contumelia carceris fuerant vexati. Et tanti est tandem oratio (ut silentio prætercam alia plurima fastidientium causa, et inappetentia ad prolixas enarrationes laborantium, licet illæ sint utilissimæ): ipse Dominicus homo, Dominus omnium opus habuit oratione [69], cum Judæorum impetum, et crucem susciperet, et in mortis certamine, ut erat vere homo, versaretur, postquam et alias plurimas humanas sustinuit passiones ad **108** confirmandam dispensationem incarnationis, vel ut homines edoceret, quovis tempore insistendum esse orationi. Nec enim tantum nunc, quando adversitatum urgebat tempus, necessitate compulsus orat, sed omni metu remoto etiam sæpius idem facit, solus in monte orans [70], ut nos discamus, et ante afflictiones, et in afflictionibus ipsis vacare orationibus, quæ sunt aptæ solvere etiam apparentium periculorum difficultates, quin priusquam tentationes ingruant, eum libera sponte colere. ac venerari, qui in necessitatis articulis aversatur eos, qui ita remissi sunt, et distracti animo, perinde, ac si nunquam Dei auxilio indigere deberent.

A σίμους καταδίκους καλῶν· καὶ ποσὶ προσέπιπτεν, οὓς ἐπὶ τοῦ ξύλου διέτεινε, καὶ πολλαῖς ἐξευμενίζετο τιμαῖς, οὓς εἰς τὴν ἐσωτέραν βαλὼν φυλακὴν, τῷ σκότει κατέκλεισε, τῆς προσευχῆς πάντοθεν γυμνωσάσης παραδόξως τὸ ἀξίωμα τῶν διὰ τὴν φρουρὰν ὑβρισμένων ἀπολήψει κακούργων. Καὶ τοσοῦτόν ἐστιν ἁπλῶς προσευχή· ἵνα σιωπηθῇ τὰ πολλὰ διὰ τοὺς ναυτιῶντας, καὶ οὐκ ὀρεκτικῶς περὶ τὰς μακρὰς διηγήσεις διακειμένους, κἂν ὦσιν ὠφέλιμοι· αὐτὸς ὁ Κυριακὸς ἄνθρωπος τοῦ παντὸς Κύριος ἐδεήθη εὐχῆς τὴν Ἰουδαϊκὴν ἔφοδον, καὶ τὸν σταυρὸν ἐκδεχόμενος, ἢ ἀγωνιάσας, ὡς ἦν ἄνθρωπος ἀληθῶς· ἐπειδὴ καὶ ἄλλα πλεῖστα ὑπέμεινεν ἀνθρώπινα πάθη, τὴν οἰκονομίαν πιστούμενος, ἢ τοὺς ἀνθρώπους διδάσκων, ἐν παντὶ καιρῷ ἐπιμελεῖσθαι προσευχῆς. B Οὐ γὰρ νῦν μόνον, ὅτε περιστάσεως ἤπειγε καιρὸς, ἀνάγκῃ προσεύχεται, καὶ ἐν ἀδείᾳ δὲ πλειστάκις τοῦτο ποιεῖ κατ' ἰδίαν ἐπὶ τοῦ ὄρους προσευχόμενος, ὅπως ἂν μάθωμεν ἡμεῖς καὶ πρὸ τῶν θλίψεων, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς θλίψεσι σχολάζειν ταῖς προσευχαῖς, λύειν καὶ τῶν δοκούντων κινδύνων τὰς ἀμηχανίας οὔσαις ἱκαναῖς, καὶ πρὸ τῶν πειρασμῶν ἐπ' ἐξουσίαις θεραπεύειν τὸν ἐν ταῖς ἀνάγκαις ἀποστρεφόμενον τοὺς ἐπὶ ἀνέσεως διακεχυμένους, ὡς οὐ μέλλοντάς ποτε χρήζειν βοηθείας.

CAPUT X.

Ideo namque dicebat et apostolis: « Orate, ne incidatis in tentationem [71], » quod voluntariam orationem ante tentationem in ipsa necessitate sciret flectere adjutorem Deum ad præbendum celeriter supplicanti id, quod postulat; cum ille jam pridem oret, atque ob temporis prolixitatem jure mereatur, quod petit. Si enim iniquum judicem, neque Dei metu perculsum, nec hominum quemquam veritum continua viduæ importunitas adegit, ut eam, quæ jure ipsi competebat, ultionem ei adjudicaret [72]; et amicum dormientem occlusis jam foribus negantem se panes daturum [73], quia pro consuetudine contingit dormientibus esse pigros, permovit ipsa instantia, et inverecundia, ut exsurgens necessaria præberet: quomodo constans oratio non commovebit Deum clementissimum, ut cuicunque petitioni **109** benigne annuat? Nec enim hoc reticetur, quod Deus multo promptior est hominibus ad benefaciendum. Ait enim alicubi Dominus: « Quis ex vobis est homo, a quo si petierit filius suus panem, nunquid lapidem dabit ipsi? aut si petierit piscem, nunquid serpentem ei porriget [74]? » Et per comparationem, divinæ bonitatis excellentiam ostendens subjungit, dicens: « Si ergo vos, mali cum sitis, nostis bona dona dare filiis vestris; quanto magis Pater vester cœlestis dabit bona petentibus ab eo [75]? »

C

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγε· « Προσεύχεσθε, ἵνα μὴ ἐμπέσητε εἰς πειρασμόν· » τὴν πρὸ τοῦ πειρασμοῦ ἑκούσιον προσευχὴν εἰδὼς ἐν τῇ ἀνάγκῃ δυσωπεῖν τὸν βοηθὸν πρὸς τὸ παρασχεῖν ταχεῖαν τῷ ἱκέτῃ τὴν αἴτησιν ἐκ πολλοῦ δεομένῳ, καὶ διὰ τὸ μῆκος τοῦ χρόνου δικαίῳ ὄντι ἐπιτυχεῖν τῆς αἰτήσεως. Εἰ γὰρ τὸν ἄδικον κριτὴν, οὔτε Θεὸν φοβούμενον, οὔτε ἄνθρωπον αἰσχυνόμενον, ἡ συνεχὴς ὄχλησις τῆς χήρας ἐβιάσατο παρασχεῖν τὴν ἐκ τοῦ δικαίου ἁρμόζουσαν ἐκδίκησιν, καὶ τὸν καθεύδοντα φίλον, ἀποκεκλεισμένης ἤδη τῆς θύρας, ἀρνούμενον τῶν ἄρτων τὴν δόσιν, διὰ τὸν συμβαίνειν εἰωθότα τοῖς καθεύδουσιν ὄκνον, καὶ ἡ παραμονὴ, καὶ D ἡ ἀναίδεια παρασχεῖν τὴν χρείαν· πῶς οὐ δυσωπήσει τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν ἐπινεῦσαι πρὸς πᾶσαν αἴτησιν εὐμενῶς ἐπίμονος προσευχή; Οὔτε γὰρ τοῦτο σεσιώπηται, ὅτι τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὰς εὐεργεσίας ἐστὶν ὁ Θεὸς ἑτοιμότερος. Φησὶ γάρ ποτε μὲν ὁ Κύριος· « Τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἰχθὺν ἐὰν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; » Καὶ τὴν κατὰ σύγκρισιν δεικνὺς ὑπεροχὴν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος ἐπιφέρει, λέγων· « Εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς υἱοῖς ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; »

[69] Luc. xxii, 42. [70] Matth. xiv, 23. [71] Luc. xxii, 40. [72] Luc. xviii, 3. [73] Luc. xi, 11. [74] Matth. vii, 9. [75] ibid. 11.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ποτὲ δὲ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ αὐτὸ τοῦτο παραστῆσαι βουλόμενος, καὶ πεῖσαι θέλων τοὺς ἀμφιβάλλοντας, εἰ φυσικὰ σπλάγχνα νικᾷ φιλοστοργίαν Θεοῦ, ἢ νικᾷ ταύτην ἀνθρωπίνη προσπάθεια· «Ἦ ἐπιλήσεται, φησὶ, γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς, τοῦ μὴ ἐλεῆσαι τὰ ἔγγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς;» Καὶ εἰπὼν τῆς φύσεως τὸ ἰδίωμα, ὡς ἐπιμέλειαν διδάσκει, καὶ κηδεμονίαν αὐθαίρετον. Ἵνα δὲ μὴ τὸ σπανίως συμβαῖνόν τισιν ἐκ τοῦ παραδείγματος ὑποπτευθῆναι παρασκευάσῃ τὸ δηλούμενον εἰς προμήθειαν, καὶ τὸ ἀσθενὲς τῆς εἰκόνος βλάψῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς αὐτὸ τὸ ἀξίωμα, φησὶν ἀκολούθως· «Εἰ δὲ καὶ αὕτη ἐπιλήσεται, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου, λέγει Κύριος,» οὐκέτι τὸ ἐλάττωμα τῆς φύσεως διαβαίνειν εἰς αὐτὸν καταδεξάμενος, ἐπεὶ μηδὲ πάθος τῆς θείας ἅπτεται φύσεως, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἐπικήρων ἀνθρώπων ἐστὶν, ὅτε μῖσος ἄλογον, ἢ καὶ τυχὸν εὔλογον τὴν φυσικὴν ἔσβεσε δυναστεύουσαν διάθεσιν, λήθην τοῖς φύσασι, καὶ ἀλλοτρίωσιν ποιήσας πρὸς τὰ ἔγγονα, ὡς οὐδὲν ἔχουσιν πρὸς αὐτὰ συγγενείας τεκμήριον. Ἀλλὰ τὰ μεγάλα ταῦτα, καὶ θαυμαστὰ κατορθώματα τοῖς ἑξῆς συγκρινόμενα μικρὰ, καὶ λίαν ἐλέγχεται εὐτελῆ, εἰς ἓν τὸ ἐργαζόμενον αὐτὰ παριστάμενον πρόσωπον, καὶ οὐκ εἰς πάντας, ἢ καὶ πλείονας διαβαίνοντα. Πολιτικὸν γὰρ, καὶ σύννομον, οὐ μονωτικὸν, καὶ ἀκοινώνητον ζῶον εἶναι προσήκει τὸν ἄνθρωπον ὠφελοῦν ἐν οἷς δύναται, καὶ τὴν ἐνδεχομένην κηδεμονίαν ἔλεγχον τῆς συμπαθείας ἐπιδεικνύμενον, τὴν τῶν μελῶν πρὸς τοὺς πλησίον κοινοπραγίαν μιμούμενον.

CAPUT XI.

Aliquando vero Salvator ipse volens hoc ipsum ostendere, et cupiens persuadere illis, qui ambigunt, an naturalis affectus ratio vincat Dei amorem, aut eum humana superet commiseratio, «Nunquid (inquit) obliviscetur mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui [76]?» Et dicens insitam naturæ proprietatem, docet curam, et sollicitudinem spontaneam. Ne autem quod quibusdam accidere solet rarissime, ex ipsa similitudine suspicandi occasionem præberet, idem de provida Dei benevolentia significari; neve exempli allati imbecillitas ipsam veritatis læderet dignitatem, consequenter subjungit: «Et si oblita ipsa fuerit, ego tamen non obliviscar tui, ait Dominus [77];» hunc naturæ defectum haudquaquam transire in se sustinens, cum divina natura passioni nulli sit obnoxia, quemadmodum caducis hominibus evenire solet, ut interdum odium irrationale, aut forsitan et rationabile exstinguat naturalem affectum **110** prædominantem, oblivionem inducens genitoribus, atque abalienationem erga suos fetus, quasi nullum habeant cognationis ad illos vestigium. Verum magna, et mirabilia ista beneficia si cum iis, quæ sequuntur, conferantur, parva, et admodum tenuia arguentur, in unam personam operantem ipsa, astantemque, non autem in omnes, aut saltem plures transeuntia. Nam hominem civile, et sociabile, non autem solitarium, et a communione abhorrens animal esse oportet, qui afferat utilitatem in quibuscunque potest, et curam, quoad maxime licet, uti argumentum communis affectus exhibeat, membrorum ad ea, quæ propinqua sibi ipsis sunt, mutuam operam imitando.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ὡς γὰρ τούτων ἕκαστον ἐν τῷ σώματι οὐ κεχωρισμένην ἔχει τὴν οἰκείαν ἐπιμέλειαν, κοινὴν δὲ πρὸς τὴν ὑπὲρ ἀλλήλων φροντίδα κέκτηται τὴν ἐνέργειαν, ἄλλῳ ἄλλο, καὶ ἕκαστον ἅπασιν ὑπηρετοῦν φύσεως νόμῳ, καὶ χεὶρ θεραπεύει τὸ σῶμα, καὶ πόδες τῇ μεταβάσει συμμεταφέρουσι τοῦτο, καὶ ὀφθαλμὸς δαδουχεῖ ἄπταιστον τῇ τοῦ φωτὸς ὁδηγίᾳ τὴν εὐδίαν παρέχων τῆς ἐργασίας, ἄλλα πρὸς καθέδραν, καὶ ἄλλα πρὸς ἀνάκλισιν χρησιμεύει, οἰκείῳ κόπῳ τοὺς τῶν ἄλλων παραμυθούμενα καμάτους. Ἕτερα καθάπερ ἀλετρίδες τινὲς, καὶ σιτοπόνοι σπουδαίαν ἐπιδείκνυνται, καὶ περιφροντισμένην λειτουργίαν. Σιαγὼν λεπτύνει τροφὴν, φάρυγξ ταύτην ὀχετηγεῖ, γαστὴρ ὑποδέχεται, χυλοποιεῖ στόμαχος, ἐξαιματοῖ ἧπαρ, καὶ διὰ φλεβῶν ὅλον ἄρδει τοῦ ζώου τὸ σύγκραμα· καὶ τὸ μὲν δοκεῖν ἕκαστον ἄλλοις μοχθεῖ, οἰκείαν δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἐργάζεται ὄνησιν, ἐκ τοῦ κοινοῦ πόνου τὴν πρόσφορον ἀρυόμενον τροφὴν, καὶ τὸ ἀναληφθὲν μεταβάλλει εἰς τὴν ἰδίαν ποιότητα, καὶ ποιοῦν τὴν παρὰ τοῖς λογιωτέροις τῶν ἰατρῶν καλουμένην ἐξόμορξιν, ἥτις ἐστὶν ἐκ τῶν διαφόρων σιτίων εἰς αἷμα, κἀκεῖθεν εἰς σῶμα, καὶ αὖθις εἰς ἰδιώματα μελῶν μεταστοιχείωσις, κατακερματισθείσης εἰς

CAPUT XII.

Sicut enim unumquodque horum in corpore non separatam gerit, ac peculiarem sollicitudinem, verum communem operationem ad mutuam, et reciprocam sui curam obtinet, ac alterum alteri, et universis singula naturæ lege inserviunt; et manus curat corpus, et pedes incessu suo alio illud transferunt simul, et oculus lucem præfert, luminis ministerio inoffensam ad operandum viam præstans. Aliud ad sedendum, et aliud ad declinandum est utile, proprioque labore aliorum defatigationem solatur. Alia veluti quædam molitrices, atque pistrices frumenti diligens, et accuratum præstant ministerium. Maxilla cibum comminuit, gula eumdem transmittit, uti canalis, ventriculus excipit, stomachus in chilum, jecur in sanguinem convertit, et per venam irrigat totam animantis massam: et licet unumquodque aliis videatur allaborare, suam tamen revera **111** utilitatem, commodumque procurat, e communi labore sufficientem cibum sibi trahit, resumptumque in propriam transmutat qualitatem, facitque digestionem, seu expressionem ita vocatam a doctioribus medicis, quæ est diversorum eduliorum in sanguinem, et exinde in corpus

[76] Isa. XLIX, 15. [77] ibid.

et rursus in artuum peculiares functiones transelementatio, et transitus, dissecta in singulos qualitate illa, quam confert nutritiva, alterativa et auctrix potentia, inque aliud effecta in alio, et alterum in altero. Quod enim oculo accedit, illi assimilatur; quodque unguibus adjungitur, et capillis, eamdem imitatur speciem coloris; quodque carnibus insinuatum in earumdem figuram transmiscetur; quodque ad ossa transit, in eorumdem soliduin robur contingitur; quodque commigrat ad viscera, iisdem permiscetur. Et totum denique plane transmutatum in cuncta, transfiguratur ad ea, quæ sunt accommodata, ex una eademque ciborum materia in multiplicem varietatem transformata, secundum illud, quod iri est naturæ, artificium, et humani simulacri formam semper eamdem conservantia, et quotidie massæ, seu molis substantiam concretam alterantia instar fluminis, et eumdem, et diversum efficientia fluxum ejus, quod videtur.

CAPUT XIII.

Ita unusquisque nostrum sibi ipsi nullam ad rem sufficiens, aptusque, ac aliorum in omnibus opis indigus est constitutus, quod sapienti consilio optimus ille vitæ nostræ dispensator **112** instituit, ut refractarios homines, quibus vecordia dominatur, necessitate victus ad concordiam deduceret, quia mutuus humanitatis habitus ipsos haudquaquam ad fœdus revocaret. Ecquando enim superbus, et tumore opinionis propter divitias inflammatus cum artifice manu opus faciente, propterque paupertatem abjecto libens ad colloquium veniret, dum gravitatem, et dignitatis auctoritatem sibi semper austeritate tueri cupit, nisi necessitas cum eo communes conferre sermones, et linguam ipsi æquali alloquio mutuari compelleret; licet hoc non sine magno supercilio, forsitan existimantem, maximam inferri injuriam dignitatis suæ fastui pari sermonis consortio cum eo, quem censet obscurum, et vilem? Jam vero necessitas exæquat inæqualitatem, et humile reducit ad sublime, et excelsum demittit ad id, quod repit humi, morum misturam, et sensuum parem efficiens conditionem præ longa consuetudine. Propterea et domuum structor, et agricola, et nauta, et mercator, et singuli quique artes manuarias exercentes in conspectum eorum, qui primas dignitates obtinent, accersiti ventitant, iisque non propter ejusdem generis necessitudinem, sed propter suam artem usui sunt, et quos naturæ lex non conjunxit, eos vitæ usus congregavit. Quomodo igitur, si ars, et peritia opificem diviti notum, et familiarem reddit; commiseratio veritatis judicantis mendicum non reddet ei cognitum, et familiarem, inopemque conciliabit ut eum convocet, suaque ipsi commoda impartiatur aliquando, aut saltem quidpiam ad necessarium usum levamenti ab eo ille accipiat? Cum multi **113** turpem, et probrosam existiment istorum familiarem conversationem, et propter fastum e

A ἕκαστον τῆς προσγενομένης ἐν τῇ θρεπτικῇ, καὶ ἀλλοιωτικῇ, καὶ αὐξητικῇ δυνάμει ποιότητος, καὶ ἄλλο γενομένης ἐν ἄλλῳ, καὶ ἕτερον ἐν ἑτέρῳ· τὸ μὲν γὰρ ὀφθαλμῷ προσγενόμενον ὁμοιοῦται τούτῳ, καὶ τὸ προστεθὲν ὄνυξι, καὶ θριξὶ, τὴν αὐτὴν ὄψιν μιμεῖται τοῦ χρώματος· τὸ οἰκειωθὲν σαρξὶν εἰς τὸ τούτων μεταχρινᾶται εἶδος, καὶ τὸ μετελθὸν εἰς ὀστᾶ, εἰς τὴν τούτων μεταπήγνυται κραταιότητα. Τὸ προσχωρῆσαν σπλάγχνοις, ἐμμίγνυται τούτοις, καὶ τὸ πᾶν ἁπλῶς εἰς πάντα μεταβληθὲν, μεταχρώννυται πρὸς τὰ οἰκειωσάμενα ἐκ μιᾶς τῶν σιτίων ὕλης πρὸς ποικίλον παρὰ τῆς ἐν τῇ φύσει τέχνης μεταρυθμιζόμενον διαφορὰν, καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρωπείου ἀγάλματος ἀεὶ σώζοντα τὸ αὐτὸ, καὶ τοῦ φυράματος καθ' ἑκάστην ἀλλοιοῦντα τὸ σύγκριμα ῥεύματος δίκην,
B καὶ αὐτὸ, καὶ οὐκ αὐτὸ ποιοῦντα τοῦ φαινομένου τὸ ῥεῖθρον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Οὕτως ὁ καθεὶς ἡμῶν πρὸς οὐδὲν αὐτάρκης ὢν ἑαυτῷ, ἐπιδεὴς ἐν ἅπασι τῶν ἄλλων καθέστηκε· τοῦτο πραγματευσαμένου σοφῶς τοῦ τὴν ἡμετέραν καλῶς οἰκονομοῦντος ζωὴν, ἵνα τὸ ἀφηνιάζον τῶν ἀπονοίᾳ κεκρατημένων ἀνάγκη τῆς χρείας συναγάγῃ πρὸς τὸ σύμφωνον, ἐπεὶ μὴ πάντως αὐτὸ σχέσις τοῦ φιλοικείου ἐκάλεσε πρὸς τὸ ἔνσπονδον. Πότε γὰρ ὁ σοβαρὸς, καὶ τῷ ὄγκῳ τῆς ἐπὶ τῷ πλούτῳ φλεγόμενος οἰήσεως πρὸς τὸν χειροτέχνην, καὶ διὰ πενίαν
C ταπεινὸν κατῆλθεν εἰς ὁμιλίαν ἑκὼν, τὸ σεμνὸν δῆθεν, καὶ ἀξιόπιστον ἑαυτῷ τῇ αὐστηρίᾳ φυλάττειν ἀεὶ βουλόμενος, μὴ τῆς χρείας βιαζομένης κοινολογεῖσθαι πρὸς αὐτὸν, καὶ χρῆσαι ἰσηγορίᾳ γλῶσσαν αὐτῷ, κἂν μετ' ὀφρύος πολλῆς, ἀδικεῖσθαι τὰ μέγιστα εἰς τὸν τοῦ ἀξιώματος τύφον τάχα νομίζοντα, τῇ πρὸς τὸν δοκοῦντα ἀφανῆ, καὶ ἄσημον ἰσηγορίᾳ; Νῦν δὲ ἡ ἀνάγκη ἐξισοῖ τὸ ἀνώμαλον, καὶ τὸ ταπεινὸν ἀνάγει πρὸς τὸ μετέωρον, καὶ τὸ ὑψηλὸν κατάγει πρὸς τὸ χαμαίζηλον, κρᾶσιν ἠθῶν, καὶ φρονημάτων ἰσοτιμίαν ἐργαζομένη τῇ μακρᾷ συνηθείᾳ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δομοτέκτων, καὶ ὁ γεωργὸς, καὶ ὁ ναυτίλος, καὶ ὁ ἔμπορος, καὶ ἕκαστος τῶν τὰς βαναύσους μετιόντων τέχνας, εἰς ὄψιν τῶν τὰς πρώτας ἀνημμένων ἀξίας, μεταστολιμαῖος φοιτᾷ, χρήσιμος αὐτοῖς,
D οὐ διὰ τὸ ὁμογενὲς, ἀλλὰ διὰ τὴν τέχνην γενόμενος, καὶ οὓς νόμος συνῆψε τῆς φύσεως, τούτοις ἡ χρεία συνήγαγε. Πῶς οὖν εἰ τέχνη, καὶ μέθοδος τῷ πλουτοῦντι γνώριμον τὸν ἐργάτην ποιεῖ, ἡ συμπάθεια δικαζούσης ἀληθείας οὐ ποιήσει γνώριμον τὸν πτωχὸν, οὐδὲ τὸν ἄπορον συντυχίαν ἄξει τούτῳ μετάκλητον, συμμεθέξοντά ποτε τῆς εὐωχίας αὐτῷ, ἢ κἂν γοῦν τι τῶν πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν ληψόμενον παραμύθιον; Ἐπειδὴ πολλοῖς τὸ συνδιαιτηθῆναι τούτοις, νενόμισται αἰσχρὸν, καὶ ἐφύβριστον, συμπότας διὰ τὴν ἐκ τῶν χρημάτων προσγινομένην ἀλαζονείαν, αἰσχυνομένους λαβεῖν, οὓς ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀνθ' ἑαυτοῦ στῆσοι ἐν τῇ κρίσει κηρύσσει εἰπών· « Ὃ τούτοις ἐποιήσατε. » Ἀλλὰ καὶ τὸν

πεινῶντα παρωψόμεθα τηκόμενον λιμῷ, καὶ τὸν γυμνὸν παρελευσόμεθα πηγνύμενον τῷ κρυμῷ, καὶ τὸν νεκρὸν ὡς ἕν τι τῶν ἀκαθάρτων ζώων καταλείψομεν ἐῤῥιμμένον, τῆς φύσεως οὐ καθοσιώσαντες τὸ σῶμα, καὶ μὴ κρύψαντες γῇ συνήθως, τὴν κοινὴν ἀτιμίαν, ἣν ποιεῖν πέφυκε μυδῶντα, καὶ ἰχῶρας ἀποστάζοντα σεσηπότα σώματα· ἑαυτοὺς δὲ θάλψομεν ἀμέτρως, καὶ τὴν οἰκείαν πέρα τοῦ δέοντος σπουδάσομεν θεραπείαν, τὸν γήϊνον κοσμοῦντες ἀνδριάντα, καὶ τὸν σύνθετον χοῦν περιέποντες, ὡς λάμπειν μὲν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, στίλβοντα δὲ τῷ ἄνθει τῶν ἐσθημάτων, ἕως δὲ ταῖς τῶν ὀψοποιῶν πιαίνεσθαι καρυκείαις, πᾶσαν πάντοθεν καρπούμενοι ἡδονήν.

A e divitiis prognatum convivas eos pudeat accipere quos Dominus Jesus suo loco in extremo judicio exstitisse prædicabit, dicens: « Quod hisce fecistis, mihi fecistis [78]. » Verum famelicum despiciemus fame tabescentem, et nudum frigore rigentem præteribimus, et mortuum ut aliquod immundum animal projectum derelinquemus, ut nec debitum naturæ officium, non sepeliendo corpus, præstemus, neque terra occultando de more, communem fœditatem, quam parere consueverunt putridæ, et tabo, sanieque diffluentes corporis carnes; nosmetipsos vero immodicis interim fomentis curabimus, et ultra fas studebimus proprio cultui, terrenam statuam exornantes, et compositum pulverem circumpolientes, ut effulgeat in foro vestimentorum florido apparatu, utque condimentis saginetur coquorum, omnem undequaque voluptatem excerpentes.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ἐνεδύσατο πορφύραν, καὶ βύσσον ποτὲ καὶ ὁ ἐν Εὐαγγελίοις ἀνώνυμος πλούσιος, καὶ Συβαριτικῆς ἐνεπλήσθη τραπέζης ἐπὶ πολὺ, τὸν Λάζαρον πρὸ τοῦ πυλῶνος ἐῤῥιμμένον, καὶ ψιχίων ἐπιθυμοῦντα παρερχόμενος ἀσυμπαθῶς πάντως, καὶ τὴν βολὴν τοῦ ὄμματος ὑπ' ἐκεῖνον εἴ ποτε κλίνουσαν ἄγχων ἐφ' ἕτερον μέρος προνοίᾳ πολλῇ, ἵνα μὴ τῶν τραυμάτων αὐτῶν ἡ ὑπόμνησις ἑστιώμενον ἀηδίσῃ, ναυτιῶντα, καὶ πρὸς ἔμετον κινούμενον τῇ φαντασίᾳ τῆς ὄψεως· οὔτε ἤλαυνε τῆς θύρας οἰκονομίᾳ Θεοῦ, διηνεκὲς πρὸ τῶν εἰσόδων ἐλεεινὸν κεῖσθαι παρασκευάσαντος θέαμα, εἴ πως ἢ μαλαχθείη τῷ χρόνῳ πρὸς οἶκτον, ἢ τῆς ἀπανθρωπείας μὴ σχῇ, ὡς οὐχ ἑωρακὼς εἰς ἀπολογίαν εὔλογον πρόφασιν. Οὔτε κείμενον ἠλέει, τὸ ἀνάλγητον, καὶ ἀπηνὲς τῆς γνώμης ἐπιδεικνύμενος, ὅπως ἐλεγχθῇ, κυνῶν ὢν ἀσυμπαθέστερος, τὸ ἥμερον τῆς φύσεως ἀρνησάμενος ἔθει κακῷ, καὶ τοῦτον παρορῶν, ὃν ἐθεράπευσε τὰ φιλανθρώπου λογισμοῦ ἄμοιρα ζῶα, συγγενῆ τάχα κρίνοντα τῶν ψιχίων ἐπιθυμοῦντα, ὧν καὶ αὐτά ποτε μὲν ἀξιοῦται, ποτὲ δὲ ἐν ἐνδείᾳ καθίσταται. Ἀλλ' ὅτε παρῆλθον, ὁ μὲν ἐν φαιδρῶν φαντασίᾳ, ὁ δὲ ἐν σκυθρωπῶν, τὸν ὄνειρον τοῦδε τοῦ βίου καὶ τῆς ἐνθάδε σκηνῆς ἀπέθεντο τὰ προσωπεῖα, ἐναντίαν καὶ παρὰ πολὺ διάφορον ἠλλάξαντο τὴν τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων κατάστασιν· τὸν μὲν γὰρ ἐξ ὀλιγοχρονίου τρυφῆς διεδέξατο κάμινος πυρὸς ὀδυνῶσα ὡς πέφυκε, τὸν δὲ μετ' ὀλίγην ἀνίαν, εὗρεν εὐφροσύνη αἰώνιος· καὶ πάλιν ἦν αὐτοῖς, ἀλλ' οὐχ ὡς πρὶν, ἡ ἀνωμαλία, ἐναντία δὲ τῆς πάλαι ἐχούσης αὐτούς· καὶ γὰρ τοῦ Λαζάρου, μᾶλλον δὲ τοῦ φέροντος αὐτὸν ἐν κόλποις Ἀβραὰμ ἐδέετο κεκραγὼς ἐκθύμως ὁ πλούσιος· τάχα γὰρ ἐκεῖνον διὰ τὴν προλαβοῦσαν ὑπεροψίαν ᾐσχύνετο· ὅθεν, ἐάσας αὐτὸν, τοῦ πατριάρχου ἐδέετο λέγων· « Πάτερ Ἀβραὰμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατι καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. » Καὶ, ὢ τοῦ πάθους! πῶς ταπεινὸν τὸν σοβαρὸν, καὶ ἀναιδῆ τὸν ὀφρυωμένον ἐποίησεν ἡ τῆς κολάσεως ἀνάγκη; Πῶς οὐχ ᾐδέσθη κολάσεως ἐπίκουρον ἀποσταλῆναι ἀξιῶν, ὃν λιμῷ μαραινόμενον

B

CAPUT XIV.

Induebatur purpura, et bysso et olim ille dives, quem nomine suppresso Evangelium commemorat [79], et Sybaritica mensa diu multumque implebatur, Lazarum abjectum ante atrium, et micas appetentem præteriens sine ulla prorsus commiseratione, jactumque oculi, si quando in illum deflexisset, in alteram partem valde caute restringens, ut ne ulcerum ipsorum recordatio comessanti tædium pareret, nauseamque provocaret, seque ad vomitum commoveret, dum illum conspiceret præsentem. Sed neque abegit eum a foribus, ita disponente Deo, ut continuo miserabili ad januas jacente **114** et hoc spectaculum exhibente, aut quodammodo
C temporis spatio ad misericordiam emolliretur, aut non haberet ad defensionem inhumanitatis congruum prætextum, perinde ac si non vidisset. Neque jacentis misertus est, durum et asperum indicans animum, ut argueretur ipsis canibus immitior esse, mansuetudinem naturæ abdicans perversis moribus, et illum despiciens, quem animantes benevolæ hominibus rationis expertes curabant, forte credentes illum fore cognatum suum, appetentem nempe micas, quibus et ipsæ quandoque dignæ habentur, interdum etiam indigentia laborant: sed quando ille quidem in ostentatione splendidarum rerum, iste vero in miserarum, somnium hujus vitæ transierunt et præsentis scenæ deposuerunt larvas, contrariam
D et longe diversam commutarunt rerum verarum conditionem; illum etenim e deliciis brevissimi temporis suscepit caminus ignis ad dolores accensus; hunc vero post exiguam molestiam consecuta est æterna lætitia; eratque rursum inter illos, sed non cujusmodi antea, inæqualitas, contraria vero illi, quæ olim ipsis inerat; jamque Lazarum, vel potius Abrahamum, qui eum in sinubus ferebat, ex animo, et cum intento clamore rogabat dives, fortassis enim illum propter pristinam despicientiam alloqui verecundabatur: ideo, relicto eodem, patriarcham orabat hisce verbis: « Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum, ut intin-

[78] Matth. xxv, 40. [79] Luc. xvi, 19 seqq.

gat extremum digiti sui in aquam, et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. » Et, o miram vim passionis! quomodo humilem e superbo, et impudentem e supercilioso supplicii necessitas effecit? Quomodo non puduit ipsum petere ut mitteretur **115** ad pœnam sublevandam is quem arescentem fame, et afflictum ulceribus ipse minime fuerat miseratus? Quomodo ausus est obtutu fixo intueri quem viventem ne obliquo quidem oculo dignatus erat spectare? Quo pacto confisus est dicere illius indigere se digito quem sanie stillantem abhorruerat antea? Qua ratione haud erubuit guttam aquæ flagitare, qui pauperem mica indigentem dedignatus fuerat? Verum e flamma voce impudenti sic proclamavit: « Mitte Lazarum. » Perinde ac si foret obstrictus ad remunerationem beneficentiæ sæpius perceptæ. Talis vero necessitas cogit omnia inverecunde audere, excogitans, undecunque sors obtulerit, adinvenire gravibus e malis liberationem.

καὶ ὀδυνώμενον τοῖς ἕλκεσιν αὐτὸς οὐκ ἠλέησε; Πῶς ἀτενεῖ τῷ ὄμματι ἐθάῤῥησεν ἰδεῖν, ὃν οὔτε πλαγίῳ ποτὲ ζῶντα κατηξίωσε θεάσασθαι ὀφθαλμῷ; Πῶς χρῄζειν ἐτόλμησε εἰπεῖν δακτύλῳ, ὃν τῷ ἰχῶρι στάζοντα τὸ πρὶν ἐβδελύττετο; Πῶς αἰτῆσαι ῥανίδα οὐκ ἠρυθρίασεν ὕδατος, ψιχὸς ἐπιδεόμενον οὐκ ἀξιώσας τὸν πένητα; Ἀλλ' ἐκ τῆς φλογὸς οὕτως ἐκέκραγεν ἀναισχύντῳ φωνῇ· « Πέμψον Λάζαρον, » ὡς ὑπόχρεων ἀμοιβῆς ὄντα ὑπὲρ ἧς εὐεργεσίας πολλάκις ἀπήλαυσεν. Τοιαύτη δὲ ἡ ἀνάγκη πάντα τολμᾷν ἀναίδην βιάζεται, λύσιν τῶν δεινῶν εὑρέσθαι, ὅθεν ἂν τύχῃ, μηχανωμένη.

CAPUT XV.

Et cur non responsum dedit hoc magnus patriarcha veritati consentaneum ad ipsum? Nunc, o miser, misericordiæ usum didicisti, quando te undique incensa flamma circumdedit? nunc compassionem bonam esse judicas, dum ipse in ejus indigentia constitutus es? Et cur erga mala patientes tam immiti fuisti sensu? Nunc agnoscis Lazarum, quem in pavimento abjectum ingrediens egrediensque non agnoscebas; jam tumoris abscessere gramiæ, et veritatem sane aspicis, transiit nox caliginosa, et obscura vitæ, inque diei luce vides quomodo res naturæ sese habeant: dereliquisti super terram somniorum imaginationem, et conspicis quæ te circumstant vera visione. Tunc debueras cogitare de misericordia, quando materiem **116** habebas, divitias nempe ad benefaciendum accommodatas; quando licebat porrigere buccellam petenti; quando nudum putrefactis tabulis obtegere potuisti frigore torpentem; quando in tuo erat arbitrio ægrotantem curare; quando affluentia congestarum opum præbebat occasionem opportunam bene merendi. Illius enim sementis messis est, quæ hic percipitur, misericordia. Nunc vero metere quæris quod non seminasti, et colligere quæ non dispersisti, et accipere quæ non posuisti, misericordiam postulans quam non exhibuisti indigenti, et commiserationem quam proximo non præstitisti, et viscera compassionis quæ occlusisti vicino; medicum habebas immitis duritiæ tuæ præ foribus, neque sanatus es, cum morbus adhuc recens remediis cedere poterat, nunc manus adhibere desperatis rebus tempus non permittit. Occalluit enim malum; non amplius fomentis mitioribus, sed peracerba deinceps sectione atque inustionibus oblædentibus indigens: « Mitte (inquit) Lazarum; » mittam ipsum, dic mihi, tanto locorum intervallo distantem, dum semper ipsi propinquus exsistens ad ipsum nunquam inclinatus es. Dicam ut intingat digitum in aqua, et ardentem (ut ais) linguam tuam refrigeret, dum tu ipsum esurientem micis non refocillasti? Sed cum inquis te cruciari, num eo te persuasurum, ut misericor-

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Καὶ πῶς οὐκ εἶπεν ὁ μέγας πατριάρχης φιλαλήθως πρὸς αὐτόν· Νῦν ἔμαθες, ἄθλιε, τοῦ ἐλέους τὸ χρήσιμον, ὅτε σε πάντοθεν ἀναπτομένη περιέσχεν ἡ φλόξ; νῦν τὸ συμπαθὲς κρίνεις καλὸν, ὅτε αὐτὸς ἐν χρείᾳ κατέστης αὐτοῦ; Καὶ πῶς ἐπὶ τῶν κακοπαθούντων ἀπηνὲς εἶχες τὸ φρόνημα; Νῦν ἐπιγινώσκεις Λάζαρον, ὃν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐῤῥιμμένον, εἰσιὼν καὶ ἐξιὼν οὐκ ἐγνώριζες· ὑπεχώρησεν ἡ λήμη τοῦ τύφου, καὶ ὀξυδορκεῖς πρὸς τὴν ἀλήθειαν· παρῆλθεν ἡ ζοφερὰ νὺξ καὶ γνοφώδης τοῦ βίου, καὶ ἐν τῷ τῆς ἡμέρας φωτὶ ὁρᾷς, ὡς ἔχει τὰ πράγματα φύσεως· κατέλιπες ὑπὸ τὴν γῆν τῶν ὀνείρων φαντασίαν, καὶ βλέπεις ὕπαρ τὰ συνέχοντα. Τότε τὸν ἔλεον ὤφειλες ὑπ' ἐννοίᾳ λαβεῖν, ὅτε τὰς ὕλας εἶχες τοῦ πλούτου πρὸς εὐποιΐαν ἐπιτηδείους· ὅτε τῷ δεομένῳ ἐξῆν ὀρέξαι ψωμὸν, ὅτε τὸν γυμνὸν ἐκ τῶν σηπομένων δέλτων ναρκῶντα τῷ ψύχει σκεπάσαι ἠδύνασο, ὅτε τὸν ἀσθενοῦντα νοσηλεῦσαι ἦν γνώμης τῆς σῆς, ὅτε τῇ εὐποιΐᾳ ἡ ἀφθονία τῆς παρασκευῆς τοῦ πλούτου ἐδίδου καιρόν· ἐκείνης γὰρ τῆς σπορᾶς ἐπικαρπία παρὼν ἐστιν ἔλεος. Νῦν δὲ θερίσαι ζητεῖς ὃ οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγειν ἃ οὐκ ἐσκόρπισας, καὶ λαβεῖν ἃ οὐκ ἔθηκας, ἔλεον αἰτῶν, ὃν οὐκ ἐπεδείξω εἰς τὸν χρῄζοντα, καὶ οἰκτιρμὸν, οὗ τῷ πέλας οὐ μετέδωκας, καὶ σπλάγχνα συμπαθείας ἃ τῷ πλησίον ἀπέκλεισας· ἰατρὸν εἶχες τῆς ἀσπλαγχνίας πρὸ τῶν θυρῶν, καὶ οὐκ ἐθεραπεύθης, ὅτε τοῖς βοηθήμασιν ἔτι νεαρ οὖσα ἡ νόσος εἴκειν ἠδύνατο· νῦν ὁ καιρὸς τοῖς ἀπεγνωσμένοις ἐγχειρεῖν οὐκ ἐπιτρέπει· σκιῤῥῶδες γὰρ τὸ πάθος γεγένηται· οὐκέτι καταπλασμάτων ἀλύπων, τομῆς δὲ λοιπὸν ὀδυνηρᾶς, καὶ καυτήρων πεπυρωμένων δεόμενον. « Πέμψον, φησὶ, Λάζαρον. » Πέμψω αὐτὸν, εἰπέ μοι, πρὸς σὲ τοσοῦτον διάστημα; οὐ γὰρ ἐξέκλινάς ποτε πρὸς αὐτὸν τὸν πλησίον ἀεὶ τυγχάνων αὐτοῦ; Εἴπω βάψαι τὸν δάκτυλον ὕδατι, καὶ καταψύξαι σου τὴν γλῶσσαν φλεγομένην, ὡς ἔφης; οὐ γὰρ παρεμυθήσω αὐτὸν πεινῶντα ψιχίων. Ἀλλ' ὅτε ὀδυνᾶσθαι λέγεις, πιθανὸς πρὸς τὸ τυχεῖν ἐλέους εἶναι δοκεῖς; Κἀκεῖνος ἦν ἐν ὀδύναις, καὶ σὺ οὐκ ἠλέησας. Σὺ νῦν ὀδυνᾶσαι ἐν καμίνῳ πυρὸς, ἐκεῖνος ὠδυνήθη ἐν καμίνῳ πτωχείας, οὐκ ἔλαττον δὲ πυρὸς δάκνει πενία τὰ σπλάγχνα τῇ ἐνδείᾳ βασα-

νίζουσα καθάπερ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος ἐπιφλέγει τὸ πῦρ. Εἰ τότε τηκόμενον ἠλέησας τῷ λιμῷ, νῦν ἂν ἠλεήθης φλεγόμενος ἐν πυρί· εἰ τότε συνέπασχες πολιορκουμένῳ πείνῃ καὶ τραύμασι, νῦν ἂν φειδοῦς ἔτυχες ἐν φλογὶ κολαζόμενος, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τὸν τόπον ἂν εἶδες τῆς συνεχούσης σε βασάνου, ἀλλὰ μετὰ Λαζάρου διῆγες ἐντὸς τοῦ ἡμετέρου κόλπου θεραπευόμενος ὡς αὐτός· τοιοῦτον γὰρ ἡ εἰς τὸν δεόμενον εὐποιία, ὥστε οὐ μόνον ἐξάγει τῶν σκυθρωπῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς φαιδροῖς ἵστησιν εὐφραινόμενον· νῦν δὲ σιωπῶν φέρε τὴν κόλασιν· οὐδὲν γὰρ ἀνύει καταδίκου παράκλησις μετὰ θείαν ἀπόφασιν. Ἐλέους καὶ συγγνώμης ἐκεῖνος ἦν ὁ καιρὸς, οὗτος ἀδεκάστου καὶ δικαίας κρίσεως· ἐκεῖνος συγχωρήσεως, οὗτος ἀμοιβῆς τῶν καλῶς ἢ κακῶς πεπραγμένων· ἐκεῖνος στάδιον, καὶ ἀγῶνες, καὶ σκάμματα, οὗτος τῶν πεπονημένων ἀντίδοσις. Ὁ νικήσας ἐκεῖ τοὺς στεφάνους ἐνταῦθα κομίζεται· ὁ ἡττημένος οὐκ ἀναπαλαίει ἐν τῷ παρόντι τὰ πτώματα· λέλυται γὰρ ὁ ἀγὼν, καὶ τῶν ἐσφαλμένων ἡ διόρθωσις πέπαυται. Ἐκεῖ μετάνοια διωρθοῦτο τὰ πεπλημμελημένα, καὶ τὸν κριτὴν ἔπειθεν ἐπινεῦσαι δέησις, καὶ δάκρυον πρὸς εὐμένειαν· νῦν ἔλεος χώραν οὐκ ἔχει, ἀλλ' αὐστηρὰ δίκη καὶ ἀσυμπαθὴς, τοὺς ἀπηνεῖς ἀνηλεῶς ὠθεῖ πρὸς τὴν κόλασιν· ἡ γὰρ κρίσις κατὰ τὸ θεῖον λόγιον ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος.

A diam impetres, putas? Erat et ille in doloribus, neque tu ejus miserebaris; tu nunc cruciaris in camino ignis, ille affligebatur in camino paupertatis, nec enim minus paupertas rodit quam ignis, dum illa egestate torquet, quemadmodum corporis superficiem **117** torret urendo ignis; si tunc fame tabescentem fuisses miseratus, nunc in igne flagrans ejusdem miserationem experireris. Si tunc esurie vulneribusque oppugnato compassus fuisses, nunc in flamma, dum puniris, veniam obtineres, imo nec vidisses unquam tormenti hujus, quo contineris, locum, verum cum Lazaro degeres in meo sinu refectus ut ipse. Tantum etenim præstat beneficentia erga egentem, ut non solum educat ex B mœroribus, verum et in lætis constituat gavisurum, nunc autem tacens perfer supplicium: nihil enim post sententiam divinam prolatam deprecatio sontis juvat; illud misericordiæ, et veniæ tempus erat, istud rigidi justique judicii; illud indulgentiæ, istud retributionis earum rerum, quæ recte, vel perperam gestæ sunt; illud stadium, et certamina, et fossæ, seu gradus, istud remuneratio laborum: qui vicit isthic, coronas hic refert, qui succubuit, lapsus suos iterata lucta non emendat in præsenti. Solutum est etenim certamen, et cessavit erratorum correctio, illic pœnitentia corrigebat peccata, et Judicem inflectebant preces, et lacrymæ ad benignitatem; nunc misericordia nullum habet locum, sed severa et sine compassione justitia immites retrudit ad pœnam absque misericordia: judicium enim, secundum oraculum divinum, sine misericordia illi qui non fecit misericordiam [80]. »

ΚΕΦΑΛ. ΙϚʹ.

C

Οὐδὲν τούτων πρὸς τὴν ἱκέτην εἶπεν ὁ δίκαιος, περιττὴν εἰδὼς, ὅταν τὰ πράγματα πείθῃ, τὴν διὰ ῥημάτων ὑπόμνησιν. Ἓν δὲ πρὸς αὐτὸν ἐφθέγξατο, καὶ πάντα ἐνέφηνε· « Μνήσθητι, εἰπὼν, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά. » Ἐφάνη σοι, φησὶν, ἡ πορφύρα καὶ ἡ βύσσος καλὰ πρὸς εὐπρέπειαν, ἔκρινες ἀγαθὰ τὴν καθημερινὴν λαμπρὰν εὐωχίαν, ἐτέρφθης τῇ ἀπολαύσει τῶν ἡδέων τοῦ βίου, στοίχησον τῇ πλησμονῇ τῶν καταθυμίων· τί νῦν εὔκαιρον νομίζεις ὀρέγεσθαι, ὧν οὐδ' ὄναρ ἐπεθύμησας τότε; Ἀπέλαβε καὶ Λάζαρος τὰ κακὰ, οὐχ ἅπερ αὐτὰ ἡγήσατο ἐκεῖνος κακά· ἔστεργε γὰρ αὐτὰ σιωπῶν ὡς καλὰ, ἀλλὰ σὺ ἐλογίζου ὡς κακά· ἀνάγκη γὰρ τὸν κρίνοντα D ἐκεῖνα ἀγαθὰ, ἡγεῖσθαι ταῦτα κακὰ, τῇ αἱρέσει τῶν τερφθέντων τὴν μερίδα τῶν ἐναντίων δεικνύντα ἄχρηστον, καὶ ἀδόκιμον. Εἰ ἐκοινώνεις τότε κακοπαθοῦντι τῷ παροφθέντι, νῦν εἶχες καιρὸν αὐτῷ κοινοπραγῆσαι τῆς ἀνέσεως· εἰ τότε παρεμυθήσω τὴν ἔνδειαν, οὐκ ἂν σοι τούτων ἐδέησε νῦν τῶν ῥημάτων· ἠμείψατο γὰρ ἄν σε τῆς συμπαθείας καὶ σιωπῶντα ἐκεῖνος. Καὶ ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀληθὲς, ἰδοὺ πατέρα καλεῖς με προσηγορίᾳ μόνῃ τιμῶν, καὶ τέκνον ἀκούεις εὐθὺς, πρόσφορον τῇ προσηγορίᾳ τὴν ἀμοιβὴν ἀφθόνως καρπούμενος. Εἰ ᾔσθα κἀκεῖ τιμήσας ἔργῳ τὸν Λάζαρον, ἐν ἔργῳ πάντως ἂν ἐδέξω τὴν

CAPUT XVI.

Nihil tale justus ille supplicanti respondit, probe sciens, superfluum esse, ubi res ipsæ fidem faciunt, verbis eas commemorare. Unum autem illi eloquitur, et cuncta **118** declarat: « Memento (inquiens) quod bona tua in tua vita recepisti, et similiter Lazarus mala [81]. » Videbantur, ait, purpura tibi et byssus præclara ad decorem, judicabas bona quotidianum convivium splendidum, delectabaris voluptate rerum, quæ in vita dulces sunt, deliciis ad libitum refertus incedebas; quid nunc tempestivum existimas appetere, quæ nunquam vel per somnium cogitasti? Recepit et mala Lazarus, non quidem quæ censebat ille mala: amabat enim ea cum silentio tanquam bona, sed tu ea existimabas mala. Necesse quippe illum, qui judicat illa bona, opinari mala ista, dum eligendo partem delectabilium eam, quæ contrariorum est, inutilem et rejiciendam demonstrat; si communicasses homini mala patienti tunc abs te despecto, nunc tempus esset ut in partem felicitatis cum ipso admittereris, si tunc solamen ejus egestati præstitisses, haudquaquam verbis istis opus tibi foret; nam etiam tacenti tibi vicem ille compassionis retulisset. Et ut verum hoc esse scias: Ecce patrem vocas me appellatione sola honorans, et fili, audis statim, condignam compellatione ista copiosam remune-

[80] Jac. II, 13. [81] Luc. XVI, 25.

rationem veluti fructum reportans. Si Lazarum opere illic honorasses, utique opere opportuni beneficii præmium congruum recipiens, mercedem retulisses. Verum te multa fortassis inflavit felicitas et vanæ gloriæ tumor animum perstrinxit, ut nunquam e tanto splendore, quo conspicuus eras, pœnæ te obnoxium credideris. Non norunt præsentia eam, quæ isthic erat, dignitatem, neque splendide suspiciunt eos, qui illinc accedunt, omnes pari honore ad judicium excipientia, et dignitates **119**, non ex opinione, sed e veris virtutis fructibus agnoscentia. Quamobrem judicatus fuisti crudelior bestiis; canes namque mansueta et cicurata sunt animalia : tu vero nullo fore opus tibi unquam existimasti. Cum enim canes, qui medendi facultatem ab ipsa sunt sortiti natura, lingua propria vulnera curare didicerint, eamdem erga omni auxilio destitutum exercuerint, et adnascentes sordes lingendo emundaverint, quo cicatrix penitus pura esset ab innutrita sanie liberata, oportuerat et te erga contribulem exhibere quantumcunque posses solamen, et inopia ejus rebus necessariis suppeditatis sublevare, ut saltem catellis haud impar uti parem erga ipsum gerens in necessitate curam, æstimareris. Te namque, sicuti videbatur, canes ad pietatem adhortantes, continuo ventitabant ad pauperem, cumque non poterant voce te docere quid facere debueras, ipso clamabant opere; dum concessam in nobis a natura medelam, ea utentes libenter, exhibemus, clarum est quod ad cætera quoque sumus promptissimi, si ea quæ sunt necessaria conferendi facultas adesset. Quocirca cum victum præbere non possimus, qui et ipsi plurimum temporis permanemus sine cibo, et præ necessitate illo, qui hominibus vetitus est, interdum vescimur consolationem ea, ad quam idonei sumus, ope delata offerimus exhibentes compassionem, et obsequio modico nostram ad omnia promptitudinem, si vires adessent, propalamus.

ἀντίδοσιν, εὐκαίρου χάριτος ἀπολαμβάνων ἐπιτήδειον ὄφλημα· ἀλλά σε τάχα ἡ πολλὴ εὐπραγία ἐφύσησε, καὶ ὁ τῆς κενῆς δόξης ὄγκος ἐφάντασεν, ὡς ἐκ τοιαύτης περιφανείας οὔποτε ἐσόμενον τῇ δίκῃ ὑπεύθυνον. Οὐκ οἶδε δὲ τὴν ἐκεῖ τὰ παρόντα ἀξίαν, οὐδὲ τοὺς ἐκεῖθεν παραγενομένους δυσειπεῖται λαμπρῶς, πάντας ὁμοτίμως πρὸς τὴν δίκην δεχόμενα, καὶ τὰς ἀξίας, οὐκ ἀπὸ τῶν νομιζομένων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀληθῶς ἐκ τῆς ἀρετῆς προσγινομένων ἐπιγινώσκοντα. Διὰ τούτων καὶ θηρίων ἐκρίθης ὠμότερος. Κύνες γὰρ χειροήθη, καὶ τιθασσὰ θηρία, σὺ δὲ οὐδέποτε πάντως οὐδενὸς ἐν χρείᾳ καταστήσασθαι ᾠήθης· τῶν γὰρ κυνῶν, ἣν παρὰ τῆς φύσεως ἔλαχον ἰατρικὴν, τῇ γλώσσῃ τὰ οἰκεῖα μαθόντων τραύματα θεραπεύειν, ταύτην ἐπιδεικνυμένων εἰς τὸν ἀβοήθητον, καὶ τὸν ἐπιφυόμενον ἐκλειχόντων ῥύπον, ὡς ἂν ἡ οὐλὴ πάντως γένηται καθαρὰ τοῦ ἐπιτρεφομένου ἰχῶρος ἀπηλλαγμένη· ἐχρῆν σε εἰς τὸν ὁμόφυλον τὴν δυνατὴν ἐπιδείξασθαι παραμυθίαν, καὶ τὴν ἀπορίαν ἐπανορθῶσαι μεταδόσει τῶν ἀναγκαίων, ἵνα κἂν τῶν κυνιδίων ἐλογίσθης ἰσότιμος ἐξίσης τὴν εἰς αὐτὸν κηδεμονίαν πρὸς ἐκεῖνα νειμάμενος. Σὲ γὰρ, ὡς ἔοικεν, οἱ κύνες πρὸς εὐσέβειαν προτρεπόμενοι, συνεχῶς ἐφοίτων παρὰ τὸν πένητα· ἐπειδὴ τὸ πρακτέον φωνῇ διδάσκειν οὐκ εἶχον, ἔργῳ βοῶντες· Ὅτιπερ πρὸς ἣν πεφύκαμεν θεραπείαν, ταύτῃ κεχρημένοι προθύμως, δῆλοι καὶ τῆς πρὸς τὸ λειπόμενόν ἐσμεν ἑτοιμότατοι, εἴ τις ἦν δύναμις ἡμῖν ποριστικὴ τῶν ἀναγκαίων. Ἐπεὶ οὖν τροφὴν παρασχεῖν ἐσμὲν ἀδύνατοι, καὶ αὐτοὶ τὰ πολλὰ μένοντες ἄσιτοι, οἳ καὶ τὴν οὐ νενομισμένην ἀνθρώποις ὑπ' ἀνάγκης ἔσθ' ὅτε προσφερόμεθα, ἣν ἐσμὲν ἱκανοὶ προσάγομεν παραμυθίαν, τὸ συμπαθὲς ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τῷ μετρίῳ τῆς λειτουργίας τὴν εἰς ἅπαντα προθυμίαν, εἰ παρῆν δύναμις, ἐκκαλύπτοντες.

120 CAPUT XVII.

Quod enim virium nostrarum concedit hactenus modulus, cum sollicite opere ipso præstemus, id nostram quoque ad cætera voluntatem promptissimam arguit, monstratque non animum, sed inopiam in causa esse tarditatis in his quæ non procuramus studiose. Verum iste, immitis et inhumanus evadens, gratiam guttæ petit, qui non præbuerat gratiam vel micæ, non quod gutta sufficeret ad flammam illam mitigandam : nec enim fluvius influens exstinguit ignem accensum ad tormentum, sed ut manifeste ostenderet eum, qui hac in vita destituitur affectu misericordiæ, in futura quidem exorantem nec vel tantillum illud obtenturum : ut rigore, ac severitate judicii extremi cognita, beneficiis erga pauperes præsentes promissorum bonorum remunerationem nobis præparemus, et hujus vitæ bona corruptibilia isthic in thesaurum recondamus utiliter, instar debiti reposcentes a Judice, quæ pauperibus fenori col-

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Τὸ γὰρ τῇ δυνάμει τέως ἐφικτὸν, σπουδαίως εἰς ἔργον ἀγόμενον, ἔλεγχος τῆς πρὸς τὰ λοιπὰ προθυμίας ἐστὶ, τὴν ἀπορίαν ἐν τοῖς οὐκ ἐπιμελουμένοις δεικνύον, οὐ τὴν γνώμην τῆς ἀργίας αἰτίαν, ἀλλὰ τοιοῦτος γενόμενος ὁ ἀπηνὴς, καὶ ἀπάνθρωπος χάριν αἰτεῖ σταγόνος, οὐ παρασχὼν χάριν ψιχίου· οὐχ ὅτι σταγὼν ἦν ἱκανὴ παραμυθήσασθαι τὴν φλόγα ἐκείνην (οὐ γὰρ ποταμὸς ἐπιῤῥέων σβέννυσι πῦρ πρὸς τιμωρίαν ἡτοιμασμένον), ἀλλ' ἵνα δειχθῇ σαφῶς, ὅτι τὸν νῦν ἀσυμπαθῆ, οὐδὲ τοῦ εὐτελοῦς ἐκείνου ποτνιώμενον ἔστι τυχεῖν ἐν τῷ μέλλοντι, ὅπως, τὸ αὐστηρὸν καὶ ἐμβριθὲς μαθόντες τῆς κρίσεως, ταῖς εἰς τοὺς νῦν ἐνδεεῖς εὐεργεσίαις τὴν τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν ἑαυτοῖς πραγματευσώμεθα ἀμοιβὴν, καὶ θησαυρίσωμεν ἐκεῖ χρησίμως τὰ ἐνταῦθα φθειρόμενα, ὀφειλὴν ἀπαιτοῦντες τὸν δικαστὴν τὰ δεδανεισμένα τοῖς πένησι, καὶ οὐκ ἔρανον τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς κολάσεως ἀξιοῦντες λαβεῖν· εἰ γὰρ ὁ ἐλεῶν πτωχὸν, ὡς ἡ παροιμία Σολομῶντός φησι, δανείζει Θεῷ, ἐκτι-

στὴν ἔχων ὁ δανείζων εὐγνώμονα πάντα δανειζέτω, ἃ κέκτηται, ἵνα πολλαπλασίονα πάντα εὕρῃ ἐκεῖ οὐδὲν τῇ ματαιότητι καταλιπὼν, ὃ ποιήσει μεταμέλον, ὡς καταλελειμμένον κακῶς. Πᾶν γὰρ τὸ μὴ πρὸς εὐποιίαν δοθὲν, εἰκαῖόν ἐστιν ἀληθῶς, καὶ ἀνόνητον, οὐκ ἀκολουθοῦν, οὐδὲ προλαμβάνον ἐκεῖ. Κἂν αὐτούς τις εἴπῃ τοὺς προσεχῶς συγγενεῖς, υἱοὺς, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ τοὺς ἑπομένους ἀκολούθως τῆς ἀγχιστείας δεσμοὺς, πάντως, εἰ μή πού τις ἐνδεὴς εἴη, εὑρήσει πρὸς διαδοχὴν τῶν ὑπαρχόντων ἐπιτηδείους. Ὅθεν ἕκαστον προσήκει χαίρειν εἰπόντα συγγενείαις καὶ φιλίαις πολυαρίθμοις αὐτὸν ἑαυτοῦ γενέσθαι ἀγχιστέα καὶ φίλον, πάντα μετακομίσαντα ἢ προπέμψαντα, ἔνθα μεθίσταται, ἵνα εὐθύμως ἀπίῃ ὁ καλούμενος εἰς τὴν μετάστασιν, πολὺν ἀφθάρτων ὁρῶν σορὸν χρημάτων ἑαυτῷ τεθησαυρισμένον ἐκεῖ, καὶ μὴ ὀκνῇ τὴν μετάβασιν ἐλεεινῶς ἀπολιμπάνων τὰς ὕλας τοῦ πλούτου, αἷς ματαίως προσεπεπόνθει παρών.

locavimus, non contenti pœnæ effugium pro lucro accipere. Si enim, juxta Salomonis Proverbium [80], feneratur Domino, qui miseretur pauperis, fenerans, qui habet persolutorem tam commodum, et æquum, cuncta det fenori, quæ possidet, ut multiplicata omnia isthic inveniat, nec quidquam vanitati relinquens, cujus tanquam male derelicti pœniteat ipsum. Nam quidquid non impenditur ad beneficentiam inane vere atque inutile est, cum neque subsequatur, nec ibi nos præveniat. Et si quis proximos, agnatos, filios et fratres, cæteraque ordine **121** cognationis arctissimæ vincula commemoret; utique, nisi homo pauperculus, et inops fuerit, inveniet idoneos hæredes, qui in bona succedant. Idcirco unumquemque decet valedicentem cognationibus, et amicitiis numerosis, sibimet ipsi propinquum et amicum fieri, cuncta secum transferendo, aut præmittendo, quo commigrat, ut libenter discedat ad commigrationem evocatus, plurimam congeriem opum incorruptarum sibi in futurum repositam illic cernens, neque transitum timeat miserabiliter derelinquens divitias materiales, quarum affectu vane in hac vita tenebatur.

ΤΜΗΜΑ Ε'.

Ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν φιλοπλούτων, φιλόζωοι οὖσαι, δυσαποσπάστως ἔχουσιν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Διὰ τοῦτο γὰρ αἱ ψυχαὶ τῶν φιλοπλούτων ἐπὶ πολὺ τοῦ σώματος μεριζόμεναι βασανίζονται, ἐξιοῦσαι καὶ ὑποστρέφουσαι, ἐξελκόμεναι, καὶ ἀναποδίζουσαι, καὶ τῆς μάχης τοῦ μὴ ἀποσπασθῆναι τοῦ σκήνους μαρτύριον τοὺς ἱδρῶτας παρέχουσαι, καὶ τοῦτο δηλοῦσαι σαφῶς, ὅτι πρὸς τὰ παρόντα πολλὴν ἔχουσι τὴν προσπάθειαν, συνεχῶς ἐπιστρεφόμεναι πρὸς τὰ ἀφιέμενα, καὶ μόλις ἀναχωροῦσαι, τῷ προσδεδέσθαι τοῖς τῇδε. Εἰ δέ τις ἦν προτροπὴ καλοῦσα κτήματος ὁρωμένου ἐκεῖ, πάντως ἂν ἠπείχθησαν δραμεῖν πρὸς αὐτὸ, πολὺ τῶν καταλιμπανομένων βλέπουσαι τὰ τοῦ μέλλοντος ἀνθηρότερα, καὶ καταφρονοῦσαι τῶν ἀφιεμένων διὰ τὴν λαμπρότητα ἐκείνων. Τοιοῦτος καὶ ὁ ἄλλος πλούσιος ἦν τῇ εὐφορίᾳ τῆς χώρας αὐξήσας τῆς ἀπληστίας τὴν νόσον, καθαίρων ἀποθήκας ἀεὶ, καὶ μείζονας οἰκοδομῶν, ἐπεὶ μὴ εἶχε ποῦ τὰ γεωργηθέντα ἀπόθηται, στενοχωρουμένων τῶν πρώτων ταμείων τοῖς παλαιοῖς γεννήμασι, καὶ τὴν τῶν δεομένων χρείαν ἐναποκλείων φυλακαῖς ὀχυρῶς δεδομημέναις πρὸς τὸ ἄσυλον, καὶ τῇ μονοφάγῳ ἑαυτοῦ ψυχῇ προσλαλῶν, καὶ πολλῶν ἐτῶν αὐτῇ μαντευόμενος ἀπόλαυσιν ἄδολον, οὐδὲ τὴν ἑξῆς, ὡς ἡ θεία ἀπόφασις ἔδειξε, μέλλων ὁρᾷν. Δίκαιον γὰρ ἦν ἀληθῶς τὸν μηδένα τῆς ἀπολαύσεως λογισάμενον λαβεῖν κοινωνὸν, μηδὲ αὐτὸν μετασχεῖν τῆς ὀνειροπολουμένης τρυφῆς, ἀνάσπαστον δὲ ληφθῆναι πρὸς τὴν δίκην τῆς ἀπανθρωπίας ἑλκόμενον. Τί γάρ; οὐκ ἦσαν πένητες τότε τρυχόμενοι λιμῷ, ἵνα θησαυρισθῇ ἀπειροκάλῳ; τὸ γέννημα; Οὐκ ἦσαν τῶν

SECTIO V.

Quod animæ amantium divitias vitæ cupidæ ægre hinc divellantur in hora mortis.

CAPUT I.

Hanc ob causam hominum divitias amantium, et avarorum animæ, dum separantur a corpore, plerumque torquentur, et exeuntes et redeuntes; attractæ, atque retrocedentes, et sudorem excitantes in testimonium pugnæ, quam conserunt, ne divellantur a corporis tabernaculo; eoque aperte manifestantes, quod præsentium rerum magno detinentur affectu, dum convertuntur continuo ad ea, quæ dimiserunt, et ægre secedunt, eo quod rebus hærent præsentibus alligatæ. Verum si boni, quod viderent ibi, aliquis impulsus evocaret, omnino ad illud currere properarent, inspicientes futura multo floridiora quam hæc quæ derelinquunt, et contemnentes hæc quæ deserunt, ob illorum nobilitatem. Talis erat et alter ille dives, **122** qui morbum inexplebilitatis adaugebat uberrimis agri fructibus, qui exstruebat horrea incessanter, et ampliora ædificabat; eo quod cum prima horrea essent angusta ob antiqua frumenta recondita, non haberet, ubi fruges ex agricultura perceptas reponeret, et egentium usui destinatas intus occludebat custodiis munitissime constructis, ne diriperentur, et solam se nutriendi studiosam animam suam alloquebatur, multosque in annos augurans ipsi securam fruitionem, cum, sicuti sententia divina ostendit, neque diem crastinam erat visurus [81]. Justum enim erat secundum veritatem, ut qui neminem socium fruendi admittere statuerat, nec ipse earum, quas somniarat, particeps foret deliciarum, sed ut subito

[80] Prov. xix, 17. [81] Luc. xii, 16 seqq.

raptus caperetur, et ad pœnam inhumanitatis traheretur. Nunquid enim tunc deerant pauperes confecti fame, ut enascentia terræ germina inepte asservarentur in futurum? Annon erant rerum necessariarum indigi tineis digniores, et magis fidi, qui anteverterent in eorum perceptione vermes ingratos epulones; dum ipsi meliori ratione consumpsissent, quæ paulo post illi absque ulla gratitudine absumpturi erant? Quemadmodum crudeles quidam, et immites matricidæ devorantes, ob alterius inopiam alimenti, genitrices suas, et post iniquum pabulum ex horreis reptantes, et prodeuntes in publicam lucem, ejus dementiæ, qui frumentum custodiebat, apparent ultronei testes : ita, sancto Judice judicante, ut et male coacervata perirent, nec tamen ille querelæ adversus Providentiam haberet rationabilem occasionem. Cum enim solus sibi propriam vindicasset communem omnium abundantiam **123** clathris, vectibusque sollicite cœleste donum occludens, ac muniens longamque inde, ac plurimos in annos sibi fruendi voluptatem proponens, juste Deus, quæ donaverat, ex conditoriis recepit, nullo illum damno propriorum laborum afficiens; nam conditoria, quæ construxerat ipse, dereliquit ei salva. Quanto vero studio usus procuravit, ut frumentum prodiret in publicum per plateas circumactum manifeste, ad irrisionem, atque ludibrium ejus, qui mille machinas excogitaverat, ut sibi plurimo tempore servarentur incorrupta luxus fomenta; sectis quidem lapideis tabulis pavimentum sternendo, parietes vero inducendo opere albario, et per fenestras introducendo auras exterius flantes, ut recondita perflarentur, et noxam corruptionis effugerent continua ventilatione agitata!

A ἀναγκαίων ἐνδεεῖς οἱ τῶν σητῶν ἀξιοπιστότεροι, ἵνα προλάβωσι τῇ μεταλήψει τοὺς ἀχαρίστους δαιτυμόνας σκώληκας, δαπανήσαντες εὐλογώτερον αὐτοὶ, ἃ μετ' ὀλίγον ἔμελλον ἀχαρίστως ἀναλίσκειν ἐκεῖνοι· καθάπερ ὠμοί τινες καὶ ἀπηνεῖς μητραλοῖαι κατεσθίοντες τὰς τεκούσας ἀπορίᾳ ἑτέρας τροφῆς, καὶ μετὰ τὴν ἄδικον θοίνην ἐξέρποντες τῶν ταμιείων, καὶ δημοσίᾳ προερχόμενοι τῆς ἀλογίας τοῦ πυροφύλακος ἄκλητοι μάρτυρες οὕτω δικάσαντος τοῦ ὁσίου κριτοῦ, ὡς καὶ ἀπολέσθαι τὰ κακῶς σεσωρευμένα, κἀκεῖνον μὴ σχεῖν κατὰ τῆς προνοίας μέμψεω; εὔλογον ἀφορμήν; Ἐπειδὴ γὰρ τὴν ἁπάντων κοινὴν εὐθηνίαν ᾠκειώσατο μόνος, κλείθροις ἐπιμελῶς ἀσφαλισάμενος, καὶ μοχλοῖς τὴν ἄνωθεν δωρεὰν, μακρὰν ἐξ ἐκείνων ἑαυτῷ, καὶ πολυετῆ τὴν ἀπόλαυσιν ὑποθέμενος, C δικαίως ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀποθηκῶν, ἃ ἐδωρήσατο, εἴληφεν, οὐδὲν τῶν οἰκείων πόνων ζημιώσας ἐκεῖνον· κατέλιπε γὰρ σῶας τὰς ἀποθήκας αὐτῷ, ἃς αὐτὸς ᾠκοδόμησε. Πόσῃ δὲ σπουδῇ χρησάμενος ἔξω τὸν σῖτον προελθεῖν παρεσκεύασε κατὰ τὰς πλατείας ἐμφανῶς ῥεμβόμενον πρὸς γέλωτα, καὶ χλεύην τοῦ μυρία μηχανησαμένου, ὅπως αὐτῷ πρὸς πολὺν χρόνον φυλαχθῇ ἀδιάφθορα τὰ τῆς τρυφῆς ἐπιτήδεια, πλαξὶ μὲν ξεσταῖς καταστρώσαντι τὸ ἔδαφος, κονιάσαντι δὲ τοίχους, καὶ θυρίσι τὰς ἔξωθεν ἐπεισάγοντι αὔρας, ὡς ἂν ῥιπίζοιτο τὰ ἀποκείμενα, καὶ τὴν ἐκ σήψεως διαφεύγοι βλάβην τῷ συνεχεῖ διαφορούμενα πνεύματι;

CAPUT II.

Sed nihil eorum, quæ callide studet homo, divinam voluntatem eludit, nec immutabile judicium vincit humanæ mentis adinventio, quod vana reddit studia existimantium perficere aliquid posse diligentia propriarum virium. Ecce igitur amens nihil prætermisit eorum, quæ ad securitatem spectabant, et tamen spe sua excidit : sarta tecta sunt horrea, et quod repositum fuerat, nusquam comparet; claustra et signacula nullatenus læsa sunt, et frumentum aufugit; paries non fuit effossus, neque sublatum est tectum, et horrea sunt exinanita; salva sunt omnia securitatis præsidia, integra cuncta, et fruges extra procedentes spectantibus admirationem, coacervatori etiam multum dedecoris præbent, qui **124** nullo modo poterat occultare dementiæ suæ exprobrationem, tot habens inhumanitatis accusatrices tineas, quas nutus divinus mirabiliter sub dio dispersit in exiguo pulvere, derelinquentes intus monumenta stultitiæ ad recordationem perpetuam dementiæ, qua, qui collegerat illa, captus fuerat; ut derelictum pulverem cernens, vanam animadverteret humanam providentiam, neutiquam dicens, quæ antea dicebat : « Anima, habes multa bona reposita in annos plurimos, comede, bibe, lætare [84]; » sed in exitu rei verum illud deprehendens, quod

C

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἀλλ' οὐδὲν τῶν δεινῶς ἐπιτηδευομένων τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίζεται βούλησιν, οὐδὲ τὴν ἀμετάπτωτον κρίσιν νικᾷ ἀνθρωπίνη ἐπίνοια ματαιοῦσαν τὰς σπουδὰς τῶν οἰομένων ἀνύειν τι δύνασθαι σπουδῇ τῆς οἰκείας δυνάμεως. Ἰδοὺ γοῦν τῶν πρὸς ἀσφάλειαν ἐνέλιπεν ἄφρων οὐδὲν, καὶ τῆς ἐλπίδος ἀπέτυχε· σῶαι αἱ ἀποθῆκαι, καὶ ἀπο[τε]θὲν οὐδαμοῦ· τὰ κλεῖθρα, καὶ οἱ σημαντῆρες οὐχ ἠδίκηνται, καὶ ὁ σῖτος ἐδραπέτευσεν· οὐ διώρυκται τοῖχος, οὐ περιῄρηται ὄροφος, καὶ τὰ ταμιεῖα κεκένωται. Πάντα σῶα τὰ τῆς ἀσφαλείας, πάντα ὁλόκληρα, καὶ τὸ γέννημα βαδίζον ἔξω θαῦμα τοῖς ὁρῶσι παρέχει, καὶ πολλὴν αἰσχύνην τῷ θησαυρίσαντι οὐδαμῶς κρύψαι δυναμένῳ τῆς ἀνοίας τὸν ἔλεγχον, τοσούτους ἔχοντι D τῆς ἀπανθρωπίας κατηγόρους τοὺς σῆτας, οὓς τὸ νεῦμα παραδόξως αἰθρίως ἐσκέδασεν ἐν ὀλίγῃ τέφρᾳ, καταλιπόντας ἔνδον τὰ τῆς ἀναισθησίας μνημόσυνα πρὸς διηνεκῆ τῷ συναγαγόντι ἀνοίας ὑπόμνησιν, ἵνα τὴν ὑπολειφθεῖσαν κόνιν ὁρῶν, εἰκαίαν μάθῃ τὴν ἀνθρωπίνην προμήθειαν, οὐκέτι λέγων ἅπερ ἔλεγε πρότερον· « Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλὰ, φάγε, πίε, εὐφραίνου. » Ἀλλ' ἐκεῖνο τῇ ἐκβάσει τοῦ πράγματος εὑρίσκων ἀληθὲς, ὅπερ ὁ Ἡσαΐας ἐνθουσιῶν, καὶ θεοφορούμενος ἔλεγεν· « Ὃν τρόπον ἐνυπνιάζεται ὁ διψῶν, ὡς ὁ πι-

[84] Luc. XII, 18.

ων, καὶ ἐξαναστὰς ἔτι διψᾷ, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς κενὸν ἤλπισεν, » οὕτως ἔσται ὁ πλοῦτος τῶν ἀσεβῶν ἐκφυσώμενος, καὶ σκεδαννύμενος ὡς χοῦς, κἂν ἀδύτοις ἀποτεθῇ προνοίᾳ διαμονῆς. Οὕτω γὰρ αὐτὸς τοῖς οὕτω διακειμένοις φησὶν ὁ Θεός· « Εἰσηνέγκατε τὰ ἐκφόρια ὑμῶν εἰς τοὺς θησαυροὺς ὑμῶν, καὶ ἐκεῖθεν ἐξεφύσησα αὐτά. Μᾶλλον δὲ οὔτ' εἰ γέγονε ταῦτα, οὔτ' εἰ μὴ γέγονε, ἔγνω ὁ τῇ προθέσει μακρόβιος. Ἔφθασε γὰρ πρόωρος ἁρπαγεὶς τὴν τούτων φθορὰν, ἐν αὐτῷ τῷ βουλεύεσθαι τὰ τῆς μακρᾶς εὐφροσύνης, ἀνυπερθέτως ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν ἀπαιτηθεὶς, καὶ οὔτε φθάσας εἰπεῖν, τίνα τῶν καταλιμπανομένων εἶναι βούλεται κύριον. Ἔδει γὰρ κοινὰ γενέσθαι λοιπὸν ἐρημίᾳ δεσπότου τὰ κυρίως παρὰ τοῦ ἀκοινωνήτου μόνου κατεχόμενα, ἑκάστῳ προκείμενα εἰς ἐξουσίαν χρήσεως ὁμοίως. Καὶ ἐπειδὴ κοινὰ σχεῖν αὐτὰ τῶν ἀπόρων οἰκείᾳ οὐ προέθετο γνώμῃ ἑκὼν δωρήσασθαι μὴ διανοηθεὶς, ἅπερ ἔμελλεν ἄκων ἀπολύειν, ἀνάγκῃ, μετὰ τὸ ἀποστερεῖσθαι τῆς ὀνειροπολουμένης κραιπάλης, προσλαμβάνει αἰώνιον κόλασιν.

Isaias, cum superno Numine afflabatur Deique Spiritu correptus agebatur, dixit : « Sicut somniat sitiens tanquam bibens, et postquam fuerit expergefactus, adhuc sitit, anima autem ejus in vanum speravit [85]; » sic impiorum divitiæ difflabuntur, et pulveris instar dispergentur, quamvis in penetralibus intimis reconditæ sint ad providendum conservationi. Sic etenim Deus ipse homines hoc modo affectos alloquitur : « Intulistis fruges vestras in thesauros vestros, et illinc exsufflavi ipsas [86]. » Præcipue vero is juxta suum propositum longævus, utrum istæ fuerint, vel non fuerint, ne id quidem novit; prævertit enim præmature raptus harum corruptionem, dum mente volveret prolixam fruitionem, cum sine ulla dilatione, ipsa nocte ejus anima expetita fuisset, nec dicere quidem potuisset, quemnam illorum, quæ relinquebat, vellet esse dominum. Par enim erat, ut imposterum ob domini penuriam occupatæ res auctoritate et potestate a solo nil commune cum altero habere volente communes fierent, quæ unicuique ad usus facultatem aderant pariter propositæ, et quoniam cum inopibus eas habiturum **125** se communes non proposuerat sibi in animo, neque cogitaverat sponte dilargiri, quæ vel invito erant dimittendæ; necesse erat, ut defraudatus, et ea, quam somniabat, crapula vanescente æternam subiret damnationem.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Εἰ γὰρ ἑκατονταπλασίονα τὰ τοῖς πτωχοῖς παρεχόμενα λαμβάνοντες οἱ φιλόπτωχοι, ζωὴν ἐπὶ τούτοις κληρονομοῦσιν ἀπέραντον, πάντως καὶ οἱ παρερχόμενοι τὸν λυπούμενον ἀπαραμύθητον, πρότερον ἐκεῖνα ζημιοῦνται, ἐξ ὧν ὁ μὴ εὐεργετημένος οὐδέποτε εὐχαρίστησε τοῖς ἀγνώμοσιν, εἶθ' οὕτω τῇ κολάσει παραδίδονται, πλέον τῆς πείρας τιμωρούμενοι τῷ συνειδότι, ὅτι τὸ λύτρον ψυχῆς αὐτῶν γενέσθαι ὀφείλοντα χρήματα τῇ εἰς τοὺς ἐνδεεῖς εὐποιΐᾳ, κατακρίσεως αἰτία ταῦτα τῇ μικρολογίᾳ πεποίηνται, τῆς φρικτῆς ἐκείνης, καὶ φοβερᾶς εἰκότως κατὰ τὴν πρᾶξιν ἀκούοντες ἀποφάσεως· « Πορεύεσθε, λεγούσης, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. » Οὐ τοσοῦτον ὄντες, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, ἐλεεινοὶ τῆς τιμωρίας, ὅσον τῆς ἀνοίας καταγέλαστοι, ὅτι φειδοῖ δαπάνης εὐτελοῦς, τοσαύτην καὶ τηλικαύτην εἵλοντο κόλασιν· οὔτε τῶν πρὸς τρυφὴν παρεσκευασμένων, ἐφ' ὅσον ἐφαντάζοντο χρόνον, ἀπολαύσαντες, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀπολειφθεῖσιν φοβερὰς, καὶ ἐπωδύνους δίκας ὑπέχοντες, ἐπεὶ μὴ οἰκείαν ἐποιήσαντο παραμυθίαν τὰ ἴδια κτήματα, πάντα προπέμψαντες διὰ τῶν ἀχθοφορούντων πενήτων ἐκεῖ, ἔνθα τρυφᾷν ἀνθ' ὧν κολάζεσθαι ἔμελλον, ἄλλοις ἐνασελγαίνειν δεδωκότες χώραν τοῖς οἰκείοις πόνοις, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν εἰκότως τιμωρίαν ὑπέχοντες.

CAPUT III.

Si namque mendicis benevoli, collata egenis centuplici fenore recipientes, vitam pro iisdem hæreditant interminabilem, utique et illi, qui afflictum sine ulla consolatione prætereunt, prius eo nomine multantur, quod qui nullo fuerit beneficio affectus, non egit unquam gratias inclementibus ; postea deduntur supplicio puniti magis a conscientia, quam ab experientia, quod pecunias, quæ per beneficentiam versus egenos debuerant ad suas animas redimendas pretium esse, damnationis causam sua sibi parcitate effecerint, terribilem et tremendam illam jure pro facinoribus suis audientes sententiam dicentem : « Ite in ignem æternum præparatum diabolo et angelis ejus. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare; sitivi, et non potastis me [87]. » Utque mihi videtur, erunt non tantum miserandi ob pœnam, quantum propter stultitiam deridendi, quod ad parcendum sumptui cuidam exiguo, talem, tantamque punitionem præelegerint; cum nec hisce, quæ ad delicias præparaverant quanto tempore imaginabantur, fruiti sint, et pro rebus derelictis horrendas, et peracerbas subiere damnationes, quia scilicet non usi fuerunt propriis opibus ad comparandum sibi solatium, præmittendo illas omnes per bajulos pauperes illuc, ubi deliciis fruituri **126** erant, vice pœnarum, quas subeunt; sed suis laboribus locum dederunt aliis profligate vivendi, unde et eorum loco merito quoque sustinent supplicium.

[85] Isa. XXIX, 8. [86] Agg. I, 9. [87] Matth. XXV, 41.

SECTIO VI.

Quod merito puniuntur qui facultates promiscue quibuscunque relinquunt.

CAPUT I.

Etenim qui successerunt in bonis, si sumptus laborassent penuria, potuissent a peccatis absistere, quæ perpetrandi libertatem eis pecuniarum exuberantia dedit, quasi viam sternens motui voluntatis ad ea quæ approbat, ipsam operis facilem potestatem. Neque mihi quisquam nugas effutiens obsoletum illum prætextum graviter edisserat, filiis, et nepotibus, inquiens, se servare opes ad vitam honeste decenterque transigendam. Experientia quippe occlusit os omne quod illud prætexebat, vanam ostendens reipsa hujuscemodi genitorum curam. Quot enim pauperculis e progenitoribus orti in tantam pervenerunt opulentiam, ut his, qui percelluntur admiratione circa vanas res, existimarentur invidendi? Quot autem filii splendidis parentum opibus succedentes in extremam paupertatem redacti sunt, qui, cum aut violenter a potentioribus oppressi et omnibus simul facultatibus spoliati fuissent, aut eas dissoluta vita, vel turpibus obsequiis paulatim devorassent, ad extremum vix necessarium victum inveniebant? Ita ut cunctis manifeste demonstretur futilis congregantis prospectio, desistere faciens exemplis præcedentibus in **127** posterum ab isto inani labore, et persuadens habere propriæ salutis rationem; posterorum administrationem in Deo reponentes, qui de illis disponet, prout judicaverit rationabile, vel ex humilibus excelsos efficiet, aut conservabit eos in dignitate, quam a genitoribus relictam acceperunt. Nam si eorum, quæ filiis relinquuntur, incerta est stabilitas, in confesso vero est lucrum, quod fit ex beneficentia: cur non manifestum incerto decernitur præferendum, quod semina ibi persuadet serere, ubi copiosa et indubitata frugum collectio speratur? Et si vero certa successoribus esset possessio, nec ulli contradictioni obnoxia, quis adeo sui ipsius hostis atque insidiator est, ut abundantem luxus materiam posteris suis transmittendi gratia, ipse supplicium sibi eligat æternum, nec propriam salutem potiorem aliorum voluptate ducat, aut saltem etiam in æquali trutina ponat propria cum hisce, quæ, uti Veritas vult, sunt aliena, nihilque proficiunt in futuro sæculo? Nihil enim ullus suæmet ipsius animæ æquiparare debet, quandoquidem unusquisque solus pro se ipso judicio sit sistendus, nullum a cognatis, vel amicis præsto habiturus coram Judice patrocinium. Unde quoniam eleemosynæ et opera bona confidentiam in illo tribunali præbent, his potius sollicite studendum, minusque procuranda affectio erga cognationem, reposita in Deo gubernatione omnium rerum, qui disponit uniuscujusque vitam ad illud, quod magis conducit; nisi nostrum hac in parte pejor irrationabilibus sit statuenda conditio, qui divinæ Providentiæ munus

A

ΤΜΗΜΑ Ϛ'.

Ὅτι οἱ τοῖς ἀδιαφόροις τῶν οἰκείων τὴν ὕπαρξιν παραπέμποντες κολάζονται εἰκότως.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἀργεῖν γὰρ οἱ διαδεξάμενοι τὰς οὐσίας ἐδύναντο τῶν ἁμαρτημάτων ἀπορίᾳ δαπάνης, ὧν ἄδειαν αὐτοῖς ἡ τῶν χρημάτων ἀφθονία παρέσχε τῇ ὁρμῇ τῆς προαιρέσεως πρὸς τὰ δοκοῦντα εὔκολον ὁδοποιήσασα τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἔργου. Καί μοι μηδεὶς τὴν ἕωλον ἐκείνην βαττολογῶν σεμνολογείτω πρόφασιν, τέκνοις καὶ ἐκγόνοις λέγων φυλάττειν τὰ χρήματα πρὸς εὐσχήμονα βίον. Ἔφραξε γὰρ ἡ πεῖρα πᾶν στόμα προφασιζόμενον ταῦτα, ματαίαν ἐπὶ τῶν ἔργων δείξασα τὴν τοιαύτην τῶν γεγεννηκότων φροντίδα. B Πόσοι γὰρ ἐξ ἀπόρων προγόνων εἰς τοσαύτην προέβησαν εὐπορίαν, ὡς τοῖς ἐπτοημένοις περὶ τὰ μάταια νομισθῆναι ἐπίφθονοι; Πόσοι δὲ πατέρων λαμπρὰς οὐσίας διαδεξάμενοι παῖδες, εἰς ἐσχάτην ἤλασαν πενίαν, ἢ βιασθέντες παρὰ δυνατωτέρων, καὶ ὁμοῦ πᾶσαν ἀφαιρεθέντες τὴν ὕπαρξιν, ἢ τῇ κατ' ὀλίγον αὐτὴν λαφύξαντες ἀσώτῳ διαγωγῇ καὶ θητείαις αἰσχραῖς, ὕστερον μόλις ποριζόμενοι τὴν ἀναγκαίαν τροφήν; Ὅπως ἡ σκέψις τοῦ συναγαγόντος εἰκαία πᾶσι προδήλως δειχθῇ, παύουσα τοὺς αὖθις τῆς τοιαύτης ματαιοπονίας τοῖς προλαβοῦσι παραδείγμασι, καὶ τῆς οἰκείας πείθουσα γενέσθαι σωτηρίας, τὴν τῶν ἐκγόνων οἰκονομίαν ἀνατιθέντες Θεῷ κἀκείνους οἰκονομήσαντι; ὡς ἔκρινεν εὔλογον, C ἢ ἐκ ταπεινῶν ποιήσαντι ὑψηλούς, ἢ τηρήσαντι ἐν τῷ ἀξιώματι, ᾧ παρὰ τῶν φυσάντων κατελείφθησαν. Εἰ γὰρ ἄδηλος ἡ τῶν καταλιμπανομένων τοῖς τέκνοις παραμονή, ὡμολογημένον δὲ τὸ ἐκ τῆς εὐποιίας κέρδος, τί μὴ πᾶσι τοῦ ἀδήλου τὸ προφανὲς κρίνεται προτιμότερον, ἐκεῖ πεῖθον σπεῖραι τὰ σπέρματα, ὅπου καὶ πολλὴ καὶ ἀναμφίβολος ἡ ἐπικαρπία ἐλπίζεται; Εἰ δὲ καὶ βεβαία τοῖς διαδεχομένοις ἡ κτῆσις ἦν, καὶ ἀναντίῤῥητος, τίς οὕτως ἐχθρὸς ἑαυτοῦ καὶ ἐπίβουλος, ὡς ὑπὲρ τοῦ παραπέμψαι τοῖς ἐξ αὐτοῦ ἄφθονον ὕλην τρυφῆς, αὐτὸς ἑλέσθαι αἰώνιον κόλασιν, καὶ μὴ τῆς ἄλλων ἀνέσεως τὴν ἰδίαν σωτηρίαν προτιμοτέραν ἡγήσασθαι, ἢ κἂν γοῦν ἐν ἴσῳ θέσθαι τὰ οἰκεῖα τοῖς, ὡς ἡ ἀλήθεια βούλεται, ἀλλοτρίοις, καὶ οὐδὲν προσήκουσιν ἐν τῷ D μέλλοντι; οὐδὲν γὰρ οὐδενὶ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἴσον ἐπειδὴ μόνον ἕκαστος ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἔσεσθαι μέλλει κρινόμενος, οὐδεμίαν ἐκ συγγενείας, καὶ φιλίας ἔχων ἐπὶ τοῦ κριτοῦ συνηγορίαν. Ὅθεν ἐπειδὴ ἐλεημοσύναι καὶ εὐποιίαι παῤῥησίαν ἐπὶ τοῦ βήματος παρέχουσιν ἐκείνος, τούτων ἐπιμελητέον, τῆς κατὰ τὴν οἰκειότητα προσπαθείας φροντίζοντες ἔλαττον, Θεῷ τῆς πάντων ἀνακειμένης κηδεμονίας, τῷ πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομοῦντι τὴν ἑκάστου ζωήν, εἰ μὴ χεῖρον ἡμᾶς τῶν ἀλόγων κατὰ τοῦτο διακεῖσθαι χρὴ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ σφετεριζομένους, τῇ εἰς τοὺς παῖδας δοκούσῃ κηδεμονίᾳ, σφαλλομένῃ πολλάκις, ὡς εἴρηται, τοῦ σκοποῦ, διὰ τὸ πολλοὺς ἐκ πολλῆς κτήσεως καταλελεῖφθαι γυμνούς, καὶ ἀνεστίους παντάπασι. Δεῖ γάρ, ὃ μὴ σώφρονι λογισμῷ παρ' ἑαυ-

τῶν ἐπαιδεύθημεν, τοῦτο μαθεῖν παρὰ τῶν ἀλόγων, ὡς καὶ ἄλλα πολλά. Θηρίοις γάρ, καὶ ἑρπετοῖς, πτηνοῖς τε, καὶ κτήνεσιν ἅπασιν ἡ φύσις διδασκαλία, ἐφόσον φροντίζειν δεῖ τῶν ἐκγόνων παιδεύσασα ἐπιμέλειαν σκύμνων, καὶ πώλων καὶ νεοττῶν, γεγένηται, ἕως μὴ πάρεστι πρὸς πορισμὸν τροφῆς αὐτοῖς οἴκοθεν δύναμις· ταύτης προσγενομένης τὴν συγγενικὴν παύουσα κηδεμονίαν, καὶ ἑκάστῳ τὴν νομὴν αὐτεξούσιον ἐπιτρέπουσα· πρὸς ἐντροπὴν τάχα τῶν λόγῳ τετιμημένων, καὶ ἀλόγων διακειμένων ἀναισθητότερον, οἳ καὶ Θεὸν ὡς οὐχ ἱκανὸν εἰς πρόνοιαν τῶν οἰκείων ἔργων ὑβρίζουσι, τῷ πᾶσαν εἰς ἑαυτοὺς τὴν τῶν ἐκγόνων ἕλκειν ἐπιμέλειαν, καὶ τῇ πολλῇ περὶ αὐτὰ φροντίδι περὶ τῆς ἑαυτῶν οὐδόλως μεριμνῶντες σωτηρίας, ὡς οὐκ ὄντες μᾶλλον ἐκείνων ἑαυτοῖς συγγενέστεροι, καὶ πρὸς τὴν τῶν συμφερόντων ἐπιμέλειαν οἰκειότεροι.

nobis arrogamus, dum **128** approbamus curam circa filios, quæ sæpenumero suo fine ac scopo frustratur, ut dictum est, eo quod multi ex possessionibus quamplurimis relinquuntur omni ex parte nudi, et absque lare. Oportet enim, quidquid prudenti discursu a nobis ipsis non didicimus, id, sicut alia multa, a brutis animalibus addiscere. Feris etenim, et reptilibus, avibus, et jumentis omnibus natura exstitit disciplina, edocens ipsa quousque oporteat curam impendere progeniei, nempe catulis, et pullis, tenerisque aviculis, donec eis non suppetunt vires ad parandum sibi victum suopte ingenio; cum vero illæ adfuerint, cessare faciens a cura, quæ ex cognatione procedebat, et unicuique liberam potestatem victus sibi comparandi committens. Ad eos fortasse, qui rationis dignitate sunt dotati, pudore suffundendos, quod ipsis irrationabilibus bestiis gerant se stolidius; quippe qui Deum ipsum injuria afficiunt, perinde ac si non sufficeret ad providendum propriis operibus, eo quod omnem ad seipsos trahant de progenitis sollicitudinem, et præ multa circa illos cura de sua ipsorum salute nihil omnino cogitent, quasi non forent sibimetipsis plusquam illis propinquiores, et magis apti ad eorum, quæ sibi conferunt, studium.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Συγγένεια γάρ ἐστι σωμάτων οἰκειότης ἀγχίσπορος, μέχρι τότε τὸν δεσμὸν τῆς ἀγχιστείας ἐπισυρομένη, μέχρις ἂν ἡ σειρὰ πέπλεκται τῶν σωμάτων, ἄλλον ἄλλῳ στοιχηδὸν ἠρτημένων ἐν τάξει συνδέουσα· θανάτου δὲ τὸν εἱρμὸν τῆς συναφείας διακόψαντος, τούτων τὰ τῆς συγγενείας λέλυνται δίκαια, ἑκάστου πρὸς τὴν δίκην περὶ τῶν ἰδίων πράξεων ἑλκομένου, καὶ τότε γνωρίζοντος τὴν ἐρημίαν, ἣν αὐτῷ κατεσκεύασεν, ὅτε μηδαμόθεν ἔστιν ἐπινοῆσαι βοήθειαν, καὶ τῶν ὑλῶν, καὶ τοῦ καιροῦ τῆς βοηθείας οἰχομένων ὁμοῦ. Ἀδελφὸς οὐ λυτροῦται τῆς ἀνάγκης ἐκείνης ἀδελφόν, πατὴρ οὐκ ἐξαιρεῖται υἱὸν τῆς κολάσεως, μήτηρ οὐ παραιτεῖται υἱὸν τιμωρούμενον, τέκνον οὐκ ἐξαιρεῖται τοὺς γεννήσαντας· ἀργοῦσιν αἱ σχέσεις αὗται, καὶ παύονται νικώμεναι τῷ φόβῳ τῆς κρίσεως. Οὐκ οἶδεν ἐπὶ τοῦ βήματος ἐκείνου γυναῖκα ἀνήρ, ἣν ἴσως καὶ ποθουμένην ἀπέβαλεν· οὐ λογίζεται ἄνδρα γυνή, ὃν ἀκμάζοντι καὶ φλεγομένῳ παρέπεμψεν ἔρωτι, τῆς ὑπερβαλλούσης ἀγωνίας καταλυούσης τὰς ἐμπαθεῖς ὑπομνήσεις τῶν σαρκικῶν διαθέσεων. Καὶ πολλάκις μὲν ὁ προγονικὴν διαδεξάμενος ὕπαρξιν, καλῶς οἰκονομήσας ταύτην τοῖς δεομένοις, ἔστηκε παρὰ τοῦ κριτοῦ οἷς ἐποίησεν εὐφημούμενος, καὶ ἱλαρῷ τῷ προσώπῳ τὰς ἐπαγγελίας ὑποδεχόμενος· ὁ δὲ καταλιπὼν ταύτην ἐπὶ τὰς κολάσεις ὠθούμενος ἕλκεται, ἐπεὶ μηδὲν ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς δεομένους χρηστὸν ἐπεδείξατο, ἄλλῳ σωτηρίας ἀφορμὴν τοὺς οἰκείους πόνους καταλιπών, καὶ αὐτὸς ἑαυτὸν τῶν ἰδίων ὠφελήσας ὁ τάλας οὐδέν. Καλῶς ὁ σοφὸς ἐν Παροιμίαις φησὶ Σολομών· « Ὁ συνάγων τὸν πλοῦτον αὐτοῦ μετὰ τόκων καὶ πλεονασμῶν, τῷ ἐλεοῦντι πτωχοὺς συνάγει αὐτόν, » ἑαυτῷ κολάσεως τῆς πλεονεξίας, καὶ ἑτέροις ἀμοιβῶν τῆς εὐποιίας ἀγαθῶν γινόμενος αἴτιος. Καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, τίς ἡ μανία παραπαιόντων διόλου, καὶ οὐδὲ

CAPUT II.

Est enim cognatio corporum propinquo e sanguine sata familiaritas, necessitudinis vinculum, eo usque pertrahens, quousque corporum connexa est linea, alium ex alio serie suspensum colligans ordine; morte autem nexum conjunctionis dissecante, horum cognationis jura soluta sunt, unoquoque ad rationem reddendam circa proprios **129** actus attracto, tuncque agnoscente penuriam, quam sibi ipsi molitus est, quando nullum undecunque auxilium licet excogitare, cum subsidii materies simul atque tempus prætererint. Frater ex necessitate illa non redimit fratrem [88]; pater non eximit filium supplicio; mater natum punitum precibus minime liberat; filius non eximit genitores : cessant istæ necessitudines, et judicii metu victæ desinunt. In illo tribunali vir non novit mulierem, quam forte desideratam perdidit; mulier nihili reputat virum, quem vehementi et ardenti dilectum amore prosecuta est, quia angor animi excedens dissolvit recordationes propensas affectuum carnalium. Et sæpe quidem qui successit in substantia a progenitoribus relicta, eo quod eam bene dispensavit indigentibus, stat coram judice delaudatus ob benefacta, et hilari vultus promissa recipit præmia; qui vero eam dereliquit, ad pœnas præceps trahitur, eo quod nihil ex ea boni contulerit in egenos alteri salutis procurandæ materiam opportunam, labores scilicet suos, relinquens, et ipse nihil quidquam sibi propriis miser operibus proficiens. Præclare sapiens Salomon in Proverbiis ait : « Qui divitias coacervat sibi cum usuris et multiplici fenore, ei, qui egenorum miseretur, congregat illas [89], » et sibi ipsi auctor fit supplicii ob avaritiam, et aliis bonæ remunerationis propter beneficentiam. Hæc cum ita se habeant, quænam insania est eorum qui semper

[88] Psal. XLVIII, 8. [89] Prov. XXVIII, 8.

τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου λογιζομένων τὸ βῆμα τὸ φο-βερόν·

A desipiunt, et neque in tempore mortis timendum illud tribunal cogitant?

130 SECTIO VII.

De iis qui in tempore mortis nullam suæ salutis curam habent, sed et testamenta scribentes jubere se dicunt de his quorum potestatem non habent.

ΤΜΗΜΑ Ζ'.

Περὶ τῶν ἐν τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς οὐ ποιουμένων τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας φροντίδα, ἀλλὰ καὶ διαθήκας γράφοντες κελεύειν λέγουσιν, ὧν ἐξουσίαν οὐκ ἔχουσιν.

CAPUT I.

Concedatur enim contemptoribus istis, securitatem in hac vita fuisse occasionem oblivionis eorum quæ profutura erant: cur etiam in decessu ipso non commoventur? Quando terribilis instantia repetentium animam urget continuo ipsam trementem ad exitum, et horrendis figuris exterret, si aliquatenus prudentem, et in futurum conducibilem de rebus suis ratiocinationem suscipiat; quando dæmones peccatum exprobrantes, et ad seipsos eam trahunt minitabundi in regiones horridas, et tristissimas, ita ut ante tormentum sufficiat ad supplicium obstupefaciens pavor; quando conscientia, converti solita ad flagitia commissa contremiscit eam, quæ ipsam manet, condignam peccatorum pœnam: inde namque fit ut corpus jaceat sudore madefactum, et scaturientes latices signa interni laboris prodant, atque tumultus occulti argumenta oculis manifesta ingerant. Sed fortassis spe vivendi tunc etiam blandiuntur patronis et amicis et cognatis, ob ea quæ derelinquunt, inutilem de cætero affectantes ex ipsis benevolentiam, forsitan autem, et judicant revera hoc decere censentes honestum, ut quæ (sicut arbitrantur) non consequuntur ipsos, quo emigrant, prædictis derelinquantur ad bonam memoriam, quæ non amplius utilis pœnas **131** subeuntibus. Cui enim usui grata commemoratio beneficiorum constituto in doloribus intolerabilibus, cujus cruciatus inconsolabilis vocibus gratulatoriis neutiquam alleviatur? Subsequi tamen, licet præmissa non fuerint, ista possent, si pauperibus derelicta fuissent, et ei, qui ipsa detulisset, magnum solatium præbere inibi, quo abeunti vacuis manibus neque fenerari, neque gratiam recipere, neque alio quocunque modo beneficium ullum adipisci licet.

ΚΕΦΑΛ. Α'

Δεδόσθω γὰρ τοῖς καταφρονηταῖς τὴν ἄδειαν ἐν τῇ ζωῇ γεγενῆσθαι λήθης τῶν συμφερόντων ὑπόθεσιν, τί καὶ πρὸς τὴν ἔξοδον μένουσιν ἀπαθεῖς; Ὅτε τῶν ἀπαιτούντων τὴν ψυχὴν ἐπιστασία φοβερὰ συνέχει φρίττουσαν αὐτὴν πρὸς τὴν ἔξοδον, καὶ δειματοῖ σχήμασι φοβεροῖς, εἴπως λογισμὸν λάβοι τῶν καθ' ἑαυτὴν σώφρονα, καὶ πρὸς τὸ μέλλον συμφέροντα· ὅτε δαίμονες ὀνειδίζοντες τὴν ἁμαρτίαν, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς ἕλκουσιν ἀπειλοῦντες εἰς ἀμειδῆ, καὶ σκυ-
B θρωπὰ χωρία, ὡς πρὸ τῆς βασάνου τὴν κατάπληξιν ἱκανὴν εἶναι πρὸς κόλασιν· ὅτε ἡ συνείδησις ἐπιστρέφειν εἰωθυῖα πρὸς τὰ πεπλημμελημένα τρέμει τὴν πρὸς ἀξίαν τῶν ἡμαρτημένων περιμένουσα κόλασιν· ἔνθεν γὰρ ἱδρῶτι κεῖται τὸ σῶμα διάβροχον, τοὺς χρουνοὺς σημεῖα δεικνύον τοῦ ἔνδον καμάτου, καὶ τῆς ἀδήλου ταραχῆς τὰ ὁρώμενα παρέχον τεκμήρια. Ἀλλὰ καὶ τότε τάχα μὲν τῇ ἐλπίδι τοῦ ζῆν κολακεύουσι προστάτας, καὶ φίλους, καὶ συγγενεῖς ἐπὶ τοῖς καταλιμπανομένοις μνώμενοι τὴν ἐξ αὐτῶν λοιπὸν ἀνόνητον εὔνοιαν. Τάχα δὲ καὶ ἀληθῶς καθῆκον κρίνουσι τοῦτο, τὰ, ὡς οἴονται, οὐκ ἀκολουθοῦντα ἔνθα μεθίστανται, καταλειφθῆναι λογιζόμενοι τοῖς εἰρημένοις, καλὸν πρὸς μνήμην ἀγαθὴν τὴν οὐκέτι τοῖς τιμωρουμένοις χρησίμην. Τί γὰρ τῷ ἐν ἀφορή-
C τοις ὀδύναις ὄφελος εὐφημίας χαρίτων, οὐκ ἐπικουφιζομένῳ ταῖς εὐχαρίστοις φωναῖς τὸ ἀπαρηγόρητον ἄλγημα; Ἀκολουθεῖν δὲ, κἂν μὴ προεπέμφθη, ταῦτα ἐδύνατο καταλειφθέντα τοῖς πένησι, καὶ τῷ ἐπικομισαμένῳ ποιῆσαι πολλὴν παραμυθίαν, ἔνθα τὸν κεναῖς ἀπελθόντα χερσὶν, οὔτε δανείσασθαι, οὔτε χάριν λαβεῖν, οὔτ' ἄλλως πως ἔστιν εὐεργεσίας τυχεῖν.

CAPUT II.

Uti ostendunt una cum imprudente divite [90] quinque fatuæ virgines [91]: ille namque guttulam aquæ ad linguam refrigerandam petiit in flammis ardens; hæ vero parum olei, quod non attulerant, et nullus dedit de suo, quod ipsæ potuerant afferre, nec tamen attulerant. Atque ideo sic monet Ecclesiastes, dicens: «Mitte panem tuum super faciem indigentis, quia in multitudine dierum tuorum invenies illum [92].» Apostolus vero: «Dum tempus habemus, operemur bonum, proprio enim tempore metemus non deficientes [93].» Ipse autem Dominus: «Thesaurizate vobis ipsis thesaurum in cœlis [94].» Qui antequam necessitas ingruat, faciendum consulunt, ut ne quis ignoratione proprii commodi futuro gaudio multetur, si convenientium præsidiorum expers discedat, remaneatque

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ὡς δηλοῦσι μετὰ τοῦ ἄφρονος πλουσίου αἱ μωραὶ πέντε παρθένοι· ὁ μὲν γὰρ ῥανίδα κατὰ τῆς γλώττης ᾔτει φλεγόμενος, αἱ δὲ μικρὸν ἔλαιον, ὃ μὴ ἐπεκο-
D μίσαντο, καὶ οὐδεὶς δέδωκεν ἔχων ταῖς δυναμέναις βαστάσαι καὶ μὴ βεβαστακυίαις. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ μὲν Ἐκκλησιαστὴς παραινεῖ λέγων· «Ἀπόστειλον τὸν ἄρτον σου ἐπὶ πρόσωπον τοῦ ἐνδεοῦς, ὅτι ἐ[ν] πλήθει ἡμερῶν σου εὑρήσεις αὐτόν.» Ὁ δὲ Ἀπόστ[ο]λος· «Ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθό[ν·] καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι.» Ὁ [δὲ] Κύριος· «Θησαυρίσατε ἑαυτοῖς θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ.» Πρὸ τῆς ἀνάγκης συμβουλεύοντες τὸ πρα[κ]κτέον, ἵνα μή τις ἀγνοίᾳ τοῦ συμφέροντος ζημιωθ[ῇ] τὴν μέλλουσαν εὐφροσύνην, ἔρημος τῶν ἐπιτηδείω[ν] ἀπελθὼν, καὶ μένων οὐ μόνον ἀνέστιος, ἀλλὰ κα[ὶ]

[90] Luc. xvi, 19 seqq. [91] Matth. xxv, 1 seqq. [92] Eccle. xi, 1. [93] Galat. vi, 10. [94] Matth. vi, 20; xix, 21; Luc. xii, 33.

ἰοντας ἑτέρους ὁρᾷν, πολλὴν ὑπομένων A non solum sine mansione, verum etiam videndo alios
υπεῖ μὲν γὰρ ἔνδεια μετρίως τὸν οὐκ
ὢν ἑτέρων τρυφῇ, τῆς ὀρέξεως ὡς ἡσυχα-
μὴ ἔχειν ἔξωθεν ὑπόμνησιν ἐναλγῆ, ἐν
δὲ οὔσης τῆς εὐωχίας, καὶ τῶν δαιτυμό-
τροπόσεσι ἱλαρῶς δεξιουμένων ἀλλήλους,
πιθυμία ἐργάζεται βάσανον, τῇ ὄψει τῶν
ἔφεσιν διεγείρουσα, καὶ τῷ ἐφίεσθαι τὴν
, ἀνιῶσα μάλα σφοδρῶς. Ὅταν δὲ καὶ τὸ
νατὸν τὸ γενόμενον τῇ ἀβουλίᾳ ἀδύνατον
καὶ ὡς παρ' ἰδίαν ἀβουλίαν ἀποστερεῖται
ἐν ἐξουσίᾳ τρυφῆς, τότε τὸ θλιβερὸν χα-
γίνεται· τῆς μεταμελείας πρὸς τὴν τοῦ
ιυ διόρθωσιν ἀμηχανούσης, καὶ πόρον οὐχ
ς, ὅπως ἡ ἐξουσία πάλιν λαβοῦσα καιρὸν
ῃ διαθέσθαι τὸ προτεθὲν πάλαι κακῶς. B
diendi ullam, qua facultas pateat tempus
quod male olim dispositum fuerat.

fruentes gaudiis plurimam sustineat afflictionem. Etenim indigentia moderate affligit eum, qui aliorum luxu non proritatur, desiderio quodammodo quiescente, ubi non habet extrinsecus, quod exacerbat **132** recordationem: at cum præ oculis sunt epulæ et convivæ hilariter se mutuis propinationibus invitant, grave tormentum infligit cupiditas aspectu rerum jucundarum excitans appetitum, et dum in partem venire cupit, vehementissimo afficitur mœrore. Cum autem cogitaverit, quod possibile erat, id, quod per imprudentiam impossibile evasit, et quod propter propriam stultitiam destituitur deliciis, quæ in aliorum sunt potestate; afflictio eo fit durior, quo impossibilitas est certior pœnitentia errorem admissum corrigendi, neque captandi, quo præbeatur occasio bene constituendi

ΤΜΗΜΑ Η'.

ν ἀναλγησίαν νοσοῦντες παρέντες τὸ τοὺς μεριμνᾷν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου μοις φιλοτιμοῦνται παραπέμπειν τὰς

ΚΕΦΑΛ. Α'.

α μὲν οὐ συνορῶντες πολλοί, διαθήκας εἰς
ἠκοντας τίθενται ἔγγραφον τὴν ἑαυτῶν
ἰς ἄνοιαν, καὶ προτιμοτέρους ἑαυτῶν εἰς
ἰκμονίας λόγον ἄλλους ἡγούμενοι. Εἰ γὰρ
γονεῦσιν ὁ τῆς φύσεως νόμος ᾠκείωσεν,
σωτηρίας πόθος ἕκαστον ἑαυτοῦ πλείονα
ιδάσκει φροντίδα πρὸς τὸν τῆς κρίσεως
ιν τὴν ἔννοιαν, ἐν ᾧ τὴν οἰκείαν ὁ καθεὶς
ἐκδέχεται κρίσιν, οὐδαμόθεν προσδοκῶν, C
τὰ κατ' αὐτὸν ἔχῃ, ἄλλοθεν ἐπικουρίαν.
γῶ, φησὶ Κύριος, ὅτι ἐὰν ὦσιν ἐκεῖ Δα-
ὼβ, οὐ ῥύσονται υἱοὺς ἢ θυγατέρας αὐ-
αὐτοὶ μόνοι σωθήσονται, » ὁ δὲ ἁμαρτω-
ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται· οἱ δὲ πρὸς
αυτῶν ἀναλγησίαν γενναῖοι, οὐδένα τότε
ς ἔχειν βοήθειαν μαθόντες, ἕκαστον δὲ ἐκ
ργων σωζόμενον, ἢ ἀπολλύμενον παρέντες
ιεριμνᾷν, καὶ ὡς ἂν τῆς μερίδος γένοιντο
ἰνων καταλιπόντες φροντίζειν, κληρονό-
ἐμπειν φιλοτιμοῦνται τὰς οὐσίας σκυθρω-
ροσώποις δῆθεν σχηματιζομένοις κατή-
ρᾷ δὲ τῇ διαθέσει λογιζομένοις ἔνδον τὴν
ιφθέντων ἀπόλαυσιν· καὶ οἱ μὲν μετὰ τὴν D
ιραίνονται, τοῖς ἀλλοτρίοις ἐνευωχούμενοι
οἱ δὲ τὴν ὄντως στυγνὴν κατήφειαν πρὸς
; τιμωρίας ἐπιφέρονται ὀδύνην.

SECTIO VIII.

Quod hi, qui ad eum deveniunt morbum, ut nulla tangantur doloris compunctione, in exitu vitæ prætermittentes curæ habere, quod ad se ipsos spectat, hæredibus res suas transmittere satagunt.

CAPUT I.

Et hæc quidem minime animadvertentes plerique, testamenta in gratiam agnatorum conscribunt, suam scripto pervulgantes amentiam, et existimantes præferendos alios sibi ipsis in ratione administrationis. Si enim naturæ lex filios parentibus proximos esse voluit, nihilominus salutis desiderium, sui quemque potissimam habere curam docet, ubi cogitationem ad tempus judicii convertit, in quo suam propriam quisque horrens exspectat sententiam, neque aliunde, si male res suæ se habuerint, sperans auxilium. « Vivo **133** enim ego (inquit Dominus), si fuerint istic Daniel et Job, quia nec filios, nec filias suas liberabunt, sed ipsi soli salvabuntur [30], » peccator autem in peccato suo morietur. At illi, qui tam generosi sunt contra se ipsos nullum sentiendo dolorem, animadvertentes se tunc a nemine subsidium habituros, unumquemque autem ex propriis operibus salvandum, aut damnandum, prætermittentes quæ sua sunt, curare, utque et ipsi in parte sint salvandorum, sollicitudinem omittentes, hæredibus transmittere satagunt, qui videlicet tristibus vultibus et demissis mœstitiam specie præferentes, læto vero intus habitu animæ cogitant de fruendo his quæ fuerunt derelicta: et ipsi quidem post exsequiarum curam, voluptatem percipiunt e laboribus alienis, sese jucunde conviviis exsaturantes; isti autem vere mœrorem luctuosum ad continuum pœnæ dolorem secum deferunt

ΤΜΗΜΑ Θ'.

μὸς τῶν τὰς διαθήκας γραφόντων.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

τὰ πάντα σεμνὰ τῆς διαθήκης αὐτῶν

SECTIO IX.

Sugillatio eorum qui testamenta scribunt.

CAPUT I.

Et quam seriæ sunt omnes ipsorum testamenta-

. xiv, 14, 16.

riæ præfationes ! Mihi quidem (inquiunt) vita sit, A et meorum bonorum dominium possim habere, priusquam largiantur. Declarantes id non se facere ex animi sententia, antequam beneficium conferant; necessitati morem gerere, non voluntati suæ indicant : vitam ut degant, propriarumque rerum dominium **134** habeant, precantes; posteaquam vero id minime conceditur, transmittentes quibuscunque illa, quæ et ipsi vellent accipere, aut retinere non possunt. Sit mihi vita. Verum diceret ad ipsum apposite veritas · Sit tibi vita : heus tu! sed quid hactenus vivendo ad vitam utilitatis præbuisti? Quem præ fame pereuntem cibasti? Quem tecto carentem excepisti hospitio? Quem debitorem exhaustum vexatum liberasti? Quem plangentem dominorum crudelitatem a dura servitute absolvisti? B Cujusnam eorum, qui divitiis frustrati sunt, paupertatem consolatus es? Mendicitatis ærumnas, quamvis pro parte, ipsi alleviasti? Quid vivere velle dicis, nullo alio de te id dicente? dicerent vero multi omnino, si præterito tempore bonum te præbuisses : unusquisque rursus talem experturum te persuasus foret, qualis ipsi et olim fuisses. Sit tibi vita. Quam ob causam? ut distribuas opes pauperibus? ut nunc facias quod antea non fecisti? ut imposterum ad necessitatem expleas unicuique ex eo quod tibi superfluum est? Licet id tibi et morienti facere, multosque habere pro tua remissione orantes; quinetiam, etsi nullus oret, neque Deum roget, ipsummet opus commendatum te Judici sistet, et C deducet ad regnum præparatum una cum iis qui pauperem esurientem nutrierunt. An ut et alios adhuc acquirens census, molliter quidem ipse suavibus deliciis quam diutissime perfruaris, plurium vero tuos derelinquas opum successores, rursum autem illis potiaris? Utquid eas hucusque male dominans obtinuisti, nullius e tantis pecuniis sublevans egestatem? Cur vero et tua dicis, quæ ad usum præsentis vitæ concessa, **135** et ad communem indigentium dispensationem? unde ipsa importasti, ut tua vocares, quæ antiquiora sunt tua nativitate? Non aliunde intulisti vitam ingrediens, non tecum nato exstiterunt, non ipsa possidens materno prodiisti ex utero, ut non secus ac corpus tecum natum, ita diceres tua tibi coæva; reperisti, usus D es, derelinquis. Quo pacto tua vocas, quæ ante te, et post te omnibus pariter ad arbitrium sunt proposita? Tua erant, si tradendo ea acquisivisses : constanter tua erant, si ea in cœlum per eleemosynas, uti thesaurum, recondidisses. Morte tibi distributionem tui dominii dissolvente, frustra deinceps distribuis ea, quorum tempus et invito tibi potestatem adimit. Nunc igitur progredere sine diverticulo, et transmigra quantocius paucas brevi tempore peractæ vitæ vice multarum prolixioris juste subiturus pœnas. Ecquid diuturnum tibi et gravius præparas supplicium, exoptans usque ad extremum senium tibi protendere vitam peccatis refertam, ut pro longa inibi diversatione longum excipias et protensum tormentum?

A προοίμια! Εἴη μὲν ἐμοὶ ζῆν, φησὶ, καὶ τῶν ἐμαυτοῦ δεσπόζειν, πρὶν δωρήσωνται. Δηλώσαντες τὸ μὴ κατὰ γνώμην τοῦτο ποιεῖν, πρὶν χαρίσωνται, τὸ παραχωρεῖν ἀνάγκῃ, καὶ οὐ προαιρέσει σημαίνουσι· ζῆν μὲν καὶ δεσπόζειν τῶν οἰκείων εὐχόμενοι· ἐπεὶ δὲ μὴ προχωρεῖ τοῦτο, παραπέμποντες τοῖς τυχοῦσιν, ἃ καὶ βουλόμενοι λαβεῖν, ἢ ἔχειν οὐ δύνανται. Εἴη ἐμοὶ ζῆν! Ἀλλ' εἴποι πρὸς αὐτὸν εἰκότως ἡ ἀλήθεια· Εἴη σοι ζῆν, ὦ οὗτος! Τί γὰρ μέχρι νῦν ζήσας τὸν βίον ὠφέλησας; Τίνα τῶν λιμωττόντων ἐχόρτασας; Τίνα τῶν ἀστέγων συνήγαγες; Τίνα τῶν στρεβλουμένων χρεωφειλετῶν ἠλευθέρωσας; Τίνα δεσποτῶν ὀδυρόμενον ὠμότητα τῆς σκληρᾶς δουλείας ἀπήλλαξας; Τίνος τῶν ἀπὸ πλούτου ἀποτυχόντων πενίαν παρεμυθήσω, ἐπικουφίσας αὐτῷ καὶ ἐν μέρει τὰ B τῆς πτωχείας δεινά; Ὅτι ζῆν βούλεσθαι λέγεις, οὐδενὸς ἄλλου τοῦτο λέγοντος περὶ σοῦ; Εἶπον δ' ἂν πάντως πολλοὶ, Εἰ ἦσθα γενόμενος ἐν τῷ παρελθόντι χρηστὸς, πάλιν ἕκαστος τοιούτου πειραθήσεσθαι πεπεισμένος, οἷος αὐτῷ καὶ πάλαι γεγένησο. Εἴη σοι ζῆν· διατί; Ἵνα μερίσῃς τὴν οὐσίαν τοῖς πένησιν; Ἵνα νῦν ποιήσῃς, ὃ μὴ ἐποίησας πρίν; Ἵνα τὸ λοιπὸν κατὰ τὴν χρείαν ἀναπληρώσῃς ἑκάστῳ ἐκ τοῦ σοι περισσεύοντος; Ἔξεστί σοι τοῦτο καὶ τελευτῶντι ποιῆσαι, καὶ πολλοὺς ἔχειν τοὺς ὑπὲρ τῆς σῆς προσευχομένους ἀνέσεως· μᾶλλον δὲ κἂν μηδεὶς προσεύξηται, μηδὲ δεηθῇ τοῦ Θεοῦ, αὐτό σε τὸ ἔργον αἰδέσιμον ποιήσει τῷ Κριτῇ, καὶ ἐπὶ τὴν ἡτοιμασμένην ὁδηγήσει βασιλείαν σὺν τοῖς θρέψασι πεινῶντα τὸν C πένητα. Ἢ ἵνα καὶ ἄλλα κτησάμενος, ἁβρῶς μὲν τῶν ἡδέων ἐπὶ πλεῖον ἀπολαύσῃς αὐτὸς, πλειόνων δὲ διαδόχους καταλίπῃς τοὺς σοὺς, δεσπόσῃς δὲ πάλιν; Ἵνα τί ὧν ἕως τοῦ παρόντος κακῶς ἐκυρίευσας, οὐδενὸς ἐκ τοσούτων παραμυθησάμενος ἔνδειαν; Πῶς δὲ καὶ σὰ λέγεις τὰ πρὸς χρῆσιν δεδομένα τῆς ἐνθάδε ζωῆς, καὶ οἰκονομίαν τῶν δεομένων κοινήν; Πόθεν ἐνήνοχας αὐτὰ, ὅτι σὰ λέγεις, τὰ τῆς σῆς γενέσεω[s] πρεσβύτερα; Οὐκ ἐπεκομίσω ἄλλοθεν παρερχόμενο[s] εἰς τὸν βίον; οὐ συνέπεσέ σοι γεννωμένῳ; οὐκ ἐκ νη-δύος ἔχων αὐτὰ ἐξῆλθες μητρικῆς, ἵνα καθάπερ τὸ συμπεφυκὸς σῶμα, οὕτως εἴπῃς σά· τὰ σύγχρον[α] σοι εὗρες· ἐχρήσω· καταλείπεις· πῶς σὰ λέγεις τὰ πρὸ σοῦ, καὶ μετὰ σὲ πᾶσιν ὁμοίως εἰς ἐξουσία[ν] προκείμενα; Σὰ ἦν, εἰ ἧς αὐτὰ τῇ μεταδόσει κτη-D σάμενος. Βεβαίως σὰ ἦν, εἰ ἧς αὐτὰ τῇ ἐλεημοσύν[ῃ] θησαυρίσας ἐν οὐρανῷ. Τοῦ δὲ θανάτου σοι παρ[α]λύοντος τὴν νομὴν τῆς αὐθεντίας, μάταιος λοιπ[ὸν] διανομεὺς, ὧν ὁ καιρὸς καὶ μὴ βουλόμενόν σε ἀφαιρεῖται τὴν ἐξουσίαν. Ἴθι δὴ οὖν συντόμως, καὶ μ[ε]τάβηθι τάχιον ὀλίγας τῆς ὀλιγοχρονίου ζωῆς ἀν[τὶ] πολλῶν τῆς πολυχρονίου τῇ δίκῃ ὑφέξων εὐθύνας. [Τί] καὶ μακρὰν σεαυτῷ, καὶ χαλεπωτέραν κατασκευάζε[ις] τὴν κόλασιν, πρὸς ἔσχατον γῆρας ἐκταθῆναί σοι π[α]θῶν τὸν ἐνάμαρτον βίον, ἵνα πολλῆς τῆς ἐνθάδε δ[ι]αγωγῆς πολλὴν δέξῃ, καὶ παρατεταμένην τὴν β[ά]σανον;

ΚΕΦΑΛ. Β'. A

Εἶτα, Βούλομαι, καὶ πολλὰ βούλομαι, προσεπιδιαταξάμενοι, καὶ ἐν τοῖς οὐκέτι λοιπὸν ἰδίοις ἄφθονον εἰς τοὺς προσήκοντας ἐπιδειξάμενοι φιλοτιμίαν, καὶ τὰ πολλὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἴσως ἐπιβιώσονται, προστάταις ἑαυτοὺς παραθέμενοι, καὶ φίλοις, ἀσφαλισάμενοί τε σημαντῆρι τὰ δεδογμένα πρὸς τὸ δῆθεν ἀρρᾳδιούργητον, διαστροφῇ τῆς ὄψεως ἀπαλλάττονται, ὡς οἱ πιθανῶς σεμνοποιεῖν εἰωθότες, τὸ ψεῦδός φασι γελῶντες τὰ τῇδε, ὡς δὲ τὸ ἀληθὲς ἔχει, φρίττοντες τὸ ἀθρόον αὐτοῖς φανέντα φοβερὰ, καὶ ἀμειδῆ χωρία. Χλεύης γὰρ σημεῖον μειδίαμα, ὅπερ τοῖς προσώποις ἐχρῆν ἐπιφαίνεσθαι τῶν τελευτώντων, εἴπερ ἐμυκτήριζον ὡς γέλωτος ἄξια τὰ ἀφιέμενα· νῦν δὲ καθάπερ οἱ τῶν πικρῶν φαρμάκων γευόμενοι ἀποστύφουσι τῇ B ἀηδίᾳ τὸ πρόσωπον, τῆς ψυχῆς πρὸς ἣν ἔσχεν ἐκ τῶν ὀφθέντων ἐκεῖ χαλεπῶν διάθεσιν τυπωσάσης τὸν χαρακτῆρα τῆς ὄψεως, καὶ τῷ σχήματι τοῦ φαινομένου τὴν ἑαυτῆς φανερωσάσης κεκρυμμένην ἀνίαν. Ἔσοπτρον γὰρ ψυχῆς ἡ φύσις ὄψιν ἐποίησε, τοιαύτας ἀποσκιάζουσαν ἐφ' ἑαυτῆς τὰς μορφὰς, οἵας ἔνδον ἐκείνη τὰς διαθέσεις κινεῖ, ἕως τῶν προφανῶν τεκμηρίων τὰ ἑαυτῆς τείνουσα πάθη. Οὕτως ἡ λύπη τῇ κατηφείᾳ ἐλέγχεται· οὕτως ἡ χαρὰ τῇ διαχύσει γνωρίζεται· οὕτω δηλοῦται ὁ θυμὸς τῇ τραχύτητι, καὶ οὐκ ἔστιν ἕτερον ἐπιμορφώσασθαι σχῆμα παρ' ὃ κελεύει ἡ τὸν νοῦν κατέχουσα ἀσχολία.

CAPUT II.

Subjungentes postea : Volo, et magnopere volo; adjiciendo mandata, et in rebus, quæ non amplius propriæ imposterum sunt, profusam liberalitatem erga agnatos ostendendo, atque eum plerumque in finem, si forte superviverent, seipsos patronis, et amicis commendando, et quæ sibi visa fuerunt corroborando signaculo, videlicet ad fraudem impediendam, facie retorta moriuntur; videntes ea quæ hic sunt, uti aiunt probabiliter qui solent graviter se gerere, quasi fallaciam rerum, quemadmodum **136** se revera habent, quia exhorrescunt loca timenda, et tetrica, quæ ipsis simul omnia apparent. Risus quippe indicium est irrisionis, qui quidem debebat in vultibus morientium spectari; siquidem veluti risu digna, quæ dimittebantur, subsannassent : nunc autem tanquam amaris medicamentis degustatis astringunt contrahentes vultum præ aversatione; anima, quem habuit ex iis quæ illic aspexit, sævis rebus affectum exprimente, figura visus, et specie apparente absconditam sui ipsius molestiam manifeste demonstrante. Natura etenim speculum animæ finxit vultum, tales in semetipso formas adumbrantem, quales intus illa movet affectus, donec passiones suas prodit claris et dilucidis argumentis. Sic dolor arguitur e mœstitia : ita gaudium indicatur profusione voluptatis ; ita cura significatur cogitatione intensiore : sic iracundia patefit asperitate : nec alia species oris potest conformari præter eam, quam imperat occupatio mentem invadens.

ΚΕΦΑΛ. Γ'. C

Γνώριμον γὰρ εὐθὺς ἅπασι τὸ σόφισμα γίνεται, τῆς ὑποκρίσεως ἀκριβοῦν οὐ δυναμένης τῆς ἀληθείας τοὺς τύπους, οὐδὲν κρατοῦντος ἄλλου πάθους· τὰ ἑτέρου σχηματίσασθαι ἰσχυούσης ἐπὶ πολύ· κἂν γὰρ ἀπ' ἐκείνου ἐπὶ τοῦτο πρὸς βραχὺ ἀμεῖψαι τὸν χαρακτῆρα βιάσηται, φυλάττειν ἐπὶ πολὺ τὸ πλάσμα οὐκ ἔχει, δυνάμεως μεταμορφουμένης ὀξέως τῆς ὄψεως, κἀκεῖνον δεχομένης τὸν τύπον, ὃν σχηματίζει· κατὰ συμπάθειαν τὸ ἔνδον διαιτώμενον πάθος. Ἐγὼ δὲ καὶ τὰς πέντε παρθένους, ἃς μωρὰς ὠνόμασεν ἡ θεία Γραφὴ, ταύτης εἶναι νομίζω τῆς τάξεως, ἐχούσας μὲν μεθ' ἑαυτῶν τὰς τῆς παρθενίας λαμπάδας, ἔλαιον δὲ οὐκ ἐπικομισαμένας ἐν τοῖς ἀγγείοις, τὸ τρέφειν τῇ ἀρδείᾳ τὸν πυρσὸν τῆς λαμπάδος πεφυκός· D καὶ ἔνθεν τῆς μωρίας εἰκότως δεξαμένας τὸ ὄνομα, ὅτι τὸ δυσχερὲς, καὶ τοῦ ἀδυνάτου πλησίον τὴν παρθενίαν κατορθώσασαι, τοῦ ἐλάττονος, καὶ λίαν ἂν εὐκόλου κατημέλησαν· πρὸς φύσεως ἀγωνισάμεναι τυραννίδα, ἐπιθυμίαν μαινομένην χαλινώσασαι, ἡδονῆς καιομένην κατασβέσασαι φλόγα, τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς φιμώσασαι τῷ νόμῳ τοῦ πνεύματος, ἄνθρακας καιομένους τὰς ὑπομνήσεις τῆς ἀκολασίας πατήσασαι πάθους ἀβλαβῶς, πρὸς δὲ τὴν τῶν δεομένων συμπάθειαν μείνασαι ἀπαθεῖς, ἔνθα οὐ πόνος, οὐχ ἱδρὼς, οὐ κάματος, βούλησις δὲ μόνη εἰς ἔργον τὸ δοκοῦν ἦγεν ἀσκύλτως· καὶ τὸ μὲν δυσκαταγώνιστον, καὶ πολλοῖς ἀγῶνα κινοῦν κάμψασαι πάθος, ἐκεῖ δὲ πεσοῦσαι, ὅπου προαιρέσεως

CAPUT III.

Nam statim fraus omnibus innotescit, cum simulatio nequeat veritatis imagines exprimere diligenter, quia non potest, ut plurimum, alia passione dominante exhibere specie conformi, quæ ad alteram pertinent ; quamvis enim ab illa celeriter ad istam mutare formam conetur, celare diu fictam speciem haudquaquam valet, eo quod vultus ocius transformatur, et illam recipit figuram, quam effingit occulto naturæ consensu passio, quæ intus versatur. **137** Ego vero et quinque virgines, quas Scriptura sacra fatuas nominavit, ad hunc ordinem spectare arbitror, quæ secum quidem habebant virginitatis lucernas, oleum autem non intulerant in vasis suis, quod ad ignem lucernæ nutriendum humore suo illum irrigando erat idoneum, et inde fatuitatis nomen apposite susceperunt, quod cum virginitatem, quæ difficilis est, et prope impossibilis, recte servassent, quod levius erat, et valde facile neglexerunt, certantes contra naturæ tyrannidem, insanientem concupiscentiam refrenantes, æstuantem voluptatis flammam exstinguentes, sensum carnis lege spiritus quasi camo coercentes, carbones ardentes, hoc est luxuriæ memoriam, affectumque absque læsione conculcantes, ad commiserationem tamen indigentium permanserunt immotæ, ubi non labor, nec sudor, nec ulla fatigatio, sed voluntas sola sententiam animi sine vexatione perduxisset ad effectum ; et cum eam, quæ difficilis

est expugnatu, multisque certamen ciet, passionem declinassent, istic ceciderunt, ubi arbitrium sententiæ absque labore propositum perficit, et nitorem virginitatis caligine avaritiæ obtenebrarunt. Idcirco turbatæ cursitabant circum fora oleum undequaque perquirentes, quando vendentes illud fores occluserant. Quæ enim negotio jam peracto superest negotiatio, ubi nemine indigente ulla re, neque commutationem faciente tempestivam ei, qui oleo eget, cessante autem publico mercatu, et necessariorum unicuique commercium reddente impossibile? Si namque virginibus tantus castitatis labor, cum non adesset misericordia, inutilis fuit, et ipsæ thalamo Sponsi exclusæ steterunt miserabilibus vocibus **138** clamantes : « Domine, Domine, aperi nobis [96]; » et intus audientes velut iracunda loquela infrementem Sponsum, et dicentem : « Amen dico vobis, nescio vos [97], » undenam sitis : ecquid audire fas est, et quam iracunda et aspera cum voce eos qui præter immisericordiam mille aliis detinentur vitiis? Nonne illud omnino, et adeo horride, quod ad eorum similes prolatum est : « Ite in ignem æternum præparatum diabolo et angelis ejus; esurivi enim, et non dedistis mihi manducare [98]? » Illis quidem satis superque fuit supplicii vice et Sponsi thalamo excludi, et eo solo puniri quod nec intus cum prudentibus essent virginibus, cruciante ipsas interim cogitatione, dum considerabant, quæ foret intra thalamum oblectatio. Hi vero præterquam quod sunt expertes omnis bonæ consolationis, inevitabilen et acerbissimam luent pœnam, duplici supplicio puniti, quorum unum ipsos tormento ignis inexstinguibilis afficiet, alterum vero est, quod efficere solet aliorum fruitio, cui poterant interesse ipsi, nec intersunt propter negligentiam propriam, non minori dolore animam flagellans ex pœnitentia, quam corpus excruciet exterius, quod est ab igne, supplicium.

CAPUT IV.

O quantum misericordes extulit compassio ! O quantum inmisericordes depressit inhumanitas ! Illos ad regnum angelorum induxit, istos cum dæmonibus, et diabolo in gehennam ignis devolvit præcipites. Tota in liberalitate utilitas; et tantum in incommunicatione damnum inest. Idque **139** valde convenienter : quandoquidem hæc quidem accedit proxime ad benignitatem Dei, ista vero haud longe a satanica invidia abit. Nam qui hominem contribulem famelicum, et egentem a feneratoribus usurariis oppressum non miseratur, quomodo is ad dæmonum statum non degener irruit, cum quibus juste communi pœna damnatur particeps eorum malitiæ, quorum naturæ non est consors. Sic vero et jumentum, et fera, et reptile seu serpens nominatur, qui ad imaginem Dei effictus est homo, cum pravis moribus æmulatur, quod a natura non accepit, et a nobilitate sua secundum naturam transit

[96] Matth. xxv, 11. [97] ibid. 12. [98] ibid. 41, 42.

A ἐξουσία τὸ προτεθὲν ἀπόνως ἠνύετο, καὶ τὸ φαιδρὸν τῆς παρθενίας τῷ τῆς φιλοχρηματίας ἀμαυρώσασαι ζόφῳ. Διὰ τοῦτο θορυβούμεναι τὰς ἀγορὰς περιέτρεχον, ἔλαιον τότε ζητοῦσαι, ὅτε τὰς θύρας οἱ πωλοῦντες ἀπέκλεισαν. Ποία γὰρ μετὰ συντέλειαν πραγματεία λοιπὸν, οὐδενὸς ἐν χρείᾳ καθεστῶτος, καὶ τὴν συναλλαγὴν ποιοῦντος εὔκαιρον τῷ χρῄζοντι ἔλαιον, πεπαυμένης τῆς πανηγύρεως, καὶ τοῦ χρειώδους ἑκάστῳ ποιήσαντος τὴν ἐμπορίαν ἀμήχανον; Εἰ δὲ παρθένοις ὁ τοσοῦτος τῆς ἁγνείας κάματος, μὴ παρούσης ἐλεημοσύνης ἀνόνητος γέγονε, καὶ εἱστήκεισαν ἔξω τοῦ νυμφῶνος ἐλεειναῖς βοῶσαι φωναῖς· « Κύριε, Κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν, » καὶ ἔνδοθεν ἀκούουσαι ὡς ἐπιβρυχομένου τῷ ὀργίλῳ φθέγματι τοῦ B Νυμφίου, καὶ λέγοντος· « Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς, » πόθεν ἐστέ· τί ἀκούσεσθαι εἰκότως καὶ μεθ' οἵας ὀργίλου, καὶ τραχείας φωνῆς τοὺς μετὰ τῆς ἀσπλαγχνίας μυρίοις ἄλλοις ἐνεχομένους κακοῖς, ἢ πάντως ἐκεῖνο, καὶ οὕτως ἀπηνῶς τὸ πρὸς τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς εἰρημένον· « Πορεύεσθε εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ· ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν; » Ἐκείναις μὲν γὰρ εἰς τιμωρίας ἤρκεσε λόγον, τὸ ἀποκλεισθῆναι τοῦ νυμφῶνος, καὶ μόνῳ τούτῳ κολάζεσθαι, τῷ μὴ ἔνδον μετὰ τῶν φρονίμων εἶναι παρθένων, τῆς ἐννοίας αὐτὰς ὀδυνώσης, λογιζομένας, τίς ἄρα ἡ ἐντὸς τῆς παστάδος τυγχάνει ἀπόλαυσις. Οὗτοι δὲ μετὰ τοῦ ἔξω εἶναι πάσης παραμυθίας χρηστῆς, ἀπαραίτητον ἕξουσι, καὶ ἐπώδυνον C κόλασιν, διπλῇ τιμωρούμενοι ὀδύνῃ, μιᾷ μὲν τῇ ἐχούσῃ αὐτοὺς βασάνῳ τοῦ ἀσβέστου πυρὸς, μιᾷ δὲ, ἣν ποιεῖν ἡ ἑτέρων ἀπόλαυσις εἴωθε τοῖς ἐν αὐτῇ δυναμένοις εἶναι, καὶ οὐκ οὖσιν δι' οἰκείαν ἀμέλειαν, οὐκ ἔλαττον τῇ λύπῃ τῆς μεταμελείας μαστίζουσα τὴν ψυχὴν τῆς ἔξωθεν τῷ πυρὶ βασανιζούσης τὸ σῶμα κολάσεως.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ὢ πόσον τοὺς ἐλεήμονας ὕψωσεν ἡ συμπάθεια! Ὢ πόσον τοὺς ἀνελεήμονας ἡ ἀσπλαγχνία κατήγαγεν! Ἐκείνους ἀγγέλων εἰς βασιλείαν εἰσήγαγεν, τούτους μετὰ δαιμόνων καὶ διαβόλου εἰς πυρὸς γέενναν κατέτρεψεν. Οὕτως ὠφέλιμον ἡ μετάδοσις, D καὶ οὕτως βλαβερὸν τὸ ἀκοινώνητον. Καὶ μάλα γε εἰκότως· ἐπειδὴ τὸ μέν ἐστιν ἐγγὺς φιλανθρωπίας Θεοῦ, τὸ δὲ οὐ μακρὰν σατανικῆς βασκανίας. Ὁ γὰρ λιμώττοντα, καὶ πηγνύμενον, καὶ παρὰ τοκογλύφων ἀγχόμενον δανειστῶν μὴ οἰκτείρων τὸν ὁμόφυλον, πῶς οὐκ εἰς δαιμονικὴν κατάστασιν ἤλασεν, μεθ' ὧν δικαίως κοινὴν καταχρίνεται κόλασιν, κοινωνῶν πονηρίας, οἷς οὐ κεκοινώνηκε φύσεως; Οὕτω δὲ καὶ κτῆνος, καὶ θηρίον, καὶ ἑρπετὸν ὀνομάζεται ὁ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενημένος ἄνθρωπος, ἔθει πονηρῷ ζηλώσας ὃ μὴ φύσει γεγένηται, καὶ μεταβὰς ἐκ τῆς κατὰ φύσιν εὐγενείας εἰς τὴν παρὰ φύσιν δυσγένειαν. Ὁρᾷς ἐπ' ἐδάφους, ὦ οὗτος, ἐν μέσῃ τῇ

ἀγορᾷ τὸν ὁμογενῆ κατακείμενον ἄστεγον, ἀνέστιον ἄσιτον, οὐ κάτωθεν ἔχοντα ῥάκος μεσιτεῦον γῇ καὶ τετηγμέναις πλευραῖς, οὐκ ἄνωθεν σκέπασμα κρυμοῦ, ἢ θάλπους ἀπαλλάξαι δυνάμενον, αἴθριον, βολαῖς χιόνων, καὶ ἡλιακαῖς ἀκτῖσιν ὁμοίως προκείμενον, γυμνὰ θριαμβεύοντα τῆς φύσεως τὰ μυστήρια, οὐκέτι τῇ φωνῇ χρήσασθαι πρὸς τὰς δεήσεις ὑπ' ἀσιτίας ἰσχύοντα, κινήσει χειρὸς, καὶ νεύματι βλεφάρων μόλις καμπτομένων λοιπὸν τὸ σύμβολον τῆς ἱκεσίας ποιούμενον, ἄνω πνέοντα, καὶ ψυχορραγοῦντα δι' ἔνδειαν προτρέχεις ὑπὸ τοῦ καιροῦ ἐσθ' ὅτε τῆς τροφῆς ἐλαυνόμενος. καὶ οὔτε τὸ σὸν πάθος ἐπικάμπτει σε πρὸς συμπάθειαν, οὐδ' ἡ πεῖνα συγγινώσκειν τῷ πεινῶντι ποιεῖ, διδάσκαλος ἐκ τῶν σῶν σοι περὶ τῶν ἀλλοτρίων γενομένη κακῶν, καίτοι οὐκ οὔσης τῆς ἀνάγκης ὁμοίας· σοὶ μὲν γὰρ ἡ χθὲς ἴσως οὐδέπω διεφορήθη κραιπάλη, οὐδὲ ἡ πολύσιτος διαπέπνευσται τῆς ἀπλήστου γαστρὸς πλησμονὴ, ἀλλ' ἔτι δυσώδεις ἐρεύγῃ καπνοὺς, τοῦτο μόνον τῆς παρελθούσης δικαίως καρπούμενος ἡδονῆς τὸ αὐτὸς ἀπολαύειν τῆς ἀηδίας τῶν ἀναπεμπομένων ἀτμῶν· οὕτως οἰκονομήσαντος τοῦ Δημιουργοῦ τὰ τῆς φύσεως, ἐγγύθεν τὴν ὄσφρησιν ὑποδέχεσθαι τὰς διὰ στόματος προερχομένας ὀσμὰς, ὥστε καὶ πρὸ τῶν ἄλλων πίμπλασθαι τῆς ἑαυτοῦ ἀηδίας. Ἐκείνῳ πολυήμερός ἐστιν ἡ ἔνδεια, καὶ πρὸς τὸ τυχὸν ἔδεσμα ἀσχέτως αὐτῷ μαργαίνει ἡ ὄρεξις ψωμῷ τάχει στοιχοῦσα ἐνί· τὸν γὰρ πόρον τῷ χρόνῳ ἀπέμαθεν, ἕξιν τῆς ὀλιγοδείας ἀνάγκῃ τῆς ἀπορίας κτησάμενος κατ' ὀλίγον ἀκούσιον. Εἶτ' οὐ λογίζῃ τοῦτον εἶναί σοι Λάζαρον, ἐπεὶ μηδὲ βλέπεις αὐτὸν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ πατριάρχου κρινόμενος. Ὄψῃ δὲ, μὴ ἀπίστει· τοὺς γὰρ αὐτοὺς κληροῦνται τόπους οἱ τὰ αὐτὰ ἠγωνισμένοι, καὶ τὴν αὐτὴν κατακρίνονται βάσανον οἱ τὰ αὐτὰ παρανομήσαντες. Σὺ δὲ καὶ πλέον ἀσεβὴς τοῦ πλουσίου· ἐκεῖνος μὲν γὰρ κἂν τὴν ἀνάκλισιν αὐτῷ παρὰ ταῖς ἰδίαις θύραις οὐ διώξας παρέσχεν ἀμέριμνον, ὁρᾷν διὰ παντὸς ἀνασχόμενος ὄψιν ἀηδῆ σώματος ἡλκωμένου, καὶ ὀδωδότος, καὶ τὴν θέαν διακνύντος αἰσχρὰν ταῖς τοῦ ἰχῶρος ἀδιαστάτοις πίδαξιν, αἷς ἐπιτρέχοντες οἱ κύνες διὰ τὸ λίχνον τῆς γεύσεως ὀχληροτέραν εἰσιόντι παρεῖχον τὴν δίοδον, οὐκ ἐλάσαντί ποτε οὔτε αὐτοὺς, οὔτε δι' ὧν συναθροιζόμενοι ἐστενοχώρουν τὴν πάροδον. Ἐγέγραπτο γὰρ ἂν, εἴπερ ἐποίει, ὡς τὰ ἄλλα, καὶ τοῦτο· ἐπειδὴ δὲ μὴ πέπρακται, σεσιώπηται, ἵνα δειχθῇ, ὅτι καὶ ἐν τοῖς κομιδῇ φαύλοις ἐστί τι ζώπυρον τῆς φυσικῆς εὐγενείας λάμπον τὸ οἰκεῖον φέγγος ὑποτυφόμενον, κἂν οἱ ζόφοι τῶν πονηρῶν ἕξεων ἐπισκοτοῦσι τούτῳ, εἰς ἅπαν οὐ πεφυκὸς ἀποσβέννυσθαι. Οἱ δὲ σοὶ ῥαβδοῦχοι οὐδὲ πλησιάσαι ῥακοδυτοῦντα συγχωροῦσι ταῖς πύλαις, μήτι γε καθέδρας, ἢ κλίσεως ἔχειν ἐπιτρέπουσι τόπον, οἰωνὸν τῆς πρὸς τὰ χείριστα μεταβολῆς τὸν πτωχὸν λογιζόμενοι, καὶ τὰς ἱκετηρίους τούτου φωνὰς κληδόνας παλιμφήμους τιθέμενοι.

A ad ignobilitatem repugnantem naturæ. Vides, tu quisquis es, jacentem in solo, medioque in foro genere tibi conjunctum hominem sine tecto, sine foco, sine cibo, nec habentem subtus vel centunculum, qui inter humum, et tabefacta latera intercedat; nullum tegumentum superinjectum, quod a frigore, vel ab æstu possit eum defendere, nivium jaculationibus, et solis radiis pariter expositum sub dio, nuda naturæ secreta oculis omnium ostentantem, neque valentem præ fame voce ipsa uti ad rogandum, motu manus, et nutu palpebrarum vix flexibilium ægre amplius signum deprecationis edentem, sursumque anhelantem, et præ inopia jam animam agentem cursim præteris, forsitan etiam ad cibum capiendum tempore prandii B stimulatus, et neque te inflectit quod ipse pateris ad compassionem, nec esurienti te indulgere facit esuries tibi ipsi magistra, e tuis de alienis effecta malis, quamvis non sit necessitas similis: tu enim fortasse nedum hesternam crapulam digessisti, neque multiplex esca, qua venter inexplebilis **140** fuit refertus, adhuc est exhalata, verum adhuc male olentes fumos eructas; solum istum prætermissæ voluptatis jure fructum percipiens, quod ipse perfruaris insuavitate fastidiosa vaporum sursum emissorum: ita opifice Deo disponente illa, quæ ad naturam spectant, ut nidores ex ore prorumpentes de proximo suscipiat olfactus, ut ipse præ aliis impleatur sui ipsius gravi tædio. At C illius inedia multis jam a diebus perdurat, et pro fortuita et vilissima esca ipsius appetitus intolerabiliter insanit ad unicam brevemque buccellam directus; nam abundantiam a diutino tempore dedidicit et habitum, ut parvo egeret, necessitate inopiæ acquisivit sensim invitus. Præterea non consideras, hunc tibi esse Lazarum, quia non vides ipsum in sinu patriarchæ judicatus. Videbis autem, neque addubites: nam eodem certamine probat; eadem loca sortiuntur, et ad idem damnantur tormentum qui eadem scelera patrarunt. Tu vero et magis impius es divite; ille namque saltem recumbendi spatium securum ante proprias fores concessit, non eum expellens; sustinensque videre assidue, injucundum pertulit aspectum D corporis ulceribus scatentis et fetidi, fœdum exhibentis spectaculum ob puris rivulos jugiter diffluentes, ad quos accurrebant canes ad illecebram gustus, ingredienti et egredienti impeditiorem transitum reddentes, nunquam tamen vel ipsos abegit, vel eos, propter quos confluentes aditum angustum efficiebant: scriptum etenim foret, si quidem illud fecisset, sicut et alia, istud utique; tacetur vero, quandoquidem factum non fuit, ut ostendatur, quod certe etiam in admodum malis est aliqua scintilla ingenuitatis naturalis effulgens proprio **141** splendore, cum suscitatur, et quamvis pravorum habituum caligines illam obscurent obumbrando, penitus tamen exstingui ea non potest. Tui vero virgarii lictores neque concedunt appropinquare portis pannis obsitum: tantum abest, ut locum habere ad sedendum, vel ad decumbendum permittant; mendicum mutationem

ad res pessimas portendere opinantes, hujusque voces supplices inter infausta omnia reponentes.

CAPUT V.

Et quid Lazarum, pauperis dignitatem imminuendo, nomino? Christus dixit in ipso se esse, et ea, quæ erga ipsum præstita fuerint, sibi proprie attribui. « Quæ namque uni (inquit) istorum fecistis, mihi fecistis [89]. » Et quid se passurum exspectat quisquis pauperem, et in eo Christum expellit, et contemnit? Dum externum amictum centonum indecenter despuit, et latentem purpuram non respicit significantem eum, qui est intus, regem: vilitatem vestitus subsannans, et imaginis dignitatem non perspiciens; sordes corporis cogitans, et animæ puritatem non intelligens: nec enim Christus diceret esse se istum, nisi tunc multam intus honestatem pervidisset. Tu autem si regem plebeia veste indutum spectares, et boni alicujus procurandi causa, occultantem suam dignitatem humili specie, omnia perficere tentares, et omne adhiberes studium, donis ut ipsi, plurimisque obsequiis notus fieres, etsi universas facultates in eum impendere, et cunctis opibus nudum te stare oporteret; probe sciens, quæ in necessitate ipsi exhibuisses beneficia, suo tempore copiose remuneranda. Tuum vero judicem **142** cur non tibi concilias beneficiis erga indigentes, volentem nunc muneribus ut cum promerearis, ut tunc judicet indulgentius, pro erogatione occulta manifestam salutem largiturus: quemadmodum prætor, ad favendum pecunias accipiens in judicio, et ei, qui litigans contendit, indulgens palam, quod speravit? Hujusce rei testis est infallibilis Dominus dicens, cum oranti, tum eleemosynam elargienti, ut « ne tuba canas ante te, sicut hypocritæ; sed fac in secreto, et in abscondito bonum, et Pater, qui videt in abscondito, reddet tibi in aperto [1]; » qui clandestinas erogationes non obvolvit silentio, sed prædicat coram universa creatura, et ipse confitetur se accepisse, quidquid accepit pauper mediator, uti domesticus et familiaris notus. Quod enim uni fecistis istorum, mihi fecistis, aperte dixit ipse judex. Et hoc fit non secundum legem humanam; contrarium vero consequitur illi, quod apud nos obtinet; inpræsentiarum enim prætor in necessitate acceptum negat donum, suspicatus periculum; quia hoc furtum est, et damnationem affert, et quia confessus est id se ausum esse, reus habetur, et pœnæ fit obnoxius; servus est quippe, qui jus dicit, et lex pariter servilis est. At ubi judicans et ex potestate mera judicat, et a pœnis, quæ præstitutæ sunt criminibus, cum sit Dominus, non vetatur absolvere: bonum est peccatum confiteri, cum venia confessionem assectetur, neque pœna subsequatur; et donum non occultatur a judice, cum nemo pro throni præeminentia beneficentiam ejus, uti non recte impensam, possit

A

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Καὶ τί λέγω Λάζαρον σμικρύνων τὴν ἀξίαν τοῦ πένητος; Χριστὸς εἶπεν ἐν τούτῳ εἶναι, καὶ τὰ εἰς αὐτὸν οἰκειοῦσθαι γινόμενα· « Ἑνὶ γὰρ, φησὶν, ἐποιήσατε τούτων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Καὶ τί παθεῖν ἕκαστος προσδοκᾷ τῶν διωκόντων καὶ ἀτιμαζόντων τὸν πένητα, καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Χριστόν; Τὰ ῥάκη διαπτύων ἔξωθεν ἀπρεπῶς περικείμενα, καὶ τὴν κεκρυμμένην ἀλουργίδα οὐ βλέπων τὸν ἔνδον βασιλέα σημαίνουσαν· τὴν εὐτέλειαν χλευάζων τοῦ σχήματος, καὶ τῆς εἰκόνος οὐχ ὁρῶν τὸ ἀξίωμα· τὸν ῥύπον τοῦ σώματος κατανοῶν, καὶ τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς οὐ λογιζόμενος· οὐ γὰρ ἂν Χριστὸς εἶπεν ἑαυτὸν εἶναι τοῦτον, εἰ μὴ πολλὴν ᾔδει τὴν ἔνδον σεμνότητα. Σὺ δὲ βασιλέα μὲν εἰ ἐθεάσω ἰδιωτικὴν B ἐπενδυσάμενον ἐσθῆτα, οἰκονομοῦντά τι χρήσιμον, καὶ κρύψαντα τὴν ἀξίαν σχήματι ταπεινῷ, πάντα ἂν ἐπραγματεύσω, καὶ πᾶσαν πάντοθεν ἔθου σπουδὴν, δώροις αὐτῷ καὶ πολλαῖς θεραπείαις γνώριμος γενέσθαι, κἂν πᾶσαν ἐδέησε παρασχεῖν αὐτῷ τὴν οὐσίαν, καὶ πάσης στῆναι γυμνὸν τῆς ὑπάρξεως, τὰς ἐν ἀνάγκῃ χάριτας εἰδὼς ἀξιοῦσθαι μεγάλης ἐπὶ καιρὸν ἀμοιβῆς. Σὸν δὲ Κριτὴν πῶς οὐκ οἰκειῶσαι, ταῖς εἰς τοὺς ἐνδεεῖς εὐποιίαις δωροδοκεῖσθαι θέλοντα νῦν, ἵνα τότε συγγνωμόνως δικάσῃ, λαθραίας δόσεως φανερὰν χαριζόμενος σωτηρίαν, καθάπερ ἄρχων ἐπὶ συγγνώμῃ χρήμασι δικασθεὶς, καὶ τῷ δικάσαντι παρέχων ὃ ἤλπισεν ἐμφανῶς; Καὶ τούτου μάρτυς ὁ Κύριος ἀψευδὴς λέγων, καὶ τῷ προσευχομένῳ, C καὶ τῷ ποιοῦντι τὴν ἐλεημοσύνην, ὅτι « Μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὡς οἱ ὑποκριταὶ, ἀλλ' ἐν τῷ ταμιείῳ ποίει, καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ τὸ ἀγαθόν· καὶ ὁ Πατὴρ ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει ἐν τῷ φανερῷ, » τὰς λαθραίας δόσεις οὐ κρύπτων σιωπῇ, κηρύττων δὲ αὐτὰς ἐπὶ πάσης τῆς κτίσεως, καὶ αὐτὸς ὁμολογῶν εἰληφέναι, ὅπερ ἔλαβε μεσιτεύσας ὡς οἰκεῖος καὶ γνώριμος ὁ πτωχός. « Ἑνὶ γὰρ τούτων ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε, » διαῤῥήδην εἶπεν αὐτὸς ὁ Κριτής. Καὶ τοῦτο γίνεται οὐ κατὰ νόμον ἀνθρώπινον, ἀπ' ἐναντίας δὲ τῆς παρ' ἡμῖν κρατούσης ἀκολουθίας· ἐν γὰρ τοῖς παροῦσι καὶ ὁ ἄρχων ἀρνεῖται ἐν ἀνάγκῃ τὸ δόμα κίνδυνον ὑφορώμενος, ἐπειδὴ κλέμμα τοῦτό ἐστι, καὶ φέρει κατάγνωσιν· καὶ ὅτι τολμηθὲν ὁμολογήσας παράνομος γίνεται, τιμωρίᾳ D ὑπεύθυνος· δοῦλος γὰρ καὶ ὁ δικάζων, καὶ ὁ νόμος ὁμοίως δουλικός. Ἔνθα δὲ ὁ δικάζων καὶ κρίνει ἀπ' ἐξουσίας, παραλύειν τὰς ἐπὶ τοῖς ἐγκλήμασι τιμωρίας Δεσπότης ὢν οὐ κεκώλυται, καλῶς καὶ τὸ ἁμάρτημα ὁμολογεῖται, συγγνώμης ἀκολουθούσης τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ οὐχ ἑπομένης κολάσεως, καὶ τὸ δόμα οὐ κρύπτεται παρὰ τοῦ Κριτοῦ· ἐπεὶ μηδείς ἐστι ὑπεροχῇ θρόνου συκοφαντεῖν τὴν φιλανθρωπίαν, ὡς οὐ καθηκόντως γενομένην δυνάμενος· οὐδὲ τὸ λῆμμα κρίνων κλοπὴν ἐπ' εὐεργεσίᾳ καὶ τοῦ μεσιτεύοντος πτωχοῦ, καὶ τοῦ παρέχοντος ὑποδίκου διδόμενον· ἵνα

[89] Matth. xxv, 40, 45. [1] Matth. vi, 2-5.

τοῦ μὲν οἰκονομηθῇ ἡ χρεία τοῦ σώματος, τοῦ δὲ θεραπευθῇ τῆς ψυχῆς τὸ παράπτωμα, καὶ μὴ διὰ τὸ ἀσυμπαθὲς ἀσυμπαθῶς καταδικασθῇ τὴν ἀπέραντον κόλασιν. Ἢ πάντως γελᾷς ὡς πλάσμα μύθου μέλλουσαν τῆς κρίσεως ἀπειλήν; Ἀλλ' οὐ γελάσεις τὴν πεῖραν, κἂν νῦν χλευάζεις τὴν ἀκοήν. Εὑρήσει γάρ σε τότε τὰ τῆς τιμωρίας, καὶ συνέξει ἀνενδότως ἡ κόλασις, ὅτε τὴν ἀβουλίαν ἀποκλαιόμενος ὀνήσει οὐδὲν, ἀληθῆ βλέπων τὰ προηγγελμένα, καὶ βοηθείας ὁρῶν λοιπὸν οὐδαμόθεν ἐπίνοιαν, κατὰ τοὺς ἐνταῦθα μὲν ἐπικροτοῦντας ἑαυτοῖς γῇ ἐν πάσῃ, ἀνεμποδίστῳ τῆς τρυφῆς ἐξουσίᾳ, καὶ λέγοντας· « Μὴ παροδευσάτω ἄνθος ἔαρος· στεψώμεθα ῥόδων κάλυξιν· οἴνου πολυτελοῦς, καὶ μύρων πλησθῶμεν· πανταχοῦ καταλείψωμεν σύμβολα τῆς εὐφροσύνης. »

A calumniose accusare, neque deputare furto munus acceptum, utpote **143** pauperis intercedentis, et rei tribuentis ex beneficentia profectum, ut illius quidem corporis necessitas, hujus vero animi lapsus opportuna dispensatione sublevetur, neque ob compassionis defectum condemnetur absque misericordia ad incessabile supplicium. An vero plane rides tanquam figmentum fabulosam futuram comminationem judicii? Sed non ridebis experientiam, quamvis nunc subsannes auditum. Invenient enim te tunc temporis, quæ præparata sunt supplicia, et comprehendet pœna sine ulla remissione, quando deplorare imprudentiam nihil juvabit, et vera intueberis, quæ prædicata sunt, et nullam undecunque reliquam opitulationem excogitari posse, quemadmodum illi, qui sibimetipsis hic applaudebant per omnem terram absque ullo impedimento luxuriantes ad arbitrium, et dicentes: « Ne prætereat flos vernus, coronemur rosarum caliculis, vino pretioso et unguentis impleamur, ubique relinquamus signa lætitiæ [1]. »

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

B Τοσοῦτοι γὰρ οἱ καμμύσαντες τὴν αἴσθησιν πρὸς τὰ μέλλοντα, πάντων ἔχειν βούλονται τῶν κατὰ γνώμην τὴν ἐξουσίαν ἀκώλυτον, προχείρως τὰ δοκοῦντα τολμῶντες, οὐκ ὄντος λογισμοῦ τοῦ ἐπέχοντος τὰς ἀδίκους ὁρμάς· μετὰ δὲ τὴν ἔνθεν πρὸς τὴν δίκην μετανάστασιν μαθόντες τῶν ὧδε πεπραγμένων τὰς εὐθύνας ἐκεῖ φοβερὰς, καὶ τὸν ἠδικημένον δίκαιον πένητα πολλὴν ὁρῶντες ἔχοντα παρὰ τῷ Κριτῇ παῤῥησίαν, καὶ ἐκ μεταμελείας παλινῳδίαν ὀδυνηράν· ἐροῦσι γὰρ μετανοοῦντες, φησίν· « Οὗτός ἐστιν, ὃν ἔσχομεν εἰς γέλωτα, καὶ εἰς παραβολὴν ὀνειδισμοῦ· ἡμεῖς οἱ ἄφρονες, τὸν βίον αὐτοῦ ἐλογίσαμεν μανίαν, καὶ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ ἀτίμως· πῶς κατελογίσθη ἐν υἱοῖς Θεοῦ, καὶ ἐν ἁγίοις ὁ κλῆρος αὐτοῦ; » Ταῦτα εἰπόντας ἐκείνους ἱστόρησεν C ἡ θεία Γραφὴ, παιδεύουσα τοὺς μετ' αὐτοὺς, καὶ πολλὴν ἔχειν διδάσκουσα τῶν πενήτων, ὡς δικαίων, ἔδωκεν ἐπιμέλειαν. Πάντως γὰρ εἶναι πεπεῖσθαι χρὴ τούτους, οὓς ὁ Κύριος ὁμολογῆσαι ἰσοτίμους αὐτῷ οὐκ ἀπηξίωσεν, οὕτω τάχα τοὺς σοβαροὺς δυσωπῶν ἐπικαμφθῆναι πρὸς συμπάθειαν, ἐπειδὴ πρὸς οἶκτον αὐτοὺς οὐκ ἐπέκλινε τὸ ὁμόφυλον. Εἰ γὰρ, φησὶ, καὶ ὡς συγγενῆ κατὰ φύσιν οὐκ ἐλεεῖς, ὡς ἐμὲ διὰ τὴν ἀξίαν θεράπευσον, τῇ ἀξιοπιστίᾳ τοῦ οἰκείου προσώπου σεμνοποιῶν τοῦ πτωχοῦ τὴν εὐτέλειαν, καὶ τὸ πρόθυμον εἰς τὴν εὐποιίαν, ὡς οὐκ εἴς τινα ἀφανῆ, καὶ ἄσημον ἐσομένην, ἀλλ' εἰς εὐπατρίδη, καὶ αἰδέσιμον, καὶ φίλον ἑαυτοῦ προτρεπόμενος. Ὡς γὰρ τὸ D οἰκτροφανὲς τοῦ αἰτοῦντος οὐ ποιεῖ εὔκολον τὴν δόσιν, ἢ μικρὰν ταύτην καὶ τῇ καταστάσει τοῦ λαμβάνοντος σύμμετρον γίνεσθαι παρασκευάζει, οὕτως τὸ νομισθὲν ἐκ τοῦ ὁρωμένου αἰδέσιμον, φιλότιμον ἐκκαλεῖται τὴν χάριν, ἵνα μὴ τὸ δόξαν ἐντροπῆς ἄξιον ὑβρισθῇ μικροπρεπεῖ δωρεᾷ· καὶ πάντες μὲν ἀπόστολοι, καὶ προφῆται, καὶ δίκαιοι, καὶ πρὸ πάντων ὁ Κύριος σπουδαίως παραινοῦντες ἐπιτάττουσι τὴν ἐλεημοσύνην. Οἱ μὲν λέγοντες· « Διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου, καὶ πτωχοὺς ἀστέγους εἴσαγε

CAPUT VI.

Hujusmodi namque sunt, qui sensum occludentes ad res futuras, liberam rerum omnium potestatem habere volunt ex animi sui sententia, protinus ad audendum quidquid placitum est prompti, cum nulla consideratio injustos impetus animi retineat. Sed posteaquam hinc ad judicium emigrarint, jamque terribiles operum hic commissorum pœnas ibi experientia didicerint, et pauperem justum inique habitum multa fiducia niti apud Judicem vident: ibi pœnitentia ducti flebilem rursus **144** occinunt palinodiam: dicunt enim pœnitentes: « Hic est, quem habuimus in derisum, et in similitudinem improperii: nos insensati vitam ipsius æstimabamus insaniam, et finem illius sine honore: ecce quomodo computatus est inter filios Dei, et inter sanctos sors illius [2]. » Ista dicentes illos sacra Scriptura retulit, posteros eorum instruens, et edocens plurimam gerere pauperum tanquam justorum hominum curam commendavit. Omnino etenim persuasos esse oportet istos fore eos, quos Dominus sibi ipsi honore pares non dedignatus est confiteri, hac ratione fortassis superbos pudore confundens, ut ad compassionem inflectantur, quando eos ad misericordiam non inclinavit necessitudo ex eadem gente. Si namque (inquit) uti cognatum secundum naturam non miseraris, veluti me ipsum propter dignitatem curato: vilitati pauperis auctoritate personæ propriæ reverentiam concilians, et animi promptitudinem ad beneficentiam, non ut in obscuro et ignobili aliquo, sed in nobili, et venerando, et amico suo exercendam exhortans. Quemadmodum enim mendicantis miserandus aspectus non facilem efficit datoris liberalitatem, vel ut tenuis ipsa, et accipientis conditioni commensurata fiat extorquet; ita reverentia, quæ ex obtutu ipso concipitur mente, gratiam provocat honoratam, ut ne species veneratione digna offendatur munere

[1] Sap. II, 7, 8. [2] Sap. V, 3-5.

A quod tenuem decet: et omnes quidem apostoli, atque prophetæ, ac justi, et ante omnes Dominus, sedulo exhortantes eleemosynam præcipiunt. Alii quidem dicentes: « Frange esurienti panem tuum, et egenos vagos induc in domum tuam; si videris nudum, operi eum, et eos qui sunt de semine tuo cognatos ne despexeris[4]. » **145** Alii vero: « Bonum facientes non deficiamus; tempore namque proprio metemus[5]. » Alius: « Peccata tua eleemosynis redime[6]. » Et alter: « Feneratur Deo, qui miseretur mendici[7]. » Et Dominus: « Facite vobis amicos ex mammona iniquitatis[8]. » Et rursus: « Beati misericordes, quia ipsi misericordiam consequentur[9]. » Ea tamen, perinde ac nemine quidquam locuto de ipsa, negligitur, et profundæ traditur oblivioni, multis forsitan opinantibus, neque se ullis distineri peccatis, neque misericordia indigere, ac si omnia bene gessissent. Quod si verum esset, debebant tamen ipsi impeccabilitatis imaginatores imitari benignitatem Dei, et cuivis homini quacunque de causa infelici, sicuti parti generis, si non spe remunerationis, at impulsu optimi habitus, misericordiam impendere. Deus etenim cum nulla re indigeat, tantum ut prosit, curam adhibet sine ulla retributione, naturali misericordia miserens cujuscunque miseratione egentis, « solem suum oriri faciens super malos et bonos, atque pluviam effundens super justos et injustos[10]: » similiter et hoc docens, in omnes indigentes sine discrimine misericordiam exhibere, qualescunque tandem hi sint, quamvis mali, quamvis boni fuerint. Nam qui beneficio indiget, ope qua eget sublevari debet, non autem judicari, utrum justus ut illam mereatur, an injustus: quemadmodum solis et pluviæ una cum justis, licet sit injustus, providentiæ benignæ largifluo munere fruitur, ita hominum quoque gratia juvandus, quoniam et hi habent sibi divinum quid insitum e sua constitutione, similemque Creatoris docent exhibere bonitatem.

εἰς τὸν οἶκόν σου· ἐὰν ἴδῃς γυμνὸν, περίβαλε, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκείων τοῦ σπέρματός σου οὐχ ὑπερόψῃ. » Οἱ δέ· « Τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσωμεν. » Ἄλλος· « Τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι. » Καὶ ἄλλος· « Δανείζει Θεῷ ὁ ἐλεῶν πτωχόν. » Καὶ ὁ Κύριος· « Ποιήσατε αὐτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας. » Καὶ πάλιν· « Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. » Αὕτη δὲ, ὡς οὐδενὸς οὐδὲν εἰρηκότος ἠμέληται, καὶ βαθείᾳ παραδέδοται λήθῃ, πολλῶν οἰομένων τάχα μήτε ἐνέχεσθαί τισιν ἁμαρτήμασι, μήτε χρῄζειν, ὡς πάντα κατωρθωκότων, ἐλέου. Ὁπότε τοῦτο εἰ ἦν ἀληθὲς, ἔδει τοὺς φανταζομένους τὸ ἀναμάρτητον, μιμεῖσθαι τοῦ Θεοῦ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ οἰκτείρειν πᾶν τὸ καθ' ὃν δήποτε τρόπον ἀτυχοῦν μέ- B ρος τοῦ γένους, εἰ καὶ μὴ ἀμοιβῆς ἐλπίδι, ἀλλὰ γοῦν ὁρμῇ τῆς ἀρίστης ἕξεως. Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἀπροσδεὴς ὢν, ὠφελείας χάριν, ἀναπόδοτον παρέχει τὴν κηδεμονίαν, φυσικῇ εὐσπλαγχνίᾳ ἐλεῶν πᾶν τὸ ἐλέους δεόμενον, « Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλων ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους· » ὁμοίως καὶ τοῦτο διδάσκων, ἀδιάκριτον εἰς πάντας τοὺς δεομένους ἐπιδείκνυσθαι τὸν ἔλεον, οἷοίπερ ἂν ὦσι, κἂν πονηροὶ, κἂν ἀγαθοὶ τυγχάνοντες. Εὐποιίας γὰρ ὁ δεόμενος, τῆς χρείας, ἧς ἐπιδέεται, ἀξιοῦσθαι ὀφείλει, οὐχὶ δὲ κρίνεσθαι, ἢ δίκαιος τυχεῖν ταύτης, ἢ μὴ δίκαιός ἐστιν· ὡς ἡλίου, καὶ ὑετῶν μετὰ τῶν δικαίων, κἂν ἄδικος ᾖ, ἀπολαύων, τῆς παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἀξιούμενος χάρι- C τος, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι τῇ κατασκευῇ συνεσπαρμένον ἔχουσι τὸ θεῖον, καὶ ὁμοίαν τῷ Δημιουργῷ διδάσκουσι ἐπιδείκνυσθαι τὴν χρηστότητα.

146 CAPUT VII.

Verum tanta nunc inæqualitas occupat vitam mortalium, ut alii quidem non sufficiant curis divitiarum, neque præ multa sollicitudine opum somni capiendi tempus habeant, secundum dicentem: « Saturato divitiis terræ, non est qui dimittat ipsum dormire[11], » reditus undique dinumerantem, et menstrua fenora computantem calculis, nocturnumque spatium impendentem, ut ne parvum aliquod lucrum depereat memoriam latens; aliis vero ne quidem necessaria vitæ adminicula suppetant, propter alimenti autem penuriam contemptim edormiant, idque maximo deputent lucro, quod, dum sopor somni protenditur ipsis, suam non persentiunt egestatem: nonnullis desertæ hominibus exstent aurataque domus oblongæ, corvorum, et noctuarum, forte vero et dirorum dæmonum spatiosa diversoria; aliis autem neque suppetat tricubitale corporis receptaculum, quo tegantur: aliquibus argentum inserviat etiam ad ministeria inho-

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ἀλλὰ τοσαύτη νῦν ἀνωμαλία συγκατέχει τὸν βίον, ὡς τοὺς μὲν μὴ ἐπαρκεῖν ταῖς φροντίσι πλούτου, μηδ' ἔχειν τῇ πολλῇ μερίμνῃ τῶν κτημάτων ὕπνου καιρὸν, κατὰ τὸν λέγοντα· « Τῷ ἐμπλησθέντι τοῦ πλούτου τῆς γῆς οὐκ ἔστιν ὁ ἀφιῶν αὐτὸν τοῦ ὑπνῶσαι, » προσόδους ἀριθμοῦντα πάντως, καὶ μηνιαίους ψηφίζοντα τόκους, καὶ τὸ νυκτερινὸν διάστημα δαπανῶντα εἰς τὸ μή τι καὶ μικρὸν κέρδος ἀπόληται τὴν D μνήμην λαθόν· τοὺς δὲ μήτε τῶν ἀναγκαίων εὐπορεῖν, καταφρονητικῶς δὲ ὑπ' ἀσιτίας καθεύδοντας, καὶ τὸ πολὺ κερδαίνοντας τῆς κατὰ τὴν ἔνδειαν ἐν ἀναισθησίᾳ τῆς παρατεταμένης τῷ ὕπνῳ καρώσεως, καὶ τοῖς μὲν ἐρήμους ἀνθρώπων ἑστάναι, καὶ χρυσοφόρους οἰκίας μακρὰς, κοράκων, καὶ νυκτερίδων, ἴσως δὲ καὶ παλαμναίων δαιμόνων εὐρύχωρα καταγώγια, τοῖς δὲ μὴ ὑπάρχειν τρίπηχες πρὸς σκέπην κατάλυμα· καὶ τοῖς μὲν ἕως τῶν ἀτιμοτάτων χρειῶν ὑπηρετεῖσθαι τὸν ἄργυρον εἰς οὔρων δοχὰς, καὶ λυμάτων γαστρὸς χαλκευόμενον, σκεύη πολλὴν ἔχοντα σταθμόν·

[4] Isa. LVIII, 7. [5] Galat. VI, 9. [6] Dan. IV, 24. [7] Prov. XIX, 17. [8] Luc. XVI, 9. [9] Matth. V, 7. [10] Matth. V, 45. [11] Eccle. V, 11.

τοῖς δὲ μὴ παρεῖναι ὄστρακον, ᾧ προσενέγκωνται διψῶντες ὕδωρ στόματι· τοῖς μὲν κατασήπεσθαι βαρβαρικῆς ἀπονοίας ἐσθῆτα πολύτιμον· τοῖς δὲ καὶ ῥάκος λείπειν τρίχινον τῆς ἀσχημοσύνης συγκάλυμμα· τοῖς μὲν συγχωρεῖσθαι τὴν τράπεζαν παντοίοις ἐδέσμασι, χερσίων, ἀεροπόρων, ἐνύδρων· οὐδὲν γάρ ἐστιν, ὧν μὴ γεύσηται ἡδονὴ, πανταχοῦ τὰ πάναγρα διαπετάσασα δίκτυα, οἷς ἐσαγηνεύσατο καὶ τὰ βύθια, καὶ τὰ πλησίον αἰθέρος διαιτώμενα, πρὸς φιλότιμον εὐτρεπίσασα τοῖς φιληδόνοις ἀπόλαυσιν, ἀπολεγομένης τὸν κόρον τῆς ἀθλίας γαστρὸς, καὶ λειτουργεῖν οὐκ ἔτι φθανούσης τῇ ἀπληστίᾳ τῆς ἀπληρώτου ὀρέξεως, ἣν οὐ πλησμονὴ τῶν ἀγγείων ἵστησι τῆς ἀκαθέκτου ὁρμῆς, ὅρον τῆς χρείας οὐ τὸ αὔταρκες ἡγουμένην, ἀλλὰ τὸ μηδὲν παρεσκευασμένων καταλιπεῖν· οὕτως οὖν ῥηγνυμένων τῶν δοχείων, ἔσθ' ὅτε καὶ τὸ ἄχθος οὐ φερόντων τοῦ κόρου, κενὴ, καὶ δαψιλής ἐστιν αὕτη τῇ λιχνείᾳ τῶν καταλελειμμένων ὀδυνωμένη, καὶ τῷ μέτρῳ τῆς γαστρὸς μεμφομένη, ὅτι μὴ τοσούτων ἐστὶ χωρητικὴ, ὅσων αὕτη μαργῶσα ἐφίεται πρὸς ὅσα κέχηνε μαιμάσσουσα ταῖς ἀκαθέκτοις ὁρμαῖς· τοῖς δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ἐξηρτῆσθαι καὶ μόνου ψωμοῦ, τρυφὴν ἡγουμένοις, καὶ τὴν ἐν μέρει παραμυθίαν τῆς χρείας· ποιεῖ γὰρ ὁ κόρος ἄλλας ἐξ ἄλλων καινοτομεῖν ἡδονῶν ἐπινοίας πολλὰς, οὐδ' ἐπ' ὀλίγον ταῖς ἐν ἔθει στοιχῶν, ἂν μὴ συνεχεῖς ὦσιν αἱ διαδοχαὶ τῶν τερπόντων, καὶ ἐπάλληλοι, ταῖς ἐφέδραις τῶν ξενιζόντων ψυχαγωγοῦσαι τὸ ἄλυον τῆς ὀρέξεως, καὶ τὴν γεῦσιν παρηγοροῦσαι ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ ποιότητι. Οὕτως ἡ ἔνδεια καὶ τὸ χρειῶδες ἡγεῖσθαι πείθει ἀγαπητὸν, πληρῶσαι τὸ κενὸν, οὐ τέρψαι τὸ ἐπιθυμοῦν ἐπιτάττουσα. Πῶς οὖν ἄν τις τῶν οὕτω νῦν διακειμένων ἀνθρώπων ἀνηλεῶς, καὶ παρατρεχόντων τοὺς ἐν ταῖς τριόδοις κατακειμένους ἀσθενεῖς, τοὺς ἐν τοῖς στενωποῖς περιερχομένους, καὶ ταῖς θύραις ἀναιδῶς ἐνοχλεῖν ἀναγκαζομένους καὶ τοὺς αἰσχυνομένους δημοσιεῦσαι τὴν οἰκείαν μεταβολὴν διὰ τὸ ἀσύνηθες τῆς αἰτήσεως, καὶ λιμώττειν αἱρουμένους ἔνδον, ἢ τοῖς γνωρίμοις φαίνεσθαι παρ' ἀξίαν ἀνεχομένους, τούς τε ἐν μετάλλοις καὶ ἐν φυλακαῖς φθειρομένους κακοπαθείᾳ δεσμῶν, καὶ λιθοτομίας ἀνάγκῃ, τούς τε ἐν μνήμασι καὶ ἠλιβάτοις ὄρεσι τῇ ἱερᾷ νόσῳ δαπανωμένους, ὧν οἱ μὲν τὸ ἀηδὲς ὑφορώμενοι τῆς νόσου παραβαλεῖν πόλεσι καὶ κώμαις οὐ τολμῶσι πρὸς τῷ μὴ οἰκτειρηθῆναι, καὶ τὸ καταλευσθῆναι δεδοικότες, διὰ τὸ παρατετηρημένον τοῦ πάθους, οἱ δὲ βάσεως ἐστερημένοι πρὸς περίπατον, καὶ πρὸς τὸ ἕρπειν χειρῶν, ἡσυχάζουσιν οἴκοι ἅπαντες, ἔρνη καθάπερ δένδρων ἀνόρπηκα, περιῃρημένοι τὰ πρὸς πᾶσαν κίνησιν ἐπιτήδεια μέλη· οὐκ ἐρεῖ τοῦ Δεσπότου δικαίαν εἶναι τὴν κρίσιν, τοὺς μὲν ἐκ τοσαύτης κακοπαθείας ὁρῶν μεταστάντας εἰς ἄνεσιν, ἑαυτὸν δὲ ἐκ τοιαύτης ἀσωτίας μετελθόντα εἰς κόλασιν; Πῶς δὲ κἂν ἔννοιαν λήψεται ἱκετηρίους πρὸς τὸν δικάζοντα προέσθαι φωνὰς, αὐτὸς πρὸς τὰς ἱκεσίας τῶν δεομένων μείνας ἀσυμπαθὴς, καὶ διὰ παντὸς καὶ ἀνήμερος, καὶ τὸ συνειδὸς ἔχων πρὸ τοῦ δικάζοντος κατακρίνον ἑαυτὸν ἐπὶ τῇ παρελθούσῃ ἀπανθρωπίᾳ; Ὁ δὲ καὶ βίαιος, καὶ τυραννικὸς, ἁρπά-

nesta, ad excipiendas nempe urinas, et purgamenta ventris, extensum in vasa multo pondere gravia; aliis nec adsit testa, qua sitientes aquam ori admoveant: nonnullis marcescant situ putridæ vestes ingentis pretii, et barbaricæ dementiæ; aliis vero desit et centunculus attritus operculum turpitudinis: aliquibus mensæ omnigenis eduliis capiendis angustæ sint, e terra petitis, ex aere et aquaticis; nihil enim est, cujus gustum non delibet voluptas, laxissima retia quacunque extendens, quibus concludat et quæ in maris **147** fundo, et quæ in ætheris propinquis convexisque tractibus versantur, atque in ambitiosam oblectationem eorum qui voluptatem amant, convertit, cum reclamet satietas ventris laborantis, nec inservire amplius sufficiat inexplebilitati nunquam saturatæ cupiditatis, cujus neque sistit effrenem impetum vasorum intestinorum repletio, cum utendi terminum non quod sufficit existimet, sed nihil ut eorum quæ apparata fuerant, relinquatur; sic ergo, disruptis vasis, neque hisce interdum pondus satiationis sustinentibus, vacua et abundans est ipsa gula præ ingluvie moleste ferens, quod aliqua reliqua sint, deque ventris arctiore conqueritur mensura, quod recipere tot nequeat, quot ipsa insano appetens desiderio admittit, ad quæ ardenter concupiscens inhiat appetitibus, qui nullatenus contineri possunt, aliorum vero desiderium dependeat et ab unica buccella, cum in deliciis hi habeant vel ex parte necessitatem consolari; nam satietas alias ex aliis excogitationes voluptatum novas comminisci facit, easque plurimas, neque paululum in his quæ usitata sunt, procedit, nisi continuæ sint successiones earum rerum quæ delectant, et vicissim sibi mutuæ, peregrinarum escarum subsidio languorem cupiditatis sublevantes, et gustum lenientes alia et alia ciborum qualitate. Ita egestas et necessarium persuadet existimandum charum, ut adimpleas vacuum ventrem, non ut cupiditatem oblectes, præcipiens. Quomodo igitur si quis hominum, qui nunc ita sunt affecti absque misericordia, et pertranseunt jacentes in triviis infirmos, et in angiportis circumvagantes, atque **148** in foribus molestiam inverecunde ingerere coactos, necnon eos, quos pudet publicare propriam sortem demutatam, quod mendicare sint insueti, et fame contabescere præeligunt apud se, quam notis sibi apparere indecore sustineant; hos in metallis atque carceribus consumptos præ vinculorum ærumnis, et necessitate lapicidinæ; istos qui in monumentis præruptisque montium cacuminibus sacro morbo absumuntur, e quibus alii quidem propter offensionem morbi suspecti adire urbes atque vicos minime audent, veriti ne ministratione illos nemo dignetur, quin lapidibus obruantur propter infirmitatis vitandæ diligentem animadversionem; alii vero orbati pedibus ad deambulandum, et ad rependum manibus, omnes domi otiose desident, quemadmodum arbo-

rum stipites absque ramis, destituti membris ad quemcunque motum idoneis: non dicat justum esse Domini judicium, videns eos quidem ex tanta calamitate translatos ad requiem, seipsum autem e tanto luxu transeuntem ad supplicium? Quo pacto vero et in animum inducet suum supplices ad Judicem voces emittere, ille ipse, qui ad supplicationes indigentium absque ulla compassione permansit, et omni tempore immitis, et propriam conscientiam habens, quæ priusquam judex id ipsum præstet, eum de præterita inhumanitate condemnat? Hic vero violentus, et tyrannicus, diripiens, absorbens, spolians, abigens, exterminans, calumnians, agens, ferens, et in servitutem abducens, omnium denique omnino vitam perturbans, nullam prætermittens malignitatis speciem, et quantum potestas viresque concedunt ut faciat, penitus in imum fundum Tartari sponte sua præceps descendit, redargutionem de **149** tantis sceleribus subeundam deteriorem judicans, quam dolorem ex tormentis. Iste namque finis revera convenit illis qui potentia non ad beneficentiam, sed ad maleficium utuntur erga proximum, et ea quæ congesserunt, derelinquunt quidem aliis ad vitæ ambitiosæ abusum, sibi vero ipsis æternam percipiunt pro fructu pœnam.

ζων, καταπίνων, περιδύων, ἐλαύνων, ὑπερορίζων, συκοφαντῶν, ἄγων, φέρων, δουλαγωγῶν, πάντων πάντοθεν τὴν ζωὴν διαταράττων, οὐδὲν παραλιμπάνων πονηρίας εἶδος, ὅ τέως δίδωσι πράττειν ἐξουσία καὶ δύναμις, πάντως εἰς ἔσχατόν που καταδύεται αὐτομολήσας πυθμένα Ταρτάρου, χείρονα τὸν ἐπὶ τοσούτοις ἁμαρτήμασιν ἔλεγχον κρίνων τῆς κατὰ τὴν βάσανον ὀδύνης. Αὕτη γὰρ ἀληθῶς πρέπουσα λῆξις τοῖς τῇ δυναστείᾳ μὴ πρὸς εὐεργεσίαν, ἀλλ' ἐπὶ κακῷ χρησαμένοις τῷ πέλας, καὶ τὰ μὲν πλεονεκτηθέντα καταλείπουσιν ἄλλοις πρὸς χρῆσιν φιλοτίμου ζωῆς, τὴν δὲ ἐπ' αὐτοῖς τιμωρίαν καρπουμένους αἰώνιον.

CAPUT VIII.

O dementiam! o vesaniam! Ecquid præbet præter splendidam fruitionem, ne dicam necessarium usum propter eos qui ad debilitatem corporis sublevandam indulgere gratiose aliquid volunt et cupiditati; quid plus (inquam) præbet avaritia, ut universam terram peragremus omnigenæ acquisitionis desiderio, Britannos, Hesperios, Mauros; ad orientem vero Thebas, et Indorum regionem adeuntes, undique ad nostrum usum luxui accommoda conducentes, pecuniarum vero thesauros immensos ad coemendarum rerum comparationem coacervantes: mensam enim oportet varie instruere, tum ex his quæ in propriis fundis nascuntur, tum ex illis quæ veneunt in foro, eamque magnificam et refertam, ut expleatur venter velut immanis quidam hiatus simillimus heminæ; etenim multis est revera inexplebilis, et vastus, etsi non amplitudine venæ, sed insatiabilitate appetitus, et semper vacuæ cupiditatis, quæ nunquam impletur, quodcunque vero indicat visus, capere affectans. Ideo calumniæ, et tyrannides, ideo grassationes, et rapinæ, ideo sic illum, et hunc statim alius cogit illata vi: gradum promovente ad hos semper magis dominantes tyrannide, et eos qui **150** nunc injuriam faciunt debilioribus, paulo post præparante ad injuriam a potentioribus excipiendam; et excogitante rapinæ prætextus specie non inhonestos. Est quippe ingeniosa in adinveniendis avaritiæ coloribus ipsa, et jura reddens, consilia supponit, ut videntur, persuasibilia rapinæ apta. Sic Jezabel audientem, quod vineam Nabuthæ vicini vir ejus Achab percupierat, graviter simul, atque callide hunc rapinæ scopum disponens apparavit, ut et concupitum caperetur, nec esset, qui de rapina conquereretur: calumniata etenim eum, qui possidebat vineam, blasphemiam in Deum et regem protulisse, occidit, et sic vineam vacantem domino accepit, cum nullus esset, qui patefaceret

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Ὢ τῆς παρανοίας! ὢ τῆς παραπληξίας! Τί πλέον παρέχει τῆς φαιδρᾶς ἀπολαύσεως, ἵνα μὴ λέγω τῆς ἀναγκαίας χρείας διὰ τοὺς βουλομένους χαρίζεσθαί τι καὶ ἐπιθυμίᾳ πρὸς παραμυθίαν τῆς ἀσθενείας τοῦ σώματος, ἡ πλεονεξία, ὅτι πᾶσαν μὲν παγκτησίας ἱμέρῳ τὴν γῆν μετερχόμεθα, Βρεττανοὺς, καὶ Ἑσπερίους, καὶ Μαύρους, πρὸς ἕω δὲ Θήβας, καὶ τὴν Ἰνδῶν καταλαμβάνοντες χώραν, τὰ πάντοθεν πρὸς τρυφὴν ἐπιτήδεια εἰς ἑαυτῶν χρῆσιν ποιοῦντες ἀγώγιμα, χρημάτων δὲ θησαυροὺς ἀνεικάστους σωρεύοντες εἰς τὴν τῶν συνωνητῶν παρασκευήν· δεῖ γὰρ τὰ μὲν ἐκ γεωργίων οἰκείων, τὰ δὲ ἐξ ἀγορᾶς ποικίλλειν τὴν τράπεζαν, καὶ ποιεῖν πολυτελῆ, καὶ πλήθουσαν ὡς μέλλοντος ἀχανοῦς τινος χάσματος τῆς κοτύλῃ παραπλησίας πληροῦσθαι γαστρός· καὶ γάρ ἐστι τοῖς πολλοῖς ἀχανὴς ὄντως καὶ ἀπλήρωτος, κἂν μὴ τῷ εὐρυχώρῳ τοῦ ἀγγείου, ἀλλὰ τῷ ἀπλήστῳ τῆς ὀρέξεως τῆς ἀεικενῆς ἐπιθυμίας, οὐδέποτε πιμπλαμένης, πᾶν δὲ, ὃ δείκνυσιν ὅρασις, γλιχομένης λαβεῖν. Διὰ τοῦτο συκοφαντίαι καὶ τυραννίδες· διὰ τοῦτο λωποδυσίαι, καὶ ἁρπαγαί· διὰ τοῦτο οὕτως ἐκεῖνον καὶ τοῦτον εὐθὺς ἄλλος βιάζεται, βαθμῷ προσκοπτούσης ἐπὶ τοὺς ἀεὶ μᾶλλον δυναστεύοντας τῆς τυραννίδος, καὶ τοὺς νῦν ἀδικοῦντας τὸν ἀσθενέστερον, μετ' ὀλίγον ἀδικεῖσθαι παρασκευαζούσης ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων, καὶ προφάσεις ἐπινοούσης τῇ ἁρπαγῇ τῷ δοκεῖν οὐκ ἀσχήμονας. Ἔστι γὰρ ἐν ταῖς πλεονεκτικαῖς ἐπινοίαις αὕτη γνωμοδότις εὐμήχανος, βουλὰς ὑποτιθεμένη πιθανὰς πρὸς τὸ δοκοῦν τοῦ ἁρπάγματος εὔλογον. Οὕτω τὴν Ἰεζάβελ ἀκούσασαν, ὅτι τοῦ ἀμπελῶνος Ναβουθαὶ τοῦ γείτονος ὁ ταύτης ἀνὴρ Ἀχαὰβ ἐπεθύμησε, δεινῶς ἅμα καὶ πανούργως τὸν τῆς ἁρπαγῆς σκοπὸν διαθεῖναι παρεσκεύασεν, ἵνα καὶ τὸ ἐπιθυμηθὲν ληφθῇ, καὶ μὴ ᾖ ὁ τὴν ἁρπαγὴν ὀδυρόμενος· βλασφημίαν γὰρ Θεοῦ καὶ βασιλέως συκοφαντήσασα, τὸν κεκτημένον ἀπέκτεινε, καὶ οὕτως ἀδέσποτον τὸν ἀμπελῶνα παρέλαβεν, οὐ-

ξένὸς ὄντος τοῦ τὴν ἀδικίαν διασαφοῦντος ἀγνοοῦσι, τοῦ ταύτην βοᾷν δυναμένου ἐκ ποδῶν οἰχουμένου. Νῦν δὲ τολμᾶται καὶ χαλεπώτερα τοῖς ἀνθρώποις, τῷ χρόνῳ γεγυμνασμένης πρὸς τὴν ἐμπειρίαν τῆς ἀδικίας, καὶ τῷ ἔθει προσκοψάσης ἐπὶ τὸ τεχνικώτερον. Υἱοὶ γὰρ ἀποστεροῦνται ζῶντες ὑπάρξεως πατρικῆς, καὶ ἀδελφῶν ἀλλοτριοῦνται κληρονομίας ἀδελφοὶ, καὶ γυναῖκες οὐσίας ἐκβάλλονται τελευτησάντων ἀνδρῶν βοῶσαι τὴν παρανομίαν, καὶ οὐκ ἀκουόμεναι. Τοῖς γὰρ ἑκάστοις τούτων βιαζομένοις συνηγορία τῆς βλάβης εἶναι δοκεῖ βασιλικὴ δωρεὰ, ἥτις τὰ μὲν ἀδέσποτα εὐλόγως ἴσως τοῖς αἰτοῦσι παρέχειν ἐδύνατο, ἄλλοις δὲ τὰ ἄλλων χαρίζεσθαι δικαίως ἐστὶν οὐχ οἷά τε, ξένοις προπίνουσα τὰ τῶν νομίμως προσερχομένων τῷ κλήρῳ, καὶ ὀφειλόντων ἀκολούθως διαδέξασθαι τὰ τῶν οἰχομένων συγγενικῷ δικαίῳ.

A calumniam ignaris, eo, qui reclamare poterat, sublato e medio [13]. Verum nunc fieri solent, et graviora hominibus, exserta jam satis beneficio temporis iniquitate propter experientiam, et consuetudine adeo provecta, ut multo magis artificiosa exsistat. Filii namque viventes paternis privantur facultatibus, et fratres fratrum hæreditates alienant, et uxores bonis ejiciuntur mortuorum maritorum, proclamantes de injuria, nec exauditæ. Horum enim singulis violenter oppressis defensio damni videtur esse donum regium; rex enim forsitan bona domino vacantia petentibus rationabiliter concedere potuisset; aliis vero aliorum bona juste largiri nequit præbens exteris, quæ aliis legitime proveniunt ex hæreditate, spectantque ad eos qui B debent successive illa suscipere jure cognationis, quæque ad decedentes pertinebant.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ἀλλὰ πάντα πρὸς τὸ πιθανὸν σοφίζεται δεινῶς πλεονεξία, καὶ βασιλεῖς ἀπατᾷ εὐπαραγώγοις αἰτήσεσι, καὶ ἐξουσίαν καθ' ὧν βούλεται λαμβάνει εὐπρόσωπον, καὶ κάτω τὰ ἄνω, καὶ ἔμπαλιν ἄνω τὰ κάτω ποιεῖ, πολλοῖς πάντοτε συμφορῶν ἀνυποίστων καθισταμένη αἰτία. Διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν ἠδικημένων δοκιμασίᾳ ἐστᾶσιν ἀναιδῶς ἐρανιζόμενοι, καὶ λαμπρὰς οὐσίας ἀφῃρημένοι τῆς ἐξ ἄλλων ἐπιδεεῖς εὐποιίας κατέστησαν τὰς συμφορὰς διηγούμενοι, τραγῳδοῦντες τὰ πάθη, κρουνοῖς δακρύων τὴν ἀνάγκην πιστούμενοι, καὶ μόλις ἄρτου τινὰς πείθοντες ὀρέξαι τιμὴν αὐτοῖς ἀπορουμένοις, ἔθιμον λέγοντας εἶναι τοῖς μεταιτοῦσι πλάττεσθαι τοιαῦτα, καὶ κομπάζειν πρὸς ἀπάτην πολλὰ, εὐγένειαν προσποιουμένοις οὐκ οὖσαν, καὶ χρημάτων ὀδυρομένοις οὐ γενομένην ἀπώλειαν, ναυάγια λογοποιοῦσι, καὶ λῃστῶν ψευδομένοις ἐφόδους, οἰκετῶν δρασμὸν προφασιζομένοις σεσυληκότων αὐτῶν, καὶ ἀφέντων οὕτως ἀσχημονεῖν, ὡς τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο, καὶ δακρύων ἄξιον δείκνυσι σχῆμα, ἁδροτέρων λημμάτων σόφισμα προβαλλομένοις τὰς τοιαύτας φωνάς. Ἐκβέβληται γῆς, οἰκοπέδων, κτημάτων, ἀπεστέρηνται χρημάτων, διαίτης εὐσχήμονος, οἰκετικῆς θεραπείας, καὶ οὐδαμόθεν ἀξιούμενοι παραμυθίας, ἔτι καὶ προσκωμῳδοῦνται οἱ ἄθλιοι, τραγῳδεῖν εἰκῇ ψευδεῖς νομιζόμενοι τύχας. Ὕποπτον γὰρ ὄντως εἰς ψεῦδος ἀεὶ τὸ ἐκ τοῦ φαινομένου ἀξιόπιστον παλαιὰς ἀπαγγέλλον εὐπραγίας, κἂν ἀληθεύειν δοκῇ οὐδὲν τεκμήριον ἔχον πιστώσασθαι τὰ λεγόμενα, οὐ συνᾳδόντων οὐδαμῶς οὐδαμόθεν τῶν πραγμάτων τοῖς ῥήμασιν. Ὅθεν σιωπῇ φέρειν ἀναγκάζονται τὰ τῆς πτωχείας δεινὰ, τὸ ἀπαμφιάσκειν τὰ καθ' ἑαυτοὺς τοῖς ἀπιστεῖν ἐθέλουσι κρίνοντες ἄκαιρον, χλεύης μᾶλλον, ἢ συμπαθείας τοὺς λόγους ποιουμένοις ὑπόθεσιν. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ἀλῶνται ἄλλας ἐξ ἄλλων πατρίδας ἀμείβοντες, τὰς τέως ἀγνοουμένας στοχαζόμενοι πρὸς οἰκονομίαν τῆς ζωῆς ἴσως ἐπιτηδείας· οἱ δὲ μένουσιν ἐφ' ὧν ὑπὸ τῆς συμφορᾶς κατελείφθησαν τόπων ὀκνοῦντες τὰς μεταστάσεις, τὸ μὲν ἀσθενείᾳ δυνάμεως, τὸ δὲ καὶ τῷ

151 CAPUT IX.

Sed avaritia graviter omnia, et persuasibiliter comminiscitur, ac veluti sapienter, et reges decipit petitionibus facile circumvenientibus, et specie decoram sumit licentiam adversus quoslibet, quæ deorsum sunt, sursum, et rursus quæ sursum sunt, deorsum efficiens, multis undique calamitatum intolerabilium causa exsistens. Atque ideo plerique passorum injuriam experimento sistuntur impudenter corrogantes, et splendidis opibus spoliati, et ex aliorum beneficentia indigentes miserias enarrando constiterunt, tragico more affectum excitantes, et C lacrymarum rivis fidem necessitati conciliantes, et ægre aliquibus suadentes, ut pretium panis sibimet ipsis inopibus porrigant; cum dicant esse solemne mendicantibus res hujusmodi confingere, multaque ad deceptionem jactare, qui nobilitatem, qua carent, simulant, et jacturam pecuniarum, quam nunquam fecerunt deplorant, naufragia verbose fabulantur, et latronum ementiuntur incursus, prætexunt servorum fugam, qui expilarunt ipsos, et reliquerunt sic indecenter compositos, ut amictus ille miserabilis et lacrymas merens ostentat: hujuscemodi vociferationes emittentibus callido consilio ad captandas stipes crassiores. Ejecti fuerunt e terra, vernis, possessionibus, et pecuniis orbati, honesto victu, famulorum ministerio: et nul- D lo uspiam solatio quisquam eos dignatur; quin etiam comice irridentur, dum infelices fortunas falsas tragico sermone frustra deflere censentur. Suspectum quippe 152 falsi vere semper est, quod ex apparenti credibile veteres felicitates renuntiat, et si vera dici videantur, cum fidem asciscendi nullum eorum quæ dicuntur, certum signum habeat, non convenientibus usquam ullibi factis cum verbis. Unde taciti compelluntur tolerare paupertatis ærumnas, intempestivum rati detegere rerum suarum statum credere nolentibus, cum potius ludibrii, quam compassionis sermones ipsorum occasionem suppeditent, et quidam equidem ex his vagantur

[13] III Reg. XXI, 1 seqq.

alias ex aliis demutantes patrias, quas hactenus ignotas ad vitæ ministrationem forsitan idoneas intento animo conspicati sunt, quidam vero permanent illis in locis, in quibus eos comprehendit calamitas, migrare dum piget, qua præ virium imbecillitate, qua propter incertum futuri, præsens, quod experti sunt, ambiguo, qualecunque id foret sive pejus, sive melius, præferentes merito, et consolantes semetipsos, quod licet cæteris bonis fortunæ per tyrannidem fuerint ejecti, liberis attamen elementis fruendi facultatem simul habent minime prohibitam, et cum his, qui magnos spiritus ducunt propter potentiam, æqualem in ipsis usum habent. Istam inviolabilem possessionem a suo Creatore adepti, ut ne omnino dejecti animi mœrore concidant, perinde ac si nulla ex parte in universas res creatas haberent aliquam potestatem. Quocirca spirant, ubicunque voluerint, aerem istum haudquaquam vetitum, hauriunt e fontibus, fluminibus et stagnis pro libito usi potu largissime, et magna cum libertate sese circumfluunt, idque si non in urbibus atque vicis (forsitan etenim inibi distributa aqua ad irrigationem istis tanquam nihil possidentibus non attribuitur), in **153** desertis saltem, et incultis locis cum securitate, quantumque visum fuerit, pariter his perfruuntur, nemine impediente solis fulgorem et oculis et toto corpore excipiunt, cum nemo, ut maxime velit, radium inde vibratum cohibere queat, neque diviti opibus eminenti amplius aliquid dividere, quam pauperi, propter humilitatem, valeat. Ubi enim subjacet materia, cujus natura distributionem patitur, majorem partem arripiunt divites avari, non permittentes penes alios esse, quæ habere ipsi student; individuarum autem rerum communis omnibus simul usus conceditur, et alius alio nihil plus habet ad participandum, cum natura cunctis æqualem distribuat portionem, et his qui plura sibi vindicare volunt, non præbeat occasiones discordiæ.

ἀδήλῳ τοῦ μέλλοντος, τὸ παρὸν καὶ ἐν πείρᾳ γενόμενον τοῦ ἀμφιβόλου, οἷον ἔσται χεῖρον, ἢ ἄμεινον προτιμῶντες εὐλόγως, καὶ παραμυθούμενοι, τούτῳ γοῦν ἑαυτοὺς, ὅτι κἂν τῶν ἄλλων κτημάτων τυραννηθέντες ἁπάντων ἐκβέβληνται, ἐλευθέρων στοιχείων ὅμως ἔχουσι τὴν μετουσίαν ἀκώλυτον, καὶ τοῖς μέγα πνέουσιν ἐπὶ δυναστείᾳ τὴν χρῆσιν ἐν τούτοις ἰσότιμον. Ἄσυλον κτῆσιν ταύτην λαχόντες παρὰ τοῦ Κτίσαντος, ἵνα μὴ πάντη καταπέσωσι ἀθυμίᾳ, ὡς μηδενὸς μέρους ἔχοντες ἐξουσίαν ὅλης τῆς κτήσεως. Ἀναπνέουσι τοιγαροῦν ὅπουπερ ἂν ἐθέλωσι τὸν ἀέρα τοῦτον ἀκώλυτον, ἀντλοῦσι πηγὰς, καὶ ποταμοὺς, καὶ λίμνας, ὡς βούλονται πόματι κεχρημένοι ἀφθόνῳ, καὶ περικλυζόμενοι μετ' ἐξουσίας πολλῆς, κἂν μὴ ἐν πόλεσι, καὶ κώμαις· ἴσως γὰρ ἐν ταύταις πρὸς ἀρδείαν μεμερισμένον τὸ ὕδωρ οὐκ ἐφεῖται τούτοις ὡς ἀκτήμοσιν· ἐν ἐρήμοις οὖν, καὶ ἀγεωργήτοις, ὅμως ἐπ' ἀδείας πρὸς τὸ δοκοῦν ἀπολαύοντες, οὐδενὸς ἐμποδίζοντος· αὐγὰς ἡλίου καὶ ὀφθαλμοῖς, καὶ παντὶ τῷ σώματι δέχονται, ἀναστέλλειν τὴν ἐκεῖθεν φερομένην ἀκτῖνα οὐδενὸς, κἂν ἐθέλῃ, ἰσχύοντος, οὐδὲ τῇ ὑπεροχῇ τοῦ πλουσίου πλέον νέμειν παρὰ τὸν πένητα ὄντος ἱκανοῦ διὰ τὴν ταπεινότητα. Ἔνθα μὲν γὰρ ὑπόκειται ὕλη μεριστὴν ἔχουσα φύσιν, πλεονεκτοῦσιν οἱ πλούσιοι, παρ' ἄλλοις οὐ συγχωροῦντες εἶναι ἃ σπουδάζουσιν ἔχειν αὐτοί· τῶν δὲ ἀδιαιρέτων ἡ χρῆσις κοινὴ πᾶσιν ὁμοίως ἐφεῖται, καὶ ἄλλος ἄλλου πρὸς μετουσίαν ἔχει πλέον οὐδὲν, τῆς φύσεως ἴσην ἅπασι τὴν διανέμησιν, ἐργασαμένης, καὶ τοῖς πλεονεκτεῖν βουλομένοις οὐ παρεχούσης ἔριδος ἀφορμάς.

CAPUT X.

Quis enim aeris segmentum sicut terræ vel pecuniæ præcellenti sua potestate secans obtineat pro seipso separatum ab universim diffuso in omnes particulatim creaturas? Ecquis vero instar pecuniarum, aut rerum pretiosarum solis jubar aut calorem intus uti thesaurum servet solus, eo sibi peculiariter quæsito perfruens, . . . quando nox sub terram, aut nubes coacta currentem occultat polum? Aqua licet in situlis exantlata videatur in multas partes dividi, unoquoque haurientium in accipiendo sibi propriam factam vindicante; ubertima tamen scaturiginis abundantia usum ejus inter plures non sinit esse litigiosum; sed æque atque res individuæ possidendi desiderium sedat, superfluum penitus arbitrante illo, qui ratione pollet, atque vanum, sibi propria asserere velle ea quæ communia omnibus natura donavit, æqualem utendi **154** potestatem præbens, et dominium pariter cunctis adimens; idque veluti reconditum in penetrali asservare, cujus omnibus utendi copia perpetuo proposita est, et ad manum, potestate

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Τίς γὰρ ἀέρος ἀποτομὴν καθάπερ γῆς, ἢ χρήματος ποιησάμενος δυνάμεως περιουσίᾳ, ἔσχε παρ' ἑαυτῷ κεχωρισμένον τοῦ συνεχῶς κεχυμένου κατὰ πᾶν μέρος τῆς κτίσεως; Τίς δὲ χρημάτων ἢ κειμηλίων δίκην ἡλιακὸν φέγγος, ἢ θάλπος, ἔνδον ἐθησαυρίσατο ἰδιόκτητον μόνος ἀπολαύων...... ὅταν νὺξ ὑπόγειον, ἢ νέφωσις τρέχοντα καλύπτῃ τὸν πόλον; Ὕδωρ κἂν ἐν κάλπεσιν ἀντλούμενον πολυσχεδῶς καταμερίζεσθαι δοκῇ, ἴδιον ἑκάστου τῶν ἀρυομένων ἐν τῷ ληφθῆναι γινόμενον, ἀλλὰ τῇ ἀφθονίᾳ τοῦ ῥεύματος ποιεῖ τὴν χρῆσιν τοῖς πολλοῖς ἀφιλόνεικον, ἴσα τοῖς ἀμερίστοις παῦον τὸν τῆς κτήσεως ἵμερον περιττὸν πάντως τοῦ λογισμὸν ἔχοντος ἡγουμένου καὶ μάταιον οἰκειοῦσθαι σπουδάζειν ἅπερ κοινὰ πᾶσιν ἡ φύσις δεδώρηται, ἰσονομίαν χρήσεως παρασχοῦσα, καὶ δεσποτείας ὁμοίως ἀποστερήσασα ἅπαντας, καὶ ταμιεύεσθαι τοῦτο, οὗ πᾶσιν ἡ χρῆσις διὰ παντὸς προκειμένη πλουσία, καὶ πρόχειρος, τῷ ἑτοίμῳ τῆς εἰς ἀπόλαυσιν ἐξουσίας, ἀργὴν, εἰς κτῆσιν τὴν ἐπιθυμίαν ποιεῖ. Ἐπειδή πως τὸ μὲν σπάνιον, δυσπόριστον ἐρεθίζει τὴν ὄρεξιν, μὴ προληφθῇ παρ' ἑτέ-

ρου ἀγῶνα ποιοῦν, οὐ κινεῖ δὲ ταύτην πρὸς ἔφεσιν τὸ ἐν τῷ πληθύνειν ἀεὶ καταφρονούμενον.

A prompta ad fruendum cupiditatem possidendi sedante. Quandoquidem id, quod rerum est difficile paratu est, proritat desiderium, certamen concitans, ne præoccupetur ab alio; non commovet tamen illud quod ipsa semper ex abundantia despectum est.

ΤΜΗΜΑ Ι'.

Περὶ τῆς τῶν μακαρίων διαγωγῆς καὶ τῆς κακονοίας τοῦ διαβόλου.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Οὕτως οὖν, ὦ φιλότης, διακειμένων τῶν πραγμάτων, ὡς εἴρηται, καὶ τοσαύτης παρανομίας κατεχούσης τὸν βίον, ὡς ἰχθύων ἅπαντας μιμεῖσθαι ζωὴν καταπίνοντας τοὺς ἥττονας, καὶ καταπινομένους ὑπὸ τῶν δυνατωτέρων, εὑρεῖν χρὴ ἢ κατὰ τὸν μέγαν Μωϋσέα τινὰ, ποτὲ μὲν τύπτοντα τὸν διαπληκτιζόμενον πρὸς τὸν Ἰσραηλίτην Αἰγύπτιον, ποτὲ δὲ παραινοῦντα μαχομένοις τοῖς ὁμοφύλοις τὸ εὔσπονδον, καὶ λέγοντα· Ἀδελφοί ἐστε, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ἢ κατὰ τὸν Ἀβακοὺμ, ἀρήγειν μὲν τοῖς καταπονουμένοις, ἐπιτιμᾷν πάντως οὐκ ἔχοντα δύναμιν, Θεῷ δὲ κατὰ τῆς τότε πολιτευομένης ἐντυγχάνοντα παρανομίας, καὶ τὸν ζῆλον δεικνύντα τῇ πρὸς αὐτὸν παῤῥησίᾳ· φησὶ γάρ· «Ἕως πότε, Κύριε, κεκράξομαι, καὶ οὐκ εἰσακούσῃ; βοήσομαι πρὸς σὲ ἀδικούμενος, καὶ οὐ με σώσεις; » οὐκ αὐτὸς εἰς πρόσωπον· προφήτης γὰρ ἦν, καὶ πάσης βλάβης ὑπῆρχεν ἀνώτερος, ἀλλὰ τὴν τῶν ἄλλων διὰ τὸ μισοπόνηρον ἐκδικηθῆναι ἀδικίαν εὐχόμενος. Ἑξῆς γοῦν ἐπιφέρει λέγων· « Ἵνα τί μοι ἔδειξας κόπους καὶ πόνους ἐπιβλέπειν ἐπὶ ταλαιπωρίαν καὶ ἀσέβειαν; ὅτι ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον, καὶ ποιήσεις τοὺς ἀνθρώπους ὡς τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης, καὶ ὡς τὰ ἑρπετὰ τὰ οὐκ ἔχοντα ἡγούμενον. » Πόσον ἦν ἀγαθὸν, καὶ πόσην τοῖς ἀδικουμένοις ἐποίει παράκλησιν ἐπικουφιζομένοις τὰ λυπηρὰ τῇ τοῦ συναλγοῦντος συμπαθείᾳ; Ἀδικία δὲ ὡς τὸ τυραννεῖν, καὶ ζημιοῦν, καὶ προπηλακίζειν, οὕτω καὶ τὸ τῶν καθηκόντων ἀποστερεῖν τοὺς χρῄζοντας· τούτων ἐστί. Τοσούτους γὰρ ἕκαστος ἀδικεῖ, ὅσους οὐκ ὠφελεῖ εὐεργετεῖν δυνάμενος. Καὶ τοῦτο δεικνὺς ὁ Κύριος ἀληθὲς, οὐ τοὺς ἀδικήσαντας, οὐ τοὺς πλεονεκτήσαντας, ἀλλὰ τοὺς μὴ θρέψαντας πεινῶντα τὸν πένητα, τοὺς μὴ συναγαγόντας οἴκοι τὸν ξένον, τοὺς μὴ ἐπισκεψαμένους τὸν κατακείμενον, τοὺς μὴ παρὰ τὸν καθειργμένον φοιτήσαντας, καὶ δεσμώτην ὄντα ὅτῳ δήποτε τρόπῳ μὴ παραμυθησαμένους ἔργῳ καὶ λόγῳ, πυρὶ αἰωνίῳ παρέπεμψεν, αὐτὸ κρίνας μεγίστην ἀδικίαν, καὶ παγχάλεπον, τὸ μὴ χρήσασθαι τῇ δυνάμει πρὸς εὐποιΐαν τῶν δεομένων. Εἰ γὰρ καὶ μὴ νόμος θεῖος διαῤῥήδην τὴν ἐλεημοσύνην προσέταττε, γενέσθαι τὴν φύσιν διδάσκαλον ἐκ τοῦ ὁμοιοπαθοῦς νομοθετοῦσαν ἀφθόγγῳ διατάξει τὸ συμπαθές. Ὅταν δὲ καὶ νόμος ἐν ἱεραῖς Βίβλοις κεχαραγμένος ὑπομιμνήσκει τὴν φυσικὴν δύναμιν, ὑπονύττων καὶ διεγείρων τὴν ἐπιτηδειότητα πρὸς εὐεργεσίαν τοῦ χρῄζοντος, πῶς οὐκ ἄξιος καὶ χαλεπωτέρας τοῦ πυρὸς καταδίκης, οὐδ' ἑτέρῳ τοῖν δυοῖν δυσωπηθεὶς διαναστῆναι πρὸς τὸ φιλάνθρωπον, καὶ ἔξωθεν ἐλεγ-

SECTIO X.

De beatorum conversatione et diaboli malignitate.

CAPUT I.

Cum igitur (o amice) eo modo se res habeant, quo dictum fuit, et tanta iniquitas in sæculo dominetur, ut piscium cuncti vitam imitantes deglutiant minores, et a potentioribus devorentur: inveniendus est aliquis, qui aut magni Moysis exemplo, modo percutiat Ægyptium, qui percusserat Israelitam [13]; modo vero populares contribules inter se pugnantes cohortetur ad concordiam, et dicat: Fratres estis, utquid invicem vobis injurias infertis? aut secun-

B dum Habacum, opem quidem laborantibus afflictisque ferat, sed cum redarguendi puniendique facultatem non habeat, Deum conveniat precibus adversus iniquitatem tunc grassantem, et zelum orationis ad eum libertate ostendat. Ait enim: « Usquequo, Domine, clamabo, et non exaudies; vociferabor ad te injuriam patiens, et non salvabis me [14]? » non ipse in semetipso **155** passus injuriam (propheta enim erat, et omni noxa superior exstitit), sed malitiam exosus aliorum injuriam vindicari rogabat. Quocirca infert subinde dicens: « Quare ostendisti mihi labores et dolores, videre miseriam et impietatem? quia impius prævalet adversus justum [15]: et facies homines quasi pisces maris et quasi reptilia non habentia ducem [16]. » Quantum erat

C bonum, et quantum solamen afferebat oppressis, cum in doloribus sublevabantur condolentis compassione? Cæterum sicut iniquitas est alios tyrannide opprimere, et damnis contumeliisque uti luti aspersione offendere; ita et rebus necessariis privare indigentes illis. Etenim tot unusquisque homines injuria afficit, quot, cum possit, beneficiis non juvat. Atque hoc ipsum Dominus verum esse ostendens, non eos qui affecerunt injuria, non eos qui fraude circumvenerunt, sed eos qui non cibarunt esurientem pauperem, qui non domi exceperunt peregrinum, qui non visitarunt decumbentem, qui ad inclusum carcere non accesserunt, et vinculis compeditum neque re, neque verbo ullo modo

D sunt consolati, addixit igni æterno: maximam hanc injuriam judicans et rem omnino duram, non uti facultate ad benefaciendum his qui egent. Nam etiamsi lex divina nihil disertis verbis de misericordia exercenda præcepisset; ipsa tamen natura magistra hanc legem tacita voce constituisse videtur, dum mutuum homini affectum indidit e compassione. Quandoquidem vero et lex sacris Libris expressa commonefacit insitam natura facultatem officii sui, exstimulans et excitans animi propensionem ad beneficentiam erga egentem: nonne

[13] Exod. II, 12. [14] Habac. I, 2. [15] ibid. 3, 4. [16] ibid. 14.

igne gravius meretur supplicium **156** qui harum neutra ad humanitatis sensum inflexus commovetur; et licet ejus socordiam externa redarguant testimonia, internaque conscientia exprobret, ipse tamen aut parcimonia, aut immisericordia supinus semper, et ad benefaciendum ignavus permanet? Verumenimvero si hospites domum deducit exemplo Abraham [17], et, ad instar Lot [18], ex platea viatores ad se trahit, et orphanos prandio excipit, et viduis indigentibus necessaria suppeditat, et omni egeno id efficitur habitu, quod suppleat illud quod deficit, uniuscujusque necessitatibus, prout facultas tulerit, adaptatus, secundum magnum Job [18*]; si projectorum mortuorum cadavera (uti fecisse fertur justus ille Tobias [19]) sepulcro componit, et Dei cultoribus peregrinantibus tectum, lectumque, ac mensam B cum Sunamitide præbet [20], et, juxta Abdiam, eos qui secesserunt, et in tuguriis, et in speluncis vitam degunt, victum subministrando fovet [21]; si exigente necessitate etiam liberis propriis præfert justum egentem, virtuti naturam postponendam ratus, quemadmodum Saraphthia vidua, quæ unicum pugillum farinæ possidebat, et illum, in fame charissimis filiis tabescentibus esurie, obtulit Eliæ prophetæ [22]; si persistit verbi divini meditationi, exemplo eunuchi in curru legentis, et ostendentis quantum operæ huic studio impenderet domi, cui etiam in itinere cum sollicitudine deditus erat [23]: si orationibus, et eleemosynis vacat cum Cornelio, cui dixit astans angelus: « Orationes tuæ et elee- C mosynæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei [24]; » eoque **157** annuntiante fauste opera sua Dei conspectum meruisse operans intellexit; si operam dat jejuniis Paulum æmulatus, quæ ille in parte gloriationis suæ reponens, inquit: « In jejuniis multoties, in fame ac siti [25], » gemini hujus tyrannici violentissimi affectus, famis scilicet, sitisque tolerantia sese speciose adornans propter eos qui negligentius ad temperantiam sunt dispositi, assuetudine deliciarum ventri velut exactori mancipati, ut quamvis desiderium philosophiæ ipsos non eo pertrahat, cupiditate saltem laudum permoveantur: nam de quo merito quis gloriari potest, id utique commendationis omnino non est expers: cur non judicabitur omnibus illis æqualis D pondere, qui prærogativam uniuscujusque peculiarem obtinet, et solus id est, quod erant simul isti omnes, propria vita complexus quasi per capita præclaras singularum ætatum dotes, veterumque veritatem, non argumentorum probabili apparatu, sed perspicuo testimonio operum luculenter demonstrans? Res quippe, quæ inter narrandum sæpenumero, quia præter opinionem est, videtur incredibilis, si ipso confirmetur opere, evadit indubitata, neque utrum fieri possit necne, ambigendi occasionem amplius præbet.

A χόμενος, καὶ ἔνδοθεν ὀνειδιζόμενος τοῦ καλοῦ τὴν ἀργίαν, καὶ μένων διόλου ἀναπεπτωκὼς, καὶ ὀκνῶν ἢ φειδωλίᾳ, ἢ ἀσπλαγχνίᾳ τὴν εὐποιΐαν; Εἰ δὲ ξένους μὲν οἴκοι συνάγει κατὰ τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ἐκ τῆς πλατείας κατὰ τὸν Λὼτ τοὺς ὁδίτας ἕλκει πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ὀρφανοὺς ἐπιδειπνοίη, καὶ χήραις ἐπαρκοίη δεομέναις τὰ λείποντα, καὶ παντὶ χρῄζοντι γίγνοιτο τῇ σχέσει τοῦτο, ὅπερ ἀναπληροῖ τὸ ὑστέρημα, ἁρμοζόμενος τῇ δυνάμει ταῖς χρείαις ἑκάστου κατὰ τὸν μέγαν Ἰὼβ, καὶ συστέλλει σώματα ἐῤῥιμμένων νεκρῶν, ὡς ἱστορεῖται ποιῶν Τωβίας ὁ δίκαιος, καὶ τοῖς ἐπιξενουμένοις ἀπονέμει σκηνὴν, καὶ κλίνην, καὶ τράπεζαν, κατὰ τὴν Σουναμῖτιν, καὶ τοὺς ἀνακεχωρημένους ἐν καλύβαις, καὶ σπηλαίοις διάγοντας βίον θεραπεύει τοῖς ἐπιτηδείοις, κατὰ τὸν Ἀβδιοὺ, B καὶ τέκνων ἐν τοῖς ἀναγκαίοις προκρίνει δίκαιον ἐνδεῆ, δευτέραν ἀρετῆς κρίνων τὴν φύσιν, κατὰ τὴν Σαραφθίαν χήραν, δράκα μόνην κεκτημένην ἀλεύρου, καὶ ταύτην ἐν λιμῷ μαραινομένων τῶν φιλτάτων ἐνδείᾳ παραχωρήσασαν τῷ προφήτῃ Ἠλίᾳ, καὶ προσεδρεύοι μελέτῃ τοῦ λόγου κατὰ τὸν ἐπὶ τοῦ ἅρματος ἀναγινώσκοντα εὐνοῦχον, καὶ τὴν οἴκοι σπουδὴν δεικνύντα τῇ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἐπιμελείᾳ τοῦ πράγματος, προσευχαῖς, καὶ ἐλεημοσύναις σχολάζοι, κατὰ τὸν Κορνήλιον, ᾧ φησιν ἄγγελος παραστάς· « Αἱ προσευχαί σου, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, » ἄξια τῆς θείας ὄψεως εὐαγγελισάμενος τῷ ἐργάτῃ τὰ ἔργα· καὶ νηστείαις προσέχοι τὸν Παῦλον ζηλῶν, ὃς ἐν μέ- C ρει καυχήματος τὸ πρᾶγμα τιθέμενός φησιν· « Ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ, » τῇ ἐπὶ τῷ διδύμῳ, τυραννικῷ πάθει πείνης καὶ δίψης σεμνυνόμενος καρτερίᾳ, διὰ τοὺς ὀκνηρότερον διακειμένους περὶ τὴν ἐγκράτειαν, ἔθει τῆς ἡδυπαθείας δεδουλωμένους, τῇ φορολόγῳ γαστρὶ, ἵνα κἂν μὴ πόθος αὐτοὺς ἕλκυσε φιλοσοφίας πρὸς τοῦτο, ἐπιθυμίᾳ γοῦν ἐπαίνων προτρέψηται· τὸ γὰρ καυχήματος ἄξιον, καὶ ἐγκωμίων πάντως οὐκ ἄμοιρον· διατί κριθείη πάντων ἐκείνων ἀντίῤῥοπος, ἑκάστου τὸ πλεονέκτημα οἰκειωσάμενος, καὶ μόνος τοῦτο γενόμενος, ὅπερ ἦσαν ὁμοῦ πάντες αὐτοὶ, τὰ κατὰ καιροὺς ἀνακεφαλαιωσάμενος ἐν τῷ ἰδίῳ βίῳ καλὰ, καὶ δείξας τὰ ἀρχαῖα πιστὰ οὐ κατασκευῆς πιθανότητι, ἀλλὰ μαρτυρίᾳ τῶν ἔργων σαφεῖ. Τὸ γὰρ ἐν τῇ ἐπαγ- D γελίᾳ διὰ τὸ παράδοξον πολλάκις φαινόμενον ἄπιστον, ἔργῳ βεβαιωθὲν, ἀναμφίβολον γίνεται, οὐκέτι τῷ ἐνδοιασμῷ τοῦ δυνατοῦ, καὶ ἀδυνάτου παρέχον καιρόν.

CAPUT II.

Et quomodo feminam (*Peristeriam*) adeo effulgentem vitæ conversatione velles latere diabolum honestatis osorem, eamque non exercitam tentatio-

ΚΕΦΑΛ. Β'

Καὶ πῶς λάμπουσαν τῇ πολιτείᾳ λανθάνειν ἤθελες τὸν μισόκαλον διάβολον, καὶ μένειν ἐβούλου ἀγύμναστον πειρασμῶν, τοσαύτας προκλήσεως αὐτῷ παρ-

[17] Gen. XVIII, 6. [18] Gen. XIX, 2. [18*] Job XXIX, 15. [19] Tob. I, 20. [20] IV Reg. IV, 10. [21] III Reg. XVIII, 3, 14. [22] III Reg. XVII, 13. [23] Act. VIII, 27. [24] Act. X, 4. [25] II Cor. XI, 27.

A ἔχουσαν ἀφορμάς; Εἰ γὰρ ἕκαστος τῶν ἕν τι, καὶ δεύτερον κατορθωκότων καλὸν, πολὴν ἔσχε καθ' αὐτοῦ πνεύσαντα τὸν ἐχθρὸν, πῶς ἔδει τὴν πολύαθλον, καὶ τοὺς ἁπάντων ἀγωνιζομένην ὁμοῦ καθῆσθαι ἀμέριμνον, ἐν σταδίῳ οὖσαν, καὶ οὐκ ἔχουσαν τὸν προσπαλαίοντα, ἀλειφομένην, καὶ οὐ συμπλεκομένην, κονιζομένην ἐν τῷ σκάμματι, καὶ οὐ κινοῦσαν καθ' ἑαυτῆς τὸν ἀντίπαλον, διερίζουσαν, καὶ οὐ παροξύνουσαν αὐτὸν πρὸς μάχην, ἀρετὴν ἐργαζομένην, καὶ οὐ λυποῦσαν τὸν ἀρχέκακον, Θεῷ ἀρέσκουσαν, καὶ οὐκ ἐγείρουσαν τὸν ὄφιν πρὸς φθόνον βασκαίνειν εἰωθότα τοῖς εἰς τιμὴν προκόπτουσιν ἐκείνην, ἧς ἀπέπεσεν ἀπροσεξήσας ἐκεῖνος; Διὰ τοῦτο πάντες οἱ ἅγιοι πεπολέμηνται παρ' αὐτοῦ, καὶ οὐδείς ἐστιν ὁ προθέμενος, ἢ πράξας τι τῶν ἀρεσκόντων Θεῷ, ὅς μὴ B ἔσχεν ἀντιπράττοντα, καὶ ἐπιβουλεύοντα τὸν τοῦτο σπουδάζοντα, ἐχθρὸν ὄντα δι' οὐδὲν, ἢ δικαιοπραγεῖν, ὅτι σπουδάζοντες φιλίαν στέλλονται πρὸς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, καὶ καταλείπουσι μόνον, ἢ μετ' ὀλίγων κομιδῇ καταδικαζόμενον τὴν αἰώνιον κόλασιν, πολλοὺς ἢ καὶ πάντας ἑλκύσαι θέλοντα μεθ' ἑαυτοῦ. Στοχάζεται γὰρ ἴσως ὁ παμμίαρος φειδοῦς τεύξεσθαι μετὰ πάντων, εἰ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων εὑρεθείη ἅπαν κολάσεως ὑπεύθυνον, οὔτε τῷ κατακλυσμῷ πληροφορηθεὶς τὸ ἐμβριθὲς τῆς ἀποφάσεως, οὐ δυσωπηθείσης πρὸς συμπάθειαν, πλῆθος δι' ἁμαρτίαν κριθὲν κολάσει ὑπόδικον. Εἰ γοῦν τὸ μετὰ πολλῶν τιμωρεῖσθαι παραμυθίαν ἡγεῖται, ἐπελαφριζομένης, ὡς δοκεῖ, πάντως αὐτῷ τῆς βασάνου τῇ κοινωνίᾳ τοῦ πλήθους, κἂν τούτῳ, καθὼς ἐν πᾶσι, σφαλ- C λόμενος· τί γὰρ ὀνίνησι τὸν πάσχοντα ἀριθμὸς τὰ αὐτὰ πάσχων, ἀπεράντως ἑκάστου τὴν ὀδύνην ἔχοντος ἰδίαν, καὶ οὐκ ἐπιμεριζομένην τοῖς ἄλλοις; Ἀλλ' ἀρκεῖ τῷ βασκάνῳ τάχα πρὸς πληροφορίαν τοῦ πάθους καὶ ἡ τῶν πολλῶν ἀπώλεια μόνη, κἂν μηδὲν κερδαίνῃ ἐκ τούτου ὅλως αὐτός. Φθόνου γὰρ ἴδιον τοῦτο, συμφορὰν ἐπιθυμεῖν τῶν φθονουμένων, καὶ μεταβολὴν ἀπὸ τοῦ εὐδοκίμου ἐπὶ τὸ ἀτιμότερον, οὐδὲν τοῦ δυσπραγοῦντος αὐτὸν παραμυθουμένου, ἢ ὅτι μόνον ἀναπέπαυται τυχὸν ἐὰν ἄρα τύχῃ τοῦ ποθουμένου, εὐφραινόμενος ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τοῦ φθονουμένου τῆς εὐπραγίας, ἐφ' ᾗ ὠδυνᾶτο, καὶ ἐτήκετο πρότερον.

A nibus persistere statueres tantas provocandi eidem subministrantem ansas? Si etenim unusquisque illorum qui unum aliquod et alterum bonum opus feliciter peragunt, habet adversum **158** se hostem valide conspirantem: quo pacto ipsam multis adoreis decoratam, et unam omnium simul certaminibus oppugnatam sedere oporteret otiosam; in stadio esse, nullum tamen habere adversarium; unctam, et manus tamen haud conserere; aspersam pulvere intra fossam, neque concitare in se ullum colluctatorem; lacessere illum, nec ad pugnam irritare; virtutem operari, nec dolore percellere auctorem mali; Deo placere, et non expergefacere serpentem ad invidiam, solitum livore obtrectare his qui ad illum honorem progrediuntur, e quo B ille sua negligentia excidit? Et hâc de causa omnes sancti oppugnati fuerunt ab illo; neque ullus est, qui aliquid Deo placitum vel animo proponat, vel re perficiat, quin adversarium et insidiatorem eum habeat, qui infestissimo odio mortales prosequitur, non aliam ob causam, quam quod juste agunt, quod Christo Servatori studeant esse amici, ipsum vero solum deserant, vel cum paucis æterno supplicio valde puniendum, plurimos, quin et omnes secum pertrahere cupientem. Intendit enim forsitan omnino exsecrandus veniam cum omnibus assequi, si genus universum hominum pœnæ obnoxium inveniretur, necdum diluvii exemplo satis superque, quanta sit divinæ sententiæ severitas, C edoctus, non inflexæ ad commiserationem ob multitudinem judicatam, propter peccatum punitioni addictam. Siquidem hoc solatium ducit puniri cum multis, alleviante, uti videtur, tormentum communicatione ipsius multitudinis, quamvis in eo, quemadmodum in omnibus, fallatur: ecquid enim juvat patientem numerus eorum **159** qui eadem patiuntur, unoquoque dolorem proprium tolerante infinitum, neque dispertitum aliis: sed sufficit fortassis invido ad sui solatium supplicii sola quamplurimorum perditio, etsi nihil aliud inde penitus lucretur ipse commodi. Proprium est quippe hoc invidiæ, calamitatem eorum quibus invidet, con- D cupiscere, et mutationem e claritudine in vilitatem, nullum aliud percipiendo solamen ex miseri ærumna, quam quod acquiescat solummodo forsitan, si tamen eveniat quod cupiebat, oblectatus de illius, cujus invidia flagrat, dejectione felicitatis, ob quam affligebatur prius et contabescebat.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Οὕτω νεόπλαστον ἔτι τὸν Ἀδὰμ, καὶ τῆς θείας ἐναγχος εἰκόνος ἠξιωμένον, δεσποτείαν τε πάσης λαβόντα τῆς κτίσεως, ὑπελθὼν ἀπάτῃ, καὶ δόλῳ, ἐπεὶ μὴ φανερὰν εἶχεν αἰτίαν ἀνύουσαν αὐτὸν τῆς βασκανίας σκοπὸν, ἔτι καὶ τῆς ἐντολῆς, καὶ τῆς τιμῆς διὰ τὸ προσφάτως δεδόσθαι μεμνημένον, ἠπάτησε τοῖς φενακισμοῖς, ἰσοθεΐαν ἐπαγγειλάμενος, ἵνα καὶ τῆς δεδομένης ἀποστερήσῃ τιμῆς· οὐδὲν γὰρ εἶχεν ὅπλον, ᾧ τέως χειρώσεται τὸν ἄπειρον μάχης, οὐ πορνείαν, οὐδέπω γὰρ πρὸς ἡδονὴν ἐγαργάλιζεν· οὐκ ὄψις, οὐ πάθος, οὐ πλεονεξία· οὐκ ἦν γὰρ τὴν

CAPUT III.

Ita etiam recens effictum ex humo Adam, ac divinæ imaginis vix dignitate donatum, adeptum omnis simul creaturæ dominationem aggressus fraude ac dolo, cum non haberet causam manifestam, qua ipsum invidiæ scopum assequeretur, adhuc et præcepti, ac honoris nuperrime delati memorem, decepit per imposturas Dei æqualitatem promittendo, ut et donato privaretur honore. Nihil enim tunc armorum suppetebat, quibus subigeret usque belli imperitum; non fornicatio, necdum enim ad libidinem titillabatur; non aspectus ocu-

lorum, non affectus animi, non avaritia; non enim erat materies concupiscentiam ad occupationem proritans; non invidia, non vanæ gloriæ appetitus, non odium, non dolus, cum nullus esset adversus quem commoveretur; uti confestim in Cain cœperunt hæ passiones gestire veluti passis alis, Abelis probitate ad æmulationem provocatæ. Unum duntaxat ille sibi ad astruendam fraudem profuturum norat amorem, et appetitum majoris honoris. Vetus **160** quippe hic affectus, natusque simul cum homine, sed non ad honorantis contumeliam, verum ad reverentiam, et honorem concessus. Nam dignitas, quam ut Deus promittebat ille qui primum pluralitatis deorum nomen voce usurpavit, et puritatem imperii unici perturbavit deorum appellatione eam infuscans, ab homine acquiri poterat virtutis studio, rapina vero invadi transgressione mandati non poterat; cum ea sit peccati natura ut honorem auferre, non proferre valeat. Statim igitur ille homo propter contumeliam in eum qui honore ipsum condecorarat, post præcepti transgressionem spoliatur dignitate, privatur dominio, deponit imaginis honorem, ad eam, quam paulo ante habuit, revertitur vilitatem, terra rursus atque pulvis nominatur absque divinæ effigiei, quæ materiali figmento consors adhibita erat, mentione. Convenienter deinceps ferarum iras timet, venena serpentum, belluarum ferocissimarum vires, quibus erat paulo ante propter imperium metuendus, hisce factus est subditus; et simul ac Deo non paruit, uno momento cunctis excidit, quibus hucusque propter obedientiam præfuerat. Hanc enim ipsi legis loco injungens abstinentiam unius plantæ proposuerat rerum conditor, cum alia nulla materies (ut dictum fuit) exercendi ad obedientiam tum esset eum qui lege constringendus erat, necessarioque debebat, ut aliis omnibus imperaret, habere præceptum aliquod significans ipsi servitutis jugum, ut quando superbiendo supponeret se præesse creaturis, et imperare tot et tantis animantibus, comprimeret confusam præ potestate mentem, cogitando se subesse legi, subditumque esse mandato, quandoquidem **161** majoris imperii timor informare ad modestiam inferiores, ut ne tumeant, solet, et quod inflatur superbia, cum sentit se principatum in alios obtinere, et apprehensione superioris potentiæ ad moderationem castigando redigit, audaciam insolescentem ad injuriam inferendum cohibens interdum recordatione supereminentis principatus, et vindicis.

A ἐπιθυμίαν πρὸς κτῆσιν ἐρεθίζουσα ὕλη· οὐ φθόνος, οὐ κενοδοξία, οὐ μῖσος, οὐ δόλος, οὐδενὸς ὄντος, καθ' οὗ κινηθήσεται, ὡς εὐθὺς ἐν τῷ Κάϊν ἤρξατο πτερύσσεσθαι ταῦτα τὰ πάθη, τῇ τοῦ Ἄβελ εὐδοκιμήσει ἐρεθισθέντα πρὸς τὸ ζηλότυπον. Ἓν ᾔδει συνεργοῦν αὐτῷ πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ τεχνάσματος μόνον, ἔρωτα, καὶ πόθον μείζονος τιμῆς. Ἀρχαῖον γὰρ καὶ σύγχρονον τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο τὸ πάθος, ἀλλ' οὐχ ἐφ' ὕβρει τοῦ τιμήσαντος, ἐπὶ σεβασμῷ δὲ καὶ τιμῇ δεδομένον. Ἣν γὰρ ἐπηγγείλατο ὡς Θεὸς ἀξίαν ὁ πρῶτον πολυθεΐας φθεγξάμενος ὄνομα, καὶ τὸ ἀκραιφνὲς τῆς μοναρχίας θολώσας προσηγορίᾳ θεῶν, κεκτημένην ἀνθρώπῳ ἀρετῆς ἐπιμέλειαν, ἅρπασμα δὲ γενέσθαι παραβάσει τῆς ἐντολῆς οὐκ ἐδύνατο, τῆς ἁμαρτίας ἀποστερεῖν τιμῆς φύσιν ἐχούσης, οὐ B προτιθέναι τιμήν. Αὐτίκα γοῦν οὗτος μὲν διὰ τὴν εἰς τὸν τιμήσαντα ὕβριν μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, γυμνοῦται τῆς ἀξίας, παραλύεται τῆς ἀρχῆς, τῆς εἰκόνος ἀποτίθεται τὴν τιμὴν, εἰς τὴν πρὸ μικροῦ ὑποστρέφει εὐτέλειαν, γῆ πάλιν, καὶ χοῦς ὀνομάζεται, ἄνευ τῆς συγκεκληρωμένης τῷ χοϊκῷ ἀνδριάντι θείας μορφῆς. Δέδοικε λοιπὸν εἰκότως θηρίων θυμοὺς, ἰοὺς ἑρπετῶν, θηρίων ἐῤῥωμενεστάτων ἀλκὰς, οἷς ἦν πρὸ μικροῦ διὰ τὴν ἀρχὴν φοβερὸς, τούτοις γενόμενος ὑποχείριος, πάντων ἀθρόως ἐξέπεσεν ἀπειθήσας Θεῷ, ὧν διὰ τὴν ὑπακοὴν καθειστήκει τέως ἐντός. Ταύτην γὰρ αὐτῷ, καὶ ἀντὶ νομοθεσίας ὁ Δημιουργὸς προεθήκατο ἐγκράτειαν ἑνὸς ἐπιτάξας φυτοῦ, ἄλλης οὐκ οὔσης ὕλης, ὡς εἴρηται, C τῆς γυμναζούσης πρὸς ὑποταγὴν νομοθετούμενον ἀναγκαίως ὀφείλοντα διὰ τὸ τῶν ἄλλων ἡγεμονεύειν ἁπάντων ἔχειν τι ἐπικείμενον πρόσταγμα σημαῖνον αὐτῷ τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν, ἵνα, ὅταν μέγα φρονεῖν ὑποτίθηται τὸ ἐπιστατεῖν τῶν γεννητῶν, καὶ ἄρχειν τοσούτων, καὶ τηλικούτων ζώων, συστέλλῃ διαχεομένην τῇ ἐξουσίᾳ τὴν γνώμην τὸ εἶναι ὑπὸ νόμον, καὶ ὑποκεῖσθαι τῇ ἐντολῇ· ἐπειδή πως ὁ τῆς μείζονος ἀρχῆς φόβος παιδαγωγεῖν πρὸς τὸ ἄτυφον πέφυκε τοὺς ἐλάττονας, τὸ φυσώμενον ἐπὶ τοῖς ἐρχομένοις τῆς γνώμης, καὶ τῇ ἐννοίᾳ τῆς ὑπερκειμένης ἐξουσίας σωφρονίζων πρὸς τὸ μετριώτερον, καὶ τὸ αὔθαδες ἐξυβρίζον ἔσθ' ὅτε ἐπέχων ὑπομνή- D σει ἐπιτιμίου ὑπερεχούσης ἀρχῆς.

CAPUT IV.

Verum non usque adeo quid faciendum esset, terrenus ille potius, quam Deo similis Adam animo suo dispexerat, totum se suo consultori majoris honoris accipiendi causa permittens; etiam neglecto mandato, quod conservando satius erat certum possidere honorem convenientem naturæ suæ, quam sublimiorem incertumque exspectando, cum etiam, qui inerat, perdere, ac nunquam obventura sperando, præsentis jacturam eligere. Qui vero cum audierint Dominum dicentem: « Estote perfecti,

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἀλλ' οὐχ οὕτως εἶδε τῷ λογισμῷ τὸ πρακτέον ὁ μᾶλλον γήϊνος, ἢ θεοείκελος Ἀδὰμ, ὅλος τοῦ συμβουλεύοντος ἑλέσθαι τὴν μείζονα τιμὴν γενόμενος, καὶ τὴν ἐντολὴν ἀθετήσας ἣν φυλάττοντα ἦν ἄμεινον ὡμολογημένην κεκτῆσθαι τὴν πρέπουσαν τῇ φύσει τιμὴν, ἢ προσδοκήσαντα τὴν ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἀδήλως καὶ τὴν οὖσαν ἀποβαλεῖν, ῥίψαι καταδεξάμενον τὰ παρόντα, ἐλπίδι τῶν οὐδαμῶς παρεσομένων. Οἱ δὲ τοῦ Κυρίου λέγοντος ἀκούσαντες· « Γίνεσθε τέλειοι, καθὼς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέ-

λειός ἐστι, » καὶ ὁδῷ σπουδάσαντες ἀκολούθως ἐλθεῖν ἐπὶ ταύτην τὴν κατάστασιν διὰ τοῦ μιμήσασθαι τὸν τέλειον Πατέρα ταῖς κατὰ μέρος ἀρεταῖς, γενόμενοι πρότερον οἰκτίρμονες, καὶ φιλάνθρωποι, καὶ συμπαθεῖς, ἐλεήμονες· ταῦτα γὰρ ἐπὶ τὴν τοῦ Πατρὸς ἄγει τελειότητα, εὐλόγως τὴν πρώτην ἐπαναλαμβάνουσιν ἀξίαν μετὰ τῆς εἰκόνος, καὶ τὴν περιπόθητον προσηγορίαν δεχόμενοι, οὐ παρὰ τοῦ ψευσαμένου πάλαι τὸν τοῦ γένους προπάτορα, παρὰ δὲ ἀεὶ ἀληθεύειν εἰδότος Θεοῦ ἐν οἷς φησιν· « Ἐγὼ εἶπα· Θεοί ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες. » Οὕτως εἶχε μὲν πρὸς τοῦτο ἐπιτηδείως ὁ ἄνθρωπος, οὐδέπω δὲ γνῶσιν κεκτημένος, τίς ὁ ταύτην τὴν δωρεὰν παρέχων ἐστὶν, ἐσφάλη τῆς ἐλπίδος εἰκότως ὁ πιστεύσας τῷ παρανόμῳ ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν ἀξίαν ἐκείνην ἐπιτιθεμένῳ· οὐ γὰρ συνεῖδε τοῦ ἀπατεῶνος τὸ τέχνασμα, ὅτι μηχανώμενος τὸ μὴ ἐλθεῖν αὐτὸν ἐφ' ἣν ἐπηγγείλατο τιμὴν, συνεβούλευεν ἐλθεῖν ὡς οὐχ ἦν δυνατὸν, τὴν ἀποτυχίαν αὐτῷ τοῦ δυνατοῦ κατασκευάζων τῷ ἀδυνάτῳ τρόπῳ, ἵνα ὅπερ ἐδίδου τὸ εὔλογον, τοῦτο ἀπολέσῃ τῇ ἀλόγῳ ἐπιτελέσει, κατασοφισθεὶς πανούργως παρὰ τοῦ πάντα σοφίζεσθαι πρὸς βλάβην τῶν πειθομένων αὐτῷ ἀεὶ μηχανωμένου.

A quemadmodum Pater vester cœlestis est, perfectus [26]; » et singulis quibusque virtutibus imitando Patrem perfectum, ad hunc statum pervenire consequenter per iter studuerint perfectionis, effecti sunt misericordes in primis, et humani, et compatientes, et eleemosynarum elargitores; hæc enim ad Patris deducunt perfectionem: jure merito pristinam recuperant dignitatem cum imagine, desideratam ardenter illam suscipientes appellationem, non ab eo qui decepit olim generis primum auctorem, verum ab eo Deo, qui semper veritatem scit tueri, in quibus ait: « Ego dixi: Dii estis, et filii Altissimi omnes [27]. » **162** Adeoque homo ad hoc ipsum comparatus erat, neutiquam vero cognitionem habens, quis esset tanti muneris auctor, merito sua excidit deceptus spe, dum inique fidem B habuit incitanti ad illam dignitatem pervenire; nec enim perspexerat impostoris artificiosam fraudem, qui cum id machinaretur, ut ne ipse homo appelleret ad eum quem promiserat, honorem, consuluit eo tendere modo impossibili, ut quem potuisset assequi, non posset male ambiendo pertingere; utque quod justa ratio concesserat, illud perderet injusta affectatione, actu veteratorio circumventus ab eo, qui ad sibi obsequentes et morigeros suos evertendos nihil assidue non molitur.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Καὶ ὅτι τῆς εἰκόνος ἦσαν οἱ χαρακτῆρες οἱ καὶ τότε πρὸς τὴν ὑποταγὴν δυσωποῦντες τοὺς θῆρας, ἔδειξεν ὁ καιρὸς, καὶ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ πεῖρα· ὅσα γὰρ πρὸς λύμην τῶν ἁμαρτωλῶν ἐστι νῦν, ταῦτα τοὺς δικαίους αἰδούμενα τὴν φθοροποιὸν συστέλλειν ἐπείγεται δύναμιν. Οὕτω τῆς Βαβυλωνίας καμίνου τὸ πῦρ οὐχ ἥψατο μὲν οὐδὲ χρωτὸς σωμάτων ὁσίων, ἐξετίναξε δὲ τὴν φλόγα ἐπὶ τοὺς παρανόμους ἀκμάζουσαν ὡς ἐπὶ πήχεις τεσσαράκοντα ἐννέα, νεμηθῆναι τοὺς παρατυχόντας Χαλδαίους, καθάπερ αὖον καλάμην ἐσθιομένους, καὶ καρφαλέα φρύγανα, τὴν δὲ ἀνθρακιὰν ναρκήσασαν κάτω πηλοῦ, καὶ κοχλάκων ἀδρανεστέραν κατέλιπεν, οὐδὲν τὰς πατούσας βάσεις ἀδικῆσαι δεδυνημένην· καὶ γὰρ τὰ σαράβαρα ἐξῆλθον ἔχοντες στίλβοντα τῷ χρώματι, καὶ αὐτῆς ὀσμῆς ἐλεύθερα καπνοῦ, ἀσθενεῖ, καὶ εὐφθάρτῳ σώματι νικήσαντες παμφάγον δύναμιν πυρός. Οὕτως οἱ λέοντες ἐν τῷ λάκκῳ λιμώττοντες (ἐπὶ γὰρ ἡμέρας ἑπτὰ ἐφυλάχθησαν ἄσιτοι), τὴν φυσικὴν ὠμότητα προσερεθίσειν τῇ ἐνδείᾳ πάντως οἰηθέντων τῶν Βαρβάρων, οὔτε πλησίον γενέσθαι τοῦ Δανιὴλ ἐτόλμησαν, ὅπως μηδὲ ὄψει ὁρμῆς φοβερᾶς λυπήσωσι τὸν δίκαιον, κἀκείνου τὴν παρὰ τοῦ Ἀβακοὺμ κομισθεῖσαν ἐσθίοντος τροφὴν, ἔμενον ἐγκρατεῖς, οὐδὲ τότε πρὸς ἄθεσμον ἐρεθισθέντες βοράν· οὐ γὰρ ἵνα θρέψῃ πεινῶντα τὸν δίκαιον, ὁ Μωσέα καὶ Ἠλίαν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας διακρατήσας ἀπροσδεεῖς σιτίων, ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Βαβυλωνίων χώραν μετάρσιον ἀγγέλου φέροντος διαέριον τὸν δεῖπνον κομίζοντα τὸν

CAPUT V.

Cæterum divinæ imaginis notas fuisse, quæ feris obediendi reverentiam incutiebant, tempus deinde C atque ipsa rerum experientia demonstravit; nam quæcunque nunc ad peccatorum vergunt exitium, eæ justis obsequentes nocendi vim reprimere coguntur. Ita Babylonicæ fornacis ignis corporum sanctorum ne cutem quidem tetigit, at super injustos maximo erumpens impetu, flammam ad cubitos quadraginta novem ardescentem effudit ad absumendos, qui circa fornacem erant, Chaldæos, quos veluti siccam stipulam et arida cremia devoravit; ipsam vero prunarum struem inferius otiantem, luto aut glareis imbecilliorem impotentioremque reliquit, ita ut neque potuerit calcantium vestigia lædere; nam sarabara colore nitida, et libera ipso fumi **163** odore gestantes exierunt debili ac fluxo ad corruptionem corpore omnivoram ignis vim superantes. Ita quoque leones in lacu macerati [28], D septem enim diebus fame macerati custoditi sunt absque ullo cibo, Barbaris insitam ipsis natura immanitatem inopia victus irritare arbitrantibus, omnino ne quidem ausi sunt ad Danielem accedere, ne aspectu terribilis velut impetus justum affligerent, et dum ille cibum ab Habacum allatum comederet, manebant temperantes, et ne tum quidem ad illicitum provocabantur pabulum; nec enim ad famelicum cibandum justum venire jussit per aera sublimem e Judæa in Babyloniorum regionem angelo perferente Habacum prandium portantem, qui Mosem et Eliam quadraginta dierum spatio sine

[26] Matth. v, 48. [27] Psal. LXXXI, 6; Joan. x, 34. [28] Dan. XIV, 33 seqq.

cibi necessitate conservarat; sed ut magnum et A stupendum valde miraculum patefaceret, leones jejunium sapienter professos promulgans, dum homo in eorum conspectu cibum capiens manducaret, neque multorum dierum indigentiam solventes, dum consuetum gratumque ipsis corporis humani ferculum tanquam in mensa fuerat propositum. Erat enim hic consuetus eorum cibus; quibus duo singulis diebus humana corpora ad mortem damnatorum illorum objiciebantur sumenda. Ita continuum maris Rubri æquor ab una littoris ora in adversam divisum est, et fluida lubricaque natura marina imitata est corpus solidum, densumque ad utrumque latus altissimo fastigio assurgens in murum, viamque præbens regiam populo transeunti, quam Moses digna fide ex tempore B stratam per maris medium præter opinionem munierat. Ubique adeo divina imago Deo famulantibus reverentiam **164** conciliat, eosque cunctis in rebus verendos reddit.

Ἀβακοὺμ ἧκεν παρεσκεύασεν, ἀλλ' ἵνα τὸ θαῦμα μέγα δειχθῇ καὶ λίαν παράδοξον, λέοντας ἀνακηρύττον φιλοσοφοῦντας νηστείαν, ἀνθρώπου ἐν ὄψει αὐτῶν ἐσθίοντος, καὶ πολυήμερον οὐ λύοντας ἔνδειαν, τραπέζης παρακειμένης συνήθους, καὶ φίλης αὐτοῖς σώματος ἀνθρωπείου· ταύτην γὰρ ἔθιμον εἶχον τροφὴν, δύο λαμβάνοντες τῆς ἡμέρας ἀνθρώπεια σώματα τῶν καταδικαζομένων ἐκείνων τὸν θάνατον. Οὕτω τὸ συνεχὲς τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐξ ἀκτῆς εἰς ἀκτὴν διῃρέθη διαπόντιον, καὶ ἡ ῥευστὴ καὶ ὀλισθηρὰ φύσις ἐμιμήσατο σῶμα στερέμνιον τειχωθεῖσα πρὸς ἑκάτερον πλευρὸν ὑψηλῷ ἀναστήματι, καὶ ὁδὸν παρασχοῦσα λεωφόρον τὴν ἐν μεταιχμίῳ σχεδιασθεῖσαν τῇ Μωσέως ἀξιοπιστίᾳ παράδοξον ἀτραπὸν, πανταχοῦ τῆς θείας εἰκόνος τοῖς τοῦ Θεοῦ θεράπουσι παρεχούσης τὸ αἰδέσιμον, καὶ ποιούσης ἐντροπῆς ἐν πᾶσιν ἀξίους.

CAPUT VI.

Cur igitur athletis molesta est exercitatio luctandi scientiam eos edocens, neque periclitari permittens, brevique labore ad ferendos labores illiciens, neque sinens insidias usque ad damnum pervenire? Fortasse vero molestia non afficit illos qui norunt lucrum ex apostolica monitione, qua inquit: « Afflictio patientiam operatur, patientia vero probationem, probatio autem spem, spes vero non confundit [29], » afferens utique secum quæ sperantur, neque exspectationem eludens. At iis est molesta, qui ad athleticum laborem remissiori sunt animo, et præ ignavia propria atque socordia ad alienorum certaminum conspectum deficiunt C mœrore, quemadmodum et magni Job uxorem sermo fert dixisse marito confligenti cum ærumnis: « Quousque suffers constanter [30]? » non sustinens forsitan videre quæ ille ferebat patiens. Illud enim: « Usquequo suffers constanter? » ipsam fuisse afflictam ostendebat aspiciendo ea in quibus ipse tentatus constanter tolerabat: non enim ait: Quousque pateris, vel dolore atque ærumnis affligeris? sed, « Usquequo suffers constanter? » Quod plane significabat, eam non morbo compati, nec generosum animum admirari, sed patientiam uti vanam reprehendere, neque convenientem; eam consulere mali protensionem deplorare, non vero patienti condolere. Istiusmodi quippe sunt effeminati atque muliebres, et cum in laboriosas ad- D versasque res incidunt, non solum non ungunt ad fortitudinem masculam **165** eos qui decertant sermonibus, sæpius animum fatiscentem roborantibus, verum etiam auferunt illius præsentes vires, et diffringunt, indignantes, perinde ac si mala essent intolerabilia, et eos quos juste deberent prædicare beatos, veluti miserabiles deplorando atque deflendo. Audivisti divinam vocem dicentem: « Vir qui non suffert tentationem, a Deo improba-

[29] Rom. v, 3. [30] Job ii, 9.

ΚΕΦΑΛ. ϛ'.

Τί οὖν τοὺς ἀθλητὰς ἡ γυμνασία λυπεῖ τὴν ἀγωνιστικὴν ἐπιστήμην διδάσκουσα, κινδυνεύειν οὐ συγχωροῦσα, τοὺς καμάτους προξενοῦσα καμάτῳ βραχεῖ, καὶ τὰς ἐπιβουλὰς οὐκ ἐῶσα μέχρι βλάβης ἐλθεῖν; Τάχα δὲ οὐ λυπεῖ μὲν ἐκείνους, εἰδότας τὸ κέρδος ἐκ τῆς ἀποστολικῆς παραινέσεως, ᾗ φησιν· « Ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα, ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, » φέρουσα πάντως μεθ' ἑαυτῆς τὰ ἐλπιζόμενα, καὶ οὐ ποιοῦσα τὴν προσδοκίαν ἀνόνητον. Λυπεῖ δὲ τοὺς περὶ τὸν ἀθλητικὸν πόνον διακειμένους ὀκνηρότερον, καὶ ἐναλύοντας τῇ ὄψει τῶν ἀλλοτρίων ἀγώνων διὰ νωθείαν, καὶ ἀνανδρείαν οἰκείαν, καθάπερ καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ μεγάλου ὁ λόγος ἔχει Ἰὼβ λέγουσαν τῷ ἀθλοῦντι ἀνδρί· « Ἕως πότε καρτερήσεις; » Οὐ φέρουσα τάχα ὁρᾷν ἅπερ ἔφερε πάσχων ἐκεῖνος. Τὸ γάρ· « Ἕως πότε καρτερήσεις; » καμοῦσαν ἑαυτὴν ἐδείκνυ τῇ θέᾳ ἐφ' οἷς πειραζόμενος ἐκαρτέρει αὐτός. Οὐ γάρ φησιν· Ἕως πότε πάσχεις, ἢ ὀδυνᾶσαι, καὶ κάμνεις; ἀλλ'· « Ἕως πότε καρτερήσεις; » Οὐ τῇ νόσῳ συμπάσχουσαν, τὴν γενναιότητα θαυμάζουσαν, τὴν ὑπομονὴν ψέγουσαν ὡς εἰκαίαν, καὶ οὐ καθήκουσαν, τὴν παράτασιν τοῦ πάθους ὀδύρεσθαι συμβουλεύουσαν, οὐ συναλγοῦσαν τῷ πάσχοντι. Τοιοῦτοι γὰρ οἱ γυναικώδεις, καὶ θηλυδρίαι, καὶ ἀναπεπτωκότες πρὸς τὰ ἐπίπονα, οὐ μόνον οὐκ ἀλείφουσι πρὸς ἀνδρείαν τοὺς ἀγωνιζομένους λόγοις τονοῦσι τὸ πολλάκις ἐκλυόμενον φρόνημα, ἀλλὰ καὶ θρύπτουσι τὸ παρεστὼς τούτου, καὶ κατακλῶσι, ποτνιώμενοι ὡς ἀνύποιστα τὰ πάθη, καὶ τοὺς μακαρίζεσθαι δικαίως ὀφείλοντας, ὡς ἐλεεινοὺς οἰκτιζόμενοι, καὶ δακρύοντες. Ἤκουσας τῆς θείας λεγούσης φωνῆς· « Ἀνὴρ ἀπείραστος, ἀδόκιμος παρὰ Θεῷ. » Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ πειράζονται οἱ εὐαρεστοῦντες τῷ Θεῷ; Οὐκ ἔπεισάν σε τῶν προλαβόντων δικαίων τὰ ὑποδείγματα, γέμοντα θλίψεων, καὶ ἱδρώτων ἀθλητικῶν; Οὐκ ἔμαθες τοῦ Ἰὼβ τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὴν

ἐπιβουλὴν τοῦ ἐχθροῦ; Αὐτὸς διηγήσατο οὐκ ἐπιδεικτιῶν, οὐδὲ πρὸς δόξαν ὁρῶν τὰ οἰκεῖα κατορθώματα, εἰς ζῆλον δὲ μιμήσεως τοὺς ἀκούοντας καλῶν, εἶπε τὴν περὶ τοὺς ξένους σπουδήν· « Ἔξω, λέγων, οὐκ ηὐλίζετο ξένος, ἡ δὲ θύρα μου παντὶ ἐλθόντι ἀνέῳκτο. » Τὴν περὶ χήρας καὶ ὀρφανοὺς ἐπιμέλειαν· « Εἰ δὲ καὶ τὸν ψωμόν μου ἔφαγον μόνος, καὶ οὐχὶ ὀρφανῷ μεταδέδωκα ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐξῆλθε χήρα τὴν θύραν μου κόλπῳ κενῷ. » Τὴν τῶν ἀδικουμένων προστασίαν· « Δίκην, ἣν οὐκ ἐξῄδειν, ἐξιχνίασα, συνέτριψα δὲ μύλας ἀδίκων, καὶ ἐκ μέσου τῶν ὀδόντων αὐτῶν ἅρπαγμα ἐξέσπασα. » Τὴν περὶ τὸ οἰκετικὸν γένος συμπάθειαν, ὅπερ κατεδουλώσατο τεμοῦσα τὴν φύσιν ἡ δυναστεία, καὶ τὸ ἀσθενέστερον ὑποτεύξασα τῷ πλεονεκτοῦντι κατὰ τὴν δύναμιν· « Εἰ δὲ καὶ ἐφαύλισα κρίμα θεράποντός μου, ἢ θεραπαίνης κρινομένων αὐτῶν πρός με· » οὐ παρωσάμενος πάντως αὐτῶν δίκαια καταφρονήσει τῆς εὐτελείας, ἀλλὰ δοὺς ταῖς δικαιολογίαις χώραν, καὶ παρασχὼν προτροπῇ ἰσηγορίας καιρὸν ὡς μὴ καταβραβευθῆναι ῥημάτων ἐξουσίᾳ σιωπὴν ἄγων φόβῳ τὸ ὑπήκοον. Καὶ δυσωπητικὴν αἰτίαν ἐπιφάσκει λέγων· « Πότερον οὐχ ὡς ἐγενόμην ἐν γαστρὶ, κἀκεῖνοι γεγόνασι; » Γεγόναμεν δὲ ἐν τῇ αὐτῇ κοιλίᾳ. Τὸ τῆς γενέσεως ἰσότιμον εἰς ἰσοτιμίαν τῆς ἀξίας παραλαμβάνων εὐλόγως, καὶ τοὺς ἀπονοίᾳ τετυφωμένους ἐντρέπων, μὴ κτηνῶν δίκην ταῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐπιταγαῖς ἀσυγγνώστως καταπονεῖν τὸ ὁμόφυλον, ἀλλ' ἐκ τῆς οἰκείας δυνάμεως στοχάζεσθαι τὴν ἐκείνων παραινῶν. Ἴση γὰρ ἐν πᾶσι τῆς φύσεως ἡ ἀσθένεια, καὶ ταχέως τὸ ζῶον τοῖς ὑπερβάλλουσι καταλύουσα πόνοις, καὶ δεῖ καὶ σύμμετρον εἶναι τῇ ἰσχύϊ τὸν κάματον, καὶ τούτῳ πάλιν ἕπεσθαι ἄνεσιν ἱκανὴν ἀνακτήσασθαι τό τε πεπονηκὸς τῆς δυνάμεως, καὶ τοῖς αὖθις ἔργοις νεαρὰν ταύτην προσάγειν, καὶ ἀκμάζουσαν. Καὶ ἵνα μὴ τάχα κόμπος ἀνθρώπινος ὑποπτευθῇ τοῦ δικαίου τὰ ῥήματα, μάρτυς τῶν εἰρημένων ὁ ἀψευδὴς γίνεσθαι Θεὸς, οἰκείᾳ φωνῇ τοὺς ἐκείνου σφραγιζόμενος λόγους, καί φησιν· « Ἦν ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινὸς, θεοσεβὴς, ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος.

A tur [31]. » Quid ergo miraris, si tentantur, qui Deo bene placent? Nondum hoc tibi persuaserunt exempla justorum, qui antecesserunt, plena pressuris et sudoribus athleticis? Nonne didicisti Jobi pietatem, et insidias ab inimico generis humani adversus illum? Ipse non ad ostentationem, neque respectans ad inanem gloriam, opera sua præclara et recta narravit; verum ad æmulationem provocans eos qui audiunt, et ad imitandum, commemoravit suum erga peregrinos studium: « Foris (inquiens) non manebat hospes, et ostium meum cuique venienti fuit apertum [32]; » suam de viduis atque orphanis curam: « Si vero et buccellam meam comedi solus, et non communicavi pupillo, et non exivit vidua de janua mea sinu vacuo [33]; » oppres- B sorum injuste patrocinium susceptum: « Judicium, quod non noveram, exquisivi investigans, et iniquorum molas contrivi, de medio dentium eorum rapinam eripui [34]; » affectum erga domesticam familiam compatientem, quam potentia naturam exscindens, et debiliorem submittens præcellenti viribus in servitutem redegerat: « Quod si et despexi judicium famuli mei, aut ancillæ meæ, cum ipsi mecum litigarent [35]; » non rejiciens penitus ipsorum jura vilitatis contemptu, sed suum locum concedens justitiæ edisserendæ, et præbens **166** impulsum ad libertatem ex æquo loquendi, ac tempus, ut ne defraudarentur sibi subditi verborum facultate, silentium ducentes præ metu. Et tantæ modestiæ C causam adjungit hisce verbis: « Nonne, sicut ego factus sum in utero, et illi quoque facti sunt [36]? » Facti vero sumus eodem in ventre. Unde ex æquali sorte nascendi dignitatis æqualitatem recte deducit, et eos qui per insaniam sunt tumefacti, admonet, ne jumentorum instar eadem lege natos imperiis supra facultatem, et sine remissione fatigent; verum potius propria virtute illorum dirigere vires exhortatur. Par enim in omnibus est naturæ imbecillitas, ob quam celeriter animal laboribus immoderatis dissolvitur, oportetque fatigationem esse commensuratam robori, et eam rursus ut consequatur idonea intermissio, quo reficiat vires suas exhaustas labore, et rursus ea ad opera recentes et efflorescentes reducat. Ne quis vero fortassis justi verba ad pompam humanam ostentationemque prolata suspicetur; testis eorum quæ dicta sunt, Deus adest, propria voce illius obsignans sermones, et ait: Erat homo ille irreprehensibilis, justus, verax, Deum colens, abstinens ab omni opere malo [37]. »

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

D

Ἀλλ' ἐπεὶ μή ἐστι διὰ παντὸς χειρονομοῦντα γυμνάζεσθαι δίκαιον τὸν δόκιμον ἀθλητὴν, τῆς δὲ σωμασκίας ἐπὶ τῶν ἔργων διδόναι τὴν πεῖραν εἰς ἀνδρείας ἐπίδειξιν, προσέρχεται τῷ ἀγωνοθέτῃ ὁ ἀντίπαλος, εὐσθενέστερός τις καὶ πλατυαύχην τῷ σχήματι, ἐξευτελίζει τὸν ἀθλητὴν τοῖς λόγοις, εἰκαίαν λέγει, καὶ ἀθυρματώδη τὴν ἄνευ συμπλοκῆς μάχην, καὶ τὴν κατὰ μόνας σκιαμαχίαν οἴησιν ἀνδρείας, ἀλλ' οὐ πάντως ἀνδρείαν φησίν· ἐξαιτεῖ

CAPUT VII.

Sed quia non est æquum pugilem probatum semper manus conserentem exerceri, reapse vero ad experimentum edendum corporeæ exercitationis, ut ostentet fortitudinem, procedit adversarius ad certaminis præsidem robore præfidentior, et torosa cervicis specie athletam verbis extenuat; vanam dicit, et sine comprehensione **167** joculatoriam esse pugnam, et privatum atque umbraticum certamen, opinionem fortitudinis imaginariam, minime vero

[31] Jac. I, 12. [32] Job XXXI, 32. [33] ibid. 16, 17. [34] Job XXIX, 16, 17. [35] Job XXXI, 13. [36] ibid. 15. [37] Job I, 1

fortitudinem perfectam esse ait; exposcit ipsum ad luctam exhiberi, advocat in stadium, et ante experimentum imitans Goliath [38] in confesso esse victoriam penes se gloriatur. Etenim ille ad jactantiæ disciplinam, discipulus hujus, et iste illius magister: atque in operibus ambo suis pollicitationibus sunt inferiores; in denuntiationibus gloriosi, et arrogantes, at in congressu debiles et languidis impotentiores. Irridet et despuit tanquam devictum; in rebus secundis ait eum benedicere, blasphemum vero prænuntiat compariturum, si spolietur iis quæ ipsum splendidum apparere faciunt; calumniatur, ut alium specie, alium in veritate rei exsistentem. Figmentum cavillatur ejus pietatem, et larvam simulatam ejus verecundiam, remunerationem earum, quas recepit, gratiarum vocat justitiam affectatam, et omnia facit, ut dilaceret sanctum, dum calumniandi occasionem apud Deum se reperisse putat. Sic alias simili calumnia Deum apud hominem traduxerat tanquam invidentem ipsi cognitionem boni ac mali, et ideo esum fructus ipsam præbentis prohibentem, ut ne fieret sicuti Deus cognoscens bonum et malum [39]. Sed nihil apud Deum mentiendo profuit; nec enim ut olim erga hominem fraudi opportunum se habebat. Apprehendit pugilem, ut expetierat, induxit in stadium, constituit in pedato et fossa, pugnamque inchoans summas manus injecit: exuit eum facultatibus, et comperit opibus meliorem; abstulit liberorum chorum, et natura superiorem **168** agnovit; ejecit ex regia dignitate, et gloria sublimiorem vidit; corpus vulneribus putrefecit, et animi patientia cum carnis affectus superasse didicit; insumpsit suæ artis commenta, nec inflexit eum, qui medium se amplexu constringendum nequaquam præbuit; omnes fraudis prehensiones adhibuit, nec de suo gradu extulit, qui efferri non poterat. Lassatus est jaculis conjectis tentationum, et neque plagarum vestigium impressit; pharetram exhausit, neque generosum læsit; defecerunt passiones præ patientis alacritate, et illas infligens de cætero impos consilii erat, dubiusque excogitandi modum, quo victorem Olympicum posset aggredi apte et honorifice, merito pudore suffusus, postquam victus fuerat, de his de quibus ante prælium se jactitarat magnifice, intuens eum coronis et præmiis insidentem tolerantia superiorem, et quod in patiendo sese exhibuerat fortitudine nunquam remissa præditum, in quibus stabat, adversus eos qui tænias et præmia ambiebant certatores, proclamans clara voce: Ecce ego appropinquo judicio meo. Scio, quod justus apparebo. Quis enim est, qui judicium sit facturus mihi, ut nunc obmutescam? Quasi dicat: Cecidit adversarius, devictus est hostis, dejectus est inimicus, jacet, et præ pudore se occuluit. Quis est qui judicium sit facturus mihi, ut nunc obmutescam, quando victoria mihi præbet occasionem

A πρὸς πάλην αὐτὸν προαχθῆναι, εἰς τὸ στάδιον παρακαλεῖ, πρὸ τῆς πείρας, κατὰ τὸν Γολίαθ, νίκην ὁμολογουμένην αὐχεῖ. Κἀκεῖνος γὰρ εἰς ἀλαζονείας μάθησιν φοιτητὴς τούτου, καὶ οὗτος ἐκείνου διδάσκαλος, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ἀμφότεροι τῶν ὑποσχέσεων ἥττονες, ἐν ταῖς ἐπαγγελίαις κομψοὶ, καὶ φιλότιμοι, καὶ ἐν τῇ συμπλοκῇ ἀσθενεῖς, καὶ παρειμένων ἀδυνατώτεροι. Χλευάζει, καὶ διαπτύει ὡς ἤδη νενικημένον αὐτόν· ἐν τῇ εὐθηνίᾳ εἶναι λέγει εὐχάριστον, δύσφημον δὲ δειχθήσεσθαι προαγορεύει γυμνωθέντα τῶν λαμπρὸν φαίνεσθαι ποιούντων αὐτὸν διαβάλλει, ὡς ἄλλον τῷ σχήματι, ἄλλον τῇ ἀληθείᾳ τυγχάνοντα, πλάσμα λογοποιεῖ τὴν εὐσέβειαν, καὶ μόρφωσιν τὴν εὐλάβειαν, ἀμοιβὴν ὧν ἀπολαύει χαρίτων φησὶ τὴν δικαιοπραγίαν, πάντα ποιεῖ πρὸς
B τὸ διασύραι τὸν ἅγιον, διαβολῆς νομίζων παρὰ τῷ Θεῷ εὑρηκέναι καιρόν. Οὕτως ἄλλοτε τὸν Θεὸν τῷ ἀνθρώπῳ διέβαλεν ὡς φθονήσαντα αὐτῷ τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κωλύσαντα τὴν βρῶσιν τοῦ παρέχοντος ταύτην καρποῦ, ἵνα γένηται ὡς Θεὸς γινώσκων καλὸν, καὶ πονηρόν. Ἀλλ' οὐδὲν παρὰ τῷ Θεῷ ψευσάμενος ἤνυσεν· οὐ γὰρ εἶχεν ὡς τότε πρὸς ἄνθρωπον ἀπατηθῆναι δυνάμενον. Παρέλαβε τὸν ἀθλητὴν, ὡς ἐξῄτησεν, εἰσήγαγεν εἰς τὸ στάδιον, κατέστησεν ἐν τῷ σκάμματι, ἠκροβολίσατο προοιμιαζόμενος μάχην· ἀπέδυσε τῶν ὑπαρχόντων, καὶ εὗρε χρημάτων κρείττονα· ἀφείλετο τέκνων χορὸν, καὶ φύσεως ἔγνω ἀνώτερον· ἐξέβαλε βασιλικῆς ἀξίας, καὶ δόξης εἶδεν ὑψηλότερον· ἔσηψε σῶμα τοῖς
C τραύμασι, καὶ ἔμαθε φιλοσοφοῦντα τῆς σαρκὸς τὰ συμπτώματα· ἐδαπάνησε τῆς τέχνης τὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ οὐκ ἔκαμψε τὸν ἀμεσολάβητον· πάσης προσήγαγεν ἀπάτης λαβὰς, καὶ οὐ περιήνεγκε τὸν ἀνέξωστον. Ἀπεῖπε βαλὼν τοῖς πειρασμοῖς, καὶ ἴχνος πληγῆς οὐκ ἐποίησε· τὴν βελοθήκην ἐκένωσε, καὶ τὸν γενναῖον οὐκ ἔτρωσε. Ἐπέλειψε πάθη τῇ προθυμίᾳ τοῦ πάσχοντος, καὶ ὁ ταῦτα προσάγων, ἦν ἐν ἀμηχανίᾳ λοιπὸν ἀπορῶν ἐπινοίας, δι' ἧς κἂν προσβαλεῖν εὐπροσώπως τῷ Ὀλυμπιονίκῃ δυνήσεται, αἰσχυνόμενος μετὰ τὴν ἧτταν εἰκότως, ἐφ' οἷς πρὸ τῆς μάχης ἦν κομπάσας μέγα στεφάνοις ὁρῶν, καὶ βραβείοις ἐφεδρεύοντα τὸν καρτερίᾳ περιγενόμενον, καὶ ἐν τῷ πάσχειν ἐπιδειξάμενον τῆς ἀνδρείας τὸ ἀνένδοτον, ἐν οἷς εἱστήκει κατὰ τοὺς ταινιῶντας,
D καὶ τῶν ἐπάθλων ἐφιεμένους ἀγωνιστὰς, βοῶν διαπρυσίῳ φωνῇ· Ἰδοὺ ἐγγύς εἰμι τοῦ κρίματός μου. Οἶδα ἐγὼ, ὅτι δίκαιος ἀναφανοῦμαι. Τίς γάρ ἐστιν ὁ κριθησόμενός μοι, ἵνα νῦν κωφεύσω; μονονουχὶ λέγων, πέπτωκεν ὁ ἀντίπαλος, ἥττηται ὁ ἐχθρὸς, καταβέβληται ὁ πολέμιος, κεῖται ὁ ἐπὶ τῇ αἰσχύνῃ ἐγκαλυπτόμενος. Τίς ἐστιν ὁ κριθησόμενός μοι, ἵνα νῦν κωφεύσω; Ὅτε ἡ νίκη παρέχει καιρὸν τοῦ καλεῖν, ὅτε τὸ ἔργον μαρτυρεῖ τοῖς λόγοις τὴν ἀλήθειαν, μετὰ τὴν πεῖραν ποιοῦν τὴν ἐπαγγελίαν ἀνύποπτον. Ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἡ πρὶν ἀλλήλοις ὁμόσε χωρήσομεν μεγαληγορία θριαμβεύει νῦν τῆς εὐχερείας γινομένη εἰκαιότητος ἀναντίῤῥητος ἔλεγχος.

[38] I Reg. xvii, 9, 10. [39] Gen. iii, 4.

A Ἐμοὶ δὲ ἡ τότε σιωπή, προτροπὴ νῦν καθίσταται λόγων, πράγματα διηγουμένη τῇ ὄψει πιστούμενα, καὶ οὐ ποιούντων ἀδήλοις ἐπαγγελίαις ἀμφίβολον, καὶ ἐνδοιάσιμον τὴν ὑπόσχεσιν.

loquendi, quando verbis veritatem attestatur opus, post experimentum minime suspectam reddens promissionem? Et illum quidem magniloquentia, qua, priusquam simul confligeremus invicem, usus est, traducit velut in triumpho, nunc levitatis et temeritatis effecta irrefragabilis redargutio; **169** me vero, qui nunc observavi silentium, nunc ad eas enarrandas res oculata fide perspicuas lacessant sermones, qui non exhibent incertis promissionibus dubium et anceps quidquid pollicentur.

ΤΜΗΜΑ ΙΑ'.

Περὶ τοῦ Ἰωσήφ, καὶ τῆς Σωσάννης, καὶ ὅτι μείζων ὁ τοῦ Ἰωσὴφ ἀγὼν τῆς κατὰ τὴν μακαρίαν Σωσάνναν.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Τί δὲ καὶ τὸν ὥρᾳ λάμποντα σώματος ὁμοῦ καὶ B ψυχῆς Ἰωσὴφ εἰς δεσμωτήριον ἐνέβαλε, καὶ τὰς ἐν αὐτῷ παρεσκεύασεν ἀντλῆσαι κακοπαθείας; Οὐ σωφροσύνης ἐπιμέλεια τούτων ἁπάντων αὐτῷ αἰτία γεγένηται, τῆς μὴ ἀνυσάσης ὅπερ ἐσπούδαζεν, εἰς θυμὸν ἀπεινῆ τὸ μειλίχιον μεταβαλούσης τοῦ ἔρωτος ὀργῇ τῆς ἀποτυχίας μοιχικῆς παρὰ τῷ ἀνοήτῳ ἀνδρὶ ἀποδυσαμένης ἐγκλήμασιν; Ἐσθὴς γάρ, ἣν προὔφερεν ὡς βιασθεῖσα, ἔλεγχος ἦν βίας, οὐχ ἣν ὑπέμεινεν αὐτή, ἀλλ' ἣν προσῆγε τῷ νέῳ καταλιπόντι, ἵνα καὶ τῆς δεδομένης ἀποστερήσῃ τιμῆς τά, ἐξ ὧν ἐπεσπάσατο, ἱμάτια, ὅπως ἀποδράσας φύγῃ τῆς ἁμαρτίας τὴν ἐπήρειαν. Μετὰ γὰρ τὴν ἀποτυχίαν ἔργον ἔσχεν, εἰ καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἐν θυμῷ μανίᾳ, ἐκ ποδῶν ποιῆσαι τόν, ὡς ἐδόκει, παροινήσαντα, ἵνα μὴ πάντως, καὶ χλευάζων αὐτὴν κωμῳδῇ C πρὸς ἅπαντας τῆς οἰστροπλήκτου μανίας. Καὶ τὴν Σωσάνναν τοιαύτῃ θανατικῇ πείρᾳ ἐκ συκοφαντίας ἠπατημένη ψῆφος ὑπήγαγε, κἀκεῖ τῶν παρανόμων ἐραστῶν, καὶ κριτῶν βαρὺ δικαίως ἡγησαμένων ζῶσαν ὁρᾷν τὴν συνειδυῖαν τοιαύτην πρᾶξιν αὐτοῖς, ἐφ' ᾗ γελασθήσονται λίαν εὐλόγως καὶ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἀξίας τολμήσαντες ἀνάξια ἐν ἐσχάτῳ γήρᾳ, ἐν ᾧ μαραίνονται, καὶ ἀπανθοῦσιν αἱ τῶν ὀρέξεων φλεγμοναί, φυσικῇ αὐτομάτως ἀποιδοῦσαι ἀκολουθίᾳ, τότε πρὸς αἰσχρὰν ἀναβήσαντες λύσσαν, ἔξωροι, καὶ ὑπέρακμοι γενόμενοι τῆς σώφρονος ἐρασταί. Ἀλλά μοι τὴν διαφορὰν ὁρῶντι τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς ἴσως νομιζομένης ταυτότητος, ἔπεισι διευκρινῆσαι τὸ τῇ δοκούσῃ ὁμοιότητι φαντάζον, ὡς ἔστι τάχα ταυτόν, οὐχ ἵνα μὴ ἔχωσι γυναῖκες τὰ αὐτὰ καυχᾶσθαι D ἀνδράσιν, ἀλλ' ὅπως μὴ παρατρέχῃ τὰς ἐγκεχρυμμένας διαφορὰς ταῖς φαινομέναις ὁμοιότησιν ἕκαστος τῶν ἐντυγχανόντων ταῖς θείαις Γραφαῖς, πολλῇ παρατηρήσει, καὶ ἐπιστασίᾳ μόλις φωράσαι δυνάμενος τὸ ἀληθές. Τίς γοῦν τῶν μὴ σφόδρα παρακολουθούντων, καὶ τὰς αἰτίας ἐπιμελῶς διερευνωμένων, οὐ ταὐτὰ τὴν Σωσάνναν τῷ Ἰωσὴφ ἀγωνιεῖσθαι ἐρεῖ, καίτοι οὐ τὰ αὐτὰ ἠγωνισμένην, πολλῷ δὲ τῷ μέτρῳ καταδεέστερα τῷ ἔργῳ ἄνευ τῆς προθέσεως κρίνων; Δύναται γὰρ αὐτὴ ἐν ἀμφοτέροις εἶναι ἡ αὐτὴ κατὰ τὸν τῆς σωφροσύνης λόγον, κἂν ἡ πρᾶξις μὴ τὸ αὐτὸ ἔχῃ ἀξίωμα, ἐκ τοῦ συμβάντος, οὐκ ἀπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν ἕξεως ἀποστερουμένη τῆς ἰσοτιμίας, ἵνα μὴ συκοφαντεῖσθαι δόξῃ τῆς σώφρονος ἡ

[40] Gen. XXXIX, 7 seqq. [41] Dan. XIII, 1 seqq.

SECTIO XI.

De Josepho, et Susanna, et quod majus fuerit certamen Josephi eo quod adversus beatam Susannam susceptum fuit.

CAPUT I.

Quid vero et Josephum corporis simul et animæ pulchritudine splendentem in vincula conjecit, et illorum exantlare fecit ærumnas? Nonne studium continentiæ ipsi omnium istorum causa exstitit [40], cum ea (mulier) non impetrato, quod sedulo contendebat, iracundia ob frustratum adulterium concepta, apud insipientem maritum ad querelas sese accingens, amoris dulcedinem in furorem mutaverit inhumanum? Vestis enim, quam protulit, ac si vis ipsi fuisset illata, accusatio erat violentiæ, non quam ipsa sustinuerat, sed quam intulerat adolescenti derelinquenti, ut aufugiens evaderet insultum peccati, utque honore in seipsum delato privaret indumenta, per quæ illa attraxit. Posteaquam enim illa frustratam se fuisse sensit ardens licet cupidine, furensque ira, illud unum agebat, ut eum, qui, ut sibi videbatur, stulte indecenterque egerat, e medio tolleret, ne passim irridens ipsam apud omnes traduceret quasi comice, ob ipsius insaniam œstro percitam. Susannam quoque ad simile mortis periculum decepta calumniis sententia deduxit [41]; quod et istic injusti **170** amatores, et judices merito grave sibi futurum existimarent viventem ante oculos conspicere consciam hujusmodi facinoris, quod ipsi fuerant ausi, ob quod magna ratione ludibrio haberentur, eo quod indigna et ætate atque dignitate attentarunt; quippe qui in extrema senectute in qua æstus cupiditatum marcescunt et deflorescunt, naturali cursu sponte sua detumescentes, tunc ad turpem delapsi essent rabiem, cumque exsoleti ac vigore destituti forent, pudicæ tamen proci fierent impudici. Verum dispicienti mihi discrimen, ubi plerisque forte videtur res eadem esse, subit animum distinctius explicare id quod propter apparentem similitudinem causa est, ut idem fortassis esse videatur; non quo non habeant mulieres æque gloriari atque viri, sed ne quis eorum qui sacras Scripturas perlegunt, rerum, quæ similes esse videntur, occultas diversitates temere transcurrat, cum veritatem diligenti observatione et attenta consideratione vix deprehendere tandem possit. Quis ergo eorum qui non sedulo animum advertunt, neque causas accurate perscrutantur, Susannam eodem atque Josephum certamine conflictatam non dixerit, cum tamen dispari

certamine illa pugnaverit, multoque remissiori, si absque præjudicio ex opere ipso judicetur? Potest quippe ipsa in utroque casu eadem plane esse quoad castitatis rationem, quamvis non eamdem excellentiam haberet actio utraque, ex eventu, non ex animi affectu pari honore orbata, ni videamur cavillari pudicæ virtutem, quæ læderetur hactenus certato certamine in eo quod existimaretur non posse majora. Forte enim perfectiorum facinorum bene gestorum habuisset **171** robur, etsi proposito certamine visa sit, comparatione Joseph, minora præstitisse. Nam ubi paritas, juvenculam in senes molestiam facessentes; et adolescentem in juvenculam, quæ vim inferebat, incidisse? canitie reverendos, et ætate florentem? pudorem atque reverentiam aspectu ipso incutientes, et visu accendentem desiderium? insuetos, et familiari conversatione notam penitus? ex improviso irruentes, et quotidiano sermone, gestibusque meretriciis circumsedentem, mortem minitantem, et libertatem promittentem? Eos qui poterant infligere metum in luctam; et eam quæ ad blanditiis fascinandum, et demulcendum obsequiis apta erat id quoque, quod ad assensum voluntatis tandiu nutu recusabat? Perterrentes tumultu, ac metu, animumque vel maxime in libidinis furorem pronum, magis obtundentes præ impetu, quam ad mitescendum provocantes; et precibus effringentem omnino ad affectum infractum sensum? Quod autem præ omnibus ad amorem conciliandum, vel avertendum potentissimum assignatur, ætatis est æqualitas, vel inæqualitas: altera quidem non consentit senibus, in quibus nihil erat, quod oblectaret; ille juvenis juvenculam explosit, quæ idonea erat accipere id ad quod impellebat.

A ἀρετὴ τῷ τέως ἠγωνισμένῳ ἄθλῳ βλαπτομένη εἰς τὴν τῶν μειζόνων ὑπόληψιν· ἴσως γὰρ καὶ τελειοτέρων κατορθωμάτων ἐκέκτητο δύναμιν, κἂν τὸν προτεθέντα ἔδοξεν ἀνύειν, συγκρίσει τοῦ τῷ Ἰωσὴφ διηνυσμένου ἐλάττονα. Ποῦ γάρ ἐστιν ἴσον πρεσβύταις νέαν ἐπηρεάζουσι, καὶ νέον νέᾳ βιαζομένῃ παραπεσεῖν; αἰδεσίμοις τῇ πολιᾷ, καὶ ἀνθούσῃ τῇ ὥρᾳ; αἰδῶ, καὶ ἐντροπὴν ἐργαζομένοις τῇ ὄψει, καὶ ἀναπτούσῃ τῇ θέᾳ τὸ πάθος; ἀήθεσι, καὶ συνδιατριβούσῃ διὰ παντός; ἀδοκήτως ἐπιθεμένοις, καὶ καθ' ἑκάστην πολιορκούσῃ λόγοις, καὶ σχήμασι πορνικοῖς, θάνατον ἀπειλούσῃ, καὶ ἐλευθερίαν ἐπαγγελλομένῃ; καταπλῆξαι δυναμένοις τῇ πάλῃ, καὶ γοητεῦσαι ταῖς κολακείαις, καὶ μαλάξαι ταῖς θεραπείαις οὔσῃ ἱκανῇ καὶ τὸ τέως πρὸς τὴν συγκατάθεσιν ἀνανεῦον τῆς B γνώμης; ταράττουσι τῷ θορύβῳ, τῷ φόβῳ, καὶ τὸ ἐξοιστρηκὸς μᾶλλον ἀμβλύνουσι τῆς ὁρμῆς, ἢ παρακινοῦσιν ἠρεμοῦν, καὶ ἱκεσίαις κατακλώσῃ καὶ τὸ πάντῃ πρὸς πάθος ἄθρυπτον φρόνημα; Καὶ τὸ δὴ πάντων εἰς προτροπὴν, καὶ ἀποτροπὴν δυνατώτατον τὸ τῆς ἡλικίας κατάλληλον· ἡ μὲν γηραιοῖς οὐκ ἐπείσθη οὐδὲν ἔχουσιν ὅλως τερπνὸν, ὁ δὲ νέαν διεκρούσατο νέος ἑλεῖν, πρὸς ὅπερ ἐβιάζετο οὖσαν ἐπιτηδείαν.

CAPUT II.

Nihil enim conciliat (ut videtur) consensus hujusmodi, quam ætatis æqualitas, et familiaris consuetudo: quarum illa æquævum cum coæva confidenter agere suadebat, hæc vero longo usu, etiam valde asperos mores complanat, et alienatos ad amicitiam provocat. Ea vero ætas, **172** quæ vigorem ætatis florisque deposuit gratiam, non delectat quod adhuc pulchritudine nitet, quamvis ipsa eodem oblectetur, cum nullum habeat illicium, quo possit quod improbatur inescare. Multos alios prætcrea virtutis causa per mille calamitates probatos invenies; alios quidem pie vivere, cultumque divini Numinis curantes; alios vero religiosam prudentiam, æquitatem, cæterarumque virtutum moralium statum excolentes; alios, qui ignorantiæ errore deceptos, in rebus bonis atque honestis dijudicandis ea, quæ ipsos latebant, docent, et ad utilia cohortantur, ut vita ipsorum reducatur ad id quod conducit: « quoniam omnes, qui pie volunt vivere in Christo Jesu, secundum sanctum Paulum, persecutionem patientur [44], » quod juste agendo sunt graves iniquis, et fortasse solo etiam aspectu molesti, et ea de causa persecutione vexati, quia etiam tacentes improbitatem redarguunt, comparatione vitæ propriæ improborum unicuique malitiam exponentes. Verum Dominus et apostolis quod futurum erat prænuntians ait: « Uti me persecuti sunt, et

[44] II Tim. III, 22.

C

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Οὐδὲν γὰρ, ὡς ἔοικε, τὰς τοιαύτας συναινέσεις ὡς ἡλικίας ἰσότης ποιεῖ καὶ συνήθεια· ἡ μὲν τὸν ἥλικα θαῤῥεῖν τῇ ἥλικι πείθουσα, ἡ δὲ τῷ μακρῷ ἔθει καὶ τὰ λίαν τραχέα ὁμαλίζουσα ἤθη, καὶ τὰ ἠλλοτριωμένα κινοῦσα πρὸς τὸ φίλον. Τὸ δὲ παρηβῆσαν, καὶ τοῦ ἄνθους ἀποθέμενον τὴν χάριν, οὐ τέρπει τὸ ἔτι λάμπον τῇ ὥρᾳ, κἂν αὐτὸ τέρπηται τούτῳ, οὐδὲν ἔχον ἐπαγωγὸν, ᾧ δελεάσει τὸ δυσαρεστούμενον. Καὶ πολλοὺς εὑρήσεις ἑτέρους ἀρετῆς ἕνεκεν ἐν περιστάσεσιν ἐξετασθέντας μυρίαις, τοὺς μὲν θεοσεβεῖν ἐσπουδακότας, καὶ τὸ θεῖον θρησκεύειν ὁσίως· τοὺς δὲ εὐλάβειαν, καὶ ἐπιείκειαν, καὶ πᾶσαν τὴν ἠθικὴν ἀσκουμένους κατάστασιν· ἄλλους τοῖς ἐν ἀγνοίᾳ D σφαλλομένοις περὶ τὴν τοῦ καλοῦ κρίσιν εἰσηγουμένους τὰ λανθάνοντα, καὶ παραινοῦντας τὸ ὠφέλιμον, ὅπως ἐπανορθωθῇ πρὸς τὸ συμφέρον ὁ βίος αὐτοῖς· ἐπειδὴ « πάντες, κατὰ τὸν Παῦλον, ὅσοι θέλουσιν εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται· » βαρεῖς τῷ δικαιοπραγεῖν ὄντες τοῖς παρανομοῦσι, τάχα καὶ μόνον ὁρώμενοι, καὶ διὰ τοῦτο διωκόμενοι, ἐπειδὴ καὶ σιωπῶντές εἰσιν ἔλεγχοι πονηρίας, τῷ παραλλήλῳ τοῦ βίου στηλιτεύοντες τὴν ἑκάστῳ τῶν κακῶν μοχθηρίαν. Καὶ ὁ Κύριος δὲ τοῖς ἀποστόλοις τὸ μέλλον συμβαίνειν προλέγων, φησίν· « Ὡς ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσι. » Καί· « Ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. » Καί· « Ἐκβαλοῦσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, » ἵνα παρεσκευασμένοι πρὸς τὰ προ-

ἀναπεφωνημένα τῇ προθυμίᾳ, κούφως ἐνέγκωσι τὰ A θλιβερὰ τῇ μελέτῃ τοῦ παθεῖν ποιήσαντες τὴν πεῖραν ἑαυτοῖς εὐμαρῆ. Εὐθὺς γοῦν συνέδρια Φαρισαίων, δεσμὰ, δεσμωτήρια, συκοφαντίαι, ὕβρεις, ἐπήρειαι, πληγαὶ, κίνδυνοι θανατικοί· καὶ οὐδὲν αὐτοὺς ἐθορύβησεν, οὐδὲ τῆς παῤῥησίας καθυφεθῆναί τι παρεσκεύασεν. Ἐσκέπτετο γὰρ αὐτοῖς πειράσειν καὶ ὧν ἠπείλουν μείζονα πάθη, καὶ τὸ παρεσκευασμένον τῆς προαιρέσεως καταφρονεῖν παντὸς ἐποίει δεινοῦ. Διὰ τοῦτο δώδεκα τὸν ἀριθμὸν ὄντες, πρὸς ὅλον ἐπαῤῥησιάζοντο μαινόμενον τὸ ἔθνος, ποτὲ μὲν λέγοντες· « Οὐ δυνάμεθα, ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν· » ποτὲ δέ· « Εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον, ἢ τοῦ Θεοῦ, κρίνατε· » ἄλλο τε καὶ πρὸς ὕβρεις χωροῦντες δικαίας ἐν τῷ λέγειν τοῖς ἐναντιουμένοις τῇ ἀληθείᾳ, καὶ πολλοῖς οὖσιν ὀλίγοι, B καὶ δυνατοῖς, κατὰ τὸ δοκοῦν, ἀσθενέστεροι· « Σκληροτράχηλοι, καὶ ἀπερίτμητοι τοῖς ὠσὶ, καὶ τῇ καρδίᾳ, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. » Τοιοῦτον γὰρ ὁ δίκαιος ζῆλος, οὐ πλῆθος ἀδικῆσαι δυναμένων ὁρᾷ, οὐ θυμοὺς, καὶ δυναστείας τῶν ἀντιτεταγμένων λογίζεται, οὐκ οἶδεν ἀπειλὴν, οὐκ ἐπίσταται κίνδυνον. Πρὸς ἓν τέταται τῇ προθυμίᾳ, εἰπεῖν τὸ ἀληθὲς, καὶ τὸ ψεῦδος καταστῆσαι γνώριμον, ἵνα μὴ λανθάνον νέμηται τῶν ἁπλουστέρων τινάς.

vos persequentur [43]; » et : « Absque synagogis facient vos [44], » et : « Ejicient nomen vestrum tanquam malum [45]; » ut præparato alacriter animo adversus ea quæ prædicta fuerant, leviter ferrent ærumnas meditatione patientiæ, ipsumque discriminis experimentum sibi redderent facile. Unde statim consessus Pharisæorum, vincula, carceres, calumniæ, contumeliæ, injuriæ, verbera, pericula mortis, quidvis denique aliud nihil ipsos turbavit, neque ut libertatis quidquam loquendi remitterent, effecit. Jam enim ipsorum animo sedebat sententia etiam pejora perpessu, quam quæ **173** minitabantur, experiri, mensque præparata jam ante facilitatem eis omnem contemnendi crudelitatem præstabat. Ideo duodecim numero cum tantum essent, ad universam gentem furibundam liberrime prædicarunt; interdum quidem dicentes : « Non possumus, quæ vidimus, et audivimus non loqui [46]; » aliquando autem : « Si justum est in conspectu Dei vos potius audire, quam Deum, judicate [47]. » Alias et ad injurias juste deveniebant, obloquendo his qui veritati adversabantur, cumque illis plurimis pauci ipsi, et cum potentibus, ut videbatur, imbecilliores : « Dura cervice, et incircumcisis auribus, et corde, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, et vos [48]. » Ita scilicet justus zelus non respicit multitudinem eorum, qui possunt injuriam inferre; non iram, non potentiam adversariorum æstimat, ignorat minas, nescit periculum. Ad unum tendit cum alacritate, dicere verum, et mendacium notum facere, ne delitescens quosdam perdat simpliciores.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

C

Τί οὖν τὸν δικαιοπραγοῦντα περικυμαίνουσαι πάντοθεν ἀδικοῦσιν αἱ θλίψεις, ἐπανιστάμεναι φοβερῶς καὶ διαλυόμεναι εὐχερῶς, προσπίπτουσαι σφοδρῶς, καὶ παρατρέχουσαι ῥύμῃ πολλῇ, ἐνσειόμεναι βιαίως, καὶ ἀποκρουόμεναι βιαιότερον, κατασπιλάζουσαι, καὶ οὐ ποιοῦσαι ναυάγιον, πυροῦσαι τὸν χρυσὸν, καὶ δοκιμώτερον ἀποφαίνουσαι; Οὕτως ἐν τῷ Ἄσματι ἡ τελεία ψυχὴ θαῤῥοῦσα τῇ ἠσκημένῃ καρτερίᾳ τῶν πειρασμῶν, προσκαλεῖται τὰ πνεύματα· « Ἐξεγέρθητι, λέγουσα, βοῤῥᾶ, καὶ ἔρχου, νότε, διάπνευσον τὸν κῆπόν μου, καὶ ῥευσάτωσαν ἀρώματα· » τότε πεπεισμένη μείζονα γίνεσθαι τῆς ἀρετῆς τὴν εὐωδίαν, ὅταν πειρασμῶν ῥιπίζῃ πλῆθος αὐτὴν, κινούντων τὴν τέως ἠρεμοῦσαν ἀγαθὴν ἕξιν πρὸς ἐνέργειαν, D καὶ ποιούντων αὐτὴν τῇ φανερώσει περίφημον. Οὕτως ἔλαμψεν ἑκάστου τῶν ἁγίων ἡ ἀρετὴ λαθεῖν δυναμένη, εἰ μὴ ἐγυμνώθη τῇ πείρᾳ, καὶ κρύπτεσθαι ὑπὸ τῷ μοδίῳ, εἰ μὴ ἐπὶ τῆς λυχνίας ἐτέθη, λαμπρὸν τὸ φῶς τῆς διαθέσεως ἐπὶ τῶν ἔργων ἀστράπτουσα. Τίς γὰρ ἂν τὴν εὐσέβειαν ἔγνω τοῦ μεγάλου Ἀβραὰμ, μὴ τῆς κατὰ τὴν παιδοκτονίαν ὑπακοῆς κηρυξάσης αὐτοῦ τὴν γενναιότητα, ὡς ὥπλισε κατὰ τοῦ μονογενοῦς καὶ ἀγαπητοῦ τέκνου πατρικὴν χεῖρα ὀρέγων, οὐδὲ κατηφείᾳ τῆς ὄψεως ἐμφήνας λυπηρὸν πάθος ψυχῆς, μείνας δὲ τοιοῦτος τὴν γνώμην φαιδρὸς, οἷος ἔμεινεν ἂν ἔριφον, ἢ μόσχον, ἢ

CAPUT III.

Quid ergo homini recte justeque agenti circumfusæ undique afflictiones mali afferunt magno cum terrore insurgentes, et evanescentes facile; vehementi irruentes impetu, sed magno quoque impetu pertranseuntes; violenter concutientes, et discussæ violentius; vadis brevibusque illidentes, neque facientes naufragium; examinantes igne aurum, sed probatius exhibentes? Sic in Cantico anima perfecta tentationibus tolerandis exercitata fiduciæ plena ventos evocat : « Surge (inquiens), aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum, et fluant aromata [49]; » **174** tunc persuasa, majorem fore virtutis fragrantiam, quando ipsam turba tentationum eventilaverit, quæ bonum habitum tandiu otiosum commoveant ad operandum, eumque ad lucem producendo percelebrem illustremque reddant. Hac ratione uniuscujusque sanctorum virtus effulsit, quæ latere potuisset, nisi discrimine fuisset exercitata, et sub modio foret occultata, nisi supra candelabrum posita exstitisset, splendidum novi propositi lumen per opera fulgurans. Quis enim novisset magni Abrahami pietatem, nisi imperata filii cæde obedientia generosum ejus animum prædicasset [50]; ita ut armasset contra unigenitum, et dilectum filium paternam manum, prompte illam extendens, neque dejectione mœsta vultus doloris animæ pas-

[43] Joan. xv, 20. [44] Joan. xvi, 2. [45] Luc. vi, 22. [46] Act. iv, 20. [47] ibid. 19. [48] Act. vii, 51. [49] Cant. iv, 16. [50] Gen. xxii, 2 seqq.

sionem ostendens, permanens vero tali cum mentis serenitate, quali perstitit cum hinnulum cervi, aut vitulum, aut agnum in precibus auspicatis Deo sacrificabat? Quis autem Jobi animum philosophia obfirmatum novisset ad tam multiplicem suorum cladem; nisi gratiæ de singulis quibusque rebus actæ ipsius magnitudinem animi clara voce testarentur [81]? Neque enim veterator uno exitio abstulit omnia, ne uno calamitatis ictu dolorem ejus velut in compendium contractum redigeret, qui poterat extendi multipliciter, et iteratis nuntiis partitis, ipsi audienti luctum reddere acerbiorem; nec enim primo loco charissimis ejus pignoribus convivantibus superinjicit ædes, ea subversione domum in sepulcrum convertens, et sanguinem cibis, carnesque pinsens, una cum lapidibus, ne animus majori malo hebescens, et stupens nullo minorum sensu afficeretur; **175** sed gradatim sigillatim pervadit omnia a tenuioribus ad res majoris momenti transcendens; et alium subinde nuntium graviorem præcedenti, numero et qualitate damnorum illatorum apparat, ut calamitas per incrementa exaggerata magnum, et grave ac asperum vulnus desperationis animo infligeret. Ordine scilicet a levioribus principiis progressus usque ad ultimum ictum devenit, qui et sapientem viri constantiam maxime declaravit. Nam ut domum subversam, et liberos interemptos edidicit, cum ante cæteras omnes facultates sibi periisse audiisset, discidit vestimenta sua, et totondit comam capitis, quod ei, qui alia eripuerat, et quæ auferre non poterat, ultro concederet, et naturali sapientia evangelicam anteverteret admonitionem: « Si enim quis (inquit) accipiat tunicam tuam, dimitte ipsi et pallium [82]. » Hoc ille præveniendo præstitit libera sponte, profitens non doluisse se de damnis quæ videbantur invito sibi accidisse, et indicans evidenti argumento animi latentem tandiu sensum.

A ἄρνα θυσιάζων ἐπὶ αἰσίαις εὐχαῖς τῷ Θεῷ; Τίς δὲ τοῦ Ἰὼβ τὴν ἐπὶ τῆς πολυτρόπου ἐκείνης τῶν οἰκείων ἀλώσεως ἔμαθε φιλοσοφίαν, μὴ τῆς ἐφ' ἑκάστου τῶν ἀπολλυμένων εὐχαριστίας βοησάσης αὐτοῦ τὴν μεγαλοψυχίαν σαφῶς; Οὔτε γὰρ ὑφ' ἓν ὁ κακοῦργος ἐπόρθησεν ἅπαντα, ἵνα μὴ μίαν τὰ τῆς συμφορᾶς ποιήσας πληγὴν, σύντομον, καὶ συνεσταλμένην τὴν ὀδύνην ἐργάσηται, δυναμένην εἰς πλῆθος ἐκταθῆναι ταῖς κατὰ μέρος ἀγγελίαις, καὶ ποιῆσαι αὐτῷ ἀκούοντι τὸ ἄλγος δριμύτερον· οὐδὲν γὰρ πρότερον ἐπικατασείει τοῖς φιλτάτοις τὸν οἶκον εὐωχουμένοις τῇ καταστροφῇ τάφον τὴν οἰκίαν ποιῶν, καὶ μιγνὺς ἐδέσμασιν αἷμα, καὶ φύρων σάρκας, καὶ λίθους ὁμοῦ, ἵνα μὴ τῷ μείζονι πάθει ἀργεῖν πρὸς τὰ ἐλάττονα ποιήσῃ τὴν αἴσθησιν. Βαθμῷ δὲ καθ' ἓν B ἐπέρχεται ἅπαντα ἀπὸ τῶν εὐτελεστέρων μεταβαίνων ἐπὶ τὰ τιμιώτερα, καὶ ἄλλης ἄλλην ἀλγεινοτέραν ἀγγελίαν κατασκευάζων, καὶ ποσότητι, καὶ ποιότητι τῶν διαφθειρομένων, ὅπως κατ' ὀλίγον αὐξηθὲν τὸ δεινὸν μέγα, καὶ χαλεπὸν τὸ τραῦμα τῆς ἀθυμίας ἐργάσηται. Τάξει δῆθεν προελθὼν ἐκ προοιμίων ἕως ἔφθασεν εἰς τὴν ἐσχάτην πληγὴν, ἣ καὶ διέδειξε τοῦ ἀνδρὸς τὸ φιλόσοφον. Ὡς γὰρ τὴν καταστροφὴν τοῦ οἴκου, καὶ τῶν τέκνων ἔμαθε τὴν ἀπώλειαν, τῶν ἄλλων ἁπάντων τὴν φθορὰν ἤδη προπεπυσμένος, διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐκείρατο τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, τῷ λαβόντι τὰ ἄλλα, καὶ ἃ μὴ λαβεῖν δεδύνηται, προδιδοὺς, καὶ φθάνων φυσικῇ φιλοσοφίᾳ τὴν τῶν Εὐαγγελίων παραίνεσιν. « Ἐὰν γάρ σου, φησὶ, λάβῃ τις τὸν χιτῶνα, ἄφες αὐτῷ καὶ C τὸ ἱμάτιον. » Τοῦτο προλαβὼν ἐκεῖνος ἐποίησε, τὸ μὴ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς δόξασιν ἀκουσίως συμπεπτωκέναι κακοῖς τῷ ἑκουσίῳ πιστούμενος, καὶ τὸ τέως λανθάνον τῆς γνώμης τῷ φαινομένῳ μηνύων.

CAPUT IV.

Nam qui vi quidquam eripienti, et quod non aufert ultro dat, utique posteriori ea magnanimitate ostendit, se etiam primum, licet necessitate sit ereptum, non ex necessitate tamen concessisse, nec animum vi coactum, etsi qui vi rapuerunt, tyrannice videantur egisse, cum illud quoque acceperint, quod et non concedere valens, ex animi proposito concessit sponte præbens quod ei, qui videbatur eripere, fecisse invitus putabatur. Et Joseph vero, et Susanna, et Jephthæ laterent [83] illi quidem pudicitia **176** celebrati, et hic veritate. Iste namque ut rem in bello bene gereret, si devicisset hostes, qui superiores erant copiis, et peritia rei militaris, promisit quodcunque ipsi primum occurreret propriarum rerum obvium, in holocaustum oblaturum; unica filia ipsi obviam veniente casu, quæ mirum in modum dilecta erat, non fregit promissum, pietatem naturæ anteponens, et viscera prodens potius, quam Deo nuncupatum votum, et confessionem irritam facere, licet in filiæ

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ὁ γὰρ ληφθέντι βίᾳ, καὶ ὃ μὴ ἀφαιρεῖταί τις προδιδοὺς, δῆλος τῇ δευτέρᾳ φιλοτιμίᾳ γίνεται, ὡς καὶ τὸ πρῶτον κἂν ἐλήφθη ἀνάγκῃ, οὐκ ἀνάγκῃ παρεχώρησε, τὴν γνώμην οὐ βιασθεὶς, κἂν τυραννεῖν ἔδοξαν οἱ βιασάμενοι, τοῦτο λαβόντες, ὃ καὶ μὴ ἐπιδοῦναι δυνάμενος, προαιρέσει ἐπέδωκεν, ἐξουσίᾳ παρασχὼν D ὅπερ ἄκων τῷ φαινομένῳ ἀφῃρῆσθαι νενόμισται. Καὶ Ἰωσὴφ δὲ, καὶ Σωσάννα, καὶ Ἰεφθάε ἔλαθον ἄν, οἱ μὲν ἐπὶ σωφροσύνῃ, ὁ δὲ ἐπ' ἀληθείᾳ εὐδοκιμήσαντες. Καὶ οὗτος γὰρ ὑπὲρ τῆς ἐν πολέμῳ ἀριστείας, εἰ περιγένοιτο τῶν ἐχθρῶν ἐπικυδεστέρων ὄντων, πλήθει, καὶ ἐμπειρίᾳ πολεμικῇ, ὁλοκαυτώσειν ὑποσχόμενος ὅπερ ἂν τύχῃ τῶν ἄλλων πρότερον ἀπαντῆσαν οἰκεῖον, θυγατρὸς κατὰ τὸ συμβὰν ὑπαντησάσης μονογενοῦς, καὶ στεργομένης ἐκτόπως, οὐκ ἐψεύσατο τὴν ἐπαγγελίαν, φύσεως προτιμήσας εὐσέβειαν, σπλάγχνα προδοὺς ὑπὲρ τοῦ μὴ τὴν εἰς Θεὸν ἀθετῆσαι ὁμολογίαν, κἂν ᾖ ἐπὶ τῇ ἀναιρέσει τοῦ τέκνου τὸ πάθος ἀφόρητον. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων ὄντα γυμνὰ τὰ κατορθώματα φανερὸν ἐκ τῶν πράξεσι, καὶ πρόδη-

[81] Job I, 1 seqq. [82] Matth. V, 40. [83] Gen. XXXIX; Dan. XIII; Judic. XI.

λον εἶχε τὸν ἔπαινον. Τῷ δὲ Ἰωσήφ, καὶ τῇ Σωσάννῃ, μετὰ τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀνδραγαθίας καὶ αἰσχρότητος ἠκολούθει κατάγνωσις οὐ μόνον κρύπτουσα τὸ θαῦμα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ἀκολασίας περιβάλλουσα ψόγον. Τοῦτο δὲ πολὺν τῷ φιλοσοφοῦντι παρέχει τὸν κάματον, ἐφ' οἷς ἐχρῆν εὐφημεῖσθαι ἐπὶ τούτοις δυσφημουμένῳ. Πολλὴν δὲ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ ἀνείκαστον προξενεῖ δόξαν, καὶ εὐλάβειαν, ὅτι καὶ πόνον ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ ἀνεδέξατο μέγαν, καὶ τὴν πονηρὰν δόξαν οὐκ οὖσαν ἀληθῆ ἐπιεικῶς ἤνεγκεν ὡς ὄντως ἀληθῆ. Διὰ τοῦτο τὴν δυσχέρειαν τῆς τοιαύτης μεγαλοψυχίας παραμυθούμενος ὁ Κύριος ἔλεγε· « Μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσι, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα, » καὶ τὰ λοιπά· διπλῆς ἀρετῆς διπλᾶ γέρα τιθείς, καὶ ἀναλογοῦσαν τῷ καμάτῳ παρέχων τὴν ἀμοιβήν, πρὸς ψυχαγωγίαν τῆς ἐν τῷ πονεῖν ἀηδείας· ὅταν γὰρ ὁ ταπεινόφρων ὀνειδίζηται ὑπεροψίαν, καὶ ὁ σώφρων λαγνείαν, καὶ ἀδδηφαγίαν ὁ ἐγκρατής, καὶ ὁ ἐπιεικὴς θρασύτητα, καὶ βλακείαν ὁ σεμνός, καὶ ὁ συντετριμμένος ὑπόκρισιν, τότε καλῶς ὁ μισθὸς γίνεται διπλοῦς, ὁ μὲν ὑπὲρ τοῦ ἔργου, ὁ δὲ ὑπὲρ τῆς συκοφαντίας στεφανῶν τὸν ἀθλήσαντα.

A cæde dolor esset intolerabilis. Et aliorum quidem egregia facinora clara cum essent, perspicuam in ipsis actibus, manifestamque laudem excipiebant. Josephum autem, et Susannam cum dolore strenuoque simul certamine infamiæ sententia, et condemnatio subsequebatur, quæ non solum virtutis admirationem occultabat, verum etiam intemperantiæ vituperio involvebat. Id vero homini sapientiæ studioso multam facessit molestiam, cum ex quibus oportuisset eum dilaudari, et celebrari, ex his opprobrium experitur. Sed apud Deum magnam et inæstimabilem conciliat gloriam, et venerationem, quod pro bono opere magnum subivit laborem, et opinionem pravam de se, cum vera non esset, æque moderate tulit, ac si fuisset vera. Ideo- B que Dominus ad difficultatem hujuscemodi magnanimitatis consolandam dicebat : « Beati estis, cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum verbum [34], » et reliqua ; duplicis virtutis duplicia præmia ponens et respondentem molestiæ præbens remunerationem ad sublevandum gravem mœrorem in labore susceptum. Etenim quando humilis **177** sapiens superbiæ, liberalisque rapinæ, et castus luxuriæ, atque crapulæ, et voracitatis sobrius, et mansuetus protervæ, et serius scurrilitatis, et contritus simulationis reus traducitur : ibi jure merito duplex debetur merces, quarum altera propter opus, altera propter calumniam coronat certantem.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Τοιοῦτος ἦν ὁ μέγας Ἰώβ, καὶ τὰς οἰκείας εἰδὼς ἀρετάς, καὶ ἐν τῷ παρὰ τῶν φίλων ὀνειδίζεσθαι τὰς ἐναντίας κακίας, οὐ ζυγομαχῶν περὶ τοῦ τὰ ψευδῆ ἀποτρίψασθαι ὀνείδη, καὶ ἕωλα, συντιθέμενος δὲ τούτοις, καὶ συμψηφιζόμενος ἑτοίμως. Φησὶ γάρ· « Ἐπ' ἀληθείας οἶδα, ὅτι οὕτως ἐστὶ καὶ ἐπαγωνίζεται τοῦ δεῖξαι, » ὅτι οὕτως ἐστὶν ἀληθῶς· ἑξῆς ἐπιλέγων· « Πῶς δὲ ἔσται δίκαιος βροτὸς παρὰ τῷ Κυρίῳ, ἢ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἄμεμπτος ἀνήρ; » τὸ δοκοῦν κοινὸν τῆς φύσεως ἔγκλημα ποιησάμενος ἴδιον, ἵνα μὴ αὐτὸς ἀπηλλάχθαι νομισθῇ, ἧς ἐπεφήμιζον ἐκεῖνοι, φαυλότητος. Ὅθεν καὶ δικαίως διπλᾶ πάντα ἀπέλαβε, τὰ μὲν ὡς σεσυλημένος παρὰ τοῦ λωποδύτου, τὰ δὲ ἀμοιβὴν τῆς ἐπὶ τοῖς ἀπολλυμένοις φιλοσοφίας. Οὕτως οὐκ ἀδικοῦσι μόνον αἱ θλίψεις, ἀλλὰ καὶ ὠφελοῦσι τὰ μέγιστα, λαμπρόν, ἐὰν καρτερῇ ἀποφαίνουσαι τὸν θλιβόμενον. Ἀλλ' οὐδὲ τὰς θλίψεις ἕως κινδύνων ὁ τῆς ἡμετέρας ζωῆς πρύτανις χρονίζειν ἐᾷ, οὔτε τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ δύναμιν τοῦ ἀγωνιζομένου γενέσθαι ἀφίησιν. Εἰ δὲ καὶ συγχωρήσειέ ποτε οἰκονομῶν τι παράδοξον, μεῖζον τὸ θαῦμα ποιεῖ αὐτὸς ἀναπληρῶν συνεργείᾳ τῆς χάριτος τὸ λεῖπον τῇ ἀσθενείᾳ τῆς φύσεως, καθάπερ οἱ νήχεσθαι τοὺς ἀπείρους ἐθίζοντες παρακολυμβῶντες πλησίον διαβαστάζουσιν ἀπονήσαντας, ἀνακουφίζοντες μιᾷ ταῖν χεροῖν, ἕως ἡ καμοῦσα διαναπαύσεται δύναμις, καὶ τὴν τέχνην διδάσκοντες, καὶ καταδύεσθαι ἐν ταῖς ἀνάγκαις οὐ συγχωροῦντες. Οὕτω γὰρ ὁ Παῦλος ποτὲ μέν φησι· « Πιστὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ

CAPUT V.

C Talis erat magnus Job, et suarum sibi virtutum conscius, et adversus amicos exprobrantes sibi contraria vitia non contendens rixando in diluendis falsis opprobriis, et intempestivis ; sed suo quoque ipsis accedebat assensu, et calculo suo in promptu comprobabat. Ait enim : « In veritate scio, quod ita se res habet. » Et plane conatur demonstrare, quod ita est revera, deinceps subjungendo : « Quomodo enim erit justus mortalis apud Dominum, aut ab operibus suis irreprehensibilis vir [35] ? » Quod videtur commune naturæ crimen, proprium sibi facit, ut ne ipse censeretur eximere sese ab ea, quam illi exprobrabant, improbitate. Unde etiam jure duplicia recepit omnia ; alia quidem, velut a grassatore illis spoliatus, alia vero ad remunera- D tionem sapientis constantiæ super his, quorum jacturam fecerat, exhibitæ. Adeo afflictiones non solum injuriam nullam, sed maximam quoque utilitatem afferunt, et afflictum, si fortiter perferat, illustrem reddunt. Verum neque ad discrimina usque, ærumnas vitæ nostræ moderator perdurare diu sinit, neque certamen ultra vires decertantis produci permittit. Si vero et dispensando permittat nonnunquam aliquid præter opinionem, majus miraculum efficit ipse supplendo adminiculo gratiæ defectum **178** præ debilitate naturæ, ut qui natandi imperitos assuefaciunt, ipsi eos prope adnatantes supportant, et sustinent viribus destitutos, et alterutra manu allevantes, donec vires exhaustæ interquiescendo reparentur, et artem eo modo

[34] Matth. v, 11. [35] Job iv, 17 ; xv, 14.

docent, et non patiuntur in periculis demergi. Ita enim Paulus quodam loco ait: « Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere [86]. » Alio autem loco: « Nolo vos (fratres) ignorare de tribulatione, quæ facta est in Asia; quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere [87]. » Ubi verbis istis, secundum vires, et supra vires, divinam cooperationem suppeditasse robur dicit, ad faciendum, ut exitus tentationum tolerabilis evaderet, et salus in desperatis periculis non solum opinionem, sed et prope fidem excederet.

A τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν· » ποτὲ δέ· « Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀγνοεῖν περὶ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ὑπὲρ δύναμιν ἐβαρήθημεν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. » Καὶ τὸ « κατὰ δύναμιν, » καὶ τὸ « ὑπὲρ δύναμιν, » τὴν θείαν συνεργίαν παρεσχηκέναι λέγων ἰσχὺν εἰς τὸ γενέσθαι καὶ τὴν λύσιν τῶν πειρασμῶν ἀνεκτὴν καὶ τὴν σωτηρίαν ἐν τοῖς ἀπεγνωσμένοις κινδύνοις παράδοξον καὶ ἀπιστίας ἐγγύς.

CAPUT VI.

Quomodo enim Sarra cum in libidinosi regis manus incidisset peregrina, et advena [88], cum neutiquam auxilium aliud præter divinum ex alto sperandum ipsi foret, maritus enim præsens quidem, et ad opem ferendam obstrictus, adeo erat ad illam præstandam invalidus, ut occultaret conjugium, et prætexeret cognationem, vocans sororem uxorem, et tori sociam consanguineam præ mortis metu, quod sciret alienigenæ mulieris pulchritudine ad insaniam usque furentes inimicos implacabiles exsistere, quicunque rivalium suspicionem præbent, et promptos esse ad cædem usque progredi, ut ne quem haberent, qui **179** adamatæ animum ad seipsum circumtraheret, atque securitatem contubernalis convictus zelotypiæ cura interturbare posset, quando subsederunt omnia omnino prompta et expeditissima ad manuum injectionem, tunc ex ipso etiam lecto, sine ulla contumelia liberata fuit, cum viscerum convulsiones tyrannum prohiberent adulterino congressu, et furibundam cupidinem dolores intensissimi restinguerent? Quid post decubitum, et complexum exspectandum erat amplius, quam probrum, cum propter Barbari multam intemperantiam passio retineri non posset, cum pulchritudo irritaret concupiscentiam, cum libido furoris stimulum ad illicitam voluptatem concitaret, cum materia quæ accendit inflammatque omnia, prompta adesset; et ipsa quidem vellet violentam oppressionem effugere, nec tamen violenti impetum cohibere sufficeret vel corporis robore, vel verborum adhortatione; nam semel accensus in voluptuariis affectus nulli rei cedit, cum ratione carens neque dictis attendat, neque suaderi queat? Sed reperit virtus mulieris etiam in rebus adeo angustis industriæ modum, quo se incontaminata conservare debuit, dum protervum amatorem propriis sibi cruciatibus coegit esse intentum, et occultorum tormentorum doloribus profundum ardentis libidinis incendium restinxit.

B

ΚΕΦΑΛ. ϛ'.

Πῶς γὰρ ἡ Σάῤῥα βασιλέως ἀκολάστου παραπεσοῦσα χερσὶ, ξένη καὶ ἔπηλυς, οὐδαμόθεν ἄλλης βοηθείας πλὴν τῆς θείας ἄνωθεν ἐλπιζομένης αὐτῇ (καὶ γὰρ ὁ παρὼν καὶ βοηθεῖν ὀφείλων ἀνὴρ οὕτως ἦν πρὸς τοῦτο ἀσθενὴς, ὡς καὶ κρύψαι τὸν γάμον, καὶ προβαλέσθαι συγγένειαν, ἀδελφὴν λέγων τὴν γαμετὴν, καὶ τὴν σύνευνον σύναιμον δέει θανάτου, τοὺς ἐπιμανέντας κάλλους γυναικὸς ἀλλοτρίας εἰδὼς ἐχθροὺς ἀσπόνδους ἡγεῖσθαι, τοὺς ἀντεραστῶν ὑπόνοιαν ἔχοντας καὶ σπουδάζειν, καὶ μέχρι φόνου χωρεῖν, ὅπως μὴ ἔχωσι τὸν περισπῶντα πρὸς ἑαυτὸν τῆς ἐρωμένης τὸν νοῦν, καὶ τὸ τῆς συμβιώσεως ἀμέριμνον φροντίδι ζηλοτυπίας θολῶσαι δυνάμενον), ὅτε
C πάντοθεν ἤργησε πάντα πρὸς ἀντίληψιν εἰκότα καὶ εὐλογώτατα, τότε ἐξ αὐτῆς τῆς εὐνῆς ἐρύσθη ἀνύβριστος, σπασμοῖς τῶν σπλάγχνων τοῦ τυράννου κωλυθέντος τῆς μοιχικῆς ὁμιλίας, καὶ τὴν μανιώδη ναρκήσαντος ὄρεξιν τοῖς ὑπερβάλλουσι πόνοις; Τί ἦν μετὰ τὴν κοίτην, καὶ περιπλοκὴν, ἢ ὕβριν προσδοκῆσαι λοιπὸν, τοῦ πάθους ὄντος διὰ πολλὴν τῷ Βαρβάρῳ ἀκρασίαν ἀσχέτου τοῦ κάλλους ἐρεθίζοντος τὴν ἐπιθυμίαν, τῆς ἐπιθυμίας ἐγειρούσῃ τὸν οἶστρον πρὸς ἄθεσμον ἡδονὴν, τῆς ἀναπτούσης ἅπαντα ὕλης παρακειμένης ἑτοίμου, καὶ βουλομένης μὲν τὴν βιαίαν πεῖραν φυγεῖν, ἐπισχεῖν δὲ τοῦ βιαζομένου τὴν ὁρμὴν, οὐκ οὔσης ἱκανῆς, οὔτε σώματος ἰσχύϊ, οὔτε παρακλήσει λόγων; πρὸς οὐδὲν γὰρ ἐνδίδωσι ῥιπισθὲν ἅπαξ ἐν τοῖς φιληδόνοις τὸ πάθος, οὐκέτι λογισμὸν
D ἔχον προσχεῖν τοῖς λεγομένοις, καὶ πεισθῆναι δυνάμενον. Ἀλλ' εὗρεν ἡ ἀρετὴ τῆς γυναικὸς καὶ τοῖς οὕτως ἀπόροις μηχανῆς τρόπον, ᾧ τηρήσειν αὐτὴν ἀμίαντον ἤμελλεν, ἰδίοις ἀλγήμασι προσασχολήσασα τὸν ἀλάστορα, καὶ σβέσασα βασάνων ὀδύναις κρυφίων φλεγμονὴν, ἐπιθυμίας σμυχόμενον κρύφιον πῦρ.

CAPUT VII.

De Davide et Gedeone.

Quo pacto vero mansuetissimus et innocentissimus David sæpe in Saulem **180** sanguinarium incidens evasit præter omnem spem ex ejus mani-

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ Δαβὶδ, καὶ Γεδεών.

Πῶς δὲ ὁ πραότατος καὶ ἄκακος Δαβὶδ πολλάκις παραπεσὼν τῷ αἱμοβόρῳ Σαοὺλ, ἐξῆλθε παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα τῶν τούτου χειρῶν ἀπαθὴς, ἄλλοτε ἄλλως συ-

[86] I Cor. x, 13. [87] II Cor. I, 8. [88] Gen. xii, 15 seqq.

θεὶς, καὶ οὐκ ἔχων εἰπεῖν λογισμὸν τῆς σωτηρίας εἰκότα, νικῶντος ἑκάστου θαύματος, καὶ λογισμοῦ πᾶσαν καὶ λόγου ἐπίνοιαν; Πῶς δὲ τὸν πατραλοίαν Ἀβεσαλὼμ ᾐτιάσατο τῆς τυραννίδος οὐ ληφθέντα χερσὶν ἀνθρωπίναις; Δρῦς γὰρ αὐτὸν δραξαμένη τῆς κόμης ἀνήρπασε φεύγοντα, καὶ περίοπτον ἀνήρτησεν ἐπὶ μετεώρου, πᾶσι τῆς ἐκδικεῖν ἐθέλουσιν ὕβριν φιλοστόργου πατρὸς εἰς σφαγὴν προδοῦσα πρόχειρον, καὶ ἀμύνειν ἑαυτῷ δυνάμενον ἥκιστα, ἀξίαν τῆς ἀλόγου ἐπιχειρήσεως ταύτην δεδωκότα τὴν ποινὴν, τὸ προδοθῆναι παρὰ τοῦ ἀψύχου, καὶ ἀλόγου πρὸς φόνον φυτοῦ. Πῶς ὁ Γεδεὼν σὺν τοῖς τριακοσίοις πεζοῖς ἔθνος ὅλον τῶν Μαδιηναίων, ἄμμῳ διὰ τὸ πλῆθος παρεικασθὲν, ἡβηδὸν κατέκτεινεν, οὐκ ἐσχηκὼς ποθεν εὔλογον πρόφασιν συμβολῆς; Ἐποίει γὰρ τὸ εἰκὸς ὁλοσχερῶς, καὶ τῇ ἐνθυμήσει τὴν ἐπιχείρησιν διὰ τὸ τῶν ἀντιτεταγμένων πλῆθος ἀτόλμητον, μὴ τῆς διηγήσεως τοῦ ὁράματος παρορμησάσης αὐτὸν ἐπὶ τὸ πρόθυμον. Οὐ δειλιῶντα αὐτὸν καὶ παρειμένον ἐπακοῦσαι διαβάντα εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν πολεμίων ὁ Θεὸς προετρέψατο, ἐκεῖθεν δεδωκὼς αὐτῷ τὸ θαῤῥεῖν, ἐπεὶ μὴ τὸ πεποιθὸς εἶχεν ἐκ πίστεως, ἄπειρος ὢν συμμαχίας Θεοῦ; « Μαγὶς γὰρ, ἤκουσεν, ἄρτων κριθίνων, διηγουμένου ὄναρ τινὸς, κυλιομένη κατέστρεψε τὰς σκηνὰς τῶν Μαδιανιτῶν. » Καὶ ἄλλου πάλιν εὐσκόπως τὴν σύγκρισιν φράζοντος, καὶ λέγοντος, τὴν ῥομφαίαν εἶναι τοῦτο τοῦ Γεδεὼν, καὶ τῆς μετ' αὐτοῦ στρατιᾶς, καὶ ἀνέστη πρὸς ἐλπίδα χρηστὴν ἐκ τῆς ἀκοῆς, τῷ φρονήματι τὸ εὐτελὲς τοῦ οἰκείου στρατοῦ τοὺς κριθίνους λογισάμενος ἄρτους, οἱ κυλιόμενοι τὴν παρεμβολὴν ἀλοήσουσιν ἀπονητὶ τῶν ἐχθρῶν, οὐχ αὐτοὶ χειρούμενοι τὸ ἀντίπαλον οἰκείᾳ χειρὶ, ἐνεργούμενοι δὲ τὴν ἰσχὺν παρὰ τῆς κυλιούσης αὐτοὺς, καὶ τροχαζούσης θείας δυνάμεως. Ἐπειδὴ τὸ κυλιόμενον δοκεῖ μὲν πλήττειν καὶ θραύειν τὸ πατούμενον, αἰτίαν δὲ τούτων ἔχει τὴν τοῦ κυλίοντος καὶ εὐτόνως ὠθοῦντος δύναμιν.

A bus illæsus[59], et indemnis; qui nunc hoc, nunc illo modo salvatus fuit, ita ut suæ salutis rationem probabilem reddere non posset, cum unumquodque miraculum, et rationis, et orationis omnem captum exsuperet? Quomodo autem parricidam Absalonem tyrannidis reum convicit nullis hominum manibus apprehensum? Nam quercus fugientem ipsum comprehensum sursum rapuit, et conspicuum edito in loco suspendit, cunctisque indulgentissimi patris injuriam vindicare volentibus promptum, paratumque ad cædem exposuit, suique defensione privatum dignam insani conatus hanc pœnam persolvere coegit, ut proderetur ab exanima brutaque planta ad necem[60]. Qua ratione Gedeon cum trecentis peditibus universam Madia- B nitarum gentem arenæ præ multitudine assimilatam a pubertate usque interficiendo delevit, cum nulla eos undecunque adoriundi occasio sese ostenderet? Nam res universim considerata ne animi quidem cogitatione ob ingentes adversariorum copias tantum audere facinus permittebat, neque adhuc narratio somnii fidentiorem eum reddidisset. Nonne formidantem, et ad obediendum segniorem Deus ipse in hostium castra descendere jussit, exinde audaciam ipsi tribuens, quam fides ipsi nondum experto divinam opem quasi socialem negabat? Nam nescio quo somnium suum enarrante audiit, « Mactra panum hordeaceorum provoluta evertit castra Madianitarum[61]. » Et cum alius rursus satis C apte comparationem istam explicans dixisset, hunc esse gladium Gedeonis, et exercitus ejus: ipse ea narratione audita in bonam spem **181** erectus est, prudenter conjiciens tenuitatem sui exercitus panibus illis hordeaceis significari, qui provoluti hostium castra nullo labore dissipaturi essent, neque id manu conserta cum inimicis propria, sed volvente ipsos, atque rotante divinæ virtutis instinctu. Etenim quod volvitur, obvia quæque percellere, atque affligere videtur: sed causa ejus rei in illius, qui convolvit, atque protrudit acriter, robore consistit.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ Σαμψὼν καὶ Ἐζεκίου.

Πῶς ὁ Σαμψὼν χιλίους ὁπλίτας μόνος ἐν σιαγόνι κατέβαλεν ὄνου, καὶ διψήσας ἐκ τοῦ κόπου τῆς μάχης, οὐδαμοῦ λιβάδος φαινομένης, οὐ πίδακος, ἐκ μιᾶς τῆς σιαγόνος μύλης ἔσχε ῥαγὲν ἄφθονον νᾶμα· τὴν αὐτὴν καὶ ὅπλον κατὰ τῶν ἀλλοφύλων λαβὼν, καὶ πηγὴν εἰς ἄκεσιν τοῦ θλίβοντος μετὰ τὴν νίκην αὐτὸς δίψους εὑράμενος; Πῶς Ἐζεκίας, οὐδὲ τὴν ὄψιν ἐνεγκὼν τοῦ Ἀσσυρίου στρατοῦ καλύψαντος τὴν πορθουμένην ἀθρόως βύζην ἅπασαν γῆν, οἴκοι προσευχόμενος, νεκροὺς ἐπεῖδε πρωῒ οὐ δόρυ σείσας, οὐ θυρεὸν προβαλλόμενος, οὐ τόξον ἐντείνας, οὐ ξίφος μεταχειρισάμενος, οὐκ ἄλλο τι πολεμικὸν ἐπιδειξάμενος; ἔργον, ἑνὸς ἀγγέλου ἐφ' ἑνὶ συνθήματι τὸν τοσοῦτον ἡσυχῇ δράσαντος φόνον, καὶ οὐκ ἀνελόντος μὲν ἅπαντας (οὐ γὰρ ἦν σκοπὸς αὔτανδρον ὀλέσαι τὸ ἔθνος), τοσούτους δὲ, ὅσοι φόβον τοῖς οἰκείοις πρὸς

CAPUT VIII.

De Samsone atque Ezechia.

Quo pacto Samson mille armatos solus asini maxilla percussit, et cum sitiisset e certaminis con- D tentione defessus nulla usquam scaturigine, nullo rivulo apparente, ex uno maxillæ dente molari laticem aquæ large prorumpentem hausit; eamdem scilicet et telum adversus alienigenas arripiens, et fontem ad medelam sitis, qua premebatur post victoriam, nactus[62]? Quomodo Ezechias cum ne aspectum quidem Assyrii exercitus totam regionem prædatorio agmine confertim addensato contegentis sustineret, domui suæ exorans mane mortuos conspexit, neque hastam vibravit, neque scutum objecit, nec arcum tetendit, neque gladium manu strinxit, neque aliud opus militare ullum exhibuit: unus autem angelus unica velut tessera tantam cædem sine strepitu edidit, neque interemit uni-

[59] II Reg. xvii, 19. [60] II Reg. xviii, 9 sq. [61] Judic. vii, 1 seqq. [62] Judic. vii, 21 seqq.

versos, quod totam gentem internecione delere scopus non esset, sed tot duntaxat, quot sufficeret ad incutiendum suis terrorem, quo fugerent, et perculsi obstupescerent [63]? Quis lapides grandinis telorum **182** vice demisit e nubibus in hostes coarctando, et alios mutuo perturbavit, velut hostibus ex improviso irrumpentibus, in mutuam suam cædem grassantes, dum adversarium interficere sibi quisque videtur, quo pacto victoriam tunc temporis pio et religioso populo sine pugna præstitit?

A φυγὴν καὶ κατάπληξιν ἦσαν ποιῆσαι ἱκανοί; Τίς λίθους χαλάζης ἀντὶ βολίδων ἐκ νεφῶν εὐστόλως ἀφῆκεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ ἄλλους ἐτάραξε κατ' ἀλλήλων ὡς τῶν ἐναντίων ἀδοκήτως ἐκβεβληκότων, οἰκεῖον ἐργασαμένους φόνον δοκήσει τοῦ ἀναιρεῖν τὸν ἀντίπαλον, ἄμαχον νίκην παρασχὼν τῷ ποτε εὐσεβοῦντι λαῷ;

CAPUT XI.

De Elissæo, deque Israelitis.

Quomodo propheta Elissæus latuit hostes perquirentes cum undique cinctus eorum copiis neque conspiceretur, et ad suam eos regionem deducens non cognosceretur, ipse nequissimis illis ducem se præbens, cum facilius inferre, quam accipere injuriam posset, oculis eorum caligine offusis, et errantibus plane in pervestigando [64]? Quomodo Ægyptiis persequentibus Israelitæ in manus non inciderunt ipsorum, cum a tergo haberent eos castrametantes, a fronte mare longe lateque diffusum, hinc inde solitudines inaccessas, et montes excelsis jugis elatos, undique conclusi difficultate effugiendi, quemadmodum jactus piscium intra sagenam clausus in manibus adversariorum? Qua ratione mare secessit? Quomodo aqua e continente in continentem porrecta stetit, fundum arenosum sterile relinquens ad viam, qua equi currusque commigrarent, muniendam? Quo pacto fluctus fuso ære solidius concrescentes obduruerunt? Qua ratione aquæ natura ad defluendum in præceps prona instar muri in tantam altitudinem excitata surrexit, et persecutione pressis iter miraculoso modo apertum resecuit, hisce utrinque absque **183** ullo obstaculo pelagi segmenta resorbendo, ut transirent, et illos refluo confluxu adopertos ad unum omnes extemporario cum jumentis simul et homines sepulcro recondens [65]? Quomodo in solitudine cœlum cibum ipsis nulla terræ cultura productum perpluens nonnunquam quidem manna, interdum vero coturnicum matrem superne ningens mensam laboris pariter, et artis condimenti expertem apparavit [66]? Quo pacto petra dura, et humoris minime particeps ex arefactis terræ cavitatibus aquarum ductus ad levandam sitim diu collectam relaxavit, tributum refundens quod nunquam prius exsolverat [67]? Qua ratione Jordanes mare imitatus his, qui pedibus transibant, fluentum oppositum dissecuerit, alteram quidem partem proclivi defluxu sinens ad mare devolvi, alteram autem sistens in primis, post ea vero retrogrado cursu revocans, deinde etiam usque ad fontes ipsos placide restagnantem consistere jubens [68]: explicatu difficile est. Nemo enim divino miraculo interpretando sufficit, quod ex seipso naturæ totius seriem valet excedere, et persua-

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Περὶ Ἐλισσαίου, καὶ τῶν Ἰσραηλιτῶν.

Πῶς τοὺς ζητοῦντας ἔλαθε πολεμίους ὁ προφήτης
B Ἐλισσαῖος ἐν μέσοις αὐτοῖς ἐνειλούμενος, καὶ οὐχ ὁρώμενος, φέρων ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ γῆν, καὶ οὐ γνωριζόμενος, πονηροὺς ὁδηγῶν, καὶ ἀδικῆσαι μᾶλλον, ἢ ἀδικηθῆναι δυνάμενος τῆς ὄψεως ὑποχυθείσης αὐτοῖς, καὶ σφαλλομένης εἰκότως περὶ τὴν ἔρευναν; Πῶς διώκουσι τοῖς Αἰγυπτίοις Ἰσραηλῖται οὐ γεγόνασιν ὑποχείριοι, κατόπιν ἔχοντες αὐτοὺς ἐστρατοπεδευκότας, ἐξ ἐναντίας θάλασσαν κεχυμένην πολλὴν ἑκατέρωθεν ἐρημίας ἀβάτους, καὶ ὄρη ἠλίβατα, πανταχόθεν συγκεκλεισμένοι ἀπορίᾳ φυγῆς, καθάπερ σεσαγηνευμένος βόλος ἰχθύων ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἐχθρῶν; Πῶς ὑπεχώρησεν ἡ θάλασσα; Πῶς δὲ ἔστη τὸ ὕδωρ ἐξ ἠπείρου εἰς ἤπειρον, τὴν βυθίαν ψάμμον χέρσον καταλιπὼν πρὸς ἱππήλατον, καὶ ἁμαξήλατον ὁδόν; Πῶς ἐπάγη τὰ κύματα χαλκοῦ κεχυμένου κραταιότε-
C ρον; Πῶς ἀνέστη τειχοειδῶς πρὸς τοσοῦτον ὕψος διεγερθεῖσα ἡ κατανεύειν ἐπὶ τὸ πρανὲς πεφυκυῖα φύσις τοῦ ὕδατος, καὶ ὁδὸν τοῖς διωκομένοις ἀνέτεμε παράδοξον, τούτοις ἀμπωτίσασα τοῦ πελάγους ἄνευ τινὸς κωλύματος ἀμφοτέρωθεν τὰ τμήματα, κἀκείνους τῇ παλιῤῥοίᾳ καλύψασα, καὶ τάφον πᾶσιν ὁμοῦ ζώοις καὶ ἀνθρώποις τὸν βυθὸν σχεδιάσασα; Πῶς ἐν ἐρήμῳ τροφὴν αὐτοῖς ἀγεώργητον ὤμβρησεν οὐρανὸς, ποτὲ μὲν μάννα, ποτὲ δὲ ὀρτυγομήτραν ἐπινίψας, ἀταλαίπωρον, καὶ ἀκαρύκευτον τράπεζαν; Πῶς πέτρα σκληρὰ, καὶ νοτίδος ἄμοιρος ἐξ ἐστειρωμένων λαγόνων ὀχετοὺς εἰς παραμυθίαν χρονίας δίψης ἀνεστόμωσεν ὕδατος, δασμὸν ἀποδοῦσα, ὃν ἐδεδώκει μηδέποτε πρότερον; Πῶς μιμούμενος Ἰορδάνης τὴν θάλασσαν, ἀντιπρόσωπον τοῖς πεζεύουσι τὸ ῥεῖθρον
D διέτεμε, τοῦτο μὲν ἐάσας τοῦ τμήματος ῥόθιον ἐπὶ θάλασσαν κατελθεῖν, τὸ δὲ ἐπισχὸν, εἶτ' ἀναποδίσαν ὀπίσω, εἶτ' ἐκ πηγῶν αὐτῶν ἡσυχάσαν ἀργὸν, οὐκ εὔκολον εἰπεῖν; οὐδεὶς γὰρ ἑρμηνεῦσαι θαῦμα Θεοῦ ἐστιν ἱκανὸς, ἔξω βαίνειν πάσης φυσικῆς ἀκολουθίας πάντη πεφυκὸς, καὶ νικᾷν τὰς πιθανὰς τῶν εὑρεσιλόγων σοφίας εἰωθός. Πῶς τὰς φυσικὰς τῶν κέντρων προανατεινάμεναι πανευχίας, προεπολέμησαν τοῦ λαοῦ αἱ σφηκίαι, ἑπτὰ τῶν νεμομένων ἔθνη τὴν χώραν καθελοῦσαι, καὶ σχολάζουσαν τοῖς ὑπὸ Θεοῦ στρατηγουμένοις παραδοῦναι τὴν γῆν οὔτε τοῖς πορθηθεῖσιν εὔλογον τῆς ἥττης προφασίσασθαι καταλιποῦσαι αἰτίαν ὡσεὶ ἐν πλήθει χειρὸς, καὶ δυνάμει βαρείᾳ νενικημένων, καὶ τοὺς κληρουμένους τὰ τῶν

[63] IV Reg. xix, 35 seqq; II Paral. xxxii, 21 seqq. [64] IV Reg. vi, 18 seqq. [65] Exod. xiv, 1 seqq. [66] Exod. xvi, 1 seqq. [67] Exod. xvii, 1 seqq. [68] Josue iii, 16.

οἰχομένων ἀπαλλάττουσαι τύφου, ἄπονον χάριν, καὶ οὐκ ἀριστείας γέρα δεξαμένους ὥσπερ δορυκτήτους τὰς πόλεις.

A sibilia facile superare solet sophismata eorum, qui argutias excogitant. Quomodo vespæ exserentes aculeos suos, velut concessa a natura arma, pugnarunt pro populo, et septem gentium deditarum regionibus expugnatis pacatam Dei ductu militantibus tranquillamque terram tradiderunt, ita ut neque devictis causam probabilem suæ cladi prætexendam dereliquerint quasi in multitudine manus, et gravi robore devictis; et ansam superbiendi ademerint illis, quibus gratuito sortis munere absque ullo labore res fugitivorum obvenerant, et non in virtutis reique bene gestæ præmium acceptæ fuerant quemadmodum urbes bello quæsitæ solent.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Περὶ τριῶν παίδων, καὶ Δανιὴλ, Ἰωνᾶ καὶ Ἀαρών.

Πῶς ἐπὶ τῶν τριῶν παίδων ἡ παμφάγος τοῦ πυρὸς B δύναμις τὴν καυστικὴν συνέστειλεν ἐνέργειαν, εὐφθάρτοις πελάσαι τὴν θέρμην οὐ συγχωρήσασα σώμασιν, ἔξω τῆς καμίνου τὴν οἰκείαν ἐπιδειξαμένη ἰσχὺν, καὶ ἔσω ἡσυχάσασα παραδόξῳ τρόπῳ; Πῶς καὶ θηριωδίας, καὶ πείνης ὁμοῦ φυσικῶν παθῶν ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ ἐκράτησαν οἱ λέοντες, ἀνθρώπους ἐν τῷ τῆς φιλοσοφίας παρευημερήσαντες μέρει, καὶ ἑπταήμερον ἐνεγκόντες ἔνδειαν βρώσεως, παρακειμένης τῶν λογικῶν τὴν ἐφήμερον οὐκ ἀνεχομένων νηστείαν ὕλης παρούσης τροφίμου, καὶ ἐξουσίας τὴν μετάληψιν παρεχούσης ἀκώλυτον; Πῶς ἡ τοῦ κήτους γαστὴρ καὶ λίθους κατεργαζομένη τῇ πέψει, καὶ χωνεύουσα τὰ ἐμπίπτοντα λόγου ταχύτερον, τρισὶν ἡμέραις καὶ νυξὶν ἅμα τοσαύταις ἐν οὕτως ὑγρῷ καὶ θερμῷ χωρίῳ τὸν Ἰωνᾶν διετήρησεν ἀδιάφθορον, ἐνάλιον C ζῶον τὸ χερσαῖον, καὶ ἀδαπάνητον τὸ εὐκόλως ἀναλισκόμενον ἀποδείξασα, καὶ φύσιν ἀέρος ἀναπνοῇ διαζῆν πεφυκυῖαν, εἰς ἰχθύων μεταστοιχειώσασα φύσιν, ὕδωρ ἕλκουσαν ἀήθως ῥισὶν, ἀντὶ τοῦ ἐθίμου, καὶ συντρόφου ἀέρος στοιχείου; Πῶς ἡ τοῦ Ἀαρὼν ῥάβδος ἄφλοιος, ἄνικμος, ξηρὰ, καὶ τὴν πρὸς τὸ βλαστῆσαι πάλαι δύναμιν ἀποθεμένη, χρείας καλεσάσης εἰς ἐπίδειξιν σημείου τῆς ἀμφισβητουμένης ἱερωσύνης, ἀθρόον πάντα παραδόξως, φλοιὸν, ἄνθος ἀνέλαβε βλαστοὺς, φύλλα, καρπὸν, δύναμιν ζωτικὴν, τὴν εἰς ἕκαστον τούτων κατακερματισθεῖσαν, ῥιπῆς ὀξύτερον, καὶ ὄρπηκα δείξασα τεθηλότα, καὶ καρποῖς βριθόμενον τὸ πρὸ μικροῦ βάκτρον ἐν χερσὶ τοῦ στηριζομένου ὁρώμενον;

184 CAPUT X.

De tribus pueris, et Daniele, Jona, et Aarone.

Quo pacto vis ignis devorans omnia in tribus pueris urendi operationem repressit, neque permisit calorem ad corpora corruptioni obnoxia vel appropinquare, extra caminum propriam virtutem exserens, et intus modo admirabili quiescens [69]? Qua ratione feritatem atque famem simul insitos a natura affectus super Danielem leones temperarunt in parte philosophiæ ista præ hominibus mansuefacti, et septem dierum pertulerunt abstinentiam objecto pabulo: cum ratione instructi homines nec unius diei jejunium sustineant, ubi materies edulii adsit, et libera facultas ejus capiendi nemine vetante præbeatur [70]? Quomodo balenæ venter qui lapides concoquendo absumebat et dicto citius injecta digerebat, tribus diebus totidemque noctibus una in adeo humido calidoque loco Jonam conservavit incorruptum, e terrestri in marinum animal convertens, et rem in corruptionem facile pronam incorruptibilem præstans, naturamque aeris respiratione vivere assuetam in piscium naturam transfundens, quæ aquam insueto more trahit naribus pro consueto, et connutrienti aeris elemento [71]? Qua ratione virga Aaron sine cortice, sine succo, arida et germinandi virtute jam pridem effeta, cum, vocata in dubium sacerdotii fide, rei necessitas signi ostensionem exposceret, de repente omnia mirabiliter recepit, corticem, florem, propagines, folia, fructum, et dispertitam in 185 hæc singula vegetandi facultatem, unico temporis momento, et surculum exhibens efflorescentem, et fructibus onustum baculum, qui paulo ante manibus gestatus incedentis gressum firmare videbatur [72]?

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς Θεοτόκου.

D Πῶς τὰ δεσμωτήρια τοῖς ἀποστόλοις ἐπιμελῶς κεκλειθρωμένα τὴν ἔξοδον παρεχώρησεν ἀνεμπόδιστον, θύρας ἀναπετάσαντα, καὶ μοχλοὺς τῶν διωστήρων ἐκσείσαντα; Πῶς τὰ δεσμὰ τῶν χειροπεδῶν ἐνέδωκε, καὶ εὐρύνθη τοσοῦτον, ὡς χερσὶ, καὶ ποσὶν ἀνεκτὴν παρασχεῖν τὴν διάδυσιν; Καὶ τὸ δὴ μεῖζον ἁπάντων, καὶ λόγου παντὸς ἀνώτερον θαῦμα· πῶς ὁ ἀχώρητος τῷ παντὶ, καὶ τὰ ὅλα περιγράφων μεγέθει δυνάμεως Θεὸς Λόγος ὑπὸ μήτρας βουληθεὶς ἐχωρήθη παρθενικῆς; Καὶ πῶς ἄπορον ἔμβρυον νηδὺς ἐτεκτή-

CAPUT XI.

De apostolis, deque Dei Genitrice.

Quomodo carceres sollicite clathris obserati apostolis egressum nullatenus impeditum præbuerunt januis passim apertis, et pessulis, ac vectibus concussis? Quomodo vincula manicarum expassa sunt, eaque adeo diducta et laxata fuerunt, ut manibus pedibusque concesserint facilem exitum [73]? Et quod majus revera omnibus, et admirandum exsuperat omnem orationem: quo pacto Deus Verbum, quem universum hoc non capit, et qui universa circumscribit potentiæ suæ magnitudine, virgineo sub

[69] Dan. III, 20 seqq. [70] Dan. XIV, 29 seqq. [71] Jon. II, 1 seqq. [72] Num. XVII, 8. [73] Act. XII, 7 seqq.

utero volens comprehensus est? et qua ratione venter fetum nullo conceptum semine genitum fabricatus est, et virginitatis signa salva et illæsa servavit transiens ostia ventris, ut Job eloquitur [74], et nullum egressus vestigium ostentans? Nam ut alio tempore januis clausis ingressus est ad discipulos suos, ita tunc est egressus, qualem invenit, talem naturæ officinam derelinquens, nec ullam arcanis illorum claustrorum vinculis corruptionem inferens [75], ut hisce argumentis partus vere ostenderetur admirabilis et divinus. Hæc quidem omnia, et plura hisce facta sunt, et fide recepta. Sed eorumdem demonstratio, Dei auctoris infallibili nititur certitudine, **186** nec explicari possunt oratione, quæ operum stupendorum impar est enarrationi, et caligat ad miraculorum magnitudinem inscrutabilem.

A νατο γεννηθὲν, καὶ τὰ τῆς παρθενίας σῶα φυλάξαντα τεκμήρια, πύλας γαστρὸς, κατὰ τὸν Ἰὼβ, παρελθὸν, καὶ οὐδὲν τῆς ἐξόδου σημεῖον ἐπιδειξάμενον; Ὡς γὰρ πρὸς τοὺς μαθητὰς εἰσῆλθεν ἄλλοτε κεκλεισμένων θυρῶν, οὕτως ἐξῆλθε τότε, οἷον εὗρε, τοιοῦτον ἐάσαν τὸ τῆς φύσεως ἐργαστήριον, καὶ οὐδὲν λυμηνάμενον τοῖς ἀποῤῥήτοις τῶν κλεῖθρων ἐκείνων δεσμοῖς, ἵνα τοῖς συμβόλοις τούτοις δειχθῇ παράδοξος ἀληθῶς, καὶ θεῖος ὁ τόκος. Ταῦτα γέγονε μὲν ἅπαντα, καὶ τούτων πλείονα, καὶ πεπίστευται. Ἀπόδειξιν δὲ τὴν τοῦ ἐργασαμένου αὐτὰ ἔχει ἀξιοπιστίαν Θεοῦ, καὶ οὐχ ἑρμηνεύεται λόγῳ ἀτονοῦντι πρὸς τὴν τῶν παραδόξων ἔργων ἐξήγησιν, καὶ ἰλιγγιῶντι πρὸς τὸ τῶν θαυμάτων δυστέκμαρτον.

CAPUT XII.

Quocirca si virtus quidem impugnatur, facilem vero sine sollicitudine victoriam obtinet; quandoquidem angeli, aliæque divinæ potestates, atque ipse Dominus etiam hominem justum custodiunt: « Immittet enim angelus Domini, inquit, in circuitu timentium eum, et eripiet ipsos [76]. » Et ipse Deus ad Abrahamum: « Noli timere, Abraham; ego protector tuus sum [77]. » Et ad Jeremiam: « Ecce posui te ut civitatem munitam, et quasi murum ærreum, munimentum omnibus regibus Juda, et principibus eorum; et bellabunt adversum te, et non prævalebunt contra te; quia tecum sum, ut liberem te [78]. » Ecquid commotus animi imbecillitate ad certantium sudores consternaris invidens tanquam ignarus rei coronas ipsis? respiciens labores, et non cogitans præmia, succumbis laboribus, et spe mercedum haudquaquam erigeris? Præsentes afflictiones deploras, neque potius lætaris de futuris retributionibus? Semper enim commoda, quæ exspectantur, præsentes labores consueverunt sublevare, et lucri cogitatio molestiam in opere ipso exantlandam levem efficit, præ majori commodo minoris incommodi difficultatem nullam existimans. Nonne Paulum ludi patientiæ magistrum his, qui cum præsentibus colluctantur afflictionibus, succlamantem, dum animi alacritatem multitudine calamitatum collabentem rerum sperandarum **187** fiducia excitabat, audisti, quando dicebat: « Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis [79]? » Annon cum suas afflictiones proprias enarrantem ad solatium afflictorum audivisti, ut ne qui adversis exerceri videntur, quasi gravissima tolerantes, quæ nullus alius posset sufferre, dissoluti fatiscant? Nec enim gloriæ cupiditate abreptus sua commemorat certamina, qui ait: « Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem [80]. » Neque quemadmodum illi, qui prurigine linguæ laborant, gestit dicere, quæ silentio non valet occultare. Sed cum sciret solatio esse afflictis, cum audiunt eadem jam alios

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΒʹ.

Εἰ τοίνυν πολεμεῖται μὲν ἡ ἀρετὴ, νικᾷ δὲ νίκην ἀμέριμνον, ἀγγέλων, καὶ ἄλλων θείων δυνάμεων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Δεσπότου φρουρούντων τὸν δίκαιον « (Παρεμβαλεῖ γὰρ ἄγγελος Κυρίου, φησὶ, κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτὸν, καὶ ῥύσεται αὐτούς. » Καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὁ Θεός· « Μὴ φοβοῦ, Ἀβραὰμ, ἐγὼ ὑπερασπίζω σου. » Καὶ πρὸς τὸν Ἱερεμίαν· « Ἰδοὺ τέθεικά σε, ὡς πόλιν ὀχυρὰν, καὶ ὡς τεῖχος χαλκοῦν, ὀχυρὸν πᾶσι τοῖς βασιλεῦσιν Ἰούδα, καὶ τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν· καὶ πολεμήσουσί σε, καὶ οὐ μὴ δύνωνται πρὸς σὲ, διότι μετὰ σοῦ εἰμι τοῦ ἐξαιρεῖσθαί σε), » τί παθαινόμενος πρὸς τοὺς τῶν ἀγωνιζομένων ἱδρῶτας ἀσχάλλεις βασκαίνων, ὡς οὐκ C οἶδας, τῶν στεφάνων αὐτοῖς, τὰ παθήματα βλέπων, καὶ τὰ βραβεῖα οὐ λογιζόμενος; πρὸς τοὺς πόνους ἐκλυόμενος, καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν μισθῶν οὐ γαυρούμενος, τὰ νῦν ὀδυρόμενος θλιβερὰ, καὶ οὐ μᾶλλον χαίρων ταῖς μελλούσαις ἀμοιβαῖς; Ἀεὶ γὰρ τὰ προσδοκώμενα χρηστὰ τοὺς παρόντας ἐπελαφρίζειν εἴωθε πόνους, καὶ τοῦ κέρδους ἡ ἔννοια κοῦφον τὸν ἐν τοῖς ἔργοις ποιεῖ κάματον, τῇ μείζονι ὠφελείᾳ οὐ λογιζομένη τὸ δυσχερὲς τοῦ ἐλάττονος. Οὐκ ἤκουσας τοῦ παιδοτρίβου Παύλου τοῖς ἐναχθοῦσι ταῖς παρούσαις θλίψεσι ὑποφωνοῦντος, καὶ ἀναπίπτουσαν τῷ πλήθει τῶν περιστάσεων τὴν προθυμίαν τοῖς ἐλπιζομένοις ἐγείροντος, ὅταν λέγῃ· « Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς; » Οὐκ ἤκουσας αὐτοῦ τὰ οἰκεῖα παθήματα D διηγουμένου πρὸς παραμυθίαν τῶν πασχόντων, ἵνα μὴ μόνον οἱ δοκοῦντες ἀθλεῖν ἐκλυθῶσιν ὡς ὑπομένοντες ἀνήκεστα, ἃ μηδείς; Οὐ γὰρ δόξης ὀρεγόμενος τοὺς οἰκείους διέξεισιν ἀγῶνας, ὁ λέγων· « Εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. » Οὐδὲ κατὰ τοὺς γλωσσαλγοῦντας ὠδίνει εἰπεῖν, ἃ κρύπτειν οὐ στέγει τῇ σιωπῇ. Ἀλλ' εἰδὼς παρακαλεῖσθαι τοὺς πάσχοντας τῇ τῶν ἤδη παθόντων ἀκοῇ, μαθόντας ὡς καὶ ἄλλοις συνέβη πάλαι, ἃ νῦν αὐτοῖς συμβαίνει, διδασκομένους φέρειν ἀνεκτῶς, ἐξ ὧν ἐπύθοντο ἑτέρους τὰ αὐτὰ ἐνηνοχέναι γενναίως, δημοσιεύειν ἀνέχεται ταῦτα, ἐφ' οἷς λανθάνειν εἶχε

[74] Job III, 10. [75] Joan. XX, 19, 26. [76] Psal. XXXIII, 8. [77] Gen. XV, 1. [78] Jerem. I, 18 seqq. [79] Rom. VIII, 18. [80] Galat. I, 10.

σπουδὴν, καὶ τὰ κατορθώματα ἐξαγγέλλων, καὶ τοῖς δοκοῦσι καυχήμασιν οὐ συνεπαίρων τὸ φρόνημα, μόνῃ δὲ προσέχων τῇ τῶν πολλῶν ὠφελείᾳ, καὶ ἐμπραγματευόμενος τοῦτο τὸ ζηλωτὰς ἅπαντας ἐργάζεσθαι τοῦ καλοῦ, καὶ ἄλλον ἄλλου ἐν τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κινδύνοις ποιῆσαι φιλοτιμότερον.

A passos esse, et cum discunt, ut aliis olim evenerunt, quæ nunc ipsis contingunt, erudirique ea ferre quoque patienter, ex quo audierunt alios eadem generose pertulisse; evulgare ideo ea audet, quæ occulta esse obnixe studebat, dum et suæ virtutis momenta denuntiat, et vanæ gloriationis specie non extollit animum; sed soli multorum utilitati consulit, et ad hoc navat operam, ut omnes ad operandum bonum æmulatione accendat, et ad pericula pro pietate adeunda alteri alterum honesta committat ambitione.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Διὰ τοῦτο καθάπερ τις κομψὸς καὶ φιλόδοξος μετὰ πολλῆς παῤῥησίας τοὺς ἰδίους διεξέρχεται σεμνυνόμενος ἄθλους, « Ἐν κόποις, λέγων, περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, ἐν κινδύνοις πολλάκις· τρὶς ἐραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, νυχθήμερον πεποίηκα ἐν τῷ βυθῷ· » μετὰ τοῦ ἀληθεύειν μεγάλα φιλονεικήσας δεῖξαι τὰ ἑαυτοῦ κατορθώματα, ὅπως καὶ ζῆλον μιμήσεως ἔχωσιν οἱ φιλόπονοι, καὶ τῷ μὴ φθάνειν τὰ αὐτοῦ, μετριάζουσι τῷ φρονήματι, πολὺ τῆς ἐκείνου ὑπολιμπανόμενοι ἀρετῆς. Εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς περὶ τῶν τότε φησὶν, οἷς ἔργον ἦν ἡ πρὸς αὐτὸν ἅμιλλα τῶν καλῶν, ὅτι περισσότερον πάντων ἐκοπίασε· τίς αὐχῆσαι τολμήσει τῶν νῦν τὴν πρὸς αὐτὸν ἰσοτιμίαν, ὅτε οὐ μόνον τὸ πρᾶξαι ἐκεῖνα, ἀλλὰ καὶ τὸ πιστεῦσαι ὅτι γεγένηται, τοῖς πολλοῖς ἐστι δυσχερές; « Οἷά μοι, πάλιν φησὶν, ἐγένοντο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐῤῥύσατο ὁ Κύριος· » τὴν *ἐῤῥύσατο* φωνὴν, δέλεαρ τοῦ ὁμόσε τοῖς κινδύνοις τεθαῤῥηκότως χωρεῖν τεθεικώς. Ἵνα ἕκαστος προτροπὴν τὸ μηδὲν κακοπαθεῖν ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἔχων, εὐψύχως προσέλθῃ, καὶ μὴ ὀκλάζοι τῷ ἔργῳ, τὸν ἤδη ῥυσθέντα τῶν κινδύνων τοῦ καὶ ἑαυτοῦ γενήσεσθαι ὁρῶν ἐνέχυρον ἀξιόχρεων. Καὶ αὖθις δὲ πρὸς τοὺς ἀναιροῦντας ἀνάστασιν, καὶ ματαίαν τιθεμένους τὴν ἐνθάδε ταλαιπωρίαν, οὐκ ὄντος καιροῦ μετὰ θάνατον, ἐν ᾧ τῶν πεπονημένων ἀπολαύσουσιν οἱ ἀθλήσαντες, ἀποτεινόμενος ὡδέ πώς φησιν· « Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; » Τῇ μνήμῃ τῆς τῶν νεκρῶν παλιγγενεσίας δείξας, ὅτι οὐ μάτην ἠγωνίσατο, οὐδὲ εἰκῇ τὰς τοσαύτας ὑπέμεινε θλίψεις, ἐλπίδι δὲ καὶ προσδοκίᾳ τῆς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀμοιβῆς, εὐλόγως ἐκαρτέρησε τοῖς παθήμασι προσχαίρων θλίψεων ἀπέραντον ἐκδεχόμενος εὐφροσύνην.

CAPUT XIII.

Hanc ob causam adinstar hominis jactantis et gloriosi, cum multa libertate verborum sua certamina extollendo commemorat. B « In laboribus, inquiens, abundantius, in mortibus frequenter, in fame et siti, in frigore ac nuditate, in periculis crebro : ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, **188** ter naufragium feci, nocte atque die in profundo maris fui [81]. » Ubi cum studio veritatis ambit rerum abs se gestarum ac strenuarum magnitudinem ostentare, ut qui libenter labores sustinent, habeant quod æmulentur imitando, et dum ad ejus certamina non pertingunt, modeste de suis sentiant, utpote longe ab illius virtute remoti. Etenim si et ipse de illis, qui eo tempore cum eo præclaris operibus edendis contendebant, ait, quod abundantius omnibus laboravit [82] : quis hoc nostro sæculo viventium gloriari audeat se ipsi meritis, et gloria C coæquandum, quando ista non solum factu, sed etiam creditu, quod facta fuerint, multis dura sunt et difficilia? « Qualia mihi, ait iterum, facta sunt Antiochiæ et Iconii; quales persecutiones sustinui; et ex omnibus eripuit me Dominus [83]. » Ubi vocem, *eripuit*, velut escam ad pericula subeunda simul audacter posuit, et dum quisque certus est nihil sibi eventurum mali in tentationibus, bono eas animo adeat, nec operi se accingere tergiversetur, cum exemplo jam ante ex periculis erepti quasi pignus habeat, persuadeatque sibi idem eventurum. Et rursus adversus eos, qui resurrectionem tollunt, et frustra ærumnas hic tolerari statuunt, quia post mortem nullum tempus percipiendi laborum suorum fructum laborantibus restat, contendens, hisce D verbis utitur : « Si secundum hominem ad bestias pugnavi Ephesi; quid mihi prodest, si mortui non resurgunt [84]? » Mentione illa regenerationis mortuorum se non frustra certasse, neque temere tot afflictiones tolerasse ostendit, sed spe, atque exspectatione futuræ post resurrectionem remunerationis optima ratione ærumnas tolerasse momentanearum **189** afflictionum nunquam desituram lætitiam exspectans.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὅθεν καὶ πᾶσι καλῶς [τοῖς] μεθ' ἑαυτὸν ἐγκελεύεται, λέγων· « Τὸ καλὸν ποιοῦντες· μὴ ἐκκακῶμεν, καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν, μὴ ἐκλυόμενοι. » Τῇ τῶν δραγμάτων ἐλπίδι τὸν ἐπὶ τῷ σπόρῳ παραμυθούμενος κάματον. Καὶ πανταχοῦ τῷ τῆς οἰήσεως πάθος κολάζων οὐ παύεται, ἵνα καὶ τὸ ἀγαθὸν γένηται, καὶ

CAPUT XIV.

Unde et cunctis suis sectatoribus ita præclare præcipit dicens : « Bonum facientes non deficiamus : tempore enim suo metemus non deficientes [85]. » Ubi manipulorum spe laborem impendendum sationi consolatur. Et ubique existimationis morbum coercere non cessat, ut et bonum perficia-

[81] II Cor. xi, 23-25. [82] I Cor. xv, 10. [83] II Tim. iii, 11. [84] I Cor. xv, 32. [85] Galat. vi, 9.

tur, et jactantia bonum opus instar parasiti non assectetur, quæ præclare gestis rebus semper sese comitem implicare amat, nisi advigilent bonorum operum studiosi. Nam quasi necessitate coactus fuisset proprias virtutes commemorare, ut hoc artificio auditores ad imitandum cohortaretur, gloriationem hujuscemodi stultitiam appellavit; ubi et opera ipsa æmulanda fore commemorando ostendit, et prohibet jactare ac efferre se operibus, accusando stultitiæ nomine gloriationem. Eodem quoque modo iterum ait, eorum quæ retro sunt se oblivisci, et ad ea, quæ priora sunt, extendi [86], idem alia ratione viaque astruens. Qui enim opera jam peracta respicit, ad insaniam quodammodo inflari consuevit; at qui spectat quantum ad perfectionem desit, illum humilem atque modestum esse necessum est; cum ex eo, quod perspectum non habet, utrum eo, quo tendit, sit perventurus, maxima humilitatis occasio ipsi suppetat. Quapropter ut qui proficiunt in bono, semper recte composito, minimeque inflato sint animo, non quid peractum fuerit, sed quantum ad propositum finem assequendum adhuc supersit, spectare consulit. Nam animus ad hoc intentus, **190** et rerum desideratarum cura anxius tempus non habebit cogitandi de operibus peractis, neque sequentem inde concipiendi amentiam. Quorum enim ita est affectus animus, illis angeli quidem assistunt, ut nullis obnoxii sint injuriis, ministri; ipse vero Dominus Deus, quæ vitæ usus requirit, præsens universum suppeditat accurate, ut certamen eorum directo itinere ad supernæ vocationis bravium, sine ulla necessitatis corporeæ distractione ac impedimento, facile decurrat.

A ἀλαζονεία μὴ παρασιτῇ τῷ καλῷ τοῖς κατορθώμασιν ἀεὶ φιλοῦσα συμπλέκεσθαι, ἣν μὴ νήφωσιν οἱ τὴν ἐργασίαν τούτων σπουδάζοντες. Ὡς γὰρ εἰπεῖν ἀναγκασθεὶς τὰ οἰκεῖα πλεονεκτήματα, τέχνῃ τοῦ προτρέψασθαι τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ τὴν μίμησιν, τὴν τοιαύτην καύχησιν, ἀφροσύνην ὠνόμασε, καὶ τὸ ζηλοῦν τὰ ἔργα δείξας τῇ διηγήσει, καὶ τὸν ἐπὶ τούτοις κόμπον κωλύσας τῷ διαβαλεῖν ὡς ἀφροσύνην τὴν καύχησιν. Οὕτω πάλιν ὀπίσω λέγων ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι, τὸ αὐτὸ εἰσηγεῖται ἄλλῃ μεθόδῳ· ὁ μὲν γὰρ πρὸς τὰ ἤδη πεπονημένα βλέπων φυσᾶσθαί πως πρὸς ἀπόνοιαν εἴωθεν· ὁ δὲ τὰ πρὸς τὴν τελείωσιν λειπόμενα σκοπῶν, ταπεινός ἐστιν ἀναγκαῖον, καὶ μέτριος, τὸ ἄδηλον τοῦ εἰ φθάσοι πρὸς ὅπερ ἐπείγεται, ταπεινοφροσύνης ἔχων μεB γίστην ὑπόθεσιν. Ὅπως οὖν ἀεὶ τῶν προσκοπτόντων ἐν τῷ ἀγαθῷ κατεσταλμένον, καὶ ἄτυφον μένῃ τὸ φρόνημα, μὴ ὅπερ ἤνυσαν, ἀλλ' ὅσον ἀπολείπονται τοῦ προκειμένου συμβουλεύει ὁρᾷν. Πρὸς τοῦτο γὰρ τεταμένος ὁ νοῦς, καὶ τῇ φροντίδι τῶν ἐν σπουδῇ κειμένων τρυχόμενος, οὐχ ἕξει καιρὸν οὐδὲ λογίσασθαι κατορθώματα, οὔτε τὴν τούτοις παρομαρτοῦσαν ἀπόνοιαν. Τοῖς γὰρ οὕτω διακειμένοις, λειτουργοὶ μὲν πρὸς τὸ ἀνεπηρέαστον παραμένουσιν ἄγγελοι, φροντιστὴς δὲ τῆς χρείας πάρεστιν αὐτοῖς δι' ὅλου ὁ Δεσπότης Θεὸς, ὡσὰν αὐτοῖς εὐοδούμενος ὁ ἀγὼν, ἀνεκτῶς τρέχῃ πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, οὐκ ἐμποδιζόμενος περισπασμῷ τῆς ἀνάγκης τοῦ σώματος.

CAPUT XV.

De Jacob.

Hoc est enim, quod magnus ille Jacob multa edoctus experientia dicebat: « Deus, qui pascit me ab adolescentia mea; angelus, qui eruit me de cunctis malis [87]. » Utriusque opem in Mesopotamia expertus, baculo solo instructus peregrinationem suscepit, et multis cum opibus reversus est domum, et divinæ potentiæ adjutorio, ut ipse ait, erutus de cunctis malis. Nam cum minas Esaü metuens fugam arripuisset, rursus vero rediisset metu fratris inhumani necdum deposito; non verbis illum ad fiduciam cohortatur applaudens Deus, quibus Abraham et Jeremiam videtur allocutus; sed ipsa re atque opere ei persuadet, quod omnes insidias struere paratos, robore superaturus esset: et visione divinitus objecta quemdam viri specie cum ipso luctaturum committit [88], qui ipsi versus auroram vigilanti cedere simulate in lucta, et in pugna victoriam concedere **191** videbatur, ut fiducia adversus homines concepta, ex eo quod angeli apparentis et colluctantis ipsi, fortitudini prævaluisset, bono inde animo abiret persuasus se omnes insidias exsuperaturum. Et ut hac de re visionis exciperet mysterium, ait recedenti ipsi: « Contra Deum fortis fuisti, et contra homines prævalebis [89]. » Quasi dice-

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ τοῦ Ἰακώβ.

Τοῦτο γὰρ ἐκ πείρας πολλῆς ὁ μέγας ἔλεγεν Ἰακώβ· « Ὁ Θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου· ἄγγελος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν. » Ἀμφοτέρων ἐν τῇ Μέσῃ τῶν ποταμῶν τὴν πεῖραν λαβὼν ῥάβδῳ μόνῃ τὴν ἀποδημίαν στειλάμενος, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπάρξεως ὑποστρέψας οἴκαδε, καὶ ῥυσθεὶς ἐκ τῶν κακῶν ἁπάντων, ὥς φασι, συμμαχίᾳ θείας δυνάμεως. Ἐπειδὴ γὰρ τὰς ἀπειλὰς τοῦ Ἡσαῦ δεδοικὼς δρασμῷ χρησάμενος ἦν, ἐπανῄει δὲ πάλιν φοβούμενος ἔτι τὸν ἀνήμερον, οὐ λέγεται μέντοι παρακροτῶν εἰς θάρσος, ὡς τῷ Ἀβραὰμ, καὶ τῷ Ἱερεμίᾳ φαίνεται ὁ Θεὸς εἰρηκώς· πράγματι δὲ πείθει, καὶ D ἔργῳ αὐτὸν, ὡς ἔσται τῇ ἰσχύϊ παντὸς ἐπιβουλεύειν προθεμένου ἀνώτερος, καὶ θείαν ὄψιν ἀνδροείκελον συμπλακῆναι παρασκευάζει πρὸς ὄρθρον ὕπαρ αὐτῷ ὑποκρινομένην ἧτταν ἐν τῇ πάλῃ, καὶ διδοῦσαν τὸ δοκεῖν νικᾷν κατὰ τὴν μάχην αὐτῷ, ἵνα ἔχων τὸ πεποιθὸς κατ' ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ περιγενέσθαι τῆς φανείσης αὐτῷ καὶ συμβαλούσης δυνάμεως, εὔψυχος ἀπίῃ, πάσης ἐπικρατέστερος ἔσεσθαι πεπεισμένος ἐπιβουλῆς. Καὶ ἵνα πρὸς τοῦτο τῆς ὄψεως τὴν οἰκονομίαν ἐκλάβῃ, φησὶν ἀναχωροῦντι αὐτῷ, « Ἐνίσχυσας μετὰ Θεοῦ, καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατός· » μονονουχὶ λέγων· Ἄπιθι θαῤῥῶν τῇ ἰσχύϊ ταύτῃ. Τίς γὰρ

[86] Philipp. III, 13. [87] Gen. XLVIII, 16. [88] Gen. XXXII, 24. [89] ibid. 28.

ἀνθρώπων στήσεται πρὸς ῥώμην ἰσχύσασαν συμπλακῆναι Θεῷ; Ἔνθεν καὶ ὁ γενναῖος τῇ ἐλπίδι Δαβὶδ διώκοντος αὐτὸν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ μετὰ τῶν μαχίμων παντὸς τοῦ λαοῦ, ἔλεγε πεποιθώς· « Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κύκλῳ συνεπιτιθεμένων μοι· » τὴν φρουρὰν τῆς θείας δυνάμεως δυνατωτέραν εἰδὼς τῶν κυκλούντων ἐχθρῶν. Καὶ πάλιν· « Ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι, καὶ ὑπνώσω, ὅτι σὺ, Κύριε, κατὰ μόνας ἐπ' ἐλπίδι κατῴκησάς με. » Οὕτω γὰρ ἦν τῇ ἐλπίδι τοῦ κρείττονος ὠχυρωμένος, μόνος οὐκ ἐδεδοίκει τοσοῦτον πλῆθος ἐχθρῶν, καὶ ἀμερίμνως ἅμα τῷ ἀνακλιθῆναι ἐκάθευδεν, ἀγρυπνούντων τῇ φροντίδι ἐκείνων, καὶ τρυχομένων, πῶς περιέσονται οἱ πολλοὶ τοῦ ἑνός. Καὶ μάλα γε εἰκότως.

A ret : Abi confisus hoc robore. Quis enim hominum resistet fortitudini, quæ cum Deo colluctari valuit? Unde et generosus David spei plenus, dum Absalom cum delectis totius populi militibus eum persequeretur, confidenter aiebat : « Non timebo millia populi circumdantis me in gyrum [90]. » Quod divinæ virtutis præsidium circumcingentibus hostibus potentius esse sciret. Item : « In pace in idipsum dormiam, et requiescam, quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me [91]. » Ita enim erat solus spe melioris seu cœlesti confirmatus, ut solus tantam multitudinem hostium minime metueret; sed simul cubitum concessisset sine cura dormiret : illis interim præ sollicitudine vigilantibus, et cura se macerantibus, quomodo multi uno poti-
B rentur : et quidem merito.

ΚΕΦΑΛ. ΙϚ'.

Εἰ γὰρ, ὡς εἴρηται, « Παρεμβαλεῖ ἄγγελος Κυρίου κύκλῳ τῶν φοβουμένων· » τί μοχθοῦσιν οἱ ἔξωθεν κυκλοῦντες ἀνόνητα, τῆς ἀσφαλεστέρας φυλακῆς ἐνδοτέρω κυκλούσης τὸν δίκαιον, καὶ τὰς ἔξωθεν κωλυούσης καταδρομάς; Τί δὲ καὶ ἡ ἀκτημοσύνη τὸν φιλοσοφοῦντα, καὶ ἀσκούμενον αὐτὸν ἀδικεῖ, οὔτε φροντίδα τῆς τῶν ματαίων ἔχοντα φυλακῆς καὶ τῆς χρείας; ἡνίκα βούλεται εὐποροῦντα, τῆς κτίσεως ἁπάσης ὑπηρετούσης ὡς Δεσπότῃ πάντων αὐτῷ, καὶ δωροφορούσης τὰ καταθύμια σπουδαίως, ὅτε μάλιστα τοῖς κομῶσι τῷ πλούτῳ, καὶ αὐτὰ τὰ τῆς ἀναγκαίας ἐπιτήδεια ἐπιλείπει τροφῆς; Ποῖοι γὰρ ἐν τοῖς ἱστορουμένοις λιμοῖς παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ οὐκ ἐκενώθησαν πλοῦτοι; Ποῖαι τῶν γεννημάτων οὐκ ἐπέλιπον ἀποθῆκαι; ὅτε προφητικὴ γλῶσσα οὐρανὸν, καὶ νέφη, καὶ γῆν ἅπασαν ἀπεστέρωσεν ἅμα, ὅτε πηγῶν μὲν ἐξ ἀδύτων, αὐτῶν ἐξηράνθησαν φλέβες. Ψεκὰς δὲ καὶ δρόσος ἄνωθεν οὐκ ἔπεσεν ἐπὶ γῆν, ἐλιθώθησαν δὲ πεδιάδες πολυχρονίῳ αὐχμῷ, οὐ πόαν, οὐ χόρτον, οὐκ ἄνθος ἠρινὸν βλαστήσασαι οὐδαμοῦ· ὅτε κτηνῶν, καὶ θηρίων, καὶ πτηνῶν θνησιμαίων ἐπεπλήθει ὄρη, καὶ φάραγγες, νέων δὲ καὶ γεγηρακότων ἀνθρώπων οἶκτος ἦν καὶ ἐλεεινὸς κατ' ὀλίγον μαραινομένων ὁ θάνατος· ὄψις δὲ τῶν τεθνηκότων ἀηδὴς, καὶ ἀφόρητος, μυδώντων κατὰ τὰς ἀγορὰς τῶν σωμάτων, καὶ λυθρώδεις ἀποσταζόντων σταγόνας· καὶ τοῖς ζῶσι ποιούντων θανάτου τὸν βίον χαλεπώτερον ὁρῶσιν οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν ἐκπνεόντων ἔτι κακὰ, μητέρας ἐπιδακρυούσας ἐν κόλποις ψυχορραγοῦσι τοῖς φιλτάτοις, παῖδας παρακαθεζομένους πατράσι, καὶ πατέρας ψυχορραγοῦσι παισὶν ἐνδείᾳ τροφῆς, φίλους ἀτενῶς προσέχοντας ἐν τῷ ἀποπνέειν παροῦσι φίλοις, καὶ φειδοῦς τυγχάνοντας οὐδαμῶς, ἑνὸς ἴσως παραμυθίᾳ ψωμοῦ δυναμένου ἀνακτήσασθαι ἐκλεῖπον ἤδη τὸ πνεῦμα. Τοσοῦτον γὰρ ἡ ἀνάγκη τοῦ λιμοῦ ἕκαστον ἑαυτοῦ μᾶλλον τῶν ἄλλων φροντίζειν βιάζεται. Κἂν τῷ ἐλεεινῷ τοῦ πάθους τῷ ἔτι μικρᾶς ἀποροῦντι τροφῆς οἰκτρὰν τοῦ τελευτῶντος δείκνυσι τὴν ἀπώλειαν, κἀκείνῳ συμπαθῶς ἐπιστέ-

CAPUT XVI.

Si enim, uti dictum est : « Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum [92] : » cur vano labore se conficiunt, qui justum exterius inutiliter gyro cingunt, quem securior custodia interius jam circummuniit, quæ incursus externos arcet. Qua enim injuria paupertas philosophum, et exercitatorem **192** ipsum afficit, quem neque vanissimarum rerum custodia sollicitum habet, et cui omnia ad usum pro libito sufficiunt : quandoquidem omnis creatura ei veluti omnium Domino subservit, et obsequium voluntati ejus obnixum uti donum affert,
C cum illis, qui maxime gloriantur divitiis, quæ victui sunt necessario congrua et ipsa desunt? Quas enim opes non exhausere fames, quæ litteris divinis proditæ fuerunt? Quæ frugum horrea non destituerunt? quando lingua prophetica cœlum, et nubes, terramque universam simul obfirmavit; cum fontium quidem venæ in ipsis telluris adytis exaruerunt; neque stilla, neque ros desuper cecidit super terram; campi autem diutino squalore in saxeam obriguerunt duritiem, nec herbam, nec fenum, nec florem vernum uspiam producentes : ubi jumentorum et ferarum atque volucrum demortuis cadaveribus oppleti erant montes et valles; hominum insuper juvenum, senumque planctus erat, sensimque contabescentium mors miserabilis, aspectus quoque
D mortuorum odiosus, atque intolerabilis putrescentibus passim per fora corporibus, et sanie taboque diffluentibus, quæ viventibus vitam morte reddebant duriorem, non ista tantum videntibus, sed præterea spirantium adhuc mala; matres deplorantes liberos charissimos in sinubus animam agitantes, filios parentibus, et parentes filiis præ alimentorum penuria exhalantibus animam assidentes, amicos assidue adhærentes amicis coram exspirantibus; nec ullo eos sublevantes subsidio, cum vel una panis buccella deficientem tunc spiritum reficere, solatiumve aliquod afferre potuisset. Talis enim est necessitas famis, ut unumquemque sui **193** po-

[90] Psal. III, 7. [91] Psal. IV, 9. [92] Psal. XXXIII, 8.

tius, quam aliorum curam habere cogat. Et, quod in hoc malo maxime miserandum, cui adhuc paululum victus superest, miserabile morientis in oculos ingerat exitium, qui uno eodemque tempore, et illi pro affectu humanitatis ingemiscit, et propriam necessitatem inevitabilem cogitat, suique ipsius curam potiorem ducit, quam proximi. Quid profuerunt tunc opulentis pecuniarum thesauri; ubi frumentum, quod emas, nullibi est? Quid vero lances argenti ponderosæ juverunt, quæ præ obsoniorum penuria abjectæ? Nihil enim istorum famem sedat, neque curare valet egestatem. Cessant artes coquorum, cessat dexteritas perita pocillatorum; cessat reliquorum ministeriorum turba, feriantur frumentarii, et conditores ciborum, feriantur cupediarii, feriantur tibicines et cithara canentium chori. Omnes enim simul una necessitatis mœstitia occupat, unamque victus inopiam omnes ingemiscunt. Quid autem eo tempore detrimenti attulit justis voluntarius pretiosarum rerum defectus, qui paratam facilemque mensam ubicunque volunt, inveniunt?

A νοντι, καὶ τὴν οἰκείαν ἐννοοῦντι ἀπαραίτητον χρείαν, καὶ μᾶλλον λογιζομένου τοῦ πέλας εἰς κηδεμονίαν ἀναγκαιότερον ἑαυτόν. Τί ὤνησαν τοὺς πολυχρύσους τότε οἱ τῶν χρημάτων θησαυροὶ, οὐκ ὄντος εἰς συνωνὴν οὐδαμοῦ σίτου; Τί δὲ οἱ τοῦ ἀργυρίου πολυτάλαντοι ἐχρησίμευον πίνακες, ὄψων ἀπορίᾳ παρεῤῥιμμένοι; Οὐδὲν γὰρ τούτων παρεμυθεῖτο πεῖναν, οὐδὲ ἦν ἔνδειαν θεραπεῦσαι ἱκανόν. Ἤργουν τέχναι μαγείρων, ἤργουν οἰνοχόων ἐμπειρίαι, ἤργει τῆς ἄλλης διακονίας ὁ θόρυβος, ἐσχόλαζον σιτοπόνοι, ἐσχόλαζον μελιπῆκται, ἐσχόλαζον οἱ τῶν πρὸς αὐλὸν καὶ κιθάραν ᾀδόντων χοροί. Πάντας γὰρ αὐτοὺς εἶχεν ὁμοῦ μία τῆς ἐνδείας κατήφεια, καὶ ἓν ἔστενον ἅπαντες, ἀπορίαν τροφῆς. Τί δὲ τοὺς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ δικαίους ἔβλαψεν ἡ ἑκούσιος σπάνις τῶν πολυτίμων B ὑλῶν, ἑτοίμην, ὅπουπερ ἂν ἐβούλοντο, εὑρήσαντας καὶ ἀταλαίπωρον τράπεζαν;

CAPUT XVII.

Rex igitur erat tunc temporis Achab, et Elias, atque Elissæus prophetæ [93]: ille quidem multa terræ possidens jugera, et opum thesauros luculentos, quippe regios; hi vero rerum omnium penitus egeni, sine lare, sine pecunia: ille purpura amictus, et omnem apparatus regii pompam circum se obtinens; hi autem melote **194** et pelle ovina accincti, et famulorum ministerio destituti. Ille tamen montes pererrabat, et valles, herbam ventri solando requirens: hi autem, ubi comedendi tempus eos occupasset, ibi abundabant copia congruentium ciborum. Præcipiebant viduæ, ut ipsis afferret dapes: et cum pugillum solum haberet farinæ domi, turbam esurientium filiorum despiciens, istis pugillum pinsens ex eo panem subcinericium proferebat. Nulla apparuerat messis; et hisce pro area erat hydria: campi non fuerant consiti; et his pluebat farina; terra infrugifera erat, et ex hydria germinabat seges: horrea frumento stipata defecerant; et pugillus non deficiebat. Ex itinere defessi dormiebant, et post somnum experrecti ab angelis victum necessarium accipiebant cibati pane et aqua: quin potius cum dormirent excitabantur a sanctis potestatibus, quemadmodum Domini evocati a famulis, qui deserviunt hujuscemodi usibus, ad paratas epulas. Degebant in solitudine deserta, et corvi panem ipsis ex orbe terrarum mane afferebant, et carnem vespertinam. Et undenam accipiebant? Nec enim alimentum hujusmodi facile erat paratu, et quidem tempore famis, ab avibus consuetis immorari in devorandis cadaveribus, et vix inde ad saturitatem recedentibus. Et quod mirandum tunc maxime, etiam in tanta rerum necessariarum inopia convivas alios dapsiliter invitabant, nec sui tantum tali tempore curam habentes, quasi paulo post sibi ipsis, vel ægre, vel nullo etiam

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Βασιλεὺς ἦν Ἀχαὰβ τότε, καὶ Ἠλίας, καὶ Ἐλισσαῖος προφῆται· ὁ μὲν καὶ γῆς κεκτημένος μέτρα πολλὰ, καὶ χρημάτων θησαυροὺς, ὡς βασιλικοὺς, δαψιλεῖς· οἱ δὲ παντελῶς ἄποροι, ἀνέστιοι, ἀχρήματοι· ὁ μὲν ἁλουργίδα ἠμφιεσμένος, καὶ πᾶσαν τὴν βασιλικὴν περὶ αὑτὸν ἔχων σκηνὴν, οἱ δὲ μηλωτὴν διεζωσμένοι, καὶ λειτουργῶν μεμονωμένοι. Καὶ ὁ μὲν ὄρη περιῄει, καὶ νάπας, βοτάνην εἰς ποηφαγίας παραμυθίαν ἀναζητῶν. Οἱ δὲ ἔνθα καιρὸς κατελάμβανε τροφῆς, ἐκεῖ τῶν καταλλήλων εὐπόρουν σιτίων. Ἐπέταττον χήρᾳ κομίσαι βρῶσιν αὐτοῖς, καὶ δράκα μόνην ἔχουσα ἔνδον ἀλεύρου, χορὸν τέκνων παρορῶσα λιμωττόντων, τούτοις εἰς ἐγκρυφίαν πέψασα τὴν C δράκα προσέφερεν. Οὐκ ἦν ἀμητὸς, καὶ τούτοις ἅλως ἡ ὑδρία ἐγένετο· ἄσπορος ἡ πεδιὰς, καὶ τούτοις ὤμβρει τὸ ἄλευρον· ἄκαρπος ἡ γῆ, καὶ τῆς ὑδρίας ἐτεθήλει τὸ λήϊον· ἐξέλιπον ἀποθῆκαι πολύσιτοι, καὶ ἡ δρὰξ οὐκ ἀπέλειψεν. Ὁδοιποροῦντες ἐκάθευδον, καὶ μετὰ τὸν ὕπνον παρ' ἀγγέλων ἐσιτίζοντο τὴν ἀναγκαίαν, ἄρτον καὶ ὕδωρ, τροφήν· μᾶλλον δὲ καθεύδοντες διυπνίζοντο παρὰ τῶν ἁγίων δυνάμεων, καθάπερ δεσπόται καλούμενοι παρὰ τῶν διακονούντων ταῖς τοιαύταις χρείαις οἰκετῶν ἐπὶ ἑτοίμην ἑστίαν. Ἔρημον ᾤκουν, καὶ κόρακες αὐτοῖς ἐκ τῆς οἰκουμένης ἄρτον παρεκόμιζον τῷ πρωῒ, καὶ κρέα τὸ δειλινόν. Πόθεν λαμβάνοντες; Οὐ γὰρ εὔπορος οἰωνοῖς, καὶ τότε ἐν λιμῷ, ἡ τοιαύτη τροφὴ νεκρῶν D εἰθισμένοις παραμένειν βορᾷ, καὶ μόλις εἰς κόρον ἔσθ' ὅτε ἐπιτυγχάνουσι τούτων. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν, ὅτι καὶ ἑστιάτορες ἄλλων ἐν σπάνει τῶν ἀναγκαίων ἐγίνοντο φιλότιμοι, οὐχ ἑαυτῶν μόνον φροντίζοντες ἐν τοιούτῳ καιρῷ ὡς μετ' ὀλίγον δυσχερῶς, ἢ οὐδαμῶς εὐπορήσοντες σίτου, εἰ τὸ τέως ὑπάρχον, ἀναλώσουσιν ἕτεροι· ἐξέτειναν δὲ καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους τὴν δωρεὰν δαψιλῶς, οὔ ποτε τὰ τῆς χάριτος ἐπιλείψειν πεπιστευμένοι, ἕως μένουσι δίκαιοι, εὐ-

[93] III Reg. xvi-xxii; IV Reg. i-x.

μηχάνου πρὸς πόρον οὔσης τῶν τοιούτων ὅλων, καὶ A τοῖς ἀξίοις ἡγουμένης δασμὸν, ἢ φόρον τὴν χρείαν ὀφείλειν τοῦ σώματος. « Μὴ γὰρ μεριμνήσητε τοῦτο, φησὶ διδάσκων ὁ Κύριος, λέγοντες· Τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα; Οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων, » καὶ ὅτι τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν χρέος, καὶ οὐ χάριν, δίδωσι ταῦτα.

modo cibum reperturi, si quod tunc supererat, alii absumerent, sed et ad alios plures prætendebant donum magnifice, nunquam defuturam gratiam confidentes, **195** quandiu persisterent in justitia, cum gratia divina ad hasce res comparandas sit ingeniosa, et existimet se debere dignis corporis usui necessaria veluti tributum aut vectigal. Nolite etenim solliciti esse hac de re (docens inquit Dominus) dicentes : « Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Scit enim Pater vester cœlestis, quia his omnibus indigetis [94], » et quod operanti bonum hæc ipsa uti debitum, et non uti gratuitum munus elargitur.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Προστίθησι τοῖς εἰρημένοις, ὅτι « ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. » Ἑκατὸν γοῦν ἅπαξ ἔτρεφον ἄνδρας δέκα μόνον ἔχοντες ἄρτους, ὀλίγους B μὲν ὄντας τῇ ἀναλογίᾳ πρὸς κόρον τοῦ πλήθους, κορέσαντας δὲ ὅμως, καὶ τοῖς λειψάνοις ἐγγυησάμενοι τὸν κόρον. Τοῦ γὰρ λειτουργοῦ, « Παράθες, ἀκούσαντος, παράθες τοῖς ἀνθρώποις τοὺς ἄρτους, καὶ φάγωνται· » εἶτα τῷ εἰκότι μᾶλλον, ἢ τῇ ἀξιοπιστίᾳ τοῦ ἐπιτάττοντος προσεσχηκότος, καὶ εἰπόντος· « Τί παραθῶ ταῦτα ἐνώπιον τοσούτων; » Καλῶς οἱ ἑστιάτορες τῇ πίστει ὠχυρωμένοι φασί· « Παράθες, ὅ τι φάγωνται, καὶ καταλείψουσι. » Καὶ ἔφαγον, καὶ κατέλιπον, κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου, ἵνα προλάβῃ θαῦμα δουλικὸν, καὶ ὁδοποιήσῃ τὴν παραδοχὴν τῷ Δεσποτικῷ θαύματι. Προτρέχουσι γὰρ ἀεὶ τῆς ἀληθείας εἰκόνες, τοὺς ἀγνώμονας ἐμφράττουσαι Ἰουδαίους, ἵνα, ὅταν συκοφαντεῖν ἐπιχειρήσωσιν ὡς ἄπιστα ἢ ἀδύνατα τὰ Κυριακὰ θαύματα, ἐκ τῶν C φθασάντων δυσωπηθῶσι, παύσασθαι τῆς ἀκαίρου φιλονεικίας, καὶ ἀναιδῶς ἵστασθαι ἐρυθριάσωσι πρὸς θαῦμα Δεσποτικὸν, οὗ προλαβόντες ἔφθασαν ἐπὶ τῶν δούλων καταδέξασθαι τοὺς τύπους ἄνευ ἔριδος.

CAPUT XVIII.

Hisce dictis adjungit, quod « dignus est operarius cibo suo [95]. » Centum enim viros nutrierunt una vice ii, qui decem tantum habebant panes, qui pauci quidem erant, si multitudinem exsaturatorum attendamus, saturarunt tamen, et reliquiis saturitatem polliciti sunt. Nam cum minister audisset : « Appone, appone hominibus panes, et comedent [96]; » et magis verisimilitudinem rei, quam jubentis auctoritatem attenderet diceretque : « Ecquid apponam ista coram tot viris [97]? » Præclare convivii præsides fide obfirmati aiunt : « Appone, ut comedant, et supererit [98]. » Et comederunt, et superfuit secundum verbum Domini; ut præcederet miraculum famuli viamque sterneret, qua miraculum Dominicum admitteretur. Semper enim veritatem præcurrunt imagines, quæ amentibus os obstruerent Judæis, ut quando calumniari conarentur tanquam incredibilia vel impossibilia Dominica miracula, rerum antecedentium exemplis confunderentur, et ab intempestivo contendendi studio cessare cogerentur, utque illi Dominicum miraculum impudenter oppugnare pudore **196** suffusi erubescerent, cujus figuras in servis ejus sine contentione suscipere poterant.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Περὶ τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀεὶ Παρθένου.

Οὕτως ἀντιλέγειν μέλλοντας αὐτοὺς τῷ τῆς Παρθένου τόκῳ, καὶ λογισμοὺς πλέκειν δῆθεν εὐλόγους, ὡς οὐκ ἐχούσης τῆς φύσεως ἐμβρύου σύστασιν ἐργάσασθαι ἄνευ καταβολῆς σπερμάτων παιδογόνον, οὐκ ἀφίησιν ἄσπορος ἐν ἀρχῇ παντοίους ἡ γῆ βλαστήσασα καρπούς. Λόγος γὰρ θεῖος ἀμφοτέραις γέγονε σπέρ- D μα. Ἡ μὲν ἤκουσε· « Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου· σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος· » καὶ τὸ πρόσταγμα εἰς φύσιν μετέβαλε, διαφόρους εὐθὺς οὐκ ἐξ ὑποκειμένης, πλὴν τοῦ λόγου, ἄλλης αἰτίας βλαστήσασα καρποὺς, οὓς ἐξήγαγε τὸ πρόσταγμα. Ἡ δέ· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· » μετὰ τὸ εἰπεῖν· « Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; » Καὶ σάρκα ἀμελλητὶ τὸν Λόγον εἰργάσατο, καὶ ναὸν θεῖον ᾠκοδόμησε τὸ ῥῆμα. « Οὕτω μετὰ τριήμερον χρόνον τοῦ κήτους Ἰωνᾶς προελθὼν ἀδιάφθορος » ἐπιστομίζει βουλομένους αὐτοὺς τὴν μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνά-

CAPUT XIX.

De Filio semper Virginis.

Ita eosdem contradicere Virginis Filio, et ratiocinationes temere specie probabiles dum gestiunt, quasi natura fetus constitutiones non possit operari sine jactu prolificorum seminum, non sinit terra in principio sine ulla semente omnigenas germinans fructus : nam Verbum divinum utrique fuit semen. Huic quidem dictum fuit : « Producat terra herbam virentem, et seminantem semen juxta genus [99]; » et hoc mandatum vertit in naturam, statimque diversus fructus non ex alia ulla causa antecedente, præterquam solo e verbo, germinavit, quos eduxit mandatum. Ista vero audivit : « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi [1]; » postquam ipsa dixerat : « Quomodo erit istud mihi; quoniam virum non cognosco [2]? Et carnem citra moram Verbum effecit, atque templum divinum vox hæc construxit : « Ita post triduanum tempus e ceto Jonas prodiens

[94] Matth. VI, 31, 32. [95] Matth. X, 10. [96] IV Reg. IV, 42. [97] ibid. 43. [98] ibid. [99] Gen. I, 11. [1] Luc. I, 35. [2] ibid. 34.

incorruptus [3] » ora obstruit iisdem volentibus Domini resurrectionem post tres dies dicere impossibilem, dum re simili similem credibilem persuadet, et volentes cavillari non sinit impudenter novum miraculum eludere, dum veteri miraculo in manifestam impudentiam eos prorumpere vetat.

197 CAPUT XX.

Eodem modo ut ne dicant quinque panum miraculum, e quibus saturati sunt virorum ad quinque millia [4], fieri non potuisse : decem panibus homines centum laute exceperunt famuli ejus, exiguo miraculo veluti pignore promittentes majus, et quod in minori miraculo semel fieri potuit, etiam in majori ostenderunt possibile ; materia, et cum per plus paucos, et cum per minus plures nutricare opus esset, eodem modo obtemperante multiplicanti gratiæ et suam operationem non ex quantitate, sed ex virtute omnibus notam faciente. Sed hæc Judæis refellendis dixisse sufficiat. Cæterum qui tunc centum viros exceperunt convivio cum decem panibus, alio tempore grassante adhuc fame ollam herbis plurimis refertam coquere ministros jusserunt, cumque post coctionem eas gustu nimis deprehenderent amaras, ob herbam noxiam penitus immistam succo (hoc enim dicens demonstrabat : « Mors in olla, vir Dei [5]) » pugillum unum farinæ in totam coctionem injici jubentes, quod paulo ante propter amaritudinem lassis esui videbatur ineptum ad manducandum, reddiderunt esculentum commode, et famelicis ad esuriem sublevandam utilissimum. Hisce hymnorum cantor præclare accinit David : « Divites (dicens) eguerunt, et esurierunt ; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono [6] ; » prædicta pro verbi veritatis testimonio certo et indubitato habens, cui fides omnino est adhibenda. Hæc et Dominus veluti obsignans sigillo dicebat : « Respicite **198** volatilia cœli, quoniam neque serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis pascit illa. Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri, quomodo crescunt : non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quod neque Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis [7] ; » supponens ex his, quæ singulis horis cernimus, posse homines facili negotio, et absque ulla molestia vitam ducere : « Quærite namque, ait, regnum, et hæc omnia adjicientur vobis [8]. » Ut enim minime videretur dixisse ad inanem jactantiam, et suspectum vaniloquium : « Nolite solliciti esse, quid manducabitis, aut quid bibetis, aut quo operiamini [9] ; » exemplo liliorum, et volatilium cohortationem suam confirmat, quorum illa vestium decorem, ista vero victum sine labore, et sine cura suscipiunt a Providentia divina : simulque revocat in mentem nobis vivendi modum, quem ante inobedientiam Adam profitebatur ; ut

A στασιν λέγειν τοῦ Κυρίου ἀδύνατον, πιστούμενος τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, καὶ τοῖς ἐρεσχελεῖν ἐθέλουσι οὐ συγχωρῶν ἀναιδεύεσθαι πρὸς τὸ νεαρὸν θαῦμα τῷ παλαιῷ κωλυομένοις τῆς προφανοῦς ἀναισχυντίας.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Οὕτως ἵνα μὴ λέγωσι τὸ τῶν πέντε ἄρτων παράδοξον, ἐξ ὧν ἐκορέσθησαν οἱ πεντακισχίλιοι, ἀμήχανον, δέκα ἄρτοις φθάσαντες ἑκατὸν ἐδεξιώσαντο ἄνδρας οἱ δοῦλοι· μικρῷ θαύματι τέως ἐγγυώμενοι τὸ μεῖζον, καὶ τὸ ἅπαξ γενόμενον ἐν ἐλάττονι δυνατὸν, καὶ ἐν μείζονι δεικνύντες δυνατὸν, τῆς ὕλης καὶ ὅταν ἐκ πλείονος ὀλίγους, καὶ ὅταν ἐξ ἐλάττονος δέοι τρέ- **B** φεσθαι πλείονας, ὁμοίως ὑπακουούσης τῇ πληθυνούσῃ χάριτι, καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς, οὐ τῇ ποσότητι, τῇ δὲ δυνάμει ποιούσης ἅπασι γνώριμον. Ἀλλὰ τῶν μὲν Ἰουδαϊκῶν ἅλις. Οἱ δὲ τότε τοὺς ἑκατὸν τοῖς δέκα ἄρτοις ἑστιάσαντες ἄνδρας, ἄλλοτε λέβητα πλήθει βοτανῶν ἔτι τοῦ λιμοῦ κρατοῦντος ἑψεῖν τοῖς ὑπηρέταις προστάξαντες, καὶ πικροῦ λίαν ἐκ τῆς γεύσεως εὑρεθέντος ὕστερον τοῦ ἑψήματος, δηλητηρίου πάντως ἐμμεμιγμένης βοτάνης τῷ χύματι, (τοῦτο γὰρ ὁ λέγων ἐδήλου· « Θάνατος ἐν τῷ λέβητι, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ ») δράκα μίαν τῷ παντὶ κελεύουσιν ἐμβαλεῖν ἀλεύρου, τὸ πρὸ μικροῦ διὰ τὴν πικρίαν ἄχρηστον εἰς βρῶσιν τοῖς μοχθήσασι νομισθὲν, ποιήσαντες εἰς ἐδωδὴν ἐπιτήδειον, καὶ τοῖς λιμώττουσιν εἰς παραμυθίαν τῆς ἐνδείας χρησιμώτα- **C** τον. Τούτοις καλῶς ὁ ὑμνογράφος ἐπεφώνει Δαβὶδ, « Πλούσιοι, λέγων, ἐπτώχευσαν, καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ· » τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου τὰ προειρημένα μαρτυρίαν ἔχων ἀσφαλῆ, καὶ ἐχέγγυον. Ταῦτα καὶ ὁ Κύριος σφραγιζόμενος ἔλεγεν· « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλλετο, ὡς ἓν τούτων· » ἐκ καθ' ἑκάστην ὁρωμένων δυνατὴν τοῖς ἐμβιοῦσι τὴν αὐτοσχέδιον καὶ ἀταλαί- **D** πωρον ὑποτιθέμενος ζωήν· « Αἰτεῖτε γὰρ, φησὶ, τὴν βασιλείαν, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. » Ἵνα γὰρ μὴ δόξῃ κόμπον εἰκαῖον, καὶ εἰς ματαιολογίαν ὕποπτον εἰρηκέναι τό· « Μὴ μεριμνήσητε, τί φάγητε, ἢ τί πίητε, ἢ τί περιβαλεῖσθε, » τῷ ὑποδείγματι τῶν κρίνων καὶ τῶν πετεινῶν πιστοῦται τὴν παραίνεσιν, τῶν μὲν τοῦ ἐνδύματος τὴν εὐπρέπειαν, τῶν δὲ τὴν τροφὴν ἄπονον δεχομένων, καὶ ἀμέριμνον παρὰ τῆς προνοίας τοῦ Κρείττονος· ἅμα καὶ τῆς ἐπηγγελμένης πρὸ τῆς παρακοῆς τῷ Ἀδὰμ ὑπομιμνήσκων ἡμᾶς διαγωγῆς, ὡσὰν μηδεὶς ἀπιστεῖν ἔχῃ τῷ δυνατῷ τῆς ὑποσχέσεως ὅτι τὴν τροφὴν ἔμελλεν ἔχειν οὐ γεωργῶν ὡς νῦν, οὐ μοχθῶν,

[3] Jonæ II, 11. [4] Matth. XIV, 21. [5] IV Reg. IV, 40. [6] Psal. XXXIII, 11. [7] Matth. VI, 26-29. [8] ibid. 33. [9] ibid. 25.

ἀταλαίπωρον· εἰς τὴν παροῦσαν τοῦ πορισμοῦ τῶν ἀναγκαίων κακοπάθειαν ἀφορῶν τῶν ἀπόνως τρεφομένων θηρίων καὶ ἑρπετῶν ζωὴν, καὶ πετεινῶν διδασκόντων ἡμᾶς τὸ ἀψευδὲς τοῦ νομοθετήσαντος τὴν τότε ζωήν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ θεραπευόμενα φυτὰ χερσὶν ἀνθρωπίναις τῶν ἀγρίων βοτανῶν ἐστιν ἀσθενέστερα κατ' ἔτος σπειρόμενα, ἀρδόμενα παρὰ τῶν ἀγροκόμων, καὶ μόλις ἐπιμελείᾳ πολλῇ φθάνοντα πρὸς τὴν σπουδαζομένην τελείωσιν, τῶν ἅπαξ ἀνατειλάντων κατὰ πρόσταγμα θεῖον ἐπὶ ταῖς ἀρχαίαις ῥίζαις βλαστανόντων, καὶ τρεφόντων εὐερνέστατα, καὶ τεθηλότα στελέχη ἀεὶ, πρὸς ἔλεγχον ἀναντίῤῥητον τοῦ καὶ τὰ ἡμέτερα τοῖς μὴ παρακούσασι Θεοῦ δύνασθαι τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνθεῖν, καὶ παρέχειν αὐτοῖς αὐτομάτως τὴν ἀπόλαυσιν ἀνεμπόδιστον.

A nullus dubitare queat de promissionis effectu, quod victum neque terram colens, uti nunc fit, neque laborans, sine molestia habiturus esset: et ad præsentes parandi necessaria difficultates respicit, ut absque labore vescuntur feræ bestiæ, et reptilia vivunt, et volatilia, quæ nos docent infallibilitatem illius, qui hujus vitæ fuit legislator et auctor. Nam et eamdem ob causam plantæ, quæ hominum manibus excultæ quotannis seruntur, herbis silvestribus debiliores sunt, cum illæ a cultoribus irrigentur, et ægre multa cum cura ad desideratam perfectionem perveniant; hæ autem semel juxta divinum mandatum exortæ in suis primævis **199** radicibus virescant, et semper frondosissimos, atque florentes alant ramos ad argumentum irrefragabile, quod nostræ quoque res, dum a divina obedientia non recedimus, eodem modo florere, fructumque spontaneum sine ullo impedimento præstare possunt.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Εἰς ταύτην οὖν τοὺς βουλομένους τὴν ἀμέριμνον ὁ Κύριος ἐνάγων ζωὴν, ἐργάζεσθαι τὸ καλὸν παραινεῖ, καὶ μὴ φροντίζειν τῆς χρείας τοῦ σώματος λέγων· « Οἶδεν ὁ Πατὴρ ὑμῶν, ὅτι χρείαν ἔχετε τούτων ἁπάντων. » Καί· « Ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. » Οὐδεμίαν ἐν τούτοις καταλιπὼν ἀπιστίας ὑπόνοιαν, ὡς ἐνδεηθήσεταί τινος τῶν καθηκόντων ὁ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἐργαζόμενος· καθάπερ ἀθλητὴς ἀπογραψάμενος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς εὐσεβείας, καὶ καθ' ἑκάστην ἐνθέσμως ἀθλῶν, ὀψώνια μὲν τὰ τοῦ παρόντος αἰῶνος πρὸς τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν παρὰ τοῦ ἀγωνοθέτου σιτοδοτούμενος, τοὺς δὲ στεφάνους μετὰ τὰ στάδια μένων ἐν τῷ μέλλοντι, οὐ κοτίνῳ, καὶ σελίνῳ, καὶ δάφνῃ κλάδοις τὴν κεφαλὴν C ἀναδεῖσθαι προσδοκῶν, ἀλλὰ τῷ διαδήματι τῆς εὐπρεπείας, καὶ τῷ καλῶς δόξης καὶ τιμῆς πεπλεγμένῳ στεφάνῳ· ὥς φησιν ὁ Δαβίδ· « Δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν. » Καὶ ἆθλον ἐπὶ πᾶσι λαμβάνων ζωὴν τὴν αἰώνιον, καὶ τρυφῆς παραδείσου ἀπόλαυσιν, ἥν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Τοιαῦτα γὰρ ὁ Θεὸς ἡτοίμασε τοῖς ἀγαπῶσι αὐτὸν, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος ὄντα ἀνέκφραστα, καὶ ἀθέατα, καὶ ἐνθυμήσεως κρείττονα. Ὅπερ γὰρ ἂν ἐννοῆσαί τις πρὸς ἀπόλαυσιν σπουδάσῃ μέγα, καὶ θαυμαστὸν, ἔλαττον πάντως, καὶ πολὺ καταδεέστερον φαντασθήσεται τῶν εἰς τροφὴν τοῖς ἁγίοις εὐτρεπισμένων. Ἐπειδὴ πέφυκεν ἡ διάνοια τῶν δι' αἰσθήσεως ἐγνωσμένων ἐν ἑαυτῇ D μορφοῦν τὰς εἰκόνας· ὧν δὲ μὴ τύπους παρὰ τούτων ἐδέξατο, ἀγαλματοποιεῖν ἐθέλουσα, ἀόριστα ἰνδάλλεται εἴδωλα κατὰ κενοῦ βαίνουσα, καὶ ἀνυπόστατα φανταζομένη ἐνθύμια· ἄλλοτε ἄλλης ἐμπιπτούσης μορφῆς, καὶ ἀφανιζούσης τὴν φθάσασαν, τῷ μὴ ὑποκεῖσθαι τετρανωμένον εἶδος τὸ κατασχεῖν δυνάμενον πλαζομένην αὐτήν.

CAPUT XXI.

Ad hanc ergo volentes inducens Dominus vitam solutam curis, ut bona operemur, adhortatur, et ne curemus de corporis indigentia, dicens: « Scit Pater vester, quoniam his omnibus indigetis [10]. » Et: « Dignus est operarius victu suo [11]. » Neque hac in re incredulitatis suspicionem relinquit ullam, quasi homini Dei opus operanti rerum convenientium quidquam deesse possit; quemadmodum athleta, qui pietatis ad certamen nomen dedit, descriptusque fuit, et quotidie legitimo more decertat, obsonia quidem, et præsentis sæculi diaria ad vitam in carne sustinendam a munerario accipit; coronas autem post stadia decursa manens in futuro sæculo non ex oleastro, aut apio, aut lauro caput redimituras ramis exspectat, sed diadema pulchritudinis, et sertum gloriæ, atque honoris præclare contextum; uti ait David: « Gloria et honore coronasti eum [12]. » Et præter hæc omnia, præmia æternæ vitæ accipiens, voluptatis paradiso perfruitur: quam secundum Apostolum [13], oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Talia enim Deus præparavit diligentibus se: quæ ob excellentiam splendoris neque verbis enarrari, neque oculis spectari possint, **200** et animi desiderium excedunt. Nam quodcunque tandem ad voluptatem magnum, et mirabile quis cogitare studeat, minus profecto, multoque inferius imaginabitur iis, quæ sanctorum deliciis sunt decenter apparata. Quandoquidem solet intellectus rerum sensu cognitarum in se ipso formare imagines; quarum vero ab ipsis sensibus formas non excepit, effigiare illas volens, indefinita sibi effingit simulacra, et per inane pergens, et cogitatione imaginatur non subsistentia: dum alias forma alia incidit, et antecedentem oblitterat; eo quod non subsit species perspicua, quæ vagabundam illam sustinere queat.

[10] Matth. VI, 32. [11] Matth. X, 10. [12] Psal. VIII, 6. [13] I Cor. II, 9.

CAPUT XXII.

Si enim in deserto manna illud concessum[14], etiam cum manibus contrectaretur, oculisque cerneretur, dubium nihilominus relinquebat, quidnam rei esset, nulli earum rerum quas experimur, comparandum aspectu et qualitate, sed peregrino quodam, et diverso ab usitatis sapore pollens: quisnam probabili conjectura exprimeret quæ ipsum manna incomparabili præstantiæ gradu superant, et quamcunque sensuum comprehensionem excedunt, tum cognoscenda nunc sui desiderio flagrantibus, ubi ipsa experientia nos ejus fruitionis docebit excellentiam, et labores exantlatos exiguos fuisse magnitudo præmiorum, cum remunerationum spem supergredietur obvia felicitas? Nec mihi quispiam eorum, qui hactenus bene agere neglexerunt, rem nimis inceptu seram esse prætexat, et cum pigeat manum **201** operi admovere, quasi tardius inceperit, et ægre, vel nullo etiam modo ad virtutis perfectionem pertingere possit. Nam et magnum revera intervallum, et longitudo prolixa viæ, quæ ad eam perducit. Fateor et ego id fore; sed intento studio ocius confici eam, et eos quoque, qui a prima adolescentia lento gradu processerunt, prævenire, et tanto intervallo post se relinquere, quanto animus impellitur ante majori desiderio; ut isti quidem parum, vel nihil omnino a loco, unde cœperant, ob pedum motum ignavum valde, segnemque promoveant; hic autem æquali volucribus cursu et ad propositum scopum, aut proxime perveniat, vel etiam intus plane attingat necessum est. Non secus ac navis cum ex ipsa statione recto cursu ad portum defertur, et cum plenis subit velis, dum aliæ gubernatorum negligentia vagantur per mare, sinusque velorum linteorum continue exinaniunt, nunc hanc, nunc illam in partem obliquis conversionibus. Etenim nisi gubernator, ubi ventus secundus a puppe aspirat navi onerariæ, vela semper turgentia et plena servet, cursumque recta dirigat ad ventum ferentem suo afflatu, segnius procedere navim necessum est, quæ venti propellentis impetum semper subterfugit et declinat.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Εἰ γὰρ τὸ ἐν ἐρήμῳ δοθὲν μάννα ψηλαφώμενον, καὶ ὁρώμενον, ἠπορεῖτο, τί ἂν εἴη, τῇ ὄψει καὶ τῇ ποιότητι οὐδενὶ τῶν ἐν πείρᾳ γεγενημένων συγκρινόμενον, ξένην δὲ καὶ παρηλλαγμένην παρὰ τὰς ἐθίμους ἔχων τὴν αἴσθησιν; Πῶς ἄν τις εἰκότι στοχασμῷ τεκμηριώσαιτο τὰ ἀσυγκρίτῳ ὑπεροχῇ τοῦ μάννα προέχοντα, καὶ πάσης ἀνώτερα αἰσθητῆς καταλήψεως, τότε γνωσθησόμενα τοῖς νῦν προσδοκῶσιν αὐτὰ, ὅτε ἡ πεῖρα διδάξει τῆς ἀπολαύσεως τὸ ἐξαίρετον, καὶ τοὺς πόνους ἐλέγξει μικροὺς τῆς ἐπικαρπίας τὸ μέγεθος, ὑπὲρ τὴν ἐλπίδα τῶν ἀμοιβῶν ἀπαντησάσης τῆς εὐκληρίας; Καί μοι μηδεὶς τῶν μέχρι νῦν ἠμεληκότων τοῦ καλοῦ προφασιζέσθω τὸ ὄψιμον, καὶ ὀκνείτω τὴν ἐργασίαν τούτου, ὡς ἀρχόμενος βράδιον, καὶ μόλις ἢ οὐδαμῶς φθάνων πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς τελειότητα. Πολὺ μὲν γὰρ ἀληθῶς τὸ στάδιον, καὶ μακρὸν τὸ μῆκος τῆς φερούσης ἐπ' ἐκείνην ὁδοῦ, φημὶ κἀγώ· ἀλλ' ἔστι ταχέως ἀνύσαι αὐτὸ συντόνῳ σπουδῇ, καὶ παρελθεῖν τοὺς ἐκ νέας ἡλικίας βάδην ὁδεύοντας, καὶ τοσοῦτον ὀπίσω καταλιπεῖν, ὅσον ἡ προθυμία ἐπείγεται πρόσω· ὡς ἐκείνους μὲν ὀλίγον, ἢ ὅλως οὐδὲν προκεκοφέναι, ἀφ' οὗ κατελείφθησαν τύπῳ νωθρῶς ἄγαν, καὶ ἀνειμένως κινουμένους τὼ πόδε· τὸν δὲ ἰσοταχῶς πτηνοῖς δραμόντα ἐπὶ τὸ προκείμενον, ἢ πλησίον τοῦ σκοποῦ, ἢ πάντως γενέσθαι ἀνάγκη ἐντός· καθάπερ ναῦν ἐξ αὐτῶν ὅρμων εὐθυδρομοῦσαν εἰς λιμένα, καὶ καταίρουσαν πλησίστιον, ἄλλων ἐμπλαζομένων ἐπὶ τῷ πελάγει κυβερνητῶν ῥᾳθυμίᾳ, καὶ τοὺς κόλπους τῆς ὀθόνης συνεχῶς κενούντων ταῖς ἐπὶ θάτερα ἐγκαρσίοις παρατροπαῖς. Ὅταν γὰρ οὐρίου πνεύματος ἐκ πρύμνης τῇ ὁλκάδι προσπίπτοντος, μὴ τὰ ἱστία ὁ κυβερνῶν φυλάττῃ πεπληρωμένα, μηδὲ κατέχῃ τὴν ὁρμὴν πρὸς τὴν πνέουσαν ὄρθιον, βραδυπαθεῖν ἀνάγκη τὸ σκάφος, ἀποφεῦγον ἀεὶ καὶ ἐκκλῖνον τὴν τοῦ ὠθοῦντος πνεύματος ἐκβολήν.

CAPUT XXIII.

Hanc ob causam præclare Paulus decurrentibus in stadio hunc cursum superclamabat vociferans: « Sic currite, ut comprehendatis[15]. » Ita jubens nos intendere velocitatem, et temporis angustias concitatissimo impetu tanquam vi occupare, ut viam longo temporis spatio emetiendam studio obnixo, et pertinaci cursu velociter absolvamus. Longum hoc viæ spatium cum perspexisset cursor ille velocissimus David, qui ait: « Viam mandatorum tuorum cucurri[16]; » supplex Deum orat, ut sciat invocans, **202** quantum sibi vitæ tempus supersit, et utrum ad obtinendum propositum ipsi sufficiat. Ait enim: « Notum fac mihi, Domine, finem meum, et numerum dierum meorum, quis est, ut sciam, quid desit mihi[17]. » Deinde cum persua-

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Διὰ τοῦτο καλῶς ὁ Παῦλος τοῖς σταδιεύουσι τοῦτον τὸν δρόμον ὑπεφώνει βοῶν· « Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. » Τὸ οὕτως ἐπιτείνειν κελεύων τὸ τάχος, καὶ τὸ στενὸν τοῦ καιροῦ βιάζεσθαι τῇ σφοδροτάτῃ φορᾷ, ὡς τὴν πολλοῦ χρόνου δεομένην ὁδὸν ἀνυσθῆναι ὀξέως συντόνῳ σπουδῇ, καὶ ἐπιμόνῳ τοῦ θέοντος. Τοῦτο τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος θεασάμενος ὁ λέγων· « Ὁδὸν ἐντολῶν σου ἔδραμον, » ὁ ταχυδρόμος Δαβὶδ, κατηντιβόλει, καὶ ἱκέτευε τὸν Θεὸν γνῶναι παρακαλῶν, ὅσος αὐτῷ τῆς ζωῆς λείπεται χρόνος, καὶ εἰ πρὸς τὴν κατάληψιν αὐτῷ τοῦ σπουδαζομένου ἐστὶν ἱκανός. Φησὶ γάρ· « Γνώρισόν μοι, Κύριε, τὸ πέρας μου, καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν μού τίς ἐστιν, ἵνα γνῶ τί ὑστερῶ ἐγώ. » Εἶτα πυθόμενος ὅτι πολλῷ ἀφέστηκε μέτρῳ, καὶ οὐκ ἀνα-

[14] Exod. XVI, 15. [15] I Cor. IX, 24. [16] Psal. CXVIII, 32. [17] Psal. XXXVIII, 5.

λογεῖ πρὸς τὸ φθάσαν ὁ λειπόμενος χρόνος αὐτῷ, κἂν ἐκ βαλβῖδος εἰς νύσσαν ἀπνευστὶ θέων διαέριος φέρηται, πρὸς τὰς πτηνὰς καὶ μεταρσίους μετατίθησι φύσεις τὴν ἅμιλλαν, ἀπεγνωκὼς τῆς τῶν ποδῶν ὠκύτητος, καί φησι· «Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι, καὶ καταπαύσω;» Οὕτω μόνον φθάσειν λοιπὸν ἐγνωκὼς ὡς ἦν συμμετροῦντα τῷ μήκει τὸν χρόνον στοχάσασθαι, εἰ μετάρσιος ἀρθεὶς τῷ ὕψει τῆς πολιτείας ὑπόπτερος διαπταίη τῇ σπουδῇ τὰ ἐν μέσῳ, καὶ οὕτω καταντήσει πρὸς τὸν ποθούμενον τῆς τελειότητος ὅρον.

sus esset longissimo se adhuc abesse intervallo, neque, quod reliquum erat temporis, ipsi ad illud, quod jam elapsum erat, proportionem habere; quamvis e carceribus ad metam uno ferretur per aerem currens spiritu: desperata pedum velocitate volucres et sublimes naturas ad certamen provocat, et ait: «Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam [18]?» Nam ex mutua spatii, temporisque commensuratione ita demum se perventurum cognorat collineando, si sublimi vitæ genere tanquam pennis in altum sublatus sollicita diligentia quidquid medium interjacet, perlaberetur atque ita desideratam perfectionis metam contingeret.

ΤΜΗΜΑ ΙΒ'.

Περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ τῶν μισθωθέντων ἐργατῶν κατὰ διαφόρους ὥρας.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Καὶ ἡ τοῦ ἀμπελῶνος δὲ παραβολή, ἐν ᾧ κατὰ διαφόρους ὥρας εἰσῆλθον τῆς ἡμέρας οἱ τοῦτον ἐργάζεσθαι μέλλοντες, μέχρι δείλης ἐκ πρωΐας μισθωθέντες, καθὼς ἔδωκεν ὁ καιρὸς ἄλλοτε ἄλλοι τοῖς εἰρημένοις ἔοικε συμφωνεῖν. Τὸν αὐτὸν γὰρ ἅπαντες ἔλαβον μισθόν, καὶ τῆς αὐτῆς παρὰ τοῦ δεσπότου τιμῆς ἠξιώθησαν, μᾶλλον δὲ προετιμήθησαν οἱ τελευταῖοι τῶν πρώτων, καὶ ἴσον τοῖς ἐξ ὄρθρου ἐργασαμένοις καὶ πρὸ αὐτῶν κομισάμενοι τὸ ἀργύριον, φιλοτιμίαν μὲν, ὥς ἄν τις ὑπολάβοι, τοῦ παρασχόντος ἀπολαύσαντες, ὡς δὲ ἔχει τἀληθές, δικαίας τυχόντες τιμῆς. Εἰ μὲν γὰρ μετὰ τῶν γογγυσάντων κληθέντες οὐχ ὑπήκουσαν, ἐκ μεταμελείας δὲ προσῆλθον τελευταῖοι τῷ ἔργῳ, ἄξιοι τοῦ πρὸς ὃν εἰργάσαντο χρόνον ἦσαν μισθοῦ· εἰ δὲ ὅτε ἐμισθώσαντο, τὸ πρόθυμον ἐπεδείξαντο, τί ἀπροαίρετον συκοφαντοῦντες ἀργίαν; Ἐκ τῆς ὕστερον γὰρ δῆλοι, καὶ τῆς προλαβούσης, εἰ παρῆσαν, ὄντες σπουδῆς. Τοῦτο γὰρ τοῖς μεμψιμοίροις, καὶ οὐ χαίρουσι τῇ οἰκείᾳ τιμῇ, δακνομένοις δὲ τῇ πρὸς αὐτοὺς ἄλλων ἰσοτιμίᾳ, σημαίνων ὁ οἰκοδεσπότης, ἔλεγεν ἐν τῇ ἀπολογίᾳ· «Ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε. Οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι τὴν ἡμέραν; Λάβε τὸ σόν, καὶ ὕπαγε. Θέλω δὲ τούτῳ δοῦναι τῷ τελευταίῳ, καθὼς καὶ σοί. Ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ἐν τοῖς ἐμοῖς ποιῆσαι ὃ θέλω; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι;» καὶ τὴν ζηλοτυπίαν ἐκείνων ἐλέγξας ἄδικον, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα δικαιοσύνην δείξας πεπληρωμένην, ὅτι τὸ παρὰ γνώμην τῆς ἀργίας ἀτύχημα οὐκ ἀφῆκεν αὐτοῖς αἴτιον γενέσθαι ζημίας εἰς τὴν πρόθεσιν, καὶ οὐκ εἰς τὸ συμβὰν ἀπιδών· πάντως γὰρ ἦν οὐκ ἀμελείας, ἀλλὰ συντυχίας ἡ ἀργία. Τὸ γάρ· «Ἡμᾶς οὐδεὶς ἐμισθώσατο,» τούτους μὲν ὑπονοίας ὄκνου δείκνυσιν ἐλευθέρους ἑστῶτας ἐπὶ τὸ ἐργάσασθαι ἑτοίμους, τὴν δὲ σχολὴν ἀνατίθεσιν ἀπορίᾳ τῶν μισθουμένων. Εἴγε ὁ ἀποδιδοὺς ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μέρος τῆς ἡμέρας ἐργασαμένοις ὁλόκληρον, τοῖς διημερεύσασιν ἐν τῷ ἔργῳ ἀπέδωκε τὸν μισθόν· πράγματι δηλώσας, καὶ οὐ ῥή-

SECTIO XII.

De parabola vineæ, et operariorum mercede conductorum ad diversas horas.

CAPUT I.

Parabola quoque vineæ [19], in quam diversis horis interdiu ingrediebantur operarii mercede conducti, qui a mane usque ad vesperam eam excolere debebant, **203** alii post alios, sicut exhibuit tempus, dictis consonare videtur. Eamdem enim omnes acceperunt mercedem, et ipsos paterfamilias eodem honore dignatus est; quin potius ultimi primis fuere prælati, et parem summo mane laborantibus argenti denarium, ac quidem primo loco, tulere. Quem forte quis fructum ex liberalitate largientis existimet profectum; ego, quod res est, justum præmium ipsis collatum judico. Nam si una cum murmuratoribus istis vocati non obtemperassent, sed postea pœnitentia ducti accessissent novissimi ad opus, digni fuissent mercede, ejus temporis, quo opus fecerant; sed quia tum, cum conducerentur, promptissimum animum ostenderant, quid invitam ipsis negligentiam falso imputas? Nam ex posteriori diligentia perspicuum fuit, non minus eos sedulos futuros, si prius operi adfuissent. Hoc enim querulis illis, non tam gaudentibus de proprio honore, quam alios sibi comparari dolentibus, Dominus domus significans dicebat in defensionem: «Amice, non facio tibi injuriam. Nonne ex denario convenisti mecum in diem? Tolle quod tuum est, et vade. Volo autem et huic novissimo dare, sicut et tibi. Annon licet mihi in meis facere, quod volo? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum [20]?» Quo et eorum æmulationem injustam revincit, et suam benignitatem esse justitiam impletam ostendit, quia præter sententiam otium objectum miseris illis noluit esse detrimento, animum, et non eventum rei spectans. Otium enim illud neutiquam ex ignavia, verum e casu provenit. Nam illud: «Nemo nos conduxit [21]:» ignaviæ suspicione ipsos liberat, stantes paratos ad opus faciendum. Sed **204** otium in conductorum defectum rejicit. Unde ille, qui reddit unicuique secundum opera sua, recte partem diei la-

[18] Psal. LIV, 7. [19] Matth. xx, 1 seqq. [20] ibid. 13-15. [21] ibid. 7.

borantibus, integram mercedem, non minus ac reliquis toto die incumbentibus operi, reddidit; re potius quam verbis ostendens, ea dignos fuisse, qui priores diei horas ideo traduxerant otiose propter necessitatem, quia defuerat conductor qui vocaret ad opus, et non voluntas laborandi e pigritia. Atque hæc quidem benignitas pariter et æquitas fuit patrisfamilias, eos non fraudare, quibus fraudi tempus fuerat, neque permittere ipsis ut noxam subirent, innoxio cum essent animo, cum jure non possent accusari negligentiæ, qui a summo mane parati fuerant ad opus; ac fortasse paucis etiam horis integrum opus totius diei perfecerant, quod viribus integris recentes, animoque prompto aggressi magna cum diligentia exercuerunt: ideoque judicavit æquum esse, ut non minus denario acciperent, qui operam denario dignam præstiterunt, etiamsi solidum per diem non laborassent. Nam qui conducendo eos dixerat: « Ite et vos in vineam meam et operamini; et quod justum erit, dabo vobis [12]: » cum minime mendax sit, dando eis denarium, quod erat justum, dedit; nec frustra largiebatur, quia mercedem juste respondentem labori, non tempori, dabat. Hanc enim ob causam, eos aliis etiam prætulit, quos in laborando pares pari quoque mercede honorandos judicabat; sed quod angusto temporis spatio præverterant eos, quibus longitudo diei segnius laborandi securitatem dederat, primo loco, eos tanquam gnavos et industrios vocabat ad præmia; ut et hosce honorando, et istos increpando, **205** segniorum excitaret animos ad boni operis studium. Novit enim aliorum honor alios ad laborem incitare, qui amore gloriæ res etiam supra vires arduas subeunt. Verum, o absurdum invidiæ affectum! aliorum commodis invident æmulantes, qui nullam ipsi sentiunt injuriam: aliorum lucrum proprium damnum existimant; murmurant, ubi nihil ipsis decedit; aliorum felicitate uruntur: deficiunt et macerantur, dum alios claros et illustres vident. « Hosce novissimos (inquit) æquales fecisti nobis, qui portavimus pondus diei et æstum [13]. » Temporis diuturnum spatium proferunt, cum ad sui defensionem, ut videtur, non possunt obtendere se plus operis præstitisse: eo se videntur jactare, unde condemnationem merentur; tempus metiuntur, et tempori opus haudquaquam respondere non cogitant.

μασιν, ὅτιπερ ἦσαν ἄξιοι τούτου, ἀνάγκῃ τοῦ μὴ εὐπορῆσαι καλοῦντος ἐπ' ἔργον, καὶ οὐ ῥᾳθυμίᾳ τὰς πρὸ τοῦ ἔργου μείναντες ὥρας ἀργοί. Καὶ τοῦτο μὲν ἀγαθότητος, ἴσως δὲ καὶ δικαιοσύνης τοῦ οἰκοδεσπότου τὸ μὴ ζημιῶσαι, οὓς ἐζημίου ὁ καιρὸς, μηδὲ συγχωρῆσαι πλεονεξίαν μὲν αὐτοὺς ὑποστῆναι οὐκ ἔχοντος δικαίαν τῆς ἐξ ὄρθρου παρεσκευασμένους πρὸς ἔργον, τάχα δὲ καὶ πάσης τῆς ἡμέρας ἐν ὀλίγαις ὥραις νεαροὶ προσελθόντες, καὶ πρόθυμοι, τὸ ἔργον ἤνυσαν πολλῇ χρησάμενοι σπουδῇ· καὶ τοῦτο δίκαιον ἐκρίθη, μὴ ἔλαττον τοῦ δηναρίου λαβεῖν τοὺς τοῦ δηναρίου ποιήσαντας ἄξιον ἔργον, κἂν μὴ πᾶσαν εἰργάσαντο τὴν ἡμέραν. Ὁ γὰρ ἐν τῷ μισθοῦσθαι αὐτοὺς εἰπών· « Πορεύεσθε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ ἐργάζεσθε, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω ὑμῖν, » δεδωκὼς τὸ δηνάριον ἀψευδὴς ὢν, ὃ ἦν δίκαιον δέδωκε, καὶ οὐκ ἐχαρίσατο μάτην, τῷ πόνῳ ἀναλογοῦντα δικαίως, οὐ τῷ χρόνῳ, παρασχὼν τὸν μισθόν. Ταύτῃ γὰρ τῇ αἰτίᾳ καὶ προέκρινε τῶν ἄλλων αὐτούς· διὰ μὲν τὸ ἰσομοιρῆσαι ἐν τῷ ἔργῳ ἰσοτίμους ἐν τῷ μισθῷ κρίνας αὐτοὺς, διὰ δὲ τὸ φθάσαι στενῇ προθεσμίᾳ τοὺς τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας ἐσχηκότας πρὸς ἄδειαν ἀνειμένης, πρώτους καλέσας πρὸς τὰς ἀμοιβὰς, ὡς σπουδαίους· ἵνα καὶ ἐκ τῆς τούτων τιμῆς, καὶ ἐκ τῆς ἐντροπῆς ἐκείνων περὶ τὴν τοῦ καλοῦ σπουδὴν τῶν ὀκνηροτέρων διεγείρῃ τὴν προθυμίαν. Οἶδε γὰρ ἄλλων τιμὴ, πρὸς πόνον τρέψασθαι ἄλλους ἔρωτι δόξης αἱρουμένους καὶ τὸν ὑπὲρ δύναμιν κάματον. Ἀλλ', ὢ τοῦ παραλόγου πάθους τῆς βασκανίας! ζηλοτυποῦσι τοὺς ὠφελουμένους οἱ μηδὲν ἀδικούμενοι· τὸ ἑτέρων κέρδος ζημίαν ἰδίαν λογίζονται· γογγύζουσιν οὐδὲν ἀποστερούμενοι· κνίζονται ταῖς ἄλλων εὐπραγίαις· φθίνουσι καὶ τήκονται ὁρῶντες εὐδοκιμοῦντας ἑτέρους. « Τούτους, φησὶ, τοὺς ἐσχάτους ἴσους ἡμῖν ἐποίησας τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. » Μῆκος προβάλλονται χρόνου, οὐκ ἔχοντες, ὡς ἔοικε, δικαιολογίαν τοῖς ἐν τῷ ἔργῳ πλεονεξίαν εἰπεῖν· σεμνύνεσθαι δοκοῦσιν ἐφ' οἷς εἰσι καταγνώσεως ἄξιοι, τὸν καιρὸν μετροῦντες, καὶ ὡς οὐκ ἀναλογεῖ τούτῳ τὸ ἔργον, οὐ λογιζόμενοι.

CAPUT II.

Quid enim profuerunt patrifamilias æstum sustinendo, si negligenter interim et segniter laborabant: cum ille opus requirat, non inanem molestiam; et curam vineæ, non vanum in ea totius diei et horarum impendium? Illa enim ordinis operantium commutatio, qua primi fiunt novissimi, et novissimi primi, nihil aliud erat, quam istorum quidem diligentiam, illorum vero negligentiam ostendere. Si enim singuli tantumdem adhibuissent studii, operamque tempori respondentem præstitissent, quam habuerunt causam rationabilem

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Τί γὰρ τὸν οἰκοδεσπότην καυσωθέντες ὠφέλησαν, εἰ ἀμελῶς καὶ ἀνειμένως εἰργάσαντο, ἔργον ἐπιζητοῦντα, καὶ οὐ ταλαιπωρίαν ἀνόνητον, ἐπιμέλειαν τοῦ ἀμπελῶνος, οὐ τὸ μάτην ἐν αὐτῷ ὅλης τῆς ἡμέρας δαπανῆσαι τὰς ὥρας; Τὸ γὰρ ἀμεῖψαι τῶν ἐργασαμένων τὴν τάξιν, καὶ πρώτους μὲν τοὺς ἐσχάτους, ἐσχάτους δὲ τοὺς πρώτους ποιῆσαι, οὐδὲν ἄλλο, ἢ τούτων μὲν τὴν σπουδὴν, ἐκείνων δὲ ἣν δεῖξαι τὴν ῥᾳθυμίαν. Εἰ δὲ ἕκαστοι τὴν σπουδὴν ἦσαν ἐπιδειξάμενοι τὴν αὐτὴν, ἀναλογοῦσαν τῷ καιρῷ τὴν ἐργασίαν πεποιημένοι, ποίαν εἶχον εὔλογον πρόφασιν

[12] Matth. xx, 4. [13] ibid. 12.

γογγυσμοῦ, τὸν ἐν ταῖς συνθήκαις συμβιβασθέντα μισθὸν κομισάμενοι, κἂν ἄλλοις πολυπλασίως ἐδίδοτο, εἰ μὴ φθόνος αὐτοὺς ἐλύπει, ὁ καὶ πολλοὺς ἄλλους λυπῶν, διαφόρως ὀδυνωμένους ταῖς ἑτέρων τιμαῖς; Οὐ γὰρ ἂν οἶμαι γογγύσειν αὐτούς, εἴπερ ἄνευ τῶν ἐσχάτων ἦσαν ἐργασάμενοι, καὶ μόνοι κομισάμενοι ὃ συνέθεντο, οὐκ ἔχοντες πρὸς οὓς ζηλοτύπως διακείσονται. Νῦν δὲ ἡ τῶν ἀντιζήλων τιμὴ τὸ τῆς βασκανίας ἐκίνησε πάθος, οὐκ ἂν κινηθέν, ἢ μὴ προκεκρίσθαι ἔδοξαν ἄλλοι, μικρὰ τὰ ἐκείνων δείξαντες παραθέσει τῶν οἰκείων, καὶ ὃν ἔμελλον ἐπὶ τῷ ἔργῳ δεχόμενοι ἀσπάζεσθαι συμπεφωνημένον μισθόν, οὐδενὸς αὐτοὺς κνίζοντος τὸ προτετιμῆσθαι πρὸς φθόνον, τοῦτον λαμβάνουσι γογγύζοντες· τοῦτο μόνον δακνόμενοι, ὅτι ἄλλων ἐκρίθησαν ἥττονες· οὐ μόνον μετιστὰς ἐν τῷ κοινωνεῖν τὸν μισθὸν εὑρόντες, ἀλλὰ καὶ φανέντες ἀμείνους τῷ ἐλάττονι χρόνῳ τῆς ἐργασίας ἰσοτίμως κεκομίσθαι τὰ ἐπίχειρα. Ἔλαβες, ὦ οὗτος, τὸ σόν, τί σε λυπεῖ τὸ αὐτὸ ἄλλος λαβών; Ὁ σὸς οὐκ ἐμειώθη μισθός. Τί σε θλίβει τὸ ἄλλον πλέον σου, ὡς ἐνόμισας, λαβεῖν; Εἰ μὴ ἔγνως κομισάμενον ἕτερον ὅσον αὐτὸς ἠγάπας, ὁ συνέθου λαβεῖν· ἐπειδὴ μετὰ σοῦ ἔλαβεν ἄλλος, μικρὸν ἐφάνη τὸ σόν. Περισσὸν οὐκ ἐκομίσω; Οὔτε συνεφώνησας, οὔτε λαβεῖν προσεδόκησας. Τί οὖν ἀδικηθεὶς τὰς τῶν ἠδικημένων ψιθυρίζεις φωνάς; Τί βλάβην ὀδύρῃ, μηδὲν ἀπεστερημένος; Τί φιλοτιμίαν τοῦ οἰκοδεσπότου διασύρεις ὡς ἄδικον; Τί τὴν εἰς τοὺς συμπαθείας ὡς ἄν τις ὑπολάβοι δεομένους χάριν λέγεις ἀνώμαλον διανέμησιν; Εἰ μὲν ὑφελὼν τοῦ σοι συγκειμένου προσέθηκεν ἄλλῳ, ἄδικος ἀληθῶς, παρεσχηκὼς τὰ ἑτέρων ἑτέρῳ, καὶ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιδειξάμενος μεγαλοψυχίαν ἀδάπανον. Εἰ δὲ καὶ σοὶ τὸ χρέος ἐξέτισεν ὁλόκληρον κἀκείνοις οἴκοθεν ὀφειλήν, ἢ χάριν ἐπέδωκε, τί μέμψιν ὑπάγεις μετὰ τοῦ εὐηργετημένου τὸν εὐεργετήσαντα, πονηρίᾳ γνώμης διαβάλλων τοὺς οὐ παρεσχηκότας μέμψεως εὔλογον ἀφορμήν, ἄλλων ἔγκλημα τὸ οἰκεῖον πάθος ποιούμενος, καὶ καταδικάζων ὁμοῦ τόν τε παρεσχηκότα καὶ τὴν ταύτης ὁπωσοῦν ἀπολαύσαντα, ἵνα μὴ κολάσῃς ἄλογον πάθος, ὅσιον κρίνων τὸ μὴ βασκαίνειν τοῖς ἀλλοτρίοις καλοῖς μηδὲ κατηφεῖν, ἐφ' οἷς εὐφραίνονται ἕτεροι; Τοιοῦτος γὰρ ὁ φθόνος πένθος ποιεῖται τὴν τῶν εὐθυμούντων χαράν, αὐτὸς ἐν ὀδύναις διάγων ἀεί. Ἐπεὶ μὴ προχωρεῖ τὸ ἐν οἷς βούλεται κακοῖς εἶναι τοὺς φθονουμένους. Σὺ δὲ καὶ τὸν ἐργάτην ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος ἤθελες ἑστάναι διὰ παντὸς ἔργον, καὶ τὸν ἀθλητὴν ἄνευ τοῦ ἀντιπάλου διόλου καθῆσθαι ἀγύμναστον, λανθάνοντα τοὺς μαθεῖν ὀφείλοντας, τίς ὢν οὗτος τυγχάνει τὴν δύναμιν. Καὶ τὸν στρατιώτην ἀναδειχθῆναι ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους μάχαις ἀριστέα δυνάμενον, ὑπορόφιον σκιοτροφεῖσθαι κορικῶς θαλαμευόμενον, τὴν ἐν ἕξει ἀνδρείαν ἐπὶ τῶν ἔργων οὐ βουλόμενος λάμψαι, καὶ φειδοῖ τῶν πόνων βασκαίνων τῶν στεφάνων αὐτῷ. Ἐγὼ δὲ τὸν ὀλυμπιονίκην πρὸς ἅπαν ἀθλήσεως εἶδος παρεσκευάσθαι παρακαλῶ, ἀνδρείαν γὰρ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἀγωνιζομένην καλῶ, οὐ τὴν τοῦ σώματος βλέπων ἀσθένειαν.

A murmurandi, qui mercedem, de qua in pactis conductionis convenerant, **206** recipiunt, licet et aliis eadem multiplicata daretur: nisi quod eos invidia torquebat, quæ cum multos alios, tum eos maxime affligit, qui aliorum honoribus cruciantur? Nec enim eos murmuraturos fuisse existimo, si laborassent absque novissimis illis, et soli mercedem constitutam recepissent, non habentes ullos adversus quos æmulationem exercerent. Nunc vero æmulorum honor invidiæ concitavit affectum, non commovendum utique, nisi alii visi fuissent præferri : parva, comparatione propriorum, æstimantes, quæ illorum erant, et mercedem quam ex condicto acceptam gratam, habuisse debuerant (nulla re ad invidiam ipsos
B vellicante, nisi quia primi fuerant honorati), eam murmurantes accipiunt, ideo tantummodo dolentes, quod aliis videbantur inferiores æstimati : non solum nacti seipsos in parte mercedis ejusdem admissos, sed et cernentes, quod breviori laborantes tempore æqualiter præmia eadem obtinuissent. Accepisti heus tu, quod tuum est. Quid te angit, quod alius tantumdem accipiat? Tua merces non est imminuta. Quid doles, quod alius, uti tu quidem reris, plus quam tu accipiat? Nisi alium accepisse scires tantumdem atque tu acceperas; utique boni consuluisses consuetam mercedem : sed quia alius una tecum accepit, tuum tibi videtur exiguum. Nihil amplius accepisti? At neque id constituisti, neque accepturum te sperasti. Quid ergo nulla
C affectus injuria, voces injuriam passorum submurmuras? Quid tuum damnum plangis, ubi nihil amiseris? Cur patrisfamilias munificentiam tanquam injustam traducis? Cur gratiosam commiserationem dignis exhibitam appellas inæqualem distributionem? Si mercedem tibi **207** pactam subtrahens alteri tulisset, iniquus revera fuisset, alii conferens aliena, et in alienis sine suo sumptu magnificentiam animi ostendens. Si vero et tibi debitum integrum persolvit, et illis de suo commodum vel beneficium obtulit : quid quereris de benefactore pariter, et beneficii receptore; præ animi perversitate calumnians eos, qui nullam tibi rationabilem occasionem præbuere conquerendi, et proprium affectum aliorum in crimen convertis, simulque con-
D demnas et erogantem beneficium, et eum qui illud etiam recipit : ut non castiges affectum abhorrentem a ratione : rem sanctam judicans alienis bonis non invidere, neque dolere de his ob quæ alii gaudent? Hujusmodi quippe invidia mœrorem ex lætantium gaudio percipit; ipsa in doloribus semper versatur, postquam his, quibus invidet, non immittit ea, in quibus vellet ipsos versari, mala. Tu vero et operarium extra vineam velles stare penitus otiosum, et athletam adversario destitutum, omnino sine ulla exercitatione desidere latentem, ita ut nemo scire possit eorum, qui addiscere debent, quo virium robore polleat. Velles militem, qui pugnando in hostes optime mereri

borantibus, integram mercedem, non minus ac reliquis toto die incumbentibus operi, reddidit; re potius quam verbis ostendens, ea dignos fuisse, qui priores diei horas ideo traduxerant otiose propter necessitatem, quia defuerat conductor qui vocaret ad opus, et non voluntas laborandi e pigritia. Atque hæc quidem benignitas pariter et æquitas fuit patrisfamilias, eos non fraudare, quibus fraudi tempus fuerat, neque permittere ipsis ut noxam subirent, innoxio cum essent animo, cum jure non possent accusari negligentiæ, qui a summo mane parati fuerant ad opus; ac fortasse paucis etiam horis integrum opus totius diei perfecerant, quod viribus integris recentes, animoque prompto aggressi magna cum diligentia exercuerunt: ideoque judicavit æquum esse, ut non minus denario acciperent, qui operam denario dignam præstiterunt, etiamsi solidum per diem non laborassent. Nam qui conducendo eos dixerat: « Ite et vos in vineam meam et operamini; et quod justum erit, dabo vobis [21]: » cum minime mendax sit, dando eis denarium, quod erat justum, dedit; nec frustra largiebatur, quia mercedem juste respondentem labori, non tempori, dabat. Hanc enim ob causam, eos aliis etiam prætulit, quos in laborando pares pari quoque mercede honorandos judicabat; sed quod angusto temporis spatio præverterant eos, quibus longitudo diei segnius laborandi securitatem dederat, primo loco, eos tanquam gnavos et industrios vocabat ad præmia; ut et hosce honorando, et istos increpando, **205** segniorum excitaret animos ad boni operis studium. Novit enim aliorum honor alios ad laborem incitare, qui amore gloriæ res etiam supra vires arduas subeunt. Verum, o absurdum invidiæ affectum! aliorum commodis invident æmulantes, qui nullam ipsi sentiunt injuriam: aliorum lucrum proprium damnum existimant; murmurant, ubi nihil ipsis decedit; aliorum felicitate uruntur: deficiunt et macerantur, dum alios claros et illustres vident. « Hosce novissimos (inquit) æquales fecisti nobis, qui portavimus pondus diei et æstum [22]. » Temporis diuturnum spatium proferunt, cum ad sui defensionem, ut videtur, non possunt obtendere se plus operis præstitisse: eo se videntur jactare, unde condemnationem merentur; tempus metiuntur, et tempori opus haudquaquam respondere non cogitant.

A μασιν, ὅτιπερ ἦσαν ἄξιοι τούτου, ἀνάγκῃ τοῦ μὴ εὐπορῆσαι καλοῦντος ἐπ' ἔργον, καὶ οὐ ῥᾳθυμίᾳ τὰς πρὸ τοῦ ἔργου μείναντες ὥρας ἀργοί. Καὶ τοῦτο μὲν ἀγαθότητος, ἴσως δὲ καὶ δικαιοσύνης τοῦ οἰκοδεσπότου τὸ μὴ ζημιῶσαι, οὓς ἐζημίου ὁ καιρὸς, μηδὲ συγχωρῆσαι πλεονεξίαν μὲν αὐτοὺς ὑποστῆναι οὐκ ἔχοντος δικαίαν τῆς ἐξ ὄρθρου παρεσκευασμένους πρὸς ἔργον, τάχα δὲ καὶ πάσης τῆς ἡμέρας ἐν ὀλίγαις ὥραις νεαροὶ προσελθόντες, καὶ πρόθυμοι, τὸ ἔργον ἤνυσαν πολλῇ χρησάμενοι σπουδῇ· καὶ τοῦτο δίκαιον ἐκρίθη, μὴ ἔλαττον τοῦ δηναρίου λαβεῖν τοὺς τοῦ δηναρίου ποιήσαντας ἄξιον ἔργον, κἂν μὴ πᾶσαν εἰργάσαντο τὴν ἡμέραν. Ὁ γὰρ ἐν τῷ μισθοῦσθαι αὐτοὺς εἰπών· « Πορεύεσθε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνά μου, καὶ ἐργάζεσθε, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον, δώσω B ὑμῖν, » δεδωκὼς τὸ δηνάριον ἀψευδὴς ὢν, ὃ ἦν δίκαιον δέδωκε, καὶ οὐκ ἐχαρίσατο μάτην, τῷ πόνῳ ἀναλογοῦντα δικαίως, οὐ τῷ χρόνῳ, παρασχὼν τὸν μισθόν. Ταύτῃ γὰρ τῇ αἰτίᾳ καὶ προέκρινε τῶν ἄλλων αὐτούς· διὰ μὲν τὸ ἰσομοιρῆσαι ἐν τῷ ἔργῳ ἰσοτίμους ἐν τῷ μισθῷ κρίνας αὐτοὺς, διὰ δὲ τὸ φθάσαι στενῇ προθεσμίᾳ τοὺς τὸ μῆκος τῆς ἡμέρας ἐσχηκότας πρὸς ἄδειαν ἀνειμένης, πρώτους καλέσας πρὸς τὰς ἀμοιβὰς, ὡς σπουδαίους· ἵνα καὶ ἐκ τῆς τούτων τιμῆς, καὶ ἐκ τῆς ἐντροπῆς ἐκείνων περὶ τὴν τοῦ καλοῦ σπουδὴν τῶν ὀκνηροτέρων διεγείρῃ τὴν προθυμίαν. Οἶδε γὰρ ἄλλων τιμὴ, πρὸς πόνον τρέψασθαι ἄλλους ἔρωτι δόξης αἱρουμένους καὶ τὸν ὑπὲρ δύναμιν κάματον. Ἀλλ', ὦ τοῦ παραλόγου πά- C θους τῆς βασκανίας! ζηλοτυποῦσι τοὺς ὠφελουμένους οἱ μηδὲν ἀδικούμενοι· τὸ ἑτέρων κέρδος ζημίαν ἰδίαν λογίζονται· γογγύζουσιν οὐδὲν ἀποστερούμενοι· κνίζονται ταῖς ἄλλων εὐπραγίαις· φθίνουσι καὶ τήκονται ὁρῶντες εὐδοκιμοῦντας ἑτέρους. « Τούτους, φησὶ, τοὺς ἐσχάτους ἴσους ἡμῖν ἐποίησας τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. » Μῆκος προβάλλονται χρόνου, οὐκ ἔχοντες, ὡς ἔοικε, δικαιολογίαν τοῖς ἐν τῷ ἔργῳ πλεονεξίαν εἰπεῖν· σεμνύνεσθαι δοκοῦσιν ἐφ' οἷς εἰσι καταγνώσεως ἄξιοι, τὸν καιρὸν μετροῦντες, καὶ ὡς οὐκ ἀναλογεῖ τούτῳ τὸ ἔργον, οὐ λογιζόμενοι.

CAPUT II.

Quid enim profuerunt patrifamilias æstum sustinendo, si negligenter interim et segniter laborabant: cum ille opus requirat, non inanem molestiam; et curam vineæ, non vanum in ea totius diei et horarum impendium? Illa enim ordinis operantium commutatio, qua primi fiunt novissimi, et novissimi primi, nihil aliud erat, quam istorum quidem diligentiam, illorum vero negligentiam ostendere. Si enim singuli tantumdem adhibuissent studii, operamque tempori respondentem præstitissent, quam habuerunt causam rationabilem

D

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Τί γὰρ τὸν οἰκοδεσπότην καυσωθέντες ὠφέλησαν, εἰ ἀμελῶς καὶ ἀνειμένως εἰργάσαντο, ἔργον ἐπιζητοῦντα, καὶ οὐ ταλαιπωρίαν ἀνόνητον, ἐπιμέλειαν τοῦ ἀμπελῶνος, οὐ τὸ μάτην ἐν αὐτῷ ὅλης τῆς ἡμέρας δαπανῆσαι τὰς ὥρας; Τὸ γὰρ ἀμεῖψαι τῶν ἐργασαμένων τὴν τάξιν, καὶ πρώτους μὲν τοὺς ἐσχάτους, ἐσχάτους δὲ τοὺς πρώτους ποιῆσαι, οὐδὲν ἄλλο, ἢ τούτων μὲν τὴν σπουδὴν, ἐκείνων δὲ ἦν δεῖξαι τὴν ῥᾳθυμίαν. Εἰ δὲ ἕκαστοι τὴν σπουδὴν ἦσαν ἐπιδειξάμενοι τὴν αὐτὴν, ἀναλογοῦσαν τῷ καιρῷ τὴν ἐργασίαν πεποιημένοι, ποίαν εἶχον εὔλογον πρόφασιν

[21] Matth. xx, 4. [22] ibid. 12.

γογγυσμοῦ, τὸν ἐν ταῖς συνθήκαις συμβιβασθέντα μισθὸν κομισάμενοι, κἂν ἄλλοις πολυπλασίως ἐδίδοτο, εἰ μὴ φθόνος αὐτοὺς ἐλύπει, ὁ καὶ πολλοὺς ἄλλους λυπῶν, διαφόρως ὀδυνωμένους ταῖς ἑτέρων τιμαῖς; Οὐ γὰρ ἂν οἶμαι γογγύσειν αὐτοὺς, εἴπερ ἄνευ τῶν ἐσχάτων ἦσαν ἐργασάμενοι, καὶ μόνοι κομισάμενοι ὃ συνέθεντο, οὐκ ἔχοντες πρὸς οὓς ζηλοτύπως διακείσονται. Νῦν δὲ ἡ τῶν ἀντιζήλων τιμὴ τὸ τῆς βασκανίας ἐκίνησε πάθος, οὐκ ἂν κινηθὲν, ἢ μὴ προκεκρίσθαι ἔδοξαν ἄλλοι, μικρὰ τὰ ἐκείνων δείξαντες παραθέσει τῶν οἰκείων, καὶ ὃν ἔμελλον ἐπὶ τῷ ἔργῳ δεχόμενοι ἀσπάζεσθαι συμπεφωνημένον μισθὸν, οὐδενὸς αὐτοὺς κνίζοντος τὸ προτετιμῆσθαι πρὸς φθόνον, τοῦτον λαμβάνουσι γογγύζοντες· τοῦτο μόνον δακνόμενοι, ὅτι ἄλλων ἐκρίθησαν ἥττονες· οὐ μόνον μετιστὰς ἐν τῷ κοινωνεῖν τὸν μισθὸν εὑρόντες, ἀλλὰ καὶ φανέντες ἀμείνους τῷ ἐλλάττονι χρόνῳ τῆς ἐργασίας ἰσοτίμως κεκομίσθαι τὰ ἐπίχειρα. Ἔλαβες, ὦ οὗτος, τὸ σὸν, τί σε λυπεῖ τὸ αὐτὸ ἄλλος λαβών; Ὁ σὸς οὐκ ἐμειώθη μισθός. Τί σε θλίβει τὸ ἄλλον πλέον σου, ὡς ἐνόμισας, λαβεῖν; Εἰ μὴ ἔγνως κομισάμενον ἕτερον ὅσον αὐτὸς ἠγάπας, ὃ συνέθου λαβεῖν· ἐπειδὴ μετὰ σοῦ ἔλαβεν ἄλλος, μικρὸν ἐφάνη τὸ σόν. Περισσὸν οὐκ ἐκομίσω; Οὔτε συνεφώνησας, οὔτε λαβεῖν προσεδόκησας. Τί οὖν ἀδικηθεὶς τὰς τῶν ἠδικημένων ψιθυρίζεις φωνάς; Τί βλάβην ὀδύρῃ, μηδὲν ἀπεστερημένος; Τί φιλοτιμίαν τοῦ οἰκοδεσπότου διασύρεις ὡς ἄδικον; Τί τὴν εἰς τοὺς συμπαθείας ὡς ἄν τις ὑπολάβοι δεομένους χάριν λέγεις ἀνώμαλον διανέμησιν; Εἰ μὲν ὑφελὼν τοῦ σοι συγκειμένου προσέθηκεν ἄλλῳ, ἄδικος ἀληθῶς, παρεσχηκὼς τὰ ἑτέρων ἑτέρῳ, καὶ ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπιδειξάμενος μεγαλοψυχίαν ἀδάπανον. Εἰ δὲ καὶ σοὶ τὸ χρέος ἐξέτισεν ὁλόκληρον κἀκείνοις οἴκοθεν ὀφειλὴν, ἢ χάριν ἐπέδωκε, τί μέμψιν ὑπάγεις μετὰ τοῦ εὐηργετημένου τὸν εὐεργετήσαντα, πονηρίᾳ γνώμης διαβάλλων τοὺς οὐ παρεσχηκότας μέμψεως εὔλογον ἀφορμὴν, ἄλλων ἔγκλημα τὸ οἰκεῖον πάθος ποιούμενος, καὶ καταδικάζων ὁμοῦ τόν τε παρεσχηκότα καὶ τὴν ταύτης ὁπωσοῦν ἀπολαύσαντα, ἵνα μὴ κολάσῃς ἄλογον πάθος, ὅσιον κρίνων τὸ μὴ βασκαίνειν τοῖς ἀλλοτρίοις καλοῖς μηδὲ κατηφεῖν, ἐφ' οἷς εὐφραίνονται ἕτεροι; Τοιοῦτος γὰρ ὁ φθόνος πένθος ποιεῖται τὴν τῶν εὐθυμούντων χαρὰν, αὐτὸς ἐν ὀδύναις διάγων ἀεί. Ἐπεὶ μὴ προχωρεῖ τὸ ἐν οἷς βούλεται κακοῖς εἶναι τοὺς φθονουμένους. Σὺ δὲ καὶ τὸν ἐργάτην ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος ἤθελες ἑστάναι διὰ παντὸς ἔργον, καὶ τὸν ἀθλητὴν ἄνευ τοῦ ἀντιπάλου διόλου καθῆσθαι ἀγύμναστον, λανθάνοντα τοὺς μαθεῖν ὀφείλοντας, τίς ὢν οὗτος τυγχάνει τὴν δύναμιν. Καὶ τὸν στρατιώτην ἀναδειχθῆναι ταῖς πρὸς τοὺς πολεμίους μάχαις ἀριστέα δυνάμενον, ὑπορόφιον σκιοτροφεῖσθαι κορικῶς θαλαμευόμενον, τὴν ἐν ἕξει ἀνδρείαν ἐπὶ τῶν ἔργων οὐ βουλόμενος λάμψαι, καὶ φειδοῖ τῶν πόνων βασκαίνων τῶν στεφάνων αὐτῷ. Ἐγὼ δὲ τὸν ὀλυμπιονίκην πρὸς ἅπαν ἀθλήσεως εἶδος παρεσκευάσθαι παρακαλῶ, ἀνδρείαν γὰρ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἀγωνιζομένην καλῶ, οὐ τὴν τοῦ σώματος βλέπων ἀσθένειαν.

A murmurandi, qui mercedem, de qua in pactis conductionis convenerant, **206** recipiunt, licet et aliis eadem multiplicata daretur: nisi quod eos invidia torquebat, quæ cum multos alios, tum eos maxime affligit, qui aliorum honoribus cruciantur? Nec enim eos murmuraturos fuisse existimo, si laborassent absque novissimis illis, et soli mercedem constitutam recepissent, non habentes ullos adversus quos æmulationem exercerent. Nunc vero æmulorum honor invidiæ concitavit affectum, non commovendum utique, nisi alii visi fuissent præferri: parva, comparatione propriorum, æstimantes, quæ illorum erant, et mercedem quam ex condicto acceptam gratam habuisse debuerant (nulla re ad invidiam ipsos B vellicante, nisi quia primi fuerant honorati), eam murmurantes accipiunt, ideo tantummodo dolentes, quod aliis videbantur inferiores æstimati: non solum nacti seipsos in parte mercedis ejusdem admissos, sed et cernentes, quod breviori laborantes tempore æqualiter præmia eadem obtinuissent. Accepisti heus tu, quod tuum est. Quid te angit, quod alius tantumdem accipiat? Tua merces non est imminuta. Quid doles, quod alius, uti tu quidem reris, plus quam tu accipiat? Nisi alium accepisse scires tantumdem atque tu acceperas; utique boni consuluisses consuetam mercedem: sed quia alius una tecum accepit, tuum tibi videtur exiguum. Nihil amplius accepisti? At neque id constituisti, neque accepturum te sperasti. Quid ergo nulla C affectus injuria, voces injuriam passorum submurmuras? Quid tuum damnum plangis, ubi nihil amiseris? Cur patrisfamilias munificentiam tanquam injustam traducis? Cur gratiosam commiserationem dignis exhibitam appellas inæqualem distributionem? Si mercedem tibi **207** pactam subtrahens alteri tulisset, iniquus revera fuisset, alii conferens aliena, et in alienis sine suo sumptu magnificentiam animi ostendens. Si vero et tibi debitum integrum persolvit, et illis de suo commodum vel beneficium obtulit: quid quereris de benefactore pariter, et beneficii receptore; præ animi perversitate calumnians eos, qui nullam tibi rationabilem occasionem præbuere conquerendi, et proprium affectum aliorum in crimen convertis, simulque con- D demnas et erogantem beneficium, et eum qui illud etiam recipit: ut non castiges affectum abhorrentem a ratione: rem sanctam judicans alienis bonis non invidere, neque dolere de his ob quæ alii gaudent? Hujusmodi quippe invidia mœrorem ex lætantium gaudio percipit; ipsa in doloribus semper versatur, postquam his, quibus invidet, non immittit ea, in quibus vellet ipsos versari, mala. Tu vero et operarium extra vineam velles stare penitus otiosum, et athletam adversario destitutum, omnino sine ulla exercitatione desidere latentem, ita ut nemo scire possit eorum, qui addiscere debent, quo virium robore polleat. Velles militem, qui pugnando in hostes optime mereri

poterat laudem, sub tuto in umbra, et cubiculi recessu puellarum more enutriri in thalamo. Velles acquisitam habitu fortitudinem rebus gestis non inclarescere, et metu laborum invidere ipsi coronas. Ego vero olympioniceu, ut ad omne certaminis genus præparetur, adhortor; fortitudinem enim virorum virtutem exercitatam appello; non corporis specto imbecillitatem.

208 CAPUT III.

Generosum vero animi affectum æstimo, qui inimico variis ad tentationem modis insidianti, diversimode variisque viis decipienti occurrit, et quemcunque impetum ejus peritus est excipere dextre. Nam Paulus, qui varia eum moliri novit, omnesque ad subvertendum machinas, paratos vult esse, ut resistant omnes ex præscripto suo ejus insultibus. Etenim quandoque armans eos scuto fidei, et lorica justitiæ, et galea salutis et gladio spiritus [23]; nonnunquam velut pugiles ungens ad luctas, et dicens [24]: « Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes, adversus potestates, adversus mundi rectores tenebrarum sæculi hujus, adversus spiritualia nequitiæ [24]; » ut simul et hostium multitudinem addiscentes, et quod in tenebris pugnant, atque natura sunt invisibiles, sobrii sint semper vigilantes, et manus ad arma expeditas habeant, omnino quo resistant. Posteaquam enim secundum sapientem Salomonem somnus ab inimicis ejectus est, nec illi dormient, neque somnum capient, nisi malefecerint. « Insomnem habent, inquit, oculum et milites, ut observent hostium insultus, ut ne quid patiantur ob negligentiam contra voluntatem [25]. » Et consulit ocius decurrere ad supernæ vocationis præmium, et custodire nos ab eo, qui simul currit, necubi concurrentem secum, quasi crure subjecto subvertat, et pugnare manus jactantem quasi certa lege quidem, quando non adsunt adversarii, exercitationis causa, qua edoceatur peritia; quando vero aderunt **209** decertabuntque stataria in pugna, non per vacuum aera circumferre manibus arma, ipsum vero eorum caput perfodere, atque unguibus discerpere. Inde Dominus cum rectores mundi, qui sunt tenebrosi adversarii, sagittis feriunt obscura in nocte leves corde [26], atque in caligine omnes insidias struunt, in ista negotiatione hoc lucrum comparantes quod difficile, vel nullatenus deprehendantur, uti noxam inferant, et non inspecti insidias insultando faciant. « Sint (ait) lumbi vestri præcincti, et lucernæ ardentes [27], » volens nos zona quidem bene succinctos ad cursum, ardente vero lucerna custodiri a concurrentium injuria. Hoc enim Paulus dicebat: « Sic curro non quasi in incertum, lumine usus viæ duce, ut in pulchro cursu non concidam [28]. » David autem: « Lucerna pedibus meis lex tua, et lumen semitis meis, ad viam mandatorum tuorum [29] » dein decurrendam irreprehensibiliter, et apposita ab ipsis hærentia semitæ scandala declinans; hæc quidem provide,

A

ΚΕΦΑΛ. Γ'

Τὴν δὲ τῆς ψυχῆς λογιζόμενος γενναιότητα τοῦ ποικίλως ἐπιτιθεμένου πρὸς πεῖραν ἐχθροῦ ποικίλως ἀπατῶντα ταῖς μεθοδείαις, καὶ ἑκάστῃ γεγυμνασμένος ἁρμόζεσθαι προσβολῇ. Πολλὰ γὰρ αὐτὸν ἐπιτηδεύειν ὁ Παῦλος εἰδὼς, καὶ πᾶσι πρὸς τὸ καταβάλλειν μηχανὴν, ἑτοίμους εἶναι πρὸς τὸ ἀντιστῆναι ταῖς ἐφόδοις αὐτοῦ πάντας τοὺς κατ' αὐτοῦ πολιτευομένους βούλεται. Ποτὲ μὲν καθοπλίζων θυρεῷ πίστεως αὐτοὺ καὶ θώρακι δικαιοσύνης, περικεφαλαίᾳ τε σωτηρίου, καὶ μαχαίρᾳ πνεύματος· ποτὲ ὡς ἀθλητὰς ἀλείφων πρὸς τὰ παλαίσματα, καὶ λέγων· « Οὐκ ἔστιν ὑμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμο-
B κράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας· » ἵνα ἅμα καὶ τὸ πλῆθος τῶν πολεμίων μαθόντες, καὶ ὅτι πολεμοῦσιν ἐν σκότει, καὶ ὡς εἰσὶ τὴν φύσιν ἀόρατοι, νήφουσιν ἐγρηγορότες ἀεὶ, καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν ὅπλων ἔχοντες εὐτρεπισμένας διόλου πρὸς ἄμυναν. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ τὸν σοφὸν Σωλομῶντα ἀφῄρηται τῶν ἐχθρῶν ὁ ὕπνος, καὶ οὐ κοιμῶνται, καὶ οὐ μὴ ὑπνώσωσιν, ἐὰν μὴ κακοποιήσωσιν. « Ἄγρυπνον ἐχέτωσαν, φησὶ, καὶ οἱ στρατιῶται τὸ ὄμμα, τὰς ὁρμὰς ἐπιτηροῦν τῶν πολεμίων, ἵνα μή τι πάθωσιν ἐξ ἀμεριμνίας ἀβούλητον. » Καὶ τρέχειν συμβουλεύει συντόμως ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ τὸν συντρέχοντα φύλαττειν, μή που σκελίσῃ δι' αὐτοῦ τὸν συντρέχοντα καὶ πυκτεύειν χειρονομοῦντα μὲν,
C ὅτε μὴ πρόσεισιν οἱ ἀνταγωνισταὶ γυμνασίας ἕνεκεν τῆς διδασκούσης τὴν ἐμπειρίαν· παρόντων δὲ, καὶ μαχομένων συστάδην, μὴ κατὰ κενοῦ ἀέρος τὸ περὶ τὰς χεῖρας καταφέρειν ὅπλον, αὐτὴν δὲ διασκάπτειν αὐτῶν κεφαλὴν, καὶ ἀμύσσειν τοῖς ὄνυξιν. Ἔνθεν ὁ Κύριος, ἐπειδὴ κοσμοκράτορες ὄντες τοῦ σκότους οἱ ἀντίπαλοι, κατατοξεύουσιν ἐν σκοτομήνῃ τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ πᾶσαν ἐπιβουλὴν ἐπιχειροῦσιν ἐν σκότει, τὸ δυσφώρατον, ἢ ἀφώρατον, ἑαυτοῖς ἐκ τούτου πραγματευόμενοι ὅπως ἀδικῶσι, καὶ ἐπιβουλεύωσιν οὐχ ὁρώμενοι. Φησίν· « Αἱ ὀσφύες ὑμῶν ἔστωσαν περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι· » εὐσταλεῖς μὲν εἶναι θέλων πρὸς τὸν δρόμον τῇ ζώνῃ, φυλάττεσθαι δὲ τῷ καιομένῳ λύχνῳ τὴν τῶν συντρεχόντων ἐπήρειαν. Τοῦτο γὰρ ὁ μὲν Παῦλος ἔλε-
D γεν· « Οὕτω τρέχω ὡς οὐκ ἀδήλως » τῷ φωτὶ κεχρημένος ὁδηγῷ πρὸς τὸ ἄπταιστον τοῦ καλοῦ δρόμου. Ὁ δὲ Δαβίδ· « Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου, τὴν ὁδὸν τῶν ἐντολῶν σου, » λοιπὸν τρέχων ἀμώμως, καὶ τὰ τιθέμενα παρ' αὐτῶν ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα τὰ μὲν ἐκκλίνων εὐσκόπως, τὰ δὲ ὑπεραλλόμενος ὀξυτάτῃ τοῦ δρόμου

[23] Ephes. 6, 11. [24] ibid. 12. [25] Prov. iv, 16 sec. LXX. [26] Psal. x, 3. [27] Luc. xii, 35. [28] I Cor. ix, 26. [29] Psal. cxviii, 32, 105.

φορᾷ ἅπαξ προκόψας μετεωρισμῷ τοῦ λογισμοῦ, καὶ ἀσφαλῶς λοιπὸν περιαθρῶν πάντοθεν τὰ ἐν μέσῳ προσκόμματα.

A illa vero impetu, citissimo cursu supersiliens, semel progressus elata in altum ratione, et deinceps secure circumspiciens undequaque, quæ sunt offendicula in medio.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ὡς γὰρ τὸν ὀφιόδηκτον θροεῖ καὶ σχοῖνος σπειρηδὸν ἐῤῥιμμένη, τοῦ φόβου πλάσσοντος τὴν ὄψιν πρὸς τὴν ὑπόνοιαν, καὶ τὴν ἔννοιαν παραπέμποντος τῇ πείρᾳ· οὕτω μετὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦτον καὶ αἱ μὴ κεκωλυμέναι τῶν ἐπιθυμητῶν χρήσεις κατέπληττον, δεδοικότα μή πού τις αὐταῖς πρὸς ἁμαρτίαν τοῦ ἐχθροῦ δόλος ἐγκέκρυπται δέλεαρ ἀπάτης προστιθέντος τὰ ἐφειμένα πρός τι τῶν ἀπηγορευμένων ἑλκῦσαι μηχανωμένου· καθάπερ εἵλκυσε πάλαι τῇ ὄψει τῆς γυναικὸς πρὸς τὸ ἔνεδρον ἀγαγὼν τῆς ἀθεμίτου μοιχείας Καὶ τοῦτο δῆλον, ἐξ ὧν ἐπιθυμήσας ἐν πολέμῳ τοῦ ἐν Βηθλεὲμ ὕδατος, οὐχ ἠνέσχετο, κομισθέντος, ποιεῖν, καὶ τὸ μετ' ἐπιθυμίας δίψος ὁμολογήσας, καὶ τὸ ἐγκρατὲς ἐπιδειξάμενος εἰ μὴ κολάσοι τὸ ἀδεὲς τῆς ἐπιθυμίας, ὁδὸν εὔκολον πρὸς πᾶσαν ἡδονὴν ἀνοίξειν αὐτῇ λογισάμενος. Ἄλλος δέ τις τῶν θεσπεσίων ἀποστόλων καὶ λέοντα ὀνομάζει τὸν ἐχθρὸν, οὐδὲν ἀνύσαντα τοῖς σεμνοτέροις σχηματισμοῖς, ὧν ἐσπούδαζεν εἰς ἐπιβουλὴν, καὶ θηρίων πρὸς τὸ φοβῆσαι λοιπὸν μιμούμενον εἰκότως μορφὴν, ὧν ἔχει τὴν ὠμότητα, τούτων ὑποδυόμενος τὸ μορμολύττεσθαι δυνάμενον εἶδος. Φησὶ γάρ· «Ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ, ᾧ ἀντίστητε γενναίως.» Τῷ μὲν ὠρυώματι τὴν ἐκείνου βλαπτικὴν δηλώσας μανίαν, τῷ δὲ ἀντίστητε γενναίως μηνύσας ἣν ἔχειν οἱ θηροκτόνοι ἐξ ἀσκήσεως ὀφείλουσι δύναμιν, τὴν φυσικὴν ἐπιῤῥωννύντες ὁσημέραις ταῖς πυκναῖς ἐργασίαις. Οὐ γὰρ φυγεῖν εἶπεν, ἢ ἐκτραπῆναι τὸν θῆρα βρυχόμενον, ἀλλ' ἀντιστῆναι τούτῳ, καὶ ἀντιβῆναι εὐτόνως προσέταξε· δύναμιν ἔχειν εἰδὼς ἕκαστον πρὸς τὸ τῆς οἰκείας ὑπερμαχεῖν ἀσφαλείας, καὶ τὰ πρὸς τὴν ἄμυναν ὅπλα συμφυῆ, καὶ ἀχώριστα πᾶσιν ὄντα.

CAPUT IV.

Quemadmodum enim demorsum a serpente perturbat et funis in orbem spiræ modo projectus, metu efformante visum ad suspicionem et cogitationem transmittente ob periculum quod expertus est: ita post peccatum admissum hunc **210** (Davidem nempe) rerum desiderabilium etiam usus non prohibiti percellebant metuentem necubi dolus aliquis inimici delitesceret, qui in ipsis ad peccatum, escam deceptionis proponeret, ea quæ sunt permissa, B ad aliquid vetitorum pellicere machinantis: sicuti traxerat olim aspectu mulieris deducens ad insidias interdicti lege adulterii [30], et hoc manifeste patet, inde, quia cum desiderasset in bello aquam Bethleemiticam [31], neque indulsit sibi, cum allata ea fuisset, ut ipsam biberet, qui suam fassus ob sitim cupiditatem, propriamque demonstrans continentiam, arbitrabatur, quod, ni concupiscentiæ licentiam castigasset, libertatem ei ad omnem aperuisset voluptatem. Alius vero quidam e divinis apostolis leonem etiam nominat inimicum, nullum damnum inferentem severioribus habitudinibus, quibus ad insidias struendas studebat, et ferarum speciem ad terrendum deinceps imitantem, harum imaginem subinduens quo possit larvarum instar formidinem incutere. Ait quippe: «Adversarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui resistite generose [32]:» rugitu quidem illius exitialem C furorem ostendens, et verbis, cui resistite fortes indicans quod robur habere debeant ferarum confectores ab exercitatione, cum natura insitam virtutem corroborent quotidie frequentibus actibus. Nec enim fugere dixit, aut diverti a fera frendente; verum resistere ipsi, et contra eam progredi contentione magna mandavit: sciens unumquemque vim habere ad propugnandum propriam securitatem, et cognata arma ad injuriam propulsandam, et inseparabilia inesse omnibus.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Πάλιν ὁ Παῦλος ὑπαγορεύει λέγων· «Παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ,» τούτοις τοὺς ἐπιστήμονας βάλλειν διδάσκων τὸν πολέμιον, οἷς οἱ ἄφρονες βάλλονται ὑπ' αὐτοῦ· ἵνα ὀφθαλμὸς μὲν πολεμῇ παντὶ τῷ δι' ὄψεως ἀπατᾷν δυναμένῳ, ἀκοὴ δὲ μάχηται ταῖς φθείρειν ἤθη χρηστὰ ἐπισταμέναις ὁμιλίαις κακαῖς· Ὄσφρησις δὲ τοὺς χαυνοῦν, καὶ ἐκλύειν τῆς ψυχῆς τὸ παράστημα εἰωθότας ἀτμοὺς ἀποστρέφηται σπουδαίως· γεῦσις δὲ τοὺς κεχαρυκευμένους πρὸς τὸ ἄγαν ἡδὺ παραιτῆται χυμοὺς, καὶ ἀφὴ μὴ λογίζηται τὰ μαλακότητι καὶ λειότητι πρὸς ἡδονὴν γοητεύοντα σώματα, καὶ χεὶρ πλεονεκτικὴ ἐκτείνηται εἰς μετάδοσιν, καὶ πόδες ἐπισπεύδοντες, κατὰ τὸν Σολομῶντα, κακοποιεῖν, ὁδὸν ἐντολῶν τρέ-

211 CAPUT V.

Rursus Paulus submonet dicens: «Exhibete membra vestra arma justitiæ Deo [33],» hisce docens eos, D qui sapiunt, ferire adversarium, quibus ab ipso insipientes feriuntur. Ut oculus quidem pugnet contra quidquid per aspectum decipere potest, auditus autem expugnet prava colloquia bonos mores corrumpere valentia [34], at odoratus ab odoribus seu vaporibus solitis relaxare atque dissolvere constantiam robustam valde avertatur. Gustus vero succos exquisite conditos ob nimiam dulcedinem respuat, et tactus corpora fascinantia præ mollitie atque lævitate ad voluptatem non attendat, manus vero redundans distendatur ad erogationem, et pedes, secundum Salomonem [35], properantes ad male facien-

[30] II Reg. xi, 4. [31] II Reg. xxiii, 16. [32] I Petr. v, 8. [33] Rom. vi, 19. [34] I Cor. xv, 33. [35] Prov. i, 16.

dum, viam mandatorum percurrant festinanter; atque lingua maledica verba benedictionis effundit. Sic enim fiunt arma justitiæ, quæ fuerant arma peccati, in contrarium versa, et rejecta, quæ antea propter abusum possidentium, ipsis perniciem afferebant. Idcirco asper et iracundiam spirans resurgit, et adversus eos, qui ab ipso defecerunt et Deo adhæserunt, tyrannus accelerans, quod aufugit denuo retrahere veluti mancipium sibi longa consuetudine acquisitum, et variis tentationibus subigere iterum aggreditur; undique afflictiones commovens, et undique calamitates, ut in malitia deducta vita, quia non perturbatur tumultibus, judicata tolerabilis, compellat rursus recurrere ad voluptarium vitæ genus, dissolutumque, velut ad tranquillum **212** portum, eum qui tentationibus, quasi procellis in pelago, jactabatur, dicentem omnino illud in deserto laborantium: « Melius erat nos Ægyptiis servire quam in ista solitudine mori [36]. » Optabilius enim judicat, qui diligit desidiam, obaudire cupiditatibus, quam bellum gerere cum illis, quando viderit virtutis viam asperam et difficilem, et multis undequaque affligentibus obsessam, eos quidem qui amici aliquando fuerant, demum evasisse inimicos, et ipsos persequi retro, volentes abducere in servitutem. Veros autem hostes atque ignotos occurrere, et progressum ad bonum objacens prohibere. Sic plures hucusque ignotæ gentes quoad potuerunt, Israelitas prohibuerunt transitu dicentes: « Non transibis per nos [37], invidentes, quæ ipsis conducebant ad profectionem. Pharao vero habens adhuc ipsos penes seipsum fugam meditantes, dicebat illis, qui cum ipso ad hæc cooperabantur: « Aggraventur opera hominum istorum [38], opinatus vacationem ab operibus ipsis fore ad arrogantiam pervicacem velut assuefactionem; cum secessissent autem, studiose persecutus est, non permittens eos, uti volebant, et nati erant, libere agere, in servitutem vero rursus abducere, possidereque festinans ingenuos et liberos, cum hujus conditionis forent, et esse semper possent. Verum hi quidem tenaci propositi ratione ejus servitium effugientes, omnem patienter tulerunt ingruentem malignitatem, donec ad desideratam pervenerunt felicitatem; hi vero non valde judiciose derelinquentes, neque perferentes difficilia virtutis principia (dura etenim principia cujuscunque operis, ac morosa, illorumque maxime opera, quæ laboriosa sunt ante habitum comparandum) de reditu **213** disserebant in Ægyptum, dominum rursus eligentes, quem aliquando probe probaverant, expertique fuerant crudelem, multoque dignum odio. Dicebant quippe: « Statuamus nobis ducem, et revertamur in Ægyptum [39]; » facilem rati reversionem per viam peractam cum multis ærumnis; et rursus: « Quia non erant monumenta in Ægypto, eximus ad moriendum in deserto [40]; » dicentes id propter desidiam, virtuti et vitio conterminam. Cum qui neutiquam declinaverit a malo,

A χουσιν ἠπειγμένως, καὶ γλῶσσα δύσφημος εὐχάριστα
φθέγγεται ῥήματα. Οὕτω γὰρ γίνεται ὅπλα δικαιο-
σύνης τὰ ὅπλα τῆς ἁμαρτίας, ἀντιστρόφως βαλλόμε-
να κατὰ τοῦ πρὶν αὐτοῖς ἀποκεχρημένου πρὸς ὄλε-
θρον τῶν κεκτημένων. Διὰ τοῦτο τραχὺς, καὶ θυμοῦ
πνέων ἀνίσταται κατὰ τῶν ἀφισταμένων αὐτοῦ, καὶ
Θεῷ προστιθεμένων, ὁ τύραννος ὑπάγεσθαι τὸ ἀπο-
διδράσκον σπεύδων, ὡς ἔθει μακρῷ γενόμενον ὑπο-
χείριον, καὶ πειρασμοῖς ὑποβάλλει ποικίλοις, πάντ-
οθεν θλίψεις, πάντοθεν περιστάσεις κινῶν· ἵνα ὁ ἐν
κακίᾳ βίος διὰ τὸ ἀθόρυβον κριθεὶς ἀνεκτὸς, παλιν-
δρομῆσαι παρασκευάσῃ ὡς ἐπ' εὔδιον λιμένα τὴν
ἄνεσιν τὸν ὡς ἐν πελάγει τοῖς πειρασμοῖς χειμαζό-
μενον, λέγοντα πάντως τὸ τῶν κακοπαθούντων ἐν τῇ
ἐρήμῳ· « Βέλτιον ἦν ἡμᾶς δουλεύειν τοῖς Αἰγυπτίοις,
B ἢ ἀποθανεῖν ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ. » Αἱρετώτερον γὰρ
τοῦ μάχεσθαι ταῖς ἐπιθυμίαις, τὸ ὑπακούειν ταύταις
κρίνει ὁ ῥᾳστώνην ἀγαπῶν, ὅταν ἴδῃ τῆς ἀρετῆς τὴν
ὁδὸν τραχεῖαν, καὶ δύσβατον, καὶ πολλοὺς πολλαχόθεν
τοὺς θλίβοντας ἔχουσαν, τοὺς μὲν συνήθεις ποτὲ τε-
λευταῖον γινομένους ἐχθροὺς, καὶ διώκειν ὀπίσω
πρὸς τὸ δουλαγωγεῖν ἐθέλοντας· τοὺς δὲ ἀληθεῖς,
καὶ οὐ γνωρίμους ὑπαντῶντας, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ κεί-
μενον ἀγαθὸν κωλύοντας προκοπήν. Οὕτω πολλὰ τῶν
τέως ἀγνώστων ἐθνῶν τοὺς Ἰσραηλίτας τῆς παρόδου
εἴργειν ἐφ' ὅσον ἐδύνατο, λέγοντα· « Οὐ παρελεύσῃ
δι' ἡμῶν, » βασκαίνοντα τῆς ἐπὶ τὰ συμφέροντα πο-
ρείας αὐτοῖς. Ὁ δὲ Φαραὼ ἔτι μὲν ἔχων αὐτοὺς παρ'
ἑαυτῷ τὴν φυγὴν σκεπτομένους γε τοῖς εἰς τὰ τοιαῦ-
C τα συνεργοῦσιν αὐτῷ· « Βαρυνέσθω τὰ ἔργα τῶν
ἀνθρώπων τούτων, » τὴν ἄδειαν αὐτοῖς γεγενῆσθαι
νομίσας ἐπιτριβὴν πρὸς αὐθάδειαν, ἀναχωρήσαντας
δὲ μετεδίωκε σπουδαίως ἐλευθεριάζειν οὐκ ἐπιτρέπων
ὡς ἐβούλοντο, καὶ ἐπεφύκεισαν, δούλους δὲ πά-
λιν κεκτῆσθαι σπεύδων τοὺς εὐπατρίδας, καὶ ἐλευθέ-
ρους, καὶ ὄντας, καὶ εἶναι δυναμένους ἀεί. Ἀλλ' οἱ
μὲν ἰσχυρογνώμονι λογισμῷ τὴν τούτου φυγόντες
δουλείαν, πᾶσαν πληκτικῶς ἤνεγκαν ἀπαντήσασαν
κάκωσιν, ἕως εἰς τὴν σπουδαζομένην ἔφθασαν τε-
λειότητα· οἱ δὲ μὴ πάνυ κεχρημένως καταλιπόντες
αὐτὸν, μὴ φέροντες τὰ δυσχερῆ τῶν τῆς ἀρετῆς προ-
οιμίων (χαλεπαὶ γὰρ αἱ ἀρχαὶ παντὸς ἔργου, καὶ
δυσάρεστοι, καὶ μάλιστα τῶν ἐπιπόνων πρὸ τῆς
ἕξεως) ὑποστρέψαι εἰς Αἴγυπτον ἐλογίσαντο, δεσπό-
D την αὖθις αἱρούμενοι, τὸν ὅτε καλῶς ἐδοκίμασαν φα-
νέντα δυσμενῆ, καὶ πολλοῦ μίσους ἄξιον. Φασὶ γάρ·
« Δῶμεν ἀρχηγὸν καὶ ὑποστρέψωμεν εἰς Αἴγυπτον, »
εὔκολον ἡγούμενοι τὴν ὑποστροφὴν τῆς μετὰ πολλοῦ
κόπου ἀνυσθείσης ὁδοῦ. Καὶ πάλιν· « Παρὰ τὸ μὴ
ὑπάρχειν μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ ἐξήλθομεν ἀποθανεῖν
ἐν ἐρήμῳ, » λέγοντες διὰ τὴν ἀργίαν, τὸ μεθόριον
ἀρετῆς, καὶ κακίας οὐδέπω τοῦ ἐκκλίναντος ἀπὸ τοῦ
κακοῦ ὁμολογουμένως ὄντως ἐν τῷ ἀγαθῷ, μεταξὺ
τέως φρουρουμένου τούτου κἀκείνου, ἕως παν-
τελῶς ἀπαλλαγεὶς τοῦ ἑτέρου ἐν τῷ ἑτέρῳ παγίως
ἀμφοτέρας ἐρείσει τὰς ἰγνύας οὐκ ὀκλάζων ἔτι ὡς
πρὶν, οὐδὲ ποτὲ μὲν ῥέπων ὧδε, ποτὲ δὲ ταλαντεύων
ἐκεῖσε.

[36] Exod. xiv, 12. [37] Num. xx, 18, 20. [38] Exod. v, 9. [39] Num. xiv, 4. [40] Exod. xiv, 11.

ex confesso versetur in bono, interea tandiu custodiens hoc et illud, donec ab altero fugiens, et in altero utrumque poplitem firmiter fixerit, non titubando adhuc ut prius : nec aliquando quidem huc vergendo, interdum vero illuc præponderando.

A

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Τοιοῦτος γὰρ ὁ ἀναχωρῶν τῆς πονηρᾶς συνηθείας ἕλκεται τὰ πολλὰ ὀπίσω, κἂν ἐπείγηται πρόσω, προκόπτων ἐφ' ᾧ σπουδάζειν βιαζόμενος, καὶ ἀγχιστρόφοις ῥοπαῖς, ἐπὶ πολὺ κλίνειν ὧδε καὶ ὧδε, μέχρις ἂν γυμνασίᾳ πολλῇ, καὶ χρόνῳ, αὐτὸν ἀπομαθεῖν τὰ πρῶτα· ἔθιμα δὲ σχεῖν παρασκευάσῃ τὰ δεύτερα καὶ καθάπερ μεθηλικιωθέντα ἐκ μειρακίου εἰς ἄνδρα καὶ ἀπὸ τῆς παρούσης πρὸς τὴν παρελθοῦσαν, οὐκέτι, κἂν ἐθέλῃ, δυνάμενον· ἄτοπον γὰρ τὸ μὲν σῶμα νόμῳ φύσεως ἀκολούθως ἀμείβειν τὰς ἡλικίας ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἐπὶ τὴν πρεσβυτικὴν ἰόντα σεμνότητα, καὶ τῇ πολιᾷ στίλβειν ἀξιοπίστως, καὶ τῇ καταστάσει γίνεσθαι λαμπρὸν, καὶ αἰδέσιμον· τὴν δὲ ψυχὴν μὴ προκόπτειν τὴν ἰδίαν προκοπὴν, ἐν τῷ B ἀγαθῷ, μηδὲ τὰς ἐν τῇ ἀρετῇ ἀνύειν ἐνθέσμως ἡλικίας ἐξ ἄλλης μεταβαίνουσαν ἐπ' ἄλλην, καὶ φθάνουσαν οὕτως ἐπὶ τὴν ἀξιέραστον τελειότητα, ἐναπομένειν δὲ τῇ ἀφρονούσῃ παιδικῇ καταστάσει, ἢ τῇ μετ' αὐτὴν χαιρούσῃ ταῖς νεωτερικαῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ἐν παρηβηκότι τῷ σώματι νεάζειν ἔτι, καὶ ἀκμάζειν ἐν τοῖς κατεγνωσμένοις τούτοις, τερπομένην διόλου, οἷς νήφοντες οὐδὲ πρὸς ὀλίγον ἐτέρφθησαν μείρακες. Ὅτι δὲ διαφορὰς ἡλικιῶν ἀμείβει καὶ αὐτὴ ἐκ νηπιότητος προβαίνουσα ἐπὶ τελειότητα, διδάσκει ποτὲ μὲν λέγων ὁ Παῦλος· « Ὡς νηπίους ἐν Χριστῷ γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, οὐ βρῶμα· » ποτὲ δέ· « Μέχρι καταντήσομεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. » Καὶ πάλιν· « Ὅτε ἤμην C νήπιος, ἐλάλουν ὡς νήπιος, ἐφρόνουν ὡς νήπιος, ἐλογιζόμην ὡς νήπιος· ὅτε δὲ γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. » Οἶδε δὲ καὶ γεννηθέντας ἅπαξ τινὰς καὶ δεομένους αὖθις ἄλλης γεννήσεως, ἐκ φωτὸς πάλιν ἐπὶ νηδὺν ἀνακάμπτοντας, οἷς φησι· « Τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, » ἔμβρυα πάλιν ποιῶν τοὺς εὐδοκίμους φέροντας ἐπὶ τοῦ εἴδους τοὺς τοῦ Χριστοῦ χαρακτῆρας, μηδὲ τὸ κατ' εἰκόνα μορφωθέντας καλῶς εἴ πως τὸ τερατόμορφον ἀποθέμενοι μεταβάλοιεν πρὸς τὸ ἄρτιον, καὶ ὁλόκληρον, τῷ γεννήσαντι ὁμοιωθέντες, καὶ γνήσιοι τούτου, καὶ οὐχ ὑποβολιμαῖοι, καὶ νόθοι γνωριζόμενοι παῖδες. Ἔδει δὲ μᾶλλον εὐκόλως τὴν ψυχὴν παρατρέχειν τὰς καταστάσεις, ἢ τὸ σῶμα τὰς ἡλικίας, ἐφ' ὅσον μὲν τοῦτο χρόνον ἀνάγκαις D δουλεύει, καὶ φύσεως ὑπόκειται νόμοις ἐξουσίαν οὐκ ἔχον μεταβῆναι πρὸς ὅπερ οὐ μετάγει καιρὸς, οὐδὲ ὑπερβῆναι δυνάμενον τὴν ἐγγίζουσαν, καὶ ἐπιβῆναι τῇ μετ' αὐτὴν ἀτάκτῳ φορᾷ, ἑκάστης ἡλικίας ὡρισμένον χρόνον παρεχούσης αὐτῷ, καὶ παραδραμεῖν οὐ συγχωρούσης πρὸ ὥρας, καὶ μετελθεῖν πρὸς τὴν γείτονα. Ἐκείνη δὲ προαιρέσει ἀναμένουσα τῇ ἐνεστώσῃ ἕως ἂν βούληται, καὶ μεταβαίνουσα πρὸς τὴν ἑτέραν ὅτε βούλεται, ἀκώλυτον ἔχει τὴν ὅτε θέλει μετάβασιν, κἂν ὑπερβῆναι τὰς ἐν μέσῳ προέληται,

CAPUT VI.

Talis enim est, qui secedit a prava consuetudine, ut plurimum quippe trahitur retro, etsi deducatur in partem anteriorem, progrediens parum in ea re, cui studet, et rursus a vetusta habitudine coactus repedare, et versatilibus inclinationibus plerumque hinc se inflectens, et illinc, donec multa exercitatione, et tempore diuturno dediscat ipsa priora, secunda vero habere paratus sit consueta : perinde ac translatus ab ætate puerili ad virilem, et a præsente ad ulteriorem, neutiquam, quantumvis velit, potens, incongruum enim est corpus quidem ex lege naturæ consequenter ætates mutare, a puerili ad senilem usque gravitatem transeundo, et canitie nitere condigne ad conciliandam auctoritatem, atque statu fore fulgidum et reverendum. Animam autem non promovere proprium progressum in **214** bono, neque in virtute complere legitime ætates ex alia transgredientem in aliam, sicque pervenientem in perfectionem dignissimam dilectione; inhærere vero statui puerili insipienti, atque illi, qui post ipsum, gaudet juvenilibus cupiditatibus, et in provecto corpore juvenem adhuc et vegetum esse, florentemque, in hisce reprehensibilibus universim sese oblectantem, quibus sobrii frugique adolescentes neque vel tantillum delectati sunt. Quod vero discrimina ætatum mutantur, et ipsa ex infantia progreditur ætas ad perfectionem, edocet aliquando Paulus dicens : « Tanquam parvulis in Christo lac vobis dedi potum, non escam [61]; » nonnunquam vero : « Quousque occurramus in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi [62] » et rursum : « Quando eram parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus ; quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli [63]. » Novit vero et eos, qui semel geniti sunt, et rursus alia egere generatione e luce iterum in uterum reflectentes, quibus ait : « Filioli mei, quos rursum parturio, usque dum formetur Christus in vobis [64] ; » fetus imperfectos iterum faciens probatas in Christi figura notas præferentes, neque bene secundum imaginem efformatos, si quo pacto, quod monstruosa specie est, deponentes, transmutent in integrum, et numeris omnibus absolutum, et assimilati ei qui genuit, et germani ipsius, neque suppositi et spurii filii agnoscantur. Facilius vero oportebat animam transcurrere status, quam corpus ætates, quanto tempore istud necessitatibus inseruit, et naturæ legibus subjacet, **215** potestatem nequaquam habens transgrediendi ad illud ad quod tempus non transducit, neque supergredi valens propinquantem ætatem, et insilire post ipsam inordinato motu ; unaquaque ætate definitum tempus ipsi præbente, neque permittente ut trans-

[61] I Cor. III, 2. [62] Ephes. IV, 13. [63] I Cor. XIII, 11. [64] Galat. IV, 19.

currat ante præfinitos ævi status, et ad vicinam A pertranseat. Illa vero firme ac certa deliberatione remanens in præsente, quandiu velit, et ad aliam transiens quando vult, nullum habet obstaculum quin transgrediatur eas, quas in medio comprehendit, licet ipsi a summo ad summum prosilire saltu agili, et statim ac fuerit introducta, consequi perfectionem mente ac studio transeundo ad ea quæ proponit sibi stabili et immota ratione, ab hisce quæ damnaverit ipsa.

ἔξεστιν αὐτῇ ἀπ' ἄκρου πηδῆσαι ἐπ' ἄκρον κούφῳ τῷ ἅλματι, καὶ ἐπ' αὐτῆς φθάσαι τῆς εἰσαγωγῆς ἐπὶ τὴν τελειότητα, γνώμῃ καὶ σπουδῇ μεταβαινούσῃ ἀφ' ὧν ἂν κρίνῃ, ἐφ' ἃ ἂν προθῆται βεβαίῳ, καὶ ἀκινήτῳ λογισμῷ.

CAPUT VII.

De his qui secuti sunt Moysis propositum.

Sic qui desiderio libertatis hujusmodi, quod Moyses habuit, flagrarunt, immutabili constantiæ robore communientes propositum suum, omnibus casibus sinistris qui acciderunt ipsis, evasere superiores, hostium quidem multitudinem, quæ sub oculos cadere universim non potest, minime formidantes, famem vero atque sitim, quæ dominatio- B nem exercent in corpus, temperanter tolerantes: quandoquidem fides indubitata speratæ fruitionis alleviabat labores imminentes, bona exspectatione consolans ærumnas quas præsentes experiebantur, et quæ præ manibus erant dolore acerba, futurorum **216** bonorum delectatione attemperans. Novit quippe mens splendidis occupata ratiocinationibus haud multum ex his, quæ perturbant afflictionibus, sensum percipere, et præsentia, quæ molesta sunt, reprimere meditatione bonorum quibus fruitura post hæc erat. Eam ob rem creatura ipsis ad eorum usus transmutabatur apte, et mare quidem efficiebatur continens, cum insequerentur eos fugientes Ægyptii, præbens iter siccum diviso pelago, et utrinque præsegmina aquæ erigens in su- C blime, fluenta recta lapidescentia, sistensque fluxum iteratum abrupte, et glaciem astrictis ansis, donec pertransierunt salvati; saxum vero durum, et humoris expers lacum, et pelagus constituit circa ipsum copiosis e profundo ductibus scaturiens ad bibendum, et jucundis laticibus: cœlum vice terræ messem fecit mannæ, non insitam frugem deorsum uingens, et esurientibus subito parans mensam sine labore non solum implentem ventris indigentiam, sed uniuscujusque appetitum mutatione qualitatis explentem; cujus enim quis escæ memoria desiderium captaverat, illius gustum reperiebat in illo, arbitratus jam sese comedere, quam cupide appetebat, una materie inserviente multiformiter omnium appe- D tentiis, et imitante in gustu omnigenæ qualitatis sensationem. Aqua amara fuit edulcata, et ex alia confestim mutata fuit in aliam qualitatem, facta suavis potio, pro ea quæ paulo ante molesta erat et insuavis gustui: aer ova parturire nescius vere peperit reginam coturnicum, ipsamque impellens flatu violento ex ipsis cumulavit tentoria eorum, qui alimento indigebant, venationem sine retibus exhibens ipsis aves in manus tradens: **217** nox in diem convertebatur columna ignis illustrata; interdiu solaris flamma reprimebatur, nube, quæ super

ΚΕΦΑΛ. Ζ.

Περὶ τῶν ἀκολουθησάντων τῇ τοῦ Μωϋσέως προθέσει.

Οὕτως οἱ τὴν τοιαύτην Μωϋσεῖ τῆς ἐλευθερίας ἐσχηκότες ἐπιθυμίαν ἀμεταθέτῳ φραξάμενοι καρτερίᾳ τὴν πρόθεσιν πάντων ἐγένοντο τῶν προπεσόντων ἀεὶ σκυθρωπῶν ἀνώτεροι, πολεμίων μὲν οὐ καταδείσαντες πλῆθος ἀσύνοπτον· πεῖναν δὲ καὶ δίψαν τὰς δυναστευούσας ἐν σώματι βαστάσαντες ἐγκρατῶς, ἐπειδὴ πίστις αὐτοῖς ἀνενδοίαστος τῆς ἐλπιζομένης ἀπολαύσεως τὸν ἐνεστῶτα τέως ἐπεκούφιζε πόνον προσδοκίᾳ χρηστῇ παραμυθουμένη τὴν πεῖραν τῶν παρόντων ἀνιαρῶν, καὶ τὰ ἐν χερσὶ λυπηρὰ ἐπικιρνῶσα τῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν εὐφροσύνῃ. Οἶδε γὰρ ὁ νοῦς φαιδροῖς ἐνασχολούμενος λογισμοῖς, οὐ πολλὴν τῶν ἐνοχλούντων λαμβάνει αἴσθησιν θλιβερῶν, καὶ τὰ παρόντα ἐπαχθῆ ἀμβλύνειν μελέτῃ τῶν ἐν οἷς ἔσται μετὰ ταῦτα καλῶν. Διὰ τοῦτο πρὸς τὰς χρείας αὐτοῖς μετεστοιχειοῦτο ἡ κτίσις ἁρμοδίως, καὶ θάλασσα μὲν ἠπειροῦτο διωκουμένοις, τὸ διαιρεθὲν τοῦ πελάγους, ὁδὸν παρέχουσα ξηράν, καὶ τὰ ἑκατέρωθεν τοῦ ὕδατος τμήματα, πρὸς ὕψος ῥεῖθρα, καὶ τὴν παλίῤῥοιαν ἐπισχοῦσα ἀποκρήμνως, καὶ κρυσταλλομέναις ταῖς ἀμπώτισιν ἕως παρῆλθον οἱ σωζόμενοι, πέτρα δὲ σκληρά, καὶ νοτίδος ἄμοιρος, λίμνην, καὶ πέλαγος ἵστη περὶ ἑαυτὴν ἀφθόνους ἐκ βάθους βλύζουσα ὀχετοὺς ποτίμου, καὶ προσηνοῦς νάματος, οὐρανὸς ἀντὶ γῆς ἐγεώργει τὸ μάννα, ἄσπορον κατανίφων καρπὸν καὶ σχεδιάζων τοῖς πεινῶσιν ἀταλαίπωρον τράπεζαν, οὐ μόνον ἔνδειαν πληροῦσαν γαστρὸς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑκάστου πληροῦσαν ἐπιθυμίαν τῇ μεταβολῇ τῆς ποιότητος, οὗ γάρ τις τῇ μνήμῃ ἐδέσματος ἐλάμβανεν ὄρεξιν, τούτου τὴν γεῦσιν εὕρισκεν ἐν αὐτῷ ἐκεῖνο νομίζων ἐσθίειν, ὅπερ εἶχεν εἰς ἐπιθυμίαν μιᾶς ὕλης ὑπηρετούσης ταῖς ἁπάντων πολυτρόπως ὀρέξεσι, καὶ μιμουμένης ἐν τῇ γεύσει πάσης ποιότητος αἴσθησιν. Ὕδωρ ἐγλυκαίνετο πικρὸν, καὶ μετέβαινεν ἀθρόως ἐξ ἄλλης εἰς ἄλλην ποιότητα, προσηνὲς γινόμενον πόμα, ἀντὶ τῆς ἔναγχος ἀνιούσης, καὶ ἀηδιζούσης γεύσεως· ἀὴρ ὠοτοκεῖν οὐκ εἰδὼς, ἔτικτε ἑτοίμως ὀρτυγομήτραν, καὶ ταύτην ἐλαύνων πνεύματι βιαίῳ, παρ' αὐτὰς ἐσώρευε τὰς σκηνὰς τῶν δεομένων τροφῆς, ἀσαγήνευτον ἄγραν αὐτοῖς τοὺς ὄρνις εἰς χεῖρας διδούς· νὺξ εἰς ἡμέραν μετεβάλλετο φωτιζομένη στύλῳ πυρός· ἡμέρας ἡλιακὸς ἀνεστέλλετο φλογμὸς, νεφέλης ἐπιπολαζούσης τῷ πλήθει, καὶ μεσιτευούσης τούτοις, ταῖς ἐκ τοῦ πόλου τεταμέναις ἀκτῖσιν ὥσπερ μὴ θάλποιντο κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν πεζεύοντες ὕπαιθροι, στεγανῷ δὲ τῆς νεφέλης σκιάζοιντο τῷ ἁπλώματι, εὐκόλως

τὴν πεζοπορίαν ποιούμενοι καθάπερ ὑποῤῥόφιοι διάγοντες, καὶ οὐχ ὁδεύοντες γυμνὴν πάντοθεν, καὶ ἄσκιον ἐρημίαν. Οὐκ ἐπαλαιώθη τούτοις, οὐ πέπλον, οὐ πέδιλον ἐπὶ χρωτὸς τεσσαράκοντα ἔτεσιν ὄντα διηνεχῶς· οὐκ ἐφθάρη ὑποζύγιον πρὸς τοσοῦτον διαρκεῖν οὐ πεφυκὸς χρόνον. Οὐ νόσος, οὐ φθόνος, οὐ πυρετὸς, οὐ ῥίγος, οὐκ ἄλλο τι τῶν ἐγσκήπτειν εἰωθότων τοῖς σώμασι, συνέπεσε τούτοις ἀῤῥώστημα· « Οὐκ ἦν γὰρ ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν. » Ἐνίκησαν χάριτι Θεοῦ τὴν φύσιν κρείττονες τῆς κατ' αὐτὴν ἀσθενείας γενόμενοι, καὶ τὰς συνεζευγμένας τῷ σώματι ἀρνησάμενοι κῆρας. Πολεμίων φάλαγγες φοβεραὶ πρὸς συμπλοκὴν ἔπεσον ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ κατενεχθέντες ἄτρωτοι, σημεῖον τῆς προασπιζούσης χειρός. Τείχη κατηρειπώθη μηχανῆς ἄνευ χειρὸς ἀνθρωπίνης αὐτομάτως κατενεχθέντα νεύματι θείῳ. Ἔθνη πολλὰ, καὶ πολυάνθρωπα δυνάμει καθῃρέθη κρυφία, σχολάζουσαν αὐτοῖς, καὶ ἀμέριμνον οἴκησιν καταλιπόντα τὴν γῆν.

A multitudinem ferebatur, mediamque sese interponebat ipsi, ne radiis, qui e polo protendebantur, dum pedibus incedentes iter facerent sub dio, præ nimio calore æstuarent, ejus vero superexpanso quasi tecto obumbrarentur, commodum iter pedestre peragentes, et conversantes quemadmodum contubernales, neque peregrinantes per nudam undique, nullaque ex parte umbrosam solitudinem. Non inveterata fuit ipsis vestis, non calceus, in colore spatio annorum quadraginta continuo perdurantes. Non periit jumentum subjuge, cui natura non dederat tandiu superesse. Non morbus, non gravamen, non febris, non frigoris rigor, non quidquam aliud, quod corporibus solet accidere, invaletudinis ipsis contigit : « Non erat enim in tribubus ipsorum infirmus [45]. » Vicerunt Dei gratia naturam cum B potiores evasissent infirmitate, quæ oritur ex ista, conjunctasque corpori noxas, et ægritudines repulissent. Hostium legiones formidabiles ad conflictum, alter super alterum, licet sine vulnere, deturbati ceciderunt; hocque signum erat manus eos clypeo protegentis atque propugnantis. Muri, nulla eos humanæ manus machina impellente, divino duntaxat nutu disjecti corruerunt. Gentes plurimæ populique copiosi vi occulta imminuti ac extenuati sunt, vacantem et securam ad habitandum terram ipsis relinquentes.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Καὶ τοῦτο ἦν, ὅπερ ὁ ὑμνογράφος ὕστερον ἔλεγε Δαβίδ· « Ἡ χείρ σου ἔθνη ἐξωλόθρευσε, καὶ κατεφύτευσας αὐτούς. Οὐ γὰρ ἐν τῇ ῥομφαίᾳ αὐτῶν ἐκληρονόμησαν γῆν, καὶ ὁ βραχίων αὐτῶν οὐκ ἔσωσεν αὐτοὺς, ἀλλ' ἡ δεξιά σου, καὶ ὁ βραχίων σου, καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ προσώπου σου, ὅτι εὐδόκησας ἐν αὐτοῖς. » Τῶν εὐαρεστούντων Θεῷ διαγράφων τὴν ἐν πᾶσιν ἀσφάλειαν, ὅπως ἕκαστον ἀνύηται τῶν χρησίμων αὐτοῖς, πρόνοιαν Θεοῦ δικαίαν καρπουμένοις τὴν ἄνωθεν κηδεμονίαν, καὶ πάντοθεν ἔχουσι διὰ τὴν ἐπὶ τὸν σώζοντα ἐλπίδα τὸ ἀπτόητον. Οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ λέγοντες· « Οὐ φοβηθησόμεθα ἐν τῷ ταράσσεσθαι τὴν γῆν, καὶ μετατίθεσθαι ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν, » κἂν πᾶσα ἡ κτίσις κλονουμένη ταράττηται, καὶ θορυβῆται κυκλουμένη ἐπαλληλίᾳ κακῶν, οὐ δεδοικότες, οὐδὲ τρέμοντες, καθάπερ οἱ πάντα κτύπον προσδοκίᾳ δεινοῦ τινος καταπεπληγμένοι, καὶ τοὺς προσπίπτοντας ἤχους πρὸς ἣν ἔχουσιν ὑποψίαν σχηματίζοντες οἰκείως. Οὐδὲν γὰρ συνειδήσεως κεντουμένης μνήμῃ πράξεως πονηρᾶς ἀσθενέστερον, πάντα ἡγουμένη ἐχθρὰ, καὶ πολέμια, καὶ πρὸς ἄμυναν ἐπιτήδεια, δι' ἣν ἔνδον ἔχει κολάσεως ἀεὶ προσδοκίαν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις κακοῖς, κἂν μηδεὶς ἐλέγχειν δύνηται, θορυβουμένη τῷ ἔνδον ἐλέγχῳ, καὶ πάντας εἶναι δοκοῦσα τῶν λανθανόντων συνίστορας. Ἀλλ' οὐχ ἡ καθαρεύουσα πονηρίας οὕτω· πολὺ γὰρ αὐτὴ τὸ πεποιθὸς ἔχει οὐδαμόθεν ὁρῶσα καταγνώσεως εὔλογον αἰτίαν, καὶ θαῤῥοῦσα, ὡς ἔσται πάντοτε πᾶσιν ἀχείρωτος, τὸ ἀνυπαίτιον ἔχουσα παῤῥησίας ἐφόδιον, καὶ ποτὲ μὲν λέγουσα· « Ἐὰν παρατάξηται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολὴ, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδιά μου· » ποτὲ δέ· « Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κυ-

218 CAPUT VIII.

Et hoc erat, quod hymnorum scriptor deinde dicebat David : « Gentes abolevit manus tua, et transplantasti ipsos; nec enim in gladio suo possederunt hæreditate terram, et brachium eorum non salvavit eos, sed dextera tua, et brachium tuum, et illuminatio vultus tui; quia complacuisti in eis [46]. » Describens eorum, qui Deo bene complacuerunt, C securitatem in omnibus, quomodo quæque ipsis perficiat utilia, a Providentia divina justam consequentibus supernam tutelam, ac inconcussam undique ob spem in eum, qui salvat, obtinentibus firmitatem. Isti enim sunt, qui dicunt : « Non timebimus, dum turbabitur terra, et transferentur montes in cordibus marium [47]. » Etsi totus mundus exagitatus turbetur ac tumultuetur, mutua malorum serie circumdatus, non metuemus, neque trememus, quemadmodum hi, qui ad omnem strepitum exspectatione gravis alicujus mali attoniti, etiam contingentes sonitus accommodate ad eam quam habent suspicionem figurant et imaginantur. Nihil etenim infirmius conscientia stimulata pravæ memoria actionis, cuncta inimica et hostilia existi- D mante, atque parata ad ultionem, per quam interius nutrit assiduam exspectationem punitionis ob iniqua quæ perpetravit; quantumvis nemo sit conscius, nec redarguere valeat a turbata interiori accusatione, et omnes rerum occultarum conscios esse rata. Verum non sic se habet quæ, omni carens nequitia, pura est conscientia : magnam quippe fiduciam habet ipsa, nulla ex parte rationabilem condemnationis causam perspiciens, et confidens 219 audacter quod penitus semper omnibus in-

[45] Psal. CIV, 37. [46] Psal. XLIII, 3. [47] Psal. XLV, 3.

superabilis erit, habensque viaticum confidentiæ liberæ innocentiam, et interdum quidem dicens : « Si adversum me castrorum metatio instruatur, et acies, non timebit cor meum [18]. » Interdum vero : « Non timebo a decem millibus populi circuminsilientium in me [19]. » Quod autem talis sit et in verbis et in operibus vir qui spem suam figit in Deo, manifestum est ex eodem David supradicta asserente, qui animatus hac fiducia nudus quidem armis bellicis, adversus armis communitum, adolescens vero adversus gigantem audacter obviam ibat contra famosum Goliath, et baculo lapidibusque assumptis tantum perinde ac si pergeret contra canes, cum uno ictu lapidis, tanquam canem dejecit, non robore corporis, virtute vero muniminis, in quo dicebat se habere fiduciam, venerandi nempe nominis Dei. Hoc enim munimine confisus abiit, et verbis sententiam suam palam faciens. Inquit enim : « Tu venis ad me in gladio, et hasta, et clypeo ; ego vero progrediar ad te in nomine Domini Dei exercituum aciei Israel [19*], » his unicis armis ad tantæ aggressionis apparatum instructus. His enim vibrati lapidis jactum ad scopum ejus, quem provocaverat, direxit, et diffregit ære munitum caput, atque impudentem percussit frontem, et insolentem dejecit in humum, prosternens elatum animi superbia.

κλῳ συνεπιτιθεμένων μοι · καὶ ὅτι τοιοῦτος καὶ ἐν τοῖς λόγοις, καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ὁ ἐλπίζων ἐπὶ τὸν Θεὸν, δῆλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ ταῦτα εἰπόντος Δαβὶδ, ὃς τῇ πεποιθήσει ταύτῃ, γυμνὸς μὲν πολεμικῶν ὀργάνων πρὸς πεφραγμένον ὅπλοις, μειράκιον δὲ πρὸς γίγαντα τεθαῤῥηκότως ἐχώρει τὸν διάφημον Γολιὰθ, ῥάβδον καὶ λίθους ὡς κατὰ κυνῶν μόνον λαβὼν, καὶ καταβαλὼν ὡς κύνα αὐτὸν μιᾷ λίθου βολῇ, οὐκ ἰσχύϊ σώματος, δυνάμει δὲ, οὗ ἔχειν ἔλεγεν οὐχ ὁρωμένου ὅπλου σεβασμίου ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Τούτῳ γὰρ ἀπῄει τῷ ἀμυντηρίῳ θαῤῥῶν, καὶ τὴν γνώμην τοῖς λόγοις δήλην ποιῶν. Φησὶ γάρ · « Σὺ ἔρχῃ πρός με ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ δόρατι, καὶ ἀσπίδι · ἐγὼ δὲ πορεύσομαι πρὸς σὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ Σαβαὼθ παρατάξεως Ἰσραήλ · » ἑνὶ τούτῳ πρὸς τοσαύτην σκευὴν παρατασσόμενος ὅπλῳ. Τούτῳ γὰρ καὶ τὴν βολὴν τοῦ λίθου πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ προκαλουμένου ἀπεύθυνε, καὶ διέῤῥηξε κράνος χαλκήλατον, καὶ τὸ ἀναιδὲς ἐπάταξε μέτωπον, καὶ κατέβαλε τὸν ἀλαζόνα εἰς γῆν στρώσας τὸν ἐπηρμένον τῷ φρονήματι.

CAPUT IX.

Quoniam vero hæc opera puerilis fuerant manus, quæ tanta potuit, quanta **220** vix potuisset e machina saxa ejaculante saxum manuale vibratum excussumque ac multo cum impetu allisum ; etiam dum persecutiones ab hostibus pateretur, qualis erat fide, talis deprehensus est experientia, nihil unquam passus eorum, quibus cum persequentes vexare studebant ; cum semper potior omnibus evaderet insidiis, et e periculis, commenta, artificiaque omnia superantibus, nullius gerens curam, salvaretur. Sic illum quondam a Saule depulsum et exagitatum protexit petra utrinque obumbrans ab utroque latere [20], separansque perquirentem et perquisitum, ut innocuus custodiretur, qui a multitudine lædi poterat. Sic in silva comprehensus a filio Absalon hostiliter eum aggresso [21], cum non haberet exercitum oppositis copiis parem proportione (ad paucos enim redactus omnino milites, cogebatur ad pugnam immisceri gentilibus), ipsis lignis, et arboribus saltus utebatur commilitonibus adversus eos qui exercitum in ipsum injuste ducebant ; unamquamque arborem ad vim propulsandam pugnatorum insultantium armans ; idque per ipsa ligna efficiens, quod vel multitudo manuum experimentis aptarum ad hostibus resistendum vix perpetrasset. Plures enim, ait, devoravit atque consumpsit saltus, quam ensis hausit. Una etenim quercus, post inclinationem belli, fugientem corripuit parricidam, comam ejus apprehendens, ipsumque, ex qua ferebatur mula dejiciens veluti dux in victoriæ signum captivum detinuit adolescentem, triumphans conspicue de insanæ audaciæ infesto

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Καὶ ἐπεὶ ταῦτα παιδικῆς ἔργα χειρὸς τοιαῦτα ἰσχυσάσης οἷα μόλις ἂν ἴσχυσεν ἐκ πετροβόλου μηχανῆς διεκπετάσας χερμάδιος λίθος, καὶ κριὸς πολλῷ ῥοιζήματι προσπεσὼν, καὶ διωκόμενος δὲ παρὰ τῶν ἐχθρῶν, οἷος ἦν τῇ πίστει, τοιοῦτος ἠλέγχθη τῇ πείρᾳ οὐδὲν οὐδέποτε παθὼν, ὧν διαθεῖναι ἐσπούδαζον οἱ διώκοντες, ἀεὶ δὲ κρείττων πάσης ἐπιβουλῆς γενόμενος, καὶ ἐξ ἀμηχάνων ἀμερίμνως κινδυνεύων σωθείς · οὕτω διωκόμενον αὐτόν ποτε παρὰ τοῦ Σαοὺλ ἐσκέπασε πέτρα ἑκάτερον σκιάσασα ἑκατέρᾳ πλευρᾷ, καὶ μερίσασα τὸν ζητοῦντα καὶ τὸν ζητούμενον, ὅπως τηρηθῇ ἀβλαβὴς ὁ ἐκ τοῦ πλήθους ἀδικηθῆναι δυνάμενος. Οὕτως ἐν δρυμῷ καταληφθεὶς ὑπὸ τοῦ πολεμίου υἱοῦ Ἀβεσαλὼμ, ἐπεὶ μὴ εἶχε στρατὸν ἀναλογοῦντα τῇ ἐπιτιθεμένῃ δυνάμει (ὀλιγοστὸς γὰρ πάντη πρὸς μάχην ἠναγκάζετο συμμῖξαι τῷ ἔθνει) αὐτοῖς τοῖς ξύλοις τοῦ ἄλσους κατὰ τῶν παρανόμως ἐπιστρατευσάντων συμμάχοις ἐχρήσατο · ἕκαστον φυτὸν ὁπλισάμενος πρὸς ἄμυναν τῶν ἐπελθόντων τῆς ἀγωνιζομένης δυνάμεως, καὶ τοῦτο δι' αὐτῶν ἐργασάμενος, ὅπερ ἂν εἰργάσατο πλῆθος ἐμπείρου πολεμίου χειρός · ἐπλεόνασε γὰρ, φησὶ, καταφαγεῖν ὁ δρυμὸς, ὑπὲρ οὓς κατέφαγεν ἡ μάχαιρα. Μία μὲν γὰρ μετὰ τὴν τροπὴν τοῦ πολέμου φεύγοντα δρῦς ἀνήρπασε τὸν πατραλοίαν δραξαμένη τῆς κόμης, καὶ τῆς φερούσης αὐτὸν καθελοῦσα ἡμιόνου, καθάπερ στρατηγὸς νίκης σύμβολον κατεῖχεν αἰχμάλωτον μείρακα ἐπὶ περιόπτου θριαμβεύουσα τῆς ἀλόγου τόλμης τὸ ἀλάστορα · ἄλλαι δ' ἀλλαχόθεν, καὶ πανταχόθεν ἅπασαι ὑπένυττον τοὺς πολεμίους ξίφεσιν, ὥσπερ κατ' αὐτῶν κεχρημέναι τοῖς ὁρπηξιν. Οὕτως περιεχόμενος ἄλλοτε πλήθει πάντοθεν πολε-

[18] Psal. xxvi, 3. [19] Psal. iii, 7. [19*] I Reg. xvii, 45. [20] I Reg. xxiii, 26. [21] II Reg. xviii, 14.

μίων ἀμερίμνως ἐκάθευδε, σημεῖον τοῦ μὴ φροντίζειν τῶν κυκλωσάντων, τὸ ἀδεὲς τοῦ ὕπνου τοῖς μαθεῖν τὸ πεποιθὸς τῆς ἐλπίδος βουλομένοις ἐπιδεικνύμενος, καὶ τεκμήριον ἀναμφίλεκτον. Ἔνθεν ποτὲ μὲν ἔλεγε σεμνυνόμενος· «Ἐγὼ ἐκοιμήθην, καὶ ὕπνωσα, ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήψεταί μου,» τῷ ἀντιλήπτορι πιστεύσας ἐν τῷ καθεύδειν τὸ σῶμα, καὶ τὸ δυνατὸν τῆς ἀντιλήψεως εὐθὺς τῷ ἔργῳ μαθών, διαναστὰς γὰρ εὗρε φρουρηθέντα παρὰ τοῦ φύλακος ἑαυτὸν ὡς παρὰ Θεοῦ ἀσφαλῶς. Ποτὲ δέ φησι· «Πάντα ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς.» Τούτῳ πάλιν κατὰ τῶν ἐπιθεμένων τῷ ὅπλῳ χρησάμενος, ὡς κατὰ τοῦ Γολιὰθ πάλαι ἐχρήσατο. Ἐνεργὸν τῆς δυνάμεως τὴν πεῖραν δεξάμενος, εὐκόπως ἅμα σφενδονήσας τὸν λίθον, καὶ ἰσχυρᾷ πληγῇ καταλαβὼν τὸν ἀντίπαλον. Τοῦτον ζηλώσαντες οἱ μετ' αὐτὸν καλῶς ἔλεγον πρὸς τὸν Θεόν· «Ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐξουδενώσομεν τοὺς ἐπανισταμένους ἡμῖν·» γέλωτα, καὶ χλεύην αὐτοῖς τιθέμενοι, παρούσης τῆς αὐτοῦ βοηθείας, καὶ διαπτύειν παρασκευαζούσης· ὡς δὲ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν δι' εὐτέλειαν ὄντας ἀξίους, αὖθις δὲ δείκνυσι λέγων· «Ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ.» Ὅτι κίνδυνοι θανατικοὶ τότε βαπτίζουσιν, ὅτε μακράν ἐσμεν ἀνάξιοι βοηθείας ὄντως Θεοῦ, ἐγγὺς δὲ καὶ πλησίον πίστει καὶ ἔργοις τυγχάνοντες αὐτοῦ πάσης ἐπιβουλῆς, καὶ βλάβης ἐσμὲν ἀνώτεροι, τῆς ὑψηλῆς χειρὸς πρὸς ὕψος αἱρούσης ἡμᾶς τῶν κάτω κινδύνων δυναστευόντων, καὶ οὐ φθανόντων ἅψασθαι τῶν τὰς τοιαύτας βλάβας ὑπεραναβεβηκότων τῷ βίῳ. Τοῦτο ὁ Θεὸς τοῖς τῇ τοιαύτῃ καταστάσει πλησιάσασιν ἔλεγεν· «Ἐὰν διαβαίνῃς δι' ὕδατος, ποταμοὶ οὐ συγκλείσουσί σε, καὶ ἐὰν διαβαίνῃς διὰ πυρός, φλὸξ οὐ κατακαύσει σε, ὅτι μετὰ σοῦ ἐγὼ Κύριος ὁ Θεός.» Διὰ τὸ μηδὲν ὑπὸ τῶν ταχέως φθειρόντων τὸ ζῶον ἀδικεῖσθαι στοιχείων, τοῦ μὲν διὰ τῆς ἀναπνοῆς φλέγοντος τὰ σπλάγχνα, τοῦ δὲ δι' αὐτῆς ἑλκομένου καὶ ταύτης ἀποσβεννύντος τὸ πνεῦμα, δείξας τὸ κράτος τῆς ἰδίας δυνάμεως, ὡς καὶ φύσεως κινούσης ὅρους, καὶ τὰ ὀλέθρια ποιούσης σωτήρια, ὅταν τινὲς εὐεργεσίας ἄξιοι διὰ τούτων ὁδεύωσιν.

auctore: aliæ vero aliunde, et undecunque quercus omnes velut ensibus adversarios subtus **221** confodiebant contra ipsos surculis ut gladiis usæ. Sic alias circumseptus undique hostium multitudine securus dormiebat; hicque somnus omnis metus expers signum erat, se nihil eos curare, a quibus circumdabatur, quo scire volentibus, spei fiduciam ostentabat, atque argumentum, quod in dubium revocari non poterat. Unde interdum quidem dicebat gloriabundus: «Ego dormivi, et soporatus sum; exsurrexi, quia Dominus suscepit me[83];» auxiliatori inter dormiendum corpus committens, ac possibilitatem auxilii statim reipsa ediscens; nam cum exsurrexisset, invenit seipsum tute a custode, ut ab ipso Deo, communitum. Interdum vero ait: «Omnes gentes circumdederunt me, et in nomine Domini ultus sum in eos[84].» Hoc denuo usus munimine adversus eos qui struebant ipsi insidias, quemadmodum adversus Goliath olim usurpaverat illud. Agnovit etenim experientia virtutem ac efficaciam potentiæ, quippe vix de funda lapidem directe jaculatus vehementi plaga statim dejecit adversarium[85]. Hunc æmulati ejus posteri recte dicebant ad Deum: «In tuo nomine nihili faciemus insurgentes in nos[86];» ridentes et subsannantes illos, dum divinum aderat auxilium, eosque taliter disponebat, ut eos etiam despuerent. Quod vero licet viles, apti tamen sint ad manibus contendendum, rursus demonstrat inquiens: «Si ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es[86*].» Quia pericula mortifera tunc submergunt, quando longe absumus a Deo, vere ejus indigni subsidio: prope vero, et proxime fide, atque operibus illi exsistentes, omnibus insidiis atque noxis superiores evadimus, **222** excelsa manu in altum extollente nos, et eripiente a periculis hisce inferioribus potentia quidem pollentibus, sed non valentibus vel attingere illos qui vita supergrediuntur hujuscemodi nocumenta. Hoc Deus illis, qui tali statui appropinquarunt, dicebat: «Si transieris per aquam, flumina non te concludent; et si per ignem transieris, flamma non aduret te: quia tecum ego Dominus Deus[87].» Eo quod ab elementis cito corrumpentibus vivens animal nullo modo læderetur, hoc quidem per aspirationem viscera inflammante, illo vero per ipsam aspirationem attracto, hujusque spiritum restinguente; ostentans propriæ dominationem potentiæ, ita ut natura ipsa terminos mutet, et exitialia efficiat salutaria, quando aliqui beneficio digni per ea incedunt.

ΚΕΦΑΛ. Ι΄.

Εἰ δὲ ἐγγὺς ὄντες Θεοῦ τοσαύτης εἰς κηδεμονίαν ἀπολαύομεν χάριτος, καὶ ἀφεστῶτες αὐτοῦ πᾶσιν εἰς βλάβην ὡς ἀβοήθητοί ἐσμεν ὑποχείριοι, δικαιοσύνης ἐπιμελητέον τῆς ἐγγὺς εἶναι ποιούσης Θεοῦ, καὶ παρεχούσης τὸ ἀπαθές, καὶ ἀπτόητον. Ἐπειδή, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα, δίκαιος ὡς λέων πέποιθε· τὸ φύσει γενναῖον τοῦ ζῴου, καὶ ἀκατάπληκτον, τῇ παῤῥησίᾳ τοῦ βίου καταχρησάμενος, καὶ τεθαῤῥηκότως παντὸς δεινοῦ κατεξανιστάμενος διὰ τὸ πεποι-

CAPUT X.

Si autem, cum propinqui sumus Dei, tanta gratia perfruimur ad tutelam, et ab ipso procul dissiti, omnibus subditi exsistimus ad injuriam, tanquam omni auxilio destituti: studendum justitiæ, quæ nos esse facit Deo proximos, præstatque ut nihil patiamur, et ut simus imperturbabiles et intrepidi. Quoniam, secundum sapientem Salomonem, justus ut leo confidit[88]: naturam generosam animalis, et nulli terrori obnoxiam, ob vitæ fiduciam usurpans,

[83] Psal. III, 6. [84] Psal. CXVII, 10. [85] I Reg. XVII, 49. [86] Psal. XLIII, 6. [86*] Psal. XXII, 4. [87] Isa. XLIII, 2. [88] Prov. XXVIII, 1.

et audacter in quodlibet ingruens malum insurgens; quia persuasus est propinquum esse sibi propugnatorem. Ille igitur, qui dicit indigentibus auxilio, et procul propter morum perversitates ab auxiliatore Deo positis: « Nonne potest manus mea te salvare? aut aggravata est auris mea, ne te audiat? Verum **223** iniquitates vestræ separaverunt in medio vos et me[59]: » ille, inquam, declaravit verbis quidem animi propensionem, quod ad opitulandum paratus sit; adjecit vero causam ipsum ad hoc prohibentem, inquiens: « Peccata vestra diviserunt per medium vos et me; » ut quando non accederet ad ferendam opem, a querela foret alienus, cum non afforet conditio digna, ut afferretur auxilium in his qui egebant auxilio, eo quod Deo non appropinquarent, nec enim procul discretis et secedentibus ab eo solitum est approximare. Hoc et patriarcha Abraham diviti egenti adjutorio dicebat: « Magnus hiatus in medio nostrum et vestrum constitutus est[60]. » In eo luculenter et eleganter ostendens, quod non solum a Deo dissiti sunt, sed et a viris justis longo intervallo, hi qui justi non sunt; et nihil juvari possunt ex misericordia, quia procul separantur moribus ab hac proximitate ad misericordiam. Quis vero sit status Deo approximans, docet David, dum inquit: « Prope est Dominus his, qui contriti sunt corde, et humiles spiritu salvabit[61]. » Nulla quippe re Deus perinde delectatur, ac moderato sensu: et maxime quando rerum recte gestarum materia subsit, quæ potest facile ad vesaniam mentis inflare, et cogitatio in sese moderanda repressa permanet, non elata inaniter recordationum auris ipsam in sublime consuetarum efferre propter facinora præclare patrata, neque conscientiam extollens in bonis, quæ meminit se peregisse secundum animam. Talis est qui juxta legis mandatum in nocte pascha celebrat; et talis, qui azymum, seu non fermentatum panem comedit. Alter quidem velut in tenebris latere in his quæ facit studens **224** laudem promeretur et secundum Dominicam admonitionem abdens in penetrali, quæ agnita venerationis gloriam afferrent; alter sese compescens, et sine fastu remanens post opus, qualis et ante patratum opus exsistebat. Hujusmodi namque azymum est, quod non se elevat ad tumorem, seu fastum, sicut fermentatum, et, quando opus habet igni admoveri, tunc quoque humili remanens forma designat eum, qui modeste sentit de se in consectanda virtute. Quemadmodum enim ignis fermentum, nisi erit cum azymo subactum seu constipatum, elevat in altum, ac facit ut intumescat in figuram quæcunque ipsa fuerit: sic virtus animam ad vecordem elationem lacessit nisi firmum judicium efficiat ut donum ea custodiat inconcussum.

θέναι τῷ πλησίον ἔχειν ὑπέρμαχον. Ὁ γοῦν λέγων τοῖς χρῄζουσι βοηθείας, καὶ μακρὰν διὰ σκαιότητα τρόπων οὖσι τοῦ βοηθοῦντος Θεοῦ· « Μὴ οὐκ ἰσχύει χείρ μου τοῦ σῶσαι; ἢ ἐβαρύνετο οὖς μου τοῦ μὴ ἀκοῦσαι; ἀλλ' αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν διιστῶσι μέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ. » Ἐδήλωσε μὲν τοῖς λόγοις τὴν διάθεσιν ὡς ἔστι πρὸς τὴν ἀντίληψιν ἕτοιμος· προσέθηκε δὲ καὶ τὴν εἴργουσαν αὐτὸν πρὸς τοῦτο αἰτίαν εἰπών· « Αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν διιστῶσιν ἀνὰ μέσον ὑμῶν καὶ ἐμοῦ· » ὅπως τῆς ἐπὶ τοῦ παραγενέσθαι βοηθὸς, μέμψεως εἴη ἀπηλλαγμένος, τῆς βοηθεῖσθαι καταστάσεως ἀξίας οὐκ οὔσης ἐν τοῖς πλησιάζουσι Θεῷ, οὐχὶ δὲ τοῖς μακρὰν κεχωρισμένοις αὐτοῦ παραγενέσθαι ἔθος ἐχούσης. Τοῦτο καὶ ὁ πατριάρχης Ἀβραὰμ δεομένῳ βοηθείας ἔλεγε τῷ πλουσίῳ· « Χάσμα μέγα ἐστήρικται ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν. » Δεικνὺς ἐν τούτῳ σαφῶς, ὅτι οὐ μόνον Θεοῦ διεστήκασιν, ἀλλὰ καὶ δικαίων ἀνδρῶν πολλῷ μέτρῳ οἱ οὐ δίκαιοι, οὐδὲν ἐκ φιλανθρωπίας ὠφελεῖσθαι δυνάμενοι τῷ μακρὰν κεχωρίσθαι τοῖς τρόποις τῆς πρὸς τὸ φιλάνθρωπον ἀγχιστείας. Τίς δὲ ἡ ἐγγὺς οὖσα Θεοῦ κατάστασις, διδάσκει ὁ Δαβὶδ, λέγων· « Ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τῇ καρδίᾳ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει. » Οὐδενὶ γὰρ οὕτω Θεὸς ὡς μετρίῳ χαίρει φρονήματι, καὶ μάλιστα ὅτ' ἂν ὕλη κατορθωμάτων ὑποκέηται φυσῆσαι πρὸς ἀπόνοιαν εὐχερῶς δυναμένη καὶ μένῃ κατεσταλμένος ἐν τῷ μετριάζειν ὁ λογισμὸς, οὐ κουφιζόμενος ταῖς αὔραις τῶν μετεωρίζειν αὐτὸν εἰωθότων ὑπομνήσεων ἐπὶ τοῖς πεφραγμένοις καλοῖς, οὐδὲ τὸ συνειδὸς ἐπαίρων ἐφ' οἷς μέμνηται εἰργασμένος κατὰ ψυχὴν ἀγαθοῖς· τοιοῦτος ὁ κατὰ τὸ νομικὸν παράγγελμα ἐν νυκτὶ ποιῶν τὸ Πάσχα ἐστὶ, καὶ τοιοῦτος ὁ ἄζυμον ἐσθίων αὐτό. Ὁ μὲν ὡς ἐν σκοτίᾳ λανθάνειν ἐφ' οἷς πράττειν σπουδάζων ἐπαίνου ἄξιος, καὶ κρύπτων κατὰ τὴν Κυριακὴν παραίνεσιν ἐν τῷ ταμείῳ τὸ δόξαν σεμνότητος φέροντα γινωσκόμενα. Ὁ δὲ κατεσταλμένος, καὶ ἄτυφος μετὰ τὸ ἔργον μένων, οἷος καὶ πρὸ τούτου ἐτύγχανεν. Τοιοῦτον γὰρ τὸ ἄζυμον οὐκ ἀνιστάμενον κατὰ τὸ ἐζυμωμένον πρὸς ὄγκον ὅταν δέῃ πυρὶ προσομιλεῖν, ἐν ταπεινῷ δὲ μένον καὶ τότε τῷ σχήματι, καὶ σημαῖνον τὸν ἐν τῷ μετέρχεσθαι τὴν ἀρετὴν μετριόφρονα. Ὡς γὰρ τὴν ζύμην τὸ πῦρ, ἐὰν μὴ ἀζύμῳ τὴν πίλησιν ἔχῃ, διανίστησι πρὸς ὕψος, καὶ φλεγμαίνειν ποιεῖ, ὡσάν τις εἴποι τῷ σχήματι, οὕτως ἡ ἀρετὴ τὴν ψυχὴν ἐρεθίζει πρὸς ἀπόνοιαν, ἣν μὴ κρίσις αὐτὴν βεβαία τηρεῖν τὸ δεδομένον παρασκευάσῃ ἀσάλευτον.

CAPUT XI.

Talis vero est illa ad quam sermo sacer ait: « Collum tuum sicut monilia[62]. » Hæc autem virtutum copia, et inter eas omnes virtutes humilitatem attestans; collo quidem rectitudinem, et altitudinem institutæ conversationis, monilibus vero

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Τοιαύτη δὲ καὶ πρὸς ἣν ὁ λόγος φησί· « Τράχηλός σου ὡς ὁρμίσκοι. » Καὶ πλῆθος ἀρετῶν αὕτη, καὶ ἐπὶ πάσαις αὐταῖς τὸ ταπεινὸν μαρτυρῶν, τῷ μὲν τραχήλῳ τὸ εὐθὲς, καὶ ὑψηλὸν τῆς πολιτείας, τοῖς δὲ ὁρμίσκοις μηνύσας τὸ φρόνημα. Ὡς γὰρ τὸν τοῦ

[59] Isa. LIX, 1, 2. [60] Luc. XVI, 26. [61] Psal. CXLIV, 18. [62] Cant. I, 9.

ὑπερηφάνου τράχηλον νεῦρον καλεῖ σιδηροῦν διὰ τὸ A δύσκαμπτον, καὶ τὸ ἀνατετάσθαι τῇ οἰήσει πρὸς ὕψος, καὶ σκληρύνεσθαι τῇ ἀλαζονείᾳ, οὕτω τὸν τοῦ ἐναρέτου, καὶ μετριόφρονος ὁρμίσκον, προσαγορεύει χρυσοῦν, ἀπὸ μὲν τοῦ σχήματος τὴν κατάστασιν, ἀπὸ δὲ τῆς ὕλης τὸ δόκιμον αἰνιττόμενος, ἐπειδὴ καὶ ὁρμίσκος ἀπὸ ὀρθοῦ σχήματος κάμπτεται ἐπὶ κύκλον καὶ ὁ εὐθὺς τῷ βίῳ συννεύει ἐπὶ τὸ ταπεινότερον, οὕτω γὰρ ὁ νῦν ταύτῃ λέγων τράχηλός σου ὡς ὁρμίσκος, μετ' ὀλίγα φησὶν, « ὡς πύργος Δαβὶδ τράχηλός σου. » Καὶ αὖθις · « Τράχηλός σου ὡς πύργος ἐλεφάντινος. » Ποτὲ μὲν τὸ διανεστηκὸς τῆς ἀρετῆς, καὶ διεγηγερμένον τοῦ βίου, ποτὲ δὲ τὸ ταπεινὸν τοῦ φρονήματος, ποτὲ δὲ δηλῶν τὸ ἀνεπίβατον οἰήσεως λογισμοῖς. Οὔτε γὰρ ἐλεφαντίνῳ πύργῳ προσβῆναί B τι ἢ προσέρψαι, μὴ ἔχον ἀντιλαβεῖν, δύναται, ἀπολισθαῖνον ἅμα τῷ πλησιάσαι διὰ τὴν λειότητα. Οὔτε ὁμαλῷ φρονήματι πελάσαι λογισμὸς ὑπερήφανος πάντοθεν περιεξεσμένῳ τὰς τῆς κενοδοξίας τραχύτητας. Αὕτη γὰρ ἐξοχὰς ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ βαθμοὺς τῷ τῆς ἀνθρωπαρεσκείας τέμνουσα ἔθει εὔκολον τῇ ἀπονοίᾳ παρέχει τὴν ἄνοδον, οἴησιν ἐμποιοῦσα, καὶ τῦφον, ἐφ' οἷς τις ἔδοξε κατορθοῦν. Διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν φησὶν ὁ Κύριος · « Μακάριοι οἱ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ. » Ποτὲ δέ · « Ὅταν ποιήσητε διατεταγμένα ὑμῖν, τότε λέγετε, ὅτι Ἀχρεῖοί ἐσμεν δοῦλοι. Ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. » Τῷ μὲν λύχνῳ τοῦ μακαρισμοῦ προτρεπόμενος ἐπὶ τὸ χρήσιμον διὰ τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, τῇ δὲ μελέτῃ τῶν λόγων τῶν ταπεινῶν μετριάζειν παιδεύων τὸ φρόνημα. Ὁ γὰρ δοῦλον C ἀχρεῖον ἀεὶ λέγων ἑαυτὸν, καὶ τὰ διατεταγμένα παρὰ τοῦ κεκτημένου ὡς ἀναγκαίαν ὀφειλὴν ποιήσαντα λογιζόμενος, οὐδὲν οὐδέποτε περὶ αὐτοῦ φαντασθήσεται μέγα, οὐδὲ ἐν υἱοῖς ἑαυτὸν ἀριθμῆσαι τολμήσει ποτὲ, χρέος ἐκτίσας ἐπιτεταγμένης λειτουργίας, καὶ οὐχ ἑκούσιον ἐπιδειξάμενος τὰ πεπραγμένα φιλοτιμίαν. Αὕτη φραγμὸς ἡ ἀρετὴ, τεῖχος τῶν ἄλλων ἐστὶν ἀρετῶν, ἀσύλητα φυλάττουσα τῆς ψυχῆς τὰ κειμήλια. Διὰ ταύτην θλίβονται μὲν, καὶ πολεμοῦνται πάντες οἱ ἅγιοι, καὶ οἱ νῦν ὁμοίως ζηλοῦντες τὸν βίον ἐκείνων, ἀγρυπνεῖν ἀναγκαζόμενοι, καὶ νήφειν ἀεὶ διὰ τοὺς τειχομαχοῦντας πολεμίους, μὴ διαῤῥήξαντες τὸ τεῖχος, τὸν ἐν πολλῷ χρόνῳ κτηθέντα ἐπεισελθόντες ἀθρόον διαρπάσωσι πλοῦτον. Οὐκ ἐπηρεάζονται δὲ D ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ἐγρηγορότως καθήμενοι, καὶ τοὺς τῆς ἀπονοίας προσερχομένους λογισμοὺς, ὥσπερ βέλεσιν ἀπελαύνοντες τούτοις τοῖς λόγοις, δοῦλοι ἀχρεῖοι ἐσμέν. Ὃ ὠφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. Ὄντως γὰρ οὐδὲν ἀφιεῖσιν ἔνδον ὑπεισελθεῖν ὑπερηφανίας πάθος· πάντα γὰρ πορθεῖ τὰ κεκτημένα, καὶ αἰχμάλωτον λοιπὸν πρὸς τὸ ἴδιον βούλημα ἀπάγει τὸν ἐπὶ τῇ κτήσει πολλὰ μοχθήσαντα νοῦν. Οὔτε δὲ λῃσταῖς ἔθος ἐρείπια διορύττειν, καὶ οὐδὲν ἀποκείμενον ἔχοντα τῇ γῇ, οὔτε πειραταῖς φορητὸν μὴ πεφυρτωμέναις ἐπιτίθεσθαι ναυσὶ χρημάτων θησαυροὺς, ἀλλὰ περιεργαζομένοις, οὐχ ἔρημα πλούτου μάτην περιεργάζεσθαι ταμιεῖα καταδεχομένοις, καὶ πόνον ὑπο-

indicans prudentiam. Sicuti namque superbi collum vocat nervum ferreum, quia est inflexibile, et arroganti sui existimatione ad altitudinem protenditur, atque jactantia obdurescit : ita monile virtute præditi, ac de se modeste sapientis nuncupat aureum, a figura quidem statum, a materia vero innuens probationem, quandoquidem et monile a recta figura flectitur in circulum et qui rectam vitam degit, vergit ad id quod est humilius; nam eo modo **225** qui nunc ipsam alloquens dicebat : « Collum tuum sicut monile; » post pauca inquit : « Quasi turris David collum tuum [63]; » et rursus : « Collum tuum sicut turris eburnea [64]. » Nonnunquam equidem virtutis erectionem indicans, vitæque sublimis exercitationem; interdum humilitatem de se sentiendi; quandoque vero statum inaccessum cogitationibus vanæ existimationis. Nec enim in turrim eburneam ascendere potest aliquid aut progredi, nisi habeat quod apprehendat, prolabitur quippe lubrice, dum tentat accedere, propter lævitatem. Sic neque plano sensui applicat se cogitatio elata undique circumpolito ex asperitatibus vanæ gloriæ. Ipsa nempe in anima sublimitates et gradus pro consuetudine assentandi, et complacendi hominibus, quasi secando distinguens, facilem præbet ascensum vesaniæ, ingerens existimationem sui ac tumorem in iis, in quibus aliquis sibi visus est recte fecisse. Idcirco aliquando quidem Dominus ait : « Beati humiles corde. » Interdum vero : « Quando feceritis, quæ vobis fuerint demandata, tunc dicite, quod servi inutiles sumus ; quod debemus facere, fecimus [65]. » Beatitudinis lucerna nos dirigens per hujusmodi virtutem ad id quod est utile ac bonum; meditatione vero humilium verborum nos instituens ad moderandam animi elationem. Qui namque servum inutilem seipsum semper edicit, et mandata sibi a Domino tanquam necessarium debitum sese fuisse exsecutum arbitratur, nihil unquam de seipso magnum concipiet mente, nec inter filios seipsum annumerare unquam audebit, cum debitum ministerii demandati persolverit, simulque **226** ostenderit, quod in eis, quæ perpetravit, non adeo sibi placuit, ut ex tali conatu ac studio gloriam, et honorem aucuparetur. Hæc virtus sepes, hæc aliarum virtutum murus est, quæ custodit inviolatos animæ thesauros ingentis pretii. Ob hanc urgentur quidem, et oppugnantur omnes sancti, et qui nunc similiter vitam illorum æmulantur, vigilare coacti, et sobrii semper esse propter hostes murum expugnantes, ne diffracto muro, quæ diuturno tempore fuerant acquisitæ, divitias confestim insilientes diripiant. Nequaquam tamen damno afficiuntur ullo in propugnaculis considentes vigilanter, et cogitationes dementiæ insultantes quasi telis repellentes istis dictis : « Servi sumus inutiles; quod fecisse debuimus, fecimus. » Sic namque haud permittunt intus ingredi superbiæ

[63] Cant. IV, 4. [64] Cant. VII, 4. [65] Luc. XVII, 10.

affectum; nam illa cuncta comparata devastat, et captivum deinde abducit ad propriam voluntatem animum, qui plurimum laboraverat ad acquisitionem. Neque vero latronibus moris est rudera effodere, in quibus nihil sub terra repositum est; neque piratis, imponere navibus non subactis ad portandum thesauros pecuniarum; sed inaniter laborantibus; non enim stulte aggrediuntur inquirere scrinia divitiis vacua, et laborem sustinere vanum. Unde ab hisce hostibus impugnatum, et perturbatum eo amplius in bonis operibus locupletari existima, quo plures habet collidentes, et molestiam facessentes. Idque gaude magis, quam verecundare,

A μένειν εἰκαῖον. Ὥστε τὸν θλιβόμενον καὶ ὀχλούμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοιούτων νόμιζε μειζόνως ἐν ἔργοις πλουτεῖν ἀγαθοῖς, ὅσους πλείονας ἔχει τοὺς παρενοχλοῦντας. Καὶ διὰ τοῦτο χαῖρε μᾶλλον, ἢ κατήφει, ὅτι πρὸς τὴν πατρίδα πολυκτήμονες ἀπὸ τῆς παροικίας ταύτης μέλλουσιν ἀπαίρειν οἱ ἀγαπώμενοι, καὶ στεφανῖται παρίστασθαι τῷ Θεῷ, οὐ μόνον, ὅτι ἠγωνίσαντο γενναίως, καὶ ἐκ τοῦ ἀγῶνος ἀναλύουσιν εὔπορα, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀθλοῦντες λαθεῖν ἐπὶ τοῖς παλαίσμασι τοὺς ἐνταῦθα ἐσπούδασαν θεατὰς, ὁλόκληρον ἑαυτοῖς πρὸς τὸ μέλλον τὴν εὐφημίαν φυλάξαντες, καὶ οὐ μειώσαντες ἐπαίνοις ἀνθρωπίνοις τὴν ἄφραστον δόξαν ἐκείνην.

quod ad patriam ab isto inquilinatu discessuri sunt dilecti multis rebus sibi comparatis opulenti, et coronati ante Deum stabunt, non **227** solum quia generose decertarunt, et e certamine circumfluentes opibus revertuntur; verum et quod pugnantes latere studuerunt in pugnis illos, qui spectatores hic aderant, integrum et solidum applausum sibi ipsis custodientes in futurum, et laudibus humanis illam gloriam ineffabilem minime imminuentes.

CAPUT XII.

De gloria præparata his qui eleemosynas erogant.

O quanta præbebit tunc pauper tempestive nutritus? Quantas præstabunt, et quas remunerationes alia bona opera complaudente natura; quando in frigore coopertus vestimento, et post mortem tumulo religiose illatus, et ægrotus in morbo diuturno curatus, et hospes domi susceptus, et detentus in carcere sublevatus solamine, et subsidio, conspicientur ante solium ab eo, qui novit quæ passi sunt, benefactorem recognoscentes, et ab ipso recogniti: quando terribilis omnibus judex gratiam in beneficio affectos collatam sibi datam reputans dicet: « Quod istis fecistis, mihi fecistis [64]? » Quantas computas, dic mihi, divitias pro hac dulcedine et pro ista suavi voce? Quantas laudes illi acclamationi perillustri comparas: suspiciente omni creatura eum, qui prædicatur veluti voce præconis, et nequaquam invidente (nec enim tunc tempus invidiæ dabitur), admirante autem, et beatum ipsum in bonis, quibus condecoratur, renuntiante? Ecquam dices oblectationem **228** earum rerum, quæ in sæculo sunt, talem et quæ ita possit excitare animum ad jucunditatem? quale gaudium isti gaudio adæquari par et idoneum? qualem voluptatem, quæ vel hujus voluptatis vestigium referat? qualem gloriam, etsi aliquantulum contendentem ad hoc excellens decus, quamvis regnum ipsum dixeris: et eo fulgido apparente, minime hoc illud imitatur, in quod iste introducetur, quem verbum significavit Scripturæ; cum regnum dolores afferat incolumi, et turbas habeat, et metus, ut decus illud multam pacem, et inducias atque cessationem a bello adducat. Hoc est opibus uti præclare. Hoc est possidere pecunias, neque custodem thesauri aliis servati agere. Hoc vere propria sibi facere, quæ hactenus existimata fuerant

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Περὶ τῆς ἀποκειμένης δόξης τοῖς τὴν ἐλεημοσύνην ἐργαζομένοις.

Ὢ πόσα παρέχει τότε πτωχὸς εὐκαίρως τραφείς! Ὅσας ποιήσει καὶ οἵας ἀμοιβὰς τὰ ἄλλα καλὰ, συγκροτουμένης τῆς φύσεως; ὅταν ὁ ἐν κρυμῷ σκεπασθεὶς ἱματίῳ, καὶ καθοσιωθεὶς μετὰ θάνατον τάφῳ; καὶ ὁ νοσηλευθεὶς ἐν ἀσθενείᾳ μακρᾷ, καὶ ὁ συναχθεὶς οἴκοι ξένος, καὶ ὁ ἐν φυλακῇ παραμυθίας τυχὼν, ὀφθῶσι πρὸ τοῦ βήματος τῷ εἰδότι ἃ ἔπαθον, ἐπιγινώσκοντες τὸν εὐεργέτην, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι παρ' αὐτοῦ· ὅταν ὁ πᾶσι φοβερὸς δικαστὴς τὴν εἰς τοὺς εὐηργετημένους οἰκειούμενος χάριν λέγῃ· « Ὃ τούτοις ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Ποίους ἐγκρίνεις,
C εἰπέ μοι, πλούτους τῇ γλυκείᾳ καὶ προσηνεῖ ταύτῃ φωνῇ; ποίους ἐπαίνους ἀντεξετάσεις τῇ ἐπιδόξῳ εὐφημίᾳ ἐκείνῃ πάσης τῆς κτίσεως ὁρώσης τὸν ἀνακηρυττόμενον, καὶ οὐ φθονούσης μὲν, οὐ γὰρ ἕξει τότε βασκανία καιρὸν, θαυμαζούσης δὲ, καὶ μακαριζούσης αὐτὸν, ἐφ' οἷς ἠξίωται ἀγαθοῖς; Ποίαν ἐρεῖς εὐφροσύνην τῶν ἐν τῷ βίῳ τοιαύτην, καὶ οὕτως ἐγεῖραι πρὸς τὸ φαιδρὸν δυναμένην; ποίαν χαρὰν ἐξισωθῆναι ταύτῃ τῇ χαρᾷ ἱκανήν; ποίαν ἡδονὴν ἴχνος ταύτης φέρουσαν τῆς ἡδονῆς; ποίαν δόξαν, κἂν ποσῶς ἁμιλλωμένην πρὸς ταύτην τὴν εὔκλειαν, κἂν βασιλείαν εἴπῃς αὐτήν; καὶ ταύτης δοκούσης λαμπρᾶς, οὐ μιμεῖται αὕτη ἐκείνην, εἰς ἣν εἰσάγεται οὗτος, ὃν ὁ Λόγος ἐσήμανεν, ἐπίλυπος οὖσα ἀπήμονι, καὶ
D ταραχὰς ἔχουσα, καὶ φόβους, εἰρήνην ἄγουσαν, καὶ ἐκεχειρίαν πολλήν. Τούτῳ καλῶς ἐστι χρήσασθαι τῷ πλούτῳ. Τοῦτο κεκτῆσθαι χρήματα, καὶ οὐ φύλακα θησαυροῦ ἄλλοις τηρουμένου γίνεσθαι. Τοῦτο ἀληθῶς ἴδια ποιῆσαι τὰ τέως νομιζόμενα ἴδια. Τοῦτο κληρονόμον ἑαυτὸν, καὶ διάδοχον τῶν ἐκείνων καταστῆσαι πόνων, καὶ μὴ παραχωρῆσαι τὰ κεκτημένα τοῖς οὐδὲν χρησιμεύουσιν ἐν τῇ ἀνάγκῃ τῆς δίκης. Τοῦτο τὰ τῆς γῆς μεταθεῖναι εἰς οὐρανόν. Τοῦτο τὰ πρόσκαιρα μετασκευάσαι πρὸς ἀπόλαυσιν αἰώνιον.

[64] Matth. xxv, 40.

Τοῦτο δὲ ὄντως οἰκονομῆσαι τὰ τοῦ μαμωνᾶ, καὶ A φίλους ἐξ αὐτῶν κτήσασθαι, τοὺς μετὰ θάνατον δεχομένους εἰς τὰς σκηνὰς, ἀνεστίους ἐνταῦθα, καὶ ξενοδόχους ἐκεῖ, ἀστέγους ἐν τῷ παρόντι, καὶ ἐν θαυμασταῖς καλύβαις δεξιουμένους τότε τὸν παραμυθησάμενον ὧδε τὴν ἔνδειαν, καὶ τὸ βάρος τῆς ἀνάγκης ἐπικουφίσαντα κοινωνίᾳ τῆς χρείας τοῦ σώματος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Τοῦτο φρόνιμον οἰκονόμον εἶναι τῶν παρὰ Θεοῦ δεδομένων κτημάτων, καὶ ἀτελεύτητον βασιλείαν ἰῷ δαπανωμένοις ἀργυρίοις ὠνήσασθαι, τοῖς παροῦσι τὰ B μέλλοντα, τὸ διανεῖμαι τούτοις τὰ ὑπάρχοντα, ὧν τῆς κτήσεώς ἐστιν ἐγγυητὴς ἀξιόπιστος αὐτὸς ὁ τῶν ἁπάντων Δεσπότης Θεὸς, ὁ τὸ χρέος μετὰ τόκων, οὐχ ἑκατοστιαίων, ἀλλ' ἑκατονταπλασίων ἀποδιδοὺς εὐκαίρως, ὅτε χρήσιμος τῶν δεδανεισμένων ἡ ἀπόληψις, καὶ ἡ χρῆσις ἐπιτηδεία πρὸς τὴν πολυχρόνιον τοῦ ἀπεράντου αἰῶνος ἀπόλαυσιν. Τοῦτό ἐστι θησαυρίσαι ἐν οὐρανῷ, καὶ πολλὴν ἑαυτῷ παραμυθίαν ἑτοιμάσαι ἐκεῖ, τὸ ποιῆσαι λάθρα τὸ καλὸν, καὶ ἐκφανῆ δέξασθαι τὴν δόξαν ἐπὶ πάσης τῆς κτίσεως, τὸ περιστεῖλαι ταπεινοφροσύνῃ τὸν τῶν χρημάτων θησαυρὸν, καὶ μὴ ἐκδοῦναι πρόχειρον κενοδοξίᾳ τοῖς λωποδύταις αὐτόν. Ὃ γὰρ τοῖς χρήμασίν ἐστιν ἀποθῆκαι, καὶ θύραι, καὶ μοχλοὶ πρὸς ἀσφάλειαν, τοῦτο τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις μέτριον φρόνημα, συγ- C καλύπτον αὐτὰ, καὶ τοῖς τοιχωρυχοῦσιν οὐ παρέχον ποθὲν ἁρπαγῆς ἀφορμήν. Αὕτη ἡ ἀρετὴ καὶ φυλάττει τὰ κεκτημένα, καὶ τῶν μηδέπω κτηθέντων παρέχει πρὸς τὴν κτῆσιν ἐπίνοιαν. Αὕτη εὐχαριστεῖν διδάσκει ἐπὶ πᾶσι Θεῷ, καὶ τὰ ἐν χερσὶ ἀνιαρὰ παραμυθεῖται τῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν προσδοκίᾳ. Αὕτη πρὸς ἄμυναν ἐχθρῶν ὁρμῶντα τὸν θυμὸν ἀνέχει, καθάπερ ἁρπάζοντα κύνα κατέχουσα αὐτὸν ἐπιεικεῖ λογισμῷ. Αὕτη τὸν ἀφανῆ, καὶ ἄσημον ἡγεῖται ἰσότιμον, τὴν ἀεὶ μένουσαν τῆς ψυχῆς ἀξίαν, οὐ τὴν πρὸς ὀλίγον πομπεύουσαν λογιζομένη πηλίνην εὐτέλειαν. Αὕτη κεφαλὴν, καὶ δεσπότην ἡγεῖσθαι πείθει τὸν ἄνδρα ὡς ὑποκείμενον μέλος ὑπείκειν ἡγεμονεύοντι ἐν πᾶσι παιδεύουσα. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Δημιουργὸς, πρὸς τὴν D Εὔαν φησίν· « Αὐτὸς σοῦ κυριεύσει. » Καὶ ὁ Παῦλος, ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα. Καὶ τοῦτο πεπεισμένη Σάῤῥα κύριον ἐκάλει τὸν Ἀβραὰμ, τιμῶσα τοῦτον, ὃν ὁ νομοθέτης τιμᾶσθαι προσέταξεν. Αὕτη οἰκετικὸν συμβουλεύει περιέπειν, καὶ θάλπειν ὡς ὁμόφυλον, τὸ ὑποζευχθὲν τῇ δυναστείᾳ πρὸς λειτουργίαν ἐπὶ μόχθον ἀνιεῖσα ταῖς εἰς παῤῥησίαν προτροπαῖς, καὶ τὸ κατεπτηχὸς ἀεὶ τῆς συνειδήσεως πρὸς θάρσος μέτριον ἐγείρειν κελεύουσα, ἵνα μὴ ἀθυμοῦν μένῃ διόλου, καὶ τὸ συμβὰν ἀτύχημα ἐγκαλοῦν τῷ τὴν ἀνωμαλίαν ταύτην συγχωρήσαντι γενέσθαι Θεῷ. Αὕτη τὸ ταλαιπωροῦν ἐν πτωχείᾳ συμπαθῶς ἐπικουρεῖν ὑποτίθεται, καὶ τέλειον ταῖς ἀρεταῖς ὡς βασιλεῖ στρατιώτην

[67] Gen. III, 13. [68] Ephes. V, 33. [69] Gen. XVIII, 12.

propria. Hoc seipsum hæredem, et successores laborum propriorum constituere, nec permittere suas possessiones his, qui nullo nobis erunt usui in necessitate judicii. Hoc est ea, quæ terrea sunt, transferre in cœlum. Hoc est ea, quæ transeunt, facere stabilia. Hoc est temporaria transmutare in æternam fruitionem. Hoc dispensare vere mammona, et amicos ex ipsis parare, qui post mortem recipiant nos in æterna tabernacula; hic quidem absque lare, verum illic hospitia excipientes in præsenti sæculo sine tecto, et in stupendis cellis amplexantes tunc eum, qui consolatus est istic; indigentiam et grave necessitatis onus alleviavit communicatione illorum, quæ corporis ad usum pertinebant.

229 CAPUT XIII.

Hoc est esse prudentem dispensatorem a Deo datorum bonorum, et rubigine insumptis pecuniis emere regnum nunquam desiturum; præsentibus futura; et distribuere istis ea, quibus subsistere queant, quorum possessionis est fidejussor fidelissimus et idoneus cautor ipse horum omnium Dominus Deus, qui cum fenoribus non centuplicatis, sed duplo centesimis reddet tempore suo, quando utilis erit eorum, qui fenori dant, receptio, et usus opportunus ad diuturnam ævi infiniti voluptatem. Hoc est thesaurizare in cœlo, plurimamque sibi comparare ibi consolationem, clam facere bonum, et conspicuam, illustremque suscipere gloriam apud omnes creaturas; coarctare humilitate pecuniarum thesaurum, et non dare facilem aditum per vanam gloriam expilatoribus ipsius. Quod enim sunt repositoria, et ostia, et vectes pecuniis ad securitatem, id est bonis operibus modesta prudentia occultans illa, nec unquam præbens his, qui mœnia effodiunt, rapinæ occasionem. Ista virtus et acquisita custodit, et exhibet industriam ad acquirenda ea quæ nullatenus fuere acquisita. Ista gratias agere Deo in omnibus edocet, et quæ obvia præ manibus accidunt infelicia consolatur bonorum futurorum exspectatione. Ista retinet iracundiam impellentem ad ultionem inimicorum quemadmodum canem rapientem detinens eam æquanimi ratione. Ista invisam et ignotam existimat pari pretio ac perpetem animæ dignitatem, non prosperam fortunam luteam 230 brevi sub tempore pompatice traducentem. Hæc persuadet ut censeatur caput, et dominus vir, illi quasi membrum subjacens gubernanti in omnibus subesse instruens. Sic etenim mundi conditor Evam alloquitur: « Ille tui dominabitur [67]. » Et Paulus, quod mulier revereatur virum [68]. Et Sarra illud persuasa dominum compellat Abrahamum, honorans ipsum, quem legislator honore præceperat affici. Hæc vernam fovere atque benevolentia mulcere veluti contribulem consulit; quod potestati subjugatum est ad operam ministerii, in labore relaxans exhortationibus ad fiduciam et quod semper ex conscientia perterretur, assurgere jubens ad moderatam audaciam, ut ne remaneat dejecto vilique omnino animo, et ob infortunium, quod ipsi contigit, accuset Deum, qui hanc

inæqualitatem fieri permisit. Hæc adjuvare constituit commiserando eum, qui affligitur in mendicitate, perfectumque virtutibus quasi militem membris integrum regi Deo sistit. Etenim ab iis qui militum delectum habent, ætas corporum excernitur, e catalogo seu numero deponitur qui forsitan in aliquo defecit, et a Deo non probatus est penitus; qui non omnibus, quæ conveniat, perfectus et absolutus, neglecto prorsus bono dedecorat pulchram aliorum recte factorum formam. Unde studendum est æque virtutibus omnibus, eæque omnes observandæ. Siquidem propositum est imaginem exornari secundum exemplar, et divinis gratiis splendide fulgere, non autem opprobriis animæ pulchritudinem **231** abolentis. « Qui enim, juxta apostolum, totam legem implevit, lapsus vero fuerit in uno, factus est omnium reus [70]. » Claudicans jure merito in reliqua lege circa perfectionem, quam studeamus consequi ad gloriam omnia omnibus præbentis Dei. Amen. « Estote igitur vos perfecti (ait Salvator) quemadmodum Pater vester cœlestis perfectus est [71]. » Ipsi gloria in sæcula. Amen.

[70] Jac. II, 10. [71] Matth. v, 48.

A ἄρτιον τοῖς μέλεσι παρίστησι τῷ Θεῷ. Καὶ γὰρ παρὰ τοῖς στρατολογοῦσιν ἡλικία σωμάτων ἐκκρίνεται, τοῦ καταλόγου ὁ τῷ τυχόντι λειπόμενος, καὶ παρὰ τῷ Θεῷ πάντως ἀδόκιμος, ὁ μὴ πᾶσι τοῖς καθήκουσι τέλειος τῷ παρημελημένῳ καλῷ τὴν εὐμορφίαν μωμησάμενος τῶν ἄλλων κατορθωμάτων. Ὅθεν ἐπίσης σπουδαστέον πάσας τὰς ἀρετὰς, καὶ πάσας φυλακτέον ὁμοίως. Εἴπερ κατὰ τὸ ἀρχέτυπόν ἐστι κοσμῆσαι τὴν εἰκόνα σκοπὸς, καὶ ταῖς θείοις χαρίσμασι λάμψαι φαιδρῶς, ἀλλὰ μὴ ταῖς λώβαις τῆς ψυχῆς ἀφανιζούσης τὸ κάλλος. « Ὁ γὰρ πληρώσας, κατὰ τὸν ἀπόστολον, ὅλον τὸν νόμον, πταίσας δὲ ἐν ἑνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος, » τῷ λείποντι νομίμῳ χωλεύων εἰκότως περὶ τὴν τελειότητα· ἣν B κατορθῶσαι σπουδάσωμεν εἰς δόξαν τοῦ τὰ πάντα πᾶσι παρέχοντος Θεοῦ. Ἀμην. « Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι » φησὶν ὁ Σωτὴρ, « καθὼς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν. » Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ

Πρὸς τὴν σεμνοπρεπεστάτην Μάγναν διάκονον Ἀγκύρας

ΠΕΡΙ ΑΚΤΗΜΟΣΥΝΗΣ

ΛΟΓΟΣ.

S. P. N. NILI

Ad veneratione dignissimam Magnam diaconissam Ancyræ

DE VOLUNTARIA PAUPERTATE

TRACTATUS.

232-233 CAPUT I.

Nuper quidem conscribentes tractatum ad eos, qui negligentius monasticam vitam degunt, affatim increpuimus eos, demonstrantes quantum ab apostolica diligentia digressi sunt, dum circa futilia istarum possessionum studio destinentur, neque minus victus distractionibus, quam illi, qui vivunt amore divitiarum flagrantes, immiscentur. Nunc vero quoniam oportet et vestrum, qui observastis regulam paupertatis, uti se habuit ab initio, inviolatam, et eorum, qui secundum vos eam custodierunt, zelum dilaudare; necessum est dicere quæ-

C ΚΕΦΑΛ. Α'.

Πρώην μὲν πρὸς τοὺς ἀμελέστερον μετιόντας τὸν μοναδικὸν βίον γράφοντες λόγον, ἱκανῶς κατηψάμεθα τούτων, ὅσον ὑπέβησαν τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας δεικνύντες τῇ περὶ τὰ μάταια αὐτῶν σπουδῇ κτημάτων ἀντεχόμενοι, καὶ τοῖς τοῦ βίου τῶν φιλοπλούτων οὐχ ἥκιστα περισπασμοῖς ἐμφυρόμενοι. Νῦν δὲ, ἐπειδὴ δεῖ καὶ τῶν φυλαξάντων ὑμῶν τε καὶ τῶν καθ' ὑμᾶς τὸν τῆς ἀκτημοσύνης κανόνα ὡς εἶχεν ἐξ ἀρχῆς ἀπαράτρωτον ἐπαινέσαι τὸν ζῆλον, ἀναγκαῖον εἰπεῖν, ὅσα σαφῶς ἐρῶντας τῆς ἐνθέσμου διαγωγῆς πρὸς τὴν ταύτης προτρέπεται αἱρεῖν, καὶ

ὁδηγεῖ πρὸς τὴν τοῦ καθήκοντος ἐκλογήν. Ὡς γὰρ κατάγνωσις τοῦ φαύλου ἐντρέπουσα τοὺς ἐνεχομένους αὐτῷ ἐπιστρέφει μεταμελομένους ἐπὶ τὸ ἄμεινον, οὕτως ἔπαινος τοῦ καλοῦ καὶ τοὺς ὀκνηρῶς ἔχοντας διεγείρει πρὸς τὴν τούτου οἰκείωσιν, πόθῳ τῆς εὐφημίας δελεάζων αὐτοὺς, καὶ ἕλκων προθύμως πρὸς ἑαυτὸν, πρὶν σώφρονι λογισμῷ τὸ τῶν ἀνθρωπίνων ἀνόνητον διασκεψάμενοι, τὴν ὄντως ὠφέλιμον ἴδωσι δόξαν, ᾗ δοξάζει τοὺς εὐσεβοῦντας Θεὸς, καὶ νῦν ταῖς ἀμοιβαῖς τῶν πεπονημένων ποιῶν αὐτοὺς ἐμφανεῖς, καὶ ἀναστέφων ἐν τῷ τῆς κρίσεως καιρῷ ἐπὶ πάσης τῆς λογικῆς φύσεως, ὅταν ἑκάστῳ κρίνων δικαίως ἀποδίδωσιν οὐ κατὰ τὴν ἐνταῦθα πεπλανημένην ὑπόληψιν, ἀλλ' ὡς ἔχει τὸ ὅσιον κατ' αὐτὴν τῶν πεπραγμένων τὴν ἀλήθειαν. Εἰ γὰρ τοῖς συμπαθείᾳ τὸ ὁμόφυλον οἰκτείρασιν ἐνδείᾳ τρυχόμενόν φησι, « Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν· » πῶς τὴν αὐτὴν οὐκ ἐρεῖ φωνὴν τοῖς ὀλίγον μὲν φροντίσασι τῆς σαρκὸς, καὶ τοσοῦτον, ὅσον ἡ πρὸς τὸ ζῆν ἐβιάζετο χρεία, τὸ δὲ πολὺ τοῦ καιροῦ προσκαρτερήσασιν ἐν τῇ τῆς ψυχῆς ἀσχολίᾳ, καὶ ταύτην φροντίδα πεποιημένοις, ὅπως αὕτη καθαρὰ, καὶ ἀμόλυντος ῥυπαρῶν ἐννοιῶν παραστῇ τῷ μέλλοντι τὰ τῆς καρδίας κρίνειν κρυπτὰ, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐξετάζειν, πῶς ἔχουσι πρὸς ἕκαστον οἰκειώσεως, ἢ ἀλλοτριώσεως τῶν παρενοχλούντων παθῶν; Κἀκεῖνοι γὰρ τῆς πρὸς τὸ συγγενὲς εὐσπλαγχνίας, καὶ οὗτοι τῆς πρὸς τὰ δελεάζοντα φιλοσοφίας, ὁμοίως εἰσὶ παρὰ τῷ κριτῇ ἀποδοχῆς ἄξιοι. Ὡς γὰρ οἱ ἐλεήμονες οὐ λυποῦνται μειουμένου τοῦ πλούτου τῇ μεταδόσει καθ' ἑκάστην ἡμέραν, εὐφραίνονται δὲ μᾶλλον εἰς τοὺς ἐπιδεεῖς δαπανωμένου· οὕτως οὐ θλίβει τοὺς ἀκτήμονας ἐπιθυμία τῶν παρόντων, σκιρτᾷν δὲ παρασκευάζει, καὶ γάννυσθαι, ὅτι τε καταφρονητικῶς ἔχουσι τοῖς ἄλλοις νομιζομένων τιμίων, καὶ ὅτι τῆς τῶν ματαίων ἀσχολίας ἀπηλλαγμένοι, ἐλευθέρῳ τῷ λογισμῷ τῇ τῶν πάντων κρειττόνων προσεδρεύουσιν ἐργασίᾳ, ἐκεχειρίαν ἄγοντες τούτων ὧν οἱ πολλοὶ δουλείαν εἵλοντο ἀνωφελῆ καὶ ἀνόνητον.

cunque eos, qui manifeste amant lege præscriptum institutum vivendi, ad ejus electionem excitant, deducuntque ad præoptandum id quod convenit. Sicut enim vitii condemnatio pudore suffundens eos, qui ipsi adhærent, convertit, ut consilium demutent pœnitentes in melius: ita rei honestæ laus et eos, qui se ignave gerunt, excitat, ut ad illam proxime accedant desiderio gloriæ, plaususque ipsos inescans, et trahens alacriter ad seipsam, priusquam prudente ratiocinatione dispexerint humanorum encomiorum nullam utilitatem, ac revera utilem aspexerint **234** gloriam, qua Deus pietatem excolentes exornat, et impræsentiarum ipsos eorum, quæ operati sunt, præmiis illustrans, et coronans in tempore judicii super omnem naturam rationalem, quando unicuique juste judicans reddet non secundum hic errantem opinionem; verum uti pure se res habet, juxta rerum gestarum veritatem. Si enim his, qui commiserati sunt contribulem egestate confectum, ex compassione, dicit: « Venite, benedicti Patris mei, hæreditate prehendite paratum vobis regnum [79]; » quomodo non eisdem eos vocibus alloquetur, qui parum quidem carnem curaverint, et tantummodo quantum coegerit necessitas vivendi, plurimum vero tempus in occupatione animi impenderint assidui, et hanc curam habuerint, quo pacto ipse purus, et a sordidis cogitationibus impollutus ante illum consistat, qui occulta cordium judicaturus est, et examinaturus rationes, quomodo se habuerint ad unumquemque affectuum perturbantium, sive amoris, sive abalienationis? Illi quippe, qui propensi visceribus ad misericordiam versus cognatos, et hi qui ad philosophiæ illecebras sunt proni, pariter sunt retributione digni apud judicem. Sicut enim misericordes non dolent divitiis imminutis erogatione quotidiana, delectantur vero potius eo, quod in egenos insumpserunt: ita cupiditas rerum præsentium non premit eos, qui nihil possident, parati vero sunt ad exsultandum et jucundandum, quandoquidem despicatui habent, quæ ab aliis habentur in pretio; et quia liberati occupatione rerum vanarum, libera ratione præsident operationi præstantiorum omnium, velut intermissionem agentes illarum, atque **235** inducias quarum multi servitium assumpserunt inutile, nulliusque commodi.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Καὶ μή τις ἄπονον οἰέσθω, καὶ μετὰ ῥᾳστώνης περιγινόμενον τὸ τῆς ἀκτημοσύνης κατόρθωμα. Οὐ γὰρ τὴν ἀκούσιον πενίαν νῦν ἀκτημοσύνην φαμὲν, ἥτις ἐξ ἀνάγκης συμβαίνουσα θλίβει τὴν γνώμην, ὑπαχθὲς ἡγουμένη τὸ ἀβούλητον, ἀλλὰ τῆς προαιρέσεως τὸ περὶ τὴν ὀλιγαρκίαν αὐθαίρετον, ἐξουσίᾳ μὲν περιγινόμενον λογισμοῦ, κάματον δὲ καὶ αὐτὸ τέως παρέχον, ἕως ἕξις γενομένη ἡ ἄσκησις ἀνεκτὸν δείξει τὸ πολλῷ χρόνῳ δύσκολον φανὲν, καὶ δυσάνυστον. Ὁμοίως γὰρ εὐφυὴς σώματος ὄψις, καὶ ὕλη πλούτου λαμπρὰ, τὴν ἐπιθυμίαν ἐρεθίζει πρὸς ἔφεσιν, καὶ γενναίας ἑκάτερον χρήζει ψυχῆς, καὶ

CAPUT II.

Nollem tamen, ut quis arbitretur sine labore fore, et facile quid factu privationem possessionum. Nec enim ejus nomine invitam paupertatem nunc dicimus, quæ contingens e necessitate affligit mentem, quando censet involuntarium esse molestum; sed placitum, spontaneum, quo quis eligit paucis esse contentum; auctoritate quidem rationis effectum, laborem tamen et illud præbens, eo usque dum habitus naturam induens exercitatio exhibeat tolerabile, quod diuturno tempore visum fuerat perdifficile, atque factu impossibile. Æque enim decora corporis visio, et splendida materies pe-

[79] Matth. xxv, 34.

cuniæ proritat cupiditatem ad desiderium, et generosam animam expostulat utrumque, atque indiget robustis lateribus, ut ne cedat iis titillantibus, neque adhæreat illecebræ captatoriæ ipsarum, quæ consuevit inflectere ad consensum etiam animos, qui videntur firmiter stabiles. Verum laudabiles equidem, atque admiratione digni, qui nunc assectantes mediocritatem paupertatis, non una cum his, qui multa possident, abrepti sunt late credula levitate cogitationum; neque mentem illigarunt inanibus sollicitudinibus. Ingerunt enim instabilibus quæcunque minime conveniunt, zelum imitationis apparatus maxime corporeus ad voluptatem, et ad honorem humanum plurimam habens aptitudinem. Longa siquidem consuetudo edocuit eos, qui fatue sapiunt, beatos existimare copiis **236** abundantes, qui sua in opulentia gloriam recipiunt, et ex ejus apparatibus ambitiose luxuriantur. Magnos itaque vere oportet judicare, atque generosos eos nuncupare, quemadmodum qui victores in palæstra evasere ex certantibus scilicet probabiliter cogitationibus, et hinc inde contendentibus veluti persuasoriis gesticulationibus, decere tunc multorum opinionibus assentiri, et perinde jam apparentibus bonis calculum approbationis dare, ac si vere bona forent, neque recusare, quæ communi opinione judicata sunt honore digna, neque refugere possessionem earum rerum, quæ ad usum a Conditore fuerunt expositæ, et tumore simulatæ philosophiæ futilem redarguere possessionem, quæ vere, neque frustra conducit ad subsistentiam. Pugiles enim isti vere probati, nec adversariis media cedentes, neque dimoti a fossis suis, quia per medium nequeunt apprehendi, qui nempe poplites in recto judicio tuto firmarunt, nec inflexi sunt ad terrenas materias suscipiendas, vitam minime circumversatilem præ confusa magis existimantes, et moderato victu honeste sibi eam ab omni perturbatione semotam componentes. Mens etenim non sufficiens plurium rerum curam gerendo, vacationem, non præbet intellectui capessendi consilia decentia animæ; impedimentis vero negotiosis liberata luculenter, quod utile est, perspicit, et in hac commoditate opportuna intrepide oblectata, quod ex multiplicibus vinculorum sæcularium hujus vitæ necessitatibus sese, cum expedierit soluta peragit, quæ sunt optima, nullatenus præpedita, quin propensa sit optimo impetu ad illa, a nulla e sollicitudinibus **237** multarum materiarum, quæ solent velut obsidendo circumsistere.

A δεῖται πλευρῶν ἐῤῥωμένων, ὡς μὴ ἐνδοῦναι κνιζούσαις αὐταῖς, μηδὲ προσθέσθαι τῷ ἐπαγωγῷ αὐτῶν δελεασμῷ κάμπτειν εἰωθότι πρὸς σύννευσιν, καὶ τὰ παγίως ἐνηρεῖσθαι δοκοῦντα φρονήματα. Ἀλλ' ἐπαινετοὶ μὲν μεσότητα τῆς ἀκτημοσύνης νῦν μετερχόμενοι, οὐ συναπαχθέντες τοῖς πολυκτήμοσιν εὐρυπίστῳ κουφότητι λογισμῶν, οὐδὲ τὸν νοῦν ἐνδήσαντες φροντίσι κεναῖς. Ποιεῖ γὰρ ἅπαντα μὲν τοῖς ἀβεβαίοις τὰ μὴ καθήκοντα ζῆλον εὐκόλως μιμήσεως, πολυτέλεια δὲ μάλιστα σωματικὴ πρὸς ἀπόλαυσιν ἔχουσα, καὶ τιμὴν ἀνθρωπίνην, πολλὴν σφόδρα τὴν ἐπιτηδειότητα. Ἐπειδήπερ τὸ μακρὸν ἔθος τοὺς ματαιόφρονας ἐδίδαξε μακαρίους ἡγεῖσθαι τοὺς εὐπόρους, δόξης ἀπολαύοντας ἐν τῇ περιουσίᾳ, καὶ ταῖς ἐκ ταύτης φιλοτίμως ἐντρυφῶντας παρα- B σκευαῖς. Καὶ μεγάλους κρίνειν ἀληθῶς χρὴ, καὶ καλεῖν γενναίους τοὺς καθάπερ ἐν παλαίστρᾳ περιγενομένους, τῶν δῆθεν εὐλόγως μαχομένων λογισμῶν, καὶ διεριζόντων ὥσπερ χειρονομίαις πιθαναῖς, ὡς ἄρα δεῖ ταῖς τῶν πολλῶν συμφέρεσθαι δόξαις, καὶ τοῖς ἤδη φανεῖσι καλοῖς συμψηφίζεσθαι ὡς ὄντως καλοῖς, καὶ μὴ παραιτεῖσθαι τὰ κοινῷ δόγματι κριθέντα τίμια, μηδὲ τὴν κτῆσιν ἐκκλίνειν τῶν εἰς χρῆσιν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ παρηγμένων, καὶ τύφῳ νομιζομένης φιλοσοφίας εἰκαίως ἀνελέγχειν τὴν δεόντως καὶ οὐ μάτην ἐλθοῦσαν κτῆσιν εἰς ὕπαρξιν. Ἀθληταὶ γάρ οὗτοί γε δόκιμοι ἀληθῶς, οὔτε μέσα δεδωκότες τοῖς ἀντιπάλοις, οὔτε τῶν σκαμμάτων ἐξωσθέντες διὰ τὸ ἀμεσολάβητον· οἱ γὰρ τὰς ἰγνύας ἐπὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως ἐρείσαντες ἀσφαλῶς, οὐκ C ἐκλίθησαν εἰς ἀποδοχὴν τῶν γηΐνων ὑλῶν, τὸν ἀπερίσπαστον τοῦ πεφυρμένου προτιμήσαντες βίον, καὶ μετρίᾳ διαίτῃ πραγματευσάμενοι καλῶς ἑαυτοῖς τὸ ἀτάραχον. Οὐκ ἐπαρκῶν μὲν γὰρ ὁ νοῦς πολλῶν πραγμάτων φροντίζειν, σχολὴν οὐκ ἄγει τῇ ἐννοίᾳ ψαύειν τῶν πρεπόντων τῇ ψυχῇ βουλευμάτων, ὀχλήσεων δὲ πραγματικῶν ἀπηλλαγμένος, σαφῶς τε τὸ συμφέρον ὁρᾷ, ἐν εὐκαιρεῖ τούτῳ ἀδεῶς εὐφραινόμενος, ὅτι τὰς πολυπλόκους τῶν βιωτικῶν δεσμῶν ἐξειλήσας ἀνάγκας ἄνετος, ἐπιτελεῖ τὰ κάλλιστα οὐκ ἐμποδιζόμενος τὴν πρὸς ταῦτα βελτίστην ὁρμὴν οὐδενὶ τῶν ἐμπεριστατεῖν εἰωθότων πολυΰλων φροντίδων.

CAPUT III.

Valde quidem sunt admiratione illi digni, et superiores omni laudum præconio, quas eloqui possemus, qui istos prætergrediantur diligentia, et intra terminos perfectæ paupertatis præ ipsis sint: quia et ad æmulationem trahunt eos qui nunc sunt, amplexatos imitationem, seque ipsos liberant ab amente vecordia, in rebus honestis, quas perficiunt, studentes per eorum vestigia progredi, et deficere ob desertionem. Quemadmodum vero virtute superare eos, qui præferunt jactantiam et

D

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἀξιάγαστοι δὲ καὶ λίαν ἐκεῖνοι, καὶ πάσης τῆς ἐκ λόγων εὐφημίας ἀνώτεροι, οἱ καὶ τούτους παρελθόντες τῇ ἀκριβείᾳ, καὶ αὐτῶν ἐντὸς τῶν ὅρων τῆς τελείας ἀκτημοσύνης γενόμενοι, ὅτι καὶ πρὸς ζῆλον τοὺς νῦν ἕλκουσιν αἱρουμένους τὴν μίμησιν, καὶ ἀπονοίας τῆς ἐπὶ τοῖς πραττομένοις καλοῖς ἀπαλλάττουσιν ἑαυτοὺς, σπουδάζοντας κατ' ἴχνος βαίνειν αὐτῶν, καὶ ἀπολιμπανομένους τῆς καταλείψεως. Πηγὴ δὲ, ὥσπερ τὸ ὑπερβαίνειν τῇ ἀρετῇ τοὺς προάγοντας ἀλαζονείαν καὶ οἴησιν, οὕτω τὸ μὴ φθά-

νειν αὐτοὺς φυλάττει τὸν λογισμὸν κατεσταλμένον, ἢ ἐφ' οἷς ὑστερίζει ὀδυνώμενον, ἢ ἐφ' οἷς προκόπτειν ἔδοξεν ἐπαιρόμενον. Οὐδεὶς δὲ τῶν νῦν τέως ἢ ἀφικνεῖται, ἢ ἐφίκετο τῆς ἀρετῆς τῶν πάλαι ἁγίων, ὧν ἄνοικος, καὶ ἀνέστιος, καὶ ἀνείμων ἀναγέγραπται ἡ διαγωγὴ ἀλωμένων τόπον ἐκ τόπου, καὶ τὸ παρατυχὸν ἔδεσμα σιτουμένων ἡδέως, καὶ κοιταζομένων ὅποι ποτὲ, καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ τοὺς ἐπιβουλεύοντας, καὶ διώκοντας οὐχ ὡς ἐν τῷ παρόντι τιμῶντας, καὶ περιέποντας ἐχόντων πολλούς. Τούτους γὰρ παρίστησι διαγράφων ὁ Παῦλος ἐν οἷς ἔλεγεν, « Ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασι, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος. » Κἂν γάρ τις τῶν νῦν φαντασθῇ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἰσοτιμίαν τῇ προθέσει, καὶ τοῖς ἔργοις ἴσως δοκῶν αὐτοὺς ἐζηλωκέναι, ἀπολείπεται θεραπευόμενος ἐπὶ τῇ ἀρετῇ, ἐφ' ᾗ ἐκινδύνευον αὐτοὶ, καὶ τὴν παρακολουθοῦσαν δόξαν ἔχων παραμυθίαν τῶν πόνων, ἧς ἀπεστερημένοι παντελῶς οἱ μακάριοι, τὰ τῆς εὐφημίας ἐφόδια διωγμῶν εὑρίσκοντες, καὶ χαλεπῶν θανάτων ὑπόθεσιν. Οὐκ ἦν ἐκείνοις στέγη, καὶ ἀποθήκη, οὐ κλίνη, οὐ τράπεζα· μηλωταὶ τὸ ἔνδυμα, καὶ τρίχες· σχέδιος ἡ τῆς ἐνεστώσης ἡμέρας τροφὴ, καὶ ἡ ἐπιοῦσα ἀμέριμνος. Προέλαβον γὰρ τῇ κατὰ πρόθεσιν φιλοσοφίᾳ τὴν τοῦ Κυρίου παραίνεσιν, ἐν ᾗ φησιν· « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. » Καὶ πάλιν· « Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. » Τὰ χρειώδη τῇ χρείᾳ τοῦ σώματος ἀκολουθεῖν ἐπιστάμενοι, ὅταν παρῇ τὸ εὐαρεστεῖν τῷ ταῦτα παρέχοντι Θεῷ, καὶ κτῆσις τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας προηγουμένως σπουδάζηται.

A arrogantiam infert: ita ipsos non assequi custodit mentem cohibitam, ne vel in his, in quibus vincitur, affligatur, vel in illis, in quibus videtur provehi, efferatur. Nemo autem eorum, qui nunc sunt, eo usque aut accedit, aut accessit ad virtutem sanctorum veterum, quorum conversatio sine domo, sine foco, et sine vestibus fuisse litteris proditur semper in locum e loco demigrantium, et fortuitis dapibus sese suaviter pascentium, et cubantium ubicunque, utque sors ferebat, et insidiantes, ac persequentes, non ut impræsentiarum honorantes, atque circumsectantes multos habentium. Istos enim describens exprimit Paulus, hisce verbis, quibus dicebat: « Lapidibus obruti sunt, secti sunt, in occisione gladii occubuerunt, circuierunt in pellibus ovinis,
B in caprinis, destituti, obtriti, male habiti, quibus dignus non erat mundus[74]. » Etsi enim aliquis ipsorum, qui nunc sunt, æqualem honorem ac ipsi, instituto ac proposito imaginetur, et operibus **238** pariter videatur ipsos æmulatus esse, deficit in virtutis cultu, et studio, in qua illi periculum subierunt, subsequentem gloriam laborum consolationem accipiens, qua beati omnino fuerunt orbati, viatica persecutionum vice laudis nacti, et sævarum mortium speciem. Non erat illis tectum, et cella; non lectus, non mensa: indumentum ex ovium pellibus, et pilis; alimentum diei incurrentis subitaneum, nulla habita cura de crastino. Præceperunt enim secundum propositum philosophicum
C Domini adhortationem, in qua dicit: « Respicite ad cœli volatilia, quia non seminant, neque metunt, neque in horrea congregant et Pater vester cœlestis nutrit ipsa[74]. » Et rursus: « Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent[75]. » Quæ usui corporis sunt necessaria, scientes sequi, quando Deo ista præbenti complacere adfuerit, et possessio regni cœlorum ante omnia exquiretur summo studio.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἡμῖν δὲ καὶ τροφὴ παρεσκεύασται πολυχρόνιος, καὶ ἐσθὴς ταῖς ὥραις κατάλληλος· καὶ οἶκος κρυμοῦ, καὶ θάλπους, πάσης ἀπαλλάττων, ὁμοίως ἐπηρείας, χρημάτων δὲ καὶ κτημάτων, καὶ τῆς ἄλλης περιττῆς ὕλης ἡ κτῆσις οὐκ ἠμέληται. Καὶ ποῦ τοῖς ἐκείνων τὰ ἡμέτερα ἴσα, οἷς οὐδὲν ὤχλει σωματικῆς φαντασίας ἐνθύμιον, ἀκραιφνὴς δέ τις πόθος τῶν θείων μεταρσίους αὐτοὺς αἴρων ἀεὶ, ἀμνημονεῖν ἔπειθε τῶν ἐν τῇ γῇ νομιζομένων λαμπρῶν; Οὐδὲν εἶχον ἐπὶ γῆς πλὴν τοῦ σώματος, ὅπερ ἡ φύσις κατεῖχε κάτω βαρὺ πεφυκὸς, καὶ πρὸς τὴν ἄνω πορείαν δυσμετακόμιστον, ἐπεὶ καὶ αὐτὸ μεθ' ἑαυτῶν ἔχειν ἐπόθουν, ἔνθα τῷ νῷ διέτριβον τὰ ἐν οὐρανῷ λογιζόμενοι ἀγαθὰ, καὶ τῆς ἐκεῖ τέρψεως καὶ ὠφελείας οὐδαμῶς ἀποσπώμενοι, εἰ μὴ φύσις αὐτοὺς πάλιν ἐπέστρεφε πρὸς τὴν χρείαν τοῦ σώματος, αἰδοῖ τοῦ συνδήσαντος φροντίζειν ἀναγκαζομένους τούτου, οὗ τὴν ἀλλοτρίωσιν ἐκ πείρας ἔγνωσαν λυσιτελῆ καὶ καθήκουσαν. Ζημίαν γὰρ ἀληθῶς πᾶς κρίνει σπουδαῖος καὶ τὴν πρὸς βραχὺ ἀσχολίαν τῆς εἰς τὰ σαρ-

CAPUT IV.

Nobis vero præparatus est cibus diuturnus, et vestimentum alternum pro tempestatibus, et domus a frigore atque æstu, omnique simul ab injuria defendens, pecuniarum autem, et fundorum, alteriusque supervacaneæ materiæ possessio non neglecta est. Et ubinam nostra ipsis illorum sunt æqualia, quibus imaginationis corporeæ cupiditas
D nullum afferebat impedimentum, sed purum aliquod desiderium divinarum rerum ipsos sublimes attollens semper persuadebat eorum, **239** quæ in terra splendida censentur, memoriam deponere? Nihil habebant in terra præter corpus, quod natura detinebat deorsum grave, et ad fruitionem supernam difficulter traducendum, quoniam et illud secum habere desiderabant, ubi mente diversabantur, quæ in cœlo sunt bona intelligentes, nusquam divulsi ab ea, quæ ibi est, delectatione, atque commoditate; nisi natura ipsos rursum converteret ad necessitatem corporis, coactos (præ simul vincti respectu) hujusce curam gerere, neque mutatio-

[74] Hebr. XI, 37, 38. [74] Matth. VI, 26. [75] Ibid. 28.

nem norant facilem experientia, et convenientem. Judicat quippe vere detrimentum omnis sapiens, et ad breve quamvis tempus ministerii circa carnem curandam occupari. Illud tempus præclare elapsum existimans, quod ad rerum meliorum opus insumpsit : sciens solum ibi laborem sese reperturum, qui ad animæ profectum fuerit impensus, non eum, qui attributus sit ad curam famulatus corporis; tempore usus consolando necessitatem, et post usum non exsistens, heri commode conducens, et hodie minime assistens.

A κικὰ λειτουργίας, ἐκεῖνον καλῶς παρεληλυθέναι τὸν καιρὸν λογιζόμενος, ὃν εἰς τὴν τῶν κρειττόνων ἐργασίαν ἀνήλωσε, μόνιμον ἐκεῖ τὸν πόνον τοῦτον εὑρήσειν εἰδὼς, ὃς εἰς προκοπὴν τῆς ψυχῆς δεδαπάνηται, οὐχ ὃς εἰς ἐπιμέλειαν τῆς τοῦ σώματος θεραπείας προσεχώρησε· τῷ καιρῷ τῆς χρείας παραμυθησάμενος τὴν ἀνάγκην, καὶ μετὰ τὴν χρείαν οὐκ ὢν, χθὲς χρησιμεύσας, καὶ σήμερον οὐ παρών.

CAPUT V.

Hujuscemodi quippe usus corporis fluxus, et prætercurrens, prætereuntis ad præsens, et præsentis ad futurum minime providentiam exhibens; medicansque id, quod instat, et ad indigentiam, quæ deinceps erit, inutilis. Labor autem virtutis semen est fructus indeficientis, et ipso in opere conscientiam oblectans exspectatione fruitionis, et post transmigrationem hinc, inventus bene decens, **240** conferensque ad æternam delectationem, nec habens irritum id, quod pertransitur, nisi passio irrationalis vanæ gloriæ exinaniat quæcunque collegerit, et quod necdum ad opus perductum fuit juxta constans propositum, numeratum æque, ac ea, quæ perfecta sunt, postquam judiciose susceptum creditum est, perinde ac si vere absolutum foret ex his, quæ infallibiles sunt, pollicitationibus. Quamvis enim tempus minime habuit ad operationem aptum, quod ex sententia studiose fuit destinatum, nec ad opus pervenire potuit, ita juste dijudicante veritate, ut et quod ad hominum placitum exsistit, judicetur actio absoluta omnino, quæ foret perfecta, uti se habuit desiderium, nisi necessitas aliqua prohibuisset ad metam progredi. Et vero justum id fuit vere, et divino calculo judicante in occultis condignam illam mercedem voluntati propensæ porrigi, cujus causa opus illa procuravit diligenter, et ad quam prospexit a principio usque ad finem scopus non transmutatus ab altero in alterum. Scinduntur enim sæpius contraria a contrariis, et quod proponitur, in oppositum ordinem transit, quando quod ad hominum gloriam exsistit, sapiente ratione directum fuerit, quasi habuerit laborem inutilem ; quod autem ipsius boni causa proponitur superveniente cogitatione gloriæ cupida, neutiquam præsumptum scopum assequitur, dissecatur vero a contrario, et in illum universum transit. Sic enim et ad melius a pejori, et ab eo ad meliorem ex adverso transferuntur ratiocinationes, nonnunquam salubriter, interdum vero perniciose commutati invicem ad id, **241** quod conducit e diligenti studio, aut ad id, quod non convenit ex ignavia spontanea voluntatis.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

B Τοιαύτη γὰρ ἡ χρεία τοῦ σώματος ῥοώδης τε παρατρέχουσα, τοῦ παρελθόντος εἰς τὸ παρὸν, καὶ τοῦ παρόντος εἰς τὸ μέλλον οὐ παρέχουσα πρόνοιαν, τὸ ἐνεστὸς ἰωμένης καὶ πρὸς τὴν ἑξῆς ἔνδειαν ἄχρηστος. Ὁ δὲ τῆς ἀρετῆς πόνος, σπόρος ἐστὶν ἀδιαλείπτῳ τῷ καρπῷ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ τὴν συνείδησιν εὐφραίνων τῇ προσδοκίᾳ τῆς ἀπολαύσεως, καὶ μετὰ τὴν ἐνθένδε μετανάστασιν εὐπρεπὴς εὑρισκόμενος, καὶ χρησιμεύων πρὸς εὐφροσύνην αἰώνιον, οὐδὲ τὸ παρελθὸν ἀνόνητον ἔχων, ἂν μὴ κενοδοξίας ἄλογον πάθος κενώσῃ τὰ συνειλεγμένα, καὶ τὸ μηδέπω εἰς ἔργον ἀχθὲν ἐν προθέσει βεβαίᾳ γενόμενον, ἐν ἴσῳ τῶν πεπραγμένων ἀριθμούμενον· ἐπειδὴ τὸ κεκριμένως δεχθὲν πεπίστευται ὡς ἀληθῶς ἐπιτελεσθησόμενον ἐκ τῶν ἤδη ἀψευδῶν ὑποσχέσεων. C Κἂν γὰρ χρόνον οὐκ ἔσχε πρὸς ἐνέργειαν ἐπιτήδειον σπουδασθὲν τῇ γνώμῃ, καὶ προελθεῖν οὐ φθάσαν εἰς ἔργον, οὕτω δικαζούσης δικαίως τῆς ἀληθείας, ἵνα καὶ τὸ πρὸς ἀρέσκειαν ἀνθρώπων γινόμενον, ἀπηρτισμένη κρίνηται πρᾶξις πάντων ἀπαρτισθεῖσα ὡς εἶχεν ἡ προθυμία, εἰ μή τις ἀνάγκη τὴν προθυμίαν ἐκώλυσεν εἰς πέρας ἐλθεῖν. Καὶ δίκαιόν γε ἦν ἀληθῶς, καὶ θείας ψήφου τῆς κρυπτοῖς δικαζούσης ἐπάξιον ἐκεῖνον τῇ προαιρέσει ὀρέξαι μισθὸν, οὗ ἕνεκεν τὸ ἔργον ἐπετήδευσε, καὶ πρὸς ὃν εἶδεν ἕως τέλους ἐξ ἀρχῆς ὁ σκοπὸς οὐ μεταβληθεὶς ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον. Τέμνεται γὰρ τὰ ἐναντία τοῖς ἐναντίοις πολλάκις, καὶ τὸ προτεθὲν εἰς τὴν ἀντικειμένην τάξιν μεθίσταται· ὅταν τὸ μὲν πρὸς δόξαν ἀνθρώπων γινόμενον διορθωθῇ σώφρονι λογισμῷ D ὡς ἔχον τὸν πόνον ἀνόνητον, τὸ δὲ αὐτοῦ ἕνεκεν τοῦ καλοῦ προτεθὲν ἐπεισελθούσης φιλοδόξου ἐννοίας μηκέτι ἀκολουθῇ τῷ προλαβόντι σκοπῷ, τιμηθῇ δὲ τῷ ἐναντίῳ, καὶ ὅλως μεταστῇ πρὸς αὐτόν. Οὕτω γὰρ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀπὸ τοῦ χείρονος, καὶ ἀπὸ τούτου ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἀντιμεθίστανται οἱ λογισμοὶ ποτὲ μὲν σωτηρίως, ποτὲ δὲ ὀλεθρίως ἀλλήλοις ἐπαμειβόμενοι πρὸς τὸ συμφέρον ἐκ σπουδῆς, ἢ πρὸς τὸ μὴ καθῆκον ἐκ ῥᾳθυμίας τῆς προαιρέσεως.

CAPUT VI.

Ideo ad bonum agendum procedentibus Dominus ait eos adhortans : « Quando tu oraveris, ingredere tuum in penetrale, et clauso ostio Patrem tuum

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Διὸ τοῖς τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀγαθοῦ χωροῦσι παραινετικῶς φησιν ὁ Κύριος· « Ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν,

πρόσευξαι τῷ Πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ. » Καὶ A πάλιν· « Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου· » τὸ ἐπιδεικτικὸν ὡς ἐπιβλαβὲς παραιτεῖσθαι κελεύων. Ὁ δὲ προφήτης λέγων, ὅτι ὁ τοὺς μισθοὺς συνάγων, συνήγαγεν εἰς ἀπόδεσμον τετρυπημένον, δείκνυσιν, ὅπως τῷ διεφθαρμένῳ σκοπῷ τῆς δοξομανίας ἀφανίζεται ὁ πόνος, καθάπερ ἀπόδεσμον διεῤῥωγότα παρατρέχων, τὴν οὐκ ἠσφαλισμένην γνώμην μετρίῳ φρονήματι. Θησαυρὸς γὰρ αὕτη γε, καὶ πάντοθεν καρτερῶς δεδομημένον ὀχύρωμα, ἔνθα σὴς, καὶ βρῶσις οὐκ ἀφανίζει, οὐδὲ κλέπται διορύσσουσι, καὶ κλέπτουσι· σητὸς μὲν νοουμένου τῆς ἔνδον τικτομένης οἰήσεως, καὶ ἀφανιζούσης τὰ ἐφ' οἷς συνέστη καλὰ, λῃστῶν δὲ τῶν ἔξωθεν ἐπεισερχομένων ἐπαίνων, καὶ συλώντων ἀθρόως ἀπονοίᾳ, καὶ τύφῳ τὰ πολλῷ μόχθῳ τῆς B ἀρετῆς συνηγμένα κειμήλια. Ὡς γὰρ σὴς ἀναλίσκει τὴν ὕλην, ἀφ' ἧς τὴν ὕπαρξιν ἔλαβε, καὶ λῃσταὶ τοιχωρυχοῦντες, ἐκφέρουσι τὰ ἐπιμελῶς ἠθροισμένα, οὕτω λογισμὸς μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις πρὸς ἔπαρσιν κινηθεὶς ἀφανίζει τὰ κεκτημένα· τὰ δὲ παρὰ τῶν συμπεφορημένων, καὶ συγκλίδων ἀνθρώπων ἐγκώμια, διορύττει τὰ κοῦφα φρονήματα, καὶ οὐδὲν τῶν καλῶν ἀφίησιν ἔνδον τὰ θύραθεν εἰσκομισθέντα νομίμως δι' ὀπῆς ἐκβαλλόμενα τῶν ὤτων. Ἀλλὰ μηδεὶς ἐπὶ τοσοῦτον κρατηθείη τῷ πάθει, μηδὲ καρωθεὶς φιλοδοξίας ἱμέρῳ, παντελῆ ζημίαν ὑπομείνῃ τῶν οἰκείων καμάτων, νήφοι δὲ κἂν ἐν τῷ διορύττεσθαι, καὶ τοὺς ἐπιβούλους πρὸ τῆς ζημίας ἀνέλοι, ἐν αὐτῷ πλήξας αὐτοὺς τῷ τῆς ἐνθυμήσεως C διορύγματι, πρὶν φανερῶς ἥλιος ἀνατείλει, καὶ τὴν ἐνθύμησιν ποιήσει ἐνέργειαν.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Τοῦτο γὰρ ὁ νόμος διαγορεύει σαφῶς· « Ἐὰν ἐν τῷ διορύγματι λέγων ὁ κλέπτης εὑρεθῇ, καὶ πληγεὶς ἀποθάνῃ, οὐκ ἔσται φόνος· ἐὰν δὲ ὁ ἥλιος ἐπ' αὐτῷ ἐπανατείλῃ, φόνος λογισθήσεται. Τὴν ἐν τῷ λογισμῷ προσπάθειαν τῶν φαύλων ἐννοιῶν, καθάπερ νυκτερινὴν φαντασίαν συγγνώμην ἔχειν δηλῶν. Ἀπάτη γάρ ἐστιν ἀληθῶς πᾶσα συναρπαγὴ τῶν ἐχθρῶν διὰ τῆς ἀθρόας προσβολῆς, καὶ δεῖται συγγνώμης, μετὰ δὲ μελέτην τοῦ συλῶντος πολλὴν, καὶ σαφῆ τοῦ βλάπτοντος κατανόησιν εἰκότως λοιπὸν ἀκολουθεῖ D τιμωρία. Γνώμης γάρ ἐστι τὸ πταῖσμα, αὐθαίρετος συγκατάθεσις, καὶ οὐκ ἀγνοίας ἀκούσιον ἔθος· καὶ τῷ προδήλῳ κακῷ δικαίως ὁ συνθέμενος ὑπόδικος γίνεται, καμφθεὶς διὰ προσπάθειαν τῷ καθάπερ ἐν ἡλιακῷ φωτὶ φωραθέντι πολεμίῳ, καὶ μὴ πάσῃ δυνάμει καταγωνισάμενος τοῦ φανέντος ἐχθροῦ, ὡς ἐν αὐτῇ τῇ προσβολῇ τῶν ἐπιζημίων λογισμῶν ἀρχὴν ἔχοντος τοῦ διορύγματος πληγῆναι τούτους, καὶ καταπεσεῖν ἐν τῇ μάχῃ νεκρούς. Οὕτω γὰρ ἂν ἐγεγόνει λοιπὸν αὐτῷ ἀπόλεμος ἡ ζωὴ, καὶ θεσμὸς θυμηδείας ὁ βίος ἐπ' εὐφραινομένῳ τῇ ἀπολαύσει τούτων, ὧν παρὰ μικρὸν ἔμελλε πικρῶς τὴν ζημίαν ὀδύρεσθαι. Τοιοῦτος ἦν καὶ ὁ λέγων· Ἐξ αὐτοῦ τοῦ

A ora in abscondito [75*]. » Et rursus : « Quando facies eleemosynam, noli tuba canere ante te [76]; » ostentationem uti valde noxiam refugere jubens. At propheta dicens, quod mercedes congregans congregavit in sacculum pertusum [77], ostendit, quomodo deperit labor corrupto scopo insani amoris gloriæ tanquam sacculum disruptum prætercurrens mentem non obfirmatam moderato animi sensu, thesaurus quippe illa est, et munimentum firmiter undique constructum, ubi tinea et erosio non absumit, neque fures effodiunt, et furantur [77*]. Tinea porro intelligitur sui existimatio, quæ intus gignitur, et abolet ea, in quibus consistunt bona; latrones autem exteriores laudes significant insultantes, atque rapientes præ amentia et tumore B confertim pretiosa quæque opera multo labore virtutis congregata. Quemadmodum etenim tinea materiam absumit, ex qua substantiam accepit, et latrones murum effodientes exportant, quæ plurima cum cura coacervata sunt : sic cogitatio quidem, ob elationem in bonis operibus, acquisita delet; laudes vero per homines circumforaneos, et collectitios perfodiunt vanas levesque mentes, et nihil bonorum immittunt intra utpote forinsecus introductæ legitimeque per foramen aurium ejectæ. Sed nullus adeo
242 passioni est obnoxius, neque blanditiis appetitus gloriæ soporatus, ut jacturam omnem propriorum laborum sustineat : quin vigilabit potius saltem dum perfoditur, ac insidiatores e medio tollet, C antequam detrimentum inferant, eos in ipsa perfossione considerationis feriens, priusquam sol ortus fuerit manifeste, et considerationem efficiat operationem.

CAPUT VII.

Hoc enim lex perspicue denuntiat : « Si in perfossione (inquiens) fur fuerit deprehensus, et percussus mortem obierit, non erit cædes : si vero sol super ipso facto exortus sit, cædes esse arguetur [78]. » Demonstrans veniam obtinere adhærentiam stultarum cogitationum in mente quemadmodum nocturnam imaginationem. Deceptio est enim vere omnis inimicorum communis rapina, ob insultum coadunatum, et veniam meretur; post vero prædantis D sollicitam multiplicemque curam, et claram animadversionem lædentis convenienter deinceps consequitur pœna. Est vero deliberati animi lapsus spontanea condescensio, et non ignorantiæ involuntarius usus; et manifesto malo consentiens juste fit reus, quia adhæsit per passionem inflexus hosti veluti in solari luce deprehenso, nec totis viribus præliatus adversus inimicum apparentem, ut in aggressione ipsa noxiarum perceptionum, perfossione adhuc incipiente, ipsos percutiat, et dejecit mortuos in pugna. Sic enim deinceps sine certamine vitam transegisset, et legem delectationis in 243
eorum fruitione collocasset, quorum jacturam parum abfuisset, quin amare defleret. Talis erat et

[75*] Matth. VI, 6. [76] ibid. 2. [77] Agg. I, 6. [77*] Matth. VI, 20. [78] Exod. XXII, 2,3.

qui dicebat: Ex ore ipso ferarum extrahebam duo A crura, et imam auriculæ partem, antequam deglutiretur: ipsa sumens, et sibi ea vindicans cum imperio [79]. Sive namque ratiocinatio fuerit cupiditatis terrenorum negotiorum pedibus implicita, et progressum in melioribus tandiu prohibens, sive sermo corrumpere per auditum bonos valens mores, illa quemadmodum feras ore hiante rapta retinentes membra, nocere non permittit, præveniens noxam ipsorum studiosa manu, et vigilantia proximam violentiam arcens.

στόματος τῶν θηρίων ἐξέσπων δύο σκέλη, καὶ λόβον ὠτίου πρὶν καταποθῇ· ταῦτα λαμβάνων, ἀνακτώμενος αὐτὰ ἑαυτῷ. Εἴτε γὰρ λογισμὸς ἐπιθυμίας τῶν γηΐνων ἦν πραγμάτων τοῖς ποσὶν ἐμπλεκόμενος, καὶ προκοπὴν τῶν ἀμεινόνων τέως κωλύων, εἴτε λόγος φθεῖραι διὰ τῆς ἀκοῆς χρηστὸν ἦθος δυνάμενος, τούτους ὥσπερ θῆρας χανδὸν τὰ ἡρπασμένα κατέχοντας μέλη, βλάπτειν οὐ συγχωρεῖ, φθάνων τὴν λύμην αὐτῶν σπουδαίᾳ χειρὶ, καὶ τῷ νηφαλίῳ κωλύων τὴν ἐγγύθεν ἐπήρειαν.

CAPUT VIII.

Nec enim minus periclitatur eo qui est in ore feræ belluæ, is qui passione incipit detineri, ita ut prope absit quin capiatur. Quemadmodum et B erat ille ut devoraretur, nisi evigilans ocius transcurrisset fugiendo exitium imminens. Unde qui pastoritiæ periti erant artis, David et Jacob gloriabundi de custodia, scientiaque circa ipsam exacta, ille quidem, ait [80]: « Ursæ guttur comprehendi, et leonis elisi, hoc est, devoratum vitæ incolume reddidi. » Hic vero [81]: « Captum a bestia non tuli, a meipso rependi furta diurna et nocturna; nullam ad operationem mortiferam irrationabilium et brutalium cupiditatum pervenire sinens, si vero et aliquid eorum, quæ sunt magis indifferentia, et in quibus non magnum subest periculum, mentis elatione interdum, verbi gratia, **244** si quid eorum, quæ non ita decent, dictum sit, aut dicente alio auditum sit, statim subreptum e domo redde, con- C tento studio adimplens, quod per errorem prætermissum fuit, et efficiens per correctionem quantocius, ut id referatur aliorum bonorum in numerum, ut sit integrum, ac minime vitiosum simul totius corpus virtutis in nullo deficiens, neque mutilatum partibus, quæ ad ipsius pulchritudinem naturali formæ venustate concurrunt. Qui vero præses in apostolorum choro, et semper in his dux præstantior fuit, Petrus, qui et pisces verriculo expiscatus est, et homines vivos cepit gratia, feram belluam, et ejus insanum furorem ad vorandum demonstrat dicens: « Adversarius vester diabolus tanquam leo rugit quærens, quem devoret [82]. »

ΚΕΦΑΛ. Η'

Οὐκ ἔλαττον γὰρ τοῦ ὄντος ἐν τῷ στόματι θηρίου κινδυνεύει, ὁ ἀρξάμενος κατέχεσθαι πάθει τοῦ ἁλῶ- B ναι πλησίον τυγχάνων. Ὡς καὶ τῷ καταποθῆναι ἐκεῖνος ἦν, εἰ μὴ διαγρηγορήσας ὀξέως διαδράσει τὸν συνέχοντα ὄλεθρον ὅθεν οἱ τὴν ποιμαντικὴν τέχνην ἔμπειροι Δαβὶδ, καὶ Ἰακὼβ ἐγκαλωπιζόμενοι τῇ περὶ ταύτην ἐπιστημονικῇ, ὁ μέν φησιν· « Ἐκράτουν τοῦ φάρυγγος τῆς ἄρκτου, καὶ τοῦ λέοντος ἀναθλίβων, δηλονότι τὸ καταποθὲν, καὶ ἀσινὲς πρὸς ζωὴν ἀποκαθιστῶν. » Ὁ δὲ, « Θηριάλωτον οὐκ ἐνήνοχα ἀπ' ἐμαυτοῦ ἀπετίννυον κλέμματα ἡμέρας, καὶ κλέμματα νυκτὸς, οὐδὲν μὲν εἰς ἐνέργειαν θανατικὴν τῶν ἀλόγων, καὶ βοσκηματωδῶν ἐπιθυμιῶν ἐάσας ἐλθεῖν· εἰ δὲ καί τι τῶν ἀδιαφορωτέρων, καὶ οὐ μέγαν ἐχόντων τὸν κίνδυνον μετεωρισμῷ τοῦ νοῦ, ἐκλάπη ποτὲ, οἷον εἰπεῖν τι τῶν οὐ καθηκόντων, ἢ λέγοντος ἀκοῦσαι ἑτέρου, εὐθὺς οἴκοθεν τὸ κλαπὲν C ἀπεδίδου τοῦ παρημελημένου τὸ σφάλμα ἀναπληρῶν συντόνῳ σπουδῇ, καὶ ποιῶν ἐξ ἐπανορθώσεως αὐτὸ ταχέως τῷ καταλόγῳ τῶν ἄλλων καλῶν ἐναρίθμιον, ὅπως ᾖ ἄρτιον, καὶ ἀπλημμελὲς ὁμοῦ πάσης τὸ σῶμα τῆς ἀρετῆς, οὐδενὶ λειπόμενον, ἢ λελωβημένον τῶν συντεινόντων πρὸς τὸ κάλλος αὐτῆς μορίων τῆς φυσικῆς εὐμορφίας. Ὁ δὲ τῷ χορῷ τῶν ἀποστόλων πρόκριτος, καὶ ἐν αὐτοῖς ἡγεμονεύσας ἀεὶ Πέτρος, ὁ καὶ ἰχθύας σαγηνεύσας τῷ ἀμφιβλήστρῳ, καὶ ἀνθρώπους ζωγρήσας τῇ χάριτι, καὶ τὸν θῆρα, καὶ τὴν περὶ τὴν βορὰν τούτου μανίαν ἐνδείκνυται, λέγων· Ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος, ὡς λέων ὠρύεται ζητῶν τίνα καταπίῃ.

D

CAPUT IX.

Discamus nos diligenter, quod primum quidem aliquis ex pigritia in leonis ore ponitur, utque devoretur utique præparatur, et ad exeundum promptus est. Sibi vero cæteroquin negligens, aut caute studens, alterutrius horum auctor constituitur; auctoritate propriæ sententiæ eligens quodcunque vult, vel in parte salvatorum, vel in pereuntium sponte situs. Et idcirco omnino et magnus Paulus inimici machinamenta clare dispiciens, nec ignorans ejus artes ad exitium simpliciorum ipsas stupide admittentium e multa pusillanimitate, in ore

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Μάθωμεν ἡμεῖς ἀκριβῶς, ὅτι πρῶτον μὲν ἐκ ῥᾳθυμίας ἐν τῷ στόματι γίνεταί τις τοῦ λέοντος, καὶ πρὸς τὸ καταποθῆναι ὤν, καὶ πρὸς τὸ ἐξελθεῖν ἐπιτήδειος. Ἑαυτῷ δὲ λοιπὸν ἀμελήσας, ἢ σπουδάσας, θατέρου τούτων καθίσταται αἴτιος· ἐξουσίᾳ γνώμης αἱρούμενος ὅπερ βούλεται τῆς τῶν σωζομένων ἑκουσίως, ἢ ἀπολλυμένων μερίδος γινόμενος. Καὶ διὰ τοῦτο πάντως καὶ Παῦλος ὁ μέγας ὁ τὰ νοήματα τοῦ ἐχθροῦ διαθρήσας σαφῶς, καὶ οὐκ ἀγνοῶν τὰς ἐπ' ἀπωλείᾳ τῶν ἀκεραιοτέρων εἰσφορουμένων τέχνας αὐτοῦ, τὸν ἐκ πολλῆς ἀθυμίας ἐν τῷ στό

[79] Amos III, 12. [80] I Reg. XVII, 34. [81] Gen. XXXI, 39. [82] I Petr. V, 8.

ματι ὄντα τοῦ λέοντος ἐξελκυσθῆναι κελεύει προτροπῇ, καὶ παρακλήσει πολλῇ, μή πως λέγων τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος ἐγγὺς ὢν καὶ τοῦ προελθεῖν ἐκεῖθεν, ἐὰν θαῤῥήσῃ παρηγορηθεὶς ψυχαγωγίᾳ τῶν παραμυθουμένων τὴν ἀθυμίαν, καὶ καταποθῆναι, ἐὰν παροραθεὶς ἀπογνῷ ἑαυτοῦ. Τοσαύτην οὖν δυσχέρειαν ἐχούσης τῆς ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἀγούσης ὁδοῦ, στενῆς τε οὔσης, καὶ κρημνοῖς περιεχομένης ἑκατέρωθεν, τίς ἐστι χρεία φορτίοις ἐπηχθισμένους χρημάτων, ἢ κεχηνότας πρὸς τοὺς ἐπαινοῦντας, ἢ ψέγοντας πειρᾶσθαι, ταύτην ὁδοιπορεῖν ὡς οὐκ ἐνδέχεται; Καὶ γὰρ αἱ φροντίδες τῶν ὑλῶν περισπῶσαι, συντόμως ἕλκουσι κάτω, καὶ τὸ πρὸς δόξαν, ἢ ἀτιμίαν ὁρᾷν εὔκολον, τὸ εἴτε ἐντεῦθεν, εἴτε ἔνθεν πτῶμα ποιεῖ, τοῦ πρὸς ὁδήποτε μετεωρισμοῦ τὸν ὄλισθον παρέχοντος εὐμαρῆ· τοῦ B μὴ τὸν ὀφθαλμὸν ἀσχολεῖν ἐκεῖ, ἔνθα φροντίδα πολλὴν ἀπαιτεῖ ἡ ἀσφάλεια, καὶ τὸ παρεῖναι νήφουσαν βούλεται· μόλις γὰρ καὶ οὕτως ἡ πορεία γίνεται ἄπταιστος τῷ στενῷ, καὶ κρημνώδει πολλὴν παρέχουσα τὴν δυσχέρειαν. Εἰ γὰρ κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνὴν, στενὴ, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, πάντως εὐσταλῆ, καὶ ἐγρηγορότα τὸν διαβαίνοντα αὐτὴν εἶναι προσήκει, οὔτε βαρούμενον φορτίῳ, καὶ ἐν τῷ βαδίζειν ἀλλάσσοντα, οὔτε ἀδεῶς περιαθροῦντα τῇδε καὶ τῇδε. Μέγας γὰρ ἀμφοτέροις, καὶ χαλεπῶς ἄγαν ὁ κίνδυνος τῆς τυχούσης ἐκτροπῆς εἰς τὸ ὑποκεχηνὸς βάραθρον καταφερούσης πρὸς ὄλεθρον.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος, καὶ ὁ Παῦλος, ποτὲ μὲν ἀκτημοσύνην ἐπιτάττουσι λέγοντες· «Μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν.» Καί· «Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον.» Καί· «Ἔχοντες διατροφὰς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.» Καί· «Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις.» Ποτὲ δὲ μὴ πρὸς δόξαν ἐπτοῆσθαι συμβουλεύουσιν· «Ὅταν νηστεύητε, φάσκοντες, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ, ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες.» Καί· «Ὅταν προσεύχησθε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, φιλοῦσι γὰρ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ὁραθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων·» καὶ τῶν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενοι, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενοι. Ὁ γὰρ οὕτω διακείμενος, οὐ τοσοῦτον ἐπὶ τοῖς κατορθουμένοις ἐπαίρεται, ὅσον ταπεινοῦται τοῖς λείπουσι τὸ προκείμενον, ὅπως ἀνυσθῇ μεριμνῶν, οὐ πρὸς τὸ ἀνυσθὲν ἐπιστρεφόμενος, ἐπειδὴ τὰ μὲν πεπραγμένα πολλάκις τοὺς κουφοτέρους φυσᾷ πρὸς ἀπόνοιαν· τὰ δὲ τὴν ἐργασίαν ἀπαιτοῦντα συστέλλει τὸ φρόνημα τῷ ἀδήλῳ, εἰ πέρας λάβῃ, λυποῦντα πρὶν γένηται. Ὅθεν καὶ ὁ Κύριος τοὺς εἰς ἄκρον φθάσαντας ἀρε-

A leonis exsistentem extrahi jubet adhortando, et consolando plurimum, **245** ne forte (inquiens) præ nimia tristitia absorbeatur [83], qui propinquus hocce modo est, et ut exeat illinc, si audebit adductus suasionibus permulcentium pusillanimitatem, et ut devoretur, si despicatui habitus seipsum desperans abjiciat. Cum tantam igitur difficultatem habeat via, quæ deducit ad regnum, et sit angusta, utrinque circumdata præcipitibus ac præruptis scopulis: quænam est utilitas ingemiscentes præ gravitate onerantium pecuniarum, vel inhiantes ad laudantes, vel vituperantes tentare hoc per iter progredi, ut non licet? Etenim curæ rerum materialium distrahentes continuo trahunt deorsum: et ad gloriam, vel ignominiam respiciendi facilitas sive hinc, sive inde casum efficit, evectione ad quodcunque expeditum præbente lapsum, eo quod oculus ibi non occupetur, ubi plurimam sollicitudinem securum esse exigit, adesse vero eamdem vult vigilantem; vix quippe sic etiam progressus absque casu succedit, cum difficultas multa præbeatur ob angustias et præcipitia. Nam si secundum Dominicam vocem [84], arcta est et pressuris referta via, quæ ducit ad vitam, convenit omnino expeditum esse, et experrectum eum, qui per ipsam transit, neque gravatum onere, atque inter gradiendum variantem, neque hac et illac sine metu circumspicientem. Ingens est nempe utrinque, ac valde durum periculum; quæcunque enim obveniret deflexio, ad dehiscens barathrum deferret in C exitium.

246 CAPUT X.

Ideo et Dominus, et Paulus aliquando abdicationem possessionum præcipiunt dicentes: « Ne possideatis aurum, neque argentum, nec æs in vestris marsupiis [85]. » Et: « Ne sollicite cogitetis in crastinum [86]. » Et: « Habentes alimenta, et tegumenta, his contenti simus [87]. » Et: « Nemo militans implicatur negotiis sæculi [88]. » Interdum vero ne ad gloriam stupidi efferamur consulunt effantes: « Quando jejunatis, ne sitis sicut hypocritæ vultuosi, exterminant enim facies suas, ut videantur hominibus jejunantes [89]. » Et: « Quando oratis, ne D sitis sicut hypocritæ; solent quippe in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus [90]; eorum, qui retro sunt, obliviscentes, ad eos vero, qui ante sunt, se extendentes [91]. » Nam qui eo modo se habet, non tantum extollitur ob ea, quæ recte agit, quantum deprimitur ob ea, in quibus deficit a proposito, ut perficiatur sollicite curans, non ad ea, quæ perfecta sunt, conversus; siquidem ea, quæ quis operatus est, sæpius vaniores inflant ad dementiam. Quæ vero exposcunt effici, mentem cohibent incertitudine, an terminum sint habitura, dolorem afferentia antequam fiant. Unde Dominus ad summam virtutem tendentes obfirmans, ne inanis

[83] II Cor. II, 7. [84] Matth. VII, 14. [85] Matth. X, 9. [86] Matth. VI, 34. [87] I Tim. VI, 8. [88] II Tim. II, 4. [89] Matth. VI, 16. [90] ibid. 5. [91] Philipp. III, 13.

gloriæ lapsum paterentur, ait: « Cum feceritis omnia, quæ vobis mandata fuerunt, tunc dicite: Servi inutiles sumus; quod fecisse debeamus, fecimus [92]. » Gaudere quidem adhortans veluti de impleto debito, non autem permittens et magna sapere. Debitum **247** enim erat, quod redditum est, non donum spontaneum: et eum, qui rependit in Christum, nefas est tanquam benefactorem extolli jactabundum, quia grate reddidit, quæ ingratus reponere debuisset exactori per supplicia.

A τῆς ἀσφαλιζόμενος τοῦ πρὸς τὴν οἴησιν ὀλίσθου φησίν· « Ὅταν πάντα ποιήσητε τὰ διατεταγμένα ὑμῖν, τότε λέγετε· Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν· ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν. » Χαίρειν μὲν ἐπιτρέπων ὡς ἐπὶ πληρωθέντι ὀφλήματι, οὐ μὴν συγχωρῶν καὶ μέγα φρονεῖν. Χρέος γὰρ ἦν, φησὶ, τὰ ἀποδιδόμενα, οὐ δῶρον ἑκούσιον, καὶ τὸν ἐκτίσαντα κατὰ τοῦ Χριστοῦ οὐχ ὅσιον ὡς εὐεργέτην ἐπαίρεσθαι μεγαλαυχοῦντα, ὅτι εὐγνωμόνως ἀπέδωκεν ἅπερ ἀγνωμονῶν ἀπαιτεῖσθαι στρεβλούμενος ἔμελλεν.

CAPUT XI.

Apostolus vero non solum ea quæ retro sunt tradi oblivioni jubet, memoriam ipsorum sciens respicere faciles ad jactantiam; sed et utriusque mandat observari diligenter insultus, quando dicit: « Per arma justitiæ a dextris et sinistris; per gloriam et ignominiam; per infamiam et bonam famam; quasi fallaces et veraces [93]. » Non minus enim eum, qui ad perfectionem contendit, lædunt, quam laudes tumefacientes, vituperia, quæ animi sensa deprimunt abjecte, ac dissolvunt quidquid est animosum demissione animi ac tristitia. Quamobrem oportet currere per scopum ad bravium supernæ vocationis, et digne currere, simulque haud elate [94]. Illud enim, quod dicitur: « Sic currite ut comprehendatis [95] », quamvis sero, tandem aliquando assequi facit, quod studetur. Multa est quippe longitudo, et pennis magis, quam pedibus utendum ad comprehensionem. Sic etenim qui sibi hoc suaserat dicebat: « Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, C et volabo, et requiescam [96]? » Illud vero vigilanter hinc, et inde subjicit molestiam exhibere laqueos, quandoquidem funes extendunt pedibus inimici dextris, et sinistris restibus machinantes capere illos, qui bene **248** currunt; hinc gloriam et bonam famam; inde ignominiam et infamiam, et quod est in sæculo reprobatum struentes, ut, præparatis utrinque insidiis, si una prævaleat, aut omnino cadere faciat, aut saltem cursum inhibeat ad breve tempus, ut impediat tandiu progressum ad bonum, atque is perfectione, ad quam studiose tendit, frustretur. Quid vero etiam sic calumniantia falso contristant cogitationem? aut quid ad miraculum eam efferentia delectant, atque inflant ad dissipationem? D

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ὁ δὲ Ἀπόστολος, οὐ μόνον τὰ ὀπίσω παραδιδόναι λήθῃ κελεύει, μνήμην αὐτῶν τοὺς εὐχερεῖς πρὸς ἀλαζονείαν βλέπειν εἰδὼς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑκατέρωθεν B ἐπηρείας φυλάττεσθαι κελεύει σπουδαίως, ὅταν λέγῃ· « Διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν, καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης, καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας, καὶ εὐφημίας, ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς. » Οὐχ ἔλαττον γὰρ τῶν χαυνούντων ἐπαίνων τὸν ἐπὶ τελειότητα ἐπειγόμενον ἀδικοῦσιν οἱ ψόγοι, ταπεινὸν ἐργαζόμενοι τὸ φρόνημα, καὶ τὸ πρόθυμον ἐκλύοντες ἀθυμίᾳ τε καὶ λύπῃ. Διὸ κατὰ σκοπὸν χρὴ τρέχειν πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ τρέχειν ἀξίως, καὶ ἀμετεωρίστως ὁμοῦ. Τὸ μὲν γὰρ κατὰ τὸν λέγοντα, « Οὕτω τρέχετε, ἵνα καταλάβητε, » φθάνειν κἂν ὀψέ ποτε τοῦ σπουδαζομένου παρασκευάζει τὸ πέρας. Πολὺ γὰρ τὸ μῆκος, καὶ πτερῶν μᾶλλον, ἢ ποδῶν χρῇζον πρὸς τὴν κατάληψιν. Οὕτω γὰρ ὁ τοῦτο πεπεισμένος ἔλεγε· « Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι, καὶ καταπαύσω; » Τὸ δὲ νηφόντως τὰς ἔνθεν, καὶ ἐκεῖθεν ἐνοχλεῖν ὑποτίθεται παγίδας, ἐπειδὴ σχοινία διατείνουσι τοῖς ποσὶν οἱ ἐχθροὶ τοῖς δεξιοῖς, καὶ τοῖς ἀριστεροῖς μηχανώμενοι βρόχοις τῶν καλῶς τρεχόντων τὴν ἅλωσιν, ἔνθεν δόξαν, καὶ εὐφημίαν, ἐκεῖθεν ἀτιμίαν, καὶ δυσφημίαν, καὶ τὸ κατεγνωσμένων τοῦ βίου πηξάμενοι· ὡς τῆς ἑκατέρωθεν ὁπωσοῦν ἐσκευασμένης ἐπιβουλῆς ἰσχύσασα μία, ἢ πεσεῖν παρασκευάσῃ τελείως, ἢ κἂν ἐπίσχῃ τοῦ δρόμου πρὸς ὀλίγον, ὡς ἐμποδισθῆναι τέως τὴν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν προκοπὴν, καὶ ἀποτυχεῖν τῆς σπουδαζομένης τελειότητος. Τί δὲ καὶ οὕτω λυπεῖ τὰ διαβάλλοντα ψευδῶς τὴν ὑπόληψιν; ἢ τί τὰ πρὸς θαῦμα ταύτην ἐπαίροντα εὐφραίνει, καὶ χαυνοῖ πρὸς διάχυσιν;

CAPUT XII

Enimvero si ex calculo hinc desumpto apud incorruptum judicem approbaretur, pulchre hominibus placere: quis curam adhiberet, cum inde natam gloriam ad fidem futuri pro testimonio adduceret, et reddendæ rationi minime obnoxius ostenderet ex his, de quibus constitit apud judices, qui hic sunt. Sin vero frustra fuerit habitus, et approbatio, et gloria eorum, quæ judicata sunt in præsenti sæculo, et quæ penes nos; nudæ autem factorum, et cogitatorum astant imagines, argumenta clara

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'

Εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐντεῦθεν ψήφου ἐβεβαιοῦτο παρὰ τῷ ἀδεκάστῳ κριτῇ, καλῶς ἀρέσκειν ἀνθρώποις, τίς εἶχε σπουδὴν, μαρτυρίαν τὴν ἔνθεν δόξαν εἰς πίστιν τοῦ μέλλοντος ἐπαγόμενος, καὶ ἀνεύθυνος ἀποδειχθήσεσθαι, ἐξ ὧν συνέστη παρὰ τῶν ἐνθάδε κριτῶν. Εἰ δὲ σχολάζοι σχῆμα, καὶ ἀποδοχὴ, καὶ δόξα τῶν ἐν τῷ παρόντι ψηφιζομένων τὰ καθ' ἡμᾶς, γυμναὶ δὲ αἱ τῶν πεπραγμένων, καὶ νενοημένων παρίστανται εἰκόνες, σαφεῖς ἔλεγχοι φαύλων, καὶ ἀστείων ἐνθυμήσεων, καὶ ἔργων γι-

[92] Luc. xvii, 10. [93] II Cor. vi, 7. [94] Philipp. iii, 14. [95] I Cor. ix, 24. [96] Psal. liv, 7.

νόμεναι, καὶ κρινόμεναι οὐκ ἀφ' ὧν ἔδοξε τοῖς πολλοῖς, ἀλλ' ἀφ' ὧν αὐτὴ συνίστησιν ἡ ἀλήθεια· εἰκαῖόν τι, καὶ μάταιον ἀληθῶς ἐπιτήδευμα τὸ πείθειν τούτους ἐθέλειν, ὅπως ἔχῃ τὰ ἡμέτερα, ὧν ἡ πληροφορία οὐδὲν ἡμᾶς εἰς τὴν ἄνω δίκην ὀνίνησι τὰ ὄντα βλέπουσαν, οὐ τοῖς νομιζομένοις παραγινομένην τὰ γενόμενα γνωρίζουσαν, οὐ συντιθεμένην συνηγορίᾳ τῶν πειρωμένων πιθανῶς δεῖξαι ψεῦδος ἀλήθειαν, καὶ δεινότητι σεσοφισμένων λόγων τὴν γνώμην τῶν ἀκουόντων διατιθέντων ὡς βούλονται· ἄλλως τῶν πραγμάτων ἐχόντων, ἄλλην ὅπως ἔχει τὰ φαινόμενα φαντασίαν ἠπατημένην. Ὅπου δὲ τὰ νῦν ὑπ' ὄψιν ἀγόμενα μορφοῦται τὰ πράγματα, ἕωλος ἡ φανερουμένη σαφῶς, οἷα λανθάνουσα νῦν ἐστι, καὶ οὐχ οἷα λογοποιεῖται, πρὸς τὸ εὔφημον ἢ ἐπίψογον παρὰ τῶν πολλῶν ψιθυριζομένη, οἷς ἡδονὴ πάντως, καὶ τέρψις τὰ ἀλλότρια περιεργάζεσθαι καὶ ἀντιβάλλειν ἐν ταῖς εὐκαιρίαις, πρὸς ἀλλήλους ἐστὶν, ἔργον ἔχουσι διὰ παντὸς οὐ χρήσιμον τοῦτο, διὰ τὴν οὐ πᾶσι λυσιτελοῦσαν εἰς δέον σχολήν.

cogitationum vilium, et urbanarum, atque operum effectæ, et judicatæ non ex iis, quæ plerisque visa fuerunt, sed ex illis, e quibus consistit veritas: temerarius et vanus vere conatus est velle ipsis suadere, quomodo nostra sese habent, quorum plena fides nihil nos apud supremam justitiam, quæ videt ea quæ sunt, adjuvat, nec his quæ existimantur, assentitur; cognoscens ea **249** quæ facta sunt, neque se accommodat patrocinio eorum qui tentant apposite ad persuadendum demonstrare mendacium veritatem, et efficacia sermonum fraudulenter excogitatorum audientium sententiam (uti volunt) disponunt, cum res aliter sese habeant in se, aliter appareant in imaginatione decepta. Ubi vero res, quæ nunc sub aspectum deductæ sunt, transformantur, imaginatio, quæ heri clare apparebat, nunc quasi latitans est, non qualis censetur, ad commendationem, aut reprehensionem a permultis insusurrata, quibus voluptas est omnino, et delectatio, aliena quærere, et contradicere sibi ad invicem, prout tempora sunt opportuna; elaborantibus penitus non quod utile est, propter vacationem non omnibus congruentem ad id est quod oportet.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Ἀλλὰ τριττῆς οὔσης ἐν τῷ βίῳ ἀγωγῆς τῆς ἄκρας ἀκτημοσύνης, καὶ τῆς μέσης, καὶ τῆς ἐνύλου, καὶ πολυκτήμονος· μία γὰρ ἦν ἐξ ἀρχῆς, καὶ θεσπισθεῖσα παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ, καὶ πολιτευομένη πᾶσιν ὁμοίως, ἀμέριμνος, καὶ παντάπασιν ἄϋλος, ἣν ἔτεμον ὕστερον εἰς τὰς διαφορὰς ταύτας αἱ ποικίλως πρὸς ἅπερ ἔσχον ἐπικλινῶς σχισθεῖσαι γνῶμαι τῶν ἀνθρώπων· ἀναγκαῖον ἑκάστης διεξελθεῖν τὸ ἰδίωμα, καὶ τίς ὠφέλεια τοῖς μετιοῦσιν, ἢ βλάβη ἐκ τούτων ἀκολουθεῖ, καὶ ποῖα τὰ πρεσβεῖα καθήκει, καὶ δέδοται παρὰ τοῦ νομοθετήσαντος ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν τὴν ἀγωγὴν τοῦ βίου; Κριθήσεται γὰρ αὕτη προτιμωτέρα πάντως τῶν ἄλλων, καὶ παρὰ τοῖς λίαν ἀγνώμοσι δυσωπουμένης τῆς ἀληθείας ὁμολογεῖν τὸ ἀξίωμα, κἂν τοῖς ἔργοις ἐναντίως διακέωνται δελεαζόμενοι τῷ ἐπαγωγῷ τέρποντος, οὐχὶ δὲ λογισμῷ ποιούμενοι τὴν ἐκλογὴν τοῦ συμφέροντος. Τίς οὖν ἐπετάγη τῷ πρωτοπλάστῳ ζωή; φαγῇ, φησὶ, τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. Καὶ μή τις λογισμοὺς ἀνακινείτω πρὸς τοῦτο νῦν πιθανοὺς ζητῶν, εἰ τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ κτηνώδης ἔπρεπεν ὡς οἴεται δίαιτα; κωλύει γὰρ τὸ περίεργον τῆς ἐρεύνης ἡ τοῦ προστάξαντος ἀξία. Τάχα δὲ καὶ ἦν λυσιτελὴς μᾶλλον τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐπιτηδειοτέρα πρὸς τὴν σπουδαζομένην τοῖς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενομένοις ἀγχίνοιαν ἐκ τῆς ἄγαν ἁβρότητος βαροῦσαν τὸ διανοητικὸν, καὶ σκοτίζουσαν τοῦ λογιστικοῦ τὸ διορατικὸν καὶ νηφαλέον. Ὅτι γὰρ εἶχε ταῦτα οὕτω πρὶν, τὸ δοκοῦν σκοπήσωμεν εὔλογον, ἐγγυᾶται τὴν ἀπόδειξιν καὶ τὸ κηδεμονικὸν τοῦ Ποιήσαντος, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ γενομένου πραγματευσαμένου ἀεὶ, καὶ τὰς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἡμῶν ῥοπὰς συγκαταβάσει διαθέντος πρὸς τὸ ὠφέλιμον. Τὸ γὰρ μετὰ παράβασιν, καὶ παρακοὴν μὴ καταλιπεῖν ὡς ἀπεγνωσμένον τὸν καταφρονητὴν ἀπρονόητον, δευτέρᾳ δὲ μεθόδῳ τὸ πρω-

CAPUT XIII.

Verum cum triplex sit via summæ in præsenti vita paupertatis, mediæ scilicet, et materialis, et plurima possidentis (una etenim erat ab initio, et mandata divinitus ab orbis Conditore, et pariter ab omnibus observata, absque sollicitudine, et omnifariam immaterialis, quam sciderunt postea in has diversas, prout varie ad quæque propense inclinabant divisæ hominum sententiæ). Necessum est de uniuscujusque proprietate disserere; ac quæ utilitas participibus, aut noxa ex illis consequatur; et quænam privilegia conveniant, et tribuantur ab eo, qui leges præstituit a principio, nobisque vitæ statum posuit? Judicabitur enim ipsa præ aliis omnino honoratior, ac veritatis etiam a valde improbis exoratæ dignita, erit in **250** confesso, etsi decepti delectationis illecebra in contrarium sese dispositos operibus exhibeant, nequaquam ratiocinatione delectum facientes ejus, quod prodest. Quænam igitur præcepta fuit homini primum effecto vita? « Manducabis, inquit, fenum agri [97]. » Et ne quis ratiocinationes ad hoc nunc persuasibiles inquirendo commoveret, utrum animal rationale deceat belluinus, ut videtur, victus? prohibet curiositatem indagationis auctoritas ejus, qui præcepit. Forte vero et magis congruus fuit homini, et magis idoneus, quam quæ ab aliis, qui secundum imaginem Dei conditi sunt, quæreretur anxietas e nimiis deliciis aggravans intellectum, et perspicaciam rationis obtenebrans atque vigilantiam. Quod enim hæc ita se habuerint antea, consideremus an, ut videtur, sit rationabile; promittit enim demonstrationem Conditoris sollicita cura, qui in utilitatem suæ creaturæ semper omnia efficit, et indulgentia sua naturas nostras propensiores in pejus

[97] Gen. III, 19.

disponit ad id, quod est utile. Nam post transgressionem, atque inobedientiam non dereliquisse uti repudiatum contemptorem improvidum; altera vero via primum errorem correxisse, atque demum ad idolorum cultum furentes posteros convertisse, ut sibi sacrificium offerrent, et alias aliter, prout tempora ferebant singulis, sese accommodasse, et eorum intempestivis propensionibus usum esse e converso ad id, quod oportet, quemadmodum languentium inordinatorum perniciosas cupiditates sapienter commutando ad id, quod est salutare: Providentiæ summæ **251** opus est compatientis infirmitati eorum qui gubernantur, et ea procurantis, quæ eo usque agere præsens potentia valet ad id quod conducit.

A τον διορθώσασθαι σφάλμα, καὶ πρὸς εἰδωλολατρείαν ὕστερον ἐκμανεῖσι τοῖς ἔπειτα τρέψαι θύειν αὐτῷ, καὶ ἄλλοτε ἄλλως κατὰ καιροὺς συνδιαθέσθαι ἑκάστοις, καὶ ταῖς ἀκαίροις αὐτῶν ὁρμαῖς ἀποχρήσασθαι εἰς δέον καθάπερ ἀτάκτων ἀῤῥώστων τὰς ὀλεθρίους ἐπιθυμίας σοφιζόμενον πρὸς σωτήριον Προνοίας ἐστὶ μεγίστης συνερχομένης τῇ ἀσθενείᾳ τῶν οἰκονομουμένων, καὶ ταῦτα ἐπιτρεπούσης, ἃ τέως πράττειν οἷα τέ ἐστι πρὸς τὸ συμφέρον ἡ παροῦσα δύναμις.

CAPUT XIV.

Statim igitur non ferentem satietatem honoris præcellentis, et illa indeficiente delectatione lascivientem adibat, frequentabatque ipsum (primum hominem) ad colloquium quotidianum, cum indigeret animi oblectatione, propter solitudinem, et defectum consolantium eum in otio libens ipse Deus: omnis quoque fructus arborum, quæ in paradiso erant consitæ, fruitionem ad ejus arbitrium commisit, uno solo abstinere jubens, non invidia degustationis, verum exercens jam tunc ipsum ad obedientiam, cum alia non esset materies apta ad ferendam legem, ut sciret, qui aliis viventibus animalibus præerat omnibus, quod et ipse legi subditus est, et præceptum habet, subjectionis erga præcipientem signum manifestum. Ejiciens vero e primis, et minime ipsi convenientibus deliciis fastidiosis, non dimisit tanquam inobedientem destitutum cura, neque cum transgressus fuisset mandatum, suo privavit omnino auxilio: secundam autem ipsi lege præscripsit rursus vitam statui congruam; concessa quiete convenienter, ut par erat, non usum, jubens opere, atque labore alimenta comparare: quandoquidem otio sibi indulgens nescivit in obsequio Dei persistere, et in ipsius conversatione perdurare, cum corporeorum laborum vacationem ageret. Pelliceas ei tunicas circumponit operiens simul tunc apparentem, non autem quando mandati custos erat, pudore plenam nuditatem, et quibus **252** indumentis uti oporteret, tacens verbo, ac re ipsa docens, et demum in vestimentis innovatam mollitiem inde reprimens facile parabili veste et haud operoso indumento illum multo antea suggillans quæ nunc obtinet luxuriem.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

B Αὐτίκα γοῦν οὐκ ἐνεγκόντα τὸν κόρον τῆς ὑπερβαλλούσης τιμῆς, καὶ καταστρηνιάσαντα τῆς ἀλήκτου εὐφροσύνης ἐκείνης, ἐφοίτα μὲν γὰρ πρὸς αὐτὸν εἰς καθημερινὴν ὁμιλίαν χρῄζοντα ψυχαγωγίας ἐρημίᾳ τῶν παραμυθουμένων τὴν ἀκηδίαν ἐθελοντὴς αὐτὸς ὁ Θεὸς, καρποῦ τε παντὸς τῶν ἐν παραδείσῳ φυτῶν ἀπόλαυσιν ἐπέτρεψεν αὐτεξούσιον, ἑνὸς ἀποσχέσθαι μόνου κελεύσας, οὐ φθόνῳ τῆς γεύσεως, γυμνάζων δὲ τέως πρὸς εὐπείθειαν αὐτὸν, ἄλλης οὐκ οὔσης ὕλης πρὸς τὴν νομοθεσίαν ἐπιτηδείας, ἵνα εἰδῇ τῶν ἄλλων ζώων ἡγεμονεύων ἁπάντων, ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπόκειται νόμῳ, καὶ τὴν ἐντολὴν ἔχει τῆς πρὸς τὸν ἐπιτάξαντα ὑποταγῆς σημεῖον ἀρίδηλον. Ἐκβάλλων δὲ τῆς πρώτης, καὶ οὐχ ἁρμοζούσης ἀψικόρης τρυφῆς, οὐκ ἀφῆκεν ὡς ἀπειθῆ κηδεμονίας C ἔρημον, οὐδὲ παραβάντα τὴν ἐντολὴν τῆς ἑαυτοῦ παντελῶς ἐπικουρίας ἐστέρησε· δευτέραν δὲ τούτῳ νομοθετεῖ αὖθις ζωὴν τῇ καταστάσει προσηνῆ· καὶ τοῦ μὴ χρησαμένου τῇ ἀνέσει εἰς δέον κατάλληλον, ἐργασίᾳ, καὶ μόχθῳ κελεύσας πορίζεσθαι τὴν τροφὴν, ἐπεὶ μὴ ἔγνω σχολάζων προσεδρεύειν θεραπείᾳ Θεοῦ, καὶ τῇ τούτου προσανέχειν ὁμιλίᾳ, τῶν σωματικῶν πόνων ἀργίαν ἄγων. Καὶ δερματίνους χιτῶνας περιτίθησιν αὐτῷ σκεπάζων τε ἅμα τὴν τότε φανεῖσαν, οὐ πρὶν ὅτε ἦν φύλαξ τῆς ἐντολῆς, αἰσχύνης γέμουσαν γύμνωσιν, καὶ οἷς ἐνδύμασι χρῆσθαι δεῖ, σιωπῶν τῷ λόγῳ, καὶ διδάσκων τῷ πράγματι, τὴν ὕστερον ἐν τοῖς ἐσθήμασι καινοτομηθεῖσαν βλακείαν, D ἀναστέλλων ἐκεῖθεν τῇ χρειώδει στολῇ, καὶ τῷ ἀπεριέργῳ τῆς ἀμπεχόνης προδιαβάλλων τὴν νῦν πολιτευομένην περπερείαν.

CAPUT XV.

Quænam igitur illi magis conducebat proderatque vivendi ratio? Ille an, quæ, cum lex ipsi ediceretur, constituta fuit? an illa, ad quam condemnatus fuit, postquam mandatum neglectui habuit? Quando potiebatur omnigena voluptate, deliciisque contemplationis in paradiso, atque usufructu variarum plantarum? an cum agriculturæ laboribus ærumnose incumbens, in sudore vultus alimenta percipiebat? Quando fructus, quos optarat, sine sollicitudine decerpebat, et undique manu collige-

ΚΕΦΑΛ ΙΕ'.

Τίς οὖν ἔπρεπεν ἄρα, ἢ συνέφερεν ἐκείνῳ διαγωγή; Ἣν ἐπετάγη νομοθετούμενος; ἢ ἣν κατεδικάσθη ἀλογήσας τῆς ἐντολῆς; Ὅτε πᾶσαν εἶχεν ἀπόλαυσιν, καὶ τέρψιν τῆς ἐν τῷ παραδείσῳ θεωρίας, καὶ χρήσεως τῶν διαφόρων φυτῶν; ἢ ὅτε ταλαιπωρῶν τοῖς γεωργικοῖς μόχθοις ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου τῆς τροφῆς μετελάμβανεν; Ὅτε καρπῶν, ὧν ἤθελεν, ἀμερίμνως ἀπέλαβε, καὶ πᾶν τότε τερπνὸν ἐδρέπετο τῇ χειρὶ, τῇ ἐκτάσει ταύτης εἰς τὴν ἐδωδὴν μόνην σκυλώμενος, καὶ τὴν ὄρεξιν ἀκαμάτῳ δι-

ζιούμενος ἑστία, τῷ τὴν ἐπιθυμίαν κινήσαντι πρὸς ἔφεσιν βρώματι πληροφορῶν αὐτὴν, καὶ παραμυθούμενος φυσικῶς κεχαρυκευμένῳ σίτῳ; ἢ ὅτε σκαπάνην, καὶ δίκελλαν, καὶ ἅρπην μετεχειρίζετο, αὐλακίζων ἀρότρῳ τὴν αὐτομάτως πρὸ μικροῦ τὰ χρήσιμα φύουσαν γῆν, σπείρων, ἐπάρδων, ἀμώμενος, μετακομίζων δράγματα, ἀλοῶν, τρίβων, τῷ λικμητῷ καθαίρων τὸ γέννημα, καὶ μετὰ τοῦτο σιτοπονῶν μηχαναῖς μύλων ἐρέττων πυρὸν, ἀλήθων, φύρων ἄλευρα ὕδατι, πέττων πυρὶ, καὶ οὕτω πολύμοχθον ἄρτον σιτούμενος; Ὅτε φιλικῶν ἤκουε λόγων Θεοῦ, καὶ τὴν ψυχὴν ἀποῤῥήτοις διὰ τῆς ἀκοῆς εὐφραίνετο ῥήμασιν; ἢ ὅτε μυκηθμῶν, καὶ βληχημάτων, καὶ ὀγκηθμῶν ὀχληροῖς ἤχοις περιεκτυπεῖτο τὰ ὦτα; Τὰ μὲν γὰρ τῆς ἀκτημοσύνης, τὰ δὲ τῆς πολυόλβου ζωῆς ἐστι ἰδιώματα· τὰ μὲν θείοις διηγόρευται νόμοις, τὰ δὲ ἀνθρωπίναις ἐπιτήδευται ἐπιθυμίαις. Τὰ μὲν ἐλπίδος ἤρτηται τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν αὐτάρκειαν διὰ παντὸς ἔχει χορηγουμένην ἐκεῖθεν, τὰ δὲ τῇ ματαιότητι προσορμεῖ σαλεύοντα λίαν ἐπισφαλῶς, καὶ πολλὴν ἔχει πρὸς τὴν ἀτυχίαν τὴν συγγένειαν.

A bat, quodcunque tunc oblectabat eum, ipsius protensione id solum quod erat comestibile divellens, et appetitum pro quibus non laboraverat excipiens epulis pascebat esca cupidinem ad desiderium movente ipsam explens, et naturaliter condita dape consolans? An quando rutrum, atque bidentem, et falcem manu tractabat, sulcans aratro terram, quæ sponte sua paulo ante producebat necessaria, et quæ usui erant seminans, irrigans, metens, transferens manipulos, triturans, terens, ventilabro expurgans fruges, et post hæc triticum conficiens, artificiis molarum frumentum frangens, pinsens, aquæ farinam permiscens, coquens igne, sicque laboriosum valde panem apparans? Quando audiebat amicos Dei sermones, et animam ineffabilibus
B per auditum **253** verbis oblectabat? An cum concutiebantur ejus aures mugituum, atque balatuum, et rudituum turbulentis sonis! Illa siquidem paupertatis, ista vero vitæ prædivitis sunt propria. Illa divinis præstituta sunt legibus; at ista humanis accommodata sunt cupiditatibus. Illa Dei spe nixa pendent, et habent jugiter inde deductam frugalitatem; ista ad vanitatem appellunt subsultantia magno cum periculo, et plurimam habent cum infelicitate cognationem.

ΚΕΦΑΛ. ΙϚ'.

Καὶ μάρτυς τούτων ἡ πεῖρα, καὶ τὰ καθ' ἑκάστην πληροφοροῦντα τὴν αἴσθησιν, ὡς τὰ μὲν εἰκότα πολλάκις τῆς ἐλπίδος διήμαρτεν, οὐκ ἐψεύσατο δὲ τὴν ἐπικουρίαν ποτὲ ἡ κηδεμονία τοῦ κρείττονος. Τίς γὰρ τὰς παρακολουθούσας τῇ γεωργίᾳ οὐκ οἶδε ζημίας; Τίς ἀγνοεῖ τὰς ἑπομένας τοῖς καρποῖς ἐπηρείας; ὑετοὶ πολλάκις οἱ τρέφοντες τούτους ὁμοίως ἠδίκησαν, ἀνέμων ἀνεπιτηδείων αὖραι ἢ περιέψυξαν τοῦ μέτρου πλέον, ἢ περιέφλεξαν, καὶ ἀπώλεσαν· χάλαζα παρεστῶτα τὸν ἄσταχυν, καὶ τεθηλὸς τὸ λήϊον ἐπενεχθεῖσα κατέκλασε· χείμαῤῥοι ἐξ ἐπομβρίας ἀτάκτου σεσωρευμένον ἢ καὶ τριβόμενον ἔτι τὸ γέννημα κατέσυραν, καὶ ἠχρείωσαν· βροῦχος, ἐρυσίβη, κάμπη, καὶ τῶν κανθαροειδῶν ἄλλα ζώων πολλὰ μεγάλην οἶδε τὴν βλάβην ἐργάζεσθαι. Ἐῶ λέγειν τοὺς ἐν αὐταῖς ταῖς ἀποθήκαις ἐντικτομένους σῆτας τῷ κόκκῳ, καὶ ποιοῦντας πᾶσαν τὴν ἐπὶ τῇ γεωργίᾳ ταλαιπωρίαν ἀνόνητον. Τίς δὲ πάλιν τὴν ἐκ τῆς θείας προνοίας οὐκ ἐδιδάχθη τῷ χρόνῳ ἀσφάλειαν, ὅπως ἄπονον τοῖς θεοσεβοῦσι, καὶ ἀταλαίπωρον, ὅτε χρὴ, παρέχει τὴν ἐπιτηδείαν τροφὴν, καὶ (τῶν ἅπαντα μηχανωμένων πρὸς εὐπορίαν σιτίων πλουσίων ἐνδείᾳ τρυχωμένων) ἔσθ' ὅτε τοῖς πεποιθόσιν αὐτῇ ὅθεν βούλεται παραδόξως ἑτοίμην σχεδιάζει τὴν τράπεζαν, ποτὲ μὲν ἐξ ἀνηρότων νεφῶν ἄσπορον ἄρτον ἐν ἐρήμῳ τὸ μάννα παρέχουσα, ποτὲ δὲ καὶ ἐκ θαλάττης ὀρτυγομήτραν ἀνάγουσα, ἄλλοτε διψῶσιν ἐκ πέτρας ξηρᾶς δαψιλῆ προχέουσα νάματα, ἀμφοτέρας ὅπως τροφῆς ὑγρᾶς, καὶ ξηρᾶς πληρώσῃ τὴν χρείαν φιλότιμον, καὶ διαφόροις ἐδέσμασι παραμυθήσηται τὸ ἀλύειν πρὸς τὸ μονότροπον τῆς διαίτης πεφυκυίας τῆς ὀρέξεως;

CAPUT XVI.

Horum porro testis est experientia, et ea quæ quotidie contingunt, sensus ipsos certos reddunt,
C quod ea quæ probabilia visa sunt, sæpe spem eluserunt; at nunquam opem frustrata est cura et providentia numinis. Ecquis enim non novit damna, quæ culturam agri comitantur? quis ignorat ea, quæ fructus consequuntur, detrimenta? Pluviæ persæpe, quæ ipsos enutriunt, male multarunt: ventorum importunorum flatus aut immoderate perflaverunt, aut inflammarunt, et disperdiderunt; grando spicam prominentem, et segetem, quæ jam germinaverat, cum impetu irruens comminuit: torrentes ex imbrium inordinata copia fruges etiam dum erant sub tritura accumulatæ, distraxere, et prorsus inutiles reddidere. Bruchus, rubigo, eruca aliaque plurima scarabei formam habentia animalcula valde ingentem norunt inferre noxam. Absisto
D dicere in ipsis horreis ingenitos vermiculos grano, qui reddunt laborem omnem agriculturæ inutilem. Rursus autem quis tempore non edoctus est eam, quæ a divina Providentia præbetur, **254** securitatem? Quomodo Dei cultoribus sine labore, et sine ulla molestia, quando est opus, exhibet illa congruam alimoniam, et (dum qui omnibus machinamentis usi fuerunt, ut ciborum abundantia gauderent, divites, egestate, et inopia tabescerent) quandoque in ipsa confidentibus, undecunque vult mirabiliter paratam instruit mensam; nonnunquam e nubibus minime aratis non seminatum panem in solitudine deserta manna præbens, interdum etiam e mari coturnicem magnam deducens; alias sitientibus ex arida profundens uberes latices.

utroque ut alimento humido et sicco ingentem expleret necessitatem, atque diversis eduliis sublevaret appetitum innatum, ne ad uniformem victum elanguerct.

CAPUT XVII.

Quis corvos instruxit bis per diem fame grassante Eliæ deportare nutrimentum [97]? Quis in hydria pugillum farinæ diffusum tanto tempore sufficere fecit [98]? Quomodo Elisæus decem panibus centum homines satiavit, reliquiis usus pro testibus saturitatis? Aut quo pacto rursus in lebete decoctum amarum ex herba exitiali in esui aptum transmutavit [99], ut expleretur necessitas eorum, qui tunc indigebant nutrimento? Non erat his præsto bos, nec arabilis terra, nec reliquus apparatus agriculturæ: et quo pacto semper adducebantur illis affatim necessaria corpori, ita ut nulla re indigerent? Aliis adsunt semper quæ ad cultum terræ conveniunt, nihilque negligitur eorum, quæ **255** ad gignendos fructus ab humana diligentia conferuntur. Et quanam ratione multorum indigi remanent, totis viribus studium his, quæ insita sunt adhibentes, nullumque fructum penitus e labore decerpentes? Quia spei erga Deum securus est eventus; mendax vero humanæ confidentiæ scopus, audens fidere his quæ videntur rationi consentanea, et frustratus exspectatione, jure merito judicans ea, quæ sunt mirabilia et præter opinionem, impossibilia, et ea quæ consueta sunt arguens fore certa, ad extremum persuasus experimento, quod hæc quidem ambiguum, et accidentalem habent successum quæcunque videntur a nostra solertia pendere: at in confesso, et necessario eorum evenit utilitas, quæ proveniunt e divinæ gratiæ perenni fonte, cum providentiæ fluenta sint copiosa et opipara. Dixit alicubi præclare Dominus, et cum ipso consone scriptor hymnorum David; ille quidem: « Dignus est operarius nutrimento suo [1]. » Hic vero: « Divites eguerunt, et esurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono [2]. » Ostenduntque inde eos, qui Dei vacant famulatui, certam obtinere victus subministrationem, quæ sit merces ante eam, quæ existimatur, mercedem, et congruens decenter interim operi, et debita ministerio corporis. Illa namque proportione quadam correspondens labori manet animo custodita in futuro. Hæc autem cooperanti ad ipsam virtutem, simulque perficienti ad cultum divinum animali, corpori scilicet, debite quasi cibus subministratur, veluti subjugali vehenti id quod operatur, et indigenti cura ut satisfaciat ministerio, **256** donec jugo subjectum est, et serviat servitutem, cui suppositum fuit a Conditore.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

A Τίς τοὺς κόρακας παρεσκεύασε δὶς τῆς ἡμέρας ἐν λιμῷ παρακομίζειν τῷ Ἠλίᾳ τροφήν; Τίς ἐν τῇ ὑδρίᾳ τὴν δράκα τοῦ ἀλεύρου πρὸς τοσοῦτον χρόνον διαρκέσαι χεομένην ἐποίησε; Πῶς Ἐλισσαῖος δέκα ἄρτοις ἑκατὸν ἄνδρας ἐκόρεσε μάρτυσι τοῦ κόρου τοῖς λειψάνοις χρησάμενος; Ἢ πῶς πάλιν πικρὸν ἐκ δηλητηρίου βοτάνης ἐν τῷ λέβητι ἕψημα μετέβαλεν εἰς ἐδώδιμον, ἵνα πληρωθῇ ἡ χρεία τῶν τότε δεομένων τροφῆς; οὐκ ἦν τούτοις βοῦς, καὶ ἀροσίμη γῆ, καὶ ἡ λοιπὴ τῆς γεωργικῆς ὕλης παρασκευή· καὶ πῶς αὐτοῖς ἠνύθη πάντοτε ἀνενδεῶς ἡ χρεία τοῦ σώματος; Ἄλλοις ἅπαντα πάρεστιν ἀεὶ τὰ πρὸς ἐργασίαν ἐπιτήδεια γῆς· καὶ οὐδὲν ἀμελεῖται τῶν εἰς γένεσιν καρπῶν παρὰ τῆς ἀνθρωπίνης εἰσφερομένων B σπουδῆς. Καὶ πῶς τὰ πολλὰ μένουσιν ἐνδεεῖς, θεραπεύοντες τὰ σπαρτὰ πάσῃ δυνάμει, καὶ οὐδὲν τοῦ πόνου καρπούμενοι πάντως; Ὅτι ἡ τῆς ἐπὶ Θεὸν ἐλπίδος ἀσφαλής ἐστιν ἔκβασις, ψευδὴς δὲ τῆς ἀνθρωπίνης πεποιθήσεως ὁ σκοπὸς τοῖς δοκοῦσιν εὐλόγοις θαῤῥῶν, καὶ τῆς προσδοκίας ἀποτυγχάνων εἰκότως, τὰ παράδοξα κρίνων ἀδύνατα, καὶ τὰ συνήθη λογιζόμενος βέβαια, καὶ τῇ πείρᾳ πειθόμενος ὕστερον, ὡς ταῦτα μὲν ἀμφίβολον ἔχει, καὶ ἐνδεχομένην τὴν παρουσίαν, ὅσα τῆς ἡμετέρας ἐντρεχείας ἐξηρτῆσθαι δοκεῖ, ὁμολογουμένως δὲ, καὶ ἀναγκαίως παραγίνεται τούτων ἡ χρῆσις, ὅσα ἐκ θείας ἔρχεται χάριτος, ἀεννάου πηγῆς τῆς προνοίας ὄντα δαψιλῆ, καὶ ἄφθορα ῥεῖθρα. Εἶπέ που καλῶς ὁ Κύριος, καὶ μετ' C αὐτοῦ συμφώνως ὁ ὑμνογράφος Δαβίδ· ὁ μὲν, « Ἄξιος ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ. » Ὁ δὲ, Πλούσιοι ἐπτώχευσαν, καὶ ἐπείνασαν, οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντὸς ἀγαθοῦ. » Τοὺς τῇ θεραπείᾳ σχολάζοντας τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖθεν δηλοῦντες ἔχειν ἑτοίμην τὴν τῆς τροφῆς χορηγίαν, μισθὸν οὖσαν πρὸ τοῦ ἡγουμένου μισθοῦ, καὶ πρεπόντως τῷ ἔργῳ τέως καθήκοντα, καὶ ὀφειλόμενον τῇ λειτουργείᾳ τοῦ σώματος. Ὁ μὲν γὰρ ἀναλογῶν τῷ πόνῳ μένει τῇ ψυχῇ φυλαττόμενος ἐν τῷ μέλλοντι, ὁ δὲ τῷ συνεργοῦντι πρὸς τὴν ἀρετὴν αὐτὴν ζώῳ, καὶ συμπράττοντι πρὸς τὴν θεοσέβειαν, σιτοδοτεῖται δὲ ὄντως ὑποζυγίου δίκην ὀχοῦντος τὸ ἐνεργοῦν, καὶ χρῄζοντος ἐπιμελείας πρὸς τὸ διαρκεῖν τῇ διακονίᾳ, D μέχρις ἂν ὑπέζευκται, καὶ δουλεύῃ τὴν δουλείαν, ᾗ ὑπετάγη παρὰ τοῦ Κτίσαντος.

CAPUT XVIII.

Hæc sunt prærogativæ prioris paupertatis. Hæc præmia, et pignora vitæ divulsæ a circumfluentibus negotiis. Hæc animal rationale decens conversatio, famulatum exhibere Deo, et accipere quæ deveniunt, velut ex horreo providentiæ ipsius: sperare in illa gubernatione, et eam percipere, quæ ab ipsa est, in omnibus retributionem: despicere

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ταῦτα τῆς πρώτης ἀκτημοσύνης τὰ πλεονεκτήματα. Ταῦτα τῆς ἀπερισπάστου ζωῆς τὰ ἐπίχειρα. Αὕτη τῷ λογικῷ ζώῳ πρέπουσα διαγωγὴ θεραπείᾳ σχολάζειν Θεοῦ, καὶ τὰ καθήκοντα κομίζεσθαι ὡς ἐκ ταμείου τῆς προνοίας αὐτοῦ· ἐλπίζειν τῇ κηδεμονίᾳ ἐκείνῃ, καὶ τὴν παρ' αὐτῆς ἐν πᾶσι καρποῦσθαι ἀντίληψιν· καταφρονεῖν τῶν γηΐνων, καὶ ἔχειν

[97] III Reg. XVII, 6 seqq. [98] IV Reg. IV, 41. [99] ibid. 42-44; 39, 40. [1] Matth. X, 10. [2] Psal. XXXIII, 11.

τὴν γῆν δωροφοροῦσαν τὰ αὐτῆς ἀγαθὰ πρὸς ἀπόλαυσιν σύμμετρον· μηδὲν κεκτῆσθαι ἐν κόσμῳ, καὶ μετ' ἐξουσίας, ὅτε δεῖ, κεχρῆσθαι τοῖς τούτου καλοῖς· δουλεύειν γνησίως τῷ Κτίσαντι, καὶ τὴν κτίσιν δασμολογεῖν πρὸς τὸ χρειῶδες, ὡς βούλεται· παροικεῖν ἐνταῦθα, καὶ τὴν κατοικίαν αἱρεῖσθαι ἔνθα καὶ ἀληθῶς κατοικία ἐστί· μηδὲν ἡγεῖσθαι τῶν ὧδε μενόντων σπουδαῖον, ταῦτα δὲ περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι, ὅσα συμβαίνει πρὸς τὴν λῆξιν ἐκείνην. Ταύτην ἔταξε τοῖς ἀνθρώποις ὁ Δημιουργὸς τὴν ζωὴν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ταύτην αὐτῷ πεισθέντες, ἐβίωσαν πάντες οἱ ἅγιοι, οὐκ εἶχον γῆς οὐδὲ τὸ τυχὸν μέτρον εἰς αὐθεντίας λόγον αὐτόκτητον, καὶ πᾶσαν ἐφορολόγουν τὴν γῆν, τὰ χρειώδη ταύτης, ἔνθα ἂν ἔτυχεν εὑρεθῆναι, ὡς δεσπόται καρπούμενοι. Οὐκ ἦσαν ἐκ πλούτου, καὶ δυναστείας τοῖς ἀνθρώποις ἐπίσημοι, καὶ θῆρας ἐδυσώπουν πρὸς ἐντροπὴν τῷ τῆς ἀρετῆς ἀξιώματι. Οὐκ ἦν αὐτοῖς οἰκετικὴ θεραπεία τὸ βάναυσον ἐπιτρίβουσα πρὸς θρύψιν τοῦ σώματος, καὶ διηκόνει πρὸς τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς τὰ μέρη τῆς κτίσεως. Οὐ παρῆν ἀχθοφόρων ὑπηρεσία κτηνῶν εἰς μετακομιδὴν τῶν ἀγωγίμων, καὶ κόρακες διεκόμιζον ταῦτα τὴν ἐκείνων χρείαν ἐκπληροῦντες ταχύτερον.

A terrena, terramque habere sua bona munifice largientem ad commensuratam fruitionem: nihil in hoc mundo possidere, et cum auctoritate, quandocunque oportet, illius bonis uti; servire sincero Creatori, et creaturam ad ea, quibus opus est, pro usu quasi tributum colligere, ut libet: hic inquilinum esse, et inibi habitationem eligere, ubi vere est habitatio: nihil ducere dignum studio eorum, quæ hic manent; ea vero pluris facere quæcunque contingunt ad illum terminum. Hanc statuit mundi opifex hominibus ab initio vivendi rationem, et hanc ipsi obedientes sancti omnes egerunt, nec habuerunt terræ quantulamcunque mensuram quam ipsi sub dominii titulo possiderent; et ex omnibus terris tributa colligebant ea, quæ necessaria erant,
B ubicunque reperire obtingebat, quasi domini percipientes. Non erant propter divitias, et potentatus insignes apud homines, et feras flectebant ad reverentiam præ virtutis eminentis dignitate. Non
257 erat ipsis servile famulitium exercens artificia ad corporis mollitiem, et ministrabant ad necessitatem ipsis orbis terrarum portiones. Non aderat ministerium jumentorum onera ferentium ad transportanda ea, quæ convehenda erant, et corvi ea deferebant, ipsorum ocius explentes indigentiam.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Φίλοι τῇ καθαρότητι τοῦ βίου ἐσπούδασαν γενέσθαι Χριστοῦ, καὶ ἐν τοῖς τοῦ φίλου κτίσμασι διετάξαντο μετὰ παῤῥησίας ὡς ἠθέλησαν· ἐπέταξαν οὐρανῷ παρασχεῖν τοῖς δεομένοις τροφὴν, καὶ μάννα τούτοις ὡς ἐκελεύσθη κατήνεγκεν· ἐξέκλεισαν ἄλλοτε τοῦτον ἐπὶ ἀγνωμόνων παιδείᾳ, καὶ τὰ συνήθη μαιμάσσων ἐπέσχεν ὑετὸν τριῶν ἐτῶν βαστάσας, καὶ μηνῶν ἓξ βάρος συναχθὲν τῷ χρόνῳ κατ' ὀλίγον εἰς ἄβυσσον κυοφόρον διὰ τοὺς προστάξαντας. Ὤμβρησε καὶ πῦρ νυκτός ποτε καταπρῆσαί τινας ἀλάστορας κελευσθεὶς, καὶ χάλαζαν ἐσφενδόνησεν ἄλλοτε καθ' ἑτέρων ἀνόμων εὐστόχοις βολαῖς, καὶ πολὺν ἐν ἑαυτοῖς εἰργάσατο θάνατον, τοῦτο τῶν δικαίων ἐκείνων τῷ νεύματι διδαχθείς. Γῆν διέστησαν χάσματι μεγάλῳ, καὶ σκηναῖς ἅμα, καὶ κτήνεσι πολυζώου ἀγέλης, τοὺς στασιώδεις κατήγαγον πρὸς καταχθονίους μυχούς. Βυθὸν ἠπείρωσαν εἰς λεωφόρον ὁδὸν, καὶ γῆν ἐλίμνωσαν ἄνυδρον εἰς ἄφθονον χρῆσιν τοῦ πρὶν σπανίζοντος ὕδατος. Ποταμοὺς διῆλθον ἀβρόχῳ ποδὶ, καμίνῳ πυρὸς ἐμπεριεπάτησαν, καὶ πυρὸς βλάβην οὐκ ἔγνωσαν, καθάπερ ὕδατι ψυχρῷ τοῖς σώμασι τῇ φλογὶ μαχεσάμενοι, καὶ τὸ φθοροποιὸν τῷ εὐφθάρτῳ νικήσαντες. Θηρίων θυμοῖς εἰς βορὰν παρεδόθησαν, καὶ τῆς τούτων πεῖραν οὐκ ἔλαβον ἀγριότητος, καθάπερ ἐπῳδῇ τιθασσευούσῃ πρὸς ἡμερότητα προσευχῇ τούτους πραΰναντες. Σκότος ἀφεγγὲς κατηύγασαν στύλῳ πυρός· μεσημβρινὸν ἀνέστειλαν καύσωνα, σκιάσαντες τοῖς ὁδοιποροῦσι νεφέλῃ τὸ αἴθριον. Ὕδωρ πικρὸν, καὶ ἀγονίας τῇ γῇ αἴτιον ἄλλο πότιμον τοῖς διψῶσι, καὶ πρὸς γένεσιν καρπῶν ἐπιτήδειον παρέσχον τοῖς νεμομένοις τὴν χώραν ἐκείνην. Στείραις ἐδωρήσαντο τέκνων γονὴν, καὶ θανόντας

CAPUT XIX.

Amici Christi effici puritate vitæ studuerunt, et in amici possessionibus pro libito cum libertate
C disposuerunt: imperarunt cœlo, ut exhiberet alimentum egentibus, et manna ipsis, uti fuerat imperatum, attulit; ipsum alias occluserunt ad insipientium doctrinam, et illud consueta percupiens tribus annis, et sex mensibus pluviam cohibuit portans grave pondus tempore congestum paulatim in abyssum, quasi uterum gravidum, propter eos qui mandabant. Pluit vero et illud aliquando ignem, cum jussum fuisset comburere quosdam impios, et grandinem tanquam funda jaculatum est alias adversus alios iniquos ad scopum directis jactibus, et plurimam in ipsis internecionem patravit, id nutu justorum illorum edocente. Terram disciderunt ingenti hiatu, et seditiosos simul cum tentoriis, et animalium multimodis gregibus ad subterra-
D neos deduxerunt specus. Profundum pelagus effecerunt continentem terram ad viam Regiam muniendam, et terram sine aqua stagnare ad copiosum usum ejus, qui antea penuria laborabat aquæ. Fluvios transierunt pede neutiquam madefacto, ambularunt in ignis camino, et ignis damnum non norunt, quemadmodum gelida aqua corporibus cum
258 flamma confligentes, et eo quod facile corrumpitur vincentes id, quod voraciter corruptionem infert: traditi sunt furibundæ iræ belluarum ad escam, nec ullum experimentum earum feritatis acceperunt, oratione quasi carmine cicurante ad mansuetudinem ipsas lenientes. Tenebras obscuras illuminarunt columna ignis; meridianum ardorem inhibuerunt, viamque carpentibus nube uti tentorio

fervioum aerem protexerunt. Aquam amaram, infecunditatis terræ causam aliam potabilem sitientibus, et ad feracitatem frugum idoneam exhibuerunt his qui possidebant illam regionem. Sterilibus dederunt liberorum progeniem, et eos qui mortui sunt ex ipsis, viventes illis reddiderunt. Tyrannis magna satellitum hastatorum multitudine septis obstiterunt; bellicas acies dispositas irriserunt; hostium phalangas oppositas verterunt in fugam: insidiatorum insultus excogitatos evitarunt indemnes; carceribus exsiluerunt, cum januæ virtute invisibili fuissent ipsis reclusæ, vinculis liberati fuerunt mirabiliter compedibus, quibus detinebantur, soluti; minas cædium a principibus intentatas, et furentium populorum iras præterierunt absque periculo semper, nullum unquam grave omnino malum experti.

A τοὺς ἐξ αὐτῶν, ζῶντας ταύταις ἀπέδωκαν. Τυράννοις δορυφορουμένοις πλήθει πολλῷ ἀντέστησαν, πολέμων παρατάξεις ἐγέλασαν, φάλαγγας ἀντιτεταγμένας ἐχθρῶν ἐτρέψαντο, ἐπιβούλων μεμηχανημένας ἐνέδρας διῆλθον ἀπαθεῖς, δεσμωτηρίων ἐῤῥύσθησαν τῶν θυρῶν αὐτοῖς ἀνοιγεισῶν ἀοράτῳ δυνάμει, δεσμῶν ἠλευθερώθησαν παραδόξως λυθέντες, ὧν κατείχοντο πέδων, ἀπειλὰς φόνων τῶν ἀρχόντων, καὶ μαινομένων δήμων θυμοὺς παρῆλθον ἀκινδύνως ἀεὶ πεῖραν οὐδενὸς οὐδέποτε λαβόντες ὅλως δεινοῦ.

CAPUT XX.

Et hæc omnia, atque hisce plura justis illis acciderunt, quia mundanas curas multiplices aversati divino cultui incubuerunt sedulitate indivulsa, ob libertatem, quam cum numine habebant ad præcipiendum reverendi omni creaturæ effecti. Indicat, quinam isti fuerint, Scripturæ sacræ historia, et nomina per ordinem **259** ex Actibus manifesta facit singulis miraculis singulos addiscere volentibus notos reddens. Et longum utique nunc foret, simulque supervacaneum istos enumerare, cum sermone passim clari exsistant etiam his, qui neque valde studiose divinam in Scripturam inciderunt, ex meditatione vero delectationem capientibus, et forte cogitationum mœstarum abductionem. Iis enim a quibus accurate opus elaboratur, et dictio prodest ad contemplationem, mentem intellectionibus præoccupans, et aliis alias dictis ipsam quasi manu deducens ad prudentiam, discretionemque occurrentium, quæ consequenter, ac successive semper suscipiunt sollicitudinem rei præteritæ, et eam extendentis, quousque insideant commoventia cogitationem, dilatantia sapientiæ amorem, qui quotidie ipsam provehit, et ducit juste ad finem ad quem inducitur.

B

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Καὶ ταῦτα πάντα, καὶ τούτων πλείονα τοῖς δικαίοις ὑπῆρξεν ἐκείνοις, ὅτι καὶ κοσμικῶν ἀπηλλαγμένοι πολυπλόκων φροντίδων, ἐθρήσκευον ἀπερισπάστῳ προσεδρίᾳ τὸ θεῖον τῇ πρὸς αὐτὸ παῤῥησίᾳ πρὸς τὸ ἐπιτάττειν αἰδέσιμοι πάσῃ τῇ κτίσει γενόμενοι. Μηνύει τίνες οὗτοι ἡ τῆς Γραφῆς ἱστορία, καὶ τὰ ὀνόματα κατὰ χώραν ἐκ τῶν πράξεων δῆλα ποιεῖ ἑκάστῳ θαύματι ἕκαστον τοῖς μαθεῖν βουλομένοις γνωρίζουσα. Καὶ μακρὸν ἂν εἴη νῦν καὶ παρέλκον ἅμα καταριθμεῖν τούτους τῷ λόγῳ φανεροὺς ὄντας, καὶ τοῖς οὐ πάνυ σπουδαίως ἐντυγχάνουσι τῇ θείᾳ Γραφῇ, τέρψιν δὲ τῇ μελέτῃ ποιουμένοις, καὶ ἀπαγωγὴν ἴσως λυπηρῶν ἐνθυμήσεων. Οἷς γὰρ πεφροντισμένως C πονεῖται τὸ ἔργον, τούτοις καὶ πρὸς θεωρίαν χρησιμεύει ἡ λέξις, τοῖς νοήμασι προσασχολοῦσα τὸν νοῦν, καὶ ἄλλοις ἄλλοτε ῥητοῖς αὐτὸν χειραγωγοῦσα πρὸς σύνεσιν τοῦ ὑπαντῶντος ἀκολούθως ἀεὶ διαδεχομένου τὴν τοῦ παρελθόντος μέριμναν, καὶ ταύτην παρατείνοντος ἕως ἀφεδρεύει τὰ κινοῦντα τὴν ἔννοιαν, πλατύνοντα τὴν φιλοσοφίαν ὁσημέραι προκόπτουσαν αὐτὴν, καὶ ἄγοντα ἐνθέσμως, ἐφ' ὅπερ ἐπείγεται τέλος.

CAPUT XXI.

Scitis vero et eos qui Novo in Testamento nihil possederunt, Joannem Christi præcursorem, et simul apostolorum chorum, a quibus monastica vita exordium duxit: quomodo ille quidem sponte desertam solitudinem cœpit incolere, locustas comedens, et mel silvestre, usus vero indumento e pilis cameli confecto; ii autem Dominicæ obedientes adhortationi unica cum tunica processerunt, et alimento (prout tempestas dabat) invento ubicunque degustato, nihil possidentes (uti fuerant edocti) usque ad baculum et peram, quæ potissimum viatoribus plurimo sunt usui, ut ne his forte visi confidere, **260** fiduciam erga Deum obtunderet, his, quæ visu conspicua sunt, confisi, neque facultatis invisibiliter cooperantis rationem ducentes, quæ honestis et docilibus impartiri gratiam gubernatricem non abnuit, nudam vero illam integumento ab omni vult exhiberi, ad convenientia, et vera dispertita

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Ἴστε δὲ καὶ τοὺς τῆς νέας προθήκης ἀκτήμονας, Ἰωάννην τὸν πρόδρομον τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν χορὸν τῶν ἀποστόλων ὁμοῦ, ἐξ ὧν ὁ μοναδικὸς ἤρξατο D βίος· ὅπως ὁ μὲν οἰκεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν ἔρημον εἵλετο ἀκρίδας ἐσθίων, καὶ μέλι ἄγριον, ἐνδύματι δὲ χρησάμενος ἐκ τριχῶν πεποιημένῳ καμήλου· οἱ δὲ Κυριακῇ παραινέσει πεισθέντες ἑνὶ χιτωνίσκῳ ἐστοίχησαν, καὶ τροφῇ τῇ πρὸς ὥραν εὑρισκομένῃ ὁπουδήποτε, οὐδὲν κτησάμενοι ὡς ἐδιδάχθησαν ὅλως ἕως ῥάβδου, καὶ πήρας τῶν μάλιστα διὰ πολλὰ τοῖς ὁδίταις χρησίμων, ἵνα μὴ τούτοις τάχα δοκοῦντες θαῤῥεῖν τὴν ἐπὶ Θεὸν ἀμβλύνωσιν ἐλπίδα, τοῖς ἀφανῶς συμπραττούσης ἀλογοῦντες δυνάμεως, ἥτις τοῖς εὐλόγοις, καὶ πιθανοῖς συμμερίζεσθαι τὴν κηδεμονικὴν οὐκ ἀνέχεται χάριν, γυμνὴν δὲ παντὸς προκαλύμματος ταύτην ἐπιδείκνυσθαι βούλεται τὴν πρὸς τὰ εἰκότα, καὶ τὰ ἀληθῆ μεριζομένην ὁμοίως τῶν ἀνθρώπων εὐχέρειαν πρὸς ἑαυτὴν ἐπιστρέφουσα,

καὶ οὐκ ἐῶσα περιέλκεσθαι τοῖς νομιζομένοις αὐτῇ συνεργεῖν πρὸς τὴν τῶν οἰκονομουμένων ἀσφάλειαν. Ἀλλ' ἄρα μὴ τῇ τῶν ἁγίων διηνεκεῖ περὶ τὸ θεῖον ἀσχολίᾳ τῆς ἀπὸ Ἀδελφίου τοῦ τῆς Μέσης τῶν ποταμῶν, καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ πρὸς ὀλίγον τὴν βασιλευομένην Κωνσταντινούπολιν θολώσαντος ἀργίας ἀνοίγωμεν θύραν προκάλυμμα τῆς περὶ τὴν ἐργασίαν ὀκνηρίας τὸ διὰ παντὸς δοκεῖν προσκαρτερεῖν τῇ προσευχῇ πεποιημένοις, καὶ νέοις παισὶ, καὶ ἀνδράσι σφριγῶσιν ἔτι κατὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ σώματος, καὶ ταύτην πολλοῖς ὀφείλουσι καταλῦσαι πόνοις νομοθετήσασι τὸ μὴ ἐργάζεσθαι τῇ ἀνέσει καὶ τὰ πάθη αὐτοῖς ἐπεγείρασι, καὶ τῷ λογισμῷ παρασχοῦσιν ἄδειαν ταῖς τούτων ὕλαις ἐνευκαιρεῖν, ἕως ἂν ἡ δοκοῦσα προσευχὴ, οὐκ οὖσα δὲ τοῦτο, ὅπερ λέγεται, πάντη ἀπόληται.

A similiter hominum dexteritatem in seipsam invertens, neque sinens circumtrahi his, quæ putantur ipsi cooperari ad securitatem rerum, quæ dispensantur. Verum age ne sanctorum continuæ circa res divinas occupationi, inductæ ab Adelphio Mesopotamiæ, et Alexandro, qui exiguo tempore regnatricem Constantinopolim inquinavit, pigritiæ portam aperiamus prætextum segnitiei ad operandum : quippe qui fixerunt perpetuo videri perseverare in oratione; et pueris recentibus, et viris etiamnum quoad corporis robur vegetis, quique illud plurimis laboribus debuissent edomare, pro lege statuerunt nihil operari per animi remissionem, et in ipsis passiones concitarunt, præbueruntque intellectui licentiam ipsarum materiæ adhærendo vacare otiose, B donec apparens oratio, cum non esset quod dicebatur, omnino deperiret.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Τῶν δὲ σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ὑπόμνησις ὀχληρὰ, οὐ μόνον οὐ συγχωροῦσα προσομιλεῖν τῷ Θεῷ, ἀλλὰ καὶ φαντασίαις ἐνθυμήσεων αἰσχρῶν ῥυποῦσα τὸν δοκοῦντα προσεύχεσθαι νοῦν. Προσκαρτερεῖν μὲν γὰρ καλὸν τῇ προσευχῇ, καὶ τὸν νοῦν γυμνάζειν εἰς ὁμιλίαν Θεοῦ, τοσοῦτον δὲ, ὅσον τὸν τῆς εἰρήνης μὴ ποιῆσαι πολέμου καιρὸν, μηδὲ τῇ παρὰ τὸ δέον ἐκτάσει τοῦ χρόνου δοῦναι παρείσδυσιν τοῖς πολεμίοις πάθεσιν αἰχμαλωτεύειν ἔθος ἔχουσι τοὺς λογισμοὺς πρὸς ἀτόπους ἐννοίας καθάπερ ἱεροῦ ἀποσπωμένους ἀσύλου τῆς προσευχῆς, καὶ τυραννικῶς ἀγομένους ἐπὶ τὸ σωφρόνημα τῆς σαρκὸς, ἐκεῖνα λοιπὸν διεξερχομένους τοῖς λογισμοῖς, ἅπερ ἐκεῖνο κρατοῦν βιάζεται λέγειν. Τίς οὖν προσευχὴν τῶν εὐφρονούντων ταύτην ἐρεῖ τὴν μάχην τῶν ἐναντίων ἀλλήλοις, καὶ ἀμφηρίστων λογισμῶν, ὅταν οὗτος τὰ δοκοῦντα ἀντιλέγῃ ἐκείνῳ, κἀκεῖνος φιλονεικεῖ πείθειν ὃ βούλεται, καὶ ἕκαστος ἕως φανερᾶς νίκης ἀντιτάττηται τῷ ἑτέρῳ, καὶ μὴ πυγμὴν, ἢ πόλεμον παγκράτιον, καὶ εἴθε κἂν οὕτω, καλῶς γὰρ εἶχεν ἑστάναι, καὶ ἀθλεῖν πρὸς τὰ ὀχλοῦντα, καὶ μὴ δίκην ἀργυρωνήτων ἕλκεσθαι οὐδὲν ἀντιλέγοντας. Πολλάκις γὰρ ἀποσπώμενοι τῶν λόγων τῆς προσευχῆς, ἑπόμεθα τοῖς ἄγουσι λογισμοῖς οὐκ ἀνανεύοντες οὐδὲ δυσχεραίνοντες, ὅπερ ἦν γνώμης οὐ συναινούσης τοῖς προτρεπομένοις ἐπὶ τὰ μὴ καθήκοντα, καὶ τὸ μὲν σχῆμα δείκνυσι προσευχῆς· κεκλικότες γὰρ ἐπὶ τὰ γόνατα, τοῦτο τοῖς ὁρῶσι φαινόμεθα, τῇ δὲ ἐννοίᾳ τὰ τέρποντα φανταζόμεθα, φίλοις εὐμενῶς διαλεγόμενοι, ἐχθροῖς μετ' ὀργῆς λοιδορούμενοι, ἑστιωμένοις συνευωχούμενοι, τοῖς προσήκουσιν οἰκοδομοῦντες, φυτεύοντες, ὁδοιποροῦντες, ἐμπορευόμενοι, πρὸς ἱερωσύνην ἑλκόμενοι βίᾳ, οἰκονομοῦντες τὰ τῶν ἐγκεχειρισμένων Ἐκκλησιῶν μετ' εὐλαβείας πολλῆς, καὶ τούτων διεξερχόμεθα πλείονα συνδιατιθέμενοι τῶν εἰρημένων ἑκάστῳ οὕτως ὡς οἶδε πρὸς ἕκαστον τὴν γνώμην διατιθέναι τὸ πάθος.

CAPUT XXII.

Carnalium vero cupiditatum turbulenta recordatio non solum haud permittit colloqui cum Deo, sed et cogitationum fœdarum imaginationibus mentem contaminat, quæ videbatur ad orationem composita. Perseverare namque in oratione pulchrum, et mentem exercere **261** ad colloquium Dei. Id vero eo modo, quo tempus pacis non fiat belli tempus, neque protensione temporis ultra id, quod convenit, detur aditus inimicis passionibus consuetis in captivitatem redigere ratiocinationes ad cogitationes ineptas, tanquam sacro asylo orationis avulsas, et tyrannice adductas ad sapientiam carnis; ea C cæterum præcurrentes ratiocinationibus, quæ illa dominans dicere cogit. Quis ergo hujusmodi illorum, qui recte sapiunt, dixerit esse pugnam invicem adversantium, et ancipitum ratiocinationum, quando hæc contradicit illi, et illa contendit persuadere quodlibet, et unaquæque ad manifestam usque victoriam contra aliam ex adverso pugnat, et non pugilatum, aut Quinquertii bellum, atque utinam saltem sic; honestum enim haberetur consistere, et dimicare adversus ea, quæ perturbant, nec instar servorum emptitiorum trahi nihil repugnantes. Sæpius enim abstracti a verbis orationis sequimur cogitationes abducentes, neque renuimus, neque ægre ferimus, quod quidem esset mentis non assentientis, propellentibus ad ea, quæ non conveniunt, D et speciem quidem exhibet orationis; acclives enim, provolutique in genua, id agere intuentibus apparemus, at cogitationi obversantur imagines deliciosæ, cum amicis benevole disserimus, inimicis iracundo convitia ingerimus, epulantibus bene convivamur, cognatis domos ædificamus, plantamus, itinera facimus, commercia exercemus, ad sacerdotium per vim tracti, dispensamus quæ ad Ecclesias quas suscepimus regendas, pertinent cum multa circumspectione, et horum **262** plura percurrimus adhærentes unicuique dictorum, prout novit affectus ad unumquodque disponere mentem.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Προσευχὴ δὲ οὐ βούλεται τοῦτο, ἀλλ' ἔχει τὸν

CAPUT XXIII.

Oratio autem istud non vult; verum intellectum

habet purum ab omni hujuscemodi animi sensu, non abreptum volutatione; sed quodcunque illud sit, valde tamen honestum, præter propositum, neque terrenæ rei assumit sensum; at quasi Numine afflatum, et ab his quæ consueta sunt, et amica corpori exemptum, ibi ubi, et proposuit occupari, conversationem reverenter instituendo. Et tantam mensuram habeat occupatio, quam erga se impendit, quantam præbet habitus exercitatione acquisitus, ut absque distractione quisque insistat in ea. Ne igitur decipere liceat simpliciores, atque orationis, et exercitationis monasticæ pariter inexpertis mandent majoris operis colore apparente, cessare ab eo, quod minus videtur. Scopus enim magis ipsis est, uti claret, quæ ab aliis apparata sunt comedere, non quæ manibus suis defatigatis parta, honesto prætextu vacandi circa orationem specieque vultu colligentibus condimenta; quam vivere sicuti conducit animæ et corpori. Qui namque dispertitur tempus ad opera, et ad orationem, sicut ad hoc vel illud est aptum, corpus quidem edomat labore, ejusque incompositos motus mitigat, uti magis convenit: animam vero cum corpore laborantem, et remissionis cupidam ad orationem quasi leviorem deducit promptis, ac vigentibus viribus. Solatium enim assumit opus alternando, et **263** ipsum transmutando ab alio in opus alterum, uti mœrore angitur, dum in uno diu commorans aggravatur unico, singularique modo, gaudet autem varietate operationis, quasi laborem intermittens ac reponens, a quo cessare videtur, recens; accedit velut incipiens quod est aggrediendum.

A νοῦν παντὸς καθαρὸν τοιούτου νοήματος, οὐ παρενθυμούμενον, ἀλλ' ὅτι κἂν ᾖ λίαν σεμνὸν, παρὰ τὸ προκείμενον, οὐδὲ γηΐνου πράγματος λαμβάνει αἴσθησιν. Θεοληπτούμενον δὲ ὥσπερ καὶ ἐξεστῶτα τῶν συνήθων, καὶ φίλων τῷ σώματι, ἐκεῖ, ἔνθα καὶ ἀσχοληθῆναι προέθετο τὴν ἔντευξιν μετ' εὐλαβείας ποιούμενος· καὶ τοσοῦτον ἡ πρὸς αὐτὸν ἀσχολία μέτρον ἐχέτω, ὅσον ἀπερισπάστως ἕκαστον προσεδρεύειν ἡ ἠσκημένη ἕξις παρασκευάσαι παρέχουσα. Μὴ τοίνυν ἀπατῶν ἐξέστω τοὺς ἀκεραιοτέρους, τοῖς καὶ προσευχῆς καὶ ἀσκήσεως ὁμοίως ἀπείροις, καὶ φαντασίᾳ μείζονος ἔργου προστάττουσιν ἀνέχειν τοῦ δοκοῦντος ἐλάττονος. Σκοπὸς γὰρ αὐτοῖς μᾶλλον ὡς ἔοικε τὰ παρ' ἑτέρων ἐσθίειν, οὐ σκυλλο-
B μένοις ταῖς χερσὶ, σεμνῇ τῇ περὶ τὴν προσευχὴν προφάσει τὰ τοῦ σώματος εὐπροσώπως ἐρανιζομένοις ὀψώνια, ἢ ζῇν ὡς καὶ ψυχῇ συμφέρει, καὶ σώματι. Ὁ μὲν γὰρ εἰς ἔργα, καὶ προσευχὴν μερίζων τὸν χρόνον, ὡς ἔχει πρὸς τοῦτο, ἢ τοῦτο ἐπιτηδειότητος, δαμάζει μὲν τὸ σῶμα τῷ κόπῳ, καὶ τὰς ἀτάκτους ὁρμὰς αὐτοῦ πραΰνει πρὸς τὸ ἐπιεικέστερον, τὴν δὲ ψυχὴν συγκαμοῦσαν τῷ σώματι, καὶ ἐπιθυμοῦσαν ἀνέσεως ἐπὶ τὴν προσευχὴν ὡς κουφοτέραν ἄγει πρόθυμον, καὶ ἀκμάζουσαν αὖθις τὴν δύναμιν. Παρηγορεῖται γὰρ αὐτὸ τὸ ἔργον ἀμείβουσα, καὶ μεταβαίνουσα ἀφ' ἑτέρου εἰς ἔργον ὡς ἀλύει τῷ ἑνὶ ἐγχρονίζουσα, βαρυνομένη μονοτρόπῳ, χαίρουσα δὲ τῷ ποικίλῳ τῆς ἐργασίας, ὥσπερ ἀποτιθεμένη τὸν πόνον, οὗ λήγειν δοκεῖ, καὶ νεαρὰ
C προσιοῦσα ὡς ἀρχομένη τοῦ μέλλοντος.

CAPUT XXIV.

Qui vero desidiam adamat, nutritis pigritia passiones, præbetque occasionem cupiditatibus licenter sese permovendi ad ea ad quæ natæ sunt, maximeque tempore orationis, quando mens tota conversa est ad id quod turbat cor, percurrens ratiocinationibus, quæcunque affectus obversans suggerit, vice colloquendi cum Deo, ab eoque postulandi, quæ conveniunt, et removent inhonestorum apprehensiones: rationes vero itidem orationis inflectens in rationes malitiæ, vel impuritatis, aut ad id, ad quod vergit dominans menti, et ipsa ad ea, ad quæ affectum est, abutens. Id ipsis contingere probe sciens Paulus, pigritiam vehementer criminatur, mala ex ipsa progenerata ordine referens; ait enim: « Enuntiamus vobis, fratres, et adhortamur vos in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, neque secundum traditionem, quam a vobis receperunt. Ipsi enim scitis, quemadmodum nos oporteat imitari, quoniam non inordinati fuimus inter vos, neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore atque defatigatione noctu **264** diuque operantes, ne quem vestrum gravaremus, non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam et cum essemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis quoniam si quis non

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Ὁ δὲ τὴν ῥᾳστώνην ἀγαπῶν τρέφει τῇ ἀργίᾳ τὰ πάθη, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις δίδωσι καιρὸν τῇ ἀδείᾳ διακινεῖσθαι πρὸς ἃ πεφύκασι, καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ προσευχῆς ὅτε συνεστραμμένος ὁ νοῦς ὅλος γίνεται τοῦ ὀχλοῦντος, ἐκεῖνα τοῖς λογισμοῖς διεξιὼν, ἅπερ ἐπαγορεύει τὸ ἐνδιαιτώμενον πάθος, ἀντὶ τοῦ προσομιλεῖν Θεῷ, καὶ αἰτεῖν παρ' αὐτοῦ τὰ συμφέροντα ἀνακινοῦντα τῆς ἀτιμίας ἐνθύμια· καὶ τοὺς λόγους τῆς προσευχῆς, ἐκκλίνων εἰς λόγους πονηρίας, ἢ ἀκαθαρσίας, ἢ πρὸς ὃ ῥέψει τῆς διανοίας ἐπικρατῆσαν, καὶ καταχεχρημένον αὐτῇ πρὸς
D ἃ πεποίωται. Τοῦτο συμβαῖνον τοῖς τοιούτοις ὁ Παῦλος εἰδὼς, τὴν ἀργίαν διαβάλλει σπουδαίως, τὰ ἐξ αὐτῆς τικτόμενα μεθοδικῶς ἀναστέλλων κακά. Φησὶ γάρ· « Παραγγέλλομεν ὑμῖν, ἀδελφοὶ, καὶ παρακαλοῦμεν ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ἡμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν. Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ, καὶ μόχθῳ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα τύπον ἑαυτοὺς δῶμεν ὑμῖν πρὸς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς· καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι,

μηδὲ ἐσθιέτω. Ἀκούομεν γάρ τινας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως περιπατοῦντας, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. Τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν, καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσι. »

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Πολλοῖς τεκμηρίοις αὐστηρὰν ποιῶν τὴν ἐπιτίμησιν· καὶ γὰρ ἀταξίαν τὴν ἀργίαν εἰπὼν, καὶ τὸ, Μὴ ἐσθιέτω ὁ μὴ ἐργαζόμενος, προσθεὶς, καὶ ἑαυτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ἔργῳ μοχθοῦντα τύπον καὶ ὑπογραμμὸν δεδωκὼς, καὶ τὸ μὴ αὐτοῖς ἐκείνοις, ἀλλ' ἑτέροις ὑπὲρ αὐτῶν ἐγκαλεῖν, καὶ τὸ στέλλεσθαι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ὑγιαίνοντας, ὡς λειμώδει νόσῳ κεκρατημένους, πολλὴν, καὶ δυσανάσχετον ἐνέφηνε τὴν ἀγανάκτησιν. Καὶ γάρ ἐστιν ὄντως ἀργία πολλοῖς πολλῶν αἰτία κακῶν, τῇ σχολῇ καὶ τὰ συνήθη αὔξουσα φαῦλα, καὶ τὰ τέως ἀήθη διδάσκουσα· καινουργὸς γάρ ἐστι, καὶ πρὸς τὰ καινοτομεῖν τὰ πονηρὰ πολλὴν ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα, καὶ καλῶς αὐτὴν διὰ τῶν εἰρημένων ὁ Παῦλος, καὶ δι' ἑτέρων πλειόνων ἀποτρόπαιον δείκνυσι, καὶ φευκτὴν παρακαλῶν, ὀργιζόμενος, λυπούμενος, ἐπιτιμῶν. Καὶ πᾶσαν σχέσιν ἐπιτηδεύων πρὸς τὸ δυσωπῆσαι τοὺς, ὡς αὐτὸς ἔφη, ἀτάκτους μεθ' ἡσυχίας ἐργάζεσθαι, καὶ πρὸς τοὺς ἔξω εὐσχημόνως περιπατεῖν, ἄγκυραν εἰδὼς τῆς διανοίας εἶναι τὸ ἔργον, ὁρμὰν παρασκευάζον αὐτῇν ἀσφαλῶς. Κἂν λαίλαπες πάντοθεν ἐπιπολάζωσι, καὶ στρόβιλοι, ῥαγδαίοις πνεύμασιν ἀπειλοῦντες ναυάγιον, ἕστηκεν ἀκλινὴς αὕτη κατεχομένη, ὡς ἀγκύρᾳ τῷ ἔργῳ, ὀλίγον μετεωρίζουσιν ἐπικυματίζουσα λογισμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἀποσπωμένη πρὸς κίνδυνον, ἐπειδὴ τῶν ὠθούντων πνευμάτων ἰσχυρότερός ἐστιν ὁ δεσμός.

A vult operari, neque manducet. Audivimus enim, apud vos quosdam inordinate ambulare nihil operantes, sed curiose agentes. Iis autem, qui ejusmodi sunt, denuntiamus, et obsecramus per Dominum nostrum Jesum Christum, ut cum silentio operantes suum panem manducent [a]. »

CAPUT XXV.

Plurimis argumentis exaggerat asperam reprehensionem; etenim inordinationem appellans pigritiam, et ut ne manducet, proponens, qui non laborat operando, seque ipsum die ac nocte in opere defatigatum, in formam et delineationem exemplarem exhibens, et non illos ipsos, sed alios de iisdem arguens, et subtrahens ab eis valetudine
B firma perfruentes, ac si morbo pestilenti detenti essent; plurimam et intolerandam ostendit indignationem. Enimvero multis multorum malorum causa est pigritia, quæ præ otio consueta vitia valde auget, et quæ hactenus insueta erant edocet, innovatrix quippe est, multumque facilitatis habet ad mala nova excogitanda; eamque præclare Paulus in prædictis, et aliis in compluribus demonstrat abominandam, et fugiendam exhortatur, irascens, dolens, increpans, omnemque contendens studiose modum, ut flectat inordinatos, quemadmodum ipse **265** loquitur, vel inquietos incusso pudore, quo cum silentio tranquillo laborent, et erga eos, qui foris sunt, incedant honeste [b]; sciens laborem esse ancoram mentis ipsam præparando ut appellat ad portum secure. Quamvis turbines undique in-
C stent procellosi, et impetuosæ tempestates, ac vehementes venti flatibus violentis minitantes naufragium, stat ipsa inflexa inhærens operi velut ancoræ, parumque se efferentibus fluctuat cogitationibus, sed non ad periculum subeundum avulsa, quandoquidem ventis concutientibus fortius est vinculum.

ΚΕΦΑΛ. ΚϚ'.

Οὕτως οἱ προφάσει τοῦ δεῖν προσκαρτερεῖν τῇ προσευχῇ παραιτούμενοι τὸ τῶν χειρῶν ἔργον, οὔτε προσεύχονται, τῆς διανοίας οὐ δυναμένης ἀμετεωρίστως τετάσθαι πρὸς τὸ ποθούμενον, περισπώμενοι δὲ μετὰ τὸ μέτρον τῆς οἰκείας δυνάμεως περὶ πολλὰ οὐ καθήκοντα, καὶ τὸ σῶμα τρέφοντες χαῦρον καὶ ἀνεπιτήδειον ποιοῦσι πρὸς τὴν προσευχὴν αὐτῷ τούτῳ, ᾧ δοκοῦσι τῇ ἀργίᾳ παρέχειν τῇ ψυχῇ τὸ ἀμέριμνον, ἐμπλέκοντες αὐτὴν λαβυρίνθῳ ἀδιεξοδεύτων λογισμῶν. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα τῷ ἔργῳ κοπούμενον κατέχει πρὸς ἑαυτὸ τὴν διάνοιαν τῶν ὀφθαλμῶν οὐκ ἔλαττον παρεῖναι τῷ σπουδαζομένῳ ὀφείλουσαν, καὶ συνεργεῖν τούτοις πρὸς τὸ τῆς ἐνεργείας ἄπταιστον, ἀνιέμενον δὲ ῥέμβεσθαι αὐτῇ δίδωσιν ἄδειαν, ἐπεγειρομένων ἐν τῇ ἀνέσει τῶν παθῶν, καὶ πρὸς ἑκάστην ὑπόμνησιν ἐπιθυμίας περισυρόντων αὐτὴν κεχειρωμένην ὥσπερ αἰχμάλωτον.

CAPUT XXVI.

Sic qui sub prætextu, quod oporteat in oratione perseverare, repudiant opus manuale, non modo non orant, cum nequeat intellectus ad id, quod flagranter desiderat, sine incertitudine se extendere; verum etiam distracti supra modum propriarum virium circa plura minime convenientia, corpusque insolescens enutrientes perquam laute, efficiunt inhabile ad orationem per hoc ipsum, quod
D putant otio animæ præbere securitatem, implicantes ipsam labyrintho cogitationum, e quibus expedire se nequeant. Corpus quippe labore fractum, retinet ad se intellectum, qui debeat, non secus ac oculi, intente præsens esse rei, cui studet, et illis cooperari ad effectionem, ut in eo non offendat errabundus: sin vero sit molle ac remissum, dat ipsi facultatem ut circumagatur affectibus ea in remissione suscitatis, et ipsum ad unamquamque suggestionem concupiscentiæ circumtrahentibus subactum, et captivum.

[a] II Thess. III, 6-12. [b] I Thess. IV, 11.

266 CAPUT XXVII.

Si mens igitur præsens, instansque operi perfectam operationem elaborat, absens vero eam defectuosam exhibet, et multum ab eo, quod decet, dissitam: quomodo habebit contentionem et firmitatem in oratione, dum qui eam dirigit, divulsus est passionibus, et continuo decidit, non dico ex omnino perfecta exstasi, sed et e verborum attentione? Est etenim præcipua, summaque perfectorum oratio raptus quidam mentis, et eorum, quæ secundum sensum sunt, omnimoda exstasis suspiriis ineffabilibus spiritu ad Deum accedente, qui videt cordis dispositionem expansam, quemadmodum libellum inscriptum, et formis mutis sine voce suam propriam voluntatem declarantem. Sic ad tertium usque cœlum raptus fuit Paulus, qui sive foret in corpore, seu extra corpus, nesciebat [5]. Sic alias in templo, cum oraret, in exstasi mentis, audivit sensu cordis (auditus nempe corporis cum aliis sensuum organis otiabatur propter exstasim) dicentem Dominum: « Egredere hinc ocius, nec enim suscipient tuum de me testimonium [6]. » Sic Petrus ascendens in superiorem domus partem ad orandum, visionem lintei vidit, in qua bestiæ omnes, et pecora et reptilia terræ, et volatilia cœli inerant significantia humanorum statuum differentiam [7]. Sic a Deo apud Job præsignatus exstitit accipiter sursum extendens pennas, immote respiciens ea quæ ad austrum, specie quidem orantis compositionem, nomine vero sacram ipsius mentem patefaciens [8].

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

A Εἰ τοίνυν παρὼν μὲν τῷ ἔργῳ ὁ νοῦς ἐντελῆ ποιεῖται τὴν ἐργασίαν, ἀπὼν δὲ πλημμελῆ ταύτην δείκνυσι, καὶ πολὺ ἀφεστῶσαν τοῦ δέοντος, πῶς ἕξει τὸ σύντονον καὶ ἀμετεώριστον ἐν τῇ προσευχῇ, τοῦ ταύτην εὐθύνοντος περισπωμένου τοῖς πάθεσι, καὶ συνεχῶς ἀποπίπτοντος, οὐ λέγω τῆς παντελοῦς ἐκστάσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ῥημάτων προσευχῆς; Ἔστι μὲν γὰρ προηγουμένη τῶν τελείων προσοχὴ ἁρπαγή τις τοῦ νοῦ, καὶ τῶν κατὰ τὴν αἴσθησιν ἔκστασις ὁλοσχερής, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τοῦ πνεύματος ἐντυγχάνοντος τῷ Θεῷ τῷ βλέποντι τὴν τῆς καρδίας διάθεσιν ἀναπτυσσομένην ὥσπερ ἐγγράμματον βιβλίον, καὶ τύποις ἀφθόγγοις τὸ ἑαυτῆς ἐμφανίζουσαν
B βούλημα. Οὕτως ἕως τρίτου ὁ Παῦλος ἡρπάγη οὐρανοῦ, ὅστις εἴτε ἐν σώματι ἦν, εἴτε ἐκτὸς σώματος, ἀγνοῶν ἦν· οὕτως ἄλλοτε ἐν τῷ ναῷ προσευχόμενος ἐν ἐκστάσει γεγένηται, καὶ ἤκουσε τῇ τῆς καρδίας αἰσθήσει (τοῦ γὰρ σώματος ἡ ἀκοὴ μετὰ τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων ἤργει διὰ τὴν ἔκστασιν)· « Ἔξελθε, λέγοντος τοῦ Κυρίου, ἐντεῦθεν ἐν τάχει· οὐ γὰρ παραδέξονταί σου μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. » Οὕτως ὁ Πέτρος ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, τὴν ὀπτασίαν τῆς ὀθόνης εἶδεν, ἐν ᾗ πάντα τὰ θηρία, καὶ τὰ κτήνη, καὶ τὰ ἑρπετὰ τῆς γῆς, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ὑπῆρχε τὴν διαφορὰν τῶν ἀνθρωπίνων δηλοῦντα καταστάσεων. Οὕτως ὁ παρὰ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰὼβ παραδεικνύμενος ἕστηκεν ἱέραξ ἀναπετάσας τὰς πτέρυγας ἀκινήτως καθορῶντα πρὸς νότον, τῷ μὲν σχή-
C ματι τὸ συντεταγμένον τοῦ προσευχομένου τῷ δὲ ὀνόματι τὸν ἱερὸν νοῦν τούτου παραδηλῶν.

267 CAPUT XXVIII.

Secunda vero a prima oratio est dicere verba mente prosequente illa cum compunctione, et sciente ad quem deducit supplicationem. Intercepta vero cogitationibus corporeisque sollicitudinibus confuse permista precatio longe dissita est a statu orantis. Nam si orans semetipsum non audit ad plurima instabilis, neque scit, quænam visus est pronuntiare verba: quo pacto divinam obtinebit audientiam istis attendentem, quibus ipse attendere distractus undique minime potuit? Nam qui dicebant: « Intende supplicationem meam, et auribus percipe orationem meam [9]; » et: « Fiant aures tuæ intendentes ad vocem deprecationis meæ [10]; » mentem universam habebant eo studiose conversam, et minime diffusam in ea, ad quæ diffundi et dissipari solita est negligentium vagabunda cogitatio.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Δευτέρα δὲ μετὰ τὴν πρώτην ἐστὶ προσευχὴ τὸ λέγειν τὰ ῥήματα παρακολουθοῦντος τοῦ νοῦ μετὰ κατανύξεως, καὶ εἰδότος, ᾧ προσάγει τὴν δέησιν. Μεσολαβουμένη δὲ λογισμοῖς προσευχή, καὶ πεφυρμένη φροντίσι σωματικαῖς μακρὰν τῆς τοῦ προσευχομένου ἀφέστηκε καταστάσεως. Εἰ γὰρ αὐτὸς οὐκ ἀκούει ὁ προσευχόμενος ἑαυτοῦ τὰ πολλὰ μετεωριζόμενος, καὶ οὐκ εἰδὼς τίνα λέγειν ἔδοξε ῥήματα, πῶς ἕξει τὴν θείαν ἀκοὴν προσέχουσαν τούτοις, οἷς αὐτὸς προσέχειν περισπώμενος οὐ δεδύνηται; Οἱ γὰρ λέγοντες· « Πρόσχες πρὸς τὴν δέησίν μου, καὶ ἐνώτισαι
D τὴν προσευχήν μου, καὶ γενηθήτω τὰ ὦτά σου προσέχοντα εἰς τὴν φωνὴν τῆς δεήσεώς μου, » ὅλον τὸν νοῦν εἶχον ἐκεῖ σπουδαίως συνεστραμμένον, καὶ οὐ διαχεόμενον, ἐφ' ἃ διαχεῖσθαι καὶ σκίδνασθαι τῶν ῥᾳθύμων ἀλωμένη εἴωθεν ἡ διάνοια.

CAPUT XXIX.

Eo itaque modo se habuit sanctorum paupertas, ut paulo antea dictum fuit, ac præstitit ipsis (eam amplexis) prærogativas, quotquot per ordinem edisseruisse contigit. Habet vero et media plurimum post illam utilitatis temporibus, et necessitati cor-

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Οὕτω μὲν οὖν εἶχεν ἡ τῶν ἁγίων ἀκτημοσύνη, ὡς μικρῷ πρόσθεν εἴρηται, καὶ τοσαῦτα παρέσχεν αὐτοῖς, ὅσα κατὰ χώραν κατείλεκται. Ἔχει δὲ καὶ ἡ μέση πολὺ μετ' ἐκείνην τὸ χρήσιμον, τοῖς καιροῖς, καὶ τῇ ἀνάγκῃ τοῦ σώματος οὖσα κατάλληλος· εἰ γὰρ

[5] II Cor. XII, 2. [6] Act. XXII, 18. [7] Act. X, 9 seqq. [8] Job XXXIX, 26. [9] Psal. XVI, 1. [10] Psal. CXXIX, 2

A καὶ τῶν πρωτείων ἐστὶν ἀντιποιεῖσθαι οὐχ οἵα τε, οὔτε πρὸς τὴν ὑπερέχουσαν ἀγωγὴν ἰσοτιμίαν αὐχεῖν, ἀλλὰ τὰ δευτερεῖα τῆς τιμῆς ἔχειν, καὶ τούτων παραχωρεῖν, τρίτῃ καὶ τετάρτῃ τάξει τῶν ἀμελεστέρως βιούντων, οὐκ ἀνέχεται, οὐκ ἀπολειπομένη τοσοῦτον τῆς τελειότητος, ὅσον προέχει τῆς διαφορᾶς διαγωγῆς. Οἱ μὲν γὰρ πρῶτοι ἅγιοι ψυχῇ μόνῃ ἔζων, καὶ Θεῷ τῷ ταύτην ποιήσαντι, οὐδένα ποιούμενοι λόγον τοῦ σώματος, ὅθεν καὶ ἀμέριμνον ἐν καιρῷ τὴν χρείαν εἶχον εὐπρεπῆ, οὐκ ἀποτεθεῖσαν ἐν ἀποθήκαις, καὶ παραγινομένην ὡς ἐκ ταμείου πρὸς τὴν ὥραν ἐκ θείας βουλῆς. Οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς τῆς ἀναγκαίας τοῦ σώματος παραμυθίας φροντίζοντες, καὶ ὅπως μὴ ἀμεληθὲν διαφθαρῇ τὸ ζῶον παρὰ τὸ θέλημα τοῦ συνδήσαντος προθυμούμενοι, τοσοῦτον B τῷ ἔργῳ κιχρῶσι τὰς χεῖρας, ὅσον τῇ ἀπαραιτήτῳ λειτουργῆσαι ἀνάγκῃ· τὸ δὲ πλέον τοῦ καιροῦ τῇ ψυχῆς σχολάζουσι ἐπιμελείᾳ, προσευχαῖς, καὶ ἀναγνώσμασι, καὶ γυμνασίᾳ τῶν καθηκόντων τὴν ἐν τοῖς καλοῖς προκοπὴν αὐτοῖς ὡς ἔχει πραγματευόμενοι.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

Οἱ δὲ τούτων ἔσχατοι σάρκες παντελῶς ὄντες, τῆς θεραπείας ὅλοι τοῦ γηΐνου ἀνδριάντος γεγόνασι, γηπονοῦντες, κτηνοτροφοῦντες, ἐμπορευόμενοι, καὶ πᾶσαν ποριστικὴν μετερχόμενοι τέχνην, οὐχ ὅσα πρὸς τὴν ἐν σαρκὶ ζωὴν ἐπαρκεῖ θέλοντες ἔχειν, ἀλλ' ὅσα δείκνυσιν αὐτοὺς τῶν ἐν περιουσίᾳ κομψῶν οὐκ C ἐλάττονας, ἵνα κἀντεῦθεν φανητιῶντες δειχθῶσιν, ἐπεὶ μὴ ἐκ πολιτείας ἐκτήσαντο τὸ ἐπίδοξον, ἐκ πολυτελείας ἑαυτοῖς ὡς δοκοῦσι μνώμενοι τὸ ἐπίσημον, καὶ τοῦτο σαφῶς ἑαυτοὺς τῆς ἀνοίας στηλιτεύοντες τῷ τὴν κατηγορίαν νομίζειν ἐγκώμιον, καὶ δοκεῖν ἐπὶ τούτοις καὶ θαυμάζεσθαι, ἐφ' οἷς εἰσι χλεύης καὶ γέλωτος ἄξιοι. Ὡς γὰρ τὰ ἡρμοσμένα ἑκάστῳ ἐπιτηδεύματι τῆς ἀποδοχῆς διδόασιν εὐλόγως τὰς ἀφορμὰς, οὕτω τὰ μὴ καθήκοντα, κἂν ὦσιν ἐπ' ἄλλῳ ἐπαινετὰ, πολλὴν τὰ πρὸς ὃ μὴ ᾠκείωται τὴν κατάγνωσιν ἔχει. Οὐδεὶς γοῦν κροβύλῳ χρυσῷ, καὶ πολυτίμοις λίθοις ἐξησκημένον ἐπῄνεσεν ἄνδρα, οὐδὲ πόρπην, καὶ χλαῖναν περιθέμενον ἀπεδέξατο γύναιον. Ὃν γὰρ ἀπένειμεν ἑκάστῳ κόσμον ἡ φύσις, οὗτος καινοτομίᾳ χλεύης ὑπόθεσις γίνεται. D

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Τίσιν οὖν ἐν μεθορίῳ τῶν παρ' ἑκάτερά εἰσιν οἰκειότεροι; Πάντως οἷς μᾶλλον πλησιάζουσι τῷ ἔργῳ, καὶ τούτων κεκράγασι τὴν συγγένειαν, ὧν ἐγγὺς εἶναι τῷ βίῳ σπουδάζουσι. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τὴν μεταιχμίων ἔχουσι τάξιν, ἤδη καὶ ῥέπουσι ἐπ' ἄμφω ὁμοίως· τῶν μὲν γὰρ ἡγουμένων εἰσὶν ὀπαδοὶ, τούτοις ἑπόμενοι, καὶ νεαρῷ τῷ ἴχνει αὐτῶν ἐπιβαίνοντες, τῶν δὲ ἐφυστεριζόντων καὶ τοσοῦτον ἀπέχουσιν, ὅσον οἱ τρέχοντες τῶν βάδην ὁδευόντων, ἢ κατὰ χώραν μενόντων, κατ' ὀλίγον χωρίζονται. Τίς γὰρ τοῖς πολυ-

porcæ congruens. Etsi enim talis non est, quæ vindicet sibi primas, nec de honore æquali ad supereminentem institutionem gloriari possit, tamen partibus in secundis consistere, atque his, qui in tertio et quarto ordine negligentius **268** vivunt, cedere non sustinet, et a perfectione non tantum deficit, quantum diversæ vivendi formæ præcellit. Primi siquidem sancti animæ soli vivebant, et Deo, qui hanc fecit, nullam corporis habentes rationem: unde tempestive quæ necessaria erant habuerunt sine sollicitudine bene congrua, non reposita in penariis cellis, et educta velut ex horreo apposite ad tempus ex divina voluntate. Qui vero post ipsos fuere, curam gerentes necessarii solatii ad mulcendum corpus, neve animal neglectum deperiret præter voluntatem ejus, qui utrumque conjunxit, providentes, manibus utebantur ad opus tanto tempore, quanto ad ministrandum necessitati opus erat inevitabili; reliquo vero, quod supererat, tempore, vacabant animæ curandæ, precibus, et lectionibus, ac exercitatione in rebus convenientibus sibi ad honesta profectum, uti decebat, procurantes.

CAPUT XXX.

At qui horum postremi fuere, cum omnino forent carnei, se totos terreni simulacri famulitio addixerunt, terram excolentes, jumenta nutrientes, agitantes mercimonia, omnemque commerciorum artem præter consectantes, non quæcunque carnis ad vitam fovendam sufficiunt, habere volentes, verum quæcunque exhiberent ipsos non inferiores his, qui lepidi ac elegantes opibus circumfluunt, ut exinde illustres demonstrentur, affectantes, quandoquidem ex instituti observatione gloriam sibi non pepererunt, e sumptuosa elegantia sibi ipsis, uti censent fore insignes. In eoque luculenter seipsos amentiæ arguunt, quod criminationem laudi ducunt, ac in hisce videri, **269** et admirationi fore, in quibus digni sunt ludibrio atque risu. Quemadmodum enim quæ unicuique instituto sunt aptata, dant facile motus ut recipiantur: ita quæ haud congruunt, etsi aliunde laudabilia, plurimam sortiuntur repugnantiam ad illud, quod non est his accommodatum. Nullus igitur virum aureo capillorum nodo, et lapillis ingentis pretii exornatum dilaudaverit, neque mulierculam fibula, et læna circumvestitam approbaverit. Ornatus enim, quem unicuique natura distribuit, innovatione fit derisionis argumentum.

CAPUT XXXI.

Quibusnam itaque in confinio utrinque sunt propinquiores? Iis omnino, quibus magis approximant opere; et horum cognationem velut acclamando exposcunt, quibus prope student esse vitæ ratione. Non enim quandoquidem ordine sunt velut interstitio divisi, vergunt similiter mox in utramque partem; assectantur enim suos duces, ipsis continuo inhærent, et recenti vestigio ipsorum insistunt: ab iis autem, qui inferiores sunt, tantum absunt, quantum currentes ab iis, qui pedetentim incedunt,

aut ab his qui identidem subsistunt, paulatim separantur. Nam quæ communio his, qui opibus affluunt, ad eos, qui nihil possident? Quæ consonantia his, qui sapiunt ea, quæ sunt carnis, cum his qui sapiunt ea, quæ sunt spiritus? Quæ pars his, qui in negotiis confusim permisti sunt, cum famulantibus Deo absque curis sæculi? Isti apostolice dereliquerunt, quantumvis forent exigua, quæ possidebant, illi et ea, quæ non habebant, **270** acquisierunt. Hi quidem silent quieti modestiam intus curantes, atque gravitatem; isti vero pugnantes veluti quinquertio invalescunt super pecuniis et possessionibus. Hi quidem de cœlestibus bonis adversus spiritualia nequitiæ legitime certant, uti luctatores; isti autem de terrenis cum possessionum consortibus bellum gerunt pariter ab ipsis bello appetiti. His equidem tempus impenditur ad curam salutis animarum; at istis vix omnis vita sufficit ad multimodas occupationes corporis distributa. Hi profecto procul negotiis victitantes eos, qui intuentur, disponunt ad gratias agendas: verum isti blasphemiarum auctores adversantur illis nihil dignum mandato divino perficientes.

ὕλοις κοινωνία πρὸς τοὺς ἀκτήμονας; Τίς δὲ συμφωνία τοῖς τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσι πρὸς τοὺς φρονοῦντας τὰ τοῦ πνεύματος; Τίς μερὶς τοῖς ἀναφυρομένοις ἐν πράγμασι μετὰ τῶν ἀμερίμνως δουλευόντων τῷ Θεῷ; Οὗτοι κατέλιπον ἀποστολικῶς, κἂν βραχέα ἦν ἃ ἐκέκτηντο, ἐκεῖνοι καὶ ἃ μὴ εἶχον ἐκτήσαντο. Οἱ μὲν ἡσυχάζουσιν ἔνδον ἐπιεικείας ἐπιμελούμενοι, καὶ σεμνότητος· οἱ δὲ παγκρατιάζουσιν ὑπὲρ χρημάτων, καὶ κτημάτων μαχόμενοι. Οἱ μὲν περὶ τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας νομίμως παλαίουσιν, οἱ δὲ περὶ τῶν γηΐνων τοῖς συγκεκτημένοις πολεμοῦσιν ὁμοίως παρ' αὐτῶν πολεμούμενοι· τοῖς μὲν ὁ χρόνος δαπανᾶται εἰς μέριμναν σωτηρίας ψυχῶν, τοῖς δὲ πᾶς ὁ βίος μόλις ἀρκεῖ εἰς τὰς πολυτρόπους ἀσχολίας τοῦ σώματος μεριζόμενος. Οἱ μὲν εὐχαριστεῖν ἀπραγμόνως βιοῦντες τοὺς ὁρῶντας παρασκευάζουσιν· οἱ δὲ βλασφημίας αἴτιοι τούτοις καθίστανται, οὐδὲν τοῦ ἐπαγγέλματος πράττοντες ἄξιον.

CAPUT XXXII.

His quidem dicit Paulus, « Lucetis ut luminaria in mundo [11], » splendentes prorsus conversatione insigni, et æmulationis bonæ spectantibus effecti pararii; at istis: « Per vos blasphematur nomen meum [12], » cum scilicet institutioni contraria perpetretis, et habitum circumferatis contradicentem operibus. Unde convenienter hi suspiciuntur, illi vero despiciuntur et despuuntur; hi beati prædicantur, illi autem miseri deplorantur; hi diliguntur jure merito, illi autem non injuria odio habentur. Quis nempe non amabit merito eum, qui omnino abalienatus est a tumultibus externis, et vitam amplectitur quietam, et absque negotiis? Quis non diliget obstupescens aversum a contentiosis lucris in societate acquisitis, ac odiis, et aggressionibus eamdem artem profitentium, usque ad intra domum solitudinem præcaventem item ne faciat **271** quid perniciosum, aut similiter patiatur; non turbantem, neque turbatum; non injusta patrantem, nec injusta patrare volentem, et cui nec injuria potest inferri: alterum enim, quamvis posset, animi sententia non amplectitur; alterum vero non subsistit, non apparente materia, in qua ei damnosa infligatur injuria?

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Τοῖς μέν φησιν ὁ Παῦλος· « Φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, » λάμποντες πάντως τῷ ἐπισήμῳ τῆς πολιτείας, καὶ ζήλου τοῖς βλέπουσιν ἀγαθοῦ γινόμενοι πρόξενοι· τοῖς δὲ, « Δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται τὸ ὄνομά μου, » τῷ ἐπιτηδεύματι δηλονότι πράττοντας ἐναντία, καὶ τὸ σχῆμα περιφέροντας ἀντιφθεγγόμενον τοῖς ἔργοις. Ὅθεν εἰκότως οἱ μὲν θαυμάζονται, οἱ δὲ διαπτύονται· οἱ μὲν μακαρίζονται, οἱ δὲ ταλανίζονται· οἱ μὲν ἀγαπῶνται δικαίως, οἱ δὲ μισοῦνται μῖσος οὐκ ἄδικον. Τίς γὰρ οὐκ ἀγαπήσειεν εἰκότως τὸν παντελῶς ἀποτεταγμένον τοῖς ἔξω θορύβοις, καὶ τὸν ἀπράγμονα καὶ ἡσύχιον ἑλόμενον βίον; τίς οὐκ ἂν ἀγαπήσειε τεθηπὼς τὸν ἐκτρεπόμενον τὰς ἐριστικὰς τῶν συγκτήσεων καὶ τῶν ὁμοτέχνων ἀφορμὰς καὶ τῇ κατ' οἶκον ἐρημίᾳ, καὶ τοῦ δρᾶσαί τι τῶν ἀνηκέστων, καὶ τοῦ παθεῖν ὁμοίως ἐξιστάμενον, τὸν μὲν οὔτε ὀχλοῦντα, οὔτε ὀχλούμενον, οὔτε ἀδικοῦντα, οὔτε ἀδικεῖν βουλόμενον, οὔτε ἀδικηθῆναι δυνάμενον· τὸ μὲν γὰρ οὐχ αἱρεῖται γνώμῃ κἂν δύνηται, τὸ δὲ οὐχ ὑφίσταται οὐ παρούσης ὕλης, εἰς ἣν ἀδικηθήσεται;

CAPUT XXXIII.

Quis vero sermo non odiosum efficiat eum, qui dicit se mutasse vitam, et tamen ipsius distractionibus implicatur? Gloriatur se contempsisse mundum, et tamen ad furorem usque rebus, quæ in eo sunt, adhæret? Denuntiat se terrena despicere, atque operibus promissionem ementitur? Habet, ut ait, ludibrio, quæ apud homines elegantia, et compta censentur; et his studiosius, quam alii homines, incumbit? Vale dixit vanitati, cum ab illa nullatenus sit separatus? Profitetur crucem, et

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Τίς δὲ οὐ στυγνάσειε λόγον τὸν ἀπηλλάχθαι λέγοντα τοῦ βίου, καὶ τοῖς τούτου περισπασμοῖς ἐμπλεκόμενον; καταπεφρονηκέναι τοῦ κόσμου καυχώμενον, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ πραγμάτων μανικῶς ἀντεχόμενον; ὑπερορᾷν τῶν γηΐνων ἐπαγγελλόμενον, καὶ τοῖς ἔργοις ψευδόμενον τὴν ὑπόσχεσιν; χλεύην τὰ ἐν ἀνθρώποις τιθέμενον, ὥς φησι, δοκοῦν τὰ κομψὰ, καὶ σπουδάζοντα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων πλέον αὐτά; χαίρειν εἰπόντα τῇ ματαιότητι, καὶ οὐ κεχωρισμένον αὐτῆς; σταυρὸν καὶ θάνατον τὴν ἀποταγὴν ὁμολο-

[11] Philipp. II, 15. [12] Isa. LII, 5; Rom. II, 24.

γήσαντα, καὶ οὐδὲν νεκρώσεως τεκμήριον ἐπιδεικνύμενον; Ἐξῆλθες ἐξ Αἰγύπτου, ὦ οὗτος, τί σοὶ καὶ τῇ πλινθείᾳ λοιπόν; Ὁδοιπορεῖς τὴν ἔρημον ἐπὶ τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐπειγόμενος, τί ταῖς ματαίαις ἐγχρονίζεις φιλοπονίαις; Βραδὺς ὁδίτης πρὸς τὴν μακρὰν ἀποδημίαν γινόμενος. Πολλῆς σπουδῆς χρῄζει ὁ προκείμενος δρόμος, μὴ ἐμπλάζου ταῖς ἀνοδίαις, ἵνα μὴ ἐκπέσῃς τῆς καταπαύσεως. Ἐπέβαλες τῇ ἐχέτλῃ τοῦ ἀρότρου τὴν χεῖρα, τί στρέφῃ εἰς τὰ ὀπίσω ἀνεύθετος τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ γενόμενος; ἀφῆκας τὸν ἐμπρησμὸν τῆς Πενταπόλεως, τί περιβλέπῃ ποθῶν ἰδεῖν τὰ γινόμενα;

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Ἦρας τὸν σταυρὸν, ἀκολούθει Χριστῷ πάντα καταλιπὼν, πατέρα, πλοῖον, δίκτυα, καὶ πάσης ὄργανα τέχνης, καὶ μετὰ τούτων πᾶσαν σχέσιν, καὶ μνήμην συγγενικήν· πλεῖον γὰρ τούτων ἁπάντων φιλεῖσθαι θέλει ᾧ συνετάξω Χριστός· ἀπέθανες σὺν αὐτῷ, συνετάφης αὐτῷ τὴν μακαρίαν τῆς ἀπαθείας ταφήν. Τί τὰ τῶν ζώντων πάλιν ὑφίστασαι πάθη, πολλὴν φροντίδα τῆς σαρκὸς εἰς ἐπιθυμίας ποιούμενος; Ὀλίγης χρῄζει παραμυθίας τὸ σῶμα· ταύτην μερίμνα, ἐπειδὴ τέως συνδέδεσαι τούτῳ, ἵνα καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἔχῃς αὐτὸ συνεργὸν, καὶ ἡ τῆς ψυχῆς μὴ ἐμποδίζηται προκοπὴ, τὸ πᾶν ἔχειν παρὰ μικρὸν θέλουσα τοῦ καιροῦ, καὶ μόλις ὀλίγου πρὸς ἀνάγκην ἀξιουμένη. Βοῶν δέ τις ἐπιμελούμενος καὶ προβάτων ἀγέλας καθ' ἡμέραν μετρῶν, ἀμπέλους, καὶ ἄλση, καὶ λήϊα, καὶ κήπους θεραπεύων ἀεὶ, οὐκ ἀρκοῦντος τοῦ ἡμερησίου διαστήματος πρὸς τὴν τούτων ὑπηρεσίαν, πῶς, ἢ πότε καιρὸν ἕξει μνήμης Θεοῦ; πότε ψαλεῖ; πότε προσεύξεται; πότε γυμνασίᾳ σχολάσει ἠθικῆς, καὶ φυσικῆς, καὶ θεολογικῆς θεωρίας; εἰ δὲ καὶ πάρεργον δυνηθείη τῶν πολλῶν ἔργῳ τοῦτο ποιήσασθαι σπανίως, πῶς καθαρὰν προσοίσει τῷ Δεσπότῃ τὴν δέησιν, τῆς διανοίας οὐκ ἀποσπωμένης ἐκείνων, ὧν πολλὴν ἔχει φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν; Πῶς κινήμασι παρακολουθήσει παθῶν, ὡς γνῶναι τὴν χθὲς καὶ σήμερον, τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἢ χεῖρον μεταβολῆς τὴν διαφοράν; πῶς λογισμῶν εὑρήσει μετεμπλοκὰς ἄλλοις ἄλλων ἐπαμειβομένων ποικίλως, καὶ ποιούντων καὶ παρατήρησιν δύσκολον;

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Αἰσχρῶν γὰρ προηγοῦνται σεμνοὶ, καὶ φιλαργύρων συμπαθεῖς τῷ δοκεῖν, καὶ ἐλεήμονες, καὶ μνησικάκων διόρθωσιν ἐπαγγελλόμενοι τῆς κινούσης τὰ τῆς λύπης αἴτια, κενοδόξων τε καὶ ὑπερηφάνων οἱ τελειότητα τῆς ἀρετῆς ὑπισχνούμενοι, καὶ πάντας ἁπλῶς τοὺς πονηροὺς προλαμβάνουσιν οἱ δοκοῦντες ἀστεῖοι βουκολοῦντες τῇ φαντασίᾳ τοῦ ποθουμένου τέως καλοῦ τοὺς ἀπείρους τῆς τοιαύτης ἀπάτης, ὕστερον δὲ προπίνοντες τοῖς ἐναντίοις τετροπωμένους αὐτοὺς, καὶ τὴν ἀπάτην ἐπανορθώσασθαι μόλις, ἢ

A mortem suam abrenuntiationem, nullumque mortificationis indicium ostendit? Existi ex Ægypto, bone vir: quid tibi, et operi lateritio reliquum superest? Iter facis per solitudinem desertam properans contendere in terram promissionis; quid vanis immoraris opificiis? Tardus viator ad longam peregrinationem effectus es. Multum studium requirit cursus propositus: ne vageris errabundus per itinera impervia, ut ne passim excidas a fine quieto, quem appetis. Injecisti manum aratri stivæ: quid conversus ad ea, quæ retro sunt, regno cœlorum **272** evadis inutilis? dimisisti Pentapolis incendium: quid circumspicis desiderans videre quæ ibi fiunt?

CAPUT XXXIV.

B Sustulisti crucem, sequere Christum omnia relinquens, patrem, navim, retia, et omnis artis instrumenta, et post hæc habitudinem omnem, et memoriam cognationis; nam plus hisce omnibus diligi vult, cui te consecrasti, Christus. Cum ipso mortuus es, consepultusque ipsi beata sepultura exemptionis a passionibus. Quid viventium passiones rursus sustines, plurimam carnis curam ad cupiditates ciendas aggerens? Pauculo solatio corpus indiget; id procura, quandoquidem ipsi interim colligatus es, ut etiam ad virtutis opera perficienda illud habeas cooperans, et animæ progressus minime impediatur per exiguum tempus volens totum habere, vixque illo brevi ad necessitatem dignus

C habitus. Qui autem boum curam gerens, et pecudum greges quotidie enumerans vitibus, atque nemoribus, et arvis consitis, ac hortis semper deseruit, cum non sufficiat diurnum spatium ad horum ministerium: quomodo, aut quando reminiscendi Dei tempus habebit? quando psallet? quando deprecabitur? quando vacabit exercitio moralis, et naturalis, et theologicæ contemplationis? si vero et hoc possit raro fieri quasi digressio ex multis occupationibus: quomodo puram porriget Domino supplicationem mente non divulsa ab his, quorum gerit multam sollicitudinem et curam? Quo pacto motiones affectuum assequetur, ut dignoscat discrimen mutationis **273** hesternæ, atque ho-

D diernæ in melius, vel in pejus? qua ratione cogitationum adinveniet interplicationes aliarum ex aliis varie succedentium invicem, et efficientium observationem perdifficilem?

CAPUT XXXV.

Honesti namque præcedunt turpibus; avaris compatientes, ut videtur, et misericordes iis, qui sunt veterum injuriarum memores, ii qui correctionem denuntiant partis, quæ doloris causas commovet: vanis, atque superbia elatis ii, qui perfectionem virtutis pollicentur; omnes tandem malos anteeunt ii, qui videntur urbani permulcentes imaginatione honesti desiderati tandiu eos, qui sunt inexperti hujuscemodi deceptionis, postremo vero seipsos adversariis mutatos, conversosque

bentes, et deceptionem rursus emendare vix aut nullatenus valentes deinceps. Mens quippe his, quæ jam ratiocinata est, affecta, quamvis fraudem persentiscat, ægre ab illa dimovetur, plus illecta delectatione rerum suavium, quantumcunque ad fugiendam noxam rerum inutilium provehatur. Sic igitur cum hæc sese habeant, tantoque indigeant studio, quomodo tibi tempus idoneum de reliquo subterlinquitur ad inanem laborem, præter fas? Annon vides, quomodo per diem negotia, noctu vero te atterunt eorum recordationes, dum tempus indultum quieti vertunt in tempus doloris? Tunc enim ipsæ illos, qui fines transilierunt, illos, qui fructus corruperunt, qui prohibuerunt irrigationem, qui pascua depasti **274** sunt, et quocunque alio modo damnum dant, vel dederunt, transversos degentes in unumquodque, prout contendunt ac certant, agunt in furorem ad vindictam animæ irascibilem vim; somno vero et quieti tempus minime præbent, ne quidem orationi, quæ indiget multa undequaque tranquillitate, et vacatione, atque in parte exhibet animum a curis vacuum.

A οὐδαμῶς δυναμένους λοιπόν. Πεποιωμένος γὰρ τοῖς ἤδη λελογισμένοις ὁ νοῦς, κἂν αἴσθηται τῆς πλάνης, δυσχερῶς ταύτης ἀφίσταται πλέον τῇ τέρψει τῶν ἡδέων ἑλκόμενος, ἢ ὅσον φυγεῖν τῶν οὐ συμφερόντων τὴν βλάβην ἠπείγετο. Οὕτως οὖν τούτων ἐχόντων, καὶ τοσαύτης δεομένων σπουδῆς, ποῦ σοι λοιπὸν καιρὸς ἐπιτήδειος ὑπολέλειπται πρὸς τὴν παρὰ τοῦ δέοντος ματαιοπονίαν; Ἢ οὐχ ὁρᾷς, πῶς δι' ἡμέρας μὲν τὰ πράγματα, νύκτωρ δὲ θλίβουσι τούτων αἱ μνῆμαι, τὸν καιρὸν τῆς ἀνέσεως ὀδύνης ποιούμεναι; Τότε γὰρ τοὺς παρορίσαντας αὗται τοὺς λυμηναμένους καρποὺς τοὺς ὑδρομερίαν κωλύσαντας τοὺς νομὴν καταβοσκήσαντας, καὶ τοὺς ὁτιοῦν ἕτερον ἀδικοῦντας, ἢ ἀδικήσαντας παράγουσαι πρὸς ἕκαστον ὡς φιλονεικοῦσι καὶ μάχονται, ἐκμαίνουσι μὲν πρὸς ἄμυναν τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον, ὕπνῳ δὲ καὶ ἀναπαύσει καιρὸν οὐ παρέχουσι, μήτοιγε προσευχῇ πολλῆς δεομένῃ πάντοθεν ἡσυχίας, καὶ σχολῆς, καὶ ἐν μέρει παρεχούσης τὸ ἀμέριμνον.

CAPUT XXXVI.

Quid enim dicit Paulus? « Volo vos absque sollicitudine esse [13], » et adjicit: « Qui sine uxore est, curat ea, quæ Domini sunt, quomodo ipsi placeat; sed qui duxit uxorem, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori [14]. » Itaque si Deo servire sine sollicitudine non licet, quare non ducunt uxores, et illarum grave onus, molestumque non sustinent, qui non sunt solliciti, quomodo placeant Domino? Nihil enim discrepant ab his, qui conjugati sunt, qui sunt pariter, atque illi eorum, quæ ad mundum pertinent, solliciti; nec habent quod querantur in hoc, imo potius, quod condemnentur multo magis. Illis enim aliquantulum saltem veniæ impertitus est Ecclesiastes, qui suscipientes molestiam inanis laboris, ut transmittant exiguum vitæ solatium natis suis, qui forte intempestivam parentis orbitatem paterentur, ne tutoribus quoque præsidioque careant, et rerum necessariarum indigentia pariter attriti omnibus undique urgeantur ærumnis in omnibus collisi. At horum manifestam condemnavit dementiam dicens: Unus est et secundus non est ei, sive filius, sive frater non est ei [15], et cui laborat hic ad ventum [16]? » **275** valde hujusmodi hominem accusans, quia successoribus liberatus, propter quos acquirendi labor defensionem præbet forte speciosam, non usus sit vacatione ad id, quod opus est, tempus, quod a multis deperditum fuit, utile sibi efficiens ad animæ bona comparanda. Esto enim quod ad illud: « Nihil solliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, aut quid bibatis, aut quo induamini [17], » labascat ob modicam fidem, addubitans, an adsint necessaria, annon adsint ipsi, dum Deo inservit? At cur non se accommodat illi: « Habentes autem alimenta, et quibus

ΚΕΦΑΛ. ΛϚ'.

Τί γάρ φησιν ὁ Παῦλος; « Θέλω ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. » Καὶ προστίθησιν· « Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει αὐτῷ, ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. » Εἰ C τοίνυν τὸ ἀμερίμνως δουλεύειν Θεῷ μὴ πάρεστι, τί καὶ γυναῖκας οὐκ ἄγονται, καὶ τῆς αὐτῶν ἐπαχθείας ἀνέχονται οἱ μὴ μεριμνῶντες, πῶς ἀρέσουσι τῷ Κυρίῳ. Οὐδὲν γὰρ τῶν γεγαμηκότων διαφέρουσιν ὁμοίως τὰ τοῦ κόσμου μεριμνῶντες ἐκείνοις, καὶ οὐ τὴν αὐτὴν ἔχοντες μέμψιν ἐν τούτῳ, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλείονα τὴν κατάγνωσιν. Τοῖς μὲν γὰρ κἂν ποσῶς συγγνώμην ἔνειμεν ὁ Ἐκκλησιαστής, τῆς ματαιοπονίας μόχθον ἀναδεχομένοις ὑπὲρ τοῦ παραπέμψαι τοῖς ἐξ αὐτῶν μικρὰν τῆς ζωῆς παραμυθίαν, ἄωρον ὑποστησομένοις ἴσως ὀρφανίαν, ἵνα μὴ καὶ τῶν προστησομένων ἴσως ἐρημίᾳ, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδείᾳ τρυχόμενοι πᾶσαν πάντοθεν ὑπομένωσιν ὀδύνην ἐν πᾶσι θλιβόμενοι. Τῶν δὲ προφανῆ κατεψηφίσατο ἄνοιαν εἰπών· Ἔστιν εἷς, καὶ οὐκ ἔστι δεύτερος, καίγε D ἀδελφὸς, οὐκ ἔστιν αὐτῷ, καὶ τίνι μοχθεῖ οὗτος εἰς ἄνεμον; Εὐλόγως σφόδρα τῷ τοιούτῳ μεμψάμενος, ὅτι διαδόχων ἠλευθερωμένος, δι' οὓς τὸ κτᾶσθαι δίδωσιν ἀπολογίαν ἴσως εὐπρόσωπον, μὴ κατακέχρηται τῇ ἐκκεχειρίᾳ εἰς δέον, τὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπολλύμενον χρόνον χρήσιμον ἑαυτῷ ποιῶν πρὸς πορισμὸν τῶν τῆς ψυχῆς ἀγαθῶν. Ἔστω γὰρ πρὸς τὸ, « Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, ἢ τί πίητε, ἢ τί περιβάλησθε, » ὀκλάζει δι' ὀλιγοπιστίαν ἐνδοιάζων, ἢ παρέσται αὐτῷ, ἢ μὴ παρέσται τὰ τῆς χρείας δουλεύοντι τῷ Θεῷ. Διατί μὴ στοιχεῖ τῷ· « Ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα, » οὓς οἱ μεριμνῶντες τοῦ κόσμου εἰς τὰ τῆς σαρκὸς ἔργα σπείρουσι πόνους, τούτους εἰς τὰ τοῦ πνεύματος σπείρων γεώργια, ἐξ ὧν θερίσαι

[13] I Cor. VII, 32. [14] ibid. 32,33. [15] Eccle. IV, 8. [16] Eccle. V, 15. [17] Matth. VI, 25; Luc. XII, 22.

ἔστι ζωὴν αἰώνιον; ἀλλ' ὅλος κατένευσεν ἐπὶ τὰ γήϊνα, πάντα καιρὸν ἐν τούτοις πάσῃ δυνάμει κακοπαθῶν, πόσης ἔχων, καὶ πόσης σχολῆς δεομένην τὴν χρείαν τοῦ σώματος εἰ πρὸς ἀνάγκην ἴδοι τούτου, καὶ μὴ τῇ πολυτελείᾳ πρὸς τὸ τῶν ἡδονῶν διαχέοιτο πέλαγος;

A tegamur, his contenti simus [18]; » et labores, quos hi, qui solliciti sunt eorum, quæ sunt mundi, ad opera carnis seminant, illos per novalia serit, quæ spectant ad spiritum, e quibus metere licet vitam æternam, sed totus in terrena declinavit omni tempore totis viribus animum crucians, quantum habet, et quanto egentem otio corporis utilitatem, si ad necessitatem ejus tantum respiciat, neque pro multiplici et delicato apparatu diffundatur in pelagus voluptatum?

ΚΕΦΑΛ. ΛϚʹ.

Εἰ γὰρ κατὰ τὸν Παῦλον ὀφειλέται ἐσμὲν, οὐ τῇ σαρκὶ τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν, διατί μὴ ταύτῃ μὲν λειτουργοῦμεν ὀλίγα τοῖς τυχοῦσιν ἐδέσμασιν ἀποδιδόντες αὐτῇ πρὸς τὸ μὴ ὀχλεῖν τὸ ὄφλημα, τῇ δὲ B ψυχῇ ζῶμεν τῷ πνεύματι, τούτοις τὸ πᾶν ἐργαζόμενοι, οἷς καὶ ἀναγκαίως τὴν ἐργασίαν ὀφείλομεν μόνιμον οὖσαν, καὶ οὐ φθειρομένην τοῖς ἐν τῇ γαστρὶ πέψει φθειρομένοις σκυβάλοις; Καλῶς ὁ Σολομὼν τὸν τῆς ψυχῆς ἀφέντα γεωργίαν, καὶ τῆς γῆς πολλὴν ποιούμενον ἐπιμέλειαν, διαβάλλων φησίν· « Ἀπέλιπεν ὁδοὺς τοῦ ἑαυτοῦ ἀμπελῶνος, τοὺς δὲ ἄξονας τοῦ ἰδίου γεωργίου πεπλάνηται, πορεύεται δὲ δι' ἀνύδρων ἐν ἐρήμῳ, καὶ γῆν διατεταμένην ἐν διψώδεσι, συνάγει δὲ χερσὶν ἀκαρπίαν. » Πλάνη γὰρ ὄντως ἡ τῶν σωματικῶν ὑπὲρ τὴν χρείαν ἀνήνυτος μέριμνα, καὶ ἀνοδία, ταῖς ἀβάτοις ἐμπλάζεσθαι παρασκευάζουσα ἐρημίαις, καὶ τέλος ἔχουσα τῶν πόνων ἀκαρπίαν, ὧν ἡ παρασκευὴ οὐδὲν εἰς τὴν μέλλουσαν χρησιμεύει ζωήν. Τοῦτο καί τις τῶν προ- C φητῶν ταλανίζων βοᾷ διαπρύσιον λέγων· « Οὐαὶ ὁ συνάγων ἑαυτῷ τὰ οὐκ ὄντα αὐτοῦ, καὶ βαρύνων τὸν κλοιὸν αὐτοῦ στιβαρῶς, » πᾶν τὸ μὴ πρὸς ἀρετὴν συντελοῦν ἀνοίκειον ἄχθος εἶναι τῷ ποιοῦντι διαβεβαιούμενος, ἵνα τὴν ἀπὸ τῶν ματαίων σπουδὴν ἀποστρέψῃ, καὶ μεταγάγῃ ταύτην ἐπὶ τὰ χρήσιμα, ὡς ἔχειν τὸν ἐργαζόμενον ἴδιον κτῆμα τὸν κάματον θησαυριζόμενον ἐν τοῖς οὐρανοῖς αὐτῷ εἰς ἀπόλαυσιν μακρὰν, καὶ τέλος οὐκ ἔχουσαν, ὅτε τοὺς ματαιοπονήσαντας ἕως ῥανίδος ὕδατος ψυχροῦ λείπει τὰ ἐπιτήδεια, τότε φιλοτίμως ἐνευφραινόμενον, καὶ λίαν ἁβρῶς, οἷσγε προέπεμψε, καὶ οἷς ἐπεκομίσατο ἀγαθοῖς, φρόνιμος οἰκονόμος τῶν οἰκείων πόνων γενόμενος. Τύπους δὲ εἶναι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἡμᾶς οἱ θεῖοι βούλονται νόμοι, καὶ τὸ ἀπρόσκοπον πᾶσι D παρέχειν τῷ ἀνεπιλήπτῳ τοῦ βίου. Τίνος οὖν αὐτοῖς τύπος γενη[σό]μεθα μᾶλλον αὐτῶν ταῖς σπουδαῖς περὶ τὰ μάταια κατατεινόμενοι; πῶς δὲ αὐτοῖς ἐσόμεθα καὶ ἀπρόσκοποι, πλέον αὐτῶν ἀντεχόμενοι τούτων, ὧν καταφρονεῖν ἐδιδάχθημεν, καὶ τῷ δοκεῖν συνεθέμεθα, καὶ οὕτω προσκόμματα τιθέντες αὐτοῖς, καὶ μυρία ὁσημέραι σκάνδαλα, λογιζομένοις εἶναι περιμάχητα ἀληθῶς τὰ ἡμῖν σπουδαζόμενα, καὶ οὐδὲν τὴν περὶ αὐτὰ βλάπτειν φιλοτιμίαν εἰς τὴν θεοσέβειαν;

CAPUT XXXVII.

Si enim, juxta Paulum, « debitores sumus non carni, ut secundum carnem vivamus [19]; » quare non ipsi ministramus pauca, obvios cibos et faciles ipsi dando, ut ne debitum perturbemus; animæ autem vivamus spiritu, iis omnino allaborantes, quibus et necessario debemus operationem, cum singularis exsistat, nec ullo modo corrumpatur excrementis? Præclare Salomon eum, qui dimisit agriculturam animæ, et multam terræ curam diligenter gerit, **276** incusans ait : « Dereliquit vias vineæ suæ, erravit a tramitibus pro[p]rii agri, progreditur vero per inaquosa in deserto, et terram extensam in siticulosa, congregat vero manibus colligens sterilitatem. » Error enim vere est corporearum rerum, supra quam oportet, immensa cura, et deviatio inducens ad vagabundum per inaccessas solitudines, habensque pro fine laborum nullum fructum, quorum studium nihil confert ad futuram vitam. Hoc et quidam propheta deplorans clamat sonore, dicens : « Væ ei, qui congregat sibi, quæ sua non sunt, et aggravat vinculum colli sui firmiter [20]; » omne, quod ad virtutem non conducit, pondus improprium, et impar esse affirmans laboranti, quo studium ab inanibus rebus avertat, et traducat illud ad res utiles, ut habeat, qui operatur, sibi in cœlis velut in thesauro collectam propriam possessionem, laborem scilicet, ad diuturnam oblectationem, neque finem habituram ullum; ubi iis, qui circa vana laboraverunt, usque ad aquæ frigidæ guttam deerunt necessaria tunc affatim gaudens, perfruensque deliciose bonis, quæ præmisit, quæque secum convexit prudens dispensator propriorum laborum factus. Exemplar quidem nos esse aliorum hominum divinæ volunt leges, et irreprehensibilitate vitæ cunctis præbere inoffensum callem. Cujus igitur rei evademus ipsis exemplar plus, quam ipsi, studiosius ad vanas res propensi? quomodo vero ipsis erimus procul ab offendiculo, si plus quam ipsi occupemur rebus hisce, quas contemnere edocti sumus, et **277** quoad opinionem assentimur, sicque his offensiones ponendo, et decem millia quotidie scandala, dum putant esse digna certamine, quæ a nobis studiose perquiruntur; nihilque nocere circa illa contentiosam ambitionem ad religionem pietatemque.

ΚΕΦΑΛ. ΛΗʹ.

Τὰ γὰρ τῶν σεμνοτέρων εἶναι δοκούντων προσώπων κακὰ, οὐ ζηλωτὰ πᾶσι, καὶ μάλιστα τοῖς ἁπλου-

CAPUT XXXVIII.

Mala namque eorum, qui esse videntur honestiores probioresque, non omnibus et imitanda, ma-

[18] I Tim. vi 8. [19] Rom. viii, 12. [20] Isa. v, 8.

ximе simplicioribus, absque inquisitione statuuntur. Nequaquam ea auderent, inquiunt, si (uti censentur) revera essent mala. Ideo virtute præditam vitam dirigens magnus Paulus, præclareque prospiciens iis, qui despiciunt simpliciorum offensionem, ait : « Si viderit te aliquis habentem scientiam in idolio recumbentem : nonne conscientia ejus cum sit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta [21]? » Indifferentiam in quacunque re uno constringens reatu, et ostendens, quemadmodum ea, quæ patrantur ab his, qui magis scire quid conducat, existimantur, facile inferiores adducunt ad imitationem, opinantes id ædificationem, et neutiquam fore boni destructionem [22]. Istud enim significatum fuit obscure per illud (ædificabitur) progressum (ait) putabit, et profectum in melius ejus, quod spectaverit imitationem. Etenim dicens : « Ædificate alterutrum [23]; » utilitatem, quæ ex mutuo ad mutuum, lege mandat, ut unusquisque bonum operans excitet alium, ad efficacem illius operationem factus ipsi delineator ad perfectionem particularibus accessionibus. Quibus autem molis asinariis, et quibus **278** maris profundis abyssis digni sunt, ut puniantur, qui se talium scandalorum auctores simplicioribus constituerunt, et ipsos magis forte propendentes, ut progrederentur in parcimonia, provocarunt ad multimodas opes contentione discordi excitata contra eos, et manifeste, quæ noxia erant, capessentes? Zelus enim ait viro ab amico ejus, et in urbanis, seu honestis, atque in vitiosis pariter superare proximum præsumente. Nam talem compellit contentionis ardor vincere in quacunque re jurgantem; nec enim sic addictum in discrimen injuste potiorem esse, ac juste vinci turpe, atque probrum esse judicat. Magis autem sciunt illud omnes experientia, quo pacto ad ea, quæ conducunt, discordia pigrescat, et contentio sit otiosa et lenta. Sin vero aliquid inutile, aut inconsulto ab aliquibus fiat, aut præter sententiam, in promptu æmulatio adest, et imitatio absque mora expeditur, quæ videtur defensionem habere paratam, quod alios deducentes subsequantur, ascribendo causam his, qui inchoarunt, non autem his, qui illecti fuerunt exemplo.

A στέροις ἀνεξετάστως καθίσταται. Οὐκ ἂν τολμηθῆναι λέγουσιν, εἴπερ, ὡς νομίζεται, ἦν ὄντως κακά. Διὰ τοῦτο καλῶς, ὁ τὸν ἐνάρετον κανονίσας βίον ὁ μέγας Παῦλος, ἐπισκήπτων τοῖς καταφρονοῦσι τὴν βλάβην τῶν ἀκεραιοτέρων φησίν· « Ἐὰν ἴδῃ σέ τις τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις τοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; » τὴν ἐν ὅτῳ δήποτε ἀδιαφορίαν τῷ ἑνὶ ἀναστέλλων ἐγκλήματι, καὶ δεικνὺς, ὡς τὰ παρὰ τῶν εἰδέναι μᾶλλον τὸ συμφέρον ὑπολαμβανομένων γινόμενα τοὺς ἀφελεστέρους εὐκόλως ἄγει πρὸς μίμησιν, οἰκοδομὴν ἡγουμένους τοῦτο, καὶ οὐχὶ καθαίρεσιν τοῦ καλοῦ. Τοῦτο γὰρ ᾐνίξατο τὸ, *οἰκοδομηθήσεται*, προκοπὴν, φησὶν, οἰήσεται, καὶ βελτίωσιν τὴν οὗ ἐθεάσατο μίμησιν. B Καὶ γὰρ, « Οἰκοδομεῖτε ἀλλήλους, » λέγων εἷς τὸν ἕνα, τὴν ἐξ ἀλλήλων εἰς ἀλλήλους ὠφέλειαν νομοθετεῖ, ἵνα τὸ καλὸν ἕκαστος ἐργαζόμενος προτρέπηται πρὸς τὸν ἄλλον τὴν τούτου ἐνέργειαν ὑπογραμμὸς αὐτῷ πρὸς τὴν τελείωσιν τὴν κατὰ μέρος προσθήκαις γινόμενος. Ποίων δὲ μύλων ὀνικῶν, καὶ ποίων θαλασσίων βυθῶν ἄξιοι πρὸς τιμωρίαν οἱ τοιοῦτοι τοιούτων σκανδάλων αἴτιοι τοῖς ἀκεραιοτέροις καθιστάμενοι, καὶ ῥέποντας ἴσως μᾶλλον αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στοιχεῖν τῇ αὐταρκείᾳ προκαλούμενοι ἐπὶ τὸ πολύυλον ἔριδι τῇ πρὸς αὐτοὺς, καὶ τὰ προφανῶς αἱρουμένους ἀσύμφορα; Ὁ ζῆλος γὰρ, φησὶ τῷ ἀνδρὶ ἀπὸ τοῦ ἑταίρου αὐτοῦ, καὶ ἐν ἀστείοις καὶ φαύλοις ὁμοίως ὑπερβάλλεσθαι τὸν πλησίον προαιρουμένου. Τοιοῦτον γὰρ ἡ φιλονεικία, C νικᾷν τὸν ἐν ὁτῳδήποτε ζυγομαχοῦντα βιάζεται, οὐχ οὕτως ἐπὶ κίνδυνον τὸ κρατῆσαι ἀδίκως, ὡς τὸ ἡττηθῆναι δικαίως αἰσχρὸν, καὶ ἐπονείδιστον κρίνουσα. Μᾶλλον δὲ καὶ ἴσασιν ἅπαντες τοῦτο τῇ πείρᾳ, ὅπως πρὸς μὲν τὰ συμφέροντα ἡ ἔρις ἀργῇ, καὶ ὀκνηρὸν τὸ φιλόνεικον. Ἂν δέ τι τῶν ἀλυσιτελῶν ἢ ἀπροαιρέτων παρά τινων, ἢ κατὰ γνώμην πραχθῇ, πρόχειρος ὁ ζῆλος, καὶ ἡ μίμησις ἀνυπέρθετος, ἀπολογίαν ἔχειν δοκοῦσα τὸ ἄλλοις ἡγησαμένοις ἠκολουθηκέναι τὴν αἰτίαν ἐπιγράφουσα τοῖς ἀρξαμένοις, οὐ τοῖς δελεασθεῖσι τῷ παραδείγματι.

CAPUT XXXIX.

Et hoc forsitan propheta quidam demonstrat interrogans antiquum populum, et ipsorum responsione confirmans veritatem lapsus : « Si tangatur (dicens) caro sancta pallio, aut pulmento, sanctificabiturne pallium, aut pulmentum? Et responderunt : Minime. Et dixit : Si attingat hæc pollutus in anima, an contaminabitur? Et dixerunt : Contaminabitur [24]. » Ostendentes manifeste quod rerum vitiosarum potius quam **279** honestarum spectatores recipiunt impressas formas, et ad istarum imitationem plus quam ad illarum vergunt propensi, prava edocti consuetudine apprehendere ea quæ nocent præ his, quæ prosunt : et quomodo non veriti sunt contemptores formidandas

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

D Καὶ τοῦτο τάχα τις τῶν προφητῶν δείκνυσι πυνθανόμενος τοῦ πάλαι λαοῦ, καὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτῶν βεβαιῶν τοῦ πταίσματος τὴν ἀλήθειαν· « Ἐὰν ἅψηται, λέγων, κρέας ἅγιον ἱματίου ἢ ἑψήματος, ἁγιασθήσεται; Καὶ ἀπεκρίθησαν, Οὔ. Καὶ εἶπεν· Ἐὰν ἅψηται τούτων μεμιασμένος ἐπὶ ψυχῇ, εἰ μιανθήσεται; » καὶ εἶπαν· Μιανθήσεται· δηλοῦντες, ὡς μᾶλλον τῶν φαύλων, ἢ τῶν καλῶν οἱ ὁρῶντες ἀναμάττονται τοὺς τύπους, καὶ πρὸς τὴν μίμησιν τούτων, ἢ ἐκείνων ἔχουσι πλέον ἐπικλινῶς, συνηθείᾳ πονηρᾷ μαθόντες πρὸ τῶν ὠφελούντων δεξιοῦσθαι τὰ βλάπτοντα, καὶ πῶς οὐ δεδοίκασιν οἱ καταφρονηταὶ τὰς τοῖς σκανδαλιζομένοις φοβερὰς ἀπειλὰς διπλῆν ἑαυτοῖς ἀνοήτως τὴν ἐν τῷ

[21] I Cor. VIII, 10. [22] II Cor. X, 8; XIII, 10. [23] I Thess. V, 11. [24] Agg. II, 13, 14.

μέλλοντι πραγματευόμενοι τιμωρίαν, ἐφ' οἷς τε προσέθεντο ἀντὶ τῶν ἀμεινόνων τοῖς χείροσι, καὶ ἐφ' οἷς ὑπόθεσις ἄλλοις κακοπραγίας γεγόνασι, τῇ πολλῇ περὶ τὰ μάταια προσπαθείᾳ τῶν ἐπτοημένων περὶ αὐτὰ πρὸς ἔφεσιν πλειόνων τὰς πλεονεκτικὰς ἀναφλέγοντες ὀρέξεις. Καὶ Ἰουδαίων μέν τινες μὴ ἀπαιτούμενοι ἀκτημοσύνην παρὰ τοῦ νόμου ἑκουσίως ταύτην ἠσπάσαντο, ἀμερίμνως τὸ Θεῖον θρησκεύειν βουλόμενοι ἐν σκηναῖς κατοικήσαντες, καὶ παντὸς ἀποσχόμενοι τοῦ περισπᾷν τῶν κρειττόνων δυναμένου τὸν νοῦν, ὥς φασιν αὐτοὶ τοῖς ἐπερωτῶσιν ἐκείνους, καὶ μαθεῖν τὴν καινίζουσαν σπουδάζουσιν ἀγωγὴν τοῦ βίου· ἀμπελὼν, καὶ ἀγρὸς, καὶ οἶκος οὐκ ἐγένετο ἡμῖν, τὴν ἐπιμέλειαν τούτων εἰδότες ἐμποδίζειν τῇ πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἐργασίᾳ. Καὶ Ἑλλήνων δὲ φιλόσοφοι οὐκ ὀλίγοι τοσαύτην ἐπεδείξαντο ἀκτημοσύνην, ὡς κυνῶν δίκην ἄστεγον διάγειν, καὶ τροφὴν ποιεῖσθαι τὸ πρὸς καιρὸν, ὅπερ ἂν ἔτυχεν εὑρεθὲν, ὅπως αὐτοῖς ἡ τῶν ματαίων θεωρία τὴν κατάληψιν ἔχειν δοκῇ ἀκραιφνῆ μὴ ἐνοχλουμένοις ποθὲν φροντίσι πραγματικαῖς. Εἷς γοῦν αὐτῶν τις πλὴν σκύφου, ᾧ καὶ τροφὴν προσεπεφέρετο, καὶ πόμα, κεκτημένος ἄλλο μηδὲν ὅστις ποιμενικοὺς ἐθεάσατο παῖδας κοίλαις ταῖς δραξὶ τῷ στόματι νᾶμα προσάγοντας, ἔφη ῥίψας τὸν σκύφον, «Ἔμαθον, ὦ παῖδες, τὸ μέχρι νῦν με λαθὸν, ἔμαθον τὸ τῆς ἀκτημοσύνης τέλειον,» καὶ ὅπερ πρὸς ἄκραν αὐτοῦ ἔλειπε φιλοσοφίαν ὠφελεῖσθαι παρὰ τῶν μειρακίων εὐγνωμόνως ὡμολόγησεν. Οὕτως ἦν τάχα αὐτῷ σκοπὸς καὶ τὸ σῶμα ἀποθέσθαι, εἰ οἷόν τε, καὶ μετ' αὐτοῦ πᾶσαν ἀποδύσασθαι βιωτικὴν μέριμναν, καὶ γυμνῇ τῇ ψυχῇ ζῆν ἄνευ τῶν σαρκικῶν κοπρίων προαιρουμένῳ ἀπλήστως τῷ τῆς φιλοσοφίας ἱμέρῳ.

A minas his, qui scandalum generant, propositas, duplicem sibimetipsis in futuro sæculo punitionem insipienter procurando; tum quod prætulerunt melioribus pejora; tum quod præbuerunt aliis malefaciendi argumentum, affectu erga res vanas valde propenso inhiantium stupide circa ipsas plurium appetitum violentas cupiditates rursus inflammantes. Et Judæorum quidem aliqui non abnuentes possessionum abdicationem præter legem, sponte illam sunt amplexi, absque sollicitudine divinum cultum exsequi volentes, in tentoriis ac tabernaculis inhabitantes, atque se avertentes ab omni re, quæ mentem distrahere posset ab optimis, ut aiebant ipsi interrogantibus illos, et cupientibus addiscere vitæ conversationem rectius innovatam : Vinea vel ager, aut B domus non erant nobis : cum horum curam probe scirent impedire operationes, quæ ad pietatem pertinent. Philosophi quoque non pauci gentilium hujuscemodi paupertatem exhibuerunt, ut canum instar sine tecto degerent, et pro alimento sumerent, quod pro tempore, aut quod fortuito inventum occurrerat, ita ut ipsis rerum vanarum inspectio viderentur retinere comprehensionem intactam, negotiosis curis nequaquam obturbantibus. Unus igitur aliquis ipsorum præter scyphum, ex quo et potum, et cibum sumebat, aliud possidens nihil; cum pastorum **280** pueros aliquando prospexisset cavis manuum volis, laticem ori admoventes : « Didici, o pueri, ait, abjecto scypho, quod hucusque me C latuit, didici perfectionem paupertatis : » et quod ad summam deerat sapientiæ amatorum professionem, a pueris sibi demonstratum ingenue confessus fuit. Sic fuit et ipsi forsitan scopus et ipsum deponere, si possit id fieri, corpus, et cum eo exui ab omni cura ad vitam spectante, nudaque anima vivere sine carnalibus stercoribus, præposito ad philosophiam inexplebiliter desiderio.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Ἡμεῖς δὲ οἱ καὶ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων ἐνηχούντων διὰ παντὸς περὶ τούτου ἀκούοντες, ἐπεὶ μὴ μέχρι νῦν δεδυσωπήμεθα τὰς θείας αὐτῶν παραινέσεις, μηδὲ οἴκοθεν πρὸς τὸ καλὸν αὐτοὶ κεκινήμεθα, τούτους γοῦν ἐντραπῶμεν ὀνειδίζοντας ἡμῖν τῇ ἀκτημοσύνῃ τὸ πολύολον. Πρέπει γὰρ τούτοις ὑπωπιάζεσθαι, οἷς εἶναι σεβάσμιοι διὰ τὸ σεμνὸν τῆς πολιτείας ὀφείλομεν καὶ πρωτεύοντες τοῖς δόγμασι, μὴ δευτερεύειν τῷ βίῳ, ἵνα μὴ χεῖρον διακείμενοι Ἑλλήνων βλασφημεῖσθαι παρασκευάσωμεν τὸ Κυριακὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ἡμᾶς, ἀλλότρια πράττοντες, καὶ ξένα, ὧν ἐκελεύσθημεν πράττειν. Καὶ οἶδά γε πρὸς τῶν ἐντευξομένων ὡς λίαν πληκτικὸν τὸ εἰρημένον, ἀλλὰ τοῖς ἔξω τῆς μέμψεως, οὐχὶ δὲ καὶ τοῖς πρὸς οὓς ὁ λόγος ὑμῖν. Πέπεισμαι γὰρ, ὡς οὐδὲ τούτοις σωφρονισθήσονται τοῖς ἐλέγχοις, νοσοῦντες ἀνίατα. Οὐδὲ εἴ τινα τούτων λεχθείη πρὸς τὸ ἐντρέψαι δριμύτερα διορθώσονται τὸ πλημμελὲς ἅπαξ ἀπονιψάμενοι τὴν αἰσχύνην καὶ ἐφ' οἷς ἁμαρτάνουσιν ἐρυθριῶντες οὐκέτι, ἐπεὶ μηδὲ κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα τῷ τοῦ μύρμηκος ἐδυσωπήθη ὁ ὀκνηρὸς παραδείγματι πρὸς τὸ κινῆσαι τὰς χεῖρας, καὶ τὴν ἐπονείδιστον ἐπαισχυνθῆναι ἀργίαν.

CAPUT XL.

Nos vero qui et Dominum, et apostolos ea de re omnino inculcantes auribus audimus, quandoquidem usque nunc non inflexi sumus divinis illorum exhortationibus, neque sponte nostra ipsi permoti fuimus ad bonum; ab istis saltem pudore suffundamur, qui exprobrant nobis pro paupertate opum copiam; decet enim ab iis sugillari, quibus esse venerandi debemus propter instituti gravitatem, et qui primas obtinemus præ illis ob nostra statuta, minime posteriores fieri vitæ modo; ut non pejus quam gentiles degentes efficiamus nomen Domini, quod invo- D catum est super nos, blasphemari, aliena patrantes, et diversa ab his, quæ facere jussi sumus. Novi sane in eis, qui perlegent, dictum hoc visum iri valde mordax, iis tamen, qui extra querelam hujusmodi sunt, non vero et vobis, ad quos sermo dirigitur. Persuasus quippe sum, quod neque his reprehensionibus temperantiores evadent, qui morbo detinentur incurabili, neque si aliqua ex his dicta sunt asperiora ad convertendum, corrigent quod vitiosum **281** est, semel verecundiam eluentes, et neutiquam ea, in quibus peccant, erubescentes; quandoquidem neque secundum sapientem Salomonem

hoc exemplo formicæ piger verecundatus est [14], ut moveret manus, et ignominiosæ desidiæ pudore suffunderetur.

CAPUT XLI.

Difficile nempe deponere quam multo tempore possederunt passionem, et habitum dissolvere protelatum longa consuetudine, illis qui non utuntur plurimo studio ad moris pravi correctionem, et inhærent ipsi quemadmodum vinculis insolubilibus detenti, quamvis inde digredi possint; adeo ut interdum necessum sit trahi retro uti adhuc deditos, eorum recordationi, pendentesque ex his, in quibus fuerunt paulo ante, et licet invitos referre pedem, assidueque converti ad ea, a quibus diffugere contendunt. Quare pigro Salomon inclamat clara voce: « Vade ad formicam, o piger, et æmulare, videns ejus vias[15]. » Profitentibus autem vitam monasticam, implicitis vero sæcularis vitæ curis ac sordibus, dicit Dominus: « Respicite volatilia cœli, quomodo non seminant, neque metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester cœlestis nutrit ipsa [16]. Nec hi sic uti jussi sunt, dimiserunt terræ curam; nec ille manus e sinu protulit, præferens satietatis, quæ brevem laborem habet, indigentiam languidam. Ita is, cui diutina consuetudo dominatur, ad id, quod insuetum est, impervertibilis evadit satis ducens esse in eo, in quo est, licet in confesso sit, quod illud non conducat, quam transire ad insolitum, **282** quamvis manifestam et evidentem contineat utilitatem.

CAPUT XLII.

Vos vero, o amici Christi, custodes ejus legum diligentes, qui denarios mandatorum duplicatos Domino præfertis, et plusquam debito constitutorum satisfacientes ea, quæ sunt consilii, agere magno studio, libentique animo contenditis, et libero arbitrio mentis supergressi estis, quæ fuerunt constituta servis ad operationem inexcusabilem. Qui convenitis cum Christo in vitæ genere, et supra montem, sublimis philosophiæ initiati estis dogmatibus, et ostenditis operibus traditarum rerum certitudinem. Qui apostolica secuti vestigia, ita operamini, ut ne cuiquam sitis graves, et oneri, tantum vero circa hoc occupati, ut tempus magis necessarii operis circa minutiora minime insumatis, præclare tempus dispertientes in modicum corporis usum, et in plurimam curam animæ. Hæc est enim vere conveniens justitiæ distributio, non omnibus partes æquales, sed pro dignitate unicuique præbere; et commensuratum, quodque sufficiens est, porrigere ancillæ debitum, totum vero attribuere heræ, quæ vere domina exsistit, quæque multo debet honore perfrui. Qui generose et magnanime Christo militatis nequaquam sæcularis vitæ negotiationibus impliciti, ut complaceatis exercitus imperatori, legitimeque certantes,

A

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Χαλεπὸν γὰρ ἀποθέσθαι πολλῷ χρόνῳ νεμόμενον πάθος, καὶ παραλῦσαι ἕξιν μακρυνθεῖσαν μακρᾷ συνηθείᾳ, μὴ πολλῇ σπουδῇ χρησαμένους πρὸς τὴν διόρθωσιν τοῦ πονηροῦ ἔθους, τοὺς ἐνεχομένους αὐτῷ καθάπερ δεσμοῖς ἀλύτοις κατεχομένους κἂν διεκδῦναι τούτου δυνηθῶσιν, ὅπως ποτὲ ὡς ἔτι προσηρτημένους ἕλκεσθαι ἀνάγκη ὀπίσω τῇ μνήμῃ τῶν ἐν οἷς ἦσαν ἔναγχος, ἀναποδιζομένους, καὶ ἄκοντας, καὶ συνεχῶς ἐπιστρεφομένους πρὸς τὰ ἀφ' ὧν ὑποδιδράσκειν ἐπείγονται. Καὶ τῷ ὀκνηρῷ γὰρ ὁ Σολομὼν ἐμβοᾷ διαπρύσιον, « Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρὲ, καὶ ζήλωσον ἰδὼν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. » Καὶ τοῖς ἐπαγγελλομένοις μὲν τὸν μονήρη βίον, ἐμπλεκο-B μένοις δὲ ταῖς τοῦ βίου ὕλαις, φησὶν ὁ Κύριος, « Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. » Καὶ οὐδὲ οὗτοι ὡς ἐκελεύσθησαν ἀφῆκαν τὴν ἐπιμέλειαν τῆς γῆς, οὐδὲ ἐκεῖνος τὰς χεῖρας τοῦ κόλπου προήνεγκεν ἔνδειαν ἀνειμένην προτιμήσας κόρου βραχὺν πόνον ἔχοντος. Οὕτω ὁ τῷ ἐθισμῷ κεκρατημένος πρὸς τὸ ἀηθές ἐστι δυσμετάβλητος, ἀγαπῶν ἐν ᾧ ἐστιν εἶναι, κἂν ὁμολογουμένως εἴη ἀσύμφορον, ἢ μεταβῆναι πρὸς τὸ ἀσύνηθες, κἂν ἔχῃ πρόδηλον καὶ προφανὲς τὸ ὠφέλημον.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

C Ὑμεῖς δὲ, ὦ φίλοι Χριστοῦ, καὶ φύλακες τῶν αὐτοῦ νόμων ἐπιμελεῖς, οἱ τὰ δηνάρια τῶν ἐντολῶν διπλασιασθέντα τῷ Κυρίῳ προσφέροντες, καὶ τῇ ὀφειλῇ τῶν διατεταγμένων τὰ ἐκ προαιρέσεως προσφιλοτιμησάμενοι ἑκουσίως, καὶ ἐλευθερίᾳ γνώμης ὑπερβαίνοντες τὰ προστεταγμένα δούλοις πρὸς ἐργασίαν ἀπαραίτητον· οἱ συνανελθόντες τῇ πολιτείᾳ Χριστῷ, καὶ ἐπὶ τοῦ ὄρους τὰ τῆς ὑψηλῆς φιλοσοφίας μυηθέντες δόγματα, καὶ τοῖς ἔργοις ἐπιδεικνύμενοι τὴν τῶν παραδεδομένων ἀξιοπιστίαν. Οἱ τοῖς ἀποστολικοῖς ἀκολουθήσαντες ἴχνεσι, καὶ ἐργαζόμενοι ὡς μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα, τοσοῦτον δὲ ἀσχολούμενοι περὶ τοῦτο, μὴ τὸν καιρὸν τῆς ἀναγκαιοτέρας ἐργασίας δαπανηθῆναι περὶ τὰ ἐλάττονα, καλῶς δὲ τὸν χρόνον μερίσαντες εἰς μερικὴν χρείαν τοῦ σώ-D ματος καὶ εἰς πολλὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν. Τοῦτο γὰρ ἀληθῶς δικαιοσύνη πρέπουσα, διανέμουσα οὐκ ἰσομοίρως πᾶσιν, ἀλλὰ πρὸς ἀξίαν παρέχειν ἑκάστῳ, καὶ σύμμετρον μὲν, καὶ αὐτάρκη ὀρέγειν τῇ παιδίσκῃ τὴν ὀφειλὴν, τὸ δὲ πᾶν ἀπονέμειν τῇ κυρίᾳ καὶ ὄντως οὔσῃ δεσποίνῃ καὶ πολλῆς ὀφειλούσῃ ἀπολαῦσαι τιμῆς. Οἱ γενναίως στρατευόμενοι καὶ μεγαλοψύχως Χριστῷ, καὶ ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις οὐκ ἐμπλεκόμενοι διὰ τὴν πρὸς τὸν στρατολογήσαντα ἀρέσκειαν· οἱ νομίμως ἀθλοῦντες, καὶ

[15] Prov vi, 6 [16] Matth. vi, 26.

τὰς λαβὰς τῶν ἀντιπάλων τῷ λείῳ τῆς ἀκτημοσύνης A ὡς ἠλειμμένοι διαδιδράσκοντες, οὐκ ἐχόντων ἧς ἐπιλαβόμενοι ὕλης λύσωσι ζημίαν, ἢ καταβάλωσιν ἐν τῷ σκάμματι, πλεονεξίας κρατήσαντες πάθει, καθάπερ ἡ Αἰγυπτία τῆς ἀμπεχόνης τοῦ Ἰωσὴφ δραξαμένη οὐκ ἂν ποιῆσαι ἰσχύσασα τοῦτο, εἰ ἦν οὕτω γυμνὸς ὡς ὄντως ἀγωνιστὴς ὁ ἀθλῶν· ἀλλ' οὐδὲν καὶ οὕτως ἤνυσε τῶν σπουδαζομένων ἐκείνη κἂν ἐπελάβετο, προαποδυσαμένου τοῦ ἀθλητοῦ ταῦτα, ἐξ ὧν κατεχόμενος ἐσύρετο βίᾳ, καὶ μετὰ πεῖραν μαθόντος, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἔδει γυμνὸν εἶναι τὸν συνοικοῦντα τοῖς πάθεσι, καὶ τούτοις μαχόμενον τοιοῦτον ἐκ προοιμίων προσελθόντα τῇ πάλῃ οἷος ἔφυγεν ὕστερον, παντὸς πράγματος προαποδυσάμενον αἰσθητοῦ φροντίδα, καὶ μέριμναν. Τούτοις γὰρ ἡττῶνται, καὶ B ἔχοντες τοῦ ἀντιποιεῖσθαι, καὶ ἀφαιρούμενοι, τῇ λύπῃ, οἱ χρημάτων καὶ κτημάτων ἀντεχόμενοι, καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν, ὡς οὐκ ἔδει, παραπολαύοντες ἀηδίας.

A et adversariorum prehensiones lævitate paupertatis veluti peruncti, evitantes, cum illi haud materiam **283** habeant quæ vos apprehendentes, damnum afferant, aut dejiciant prostratos in gradu potiti victoria præ aviditatis avaræ passione : sicut Ægyptia, quæ vestimentum Joseph arripuit, nunquam illud potuisset facere, si fuisset ipse sic nudus, quemadmodum vere decertans pugil [17]. Sed nihil et ita obtinuit eorum, quæ illa desiderabat tanto studio, quamvis manus injecit; pugil siquidem indumenta, e quibus quasi comprehensus vi trahebatur, deposuerat exueratque, et post experientiam didicerat, quod ab initio nudum oportebat fore eum, qui simul habitat cum passionibus ; et B cum illis pugnat, talemque a principio prodire ad luctam, qualis deinde fugit, omnis rei sensibilis exutum cura et sollicitudine. Ab istis quippe vincuntur, tum quod acquirendi desiderio teneantur, tum quod iis spoliati dolore ac mœrore premantur qui pecuniis ac possessionibus dediti sunt; sicque, ut non decebat, solam ex iis percipiendo molestiam.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓʹ.

Ὑμεῖς δὲ τῶν τοιούτων ἐλεύθεροι δεσμῶν κατὰ τὸν παρὰ τῷ Ἰὼβ ἀνειμένον ἄγριον ὄνον ἐν ἐρήμῳ καταγελῶντα πολυοχλίας πλήθους, μέμψιν δὲ φορολόγου μὴ ἀκούοντα· οἱ καὶ φροντίδος κτημάτων, καὶ δασμολόγων ὀχλήσεως ἀπηλλαγμένοι, οἱ μηδὲν ἔχοντες τῇ κτήσει, καὶ πάντα κατέχοντες τῇ ἐξουσίᾳ· οἱ δεύτερον χιτῶνα, κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνὴν, μὴ κεκτημένοι, καὶ Χριστὸν ἐνδεδυμένοι τὸν πᾶσαν ἔξωθεν C προσβάλλουσαν ἀποσοβοῦντα ἐπήρειαν· οἱ ἐπὶ γῆς περιπατοῦντες διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ σώματος, καὶ ἐν οὐρανῷ τῇ προθέσει διάγοντες· οἱ πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς κλήσεως ἐπειγόμενοι προθύμως, καὶ ἰσοταχῶς τοῖς πτηνοῖς τὸν τῆς εὐσεβείας δρόμον ἀνύοντες, οἱ πᾶν ἄχθος τῆς κοσμικῆς μερίμνης τῶν τῆς ψυχῆς ὤμων ἀποτιναξάμενοι, καὶ εὐσταλῶς τὰ ἐμποδίζοντα τῇ προκοπῇ ὑπεραλλόμενοι σκάνδαλα, ἣν παρὰ τῶν προλαβόντων διεδέξασθε ἀγωγὴν, εἰ μὲν ἐπὶ τὸ σπουδαιότερον, ἵνα τι καὶ ὑμεῖς ὡς συμπονήσαντες τοῖς προλαβοῦσιν εἰς ἀκρίβειαν ἔχητε καύχημα, ἐπὶ δὲ τὸ ῥᾳθυμότερον μήποτε μεταβάλοιτε, γνήσια τῶν πατέρων τέκνα κατὰ τὴν ἀρετὴν γνωριζόμενα, καὶ οὐ νόθα τῇ παραλλαγῇ τῶν ἔργων κρινόμενα. Οὐ μικρὸν γὰρ ὄνειδος ἐκγόνοις συγγένειαν αὐχοῦσι τὴν πρὸς τοὺς φύσαντας, καὶ μὴ πιστουμένοις ἐκ τῶν τρόπων τὴν ἀγχιστείαν. Ὡς D γὰρ προσώπων χαρακτῆρες, καὶ τὰ ἄλλα τεκμήρια σώματος τῷ ὁμοιώματι διδάσκουσι, τίς τίνος υἱὸς, ἢ πατὴρ, οὕτως ἀγωγαὶ βίων δηλοῦσι, τίνες τίνων εἰσὶ φοιτηταὶ, καὶ γνώριμοι, λόγῳ μὲν τοὺς θεωρητικοὺς, ἔργοις δὲ τοὺς πρακτικοὺς ἑρμηνεύοντες διδασκάλους. Τί δὲ τὰς πηλίνας σχέσεις παράγομεν εἰς ὑπόδειγμα τῶν ὑπεραναβεβηκότων τὰ σωματικὰ παραδείγματα, μικροῖς ἄγαν τὰ ὑπερβαλλόντως μεγάλα σημαίνειν βουλόμενοι, καὶ σκιογραφίας, οὔτε εἰκόνας οὔσας, τῷ μὴ τετρανῶσθαι τοῖς χρώμασιν

CAPUT XLIII.

Vos vero ex hujuscemodi vinculis liberi secundum asinum agrestem dimissum apud Job [18] in solitudine, qui deridet pluribus negotiis perturbatam multitudinem, nec audit querelam collectoris tributorum. Qui et a cura possessionum, et a turbulentia eorum, qui exigunt vectigalia, exempti estis : qui nihil possessione retinetis, et omnia obtinetis auctoritate : qui secundam tunicam juxta C vocem Dominicam non possidetis [19], et Christum induti estis, qui repellit omnem molestiam exterius irruentem ; qui perambulatis super terram propter corporis necessitatem, et in **284** cœlo secundum propositum diversamini. Qui ad præmium vocationis animose festinatis adducti, et æque celeriter, atque volucres pietatis cursum perficitis, qui onus omne mundanæ sollicitudinis excussistis abs humeris animæ, et scandala præpedientia progressum expedite superastis quam a majoribus suscepistis vivendi rationem, siquidem ad majus studium, ut et vos cum ita collaboraveritis iis, qui præcesserunt, diligenter, aliquod consequamini decus ; ad segnius autem ne rejiciamini germani filii cum sitis patrum secundum vir- D tutem agniti, et minime spurii operum diversitate judicati. Nec enim parva est ignominia posteris cognationem jactantibus, quam habent ad genitores, neque fidem facientibus proximitatis ex moribus. Sicut enim vultuum notæ, et alia corporis argumenta similitudine docent, quis cujusque filius sit, aut pater : ita vitæ rationes ostendunt, quinam, quorumnam sint sectatores, et noti, verbo quidem contemplationi addictos, operibus vero activos magistros eo modo interpretati. Quid vero corporeos, et luteos habitus producimus ad exemplaria eorum, quæ exsuperant longe corpo

[17] Gen. XXXIX, 13. [18] Job XXXIX, 6, 7. [19] Matth. X, 10; Marc. VI, 8; Luc. IX, 3.

rea exempla, parvis valde magna, et supra modum excellentia significare volentes, ac delineationes umbraticas, quæ nec sunt imagines, quia nequeunt coloribus illustrari, viventibus formis mutuo comparare? Christi enim estis discipuli, et æterni Patris filii; sic enim vos Dominus et fratres vocat dicens: « Qui fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, hic meus frater, et soror, et mater est [20]. » Et filios nominat **285** proprii Patris. In quibus ait: « Ne solliciti sitis, quid manducabitis, vel quid bibetis; scit enim Pater vester, quod istis omnibus indigetis [21]. » Et quomodo cognatio consistat, fiatque propinquitas ipsa, docet, dans occasiones iis, qui ad illam nobilitatem ascendere desiderant, et transferri in adoptionem a servitute præeligunt, quando dicebat: « Discite a me, quod mitis sum et humilis corde [22]. » Et rursus: « Estote misericordes, sicut et Pater vester cœlestis [23]. » Et: « Estote proni ad miserandum, sicut et Pater vester. » Et: « In omnibus estote perfecti, quemadmodum et Pater vester cœlestis perfectus est [24]. »

A ἀντιπαραβάλλοντες ἐμψύχοις μορφαῖς; Χριστοῦ γὰρ ἐστε μαθηταὶ, καὶ υἱοὶ τοῦ αἰωνίου Πατρός· οὕτω γὰρ ὑμᾶς ὁ Κύριος καὶ ἀδελφοὺς καλεῖ λέγων· « Ὃς ἂν ποιῇ τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, οὗτός μου καὶ ἀδελφὸς, καὶ ἀδελφὴ, καὶ μήτηρ ἐστὶ, » καὶ υἱοὺς ὀνομάζει τοῦ ἰδίου Πατρὸς, ἐν οἷς, φησὶ, « Μὴ μεριμνήσητε τί φάγητε, ἢ τί πίητε· οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. » Καὶ ὅπως ἡ συγγένεια συνίσταται, καὶ οἰκείωσις γίνεται αὕτη, διδάσκει, διδοὺς ἀφορμὰς τοῖς εἰς τὴν εὐγένειαν ἀναβῆναι ποθοῦσιν ἐκείνην, καὶ μεταβῆναι εἰς υἱοθεσίαν ἀπὸ δουλείας προαιρουμένοις ὅταν λέγῃ· « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ. » Καὶ πάλιν· « Γίνεσθε οἰκτίρμονες, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. » Καί· « Γίνεσθε B εὔσπλαγχνοι, ὡς ὁ Πατὴρ ὑμῶν. » Καί· « Ἐπὶ πᾶσι γίνεσθε τέλειοι, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστι. »

CAPUT XLIV.

Proposita igitur ad imitationem divina natura: Quænam est utilitas ad humana studia collimare, et curiose, atque inaniter laborare, quales, quomodo, et quantum in bono profecere, et quo pacto alii decepti mundanis delectationibus? involvuntur vanis distractionibus, non vero hoc solum videre, qua ratione Deo per omnia assimilari licet; quomodo illam comparare potest perfectionem? quibus laboribus antiquam naturæ dignitatem recuperare, fierique desuper simulacrum expressum exemplaris formæ, et naturam quasi habitum ab exercitatione in virtute sortiri ad versionem in contrarium plane immutabile; quale itaque nobis sufficiet tempus ad imitandum Dei naturam? quale robur ad refingendæ divinæ similitudinis formas nobis subserviet? quomodo erimus, et quando omnia, quæ sunt Dei? possibilis est enim penitus imitatio, **286** quoniam illam demandavit, qui scit uniuscujusque vires. Vix a puero quis exorsus, et per omnem ætatem usque ad extremam senectutem usus studio non remisso seipsum efformabit ad exemplar primum virtutis, neglectis vero quibusdam præteritis annis quomodo contendet? et quantum audaci animo, ut parvo tempore, quod difficultate tanta correxisset in tota vita, emendet? sed neque omnino difficultas plane facit impossibile, nec aggressio sera reddit ambiguum, aut subjicit incipienti desperationem perfectionis; confert quippe et ad finem scopi, et ad viam compendiosam animi intentio celeriter peragens, quod sibi proposuit, urgente, et accelerata promptitudine, et opus quod multo tempore indiget, servans firmiter spatio temporis non habente proportionem æque correspondentem. Hujusce rei testes, ac fidejussores qui ad undecimam horam operarii vineæ venerunt idipsum operati [25], quod hi, qui a matutina

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'.

Τῆς θείας οὖν προκειμένης φύσεως εἰς μίμησιν, τίς ἐστι χρεία σκοπεῖν τὰς ἀνθρωπίνας σπουδὰς, καὶ περιεργάζεσθαι, τίνες, ὅπως, καὶ ἐφ' ὅσον τῷ ἀγαθῷ προκεκόφασι, καὶ πῶς ἕτεροι ταῖς κοσμικαῖς δελεασθέντες τέρψεσιν, ἐγκυλινδοῦνται τοῖς ματαίοις περισπασμοῖς; Καὶ μὴ τοῦτο μόνον ὁρᾷν, πῶς ἔστι κατὰ πάντα ὁμοιωθῆναι Θεῷ, καὶ πῶς ἐν ἐκείνῃ γενέσθαι τῇ τελειότητι· καὶ ποίοις πόνοις ἀναλαβεῖν τὸ τῆς φύσεως ἀρχαῖον ἀξίωμα, ἐκμαγεῖον ἄνωθεν γενομένους τῆς πρωτοτύπου μορφῆς, καὶ φύσιν ὥσπερ τὴν ἐξ ἀσκήσεως ἐν τῇ ἀρετῇ ἕξιν πεποιημένους πρὸς C τὴν τοῦ ἐναντίου τροπὴν ἀμετάβλητον. Ποῖος τοίνυν ἡμῖν χρόνος ἀρκέσει πρὸς τὸ μιμήσασθαι φύσιν Θεοῦ; Ποία δύναμις ὑπερουργήσει πρὸς τὸ τῆς θείας ὁμοιώσεως ἀναμάξασθαι τοὺς τύπους; πῶς ἐσόμενα καὶ πότε πάντα ὅσα ἐστὶ Θεοῦ; δυνατὴ γὰρ πάντως ἡ μίμησις, ἐπειδὴ ταύτην ἐπέταξεν ὁ εἰδὼς ἑκάστου τὴν δύναμιν. Μόλις ἐκ παίδων τις ἀρξάμενος, καὶ διὰ πάσης ἡλικίας ἐπ' ἐσχάτου γήρως χρησάμενος ἀνενδότῳ σπουδῇ, μορφώσει πρὸς τὴν ἀρχέτυπον ἀρετὴν ἑαυτὸν, ἀμελήσας δέ τινα τῶν παρῳχηκότων χρόνων, πῶς συντείνει; καὶ πόσον τὸ πρόθυμον, ὡς ἐν ὀλίγῳ κατορθῶσαι καιρῷ τὸ δυσχερῶς ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ κατορθούμενον; Ἀλλ' οὐ πάντως ἡ δυσχέρεια ποιεῖ τὸ ἀδύνατον, οὐδὲ τὸ ὄψιμον τῆς ἐγχειρήσεως ἀμφίβολον, ἢ καὶ ἀπεγνωσμένην ὑποD τίθεται τῷ ἀρχομένῳ τὴν τελειότητα· ἔχει γὰρ καὶ πρὸς τὸ πέρας τοῦ σκοποῦ, καὶ ὁδὸν ἐπίτομον ἡ πρόθεσις ταχέως ἀνύουσα τὸ προτεθὲν, ἠπειγμένῃ τῇ προθυμίᾳ, καὶ πολλοῦ χρόνου δεόμενον ἔργον ἐμπεδοῦσα ἐν οὐκ ἀναλογοῦντι καιρῷ. Μάρτυρες ἐχέγγυοι τούτου οἱ τῆς ἑνδεκάτης ὥρας τοῦ ἀμπελῶνος ἐργάται, τὸ αὐτὸ τοῖς ἐξ ὄρθρου μέχρι δείλης καυσωθεῖσιν ἐργασάμενοι, καὶ οὐκ ἐμποδισθέντες πρὸς τὸ φθάσαι τοὺς προλαβόντας τῇ στενῇ προθεσμίᾳ· τοιοῦτον γὰρ ἡ ῥᾳθυμία, καὶ τοιοῦτον ἡ ἐπιμέλεια· ἡ μὲν γὰρ

[20] Matth. xii, 50. [21] Matth. vi, 25, 32. [22] Matth. xi, 29. [23] Luc. vi, 36. [24] Matth. v, 48. [25] Matth. xx, 6 seqq.

μετὰ πολλῆς ἀδείας ἀνύει μικρὰ, καὶ οὐκ ἄξια λόγου· ἡ δὲ καὶ ἐν βραχεῖ κατορθοῖ, μεγάλα τῇ σπουδῇ παρατρέχουσα τὸ ἀνειμένον ἐκείνοις.

A hora usque ad meridiem æstu fuerant exusti, nec impediti, quin assequerentur intra angustias termini statuti eos, qui præcesserant. Hoc enim pigritia, et hoc cura diligentior valet. Illa cum multa vacatione parva perficit, nullius momenti, et quæ neque digna sunt dictu; hæc etiam in brevi magna dirigit studio acriori prætercurrens illis, qui remissius egerunt.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'.

Διὰ τοῦτο κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγόναμεν, ἵνα τὰ ἰδιώματα σώζωμεν τῶν χαρακτήρων ἐκείνων, καὶ τῷ ἐπισήμῳ τῆς πολιτείας τοῖς ὁρῶσι παρέχωμεν τῆς πρὸς αὐτὸν ὁμοιώσεως σαφῆ τὰ γνωρίσματα· « Ἐγὼ, φησὶν ὁ Θεὸς, οἰκτίρμων, καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος, καὶ πολυέλεος, καὶ δικαιοσύνην διατηρῶν. » Τούτοις γράφεται τοῖς χρώμασιν ἡ τῆς θείας ὁμοιώσεως εἰκών. Οὗτοι χαρακτῆρες τῆς ἀσωμάτου μορφῆς· τούτοις ἐπιγινώσκεται ψυχὴ, συγγενὴς οὖσα Θεοῦ, ζηλοῦσα μὲν τὸ ἀπροσδεὲς ἐκείνου πόθῳ τῆς ἀκραιφνοῦς καθαρότητος, κωλυομένη δὲ τῷ πρὸς τὸ σῶμα δεσμῷ, ἀλλ' ὅμως ὀλιγοδεεῖ βοῶσα, ὡς ἱμείρεται τοῦ πάντη ἀνεπιδεοῦς τούτου παρέχουσα ἐναργὲς ἐκεῖνο τεκμήριον, καὶ τῷ τέως ἐφικτῷ δηλοῦσα τὴν πρὸς τὰ ἀνέφικτα ἐπιθυμίαν, ἐν οἷς φιλοτιμεῖται τὰς φυσικὰς ἐκδῦναι ἀνάγκας δεικνῦσα πόσῃ ἐπιθυμίᾳ καὶ πόσῳ πόθῳ τὰ ἐφειμένα κατώρθωσεν, ἀγαθότητα καὶ μακροθυμίαν, χρηστότητα καὶ φιλανθρωπίαν, καὶ πᾶν ὃ σημαίνει φύσιν Θεοῦ κτησαμένη σπουδαίως. Ἔνθα ἦν καὶ τὸ κωλῦον οὐδὲν, τῇ ἐξουσίᾳ χρησαμένη προθύμως, καὶ μετὰ πολλῆς εὐκολίας παρελθοῦσα εἰς ταῦτα, εἰς ἅπερ ἦγεν ἡ δύναμις· ἔνθεν καὶ τετιμημένη τῇ θείᾳ μορφῇ, βραχύ τι κατὰ τὸν Δαβὶδ παρὰ τοὺς ἀγγέλους ἠλάττωται, ὅτε τῷ πηλῷ συμφυρομένη τοῦ σώματος, ταῖς ἀνάγκαις προσασχολεῖσθαι τούτου, κἂν πρὸς ὀλίγον, τῇ ἀπαραιτήτῳ χρείᾳ βιάζηται, ὅλη διόλου τῶν κρειττόνων γλιχομένη φροντίζειν, κἀκεῖ διάγειν τῇ θεωρίᾳ, ἔνθα καθαρὰν ἔχει τὴν εὐφροσύνην, οὐκ ἐπιθολουμένην μνήμῃ τινὸς ἀηδοῦς. Τίς γὰρ τὸν φεύγοντα θορύβους δημοτικοὺς, καὶ παραιτούμενον πραγμάτων ὄχλησιν ἐπαχθῶν, ἐκκλίνοντά τε συνουσίας εἰκαίων, καὶ ἀδιαφόρων ἀνθρώπων, οἴκοι δὲ τὰ πολλὰ σχολάζοντα προσευχαῖς ἡσύχως, καὶ μελέτῃ λογίων Θεοῦ, σεμνόν τε κατὰ τὸ σπάνιον τῆς προόδου, καὶ ἐπιεικῆ ὁρώμενον, καὶ ἀτάραχον, συμπαθῆ, καὶ φιλάλληλον, οὐκ ἐρεῖ ζηλωτὴν Θεοῦ ὄντως, καὶ εἰκόνα τούτου, καὶ μίμημα, τὰς θείας αὐγὰς τῆς ἀγαθότητος ἀστράπτοντα ἐκείνης, καὶ χρώμασιν ὥσπερ γλαφυροῖς ταῖς ἀρεταῖς στίλβοντα τὴν ὁμοίωσιν;

CAPUT XLV.

Idcirco ad imaginem Dei facti sumus, ut illarum formarum proprietates conservemus, et insigni conversatione præbeamus aspicientibus luculentas notitias **287** similitudinis, quam gerimus erga illum. « Ego (inquit Deus) miserator, et misericors, et longanimis, et justitiam observans [36]. » Hisce describitur coloribus divinæ similitudinis imago. Hæ notæ sunt B formæ incorporeæ; istis agnoscitur anima Dei esse cognata, optans zelo ardenti non indigentiam illius desiderio intaminatæ puritatis, impedita vero eo, quo illigatur corpori, vinculo, sed simul ac aliqua re parva eget, clamans, et illud exhibens evidens indicium, quod percupit omnino re nulla sic indigere; et per id, quod assequi potuit, ostendens, quam habeat ad ea, quæ minime adhuc assequi potest, cupiditatem, in eo quod e naturalibus necessitatibus emergere nititur, declarat quanto desiderio, et quanto amore perfecit ea, quæ sunt permissa, scilicet bonitatem et longanimitatem, benignitatem et humanitatem, et omne quod Dei naturam designat, studiose possidens. Ubi nihil C erat, quod obsisteret, utens auctoritate animose, et cum magna facilitate ad ista progrediens, ad quæ vires deduxerunt; inde, et honestata divina specie paululum quid juxta David imminuitur ab angelis [37], quando corporis luto involuta, hujus necessitatibus vacare, etsi ad exiguum tempus irrecusabili cogatur indigentia, tota universim curare gliscens meliora, et ibi transigere vitam contemplando, ubi puram lætitiam habet, nullius injucundæ rei memoria perturbatam. Ecquis enim tumultus populares fugientem, recusantem turbam tristium graviumque negotiorum, declinantem congressus vanorum et indifferentium hominum, domi multum vacantem orationibus quieto **288** cum silentio, et meditatione sermonum Dei, honestum, D raroque prodeuntem, visu composito modestum et imperturbatum, compatientem, mutuoque amantem, non dicet vere Dei fore æmulatorem, et ipsius imaginem, atque simulacrum, qui illius bonitatis divinos splendores emittat, et virtutibus quasi coloribus perelegantibus illustret similitudinem?

ΚΕΦΑΛ. ΜϚ'.

Ταύτην ἀναζωγραφῶν ὁ Κύριος τὴν εἰκόνα, καὶ πρὸς ταύτην προτρεπόμενος τὴν ὁμοίωσιν τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς, καὶ διδάσκων, πῶς ἔστι τῇ μιμήσει γίνεσθαι Θεὸς, ἔλεγεν, ὡς ἤδη εἴρηται, « Γίνεσθε οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστὶν, » ἄφθονον παρέχων ἰσοτιμίαν τοῖς

CAPUT XLVI.

Istam Dominus imaginem repingens, et ad eam similitudinem adhortans discipulos suos, et edocens, qua ratione quis imitatione Deus effici valeat, dicebat, quemadmodum jam effatum est: « Estote misericordes, sicut et Pater vester cœlestis misericors est [38]; » præbens honoris æqualitatem citra

[36] Psal. LXXXV, 15. [37] Psal. VIII, 6. [38] Luc. VI, 36.

invidiam his, qui ad hunc honorem conscendere volunt. Etenim ab invidia purus est, sicut et vere ab omni alia passione, Deus, gaudetque his, qui assequi conantur eamdem gloriam, quam ipse habet : ubi siquidem de ea imminui contingit illi communicatione ipsius ad alios, neque invidet his, qui efficiuntur studio id, quod ipse natura exsistit, immutabilis, et invariabilis semper manens, et intra hanc immutabilitatem habitu constitutam omnes volens esse. Homines enim habentes honorem convenientem, et non convenientem, aliorum invident felicitati jure merito, quod suspicentur, in quibus gloriantur, vinci celebritate ; et vereantur, ne iis, qui ex humili ipsis approximant, provehunturque ad parem honorem, quandoque appareant inferiores, invident ipsis rationabiliter, ut æstimant, **289** cum velint in omnibus potiores cunctis esse, neque sustineant sibimetipsis superiorem omnino habere propter gloriæ amorem, Deus autem propriam habens ex se possessam gloriam, omnibus illam libenter communicat, nulloque afficitur detrimento. Exercitatio quippe nunquam antecellit naturam, etsi habitus multo fiat exercitio, nec ipsam suo excutit e primatu, quamvis videatur in secundis excellere, propriumque cognoscat progressum, et erga supereminentem sese non insolentius efferens injuriose, in concesso procedat honore, neque sibi vindicet supergredientem. Ita Paulus retro subsecutus sermones Domini, efformat similiter in unoquoque imaginem ipsam declarans ipsismet proprietatibus similitudinem invariabilem. Ait enim : « Estote imitatores Dei [38] ; » et qua ratione illud perficitur, absolvit, dicens : « Estote invicem benigni, misericordes, vobis condonantes, si quis habeat querelam adversus aliquem, quemadmodum et Christus condonavit nobis [39] ; » et rursus : « Induite vos ut electi Dei, et sancti, et dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, mansuetudinem, longanimitatem [40], » volens hisce nos exornare prærogativis, quibus divina resplendet forma, quæ hominum est amatrix.

CAPUT XLVII.

Hoc denotat figurans Deum, et hominem, qui Deum imitari affectat ; æquum scilicet esse, patientem injuriarum, non irascentem, non invidum, beneficum, compatientem, malorum nequaquam reminiscentem, **290** amantem bonorum, benignum, honore parilem, utilem, communicantem, accuratum, et curam omnium gerentem ; non ambitiosum, utque verbo omnia complectar, quibus abundantiam bonitatis manifestat Deus, « qui solem oriri facit super malos et bonos, et pluit super justos atque injustos [41] ; » per hæc noscatur imitator esse illius, studens in omnes, quoad beneficentiam, æqualis permanens, et erga amicos, et erga eos, qui malevole sunt dispositi ; ac licet injuriam patiatur, reddens pro malo bonum, et

εἰς ταύτην ἀναβῆναι βουλομένοις τὴν τιμήν. Καὶ γάρ ἐστι καθαρὸν φθόνου ἔτι, καὶ παντὸς ἀληθῶς ἄλλου πάθους τὸ Θεῖον, χαῖρον τοῖς ἀντιποιουμένοις τῆς αὐτῆς δόξης αὐτῷ, ἐπεὶ μὴ ἐλαττοῦσθαι ταύτης τῇ πρὸς ἄλλους πέφυκε κοινωνίᾳ, μηδὲ βασκαίνειν τοῖς τοῦτο τῇ σπουδῇ γενομένοις, ὅπερ ἐστὶ τῇ φύσει αὐτὸ, ἄτρεπτον, καὶ ἀναλλοίωτον μένον ἀεὶ, καὶ τῆς ἑκτικῆς ἀτρεψίας ἅπαντας εἶναι θέλων ἐντός. Ἄνθρωποι μὲν γὰρ συμβαίνουσαν, ἀποσυμβαίνουσαν ἔχοντες τὴν τιμὴν, ταῖς ἑτέρων βασκαίνουσιν εὐπραγίαις εἰκότως, τὸ παρευδοκιμηθῆναι ἐν οἷς ἁβρύνονται ὑφορώμενοι, καὶ τῶν ἐκ τοῦ ταπεινοῦ προσεγγιζόντων αὐτοῖς πρὸς τὸ ἰσότιμον τὴν προκοπὴν δεδοικότες, μήποτε φανῶσιν ἥσσονες, βασκαίνουσι τούτοις, ὡς δοκοῦσιν εὐλόγως, κρείττονες ἐν πᾶσιν ἁπάντων εἶναι βουλόμενοι, καὶ ἔχειν αὐτῶν ἀνώτερον ὅλως διὰ τὸ φιλόδοξον οὐκ ἀνεχόμενοι· Θεὸς δὲ τὴν οἰκείαν δόξαν ἔχων αὐτόκτητον, πᾶσιν ἀδεῶς ταύτης μεταδίδωσι, μηδὲν ἀδικούμενος. Ἄσκησις γὰρ οὐ πλεονεκτεῖ φύσιν ποτὲ, κἂν ἕξις γένηται τῇ πολλῇ γυμνασίᾳ, οὐδὲ παρωθεῖται τῶν πρωτείων αὐτὴν, κἂν ἐν τοῖς δευτέροις διαπρέπειν δοκῇ, καὶ τὴν ἰδίαν γνωρίζουσα προκοπὴν, καὶ εἰς τὴν ὑπερέχουσαν οὐκ ἐξυβρίζουσα, τῇ συγκεχωρημένῃ στοιχοῦσα τιμῇ, καὶ οὐ σφετεριζομένη τὴν ὑπερβαίνουσαν. Οὕτω καὶ ὁ Παῦλος κατόπιν βαίνων τῶν τοῦ Κυρίου λόγων, εἰδοποιεῖ ὁμοίως τὴν ἐν ἑκάστῳ εἰκόνα τοῖς αὐτοῖς αὐτὴν τρανῶν ἰδιώμασι πρὸς τὸ τῆς ὁμοιώσεως ἀπαράλλακτον· φησὶ γάρ· « Γίνεσθε μιμηταὶ Θεοῦ, » καὶ ὅπως κατορθοῦται τοῦτο, ἐξεργάζεται, λέγων· « Γίνεσθε εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφὴν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν. » Καὶ πάλιν· « Ἐνδύσασθε ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν τούτοις καλλωπίζεσθαι, » θέλων ἡμᾶς τοῖς πλεονεκτήμασιν, οἷς λάμπει φιλάνθρωπος οὖσα ἡ θεία μορφή.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖʹ.

Τοῦτο χαρακτηρίζει Θεὸν, καὶ ἄνθρωπον ζηλοῦντα Θεὸν, τὸ ἐπιεικὲς, τὸ ἀνεξίκακον, τὸ ἀόργητον, τὸ ἀβάσκανον, τὸ εὐεργετικὸν, τὸ συμπαθὲς, τὸ ἀμνησίκακον, τὸ φιλάγαθον, τὸ χρηστὸν, τὸ ἰσότιμον, τὸ ὠφελητικὸν, τὸ κοινωνικὸν, τὸ κηδεμονικὸν, τὸ ἀφιλότιμον, καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, οἷς τὸ δαψιλὲς τῆς ἀγαθότητος ἐπιδείκνυται Θεὸς, « τὸν ἥλιον ἀνατέλλων ἐπὶ πονηροὺς, καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχων ἐπὶ δικαίους, καὶ ἀδίκους· » τούτοις ὅπως γνωρίζηται ὁ μιμητὴς εἶναι σπουδάζων ἐκείνου, πᾶσι πρὸς εὐεργεσίαν ἴσος, καὶ φίλοις, καὶ δυσμενῶς διακειμένοις διαμένων, κἂν πάσχῃ κακῶς ἀμειβόμενος ἀγαθῷ τὸ κακὸν, καὶ τοὺς ἀδικοῦντας ἐντρέπων, οὐ μόνον τῷ μεγαλοψύχως τὰ παρ' αὐτῶν φέρειν τολμώμενα, ἀλλὰ καὶ τῷ πᾶν, ὅπερ ἂν δύνηται, τὸ καλὸν ἐνδιαθέτως ἐπιδείκνυσθαι.

[38] Ephes. v, 1. [39] Coloss. iii, 13. [40] ibid. 12. [41] Matth. v, 45.

A Οὐδεὶς γάρ ἐστιν οὕτω ξένος πάντη καὶ ἔκφυλος ἀσκήσει πονηρίας γενόμενος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὡς μὴ δυσωπεῖσθαι τοῖς οἷς πέπονθεν ἀντιδρᾶσαι τὰ ἴσα δυνάμενον, καὶ τῇ δυνάμει ἐπ' ἀγαθῷ κεχρημένον, καταδυόμενος ἐφ' οἷς ἀδικήσας τὰς τοῦ ὠφεληκότος ἀντιλαμβάνει χάριτας, κακίζων μὲν ἑαυτὸν τῆς πονηρίας εἰκότως, θαυμάζων δὲ τῆς φιλοσοφίας εὐλόγως ἐκεῖνον, οὗ τῷ παραδείγματι τὸ ἀποστῆναι τῆς πονηρίας ὠφέληται, καὶ μεταβαλεῖν ἐπὶ τὸ γνωσθὲν τῇ πείρᾳ καλὸν τοιοῦτος πάντως λοιπὸν, καὶ αὐτὸς τοῖς ἐπιβούλοις γενόμενος, οἷον ἔσχε τὸν ἐπιβουλευθέντα εὐεργεσίαις χειρωσάμενον τὴν πονηρίαν πρὸς τὸ ἔνσπονδον. Καὶ τούτοις μὲν ἦν ἱκανὸς ὁ Παῦλος παιδεῦσαι τοὺς εὐπειθεῖς τὸν σώφρονα βίον, εἰδὼς δέ τινας καὶ δυσαγώγους πρὸς τοῦτο, πλείοσιν ἄλλαις B νουθεσίαις ἀπάγειν ἡμᾶς εὐμηχάνως πειρᾶται τῆς ματαιότητος, εὐφήμοις ὀνόμασι ἐνάγων πρὸς τὸ ἔνθεσμον, ποτὲ μὲν, « Θεοῦ ναός ἐστε, » ποτὲ δὲ, « Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε. » Καὶ πάλιν, « Ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου πολιτεύεσθε. » Καὶ αὖθις· « Τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστι· καὶ ἄλλοτε ἁγίους ἡμᾶς καὶ ἀμώμους καλεῖ, ἄλλοτε, ἄμεμπτα, ἀκέραια τέκνα Θεοῦ, καὶ ἀμώμητα. Ταῦτα ὡς παρόντα μαρτυρῶν, ἃ τέως οὐ παρόντα κτήσασθαι δεῖ, ἵνα μὴ ψευδέσιν ἐγκωμίοις ὑπωπιαζώμεθα, χαίρωμεν δὲ ταῦτα προσαγορευόμενοι, ἃ καὶ τοῖς ἔργοις ἐσμὲν, ἀληθῆ τὴν μαρτυρίαν τῇ συνειδήσει, καὶ οὐχ εἰρωνείαν γνωρίζοντες· καὶ ἑξῆς δὲ πολλὴν τῆς ἡμετέρας προκοπῆς φροντίδα ποιούμενος, καὶ ὅπως ἡμᾶς παντὶ τρόπῳ καταστήσῃ εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον C ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ μεριμνῶν, πᾶσαν πάντοθεν κινεῖ μηχανὴν οὐδὲν παραλιμπάνων τῶν συντελούντων πρὸς τοῦτο.

injuriam inferentes pudore suffundens, non solum, quæ ab ipsis attentantur, magnanime ferendo, verum et omne, quod poterit bonum ex animi affectu exhibendo. Nemo enim adeo peregrinus, et penitus extraneus a natura humana, et a jure gentium evasit exercendo sese in malitia, ut non eum pudeat, cum in his, quæ passus est, possit paria reddere, atque in bonum uti sua potestate, erubescendo et in his, in quibus injuriam intulit, quasi ex debito gratias e contra recipiendo, quin seipsum quidem convenienter condemnet malitiæ; admiretur autem jure merito ob amorem sapientiæ illum, cujus exemplo elongandi se a malitia juvamen habuit, et transitum faciendi ad bonum experimento cognitum; talis omnino deinceps et ipse effectus insidiatoribus, qualem habuit eum, cui fuerat insidiatus, qui beneficiis superavit malitiam ad confœderationem. Et ista quidem Paulo satisfuissent, ut erudiret dociles ad vitam temperantem. Sciens vero aliquos ad id difficile adduci, pluribus aliis adhortationibus abducere nos ingeniose tentat, a vanitate **291** nominibus celebribus inducens ad rectam legem; aliquando quidem: « Dei templum estis [42]; » nonnunquam vero: « Uti filii lucis ambulate [43]; » et iterum: « Digne Evangelio conversamini [44]; » et rursum: « Vestra corpora sunt membra Christi [45]; » et alias nos sanctos et immaculatos vocat, alias irreprehensibiles, et sinceros Dei filios, et inculpatos [46]. Hæc tanquam præsentia contestans, quæ adhuc non præsentia oportet acquirere, ut ne falsis laudibus suggillemur. Gaudeamus autem de hisce compellati, quæ ex operibus sumus, verum testimonium conscientia, et non ironice agnoscentes. Deinceps vero, multam nostri progressus curam suscipiens utque nos omni modo in virum perfectum constituat ad mensuram ætatis plenitudinis Christi [47] sollicitus exsistens omnem penitus movet machinam, nihil derelinquens eorum, quæ ad hoc perficiendum conferunt.

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ'.

Αὐτίκα γοῦν νεκροὺς εἶναι βούλεται, καὶ ἐσταυρωμένους τῷ κόσμῳ, οὐδενὸς οὐ τῶν ἡδέων τούτων, οὐ τῶν λυπηρῶν λαμβάνοντας αἴσθησιν· ἐπειδὴ κατ' αὐτὸν παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, μικρὰ καὶ λυποῦν ὡς σχῆμα, καὶ εὐφραῖνον ἐν τῇ παρόδῳ, ὁμοίως μικρὰ, οὐ χρονίζοντα, οὐδὲ μακρᾷ τῇ παραμονῇ τὴν ἑκατέρων ποιούμενα αἴσθησιν, ὀξυτάτῃ δὲ D παρατρέχοντα φορᾷ, καὶ μνήμης ἐν τῇ ψυχῇ ἴχνος οὐ καταλιμπάνοντα τῇ ταχύτητι. Φησὶ γοῦν· « Ἀπεθάνετε τῷ κόσμῳ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ· » ἄλλην ζωὴν εἰδὼς μετὰ τὸν εἰρημένον θάνατον, ἣν ζῶσιν οἱ συναναστάντες Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητοῦντες καὶ φρονοῦντες, ἀποθανόντες ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, καὶ οὐκ ἔτι ζῶντες ἐν αὐτοῖς, ὥς τινες, οἷς ἐπιτιμᾷ λέγων, « Εἰ ἀπεθάνετε ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, » τί ὡς ζῶντες ἐν τῷ κόσμῳ δογματίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς· πάντα γὰρ εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει τοῖς παύσασι τῷ θανάτῳ τὴν πρὸς αὐτὰ τῆς ὀρέξεως

CAPUT XLVIII.

Statim igitur mortuos esse vult, et crucifixos mundo, nullius neque delectabilium istarum rerum, neque molestarum sensus esse participes, quoniam secundum ipsum « præterit figura hujus mundi [48];» et tam quod affert dolorem, parum cruciat, quam quod delectat per transennam similiter parum solatur. Utrumvis enim nec diuturno tempore perdurat, nec prolixe perseverans sensum afficit; transcurrit vero velocissimo motu, et in anima vestigium memoriæ nullum præ celeritate relinquit. (Ait itaque): « Mortui enim estis mundo, et vita vestra in Deo cum Christo abscondita est [49]: » aliam vitam sciens fore post præfatam mortem, qua vivunt, qui cum Christo consurrexerunt, **292** quærunt ea, quæ sursum sunt, sapiuntque, mortui ab elementis mundi, et nec adhuc viventes intra ipsos, ut quidam, quibus succenset dicens: « Si mortui estis ab elementis mundi [50]; » ecquid quasi viventes in mundo

[42] I Cor. III, 16; II Cor. VI, 16. [43] Ephes. V, 8. [44] Philipp. I, 27. [45] I Cor. VI, 15. [46] Coloss. I, 22. [47] Ephes. IV, 13. [48] I Cor. VII, 31. [49] Coloss. III, 3. [50] Coloss. II, 20.

decernitis, ne tangas, neque gustes, nec attingas; A omnia etenim ad corruptionem abusu his qui præ morte, ad illa cupiditatis impetu ferri desierunt. Sed et vosmetipsos, inquit, Deo exhibete, velut e mortuis viventes; ea parte quidem emori nos volens, qua passiones concupiscentis adversus spiritum carnis operantur [51], ea vero parte vivere præcipiens, qua virtutis opera perficiuntur ad placendum Deo. Hac de causa hostiam quoque viventem nominat eos, qui mortificarunt membra super terram [52], et in novitate vitæ ambulant [53] nec ad prava moventur mortificata per immolationem potentia, quæ circa ea est, neque pigrescunt ad bona, quandoquidem cum sint hostia vivens, vim, quam habent ad utilia, non abstulerunt simul cum robore, B quod est ad minime decentia, ipsa autem usi sunt efflorescente, et recente, contra carnis antiquum adversarium sensum, haud attracti deinceps ab ejus irrationalibus concupiscentiis, quia perfecte translati sunt e corporea in spiritalem conversationem, et vivunt non amplius in carne, sed spiritu.

ὁρμήν. Ἀλλὰ καὶ παραστήσατε ἑαυτούς, λέγει, τῷ Θεῷ ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας· μέρει μὲν τεθνάναι θέλων ἡμᾶς, ᾧ τὰ τῆς ἐπιθυμούσης κατὰ τοῦ πνεύματος σαρκὸς ἐνεργεῖται πάθη, μέρει δὲ ζῆν ἐγκελευόμενος ᾧ τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτελεῖται πρὸς τὸ ἀρέσκον Θεῷ. Τούτου χάριν καὶ θυσίαν ζῶσαν ὀνομάζει τοὺς νεκρώσαντας τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐν καινότητι ζωῆς περιπατοῦντας, οὔτε πρὸς τὰ φαῦλα κινουμένους νεκρωθείσης τῇ θυσίᾳ τῆς πρὸς ταῦτα δυνάμεως, οὔτε ἀργοῦντας τῶν καλῶν, ἐπειδὴ ζῶσα ὄντες θυσία τὴν πρὸς τὰ χρήσιμα ἰσχὺν οὐ συνανεῖλον τῇ πρὸς τὰ οὐ καθήκοντα ῥώμῃ, ἀκμαζούσῃ δὲ αὐτῇ, καὶ νεαρᾷ κέχρηνται κατὰ τοῦ πάλαι τῆς σαρκὸς πολεμίου φρονήματος οὐκ ἐξελκόμενοι λοιπὸν ὑπὸ τῶν τ[οι]ούτων ἀλόγων ἐπιθυμιῶν διὰ τὸ μεταβεβηκέναι παντελῶς ἐκ τῆς σωματικῆς εἰς πνευματικὴν ἀγωγήν, καὶ ζῆν οὐκ ἔτι ἐν σαρκί, ἀλλὰ πνεύματι.

CAPUT XLIX.

Istis etenim videtur dicere: « Non estis in carne, verum in spiritu [54], » adhuc circumdati carnea massa, nullo modo tamen etiamnum impediti ullatenus ab ea, « quia non regnat peccatum in ipsorum **293** mortali corpore [55] » neque adhuc tyrannice, ac vi compellit ad obediendum propriis jussis, et ejus qui repugnat legi mentis, versaturque in membris infirmi [56], C quo captivum eum redigat in servitutem sub lege peccati, imo econtra redactus ipse sit in obedientiam mandatorum Christi, et succumbat serviliter melioribus legibus. Quibus congaudere Paulus monens secundum interiorem hominem, dicit: « In promptu habens ulcisci omnem inobedientiam [57] » et adversus ea, quibus deceptus quandoque erraverat pugnam redintegraturum se denuntians, adhibito deinceps studio, contra ea operando laboribus in corpus pro virtute susceptis, quæ illectus rebus oblectantibus ab ipso passus fuerat. Quænam enim, et cujusmodi et quonam pacto hæc ultio facta sit edocet Romanos, scribens: « In quibus, inquit, sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, et D iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ipsa servire justitiæ in sanctificationem [58]: » sciunt vero quis, et quantus sit labor, qui coguntur transmutare pravam habitudinem in bonam a consuetudine veluti tyrannide oppressi; unde et qui valide contendendo processisse videntur indefessis laboribus, dum consuetudo celeriter, quemadmodum per catenam, retro trahit, inde facile subtus revertuntur, et persæpe multus labor tandiu efficitur inutilis, donec sæpius secedentes, et crebro repedantes possint paulatim averti ab illis vitiis, in quibus fuerant educati, atque traducere statum

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ'.

Τούτοις γὰρ καὶ λέγειν ἔοικεν· « Οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, » ἔτι μὲν περικειμένοις τὸν σαρκικὸν ὄγκον, οὐκ ἔτι δὲ παρενοχλουμένοις ἐν οὐδενὶ παρὰ τούτου τῶν μὴ βασιλεύειν « τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ θνητῷ αὐτῶν σώματι, » μηδὲ τυραννικῶς ἔτι βιάζεσθαι πρὸς ὑπακοὴν τῶν ἰδίων ἐπιταγμάτων τοῦτ' ἀντιστρατευομένου τῷ νόμῳ τοῦ νοός, τοῦ ἐμπολιτευομένου ἐν τοῖς μέλεσιν ἀσθενοῦντος, αἰχμαλωτεῦσαι τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, ἀνταιχμαλωτευομένου δὲ πρὸς ὑπακοὴν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἴκοντος δουλικῶς τοῖς κρείττοσι νόμοις, οἷς συνήδεσθαι ὁ Παῦλος κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπόν φησιν· « Ἐν ἑτοίμῳ πᾶσαν ἔχων ἐκδικῆσαι παρακοήν· » ἅπερ ἀπατηθεὶς ἐσφάλη ποτέ, ταῦτα ἀναπαλαίσειν ἐπαγγελλόμενος τῇ μετὰ ταῦτα σπουδῇ τῷ δρᾶσαι τοῖς ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς εἰς τὸ σῶμα πόνοις ἅπερ δελεασθεὶς τοῖς ἥδουσιν ἔπαθε παρ' αὐτοῦ. Τίς γὰρ ἡ τοιαύτη, καὶ ὅπως γινομένη ἐκδίκησις, ἐκδιδάσκει Ῥωμαίοις γράφων, ἐν οἷς φησιν, « Ὥσπερ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω παραστήσατε αὐτὰ δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. » Ἴσασι δέ, τίς, καὶ ὅσος ὁ κόπος οἱ μεταρυθμίζειν πονηρὰν ἕξιν εἰς ἀγαθὴν βιαζόμενοι τῇ συνηθείᾳ τυραννούμενοι· καὶ ὅπερ ἐν τῷ σπουδαζομένῳ δοκοῦσι προκόπτειν πόνοις ἀτρύτοις, τοῦθ' ὑπονοστοῦντες ῥᾳδίως τοῦ ἔθους αὐτοὺς καθάπερ ἐκ δεσμοῦ συντόμως ἕλκοντος εἰς τοὐπίσω, καὶ τὸν πολὺν πόνον πολλάκις ποιοῦντος τέως ἀνόνητον ἕως πολλάκις ἀναχωροῦντες, καὶ πολλάκις ἀναποδιζόμενοι δυνηθῶσι κατ' ὀλίγον ἀποστῆναι τῶν ἐν οἷς ἦσαν γεγενημένοι κακῶν, καὶ τὴν διάθεσιν μεταγαγεῖν τελείως ἀπὸ τῶν χειρίστων ἐπὶ τὰ κάλλιστα, ὡς χρησιμεύειν ταῦτα τὰ μέλη κατὰ τῶν πολεμίων παθῶν, ὅπλα δικαιοσύνης ἐξ ὅπλων ἀδικίας γενόμενα, καὶ

[51] Galat. v, 17. [52] Col. III, 5. [53] Rom. vi, 4. [54] Rom. VIII, 9. [55] Rom. vi, 12. [56] Rom. VII, 23. [57] II Cor. x, 6. [58] Rom. vi, 19.

τούτοις ἐνδίκως χειρούμενα, οἷς πρότερον παρανόμως ὑπούργει πρὸς ὄλεθρον τῶν κεκτημένων.

A perfecte a pessimis ad optima, ut inserviant utiliter membra ipsis adversus passiones hostiles arma justitiæ facta ex armis injustitiæ, atque istis juste subjecta, **294** quibus prius injuste ministrabant ad perniciem possidentium.

ΚΕΦΑΛ. Ν'.

Ὀφθαλμὸς μὲν γὰρ ὁρῶν τὰ τοῦ πλησίον καλὰ, ὅταν κινεῖ πρὸς ἐπιθυμίαν ἢ βασκανίαν τὸν νοῦν, ὅπλον γίνεται ἀδικίας, εὐχαριστεῖν δὲ τῷ δεδωκότι παρασκευάζων, ὅπλον δικαιοσύνης καθίσταται· καὶ γλῶσσα κακηγορίαις καὶ διαβολαῖς διακονοῦσα, καὶ χεὶρ ὑπουργοῦσα πλεονεκτικαῖς ἁρπαγαῖς, καὶ καρδία τεκταινομένη λογισμοὺς πανούργους κατασκευάζοντας ἕκαστον τούτων πρὸς τὸ λαβεῖν πέρας, οἷον ἔσχεν ἡ πρόθεσις δύσφημον εἰκότως δέχεται τὴν προσηγορίαν, B δεξιὰν δὲ πληροῦντα καὶ συμφέρουσαν τάξιν, ἀξίαν τοῦ ἔργου τὴν ὀνομασίαν λαμβάνει, ἐνεργοῦντα νομίμως, καὶ ἀοιδίμοις κλήσεσι σεμνυνόμενα. Ἐπεὶ οὖν, καὶ θυσία ἐστὲ ζῶσα εἰς τὴν λογικὴν λατρείαν εὐάρεστοι τῷ Θεῷ, καὶ συναπεθάνετε τῷ Χριστῷ συνταφέντες αὐτῷ κατὰ τὸ νενεκρῶσθαι τῷ κόσμῳ, καὶ συνανέστητε εἰς τὸ τὰ ἄνω φρονεῖν οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος, καὶ τὸ πολίτευμα ἔχετε ἐν οὐρανῷ πρὸ τῆς ἀναστάσεως τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασιν βιοῦντες ἀμέριμνον κατὰ τοὺς ἀγγέλους ζωὴν, ἣν καὶ δυνατὴν ὑποτιθέμενος Παῦλος ἔλεγεν· « Εἴπως καταντήσωμεν εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, » φθάσας τὸν καιρὸν τῇ πρεπούσῃ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ διαγωγῇ, κἂν οὐκ ἐφθακέναι τέως, ἣν ἐντὸς C ὑπεχορίζετο οὗ ταπεινῷ φρονήματι κρύπτων τῆς ἀρετῆς τὸ ἀξίωμα· καί· « Φῶς ἐστε, καὶ ἅλας τοῦ κόσμου » αὐστηρῷ μὲν στύφοντες ἤθει τοὺς ἀδιαφορίᾳ διακεχυμένους, καὶ ὄντας σήψεως οὐ μακρὰν, λάμποντες δὲ τῷ ἐπισήμῳ τῆς πολιτείας, καὶ « τοὺς ὁρῶντας τὰ καλὰ ὑμῶν ἔργα, » κατὰ τὴν Κυριακὴν φωνὴν, ἐπὶ δοξολογίαν τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς ὑμῶν διεγείροντες, ἐπιμένετε τῷ καλῷ, ἢ καὶ μᾶλλον ἐν τούτοις προκόπτετε, προτροπὴ τῶν ῥαθυμοτέρων, ἐν οἷς πλεονεκτεῖτε, γινόμενοι, διπλοῦν ἐκ τούτου πεπεισμένοι, ἢ καὶ τριπλοῦν παρὰ τοῦ Δεσπότου σχήσειν τὸν ἔπαινον. Ὁ γὰρ τὸν τοιοῦτον, οἷον ὑμεῖς, μετερχόμενοι βίον ἐν οἷς πρὸς τὴν ἀκρίβειαν ἑαυτὸν ῥυθμίζει τῆς τελειότητος, ἕνα μὲν ἔχει αὐτοῦ τοῦ ἔργου μισθὸν, ἄλλον δὲ ἐφ' οἷς εἰς μίμησιν τοὺς D ὁμοζήλους προτρέπεται, καὶ τρίτον ὑπὲρ ὧν τοὺς ξένους τῆς θεοσεβείας ὠφελεῖ, εὐσεβῆ κρίνειν παρασκευάζων αὐτοὺς τὴν θρησκείαν τῷ ἀνεπιλήπτῳ τῆς πολιτείας, καὶ μόνην ὄντως ἁγίαν τοῦ Θεοῦ, τούτοις κοσμουμένην τοῖς ἔργοις, οἷς πρέπει κοσμεῖσθαι τοὺς ἐπιγραφομένους ἡγεμόνα Θεὸν, καὶ ζῶντας ὡς ἡ τοῦ ἐπιστατοῦντος ἀρέσκεται δικαιοσύνη, ἐξαιρέτοις ἐγκαλλωπίζεσθαι πλεονεκτήμασι θέλουσα τοὺς ἐπαγγελλομένους τὴν πρὸς αὐτὴν οἰκειότητα, καὶ λέγουσα πρὸς τοὺς εὐκαίρως· « Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλέον τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Γραμματέων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. »

CAPUT L.

Oculus quippe intuens bona ejus qui prope est, quando mentem commovent ad concupiscentiam, vel invidiam, armatura efficitur iniquitatis; præparans autem se ut gratias agat datori, evadit armatura justitiæ; et lingua, quæ malignis accusationibus atque calumniis inservit; ac manus quæ avaris rapinis cooperatur; et cor, quod versutas fabricatur cogitationes; unumquodque apparat se ad terminum eum prehendendum, cujusmodi habuit propositum, male ominatam congrue suscipit appellationem; si adimpleat vero dexteram et utilem ordinationem, accipit dignam opere denominationem; operatur quippe legitime, et celebribus vocabulis honestatur. Quandoquidem igitur et hostiæ estis viventes ad rationabile obsequium beneplacentes Deo [59], et commortui estis Christo, consepulti ipsi [60] secundum quod mortui estis mundo, et consurrexistis ad sapiendum ea, quæ sursum sunt, ubi Christus est in dextera Dei sedens [61], et conversationem habetis in cœlo [62], ante resurrectionem degentes eam vitam curis vacuam, quam post resurrectionem secundum angelos degetis, et quam supponens possibilem Paulus dicebat: « Si quopiam modo occurramus in exsurrectionem mortuorum [63], » cum prævenisset tempus vitæ ratione, quæ tempus illud deceat, etsi non eo usque se pervenisse, ubi erat, prætexeret, humili sensu occultans virtutis dignitatem; et: « Lux estis, et sal mundi [64], » **295** moribus quidem austeris astringendo eos, qui dissoluti sunt negligentia, neque procul absunt a corruptione, fulgentes vero insigni conversatione, et eos quoque, qui « vident opera vestra bona, » juxta Dominicam vocem, ad glorificationem « Patris vestri, qui est in cœlis [65], » excitando permanete in bono, aut et magis in his progrediamini. Incitamentum tardioribus effecti in his, in quibus superiores evasistis, duplicem exinde persuasi, quin et triplicem a Domino laudem vos habituros. Qui enim ad talem vitam, qualem vos pertransitis, in his quæ spectant ad diligens perfectionis studium seipsum accommodat, unam quidem habet ipsius operis mercedem, aliam vero in eo quod ad imitationem eos provocat, qui eodem tenentur studio, et tertiam, eo quod eos juvet, quibus insuetus est divinus cultus, tali irreprehensibili conversatione efficiens, ut judicent ipsam religionem solam vere dignam esse Deo, iis adornatam operibus, quibus decet exornari eos, qui Deum sibi præsidem ascribunt, et vitam degunt, sicuti justitia illius, qui præest, gratum habet ac placitum, quæ vult ut eximiis condecorentur prærogativis, qui familiaritatem cum ipsa profitentur, eosque tempestive monet. « Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Pharisæorum et Scribarum, non intrabitis in regnum cœlorum [66]. »

[59] Rom. xii, 1. [60] Rom. vi, 4. [61] Coloss. iii, 1. [62] Philipp. iii, 20. [63] ibid. 11. [64] Matth. v, 13. [65] ibid. 16. [66] ibid. 20.

CAPUT LI.

A

Quod autem tunc apostolis fuere Pharisæi circa justitiam studiose colendam, qui scilicet ipsis quasi contrarii erant oppositi; id sunt vobis **296** inpræsentiarum hi, qui ejusdem instituti consortes esse videntur; verum ex vitæ opum affluentia recusant vestram habere communionem, et vobiscum quidem ab initio viæ inceperunt iter ad promissionem, attamen ad ipsius terminum minime pervenerunt. Retinuit enim ipsos cum filiis Ruben et Gad, et dimidia tribu Manasse terra jumentorum altrix, et multiplicis curæ, effecitque, quod pars viæ, quæ peracta erat, frustra suscepta fuisset, cum scopus non bene cessisset secundum quod oportebat; ob temporis, quod jam præcesserat, defectum, nec habuisset exitum eo modo, quo propositum ab initio requirebat. Etenim secundum veracem sermonem vanus est omnis labor, ac revera inutilis, qui minime pervenit ad illud, ad quod a principio collimavit, quiescit vero ante finem, et deficit illic, ubi nihil fructuum propositorum percipere licet; unde vos quidem, o dilecti, currentes secundum scopum ad bravium vocationis supernæ [67], et proximi jam coronis cum sitis, nolite abjicere bonam alacritatem, ipsam vero successoribus vestris transmittite eo modo vigentem, quo eam apprehendistis ab his, qui præcesserunt. Eos autem, qui hactenus delectantur vanitate, laboresque ad virtutem pertinentes terrenis super industriis impendunt, misereamini quidem uti laborantes inutiliter, atque seminantes in carne, ex qua meti assolet corruptio.

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ'.

Ὅπερ δὲ τοῖς ἀποστόλοις ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι τότε, κατὰ τὴν σπουδαζομένην δικαιοσύνην ἀντιδιαστελλόμενοι δῆθεν αὐτοῖς, τοῦτό εἰσιν ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι οἱ κοινωνεῖν δοκοῦντες τοῦ ἐπιτηδεύματος καὶ τῷ πολυύλῳ τῆς ζωῆς τὴν πρὸς ὑμᾶς ἀρνούμενοι κοινωνίαν, μεθ' ὑμῶν ἀρξάμενοι τῆς ἐπὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἀπαρχῆς ὁδοῦ, καὶ πρὸς τὸ πέρας ταύτης οὐχ ἀφιγμένοι. Κατέσχε γὰρ αὐτοὺς μετὰ τῶν υἱῶν Ῥουβὶμ, καὶ Γὰδ, καὶ τοῦ ἡμίσους φυλῆς Μανασσῆ ἡ κτηνοτρόφος καὶ πολυμέριμνος γῆ, καὶ τὸ ἀνυσθὲν τῆς ὁδοῦ ποιήσασα μάταιον, οὐ προχωρήσαντος εἰς δέον διὰ τὸ λειπόμενον τοῦ προλαβόντος χρόνου, οὐδὲ ἐξελθόντος οὕτω τοῦ σκοποῦ, ὡς εἶχεν ἐκ προοιμίων ἡ πρό-

B

θεσις. Εἰκαῖος δὲ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον πᾶς μόχθος καὶ ὄντως ἀνόνητος ὁ μὴ πρὸς τοῦτο ἥκων, πρὸς ὅπερ ἔβλεπεν ἀπ' ἀρχῆς, πρὸ τοῦ τέλους δὲ παυόμενος, καὶ καταλήγων ἐκεῖ, ἔνθα μηδὲν ἔστι τῶν προκειμένων καρπώσασθαι, ὅθεν ὑμεῖς μὲν, ἀγαπητοὶ, κατὰ σκοπὸν τρέχοντες ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, καὶ τῶν στεφάνων ὄντες πλησίον, μὴ ἐκλύετε τὴν ἀγαθὴν προθυμίαν, οὕτω δὲ ταύτην τοῖς μεθ' ὑμᾶς παραπέμψατε, ὡς αὐτὴν παρελάβετε παρὰ τῶν προλαβόντων ἀκμάζουσαν, τοὺς δὲ τερπομένους τέως τῇ ματαιότητι, καὶ τοὺς ἐπιβάλλοντας πόνους τῇ ἀρετῇ ταῖς γηΐναις φιλοπονίαις προσαναλίσκοντας, ἐλεεῖτε μὲν ὡς μοχθοῦντας ἀνόνητα, καὶ σπείροντας εἰς τὴν σάρκα, ἐξ ἧς ἔστι θερίσαι φθοράν.

CAPUT LII.

C

Neque valde contra eos contentiose rixemini, eo quod improbe se gerant in his quæ vitam decent apostolicam. Quos **297** non pudore affecit opus, illos non afficiet verecundia sermo, cum possint ad exhortationes impudentiores esse, ne videantur clare convicti, omnibusque palam manifestati ex reprehensione ob res male gestas; siquidem hosce excipiatis benigne, ne rursus censeant se victos esse silentio; si enim ad correctionem se paratos exhiberent, omnino præ admonitionibus humanis Domini verba doctrinam continentia veneratione prosequerentur, quæ fuit effatus ad habentem multas possessiones: « Si vis esse perfectus, vende tuam substantiam, et da pauperibus; et accipe crucem, et post me sequere [68]; » his ipsum exonerans, ut angustam et strictam per viam facile iter faceret, quorum hi gravem et onerosam acquisitionem amplexantur, difficilem sibimetipsis, aut etiam impossibilem penitus ingressum in regnum cœlorum reddentes foramini acus assimilatum a Veritate [69], et quod vix suscipit animam nudatam sollicitudinibus sæculi, atque semotam ab omni perturbatione; cumque etiam hæc forte a se dimoveat, et vim inferat, in introitu gloriæ, quæ in via sita est, eo

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ'.

Μὴ πάνυ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐρεσχελεῖτε φιλονείκως ὡς πλημμελοῦντας εἰς τὰ καθήκοντα τῷ ἀποστολικῷ βίῳ. Οὓς γὰρ οὐκ ἐνέτρεψεν ἔργον, τούτους οὐ δυσωπήσει λόγος μᾶλλον πρὸς τὰς παραινέσεις ἀναισχυντεῖν δυναμένους ὡς μὴ προφανῶς δοκεῖν ἁλίσκεσθαι, καὶ δήλους πᾶσιν ἐπὶ τοῖς ἐλέγχοις γίνεσθαι τῆς δυσπραγίας· εἴπερ εὐγνωμόνως δέχεσθε τούτους, ἵνα μὴ πάλιν τῇ σιωπῇ ἡττῆσθαι νομίζωνται· εἰ γὰρ πρὸς διόρθωσιν εἶχον ἐπιτηδείως, πάντως ἂν πρὸ τῶν ἀνθρωπίνων παραινέσεων, τοὺς τοῦ Κυρίου διδασκάλους μᾶλλον ᾐδέσθησαν λόγους, οὓς πρὸς τὸν πολυκτήμονα ποιούμενος ἔλεγεν· « Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ λάβε τὸν σταυρὸν, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, » τούτων

D

ἀποφορτίζων αὐτὸν, ἵνα τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην διοδεύσῃ ὁδὸν εὐμαρῶς ὧν οὗτοι βαρεῖαν καὶ ἐπαχθῆ τὴν κτῆσιν οὖσαν ἀσπάζονται, δύσκολον ἑαυτοῖς, ἢ καὶ πάντη ἀδύνατον τὴν εἰς τὴν βασιλείαν κατασκευάζοντες εἴσοδον, ὀπῇ ῥαφίδος ὁμοιωθεῖσαν παρὰ τῆς Ἀληθείας, καὶ μόλις δεχομένην γυμνὴν φροντίδων βιωτικῶν, καὶ πάσης ὀχλήσεως ἀπηλλαγμένην ψυχὴν, καὶ ταῦτα ἴσως ὠθουμένης καὶ δόξῃ παρόδῳ βιαζομένης τὴν εἴσοδον διὰ τὸ στενὸν τῆς πύλης, καὶ δυσέμβατον, καὶ αὐτὰ θλιβούσης τὰ πλαγίως εἰσερχό-

[67] Philip. III, 14. [68] Matth. XIX, 21-23. [69] ibid. 24.

μενα σώματα, μήτιγε ὄγκοις ἐπηχθισμένα βαρυτάτων φορτίων· πῶς ἐροῦσιν οἱ τὰ σκύβαλα καὶ σκυβάλων ἐκλυτώτερα περιέποντες ὡς τίμια πράγματα· « Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι, » οὔτε καταλιπόντες τι, καὶ ἃ μὴ εἶχον κτησάμενοι, ὥσπερ ἐμπορείας οὐ φιλοσοφίας ὑπόθεσιν τὸν μοναδικὸν βίον πεποιημένοι; Ἔστι δὲ ἐμπορείας ἀληθῶς μεγίστης ἀφορμὴ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐ τῶν παρόντων λαμπρῶν, πενίᾳ μὲν, καὶ ἐνδείᾳ, καὶ τοῖς ἄλλοις νῦν δοκοῦσι σκληροῖς, τῶν ἐκεῖ πάντων ἡδέων προξενοῦσα τὴν ἀπόλαυσιν, τῷ δὲ ἀφανεῖ, καὶ ἀσήμῳ παῤῥησίαν τὴν ἐπὶ Θεοῦ, καὶ δόξαν παρέχουσα αἰώνιον· ὧν τὴν ἐλπίδα βεβαίαν ἐπὶ συνειδότι τῶν πεπραγμένων ἔχοντες ὑμεῖς, ἔτι μὲν καὶ ἔτι καταφρονεῖν σπουδάζετε ὧν ἤδη καλῶς λογισάμενοι B κατεφρονήσατε δικαίως τοιούτων, καὶ ὄντων ἀληθῶς, καὶ ἐῤῥιμμένων τοῖς νήφουσι, κἂν εἰ σπουδαῖα καὶ ἐπιθυμητὰ τοῖς ἄφροσιν ἔδοξεν, ἠπατημένῃ φαντασίᾳ προσθεμένοις ὡς ἀστείοις τοῖς λίαν αἰσχροῖς, καὶ ἐρασθεῖσι τῆς ὕλης, καθάπερ ὄντως εὐμόρφου γυναικὸς, οὐκ οὔσης τοιαύτης, ἀλλὰ κεχρωσμένης ἄνθει φαινομένῳ τοιούτῳ, καὶ συναρπάζοντι πρὸς τέρψιν τοὺς πρὸ τῶν ὠφελίμων ἀρεσκομένους τοῖς ἥδουσι, καὶ τῶν συμφερόντων μᾶλλον αἱρουμένους τὰ λίχνῳ δελεάσματι τὰς ὁρμὰς προκαλούμενα.

A quod angusta sit, et invia janua, conteratque ipsa ex obliquo introeuntia corpora, nedum graviorum ponderum acervis onerata, quomodo dicent, qui stercora et stercoribus exsolutiora circumferunt, ac si essent res maximi pretii: « Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te [70], » qui nec vel quidquam dereliquerunt, et quæ non habebant, possederunt tanquam mercaturæ, non philosophiæ materiam, vitam monasticam computantes? Est autem ipsa veræ mercaturæ maximæ, futurorum **298** scilicet occasio bonorum, non præsentium splendidorum, paupertate quidem, et egestate, ac aliis, quæ nunc dura videntur, comparans omnium, quæ illic sunt, suavitatum fruitionem, ignobili vero, et ignoto fiduciam ad Deum, et gloriam præbens æternam: quorum firmam spem in conscientia factorum vos habentes, etiam equidem atque etiam contemnere studete quæ jam præclare ratiocinati contempsistis jure merito talia qualia vere sunt, et sobriis abjecta, licet studiose affectanda et expetenda visa sint ineptis, qui deceptæ imaginationi applicant, velut urbana, quæ valde sunt turpia, et amore capiuntur sordium mundanarum, et quidem (exempli gratia) formosæ mulieris, quæ tamen talis non est, sed fucata et excolorata flore hocce modo apparente, et corripiente ad voluptatem eos, quibus, quæ dulcia sunt præ utilibus placent, quique magis eligunt ea, quæ dolosa illecebra provocant appetitus, quam ea quæ conducunt.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓʹ.

Τῶν δὲ τῆς διανοίας κινημάτων ἐπιμελήθητε, προσέχοντες πῶς τὰς ὑπομνήσεις τῶν πραγμάτων ἐργάζονται, προσπαθῶς ἢ ἀπαθῶς τὰς φαντασίας τούτων δεχόμενα. Πολλὰ γὰρ ἀτάκτως ὁρμῶντα βλάπτειν εἰώθεισαν ταῦτα, καὶ τῶν ἐν ταῖς πράξεσι πλείονα εὐκόλως ἐν τοῖς λογισμοῖς τοῖς πάθεσιν εἴκοντα, καὶ συντιθέμενα τούτοις ἀφανῶς, καὶ τῆς συνέσεως, οὐδὲν σημεῖον τοῖς ἔξω παρέχοντα ἡττώμενα, καὶ πίπτοντα πολλάκις, καὶ τῆς πτώσεως πρὸ τῆς ἐνεργείας τέως λανθάνοντα τοὺς οὐ πεφυκότας τὰ ἔνδον ὁρᾷν· καὶ σεμνὸς μὲν ἐκ τῆς καταστολῆς τοῖς παροῦσι φαίνεται ὁ τυχὼν, τὰ κρυπτὰ αἴσχη αὐτὸς ἐπιστάμενος μόνος καὶ ἐρυθριῶν ἐφ' οἷς τῷ φαινομένῳ τὸ ἀφανὲς ἐναντίως διάκειται τῇ τιμωμένῃ D σκηνῇ ἀντιφθεγγομένης τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ συνειδὸς καταδύεσθαι παρασκευαζούσης εἰκότως, ὅτι μὴ συμφωνεῖ τῇ ὑπολήψει τὰ τῆς καρδίας ἐνθύμια τοιαῦτα, οἷα παρὰ τῶν ἱστορούντων δοξάζεται. Ἀλλ' ἔοικε τάφῳ κεκονιαμένῳ τὸ σοβαρὸν τῆς διανοίας πεπληρωμένης ὡς ὄντως τύμβου ὀστέων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. Τί γὰρ αὕτη μνήματος, ὅταν τὰ μὴ καθήκοντα λογίζηται, διαφέρει, ὁμοίως ἀκάθαρτος οὖσα ἐκείνων, καὶ μᾶλλον ἀκάθαρτος; Σῆμα μὲν γὰρ ἐπ' ὀλίγον ἔχει τὴν δυσωδίαν μυδῶντος ἔτι τοῦ σώματος. Τοῦ δὲ ἰχῶρος ἀποστάζοντος τῶν ὀστέων, λοιπὸν τῆς δυσωδίας ἀπήλλακται, τῶν σαρκικῶν εἰς τὴν γῆν ἀναλυθεισῶν, καὶ κόνιν λεπτὴν, ἐξ ὧν καὶ

CAPUT LIII.

Intellectus vero motiones diligenter curate, attendentes quo pacto revocatæ res in memoriam operantur, absque affectu, vel cum affectu imaginationes ipsarum excipiendo. Hæ quippe (scilicet motiones mentis) valde incomposite irruentes lædere consueverunt; cum non pauca, quæ in actionibus consistunt, facile cedant affectionibus, quibus cogitationes involutæ sunt, cumque his clanculum astipulentur, nullumque signum perspicaciæ in judicando exterioribus exhibeant, succumbunt sæpius, et procidunt; ac interim ante casus **299** effectum latebant eos, qui non consueverunt interiora perspicere: unde honestus quidem, et gravis apparet præsentibus ex modestia in vestitu quivis ille sit, latentia dedecora sciens ipse solus, et erubescens, eo quod apparenti contrarium sit id, quod non apparet, veritate contradicente ostentationi æstimatæ, et efficiente, ut merito erubescat conscientia, quia non consonant existimationi tales cogitationes cordis, quales ab his, qui visunt, celebrantur. Quare similis est sepulcro dealbato fastuosus status intellectus, repleti (perinde ac si revera tumulus foret) ossibus cadaverum et omni spurcitia [71]. Quid enim hic (scilicet intellectus) differt a monumento, quando cogitat, quæ decentia minime sunt? est quippe tunc æque impurus atque illud, imo et immundior: sepulcrum namque brevi tempore fetorem habet,

[70] Luc. XVIII, 28. [71] Matth. XXIII, 27.

dum corpus tumidum adhuc putrescit, cum vero sanies ab ossibus distillarit, abscedit, quod reliquum mali odoris est, carnea substantia in terram resoluta, inque pulverem exilem, e quibus et vigens consistentiam habuit, quæ lutum erat coloratum sanguine, ac pituita, hæc quidem albescens, illo autem rubescens, atque ista coloratione illustrabat qualitates delicatas, quæ in apparentia eminebant; cor vero cogitationibus repletum indecentibus continuam maleolentiam possidet, corrupto corpore deterius olens, et ipsum solum propriæ capiens turpitudinis damnum.

A ἀνθοῦσαι τὴν σύστασιν εἶχον, πηλὸς οὖσα κεχρωσμένος αἵματι, καὶ φλέγματι, τῷ μὲν λευκαινόμεναι, τῷ δὲ ἐρυθραινόμεναι, καὶ λάμπουσαι τῇ χρώσει ταύτῃ τὰς ἐπιπολαζούσας τῇ ἐπιφανείᾳ λίχνους ποιότητας· καρδία δὲ πεπληρωμένη ἐνθυμίων ἀπρεπῶν, διηνεκῆ τὴν ἀκηδίαν κέκτηται, σεσηπότος σώματος ὄζουσα χαλεπώτερον, καὶ αὐτὴ μόνη τῆς οἰκείας αἰσχρότητος ἀπολαύουσα.

CAPUT LIV.

Cum ii qui mentem apparenti adhibent ornamento **300** nihil sciant eorum, quæ clanculum animo agitantur, quinimo cum stupore quandoque admirentur gravitatem, quæ aspicitur, et est in aliqua existimatione; ingenium namque tranquillum, et oculus severus., et tetricus vultus nihil aliud clamant, quam plurimam in imo firmitatem sollicitudinis meliorum ex his, quæ supra dicta sunt, quæ (sollicitudo) his, qui ignorant animi agitationes intimis inhabitantes in recessibus, præbet suspicionem, cum putent, gestibus animi consonare dispositionem. Id igitur (ut valde consentaneum est) persuadeat nobis, ut his quæ sunt exterius assentiantur ea quæ interius exstant, et ut secundum externam opinionem, similiter mores componatis interius, ad effectum apparendi Deo in cogitationibus tales, quales hominibus esse videmur, ea scilicet mente pervolventes, quæ a multis etiam existimari putamus: et quidem (uti scitis et ipsi horum experientiam habentes) non valde difficile est his, qui perite hoc facere sibi proponunt, si causas perscrutati, ipsas reprimant; faciendo cessare facile quæ ex his enascuntur turbulenta. Cum etenim voluptas ac dolor subsequantur cupiditatem, et cupiditas sequatur sensum, qui non cessit, illis opportunum tempus non concessit, veluti qui caput serpentis contritum diffregit in aditu, cum ipso totum simul corporis tractum rejecit exclusum foris, quod una cum ipso introivisset omnino, nulloque negotio, si illud, quod proponebat caput invenisset ingressum quemcunque sors obtulisset; et hæc figura ad id quod significat multam habet cognationem, cum pari **301** prorsus modo simul cum ductoribus succumbant, qui sequuntur una cum ipsis: sensus etenim juxta formas, quas respicit signum imprimit menti; et illa movet cupiditatem ad ea, quæ oblectant, memoria quotidie imaginationes eorum excitans, quæ ante visa fuere, et horum perspicuas similitudines, velut statuas portans, usquequo, cum aut calamitas dolorem attulerit, aut adeptio voluptatem, luculenter ediscat experientia, quanta provenit noxa diu in hisce permanentibus.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔʹ.

Οὐδὲν τῶν ἐν τῷ κρυπτῷ βουλευομένων εἰδότων τῶν προσεχόντων τῷ φαινομένῳ ἀγάλματι, ἀλλὰ καὶ τεθηπότων ἔσθ' ὅτε τοῦτο τῆς ὁρωμένης καὶ δοκούσης σεμνότητος. B Οὐδὲν γὰρ ἄλλο γαληνὸν ἦθος, καὶ βλοσυρὸν ὄμμα, καὶ πρόσωπον ἀμειδὲς, ἢ πολλὴν κέκραγε τὴν ἐν τῷ βάθει εὐστάθειαν τῆς ἐφ' οἷς εἴρηται φροντίδος κρειττόνων, τοῖς ἀγνοοῦσι τὰ τοῖς μυχοῖς ἐνδιαιτώμενα σκέμματα παρεχούσης ὑπόνοιαν τῷ σχήματι συνᾴδειν λογιζομένοις καὶ τὴν διάθεσιν. Τοῦτο γοῦν δυσωπείτω λίαν εὐλόγως ὑμᾶς, τοῖς ἔξω συνδιατιθέ[με]ναι τὰ ἔσω, καὶ πρὸς τὴν ἐκτὸς δόξαν ῥυθμίζειν τὰ ἔνδον ὁμοίως, ἵνα οἷοι τοῖς ἀνθρώποις εἶναι δοκῶμεν, τοιοῦτοι καὶ τῷ Θεῷ τοῖς ἐνθυμίοις φαινώμεθα, ταῦτα λογιζόμενοι, ἃ καὶ λογίζεσθαι τοῖς πολλοῖς νομιζόμεθα. Καὶ ἔστι γε, ὡς ἴστε καὶ αὐτοὶ πεῖραν ἔχοντες τούτων, οὐ πάνυ χαλεπὸν τοῖς ἐπιστημόνως τοῦτο πράττειν προαιρουμένοις, εἰ τὰς αἰτίας διερευνώμενοι, ταύτας ἀναστέλλοιεν, τὰ ἐξ αὐτῶν C φυόμενα παύοντες εὐχερῶς ὀχληρά· ἡδονῆς γὰρ καὶ λύπης ἀκολουθούσης ἐπιθυμίᾳ, καὶ ἐπιθυμίας ἑπομένης αἰσθήσει, ὁ ταύτῃ μὴ ἐνδεδωκὼς, καιρὸν οὐ παρέσχεν ἐκείναις, ὡς ὁ κεφαλὴν ὄφεως θλάσας παραθλιβομένην εἰσόδῳ μετ' αὐτῆς τὸν ἐπισυρόμενον ὁλκὸν ὅλον ἀπέκλεισεν ἔξω, συνεισελθόντα πάντως ἂν εὐμαρῶς, εἴπερ ἡ προέχουσα τὴν τυχοῦσαν εὗρε παρείσδυσιν· καὶ ἔχει πρὸς τὸ δηλούμενον ἡ εἰκὼν πολλὴν τὴν συγγένειαν, ὁμοίως τῶν ἐφομαρτούντων συνεισπιπτόντων τοῖς ἡγουμένοις· αἴσθησις μὲν γὰρ πρὸς τὰς ὁρωμένας μορφὰς τυποῖ τὴν διάνοιαν, καὶ αὐτὴ πρὸς τὰ τέρποντα τὴν ἐπιθυμίαν κινεῖ, τῇ μνήμῃ τὰς φαντασίας τῶν προτεθεαμένων καθ' ἑκάστην ῥιπίζουσα, καὶ τούτων ἀγαλματοφοροῦσα τετρανωD μένα τὰ εἴδωλα, ἕως ἢ λύπην ἡ ἀποτυχία ποιήσασα, ἢ ἡδονὴν ἡ ἐπιτυχία, διδάξει τῇ πείρᾳ σαφῶς ὅση τοῖς ἐγχρονίζουσι τούτοις ἡ βλάβη γίνεται.

CAAUT LV.

Affert enim utrumque similiter damnum, sive ex animi succedant sententia, sive a scopo aberrent male concupita, quippe quæ vel gaudium inutile, vel dolorem inferunt inconvenientem; nec enim secundum Deum hic dolor est, qui (juxta Paulum [72])

ΚΕΦΑΛ. ΝΕʹ.

Ἀδικεῖ γὰρ ὁμοίως ἑκάτερον, κἂν ἐπιτευχθῇ, κἂν ἀστοχήσῃ τὰ κακῶς ἐπιθυμηθέντα, καὶ χαρὰν ἀσύμφορον, καὶ λύπην οὐ καθήκουσαν ἐργαζόμενα· οὔτε γὰρ κατὰ Θεὸν ἡ λύπη ἐστὶν ὥστε, κατὰ τὸν Παῦλον, μετάνοιαν ἀμεταμέλητον εἰς σωτηρίαν κατεργά-

[72] II Cor. VII, 10.

ζεσθαι, οὔτε χαρὰ ἐν Κυρίῳ συνίσταται, ὡς ὁ αὐτὸς ἐπίσταται Παῦλος· τοῖς μὲν γὰρ ἐπ' ἀγαθῇ συνειδήσει εὐφραινομένοις παρακελεύεται λέγων· « Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε. » Ἀλλά τις οὖσα τυγχάνει ψυχικὴ δαιμονιώδης προσπάθεια, οὐδενὸς ἠρτημένη τῶν αἰωνίων καλῶν, ὕλης δὲ φθειρομένης καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἐλεγχούσης ἀνόνητον· τί γὰρ εἴποιεν ἄν τινες; Ἐπέλιπον αἱ καθήκουσαι φροντίδες, ἵνα τοῖς ματαίοις λογισμοῖς προσασχολήσωμεν τὴν διάνοιαν, πλοῦτον, καὶ δυναστείαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν παρὰ πολλοῖς νομιζομένην εὐκληρίαν φανταζόμενοι, διώρθωται τὰ ἤθη, ὑποτέτακται τὰ πάθη, οὐδὲν πλημμελῶς ἡ αἴσθησις ἐνεργεῖ, ἐξωμάλισται τὰ τῆς προκοπῆς πρὸς τὸ εὔκολον, ἕξις ἡμῖν ἡ ἄσκησις γέγονεν, εἰρήνην ἄγει ἡ καρδία βαθεῖα, πέπαυται τὰ τῆς μάχης ἡμῖν, ἡ πρὸς τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας καταλέλυται πάλη· σπονδὰς ἔθετο πρὸς τὸ πνεῦμα ἡ κατ' αὐτοῦ δυσμενῶς διακειμένη σὰρξ, οὐκ ἔτι στρατεύεται αὕτη κατὰ τοῦ πνεύματος, ὅλως νενίκηται, καὶ τὴν ἧτταν ὁμολογεῖ δουλεύσασα ὡς αἰχμάλωτος. Συνεκόψατε τὰς μαχαίρας εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς δρέπανα, τὰ πολεμικὰ ἔργα ποιήσαντες διὰ πολλὴν εἰρήνην σκεύη γεωργικά· ἀναπαυόμεθα κατὰ τὴν θείαν ὑπόσχεσιν ἕκαστος ὑπὸ κάτω ἀμπέλου αὐτοῦ εὐφραινόμενοι ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν ἡμῶν, καὶ ἐπὶ τῶν κοιτῶν ἀγαλλιώμενοι, οὐδενὸς, οὐδαμόθεν ὀχλοῦντος, οὐ πάθους, οὐ πνεύματος τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τῆς ἐπιθυμίας ἀναφλέγοντος πρὸς τὰ ἡμῖν οὐδαμῶς ἡρμοσμένα πράγματα. Εἰ δὲ καὶ, ὡς εἴρηται, οὕτως εἶχε τὰ καθ' ἡμᾶς ἀπαθῶς, καὶ γαλήνην εἴχομεν τῶν ταράττειν εἰωθότων τὸν νοῦν, καὶ πάσης, κατὰ τοὺς πάλαι ἁγίους, ἦμεν ἀνώτεροι κοσμικῆς ἐπιθυμίας, ποῦ χρήσιμος ἡμῖν ἡ τῶν ματαίων φροντὶς, καὶ περισπασμὸς οὖσα εἰκαῖος, καὶ τὰ σπουδαζόμενα οὐκ ἀνύουσα; (Οὐδὲν γὰρ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἡμετέρα γίνεται ἐντρεχείᾳ, κἂν ὑπερταθῶμεν πρὸς τὴν κτῆσιν αὐτοῦ τῇ προθυμίᾳ.) Προνοίας τῆς τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομούσης ὄντα δωρήματα, καὶ οὐκ ἀνθρωπίνης ἔργα σπουδῆς.

A pœnitentiam operari possit in salutem; neque hoc gaudium in Domino stabilitur, ut ipse animadvertit Paulus; illos enim, quos bona delectat conscientia, hortatur, dicens: « Gaudete in Domino semper [73]. » Verum animalis est quædam affectio, dæmonibus potius conveniens, quæ nullam ex æternis dependentiam habet, cum corrumpantur materiales humanæ sordes, et cupiditatem demonstrent inutilem; ecquid enim aliqui dicerent: Defecerunt (forsan) nostri muneris curæ, ita ut cogitationibus vanis debeamus mentem occupare, imaginatione scilicet pervolventes divitias, dominatum, gloriam et quidquid multi prosperam fortunam existimant? Emendati sunt (igitur) mores, concitati affectus subacti sunt, nil sensus agit incomposite, complanatæ sunt B viæ progressus ad facilitatem; diuturna **302** exercitatio quasi habitus in nobis evasit; cor profundum fruitur pace; pacata sunt quæ nos ad pugnam ciebant; certamen luctæ contra principatus et potestates dissolutum est; inducias composuit cum spiritu quæ contra ipsum inhumaniter disposita erat caro: non amplius adversus spiritum ea militat, fuit omnino devicta, serviensque veluti captiva, fatetur se succubuisse: Concidistis gladios in vomeres, et lanceas in falces [74], propter pacem multam bellica opera fecistis instrumenta agriculturæ: requiescimus, juxta divinam promissionem, unusquisque sub fi u sua, et sub vite sua [75], delectati in manuum nostrarum operibus, et in cubilibus gaudentes [76], nemine ullatenus perturbante, non passione, non spiritu potentiæ contrariæ inflammante rursus ad ea negotia, quæ nobis nullo modo sunt C apta. Si vero, uti dictum est, res nostræ impassibiliter se habebant, tranquillitateque fruebamur eorum, quæ solebant perturbare intellectum, et (secundum institutum veterum sanctorum) eramus omni humana concupiscentia superiores, ad quid nobis futilium rerum cura erit utilis, quæ vana est abstractio, et quæ studiose appetuntur, non perficit (nihil enim eorum quæ non sunt in nostra potestate, propria efficitur industria, et si ad id comparandum supra modum animi contendamus alacritate)? Cum ea sint Providentiæ dona ad nos spectantia gubernantis, et non humani opera studii.

ΚΕΦΑΛ. Νϛ'.

Καὶ διὰ τοῦτο πρὸς τοὺς εἰδότας καλῶς ἀκούειν, ὁ Κύριός φησι· « Τίς ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα, » τῷ ἀνηνύτῳ τῆς μερίμνης ταύτης πᾶσαν μέριμναν δεικνὺς, ἥτις μὴ τῇ ἡμετέρᾳ πέρας λαμβάνει σπουδῇ, ματαίαν καὶ ὄντως ἀνήνυτον, μετεωρίζουσαν ἁπλῶς τὸν λογισμὸν, καὶ τῆς ἀληθοῦς ἀποβουκολοῦσαν φροντίδος, οὐδὲν δὲ τῶν ὀνειροπολουμένων περιποιῆσαι δυναμένην τινὶ, ὀνειρώττουσαν ἐν τοῖς φαιδροῖς, καὶ ὕπαρ κενὴν τῶν φαντασιῶν τὴν ἐλπίδα ἐλέγχουσαν ἀεὶ τοῖς ματαίοις ἐνθυμίοις ἐνευκαιροῦσαν, καὶ ἔργῳ τὰ ἐνθύμια βλέπουσαν οὐδέποτε, κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαΐου παραβολὴν ἐν ᾗ φησιν· « Ὃν τρόπον ἐνυπνιάζεται ὁ διψῶν, ὡς πίνων, καὶ ἐξαναστὰς ἔτι διψᾷ· ἡ δὲ ψυχὴ

CAPUT LVI.

Et eam ob rem ad eos, qui bene auscultare norunt Dominus dicit: « Quis ex vobis **303** cogitans D potest adjicere ad staturam suam palmum unum [77]? » ostendens, quod sicuti cogitatio hæc inanis est, quæ nullum habet nostro studio finem, sic omnis cura vana est, ac vere inefficax, quæ sursum extollit ratiocinationem, abducitque a vera sollicitudine; sed nec potest alicui quidquam eorum acquirere, quæ somniarit ipse: quippe quæ somno quidem in delectabilibus versatur, at vera visione vanam comperit spem imaginationum, continuo futilibus vacat cogitationibus, istaque cogitata nunquam opere videt absoluta (juxta Isaiæ parabolam) in qua dicit: « Et sicut somniat sitiens, quasi bibat, et postquam

[73] Philipp. IV, 4. [74] Isa. II, 4. [75] III Reg. IV, 25. [76] Psal. CXLIX, 5. [77] Matth. VI, 27; Luc. XII, 25.

fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, et anima ejus vacua est; speravit in vanum [78]. » Sic enim vanorum spes voluptas quædam est nocturni convivii, deceptione somnii oblectans, et nunquam præbens delectationis existimatæ ullam experientiam. Cur igitur quæ nostra non sunt assidue cogitamus, perinde ac nostra, et aliena uti propria studiose prosequimur, tempus inspectionis rerum necessariarum vanis insumentes in cogitationibus? Oportet ergo, si cessarunt (uti censemus) passiones, clamque recesserunt spiritus malitiæ, qui insidiabantur, gratias in orationibus agere assidua memoria Domino Christo, qui nos ad hunc statum perduxit; vix enim nobis totum tempus sufficiet, cum ad hoc sit angustum et breve, ad retributionem scilicet illorum, quæ recipimus, beneficiorum quotidie; cum nos iis rebus excelsiores effecerit, quæ permultos affligunt. Nam si per utrumque spatii temporarii terminum, diem inquam et noctem David percupit [79], ut legis assidue **304** meditationi incumbamus, et legislator, ut id ipsum faciamus: « Meditaberis in ea (aiens) domi sedens, et in via procedens, in lecto accumbens, et exsurgens [80], » nullum ad otium nobis derelinquentes tempus; et alius, ut benedicamus in omni tempore Dominum mandat [81]; et Paulus jubet [82] sine intermissione orare: quantum tempus remansit ad vacandum dispectioni eorum, quæ nostri non sunt muneris, cum unumquodque horum, quæ mandata sunt nobis, universum requirat tempus, nullumque concedat aliis negotiis?

A αὐτοῦ εἰς κενὸν ἤλπισε. » Τοιοῦτον γὰρ ἡ τῶν ματαίων ἐλπὶς, ἡδονή τίς ἐστι νυκτερινῆς εὐωχίας τῇ ἀπάτῃ τοῦ ὀνείρου εὐφραίνουσα, καὶ πεῖραν οὐ ποιοῦσά ποτε τῆς νομιζομένης εὐφροσύνης. Τί οὖν τὰ οὐχ ἡμέτερα μεριμνῶμεν διὰ παντὸς ὡς ἡμέτερα, καὶ τὰ ἀλλότρια ὡς οἰκεῖα σπουδάζομεν τὸν καιρὸν τῆς σκέψεως τῶν ἀναγκαίων προσδαπανῶντες τοῖς κενοῖς ἐνθυμίοις; Εἴπερ ἐλώφησεν, ὡς ἡγούμεθα, τὰ πάθη, καὶ τὰ τῆς πονηρίας ὑπεχώρησαν ἐπίβουλα πνεύματα εὐχαριστεῖν ἐν προσευχαῖς μνήμῃ διηνεκεῖ τῷ πρὸς τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἡμᾶς ἀγαγόντι Δεσπότῃ Χριστῷ· μόλις γὰρ ἂν ἅπας ἡμῖν ὁ χρόνος ἀρκέσει πρὸς τοῦτο στενὸς ὢν, καὶ βραχὺς εἰς ἀμοιβὴν ὧν ἀπελαύσαμεν, καὶ ὧν ἀπολαύομεν εὐεργεσιῶν ὁσημέραι, τοῦ τῶν θλιβόντων τοὺς πολλοὺς ὑψηλοτέ- B ρους ἡμᾶς καταστήσαντος. Εἰ γὰρ ἑκάτερον τοῦ χρονικοῦ διαστήματος ὅρον, ἡμέραν λέγω καὶ νύκτα, ὁ μὲν Δαβὶδ προσεδρεύειν ἡμᾶς βούλεται τῇ μελέτῃ τοῦ νόμου, καὶ ὁ νομοθέτης αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν, « Μελετήσεις ἐν αὐτῷ, λέγων, καθήμενος ἐν οἴκῳ, καὶ πορευόμενος ἐν ὁδῷ, κοιταζόμενος, καὶ διανιστάμενος, » οὐδένα πρὸς ἀργίαν καταλιμπάνοντες ἡμῖν καιρόν. Καὶ ἄλλος εὐλογεῖν ἐν παντὶ καιρῷ προστάττει τὸν Κύριον, καὶ Παῦλος κελεύει ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι· ποῖος καιρὸς ὑπολέλειπται πρὸς ἄδειαν σκέψεως τῶν οὐ καθηκόντων ἡμῖν, ἑκάστου τῶν ἐπιτεταγμένων ὅλον ἀπαιτοῦντος τὸν χρόνον, καὶ παραχωροῦντος τοῖς ἄλλοις οὐδέν;

CAPUT LVII.

Quomodo enim sine intermissione orabit, qui non meditatur in lege Domini die ac nocte? Quomodo vero perfecte Dominum benedicet ille, qui aggreditur unum aliquid eorum, quæ dicta sunt, cum vix tempus sufficiat navandi operam accuratæ diligentiæ cujusvis eorum, quæ virtuose peraguntur? Idcirco Scriptura, plurium hominum noscens negligentiam, majoribus etiam nostra potestate, nos arctavit præceptis, ut studium extendat ad id, quod est possibile, et infirmitatis prætextus succidat; cum qui bonum operatur, moderatum et æquum sese potius præbeat, quod ea facere nequit, ut sibi fuit jussum, quam inflatum, quod partem compleverit præceptorum, sperans se non adeo laudandum pro his, quæ sibi visus est prospere patrasse, quantum vituperandum pro illis, quæ negligens omisit: imperfectum etenim opus non præbet fiduciam operanti, imo efficit ut erubescat, quasi detrectarit ad finem eorum laborando **305** pertingere, quæ fuit studiose sectatus; et quidem aliqua artificum opera terminum habent, atque finem, ad quem collineat aggrediendum scopus, felicique successu unumquodque ipsorum non parvo perficitur tempore; quippe quod in materiis efficitur, finemque habet præsentem, et solum exspe-

C

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Πῶς γὰρ ἀδιαλείπτως προσεύξεται ὁ μὴ μελετῶν ἐν νόμῳ Κυρίου ἡμέρας καὶ νυκτός; Πῶς δὲ διόλου εὐλογήσει τὸν Κύριον, ὁ ἕν τι τῶν εἰρημένων ποιῶν, μόλις τοῦ καιροῦ φθάνοντος ὑπουργῆσαι τῇ ἀκριβείᾳ οὑτινοσοῦν τῶν κατ' ἀρετὴν γινομένων; Διὰ γὰρ τοῦτο ἡ Γραφὴ τὸ ῥᾴθυμον τῶν πολλῶν ἐπισταμένη, καὶ μείζοσι τῆς ἡμετέρας δυνάμεως ἡμᾶς ἐστένωσε προστάγμασιν, ἵνα καὶ τὴν σπουδὴν πρὸς τὸ δυνατὸν ἐπιτείνῃ καὶ τὰς τῆς ἀσθενείας ὑποτέμηται προφάσεις, μᾶλλον μετριάζοντος τοῦ ἐργαζομένου τὸ ἀγαθὸν ἐφ' οἷς ὡς ἐκελεύσθη οὐ φθάνει τοῦτο ποιεῖν, ἢ φυσωμένου ὅτι μέρος τῶν ἐντολῶν ἐπλήρωσεν οὐχ οὕτως ὑπὲρ ὧν ἔδοξε κατορθοῦν ἐπαινεθήσεσθαι, ὅσον D ἀνθ' ὧν ἐνέλειψεν ὡς ἀμελήσας μεμφθήσεσθαι προσδοκῶν· ἐπεὶ μηδὲν ἀτελὲς ἔργον παῤῥησίαν δίδωσι τῷ ἐργασαμένῳ, ἐρυθριᾷν δὲ παρασκευάζει ὡς ἀτονήσαντι ὧν ἐπετήδευσε πρὸς τὸ πέρας ἐλθεῖν, καὶ τινὰ μὲν τῶν τεχνητῶν ἔργων ὅρον ἔχει καὶ πέρας, πρὸς ὃν ὁ σκοπὸς τῶν ἀρχομένων ὁρᾷ, καὶ κατορθοῦται τούτων ἕκαστον ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ ἐν ὕλαις ἐνεργούμενον, καὶ τὸ τέλος ἔχον ἑστώς, καὶ περιμένον τὸν περικόπτοντα· ἡ δὲ ἀρετὴ μακρὸν ἔχει τὸ μῆκος, καὶ τάχα ἀπέραντον τὴν δύναμιν τοῦ μετερχομένου αὐτὴν κενοῦσα, καὶ ἔτι ἀφεστῶσα τῆς καταλήψεως, ἐρεθίζουσα τὸν πόθον τοῦ πλησίον εἶναι

[78] Isa. XXIX, 8. [79] Psal. I, 2. [80] Deut. XI, 19. [81] Psal. XXXIII, 2. [82] I Thess., V, 17.

δοκεῖν, καὶ τοὺς προσεγγίζοντας ὑποφεύγουσα τοσοῦτον, ὅσον καὶ κενεῖν τὴν προθυμίαν ὡς οὖσαν ἐγγὺς, καὶ τοῦ προκόπτοντος κλέπτειν τὸν πόνον τῷ κατὰ μικρὸν λεληθότως ὑποχωρεῖν. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὡς ἔοικε, τὸ περὶ τοῦ πατριάρχου καλῶς εἰρημένον Ἀβραὰμ, ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν τόπον, ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεὸς, καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ Ἀβραὰμ εἶδε τὸν τόπον ἀπομακρόθεν, καὶ φθάσας ἐπ' αὐτὸν, τῷ δοκεῖν, ἐπὶ τὸ παραμυθηθῆναι τὴν τοῦ πόνου δυσχέρειαν, καὶ μαθὼν τῷ τέως ἀφεστάναι ὡς οὐδέπω κατείληφεν, ἵνα μὴ τὸ πρόθυμον ἀναπέσῃ ὡς ἠνυσμένου τοῦ προκειμένου, ἐπιτείνηται δὲ ἀεὶ πρὸς τὸ σπουδαιότερον ἐλπίδι τοῦ μετ' οὐ πολὺ ἔσεσθαι πρὸς ὅπερ ἠπείγετο.

A ctat, a quo circumcirca resecetur; virtus autem prælongam quamdam habet prolixitatem, et forsan interminatam, quæ nempe sectantis eam vires reddit inanes, longeque abest, quin comprehendatur; proritat desiderium ejus, qui propinquus esse videtur, et approximantes ita subterfugit, ut animi alacritatem vacuam reddat, utpote quæ jam prope erat; laboremque progredientis suffuretur latenter, sensim sine sensu evadendo. Atque idipsum est, ut videtur, quod de patriarcha Abraham præclare fuit dictum, quod venit in locum, quem dixit ipsi Deus et elevatis oculis suis Abraham vidit locum a longe[88], appulitque ad ipsum (ut videbatur) ad aliquo solatio laboris tædium mitigandum, et ex quo interim longe aberat, cognovit se nondum comprehendisse; ne animi alacritas concideret, quasi propositum esset perfectum, extenderetur vero assidue ad majus studium, sperando se non multo post ad id perventurum ad quod citato gradu properabat.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ'.

B

Ταῦτα γὰρ τῆς ἀρετῆς χαρακτηρίζει τὴν μέθοδον πρὸς τὴν ἐνδεχομένην προκοπὴν σοφιζομένης τὸν γνώριμον, οὔτε πολὺ μήκοθεν φαινομένην, ἵνα μὴ ὄκνον δόξῃ ποιεῖν τῷ πολλῷ διαστήματι, οὔτε περιμενούσης ἕως ἂν καταληφθῇ παρὰ τοῦ διώκοντος, ἵνα μὴ πρὸ τοῦ θανάτου παύσῃ τὴν προθυμίαν, πάσῃ δὲ τῇ ζωῇ τὴν σπουδὴν παρεκτείνῃ διόλου ἀκμάζουσαν, ἀνέφικτον ἔχουσα τὸ τέλος, καὶ τῷ διὰ παντὸς παραφαίνεσθαι πλησίον πρὸς τὸ ἐφικτὸν προτρεπομένη τὴν δύναμιν, πρὸς ὅσην προκοπὴν ἐπιδίδωσιν ἡ φύσις προκαλουμένη, καὶ μετὰ πολλοὺς πόνους ἱκανῶς ἀφεστῶσα τῆς καταλήψεως. Τίς γὰρ ταύτην οὕτω κατώρθωσεν ὡς μηδὲν λείπειν αὐτῷ πρὸς τὴν τελειότητα; τίς δὲ, καὶ πάσῃ χρησάμενος σπουδῇ τῶν ταύτης ὅρων κατελείφθη μακράν; Καὶ ἵνα δειχθῇ τοῦτο προφανῶς, ἀληθεστάτης ἀγάπης ἀκόλουθον εἰπεῖν ἰδιώματα, ἐπειδὴ πλήρωμα νόμου, καὶ ἔστιν αὕτη, καὶ λέγεται δικαίως παρὰ τῆς θείας Γραφῆς, πάντα περιλαμβάνουσα τὰ μέρη τῶν τῆς νομοθεσίας καλῶν, εὐεργετεῖν διδάσκουσα τὸ ὁμόφυλον, καὶ ἀδικεῖν οὐκ ἐπιτρέπουσα, οὐδέ τι πράττειν εἰς αὐτὸ ἐναντίον, ἐκοῦσά τε συγχωρεῖν τὸ κακόν. Τίς οὖν τὸν πλησίον ἠγάπησεν οὕτως, ὡς ἄλλον ἑαυτὸν ἐν πᾶσιν ἐκεῖνον ἡγήσασθαι; Τίς ταῖς ἐν τῷ ἀγαθῷ προκοπαῖς τοῦ ἀδελφοῦ ὡς οἰκείαις ἐπευφραίνεται, καὶ οὐ κνίζεται ταύταις ἀλόγως, καὶ πρὸς φθόνον ἀδοξεῖν αὐτὸς λογιζόμενος ἐν οἷς παρευδοκιμεῖται παρὰ τοῦ πέλας; Τίς τὴν ἄλλου ἐφ' οἷς ἂν τύχῃ τιμὴν, οὐ κρίνει κατάλυσιν τῆς ἰδίας τιμῆς; Τίς ἐν τῷ προκριθέντι ἐν ὁτῳδήποτε τῶν εὐδοκίμων οὐ κατέπεσεν ἀθυμίᾳ, τὸ δευτερεύειν ἐν ἀτιμίας μέρει τιθέμενος; Τίς τοῖς ἐπαίνοις τοῦ συμμετιόντος τὸ ἔργον οὐ δάκνεται, ὡς ἐπὶ ψόγοις οἰκείοις; Τίς σφάλματί τινος ἐπεστύγνασεν ὡς ἂν ἐφ' ἑαυτῷ σφαλέντι τοῦτο ἡγούμενος; Τίς ἀστοχήσαντι ὡς ἑαυτῷ συνεπάθησε; Τίς ἀδοξίᾳ τοῦ τυχόντος οὐκ ἐπεγέλασε; Τίς πτώματι οὐκ ἐπεχάρη ἑτέρου, καὶ οὐκ ἐπήρθη ἐπὶ τῷ ὑποσκελίσματι τούτου, μέγα ὡς ἑστὼς ἐπὶ τῷ πεσόντι φρονήσας; Τίς ἐλέγχῳ πλημμελήματος ἐρυθριῶν τε

CAPUT LVIII.

Ista namque virtutis figurant methodum, quæ (scilicet virtus) familiarem suum edocet sapientiam ad suscipiendum progressum, neque valde procul apparet, ne segnitiem videatur inducere ob longinquum intervallum, **306** nec prope permanet, donec a persequente comprehendatur, ne ante mortem cessare faciat animi propositum, totum vero per vitæ tempus studium per omnia vigens protendat, quippe quæ finem habet, quem assequi non possumus, cumque frequentissime appareat præteriens prope, incitat vires ad ipsum finem, qui pertingi potest, provocans ad progressum, quem natura impertitur, ac tandem post multos labores valde admodum abest quin comprehendatur. C Quis enim ipsam ita bene est assecutus, ut nihil ei defuerit ad perfectionem? Quis vero, omni quoque studio usus, non procul ab illius terminis fuit derelictus? Utque id manifeste demonstretur, consectaneum est verissimæ dilectionis dicere proprietates; quandoquidem ipsa est complementum legis, justeque sic dicitur a divina Scriptura; utpote quæ omnes complectitur partes legislationis bonorum, edocet bene facere contribuli, et non permittit quod ei inferatur injuria, nec aliquid in ipsum fiat contrarium, vult autem ut malum condonetur. Quis igitur proximum adeo dilexit, ut alium seipsum in omnibus illum existimarit? Quis de progressibus fratris in bono, uti de propriis D delectatur, neque irrationabiliter hisce vellicatur, et invidiose, putans se inglorium in his esse, in quibus fama præcellitur a proximo? Quis alterius honorem in quibusvis non judicat eversionem honoris proprii? Quis, dum alter anteponitur sibi in aliqua (quæcunque illa fuerit) celebritate, non dejecto concidit animo, secundum tenere locum, dedecoris aliquid esse arbitratus? Quis non mordetur laudibus, quibus **307** afficitur ille, qui ad idem opus assequendum collaborat, ac si propria essent vituperia? Quis ob errorem alicujus contristatus

[88] Gen. XXII, 4.

fuit, existimans hoc tanquam a seipso perpetratum? Quis aberranti a scopo uti sibi ipsi compassus est? Quis dedecus vulgaris hominis non irrisit? Quis de alterius casu non est gavisus, neque elatus est ob ejus ex supplantatione lapsum, alte de se sapiens, quod ipse steterit, eo cadente? Quis cum erubescente, dum arguitur delicti, simul erubuit, et non e contra, illius confusionem censuit sui confidentiam, ratus, proprium decus ad majus fore attollendum, dum contingit, aliorum illud imminui? Et quis (ut breviter perstringam), secundum Paulum [84], gaudet cum gaudentibus, flet cum flentibus, ita sese accommodans unicuique, prout ipse sese examinans in rebus hilaribus vel tetricis est dispositus?

A συνηρυθρίασεν, οὐχὶ δὲ τὴν ἐκείνου διατροπὴν παῤῥησίαν αὐτοῦ ἡγήσατο, ἐπὶ μεῖζον τὴν οἰκείαν δόξαν ἐπαίρεσθαι δοκῶν ἐν οἷς ἐλαττοῦσθαι τὴν ἑτέρων συμβαίνει; Καὶ τίς, κατὰ τὸν Παῦλον, συντόμως εἰπεῖν, χαίρει μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίει μετὰ κλαιόντων, συνδιατιθέμενος οὕτως ἑκάστῳ ὡς αὐτὸς διάκειται, ἐν φαιδροῖς ἢ σκυθρωποῖς ἐξεταζόμενος πράγμασι;

CAPUT LIX.

Ista est quippe charitatis prærogativa eximia efficere, ut nempe status, seu dispositio omnium sit veluti una, unoquoque gaudente cum altero, vel similiter dolente instar membrorum unius corporis colligatorum, et commissura, seu compage invicem sibi compatienter communicantium, ac mutuas suscipientium passiones. Itaque si nec omne tempus sufficit ad virtutis studium accuratum, et opus est multa vigilantia decertantibus adversus dæmonas impugnantes, quomodo, vel poterimus perficere viam, quæ multa est, cum simus oscitantes ac distracti; vel adversariorum cavere insidias, qui multi sunt, et invisibiles, nostrisque passionibus, et sensibus ut armis contra nos utuntur, et ipsis nos feriunt, quibus ut propulsantibus **308** auxiliis natura nos armavit adversus illos; oculus ipsis inservit ad concupiscentiam earum rerum quæ sæpius videntur, desiderium pariens quorumvis materialium splendidorum; auditus ob nuntia tristia dolorem consuevit inferre, et ob ea quæ sunt veluti animo grata voluptatem commovere; iracundia e prætextu occurrente succenditur effervescens, et tumultuose concutiens corpus universum, perturbansque ratiocinationem, et ejus puritatem inquinans, sicut pellucidam fontis aquam, ita ut non videat perspicue vestigia eorum, quæ animo obversantur; vana gloria opus in publicum efferre compellit, magis placere volens hominibus quam Deo, et labores inutiles reddens; nec enim id, quod perperam factum est, merces ulla consequitur, quando non ad placendum ei, qui potest præmia rependere, verum ad spectatorum laudem scopus omnino respiciebat; superbia ad tumidum fastum attollit sensa, omnemque hominem contemnere docet, et simul despuere tanquam viles quoscunque ejusdem generis, in sublime attollit mentem ad amentiam, et persuadet ut imaginemur æqualitatem cum Deo; providentiam et gubernationem melioris, seu Numinis non novit; quando gratiis perfruitur, reputat sese recipere quod operibus debetur; Dei cooperationem in his quæ facit, et recte gerit, non vult agnoscere, sufficientem se ad omne bonum censet e semetipsa

B

ΚΕΦΑΛ. ΝΘ'.

Τοῦτο γὰρ τῆς ἀγάπης ἐξαίρετον πλεονέκτημα, τὸ τὴν διάθεσιν τῶν ἁπάντων ἐργάζεσθαι μίαν, ἑκάστου χαίροντος μετὰ τοῦ ἑτέρου, καὶ λυπουμένου ὁμοίως, μελῶν ἑνὸς σώματος δίκην συνδεδεμένων, καὶ τῇ ἁρμονίᾳ συμπαθῶς μεταδιδόντων ἀλλήλοις, καὶ δεχομένων παρ' ἀλλήλων τὰ πάθη. Εἰ τοίνυν οὔτε πᾶς ὁ χρόνος ἀρκεῖ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν, καὶ πολλῆς τοῖς ἀγωνιζομένοις διὰ τοὺς ἀνταγωνισμένους δαίμονας χρεία τῆς νήψεως, πῶς κεχηνότας καὶ μετεωριζομένους, ἢ τὴν ὁδὸν δύσβατον οὖσαν καὶ πολλὴν ἔστιν ἀνύσαι, ἢ τῶν ἀντιπάλων φυλάξασθαι τὰς ἐπιβουλὰς πολλῶν ὄντων, καὶ ἀοράτων, καὶ πάθεσιν ἡμετέροις καὶ αἰσθήσεσιν ὅπλοις καθ' ἡμῶν κεχρημένων, καὶ τούτοις βαλλόντων ἡμᾶς, οἷς κατ' C αὐτῶν ἀμυντηρίοις ἡ φύσις ἡμᾶς ὥπλισεν; Ὀφθαλμὸς αὐτοῖς ὑπηρετεῖ πρὸς ἐπιθυμίαν τῶν ὁρωμένων πολλάκις, πάσης λαμπρᾶς ὕλης ἐργαζόμενον πόθον, ἀκοὴ λύπην ἐπὶ ταῖς σκυθρωπαῖς ἀγγελίαις. Καὶ ἐπὶ τοῖς ὡς καταθυμίοις κινεῖν πέφυκεν ἡδονήν· θυμὸς ἐκ τῆς τυχούσης ἀνάπτεται προφάσεως, βράσσων, καὶ κλονῶν ὅλον τὸ σῶμα, καὶ τὸν λογισμὸν ταράττων, καὶ θολῶν τὸ καθαρὸν τούτου, καθάπερ πηγῆς διαυγὲς ὕδωρ, πρὸς τὸ μὴ τρανῶς ὁρᾶσθαι τῶν ἐνθυμίων τοὺς τύπους· κενοδοξία δημοσιεύειν τὸ ἔργον βιάζεται, μᾶλλον ἀνθρώποις ἀρέσκειν θέλουσα, ἢ τῷ Θεῷ, καὶ τοὺς πόνους ἀχρειοῦσα (οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῷ πλημμελῶς γινομένῳ ὁ μισθὸς, ἐπεὶ μὴ πρὸς ἀρέσκειαν τοῦ ἀμείβεσθαι δυναμένου, πρὸς ἔπαινον D δὲ τῶν ὁρώντων ὁ σκοπὸς ἔβλεπεν ὅλως)· ὑπερηφανία πρὸς ὄγκον ἐπαίρει τὸ φρόνημα, καταφρονεῖν παντὸς ἀνθρώπου διδάσκει, καὶ διαπτύειν ὡς εὐτελὲς ἅπαν ὁμοῦ τὸ ὁμόφυλον, μετεωρίζει τὸν λογισμὸν πρὸς ἀπόνοιαν, ἰσοθεΐαν πείθει φαντάζεσθαι, πρόνοιαν καὶ κηδεμονίαν τοῦ Κρείττονος οὐκ ἐπίσταται, ὀφειλὴν ἔργων ἀπολαμβάνειν λογίζεται ὧν ἀπολαύει χαρίτων, συνεργίαν Θεοῦ ἐν οἷς πράττει καὶ κατορθοῖ εἰδέναι οὐ βούλεται, αὐτάρκης ἑαυτῇ πρὸς πᾶν ἀγαθὸν εἶναι νομίζει, πάντα τῇ οἰήσει ἰσχύειν δοκεῖ, οὐδὲν ἰσχύουσα ὅλως, πομφόλυξ ἐστὶ ὑπερωγκωμένη ὑπολήψει ματαίᾳ, ἧς διαπνευσθείσης, οὐδὲν οὖσα ἐλέγχεται. Πνεύματα πονηρὰ τὰ μὲν ἐχόμενα τρίβου, τίθησι σκάνδαλα τοῖς δοκοῦσιν εὐλόγοις, τῆς ἀληθείας ἀπάγοντα, ἕτερα καθάπερ πετηνοῖς ἐν τῷ

[84] Rom. XII, 15.

ἀέρι διαπετάννυσιν δίκτυα, τοὺς ὀλίγον τῶν γηΐνων A ὑψωθέντας βρόχων τοῖς ὑπερέχουσιν εἰς ἀλαζονείαν ἀγρεύειν πειρώμενα.

esse; sibi videtur omnia posse, nimia existimatione sui, cum nihil omnino valeat; bulla est nimia mole turgida sua ex opinione stulta, quæ exsufflata, 309 nihil esse arguitur. Mali quidem spiritus illi in semita commorantes ponunt offendicula his, qui sibi videntur rationabiles, ut eos a veritate abducant, alii sicuti volucribus, in aere retia expandunt, tentantes paulo a terrenis exaltatos laqueis supereminentibus ad jactantiam aucupari.

ΚΕΦΑΛ. Ξ'.

Ἀλλὰ τοὺς ἐπουρανίους καταλαβόντα τόπους, ὥς φησιν ὁ Παῦλος, τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, τοὺς τὸ πολίτευμα ἔχοντας ἐν οὐρανῷ, ἐκεῖ τῶν τῆς ὑπερηφανίας ἐντὸς ἀρκύων πειρῶνται λαβεῖν· ᾧ πάθει τὸν πρῶτον ἀπονοηθέντα διάβολον κατέβαλον εἰς τὴν γῆν, τούτῳ τοὺς ἀναβαίνοντας τῷ βίῳ ἐκ τῆς ἄκρας περιωπῆς καταστρέψαι πραγματευόμενα. Ὅσα δὲ πολεμεῖ, καὶ πυκτεύει, καὶ μάχεται, B παγκρατιάζει τε, καὶ παλαίει, καὶ συντρέχει τοῖς τρέχουσιν, οὐχ ἵνα μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὸ βραβεῖον φθάσῃ τῆς κλήσεως, ἀλλ' ὅπως ὑποσκελίσαντα ἐμποδίσῃ τῷ δρόμῳ, πολλὰ ὄντα, ὡς καὶ ὁ Παῦλός φησι, καὶ ποιῆσαι τῷ λόγῳ μῆκος δυνάμενα, χαλεπὸν ἀπαριθμήσασθαι καὶ οὐ ῥᾴδιον, οἷς οἱ μαχόμενοι καιρὸν οὐδαμῶς ἴσχουσιν ἀσχολεῖν πρὸς ἕτερα τὴν διάνοιαν τῆς τυχούσης ἀπαγωγῆς, τούτοις μὲν ἥττης, τοῖς δὲ ἐχθροῖς νίκης γινομένης αἰτίας. Τούτοις οὖν προσέχειν ἀναγκαῖον, καὶ μὴ περισπᾶσθαι πρὸς τὰ συνεργοῦντα καθ' ἡμῶν τοῖς ἀντιπάλοις. Ὃ γὰρ ἄν τις λογίσηται τῶν μὴ συντελούντων πρὸς τὴν γυμνασίαν τῆς ἡμετέρας ἀθλήσεως, τοῦτο λαβὴ τοῖς ἐναντίοις ἐστὶ, μεσολαβούντων ἡμᾶς, καὶ ἔξω βαλλόντων τοῦ σκάμματος, ὅπερ καὶ αὐτὸ, εἰ καὶ μὴ πτῶμα, ἀλλ' ὅμως C ἧττά ἐστι, παρασαλευθῆναι τῆς βεβαιότητος, καὶ ἀφ' ὧν ἔδει φροντίζειν ἐξωθῆναι ἐπὶ τὰ μηδαμῶς μεριμνᾶσθαι ὀφείλοντα· ἐπειδὴ, δικαζούσης ἀληθείας, ὡς ἐν ὕλαις ἡ ἐνέργεια, οὕτως ἐν βουλαῖς ὁ μὴ καθήκων λογισμὸς ἧττα καὶ πτῶμά ἐστι. Διὰ τοῦτο, λογισμοὶ δικαίων κρίματα· κυβερνῶσι δὲ καὶ ἀσεβεῖς δόλους· οἱ μὲν βεβηκότες ἐν τῷ ἀγαθῷ κεκριμένως, οἱ δὲ πρὸς τὸ κακὸν εὐκόπως οἰακιζόμενοι παρὰ τοῦ πρὸς τὸ προκείμενον ποικίλαις μεθόδοις κυβερνῶντος τὸν δόλον, πῇ μὲν ὧδε, πῇ δὲ ἐκεῖσε, συνεχῶς τρέποντος τὰ βουλεύματα καθάπερ ἱστίου μεταβολαῖς ἰθύνοντος τοῦ πλοίου τὸν δρόμον πρὸς οὓς ἐξορμῶν προέθετο λιμένας. Διὰ τοῦτο ὁ μέν φησι· « Καρδία ἀνδρὸς λογιζέσθω δίκαια, ἵνα ὑπὸ Θεοῦ διορθωθῇ τὰ διαβήματα αὐτοῦ· » ὁ δὲ, « Εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος D ταῦτα λογίζεσθε. »

CAPUT LX.

Alii (scilicet spiritus) cœlestia loca invadendo (cum sint, ut ait Paulus, spiritualia nequitiæ in cœlestibus [85]), eos qui conversationem habent in cœlis [86], ibi intra superbiæ reticula capere conantur; qua passione dementatum primum diabolum præcipitem dejecerunt in terram, hac eos, qui ascendunt illuc vitæ istius genere, e summa specula ut deorsum eversos projiciant, contendunt. Quot vero belligerant, et pugnant, et decertant, et exercent se omni certamine, et luctantur, et concurrunt cum currentibus, non ut cum ipsis præmium obtineant vocationis, sed ut eos supplantando impediant a cursu; cum multi exsistant (uti et Paulus ait [87]) et prolixum sermonem exigere possint, molestum est, nec illos facile dinumerare, cum quibus pugnantes nequaquam valent occupare mentem in aliis rebus, quas talis requireret abductio; quæ his quidem causa foret cladis, inimicis autem victoriæ. Ad hæc igitur attendere necessum est, neque distrahi ad ea, quæ contra nos adversariis cooperantur; quod enim censet aliquis esse ex iis, quæ nihil conferunt ad exercitationem nostri certaminis, hoc ad prehensionem hostibus est aptum, quo nos in medio cursu intercipiant, et extra fossam seu gradum dejiciant; quod equidem 310 quamvis non sit lapsus, attamen inferiores sunt partes, aliquantum scilicet concuti a prima firmitate, et ab iis, quæ curare debuissemus extrudi, et dejici ad ea, de quibus nobis nulla debet esse sollicitudo; quandoquidem, si controversiam veritas disceptet, sicut in materiis operatio, ita in voluntatibus inconveniens cogitatio est diminutio et casus. Ideo cogitationes justorum judicia dirigunt: gubernant vero et impii dolos [88]. Primi quidem ubi processerint adhibito judicio in bono; secundi vero ad malum facile, quasi gubernaculo admoto, directi ab eo, qui secundum subjecti materiam variis modis dolum struens apparat, et aliquatenus quidem huc, aliquatenus alio, assidue autem consilia vertit, ad instar veli dirigentis cursum navigii pro mutationibus ad eos, quos solvens e statione sibi proposuerit, portus; ideo dicit, primus quidem: « Cor hominis justa cogitet, ut a Deo gressus ejus dirigantur [89]; » alter vero: « Si qua virtus, et si qua laus disciplinæ, ista cogitate [90]. »

ΚΕΦΑΛ. ΞΑ'.

Οἷς δὴ λογισμοῖς κεχρῆσθαι διδάσκοντες τοὺς εὔτακτον ἔχειν βουλομένους τῶν ἐνθυμίων τὸν δρόμον· οὕτως ὁ Δαβὶδ ποτὲ μὲν ἔλεγεν, « Ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου σύνεσις· » ποτὲ δὲ, « Μελετήσω ἐν τοῖς δικαιώμασί σου διὰ παντός· » καὶ πάλιν, « Μελετήσω ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις σου καὶ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασί

CAPUT LXI.

His itaque cogitationibus docent uti debere illos, qui cursum intellectionum bene ordinatum tenere volunt; sic David nonnunquam equidem dicebat: « Meditatio cordis mei prudentia [91]; » interdum vero: « Meditabor in justificationibus tuis semper [92]; » atque rursus: « Meditabor in omnibus

[85] Ephes. vi, 12. [86] Philipp. iii, 20. [87] II Tim. ii, 16, 17. [88] Prov. ii, 5-15. [89] Prov. iii, 6; xvi, 9. [90] Philipp. iv, 8. [91] Psal. xlviii, 4; Psal. xviii. 15. [92] Psal. cxviii, 16.

operibus tuis, et in tuis studiis, seu factis manuum tuarum assidue contemplabor [93]. » Hanc sibi ipsi attribuens contemplationem, ut ne tempus haberet mentis assiduus **311** motus divagandi ad ea, quæ minime conveniunt, insideat vero firmiter hisce, quorum contemplatio parit oblectationem plurimamque utilitatem, quæ et visu quidem sensum, speculatione vero animam delectant. Quale nempe est vere, meditatione operum Dei per universum diversari, et aliquando ad cœlum quidem protendere oculum, soli per diem, et noctu stellis attendendo: nonnunquam vero et illum dejicere in terram germina respiciendo, fructuum omnigenarum, et animalium quamplurimas diversitates. Cum rursus in aere marique spectemus diversantia mille volucrum, et piscium genera, priusquam cognoscamus quænam utilitas ex unoquoque istorum proveniat, interea sapientiam Conditoris admirari, et laudare Deum in varietate creaturarum edoceamur, et quando accesserit his, quæ videntur, hoc etiam, quod cum virtute adjicitur, tunc mens in omnimoda constituitur lætitia, utpote quæ naturali cognitione e terra genitarum rerum oblectatur: nihil enim est eorum, quæ exsistunt, quod moralem, et theologicam aliquam speculationem nos omnibus non erudiat modis: et quoniam voluptatibus nobis ipsis rationis suppressimus vires, et ab ipsa in nostram non revocantur memoriam, quæ conferunt facienda, necessum est quod exterioribus propriis operationibus commoveamus memoriam ad modum, quo deceat vitam degere, ut simus accepti Creatori.

A σου ἀδολεσχήσω. » Ταύτην τὴν ἀδολεσχίαν διδοὺς ἑαυτῷ, ἵνα μὴ ἔχῃ καιρὸν τὸ τοῦ νοῦ ἀεικίνητον ῥεμβασμοῦ ἐπὶ τὰ μὴ καθήκοντα, προσεδρεύῃ δὲ τούτοις, ὧν ἡ ἀδολεσχία τέρψιν ἔχει, καὶ ὠφέλειαν πολλὴν, τῇ μὲν ὄψει τὴν αἴσθησιν, τὴν δὲ ψυχὴν τῇ θεωρίᾳ εὐφραίνοντα. Οἷον γάρ ἐστιν ἀληθῶς τῇ μελέτῃ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ ἐνδιατρίβειν διόλου, καὶ ποτὲ μὲν πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνειν τὸ ὄμμα ἡλίῳ μεθ' ἡμέραν, καὶ νύκτωρ ἄστροις προσέχοντας, ποτὲ δὲ τοῦτο κατάγειν εἰς γῆν, βλάστην ὁρῶντας παντοίων καρπῶν, καὶ ζώων παμπληθεῖς διαφοράς· ἀέρι δὲ πάλιν θεωμένους, καὶ θαλάττῃ μυρίων πτηνῶν, καὶ ἰχθύων ἐνδιαιτώμενα γένη, πρὶν γνῶναι τίς ἐξ ἑκάστου τούτων ὠφέλεια τέως θαυμάζειν τὴν τοῦ Δημιουργοῦ σοφίαν, καὶ δοξάζειν τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ ποικίλῳ B τῆς κτίσεως διδασκομένους, ὅταν δὲ καὶ τὸ μετ' ἐπιστήμης τοῖς ὁρωμένοις ἐπιβαίνειν προσγένηται, τότε παντελὴς εὐφροσύνη κατέχει τὸν νοῦν εὐωχούμενον τῇ φυσικῇ γνώσει τῶν γηγενῶν. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων ἐστὶν, ὃ μὴ παιδεύει πάντως ἡμᾶς, ἠθικὴν, καὶ θεολογικήν τινα θεωρίαν· ἐπειδὴ δὲ τὴν ἑαυτοῖς τοῦ λόγου ταῖς ἡδυπαθείαις ἀπεσβέσαμεν δύναμιν, οὐκ ἔτι παρ' αὐτῆς τὰ συμφέροντα τῶν πρακτέων ὑπομιμνησκόμενοι, ἔξωθεν ταῖς οἰκείαις ἐνεργείαις τὴν μνήμην κινοῦμεν πρὸς τὸ πῶς χρὴ ζῆν καὶ βιοῦν, ὅπως εὐάρεστοι ὦμεν τῷ Ποιήσαντι.

C

CAPUT LXII.

Idcirco interdum quidem formicam, quandoque vero apem gubernatrix gratia doctores adhibuit, qui muta voce ad imitationem opere hortantur; et **312** ait: « Vade ad formicam, o piger, et æmulare vias ejus, quæ in messe reponens alimenta pro hieme [94], » suggerit ut pro futuro sæculo utiliter colligamus viatica; aut: « Progredere, inquit, ad apem, et disce quam operaria sit, » quippe quæ flores decerpendo herbarum, et favos mellis conficiendo sapienter edocet istam agnitionem, qua colligendo quivis bonorum hominum prærogativas, sibi ipsi dulcedines hujusmodi thesaurizet ad suavem habendum victum futuræ vitæ, quam sperat. Alias inobedientibus jubet ut urturem et hirundinem imitentur, dicens: « Turtur et hirundo passerculi agrestes observarunt tempora suorum adventuum, populus autem meus non agnovit judicia Domini [95]. » Et infert: « Quomodo dicitis: Sapientes sumus, aut et lex Dei nobiscum est [96]? » Sic improperans rationabilibus tum naturam scientia præditam, tum etiam legem morum magistram, quod irrationabilibus in cognoscenda Conditoris voluntate sunt insensibiliores. Rursus iis, qui in potentatibus non moderatos se præbent, sed inepte insolescunt in proximos ejusdem generis, mare profundis inversim circumdatum profert in exemplum

ΚΕΦΑΛ. ΞΒ'.

Διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν τὸν μύρμηκα, ποτὲ δὲ τὴν μέλιτταν, ἡ κηδεμονικὴ χάρις διδασκάλους ἐφίστησιν ἀφθόγγῳ φωνῇ τῷ ἔργῳ παραινοῦντας τὴν μίμησιν. Καί φησιν· « Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρὲ, καὶ ζήλωσον τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, ὃς ἐν ἀμήτῳ τὴν ἐν χειμῶνι ἀποθέμενος τροφὴν, » χρησίμως τὰ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ὑποτίθεται συνάγειν ἐφόδια· ἢ, « Πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν, καὶ μάθε ὡς ἐργάτις ἐστὶν, » ἄνθη βοτανῶν δρεπομένη καὶ κηρία μέλιτος ἐργαζομένη, σοφῶς καὶ τοῦτο, τὸν γνωρισμὸν παιδεύουσα τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀπανθιζόμενον τὰ πλεονεκτήματα, γλυκάσματα θησαυρίζει ἑαυτῷ πρὸς ἡδὺν βίον τῆς ἐλπιζομένης ζωῆς. Ἄλλοτε τρυγόνα, D καὶ χελιδόνα, τοὺς ἀπειθεῖς παρακελεύεται ζηλοῦν, λέγων· « Τρυγὼν, καὶ χελιδὼν ἀγροῦ στρουθία ἐφύλαξαν καιροὺς εἰσόδων αὐτῷ, ὁ δὲ λαός μου οὐκ ἔγνω τὰ κρίματα Κυρίου. » Καὶ ἐπιφέρει· « Πῶς ἐρεῖτε· Σοφοί ἐσμεν; ἢ καὶ, Νόμος Θεοῦ μεθ' ἡμῶν ἐστι, » καὶ τὸ τῆς φύσεως ἐπιστημονικὸν, καὶ τὸν παιδαγωγὸν τῶν ἠθῶν μόμον ὀνειδίζων τοῖς λογικοῖς, ὅτι τῶν ἀλόγων εἰς τὸ γνῶναι τὸ βούλημα τοῦ Κτίσαντός εἰσιν ἀναισθητότεροι. Πάλιν τοῖς ἐν ταῖς δυναστείαις μὴ μετριάζουσιν, ἀλλ' ὑβρίζουσιν ἀπειροκάλως εἰς τὸ ὁμόφυλον, κυκλουμένην βυθοστροφίᾳ τὴν θάλασσαν παράδειγμα προστίθησι πρὸς τὸ καταστεῖλαι αὐτῶν (ἐν οἷς φησι) φλεγμαῖνον τὸ φρύαγμα·

[93] Psal. CXLII, 5. [94] Prov. VI, 6. [95] Jerem. VIII, 7. [96] ibid. 8.

« Μὴ ἐμὲ οὖν φοβηθήσεσθε, λέγει Κύριος, ἢ καὶ ἀπὸ A τοῦ προσώπου μου οὐκ εὐλαβηθήσεσθε, τὸν τάξαντα ἄμμον ὅριον τῇ θαλάσσῃ πρόσταγμα αἰώνιον, καὶ οὐχ ὑπερβήσεται αὐτό; τῷ δὲ λαῷ τούτῳ ἐγενήθη καρδία ἀνήκοος, καὶ ἀπειθής· » τῷ περὶ τὸ πρόσταγμα φόβῳ τοῦ ἀψύχου στοιχείου εὐλαβεῖς ποιῶν αὐτοὺς περὶ τὴν φυλακὴν τῶν ἐντολῶν, ἵνα ὡς τὸ πόντιον κῦμα ἐκ πελάγους ὠθούμενον τῇ βίᾳ τοῦ πνεύματος, καὶ κατὰ μικρὸν ἀνιστάμενον πρὸς τὸ μέγεθος ὀρέων ἐφάμιλλον ἅμα τῷ πλησιάσαι τῇ αἰγιαλείᾳ ψάμμῳ, εἰς τοὐπίσω πάλιν ἀνακλώμενον ὑποστρέφει τὸν ὅρον αἰδούμενον τοῦ πεδήσαντος, οὕτω πᾶσαν ἐπέχωσιν ἄδικον ὁρμὴν οἱ λογικοί, καὶ λόγῳ προστεταγμένοι πᾶσαν κολάζειν ἐνθύμησιν παράνομον, καὶ μάλιστα τύφον πεπαίνειν ἀλόγως σηκούμενον, μιμήσει γοῦν τῶν ἀναισθήτων τοῦτο πράττοντες, ὅπερ καὶ νομοθεσίας B ἐκτὸς ὤφειλον (αὐτὸ λογιζόμενοι τὸ δίκαιον) πράττειν αὐθαιρέτῳ κρίσει, ὅπερ ἦν ἐλευθέρου δεῖγμα φρονήματος, αὐτοκελεύστῳ γνώμῃ κινηθέντος πρὸς ὅπερ ἔμελλεν ἄγειν ἀνάγκη τοῦ νόμου.

A ad reprimendum eorum intumescentem fastum, dum asserit : « Me igitur non timebitis (inquit Dominus) aut faciem meam non reverebimini, qui ordinavi arenam terminum maris præceptum sempiternum, et non supergredietur illum? Populo autem isti factum est cor inobediens et incredulum[97]; » sic metu inanimati ex præcepto elementi reddens eos cautos circa observationem mandatorum, ut quemadmodum fluctus marinus e pelago impulsus violentia spiritus, et paulatim erectus ad magnitudinem montium æmulatricem, **313** simul ac appropinquat arenæ littoreæ repercussus convertitur denuo retro reveritus ejus metam, a quo quasi cum compedibus fuit astrictus : ita omnem injustum reprimant impetum qui ratione utuntur, et illi, qui B a ratione imperantur, pravam omnem cogitationem castigare, maxime fastum premere irrationabiliter elatum, insensibilium saltem imitatione id agentes, quod etiam præter legislationem debuissent (justum fore ratione dijudicantes), spontaneo judicio facere, quippe quod indicium esset libertate fruentis intellectus ex sui sibi jubente consilio moti ad hoc ad quod eum deductura erat legis necessitas.

ΚΕΦΑΛ. ΞΓ'.

Καὶ τῶν φωστήρων δὲ διδάσκει τί χρήσιμον ὁρώμενος ἕκαστος· ἥλιος μὲν τῷ ἀπαυγάσματι συναΐδιον τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ὑποτιθέμενος νοεῖν, καὶ τούτου μάρτυρα τὸν Παῦλον καλῶ λέγοντα, « Ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως C αὐτοῦ· » οὗτος γὰρ ὅπερ εἶδεν ἐνόησεν, ὡς ἡ φύσις τοῦ ὁρωμένου ἐδίδαξε), τοῦτον τῇ κατασκευῇ τὸν λόγον ἐναποκείμενον ὀξυδορκεῖ τῆς ψυχῆς διαθρῆσαι τῷ ὄμματι, ὃν συμβολικῶς ἐναπέθετο ὁ Δημιουργὸς ἐκ τῆς ἐνυπαρχούσης τῷ ἄστρῳ θεωρίας ἐπὶ τὴν πρὸς ἑαυτὸν τοῦ Υἱοῦ συνάναρχον σχέσιν τῶν ὁρώντων ὁδηγῶν τὴν διάνοιαν. Σελήνη δὲ αὐξομένη, καὶ λήγουσα, τὸ εὐμετάβλητον τῶν ἡμετέρων πραγμάτων δηλοῖ, καὶ τοῦτο ταῖς ἀγχιστρόφοις τῶν σχημάτων μεταλλαγαῖς παραινεῖ, ὡς οὔτε εὐημερίᾳ δεῖ χαίρειν ὡς παραμόνῳ, οὔτε δυσημερίαν ἡγεῖσθαι λυπηρὰν ὡς ἐσομένην χρονίαν· ὀξέως γὰρ αὗται ἐπαμείβονται ἀλλήλαις ὡς μὴ ποιεῖν αἴσθησιν τῆς παρουσίας τῷ τάχει τῆς ὑποχωρήσεως, ἄλλης ἐφεδρευούσης ἄλλῃ, D καὶ τὴν ἡγουμένην διαδεχομένης τῆς προσεχῶς ἑπομένης κατὰ τοὺς τῆς σελήνης συνεχεῖς μετασχηματισμούς, οἳ τοσοῦτον παραχωροῦσιν ἀλλήλοις, ὅσον καὶ τὴν συνήθειαν γενέσθαι τῆς βιώσεως, καὶ ἐπιδόσεως τροπὴν τοῦ φωτός, καὶ τὴν παραλλαγὴν τούτων εἶναι δυσπαρατήρητον, κατ' ὀλίγον προσθήκης καὶ ὑφαιρέσεως λανθανούσης εἰκότως τὴν αἴσθησιν. Ἐπεὶ καὶ πολλὰ τῶν οὕτω αὐξομένων, ἢ μειουμένων, ἄδηλον ἔχει τὴν καθημερινήν, ἐφ' ᾧπερ ἂν τύχῃ παραλλαγήν, οὐδενὸς γνῶναι δυναμένου ῥᾳδίως ὅσον καθ' ἑκάστην ἡ τῶν αὐξομένων ἡλικία προστίθησι προκόπτουσα διόλου, καὶ τῆς προκοπῆς τὸ μέ-

CAPUT LXIII.

Quin et unumquodque luminarium visum docet quid utile sit; sol quidem relucentia Filium Patri coæternum demonstrat intelligendum, et hujusce rei testem Paulum advoco dicentem : « Qui cum sit C splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus[98]; » ille namque, quod vidit intellexit (ut natura visi docuit) et perspicaci animæ oculo in opificio repositum dispiciendum hoc verbum, quod symbolice deposuit Opifex, dirigens intellectum inspicientium ex insita stellæ spectatione ad coæternam Filii naturalem convenientiam cum seipso. Luna vero crescens et deficiens rerum nostrarum facilem ostentat mutabilitatem, subitisque figurarum mutationibus admonet hoc, quod scilicet neque felicitate, **314** propterea oporteat gaudere, quasi permansura, nec infelicitatem ducere molestam, perinde ac si futura esset diuturna : ocius enim istæ sibi invicem succedunt, ita ut non afficiant sensum sua præsentia, præ celeritate discessus, cum altera insideat alteri, et D præeunti succedat, quæ continuo subsequitur secundum continuas lunæ transfigurationes, quæ ita sibi invicem cedunt, ut vitæ consuetudo peragatur, et mutatio fiat luminis incrementum, harumque differentia sit difficilis observatu, cum additio vel ablatio exigua sensum merito lateant : quandoquidem et multa eorum quæ sic augentur et minuuntur, incognitam in quovis casu habent differentiam, quotidianam, cum nemo facile dignoscere queat quantum eorum quæ augentur statura, quotidie progrediens per totum, et progressus modum non manifestans adjiciat, donec id edoceat tempus,

[97] Jerem. v, 22, 23. [98] Hebr. I, 3.

quod continua visio ejus, quod fiebat non consuevit edocere.

τρον οὐ ποιοῦσα φανερὸν, ἕως ἂν χρόνος τοῦτο διδάξῃ, ὃ μὴ διδάσκειν ἡ συνεχὴς πέφυκεν ὄψις τοῦ γινομένου.

CAPUT LXIV.

Nullus etenim cognovit unquam secundum singulas partes incrementum plantarum, et herbarum, animaliumve, ac puerorum, sed cum per aliquod tempus non viderit quæ perficiuntur. Postmodum, cum rursus conspexerit, agnoscit additamentum, quod interim paulatim accessit, sicque ediscit postquam fuerit perfectum, quod, dum fieret, ignorabat; similiter etiam, dum aliquis saxum excavatum inspicit ex indeficienter instillata gutta, plene persuadetur a profunditate longo temporis interjecto spatio confecta, quod unaquæque **315** stilla partem quamdam effossionis perfecit, sed quantitatem singillatim ignorat, cum visio crassiora quidem sensibilia aliquantulum dignoscat (fallitur enim et in his sæpius), ad tenuiora vero collimanda nequeat felici tendere cursu, et inertior quodammodo sit, et infirma ad hujusmodi corporum perceptionem. Stellas vero si quis obscuriores, et splendidiores æmulabitur, dum obscurus sit et ignobilis, non invidebit iis, qui dignitate ac divitiis supereminent, nec ex adverso, si sit excellens in illis, contra viles, et (veluti purgamenta) abjectos grandi tumescet supercilio, conspicatus, quod illæ contentæ sunt propria sede ac loco, et amant permanere in his, in quibus quasi sorte fuerunt electæ, ut Deus voluit, qui mensuras luminis ipsis adaptavit. Quin, cum prudentes uti serpentes, et simplices uti columbas [99] nos esse velit Dominus, etiam omnium orbis partium nos constituit discipulos, qui non servare in hoc debemus nobilitatem conditionis, sed merito instrui ad bonum ordinem ex insipientia ab iis qui servi quondam exstiterunt, ut ab illis doctrinam accipientes sub oculis, in nobis ipsis scientiam, ad quam nati sumus, excitemus; cum scilicet possimus inculpate vivere e nobismetipsis deligendo bona, nec veluti mendicantes, faciendo, ut id in nos exteri conferant. Verum, o beatissimi, præter alia omnia bona, et concordiam inter vos, et experientiam eorum, quæ pertinent ad unumquemque rerum statum, dignum est ut omnes admiratione vestrum etiam prosequantur modum, quo, ad instar bene aptati Psalterii diversis vocibus unum pietatis concinitis canticum, **316** quorum alius aliam hujus speciem sectatur, et nullus ab ullo discrepat in cantu ob mutuam obedientiam, quippe quæ disjunctos utcunque corporibus conjungere unanimiter voluntatibus assolet ad unam operis metam, musici more, cujusque chordæ tonum acutum aut gravem permiscentis ad modulationem apte componendam; illud etenim, quo unaquæque chorda videtur dissonare, dum inæqualiter tendatur, hoc maxime concentum efficit sonorum, cum ex diversitate pulsationum utilitas redundet ad cantici concinnitatem, et partes condiat ad jucunditatem, commutatis sonituum susurrationibus.

ΚΕΦΑΛ. ΞΔ'.

Οὐδεὶς οὖν πώποτε φυτῶν, καὶ ποῶν, ζώων τε, καὶ παίδων ἔγνω τὴν κατὰ μέρος πρὸς μῆκος ἐπίδοσιν· χρόνῳ δέ τινι μὴ θεασάμενος τὰ ὑψούμενα. Εἶτα αὖθις ἰδὼν τὴν ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ μικρὸν γινομένην ἔγνω προσθήκην, ὅπερ ἠγνόησεν ἐν τῷ γίνεσθαι, τοῦτο ἐν τῷ γεγενῆσθαι μαθών. Οὕτω τις, καὶ πέτραν κοιλανθεῖσαν ἀδιαλείπτως ἐπισταζούσῃ θεασάμενος ῥανίδι τῷ χρονίῳ βάθει, πληροφορεῖται μὲν ὡς ἑκάστη σταγὼν, μέρος τι τοῦ ὀρύγματος ἤνυσε. τὸ δὲ ὅσον οὐκ οἶδε, τῆς ὄψεως τὰ μὲν παχύτερα τῶν αἰσθητῶν γνωριζούσης ποσῶς (σφάλλεται γὰρ καὶ ἐν τούτοις πολλάκις), τοῖς δὲ λεπτοτέροις οὐδὲ ἐπιβαλεῖν δυναμένης, ἀργοτέρας πως οὔσης, καὶ ἀσθενοῦς πρὸς τὴν τῶν τοιούτων σωμάτων ἀντίληψιν. Ἀστέρων δὲ τοὺς ἀμυδροτέρους, καὶ φαιδροτέρους, εἴ τις ζηλώσειεν, οὔτε ἀφανὴς ὢν καὶ ἄσημος, βασκανεῖ τοῖς ὑπερέχουσιν ἀξίᾳ καὶ πλούτῳ, οὔτε πάλιν εὐδοκιμῶν ἐν τούτοις κατὰ τῶν εὐτελῶν ὡς καθαρμάτων ὀφρυωθήσεται, στέργοντας ἐκείνους τὴν οἰκείαν τάξιν ὁρῶν, καὶ ἀγαπῶντας μένειν ἐν οἷς ἐκληρώθησαν, ὡς ἠβουλήθη ὁ τὰ μέτρα τοῦ φωτὸς αὐτοῖς τάξας Θεός. Καὶ φρονίμους ἡμᾶς κατὰ τὸν ὄφιν, καὶ ἀκεραίους κατὰ τὴν περιστερὰν εἶναι θέλων ὁ Κύριος, πάντων ἡμᾶς τῶν μερῶν τῆς κτίσεως καθίστησι μαθητὰς, οὐ φυλάξαντας τῆς κτίσεως τὴν εὐγένειαν, καὶ παρὰ τῶν ποτε δούλων εἰκότως παιδαγωγουμένους πρὸς τὸ εὔτακτον τῆς ἀφροσύνης, ὅπως τὴν παρ' αὐτοῖς μαθητείαν λαβόντες ὑπώπια τὴν ἐν ἑαυτοῖς κινήσωμεν ἐπιστήμην καθ' ἣν γεγόναμεν· βιοῦν ἀμέμπτως δυνάμενοι ἐξ ἑαυτῶν αἱρούμενοι τὰ καλὰ, καὶ οὐκ ἔξωθεν κατὰ τοὺς μεταιτοῦντας ἐρανιζόμενοι τοῦτο. Ἀλλ' ὑμᾶς, ὦ μακαριώτατοι, μετὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων καλῶν, καὶ τῆς συμφωνίας, καὶ τῆς περὶ τὰ ἐπιβάλλοντα ἑκάστῃ καταστάσει ἐμπειρίας θαυμάζειν ἄξιον πῶς ψαλτηρίου μὲν εὐαρμόστου δίκην ἐν διαφόροις φθόγγοις ἓν τῆς εὐσεβείας συνηχεῖτε μέλος, ἄλλος ἄλλο τι ταύτης μετερχόμενοι εἶδος, καὶ οὐδεὶς ἀπᾴδων οὐδενὸς διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους ὑπακοὴν, ἥτις τοὺς διῃρημένους τοῖς σώμασι συνάπτειν ὁμοψύχως ταῖς γνώμαις πέφυκε πρὸς ἕνα τὸν τοῦ ἔργου σκοπὸν, μουσικοῦ δίκην, τὸν ἑκάστης χορδῆς ἴδιον ὀξὺν, ἢ βαρὺν τόνον κιρνῶντος πρὸς ἐναρμόνιον μελῳδίαν. Τὸ γὰρ ἀπηχεῖν ἑκάστης δοκοῦν ἐν τῷ ἀνωμάλως τετάσθαι, τοῦτο μάλιστα τὴν συμφωνίαν ἐργάζεται, τοῖς διαφόροις τερετισμοῖς πρὸς τὸν ῥυθμὸν χρησιμεύειν τοῦ ᾄσματος, καὶ τὸ μέρος ἀρτύον πρὸς τὸ λιγυρὸν τοῖς ἐνηλλαγμένοις τῶν ἤχων ψιθυρισμοῖς.

[99] Matth. x, 16.

ΚΕΦΑΛ. ΞΕ.

Πῶς δὲ πάλιν νεοσύντακτοι καὶ προκόπτοντες ἔτι, καὶ τοῖς λιμέσιν ἐνορμιζόμενοι, τῆς τελειότητος τηρεῖν τὴν ἑαυτῶν παρ' ὑμῖν οἴδασι τάξιν, οἱ μὲν γαστριμαργίαν, οἱ δὲ κενοδοξίαν, ὑπερηφανίαν δὲ οἱ ὑπερέχοντες (ἐκτρεπόμενοι εἰς ὀλέθρια πάθη), ἐγκράτειαν δὲ, καὶ τὸ μὴ πρὸς δόξαν τῶν ἀνθρώπων ὁρᾷν, καὶ τὸ ἄτυφον ἀσκεῖν σπουδαίως; Ὅτι πλησμονὴ γαστρὸς, ἀρδείαν εἰσάγει τῶν ὑπογαστρίων, πικροῖς ὥσπερ ὀχετοῖς τοῖς ἐκ τοῦ κόρου φερομένοις ποτιζομένων πλημμηροῦσι ῥείθροις, κνισμοὺς ἐκ τούτων ποιούντων τραχεῖς, καὶ τὸν τῆς σωφροσύνης ἀγῶνα, τοῖς γαργαλισμοῖς παρεχόντων ἐπίπονον· κενοδοξίαν δὲ πάλιν εἰδότες φαντασίαν ἀνόνητον, εἰκότως φεύγουσι ταύτην πονεῖν ὑπὲρ ἀρετῆς πείθουσαν καὶ ἀχρειοῦσαν τοὺς πόνους, ἐπεὶ μὴ Θεῷ δεικνύναι τούτους βούλεται τῷ τῶν κρυπτῶν ἔργων ἐμφανῶς ὀρέγοντι τὴν ἀντίδοσιν, ἀνθρώποις δὲ δημοσιεύειν τὰ γινόμενα θέλουσαν, τοῖς ἐπαίνους παρέχειν, εἰς μισθοῦ λόγον, ἱκανοῖς οὖσι πλέον οὐδὲν, καὶ τῆς αἰωνίου καὶ πολλῆς ἀποστεροῦσι τιμῆς. Ὁ γὰρ πρὸς τὸ θαυμασθῆναι παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναδεξάμενος ὅντινα οὖν κάματον, οὐδὲν τῶν ἐπὶ σκηνῆς παραδοξοποιῶν διαφέρει, μισθῷ τῷ παρὰ τῶν τερπομένων ἀρκούμενος, καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἄλλον αἰτεῖν οὐκέτι εὔλογος ὤν· ὅτι μὴ τὸν παρὰ τούτου λαβεῖν ἐξ ἀρχῆς, ἀλλὰ τὸν παρ' ἐκείνων προὔθετο. Ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ὑπερηφανίας ἄλογον πάθος δικαίως βδελύττονται· τίνα γάρ τις ἔχει κατά τινος πρὸς ἀπόνοιαν πρόφασιν εὔλογον, ὅτι κατὰ τοῦ πλησίον ἐπαίρεται, καὶ κατὰ τούτου μέγα φρονεῖ; Κατώρθωταί τι πλέον αὐτῷ τῶν ἄλλων, καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τοῖς καλοῖς περιουσίαν ἄγειν πολλὴν αὐτὸς πάντως ἐσπούδασε; καὶ τῆς σπουδῆς λήψεται αὐτὸς τοὺς μισθούς· Ἀμελεῖ τις ἕτερος, καὶ περὶ τὴν ἀρετὴν ῥάθυμος διάκειται; αὐτὸς ζημιοῦται, καὶ οὐκ ἐλαττοῖ τοὺς ἐκείνου μισθούς.

A

CAPUT LXV.

Sed e contrario, qui de novo in eodem annumerati sunt ordine, et etiamnum ulterius provehuntur, quive ad perfectionis portus appellere contendunt, quomodo apud vos suum ipsorum ordinem servare norunt, et hi quidem gulam, illi autem vanam gloriam, superbiam vero alii, qui superiores sunt reprimere (cum ad perniciosas quandoque convertantur passiones) seseque studiose exercere, tum in servanda temperantia, tum in animi simplicitate, humilitateque sectanda, nec ad gloriam hominum animum habere intentum? Ventris etenim repletio irrigationem inducit eorum, quæ sub ventre sunt, quæ ab exundantibus fluentis e satietate impetu deportatis, veluti ex amaris canalibus quodammodo B irrigatur, quæque prurigines venereas ex his efficiunt asperrimas, et continentiæ certamen laboriosum titillationibus exhibent: sed et vanam gloriam scientes esse ostentationem inutilem, merito ipsam **317** fugiunt, quæ suadet quidem laborandum pro virtute, at labores reddit inutiles, quia non vult illos Deo manifestare, qui operum occultorum palam remunerationem præbet, hominibus vero cupit publicare quæ fiunt, qui non sunt apti ad majores reddendas laudes, in ratione mercedis, quinimo æterno plurimoque privatur honore; ille namque, qui, ut admirationi sit hominibus, suscipit quemvis laborem, nihil penitus differt ab his, qui in scena multa faciunt admiranda, cum sit contentus mercede, quæ sibi provenit ex iis, qui talibus C oblectantur, et a Deo nequaquam aliam postulare rationabiliter valeat, quod ab initio non eam, quæ ex ipso provenit, sed quæ ex illis tribuitur, sibi se assecuturum proposuerit. Verum et passionem irrationalem superbiæ jure exsecrantur: quemnam enim habet aliquis adversus quempiam rationi consentaneum prætextum ad amentiam, ut adversus proximum extollatur, et supra ipsum magnifice de se sentiat? Patravitne ipse feliciter aliquid plus quam alii, et ad augendam multam cæterorum bonorum copiam omni contendit studio? nanciscetur etiam ipse studiosi operis mercedes: negligit quispiam alter, et circa virtutem segniter se habet? ipse damno afficitur, nec illius mercedes imminuit.

ΚΕΦΑΛ. ΞϚʹ.

Τί οὖν ὁ σοβαρὸς φυσᾶται, καὶ βρενθύεται, ὡς ὑπὲρ ἄλλων ἀθλῶν, κοινὸς ὥσπερ σωτὴρ τοῦ γένους διακείμενος; Οὐκ εἰδὼς ἔλαττον βλάπτειν ἀμέλειαν ἤπερ βλάπτειν πέφυκεν οἴησις, καὶ πρὸς τὸ λειπόμενον τῆς προκοπῆς ἐμποδίζουσα τῇ προθυμίᾳ ὡς ἠνυσμένου τοῦ προκειμένου, καὶ ἐκ τοῦ διαπτύειν τοὺς ἀναπεπτωκότας, μεγάλην ἑαυτῷ προξενοῦσα τὴν κόλασιν. Τὸ δὲ ταπεινὸν ἐν ἡμῖν οὐκ ἔδωκε χώραν, οὐ φθόνῳ, οὐ τύφῳ ποτὲ τὴν τῶν μελῶν κοινοπραγίαν μιμουμένοις καλῶς, καὶ τὴν ἑκάστου δόξαν οἰκειουμένοις ὡς ἑνὸς σώματος· οὔτε γὰρ ὁ τέλειος κατὰ τοῦ ἔτι προκόπτοντος ὡς ὑπερέχων ἐπαίρεται, καὶ αὐτὸς γεγενῆσθαι τοιοῦτος εἰδὼς ἡνίκα προέκοπτε, καὶ αὐτὸν ἥξειν μετ' οὐ πολὺ πρὸς τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς τελειότητος πεπεισμένον, οὐδὲ τῷ τελείῳ βασκαίνει, ὁ τέως κατὰ τὴν τῆς ἀρετῆς ἀξίαν τούτου ἀπολειπόμενον

CAPUT LXVI.

Quid ergo, qui fastuosus est, inflatur ac superbit, ac si plus quam alii decertaret, sese ostentans, D quasi communis esset generis salvator? An ignorat quod minus nocet negligentia, quam nocere soleat arrogans de se existimatio? quippe quæ impedimento est animi alacritati **318** ad reliquum progressum, putans, se jam attigisse objectum, magnasque sibi pœnas conciliat, eo quod illos qui conciderunt, animo contemnat ac despuat. Humilitas autem in vobis non concedit unquam locum invidiæ, nec tumori, qui membrorum conspirationem egregie imitamini, ac vobis ipsis cujusque decus vindicatis, quasi unius corporis: nec etenim perfectus adversus aliquem adhuc progredientem, ac si supereminneret, extollitur, dum et ipse sese talem exstitisse sciat, quando progrediebatur, sibique persuasum habeat, quod etiam iste ad eamdem perfectionis mensuram

post non multum temporis erit perventurus; neque perfecto invidet, aut, quod talis ipse evaserit, maligno percutitur animo ille, qui interea in virtutis dignitate eo inferior est, dum et ipse æmulationis ducatur studio illi sese in eodem vivendi instituto æquiparandi: et sic alius alio multis mensuris humilior prorsus erit, si progredi vitæ instituto voluerit, et non elati animi jactantia; et si quis rerum status expenderet, multo pollentes studio vos reperiret, quorum alter altero in moribus modestior esse contendit, uti facile videre est in aliis, quorum alter altero vult præstantior videri ob gloriæ, quæ in sæculo versatur, cupiditatem. Vos autem uti Christum didicistis, sic in ipso conversemini, mutuam ab illo inter vos obedientiam edocti, qui obediens fuit Patri usque ad mortem, mortem autem crucis[1], lege præstituens mensuram obedientiæ usque ad tale periculum; quin et alias cum omni affectu virtutes sectemini, quandoquidem, **319** cum has ipse fecisset, et edocuisset, omnibus hominibus præceptor fide dignus evasit, quive possibilitatem eorum, quæ præcipiebat, ostendit ediscentibus, ea primum ipsemet faciendo; multum igitur habeatis animi affectum ad invicem, quippe qui non ignoratis, quod ille apostolis sit contestatus, hoc scilicet suorum discipulorum esse signaculum, dum ait: « In hoc noscent omnes, quod mei estis discipuli, si charitatem habeatis ad invicem[2]; pacem veram servate cum omnibus; pacem meam relinquo vobis[3]; diligite eos qui oderunt vos, et orate pro his, qui vos persequuntur, et injuriis afficiunt[4]. »

A ζηλῶν ἐξισωθῆναι κατὰ τὸν βίον αὐτῷ, καὶ οὐ ζηλοτυπεῖ ὅτι τοιοῦτος γεγένηται· καὶ ἄλλος ἀπλῶς ἄλλου πολλῷ τῷ μέτρῳ ἐστὶ ταπεινότερος προκόπτειν τῇ πολιτείᾳ, καὶ οὐ τῷ κόμπῳ βουλόμενος· τοῦ φρονήματος, καὶ πολλὴν τάχα ἄν τις ὁρῶν πρὸς τὰ πράγματα σπουδὴν ἔχοντας ὑμᾶς εὕροι, τίς μᾶλλον ἔσται, κατὰ τὸ ἦθος, τινὸς μετριώτερος, ὡς ἔστιν εὑρεῖν ἐν ἄλλοις, ἕκαστον ἑκάστου θέλοντα φαίνεσθαι προτιμότερον, διὰ τὴν ἐμπολιτευομένην τῷ βίῳ φιλοδοξίαν. Ὑμεῖς δὲ ὡς ἐμάθετε τὸν Χριστὸν, οὕτως ἐν αὐτῷ πολιτεύεσθε, τὴν πρὸς ἀλλήλους ὑπακοὴν ἐξ ἐκείνου μαθόντες, ὃς « ὑπήκοος μέχρι θανάτου γέγονε τῷ Πατρὶ, θανάτου δὲ σταυροῦ, » τὸ μέτρον τῆς ὑπακοῆς ἕως τοῦδε τοῦ κινδύνου νομοθετῶν, καὶ τὰς ἄλλας μετὰ πάσης σπουδῆς μετέρχεσθε ἀρετὰς, B ἐπειδὴ ταύτας αὐτὸς ποιῶν, καὶ διδάσκων, ἀξιόπιστος διδάσκαλος πᾶσιν ἀνθρώποις γεγένηται, τὸ δυνατὸν ὧν ἐπέταττεν ἔργῳ τῷ πρώτως αὐτὰ ποιεῖν δεικνὺς τοῖς μανθάνουσι. Πολλὴν γοῦν ἔχετε, καὶ ὑπερβάλλουσαν τὴν ἐν ἀλλήλοις διάθεσιν, μαθόντες εἰρηκέναι τοῖς ἀποστόλοις αὐτὸ τὸ σύμβολον τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, ἐν οἷς φησιν· « Ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Εἰρηνεύετε γνησίως πρὸς ἅπαντας. Εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν. Ἀγαπᾶτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν διωκόντων ὑμᾶς καὶ ἐπηρεαζόντων. »

CAPUT LXVII.

Ipse etenim hoc dicens mandavit, vosque exercens in tribulationibus uti athletas ad constantiam. Auscultatis ipsum dicentem; « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde[5], » et opere imitationem exhibuistis; alapa cæsi in dextera maxilla, obvertitis aliam, ac etiam spoliati tunica conceditis et pallium[6], injuriam et jacturam potius tolerantes, quam confestim cum impetu irruentes ad vindictam. Sed feliciori successu vobis, quam aliis evenit hoc, quod scilicet non possideatis quidquam eorum, quæ inhibuit Dominus, qui tale vitæ institutum militibus, et athletis conveniens, aptatumque fore sciebat. Vos itaque nulla beatitudo Dominica prætercurrit, quæ operi non fuerit demandata; omnes enim in manibus vestris sunt semper, cum retributionibus connexis; pauperes evasistis spiritu, et mites, pacifici, et misericordes, et mundi corde, sed vestrum est regnum cœlorum[7-8], **320** quo et nos ut digni efficiamur exorate, vestrorum imitatores operum facti, quorum præmium est omnibus vobiscum condignis promissa fruitio regni in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in sæcula. Amen.

C ΚΕΦΑΛ. ΞΖ'.

Αὐτὸς γὰρ ἐνετείλατο λέγων τοῦτο, γυμνάζων ἐν ταῖς θλίψεσιν ὑμᾶς ὡς ἀθλητὰς πρὸς καρτερίαν. Ἠκούσατε εἰπόντος αὐτοῦ, « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, » καὶ ἔργῳ τὴν μίμησιν ἐπεδείξατε, ῥαπιζόμενοι τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέφετε καὶ τὴν ἄλλην, καὶ τὸν χιτῶνα ἀφαιρούμενοι, παραχωρεῖτε καὶ τὸ ἱμάτιον, ὕβριν, καὶ ζημίαν φέροντες μᾶλλον ἢ προχείρως ὁρμῶντες πρὸς ἄμυναν. Κατώρθωται δὲ πλέον τῶν ἄλλων ὑμῖν τὸ μὴ κτήσασθαί τι ὧν ὁ Κύριος ἀπεῖπε, στρατιώταις καὶ ἀθληταῖς τὴν ἀγωγὴν τοῦ βίου ταύτην πρέπειν εἰδώς. Ἀργὸς ὑμᾶς οὐδεὶς τῶν Κυριακῶν παρέδραμε μακαρισμὸς, ἐν χερσὶ δὲ πάντες ἀεὶ ταῖς ὑμετέραις γεγόνασι μετὰ τῶν συνεζευγμένων ἀμοιβῶν, πτωχοὶ D γεγένησθε τῷ πνεύματι, καὶ πραεῖς, καὶ εἰρηνοποιοὶ, καὶ ἐλεήμονες, καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ἀλλ' ὑμῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἧς καὶ ἡμᾶς ἀξιωθῆναι προσεύχεσθε, ζηλωτὰς τῶν ὑμετέρων ἔργων γεγενημένους· ὧν ἐστι γέρας ἡ πᾶσι μεθ' ὑμῶν τοῖς ἀξίοις ἐπηγγελμένη τῆς βασιλείας ἀπόλαυσις, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Sequebantur apud Suaresium; 1° Tractatus moralis; 2° Epicteti Enchiridion seu Manuale; 3° Narratio monachi Pachon; quæ omnia, ut sublestæ omnino fidei, ad calcem operum amandavimus.

---

[1] Philipp. II, 8. [2] Joan. XIII, 35. [3] Joan. XIV, 27. [4] Matth. V, 44. [5] Matth. XI, 29 [6] Matth. V, 39.
[7-8] Matth. V, 3-9; Luc. VI, 20.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ὅτι

Διαφέρουσι τῶν ἐν πόλεσιν ᾠκισμένων οἱ ἐν ἐρήμοις ἡσυχάζοντες, κἂν πολλοῖς τῶν ἀπείρων τὸ ἐναντίον δοκῇ.

EJUSDEM

DE MONACHORUM PRÆSTANTIA

SEU

Quod iis qui habitant in urbibus præstantiores sint quiescentes ac silentes in eremis, etsi multis inexpertis contrarium videatur.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

A Τέχνης μὲν ἁπάσης τὰ τεχνητὰ κρίνοντες ἄπειρα, σφόδρα σφάλλονται περὶ τὴν κρίσιν εἰκότως· λόγοις δὲ δικάζοντες, οἱ τούτων ἀμύητοι, πλημμελῆ κατ' αὐτῶν τὴν κρίσιν ἐκφέρουσιν, οὐκ εἰδότες ἑκάστου τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν· ὅτι μὴ ταῖς κατὰ μέρος αὐτοῖς γυμνασίαις εἰς ἕξιν ἡ ἐπιστήμη προέκοψεν. Οὐ τοίνυν θαυμάζειν ἄξιον, εἰ τῶν ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἡσυχαζόντων μοναχῶν καταγινώσκουσιν οἱ πῶς ἀρετὴ κατορθοῦται μὴ μαθόντες τῇ πείρᾳ, τοὺς ἐν μέσῳ στρεφομένους ἀνθρώπων, καὶ διάγοντας ἐν πόλεσι λέγοντες, τῶν ἀνακεχωρημένων μᾶλλον εἶναι δοκιμωτέρους, καὶ τοσούτῳ πλέον, ὅσῳ καὶ τῶν σκιαμαχούντων ἀθλητῶν, οἱ κατὰ χεῖρα τοῖς ἀντιπάλοις συμπλεκόμενοι εἰσὶ γενναιότεροι· B οὐκ ἐπιστάμενοι γὰρ τὰς εἰς πτῶμα λαβὰς, οὐδ' ὅσα τῶν ἀμμάτων ἧτταν ποιεῖ, τὰς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας μόνας, πτώματα κρίνουσι· τὰς κατ' ἔννοιαν ἥττας καὶ νίκας οὐ λογιζόμενοι. Ἐπεὶ μηδ' ὄψις αὐτὰς πέφυκεν ὁρᾷν, ἀποῤῥήτους οὔσας, καὶ μόνῳ τῷ ἀγωνοθέτῃ Θεῷ καὶ τῇ συνειδήσει τοῦ ἀγωνιζομένου γινωσκομένας· οἷς καὶ χρησίμη μάλιστα ἡ γνῶσίς ἐστι, τῷ μὲν ὡς ἀθλοῦντι βραβείων καὶ στεφάνων ἕνεκεν· τῷ δὲ ὡς ἀθλοθέτῃ καὶ διανέμειν μέλλοντι τὰς ἀμοιβὰς τῶν πόνων ἀξίας. Ἐμοὶ δοκοῦσιν οἱ τοιοῦτοι κριταὶ ψυχὴν μὲν τοῖς λανθάνουσι καλλωπιζομένην καλοῖς ἐπαινεῖν ἥκιστα· σῶμα δὲ θαυμάζειν λάμπον τῇ ὥρᾳ τῆς ὄψεως· καὶ ποικίλην εὐφημεῖν ἐσθῆτα, πρὸ τῆς εὐεξίας τοῦ ταύτην περικειμένου· C ὅτι τοῖς ὁρωμένοις ἀπατῶνται τὴν αἴσθησιν, τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν οὐ βουλόμενοι.

321-377 CAPUT I.

Inexperti qui judicant artis cujuscunque artificia, merito falluntur valde circa judicium; rationibus vero disceptantes, qui ipsis initiati non sunt, absonum super his ferunt judicium, cujusque rei diligentem observationem ignorantes, eo quod ipsorum scientia singulis exercitiis ad habitum progressum non fecerit. Haud igitur est admiratione dignum, si monachos vitam degentes in montibus et speluncis condemnant ii qui experientia non edidicere quomodo comparetur virtus, testantes, anachoretis eos longe probatiores esse, qui versantur in urbibus, eoque magis, quo athletis inaniter, et in umbra pugnantibus hi, qui manum conserunt cum adversariis sunt generosiores; etenim ignorantés prehensiones, quæ trahunt ad lapsum, nec quot illaqueamenta inferant cladem, sola peccata actualia arbitrantur esse lapsus, minime supputantes, quæ ex mente contingunt, clades ac victorias; quandoquidem visus ipsas dispicere non consuevit, cum sint occultæ, et soli præmiorum distributori Deo, atque certantis conscientiæ cognitæ, quibus etiam maxime utilis est cognitio, uni quidem uti decertanti, 378 præmiorum et coronarum gratia, alteri vero tanquam certaminis præsidi, ac laborum condignas distributuro mercedes. Mihi videntur hujuscemodi judices, animam quidem latentibus bonis exornatam minime dilaudare, corpus autem demirari effulgens aspectabili forma, et variegatam vestem celebrare præ bona corporis habitudine viri, qui est ipsa indutus; decipiunt enim sensum visibilibus, naturæ rerum animum adhibere nolentes.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ὡς γὰρ τὸ ἔσω τοῦ ποτηρίου πρὸς τέρψιν τοῦ πίνοντος δεῖ πάντως καθαρὸν εἶναι, οὕτω τὴν καρδίαν

CAPUT II.

Sicut etenim, quod intra poculum est ad voluptatem bibentis, oportet omnino purum esse, ita cor

A præ corpore habere nullo modo inquinatum decet, ad placendum Deo, qui tale vult ipsum videre, quia nempe hanc ejus puritatem sequitur et puritas corporis; neutiquam vero necessario eodem modo componitur animæ dispositio ac corporis tentorium. Accidit quippe (ut ait Dominus Jesus) aliquem sepulcrum esse dealbatum, plenum ossibus demortuis *, et omni immunditia, non habentem veritatem interiorem consonantem ei, quod apparet; sed ad comparationem non hunc vocat ratio eorum, quæ dicta sunt, accersit autem eum, qui secundum practicam vitam par est ipsis, quique sese in virtutibus moralibus exercuit perinde ac illi ipsi; etenim hujuscemodi virum comperiemus multo spatio ipsis inferiorem, distantemque ab B instituto scientifico tantum, quantum a medicina rectæ methodi differt ea, quæ solum ad manum operatur, quæ nec causas morborum scit, neque **379** passionum, quomodo, aut unde nascantur, differentias curiose perscrutatur, tantummodo vero stat in morbo, et illum curat, quem novit celeriter iterum rediturum, cum non sublata fuerit causa, e qua sumpsit initium; sicut namque distensiones, et inflammationes præcordiorum, et intemperies humorum pariunt mille nominibus, et dispositionibus diversas febres; has uno die intermittentes, alias septem diebus, et bis septem, capitales, vel diuturnas, hecticasque, et diurnas, has quidem e flava, illas autem e nigra bile, alias e pituita putrida, et alias e sanguinis abundantia conflatas; has C quidem tacite, et imperceptibiliter advenientes, istas vero multo antea inclamantes adventum, languore atque siccitate ac somno continuo interrupto ægritudinem significantes.

πρὸ τοῦ σώματος ἔχειν ἀμόλυντον χρὴ πρὸς τὸ ἀρέσκον τῷ τοιαύτην ὁρᾷν αὐτὴν βουλομένῳ Θεῷ. Ὅτι τῇ ταύτης ἀκολουθεῖ καθαρότητι καὶ ἡ τοῦ σώματος καθαρότης, οὐκέτι δὲ καὶ τῇ σκηνῇ τοῦ σώματος ἀναγκαίως συνδιάκειται τῆς ψυχῆς ἡ διάθεσις. Ἔστι γὰρ, ὥς φησιν ὁ Κύριος Ἰησοῦς, καὶ τάφον εἶναί τινα κεκονιαμένον μεστὸν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, τῷ φαινομένῳ συνᾴδουσαν οὐκ ἔχοντα τὴν ἔνδον ἀλήθειαν, ἀλλ' οὐ τοῦτον εἰς σύγκρισιν ὁ λόγος τῶν εἰρημένων καλεῖ· τὸν δὲ κατὰ τὴν πρακτικὴν ἴσον ἐκείνοις, καὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ἠσκημένον ὁμοίως αὐτοῖς· καὶ τοῦτον γὰρ εὑρήσομεν ἀπολιμπανόμενον αὐτῷ πολλῷ διαστήματι, καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἀφεστῶτα ἀγωγῆς τοσοῦτον, ὅσον τῆς εὐμεθόδου ἰατρικῆς ἡ κατὰ χεῖρα μόνον ἐνεργουμένη διέστηκεν, οὔτε νοσημάτων αἰτίας ἐπισταμένη, οὔτε παθῶν, ὅπως ἢ ὅθεν τίκτονται, διαφορὰς περιεργαζομένη, μόνον δὲ πρὸς τὸ κάμνον ἱσταμένη, καὶ τοῦτο θεραπεύουσα, ὃ πάλιν ὑποστρέφειν οἶδεν ὀξέως, τῆς ὅθεν ἤρξατο αἰτίας οὐκ ἀνῃρημένης· ὡς γὰρ διατάσεις, καὶ φλεγμοναὶ σπλάγχνων, καὶ δυσκρασίαι χυμῶν, τοὺς μυρίους, καὶ τοῖς ὀνόμασι, καὶ ταῖς διαθέσεσιν ἀποτίκτουσι πυρετοὺς, ἐφημερινοὺς, ἑβδοματικοὺς καὶ δισεβδόμους, ἐπικάῤῥους, ἢ χρονίους, ἑκτικοὺς, καὶ ἐφημέρους, τοὺς μὲν ἐπὶ ξανθῇ, τοὺς δὲ ἐπὶ μελαίνῃ χολῇ, ἄλλους ἐπὶ φλέγματι σεσηπότι, καὶ ἄλλους ἐφ' αἵματος πλεονασμῷ συνισταμένους, τοὺς μὲν ἡσυχῇ καὶ ἀμηνυτὶ προσιόντας, τοὺς δὲ πρὸ πολλοῦ κεκραγότας τὴν παρουσίαν μαλακισμῷ, καὶ ξηρότητι, καὶ ὕπνῳ συνεχῶς διακοπτομένῳ τὴν νόσον σημαίνοντας.

CAPUT III.

Ita sensus impulsio inordinata consuevit generare cogitationem passioni obnoxiam, concupiscentiam turpem, ipsa delectationem, et rursus consensum, cujus sequax est actuale peccatum, quod, quando desumit initium, oportet ex illo principio reprimere, avertendo sensum visus serie quadam commoventem, quæ dicta sunt, priusquam illud accedat, ac difficulter inde retrocedere possit; quod enim non imprimitur per visionem, forsitan minime infert difficultatem intellectui, nec malam ei porrigit meditationem. Quod autem non fuit meditatum, non procedit ad opus, nec locum habet, ut foras expellatur aliquo indicio: non pro- D fert convicium lingua, quando ira consopita sit intus; non videt **380** oculus meretricius, si ratio illum refrenet ac moderetur, et non decentem aspectum inhibeat; non suscipit auditus sermonem turpem, dum mens hujuscemodi sensum custodiat: nullum membrum prave operatur, interius vigilante gubernatore, qui regat interiores cogitationes, quique fortiter retineat initium loci, e quo prodeunt

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Οὕτως αἰσθήσεως ἄτακτος ὁρμὴ ποιεῖν εἴωθε λογισμὸν ἐμπαθῆ, ἐπιθυμίαν αἰσχρὰν, αὕτη τέρψιν, καὶ πάλιν συναίνεσιν, ἧς ὀπαδὸς ἡ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτία ἐστὶν, ἣν προοιμιαζομένην ἐκ πρώτης δεῖ παύειν αἰτίας, τὴν ὄψιν ἀποστρεφομένους, τὴν κινοῦσαν εἱρμῷ τὰ εἰρημένα, πρὶν αὐτὴν παραγενέσθαι, καὶ ποιῆσαι δυσχερῆ τὴν ἀνάδυσιν, τὸ γὰρ μὴ τυπωθὲν διὰ τῆς ὁράσεως, ἴσως οὐ δίδωσιν ἔργον, καὶ μελέτην τῇ διανοίᾳ κακὴν, τὸ δὲ μὴ μελετηθὲν, εἰς ἔργον οὐ πρόεισιν, οὐδὲ ἔχει χώραν ἐξωθῆναι τεκμηρίῳ τινί· οὐ προφέρεται λοιδορίας γλῶσσα, ἔνδον κατευνασθέντος θυμοῦ· οὐχ ὁρᾷ πορνικὸς ὀφθαλμὸς, λογισμοῦ τοῦτον ἡνιοχοῦντος, καὶ τῆς μὴ καθηκούσης εἴργοντος θέας· οὐ δέχεται λόγον αἰσχρὸν ἀκοὴ, τοῦ νοῦ ταύτην φρουροῦντος τὴν αἴσθησιν, οὐδὲν τῶν μελῶν πλημμελῶς ἐνεργεῖ, νήφοντος ἔσω τοῦ κυβερνῶντος τὰ ἐνθύμια, καὶ τὴν βαλβίδα κατέχοντος αὐτὴν τοῦ ὁρμητηρίου τῶν παθῶν ἰσχυρῶς· νήφει δὲ καὶ καὶ ἐγρήγορεν οὗτος ἀποταξάμενος τοῖς ἐκτὸς, καὶ βλέπων ὡς ἐν αἰθρίᾳ, οὐδενὸς ἐπιπροσθοῦντος, καθαρὰ τὰ βουλεύματα.

* Matth. XXIII, 27.

passiones ad inferendum bellum : talis autem sobrius est, ac vigil, quippè qui renuntiatis exterioribus intuetur velut in aere sudo, nemine superadjiciente quidquam, pura consilia.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Πῶς οὖν ὁ κατὰ πρᾶξιν μὴ πταίων τοῦ κατ' ἔννοιαν μὴ σφαλλομένου ἐστὶ προτιμότερος; Ἐπειδὴ, φησὶν, αὐτὸς ἐρεθιζόμενος οὐ κάμπτεται τοῖς πράγμασι, καὶ δοκιμώτερός ἐστι τοῦ μὴ τοῖς ὁρωμένοις τὸ ἐπιθυμητικὸν κνιζομένου πρὸς ἔφεσιν· εἰ μὲν μηδὲν οὗτος ἔγνω τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, οὐκ ἔχει πρὸς αὐτὰ μάχην· εἰ δὲ τῇ ὄψει τούτων ἐν γνώσει γεγένηται, ἔχει τὴν μνήμην κινοῦσαν τὰς ὕλας, ὡς κινεῖ τὰ ὁρώμενα, καὶ ἡ πάλη συνέστηκεν αὐτῷ ἀδιάστατος, τῶν παθῶν ἄδειαν ἐχόντων ἐν τῇ ἡσυχίᾳ πλέον ὄψεως ὀχλεῖν τῷ περὶ μηδὲν τῶν ἔξω περισπωμένῳ τὴν ἔννοιαν. Ὁ μὲν γὰρ ἐν συντυχίαις ὢν καὶ συνδιαιτήσεσι καὶ τὴν ὄψιν ἀργοτέραν ἔχει πρὸς τὰ σκανδαλίζοντα, πολλοῖς ἐπιμεριζομένην προσώποις, καὶ τὸν λογισμὸν μόλις φθάνοντα νύκτωρ τὰς μεθημερινὰς διεξέρχεσθαι συντυχίας· ὁ δὲ μιᾷ μάχεται διόλου μορφῇ εἴτε ὄψεως ἀρεσάσης ποτὲ, εἴτε λυπήσαντος εἰδώλου, τῆς μὲν ἔτι γαργαλιζούσης τὴν ἐπιθυμίαν, τοῦ δὲ τὸν θυμὸν ἀναφλέγοντος καὶ πᾶσαν ἔχει σπουδὴν τοῦ διενοχλοῦντος ἐξῶσαι τὴν ἔννοιαν, καὶ τὴν ὑπόμνησιν ἀφανίσαι τῶν κινούντων τὰ πάθη. Περιέσται δὲ πάντως τῷ χρόνῳ οὗτος καθ' ἑκάστην ἐλαττῶν τοῦ μαχομένου τὴν δύναμιν, καὶ τὴν οἰκείαν αὔξων τῇ γυμνασίᾳ προκόπτουσαν ἐπὶ τὸ ἀκμαιότερον ὁσημέραι, καὶ ἐθιζομένην τῶν ἀντιπάλων κρατεῖν· οὕτω καὶ ἡ συνήθεια εἰς ἕξιν μετέρχεται, καὶ ἡ ἕξις μεταβαίνει εἰς φύσιν, καὶ τὸ κτῆμα τῷ κτησαμένῳ τηρεῖ ἀμετάπτωτον. Ἀλλὰ τοῖς ἀπείροις τῆς τέχνης δυνατὰ φαίνεται τὰ λίαν ἀδύνατα· ὡς γὰρ οὐκ ἔστι ῥείθρου τρέχοντος τὴν κάτω κειμένην ψάμμον ἰδεῖν, ἀναστέλλοντος δὲ τοῦ ἐπιῤῥέοντος, ἀνάγκη γυμνὴν ταύτην θεάσασθαι· οὕτω τῆς ὄψεως ἐπικλυζούσης ἄλλαις μορφαῖς τὴν διάνοιαν, οὔτε μάχην ἐστὶ πρὸς ὡρισμένον ἀναδέξασθαι πρόσωπον, ἢ πάθος, οὔτε τὸν λογισμὸν καθαρθῆναί ποτε, τῶν θύραθεν ἐπεισερχομένων ἀφανιζόντων τοὺς προλαβόντας χαρακτῆρας, καὶ τοὺς οἰκείους πρὸς ὀλίγον ἐνσημαινομένων τύπους. Καὶ τούτους γὰρ ἐπιλεαίνουσιν ἐπεισιόντες ἕτεροι, καὶ τῇ ἐφεδρείᾳ ταύτῃ θόρυβος ἀΐδιος κατέχει τὰ ἔνδον, οὔτε γνωσθῆναι τὰ ὀχλοῦντα συγχωρῶν τῇ ἐπαλληλίᾳ τῶν ἀμειβομένων φαντασιῶν. Ἄρτι γὰρ τὰ πρὸ μικροῦ ἐμπεσόντα, κατέχει τὸν λογισμὸν, καὶ μετ' ὀλίγον τὰ νῦν καὶ τοῖς αὖθις ἀεὶ παραχωρεῖ τὰ φθάσαντα τοῦτον σχολάζοντα, ἱκανὴν μὲν, καὶ ἐκ τῶν ματαίων ἐνθυμίων ὑπομένοντα βλάβην· ἵνα καὶ δοκῇ μηδὲν πάσχειν αὐτὸν, ὧν διατίθησιν ἐκεῖνα, ἐμπαθεῖς τὰς φαντασίας τῶν πραγμάτων ποιούμενα, καὶ τῶν ἀναγκαιοτέρων, καὶ ὠφελίμων ἀποκλείοντα, λογισμῶν.

CAPUT IV.

Quomodo igitur qui actualiter non peccat, eo, qui nec mentaliter errat, est præstantior, inquit? quia ipse irritatus non flectitur rebus; ideo eo probatior est, qui in concupiscentia non titillatur amore a visibilibus ad eadem assequenda : si talis rerum mundanarum nihil noscit, non habet pugnam adversus ipsas; at si per earumdem visum ad notitiam pervenerit, memoriam tenet moventem materias, ut movent visibilia, eidemque lucta instat, quæ dirimi non potest, passionibus opportunitatem sibi assumentibus in quiete molestandi, plusquam visus, cum, cujus mens nulla re exteriore distrahitur; etenim, qui est in congressibus, et conversationibus, habet quoque visum pigriorem ad ea quæ scandalo sunt; cum idem sensus multas in facies sit dispertitus, et cogitationem, quæ noctu vix potest diurnos congressus percurrere, pariter habet inertiorem, alter vero contra unam omnino formam decertat, eo quod aliquando vel res visa placuerit, vel **381** imago quæpiam dolore affecerit, prima quidem adhuc titillante cupiditatem, altera vero iracundiam inflammante, omneque impendit studium in rei molestantis depellenda cogitatione, ac exterminanda reminiscentia eorum quæ concitant passiones. Hic autem cum tempore omnino superior erit, quippe qui vim oppugnantis imminuit quotidie, et propriam adauget exercitio, in dies progredientem ad majorem vigorem, seseque assuefacientem ut adversarios superet, sic et consuetudo transit in habitum, et habitus transgreditur in naturam, et quod acquisitum possidetur immutabile possidenti conservat. Verum hujusce artis inexpertis possibilia videntur, quæ sunt valde impossibilia : sicut enim quandiu fluentum decurrit, subjectam arenam videre nequimus, fluxu vero represso, necessum est eam nudam aspectare; ita visu mentem aliis formis inundante ac submergente, nec pugnam adversus determinatam personam, aut passionem suscipere datur, nec unquam emendari cogitationem possibile; cum ea, quæ e foris introeunt, deleant vestigia, quæ præcesserunt, et proprias paulatim imprimant figuras. Verum et has conterunt insilientes aliæ, ac ob talem insultum tumultus perpetuus occupat interiora, qui non permittit ea quæ perturbant dignosci, ob vicissitudinem alternatim sibi succedentium imaginationum; modo enim ea, quæ paulo ante in mentem venerant, cogitationem pervadunt, et post parum præsentia subsequentibus assidue cedunt, quæ ipsum occuparunt otiantem, qui et damnum satis multum sustinet a vanis cogitationibus; ita ut videatur nihil ipsum pati eorum quæ illa (scilicet occurrentia) **382** disponunt, reddentia imaginationes rerum affectibus percitas, et cogitationum magis necessariarum ac utilium species occludentia.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Εἰ δέ τις ἴδοι, καὶ τὰς ἔξωθεν ἐπηρείας, ὀφθαλ-

CAPUT V.

Si quis vero, et damna intelligeret, quæ ab ex-

terioribus proveniunt, tum oculorum inspicientium ea quæ minime fas est, tum auditus turpibus undequaque circumtusi vocibus, tum iræ adhæc perturbatæ, tum concupiscentiæ illecebris captæ; tum voluptatis proritatæ, tum gloriæ quasi flabello eventilatæ, tum tristitiæ supervenientis; reperiret omnino seipsum velut ex pugilatu pugnis contusum ac plagis oneratum, tuncque beatos prædicantem eos, qui nihil horum vident aut patiuntur, dum in quiete persistunt. Quænam etenim utilitas ipsa rerum experientia excitare passiones ad pugnam, et hac exercitatione ipsis præbere licentiam, ut in re difficiliore atterantur: dum ad statum imperturbabilem illas deducere quodammodo consuevit quies, et cujusque vim paulatim diminuere solet bonum otium, ut (e diverso) exercitatio ad robustiorem statum ipsam excitat? etenim iracundia silens mitior evadit, concupiscentia quiescens assuefit paulatim mansuetius prorumpere, et omnis passio simpliciter ad moderationem procedit quotidie, minime commota, ac demum evadit quieta penitus, præ temporis spatio propriæ oblivione capta operationis, ac deinceps nudæ remanent memoriæ, cum secesserit affectio perturbatione commota.

A μῶν, ἃ μὴ θέμις ὁρώντων, ἀκοῆς αἰσχραῖς πάντοθεν περικτυπουμένης φωναῖς, θυμοῦ πρὸς τούτοις ταρασσομένου, ἐπιθυμίας δελεαζομένης, ἡδονῆς ἐρεθιζομένης, δόξης ῥιπιζομένης, λύπης ἐπισυμβαινούσης, εὕροι πάντως αὐτὸν ὡς ἐκ πυγμῆς καταχεκονδυλισμένον, καὶ τραυμάτων καταγέμοντα καὶ τότε μακαρίζοντα τοὺς μηδὲν τούτων ἐν τῷ ἡσυχάζειν ὁρῶντας, ἢ πάσχοντας. Τί γὰρ ὄφελος αὐτῇ τῇ πείρᾳ τῶν πραγμάτων κινεῖν πρὸς μάχην τὰ πάθη, τῇ γυμνασίᾳ ταύτῃ παρέχειν ἄδειαν αὐτοῖς ἐπιτρίβεσθαι ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον, ἐξ ὧν ἡσυχία πρὸς κατάστασιν ἀτάραχον ἄγειν αὐτὰ ἐπειδήπως πέφυκεν, καὶ ἑκάστου τὴν δύναμιν ἐλαττοῦν κατὰ μικρὸν ἡ ἀργία, ὡς ἡ γυμνασία ταύτην ἐγείρει ἐπὶ τὸ ῥωμαλαιότερον; Καὶ θυμὸς γὰρ ἠρεμῶν ἐπιεικέστερος γίνεται, καὶ
B ἐπιθυμία ἡσυχάζουσα πραότερον ὁρμᾷν κατ' ὀλίγον ἐθίζεται, καὶ πᾶν πάθος ἁπλῶς ἐπὶ τὸ μετριώτερον ὁσημέραι μὴ κινούμενον πρόεισι, καὶ παύεται παντελῶς ὕστερον τῆς οἰκείας ἐνεργείας τῷ χρόνῳ λήθην ποιούμενον, καὶ μένουσιν αἱ μνῆμαι λοιπὸν τῶν πραγμάτων ψιλαὶ τῆς ἐμπαθοῦς ὑποχωρησάσης διαθέσεως.

383 CAPUT VI.

Et quemadmodum valde suavium obsoniorum et potuum, nec visus, nec recordatio movet appetitum ejus qui nulla tenetur cupiditate; ita nihil sensibilium, nec quod videtur, nec quod auditur, nec quod in cogitationem ingreditur illecebris capit, ad succumbendum passioni, illum qui assuevit facere, ut quiescat pars animi passionibus obnoxia, habitu neutiquam permittente commoveri eum qui, per multam quietem, dedidicit commotionem. Quo igitur pacto aggredientem inexperte ac periculose exercitationem (scilicet monasticam) eo probatiorem licet dicere, qui eamdem artificiosa via, et secure init? quis bellum rectius gerit, et hostes facilius superat, is qui furiose adversus oppositos prodit, et obversa facie in aciem irruit inimicorum, vel qui majori peritia exercitum ducendi eos invadit, et insidiis et obsidionibus ipsos debellat, prudentique animo tropæum erigit, qui multo cum labore ac sanguine iis, qui cominus certant stataria pugna resistit? Quis temperantiam æstimat, ac in mente vere temperatus est; ille, qui in ferarum iracundias, et caminum inflammatum, et mare furibundum irrepit, vel qui noxam istorum cavet, ac extra pericula est?

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Καὶ ὥσπερ καὶ τῶν ἄγαν ἡδέων ὄψων, καὶ ποτῶν, οὔτε ἡ ὄψις οὔτε ἡ μνήμη κινεῖ τοῦ μὴ ἐφιεμένου τὴν ὄρεξιν. Οὕτως οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν, οὔτε ὁρω-
C μένων, οὔτε ἀκουόμενον, οὔτε τὴν ἐνθύμησιν ἐπεισερχόμενον τῷ ἠρεμεῖν τὸ παθητικὸν ἐθίσαντι δελεάζει πρὸς πάθος τῆς ἕξεως οὐκ ἔτι κινεῖσθαι συγχωρούσης τὸν ἀπομαθόντα τῇ πολλῇ ἡσυχίᾳ τὴν κίνησιν· πῶς οὖν τὸν ἀπείρως, καὶ ἐπικινδύνως τὴν ἄσκησιν μετερχόμενον, τοῦ ἐμμεθόδως, καὶ ἀσφαλῶς τὴν ἄσκησιν μετιόντος δοκιμώτερόν ἐστιν εἰπεῖν; Τίς μᾶλλον πόλεμον κατορθοῖ, καὶ πολεμίους εὐκόλως χειροῦται, ὁ μανικῶς κατὰ τῶν ἀντι[τε]ταγμένων χωρῶν, καὶ ἀντιπρόσωπος τῇ φάλαγγι τῶν ἐχθρῶν προσπίπτων, ἢ στρατηγικώτερον ὁ τούτοις ἐπιτιθέμενος, καὶ λόχοις, καὶ ἐνέδραις αὐτοὺς εὐχερῶς καταβάλλων, καὶ φρονήσει τρόπαιον ἐγείρων, ἢ ὁ μετὰ πολλοῦ πόνου καὶ φόνου τοῖς συστάδην μαχομένοις ἀνθιστάμενος; Τίς σωφροσύνην δοκεῖ, καὶ σωφρονεῖ
D κατὰ τὸν νοῦν ἀληθῶς, ὁ θηρίων θυμοῖς, καὶ φλεγομένῃ καμίνῳ καὶ μαινομένῃ θαλάσσῃ ἐπεισερχόμενος, ἢ ὁ τὴν βλάβην αὐτῶν φυλασσόμενος, καὶ ἔξω τῶν κινδύνων ἑστώς;

CAPUT VII.

Sicut enim corpus, quod in his versatur perpetitur, quæ necessario idem corpus tangunt; ita sensus, qui sensibilibus inambulat, materias adversus animam præbet passionibus, ut ipsi noceant, 384 non minus quam ea quæ diximus. Natura sat est ad certamen nihil e foris ipsi inducamus ad opitulationem pugnæ, quæ contra nosmetipsos fit; habet quippe proprium ignem concupiscentia, ne

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Ὡς γὰρ σῶμα γενόμενον ἐν τούτοις πάσχει τὰ τοῦ σώματος ἀναγκαίως, οὕτως αἴσθησις ἐπιρεμβομένη τοῖς αἰσθητοῖς ὕλας κατὰ τῆς ψυχῆς τοῖς πάθεσι δίδωσι πρὸς τὸ βλάψαι ταύτην τῶν εἰρημένων οὐκ ἔλαττον. Ἀρκεῖ πρὸς μάχην ἡ φύσις, μηδὲν ἔξωθεν αὐτῇ πρὸς τὴν καθ' ἡμῶν αὐτῶν ἐπεισαγάγωμεν συμμαχίαν· ἔχει γὰρ ἴδιον ἡ ἐπιθυμία πῦρ, μὴ ἐχέτω φρύγανα, καὶ οὐκ αὔξει τὴν φλόγα. Τάχα

A τοῦτο δι' αἰνίγματος τὸ νομικὸν ὑπαινίττεται λόγιον· « Ἐὰν ἐξελθὸν, φησὶ, πῦρ εὕρῃ ἀκάνθας καὶ προσεμπρήσῃ ἅλωνα· ἀποτίσει ὁ τὸ πῦρ ἐκκαύσας, » ἅλωνα λέγων τὰ πάθη, πῦρ τὰς τῆς φύσεως ὁρμὰς, ἀκάνθας τὰ αἰσθητὰ, μὴ μεσιτευέτωσαν αὗται, καὶ τῆς ἅλωνος ἅψασθαι πῦρ χώραν οὐκ ἔχει μὴ εὑρίσκον ὕλην, δι' ἧς ἐπ' αὐτὴν ὁδεύσει φλεγόμενον· πάντως γὰρ ἢ σϐεσθήσεται παντελῶς ἀπορίᾳ τροφῆς, καὶ τελευτήσει εἰς τέφραν τὴν σημαίνουσαν τῆς ποτὲ τυραννίδος, καὶ πάθους ἐσχάτην ἀσθένειαν, ἢ σμυχόμενον ἐν σπινθῆρι διαμενεῖ, μηδὲν βλάπτον, τῇ δὲ ὄψει διδάσκον, ὡς δύναται βλάψαι ποτὲ λάμψαν εἰς φλόγα, ἐὰν ὕλης εὐπορήσῃ πρὸς τὴν παροῦσαν δύναμιν ἐπιτηδείας· οὐ γὰρ εὐθὺς ξύλων περιδράττεται σπινθὴρ οὐδὲ σχίδακας παρατεθείσας ἀνάπτει, ἀχύρων δὲ χρῄζει, καὶ καλάμης, καὶ χόρτου πρὸς τὸ καὶ τῆς ἁδροτέρας ὕλης περιγενέσθαι. Ἵνα ἡμεῖς μάθωμεν ἀκριβῶς, ὅτι τὰ μικρὰ, καὶ εὐτελῆ τῶν ἁμαρτημάτων ἡμᾶς προσάγει τοῖς μείζοσι, καὶ ἡ ἐν ἐκείνοις ἀδιαφορία ὁδὸς ἐπὶ τὰ χαλεπώτερα γίνεται.

habeat cremia, seu virgulta arida, et non adaugebit flammam. Forsitan hoc subobscure per ænigma designat legis oraculum. « Si egressus ignis, inquit, invenerit spinas, et incenderit aream; persolvet, qui succenderit ignem [10]; » aream sive frugum acervum dicens passiones, ignem vero, naturæ motiones, spinas autem sensibilia, ne ipsa interponantur, et ignis non poterit aream attingere, quippe qui non inveniet materiam, per quam ad ipsam aream sibi faciat iter inflammatus: omnino enim aut exstinguetur totus præ pabuli penuria, et in cinerem desinet, designantem tyrannidis atque passionis, quæ quondam viguit extremam debilitatem; aut consumptus in scintilla permanebit, nihil interea nocens, imo visus edocens, quod potest aliquando nocere exardescens in flammam, si abundaverit materia ad potentiam, quam habet, idonea; nec enim statim ligna apprehendit scintilla, nec assulas appositas accendit, paleis autem opus habet et stipula, et feno, ad hoc ut crassiorem quoque vincat materiam; ut nos plene ediscamus, quod parva et exilia peccata nos ad majora perducunt et indifferentia, quæ in illis est, ad molestiora.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Καὶ δεῖ μὴ ἔθους αὐτοῖς παρέχειν ἀγωγὴν, μηδὲ ἐπιτρέπειν παρακύπτειν ἀναιδῶς, ἐπιτιμᾷν δὲ προοιμιαζομένοις μέλλουσαν παῤῥησίαν μὲν τὴν κεφαλὴν ἔτι σαίνουσαν, πρὶν τῆς πτέρνης ἐπιλάβηται, θλίβειν τοῦ ὄφεως, καὶ σπέρμα ὀλοθρεύειν ἐκ Βαϐυλῶνος, καὶ τὰ νήπια ταύτης ἐδαφίζειν πρὸς τὴν πέτραν, ἣν ἡ τοῦ ἄρθρου προσθήκη, μίαν οὖσαν σημαίνει· C καὶ γὰρ τῇ κεφαλῇ παραδυείσῃ ἅπας ὁ ὁλκὸς συνεισέρχεται, καὶ τὸ σπέρμα τῶν ζιζανίων ῥιζωθὲν ἐμποδίζειν τῇ βλάστῃ τῶν ἡμέρων πέφυκε φυτῶν, καὶ ἁδρυνθέντα τὰ νήπια οὐκ ἀνεκτὴν, ἀμφήριστον δὲ, καὶ ἐναγώνιον εἴωθε τὴν μάχην ποιεῖν· καὶ σημαίνεται διὰ τούτων τὰ πάθη ὡς ἐν ἀρχῇ μέν ἐστιν εὐάλωτα, ἔθει δὲ κρατυνθέντα εἰς ἀκμὴν πρόεισι, καὶ δυσκαταγώνιστα γίνεται, μετὰ τὸ κάματον παρέχειν ἐν τῇ πάλῃ πολύν. Ἔτι δὲ καὶ εὐχέρειαν ἡμῶν καὶ ἄνοιαν κατηγοροῦντα δεινὴν, καθ' ἑαυτῶν πολεμίους ηὐξήσαμεν, οὓς καθελεῖν ἀσθενεῖς ὄντας ἦν ἐν ἡμῖν εὐπετῶς. Οὕτως γὰρ καιρὸν εἶχεν ἂν ἡ διάνοια μετὰ τὴν τῶν ἀντιπάλων φθορὰν εἰρήνην ἄγουσα πρὸς θεωρίαν τραπῆναι, καὶ τὰς οἰκείας D γεωργῆσαι δυνάμεις. Τοῦτο γὰρ ὁ μέν τις τῶν προφητῶν φησι· « Συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιϐύνας εἰς δρέπανα, παρελθοῦσαν τὰ πολεμικὰ, καὶ τοῖς τῆς εἰρήνης εὐκαιροῦσαν ἔργοις σημαίνων κατάστασιν.

CAPUT VIII.

Quapropter non oportet viam ipsis præbere consuetudinis, neque permittere, ut nedum per transennam **385** aspiciant impudenter, verum futuram audaciam iis, dum primo exordiuntur, increpare, et serpentis caput statim ac movetur, conterere, priusquam calcaneum apprehendat [11], atque semen a Babylone penitus abolere, ipsiusque infantes allidere ad petram [12], quam articuli additio significat unam exsistere; etenim capite subintrante totus tractus simul ingreditur; et semen loliorum, seu zizaniorum radicitus defixum, plantarum sativarum germina impedire consuevit; et infantes ad maturitatem provecti intolerabilem, et utrinque controversam athleticamque pugnam ciere assolent; perque hæc omnia designantur passiones, quod nimirum in principio quidem facile expugnantur, consuetudine vero assumentes robur procedunt ad vigorem, fiuntque expugnatu difficiles, postquam plurimum præbuerint laborem in certamine; quæ præterea levitatem nostram, et gravem accusant dementiam, eo quod contra nosmetipsos accumulaverimus hostes, quos, cum essent debiles, nostra erat in potestate interimere perfacile: sic quippe occasionem haberet intellectus post stragem adversariorum pace fruens ad contemplationem sese convertendi, atque proprias excolendi facultates. Hoc enim unus quidem prophetarum dicit: « Concident gladios suos in vomeres, et hastas in falces [13], » significans statum prætermittentem res bellicas, et in pacis operibus otium suum impendentem.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὁ δὲ, « Οἱ ὀφθαλμοί σου ὄψονται τοὺς πλανῶντάς σε, καὶ τὰ ὦτά σου ἀκούσονται τῶν ὀπίσω σε πλανησάντων. » Μετὰ τὸ παύσασθαι τὴν τῆς μάχης σύγ-

CAPUT IX.

Alter vero (scilicet prophetarum) inquit: « Oculi tui videbunt eos qui te deceperunt, et aures tuæ audient eos qui te retro deceperunt [14]; » di-

[10] Exod. xxii, 6. [11] Gen. iii, 15. [12] Psal. cxxxvi, 9. [13] Mich. iv, 3. [14] Isa. xxx, 20, 21.

cens, considerandos, **386** ac luculenter dignoscendos dolos, et studia inimicorum, postquam desierit pugnæ confusio: quin et magnus Moyses, quæ in deserto evenerant Israelitis [15] in exitu ex Ægypto studiose commemorat in secundo libro, adhortans eos, ut præteritas pugnas ac manuum consertiones exercerent memoria, admirabilesque victorias facerent materiam maximæ gratiarum actionis. Non ista novit, nec otium habet unquam qui in bellis versatur, quive videtur nosse, et aliorum gerere præfecturam; enimvero præclarum quidem, et multis perutile subit opus, at vix secundum tenet locum post eum, qui proprium curat statum, ac interiora emendat; quippe qui corporeum præbet indigentibus auxilium, animam vero suam dimittit semper neglectam. Ego novi, quod tum agricolæ omni tempore vacant proprio arvo, tum nautæ propriam semper instaurant navim, tum viatores, et mercatores, et artifices, et mercenarii id studiose factitant, quod sibi ipsis ad utilitatem conducere arbitrantur, nec ullus ea, quæ sunt alterius, pluris vel æque facienda atque sua judicare sustinet; sed et nauticus vir navigans in mari dirigit ad suam navigationem navigium, et qui terram excolit suis horis curam impendit congruam arvo proprio, et qui artem consectatur eam, quæcunque sit, exercet, quæ facit ad proprium lucrum, et prorsus unusquisque futile atque vanum existimans sollicitum esse de his quæ spectant ad illos qui ejusdem sunt artis, curam plurimam gerit ac sollicitudinem, quo pacto res proprias disponat.

χυσιν ὁρᾶσθαι λέγων, καὶ γινώσκεσθαι σαφῶς τοὺς τῶν ἐχθρῶν δόλους, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα. Καὶ Μωϋσῆς δὲ ὁ μέγας τὰ συμβάντα κατὰ τὴν ἀπ' Αἰγύπτου ἔξοδον τοῖς Ἰσραηλίταις ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐν δευτέρᾳ βίβλῳ σπουδαίως ὑπομιμνήσκει, τὰς παρελθούσας μάχας, καὶ συμπλοκὰς, γυμνάζειν τῇ μνήμῃ παραινῶν καὶ τὰς παραδόξους νίκας ποιεῖσθαι μεγίστης εὐχαριστίας ὑπόθεσιν. Οὐκ οἶδε ταῦτα οὐδὲ σχολὴν ἔχει ποτὲ καὶ γνῶναι ὁ ἐν πολέμοις διατρίβων, καὶ ὁ προστασίαν ἄλλοις νέμειν δοκῶν· καλὸν μὲν γὰρ, καὶ πολλοῖς χρήσιμον μέτεισιν ἔργον, τοῦ δὲ τῆς οἰκείας ἐπιμελουμένου, καὶ διορθουμένου τὰ ἔνδον, μόλις τὰ δευτερεῖα φέρει, σωματικὴν παρέχων τοῖς δεομένοις βοήθειαν, καὶ ψυχὴν ἐῶν τὴν ἑαυτοῦ διὰ παντὸς ἀτημέλητον. Οἶδα καὶ γεωργοὺς ἐγὼ παντὶ καιρῷ τῷ ἰδίῳ γεωργίῳ σχολάζοντας, καὶ πλωτῆρας ἀεὶ τὴν οἰκείαν ἐπισκευάζοντας ναῦν, καὶ ὁδίτας, καὶ ἐμπόρους, καὶ τεχνίτας, καὶ μισθωτοὺς τοῦτο σπουδάζοντας, ὃ συντελεῖν αὐτοῖς, εἰς ὠφέλειαν νομίζουσι, καὶ οὐδεὶς τὰ ἑτέρου προτιμότερα, ἢ καὶ ἰσότιμα τῶν ἑαυτοῦ κρίνειν ἀνέχεται. Ἀλλὰ καὶ ὁ ναυτικὸς θαλαττεύων, πρὸς τὸν ἴδιον πλοῦν ἰθύνει τὸ σκάφος, καὶ ὁ γηπόνος τὴν κατάλληλον ταῖς ὥραις ἐπιμέλειαν τῷ οἰκείῳ γεωργίῳ προσάγει, καὶ τέχνην ὁ μετερχόμενος, ἥντιναοῦν τοῦ ἰδίου γίνεται κέρδους, καὶ ἕκαστος ἁπλῶς εἰκαῖον, καὶ μάταιον μεριμνᾷν τὰ τῶν ὁμοτέχνων ἡγούμενος, φροντίδα πολλὴν ἔχει καὶ μέριμναν, ὅπως εὖ τὰ οἰκεῖα διάθηται.

387 CAPUT X.

Et quomodo aliqui eum, qui in virtute sibi ipsis utilis est, probatiorem, seu majori commendatione dignum habent? Isti mihi videntur omnino dilaudare, et illum qui, domo sua succensa, et substantia, quæ intus erat, tota inflammata, hortantibus amicis, ut conveniat ad sponsalia, seu ad legationem, persuaderi se patitur, quia potiorem amicorum indigentiam duxit, quam cessare facere sui domus incendium; hoc ipsum honore afficientes quem debuissent, rectum ferentes judicium, uti mente captum atque insanum criminari; incendio autem unicuique pejora sunt, quæ circa mentem versantur, nisi quis removeat sensuum progressus, qui materias altrices inferunt igni ardenti, et ipsas uti sicca virgulta coacervant, quæ flamma naturæ succenduntur, dum memoria meditatione, veluti flabello ipsam (scilicet flammam) eventilet, ac voraciorem efficiat rei ejus igne, quæ vastatur incendiis, et difficilem, quæ possit exstingui: hocque de quibusdam videtur Deus prophetæ indignatus proclamare, de quibus conquerens ait: « Non vides quæ ipsi faciunt in civitatibus Juda, et extra Jerusalem? filii eorum colligunt ligna, et patres ipsorum ignem accendunt, et uxores ipsorum conspergunt adipem, ut faciant placentas militiæ cœli [16]; » dicens quod visus

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Καὶ πῶς τὸν ἑαυτοῖς ἐν τῇ ἀρετῇ χρησιμεύοντα ἀποδοχῆς οὗτοι μᾶλλόν τινες κρίνουσιν ἄξιον; Μοὶ δοκοῦσι ἐπαινεῖν πάντως, καὶ τὸν ἐμπιπραμένης αὐτῷ τῆς οἰκίας, καὶ τῆς ἔνδον ὑπάρξεως φλεγομένης ἁπάσης, φίλοις ἐπὶ μνηστείαν, ἢ πρεσβείαν συνελθεῖν προτρεπομένοις πειθόμενον, ὅτι τοῦ παῦσαι τοῦ οἴκου τὸν ἐμπρησμὸν, τὴν τῶν φίλων χρείαν προτιμοτέραν ἡγήσατο τούτῳ σεμνύνοντες αὐτὸν, ὃν κρίνοντες ὀρθῶς ὡς φρενοβλαβῆ, καὶ παραπλῆγα διαβάλλειν ὤφειλον· ἐμπρησμοῦ δὲ χεῖρον τὰ τῆς διανοίας, ἑκάστῳ διάκειται τῶν αἰσθήσεων, εἰ μή τις τὰς προόδους παραιτοῖτο τροφίμους ὕλας εἰσφερούσας τῷ καιομένῳ πυρὶ, καὶ ταύτας ἐπισωρευούσας ὡς φρύγανα τῇ τῆς φύσεως ἀναπτομένας φλογί· τῆς μνήμης ὥσπερ φωστῆρι τῇ μελέτῃ ῥιπιζούσης αὐτὴν, καὶ ποιούσης λαβροτέραν τοῦ πυρπολουμένου καὶ δύσσβεστον. Καὶ τοῦτο ἔοικε περί τινων ὁ Θεὸς τῷ προφήτῃ δυσχεραίνων προσφωνεῖν, ἐν οἷς ἀγανακτῶν φησιν· « Οὐχ ὁρᾷς ἃ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς πόλεσιν Ἰούδα, καὶ ἔξωθεν Ἱερουσαλήμ; Οἱ υἱοὶ αὐτῶν συλλέγουσι ξύλα, καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν καίουσι πῦρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καίουσι τοῦ ποιῆσαι χαυῶνας τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ· » τὴν μὲν ὅρασιν δίκην φρυγάνων τὰς ἐρεθιστικὰς λέγων συνάγειν μορφὰς, τὴν δὲ ἐπιθυμίαν ἐν ταύταις σφοδρὸν ἀνάπτειν πῦρ

[15] Num. xxv, 27; Deut. iii, 21; iv, 3. [16] Jerem. vii, 18.

καὶ τὴν μνήμην τρίβειν, καὶ μαλάττειν ταῦτα διηνεκῶς· οὕτω γὰρ ἡ ὄψις διὰ τῶν μέσων ὁδεύσασα πρόεισιν εἰς τὴν κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίαν κοινοπραγίᾳ τῶν εἰρημένων τελειουμένη μορίων· καὶ τὸ συνάγειν δὲ καλάμην εἰς ἄχυρα, τῆς ἐν Αἰγύπτῳ πλινθείας τῶν ῥεμβομένων, καὶ οὐ τῶν ἡσυχαζόντων ἐστί.

quidem velut cremia irritatorias congregat species, concupiscentia vero in ipsis vehementem ignem succendit, et quod memoria terit, ac pertractat ista continue; sic namque visus per media sibi viam sternens progreditur ad actuale peccatum, dictarum partium conspiratione ad finem perductus: **388** quin et congregare stipulam ad paleas, spectat ad fictionem laterum eorum, qui in Ægypto vagabantur, et non adquiescentes in silentio.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Συνάγει γὰρ καὶ ἄκων ὁ πλήθεσι συμφυρόμενος ἀδιαφόρως, τὰς ποιητικὰς ὕλας τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὸν ἀργὸν τοῦ πάθους εἰς κύβον σχηματίζει πηλὸν, ἄμορφον ὄντα καθ' ἑαυτὸν, καὶ τρανὸν τύπον τῇ μελέτῃ τῶν δι' αἰσθήσεως εἰδωλογραφουμένων δεχόμενον. Τὸ μὲν γὰρ πάθος τὴν φυσικὴν ὁρμὴν κινεῖν οἶδε μόνον, καὶ ταύτην ἀσθενέστερον μὴ συνεργουμένην ταῖς ἔξωθεν ὕλαις· ὅταν δὲ μορφὰς λίχνους, καὶ ἀπατηλὰς προσλάβῃ ὡρισμένοις τῶν αἰσθητῶν χαρακτῆρσι κατέχει τὸν λογισμὸν πεπεδημένον, οἷον θυμὸς, καὶ ἐπιθυμία, ἡδονή τε καὶ λύπη. δυνάμεις εἰσὶν ἠρεμοῦσαι, καὶ εἶδος οὐκ ἔχουσαι πρὶν εὐπορήσουσιν ὕλης διεγειρούσης πρὸς τὴν ἐπιβάλλουσαν ἐνέργειαν· ἐὰν δὲ λυπήσαντος μὲν τῷ θυμῷ, τέρψαντος δὲ τῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστη ἡ αἴσθησις τὴν κατάλληλον εἰσενέγκῃ μορφὴν ἔργον δίδωσιν αὐταῖς, καὶ μελέτην ἀΐδιον, ὁρώσαις τύπους τῶν ἐρεθιζόντων καὶ τὴν ὑπόμνησιν ἐμπαθῆ ποιούντων, καὶ λίαν ἀργαλέον. Διὰ τοῦτο καλὸν ἡ ἡσυχία, ὅτι τὸ βλάπτον οὐχ ὁρᾶται, τὸ δὲ οὐχ ὁραθὲν οὐ δέχεται διάνοια· τὸ δὲ μὴ γενόμενον ἐν ταύτῃ, οὐ κινεῖ τῇ φαντασίᾳ τὴν μνήμην, τὸ δὲ μὴ κινοῦν τὴν μνήμην οὐκ ἐρεθίζει τὸ πάθος· πάθους οὐ κινουμένου, γαλήνην ἔχει βαθεῖαν, καὶ εἰρήνην τὰ ἔνδον. Διὰ τοῦτο Μωϋσῆς ὁ πάνσοφος, καίτοι φροντίδα τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπιμέλειαν, ἔχων, ἔξωθεν τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἄποθεν τὰ πολλὰ τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν ἐπήγνυτο, φεύγων ὡς οἷόν τε ἦν τὴν οὐ καθήκουσαν ὄχλησιν καὶ διδοὺς ἠρεμίαν τῷ λογισμῷ πρὸς τὸ σκέψασθαι, καὶ γνῶναι τῶν τῇ ψυχῇ χρησίμων.

CAPUT XI.

Nam congregat etiam invitus, qui multitudinibus indifferenter commiscetur, materias operantes peccatum, et otiosum passionis lutum in cubum efformat, quod secundum se ipsum est informe, quodque meditatione suscipit impressionem perspicuam eorum, quæ in simulacra fuerunt per sensum efficta. Passio quippe solum novit movere naturalem impetum et eo debilius, quo minus ipsi cooperantur exteriores materiæ; quando vero libidinosas et deceptrices formas susceperit, determinatis impressionibus sensibilium detinet cogitationem devinctam: ejusmodi sunt ira, et cupiditas, voluptas, ac mœstitia, quæ sunt facultates quiescentes, et speciem non habentes, antequam ipsis suppetat materiæ copia excitantis ad pertinentem effectum; sin autem quilibet sensus, sive ejus qui dolet animo, sive ejus qui concupiscentia delectatur, et aliorum hujuscemodi congruam intulerit formam, hæc opus facessit ipsis sensibus, et assiduam præbet meditationem, dum aspiciunt impressiones rerum quæ irritant, quæque reminiscentiam passioni obnoxiam ac valde molestam efficiunt. Eam ob rem præclarum quiddam est quies, ac silentium, quia non inspicitur quod lædit, quod non vero est visum, intellectus non excipit; quod autem non fit in ipso, non commovet imaginatione memoriam, et quod non commovet memoriam, non irritat passionem, **389** passione minime commota, interiora tranquillitate profunda ac pace fruuntur. Ideo Moyses omni sapientia præditus, licet populi Judæorum curam, et sollicitudinem gereret, extra castrametationem, et sejunctim tabernaculum suum sæpenumero defigebat, fugiens quoad poterat tumultuationem indebitam, et præbens cogitationi quietem, ad perpendenda et dignoscenda quæ erant animæ utilia.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Διὰ τοῦτο Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ οὐκ ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς σκηνῆς, τὰς ἀκαίρους τῆς ὄψεως ἐκτρεπόμενος ἐπηρείας. Διὰ τοῦτο Ἠλίας μὲν, καὶ Ἐλισσαῖος καταλιπόντες τὴν Ἰουδαίαν, ᾤκουν τὸν Κάρμηλον. Ἰωάννης δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα φυγὼν ἐνδιῃτᾶτο τῇ ἐρήμῳ Ἰορδάνου. Ἱερεμίας δὲ κατεχόμενος ἀνάγκῃ τῆς προφητείας, καὶ τὴν μετὰ τοῦ παρανόμου πλήθους οὐ φέρων διαγωγὴν ἔλεγεν ὀδυρόμενος· « Τίς δώσει μοι σταθμὸν ἔσχατον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ καταλείψω τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ ἀπελεύσομαι ἀπ' αὐτῶν; » θηρίοις συνοικεῖν τοῖς οὐκ ἀδικοῦσι ψυχὴν αἱρούμενος μᾶλλον, ἢ τὴν ἐκ τῶν ὁμογενῶν ἕρπουσαν ἀναμάτ-

CAPUT XII.

Idcirco Jesus, qui Nave cognominatus est, non progrediebatur extra tentorium, declinans importunos insultus visionis; ideo Elias ac Elisæus Judæam derelinquentes Carmelum inhabitabant; Joannes vero Hierosolyma effugiens degebat in Jordanis solitudine. Jeremias autem necessitate detentus prophetiæ, nec tolerans illud vitæ genus cum impia multitudine, dicebat lugens: « Quis dabit mihi diversorium viatorum ultimum in solitudine? et derelinquam populum istum, et recedam ab eis [17]; » eligens potius cohabitare feris, quæ nullam inferunt animæ injuriam, quam eam attingere noxam, quæ

[17] Jerem. IX, 2.

a cognatis proserpit. Verum quod majus est præ omnibus, ea de causa Dominus Jesus, qui omni noxa superior est, secedens a multitudine, si quando temporis opportuni vacationem captaret, diversabatur in solitudinibus, his, qui dijudicare valebant, opere demonstrans utilitatem quietis; ut manifestum, et extra controversiam undique fieret, quod his, qui vivendi modum trivialem et promiscuum consectantur, licet gravitate præstent, tamen ii, qui vitam amplectuntur **390** monasticam et secessu remotam, sunt anteferendi, quippe qui sopiunt quiete passiones, quas illi aspectu affricant assiduo ad asperius, et nullo modo tale nocumentum persentiunt, cum tempus paulatim illud assuetum ipsis reddiderit, veluti febrem hecticam, sive habitualem, quæ nunquam desinit, sed robur latenter absumit. Sic etiam delicatus aliquis, nudus primum super terram incedens non fert obvenientem asperitatem absque dolore; cum autem callosus evaserit, dolorem non sentit ullum, quamvis spinæ, surculi et clavi præacuti intersint, nullo ad vivam usque carnem perveniente, quia caro quæ indurata est, sensibilitatem deposuit, non minus quam mortua.

A τεσθαι βλάβην. Καὶ τὸ δὴ μεῖζον ἁπάντων, διὰ τοῦτο ὁ κύριος Ἰησοῦς, ὁ βλάβης πάσης ἀνώτερος, τοῦ πλήθους ὑποχωρῶν, εἴποτε καιροῦ ἀδείας ἐπιλάβοιτο, ταῖς ἐρήμοις ἐνδιέτριβε, τὸ χρήσιμον τῆς ἡσυχίας τοῖς ὁρᾷν δυναμένοις ἔργῳ παραδηλῶν, ὅπως δῆλον, καὶ ἀναντίῤῥητον γένηται πάντοθεν, ὅτι τῶν τὸν ἀγελαῖον καὶ μιγάδα ἐπανῃρημένων βίον, κἂν ὦσι σεμνότητι διαφέροντες, οἱ τὸν μοναστικὸν καὶ ἀναχωρημένον ἐπανῃρημένοι βίον εἰσὶ προτιμότεροι, κατευνάζοντες ἡσυχίᾳ τὰ πάθη, ἅπερ τῇ διηνεκεῖ θέᾳ ἐπιτρίβουσιν ἐκεῖνοι πρὸς τὸ χαλεπώτερον, οὐκ ἔτι τῆς βλάβης αἰσθανόμενοι, ἐπειδὴ χρόνος αὐτὴν ἔθιμον αὐτοῖς κατ' ὀλίγον ἐποίησε, καθάπερ ἑκτικὸν πυρετὸν οὐκ ἀνιόντα λοιπὸν, καὶ τὴν δύναμιν λεληθότως ὑπαναλίσκοντα. Οὕτω καί τις ἁπαλὸς πρῶτον γυμνὸς B ἐπιβαίνων τῆς γῆς οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ἀλύπως φέρει τραχύτητα· τυλωθεὶς δὲ οὐκ οἶδεν ὀδύνην, κἂν ἄκανθαι, καὶ σκόλοπες, καὶ ἧλοι ἐμπαρῶσιν ὀξεῖς, οὐδενὸς ἕως τῆς ζώσης φθάνοντος σαρκὸς, ὅτι τῆς νεκρᾶς οὐκ ἔλαττον, ἡ σκληρυνθεῖσα τὴν αἴσθησιν ἀπέθετο.

CAPUT XIII.

Quare ergo putant non lædi eos, qui prælonga læsionem patiendi consuetudine non amplius lædentium nocumentum persentiunt? Quale namque tempus habet intellectus dignoscendi, quod noxam affert, visione totaliter distrahente ad ea quæ videntur, quippe qui eget vacatione ad id supputandum? Modo suscipit hasce formas, et paulo post alias, et subsequenter alteras, ac deinceps quasque occurrentes, et omnibus aut pluribus oblectata, cujusnam delectationem ducet læsionem esse, et quandonam vacabit ipsius detergere inquinationem cum nec unquam videre, quod inquinatus est, possit? Nonne et in conversationibus per diem mœroris obliviscitur, qui mœret, et languoris, qui ægrotat, et doloris, qui convulsus **391** est illo; cum vero noctu solus unusquisque remanserit, propriam sentit passionem? quiete nimirum otium ipsis præbente, quo commoveantur, et efficiente ut id, quod tunc non perturbabat, molestet: et sicut appetitus, cum sit satur et expletus, assiduo motu ad appetendum, saturitatem non habet in helluone semper edente, sic otiosæ quodammodo esse videntur passiones præ sensuum ad sensibilia occupatione, dum proprio arceantur impulsu: habeant vero ab externa perturbatione vacationem, utque post satietatem penuria famem parit, ita passiones sensibus remissis, insurgunt in quiescentem valde vigentes, multumque ipsi movent tumultum ex his, quæ jam ex consuetudine insunt illas ad prælium formas in ipsum armando, quas aspectu percurrere se putabat absque ulla noxa, cum non suppeteret ei tempus reminiscendi detrimenti, quod illæ infligunt, qui tunc id persentit, quando vacat cognoscere, et animadvertere po-

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Τί οὖν οὐκ ἀδικεῖσθαι νομίζουσι τοὺς τῇ πολλῇ τοῦ ἀδικεῖσθαι συνηθείᾳ οὐκέτι τῆς τῶν ἀδικούντων βλάβης αἰσθανομένους; Ποῦ γὰρ καιρὸν ἔχει ἡ διάνοια C τῆς ὄψεως διόλου περισπώσης αὐτὴν περὶ τὰ ὁρώμενα, γνῶναι τὸ λυποῦν, ἀδείας χρῄζουσα πολλῆς πρὸς τὸ λογίσασθαι τοῦτο; Ἄρτι ταύτας δέχεται τὰς μορφὰς, καὶ μετ' ὀλίγον ἄλλας, καὶ αὖθις ἑτέρας καὶ ἑξῆς τὰς παρατυχούσας, καὶ πάσαις ἢ ταῖς πλείοσι τερπομένη ποίας τὴν τέρψιν βλάβην ἡγήσεται, καὶ σχολάσει ταύτης ἀποτρίψασθαι τὸν μολυσμὸν, οὐδ' ὅτι μεμόλυται ἰδεῖν δυναμένη ποτέ; Ἢ οὐχὶ καὶ τῆς λύπης, ὁ λυπούμενος, καὶ ὁ νοσῶν τῆς ἀνίας καὶ τῆς ὀδύνης ὁ σπώμενος ἐν ταῖς συντυχίαις δι' ἡμέρας ἐπιλανθάνεται, μονωθεὶς δὲ νύκτωρ ἕκαστος ἐν αἰσθήσει τοῦ οἰκείου γίνεται πάθους; τῆς ἡσυχίας σχολὴν παρεχούσης αὐτοῖς κινεῖσθαι, καὶ τὸ τότε μὴ ὀχλοῦν παρασκευαζούσης ὀχλεῖν, καὶ ὡς τῷ ἀδδηφάγῳ διόλου ἐσθίοντι οὐκ ἔχει κόρον ἡ ὄρεξις ἀεὶ κινεῖσθαι πρὸς D ἔφεσιν διακορὴς οὖσα, καὶ πλήσμιος, οὕτως ἀργά πως τὰ πάθη εἶναι δοκεῖ, τῇ τῶν αἰσθήσεων πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀσχολίᾳ, τῆς οἰκείας ὁρμῆς κωλυόμενα. Ἐχέτω δὲ τῆς ἔξωθεν ὀχλήσεως ἄδειαν, καὶ ὡς πεῖναν, ἔνδεια μετὰ κόρον ποιεῖ· οὕτω τὰ πάθη ἀνεθεισῶν τῶν αἰσθήσεων ἐπανίστανται τῷ ἠρεμήσαντι λίαν ἀκμάζοντα, καὶ πολὺν αὐτῷ κινοῦντα τῶν ἐν ἔθει γενομένων τὸν θόρυβον, ἐκείνας εἰς μάχην αὐτῷ τὰς μορφὰς ἐφοπλίζοντα, τῇ θέᾳ παρατρέχειν ἐνόμιζεν ἀβλαβῶς οὐκ ἔχων καιρὸν ὑπομνησθῆναι τῆς βλάβης αὐτῶν καὶ τότε ταύτης αἰσθανόμενος ὅτε σχολὴν ἄγει γνῶναι, καὶ ἰδεῖν τὴν δυναστείαν αὐτῆς αἰχμαλωτιζόμενος πρὸς ἐνθυμήσεις ἀτόπους, καὶ λογίζεσθαι βιαζόμενος λογισμοὺς αἰσχύνης πεπληρωμένους· καὶ τότε πλάνην ὁμολογῶν ἀναφανδὸν, τὴν παρελθοῦσαν ζωὴν, καὶ μακαρίζων τοὺς μὴ γνόντας τῇ

ὄψει, ὥσπερ ἔγνω αὐτὸς, καὶ οἰκτιζόμενος εἰκότως ἑαυτὸν, ὅτι καθ' ἑαυτοῦ τοῖς ἐχθροῖς αὐτὸς δέδωκεν ὅπλα, καὶ πολεμεῖται δικαίως, ἀνοίᾳ πολλῇ παρασχὼν ἰσχὺν τοῖς πολεμίοις.

A testatem ipsius, utpote captivus abductus ad recordationes absurdas, coactusque cogitationes pervolvere turpitudine plenas; quique tunc manifeste fatetur, præteritam vitam fuisse fallaciam, et beatos prædicat eos, qui non cognoverunt visu, sicut ipse novit, et merito miseratur sui ipsius, eo quod inimicis suis ipse adversus se præbuerit arma, et juste oppugnatur, quod multa cum dementia vires hostibus subministrarit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Τότε γὰρ τὰ διὰ τῆς ὁράσεως, τὰ διὰ τῆς ἀκοῆς, τὰ διὰ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἐμπεσόντα σπερματικῶς, ἀκανθῶν δίκην ὑποβλαστάνειν ἄρχεται, καὶ κατὰ μικρὸν ἁδρυνόμενα κεντεῖ ἐπιπόνως τοῖς νύγμασι, μᾶλλον δὲ τῆς μυθευομένης παρὰ τοῖς ῥαψῳδοῖς ὕδρας ἐν ἴσῳ ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὑπανίσχει κεφαλὰς, μυρίοις δήγμασι ὀδυνῶντα τὸν ἄθλιον. Καὶ γὰρ ἡ ὄψις ἡ ὀραθεῖσα φαιδρὰ παρίσταται, καὶ κόσμος πολυτελὴς, καὶ γέλως κεχυμένος, καὶ σχῆμα πεπλασμένον, καὶ βλακεία, καὶ θρύψις ἐπιτετηδευμέναι πρὸς ἅλωσιν, καὶ νεῦμα πλαζόμενον, καὶ βλέμμα κακόηθες, καὶ κίνημα σεσοβημένον, καὶ φωνῆς ἐμμέλεια, καὶ φθέγμα θηλύτερον, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἦθος ἄπλαστον, καὶ σεμνότης ἁπλῶς, καὶ ἀφέλεια, καὶ ῥῆμα ἐλεεινὸν, καὶ οἰμωγὴ συμπαθὴς, καὶ δάκρυον ὀδυνωμένης ψυχῆς, τελευταῖον κινοῦσιν ἀγῶνα πολὺν, καὶ αὐτῆς ἴσως τῆς οἰκτειρηθείσης, καὶ ἀπολαυσάσης κηδεμονίας, ἡ μνήμη προξενεῖ κίνδυνον, ἱκέτιδος ἐν ἀνάγκῃ γενομένης, καὶ πολεμούσης ὕστερον οἶκτον κινησάσης ἐν τῇ χρείᾳ, καὶ ἔλεον, καὶ ποιούσης οἴστρους ἐρωτικούς. Τί οὖν βέλτιον, ἑαυτὸν ἐλεεῖν, καὶ περιΐστασθαι τὰ σκάνδαλα, ἢ τὸ δῆθεν ἄλλους ἐλεεῖν, βρόχοις δυσεκλύτοις ἐμπλέκεσθαι τῷ βοηθεῖν ἐθέλειν ἑτέροις, καλὸν τῷ κρημνιζομένῳ χεῖρα διδόναι, εἰ ἔστι μὴ συναπολέσθαι αὐτῷ κινδυνεύοντι. Εἰ δὲ τῷ δοκεῖν συμπάσχειν, τὸ πάσχειν ἀκολουθεῖ, τὸ οἰκεῖον συμφέρον σπουδαστέον, ὅτι μὴ οὕτως ἄλλος ἄλλῳ πλησίον ὡς ἕκαστος ἑαυτῷ.

CAPUT XIV.

Tunc enim quæ per visum, quæ per auditum, quæ per alios sensus quasi seminali modo inciderunt, instar spinarum subgerminare incipiunt, et pedetentim **392** adolescentia acuminibus laboriose pungunt, quinimo æque ac hydra (de qua B fabulati sunt carminum contextores) alia super alia sustollunt capita, mille morsibus infelicem excruciantia: etenim astat quæ visa est hilaris species, et ornatus magnificus, et risus diffusus, et habitus fictus, et deliciæ, ac mollities studiose affectatæ ad captandum, et nutus vagabundus, et obtutus pravi ingenii, et motus concitatus, et vocis concinna modulatio, et sonus effeminatior; non solum vero hæc; verum et mores non fucati, et simpliciter gravitas, atque integritas, et verbum ad miserationem excitans, et ploratus ad compatiendum commovens, et lacryma afflictæ animæ plurimum in fine movent certamen, et ipsius forte curæ miserabilis, quæque damnum percepit, memoria conciliat periculum, utpote, quæ evaserit, in C necessitate posita, supplex, et postremo decertans miserationem ac misericordiam in egestate commoveat, et amatorios excitet stimulos. Quid ergo melius, misereri sui ipsius, et evadere scandala, seu offendicula, aut aliorum scilicet miserendo, implicari laqueis indissolubilibus, ac volendo alios adjuvare in mala incidere inevitabilia? Bonum est illi manum porrigere, qui se præcipitem agit, si possibile sit non simul cum ipso periclitante perire; sin autem operi, quod videtur compassionis, subsequatur pati, propriæ studendum est utilitati, quia non ita propinquus est alter alteri, ut quisque sibi ipsi.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Διὰ τοῦτο, τῷ κεραυνείῳ πυρὶ τῆς Πενταπόλεως φλεγομένης, ὁ ἄγγελος ἔλεγε τῷ δικαίῳ, καὶ φιλοξενίας ἐπιμελουμένῳ Λώτ· « Σώζων σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν, εἰς τὸ ὄρος σώζου μήποτε συμπαραληφθῇς, πρὸ τῶν ἀπολλυμένων τῆς ἑαυτοῦ φρόντιζε σωτηρίας. » Τὸ γὰρ, « Μὴ περιβλέψῃ εἰς τὰ ὀπίσω, » μηδένα λόγον τῶν ἀπολλυμένων ἐδίδασκεν ἔχειν, ἐπεὶ μὴ πάντως ὅσιον ἦν συναπολέσθαι θελῆσαι τοῖς ἀπολλυμένοις, μηδὲ ἐν ἴσῳ θέσθαι θελῆσαι τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἑαυτοῦ κηδεμονίαν, ἐν οἷς τὸ συμπαθὲς, οὐδὲν ὠφελοῦν τοὺς τιμωρουμένους, ἀδικεῖ τοὺς συμπάσχοντας τὰ μέγιστα· εἰς αὐτὴν βλάπτον τὴν πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοῦ ποθουμένην σωτηρίαν· τὸ μὲν γὰρ φιλάνθρωπον, καὶ Θεῷ φίλον, καὶ πρέπον ἡμῖν, καὶ δεῖ τὰ χρηστὰ, καὶ συμβουλεύειν, καὶ σπουδάζειν, καὶ ἐπεύχεσθαι ἕκαστον ἑκάστῳ· ἐπαι-

CAPUT XV.

Eam ob rem, cum fulmineo igne Pentapolis in-D flammaretur, angelus dixit justo et hospitalitatis **393** studioso Lot: « Salvans salva tuam ipsius animam, in montem salvare, ne forte simul comprehendaris, potius tuam, quam eorum, qui pereunt, salutem cura [18]; » quod enim ipsi dictum est, ut non respiceret retro, nullam rationem habere pereuntium edocebat; quia certe justum non erat velle simul perire cum pereuntibus, nec æque ac aliorum sui ipsius habere curam; dum compassio in iis maximum damnum affert compatientibus, in quibus nihil valet adjuvare punitos, quippe quæ læsionem infert ipsi saluti, quæ simul ab omnibus hominibus peroptatur: hæc namque argumentum est erga homines benevolentiæ, Deoque grata, ac nobis conveniens, et oportet, quemquam

[18] Gen. XIX, 19.

cuique bona quælibet, tum consulere, tum studiose quærere, tum exoptare; hujusmodi quippe animi affectio vere laudabilis est: at in necessariis minus studere sibi ipsi quam aliis non solum admittendum non est, verum etiam plurima dignum est condemnatione. Quo pacto ergo qui sui status multam gerit curam, et mores suos moderatur ac frenat ad modestiam, disciplinamque servandam, quique in vacatione multoties cum Deo colloquitur, non est magis, magisque idoneus ut sit gratus Deo (utpote qui vitam degit majori cum vigilantia) eo, qui nunquam tempus habet propriis cogitationibus, vel delitescentibus passionibus propter externas occupationes non agnitis, pro male gestis acclamandi?

A νετὸν γὰρ ὄντως ἡ τοιαύτη διάθεσις· ἔλαττον δὲ τῶν ἄλλων ἐν τοῖς ἀναγκαίοις σπουδάζειν ἑαυτῷ, οὐ μόνον οὐκ ἀπόδεκτον, ἀλλὰ καὶ πλείστης καταγνώσεως ἄξιον. Πῶς οὖν ὁ πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιούμενος τῆς ἑαυτοῦ καταστάσεως, καὶ τὸ ἦθος ἐν ἡσυχίᾳ παιδαγωγῶν πρὸς τὸ εὔτακτον, καὶ ἐπ' ἀδείας τὰ πολλὰ προσομιλῶν τῷ Θεῷ, τοῦ μηδέποτε καιρὸν ἔχοντος, τοῖς ἰδίοις ἐπισημήνασθαι λογισμοῖς, ἢ τοῖς ἐμφωλεύουσι, καὶ διὰ τὴν ἔξωθεν ἀσχολίαν οὐ γινωσκομένοις πάθεσιν, οὐκ ἔστι μᾶλλον (ὡς νηφαλιώτερον διάγων) πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ εὐαρέστησιν ἐπιτηδειότερος;

CAPUT XVI.

Annon dicemus Mariam esse Martha meliorem? quam ob talem sine ulla distractione **394** quietem, præferens Dominus illi, quæ circa ministerium corporeum distracta erat, et curam gerebat famulatus, qui ad carnis requiem est, dicit, non ipsi, sed ei, quæ arbitrabatur, se magnum aliquid actitare, et idcirco admonitione indigebat, corrigens deceptam intelligentiam, ac inquiens: « Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima, porro unum est necessarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea [19]. » Etsi tumultus ejus esset studio plenus inserviendi ipsi Domino, non tamen laudata fuit ob illam animi propensionem; conquestus est autem quod, cum dereliquisset assidere (ut faciebat Maria) verbo, et animæ utilitati, intenta erat, quo pacto nihil necessarium deesset ad magnificum convivii apparatum, et quomodo consuetæ ac sumptuosæ hospitalitatis mensa splendida proponeretur: geminasse enim nominis vocationem volentem criminari tale studium, quasi minime congruum, et dixisse: Martha, Martha, lamentantis forsitan, caputque concutientis signum erat; quippe qui sciebat, quod decepto a tumultu, velut esset quid necessarium, utilius foret ad pietatem assequendam id, quod negligebatur, eo, quod sedulo agebatur.

B ΚΕΦΑΛ. ΙϚ'.

Ἢ καὶ τὴν Μαρίαν οὐκ ἐροῦμεν τῆς Μάρθας ἀμείνονα; ἣν προτιμῶν διὰ τὸ ἀπερίσπαστον τῆς περὶ τὴν σωματικὴν λειτουγίαν περισπωμένης, καὶ φροντιζούσης διακονίας, σαρκὸς ἐχούσης ἀνάπαυσιν, φησὶν ὁ Κύριος, οὐκ αὐτῇ, ἀλλὰ τῇ νομιζούσῃ μέγα τι ποιεῖν, καὶ διὰ τοῦτο χρῃζούσῃ παραινέσεως, διορθούμενος τὴν ἐσφαλμένην ὑπόνοιαν λέγων· « Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλὰ, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία· Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. » Καίτοι ὁ θόρυβος αὐτῆς εἶχε σπουδὴν, τῆς θεραπείας αὐτοῦ, ἀλλ' οὐκ ἐπῃνέθη τῆς προθυμίας ἐκείνης· ἐμέμφθη δὲ, ὅτι, καταλιποῦσα τὸ προσεδρεύειν, καθάπερ ἡ Μαρία, τῷ λόγῳ καὶ τῇ τῆς C ψυχῆς ὠφελείᾳ μεριμνᾷ, πῶς μηδὲν μὲν τῆς χρείας λείψῃ πρὸς τὸ τῆς ἑστιάσεως φιλότιμον, λαμπρὰ δὲ τῆς συνήθους καὶ πολυτελοῦς παρατεθῇ τῆς φιλοξενίας ἡ τράπεζα· τὸ γὰρ διπλασιάσαι τὴν τοῦ ὀνόματος κλῆσιν μέλλοντα τὴν σπουδὴν διαβάλλειν ὡς οὐ καθήκουσαν, καὶ εἰπεῖν, Μάρθα, Μάρθα, σχετλιάζοντος ἦν τάχα, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπισείοντος τῷ πεπλανημένῳ ὡς ἀναγκαίῳ θορύβῳ χρησιμώτερον εἰδὼς εἰς κατόρθωσιν εὐσεβείας τοῦ σπουδαζομένου τὸ ἀμελούμενον.

CAPUT XVII.

Sic et Levitæ cuncto præpositi fuere populo, utpote qui erant liberi ab omni occupatione vitæ sæcularis negotiis addicta, et pura mente absque ulla distractione divinam colebant majestatem, quique magnam precem secundum legem fundebant, ut seipsos attentione, ac **395** puritate Deo expiarent; et externas perturbationes aversantes, intra septa templi tunc sancti exercebantur in his quæ ad castitatis studium pertinebant, persuasi, quod quies progigneret ipsis minime laboriosam castimoniam [20]. Et testes externi detrimenti sunt Abel filius primo creati hominis [21], et Dina Jacob patriarchæ filia [22]; ille quidem in campo dolo interfectus a Cain; illa vero ab Emor corrupta, cum

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Οὕτω καὶ Λευῖται παντὸς τοῦ λαοῦ προσεκρίθησαν, D ἐλεύθεροι πάσης ὄντες βιωτικῆς ἀσχολίας, καὶ καθαρῷ τῷ λογισμῷ τὸ Θεῖον διὰ τὸ ἀπερίσπαστον θεραπεύοντες, καὶ οἱ τὴν μεγάλην εὐχὴν κατὰ νόμον εὐξάμενοι· ὥστε ἀφαγνίσαι προσοχῇ, καὶ καθαρότητι ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ τὰς ἔξωθεν ὀχλήσεις παραιτησάμενοι, περιβόλων ἐντὸς τοῦ τότε ἁγίου ναοῦ, τὰ τῆς σπουδαζομένης ἁγνείας ἠσκοῦντο τὴν ἡσυχίαν, πεπεισμένοι ποιεῖν αὐτοῖς τὴν ἁγνείαν ἀκάματον. Καὶ μάρτυρες τῆς ἔξω βλάβης, Ἄβελ ὁ τοῦ πρωτοπλάστου υἱὸς, καὶ Δίνα ἡ τοῦ πατριάρχου θυγάτηρ Ἰακὼβ, ὁ μὲν εἰς τὸ πεδίον δολοφονηθεὶς παρὰ τοῦ Καῒν, ἡ δὲ φθαρεῖσα παρὰ τοῦ Ἐμὼρ ἀκαίρως ἐπὶ θεωρίαν ἐξελθοῦσα τῶν ἐγχωρίων γυναικῶν, οὐκ ἂν

[19] Luc. x, 41. [20] Num. i, 53. [21] Gen. iv, 8. [22] Gen. xxxiv, 1, 2.

τοῦτο παθόντες ἦσαν εἰ κατέμενον ἠρεμοῦντες οἴκοι A τὴν πᾶσιν ἀκίνδυνον, καὶ τελείοις, ἀτελέσι δὲ μάλιστα ἡσυχίαν ἑλόμενοι, ὅτι τοῖς μὲν φυλάττει τὴν ἠσκημένην ἕξιν ἀσάλευτον, τοὺς δὲ τῇ ἀσκήσει ταύτῃ προσάγει προκόπτοντας. Καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ παρεγγυῶν μὴ ἐκπορεύεσθαι εἰς ἀγρὸν ὅτι ῥομφαία τῶν ἐχθρῶν παροικεῖ κυκλόθεν, καὶ ὁ Πέτρος βοῶν· « Ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολος περιέρχεται καὶ ἐμπεριπατεῖ, » τὴν σύμπασαν τὴν ἔξω βλάβην μαρτύρονται· ὁ δὲ τὸν ὀλοθρευτὴν ἀποκρύπτεσθαι παραινῶν, καὶ ὁ λέγων· « Ἀπόκλεισον τὴν θύραν σου, ἀποκρύβηθι μικρὸν ὅσον ἕως ἂν παρέλθῃ ἡ ὀργὴ Κυρίου, » καὶ ὁ οἰκῶν οἰκίαν Ἰακὼβ, καὶ ὁ προστάσσων τὸν υἱὸν τοῦ φονευτοῦ παραγινόμενον ἀποθλίβειν εἰς τὴν θύραν, τὴν ἔνδον κηρύττουσιν ἀσφάλειαν, δεικνύντες διαῤῥήδην, ὅτι τοῖς μὲν εὐεπηρέαστος ὁμολογουμέ- B νως, τοῖς δὲ ἀναμφιβόλως ἀκίνδυνός ἐστιν ἡ διαγωγή.

intempestive ad spectandum mulieres indigenas regionis foret egressa; non equidem id illi passi fuissent, si domi permansissent quieti, eligentes potius silentium solitudinis, quod minime periculosum est omnibus, et perfectis, et imperfectis; primis enim habitum exercitatum inconcussum conservat, alteros vero exercitationi admovet progredientes. Quin et Jeremias adhortans non procedere in agrum, quia gladius inimicorum in circuitu habitat [23], et Petrus clamans: « Adversarius noster diabolus circumquaque ambulat [24], » omnem attestantur noxam externam; ille vero, qui admonet, ut exterminator delitescat, et qui dicit: « Claude januam tuam, et abscondere modicum ad momentum, donec pertranseat indignatio Domini [25]; » et qui habitat in Domo Jacob, et præcipit ut filium homicidæ accedentem allidamus ad januam [26], prædicant internam securitatem, clare demonstrantes, quod iis quidem ille vitæ modus ex confesso damnis obnoxius est, aliis vero absque ambiguitate fit extra omne periculum.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Καὶ οὕτω, καὶ οὐκ ἄλλως ἔχειν φιλεῖ ἡ ἀλήθεια· οἱ μὲν γὰρ τὸν ἀνακεχωρημένον βιοῦντες βίον, καὶ μονομαχοῦσι καὶ ἀνόπλῳ συμπλέκονται τῷ πολεμίῳ· ὅπλα γὰρ παθῶν ἐστι τὰ πράγματα, οἱ δὲ πλήθεσιν ἐν πόλει συναναμιγνύμενοι, καὶ πολλοὺς ἔχουσι πολλαχόθεν τοὺς ἐπιτιθεμένους διόλου, καὶ πάντας πεφραγμένους παντευχίᾳ πολεμικῇ, καὶ καιρίας, ὅταν τρῶσαι δυνηθῶσιν, ἐπιφέροντας τὰς πληγάς. Καὶ ἔστιν ἀνόητον κομιδῇ περιδεῆ, καὶ ἐναγώνιον κατασκευάζειν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν, ἐξουσίας παρούσης, ἀδεῆ ταύτην ἔχειν, καὶ ἄφοβον, καὶ ποιεῖν τὴν ἐνδεχομένην ἀσφάλειαν τὴν ἀναγκαίαν. Τίς γὰρ ἀποστὰς ἐπιβούλων καὶ χωρίσας ἑαυτὸν μακρὰν τῆς τούτων ἐπιμιξίας οὐ θαῤῥεῖ λοιπὸν, καὶ ἔστιν ἀμέριμνος, οὐδὲ C μίαν οὐδαμόθεν ὑφορώμενος βλάβην ἔτι; Τίς δὲ τούτοις συνδιαιτώμενος οὐκ ἔστιν ἐν διηνεκεῖ φόβῳ πάντοτε προσδοκῶν πάντοθεν ἐπιβουλὴν τῷ πάντας ταύτην διὰ σπουδῆς ἔχειν ἀεὶ, ὡς κατὰ δυσμενοῦς δυσμενεῖς; Πῶς οὖν τῆς εἰρηνικῆς καὶ ἀταράχου διαγωγῆς ἡ μετὰ τῶν ἀδικούντων ἐστὶν ἀμείνων; Καὶ πῶς ἡ λῃστὰς ἔχουσα καὶ βαρβάρους ὁδὸς τῆς ἀδεῶς ὁδευομένης ἔδοξεν, ἢ δοκεῖ τισιν αἱρετώτερος; Ἡ μὲν καὶ μιαιφόνους ἔχει, καὶ λωποδύτας, καὶ πάντως ἔστιν ἢ φονευθῆναι, ἢ κἂν περιδυθῆναι τὸ ἱμάτιον· ἡ δὲ πάσης ὑπονοίας ἀπηλλαγμένη τοιαύτης ἀζήμιον τοῖς ὁδίταις, καὶ ἄλυπον τὴν ὁδοιπορίαν ποιεῖ, καὶ τὴν κτῆσιν διασώζουσιν ἀσύλητον, καὶ φαιδρῶς τὴν ὁδὸν καὶ γεγηθότως διανύουσιν.

CAPUT XVIII.

Sic itaque, nec aliter se habere assolet veritas: qui etenim vitam degunt a communi **396** via remotam, tum singulari pugnant certamine, tum inermi cum adversario manus conserunt; arma namque passionum sunt negotia; qui vero multitudinibus in urbe commiscentur, tum multis ex partibus multos habent omnimode insidiantes, tum omnes hos munitos omnibus instrumentis bellicis, et quando potuerint vulnerare, lethales plagas inferentes; unde stultum est pavidam vitam et certamini obnoxiam studiose sibi ipsi moliri, cum adsit facultas eamdem periculo carentem et metus expertem transigere, inque necessaria, quæ concessa est, collocari securitate. Quis enim, dum secesserit ab insidiatoribus, et procul seipsum ab eorum commistione separarit, deinceps non securo est animo, ac sine sollicitudine exsistit, nulla amplius ex parte ullam reformidans noxam? Quis autem cum istis cohabitans non est in metu continuo, omni ex parte omnique tempore exspectans insidias, cum omnes moliantur ipsas assidue, uti solent malevoli in malevolos? Quo pacto igitur vitæ instituto pacifico, minimeque perturbato melius est id, quod cum injuriam inferentibus habetur? Et quomodo via, quæ latronibus et barbaris est infesta, visa fuit, aut videtur aliquibus potius eligenda, quam ea, quæ absque ullo metu pervia est? Illa quidem et jugulatores habet cruentos, et vestium exspoliatores, et in ea omnino oportet aut interfici, aut veste despoliari: ista vero ab omni hujuscemodi suspicione aliena, viatoribus præbet peregrinandi facultatem sine ullo damno et dolore, qui conservant quod possident nullatenus eripiendum et hilariter lætoque animo peragunt viam.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'

Ἄλλοι τὰς τραχείας, καὶ δυσβάτους ἐκκλίνοντες ἀτραπούς, κἂν ὦσιν ἐπίτομοι, τὰς ὁμαλὰς καὶ λεωφόρους μεταδιώκουσι πλεῖον ἐχούσας τὸ μῆκος καὶ

397 CAPUT XIX

Alii, tramites asperos et transitu difficiles, declinantes, quamvis sint concisi, ac breviores, inquirunt semitas planas ac publicas, quæ longiores

[23] Jerem. VI, 25. [24] I Petr. V, 8. [25] Isa. XXVI, 20. [26] IV Reg. VI, 32.

multo sunt, indigentque diuturniori tempore, ut A conficiantur. Et qua ratione via, quæ ardua est et vix pertransiri potest, quæ longa et periculosa, quæ ferarum ictibus subjecta, ac prædonum est altrix, et laqueos habet, et scandala, et insultus, et insidias, et detrimenta multa, judicatur præstantior ea quæ tolerabilis est, atque concisa et plana? Ibi mulieris aspectus proritat, divitiæ, et potentatus, et gloria commovent æmulationem; alia iracundiam vellicant; alia concupiscentiam succendunt; alia diffusionem cordis præ lætitia, alia vero animi demissionem inferunt; alia vultum demissum, seu pudorem cum mœrore et confusionem; alia gaudium, hilaritatemque efficiunt; alia oblectationem, et alia tædium; sicque quotidie B his quæ videntur et audiuntur inflammatæ et eventilatæ passiones, quomodo in splendidam flammam tandem aliquando non exsurgent, et continua exercitatione non pertingent ad habitum dissolvi difficilem, ac transmutationem, aut laboriosam, aut fortassis impossibilem non efficient? Etenim consuetudo non minus quam vinculum detinens, non permittit recessum, quippe quæ paululum cedit impulsui moventi, at rursus trahit ad se ipsam eum, qui conatur abscedere. Verum, qui ab hujusce vitæ negotiis separatus est, et sensus avertit a rebus sensibilibus, atque apud seipsum quiete agit, si memorias habeat passionibus percitas, celerius delebit eas, tempore, **398** quod omnia perantiquat, horum quoque paulatim oblivionem inducente; C sin vero nullam susceperit effigiem eorum quæ pugnam cient, luctam habet adversus simplices reminiscentias naturales, quæ faciles sunt expugnatu, et abduci nullo negotio queunt, mente transferente facillime ipsas, et aversante sine labore, quando inimicus nulla possit exteriorum cupediarum allicere.

δεομένας πρὸς τὸ ἀνυσθῆναι πλείονος χρόνου. Καὶ πῶς ἡ προσάντης, καὶ δυσπόρευτος, ἡ μακρὰ καὶ ἐπικίνδυνος, ἡ θηροβολουμένη, καὶ λῃστοτρόφος, καὶ βρόχους ἔχουσα, καὶ σκάνδαλα, καὶ ἐνέδρας, καὶ ἐπηρείας πολλὰς τῆς ἀνεκτῆς, καὶ συντόμου καὶ πεδινῆς, κρίνεται προτιμοτέρα; Ὄψις ἐκεῖ γυναικὸς ἐρεθίζει, πλοῦτος, καὶ δυναστεία, καὶ δόξα κινεῖ τὸ ζηλότυπον, ἄλλα τὸν θυμὸν ἐπικνίζει· ἄλλα τὴν ἐπιθυμίαν ἀνάπτει, καὶ ἕτερα διάχυσιν, καὶ ἕτερα ποιεῖ ταπεινότητα, ἄλλα κατήφειαν, καὶ σύγχυσιν, ἄλλα χαρὰν καὶ εὐπάθειαν ἐργάζεται· ἄλλα τέρψιν, καὶ ἕτερα δυσαρέστησιν, καὶ καθ' ἑκάστην ἐν τοῖς ὁρωμένοις καὶ ἀκουομένοις οὕτω τυφόμενα, καὶ ῥιπιζόμενα τὰ πάθη, πῶς εἰς λαμπρὰν οὐκ ἀναστήσεται ὁτεδήποτε φλόγα, καὶ τῇ συνεχεῖ γυμνασίᾳ φθάσει πρὸς δυσκατάλυτον ἕξιν, καὶ τὴν μεταβολὴν, ἢ ἐπίπονον, ἢ τάχα ποιήσει καὶ ἀδύνατον; Δεσμοῦ γὰρ οὐκ ἔλαττον κατέχουσα ἡ συνήθεια, τὴν ἀναχώρησιν οὐκ ἐφίησιν, ὀλίγον ἐνδιδοῦσα τῇ ὁρμῇ, καὶ αὖθις ἕλκουσα πρὸς ἑαυτὴν τὸν ἀποφοιτῆσαι πειρώμενον. Ὁ δὲ τῶν βιωτικῶν κεχωρισμένος πραγμάτων, καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀποστήσας τῶν αἰσθητῶν, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἠρεμῶν, ἂν μὲν ἔχῃ μνήμας ἐμπαθεῖς, ταχέως ἀφανίσει ταύτας, τοῦ πάντα παλαιοῦντος χρόνου, λήθην καὶ τούτων κατὰ μικρὸν ἐργαζομένου· ἐὰν δὲ μηδὲν ἐδέξατο τῶν ποιούντων μάχην εἰδώλων, πρὸς τὰς φυσικὰς ὑπομνήσεις ψιλὰς ἔχει τὴν πάλην εὐκαταγωνίστους οὔσας εὐπαραγώγους, τῆς διανοίας εὐκόλως μετατιθεμένης αὐτὰς, καὶ ἀποστρεφομένης εὐχερῶς, ὅταν μηδενὶ τῶν ἔξωθεν λίχνων δελεάζειν δύνηται ὁ ἐχθρός.

CAPUT XX.

Hisce quippe consuevit (hostis) passiones illinere, ac efficere luctationes operosas et laboriosas decertantibus: nec enim tantum potest concupiscentia sine materia, quantum valet, cum ei adjacent proposita concupiscibilia, nec rursus dominatur ira, cum non adsit qui concitet illam. Voluptas vero tunc excitatur, quando id quod placet, aspectu proritat appetitum. Sunt autem horum motus infirmi, ac remissi, non obturbante imaginatione, quæ considerationem velut e somno excitat, quasi obdormiret, et cogitationem in se ipsa retinet vigilem, ac permanentem. Exempli gratia; visus, qui, D blandum aliquid amicum reddens, cohibet inconniventem intuitum oculi nimium corporis sui studiosi, et nullatenus eum circumagere permittens, nec sinens, ut ad aliquid aliud transferat voluntatem (etsi quis velit constringere), vincit delectatione pertinax, magnumque studium contendentis oculum avertere. Verum non sic contingit ei, qui a solis recordationibus perturbatur, cui liberatio facilis est, itque valde prompta migratio: meditatione namque, ac exercitio sermonum spiritualium, et intensa oratione mens abscedit **399** ab his, quæ

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Τούτοις γὰρ ἀλείφειν πέφυκε τὰ πάθη, καὶ ποιεῖν τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐργώδη, καὶ ἐπίπονα τὰ παλαίσματα· οὐχ οὕτω γὰρ ἰσχύει ἄνευ ὕλης ἐπιθυμία, ὡς ἰσχύει τῶν ἐπιθυμητῶν παρακειμένων, οὔτε πάλιν δυναστεύει θυμὸς, μὴ παρόντος τοῦ παροξύνοντος. Ἡδονή τε τότε διανίσταται, ὅτε τὸ ἧδος ἐρεθίζει τῇ ὄψει τὴν ἔφεσιν. Ἀσθενεῖς δὲ τούτων αἱ κινήσεις, καὶ ἄτονοι μὴ παρενοχλούσης φαντασίας τῆς διυπνιζούσης ὥσπερ καθεύδουσαν τὴν ἐνθύμησιν, καὶ τὸν λογισμὸν πρὸς ἑαυτὴν κατεχούσης ἐγρηγορότα καὶ παραμένοντα. Ὡς ὅταν ὀφθαλμοῦ φιλοσωμάτου κατέχει ὄψις ἀρέσκουσα τῷ ἐπαγωγῷ τὸ ἀτενὲς, οὐδαμοῦ περιάγειν ἐπιτρέπουσα, οὐδὲ πρὸς ἕτερόν τι μετενεγκεῖν τὴν βουλὴν συγχωροῦσα, κἂν ἄγχειν τις ἐθέλοι, νικῶσα τῇ τέρψει τοῦ ἀποστῆσαι τὸ ὄμμα βιαζομένου τὸ φιλόνεικον. Ἀλλ' ἔστι τῷ μὲν ταῖς μνήμαις ἐνοχλουμένῳ εὔκολος ἡ ἀπαλλαγὴ, καὶ λίαν εὐμαρὴς ἀπανάστασις· μελέτῃ γὰρ καὶ γυμνασίᾳ λόγων πνευματικῶν, καὶ προσευχῇ συντεταμένῃ ἀφίσταται τῶν μὴ ἀρεσκόντων τῷ Θεῷ ὁ νοῦς, καὶ μεθίσταται πρὸς τὰ σπουδαζόμενα κατὰ Θεὸν, τούτοις ἐνευχαιρῶν, κἀκείνων λήθην ποιούμενος. Καμμῦσαι δὲ πρὸς τὰ ὁρώμενα τὸν ὀφθαλμὸν

βιόλου ἀδύνατον, οὐδὲ πρὸς τὰς φωνὰς βῦσαι τὴν ἀκοὴν, οὐδὲ τὴν βλάβην αὐτῶν ἐκκλῖναι διὰ παντὸς νήφοντι τῷ λογισμῷ· πολλαὶ γὰρ πάντοθεν ἐπήρειαι, καὶ δυσφύλακτοι, καὶ οὐκ ἔστι τὸν εἰς πηλὸν διαβαίνοντα μὴ μολῦναι τὸ ἴχνος, καὶ διάγοντα ἐν λοιμικῷ καταστήματι, μὴ παθεῖν, ὃ διατίθησι τὸ περιέχον· οὕτως ἀδύνατον μὴ ἀναμίξασθαί τι τῶν βιωτικῶν κηλίδων τὸν τούτοις ἐνδιατρίβοντα, κἂν μὴ αἰσθάνηται τῆς βλάβης, λοιπὸν ἐνεθισθεὶς τῷ χρόνῳ τοῖς βλάπτουσιν.

A Deo minime placent, et ad ea transfertur, quæ secundum Dei placitum studiose peraguntur, in hisce quidem otium suum insumens, illa vero tradens oblivioni. At oculum connivere ad ea, quæ videntur, omnino possibile non est, nec auditum ad voces obstruere, impossibile quoque est intellectui semper vigilanti noxam, quam infligunt, declinare: multæ namque sunt undique molestiæ, et quæ difficile caveantur, nec fieri potest, quod qui per lutum progreditur non inquinet plantam, et quod is, qui diversatur in pestilenti situ, non patiatur morbum, quem circumambiens aer diffundit: sic impossibile haud immisceri sordibus rerum hujusce vitæ eum qui versatur et degit in illis, etsi non sentiat damnum, cum, temporis spatio, assuefactus tandem fuerit in his, quæ lædunt.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

B

Ἐπειδὴ καὶ δηλητηρίου τινὲς ἀπογευόμενοι βραχέως, πρῶτον μὲν οὐκ ἀδικοῦνται τῷ μὴ τὴν ποσότητα τῇ ποιότητι ἀναλογεῖν πρὸς τὴν ἀναίρεσιν, τῇ κατ' ὀλίγον δὲ προσθήκῃ προσεθιζομένης τῆς κράσεως, ὕστερον καὶ τροφὴν ποιοῦνται τὴν φθοροποιὸν τοῦ ἐδέσματος δύναμιν, τῆς φύσεως κατ' ὀλίγον οἰκειοῦσθαι τὸ βλάπτον μανθανούσης τῷ χρόνῳ. Τίς τοῦ μακαρίου Δαβὶδ παρὰ τῆς θείας Γραφῆς οὐκ ἔμαθε τὴν ἐν πᾶσιν ἀκρίβειαν; Τίς οὐκ οἶδεν ἐκ τῆς ἀκοῆς τὰ τούτου κατορθώματα; Πῶς, ἐγκαλλωπιζόμενος, οὐ διὰ τὸ φιλόκομψον, διὰ δὲ τὸ φιλάλληλον, ὅπως καὶ ἄλλοι διδαχθῶσι ποιεῖν ἅπερ αὐτὸς πεποίηκε, τὰ οἰκεῖα διηγεῖται καλά; ποτὲ μὲν λέγων· « Ἐν ἀκακίᾳ μου ἐπορεύθην· » ποτὲ δέ· « Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδοῦσί μοι κακά· » ποτὲ δέ· « Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον, καὶ κατεύθυνα· » ἄλλοτε· « Οὐκ ἔστι δόλος ἐν γλώσσῃ μου· » ἄλλοτε· « Εὐηρέστησα ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου· » καὶ τούτων πλείονα διέξεισιν ὁ ἅγιος, καὶ τέλος φησί· « Κύριε, οὐχ ὑψώθη ἡ καρδία μου, οὐδὲ ἐμετεωρίσθησαν οἱ ὀφθαλμοί μου. » Οὕτως ἐθάῤῥει τῇ ἕξει τῶν ἠσκημένων ἀρετῶν. Ἄλλοτε μικρὸν ἠμέλησε τῆς προσευχῆς, ἄφετον ἄρδην ἐάσας ἐκνέμεσθαι τὸν ὀφθαλμόν. Τούτῳ μὲν εἱλκύσθη πρὸς κάλλος γυναικὸς ἀλλοτρίας, τῇ δὲ καρδίᾳ βέλος ἐδέξατο τὴν ὄψιν πεπυρωμένον, καὶ τοῦτον πρὸς τὴν μοιχείαν οἰστρηλατούμενον ἤγαγεν· ἡ δὲ μοιχεία φόνον τολμῆσαι, καὶ ἀνδροκτασίαν ἄδικον ἐβιάσατο, καὶ ἀπὸ θέας ἀρξάμενον τὸ κακὸν, διὰ τοσούτων ὥδευσε κακῶν, καὶ τέλος εἰς τοσοῦτον συνήλασεν ὄλεθρον. Οὕτως ἐκ μικρᾶς αἰτίας ἡ ἁμαρτία προκόπτουσα, εἰς αὐτὸν οἶδε τὸν ἔσχατον ὅρον καταφέρειν τῆς ἀπωλείας. Εἰ γὰρ, κατὰ τὸν σοφὸν Παροιμιαστὴν, « Οὐ δεῖ ἑταῖρον εἶναι ἀνδρὶ θυμώδει, ἵνα μὴ πάντως κοινωνήσῃ διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ πάθους, ἀπὸ τῶν κεκρατημένων ἐπὶ τοὺς συνδιατρίβοντας ἀνεπαισθήτως ἕρπειν εἰωθότος, πῶς οὐχὶ μᾶλλον φεύγειν τοὺς τὰ μείζω, καὶ χαλεπώτερα νοσοῦντας, ἀναγκαῖον, καὶ χρήσιμον τοῖς φυλάττεσθαι βουλομένοις τὴν μίμησιν;

CAPUT XXI.

Quandoquidem et aliqui pauculum degustantes venenum, primum quidem nullam perpetiuntur molestiam, cum quantitas proportione non respondeat qualitati ad necem, dum autem additamento paulatim facto temperamentum corporis assuefiat, tandem cibi mortiferam quoque vim sibi in pabulum adaptant, natura cum tempore accommodare sibi quod noxium est addiscente. Quis beati David e sacra Scriptura non edoctus est in omnibus accuratam diligentiam? Quis non novit, ex auditu, ejus præclare gesta facinora? quo modo, exornatus, non propter studium elegantiæ, sed propter mutuam charitatem, ut et alii quoque erudirentur facere, quæ ipse fecit, propria enarrat bona. Nonnunquam equidem: **400** « In innocentia mea ingressus sum [27]; » aliquando vero: « Si reddidi retribuentibus mihi mala [28] » et interdum: « Sine iniquitate cucurri, et direxi [29]. » Alias: « Non est dolus in lingua mea [30]. » Alias: « Beneplacui in veritate tua [31]. » Et hujuscemodi plura emisit sanctus, et denique ait: « Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei [32]. » Sic confidebat in habitu virtutum, quas exercuerat. Alias parum neglexit orationem, dimissum agiliter sinens oculum, ut depasceretur. Et ex hoc quidem fuit attractus ad pulchritudinem mulieris alienæ, corde vero excepit jaculum aspectu ignitum, ipsumque ad adulterium œstro agitatum deduxit; adulterium vero coegit, ut cædem atque injustum homicidium audacter patraret; cumque malum ab intuitu sumpsisset initium, per tanta mala sibi iter fecit, ac demum ad tantam compulit perniciem. Ita peccatum parva ex causa progrediens novit ad ipsum terminum extremum exitii ac perditionis adducere. Si enim secundum sapientem Proverbiorum scriptorem, « non oportet socium esse viro iracundo, neque cohabitare amico furioso [33], » ne ullo modo particeps sit mali, qui socius est, propter communicationem passionis, quæ ab his, qui ea tenentur, proserpere solet sensim sine sensu ad eos, qui simul conversantur, quomodo non erit magis necessarium ac utile iis, qui cavere volunt a tali æmulatione, eos fugere, qui majoribus ac molestioribus morbis affliguntur?

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Ποιεῖ γὰρ ταύτην, καὶ ὡς οὐκ οἶδε τίς ἡ μετὰ τῶν

CAPUT XXII.

Etenim hanc etiam (scilicet imitationem) causat

[27] Psal. xxv, 11. [28] Psal. vii, 5. [29] Psal. lviii, 5. [30] Psal. xiv, 3. [31] Psal. xxv, 3. [32] Psal. cxxx, 1 [33] Prov. xxii, 24.

modis, quos nesciret quis, conversatio quæ cum hujuscemodi hominibus habetur, similes reddens malis **401** eos etiam, qui hactenus esse nolunt, isti quippe paulatim id evadunt, quod ne fiant studiose affectant. Et Holophernen bellicosum virum, qui et Judæam depopulabatur, calceus circumientis mulieris inescavit ad insanum amorem, detinebatque captivum. Hoc etenim narrat historia, quod sandalia Judith rapuerunt oculos Holophernis [84], oculorumque raptus in mortem desiit; apprehendens quippe ipsum tali passione subactum (ea mulier) diversis fictionibus ac ludificationibus admodum afflixit nuptialem reposcentem congressum, donec tempus adinvenit miseri caput detruncandi, qui nec ea, cujus tenebatur, cupidine, potitus est, dum insuper miserabili luctuosaque nece fuit interemptus. Verum et ii (de quibus supra) licet nesciant, tamen pleraque talia perpetiuntur: etenim tum oblectatio copiose succrescens sæpe sæpius ipsos delectat, tum illustris divitiarum materies similiter eos disponit, tum honor inflat, et dedecus mœrore afficit, tum vapor suavem spirans odorem oblectat olfactum, tum obsoniorum exquisita condimenta, etsi forte qualitas non sentiatur, gustum excitant ad appetitum. Ubinam ergo dementibus hujuscemodi pugna utilis? Qui audacter prodire sustinent adversus pericula, et passiones, quæ possent quiescere, proritant, ita ut nunquam fruantur quiete, ipsisque vacationem nunquam præbeant, ad intellectum in eo, quod conducit, exercendum.

A τοιούτων διαγωγὴ ἐξομοιοῦσα τοῖς κακοῖς, καὶ τοὺς οὐ θέλοντας τέως εἶναι, τοιούτους κατ' ὀλίγον τοῦτο γινομένους, ὅπερ μὴ γενέσθαι σπουδάζουσι. Καὶ τὸν Ὀλοφέρνην πολεμικὸν ἄνδρα, καὶ πορθοῦντα τὴν Ἰουδαίαν σανδάλιον περι[ι]ούσης ἠγκιστρεύσατο γυναικὸς πρὸς ἔρωτα μανικὸν, καὶ κατεῖχεν αἰχμάλωτον. Τοῦτο γὰρ ἡ ἱστορία φησὶν, ὅτι τὸ σανδάλιον τῆς Ἰουδὶθ ἥρπασε τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ Ὀλοφέρνου, καὶ ἡ συναρπαγὴ τοῦ ὄμματος εἰς θάνατον ἐτελεύτησεν· λαβοῦσα γὰρ αὐτὸν κεχειρωμένον τῷ πάθει, διαφόροις ἐπὶ πολὺ διέπληξεν ἀπατῶσα μεθόδοις, ἀπαιτοῦντα τὴν γαμήλιον ὁμιλίαν ἕως καιρὸν ἐπιτήδειον εὗρε καρατομῆσαι τὸν ἄθλιον, οὔτε τῆς ἐπιθυμουμένης ἐπιτευξάμενον, προσαπολόμενον ἐλεεινῶ, καὶ οἰκτίστῳ θανάτῳ. Πάσχουσι γὰρ καὶ οὗτοι, κἂν
B μὴ ἴσασι, τοιαῦτα πολλά· καὶ τέρψις γὰρ αὐτοὺς εὐφυὴς τέρπει πολλάκις, καὶ ὕλη πλούτου λαμπρὰ διατίθησιν ὁμοίως, καὶ τιμὴ κουφίζει, καὶ ἀδοξία λυπεῖ, καὶ ἀτμὸς εὐώδης ἥδει τὴν ὄσφρησιν, καὶ ὄψων καρυκεῖαι, τῆς ποιότητος ἴσως ἐπιλαθομένης, τὴν γεῦσιν πρὸς ἔφεσιν διεγείρουσι. Καὶ ποῦ τοῖς ἀνοήτοις ἡ τοιαύτη μάχη χρήσιμος, χωρεῖν ὁμόσε τοῖς κινδύνοις ἀνεχομένοις προπετῶς, καὶ ἡσυχάζειν δυνάμενα κνίζουσι τὰ πάθη, πρὸς τὸ μήποτε ἠρεμεῖν, καὶ παρασχεῖν ἄδειαν αὐτοῖς πρὸς ὠφέλειαν γυμνάσαι τὴν διάνοιαν.

CAPUT XXIII.

Mens nempe cum sit suapte natura semper mobilis, quando a sollicitudine rerum futilium otium egerit, curam vertit ad utilia, tum supputans ea, quæ **402** conveniunt, tum proprio totam se dedens studio, tum Deo colloquens per orationem, tum divinis perfruens sermonibus in lectione, tum recogitans ea quæ creata sunt, et in varietate talis opificii dilaudans Creatorem, tum passiones videns depressas, tum mores inspiciens cohibitos, tum applaudens quotidiano in melius progressui, tum denique totum statum suum æque libratum, et imperturbatum considerans, ac de his semper gratias agens ei, qui hoc donum impertitus est, vitamque lætitia, et animi jucunditate refertam donavit. Quapropter non est æque æstimandus ille, qui neque scit statum suum, nec tempus dispectionis præbet rationi ad dignoscendum quomodo moveantur passiones; an heri potius, vel hodie melius, aut pejus se habeant, quippe quæ multo indigent otio ad intelligentiam varii motus ipsarum, et differentiæ, quæ quotidie fit; quomodo imminutæ sigillatim, vel rursus adauctæ proserpant; studio, ac pigritia, tali vel tali modo dispositæ, intensæ, ac remissæ, quiescentes, ac exsurgentes, fenum æque atque boves comedentes, aut carnes avide appetentes: hoc enim, ipsas mansuefieri, illud autem ferarum instar sævire ac ferocire, designat.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Ἀεικίνητος γὰρ ὢν τὴν φύσιν ὁ νοῦς, ὅταν τῆς τῶν ματαίων σχολάσῃ φροντίδος, περὶ τὰ λυσιτελῆ
C τρέπει τὴν μέριμναν, τὰ καθήκοντα λογιζόμενος, καὶ τῆς οἰκείας ἐπιμελείας ὅλως γινόμενος, Θεῷ προσομιλῶν διὰ τῆς προσευχῆς, λόγοις ἐνευφραινόμενος κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν θείοις, τὰ τῆς κτίσεως ἐννοῶν, καὶ δοξάζων ἐπὶ τῷ ποικίλῳ τῆς δημιουργίας τὸν κτίσαντα, τὰ πάθη συνεσταλμένα ὁρῶν, τὰ ἤθη βλέπων κατεσταλμένα, τῇ καθημερινῇ ἐπὶ τὸ βέλτιον προκοπῇ ἐπισημαινόμενος, καὶ ὅλην εὐσταθμουμένην, καὶ ἀτάραχον τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν θεωρῶν, καὶ ἐπὶ τούτοις εὐχαριστῶν διὰ παντὸς τῷ παρασχόντι ταύτην τὴν χάριν, καὶ ζωὴν εὐφροσύνης γέμουσαν, καὶ θυμηδίας. Καὶ οὐκ ἔστιν ἰσότιμος τούτῳ, ὁ μηδὲ εἰδὼς τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν, ἥτις ἐστί· μηδὲ καιρὸν ἐπισκέψεως διδοὺς τῷ λογισμῷ πρὸς τὸ γνῶναι πῶς κινεῖται τὰ πάθη· εἰ
D χθὲς μᾶλλον, ἢ σήμερον ἄμεινον διάκειται, ἢ χεῖρον πολλῆς δεόμενα σχολῆς εἰς κατανόησιν τῆς ποικίλης τούτων κινήσεως, καὶ τῆς ὁσημέραι γινομένης διαφορᾶς, πῶς προσέρπουσιν ἐλαττούμενα, κατὰ μέρος, ἢ πάλιν αὐξούμενα, σπουδῇ καὶ ῥᾳθυμίᾳ, οὕτως, ἢ οὕτως διατιθέμενα· ἐπιτεινόμενα, καὶ ἀνιέμενα· ἠρεμοῦντα, καὶ διανιστάμενα. Χόρτον ἴσα βουσὶν ἐσθίοντα, σαρκῶν ὀρεγόμενα· τὸ μὲν γὰρ ἡμερῶσθαι αὐτὰ, τὸ δὲ τεθηριῶσθαι, καὶ ἀγριαίνειν ἐπισημαίνει.

[84] Judith xvi, 11.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Ἐπειδὴ καθάπερ τῶν ἑρπετῶν τὰ ἰοβόλα τὰς χειμερινὰς ὥρας ἠρεμοῦντα μένει ἀκίνητα, καὶ τὴν βλάβην οὐκ ἐπιδεικνύμενα διὰ τὸ πεπαγῶσθαι τῷ κρυμῷ, οὕτω τοῖς περισπασμοῖς ἀργοῦντα πάθη, οὐ πέπαυται μὲν, ἠρεμεῖ δὲ τέως, τότε διακινούμενα ὅτε ἄδειαν εὕρῃ, καὶ σχολὴν ἐν τοῖς ἐνθυμίοις δεῖξαι πρὸς ἃ πεποίηται, ὡς ἐκ χηραμῶν ἡλιακῇ θέρμῃ ἐκφωλεύοντα, καὶ προερχόμενα θηρία. Διὰ τοῦτο λέγεταί τινα τῶν παρακολουθούντων τοῖς λογισμοῖς πολὺν ἐν ἐρήμῳ ἡσυχάσαντα χρόνον, καὶ πείρᾳ βουλόμενον τὴν καθημερινὴν μαθεῖν προκοπὴν, ψήφους τῆς ἐρημίας ἀναλεξάμενον ψάμμου, ταύτας ἔχειν ἐγκολπίους, καὶ πρὸς μὲν ἀστεῖον ἐνθύμιον κινηθέντος τοῦ λογισμοῦ, τῷ δεξιῷ μέρει παρατιθέναι μίαν τοῦ χύματος, πρὸς αἰσχρὸν δὲ τῷ ἀριστερῷ, B καὶ τοῦτο ἕωθεν μέχρι δείλης ποιεῖν κατὰ μίαν προστιθέντα ψῆφον ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὡς τὰ βουλεύματα θεῖναι παρεσκεύαζεν· εἶτα τῆς ἑσπέρας καταλαβούσης, ἀριθμεῖν ταύτας κἀκείνας, καὶ τούτῳ μανθάνειν τῷ τρόπῳ πόσῃ, εἴτις αὐτῷ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καθ' ἑκάστην ἐγίνετο ἡ ἐπίδοσις, καὶ τούτῳ μὲν ἡ εὐκαιρία πρὸς τὸ ποιεῖν τοῦτο παρεῖχε σχολήν. Τῷ δὲ μὴ ἐπαρκοῦντι ταῖς καθημεριναῖς ὀχλήσεσι, τῷ πλείονας εἶναι ταύτας τοῦ ἡμερουσίου διαστήματος, καὶ νικᾶν τῷ πλήθει τὸν χρόνον, ποῦ ποτε γνωσθήσεταί τι τῶν οὕτω σπουδαζομένων; τῆς διανοίας οὐ θελούσης ἔχειν ἄλλην φροντίδα, ὅταν τι τῶν ἀναγκαίων εἰς σκέψιν προχέηται, οὔτε πεφυκυίας, κἂν βούληται παρενθυμεῖσθαι ἕτερον παρὰ τὸ C μεριμνώμενον, ὀφθαλμοῦ δίκην πρὸς ἓν ὁρῶντος, καὶ πλείοσι ἐπιμερίζειν τὴν ὁρατικὴν δύναμιν οὐκ ἔχοντος φύσεως.

A CAPUT XXIV.

Quandoquidem sicut reptilia venenata per tempestatem hibernam placida sunt, manentque immota, neque noxam, quam inferunt, exhibent, quia præ frigore constricta sunt: ita passiones otiantes a distractionibus, non desierunt quidem, sed **403** interea conquiescunt, quæ tunc commoventur, quando fuerint nactæ facultatem, et otium ostendendi in cogitationibus ad quænam factæ sint, velut bestiæ, solari irradiante calore, e latibulis exsurgentes ac prodeuntes. Ideo fertur quod quidam eorum, qui animadversione et intelligentia cogitationes assectantur, cum multo tempore in deserta solitudine quietam egisset vitam, et vellet experientia quotidianum ediscere progressum, calculos ex arena deserti colligens, eos suo in sinu habebat, cumque ad honestam cogitationem motus esset intellectus, dextera in parte deponebat unum calculum e multis, in sinistra vero, cum ad turpem cogitationem incitaretur: hocque a matutinis horis usque ad pomeridianas circa vesperam faciebat, hinc et inde singulos addens calculos, ac si studeret deliberationes seu vota deponere, deinde ubi vespera advenerat, tum hosce calculos dinumerabat, tum illos, et hocce modo ediscebat, an aliquem quotidie progressum faceret. Et huic quidem ad hoc faciendum hujuscemodi otium præbuit opportunitas; qui vero sufficiens non est perturbationibus quotidianis, eo quod plures istæ sint quam spatium diurnum, et ob multiplicitatem superent tempus, ubinam agnoscet unquam aliquid eorum, quæ tali peraguntur sedulitate? cum mens nolit aliam habere curam, quando quid eorum, quæ necessaria sunt, ipsi propositum sit dispiciendum, neque assueta sit, quantumvis velit, aliud intellectu perspicere, præter illud, quod curat, instar oculi, qui dum ad unum quodpiam respicit, nequit visivam naturæ vim pluribus dispertiri.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'

Πῶς οὖν ἀμείνων, κἂν ὁ αὐτὸς ὁ διάγων ἐπισφαλῶς τῷ ἀκινδύνως διάγοντι; κἂν γὰρ τὴν αὐτὴν τῆς ἀρετῆς δοκῶσιν ὁδεύειν ὁδὸν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ἀνύουσι ταύτην. Ὁ μὲν γὰρ ὡς ἐν ἡμέρᾳ τῇ ἡσυχίᾳ μετὰ τοῦ περιαθρεῖν ἅπαντα, καὶ εἰδέναι τὰ κατ' αὐτὴν δυσχερῆ, καὶ εὔκολα, ἀπροσκόπως αὐτὴν διαβαίνει, σκοπέλους ἐκκλίνων, καὶ κρημνοὺς ἐκτρεπόμενος· ὁ δὲ καθάπερ ἐν νυκτὶ τῷ ζόφῳ τῶν περισπασμῶν εἰς βόθρους ἐμπίπτει, καὶ περιθραύεται πέτραις, καὶ παντὶ προσπταίει τυφλοῦ δίκην τῷ D ἐμποδίῳ· καὶ ἔπαινον γὰρ τῶν ὁρώντων αὐτοῦ τὸ ἔργον, ἐκλύει αὐτὸν, καὶ δόξα τῶν κατωρθωμένων φυσᾷ πρὸς ἀπόνοιαν, καὶ τῶν μὴ τεθηπότων τὴν ἀρετὴν ὡς ἀναισθησία λυπεῖ ἡ καταφρόνησις, καὶ τὸ δοκεῖν τῶν ἄλλων ἐν τῷ καλῷ τι πλέον ἔχειν, ἐπαίρει πρὸς ἀλαζονείαν. Καὶ ἀνάγκη, ποτὲ μὲν αὐτὸν διαχεῖσθαι χαυνούμενον, ποτὲ δὲ κατηφεῖν ἀθυμοῦντα καὶ συστελλόμενον. Ὁ δὲ ἀνακεχωρημένος, ταύτας οὐκ ἀμείβει τὰς διαθέσεις, οὐδὲ τοὺς ἐπαινοῦντας, ἢ λέγοντας οἶδε, μόνος μετὰ Θεοῦ μόνου ἐστὶ τοῦ στεφανοῦντος τὸν πόνον, ἐπιστάμενος τὸ ἴδιον

404 CAPUT XXV

Quomodo igitur melior, aut saltem idem erit ille, qui non sine periculo degit, eo, qui secure vivit? quamvis enim per ipsam virtutis viam videantur incedere, attamen non eam similiter perficiunt; nam iste quidem quiete, velut in die circumspiciendo omnia, et dignoscendo quæ in ea difficilia et facilia sunt, inoffenso gradu per ipsam progreditur, scopulos declinans, et aversans prærupta loca; alter autem ac si nocte deambularet, ob caliginem distractionum in foveas incidit, et saxis illisus confringitur, et instar cæci omni impingit impedimento: etenim tum dilaudatio spectantium ejus opus ipsum lassat ac laxat; tum gloria celebrium facinorum ad vesanam quamdam insolentiam inflat; tum mœrore afficit contemptus eorum, qui non admirantur cum stupore virtutem, quasi hoc esset quædam stoliditas ac stupiditas; tum etiam videri, quod in bono plusquam alii possideat aliquid, ad jactantiam extollit. Unde necessum est aliquando quidem lætitia hilaritateque diffundi stulta inflatum superbia, quandoque vero animo concidentem, et contractum

pavore demittere vultum. Ille vero, qui vitam ab hac via remotam traducit, istas non mutat affectiones, neque dilaudantes, aut vituperantes novit. Solus est cum Deo solo coronante laborem, sciens opus proprium, et seipsum etiam multoties latere studens; contingit enim aliquando ipsum sui ipsius fieri dilaudatorem, puerili inanique animi elatione elevatum, fitque ut in eo detrimentum patiatur a seipso, in quo lædendus esset ab aliis, dum ipsum admirarentur.

A ἔργον, καὶ ἑαυτὸν δὲ τὰ πολλὰ σπουδάζων λαθεῖν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸν ἔστι τινὰ ἐπαινέτην ἑαυτοῦ γενέσθαι ποτὲ, κουφισθέντα νηπιώδει φρονήματι, καὶ εἰκαίῳ, καὶ τοῦτο βλαβῆναι παρ' ἑαυτοῦ, ὃ βλάπτεσθαι παρ' ἑτέρων θαυμαζόμενος ἔμελλεν.

405 CAPUT XXVI.

« Qui vos beatos prædicant, decipiunt vos [35], » his qui in aliquorum conspectu bonum operantur præclare dictum fuit a divina Scriptura. Quis autem beatificabit eum qui non videtur, et beatificatione hac decipiet illum ad arrogantem sui existimationem, qui de industria eos evitavit, ne, aliquorum dilaudationibus, quam a Deo exspectat mercedem, imminueret? quique abscondit sinistræ manui (secundum Domini admonitionem [36]) omnem dexteræ actionem, ut opus quidem videat quodcunque factum fuerit, ostentationem vero ignoret, ipse seipsum latens in ea dimidia parte, in qua vana grandiloquentia una subsistit; sic enim sinistra dexteræ opus novit, cum distributio sit ambitiosa, et ad gloriæ aucupium contendat id in publicum promulgare, quod a dextera contegitur: ideo, qui vetera imposuerunt nomina, columbas apposite denominarunt eos, qui exercent se monastice in urbibus; turtures autem illos, qui in solitudinibus et inaccessis in locis vitam degunt: quia primi quidem sub spectatoribus virtutem consectantur, eamque, ob studium placendi hominibus voluntarii, vel inviti coinquinant, quippe qui aut a multorum laudibus defraudantur, aut multoties in animo sibi ex industria proponunt, se celebrandos, occasione videlicet spectatores juvandi; quod, etsi non sit studium placendi hominibus, tamen omnino ipsam inquinat virtutem, et secundum proportionem evacuat laboris mercedem, vere ut columba, quæ parit, et hominibus pullos exhibet ad cædem; secundi vero, omne 406 quod faciunt, illæsum, et integrum Deo transmittunt, nullum, imitatione turturum, damnum percipientes, quæ viventes fetus e nido dimittunt in aerem: tale quid etenim, quod ad Dei placitum clanculum fiat, vivit, ac sanum valet, ac defatigati acquisita possessio non dilabitur; hæc vero, dum testem habere hominum conspectum velit, instar vestimenti, et vanæ gloriæ generat tineam, et ab ipsa corrumpitur.

ΚΕΦΑΛ. ΚϚʹ.

« Οἱ μακαρίζοντες ὑμᾶς, πλανῶσιν ὑμᾶς, » τοῖς ἐν ὄψει τινῶν τὸ ἀγαθὸν ἐργαζομένοις, εἴρηται καλῶς παρὰ τῆς θείας Γραφῆς. Τίς δὲ τὸν οὐχ ὁρώμενον μακαρίσει, καὶ τῷ μακαρισμῷ ἀπατήσει πρὸς οἴησιν, γνώμῃ φυγόντα τούτους ἵνα μὴ τινων ἐπαίνοις τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐλαττώσῃ μισθόν; καὶ κρύπτοντα τὴν ἀριστερὰν κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παραί- B νεσιν πᾶσαν πρᾶξιν τῆς δεξιᾶς, ὅπως τὸ μὲν ἔργον ἴδῃ ὅτι γέγονε, τὸ δὲ ἐπιδεικτικὸν ἀγνοῇ αὐτὸς ἑαυτὸν τῷ ἡμίσει μέρει λανθάνων ᾧ τὸ κομπάζειν παρυφίσταται. Οὕτω γὰρ ἡ ἀριστερὰ τὸ ἔργον γινώσκει τῆς δεξιᾶς διάδοσις οὖσα φιλόδοξος, καὶ τὸ παρὰ τῆς δεξιᾶς ἐπικαλυπτόμενον δημοσιεύειν πρὸς δόξης θήραν σπουδάζουσα· διὰ τοῦτο τῶν παλαιῶν οἱ θετικοὶ τῶν ὀνομάτων εὐθυβόλως περιστερὰς μὲν τοὺς ἐν πόλεσιν ἀσκοῦντας ὠνόμασαν, τρυγόνας δὲ τοὺς ἐν ἐρημίαις, καὶ ἀβάτοις ἐμβιωτεύοντας; ὅτι οἱ μὲν ὑπὸ θεαταῖς τὴν ἀρετὴν μετέρχονται, καὶ μολύνουσι ταύτην ἑκόντες, ἢ ἄκοντες ἀνθρωπαρεσκείᾳ, ἢ κλεπτόμενοι τοῖς τῶν πολλῶν ἐπαίνοις, ἢ καὶ γνώμῃ τὸ δοξασθῆναι πολλάκις προτιθέμενοι πρὸς τὸ δῆθεν ὠφελῆσαι C τοὺς θεωμένους, ὅπερ κἂν μὴ ἐστιν ἀνθρωπαρέσκεια, ἀλλὰ πάντως μεμόλυνται ταύτην, καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν κενοῖ τοῦ πόνου τὸ ἔμμιθον, καθάπερ ὄντως περιστερὰ κύουσα καὶ τοὺς νεοττοὺς εἰς σφαγὴν τοῖς ἀνθρώποις παρέχουσα· οἱ δὲ πᾶν τὸ γινόμενον ἀσινὲς, καὶ ὁλόκληρον τῷ Θεῷ παραπέμπουσιν, οὐδὲν ζημιούμενοι κατὰ τὰς τρυγόνας, ζῶντα τῆς καλιᾶς, ἀπολυούσας πρὸς ἀέρα τὰ ἔγγονα. Τοιοῦτον γὰρ τὸ πρὸς ἀρέσκειαν Θεοῦ λανθανόντως γινόμενον, ζῇ καὶ ἔῤῥωται, καὶ κτῆμα τοῦ πονήσαντός ἐστιν ἀδιάπτωτον, καὶ τοῦτο τὸ τὴν ὄψιν τῶν ἀνθρώπων ἔχειν μάρτυρα θέλον ἱματίου δίκην, καὶ τίκτον τὸν τῆς κενοδοξίας σῆτα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ διαφθειρόμενον.

CAPUT XXVII.

Quamvis autem, qui homines omni prosequitur amore, quin et cum hisce conversatur, nihil patiatur eorum quæ perpeti est necessum, nec ullam proferat noxam ab his quæ lædere solent, ut dictum est (detur enim sermoni, quod veritas non concedit), tamen videt ea, quæ injuste ab eminentioribus dignitate in tenuiores patrantur, ea inferentium injuriam, et perferentium ipsam, ea tyrannidem exercentium, et patientium vim; ea fraudan-

D ΚΕΦΑΛ. ΚΖʹ.

Ἵνα δὲ καὶ μηδὲν, διόλου τοὺς ἀνθρώπους στέργων, μᾶλλον δὲ συναναστρεφόμενος αὐτοῖς πάθη ὧν πάσχειν ἀνάγκη, μηδὲ βλάβην ὑπομείνῃ τινὰ παρὰ τῶν βλάπτειν εἰωθότων, ὡς εἴρηται (δεδόσθω γὰρ τῷ λόγῳ ὃ μὴ δίδωσιν ἡ ἀλήθεια), τὰ παρανόμως ὑπὸ ὑπερεχόντων εἰς τοὺς εὐτελεστέρους γινόμενα ἀδικούντων καὶ ἀδικουμένων, τυραννούντων καὶ τυραννουμένων, ἀποστερούντων καὶ ἀποστερουμένων, πάντως καὶ ὁρᾷ, καὶ συμπάσχει τοῖς πάσχουσι τῇ

[35] Isa. III, 12. [36] Matth. VI, 3.

διαθέσει πρὸς τούτους, κἀκείνους μεριζόμενος, ἀγανακτῶν πρὸς τοὺς καταπονοῦντας καὶ τοὺς καταπονουμένους οἰκτιζόμενος, θυμοῦ πληρούμενος καὶ πρὸς ἔλεον καμπτόμενος, παροξυνόμενος καὶ σπλάγχνα τιτρωσκόμενος, καὶ τῷ ἐφησυχάζοντι τούτοις Θεῷ τῆς μακροθυμίας ἔσθ' ὅτε μεμφόμενος. Τοῦτο γὰρ ὁ προφήτης ποτὲ παθὼν Ἀβακοὺμ, δείκνυσι, καὶ τοῖς πάσχουσιν ὅπερ ἔπαθεν, « Ἵνα τί μοι, λέγων, ἔδειξας κόπους καὶ πόνους; ὅτι ὁ ἀσεβὴς καταδυναστεύει τὸν δίκαιον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐποίησας ὡς ἰχθύας τῆς θαλάσσης καταπινομένους αὐτούς, » τὴν ἀνοχὴν ταύτην, καὶ συγχώρησιν, ὡς ἀναρχίαν ζήλῳ μὲν πεπυρωμένῳ, ἀλλὰ θρασέως ἐγκαλῶν τῷ Θεῷ. Καὶ τίς ἀνάγκη βιάζεται παρεῖναι τοῖς ἄλλων κακοῖς μηδὲν δυνάμενον, καὶ προσαμαρτάνοντα; Κἂν μηδὲν μέγα τὸ γοῦν ἐφ' οἷς ἄλλοι πράττουσι κακῶς ταράττεσθαι, εἰρηνεύειν τῆς διανοίας ὀφειλούσης, οὕτω πλημμελοῦσιν ἐν τῷ πλήθει μὴ πλημμελοῦντες οἱ κεχωρισμένοι τοῦ πλήθους, καὶ ζημιοῦνται οἱ ἐν τῷ πλήθει μισθοὺς πόνων, δόξης ἕνεκεν ἀνθρωπίνης. Κἂν γὰρ μυριάκις οἱ πλέον τούτους τῶν ἡσυχαζόντων θαυμάζοντες λέγωσιν ἐκ τοῦ συνεῖναι τῷ πλήθει, δῆλοι διαῤῥήδην εἰσὶ τούτῳ τῷ δεσμῷ κατεχόμενοι, αὐτῷ τῷ αἱρεῖσθαι τοὺς ζημιοῦντας τόπους οἰκεῖν τούτοις καθ' ἑαυτῶν, καὶ ἄνευ κατηγόρου διαπρυσίῳ κεκραγότας φωνῇ ὡς αὖ πάλιν οἱ κεχωρισμένοι τῶν ἐπαινούντων, τῷ ἔργῳ σαφῶς μαρτυροῦσι καὶ αὐτοί, ὅτι τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς θαυμαζομένην δόξαν ἐπάτησαν οὐ νηστεία τούτοις διαπίπτει, οὐκ ἀγρυπνία ἀπόλλυται, οὐ προσευχὴ ναυαγεῖ, οὐ συλᾶται καρτερία, οὐχ ἡ ἄλλη πᾶσα λῃστεύεται ἀρετή· οὐ γὰρ πάρεστιν εὐφημία λωποδυτῆσαι δυναμένη τοὺς πόνους. Θεὸς ὁρᾷ μόνος, ὁ τούτοις παρὼν, καὶ τὴν προθυμίαν ἀλείφων πρὸς μείζονας ἄθλους, καὶ μισθούς, καὶ νῦν παρέχων τὴν συνεργείαν, καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν ζωὴν τὴν αἰώνιον διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A tium, et fraudatorum, videt, inquam, omnino, et patientibus compatitur, affectione in hos et illos divisus, indignans adversus opprimentes, et misertus oppressorum, plenus animo iracundo, et ad misericordiam inflexus, concitatus, et visceribus sauciatus, ac de silente Deo ob longanimitatem quandoque conquerens. Istud namque interdum patiens Habacum propheta patientibus quoque demonstrat, quod ipse patiebatur. « Utquid mihi (dicens) ostendisti labores, et ærumnas? quia impius justo dominatur superbe, et homines fecisti quasi pisces maris, qui seipsos absorbent[27]; » de hujuscemodi tolerantia, ac permissione, quasi de carentia Dominatoris, zelo quidem **407** ardente, sed audacius, Deo litem intendens. Et quænam necessitas compellit adesse alienis malis eum B qui nullam opem ferre valet, sed et insuper peccat? Quamvis hoc certe nihil magnum sit, nimium ob ea, quæ alii male operantur, turbari, cum deberet mens pacate agere: sic illi delinquunt inter multitudinem, cum (e diverso) non delinquant, qui separati sunt a multitudine, ac etiam qui inter turbas degunt mercedum ob labores detrimento, propter humanam gloriam afficiuntur: etsi enim millies istos præ his, qui vitam quietam agunt, admirantes, dicant hanc nimirum admirationem ipsis deberi, ex eo quod cum turba conversentur, fiunt tamen dilucide manifesti, quod eodem detinentur vinculo, hocce nempe, quod elegerint locis inhabitare damnum inferentibus, quæ hisce contra seipsa clara voce, et absque accu- C satore inclamant, sicut, ex alia parte, qui procul a dilaudantibus separati sunt, opere luculenter testantur, quod gloriam, quæ multis admirationi est, conculcarunt: non ipsis excidit jejunium, vigilia non deperit, oratio non facit jacturam, non spoliatur perseverantia, nec ulla alia virtus furto subtrahitur; non enim adest applausus concelebrantium, qui valeat expilare labores; Deus solus videt, qui assistit ipsis, atque ad majora certamina, et præmia incitat, acuitque animi alacritatem, tum cooperationem modo, tum post decessum vitam præbens æternam, per Dominum nostrum Jesum Christum, cui gloria et dominatio in sæcula sæculorum. Amen.

[27] Habac. I, 13, 14.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΕΥΛΟΓΙΟΝ ΜΟΝΑΧΟΝ.

EJUSDEM

TRACTATUS AD EULOGIUM MONACHUM

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Οἱ τὸν οὐράνιον χῶρον νεμόμενοι τοῖς πόνοις, οὐ τῇ γαστρὶ, οὐδὲ τῇ μερίμνῃ τῶν φθαρτῶν ἀτενί-

408 CAPUT I.

Qui cœlesti diversantur in loco, laboribus, non ventri, neque sollicitudini rerum corruptibilium

quasi defixis oculis intendunt, velut ii, qui lucri gratia orationes fundunt, arbitrantes pietatem esse proventum; sed intellectuali visione participes sunt rerum sublimium, quas pietas nutrit, ut intemerati convivantium cœtus fulgore undique illustrati. Itaque tu ipse quoque (o sacris virtutibus initiate Eulogi) e fulgore supremarum rerum in sacra enutritus essentia, cogitationum collectionibus tumnuam carnis exuisti sarcinam, probe sciens quod sordes carnis alimentum sunt cogitationum: (tu inquam), ac si laborum stimulo fraudulentas circumventiones comprehendisses, me deligis ad inserviendum vice oris contra ipsa opera tua; et nisi temerarium foret, charitatis mandatum disrumpere, recusarem utique talem navigationis quasi per pontum decursum; cum vero magis deceat obedire unanimibus, nec opponere se: mihi sis assistens in his, quæ ad Deum pertinent, ut mihi concedatur sermo in apertione oris mei, et ego tibi ad ea, quæ obedientia exigit, promptus ero, ut detur tibi insitivos metere fructus.

A ζουσι· καθάπερ οἱ κέρδους ἕνεκα τὰς εὐχὰς ποιούμενοι νομίζοντες πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν, ἀλλὰ νοερᾷ ὁράσει τῆς τροφίμου τῶν ὑψηλῶν αὐτῆς μεταλαμβάνουσιν ἀκήρατοι θίασοι ἐκ τῆς δόξης τὸ φῶς περιλαμπόμενοι. Καὶ αὐτὸς (ὦ μύστα τῶν ἀρετῶν Εὐλόγιε) τῇ τῶν ὑπερτάτων λαμπηδόνι τὴν ἱερὰν οὐσίαν ἐκτρεφόμενος ταῖς συναγωγαῖς τῶν λογισμῶν τὸν ὄγκον τῆς σαρκὸς ἐπαποδύῃ, εἰδὼς ὅτι ὕλη σαρκὸς, τροφὴ λογισμῶν καθίσταται, ὥσπερ τὰς μεθοδείας τῷ κέντρῳ τῶν πόνων κατειληφὼς, ἐμὲ προχειρίζῃ στόμα τῶν ἔργων κατ' αὐτῶν γενέσθαι, καὶ εἰ μὴ τολμηρὸν ἀγάπης ἐπίταγμα διαῤῥῆξαι, παρῃτησάμην ἂν τὴν τοιαύτην τοῦ πλοὸς ποντοπορίαν· ἐπειδὴ δὲ πείθεσθαι δεῖ μᾶλλον τοῖς ὁμοψύχοις, οὐκ ἀντιτάσσεσθαι· ἔσο μοι σὺ τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, ἵνα B μοι δοθῇ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, κἀγὼ σοι ἔσομαι τὰ τῆς ὑπακοῆς, ἵνα δοθῇ σοι τοῦ σπόρου τοὺς καρποὺς ἀμήσασθαι.

409 CAPUT II.

Primum illustrium certaminum est peregrinatio, et maxime quando ad eam peregre solus e tua gente abieris, patriam, genus, opes, athletice firmeque exuens, et ante præclara te sistens certamina: si sic inceperis secundum Deum in principio vitæ, tolerans ignea, seu fervente fide, ac divino Spiritu, et patientiæ fine ipsam (scilicet peregrinationem) salvam reservans, anima pennis erit virtutis deaurata, a propriis locis elongans sese, et ad ipsum cœlum, ut pervolet properato gradu festinans [38]. Verum hujuscemodi instituti pennas auctor malitiæ præscindere molitur, tanquam in speculo repræsentans terræ genus, e qua fuerit quis egressus, maxime in aggressionibus malis invaletudinis, quæ superaccidunt; et quoad permanendum, paulatim retroagit, seu dissuadet in ferventissima peregrinatione, donec pernoscat, quod anima nauseat in ærumnis, tuncque noctem cogitationum inferens nocturnus corvus obtenebrat animam radium meliorum rerum offuscans; si vero et seorsim in lucta deserti oppugnarit, et contigerit corpus ab infirmitate vulnerari, eo magis graviorem demonstrat animæ peregrinationem, suggerens, quod ad virtutem spectantia non in loco, sed ex modo prospere perficiuntur, et quod consolationem habens domi a cognatis, ibi præmia, quæ renuntiationem (mundo factam) consequuntur, posset sine labore conservare; ubi et jucundus morbi famulatus est, et non uti nunc mala tractatio, et dolore plenum animi deliquium; eo potissimum quod etiam hospitalitatis studium 410 a fraternitate debitum valde sit rarum, et hanc maxime ob rem: Abi (inquit) gaudium cognationi tuæ, gloriamque teipsum deportans, quibus et luctum intolerandum sine ulla commiseratione dereliquisti, quia plerique etiam,

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Πρώτη τῶν λαμπρῶν ἀγωνισμάτων ἐστὶ ξενιτεία, μάλιστα ὅταν πρὸς ταύτην, καὶ μόνος ἐκδημοίης, πατρίδα, γένος, ὕπαρξιν ἀθλητικῶς ἀποδυόμενος ἔμπροσθεν τῶν λαμπρῶν ἑστηκὼς ἀγώνων· ἂν οὕτως ἄρξῃ κατὰ Θεὸν εἰς ἀρχῆς ὁδὸν βαδίζων πίστει διαπύρῳ, καὶ Πνεύματι θεϊκῷ, καὶ τῷ τέλει τῆς ὑπομονῆς σώαν ταύτην ἀποσώζων, πτέρυξιν ἀρετῆς ἔσται περικεχρυσωμένη ψυχὴ τῶν οἰκείων τόπων ἀφισταμένη, καὶ πρὸς αὐτὸν πτῆναι τὸν οὐρανὸν ἐπειγομένη. Ἀλλὰ τῆσδε τὰ πτερὰ τῆς πολιτείας ὁ C τῆς κακίας γεννητὴς μηχανᾶται περικόψαι, γῆς, ἀφ' ἧς ἐξελήλυθε τὸ γένος ἐσοπτρίζων, ἐν ταῖς κατ' ἀῤῥωστίαν μάλιστα ἐπισυμβαινούσαις εἰσβολαῖς· καὶ ἐν μὲν τῇ ἐνδημίᾳ τῆς θερμοτάτης ἐκδημίας ὑπαναχαιτίζει πρὸς ὀλίγον ἕως τὴν ψυχὴν περὶ τὰς θλίψεις καταμάθοι ναυτιῶσαν καὶ τότε τὴν τῶν λογισμῶν νύκτα ἐπιφερόμενος ὁ νυκτικόραξ ἐπισκοτεῖ τῇ ψυχῇ τῆς τῶν κρειττόνων ἀκτῖνος. Εἰ δὲ κατὰ μόνας παρατάττοιτο ἐν τῇ τῆς ἐρημίας παλαίστρᾳ, καὶ τύχῃ τὸ σῶμα ὑπὸ ἀῤῥωστίας τρωθῆναι τοσούτῳ μᾶλλον χαλεπὴν ἐπιδείκνυσι τῇ ψυχῇ τὴν ξενιτείαν, οὐκ ἐν τόπῳ, ἀλλ' ἐν τρόπῳ κατορθοῦσθαι τὰ τῶν ἀρετῶν ὑποβάλλων, καὶ ὅτι παράκλησιν ἔχων οἴκοι τὴν ἀπὸ γένους, ἐκεῖσε τὰ τῆς ἀποτάξεως ἆθλα ἀκόπως εἶχε διασώζειν· ἔνθα καὶ τῆς ἀσθενείας προσηνὴς ὑπηρεσία, καὶ οὐχ ὡς νῦν κακουχία, καὶ D ἐπώδυνος λειποθυμία· ἐν τῷ καὶ μάλιστα ἐκ τῆς ἀδελφότητος σπανίσαι τὴν τῆς φιλοξενίας σπουδήν· διὸ καὶ μάλιστα, Ἄπιθι, φησὶ, χαρὰν τῷ σῷ γένει, καὶ δόξαν σαυτὸν ἀποκομίζων, οἷς καὶ τὸ πένθος ἀφόρητον καταλέλοιπας ἀσυμπαθῶς· οἱ πολλοὶ γὰρ, καὶ πατρίδα μὴ φυγόντες, ἐκ μέσου τοῦ γένους εἵλοντο τὴν ἀρετήν. Ἀλλ' ὁ τὴν πορφύραν τῶν θλίψεων ἐν τῇ παρατάξει τῆς ξενιτείας περιβεβλημένος, καὶ τῶν κόπων τὰς ἐλπίδας περιεστεμμένος πίστει, ὑπομονῇ

[38] Psal. LXVII, 14.

τῆς εὐχαριστίας τῶνδε τῶν λογισμῶν τὰς νιφάδας ἐκ τῶν ἐκτὸς ἐκτινάσσει, καὶ ὅσωπερ ὑποστρέφειν τὴν καρδίαν διορύττουσι, τοσοῦτον ἔτι μᾶλλον καταψάλλωμεν αὐτῶν· « Ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ηὐλίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ· » καὶ γὰρ ὀνειδίζοντες θλίβουσι, καὶ τραπῆναι κολακεύουσιν, ἵνα τῆς προθέσεως κενώσαντες, καὶ τῆς ἐν τῇ ὑπομονῇ εὐχαριστίας διακόψωσιν, καὶ οὕτω λοιπὸν τὰς πάγας μετὰ πολλῆς ἀδείας, καὶ ἐκ τῶν προσηκόντων εὐρύνωσι.

qui patriam minime legerunt, e medio cognationis delegerunt virtutem. At qui purpuream vestem tribulationum in conflictu peregrinationis circumindutus est, laborumque spebus, ceu coronis redimitus ex fide, gratiarum actionis tolerantia hujuscemodi cogitationes instar nivis confertim decidentes excutit ex intimo animo, et quanto plus illæ cor effodiendo penetrant, ut cogant referre pedem, eo magis adversus eas psallamus : « Ecce elongavi fugiens, et mansi in solitudine [39] : » etenim exprobrantes affligunt, et adulantur ad gressum convertendum, ut, exinanientes animi propositum, discindant etiam e gratiarum, quæ patienter fit, actione, et sic deinceps laqueos cum multa dilatent libertate, ex his, quæ alioquin sunt consentanea.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Διὰ τοῦτο ὁ ἀρχόμενος ἀρετῆς ἐφάπτεσθαι, ψηφιζέτω καὶ τὸν κατ' αὐτῆς ἐπιόντα πόλεμον, ἵνα μὴ ἀγύμναστος ὀφθεὶς ὡς ἀνέτοιμος κατασπασθῇ. Ἐπαινετὴ μὲν γὰρ τῆς ἀρετῆς ἡ ἀνδρεία καὶ εἰρήνης οὔσης, ὑπερεπαινετὴ δὲ ἡ ταύτης ἀνδραγαθία, καὶ πολέμου ἐπιστάντος· τοῦτο γὰρ ἡ ἀρετή, οὐ δι' ὧν ἐργάζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ δι' ὧν πολεμεῖται δεινῶν, ἀπαθὴς ὁ διὰ πλείστων πολέμων τὸ πάσχειν νικήσας, ἐμπαθὴς δὲ ὁ ἀρετὴν λέγων ἀπολέμητον κεκτῆσθαι· κατὰ τὴν παράταξιν γὰρ τῆς ἐναρέτου τῶν πόνων στρατηγίας, ἀντιπαρατάττεται καὶ ἡ τῶν ἐναντίων κακία· ἀφῄρηται τὸ εἶναι ἐν ἀρετῇ καρδία πόλεμον οὐκ ἔχουσα. Ἀρετὴ γὰρ ἐκ τῶν ἀριστείων πρακτικὸν ὄνομα κέκληται. Ἀρετὴ τὰς παρ' ἀνθρώπων εὐφημίας οὐ ζητεῖ, οὐ γὰρ τέρπεται τιμῇ, τῇ μητρὶ τῶν κακῶν. Ἀρχὴ γοῦν τιμῆς ἀνθρωπαρέσκεια, τὸ δὲ τέλος ταύτης, ὑπερηφανία. Ὁ γὰρ τιμὰς ἀπαιτῶν, ὑψοῖ ἑαυτὸν, καὶ ἐξουδένωσιν φέρειν ὁ τοιοῦτος οὐκ οἶδε· τιμῆς ὄρεξις φαντασία, ὁ γὰρ αὐτῆς ἐρῶν καὶ κλῆρον φαντάζεται. Ἔστω σοι τιμὴ ὁ πόνος τῶν ἀρετῶν, καὶ ἀτιμία ὁ κατὰ θέλησιν ἔπαινος, δόξαν ἀπὸ σαρκὸς μὴ ζήτει ὁ τὰ σαρκὸς πάθη καταλύων, τὸ δὲ κρεῖττον ἐπιζήτει, καὶ ἔσται σοι δόξα, ὁ τιμᾶσθαι θέλων τῷ παρευδοκιμοῦντι φθονεῖ. Καὶ τούτῳ τὸ μῖσος τῷ ζήλῳ σωρεύει ὁ ταῖς ἄγαν τιμαῖς ἡττηθεὶς, ἑαυτοῦ προτιμᾶσθαι οὐδένα θέλει, ἁρπάζει δὲ τὰ πρωτεῖα, μήπως ἥττων φανῇ, οὐ βαστάζει ἀπόντα τὸν εὐδοκιμοῦντα τιμᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῦ πόνοις κωμῳδεῖ τὴν χαμαίζηλον δόξαν, ἡ ὕβρις τῷ φιλοδόξῳ ὀξυτάτη σφαγὴ, καὶ μῆνιν ἐκ ταύτης οὐ πάντως ἐκφεύγει.

CAPUT III.

Eam ob rem, qui virtutem aggreditur assequi, supputet etiam quodnam hostiliter contra ipsam irruat bellum, ne inexercitatus apparens, velut imparatus detrahatur. Laudabilis quippe virtutis est fortitudo, dum etiam pax vigeat, admodum vero ejusdem est commendanda strenuitas, si etiam bellum instet : in hoc enim virtus enitet, non per ea solum, quæ operatur, sed et per gravia, quibus oppugnatur. Is non obnoxius animi passionibus est, qui per plurima bella victor exstitit passionis ; est autem affectu percitus, qui absque bello se comparasse dicit virtutem : etenim, ut laborum est acies instructa virtute **411** præditæ peritiæ bellicæ, sic ex adversa acie collocatur inimicorum malitia, et cordi, quod bello non vacat, ademptum est virtutis exercitium : hæc quippe vox ἀρετή, scilicet *virtus*, sortita est nomen practicum, seu ad agendum aptum ex illa voce ἀριστεῖα, quæ significat *fortitudinis præmia*. Virtus non exquirit applausus, qui ex hominibus proveniunt, nec enim oblectatur honore, qui mater est malorum ; siquidem honoris principium hominum complacentia est, hujus autem finis superbia : nam qui honores exigit seipsum attollit, et hic non novit ferre contemptum : honoris cupiditas ostentatio est ; qui enim honoris aviditate detinetur, sortem etiam mente pervolvit. Virtutum labor tibi sit honor, et voluntariam laudem habeas pro dedecore, ne quæras gloriam a carne, qui carnis passiones evertis, at quod est melius inquire, eritque tibi gloria : qui vult honore affici, fama celebritateque præstantiori invidet, quique immodicis inservit honoribus, ac odium accumulat æmulatione ; in honore sibi ipsi præferri neminem vult, rapit vero primas partes, ne forte videatur inferior ; non tolerat præcellentem, qui absit, honore prosequi, sed et in ejus laboribus humilem gloriam subsannat ac taxat : cupido gloriæ contumelia acerbissima est cædes, nec ob eam prorsus effugit iracundiam.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ὁ τοιοῦτος, βαρβάρῳ δεσποίνῃ δουλεύει καὶ πολλοῖς δεσπόταις μετεπράθη, ἐπάρσει, καὶ φθόνῳ, καὶ ζήλῳ καὶ ταῖς προῤῥηθείσαις τῶν πνευμάτων λογάσιν, ὁ δὲ τῆς τιμῆς τὸ πνεῦμα ταπεινώσει ῥάσσων, τὸν λεγεῶνα τῶν δαιμόνων ὅλον καθαιρήσει, ὁ τῇ ταπεινώσει δοῦλον ἑαυτὸν πᾶσι παρέχων, ἀφωμοιωμένος ἔσται τῷ ταπεινώσαντι ἑαυτὸν, καὶ μορφὴν

CAPUT IV.

Qui talis est, dominæ famulatur barbaræ, ac vicissim pluribus divenditur heris, elationi, et invidiæ, et æmulationi, ac præfatis malis selectis spiritibus ; at qui malum honoris spiritum humilitate tundit, dæmonum universam pessumdabit legionem ; qui humili animo **412** seipsum præbet omnibus servum, assimilabitur ei, qui humiliavit

[39] Psal. LIV, 8.

semetipsum, et formam servi suscepit [60]: si teipsum minima dimetiaris mensura, non te remetieris cum socio; et qui animæ infirmitatem lamentationibus detegit, non sentiet magnifice de his, in quibus ipse laborem impenderit: dæmones his, qui humilia sapiunt vilitatem et contumeliam inferunt, ut, non perferentes contemptum, sensum humilem devitent; qui vero per humilitatem generose dedecora sustinet, per illa eadem potius ad philosophiæ subvehitur celsitudinem. David affectus contumeliis non contradicebat, sed et ultionem Abessæ reprimebat [61-62]. Tu quoque læsus injuriis ne contumelias rependas, quin, ut par est, mitiga te ulciscentem; sustine injuriam, quæ tuus est progressus, labiisque conclude iracundiæ ostium, nec omnino comminantibus respondeas, ut silentio consopias fumantia labia; comminantes et conviciantes, tunc dolore afficies, quando frena tuis impones maxillis. Etenim tu tacens minime corroderis, at is multo magis a tua taciturnitate commordetur, quando contumeliosi ac protervi magnanime temeritatem pertuleris: hominum laudem e tuis repellas interioribus, ita ut ante illius adventum cogitationem sese libenter ostentantem excutias. Verum diligenti quoque animadversione observa cavens a studio tibi ipsi placendi, maxime in solitario silentio, ne forte illud te extollens super audacter locutum, ac ferocientem, nihil ipsum repules. Quidam fratrum læsus fuit conviciis a reverendo, injustamque tolerans injuriam abiit, in gaudium dispertitus et dolorem; hoc quidem, quia injuste fuit affectus contumelia, **413** nec e converso turbatus fuit; illud autem, quia religiosus ille deceptus fuit, cumque decepisset, gavisus est. Intellige vero, et deceptorem ea duo passum fuisse, nimirum, eo quod turbarit, prorsus esse gavisum, et, eo quod non sit e contra perturbatus, majori fuisse mœrore affectum.

δούλου λαβόντι. Ἐὰν μετρῇς τῷ ἐλαχίστῳ μέτρῳ σεαυτὸν, οὐκ ἀντιμετρήσῃς σεαυτὸν ἑταίρῳ, καὶ ὁ τῆς ψυχῆς τὴν ἀσθένειαν θρήνοις ἐκκαλύπτων, οὐ μέγα ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἑαυτοῦ πονουμένοις φρονήσει. Δαίμονες εὐτέλειαν, καὶ ὕβριν τοῖς ταπεινοφρονοῦσιν ἐπάγουσιν, ἵνα τὴν ἐξουδένωσιν οὐ φέροντες, τὴν ταπεινοφροσύνην φύγωσιν, ὁ δὲ διὰ ταπεινώσεως τὰς ἀτιμίας γενναίως φέρων εἰς φιλοσοφίας ὕψος δι' ἐκείνων μᾶλλον ἀνωθεῖται. Ὁ Δαβὶδ ὑβριζόμενος οὐκ ἀντέλεγεν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀβεσσὰ ἐκδικίαν κατέστελλε. Καὶ σὺ ὑβριζόμενος μὴ ἀνθύβριζε, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκδικοῦντά σε ὀρθῶς καταπράϋνε· ὕβριν φέρε, τὴν σὴν προκοπὴν, καὶ χείλεσι σύγκλειε τοῦ θυμοῦ τὴν θύραν· ἀποκριθήσῃ τοῖς ἀπειλοῦσιν οὐδ' ὅλως, ἵνα τῇ σιγῇ κοιμίσῃς τὰ καπνίζοντα χείλη, ἀπειλοῦντας τότε καὶ ὑβριστὰς ὀδυνήσεις ὅταν χαλινοὺς σαῖς σιαγόσι ἐπιθήσῃς. Σὺ μὲν γὰρ σιγῶν, οὐ βρωθήσῃ τῇ ὕβρει, ὁ δὲ πολὺ μᾶλλον δάκνεται ὑπὸ τῆς σῆς σιωπῆς, ἐπὰν ὑβριστοῦ θάρσος μακροθύμως ὑπενέγκῃς· τὸν τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον ἐκ τῶν ἐντὸς ἀποσείου, ἵνα τὸν φιλενδείκτην λογισμὸν πρὸ αὐτοῦ ἐκτινάξῃς. Ἐπιτήρει δὲ καὶ τὸ αὐτάρεσκον μάλιστα καθ' ἡσυχίαν, μή ποτέ σε μεγαλύναν ὑπὲρ τὸν θρασυθέντα ἐξουδενώσῃς ἐκεῖνον. Τίς τῶν ἀδελφῶν ὕβρισται παρὰ εὐλαβοῦς, καὶ ἀδικίαν ὑπομείνας ἀπῄει χαρᾷ τε μεριζόμενος, καὶ λύπῃ, τὸ μὲν ὅτι ἀδικούμενος ὑβρίσθη καὶ οὐκ ἀντεταράχθη, τὸ δὲ ὅτι ὁ εὐλαβὴς ἠπατήθη καὶ ἀπατήσας ἐχάρη. Νόει δέ μοι καὶ τὸν ἀπατεῶνα τὰ δύο πεπονθέναι ἐφ' ᾧ μὲν ἐτάραξε πάντως χαρέντα, ἐφ' ᾧ οὐκ ἀντεταράχθη, μᾶλλον λυπηθέντα.

CAPUT V.

Quando nos inspexerint dæmones in ipso contumeliarum ramento minime inflammatos, tunc quietis tempore ex insidiis adventantes, quasi vecte animi principatum submovent, ut, quibus præsentibus fruiti pace sumus, iisdem jam elapsis ferociamus. Quando igitur contradictionem aut contumeliam contra fratrem patraveris, teipsum puta deceptum, ne, dum quiescas, pugnam cogitationum in tuo corde comperias, hac quidem exprobrante modum contumeliarum, altera vero e contra improperia dictante, quasi ea quidem forent gravia, tu vero injurias non rependisses. Quando irritatio exacerbarit fratres, qui vivunt communiter, tunc irruunt cogitationes dictantes, beatum prædicare solitarium, ut nos longanimitate evacuantes, separent etiam a charitate: at qui longanimitate iracundiam, et charitate mœstitiam everterit, duas malas bestias infenso præliantes animo, duplici prosternit strenuitate: qui exorat, et quasi supplex genu succiduo ad genua procumbit ejus, qui concitavit ad iram, ab ipso utrasque abigit; spiritum

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ὅταν ἴδωσιν ἡμᾶς οἱ δαίμονες εἰς τὸ αὐτὸ ξέσμα τῶν ὕβρεων μὴ ἐξαφθέντας, τότε καθ' ἡσυχίαν ἐπιστάντες, ἀναμοχλεύουσι τὸ ἡγεμονικὸν, ἵνα οἷς παροῦσιν εἰρηνεύσαμεν, τούτοις ἀπιοῦσι διαθρασυνώμεθα. Ἐπὰν οὖν ἀντιλογίαν, ἢ ὕβριν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐκτελέσῃς, σεαυτὸν λογίζου σφαλέντα, ἵνα μὴ ἡσυχάζων μάχην λογισμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ σου εὕρῃς, τοῦ μὲν ἐπονειδίζοντος τῶν ὕβρεων τὸν τρόπον, τοῦ δὲ ἀντονειδίζοντος ὡς τὰ δεινὰ καὶ σοῦ μὴ ἀνθυβρίσαντος. Ὁπόταν παροξυσμὸς ἐκπικράνῃ τοὺς ἐν κοινοβίῳ ἀδελφοὺς, τότε οἱ λογισμοὶ τὸν μόνον μακαρίζειν εἰσβάλλουσιν, ἵνα τῆς μακροθυμίας κενώσαντες, καὶ τῆς ἀγάπης ἀφορίσωσιν. Ὁ δὲ μακροθυμίᾳ τὴν ὀργὴν, καὶ ἀγάπῃ τὴν λύπην ἀνατρέπων, πονηροὺς δύο θῆρας διτταῖς ἀνδραγαθίαις ἀνατρέπει θυμομαχοῦντας· ὁ παρακαλῶν, καὶ γονυπετῶν, ἵνα τὴν ὀργὴν ἀπελάσῃ, τὸν παροξύναντα, τοὺς ἀμφοτέρους ἐξ αὐτοῦ ἀπελαύνει, ὅτι τὸ πνεῦμα τῆς ὀργῆς ἐκπολεμεῖ ὁ τοὺς ὀργιζομένους εἰρηνεύων· μηνιάσει δὲ τούτῳ ὀργὴν ὁμογενῶν ἐπ' αὐτῷ ἐκθρασύνων, ὅτε τὴν τῶν πλησίον εἰς ἑαυτὸν ἐδέξατο τὴν μάχην, ὁ

[60] Philipp. II, 7, 8. [61-62] II Reg. XVI, 1 seqq.

A τὸν θρασυκάρδιον βαστάζων ἕνεκεν εἰρήνης, οὗτος ἐκβιάζεται γενέσθαι τῆς εἰρήνης υἱός· ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀνθρώπων μόνον ζητητέος ὁ τῆς εἰρήνης σύνδεσμος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ σώματί σου, καὶ ἐν τῷ πνεύματί σου, καὶ ἐν τῇ ψυχῇ.

namque debellat iracundiæ ille qui pacat iratos; irascetur autem isti, cognatorum iracundiam in illum audacem reddens, quia **414** proximorum pugnam in seipsum suscepit: qui sustinet virum audaci præditum corde, enititur esse filius pacis; verum non apud homines tantum quærendum pacis vinculum, sed et in corpore tuo, et in tuo spiritu, et in anima.

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Ὅταν γὰρ τῆς σῆς ταύτης τριάδος τὸν σύνδεσμον ἑνώσῃς τῇ εἰρήνῃ, τότε ὡς τῆς θείας Τριάδος ἐντολῇ ἑνωθεὶς ἀκούσεις· «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.» Καὶ γὰρ ἂν τὴν ἀντιπίθυμον τοῦ πνεύματος σάρκα εἰρηνεύσῃς τοῖς πόνοις, κλέος ἕξεις τῶν μακαρισμῶν ἐπέκεινα αἰῶνος, νικήσας πόλεμον τὸν ἐν τῷ σώματί σου τὸν ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός σου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά σε τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ἐν τοῖς μέλεσί σου. Μέγας ὁ τῆς εἰρήνης σύνδεσμος ἐν ᾧπερ ἥνωται καὶ ἡ χαρὰ φωτίζουσα τὸ ὄμμα τῆς διανοίας εἰς τὴν τῶν κρειττόνων θεωρίαν, εἴπερ οὖν ἐπικτησώμεθα τὴν εἰρηνικὴν ἐν τοῖς πόνοις χαράν, τὰ ἐπιόντα χαλεπὰ εὐχαρίστως δι' αὐτῆς ἀποκρουσόμεθα, καὶ τὸν τῆς λύπης δαίμονα μυκώμενον οὐκ εἰσδεξόμεθα, ὅστις, ἀκρωτηριάζων ἐν ταῖς θλίψεσι μάλιστα, τῇ ψυχῇ ἐφάλλεται, καὶ τῷ πνεύματι τῆς ἀκηδίας χώραν ἑτοιμάζεται ὅπως τὴν ψυχὴν σκοτίσωσι, καὶ ἅμα τοὺς πόνους ἀναλέξωσιν. Ἔστω τοίνυν νόμος ἡμῶν τῆς καρδίας ἔγγραφος ἡ τῆς εἰρήνης χαρά, καὶ τὴν λύπην καταποντίζουσα καὶ τὸ μῖσος ἀπελαύνουσα, καὶ τὴν μῆνιν ἀφανίζουσα, καὶ τὴν ἀκηδίαν καταλύουσα, καὶ τὴν λύπην ἀμείβουσα. Ἐν γὰρ τῇ εἰρηνικῇ μακροθυμίᾳ ἐμφωλεύουσα, καὶ τῇ εὐχαριστίᾳ, καὶ τῇ ὑπομονῇ ἐλλιμνάζουσα, πέλαγός ἐστιν ἀρετῶν τὴν ἀντιπαράταξιν τοῦ διαβόλου τῷ σταυρῷ καταποντίζουσα. Νόει δέ μοι τὴν ἐναντίαν χαρὰν τεταραγμένην ἐφίστασθαι, μή πως ἄλλην ἀντ' ἄλλης σκιασθεὶς ἀπατηθῇς κατέχειν. Συσχηματίζονται γὰρ καὶ τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασιν οἱ δαίμονες ἵνα τῷ παρασκιάσματι τὸν νοῦν ἀποπλανήσαντες, τῶν φρενῶν ἀποστήσωσιν· ἐφίσταται γὰρ χαρὰ πνευματικὴ καρδίᾳ οὐδενὸς προκειμένου, ὅτι τὸν ἡγεμόνα τῆς κατὰ Θεὸν λύπης μετέωρον εὑρίσκει, ἔπειτα δέ, καὶ τῷ Πνεύματι τῆς λύπης τὴν ψυχὴν παραδίδωσιν, ὅτι τῆς πνευματικῆς αὐτὴν χαρᾶς αἰχμάλωτον ἐποίησε.

CAPUT VI.

Quando namque hujusce ternionis tui vinculum pace coadunaris, tunc, utpote præcepto divinæ Trinitatis unitus, audies: « Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur [43].» Etenim si carnem contra spiritum concupiscentem laboribus ad pacem redegeris, gloriam beatitudinum ultra sæculum assequeris, eo quod viceris bellum in tuo corpore motum, legique mentis tuæ repugnans, ac te captivum B subjiciens legi peccati, quæ est in membris tuis [44]. Magnum est pacis vinculum, in quo simul etiam unitur gaudium illuminans oculum intellectus ad rerum meliorum contemplationem: si igitur acquiramus pacificum gaudium in laboribus, insultantia quæque molesta, gratias agendo per ipsam propulsabimus, et mœstitiæ dæmonem mugientem non intromittemus, qui minuens vim, maxime in afflictionibus, in animam irruit, et spiritui pigritiæ locum præparat, ut (scilicet ambo spiritus mœstitiæ, et pigritiæ) animam obscurent, laboresque simul excerpant. Sit igitur lex in nostrum corde inscripta, pacis gaudium, quod tum exterminat mœstitiam et iracundiam in mare demergit, tum odium repel- C lit, tum indignationem abolet, tum pigritiam destruit, tum denique mœrorem demutat: ipsum namque in pacifica delitescens longanimitate, et **415** gratiarum actione, atque patientia restagnans; mare virtutum est, contra se instructam aciem diaboli, cruce submergens. Intellige vero, quod contrarium gaudium supervenit turbatum, ne forte inumbratus decipiaris, ita ut teneas aliud pro alio: configurantur enim spiritualibus gratiis dæmones, ut, cum inumbrata caligine mentem fefellerint, eam a prudenti abducant judicio: supervenit namque cordi spirituale gaudium nulla re proposita, quia ducem tristitiæ, quæ secundum Deum est, erectum, seu suspensum animo invenit, ac deinde spiritui quoque mœstitiæ (quæ pariter secundum D Deum est) animam tradit, quia captivam effecit ipsam spiritualis lætitiæ.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Φημὶ δὲ καὶ τοῦτο, ὡς ὑπηγόρευσέ τινι τῶν ἀδελφῶν ἡ πεῖρα τῶν ζητουμένων, ὅτι ἀντὶ μὲν τοῦ χαίρειν ἐν Κυρίῳ, χαρὰν οἰκείαν ὁ ἀλάστωρ ἀντεισάγει. Ἀντὶ δὲ τῆς κατὰ Θεὸν λύπης, τὴν ἐναντίαν τῷ νῷ παραπειράζει, ἵνα ταῖς ἀντιστρόφοις μεταβολαῖς τῆς τῶν κρειττόνων ἀκτῖνος μερίμναις τὴν ψυχὴν ἀμαυρώσῃ. Διτταὶ τῆς κακίας αἱ λῦπαι τυγχάνουσιν ἐν ἑκάστῃ ἐργασίᾳ ἐπιζευγμέναι, καὶ ἡ μὲν ἐφίσταται καρδίᾳ λυπηρᾶς αἰτίας οὐ βλεπομένης, ἡ δὲ τίκτεται ἐξ ἀλλοκότων αἰτιῶν ὠθουμένη, ἡ κατὰ Θεὸν

CAPUT VII.

Dico autem et hoc, ut cuidam fratri quæsitarum rerum experientia dictavit, quod nimirum, loco gaudendi in Domino, dæmon infestus, qui mala non obliviscenda perpetrat, econtra propriam inducit lætitiam; pro tristitia vero, quæ secundum Deum est, mentem ad contrariam tentat, sollicitando ut, oppositis mutationibus, animam per sollicitudines obscurando, rerum orbet radio meliorum. Duplices improbitatis sunt mœstitiæ in qualibet conjuncta operatione; una quidem supervenit cordi, molesta

[43] Matth. v, 9. [44] Rom. vii, 23.

causa invisa; alia vero, quæ irruit, et quasi sese intrudit, gignitur insusitatis e causis, quæ secundum Deum est mœstitia, lacrymis animam revocat, non admittens lætitiam ac tristitiam ex adverso exsistentes, imminentem autem mortem ac judicium anxie meditatur, et inhiat, paulatim **416** hoc exspectans. Cupiditates, si quapiam frustratæ fuerint re, mœrores gignunt ac procreant; preces autem et gratiarum actiones hasce flaccidas reddunt; inter irascentes mediocris agitatur mœstitia. Qui ergo primus evigilarit, si e passione resurgat, et alteri manum excusatione porrigat, amaram repellit mœstitiam. Tristitia fit animæ morbus et carnis, et eam quidem capit captivam, hanc vero illico languere facit. Ex adversariis mœstitia generatur, e mœstitia vero indignatio, ex istis autem parturitur mente delirans convicium : si velis mœstitiam et indignationem conculcare, charitatis amplectere longanimitatem, et simplicitatis circumindue lætitiam : tuum gaudium ne sit alteri mœror : qui super injustitia gaudet, lugebit in benevolentia; et qui, injuste patiens, suffert dolores, exsultans lætabitur splendide; nam quæ futura sunt, præsentibus exsistunt contraria.

A λύπη τοῖς δάκρυσι τὴν ψυχὴν ἀνακαλεῖται, τὴν ἐξ ἐναντίας χαράν τε καὶ λύπην μὴ παραδεχομένη, τὸν δὲ ἐπιόντα θάνατον μεριμνᾷ, καὶ κρίσιν· καὶ τοῦτο κατ' ὀλίγον κέχηνε προσδεχομένη. Ἐπιθυμίαι ἀποτυχοῦσαι φυτεύουσι λύπας· εὐχαὶ δὲ, καὶ εὐχαριστίαι μαραίνουσι ταύτας· μεταξὺ ὀργιζομένων μέση λύπη δονεῖται. Ὁ οὖν πρῶτος ἐκνήψας, ἐὰν τοῦ πάθους ἀναστῇ, καὶ τῷ ἑτέρῳ δώσῃ χεῖρα, ἀπολογίᾳ, τὴν πικρὰν λύπην ἀπελαύνει. Λύπη, ψυχῆς νόσος καὶ σαρκὸς τυγχάνει, καὶ τὴν μὲν αἰχμαλώτιδα αἱρεῖ, τὴν δὲ ἐπὶ τόπῳ μαραίνει. Ἐξ ἐναντίων λύπη γεννᾶται, ἐκ δὲ λύπης μῆνις, τίκτεται δὲ ἐκ τούτων φρενῖτις, λοιδορία· λύπην καὶ μῆνιν εἰ θέλεις συμπατῆσαι, τὴν μακροθυμίαν τῆς ἀγάπης ἐναγκαλίζου, καὶ τὴν χαρὰν τῆς ἀκακίας περιβάλλου, ἡ σὴ χαρὰ B ἑτέρῳ λύπη μὴ ἔστω· ἐπ' ἀδικίᾳ ὁ χαίρων ἐν εὐδοκίᾳ θρηνήσει, καὶ ὁ ὑποφέρων λύπας πάσχων ἀδίκως, λαμπρῶς ἀγαλλιάσεται· τὰ γὰρ μέλλοντα τοῖς παροῦσιν ἐναντία.

CAPUT VIII.

In tribulationibus age gratias, eo maxime quia per ipsas opitulationis (divinæ) gratiam luculentius persentis. Sic enim dum ingruentes ærumnas agendo gratias excuties, non obscurabis splendidissimam pulchritudinem constantiæ : si quando tibi adversus carnem dæmon flagellum inflixerit, maximæ mercedis tibi conciliator comperietur, si, ut materiem gratiarum actionis, plagam susceperis. Ita namque ipsum a te dæmonem fugabis; ut autem merces tua per patientiam majori irrigetur imbre, universorum virilium laborum ipsa tua te ducem præbeat patientia, quia et pigritia per omnem nequitiam tibi **417** bellum infert, omnesque tuos considerans labores, probat, et quem non invenerit patientiæ firmiter hærentem, hunc deprimit, et inclinat ad seipsam; si vero pigritiæ dæmon ad tolerantiam laborum deficiat, rursus bene gestum facinus bestia emordet vecordiæ; si prudenti ipsum abigas securitate, spiritum quoque vanæ gloriæ in ipso repelles in tempore congregationis (scilicet sacræ). Quando tibi negligentiæ superincidat spiritus, quasi onerosam ac tædiosam psalmorum decantationem animæ comprobat, et pigritiam tanquam studio adversariam objicit, ut celeritate perveniens, carnem expandat memoriæ, uti scilicet fatigatam ex aliqua causa. Quando igitur vigiles nocte simus, ne in pigritia discumbere faciamus congregationem sacram, ne dæmones adventantes cogitationum congerant zizania, simulque cordi superseminent; nam quando hymnorum canendorum societatem omittimus, tunc in nobis cogitationum congregamus collectionem : ante congregationem sacram e somno excitati lucis ratiocinationes prius in corde exerceamus, ut intellectu pervigili bene præparati possimus concentui psalmorum astare.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Ἐν ταῖς θλίψεσιν εὐχάριστος ἔσο μάλιστα, ὅτι δι' αὐτῶν τῆς ἀντιλήψεως τὴν χάριν σαφέστερον αἰσθάνῃ. Οὕτω γὰρ τὰς ἐπιούσας θλίψεις εὐχαρίστως ἐκτινάσσων οὐκ ἀμαυρώσεις τῆς καρτερίας τὸ λαμπρότατον κάλλος, ἐπάν σοι μάστιγα κατὰ σαρκὸς δαίμων καταῤῥάξῃ, μεγίστου σοι μισθοῦ πρόξενος C εὑρέθη, ἐὰν ὑπόθεσιν εὐχαριστίας τὴν πληγὴν καταδέξῃ. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτὸν ἐκ σοῦ φυγαδεύσεις. Ἵνα δὲ πλεῖον ὁ μισθός σου διὰ τῆς ὑπομονῆς ἐπομβρήσῃ, ἁθλων τῶν ἀνδρείων πόνων ἡ ὑπομονή σου στρατηγείτω, ὅτι διὰ πάσης κακίας, καὶ ἡ ἀκηδία ἀντιστρατηγεῖ σοι, καὶ κατασκοποῦσά σου τοὺς πόνους ἅπαντας πειράζει, ὃν δὲ μὴ εὕρῃ τῇ ὑπομονῇ ἐνηλωμένον, τοῦτον καταβαρύνει ὑφ' ἑαυτὴν, καὶ κατακάμπτει, ἐὰν δὲ δαίμων τῆς ἀκηδίας πρὸς τὴν ὑπομονὴν τῶν πόνων ἀτονήσῃ, ἀπονοίας πάλιν ὁ θὴρ τὸ κατόρθωμα δάκνει· εἰ οὖν συνέσει τῆς ἀσφαλείας τοῦτο ἐλάσεις, καὶ κενόδοξον πνεῦμα ἐν αὐτῷ ἐλάσεις ἐν καιρῷ συνάξεως. Ἐπάν σοι τὸ τῆς ἀκηδίας ἐπιπέσῃ πνεῦμα, ὡς φορτικὴν ἐπιψηφίζει τῇ ψυχῇ τὴν ψαλμῳδίαν, τὸν ὄκνον, ὡς ἀντίπαλον τῇ σπουδῇ παρα- D βάλλει, ἵνα ψαύσας τῷ τάχει τὴν σάρκα ἀνακλίνῃ τῇ μνήμῃ, ὡς κοπωθεῖσαν δῆθεν ἔκ τινος αἰτίας. Ἐπὰν οὖν ἐγρηγορότες ὦμεν νυκτὸς μὴ τὴν σύναξιν τῇ ἀκηδίᾳ ἀνακλίνωμεν, ἵνα μὴ οἱ δαίμονες ἐπιστάντες τὰ ζιζάνια τῶν λογισμῶν συνάξωσι, καὶ ἅμα τῇ καρδίᾳ κατασπείρωσιν· ὅταν γὰρ τὴν σύνοδον τῶν ὕμνων ἀπολέσωμεν, τότε τὸν σύλλογον τῶν λογισμῶν ἐπισυνάγομεν· πρὸ συνάξεως διυπνισθέντες, λογισμοὺς φωτὸς ἐν τῇ καρδίᾳ προγυμνάζωμεν, ἵνα εὐτρεπισθέντες ἔχωμεν, γρηγορούσῃ διανοίᾳ, τῇ ψαλμῳδίᾳ παρίστασθαι.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

A

Πῆ μὲν ῥοίζῳ τὸν ψαλμὸν ἐν τῇ νήψει λεκτέον, πῆ δὲ ἀδολεσχεῖν ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ δοκιμαστέον· κατὰ γὰρ τὴν ἔνεδραν τοῦ ἐναντίου ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς μεταμορφοῦσθαι, διότι ποτὲ μὲν ἐλαύνειν τὴν γλῶτταν ὑποτίθενται, τῆς ἀκηδίας τὴν ψυχὴν περιεχούσης, ποτὲ μελῳδεῖσθαι τὰς λέξεις ἐρεθίζουσι, τοῦ νοεροῦ ὄμματος καθάπερ ἰσχὺν τὴν τροφὴν ἐκ τοῦ φωτὸς λαμβάνοντος. Ὁ γὰρ τῇ ὀπτασίᾳ τῶν ὑψηλῶν ἐπεκτεινόμενος ὀξυδερκέστερον ὄμμα λήψεται, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα Ἐλισσαιέ. Ὅταν λογισμός σου ἐπιστῇ καρδίᾳ πολέμιος, μὴ ἄλλα ἀντ' ἄλλων δι' εὐχῆς ἐπιζήτει, κατὰ δὲ τοῦ πολεμίου τὸ ξίφος τῶν δακρύων ἀκόνα· οὕτω γὰρ σφοδροτάτως ἂν τῇ μάχῃ προσρήξωμεν, θᾶττον αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν ἀποστῆναι ποιήσομεν. Φιλοκάλει σὺν τῷ ἔργῳ τῶν χειρῶν, καὶ μάλα τῆς εὐχῆς τὴν μνήμην· τὸ μὲν γὰρ οὐ πάντοτε, τὸ δὲ ἀδιάλειπτον ἔχει τῆς ἐργασίας τὸν πόρον. Μὴ ἀναβάλλου δοῦναι τῆς εὐχῆς τὸ χρέος, λογισμοῦ ἀκούων διὰ πρόσβασιν ἔργων, καὶ μὴ θορυβοῦ ἐν τῷ ἔργῳ ταράττων τὸ σῶμα, ἵνα μὴ συνταράξῃς καὶ εὐχῆς τὴν καρδίαν. Ὥσπερ ὁ ἐκτὸς ἡμῶν ἄνθρωπος χερσὶν ἐργάζεται πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα, οὕτως ὁ ἐν ταῖς φρεσὶν ἐργαζέσθω, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρηθῆναι τὸν νοῦν. Τότε γὰρ οἱ λογισμοὶ τὴν οἰκείαν ἐργασίαν τῇ ψυχῇ προσφέρουσιν, ὅταν αὐτὴν ταῖς κατὰ Θεὸν ἐννοίαις ἀργὴν καταλάβωσιν. Ἀροτρία, τὰ μὲν ἔργα τῶν χειρῶν εἰς τὸ φιλάνθρωπον, τὴν δὲ φρένα τοῦ λογιστικοῦ εἰς τὸ φιλόσοφον, ἵνα τὸ μὲν ᾖ ξένων ξενία, καὶ ὀκνηρίας ἐμπρησμὸς, τὸ δὲ, θεωρίας στρατηγὸς, καὶ λογισμῶν ἀποβρασμός· τῶν λογισμῶν ταῖς ἡδοναῖς μετὰ θάρσους ἐπιπλήξωμεν, ἅπασαν εἰς αὐτοὺς τὴν ὀργὴν περιτρέποντες, ἵνα μὴ, ἡδονῇ τὰ παρ' αὐτῶν δεχόμενοι, πρᾶοι πρὸς αὐτοὺς ἀντιστρόφως γενώμεθα.

CAPUT IX.

Alicubi quidem stridore psalmus in vigilia dicendus; alicubi vero utile censendum, assidue Psalmorum orare concentu; etenim secundum adversarii insidias, necessum est, et nos mutare formas: quia nonnunquam linguam impellere suggerunt (ii scilicet psalmi) pigritia circumdante animam, interdum proritant ad **418** suaviter concinendas dictiones, oculo intellectuali veluti robur, et e lumine alimentum accipiente. Nam qui visione rerum excelsarum protenditur, oculum acutius prospicientem, ad Elisæi exemplum, assequetur. Quando cogitatio hostilis tuum aggrediatur cor, ne alia pro aliis in oratione inquiras, at contra bellatorem, lacrymarum gladium exacuas; B si enim ita validissime ad pugnam erumpamus, faciemus ut ipse celerius a nobis absistat. Honestatem cole, sed cum opere manuum maxime orationis memoriam; illud enim non semper, istud autem habet indeficiens operationis emolumentum. Ne differas orationis debitum solvere, intellectui obtemperans per operum accessum, et ne perturberis in opere corpus conturbans, ne simul cor deturbes orationis. Quemadmodum noster exterior homo manibus operatur, ut minime prægravet aliquem, ita mentis interior operetur, ut intellectum non aggravet; tunc enim cogitationes propriam operationem animæ offerunt, quando ipsam intellectionibus, quæ secundum Deum sunt, otiosam comprehenderint. Ara opera quidem C manualia ad humanitatis studium, mentem vero rationalis facultatis ad sapientiæ desiderium: ut primum quidem peregrinorum sit hospitium, ignaviæque seu pigritiæ exustio, istud vero contemplationis dux, et ebullitio cogitationum; considerationum voluptates audacter increpemus, omnem in eas iracundiam convertentes, ne voluptate, ea quæ ab ipsis proveniunt, excipientes, mites erga ipsas contrario modo evadamus.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Ἑτοίμαζε σεαυτὸν πρᾶον εἶναι, καὶ μαχητὴν, τὸ μὲν τῷ ὁμοφύλῳ, τὸ δὲ τῷ πολεμίῳ· ἐν τούτῳ γὰρ ἡ χρῆσις τοῦ θυμοῦ, ἐν τῷ κατὰ τὴν ἔχθραν ἀντιμάχεσθαι τῷ ὄφει· ἐν δὲ τούτῳ καὶ τοῦ πράου τὸ ἐπιεικὲς, ἐν τῷ κατὰ τὴν ἀγάπην μακροθυμεῖν τῷ ἀδελφῷ, καὶ πολεμεῖν τῷ λογισμῷ. Ὁ πρᾶος οὖν ἔστω μαχητὴς διαιρουμένης τῆς πραότητος ἐκ τῶν δολοφρόνων λογισμῶν, καθάπερ καὶ τῆς μάχης ἐκ τῶν τῆς φύσεως ὁμογενῶν· μὴ ἀντιστρέψῃς τοῦ θυμοῦ τὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, ὥστε θυμοῦσθαι μὲν τῷ ἀδελφῷ, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφεως, φιλιοῦσθαι δὲ τῷ ὄφει κατὰ τὴν συγκατάθεσιν τῶν λογισμῶν. Ὁ πραῢς, κἂν πάσχῃ τὰ δεινὰ, τῆς ἀγάπης οὐκ ἐξίσταται· εἵνεκεν γὰρ ταύτης μακροθυμεῖ καὶ στέγει, χρηστεύεται καὶ ὑπομένει. Εἰ γὰρ τῆς ἀγάπης τὸ μακροθυμεῖν, οὐ τῆς ἀγάπης τὸ θυμομαχεῖν· θυμὸς γὰρ λύπην διεγείρει, καὶ μῆνιν, ἀγάπη δὲ τὰ τρία μειοῖ. Εἰ παγίαν ἔχεις ἐν τῇ ἀγάπῃ τὴν βάσιν, μᾶλλον πρόσεχε ταύτῃ, ἤπερ τῷ πταίοντί σε· φόβῳ, καὶ ἀγάπῃ δούλευε τῷ Θεῷ τὸ μὲν ὡς Δεσπότῃ καὶ και-

419 CAPUT X.

Para teipsum, ut mansuetus sis, simulque pugnator: hinc quidem contribuli; inde vero hosti: in hoc enim usus animi est concitati, nimirum in oppugnando serpentem hostiliter; in eo vero lenitas et modestia mansueti consistit, nempe in longanimiter tolerando fratrem charitative, et in debellanda cogitatione. Mansuetus ergo sis pugnator, mansuetu- D dine divisa e cogitationibus dolosa mente pervolventibus, ut etiam divisa pugna ab his, qui natura sunt conjuncti: ne obvertas usum iracundiæ ad eum qui præter naturam est; ita ut irascaris quidem adversus fratrem secundum assimilationem serpentis, ineas vero cum serpente amicitiam juxta cogitationum assensum. Mansuetus, etsi gravia patiatur, a charitate non excedit, illius enim causa longanimiter tolerat, et sustinet, et clementer se gerit, et suffert: si namque charitatis est proprium esse longanimem, non est charitatis animo commoto pugnare.: ira quippe suscitat mœrorem et odium; charitas autem hæc tria minuit. Si firmum habes

in charitate gressum, magis illi attende, quam te A offendenti : timore et charitate famulare Deo ; primum quidem, uti Domino et Judici, alterum vero uti benigno erga homines, et altori : qui charitatis virtutes acquisivit, pravas in captivitatem redigit passiones ; et qui a sancta Trinitate tria ista obtinet, fidem, spem et charitatem, erit urbs triplici circumdata muro, et virtutibus, uti turribus munita. Non solum in eo, quod non accipias ab altero, charitate præditus demonstraberis, verum et in dando profuse renuntiator mundi dignosceris : dum **420** materiam præbeas, contende pura projicere semina, ne tibi pro frumento exsurgat urtica. In his quæ præbes, memor esto Dei, qui dator est, et acceptor, ut tibi renuntiationis mundi mercedes imputet cum laudibus.

τῇ, τὸ δὲ ὡς φιλανθρώπῳ, καὶ τροφεῖ· ὁ τῆς ἀγάπης ἀρετὰς κτησάμενος, τὰ πάθη τῶν φαύλων αἰχμαλωτίζει, καὶ ὁ παρὰ τῆς ἁγίας Τριάδος ἔχων ταῦτα τὰ τρία, πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, τρίτειχος ἔσται πόλις ταῖς ἀρεταῖς πυργωθεῖσα. Οὐχ ἐν τῷ μὴ λαμβάνειν μόνον παρ' ἑτέρου ἀγαπητικὸς ἀναδειχθήσῃ, ἀλλ' ἐν τῷ διδόναι ἀφειδῶς ἀποτακτικὸς ἐπιγνωσθήσῃ, ἐν τῷ διδόναι σε τὴν ὕλην ἀγωνίζου τὰ σπέρματα καθαρὰ βάλλειν, ἵνα μὴ ἀντὶ πυροῦ, ἐξέλθῃ σοι κνίδη. Θεοῦ ἐν οἷς παρέχεις μνημόνευε, καὶ δότου, καὶ λήπτορος, ὅπως σοι μετ' ἐγκωμίων λογίσηται τοὺς τῆς ἀποτάξεως μισθούς.

CAPUT XI.

B

Qui nihil possidet, cura vacuam vitæ percipit voluptatem ; at qui possessiones adamat, sollicitudinem habet cruciatum divitiarum assiduum : tunc cœtum cogitationum captivum abiges, quando curis mundanarum sordium minime præbueris cor ; tuncque crucem sine ulla portabis distractione, quando possidendi recusaris cupiditatem ; quinimo mundanarum sordium cogitatio senectutem tibi vaticinatur, ac morbos, ita ut tuam in Deum spem cum opibus partiatur. Qui mundi renuntiationem exercere sibi proposuit, fide tanquam muro circumvalletur, et charitate corroboretur, et spe confirmetur : est namque fides, non relictio, sed meliorum rerum subsistentia in spe patientiæ, et vitæ cha- C ritate. Quando omnibus externis renuntiaris sordibus, attende a cogitationibus tenebrosis, paupertatem exprobrantibus tibi, et egestatem, et vilitatem, et dedecus tibi proferentibus, ut virtutis hujus illustris in te pœnitentiam dolosa homicidæ mente operentur : si ergo prudentiæ attendas certaminis, illud potius comperies, nimirum, quod per ea corona plectitur tibi, per quæ te ipsi vituperant ; renuntians enim, propter ea renuntias certamina, propter quæ afficeris opprobriis. Ne igitur luctæ interiorum cogitationum cedas, quia non in principio **421** renuntiationis commendatur finis, at in fine patientiæ principia coronantur, nec in corporeo solum exercitio plausibus dilaudantur certamina, sed in lucta cogitationum, quod ad coronam pertinet, requiritur.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ὁ ἀκτήμων ἀμέριμνον ἔχει τοῦ βίου τὴν ἡδονήν, ὁ δὲ φιλοκτήμων μέριμναν ἔχει τὴν ὀδύνην τοῦ πλούτου διὰ παντός· τότε δῆμον λογισμῶν αἰχμάλωτον ἐλάσεις, ὅταν ταῖς φροντίσι τῶν ὑλῶν τὴν καρδίαν μὴ δῷς· τότε καὶ τὸν σταυρὸν ἀπερισπάστως βαστάσεις, ὅταν τοῦ κτᾶσθαι τὴν ἐπιθυμίαν ἀρνήσῃ, ἀλλ' ὁ τῆς ὕλης λογισμὸς γῆράς σοι μαντεύεται· καὶ νόσους, ἵνα σου τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα τοῖς χρήμασι μερίσῃ. Ὁ τὴν ἀποταγὴν ἀσκεῖν προῃρημένος, πίστει τειχιζέσθω, καὶ ἀγάπῃ κραταιούσθω, καὶ ἐλπίδι βεβαιούσθω. Ἔστι γὰρ ἡ πίστις, οὐκ ἐγκατάλειψις, ἀλλὰ τῶν κρειττόνων ὑπόστασις ἐν ἐλπίδι τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῇ ἀγάπῃ τῆς ζωῆς. Ὅταν ἀποτάξῃ ταῖς ἔξωθεν ὕλαις ἁπάσαις, πρόσεχε τοὺς ζοφεροὺς λογισμοὺς τὴν πενίαν ἐπονειδίζοντάς σοι, καὶ ἔνδειαν, καὶ εὐτέλειαν, καὶ ἀδοξίαν σοι προσφέροντας, ἵνα τῆς τοιαύτης λαμπρᾶς ἀρετῆς μετάγνωσιν οἱ φόνιοι δολοφρόνως ἐργάσωνται. Ἐὰν οὖν τῇ συνέσει τῆς ἀθλήσεως πρόσχῃς, μᾶλλον ἐκεῖνο εὑρήσεις, ὅτι δι' ὧν σε ὀνειδίζουσι, δι' αὐτῶν ὁ στέφανός σοι πλέκεται· καὶ γὰρ ἀποτασσόμενος, δι' ἐκείνους ἀποτάσσῃ δι' ὧν ἄθλων ὀνειδίζῃ. Μὴ οὖν τῇ πάλῃ τῶν ἐντὸς λογισμῶν ἐνδώσῃς, ὅτι οὐχ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀποταγῆς τὸ τέλος εὐφημεῖται, ἀλλ' ἐν τῷ τέλει τῆς ὑπομονῆς αἱ ἀρχαὶ στεφανοῦνται, οὐδὲ ἐν τῇ σωματικῇ γυμνασίᾳ μόνον οἱ ἀγῶνες συγκροτοῦνται, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν λογισμῶν πάλῃ τὸ περὶ στεφάνου ζητεῖται.

CAPUT XII.

D

Judica cogitationes in tribunali cordis, ut, latronibus interfectis, latronum princeps pertimescat ; etenim qui accuratus est cogitationum examinator, præceptorum etiam est verus amator : quando igitur cogitatio inventu difficilis cor tuum invaserit, tunc magis magisque super ipsam vehementes succende labores ; aut enim calidum, uti contrarium minime ferens, aufugiet, aut ipsum tolerabit, velut ea quæ talis est recte vitæ familiaris. Quin et quandoque accidit ut dæmones, bonam videlicet cogitationem tuo suggerentes cordi, statimque transfigurati, ipsi simulent cogitationi adversari, ut ex contrarietate putes, eos etiam scire, quas corde

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Δίκαζε τοὺς λογισμοὺς ἐν τῷ βήματι τῆς καρδίας, ἵνα τῶν λῃστῶν ἀναιρουμένων, ὁ ἀρχιλῃστὴς φοβηθῇ· καὶ γὰρ ὁ ὢν ἀκριβὴς τῶν λογισμῶν ἐξεταστής, ἔστι καὶ ἀληθὴς τῶν ἐντολῶν ἐραστής. Ἐπὰν οὖν λογισμὸς ἐπιστῇ σου τῇ καρδίᾳ δυσεύρετος, τότε ἐπὶ πλεῖον συντόνους πόνους ἐπ' αὐτὸν ἐκπύρωσον· ἢ γὰρ τὴν θέρμην ὡς ἐναντίαν οὐ φέρων ἀποδρᾷ, ἢ ταύτην ὑπομένει ὡς οἰκεῖος ὢν τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ἔστι δ' ὅταν οἱ δαίμονες λογισμὸν δῆθεν καλὸν ὑποβάλλοντες τῇ καρδίᾳ, καὶ παρευθὺ μεταμορφούμενοι ἐναντιοῦσθαι τούτῳ προσποιοῦνται, ἵνα ἐκ τῆς ἐναντιώσεως, νομίσῃς αὐτοὺς καὶ τὰς ἐνθυμήσεις τῆς καρδίας σου εἰδέναι· οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' ἵνα δικάζωντας

τὴν συνείδησίν σου κρίνειν, ὡς τῇ ἐναντιώσει τοῦ (A) κακοῦ ἡττηθέντος τῷ καλῷ· ἔστι δὲ πάλιν ὅτε τὴν οἰκείαν σκευωρίαν ὑπεμφαίνουσί σοι ἵνα παρὰ σεαυτῷ δόξῃς φρόνιμος εἶναι. Ὅταν λογισμοὶ μεταστήσωσί σε εἰς ὃν ὑπέβαλον ἐρᾷν ἡμᾶς τόπον, τότε μεταμελεῖσθαι πάλιν ποιοῦσιν ἵνα ἀστάτους ἡμᾶς ποιήσωσι πανταχόθεν, καὶ ἀκάρπους. Διὸ μὴ πετάζωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τόπων εἰς τόπους, ἀλλὰ καμπτώμεθα μᾶλλον εἰς ἡσυχίαν, καὶ κόπους, ὅτι ἐκ τῆς ἡμετέρας ῥᾳθυμίας λαμβάνουσιν καθ' ἡμῶν οἱ λογισμοὶ τὴν δύναμιν. Ὁ δὲ εἰδὼς λογισμοῦ πεῖραν ἐν ᾧ τόπῳ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ Θεῷ, ὁ δὲ μὴ εἰδὼς, ἐν ἀγῶνι ἔτι βαδίζει. Ἡ τῶν τόπων μετάθεσις, ἤτω εἰς τὰ πνευματικώτερα, καὶ μὴ εἰς τὰ ἀναπαυστικώτερα· ὑπομονὴ γὰρ, καὶ μακροθυμία, (B) καὶ ἀγάπη, ἐν ταῖς θλίψεσιν εὐχαριστεῖ· ἀκηδία δὲ, καὶ ἐλαφρία, καὶ φιλαυτία, ἐν ταῖς ἀναπαύσεσι χαίρει. Ἀνήσυχος διὰ τῶν περὶ τὰς ὄψεις αἰσθήσεων τὴν ψυχὴν πολεμεῖται, ὁ δὲ φιλήσυχος, τὰς αἰσθήσεις φυλάσσων, τοὺς λογισμοὺς πολεμεῖ.

pervolvis cogitationes; neque vero id solum, sed ut litigent, ad effectum tuam judicandi conscientiam, quasi malo devicto ex contrarietate facta bono: rursusque contingit, quod nonnunquam propriam tibi tuam solertem ob oculos ponant observationem, ut apud teipsum videaris prudens esse. Quando te cogitationes transferunt eum in locum, quem nos amare suggessere, tunc denuo pœnitere faciunt, ut undique nos instabiles reddant ac infructuosos. Ideo non extendamus nosmetipsos de locis in loca, sed potius ad quietem taciturnam vergamus et ad labores, quia e nostra ipsa pigritia adversus **422** nos robur assumunt cogitationes. At ille, qui bene novit cogitationis experientiam, in quo vocatus fuit loco, in ipso apud Deum permaneat; qui vero nescit, adhuc in certamine progreditur. Locorum translatio sit ad ea, quæ magis habentur spiritualia, et non ad ea, quæ ad requiem sunt aptiora: patientia namque, et longanimitas, et charitas in ærumnis gratias agit; pigritia vero et levitas, et nimius sui ipsius amor gaudet in recreationibus. Qui non modeste quiescit, per sensuum visiones oppugnatur in anima; at qui modestam adamat quietem, sensus custodiens, ipse pugnat adversus cogitationes.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Τῷ οὖν διατάγματι τοῦ νόμου τῶν αἰσθήσεων τὴν τάξιν ὁ ἡγεμών σου συναγαγέτω, ἵνα μὴ βλέμματι, καὶ ἀκοῇ, μάστιγας κακῶν τῇ ψυχῇ σου ταράξῃς· ἐν δυσὶν οὐσίαις ὑπάρχων, ἑκάστῃ διανέμειν τὴν τάξιν (C) φυλάττου, ἵνα ἡ μὲν ἀριστεύῃ, ἡ δὲ μὴ ἀντερῇ, καὶ τῷ τυράννῳ τὰ ἐπιτάγματα μὴ δίδου, ὅτι τῷ πυρὶ τούτου δοθέντος, καὶ τὸν ἔσχατον κοδράντην ἀποδώσεις. Ὅταν τὰ αἴτια τῶν παθῶν ἀντιπολεμῶν τροποῦσαι, μή σε λογισμὸς μεγαλυνέτω πονηρὸς, μή πως πνεύματι πλάνης πιστεύσας, καὶ τῶν φρενῶν ἐκπλαγῇς· ἐπιζήτει δὲ λογιστεύειν τὰς ἐφ' οἷς πονεῖς ὑπερβολὰς, ὅπως τὰ τέλη τῶν κατορθωμάτων διὰ τῶν ἔνδον μὴ κλαπῇς. Τινὲς ἐπὶ κατορθώμασιν εὐφημισθέντες, τῷ χρόνῳ τοὺς πόνους ἠκηδίασαν, καὶ ἡ μὲν εὐφημία διώδευσεν, οἱ δὲ πόνοι ἐλύθησαν. Τινὲς δι' ὄγκον κακῶν σκληρουχούμενοι, μεγάλοι ἐνομίσθησαν καὶ τῆς μὲν ψυχῆς τὸ συνειδὸς ἡλκοῦτο, τῆς δὲ εὐφημίας ἡ νόσος ἐνευρύνετο, οἱ δὲ λογισμοὶ τῶν (D) τραυμάτων τὴν ψυχὴν ἀποπλανῶντες ἐν ταῖς εὐφημίαις τοὺς πόνους ἀπέφερον. Ὁπηνίκα ταῖς παρὰ ἀνθρώπων τιμαῖς οἱ πονικώτατοι πλουτήσουσι, τὸ τηνικαῦτα καὶ τὰς ἀτιμίας οἱ δαίμονες σκευάσαντες ἐπάγουσιν, ἵνα, ἀπὸ τῶν τιμῶν ὄντες, τὰς ἀτιμίας μὴ φέρωσι, καὶ τὰς ὕβρεις μὴ βαστάσωσιν. Ὅταν ἐφ' ἁμαρτίαις μεγάλην μετάνοιαν διδῷς, τότε οἱ λογισμοὶ τοὺς ἀγῶνας τῶν πόνων μεγαλύνοντες ἁμαρτίας σμικρύνουσιν, καὶ πολλάκις τῇ λήθῃ καλύπτουσιν, ἢ καὶ συγκεχωρῆσθαι ταύτας σημαίνουσιν, ἵνα ὑπενδοὺς τοῖς πόνοις, μὴ ἀναλογίζῃ τῶν πταισμάτων τοὺς θρήνους τοὺς κατ' αὐτῶν ὠρύεσθαι πλειόνως.

CAPUT XIII.

Igitur, juxta legis sanctionem, dux tui sensuum colligat ordinem, ut nec obtutu, nec auditu, animam tuam vitiorum obturbes flagellis: cum in duabus essentiis subsistas, observa ut unicuique suum distribuas ordinem, ita ut una quidem fortissime dimicet, altera vero non contradicat, et ne iniquo principi mandata concedas, quia, eo igni tradito, ultimum etiam reddes quadrantem. Quando adversus passionum causas belligerans, eas in fugam vertas ac vincas, ne te maligna ad magnitudinem evehat cogitatio, ne forte, spiritui erroris fidem adhibens, mente quoque obstupescas; conare autem, eas rerum, in quibus laboras, exsuperantias computare, ne, per interiora, facinorum recte gestorum fine defrauderis. Quidam ob res bene patratas laudibus concelebrati, procedente tempore, labores neglexerunt; et applausus quidem laudum cum sonitu abiit, labores vero dissoluti perierunt. Aliqui ob tumorem vitiorum obdurati, **423** magni fuerunt existimati, et animæ quidem exulcerata erat conscientia, morbus vero faustæ acclamationis dilatabatur; quin et cogitationes animam e vulneribus aberrare facientes in faustis ominibus diripuerunt labores. Ubi, qui laboriosissimi sunt, honoribus ab hominibus provenientibus ditati fuerint, tunc et dæmones apparentes inferunt opprobria, ut, honoribus dejecti, dedecora non sufferant, et contumelias non comportent. Quando propter peccata magnam agis pœnitentiam, tunc cogitationes magni facientes certamina laborum, peccata extenuant, ac sæpius oblivione obtegunt, aut etiam ista fuisse dimissa significant, ut, paulatim cedens laboribus non æstimes, quod lamenta debeant amplius in ejulatus erumpere adversus ipsa delicta.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὁ δὲ τὰ προσπεσόντα πάθη πυκτεύων ἐκκόψαι,

CAPUT XIV.

Qui vero, ut passiones incursantes exscindat, ve-

hit acer pugil decertat, plures armatos, quam sint passiones, ad pugnam velut dux exercitus provehit. Ne obliviscaris quod peccaveris, licet pœnitentiam egeris, sed luctum peccati tui habeas pro memoria ad tui humiliationem, ut humiliatus superbiam necessario exscindas. Si quis eorum, qui patrarunt injusta, vitam voluerit ad optimam convertere frugem, ex adverso suorum se sistat actuum cum meliorum mutatione; etenim qui actum e contra unicuique opponit malitiæ, virtutum provida pharetra sagittis configit draconem; bestiæ vero istius acutissima armatura est vana gloria, quæ labores **424** transfigit jaculis, quam qui occultis operum quasi militum imperatoris artibus præoccupat, approximavit, ut dejiciat omne caput diaboli; tuorum laborum aromata obsigna silentio, ne per linguam soluta a gloria diripiantur; linguam tuam occulta modo exercitationis practico, seu in agendo posito; silens etenim testes sortieris labores vitæ tuæ fide dignos convictores. Qui non habet quibus a præsentibus laboribus testimonium unquam de se feratur, ne testimonium sibi ipsi lingua perhibeat: quidam enim cum duritia laborum seipsos exuerint, veluti tegumentum desidiæ præbentes instabiliter non præsentibus operibus manifestos testes, præteritorum temporum objiciunt actiones. Quemadmodum ab hominibus tua occultas peccata, ita et ab ipsis labores tuos absconde: quidquid enim æmulum est secretorum cordis, et supplantationes, quæ clam fiunt, luctæque certaminum reparationes, adversus eas ipsas econtra te fulciunt; si vero delicta cum securitate abscondimus, et labores, qui adversus ea fiunt, econverso detegimus, parum tuto utrisque contraria operamur. At verecundaris turpium gestorum publicationem, ne forte facias, ut sint dedecori et contemptui, quæ sunt animæ tuæ utilia. Timeto etiam ostentationem laborum, ne forte crimen, quod fit hominibus complacendo, afferat animæ exitium: si vero et soli Deo manifestas turpitudinis tuæ peccata, ne hominibus patefacias, quæ adversus ea suscepisti certamina, ut non censeantur esse jam victoriæ coronamenta.

A πλείονας παθῶν ὁπλίτας ἐπιστρατηγήσει τῇ μάχῃ. Μὴ ἀμνημόνει πταίσας, κἂν μετανοήσῃς, ἀλλὰ μνήμην ἔχε τῆς σῆς ἁμαρτίας τὸ πένθος πρὸς ταπείνωσίν σου, ὅπως, ταπεινωθεὶς, τὴν ὑπερηφανίαν ἀνάγκῃ ἐκκόψῃς. Εἴ τις τῶν ἄθεσμα δρασάντων βούλοιτο μεταθεῖναι ἀρίστως, κατ' ἄντικρυς τῶν πράξεων στήτω ἐναλλαγῇ τῶν κρειττόνων· καὶ γὰρ ὁ τὴν ἄντικρυς πρᾶξιν τῇ ἑκάστῃ πονηρίᾳ ἀνθιστῶν, τῇ συνετῇ τῶν ἀρετῶν βελοθήκῃ τοξεύει τὸν δράκοντα. τοῦ δὲ θηρὸς ὀξύτατον ὅπλον ἐστὶν ἡ κενοδοξία, τοὺς πόνους κατατοξεύουσα, ἥνπερ ὁ ταῖς κρυπταῖς τῶν ἔργων στρατηγίαις προκαταλαβὼν, ἤγγισεν ἅπασαν τὴν τοῦ διαβόλου κατενέγκαι κεφαλήν. Τὰ ἀρώματά σου τῶν πόνων σφράγισον τῇ σιγῇ, ἵνα μὴ γλώττῃ λυθέντα ὑπὸ δόξης κλαπῶσι· κρύπτε σου τὴν γλῶτταν ἐν τῷ B πρακτικῷ τῆς ἀσκήσεως τρόπῳ· καὶ γὰρ σιγῶν, μάρτυρας σχοίης τοῦ βίου τοὺς ἀξιοπίστους συμβιώτας σου πόνους. Ὁ μαρτυρεῖσθαι ἀπὸ τῶν παρόντων πόνων οὐκ ἔχων τίσι ποτὲ, ἑαυτῷ μὴ γλώττῃ μαρτυρείτω· τινὲς γὰρ τῶν πόνων τῆς σκληρουχίας ἑαυτοὺς ἐκδύσαντες ὡς προκάλυμμα τῆς ῥᾳθυμίας τῶν ἀπελθόντων χρόνων τὰς πράξεις παραβάλλουσι μάρτυρας ἐκδήλους ἔργοις οὐ παροῦσιν ἀβεβαίως παρέχοντες. Ὥσπερ ἐκ τῶν ἀνθρώπων κρύπτεις σου τὰς ἁμαρτίας, οὕτω καὶ τοὺς πόνους ἐξ αὐτῶν ἀπόκρυπτε· καὶ γὰρ τὸ ἀντίτεχνον τῶν κρυφίων τῆς καρδίας, σκελισμάτων τὰ κρυφῇ, καὶ τὰ ἀναπαλαίσματα, κατ' αὐτῶν ἀντιστηρίζουσιν· εἰ δὲ τὰ μὲν πλημμελήματα μετὰ ἀσφαλείας ἀποκρύπτομεν, τὰ δὲ κατ' C αὐτῶν πονήματα σφαλερῶς ἀνακαλύπτομεν, καὶ τοῖς ἀμφοτέροις τὰ ἐναντία ἀναπραττόμεθα. Ἀλλ' ἐπαισχύνῃ τῶν αἰσχρῶν τὴν δημοσίευσιν, μήπως ὄνειδος, καὶ ἐξουδένωσιν ποιήσῃ τὰ τῆς ψυχῆς σου σύμφορα. Φοβοῦ καὶ τῶν πόνων τὴν ἐπίδειξιν, μή πως ἔγκλημα ἀνθρωπάρεσκον κομίσῃ τὸν τῆς ψυχῆς ὄλεθρον· εἰ δὲ καὶ μόνῳ Θεῷ ἐκφαίνεις τὰ τῆς αἰσχύνης παραπτώματα, μὴ ἀνθρώποις ἔκφαινε τὰ κατ' αὐτῶν ἀνταγωνίσματα ἵνα μὴ νομισθῶσι, νίκης εἶναι στεφανώματα.

425 CAPUT XV.

Qui vim ad labores a gratia suscipiunt, ne velut e proprio robore, illam habere sese opinentur; auctor enim bonorum omnium nobis est sermo mandatorum, sicut et malorum, qui fraudulentus est deceptor; eorum igitur, quæ bene perfeceris, Deo auctori bonorum gratiarum actionem offer; quæ vero mala tibi perturbationem afferunt, in eum projicias, qui causa fuit principalis. In fine cujusque studii ei, qui te melior est, offer gratiarum actionem, ut oblatione tua legitime prolata, malitia pudore suffundatur: nam qui operationi gratiarum actionem conjunxerit, thesaurum cordis habebit, qui diripi nequaquam poterit, utpote qui duplicem murum adversus malitiam in turris altitudinem amplificavit. Laudabilis is vir, qui activæ vitæ cognoscitivam connectit, ut ex ambobus fontibus animæ prædium

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Οἱ τὴν δύναμιν τῶν πόνων ἀπὸ τῆς χάριτος λαμ- D βάνοντες μὴ ὡς ἐξ οἰκείας ἰσχύος ἔχειν ταύτην νομιζέτωσαν· αἴτιος γὰρ ἁπάντων τῶν καλῶν ἡμῖν ἐστιν ὁ τῶν ἐντολῶν λόγος, ὥσπερ καὶ τῶν κακῶν ὁ ἀποβόλων ἀπατηλός. Ἅπερ οὖν διαπράττῃ καλὰ, τὴν εὐχαριστίαν τῷ αἰτίῳ τῶν καλῶν πρόσφερε· ἃ δὲ διοχλεῖ σοι κακὰ, τῷ ἀρχηγέτῃ τούτων πρόσριπτε. Πάσης πραγματείας τὸ τέλος πρόσνεμε εὐχαριστίαν τῷ κρείττονι, ἵνα τῆς προσφορᾶς σου νομικῶς προσενεχθείσης ἡ κακία καταισχύνηται. Ὁ γὰρ τῇ πράξει τὴν εὐχαριστίαν συνάψας, ἀπόρθητον ἕξει τὸν θησαυρὸν τῆς καρδίας, διπλοῦν κατὰ τῆς κακίας πυργώσας τὸ τεῖχος. Ἐπαινετὸς οὗτος ἀνὴρ, ὁ τῇ πρακτικῇ τὴν γνωστικὴν συζεύξας, ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων πηγῶν τὸ τῆς ψυχῆς χωρίον ἀρδεύοιτο πρὸς ἀρετήν· ἡ γὰρ γνωστικὴ πτεροῖ τὴν νοερὰν οὐσίαν

τῇ τῶν κρειττόνων θεωρίᾳ, ἡ δὲ πρακτικὴ νεκροῖ τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν πάθος, κακίαν, ἐπιθυμίαν κακήν· οἱ οὖν διὰ τῶν ἀμφοτέρων τούτων τῇ πανοπλίᾳ περιπεφραγμένοι, εὐκόλως κατεπιβήσονται λοιπὸν τῆς τῶν δαιμόνων πονηρίας. Οἱ δαίμονες διὰ τῶν λογισμῶν τῇ ψυχῇ πολεμοῦσι, κἀκεῖνοι χαλεπωτέρως διὰ τῆς ὑπομονῆς ἀντιπολεμοῦνται, καὶ δειλιῶντες προσίασι λοιπὸν τῇ μάχῃ κραταιὸν τὸν στρατηγὸν τῆς πυγμῆς ὑφορῶντες. Εἰ βούλει στρατηγῆσαι κατὰ τῆς φάλαγγος τῶν δαιμόνων, ἡσυχίᾳ φράττε τὰς τῆς ψυχῆς σου πύλας, θίγε δὲ καὶ τὸ οὖς σου τοῖς τῆς πατροσύνης λόγοις, ἵνα τότε μᾶλλον λογισμῶν ἀκάνθας μαθὼν ἐμπρήσῃς, ἐπὰν πατρικῆς νουθεσίας ἀκροᾶσαι. Μὴ τῶν ἔργων ἔσο δικαστής, ἀλλὰ τῶν ῥήσεων ἐξεταστής.

A irrigetur ad virtutem; cognoscitiva nempe alis provehit intellectualem essentiam ad meliorum rerum contemplationem; activa vero mortificat membra, quæ sunt super terram, scortationem, impuritatem, passionem, malam concupiscentiam; qui ergo omni harum ambarum circumsepti sunt armatura, facile deinceps adversus dæmonum pravitatem consurgent: dæmones animæ bellum inferunt per cogitationes, et illi molestius econtra per patientiam oppugnantur; unde timido procedunt animo ad prælium, pugnæ ducem suspicantes potentem. Si volueris adversus dæmonum turmam bellum gerere, quiete modesta sopito portas animæ tuæ, auremque tuam sermonibus tange paternitatis, ut nimirum **426** tunc magis addiscens cogitationum spinas B succendas, quando paternas audieris admonitiones: non operum sis judex, sed verborum examinator.

ΚΕΦΑΛ. ΙϚ'.

Ἔθος γὰρ τοῖς τοιούτοις λογισμοῖς εἰς τὸ πρακτικὸν τοῦ νουθετοῦντός σε ἀπάγειν, ἵνα δεινόν σε τούτου καταστήσαντες κριτήν, τῆς ἐπωφελοῦς νουθεσίας ἀποστήσωσι. Μὴ ἀπαναίνου νουθετούμενος, κἂν γνωστικὸς ὑπάρχῃς· ἐὰν γὰρ τὸ πρακτικὸν τῆς γνωστικῆς ἀποζευχθῇ, χρεία τοῦ ζευγνύντος τὴν ὁποτέρων τῶν ἀρετῶν ἁρμονίαν τῇ φρικτῇ τῆς κρίσεως δίκῃ. Ὁ τὴν πατρῴαν ἐντολὴν ἐκ τοῦ ὠτὸς ἐκτινάσσων, καὶ νομικῆς ἐντολῆς παρήκοος ἔσται, μὴ μόνον κατορθώματα Πατέρων τερπόμενος λάλει, ἀλλὰ καὶ σεαυτὸν ἐργάτην τούτων πονικώτατον ἀπαίτει. Ὁ πονικώτερον ἐπιζητῶν οἷός τε οἵῳ πόνῳ λογισμὸς C ἀντίκειται, τεχνίτης ἐν πάλῃ κατὰ τῆς πλάνης εὑρίσκεται, ἐν ὅλοις δὲ τοῖς νοεροῖς σου πόνοις, οἷς ἐὰν ἐλλίψῃ, ὁ τοῦτον συλήσας ἀντ' αὐτοῦ παρεισδύει. Μνημόνευε τῇ συνέσει τῶν πόνων συντηρεῖν τὴν καρδίαν, μήπως ἡ λήθη τῆς τῶν κρειττόνων μερίμνης ταύτην συλήσασα τῇ τῶν λογισμῶν αἰχμαλωσίᾳ παραδῷ· ἡ γὰρ λήθη τῆς αἰχμαλωσίας προσπηδᾷ τῇ κακίᾳ, ἵνα ὑπ' ἐκείνης τοῦ νοῦ κλαπέντος, ἑτοίμως αὕτη παρεισέλθοι, νοῦς κλεπτόμενος ἀπὸ Θεοῦ, καὶ μνήμης μακρυνόμενος, καὶ διὰ τῶν ἐκτὸς αἰσθήσεων ἀδιαφόρως ἁμαρτάνει· ἀκοὴν γὰρ καὶ γλῶτταν ὁ τοιοῦτος ἀδυνατεῖ παιδαγωγῆσαι, ὅτι τὸ φίλτρον τῶν πόνων ἐκ τῶν ἐκτὸς ἐξαφῆκεν. Ὁ φιλῶν ἐξακούειν τοῦ ψέγοντος τὸν δεῖνα, δυσὶ συνεργοῖς πνεύμασι συνεργοῦσιν οἱ δύο· ἡ γὰρ κακηκοΐα τῆς κατηγορίας συνεργὸς D τυγχάνει, καὶ ἐρῶσιν ἀλλήλων εἰς λύμην καρδίας.

CAPUT XVI.

Solent nempe hujuscemodi cogitationes te ad aptitudinem gestuum admonentis abducere, ut hujus te peritum constituentes judicem a perutili avertant admonitione. Non recuses admonitus, quamvis fueris cognoscendi facultate præditus; si etenim quæ practica est facultas a cognoscitiva disjungatur, opus est eo, qui conjungat ambarum virtutum concordiam tremenda judicii justitia. Qui paternum mandatum excutit ex aure, præcepto quoque legali erit inobediens: non solum eloquere cum delectatione fratrum res bene gestas, sed et teipsum factorem earum laboriosissimum reposce: qui laboriosius inquirit qualis quali labori cogitatio ex adverso opponatur, solers artifex in lucta contra deceptionem reperitur: inter universos autem tuos intellectuales labores, pro eo, in quo defeceris, subingreditur, qui ipsum rapuerit. Cor memento conservare laborum prudentia, ne forte meliorum rerum oblivio eam rapiens, in cogitationum tradat captivitatem; oblivio namque captivitatis assilit malitiæ, ut ab illa furto quasi subtracta mente, ipsa prompte subintret; mens cum a Deo sublata fuerit, et a memoria procul submota, per exteriores sensus peccat etiam indifferenter: hujuscemodi nempe vir auditum atque linguam minime potest regere, quia laborum **427** voluptatem ab exterioribus quasi instigatus dimisit: qui amat audire eum, qui unum talem vituperat, ambo cooperantibus duobus spiritibus cooperantur; nam auditio mali cooperatrix est maledicentiæ, et ad cordis perniciem amore se invicem prosequuntur.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Ἐκ τῶν καταλαλιῶν τὰ ὦτά σου φράξον, ἵνα μὴ διττῶς σὺν αὐτοῖς ἀνομήσῃς, σαυτὸν μὲν δεινῷ πάθει ἐθίζων, γλωσσαλγεῖν δὲ ἐκείνους οὐκ ἀνακόπτων. Ψυχὴν τῶν κρειττόνων ὁ φιλοσκώπτης λῃστεύει, σαθρὰν ἀκοὴν διαβολαῖς διορύττων· ὁ δὲ διαδρῶν τὴν τοῦ πέλας λοίδορον γλῶσσαν, καὶ τὴν οἰκείαν λοιδορίαν φυγαδεύει· ἡδεῖς ἀκοὰς ὁ τῷ λοιδόρῳ παρέχων, ἰὸν θηρὸς τοῖς ὠσὶν ἀμέλγει. Μὴ γενέσθω τὸ οὖς σου τῆς

CAPUT XVII.

Ex oblocutionibus tuas obsepi aures, ne bifariam cum ipsis perpetres iniquitatem, teipsum quidem passioni assuefaciens, illos vero, ne lingua promant venenum, minime reprimens. Qui gaudet dicteriis, et scommatis, deprædatur animam eorum, qui meliores sunt, calumniis marcidum effodiens auditum; qui autem effugit linguam proximi conviciatricem, proprium etiam fugat convicium: qui con-

viciatori suaves et faciles præbet auditus, auribus emulget feræ venenum. Non gustet auris tua medicamentum istud amarum, ne forte tale tu quoque alteri propineris; ne fascines oblocutionibus aurem tuam, ut, passioni divenditus, multimodis non inservias passionibus; una quippe e multis passio, cum in te locum invenerit, in idem stabulum alias quoque subintroducit : tunc multitudine vitiorum mens gubernatrix in servitutem redigitur, quando passioni adnexa labores disjunxerit. Qui aliorum derisiones conatur examinare, sui ipsius actiones re ipsa non perscrutatur. Ne derideas vita functum ut qui negligenter vixerit, ne, quasi ex consuetudine acerbus esses, et amarus viventium judex, fias quoque demortui. Ne peccantibus jactatorio attendas animo, te veluti judicem extollendo, sed tibi ipsi attende **428** vigilanti, actuumque tuorum probatrice consideratione; dum peccaveris, anxius geme, et cum rem bene gesseris, ne infleris; nec te magnifice jactes, quod nullatenus sis contemnendus, ut, velut ornamentum, non induas vitium. Aliqui etenim, cum ob devotam religiositatem dignosci non possent, festinarunt ut saltem ob vitium sic dignoscerentur; alii, provecti ex invidia, prætextus e summo jaculantur, et eos qui virtutibus stabiliti sunt pro nihilo ducunt. Quidam ob mala rumore circumstantis vulgi celebrati, gravem honestamque circuminduunt vitam, non ut prava lugeant peccata laboribus, sed ut vituperiorum obumbrent rumores.

πικρᾶς ταύτης ἀντιδότου. μή πως τοιαύτην καὶ σὺ συγκεράσῃς ἑτέρῳ, μὴ γοητεύου καταλαλιαῖς τὸ οὖς σου, ἵνα μὴ πάθει πραθεὶς, πολυπαθείᾳ δουλεύσῃς· ἓν γὰρ τῶν πολλῶν πάθος τόπον ἐν σοὶ εὑρὼν, εἰς τὸν αὐτὸν σηκὸν καὶ ἄλλα συνεισφέρει· τότε πλήθει κακῶν ὁ ἡγεμὼν δουλοῦται, ὅταν πάθει ζευχθεὶς τοὺς πόνους ἀποζεύξῃ. Ὁ τὰς ἑτέρων σκέψεις πειρώμενος ἐρευνᾷν, τὰς ἑαυτοῦ πράξεις ἔργῳ οὐκ ἐρευνᾷ. μὴ ὡς ἀμελῶς ζήσαντα, τὸν ἀποβιώσαντα σκῶπτε, ἵνα μὴ ὡς ἐκ συνηθείας τῶν ζώντων, καὶ τοῦ νεκροῦ γένῃ πικρὸς δικαστής· μὴ τοῖς πταίουσιν ἔπεχε λογισμῷ ἀλαζόνι ἐπαίροντί σε ὡς δικαστὴν, ἀλλὰ σαυτῷ πρόσεχε λογισμῷ νήφοντι, καὶ τῶν σῶν πράξεων δοκιμαστῇ. Στένε πταίων, καὶ μὴ φυσῶ κατορθῶν ἀκαταφρόνητος εἶναι μὴ μεγαλαύχει, ὅπως μὴ ὡς κόσμον τὸ κακὸν ἐνδύσῃ. Τινὲς γὰρ ἀπὸ εὐλαβείας μὴ δυνάμενοι γνωσθῆναι, ἔσπευσαν, κἂν ἀπὸ κακίας οὕτω γνωσθῆναι· ἕτεροι δὲ αὐξηθέντες τῷ φθόνῳ, προφάσεις ἀκροβολοῦσι, τοὺς εὐσταθοῦντας ταῖς ἀρεταῖς ἐξουθενοῦσι. Τοῖς πέριξ τινὲς εἰς φαῦλα θρυλλούμενοι, βίον σεμνὸν ἀμφιέννυνται, οὐχ ἵνα τὰ φαῦλα πταίσματα τοῖς πόνοις θρηνήσωσιν, ἀλλ' ἵνα τῶν ψόγων τὰς φήμας σκιάσωσιν. Ἀλλὰ μὴ τῷ ἀπατῶντί σε καλλωπίζου, μηδὲ τῷ ἀπατᾶσθαι ἐναγάλλου· ἐὰν γὰρ δι' ὄνομα ψιλὸν τῶν σπουδαίων ἐφάπτῃ, οὐ Θεῷ, ἀλλὰ ἀνθρώποις ἐργάζῃ. μὴ παῤῥησίαν ἄγε τῷ ἀπόνως βιοῦντι, κἂν ὄνομα τούτῳ μέγα πομπεύῃ· ἔστι φίλος πρὸς προσώπου χάριν, καὶ χρόνος κατήγορος τούτου γίνεται.

Verum tu ne te decipienti placere gloriabundus enitaris, nec, quod decipiaris, gestias lætitia; nam, si propter nudum nomen studiosa quæque consectaris, non pro Deo, sed pro hominibus operaris : ne absque labore viventi confidentiam præbeas, licet ea de re magnum ostentet nomen; is nempe amicus ad personæ gratiam est, fitque tempus ejus accusator.

CAPUT XVIII.

Timentem amicum irrisorem habeas, ut tuorum invenias delictorum tutamen. Quando amicus tuus a fausto tuorum laborum omine superatus ad invidiam se vertit, ita ut coram circumstantibus vanæ gloriæ verbis tuos ejaculetur labores, quo tuam decurrentem gloriam dicteriis de te jactis obumbret : tunc ne, illius invidiæ attendens, mordearis, ut amarum venenum animæ tuæ non elicias; hoc enim opus est Satanæ, ut illum quidem inflammet invidia, te vero amaritudine consumat. At potius humiliemur, et honore tales istos præveniamus, perque mensam æmulatione efferatum **429** animi sensum mansuefaciamus : ne, tanquam ex alia persona, invidia vituperes amicum, ut quasi ex alio videlicet ore ipsum reprehendens, teipsum velut innocentem facias, et velut irreprehensum exaltes. Hæc est enim transfiguratio Satanæ, qui ex persona serpentis Altissimum vituperabat, ut, quasi ex alio videlicet ore suiipsius Deo attribuens invidiam, ipse tanquam invidiæ expers existimaretur : ne, quasi velles subjectum habere fratrem, tentes ejus peccatum deprehendere, ut non inveniaris Satanæ cooperator. Qui peccavit, non observet, quod et alii dicunt vel peccant, ac si non solus foret, qui

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Δεδοικότα φίλον σκώπτην κτῆσαι, ἵνα σκέπην εὕρῃς τῶν σῶν πταισμάτων, τὸ δὲ φθονούμενον ἐν σοὶ κρύπτε μᾶλλον τοῦ φθονοῦντος. Ὅταν ὁ σὸς φίλος ταῖς σαῖς τῶν πόνων εὐφημίαις ἐλαττούμενος εἰς φθόνον ἐκτραπῇ, ὡς καὶ τοῖς πέριξ ῥήματα κενοδοξίας ἀκοντίζειν σου τοῖς πόνοις, ὅπως τὴν διατρέχουσαν περὶ σοῦ δόξαν συσκιάσῃ τοῖς σοῖς σκώμμασι, τότε μὴ τῇ ἐκείνου βασκανίᾳ προσέχων δηχθῇς, ἵνα μὴ ἰὸν πικρὸν τῇ ψυχῇ σου σιφωνίσῃς. Τοῦτο γὰρ ἔργον τοῦ Σατανᾶ, ἵνα ἐκεῖνον μὲν τῷ φθόνῳ ἐκπυρώσῃ, σὲ δὲ πικρίᾳ ἀναλώσῃ. Ταπεινώμεθα δὲ μᾶλλον, καὶ τῇ τιμῇ τοὺς τοιούτους προηγώμεθα ἐξημεροῦντες αὐτῶν, καὶ διὰ τραπέζης τὸ ἀγριωθὲν τῷ ζήλῳ φρόνημα. Μὴ ὡς ἐξ ἑτέρου προσώπου ψέγε ζήλῳ τὸν φίλον, ἵνα ὡς ἐξ ἄλλου δῆθεν στόματος ψέγων ἐκεῖνον, σαυτὸν ὡς ἀθῷον ποιήσῃς, καὶ ὡς ἄψογον ὑψώσῃς. Τοῦτο γὰρ μετασχημάτισμα τοῦ Σατανᾶ, τοῦ ἐκ προσώπου ὄφεως τὸν Ὕψιστον ψέγοντος, ἵνα ὡς ἐξ ἑτέρου δῆθεν στόματος τὸν ἑαυτοῦ φθόνον τῷ Θεῷ προσάψας, αὐτὸς ὡς ἄφθονος νομίζηται. Μὴ ὡς ὑπόδουλον θέλων ἔχειν τὸν ἀδελφὸν, πειρῶ τούτου πταῖσμα καταλαβεῖν, ἵνα μὴ συνεργὸς εὑρεθῇς τοῦ Σατανᾶ. Ὁ πταίσας, καὶ ἑτέρους λέγειν, ἢ πταίειν μὴ ἐπιτηρείτω, ἵνα ὡς μὴ μόνος ἦ συμπεσὼν

A τῷ κακῷ, ὅπερ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ διαβόλου πρῶτον καὶ τοῦτο ἔργον ἐστίν. Ἔστω δὲ μεταμελούμενος ἐφ' οἷς ἀτόποις ἔπραξεν ἔργοις· τὸν τῆς λύπης θρῆνον κατ' αὐτῶν ἐπιγινώσκων, ἐπισπάσεται δὲ καὶ τὴν πρωτοστάτιν τῶν πόνων ἡσυχίαν, φαίνουσαν αὐτῷ τὴν πολυόμματον τῶν ἀρετῶν θεωρίαν. Ὁ ἡσυχάζων τῇ γλώττῃ, κατὰ τῶν λογισμῶν ἀνδριζέσθω· ἡ γὰρ τῆς ψυχῆς ἀνδρεία οὐκ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ δείκνυται μόνον τοῦ στόματος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ τῶν λογισμῶν ἀνδραγαθίᾳ, καὶ τῇ τῶν ὕβρεων, καὶ ἀδικιῶν εὐσταθείᾳ· ἐντεῦθεν γὰρ αἱ δειναὶ μάστιγες τοῦ διαβόλου περιτινάσσονται ἐν ταῖς συντυχίαις.

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Μὴ στόμα μόνον, ἀλλὰ καὶ καρδία τηρείσθω, τοτὲ γὰρ ἀμαυροῦται τῆς ψυχῆς τὸ ὄμμα τῷ τῆς ἀρεσκείας ὄμματι, τοῦ νοῦ παυσομένου. Ἔστω σου πηρὸς ὁ νοῦς περὶ τὰ αἴσχιστα, Κύριος γὰρ σοφοῖ τοὺς τοιούτους τυφλοὺς, διορατικὸς δὲ περὶ τὰ κάλλιστα, ἵνα ἐκτυφλώττῃ περὶ τὰ κάκιστα. Νόει δέ μοι, πορνείας εἶναι δύο ἐν διαιρέσει ἐζυγωμένας, τὴν τοῦ σώματος, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος· ὅταν λογισμὸς πορνείας τῷ πνεύματί σου μίγνυται, τότε ἐκτυπώματι πλάνης ἡ ψυχή σου συγγίνεται. Προσώπῳ θηλείας σχηματίζεται δαίμων, ἵνα φαρμάξῃ τὴν ψυχὴν μετ' αὐτοῦ συμμιγῆναι· μορφῆς γλύμμα φορεῖ ἄσαρκος δαίμων ἵνα λογισμῷ ἀκολάστῳ τὴν ψυχὴν ἐκπορνεύσῃ. Μὴ οὖν συγκαλύπτου εἰδωλείῳ ἀνυπάρκτῳ, ἵνα μὴ καὶ τῇ C σαρκὶ τὸ ὅμοιον δράσῃς, πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν οἱ τοιοῦτοι οἱ τὰς ἔνδον μοιχείας τῶν πνευμάτων τῷ σταυρῷ μὴ σοβοῦντες. Αἴκιζε τοὺς λογισμοὺς ἀσιτίᾳ βρωμάτων, ἵνα μὴ πορνείᾳ, ἀλλὰ πείνῃ λαλῶσιν· εὐχῆς ἀγρυπνίᾳ στῆσον δάκρυον, ἵνα βοήθειαν λάβῃς τοῦ παρόντος πολέμου. Ἐν καιρῷ τοῦ τῆς πορνείας πολέμου τὰς κλήσεις τῶν ἑστιατόρων παραίτησαι, καὶ τὸν μὲν ξένον ἐπιστάντα ὑπηρετῶν ἀναπαύσεις, σεαυτὸν δὲ περικεκαλυμμένως, ἀσιτίᾳ περιφράξεις. Διπλοῦς ἔστω σοι τῶν ἀμφοτέρων ἔργων ὁ μισθὸς ἑνὶ ἑκάστῳ τὸ πρακτικὸν δι' ἀρετὴν ἀπονέμοντι· μὴ ἕνεκεν γαστρὸς συνέσθιε τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ' ἕνεκεν Χριστοῦ συναυλίζου τῇ ἀγάπῃ. Κόρος σιτίων λογισμοὺς σιτίζει, καὶ μέθυσος ὕπνον φαντασίας ποτίζει. Τέθνηκε μετὰ τὸν φάραγγα τῆς τρυφῆς ἡδονὴ D καὶ πνεῖ ἐν τῷ τάφῳ τὰ τῆς γαστρὸς λαγνεύματα. Οἱ πόνοι τῆς κληρουχίας τελευτῶσιν εἰς ἀνάπαυσιν, οἱ δὲ τρόποι τῆς τρυφῆς τελευτῶσιν εἰς κατάκαυσιν. Ὁ τῆς σαρκὸς τὸ ἄνθος τῇ ἀσκήσει μαραίνων καθ' ἡμέραν ἐν τῇ σαρκὶ μελετᾷ τὴν ἑαυτοῦ τελευτήν. Καρδίας λογιστεία τὸ σῶμα συμμετρείτω, ἵνα μὴ τούτου πληγέντος, καὶ αὕτη κοπιάσῃ· ἀρκείσθω σὰρξ τὰ φυσικὰ περικόπτειν· ἡ σωματική σου γυμνασία ἐν τοῖς ἤθεσιν οἰκονομείσθω, ἵνα μάθῃς καρδίᾳ πονεῖν, καὶ ψυχῇ συμπονεῖν.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Οἱ τοῦ προσώπου τὴν ὠχρείαν ἐν τῇ ἀσκήσει λάμποντες τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἔπαινον καὶ πρὶν

in malum inciderit; quod idem etiam opus est primum diaboli casus; sit vero pœnitens in his quæ commisit, inconvenientibus operibus, doloris luctum adversus ea recognoscit, consectetur autem, et laborum præsidem quietem, exhibentem ipsi virtutum contemplationem multipliciter oculatam. Qui linguam silentio moderatur, virilem adversus cogitationes induat animum; animæ quippe fortitudo non solum ostenditur in oris tranquillo silentio, sed et in cogitationum strenuitate, et contumeliarum atque injuriarum patientia; inde namque horribilia flagella diaboli circumquatiuntur in conversationibus.

CAPUT XIX.

Non os solummodo, verum etiam cor custodiatur; tunc enim oculus animæ obfuscatur ab oculo leporis, seu facetiæ in sermone, cum mens acquieverit ac cessarit: mens tua **430** capta sit oculis ad res turpissimas (tales enim cæcos Dominus reddit sapientes), perspicax vero ad res honestissimas, ita ut sis ad pessimas excæcatus. Intellige vero duas esse scortationes cum distinctione conjunctas, unam corporis, et alteram spiritus: quando cogitatio scortationis tuo admiscetur spiritui, tunc anima tua cum effigie deceptionis coalescit. Dæmon figuratur in persona feminæ, ut quasi veneficio animam tuam illiciat ut secum commisceatur: dæmon, qui carnem non habet, sculpturam induit formæ, ut impudica cogitatione scortari faciat animam. Ne igitur a simulacro, quod subsistentiam non habet, contegaris, ne carne etiam quid simile perpetres: a spiritu scortationis decepti fuere ii, qui cruce non repulerunt spirituum adulteria. Crucia cogitationes ciborum penuria, ut non scortatione, sed esurie loquantur; vigilia orationis lacrymam concrescere, ac stillare facito, ut instantis belli accipias auxilium. In tempore meretricii belli convivantium invitationes recusa; et hospiti quidem astanti administrans, ipsum requiescere facias, te vero clam circumvallabis jejunio. Utriusque operis duplex merces sit tibi tribuenti unicuique virtutis causa, quod ad actum pertinet: non ventris gratia cibum sumas cum fratre, sed propter Christum charitate ipsi cohabita, et conversare. Satietas escarum pascit cogitationes, et ebrius somnum perpotat imaginationis. Decessit post guttur luxus voluptas, et in sepulcro exspirant ventris salacitates. Labores austeritatis desinunt in quietem; modi vero deliciarum finiunt in incendium, qui exercitatione **431** florem carnis reddit flaccidum, in carne quotidie suam meditatur mortem. Pars cordis, in qua est ratio, atque consilium, corpus commensuret, ne isto vulnerato, et ipsum cor laboret: contenta sit caro, res, quas fert natura, recidere: corporale tuum exercitium in moribus gubernetur, ut discas corde laborare, et anima collaborare.

CAPUT XX.

Qui faciei pallore in exercitatione refulgent, laudem, quæ procedit ab hominibus, priusquam

recedat, projiciant, cum eam cogitatio etiam ante conversationem intromittat. Quando diutino tempore duraveris abstinens vino, et oleo, atque superfluis quibuslibet, tunc annos ac tempora cum laudibus computant cogitationes, ut corporis causa tu cedas iis, qui te exercent, laboribus. Jure igitur ex adverso improbis vociferabis supputatoribus quæcunque ad eorum ineptiæ subversionem sunt opposita. Quidam fratrum labores contra dæmones ab interioribus approbatus psallebat : « Avertantur statim confusi, qui dicunt mihi : Euge! euge [48]! » Ne sufferas cogitationem, quæ sit ex eis, quæ tibi multorum annorum circulum in vita monastica mansisse suggerunt, ne ex annis pendere faciant labores tuos; nec in solitudinis patientia, jactantia capiaris, sed in tolerantia tenuitatis tuæ, inutilem nimirum esse servum memineris. Quemdam senem solitarium e constantibus ob senectutem profundam ex eremo tollere conabatur aliquis; ipse vero ad ipsum : Desine, inquit, a violentia; nondum enim ab exsilio malefactor ego revocatus sum. **432** Mihi vero inquirenti hunc doctrinæ sermonem ediscere, ait : Quære primum laboriose timorem insitum, tuncque intus usu peritum invenies sermonem, qui docet hominem scientiam. Adhuc autem ille idem interrogatus de timore, sic respondit : Qui sollicite mortis recordatur, ducitur etiam quasi recta via ad timorem judicii. Timore quotidie familiaris divinarum Scripturarum evade; earum quippe consortio cogitationum exportabis consuetudines. Qui meditatione sacras Scripturas in corde veluti thesaurum recondit, ejicit ex illo facile cogitationes. Nocturna lectione in vigiliis divinas audientes Scripturas, ne somno mortificemus quæ audivimus, neque cogitationum captivitati animam tradamus, sed cor sacrarum Scripturarum aculeo compungamus, ut compunctione diligentiæ contrariam dissecemus negligentiam.

CAPUT XXI.

Aliqui propter famam, et non propter diligentem animæ curam fiunt religiosis amici, ut sibi ipsis decus comparent absque labore; qui vero per memoriam rerum cœlestium charitate inflammatus est, intellectum expurgat a terrenorum complacentia. Conscientiam tuam tibi testem, ne cogitationi dedas despicienti, ac dulcibus tractanti verbis peccatum; ne converseris cum eo qui amat contendere, ut passione passionem bello invadens, non decidas a virtute; ne superba cum cogitatione extollaris ad afflatum, qui ventum e regione excitat, ex alia parte vicissim afflante. Nulla laus est linguæ, quæ rotæ instar verba **433** cursim devolvit, sed gloria manet labiis constanter, tutoque commotis : cum audieris sermones, interroga mentem tuam, tumque dijudicans sententiam pronuntiabis : ne, falsa argumentatione utens, tuam decipias mentem

[48] Psal. LXIX, 4.

A ἐλθεῖν ῥιπτέτωσαν, τοῦτον τοῦ λογισμοῦ, καὶ πρὸ τῆς συντυχίας ἔνδον ἐμβάλλοντος. Ὅταν χρονίσῃς ἀπεχόμενος οἴνου, καὶ ἐλαίου, καὶ τῶν περιττῶν, τότε οἱ λογισμοὶ τοὺς χρόνους σοι μετ' ἐγκωμίων ψηφίζουσιν ὑπενδοῦναί σε τοῖς πόνοις διὰ τὸ σῶμα γυμνάζουσι. Εἰκότως οὖν τοῖς κακογνώμοσιν ἀντιφθέγξῃ διαψηφισταῖς, ὅσα πρὸς ἀνατροπὴν τῆς ἐκείνων σκαιωρίας ἀντίκεινται. Τίς τῶν ἀδελφῶν τοὺς πόνους κατὰ δαιμόνων, ὑπὸ τῶν ἔνδον ἐπαινούμενος ἔψαλλεν. « Ἀποστραφήτωσαν παραυτίκα αἰσχυνόμενοι οἱ λέγοντές μοι· Εὖγε! εὖγε! » Μὴ τὸν λογισμὸν ἀνάσχῃ πολυετῆ σοι κύκλον ἐν τῷ μονήρει βίῳ φερόντων, ἵνα μή σου τοὺς πόνους τοῖς χρόνοις κρεμάσωσι, μηδὲ ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς ἐρημίας καυχήσει ζωγρηθῇς· ἀλλ' ἐν τῇ ὑπομονῇ τῆς εὐτελείας τοῦ δοῦλος
B ἀχρεῖος εἶναι μνήσθητι. Διὰ γῆρας βαθύ τινα τῶν καρτερικῶν μονηρεμίτην πρεσβύτην ἐκ τῆς ἐρημίας αἱρεῖν ἐβιάζετό τις. Ὁ δὲ πρὸς αὐτόν· Παῦσαι, φησὶ, βίας. οὔπω γὰρ τῆς ἐξορίας ὁ κακοῦργος ἀνακέκλημαι. Ζητοῦντος δέ μου τοῦτον τῆς διδασκαλίας λόγον μαθεῖν, ἔφη· Ζήτει, πρῶτον ἐμπόνως τὸν ἔμφυτον φόβον, καὶ τότε ἔνδον εὑρήσεις τὸν ἔμπειρον λόγον, τὸν διδάσκοντα ἄνθρωπον γνῶσιν. Ὁ δ' αὐτὸς ἐπερωθεὶς καὶ περὶ φόβου, οὕτως ἀπεκρίνατο· Ὁ μέριμναν ἔχων τοῦ θανάτου τὴν μνήμην, ὁδηγεῖται καὶ εἰς τὸν τῆς κρίσεως φόβον. Φόβῳ τῶν θείων Γραφῶν καθ' ἑκάστην συνόμιλος γίνου· τῇ γὰρ τούτων συνουσίᾳ λογισμῶν ἐξοίσεις ὁμιλίας. Ὁ μελέτῃ τὰς θείας Γραφὰς θησαυρίζων ἐν τῇ καρδίᾳ, τοὺς λογισμοὺς
C ἐκ ταύτης ῥᾳδίως ἐκβάλλει. Ἀναγνώσει νυκτερινῇ ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις τῶν θείων ἀκροώμενοι, μὴ τὰς ἀκοὰς τῷ ὕπνῳ νεκρώσωμεν, μηδὲ τῇ τῶν λογισμῶν αἰχμαλωσίᾳ τὴν ψυχὴν προδώσωμεν, ἀλλὰ τῷ κέντρῳ τῶν Γραφῶν τὴν καρδίαν κατανύξωμεν, ὅπως τῇ τῆς ἐπιμελείας κατανύξει τὴν ἀντίζυγον ἀμέλειαν διχοτομήσωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Τινὲς διὰ φήμην, καὶ οὐκ ἐπιμέλειαν ψυχῆς, τοῖς εὐλαβέσι φιλιοῦνται, ἵνα ἑαυτοῖς κόσμον περιποιήσωσιν ἀπόνως· ὁ δὲ διὰ μνήμην τῶν ἐπουρανίων, δι' ἀγάπην πυρούμενος, τὴν ἀρέσκειαν τῶν ἐπιγείων
D ἐκ τῆς ἐννοίας ἐκκαθαίρεται. Τὸ διαμαρτυροῦν σοι συνειδὸς μὴ παραπέμπου λογισμῷ καταφρονοῦντι, καὶ γλυκολογοῦντι τὸ πταῖσμα, τῷ φιλονεικοῦντι μὴ συνδιατείνου, ἵνα μὴ πάθει πάθος στρατεύσας τῆς ἀρετῆς ἡττηθῇς, τῷ ὑπερηφάνῳ μὴ συνεπαίρου λογισμῷ ἀντιφυσῶντι εἰς ἀντάνεμον πνεῦμα. Οὐκ αἶνος γλώσσῃ τροχαλῶς φθεγγομένῃ, ἀλλὰ χείλεσι δόξα εὐσταθῶς κινουμένοις· ἀκροώμενος λόγων, ἐρώτα τὸν νοῦν σου καὶ τότε διακρίνας τὸ ψήφισμα δώσεις· μὴ παραλογίζου τὸν νοῦν σου ἀβουλίᾳ ῥημάτων, ἵνα μὴ κρημνισθείη ἡ χαναντίς σου γλῶσσα. Μή σε πνεῦμα πολυῤῥῆμον πλανήσῃ, ἐν αὐτῷ γὰρ φωλεύει τὸ δόλιον ψεῦδος. Ὁ ταῖς παρ' ἑτέρων λοιδορίαις

δακνόμενος, καὶ μὴ ταύτας τῷ διαβόλῳ προσρίπτων, A τὸν τῶν λογισμῶν αὐτοῦ δῆμον ἑαυτῷ ἐπεγείρει, καὶ εἰς ἑαυτὸν βέλη σκευάζειν ἔτι μᾶλλον ἐρεθίζει, ἐν τῷ τὴν ψυχὴν διὰ τῶν τοιούτων τιτρωσκομένην συμπίπτειν. Ἕνεκεν διακονίας ἐπ' ἀλλοδαπῆς ἐὰν βαδίσῃς, μὴ φιλοξενεῖσθαι παρὰ πάντων εὐτρεπίζου, ἀνάξιον σεαυτὸν τῆς δόξης καταλέγων ἵνα οὕτω τὸν τῆς λοιδορίας λογισμὸν φυγαδεύσῃς, κἂν λέγῃ τἀληθῆ. Νομίζω, ὡς, οὐκ οὔσης ἀγάπης, λοιδορούμενος τὰ μέγιστα, ἢ ἀδικούμενος, οὐ μνησικακήσεις, ἀλλ' εὐλογήσεις. Ὁ γὰρ δαίμοσι μνησικακῶν, ἀνθρώποις οὐ μνησικακεῖ· εἰρηνεύει δὲ μετὰ δαιμόνων, ὁ τῷ ἀδελφῷ μνησικακῶν. Ἐμπρησμὸς καρδίας μῆνις ἀντιλογίας, ψυχαὶ δὲ ἀμνησικάκων δροσίζονται πνευματικῶς· ἄνθρακες πυρὸς σπινθῆρας ἐρεύγονται, οὕτω καὶ μνησίκακοι ψυχαὶ λογισμοὺς πονηρούς· ὥσπερ B πληγὴ σκορπίου δριμύτατον ἔχει τὸν πόνον, οὕτω καὶ μνησίκακος ψυχὴ πικρότατον ἔχει τὸν ἰόν.

A verborum imprudentia, ut Chananitis tua lingua præceps non agatur. Ne te spiritus multiplicium verborum inducat in errorem, in ipso quippe delitescit dolosum mendacium. Qui a contumeliis ab aliis illatis mordetur, easque non jactarit in diabolum, suarum cogitationum sibi ipsi exsuscitat multitudinem, et magis adhuc proritat (scilicet diabolum), ut in se ipsum jacula præparet, dum videlicet per eas corrosa concidat anima. Si, administrationis causa, in alienam iter facias regionem, ne præparatus sis hospitio ab omnibus excipi; indignum teipsum tali æstimans gloria, ut sic contumeliæ cogitationem repellas, licet etiam vera dictet. Puto quod, si charitas non adfuerit, maximis affectus conviciis, aut injuste oppressus, non eris memor B injuriæ, sed benedices; nam qui contra dæmones, non obliviscens injuriarum, malevolo est animo, hominum obliviscetur injuriæ: pacem autem inibit cum dæmonibus, qui fratrem odio habet. Incendium cordis iracundia est contradictionis; animæ vero eorum, qui injuriarum non recordantur, spirituali rore perfunduntur: carbones ignis scintillas eructant, ita et animæ injuriarum memores malas eructant cogitationes: quemadmodum a scorpione illata plaga molestiam parit acerrimam, ita et anima injuriarum memor venenum gerit amarissimum.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Πνεύμασι πορνείας μνησικάκει καὶ κενοδοξίας, δυσὶ πικροῖς δαίμοσιν ἐναντίοις ἀλλήλων· ὁ μὲν γὰρ πρόσωπα φεύγει, ὁ δὲ προσώποις χαίρει. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἀσελγείας δαίμων τῷ τῆς ἀσκήσεως ἀγωνιστῇ τὰς ῥυπαρίας ἄφνω ἀκοντίσας ἐφάλλεται ὀξέως, τῆς διαπύρου τῶν πόνων δᾳδουχίας τὴν θέρμην μὴ φέρων, τῷ δὲ τῆς ἐγκρατείας χαυνωθέντι κολακείᾳ ἡδονῶν C τὸ κατ' ὀλίγον ἐπιβατεύει συνομιλεῖν τῇ καρδίᾳ, ἵνα ἐξαφθεῖσα ταῖς κακίαις διαλεχθῇ καὶ αἰχμαλωτισθῇ, καὶ τὸ τῆς ἁμαρτίας μῖσος εἰς πέρας ἀγάγῃ. Ὁ δὲ τῆς κενοδοξίας πλάνος δημοχαρὴς τυγχάνων παρεσκιασμένως ἐφίσταται τῇ ψυχῇ τῶν ἐθελοπόνων τὴν δι' ὧν πόνων ἐργάζονται δόξαν ἐν αὐτοῖς θηρώμενος. Εἴ τις οὖν βούλοιτο σὺν Θεῷ τούτων περιγενέσθαι, λεπτυνέτω τὴν σάρκα κατὰ τῆς πορνείας, ταπεινούτω δὲ τὴν ψυχὴν κατὰ τῆς κενοδοξίας. Οὕτω γὰρ ῥᾳδίως τοῦ μὲν τὴν ματαίαν δόξαν ἐξώσομεν, καὶ Θεῷ εὐαρεστήσομεν, τοῦ δὲ τὰς ἀκαθάρτους φαντασίας φυσήσομεν, καὶ καθαρὰν ἡδονῶν τὴν καρδίαν ποιήσομεν. Χαλεπώτατόν ἐστι συνηθείᾳ ἡδονῶν συνθάπτεσθαι τὴν καρδίαν, καὶ πολλῶν χρεία κόπων D τὴν νομὴν κακῶν εἰς ἄκρον ἐκκόψαι. Μὴ οὖν ταῖς ἡδοναῖς τὸν λογισμὸν συνομιλεῖν ἐθίσῃς· ἐν γὰρ συλλόγῳ κακῶν ἐκκαίεται πῦρ οὕτω γὰρ ἐκθερμαίνοντές σε, λογίζεσθαι ποιοῦσι κόπον εἶναι τὴν πυρὰν τῆς φύσεως κρατῆσαι, καὶ ὅτι πολὺς ὁ τῆς ἐγκρατείας βίος, ἀναφέρουσι δέ σοι καὶ μνήμας ὧν σε νύκτωρ φαντάζουσιν αἰσχρῶν, μορφάζοντές σοι πυρωτικὰ τῆς πλάνης εἴδωλα, εἶτα καὶ σφοδρότερον ἐν τῇ σαρκὶ ἐξάψαντες τὸν πυρετὸν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας γνωμοδοτοῦσί σοι ἔνδον, ὅτι οὐκ ἰσχύεις κατασχεῖν τὴν τῆς φύσεως βίαν, κἂν σήμερον ἁμαρτήσῃς δι' ἀνάγκην, ἀλλ' αὔριον μετανοήσεις διὰ τὴν ἐντολήν. Φιλάνθρωπος γὰρ ὁ νόμος, καὶ συγχωρῶν ἁμαρτίαν τοῖς μετανοοῦσι. Καὶ φέρουσί τινας τῶν μετ'

434 CAPUT XXII.

Offenso, injuriarumque memori sis animo adversus spiritus scortationis et vanæ gloriæ, duos nimirum amaros dæmones sibi invicem contrarios: unus quidem facies fugit; alter vero faciebus gaudet. Et dæmon quidem ille protervæ libidinis, sordes ex improviso jaculans, in monasticæ exercita- C tionis certatorem celeriter irruit, non ferens laborum ex ignita facum gestatione calorem: illum vero, qui relaxatus est a continentia per voluptatum assentationem, paulatim occupat et invadit, ad cordi colloquendum, ut vitiis idem cor exardescens alloquatur, captivumque redigatur, et ad finem tandem perducat obscenam peccati libidinem. Fallax vero ac fraudulentus vanæ gloriæ spiritus populorum cœtu gaudens, quadam umbra animam invadit, in iis (scilicet populis) libenti laborantium animo, per eosdem quos operantur labores, gloriam aucupando. Si quis igitur, cum Deo, seu Deo dante, velit hosce spiritus vincere ac superare, carnem adversus impudicitiam attenuet; animam vero D contra vanam gloriam humiliet. Sic enim unius quidem futilem expellemus facile gloriam, Deoque placebimus; alterius vero impuras exsufflabimus imaginationes, et cor a voluptatibus purum efficiemus. Perniciosa res est cor voluptatum consuetudine consepeliri, multisque opus est laboribus, ut vitiorum pabulum ad summum resecemus: ne igitur cogitationem assuefacias, ut cum voluptatibus conversetur, in vitiorum quippe collectione ignis exardescit; sic namque te excalefacientes inducunt ad putandum, quod labor est magnus rogum continere 435 naturæ, et quod multum est tolerantiæ tempus, gravisque ac molesta est continentiæ vita: quin etiam tibi proferunt memorias earum rerum turpium quas noctu tuæ repræsentant

imaginationi, ignita tibi fallaciæ simulacra effor- A mantes; postmodum, cum et vehementiorem æstum in carne succenderint, interius peccati lege consilium perhibent tibi, quod nimirum naturæ vim continere minime possis; sique ob necessitatem, peccaris hodie, cras tamen pœnitentiam ages, ob præceptum; lex enim abundat erga homines benevolentia, peccataque condonat pœnitentibus. Unde afferunt tibi quosdam eorum, qui cum continentia lapsi sunt, rursusque pœnitentiam egerunt, ut ex istis deceptionis suæ consilium persuadeant, quo, animam pœnitentia obversim respondente restaurantes, ac sarcientes temperantiæ templum lupanar efficiant et prostibulum. In mobili cordis officina talem cogitationem bilingues subsibilant serpentes.

ἐγκρατείας πταισάντων, καὶ πάλιν μετανοησάντων· ἵνα ἐκ τούτων πιθανοποιήσωσι τῆς ἑαυτῶν ἀπάτης τὴν συμβουλήν· ὅπως τῇ ἀντιστρόφῳ μετανοίᾳ ψυχὴν ἀνακαλέσαντες, τὸν ναὸν τῆς σωφροσύνης πορνεῖον ποιήσωσιν. Οὕτως ὑποσυρίζουσιν οἱ δίγλωττοι τὸν λογισμὸν ὄφεις ἐν τῷ κινουμένῳ τῆς καρδίας ἐργαστηρίῳ.

CAPUT XXIII.

Tu vero, o continentiæ homo, ne prætextu pœnitentiæ incertis denuo decipiaris spebus; multi B enim lapsi, confestim subrepti sunt; alii autem resurgere nequaquam valuerunt, voluptatum consuetudine, quasi sub lege devincti. Quid namque scis, homo, si vives, ut pœnitentiam agas, cum vitæ annos tibi subscribas? Et hic peccans carni tuæ indulges; magis oporteret tibi ipsi mortis elargiri memoriam, ut in corde tuo timendam etiam judicii depingat justitiam, si forte æstuantem carnis sensum posses restinguere; nec enim aliter passiones exstingues, antequam tuæ admisceas carni labores earum destructionis passionum; neque vero

436 partes, quæ animalis sunt hominis, exstingues, priusquam cordi charitatis fructus veluti pluvias effundas. Corporales quidem passiones ex his, quæ carnis sunt naturalia, sumunt initium, C adversus quas et temperantia militat; quæ autem animalis sunt hominis, ex illis, quæ ad animalis qualitatem pertinent, conceptum habent, adversus quas militat etiam charitas. Charitas impassibilitatis est connexio, passionum vero deletio, quæ tum longanimitatem profert, tum effervescentem refrigerat animum, tum humilitatem producit, tum etiam demittit superbiam. Charitas nihil proprium habet præter Deum, ipsa etenim est Deus. Qui splendidum monachorum in senatum recenter coagmentatus est, bona illi a cognatione proferentes omina cogitationes deponat, ne laudem, quæ ab hominibus provenit, sed eam, quæ a mandatis procedit, beatitudinem inquirat; verum audacter D se gerat adversus insilientium dæmonum pavores; nec enim denuo spiritum timiditatis ad timorem accepistis, ideo ne timiditatis spiritu seipsum percellat, neque tremat dæmonum fragores, strepitusque nocturnos, quandoquidem nec contra porcos potestatem habent · vespertinis igitur horis, cella egrediens, ne perturbetur, neque fugiens retro insiliat, perinde ac dæmones scilicet insectarentur, sed flectens genua eo in loco, in quo pavescit, precem effundat; nec enim in te incident, quamvis ita te perturbarint, postquam vero surrexeris, cor audax facito, Psalmorumque cantu ora dicens: « Non timebis a timore nocturno, a sagitta 437 volante in die, a negotio in tenebris

ΚΕΦΑΛ. ΚΓʹ.

Σὺ δὲ, ὦ τῆς ἐγκρατείας ἄνθρωπε, μὴ προφάσει B πάλιν μετανοίας δελεάζου ἐλπίσιν ἀδήλοις, πολλοὶ γὰρ πεσόντες εὐθὺς ἀνηρπάγησαν, ἕτεροι δὲ ἀναστῆναι οὐκ ἴσχυσαν τῇ τῶν ἡδονῶν συνηθείᾳ ὡς ὑπὸ νόμον δεθέντες. Τί γὰρ οἶδας, ἄνθρωπε, εἰ ζήσεις, ἵνα καὶ μετανοήσῃς, ὅτι χρόνους ζωῆς ἑαυτῷ ὑπογράφεις; Κἀνταῦθα πταίων, τῇ σαρκί σου χαρίζῃ, δέον μᾶλλον χαρίσασθαι σεαυτῷ θανάτου τὴν μνήμην καὶ ἵνα ζωγραφῇ σου τῇ καρδίᾳ τὴν φοβερὰν τῆς κρίσεως δίκην, εἴ πως δυνηθείης τὸ πυρεταῖνον τῆς σαρκὸς φρόνημα κατασβέσαι· οὐ γὰρ ἄλλως κατασβέσεις τὰ πάθη, πρὶν ἢ τῇ σαρκί σου συγκεράσῃς τοὺς τῆς ἀνασκευῆς αὐτῶν πόνους. Οὔτε μὴν ψυχικὰ, πρὶν ἢ τῇ καρδίᾳ ἐξομβρήσεις τοὺς καρποὺς τῆς ἀγάπης. Τὰ μὲν σωματικὰ πάθη ἐκ τῶν φυσικῶν τῆς σαρκὸς τὴν ἀρχὴν λαμβάνει, καθ' ὧν C καὶ ἡ ἐγκράτεια, τὰ δὲ ψυχικὰ ἐκ τῶν ψυχικῶν τὴν κύησιν ἔχει, καθ' ὧν καὶ ἡ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη ἀπαθείας ἐστὶ συνάφεια, παθῶν δὲ ἀπαλοιφὴ, τὴν μακροθυμίαν προφέρουσα, καὶ τὸν ζέοντα θυμὸν καταψύχουσα, τὴν ταπείνωσιν προβάλλουσα, καὶ τὴν ὑπερηφανίαν καταφέρουσα. Ἀγάπη ἔχει μὲν ἴδιον οὐδὲν πλὴν τοῦ Θεοῦ· αὕτη γάρ ἐστιν ὁ Θεός. Ὁ εἰς τὴν φαιδρὰν τῶν μοναχῶν σύγκλητον νεοπαγὴς τυγχάνων, ἀπωθείσθω τοὺς λογισμοὺς τοὺς προσιόντας αὐτῷ εὐφημίας ἀπὸ τῆς συγγενείας, ἵνα μὴ τὸν ἐξ ἀνθρώπων ἔπαινον, ἀλλὰ τὸν ἐκ τῶν ἐντολῶν μακαρισμὸν ἐπιζητοίη. Τῶν δὲ τὰς δειλίας εἰσβαλλόντων δαιμόνων καταθαρσείτω· οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δειλίας πάλιν εἰς φόβον· πνεύματι δειλίας ἑαυτὸν D μὴ καταπτησσέτω, μήτε τοὺς νυκτερινοὺς κτύπους τῶν δαιμόνων τρεμέτω, ὁπόταν οὔτε κατὰ χοίρων ἔχωσιν ἐξουσίαν. Ἐν ταῖς ὀψιναῖς οὖν ἐξελθὼν τῆς κέλλης, μὴ θροείσθω, καὶ φεύγων ἀνόπιν εἰσπηδάτω, ὡς τῶν δαιμόνων δῆθεν κατατρεχόντων, ἀλλὰ κλίνας τὰ γόνατα ἐν ᾧ τόπῳ δειλιᾷ εὐξάσθω, οὐ γάρ σοι ἐπιπεσοῦνται κἂν οὕτω σε θροήσωσιν· ἐπειδὰν δὲ ἀναστῇς θάῤῥυνε τὴν καρδίαν, παρακάλει τῇ ψαλμῳδίᾳ, « Οὐ φοβηθήσῃ (λέγων) ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος, καὶ δαιμονίου μεσημβρινοῦ. » Οὕτω γὰρ ἅπαξ καὶ πολλοστὸν ποιήσας, τὸν δαίμονα τῆς δειλίας θᾶττον ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπελάσεις. Ἀδυνατοῦντες γὰρ ἔργῳ βλάπτειν, ταῖς φαντασίαις τὴν ψυχὴν δειλοκοποῦσιν, ἵνα οἱ

ἄνθρωποι τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ ἀδυνάτους, ἰσχυροὺς καὶ δυνατοὺς εἶναι νομίσωσι.

A perambulante, ab incursu, et dæmonio meridiano [46-47]; sic enim semel, et multifariam si feceris, celerius pavoris dæmonem procul a teipso expelles; cum enim opere minime nocere possint; imaginationibus animam perterrefacientes affligunt, ut homines opinentur quod validi sunt ac potentes ii qui vere infirmi sunt, ac impotentes.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Καλλίστοις ἱματίοις μὴ σεαυτὸν περιστολίσῃς, ἵνα μὴ τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα προφανέστερον ἐνδύσῃ· οὐ γὰρ ἐν κάλλει ἱματίων αἱ ἀρεταὶ φοροῦνται, ἀλλ' ἐν κάλλει ψυχῆς οἱ πόνοι χρυσοφοροῦνται· τὸν δὲ τοῦ Θεοῦ φόβον ἐπενδύου τῶν τῆς κρίσεως κολαστηρίων, ὅπως φόβῳ πυρὸς ἀκατάσβεστον τὴν θέρμην ἐπενδύσῃ, καὶ κατὰ τῆς κακοτεχνίας θᾶττον τῶν λογισμῶν σοφισθήσῃ, ἀρχὴ γάρ ἐστιν ὁ φόβος τῆς σοφίας. Ὁ τῶν λογισμῶν τὴν πλάνην διὰ πείρας ἐξαγγέλλων, οὐ πᾶσιν εὐγνωστος ἔσται πλὴν τῶν ἐν πείρᾳ, ὁδὸς γὰρ τῆς ἐν τούτῳ τῷ μέρει γνωστικῆς ἡ πεῖρα καθέστηκεν· αἰτία γὰρ ἀμφοτέρων ἐστὶν ἡ πρακτικὴ, ἥνπερ πονικώτερον κατέχοντες, ἑαυτοὺς ἐπιγνωσόμεθα καὶ λογισμῶν καταγνωσόμεθα, καὶ Θεὸν ἐπιγνωσόμεθα. Ὁ ἐκ πρακτικῆς ἐκδημίας, καὶ γνωστικῆς ἐνδημίας τῶν λογισμῶν τῇ τέχνῃ τοὺς ἀφελεῖς ἀλείφων, βλεπέτω μὴ εἰς ἔνδειξιν δόξης τὴν γνωστικὴν κομπάζῃ· εἰ δὲ λογισμὸς τούτων μεγαλύνων λῃστεύει, εἰς βοήθειαν λαβέτω τὸν Ἕλληνα Ἰοθὸρ, Μωϋσῇ τῷ μεγάλῳ προφήτῃ τὴν ἀπὸ τῆς χάριτος σοφὴν συμβουλίαν διὰ κρίσιν ἐκδόντα. Ἤτω σου τῶν λογισμῶν ἡ δύναμις τὰ ἔργα, τὰ γὰρ πρακτέα τῶν λεκτέων ἐστὶ φιλοσοφώτερα, καθάπερ, καὶ ἐπιπονώτερα· πράξεως παρούσης ὥσπερ οἱ λόγοι ἐξαστράπτουσιν, ἔργων δὲ μὴ παρόντων, οἱ λόγοι τῶν ἔργων δύναμιν οὐκ ἀστράπτουσι. Πολιῶν ἔγκλημα, λόγος νεώτερος, καὶ χείλη πέρπερα τινασσόμενα γέλωτι, ὁ δὲ ταράττων καὶ ταραττόμενος εἰκῇ, γαλήνης ἐκτὸς ἔσται, καὶ κλύδωνος οὐκ ὄντος, χειματίζεται.

CAPUT XXIV.

Pulcherrimis ne teipsum circumamicias vestimentis, ut vanæ gloriæ dæmonem manifestius non induas, nec enim virtutes in vestium deferuntur pulchritudine, verum in animæ decore labores velut aurata gestantur vestimenta: quinimo punitionum judicii Dei superindue timorem ut metu ignis inexstinguibilem supervestias calorem, sicque adversus cogitationum maleficia celerius edoceberis sapientiam: initium quippe sapientiæ timor est [48]. B Qui cogitationum deceptionem per experientiam enuntiat, non omnibus probe notus erit, præterquam his, qui experti sunt, cum via in hac parte cognoscitivæ vitæ experientia sit; etenim utriusque causa practica est vita, quam laboriosius obtinentes nos ipsos agnoscemus, et cogitationes condemnabimus, et Deum cognoscemus. Qui peregrinatione practica, et cognoscitiva præsentia simplices illinit arte cogitationes, caveat, ne ad ostentationem gloriæ scientiam jactitet; si autem horum cogitatio elata, latronis instar deprædetur, in auxilium assumat ille gentilem Jetro, qui Moysi magno prophetæ consultationem pro judicio, et benevolentia est dilargitus [49]. Vis tuarum sint cogitationum 438 opera; nam facienda dicendis longe sunt sapientiora, ut etiam laboriosa; C cum actio adsit, quasi fulgurant sermones, cum vero non adsint opera, vim operum verba non fulgurant. Canescentium crimen sermo junior, et labia loquacia risu concussa; qui vero turbat, et turbatur inaniter, extra tranquillitatem erit, cumque non adsit fluctus, tempestate vexatur.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Μὴ τὴν ἄκαιρον γλῶσσαν λεξιθήρει, ἵνα μὴ τὸ αὐτὸ ὑφ' ὧν οὐ θέλεις ὑπομείνῃς. Φεῦγε πτερνίσαι τοῦ πλησίον τὴν γλῶτταν, ἵνα καὶ σὺ τοῦ διαβόλου τὸν πτερνισμὸν διαφύγῃς· φεῦγε ὀνειδίσαι ἀδελφοῦ σου τὸ πταῖσμα, ἵνα μὴ τῆς συμπαθείας ὡς ἀλλόφυλος ἐκπέσῃς. Ὁ τὴν χρηστότητα, καὶ τὴν ἀγάπην εἰς τὸν ἀδελφὸν μὴ ἔχων, πῶς τῆς χριστοφόρου ἀγάπης μέλος ἂν εἴη; Ἐπὰν τῇ συντόνῳ σου νηστείᾳ ἀδελφὸς παραβάλῃ, μὴ τῶν λογισμῶν τὴν ἀηδίαν παραδέξῃ ὑποτιθεμένων σοι ὄχλησιν τῇ ἡσυχίᾳ, ἐγκοπὴν δὲ τῇ νηστείᾳ, ποιοῦσι δὲ τοῦτο ἵνα ἰδὼν τὸν ἀδελφόν σου μὴ ὡς Θεὸν αὐτὸν ἴδῃς. Τὰς συνεχεῖς τῶν ἀδελφῶν ἐπιστασίας ὀχλήσεις εἶναι μὴ φάσκωμεν, συμμαχίαν δὲ μᾶλλον πέλειν· κατὰ τῆς φάλαγγος τοῦ ἀντιπάλου τὴν αὐτῶν χοροστασίαν ἐμπιστεύσωμεν. Οὕτω γὰρ τῷ φίλτρῳ τῆς ἀγάπης ἑνωθέντες, τὴν κακίαν ἐξωθήσομεν, καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν εἰς τὸν τῆς φιλοξενίας θησαυρὸν μετακομί-

CAPUT XXV.

Ne verbis intempestivam aucuperis linguam, ut id ipsum ab his, a quibus non vis, ipse non sustineas. Cave ne supplantes proximi linguam, ut et tu diaboli supplantationes effugias: cave ne tui fratris exprobres peccatum; ut, quasi diversæ esses naturæ, non excidas a compassione. Qui benignitatem D atque charitatem non habet erga fratrem, quo pacto membrum erit charitatis Christum gestantis? quando continuo ac non interrupto tuo frater appropinquet jejunio, ne cogitationum insuave fastidium suscipias turbulentiam tuæ suggerentium quieti et jejunio impedimentum; sed hoc faciunt, ut videns fratrem tuum, non ut Deum ipsum aspicias. Assiduas fratrum inspectiones, ne perturbationes esse dicamus, commilitium vero potius esse; contra adversarii aciem collocemus ipsorum consistentem chorum. Sic enim charitatis amori uniti, malignitatem expellemus, et opera manuum ad

[46-47] Psal. xc, 5, 6. [48] Eccli. i, 16. [49] Exod. xviii, 9.

thesaurum hospitalitatis transferemus. Non, veluti gratias exhibentes fratribus, ipsos excipiamus; sed, ac si fenerationi debitores essemus, eos cum supplicatione, ut ostendit Lot, excipiamus hospitio. Quidam, quasi **439** ob peregrinam dignitatem, peregrine quoque efferuntur, et equidem, quando hotum vocant hospitem, nullatenus ipsum exorant, sed et vocationis verbum insolentia fastus dilatant, et de recusante, ut contumeliam inferente, conqueruntur: ideo magna inde reaccenditur inflatio; cogitationes quippe oculum animæ compungentes excæcant, ita ut honestissimis mandatis pessime utamur.

A σομεν. Μη, ὡς χάριν παρέχοντες τοῖς ἀδελφοῖς, τούτους δεξιωσώμεθα, ἀλλ' ὡς ὑπόχρεοι ὄντες τῷ δανείσματι μεθ' ἱκεσίας ξενίζωμεν, καθὼς ὑπέδειξε Λώτ. Τινὲς ἐπὶ ξένῳ ἀξιώματι καὶ ξένως ἐπαίρονται, καὶ ὅταν μὲν ξένον καλῶσιν οὐδόλως παρακαλοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς κλήσεως λόγον τῷ τύφῳ πλατύνουσι, τὸν δὲ παραιτούμενον ὡς ἐφ' ὑβρικότα μέμφονται· διὰ τοῦτο μέγα φύσημα ἐντεῦθεν ἀναχαίεται. Οἱ γὰρ λογισμοὶ τὸ ὄμμα τῆς ψυχῆς παρακεντοῦντες τυφλώττουσιν, ἵνα ταῖς καλλίσταις τῶν ἐντολῶν κακίστως χρησώμεθα.

CAPUT XXVI.

Quando te cogitatio præpedierit, ut non valde cogas fratrem ad mensam; tunc per idipsum, quod nimirum ad violentum amoris impetum linguam habere non debeas summa vi contendentem, te subsannat: tibi namque forsitan suggerit fratrem unum esse ex circulatoribus, seu trivialibus, et quod panibus contentus abeat; illi vero immittit, hospitalitatem apud te prorsus non invenisse: actualis namque ejus mutationis aspectum ipsa cogitatio portans, unum alteri intra corda immittit ut hujus quidem succidat hospitalitatem, alterius autem contumeliam faciat germinare; Abraham sedens ante tabernaculum, sicubi quem prætereuntium vidisset, opere excipiebat: viventibus in impietate mensam expandebat, dumque barbaros exciperet, angelis non fuit frustratus. Norunt dulcedinem hospitalitatis quicunque peregrinitati, hospitio sub ea fuerunt excepti, quandoquidem, et mensam cordi dulcem condit sermo suavis. Magno igitur cum studio hospitalitatem utiliter exerceamus, ut non angelos solummodo, sed et Deum ipsum suscipiamus: « Quantum **440** enim (inquit) fecistis uni fratrum istorum meorum minimorum, mihi fecistis [86]. » Quidam eorum, qui virtutem majori cum cognitione consectantur, ita respondit: Insonantes dæmonum in corde imaginationes consuevit penitus abolere studium hospitalitatis, copiosumque libenter exhibitum ministerium, si modo mundanis sordibus fuerit quis utcunque liberatus: hæc vero facta cum humilitate, cordisque contritione, celerius liberant ab imaginationibus fatigatum: valde namque dæmones pertimescunt humilitatem, scientes eam Dominicum esse præceptum. Quidam probatissimorum movens sermonem de humilitate, et istud significavit, inquit, nimirum, quod Pater eorum, qui valde erant probati ab homine, quem dæmon corripuerat, quique graviter insaniebat, in maxilla percussus, statim alternans, et aliam paratam proposuit, ille vero velut a fulgure humilitatis repercussus, et clamans, confestim a creatura illa desiliit.

ΚΕΦΑΛ. ΚϚʹ.

B Ὅταν λογισμὸς ἐγκόψῃ σε, μὴ ἄγαν βιάσασθαι τῇ τραπέζῃ τὸν ἀδελφὸν, τότε δι' αὐτοῦ κωμῳδεῖ σε, μὴ βεβιασμένην ἔχειν γλῶτταν εἰς τὴν βίαν τῆς ἀγάπης· σοὶ μὲν γὰρ ἴσως ὑποβάλλει τῶν κυκλευτῶν ἕνα τὸν ἀδελφὸν ὑπάρχειν, καὶ ὅτι ἄρτοις ἀρκεσθεὶς ἀφικέσθω, ἐκείνῳ δὲ ἐμβάλλει φιλοξενίαν παρὰ σοὶ τὸ παράπαν μὴ εὑρηκέναι· τῆς γὰρ πρακτικῆς αὐτοῦ μεταβολῆς τὸ ὄμμα βαστάζων, ἕνα τῷ ἑνὶ ἐν ταῖς καρδίαις ἐμβάλλει, ἵνα τοῦ μὲν τὴν φιλοξενίαν ὑπεκκόψῃ, τοῦ δὲ λοιδορίαν ἐκβλαστήσῃ. Ἀβραὰμ καθήμενος πρὸ τῆς σκηνῆς, εἴ που τινὰ τῶν παριόντων ἑώρα, ἔργῳ προσεδέχετο· ζῶσιν ἐν ἀσεβείᾳ ἐξήπλου τὴν τράπεζαν, βαρβάρους δεχόμενος, ἀγγέλων οὐκ ἀπέτυχεν. Ἴσασι τὴν τῆς φιλοξενίας γλυκύτητα ὅσοι ξενιτεύσαντες ὑπὸ ταύτην ἐξενίσθησαν, ὅτε καὶ λό-C γος προσηνὴς, γλυκεῖαν ἀρτύει τὴν τράπεζαν τῇ καρδίᾳ. Μετὰ πολλῆς οὖν σπουδῆς τὴν φιλοξενίαν χρηστοποιώμεθα, ἵνα μὴ μόνον ἀγγέλους, ἀλλὰ καὶ Θεὸν ὑποδεξώμεθα. « Ἐφ' ὅσον γὰρ, φησὶν, ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Τὶς τῶν γνωστικώτερον τὴν ἀρετὴν μετιόντων οὕτως ἀπεκρίνατο· Τὰς ἐνηχούσας τῶν δαιμόνων ἐν τῇ καρδίᾳ φαντασίας εἴωθεν ἐξαφανίζειν ἡ τῆς φιλοξενίας σπουδὴ, καὶ δαψιλὴς ὑπηρεσία προθύμως γινομένη, εἴπερ τις τῶν ὑλῶν ὁπωσδηποτοῦν ἀπήλλακται· ταῦτα δὲ γινόμενα μετὰ ταπεινώσεως, καὶ συντριβῆς καρδίας θᾶττον ἀπαλλάττειν τῶν φαντασιῶν τὸν κάμνοντα. Σφόδρα γὰρ δεδοίκασι τὴν ταπείνωσιν οἱ δαίμονες, εἰδότες ταύτην δεσποτικὴν γεγενῆσθαι ἐντολήν. Τὶς τῶν δοκιμωτάτων περὶ τα-D πεινώσεως λόγον κινῶν, καὶ τοῦτο κατεμήνυσεν, ὅτι Πατὴρ, φησὶ, τῶν πάνυ δοκίμων ὑπὸ δαιμονῶντος, καὶ δεινῶς ἀφραίνοντος τὴν σιαγόνα κρουσθεὶς, εὐθὺς ἐναλλάξας, καὶ τὴν ἄλλην ἑτοίμην παρέθηκεν, ὁ δὲ ὡς ὑπὸ ἀστραπῆς τῆς ταπεινώσεως ἀντικρουσθεὶς, καὶ κραυγάσας, ἀθρόως τοῦ πλάσματος ἀφήλλατο.

CAPUT XXVII.

Quin et sancti Epiphanii episcopi est etiam hoc sequens dictum: Ait, quod fuit quidam viduæ fidelis

ΚΕΦΑΛ. ΚΖʹ.

Ἐπιφανίου τοῦ ἁγίου ἐπισκόπου καὶ οὗτος ὁ λόγος. Ἐγένετο ὅτι, φησὶ, χήρας πιστῆς υἱὸς ἔχων

[86] Matth. xxv, 40.

δαίμονα Πύθωνος, ἐν τῇ πληγῇ χρονίσας θεραπείαν A οὐχ ὑφίστατο. Τῆς δὲ τούτου μητρὸς ἐπιταπεινωθείσης τῷ πένθει, εὐχαριστία τὸ πάθος κατέψυξεν, ἥπερ ἐκ σταυροῦ τὴν ψυχὴν κρεμάσασα, τὸν δαίμονα τοῦ παιδὸς ταῖς εὐχαῖς ἀπέῤῥηξε· τοῦ γὰρ νέου ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς πέριξ πλανωμένου καὶ τῆς μητρὸς οἴκοι εὐχομένης, τὸ ταύτης ὄνομα βοῶν ὁ δαίμων βασάνοις ἠλαύνετο· ἡ δὲ αὐτὸ τοῦτο ἀκούουσα, οὐκ ἐπέδραμε τῷ πράγματι τὴν μάχην τῆς φύσεως τῇ ταπεινώσει δεσμεύουσα, ἑλκομένη δὲ παρ' ἄλλων ἀβουλήτως ἀπήγετο, ἐπέκεινα δὲ καὶ ὁ δαίμων χρῆσθαι τῇ φυγῇ ἐμαίνετο. Ἡ μὲν οὖν ἐπιστᾶσα, καὶ τοῖς δάκρυσι τὸν παῖδα περιπτυξαμένη, τὴν εὐχαριστίαν, καὶ ταπείνωσιν κατὰ τοῦ δαίμονος προὐβάλλετο, πικρῶς δὲ κλαυσάσης, καὶ Χριστὸν ἱκετευσάσης, καὶ τὸν σταυρὸν τυπωσάσης, πρὶν μαστίγων B πολλῶν, θᾶττον τοῦ παιδὸς ὁ δαίμων ἀπέδρα. Ζηλοῦσιν οἱ δαίμονες τοὺς ἐν ὑποταγῇ Πατρὸς ἀστράπτοντας, καὶ τρίζουσι κατ' αὐτῶν τοὺς ὀδόντας, ὅτι ἐν τῇ ὑποταγῇ τὴν ἀποταγὴν ἀμερίμνως ἐζύγωσαν, καθ' ὧν καὶ προφάσεις ἀκριβολογοῦντες παροξυσμοὺς ἀρτύουσι, καὶ τῇ συμβαινούσῃ ὀργῇ, τὴν μῆνιν ἐγγλύφουσιν, ἔπειτα δὲ καὶ μῖσος πρὸς τὸν Πατέρα κατ' ὀλίγον ἑψοῦσιν, ὡς ἅτε δῆθεν ἀδίκως ἐπιπλήττοντα, καὶ κατὰ πρόσωπον προσέχοντα· ἵνα ἐκ διαφόρων τρόπων τὴν ψυχὴν περιτινάξαντες, τῶν ἀγκαλῶν σκορπίσωσι τῶν πατρικῶν. Ὁ οὖν ἐν ὑποταγῇ Πατρὸς ὑπάρχων, ὕβρεσιν ἡττάσθω, καὶ ταπεινώσει νικάτω, καὶ μακροθυμίᾳ ῥυθμιζέσθω, καὶ μὴ τῶν λογισμῶν ὑπογογγυζόντων ἀνεχέσθω πρὸς C αὐστηρότητα, καὶ ἀδελφῶν θρασύτητα.

filius, habens dæmonem Pythonis, et, diutius in illa plaga permanens, minime suscipiebat curationem. Ejus autem matre luctu humiliata, gratiarum actio refrigeravit passionem, quæ animam e cruce suspendens, dæmonem a puero abjecit orationibus; cum enim in partibus, quæ circumquaque sunt, adolescens vagabundus erraret, domique mater oraret, ejusdem nomen vociferans dæmon cruciatibus agitabatur; ipsa vero id audiens **441** non accurrit ad rem visendam, pugnam naturæ humilitate devinciens, tracta vero ab aliis invito abducebatur; at illic dæmon furibundo impetu agebatur, ut fugam arriperet. Illa igitur insistens, lacrymisque filium circumfundens, gratiarum actionem, et humiliationem adversus dæmonem objiciebat. Cum autem amare ejulasset, et Christum supplex exorasset, crucemque efformasset, ante multa flagella, celerius a puero dæmon aufugit. Valde invident dæmones iis, qui in Patris subjectione coruscant, et adversus eos stridentes dentibus fremunt, quia in subjectione sine cura, mundi renuntiationem conjunxerunt, contra quos accurate disquirentes prætextus, irritationes apparant, et, contingente animi succensione, iram insculpunt, postea vero et odium in Patrem paulatim coquunt, perinde ac injuste videlicet affligentem, et ob os animadvertentem, ut, diversis modis animam circumcutientes, ex ulnis paternis dispergant. Qui ergo in subjectione Patris est, contumeliis cedat, et humiliatione vincat, et longanimitate temperetur, nec submurmurantes cogitationes sustineat ad austeritatem, et audaciam in fratres.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Καὶ ὅτι μοχθηρᾶς δουλείας ἡ ἐλευθερία ἰσόζυγος οὐ τυγχάνει, εἰσβάλλουσι γὰρ μάλιστα, καὶ περαιτέρω τούτων, ἵνα αὐθάδη τὸν ὑπεξούσιον ποιήσαντες, εὐχερῶς εἰς τὰς ὕλας περιπείρωσι· τοὺς μὲν γὰρ καὶ διὰ τούτων τῆς πατροσύνης χωρίσαι σπουδάζουσι, τοὺς δὲ καὶ δι' ἑτέρων. Ἔργασαι, καὶ κτῆσαι, καὶ ξένισαι, ἔνδον ἐπᾴδοντες, ὅπως ὄνομα καλὸν σεαυτῷ περιποιήσῃ· ἀπὸ γὰρ τῶν δῆθεν καλῶν τὰ ζιζάνια τῆς πονηρίας τὸ κατὰ μέρος ἐνσπείρουσι, καὶ παρὰ μὲν τὰς ἀρχὰς ἀφιᾶσιν αὐτὸν τῇ κενοδοξίᾳ ἐγγλυκαίνεσθαι, καὶ νήφειν τῇ συνεχεῖ νηστείᾳ, καὶ D προθύμως ἀνίστασθαι ἐν ταῖς προσευχαῖς, καὶ ἐν ταῖς συνάξεσιν, ὡς ἵνα λογίζηται, ὅτι Ὑπεξούσιος ὢν τοιοῦτος οὐκ ἐτύγχανον· ἐκεῖ γὰρ καὶ ὕβρεις, καὶ λῦπαι, καὶ ταραχαὶ, ἐνταῦθα δὲ εἰρήνη, καὶ γαλήνη, καὶ χαρὰ, ἐκεῖ Πατρὸς αὐστηρία, καὶ φόβος, καὶ ἐπιπληξία, ἐνταῦθα δὲ ἀμεριμνία, καὶ ἀφοβία, καὶ ἀπληξία. Καὶ οὕτω ἐν τοῖς τοιούτοις κλέψαντες αὐτοῦ τὸν νοῦν ὑφαρπάζουσιν· ἄφνω δὲ ἐπιστάντες ὕπνῳ ὑπερορίῳ τὴν ψυχὴν φόβῳ ῥαντίζουσι, καὶ τὰς συνάξεις ἀμελείᾳ καὶ ἀκηδίᾳ ὑπεκκόπτουσι, καὶ τὴν ξενοδοχίαν ὄχλησιν εἶναι ὑπομνηματίζουσι, καὶ πάντα μάγγανα τῆς κακίας ἐπάγουσιν, ἵνα τὴν ἀκηδίαν αὐτῷ προσρίψαντες, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν βίον μῖσος ἐργάσωνται, καὶ οὕτω γυμνὸν αὐτὸν τῶν

CAPUT XXVIII.

Etiam quod servituti ærumnosæ (scilicet dæmones dictant) libertas non est æqualis, imo potius multo his plura immittunt, ut, cum audacem potestati subditum effecerint, facile quoque mundanis sordibus infigant; etenim hos quidem per hæc separare student a paternitate, alteros autem per alia. Operare, et peregre **442** advenientes hospitio recipe, intus hortantes dæmones instant, quo nomen tibi præclarum compares; nam ex his videlicet bonis lolia malitiæ sigillatim inseminant: et apud principatus quidem dimittunt illum vana gloria edulcari, assiduoque sobrie agere jejunio, ac prompto animo in orationibus, et congregationibus sacris persistere, ita ut sic ratiocinetur: Sub potestate cum essem, talis non eram. Ibi enim et convicia, et dolores, et turbationes; hic autem pax, et tranquillitas, et gaudium: ibi Patris austeritas, et metus, atque percussio; hic vero nulla sollicitudo: timor nullus, nulla percussio: et sic in hisce talibus mentem ipsius furantes subripiunt; ex improviso itidem insilientes somno tempus excedente legitimum, animam irrorant metu, et congregationes sacras negligentia pigritiaque subexscindunt, ac hospitum susceptionem perturbationem esse commentantur, omniaque malitiæ producunt præ-

stigiosa machinamenta, ut in eum desidiam injicientes, vitam quoque ipsam efficiant odiosam, sicque, sistentes eum virtutibus nudum, ipsis angelis traducant. Interdum quidem dæmones per cogitationes exaltant labores, quandoque vero eos extenuant, quasi nihil perficiant, ut aliquando quidem vesanam animi elationem indant, quandoque vero inserant desperationem; his enim qui non flectuntur ad magnifice de se sentiendum, labores efferunt, ut vesanam quamdam animi elationem indant: illis autem, qui non persuadentur, ut tali amenti flectantur insipientia, nihil amplius faciunt, sed solum inculcant quo labores perficiant, ut eos laxantes et lassantes inserant desperationem.

A ἀρετῶν στήσαντες τοῖς ἀγγέλοις δειγματίσωσι. Ποτὲ μὲν οἱ δαίμονες διὰ τῶν λογισμῶν τοὺς πόνους μεγαλύνουσι, ποτὲ δὲ τούτους εὐτελίζουσιν ὡς μηδὲν ἀνύοντας, ἵνα ὅπου μὲν ἀπόνοιαν ἐνθήσωσιν, ὅπου δὲ ἀπόγνωσιν ἐνσπείρωσι. Τοῖς γὰρ μὴ καμπτομένοις χαυνῶσαι, τοὺς πόνους μεγαλύνουσιν, ἵνα ἀπόνοιαν ἐνθήσωσι, τοῖς δὲ ἀπονοίᾳ κάμπτεσθαι μὴ πειθομένοις, οὐδὲν πλέον, ἀλλ' ἢ τοὺς πόνους ἐπᾴδουσιν ἀνύειν, ἵνα χαυνώσαντες, ἀπόγνωσιν ἐνσπείρωσιν.

443 CAPUT XXIX.

Quando igitur cogitationes magnos prædicent labores, respuendo illas, animam extenuemus; quando autem e diverso labores imminuant, quasi nihil perficientes, nos, quoad vires ferent, misericordias Christi extollamus; quanto enim amplius corpus tuum duriter tractaveris, eo magis tuam perscrutaris conscientiam. Teipsum dignosce, cogitationum in occulto deprædationes persentiens, ne forte insensibiliter agitati circa clandestina earum latrocinia, inumbremur, putantes, quod sola victus asperitate virtutes percipimus: sic enim quidam imaginantes excussi sunt mente, veluti locustæ, dæmonibus imaginationes exscindentibus, ac visiones detorquentibus, et depravantibus, et quandoque metu quoque animam diripientibus. Cuidam fratrum noctu experrecto imaginationes tetricas impresserunt dæmones, et non solum ejus exteriori aspectui, verum et interiori obtutui, ita ut cura subsequentis instantisque noctis mens, timore vexata, periclitaretur intellectus rapina, et plurimas per noctes bellum animæ quasi volando inferebatur: ille autem, qui periclitabatur, mentis ducem intus retinere nitebatur, largitori orationis animam appendens, delictorumque actiones adversus seipsum proferens, sese inspicere contendebat; postmodum distrahens animam rogo judicii exterrefaciebat, ut, metu metum collidens, timiditatem repelleret, sicut equidem et factum fuit, uti retulit, qui bellum est passus; dæmonibus enim multimode animam **444** perterrefacientibus, qui gravabatur Deum oratione inquirebat: illis vero per imaginationes, huc et illuc animam distrahentibus: iste transactum delictorum acervum animo versans, ac reminiscens, omnium rerum inspectori Deo ostendebat; iis autem denuo obtutum orationis detrahentibus, ille judicii metum ex adverso opponens, delevit imaginum obversantium, oculosque deludentium timiditatem; altera quippe pars, cum plusquam alia redundasset, deceptionem, Deo duce, superavit; peccatorum etenim reminiscentia anima humiliata, timoreque judicii, velut e somno exsuscitata, terriculamenta dæmonum ex suis exsufflavit interioribus: totum hoc vero supremæ fuit gratiæ virtus, nimirum, dæmonum quidem abegisse terrores, animam vero suffulsisse lapsantem: « Suffulcit quippe Dominus omnes, qui corruunt, et erigit omnes elisos [81]. »

ΚΕΦΑΛ. ΚΘʹ.

Ὅταν οὖν οἱ λογισμοὶ τοὺς πόνους μεγαλύνωσι, B τούτους ἀποπτύοντες, τὴν ψυχὴν εὐτελίζωμεν, ὅταν δὲ πάλιν τοὺς πόνους σμικρύνωσιν ὡς μηδὲν ἀνύοντας, ἡμεῖς, ὅση δύναμις, τὰ ἐλέη Χριστοῦ μεγαλύνωμεν· ὅσον γὰρ ἐπὶ πλεῖον σκληραγωγεῖς σου τὸ σῶμα, τοσοῦτον διερευνᾷς σου τὸ συνειδός. Ἐπίγνωθι σαυτὸν, ἐπαισθανόμενον τῶν ἐν κρυφῇ τῶν λογισμῶν διαρπαγῶν, μήπως ἀναισθήτως φερόμενοι περὶ τὰς κρυπτὰς αὐτῶν ληστείας σκιασθῶμεν, μόνῃ τῇ σκληρουχίᾳ τρυγᾷν τὰς ἀρετάς. Οὕτω γάρ τινες φαντασθέντες, τῶν φρενῶν ἐξετινάχθησαν ὡσεὶ ἀκρίδες, τῶν δαιμόνων φαντασιοκοπούντων, καὶ τὰς ὁράσεις παραφερόντων, ἔσθ' ὅτε δὲ, καὶ δειλίᾳ τὴν ψυχὴν διαρπαζόντων. Τινὶ τῶν ἀδελφῶν ἐγρηγορότι νύκτωρ φοβερὰς φαντασίας ἐξετύπουν οἱ δαίμονες, οὐ μόνον τῷ ἔξωθεν ὄμματι, ἀλλὰ καὶ τῷ ἔσωθεν C βλέμματι, ὥστε μερίμνῃ τῆς ἐπιούσης νυκτὸς τὸν νοῦν ἀγωνιῶντα κινδυνεύειν τὴν τῶν φρενῶν διαρπαγὴν, καὶ ἐπὶ πλείους νύκτας ὁ πόλεμος τῇ ψυχῇ ἀφίπτατο, ὁ δὲ κινδυνεύων ἔνδον κατέχειν τὸν ἡγεμόνα τῶν φρενῶν ἐβιάζετο, τῷ τῆς εὐχῆς δοτῆρι τὴν ψυχὴν ἀποκρεμνῶν, καὶ τὰς πράξεις τῶν πταισμάτων καθ' ἑαυτοῦ προφέρων εἰσιδεῖν ἑαυτὸς ἠγωνίζετο· ἔπειτα καὶ τῇ πυρᾷ τῆς κρίσεως τὴν ψυχὴν περισπῶν ἐξεφόβει, ἵνα φόβῳ φόβον συγκρούσας τὴν δειλίαν ἀποκρούσηται, ὥσπερ οὖν καὶ γέγονεν, ὡς ἔφησεν ὁ πεπονθὼς τὸν πόλεμον. Τῶν γὰρ δαιμόνων πολυτρόπως τὴν ψυχὴν ἐκφοβούντων, ὁ κάμνων τῇ εὐχῇ τὸν Θεὸν ἐπεζήτει, ἐκείνων δὲ ταῖς φαντασίαις τὴν ψυχὴν περισπώντων, οὗτος τῶν πταισμάτων τὸν D ὄγκον ἀναλέγων, τῷ παντεπόπτῃ Θεῷ ἐπεδείκνυε· τῶν δὲ πάλιν τῆς εὐχῆς τὸ ὄμμα κατασπώντων, ἐκεῖνος τὸν φόβον τῆς κρίσεως ἀνταμείψας, τὸν φόβον τῶν φαντασμάτων ἐξηφάνισε· τὸ γὰρ ἕτερον μέρος τοῦ φόβου πλεονάσαν τοῦ ἄλλου, τῆς πλάνης σὺν Θεῷ περιεγένετο· τῇ γὰρ μνήμῃ τῶν ἁμαρτημάτων ἡ ψυχὴ ταπεινωθεῖσα καὶ τῷ φόβῳ τῆς κρίσεως διυπνισθεῖσα, τὰ φόβητρα τῶν δαιμόνων ἐκ τῶν ἐντὸς ἀπεφύσησε· τὸ δὲ πᾶν τῆς ἄνωθεν χάριτος γέγονε, τῶν μὲν δαιμόνων ἀπελάσαι τὰ φόβητρα, τὴν δὲ ψυχὴν καταπίπτουσαν ὑποστηρίξαι. « Ὑποστηρίζει γὰρ Κύριος πάντας τοὺς καταπίπτοντας, καὶ ἀνορθοῖ πάντας τοὺς κατεῤῥαγμένους. »

[81] Psal. CXLV, 8.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

Ἔστιν ὅτε βιαζόμεθα καθαρὰν τὴν εὐχὴν ποιῆσαι, καὶ ἴσως οὐ δυνάμεθα. Ἔστι δὲ καὶ πάλιν ὅτε, οὐ βιαζομένων ἡμῶν, καθαρᾷ τῇ προσευχῇ ἡ ψυχὴ ἐγγίνεται, ὅτι τὸ μὲν τῆς ἡμῶν ἀσθενείας, τὸ δὲ τῆς ἄνωθεν χάριτος ἐκκαλουμένης ἡμᾶς ἐπανελθεῖν εἰς τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, ἅμα δὲ καὶ δι' ἀμφοτέρων παιδευούσης ἡμᾶς μὴ ἑαυτοῖς ἀποδιδόναι ἐν τῷ προσεύχεσθαι, ἀλλ' ἐπιγινώσκειν τὸν δωρούμενον. Τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθ' ὃ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν. Ὅταν οὖν καθαρθῆναι τὴν εὐχὴν βιαζώμεθα, καὶ οὐ δυνάμεθα, ἀλλ' ἐσκοτίσμεθα, τότε δάκρυσι τὰς παρειὰς καταβρέξαντες, Θεὸν ἱκετεύσωμεν ἐπὶ τῷ διαλυθῆναι τοῦ πολέμου τὴν νύκτα, καὶ ἐλλαμφθῆναι τῆς ψυχῆς τὸ φέγγος. Ἕνεκεν διακονίας ἐπὰν ὁ συμβιώτης ἀδελφὸς ἐκδημοίη, κατὰ τὸ ἔθος τῶν εὐχῶν, ἀνακαίνιζε τούτου τὴν μνήμην· πέρα δὲ τοῦ μέτρου τοῦτον μὴ φαντάζου, μήπως τὴν ἀρχὴν τῆς μερίμνης ἀπὸ σοῦ λαβόντες οἱ δαίμονες, ταύτην ἀκονῶντες ἐπὶ πλεῖον ἐποξύνωσι, σκιάζοντές σοι τοῦτον ἐν τῇ τῶν ψαλμῶν ὑμνῳδίᾳ, καὶ ὑστεροῦντες ἐν Θεῷ τῆς κατὰ Θεὸν μερίμνης, ἵνα μερίμνῃ μέριμναν ἀντικρούσαντες αἰχμαλώτους ἡμᾶς τῶν κρειττόνων ἀπαγάγωσιν, εἰς τὸ μὴ λογίζεσθαι τὸ, « Ἐπίῤῥιψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου. » Ἴσασι γὰρ, ὡς ἐκ τῆς περιττῆς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ φροντίδος, ὅτι καὶ λύπας ἐντορνεύουσιν ὑποταράττοντες τὸ ἡγεμονικόν. Ἔτι δὲ καὶ μέμψεις βραδύτητος ὑφάπτουσιν, ὡς ὑπαμελήσαντος τοῦ ἀδελφοῦ περὶ τῆς διακονίας σπουδὴν, ὅπως ὁ πολυμέριμνος πόθος ἴσως καὶ εἰς μῖσος ἐκτραπῇ. Ἔθος δὲ ἐν ταῖς περὶ τὸν ἀπόδημον μερίμναις καὶ τοῦτο ποιεῖν τοῖς δαίμοσιν, ἐν ᾗ ἴσωσιν αὐτὸν παραγενόμενον ἡμέρᾳ κατόναρ τοῦτον ἐσοπτρίζειν, ἵνα ὡς ἐκ τοῦ ἀποβάντος ἐνυπνίου ποιήσωσιν ἡμᾶς ἐν καιρῷ τῶν ἀποδήμων τοὺς προφήτας τῶν ἐνυπνίων καὶ πάλιν προσδέχεσθαι, οὓς ἀποστρέφεσθαι δεῖ μᾶλλον καὶ σφόδρα ἐκτρέπεσθαι, μήπως ἐκ τούτων καὶ εἰς ἕτερα τὴν ψυχὴν ἀποπλανήσωσιν.

CAPUT XXX.

Accidit aliquando, ut enitamur puram effundere orationem, et forte nequimus; et e diverso contingit nonnunquam, ut, nobis non enitentibus, anima puræ incumbat orationi: quia primum quidem nostræ est infirmitatis, istud autem supernæ gratiæ advocantis nos, ut ad animæ puritatem redeamus, simul vero, et per utrumque nos edocentis, non nobismetipsis attribuere, quod puri oremus, verum agnoscere donatorem; quod enim aliquid precemur, ut oportet, nescimus [31]. Quando igitur orationem conamur purificare, et non possumus, sed tenebris offusi sumus, tunc, lacrymis genas irrigantes, Deum supplices rogemus, ut tenebrosa belli **445** nox dissolvatur, animæque fulgor illustretur. Quando, causa ministerii, frater convictor peregre discesserit, juxta votorum consuetudinem, ejus renova memoriam, at præter modum ne ipsum imagineris, ne forte initium sollicitudinis dæmones a te sumentes, illud acuendo multo reddant acutius, eum tibi adumbrantes in psalmorum decantatione, inque divinis ipsis officiis cura orbantes, quæ secundum Deum est: ut, cura curam repellentes, nos a rebus melioribus abducant captivos, et non cogitemus de illo dicto: « Jacta super Dominum curam tuam [32]. » Norunt quippe, ex cura etiam circa fratrem superflua, ducem rationis mentem subturbando, afflictiones insculpere; prætetea vero, et querelas tarditatis subaccendunt, quasi fratre subnegligenter agente circa ministerii studium, ut desiderium valde sollicitum forsitan in odium quoque convertatur. In sollicitudinibus autem, quæ circa peregre agentem habentur, mos est dæmonibus, et illud facere: in die qua sciunt ipsum adfuturum, per somnium velut in speculo eum exhibere solent, ut ex insomnio quod successit, faciant quod tempore peregre proficiscentium rursus exspectemus prophetas, seu interpretes somniorum, quos potius aversari oportet, multumque ab iis averti, ne forte ex istis in aliis quoque decipiant animam.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Προΐσασι γὰρ οὗτοι μὲν οὐδὲν, ἃ δὲ βλέπουσι γινόμενα, ταῦτα μηνύουσι, καὶ φαντάζουσι· πολλάκις γοῦν καθ' ἡσυχίαν ὄντων ἡμῶν, θεασάμενοι πρὸς ἡμᾶς ἀδελφὸν ἐρχόμενον, διὰ τῶν λογισμῶν προεσήμαναν, οἷς οὐ χρὴ πιστεύειν, κἂν λέγειν τ' ἀληθῆ νομίζωσι· διὰ γὰρ τῆς δῆθεν ἀληθείας τὸ ψεῦδος παρεισφέρουσιν, ἵνα ἐκ τοῦ κατὰ μέρος ταῖς ἔμπροσθεν ὁδοῖς τοὺς βρόχους ὑπογράφωσιν. Ὥσπερ ἀνέργαστος χρυσὸς, ἐν χωνευτηρίῳ βαλλόμενος, καθαρώτερος γίνεται, οὕτω καὶ νέηλυς μοναχὸς, ἐν κοινοβίῳ τὰ ἤθη ἀναχωνευόμενος, φαιδρὸς ταῖς καρτερίαις ἀποκαθίσταται· διὰ γὰρ τῆς ἐπιταγῆς τῶν ἀδελφῶν τὴν ὑπακοὴν μανθάνειν κατεργάζεται· διὰ δὲ τοῦ ἐπιπλήττοντος ἑτοιμάζεται τὴν φύσιν μακρο-

CAPUT XXXI.

Verum ipsi quidem fratres nihil præsciunt, quæ autem vident fieri, ipsa annuntiant, et imaginantur: sæpius igitur, cum **446** nos in placida quiete resideamus, conspicati fratrem ad nos venientem per cogitata prænuntiarunt, quibus non oportet credere, quamvis dicere vera putent, quia per eam videlicet veritatem mendacium subinferunt, ut ex particulari quopiam viis, quæ sunt ante nos, laqueos quasi delineent. Quemadmodum aurum in vase parvulo argillaceo, in quo metalla funduntur et liquefiunt, projectum, evadit purius; ita et novellus monachus in cœnobio quasi metallum, positus ad expurgandos mores, tolerantiis præfulgidus redditur; per mandatum enim fratrum

[31] Rom. VIII, 26. [32] Psal. LIV, 23.

disciplinam obedientiæ perficit, per affligentem autem suam præparat naturam ad longanimitatem habendam; quando ergo gaudio suscipiat contumelias, tenuitateque demissionem animi amplexetur, superior oppositis effectus passionibus, tunc virtutibus coruscare contendit, gratia ipsi amplius vires concedente, et copiosius. Sicut qui in radices terræ descendunt aurum refodiunt: ita, qui in aureolam humilitatem descendunt, virtutes reportant. Tunc intellectus præsentit requiem, quando passionum recidens causas circa contemplationem sit occupatus, ante vero illarum incisionem, contrariorum pugnæ infirme accedens, laborem persentit, ac ærumnas.

A

CAPUT XXXII.

B

Senes libenter amplexantur solitarium gradatim comparatum recessum; si modo quis, cum in cœnobio virtutes perfecerit, eo usque pervenit; et quidem seipsum probet an possit in recessu proficere, sin vero, haud **447** valens, virtute frustretur, reflectat iter ad cœnobium, ne forsitan, cum cogitationum machinationibus occurrere non possit, excidat mente. Quemadmodum viduæ lugentis solatium sunt filii, sic et animæ, quæ deliqüerit, consolatio, labores sunt, qui desperationem cogitationum dissipant, et pœnitentiæ fiduciam superseminant, et misericordias Christi publicant, ac divulgant, patrataque peccata proscribunt. Non solum ergo debemus quasi ex consuetudine laboribus incumbere operando, verum et prudenti gratiarum actionis animo, ne hocce sapientiæ studio anima nuda comperiatur; si namque in unaquaque actione bene novimus eum, qui laborum fines elargitur, gratiarum actione obsignemus. Sicut panem ab infante catulus eripere insidiatur, ita prudentiam a corde cogitatio mala: ne igitur juveniliter sapiamus, contrariorum operum utentes malitia, ut iis in direptionem animam non prodamus. Quemadmodum stellarum chorea facem gestans, splendidum reddit cœlum, ita sermonum veritas quasi lampadem tenens nitidum efficit hominem. Unum igitur veritatis in lingua portemus modum, quia Dominus inhabitare facit unius moris in domo [83]. Quemadmodum vehementia assilientia fulgura tonitru præsignant, sic et plena justaque accedentia dicta, fidem prænuntiant. Fideles igitur veritati esse studeamus, ut ad virtutum metropolim charitatem progrediamur. Sicut sol auri in modum splendentibus radiis toti arridet terrarum orbi, ita rutilantibus actionibus veritas omni animæ perlætatur et congratulatur; quam si obtinuerimus, passiones **448** exstinximus, et ad cœlos usque illuximus. Omnem subibis laborem, donec sanctam compares charitatem; quia, absente ista, nihil præsentium prodest: etenim ira ferocit, et asperantur mores,

C

D

[83] Psal. LXVII, 7.

θυμίαν ἔχειν. Ὅταν οὖν χαρᾷ τὰς ὕβρεις καταδέχηται, καὶ εὐτελείᾳ τὴν ταπείνωσιν ἀσπάζηται, ἀνώτερος τῶν ἄντικρυς παθῶν γενόμενος, ἐπέκεινα στίλβειν ταῖς ἀρεταῖς ἐπαγωνίζεται, τῆς χάριτος αὐτῷ ἐπὶ πλεῖον τὴν δύναμιν δωρουμένης. Ὥσπερ οἱ τὰς ῥίζας τῆς γῆς κατιόντες τὸν χρυσὸν ἀνορύττουσιν, οὕτως οἱ εἰς τὴν χρυσῖτιν ταπείνωσιν καταβαίνοντες ἀρετὰς ἀναφέρουσι. Τότε ὁ νοῦς ἀναπαύσεως αἰσθάνεται, ὁπότε τὰς τῶν παθῶν αἰτίας ἀποτεμὼν, περὶ θεωρίαν ἠσχόληται, πρὶν δὲ τῆς τούτων κοπῆς, κόπου, καὶ ταλαιπωρίας ἐπαισθάνεται, τῇ τῶν ἐναντίων μάχῃ ἀσθενῶς προσερχόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Βαθμῷ τὴν ἀναχώρησιν γινομένην οἱ γέροντες ἄγαν ἀποδέχονται, εἴπερ τις τὰς ἐν κοινοβίῳ τελέσας ἀρετὰς εἰς τοῦτο παρελήλυθε· καὶ εἰ μὲν δύναιτο ἐν τῇ ἀναχωρήσει προκόπτειν, ἑαυτὸν δοκιμαζέτω. Εἰ δὲ ἀδυνάτως ἔχων τῆς ἀρετῆς ἐλαττοῦται, εἰς τὸ κοινόβιον ἀνακαμπτέτω, μήπως ταῖς μηχαναῖς τῶν λογισμῶν μὴ δυνηθεὶς ἀπαντῆσαι, τῶν φρενῶν ἀποπέσῃ. Ὥσπερ χήρας πενθούσης παραμύθιον οἱ υἱοὶ, οὕτω καὶ ψυχῆς πταισάσης παρηγορία πόνοι, οἵτινες τὴν ἀπόγνωσιν τῶν λογισμῶν σκορπίζουσι, καὶ τὴν πίστιν τῆς μετανοίας κατασπείρουσι, καὶ τὰ ἐλέη Χριστοῦ ἀνακηρύττουσι, καὶ τὰ πραχθέντα ἁμαρτήματα ἀποκηρύττουσιν. Οὐκ ὀφείλομεν οὖν ὡς ἐκ συνηθείας μόνον τοὺς πόνους ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐν συνέσει εὐχαριστίας, ἵνα μὴ γυμνὴ τῆς τοιαύτης φιλοσοφίας ἡ ψυχὴ εὑρίσκοιτο· ἐὰν γὰρ ἐφ' ἑκάστῃ πράξει σύνισμεν τὸν διδόντα τὰ τέλη τῶν πόνων, εὐχαριστίᾳ σφραγίζωμεν Ὥσπερ ἄρτον ἀπὸ βρέφους ἐνεδρεύει σκύλαξ ἐξαρπάσαι, οὕτω σύνεσιν ἀπὸ καρδίας λογισμὸς πονηρός. Μὴ οὖν ἐννεάζωμεν τῶν ἐναντίων ἔργων τῇ κακίᾳ χρώμενοι, ἵνα μὴ εἰς διαρπαγὴν τούτοις τὴν ψυχὴν προεκδώσωμεν. Ὥσπερ ἡ τῶν ἀστέρων χορεία δᾳδουχοῦσα φαιδρύνει τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἡ τῶν ῥημάτων ἀλήθεια λαμπαδουχοῦσα φαιδρύνει τὸν ἄνθρωπον. Ἕνα οὖν τῆς ἀληθείας τρόπον ἐπὶ γλώττης βαστάζωμεν, ὅτι Κύριος κατοικίζει μονοτρόπους ἐν οἴκῳ. Ὥσπερ ἀστραπαὶ σφοδραὶ προσπηδῶσαι, προμηνύουσι βροντὴν, οὕτω καὶ ῥήσεις ἀκριβεῖς προσιοῦσαι, προσημαίνουσι πίστιν. Πιστοὶ οὖν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ σπουδάσωμεν, ἵνα καὶ εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν ἀρετῶν τὴν ἀγάπην προκόψωμεν. Ὡς ἥλιος ταῖς χρυσαυγέσιν ἀκτῖσιν ἁπάσῃ προσμειδιᾷ τῇ γῇ, οὕτως ἀγάπη ταῖς φωταυγέσι πράξεσιν ἁπάσῃ προσχαίρει ψυχῇ· ἥνπερ ἐὰν κατάσχωμεν, τὰ πάθη ἐσβέσαμεν, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἐλάμψαμεν. Ἅπαντα πόνον ποιήσεις ἕως τῆς ὁσίας ἀγάπης ἐπιτεύξῃ, ὅτι, ταύτης ἀπούσης, ὄφελος τῶν παρόντων οὐδέν. Καὶ γὰρ ὀργὴ ἀγριαίνεται, καὶ ἤθη χαλεπαίνεται, πόνοι ἀπονοούμενοι τῇ δόξῃ συμμίγνυνται. Διὰ ψυχῆς ταπείνωσιν Δαβὶδ μετὰ πένθους

ἐνήστευσε, καὶ ἡμεῖς διὰ νηστείας τὴν ψυχὴν ταπεινώσωμεν.

A et admiscentur gloriæ labores vesana quadam elati insolentia. Propter animæ demissionem David cum luctu jejunabat; nos quoque per jejunium animam humiliemus.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Ὁ τοῖς σωματικοῖς πόνοις τραχυτέρως ἀσκούμενος, μηδὲ ἐπαίνῳ ἐργαζέσθω, μήτε δόξῃ ἐπαιρέσθω· εἰ γὰρ ἐν τούτοις οἱ δαίμονες ὀφρυώσουσι τὴν ψυχὴν· καὶ τὴν τραχύτητα, καὶ τὴν ἄσκησιν τοῦ σώματος ἐνισχύσουσι τῇ δόξῃ, καὶ μειζόνων ἐφάπτεσθαι πόνων ἐφελκύσουσιν, ὡς ἵνα καὶ μειζόνως ἐπαίρηται· συλλαλοῦσι γὰρ ἔσωθεν διὰ τῶν λογισμῶν εἰσβάλλοντες ταῦτα, ὅτι Καθὼς ὁ δεῖνα ἀποσκλήρως ἀσκήσας, καὶ ὁ δεῖνα μεγάλως ὠνομάσθη, καὶ θανὼν ἔτι λαλεῖται, οὕτω καὶ αὐτὸς εἰς ἀκρότατον ἐπασκήσεως ἀνάβηθι ὕψος, ἵνα δόξαν σαυτῷ περιποιήσῃ, καὶ μέγα σου τὸ ὄνομα ἐξέλθῃ, ἐπὶ τῷ καὶ μετὰ θάνατον ὑπερβαλλόντως λαλεῖσθαι. Διὰ δὴ τῶν οὕτως ἀπατηθέντων, οὐ μόνον τοῖς σωματικοῖς σου πολεμοῦσι πόνοις, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον εἰς συμμαχίαν καλοῦσιν, ὅτι δι' αὐτῶν ἐν τοῖς χαλεπωτέροις ψαύουσι τὴν ψυχήν, καὶ γὰρ ἐνθρονίζουσιν αὐτὸν, καὶ εἰς τὸν διδασκαλικὸν ἐξυψοῦσι λόγον, ἵνα ὡς ἐκ τούτου τὰ πρῶτα τῶν μεγαλοπόνων τε καὶ γνωστικῶν ἔχειν εὐφημισθῇ. Ζηλοῦν δὲ καὶ φθονεῖν εἰσβάλλουσι τοῖς ἐπὶ κατορθώμασιν εὐφημουμένοις, καὶ ὧν θαυμαστὴ μᾶλλον ἡ πρᾶξις, καὶ γνῶσις γειτνιᾷ. Ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ τὴν πύρωσιν ἀποκοιμίζουσι δολερῶς τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς ἐκ τῶν ἐντὸς ἐκτοπίζοντες, ὡς ἵνα νομισθῇ τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας τῇ κληρουχίᾳ νενικηκέναι, καὶ κατὰ τὴν λαμπρότητα τῶν ἁγίων τὴν καρδίαν ἡγνικέναι, καὶ εἰς τὴν τῆς ἁγιωσύνης ἁψῖδα ἀναβεβηκέναι. Περὶ δὲ ὧν τε, καὶ ὧν ἀπέσχετο βρωμάτων, καὶ συναπτῶν ἀσιτιῶν ἐπιψηφίζουσιν αὐτῷ τοὺς χρόνους ἐν οἷς ὀφείλει ὡς ἀριστεὺς ἐγκαυχᾶσθαι, καὶ τῆς ἀδελφότητος ὡς εὐτελοῦς κατεπαίρεσθαι· οὕτω δὲ ἐκδιηγεῖσθαι ποιοῦσιν αὐτὸν τοὺς ἀγῶνας ὡς ἐκ μόνης τῆς αὐτοῦ ἰσχύος κατορθωθέντας, ὅτι Ἐποίησα τάδε, καὶ ἤσκησα τοιῶσδε, καὶ ἐκακουχήθην, ἀποστομοῦντες ἔτι τοῦτο λέγειν, Οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ ἐν ἐμοὶ βοήθεια. Θεὸν γὰρ βοηθὸν ἐφ' οἷς μεγαλαυχεῖν αὐτὸν ποιοῦσιν ὁμολογεῖν οὐκ ἐῶσιν, ἵνα ὡς ἐξ οἰκείας δῆθεν ἰσχύος τὸ πᾶν τῶν ἀγώνων τελέσας, τοὺς ἐπαίνους τῶν ἄθλων ὁλοκλήρως ἀπαιτοίη, ὅπως καὶ εἰς τὸν τῆς βλασφημίας βυθὸν ποντωθείη, αὐτοβόηθον ἑαυτὸν ἀνεπαισθήτως παρεμφαίνων.

CAPUT XXXIII.

Qui corporalibus laboribus asperius exercetur, nec propter laudem operetur, nec ob gloriam efferatur. Si enim in his dæmones animam grandi tumere faciant supercilio, tum asperitatem, tum corporis exercitationem gloria corroborabunt; imo ad majores suscipiendos attrahent labores, ut majorem etiam in modum superbiat; colloquuntur namque interius per cogitationes talia immittentes; quod nimirum, sicut talis ac talis, qui duriter sese B exercuit, magnifice decantatus est, et mortuus etiam celebratur, sic et tu ipse ad summam exercitationem ascende, ut tibimet gloriam acquiras, magnumque de te nomen divulgetur, dum etiam post mortem supra modum celebraberis. Per has equidem deceptas cogitationes, non solum tuos oppugnant labores, verum etiam in adjutorium advocant, quia per ipsos in molestioribus animam tangunt: ipsum enim in throno collocant, adque magistralem extollunt sermonem, ut bene ominetur, velut ille, qui ob hoc primas obtinet partes eorum, qui summopere laboriosi, cognoscendique sunt præditi facultate. Quin eidem immittunt æmulari, **449** suadentes, ac invidere iis qui propter facinora recte patrata faustis votis et acclamationi- C bus excipiuntur, iisque quorum actio mirabilior est et vicina, ac similis sapientia. Quandoque etiam contingit ut carnis ardorem fraudulenter consopiant, ex interioribus impuras submovent cogitationes, ut putet quis corporis aspera tractatione se jam spiritum scortationis devicisse, juxtaque sanctorum fulgorem cor expiatum reddidisse, et usque ad sanctitatis fastigium accendisse. De cibis autem, quibus abstinuit, assiduisque jejuniis suo confirmant annos suffragio, de quibus debet, velut is qui præstantissime sese gessit, gloriari, et adversus fraternitatem uti vilem efferri; taliter autem ipsum enarrare faciunt certamina, ac si ex sola sui prospere perfecta essent virtute: nimirum talia ego patravi, talique exercitatione sum usus, ac tali D modo meipsum male tractavi; os etiam occludentes, ne hoc dicat, videlicet non ego solum, sed auxilium, quod in me erat; non enim ei permittunt, in his Deum auxiliatorem fateri, in quibus faciunt ipsum grandia jactitare, perinde ac si tota certamina ex propria complesset virtute, præmiorum laudes totas inde reposcat, utque ad fundum blasphemiæ submergatur, sese sibi ex seipso auxiliatorem stolide ostentans.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Οὕτω τοιγαροῦν τῆς καρδίας διὰ τῆς τῶν λογισμῶν δόξης ἐνηχουμένης, καὶ μὴ ἀντιταττομένης, οὐκ ἐκτὸς ἔσται τῆς ἐν ἀποκρύφῳ τῶν φρενῶν παραπληξίας, τοῦ ἡγεμόνος φρενῶν ἐκτιναχθῆναι κινδυνεύοντος, ἢ δι' ὀνειράτων πιστουμένων, ἢ ἐν ἀγρυπνίαις μεταμορφουμένων, ἢ ἐν μετασχηματισμῷ

CAPUT XXXIV.

Quapropter, corde tali modo per gloriæ cogitationes educto et non repugnante, non extra occultam mentis erit vesaniam, intellectus duce excuti periclitante, aut per fidem facientia somnia, aut in vigilias transformata, aut in transfiguratione **450** lucis conspecta. Ipse namque Satanas in angelum lucis

transfiguratur ad nostram deceptionem [84], forte A gratias daturum demonstrans, ut ita cadens adores, aut tibi, te, ut alterum Eliam a se assumendum annuntians, aut sanctificare promittens: quorum quidam fidem suscipientes, circa veritatem aberrarunt et dementes evaserunt. Tu igitur, o sanctæ Trinitatis precator, sciens ista, quæ studiose elucubras, omni custodia tuum cor observa, ne forte laboribus tantum externis attendens, internis dolose illaqueeris. Itaque, o fili, mei ad te dicti sunt sermones; tu vero mea verba in tuo corde servato; memento Christi te custodientis, nec obliviscaris adorandæ et consubstantialis Trinitatis, cui gloria in sæcula. Amen.

φωτὸς ὀπτανομένων. Αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτὸς πρὸς ἀπάτην ἡμετέραν, ἴσως χαρίσματα δώσειν ἐνδεικνύμενος, ὡς ἵνα πεσὼν προσκυνήσῃς, ἢ ἀναλαμβάνειν ὡς ἄλλον Ἠλίαν εὐαγγελιζόμενος, ἢ ἁγιάζειν ὑπισχνούμενος, ὧν τινες τὴν πίστιν δεξάμενοι περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, καὶ φρενοβλαβεῖς ἐγενήθησαν. Σὺ οὖν, ὦ τῆς ἁγίας Τριάδος ἱκέτα, εἰδὼς ταῦτα ἐν οἷς φιλοπονεῖς, πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν, μήπως τοῖς ἔξωθεν μόνον πόνοις προσέχων, τοῖς ἔσωθεν δολερῶς βροχισθῇς. Οἱ ἐμοὶ οὖν λόγοι, ὦ τέκνον, εἴρηνται πρὸς σὲ, τὰ δὲ ῥήματά μου τηρείτω σὴ καρδία· μέμνησο Χριστοῦ τοῦ φυλάσσοντός σε, καὶ μὴ ἐπιλάθῃ τῆς προσκυνητῆς καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, ἧ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[84] II Cor. XI, 14.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΛΟΓΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΤΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΑΝΤΙΖΥΓΟΥΣ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ΚΑΚΙΑΣ.

EJUSDEM AD EUMDEM

TRACTATUS

DE VITIIS QUÆ OPPOSITA SUNT VIRTUTIBUS.

451 CAPUT I.

Necessarium arbitror vitia quoque virtutibus B opposita breviter tuæ subjicere industriæ, et quidem cum hucusque excoluissemus mentem, spinas cogitationum ex insititia terra rejecimus: non ex operibus autem, quæ fecimus nos ad istud pervenimus [85], verum formam habentes sanorum verborum, quæ a Patribus audivimus, quorumdam etiam actionum conscii facti sumus. Totum autem gratia desursum, quæ adhuc peccatoribus submonstrat insidias eorum qui mentes decipiunt, quæque securos efficit ac dicit. «Quid habes quod non accepisti [86]?» ut mediante acceptione, datori gratias agamus, quia non nobis ipsimet attribuimus ullam gloriæ jactantiam, donationem inficiantes; ideoque C dicit [87]: «Si vero accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?» Jam (inquit [88]) divites evasistis, qui operibus pauperes estis, jam, qui doceri incepistis, saturati estis; quorum deceptio nuper ad me transiit, tum per discursum, quem fœnori accepi, operum obtendendo paupertatem, tum etiam per consilium, quo admonui [89], disciplinæ doctrinam

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι καὶ τὰς ἀντιζύγους τῶν ἀρετῶν κακίας δι' ἐπιτόμου ὑποτάξαι τῇ σῇ φιλοπονίᾳ· ἕως μὲν ὧδε τὴν διάνοιαν ἀροτριάσαντες, τὰς τῶν λογισμῶν ἀκάνθας ἐκ τῆς σπορίμου χώρας ἀνεβάλομεν· οὐκ ἐξ ἔργων δὲ, ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς εἰς τοῦτο παρεφθάσαμεν, ἀλλ' ὑποτύπωσιν ἔχοντες ὑγιαινόντων λόγων, ὧν ἠκούσαμεν, παρὰ τῶν Πατέρων, καί τινων τῶν πράξεων συνίστορες γεγενήμεθα. Τὸ δὲ πᾶν ἡ χάρις ἄνωθεν, ἡ καὶ τοῖς ἁμαρτωλοῖς ὑποδεικνύουσα τὰς τῶν φρεναπατῶν ἐπιβουλὰς, ἡ καὶ ἀσφαλιζομένη, καὶ λέγουσα· «Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;» ἵνα διὰ τοῦ λαβεῖν εὐχαριστῶμεν τῷ δεδωκότι, ὅτι μὴ ἑαυτοῖς ἀποδιδόαμεν καύχημά τι δόξης, τὴν δόσιν ἀρνούμενοι. διόπερ φησὶν, «Εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾷ, ὡς μὴ λαβών;» — «Ἤδη, φησὶν, ἐπλουτήσατε» οἱ τοῖς ἔργοις πενόμενοι, ἤδη οἱ τοῦ διδάσκεσθαι ἀρξάμενοι, ἐκορέσθητε, ὧνπερ ἀρτίως ἡ πλάνη μεταβέβηκεν εἰς ἐμέ· δι' ἧς μὲν δεδάνεισμαι λογιστείας, τὴν τῶν ἔργων πενίαν παρακαλύπτων, δι' ἧς δὲ παρῄνεσα γνώμης τὴν τοῦ διδάσκεσθαι μαθητείαν ἀντιπεριτρέπων. Ἀλλ' ὅμως

[85] Tit. III, 5; II Tim. I, 9. [86] I Cor. IV, 7. [87] ibid. [88] ibid. 8. [89] I Tim. VI, 18.

εἴ τις κεκράτηται παρ' ὑμῶν συγγνώμη, κἀμοὶ ταύτην ἀπονείματε, ἵνα καὶ τὰς ἀντιζύγους τῶν ἀρετῶν κακίας δι' ἐπιτόμου ὑποτάξωμεν σημαίνοντες· τί μέν ἐστι γαστριμαργία, καθ' ἧς ἐγκράτεια· τί δὲ πορνεία, καὶ σωφροσύνη· φιλαργυρία δὲ τί, καὶ ἀκτημοσύνη· λύπη, καθ' ἧς ἡ χαρά· ὀργὴ δὲ τί, καὶ μακροθυμία· καὶ ἀκηδία, καὶ ὑπομονή· τί δὲ κενοδοξία, καὶ ἀκενοδοξία, φθόνος, καὶ ἀφθονία, ὑπερηφανία, καὶ ταπείνωσις· ταῦτα ἀντίζυγα, καὶ ἀντίπαλα, καὶ ἀντίθετα ἀλλήλων ὄντα, δι' ἐπιτόμου οὕτως ὑπετάξαμεν.

A obvertendo. Attamen si quæ apud vos venia obtinuit, illam quoque 452 impertiamini mihi, ut opposita virtutibus vitia significantes breviter subjiciamus. Quid nimirum sit gulæ ingluvies, adversus quam insurgit sobrietas; quid vero impudicitia, seu scortatio, et quid continentia; avaritia quid, et quid inopia; quid tristitia, adversum quam est gaudium; iracundia quid, et quid longanimitas; quid acedia, seu pigritia, et quid tolerantia laborum; vana gloria quid, et quid non vana gloria; quid invidia, et non invidia; superbia tandem quid, quidque humilitas; cumque ista sibiipsis contraria, et opposita sint, ita subjecimus per compendium.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἔστιν οὖν γαστριμαργία, πορνείας μήτηρ, τροφὸς λογισμῶν, νηστείας ἀτονία, ἀσκήσεως φίμωτρον, B στοχασμοῦ φόβητρον, ἐξεικονισμὸς βρωμάτων, σκιαγράφος ἀρτυμάτων, ἀνειμένος πῶλος, ἀχαλίνωτος μανία, δοχεῖον νόσου, ὑγείας φθόνος, φραγμὸς αὐρίγγων, στεναγμὸς ἐντέρων, ὕβρεων πέρας, πορνείας σύμμιστος, διανοίας ῥύπος, σώματος ἀσθένεια, φορτικὸς ὕπνος, ἀμειδὴς θάνατος. Ἐγκράτεια, γαστρὸς χαλινὸς, ἀπληστείας δὲ μάστιξ, συμμετρίας δὲ σταθμὸς, ἀδηφαγίας δὲ κημὸς, ἀναπαύσεως ἀποταγὴ, σκληρουχίας συνταγὴ, λογισμῶν δαμαστήριον ἀγρυπνίας ὄμμα, πυρώσεως ῥύσις, σώματος παιδαγωγὸς, πόνων πύργος, καὶ τρόπων τεῖχος, ἠθῶν καταστολὴ, καὶ παθῶν ἀναστολὴ, νέκρωσις μελῶν, ἀναβίωσις ψυχῶν, ἀναστάσεως μίμημα, ἁγιασμοῦ πολίτευμα. Πορνεία, λαιμαργίας κύημα, προμαλακτὴρ καρδίας, C πυρώσεως κάμινος, νυμφαγωγὸς εἰδώλων, ἀσυγγενὴς πρᾶξις, σκιαζομένη μορφὴ, φανταζομένη συμπλοκὴ, ἐνυπνίων κλίνη, ἀναίσθητος συνουσία, ὀφθαλμῶν δόλος, βλέμματος ἀναίδεια, εὐχῆς ἐντροπὴ, καρδίας αἰσχύνη, ἀγνωσίας ὁδηγός. Σωφροσύνη, ἀληθείας στολὴ, ἀσελγείας πέλυξ, ὀφθαλμῶν ἡνίοχος, ἐπίσκοπος λογισμῶν, ἐννοίας περιτομὴ, ἀκολασίας δὲ ἐκτομὴ, φύσεως ἀντίφυτος, καὶ πυρώσεως ἀντίθετος, ἔργων ἐπεργὸς, καὶ ἐγκρατείας συνεργὸς, καρδίας λαμπτὴρ, εὐχῆς γνώμων.

CAPUT II.

Est igitur cupiditas explendi ventris, seu gula, fornicationis mater, nutrix cogitationum, jejunii remissio, exercitationis monasticæ frenum, petitionis scopi terriculamentum, eduliorum effictio, inanis condimentorum imaginatrix, pullus dissolutus, effrenis insania, receptaculum morbi, sanitatis invidia, fistularum gutturis obstructio, viscerum suspirium, contumeliarum scopus, impudicitiæ conciliatrix, intellectus sordes, corporis imbecillitas, somnus aggravans, mors tristifica. Sobrietas est frenum ventris, inexplebilitatis flagellum, proportionis statera, voracitatis camus, recreationis renuntiatio, durioris vitæ ordinatio, cogitationum subactio, oculus vigiliæ, venereæ inflammationis liberatio, corporis pædagogus, laborum turris, ingenii murus, morum repressio, passionum cohibitio, membrorum mortificatio, animarum ad vitam revocatio, imitatio resurrectionis, sanctificationis institutum. Impudicitia 453 est voracitatis fetus, præmollitrix cordis, inflammationis caminus, idolorum pronuba, actio non agnata, obumbrata forma, complexus imaginarius, insomniorum lectus, stolida consuetudo venerea : oculorum dolus, aspectus impudentia, orationis pudefactio, cordis opprobrium, ignorantiæ ductrix. Temperantia est veritatis stola, lasciviæ securis, oculorum auriga, intellectus inspectrix, cogitationum circumcisio, luxuriæ resectio, contra naturam plantata, inflammationi opposita, effectorum operum expolitrix, continentiæ cooperatrix, luminosa facula cordis, orationis stylus horas indicans.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

D

Φιλαργυρία εἰδώλων φειδωλεῖον, δήμου προφητεία, σφιγγίας ψῆφος, ἐναποθέτων λογιστεία, αἰχμαλωσίας πλοῦτος, ἀδικίας γένος, νοσημάτων πιότης, πολυετίας μάντις, φιλεργίας ἐπῳδὸς, ἀγρυπνίας σύμβουλος, γαστρὸς πενία, βρωμάτων εὐτέλεια, ἀκόρεστος μανία, πολυμέριμνος κακία. Ἀκτημοσύνη, φιλαργυρίας ἐκρίζωμα, ἀφιλαργυρίας δὲ ῥίζωμα, καρπὸς ἀγάπης, καὶ σταυρὸς ζωῆς, ἀνώδυνος βίος, ἀνεπίφθονος θησαυρὸς, ἀμέριμνος οὐρανὸς, ἀπερίσπαστος ἥλιος, ἀμέτρητος ὕλη, ἀκατάληπτος πλοῦτος, μερίμνης δρέπανον, Εὐαγγελίων πρᾶξις, ἄλυτος κόσμος, ὀξύδρομος ἀγωνιστής. Λύπη, ζημίας ἔνοικος, ἀποτυχίας συνόμιλος, ξενιτείας πρόδρομος, συγγενείας μνήμη, στενώσεως πάρεδρος, ἀκηδίας σύμφοιτος, παροξυσμοῦ ἔγκλημα, ὕβρεως ὑπόμνημα, καὶ ψυχῆς σκότισμα, ἠθῶν κατήφεια, φρονήσεως μέθη, ὑπνω-

CAPUT III.

Avaritia est idolorum parva parcimonia, populi vaticinatio, strictiore manu sumptuum faciendorum calculus, reponendorum computatio, captivitatis divitiæ, genus injustitiæ, morborum pinguedo, multorum annorum divinatrix, sedulitatis incantatrix, vigiliæ consultrix, ventris paupertas, ciborum vilitas, insatiabilis vesania, iniquitas plurimis incessa curis. Paupertas est avaritiæ exstirpatio, radix aversionis a pecunia, charitatis fructus, crux vitæ, vita sine molestia, thesaurus minime invidendus, cœlum absque sollicitudine, sol, qui non potest circumvelli, immensa materies, divitiæ incomprehensibiles, curæ falx, Evangeliorum operatio, ornatus indissolubilis, certator velociter currens. Tristitia est incola detrimenti, infelicitatis conversatrix, peregrinationis præcursor, cognationis me-

moria, angustiæ assecla, pigritiæ socia, irritationis A vitium, injuriæ monimentum, animæ, **454** tenebrarum offusio, affectuum mœstus pudor, prudentiæ ebrietas, antidotum, seu medicamentum soporiferum, formæ nebula, vermis carnis, cogitationum dolor, vinculum captivitatis. Gaudium est exitium tristitiæ, gratiarum actio ob calamitates, orationum visio, lætitia ob labores, hilaritas beneficentiæ, renuntiationis mundo quasi insitus surculus, hospitalitatis receptaculum, spei confugium, exercentium sese nutrimentum, lugentium exhortatio, lacrymarum consolatio, afflictionis auxilium, charitatis suffragatrix, consors longanimitatis. Ira est direptio prudentiæ, status destructio, naturæ confusio, forma efferata, caminus cordis, eructata flamma, excandescentis animi lex, injuriarum odium, ferarum mater, silens B pugna, orationis impedimentum. Longanimitas est armatura prudentiæ, tribunal iracundiæ, cordis medicina; commonitio animos tollentium, ac ferocientium, serenitas turbatorum, portus carens procellis, mœrore afficientibus beneficentia, benignitas erga omnes, benedicit ei, a quo infamatur, contumeliis proscissa exsultat, solatium exsistentium in angustiis, sperantium speculum, præmium malis affectorum.

τικὸν ἀντίδοτον, μορφῆς νέφος, σαρκὸς σκώληξ, λογισμῶν λύπη, αἰχμαλωσίας δῆμος. Χαρὰ, λύπης ὄλεθρος, καὶ συμφορῶν εὐχαριστία, εὐχῶν ὀπτασία, καὶ πόνων εὐφρασία, εὐποιΐας ἱλαρότης, ἀποταγῆς ἔνθεμα, φιλοξενίας δοχεῖον, ἐλπίζων καταφυγὴ, ἀσκούντων τροφὴ, πενθούντων παραίνεσις, δακρύων παρηγορία, θλίψεως ἀντίληψις, ἀγάπης ἔμψηφος, καὶ μακροθυμίας σύμψηφος. Ὀργὴ, φρονήσεως διαρπαγὴ, καταστάσεως ἀνασκευὴ, φύσεως σύγχυσις, ἠγριωμένη μορφὴ, κάμινος καρδίας, ἐρευγομένη φλὸξ, θυμοῦ νόμος, ὕβρεων μῆνις, μήτηρ θηρίων, σιωπῶσα μάχη, εὐχῆς σκῦλον. Μακροθυμία, φρονήσεως ὅπλον, ὀργῆς δικαστήριον καρδίας, ἰατρεῖον, θρασυνομένων νουθεσία, ταρασσομένων γαλήνη, ἀχείμαστος λιμὴν, λυποῦσιν εὐποιΐα, πρὸς πάντας ἠπιότης, βλασφημουμένη εὐλογεῖ, ὑβριζομένη ἀγάλλεται, στενουμένων παραμύθιον, ἐλπιζομένων ἔσοπτρον, κακουχουμένων βραβεῖον.

CAPUT IV.

Desidia, sive acedia, est amor aereus, gressuum circumductrix, odium sedulitatis, pugna quietis, psalmorum decantationis procella, fundendæ orationis piger motus, exercitationis relaxatio, dormitatio C intempestiva, somnus sese circumvertens, vesaniæ gravamen, odium cellæ, adversaria laborum, opposita tolerantiæ, meditationis frenum, Scripturarum inscitia, tristitiæ particeps, **455** horologium famis. Tolerantia laborum est acediæ recisio, cogitationum detruncatio, mortis sollicitudo, meditatio crucis, metus, velut clavis affixus, aurum percussum, ob pressuras legis repositorium, liber gratiarum actionis, lorica quietis, armatura laborum, honesta elaboratio fervida, virtutum subscriptio, et approbatio. Vana gloria est conversationis imaginatio, sedulitatis fastus, veritatis contraria, hæresum princeps, præsidentiæ appetentia, ultima in salutatione, laudum servitus, spiritus in multas conversus figuras, bellua mille armata dentibus, medium D vanæ gloriæ superbia, et invidia nectitur, quæ ad invicem sunt, et mutuum bellum gerunt, catena triplici vitiorum adnexa funiculo, passionum propinatio triplici constans veneno, triplex hæreticorum lingua. Non vana gloria, humilitatis est operatio, complacentiæ defectio, laudum despicientia, cognitionis contemplatio, mundo contraria, vigor, et integritas animæ sensuum, vilitatis placitum, laborum occultatrix, hostis celebritatis, delitescens thesaurus in corpore corruptibili. Invidia est indumentum superbiæ, humilitatis depositio, loquacitatis radix, tranquillitatis animi lippitudo, amicitiæ simulatio, confidentiæ fraus, charitatis hostis, celebratorum æmulatio, turbatio eorum, qui stabiles ac firmi sunt, bene ominantium cavillus, altercatio oculorum. Quis est adeo purus corde, qui non reprehendat seipsum pro transgressione divini præcepti, aut defectu, aut negligentia? Noster autem Christus sit ille, per quem facile iter pateat ad omne bonum opus voluntatis suæ. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἀκηδία, φιλία ἀερικὴ, βημάτων περιαγωγὸς, φιλεργίας μῖσος, ἡσυχίας μάχη, ψαλμῳδίας ζάλη, εὐχῆς ὄκνος, ἀσκήσεως χαύνωσις, ἄωρος νυσταγμὸς, περιστρεφόμενος ὕπνος, μανίας βάρος, κέλλης μῖσος, πόνων ἀντίπαλος, καρτερίας ἀντίζυγος, μελέτης κημοτρον, Γραφῶν ἀμαθία, λύπης μέτοχος, ὡρολόγιον πείνης. Ὑπομονὴ, ἀκηδίας διακοπὴ, λογισμῶν κατακοπὴ, θανάτου μέριμνα, σταυροῦ μελέτη, καθηλωμένος φόβος, τυπτόμενος χρυσὸς, θλίψεων νομοθήκη, βίβλος εὐχαριστίας, θώραξ ἡσυχίας, πόνων ὅπλον, ἀναζέουσα καλλιπονία, ἀρετῶν ὑπογραφή. Κενοδοξία, συντυχίας φαντασία, σχημάτισμα φιλοπονίας, ἀληθείας ἐναντία, αἱρέσεων ἀρχηγέτις, ὄρεξις προεδρίας, ἐσχάτη προσηγορίας, ἐπαίνων δουλεία, πολυσχημάτιστον πνεῦμα, μυριόδοντον θηρίον, κενοδοξίας μέση ὑπερηφανία πέπλεκται καὶ φθόνῳ, ἐν ἀλλήλοις ὄντα, καὶ δι' ἀλλήλων πολεμοῦντα, ἡ τρίσυρος ἅλυσις τῶν κακῶν, τὸ τριφάρμακον κέρασμα τῶν παθῶν, ἡ τριττὴ γλῶττα τῶν αἱρετικῶν. Ἀκενοδοξία, ταπεινοφροσύνης ἐργασία, ἀρεσκείας ἀποστασία, ἐπαίνων ἀβλεψία, γνώσεως θεωρία, κόσμου ἐναντία, ψυχῆς εὐαισθησία, εὐτελείας δόγμα, πόνων κρυπτηρία, εὐφημίας πολεμία, ἐν φθαρτῷ σώματι ἀπόκρυφος θησαυρός. Φθόνος, ὑπερηφανίας ἔνδυμα, ταπεινοφροσύνης ἀπόδυμα, καταλαλιᾶς ῥίζα, εὐθυμίας ὀφθαλμία, φιλίας ὑπόκρισις, παῤῥησίας δόλος, ἀγάπης ἔχθρα, εὐδοκιμούντων ζῆλος, εὐσταθούντων τύρβη, εὐφημουμένων σκῶμμα, ὀφθαλμῶν ἀλλοίωμα. Τίς ἐστιν ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὁ μὴ λαμβανόμενος ἑαυτοῦ ἐπὶ ἐντολῆς Θεοῦ ἀθετήσει, ἢ ἐλλείψει, ἢ ἐν ἀμελείᾳ; Χριστὸς δὲ ἡμῶν ἔστω παντὶ ἔργῳ θελήματος αὐτοῦ εὔοδος. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΠΟΝΗΡΙΑΣ.

—

EJUSDEM

TRACTATUS DE OCTO SPIRITIBUS MALITIÆ.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ γαστριμαργίας.

A Ἀρχὴ καρποφορίας, ἄνθος, καὶ ἀρχὴ πρακτικῆς, ἐγκράτεια· ὁ κρατῶν γαστρὸς, ἐλαττοῖ πάθη, ἡττώμενος δὲ βρώμασιν αὔξει τὰς ἡδονάς. Ἀρχὴ ἐθνῶν Ἀμαλὴκ, καὶ ἀρχὴ παθῶν γαστριμαργία. Ὕλη πυρὸς ξύλα, ὕλη δὲ γαστρὸς βρώματα. Ξύλα πολλὰ μεγάλην ἐγείρει φλόγα, πλῆθος δὲ βρωμάτων τρέφει ἐπιθυμίαν. Φλὸξ ἀμαυροῦται ἐπιλειπούσης ὕλης, καὶ βρωμάτων ἔνδεια μαραίνει ἐπιθυμίαν. Ὁ κρατήσας σιαγόνος, ἀνεῖλεν ἀλλοφύλους, καὶ δεσμὰ χειρῶν αὐτοῦ διέσπασεν εὐχερῶς. Ἀναίρεσις σιαγόνος πηγὴν ἐγέννησεν ὕδατος, καὶ γαστριμαργία καταργηθεῖσα, θεωρίαν ἔτεκε πρακτικήν. Πάσσαλος σκηνῆς παρελθὼν, σιαγόνα ἀνεῖλε πολέμιον, καὶ λόγος B ἐγκρατείας ἐνέκρωσε πάθος. Ἐπιθυμία βρώσεως ἔτεκε παρακοὴν, καὶ γεῦσις ἡδεῖα ἐξέβαλε παραδείσου. Πολυτέλεια βρωμάτων τέρπει λαιμὸν, τρέφει δὲ σκώληκα ἀκολασίας ἀκοίμητον. Ἐνδεὴς γαστὴρ ἐν προσευχῇ ἀγρυπνεῖν παρασκευάζει, ἡ δὲ πεπληρωμένη ὕπνον ἐπάγει πολύν. Νηφάλιον φρόνημα ἐν ξηροτάτῃ διαίτῃ, ὑγρὸς δὲ βίος βαπτίζει νοῦν εἰς βυθόν. Νηστεύοντος προσευχὴ, νεοσσὸς ἀετοῦ ἀνιπτάμενος, ἡ δὲ τοῦ κραιπαλοῦντος βαρυνομένη τῷ κόρῳ, καθέλκεται· νηστεύοντος νοῦς, ἀστὴρ ἐν αἰθρίᾳ λαμπρὸς, ὁ δὲ τοῦ κραιπαλοῦντος ἐν σκοτομήνῃ καλύπτεται· ὁμίχλη καλύπτει ἡλιακὰς ἀκτῖνας, καὶ νοῦν σκοτίζει παχεῖα βρωμάτων ἀνάδοσις.

456 CAPUT I.

De gula, sive ingluvie.

Principium fructus afferendi est flos, et principium activæ vitæ est temperantia : qui ventri dominatur, passiones minuit, qui autem ab eduliis vincitur, auget voluptates. Principatus gentium, Amalec, et passionum principatus gula. Materies ignis, ligna; materies autem ventris, cibi. Ligna multa magnam excitant flammam, et multitudo escarum nutrit cupiditatem. Flamma exstinguitur deficiente materia, et ciborum penuria emarcescere facit cupiditatem. Qui maxillam obtinuit, alienigenas interfecit, facileque manuum suarum disrupit vincula. Interfectio maxillæ fontem aquæ produxit [60], et gulæ ingluvies interempta practicam peperit contemplationem. Clavus tabernaculi invadens maxillam, hostem peremit, et continentiæ sermo passionem reddidit emortuam. Edulii cupiditas inobedientiam peperit, et suavis degustatio expulit e paradiso. Ciborum sumptuositas delectat guttur, et insomnem nutrit intemperantiæ vermem. Venter indigens præparat ad vigilandum in oratione. Porro hic repletus plurimum inducit somnum. Sensus sobrius ac vigil in siccissimo consistit 457 victu; at laxa mollisque vita in profundum demergit mentem. Jejunantis oratio, pullus est aquilæ sursum volans, at quæ fit ab illo, qui crapulatus est, graviter depressa præ satietate, deorsum trahitur. Jejunantis mens, stella est in noctis serenitate splendescens, sed mens cibo, vinoque se ingurgitantis ad crapulam, in tenebrosa, ac illune nocte occultatur. Nebula solares obtegit radios, et crassa escarum ministratio menti caliginem offundit.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

C Ἔσοπτρον ῥυπωθὲν οὐ διαρθροῖ τὴν προσπεσοῦσαν μορφὴν, καὶ διανοητικὸν ἀμβλυνθὲν κόρῳ, οὐ δέχεται γνῶσιν Θεοῦ. Χερσωθεῖσα γῆ ἀκάνθας τίκτει, καὶ νοῦς γαστριμάργου βλαστάνει λογισμοὺς αἰσχρούς. Οὐκ ἔστιν ἐν βορβόρῳ εὑρεῖν ἀρώματα, οὐδὲ ἐν γαστριμάργῳ θεωρίας εὐωδίαν. Ὀφθαλμὸς γαστριμάργου περιεργάζεται συμπόσια· ὀφθαλμὸς δὲ ἐγκρατοῦς συνέδρια σοφῶν. Μνήμας μαρτύρων ἀριθμεῖ ψυχὴ γαστριμάργου, ἡ δὲ τοῦ ἐγκρατοῦς μιμεῖται βίους αὐτῶν. Δειλὸς στρατιώτης φρίσσει σάλπιγγα σημαίνουσαν πόλεμον, καὶ γαστρίμαργος κηρυσσομένην ἐγκράτειαν. Γαστρίμαργος μοναχὸς, κοιλίας ὑπόφορος, καὶ μαστιζόμενος ἀπαιτεῖται δα-

CAPUT II.

Speculum sordibus obsitum non exprimit distincte objectam formam, et intellectus, saturitate obtusus, ac hebetatus, non suscipit Dei cognitionem. Terra inculta parturit spinas, et mens gulæ dediti turpes germinat cogitationes. Non est possibile in cœno odoramenta invenire, nec in guloso contemplationis bene olentem odorem. Oculus ventri addicti curiose disquirit convivia, at oculus temperantis, consessus sapientum inquirit. Memorias martyrum enumerat anima gulosi, verum temperantis anima vitas imitatur ipsorum. Timidus miles horrescit ad tubam, quæ prælium annuntiat, et gulosus temperantiam prænuntiatam pertimescit.

[60] Judic. xv, 14-19.

Gulosus monachus tributo ventris est obnoxius, atque idem afflictatus quotidianum exigit, vectigal. Velox viator celeriter ad civitatem attinget, et monachus temperans, ad statum pacificum. Tardus viator in solitudine sub dio stabulabitur, et monachus, gulæ subserviens, ad domum vacuitatis passionum non perveniet. Vapor suffimenti aerem suavi replet odore, et temperantis **458** oratio divinum permulcet olfactum. Si teipsum cupiditati eduliorum tradideris, nihil sufficiet ad explendam voluptatem : est quippe ignis escarum cupiditas, semper accipiens, et semper inflammata. Mensura sufficiens implevit vas; venter autem diruptus non dicit, sufficit. Manuum extensio vertit Amalec in fugam [61], et actiones elevatæ (nempe ad Deum) carnis subigunt passiones [62].

A σμὸν ἡμερούσιον. Ὁδοιπόρος ὀξὺς ταχέως καταλήψεται πόλιν, καὶ μοναχὸς ἐγκρατὴς εἰρηνικὴν κατάστασιν· ὁδοιπόρος βραδὺς ἐν ἐρημίᾳ αὐλισθήσεται ὕπαιθρος, καὶ μοναχὸς γαστρίμαργος οὐ φθάσει εἰς οἶκον ἀπαθείας. Ἀτμὶς θυμιάματος εὐωδιάζει ἀέρα, καὶ προσευχὴ ἐγκρατοῦς ὄσφρησιν Θεοῦ. Ἐὰν δῷς σεαυτὸν ἐπιθυμίᾳ βρωμάτων, οὐδὲν ἀρκέσει πρὸς τὸ πληρῶσαι τὴν ἡδονήν· πῦρ γάρ ἐστιν ἐπιθυμία βρωμάτων, ἀεὶ δεχομένη, καὶ ἀεὶ φλεγομένη. Μέτρον αὔταρκες ἐπλήρωσεν ἀγγεῖον, γαστὴρ δὲ ῥηγνυμένη, οὐ λέγει, Ἀρκεῖ. Χειρῶν ἔκτασις ἐτροπώσατο τὸν Ἀμαλὴκ, καὶ πράξεις ἐπηρμέναι χειροῦνται πάθη σαρκός.

CAPUT III.

B Extermina a te quodcunque vitia spirat, et carnis tuæ membra valide mortifica. Quemadmodum enim bellator interfectus, tibi non incutiet metum, ita corpus mortificatum, tuam non perturbabit animam. Mortuum corpus ignis non novit dolorem, nec temperans voluptatem persentit cupiditatis emortuæ. Si percusseris Ægyptium, in arena ipsum abscondito [63], et ne in devicta cupiditate pinguefacias corpus : sicut enim absconditum in terra, opima germinat, ita in corpore impinguato repullulat passio. Flamma exstincta relucet, si arida susceperit cremia; et voluptas sopita, iterum accenditur in saturitate ciborum : ne miserearis corporis conquerentis ob debilitatem, nec illud impingues apparatu multorum ciborum. Nam, si convaluerit, impetum in te faciet, movebitque adversum te bellum inexpiabile, usquequo animam tuam in servitutem redigat, servumque te tradat impudicitiæ passioni. Equus bene frenatus est corpus egens alimento, neque dejiciet unquam ascensorem; ille quippe cedit freno constrictus, et aurigæ manui paret, corpus autem **459** fame domatur, et vigilia et non resilit ab inscendente cogitatione, nec adhinnit commotum ab impetu passionibus implicito.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἐξολόθρευσον ἐκ σοῦ πᾶν ἔμπνεον κακίας, καὶ μέλη σαρκός σου νέκρωσον ἰσχυρῶς. Ὃν τρόπον γὰρ ἀνῃρημένος πολέμιος, οὐ παρέξει σοι φόβον, οὕτω νεκρωθὲν σῶμα οὐ ταράξει σου τὴν ψυχήν. Οὐκ οἶδε πυρὸς ὀδύνην σῶμα νεκρὸν, οὐδὲ ἐγκρατὴς ἡδονὴν ἐπιθυμίας νεκρᾶς. Ἐὰν πατάξῃς Αἰγύπτιον, ἐν ἄμμῳ κρύψον αὐτὸν, καὶ μὴ πιάνῃς σῶμα ἐπὶ ἡττωμένῳ πάθει· ὡς γὰρ ἐν λιπώσῃ γῇ φύει τὸ κρυφθὲν, οὕτως ἐν σώματι πιμελώδει ἀναθάλλει τὸ πάθος. Μαρανθεῖσα φλὸξ ἀναλάμπει ἐπιλαβομένη φρυγάνων, καὶ ἡδονὴ σβεσθεῖσα ἀναζωπυροῦται ἐν κόρῳ βρωμάτων. Μὴ ἐλεήσῃς σῶμα ἀτονίαν ἀποδυρόμενον, μηδὲ πιάνῃς αὐτὸ πολυτελείᾳ βρωμάτων· ἐὰν γὰρ C ἰσχύσῃ, ἐπαναστήσεταί σοι, καὶ πόλεμον ἄσπονδον κινήσει κατὰ σοῦ, ἕως ἂν αἰχμαλωτεύσῃ σὴν ψυχὴν, καὶ δοῦλον παραδώσει σε τῷ τῆς πορνείας πάθει. Ἵππος εὐήνιος, ἐνδεὲς σῶμα, καὶ οὐ μὴ καταβαλεῖ τὸν ἀναβάτην ποτέ, ὁ μὲν γὰρ εἴκει ἀγχόμενος χαλινῷ, καὶ τῇ χειρὶ πείθεται τοῦ ἡνιόχου, σῶμα δὲ δαμάζεται ἐν λιμῷ, καὶ ἀγρυπνίᾳ, καὶ οὐκ ἀποσκιρτᾷ τοῦ ἐπιβατοῦντος λογισμοῦ, οὐδὲ χρεμετίσει κινούμενον ὑπὸ ὁρμῆς ἐμπαθοῦς.

CAPUT IV.

De luxuria.

Continentia temperantiam parit, ingluvies autem gulæ mater est intemperantiæ. Oleum nutrit lucernæ lampadem, et conversatio mulierum faculam voluptatis accendit. Fluctuum violentia non subburratam agitat navim, et cogitatio luxuriæ, mentem incontinentem. Impudicitia satietatem assumet in adjutorium, dimittet enim ipsam, et stabit cum adversariis, et ad extremum una cum hostibus bellum sociabit. Invulneratus permanet ab inimici jaculis, qui diligit quietem, at, qui simul cum plebe miscetur, continua excipit vulnera. Obtutus feminæ telum est veneno imbutum, sauciavit animam, et virus infudit, et quo diutius perdurat, eo majo-

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Περὶ πορνείας.

Σωφροσύνην τίκτει ἐγκράτεια, γαστριμαργία δὲ, D μήτηρ ἀκολασίας· ἔλαιον τρέφει λαμπάδα λύχνου, καὶ πυρσὸν ἡδονῆς ἐξάπτει συντυχία γυναικῶν. Κυμάτων βία χειμάζει πλοῖον ἀνερμάτιστον, καὶ λογισμὸς πορνείας, νοῦν ἀκρατῆ. Πορνεία συμπαραλήψεται κόρον εἰς συμμαχίαν, ἀφήσει γὰρ αὐτὸν, καὶ μετὰ τῶν ἐναντίων στήσεται, καὶ ἐπ' ἐσχάτων συμπολεμήσει τοῖς ἐχθροῖς. Ἄτρωτος διαμένει ἀπὸ τῶν βελῶν τοῦ ἐχθροῦ ὁ ἀγαπῶν ἡσυχίαν, συναναμιγνύμενος δὲ πλήθει συνεχεῖς δέχεται πληγάς. Ὄψις γυναικὸς βέλος ἐστὶ πεφαρμακευμένον, ἔτρωσε τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν ἰὸν ἐναπέθετο, καὶ ὅσον χρονίζει, πλείονα τὴν σῆψιν ἐργάζεται. Ὁ φυλασσόμενος

[61] Exod. xvii, 12. [62] Prov. xxx, 15. [63] Exod. ii, 11, 12.

ταῦτα τὰ βέλη, οὐ παραβάλλει πανηγύρεσι πανδήμοις, οὐδὲ ἐν ταῖς ἑορταῖς περιάξει κεχηνώς· βέλτιον γὰρ οἴκοι μένοντα σχολάζειν προσευχαῖς, ἢ τιμᾷν νομίζοντα τὰς ἑορτὰς, γίνεσθαι πάρεργον ἐχθρῶν. Φεῦγε συντυχίαν γυναικῶν, ἐὰν θέλῃς σωφρονεῖν, καὶ μὴ δῷς παῤῥησίαν αὐταῖς θαῤῥῆσαί σοί ποτε. Εὐλάβειαν γὰρ ἐν ἀρχαῖς ἢ ἔχουσιν ἢ ὑποκρίνονται· ὕστερον δὲ πάντα τολμῶσιν ἀναιδῶς· πρώτῃ συντυχίᾳ τὸ βλέμμα ἔχουσι κάτω, λαλοῦσι πράως, καὶ δακρύουσι συμπαθῶς, σχηματίζονται σεμνῶς, καὶ στενάζουσι πικρὰ, ἐρωτῶσι περὶ ἁγνείας, καὶ ἀκούουσι σπουδαίως· δεύτερον εἶδες, καὶ μικρὸν ἀνένευσαν ἄνω· τρίτον, καὶ προσέχουσιν ἀναιδῶς, ἐμειδιάσας, κἀκεῖναι κεχυμένως ἐγέλασαν· κοσμοῦνται λοιπὸν, καὶ ἐνδείκνυνταί σοι σαφῶς, βλέμμα μορφοῦσιν εὐαγγελιζόμεναι τὸ πάθος, ὀφρῦς ἀνατείνουσι, καὶ περιστρέφουσι βλέφαρα, γυμνοῦσι τὸν τράχηλον, καὶ ὅλῳ τῷ σώματι θρύπτονται, λόγους λαλοῦσι μαλάσσοντας τὸ πάθος, καὶ φθέγμα ἐπιτηδεύουσι θελκτήριον ἀκοῆς, ἕως ἂν διὰ πάντων πολιορκήσωσι τὴν ψυχήν. Ταῦτα γίνεταί σοι ἄγκιστρα δελεάζοντα εἰς θάνατον, καὶ θήρατρα πολύπλοκα ἕλκοντα εἰς ἀπώλειαν, μή σε πλανήσωσι λόγοις ἐπιεικῶς κεχρημέναι· ἐγκέκρυπται γὰρ αὐταῖς ἰὸς πονηρὸς θηρίων.

A rem causat putrefactionem. Qui se custodit ab his telis, non ad frequentes populi conventus progreditur, nec in diebus festis circumibit inhians: melius est enim commorantem domi orationi vacare, quam, dum honorare se quis putat festas solemnitates, ad susceptum opus inimicorum accedere. Feminarum conversationem fuge, si continens esse velis, neque des ipsis fiduciam sese tibi confidentes unquam demonstrandi. In principio namque reverentiam, aut habent, aut simulant; at deinde audent omnia impudenter. Etenim in prima conversatione vultum etiam demittunt, mansuete loquuntur; **460** et cum compassione lacrymantur, graviter honesteque componunt habitum, et amare suspirant, interrogant de castitate, ac studiose B audiunt: secundo vidisti, et jam paululum caput sursum reflectunt: tertio, inverecunde etiam attendunt: leniter subrisisti tu; illæ hiantes effuse rident; dein exornantur, et tibi sese eleganter ostentant, obtutum efformant, annuntiantes affectum supercilia erigunt, et circumagunt palpebras, denudant collum, totoque corpore joculari quadam simulatione utuntur, sermones eloquuntur emollientes affectum, et concinnant voces, ad auditum mulcendum, donec animam omnino expugnent. Hæc tibi hami evadunt, decipientes ad mortem, pedicæque multiplices ad interitum trahentes; ne te in errorem ducant alloquiis benigne utentes, in his enim malignum belluarum est occultatum venenum.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

C

Μᾶλλον προσέγγισον πυρὶ καιομένῳ, ἢ γυναικὶ νέᾳ, νέος ὢν καὶ αὐτός· πυρὶ μὲν γὰρ προσελθὼν, καὶ ὀδυνηθεὶς, ταχέως ἀποπηδήσεις, γυναικείοις δὲ ῥήμασι χαυνωθεὶς, οὐκ εὐχερῶς ἀναχωρήσεις. Θάλλει βοτάνη ἑστῶσα παρ' ὕδατι, καὶ πάθος ἀκολασίας ἐν συντυχίᾳ γυναικῶν. Ὁ πληρῶν γαστέρα, καὶ ἐπαγγελλόμενος σωφρονεῖν, ὅμοιός ἐστι τῷ λέγοντι, χαλινοῦν πυρὸς ἐνέργειαν ἐν καλάμῃ. Ὃν τρόπον γὰρ πυρὸς ῥοπὴν ἐν καλάμῃ τρέχουσαν ἀδύνατον ἐπισχεῖν, οὕτως ὁρμὴν ἀκόλαστον φλεγομένην ἐν κόρῳ παῦσαι ἀδύνατον. Στύλος ἐπερείδεται βάσει, καὶ πορνείας πάθος ἐπαναπαύεται κόρῳ. Εἰς λιμένα ἐπείγεται χειμαζομένη ναῦς, καὶ ψυχὴ σώφρονος ἐπιζητεῖ ἐρημίαν· φεύγει ἡ μὲν κύματα θαλάσσης ἀπειλοῦντα κίνδυνον, ἡ δὲ μορφὰς γυναικῶν D ὀδυνούσας ὄλεθρον. Μορφὴ κεκαλλωπισμένη κύματος χεῖρον βυθίζει· τοῦ μὲν γὰρ ἔστι καὶ διανήξασθαι, πόθῳ ζωῆς, μορφὴ δὲ γυναικὸς ἀπατήσασα, καταφρονεῖν πείθει καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς. Βάτος ἐρημικὴ διαφεύγει φλόγα πυρὸς ἀβλαβῶς, καὶ σώφρων κεχωρισμένος γυναικῶν οὐκ ἐφλογίσθη ἀκολασίας πάθει· ὥσπερ γὰρ μνήμη πυρὸς οὐ καίει διάνοιαν, οὕτω οὐδὲ πάθος ἰσχύει, μὴ παρούσης ὕλης.

CAPUT V.

Appropinqua potius igni ardenti, quam juniori feminæ, cum et ipse sis adolescens; nam ad ignem quidem accedens, doloremque sentiens, celeriter resilies, muliebribus autem verbis delinitus, haud ita facile recedes. Floret herba propre aquam sita, et passio intemperantiæ in consortio feminæ; qui ventrem implet, simulque temperantem se gerere profitetur, persimilis est asserenti, se frenare ignis effectum in stipula; nam sicut ignis devergentiam in stipula cursitantem haud sistere possumus, sic impetum intemperantem in satietate inflammatum retinere est impossibile. Columna basi innititur, et luxuriæ passio in securitate conquiescit. Navis tempestate afflicta, ad portum festino gradu contendit, et anima **461** pudici requirit solitudinem: fugit illa quidem maris undas, periculum comminantes; ista vero feminarum formas exitium cum dolore parientes. Forma exornata, decoreque exculta pejus quovis fluctu in profundum demergit gurgitem; et hunc quidem contingit ut quis, præ desiderio vitæ, natando pertranseat; species autem mulieris decipiendo, ipsam quoque vitam contemnere persuadet. Solitarius rubus flammam ignis sine noxa effugit, et pudicus a feminis separatus, non inflammatus est intemperantiæ passione; quemadmodum enim memoria ignis intellectum non exurit, sic neque valet passio, cum materia non adsit.

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Ἐὰν ἐλεήσῃς πολέμιον, ἔσται σοι ἐχθρὸς, καὶ ἐὰν φείσῃ πάθους, ἐπαναστήσεταί σοι. Ἀκόλαστον ἐρεθίζει πρὸς ἡδονὴν ὄψις γυναικὸς, τὸν δὲ σώφρονα κινεῖ

CAPUT VI.

Si miserearis bellatoris, erit tibi hostis, sique passioni peperceris, adversum te insurget. Intemperantem ad voluptatem irritat aspectus femi-

næ, pudicum vero excitat ad Deum glorificandum; si passio in conversationibus mulierum conquiescat, ne credas ipsi affectuum vacuitatem promittenti. Canis namque caudam movet adblandiens, eo quod populi multitudine sit inferior, foras vero procedens propriam demonstrat malitiam. Quando feminæ recordatio passionibus percita non erit, tunc puta, te ad pudicitiæ terminos pervenisse. Quando vero ipsius effigies te ad spectationem excitet, ejusque jacula tuam comprehendant animam tunc censeas, te esse extra virtutem. Verum neque sic hujuscemodi cogitationibus immoreris, nec diutius cum forma mulieris mente colloquaris; est enim reverti solita passio, et prope habet periculum. Quemadmodum namque moderata conflatura **462** ignis argentum expurgat, quæ vero diutino tempore manserit, facile quoque disperdit, ita pudicum habitum corrumpit insidens diutino tempore imaginatio mulieris: nec diutius cum apparenti vultu converseris, ne in te flammam accendat libidinis, animæque tuæ comburat aream; quia sicut scintilla immorans in paleis flammam suscitat, sic mulieris permanens recordatio incendit cupiditatem.

A πρὸς δοξολογίαν Θεοῦ· ἐὰν ἠρεμήσῃ τὸ πάθος ἐν συντυχίαις γυναικῶν, μὴ πιστεύσῃς αὐτῷ ἀπάθειαν ἐπαγγελλομένῳ. Καὶ γὰρ κύων σαίνει μὲν ἀπολειφθεὶς ὄχλῳ, ἔξω δὲ προελθὼν, τὴν οἰκείαν ἐπιδείκνυται πονηρίαν. Ὅταν γυναικὸς μνήμη γένηται ἀπαθῶς, τότε νόμιζε τῶν ὅρων ἐπιβεβηκέναι τῆς σωφροσύνης. Ὅτε δέ σε τὸ εἴδωλον αὐτῆς ἐπὶ θεωρίαν διεγείρει, καὶ τὰ βέλη αὐτῆς τὴν ψυχήν σου περιλαμβάνουσι, τότε νόμιζε ἔξω εἶναι τῆς ἀρετῆς. Ἀλλὰ μηδὲ οὕτως ἐγχρονίσῃς τοῖς τοιούτοις λογισμοῖς, μηδὲ ἐπὶ πολὺ κατὰ διάνοιαν προσομιλήσῃς μορφῇ γυναικὸς, ἔστι γὰρ φιλυπόστροφον τὸ πάθος, καὶ τὸν κίνδυνον ἔχει ἐγγύς. Ὥσπερ γὰρ ἡ σύμμετρος χωνεία καθαίρει τὸν ἄργυρον, ἡ δὲ ἐπὶ πολὺ καὶ ἀπόλλυσιν εὐχερῶς, οὕτως ἕξιν σωφρονικὴν διαφθείρει B ἐγχρονίζουσα φαντασία γυναικός· μηδὲ ἐπὶ πολὺ προσομιλήσῃς τῷ φανέντι προσώπῳ, ἵνα μὴ ἀνάψῃ ἐν σοὶ ἡδονῆς φλόγα, καὶ ἐμπρήσῃ ἅλωνα τῆς ψυχῆς· ὥσπερ γὰρ σπινθὴρ ἐν ἀχύροις χρονίσας ἐγείρει φλόγα, οὕτω μνήμη γυναικὸς παραμένουσα ἐξάπτει ἐπιθυμίαν.

CAPUT VII.

De avaritia.

Avaritia, malorum omnium radix est, nutritque tanquam malignos ramos reliquas passiones, neque exsiccari sinit, quæ floruerunt ex ipsa. Qui vult passiones exscindere, radicem exscindat; nam permanente avaritia si ramos amputet, nihil juvat, quamvis enim abscindantur, statim reflorescent. Monachus, qui multa possidet, navigium est multis gravatum oneribus, et in undarum tempestate facile submergitur; sicut enim navis, cujus exundat sentina, a quolibet perfluitur fluctu, sic qui multa possidet, sollicitudinibus submergitur. Monachus absque possessione, viator est expeditus, inque omni loco diversorium invenit. Monachus, qui nihil possidet, est aquila ad sublimia pervolans, qui tunc sese volatu ad alimentum demittit, quando necessitas coegerit. Hic talis omni est excelsior tentatione, deridet præsentia, et sublimis attollitur, recedit a terrenis, et cum supernis, seu cœlestibus conversatur, levem quippe gestat alam **463** curisque minime prægravatam; tribulatio supervenit, cessit ipse loco absque mœrore: mors adventavit; et æquo secedit animo, quia nulli terreno vinculo animam alligavit. Qui vero multa possidet, sollicitudinibus, quasi compedibus astrictus est, et velut canis devincitur catena, sique emigrare cogatur, possessionum memorias, grave onus inutilemque circumfert tristitiam; dolore pungitur inque mente vehementer angitur: opes dimisit, et flagellatur mœrore. Sique mors supervenerit, miserabiliter dimittit præsentia, reddit animam, et oculum non avertit a negotiis; invitus trahitur, ut fugitivum mancipium, dividitur a corpore, et a rebus non separatur; magis eum detinente passione, quam detinere soleant, qui attrahunt.

ΚΕΦΑΛ. Ζʹ.

Περὶ φιλαργυρίας.

Φιλαργυρία πάντων ἐστὶ ῥίζα τῶν κακῶν, καὶ τρέφει ὡς κλάδους πονηροὺς τὰ λοιπὰ πάθη, καὶ οὐκ ἀφήσει ξηρανθῆναι τὰ ἐξ αὐτῆς ἀνθήσαντα. Ὁ βουλόμενος κόπτειν πάθη, τὴν ῥίζαν ἐκκοπτέτω· μενούσης γὰρ φιλαργυρίας ἐπιτέμνων τοὺς κλάδους οὐδὲν ὠφελεῖ, κἂν γὰρ ἐκκοπῶσιν, εὐθὺς ἐπανθήσουσι. C Πολυκτήμων μοναχὸς, πεφορτισμένον πλοῖον, καὶ ἐν ζάλῃ κυμάτων εὐχερῶς καταδυόμενον· ὥσπερ γὰρ ὑπέραντλος ναῦς ὑφ' ἑκάστου κύματος βασανίζεται, οὕτω πολυκτήμων ταῖς φροντίσι ὑποβρύχιος γίνεται. Ἀκτήμων μοναχὸς, ὁδοιπόρος εὐσταλὴς, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ εὑρίσκων κατάλυμα. Ἀκτήμων μοναχὸς ἀετὸς ὑψιπέτης, τότε καθιπτάμενος ἐπὶ τροφὴν, ὅταν ἡ χρεία βιάσῃ. Παντὸς πειρασμοῦ ὁ τοιοῦτός ἐστιν ὑψηλότερος, καταγελᾷ τῶν παρόντων, καὶ μετέωρος ἐξαίρεται, ἀναχωρεῖ τῶν γηΐνων, καὶ συμπεριπολεῖ τοῖς ἄνω· πτερὸν γὰρ ἔχει κοῦφον, φροντίσι μὴ βαρυνόμενον· θλῖψις ἐπῆλθε, καὶ ἀλύπως τὸν τόπον ἀπέλιπε· θάνατος ἐπέστη, καὶ εὐθύμως ἀπέρχεται· οὐδενὶ γὰρ γηΐνῳ δεσμῷ προσέδησε τὴν ψυχήν. Ὁ δὲ D πολυκτήμων πεπέδηται μερίμναις, καὶ καθάπερ κύων ἁλύσει προσδέδεται, κἂν μεταναστῆναι βιασθῇ, τὰς μνήμας τῶν κτημάτων περιφέρει βαρὺ φορτίον, καὶ ἀχθηδόνα ἀνωφελῆ, κεντεῖται λύπῃ, καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν ὀδυνᾶται σφοδρῶς, ἀφῆκε τὰ κτήματα, καὶ τῇ λύπῃ μαστίζεται. Κἂν θάνατος ἐπέλθοι, ἐλεεινῶς ἀφίησι τὰ παρόντα, ἀποδίδωσι τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν οὐκ ἀφίστησι τῶν πραγμάτων· ἄκων ἕλκεται καθάπερ ἀνδράποδον δραπετεῦον, μερίζεται τοῦ σώματος, καὶ οὐ μερίζεται τῶν πραγμάτων· μᾶλλον τῶν ἑλκόντων αὐτὸν τοῦ πάθους κατέχοντος.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

A Θάλασσα οὐκ ἐμπίπλαται, ποταμῶν δεχομένη πλῆθος, καὶ ἐπιθυμία φιλαργύρου οὐ πληροῦται χρημάτων, ἐδιπλασίασε τὰ χρήματα, καὶ ταῦτα διπλᾶ ποιῆσαι ἐπιθυμεῖ, καὶ τοῦ διπλασιάζειν οὐδέποτε παύεται, ἕως ἂν θάνατος τὴν ἀνήνυτον ταύτην παύσῃ σπουδήν. Συνετὸς μοναχὸς τῇ χρείᾳ προσέξει τοῦ σώματος, καὶ τὴν ἔνδειαν τῆς γαστρὸς ἄρτῳ πληρώσει, καὶ ὕδατι, οὐ κολακεύσει πλουτοῦντας δι' ἡδονὴν γαστρὸς, οὐδὲ δουλώσει νοῦν ἐλεύθερον δεσπόταις πολλοῖς· ἱκαναὶ γὰρ αἱ χεῖρες ὑπηρετῆσαι τῷ σώματι, καὶ τὴν φυσικὴν ἀνάγκην πληρῶσαι διὰ παντός. Ἀκτήμων μοναχὸς, ἀθλητὴς ἀμεσολάβητος, καὶ δρομεὺς κοῦφος, ταχέως φθάνων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. Πολυκτήμων μοναχὸς χαίρει προσ- B όδοις πολλαῖς, ὁ δὲ ἀκτήμων στεφάνοις κατορθωμάτων. Φιλάργυρος μοναχὸς ἐργάζεται σφοδρῶς, ὁ δὲ ἀκτήμων προσευχαῖς σχολάζει, καὶ ἀναγνώσμασι. Φιλάργυρος μοναχὸς πληροῖ ταμεῖα χρυσοῦ, ὁ δὲ ἀκτήμων θησαυρίζει ἐν οὐρανῷ. « Ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν εἴδωλον, καὶ τιθεὶς ἐν ἀποκρύφῳ, » ὡσαύτως καὶ ὁ ἔχων φιλαργυρίας πάθος· ὁ μὲν γὰρ προσκυνεῖ κίβδηλον ἀνωφελὲς, ὁ δὲ ἀγαλματοφορεῖ φαντασίαν πλούτου.

CAPUT VIII.

Mare nequaquam impletur, fluminum suscipiens multitudinem, et avari cupiditas pecuniis non expletur. Duplicavit divitias, easque reduplicare denuo concupiscit, nec a tali unquam cessat reduplicatione, donec mors inane ac vanum hoc desinere faciat studium. Prudens monachus corporis necessitati attendet, et indigentiam ventris pane explebit et aqua, non adulabitur locupletibus ob ventris voluptatem; neque multis dominis mentem liberam adiget servam; sufficientes enim sunt manus ad ministrandum corpori, et naturalem necessitatem continuo adimplendam [64]. Monachus, qui nihil possidet, pugil est, qui per medium apprehendi **464** nequit, levisque est cursor celeriter ad bravium supernæ vocationis perveniens. Monachus, qui multa possidet, multis gaudet proventibus; qui vero nihil possidet, coronis bene gestorum facinorum perlætatur. Avarus monachus valde laborat, sed qui pauper est, orationibus vacat, et lectionibus. Monachus pecuniæ avidus, auro replet penetralia: at pauper thesaurizat in cœlo. « Maledictus qui facit idolum, et ponit in abscondito [65], » similiter et qui avaritiæ passione tenetur; ille quidem adorat non bene expurgatum inutileque metallum, iste vero divitiarum imaginationem, quasi simulacrum, circumfert.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Περὶ ὀργῆς.

Ὀργὴ πάθος ἐστὶ μανιῶδες, καὶ τοὺς ἔχοντας C γνῶσιν ἐξίστησιν εὐχερῶς, θηριοῖ τὴν ψυχὴν, καὶ πᾶσαν συντυχίαν ἐκκλίνειν ποιεῖ. Ἄνεμος σφοδρὸς οὐ κινήσει πύργον, καὶ ψυχὴν ἀόργητον οὐ συναρπάζει θυμός. Ὕδωρ κινεῖται ὑπὸ βίας ἀνέμων, καὶ θυμώδης ταράσσεται ὑπὸ λογισμῶν ἀσυνέτων. Μοναχὸς ὀργίλος εἶδέ τινα, καὶ τοὺς ὀδόντας παρέθηξεν. Ὁμίχλης ἀνάδοσις παχύνει ἀέρα, καὶ θυμοῦ κίνησις διάνοιαν ὀργίλου. Ἐσκότισεν ἥλιον ὑποδραμὼν νέφος, καὶ νοῦν λογισμὸς μνησικακίας. Λέων ἐν ζωγρείῳ ὢν κινεῖ τοὺς στρόφιγγας συνεχῶς, καὶ θυμώδης ἐν κέλλῃ λογισμοὺς ὀργῆς. Τερπνὴ θεωρία, γαληνῶσα θάλασσα, ἀλλ' οὐκ ἔστι τερπνοτέρα εἰρηνικῆς καταστάσεως· γαληνιώσῃ γὰρ θαλάσσῃ ἐγκολυμβῶσι δελφῖνες, εἰρηνικῇ δὲ καταστάσει ἐννήχεται νοήματα θεοπρεπῆ. D Μακρόθυμος μοναχὸς, ἡσυχάζουσα πηγὴ, καὶ πᾶσι παρέχουσα προσηνὲς ποτὸν, διάνοια δὲ ὀργίλου διὰ παντὸς τετάρακται καὶ οὐκ ἐπιδώσει τῷ διψῶντι ὕδωρ, κἂν ἐπιδώσῃ, τεθολωμένον, καὶ ἄχρηστον, καὶ ὀφθαλμοὶ θυμώδους, τεταραγμένοι, καὶ ὕφαιμοι καὶ τῆς ταρασσομένης καρδίας ἄγγελοι. Πρόσωπον δὲ μακροθύμου ὀρθὰ κατεσταλμένον, καὶ ὀφθαλμοὶ προσηνεῖς κάτω βλέποντες.

CAPUT IX.

De iracundia.

Iracundia passio est furibunda, eosque, qui pollent scientia, facile mente alienat, efferat animam, omnemque congressum declinare facit. Ventus vehemens non commovebit turrim, et ira non corripiet animam mansuetam. Aqua movetur a ventorum violentia, et iracundus turbatur a cogitationibus imprudentibus. Monachus iracundus, aper est silvestris et solitarius; vidit aliquem, tunc dentes exacuit. Nebulæ diffusio crassiorem aerem reddit, et motus iræ mentem iracundi. Solem obfuscavit subiens nebula, et mentem cogitatio injuriarum memor. Leo, qui est in vivario continuo movet cardines ostiorum, et iracundus in cella, iræ cogitationes. Visio est delectabilis, mare tranquillatum, sed non est delectabilior pacifico animi statu: Delphines etenim **465** sereno enatant in mari, et in animi pacato statu cogitationes innatant Deo gratæ. Longanimus monachus, fons est quietus, et suavem omnibus præbens potum; intellectus autem iracundi assidue perturbatus est neque porriget sitienti aquam, sive dabit, illitam cœno, et inutilem proferet. Oculi iracundi turbidi sunt, et subcruenti, cordisque perturbati nuntii; facies vero longanimi composita est; oculique benigni recta intuentes.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Πραΰτης ἀνδρὸς μνημονεύεται παρὰ Θεῷ, καὶ ἀόργητος ψυχὴ ναὸς γίνεται τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

CAPUT X.

Mansuetudo viri apud Deum est in memoria [66], et anima ira carens templum fit Spiritus sancti.

[64] Act. xx, 34. [65] Deut. xxvii, 15. [66] Psal. cxxxi, 1.

Christus reclinat caput in longanimi spiritu; et intellectus pacatus sanctæ Trinitatis est mansio. Vulpes habitant in anima ultrice, et bestiæ delitescunt in corde turbato. Vir honestus turpe diversorium effugit, et Deus cor injuriæ reminiscens. Lapis illapsus aquam turbavit, et cor hominis malus sermo. Cogitationes iracundiæ ab anima tua expelle, nec ira tuo stabuletur in corde, et in tempore orationis minime turbaberis; sicut namque fumus palearum offendit perturbans oculos, ita in orationis tempore mentem injuriarum memoria. Cogitationes iracundi viperæ genimina sunt, corque, quod ea parturit, exedunt. Furibundi oratio, suffimentum est detestandum; et psalmorum decantatio viri succensi animo, sonus est insuavis. Donum injuriarum memoris, hostia est verrucis infestata, et non appropinquabit altaribus, ubi lustralis aqua circumaspergitur, **466** iracundus somnia videt perturbata, et incursus imaginatur bestiarum. Vir longanimis congressus sanctorum angelorum aspicit in visione: et vir injuriarum immemor spirituales exercet sermones, et noctu mysteriorum capit solutiones.

A Κλίνει κεφαλὴν Χριστὸς ἐν μακροθύμῳ πνεύματι, καὶ μονὴ γίνεται τῆς ἁγίας Τριάδος εἰρηνευομένη διάνοια. Ἀλώπεκες κατοικοῦσιν ἐν μνησικάκῳ ψυχῇ, καὶ θηρία ἐμφωλεύουσιν ἐν τεταραγμένῃ καρδίᾳ. Φεύγει ἀνὴρ σεμνὸς αἰσχρὸν καταγώγιον, καὶ Θεὸς μνησίκακον καρδίαν. Ὕδωρ ἐτάραξεν ἐμπεσὼν λίθος, καὶ καρδίαν ἀνδρὸς λόγος κακός. Ἀπόστησον λογισμοὺς ὀργῆς ἀπὸ σῆς ψυχῆς, καὶ θυμὸς μὴ αὐλιζέσθω ἐν σῇ καρδίᾳ, καὶ οὐ μὴ ταραχθῇς ἐν καιρῷ προσευχῆς· ὃν τρόπον γὰρ ἀχύρων καπνὸς ταράσσει ὀφθαλμοὺς, οὕτω μνησικακία νοῦν, ἐν καιρῷ προσευχῆς. Λογισμοὶ θυμώδους ἐχίδνης γεννήματα, καὶ κατεσθίουσι τὴν τεκοῦσαν καρδίαν. Θυμώδους προσευχὴ ἐβδελυγμένον θυμίαμα· καὶ ψαλμῳδία ὀργίλου ἦχος ἀηδής. Δῶρον μνησικάκου μυρμηκιῶσα θυσία, B καὶ οὐ μὴ προσεγγίσῃ περιῤῥαντηρίους βωμούς. Ἐνύπνια τεταραγμένα ὁρᾷ θυμώδης, καὶ θηρίων ἐπιδρομὰς φαντάζεται ὀργίλος. Μακρόθυμος ἀνὴρ ὀπτασίας ὁρᾷ, συντυχίας ἁγίων ἀγγέλων, καὶ ἀμνησίκακος γυμνάζει λόγους πνευματικοὺς, καὶ ἐν νυκτὶ δέχεται μυστηρίων λύσεις.

CAPUT XI.

De tristitia.

Monachus tristitiæ deditus non novit spiritualem voluptatem. Tristitia vero est animæ remissio, et constat e cogitationibus iracundiæ. Est quippe ira, vindictæ cupiditas, frustratio vero vindictæ sumendæ, tristitiam generat; porro tristitia est os leonis, facileque devorat contristatum; tristitia est vermis cordis, et parientem matrem exedit. Mater, quæ parit filium, dolorem habet; si peperit, a dolore liberatur. Tristitia vero, dum generatur, multum excitat dolorem, postque cruciatus permanens non parvo torquet dolore. Monachus tristitiæ addictus lætitiam non novit spiritualem, eo prorsus modo, quo nec mellis gustum, qui vehementi laborat febri, persentit. Monachus tristatus non movebit mentem ad contemplationem, nec orationem effundit puram. Tristitia quippe obstaculum est omnis boni. Vinculum pedum, cursus est impedimentum, et tristitia, meditationis obstaculum. Captivus, a barbaris ligatur ferreis catenis, et tristitia captiva a passionibus abducta vincitur. Tristitia nullam vim habet, cum aliæ non **467** adsint passiones, sicut neque vinculum, cum absint qui vinciant. Qui ligatus est a tristitia, superatus est a passionibus, taleque circumfert vinculum, suæ cladis argumentum. Tristitia namque constituitur, ex eo quod carnali quis frustratus fuerit cupiditate, cupiditas autem omni conjuncta est passioni. Qui vicit cupiditatem, passiones devicit, qui autem passiones evicit, non superabitur a tristitia. Temperans non contristabitur super defectu escarum, neque con-

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ λύπης.

Οὐκ οἶδε πνευματικὴν ἡδονὴν λυπούμενος μοναχός· λύπη δέ ἐστι κατήφεια ψυχῆς, καὶ συνίσταται ἀπὸ λογισμῶν ὀργῆς. Ἀμύνης γὰρ ὄρεξίς ἐστιν ὁ C θυμὸς, ἀποτυχία δὲ ἀμύνης ἐγέννησε λύπην· λύπη στόμα ἐστὶ λέοντος, καὶ τὸν λυπούμενον καταπίνει εὐχερῶς. Σκώληξ ἐστὶ καρδίας λύπη, καὶ κατεσθίει τὴν τεκοῦσαν μητέρα. Ὀδυνᾶται μήτηρ τίκτουσα παιδίον, ἐὰν τέκῃ, τῆς ὀδύνης ἀπήλλακται, λύπη δὲ γεννωμένη, πολὺν κινεῖ τὸν πόνον, καὶ μετὰ τὰς ὠδῖνας παραμένουσα, οὐ μικρῶς ὀδυνᾶται. Οὐκ οἶδε χαρὰν πνευματικὴν λυπούμενος μοναχὸς, ὡς οὐδὲ μέλιτος γεῦσιν ὁ πυρέσσων σφοδρῶς. Λυπούμενος μοναχὸς οὐ κινήσει τὸν νοῦν εἰς θεωρίαν, οὐδὲ προσευχὴν καθαρὰν ἀναπέμπει· παντὸς γὰρ καλοῦ ἐμπόδιόν ἐστι λύπη. Δεσμὸς ποδῶν ἐμπόδιόν ἐστι δρόμου, καὶ λύπη ἐμπόδιον θεωρίας. Αἰχμάλωτος ἀπὸ βαρβάρων δέδεται σιδήρων, καὶ αἰχμάλωτος ἀπὸ παD θῶν δέδεται λύπῃ. Οὐκ ἰσχύει λύπη μὴ παρόντων τῶν ἄλλων παθῶν, ὡς οὔτε δεσμὸς, μὴ παρόντων τῶν δεσμούντων. Ὁ δεδεμένος λύπῃ νενίκηται ὑπὸ παθῶν, καὶ τὸν δεσμὸν ἐπιφέρεται τῆς ἥττης τὸν ἔλεγχον. Λύπη γὰρ συνίσταται ἐπὶ ἀποτυχίᾳ ὀρέξεως σαρκικῆς· ὄρεξις δὲ παντὶ πάθει συνέζευκται. Ὁ νικήσας ὄρεξιν, ἐνίκησε πάθη, ὁ δὲ νικήσας πάθη, οὐ κρατηθήσεται ὑπὸ λύπης. Ἐγκρατὴς οὐ λυπεῖται ἐπὶ ἀποτυχίᾳ βρωμάτων, οὔτε σώφρων διαμαρτὼν ἀφροσύνης ἀκολάστου, οὐδὲ ἀόργητος, ἀποπεσὼν ἀμύνης, οὐδὲ ταπεινόφρων, στερηθεὶς ἀνθρωπίνης τιμῆς, οὐδὲ ἀφιλάργυρος, ζημίᾳ περιπεσὼν, ἐξέκλιναν γὰρ τὴν τούτων ὄρεξιν δυνατῶς· ὥσπερ γὰρ ὁ τεθωρα-

κατημένος οὐ δέχεται βέλος, οὕτως ὁ ἀπαθὴς οὐ τιτρώσκεται ἀπὸ λύπης.

A tinens, quod impudicum nequeat assequi delectationem, neque mansuetus, quod ab ultione exciderit, neque humilis, quod humano fuerit orbatus honore, neque qui longe ab aviditate est pecuniæ, si in detrimentum aliquod inciderit, multum enim evitarunt harum rerum cupiditatem, quia sicut thorace indutus nequaquam jaculum admittit, sic qui passionum est expers, non vulneratur a tristitia.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒʹ.

Θυρεὸς στρατιώτῃ, καὶ πόλει τεῖχός ἐστιν ἀσφάλεια· ἀπάθεια δὲ μοναχῷ ἀσφαλεστέρα ἀμφοτέρων· θυρεὸν μὲν γὰρ διέδυ βέλος ῥοίζῳ φερόμενον πολλάκις, καὶ τεῖχος κατέσκαψε πλῆθος πολεμιστῶν, ἀπαθείας δὲ οὐ κατισχύσει λύπη. Ὁ κρατῶν παθῶν, ἐκράτησε λύπης, ἡττώμενος δὲ ἡδονῆς, οὐκ ἐκφεύξεται τοὺς ταύτης δεσμούς. Ὁ λυπούμενος συνεχῶς, καὶ προσποιούμενος ἀπάθειαν, ὅμοιός ἐστι νοσοῦντι, καὶ ὑγείαν ὑποκρινομένῳ· ὡς γὰρ ὁ νοσῶν δηλοῦται ἀπὸ τοῦ χρώματος, οὕτως ὁ ἐμπαθὴς ἐλέγχεται ἀπὸ λύπης. Ὁ ἀγαπῶν τὸν κόσμον, λυπηθήσεται πολλὰ, καταφρονῶν δὲ τῶν ἐν αὐτῷ, εὐφρανθήσεται διὰ παντός. Φιλάργυρος ζημιωθεὶς λυπηθήσεται πικρῶς, ὁ δὲ καταφρονῶν χρημάτων, ἄλυπος ἔσται. Φιλόδοξος λυπηθήσεται, ἐπελθούσης ἀτιμίας, ὁ δὲ ταπεινόφρων ταύτην ὡς σύντροφον δέξεται. Χωνευτήριον ἐκάθηρεν ἀργύριον ἀδόκιμον, καὶ λύπη κατὰ Θεὸν καρδίαν ἐν ἁμαρτίαις· χώνευσις συνεχὴς μειοῖ μόλιβδον, καὶ λύπη κοσμικὴ ἐλαττοῖ διάνοιαν. Ὀφθαλμῶν ἐνέργειαν ἀμαυροῖ γνόφος, καὶ νοῦν θεωρητικὸν ἀμβλύνει λύπη· βυθὸν ὕδατος οὐ διαβαίνει ἡλιακὸν φέγγος, καὶ καρδίαν κατάλυπον οὐ καταυγάζει θεωρία φωτός· ἡδὺ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀνατολὴ ἡλίου, δυσαρεστεῖται δὲ καὶ τούτῳ λυπουμένη ψυχή. Αἴσθησιν γεύσεως ἀφαιρεῖται ἴκτερος, καὶ ψυχῆς αἴσθησιν ἀφαιρεῖται λύπη. Ὁ δὲ καταφρονῶν τῶν ἡδονῶν τοῦ κόσμου οὐκ ὀχληθήσεται ὑπὸ λογισμῶν λύπης.

CAPUT XII.

Militi securitas est clypeus, et urbi murus : monacho vero passionum vacuitas, ambobus est securior; et enim sæpe quidem sagitta valido vibrata brachio permeat clypeum, et bellatorum multitudo B murum effodit, tristitia vero non prævalebit vacuitati passionum. Qui dominatur passionibus, dominatus est tristitiæ, devictus autem a voluptate, illius non effugiet vincula : qui tristatur assidue, seque liberum a passionibus fictione profitetur, similis est ægrotanti, qui simulat sanitatem ; sicut enim qui morbo laborat, a colore manifestatur, ita qui passionibus subest, arguitur e tristitia. Qui diligit mundum valde tristis mœrebit, sed qui despicit ea, quæ in ipso sunt, semper gaudebit. Avarus, si damno fuerit affectus, amare contristabitur, at qui contemnit pecunias, absque tristitia **468** vivet. Qui avidus est gloriæ, superveniente infamia, incidet in tristitiam ; verum qui humiliter sapit, eam, veluti sodalem excipiet. Fornax conflatoria non probatum expurgat argentum, et tristitia secun- C dum Deum, cor, quod est in peccatis : continua conflatura plumbum imminuit, et mundi tristitia diminuit intellectum. Aciem oculorum perspicacem caligo obfuscat, et mentem addictam contemplationi hebetat tristitia. Aquæ profunditatem non pervadit solis fulgor, et cor affectum tristitia contemplatio luminis non illustrat : solis ortus, dulce quid hominibus est ; at anima, quæ tristitia affligitur, in eo quoque sibi displicet. Morbus arquatus sensum aufert gustus, et tristitia tollit animæ sensum. At qui mundi voluptates contemnit, a cogitationibus tristitiæ non turbabitur.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓʹ.

Περὶ ἀκηδίας.

Ἀκηδία ἐστὶν ἀτονία ψυχῆς, ἀτονία δὲ ψυχῆς οὐκ ἔχουσα τὸ κατὰ φύσιν, οὐδὲ πρὸς πειρασμοὺς ἵσταται γενναίως. Ὅπερ γάρ ἐστι τροφὴ εὐεκτοῦντι σώματι, τοῦτό ἐστι πειρασμὸς γενναίᾳ ψυχῇ. Βορέας ἄνεμος τρέφει γεννήματα, καὶ πειρασμοὶ βεβαιοῦσι καρτερίαν ψυχῆς. Νεφέλη ἄνυδρος διώκεται ὑπὸ ἀνέμου, καὶ νοῦς ὑπομονὴν μὴ ἔχων, ὑπὸ πνεύματος ἀκηδίας. Δρόσος ἐαρινὴ αὔξει καρπὸν ἀγροῦ, καὶ λόγος πνευματικὸς ὑψοῖ κατάστασιν ψυχῆς. Ῥεῦμα ἀκηδίας ἐξελαύνει μοναχὸν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ὁ δὲ ἔχων ὑπομονὴν ἡσυχάζει διαπαντός. Ἀσθενούντων ἐπισκέψεις προβάλλεται ὁ ἀκηδιαστὴς, πληροφορεῖ δὲ τὸν ἴδιον σκοπόν. Ἀκηδιαστὴς μοναχὸς, πρὸς διακονίαν ὀξὺς, καὶ ἐντολὴν λογίζεται τὴν ἑαυτοῦ πληροφορίαν· φυτὸν ἀδρανὲς ἔκλινεν αὔρα λεπτὴ, καὶ φαντασία ἀποδημίας εἵλκυσεν ἀκηδιαστήν. Δένδρον καλῶς πεπηγὸς οὐκ ἔσεισε βία πνευμάτων, καὶ ἀκη-

CAPUT XIII.

De acedia, seu desidia.

Acedia est animæ languor, animæ vero infir- D mitas, cum non habeat, quod est secundum naturam, nec adversus tentationes generose persistit. Quod enim in corpore bene valenti operatur alimentum, hoc idem tentatio in anima efficit generosa. Boreas ventus nutrit germina, et tentationes, animæ constantiam firmant. Nubes aqua carens a vento dispellitur, et mens, patientiam non habens, a spiritu desidiæ. Ros vernus auget fructum agri, et sermo spiritualis statum animæ in sublime extollit. Fluctus desidiæ monachum expellit e domo sua, qui vero tolerat habetque patientiam, quietam semper transigit vitam. Infirmorum visitationes prætexit **469** negligens, proprio vero genio, et scopo satisfacit. Monachus piger ad ministerium est velox, putatque præceptum esse sui ipsius satisfactionem. Aura tenuis infirmam quassat, inflectitque

plantam, et peregrinationis imaginatio trahit desidem. Bene alteque defixam arborem ventorum non concutit violentia, et desidia firmiter hærentem animam non inflectit. Circuitor monachus aridum virgultum est solitudinis; paululum conquiescit, rursusque fertur invitus. Planta translata fructum non affert, et monachus circumforaneus fructum non dabit virtutis. Infirmo ac debili non unum satisfacit alimentum, et pro desidioso monacho non sat est unum opus. Voluptatis cupido una non sufficit femina, et monacho desidi non satis erit una cella.

δία οὐκ ἔκαμψεν ἐρηρεισμένην ψυχήν. Κυκλευτὴς μοναχὸς, φρύγανον ἐρημίας, ὀλίγον ἡσύχασε, καὶ πάλιν φέρεται μὴ βουλόμενος. Φυτὸν μεταφερόμενον οὐ καρποφορεῖ, καὶ μοναχὸς κυκλευτὴς οὐ ποιήσει καρπὸν ἀρετῆς. Ὁ ἀσθενῶν οὐκ ἀρκεῖται τροφῇ μιᾷ, καὶ ἀκηδιαστὴς μοναχὸς ἐν ἔργῳ ἑνί. Φιληδόνῳ οὐκ ἀρκέσει μία γυνὴ, καὶ ἀκηδιαστῇ μοναχῷ οὐκ ἀρκέσει μία κέλλα.

CAPUT XIV.

Oculus segnis assidue fenestris intente aspicit, ejusdemque intellectus visitantes imaginatur: janua stridorem edidit, exsiliit ille, vocem audiit, jamque per fenestram inclinatus respexit, nec inde discedit, usquequo sedens, obstupescat. Deses, legendo sæpe oscitat, et ad somnum facile devolvitur, confricat vultum, distenditque manus, et avertens oculos a libro, in pariete ipsos defigit: iterum reversus parumper legit, replicansque verborum fines, laborat inaniter, folia enumerat, et quaterniones calculatur, scripturam et ornatum vituperat, ac demum complicans supponit capiti librum, edormitque somnum non valde profundum, fames enim deinceps ipsius excitat animam, ac **470** proprias gerit curas. Segnis monachus, piger est ad orationem, et verba orationis non eloquetur unquam: quemadmodum enim, qui ægrotat, grave non portat onus, ita et desidiosus, opus Dei nequaquam faciet accurate: nam, destituitur quidem ille viribus corporis, iste vero animæ nervis ac laboribus est dissolutus. Desidiam sanat patientia; omniaque cum multa et assidua facere attentione, et Dei timore. In omni opere modum ordina tibi ipsi, neve prius desistas, quam illud perfeceris, ac simul intelligenter, omnibusque viribus ora, tuncque a te spiritus aufugiet pigritiæ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὀφθαλμὸς ἀκηδιαστοῦ ταῖς θυρίσιν ἐνατενίζει συχνῶς, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ τοὺς ἐπισκεπτομένους B φαντάζεται· ἔτρισεν ἡ θύρα, κἀκεῖνος ἐξήλλατο, φωνῆς ἤκουσε, καὶ διὰ τῆς θυρίδος παρέκυψε, καὶ οὐκ ἀφίσταται ἐκεῖθεν, ἕως οὗ ναρκήσει καθήμενος. Ἀναγινώσκων ἀκηδιαστὴς χασμᾶται πολλὰ, καὶ πρὸς ὕπνον καταφέρεται εὐχερῶς, τρίβει τὰς ὄψεις, καὶ διατείνει τὰς χεῖρας, καὶ τοῦ βιβλίου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστήσας, ἐνατενίζει τῷ τοίχῳ, πάλιν ἐπιστρέψας ἀνέγνω μικρὸν, καὶ ἀναπτύσσων τὰ τέλη τῶν λόγων περιεργάζεται, ἀριθμεῖ τὰ φύλλα, καὶ τὰς τετράδας ἐπιψηφίζει, ψέγει τὸ γράμμα καὶ τὴν κόσμησιν, ὕστερον δὲ πτύξας ὑπέθηκε τῇ κεφαλῇ τὸ βιβλίον, καὶ καθεύδει ὕπνον οὐ πάνυ βαθὺν, ἡ γὰρ πεῖνα λοιπὸν διεγείρει αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς ἑαυτῆς φροντίσεις ποιεῖ. Ἀκηδιαστὴς μοναχὸς, ὀκνηρὸς εἰς προσευχὴν, καὶ οὐ μὴ λαλήσει ποτὲ ῥήματα προσ- C ευχῆς· ὥσπερ γὰρ ὁ νοσῶν οὐ βαστάζει φορτίον βαρὺ, οὕτω καὶ ἀκηδιαστὴς οὐ μὴ ποιήσει ἔργον Θεοῦ ἐπιμελῶς· καθῄρηται μὲν γὰρ ὁ μὲν τὴν δύναμιν τοῦ σώματος, ὁ δὲ τοὺς τόνους ἐκλέλυται τῆς ψυχῆς. Ἀκηδίαν θεραπεύει καρτερία, καὶ τὸ πάντα ποιεῖν μετὰ πολλῆς προσεδρείας καὶ φόβου Θεοῦ. Τάξον μέτρον σεαυτῷ ἐν παντὶ ἔργῳ, καὶ μὴ πρότερον ἀποστῇς, πρὶν τελέσῃς αὐτὸ, καὶ προσεύχου συνετῶς καὶ εὐτόνως, καὶ πνεῦμα ἀκηδίας φεύξεται ἀπὸ σοῦ.

CAPUT XV.

De vana gloria.

Vana gloria est passio irrationalis, facileque omni virtutis operi implicatur. Linea in aqua efformata confunditur, et in anima vanæ gloriæ cupida labor virtutis. Manus fit candida in sinu abscondita, et actio occultata luce clarius effulget. Arborem hedera circumplectitur, et quando sursum pervenerit radicem exsiccat, et vana gloria virtutibus adnascitur, easque non deserit, donec vires exciderit. Botrus in humum attractus facile putrefit, et virtus deperit vanæ gloriæ inhærens. Monachus, qui vana gloria percellitur, operarius est absque mercede, laborem subiit, et nullam accepit mercedem. Crumena perforata non conservat, quod immittitur, et vana gloria virtutum mercedes **471** disperdit. Continentia vanæ gloriæ cupidi, fumus est camini, inque aerem utraque dis-

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Περὶ κενοδοξίας.

Κενοδοξία πάθος ἐστὶν ἄλογον, καὶ παντὶ ἔργῳ D ἀρετῆς εὐκόλως συμπλέκεται. Συγκέχυται γραμμὴ χαραχθεῖσα καθ' ὕδατος, καὶ ἀρετῆς πόνος ἐν κενοδόξῳ ψυχῇ. Λευκὴ γέγονε χεὶρ καλυπτομένη κόλπῳ, καὶ κρυπτομένη πρᾶξις φωτὸς ἐκλάμπει φαιδρότερον. Σμίλαξ περιπλέκεται δένδρῳ, καὶ ὅταν φθάσῃ ἄνω ξηραίνει τὴν ῥίζαν, κενοδοξία δὲ ταῖς ἀρεταῖς παραφύεται, καὶ οὐκ ἀφίσταται, ἕως ἂν ἐκκόψῃ τὴν δύναμιν. Βότρυς ἐπισυρόμενος τῇ γῇ σήπεται εὐχερῶς, καὶ ἀρετὴ ἀπόλλυται κενοδοξίᾳ ἐπερειδομένη. Μοναχὸς κενόδοξος, ἐργάτης ἄμισθος· τὸν πόνον ὑπέστη, καὶ τὸν μισθὸν οὐκ ἔλαβε. Βαλάντιον τετρημένον οὐ φυλάττει τὸ βληθὲν, καὶ κενοδοξία ἀπόλλυσι μισθοὺς ἀρετῶν. Κενοδόξου ἐγκράτεια, καπνὸς καμίνου, καὶ εἰς ἀέρα διαλυθήσεται ἀμφότερα. Ἄνεμος ἀφανίζει ἴχνος ἀνδρὸς, καὶ ἐλεημοσύνην κενόδοξος. Λίθου βολὴ

A οὐ φθάνει εἰς οὐρανὸν, καὶ προσευχὴ ἀνθρωπαρέσκου οὐκ ἀναβήσεται πρὸς Θεόν.

ΚΕΦΑΛ. ΙϚ'.

Κενοδοξία πέτρα ἐστὶν ὕφαλος· ἐὰν προσρήξῃς, τὸν φόρτον ἀπώλεσας. Κρύπτει θησαυρὸν ἀνὴρ φρόνιμος, καὶ ἀρετῆς πόνους μοναχὸς συνετός. Ἐν πλατείαις προσεύχεσθαι συμβουλεύει κενοδοξία, ὁ δὲ πολεμῶν ταύτῃ προσεύχεται εἰς ταμεῖον αὐτοῦ. Δημοσιεύει πλοῦτον αὐτοῦ ἀνὴρ ἄφρων, κινεῖ δὲ πολλοὺς εἰς ἐπιβουλὴν καθ' ἑαυτοῦ. Σὺ δὲ κρύπτε τὰ σὰ, ἐν ὁδῷ γὰρ τυγχάνεις λῃστῶν, ἕως ἥξεις εἰς πόλιν εἰρήνης, καὶ ἀσφαλῶς χρήσῃ τοῖς σοῖς. Ἀρετὴ κενοδόξου συντετριμμένον ἱερεῖον, καὶ οὐ μὴ ἀνενεχθῇ εἰς θυ- B σιαστήριον Θεοῦ. Ἀκηδία ἐκλύει τόνον ψυχῆς, κενοδοξία δὲ νευροῖ νοῦν ἀποπεπτωκότα Θεοῦ, τὸν ἀσθενοῦντα ἐποίησεν ἐῤῥωμένον, καὶ τὸν γέροντα τοῦ νέου δυνατώτερον, μόνον ἐὰν παρῶσι μάρτυρες τῶν γινομένων πολλοί· κούφη νηστεία τότε, καὶ ἀγρυπνία, καὶ προσευχὴ, ὁ γὰρ ἔπαινος τῶν πολλῶν διεγείρει τὴν προθυμίαν. Μὴ πωλήσῃς τοὺς πόνους δόξαις ἀνθρωπίναις, μηδὲ τὴν μέλλουσαν δόξαν προδῷς δι' εὐφημίαν. Δόξα γὰρ ἀνθρωπίνη εἰς χοῦν κατασκηνοῖ, καὶ κλέος αὐτῆς σβέννυται ἐπὶ γῆς, ἀρετῆς δὲ δόξα μένει εἰς τὸν αἰῶνα

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ ὑπερηφανίας.

Ὑπερηφανία ἐστὶν οἴδημα ψυχῆς ἰχῶρος πεπληρω- C μένον· ἐὰν πεπανθῇ, ῥαγήσεται, καὶ ποιήσει ἀηδίαν πολλήν. Ἀστραπῆς ἔκλαμψις, ἦχον προμηνύει βροντῆς, καὶ ὑπερηφανίαν εὐαγγελίζεται παρουσία κενοδοξίας. Εἰς ὕψος μέγα ἀναβαίνει ὑπερηφάνου ψυχὴ, κἀκεῖθεν αὐτὸν εἰς βυθὸν καταβάλλει. Ὑπερηφανίαν νοσεῖ ὁ ἀποστήσας ἑαυτὸν Θεοῦ, καὶ ἰδίᾳ δυνάμει ἐπιγράφων τὰ κατορθώματα. Ὥσπερ δὲ ὁ ἐπιβὰς ἀράχνῃ διαπεσὼν κατηνέχθη κάτω, οὕτω πίπτει ὁ θαῤῥῶν τῇ ἰδίᾳ δυνάμει. Καρπὸς πολὺς κατακάμπτει κλῶνας δένδρου, καὶ ἀρετῆς πλῆθος ταπεινοῖ φρόνημα ἀνδρός. Καρπὸς σεσηπὼς ἄχρηστος γεωργῷ, καὶ ἀρετὴ ὑπερηφάνου οὐ χρησιμεύει Θεῷ. Χάραξ βαστάζει κλῶνα κατάκαρπον, καὶ φόβος Θεοῦ ἐνάρετον ψυχήν. Ὥσπερ βάρος καρποῦ καταράσσει D κλῶνα, οὕτω ὑπερηφανία ἐνάρετον καταβάλλει ψυχήν. Μὴ δῷς ὑπερηφανίᾳ σὴν ψυχὴν, καὶ οὐ μὴ ἴδῃς φαντασίας φρικτάς. Ψυχὴ γὰρ ὑπερηφάνου ἐγκαταλιμπάνεται ὑπὸ Θεοῦ, καὶ γίνεται δαιμόνων ἐπίχαρμα. Νύκτωρ φαντάζεται θηρίων ἐπερχομένων πλῆθος, καὶ μεθ' ἡμέρας ταράσσεται ὑπὸ λογισμῶν δειλίας· καθεύδων ἐξάλλεται συνεχῶς, καὶ ἐγρηγόρως καταπτήσσει σκίαν ὀρνέου. Φωνὴ φύλλου, ἐπτόησεν ὑπερήφανον, καὶ ὕδατος ἦχος κατέκλασεν αὐτοῦ τὴν ψυχήν. Ὁ γὰρ πρὸ μικροῦ ἑαυτὸν ἀντιτάσσων Θεῷ, καὶ τὴν ἐκείνου βοήθειαν ἀρνούμενος, ὕστερος ἐκδειματοῦται, ὑπὸ φαντασμάτων εὐτελῶν.

A solventur. Ventus delet vestigium viri, et vana gloria percitus, eleemosynam. Jactus lapidis non pertingit cœlum, et oratio ejus, qui hominibus placere studet, non ascendet ad Deum.

CAPUT XVI.

Vana gloria scopulus est sub aqua latens; si alliseris, onus perdidisti. Vir prudens abscondit thesaurum, et monachus sapiens, labores virtutis. In plateis orare vana gloria consulit; at qui eam oppugnat, orat in suo penetrali. Vir insipiens suas publicat divitias, multosque provocat, ut adversus se ipsum parent insidias. Tu vero tua occulta; in itinere namque latronum es, donec in urbem pacis perveneris, tuncque tuis rebus secure uteris. B Virtus ejus, qui vana laborat gloria, obtritum est sacrificium, neque ad Dei offeretur altare. Desidia, vires, ac robur animæ exsolvit, et vana gloria mentem, quæ a Deo excidit, eademque ægrotantem reddit sanum, et senem juvene robustiorem, modo adsint multi testes earum, quæ fiunt, rerum; tunc autem vanum erit jejunium, et vigilia, et oratio; laus quippe multorum promptam animi excitat alacritatem. Ne humanis celebritatibus divendas labores, neque futuram prodas gloriam, propter vilem laudis acclamationem: etenim humana gloria humi quiescit, ipsiusque laus in terra exstinguitur, virtutis autem gloria manet in sæculum.

472 CAPUT XVII.

De superbia.

C Superbia tumor est animæ sanie plenus; si maturuerit, erumpet, multumque redolebit fœtorem. Fulguris splendor sonum prænuntiat tonitrus, et præsentia vanæ gloriæ annuntiat superbiam. Superbi anima ad magnam ascendit altitudinem, indeque ipsum dejicit in profundum. Superbia laborat, qui seipsum a Deo dissociat, propriisque viribus facinora recte patrata ascribit. Quemadmodum autem, qui super aranеam inscendit, decidens, fertur deorsum, ita concidit, qui propriæ confidit virtuti. Copiosus fructus arboris inflectit ramos, et virtutum copia sensum humiliat viri. Fructus putridus inutilis est agricolæ, et virtus superbi Deo non est accepta. Palus, seu pedamentum, ramum D sustentat onustum fructibus, et timor Dei animam virtute præditi. Siculi fructus pondus ramum disrumpit, ita superbia virtute conspicuam demittit animam. Ne superbiæ tuum dedas animum, quia sic tetricis carebis imaginationibus: superbi etenim anima derelinquitur a Deo, fitque dæmonibus materia gaudii. Nocte, bestiarum invadentium imaginatur multitudinem, dieque a cogitationibus timoris turbatur. Si dormit, exsilit assidue, et si vigilet, ad umbram avis perterrefit. Folii rumor superbum exterruit, et aquæ sonus ejus diffregit animam. Etenim qui paulo ante se ipsum Deo opponit, illiusque denegat auxilium, postremo a vilibus spectris perterretur.

473 CAPUT XVIII.

Superbia e cœlis projecit archangelum, fecitque, ut ille quasi fulgur ad terram decideret[67]. At humilitas hominem extollit ad cœlum, efficitque ut cum angelis tripudiet! O homo, quid in sublime tolleris, cum natura sis lutum et putredo? Ecquid et supra nubes attolleris? tuam inspice naturam, quod sis pulvis, et cinis, postque parum temporis in pulverem resolveris. Modo fastuosus, et post parum temporis vermis; quid cervicem attollis, quæ paulo post emarcescet? Homo, qui a Deo auxilium assequitur, est magnum quid; derelictus est, imbecillitatemque agnovit naturæ; nihil habes, quod a Deo non accepisti, quid igitur in alieno, tanquam in tuo hebetaris? quid gratia Dei, veluti propria re gloriaris? Agnosce largitorem, neve multum efferaris; creatura es Dei, ne Creatorem asperneris; a Deo adjuvaris, ne renuas benefactorem; ad sublimitatem instituti ascendisti, sed ille te deduxit; recta virtutis opera patrasti, verum ille operatus est; ipsum confitere, qui te exaltavit, ut firmus in altitudine permaneas; agnosce contribulem, quia ejusdem est naturæ, ne per jactantiam recuses cognationem.

CAPUT XIX.

Humilis est ille, atque modice temperatus; at idem conditor utrumque creavit. Ne humilem contemnas, te namque securior est: incedit ille super humum, et non cadit celeriter; qui autem excelsus est, si ceciderit, conteretur. Superbus monachus 474 arbor est absque radice, nec venti perferet impetum. Mens absque tumore, civitas est mœnibus cincta, et qui eam incolit, inviolabilis erit. Aura venti siccam extollit festucam, et superbum insultus effert dementiæ. Bulla fracta evanescet, et memoria superbi peribit. Humilis sermo ad emolliendam est animam, at superbi verbum est arrogantia refertum. Oratio viri humilis Deum inflectit, Deum vero exasperat superbi supplicatio. Corona domus est humilitas, tuteque custodit introeuntem. Cum ad apicem virtutum ascenderis, tunc multa opus est tibi tutela; nam, qui cadit e pavimento ocius surgit, qui autem ab alto concidit, ad mortem periclitatur. Lapidem pretiosum muniri auro decet, et viri humilitas multis resplendet virtutibus.

[67] Isa. xiv, 12.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ὑπερηφανία ἀπ' οὐρανοῦ κατέβαλεν ἀρχάγγελον, καὶ ὡς ἀστραπὴν ἐποίησε πεσεῖν ἐπὶ γῆς. Ταπεινοφροσύνη δὲ, ἄνθρωπον ἀνάγει εἰς οὐρανὸν, καὶ μετὰ ἀγγέλων χορεύειν παρασκευάζει. Τί μετεωρίζῃ, ἄνθρωπε, πηλὸς ὢν, καὶ σαπρία τῇ φύσει, καὶ ὑπὲρ τὰς νεφέλας ἐπαίρῃ; ἐπισκέψαι σου τὴν φύσιν ὅτι γῆ εἶ, καὶ σποδὸς, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς κόνιν ἀναλύῃ, ἄρτι σοβαρὸς, καὶ μετ' ὀλίγον σκώληξ. Τί τὸν αὐχένα ἐπαίρεις τὸν μετ' ὀλίγον σηπόμενον; Μέγα ἄνθρωπος βοηθούμενος παρὰ Θεοῦ· ἐγκατελείφθη, καὶ τὸ ἀσθενὲς ἐπέγνω τῆς φύσεως. Οὐδὲν ἔχεις, ὃ μὴ παρὰ Θεοῦ ἔλαβες· τί οὖν τῷ ἀλλοτρίῳ ἐναμβλύνῃ ὡς σῷ; τί τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ὡς ἰδίῳ κτήματι ἐγκαλλωπίζῃ; B Ἐπίγνωθι τὸν δεδωκότα, καὶ μὴ ἐπαίρου πολύ· κτίσμα Θεοῦ εἶ, μὴ ἀθέτει τὸν Κτίσαντα· βοηθῇ παρὰ Θεοῦ, μὴ ἀρνοῦ τὸν εὐεργέτην. Εἰς ὕψος ἀνέβης πολιτείας, ἀλλ' ἐκεῖνος ὡδήγησε· κατώρθωσας ἀρετὴν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐνήργησεν. Ὁμολόγει τὸν ὑψώσαντα, ἵνα μείνῃς ἐν τῷ ὕψει βέβαιος· ἐπίγνωθι τὸν ὁμόφυλον, ὅτι τῆς αὐτῆς ἐστιν οὐσίας. Μὴ δι' ἀλαζονείας ἀρνοῦ τὴν συγγένειαν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Ταπεινὸς ἐκεῖνος, καὶ σύμμετρος· ἀλλ' ὁ αὐτὸς δημιουργὸς ἔπλασε τοὺς ἀμφοτέρους. Μὴ καταφρονήσῃς ταπεινοῦ· ἕστηκε γάρ σου ἀσφαλέστερος· ἐπὶ γῆς βαδίζει, καὶ οὐ πίπτει ταχέως· ὁ δὲ ὑψηλὸς, ἐὰν C πέσῃ, συντριβήσεται. Ὑπερήφανος μοναχὸς δένδρον ἄῤῥιζον, καὶ οὐ μὴ ἐνέγκῃ προσβολὴν ἀνέμου. Πόλις τετειχισμένη, ἄτυφον φρόνημα, καὶ ὁ ἐνοικῶν αὐτῇ ἄσυλος ἔσται. Μετεωρίζει κάρφος αὔρα ἀνέμου, καὶ ὑπερήφανον ἐπαίρει ἀπονοίας προσβολή· πομφόλυξ ῥαγεῖσα ἀφανισθήσεται, καὶ μνήμη ὑπερηφάνου ὄλλυται. Λόγος ταπεινοῦ μάλαγμα ψυχῆς, ὁ δὲ τοῦ ὑπερηφάνου ἀλαζονείας πεπλήρωται. Προσευχὴ ταπεινοῦ ἐπικάμπτει Θεὸν, παροξύνει δὲ τὸν Θεὸν δέησις ὑπερηφάνου. Στέφανος δώματός ἐστιν ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ τὸν ἀνελθόντα τηρεῖ ἀσφαλῶς. Ὅταν ἀνέλθῃς εἰς τὸ τῶν ἀρετῶν ὕψος, τότε πολλή σοι χρεία τῆς ἀσφαλείας. Ὁ γὰρ πεσὼν ἀπ' ἐδάφους, ταχέως ἐγείρεται, ὁ δὲ πεσὼν ἀφ' ὑψηλοῦ, εἰς θάνα- D τον κινδυνεύει. Λίθος τίμιος ἐμπρέπει σιαλώματι χρυσίου, καὶ πολλαῖς ἀρεταῖς φαιδρύνεται ταπείνωσις ἀνδρός.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΡΝΓ' ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΔΙΕΙΛΗΜΜΕΝΟΣ.

EJUSDEM DE ORATIONE

TRACTATUS

In centum quinquaginta tria capitula distinctus.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

A Πυρέττοντά με τῷ φλογμῷ τῶν ἀκαθάρτων παθῶν, συνήθως ἀνεκτήσω, τῇ τῶν θεοφιλῶν σου γραμμάτων ἐπαφῇ, τὸν κάμνοντά μου νοῦν ἐν τοῖς ἐσχάτοις παραμυθησάμενος, καὶ τὸν μέγαν μιμησάμενος καθηγητὴν, καὶ διδάσκαλον μακαρίως· καὶ οὐ θαυμαστόν· σὴ γὰρ ἀεὶ μερὶς γέγονε τὰ ἐπίσημα, ὡς καὶ τοῦ εὐλογημένου Ἰακώβ· καλῶς γὰρ δουλεύσας τῆς Ῥαχὴλ χάριν, καὶ λαβὼν τὴν Λείαν, ζητεῖς καὶ τὴν ποθουμένην, ὡς καὶ ταύτης δήπου πληρώσας τὰ ἕβδομα. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἀρνηθείην, ὡς ὅλην τὴν νύκτα κοπιάσας, πεπίακα οὐδὲν, πλὴν ἀλλ' ἐπὶ τῷ σῷ λόγῳ χαλάσας τὸ δίκτυον, ἤγρευσα ἰχθύων πληθὺν, οὐκ οἶμαι μὲν μεγάλων, ἑκατὸν δὲ ὅμως καὶ πεντήκοντα τριῶν, καὶ τούτους ἀπέστειλα ἐν τῇ σπυρίδι τῆς ἀγάπης διὰ B τῶν ἰσαρίθμων κεφαλαίων, τὴν πρόσταξίν σου πεπληρωκώς· θαυμάζω δέ σε, καὶ λίαν ζηλῶ τῆς ἀρίστης προθέσεως τῶν περὶ προσευχῆς ἐρῶντα κεφαλαίων. Οὐ γὰρ ἁπλῶς τούτων ἐρᾷς τῶν ὑπὸ χειρῶν, καὶ ἐν χάρτῃ διὰ μέλανος τὸ εἶναι ἐχόντων, ἀλλὰ τῶν ἐν νῷ ἱδρυμένων δι' ἀγάπης, καὶ ἀμνησικακίας. Ἀλλ' ἐπεὶ πάντα δισσὰ, ἓν κατ' ἔναντι τοῦ ἑνὸς, κατὰ τὸν σοφὸν Ἰησοῦν, δέχου πρὸς τῷ γράμματι καὶ τῷ πνεύματι· καὶ σύνες, ὡς πάντως τοῦ γράμματος νοῦς προηγεῖται· οὐκ ὄντος γὰρ τούτου, οὐδὲ γράμμα ἔσται. Οὐκοῦν καὶ προσευχῆς διττὸς ὁ τρόπος, ὁ μέν τις πρακτικὸς, ὁ δὲ θεωρητικὸς, οὕτω καὶ ἀριθμοῦ, τὸ μὲν πρόχειρός ἐστι ποσότης, τὸ δὲ σημαινόμενον ποιότης· εἰς ἑκατὸν οὖν πεντήκοντα τριῶν τὸν περὶ προσευχῆς λόγον διειληφότες, εὐαγγελικὸν ὀψώνιόν C σοι πεπόμφαμεν, ἵνα εὕρῃς συμβολικοῦ ἀριθμοῦ τερπνότητα καὶ σχῆμα τρίγωνον, καὶ ἑξάγωνον, ὁμοῦ μὲν εὐσεβῆ γνῶσιν Τριάδος, ὁμοῦ δὲ καὶ τῆσδε τῆς διακοσμήσεως τὴν περιγραφὴν ὑποφαῖνον. Ἀλλ' ὁ ἑκατὸν ἀριθμὸς καθ' ἑαυτὸν τετράγωνός ἐστιν, ὁ δὲ πεντήκοντα τρὶς, τρίγωνος, καὶ σφαιρικός· ὁ γὰρ εἰκοστὸς ὄγδοος μὲν τρίγωνος. Σφαιρικὸς δὲ ὁ εἰκοστὸς πέμπτος· πεντάκις γὰρ πέντε κεφάλαια. Οὐκοῦν ἔχεις τὸ τετράγωνον σχῆμα, οὐ μόνον διὰ τῆς τετρακτύος τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦδε τοῦ αἰῶνος τὴν ἔνσοφον γνῶσιν τῷ εἰκοστῷ πέμπτῳ ἐοικυῖαν, διὰ τὸ

475 PRÆFATIO.

Febricitantem me passionum impurarum æstu refocillasti pro more, tuarum Deo amabilium litterarum attrectatione meam consolando mentem ad extremum fatigatam, magnumque imitando præceptorem, ac magistrum beate; neque mirum, tuæ nempe partes fuere semper insignia quæque, sicut et benedicti Jacob[68] : cum enim præclare servieris propter Rachel, et Liam acceperis, quæris etiam desideratam, utpote qui et hujusce septem annos adimplesti. Ego vero non denegarem, quod, cum per totam noctem laborassem, nihil comprehendi; verumtamen, cum in tuo verbo rete laxassem, exspiscatus sum piscium multitudinem, non equi- B dem (ut existimo) magnorum, centum vero simul et quinquaginta trium, illosque per capitula numero æqualia in corbe tibi misi charitatis, tuum adimplendo mandatum; te vero admiror, felicemque optimo proposito arbitror, quod capitula de oratione percupias; nec enim simpliciter eorum detineris amore, quæ manibus conscribuntur, inque charta per atramentum subsistunt; verum, eorum quæ in mente per charitatem, injuriarumque oblivionem, stabiliuntur. Sed quoniam duplicia sunt omnia, et unum e regione alterius 476 positum, secundum sapientem Jesum[69], accipe juxta litteram, et spiritum, et intellige, quod mens omnino litteræ præcedit, nam si ista non adsit, nec erit littera : igitur orationis quoque duplex est modus, unus practi- C cus, seu in agendo positus; alter speculativus, talesque pariter numeri sunt partes, una quidem est quantitas prompta, altera vero, quæ significatur, est qualitas. In centum igitur quinquaginta tria capitula tractatum de oratione distinguentes, evangelicum tibi obsonium misimus, ut allegorici invenias numeri jucunditatem, figuramque triangularem, et sexangularem, submonstrantem, tum piam Trinitatis cognitionem, tum etiam hujusce ordinationis, ac distributionis descriptionem. Et numerus quidem centenarius secundum seipsum quadrangularis est, sed quinquagenarius tertius, triangularis est,

[68] Gen. XXIX, 27. [69] Eccli. XLII, 25.

et rotundus; nam vicesimus octavus, triangularis quidem est, rotundus vero vicesimus quintus, quinquies nempe quinque continet capitula, habes igitur figuram quadrangularem, non solum per virtutum quaternionem, sed et hujus sæculi scientiam sapientem, vicesimo quinto assimilatam numero, propter annorum revolutionem, hebdomada quippe super hebdomadam, et mensis super mensem movetur, et ex anno in annum volvitur tempus et momentum super momentum, ut in solis et lunæ motu, veris, ac æstatis, videmus. Triangulum autem tibi forte significabit scientiam sanctæ Trinitatis: alias vero si per numerorum multiplicitatem centesimum feras quinquagesimum tertium, qui triangularis est, intelligere **477** convenit practicam (scilicet scientiam) naturalem et theologicam, aut etiam fidei, spei et charitatis; aurum, argentum, lapides pretiosos. Verum hæc de numero: capitulorum autem tenuitatem non contemnes, velut ille, qui scis et saturari, et indigere[70], imo qui ejus memor es, qui viduæ duo minuta non respuit, sed ea præ multorum aliorum divitiis recepit; cum igitur benevolentiæ recte noveris fructum, custodies tuis germanis fratribus imponendo, ut orent pro infirmo, et ægrotante, ad hoc ut sanetur, suumque grabatum tollens, et deinceps obambulet gratia Christi veri Dei nostri, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

A σφαιρικὸν τῶν χρόνων. Ἑβδομὰς γὰρ ἐπὶ ἑβδομάδα, καὶ μὴν ἐπὶ μῆνα κινεῖται, καὶ ἐξ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐνιαυτὸν ὁ χρόνος κυλινδεῖται· καὶ καιρὸς ἐπὶ καιρὸν, ὡς ἐπὶ κινήσεως ἡλίου, καὶ σελήνης, ἔαρος, καὶ τῶν ἑξῆς ὁρῶμεν. Τὸ δὲ τρίγωνον, σημαίνει ἄν σοι τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος γνῶσιν. Ἄλλως· εἰ δὲ διὰ τῆς πληθύος τῶν ἀριθμῶν κομίζῃ τὸν ἑκατοστὸν τρίτον τρίγωνον ὄντα, νοεῖν προσήκει πρακτικὴν, φυσικὴν, θεολογικὴν, ἢ καὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους. Ἀλλ' ὁ μὲν ἀριθμὸς τοιοῦτος, τῶν δὲ κεφαλαίων τὸ ταπεινὸν οὐ περιυβρίσειας, ὡς εἰδὼς καὶ χορτάζεσθαι, καὶ ὑστερεῖσθαι, ναὶ μὴν καὶ ὡς μεμνημένος τοῦ τὰ δύο τῆς χήρας λεπτὰ μὴ ἀποβεβληκότος, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πλοῦτον πολλῶν ἑτέ-
B ρων ἀποδεξαμένου· οὐκοῦν εὐνοίας, καὶ ἀγάπης καρπὸν εἰδὼς, φυλάξεις σοῖς γνησίοις ἀδελφοῖς ἐπιτρέπων προσεύχεσθαι ὑπὲρ τοῦ ἀῤῥωστοῦντος, ὅπως ὑγιαίνῃ, καὶ ἑαυτοῦ τὸν κράβbατον ἄρας, λοιπὸν πατήσῃ, χάριτι Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

478 CAPUT I.

Si quis suaveolens efficere suffimentum velit, thus pellucidum, et cassiam, et ungulam, seu fruticem sic dictum, liquoremque illum, qui e myrrha, et cinnamomo inciso distillat[71], æquo commisceat pondere secundum legem. Hæc autem sunt virtutum quaternio; nam si eæ plenissimæ sint, et æquales, non prodetur intellectus.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Εἴ τις βούλοιτο εὐῶδες θυμίαμα σκευάσαι, τὸν διαφανῆ λίβανον, καὶ τὴν κασσίαν καὶ τὸν ὄνυχα, καὶ
C τὴν στάκτην ἐξ ἴσου συνθήσει κατὰ τὸν νόμον. Ταῦτα δέ ἐστιν ἡ τετρὰς τῶν ἀρετῶν· ἐὰν γὰρ πληρέστατα, καὶ ἴσαι τυγχάνωσιν, οὐ προδοθήσεται ὁ νοῦς.

CAPUT II.

Anima expurgata per virtutum plenitudinem, intellectus sedem efficit inconcussam, ipsumque reddit habilem ad suscipiendum statum qui quæritur.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Καθαρθεῖσα ψυχὴ διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν πληρότητος ἀκλόνητον τὴν τάξιν τοῦ νοῦ κατασκευάζει, δεκτικὸν αὐτὸν ποιοῦσα τῆς ζητουμένης καταστάσεως.

CAPUT III.

Oratio est colloquium intellectus cum Deo; quali igitur statu indiget intellectus, ut quiete agendo, sese immutabiliter mutet, ac transeat ad proprium Dominum, nulloque intermedio cum ipso colloquatur? (*subintellige*) talem quærat statum.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἡ προσευχὴ, ὁμιλία ἐστὶ νοῦ πρὸς Θεόν· ποίας οὖν δεῖται καταστάσεως ὁ νοῦς, ἵνα ἡσυχάσῃ ἀμετα-
D στρόφως· ἐκσταθῆναι πρὸς τὸν οἰκεῖον Δεσπότην, καὶ συνομιλεῖν αὐτῷ μηδενὸς μεσιτεύοντος;

479 CAPUT IV.

Si Moyses, cum ad rubum ardentem super terram appropinquare tentavit, prohibetur, donec exsolvisset pedum calceamentum[72], quomodo tu ipse, volens eum videre, qui omnem intellectionem et sensum superat, eique fieri collocutor, non solvis a te omnem cogitationem passioni obnoxiam?

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Εἰ τῇ ἐπὶ γῆς βάτῳ φλεγομένῃ προσεγγίσαι πειράσας Μωϋσῆς κωλύεται, ἄχρις οὗ λύσει τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν, πῶς αὐτὸς τὸν ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν καὶ αἴσθησιν ἰδεῖν βουλόμενος, καὶ συνόμιλος αὐτῷ γενέσθαι, οὐ λύεις ἐκ σοῦ πᾶν νόημα ἐμπαθές;

CAPUT V.

Ora in primis, quo accipias donum lacrymarum, ut per luctum emollias agrestem duritiem, quæ in anima tua est, et confessus adversum te injustitiam tuam Domino[73], veniam ab ipso consequaris.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Πρότερον περὶ λήψεως δακρύων προσεύχου, ἵνα διὰ τοῦ πένθους μαλάξῃς τὴν ὑπάρχουσαν ἐν τῇ ψυχῇ σου ἀγριότητα, καὶ ἐξαγορεύσας κατὰ σοῦ τὴν ἀνομίαν σου τῷ Κυρίῳ, παρ' αὐτοῦ ἀφέσεως τεύξῃ.

[70] Philipp. iv, 12. [71] Eccli. xxiv, 20. [72] Exod. iii, 2-5. [73] Psal. xxxi, 5.

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Κέχρησο τοῖς δάκρυσι πρὸς παντὸς αἰτήματος κατόρθωσιν· λίαν γὰρ χαίρει σου ὁ Δεσπότης ἐν δάκρυσι προσευχὴν δεχόμενος.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ἐὰν πηγὰς δακρύων ἐκχέῃς ἐν τῇ προσευχῇ σου, μηδαμῶς ἐπαίρου ἐν σεαυτῷ, ὡς ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ὤν· βοήθειαν γὰρ προσείληφεν ἡ προσευχή σου, ἵνα δυνηθῇς προθύμως ἐξαγορεύειν σου τὰς ἁμαρτίας, καὶ ἐξευμενίσασθαι τὸν Δεσπότην διὰ τῶν δακρύων.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Μὴ οὖν εἰς πάθος τρέψῃ τὸ τῶν παθῶν ἀλέξημα, ἵνα μὴ πλέον παροργίσῃς τὸν δεδωκότα τὴν χάριν· πολλοὶ δακρύοντες ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, ἐπιλαθόμενοι τοῦ τῶν δακρύων σκοποῦ, μανέντες ἐξεπλάγησαν.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Στῆθι ἐμπόνως, καὶ προσεύχου εὐτόνως, καὶ ἀποστρέφου τὰς τῶν φροντίδων καὶ διαλογισμῶν ἐπιτεύξεις· ταράττουσι γὰρ καὶ θορυβοῦσί σε, ἵνα ἐκλύσωσι τοῦ τόνου.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Ὅταν ἴδωσιν οἱ δαίμονες προθυμούμενόν σε ἀληθῶς προσεύξασθαι, τότε ὑποτίθενται νοήματά τινων πραγμάτων δῆθεν ἀναγκαίων, καὶ μετὰ βραχὺ ἐπαίρουσι τὴν περὶ αὐτῶν μνήμην, κινοῦντες τὸν νοῦν πρὸς ζήτησιν αὐτῶν, καὶ ὡς μὴ εὑρίσκων σφόδρα λυπεῖται, καὶ ἀθυμεῖ· ἡνίκα δὲ στῇ εἰς προσευχὴν, ὑπομιμνήσκουσιν αὐτὸν τῶν ζητηθέντων, καὶ μνημονευθέντων, ἵνα χαυνωθεὶς ὁ νοῦς πρὸς γνῶσιν αὐτῶν ἀπολέσῃ τὴν εὔκαρπον προσευχήν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ἀγωνίζου στῆσαι τὸν νοῦν σου, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς κωφὸν, καὶ ἄλαλον, καὶ δυνήσῃ προσεύξασθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ἡνίκα ἀπαντήσει σοι πειρασμὸς, ἢ ἀντιλογία, ἢ ἐρεθίσῃ, ἢ πρὸς τὴν δι' ἐναντίας ἄμυναν κινῆσαι θυμὸν, ἢ ῥῆξαι φωνήν τινα, μνήσθητι τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν κρίματος· καὶ εὐθέως ἡ ἐν σοὶ ἄτακτος κίνησις ἠρεμήσει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Ὅσα ἂν ποιήσῃς πρὸς ἄμυναν ἀδελφοῦ ἠδικηκότος σε, ἅπαντα εἰς σκάνδαλόν σοι γενήσεται ἐν καιρῷ προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Προσευχή ἐστι πραότητος καὶ ἀοργησίας βλάστημα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Προσευχή ἐστι χαρᾶς καὶ εὐχαριστίας πρόβλημα.

A CAPUT VI.

Utere lacrymis ad omnem petitionem feliciter suscipiendam ac perficiendam : plurimum enim gaudet Dominus tuus, in lacrymis orationem excipiens.

CAPUT VII.

Quamvis in tua oratione fontes lacrymarum effundas, nequaquam tamen extollaris in teipso, quasi multis præcellas; auxilium enim tua recepit oratio, ut possis animo prompto confiteri peccata tua, Dominumque lacrymis placare.

480 CAPUT VIII.

Ne igitur in passionem convertas, quod ad delen- B das arcendasque passiones fuit datum, ne magis ad iram concites eum, qui tibi gratiam dedit: multi flentes pro peccatis, obliti lacrymarum scopi, insanientes, aberrarunt.

CAPUT IX.

Sta magno cum studio, intenteque ora, et aversare curarum, cogitationumque obventiones; te namque turbant illa, ac tumultuantur, ut animi tui inflexibilem dissolvant constantiam.

CAPUT X.

Cum te dæmones viderint vere promptum orare, tunc suggerunt cogitationes quarumdam rerum veluti necessariarum, et paulo post incitant memoriam, de ipsis moventes intellectum, ut eas inqui- C rat, dumque minime reperiat, ille dolet, animoque despondet; quando vero stat ad orationem, in ipsius revocant memoriam quæsita, et memorata, ut intellectus ad cognitionem earum rerum lassatus, ac laxatus, fructuosam perdat orationem.

CAPUT XI.

Conare ut, in tempore orationis, surdum ac mutum tuum sistas intellectum, sicque poteris orare.

481 CAPUT XII.

Quando tibi occurrerit tentatio, aut contradictio, aut fueris irritatus, aut, ob contrariam causam, ad ultionem commovere animum contigerit, aut ad ali- D quam erumpere vocem, memento orationis et judicii, quod de ipsa fit, et statim, quæ in te fuerit incomposita commotio, sedabitur.

CAPUT XIII.

Quotquot feceris ad vindictam fratris, qui te offenderit, in tempore orationis, scandalum tibi gignent, et offendiculum.

CAPUT XIV.

Oratio germen est mansuetudinis et lenitudinis.

CAPUT XV.

Oratio est gaudii gratiarumque actionis productio.

A

CAPUT XVI.

Oratio est adversus tristitiam animique dejectionem amuletum.

CAPUT XVII.

Abiens vende substantiam tuam, et da pauperibus [74], accipiensque crucem, abnega temetipsum [75], ut possis absque ulla distractione orare.

482 CAPUT XVIII.

Si velis laudabiliter orare, quaque hora abnega temetipsum, ac philosophorum more, stude, sisque occupatus in permultis pro oratione perpetiendis.

CAPUT XIX.

Si philophorum more dabis operam cuipiam rei duræ tolerandæ, ejus fructum tempore orationis invenies.

B

CAPUT XX.

Si orare cupias ut decet, ne tristitia animam affligas, alioquin in vanum curris.

CAPUT XXI.

Dimitte (inquit) munus tuum ante altare, et abiens, prius reconciliare fratri tuo, et tunc veniens, absque perturbatione orabis [76]; nam injuriarum memoria offuscat orantis ductricem rationem, ejusque orationibus tenebras offundit.

CAPUT XXII.

Qui tristitias ac vindictas ex injuriarum recordatione sibi ipsis coacervant, et videntur orare, similes sunt his, qui hauriunt aquas, inque dolium pertusum projiciunt.

C

CAPUT XXXIII.

Si patiens fueris, cum gaudio semper orabis.

483 CAPUT XXIV.

Oranti tibi, ut decet, hujuscemodi res occurrent; quod nimirum videatur tibi, justum esse omnino iracundia uti, verumtamen adversus proximum non justa est penitus iracundia, nam, si perquiras diligenter, invenies quod possibile est et sine ira negotium bene componi : utere itaque omni adhibito studio, ne prorumpas in iram.

D

CAPUT XXV.

Cave ne, dum putas alterum curare, ipse insanabilis maneas, tuæque orationi præbeas impedimentum.

CAPUT XXVI.

Si abstineas ab ira, modum parcendi invenies, teque ipsum prudentem demonstrabis ad id, quod spectat ad tui existimationem, riteque eris inter orantes.

CAPUT XXVII.

Si adversus iram sis armatus, nunquam sustinebis concupiscentiam; ipsa enim est, quæ materiam

ΚΕΦΑΛ. ΙϚʹ.

Προσευχή ἐστι λύπης καὶ ἀθυμίας ἀλέξημα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖʹ.

Ἀπελθὼν πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ λαβὼν τὸν σταυρὸν, ἀπάρνησαι ἑαυτὸν, ἵνα δυνηθῇς ἀπερισπάστως προσεύχεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗʹ.

Εἰ βούλει ἐπαινετῶς προσεύχεσθαι, ἄρνησαι ἑαυτὸν καθ' ὥραν, καὶ πάμπολα δεινὰ πάμπολα ὑπὲρ προσευχῆς φιλοσόφει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘʹ.

Ὅπερ ἂν χαλεπὸν ὑπομένων φιλοσοφήσῃς, τούτου τὸν καρπὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς εὑρήσεις.

ΚΕΦΑΛ. Κʹ.

Ἐπιθυμῶν προσεύξασθαι ὡς δεῖ, μὴ λυπήσῃς ψυχὴν, εἰ δὲ μήγε, εἰς μάτην τρέχεις.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑʹ.

Ἄφες σου τὸ δῶρον, φησὶν, ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπελθὼν πρότερον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε προσεύξῃ ἀταράχως· ἡ γὰρ μνησικακία ἀμαυροῖ τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ προσευχομένου, καὶ σκοτίζει τούτου τὰς προσευχάς.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒʹ.

Οἱ λύπας καὶ μνησικακίας ἑαυτοῖς σωρεύοντες, καὶ προσεύχεσθαι δοκοῦντες, ὅμοιοί εἰσι τοῖς ὕδωρ ἀντλοῦσι, καὶ εἰς τετρημένον πίθον βάλλουσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓʹ.

Ἐὰν ὑπομονητικὸς ᾖς, ἀεὶ μετὰ χαρᾶς προσεύξῃ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔʹ.

Προσευχομένου σου δεόντως, τοιαῦτά σοι ἀπαντήσει πράγματα, ἵνα δόξῃς δίκαιον εἶναι πάντως τῷ θυμῷ χρήσασθαι· οὐκ ἔστι δὲ δίκαιος θυμὸς κατὰ τοῦ πέλας τὸ σύνολον· ἐὰν γὰρ ζητήσῃς, εὑρήσεις, ὅτι δυνατὸν, καὶ δίχα θυμοῦ καλῶς διατεθῆναι τὸ πρᾶγμα· πάσῃ οὖν μηχανῇ χρῆσαι πρὸς τὸ μὴ ῥῆξαι θυμόν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕʹ.

Ὅρα μὴ δοκῶν ἕτερον ἰᾶσθαι, αὐτὸς ἀνίατος ἔσῃ, καὶ δῷς ἐκκοπὴν τῇ προσευχῇ σου.

ΚΕΦΑΛ. ΚϚʹ.

Φειδόμενος θυμοῦ, φειδὼ εὑρήσεις, καὶ φρόνιμον ἑαυτὸν ἀναδείξεις πρὸς τὸ εἰς οἴησιν, καὶ ἐν τοῖς προσευχομένοις ἔσῃ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖʹ.

Κατὰ θυμοῦ ὁπλιζόμενος, ἐπιθυμίας οὐκ ἀνέξῃ ποτέ· αὕτη γὰρ ὕλας δίδωσι τῷ θυμῷ, καὶ οὗτος

[74] Matth. xix, 21; Marc. x, 21. [75] Matth. xvi, 24; Luc. ix, 23. [76] Matth. v, 23.

ταράττει τὸν νοερὸν ὀφθαλμὸν, λυμαινόμενος τὴν κατάστασιν τῆς προσευχῆς.

A subministrat iræ, et illa oculum perturbat intellectualem corrumpendo statum orationis.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Μὴ ἐν μόνοις τοῖς ἐκτὸς σχήμασι προσεύχου, ἀλλὰ τρέπε τὸν νοῦν σου εἰς συναίσθησιν πνευματικῆς προσευχῆς μετὰ πολλοῦ φόβου.

CAPUT XXVIII.

Ne solis externis gestibus ores, sed mentem tuam verte ut sit conscia spiritualis orationis cum multo timore.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Ποτὲ μὲν ἀθρόως στὰς εἰς προσευχὴν οὐ προσεύξῃ, ποτὲ δὲ λίαν πονήσας, οὐκ ἐπιτεύξῃ τοῦ σκοποῦ, ἵνα ἔτι μᾶλλον ζητήσας, καὶ λαβὼν, ἕξεις ἄσυλον τὸ κατόρθωμα.

484 CAPUT XXIX.

Interdum quidem confestim orationi insistens, bene precaberis; quandoque vero, cum diu multumque laboraveris, scopum non assequeris, ut adhuc cum magis requiras, cumque fueris adeptus, habeas rectum opus a prædæ periculo immune ac tutum.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

B

Ἐπιστάντος ἀγγέλου ἀθρόον ἅπαντες ἀφίστανται οἱ ἐνοχλοῦντες ἡμῖν, καὶ εὑρίσκεται ὁ νοῦς ἐν πολλῇ ἀνέσει, ὑγιῶς προσευχόμενος· ποτὲ δὲ τοῦ συνήθους πολέμου ἡμῖν ἐπικειμένου, πυκτεύει ὁ νοῦς, καὶ οὐ συγχωρεῖται ἀνανεῦσαι, προπεποίωται γὰρ τοῖς ποικίλοις πάθεσιν, ὅμως ἐπὶ πλέον ζητῶν εὑρήσει, καὶ κρούοντι αὐτῷ εὐτόνως, ἀνοιγήσεται.

CAPUT XXX.

Adstante angelo discedunt confestim omnes, qui nobis afferunt impedimentum, mensque reperitur in multa requie sane orans; interdum vero, superveniente nobis consueto bello, mens pugilis instar pugnat, nec permittitur sursum caput reflectere, vanis quippe afficitur passionibus; attamen, si etiam atque etiam quærat, inveniet, intenteque ipsi pulsanti aperietur [77].

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Μὴ προσεύχου τὰ σὰ θελήματα γενέσθαι· οὐδὲ γὰρ πάντως συμφωνοῦσι τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον καθὼς ἐδιδάχθης, προσεύχου λέγων· Γενηθήτω τὸ θέλημά σου ἐν ἐμοί· καὶ ἐπὶ παντὶ δὲ πράγματι οὕτως αὐτὸν αἴτει τὸ ἀγαθὸν, καὶ συμφέρον τῇ ψυχῇ, σὺ δὲ οὐ πάντως τοῦτο ζητεῖς.

CAPUT XXXI.

Ne ores, tuas perfici voluntates, nec enim Dei voluntati sunt omnino consonæ, sed potius ora, ut didicisti, dicens : Fiat voluntas tua in me [78]; sicque in omni re ab ipso pete, ut fiat ipsius voluntas;
C vult enim quod bonum est, quodque animæ confert. Tu vero non hoc omnino exquiris.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Πολλάκις προσευχόμενος ᾐτησάμην γενέσθαι μοι ὃ ἔδοξα καλὸν εἶναί μοι, καὶ ἐπέμενον τῷ αἰτήματι, ἀλόγως βιαζόμενος τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἀποδιδοὺς αὐτῷ, ἵνα ὃ οἶδε συμφέρον αὐτὸς μᾶλλον οἰκονομήσῃ, καὶ μέντοι λαβὼν, ὕστερον ἤχθέσθην λίαν, διότι μᾶλλον τὸ βούλημα ἑαυτοῦ ᾐτησάμην γενέσθαι· οὐ γὰρ τοιοῦτόν μοι ἀπήντησε τὸ πρᾶγμα, οἷον ἐνόμιζον.

CAPUT XXXII.

Sæpe, dum orarem, petii, mihi fieri, quod arbitratus sum bonum mihi fore, inque petitione irrationabiliter perseverabam **485**. Dei cogens voluntatem, nec ipsi concedens, ut quod ille futurum utile noverit, dispensaret; et quidem cum recepissem, postremo nimis graviter tuli, eo quod meam potius voluntatem fieri petiissem; nec enim res mihi talis evenit, qualem existimabam.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Τί ἄλλο ἀγαθὸν, ἀλλ' ἢ Θεός; Οὐκοῦν αὐτῷ ἀποδῶμεν πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς, καὶ εὖ ἡμῖν ἔσται· ὁ γὰρ ἀγαθὸς πάντως, καὶ ἀγαθῶν ἐστι παροχεὺς δωρεῶν.

CAPUT XXXIII.

Quid aliud bonum, nisi Deus? igitur ei remitta-
D mus, quæ ad nos pertinent omnia, et bene nobis erit; ipse enim omnino bonus est, bonorumque largitor donorum.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Μὴ ὡς ἐν δυνάμει κομιζόμενος, εὐθέως τὸ αἴτημα ζήτει· βούλεται γάρ σε ἐπὶ πλέον εὐεργετῆσαι προσκαρτεροῦντα αὐτῷ ἐν τῇ προσευχῇ· τί γὰρ ἀνώτερον τοῦ τῷ Θεῷ προσομιλεῖν, καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν συνουσίᾳ περισπᾶσθαι;

CAPUT XXXIV.

Ne tanquam in potestate procedens petitionem confestim exquiras; vult enim tibi plurimum conferre beneficium perseveranti in oratione; quid enim sublimius, quam Deum alloqui, et ipsius circumtrahi consuetudine?

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Προσευχή ἐστιν ἀνάβασις νοῦ πρὸς Θεόν.

CAPUT XXXV.

Oratio est ascensus mentis ad Deum.

[77] Matth. VII, 7; Luc. XI, 9. [78] Matth. VI, 10.

CAPUT XXXVI. A

Si orare cupias, omnibus renuntia, ut omnia tibi cedant in hæreditatem.

CAPUT XXXVII.

Ora primo ut purgeris a passionibus, et secundo, ut eruaris ab ignorantia, et tertio, ut ab omni tentatione atque derelictione libereris.

486 CAPUT XXXVIII.

In oratione tua solam require justitiam, et regnum, id est virtutem, et cognitionem, et cætera omnia tibi adjicientur.

CAPUT XXXIX.

Justum est non solum pro propria emundatione orare, sed et pro omni contribule, ut modum imiteris angelicum. B

CAPUT XL.

Vide, an vere Deo tua in oratione adhæseris, vel an hominum vincaris laude, illamque contendas aucupari, orationis utens repræsentatione, veluti tegmine,

CAPUT XLI.

Sive cum fratribus ores, sive solus, conare, non consuetudine, sed sensu orare.

CAPUT XLII.

Proprium orationis est interna cogitatio cum devota pietate et compunctione, animæque dolore, peccata cum mutis suspiriis confitendo. C

CAPUT XLIII.

Si tua mens ætatis florem in tempore orationis affectet, nondum ut monachus orat, sed etiamnum mundana est, exterius tabernaculum exornans.

487 CAPUT XLIV.

Dum oras, tuam, pro viribus, custodi memoriam, ut sua propria non tibi proponat, sed te moveat ad cognitionem extensionis ad Deum; memoria namque assolet multum deprædari mentem circa tempus orationis.

CAPUT XLV.

Aut veteres rerum imaginationes tibi oranti producit memoria, aut novas curas, aut personam ejus qui te dolore affecit. D

CAPUT XLVI.

Valde invidet dæmon homini oranti, omnemque machinam adhibet, ut ejus intentionem inquinet; non cessat igitur per memoriam cogitationes harum rerum commovere, omnesque passiones per carnem tanquam vectibus subexcitare, ut impedire possit optimum ipsius cursum, et accessum ad Deum.

CAPUT XLVII.

Quando improbissimus dæmon plurima molitus, studiosi orationem impedire non potuerit, parum-

ΚΕΦΑΛ. ΛϚ'.

Εἰ προσεύξασθαι ποθεῖς, ἀπόταξαι τοῖς σύμπασιν, ἵνα τὸ πᾶν κληρονομήσῃς.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Προσεύχου πρότερον περὶ τοῦ καθαρθῆναι τῶν παθῶν, καὶ δεύτερον περὶ τοῦ ῥυσθῆναι ἀπὸ τῆς ἀγνωσίας, καὶ τρίτον ἀπὸ παντὸς πειρασμοῦ καὶ ἐγκαταλείψεως.

ΚΕΦΑΛ. ΛΗ'.

Μόνην ζήτει ἐν τῇ προσευχῇ σου τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν βασιλείαν, τουτέστι τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν γνῶσιν, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προστεθήσεταί σοι.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

Δίκαιον, μὴ μόνον περὶ οἰκείας καθάρσεως προσεύχεσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ παντὸς ὁμοφύλου, ἵνα ἀγγελικὸν μιμήσῃ τρόπον.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Ὅρα, ἐὰν ἀληθῶς Θεῷ παρέστηκας ἐν τῇ προσευχῇ σου, ἢ ἐπαίνῳ ἀνθρώπων ἡττᾶσαι, καὶ τούτων θηρᾶν ἐπείγῃ, ὥσπερ ἐπικαλύμματι κεχρημένος τῇ παραστάσει τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Εἴτε μετὰ ἀδελφῶν προσεύχῃ, εἴτε κατὰ μόνας, ἀγώνισαι, μὴ ἔθει, ἀλλὰ αἰσθήσει προσεύχεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Ἦθος ἐστὶ προσευχῆς σύννοια μετ' εὐλαβείας, καὶ κατανύξεως, καὶ ὀδύνης ψυχῆς ἐν ἐξαγορεύσει πταισμάτων μετὰ στεναγμῶν ἀφώνων.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ἐὰν περιβλέπηται ὁ νοῦς σου ἀκμὴν ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς, οὐδέπω ὡς μοναχὸς προσεύχεται, ἀλλ' ἔτι κοσμικός ἐστι, τὴν ἔξωθεν σκηνὴν καλλωπίζων.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'.

Προσευχόμενος, τὴν μνήμην σου δυνάμει φύλαττε, ἵνα μὴ τὰ οἰκεῖα παράθηταί σοι, ἀλλὰ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς παρατάσεώς σε κινῇ· λίαν γὰρ πέφυκε συλᾶσθαι ὁ νοῦς ὑπὸ τῆς μνήμης κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'.

Ἢ παλαιῶν πραγμάτων ἄγει σοι φαντασίας ἡ μνήμη προσευχομένῳ, ἢ νέας φροντίδας, ἢ πρόσωπον λελυπηκότος.

ΚΕΦΑΛ. ΜϚ'.

Λίαν βασκαίνει ὁ δαίμων ἀνθρώπῳ προσευχομένῳ, καὶ πάσῃ χρᾶται μηχανῇ, λυμήνασθαι τὸν τούτου σκοπόν· οὐ παύεται οὖν τὰ νοήματα κινῶν τῶν πραγμάτων διὰ τῆς μνήμης, καὶ ὅλα τὰ πάθη ἀναμοχλεύων διὰ τῆς σαρκὸς, ἵνα ἐμποδίσαι δυνηθῇ τῷ ἀρίστῳ αὐτοῦ δρόμῳ, καὶ τῇ πρὸς Θεὸν ἐκδημίᾳ.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Ὅταν πολλὰ ποιήσας ὁ πονηρότατος δαίμων, μὴ δυνηθῇ ἐμποδίσαι τὴν τοῦ σπουδαίου προσευχὴν, μι-

κρὸν ὑποχαλᾷ, καὶ μετέπειτα ἀμύνεται αὐτὸν προσευξάμενον· ἢ γὰρ εἰς ὀργὴν ἐξάψας ἀφανίζει τὴν ἐκ τῆς εὐχῆς συγκροτουμένην ἀρίστην κατάστασιν ἐν ἑαυτῷ, ἢ πρὸς ἡδονήν τινα ἄλογον ἐρεθίσας ὑβρίζει τὸν νοῦν.

A per remittit, et postmodum ipsius qui oraverit, sumit vindictam; aut enim ad iracundiam incendens, optimum exterminat statum, in ipso ex oratione instructum; aut ad aliquam proritans irrationalem voluptatem, menti petulanter infert injuriam.

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ'.

Προσευξάμενος ὡς δεῖ, προσδόκα ἃ μὴ δεῖ, καὶ στῆθι ἀνδρείως φυλάττων τὸν καρπόν σου· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἐτάχθης, ἐργάζεσθαι, καὶ φυλάττειν· μὴ οὖν ἐργασάμενος ἐάσῃς ἀφύλακτον τὸ πονηθέν· εἰ δὲ μήγε, οὐδὲν ὠφέλησας προσευχόμενος.

488 CAPUT XLVIII.

Si oraveris uti decet, exspecta quæ non decent, et sta viriliter, fructum tuum custodiens; ad hoc enim a principio fuisti constitutus, ut operereris, et custodires : ne itaque operans, quod elaboratum est sinas incustoditum; id autem nisi faxis, nihil orando proficies.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ'.

Πᾶς ὁ συγκροτούμενος πόλεμος μεταξὺ ἡμῶν τε, καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, οὐ περὶ ἑτέρου γίνεται, ἢ περὶ πνευματικῆς προσευχῆς· λίαν γὰρ πολέμιος αὐτοῖς ἐστι, καὶ ἐπαχθεστάτη, ἡμῖν δὲ σωτήριος, καὶ προσηνεστάτη.

CAPUT XLIX.

B Omne quod instruitur bellum inter nos impurosque spiritus, non ob aliud fit, quam ob spiritualem orationem; valde namque ipsis hostilis est, ac maxime inimica, nobis autem salutaris, ac jucundissima.

ΚΕΦΑΛ. Ν'.

Τί βούλεται τοῖς δαίμοσι ἐνεργεῖν ἐν ἡμῖν γαστριμαργίαν, πορνείαν, φιλαργυρίαν, ὀργήν τε καὶ μνησικακίαν, καὶ τὰ λοιπὰ πάθη; ἵνα παχυνθεὶς ὁ νοῦς ἐξ αὐτῶν, μὴ δυνηθῇ ὡς δεῖ προσεύξασθαι· τὰ γὰρ τοῦ ἀλόγου μέρους πάθη ἄρξαντα οὐκ ἐᾷ αὐτὸν λογικῶς κινεῖσθαι καὶ τὸν Θεοῦ Λόγον ἐπιζητεῖν.

CAPUT L.

Cur volunt dæmones in nobis operari gulam, fornicationem, avaritiam, iracundiam, et injuriarum recordationem, ac reliquas passiones? ut ex ipsis mens incrassata non possit, sicut decet orare; nam passiones, quæ ab irrationali parte sumunt initium, non sinunt eam rationaliter moveri, Deique Verbum inquirere.

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ'.

Τὰς ἀρετὰς μετερχόμεθα διὰ τοὺς λόγους τῶν γεγονότων, καὶ τούτους διὰ τὸν οὐσιώσαντα Κύριον, οὗτος δὲ ἐν τῇ καταστάσει τῆς προσευχῆς ἀναφαίνεσθαι εἴωθε.

CAPUT LI.

C Virtutes consectamur ob rationes, seu causas rerum creatarum, et istas propter Dominum, qui earum essentias condidit : ipse autem in statu orationis manifestari consuevit.

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ'.

Κατάστασίς ἐστι προσευχῆς ἕξις ἀπαθής, ἔρωτι ἀκροτάτῳ εἰς ὕψος νοητὸν ἁρπάζουσα τὸν φιλόσοφον, καὶ πνευματικὸν νοῦν.

489 CAPUT LII.

Status orationis est habitus absque passione, amore summo ad celsitudinem intelligibilem rapiens mentem sapientem, et spiritualem.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Οὐ μόνον θυμοῦ, καὶ ἐπιθυμίας δεῖ ἄρχειν τὸν ἀληθῶς προσεύξασθαι ἐπειγόμενον, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς ἐμπαθοῦς νοήματος γενέσθαι.

CAPUT LIII.

Is qui festino gradu contendit vere orare, oportet ut non solum iracundiæ, atque cupiditati dominetur, verum etiam alienus sit a cogitatione, quæ imbuta sit passione.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ'.

Ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν, τούτῳ ὡς Πατρὶ ἀεὶ συνομιλεῖ, ἀποστρεφόμενος πᾶν νόημα ἐμπαθές.

CAPUT LIV.

Qui amat Deum, cum ipso, tanquam Patre semper colloquitur, et conversatur, omnem aversatus cogitationem passione inquinatam.

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'

Οὐχ ὁ ἀπαθείας τετυχηκώς, ἤδη καὶ προσεύχεται ἀληθῶς· δύναται γὰρ ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι εἶναι καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῶν περισπᾶσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ.

CAPUT LV.

Non qui vacuitatem passionum est adeptus, jam vere quoque orat, potest quippe in nudis versari cogitationibus, inque studium ipsas cognoscendi, seu lustrandi distrahi, et longe abesse a Deo.

ΚΕΦΑΛ. Ν϶'.

Οὐκ ἂν ὅτε μὴ ἐγχρονίζῃ ὁ νοῦς ἐν τοῖς ψιλοῖς νοήμασι τῶν πραγμάτων, ἤδη καὶ προσευχῆς κατείληφε τόπον· δύναται γὰρ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἶναι τῶν πραγμάτων, καὶ ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀδολεσχεῖν,

CAPUT LVI.

Nec vero, quando mens in nudis rerum cogitationibus non diu immoretur, jam simul orationis locum est assecuta; potest enim in rerum contemplatione versari, inque ipsarum discursibus assidua

meditari, quæ, licet nuda sint verba; attamen, A utpote quæ rerum contemplationes exsistunt, quasi signum quoddam insculpunt in mente, abducuntque procul a Deo.

490

ἅπερ, καὶ εἰ ψιλὰ ῥήματά εἰσιν, ἀλλ' ὡς πραγμάτων ὄντα θεωρήματα, τυποῦσι τὸν νοῦν, καὶ μακρὰν ἀπάγουσιν ἀπὸ Θεοῦ.

CAPUT LVII.

Quamvis mens citra contemplationem corporeæ naturæ versetur, nondum tamen perfectum Dei locum est contemplata: potest quippe in cognitione rerum intellectualium versari, et ad eam varie distingui.

ΚΕΦΑΛ. ΝΖ'.

Κἂν ὑπὲρ τὴν θεωρίαν τῆς σωματικῆς φύσεως ὁ νοῦς γένηται, οὔπω τέλεον τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐθεάσατο· δύναται γὰρ ἐν τῇ τῶν νοητῶν εἶναι γνώσει, καὶ ποικίλλεσθαι πρὸς αὐτήν.

CAPUT LVIII.

Si orare velis, Deo est opus, qui dat oranti orationem; igitur ipsum invoca, dicens: « Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum [79], » hoc est Spiritus sanctus, et Unigenitus Filius tuus; B sic enim docuit, dicendo, in Spiritu, et veritate adorari [80] Deum, scilicet Patrem, quandoquidem hæc tria Deus.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ'.

Εἰ προσεύξασθαι βούλει, Θεοῦ χρεία τοῦ διδόντος εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ· οὐκοῦν ἐπικαλοῦ αὐτὸν λέγων, « Ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, » τουτέστι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ὁ μονογενής σου Υἱός· οὕτω γὰρ ἐδίδαξε, λέγων, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνεῖσθαι τὸν Θεὸν, τουτέστι τὸν Πατέρα, ἐπεὶ καὶ τὰ τρία Θεός.

CAPUT LIX.

Qui orat in Spiritu, et veritate, non propter creaturas Conditorem honorifice laudat, sed propter ipsum, nimirum ejus amorem, eumdem hymnis exaltat.

ΚΕΦΑΛ. ΝΘ'.

Ὁ ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσευχόμενος οὐκέτι ἐκ τῶν κτισμάτων τὸν Δημιουργὸν γεραίρει, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ αὐτὸν ἀνυμνεῖ.

CAPUT LX.

Si theologus es, vere orabis, sique vere oraveris, es theologus.

ΚΕΦΑΛ. Ξ'.

Εἰ θεολόγος εἶ, προσεύξῃ ἀληθῶς, καὶ εἰ ἀληθῶς προσεύξῃ, θεολόγος εἶ.

491 CAPUT LXI.

Quando mens tua, multo accensa erga Deum desiderio, tantillum quasi recedet a carne, omnesque cogitationes a cupidiate, aut a memoria, aut a corporis temperamento procedentes, aversatur, devotione simul et gaudio repleta, tunc arbitrare te operationis terminis appropinquasse.

ΚΕΦΑΛ. ΞΑ'.

C Ὅταν ὁ νοῦς σου τῷ πολλῷ πρὸς τὸν Θεὸν πόθῳ κατὰ μικρὸν οἷον ὑπαναχωρεῖ τῆς σαρκὸς, καὶ πάντα τὰ ἐξ ἐνθυμήσεως, ἢ κράσεως νοήματα ἀποστρέφηται, εὐλαβείας ὁμοῦ, καὶ χαρᾶς ἔμπλεως γενόμενος, τότε νόμιζε ἠγγικέναι ὅροις προσευχῆς.

CAPUT LXII.

Spiritus sanctus infirmitati nostræ compatiens, nobis, quamvis impuri simus, advenit; sique mentem nostram invenerit cum amore veritatis ad eum orantem, super ipsam ascendit, turmamque omnem cogitationum, aut notionum, quæ ipsam ambit, delet, convertens eam ad opera spiritualis orationis.

ΚΕΦΑΛ. ΞΒ'.

Τὸ ἅγιον Πνεῦμα συμπάσχον τῇ ἡμετέρᾳ ἀσθενείᾳ, καὶ ἀκαθάρτοις οὖσιν ἐπιφοιτᾷ ἡμῖν, καὶ εἰ εὕροι τὸν νοῦν ἡμῶν φιλαλήθως αὐτῷ προσευχόμενον, ἐπιβαίνει αὐτῷ, καὶ ἅπασαν τὴν κυκλοῦσαν αὐτὸν τῶν λογισμῶν, ἢ τῶν νοημάτων φάλαγγα, ἐξαφανίζει, προτρεπόμενον αὐτὸν εἰς ἔργα πνευματικῆς προσευχῆς.

CAPUT LXIII.

Cæteri quidem per corporis immutationem menti immittunt cogitationes, seu notiones, et speculationes: Deus autem contrarium efficit, mentem inscendit ipsam; immittens ei cogitationem, prout vult, simulque per mentem, corporis intemperantiam consopiens.

ΚΕΦΑΛ. ΞΓ'.

D Οἱ μὲν λοιποὶ διὰ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ σώματος ἐμποιοῦσι τῷ νῷ λογισμοὺς, ἢ νοήματα, καὶ θεωρήματα. Ὁ δέ γε Θεὸς τοὐναντίον δρᾷ, αὐτῷ τῷ νῷ ἐπιβαίνει, καὶ ἐντιθεὶς αὐτῷ γνῶσιν, ὡς βούλεται, καὶ διὰ τοῦ νοῦ τὴν τοῦ σώματος ἀκρασίαν κατευνάζων.

CAPUT LXIV.

Nemo, veræ orationis amans, si irascitur, aut injuriarum sit memor, expers erit insaniæ; persimilis namque est volenti acute cernere, oculosque proprios obturbanti.

ΚΕΦΑΛ. ΞΔ'.

Οὐδεὶς ἐρῶν ἀληθοῦς προσευχῆς, καὶ ὀργιζόμενος, ἢ μνησικακῶν ἐκτός ἐστι παραπληξίας· ὅμοιος γάρ ἐστι τῷ ὀξυπεῖν θέλοντι, καὶ τοὺς οἰκείους ὀφθαλμοὺς ἐκταράσσοντι.

[79] Matth. VI, 9; Luc. XI, 2. [80] Joan. IV, 23.

ΚΕΦΑΛ. ΞΕ'.

Εἰ προσεύξασθαι ποθεῖς, μηδὲν τῶν ἐναντιουμένων τῇ προσευχῇ πρᾶττε, ἵνα ὁ Θεὸς ἐγγίσας συμπορεύσηταί σοι.

ΚΕΦΑΛ. ΞϚ'.

Μὴ σχηματίζῃς τὸ Θεῖον ἐν ἑαυτῷ προσευχόμενος, μηδὲ πρὸς μορφήν τινα συγχωρήσῃς τυπωθῆναί σου τὸν νοῦν· ἀλλ' ἄϋλος τῷ ἀΰλῳ πρόσιθι, καὶ συνήσεις.

ΚΕΦΑΛ. ΞΖ'.

Φυλάττου τὰς παγίδας τῶν ἐναντίων. Γίνεται γὰρ ἐν τῷ προσεύχεσθαί σε καθαρῶς, καὶ ἀταράχως, ἀθρόως ἐπιστῆναί σοι μορφήν ξένην, καὶ ἀλλόφυλον, πρὸς τὸ εἰς οἴησιν ἀπαγαγεῖν σε τοπάζοντα τὸ Θεῖον ἐκεῖ, ἵνα τὸ ἀθρόως ἐκκαλυφθέν σοι, ποσὸν τὸ Θεῖον εἶναι πείσῃ· ἄποσον δὲ τὸ Θεῖον, καὶ ἀσχημάτιστον.

ΚΕΦΑΛ. ΞΗ'.

Ὅταν μὴ δυνηθῇ τὴν μνήμην κινῆσαι ἐν τῇ προσευχῇ ὁ φθονερὸς δαίμων, τότε τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος ἐκβιάζεται εἰς τὸ ποιῆσαι ξένην τινὰ φαντασίαν τῷ νῷ, καὶ μορφῶσαι αὐτόν· ὁ δὲ ἔχων ἔθος ἐν νοήμασιν, εὐχερῶς κάμπτεται, καὶ πρὸς ἄϋλον, καὶ ἀνείδεον γνῶσιν ἐπειγόμενος ἀπατᾶται, καπνὸν ἀντὶ φωτὸς κατέχων.

ΚΕΦΑΛ. ΞΘ'.

Στῆθι ἐπὶ τῆς φυλακῆς σου φυλάττων τὸν νοῦν σου ἀπὸ νοημάτων κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, στῆναι ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ ἠρεμίᾳ, ἵνα ὁ συμπάσχων τοῖς ἀγνοοῦσι, καὶ σοὶ ἐπιφοιτήσῃ, καὶ τότε λήψῃ δῶρον προσευχῆς εὐκλεέστατον

ΚΕΦΑΛ. Ο'.

Οὐ δυνήσῃ προσεύξασθαι καθαρῶς, πράγμασι συμπλεκόμενος ὑλικοῖς, καὶ φροντίσι συνεχέσι δονούμενος· προσευχὴ γάρ ἐστιν ἀπόθεσις νοημάτων.

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ'.

Οὐ δύναται δεδεμένος δραμεῖν, οὐδὲ νοῦς πάθεσι δουλεύων προσευχῆς πνευματικῆς τόπον ἰδεῖν· ἕλκεται γὰρ, καὶ περιφέρεται ἐκ τοῦ ἐμπαθοῦς νοήματος, καὶ οὐχ ἵσταται ἀκλόνητος.

ΚΕΦΑΛ. ΟΒ'.

Ἐπὰν καθαρῶς λοιπὸν, ἀπλανῶς καὶ ἀληθῶς προσεύχηται ὁ νοῦς τὸ τηνικαῦτα, οὐκ ἔτι ἐκ τῶν ἀριστερῶν ὑπέρχονται οἱ δαίμονες, ἀλλ' ἐκ τῶν δεξιῶν· ὑποτίθενται γὰρ αὐτῷ δόξαν Θεοῦ, καὶ σχηματισμόν τινα τῶν τῇ αἰσθήσει φίλων, ὡς δοκεῖν τελείως τετεῦχθαι αὐτὸν τοῦ περὶ προσευχῆς σκοποῦ. Τοῦτο δὲ, ἔφρασε θαυμαστὸς καὶ γνωστικὸς ἀνὴρ, ὑπὸ τοῦ τῆς κενοδοξίας πάθους γίνεσθαι, καὶ ὑπὸ τοῦ δαίμονος τοῦ ἁπτομένου, τοῦ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον τόπου, καὶ φλεψὶ πάλλοντος.

A **492** CAPUT LXV.

Si orare desideras, nihil eorum facias, quæ orationi contraria sunt, ut Deus appropinquans tibi, tecum obambulet.

CAPUT LXVI.

Ne, quod divinum est, tibi ipsi assimiles, cum oras, nec juxta aliquam formam permittas tuam efformari mentem, sed immateriali, tu velut immaterialis accede, cumque ipso in unum convenies.

CAPUT LXVII.

Laqueos adversariorum evita; fieri namque solet ut oranti tibi pure ac sine perturbatione confestim astet forma peregrina et alienigena, ut te B in tui arrogantem existimationem inducat, dum conjicias, ibi, reperiri quod divinum est, ut ex improviso revelatum tibi persuadeat, divinum esse quantum: verum divinum numen sine quantitate est, caretque figura.

CAPUT LXVIII.

Quando invidus dæmon non potest in oratione memoriam commovere, tunc corporis temperamento vim infert ad causandam in intellectu aliquam peregrinam imaginationem, ipsumque aliqua forma componendum; iste vero cui mos est in cogitationibus versari et hærere, facile flectitur, et ad immaterialem expertem figuræ cognitionem impulsus, C decipitur, fumum pro lumine suscipiens.

493 CAPUT LXIX.

Sta in tui custodia mentem tuam servans in tempore orationis a cogitationibus, seu notionibus, quo in propria quiete permaneas, ut, qui compatitur ignorantibus, ventitet etiam ad te, tuncque celeberrimum orationis præmium assequeris.

CAPUT LXX.

Pure orare non poteris, si materialibus negotiis fueris implicitus, assiduisque curis agitatus; oratio quippe est depositio seu abjectio cogitationum.

CAPUT LXXI.

Devinctus nequaquam currere potest, nec mens D passionibus inserviens valebit spiritualis orationis locum videre; attrahitur quippe, et circumfertur a cogitatione percita passionibus, neque stat inconcussa.

CAPUT LXXII.

Igitur quando pure, stabiliter, seu non vagabunde, vereque mens oret, non amplius e sinistris adventant dæmones, sed a dextris: suggerunt namque ipsi Dei gloriam, et quamdam figurationem sensui amabilium, ita ut videatur ipse perfecte jam orationis scopum attigisse; hoc autem dixit quidam mirabilis et doctus vir a passione vanæ gloriæ procedere, et a dæmone tangente cerebri locum, et venas commovente.

494 CAPUT LXXIII.

Existimo quod dæmon, ubi locum, quem dixi, tetigerit, mentis lucem obvertat, perinde ac vult, sicque moveri passionem vanæ gloriæ, dum idem format mentem in cogitationem leviter sentientem, ita ut formam habeat divinæ ac substantialis cognitionis. Hic talis vero minime vexatus a carnalibus atque impuris passionibus, sed pure astans, videtur, sibi non amplius contrariam aliquam in seipso fieri operationem; unde suspicatur divinam esse apparitionem, quæ facta est ipsi a dæmone vehementi uso vafritie, et per cerebrum lucem conjunctam alterante, ac ipsum, prout diximus, formante.

CAPUT LXXIV.

Dei angelus astans solo verbo cunctam operationem oppositam a nobis cessare facit, movetque lumen mentis ad operandum sine ullo errore.

CAPUT LXXV.

Quod dicatur in Apocalypsi [81] angelum ferre thuribulum suffimenti, ut daret ad orationes sanctorum, arbitror quod sit hæc gratia, quæ per angelum efficitur: indit enim cognitionem veræ orationis, ita ut mens deinceps stet extra omnem agitationem, pigritiam ac negligentiam.

495 CAPUT LXXVI.

Phialæ odoramentorum [82] dicuntur orationes esse sanctorum, quas seniores viginti quatuor ferunt.

CAPUT LXXVII.

Existimandum autem est, phialam amorem esse erga Deum, sive perfectam et spiritualem charitatem, in qua perficitur oratio in Spiritu et veritate.

CAPUT LXXVIII.

Cum opinatus fueris te non egere lacrymis in oratione tua propter peccata, dispice quantum abfueris a Deo, cum deberes omni tempore in eo esse, et calidius lacrymaberis.

CAPUT LXXIX.

Profecto mensuras tuas agnoscens, suaviter lugebis, miserum ærumnosumque teipsum vocitans secundum Isaiam [83], quod cum pollutus sis, et polluta labia habeas, et in medio populi talis exsistas, tu e contrario audes Domino exercituum astare.

CAPUT LXXX.

Si vere oraveris, plenissimam comperies fidem, seu certificationem, et ad te angeli convenient, et rationes eorum, quæ fiunt, in lucem proferent.

[81] Apoc. VIII, 3. [82] Apoc. V, 8. [83] Isa. VI, 5.

A ΚΕΦΑΛ. ΟΓ'.

Οἶμαι τὸν δαίμονα ἐφαπτόμενον τοῦ εἰρημένου τόπου τὸ περὶ τὸν νοῦν φῶς τρέπειν καθὼς βούλεται, καὶ οὕτω κινεῖσθαι τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος, εἰς λογισμὸν μορφοῦντα τὸν νοῦν κοῦφον γνωμόνως πρὸς τὸν ἀναπλασμὸν τῆς θείας καὶ οὐσιώδους γνώσεως, μὴ ὀχλούμενος δὲ ὁ τοιοῦτος ὑπὸ σαρκικῶν, καὶ ἀκαθάρτων παθῶν, ἀλλὰ καθαρῶς δῆθεν παρεστηκὼς, δοκεῖ μηκέτι ἐνέργειάν τινα ἐναντίαν γίνεσθαι ἐν ἑαυτῷ, ὅθεν ὑποπτεύει θεῖαν εἶναι ἐπιφάνειαν τὴν γενομένην αὐτῷ ὑπὸ τοῦ δαίμονος, καὶ μορφοῦντος αὐτὸν, καθῶς προέφαμεν.

B ΚΕΦΑΛ. ΟΔ'.

Ὁ τοῦ Θεοῦ ἄγγελος ἐπιστὰς λόγῳ μόνῳ ἅπασαν τὴν ἀντικειμένην ἐνέργειαν παύει ἐξ ἡμῶν, καὶ κινεῖ τὸ φῶς τοῦ νοῦ ἀπλανῶς ἐνεργεῖν.

ΚΕΦΑΛ. ΟΕ'.

Τὸ λέγειν ἐν τῇ Ἀποκαλύψει κομίζεσθαι τὸν ἄγγελον θυμίαμα ἵνα δῷ εἰς τὰς προσευχὰς τῶν ἁγίων, οἶμαι τὴν χάριν εἶναι ταύτην διὰ τοῦ ἀγγέλου ἐνεργουμένην· γνῶσιν γὰρ ἐμποιεῖ τῆς ἀληθοῦς προσευχῆς, ὥστε ἑστάναι λοιπὸν ἐκτὸς παντὸς κλόνου, ἀκηδίας τε, καὶ ὀλιγωρίας τὸν νοῦν.

ΚΕΦΑΛ. ΟϚ'.

C Αἱ φιάλαι τῶν θυμιαμάτων αἱ προσευχαὶ εἶναι λέγονται τῶν ἁγίων, ἃς εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἐπιφέρονται.

ΚΕΦΑΛ. ΟΖ'.

Φιάλην δὲ ὑποληπτέον τὴν πρὸς Θεὸν φιλίαν, ἤτοι τὴν τελείαν καὶ πνευματικὴν ἀγάπην, ἐν ᾗ ἡ προσευχὴ ἐνεργεῖται ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ.

ΚΕΦΑΛ. ΟΗ'

Ὅταν δόξῃς μὴ δεῖσθαι δακρύων ἐν τῇ προσευχῇ σου δι' ἁμαρτίας, σκόπει πόσον ἀφέστηκας Θεοῦ, ὀφείλων εἶναι ἐν αὐτῷ διὰ παντὸς, καὶ θερμότερον δακρύσεις.

D ΚΕΦΑΛ. ΟΘ'.

Ναὶ μὴν ἐπιγινώσκων τὰ μέτρα σου, ἡδέως πενθήσεις, ταλανίζων ἑαυτὸν κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ὡς ἀκάθαρτος ὢν, καὶ ἀκάθαρτα χείλη ἔχων, καὶ ἐν μέσῳ λαοῦ τοιούτου ὑπάρχων, τοὐναντίον τολμᾷς Κυρίῳ Σαβαὼθ παρεστάναι.

ΚΕΦΑΛ. Π'.

Ἐὰν ἀληθῶς προσεύχῃ, πολλὴν πληροφορίαν εὑρήσεις, καὶ ἄγγελοι συνελεύσονταί σοι καὶ τοὺς λόγους τῶν γινομένων φωτιοῦσι.

ΚΕΦΑΛ. ΠΑ'.

Γίνωσκε, ὅτιπερ οἱ ἅγιοι ἄγγελοι προτρέπονται ἡμᾶς εἰς προσευχὴν, καὶ συμπαρίστανται ἡμῖν χαίροντες ἅμα, καὶ προσευχόμενοι ὑπὲρ ἡμῶν· ἐὰν οὖν ἀμελήσωμεν, καὶ δεξώμεθα λογισμοὺς ἐναντίους λίαν παροξύνομεν αὐτοὺς, ὅτιπερ ὑπὲρ ἡμῶν ἀγωνίζονται τοσοῦτον, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ ὑπὲρ ἑαυτῶν βουλόμεθα ἱκετεῦσαι τὸν Θεόν· ἀλλὰ καταφρονοῦντες τῆς αὐτῶν λειτουργίας, καὶ τὸν τούτων Θεὸν, καὶ Δεσπότην καταλιμπάνοντες δαίμοσιν ἀκαθάρτοις ἐντυγχάνομεν.

A **496** CAPUT LXXXI.

Nosce, quod sancti angeli nos excitant ad orationem, et una nobiscum astant, gaudentes simul et orantes pro nobis; si igitur neglexerimus, et contrarias susceperimus cogitationes, valde irritabimus ipsos, quod ii pro nobis tantopere decertent, nos vero nec pro nobis ipsis volumus supplicare Deo, sed eorum contemnentes ministerium, ipsorumque Deum ac Dominum derelinquentes, impuris cum dæmonibus conversamur.

ΚΕΦΑΛ. ΠΒ'.

Προσεύχου ἐπιεικῶς, καὶ ἀταράχως, καὶ ψάλλε συνετῶς καὶ εὐρύθμως, καὶ ἔσῃ ὡς νεοσσὸς ἀετοῦ ἐν ὕψει αἱρόμενος.

CAPUT LXXXII.

Æquo bonoque animo, et absque perturbatione ora, et prudenter atque concinne psalle, erisque uti B pullus aquilæ in altum elevatus.

ΚΕΦΑΛ. ΠΓ'.

Ἡ μὲν ψαλμῳδία τὰ πάθη κατευνάζει, καὶ τὴν ἀκρασίαν τοῦ σώματος ἠρεμεῖν ἀπεργάζεται. Ἡ δὲ προσευχὴ ἐνεργεῖν παρασκευάζει τὸν νοῦν τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν.

CAPUT LXXXIII.

Psalmorum cantus passiones sedat, et consopit, corporisque intemperantiam quiescere facit. Oratio autem mentem præparat, ut operationem propriam exerceat.

ΚΕΦΑΛ. ΠΔ'.

Προσευχή ἐστι πρέπουσα ἐνέργεια, τῇ ἀξίᾳ τοῦ νοῦ ἤτοι κρείττων, καὶ εἰλικρινὴς κρίσις αὐτοῦ.

CAPUT LXXXIV.

Oratio est operatio, quæ decet dignitatem mentis, seu est judicium ipsius melius, et sincerum.

ΚΕΦΑΛ. ΠΕ'.

Ἡ μὲν ψαλμῳδία τύπος τῆς ποικίλης σοφίας ἐστὶν, ἡ δὲ προσευχὴ, προοίμιόν ἐστι τῆς ἀΰλου, καὶ ποικίλης γνώσεως.

CAPUT LXXXV.

Psalmorum cantus est imago variegatæ sapientiæ; oratio **497** vero, prooemium est immate- C rialis et variæ cognitionis.

ΚΕΦΑΛ. ΠϚ'.

Ἡ γνῶσις, καλλίστη ὑπάρχει, συνεργὸς γάρ ἐστι τῆς προσευχῆς, τὴν νοερὰν δύναμιν τοῦ νοῦ διυπνίζουσα πρὸς θεωρίαν τῆς θείας γνώσεως.

CAPUT LXXXVI.

Cognitio pulcherrima est, quippe quæ orationis est cooperatrix, vim mentis intelligibilem expergisci faciens ad notitiæ divinæ contemplationem.

ΚΕΦΑΛ. ΠΖ'.

Εἰ οὐδέπω ἔλαβες χάρισμα προσευχῆς, ἢ ψαλμῳδίας, ἐφέδρευσον, καὶ λήψῃ.

CAPUT LXXXVII.

Si necdum accepisti gratiam orationis, aut psalmodiæ, insiste sedulus, et accipies.

ΚΕΦΑΛ. ΠΗ'.

Ἔλεγε δὲ αὐτοῖς καὶ παραβολὴν πρὸς τὸ δεῖν αὐτοὺς πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν· οὐκοῦν μὴ ἐκκάκει τέως, μηδὲ ἀθύμει ὡς μὴ λαβών· λήψῃ γὰρ ὕστερον· καὶ ἐπήγαγε τῇ παραβολῇ, τό· « Εἰ γὰρ καὶ Θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, ἀλλά γε διὰ τὸ κόπους παρέχειν μοι τὴν γυναῖκα, ποιήσω τὴν ἐκδίκησιν αὐτῆς· » οὕτως οὖν καὶ ὁ Θεὸς ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τάχει. Εὐθύμει τοιγαροῦν προσκαρτερῶν ἐμπόνως τῇ ἁγίᾳ προσευχῇ.

CAPUT LXXXVIII.

Dicebat autem ipsis et parabolam, quod oporteat ipsos semper orare, neque deficere: non igitur deficias hactenus, neque despondeas animo, quia non acceperis; accipies etenim postea: et subjecit D deinde parabolæ illud dictum: « Si namque Deum minime timeo, et hominem non revereor; tamen propterea quod mulier mihi præbet molestias, ipsius ultionem faciam [88]; » sic ergo et Deus faciet vindictam clamantium ad ipsum noctu diuque. Esto itaque bono animo perseverans laboriose in sancta oratione.

ΚΕΦΑΛ. ΠΘ'.

Μὴ θελήσῃς ὡς σοι δοκεῖ, ἀλλ' ὡς Θεῷ ἀρέσκει τὰ κατὰ σὲ γενέσθαι, καὶ ἔσῃ ἀτάραχος, καὶ εὐχάριστος ἐν προσευχῇ σου.

CAPUT LXXXIX.

Ne, ut tibi videtur, velis fieri, quæ ad te spectant, sed ut Deo placet, erisque imperturbatus, et gratias agens in tua oratione.

[88] Luc. XVIII, 2-6.

498 CAPUT XC.

Licet cum Deo videaris esse, cave a luxuriæ dæmone, valde namque fallax est, et maxime invidus, et ocior esse vult motione ac vigilantia mentis tuæ, ita ut eam avellat a Deo, cui assistebat cum devotione ac timore.

CAPUT XCI.

Si tibi cura est orationis, præpara te ad hostiles dæmonum invasiones, et constanter verbera quæ infligunt, sustine; nam tanquam feroces bestiæ insilient in te, tuumque corpus totum vexabunt et affligent.

CAPUT XCII.

Paratus sis, uti peritus certator, ut, quamvis ex inopinato videris spectrum, non concutiaris, et licet dispexeris gladium districtum adversum te, aut lampadem, quæ tuum comprehendat visum, non turberis, et quamvis speciem aliquam deformem, et cruentam spectaveris, nullo modo concidas anima, verum sta tuam confitendo præclaram confessionem, et facilius tuos inspicies inimicos.

CAPUT XCIII.

Qui molesta suffert, assequetur etiam quæ gaudium pariunt, et qui constans tolerat insuavia, non carebit suavibus.

499 CAPUT XCIV.

Cave ne te decipiant per aliquam visionem maligni dæmones; verum esto prudens, te convertens ad orationem, Deumque precare, ut si ex ipso quidem est cogitatum, ipse te illuminet, at si non est celeriter a te deceptorem depellat, et confide, quod non stabunt canes, te ardente cum animo Deo colloquente: confestim nempe invisibiliter, atque occulte Dei potentia flagellati, procul expellentur.

CAPUT XCV.

Justum est quod neque fallaciam istam ignores; nimirum quod ad tempus sese dividunt dæmones, sique auxilium quærendum censueris, intrant reliqui angelicis in formis, expellendo primos, quo tu decipiaris ab ipsis, judicando quod videlicet forent angeli sancti.

CAPUT XCVI.

Multæ humilitati ac generositati stude, et insultus dæmonum animam tuam non continget, neque flagellum appropinquabit tabernaculo tuo, quia angelis suis mandavit de te, ut custodiant te [88], et invisibiliter abigant a te omnem oppositam operationem.

CAPUT XCVII.

Qui orationi dat operam audiet quidem strepitus et fragores, et voces, atque **500** verberum pulsationes, sed non concidet, neque prodet ratiocina-

[88] Psal. xc, 10, 11.

A ΚΕΦΑΛ. Ϟ'.

Κἂν μετὰ Θεοῦ δοκῇς εἶναι, φυλάττου τῆς πορνείας δαίμονα. Λίαν γάρ ἐστιν ἀπατεὼν, καὶ φθονερώτατος, καὶ βούλεται ὀξύτερος εἶναι τῆς κινήσεως καὶ νήψεως τοῦ νοός σου, καὶ ἀπὸ Θεοῦ ἀποσπᾷν αὐτὸν παρεστῶτα αὐτῷ μετ' εὐλαβείας, καὶ φόβου.

ΚΕΦΑΛ. ϞΑ'.

Ἐὰν προσευχῆς ἐπιμελῇ, ἑτοιμάζου πρὸς ἐπαγωγὰς δαιμόνων, καὶ καρτερῶς τὰς παρ' αὐτῶν μάστιγας ὑπόμενε· ὡς γὰρ θῆρες ἄγριοι ἐπελεύσονταί σοι, καὶ πᾶν σου κακώσουσι τὸ σῶμα.

ΚΕΦΑΛ. ϞΒ'

B Παρασκευάζου ὡς ἔμπειρος ἀγωνιστὴς, κἂν ἀθρόως ἴδῃς φαντασίαν, μὴ κλονεῖσθαι, κἂν ῥομφαίαν κατὰ σοῦ ἐσπασμένην, ἢ λαμπάδα κατέχουσάν σου τὴν ὄψιν μὴ ταράττεσθαι, κἂν μορφήν τινα ἀηδῆ, καὶ αἱματώδη, μηδόλως καταπίπτειν σου τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ στῆθι ὁμολογῶν τὴν καλήν σου ὁμολογίαν, καὶ ῥᾷον ἐπόψῃ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου.

ΚΕΦΑΛ. ϞΓ'.

Ὁ τὰ λυπηρὰ ὑποφέρων, καὶ τῶν περιχαρῶν τεύξεται, καὶ ὁ ἐν τοῖς ἀηδέσι καρτερῶν, τῶν ἡδέων οὐκ ἀμοιρήσει.

ΚΕΦΑΛ. ϞΔ'.

Ὅρα μή σε ἀπατήσωσι διά τινος ὀπτασίας οἱ πονηροὶ δαίμονες· ἀλλὰ γίνου σύννους τρεπόμενος εἰς
C εὐχὴν, καὶ παρακάλει τὸν Θεὸν, ἵνα, εἰ μὲν ἐξ αὐτοῦ ἐστι τὸ νόημα, αὐτός σε φωτίσῃ, εἰ δὲ μήγε, τὸ τάχος τὸν πλάνον ἀπελάσῃ ἀπὸ σοῦ, καὶ θάρσει, ὡς οὐ στήσονται οἱ κύνες, σοῦ ἐμπύρως τῇ πρὸς Θεὸν ἐντεύξει κεχρημένου· εὐθέως γὰρ ἀοράτως, καὶ ἀφανῶς Θεοῦ δυνάμει μαστιζόμενοι, μακρὰν ἐλασθήσονται.

ΚΕΦΑΛ. ϞΕ'.

Δίκαιόν ἐστι μηδὲ τὸν δόλον τοῦτόν σε ἀγνοεῖν, ὅτι ἐν καιρῷ μερίζονται ἑαυτοὺς οἱ δαίμονες, καὶ εἰ δόξῃς βοήθειαν ἐπιζητεῖν, εἰσίασιν οἱ λοιποὶ ἐν σχήμασιν ἀγγελικοῖς τοὺς πρώτους ἐξελαύνοντες, πρὸς τὸ σε ἐξαπατᾶσθαι ὑπ' αὐτῶν, τῇ γνώμῃ, ὡς δῆθεν
D ἁγίων ὄντων ἀγγέλων.

ΚΕΦΑΛ. ϞϚ'.

Ταπεινοφροσύνης πολλῆς ἐπιμελήσαι, καὶ οὐ μή σου δαιμόνων ἐπήρεια καθάψηται τῆς ψυχῆς, καὶ μάστιξ οὐκ ἐγγιεῖ τῷ σκηνώματί σου, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε, καὶ ἀφανῶς ἅπασαν τὴν ἀντικειμένην ἐνέργειαν ἐκδιώξουσιν ἀπὸ σοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ϞΖ'.

Ψόφους μὲν καὶ κτύπους καὶ φωνὰς καὶ αἰκισμοὺς ἐκ δαιμόνων ἀκούσεται ὁ καθαρᾶς ἐπιμελούμενος προσευχῆς, ἀλλὰ οὐ συμπεσεῖται, οὐδὲ προδώσει τὸν

λογισμὸν λέγων πρὸς τὸν Θεόν· Οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ τὰ ὅμοια.

ΚΕΦΑΛ. ϞΗ'.

Ἐν καιρῷ τῶν τοιούτων πειρασμῶν, βραχείᾳ καὶ ἐπιτεταμένῃ προσευχῇ κέχρησο.

ΚΕΦΑΛ. ϞΘ'.

Ἐὰν ἀπειλήσωσί σοι οἱ δαίμονες, ἀθρόως ἐκ τοῦ ἀέρος προφαίνεσθαι, καὶ ἐκπλήττειν σε, καὶ διαρπάζειν τὸν νοῦν σου, ἢ ὡς θῆρες ἀδικεῖν τὴν σάρκα σου, μὴ πτοηθῇς αὐτούς, μηδὲ ὅλως φροντίσῃς τῆς τούτων ἀπειλῆς· ἐκφοβοῦσι γάρ σε πειράζοντες, εἰ ὅλως προσέχεις αὐτοῖς, εἰ τέλειον αὐτῶν κατεφρόνησας, εἰ Θεῷ παντοκράτορι, καὶ δημιουργῷ, καὶ προνοητῇ τοῦ παντὸς παρίστασαι ἐν τῇ προσευχῇ.

ΚΕΦΑΛ. Ρ'.

Τί οὕτως ἀλόγως αὐτῷ παρέστηκας, ὡς παρελθόντα τὸν ἀνυπέρβλητον αὐτοῦ φόβον, καὶ κώνωπας, καὶ κανθάρους δεδίττεσθαι; ἢ οὐκ ἤκουσας τοῦ λέγοντος· « Κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ; » καὶ πάλιν· « Ὃν φρίττει καὶ τρέμει πάντα ἀπὸ προσώπου τῆς δυνάμεως αὐτοῦ; » καὶ τὰ ἑξῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΑ'.

Ὥσπερ ὁ ἄρτος τροφή ἐστι τῷ σώματι, καὶ ἀρετὴ τῇ ψυχῇ, οὕτω καὶ τοῦ νοῦ ἡ πνευματικὴ προσευχὴ τροφὴ ὑπάρχει.

ΚΕΦΑΛ. ΡΒ'.

Μὴ φαρισαϊκῶς, ἀλλὰ τελωνικῶς προσεύχου ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ τῆς προσευχῆς, ἵνα καὶ σὺ δικαιωθῇς ὑπὸ Κυρίου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΓ'.

Ἀγωνίζου μὴ κατεύξασθαί τινος ἐν τῇ προσευχῇ σου, ἵνα μὴ ἃ οἰκοδομεῖς καταλύσῃς βδελυκτὴν ποιῶν τὴν προσευχήν σου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΔ'.

Ὁ χρεωφειλέτης τῶν μυρίων ταλάντων παιδευέτω σε, ὡς, εἰ μὴ ἀφήσῃς τῷ ὀφειλέτῃ, οὐδὲ αὐτὸς τεύξῃ τῆς ἀφέσεως· παρέδωκε γάρ, φησίν, αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΕ'.

Παραπέμπου τὰς ἀνάγκας τοῦ σώματος, ἐν τῇ παραστάσει τῆς προσευχῆς, ἵνα μὴ νυττόμενος ὑπὸ ψύλλης, ἢ φθειρός, ἢ κώνωπος, ἢ μυίας, ζημιωθῇς τὸ μέγιστον κέρδος τῆς προσευχῆς σου.

ΚΕΦΑΛ. ΡϚ'.

Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινι τῶν ἁγίων προσευχομένῳ, τοσοῦτον ἀνθίστατο ὁ πονηρός, ὡς ἅμα τῷ ἐκτεῖναι τὰς χεῖρας, ἐκεῖνον εἰς λέοντα μετασχηματίζεσθαι, καὶ ἀνεγείρειν εἰς ὀρθὸν τοὺς ἐμπροσθίους πόδας, καὶ τοὺς οἰκείους ὄνυχας ἑκατέρωθεν ταῖς δυσὶ ψύαις ἐμπείρειν τοῦ ἀγωνιστοῦ, καὶ μὴ ἀφίστασθαι πρὶν τὰς χεῖρας κατάξει. Τὸν δὲ μηδὲ πώποτε ὑποχαλάσαι ταύτας ἄχρις οὗ τὰς συνήθεις εὐχὰς ἐπλήρωσε.

A tionem, dicens ad Deum : Non timebo mala, quoniam tu mecum es ; et similia.

CAPUT XCVIII.

In tempore hujuscemodi tentationum utere brevi et intensa oratione.

CAPUT XCIX.

Si dæmones comminentur tibi sese ex improviso apparituros ex aere, teque perterrefacturos, tuamque mentem rapturos, aut, tanquam atroces bestiæ tuam carnem violenter dilaniaturos, ne ipsos paveas, neve ullatenus illorum comminationem cures; injiciunt quippe metum tentantes te, an omnino ipsis attendas, an eos totaliter despexeris, an omnipotenti Deo, et Creatori, omniumque rerum pro-B visori, in oratione astiteris.

CAPUT C.

Quid eidem Deo ita inconsiderate astas, ut ejus insuperabilem omittens timorem, et culices et scarabeos pertimescas? Annon audisti dicentem : « Dominum Deum tuum timebis [87], » et rursus : « Quem metuunt, et tremunt a facie potentiæ ejus [88] ? » et reliqua.

501 CAPUT CI.

Sicut panis est alimentum corpori, et virtus animæ, ita et intellectui spiritualis oratio nutrimentum est.

CAPUT CII.

C Ne pharisaice, sed more publicani ores in sacro orationis loco, ut etiam tu a Domino justificeris.

CAPUT CIII.

Contende, non orare adversus aliquem in tua oratione, ne destruas quæ ædificas, orationem tuam exsecrandam reddendo.

CAPUT CIV.

Doceat te qui debitor erat decem mille talentorum, quod nisi dimittas debitori, nec ipse dimissionem consequeris; tradidit enim, inquit, ipsum tortoribus [89].

CAPUT CV.

Prætermitte corporis necessitates, dum orationi D assistis, ne fodicatus a pulice, aut a pediculo, vel culice seu musca, maximi lucri tuæ orationis detrimentum patiaris.

CAPUT CVI.

Pervenit ad nos, seu ad aures nostras, quod cuidam sanctorum oranti adeo **502** malignus obstabat, ut, simul ac manus extendebat, ille in leonem transfiguraretur, et recta sursum erigens anteriores pedes, propriosque ungues utrinque duabus malis certatoris infigeret, neque desisteret, priusquam manus ille diduceret; ipse vero nunquam relaxavit eas, donec preces consuetas explevit.

[87] Deut. x, 20. [88] Joel ii, 10; Nahum i, 5. [89] Matth. xviii, 34.

CAPUT CVII.

Hujuscemodi fuisse novimus eum, qui in fovea solitaria quiete silebat, Joannem Parvum, sive potius præmagnum monachum, qui ex Dei consortio mansit immotus, dæmone in specie draconis circumvoluto, ejusque carnes mandente, et in faciem ejus eructante.

CAPUT CVIII.

Legisti omnino et vitas monachorum Tabennesiotarum, ubi dicitur, quod abbate Theodoro sermonem ad fratres habente, venerunt duæ viperæ sub ejus pedes; ille vero imperturbate eas uti fornicem faciens, suscepit interius, donec sermonem locutus perfecit, tuncque ipsas fratribus ostendit, rem exponens.

CAPUT CIX.

Rursus de altero Patre spirituali, seu religioso legimus, quod orante ipso vipera accedens ejus attigit pedes, ille vero non prius deposuit manus, quousque consuetam perfecit orationem, **503** nihilque passus est noxæ qui dilexit Deum plusquam seipsum.

CAPUT CX.

In oratione tua nec elatum, nec distractum habeas visum, et abnegando tuam carnem et animam, vive mentaliter.

CAPUT CXI.

Alteri cuidam sancto in deserta solitudine degenti tranquille, dum oraret, dæmones astantes per duas hebdomadas ipso tanquam pila ludebant et in aera jactando vibrabant, cum in storea suscipientes, nullatenus tamen mentem ejus a fervente oratione deducere potuerunt.

CAPUT CXII.

Rursus alteri Deum amanti et orationis curam gerenti, cum per desertam solitudinem graderetur, astiterunt angeli duo, simulque cum ipso iter facientes, eum in medio collocarunt. Ille vero nullatenus iis adhæsit, ne, quod melius erat, detrimentum acciperet. Meminerat quippe apostolici effati dicentis: « Nec angeli, neque principatus, neque potestates poterunt nos separare a charitate Christi [89]. »

CAPUT CXIII.

Angelis æqualis fit monachus per veram orationem.

504 CAPUT CXIV.

Cupiens videre faciem Patris, qui in cœlis est, nullo modo studeas aliquam excipere formam tempore orationis.

CAPUT CXV.

Ne desideres Angelos, aut Potestates, aut Christum sensibiliter videre, ne prorsus amens evadas,

[89] Rom. VIII, 38, 39.

A

ΚΕΦΑΛ. ΡΖ'.

Τοιοῦτον ἔγνωμεν γεγονέναι, καὶ τὸν ἐν λάκκῳ ἡσυχάσαντα Ἰωάννην τὸν Μικρὸν, ἤτοι ὑπερμεγέθη μοναχὸν, ὃς ἀκίνητος ἔμεινεν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ συνουσίας, τοῦ δαίμονος ἐν εἴδει δράκοντος περιειλιχθέντος, καὶ μασσομένου αὐτοῦ τὰς σάρκας, καὶ τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἐπερευγομένου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΗ'.

Ἀνέγνως πάντως καὶ τοὺς βίους τῶν Ταβεννησιωτῶν μοναχῶν, καθά φησιν, ὅτι Λαλοῦντος τοῦ ἀββᾶ λόγον τοῖς ἀδελφοῖς, ἦλθον δύο ἔχιδναι ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀταράχως ποιήσας αὐτὰς ὡσεὶ καμάραν, ὑπέλαβεν αὐτὰς ἔνδοθεν, ἕως ἐπαύσατο λαλῶν τὸν λόγον, καὶ τότε αὐτὰς ὑπεδείκνυ τοῖς B ἀδελφοῖς, ἐξηγούμενος τὸ πρᾶγμα.

ΚΕΦΑΛ. ΡΘ'.

Περὶ ἑτέρου πάλιν ἀνέγνωμεν πνευματικοῦ, ὅτι προσευχομένου αὐτοῦ, ἔχιδνα ἐλθοῦσα, καθήψατο τοῦ ποδὸς αὐτοῦ· ὁ δὲ οὐ πρότερον καθῆκε τὰς χεῖρας, ἄχρις οὗ τὴν συνήθη ἐξετέλεσεν εὐχὴν, καὶ οὐδὲν ἐβλάβη ὁ ἀγαπήσας τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἑαυτόν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙ'.

Ἀμετεώριστον ὄμμα ἔχε ἐν τῇ προσευχῇ σου καὶ ἀρνησάμενός σου τὴν σάρκα, καὶ τὴν ψυχὴν, κατὰ νοῦν ζῆθι.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΑ'.

C Ἑτέρῳ τινὶ εὐτόνως εὐχομένῳ ἁγίῳ ἐν ἐρήμῳ ἡσυχάζοντι, δαίμονες ἐπιστάντες ἐπὶ δύο ἑβδομάδας, τοῦτον ἐσφαίριζον, καὶ ἐτίνασσον εἰς τὸν ἀέρα, δεχόμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ψιαθίῳ, καὶ οὐδόλως ἴσχυσαν κατάγειν τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐμπύρου προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΒ'.

Ἄλλῳ πάλιν φιλοθέῳ καὶ προσευχῆς πρόνοιαν ποιουμένῳ, ἐν ἐρήμῳ βαδίζοντι, ἄγγελοι ἐπέστησαν δύο, καὶ ἐμέσαζον αὐτὸν συνοδοιποροῦντες αὐτῷ· ὁ δὲ οὐδόλως τούτοις προσεῖχεν, ἵνα μὴ τὸ κρεῖττον ζημιωθῇ. Ἐμνημόνευσε γὰρ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ τοῦ φάσκοντος· « Οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις δυνήσονται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης D τοῦ Χριστοῦ. »

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΓ'.

Ἰσάγγελος γίνεται μοναχὸς διὰ τῆς ἀληθοῦς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΔ'.

Ἐπιποθῶν ἰδεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς, μὴ ζήτει παντελῶς μορφὴν, ἢ σχῆμα δέχεσθαι ἐν τῷ τῆς προσευχῆς καιρῷ·

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΕ'.

Μὴ πόθει ἀγγέλους ἰδεῖν, ἢ δυνάμεις, ἢ Χριστὸν αἰσθητῶς, ἵνα μὴ τέλεον φρενιτικὸς γένῃ, λύκον ἀντὶ

ποιμένος δεχόμενος καὶ προσκυνῶν τοῖς ἐχθροῖς δαίμοσιν. A

ΚΕΦΑΛ. ΡΙϚʹ.

Ἀρχὴ πλάνης, νοῦ κενοδοξία, ἐξ ἧς κινούμενος ὁ νοῦς, ἐν σχήματι καὶ μορφαῖς περιγράφειν πειρᾶται τὸ Θεῖον.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΖʹ.

Ἐγὼ τὸ ἐμὸν, τοῦτο ἐρῶ ὃ καὶ νεωτέροις εἴρηκα· Μακάριος ὁ νοῦς, ὃς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τελείαν ἀμορφίαν ἐκτήσατο.

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΗʹ.

Μακάριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὃς ἀπερισπάστως εὐχόμενος, πλείονα πόθον ἀεὶ πρὸς Θεὸν προσλαμβάνει. B

ΚΕΦΑΛ. ΡΙΘʹ.

Μακάριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἄϋλος καὶ ἀκτήμων γίνεται.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚʹ.

Μακάριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὁ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τελείαν ἀναισθησίαν κτησάμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΑʹ.

Μακάριός ἐστι μοναχὸς, ὁ πάντων περίψημα ἑαυτὸν λογιζόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΒʹ.

Μακάριός ἐστι μοναχὸς, ὁ πάντων τὴν σωτηρίαν, καὶ προκοπὴν, ὡς οἰκείαν κατὰ πάσης χαρᾶς ὁρῶν. C

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΓʹ.

Μακάριός ἐστι μοναχὸς, ὁ πάντας ἀνθρώπους ὡς Θεὸν μετὰ Θεὸν λογιζόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΔʹ.

Μοναχός ἐστιν, ὁ πάντων χωρισθεὶς, καὶ πᾶσι συνηρμοσμένος.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΕʹ.

Μοναχός ἐστιν, ὁ ἑαυτὸν μετὰ πάντων ἡγούμενος διὰ τὸ ἐν ἑκάστῳ ἑαυτὸν ἀπαραλείπτως δοκεῖν ὁρᾷν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚϚʹ.

Οὗτος προσευχὴν ἐπιτελεῖ, ὁ ἀεὶ τὴν πρωτόνοιαν ἑαυτοῦ πᾶσαν καρποφορῶν τῷ Θεῷ. D

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΖʹ.

Πᾶν ψεῦδος, καὶ πάντα ὅρκον περιΐστασο ὡς μοναχὸς, καὶ προσεύξασθαι ποθῶν, εἰ δὲ μήγε, εἰς μάτην σχηματίζεις τὸ ἀνοίκειον.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΗʹ.

Εἰ πνεύματι προσεύχεσθαι βούλει, μηδὲν ἀνιμήσῃ ἀπὸ σαρκὸς καὶ οὐχ ἕξεις νέφος ἀντικοτοῦν σοι ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΚΘʹ.

Ἐμπίστευσον τῷ Θεῷ τὴν χρείαν τοῦ σώματος, καὶ δῆλος ἔσῃ καὶ τὴν τοῦ πνεύματος πιστεύων αὐτῷ.

lupum vice pastoris excipiens, et hostes dæmones adores.

CAPUT CXVI.

Principium erroris mentis est vana gloria, a qua eadem mens commota, circumscribere tentat divinitatem in specie atque formis.

CAPUT CXVII.

Ego meum hoc dicam, quod et junioribus dixi: Beata mens, quæ orationis tempore perfectam formarum possedit vacuitatem.

CAPUT CXVIII.

Beata mens, quæ sine ulla orans distractione semper plus desiderii percipit erga Deum.

CAPUT CXIX.

Beata mens, quæ circa tempus orationis immaterialis et inops evadit.

505 CAPUT CXX.

Beata mens, quæ orationis tempore perfectam possidet insensibilitatem.

CAPUT CXXI.

Beatus monachus, qui seipsum omnium peripsema reputat.

CAPUT CXXII.

Beatus monachus, qui salutem et progressum omnium cum omni gaudio, seu libentissime videt.

CAPUT CXXIII.

Beatus monachus, qui post Deum omnes homines tanquam Deum reputat.

CAPUT CXXIV.

Monachus est, qui ab omnibus separatus est, omnibusque apte accommodatus.

CAPUT CXXV.

Monachus est, qui seipsum cum omnibus esse existimat, eo quod in unoquoque sibi se jugiter videre videatur.

CAPUT CXXVI.

Is orationem perficit, qui semper mentis suæ primitias instar fructus offert Deo.

506 CAPUT CXXVII.

Omne mendacium, et omne jusjurandum evita sicuti monachus, quique orare peroptas; alioquin frustra alienum effingis.

CAPUT CXXVIII.

Si spiritu velis orare, nihil haurias a carne, sicque non habebis nebulam tibi tempore orationis adversantem.

CAPUT CXXIX.

Committe fidens Deo corporis egestatem, sicque manifestus eris, quod et illam spiritus ipsi concredis.

CAPUT CXXX.

Si promissiones consecutus fueris, regnabis; ad eas igitur respiciens, suaviter præsentem portabis paupertatem.

CAPUT CXXXI.

Ne recuses paupertatem, et tribulationem, quæ sunt materiæ minime gravis orationis.

CAPUT CXXXII.

Corporeæ virtutes sint tibi comites ad eas, quæ sunt animæ, eæque animæ ad spirituales, et ipsæ ad immaterialem atque essentialem cognitionem.

507 CAPUT CXXXIII.

Si, orando, facile cogitationes interquiescant, dispice unde id fiat, ne latenter patiaris insidias, et errans teipsum divendas.

CAPUT CXXXIV.

Nonnunquam dæmones tibi suggerunt cogitationes, rursusque te provocant, ut videlicet ores adversus eos, aut ipsis contradicas, atque libenter secedunt, ut, deceptus, existimes de teipso, quod incepisti cogitationes devincere, ac dæmones perterrefacere.

CAPUT CXXXV.

Si ores adversus passionem, aut dæmonem, qui te perturbat ac vexat, memento dicentis: « Persequar inimicos meos, et comprehendam eos, et non convertar donec deficiant, et conteram ipsos, nec poterunt stare, cadent subtus pedes meos[11]; » et reliqua. Ista tempestive dices, te humilitate armando contra adversarios.

CAPUT CXXXVI.

Ne putes fuisse comparatam virtutem, nisi prius usque ad sanguinem pro ipsa velut in acie certaveris: oportet enim usque ad mortem adversus peccatum pugnaciter consistere; et irreprehensibiliter, secundum divinum Apostolum[12].

508 CAPUT CXXXVII.

Si aliquem adjuvabis, læderis ab altero, ut accepta injuria cedas, aut aliquid facias absurdum, maleque dissipes quæ bene congregasti; hic enim malignorum scopus est dæmonum. Ideo attendendum considerate.

CAPUT CXXXVIII.

Ingruentes dæmonum impetus exspecta, curam adhibens quomodo ab ipsorum servitute recedas.

CAPUT CXXXIX.

Noctu quidem turbare per se ipsos expetunt dæmones spiritualem magistrum, interdiu vero per homines periculis et calumniis, ac seditionibus illum circumdant.

[11] Psal. XVII, 38, 39. [12] I Tim. VI, 12.

A

ΚΕΦΑΛ. ΡΛ'.

Ἐὰν ἐπιτεύξῃ τῶν ἐπαγγελιῶν, βασιλεύσεις, οὐκοῦν πρὸς ταῦτα ἀποβλέπων, ἡδέως οἴσεις τὴν παροῦσαν πενίαν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΑ'.

Μὴ παραιτοῦ πενίαν καὶ θλῖψιν, τὰς ὕλας τῆς ἀβαροῦς προσευχῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΒ'.

Ὁμηρευέτωσάν σοι αἱ σωματικαὶ ἀρεταὶ πρὸς τὰς ψυχικὰς, καὶ αἱ ψυχικαὶ πρὸς τὰς πνευματικάς. Καὶ αὗται πρὸς τὴν ἄϋλον γνῶσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΓ'.

Σκόπει κατευχόμενος λογισμῶν, εἰ ῥᾳδίως λωφήσειεν, ὅθεν τοῦτο γέγονε, μὴ ἔγκρυμμα πάθῃς καὶ πλανηθεὶς ἀποδῷς σεαυτόν.

B

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΔ'.

Ἔστιν ὅτε οἱ δαίμονες ὑποβάλλουσί σοι λογισμοὺς, καὶ πάλιν ἐρεθίζουσί σε δῆθεν προσεύξασθαι κατ' αὐτῶν, ἢ ἀντιλέξαι αὐτοῖς καὶ ἑκουσίως ὑποχωροῦσιν, ἵνα ἀπατηθεὶς, οἰηθῇς περὶ σεαυτοῦ, ὅτι ἤρξω νικᾷν τοὺς λογισμοὺς, καὶ φοβεῖν τοὺς δαίμονας.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΕ'.

Προσευχὴ κατὰ πάθους, ἢ δαίμονος παρενοχλοῦντός σοι, μέμνησο τοῦ λέγοντος· « Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ καταλήψομαι αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι ἕως ἂν ἐκλείπωσιν, ἐκθλίψω αὐτοὺς, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆναι, πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου, » καὶ τὰ ἑξῆς. Ταῦτα δὲ εὐκαίρως λέξεις ταπεινοφροσύνῃ ἑαυτὸν ὁπλίζων κατὰ τῶν ἀντιπάλων.

C

ΚΕΦΑΛ. ΡΛϚ'.

Μὴ νόμιζε κεκτῆσθαι ἀρετὴν, μὴ πρότερον ἕως αἵματος ὑπὲρ αὐτῆς παραταξάμενος, δεῖ γὰρ μέχρι θανάτου ἀντικαθίσασθαι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, ἀγωνιστικῶς, καὶ ἀνεγκλήτως κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΖ'.

Ἐὰν ὠφελήσῃς τινὰ, βλαβήσῃ ὑφ' ἑτέρου, ἵνα ἀδικούμενος εἴκῃς, ἢ δράσῃς τι ἄτοπον, καὶ σκορπίσῃς κακῶς, ἃ καλῶς συνήγαγες. Σκοπὸς γὰρ τοῦτο τῶν πονηρῶν δαιμόνων· διὸ προσεκτέον νουνεχῶς.

D

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΗ'.

Ὁρμὰς δαιμόνων ἐπαχθείσας ἐκδέχου φροντίζων πῶς ἀποστῇς τῆς δουλείας αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛ. ΡΛΘ'.

Νύκτωρ μὲν ταράττειν δι' ἑαυτῶν ἐξαιτοῦνται τὸν πνευματικὸν διδάσκαλον οἱ δαίμονες. Καὶ μεθ' ἡμέραν δι' ἀνθρώπων περιστάσεσι, καὶ συκοφαντίαις, καὶ κινδύνοις τοῦτον περιβάλλουσι.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜ'. A

Μὴ παραιτοῦ τοὺς κναφεῖς· εἰ γὰρ καὶ τύπτουσι πατοῦντες, καὶ τείνοντες ξαίνουσι, ἀλλά γε διὰ τούτων λαμπρὰ ἡ αἴσθησίς σου γίνεται.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΑ'.

Ἐφ' ὅσον οὐκ ἀπετάξω τοῖς πάθεσιν, ἀλλ' ὁ νοῦς σου ἐναντιοῦται τῇ ἀρετῇ, καὶ τῇ ἀληθείᾳ, οὐχ εὑρήσεις εὐῶδες θυμίαμα ἐν τῷ κόλπῳ σου.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΒ'.

Προσεύξασθαι ποθεῖς; μεταστὰς τῶν ἐνθένδε, τὸ πολίτευμα, ἔχε ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς, οὐ λόγῳ ἁπλῶς ψιλῷ, ἀλλὰ πράξει ἀγγελικῇ καὶ γνώσει θειοτέρᾳ.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΓ'. B

Εἰ μόνον δυσπραγῶν μνημονεύεις τοῦ Κριτοῦ, ὡς φοβερὸς, καὶ ἀδέκαστος ὑπάρχει, οὐδέπω μεμάθηκας δουλεύειν Κυρίῳ ἐν φόβῳ, καὶ ἀγαλλιᾶσθαι αὐτῷ ἐν τρόμῳ. Ἴσθι γὰρ, ὅτι κἂν ταῖς πνευματικαῖς ἀνέσεσι, καὶ εὐωχίαις μᾶλλον μετ' εὐλαβείας καὶ αἰδοῦς δεῖ λατρεύειν αὐτῷ.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΔ'.

Ἐπιγνώμων ἀνὴρ, ὁ μὴ πρὸ τῆς τελείας μετανοίας ἀνασχόμενος τῆς ἐλλύπου μνείας τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων, καὶ τῆς ἐν πυρὶ αἰωνίῳ δίκης, τῆς τούτων εἰσπράξεως.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΕ'.

Ὁ ἐν ἁμαρτίαις ἐνεχόμενος, καὶ παροργισμοῖς, C καὶ τολμῶν ἀναιδῶς ἐκτείνεσθαι πρὸς γνῶσιν θειοτέρων πραγμάτων, ἢ καὶ ἀΰλου κατεπεμβαίνων προσευχῆς, οὗτος δεχέσθω τὸ ἀποστολικὸν ἐπιτίμιον, ὡς οὐκ ἔστιν ἀκίνδυνον αὐτῷ, τὸ γυμνῇ, καὶ ἀκαλύπτῳ κεφαλῇ προσεύχεσθαι. « Ὀφείλει γὰρ, φησὶν, ἡ τοιαύτη κατὰ κεφαλῆς ἐξουσίαν ἔχειν, διὰ τοὺς ἐφεστῶτας ἀγγέλους, » αἰδῶ, καὶ ταπεινοφροσύνην προσήκουσαν περιβαλλομένη.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜϚ'.

Ὥσπερ ὀφθαλμιῶντα οὐκ ὀνήσει ἡ ἐν σταθηρᾷ μεσημβρίᾳ, καὶ σφοδροτάτῃ φρυκτωρίᾳ ἀκατάληπτος, καὶ ἐπιτεταμένη τοῦ ἡλίου θέα, οὕτως οὐδὲ τὸν ἐμπαθῆ, καὶ ἀκάθαρτον νοῦν, ἡ τῆς ἐν πνεύματι, καὶ ἀληθείᾳ φοβερᾶς, καὶ ὑπερφυοῦς προσευχῆς ἀνατύπωσις παντελῶς ὀνήσειεν, ἀλλὰ καὶ D τοὐναντίον πρὸς ἀγανάκτησιν καθ' ἑαυτοῦ ἐγείρει τὸ Θεῖον.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΖ'.

Εἰ τὸν μετὰ δώρου προσελθόντα ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον οὐκ ἐδέξατο, ὁ ἀνενδεὴς, καὶ ἀδέκαστος ἕως τοῦ διαλλαγῆναι τῷ πλησίον λυπουμένῳ πρὸς αὐτὸν, σκόπει πόσης φυλακῆς καὶ διακρίσεως χρεία, ἵνα εὐπρόσδεκτον δῶμεν τῷ Θεῷ θυμίαμα ἐν τῷ νοητῷ θυσιαστηρίῳ.

CAPUT CXL.

Ne respuas fullones; etenim si conculcantes pulsent, et contendentes carminent; attamen per ista sensus tuus splendidus evadit.

CAPUT CXLI.

Quandiu non renuntiaveris passionibus, sed tua mens virtuti adversetur, et veritati; nequaquam invenies beneolens in sinu tuo suffimentum.

509 CAPUT CXLII.

Cupis orare? transferendo te hinc, conversationem jugiter in cœlis habe, non nudo verbo simpliciter, sed actu angelico, et diviniore cognitione.

CAPUT CXLIII.

Si tantum adversis in rebus recorderis Judicis, quam terribilis, et donis incorruptus exsistat, non adhuc didicisti servire Domino in timore, et ei exsultare in tremore [93]. Scito igitur, quod in spiritualibus recreationibus, ac epulis majori cum devotione et reverentia oportet ipsum colere et adorare.

CAPUT CXLIV.

Sapiens vir est et consideratus, qui ante perfectam pœnitentiam non desistit a memoria dolore affecta suorum peccatorum, et damnationis in æterno igne pro illorum perpetratione.

CAPUT CXLV.

Qui peccatis detinetur et concitationibus ad iram, audetque impudenter ad rerum diviniorum cognitionem sese extendere, aut etiam ad immaterialem ascendere orationem, suscipiat ille apostolicam censuram, quod nimirum res non sine periculo est, nudo, nec operto capite orare : « Debet enim, inquit, ista potestatem habere super caput propter angelos [94] astantes, pudorem atque humilitatem circumindutam convenientem.

510 CAPUT CXLVI.

Quemadmodum lippientem, sive oculis laborantem minime juvabit aspectus solis, qui percipi non potest, et intentus est, cum in fervida meridie, et vehementissima illuminatione resplendet, ita neque passionibus inquinatam, impuramque mentem figuratio tremendæ ac excellentis orationis in spiritu et veritate ullatenus juvabit, sed et e contra in seipsam potius divinum excitat numen.

CAPUT CXLVII.

Si eum qui cum dono processit ad altare non suscepit is qui nulla eget re, donisque est incorruptus, donec reconciliatus fuerit fratri suo adversus ipsum dolenti [95], dispice, quanta opus sit observantia et discretione, ut in intellectuali altari suffimentum Deo bene acceptabile offeramus.

[93] Psal. II, 11. [94] I Cor. XI, 10. [95] Matth. V, 23, 24.

CAPUT CXLVIII.

Ne sis garrulitate gaudens, neve gloriæ studio exsultes; alioquin non tantum in dorso tuo, sed et in vultu tuo fabricabunt peccatores [96], erisque ipsis tempore orationis ludibrium, attractus, et deceptus ab ipsis in cogitationibus alienis.

CAPUT CXLIX.

Studium, seu attentio orationem quærens, orationem inveniet; oratio quippe, vel quid aliud simile subsequitur attentionem, cui danda opera.

511 CAPUT CL.

Quemadmodum sensibus omnibus melior est visus, ita et omnibus virtutibus divinior est oratio.

CAPUT CLI.

Orationis laus est non simpliciter quantitas, sed qualitas, et hoc demonstrant qui ascenderunt in templum [97]; et illud: « Vos, dum oratis, nolite multum loqui [98]. »

CAPUT CLII.

Quandiu proportionem corporis attendis, mensque tua quæ sunt tabernaculo delectabilia fovet, locum orationis nondum vidisti, sed etiam procul a te distat illius vita beata.

CAPUT CLIII.

Quando orationi assistens supra omne aliud gaudium ascenderis, tunc orationem vere invenisti.

A

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΗ'.

Μὴ ἔσο λογοχαρὴς, μηδὲ δοξοχαρὴς, εἰ δὲ μήγε, οὐκ ἔτι ἐν τῷ νώτῳ σου, ἀλλ' ἐν τῷ προσώπῳ σου τεκταίνουσιν οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ ἔσῃ ἐπίχαρμα αὐτοῖς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἐν λογισμοῖς ἀλλοκότοις.

ΚΕΦΑΛ. ΡΜΘ'.

Προσοχὴ προσευχὴν ζητοῦσα, προσευχὴν εὑρήσει· προσευχῇ γὰρ προσοχῇ εἰ καὶ ἄλλο ἕπεται, ἐφ' ἣν σπουδαστέον.

ΚΕΦΑΛ. ΡΝ'.

Ὥσπερ πασῶν τῶν αἰσθήσεων κρείττων ἡ ὅρασις, οὕτω καὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν, προσευχὴ θειοτέρα.

B

ΚΕΦΑΛ. ΡΝΑ'.

Προσευχῆς ἔπαινος, οὐχ ἁπλῶς ἡ ποσότης, ἀλλ' ἡ ποιότης, καὶ τοῦτο δηλοῦσιν οἱ ἀναβάντες εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ τὸ, « Ὑμεῖς προσευχόμενοι, μὴ βαττολογήσητε· » καὶ τὰ ἑξῆς.

ΚΕΦΑΛ. ΡΝΒ'.

Ἐφ' ὅσον τῇ ἀναλογίᾳ προσέχεις τοῦ σώματος, καὶ ὁ νοῦς σου τὰ τῆς σκηνῆς περιέπει τερπνὰ, οὐδέπω τῆς προσευχῆς ἑώρακας τόπον· ἀλλὰ μακρὰν ἀπὸ σοῦ ἡ μακαρία ταύτης ὁδὸς τυγχάνει.

ΚΕΦΑΛ. ΡΝΓ'.

Ὅταν παριστάμενος εἰς προσευχὴν ὑπὲρ πᾶσαν

C

ἄλλην χαρὰν γένῃ, τότε ἀληθῶς εὕρηκας προσευχήν.

[96] Psal. cxxviii, 3. [97] Luc. xviii, 10 seqq. [98] Matth. vi, 7.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΚΖ'

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΝΗΡΩΝ ΛΟΓΙΣΜΩΝ

—

EJUSDEM

CAPITA XXVII

DE DIVERSIS MALIGNIS COGITATIONIBUS.

512 CAPUT I.

Dæmonibus activæ vitæ oppositis primi ad bellum insurgunt, qui gulæ voluptatibus, sive cupiditatibus præsunt, quique nobis avaritiam suggerunt, et qui nos ad humanam gloriam provocant. At cæteri omnes retrocedentes post istos, quos illi vulneraruut, excipiunt. Nec enim fieri potest, ut is incidat

D

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τῇ πρακτικῇ, πρῶτοι κατὰ τὸν πόλεμον συνίστανται οἱ τὰς τῆς γαστριμαργίας ἡδονὰς, ἤτουν ὀρέξεις πεπιστευμένοι, καὶ οἱ τὴν φιλαργυρίαν ἡμῖν ὑποβάλλοντες, καὶ οἱ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἡμᾶς ἐκκαλούμενοι. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες κατόπιν τούτων βαδίζοντες, τοὺς ὑπὸ τούτων

τιτρωσκομένους διαδέχονται. Οὐκ ἔστι γὰρ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας, μὴ ὑπὸ τῆς γαστριμαργίας καταπεσόντα· καὶ οὐκ ἔστι ταράξαι θυμὸν, μὴ ὑπὲρ βρωμάτων ἢ χρημάτων, ἢ δόξης ἀλόγων ἐπιθυμιῶν μαχόμενον· καὶ οὐκ ἔστι τὸν τῆς λύπης δαίμονα διαφυγεῖν, τούτων πάντων στερηθέντα, ἢ μὴ δυνηθέντα τυχεῖν· οὐδὲ ἀποφεύξεται τὴν ὑπερηφανίαν τις, τὸ πρῶτον γέννημα τοῦ διαβόλου, μὴ τὴν τῶν κακῶν πάντων ῥίζαν ἐξορίσας φιλαργυρίαν, εἴπερ καὶ πενία ἄνδρα ταπεινοῖ, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον περιπεσεῖν δαίμονι, μὴ πρότερον ὑπ' ἐκείνων τῶν πρωτοστατῶν κατατρωθέντα, διὸ καὶ τοὺς τρεῖς τούτους λογισμοὺς ὁ διάβολος τότε τῷ Σωτῆρι προσήγαγε. Πρῶτον μὲν τοὺς λίθους, ἄρτους γενέσθαι παρακαλῶν, ἔπειτα δὲ τὸν κόσμον ὅλον ἐπαγγελλόμενος εἰ πεσὼν προσκυνήσει· καὶ τρίτον εἰ ἀκούσοι δοξασθήσεσθαι λέγων, μηδὲν ἐκ τοῦ τηλικούτου πτώματος πεπονθότα, ὧν ὁ Κύριος ἡμῶν κρείττων φανεὶς, εἰς τοὐπίσω τῷ διαβόλῳ χωρεῖν προσέταττε, διὰ τούτων καὶ ἡμᾶς διδάσκων, ὡς οὐκ ἔστιν ἀπώσασθαι τὸν διάβολον, μὴ τῶν τριῶν τούτων καταφρονήσαντας λογισμῶν.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Πάντες οἱ δαιμονιώδεις λογισμοὶ, νοήματα εἰς τὴν ψυχὴν αἰσθητῶν πραγμάτων εἰσφέρουσιν, ἐν οἷς τυπούμενος ὁ νοῦς τὰς μορφὰς τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἐν ἑαυτῷ περιφέρει, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πράγματος λοιπὸν ἐπιγινώσκει τὸν προσεγγίσαντα δαίμονα· οἷον, εἰ τοῦ ζημιώσαντός με, καὶ ἀτιμάσαντός με ἐν τῇ διανοίᾳ μου τὸ πρόσωπον γένοιτο, ἐλέγχεται ὁ τῆς μνησικακίας παραβαλὼν λογισμός. Εἰ πάλιν χρημάτων, ἢ δόξης ἀνάμνησις γένοιτο, ἐκ τοῦ πράγματος δῆλον ὅτι ὁ θλίβων ἡμᾶς ἐπιγνωσθήσεται· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ λογισμῶν ὡσαύτως, ἀπὸ τοῦ πράγματος εὑρήσεις τὸν παρεστῶτα, καὶ ὑποβάλλοντα τὰς φαντασίας δαίμονα. Οὐ πάσας δὲ τὰς μνήμας τῶν τοιούτων πραγμάτων ἐκ δαιμόνων λέγω συμβαίνειν· ἐπειδὴ πέφυκε καὶ αὐτὸς ὁ νοῦς κινούμενος ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῶν γεγονότων ἀναφέρειν τὰς φαντασίας, ἀλλ' ὅσαι τῶν μνημῶν θυμὸν, ἢ ἐπιθυμίαν παρὰ φύσιν συνεπισπῶνται. Διὰ γὰρ τὴν ταραχὴν τῶν δύο δυνάμεων τούτων, ὁ νοῦς κατὰ διάνοιαν μοιχεύει, καὶ μάχεται, τοῦ νομοθετήσαντος αὐτὸν τὴν φαντασίαν ἀναδέξασθαι μὴ δυνάμενος. Εἴπερ ἡ λαμπρότης ἐκείνη κατὰ στέρησιν πάντων τῶν ἐν τοῖς πράγμασι νοημάτων ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς τῷ ἡγεμονικῷ παραφαίνεται. Οὐκ ἂν ἀπόθοιτο τὰς ἐμπαθεῖς μνήμας ὁ ἄνθρωπος, μὴ ἐπιθυμίας, καὶ θυμοῦ ἐπιμέλειαν ποιησάμενος, τὴν μὲν νηστείαις, ἀγρυπνίαις, καὶ χαμευνίαις καταναλώσας, τὸν δὲ μακροθυμίαις, καὶ ἀμνησικακίαις, καὶ ἐλεημοσύναις καθημερώσας· ἐκ γὰρ τῶν δύο τούτων παθῶν πάντες σχεδὸν οἱ δαιμονιώδεις συνίστανται λογισμοὶ οἱ τὸν νοῦν ἐμβάλλοντες εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν.

[89] Matth. IV, 3 seqq.

A in manus spiritus fornicationis, qui non ceciderit a spiritu gulæ devictus; nec possibile est, ut iram commoveat, qui non contendit et rixatur pro eduliis, aut pecuniis, aut gloriæ irrationalibus cupiditatibus; nec etiam fieri potest, ut dæmonem effugiat tristitiæ, qui omnibus hisce fuerit privatus, aut illa assequi nequiverit; nec quis evadet superbiam, quæ primum fuit germen diaboli, nisi malorum omnium radicem exterminaverit, avaritiam. Siquidem et paupertas virum humiliat, secundum sapientem Salomonem; utque summatim dicam, nullatenus homo potest in diaboli prolabi potestatem, nisi prius ab illis primipilaribus fuerit sauciatus; et ideo has tres cogitationes diabolus tunc Salvatori induxit [89]. Primum quidem exhortans, ut B lapides efficeret **513** panes; postmodum spondens mundum universum, si cadens adoraret; tertio dicens ipsum celebrandum fore ac glorificandum, si obaudisset, dum ex illo tali casu nihil fuerit passus: quibus Dominus noster superior apparens, ut retrocederet diabolo mandavit, nosque per ista edocuit, quod impossibile est diabolum repellere, nisi tres istas despexerimus cogitationes.

CAPUT II.

Omnes dæmoniales cogitationes inferunt animæ rerum sensibilium notiones, quibus mens informata, formas illarum rerum in seipsa circumfert, sicque dæmonem, qui appropinquarit, e re ipsa dignoscit; exempli gratia, si accesserit intellectui C meo persona, quæ me detrimento, aut ignominia affecit, arguitur, quod injuriarum recordationis appropinquavit cogitatio. Si iterum pecuniarum aut gloriæ recordatio fiat, manifestum ex re est, quod is, qui nos tribulat, dignoscetur. Quin et in aliis cogitationibus similiter e re invenies dæmonem astantem, et imaginationes suggerentem. Non omnes autem recordationes hujuscemodi rerum a dæmonibus contingere dico; quandoquidem et mens ipsa ab homine commota, imaginationes rerum, quæ evenerint, proferre, seu emittere consuevit; sed quotquot recordationes iram, vel cupiditatem præter naturam alliciunt, (*subintellige*) eas dico a dæmonibus procedere; nam ob turbationem duarum istarum potentiarum (scilicet iræ, et cupidita- D tis) mens intellectualiter adulterat, et pugnat **514** cum Dei, qui legem ipsi imposuit. Non valeat imaginationem suscipere; siquidem claritas illa, posita privatione omnium notionum de rebus, animi principatui opportune orationis tempore quasi prætereundo apparet. Homo non deponet unquam memorias passionibus percitas, si concupiscentiæ et iracundiæ curam non gesserit; illam quidem jejuniis et vigiliis, et humi cubando consumens, hanc vero longanimitatis actibus, et oblivionis injuriæ, ac eleemosynis mansuefaciens: ex his quippe duabus passionibus omnes fere dæmoniales constant cogitationes, quæ mentem in exitium ac perditionem inducunt.

CAPUT III.

Fieri autem non potest, ut quis hujuscemodi passionibus superior evadat, nisi omnino escas, et pecunias, et gloriam despiciat, adhuc etiam, et proprium corpus, propter eos, qui conantur ipsum velut colaphis percutere : necessum igitur plane, imitari periclitantes in mari, qui, propter violentiam ventorum, undarumque insurgentium, vasorum etiam utuntur ejectione. Verum hic diligenter attendendum, ne forte, dum vasorum utimur ejectione, id faciamus, ut ab hominibus videamur, quandoquidem nostram reportamus mercedem, aliudque nos consequetur naufragium, primo longe molestius, cum nempe dæmon e contra nobis vanam gloriam insufflarit. Idcirco Dominus noster in Evangeliis moderatricem instruens mentem, ait : « Attendite, ne faciatis eleemosynam vestram coram hominibus, ut ab ipsis conspiciamini, alioquin mercedem **515** non habebitis a Patre vestro, qui est in cœlis [1]; » et rursus : « Quando oratis (inquit), non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus; amen dico vobis, quod receperunt mercedem suam [2]. » Et iterum dicit : « Quando jejunatis, ne sitis sicut hypocritæ tristes; exterminant enim facies suas, ut videantur hominibus jejunantes; amen dico vobis, receperunt mercedem suam [3]. » Verum hic attendendum medico animarum, quomodo per eleemosynam curat iracundiam, per orationem autem expurgat mentem, et denuo per jejunium tabescere facit concupiscentiam, e quibus constat novus homo, renovatus ad imaginem ejus, qui ipsum creavit, in quo, ob sanctam passionum vacuitatem, non est mas, et femina, et, propter unam fidem, et charitatem, non est gentilis, et Judæus, circumcisio, et præputium, Barbarus, Scytha, servus et liber, sed omnia in omnibus Christus [4].

CAPUT IV.

Inquirendum vero, quomodo in imaginationibus, quæ per somnum contingunt, dæmones nostri animi principatum imprimendo efforment; videtur enim hoc tale quid menti accidere, aut per oculos intuenti, aut per aures audienti, aut rursus per sensum certa quadam qualitate præditum, aut ex memoria, quæ imprimit animi principatui, non per corpus, verumtamen, quæ per corpus habuit, illa commovet; igitur mihi videntur dæmones, memoriam movendo, imprimere animi principatui; instrumentum quippe sensus **516** a somno detinetur otiosum. Rursus ergo, quo pacto memoriam commoveant, inquirendum. An fortassis per passiones? et hoc manifestum inde, quia, qui puri sunt, minimeque obnoxii passionibus, neutiquam aliquid hujusmodi patiuntur. Est autem et motus quidam memoriæ simplex, qui a nobis fit, aut a sanctis potestatibus, per quem conversamur cum

A

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ἀδύνατον δέ τινα τῶν παθῶν τούτων περιγενέσθαι, μὴ παντελῶς βρωμάτων, καὶ χρημάτων, καὶ δόξης ὑπεριδόντα, ἔτι δὲ καὶ τοῦ ἰδίου σώματος διὰ τοὺς ῥαπίζειν αὐτὸ πολλάκις ἐπιχειροῦντας· πᾶσα οὖν ἀνάγκη μιμεῖσθαι τοὺς κινδυνεύοντας, ἐν θαλάττῃ, καὶ τῶν σκευῶν ἐκβολὴν ποιουμένους διὰ τὴν βίαν τῶν ἀνέμων καὶ τῶν ἐπανισταμένων κυμάτων. Ἀλλ' ἐνταῦθα προσεκτέον ἀκριβῶς, μήπως ἐκβολὴν ποιούμενοι τῶν σκευῶν, πρὸς τὸ θεαθεῖναι τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωμεν· ἐπεὶ ἀπέχομεν τὸν μισθὸν ἡμῶν, καὶ ἄλλο τοῦ προτέρου χαλεπώτερον διαδέξεται ἡμᾶς ναυάγιον, τοῦ τῆς κενοδοξίας ἡμῖν ἀντιπνεύσαντος δαίμονος. Διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν
B τοῖς Εὐαγγελίοις, τὸν κυβερνήτην νοῦν παιδεύων, « Προσέχετε, φησὶν, τὴν ἐλεημοσύνην ἡμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθεῖναι αὐτοῖς, εἰ δὲ μήγε μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ Πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. » Καὶ πάλιν· « Ὅταν προσεύχησθε, φησὶν, οὐκ ἔσεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. » Καὶ πάλιν λέγει· « Ὅταν νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν τὸν μισθὸν αὐτῶν. » Ἀλλὰ προσεκτέον ἐνταῦθα τῷ ἰατρῷ τῶν ψυχῶν, πῶς διὰ μὲν
C τῆς ἐλεημοσύνης τὸν θυμὸν θεραπεύει, διὰ δὲ τῆς προσευχῆς τὸν νοῦν καθαρίζει, καὶ πάλιν διὰ τῆς νηστείας τὴν ἐπιθυμίαν καταμαραίνει, ἐξ ὧν συνίσταται ὁ νέος ἄνθρωπος, ὁ ἀνακαινούμενος κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, ἐν ᾧ οὐκ ἔστι διὰ τὴν ἁγίαν ἀπάθειαν ἄρσεν, καὶ θῆλυ, οὐδὲ διὰ τὴν μίαν πίστιν, καὶ ἀγάπην, Ἕλλην, καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ, καὶ ἀκροβυστία, Βάρβαρος, Σκύθης, δοῦλος, καὶ ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα ἐν πᾶσι Χριστός.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ζητητέον δὲ πῶς ἐν ταῖς καθ' ὕπνον φαντασίαις τυποῦσιν ἡμῶν τὸ ἡγεμονικὸν καὶ σχηματίζουσιν οἱ δαίμονες· τὸ γὰρ τοιοῦτον ἔοικε συμβαίνειν τῷ νῷ, ἢ δι' ὀφθαλμῶν ὁρῶντι, ἢ δι' ἀκοῆς ἀκούοντι, ἢ
D πάλιν δι' αἰσθήσεως ποιᾶς, ἢ ἀπὸ τῆς μνήμης ἥτις τυποῖ μὲν τὸ ἡγεμονικὸν, οὐ διὰ τοῦ σώματος, πλὴν ἅπερ διὰ τοῦ σώματος ἔσχε, ταῦτα κινεῖ. Οἱ οὖν δαίμονες ἐοίκασί μοι τὴν μνήμην κινοῦντες, τυποῦν τὸ ἡγεμονικόν· τὸ γὰρ ὄργανον ὑπὸ τοῦ ὕπνου κατέχεται ἀνενέργητον. Πῶς οὖν πάλιν τὴν μνήμην κινοῦσι ζητητέον, ἢ τάχα διὰ τῶν παθῶν; καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ μηκέτι τοὺς καθαροὺς, καὶ ἀπαθεῖς πάσχειν τι τοιοῦτον. Ἔστι δὲ καὶ κίνησίς τις ἁπλῆ ὑφ' ἡμῶν γινομένη, ἢ ὑπὸ ἁγίων δυνάμεων, καθ' ἣν ἁγίοις τε συντυγχάνομεν ἐν τοῖς ὕπνοις καὶ ὁμιλοῦμεν, καὶ συνεστιώμεθα. Πλὴν προσεκτέον, ὅτι ἅπερ μετὰ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ εἰσδέχεται εἴδωλα,

[1] Matth. vi, 1. [2] ibid. 5. [3] ibid. 16. [4] Galat. iii, 28.

A ταῦτα ἄνευ τοῦ σώματος ἡ μνήμη κινεῖ καὶ τοῦτο σαφὲς ἐκ τοῦ πολλάκις, καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις πάσχειν ἡμᾶς τοῦτο ἠρεμοῦντος τοῦ σώματος. Ὥσπερ ἔστι γὰρ μνημονεῦσαι ὕδατος, καὶ μετὰ δίψης, καὶ ἄνευ δίψης· οὕτως ἔστι μνημονεῦσαι χρυσίου μετὰ πλεονεξίας, καὶ ἄνευ πλεονεξίας, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων ὡσαύτως. Τὸ δὲ τοιάσδε ἢ τοιάσδε εὑρίσκειν φαντασιῶν διαφορὰς τὸν νοῦν, τῆς ἐκείνων κακοτεχνίας ἐστὶ γνώρισμα. Ἅμα δὲ καὶ τοῦτο ἰστέον, ὅτι καὶ τοῖς ἔξωθεν πράγμασι κέχρηνται πρὸς τὰς φαντασίας οἱ δαίμονες, ὡς ἐπὶ τῶν πλεόντων τῷ ἤχῳ τῶν κυμάτων. Σφόδρα τῷ σκοπῷ τῶν δαιμόνων ὁ θυμὸς ἡμῶν συμβάλλεται παρὰ φύσιν κινούμενος, καὶ πρὸς πᾶσαν αὐτῶν κακομηχανίαν γίνεται χρησιμώτατος, ὅθεν νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν ταράσσειν τοῦτον οὐδεὶς αὐτῶν παραιτεῖται, ἀλλ' ὅταν ἴδωσιν B αὐτὸν δεθέντα πραότητι, τὸ τηνικαῦτα ἐπὶ δικαίαις προφάσεσιν εὐθὺς αὐτὸν ἀπολύουσιν, ἵνα ὀξύτερος γεγονὼς, καὶ πρὸς τοὺς θηριώδεις λογισμοὺς αὐτῶν χρησιμεύῃ, διόπερ ἀνάγκη, μήτε δικαίοις, μήτε ἐπ' ἀδίκοις πράγμασιν αὐτὸ ἐρεθίζειν, μήτε κακὸν ξίφος διδόναι τοῖς ὑποβάλλουσιν. Ὅπερ πολλάκις πολλοὺς ποιοῦντας ἐπίσταμαι, καὶ πλέον ἢ χρὴ, ἐπὶ μικραῖς ἀναπτομένους προφάσεσιν.

sanctis in somnis, et colloquimur, et convescimur. Verumtamen attendendum, quod, quæ cum corpore anima suscipit simulacra, ea absque corpore movet memoria; et hoc dilucide patet ex eo quod sæpius in somnis etiam nos istud patimur, corpore quiescente. Quemadmodum enim possibile est aquæ meminisse, et cum siti, et absque siti, sic possumus recordari auri cum cupiditate habendi illud, et sine cupiditate; atque similiter aliis de rebus. Verum quod mens tales aut tales inveniat imaginationum differentias, illarum indicium est maleficii, seu artis, quæ ad nostram convertitur perniciem. Simul vero, et hoc sciendum, quod dæmones externis etiam rebus utuntur ad imaginationes excitandas, ut, in navigantibus, sonitu fluctuum. Vehementer autem dæmonum intentum juvat ira nostra præter naturam commota, et ad omnem ipsorum malam fraudulentiam evadit aptissima, unde noctu, et interdiu ipsam turbare nullus eorum recusat, sed quando viderint eam mansuetudine illigatam, tunc justos ob prætextus confestim illam exsolvunt, ut effecta magis acuta, ad ferinas etiam ipsorum cogitationes accommodetur; **517** ideo necessum est, nec justis nec injustis de rebus eam irritare, neque noxium ensem præbere suggerentibus; quod persæpe multos fecisse novi, et plus quam oporteret, parvos ob prætextus, succensos.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ὑπὲρ τίνος γὰρ, εἰπέ μοι, καὶ προσπίπτεις ταχέως εἰς μάχην, εἴπερ βρωμάτων, καὶ δόξης, καὶ χρημά- C των καταπεφρόνηκας; τί δὲ τρέφεις τὸν κύνα, μηδὲν ἔχειν ἐπαγγελλόμενος; Εἰ δὲ οὗτος ὑλακτεῖ, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐπέρχεται, πρόδηλος εἶ ἔνδον κεκτημένος τινὰ, καὶ ταῦτα φυλάσσειν βουλόμενος. Ἀλλ' ἐγὼ τὸν τοιοῦτον μακρὰν καθαρᾶς προσευχῆς πείθομαι εἶναι λυμεῶνα τὸν θυμὸν τῆς τοιαύτης ἐπιστάμενος. Πρὸς δὲ τούτοις θαυμάζω, ὡς καὶ τῶν ἁγίων ἐπιλελησμένων, τοῦ μὲν Δαβὶδ βοῶντος, « Παῦσαι ἀπὸ ὀργῆς, καὶ ἐγκατάλιπε θυμόν· » τοῦ δὲ Ἐκκλησιαστοῦ παραγγέλλοντος, « Ἀπόστησον θυμὸν ἀπὸ καρδίας σου, καὶ πάραγε πονηρίαν ἀπὸ σαρκός σου· » τοῦ δὲ Ἀποστόλου προστάσσοντος, « Χωρὶς ὀργῆς, καὶ διαλογισμῶν ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίρειν ὁσίας χεῖρας πρὸς Κύριον. » Τί δὲ οὐ μανθάνομεν ἀπὸ D τῆς τῶν ἀνθρώπων μυστικῆς, καὶ παλαιᾶς συνηθείας διωκούσης ἐκ τῶν οἴκων τοὺς κύνας ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς, καὶ τοῦτο αἰνιττομένης, ὡς οὐ δεῖ συμπαρῆναι τοῖς προσευχομένοις θυμόν; Καὶ πάλιν· « Θυμὸς δρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν. » Οἴνου δὲ οἱ Ναζιραῖοι ἀπείχοντο. Χολὴν δὲ καὶ ὀσφὺν ἄβρωτα τοῖς θεοῖς τις τῶν ἔξωθεν σοφῶν ἀπεφήνατο εἶναι, οὐκ εἰδὼς, οἶμαι, ὃ ἔλεγεν, ὧν τὸ μὲν ὀργῆς, τὸ δὲ ἀλόγου ἐπιθυμίας ἔγωγε σύμβολον εἶναι νομίζω. Περὶ δὲ τοῦ μὴ δεῖν μεριμνᾷν ἐνδυμάτων ἕνεκεν, ἢ βρωμάτων, περιττὸν οἶμαι τὸ γράφειν, αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀπαγορεύσαντος, « Μὴ μεριμνήσητε γὰρ, φησὶ, τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, ἢ τί πίητε ἢ τί περιβαλεῖσθε. » Ἐθνικῶν γὰρ

CAPUT V.

Etenim dic etiam mihi, quare celeriter procidis in pugna, siquidem escas, et gloriam, et pecunias despexisti? ecquid autem nutris canem, cum nihil possidere profitearis? Si vero is allatret, et in homines insiliat, manifestum est, quod intus possides aliqua, eaque velis custodire. Ego vero hunc talem procul a pura oratione abesse mihi persuadeo, cum probe sciam, quod iracundia orationis hujuscemodi sit lues. Insuper admiror, quod et sancti oblivioni fuerint mandati, tum David, qui clamat: « Desine ab ira, et derelinque furorem [5]; » tum Ecclesiastes qui præcipit: « Aufer iram a corde tuo, et amove malitiam a carne tua [6]; » tum Apostolus, qui mandat: « Absque iracundia, et disceptationibus in omni loco extollere sanctas manus ad Dominum [7]. » Ecquid vero non ediscimus ab hominum mystica, et vetusta consuetudine depellendi canes ex ædibus tempore orationis; quæ consuetudo illud subobscure indicabat, quod nimirum non oporteat, simul adesse orantibus iracundiam: et rursus: « Ira draconum vinum eorum [8]. » Vino autem abstinebant Nazaræi: sed et quidam ex profanis, seu ethnicis sapientibus affirmavit, fel, atque ilia diis non esse comestibilia, nesciens **518**, puto quod diceba; quorum illud quidem iracundiæ, ista autem belluinæ cupiditatis notas esse arbitror. Quod autem non oporteat sollicitum esse de indumentis, aut eduliis, supervacaneum opinor scribere; cum ipse Salvator noster in Evangeliis prohibuisset; inquit enim: « Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid

[5] Psal. XXXVI, 8. [6] Eccle. XI, 10. [7] I Tim. II, 8. [8] Deut. XXXII, 33.

A manducetis, aut bibatis, aut induamini; » hoc enim palam est gentium, ac infidelium, qui abrogant, et contemnunt Providentiam mundique Conditorem inficiantur; at istud a Christianis omnino est alienum, qui semel crediderunt, quod et duo passerculi, qui væneunt dipondio, sunt sub administratione sanctorum angelorum. Verumtamen est et hæc dæmonum consuetudo, ut nimirum post impuras cogitationes, suggerant etiam eas, quæ sunt sollicitudinis, ut Jesus, præsente cogitationum turba in loco intellectuali, capite declinato effugiat, sicque infructuosus evadat sermo a spinis sollicitudinis suffocatus.

ἄντικρυς τοῦτο, καὶ ἀπίστων ἀθετούντων τὴν πρόνοιαν τοῦ Δεσπότου, καὶ τὸν Δημιουργὸν ἀρνουμένων· Χριστιανῶν δὲ τὸ τοιοῦτον παντελῶς ἀλλότριον, ἅπαξ πεπιστευκότων, ὅτι καὶ τὰ πρασσόμενα δύο στρουθία τοῦ ἀσσαρίου ὑπὸ τὴν οἰκονομίαν τῶν ἁγίων ἀγγέλων ἐστί. Πλὴν ἔστι καὶ αὕτη συνήθεια τῶν δαιμόνων, μετὰ τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς ἐμβάλλειν καὶ τοὺς τῆς μερίμνης, ἵνα ἐκνεύσῃ ὁ Ἰησοῦς ὄχλου ὄντος νοημάτων ἐν τῷ κατὰ διάνοιαν τόπῳ, καὶ ἄκαρπος γένηται ὁ λόγος ὑπὸ τῆς μερίμνης πνιγόμενος τῶν ἀκανθῶν.

CAPUT VI.

Igitur cogitationes etiam, quæ e sollicitudine B
procedunt, deponentes, nostram in Dominum sollicitudinem jactemus, præsentibus contenti, et paupere vita, ac veste utentes, effectores, et auctores vanæ gloriæ post diem exuamus. Si vero quis putat in veste paupercula, incompositam ac deformem speciem exhibere, respiciat sanctum Paulum, qui in frigore ac nuditate coronam justitiæ exspectabat[9]. Sed quoniam theatrum, et stadium Apostolus istum nominavit mundum, videamus, an possibile sit, quod, qui cogitationibus sollicitudinis indutus est, currat ad bravium supernæ 519
vocationis[10], aut luctetur adversus principatus, et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum hujus sæculi[11]. Ego quidem nescio, cum ab ipsa
quoque sensibili historia erudiar; quia videlicet C
ille, qui certat, impedietur a tunica, facileque circumtrahetur, quemadmodum et mens a cogitationibus sollicitudinis; si verax quidem sit sermo, qui dicit, mentem proprio thesauro assiduam incumbere; « Ubi namque thesaurus tuus est, ibi erit et cor tuum[12]. »

ΚΕΦΑΛ. ϛʹ.

Οὐκοῦν τοὺς ἐκ μερίμνης ἀποθέμενοι λογισμούς, ἐπιῤῥίψωμεν ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμναν ἡμῶν τοῖς παροῦσιν ἀρκούμενοι, καὶ πενιχρᾷ ζωῇ χρησάμενοι, καὶ στολῇ τοὺς πατέρας τῆς κενοδοξίας μεθ' ἡμέραν ἀποδυσώμεθα. Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ πενιχρᾷ νομίζει στολῇ, βλεπέτω τὸν ἅγιον Παῦλον ἐν ψύχει, καὶ γυμνότητι, τὸν τῆς δικαιοσύνης προσδοκήσαντα στέφανον. Ἀλλ' ἐπειδὴ θέατρον, καὶ στάδιον ὁ Ἀπόστολος τὸν κόσμον τοῦτον ὠνόμασεν, ἴδωμεν, εἰ ἔστι δυνατὸν, μερίμνης ἐνδυσάμενον λογισμούς, δραμεῖν ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ἢ παλαῖσαι πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, καὶ πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου· ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς αἰσθητῆς παιδευόμενος ἱστορίας. Ἐμποδισθήσεται γὰρ ἐκεῖνος ὁ ἀθλῶν ὑπὸ τοῦ χιτῶνος δηλονότι, καὶ εὐκόλως περιελκυσθήσεται, καθάπερ καὶ ὁ νοῦς ὑπὸ τῶν λογισμῶν τῆς μερίμνης, εἴπερ ἀληθινὸς ὁ λέγων τῷ ἰδίῳ τὸν νοῦν προσκαρτερεῖν θησαυρῷ, « Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρός σου, φησίν, ἐκεῖ ἔσται, καὶ ἡ καρδία σου. »

CAPUT VII.

E cogitationibus, hæ quidem secant, aliæ autem secantur; et secant quidem malæ bonas, e contra vero malæ secantur a bonis; nam Spiritus sanctus attendit cogitationi in primis positæ, et secundum illam judicat nos, aut recipit. Quod autem dico, hujuscemodi est. Habeo quamdam cogitationem hospitalitatis, eamque habeo propter Dominum, sed
D ista scinditur adventante alia tentante, et suggerente, ut gloriæ causa hospitio excipiam. E contra: habeo cogitationem hospitalitatis, ut ab hominibus videar, sed et ista dissecatur, subeunte meliore cogitatione, quæ ad Dominum potius virtutem nostram dirigit, nosque urget, ut non propter homines ista faciamus. Si ergo per opera tandem in primis maneamus, etsi fuerimus a secundis tentati, tamen pro solis primis positis cogitationibus mercedes habebimus: quandoquidem cum homines simus, cumque dæmonibus luctemur, minime valemus, rectam cogitationem incorruptam

ΚΕΦΑΛ. Ζʹ.

Τῶν λογισμῶν οἱ μὲν τέμνουσιν, οἱ δὲ τέμνονται· καὶ τέμνουσι μὲν οἱ πονηροὶ τοὺς ἀγαθούς, τέμνονται δὲ πάλιν ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν οἱ πονηροί. Τὸ τοίνυν Πνεῦμα τὸ ἅγιον πρώτως τεθέντι προσέχει λογισμῷ, καὶ πρὸς ἐκεῖνον κρίνει ἡμᾶς, ἢ ἀποδέχεται. Ὃ δὲ λέγω τοιοῦτόν ἐστιν. Ἔχω τινὰ φιλοξενίας λογισμὸν, καὶ τοῦτον ἔχω διὰ τὸν Κύριον, ἀλλ' οὗτος ἐπελθόντος τοῦ πειράζοντος τέμνεται καὶ δόξης χάριν φιλοξενεῖν ὑποβάλλοντος. Πάλιν· ἔχω φιλοξενίας λογισμὸν πρὸς τὸ τοῖς ἀνθρώποις φανῆναι, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπελθόντος κρείττονος λογισμοῦ διατέμνεται, τοῦ πρὸς τὸν Κύριον μᾶλλον ἡμῶν τὴν ἀρετὴν ἀπευθύνοντος, καὶ μὴ δι' ἀνθρώπους ταῦτα πράττειν ἡμᾶς ἀναγκάζοντος. Ἂν οὖν διὰ τῶν ἔργων λοιπὸν τοῖς προτέροις ἐμμείνωμεν ὑπὸ τῶν δευτέρων πειραζόμενοι, μόνων τῶν προτέρων τεθέντων λογισμῶν ἕξομεν τοὺς μισθούς, διότι ἄνθρωποι ὄντες, καὶ παλαίοντες δαίμοσιν, ἀεὶ κατέχειν τὸν ὀρθὸν λογισμὸν ἄφθαρτον οὐκ ἰσχύομεν, οὐδὲ πάλιν τὸν πονηρὸν λογισμὸν ἔχειν ἀπείραστον,

[8] Matth. vi, 25. [9] II Cor. xi, 27. [10] Philipp. iii, 13, 14. [11] Ephes. vi, 12. [12] Matth. vi, 21.

ἀρετῶν σπέρματα κεκτημένοι. Πλὴν ἐάν τις χρονίσῃ τῶν τεμνόντων λογισμῶν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ πειραζομένου καθίσταται, καὶ κατ' ἐκεῖνον λοιπὸν τὸν λογισμὸν ὁ ἄνθρωπος κινούμενος ἐνεργήσει. Τῶν ἀγγελικῶν λογισμῶν, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τῶν ἐκ δαιμόνων ταύτην τὴν διαφορὰν μετὰ πολλῆς τῆς παρατηρήσεως ἐγνώκαμεν εἶναι, ὅτι πρῶτον μὲν οἱ ἀγγελικοὶ τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων περιεργάζονται, καὶ τοὺς πνευματικοὺς αὐτῶν ἐξιχνιάζουσι λογισμούς. Οἷον, τίνος χάριν γεγένηται ὁ χρυσὸς, καὶ διὰ τί ψαμμώδης, καὶ κάτω που τοῖς μορίοις τῆς γῆς ἐγκατέσπαρται, καὶ μετὰ πολλοῦ καμάτου, καὶ πόνου εὑρίσκεται; ὅπως τε εὑρεθεὶς ὕδατι πλύνεται, καὶ πυρὶ παραδίδοται, καὶ οὕτως εἰς τεχνιτῶν ἐμβάλλεται χεῖρας, τῶν ποιούντων τῆς σκηνῆς τὴν λυχνίαν, καὶ τὸ θυμιατήριον, καὶ τὰς θυΐσκας, καὶ τὰς φιάλας, ἐν αἷς οὐκέτι νῦν πίνει διὰ τὴν χάριν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ὁ Βαβυλώνιος βασιλεύς. Κλεόπα δὲ φέρει καρδίαν καιομένην ὑπὸ τούτων μυστηρίων. Ὁ δὲ δαιμονιώδης λογισμὸς, ταῦτα μὲν οὔτε οἶδεν, οὔτε ἐπίσταται· μόνην δὲ τὴν κτῆσιν τοῦ αἰσθητοῦ χρυσίου ὑποβάλλει, καὶ τὴν ἐκ τούτου τρυφήν τε καὶ δόξαν ἐσομένην προλέγει· ὁ δὲ ἀνθρώπινος λογισμὸς, οὐδὲ τὴν κτῆσιν ἐπιζητεῖ, οὔτε τίνος περιεργάζεται σύμβολον ὁ χρυσὸς, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ χρυσοῦ τὴν μορφὴν εἰσφέρει ψιλὴν, πάθους πλεονεξίας κεχωρισμένην· ὁ δὲ αὐτὸς λόγος, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων ῥηθήσεται, κατὰ τὸν κανόνα τοῦτον μυστικῶς γυμναζόμενος.

A semper retinere; sicut e contra, **520** cum virtutum possideamus semina, malam cogitationem habere non possumus intentatam: verumtamen si quæ cogitationum secantium diutius immorata fuerit, tentantis obtinet partes, et postea secundum illam cogitationem homo commotus operabitur. Cum multa observatione cognovimus, quod inter cogitationes angelicas, et humanas, ac eas quæ a dæmonibus proveniunt, hæc sit differentia, nimirum, quod primum quidem angelicæ naturas rerum curiose ac diligenter inquirunt, sensaque spiritualia, seu cogitationes ipsarum investigant. Exempli gratia, quare factum fuerit aurum, quamque ob causam arenosum sit, inque inferioribus terræ partibus fuerit disseminatum, cumque magno labore ac opere inveniatur? et, cum inventum fuerit, B quo pacto aqua perluitur, et igni traditur, sicque in artificum injicitur manus, qui faciunt tabernaculi candelabrum, et thuribulum, et mortariola sive acetabula, et phialas[12], in quibus per gratiam Salvatoris nostri non amplius nunc bibit Babylonius rex; sed ab istis sacramentis Cleopa fert cor ardens[13]. Verum dæmoniaca cogitatio nec novit ista, nec scit; sed solam auri sensibilis possessionem impudenter suggerit, et delicias, quæ inde proveniunt, atque futuram gloriam prædicit; humana vero cogitatio nec possessionem quærit, neque cujus rei aurum sit symbolum, seu signum curiose disquirit, sed solummodo in mentem introducit auri formam separatam ab avaritiæ passione: itaque idem sermo, et de cæteris aliis dicendus, secundum hanc regulam mystice exercitatus.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

C

Ἔστι δαίμων, πλάνος λεγόμενος, καὶ ὑπὸ τὴν ἕω μάλιστα τοῖς ἀδελφοῖς παρίσταται, ὅστις περιάγει τοῦ ἀναχωρητοῦ τὸν νοῦν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, καὶ ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, καὶ ἀπὸ κώμης εἰς κώμην, ψιλὰς δῆθεν πρῶτον τὰς συντυχίας ποιούμενον, καὶ γνωρίμοις τισὶ τυγχάνοντα, καὶ λαλοῦντα μακρότερα, καὶ τὴν οἰκείαν πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας κατάστασιν διαφθείροντα, καὶ μακρὰν γινόμενον, κατ' ὀλίγον τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος λήθην λαμβάνοντα. Δεῖ οὖν τὸν ἀναχωροῦντα, τοῦτον τηρεῖν, πόθεν τε ἄρχεται, καὶ ποῦ καταλήγει· οὐ γὰρ εἰκῇ, οὐδὲ ὡς ἔτυχε μακρὸν ἐκεῖνον κύκλον ἐργάζεται, ἀλλὰ τὴν κατάστασιν τοῦ ἀναχωρητοῦ διαφθείρειν βουλόμενος, ταῦτα ποιεῖ, ἵνα ἐκκαυθεὶς ἐκ τούτων ὁ νοῦς, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν συντυχιῶν μεθυσθεὶς εὐθέως τῷ τῆς πορνείας, ἢ τῆς ὀργῆς, ἢ τῷ τῆς λύπης δαίμονι περιπέσῃ, οἵτινες μάλιστα λυμαίνονται τῆς καταστάσεως αὐτοῦ τὴν λαμπρότητα. Ἀλλ' ἡμεῖς, εἴπερ ἔχομεν σκοπὸν τοῦ γνῶναι σαφῶς τὴν τούτου πανουργίαν, μὴ ταχέως φθεγξώμεθα πρὸς αὐτὸν, μηδὲ δεικνύωμεν τὰ γινόμενα, πῶς κατὰ τὴν διάνοιαν τὰς συντυχίας ἐργάζεται, καὶ τίνα τρόπον κατ' ὀλίγον συνελαύνει τὸν νοῦν πρὸς τὸν θάνατον, ἐπεὶ φεύξεται ἀφ' ἡμῶν·

521 CAPUT VIII.

Reperitur dæmon, qui dicitur deceptor, et præsertim sub auroram fratribus astat, qui secedentis anachoretæ mentem circumagit e civitate in civitatem, et e domo in domum, et e vico in vicum, in primis videlicet simplicia habentem colloquia, et cum quibusdam cognitis conversantem, atque prolixius colloquentem, propriumque statum ad obvios non servantem, et paulatim sese procul a Dei cognitione elongantem, virtutemque ac professionem oblivioni mandantem. Oportet itaque, quod secedens anachoreta caute observet dæmonem istum, unde incipiat, et quo desinat; etenim non temere, neque casu longum illum circulum operose ducit; D verum ista facit, eo quod velit anachoretæ statum disperdere, ac corrumpere, ut mens ex istis inflammata, et e multis colloquiis inebriata, confestim incidat in dæmonem fornicationis, vel iracundiæ, vel tristitiæ, qui maxime vitiant ac lædunt status ejus claritatem. Nos vero, si intentionem habemus luculenter dignoscendi hujus versutiam, ne cito quid ipsi proferamus, neve patefaciamus, quæ fiunt, quomodo nimirum intellectualia fabricetur colloquia, quoque pacto paulatim mentem compellat ad mortem, quia fugiet a nobis, nec enim

[12] Exod. xxv, 29; I Mach. I, 23; Jerem. LII, 18, 19. [13] Luc. XXIV, 18, 32.

sustinet videri, dum hæc facit; ac postremo nihil sciemus eorum, quæ dicere studuimus, verum adhuc unam diem, sive et aliam concedamus ipsi, ut actum perficiat, quo, diligenter ipsius ineptum stupidumque ingenium dignoscentes, posthæc sermone ipsum arguendo vertamus in fugam.

522 CAPUT IX.

Sed quoniam contingit, quod, tentationis tempore, mens, cum sit infuscata, ac veluti excitato fæculento cœno inquinata, non perspicit diligenter ea quæ fiunt, post secessum dæmonis istud fiat: considens apud teipsum memento rerum, quæ tibi evenerunt undenam cœperis, et quo processeris, quove in loco comprehensus fueris a spiritu fornicationis, vel iracundiæ, vel tristitiæ, et quomodo facta fuerint omnia, quæ acta sunt, ac luculenter ista edisce, et manda memoriæ, ut ipsum adventantem valeas arguere, locumque ab ipso absconsum indica, neve deinceps eum secteris. Si vero interdum velis in furorem quoque ipsum provocare, eum astantem subito argue, primumque, in quem prodiit, locum manifesta, et secundum, et tertium; valde namque fert ægre, minime tolerans opprobrium; demonstratio vero, quod tempestive ad eum fueris locutus, erit, quia fugiet a te cogitatio: non est quippe possibile, quod deinceps astet, dum manifeste redarguitur. Huic vero dæmoni erroris superato succedit, seu subsequitur gravissimus somnus, et mortificatio cum multo palpebrarum frigore, ac infinitæ oscitationes, gravatique humeri, ac torpentes; quæ intensa oratione dissolvet Spiritus sanctus.

CAPUT X.

Odium, quod adversus dæmones habemus, nobis ad salutem confert, et ad virtutis operationem est valde accommodum et aptum. Sed hoc in nobis ipsis, velut quoddam bonum **523** germen enutrire non valemus, cum spiritus voluptatum amantes id corrumpant, atque amicitiam, et consuetudinem rursus animam evocent; verum hanc amicitiam, seu potius gangrænam curatu difficilem medicus animarum sanat per derelictionem; permittit enim, nos aliquid terribile pati ab ipsis noctu, seu per diem, tuncque denuo anima ad odium primigenium recurrit, edocta dicere ad Dominum, secundum David: « Perfecto ipsos oderam odio, in inimicos facti sunt mihi [14]. » Is quippe perfecto inimicos odio habet, qui nec actualiter, nec intellectualiter peccat; quod quidem primæ, maximæque passionum vacuitatis est argumentum.

CAPUT XI.

De dæmone autem, qui efficit, ut anima stupide, stolideque sese gerat, quid oportet dicere? ego enim timeo de ipso quid scribere; quo pacto anima proprio labat, et alienatur e statu. Tempore namque adventus ejus (scilicet dæmonis) tum Dei

[14] Psal. CXXXVIII, 22.

ὁρᾶσθαι γὰρ ταῦτα πράττων οὐ καταδέχεται· καὶ οὐδὲν λοιπὸν εἰσόμεθα ὧν μαθεῖν ἐσπουδάκαμεν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην μίαν ἡμέραν, ἢ καὶ δευτέραν συγχωρήσωμεν αὐτῷ τελειῶσαι τὸ δρᾶγμα, ἵνα ἀκριβῶς μαθόντες αὐτοῦ τὸ σκαιώρημα, λόγῳ μετὰ ταῦτα ἐλέγξαντες αὐτὸν φυγαδεύσωμεν.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πειρασμοῦ συμβαίνει, τεθολωμένον ὄντα τὸν νοῦν μὴ ἀκριβῶς ἰδεῖν τὰ γινόμενα, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ δαίμονος τοῦτο γινέσθω· καθεσθεὶς καθ' ἑαυτὸν, μνημόνευσον τῶν συμβεβηκότων σοι πραγμάτων, πόθεν τε ἤρξω καὶ ποῦ ἐπορεύθης, καὶ ἐν ποίῳ τόπῳ συνελήφθης ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας, ἢ τῆς ὀργῆς, ἢ τῆς λύπης, καὶ πῶς πάντα γέγονε τὰ γινόμενα, καὶ σαφῶς ταῦτα κατάμαθε, καὶ παράδος τῇ μνήμῃ ἵνα ἔχῃς ἐλέγχειν αὐτὸν προσιόντα, καὶ τὸν κρυπτόμενον ὑπ' αὐτοῦ τόπον καταμήνυε, καὶ οὐκ ἀκολουθήσεις αὐτῷ λοιπόν. Εἰ δὲ βούλει ποτὲ καὶ εἰς μανίαν προκαλέσασθαι, ἔλεγξον αὐτὸν εὐθὺς ἐπιστάντα, καὶ τὸν πρῶτον τόπον εἰς ὃν εἰσῆλθε φανέρωσον, καὶ τὸν δεύτερον, καὶ τὸν τρίτον, πάνυ γὰρ χαλεπαίνει μὴ φέρων τὴν αἰσχύνην· ἀπόδειξις δὲ ἔσται τοῦ καιρίως σε φθέγξασθαι πρὸς αὐτὸν, τὸ πεφευγέναι τὸν λογισμὸν ἀπὸ σοῦ· ἀδύνατον γὰρ λοιπὸν στῆναι αὐτὸν φανερῶς ἐλεγχόμενον. Τοῦτον δὲ ἡττηθέντα τὸν τῆς πλάνης δαίμονα διαδέχεται ὕπνος βαρύτατος, καὶ νέκρωσις μετὰ ψυχρότητος πολλῆς τῶν βλεφάρων, καὶ χασμοὶ ἄπειροι, καὶ ὦμοι βαρούμενοι, καὶ ναρκῶντες, ἅπερ τῇ συντόνῳ προσευχῇ διαλύσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Πάνυ τὸ μῖσος τὸ κατὰ τῶν δαιμόνων ἡμῖν πρὸς σωτηρίαν συμβάλλεται, καὶ πρὸς τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς ἐστιν ἐπιτήδειον· ἀλλὰ τοῦτο ἐκτρέφειν ἐν ἑαυτοῖς, ὥσπερ τι γέννημα ἀγαθὸν οὐκ ἰσχύομεν, τῶν φιληδόνων πνευμάτων διαφθειρόντων αὐτὸ, καὶ πρὸς φιλίαν, καὶ συνήθειαν πάλιν τὴν ψυχὴν ἐκκαλουμένων· ἀλλὰ ταύτην τὴν φιλίαν, μᾶλλον δὲ τὴν δυσίατον γάγγραιναν ὁ ἰατρὸς τῶν ψυχῶν δι' ἐγκαταλείψεως θεραπεύει· συγχωρεῖ γάρ τι φοβερὸν παθεῖν ἡμᾶς ὑπ' αὐτῶν νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν, καὶ πάλιν ἡ ψυχὴ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον μῖσος ἐπανατρέχει διδασκομένη πρὸς τὸν Κύριον λέγειν, κατὰ τὸν Δαβὶδ, τὸ, « Τέλειον μῖσος ἐμίσουν αὐτοὺς, εἰς ἐχθροὺς ἐγένοντό μοι. » Οὗτος γὰρ τέλειον μῖσος μισεῖ τοὺς ἐχθροὺς, ὁ μήτε κατ' ἐνέργειαν, μήτε κατὰ διάνοιαν ἁμαρτάνων· ὅπερ τῆς πρώτης, καὶ τῆς μεγίστης ἐστὶν ἀπαθείας τεκμήριον.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Περὶ δὲ τοῦ δαίμονος, τοῦ τὴν ψυχὴν ἀναισθητεῖν ποιοῦντος, τί δεῖ λέγειν; Ἐγὼ γὰρ δέδοικα καὶ γράφειν περὶ αὐτοῦ, πῶς ἡ ψυχὴ τῆς οἰκείας ἐξίσταται καταστάσεως· παρὰ γὰρ τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδημίας αὐτοῦ, καὶ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν εὐλάβειαν

ἀποδέεται, καὶ τὴν ἁμαρτίαν, οὐχ ἁμαρτίαν εἶναι λογίζεται, καὶ τὴν παρανομίαν οὐ νομίζει παρανομίαν, κολάσεως δὲ καὶ κρίσεως αἰωνίου, ὡς ψιλοῦ ῥήματος μέμνηται, καταγελᾷ δὲ ὄντως σεισμοῦ πυρφόρου, καὶ Θεὸν μὲν δῆθεν ὁμολογεῖ, τί δὲ προσέταξεν οὐκ ἐπίσταται· τύπτεις εἰς τὰ στήθη, κινουμένης αὐτῆς πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ αὕτη οὐκ αἰσθάνεται. Ἀπὸ Γραφῶν διαλέγῃ, καὶ ὅλη πεπώρωται, καὶ οὐκ ἀκούει· ὄνειδος αὐτῇ τὸ παρὰ τῶν ἀνθρώπων προσφέρεις, καὶ οὐ λογίζεται τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις αἰσχύνην, καὶ αὕτη ὅλως οὐ συνίησι, δίκην χοίρου καμμύσαντος ὀφθαλμοὺς, καὶ τὸν φραγμὸν διακόπτοντος· τοῦτον δὲ τὸν δαίμονα κενοδοξίας χρονίσαντες ἐπάγουσι λογισμοὶ, οὗ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ. Καὶ γὰρ τῶν σπανίως παραβαλλόντων τοῖς ἀδελφοῖς, ἐστὶ καὶ ἡ αἰτία πρόδηλος· ἐπὶ συμφοραῖς γὰρ ἑτέρων ἢ ἐν νόσοις πιεζομένων, ἢ ἐν φυλακαῖς δυστυχούντων, ἢ αἰφνιδίοις περιπιπτόντων θανάτοις, φυγαδεύεται οὗτος, τῆς ψυχῆς κατὰ μικρὸν κατανυσσομένης, καὶ εἰς συμπάθειαν ἐρχομένης, καὶ διαλυομένου τοῦ δαιμονίου πωρώματος, ὧν ἡμεῖς ἀποροῦμεν διὰ τὴν ἔρημον, καὶ τὴν σπάνιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀσθενούντων.

A metu, ac devotione exuitur, tum peccatum putat non esse peccatum, tum iniquitatem non opinatur esse iniquitatem, tum punitionem æternam, ac judicium tanquam simplex effatum commemorat, tum deridet motus concussiones vere igniferas, tum Deum videlicet confitetur, at, quid mandarit, ignorat; percutis in pectora, quando ea (scilicet anima) movetur ad peccatum, et ipsa non sentit. Ex Scripturis sermonem habes, illaque tota excæcata manet, nec audit; adducis ipsi quod ab hominibus **524** infertur dedecus, et non computat opprobrium, quod est apud homines; ipsaque penitus non intelligit, ad instar porci claudentis oculos, sepemque discindentis: cogitationes autem vanæ gloriæ diutius immanentes hunc inducunt B dæmonem, cujus nisi abbreviati fuissent dies, non salva foret omnis caro [15]. Etenim quod eæ cogitationes raro accedant ad fratres, causa manifesta est. Dum nempe alii aut calamitatibus, aut morbis opprimantur, aut misere degant alii in carceribus, aut in mortes incidant repentinas, iste dæmon effugatur, cum anima paulatim compungatur, et ad compassionem veniat, sicque excæcatio, quæ a dæmone fuerat compacta, dissolvatur: quibus (scilicet mediis) nos destituti sumus propter solitudinem, et ægrotantium penuriam apud nos.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Τοῦτον τὸν δαίμονα μάλιστα φυγαδεύων ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις προσέταξεν ἀσθενοῦντας ὁρᾷν, καὶ τοὺς ἐν φυλακῇ ἐπισκέπτεσθαι· «Ἀσθενὴς γὰρ ἤμην, φησὶ, καὶ ἐπεσκέψασθέ με, καὶ ἐν φυλακῇ καὶ ἤλθετε πρός με.» Πλὴν τοῦτο ἰστέον, εἴ τις τῶν ἀναχωρητῶν, περιπεσὼν τούτῳ τῷ δαίμονι, λογισμοὺς οὐκ ἔλαβε πορνικοὺς, ἢ τὸν οἶκον ἀκηδίας οὐ κατέλιπεν, οὗτος σωφροσύνην, καὶ ὑπομονὴν ἀπ' οὐρανῶν ἐδέξατο κατελθούσας, καὶ μακάριός ἐστι τῆς τοιαύτης καταξιωθεὶς ἀπαθείας. Ὅσοι δὲ τῶν ἐπαγγελλομένων θεοσέβειαν, καὶ κοσμικοῖς συναυλίζεσθαι προαιροῦνται, φυλαττέσθωσαν τούτου τοῦ δαίμονος. Ἐγὼ γὰρ περὶ αὐτοῦ πλέον τι λέγειν, ἢ γράφειν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους αἰσχύνομαι.

CAPUT XII.

Istiusmodi dæmonem maxime in fugam convertens C Dominus in Evangeliis præcepit, visitare infirmos, et invisere eos, qui sunt in carcere. «Infirmus enim fui (inquit), et visitastis me; et in carcere fui, et venistis ad me [16].» Verumtamen hoc sciendum quod, siquis anachoretarum, cum in hunc dæmonem inciderit, cogitationes non habuit meretricias, aut domum, sive cellu'am non dereliquit præ desidia, iste temperantiam, atque patientiam e cœlis descendentes est assecutus, ac beatus exsistit, qui tali passionis vacuitate dignus est habitus. Quotquot autem divinum profitentur cultum, et mundanis, seu sæcularibus eligunt cohabitare, caveant **525** ab isto dæmone: ego enim de ipso amplius aliquid dicere aut scribere etiam ipsos homines verecundor.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

D

Πάντες οἱ δαίμονες φιλήδονον διδάσκουσι τὴν ψυχήν· μόνος δὲ ὁ τῆς λύπης δαίμων, τοῦτο πράττειν οὐ καταδέχεται, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰσελθόντων τοὺς λογισμοὺς διαφθείρει, πᾶσαν ἡδονὴν περικόπτων καὶ ξηραίνων αὐτὴν διὰ τῆς λύπης. Εἴπερ ἀνδρὸς λυπηροῦ ξηραίνεται ὀστᾶ, καὶ μετρίως μὲν πολεμῶν δόκιμον τὸν ἀναχωρητὴν ἀπεργάζεται· πείθει γὰρ αὐτὸν μηδὲν τῶν κόσμου τούτου προσίεσθαι, καὶ πᾶσαν ἡδονὴν περιίστασθαι, πλεῖον δὲ προσκαρτερῶν, γεννᾷ λογισμοὺς ὑπεξάγειν ἑαυτὸν τῇ ψυχῇ συμβουλεύοντας, ἢ φεύγειν τῶν τόπων μα-

CAPUT XIII.

Omnes dæmones edocent animam, ut amans sit voluptatum; solus autem dæmon tristitiæ id facere recusat, sed introeuntium cogitationes disperdit, voluptatem omnem animæ imminuens, ac infringens, ipsamque arefaciens per dolorem. Siquidem hominis præ tristitia dolentis exsiccantur ossa [17]; et mediocriter quidem belligerans probatum efficit anachoretam; persuadet quippe ipsi ab omnibus hujusce mundi rebus abhorrere, omnemque voluptatem evitare; plus vero perseverans generat cogitationes consulentes animæ sese subducere,

[15] Matth. xxiv, 22; Marc. xiii, 20. [16] Matth. xxv, 36. [17] Prov. xvii, 22.

aut cogentes procul a locis aufugere : quod cogi- A tavit quondam, et passus est quoque sanctus Job, dum ab isto dæmone perturbaretur, ac vexaretur; ait enim : « Utinam possem meipsum edomare, aut precari alterum, et faciet mihi hoc [18]. » Hujus dæmonis figura est vipera, bestia illa cujus natura, si benevole et humaniter detur, aliarum ferarum venena labefactat, ac disperdit, intemperanter vero suscepta, ipsum etiam animal corrumpit. Huic dæmoni tradidit Paulus eum, qui patrarat flagitium Corinthi, idcirco denuo studiose scribit Corinthiis, dicens : « Confirmate in illum charitatem, ne forte ex abundantiori tristitia absorbeatur iste talis [19]. » Verum hic spiritus homines affligtans novit ipsis conciliator etiam fieri bonæ pœnitentiæ; unde et sanctus Joannes Baptista eos, B qui ab isto dæmone pungebantur, et **526** ad Deum confugiebant, admonens inquit : « Genimina viperarum, quis vobis ostendit fugere ab ira ventura? Facite igitur fructum dignum pœnitentiæ; et ne putetis dicere intra vosmetipsos : Patrem habemus Abraham; dico enim vobis, quod potest Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ [20]. » Verumtamen quicunque, Abraham imitatus, e terra exivit sua, et e cognatione, ipse isto etiam dæmone fortior evasit.

χρὰν ἀναγκάζοντας· ὅπερ λελόγισταί ποτε, καὶ πέπονθε καὶ ὁ ἅγιος Ἰὼβ ὑπὸ τούτου παρενοχλούμενος τοῦ δαίμονος· « Εἴθε γὰρ δυναίμην, φησὶν, ἐμαυτὸν χειρώσασθαι, ἢ δεηθεὶς γε ἑτέρου, καὶ ποιήσει μοι τοῦτο. » Τούτου τοῦ δαίμονος σύμβολόν ἐστιν ἡ ἔχιδνα, τὸ θηρίον, ἧς ἡ φύσις φιλανθρώπως διδομένη, τοὺς τῶν ἄλλων θηρίων ἰοὺς διαφθείρει, ἀκρατῶς δὲ λαμβανομένη καὶ αὐτὸ διαφθείρει τὸ ζῶον. Τούτῳ τῷ δαίμονι παρέδωκεν ὁ Παῦλος τὸν ἐν Κορίνθῳ παρανομήσαντα, διὸ καὶ γράφει πάλιν σπουδαίως· « Κυρώσατε, λέγων τοῖς Κορινθίοις, εἰς αὐτὸν ἀγάπην, ἵνα μή ποτε τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. » Ἀλλ' οἶδε τοῦτο θλίβον τοὺς ἀνθρώπους τὸ πνεῦμα καὶ μετανοίας αὐτοῖς ἀγαθῆς πρόξενον γίνεσθαι· ὅθεν καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς, τοὺς ὑπὸ τούτου κεντουμένους τοῦ δαίμονος, καὶ προσφεύγοντας τῷ Θεῷ· « Γεννήματα ἐχιδνῶν, φησὶ, τίς ὑμῖν ὑπέδειξε φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας, καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. » Πλὴν πᾶς ὁ τὸν Ἀβραὰμ μιμησάμενος, καὶ ἐξελθὼν ἐκ τῆς γῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας, αὐτὸς καὶ τούτου τοῦ δαίμονος γέγονεν ἰσχυρότερος.

CAPUT XIV.

Si quis iracundiæ dominatus est, ipse dæmones evicit; si vero quis ab ista passione fuerit subjugatus, is a vita monastica omnino est alienus, ac C veluti peregrinus longe distat a viis Salvatoris nostri. Siquidem ipse Dominus noster dicitur docere mites vias suas [21], idcirco anachoretarum mens difficilis est captu, cum in mansuetudinis confugiat campum, quia nullam fere virtutem adeo metuunt dæmones, ut mansuetudinem. Hanc etenim possidebat et Moyses ille, mitis supra omnes homines vocatus [22]. Quin et sanctus David istam memoria Dei dignam esse acclamavit, aiens : « Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus [23]. » Sed et ipse Salvator imitatores nos esse jussit suæ mansuetudinis, dicens : « Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris [24]. » Quod si quis escis D quidem atque potibus abstinuerit, iracundiam vero malignis provocet cogitationibus, hic similis est navi per mare vaganti, quæque dæmonem habet **527** gubernatorem : ideo attendendum, quoad fieri potest, cani nostro, idemque docendus est, ut solos disperdat lupos, et non comedat oves, omnem erga omnes homines exhibens mansuetudinem [25].

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Εἴ τις θυμοῦ κεκράτηκεν, οὗτος δαιμόνων κεκράτηκεν, εἰ δέ τις τούτῳ τῷ πάθει δεδούλωται, οὗτος μοναδικοῦ βίου ἐστὶ παντελῶς ἀλλότριος, καὶ ξένος τῶν ὁδῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν· εἴπερ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν λέγεται διδάσκειν τοὺς πραεῖς τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ· διὸ καὶ δυσθήρατος γίνεται τῶν ἀναχωρούντων ὁ νοῦς, εἰς τὸ τῆς πραότητος φεύγων πεδίον· οὐδεμίαν γὰρ τῶν ἀρετῶν σχεδὸν οὕτω δεδοίκασιν οἱ δαίμονες, ὡς πραΰτητα· ταύτην γὰρ καὶ Μωϋσῆς ἐκεῖνος ἐκέκτητο, πραῢς παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους κληθείς. Καὶ ὁ ἅγιος δὲ Δαβὶδ ἀξίαν ταύτην τῆς τοῦ Θεοῦ μνήμης ἀπεφθέγξατο εἶναι· « Μνήσθητι Κύριε, λέγων, τοῦ Δαβὶδ, καὶ πάσης τῆς πραότητος αὐτοῦ. » Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ μιμητὰς ἡμᾶς ἐκέλευσε γενέσθαι τῆς ἐκείνου πραότητος· « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, λέγων, ὅτι, πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. » Εἰ δέ τις βρωμάτων μὲν, καὶ πομάτων, ἀπέχοιτο, θυμὸν δὲ λογισμοῖς πονηροῖς ἐρεθίζει, οὗτος ἔοικε ποντοπορούσῃ νηῒ, καὶ ἐχούσῃ δαίμονα κυβερνήτην, διὸ προσεκτέον, ὅση δύναμις, τῷ ἡμετέρῳ κυνὶ, καὶ διδακτέον αὐτὸν, τοὺς λύκους μόνους διαφθείρειν, καὶ μὴ τὰ πρόβατα κατεσθίειν, πᾶσαν ἐνδεικνύμενον πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους.

CAPUT XV.

E cogitationibus sola illa vanæ gloriæ multiplici abundat materie, quæ tum universum fere terrarum orbem comprehendit, tum omnibus dæmonibus

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Μόνος τῶν λογισμῶν ὁ τῆς κενοδοξίας ἐστὶ πολύυλος, καὶ ὅλην σχεδὸν περιλαμβάνων τὴν οἰκουμένην, καὶ πᾶσι τοῖς δαίμοσιν ὑπανοίγων τὰς θύρας, ὥσπερ

[18] Job XVI, 4. [19] II Cor. II, 7. [20] Matth. III, 7-9; Luc. III, 7, 8. [21] Psal. XXIV, 9. [22] Num. XII, 3. [23] Psal. CXXXI, 1. [24] Matth. XI, 29. [25] II Tim. II, 24.

τις προδότης πονηρὸς ἀγαθῆς γενόμενος πόλεως. Διὸ **A** καὶ πάνυ ταπεινοῖ τοῦ ἀναχωροῦντος τὸν νοῦν, πολλῶν λόγων αὐτὸν καὶ πραγμάτων πληρῶν, καὶ τὰς προσευχὰς αὐτοῦ λυμαινόμενος δι' ὧν πάντα τὰ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τραύματα θεραπεύειν σπουδάζει. Τοῦτον τὸν λογισμὸν συναύξουσι πάντες ἡττηθέντες οἱ δαίμονες, καὶ πάλιν δι' αὐτοῦ πάντες εἰς τὰς ψυχὰς λαμβάνουσιν εἴσοδον, ποιοῦντες ὄντως τὰ ἔσχατα, χείρονα τῶν πρώτων. Ἐκ τούτου δὲ γεννᾶται τοῦ λογισμοῦ, καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας ἐκεῖνος, ὁ τὸ ἀποσφράγισμα τῆς ὁμοιώσεως, καὶ τὸν στέφανον τοῦ κάλλους ἀπ' οὐρανῶν εἰς γῆν κατασείσας. Ἀλλ' ἀποπήδησον τούτου, καὶ μὴ χρονίσῃς, ἵνα μὴ προδῶμεν ἄλλοις τὴν ζωὴν ἡμῶν, καὶ τὸν ἡμέτερον βίον ἀνελεήμοσι. Τοῦτον δὲ τὸν δαίμονα φυγαδεύει ἐκτενὴς προσ- **B** ευχή, καὶ τὸ μηδὲν ἑκόντα ποιεῖν, τῶν συντελούντων πρὸς τὴν ἐπάρατον δόξαν. Ὅταν ὀλίγης ἀπαθείας τῶν ἀναχωρούντων ὁ νοῦς ἐπιλάβηται, τότε κενοδοξίας ἵππον κτησάμενος, εὐθέως ἐλαύνει κατὰ τὰς πόλεις, ἄκρατον ἐκ τῆς δόξης ἐμφορούμενος ἔπαινον, ᾧ, κατ' οἰκονομίαν, τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας ἀπαντῆσαν, καὶ εἰς ἕνα τῶν συφεῶν ἀποκλεῖσαν τοῦτον, παιδεύει αὐτὸν μηκέτι πρὸ τῆς τελείας ὑγείας καταλιμπάνειν τὴν κλίνην, μηδὲ τοὺς ἀτάκτους τῶν ἀῤῥώστων μιμεῖσθαι, οἵτινες, ἔτι λείψανα τῆς ἀσθενείας ἐν ἑαυτοῖς περιφέροντες, ὁδοῖς ἑαυτούς, καὶ λουτροῖς ἀκαίροις ἐπιδιδόασι, καὶ τοῖς ἐξ ὑποστροφῆς νοσήμασι περιπίπτουσι. Διόπερ καθεζόμενοι μᾶλλον προσέχωμεν ἑαυτοῖς, ὡς, προκόπτοντες μὲν ἐν ἀρετῇ, δυσκίνητοι πρὸς κακίαν γινόμεθα, ἀνακαινούμενοι δὲ **C** ἐν τῇ γνώσει, ποικίλων προσλαμβάνομεν πλῆθος θεωρημάτων, ὑψούμενοι δὲ πάλιν κατὰ τὴν προσευχὴν φανερώτερον τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐποπτεύσομεν φῶς.

ΚΕΦΑΛ. ΙϚʹ.

Πάσας μὲν τὰς κακουργίας τῶν δαιμόνων γράφειν οὐ δύναμαι, καὶ τὰς κακοτεχνίας αὐτῶν καταλέγειν αἰσχύνομαι, δεδοικὼς τῶν ἐντευξομένων τοὺς ἁπλουστέρους. Πλὴν δὲ τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας, ἄκουε πανουργίαν. Ὅταν τις τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους κτήσηται ἀπάθειαν, καὶ οἱ αἰσχροὶ λογισμοὶ λοιπὸν ὑπόψυχροι γένωνται, τὸ τηνικαῦτα εἰσάγει ἄνδρας τε, καὶ γυναῖκας παίζοντας μετ' ἀλλήλων, **D** καὶ αἰσχρῶν πραγμάτων, καὶ σχημάτων τὸν ἀναχωρητὴν καθίστησι θεατήν. Ἀλλ' οὗτος ὁ πειρασμὸς οὐκ ἔστι τῶν χρονιζόντων· προσευχὴ γὰρ σύντονος, καὶ δίαιτα στενωτάτη μετὰ ἀγρυπνίας, καὶ γυμνασίας θεωρημάτων πνευματικῶν ὥσπερ νέφος αὐτὸν ἄνυδρον ἀπελαύνει. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ τῶν σαρκῶν ἐφάπτεται, πρὸς τὴν ἄλογον πύρωσιν αὐτὰς ἐκμοχλεύων, καὶ ἄλλα δέ τινα μυρία προσμηχανᾶται ὁ παμπόνηρος οὗτος, ἅπερ οὐκ ἀναγκαῖον δημοσιεῦσαι, καὶ γραφῇ παραδοῦναι. Συμβάλλεται δὲ σφόδρα πρὸς τοὺς λογισμοὺς καὶ ζέσις θυμοῦ κατὰ τοῦ δαίμονος κινηθεῖσα, ὅνπερ θυμὸν μάλιστα δέδοικεν ἐπὶ τοῖς λογισμοῖς ταρασσόμενον, καὶ διαφθείροντα, αὐτοῦ τὰ

[28] Matth. xii,45; Luc. xi, 26.

clanculum aperit portas, estque velut quidam malus proditor bonæ urbis; ideo anachoretæ, seu in recessu degentis valde mentem humiliat, multis eum replens intellectus conceptibus, atque negotiis, inficiensque lue ipsius orationes, per quas animæ suæ vulnera studet ipse curare. Omnes dæmones, qui devicti sunt, hanc cogitationem simul augent; et rursus cuncti per eam in animas aditum assumunt, reddentes vere novissima pejora prioribus [28]. Ex hac autem cogitatione gignitur et illa superbiæ, quæ signaculum similitudinis, ac pulchritudinis coronam e cœlis in terram decussit, ac prolabi fecit: verum ab ista resili, nec diu commoreris, nec aliis vitam nostram, nostrasque facultates, ac bona immisericordibus prodamus: istum vero dæmonem assidua fugat oratio, nihilque libenter facere, aut dicere illorum, quæ ad elatam gloriam conducunt. Quando aliquantam passionum vacuitatem mens anachoretarum nacta fuerit, tunc equum vanæ gloriæ possidens, ocius equitat ad urbes, intemperata laude e gloria ingurgitata, ac repleta, cui, juxta providentiam, spiritus fornicationis **528** occurrens, atque in una porcorum hara ipsam recludens, edocet eam neutiquam derelinquere lectum ante perfectam valetudinem, nec immoderatos infirmos imitari, qui, dum etiam in seipsis reliquias circumferunt infirmitatis, sese dedunt intempestivis itineribus, et balneis, inque morbos incidunt recidive. Quamobrem secedendo potius nobis ipsis attendamus, quod nimirum, dum progredimur quidem in virtute, ægre movemur ad malitiam, et dum in cognitione renovamur, variarum accipimus multitudinem speculationum; rursusque, dum ad orationem elevamur, lumen Salvatoris nostri clarius inspiciemus.

CAPUT XVI.

Omnia quidem dæmonum maleficia scribere non possum, ipsorumque malignas artes pudet dinumerare, veritus ne offendantur simpliciores, qui legerint. At, præter fornicationis spiritum, audi vafritiem. Quando aliquis passionum acquisierit vacuitatem in parte concupiscibili, cæterumque turpes cogitationes subfrigidæ evaserint, tunc introducit viros, atque mulieres mutuo ludentes, turpiumque rerum, ac gestuum anachoretam constituit spectatorem. Sed hæc tentatio non est ex his, quæ longo tempore durent; intensa namque oratio, arctissimusque victus cum vigilia, et spiritualium contemplationum exercitio, ipsam procul repellit, veluti nubem aqua carentem. Interdum vero accidit, ut et carnes tangat, ad irrationalem ipsas promovens inflammationem; aliaque millia excogitat talis tentatio, **529** omni abundans malitia, quæ in publicum proferre, scriptisque tradere non est necessum. Verum ad hujuscemodi cogitationes plurimum etiam confert fervor iracundiæ contra dæmonem commotus, quam equidem

iracundiam maxime timet, dum in cogitationibus A turbatur, ipsiusque disperdit consilia; et hoc est illud: « Irascimini, et nolite peccare [37]. » Utile remedium est hoc in hujuscemodi tentationibus animæ applicatum. Sed et iræ dæmon istum fornicationis dæmonem imitatur. Etenim ipse quoque fingit quosdam parentum, aut amicorum, aut cognatorum, aut domesticorum contumeliis affectos, et cæsos ab indignis hominibus, sicque iram commovet anachoretarum, ita ut, aut proferant, aut faciant quid mali adversus eos, qui intellectualiter apparent, quibus attendere non est necessum, sed celeriter abripere mentem ab istiusmodi simulacris, ne immorans ea in istis, tempore orationis evadat veluti torris fumans. In has certe tentationes dilabuntur iracundi, hique potissimum, B qui facile ad indignationes succensentur, qui tales procul absunt a pura oratione, et a cognitione Salvatoris nostri Jesu Christi.

CAPUT XVII.

Cogitata, seu consilia hujus sæculi Dominus, ut oves quasdam, bono pastori tradidit homini; etenim (ait) sæculum dedit in corde ipsius: connectens ei iracundiam, et cupiditatem ad auxilium, ut per iram quidem luporum fugaret consilia, per cupiditatem **530** autem adamaret oves, etsi ab imbribus, atque ventis sæpius fuerit jactatus. Insuper autem dedit ipsi et pascuum, ut pasceret oves et locum herbæ virentis, et aquam requiei, et psalterium, et citharam, et virgam, et baculum, ut ex C hoc grege nutriretur, atque vestiretur, montanamque herbam colligeret. Quis enim (inquit) pascit gregem, et non comedit e gregis lacte [38]? Oportet igitur, anachoretam noctu, diuque custodire gregem istum, ne cogitatum aliquod fiat belluæ præda, neve in latrones incidat; si vero aliquid hujusmodi contingeret in valle nemorosa, confestim eripere ex ore leonis, aut ursi [39]. Fit autem belluæ præda cogitatum, quod de fratre habetur, si, quod in nostra mente versatur consilium, cum odio pascatur; fitque feræ præda cogitatum de muliere, si cum turpi concupiscentia versetur apud nos; sic etiam se habet cogitatum de argento, et auro, si cum aviditate plus habendi stabuletur in nobis. Quin et cogitationes, quæ de sanctis donis haben- D tur, idem perpetiuntur detrimentum, si cum vana gloria pascantur in intellectu: ac similiter in aliis cogitatis continget, quæ a passionibus furtim spoliantur ac defraudantur.

CAPUT XVIII.

Verum non solum interdiu hæc oportet observare, sed etiam noctu vigilando ea cavere, ac vitare. Contingit enim, quod dum quis turpiter, ac maligne contempletur, perdat quod proprium est: et hoc exsistit, quod a sancto Jacob dicitur: « Non tuli tibi pecudem captam a fera; a memetipso

A νοήματα· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, « Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. » Χρήσιμον τοῦτο φάρμακον ἐν τοῖς τοιούτοις πειρασμοῖς τῇ ψυχῇ προσαγόμενον. Μιμεῖται δὲ καὶ ὁ τῆς ὀργῆς τοῦτον τὸν δαίμονα, καὶ πλάττει, καὶ αὐτός τινας τῶν γεγεννηκότων, ἢ φίλων, ἢ συγγενῶν, ἢ οἰκείων ὑβριζομένους, καὶ τυπτομένους ὑπὸ ἀναξίων, καὶ τῶν ἀναχωρούντων ἀνακινεῖ τὸν θυμὸν, ὥστε φθέγξασθαί τι πονηρὸν, ἢ ποιῆσαι πρὸς τοὺς φαινομένους κατὰ διάνοιαν, οἷς οὐ προσέχειν ἀναγκαῖον, καὶ ταχέως ἐξαρπάζειν ἀπὸ τῶν τοιούτων εἰδώλων τὸν νοῦν, ἵνα μὴ χρονίσας ἐν αὐτοῖς, γένηται κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ὥσπερ δαλὸς καπνιζόμενος. Τούτοις δὲ τοῖς πειρασμοῖς οἱ θυμώδεις περιπίπτουσι, καὶ μάλιστα οἱ ῥᾳδίως πρὸς τὰς ὀργὰς ἐξαπτόμενοι, οἵτινες μακρὰν B εἰσι καθαρᾶς προσευχῆς, καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Τὰ νοήματα τοῦ αἰῶνος τούτου ὁ Κύριος καθάπερ πρόβατά τινα τῷ ἀγαθῷ ποιμένι τῷ ἀνθρώπῳ παρέδωκε· καὶ γὰρ, φησὶν, τὸν αἰῶνα δέδωκεν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· συζεύξας αὐτῷ θυμὸν, καὶ ἐπιθυμίαν πρὸς βοήθειαν, ἵνα, διὰ μὲν τοῦ θυμοῦ, φυγαδεύῃ τὰ τῶν λύκων νοήματα, διὰ δὲ τῆς ἐπιθυμίας στέργῃ τὰ πρόβατα, καὶ ὑπὸ τῶν ὑετῶν, καὶ ἀνέμων πολλάκις βαλλόμενος. Δέδωκε δὲ αὐτῷ πρὸς τούτοις καὶ νομὸν, ὅπως ποιμαίνῃ τὰ πρόβατα, καὶ τόπον χλόης, καὶ C ὕδωρ ἀναπαύσεως, καὶ ψαλτήριον, καὶ κιθάραν, καὶ ῥάβδον, καὶ βακτηρίαν, ἵνα ἐκ ταύτης τῆς ποίμνης, καὶ τραφῇ, καὶ ἐνδύσηται, καὶ χόρτον ὀρεινὸν συναγάγῃ. « Τίς γὰρ, φησὶ, ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; » Δεῖ οὖν τὸν ἀναχωροῦντα φυλάττειν νύκτωρ, καὶ μεθ' ἡμέραν τοῦτο τὸ ποίμνιον, μήτι τῶν νοημάτων γένηται θηριάλωτον, ἢ λησταῖς περιπέσῃ. εἰ δὲ ἄρα τι τοιοῦτο συμβαίη κατὰ τὴν νάπην, εὐθέως ἐξαρπάζειν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ λέοντος ἢ τῆς ἄρκτου. Γίνεται δὲ τὸ νόημα τὸ περὶ τοῦ ἀδελφοῦ θηριάλωτον, εἰ μετὰ μίσους νέμοιτο ἐν ἡμῖν, καὶ τὸ περὶ τῆς γυναικὸς, εἰ μετ' αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας στρέφοιτο παρ' ἡμῖν, καὶ τὸ τοῦ ἀργυρίου, καὶ τοῦ χρυσίου, εἰ μετὰ πλεονεξίας αὐλίζοιτο. Καὶ τὰ νοήματα τῶν ἁγίων χαρισμάτων, D εἰ μετὰ κενοδοξίας κατὰ διάνοιαν βόσκοιτο· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ νοημάτων ὡσαύτως συμβήσεται, κλεπτομένων τοῖς πάθεσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ δεῖ ταῦτα τηρεῖν, ἀλλὰ καὶ νύκτωρ ἀγρυπνοῦντας φυλάττειν. Συμβαίνει γὰρ καὶ φανταζόμενον αἰσχρῶς, καὶ πονηρῶς, ἀπολέσαι τὸ ἴδιον· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ ἁγίου λεγόμενον Ἰακώβ· « Οὐκ ἐνήνοχά σοι πρόβατον θηριάλωτον, ἀπ' ἐμαυτοῦ ἀπετίννυον κλέμματα ἡμέρας, καὶ κλέμ-

[37] Psal. IV, 5. [38] I Cor. IX, 7. [39] I Reg. XVII, 37.

ματα νυκτὸς, καὶ ἐγενόμην συγκαιόμενος τῷ καύσωνι τῆς ἡμέρας, καὶ τῷ παγετῷ τῆς νυκτὸς, καὶ ἀφίστατο ὁ ὕπνος ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου;» Εἰ δὲ τις ἐκ τοῦ καμάτου καὶ ἀκηδία ἡμῖν προσγένηται, μικρὸν ἀναδραμόντες ἐπὶ τὴν τῆς γνώσεως πέτραν τῷ ψαλτηρίῳ προσομιλήσωμεν, πλήσσοντες διὰ τῶν ἀρετῶν τῆς γνώσεως τὰς χορδὰς, βοσκήσωμεν δὲ πάλιν ὑπὸ τὸ Σιναῖον ὄρος τὰ πρόβατα, ἵνα ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς ἐκ τῆς βάτου καλέσῃ, καὶ τοὺς λόγους τῶν σημείων, καὶ τῶν τεράτων καὶ ἡμῖν χαρίσηται. Φύσιν μὲν λογικὴν ὑπὸ κακίας θανατωθεῖσαν ἐγείρει Χριστὸς διὰ τῆς θεωρίας πάντων τῶν αἰώνων· ὁ δὲ τούτου πατὴρ τὴν ἀποθανοῦσαν ταύτης ψυχὴν, τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ἐγείρει διὰ γνώσεως τῆς ἑαυτοῦ. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ὑπὸ τοῦ Παύλου λεγόμενον, τὸ, «Εἰ συναπεθάνομεν τῷ Χριστῷ, πιστεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ.» Ὅταν ὁ νοῦς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἀποδυσάμενος τὸν ἐκ χάριτος ἐνδύσηται, τότε καὶ τὴν αὐτοῦ κατάστασιν ὄψεται κατὰ καιρὸν τῆς προσευχῆς, σαπφείρῳ ἢ οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερῆ, ἥντινα καὶ τόπον Θεοῦ Γραφὴ ὀνομάζει ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων ὀφθέντα ὑπὸ τοῦ ὄρους Σινᾶ.

A reddidi quidquid furto peribat, seu furta diei, et furta **531** noctis, et exurebar æstu diei, et gelu noctis, secedebatque somnus ab oculis meis [30]. » Si autem aliqua ex labore pigritia nobis accesserit, paululum recurrentes ad cognitionis petram, Psalterio nos admoveamus, per virtutes cognitionis chordas pulsantes, rursusque sub Sinæo monte pecudes depascamus, ut Deum patrum nostrorum nos etiam evocet e rubo, atque rationes seu causas signorum ac prodigiorum nobis donet ac largiatur. Naturam quidem rationalem e vitio morte affectam suscitat Christus per contemplationem omnium sæculorum; hujus autem Pater mortuam ejusdem naturæ rationalis animam, quæ mors est Christi, per sui ipsius excitat cognitionem: hocque est, quod a
B Paulo dicitur: « Si commorimur Christo, credimus, quod et ipsi conviviflcabimur. [31] » Quando mens, cum veterem exuerit hominem, induerit eum, qui ex gratia est, tunc et statum suum videbit tempore orationis sapphiro, aut cœlesti colori similem, quem et locum Dei Scriptura nominat, visum a senioribus sub monte Sina.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘʹ.

Ὅταν τῶν ἐχθρῶν τρώσῃ σέ τις παραβαλὼν, καὶ βούλει τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ στρέψαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ποίησον οὕτως, ὡς λέγομεν. Δίελε κατὰ σαυτὸν τὸν ὑπ' αὐτοῦ βληθέντα λογισμὸν, ὅστις ποτέ ἐστι, καὶ ἐκ πόσων πραγμάτων συνέστηκε, καὶ ποῖον τοῦτό ἐστι μάλιστα τὸ θλῖβον τὸν νοῦν. Ὃ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστιν· Ἔστω πεμφθεὶς ὁ τῆς φιλαργυρίας ὑπ' αὐτοῦ λογισμὸς, τοῦτον δίελε εἴς τε τὸν ὑποδεξάμενον αὐτὸν νοῦν, καὶ εἰς τὸ νόημα τοῦ χρυσίου, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν χρυσὸν, καὶ εἰς τὸ φιλάργυρον πάθος· καὶ λοιπὸν ἐρώτα τί τούτων ἐστὶν ἁμαρτία, πότερον ὁ νοῦς; καὶ πῶς; ἔστιν εἰκὼν Θεοῦ. Ἀλλὰ τὸ νόημα τοῦ χρυσοῦ; καὶ τοῦτο τίς ἂν εἴποι νοῦν ἔχων ποτέ; ἀλλ' αὐτὸς ὁ χρυσός ἐστιν ἁμαρτία; καὶ τίνος χάριν γεγένηται; Ἕπεται τοίνυν, ὅπερ οὐκ ἔστι μὲν πρᾶγμα ὑφεστὼς κατ' οὐσίαν, οὐδὲ νόημα πράγματος, οὐδὲ νοῦς πάλιν ἀσώματος, ἀλλ' ἡδονή τις μισάνθρωπος, ἐκ τοῦ αὐτεξουσίου τικτομένη, καὶ κακῶς κεχρῆσθαι, τοῖς τοῦ Θεοῦ κτίσμασι τὸν νοῦν ἀναγκάζουσα, ἣν καὶ περιτέμνειν ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος πεπίστευται. Καὶ ταῦτά σου διερευνωμένου, φθαρήσεται μὲν ὁ λογισμὸς εἰς τὴν ἰδίαν ἀναλυόμενος θεωρίαν, φεύξεται δὲ ἀπὸ σοῦ τὸ δαιμόνιον, τῆς διανοίας σου ὑπὸ ταύτης τῆς γνώσεως εἰς ὕψος ἀρθείσης.

CAPUT XIX

Quando quispiam hostium appropinquans, te vulneravit, velisque gladium ejus convertere (secundum, quod scriptum est [32]) in cor ejus, ita faxis, ut dicimus. Divide apud teipsum cogitationem ab illo immissam, nimirum qualis unquam ea sit, quotque
C e rebus constet, et maxime quale sit istud, quod mentem afflictat. Quod autem dico, **532** hujuscemodi est: sit immissa ab ipso cogitatio avaritiæ, istam divide tum in mentem, quæ ipsam suscepit, tum in auri notionem, tum in ipsum aurum, tum etiam in passionem avaram; ac dein interroga quidnam horum sit peccatum: utrum mens? et quomodo? est imago Dei; sed notio auri? et istud quis unquam diceret mentem habens? verum ipsum aurum est peccatum? et cujus gratia factum fuit? Sequitur itaque, peccati causam esse quartum (nempe passionem avaram) quæ quidem non est res subsistens per essentiam, neque rei notio, nec rursus mens incorporea, sed voluptas quædam homini infensa, e libero arbitrio progenita, mentemque com-
D pellens, ut male creaturis Dei utatur, quam etiam circumcidere credita est divina lex. Te itaque hæc perscrutante, cogitatio quidem evanescet in propriam resoluta contemplationem, fugietque a te dæmonium, dum intellectus tuus ab ista cognitione fuerit elevatus.

ΚΕΦΑΛ. Κʹ.

Εἰ δὲ βούλει χρήσασθαι μὲν τῇ ἐκείνου ῥομφαίᾳ, ἐπιποθεῖς δὲ πρῶτον διὰ τῆς σῆς σφενδόνης τοῦτον χειρώσασθαι. Ἔκβαλλε καὶ σὺ λίθον ἐκ τοῦ ποιμενικοῦ σου κωδίου, καὶ τούτου ζήτει τὴν θεωρίαν. Πῶς ἄγγελοι μὲν, καὶ δαίμονες τῷ ἡμετέρῳ παραβάλ-

CAPUT XX.

Si autem velis uti quidem illius gladio, desideras vero in primis per fundam tuam ipsum subigere: ejice tu quoque lapidem e pastorali tua pera, hujusque exquire contemplationem; nimirum, quomodo angeli quidem, atque dæmones nostro accedant

[30] Gen. xxxi, 39. [31] II Tim. ii, 11. [32] Psal. xxxvi, 14.

mundo, at nos ipsorum non accedamus mundis, nec enim possumus angelos magis adjungere Deo, nec dæmones efficere magis impuros in animum inducimus: quoque pacto Lucifer, qui mane oriebatur, in terram præceps **533** dejectus sit [33], et mare quidem existimat uti vas unguentarium, Tartarum autem abyssi perinde atque captivum, sed et ipsam abyssum veluti æramentum fervefacit, omnes sua perturbans malitia, omnibusque volens imperare. Harum quippe rerum contemplatio valde sauciat dæmonem, omnemque ejus fugat castrametationem; sed hæc quidem contingunt solis quiete placideque purgatis, et aliquantulum dispicientibus rationes eorum, quæ facta sunt. At impuri nesciunt istarum rerum dispectionem, nec audiunt, ab aliis edocti, si illi demulceant, et incantent; cum belli multus excitatus pulvis, multusve tumultus sit propter passiones conflatus. Oportet enim omnino, castrametationem alienigenarum paululum quiescere, ut solus Goliath obvius eat nostro David [34]. Similiter in omnibus impuris cogitationibus hacce divisione, istaque belli specie utamur.

A λουσι κόσμῳ, ἡμεῖς δὲ τοῖς αὐτῶν κόσμοις οὐ παραβάλλομεν· οὔτε γὰρ ἀγγέλους Θεῷ συνάπτειν πλέον δυνάμεθα, οὔτε δαίμονας ἀκαθάρτους μᾶλλον ποιεῖν προαιρούμεθα. Καὶ πῶς ὁ Ἑωσφόρος ὁ πρωῒ ἀνατέλλων εἰς τὴν γῆν κατεῤῥίφη, καὶ ἥγηται μὲν τὴν θάλασσαν ὡς ἐξάλειπτρον, τὸν δὲ Τάρταρον τῆς ἀβύσσου ὥσπερ αἰχμάλωτον, ἀναζεῖ δὲ τὴν ἄβυσσον ὥσπερ χαλκίον, πάντας ἐκταράσσων διὰ τῆς κακίας αὐτοῦ, καὶ πάντων ἄρχειν βουλόμενος; Τούτων γὰρ τῶν πραγμάτων ἡ θεωρία πάνυ τιτρώσκει τὸν δαίμονα, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν παρεμβολὴν φυγαδεύει. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῶν ἠρέμα κεκαθαρμένων μόνων συμβαίνει, καὶ βλεπόντων ποσῶς τοὺς λόγους τῶν γεγονότων. Οἱ δὲ ἀκάθαρτοι τὴν θεωρίαν τούτων οὐκ ἴσασιν, οὐδὲ εἰ μαθόντες παρ' ἑτέρων κατ-
B επᾴδοιεν ἀκουσθήσονται, πολλοῦ κονιορτοῦ, καὶ θορύβου διὰ τὰ πάθη συνισταμένου κατὰ τὸν πόλεμον. Δεῖ γὰρ πάντως τὴν παρεμβολὴν τῶν ἀλλοφύλων μικρὸν ἠρεμῆσαι, ἵνα μόνον ὁ Γολιὰθ ἀπαντήσῃ τῷ ἡμετέρῳ Δαβίδ. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῇ διαιρέσει, καὶ τῷ εἴδει τούτῳ τοῦ πολέμου χρησώμεθα καὶ ἐπὶ πάντων ἀκαθάρτων λογισμῶν.

CAPUT XXI.

Et quidem aliqui impurorum dæmonum hominem pertentant, ut hominem; aliqui vero hominem, ut animal irrationale perturbant; et primi quidem accedentes, aut vanæ gloriæ, aut superbiæ, aut invidiæ, aut criminationis nobis injiciunt cogitata, quæ nullum irrationabilium tangunt; secundi autem appropinquantes movent iram, aut concupiscentiam præter naturam. Hæ quippe passiones communes nobis et irrationalibus animantibus exsistunt, sub rationali natura latentes, **534**, ideo Spiritus sanctus ad incidentes quidem in humanas cogitationes dicit: « Ego dixi: Dii estis, et filii Altissimi omnes; vos autem sicut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis [35]. » Ad eos autem, qui irrationaliter moventur, quid ait? « Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus. In camo, et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te [36]. » Anima vero, quæ peccaverit, ipsa morietur. Manifestum est, quod homines sicut homines morientes, ab hominibus sepelientur, at qui, ut irrationales morte afficiuntur, sive cadunt, a vulturibus et corvis devorabuntur, e quorum pullis, hi quidem invocant Dominum, alii vero fœdantur in sanguinibus. Qui habet aures audiendi, audiat.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων, οἱ μὲν τὸν ἄνθρωπον, ὡς ἄνθρωπον ἐκπειράζουσιν, οἱ δὲ τὸν ἄνθρωπον, ὡς ζῶον ἄλογον ἐκταράσσουσι, καὶ οἱ μὲν πρῶτοι παραβάλλοντες, κενοδοξίας, ἢ ὑπερηφανίας, ἢ φθόνου, ἢ κατηγορίας ἡμῖν ἐμβάλλουσι νοήματα, ἅπερ οὐδενὸς ἅπτεται τῶν ἀλόγων· οἱ δὲ δεύτεροι, προσεγγίζοντες, θυμὸν, ἢ ἐπι-
C θυμίαν παρὰ φύσιν κινοῦσι. Ταῦτα γὰρ τὰ πάθη κοινὰ ἡμῶν, καὶ τῶν ἀλόγων ζώων τυγχάνουσιν, ὑπὸ τῆς λογικῆς καλυπτόμενα φύσεως. Διὸ λέγει καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πρὸς μὲν τοὺς ἀνθρωπίνοις περιπίπτοντας λογισμοῖς, « Ἐγὼ εἶπα· Θεοί ἐστε, καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες· ὑμεῖς δὲ ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκετε, καὶ ὡς εἷς τῶν ἀρχόντων πίπτετε. » Πρὸς δὲ τοὺς κινουμένους ἀλόγως, τί φησι; « Μὴ γίνεσθε ὡς ἵππος, καὶ ἡμίονος, οἷς οὐκ ἔστι σύνεσις, ἐν κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς σιαγόνας αὐτῶν ἄγξαι, τῶν μὴ ἐγγιζόντων πρὸς σέ. » Ἡ δὲ ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα, αὕτη ἀποθανεῖται. Πρόδηλον, ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι ὡς ἄνθρωποι ἀποθνήσκοντες, ὑπὸ ἀνθρώπων ταφήσονται, οἱ δὲ ὡς ἄλογοι θανατούμενοι, ἤτοι πίπτοντες, ὑπὸ γυπῶν, ἢ κοράκων βρωθήσονται, ὧν οἱ νεοσσοὶ, οἱ
D μὲν ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον, οἱ δὲ φύρονται ἐν αἵμασιν. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

CAPUT XXII.

Quando impuræ quædam cogitationes ocius fuerint effugatæ, inquiramus causam, unde id contigerit: utrum propter rei penuriam, eo quod materies ægre sit parabilis; aut propter eam, quæ nobis inest, passionum vacuitatem, non prævaluerunt adversus nos inimici? Exempli causa: Si quis anachoretarum, suggestu dæmonis, recordatus fuerit,

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Ὅταν τινὲς τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν ταχέως φυγαδευθῶσιν, ζητήσωμεν τὴν αἰτίαν πόθεν τοῦτο συμβέβηκε· πότερον διὰ τὴν σπάνιν τοῦ πράγματος, τοῦ δυσπόριστον εἶναι τὴν ὕλην, ἢ διὰ τὴν προσοῦσαν ἡμῖν ἀπάθειαν οὐκ ἴσχυσαν καθ' ἡμῶν οἱ ἐχθροί; Οἷον, εἴ τις τῶν ἀναχωρούντων ἐνθυμηθείη ὑπὸ δαίμονος, τῆς πρώτης πόλεως πνευματικὴν κυβέρνησιν

[33] Isa. XIV, 12. [34] I Reg. XVII, 48. [35] Psal. LXXXI, 6, 7. [36] Psal. XXXI, 9.

πιστευθῆναι, οὗτος δῆλον, ὅτι οὐ χρονίσει τὸν λογισμὸν τοῦτον φανταζόμενος, καὶ ἡ αἰτία ἐκ τῶν λεγομένων γίνεται γνώριμος· εἰ δέ τις πόλεως, καὶ τῆς τυχούσης γίνεται, καὶ ὁμοίως λογίζεται, οὗτος μακάριος τῆς ἀπαθείας ἐστίν. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λογισμῶν εὑρεθήσεται ὁ τοιοῦτος τρόπος ἐξεταζόμενος. Ταῦτα δὲ ἀναγκαῖον εἰδέναι πρὸς τὴν ἡμετέραν προθυμίαν, καὶ δύναμιν, ἵνα εἴδωμεν, πότερον ἢ τὸν Ἰορδάνην παρήλθομεν, καὶ ἐγγύς ἐσμεν τῆς πόλεως τῶν Φοινίκων, ἢ ἔτι ἐν τῇ ἐρήμῳ διάγομεν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων τυπτόμεθα. Πάνυ γὰρ ποικίλος μοι φαίνεται τῆς φιλαργυρίας ὁ δαίμων, καὶ πρὸς ἀπάτην εὐμήχανος, ὃς πολλάκις στενωθεὶς ὑπὸ τῆς ἄκρας ἀποταγῆς, τὸν οἰκονόμον εὐθὺς, καὶ φιλόπτωχον ὑποκρίνεται, καὶ τοὺς μηδέπω παρόντας ὑποδέχεται ξένους γνησιώτερον, καὶ ἄλλοις λειπομένοις ἀποστέλλει διακονίαν, καὶ δεσμωτήρια πόλεως ἐπισκέπτεται, καὶ τοὺς πιπρασκομένους δῆθεν ἐξαγοράζει, γυναιξί τε κολλᾶται πλουσίαις, καὶ τοὺς εὖ παθεῖν ὀφείλοντας ὑποδείκνυσι, καὶ ἄλλους πάλιν ἀποτάξασθαι νουθετεῖ βαλάντιον ἁδρὸν κεκτημένους, καὶ οὕτως ἐξαπατήσας κατὰ μικρὸν τὴν ψυχὴν, τῆς φιλαργυρίας αὐτὴν λογισμοῖς ὑποβάλλει, καὶ τῷ τῆς κενοδοξίας παραδίδωσι δαίμονι

quod primæ urbis sibi concredita fuerit spiritualis gubernatio, manifestum est, quod is non immorabitur istam cogitationem contemplans, et causa ex his, quæ dicuntur, cognita fuit: Si quis autem quod sit urbis et qualiscunque, ac similiter cogitet, is beatus est ob passionum carentiam: sic etiam pariter in aliis cogitationibus hujuscemodi modus, si examinetur, comperietur. Hæc autem necessarium est scire ad nostram **535** animi alacritatem; ac robur, ut noscamus, utrum, aut Jordanem pertransivimus, simusque prope Phœnicum urbem, aut adhuc in solitudine degamus, et cædamur ab alienigenis. Valde quippe versutus et callidus mihi videtur avaritiæ dæmon, adque decipiendum industrius ac solers, qui sæpius arcte pressus a summa renuntiatione mundi, confestim providum administratorem, amantemque pauperum simulat, et eos, qui nondum adsunt, hospes generosius excipit, et aliis absentibus mittit ministerium, et visitat carceres urbis, et divenditos videlicet redimit, et divitibus adhærescit mulieribus, et eos, qui beneficio affici debent, subindicat, et e diverso alios, qui marsupium possident opulentum, admonet, ut mundo renuntient: sicque, cum paulatim animam deceperit, ipsam avaritiæ subjicit cogitationibus, traditque dæmoni vanæ gloriæ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Ὡς πλῆθος εἰσάγει τῶν δοξαζόντων ἐπὶ ταῖς οἰκονομίαις ταύταις τὸν Κύριον, καί τινας κατ' ὀλίγον περὶ ἱερωσύνης συλλαλοῦντας προβάλλων λοιπὸν προμαντεύεται ταχὴν θάνατον τοῦ ὄντος ἱερέως, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἐκφύγῃ μυρία ποιήσας προστίθησι, καὶ οὕτως ὁ ταλαίπωρος νοῦς ἐνδεθεὶς τούτοις τοῖς λογισμοῖς, τοῖς μὲν μὴ καταδεξαμένοις τῶν ἀνθρώπων διαμάχεται, τοῖς δὲ τοῦτο καταδεξαμένοις, ἑτοίμως δῶρα χαρίζεται, καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης αὐτοὺς ἀποδέχεται· τινὰς δὲ διστασιάζοντας, τοῖς δικασταῖς παραδίδωσι, καὶ τῆς πόλεως ἐξορίζεσθαι παραγγέλλει· τούτων δὲ λοιπὸν ἔνδον ὄντων, καὶ στρεφομένων τῶν λογισμῶν, εὐθὺς καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας ἐφίσταται δαίμων, ἀστραπὰς συνεχεῖς κατὰ τὸν ἀέρα τῆς κέλλης τυπῶν, καὶ δράκοντας πτερωτοὺς ἐπιπέμπων, καὶ, τὸ τελευταῖον κακὸν, στέρησιν φρενῶν ἐργαζόμενον, ἀλλ' ἡμεῖς τούτοις τοῖς λογισμοῖς ἀπώλειαν ἐπευξάμενοι, μετ' εὐχαριστίας τῇ πενίᾳ συζήσωμεν, «Οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δῆλον ὅτι δυνάμεθα· ἔχοντες δὲ τροφὰς, καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα,» μεμνημένοι καὶ Παύλου, ῥίζαν πάντων τῶν κακῶν τὴν φιλαργυρίαν εἰπόντος. Πάντες οἱ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ διὰ τὰ πάθη χρονίζοντες ἐν ἡμῖν, κατάγουσι τὸν νοῦν εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν· ὥσπερ γὰρ τὸ νόημα τοῦ ἄρτου χρονίζει ἐν τῷ πεινῶντι διὰ τὴν πεῖναν, καὶ τὸ νόημα τοῦ ὕδατος ἐν τῷ διψῶντι διὰ τὴν δίψαν, οὕτω καὶ τὰ νοήματα τῶν κτημάτων, καὶ τῶν χρημάτων, χρονίζει διὰ τὴν πλεονεξίαν, καὶ τὰ νοήματα τῶν βρωμάτων, καὶ τῶν

CAPUT XXIII.

Tali pacto (avaritiæ dæmon) multitudinem inducit celebrantium Dominum ob hasce providas administrationes, paulatimque proferendo aliquos de sacerdotio ad invicem colloquentes, celerem deinde mortem sacerdotis exsistentis vaticinatur, utque non effugiat, millia effingens adjicit, sicque mens infelix hisce illigata cogitationibus, pugnat quidem acriter adversus homines recusantes, id vero amplexantibus dona prompte largitur, ipsorumque bonam mentem, seu virtutem, quæ beneficium fidemque bonam agnoscit, approbat, et commendat: sed et **536** si quidam litigent, tradit eos judicibus, mandatque ut ex urbe multentur exsilio: cæterum hisce cogitationibus interius exsistentibus, ac versantibus, statim superbiæ quoque dæmon, quasi ex insidiis repente prodit, fulgura continua in cellæ aere imprimens, alatosque dracones insuper mittens, quodque extremum est malum, mentis causans privationem. Nos vero, utpote qui cogitationibus istis luem exoptamus et interitum, cum gratiarum actione paupertati convivamus. «Nibil enim in hunc mundum intulimus, et manifestum est quod nec aliquid deferre poterimus. Habentes vero alimenta et vestimenta, his contenti simus [37]; memores et Pauli, qui radicem vitiorum omnium avaritiam nuncupavit [38]. Omnes impuræ cogitationes diutino tempore in nobis, ob passiones, manentes, deducunt mentem in perditionem et exitium: quemadmodum enim cogitatio panis diu manet in esuriente propter famem, et cogitatio aquæ in si-

[37] I Tim. vi, 7, 8. [38] ibid. 10.

tiente propter sitim : ita et cogitata passionum et pecuniarum perdurant propter cupiditatem habendi; et notiones escarum, et earum, quæ ex escis pariuntur, turpium cogitationum, immorantur diu propter passiones. Verum et in cogitationibus vanæ gloriæ, atque in aliis cogitatis similiter ista clarescent. Fieri autem non potest, quod mens ab istis rebus suffocata, Deo astet, justitiæque corona se redimiat. Et ex his nempe cogitationibus deorsum tracta miserrima illa mens in Evangeliis [39], Christi cognitionis prandium recusavit : rursusque ille, qui devinctus fuit manus et pedes, atque in tenebras exteriores projectus, **537** ex istis cogitationibus subtextum habebat indumentum, quem, qui vocaverat, minime dignum hujuscemodi nuptiis esse respondit : ideo nuptialis est vestis vacuitas passionum animæ rationalis, mundanas repudiantis concupiscentias. Quæ vero causa sit, quod cogitata sensibilium, diutius immorantia disperdant, ac perimant cognitionem seu judicium in capitulis de oratione dictum fuit rerum.

A τικτομένων αἰσχρῶν λογισμῶν ἐκ τῶν βρωμάτων, χρονίζει διὰ τὰ πάθη. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν τῆς κενοδοξίας λογισμῶν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων λογισμῶν ὁμοίως φανερωθήσεται. Οὐκ ἔστι δὲ νοῦν πνιγόμενον ὑπὸ τοιούτων παραστῆναι Θεῷ, καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἀναδήσασθαι στέφανον. Ἐκ τούτων γὰρ τῶν λογισμῶν κατασπώμενος καὶ ἐκεῖνος ὁ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τρισάθλιος νοῦς, τὸ τῆς Χριστοῦ γνώσεως ἄριστον παρῃτήσατο· καὶ πάλιν ὁ δεσμούμενος χεῖρας, καὶ πόδας, καὶ εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος βαλλόμενος ἐκ τούτων τῶν λογισμῶν καθυφασμένον εἶχε τὸ ἔνδυμα, ὅνπερ οὐκ ἄξιον τῶν τοιούτων γάμων ὁ καλέσας ἀπεφήνατο εἶναι· διὸ ἔνδυμά ἐστι γαμικὸν, ἀπάθεια ψυχῆς λογικῆς κοσμικὰς ἀρνησαμένης ἐπιθυμίας. Τίς δὲ ἡ αἰτία τοῦ τὰ νοήματα τῶν αἰσθητῶν πραγ- B μάτων, χρονίζοντα διαφθείρειν τὴν γνῶσιν εἴρηται ἐν τοῖς περὶ προσευχῆς κεφαλαίοις.

CAPUT XXIV.

Oppositorum activæ vitæ dæmonum tres sunt principes in prima velut in acie stantes, quos subsequitur omnis alienigenarum castrametatio, quive in bello primi stant, et animas per impuras cogitationes provocant, et pelliciunt ad malitiam nimirum ii qui gulæ cupiditatibus præsunt (ut diximus capite primo), et ii qui nobis avaritiam suggerunt, et ii qui ad humanam gloriam nos excitant. Desiderans igitur puram fundere orationem, cave ab iracundia, et diligens temperantiam contine ventrem, non des panem alvo tuæ, et in aqua ipsum attere, et affige, vigila in oratione, ac ultionem sive memoriam injuriarum procul a te repelle, verba Spiritus sancti non deficiant a te, foresque Scripturarum pulsa manibus virtutum, tunc orietur tibi cordis affectuum vacuitas, mentemque similem astris in oratione perspicies. E notionibus quædam sunt, quæ nostri animi principatum imprimunt ac formant, et figurant, quædam vero cognitionem solummodo præbent, menti signum non imprimentes. Etenim, « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum [40], » deponit quidem in corde notionem, non tamen **538** ipsum figurat, neque signat impressione. Sic « accipiens panem [41], » figurat mentem, et « fregisse [42], » imprimit menti signum. Verum, « Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum et elevatum [43], » imprimit menti signum sine « vidi Dominum, » et dictum quidem videtur imprimere aliquod signum menti, quod autem significat, non imprimit; vidit quippe oculo prophetico naturam rationalem elevatam, quæ practice, seu actualiter suscepit in se ipsa cognitionem Dei; ibi namque dicitur sedere Deus, ubi dignoscitur; ideo pura mens dicitur Dei thronus. Dicitur autem et mulier, thronus dedecoris, loco dicendi, quod sit anima justas res odio habens; dedecus vero animæ,

ΚΕΦΑΛ. ΚΔʹ.

Τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τῇ πρακτικῇ, τρεῖς εἰσιν ἄρχοντες πρωτοστάται, οἷς ἕπεται πᾶσα ἡ παρεμβολὴ τῶν ἀλλοφύλων, οἵτινες πρῶτοι κατὰ τὸν πόλεμον ἵστανται, καὶ τὰς ψυχὰς διὰ τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν ἐκκαλοῦνται πρὸς τὴν κακίαν· οἱ τὰς τῆς γαστριμαργίας ὀρέξεις πεπιστευμένοι, οἱ τὴν φιλαργυρίαν ἡμῖν ὑποβάλλοντες, καὶ οἱ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν ἡμᾶς ἐκκαλούμενοι. Ἐπιθυμῶν οὖν καθαρᾶς προσευχῆς, διατήρησον θυμὸν, καὶ ἀγαπῶν σωφροσύνην, κράτει γαστρὸς, μὴ δῷς ἄρτον σῇ κοιλίᾳ, καὶ ἐν ὕδατι ἔχθλιβε αὐτὴν, ἀγρύπνει ἐν προσευχῇ, καὶ μνησικακίαν μακρὰν C ποίησον ἀπὸ σοῦ, λόγοι Πνεύματος ἁγίου μὴ ἐκλειπέτωσάν σε, καὶ θύρας κροῦε χερσὶν ἀρετῶν. Τότε ἀνατελεῖ σοι καρδίας ἀπάθεια, καὶ νοῦν ἀστεροειδῆ ὄψει ἐν προσευχῇ. Τῶν νοημάτων, τὰ μὲν τυποῖ τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν, καὶ σχηματίζει, τὰ δὲ γνῶσιν μόνον παρέχει μὴ τυποῦντα τὸν νοῦν, μηδὲ σχηματίζοντα. Τὸ γὰρ, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν, » ἐναποτίθεται μέν τι νόημα τῇ καρδίᾳ, οὐ μὴν σχηματίζει αὐτὴν, οὐδὲ τυποῖ. Τὸ μὲν, « Λαβὼν ἄρτον, » σχηματίζει τὸν νοῦν, τὸ δὲ, « κλάσαι, » πάλιν τυποῖ τὸν νοῦν. Τὸ δὲ, « Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ, καὶ ἐπηρμένου, » τυποῖ τὸν νοῦν χωρὶς τοῦ, « Εἶδον τὸν Κύριον, » καὶ τὸ μὲν ῥητὸν δοκεῖ τυποῦν τὸν νοῦν, τὸ δὲ σημαῖνον, οὐ τυποῖ. Ἑώρακε γὰρ προφητικῷ D ὀφθαλμῷ τὴν φύσιν τὴν λογικὴν ὑψωθεῖσαν διὰ πρακτικῆς δεξαμένην ἐν ἑαυτῇ τὴν γνῶσιν τὴν τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ γὰρ λέγεται καθέζεσθαι Θεὸς, ἔνθα γινώσκεται, διότι καὶ θρόνος λέγεται Θεοῦ νοῦς καθαρός. Λέγεται δὲ καὶ θρόνος ἀτιμίας γυνὴ, ἀντὶ τοῦ, ψυχὴ μισοῦσα δίκαια, ἀτιμία δὲ ψυχῆς κακία, καὶ ἀγνωσία. Τὸ τοίνυν νόημα τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν τοῖς τυποῦσι τὸν νοῦν, ἀλλὰ τοῖς νοήμασι τοῖς μὴ τυποῦσι τὸν νοῦν. Διότι τὸν προσευχόμενον δεῖ παντά-

[39] Matth. XXII, 2-14. [40] Joan. I, 1. [41] Matth. XXVI, 26. [42] ibid. [43] Isa. VI, 1.

πασι χωρίζεσθαι τῶν τυπούντων τὸν νοῦν. Καὶ ζητήσεις, εἴπερ, ὡς ἔχει ἐπὶ τῶν σωμάτων, καὶ τῶν λογισμῶν αὐτῶν, οὕτως ἔχει, καὶ ἐπὶ τῶν ἀσωμάτων, καὶ τῶν λόγων αὐτῶν, καὶ ἄλλως μὲν ὁ νοῦς τυπωθήσεται ὁρῶν νοῦν, καὶ ἄλλως διατεθήσεται ὁρῶν τὸν λόγον αὐτοῦ; Ἐντεῦθεν δὲ γινώσκομεν, πῶς ἡ γνῶσις ἡ πνευματικὴ ἀφίστησι τὸν νοῦν τῶν νοημάτων τῶν τυπούντων αὐτὸν, ἀτύπωτον δὲ αὐτὸν παρίστησι τῷ Θεῷ, διότι τὸ τοῦ Θεοῦ νόημα οὐκ ἐν τοῖς τυποῦσίν ἐστιν· οὐ γάρ ἐστι σῶμα ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἐν τοῖς μὴ τυποῦσι μᾶλλον. Πάλιν τῶν θεωρημάτων τῶν μὴ τυπούντων τὸν νοῦν, τὰ μὲν οὐσίαν σημαίνει ἀσωμάτων, τὰ δὲ τοὺς λόγους αὐτῶν· καὶ οὐχ ὡς ἐπὶ τῶν σωμάτων συμβαίνει, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἀσωμάτων· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωμάτων τὰ μὲν ἐτύπου τὸν νοῦν, τὰ δὲ οὐκ ἐτύπου· ἐνταῦθα δὲ οὐδέτερον νόημα τὸν νοῦν τυποῖ.

A malitia est, et ignorantia. Notio igitur Dei non invenietur inter notiones, quæ menti signum imprimunt, verum inter notiones, quæ non imprimunt aliquod signum menti. Oportet enim quod is qui orat sese totaliter a notionibus separet, quæ imprimunt signum menti. Et inquires an, ut se res habet in corporibus, ipsorumque cogitationibus, sic se habeat etiam in incorporeis, ipsorumque cogitatis, seu conceptibus, et alias quidem mens videns mentem informetur, seu imprimatur, et alias disponatur videns ipsius conceptum? Exinde vero cognoscimus, quomodo cognitio spiritualis mentem separet a notionibus, quæ ipsi signum imprimunt, eamque sistat Deo omni impressione carentem; quia nimirum notio de Deo non est inter notiones imprimentes aliquod signum menti, nec B enim Deus est corpus, sed magis inter eas, quæ non imprimunt. Rursus e contemplationibus, quæ menti non imprimunt signum, aliquæ quidem **539** essentiam significant incorporeorum, aliquæ vero rationes ipsorum; neque sicuti contingit in corporibus, ita et in incorporeis fit: in corporibus etenim alia quidem menti signum imprimebant (ut diximus), alia vero non imprimebant; hic autem neutra notio signum imprimit menti.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Ὅταν ὁ τῆς γαστριμαργίας πολλὰ καὶ πολλάκις ἀγωνισάμενος δαίμων μὴ ἰσχύσῃ διαφθεῖραι τὴν τετυπωμένην ἐγκράτειαν, τότε εἰς ἐπιθυμίαν ἀσκήσεως ἀκροτάτης ἐμβάλλει τὸν νοῦν, ἐξ ὧν καὶ τὰ περὶ τὸν Δανιὴλ εἰς μέσον φέρει, τὴν πενιχρὰν ἐκείνην ζωὴν, καὶ τὰ σπέρματα, καί τινων ἄλλων ἀναχωρητῶν μνημονεύει βεβιωκότων διὰ παντὸς οὕτως, ἢ ἀρξαμένων, καὶ τούτων μιμητὴν γενέσθαι καταναγκάζει· ἵνα τὴν ἄμετρον διώκων ἐγκράτειαν, ἀποτύχῃ καὶ τῆς συμμετρίας τοῦ σώματος μὴ ἐπαρκέσαντος διὰ τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν, ὄντως εὐλογῶν τῷ σώματι, καὶ καταρώμενος τῇ καρδίᾳ· ᾧ μὴ πείθεσθαι δίκαιον τούτους νομίζω, μηδὲ ἀπέχεσθαι ἄρτου, καὶ ἐλαίου, καὶ ὕδατος. Ταύτην γὰρ τὴν δίαιταν πάνυ καλλίστην οἱ ἀδελφοὶ πεπειράκασι, καὶ τοῦτο οὐ πρὸς κόρον, καὶ ἅπαξ εἰς τὴν ἡμέραν. Θαυμάζω γὰρ εἴ τις, ἄρτου καὶ ὕδατος χορεννύμενος, δυνήσεται τὸν τῆς ἀπαθείας ὑποδέξασθαι στέφανον. Ἀπάθειαν δὲ λέγω, οὐ τὴν κατάλυσιν τῆς κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτίας, αὕτη γὰρ ἐγκράτεια λέγεται, ἀλλὰ τὴν κατὰ διάνοιαν τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς περικόπτουσαν, ἥντινα καὶ πνευματικὴν περιτομὴν τοῦ κρυπτοῦ Ἰουδαίου ὁ ἅγιος Παῦλος ὠνόμασεν. Εἰ δὲ ἀθυμεῖ τις ἐπὶ τοῖς λεχθεῖσι, μνημονευσάτω τοῦ σκεύους τῆς ἐκλογῆς, Ἀποστόλου, ἐν λιμῷ καὶ δίψει τὸν δρόμον τελέσαντος. Μιμεῖται δὲ καὶ ὁ τῆς ἀληθείας ἀντίπαλος ὁ τῆς ἀκηδίας δαίμων τοῦτον τὸν δαίμονα, ἀκροτάτην ἀναχώρησιν τῷ καρτερικῷ ὑποβάλλων, εἰς ζῆλον προσκαλούμενος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, καὶ τῆς ἀπαρχῆς τῶν ἀναχωρητῶν Ἀντωνίου, ἵνα, μὴ βαστάσας τὴν χρονίαν, καὶ ἀπάνθρωπον ἀναχώρησιν, φύγῃ μετ' αἰσχύνης, τὸν τόπον καταλιπὼν, καὶ αὐτὸς λοιπὸν καυχώμενος εἴπῃ, « Ἴσχυσα πρὸς αὐτόν. »

CAPUT XXV.

Quando gulæ dæmonium, cum per multa, multotiesque decertarit, non valuerit impressam destruere continentiam, tunc ad summæ exercitationis desiderium mentem impellit; quamobrem tum ea de Daniele in medium profert, nimirum pauperem illam vitam, et semina: tum quosdam alios anachoretas commemorat, qui semper sic C vixerunt, aut inceperunt, horumque urget fieri æmulum ac imitatorem ut, dum immodicam consectatur continentiam, frustretur etiam moderato corporis statu, non iis contenti propter propriam infirmitatem; vere corpori benedicendo (dæmon ille) et cordi maledicendo: cui ipsos non obedire justum censeo, neque abstinere pane, et oleo, et aqua; hanc enim vivendi formam summe optimam fratres experti sunt; hocque non ad satietatem, et semel tantum in diem. Admiror quippe quod quis, si pane et aqua satiatus fuerit, possit coronam assequi carentiæ passionum. Vacuitatem passionum voco, non eversionem actualis peccati, hæc nempe dicitur continentia, sed eam, quæ intellectualiter passionibus affectas cogitationes circumsecat, quam et D spiritualem circumcisionem occulti Judæi sanctus Paulus nominavit [44]; si vero quis animum despondeat super his quæ dicta sunt, recordetur vasis electionis Apostoli, qui in fame ac siti cursum **540** consummavit. Quin et veritatis adversarius dæmon ille desidiæ, istum imitatur dæmonem, summam secessionem tolerantia prædito suggerens ad æmulationem provocando Joannis Baptistæ, atque primitiarum anachoretarum Antonii, ut, non portans diuturnum et inhumanum secessum, fugiat cum pudore, locum derelinquens, et ipse postea gloriabundus dicat: « Prævalui adversus eum [45]. »

[44] Rom. II, 29. [45] Psal. XII, 5.

CAPUT XXVI.

Impuræ cogitationes multas materias ad incrementum excipiunt, atque multis coextenduntur rebus; etenim intellectualiter magna trajiciunt maria et longinqua conficere non recusant itinera ob plurimum passionis fervorem; quæ autem sunt utcunque purificatæ, exsistunt, plusquam illæ, arctiores, cum multis sese rebus non valeant coextendere, propter passionis imbecillitatem, unde et potius præter naturam moventur; et secundum sapientem Salomonem [46], tempore aliquo extra vagando spatiantur, stipulamque congregant ad injustam laterum fabricationem, ut salventur quemadmodum caprea e laqueis, et veluti avicula e retibus. Facilius enim est impuram purgare animam, quam purgatam, denuoque sauciatam, ad sanitatem rursus revocare, cum mœstitiæ dæmon nequaquam permittat, sed pupillis oculorum semper insiliat, et orationis tempore peccati præferat simulacrum.

A ΚΕΦΑΛ. ΚϚ'.

Οἱ μὲν ἀκάθαρτοι λογισμοὶ εἰς αὔξησιν ὕλας εἰσδέχονται, καὶ πολλοῖς συμπαρεκτείνονται πράγμασι· καὶ γὰρ πελάγη κατὰ διάνοιαν περῶσι μεγάλα, καὶ μακρὰς ὁδοὺς ὁδεύειν οὐ παραιτοῦνται διὰ πολλὴν τοῦ πάθους θερμότητα· οἱ δὲ ὁπωσοῦν κεκαθαρμένοι, στενώτεροι τούτων μᾶλλόν εἰσι, συμπαρεκτείνεσθαι πράγμασι μὴ δυνάμενοι διὰ τὴν τοῦ πάθους ἀσθένειαν, ὅθεν καὶ παρὰ φύσιν μᾶλλον κινοῦνται, καὶ, κατὰ τὸν σοφὸν Σολομῶντα, χρόνον τινὰ ἔξω ῥέμβοντες, καὶ καλάμην συνάγουσιν εἰς τὴν παράνομον πλινθουργίαν, ἵνα σώζωνται ὥσπερ δορκὰς ἐκ βρόχων, καὶ ὥσπερ ὄρνεον ἐκ παγίδος. Ῥᾷον γὰρ ἀκάθαρτον καθάραι ψυχὴν, ἢ καθαρθεῖσαν, καὶ πάλιν (B) θραυματισθεῖσαν εἰς ὑγείαν αὖθις ἀνακαλέσασθαι, τοῦ δαίμονος τῆς λύπης μὴ συγχωροῦντος, ἀλλ' ἀεὶ ταῖς κόραις κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς τὸ τῆς ἁμαρτίας προσφέροντος εἴδωλον.

541 CAPUT XXVII.

Non norunt corda nostra dæmones, sicuti quidam hominum censent, etenim solus est cognitor cordium, qui mentem hominum noscit [47], quique solus corda ipsorum creavit; e sermone autem, qui profertur, et e talibuscunque corporis motibus multas motiones, quæ in corde fiunt, dignoscunt; quas quidem ego nunc voluissem luculenter ostendere, sed me retinuit sacerdos sanctus, indignum effatus talia publicare, et ad profanorum aures injicere; siquidem, ait, quod et ille, qui cum insidiatore conversatur, secundum legem, crimini obnoxius est; verumtamen, quod ex istiusmodi signis agnoscant, quæ latent in corde, et ex his occasiones contra nos assumant, sæpius certe aliquos male locutos arguimus, nos erga eos non cum charitate gerentes; idcirco in dæmonem vindictæ incidimus, statimque malignas adversus ipsos cœpimus cogitationes, quas prius novimus nobis superaccidisse. Quamobrem præclare nos Spiritus sanctus accusat: « Sedens adversus fratrem tuum loquebaris, et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum [48], » et cogitationum ultionis aperiebas portam, mentemque tempore orationis perturbabas, inimici tui faciem semper ob animum obversando, et istam Dei loco habendo; quod enim mens omnino intuetur, dum orat, dignum est fateri, hoc esse Deum. Verum fugiamus (dilecti) maledicentiæ morbum, nullumque unquam maligne commemoremus, neque detorqueamus, seu obscuremus obtutus, dum proximi memoriam agimus; omnes quippe nostros gestus **542** maligni dæmones curiose inquirunt, et nihil eorum, quæ ad nos pertinent inexaminatum derelinquunt, non recubitum, non sedem, non stationem, non sermonem, non progressum, non intuitum, cuncta diligenter scru-

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Οὐκ ἐπίστανται τὰς καρδίας ἡμῶν οἱ δαίμονες, ὥς τινες τῶν ἀνθρώπων νομίζουσι· καὶ γὰρ μόνος ἐστὶ καρδιογνώστης, ὁ ἐπιστάμενος τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, καὶ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν· ἐκ δὲ τοῦ προφορικοῦ λόγου, καὶ τῶν τοιῶνδε κινημάτων τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ κινημάτων γινώσκουσιν. Ἅπερ ἐγὼ νῦν ἐβουλόμην δηλῶσαι σαφῶς, ἐπέσχε δέ με ὁ ἅγιος ἱερεὺς, (C) ἀνάξιον φήσας τὰ τοιαῦτα δημοσιεύεσθαι, καὶ εἰς ἀκοὰς βεβήλων ἐμβάλλεσθαι· εἴπερ, φησὶ, καὶ ὁ τῷ ἐφέδρῳ συγγινόμενος, κατὰ τὸν νόμον, ὑπεύθυνος γίνεται. Πλὴν ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων συμβόλων ἐπιγινώσκουσι τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ κρυπτόμενα, καὶ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τούτων λαμβάνουσι καθ' ἡμῶν, πολλάκις γοῦν τινας κακολογήσαντας ἠλέγξαμεν, οὐκ ἀγαπητικῶς ἔχοντες πρὸς αὐτοὺς, διὸ καὶ τῷ τῆς μνησικακίας περιπεπτώκαμεν δαίμονι, καὶ λογισμοὺς πονηροὺς εὐθὺς εἰλήφαμεν κατ' αὐτῶν, οὕς τε πρότερον ἔγνωμεν ἡμῖν ἐπισυμβάντας. Διόπερ καλῶς ἡμῖν ἐγκαλεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· « Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις, καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρός σου ἐτίθεις σκάνδαλον, » καὶ τῶν τῆς (D) μνησικακίας λογισμῶν ἤνοιγες θύραν, καὶ τὸν νοῦν κατὰ καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐξετάρασσες, τοῦ ἐχθροῦ σου τὸ πρόσωπον ἀεὶ φανταζόμενος, καὶ τοῦτον θεοποιῶν· ὃ γὰρ βλέπει πάντως ὁ νοῦς προσευχόμενος, τοῦτο καὶ Θεὸν ἄξιον ὁμολογεῖν. Ἀλλὰ φύγωμεν, ἀγαπητοὶ, τῆς κακηγορίας τὴν νόσον, μηδενός ποτε κακῶς μνημονεύσωμεν, μηδὲ τὰς ὄψεις διαστρέφωμεν ἐπὶ μνήμῃ τοῦ πλησίον. Πάντα γὰρ τὰ σχήματα οἱ πονηροὶ περιεργάζονται δαίμονες, καὶ οὐδὲν τῶν καθ' ἡμῶν καταλιμπάνουσιν ἀνεξέταστον, οὐκ ἀνάκλισιν, οὐ καθέδραν, οὐ στάσιν, οὐ λόγον, οὐ πάροδον, οὐ βλέμμα, πάντα περιεργάζονται, πάντα κινοῦσιν, ὅλην τὴν ἡμέραν καθ' ἡμῶν δολιό-

[46] Eccli. XI, 32; XXVII, 22. [47] I Reg. XVI, 7; Psal. VII, 10; Sap. I, 6. [48] Psal. XLIX, 20.

τητα μελετῶσιν, ἵνα τὸν ταπεινὸν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς συκοφαντήσωσι νοῦν, καὶ τὸ μακάριον αὐτοῦ καταςβέσωσι φῶς. Ὁρᾷς καὶ ὁ ἅγιος Παῦλος τί φησι τῷ Τίτῳ; « Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἄφθορον λόγον, ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων λέγειν περὶ ἡμῶν φαῦλον· » ὁ δὲ μακάριος Δαβὶδ καὶ προσεύχεται λέγων· « Ῥῦσαί με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων, » ἀνθρώπους καὶ τοὺς δαίμονας ὀνομάζων διὰ τὸ τῆς φύσεως λογικόν· ἀλλὰ καὶ ὁ Σωτὴρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ἐχθρὸν ἄνθρωπον εἶπε τὸν σπείραντα ἡμῖν τὰ τῆς κακίας ζιζάνια. Οὗ καὶ ῥυσθείημεν χάριτι τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρέπει τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

A tantur, cuncta commovent, totam per diem adversus nos dolos meditantur, ut orationis tempore, mentem humilem calumnientur, et ipsius beatum lumen exstinguant. Vides quid et sanctus Paulus dicat Tito: « In doctrina, verbum incorruptum, sanum irreprehensibile, ut is, qui ex adverso est, pudore suffundatur nihil habens de nobis quid malum dicat [49]. » Et beatus David orat etiam, dicens: « Libera me a calumnia hominum [50], » Dæmones ipsos homines vocans, propter naturæ rationale; sed et Salvator in Evangeliis inimicum hominem nuncupat eum, qui malitiæ nobis seminavit zizania [51]: a quo liberemur gratia Christi, et Dei nostri, quem decet honor et gloria in sæcula. Amen.

[49] Tit. II, 8. [50] Psal. CXVIII, 134. [51] Matth. XIII, 25.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΛΓ' ΚΑΤ' ἈΚΟΛΟΥΘΙΑΝ.

CAPITULA XXXIII

Per gradus quosdam disposita consequentiæ.

Sunt Evagrii Pontici et leguntur inter ejus opera hujusce Patrologiæ tom. XL, col. 1263. Incip. Ἰκτερός ἐστιν. *Des.* κεκιστευμέναι.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ ΓΝΩΜΑΙ

ΚΑΤΑ ΑΛΦΑΒΗΤΟΝ.

SPIRITUALES SENTENTIÆ PER ALPHABETUM DISPOSITÆ,

Evagrio etiam restituendæ. Vide ubi supra, col. 1267. Incip. Ἀτοπόν ἐστι. *Des.* τῆς πάντα μισούσης.

ALIÆ SENTENTIÆ

Inter Evagrii opera dudum relatæ. Adi tomum citatum, col. 1269. Inc. Ἀρχὴ ἀγάπης. *Des.* κατὰ Θεὸν πάντα ποιεῖ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ

ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ.

EJUSDEM SANCTI PATRIS NOSTRI

NILI

INSTITUTIO AD MONACHOS.

Intemperantiam eduliorum præcidit jejunium, A et fornicationis lasciviam amputat continentia cum oratione.

Avaritiam idololatriæ matrem cohibet paupertas, corpoream vero sollicitudinem præscindit spes, quæ in Deum jactatur.

Mentem errantem coercet lectio divinorum oraculorum, et vigilia cum oratione.

At iræ invasionem mitigat longanimitas, et psalmorum decantatio.

Pigritiam comprimit constantia, et lacrymæ; tristitiam autem mundanam sedat, ac silere facit odium adversus voluptates.

Humilitas et aversio ab amore principatus et eminentiæ comparant hospitalitatem: superbiam vero (vetus malum, in conspectu Domini abominan- B dum, cui resistit etiam Deus) cessare facit immensa humilitas, quæ dicit: « Ego sum terra et cinis [52]; » et rursus: « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboravit, qui ædificat eam [53], » et qui conatur custodire.

Sicut aqua fæce inquinata depurari **543-554** non potest nisi manserit immota, ita neque status monachi agnosci valet sine quiete.

Sicut impossibile est certatorem coronari, nisi luctam exercuerit, ita nec potest esse quis Christianus absque certaminibus.

Quemadmodum non est æqualis libra, una præponderante parte, sic fieri non potest ut mandatum Dei prospere perficiatur, carneo sensu prædominante. C

Sicut non potest addiscere artem, qui diligenter ei non dederit operam, ita non potest orationem acquirere, qui Deo recto non adhæserit corde.

Quisquis puram non comparavit orationem, non habet armaturam ad bellum.

Qui ornatus est, et velut scopis mundatus, eversis Dei virtutibus, dæmonum erit habitaculum.

Ἀκρασίαν βρωμάτων περικόπτει νηστεία, ἀκολασίαν δὲ πορνείας περιαιρεῖ ἐγκράτεια μετὰ προσευχῆς.

Φιλαργυρίαν τὴν τῆς εἰδωλολατρίας μητέρα συστέλλει ἀκτημοσύνη, μέριμναν δὲ σωματικὴν περικόπτει ἐλπὶς ἡ εἰς Θεόν.

Πλανώμενον νοῦν συστέλλει ἀνάγνωσις λογίων Θεοῦ, καὶ ἀγρυπνία μετὰ προσευχῆς.

Θυμοῦ δὲ καταδρομὴν, καταπραΰνει μακροθυμία, καὶ ψαλμῳδία.

Ἀκηδίαν καταστέλλει ὑπομονὴ, καὶ δάκρυα, λύπην δὲ κοσμικὴν κατασιγάζει τὸ πρὸς τὰς ἡδονὰς μῖσος.

Φιλοξενίαν κτᾶται ταπεινοφροσύνη, καὶ φιλαρχίας, καὶ ὑπεροχῆς ἀποστροφὴ, ὑπερηφανίαν δὲ, τὸ ἀρχαῖον κακὸν, τὸ βδελυκτὸν ἐνώπιον Κυρίου, ᾗ ἀνθίσταται καὶ ὁ Θεὸς, καταπαύει ταπεινοφροσύνη ἀμέτρητος, ἡ λέγουσα· « Ἐγώ εἰμι γῆ καὶ σποδός. » Καὶ πάλιν· « Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασεν ὁ οἰκοδομῶν, καὶ φυλάττειν πειρώμενος.

Ὡς οὐκ ἔστι τεθολωμένον ὕδωρ καθαρεῦσαι μὴ μεῖναν ἀσάλευτον, οὕτως οὐκ ἔστι μοναχοῦ κατάστασιν ἐπιγνῶναι, ἄνευ ἡσυχίας.

Ὡς ἀδύνατόν ἐστιν ἀθλητὴν στεφανωθῆναι μὴ παλαίσαντα, οὕτως οὐκ ἔστι γενέσθαι Χριστιανὸν ἄνευ ἀγώνων.

Ὡς οὐκ ἔστιν ἴσος ὁ ζυγὸς, βαροῦντος τοῦ ἑνὸς μέρους, οὕτως οὐκ ἔστι κατορθῶσαι ἐντολὴν Θεοῦ, κατακρατοῦντος τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος.

Ὥσπερ οὐκ ἔστι μαθεῖν τέχνην, μὴ σχολάσαντα ἐπιμελῶς, οὕτως οὐκ ἔστι κτήσασθαι προσευχὴν μὴ προσκαρτερήσαντα τῷ Θεῷ ἐν εὐθείᾳ καρδίᾳ.

Ὁ μὴ κεκτημένος προσευχὴν καθαρὰν, οὐκ ἔχει ὅπλον εἰς πόλεμον.

Ὁ κεκοσμημένος, καὶ σεσαρωμένος ἀπὸ ἀρετῶν Θεοῦ, κατοικητήριον ἔσται δαιμόνων.

[52] Gen. xviii, 27. [53] Psal. cxxvi, 1.

A Ὡς οὐκ ἔστι κατοικῆσαι βασιλέα ἐν οἴκῳ πένητος, οὕτως οὐ κατοικήσει Χριστὸς ἐν ψυχῇ ῥερυπωμένῃ ἀπὸ ἁμαρτίας.

Ὥσπερ ἀνήμερος τόπος ἡμεροῦται δι' ἐπιμελοῦς φιλεργίας, οὕτως ψυχὴ ἀγριωθεῖσα ταῖς ἁμαρτίαις ἡμεροῦται, εἰ νόμῳ Θεοῦ πολιτεύσεται.

Ὥσπερ πέτρα οὖσα ἐν θαλάσσῃ ἑδραία μένει, καὶ ἀσάλευτος καταχρουομένη ὑπὸ κυμάτων, οὕτω καὶ ὁ τὰς ἀρετὰς κατορθώσας, καὶ ταύταις ὅλως ἀνακραθεὶς, οὐ μὴ σαλευθῇ ὑπὸ τοῦ διαβόλου.

Ὥσπερ ἰατρὸς πρὸς τὴν τοῦ πάθους θεραπείαν ἐπινοεῖ τὸ φάρμακον, οὕτως καὶ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ συντηρουμένη διδάσκει τὸν μετέχοντα αὐτῆς, ὅπως ἂν διαφυλαχθῇ, καὶ ἐπὶ μείζονα προέλθοι.

B Ὥσπερ χαράδρα ἑαυτῇ ἐμποιεῖται τὴν δίοδον οὕτω καὶ ἁμαρτία παραδεχθεῖσα κατεργάζεται τοῦ κεκτημένου αὐτῆς τὴν ἀπώλειαν.

Ὡς οὐκ ἔστιν εἰς λίνα ἐμπεσόντα ἔλαφον εὐχερῶς ἐκφυγεῖν, οὕτως οὐ μὴ φύγῃ ἁμαρτίαν ὁ τὰς ἐπιθυμίας ἐκτελῶν, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀναστρεφόμενος· ἐπιθυμίαι γὰρ πονηραὶ, καὶ ἡδοναὶ, σειραὶ δύσλυτοι.

Ὥσπερ ἄμπελος, μὴ ποιοῦσα καρποὺς καλοὺς, ἐκκόπτεται ἵνα μὴ τὸν τόπον καταργῇ, οὕτως καὶ ἀπὸ τοῦ Κυρίου ἐκριζωθήσεται πᾶς ὁ μὴ ποιῶν καρποὺς Πνεύματος ἁγίου.

Ὡς ἀμήχανον, μὴ βλαβῆναι ἄνθρωπον κρουσθέντα ὑπὸ βέλους, οὕτως ἀδύνατόν ἐστι, μοναχὸν καταδεξάμενον λογισμὸν πονηρὸν μὴ τρωθῆναι.

C Ὥσπερ ὁ ἐξελθὼν ὁδοῦ εὐθείας, πλανᾶται ἐν ἀλλοδαπῇ χώρᾳ, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ πορεύεται, οὕτω καὶ ἄνθρωπος πλανᾶται μὴ πιστεύων εἰς ὁμοούσιον Τριάδα.

Ὥσπερ τις εἰς πολλὰ διαιρούμενος ἕν ἐστι τῇ φύσει, οὕτως καὶ ἡ ἁγία Τριὰς, εἰ καὶ τοῖς ὀνόμασι καὶ ταῖς ὑποστάσεσι διήρηται, τῇ φύσει μία ἐστί. Θεοῦ φύσιν οὐ καταλάβοις, οὐδ' εἰ πτεροῖς πετόμενος, ὁ Θεὸς ἀκατάληπτός ἐστι, διὸ καὶ κτίστης ἡμῶν ἐστιν.

Ὥσπερ τὸ κατασκευαζόμενον σκεῦος ἀγνοεῖ τοῦ κατασκευάσαντος τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν φύσιν, οὕτω καὶ ἄνθρωπος οὐ δυνήσεται ἐξευρεῖν Θεοῦ φύσιν ἢ ἀρχήν.

D Τριάδα μὴ περιεργάζου, ἀλλὰ μόνον πίστευε, καὶ προσκύνει· ὁ γὰρ περιεργαζόμενος οὐ πιστεύει.

Κτήσασθε σοφίαν καὶ μὴ ἀργύριον, ποιήσατε φωτεινὸν ἔνδυμα Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ὑπὲρ πᾶσαν στολὴν βυσσίνην, ὅτι οὐκ ὠφελήσει ὑπάρχοντα ἐν ἡμέρᾳ θανάτου.

Ὥσπερ πῦρ καταναλίσκει δρυμὸν, οὕτω καταναλωθήσεται πᾶς ἁμαρτωλὸς ὑπὸ τοῦ αἰωνίου πυρὸς, καὶ οὐ δύναται τελευτῆσαι· ἀθάνατα γὰρ βασανισθήσεται.

Οὐδὲν μέγα, εἰ γινόμεθα δίκαιοι, ὃ γὰρ ἐκτίσθημεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρῶτον, καλοὶ λίαν, τοῦτο γενησόμεθα

Uti non licet regem in domo pauperis habitare, ita neque Christus habitabit in anima, quæ inquinata est a peccato.

Sicuti locus incultus per accuratam elaborationem excolitur, sic anima ob peccata silvescens, mitigatur, si lege Dei gubernetur.

Quemadmodum scopulus in mari positus firmus inconcussusque permanet ab undis collisus; ita et qui prospere virtutes compararit, ipsisque sit omnino attemperatus, nunquam a diabolo concutietur.

Sicut medicus remedium excogitat ad morbi curationem, ita Dei cognitio custodita docet eum qui particeps illius est, quomodo sese servet, adque majora perveniat.

Quemadmodum torrens e præcipiti **555** loco decurrens viam sibi sternit, ita peccatum admissum procreat exitium illius, qui ipsum possedit.

Uti cervus, qui incidit in retia, effugere non potest, ita non effugit peccatum qui suas perficit cupiditates, inque hoc mundo conversatur; cupiditates quippe perversæ, et voluptates, catenæ sunt, quæ difficulter solvi possunt.

Sicut vitis non ferens fructus bonos exscinditur, ne locum frustra occupet, ita et a Domino exstirpabitur omnis qui Spiritus sancti fructus non feret.

Ut impossibile est quod homo a jaculo confixus non lædatur, sic non est possibile monachum, qui malam admittit cogitationem, non vulnerari.

Quemadmodum qui a recta exit via vagatur errans in aliena regione, nesciens quo progrediatur, ita et homo aberrat, qui non credit in Trinitatem consubstantialem.

Sicut aliquis, in plura divisus, est unum natura, sic et sancta Trinitas, etsi distinguatur nominibus et subsistentiis, una est natura. Dei naturam minime comprehendes, neque si cum alis volites. Deus incomprehensibilis est, ideoque noster est conditor.

Ut vas effictum ignorat principium, atque naturam figuli, sic et homo, Dei naturam, et principium nequaquam poterit adinvenire.

Trinitatem ne curiosius exquiras, sed tantum crede, atque adora, nam curiose perscrutans, non credit.

Acquirite sapientiam, et non argentum, facite lucidum indumentum Christi Domini nostri **556** plusquam omnem vestem byssinam, quia opes in die mortis nullius erunt juvamenti.

Quemadmodum ignis consumit senticetum, ita omnis peccator ab æterno consumetur igne, nec potest mori, nam immortaliter torquebitur.

Nihil magnum, si justi fuerimus, quod enim a Deo primum conditi sumus, nimirum, boni valde id evademus.

Qui præter naturam vivit, Dei mandata non servat. A

Omnis sapientia est timere Dominum : omnis vero disciplina, quæ legem Domini non docet, stultitia est et insipientia.

Fides et baptismus non eruent ab æterno igne absque operibus justitiæ. Si enim ejusdem es ordinis et classis cum Christo, mandata ejus observa, et si credis futura, æternam conare assequi gloriam, flammeumque gladium time; si vero non recte custodis præcepta Dei, ne teipsum fidelem dicas.

Omnis creatura obedit Dei præcepto. Homo solus non obtemperat ei, per quem facta sunt omnia.

Nihil præbebimus Deo, si nosmetipsos castos B custodiamus, sed nobismetipsis conciliabimus vitam æternorumque bonorum ineffabilem fruitionem.

Ne dicas, quod non possum custodire divinum mandatum, aut propter patrem, aut propter matrem, aut propter uxorem, aut propter filios, aut propter alium quempiam, nec enim te liberabunt illi ab imminente ira, et a nunquam moriente verme. Omnis autem, qui tibi adversatur ne virtutes Deumque acquiras, sit tibi exsecrandus et odiosus; et cum isto nequidem comedere bonum est.

Ὁ παρὰ φύσιν βιῶν, οὐ τηρεῖ ἐντολὰς Θεοῦ.

Πᾶσα σοφία φοβεῖσθαι τὸν Κύριον, πᾶσα δὲ παιδεία ἡ μὴ διδάσκουσα νόμον Κυρίου, μωρία ἐστὶ καὶ ἀφροσύνη.

Οὐ ῥύσεται πίστις καὶ βάπτισμα τοῦ αἰωνίου πυρὸς, χωρὶς ἔργων δικαιοσύνης. Εἰ γὰρ συνετάξω τῷ Χριστῷ, τήρει τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, καὶ εἰ πιστεύεις τὰ μέλλοντα, ἀντιποιοῦ τῆς δόξης τῆς αἰωνίου, καὶ φοβήθητι τὴν φλογίνην ῥομφαίαν· εἰ δὲ οὐ κατορθοῖς τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, μὴ λέγε πιστὸν σεαυτόν.

Πᾶσα ἡ κτίσις τῷ προστάγματι τοῦ Θεοῦ πειθαρχεῖ, ὁ δὲ ἄνθρωπος μόνος ἀπειθεῖ, δι' ὃν γέγονε τὰ πάντα.

Οὐδὲν παρέξομεν Θεῷ εἰ τηρήσομεν ἑαυτοὺς ἁγνοὺς, ἀλλ' ἑαυτοῖς ζωὴν προξενήσομεν, καὶ ἀπόλαυσιν ἀνεκλάλητον τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

Μὴ εἴπῃς, ὅτι Οὐ δύναμαι τηρῆσαι ἢ διὰ πατέρα, ἢ διὰ μητέρα, ἢ διὰ γυναῖκα, ἢ διὰ τέκνα, ἢ δι' ἕτερόν τινα, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐντολὴν, οὐ γὰρ ἐκεῖνοί σε ῥύσονται τῆς ἐπικειμένης ὀργῆς, καὶ τοῦ ἀτελευτήτου σκώληκος. Ἔστω δέ σοι πᾶς ὁ ἐναντιούμενος πρὸς κατόρθωσιν Θεοῦ, καὶ ἀρετῶν, βδελυκτὸς καὶ μισητὸς, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν καλόν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ

Γνῶμαι ἀπάγουσαι τῶν φθαρτῶν καὶ κολλῶσαι τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον.

—

EJUSDEM SANCTI PATRIS NOSTRI

NILI

Sententiæ abducentes hominem a corruptibilibus, et incorruptibilibus unientes.

—

557 1. Via ad virtutem bona et brevis, est sæculi fuga. C

2. Oportet, ut qui concupiscit incorruptibilia, pro nihilo ducat corruptibilia.

3. Si veram desideras vitam, humanam mortem semper exspecta.

4. Præsentem vitam odio habeas, vides quippe ipsius totam absque ordine convolvi.

5. Ne desideres bona, quorum usus præterit, et possessio deperit.

6. Rideto eos quibus res prospere succedunt, et infeliciter degentibus compatere; hoc enim mercedem, illud vero sapientiam comparat.

α'. Ὁδὸς εἰς ἀρετὴν, ἡ τοῦ βίου φυγὴ, ἀγαθή τε καὶ σύντομος.

β'. Χρὴ τὸν ἐπιθυμοῦντα τῶν ἀφθάρτων, ἀντ' οὐδενὸς ἡγεῖσθαι τὰ φθειρόμενα.

γ'. Εἰ τὴν ζωὴν τὴν ὄντως ποθεῖς, ἀεὶ προσδέχου τὸν ἀνθρώπινον θάνατον.

δ'. Μίσει τὸν παρόντα βίον, ὁρᾷς γὰρ αὐτοῦ τὸν τροχὸν ἀτάκτως κινούμενον.

ε'. Μὴ ποθήσῃς ἀγαθὰ, ὧν ἡ χρῆσις παρέρχεται, καὶ ἡ κτῆσις ἀπόλλυται.

ς'. Γέλα τοὺς εὐπραγοῦντας, τοῖς δυσπραγοῦσι σύμπασχε· τοῦτο μὲν γὰρ μισθοῦ, ἐκεῖνο δὲ φιλοσοφίας πρόξενον.

A ζ'. Τὴν ὑπομονὴν ἀσκοῦ, οἵαν αὐτὴν ἔγνωμεν γυμνασθῆναι τοὺς μάρτυρας, ἐπειδὴ τὸ τῆς συνειδήσεως μαρτύριον καὶ ἡμεῖς ἀπαιτούμεθα.

η'. Πάντων προτίμα τὴν ψυχήν, καὶ τῆς ἀρετῆς ὁ δρόμος ἀκαμάτως ἀνύεται· πάντα γὰρ φθαρτά, ἡ δὲ ψυχὴ ἀθάνατος· προτιμᾶσθαι τοίνυν τῶν φθαρτῶν, τὴν ἀθάνατον προσῆκεν.

θ'. Ἑτοιμάζου πρὸς τὰ λυπηρὰ, καὶ κερδανεῖς τὰ πλείονα.

ι'. Μὴ ζήτει παρὰ Θεοῦ τὰ ἡδέα, μόνα δὲ τὰ συμφέροντα, ἐκεῖνα γὰρ αἰτηθεὶς, οὐ δίδωσιν, εἰ δὲ καὶ λάβῃς, φθείρονται.

ια'. Μὴ μέμφου τὴν πενίαν, ἀπερίσπαστον γὰρ τῷ νόμῳ τὸν ἀθλητὴν ἐργάζεται.

B ιβ'. Μὴ εὐφραίνου πλούτῳ, αἱ περὶ γὰρ αὐτοῦ φροντίδες χωρίζουσιν ὡς τὰ πολλὰ, καὶ παρὰ γνώμην τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

ιγ'. Ἐγγὺς τὸ τέλος, ὁ ῥᾳθυμῶν ἑτοιμαζέσθω πρὸς μάστιγας.

ιδ'. Οὐ μακρὰν τὸ θέρος, ἀκανθῶν τοίνυν τὸν ἀγρὸν τῆς ψυχῆς ἀπαλλάξωμεν.

ιε'. Οὐδὲν λανθάνει τὸν Θεὸν, ὥστε μάτην λανθάνειν ἁμαρτάνοντες σπεύδομεν.

ις'. Πρὸ τῶν ἀνθρώπων, αἰσχύνου τοὺς ἀγγέλους· πολλοὶ γὰρ ἡμῖν πάρεισι, καὶ πάσης αἰσχρᾶς ἀποχωρίζου πράξεως.

ιζ'. Μερίμνα τοῦ Κριτοῦ τὸν ζυγὸν, καὶ πᾶν εἴτι σοι κίβδηλον τῆς πείρας τῆς βιωτικῆς ἐκβάλλεται.

C ιη'. Ζημίαν εἶναι τὴν σχολὴν, καὶ ἄνεσιν νόμιζε, καὶ σπεῦδέ τι πράττειν, ὧν ἀπαιτεῖσθαι μέλλομεν.

ιθ'. Ἀεὶ τοῦ βίου λογίζου τὸ ἀβέβαιον, καὶ οὐδέν σε τῶν ἐν αὐτῷ περισπᾶσθαι δυνήσεται.

κ'. Τὰ φαιδρά σε τῆς γῆς μὴ τερπέτω, τὰ πρόσκαιρα, ἄγκιστρα γάρ ἐστι τὴν ψυχὴν ὡς ἰχθὺν δελεάζοντα, καὶ σαγηνεύοντα.

κα'. Ἀπέχου τοὺς πειρασμοὺς, εἰς δὲ τὴν ἀνδρίαν ἐπίδειξον.

κβ'. Μηδέποτε πτωχὸν παρίδῃς δακρύοντα, ἵνα μὴ παροφθῇ τῆς σῆς προσευχῆς τὰ δάκρυα.

D κγ'. Ἡ φιλοσοφία κτῆμα τοῖς ἀνθρώποις ἐξαίρετον, οὖσα δὲ τοῖς ἀνθρώποις μόνη, μόνῳ συνεῖναι τῷ κεκτημένῳ βούλεται.

κδ'. Χιτὼν ἡ ἀρετὴ τοῦ Θεοῦ· ταύτην ὕφαινε, καὶ γίνῃ στολιστὴς τοῦ τὴν κτίσιν ἐνδύοντος.

κε'. Ὅσα ἐπὶ γῆς, κλέπτεται, τὰ κατ' οὐρανὸν ἐργάζου, ταῦτα γὰρ τοὺς τῶν συλώντων δακτύλους οὐκ εἰσέρχεται.

κς'. Παραιτεῖσθαι δεῖ τὸ τρυφᾶν, ἕλκει γὰρ εἰς πράξεις, ἀφ' ὧν στεναγμοὶ μετὰ τὴν νῆψιν γίνονται.

κζ'. Τοὺς λογισμοὺς ἄμεινον τοὺς φιλοσάρκους βδελύττεσθαι, φθείρουσι γὰρ τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν μολύνουσιν.

κη'. Οὐδὲ τὰ τῆς γῆς ἀγαθὰ χωρὶς ὅπων ἀνδε-

7. Exerce patientiam, eam, quam novimus exercuisse martyres, quandoquidem a nobis etiam conscientiæ testimonium reposcitur.

8. Præ omnibus animam æstima, sicque virtutis cursus sine labore perficitur: omnia namque corruptibilia sunt, anima vero immortalis; convenit igitur eam, quæ mortis est expers, pluris facere quam corruptibilia.

9. Præpara te ad ea quæ molesta sunt, et plura lucraberis.

10. Ne quæras a Deo suavia, sed ea sola quæ sunt utilia; illa enim requisitus Deus, non dat; si autem et acceperis, corrumpuntur.

11. Ne conqueraris de paupertate, **558** hæc quippe certatorem efficit a lege indistractum.

12. Ne oblecteris divitiis; nam curæ quæ de ipsis habentur, ut plurimum et contra animi sententiam, separant hominem a Deo.

13. Prope est finis; qui pigritat, ad flagra præparetur.

14. Non procul est æstas; agrum igitur animæ e spinis liberemus.

15. Nihil Deum latet, ita ut, dum peccamus, frustra Deum latere festinemus.

16. Præ hominibus verecundare angelos, multi nempe nobis astant; ideoque ab omni sejungere turpi actione.

17. Sollicitus esto de lance Judicis, et si quid tibi sordidum est tentationis sæcularis, ejicietur.

18. Puta, otium, et requiem esse damnum, et festina facere quidpiam eorum quæ a nobis sunt repetenda.

19. Semper cogita inconstantiam vitæ, nihilque illorum quæ in ea sunt, te poterit distrahere.

20. Splendida bona terræ nequaquam te delectent, quia temporaria sunt, hami namque exsistunt, animam veluti piscem decipientes, et retibus includentes.

21. Abstine a tentationibus, teque promptum exhibe ad fortitudinem.

22. Nunquam pauperem despicias lacrymantem, ne tuæ orationis lacrymæ despiciantur.

23. Sapientia, possessio est hominibus eximia, cumque sola sit hominibus, soli possidenti vult conjungi.

24. Virtus, tunica Dei est, ipsam texe, et ejus evades vestiarius, **559** qui terrarum induit orbem.

25. Quæcunque sunt super terram furto subtrahuntur; operare tu cœlestia, ista quippe digitos rapientium non subeunt.

26. Recusare oportet delicias, trahunt enim ad actus a quibus, post sobrietatem, gemitus procreantur.

27. Melius est abominari cogitationes amicas carnis, corrumpunt enim corpus, et animam inquinant.

28. Neque bona terrena quis comparabit alisque

laboribus, cur igitur cœlestia propter laborem declinamus?

29. Vis absque labore operari virtutem? cogita, quod labor temporarius est, et merces æterna.

30. Quicunque ad inhonestas voluptates tabefacti, seu consumpti sunt, brevitatem fruitionis et prolixitatem supplicii computent.

31. Quam sordida, bestialis, ac stolida hæc vita sit, jure merito, tum anima, tum rationalis mens, tum ii qui a semetipsis detrimentum perpessi sunt, lugere debent.

32. Omnia existima corruptibilia, virtutem vero esse incorruptibilem.

33. Neglige alia, quæcunque pecudis instar evadere faciunt hominem; ea vero perage quæ te cœlestem habere originem ostendere possunt.

34. Curam habeto virtutis, ipsa quippe Adamum exhibet Deum per sapientiam.

35. Contines ventrem? contine et linguam, ne per hunc fias servus, per illam vero liber evadas inutilis.

36. Dilige Deum, supra ipsum autem, ne sis addictus, seu affectione adhæreas domesticis; ne forte **560** secundum ejus vocem, eo, uti non vis, indignus comperiaris.

37. Constanter perfer tribulationes ac ærumnas; in ipsis quippe certantibus plectitur corona.

38. Beata res est male pati, at male facere miserrimum est; qui namque patitur, fit Christi hæres; qui vero male facit, diaboli evadit cohæres.

39. Bonus est jejunii panis; quandoquidem liber est a voluptatum fermento.

40. Sancta est ara orationis, quia trahit ad nos Sanctum sanctorum.

41. Ne censeas justitiam esse virtutis appendicem; nam absque illa omnis actio est impura.

42. Si dissemines pauperibus, tua dissemina, aliena quippe sunt zizaniis amariora.

43. Misericors cæcus est, nisi fuerit justus, dum agrum excolit, quem metere minime potest.

44. Semper quidem exspecta mortem, at ne timeas; utrumque enim vera est nota philosophiæ.

45. Virtutis figuram indue, non ut decipias, sed ut adjuves aspicientes.

46. Dicere oportet honesta eum etiam, qui eadem non facit honesta, ut incipiat opera, reveritus sermones.

47. Si cœlum desideras, nihil tibi, et terræ, nec enim ista sinit ad illud evolare.

48. Ne ditescere velis causa mendicis charitative opitulandi; Deus enim lege sancivit, quod Justus e propriis [al. e juste partis] misereatur.

49. Si poculum aquæ frigidæ justificat misericordem, quanta succedet retributio ei qui mendicis omnia dispergit?

50. **561** Patres virtutum sunt castitas, et com-

A ται, ἀνθότου τὰ οὐράνια, διὰ τὸν μόχθον, ἐκκλίνομεν;

κθ'. Βούλει τὴν ἀρετὴν κόπου χωρὶς ἐργάζεσθαι, λογίζου τὸν κόπον, ὅτι πρόσκαιρος, καὶ τὸν μισθὸν ὡς αἰώνιον.

λ'. Ὅσοι πρὸς τὰς ἡδονὰς τὰς ἀτόπους τετήκασι, τῆς ἀπολαύσεως τὸ βραχὺ, καὶ τῆς τιμωρίας τὸ μακρὸν λογιζέσθωσαν.

λα'. Ὅσον ὁ βίος ῥυπαρὸς, κτηνώδης, εἰκότως ἡ ψυχὴ, καὶ παθεῖν, ὡς τὸ λογικὸν, καὶ ὑφ' ἑαυτῶν ζημιωθέντες ὀφείλουσι.

λβ'. Πάντα νόμιζε φθαρτὰ, καὶ τὴν ἀρετὴν ἄφθαρτον.

λγ'. Ἀμέλει τῶν ἄλλων ὅσα κτηνώδη κατασκευάζει τὸν ἄνθρωπον· ἐργάζου δὲ ταῦτα ὅσα σε οὐράνιον ἀναδεῖξαι δυνήσονται. B

λδ'. Ἐπιμελοῦ τῆς ἀρετῆς, αὕτη γὰρ Θεὸν διὰ φιλοσοφίας, τὸν Ἀδὰμ ἀποδείκνυσι.

λε'. Κρατεῖς γαστρός; κράτει καὶ γλώττης, ἵνα μὴ τῷ μὲν ὑπάρχῃς δοῦλος, τῷ δὲ τυγχάνῃς ἀνόνητος ἐλεύθερος.

λς'. Ἀγάπα τὸν Θεὸν, ὑπὲρ αὐτὸν δὲ τοῖς οἰκείοις μὴ πρόσπασχε, μήπως αὐτοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ φωνὴν εὑρεθῇς, ὡς οὐ θέλεις, ἀνάξιος.

λζ'. Καρτέρει τὰς θλίψεις· ἐν αὐταῖς γὰρ τοῖς ἀθλοῦσιν ὁ στέφανος.

λη'. Μακάριον πάσχειν κακῶς, τὸ ποιεῖν δὲ τρισάθλιον, τοῦ Χριστοῦ γὰρ κληρόνομος ὁ πάσχων, ποιῶν δὲ τοῦ διαβόλου συγκληρόνομος. C

λθ'. Καλὸς ὁ τῆς νηστείας ἄρτος, ἐπειδὴ τῆς ζύμης ἐστὶ τῶν ἡδονῶν ἐλεύθερος.

μ'. Ἅγιος ὁ τῆς προσευχῆς βωμὸς, ἕλκει γὰρ πρὸς ἡμᾶς τὸν τῶν ἁγίων Ἅγιον.

μα'. Μὴ δόκει τὴν δικαιοσύνην ἀρετῆς εἶναι πάρεργον, αὐτῆς γὰρ χωρὶς, πᾶσα πρᾶξις ἀκάθαρτος.

μβ'. Εἰ σπείρεις πτωχοῖς, τὰ σαυτοῦ σπεῖρον, τὰ γὰρ ἀλλότρια, ζιζανίων πικρότερα.

μγ'. Τυφλὸς ἐλεήμων, εἰ μὴ ὑπάρχει δίκαιος, γεωργῶν ἀγρὸν, ὃν θερίζειν οὐ δύναται.

μδ'. Προσδόκα μὲν ἀεὶ τὸν θάνατον, μὴ φοβοῦ δὲ, ἀληθὴς γὰρ χαρακτὴρ φιλοσοφίας ἑκάτερον. D

με'. Σχηματίζου τὴν ἀρετὴν, οὐχ ὅπως ἀπατήσῃς, ἀλλ' ὅπως ὠφελῇς τοὺς βλέποντας.

μς'. Λέγειν χρὴ καλὰ καὶ τὸν μὴ καλὰ πράττοντα, ὅπως ἄρξηται τῶν ἔργων, τοὺς λόγους αἰσχυνόμενος.

μζ'. Εἰ τὸν οὐρανὸν ποθεῖς, μηδέν σοι καὶ τῇ γῇ· οὐκ ἐᾷ γὰρ ἐκείνη πρὸς ἐκεῖνον ἀνίπτασθαι.

μη'. Μὴ βούλου πλουτεῖν, φιλοπτωχίας ἕνεκα, ἀπὸ γὰρ τῶν ὄντων, ἐλεεῖν ὁ Θεὸς νομοθετεῖ τὸν δίκαιον.

μθ'. Εἰ ποτήριον ψυχροῦ δικαιοῖ τὸν οἰκτίρμονα, πόση τις ἀμοιβὴ τὸν πάντα σκορπίζοντα τοῖς πτωχοῖς διαδέξεται;

ν'. Πατέρες τῶν ἀρετῶν ἁγνεία, καὶ συμπάθεια,

οὐ τοίνυν ἔνι τῷ Χριστῷ δίχα ταύτης ἢ ἐκείνης στρατεύεσθαι.

να'. Μὴ ἀμέλει τῆς συμπαθείας, τὸ γὰρ ἐξ αὐτῆς ὄργανον, τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα τοῖς ἀνθρώποις παρέστησεν (1).

νβ'. Μὴ εἴπῃς· Τίσομαι τὸν ἐχθρὸν, κριτὴν γὰρ δίκαιον ἐν οὐρανῷ κεκτήμεθα.

νγ'. Μὴ βούλου [*al. add.* τρυφᾷν, μὴ] πλουτεῖν, μὴ δοξάζεσθαι, φθορὰ γὰρ ταῦτα τοῦ βίου, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμεν ὡς οἱ φθειρόμενοι.

νδ'. Ἐπὶ νεκρῷ μὴ θρήνει, κοινὴ γὰρ ἡ ὁδὸς, ὁ δὲ φθάνων μακάριος.

νε'. Τὸν ἁμαρτάνοντα πένθησον, οὐχὶ δὲ τὸν πτωχεύοντα, στεφανοῦται γὰρ αὐτὸς, ἐκεῖνος δὲ κολάζεται.

νς'. Γέλα μὲν τοῦ βίου τὸν τροχὸν ἀτάκτως κυλιόμενον, φυλάττου δὲ τὸν τροχὸν εἰς ὃν κυλίει, τοὺς ἐν αὐτῷ νυστάζοντας.

νζ'. Λάλει τῷ Θεῷ πολλὰ, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐλάχιστα, τῇ μελέτῃ δὲ τοῦ νόμου κατορθώσεις ἑκάτερα.

νη'. Λουτὴρ ἀγαθὸς τῇ ψυχῇ τὸ τῆς προσευχῆς δάκρυον, ἀλλὰ μετὰ τὴν προσευχὴν μέμνησο τίνος χάριν ἐδάκρυσας.

νθ'. Τοὺς δυνατοὺς τοῦ βίου μὴ μακάριζε, δυνατοὶ γὰρ δυνατῶς ἐτασθήσονται, ὅθεν αὐτοὶ τὸν κριτὴν αὐστηρότερον ἕξουσιν.

ξ'. Δεῖ πονεῖν τὸν Ἀδὰμ, ἡμεῖς δὲ πονοῦντες ἐν τῷ νόμῳ, τὴν ἀμοιβὴν κερδαίνομεν.

ξα'. Ἀνάγκη τῆς Εὔας τοὺς κληρονόμους θλίβεσθαι, ἀλλ' ὅταν εὐχαρίστως τὰς θλίψεις ὑπομένωμεν, εἰς εὐλογίαν ἡμῖν ἡ κατάρα μετέρχεται.

ξβ'. Λύχνῳ πρὸς τὰς πράξεις τῷ συνειδότι κέχρησο· τοῦτο γάρ σοι ἐν βίῳ ποίας ἀγαθὰς δείκνυσιν.

ξγ'. Ἑαυτοὺς κρίνωμεν, καὶ ὁ Κριτὴς κατήλλακται· χαίρει γὰρ ὡς ἀγαθὸς, τὸν ἁμαρτωλὸν θεωρῶν, τὸ φορτίον σκορπίζοντα.

ξδ'. Εἴ τι ῥυπαρὸν πέπρακται, τῇ μετανοίᾳ πλύνωμεν, μέλλομεν γὰρ τὴν εἰκόνα καθαρὰν μεθοδεύεσθαι.

ξε'. Πρὶν γυμνωθῆναι, ἕλκη τῆς ψυχῆς θεραπεύωμεν, ἵνα κερδάνωμεν τοῖς φαρμάκοις τὰς μάστιγας.

ξς'. Ὥσπερ δυσχερῶς οἱ δεσμῶται βαδίζουσιν, οὕτως τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς οἱ συμπλακέντες τῷ βίῳ καθαρὸν οὐκ ἀνύουσιν.

ξζ'. Χρὴ τὴν ἁμαρτίαν μισεῖν, οὕτως γὰρ ἐκ τῆς αὐτῆς παγίδος θᾶττον, κἂν ὀλισθήσῃ τις πρὸς αὐτὴν, ἐξελεύσεται.

ξη'. Ὃς οὐ μισεῖ τὴν ἁμαρτίαν, ἐν ἁμαρτωλοῖς, εἰ καὶ μὴ πράττει τὴν ἁμαρτίαν, κρίνεται.

A passio; igitur sine hac, vel illa non licet sub Christo militare.

51. Ne compassionem negligas, opus enim, quod ex ipsa processit, exhibuit hominibus eum, qui propter nos carnem suscepit.

52. Ne dicas: Ultionem sumam de inimico; judicem enim justum obtinuimus in cœlo.

53. Ne velis locupletari, neve gloriæ causa æstimari; sunt quippe ista sæculi corruptio, nos autem non sumus ut corruptibiles.

54. Super demortuo ne lugeas, communis namque est via, et qui pervenit, est beatus.

55. Peccantem defle, non autem mendicantem; iste quippe coronatur, ille vero punitur.

56. Ride quidem vitæ rotam inordinate volutam;
B at eam cave rotam, in quam devolvuntur ii qui dormitant in ipsa.

57. Multa cum Deo loquere, et paucissima cum hominibus; legis autem meditatione utraque prospere patrabis

58. Lacryma orationis lavacrum bonum est animæ, sed post orationem memento cujus gratia lacrymatus es.

59. Potentes sæculi ne prædices beatos; potentes namque potenter tormenta patientur[54]; unde ipsi judicem habebunt austeriorem.

60. Oportet Adamum laborare; nos vero in lege laborantes lucrabimur retributionem.

61. Necesse est ut hæredes Evæ affligantur; at
C quando afflictiones cum gratiarum actione toleramus in benedictionem nobis commutatur maledictio.

62. **562** Conscientia utere veluti lucerna ad actiones tuas; demonstrat enim ista quales in vita bonæ sunt.

63. Nos ipsos judicemus, et Judex reconciliatus est; gaudet enim ut bonus, dum videt peccatorem onus dispergentem.

64. Si quid sordidum factum fuerit pœnitentia perluamus; debemus namque puram imaginem architectari.

65. Antequam denudemur, animæ ulcera curemus, ut flagella, seu divinam ultionem vitando lucremur.

66. Quemadmodum vincti difficulter gradiuntur,
D ita sæculo impliciti, purum virtutis curriculum non perficiunt.

67. Oportet odisse peccatum, sic enim ex ipsius reti celerius quis exibit, etsi in illud fuerit delapsus.

68. Qui non odit peccatum, etsi minime faciat peccatum, inter peccatores judicatur.

(1) Apud Ducæum hic numerus duplicem efficit sententiam: 187. Μὴ ἀμέλει τῆς συμπαθείας· αὕτη γὰρ τὸν ἀγαθὸν Δεσπότην ἐξ οὐρανοῦ κατήγαγεν. *Ne negligas compassionem; ipsa enim bonum Dominum e cœlo detraxit.* — 188. Μὴ καταφρόνει τῆς ἀγνείας· τὸ γὰρ ἐξ αὐτῆς ὄργανον τὸν δι' ἡμᾶς σαρκωθέντα τοῖς ἀνθρώποις παρέστησε. *Ne contemnas castitatem; nam illius organum propter nos incarnatum Christum exhibuit.*

[54] Sap. vi, 7.

69. Super proximo peccante geme, ut et super teipso gemas, omnes enim sumus peccatis obnoxii.

70. Commemora Judicis amicum, qui lapsus est, tuumque illinies vulnus; remedium quippe consilii commune est.

71. Cum dicturus aut facturus es aliquid, curam gere defensionis paulo post adhibendæ sicque a timore correctus, eris temperans.

72. Time peccati supplicium, et dedecus non sustineas; molestia namque utriusque immensa.

73. Futurorum bonorum, et pulchritudo, et multitudo infinita; ista vero sunt umbra, et fumus, et bullæ.

74. Ne semines male, quia prope imminet æstas, et spinarum **563** agricolam ignis exspectat.

75. Hypocritæ, seu simulatores, avidi plus habendi, voluptatibus dediti, rosæ sunt sæculi; sed tantillum exspecta, inspiciesque conculcatam herbam.

76. Omnis actio mala diabolum obarmat, obarmatus autem molestiis afficit eos qui ipsum armarunt.

77. Vis ut inimicus debilitetur? peccatum præscinde, sicque aliis denudatus ille, veluti passerculus, deluditur.

78. Væ impio, quia, quando illuminantur omnes, tunc ille obtenebratur.

79. Væ blasphemo, alligatur nempe ipsi lingua, et ullo modo se defendere apud Judicem non potest.

80. Væ injusto, ad Judicem quippe austerum, justumque abit legislatorem.

81. Væ alienorum avido, divitiæ ipsum fugiunt, et ignis suscipit.

82. Væ pigro, quæret tempus, quod male insumpsit.

83. Væ superbo, quando sepulcrum ingressus fuerit, quisnam exsistat, edocetur.

84. Væ meretricum amatori, inquinanti vestem nuptialem, jam quoque e regiis nuptiis ejicitur cum dedecore.

85. Væ contumelioso, et cum ipso simul ebrioso, quia cum homicidis collocantur, et cum adulteris puniuntur.

86. Væ luxurianti parvo tempore, is, quasi vitulus ad occisionem destinatus, impinguatur.

87. Væ hypocritæ, seu simulatori, pastor ipsum abnegat, et lupum **564** judex demonstrat.

88. Beatus, qui per angustam viam iter facit, coronam quippe gestans cœlum ingreditur.

89. Beatus, qui voluptates conculcat, tremunt enim dæmones coram ipso.

90. Beatus, qui purus est virtute caretque simulatione in anima, quia judicaturus est mundum, non vero a mundo judicandus.

91. Beatus, qui sublimem agit vitam, sensum

ξθ'. Ἐπὶ τῷ πλησίον ἁμαρτάνοντι στέναξε, ἵνα καὶ σεαυτὸν στενάξῃς, πάντες γὰρ ἐσμὲν ἁμαρτίαις ὑπεύθυνοι.

ο'. Ἀναμίμνησκε τοῦ Κριτοῦ τὸν φίλον ὀλισθήσαντα, καὶ τὸ σὸν ἐμπλάττεις τραῦμα, κοινὸν γὰρ τῆς συμβουλῆς τὸ φάρμακον.

οα'. Λέγειν τί μέλλων, ἢ πράττειν, τῆς μετὰ μικρὸν ἀπολογίας φρόντιζε, καὶ σωφρονεῖς τῷ φόβῳ διορθούμενος.

οβ'. Τῆς ἁμαρτίας τὴν τιμωρίαν φοβοῦ, τὴν αἰσχύνην δὲ νάρκα, τὸ χαλεπὸν γὰρ ἑκατέρων ἄμετρον.

ογ'. Τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ τὸ κάλλος, καὶ πλῆθος ἄπειρον· ταῦτα δὲ σκιὰ, καὶ καπνὸς, καὶ πομφόλυγες (1).

οδ'. Μὴ σπεῖρε πονηρὰ, τὸ γὰρ θέρος ἐγγὺς, καὶ τὸ πῦρ τὸν γεωργὸν τῶν ἀκανθῶν ἐκδέχεται.

οε'. Ῥόδα τοῦ βίου ὑποκριταὶ, πλεονέκται, φιλήδονοι, ἀλλὰ μικρὸν καρτερεῖς, καὶ τὸν χόρτον θεωρεῖς πατούμενον.

ος'. Πᾶσα πονηρὰ πρᾶξις, ὁπλίζει τὸν διάβολον, ὁπλισθεὶς δὲ χαλεπῶς τοῖς ὁπλίσασι κέχρηται.

οζ'. Βούλει τὸν ἐχθρὸν ἀσθενεῖν, τὴν ἁμαρτίαν περίκοπτε, καὶ γυμνωθεὶς τῶν πτερῶν, ὡς στρουθίον, ἐμπαίζεται.

οη'. Οὐαὶ τῷ ἀσεβεῖ, ὅτι, ὅταν πάντες φωτίζωνται, τότε ἐκεῖνος σκοτίζεται.

οθ'. Οὐαὶ τῷ βλασφήμῳ, δεσμεῖται γὰρ τὴν γλῶτταν, καὶ πῶς ἀπολογεῖσθαι πρὸς τὸν Κριτὴν οὐ δύναται.

π'. Οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ, πρὸς Κριτὴν γὰρ αὐστηρόν τε καὶ δίκαιον τὸν νομοθέτην ἀπέρχεται.

πα'. Οὐαὶ τῷ πλεονέκτῃ, ὁ πλοῦτος αὐτὸν φεύγει, καὶ τὸ πῦρ ὑποδέχεται.

πβ'. Οὐαὶ τῷ ῥαθύμῳ, ζητήσει τὸν καιρὸν, ὃν κακῶς ἐδαπάνησεν.

πγ'. Οὐαὶ τῷ ἀλαζόνι, ὅταν εἰσέλθῃ τὸν τάφον, τίς ὑπάρχει διδάσκεται.

πδ'. Οὐαὶ τῷ φιλοπόρνῳ, ῥυποῦντι στολὴν νυμφικὴν, καὶ τοῦ βασιλικοῦ γάμου μετ' αἰσχύνης ἐκβάλλεται.

πε'. Οὐαὶ τῷ λοιδόρῳ, καὶ σὺν αὐτῷ τῷ μεθύσῳ, ὅτι μετὰ φονευτῶν τάττονται, καὶ μετὰ μοιχῶν κολάζονται.

πς'. Οὐαὶ τῷ τρυφῶντι χρόνον ὀλίγον, ὡς μόσχος εἰς σφαγὴν ἑτοιμασθεὶς, σιτεύεται.

πζ'. Οὐαὶ τῷ ὑποκριτῇ, ὁ ποιμὴν αὐτὸν ἀρνεῖται, καὶ λύκον ὁ Κριτὴς ἀποφαίνεται.

πη'. Μακάριος ὁ στενὴν ὁδεύων ὁδὸν, στεφανηφορῶν γὰρ τὸν οὐρανὸν εἰσέρχεται.

πθ'. Μακάριος ὁ τὰς ἡδονὰς πατῶν, τρέμουσι γὰρ πρὸς αὐτὸν οἱ δαίμονες.

ϟ'. Μακάριος ὁ τὴν ἀρετὴν καθαρὸς καὶ τὴν ψυχὴν ἀνυπόκριτος· κρίνειν γὰρ μέλλει τὸν κόσμον, οὐχὶ δὲ μετὰ τοῦ κόσμου κρίνεσθαι.

ϟα'. Μακάριος ὁ τὸν βίον ἔχων ὑψηλὸν, ταπεινὸν

(1) Apud Ducæum numerus 73 in duas sententias partitur.

A δὲ φρόνημα, Χριστὸν γὰρ μιμεῖται, καὶ αὐτῷ συγκαθέζεται.

ϟβ'. Μακάριος, οὗ τῆς γλώττης ὁ νόμος οὐκ ἀφίσταται, τούτου γὰρ τῆς σκηνῆς ὁ Θεὸς οὐ χωρίζεται.

ϟγ'. Μακάριος ὁ πολλοὺς εὖ ποιῶν, πολλοὺς γὰρ εὑρήσει συνηγόρους κρινόμενος.

ϟδ'. Μακάριος ὁ μὴ νοθεύων τὴν ἀρετὴν, τοῦ Κριτοῦ γὰρ τὸ πτύον οὐκ ἐμπαίζεται.

ϟε'. Μακάριος ὁ τὰς ἑαυτοῦ πράξεις κοσμῶν, πρὶν ὀφθῆναι τὸ πῦρ, ᾧ πάντα δοκιμάζεται.

ϟϛ'. Μακάριος ὁ σπεύδων πρὸς τὴν ζωὴν τὴν μέλλουσαν, τὰ παρόντα γὰρ ὄζει φθορᾶς, καὶ πρὸς θάνατον ἕλκεται.

B ϟζ'. Μακάριος ὁ τὰ φαῦλα σκορπίζων, ἃ συνήγαγε, καὶ καθαρὸς τῷ καθαρῷ Κριτῇ παριστάμενος.

ϟη'. Κεφάλαιον μὲν τοῦ λόγου· ψυχὴ μὴ ἀμέλει, μέλλεις γὰρ τὸν ζυγὸν μετὰ μικρὸν μετέρχεσθαι τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

ϟθ'. Ὡς γὰρ οἱ ἐλεήμονες, κ. τ. λ.

vero humilem; Christum etenim imitatur, cumque ipso considet.

92. Beatus, cujus a lingua lex minime deficit, ab ejus namque tabernaculo Deus nequaquam separatur.

93. Beatus, qui plurimis benefacit, multos enim, dum judicatur, inveniet advocatos.

94. Beatus, qui non adulterat virtutem; quia judicis non illuditur ventilabrum.

95. Beatus, qui actiones suas adornat, antequam appareat ignis quo probantur omnia.

96. Beatus, qui ad futuram vitam festinat; res namque præsentes redolent corruptionem, et ad mortem trahuntur.

97. Beatus, qui dispergit improba, quæ congregavit, et purus puro Judici astat.

98. Præcipuum autem, summumque sermonis est. Anima ne sis negligens; nam paulo post subibis lancem tremendi judicii Christi Dei nostri.

99. Sicut namque misericordes. etc.

Sequentia usque ad num. 121 *ad verbum exscripta sunt ex Nili opusculo* De voluntaria paupertate, *supra pag.* 233; *reliqua, num.* 122-135, *verbatim etiam leguntur in ejusdem libro* De monachorum præstantia, *supra, p.* 377. *Duplex hoc assumentum resecamus.* Edit.

ΝΕΙΛΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ Η ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ.

—

S. NILI MONACHI CAPITA PARÆNETICA.

(Ex Frontonis Ducæi Auctario Bibl. vet. Patr., tom. II, p. 1168.)

—

C Ἀρχὴ σωτηρίας ἡ ἑαυτοῦ κατάγνωσις.

Βέλτιον εἰκῇ ἐμβάλλειν λίθον, ἢ λόγον.

Γίνου τοῖς πᾶσιν, ὡς σοὶ θέλεις πάντας.

Δικαιοσύνην μᾶλλον ἔργῳ ἢ λόγῳ ἄσκει.

Εὐσεβὴς οὐχ ὁ πολλοὺς ἐλεῶν, ἀλλ' ὁ μηδένα ἀδικῶν.

Ζῆν ἄμεινον ἐπὶ στιβάδος, καὶ θαῤῥεῖν, ἢ χρυσῆν ἔχοντα κλίνην.

Ἡδὺς ἐκεῖνος ὁ φίλος, ὁ τὴν ψυχὴν διατρέφων.

Θεὸν μὲν λόγοις ὕμνει, ἔργοις δὲ σέβου, ἐννοίᾳ δὲ τίμα.

Ἱερέα φρόνησις, καὶ βίος, καὶ εὐγένεια ποιεῖ.

Κάκιστόν ἐστι πᾶσι δουλεύειν αἰσχροῖς.

D Λόγῳ μὲν τὴν ἀρετὴν δίδασκε, ἔργῳ δὲ αὐτὴν κήρυττε.

Μὴ, τὸ ἔχειν ἀρετὴν, καλὸν νόμιζε, ἀλλὰ τὸ ὡς δεῖ.

1. Initium salutis est, suiipsius accusatio.

2. Satius est temere mittere lapidem, quam verbum.

3. Fac omnibus, quemadmodum tu vis omnes facere tibi.

4. Justitiam magis opere quam verbo exerce.

5. Pius est, non qui multorum miseretur, sed qui neminem injuria afficit.

6. Satius est humi cubantem vivere, et bono esse animo, quam perturbatum in aureo lecto.

7. Dulcis ille amicus est, qui animam pascit.

8. Deum verbis quidem lauda, operibus cole, et cogitatione honora.

9. Sacerdotem facit intelligentia, et vita, et morum integritas.

10. Pessima res est, omnibus servire turpitudinibus.

11. Verbo virtutem doceto, opere autem eamdem declara.

12. Non, habere virtutem, præclarum putato, sed quemadmodum decet, ea uti.

13. Legem honorans, juxta legem vives. A
14. Hospes ille est, cui sordent mundana.
15. Invidus seipsum multat; cui enim adversus alterum loquitur, seipsum inscius malis afficit.
16. Diviti neque adulare, neque eumdem irrita.
17. Vinum roborat corpus, animam autem verbum Dei.
18. Cibis utere non dulcibus, sed salutaribus.
19. Si conaris placere vulgo, vulgo similis fias.
20 Super omnia autem mortifica corpus tuum.
21. Ille laboriosus est, cui non tempus superat.
22. Ne recipito Christiani hominis formam tantum, sed animæ potius prudentiam.
23. Culpam transferre in Deum non culpandum, B peccatum est.
24. Aurium et linguæ magnum est periculum.
25. Timorem et desiderium Dei habeto, et puro conscientiæ testimonio erga omnes utere.
26. Deum ipsum semper præsentem adesse existima, in omnibus quæ agis.
27. Fugito laudem, et caveto vituperium.
28. Gaude quando virtutem exerces: verum ne efferaris, nequando in portu naufragium facias.
29. Quanto magis in lege proficis, tanto magis te abesse a perfectione intelliges.
30. Uniuscujusque rei finem ante initium considera.
31. Diu noctuque ad ultimam horam respice. C
32. Ne converseris isti, quem a bonis vides culpari.
33. Studeas nemini damnum dare, his quæ seu facis, seu dicis, seu cogitas.
34. Ne læteris floridis vitæ: flos enim gramineus, cum attrectaveris, flaccescit.
35. In tristibus gratias age, et jugum afflictionum leve erit.
36. In tentationibus sis fortis: multos enim etiam majorum arguerunt.
37. Ne incusa Dei longanimitatem: commune enim est pharmacum.
38. Inæqualitatem vitæ odio prosequere, propter eam vero Deum ne criminator. D
39. Attendamus nobis ipsis, et alios non reprehendemus.
40. Multa enim in nobis sunt, propter quæ alios taxamus.
41. Psalmus precationis sit tibi in ore tuo: Deus enim nominatus fugat dæmones.
42. Oratio cum sobrietate fiat, ne a Deo petamus quæ ipsi non grata sunt.
43. Semper recordare Dei, et cœlum sit cogitatio tua.
44. Cohibe oculum: cum enim non attenderis, circumvolvitur.

Νόμον τιμῶν, κατὰ νόμον ζήσεις.
Ξένος ἐκεῖνος, ᾧ ξένα τὰ τοῦ κόσμου.
Ὁ φθονῶν ἑαυτὸν ζημιοῖ· ὁ γὰρ κατ' ἄλλου φθεγγόμενος, φθάνει πάσχων ὑφ' ἑαυτοῦ κακῶς.
Πλούσιον μήτε κολάκευε, μήτε παρόξυνε.
Ῥώννυσι μὲν οἶνος τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν λόγος Θεοῦ.
Σιτίοις χρῶ, οὐ τοῖς ἡδέσιν, ἀλλὰ τοῖς ὠφελίμοις.
Τοῖς ὄχλοις πειρώμενος ἀρέσκειν, τῶν ὄχλων ὅμοιος ἔσο.
Ὑπὲρ πάντα καταχρῶ τῷ σώματί σου.
Φιλόπονος ἐκεῖνος, ᾧ χρόνος οὐ περισσεύει.
Χριστιανοῦ ἀνδρὸς μὴ τὸ σχῆμα ἀποδέχου, ἀλλὰ τὸ τῆς ψυχῆς φρόνημα.
Ψέγειν ἀνεπίληπτον εἰς Θεὸν ἁμαρτία.
Ὤτων καὶ γλώσσης, μέγας ὁ κίνδυνος.
Φόβον ἔχε Θεοῦ, καὶ πόθον, καὶ καθαρὸν πρὸς πάντας τῷ μαρτυρίῳ τοῦ συνειδότος κέχρησο.
Αὐτὸν ἐφεστάναι τὸν Θεὸν πίστευε, ἐν οἷς πράττεις ἑκάστοτε.
Φεῦγε τοὺς ἐπαίνους, αἰσχύνου δὲ τοὺς ψόγους.
Χαίρου, τὴν ἀρετὴν ἡνίκα πράττεις· ἀλλὰ μὴ ἐπαίρου, μήποτε τὸ ναυάγιον ἐν τῷ λιμένι γένηται.
Ὅσον ἐν τῷ νόμῳ προκόπτεις, ἀπολείπεσθαι τῆς τελειότητος γίνωσκε.
Πάσης πράξεως τὸ τέλος πρὸ τῆς ἀρχῆς ἐξέταζε.
Νύκτωρ καὶ μεθημέραν πρὸς τὴν ἡμέραν τὴν ἐσχάτην ἀπόβλεπε.
Μὴ ἀναμίγνυσο τούτῳ, ὃν παρὰ τῶν ἀγαθῶν θεωρεῖς λοιδορούμενον.
Σπεῦδε μηδενὶ βλάβην, ἐν οἷς πράττεις, ἢ λέγεις, ἢ φιλοσοφεῖς, γενέσθαι.
Μὴ εὐφραίνου τοῖς ἀνθηροῖς τοῦ βίου· τὸ γὰρ χόρτινον ἄνθος, ὡς ψηλαφᾷς, μαραίνεται.
Ἐν τοῖς λυπηροῖς εὐχαρίστει, καὶ ὁ ζυγὸς τῶν ἁμαρτιῶν κουφίζεται.
Ἐν τοῖς πειρασμοῖς ἀσφαλίζου· πολλοὺς γὰρ καὶ μειζόνων ἤλεγξαν.
Μὴ μέμφου τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν· κοινὸν γάρ ἐστι φάρμακον.
Μίσει τὸ ἀνώμαλον τοῦ βίου, ἐπ' αὐτὸ δὲ τὸν Θεὸν μὴ διάβαλλε.
Προσέχωμεν ἑαυτοῖς, καὶ ἄλλους οὐ σκώψομεν.
Πολλὰ γὰρ ἐν ἡμῖν, ἀφ' ὧν τοὺς ἄλλους σκώπτομεν.
Ψαλμὸς ἔστω σοι εὐχῆς ἐν τῷ στόματί σου· Θεὸς γὰρ ὀνομαζόμενος φυγαδεύει τοὺς δαίμονας.
Προσευχὴ μετὰ νήψεως γενέσθω, ἵνα μὴ τὸν Θεὸν αἰτοῦμεν, οἷς αὐτὸς οὐκ ἀρέσκεται.
Ἀεὶ μνημόνευε τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐρανὸς ἡ διάνοια σου γίνηται.
Χαλίνου τὸν ὀφθαλμόν· ὡς γὰρ οὐκ οἶδας, ῥέμβεται.

Φείδου τῆς γλώττης· πολλάκις γὰρ προφέρει, A ἅπερ ἄμεινον κρύπτεσθαι.

Γεώργει τῇ μελέτῃ τοῦ νόμου, τὴν διάνοιαν· ἐκτίλλει γὰρ τῶν λογισμῶν τοὺς πονηρούς, συνεχῶς μελετώμενος.

Τὰς ἀρετὰς κρύπτε· μάρτυρας δὲ τοῦ βίου πολλοὺς κέκτησαι.

Μίσει τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκός· ῥυπαρὰν γὰρ μετὰ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν ἐργάζονται.

Μόνα δίδου τῇ σαρκὶ ὅσα χρῄζει λαβεῖν, οὐχ ὅσα βούλεται.

Μὴ ἀγάπα τὸ τρυφᾷν· φιλίαν γὰρ πρὸς τὸν βίον ἐμποιεῖ, ἔχθρα δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἑκατέρου τίκτεται.

Ἀποστρέφου τὴν ἐν τῷ βίῳ χαράν· αὕτη γὰρ B ὀλισθαίνει καὶ σκελίζει τοὺς τρέχοντας.

Πλοῦτον εἰ μὲν ἔχεις, σκόρπιζε. Εἰ δ' οὐκ ἔχεις, μὴ σύναγε.

Ὅπλον ἡγοῦ τὴν νηστείαν, καὶ τὴν προσευχὴν τεῖχος, καὶ λουτῆρα τὰ δάκρυα.

Ὅσα ἐξήμαρτες, πάντα μετὰ στεναγμῶν μέμνησο· γίνεται γὰρ ἐντεῦθεν τῇ ψυχῇ διηνεκὴς κατάνυξις.

Περιποιοῦ τοὺς πτωχούς· οὗτοι γὰρ ἡμῖν τὸν Κριτὴν καταλλάσσουσι.

Ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινώνει· δι' αὐτῶν γὰρ σοι κοινωνία πρὸς τὸν Θεὸν γίνεται.

Τὴν ἐκκλησίαν ὡς οὐρανὸν πάτει· καὶ μηδὲν ἐν αὐτῇ μηδὲ λέγε, μηδὲ λογίζου γήϊνον.

Ἀναγκαῖαν νόμιζε τὴν αὐτάρκειαν, παραχώρει C δὲ τῷ Θεῷ τὴν ὑπὲρ ταύτης μέριμναν.

Κόλλα τὴν σάρκα ἀγαθοῖς πόνοις, παντελῶς δὲ αὐτὴν μὴ καταπεσεῖν φρόντιζε.

Πίνε τὸν οἶνον ἐλάχιστον· ὅσον γὰρ κολοβοῦται, εὐεργετεῖ τοὺς πίνοντας.

Κόλαζε τὸν θυμόν· μανίας γάρ ἐστι πατήρ, τὸ μέτρον ἐξερχόμενος.

Ἐν ταῖς νόσοις, τῇ προσευχῇ πρὸ τῶν ἰατρῶν καὶ φαρμάκων κέχρησο.

Τοὺς ἱερεῖς πάντας μὲν τίμα, τοῖς ἀγαθοῖς δὲ πρόστρεχε.

Ἀγάπα τοῦ Θεοῦ τοὺς οἴκους, οἶκον δὲ Θεοῦ καὶ σαυτὸν κατασκεύασον.

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν σύχναζε· θορύβων γὰρ ἡμᾶς D καὶ ζάλης ἀπαλλάττει τῶν ἔξωθεν.

Ὅσα ἐν τῇ γῇ, πρόσκαιρα· μή σε νῦν λύπει τὸ χωριζόμενον.

Ὅταν σοι λογισμὸς ἡδυπαθείας ἐγγένηται, ἀντίστησον αὐτῷ τὴν τῶν ἀνθρώπων αἰσχύνην, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόσκρουσιν.

Ἀσφαλίζου τὴν ἀκοὴν καὶ τοὺς ὀφθαλμούς· δι' αὐτῶν γὰρ πάντα τὰ βέλη τῆς κακίας εἰσέρχονται.

Ἡνίκα προσεύχῃ, τὸν λογισμὸν πρὸς Θεὸν ἀνάγαγε, κἂν περισπασθεὶς κατέλθῃ, πάλιν αὐτὸν ἀνάγαγε.

45. Parce utere lingua: sæpe enim proferuntur, quæ melius fuisset cælari.

46. Meditatione legis mentem colito: exstirpat enim malas cogitationes, continue frequentata.

47. Virtutes tuas cælato: testes vero vitæ tuæ multos acquirere stude.

48. Odio prosequere carnis voluptates: sordidam enim animam cum corpore efficiunt.

49. Corpori solum quantum indiget, impende, non quantum cupit.

50. Delicate vivere ne eligas: amorem enim hujus vitæ conciliat: inimicitia autem adversus Deum ex utroque nascitur.

51. Adversare in vita gaudium: ipsum enim lubricum est, et præcipitat exsultantes.

52. Divitias si habes, distribue: si vero non habes, ne collige.

53. Armaturam enim jejunium, orationem murum, et balneum lacrymas esse putato.

54. Quæcunque inique fecisti, omnia cum gemitibus recordare; oritur enim hinc animæ continua compunctio.

55. Pauperes foveto: ipsi enim judicem nobis conciliant.

56. Inopiæ sanctorum subveni: per eos enim tibi cum Deo contigit societas.

57. Ecclesiam non secus ac cœlum frequenta: nihilque in ipsa seu loquere, seu cogita terrenum.

58. Necessarium existima, suis rebus contentum esse: permitte autem Deo ejus rei curam.

59. Carnem tuam debilitato bonis laboribus; penitus vero eam non domari posse existima.

60. Vinum bibe valde modicum, quantum enim offendit, tantum etiam corroborat bibentes.

61. Iram compesce: insaniam enim parit, modum excedens.

62. In morbis, oratione priusquam medicis et pharmacis utere.

63. Sacerdotes omnes honora, bonis vero tantum conversare.

64. Venerare Dei domus, domum vero Dei etiam teipsum effice.

65. In ecclesiam frequenter venias: a perturbationibus enim et fluctuationibus exterioribus liberare nos solet.

66. Quæcunque in terra sunt, temporanea exsistunt: ne te ergo perturbet, quod tibi aufertur.

67. Quando te voluptatis affectus invaserit, oppone ipsi metum hominum, et Dei offensam.

68. Munito auditum, et oculos: per illa enim omnia tela malitiæ ingrediuntur.

69. Cum oraveris, mentem ad Deum attolle: et etiamsi inde abstracta descenderit, iterum tamen ipsam recollige.

70. Mens humana non unquam cessat generare cogitationes: tu vero malas quidem expelle, bonas vero colendo exerce. A

71. Humilitate gaude: altitudo enim ejus firma est, nec ruere potest.

72. Ita exerce corpus, ut compescas carnis motus: et si æger fueris, corpus cura, ut sanitatem adipiscatur, non ut deliciis enervetur.

73. Pravas cogitationes aliis cogitationibus melioribus abige.

74. Considera cœlestium bonorum decorem, et nullum te capiet desiderium terræ, nec aliud ex ea dulcium.

75. Quando tibi aliqua de Deo subit cogitatio, non Deum, sed teipsum cogita. Nihil enim tutum est quod modum excedit, quem servare convenit. B

76. Pravas cogitationes semen esse diaboli existima; sic enim ipsæ desinunt; ipseque seminator confunditur.

77. Excessum risus fugito: enervat enim animam. Anima vero enervata, facile a freno legis exuitur.

78. In labores et orationes oportet animam partiri: sic enim non multos in nobis introitus inveniet diabolus.

79. Laborem esse non mediocrem putato legis meditationem: quando mens simul et lingua cognoscere quid volens, in libris cum labore versatur. C

80. Cum ad labores manum moveris, lingua psallat et mens oret. Exigit enim Deus ut ejus semper memores simus.

81. Omne quod agis, oratione obsignato: id vero maxime de quo mentem vides dubitantem.

82. Si vis manuum tuarum labores divinos et non terrenos fieri, quædam ex iis communicabis cum egentibus.

83. Gaude sanctorum colloquio: per eos enim Deus tibi manifestatur.

84. Vere sanctos ab operibus dignosce. Unaquæque namque arbor e fructu dignoscitur. D

85. Semper lucrari aliquid stude ex sanctorum contemplatione. Observa vero ipsorum aspectum et habitum: utrumque enim perutile est.

86. Exerce puritatem in corde, et castitatem in corpore. Ea enim utraque templum Dei te efficiunt.

87. Sic itaque templum custodi, ut Dei qui exstruxerit, et judicare volentis, et imaginem tuam (quæ est ipsius imago) puram ad regulam exigentis.

88. Sæcularium conversationes mentem a Deo segregant: quapropter ipsos nec alloquere, sed alloquentes declina.

Οὐ παύεται ἡ διάνοια τίκτουσα· σὺ δὲ τοὺς μὲν φαύλους ἔκτειλε, τοὺς δὲ ἀγαθοὺς γεώργησον.

Χαῖρε τῇ ταπεινώσει· τὸ γὰρ ἐξ αὐτῆς ὕψος πολὺ, καὶ πεσεῖν μὴ δυνάμενον.

Ἄσκει τοσοῦτον, ὅσον χαλάσαι τῆς σαρκὸς τὰ κινήματα· κἂν ἀσθενήσῃ, πρὸς ὑγείαν τὸ σῶμα, μὴ πρὸς τρυφὴν θεράπευσον.

Τοὺς πονηροὺς τῶν λογισμῶν, λογισμοῖς ἑτέροις ἀναμόχλευε.

Λογίζου τῶν οὐρανῶν ἀγαθῶν τὴν εὐπρέπειαν· καὶ πάθος οὐδέν σοι τῆς γῆς, ἢ τῶν ἐκ ταύτης τερπνῶν ἐπεισέρχεται.

Ἡνίκα τι περὶ Θεοῦ ἐπέρχεταί σοι νοεῖν, μὴ τὸν Θεὸν, ἀλλὰ σαυτόν· οὐδὲν γὰρ ἀσφαλὲς, ὑπὲρ τὸ μέτρον, ὅπερ χωροῦμεν, ἐπέρχεται.

Τὰς φαύλους ἐνθυμήσεις σπόρον εἶναι τοῦ διαβόλου πίστευε· οὕτω γὰρ αὗται παύονται ὁ δὲ σπορεὺς αἰσχύνεται.

Φείδου τὰ πολλὰ γέλωτος· χαυνοῖ γὰρ τὴν ψυχήν. Χαυνωθεῖσα δὲ τῷ τοῦ νόμου χαλινῷ εὐχερῶς ἀποδύεται.

Εἰς ἔργα δεῖ τὴν ψυχὴν καὶ προσευχὰς μερίζεσθαι· οὕτω γὰρ οὐ πολλὰς εὑρίσκει πρὸς ἡμᾶς τὰς εἰσόδους ὁ διάβολος.

Ἔργον εἶναι τοῦ νόμου τὴν ἀνάγνωσιν νόμιζε, ὅταν μετὰ τῆς γλώττης ὁ νοῦς τρυγῆσαί τι θέλων, ἐν ταῖς βίβλοις ἐργάζηται.

Ἐὰν εἰς ἔργα τὴν χεῖρα κινῇς, ἡ γλῶττα ψαλλέτω, καὶ ὁ νοῦς προσευχέσθω· ἀπαιτεῖ γὰρ ἀεὶ παρ' ἡμῶν ὁ Θεὸς μνημονεύεσθαι.

Πᾶσαν μὲν πρᾶξιν διὰ προσευχῆς σφράγιζε· ταύτην δὲ μάλιστα, ἐφ' ἣν τὸν λογισμὸν θεωρεῖς ἀμφιβάλλοντα.

Εἰ βούλει τὰ τῶν χειρῶν ἔργα, θεῖά σοι καὶ μὴ χοϊκὰ γίνεσθαι, κοινά σοι τὰ ἐξ αὐτῶν γένεσθω πρὸς τοὺς χρῄζοντας.

Χαῖρε τῇ τῶν ἁγίων ἐντεύξει· δι' αὐτῶν γὰρ ὁ Θεὸς ἐμφανίζεται.

Τοὺς ἀληθῶς ἁγίους ἀπὸ τῶν ἔργων διάκρινε. Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ καρποῦ γνωρίζεται.

Ἀεί τι κερδαίνειν ἐκ τῆς θεωρίας τῆς τῶν ἁγίων σπούδαζε· ἐπιτήρει δὲ αὐτῶν βλέμμα, καὶ σχῆμα· ἐπωφελὲς γὰρ ἑκάτερον.

Ἀκακίαν ἄσκει τῇ καρδίᾳ, καὶ ἁγνείαν τῷ σώματι· ταῦτα γὰρ ἄμφω σε Θεοῦ ναὸν ἀπεργάζεται.

Οὕτως οὖν φύλαττε τὸν ναὸν, ὡς τοῦ Κτίσαντος καὶ κρίναι μέλλοντος, καὶ τὴν εἰκόνα σε (τὴν ἑαυτοῦ) καθαρὰν μεθοδεύοντος.

Αἱ τῶν βιωτικῶν ὁμιλίαι τὸν λογισμὸν ἀπὸ Θεοῦ χωρίζουσι· διόπερ αὐταῖς μηδὲ συλλάλει, καὶ τοὺς λαλοῦντας ἔκκλινε.

Ὅταν λοιδορηθῇς, σκόπει μή τί σοι τῆς λοιδορίας πέπρακται ἄξιον· εἰ δὲ οὐ πέπρακται, καπνὸν εἶναι φεύγοντα τὴν λοιδορίαν νόμιζε.

Ἐν οἷς ἀδικῇ, τῇ ὑπομονῇ πρόσφευγε, καὶ πρὸς τοὺς ἀδικοῦντας ἡ βλάβη μεθίσταται.

Ἡνίκα πλοῦτον ἢ δόξαν ὁρᾷς, ἢ βιωτικὴν δυναστείαν, λογίζου τὸ ἐν αὐτοῖς φθαρτὸν, καὶ διαφεύγεις τὸ δέλεαρ.

Καρτέρει τὰς θλίψεις· ἐν αὐταῖς γὰρ αἱ ἀρεταὶ, καθάπερ ἐν ἀκάνθαις ῥόδα φύονταί τε καὶ τρέφονται.

Μηδὲν εἶναι τῆς ἀρετῆς ἴσον εἰς ἀξίωμα νόμιζε. Ὄψις γάρ ἐστι Θεοῦ· διόπερ ἐστὶ, καθὰ καὶ αὐτὸς, ἄτρεπτος.

Θρήνει τὸν ἁμαρτωλὸν εὐθηνοῦντα· τὸ ξίφος γὰρ αὐτῷ τῆς δίκης ἐπιτείνεται.

Μητέρα κακῶν τὴν ῥᾳθυμίαν νόμιζε. Ἀγαθὰ γὰρ ἃ μὲν ἔχεις, συλᾷ· ἃ δὲ οὐκ ἔχεις, οὐκ ἐᾷ προσκτήσασθαι.

Ὅταν φαῦλα πράττων, ἐπ' αὐτοῖς μὴ αἰσχύνεται, βαρεῖται τὸ τραῦμα, καὶ τὸ πτῶμα εἰς ἀπόγνωσιν ἔρχεται.

Ὁσάκις ἀθυμεῖς, λογίζου πόσα τοῖς πιστοῖς παρεσκεύασται, καὶ ὁ καρπός σοι τοῦ πνεύματος εὐχερῶς παραγίνεται (1).

Χρὴ τὸν πιστὸν ταπεινοῦσθαι πρὸς πάντας· τὸ γὰρ πρὸς ἐνίους ταπεινοῦσθαι, πεπλανημένην τὴν ταπείνωσιν κέκτηται.

Τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης μηδὲν προτιμήσῃς, πλὴν ὅσα ἐξ αὐτῆς ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν παραβλέπεται.

Μηδενὶ παρὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ πρόσκεισο, μηδὲ πρόσπασχε· Θεὸν γὰρ ἀνάξιον ποιεῖται, αὐτοῦ τινὰ προτιμῶν.

Μὴ συνηγόρει τοῖς κακοῖς· αὐτοὺς μὲν γὰρ εἰς κακίαν ἀλείφεις, σὺ δὲ μολύνῃ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ πράγματος.

Νουθέτει τὸν ἁμαρτάνοντα, μὴ κατηγόρει τὸν πταίοντα· λοιδόρου μὲν γὰρ τὸ δεύτερον, τὸ δὲ πρότερον διορθοῦντος.

Ἀκούειν ἀεὶ καὶ λαλεῖν τὰ τῶν ἁγίων σπούδαζε· εἰς ζῆλον γὰρ ἀγαθὸν τὴν ψυχὴν ἐρεθίζουσι.

(1) Sequentia hic inserenda monet Suaresius p. 625, quæ ex codice Barberino descripserat: Εἰ γὰρ μὴ πρότερον ἐν πολλῇ γυμνασίᾳ γένηται καὶ εἰς πόνους, καὶ εἰς πολέμους εὐδοκιμήσῃ, πεῖρᾳ ἐπιδειξάμενος τὴν νίκην, καὶ τρόπαια κατὰ τῶν ἐναντίων φέρων. Πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ τῷ ἐπουρανίῳ καὶ ἀληθινῷ βασιλεῖ· τὰς δὲ δωρεὰς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπουρανίους οὐδεὶς καταξιοῦται λαβεῖν εἰ μὴ πρότερον γυμνασθείη ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ἁγίων ἐντολῶν, καὶ οὕτω λαμβάνων ὅπλον ἐπουράνιον αὐτὴν τὴν χάριν, ἀγωνίζεται κατὰ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας· ὅσον γάρ τις προσκόπτει εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, ἀκμὴν λαμβάνει τῶν τοῦ πνεύματος μυστηρίων καὶ τῶν τῆς σοφίας θησαυρῶν, καὶ ὅσον ἐν τῇ χάριτι αὐξάνει, τοσοῦτον προκόπτει εἰς τὸ γινώσκειν τὰ τῆς κακίας νοήματα, τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ βοηθοῦντος αὐτῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. *Nam si miles a duce suo gratiam inire non potest, nisi prius illi se in exercitatione multa, multisque laboribus, atque bellis probaverit, experientia clarum ostentarit, victoriam, et tropæa referens contra hostes; quanto magis apud cœlestem imperatorem, et verum, dona cœlestia sancti Spiritus percipere nemo dignus erit, nisi prius in sanctorum mandatorum meditatione exercuerit sese, susceptisque armis cœlestibus, nempe ipsa gratia, decertaverit adversus nequitias spirituum; nam quo magis quis in spirituali certamine progreditur, eo majus augmentum accipit spiritualium mysteriorum, et thesaurorum sapientiæ; quoque magis augetur gratia, eo magis propiusque ad cognoscendas malignitatis cogitationes accedit, opem illi ferente ac adjuvante Domino Christo, cui sit gloria, et dominatio in sæcula. Amen.*

89. Quando conviciis peteris, considera an aliquid a te factum sit convicio dignum. Si vero nihil a te admissum fuerit, fumum fugientem convicium esse existimato.

90. In omnibus, in quibus injuria afficeris, ad patientiam confugito: et super injuriantes nocumentum devolvetur.

91. Cum vides divitias, aut gloriam, aut mundanam potentiam, considera labilitatem ipsorum, et effugies illecebram.

92. Tolera tribulationes: inter ipsas enim virtutes, quemadmodum inter spinas rosæ nascuntur et germinant.

93. Nihil cum virtute, dignitate conferendum esse existima: imago enim Dei est. Ideoque, quemadmodum ipse, immutabilis est.

94. Luge peccatorem felicem: gladius enim justitiæ ipsi imminet.

95. Matrem vitiorum ignaviam existima. Bona enim quæ jam tenes, deprædatur: quæ vero nondum possides, non sinit acquirere.

96. Quando iniqua agens quis, propterea tamen nullo pudore afficitur, vulnus magis exasperat, et error ipsius tendit ad desperationem.

97. Quotiescunque tristaris, reputa quanta bona fidelibus præparata sint: et fructus spiritus facile tibi aderit.

98. Decet fidelem humiliter se gerere erga omnes: coram quibusdam enim tantum humiliari, fictam quamdam humilitatem arguit.

99. Nihil amori proximi præferas, præterquam ea, propter quæ charitas Deum non recte intuetur.

100. Nemini contra legem Dei adhæreto, neque auxiliator. Indignum enim facit Deum, qui ipsi præfert alium.

101. Ne patrocineris malis: ipsos enim ad mala provocas, tu vero contaminaris peccati communione.

102. Admoneto peccantem, ne vero accusa errantem: alterum enim conviciatoris est proprium; alterum vero castigantis.

103. Semper audire et loqui stude quæ sancta sunt: ad bonum enim zelum animam exstimulant.

104. Quandoquidem domi nostræ, Ecclesiam, mentem quisque suam, habemus: peragere etiam debemus in ipsa Ecclesiæ sacrificia.

105. Si peragitur congregatio in Ecclesia, et tu adesto: si vero non peragitur, tu psallens apostolicum Evangelium, abito.

106. Virtutis gloriam sanctorum aspicito: ipsorum enim gloria immortalis est, etiam post obitum.

107. Tunc malitiam maxime oderis, quando cogitabis quod dæmonum sit fulgurans contra nos gladius.

108. Si peccantem admones, misce compassionis verba: et aures emollientur, cor vero illuminabitur.

109. Cum inter sanctos loqueris, quæ spiritus sunt loquere: si vero talibus non loquaris, de iis ne quidquam.

110. Semper bonas actiones urge, nequando relictis illis semiperfectus abeas.

111. Sic curre ut assequaris scopum: hoc est, indesinenter. Oportet enim juxta virtutem vivere, donec vitæ stadium exsuperemus.

112. Ne sis in studio mandatorum Dei negligens: talibus enim labor inanis, laborem super laborem aggerit.

113. Patientiam etiam antequam necesse est, exerce, ut ipsius armaturam paratam invenias, etiam in necessitate.

114. Improbis resiste cogitationibus, et responde ipsis quæ in lege dicuntur

115. Diligentia multa oculos a vita hac abstrahe: fumus enim perniciosus ex ipsa veniens, turbidam reddit animam.

116. Si consuetudine aliqua mala detentus fueris, paulatim eam rescinde: et sine ullo negotio ab anima spinam eradicabis.

117. Deum purum exsistentem, pure quoque dilige: et præ eo, in omnibus omnia secundo loco habenda esse existimato.

118. Si vis esse templum Dei, sacrificium assiduitatis (assiduam scilicet orationem) assidue ipsi offeras.

119. Negligenter et prave viventem ne accersas consultorem; malis enim gaudens, bona simul odisse, et consulere eadem non potest.

120. Ab omni corruptione abstine, et mysticæ cœnæ omni die particeps fias: sic enim Christi corpus nostrum fieri incipit.

121. In omnibus quando a Deo corriperis, ne murmura, castigat enim ut pater; ideoque ut benefactor dignus est ut gratiarum actione celebretur.

122. Si ignominia affectus fueris, gaude: siquidem enim injuste, merces tua copiosa erit: si vero juste, et si resipueris, jam liberatus es a flagello.

123. Umbræ et rotæ, et tristia et læta hujus vitæ compara: nam quemadmodum umbra non manent, et ut rota vertuntur.

124. Semper proficere in Deo conare: modicum

A Εἰ Ἐκκλησίαν κατ' οἶκον ἕκαστος τὴν διάνοιαν ἔχομεν, καὶ τελεῖν ἐν αὐτῇ τοὺς θεσμοὺς τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλομεν.

Εἰ τελεῖται σύναξις ἐν Ἐκκλησίᾳ, παράβαλε· εἰ δὲ μὴ τελεῖται, σὺ ψάλλων ἀποστολικὸν Εὐαγγέλιον, ἄπελθε.

Τὴν τῶν ἀρετῶν δόξαν ἐκ τῶν ἁγίων κατόπτευε· ἀθάνατοι γὰρ αὐτῶν αἱ δόξαι, καὶ μετὰ θάνατον γίνονται.

Τὴν κακίαν τότε μισήσεις, ὅταν λογίσῃ, δαιμόνων ὅτι ἔστι καθ' ἡμῶν στιλβουμένη μάχαιρα.

Εἰ νουθετεῖς τὸν πταίσαντα, κρᾶσον συμπαθείᾳ τὰ ῥήματα· καὶ τὰ μὲν ὦτα μαλάσσονται, ἡ δὲ καρδία φωτίζεται.

B Ὅταν ἐν ἁγίοις λαλεῖς, ἐρώτα τὰ τοῦ πνεύματος· ὅταν δὲ μὴ τοιούτοις λαλεῖς, οὐ ταῦτα λάλει.

Τὰς πράξεις ἀεὶ τὰς ἀγαθὰς ἐπίσπευδε, μή ποτε καταλιπὼν αὐτὰς, ἡμιτελὴς ἀπελεύσῃ.

Οὕτω τρέχε, ἵνα καταλάβῃς, τουτέστιν ἀπαύστως. Δεῖ γὰρ τὴν ἀρετὴν τρέχειν, μέχρις ἂν ἐξέλθωμεν τοῦ βίου τὸ στάδιον.

Μὴ γίνου περὶ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν ὀλίγωρος· τοῖς γὰρ τοιούτοις ὁ κόπος ἀκερδὴς, ἐπὶ κόπον προστίθεται.

Τὴν ὑπομονὴν καὶ πρὸ τῆς ἀνάγκης ἄσκει, ὅπως αὐτῆς εὕρῃς καὶ ἐν τῇ ἀνάγκῃ τὴν πανοπλίαν ἕτοιμον.

C Μάχου τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς, καὶ λέγε πρὸς αὐτοὺς ὅσα τῷ νόμῳ λαλεῖται.

Σπουδῇ πολλῇ τὸν ὀφθαλμὸν ἐκ τοῦ βίου μετάστησον· καπνὸς γὰρ ἐξ αὐτοῦ πονηρὸς, θολὴν τὴν ψυχὴν ἀναδίδοται.

Εἰ φαύλῃ τινὶ συνηθείᾳ κεκράτησαι, μετὰ μικρὸν ἀπότεμνε· καὶ κόπου πολλοῦ χωρὶς, τῆς ψυχῆς ἀποβαλεῖς τὴν ἄκανθαν.

Καθαρὸν ὄντα τὸν Θεὸν, καθαρῶς ἀγάπα· καὶ τοῦ ἐπὶ πάντων, πάντα δεύτερα νόμιζε.

Εἰ θέλεις εἶναι ναὸς Θεοῦ, θυσίαν ἐνδελεχισμοῦ τὴν προσευχὴν αὐτῷ τὴν διηνεκῆ πρόσφερε.

D Τὸν ἀμελῶς βιοῦντα, μὴ προσλάμβανε σύμβουλον· ὁ γὰρ τοῖς κακοῖς χαίρων, ἀγαθὰ καὶ μισεῖν καὶ συμβουλεύειν οὐκ ἀνέχεται.

Πάσης ἀπέχου φθορᾶς, καὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου πᾶσαν ἡμέραν μέτεχε. Οὕτω γὰρ Χριστοῦ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον γίνεται.

Ἐν οἷς παιδεύῃ παρὰ Θεοῦ, μὴ γόγγυζε· παιδεύει μὲν γὰρ ὡς πατήρ· εὐχαριστεῖσθαι δὲ ὡς εὐεργέτης ἐστὶν ἄξιος.

Ὅταν ἀτιμασθῇς, χαῖρε· εἰ μὲν γὰρ ἀδίκως, ὁ μισθὸς πολύς· εἰ δὲ δικαίως, ἐὰν σωφρονῇς ἐκουφίσθης τῆς μάστιγος.

Σκιᾷ καὶ τροχῷ τὰ λυπηρὰ τοῦ βίου καὶ τὰ φαιδρὰ παράβαλλε· ὡς γὰρ σκιὰ οὐ μένει, καὶ ὡς τροχὸς κυλίεται.

Ἀεὶ προκόπτειν κατὰ Θεὸν σπούδαζε. Ὁ γὰρ μι-

χρῷ ἐπὶ μικρὸν προστιθεὶς πλοῦτον καλὸν καταβραχὺ συλλέγει, παρὰ πάντων ζητούμενον.

Εἰ βούλει τῆς κολάσεως ἐκφυγεῖν τὸ ἐπίπονον, μηδένα ποτὲ λοιδορήσῃς· ἐκ τούτου γὰρ τὸ Θεῖον παροξύνεται.

Εἰ θέλεις ἐκ τοῦ οἴκου σου ἀποδιῶξαι πᾶσαν μάστιγα, μὴ κακολογήσεις ὁμόφυλον ἄνθρωπον· ὁ γὰρ ποιήσας αὐτὸν, εἰκότως παροξύνεται.

Εἰ θέλεις πάσης ἁμαρτίας ἀνώτερος εἶναι, πράξεις ἀλλοτρίας μὴ καταμάνθανε· πολλὰ γάρ εἰσιν ἐν σοὶ, ἀφ' ὧν ἕτερον ὑπολαμβάνεις.

Φεῦγε τὴν ὑπερηφανίαν, ὦ ἄνθρωπε, κἂν πλούσιος ᾖς, μήποτε τὸν Θεὸν ἀντιτασσόμενον ἕξεις.

Φίλει τὴν ταπεινοφροσύνην, κἂν μέγας ὑπάρχεις, ἵνα ὑψωθῇς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Μὴ σκώψῃς ἄνθρωπον, καὶ μῶμον οὐχ ἕξεις ἐν πάσῃ ζωῇ σου.

Ὅταν ἐν Ἐκκλησίᾳ ὑπάρχεις, μὴ μετεωρίζου· ἐνώπιον γὰρ βασιλέως οἱ ἑστῶτες, οὔτε γελῶσιν, οὔτε μετεωρίζονται.

Μὴ καταφρόνει τῆς ζωῆς σου, καὶ ἀδιαφόρως πρᾶττε παρὰ τὸν νόμον, ἵνα μὴ παρὰ νόμον τὴν ἀπώλειαν ἕξεις.

Μετὰ πάσης ἀσφαλείας μνημόνευε τῶν εἰρημένων, ἵνα σε λαμπρὸν τῷ βίῳ ἀναδείξωσιν.

Ζήλωσον βίον σεμνὸν, ἵνα ἔχεις παῤῥησίαν ἐπιστρέφειν τοὺς ἁμαρτάνοντας.

Ἀσφαλίζου τὴν αὐθάδειαν, μὴ ἐπιπλήξεις τινὶ, ἵνα μὴ κατακριθῇς ὡς ὑψηλοφρονήσας.

Μὴ γελάσῃς ἐπὶ πτώματι ἑτέρου, ἵνα μὴ γελασθῇς ὑφ' ὧν οὐ θέλεις.

Φύλασσε τὰς παραινέσεις ταύτας, ἵνα στέφανον δόξης προξενήσωσί σοι.

Γενοῦ ἐγκρατὴς τῶν ἐντολῶν τούτων, ἵνα προσάξωσί σε ἐμφανῆ τοῖς ἀνθρώποις, καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ· οὕτω γὰρ ἥδεται τὸ Θεῖον καὶ τοιούτοις κατορθώμασι θεραπεύεται ὁ Θεός.

Ἀεὶ προκόπτειν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις σπούδαζε· ὁδὸς γὰρ εἰς ἀρετὴν ἡ τοῦ βίου φυγή.

A enim modico addens, brevi colliget divitias ab omnibus expetitas.

125. Si vis supplicii effugere molestiam, neminem unquam conviciis afficies: eo enim Deus exasperatur.

126. Si vis e domo tua expellere omne flagellum, ne maledictis incessas contribulem hominem: qui enim ipsum creavit Deus, merito ad iram provocatur.

127. Si omni peccato vis esse superior, res alienas ne curiose inquirito: multa enim in te sunt, de quibus alium suspectum habes.

128. Superbiam fugito, o homo, etiamsi dives sis: ne forte Deum adversum tibi habeas.

129. Dilige humilitatem, etiamsi magnus sis: B ut exalteris in die judicii.

130. Ne cavillis petas hominem, et reprehensionem non incurres in omni vita tua.

131. Cum exsistis in ecclesia, ne elev ris: coram rege enim stantes neque rident, neque superbiunt.

132. Ne negligenter habeas vitam tuam, nec temere contra legem facito: ne contra legem faciens, perniciem incurras.

133. Memor sis horum præceptorum cum omni studio, ut te clarum in vita reddant.

134. Puram æmulator vitam, ut habeas liberam potestatem increpandi peccantes.

135. Abige a te contumaciam, neque increpa quemquam temere, ne condemneris ut arrogantia C inflatus.

136. In alterius infortunio ne rideas, ne ridearis a quibus non velis.

137. Observa admonitiones istas, ut coronam tibi gloriæ concilient.

138. Sis observans horum præceptorum, ut te clarum efficiant hominibus, et acceptum Deo: sic enim gaudio afficitur Deus, et hujusmodi operibus colitur Deus.

139. Semper proficere in bonis operibus studeto: sæculi enim fuga, via est ad virtutem, etc., *ut supra col.* 1239 C usque ad num. 98.

Sequentes octo sententias edidit Suaresius in Dissert. de opp. Nili, p. 625.

Μακάριος ὁ τὸν βίον ὑψηλὸν ἔχων, ταπεινὸν δὲ τὸ φρόνημα. Χριστὸν γὰρ μιμεῖται, καὶ αὐτῷ συγκαθίσεται.

Μακάριος οὗ τῆς γλώττης ὁ νόμος οὐκ ἀφίσταται· τούτου γὰρ τῆς σκηνῆς ὁ Θεὸς οὐ χωρίζεται.

Μακάριος ὁ πολλοὺς εὐποιῶν· πολλοὺς γὰρ εὑρίσκει συνηγόρους κρινόμενος.

Μακάριος ὁ μὴ νοθεύων ἀρετήν· τοῦ κριτοῦ γὰρ τὸ πτύον οὐκ ἐμπαίζεται.

Μακάριος ὁ τὰς ἑαυτοῦ πράξεις κατακοσμῶν· μέλλει γὰρ πῦρ ἀναφθῆναι, ᾧ τὰ πάντα δοκιμάζεται.

Μακάριος ὁ σπεύδων πρὸς τὴν ζωὴν τὴν μέλλουσαν· τὰ παρόντα γὰρ ὄζει φθορᾶς, καὶ πρὸς θάνατον ἕλκει.

D Beatus, qui vitam habet sublimem, humilem vero animi sensum. Christum enim imitatur, et cum ipso considebit.

Beatus, cujus a lingua lex non deficit, ab ejus enim tabernaculo Deus non separatur.

Beatus, qui multis beneficum se præstat, multos quippe invenit advocatos, dum judicatur.

Beatus, qui non corrumpit virtutem, judicis enim ventilabrum non illuditur.

Beatus, qui suos actus adornat, accenditur enim ignis, quo probantur omnia.

Beatus qui festinat ad vitam futuram, redolent quippe præsentia corruptionem, et ad mortem trahunt.

Beatus, qui mala dissipat, quæ congregavit purus judici puro astans.

Capitulum super præfatis. Anima, ne neglige, debes enim trutinam paulo post subire terribilis judicii Christi Dei nostri, quia minime nosti, nec quando mors venit.

A Μακάριος ὁ τὰ φαῦλα σκορπίζων ἃ συνήγαγε καθαρὸς καθαρῷ τῷ κριτῇ παριστάμενος.

Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. Ψυχὴ μὴ ἀμέλει· μέλλεις γὰρ τὸν ζυγὸν μετὰ μικρὸν ὑπέρχεσθαι τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν· ὡς οὐκ οἶδας γὰρ ὁ θάνατος ἔρχεται.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ

Λόγος Εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ φάσκον, « Νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον, ἀράτω ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.

—

EJUSDEM BEATI NILI

Sermo in effatum illud Evangelii, quod dicit; « Nunc, qui habet sacculum, tollat, similiter, et peram, et qui non habet, vendat pallium suum, et emat gladium.

—

CAPUT I.

Propositum effatum secundum historiam quidem multam habere videtur contrarietatem, et pugnat **565-576** cum reliquis Domini adhortationibus; at juxta sublimitatem reconditioris sensus, tum ediscentium in medio profert utilitatem, tum edocentis studium indicat accuratum; quomodo nimirum (præceptor ille divinus) sermones hortatorios statibus accommodatos instituat pro ætatibus secundum animam consideratis, dum progrediuntur ad perfectionem juxta incrementi proportionem. Quo enim pacto nunc jubet iis, ut assumant gladium, quos jam instituerat præbere maxillam infligentibus alapam? et quomodo ut vestimentum divendant emantque gladium iis jubet, qui secundum ab ipso habitam traditionem non habendi duas tunicas, unum tantum possidebant, quod gestabant, vestimentum? Nisi nudos circumire vellet apostolos, sed ex confesso istud inhonestum erat, neque Domini traditioni consonum: nec enim qui curam gessit ipsorum libertatis, quoad animam, conservando ipsis immunitatem a curis, ex eo quod nihil possiderent, potuit unquam negligere conveniens, nudum corpus circumferre mandans. Sicut enim alienum est a sapientiæ studio ultra indigentiam progredi, et animam superfluis inanibusque induere sollicitudinibus, ita repudiare necessarium corporis ministerium, insana res est et a statu temperantiæ extranea; oportet itaque utrisque præceptis adaptatam inquirere solutionem, et demonstrare rationabile, et conveniens, quod ex utrisque procedit; quia nimirum recenter introductos decebat primum **577** mandatum, perfectos vero, secundum. Etenim etsi inhonestum sit, juxta litteram verbalem, denudatum corpus circumferre; attamen, speculative, non solum id optime decet, sed etiam perutile est. Licet itaque, quod, qui defendit histo-

B ΚΕΦΑΛ. Α'.

Τὸ προκείμενον ῥητὸν, κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν, πολλὴν ἔχειν δοκεῖ τὴν ἐναντιότητα, καὶ μάχεται ταῖς λοιπαῖς τοῦ Κυρίου παραινέσεσιν· κατὰ δὲ τὴν ἀναγωγὴν, καὶ τὸ τῶν διδασκομένων παρίστησιν ὠφέλιμον, καὶ τὸ τοῦ διδάσκοντος κηδεμονικὸν, ὅπως ταῖς κατὰ ψυχὴν ἡλικίαις ἐν τῷ προκόπτειν ἐπὶ τὴν τελειότητα, κατὰ τὴν τῆς αὐξήσεως ἀναλογίαν, ἁρμοζούσας ταῖς καταστάσεσι ποιεῖται τὰς παραινέσεις. Πῶς γὰρ νῦν μάχαιραν λαβεῖν κελεύει, τοὺς ἤδη παιδευθέντας παρατιθέναι τὴν σιαγόνα τοῖς ῥαπίζουσιν; πῶς δὲ καὶ πωλεῖν τὸ ἱμάτιον, καὶ ἀγοράζειν μάχαιραν, τοῖς διὰ τὸ παρειληφέναι μὴ ἔχειν δύο χιτῶνας, μόνον κεκτημένοις ὃ ἐφόρουν ἱμάτιον; C εἰ μήτιγε γυμνοὺς περιιέναι ἐβούλετο τοὺς ἀποστόλους, ἀλλ' ὁμολογουμένως ἄσεμνον τοῦτό γε, καὶ οὐ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου παράδοσιν· οὐ γὰρ ἂν ὁ φροντίσας τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐλευθερίας ἐκ τοῦ μηδὲν κεκτῆσθαι περιποιῶν αὐτοῖς τὸ ἀμέριμνον, πάλιν τοῦ πρέποντος ἠμέλησε, γυμνὸν περιφέρειν κελεύων τὸ σῶμα. Ὡς γὰρ τὸ περαιτέρω προελθεῖν τῆς χρείας, καὶ τὴν ψυχὴν ἐνδῆσαι περιτταῖς καὶ ματαίαις φροντίσιν ἀφιλόσοφον, οὕτως τὸ παραιτήσασθαι λειτουργίαν, μανιῶδες, καὶ σωφροσύνης ἀλλότριον καταστάσεως· δεῖ τοίνυν ζητῆσαι ἀμφοτέροις ἐφαρμόζουσαν τοῖς προστάγμασι λύσιν, καὶ δεῖξαι τὸ ἐξ ἑκατέρων εὔλογον, ὅτι εἰσαγομένοις μὲν ἔπρεπεν ἡ πρώτη ἐντολὴ, τελειωθεῖσι δὴ ἡ δευτέρα. Εἰ γὰρ καὶ ἄσεμνον κατὰ τὴν λέξιν τὸ γεγυμνῶσθαι D κατὰ τὸ σῶμα, ἀλλὰ γοῦν κατὰ τὴν θεωρίαν, οὐ μόνον εὐπρεπὲς, ἀλλὰ καὶ χρήσιμον λίαν. Ἔστι μὲν οὖν τῇ ἱστορίᾳ συνηγοροῦντα παραμυθήσασθαι τὴν τοῦ ῥητοῦ δυσχέρειαν, οὕτως, ὅτι ἀρχομένοις μὲν τῆς θεοσεβείας τοῖς ἀποστόλοις ὁ Κύριος ἀκτημοσύνην ἐπέτασσεν, πρὸς μόνην αὐτοὺς ἀσχολῆσθαι τὴν μελέτην τῶν θείων μαθημάτων βουλόμενος, καὶ εἰδὼς τοῖς ἀτελεστέροις ἐπικίνδυνον τὴν τῶν χρημά-

των κτῆσιν, προκόψασι δὲ, καὶ τὴν τούτων λοιπὸν A οὐκ ἐπιδεχομένοις βλάβην, ἐπιτρέπει τούτοις ἀδεῶς αὖθις κεχρῆσθαι, οὐκ ἔτι κατὰ τοὺς πολλοὺς τῷ ἀργυρίῳ προσπάσχοντας, οὐδὲ νικωμένους φιλαργυρίας ἀπάτῃ, φησὶν καί· « Ὅταν ἀπέστειλα ὑμᾶς χωρὶς βαλαντίου καὶ πήρας, μή τινος ὑστερήσατε; νῦν δὲ λέγω ὑμῖν· Ὁ ἔχων βαλάντιον, λαβέτω, καὶ πήραν ὁμοίως. » Ἔδει γὰρ αὐτοὺς ἐν ἀρχῇ μηδὲν ἐπιφερομένους, πεῖραν λαβεῖν τῆς τοῦ διδασκάλου δυνάμεως, σχεδιαζούσης αὐτοῖς καθεκάστην ἀμερίμνως τὴν χρείαν τοῦ σώματος. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸ μικροῦ εἰρημένον, ἵνα ἐγγυμνασθέντες τῇ ἀκτημοσύνῃ, ἕξιν ταύτης λάβωσι δυσμετακίνητον, τὸ ἀπροσπαθὲς ἑαυτοῖς κατ' ὀλίγον κατορθώσαντες, διὰ τὴν πολλοὺς ἀπολέσασαν φιλαργυρίαν. B Αὕτη γὰρ, καὶ τὸν Ἰούδαν εἰς τὸ τῆς προδοσίας κατέβαλε βάραθρον, ἐνεθίσαντα τοῖς χρήμασιν ἐκ τοῦ πεπιστεῦσθαι τὸ τῆς διακονίας τῶν πιστῶν γλωσσόκομον.

riam, talibus emulceat verbis effati difficultatem; quod scilicet apostolis incipientibus quidem pietatis cultusque divini studium Dominus paupertatem mandavit, volens ut soli vacarent divinarum disciplinarum meditationi, sciensque imperfectioribus periculosam esse pecuniarum possessionem; at jam progressum facientibus, noxamque ex illis de cætero nullam admittentibus, permittit, ut ipsis licenter impuneque iterum utantur, utpote qui non amplius (ut multi assolent) argento adhærescebant cum passione, neque ab avaritiæ deceptione vincebantur; et ait: « Quando misi vos sine sacculo et pera, nunquid aliquid defuit vobis? nunc autem dico vobis, qui habet sacculum accipiat et peram similiter [55]. » Oportebat quippe ipsos initio nihil circumferendo, experientiam facere Magistri potentiæ, quæ ipsis quæcunque erant quotidie ad corporis indigentiam necessaria, subministrabat ex tempore. Verum non solum hoc, sed et quod paulo ante dictum fuit, ut nimirum paupertatis exercitio probati, hujus habitum compararent, qui difficulter mutari posset, sibimetipsis paulatim perficientes passionum carentiam, propter avaritiam, quæ plurimos perdidit; ipsa namque et Judam in foveam proditionis egit præcipitem, pecuniis assuefactum, ex eo quod ipsi marsupium ministerii fidelium fuisset concreditum.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Οὐκ οἶδα δὲ λοιπὸν, περὶ τοῦ, « Ὁ ἔχων μάχαιραν λαβέτω, καὶ ὁ μὴ ἔχων πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν, » πῶς ἀπολογήσεται ὁ τῆς ἱστορίας προϊστάμενος εἰρηνικοὺς εἶναι τοῦ C Κυρίου, καὶ ἐπιεικεῖς πανταχοῦ βουλομένου τοὺς μαθητάς. Φέρε δὴ οὖν ἴδωμεν, πῶς τὸ αὐτὸ πρόσταγμα, σωματικῶς μὲν, καὶ πρὸς λέξιν ἐστὶν ἀδύνατον, πνευματικῶς δὲ καὶ δυνατὸν, καὶ ὠφέλιμον. Ἐγγὺς τοῦ πάθους γενόμενος ὁ Κύριος, καὶ μέλλων τῷ σταυρῷ προσέρχεσθαι, ἐπιβουλῇ μὲν τῶν Ἰουδαίων, γνώμῃ δὲ οἰκείᾳ διὰ τὴν σωτήριον οἰκονομίαν, ταῦτά φησιν, παρασκευάζων πρὸς μάχην τοὺς μαθητὰς, τῶν ἀντιπαραττασσομένων τῇ ἀληθείᾳ, μάχην οὐκ ἐρέσχελον, διάθεσιν στρατηγουμένην θυμῷ, ἀλλ' ἀγῶνος ἅμιλλαν ἐνθέου, καὶ ζῆλον θεοσεβείας ἔχουσαν πεπυρωμένον· ἑώρα γὰρ ἤδη τοὺς ἀναιδεῖς κύνας Ἰουδαίους λυσσῶντας κατὰ τῆς θείας διδασκαλίας, καὶ καταλύειν σπεύδοντας τὸ σωτήριον κήρυγμα, διὸ πρὸς τὸν κατ' ἐκείνων αὐτοὺς διαίρων D ἀγῶνα, ἀφεῖναι μὲν κελεύει τὴν προτέραν ἐπιείκειαν, χωρεῖν δὲ πρὸς ἔλεγχον τῶν ἀνατρέπειν πειρωμένων τὴν ἀλήθειαν μαχιμωτέρῳ λόγῳ. Χρεία μὲν γὰρ τῷ Χριστιανῷ πρό γε ἁπάντων, ἀναγκαίου ἐνδύματος, τῆς προσηκούσης τῷ ὀνόματι καταστάσεως. Κοσμεῖ γὰρ ἐνδύματος οὐχ ἔλαττον σεμνὴ καταστολὴ, καὶ ἦθος ἐπιεικὲς τὸν Χριστιανὸν, χρεία δὲ καὶ λόγων ἀμυντηρίων ἐν καιρῷ τῆς πρὸς τοὺς ἐναντιουμένους μάχης. Ἐν μὲν οὖν τῷ καιρῷ, φησὶν, ᾧ ἀπέστειλα ὑμᾶς ἐν τῷ Ἰσραὴλ διδασκάλους καλῶς εἰρηνικὴν ἐπεδείκνυσθε κατάστασιν, πρὸς ὑπακοὴν τοὺς ἀπειθεῖς διὰ τῆς τοιαύτης ἕλκοντες πολιτείας, καὶ ὑπαγόμενοι πρὸς τὸ εὐπειθὲς αὐτοὺς τῇ ἡμερό-

CAPUT II.

Cæterum circa hoc, « Qui habet gladium, assumat, et qui non habet, vendat vestimentum suum, et emat gladium, » nescio quamnam defensivam responsionem dabit, qui litteram tutatur historicam; cum Dominus velit, pacificos et benignos esse **578** discipulos ubicunque. Age igitur videamus, quod præceptum hoc corporaliter, et ad verbum sit impossibile, spiritualiter autem, et possibile, et utile. Dominus cum suæ propinquus esset passioni, et ad crucem accessurus Judæorum quidem insidiis, at ex proprii animi sententia propter humani generis salutare mysterium, hæc dicit, præparans ad prælium discipulos adversus eos qui contra veritatem instructa consistebant acie; prælium (inquam) non rixosum, quod est affectus ab ira, tanquam duce, directus, sed prælium habens contentionis divinæ studium quoddam virtuosum, zelumque cultus divini studio inflammatum: videbat quippe impudentes canes Judæos jam actos rabie adversus divinam doctrinam præconiumque salutare evertere festinantes; ideo ad illud contra eos certamen suos erigens, dimittere quidem jubet primam mansuetudinem, et prodire ad arguendos eos, qui pugnaciori sermone conabantur destruere veritatem. Etenim ante omnia opus est Christiano indumento necessario, quod nomini conditionis conveniat; ornat quippe Christianum, non minus vestitu, honesta in habitu modestia, moresque benevoli ac mansueti: sed et prælii tempore contra oppositos propulsatoriis sermonibus opus est. Etenim tempore (inquit [56]) quo misi vos in Israel doctores, bene pacificum demonstra-

[55] Luc. XXII, 35. [56] Matth. X, 6.

stis statum, ad obedientiam inobedientes per hujuscemodi trahendo institutum, ipsosque mansuetudine inducentes ad obtemperandum **579** (vita namque recta ad persuadendum est efficacior vi verborum, seipsam agnito cuique proferens exorationem fide dignam): sed quoniam post meam ascensionem veritatis hostes hanc invadent, quilibet, qui moralis status curam gerit, exeat e tali studio, et ad certamen præparetur. Neque enim absurdum est, propter præcipua prætermittere minora ad tempus, et mansuetudinem transponendo evadere bellatorem.

CAPUT III.

Hoc enim admonet etiam propheta dicens: Mitis sit pugnator; et sicut propheticum illud effatum ait: « Concident gladios suos in aratra, et lanceas in falces [57], » dum, bello desinente adversus passiones, vires animæ fiunt agriculturæ instrumenta; sic e contrario bonum est, convenientem ornatum dimittere, et, si bellum advocans adsit, præparari ad pugnam, gladiumque pro Dominicis præceptis apprehendere, vestem moralium exuendo virtutum, etsi oporteat, nudum bellare; quia fortassis securius iste, quam qui vestitus est, belligerabit: hoc namque propheta ille significat (aiens): « Peribit fuga a veloce, et fortis non retinebit robur suum, et pugnator minime salvabit animam suam, et velox pedibus suis nequaquam salvabitur [58]. » Et subdit: « Nudus in illa die persequetur [59]; » talem nudum etiam esse vult vendentem vestimentum, et ementem gladium, nec recusantem id, quod ad litteram indecens videtur, propter veritatem rei significatæ. Volens namque, ut homines semper accommodentur his, quæ contingunt, sæpius etiam contraria consulit; **580** et nonnunquam quidem, (ut jam diximus) cædi colaphis, et nequaquam indignari docet, interdum vero gladium gestare, bellicum habitum ac professionem exhibendo, et solo aspectu ante conatum hostes percellendo. Quin etiam præcipienti paulo ante prophetæ, arma bellica vertere in aratoria instrumenta, contrarium alter propheta jubet, ut nimirum agriculturæ instrumenta faciamus bellica. Ille quidem ait: « Exscindite gladios vestros in vomeres, et lanceas in falces [60], » iste vero: « Concidite aratra vestra in gladios, et falces vestras in jacula [61]; » qui contraria quidem consulunt, secundum dictionem, sed nequaquam contraria, juxta intelligentiam: hic enim incipientibus bellum adversus passiones, ille vero his, qui verterunt hostes in fugam, suggerit quid sit faciendum. Ad tempus igitur, et indutum esse bonum est, et e diverso, exui, quando gladium oporteat pro veste comparare; nec enim tantum confert vestis, quantum gladius in ratione securitatis; vestis enim est quidem ornamentum, sed non securitas; gladius vero plurimam præbet pugnanti custodiam. Et quod ad tempus utilis sit hujusmodi

A τητι (ἀνυσιμώτερος γὰρ τῆς τῶν λόγων δεινότητος πρὸς τὸ πεῖσαι βίος ὀρθὸς, ἀξιόπιστον δυσώπημα ἑαυτὸν τῷ γνωρίμῳ προσφέρων), ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἐμὴν ἀνάληψιν οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας ἐπιθήσονται ταύτῃ, ἕκαστος τῶν ἐπιμελουμένων τῆς ἠθικῆς καταστάσεως ἐκβαινέτω τῆς σπουδῆς ταύτης, καὶ πρὸς ἅμιλλαν παρασκευαζέσθω. Οὐδὲν γὰρ ἄτοπον τῶν προηγουμένων ἕνεκεν ἀπολιπεῖν πρὸς καιρὸν τὰ ἥττονα, καὶ τὴν πραΰτητα μεταθέμενον, γενέσθαι πολεμιστήν.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ προφήτης παραινεῖ λέγων· Ὁ B πρᾶος ἔστω μαχητής, καὶ ὥσπερ τὸ προφητικὸν τὸ λέγον· « Συγκόψουσι τὰς μαχαίρας αὐτῶν εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς δρέπανα, » ἐν τῷ τὰς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ποιεῖν σκεύη γεωργικὰ, παυσαμένου τοῦ πρὸς τὰ πάθη πολέμου, οὕτως πάλιν ἐκ τοῦ ἐναντίου καλὸν ἀφεῖναι τὸν προσήκοντα κόσμον, καὶ πρὸς μάχην ἑτοιμάζεσθαι, ὅταν πόλεμος ὁ καλῶν ᾖ, καὶ μάχαιραν μεταχειρίζεσθαι ὑπὲρ τῶν Δεσποτικῶν ἐντολῶν, ἀποδυόμενον τὸ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ἱμάτιον, κἂν γυμνὸν δέῃ πολεμεῖν. Τάχα δὲ μᾶλλον ἀσφαλέστερον οὗτος τοῦ ἐνδεδυμένου πολεμήσει. Τοῦτο γὰρ ὁ προφήτης δηλοῖ· « Ἀπολεῖται φυγὴ ἐκ δρομαίου, καὶ ὁ κραταιὸς οὐ μὴ κρατήσῃ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, καὶ ὁ μαχητὴς οὐ μὴ σώσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ ὁ ὀξὺς τοῖς ποσὶν οὐ μὴ διασωθῇ. Καὶ ἐπιφέρει· « Ὁ C γυμνὸς διώξεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. » Τοιοῦτον γυμνὸν εἶναι βούλεται, καὶ τὸν πωλοῦντα τὸ ἱμάτιον, καὶ ἀγοράζοντα μάχαιραν, μὴ παραιτούμενον τὸ κατὰ τὴν λέξιν δοκοῦν ἀπρεπὲς, διὰ τὴν τοῦ σημαινομένου ἀλήθειαν. Τοῖς γὰρ συμβαίνουσιν ἀεὶ τοὺς ἀνθρώπους ἁρμόζεσθαι θέλων, πολλάκις, καὶ τὰ ἐναντία συμβουλεύει· καὶ ποτὲ μὲν, ὡς ἤδη φθάσαντες εἴπαμεν, ῥαπίζεσθαι, καὶ μὴ ἀγανακτεῖν διδάσκει, ποτὲ δὲ μάχαιραν φορεῖν, πολεμικὸν ἐπιδεικνυμένους σχῆμα καὶ ἐπάγγελμα, τῇ ὄψει πρὸ τῆς πείρας καταπλήττοντας τοὺς πολεμίους. Καὶ τῷ ἐπιτάσσοντι δὲ πρὸ ὀλίγου προφήτῃ, τὰ πολεμικὰ ὅπλα ποιεῖν σκεύη γεωργικὰ, τὸ ἐναντίον ἕτερος προφήτης παρεγγυᾷ, τὰ γεωργικὰ ποιῆσαι πολεμικά. Ὁ μὲν γάρ φησι· « Συγκόψατε τὰς μαχαίρας ὑμῶν D εἰς ἄροτρα, καὶ τὰς ζιβύνας εἰς δρέπανα. » Ὁ δὲ, « Συγκόψατε τὰ ἄροτρα ὑμῶν εἰς ῥομφαίας, καὶ τὰ δρέπανα εἰς σειρομάστας· » ἐναντία μὲν συμβουλεύοντες κατὰ τὴν λέξιν, ἀλλ' οὐκ ἐναντία κατὰ τὴν διάνοιαν. Ὁ μὲν γὰρ ἀρχομένοις τοῦ πρὸς τὰ πάθη πολέμου, ὁ δὲ τροπωσαμένοις τοὺς πολεμίους τὸ πρακτέον ὑποτίθεται. Ἕως καιροῦ τοίνυν, καὶ ἐνδεδυμένον, εἶναι καλὸν, καὶ πάλιν ἀποδύεσθαι, ὅταν μάχαιραν ἀντὶ ἱματίου κτήσασθαι δέοι. Οὔτε γὰρ τοσοῦτον ἱμάτιον ὅσον μάχαιρα εἰς ἀσφαλείας λόγον· ἱμάτιον γὰρ, κόσμος μὲν, οὐ μὴν καὶ ἀσφάλεια, μάχαιρα δὲ πολλὴν τῷ μαχομένῳ παρέχει τὴν φυλακήν. Καὶ ὅτι ἕως καιροῦ χρήσιμον τὸ τοιοῦτον

[57] Isa. II, 4. [58] Amos II, 14, 15. [59] ibid. 16 [60] Isa. II, 4. [61] Joel III, 10.

ἱμάτιον, καὶ φθάσας ἐπὶ τὴν τελειότητα, καὶ ἐπὶ A τοῦ δώματος τῆς θεωρίας ἀνελθὼν ἐπιστρέφειν κεκώλυται. Σαφῶς γὰρ διδάσκει λέγων ὁ Κύριος, « Ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος μὴ καταβαινέτω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. »

vestis (inde patet) quod is, qui pertigerit ad perfectionem, et usque ad contemplationis tectum ascenderit, vetatur retrocedere. Luculenter enim hoc docet Dominus, aiens : « Qui est in tecto, non descendat tollere vestem suam [61]. »

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Ἔστι δὲ καὶ οἰήσεως δώματα, ἐφ' ὧν τοὺς ἀναβάντας μέμφεται εἰπὼν ὁ προφητικὸς λόγος, φάσκων· « Τί ἐγένετο, ὅτι πάντες ἀνέβητε εἰς δώματα μάταια; » Οὐ γὰρ ἀρετῆς ἦν ὕψος τὸ δῶμα καλῶς τεθεμελιωμένης, ἀλλὰ κενοῦ φυσήματος οἴδημα, σφαλερὰν τὴν ἐπὶ τοῦ τοιούτου ποιοῦντος ὕψους διαγωγήν· τὸ δὲ τῆς ἀληθείας δῶμα βέβηκεν ἑδραίως, παγίαν ἔχον τὴν μετὰ μετρίου φρονήματος οἰκοδομηθεῖσαν ἀρετὴν, ἀφ' ἧς πεσεῖν οὐκ ἔστιν· στεφάνη B γὰρ αὕτη ἀσφαλὴς τοῦ δώματός ἐστι, γυμνὸν καὶ ἄκακον ἄνω τὸν ἀνελθόντα ὡς ἐν τῷ παραδείσῳ φυλάσσουσα. Εἰ δὲ καὶ μὴ ἀποδύσαιτό τις τὸ τοιοῦτον ἱμάτιον, λωφήσαντος τοῦ πρὸς τὰ πάθη πολέμου, καὶ τὸν ἐν ταῖς ἠθικαῖς ἀρεταῖς πόνον μὴ μεταθείη ἐπὶ τὸ κτήσασθαι τὴν τοῦ λόγου δύναμιν, μηδὲ βούληται λοιπὸν ἀκαίρου πόνου ἀπολύειν τὸ σῶμα μετὰ τὸ παρελθεῖν τὸν εἰς τοῦτο διὰ τῶν ἡδονῶν ἐξυβρίζοντα, ἐπιπλήττεται ὡς οὐ δεόντως, ἔτι, τήν τε τοῦ ἱματίου πρᾶσιν, καὶ τὴν τῆς μαχαίρας ἀγορασίαν ἀναβαλλόμενος, ὡς ἔστιν ἀκοῦσαι τοῦ Παροιμιαστοῦ λέγοντος· « Ἀφελοῦ τὸ ἱμάτιον σαυτοῦ· παρῆλθε γὰρ ὑβριστής. » Οὐκ ἔλατον γὰρ τῆς ἐν τῇ πρακτικῇ σκληραγωγίας ἡ περὶ τὴν ἄσκησιν τῶν θείων C λογίων σπουδὴ καταπονεῖ τὸ σῶμα, παρέχει δέ τι καὶ πλέον τῷ πονοῦντι πρὸς καθαρότητα, μὴ ἐχούσης καιρὸν τῆς διανοίας ἐπιστρέφεσθαι, καὶ σχολάζειν τοῖς παρενοχλεῖν ἐθέλουσι πάθεσι, διὰ τὴν περὶ τὰ κρείττονα τοῦ λογισμοῦ προσεδρίαν. Ὁ μὲν γὰρ τῆς σκληραγωγίας πόνος, κεκοπωμένου τοῦ σώματος, καιρὸν δίδωσιν ἴσως τοῖς πάθεσι, κινῆσαι πρὸς τὰς ἰδίας ὕλας σχολάζουσαν τὴν ἐνθύμησιν· ἡ δὲ θεωρία ὅλον πρὸς ἑαυτὴν κατέχουσα τὸν νοῦν περισπώμενον, οὐ παραχωρεῖ, οὐ λέγω πάθει, ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ πρὸς ἀναγκαίαν ἴσως καλοῦντι χρείαν. Νικᾷ γὰρ οὐ μόνον ἡδονὴν ἐμπαθῆ, ἀλλὰ καὶ φυσικὴν ἀνάγκην ἡ τῆς θεωρίας ἡδονὴ, τὸ τερπνὸν τῷ ὠφελίμῳ συγκεκραμένον ἔχουσα. Τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος εἰδὼς φησιν· « Ἡ σωματικὴ γυμνασία D πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια εἰς πάντα ὠφέλιμός ἐστι, κἀκείνῃ τὸ ἐν καιρῷ χρήσιμον μαρτυρῶν, καὶ ταύτῃ διδοὺς τὸ διηνεκὲς τῆς ὠφελείας καὶ μόνιμον, ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι πέπαυται καὶ ἄσκησις σωματικὴ, γνῶσις δὲ προσθήκην δέχεται τελειότητος, ἀπὸ τοῦ διεσόπτρου, καὶ ἐν αἰνίγματι προκόπτουσα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ὁρᾷν πρὸς πρόσωπον τὰ ἐλπιζόμενα.

CAPUT IV.

Verum sunt etiam tecta arrogantis existimationis sui, super quæ ascendentes accusat **581** propheticus sermo, dicens : « Quid factum fuit, quod omnes ascendistis in tecta vana [62]? » Nec enim illud tectum erat altitudo bene fundatæ virtutis, sed tumor quidam vanæ inflationis, seu animi elationis, efficientis vitæ institutum super tali altitudine periculosum, et lapsans; at veritatis tectum, est firmiter fundatum, ac fixum, habens virtutem stabilem cum moderata animi elatione ædificatam, a qua prolabi quis non potest; hæc quippe securum est tecti cacumen conservans nudum et innocentem velut in paradiso eum, qui sursum ascenderit. Quod si quis, interquiescente bello adversus passiones, hujuscemodi vestem non exuerit, laboremque in moralibus virtutibus non transtulerit ad comparandam vim sermonis, nec de cætero ab intempestivo labore voluerit corpus liberare, postquam præterierit is qui adversus illud per voluptates insolentius sese extulit; ille talis, inquam, increpatur, eo quod, tum vestis venditione, tum gladii emptione nondum decenter sit indutus; uti licet audire Proverbiorum scriptorem dicentem : « Tolle vestimentum tuum, transiit enim, qui infert injuriam [63]. » Quandoquidem studium, quod fit in exercitio divinorum sermonum, non minori labore conficit ac defatigat corpus, quam studiosum institutum quod in activa vita austeritatis habetur. Quin etiam præbet aliquid plus laboranti ad vitæ puritatem ; cum intellectus non habeat tempus pedem referendi ac vacandi passionibus volentibus perturbare, propter perseverantiam et assiduitatem cogitationis circa meliora ; nam labor austeræ vitæ, **582** dum corpus affligitur, tempus forsan dat passionibus, ut moveant ad proprias mundanas sordes intellectum, contemplatio autem ad seipsam detinens totam mentem, nequaquam permittit ut distrahatur, non dico a passione, sed nec ab humana cogitatione, evocante forsan ad necessariam indigentiam. Voluptas namque contemplationis pellax quid placidumque cum utili attemperatum habens, superat, non solum voluptatem passione imbutam, sed etiam naturalem necessitatem. Istud cum et Paulus bene nosset, ait : « Corporale exercitium ad parum est utile, sed pietas ad omnia utilis est [64]; » et illi quidem testatus utilitatem in tempore, et huic perpetuum concedens ac stabile, et duraturum juvamentum; quandoquidem et in futuro sæculo corporale quidem exercitium cessat ; cognitio vero recipit perfectionis additamentum, progrediens a visione per speculum et in ænigmate, ad videndum facie ad faciem quæ sperantur.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Ἀποδυτέον οὖν ὡς ἱμάτιον τὴν σωματικὴν γυ-

CAPUT V.

Exuenda igitur, tanquam vestis, corporalis exerci-

[61] Matth. XXIV, 17. [62] Isa. XXII, 1. [63] Prov. XX, 16; XXVII, 13. [64] I Tim. IV, 8.

tatio, ejusque labores, ut pretium rei divenditæ comparandus est pietatis gladius, qui utilis erit ad facultatum bonorumque custodiam et securitatem; hic gladius fit etiam gloriatio, gloriatio, inquam, non superbientis stoliditatis exitialis fastus, sed affectio quædam gratias agnoscens auxilii Dei; uti dictum fuit ad quemdam: « Propugnabit adjutor tuus, et gladius gloriatio tua, fallentque te inimici tui, et tu super colla eorum ascendes [66]. » Sic divenditur vestimentum, sicque emitur gladius, quod vestimentum tum præbet ejus rei possessionem, quæ **583** prius non habebatur, tum res ipsa perdurat per habitum, licet provide vacet operationi. Habitus quippe, licet agat otium ab operatione aliquo tendente, attamen, cum vires habeat corroboratas, quando vult operari, a natura comparatam obtinuit impedimenti carentiam, artificis instar, in materiis ostendentis scientiæ suæ industriam, cujus scientia quiescens minime aboletur, si ipse propter earum penuriam otietur. Etenim illa, quæ tale exuit vestimentum, eodemque denuo cogitur uti propter condescendentiam ad imperfectiores, quomodo ait: « Exspoliavi me tunica mea, quomodo induar ea [67]? » Nisi talis vestis, etiam deposita permaneret, vacans operationi, ac per habitus potentiam subsistens. Itaque qui vestem divendit, omnino gladium emit, tum illam minime amittens, tum istum acquirens. Verum qualem gladium emit? An illum, de quo Christus ait: « Non veni mittere pacem, sed gladium [68]? » gladium vocans prædicationis sermonem. Ut enim gladius dividit ea quæ mutuo sunt a natura connexa, et corpus continuum dissecat in partes; ita sermo prædicationis in unamquamque domum accedens, tunc eos, qui male erant uniti per infidelitatem, ab invicem discindit, filium a patre, filiam a matre, et sponsam a socru dirimendo ac dissociando, ipsamque naturam dissecando demonstrabat finem prædicationis Dominicæ, quod valde utiliter et ad hominum commodum jusserat, ut apostoli gladium acciperent.

A μνασίαν, καὶ τοὺς ἐκείνης πόνους, ὡς τιμὴν τοῦ πεπραμένου, τὴν τῆς εὐσεβείας κτητέον μάχαιραν, χρησίμην ἐσομένην πρὸς φυλακὴν τῶν ὑπαρχόντων καὶ ἀσφάλειαν. Αὕτη καὶ καύχημα γίνεται ἡ μάχαιρα, καύχημα οὐκ ἀλαζονικῆς ἀπονοίας ὀλέθριον φρύαγμα, βοηθείας δὲ Θεοῦ εὐχάριστος διάθεσις· ὡς εἴρηται πρός τινα· « Ὑπερασπιεῖ ὁ βοηθός σου, καὶ ἡ μάχαιρα καύχημά σου, καὶ ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί σου, καὶ σὺ ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν ἐπιβήσῃ. » Οὕτως πωλεῖται τὸ ἱμάτιον, καὶ οὕτως ἀγοράζεται ἡ μάχαιρα καὶ τούτου τὴν κτῆσιν παρέχει οὐχ ὑπάρχουσαν πρότερον, καὶ αὐτὸ παραμένον κατ' ἕξιν, κἂν οἰκονομικῶς σχολάζῃ τῇ ἐνεργείᾳ. Ἕξις γὰρ κἂν ἀργίαν ἄγοι τῆς ἐπιβαλλούσης ἐργασίας, ἀλλοῦνγε τὴν δύναμιν ἔχουσα ἐῤῥωμένην, ὅτε βούλε-B ται ἐνεργεῖν ἀνεμπόδιστος πέφυκεν, τεχνίτου δίκην ἐν ταῖς ὕλαις ἐπιδεικνυμένου τὴν τῆς ἐπιστήμης ἀκρίβειαν, ἀπορίᾳ δὲ τούτων ἀργοῦντος, ἡσυχαζούσης, οὐκ ἀφανιζομένης τῆς ἐπιστήμης. Πῶς γὰρ ἡ τὸ τοιοῦτον ἀποδυσαμένη ἱμάτιον, καὶ πάλιν τούτῳ κεχρῆσθαι διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἀτελεστέρους συγκατάβασιν ἀναγκαζομένη, φησίν· « Ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσωμαι αὐτόν· » εἰ μὴ καὶ παρέμενε τὸ τοιοῦτον ἱμάτιον, σχολάζον τῇ ἐνεργείᾳ καὶ ὑπάρχον δυνάμει τῆς ἕξεως; Ὁ οὖν πωλήσας τὸ ἱμάτιον ὠνεῖται πάντως τὴν μάχαιραν, κἀκεῖνο μὴ ἐκποιήσας, καὶ τοῦτο κτησάμενος. Μάχαιραν δὲ ἠγόρασε, ποίαν, ἢ περὶ ἧς ὁ Χριστός φησιν· « Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν; » μάχαιραν C καλῶν τὸν τοῦ κηρύγματος λόγον· ὡς γὰρ ἡ μάχαιρα διαιρεῖ τὰ συμπεφυκότα, καὶ τὸ συνεχὲς σῶμα διατέμνει εἰς μέρη, οὕτως ὁ τοῦ κηρύγματος λόγος εἰς ἑκάστην χωρήσας οἰκίαν, τότε τοὺς κακῶς ἐν τῇ ἀπιστίᾳ ἡνωμένους ἀπ' ἀλλήλων διέτεμεν, υἱὸν ἀπὸ πατρὸς, θυγατέρα ἀπὸ μητρὸς, καὶ νύμφην ἀπὸ πενθερᾶς ἀποδιαιρῶν, αὐτὴν κατατέμνων τὴν φύσιν ἐδείκνυε τὸ πέρας τῆς τοῦ Κυρίου παραγγελίας, ὅτι σφόδρα χρησίμως, καὶ ἐπὶ συμφέροντι τῶν ἀνθρώπων μάχαιραν λαβεῖν τοὺς ἀποστόλους ἐκέλευσεν.

CAPUT VI.

Statim igitur Petrus respondit, duos dicens habere gladios, quos et sufficientes esse ad **584** certamen, quod instabat, dixit Dominus [69]. Ipsi vero sunt, ut ait Apostolus, nimirum redargutio oppositorum, et exhortatio fidelium; sic enim Tito scribens, hos in manus tradit doctoribus, dum ait; « Ut potens sit et in doctrina exhortari, et contradicentes arguere [70]; » sermonem in species duas distinguens; alia est enim species doctrinæ erga fideles, et alia contra veritatis inimicos; hæc enim est redargutio falsitatis, illa vero confirmatio veritatis. Quod autem sermonem vocet gladium, manifestum est omnibus, cum ea dictio trita exsistat, eo quod sit ad manum sita, quæ dicit: « Vivens quippe sermo Dei, et efficax, et penetrabilior super omnem gladium ancipitem [71]. » Hic namque bi-

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Εὐθέως οὖν ὁ Πέτρος ἀποκρίνεται δύο λέγων ἔχειν μαχαίρας, ἃς καὶ ἱκανὰς πρὸς τὸν προκείμενον ἔφησεν ἀγῶνα ὁ Κύριος εἶναι. Αὗται δέ εἰσιν, ὥς φησιν D ὁ Ἀπόστολος, ἔλεγχος τῶν ἀντιδιατιθεμένων, καὶ παράκλησις τῶν πιστῶν· οὕτως γὰρ τῷ Τίτῳ γράφων, ταύτας ἐγχειρίζει τοῖς διδασκάλοις, λέγων· « Ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν, » τὸν λόγον εἰς εἴδη δύο διαιρῶν· ἄλλο γὰρ εἶδος τὸ τῆς πρὸς τοὺς πιστοὺς διδασκαλίας, καὶ ἄλλο πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας. Τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἔλεγχος ψεύδους, τὸ δὲ τῆς ἀληθείας βεβαίωσις. Ὅτι δὲ μάχαιραν τὸν λόγον καλεῖ, πᾶσι δῆλον, τετριμμένης διὰ τὸ πρόχειρον τῆς Γραφικῆς λέξεως τῆς λεγούσης· « Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον. » Ἐνταῦθα γὰρ τὸ

[66] Deut. XXXIII, 29. [67] Cant. V, 3. [68] Matth. X, 34. [69] Luc. XXII, 38. [70] Tit. I, 9. [71] Hebr. IV, 12.

ἀμφήκης, ὡς εἴρηται διὰ τοῦ λόγου. Δύναται δέ τις δύο μαχαίρας λέγειν σαφήνειαν καὶ ἀλήθειαν. Αὗται γὰρ, ὅταν ὦσι παρεζευγμέναι τῷ λόγῳ, ἱκανῶς χειροῦνται τοὺς ἀντιδιατιθεμένους. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ τὰς τοῦ περὶ στέρνα λογίου μυστικῶς ἐπικειμένας εἶχε δήλωσιν καὶ ἀλήθειαν, δήλωσιν πρὸς σαφήνειαν τῶν λεγομένων, καὶ πρὸς ἀνατροπὴν ψεύδους ἀλήθειαν. Φαίνεται οὖν ὁ Πέτρος, καὶ χρησάμενος τῇ μαχαίρᾳ σαφῶς, ὅτε τὸ ὠτίον ἀπέκοψε τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοῦτο μυστικῶς ἅμα, καὶ συμβολικῶς ἐπιτελῶν· ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ τοῦ κηρύγματος οἱ ἀπόστολοι, καὶ τὸ νομικὸν ἐποίουν προσάγοντες τῇ θύρᾳ τῷ εἰπόντι, « Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, » τοὺς λέγοντας ἠγαπηκέναι τὴν τοῦ νόμου δεσποτείαν, καὶ τὸ τῆς παιδείας λαβόντες ὀπήτιον, ἐπειρῶντο τὴν δουλικὴν ἀκοὴν μετατιτρᾷν εἰς ἐλευθερίας ὑπακοήν. Ὅτε δὲ ἀναξίους ἔκριναν ἑαυτοὺς οἱ Ἰουδαῖοι τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ ἦν ἀνάγκη στραφῆναι λοιπὸν εἰς τὰ ἔθνη, τότε τῷ ῥήματι τοῦ Πνεύματος ἀποκόπτουσι τέλεον αὐτῶν τὴν ἀκοὴν, ὡς οὐκ ἔτι ἀξίων ὄντων διὰ τὴν ἀπείθειαν τοῦ τῆς ἐλευθερίας λόγου· τὸ γὰρ εἰπεῖν· « Ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, » μετατιτρᾷν ἦν τὴν δουλικὴν ἀκοὴν εἰς ἐλευθερίαν· τὸ δὲ πάλιν ἐπιφῆσαι· « Ὅτι ἀναξίους ἐκρίνατε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη, ἀποκόψαι ἦν τέλεον αὐτῶν τὴν ἀκοήν.

A ceps, seu scindens utrinque, ut dictum est, demonstratur per esse anceps sermonis. Posset autem aliquis duos gladios dicere, explanationem ac veritatem. Illæ nempe, quando sermoni sunt connexæ, sufficienter domant oppositos; idcirco princeps sacerdotum in rationali circa pectora mystice impositas habuit significationem et veritatem: significationem ad declarationem eorum quæ dicuntur, et veritatem ad refutationem mendacii. Videtur itaque Petrus etiam usus perspicue gladio, quando auriculam servi principis sacerdotum abscidit [72], mystice simul ac symbolice hoc perficiens. Apostoli namque in principio prædicationis, tum legale faciebant, adducentes ad ostium, nimirum ad eum, qui dixit: « Ego sum ostium [73], » eos, qui affirmabant, sese legis B dominatum dilexisse; tum disciplinæ fibulam **585** accipientes, tentabant auditum servilem ad libertatis obedientiam perforare: quando vero Judæi indignos sese æterna vita judicarunt, ac de cætero necessum erat converti ad gentes, tunc verbo Spiritus totaliter eorum abscindunt auditum, utpote qui non amplius essent digni libertatis sermone. Etenim quod dictum iis fuerit: « Vobis necessarium erat primum loqui Dei sermonem [74]; » erat hic quidam perforandi modus servilem auditum ad libertatem; quod autem fuerit eis denuo responsum: « Quia indignos judicastis vos ipsos æterna vita, convertimur ad gentes [75], » erat hic quidam totaliter abscindendi modus ipsorum auditum.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Καὶ ὁ Παῦλος τὸ αὐτό φησιν αὐτοῖς λέγων· « Οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. » Τὸ γὰρ ἐκπεσεῖν τῆς χάριτος τοῦτο ἦν, τὸ ἀποκοπῆναι τοῦ τῆς ἐλευθερίας λόγου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριός φησιν· « Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, » μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τοῦ ἐκείνων ὠτίου, τὸ τῶν ἐθνῶν πρὸς ὑπακοὴν ἀνοίγων ὠτίον. Τοῦτο καὶ ἡ Παλαιὰ Γραφὴ πρὸ πολλοῦ καὶ ἄνωθεν μαρτύρεται, ἀμφότερα διαῤῥήδην προφητεύουσα, ὅτι κἀκείνων ἀποκοπήσεται τὸ ὠτίον, καὶ ὅτι προστεθήσεται τοῦτο τοῖς ἔθνεσι. Πρὸς μὲν γὰρ τὴν Συναγωγὴν ὁ Ἰεζεκιὴλ φησι· « Ῥῖνάς σου καὶ ὦτά σου ἀποκόψουσιν· » οὔτε γὰρ τῆς εὐωδίας τῶν μύρων ἀντελάβοντο Χριστοῦ, ὡς ἡ λέγουσα, « Εἰς ὀσμὴν μύρων σου δραμούμεθα, » οὐδὲ ὡς πρόβατα φωνῆς τοῦ Ποιμένος ἀκοῦσαι ἠθέλησαν ἠκρωτηριασμένοι καὶ λελωβημένοι τὰ καίρια τῶν αἰσθήσεων. Ὁ δὲ Ἡσαΐας αὐτὴν εἰσάγει τὴν ἐξ ἐθνῶν λέγουσαν, « Προσέθηκέ μοι ὠτίον ἀκούειν, καὶ ἡ παιδεία Κυρίου ἀνοίγει μου τὰ ὦτα· » οἷον γὰρ ταύτῃ προσέθηκε ὠτίον, τοιοῦτον ἐκείνης ἀπέκοψεν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν πεπρακότων τὸ ἱμάτιον, καὶ λαβόντων μάχαιραν ἀρκούντως εἴρηται. Εἴδωμεν δὲ εἰ πάντες ἐν τῷ φορεῖν τὸ τοιοῦτον ἱμάτιον φοροῦμεν ὀρθῶς, ἐπειδὴ περί τινων γέγραπται, ὅτι πᾶσαν στολὴν ἐπισυνηγμένην δόλῳ, καὶ ἱμάτιον μετὰ καταλλαγῆς ἀποτίσουσιν, καὶ περὶ ἄλλων, ὅτι

C CAPUT VII.

Quin et Paulus idipsum ait, eis dicens: « Qui in lege justificamini excidistis ex gratia [76]. » Excidere namque ex gratia idem erat, ac abscindi a libertatis sermone. Idcirco Dominus etiam dicit: « Euntes docete omnes gentes [77]; » post illorum auriculæ detruncationem, gentium auriculam aperiens ad obedientiam. Hoc et antiqua Scriptura jamdudum altius repetendo testatur, utraque aperte prædicens, quod et illorum abscindetur auricula, et quod hæc applicabitur gentibus: ait enim Ezechiel ad Synagogam: « Nares tuas et aures tuas abscindent [78]; » nec enim bonum odorem unguentorum Christi perceperunt ut ea (sponsa), quæ dicebat: « In odorem unguentorum tuorum curremus [79]; » nec, ut D oves, vocem Pastoris audire voluerunt [80], mutilati in extremis, ac præcipuis sensuum partibus detruncati. Isaias autem ipsam inducit, quæ e gentibus electa est, sponsam dicentem: « Applicuit mihi aurem ad audiendum, et disciplina Domini aperit mihi aures [81]; » qualem namque isti applicuit **586** auriculam, talem ab illa abscidit. Et hæc quidem de his qui venundederunt vestem, gladiumque acceperunt dicta sint satis. Videamus jam, an omnes in tali veste ferenda, illam recte gestemus: quandoquidem scriptum est de quibusdam [82], quod omnem vestem immistam dolo ac vestimen-

[72] Matth. xxvi, 51. [73] Joan. x, 9. [74] Act. xiii, 46. [75] ibid. [76] Galat. v, 4. [77] Matth. xxviii, 19. [78] Ezech. xxiii, 25. [79] Cant. i, 3. [80] Joan. x, 3. [81] Isa. l, 5. [82] Amos ii, 16.

tum cum permutatione reddent; et de aliis, quod vestes suas vincientes funibus, faciebant vela adumbrantia, pendentia ab altari. Nonne igitur stolam commistam habent dolo, qui in hæresibus, ad insidiandum simplicioribus moralium virtutum vestimentis sese circumamiciunt, et opinionis potius speculatu quam veritate, ut aliena, ista in medium proferunt, et speciem mansuetam ac benignam efformant, per quæ decipiant quos ad perditionem velut hamo inescant?

A τὰ ἱμάτια αὐτῶν δεσμεύοντες σχοινίοις παραπετάσματα ἐποίουν ἐχόμενα τοῦ θυσιαστηρίου. Μή ποτε οὖν στολὴν ἐπισυνηγμένην δόλῳ ἔχουσιν, οἱ ἐν ταῖς αἱρέσεσιν ἐπ' ἐνέδρᾳ τῶν ἁπλουστέρων, τὰ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν ἀμπεχόμενοι ἱμάτια, δοκησισκοπίᾳ μᾶλλον ἢ ἀληθείᾳ ὡς ἀλλότρια ταῦτα παρατιθέμενοι, καὶ σχῆμα πρᾶον καὶ ἐπιεικὲς ἐπιμορφαζόμενοι, δι' ὧν δελεάζουσι τοὺς ἐπὶ τὴν ἀπώλειαν ἀγκιστρευομένους;

CAPUT VIII.

Isti vero in futuro sæculo vestes istas cum permutatione reddent; nec enim laborum repromissiones recipient, sed supplicium, et punitionem deceptionis pendent, Deo judicante ultionem adversus eos, qui alienas induunt vestes, uti dicit apud illum prophetam; etenim quodcunque non propter ipsum bonum, sed gratia alicujus alterius rei fit, non solum absque mercede erit, verum est obnoxium reddendæ rationi, maxime quando fit ad insidias videntium, cum sit deceptio simplicioribus. Nam vana gloria laborem virtutis inutilem efficit, et effatigatum æternis privat mercedibus; ipsa magnorum **587** laborum merces vilis pretii facta, ac temporalis est laboriosorum certaminum celebritas, honosque velociter transiens, antequam effloruerit marcida, et priusquam convenienter viguerit pube consenescens exuta. Pietatis autem religiosæ forma cum deceptione artificiose ficta, non solum habet laborem futilem, verum etiam periculosum, dum non ad mercedum solum detrimentum, sed etiam ad punitionem prolixam, ac valde ærumnosam adjudicetur. Ita quibusdam effatigatis, tantumque laborem amplexantibus dicebat Apostolus: « Tanta passi estis sine causa [85], » seu futiliter, « si tamen sine causa. » Primum illud sine causa posuit propter detrimentum mercedum; secundum vero sine causa, in lamentationem punitionis exspectandæ. Quin etiam pendentia vela ab altari colligantes funibus vestimenta faciunt forsitan aliqui ex ecclesiasticis, illos simulatione imitantes, qui sub obtendente velo intra sancta, pure sacra administrabant. Aliud est nempe velum obtegens, et aliud velum obumbrans, et si nominum similitudo occultet discrimen, quod est in rebus: et velum adumbrans, ob necessitatem, ut sors tulerit, ex tempore apparatur, ne sub dio publicentur quæ occultatione indigent, obliquis utrinque vinculis quibusdam appensum e dextera, et sinistra parte nihil supereminente quoad altitudinem: at velum obtegens a supereminentibus vinculis deorsum fertur, nominis ipsius (scilicet velum) origine designante lintei volatum a superiori parte. Et forte, quando virtutibus laborem amplexamur propter videntem in occulto Dominum, oculosque hominum infra exsistentes latemus, ei qui desuper solus videt, quod fit, expandimus.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Οὗτοι δὲ μετὰ καταλλαγῆς ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τὰ τοιαῦτα ἀποτίσουσιν ἱμάτια· οὐ γὰρ ἀμοιβὰς πόνων ἀπολήψονται, ἀλλὰ τιμωρίαν καὶ κόλασιν τῆς ἀπάτης ἐκτίσουσιν, ἐκδικοῦντος ἐκδίκησιν τοῦ B Θεοῦ ἐπὶ τοὺς ἐνδεδυμένους ἐνδύματα ἀλλότρια, ὥς ἐν τῷ προφήτῃ φησίν· πᾶν γὰρ ὃ μὴ αὐτοῦ ἕνεκεν τοῦ καλοῦ, ἄλλου δέ τινος γίνεται χάριν, οὐ μόνον ἄμισθον, ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνον μάλιστα ὅταν ἐπ' ἐνέδρᾳ πράττεται τῶν ὁρώντων, δέλεαρ ἀπωλείας τοῖς ἁπλουστέροις γινόμενον. Κενοδοξία μὲν γὰρ ἀνόνητον ποιεῖ τὸν πόνον τῆς ἀρετῆς, καὶ τῶν αἰωνίων μισθῶν ἀποστερεῖ τὸν κάμνοντα, αὕτη μεγάλων πόνων εὐώνος γινομένη μισθὸς, καὶ πρόσκαιρος ἐπιπόνων ἄθλων εὐφημία, καὶ τιμὴ ὠκύμορος, πρὶν ἀνθῆσαι μαραινομένη, καὶ παρηβῶσα πρὶν ἀκμᾶσαι δεόντως. Εὐσεβείας δὲ μόρφωσις ἐπὶ ἀπάτῃ τεχναζομένη, οὐκ εἰκαῖον ἔχει μόνον τὸν κάματον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον, οὐ ζημίαν μισθῶν, κόλασιν δὲ μακρὰν κα- C ταδικαζομένη, καὶ λίαν ἐπώδυνον. Οὕτως μοχθήσασί τισι, καὶ τοιοῦτον ἀναδεξαμένοις πόνον, ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε· « Τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῆ, εἴγε καὶ εἰκῆ· » τὸ μὲν, εἰκῆ, τάξας ἐπὶ τῆς τῶν μισθῶν ζημίας, τὸ δὲ, εἴγε καὶ εἰκῆ, ἐπὶ σχετλιασμῷ προσδοκωμένης κολάσεως. Ἐχόμενα δὲ τοῦ θυσιαστηρίου ποιοῦσι παραπετάσματα δεσμεύοντες σχοινίοις τὰ ἱμάτια, τάχα τινὲς καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μιμούμενοι τῇ ὑποκρίσει τοὺς ἐντὸς τῶν ἁγίων ὑπὸ τῷ καταπετάσματι λειτουργοῦντας ἁγνῶς. Ἄλλο γάρ ἐστι καταπέτασμα, καὶ ἄλλο παραπέτασμα, εἰ καὶ ἡ ὁμοιότης τῶν ὀνομάτων τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν ἀποκρύπτει διαφοράν. Τὸ μὲν γὰρ παραπέτασμα ὡς ἔτυχε σχεδιάζεται δι' ἀνάγκην τοῦ μὴ αἰθρίως δημοσιεύεσθαι τὰ συγκαλύψεως δεόμενα, πλαγίοις τισὶν D ἑκατέρωθεν προσηρτημένα δεσμοῖς δεξιῷ μέρει καὶ ἀριστερῷ, καὶ οὐδὲν ὑπερέχοντι κατὰ τὸ ὕψος· τὸ δὲ καταπέτασμα ἐξ ὑπερεχόντων δεσμῶν κατειώρηται, τὴν ἄνωθεν κατάπτησιν τῆς ὀθόνης ἐτυμολογοῦντος τοῦ ὀνόματος. Καὶ τάχα ὅταν μὲν τὸν ἐπὶ ταῖς ἀρεταῖς πόνον ἀναδεχόμεθα, διὰ τὸν ἐν τῷ κρυπτῷ βλέποντα Δεσπότην, καὶ τοὺς τῶν ἀνθρώπων κάτω λανθάνοντες ὀφθαλμοὺς, τῷ ἄνωθεν ὁρῶντι μόνῳ φανεροῦμεν τὸ γινόμενον.

588 CAPUT IX.

Quandoquidem et ea mensa propositionis dicta

ΚΕΦΑΛ. Θ'

Ἐπειδὴ καὶ ἡ πρόθεσις ἄνωθεν ἔχει τὴν αἰτίαν τῆς

[85] Galat. III, 4.

πρὸς Θεὸν εὐαρεστήσεως ἐξημμένη, καὶ τὸ καταπέτασμα ὁμοίως ἄνωθεν ἤρτηται χαλασθέν· ὑπὸ τῷ καταπετάσματι λειτουργοῦμεν ἱερατικῶς, τὸ καλὸν ἐπιτελοῦντες· ὅταν δὲ σωφροσύνης, ἢ ἀκτημοσύνης σχῆμα προβαλλόμενοι τὰ ἐναντία πράττομεν ἐν κρυπτῷ καὶ παραπετάσματα τοῖς τῶν ἁμαρτημάτων σχοινίοις διατείναντες, ἄλλα μὲν πράττομεν ἐν παρυφῇ, ἄλλα δὲ ἐπιμορφαζόμεθα πεπλασμένῳ σχήματι σεμνοποιοῦντες τὴν λανθάνουσαν αἰσχύνην, καὶ ἀπάτῃ τὰς τῶν ἀνθρώπων δελεάζοντες ὄψεις πρὸς δόξαν εὐσεβῆ καὶ ἐνάρετον, τότε ὑπὸ παραπετάσματι κρύπτομεν ψεκτῶς τὰ καταγνώσεως εἰ φωραθείη ἄξια. Ὡς γὰρ ἡ ἀρετὴ κεκρυμμένως γινομένη Θεὸν ἔχει τὸν ἐπαινέτην καὶ φανερουμένη λαμπρῶς ἀνακηρύττεται, οὕτως ἡ κακία, λανθάνουσα μὲν τιμωρίαν ἐπηρτημένην ἔχει καὶ κόλασιν, ἐλ[ηλ]εγμένη δὲ φέρει εἰς ἐσχάτην κατάγνωσιν. Ἀλλὰ κἂν ἐνταῦθα λάθωσιν οἱ τοιοῦτοι, διεφθαρμένον ἐπιτήδευμα σεμνῷ δῆθεν συγκαλύψαντες σχήματι, ἐκεῖ γυμνωθήσονται πάντως, τῆς μὲν δοκήσεως περιαιρουμένης, φανερουμένης δὲ καὶ ὑπολαμπούσης αὐτομάτως τῆς ἀληθείας· περὶ τούτων γὰρ ὁ Ἡσαΐας τάχα φησίν· « Ἀποκαλύψει Κύριος τὸ σχῆμα αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. » Ἀλλ' οὐ πάντες οἱ τὸ καλὸν μετερχόμενοι τοιοῦτοι, κἂν τινες θήρᾳ δόξης ἀνθρωπίνης τὸ τῆς θεοσεβείας ἐπιτήδευμα μετίασιν οὐχ ἁγνῶς· οὐ γὰρ διὰ τοὺς ἀπατεῶνας ἐπηρεαστέον καὶ τοῖς σπουδαίοις. Εἰσὶ γὰρ οἱ κατ' ἀλήθειαν τὴν ἀρετὴν μετερχόμενοι, καὶ οὐ ψευδόμενοι τοῖς ἔργοις τὸ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ τῷ ὁρωμένῳ τὸ κρυπτόμενον ἐξομοιοῦντες, καὶ τὸ σχῆμα ἔχοντες ἑρμηνείαν τοῦ πράγματος, οὐ φαινόμενοι μόνον ὃ ἐπαγγέλλονται, ἀλλὰ καὶ ὄντες, ὀνομάζονται, ἢ καὶ τοῦ νομίζεσθαι μᾶλλον εἶναι σπουδάζοντες, διὰ τὸν πάντα καὶ τὰ ἐν μυχοῖς τῆς καρδίας ἐρευνῶντα Θεὸν, καὶ ἀποδιδόντα ἑκάστῳ κατὰ τὸ ἴδιον ἔργον, οὐ κατὰ τὴν ὑπόληψιν. Ἄλλως δὲ πάλιν τινὲς ἐν τούτοις τοῦ ἀληθοῦς σκοποῦ διαμαρτάνουσιν, ἐπαιρόμενοι, καὶ νομίζοντες ἰδίᾳ δυνάμει τὸν κόσμον περιπεποιῆσθαι τῆς ἀρετῆς.

A desuper habet causam, quippe quæ a complacentia Dei dependet : et similitor velum obtegens suspenditur desuper laxatum, et sub hoc velo obtendente sacrosancta administramus, dum bonum quodpiam perficimus : quando vero, temperantiæ aut paupertatis speciem præferentes, contraria facimus in occulto, velaque adumbrantia peccatorum funibus distendentes, alia quidem velut in attexto operamur, alia vero efformamus, specie efficta latentem turpitudinem gravi obtegentes honestate, atque fraude hominum visus decipientes ad piam gloriam, virtuteque præditam assequendam, tunc sub velo adumbrante reprehensibiliter occultamus quæ digna sunt condemnatione, si pervestigentur. Sicut enim virtus clam exercita Deum habet laudatorem, ac declarata B dilucide prædicatur, ita et malitia latitans habet quidem suspensum supplicium et punitionem, redarguta vero ac deprehensa fert ad extremam condemnationem. Quamvis autem isti tales lateant hic non animadversi, habitu scilicet gravi et honesto corruptum obtendentes studium, illic omnino denudabuntur; opinione quidem quæ de ipsis habebatur sublata, patefacta vero, et ex seipsa sublucente veritate : de his quippe forsitan Isaias dicit : « Revelabit Dominus figuram ipsorum in illa die [81]. » Sed non omnes, qui bonum consectantur, tales sunt, et si quidam exsistant, qui humanæ gloriæ venatione pietatis cultum **589** erga Deum non pure aggrediantur, nec enim propter deceptores molestiæ subeundæ sunt etiam studiosis. C Sunt enim qui vere virtutem consectantur, nec ementiuntur operibus professionem, sed hanc assimilant ei quod videtur, et speciem habent, quæ interpretatio sit rei, quive non apparent solummodo in eo, quod profitentur, sed et nominantur sic, dum re tales exsistant, aut etiam student esse plus eo, quod nominantur propter Deum scrutantem omnia, quæ in recessibus cordis obversantur, ac unicuique retribuentem secundum proprium opus, non secundum opinionem. At alias e diverso aliqui in hisce a vero scopo aberrant, animi elatione elevati, et arbitrantes propriis viribus sibi seipsos virtutis ornamentum comparare.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Σπάνιον γὰρ καὶ λίαν δύσκολον, ἐνεγκεῖν μέγεθος ἀρετῆς μὴ ἐπαρθέντα τῷ φρονήματι, μηδὲ φυσηθέντα τοῖς κατορθώμασι, μείναντα δὲ ταπεινὸν, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ἄζυμον· οὔτε γὰρ ἄζυμον φυσᾶται πυρὶ προσομιλοῦν, μένει δὲ ἐν ταπεινῷ τῷ σχήματι, οὔτε μετριόφρων ἐπαίρεται μετερχόμενος ἀρετὴν, εὐλαβείᾳ καταστέλλων τὸ τῆς ἀλαζονείας οἴδημα. Τούτοις ὁ νομοθέτης τὸν φόβον πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχειν τοῦ Θεοῦ συμβουλεύει, πάντοτε τῆς ἀλόγου τοῦτον ἐπάρσεως παιδαγωγὸν ἐφιστῶν, καὶ σωφρονιστὴν ὅσιον. Τὸ γὰρ προστάσσειν ἐπὶ τῶν πτερυγίων τοῦ ἱματίου ποιεῖν κράσπεδα ἐκ κλώσματος ὑακινθίνου, καὶ ταῦτα διὰ παντὸς ὁρῶντας τῶν θείων ἐντολῶν ἔχειν ὑπόμνημα, τοῦτό μοι δοκεῖ διὰ συμβόλου σημαίνειν. Ὡς γὰρ τὸ κράσπεδον ἀρχὴ ἱματίου,

CAPUT X.

D Rarum enim est, ac perdifficile, quod, qui virtutis fert magnitudinem, non efferatur animi sensu, nec ob facinora bene patrata infletur, sed permaneat humilis; et quasi quis diceret, non fermentatum : nec enim inflatur non fermentatum, si igni approximetur, sed in humili manet specie; neque extollitur mediocriter de se sapiens, dum religiosam affectet pietatem, quippe qui jactantiæ reprimit tumorem. Istis legislator ille (Moyses) timorem Dei præ oculis habere consulit, semper ipsum irrationabilis elationis pædagogum constituens, ac sanctum emendatorem : quod enim mandarit, ut in partibus vestis circa fimbrias laciniosas institas e filo hyacinthino facerent, et istas semper videndo divinorum **590** præceptorum recordationem haberent, hoc

[81] Isa. XXII, 8.

mihi videtur per symbolum significare; nimirum, quod, sicut fimbria est initium vestis, ita « initium sapientiæ, timor Domini [85]; » hunc igitur subtexere oportet omni virtutis summitate (quandoquidem summitates quodammodo sunt fallaces ad amentiam detorquentes eos qui parum sapiunt), ut ob oculos animæ timor iste indesinenter agitatus, cohibeat tumorem irrationalem in rebus bene gestis, edoceatque virtute præditum, quod licet ipse sibi subtexuerit vestem, Deus attamen est, qui dedit hujuscemodi texturæ sapientiam, et ob id auctori scientiæ, et non operario totam oportet attribuere virtutem; sic enim virtus tum erit illustrior, si eam opus esse Dei fateamur; tum ejus acquisitio secura manet acquirenti, præ Dei timore, tum demum religiosa perpetuo custoditur pietate erga ipsum Deum nostrum, cui gloria, et potestas in sæcula. Amen.

A οὕτως ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου, τοῦτον οὖν συνυφαίνειν δεῖ, παντὶ ἄκρῳ τῆς ἀρετῆς, ἐπειδὴ σφαλεραί πως αἱ ἀκρότητες πρὸς ἀπόνοιαν ἐκτρέπουσαι τοὺς ὀλιγόφρονας, ἵνα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς ἀδιαλείπτως σαλευόμενος καταστέλλῃ τὸ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν ἄλογον οἴδημα, καὶ διδάσκῃ τὸν ἐνάρετον ὅτι κἂν αὐτὸς ἑαυτῷ ἐξύφηνε τὸ ἱμάτιον, ἀλλ' ὁ Θεός ἐστι ὁ δεδωκὼς τὴν σοφίαν τοῦ τοιούτου ὑφάσματος, καὶ πρέπει τῷ αἰτίῳ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ μὴ τῷ ἐργάτῃ τὸ πᾶν ἀνατιθέναι τῆς δυνάμεως. Οὕτως γὰρ καὶ ἡ ἀρετὴ λαμπροτέρα ἔσται ἔργον ὁμολογουμένη Θεοῦ, καὶ ἡ κτῆσις αὐτῆς ἀσφαλὴς τῷ κεκτημένῳ μένει φόβῳ Θεοῦ, καὶ διὰ παντὸς φυλασσομένη εὐλαβείᾳ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[85] Eccli. I, 16.

SPURIA.

TOY MAKAPIOY ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΝΕΙΛΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΜΕΡΗΣ

ΕΝ Ω ΝΟΥΘΕΣΙΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ.

S. P. N. NILI

TRACTATUS MORALIS ET MULTIFARIUS

In quo spirituales sunt admonitiones.

CAPUT I.

Multiforme ac multiplex fidelibus proponitur certamen pugnæ in præsenti vita, iis scilicet, qui perspicaciter in judicando prudentia res discernere valent, et præsentia quidem convenienter distinguere, futura vero perpendere utiliter. Hæc autem institutio plurima indiget attentione et cura, ut intellectus ad utraque protensus, possit hæc intelligere, neque huc et illuc vacillet, necessarii experimenti, debitæque præmeditationis aut oblivione

B

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Πολυμερὴς καὶ πολύτροπος πρόκειται τοῖς πιστοῖς ὁ ἀγὼν τῆς ἀθλήσεως ἐν τῷ παρόντι βίῳ, τοῖς διορατικῶς ἐν συνέσει διακρίνειν δυναμένοις, καὶ τὰ παρόντα χαρακτηρίζειν δεόντως, καὶ τὰ μέλλοντα θεωρεῖν συμφερόντως. Πολλῆς δὲ δεῖται ἡ αὕτη ἀγωγή, ὥστε δυνηθῆναι νοῆσαι, προσοχῆς, καὶ φροντίδος, τὸν νοῦν πρὸς ἑκάτερα ἐκτεινόμενον, ὧδε κἀκεῖσε τῆς δεούσης δοκιμασίας, καὶ τῆς ὀφειλομένης θεωρίας μὴ σφαλῆναι, ἢ λήθῃ ἐμποδιζόμε-

νος, ἢ ὀλιγοπιστίᾳ πολεμούμενος, ἢ ἀναξιότητι ἐπιβουλευόμενος. Ὁ μὲν γὰρ Ἀδὰμ ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως παρακούσας εὗρε καιρὸν ἐπανόδου τῇ τοῦ Χριστοῦ παρουσίᾳ ἐν σαρκὶ, ἡμεῖς δὲ πρὸς τῷ τέλει τοῦ κόσμου τυγχάνοντες, εἰ ἐκπεσοῦμεν τῶν τοιούτων χαρισμάτων, καὶ τῆς βασιλείας τὴν ὑψηλοτέραν καὶ ὑπερθαύμαστον ἀξίαν, ἀχρειώσαντες ταῖς παρακουστικαῖς πλημμελείαις, οὐχ ἕξομεν καιρὸν ἐπανόδου, ἀλλ' ἢ γεέννης ἀπάντησιν. Οἱ γὰρ μετὰ τὴν δευτέραν ἀνακαίνισιν τῆς ἀνθρωπότητος ἐμμένοντες τῇ παλαιότητι ἐπὶ δόξῃ κακίας, μάταιον ἐπιχειροῦσι τὴν τοῦ Χριστοῦ οἰκονομίαν, ὧν τὸ κρῖμα ἔνδικόν ἐστι, διὰ τοῦτο διδασκόμεθα ἀπεκδύσασθαι τὴν παλαιότητα, καὶ ἐνδύσασθαι τὴν καινότητα· ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἐπαινετὸς, ὁ χθὲς ὑπάρχων ὀργίλος καὶ θυμώδης, σήμερον δὲ πραῢς καὶ ἡσύχιος, ὁ καὶ τὰ πάθη νικήσας καὶ τὴν ἀρετὴν ἀσκήσας· ἐκεῖνος ἐπαινετὸς, ὁ χθὲς μὲν τῇ αὐθεντίᾳ ἀγόμενος, σήμερον δὲ τῇ ὑποταγῇ τοῦ Εὐαγγελίου ὑποταγεὶς, καὶ ἐπὶ παντὶ ῥήματι, καὶ πράγματι, καὶ ἐνθυμήματι τάξιν τιθέμενος, καὶ τῶν ἀρετῶν τὴν περιποίησιν μεριμνῶν, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐθεντίᾳ μὴ καταχρώμενος εἰς ἀθέτησιν τῶν Εὐαγγελικῶν ἀρετῶν, μεριμνῶν δὲ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ τοῦ παρόντος καταφρονῶν, ἵνα τούτῳ ἀνταγωνισάμενος, καὶ νικήσας ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐπαίνου τύχῃ, καὶ ἀνακαινιζόμενος τῇ καινότητι καθ' ἡμέραν τῇ ἀποχῇ τῶν πονηρῶν πραγμάτων, καὶ ἐπιδείξει τῶν ἀρετῶν· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀπέκδυσις, καὶ ἐπένδυσις. Τίς οὖν ἡ αἰτία τοῦ θανάτου, καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς ζωῆς; Ἡ παρακοὴ τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἡ ὑπακοὴ τῆς δικαιοσύνης· ὅταν οὖν ἁμαρτάνωμεν, ὑπόδικοι παρακοῆς γινόμεθα, καὶ διὰ τοῦτο χρεία τῆς ἀντιστατικῆς μελέτης, καὶ τῆς ἀσκητικῆς φροντίδος, καὶ μόλις γέ τις διαφεύξεται τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἁμαρτητικῶν παθῶν.

A præpeditus, aut pauxilla fide oppugnatus, aut propria contemptione petitus insidiis. Adam quippe initio conditi orbis, licet non obtemperasset, nactus est tamen occasionem redeundi, Christi in carne præsentia; nos vero, qui in fine mundi versamur, si e tantis excidamus gratiis, regnique illius præcelsiorem ac supra modum admirabilem dignitatem inobedientiæ peccatis reddamus inutilem, tantum aberit a nobis opportunitas postea redeundi, ut potius immineat occurrendi gehennæ periculum. Illi etenim, qui post secundam innovationem humanitatis, improbe sentientes, vetustati inhærent, frustra aggrediuntur Christi constitutiones sectari, quorum damnatio justa est [86]: quapropter edocemur vetustatem exuere et induere novitatem; ille quippe B laudabilis est, qui heri quidem iracundo ac turbato animo sese habebat, hodie vero est mansuetus et quietus, quique passiones animi devicit, et in virtute se exercuit; laudabilis ille, qui heri quidem delectatione mundanæ potestatis ducebatur, hodie vero Evangelii obedientiæ subjectus est, omnique verbo, et operi, atque animi conceptui modum ratione temperatum assignavit, procuratque sollicite virtutum acquisitionem, et propria non abutitur auctoritate ad evangelicarum virtutum transgressionem, futurum vero sæculum accurate considerat, et præsens habet despectui, ut postquam adversus istud pugnarit, ac vicerit, laudem in sæculo venturo consequatur; quique novitate quotidiana renovatur, ab iniquitatibus abstinendo, virtutumque C specimen exhibendo: hujuscemodi etenim est modus exuendi sese et induendi. Quænam igitur est causa mortis, et quis vitæ modus? Est quippe inobedientiæ peccatum, et justitia obedientiæ, siquidem dum peccamus, rei evadimus inobedientiæ, ideoque opus est præmeditatione reluctante, ac sollicitudine exercitationi vacante; dum sic etiam incursus peccaminosarum passionum vix subterfugiet quispiam.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Διὰ τοῦτο τοῖς μὲν ἀρχαίοις ὁ Κύριος προσκαταλιμπάνει τὰ προστάγματα, τοῖς δὲ νέοις ἐντέλλεται τὰ εὐαγγελικὰ διδάγματα τὸ μὴ μισῆσαι, μήτε ὀργισθῆναι, μήτε ἐπιθυμῆσαι, μήτε ἀνταποδοῦναι, ἀλλὰ τοῖς συμβόλοις τῆς ἀγάπης πρὸς τελειότητα ὁδηγηθῆναι· αἱ ἐντολαὶ δὲ τοῦ Κυρίου, βαρεῖαι οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ μοχθηροποιοῦσι τὸν ταύτας φυλάττοντα αἱ ἀντικείμεναι τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ἁμαρτητικαὶ δυνάμεις, οὐ σύμφυτοι οὖσαι τῇ φύσει, ἀλλ' ἐπείσακτοι. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἐντέλλεται ἐκριζοῦν καὶ καταφυτεύειν, καὶ κατασκάπτειν, καὶ ἀνοικοδομεῖν. Ἀλλὰ πολλῆς χρείαν ἔχει φρονήσεως ἡ τοιαύτη ἐργασία, καὶ προσοχῆς καὶ φροντίδος, τῆς συνήθους ἀγωγῆς παρεμποδιζούσης πρὸς τὴν τοιαύτην ἀσφάλειαν. Διὰ τοῦτο χρεία ἀνδρείας καὶ ἀγῶνος, καὶ ἀθλητικῆς ἐνστάσεως διηνεκοῦς ἐπὶ τῆς διανοίας πλατυνομένης καὶ πρὸς πάσας τὰς ἐπιδρομὰς παρατασσομένης καὶ μὴ ἐνδιδούσης. Σὺ δὲ ὁ πιστὸς, μὴ ἀγνοήσῃς σου τὸ ἀξίωμα, μηδὲ συνέλκου τῇ ματαιότητι

CAPUT II.

Quamobrem Dominus antiquis derelinquit præcepta, recentibus autem hominibus evangelica mandat documenta, scilicet, non odisse, non irasci, non concupiscere, nec malum rependere: sed argumentis charitatis dirigi ad perfectionem; nec vero mandata Domini gravia sunt, sed oppositæ nostris membris peccaminosæ potentiæ ea reddunt laboriosa unicuique qui eorumdem observationi incum- D bit; quæ quidem non una cum natura innatæ sunt nobis, sed adventitiæ sunt, et subintroductæ; idcirco Dominus jubet, ut eradicemus et plantemus, defodiamus ac reædificemus. At hoc negotium plurimam exigit prudentiam, attentionem et curam, cum vitæ conversatio consueta impedimentum afferat non mediocre, ne securitas hæc observetur; hincque opus est virili magnanimitate, et certamine, athletarumque more contentione assidua, in intellectu qui lato sit animo, quique adversus omnes incursiones paratus sit pugnaciter, ac nullatenus

[86] Rom. III, 8.

cedat. Tu vero, qui fidelis es, ne dignitatem ignores tuam, nec multorum vanitate attraharis, sed umbrosæ vitæ oppone umbram, et sic ipsam pertransi vitam, quasi sit umbra præteriens; fac, ut innotescens civis futuri sæculi, nunc ejus amplexans amicitiam, ut quando illuc pervenies, non velut hospes sis ignotus, sed excipiaris tanquam amicus, utque civis honore afficiaris, quia hujus quidem vitæ status præterit ob volubilitatem, sed postea dextera erunt dextera, sinistra vero, separata hiatu interminato; et tunc fides justorum effulgebit, et charitas exaltabitur, et constantia collaudabitur et coronabitur, eritque admirationi fortitudo, quippe quæ adornavit coronis victores, qui laboriosis virtutibus et exercitationi vacantes egregie decertarunt, atque cursum perfectum compleverunt.

A τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τῷ σκιώδει βίῳ ἀντίθες σκιὰν, καὶ οὕτως αὐτὸν πάρελθε ὡς σκιὰ παρατρέχουσα. Τοῦ μέλλοντος αἰῶνος γνωστικὸς πολίτης γενοῦ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἤδη ἀσπαζόμενος, ἵνα ὅταν φθάσῃς ἐκεῖ, μὴ ὡς ξένος ἀγνοηθῇς, ἀλλ' ὡς φίλος προσδεχθῇς, καὶ τιμηθῇς ὡς πολίτης. Ἡ γὰρ σύστασις ταύτης παρέρχεται διὰ τὴν τρεπτότητα, ἀλλ' ἔσται τὰ δεξιὰ, δεξιὰ, τὰ δὲ ἀριστερὰ, χάσματι ἀπεράντῳ διαιρούμενα, καὶ τότε τῶν δικαίων ἐκλάμψει ἡ πίστις, καὶ ὑψωθήσεται ἡ ἀγάπη καὶ ἐπαινεθήσεται ἡ ὑπομονὴ, καὶ στεφανωθήσεται ἡ ἀνδρεία, καὶ θαυμασθήσεται ἡ τοὺς νικητὰς στεφανώσασα, τοὺς καλῶς ἀγωνισαμένους ταῖς ἀσκητικαῖς καὶ ἐπιπόνοις, καὶ τὸν δρόμον τὸν καλὸν τελέσαντας.

B

CAPUT III.

Hæc est enim legitima pugna, et evangelica ordinatio, cum dicat Dominus: « Qui amat patrem, aut matrem, aut filium, aut sororem plusquam me, non est me dignus [87]; » ideoque rursus aiebat Dominus omnibus, qui sua observarunt mandata [88]: Venite, benedicti Patris mei; esurivi enim justitiam, et apud vos ipsam inveni; et sitivi charitatem, ipsaque abundastis; vos circumvestire volui, et dignos exhibuistis vosmetipsos; in carcere delitescens eram, et inquirentes reperire me potuistis; infirmitate ac humiliatione apparui, et vos dominatum agnovistis. Venite, benedicti Patris mei, accessistis e terra longinqua, qui per multos transiistis prædones, et ab insidiis incolumes evasistis, quia frequentioribus virtutum jaculis usi estis, quibus tandem obtinuistis victoriam. Venite, benedicti Patris mei, quia vigiles fuistis, liberumque arbitrium adjecistis ad obedientiam angelicæ legislationi præstandam, hanc libero arbitrio præferentes subjectionem. Venite, benedicti Patris mei, quia conspicabar vos uti rosas inter spinas, qui præmeditationis fervore videbamini rogus, ac veluti lilia intuebar conscientiæ puritate præfulgidos. Venite, benedicti Patris mei, quia similes fuistis lapidi adamantino, qui nec in igne comburitur, nec in aqua tingitur humore, factique estis velut amiantus, qui ignem quidem suscipit, sed non exuritur flamma, imo repræsentat substantiam splendidiorem et illibatam; sic et vos, cum per tela maligni transiissetis, minime inflammati fuistis, imo abundastis justitia, ac bene redolentes virtutes copiosiores accumulastis, mundum etiam non dilexistis, sed cupiditate potius regni cœlorum flagrastis. Venite, inebriemini ex ubertate domus meæ, jucundeque oblectemini in torrente deliciosæ voluptatis [89].

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἔννομος ἄθλησις, καὶ εὐαγγελικὴ διάταξις ἐν τῷ λέγειν τὸν Κύριον· « Ὁ φιλῶν πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ υἱὸν, ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. » Καὶ διὰ τοῦτο πάλιν ὁ Κύριος ἔλεγε τοῖς τηρήσασι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ· Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου· ἐπείνασα γὰρ τὴν δικαιοσύνην, καὶ εὗρον αὐτὴν παρ' ὑμῖν, καὶ ἐδίψησα τὴν ἀγάπην, καὶ ταύτην ἐπλεονάσατε· περιβαλέσθαι ἠθέλησα ὑμᾶς, καὶ ἀξίους ἑαυτοὺς ἀπεδείξατε· ἐν φυλακῇ ἤμην κρυπτόμενος, καὶ ἐρευνῶντες, εὑρεῖν με ἠδυνήθητε· ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ταπεινότητι ὤφθην,
C καὶ ὑμεῖς τὴν δεσποτείαν ἐπέγνωτε. Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, ἐκ γῆς μακρόθεν ἥκετε πολλοὺς λῃστὰς διελθόντες, καὶ ἀνεπιβούλευτοι διαφυλαχθέντες, ἐπειδὴ τὰ βέλη τῶν ἀρετῶν ἐπλεονάσατε, δι' ὧν ἐνικήσατε. Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, ὅτι γρήγοροι γεγόνατε, καὶ τὴν αὐτεξουσιότητα εἰς ὑποταγὴν τῆς ἀγγελικῆς νομοθεσίας προσεβάλετε, τὴν ὑποταγὴν προτιμήσαντες τῆς αὐτεξουσιότητος. Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, ὅτι ἐθεώρουν ὑμᾶς ὡς ῥόδα ἐν ἀκάνθαις πυρκαϊάζοντας τὴν θερμότητα τῆς μελέτης, καὶ λαμπροὺς ὡς τὰ κρίνα τῇ καθαρότητι τῆς συνειδήσεως. Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, ὅτι ὡμοιώθητε τῷ λίθῳ τῷ ἀδαμαντίνῳ, τῷ μήτε ἐν πυρὶ
D φλεγομένῳ, μήτε ἐν ὕδατι βαπτιζομένῳ, καὶ γεγόνατε ὡς τὸ ἀμίαντον τὸ δεχόμενον τὸ πῦρ, καὶ μὴ φλογιζόμενον, καὶ λαμπροτέραν, καὶ ἀθιγῆ τὴν ὑπόστασιν ἐπιδεικνύμενον, καὶ ὑμεῖς παρελθόντες τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ, οὐκ ἐφλέχθητε, ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην ἐπερισσεύσατε, καὶ τὰς εὐωδιαζούσας ἀρετὰς ἐπλεονάσατε. Καὶ τὸν κόσμον οὐκ ἠγαπήσατε, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν μᾶλλον ἐπεθήσατε. Δεῦτε, μεθύσθητε ἀπὸ πιότητος τοῦ οἴκου μου, καὶ εὐφράνθητε ἐν χειμάῤῥῳ τῆς τρυφῆς.

CAPUT IV.

Venite, benedicti Patris mei, quia domum vestram ædificastis super petram, cumque flumina,

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, ὅτι ᾠκοδομήσατε τὴν οἰκίαν ὑμῶν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ

[87] Matth. x, 37. [88] Matth. xxv, 35, 36. [89] Psal. xxxv, 9.

ἐπελθόντων τῶν ποταμῶν, καὶ τῶν ἀνέμων, καὶ τῶν A ὑετῶν ἀσάλευτοι διεμείνατε, καὶ τοὺς πόδας ὑμῶν οὐκ ἐδώκατε εἰς σάλον, ἀλλ' ἐπὶ τῆς πέτρας ἐστήσατε αὐτούς, καὶ γεγόνατε δόκιμοι ἐν τῇ πίστει. « Δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, » ἀλλ' οὐχ ὑμεῖς ὡρίσθητε κληρονόμοι τῆς βασιλείας· ἐπεὶ οὔτε ὑμεῖς ἐπαινετοί, οὔτε ἡ κλῆσις τοῦ καλοῦντος δικαία, ἀλλ' αἱ ἀθλήσεις προωρίσθησαν, καὶ ἀρεταὶ τῶν διὰ τῶν ἄθλων προερχομένων προεθεωρήθησαν, καὶ πάντες διελθεῖν ἐκλήθησαν, ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν, ὑμεῖς δὲ οἱ ὑπακούσαντες, καὶ τῆς παρακοῆς τὸ ἔγκλημα ἀπεκδύσασθε, καὶ τῆς ὑπακοῆς τὸν ἔπαινον ἐκομίσασθε τὰς ἀρετὰς ἐπιδειξάμενοι, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιοι γενόμενοι. Μακάριοι οἱ ταύτης καταξιούμενοι τῆς B μαρτυρίας, ἐνώπιον ἀγγέλων, καὶ πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὴ γὰρ τὸν Θεὸν σφόδρα ἐφοβήθησαν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τελείως ἐφύλαξαν, καὶ τὴν δικαιοσύνην ἐπλεόνασαν, ᾧ μέτρῳ ἐμέτρησαν ἀντεμετρήθη αὐτοῖς παρὰ Κυρίου ὁμοίως. Μέχρις οὖν τούτου τὸν λόγον ἐπιστήσωμεν, εὐχαριστοῦντες, καὶ εὐλογοῦντες τὸν Κύριον ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς αὐτοῦ χαρίσμασιν, οἷς ἡμῖν δωρεῖται τοῖς ἀναξίοις ἡ αὐτοῦ φιλανθρωπία, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

venti et imbres supervenissent, inconcussi permansistis [90]; quique pedes vestros non dedistis in commotionem [91], sed ipsos super petram stabilivistis [92], et in fide probati evasistis. « Venite, benedicti Patris mei, hæreditate possidete præparatum vobis regnum a constitutione mundi; » sed non determinati fuistis vos, ut regni essetis hæredes, alioquin, nec ipsi laudabiles exsisteretis, nec vocantis justa foret vocatio, sed certamina fuerunt prædeterminata, et virtutes eorum, qui per certamina progrederentur, fuere perspectæ antea, et sic omnes vocati sunt ut per certamina transirent, sed non omnes obedierunt. Vos autem, qui obediistis, et inobedientiæ crimen excussistis, laudem quoque reportastis obedientiæ, et eas exhibendo virtutes, condigni fuistis habiti tali regno. Beati, qui hocce testimonio in conspectu angelorum omniumque hominum digni judicabuntur; dum etenim ii valde timuerunt Deum, et ejus mandata perfecte custodierunt, amplioremque sibi compararunt justitiam, qua mensura mensi sunt, ea similiter emensa est ipsis a Domino. Hucusque ergo sermoni finem imponamus, gratias agentes, et benedicentes Domino in omnibus bonis ipsius donis, quibus nos indignos muneratur ejus misericordia. Ipsi gloria, et honor in sæcula. Amen.

[90] Luc. VI, 48. [91] Psal. CXX, 3. [92] Psal. XXXIX, 3.

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ

EPICTETI ENCHIRIDION

SEU MANUELE

A S. P. N. Nilo concisum et interpolatum ejusque opusculis insertum.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

C Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Ἐφ' ἡμῖν μὲν ὑπόληψις, ὁρμή, ὄρεξις, ἔκκλισις, καὶ ἑνὶ λόγῳ ὅσα ἡμέτερα ἔργα.

CAPUT I.

Exsistentium rerum quædam sunt in nobis, quædam non sunt. In nobis quidem sunt existimatio, impulsus, desiderium, aversatio, et uno verbo cætera, quæ nostræ sunt operationes.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι, φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα. Τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτά, ἀλλότρια.

CAPUT II.

Ac ea, quæ in nobis sunt, naturaliter libera exsistunt prohiberi, et impediri minime possunt; at quæ non sunt in nobis, infirma, serva, impedita, et aliena exsistunt.

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Μέμνησο οὖν ὅτι ἐὰν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα

CAPUT III.

Memento igitur, quod, si quæ naturaliter serva

sunt, putaveris libera, et quæ aliena, propria; impedieris, lugebis, perturbaberis, de Deo deque hominibus conquereris; si vero tuum opinatus fueris solummodo esse tuum, alienum autem, ut est, alienum, nullus te vexabit unquam, nullus te impediet, neque adversus ullum querelam propones, litem ulli non intendes, nihil invitus facies, neminem habebis inimicum, nullus te lædet, neque noxam afferet aliquam.

CAPUT IV.

Talia igitur tantaque appetens, memento rursus, quod dum moveris mediocriter, non oportet ea capessere, sed ad aliqua quidem omnimodo deferri motu, alia vero pro præsenti differre: quod si et hæc velis, cupiasque ditescere simul et imperare, forsitan nec ea ipsa assequeris, eo quod prima simul concupiscas, verum omnibus illis frustraberis, per quæ solum felicitas et libertas comparatur.

CAPUT V.

Statim igitur asperæ cuique imaginationi, curæ tibi sit addere dicendo, quod quædam apparentia sit, nullo vero modo exsistat, ut in conspectum venit ac cernitur; eam deinde examina, et proba regulis, quas habes; hac vero prima et potissimum, utrum sit ex eis quæ in nobis sunt, aut ex eis quæ in nobis non sunt, sique sit quid eorum quæ non in nobis, in promptu habes, quod nihil ad te spectat.

CAPUT VI.

Recordare, quod appetitionis promissio sit assecutio ejus quod appetitur; aversionis pollicitatio, non incidere in illud, quod quis aversatur. Is porro, qui in desiderando frustratur, impos est voti; qui vero in aversando incidit, infelix: itaque si aversaris illa sola, quæ sunt præter naturam, ex eis, quæ in te sunt, nullam in rem incides earum, quas aversaris, sin vero morbum, aut paupertatem, vel mortem averseris, calamitosus eris.

CAPUT VII.

Tolle igitur aversionem ab omnibus, quæ sunt præter naturam ex iis quæ in nobis sunt; cupiditatem vero pro præsenti omnino auferas; si enim appetas aliquid eorum quæ non sunt in nobis, frustrari necessum est; verum quam bonum sit appetere ea quæ in nobis sunt, adhuc tibi non est manifestum, sed solum motu quo ad aliquid converteris, vel ex aliquo te proripis, utere leviter, sine dilatione, et cum exceptione, atque remisse.

CAPUT VIII.

Unicuique illorum, quæ animum alliciunt, aut utilitatem præbent, vel diliguntur, memento adjicere dicendo (cujusmodi est) exorsus a minimis, si diligas ollam, quod ollam diligis; nam ea confracta non perturbaberis; si filiolum tuum perames, aut uxorem, quod hominem peramas, cum namque decesserit, non turbaberis.

A οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πενθήσεις, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ Θεὸν καὶ ἀνθρώπους· ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὡς ἔστιν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐδὲ ἐγκαλέσεις· οὐδενὶ, ἄκων πράξεις οὐδὲ ἕν· ἐχθρὸν οὐδένα ἕξεις, οὐδείς σε βλάψει, οὐδὲ βλαβερόν τι ποιήσει.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Τηλικούτων οὖν ἐφιέμενος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ μετρίως κεκινημένος ἅπτεσθαι αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν κεκινημένος παντελῶς, τὰ δὲ ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν, ἐὰν δὲ καὶ ταῦτα θέλεις, καὶ πλουτεῖν, καὶ
B ἄρχειν, τυχὸν μὲν οὐδὲ αὐτῶν τούτων τεύξῃ διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων ἐφίεσθαι, πάντων γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξῃ δι' ὧν μόνον ἐλευθερία καὶ εὐδαιμονία περιγίνεται.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Εὐθὺς οὖν πάσῃ φαντασίᾳ τραχείᾳ μελέτα ἐπιλέγειν, ὅτι φαντασία εἶ, καὶ οὐ πάντως τὸ φαινόμενον, ἔπειτα ἐξέταζε αὐτὴν, καὶ δοκίμαζε τοῖς κανόσιν, οἷς ἔχεις, πρώτῳ δὲ καὶ τούτῳ, καὶ μάλιστα πότερον περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν ἢ περὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, κἄνπερ ᾖ τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν πρόχειρον ἔστω τὸ ὅτι οὐδὲν πρὸς σέ.

C

ΚΕΦΑΛ. Ϛ'.

Μέμνησο ὅτι ὀρέξεως ἐπαγγελία ἐπιτυχία οὗ ὀρέγεται, ἐκκλίσεως ἐπαγγελία τὸ μὴ περιπίπτειν ἐκείνῳ, ὃ ἐκκλίνεται. Ὁ μὲν ἐν ὀρέξει ἀποτυγχάνων, ἀτυχής· ὁ δὲ ἐν ἐκκλίσει περιπίπτων δυστυχής· ἐὰν οὖν μόνα ἐκκλίνῃς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπὶ σοὶ, οὐδενὶ ὧν ἐκκλίνεις περιπέσῃ· νόσον δὲ ἂν ἐκκλίνῃς, ἢ πενίαν, ἢ θάνατον, δυστυχήσεις.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ἆρον οὖν τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μετάθες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν,
D τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄνελε. Ἄν τε γὰρ ὀρέγῃ τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τινος, ἀτυχεῖν ἀνάγκη. Τῶν δὲ ἐφ' ἡμῖν ὅσον ὀρέγεσθαι καλὸν οὔπω σοι πάρεστι· μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν, ἢ ἀφορμᾷν χρῶ, κούφως, ἀνυπερθέτως, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως καὶ ἀνειμένως.

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Ἐφ' ἑκάστου τῶν ψυχαγωγούντων, ἢ χρείας παρεχόντων, ἢ στεργομένων μέμνησο ἐπιλέγειν (ὁποῖόν ἐστιν ἀπὸ τῶν σμικροτάτων ἀρξάμενος, ἂν χύτραν στέργῃς), ὅτι χύτραν στέργεις· κατεαγείσης γὰρ οὐ ταραχθήσῃ, ἂν παιδίον σεαυτοῦ καταφιλῇς, ἢ γυναῖκα, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς· ἀποθανόντος γὰρ οὐ ταραχθήσῃ.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

A

Ὅταν ἅπτεσθαί τινος ἔργου μέλλῃς, ὑπομίμνησκε σεαυτὸν, ὁποῖόν τί ἐστι τὸ ἔργον· ἐὰν λουσόμενος ἀπίῃς, πρόβαλε σεαυτῷ τὰ γενόμενα ἐν βαλανείῳ· τοὺς ἀποῤῥαίνοντας, τοὺς ἐνσειομένους, τοὺς λοιδοροῦντας, τοὺς κλέπτοντας, καὶ οὕτως ἀσφαλέστερον ἅψῃ τοῦ ἔργου, ἂν ἐπιλέγῃς εὐθὺς, ὅτι Λούσασθαι θέλω, καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν, κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρῆσαι, οὐ τηρήσω δὲ, ἐὰν ἀγανακτῶ πρὸς τὰ γινόμενα.

CAPUT IX.

Quando aggressurus es aliquod opus, in tuam revoca mentem, quale sit tale opus: si lavandus abieris, tibi ipsi propone, quæ fiunt in balneo; hos nimirum aspergentes, illos infligentes, hos convicia jacientes, illos furantes, et sic opus aggredieris securius, si statim addideris dicendo, quod Lavari
330 quidem volo, et servare quoque meum, quod naturæ congruit, propositum; non observabo vero, si ad ea quæ fiunt, indignabundus irascar.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα· οἷον ὁ θάνατος οὐ δεινὸν, ἐπεὶ καὶ Σωκράτει ἂν ἐφαίνετο, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τοῦ θανάτου διότι δεινόν· ἐκεῖ τὸ δεινόν ἐστιν. Ὅταν οὖν ἐμποδιζώμεθα, ἢ ταραττώμεθα, ἢ λυπώμεθα, μηδέποτε ἄλλον μηδένα αἰτιώμεθα, ἀλλ' ἑαυτοὺς τοῦτ' ἔστι τὰ ἑαυτῶν δόγματα, ἀπαιδεύτου ἔργον τὸ ἄλλῳ ἐγκαλεῖν ἐφ' οἷς αὐτὸς πράττει κακῶς ἠργμένου παιδεύεσθαι τὸ ἑαυτῷ, πεπαιδευμένου τὸ μήτε ἄλλῳ μήτε ἑαυτῷ.

CAPUT X.

Turbant homines non res ipsæ, at de rebus ipsis opiniones: mors videlicet non est aliquid grave, alioquin et Socrati visum esset, sed opinio, quæ de
B morte concipitur, quod ea grave quid est; tunc etenim exsistit quid grave. Quando igitur impedimur, aut perturbamur, vel dolemus, nullatenus accusemus alium quemquam, sed nosipsos, hoc est, nostras ipsas opiniones: hominis quippe indocti est actio, alterum criminari in his, quæ ipse improbe patrat: incipientis, castigare id, de quo reprehenditur; eruditi, neque alterum, neque seipsum improbare.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Μηδενὶ ἐπαρθῇς ἀλλοτρίῳ προτερήματι. Εἰ ὁ ἵππος ἐπαιρόμενος, ἔλεγεν, ὅτι Καλός εἰμι, οἰστὸν ἂν ἦν. Σὺ δὲ ὅταν λέγεις ἐπαιρόμενος, ὅτι Ἵππον καλὸν ἔχω, ἴσθι ὅτι ἐπὶ ἵππῳ ἀγαθῷ ἐπαίρῃ. Τί οὖν ἐστι σόν; Χρῆσις φαντασιῶν. Ὅταν οὖν ἐν χρήσει φαντασιῶν κατὰ φύσιν ἔχῃς, τηνικαῦτα εὐλόγως ἐπαρθήσῃ· τότε γὰρ ἐπὶ σῷ τινι ἀγαθῷ ἐπαρθήσῃ.

CAPUT XI.

Nullam ob commoditatem potiorem, quæ in alio fit, efferaris. Si etenim equus, dum superbit, diceret, quod Pulcher sum, ferendum quidem esset. Tu autem cum elatus jactantia, dicis, quod Equum
C pulchrum habeo, scias, quod ob equum bonum gloriabundus extolleris: quid igitur tuum est? Usus nimirum imaginationum. Cum ergo in usu imaginationum naturaliter te gesseris, tum extolleris rationabiliter; tunc nempe de aliquo tuo bono efferis.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Καθάπερ ἐν πλῷ τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, εἰ ἐξέλθοις ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ πάρεργον, καὶ κοχλίδιον ἀναλέξαι, καὶ βολβάριον, τετάσθαι δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μήτι ὁ κυβερνήτης καλεῖ, κἂν καλέσῃ πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμένος ἐμβληθῇς ὡς τὰ πρόβατα, οὕτω καὶ ἐν τῷ βίῳ ἐὰν διδῶται ἀντὶ κοχλιδίου, καὶ βολβαρίου, γυναικάριον, καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει. Ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς ἐκεῖνα, μηδὲ ἐπιστρεφόμενος· ἐὰν δὲ γέρων ᾖς, μηδὲ ἀπαλλαγῇς ποτε τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλούμενος ἐλλίπῃς.

331 CAPUT XII.

Quemadmodum in navigatione subducto in stationem navigio, si exeas aquatum, et ad bulbulum, cochleolasque colligendas, quod est præter susceptum viæ opus, mens oportet ut sit intensa ad navigium, et crebro converti, num gubernator vocet, et si vocaverit, omnia illa dimittere, ne vinctus dejiciaris instar pecorum; sic etiam in vita, si dentur vice cochleolæ, et bulbuli, uxorcula, et puerulus, nihil impedient; si vero gubernator vocaverit, curre ad navigium, dimittens omnia, neque convertaris; quod si fueris senex, ne unquam discesseris a navigio, ne forte desis, dum vocaris.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

D

Μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς γίνεται, καὶ εὐδαιμονήσεις· νόσος σώματός ἐστιν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὔ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλει· χώλωσις σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, σὸν δὲ οὔ.

CAPUT XIII.

Ne quæras, ut ea, quæ accidunt, eveniant uti vis, sed contentus sis, ut quæ contingunt fiant, ut eveniunt, sicque vives beate: morbus, corporis est impedimentum, propositi vero nequaquam, nisi velit ipsum: claudicatio, cruris est impedimentum, non vero tui.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ἐφ' ἑκάστου τῶν προσπιπτόντων μέμνησο ἐπιστρέφων ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις

CAPUT XIV.

In unoquoque occurrentium, conversus ad teipsum, memento quærere quam virtutem habeas ad

usum ipsius; si formosum videas, aut formosam, A comperies virtutem contra ista temperantiam; si inferatur labor, invenies constantiam, et si convicium, reperies tolerantiam: cumque **332** sic assuefias, rerum visiones animo repræsentatæ non te corripient.

CAPUT XV.

Nunquam dicas de ulla re, quod eam amiseris, sed quod reddideris; puerulus obiit, redditus fuit; uxor decessit, restituta est; prædium fuit ereptum, etiam vero restitutum fuit: at improbus est qui abstulit; et quid tibi curæ, cum qui dedit repetat? Verum usquequo conceduntur, horum, ut alienorum curam gere, eo modo, quo hospitii curam habent prætereuntes peregrini. B

CAPUT XVI.

Si velis proficere, dimitte hujuscemodi ratiocinationes, nimirum: Si negligam mea, non habebo unde nutriar; si non puniero puerum, malus erit: melius est enim fame mori, et expertem timoris, atque molestiæ esse, quam perturbatum vivere in rerum copia, puerumque malum exsistere, quam te miserum.

CAPUT XVII.

Incipe igitur a parvis: effunditur pauxillum olei, surripitur furto asellus; adde dicendo: Tanti venditur status hominis omni carentis passione, tantique tranquillitas animi imperturbati; nil etenim gratis comparatur. Quando accersieris puerum, C cogita quod non potest quid facere eorum, quæ vis, nisi obedierit, sed neque ita ipsi bene est; ita ut in ipso sit, quod tu non turberis.

333 CAPUT XVIII.

Si cupis profectum facere, sustine, quod homines, propter ea, quæ exterius videntur, in aliqua sint existimatione: aut, si tu vecors fueris, non cures aliquid scire: sin vero quibusdam aliquis esse videaris, ne tibi ipsi fidem præstes. Scito enim, quod non facile est, tui ipsius propositum naturæ congruens, simulque res exteriores observare. Sed necessum omnino, ut, dum unius satagis, alterum negligas. D

CAPUT XIX.

Si velis, ut omnibus modis tui filii, et uxor, et amici vivant, stultus es; ea etenim, quæ in te non sunt, vis ut sint, et quæ sunt aliena, tua exsistant: pari modo, si velis, quod puer minime peccet, fatuus es; vis nempe, vitium non esse vitium, sed aliquid aliud; sin vero velis eo quod appetis non frustrari, hoc quidem potes, exerce te igitur in eo quod potes.

CAPUT XX.

Unusquisque, qui a seipso optatorum potestatem habet, dominus est, ut nimirum eadem assequatur, vel adimat ex animo proprio. Quisquis igitur

πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ· ἂν καλὸν ἴδῃς ἢ καλήν, εὑρήσεις δύναμιν, πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν· ἐὰν πόνος προσφέρηται, εὑρήσεις καρτερίαν, ἐὰν δὲ λοιδορίαν, εὑρήσεις ἀνεξικακίαν, καὶ οὕτως ἐθιζόμενόν σε, οὐ συναρπάσουσί σε αἱ φαντασίαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ.

Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσας αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκας· τὸ παιδάριον ἀπέθανεν, ἀπεδόθη· ἡ γυνὴ ἀπέθανεν, ἀπεδόθη, τὸ χωρίον ἀφῃρέθη, οὐκοῦν ἀπεδόθη, ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. Τί δέ σοι μέλει, διότι ἀπήτησεν ὁ δούς; Μέχρι δ' ἂν διδῶται, ὡς ἀλλοτρίων αὐτῶν ἐπιμελοῦ, ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες.

ΚΕΦΑΛ. ΙϚʹ.

Εἰ προκόψαι θέλεις, ἄφες τοὺς τοιούτους ἐπιλογισμούς· Ἂν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἕξω διατροφήν, ἂν μὴ κολάσω τὸν παῖδα, πονηρὸς ἔσται. Κρεῖσσον γάρ ἐστι λιμῷ ἀποθανεῖν ἄφοβον, καὶ ἄλυπον γενόμενον, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταρασσόμενον, κρεῖσσον καὶ τὸν παῖδα κακὸν εἶναι, ἢ σὲ κακοδαίμονα.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖʹ.

Ἄρξαι τοιγαροῦν· ἀπὸ τῶν μικρῶν ἐκχεῖται τὸ ἐλάδιον, κλέπτεται τὸ ὀνάριον, ἐπίλεγε· Τοσούτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσούτου ἀταραξία, προῖκα δὲ οὐδὲν περιγίνεται. Ὅταν καλῇς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ ὅτι οὐ δύναται ἢ ὑπακούσας μηδὲ ποιῆσαι, ὧν θέλεις, ἀλλ' οὐχ οὕτω ἐστὶν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐν ἐκείνῳ ᾖ τὸ σὲ μὴ ταραχθῆναι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ.

Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμεινον ἕνεκα τῶν ἐκτὸς ἀνθρώπους δόξαι· ἢ ἠλίθιος εἶ, μηδὲν βούλου ἐπίστασθαι, κἂν δόξῃς τις εἶναί τισιν, ἀπίστει σεαυτῷ· ἴσθι γὰρ ὅτι οὐ ῥᾴδιον, καὶ τὴν σεαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι καὶ τὰ ἐκτὸς, ἀλλὰ τοῦ ἑτέρου ἐπιμελούμενον τοῦ ἑτέρου ἀμελῆσαι πᾶσα ἀνάγκη.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘʹ.

Ἂν θέλῃς τὰ τέκνα σου, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τοὺς φίλους πάντως ζῆν, ἠλίθιος εἶ· τὰ γὰρ μὴ ἐπὶ σοὶ, θέλεις ἐπὶ σοὶ εἶναι, καὶ τὰ ἀλλότρια σὰ εἶναι, οὕτω καὶ τὸν παῖδα, ἐὰν θέλῃς μὴ ἁμαρτάνειν μωρὸς εἶ· θέλεις γὰρ τὴν κακίαν, μὴ εἶναι κακίαν, ἀλλ' ἄλλο τι· ἐὰν δὲ θέλῃς ὀρεγόμενος μὴ ἀποτυγχάνειν, τοῦτο δύνασαι, τοῦτο οὖν ἄσκει, ὃ δύνασαι.

ΚΕΦΑΛ. Κʹ.

Κύριος ἕκαστός τίς ἐστιν, ὁ τῶν ὑπ' ἐκείνου θελομένων ἔχων ἐξουσίαν, εἰς τὸ περιποιῆσαι, ἢ ἀφελέσθαι. Ὅστις οὖν ἐλεύθερος εἶναι βούλεται μήτε

θελέτω, μήτε φευγέτω τι τῶν ἐπ' ἄλλοις, εἰ δὲ μή, A δουλεύειν ἀνάγκη.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Μέμνησο, ὅτι ὡς ἐν συμποσίῳ σε δεῖ ἀναστρέφεσθαι περιφερόμενον · τί γέγονε κατὰ σέ; ἐκτείνας τὴν χεῖρα κοσμίως μετάλαβε · παρέρχεται, μὴ κάτεχε · οὔπω ἥκει, μὴ ἐπίβαλε πόῤῥω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε μέχρις ἂν γένηται κατὰ σέ · οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυναῖκα, πρὸς ἀρχάς, πρὸς πλοῦτον, καὶ ἔσῃ ἄξιός ποτε τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος. Ὅταν δὲ καὶ προσενεχθέντων σοι, μὴ λάβῃς, ἀλλὰ περιΐδῃς, τότε οὐ μόνον ἄνθρωπος ἔσῃ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς ἄγγελος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'. B

Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου, ἢ ἀπολελωκότα τὰ ἑαυτοῦ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός, ἀλλ' εὐθὺς ἔστω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει, οὐ τὸ συμβεβηκὸς (ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει), ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων, μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄκνει περιφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν οὕτω τύχῃ, συνεπιστενάξαι, προσέχων μέντοι μὴ καὶ ἔσωθεν στενάξῃς.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Μέμνησο ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος οἵου δ' ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος, ἂν βραχὺ βραχέος, ἂν μακρὸν μακροῦ · C ἐάν σε πτωχὸν ὑποκρῖναι θέλῃ, ἵνα καὶ τοῦτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ, ἂν χωλόν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην · σὸν γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ δοθὲν πρόσωπον ὑποκρίνασθαι καλῶς ἐκλέξασθαι δὲ αὐτὸ ἄλλου.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Κόραξ ὅταν μὴ αἴσιον κεκράγῃ, μὴ συναρπαζέτω σε ἡ φαντασία τοῦ δαίμονος, ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγε· Τούτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ τῷ σώματί μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, καὶ τῷ δοξαρίῳ μου, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί, ἐμοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω · ὅ τι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἐπ' ἐμοί ἐστιν αὐτὸ καλῶς θέσθαι. D

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Ἀνίκητος εἶναι δύνασαι, ἐὰν εἰς μηδένα ἀγῶνα καταβαίνῃς, ὃν οὐκ ἔστιν ἐπὶ σοὶ νικῆσαι.

ΚΕΦΑΛ. ΚϚ'.

Ὅρα μήποτε ἰδών τινα προτιμώμενον, ἢ μεγαλυνόμενον, ἢ ἄλλως εὐδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθείς. Ἂν γὰρ ἐν τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἡ οὐσία τοῦ ἀγαθοῦ ᾖ, οὔτε φθόνος, οὔτε ζηλοτυπία χώραν ἔχει · οὐδὲ γὰρ στρατηγὸς ἢ πρύτανις, ἢ ὕπατος εἶναι θέλεις, ἀλλ' ἐλεύθερος. Μία δὲ ὁδὸς πρὸς τοῦτο, καταφρόνησις τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

liber esse vult, neque cupiat, nec aversetur quidquam eorum quæ in aliis sunt, alioquin servire necessum est.

CAPUT XXI.

Memento, quod oportet, ut te circumferens, sicut in convivio converseris : **334** perveniti c aliquid ad te? extendens manum modeste accipe : præterit, ne detineas : nondum venit, ne longe protendas appetitum, sed exspecta, donec accesserit ad te : sic te geras erga filios, sic erga conjugem, erga magistratus, erga divitias; erisque tandem dignus Dei homo : quando vero oblata tibi non acceperis, tunc non solum eris homo Dei, sed etiam velut angelus.

CAPUT XXII.

Cum aliquem in luctu ejulantem conspexeris, aut quod filius peregre profectus fuerit, aut quod res suas amiserit, attende, ne te corripiat visio animo repræsentata, perinde ac si ille versaretur in malis exterioribus, sed statim tibi præsto sit, quod nimirum, non quod accidit illum affligat (alium enim minime affligit), sed opinio, quam habet de illis : verum quoad id, quod exigunt verba, ne te pigeat circa ipsum manere, sique ita contingat, congemiscere simul; caveas tamen, ne interius etiam congemiscas.

CAPUT XXIII.

Recordare quod actor personatus es fabulæ, qualem voluerit magister; brevis, si brevem; longæ, si longam : si velit mendici ut agas personam, eam etiam ingenue repræsentes; si claudi, si principis, si privati; tuum enim hoc est assignatam personam bene referre, ipsam vero deligere ad alium pertinet.

335 CAPUT XXIV.

Quando corvus inauspicatum crocitaverit, ne te imaginatio corripiat dæmonis; verum statim distingue apud teipsum, et dicito : Nihil mihi portenditur, nisi forte meo corpori, aut meo prædiolo, et gloriolæ meæ, aut filiis, aut uxori, mihi vero fausta omnia significantur, si ego voluero, quidquid enim istorum evenerit, in me est hoc bene ducere.

CAPUT XXV.

Invictus esse potes, si nullum descendas in certamen, in quo vincere non in te est.

CAPUT XXVI.

Caveas, ne quando videris aliquem honore prælatum, aut magnificatum, aut alias celebratum sermone hominum, prædices beatum, ex imaginatione correptus; nam si boni essentia consisteret in his quæ in nobis non sunt, nec invidia locum haberet, nec ægritudo ex eo quod alter iisdem potiatur. Nec enim dux militiæ aut rector, aut consul esse vis, sed liber; ad eam autem rem unica via est, nempe contemptus earum rerum, quæ in nobis non sunt.

CAPUT XXVII.

Memento, quod non is, qui probris insectatur, aut qui verberat, injuriam inferat, sed opinio, **336** quæ de his habetur, velut injuriam inferentibus; cum igitur aliquis te irritarit in aliquo, scito, quod opinio tua te irritavit: quapropter in primis enitere, ne corripiaris a re animo repræsentata; si namque semel tempore uteris, ac mora, facile teipsum superabis.

CAPUT XXVIII.

Mors, et fuga, et alia omnia, quæ videntur gravia, ante oculos sint tibi quotidie, maxime vero præ omnibus mors; et nihil unquam cogitabis abjectum, nec rei cujuspiam nimia teneberis concupiscentia.

CAPUT XXIX.

Si philosophiam concupiscis, præparatus inde esto, expectans te deridendum, multosque te subsannaturos, et dicturos, quod Repente nobis philosophus supervenit; et unde nobis supercilium istud? Tu vero supercilium quidem ne habeas; ea vero, quæ optima tibi visa fuerint sic tene, perinde ac si a Deo in eo constitutus esses loco: ac memento, quod si in eodem perseveres statu, qui prius te irridebant, iidem te postea admirabuntur; si vero ab ipsis fueris superatus, duplicem referes irrisionem.

CAPUT XXX.

Si quando tibi contigerit verti foras, ut velis alicui placere, scias, quod aberrasti ab instituto; contentus ergo sis in omni re philosophus esse; si vero **337** cupias, quod hoc tuum esse in aliqua sit existimatione, tibi ipsi appareas, et hoc sufficit.

CAPUT XXXI.

Ne te affligant cogitationes hujuscemodi, nimirum: Inhonoratus ego vitam transigam, nec ullibi ullus habebor: si etenim ignominia malum est, uti est, non potes per alium versari potius in malo, quam in dedecore. Nunquid igitur tua est opera assequi primatum, aut cedere in convivio? nequaquam. Quomodo igitur in istis ignominia est? quo pacto vero nec ullus eris ullibi, quippe qui alicujus existimationis oportet ut sis, solummodo in iis, quæ in te sunt, in quibus etiam, ut digno tibi licet plurimi fieri? Verum amici tui nulla ope juvari poterunt: quid ais sine auxilio erunt? non a te minutum æs, vel argentum habebunt, ipsosque non inter cives Romanos ascribes? Ecquis igitur tibi dixit, quod hæc in nobis sunt et non opera aliena? Quis vero dare potest alteri, quæ non habet ipse? Acquirito ergo (aiunt) ut et nos habeamus. Si acquirere possum, conservans me ipsum verecundum, et fidelem, ac magnanimum, ostendite mihi viam, et comparabo; si vero a me hoc rogatis, meorum scilicet perditionem bonorum, ut vos quæ minime bona sunt lucri faciatis, videte vos ipsi quam injusti, ac ignavi sitis. Quid vero mavultis, argen-

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Μέμνησο ὅτι οὐχ ὁ λοιδορῶν, ἢ ὁ τύπτων ὑβρίζει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων ὡς ὑβριζόντων· ὅταν οὖν ἐρεθίσῃ σέ τις, ἴσθ' ὅτι ἡ σή σε ὑπόληψις ἠρέθισε· τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι· ἐὰν γὰρ ἅπαξ χρόνου, καὶ διατριβῆς τύχῃς, ῥᾷον κρατήσεις σεαυτοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Θάνατος καὶ φυγὴ καὶ πάντα ἄλλα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ πάντων δὲ μάλιστα ὁ θάνατος, καὶ οὐδὲν οὐδέποτε, οὔτε ταπεινὸν ἐνθυμήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις
B τινός.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Εἰ φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς, παρασκευάζου αὐτόθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμωκησομένων πολλῶν, καὶ ἐρούντων, ὅτι Ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε, καὶ πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὀφρύς; Σὺ δὲ ὀφρὺν μὲν μὴ ἔχε, τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων οὕτως ἔχου, ὡς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώραν· μέμνησο δὲ ὅτι ἐὰν μὲν ἐμμένῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σου πρότερον οὗτοί σε ὕστερον θαυμάσονται. Ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα.

ΚΕΦΑΛ. Λ'.

C Ἐάν ποτε γένηται ἔξω στραφῆναι πρὸς τὸ βούλεσθαι ἀρέσαι τινὶ, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἔνστασιν· ἀρκοῦ οὖν ἐν παντὶ τὸ εἶναι φιλόσοφος, εἰ δὲ δοκεῖν βούλει τὸ εἶναι, σαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανόν ἐστιν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Οὗτοί γε οἱ διαλογισμοὶ μή σε θλιβέτωσαν· Ἄτιμος ἐγὼ διαβιώσομαι, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ. Εἰ γὰρ ἡ ἀτιμία ἐστὶ κακὸν, ὥσπερ ἐστὶν, οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ. μή τι οὖν σόν ἐστιν ἔργον τὸ ἀρχῆς τυχεῖν ἢ παραληφθῆναι εἰς ἑστίασιν; Οὐδαμῶς. Πῶς οὖν ἐν τούτοις ἐστὶν ἀτιμία; πῶς δὲ καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, ὃν ἐν μόνοις εἶναί τινα δεῖ τοῖς ἐπὶ σοὶ ἐν οἷς ἔξεστί σοι εἶναι
D πλείστου ἀξίῳ; Ἀλλά σοι οἱ φίλοι ἀβοήθητοι ἔσονται· τί λέγεις τὸ ἀβοήθητοι; οὐχ ἕξουσι παρὰ σοῦ κερμάτιον ἢ ἀργύριον. Οὐδὲ πολίτας Ῥωμαίων αὐτοὺς ποιήσεις. Τίς οὖν σοι εἶπεν, ὅτι ταῦτα τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὐχὶ δὲ ἀλλότρια ἔργα; Τίς δὲ δοῦναι δύναται ἑτέρῳ, ἃ μὴ ἔχει αὐτός; Κτῆσαι οὖν, φασὶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν, ἢ δύναμαι κτήσασθαι τηρῶν ἐμαυτὸν αἰδήμονα, καὶ πιστὸν, καὶ μεγαλόφρονα, δεικνύετε τὴν ὁδὸν καὶ κτήσομαι, εἰ δέ με ἀξιοῦτε τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐμαυτοῦ ἀπολέσαι, ἵνα ὑμεῖς τὰ μὴ ἀγαθὰ περιποιήσησθε, ὁρᾶτε ὑμεῖς πῶς ἄδικοί ἐστε, καὶ ἀγνώμονες. Τί δὲ καὶ βούλεσθε μᾶλλον, ἀργύριον, ἢ φίλον πιστὸν, καὶ αἰδήμονα; εἰς τοῦτο οὖν μοι μᾶλλον συλλαμβάνετε, καὶ μὴ δι' ὧν ἀποβαλῶ αὐτὰ ταῦτα, ἐκεῖνά με πράσσειν ἀξιοῦτε. Ἀλλὰ ἡ πατρὶς, φησὶν, ὅσον ἐπ' ἐμοὶ

ἀβοήθητος ἔσται. Πάλιν ποίαν καὶ ταύτην βοήθειαν; στοὰς οὐχ ἕξει διὰ σὲ, οὐδὲ βαλανεῖα; Καὶ τί τοῦτο; Οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα ἔχει διὰ τὸν σκυτέα, οὐδὲ ὅπλα διὰ τὸν χαλκέα. Ἱκανὸν δὲ ἂν ἕκαστος ἐκπληρώσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. Εἰ δὲ ἄλλον τινὰ αὐτῇ κατεσκεύαζες πολίτην πιστὸν, καὶ αἰδήμονα, οὐδὲν αὐτὴν ὠφέλεις· ναὶ, οὐκοῦν οὐδεὶς αὐτὸν ἂν ὠφέλησεν, ἢ αὐτή. Τίνα οὖν, φησὶν, ἕξω χώραν ἐν τῇ πόλει; ἣν ἐὰν δύνῃ φυλάττων ἅμα σὲ αὐτὸν πιστὸν καὶ αἰδήμονα. Εἰ δὲ ἐκείνην ὠφελεῖν βουλόμενος ἀποβάλλεις ταῦτα, τί τὸ ὄφελος ἂν αὐτῇ γένοιο, ἀναιδὴς, καὶ ἄπιστος ἀποτελεσθείς.

A tum, aut amicum fidelem, et verecundum? ad hoc itaque mihi magis opitulemini, et ea postulate ut faciam, non vero illa, per quæ hæc eadem abjiciam. Sed patria (inquit) quantum in me est **338** erit absque adjumento. Rursum quale et hoc adjumentum? Porticus per te non habebit, neque balnea? Et quid hoc? quia nempe calceamenta non per sutorem, neque arma per fabrum ærarium habet. Sufficiet autem si unusquisque suum adimpleverit opus: si vero aliquem alium civem ipsi efficeres fidelem, ac prudentem, nihil tu illam adjuvares, profecto nihil, siquidem nullus ipsum juvit, quam illa eadem. Quemnam itaque (ait) obtinebo locum in civitate? Quemcunque potueris, custodiens teipsum fidelem, et verecundum. Si vero volens utilis esse illi, rejicias ista, quodnam ipsi juvamentum præstabis, cum ipse evaseris impudens, ac infidelis?

B

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Προετιμήθη τίς σου ἐν ἑστιάσει ἢ ἐν προσαγορεύσει, ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβούλιον; Εἰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτά ἐστιν, χαίρειν σε δεῖ, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος, εἰ δὲ κακὰ μὴ ἄχθου, ὅτι σὺ μὴ ἔτυχες· μέμνησο δὲ, διότι σὺ οὐ δύνασαι μὴ τὰ αὐτὰ ποιῶν πρὸς τὸ τυγχάνειν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι. Πῶς γὰρ ἴσον δύναται ἔχειν ὁ μὴ φοιτῶν ἐπὶ θύρας τινὸς τῷ φοιτῶντι; Ὁ μὴ παραπέμπων τῷ παραπέμποντι; Ὁ μὴ ἐπαινῶν τῷ ἐπαινοῦντι; Ἄδικος οὖν ἔσῃ καὶ ἄπληστος, εἰ μὴ προέμενος ταῦτα ἀνθ' ὧν ἐκεῖνα πιπράσκεται προῖκα αὐτὰ βουλήσῃ λαμβάνειν. Ἀλλὰ πόσου πιπράσκονται θρίδακες; ὀβολοῦ ἂν οὕτω τύχῃ, ἂν οὖν τις προέμενος τὸν ὀβολὸν λάβῃ θρίδακας, σὺ δὲ μὴ προέμενος μὴ λάβῃς, μὴ οἴου, ἔλαττον ἔχειν τοῦ λαβόντος· ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἔχει θρίδακας, οὕτω σὺ τὸν ὀβολὸν, ὃν οὐκ ἔδωκας. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, οὐ παρεκλήθης ἐφ' ἑστίασίν τινος· οὐ γὰρ ἔδωκας τῷ καλοῦντι ὅσου πωλεῖται τὸ δεῖπνον, ἐπαίνου δὲ αὐτοῦ πωλεῖ, θεραπείας πωλεῖ, δὸς τὸ διάφορον (εἴ σοι λυσιτελὲς) ὅσου πωλεῖται, εἰ δὲ κἀκεῖνα θέλεις μὴ προΐεσθαι, καὶ ταῦτα λαμβάνειν, ἄπληστος εἶ καὶ ἀβέλτερος. Οὐδὲν οὖν ἔχεις ἀντὶ τοῦ δείπνου; Ἔχεις τὸ μὴ ἐπαινέσαι τοῦτον, ὃν οὐκ ἤθελες· τὸ μὴ ἀνασχέσθαι αὐτοῦ τῶν ἐπὶ τῆς εἰσόδου.

CAPUT XXXII.

Prælatus fuitne tibi quis in convivio, aut in concione, aut in eo, quod assumptus fuerit ad consilium? Si bona quidem hæc sunt, gaudere te oportet, quod hæc ille fuerit assecutus; sin autem mala, ne graviter feras quod impos fueris voti: memento vero, quod non potes æqualibus (scilicet honoribus) dignus fieri, si eadem non feceris, quæ fecit ille ad assequenda similia in nobis non exsistentia; qua enim æqualitate conveniet, qui ad fores ventitat alicujus cum non adeunte? Qui non associat cum associante? Qui non dilaudat cum laudante? Injustus igitur eris ac inexplebilis, si non erogans ea, pro quibus illa divenduntur, gratis ipsa consequi C volueris. At quanti væneunt lactucæ? obolo, si sic contigat; si quis ergo obolum erogans acceperit lactucas, tu vero non erogans, non acceperis, ne opineris te minus habere illo qui accepit. Sicut enim habet ille lactucas, ita tu retines **339** obolum, quem non dedisti: res etiam sic se habet in nostro proposito; vocatus non es ad alicujus convivium quia non dedisti vocanti quanti venditur prandium; vendit autem pro sui ipsius laudatione, pro famulatu, ac obsequio vendit; tantam præbe expensam (si tibi expedit) quanti divenditur; si vero et illa erogare nolis, et accipere ista, inexplebilis es, atque vecors: nihil igitur habes vice prandii? Habes hoc quod nempe non dilaudasti eum, quem noluisti; eumdemque non tolerasti ob ea, quæ quasi pro tributo requirebat.

D

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'

Τὸ βούλημα τῆς φύσεως καταμαθεῖν ἔστιν, ἐξ ὧν οὐ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλους. Οἷον ὅταν ἄλλο παιδάριον κατεάξῃ τὸ ποτήριον πρόχειρον εὐθὺς, ὅτι τῶν γινομένων. Ἴσθι εἶναι ὅτι κἂν τὸ σὸν κατεαγῇ τοιοῦτον εἶναί σε δεῖ, ὁποῖον ὅτε καὶ τοῦ ἄλλου κατεάγη. Οὕτω μετατίθει, καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα. Τέκνον ἄλλου τέθνηκεν, ἢ γυνὴ, οὐδείς ἐστιν ὅστις οὐκ ἂν εἴποι, διότι ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὅταν τὸ αὐτοῦ τινος ἀποθάνῃ, εὐθὺς, Οἴμοι! καὶ, Τάλας ἐγώ. Ἐχρῆν δὲ μεμνῆσθαι τί πάσχομεν περὶ ἄλλων ὡς αὐτὸ ἀκούσαντες.

CAPUT XXXIII.

Naturæ voluntas est pernoscenda ex his in quibus inter nos minime differimus. Exempli gratia: quando alius puerulus effregerit poculum, statim est in promptu; quod est ex his, quæ solent accidere, scias ergo quod si tuum etiam frangatur, talem esse te oportet, qualis, dum alterius illud fractum fuerat, exsistebas. Similiter transfer hoc ad majora. Filius alterius obiit, aut uxor; nemo est qui non dicat, quod nempe humanum est; sed quando alicujus proprius decesserit filius, confestim: Hei mihi, et miser ego; at meminisse oportebat, qua passione afficimur de aliis, quando id ipsum audierimus.

CAPUT XXXIV.

Sicut meta non ponitur ad aberrandum, ita neque mali natura in mundo exsistit. Si corpus tuum quis committeret obviam venienti, utique indignareris, quod autem tui ipsius animum **340** unicuique tu committas, ita ut si convicia tibi dixerit, turbetur ille, non verecundaris? Eam ob rem cujusque operis considera antecedentia, ejusdemque consequentia, sicque ad illud accede, alioquin primum alacriter suscipies iter, quippe qui nihil subsequentium in mentem revocasti, sed postea, cum dedecora quædam apparere cœperint, absistes.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

A Ὥσπερ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυγχάνειν οὐ τίθεται· οὕτως οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται, εἰ μὲν τὸ σῶμά σού τις ἐπέτρεπε τῷ ἀπαντήσαντι, ἠγανάκτεις ἄν; Ὅτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἵνα ἐὰν λοιδορῆταί σοι ταραχθῇ ἐκείνη, καὶ συγχυθῇ οὐκ αἰσχύνῃ; Τούτου ἕνεκα ἑκάστου ἔργου σκόπει τὰ καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό· εἰ δὲ μή, τὴν μὲν πρώτην προθύμως ἥξεις, ἅτε μηδὲ τῶν ἑξῆς ἐντεθυμημένος, ὕστερον δὲ ἀναφανέντων τινῶν αἰσχρῶν ἀποστήσῃ.

CAPUT XXXV.

Vis olympico in certamine vincere? Ita per Deum ego volo, præclarum etenim est; at considera antecedentia et consequentia et deinde accinge te operi. Oportet ordinem servare; necessariis vesci; abstinere a quocunque cibo, qui coquitur; exerceri secundum necessitatem hora præstituta, sive in æstu sit, sive in frigore; non frigidam bibere, vinum, non quodcunque simpliciter; teipsum tradere superiori, veluti medico; deinde ad certamen prodire. Accidit quandoque ut manus jaciatur, talus vertatur, multumque pulveris sorbeatur; quandoque vero vapulare necessum; cumque his omnibus superari. Hæc ubi perpenderis, si adhuc velis, progredere ad certandum; alioquin puerulorum instar conversaberis, qui nunc quidem luctatores agunt jocantes, nunc vero gladiatores, nunc tuba canunt, postea tragice decantant; sic tu quoque, modo quidem athleta, modo gladiator, deinde rhetor, postea philosophus, toto autem animo nihil. Sed veluti simia omne spectaculorum genus, si videris, imitaris et aliud ex alio tibi placet, nec enim considerate accessisti ad quidpiam, aut id perlustrasti, sed temere, **341** ac frigida cupiditate; pari modo cum quidam philosophum conspicati fuerint, et audierint aliquem eo prorsus modo loquentem, quo bene quis philosophorum effatur (et quidem quis ita potest ut ille effari?), tum et ipsi tenentur philosophandi voluntate.

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Θέλεις Ὀλύμπιον νικῆσαι; Κἀγὼ νὴ τὸν Θεόν,
B κομψὸν γάρ ἐστιν· ἀλλὰ σκόπει τὰ καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα, καὶ οὕτως ἅπτου τοῦ ἔργου. Δεῖ εὐτακτεῖν ἀναγκοτροφεῖν, ἀπέχεσθαι πεμμάτων, γυμνάζεσθαι πρὸς ἀνάγκην ἐν ὥρᾳ τεταγμένῃ, ἐν καύματι, ἐν ψύχει, μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον ὡς ἔτυχεν ἁπλῶς· ὡς ἰατρῷ παραδεδωκέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ, εἶτα ἐν τῷ ἀγῶνι παρέρχεσθαι. Ἔστι δὲ ὅτε χεῖρα βαλεῖν, σφυρὸν τρέψαι, πολλὴν ἀφὴν καταπιεῖν, ἔσθ' ὅτε μαστιγωθῆναι καὶ μετὰ τούτων πάντων νικηθῆναι. Ταῦτα ἐπισκεψάμενος ἂν ἔτι θέλῃς ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν, εἰ δὲ μή, ὡς τὰ παιδία ἀναστραφήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ μονομάχους, νῦν δὲ σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ· οὕτω καὶ σὺ νῦν μὲν ἀθλητής, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐδέν, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν
C θέαν ἐὰν ἴδῃς μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει· οὐ γὰρ μετὰ σκέψεως ἦλθες ἐπί τι, οὐδὲ περιώδευσας, ἀλλ' εἰκῇ, καὶ κατὰ ψυχρὰν ἐπιθυμίαν. Οὕτω θεασάμενοί τινες φιλόσοφον, καὶ ἀκούσαντες οὕτω τινὸς λέγοντος ὡς εὖ τις τῶν φιλοσόφων λέγει (καίτοι τις οὕτω δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος); θέλουσι, καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν.

CAPUT XXXVI.

Homo, in primis perpende rem qualis sit, et postea tui ipsius naturam pernosce, an possis portare. Vis certare in quinquertio? vis in palæstra luctari? Vide tua brachia, crura, ilia proba; alius quippe ad aliud natus est. Putasne, quod ista faciens æque poteris comedere, æque bibere, æque indignari, et æque morosum te præbere? Vigilare oportet, laborare, e domesticis abscedere, a puerulo contemni, ab omnibus illudi, in omnibus inferiorem esse, in honore, in primatu, in judicio, et in qualibet minima re. Ista perpende, si velis pro hisce omnibus commutare impassibilitatem, libertatem, imperturbabilitatem; sin minus, ne accedas; ne uti pueruli, nunc philosophus, deinde publicanus, postea rhetor, deinde Cæsaris procurator. Ista genera non consonant. Cum unus sis homo, oportet, ut sis bonus, aut malus: tu debes aut principatum animi perficere suis ipsius viribus, aut exteriora;

ΚΕΦΑΛ. ΛϚ'.

Ἄνθρωπε πρῶτον ἐπίσκεψαι ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, εἶτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάμαθε εἰ δύνασαι βαστάσαι. Πένταθλος εἶναι βούλει, ἢ παλαιστής;
D Ἰδὲ σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μηρούς, τὴν ὀσφὺν κατάμαθε, ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο πέφυκε. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὡσαύτως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; Ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπὸ τῶν ἁπάντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἧττον ἔχειν ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ, πραγματίῳ παντί. Ταῦτα ἐπίσκεψαι, εἰ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν. Εἰ δὲ μή, μὴ πρόσαγε, μὴ ὡς τὰ παιδία· νῦν φιλόσοφος, ὕστερον δὲ τελώνης, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα ἐπίτροπος Καίσαρος. Γένη ταῦτα οὐ συμφωνεῖ. Ἕνα σε δεῖ ἄνθρωπον ὄντα, ἀγαθόν, ἢ κακὸν εἶναι, ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τοῖς αὐτοῦ, ἢ τὰ ἐκτός, ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτε-

χνεῖν, ἢ περὶ τὰ ἔξω, τουτέστιν, ἢ φιλοσόφου τάξιν A ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου.

A vel interiorum, vel exteriorum studio vacare; vel tandem philosophi locum tenere, vel idiotæ.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. Πατήρ ἐστιν, ὑπαγορεύεται ἐπιμελεῖσθαι, παραχωρεῖν ἁπάντων, ἀνέχεσθαι λοιδοροῦντος, παίοντος. Ἀλλὰ κακὸς ὁ πατήρ ἐστι· μή τι οὖν πρὸς ἀγαθὸν πατέρα φύσει ᾠκειώθης; ἀλλὰ πρὸς πατέρα. Ὁ ἀδελφὸς ἀδικεῖ· τήρει τοιγαροῦν τὴν τάξιν τὴν σαυτοῦ πρὸς αὐτόν· μηδὲ σκόπει τὸ τί ἐκεῖνος ποιεῖ, ἀλλὰ τί σοι ποιήσαντι κατὰ φύσιν ἕξει ἡ σὴ προαίρεσις. Σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βλάψει εἰ μὴ θέλεις· τότε δὲ ἔσῃ βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι· οὕτως οὖν ἀπὸ τοῦ πολίτου, ἀπὸ τοῦ γείτονος, ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ τὸ καθῆκον ἐξευρήσεις, ἂν τὰς σχέσεις B ἐθίζῃ θεωρεῖν.

342 CAPUT XXXVII.

Officia commensurantur ut plurimum habita ratione naturalium congruitatum. Pater est; suadet, ut ejus geratur cura, ut ipsi cedatur in omnibus, utque toleretur, si objurgarit ac verberarit. Sed pater malus est : nunquid igitur bono patri adjunctus es a natura? non, sed patri. Frater injuriam infert : tu itaque observa tuum erga ipsum modum ratione temperatum, neque attendas id, quod ille agit, sed quid pro te tuum requirit propositum, dum ea, quæ naturæ congruunt effeceris. Te namque alius minime lædet, nisi volueris; tunc enim læsus B eris, quando existimaveris te lædi : sic igitur advenies, quod debetur officium a cive, a vicino, a duce militari, si naturales congruitates assuefias perpendere.

ΚΕΦΑΛ. ΛΗ'.

Τῆς περὶ θεὸν εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτοῦ ἔχειν ὡς αὐτοῦ, καὶ διοικοῦντος ὅλα καλῶς καὶ δικαίως, καὶ αὐτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτῷ, καὶ ἕπεσθαι καὶ εἴκειν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ἐπὶ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις· οὕτω γὰρ οὔτε μέμψῃ τὸν θεόν ποτε, οὔτε ἐγκαλέσεις ὡς ἀμελούμενος· ἄλλως δὲ τοῦτο C οὐχ οἷόν τε ἐὰν μὴ ἀποστῇς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ κακόν· ὡσάν [ὡτὰν] γέ τι ἐκείνων ὑπολαβὼν ἀγαθὸν, ἢ κακὸν πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν ἀποτυγχάνεις, ὧν θέλεις καὶ περιπίπτεις οἷς οὐκ ἐθέλεις μέμφεσθαί σε, καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους. Πέφυκε γὰρ πρὸς πᾶν ζῶον τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα, καὶ αἴτια αὐτῷ φεύγειν, καὶ ἐκτρέπεσθαι, τὰ δὲ ὠφέλιμα, καὶ τὰ αἴτια αὐτῷ μετιέναι, καὶ τεθαυμακέναι. Ἀμήχανον οὖν βλάπτεσθαί τινα οἰόμενον χαίρειν τῷ δοκοῦντι βλάπτειν, ὥσπερ καὶ τὸ αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνατον. Ἔνθεν καὶ πατὴρ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν εἶναι τῷ παιδὶ μὴ μεταδιδῷ· καί τισι τῶν ἀφρόνων τοῦτο ἐποίησε τὸ ἀγαθὸν οἴεσθαι τὴν τυραννίδα. Διὰ τοῦτο καὶ γεωργὸς λοιδορεῖ τὸν D θεόν· διὰ τοῦτο ὁ ναύτης, διὰ τοῦτο ὁ ἔμπορος, ἐπὶ τούτῳ οἱ τὰς γυναῖκας ἀπολύοντες, καὶ τὰ τέκνα. Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβὲς, ὥστε ὅστις τοῦ ὀρέγεσθαι ἐπιμελεῖται ὧν δεῖ καὶ ἐκκλίνειν, ἐν τούτῳ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. Προσήκει κατὰ ἀλήθειαν ἅπτεσθαι ἔργου, καθαρῶς, καὶ μὴ ἐπισεσυρμένως, μηδὲ ἀμελῶς, μηδέ γε αἰσχροκερδῶς, μηδὲ ὑπὲρ δύναμιν.

CAPUT XXXVIII.

Circa pietatem erga Deum, scias, quod maxime præcipuum illud est, recte nimirum de ipso sentire, ut ipse est, utque bene, ac juste universa gubernat; seque ipsum in eo subjicere, nempe in obediendo illi, cumque sequendo, ac omnibus quæ contingunt cedendo, et libenter sectando, ac si optima cum deliberatione perficiantur : sic enim C neque de Deo conquereris unquam, nec eum incusabis, uti ab eodem neglectus : aliter vero hoc possibile non est, nisi abstineas iis quæ non in nobis sunt, constituasque bonum et malum in hisce solum quæ sunt in nobis : quod si quid illorum putaveris bonum, aut malum, necessum penitus erit, quando excideris ab his quæ volueris, aut in ea quæ 343 nolueris, incideris, ut de iis conquieraris, qui auctores fuere, eosque odio habeas. Innatum est quippe omni animanti, ut ea, quæ nocitura videntur corumque causas evitet, ac aversetur, utilia vero, eorumque causas assequi contendat, et admiretur. Est igitur impossibile, quod aliquis lædatur a re, quæ videtur, quod lædit, si ipse putat, quod lætificat; sicut etiam fieri non potest, ut lætificetur ab eo, quod lædit. Hinc etiam pater a filio D contumelia afficitur, quando ea quæ bona videntur filio, non ipsi impertiatur : similiter quibusdam imprudentibus id in causa fuit, ut quod bona esset tyrannis existimarent. Ideo agricola quoque Deum convitio carpit; ideo nauta; ideo mercator; ideo et qui uxores dimittunt, ac filios. Ita ut is, cui appetere curæ sit et declinare illa quæ decet, in hoc etiam satagat curans pietatem. Opus igitur aggredi convenit vere, ac pure, nec incomposite, neque negligenter, neque sordidum ob lucrum, nec supra vires.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

Τάξον τινὰ εἶδους χαρακτῆρα σαυτῷ, καὶ τύπον, ὃν φυλάξεις ἐπί τε σαυτοῦ ὢν, καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνων.

CAPUT XXXIX.

Constitue tibi ipsi quamdam modi formam et exemplar, quod observes, tum quando tecum eris, tum quando cum hominibus loqueris.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Σιωπὴ τὸ πολὺ ἔστω, ἢ λαλείσθω τὰ ἀναγκαῖα, καὶ

CAPUT XL.

Silentium ut plurimum sit; vel necessaria disse-

rantur, et paucis verbis, si quando vero tempestiva occasio advocarit, raro ad **344** effandum procedamus, verum non de ulla re vulgari, non de gladiatorum ludis, non de equorum decursionibus, non de athletis, non de cibis, aut potibus, vel de quibuscunque rebus ubilibet passim enarratis; potissimum vero non de homine reprehendente, vel dilaudante, vel comparante.

CAPUT XLI.

Si ergo potueris transfer tuos sermones, et eorum qui tecum sunt, ad id quod decet; si vero apud extraneæ gentis homines fueris interceptus, tace.

CAPUT XLII.

Risus ne multus sit, neque dissolutus, neque ob multa.

CAPUT XLIII.

Jusjurandum recusa, si potes quidem, ad omnia; sin secus, quantum fieri potest.

CAPUT XLIV.

Epulas externas, et populares rejice, sed, si tempus aliquando tulerit, a te adhibeatur attentio ne forte subterlabaris in vulgarem consuetudinem: scias enim, quod si sodalis sit pollutus, necessum est eum qui cum illo conversatur simul pollui, quamvis ipse purus exstiterit.

345 CAPUT XLV.

Quæ corporis sunt sume ad exilem tantum usum, velut alimenta, potionem, amictum, domicilium, famulitium; quæ vero ad voluptatem, aut gloriam, aut luxuriam sunt, omnia dele.

CAPUT XLVI.

Si quis tibi renuntiaverit, quod quispiam de te male dicit, ne excuses ea, quæ de te dicta sunt, sed responde, quod Ignorat alia, quæ mihi insunt mala; alioquin non sola hæc diceret.

CAPUT XLVII.

Non est honestum in theatrum prodire, neque ad aliquos audiendos temere, aut facile devenias; sin autem accesseris, custodi gravitatem, et constantiam, simulque cave, ne alicui sis onerosus.

CAPUT XLVIII.

Cum futurum sit ut occurras alicui eorum, maxime qui ob eminentiam sunt aliqua existimatione, propone tibi ipsi quidnam fecerit aliquis ex viris virtute præditis, sicque non indigebis modo, quo decenter te geras in re occurrente.

CAPUT XLIX.

Quando ad aliquem ventitas ex iis qui magna præstant potestate, tibi ipsi **346** propone, quod eum non invenies intus, quod excluderis, quod tibi fores excutientur, quod is de te non curabit; sique ipsos convenire fuerit consentaneum, accedens tolera, quæ fiunt, et nusquam dicas ipse ad teipsum: Ego non tanti æstimor; id enim plebeium est, ac tritum jam, et vulgatum quoad exteriora.

A δι' ὀλίγων, σπανίως δέ ποτε καιροῦ παρακαλοῦντος ἐπὶ τὸ λέγειν ἥξωμεν· ἀλλὰ περὶ μηδενὸς τῶν τυχόντων, μὴ περὶ μονομαχιῶν, μὴ περὶ ἱπποδρομίων, μὴ περὶ ἀθλητῶν, μὴ βρωμάτων, ἢ πομάτων, ἢ τῶν ἑκασταχοῦ λεγομένων, μάλιστα δὲ μὴ περὶ ἄνθρωπον ψέγοντα, ἢ ἐπαινοῦντα, ἢ συγκρίνοντα.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Ἐὰν μὲν οὖν οἷός τε ᾖ μέτα γε τοὺς σοὺς λόγους, καὶ τοὺς τῶν συνόντων ἐπὶ τὸ προσῆκον. Εἰ δὲ ἐν ἀλλοφύλοις ἀποληφθεὶς τύχοις, σιώπα.

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

Γέλως μὴ πολὺς ἔστω, μηδὲ ἀνειμένος, μηδὲ ἐπὶ
B πολλοῖς.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ὅρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόν τε εἰς ἅπαν, εἰ δὲ μή, ἐκ τῶν ἐνόντων.

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ'.

Ἑστιάσεις τὰς ἔξω καὶ ἰδιωτικὰς διακρούου. Ἐὰν δέ ποτε γένηται καιρὸς, ἐντετάσθω σοι ἡ προσοχὴ μή ποτε ἄρα ὑποῤῥυῇς εἰς ἰδιωτισμόν· ἴσθι γὰρ ὅτι ἐὰν ὁ ἑταῖρος ᾖ μεμολυσμένος, καὶ τὸν συναναστριβόμενον αὐτῷ συμμολύνεσθαι ἀνάγκη, κἂν αὐτὸς ὢν τύχῃ καθαρός.

ΚΕΦΑΛ. ΜΕ'.

Τὰ περὶ τὸ σῶμα μέχρι τῆς χρείας ψιλῆς παραλάμβανε, οἷον τροφὰς, πόμα, ἀμπεχόνην, οἰκετίαν·
C τὰ δὲ πρὸς ἡδονὴν, ἢ δόξαν, ἢ τρυφὴν, ἅπαντα περίγραφε.

ΚΕΦΑΛ. ΜϚ'.

Ἐάν τίς σοι ἀπαγγέλλῃ ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει, μὴ ἀπολογοῦ πρὸς τὰ λεχθέντα, ἀλλ' ἀποκρίνου, διότι ἠγνόει τὰ ἄλλα τὰ προσόντα μοι κακά· ἐπεὶ οὐ κἂν ταῦτα μόνα ἔλεγεν.

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Οὐ καλὸν τὸ παριέναι εἰς θέατρον, εἰς ἀκρόασίν τινων, μὴ εἰκῇ, μήτε ῥᾳδίως πάριθι· παριὼν δὲ τὸ σεμνὸν, καὶ τὸ εὐσταθὲς, καὶ ἅμα ἀνεπαχθὲς φύλασσε.

ΚΕΦΑΛ. ΜΗ'.

Ὅταν τινὶ μέλλῃς συμβάλλειν, μάλιστα τῶν ἐν
D ὑπεροχῇ δοκούντων, πρόβαλε σεαυτῷ τί ἂν ἐποίησέ τις τῶν ἐναρέτων, καὶ οὐκ ἀπορήσεις τοῦ χρήσασθαι προσηκόντως τῷ ἐμπεσόντι.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ'.

Ὅταν φοιτᾷς πρός τινα τῶν μέγα δυναμένων, πρόβαλε σεαυτῷ, ὅτι οὐχ εὑρήσεις αὐτὸν ἔνδον, ὅτι ἀποκλεισθήσῃ, ὅτι ἐντιναχθήσονταί σοι αἱ θύραι, ὅτι οὐ φροντιεῖ σου, κἂν σὺν αὐτοῖς ἐλθεῖν καθήκῃ, ἐλθὼν φέρε τὰ γενόμενα, καὶ μηδέποτε εἴπῃς αὐτὸς πρὸς ἑαυτὸν, ὅτι οὐκ ἦν τοσούτου· ἰδιωτικὸν γὰρ, καὶ διαβεβλημένον πρὸς τὰ ἐκτός.

ΚΕΦΑΛ. Ν'.

Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἀπέστω τὸ τῶν αὐτοῦ τινα ἔργων, καὶ κινδύνων ἐπὶ πολὺ, καὶ ἀμέτρως μεμνῆσθαι· οὐ γάρ ὡς σοι ἡδύ ἐστι τῶν σῶν κινδύνων μεμνῆσθαι, οὕτω καὶ τοῖς ἄλλοις ἡδύ ἐστι τῶν σοι συμβεβηκότων πυκνῶς ἀκούειν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ'.

Ἀπέστω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν, ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τρόπος εἰς ἰδιωτικὸν, καὶ μάλα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρὸς σὲ τῶν πλησίον ἀνεῖναι.

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ'.

Ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τὸ εἰς αἰσχρολογίαν ἐμπεσεῖν· ὅταν οὖν συμβῇ τι τοιοῦτον ἐὰν μὲν εὔκαιρον ᾖ, καὶ ἐπίπληξον τῷ προσελθόντι· εἰ δὲ μή, τῷ σε ἀποσιωπῆσαι, καὶ ἐρυθριάσαι, καὶ σκυθρωπάσαι, δῆλος γίνου δυσχεραίνων τῷ λόγῳ.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Ὅταν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, φύλασσε σεαυτὸν μὴ συναρπασθῇς ὑπ' αὐτῆς, ἀλλὰ ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα καὶ ἀναβολήν τινα, παρὰ σεαυτῷ λάβε, ἔπειτα μνήσθητι ἀμφοτέρων τῶν χρόνων, καθ' ὅν τε ἀπήλαυσας τῆς ἡδονῆς, καὶ καθ' ὃν ἀπολαύσας ὕστερον μετανοεῖς, καὶ αὐτὸς σεαυτῷ λοιδόρει, καὶ τούτοις ἀντίθες, ὅπως ἀποσχόμενος χαιρήσεις καὶ ἐπαινέσεις αὐτὸς σεαυτὸν, ἐὰν δὲ εὔκαιρον φανῇ ἅψασθαι τοῦ ἔργου, πρόσεχε μὴ ἡττήσῃ σε τὸ προσηνὲς αὐτοῦ, καὶ ἡδὺ, καὶ ἐπαγωγὸν, ἀλλ' ἀντιτίθει πόσον ἄμεινον τὸ συνειδέναι σεαυτῷ ταύτην τὴν νίκην νενικηκότι.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ'.

Ὅταν διαγνοὺς, ὅ τι ποιητέον σοί ἐστι ποιῇς, μηδὲ πώποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν ἀλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ περὶ αὐτοῦ μέλλωσιν ὑπολαμβάνειν. Εἰ μὲν γὰρ οὐκ ὀρθῶς ποιεῖς αὐτὸ τὸ ἔργον, φεῦγε, εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τοὺς ἐπιπλήξοντας οὐκ ὀρθῶς;

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'.

Πρὸς μὲν τὸ διεζευγμένον μεγάλην ἔχε ἀξίαν, πρὸς τὸ συμπεπλεγμένον δὲ ἀπαξίαν, οὕτω καὶ τὸ τὴν μείζω μερίδα ἐκλέξασθαι πρὸς μὲν τὸ σῶμα ἐχέτω ἀξίαν, πρὸς δὲ κοινωνίαν ἐν ἑστιάσει οἷον δεῖ φυλάξαι ἀπαξίαν ἔχει. Ὅταν οὖν συνεσθίῃς ἑταίρῳ, μὴ μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα ἀξίαν τῶν παρακειμένων ὅρα, ἀλλὰ καὶ τὴν πρὸς τὸν ἑστιάτορα, οἷον δεῖ φυλαχθῆναι.

A

CAPUT L.

In colloquiis familiaribus absit, ut plerumque, ac immodice aliqua e tuis operibus, ac periculis commemores; nec enim aliis est dulce, quæ tibi contigerunt audire frequenter, ut suave est tibi tuorum periculorum meminisse.

CAPUT LI.

Sed etiam absit, ut risum commoveas : ille quippe modus in vulgarem consuetudinem proclivis est; et valde idoneus ad proximorum reverentiam tibi debitam diminuendam.

CAPUT LII.

Periculosum est etiam in turpiloquium prolabi : B quando itaque aliquid hujusmodi contigerit, si aderit opportunitas, increpa appropinquantem; sin autem, conticendo, ac erubescendo, vultumque tetricum gerendo ostende quod graviter fers talem sermonem.

CAPUT LIII.

Quando cujuspiam voluptatis imaginatio tibi supervenerit, custodi te **347** ipsum, ut in aliis, ne ab ea corripiaris, sed res te exspectet, et apud teipsum quadam utere dilatione; memento deinde utriusque temporis, tum ejus, quo voluptatem jam percepisti, tum illius, quo, postquam voluptatem perceperis, demum te pœnitebit, atque ipse tibi exprobra, et istis oppone hoc, scilicet quantopere, C si abstinueris, gaudebis, et ipse laudabis teipsum; at si opportunum videatur opus aggredi, ne, quod in eo jucundum est, et dulcedo, atque illecebra, te vincat, sed oppone hoc, quanto nimirum erit melius tibi ipsi conscium esse, quod talem reportasti victoriam.

CAPUT LIV.

Quando facies aliquid, cum statueris, quod tibi faciendum sit, ne unquam fugias videri, dum illud facis, etsi multi de ipso existimaturi sint diversum quidpiam; si enim tale opus minime recte facis, fuge; si vero recte, ecquid times eos qui te non recte culpabunt?

CAPUT LV.

D Valde dignum habeas id quod a te disjunctum est; tibi vero conjunctum in nullo pretio teneas. Sic electio majoris portionis respectu corporis habeat quidem meritum condignum, sed respectu communionis in convivio, quid scilicet oportet servare, minus habet meritum, seu dignitatem. Quando igitur cum sodali convivaris, non solum respicias dignitatem, quæ ad corpus attinet, appositorum, sed eam considera dignitatem, quam habere debet convivator, quid nimirum oportet ut servetur.

ΚΕΦΑΛ. ΝϚ'.

Ἐὰν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον, καὶ ἐν τούτῳ ἠσχημόνησας καὶ ὃ ἠδύνασο ἐκπληρῶσαι, τοῦτο κατέλιπες.

348 CAPUT LVI.

Si aliquam supra vires susceperis personam, et in hac indecore te gessisti, tum dereliquisti id etiam, quod complere potuisses.

CAPUT LVII.

A Quemadmodum inter ambulandum attendis, ne insilias clavo, aut ne tuum pedem distorqueas, ita attende, ne tui animi principatum lædas; atque hoc si unoquoque in opere observabimus, securius unumquodque opus aggrediemur.

CAPUT LVIII.

Mensura possessionis est corpus uniuscujusque, sicuti pes calceamenti; si igitur in hoc steteris, mensuram servabis; sin pertransieris, jam veluti per præceps ferri necessum est, ut etiam in calceamento fit si pedem illud superexcesserit, sive deauratus sit calceus, sive purpureus, sive interpunctus : ejus enim, quod semel supra mensuram est, terminus nullus est. B

CAPUT LIX.

Feminæ statim inde ab annis quatuordecim vocantur a viris dominæ; videntes igitur quod nihil aliud ipsis superest, quam solummodo cubare simul cum viris, incipiunt formam excolere, et in hoc spes omnes habere. Dignum est itaque, ut sciant, quod non alia ulla de **349** causa honore afficiuntur, quam eo quod apparent ornatæ, ac verecundæ in temperantia.

CAPUT LX.

Hebetis ingenii signum est in his, quæ ad corpus pertinent penitus versari, velut exerceri ut plurimum, aut multum comedere, aut plus bibere, aut ventrem frequentius exonerare, sed ea quidem C peragenda sunt obiter, omnis vero cura sit circa mentem.

CAPUT LXI.

Quando quispiam male quid fecerit, aut male dixerit tibi, memento, quod facit, aut dicit, putans sibi conveniens esse; fieri vero non potest, ut ipse sequatur quidquid tibi videtur, sed quod sibi; itaque si male ipsi videatur, ille læsus est, utpote qui fuit deceptus. Si quis etenim veritatem connexam fuerit opinatus esse mendacium, non læsum est connexum (scilicet veritatis), sed is, qui fuit deceptus. Tu ergo incitatus ab his, mansueto eris animo erga convitiantem; unde in re qualibet quidquid ipsi fuerit visum responde. D

CAPUT LXII.

Quæcunque res duas habet ansas, hanc quidem, quæ gestari potest, alteram vero, quæ portatilis non est; si ergo frater tibi inferat injuriam, illinc ne prehendas hoc, quod nimirum fecit injuriam; hæc enim ansa ejus est, quæ gestari non potest; verum inde potius, quod frater, quod sodalis, et hoc apprehendes, utpote quod est portatile.

350. CAPUT LXIII.

Hujuscemodi sermones sunt inordinati : Ego te locupletior sum, igitur ego te melior. Illi vero magis ordinati : Ego te locupletior; ergo mea pos-

ΚΕΦΑΛ. ΝΖ'.

Ἐν τῷ περιπατεῖν καθάπερ προσέχεις μὴ ἐπιβῇς ἥλῳ, ἢ στρέψῃς τὸν πόδα σου, οὕτω πρόσεχε μὴ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν βλάψῃς τὸ σεαυτοῦ, καὶ τοῦτο ἐὰν ἐφ' ἑκάστου ἔργου παραφυλάξωμεν, ἀσφαλέστερον ἀψόμεθα ἑκάστου ἔργου.

ΚΕΦΑΛ. ΝΗ'.

Μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἑκάστου ὡς ὁ ποῦς ὑποδήματος. Ἐὰν ἐπὶ τούτου στῇς, φυλάξεις τὸ μέτρον, ἐὰν δὲ ὑπερβῇς ὡς κατὰ κρημνοῦ λοιπὸν ἀνάγκη φέρεσθαι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑποδήματος, ἐὰν ὑπερβῇ τὸν πόδα, γίνεται, εἴτε κατάχρυσον ὑπόδημα, εἴτε πορφυροῦν, εἴτε κεντητόν· τοῦ γὰρ ἅπαξ ὑπὲρ τὸ μέτρον ὅρος οὐδείς ἐστιν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΘ'.

Αἱ γυναῖκες εὐθὺς ἀπὸ τέσσαρες καὶ δέκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κύριαι καλοῦνται· τοιγαροῦν ὁρῶσαι ὅτι ἄλλο μὲν οὐδὲν αὐταῖς πρόσεστι, μόνον δὲ συγκοιμᾶσθαι τοῖς ἀνδράσιν, ἄρχονται καλλωπίζεσθαι, κἀν τούτῳ πάσας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. Προσέχειν οὖν ἄξιον ἵνα αἴσθωνται, ὅτι ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ τιμῶνται, ἢ τῷ κόσμιαι φαίνεσθαι, καὶ αἰδήμονες ἐν σωφροσύνῃ.

ΚΕΦΑΛ. Ξ'.

Ἀφυΐας σημεῖον τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὸ σῶμα, οἷον ἐπὶ πολὺ γυμνάζεσθαι, ἢ ἐπὶ πολὺ ἐσθίειν, ἢ ἐπὶ πολὺ πίνειν, ἢ ἐπὶ πολὺ ἀποπατεῖν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν παρέργῳ ποιητέον, περὶ δὲ τὴν γνώμην ἔστω ἡ πᾶσα ἐπιστροφή.

ΚΕΦΑΛ. ΞΑ'.

Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ, ἢ λέγει· οὐχ οἷόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ, ὥστε εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται ἐκεῖνος βέβλαπται, ὅστις ὥσπερ καὶ ἐξηπάτηται· καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον ἐάν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ τὸ συμπεπλεγμένον βέβλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθείς. Ἀπὸ τούτων ὁρμώμενος πράως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα· ἐπιφθέγγου γὰρ ἐφ' ἑκάστου, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ.

ΚΕΦΑΛ. ΞΒ'.

Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβάς, τὴν μὲν ἀφόρητον, τὴν δὲ φορητήν· ἐὰν οὖν ἀδελφός σε ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λάμβανε, ὅτι ἀδικεῖ· αὐτὴ γὰρ ἡ λαβή ἐστιν αὐτοῦ οὐ φορητή· ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον ὅτι ἀδελφός, ὅτι σύντροφος, καὶ λήψῃ αὐτὸ καθὸ φορητόν ἐστιν.

ΚΕΦΑΛ. ΞΓ'.

Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύντακτοι, Ἐγώ σου πλουσιώτερος, ἐγὼ ἄρα σου κρείττων. Ἐγώ σου λογιώτερος, ἐγὼ σου ἄρα κρείττων· ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συντακτικοί,

Ἐγώ σου πλουσιώτερος. Ἡ ἐμὴ ἄρα κτῆσις κρείττων τῆς σῆς. Ἐγώ σου λογιώτερος, ἡ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων, σὺ δέ γε οὔτε κτῆσις εἶ οὔτε λέξις.

ΚΕΦΑΛ. ΞΔ'.

Λούεταί τις ταχέως, μὴ εἴπῃς ὅτι κακῶς, ἀλλὰ ὅτι ταχέως· πίνει τις πολὺν οἶνον, μὴ εἴπῃς ὅτι κακῶς, ἀλλ' ὅτι πολύν, πρινὴ γὰρ τοῦ γνῶναι τὸ πρᾶγμα, πόθεν οἶσθα εἰ κακῶς; Οὕτως οὐ συμβήσεταί σοι ἄλλων μὲν φαντασίας καταληπτικὰς λαμβάνειν, ἄλλοις δὲ συγκατατίθεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΞΕ'.

Μηδαμοῦ σεαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον, μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων· οἷον ἐν συμποσίῳ, μὴ λέγε πῶς δεῖ ἐσθίειν, ἀλλ' ἔσθιε ὡς δεῖ· μέμνησο γὰρ ὅτι οὕτως ἀφῃρήκεισαν οἱ φιλόσοφοι πανταχόθεν τὸ ἐπιδεικτικὸν ὥστε ἤρχοντο πρὸς αὐτοὺς βουλόμενοι ὑπ' αὐτῶν φιλόσοφοι συσταθῆναι, κἀκεῖνοι ἀπήγαγον αὐτούς. Οὕτως ἠνείχοντο παρορώμενοι.

ΚΕΦΑΛ. ΞϚ'.

Ὥστε κἂν περὶ θεωρήματός τινος ἐμπέσῃ λόγος ἐν ἰδιώταις, σιώπα τὸ πολύ. Μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος εὐθὺς ἐμέσαι ἃ οὐκ ἔπεψας, καὶ ὅταν εἴπῃ σοί τις ὅτι οὐδὲν οἶσθα, καὶ σὺ μὴ δειχθῇς· τότε ἴσθι ὅτι ἄρχῃ τοῦ ἔργου· ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα οὐ χόρτον φέροντα τοῖς ποιμέσιν ἐπιδεικνύει πόσον ἔφαγεν, ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔριῳ ἔξω φέρει, καὶ γάλακτι. Καὶ σὺ τοίνυν μὴ τὰ θεωρήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυε, ἀλλὰ τὰ ἀπ' αὐτῶν πεφθέντα ἔργα.

ΚΕΦΑΛ. ΞΖ'.

Ὅταν εὐτελῶς εἶ ἡρμοσμένος τὰ κατὰ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. Μηδ' ἂν ὕδωρ πίνῃς ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις, κἂν ἀσκῆσαί ποτε πρὸς πόνον θελήσῃς σεαυτῷ καὶ μὴ τοῖς ἔξω. Μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε, ἀλλὰ διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς.

ΚΕΦΑΛ. ΞΗ'.

Ἰδιώτου στάσις, καὶ χαρακτὴρ, οὐδεμίαν ποτὲ ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν, ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω. Φιλοσόφου στάσις, καὶ χαρακτὴρ πᾶσαν ὠφέλειαν, καὶ βλάβην, ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ.

ΚΕΦΑΛ. ΞΘ'.

Σημεῖον προκόπτοντος οὐδένα ψέγει προχείρως, οὐδένα μέμφεται, οὐδενὶ ἐγκαλεῖ, κἄν τις αὐτὸν ἐπαινῇ, καταγελᾷ τοῦ ἐπαινοῦντος αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ, κἂν ψέγῃ οὐκ ἀπολογεῖται. Περίεισι δὲ καθάπερ οἱ ἄῤῥωστοι εὐλαβούμενοί τι κινῆσαι τῶν καθισταμένων πρὶν πῆξιν λαβεῖν.

A sessio tua potior est; ego eloquentior te, mea ergo dictio tua præstantior. Tu autem nec possessio es, neque dictio.

CAPUT LXIV.

Lavatur quis cito, ne dixeris, quod male, sed quod celeriter; bibit aliquis multum vini, ne dixeris, quod male, verum quod multum; priusquam enim rem dignoveris, unde scis si male? Sic non continget tibi assequi aliorum imaginationes comprehensioni subjectas, aut in eamdem aliorum sententiam descendere.

CAPUT LXV.

Nullibi philosophum teipsum dixeris, nec apud B imperitos plebeios multum garrias de speculationibus; velut, in convivio ne dicas quomodo comedere oportet, sed comede ut decet : memor enim esto, quod ita sustulerunt undecunque ostentationem philosophi, ut cum ad ipsos accederent qui philosophi ab iis institui volebant, illi depellerent, isti autem ita perferrent neglecti.

CAPUT LXVI.

Itaque quamvis apud plebeios sermo inciderit de aliqua speculatione, **351** sile ut plurimum; magnum nempe periculum est statim evomere quæ non concoxisti; et quando tibi dicet quispiam, quod nihil scis, et tu non ostenderis, scito tunc, quod principium operis est; quandoquidem oves C non ostendunt pastoribus quantum comederint, herbam proferentes, sed lana, ac lacte producunt foris pabulum, cum intus concoxerint. Itaque tu quoque ne cito imperitis speculationes exhibeas, sed opera ab iis (scilicet speculationibus) concocta.

CAPUT LXVII.

Quando tenuiter aptaveris ea, quæ ad corpus pertinent, ne glorieris super hoc; et si ex quavis occasione aquam bibas, ne dicas, quod aquam bibis; cumque ad labores exerceri volueris, tibi ipsi, et non his, qui sunt exterius id notum fac; ne amplectaris statuas, sed quandoque vehementer sitiens, hauri frigidam aquam, et expue, nemini-D que dixeris.

CAPUT LXVIII.

Plebeii, sive imperiti status, et nota : nullam unquam ex seipso exspectat utilitatem, aut noxam, sed ab his, quæ sunt extra. Philosophi conditio, et indicium omnem utilitatem, et noxam a seipso exspectat.

CAPUT LXIX.

Signum proficientis : neminem reprehendit confestim, neminem laudat, de nemine conqueritur, accusat neminem; et si quis ipsum dilaudet, deridet **352** apud seipsum dilaudatorem, et si quis reprehendat, non se defendit; circumit vero quemadmodum infirmi, qui cavent ne quid stabilium commoveant, antequam resumant soliditatem.

A

CAPUT LXX.

Quod si quis de te quid dixerit, ne advertas; id enim nondum est tuum.

KEΦΑΛ. Ο'.

Ὅτι δ' ἂν ἐρῇ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπιστρέφου, τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτι σόν ἐστιν.

CAPUT LXXI.

Quousque tandem procrastinas optimis quibusque dignum teipsum exhibere, ac nullatenus sermonem prætergredi explanantem? Accepisti speculationes, quomodo nimirum oporteret eas intellectu assequi, eas assecutus es: qualem adhuc doctorem exspectas, ut in illo tui ipsius correctionem reponas? Non etiamnum adolescentulus es, sed vir jam ætate perfecta; itaque si neglexeris, et piger sis, et semper facias propositum ex proposito, atque alios dies super alios præfinieris, post quos tibi ipsi attendas, latebis teipsum, nullo a te progressu facto, sed unus e plebe vivens, atque moriens exsistes; nunc igitur assuefacito teipsum ita vitam degere, ut perfectus, ut proficiens, et quidquid optimum esse videtur sit tibi lex inviolabilis, et si laboriosum sit; si quid suave, si quid gloriosum, aut ignominiosum tibi proponatur, memento, quod nunc certamen est, et quod nunc instant Olympia, necque ullatenus differre licet, et quod per unam cladem, et remissionem, et perit progressus, et salvatur. Paulus quoque
353 sic peregit, in omnibus seipsum incitans, ut nulli alii rei attendat, quam verbo. Tu vero, etsi nondum sis Paulus, debes ita vivere, ac si volueris esse Paulus.

ΚΕΦΑΛ. ΟΑ'.

Εἰς ποῖον ἔτι χρόνον ἀναβάλλῃ τὸ τῶν βελτίστων ἀξιοῦν ἑαυτὸν καὶ ἐν οὐδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιροῦντα λόγον; Παρείληφας τὰ θεωρήματα, οἷς ἔδει συμβάλλειν, συμβέβληκας, ποῖον διδάσκαλον προσδοκᾷς, ἵνα εἰς ἐκεῖνον ὑπερθῇς τὴν ἐπανόρθωσιν τὴν σεαυτοῦ; Οὐκ ἔτι εἶ μειράκιον, ἀλλὰ ἀνὴρ ἤδη τέλειος. Ἐὰν οὖν ἀμελήσῃς, καὶ ῥαθυμήσῃς, καὶ ἀεὶ προθέσεις ἐκ προθέσεως ποιῇς καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζεις μεθ' ἃς προσέχῃς σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν οὐ προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις, καὶ ζῶν, καὶ B ἀποθνήσκων. Ἤδη οὖν σεαυτὸν ἐκβιοῦν ἔθιζε ὡς τέλειον, ὡς προκόπτοντα, καὶ πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοι νόμος ἀπαράβατος, κἂν ἐπίπονόν τι ᾖ, εἴ τι ἡδὺ ἢ ἔνδοξον, ἢ ἄδοξον προσάγηταί σε. Μέμνησο ὅτι νῦν ὁ ἀγὼν, καὶ ὅτι ἤδη πάρεστι τὰ Ὀλύμπια, καὶ οὐκ ἔστιν ἀναβάλλεσθαι οὐκ ἔτι, καὶ ὅτι παρὰ μίαν ἧτταν καὶ ἔνδοσιν, καὶ ἀπόλλυται προκοπὴ, καὶ σώζεται. Καὶ Παῦλος οὕτω διετέλεσεν ἐπὶ πάντων προάγων ἑαυτὸν μηδενὶ ἄλλῳ προσέχειν ἢ τῷ λόγῳ· σὺ δὲ καὶ εἰ μήπω Παῦλος εἶ, ὡς Παῦλος εἶναι βουλόμενος ὀφείλεις βιοῦν.

C

CAPUT LXXII.

Potest quidem quis me occidere, lædere autem minime.

ΚΕΦΑΛ. ΟΒ'.

Ἀποκτεῖναι μὲν τίς με δύναται, βλάψαι δὲ οὔ.

CAPUT LXXIII.

Præcepit enim Dominus, ut eos, qui non possunt lædere, non timeamus, dicens: « Ne timeatis ab his, qui occidunt corpus, animam vero non possunt occidere; timete vero magis eum, qui potest et animam, et corpus perdere in gehenna [*]. » ipsi gloria in sæcula. Amen.

ΚΕΦΑΛ. ΟΓ'.

Παρήγγειλε γὰρ ὁ Κύριος μὴ δυναμένους βλάψαι μὴ φοβεῖσθαι λέγων, « Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι, φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν, καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. » Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ

Περὶ Πάχων πόλεμον πορνικὸν πάσχοντος καὶ νικῶντος. Ἕτεροι δὲ λέγουσιν, εἶναι τοῦ Εὐαγρίου (1) *ὁμοίως καὶ ὁ μετ' αὐτὴν δογματικὸς λόγος.*

—

NARRATIO S. P. N. NILI

335 *De Pachon patiente bellum meretricium, et vincente. Alii vero dicunt Evagrii esse, ut etiam eum, qui subsequitur, sermonem dogmaticum.*

—

CAPUT I.

Contigit aliquando, ut feminæ concupiscentia molesta mihi esset, ac tum in cogitationibus, tum in no-

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Συνέβη ποτὲ ὀχληθῆναί με ἐπιθυμίᾳ γυναικὸς, καὶ δυσφορεῖν, καὶ πρὸς τοὺς λογισμοὺς καὶ πρὸς

(1) Erat in manuscrip. codice titulus: τοῦ ἁγίου Evagrio ascriptus, quem delevi. Vide *Notas*.

τὰς φαντασίας τὰς νυκτερινὰς, καὶ ἐγγὺς γενόμενος A τοῦ ἐξελθεῖν τῆς ἐρήμου ἐλαύνοντός με τοῦ πάθους· τοῖς μὲν γείτοσιν ἐμοῖς οὐκ ἀνεθέμην τὸ πρᾶγμα οὔτε τῷ διδασκάλῳ Εὐλογίῳ, λεληθότως δὲ παραβαλὼν εἰς τὴν πανέρημον, συνετύγχανον ἐπὶ ἡμέρας δεκαπέντε τοῖς κατὰ τὴν Σκῆτιν γηράσασι Πατράσιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐν οἷς ἦν καί τις Πάχων ὀνόματι, ἑβδομηκοστὸν ἔτος ἐλάσας καθήμενος ἐν τῇ Σκήτει. Εὑρὼν οὖν αὐτὸν ἀσκητικώτερον, καὶ ἀκεραιότερον, ἐθάῤῥησα ἀναθέσθαι μου τὰ τῆς διανοίας. Καὶ λέγει μοι οὗτος· Μὴ ξενίσῃ σε τὸ πρᾶγμα· οὐ πάσχεις αὐτὸ ἀπὸ ῥᾳθυμίας, μαρτυρεῖ γάρ σοι καὶ ὁ τόπος, καὶ διὰ τὴν σπάνιν τῶν χρειῶν, καὶ διὰ τὸ μὴ εἶναι συντυχίαν τῶν θηλειῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ σπουδῆς. Τριπλοῦς γάρ ἐστιν ὁ πόλεμος ὁ πορνικός· ποτὲ μὲν ἡ σὰρξ ἡμῖν ἐπιτίθεται εὐρωστοῦσα, ποτὲ δὲ τὰ B πάθη διὰ τῶν λογισμῶν, ποτὲ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ δαίμων τῇ βασκανίᾳ, ἐγὼ γὰρ παρατηρήσας εὕρηκα τοῦτο. Ἰδοὺ ὡς ὁρᾷς με γέροντα ἄνθρωπον, τεσσαράκοντα ἔτος ἔχων ἐν ταύτῃ τῇ κέλλῃ φροντίζων τῆς ἐμαυτοῦ σωτηρίας, καὶ ταύτην ἔχων τὴν ἡλικίαν μέχρι τούτου πειράζομαι, καὶ διώμνυτο ὅτι ἐπὶ δώδεκα ἔτη μετὰ τὸ πεντηκοστὸν ἔτος, οὐ νύκτα μοι συνεχώρησαν, οὐχ ἡμέραν ἐπιτιθέμενοι. Ἐπινοήσας οὖν, ὅτι ἀπέστη μου ὁ Θεὸς, διὸ καὶ καταδυναστεύομαι, ᾑρετισάμην ἀποθανεῖν ἀλόγως, ἢ πάθει σώματος ἐνασχημονῆσαι, καὶ ἐξελθὼν, καὶ περιελθὼν τὴν ἔρημον, εὗρον σπήλαιον ὑαίνης, εἰς ὃ σπήλαιον ἔθηκα ἐμαυτὸν ἐν ἡμέρᾳ γυμνὸν, ἵνα ἐξελθόντα φάγῃ με τὰ θηρία· ὡς οὖν ἐγένετο ἑσπέρα κατὰ τὸ γεγραμμένον· « Ἔθου σκότος, καὶ ἐγένετο νὺξ, ἐν C αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, » ἐξελθόντες οἱ θῆρες ὅ τε ἄρσην, καὶ ἡ θήλεια ὠσφράνθησάν μου ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ποδῶν περιλείξαντες, καὶ ὡς προσεδόκων βρωθῆναι, ἀνεχώρησαν ἀπ' ἐμοῦ πεσὼν οὖν διὰ πάσης νυκτὸς οὐκ ἐβρώθην. Λογισάμενος οὖν ὅτι ἐφείσατό μου ὁ Θεὸς, αὖθις ὑποστρέφω εἰς τὴν κέλλαν· καρτερήσας οὖν ὁ δαίμων ἡμέρας ὀλίγας ἐπέθετό μοι σφοδρότερον τοῦ πρώτου ὡς παρὰ μικρὸν βλασφημῆσαι. Μετασχηματισθεὶς οὖν εἰς Αἰθιόπισσαν κόρην (ἣν ἑωρακά ποτε ἐν νεότητι εἰς τὸ θέρος καλαμωμένην), ἐπεκάθητό μου τοῖς γόνασι, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον με ἐκίνησεν, ὡς νομίσαι με συγγενέσθαι. Ἀπὸ μανίας οὖν ἔδωκα αὐτῇ κόσσον, καὶ γέγονεν ἄφαντος. Ἐπὶ διετίαν οὖν τῆς δυσωδίας τῆς D χειρός μου ἀνέχεσθαι οὐκ ἠδυνάμην· μικροψυχήσας οὖν, καὶ ἀπευδοκήσας, ἐξῆλθον εἰς τὴν πανέρημον ἑλώμενος, καὶ εὑρὼν ἀσπίδα μικρὰν, καὶ λαβὼν αὐτὴν προσφέρω τοῖς γεννητικοῖς μου μορίοις ἵνα κἂν οὕτω δηχθεὶς ἀποθάνω, καὶ προστρέψας τοῦ θηρίου τὴν κεφαλὴν τοῖς μορίοις τοῦ σώματος, ἃ αἰτιά μοι τοῦ πειρασμοῦ, οὐκ ἐδήχθην. Ἤκουσα οὖν φωνῆς ἐλθούσης ἐν τῇ διανοίᾳ μου, Ἄπελθε, Πάχων, ἀγωνίζου, διὰ γὰρ τοῦτο ἀφῆκά σε, καταδυναστευθῆναι, ἵνα μὴ μέγα φρονήσῃς ὡς δυνάμενος, ἀλλ' ἐπιγνοὺς σου τὴν ἀσθένειαν μὴ θαρσήσῃς τῇ πολιτείᾳ σου, ἀλλὰ προσδράμῃς τῇ τοῦ Θεοῦ δυναστείᾳ.

[14] Psal. CIII, 20.

A cturnis visionibus difficulter eam tolerarem; cumque, compellente me passione, prope forem, ut e solitudine abscederem, vicinis meis neutiquam narravi rem, neque magistro Eulogio, clam vero pertransiens ad locum omnino desertum conveni per quindecim dies eos, qui circa Scetim consenuerant in solitudine Patres, quos inter, et quidam erat Pachon nomine qui ad annum pervenerat septuagesimum, residebatque in Scete; nactus igitur ipsum exercitatiorem, atque sinceriorem, confidenter ausus sum meæ mentis arcana exponere, ac narrare. Tunc hic mihi dicit — : Ne te perturbet negotium hujuscemodi quasi novum; nec enim id pateris e pigritia, attestatur quippe hoc tibi locus ipse, tum propter inopiam rerum necessariarum, tum etiam quia feminarum non est hic conver-B satio, sed potius a studio; triplex est etenim bellum meretricium, nam interdum caro robuste valens nobis insidiatur, nonnunquam vero passiones per cogitationes, aliquando et dæmon ipse ex invidia, ego enim observando hoc adinveni. Ecce ut me vides senem hominem, cum **356** degam annum quadragesimum in hac cella, sollicitus de eis quæ ad meam spectant salutem, et licet ad istam pertigerim ætatem, hactenus tentor; — affirmavitque mihi jurejurando dicens, quod —Per duodecim annos post quinquaginta, neque noctu, nec interdiu mihi pepercerunt insidiatores; cum ergo cogitassem, quod, quia a me Deus abesset, potentia opprimebar tyrannica, elegi potius absurde mori, quam ob corporis C passionem turpiter agere; quapropter egressus, circumiensque solitudinem inveni speluncam hyenæ, in qua spelunca posui me nudum, ut exeuntes feræ me devorarent; itaque vespere facto (secundum quod scriptum est: « Posuisti tenebras, et facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiæ agri [14]), exeuntes feræ, tamque mas quam femina olfecerunt me a capite usque ad pedes, et circumcirca linxerunt, cumque me devorandum exspectarem, secesserunt a me, sicque per totam noctem prostratus, tamen devoratus non fui. Arbitrans itaque, quod pepercerat mihi Deus, rursus ad cellam meam revertor, cumque per paucos dies dæmon tolerasset, invasit me vehementius, quam prius, ut parum abfuerit, quin blasphemarem. Transformatus igitur D in puellam Æthiopissam (quam vidi quondam in adolescentia per æstatem, dum meteret) insedit meis genibus, et adeo me commovit, ut me cum ipsa coivisse putarem; præ furore igitur alapam ipsi dedi, et invisibilis effecta evanuit; per biennium vero fetorem manus meæ sustinere non poteram. Abjecto ergo animo, et inhonoratus exivi in locum omnino desertum vagabundus, cumque parvam aspidem invenissem, ipsamque accepissem, genitalibus meis membris **357** admovi, ut saltem ita demorsus emorerer; cum vero bestiæ obvertissem caput ad corporis membra utpote quæ causa mihi tentationis erant, commorsus non fui, atqui vocem

menti meæ supervenientem audivi : Abeas, Pachon, decerta, idcirco etenim potentia tentationis opprimi te permisi, ne quid magnum sapias, ac si quid posses, verum tuam dignoscens imbecillitatem, non confidas audaciter in tuo vitæ instituto, quin potius ad Dei potestatem recurras. Sic plena fide persuasus, reversus sum. Sicque animo fiducia pleno residens, ac neutiquam de bello sollicitus, reliquos dies pace fruens exegi ; ex alia vero parte ille (scilicet dæmon) cum mei dignovisset contemptum, non amplius appropinquavit.

A Οὕτω πληροφορηθεὶς ἀνέκαμψα. Καὶ μετὰ θάρσους καθίσας, καὶ μηκέτι φροντίσας τοῦ πολέμου, εἰρήνευσα τὰς ἐπιλοίπους ἡμέρας, ὁ δὲ γνούς μου τὴν καταφρόνησιν, οὐκέτι ἤγγισεν.

Admiranda quidem, sed non imitanda Pachoni
Facta; meas, Lector, consule, caute, notas.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Ἡνίκα ἦν ἐν Κωνσταντίνου πόλει μετὰ τοῦ μακαρίου Γρηγορίου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ ἐπιστολὴ δογματικὴ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος, πρὸς τοὺς ἐν τῇ πατρίδι μονάζοντας.

EJUSDEM

Epistola dogmatica de sancta Trinitate ad eos, qui monasticam vitam degunt in patria, dum esset Constantinopoli cum beato Gregorio Nazianzi episcopo.

Est sancti Basilii epistola 8, Opp. ejus nostræ editionis t. IV, col. 245.

JOS. MARIÆ SUARESII

DISSERTATIO

DE OPERIBUS S. NILI QUÆ E GRÆCO LATINA FECIT ET PRIMUS EDIDIT.

591 1. *Tractatus de monastica exercitatione*, seu *Liber asceticus*, comprehendit capita LXXV, a pag. 1 usque ad 85. Incipit, *Philosophiam ;* desinit, *Domini nostri Jesu Christi.*

2. *Peristeria, seu Tractatus ad Agathium monasticam vitam agentem, de virtutibus excolendis et vitiis fugiendis*, distinguitur in sectiones 12, quæ subdividuntur in capita, a pag. 85 ad 233. Incipit, *Cum mihi moris ;* desinit, *perfectus est.*

3. *Tractatus ad Magnum, diaconissam Ancyræ, de voluntaria paupertate*, seu *de nihil possidendo*, capita continet 67, a pag. 233 ad 321. Incipit, *Nuper quidem ;* desinit, *fruitio regni in Christo.*

4. *Tractatus moralis multifarius*, in quo spirituales sunt admonitiones, capita complectitur quatuor, a p. 321 ad 327. Incipit, *multiforme ;* desinit, *misericordiæ.* (Nunc inter spuria.)

5. *Epicteti Enchiridion* seu *Manuale*, a S. Nilo concisum, et interpolatum, capita 75 habet, a pag. 327 ad 355. Incipit, *Exsistentium ;* desinit, *in gehenna.* (Item cum spuriis.)

6. *Narratio de Pachon.* cap. unicum habet, a pag. 355 ad 358. An Evagrii? Incipit, *Contigit;* desinit, *appropinquavit.* (Inter spuria.)

7. Ejusdem *Sermo*, sive *Dogmatica epistola de sanctissima Trinitate*, divisa in capita 15 a pag. 358 ad 377. Incipit, *Sæpe sæpius;* desinit, *mensura.* (*Memoratur tantum: est Basilii Magni epist.* 8.)

8. Ejusdem *De monachorum præstantia in urbibus, aut in solitudinibus*, in capit. 27, a pag. 377 ad 408. Incipit, *Inexperti;* desinit, *æternam.*

9. *Tractatus ad Eulogium monachum, in quo capitula sermonesque diversi*, capitibus 34, a pag. 408 ad 451. Incipit, *Qui cœlestem;* desinit, *tu vero mea observato verba.*

10. *Tractatus ad eumdem de vitiis quæ sunt opposita virtutibus*, capita quatuor continet, a pag. 451 ad 456. Incipit, *Necessarium arbitror ;* desinit, *bonæ voluntatis suæ.*

11. *Tractatus de octo spiritibus malitiæ*, in cap. 19, a p. 456 ad 475. Incipit, *De gula. Principium fructus afferendi est flos;* desinit, *multis resplendet virtutibus.*

12. *De oratione* capita 153 cum 592 præfatione. Incipit hæc : *Febricitantem me;* illa vero, *Si quis suaveolens velit efficere suffimentum.* Desinunt autem, *orationem vere invenisti*, a pag. 475 ad 512.

13. *De diversis malignis cogitationibus*, capita 27, a p. 512 ad 543. Incipiunt, *E dæmonibus activæ vitæ oppositis;* desinunt, *quo liberemur gratia Christi, et Dei.*

14. Ejusdem Nili *Capita* 33, *per gradus quosdam disposita consequentiæ*, a pag. 543 ad 548. Incipiunt, *Morbus;* desinunt, *impuros.* (Sunt Evagrii.)

15. *Spirituales sententiæ* 25 *per alphabetum dispositæ*, a pag. 548 ad p. 552. Incipiunt, *Absurdum ;* desinunt, *odio habente.* (Evagrii)

16. *Aliæ sententiæ* 26, a p. 552 ad 553. Incipiunt, *Principium charitatis*, desinunt, *secundum Deum.* (Evagrii.)

17. Ejusdem *Institutio ad monachos*, a pag. 553 ad 557. Incipit, *Intemperantiam ;* desinit, *comedere bonum est.*

18. *Sententiæ* 135 *abducentes hominem a corruptibilibus*, etc., a p. 557 ad 575. Incipiunt, *Via ad virtutem ;* desinunt, *ratio haberi debet.*

19. *Sermo in effatum Evangelii : « Nunc qui habet sacculum tollat, »* a pag. 575 ad 590, cap. 10 habet. Incipit, *Propositum effatum ;* desinit, *pietate erga ipsum Deum nostrum.*

Opera ista XIX necdum in nativo sermone Græco lucem aspexerant, sed eximia Francisci Barberini S. R. E. cardinalium decani, et vicecancellarii sanctæ sedis apostolicæ eminentissimi virtutibus, et scientiis in omnibus munificentia non potuit pati ea latitare tandiu inedita ; e bibliotheca igitur sua liberaliter prompta suis etiam typis commendari et publicari jussit, mihique tam versionem e Græco in Latinum, quam editionis Græcæ Latinæque, curam imperavit. Agnoscebam quidem me oneri tanto imparem, verum, inquiebam, ut canebat ille,

Cur me posse negem posse quod ille putat ;

utrumque ideo aggressus alacri animo, quoad potui, præstare conatus sum, ut erit æqui benignique lectoris judicium.

Sciebam quidem Horatianum illud,

Nec verbum verbo curabit reddere fidus
Interpres,

quod et Cicero lib. III *De finib.*, c. 15, admonet ; noram Græcorum venustatem et elegantiam a nullo Latine satis exprimi apte germaneque posse, Nili præsertim istius, cujus in aula Constantinopolitanorum imperatorum tum florentissima innutriti ac eruditi concinnitas et nitor mirifice præcellebant. Itaque magnum ducem sequi, et sanctum Augustinum imitari libuit, qui sancti Basilii verbum e verbo maluit transferre propter fidem diligentiamque veri, etsi repererat interpretatum (lib. I *Oper. imperfect.* p. 281). Libetque interdum minus eleganter scribere, quam quæsito verborum lenocinio auctoris ipsa lumina lectoribus tegere, quod in primis Perotto accidisse observatum est, sic Polybium
593 reddenti, ut nescias an ipse auctor, an interpres exsistat. Ego profecto in hac translatione non studium eloquentiæ, sed laborem posui, uti Celsus scribebat l. V, c. 25, *De re medica*, qui nihilosecius medicorum Cicero nuncupatur, cum probe mihi notum foret ex Quintiliano : non debere quemquam, ubi maxima rerum momenta vertuntur, de

verbis esse sollicitum. Cavi tamen, quoad potui diligenter, quod sanctus Gregorius Magnus ad Narsen scribens lib. VI, epist. 27, conqueritur, suo tempore in civitate Constantinopolitana, qui de Græco in Latinum, et de Latino in Græcum dictata bene transferant, viros non fuisse; cavi (inquam) ne sicut illi, dum verba custodirem, et sensus minime attenderem, nec verba intelligi facerem, et sensus frangerem; utque scribit sanctus Hilarius in lib. *De synodis*, ex Græco in Latinum ad verbum expressa translatio affert plerumque obscuritatem, dum custodita verborum collatio eamdem absolutionem non potest ad intelligentiæ simplicitatem conservare.

Versionum equidem quinque sunt genera. Ea, quæ vocatur κατὰ λέξιν, a jurisconsultis κατὰ πόδας, interpretatio ad verbum, ad dictionem, ad litteram, quam ut securiorem Justinianus Augustus sanxit tantum usurpandam. Sanctus autem Athanasius Epist. ad Marcellin. *De Psalm. interpretat.* ex c. III Epist. sancti Pauli ad Timoth. accepisse a sene φιλοπόνῳ, id est laboris amatore, qui Psalterium tenebat, istud documentum affirmat: Πᾶσα γὰρ (ὦ τέκνον) ἡ καθ' ἡμᾶς Γραφὴ Παλαιὰ καὶ Καινὴ θεόπνευστός ἐστι, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, ὡς γέγραπται, Id est: *Omnis enim (o fili) Scriptura sive nova, sive vetus Numinis afflatu instincta prodiit, et idonea est ad erudiendum sub ea forma specieque verborum, qua concepta, et conscripta est:* unde litteralem versionem fore in sacris Bibliis potiorem liquet, ideoque vulgatam, et veterem Latinam reliquis præferendam.

Est et Ecphrasis, elocutio scilicet, quæ narrat perspicue, ita ut pictum graphice videatur, quod effertur, exprimaturque ob oculos positum, sed illa non est utendum, ubi brevitas est dilucida.

Periphrasis, addendæ lucis, aut necessitatis gratia, circumlocutio, et circuitus.

Paraphrasis, latior expositio, quæ admittit lumina exornandæ orationis, schemata seu figuras, tropos, atque metaphoras.

Metaphrasis est interpretatio quæ paraphrasi est astrictior, sicut est liberior et diffusior quam sit litteralis.

Hæc autem fere genera variarum versionum enumerat Godefridus Tilmannus Carthusianus in Epistola nuncupatoria, quam ad Pandecten Antiochi Laurensis præfixit, et ea colliguntur ex Quintiliano, l. VIII, c. 6; et l. x, c. 5 *Institut. orator.*

Interpres (ut censeo) adhibere hæc omnia genera debet, prout fert occasio, mensque auctoris, et linguæ proprietas exigit. Itaque interdum paraphrastice, nonnunquam metaphrastice Nili dictiones, et phrases, atque periodos verti, raro periphrastice, rarius ecphrastice, semper vero ad litteram, **594** ne a sensu aberrarem, potissimum curavi, rudi licet verborum stylo, candido tamen et expolito, sinceritate atque veritate versionem istam sum prosecutus; pertæsi alii meam rusticitatem, fontis hujus Nilotici, hactenus abditi, fluentorumque aquas argenteo melius vase propinandas sitientibus existimabunt: calicis enim idoneitas, ut loquitur Petrus abbas Cellensis, lib. II, epist. 4, seu congruentia auget plerumque bibentis voluptatem, et vini bonitas accrescit ex ea: sed, cui uni placuisse laboro sancta Romana Ecclesia, reliquarum princeps, et magistra, cuique assiduum famulatum tam libenter impendo, quæ Verbum incarnatum pannis involutum, non laciniosis, ac pretiosis indumentis summa simplicitate divinitus datum excepit, atque colit; ipsa pura, integra, incorrupta, omni ex parte suo fulgente candore, radiis ejusmet illustrata, veritate gaudet sine fuco, in eaque acquiescit, nec improbabit, ut opinor, meæ versionis consilium; ipsius nempe calculus mihi satis superque fuerit, quantumvis hodie sit periculosioris aleæ suas in lucem proferre lucubrationes, et ingratissimus passim jactetur labor interpretum Canebat ævo suo Lucretius (lib. I *De rer. natur.*, vers. 137 sqq.):

Nec me animi fallit Græcorum obscura reperta
Difficile illustrare Latinis versibus esse,
Multa novis verbis præsertim cum sit agendum,
Propter egestatem linguæ et rerum novitatem.

Et erat ævum illud canum licebatque proferre pomœrium linguæ Latinæ, et verba Græca donare civitate Romana. Præcipue difficillimum est, quod ex antiquo quopiam et diserto doctore jam olim editum sit ex parte, in alienam linguam transfundere; quando quidquid sancte quantumlibet, ac vere dixeris, rapi potest in pessimam partem; habet etenim quælibet lingua idiomata sua, nativos lepores, et proprios χαρακτῆρας, atque, ut ita dicam, peculiares quosdam genios, quos vix, ac ne vix quidem in alia possis exprimere, apteque repræsentare, quin extraneum oleant, sapiantque peregrinum.

Quæ ideo præfari libuit, et præponere instar clypei septemplicis ad retundendum Zoilorum, et Aristarchorum sarcasmos. Plura in Adnotationum libris, qui subsequentur, bono cum Deo, mox attexam; nunc ad ordinem, seriemque Opusculorum transeo.

Tractatum certe de monastica exercitatione præmisi, quia prior occurrerat in codice manuscripto bibliothecæ Barberinæ; in ejus indice, qui calamo etiam erat exaratus Græce titulus conceptus fuit: Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νείλου Λόγος ἀσκητικὸς περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Φιλοσοφίας, utque in ipsius Tractatus calce ascribitur: Καὶ οἵους εἶναι δεῖ τοὺς ταύτῃ προσερχομένους, καὶ ὅτι πρὸ τῆς τελείας ἐν τῇ ἀρετῇ ἕξεως ἐπικίνδυνον τὸ ἑτέρων ἀναδέχεσθαι προστασίας. Id est: *Sancti Patris nostri Nili Tractatus de monastica exercitatione*, sive *De philosophia ea, quæ ad Christum pertinet, et cujusmodi deceat illos esse, qui ad ipsam accedunt, quamque ante perfectæ virtutis habitum periculosum sit aliorum suscipere præfecturam.* Petrus Franciscus Zinus canonicus **595** Veronensis verterat e Græco Tra-

ctatum istum, et inscripserat *Sermonem asceticum.* At ego λόγον interpretatus sum *tractatum*, hoc est, *dissertationem*, *descriptionem*, *enarrationem*, *concionem*, ut fuse probat Scholiast. ad l. II C. Theodos. *De his, qui super relig. contend.* l. XVI; a *tractando*, uti accipiunt Cicero l. I *Academic. quæst.* et l. II *De legib.* in proœm. l. VIII; Quintilian. l. V; Plin. c. 4, l. XIV; et c. 22, l. XII; præsertim vero hanc vocem *tractatus* acceperunt eo sensu sanctus Ambrosius, et sanctus Augustinus, aliique Christiani doctores, et sacrarum Litterarum interpretes dicti fuere *tractatores*, ut observat Sirmondus in Notis ad Epist. Sidonii, et sanctus Augustinus, l. II *Contra Julian.* divinorum eloquiorum pertractatores nominat, et l. IV divini eloquii tractatores. Harum vocum origo ducitur a verbo *traho*, quia varia undequaque trahuntur ad eam, quade agitur, rem spectantia, hinc deducitur *tracto* verbum frequentativum; sicut a verbo *sero* derivatur *sermo*, quia diversa seruntur, et conferuntur, hinc progignitur *dissero*, et *disserto*, unde dissertatio. Ascetici vocabulum Græcum in duas voces Latinas resolvi periphrastice, idque de monastica exercitatione exposui, nec enim unico potest explicari; nam vox *ascetici* Græca est, non autem Latina, sed in Lexicographo Adnotationum, inque voce Ἄσκησις plura congessi. Rosweydus quidem vir pereruditus, et in Belgio quondam mihi peramicus, in Notis ad *Paradisum* Heraclidis laudat *Onomasticon* in vocibus *Tractatus*, et *Tractator*; tu consule, si reperire possis reapse, meque felicior habeas Mercurium dexteriorem.

Consequitur: Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νείλου πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα. Ἡ ἀρχή· Ἔθος ἔχοντί μοι, quæ ita converti. *Sancti Patris nostri Nili ad Agathium monasticam vitam agentem Peristeria*, sive *Tractatus de virtutibus excolendis et vitiis fugiendis: exemplo Peristeriæ clarissimæ sæculo eo feminæ.* Incipit, *Cum meo more*, etc. Quia vero tractatus erat prolixior, in 12 τμήματα, sive sectiones eum divisi, quas in capita subdivisi, quemadmodum et tractatum *De monastica exercitatione* in capita itidem distinxeram; ne uno spiritu liber totus perlectus nimis fatigaret lectorem, neve, spatio nullo dato, colligere ille se ac interquiescere non posset, verum tantillum allevaretur: nam sicut Rutilius Numatianus, lib. II *Itinerarii* cecinit,

Intervalla viæ fessis præstare videtur,
Qui notat inscriptus millia multa lapis.

Præfatur sanctus Hieronymus Isaiæ visionem expositurus, lib. IV, c. 11, se per partes eam explanare velle, ne simul proposita atque disserta lectoris confundat memoriam; idem adnotat ad c. III Joel. in Nilo flumine, sive in rivis ejus solitos Ægyptios funibus naves trahere certa habentes spatia, quæ appellant funiculos, ut labori defessorum recentia trahentium colla succedant; trahentes helciarios vocat curvos Sidonius. Inde funiculus, sive σχοινίον, vel σχοῖνος juxta Ægyptios est mensura itineris, A **596** ex Herodoto etiam lib. II, qui sexaginta illi tribuit stadia, Callimachus et ejus meminit. Hebræi diutius in Ægypto versati, et divexati, mensuras inde funes nuncuparunt; psalmo XV Rex Propheta concinit: *Funes ceciderunt mihi in præclaris*, et c. XXXII Deuteronomii Moses, et l. II Reg. c. VIII, nec mirum si unaquæque gens certa terrarum spatia suis appellationibus vocet, Rastas Germani, Latini Milliaria et Jugera, Galli Leucas, Persæ Parasangas, Græci σταθμούς, sive stationes; tum vergente Romano imperio mansiones, de quibus Herodianus, l. II et Bergerius lib. *De imp. Rom. viis*, erant termini militarium expeditionum. Hominum est consuetudo facilius ea discere, quæ divisa solent evidentius elucescere, uti loquitur B Cassiodorus c. 2 *De Anima*. E distinctione quippe lux effulget; teste Paulo Juriscons. l. I *D. De doli mali except.* ubi *Gloss. et Institut.* § *sed non*, usque *de legat.* Quamobrem etiam Jurisperiti de more habent aperire legem, quam publice interpretantur, in partes, et Codex Justiniani in II tomos, Pandecta vero in tria volumina, tomi autem in libros, libri præterea in titulos, seu rubricas, et hæ in capitula, sive leges distribuuntur, capitula rursus in paragraphos. Biblia quoque sacra in capitula sunt dispertita. Peristeriam addidi, et periphrastice quidquid in tractatu continebatur, ut materiem indicarem, et causam, quam præbuit clarissima femina plurimum commendata, et juxta suum nomen Columba pacem nuntians terris, nec ambigo illam C ipsam fuisse, de qua Ischyrion diaconus Ecclesiæ Alexandrinæ, ad Leonem papam et Patres concilii Chalcedonensis in libello inserto actioni tertiæ, pag. 232 Edit. Rom. ita scripsit: Τὸ γὰρ καὶ τὴν τῆς λαμπρᾶς μνείας Περιστερίαν πρᾶγμα οὐδεὶς ἠγνόησε, καὶ μάλιστα τῶν ἐνοικούντων ταύτην τὴν βασιλίδα νέαν Ῥώμην, ἐκείνης ὑπὲρ τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐν τῷ διατίθεσθαι παρακελευσαμένης πλείστην ποσότητα χρυσίου παρασχεθῆναι τοῖς μοναστηρίοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ξενεῶσι καὶ πτωχείοις, καὶ ἑτέροις πένησι τῆς Αἰγυπτιακῆς χώρας; Ἀχθεσθεὶς ὁ εὐλαβέστατος ἀνὴρ (Διόσκορος) Ἀλεξανδρεὺς ἐπίσκοπος ἢ πατριάρχης, ἐφ' οἷς οὐκ εἰς πρόσωπον αὐτῷ κατέλειψεν παρασκευάζει ἐκεῖνα τὰ χρήματα αὐτῷ παρασχεθῆναι, καὶ ἀντὶ ἐλεημοσύνης θυμέλαις καὶ θεατρικοῖς ἑτέροις προσώποις, ὥστε μηδὲν τὴν εὐωδίαν τὴν ἀπὸ τῆς θυσίας τῆς λαμπρᾶς τὴν μνήμην Περιστερίας ἀνενεχθῆναι πρὸς τὸν Θεὸν, τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ φανερὰ ἡ πρόθεσις ἐκείνης ἀπεδείχθη. Id est: *Cæterum clarissimæ memoriæ Peristeriæ negotium nullus ignoravit, eorum maxime qui habitare noscuntur in hac regia urbe Nova Roma; illa namque pro animæ suæ salute testamentum condens jussit multam quantitatem pecuniæ præstari monasteriis, necnon etiam xenodochiis (sive hospitiis) et parochiis (potius mendicorum receptaculis) et aliis pauperibus Ægyptiacæ provinciæ, quod moleste ferens idem reverendissimus vir (Dioscorus) Alexandrinus episcopus, sive patriarcha, ob id*

quod in persona ejus hæc minime sunt dimissa, fecit easdem pecunias pro eleemosyna scortis, seu saltatricibus, et aliis theatricis dispartiri personis; ut **597** *neque odoris fragrantia fusa ex oblatione illius clarissimæ memoriæ Peristeriæ (quantum ad eum pertinuit) fuerit oblata Deo; sed illius quidem manifestum propositum demonstratum est.* Quem locum meam in memoriam revocavit doctissimus et reverendissimus Pater Hyacinthus Libellus ordinis sancti Dominici, magister sacri palatii, merito ingeniorum omnium censor, qui ἐγκυκλοπαιδείαν, id est scientiarum orbem, tanta cum laude confecit, nec pietatis minus ergo, quam doctrinæ passim celebratur. Jure autem Peristeriæ titulum censui attribuendum isti tractatui; etenim cum Nilus egressus urbe Constantinopolitana pro more, ut aditus importunos vitaret, officia scilicet, sicut ego arbitror, et salutationes, atque domestica negotia (cujus instar Boethius secesserat in Aureliæ montes, atque Apennini villas deinde, ut ipse præfatur in Porphyrii Dialogos a Victorino translatos), deambulaturus ante civitatem in nemore remotiori, et Agathius, quem vocat μονάζοντα, hoc est, agentem vitam monasticam. Degebat quippe Agathius seorsim solitarius, et adhuc sive philosophiæ Christianæ, sive monachatus tirocinium ponebat, sed quasi μέλλων monachus, propiorique gradu, et proxime cingendus. Erant enim monachorum uti pœnitentium diversi gradus, de quibus egi fusius in Exagio meo de frequente communione, atque ubi disserui de pœnitentia publica, cap. 4, et quidam πρόσκλαυσιν, seu ploratum et fletum edebant; alii usurpabant ἀκρόασιν, sive audientiam deputati cum catechumenis audientibus verbum Domini; nonnulli ὑπόπτευσιν, contemplantes dispiciebant humum cum competentibus meditabundi, non velut ἐπόπται, id est inspicientes in profanis Isidis sacris, sed exemplo Publicani non audebant attollere oculos, obstipo capite, et figentes lumina terræ, cernui, imo potius ὑπόπτωσιν, quia flectebant genua subinde, quod in sacris diaconus adhuc inclamat, succidebant in genua, et de geniculis adorabant, uti loquitur Tertullianus, inclinantes se γονυκλίσεσι. Ita orabat sanctus Paulus c. III ad Ephesios, v. 14; et sanctus Petrus, c. IX Actuum, v. 40; quin prostrati μετάνοιαν βάλλοντες, projiciebant sese ad pœnitentiam. Aliqui σύστασιν id est stationem, consistentes cum fidelibus, dum sacrificium celebraretur, postea μέσωσιν, id est complementum adhibebant, quando nempe pœnitentiam expleverant, et reconciliationis tempus exspectabant. Haud dissimili modo erant et gradus, sive ordines monachorum, qui vocitabantur non tantum populus sanctus Dei, ut in collecta, quæ recitatur hebdomadis sanctæ feria sexta, eo vocabulo comprehensi, et a reliquis laicis necdum distincti, pro quibus orabatur; verum et lugentes, atque plangentes, et in monasteria, claustraque velut in pœnitentiæ domicilia, ergastula, carceres-

A que vel se recipiebant, vel retrudebantur publici peccatores, ut e Joanne Climace, atque collatore Cassiano liquet; monachorum (inquam) cœnobitarum sive synoditarum, qui simul victitabant, et in commune sua omnia referebant. Nam prætera eremitæ fuere, qui desertis **598** in locis degebant; et anachoretæ, qui recesserant in vasta, et invia, remotioraque secreta. Σιλβιανῷ κοινοβιώτῃ scribit Nilus, epist. 307, lib. I. E cœnobitis eremitæ prodibant, atque anachoretæ, uti prodit Cassianus, Collatione 18, c. 1 et 2, e S. Paulo, cap. XI ad Hebr., quin et στυλῖται, in quibus agmen ducit Simeon, et de quibus Rosweyd. in Not. ad Vitas Patrum. Sunt et epistolæ Nili Nicandro στυλίτῃ inscriptæ 114 et 115, qui et κιονῖται, Latine *columnarii*, dicti sunt; ἔγκλειστοι, seu *reclusi*, de quibus Miræus mihi quoque peramicus in Belgio agit in *Fastis Belgicis*. Hospitium memorat Gregorius Turonen. *Histor. Francor.* lib. VI, c. 6; et *De gloria confessorum*, c. 97, aliosque plures, quos recenset Petrus Jofredus in *Nicæa illustrata*, p. 105; incluserat se is sponte in turri; de Probo incluso in monasterio S. Greg. M. epist. 99, l. 9. Columnarii stabant supra columnas; inclusi agebant in conclavibus seu domunculis. Philumenum ἔγκλειστον, ad quem scribit Nilus, epist. 96, lib. II, male vertit interpres Latinus ἔγκλειστον, *enclistum*, uti patet e verbis epistolæ: κατὰ τὸν ἐγκλεισμὸν, et τῷ οἰκιδίῳ κατακλεισθείς. Erat enim profecto reclusus; lapsum viri τοῦ πάνυ observavit et emendavit doctissimus Possinus in Glossario ad Andronicum Georg. Pachymeris, et hujuscemodi conclusos in cubiculis, et οἰκίσκοις dictos κουβουκλεισίους adnotat etiam e scriptore Vitæ sanctæ Mariæ junioris anonymo, codice Vaticano 800, pag. 492. Opponebantur et κοινοβιώταις hi qui appellabantur ἡσυχασταὶ, anachoretarum specie, solitarii; amantes quietis, tranquillæ vitæ studiosos exponit nunquam satis laudatus Possinus in epistola 192 Nili ad Rufinum ἡσυχαστὴν, dubito an sit is, ad quem idem scripsit 188, nullo addito epitheto, sed utrobique agit de perturbationibus, sive passionibus. Hanc ultimam Allatius inscribit Charitoni l. III, epist. 264; at Rufino perbrevem 263. Primam autem Rufino illi ipsi hesychastæ l. IV, epist. 54, quin et aliam Rufino Scholastico 76, lib. I, ad quem etiam spectare arbitror 77 et 78, quæ consequuntur; fortassis erat idem Rufinus, qui e foro prodiens, legibusque publicis, quas profitebatur, exquirebat sacræ Scripturæ ut Nilus loca sibi explicaret, eam delibans, et ni fallor, posset esse celeber ille Origenista, nec enim ævum discrepat. Γαβριὴλ Μοναχοῦ, καὶ ἡσυχαστοῦ τοῦ ὄρους Λάτρου σχόλιον legitur in Scala Joannis Climacis, p. 365. Hi nomen sortiuntur ἀπὸ τῆς ἡσυχίας, id est *a quiete ac silentio.* De hac virtute fuse suprascriptus Joannes gradu 27, pag. 403. Istos non probat Cassianus collat. 18, c. 8, de quarto genere monachorum, quasi tepidos, quia sedent (scribit), a nemine la-

cessiti, et patientes, atque mansueti, ac humiles æstimari desiderant, nec ad perfectionem unquam perveniunt, et hi forsitan appellari possunt *vacantivi* voce Synesiana, quasi *vacantes*. Sed ἡσυχασταὶ veri ac probi residebant mansueti cum silentio et quiete animi, nec minus se piis operibus addicebant, et ἄσκησιν quoque in amando, colendoque Deum, et diligendo, adjuvandoque proximum sectabantur, θεοφιλεῖς erant Christiani, **599** id est, amatores Dei (ait ipse Climax gradu 1); ornatur enim titulis hisce Χριστιανὸς θεοφιλής, ἐγκρατής, μοναχός. Sanctus Lucas apostolorum Actus dirigit ad Theophilum, et intelligere mihi videtur eo nomine *Christianum*. Exstitere quidam ἐγκρατεῖς, seu continentes, qui et ἐγκρατευόμενοι· a solatiis connubii erant hi sejuncti, ἀποταττόμενοι, vitam cœlibem affectabant. Concilium Carthaginense tertium c. 38, anno Christi 397, in Africano codice illorum meminit, et Cresconius in Breviar. c. 255, et l. xx Cod. Theodos. *De episc. et cler.* qui *continentium* se volunt nomine nuncupari, ubi fuse Scholiastes. Dicebantur etiam *temperantes*, Hesychius ἐγκράτειαν interpretatur ἄσκησιν; contendebant quippe *continentes*, ex Palladio in Lausiaca τὸν τῆς ἐγκρατείας, καὶ ἁγνείας ἀναδήσασθαι στέφανον, id est, redimiri corona continentiæ, atque castitatis, vivente adhuc aliqui conjuge, vel e medio sublata, et alii nulla ducta intra privatas ædes aliqui. Sanctus Augustinus fuse in epistola 199 ad Ecdiciam agit, quam religiosissimam vocat filiam, cuique tribuit reverentiam, vovisseque cum marito, e quo filium susceperat, continentiam Deo, narrat, annuitque ut gestet vestitum matronalem, sed invito viro ne vidualem gestare pergat prohibet prudenter. Sanctus Hieronymus in epistolis 28 et 29 ad Theodoram, insinuat satis eam cum marito Lucinio Bætico castam duxisse vitam, cui doctor ille ponit epitaphium, et mariti eam uti sororem nominat; in sanctæ Agnetis Romæ exstat epitaphium Theodoræ, quæ vixit annis 21, mensibus 7, diebus 24 in pace. Est bisomum, id est, duo corpora, nempe ipsius et mariti Evagrii continens sepulcrum cum hisce versibus, et nota consulum:

Amplificam sequitur vitam dum casta Aphrodite,
Fecit ad astra viam, Christi modo gaudet in aula;
Restitit hæc mundo semper cœlestia quærens,
Optima servatrix legis, fideique magistra,
Inter eximios Paradisi regnat odores
Tempore continuo vernant ubi gramina rivis.
Dedit egregiam sanctis per sæcula mentem,
Exspectatque Deum superas quo surgat ad auras,
Hoc posuit corpus tumulo mortalia linquens
Fundavitque locum conjunx Evagrius orans.

DEP. DIE.....
ANTONIO Ψ. SYAGRIO coss. sive anno C. N. 383 (*E Panvinio*).

Hanc etiam servasse continentiam in conjugio illa verba, casta Aphrodite, satis indicant; et Evagrium maritum Orantem fuisse, sive ἱκέτην, quo nomine monachus, seu monasticam vitam degens, aut ad eam adspirans significabatur, sicut et θεραπευτοῦ, id est servientis Deo, seu servi, et famuli Dei epitheto, ex Philone, Dionysio Areopagita colligit et ex ipso Nilo nostro, cardinalis Bellarminus, l. II, c. 1. De *monachis* fuse. Consule præterea Matthæi Galeni, Westcapelli *Origines monasticas* editas Dilingæ 1563 in quarto; Hugonem Menardum in Regulam **600** sancti Benedicti, c. III, ubi de λαυρήταις, e c. 5 *Prati Spiritual.*, ἀπὸ τῶν λαυρῶν, a cellis nempe, in quibus turba ipsorum in unum collecta more religiosarum apum erat. E præfatione Regulæ sancti Ferreoli, dicebantur et *nonni*, et *religiosi*, et *philosophi*, at plura de gyrovagis, et circellionibus ibidem. Accinit de monacho Numatianus cum conjugem reliquisse innuens, et nota est Therasia Paulini e conjuge facta soror; consule Justinianum imperatorem Novella 122. Leonem Aug 33, l. I Cod. Theodos. *De monachis*; et l. xx Cod. eodem, *De episc. et cleric*: l. XVI, ibidem *De pœnis*, ubi notæ præclaræ attexuntur; et hunc primum monachorum gradum, sive ordinem, sive potius Deo sese dicantium, et ad monachatum tendentium limen fuisse arbitror.

Secundus erat ascetarum, non generatim et late sumptorum, verum particulatim, et proprie, qui ad nutum abbatum, seu præfectorum exercebant sese jejuniis, meditationibus, orationibus, psalmodiis, et aliis pietatis et pœnitentiæ vacabant officiis, jam Continentes, de quibus Petrus Damian. tractat in Sermone de sancto Nicolao, instar Sarabaitarum, aut Sarabaritarum, forsitan a Sarabara veste, de qua in dissertatione mea de Fanone disserui, qui et suis in domiciliis, aut cellulis a se constructis morantes consistunt arbitrio suo, et quos damnat Cassianus, vocem Ægyptiacam censens significantem renuitas, sive abbatem refutantes, collat. 8, c. 3, uti sanctus Benedictus, c. 3 Regulæ, ut est optimi pessima corruptio, quia non servabant actemosynen, sive nuditatem rerum omnium, paupertatemque arctam, seu (uti canit Horatius) angustam pauperiem, nec abdicaverant sese possessionibus, nec obedientiam observabant, necdum perfecti monachi, si non ultra properarent. Exstant Nili ad varios ascetas epistolæ; nempe l. II, ad Vincentium 51, quæ numeratur apud Possinum 281; ad Zosam eodem lib. II, est 73; denique ad Thaumasium, seu Thaumarum, 33, lib. III, quæ prima Possino, nuncupatur hic Thaumasius in Indice monachus ab Allatio. Sed adi (benigne lector) librum mearum adnotationum Lexicographum in voce Ἄσκησις, uti præmonui.

Tertius gradus, ut mea quidem nunc fert sententia, fuit μοναζόντων, qui vitam sanctiorem, atque monasticam ducebant, aspirantes propius ad monachatum, et ejus veluti candidati: sic apud Vestales profanas Romanas μελλίέραι sunt nuncupatæ (uti Plutarchus asserit) quæ fuerunt consecrationi proximæ. In Epistolis profecto Nili non

otiose, ac sine delectu quidam μοναχοὶ, μονάζοντες alii sunt inscripti, ita Δαβουρίῳ, sive Ἀρδαβουρίῳ. Ardaburius quidam fuit consul anno Christi 429 in Oriente, at in Occidente Hierius sub Theodosio Juniore et Valentiniano III Augustis; comperi et Ἀρδαβούριον υἱὸν Ἄσπαρος sub Leone Aug. Apud Suidam, hic Aspar ad patrem, cum Leonis Aug. jussu ambo occiderentur, Nonne dicebam tibi (aiebat), Φάγωμεν Λέοντα πρὶν ἡμᾶς ἀριστῆσαι, *Comedamus Leonem, priusquam de nobis sumat prandium*, Billius refert in *Observat. sacr.* e Nicephoro; Galli dicunt: *Le lyon enfin* **601** *mange son maistre.* Μονάζοντι Nili epistola Possiniana 13, dirigitur, quæ apud Allatium est 35, lib. III, est et 246 alia: tam Possinus, quam Allatius ibi μονάζοντα reddunt *Monachum*, at inscripta Εὐθαλίῳ μονάζοντι ab Allatio numerata 40, lib. III, ubi monachum exponit μονάζοντα, eadem est, quæ 21 Possini, qui μοναχόν enuntiat, et interpretatur *monachum*. Δαμιανῷ μονάζοντι ep. 110, Possin. in ea vertit μονάζοντα *solitarium*, at *monachum* Allatius lib. III, epist. 154, ipsam locans: Μαριανῷ μονάζοντι epist. 216: Possino itidem *solitarium* explicanti, est 41, lib. IV: Allatio *monachum* vertenti: eidem Allatiana 7, lib. IV, directa est, sed *monacho* uti Possinianæ 34, 35, 227 et 228. Et forsitan ad monasticum progressus gradum Marianus fuerat ex ordine μονάζοντος. Μονάζοντα Θεόδωρον Allatius et *monachum* appellat in Epistolis Nili lib. III, 157, 158, 159, 160. At Possinus Epistolis 113, 114, 115, 116, μοναχόν, et Latine *monachum*; epistola certe 160 penes Allatium brevior est, quam apud Possinum 116. Eumdem Theodorum μοναχόν nuncupat, et vertit Allatius lib. II, epistolis 65, 76, sed et 25, lib. IV, quæ adempta est 116 Possini; cui rursus adjungenda est, quin potius esset delenda ipsa 160 Allatii tanquam pars repetita hujus 116; et Allatiana 25, lib. IV. Εὐγενίῳ μονάζοντι, epistola 102 Possini est inscripta; *solitarium* is reddidit, Allatius *monachum* lib. XIII, epist. 147. Monachum profecto vocavit in titulo epistolarum 175, 176 et 182, inque illa ipsa 175 nondum illum emensum fuisse annos quindecim, μονήρει βίῳ ἐνοικούμενον, id est, insistentem vitæ monasticæ tradit; unde colligo tam in ἐγκρατείᾳ, seu continentia, quam in ἀσκήσει, aut exercitatione fuisse de more, spatium temporis impendere, sicut annos probationis, vel novitiatus, imo et in βίῳ μονάζοντι, sive in Monazonio (qua voce uti puto Alciatum in versione Græci Epigrammatis). Addenda est Theodosia μονάζουσα, cui Nilus scribit lib. II, epist. 116, *apud Allatium*, qui *monialem* vertit; hortabatur eam Nilus, ne præcepta viris in ecclesia tradere auderet, eosque desineret docere. E suprascriptis igitur liquido patet μονάζοντας fuisse, qui proxime accedebant ad monachatus professionem, cum autem ad illam admittebantur, induebantur schemate, seu veste novitii, quæ diversa erat, ac distincta ab ea, qua vestiebantur, cum monachi perfecti evadebant, uti Rosweidus, in *Onomastico ad Vitas sanctorum Patrum*, lib. X, p. 105, observat, ita tamen, ut μοναχοὶ, νεώτεροι vocitarentur initio, et interim dum validam professionem emitterent: ad νεωτέρους istos epistola 303 lib. III Allatii, et, quæ deinceps subsequuntur ἀνεπίγραφαι usque ad 333. Mirorque in Indice Allatiano conceptam illam 303 lib. III epistolam πρὸς μονάζοντας, nisi quod confudit eos interpres. Denique sacrabantur monachi, et nomina submutabant. Erat enim e sancto Dionysio in *Ecclesiastica Hierarchia*, apex perfectionis monachatus, καὶ ἡ τετελουμένων ὑψηλοτέρα τάξις, et Suidas refert; de monachis, qui etiam singulares nuncupabantur, agit fuse Scholiastes **602** in Notis ad l. LXIII C. Theodos. *De decurionib.* quæ 26 est in Justinianeo Cod. data Beryti a Valentiniano et Valente Augustis l. XXXVI C. Theodos. *De episcop.*, data Mediolani ab Arcadio et Honorio, AA. Severus Sulpic. dialog. I, c. 1, apud Gratianum in Decreto 16, q. 1. Describuntur monachi a Rutilio Numatiano bis in Itinerar, sed ironice carpuntur a sancto Joanne Chrysostomo homil. 8 in Matthæum; ab Eunapio, *De vit. philosophor. in Ædesio*, a Salviano Massilien. lib. *De Providentia*; in Vitis Patrum a sancto Hieronymo, et aliis, quos collegit ediditque simul R. P. Rosweydus jam a me laudatus, illustravitque adnotationibus. De laudibus eremi exstat Epistola Eucherii episcopi Lugdunensis ad Hilarium monachum Lirinen. in qua imitabantur (ait) solitarii eos de quibus Apostolus scribit in Epist. ad Hebræos superius allato c. II, *errantes in montibus, et speluncis cavernisque terræ abditos, quibus dignus non erat mundus*. Vide Tristanum, tom. II *Histor. Rom. ex Numismatis*, p. 135, de monachis eorumque cellulis; et feminarum monastriæ, moniales, sanctimoniales, ancillæ Dei, et Deo devotæ virgines vocabantur, passim apud sanctum Gregorium, qui l. IV, epist. 13 de insula Capraria, de insula Gorgonia, deque monachis insulæ Montis Christi, lib. I *Dialog.* c. 49. Sanctus Gregorius Nazianzenus in Pontum profectus, dum fugit episcopatum, philosophatus est cum Basilio, uterque leges tulit vitæ monasticæ, uti recenset Billius in ejus Vita; hic sanctus Gregorius, orat. 20 in laudem sancti Basilii, commendat vitam monasticam, p. 567; et in 21 oratione in laudem sancti Athanasii, p. 589, in oratione prima, p. 44, et in Carmin. p. 1370; in definitione orat. 12, p. 459; Carm. ad fictos monach. p. 1302 et 1313, ad monachos in cœnobiis degentes, ad Hellenium. Sanctus Augustinus monachos nominat *servos Dei*, epist. 70 et passim; et monachismum simul cum baptismo suscepit, ut probat Rivius, lib. I, cap. 1, § 32 *Vit. sancti Augustini*, et amicitiam cum Eudoxio abbate Cellulanorum Capariæ insulæ coluit epist. 81, et instituit ipse monachos, deque opere illorum librum conscripsit. Rivius de ipso, § 2, c. 1, lib. III, *sanctas formicas*, et *sanctas apes* monachos compellat idem sanctus doctor. Verba quidem Græca cum paragoge, seu

productione, αζω, uti κωμάζω, ἑορτάζω, χειμάζω, σπουδάζω, σχολάζω, λωβάζω, πειράζω emphasim habere, atque indicare videntur affectum quemdam, et protensionem, sic ἀπὸ τοῦ μονάζειν οἱ μονάζοντες erant qui jamdiu appetebant ingenti cum affectu monachatum, et veluti pertingebant quasi proxime cingendi, et *melloproximi* voce Græco-Latina Jurisconsultorum, pro cinctis censebantur, sumebanturque promiscue pro monachis, uti tirones multis stipendiis expletis, aut προλυταὶ pluribus annis studio jurisprudentiæ impensis, continentiæ nempe, seu castitatis specimen dederant temperantes, seu ἐγκρατεῖς, at paupertatis, et obedientiæ, dum ascetas egerant, aut exercitatores : denique trium harum virtutum, dum μονάζοντες forent, **603** quasi maturitatem assequebantur.

In ecclesiastica historia monachorum species variæ percensentur : ego vero animadverti perscrutando diligentius hosce præcipue tres gradus parum ab aliis observatos, imo plerumque confusos, et μονάζοντα exposui agentem monasticam vitam. Agathius igitur iste monasticam vitam agens Nilum meditabundum tanquam ex insidiis adortus est, et aggressus improvisum, et suadere cœpit ut Ethicam quampiam, seu Moralem lucubrationem conscriberet. At Nilus in Expositione Psalmorum occupatus, cujus fragmenta nonnulla reperiuntur in codice Barberino manuscripto, et apud Bessonum in Catenam Procopii super Canticis canticorum, tergiversabatur, causatus sæculi nequitiam, quam corrigi, ac emendari desperabat, cum non esset, qui faceret bonum usque ad unum [1], et vanitatis dæmon terras indagine cingeret, expansisque retibus cunctos mortales illaqueasset, ita ut hi expedire se non possent, uti monachorum antesignanus alter sanctus Antonius quondam viderat, c. 21 *Legendæ Claud. de Rota*. Agathius ergo Peristeriam commendavit, et hanc unam opposuit vitiis late crescentibus exemplumque dedit; atque adeo dilaudavit, ut tantæ virtutis admiratione perculsus Nilus alacriter tractatum istum sit exorsus, atque perfecerit; unde a Peristeria, quæ huic tractatui causam præbuisse videtur, titulum sum mutuatus. Et sectio quidem, quam statuo decimam, sapit epilogum operis, sive conclusionem; convertit enim sese scriptor ad amicum, Agathium scilicet. Verum cum in Vaticano codice reperissem inscriptum titulum De *beatorum conversatione*, *deque diaboli malignitate*, illam nonam sectionem posui, et, ut in capite 2 ab ipso Nilo innui, Peristeriam eamdem adnotavi quam variis afflictam ærumnis, et exercitam tentationibus affirmat. Ad hunc Agathium suspicor scriptam a Nilo epistolam 152 Possinianam, ibique nuncupat Allatius Agathium diaconum, illam epistolam in duas dividens lib. III. epist. 215 et 216, quæ perperam in Græco Indice numeratur pro 216, cum sit trajecta 162. Ibique de tentationibus eum admonens, quæ ipsis obsistat; et forsitan ad diaconatum promoveri meruerat. Exstant et Isidori Pelusiotæ qui, eodem tempore vixisse videtur, et eumdem magistrum habuit sanctum Joannem Chrysostomum, ad Agathum presbyterum l. I. epist. 270, et l. III, epist. 18, 27, 160, 296, 303, sive Agathodæmona. Eo nimirum tempore sæpius e monachis diaconi deligebantur, immo presbyteri et episcopi, auctore card. Baronio ad ann. 398 C. N., et liquet e l. XXXI. C. Theodos. *De episc. et cleric.* Tanta erat monachorum multitudo, tot examina servorum Dei: hæc enim vox (ut jam monui) monachos significat. Sanctus Gregorius M. lib. X. epist. 51, et lib. II. epist. 24 et 91, lib. VIII et XXXIX. lib. XXI c. 12. Sanctus Hieronymus psalm. 133. θεραπευταὶ, Sanctus Dionysius *Eccles. Hierarch.*; Philo lib. *De vit. contempl.*; Sanctus Augustinus epist. 56; Ennodius l. III. epist. 29; quin et homines **604** Dei, viri Dei; ita sanctus Alexius vocitatus, et Porphyrius in Vita sancti Agapiti, et in Martyrol. Rom. 20 Augusti. Anno 1658 effossa fuit sub statione Cohortis Helvetiorum prætoriæ in Arca Vaticana hujuscemodi vetus inscriptio, quam ad annum Christi 403, coss. Theodosio juniore primum et Rumoridio, eruditissimus Holstenius retulit: *Quintilianus homo Dei confirmans Trinitatem, amans castitatem, respuens mundum requiescet una cum.......qui vixit ann. P. M. X.......Theodosio Aug. et R.* ubi vides castitatis amorem, et mundi despicientiam, sive ἄσκησιν, et ἐγκράτειαν. Isti homines seu servi Dei definiuntur, qui ad faciem ministrant Domino. Homo Græcis recentioribus ἄνθρωπος idem, qui servus. Constantin. *De administr. imper.* La Cerda c. 146. n. 12. *Adversar. sacr.* passim in libris feudorum. Homo est vassallus, et hominium inde, quod aliis homagium ab ὤμῳ ἁγίῳ, id est sancto jurejurando trahitur.

Suprascriptæ decimæ sectioni adtexui undecimam, cui titulus erat, Περὶ τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ τῆς Σωσάννας ὅτι μείζων ὁ τοῦ Ἰωσὴφ ἀγὼν τῆς κατὰ τὴν μακαρίαν Σωσάνναν. *De Josepho, atque Susanna, certamenque fuisse majus Josephi eo quod adversus beatam Susannam susceptum fuit.* Præterea duodecimam sectionem appinxi : Περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ τῶν μισθωθέντων ἐργατῶν, κατὰ διαφόρους ὥρας, *De parabola vineæ, et mercede conductis operariis ad horas diversas*; subsequebantur quippe istæ duæ lucubrationes tractatum Peristeriæ, et appendices videbantur. Tractatum totum insignivi hoc titulo Græce : Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νείλου πρὸς Ἀγάθιον μονάζοντα, Sed illum latius expandi Latine: *Sancti Patris nostri Nili ad Agathium monasticam vitam agentem Peristeria, seu Tractatus de virtutibus excolendis, et vitiis fugiendis exemplo Peristeriæ clarissimæ eo sæculo feminæ.* In sectiones, sive τμήματα XII divisi. Prima continet capita sex ceu

[1] Psal. XIII, 3; Psal. LII, 2.

Præfationem, secunda de temperantia sive abstinentia, cap. quinque; tertia de vana gloria, capita tria; quarta de lectione, et oratione, cap. septemdecim; quinta, quod animæ amantium divitias vitæ cupidæ ægre hinc divelluntur in hora mortis, cap. tria; sexta, quod merito puniuntur, qui facultates promiscue quibuscunque relinquunt, cap. duo; septima de his, qui in tempore mortis nullam suæ salutis curam habent, sed et testamenta scribentes jubere se dicunt de his quorum potestatem non habent, cap. undecim; octava de hæredibus, cap. unum; nona, suggillatio eorum, qui testamenta scribunt, cap. decem; decima de beatorum conversatione, cap. septem; undecima cap. viginti tria; quorum aliquibus tituli sunt impositi; duodecima, cap. tredecim.

Opusculum Nili locavi subinde, quod inscribitur: Πρὸς τὴν σεμνοπρεπεστάτην Μάγναν τὴν διάκονον Ἀγκύρας. Λόγος περὶ ἀκτημοσύνης. *Ad venerationem dignissimam Magnam diaconissam Ancyræ, tractatus de voluntaria paupertate*, sive nihil possidendo. Principium πρώην μέν. [*Nuper quidem.* Magnam vocavi non Magnesiam, secutus Vaticanos codices 653 et 1434, et Heraclidem **605** in *Paradiso* c. 55, seu Palladium in *Histor. Lausiaca* c. 131, qui Magnam vocant; et Palladius quidem lib. VIII *De vit. Patrum*, relatus p. 776, sic habet: « In civitate Ancyra (est ea metropolis Galatiæ in Asia Minore celeberrima synodo inibi habita anno C. N. 314, sive ut Rosweydus ibi adnotat e ms., Cæsarea Cappadociæ p. 792) sunt multæ quidem aliæ virgines, nempe ad decem millia (duo millia Heraclidi et amplius) quæ exercentur, et in omni virtutis institutione militant, omnesque temperantiæ legibus claræ et insignes feminæ, et divinum certamen studio magno exsequentes, inter quas principatum obtinet in pietate Magna honestissima femina et probissima, quam nescio quid sim nominaturus, virginem, an viduam? a matre quippe per vim viro conjuncta, cum tamen fefellit variis inescans dilationibus, et corporis morbos prætexens, a corruptionis vitio integra et intacta permansit, ut dicunt ejus necessarii; cumque paulo post decessisset ejus maritus, omnium simul facta est hæres unica, et temporalibus commutans æterna, Deo totam seipsam obtulit, summæ curam gerens vitæ quæ semper manet, suis famulis honestissime imperans, degens laboriosissime, et agens plenam temperantiam monachorum, in congressu tam severa, ut ipsum ejus aspectum reverer entur etiam excellentissimi episcopi propter insignem pietatem, ac religionem. Atque ipsa quidem supervacaneam et nimiam opum materiam paupertatis igne consumpsit; quæ autem supererant ea constituit ad subministrationem monasteriis, ecclesiis, pauperibus transeuntibus, episcopis, orphanis, viduis, et omnibus egentibus suppeditans auxilium, non cessabat hilariter dispartiri, et operari pietatem latenter, et per se, et per servos fidelissimos: ab ecclesia non recedens, noctu maxime, in omnibus exercens se propter spem ejus, quæ vere est, vitæ.» Et eadem Heraclides verbis paululum immutatis, non sensu: Magnæ nomen Romanis notum, et usurpatum fuit, et Magnia Urbica Maxentii Aug. uxor, apud Spanhemium in Nummis; et in inscriptione Romana, in villa Feliciæ Pallavicinæ: *D. M. Magnia Tyche fecit sibi et karis suis T. Magnio Anyceto et T. Magnio Eutychio, et Q. Tillio Figuliano benemerentibus, et Libertis, Libertabusque, posterisque eorum H. M. D. M. A.* (id est.: *Huic monumento dolus malus abesto.*) *Item T. Claudio Honorato, et Claudiæ Marcellæ amicis fidelissimis vasa obrendaria dua, item olicaria tria introeuntibus parte dextera... orefecit, et donavit.* Obrendaria corbes, quibus vindemia defertur, apud Lombardos dici solent, et dolia vinaria, seu cupæ. Nominantur in Gruterianis Inscriptionibus *Magna Ironia, Magneia jucunda, Magnesia, Magnia T. L. Methe, Maximiola, Statis*, et S. Magnilus bis terque commemoratur in Martyrologio Lucano ab eloquentissimo et doctissimo Florentinio. A *Magna* vocari potuit *Magnia*, et *Magnisia* et *Magnisilla*, seu *Magnesia* et *Magnesilla* ὑποκοριστικῶς. Οἱ γὰρ ἐρῶντες εἰώθασι **606** τοὺς ἐρωμένους ἐρωτικῶς δι' ὑποκορισμῶν καλεῖν, e Suida in εὐριπίδιον· ita Romulus et Augustulus deliciarum causa et blanditiarum, in quibus diminutivis Romani majestas imperii fuit diminuta (*). De diaconissis fuse in lib. Lexicographo, deque σεμνοπρεπεστάτης epitheto. Tractatus iste numeratur secundus in codice Vaticano 1434, unde subsequi eum decuisset tractatum De monastica exercitatione, ut prima verba indicant etiam. At in codice Barberino ms. compereram post illum, tractatum de virtutibus et vitiis directum ad Agathium, seu Peristeriam, ideoque inserui, religio namque mihi fuit ordinem scriptionis in editione non servare. Ἀκτημοσύνην potuissem vertere cum Cassiano nuditatem rerum, vel enuntiare Latino vocabulo Actemosynem, sed expressisse concinnius arbitratus sum voluntariam paupertatem, seu nihil possidere.

Excipit tractatum hunc de paupertate Ἠθικὸς λόγος, καὶ πολυμερὴς, ἐν ᾧ νουθεσίαι πνευματικαί, id est *Tractatus moralis, et multifarius, in quo spirituales sunt admonitiones*; et capitibus quatuor absolvitur. Principium est πολυμερὴς, καὶ πολύτροπος πρόκειται. Hoc opusculum est quasi concio et admonitio.

Erunt qui putent me actum egisse, quia Ἐπικτήτου ἐγχειρίδιον, seu Manualem librum Epicteti, quasi cramben recoctam intexui Nili opusculis, nec ignoro abjudicari Nilo istam lucubrationem; sed qui præcipitanter tulere sententiam istam, ne qui-

(*) Vide l. 3 C. Theod. *De fid. et jur. hast.* et 17 Epist. Symmach. lib. v, *De Magnillo Vicario Africæ.*

dem ex breviculo recitatam, si dispexissent attentius illud opus a Nilo concisum, et interpolatum tam accurate, sicuti præscripsi, Nilo utique jure vindicassent. Nam cum Epicteti liber fusus esset, et copiosus uberiorque, uti compertum habent quicunque illustrissimi doctissimique Stephani Gradii codicem exaratum calamo, et perantiquum, optimæ (si quis alius est) notæ, et aurum contra æstimandum pervolverunt, et cum editis libris compararunt: illum Epicteti Commentariis suis illustravit fetum Arrianus Adriani Augusti qui ævo florens παράπλους conscripsit, et Alexandri Magni Vitam; neque vero libellulum illum, qui passim manibus omnium teritur, quasi veræ Stoicæ philosophiæ succus expressus, utque alchimici loquuntur, Elixir, cujusque principium, τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, id est *exsistentium rerum quædam sunt in nobis*, Epictetus ita contexuit, ille (inquam) Epictetus, qui ortus Hierapoli Phrygiæ Epaphrodito Neronis Augusti Liberto serviit Romæ et Domitiani Augusti dominatu offensus, vel ob S. Consultum, quo pulsi fuerunt in patriam philosophi, in eam reversus, in Nicopoli oppido Epiri Novæ habitavit, et permanens ad M. Antonini tempora pervenit, ut affirmant Suidas et Angelus Politianus in epistola præfixa ex A. Gellio et aliis. Epaphroditus autem Neronis Libertus, et a Libellis, et τῶν σωματοφυλάκων, id est corporis custodibus, qui Neronem in consciscenda sibi morte adjuvit, e Suetonio in Nerone, ac Domitiano, et Tacito, lib. xv, *Annal.* condemnatus fuit ideo a Domitiano. Sunt **607** de isto aliisque cognominibus Epaphroditis plurimæ Inscriptiones apud Gruterum. Sanctus Paulus in epist. ad Philippenses, c. II, v. 25, meminit Epaphroditi fratris, et cooperatoris, et commilitonis sui, ipsorum autem apostoli, id est, ut arbitror, episcopi, quem necessarium existimavit mittere ad eosdem, et rursus c. IV, v. 22, accepisse se fatetur ab ipso, quæ illi miserant; et salutat eos nomine maxime illorum, qui de Cæsaris domo sunt, sanctorum; hanc ad Philippenses Epistolam scriptam fuisse Romæ per Epaphroditum, Theodoretus auctor est. Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrol. Rom. die 22 Martii, Epaphroditum episcopum Terracinæ censet; at Petrus de Natalibus lib. VI, c. 100 Hadriæ, sive Andriacæ Ecclesiæ præfectum autumat e Dorotheo abbate in synopsi de 72 discipulis Domini. Ad eum non pertinere crediderim inscriptionem, seu epitaphium, quod in arca marmorea sepulcrali incisum legi, Θ. K. ΑΥΡΗΛΙΩ Ἐπαφροδίτῳ Συμβίῳ ΑΝΤΩΝΙΑ Βαλέρια ἔθηκε. Erat illud in archiepiscopio Lugdunensi, et inspiciebatur insculpta Ceres in curru, quem trahebant angues, perquirens filiam Proserpinam a Plutone raptam. Sed e semita in viam. Contraxit Epicteti opus vastum Simplicius philosophus hostis Christianorum, sicut amicus olim, multiplicis vir lectionis Theophilus Raynaudus in lib. *De bono regimine* adnotat, ita ut Enchiridion solum esset ad manum, seu Pugiocium, aut Pugio ex his, quæ reliquerat Epictetus, et ampliora ea fuisse convincuntur tum e codice suprascripto, tum e Commentariis Arriani, et liquet ex A. Gellio, et Joanne Stobæo; nec exstat in Enchiridio celeberrimum effatum illud, quo tota ejus philosophia continetur, ἀνέχου καὶ ἀπέχου. Verum hactenus desideratur. Nilus autem Ethnicismi nævos et maculas sustulit, pleraque resecando, atque mutando, plane aptans opusculum Christiano, quin et monacho accommodavit; quæ turpia, quæ superstitiosa, vel idololatriam sapiebant delevit, imo et Socratis nomen sustulit; Paulique supposuit Apostoli, atque omnino suum effecit. Itaque sicut illud inter opuscula Nili adinveneram, sic dereliqui, rationemque reddam copiosius in Adnotationibus, ubi de amante Platonis veritatem Theosebio philosopho, qui Antoninianæ lucubrationis de se ipso, seu de Vita sua interpolator, sive excerptor videtur in Ἐγχειριδίῳ δευτέρῳ Ἐπικτήτου, quod conscripsit multa e scholis Epicteti delibans, seu e scholio, agam. Theosebium ab Apamia civitate Asiæ translatum ad Eudoxiopolim, quæ dudum Salembria vocatur, memorat Auxilius, lib. I *De ordinationibus a Formoso papa factis*, c. II; et lib. II, c. 22, episcopum; et Eudoxiæpolis nuncupabatur Selymbria civitas Thraciæ provinciæ, act. 1 Concilii Chalcedonen. pag. 401. Concilio Constantinopolitano sub Damaso papa anno C. N. 381, subscripsit inter alios Theosebius episcopus Philomeliensis provinciæ Pisidiæ per Bassum presbyterum Lyciæ, p. 240, num. 119 in calce Crabbianæ Editionis; an hic translatus inde sit Eudoxiæpolim **608** non arbitror indagandum; nam diserte translatus ab Apamia enuntiatur, nec an sit Antoniniani opusculi sector, quod principem decet, non minus quam Epicteti Manuale civem. Nilus abbas scribit Theosebio, epist. 15, lib. II *De duabus olivis aureis apud Zachariam c.* IV, quas explicat Christianos ex Hebræis et gentibus. Jamdudum equidem animus est meas eo de opusculo notas evulgare: Suidas meminit illius in Ἐπίκτητος, et Mericus Casaubonus narrat in notis ad Antonini libros.

Subjeci Narrationem monachi Pachon, quæ Latine quidem versa fuit a Gentiano Herveto e Græco sermone, referturque in c. 29 *Historiæ Lausiacæ* Palladii a R. P. Rosweydo, lib. VIII *De Vit. Patrum*, qui Evagrio ipsam tribuit, cujus et alias tentationes refert e c. 86 Palladii, et in notis, num. 70 et 133, sed et Græce ibidem legitur, c. nempe 85 Lausiacæ. Quamvis luxuriæ crimen adeo contemnere videatur dæmonum princeps Lucifer, sicut ei aliqui alii diaboli, quia memores antiquæ suæ nobilitatis illud dedignantur, imo nec dæmonum princeps dignatus sit de illo Christum Dominum tentare in deserto, quemadmodum ex magistris retulit sanctus Thomas Aquinas, Theologiæ scholasticæ præstantissimus architectus, lib. V, c. 21 *De eruditione principum*; conscii tamen perduellio-

nis cæteri maligni spiritus ipsos monachos, et anachoretas, imo quoscunque pie vivendi modum capessere norunt, non alia magis illecebra, quam impudicitiæ, seu fornicationis decipere, atque ab instituto avertere conantur, meretricium illis bellum intentantes, nec eos solummodo, qui ætatis in flore corporis vigent robore, verum et senio confectos identidem aggrediuntur. Narrat sanctus Augustinus de homine agente octoginta quatuor annos qui religiose cum conjuge religiosa vixerat annos 24, eum emisse ad libidinem sibi lyristriam, lib. III *Adversus Julianum*, n. 361. Adeo nulla est ætas immunis ab infestis dæmonum circa luxuriam insidiis, quas illi tanto struunt molimine viris undique præcipue religiosis. De divina Providentia, quæ cedere videtur in lucta contra Venerem, et permittit hominem spiritualem ea fœdari, ut agnoscat vilitatem suam, Diadochus episcopus Photices in Epiro vetere Illyrici cap. 99 Sermonum fusius exponens. Quamobrem et istam narrationem monachi Pachon denuo inserere non dubitavi, e qua plane liquet alapa fugari dæmonem, ut apud sanctum Gregorium Magnum in *Dialog.* l. II, c. 30, traditur de sancto Benedicto; et inde, cum sacramentum confirmationis administratur, solet episcopus alapam obsignatis infligere, quasi dæmonem infirmitatis in fide atque pusillanimitatis expellens. Cavendumque semper est a tentatione impudicitiæ quantumcunque affecta simus ætate, tardusque sanguis hebescat, et frigeant vires effeto in corpore. Ursinus presbyter in Ecclesia Nursiæ ordinatus, cum longam vitæ implesset ætatem, jamque moribundus jaceret, conjux ejus Presbytera, quam ut sororem diligebat procul a se remotam, quæque nunquam ad eum accesserat **609** exinde, venit; et resolutos artus aspiciens, ipsoque conclamato, apposuit aurem ad nares, exploratura vitale spiramen an adhuc inesset; tum ille colligens vocem, fugientemque veluti revocans animam exclamavit : Recede a me, mulier, etiamnum vivit igniculus. Refert hæc ipsemet sanctus Greg. lib. IV *Dialogorum* cap. undecimo. Agnoscebat capularis senex veteris flammæ vestigia in semimortua et funerata carne. Episcopi autem colaphum impingunt confirmatis tum suprascripta de causa, tum etiam ut assuescant, qui sacramentum istud suscipiunt, alapis, et tormentis, quæ tyranni consueverant Christum confitentibus inferre, neve ignominia, qua notabantur ab Ethnicis, erubescerent, uti refert episcopus Mimaten. Guillelmus Durandus, lib. VI *Rationalis divinor. officior. f.* 206, col. I. Card. Bellarm. tom. II *contra. l.* II, *c.* 3, ait quartam cæremoniam in confirmationis sacramento esse, ut confirmatum episcopus manu leviter cædat, quo intelligat se contra ignominiam et verbera pro Christo ferenda præcipue armatum patientia. Addit Durandus, memoriæ id causa fieri, ut obsignatus recordetur, neve oblivio subreperet; quod Vicecomes, lib. II, *c.* 12 *De Antiq. Confirmationis Ritibus* annotat; et ad manus impositionem, apostolorum more revocandam, sicut in novis militibus, Durandus fieri solitum ut percutiantur prodit, et in servis qui manumittuntur. Hinc : *pulsata fronte recedit.* Et : *In civem rubuere genæ*, canit Claudianus De consulatu quarto Honorii ; nam videbantur asserti, qui confirmabantur, in libertatem. Vicecomes ibidem laudat sanctum Basilium *Exhortat. ad Baptism.* « quin alapam quoque plagam extremam servorum pro liberatione omnis in futurum infamiæ, ac probri libenter sustines? » certe Christus Dominus alapis cæsus fuit ; et sanctus Paulus scribit II *Cor.* c II, v. 20 : *Sustinetis, si quis in faciem vos cædit*; de servis manumissis, qui percussi alapis, Isidor. Hispalen. l. IX *Etymol.*, c. *De civibus*. Boetius *in Topic.* Valerius Prob. *De notis*. Donat. *in Adelph.* et Hermogenianus. Rhapismata Justinianus appellat colaphos, quibus liberi cædi, cum emanciparentur, consueverunt, l. ult. *c. de emancipationibus, et* novella 82. Opinor, quod abdicationis genus quoddam esse videbatur. Cornutus in Persium, servos tradit, quando manumitterentur, cædi percutique solitos alapa, et circumagi, atque confirmabantur ita liberi. Hotomanus in *Commentar. de verb. signific.* Balduinus, in *Justiniano* putat ῥαπίσματα ista fuisse ictus vindictæ seu virgulæ prætoriæ; nam ῥαπίζειν significat et ῥαβδίζειν. Cujac. lib. V *Observat. Jur.* c. 13. Gothofredus, ad d. Novellam, quæ *Authentic.* collat. 6, tit. 9, inscribitur, *Constitutio, quæ dignitatibus, et episcopatu liberat a patria potestate* in v. *alapis*, ubi Glossographus consuetudinem istam alaparum in desponsatione mulierum servari Bononiæ affirmat. Tertullianus, *De spectaculis*, alaparum contumelias dixit, quibus utebantur in manumissione, unde Claudianus felices *injurias* appellat, Vossius in colapho Etymol. Glossar. Inscripsi **610** narrationem istam monachi Pachon : Διήγησις τοῦ ἁγίου Νείλου περὶ Πάχων πόλεμον πορνικὸν πάσχοντος καὶ νικῶντος. Ἕτεροι δὲ λέγουσιν εἶναι τοῦ Εὐαγρίου, ὁμοίως δὲ ὁ μετ' αὐτὴν Δογματικὸς λόγος. *Narratio sancti Nili de Pachon patiente bellum meretricium, et vincente. Alii vero dicunt Evagrii esse, ut pariter et qui post eam sequitur sermo Dogmaticus* : erat in ms. Codice titulus τοῦ ἁγίου Evagrio adscriptus, quem delevi, notasque consulendas admonui : incipit συνέβη, Tomo II *Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ*, *p.* 1010. Habentur hæc etiam omnia Græce cap. itidem 86, ubi Evagrii Origenistæ, istius scilicet, opera, seu Librum exstare adnotatur lib. V, et laudantur Socrates lib. IV *Hist.* c. 18, Sozomen. lib. VI, c. 30, et Nicephorus Callisti lib. XI, c. 42. Incipit etiam Πάχων τις ὀνόματι περὶ τὰ ἑβδομήκοντα ἐλάσας ἔτη ἐκαθέζετο ἐν Σκήτει, et desinit οὐκ ἔτι ἤγγισεν. Hæc autem Historia Lausiaca a Palladio Galata Helenopolitano (civitas esse Bithyniæ dicitur) episcopo ad Lausum præpositum scripta est, qui Palladius consuetudine suprascripti Evagrii, quem adierat in eremo, Origenis infectus erroribus, Nitriæ tricennium

egit, inde Palæstinam profectus Paulam illismet corrumpere frustra conatus, obnitente sancto Hieronymo, Bithyniam adiit, seque insinuavit sancto Joanni Chrysostomo, a quo anno Christi 400, destinatus ad synodum Constantinopolitanam 22 episcoporum, et inde Romam ad Innocentium primum papam, quo videtur pro Pelagio rediisse anno 417; in Siciliam dicitur antea venisse cum Melania seniore, atque illius comitibus, anno 408, quæ anno 372 Ægyptum adierat cum Ruffino Monachum professo: Hierosolymis deinde cum eodem a Didymo cæco errores hauserat Origenis, quos anno 397 Romam tendens, spargere tentavit; unde Palladium vocat mulierosum Isidorus Pelusiota *epist.* 284 l b. II. Iste autem Palladius passim audit apud SS. Hieronymum, et Epiphanium, Origenista, et ad quem exstant sancti Nili epistolæ duæ ad Monachum, nempe 133, lib. II, Allat. in qua eum comparat Jonathæ degustanti mel spirituale, et τελείως κεκαθάρμενον, id est, perfecte purgatum ait. In alia, scilicet 134, affirmat eum ἀναζητεῖν ὑψηλὰς θεωρίας, requirere altas contemplationes, forte cum in monte Nitriæ, atque solitudine moraretur: legitur et lib. III. *epist.* 259, ad Palladium Presbyterum, an eumdem? de Deo, qui exoratus disperdit impias cogitationes, Palladius (inquam) in ea Lausiaca mirificis effert laudibus Evagrium Ponticum e civitate Iberorum, quæ circa Euxinum sita est in Ponto Amasiæ, vel Helenoponti, non in Polemoniaco, natum: hinc sanctus Hieronymus Hyperboritam appellat, Presbyteri filium, lectorem ordinatum a sancto Basilio episcopo Cæsareæ ad Argæum, tum diaconum promotum a sancto Gregorio Nazianz. qui ad concilium Constantinopolitanum accedens anno 381 habitum a 150 episcopis, in eoque confirmatus Constantinop. episcopus, Maximo Cynico deposito, et Spiritus sancti decreta divinitate, juxta volumen Patrum occidentalium, de quo in Canone quinto **611** agitur, reliquit Evagrium, commendavitque successori suo Nectario. Hic autem Evagrius discipulus sancti Greg. Nazianz. censetur, lapsus tamen in Origenis sectam ab an. 379, Didymo docente; sed cum Constantinopoli diaconi fungeretur munere, ibi pertentatus ab uxore cujusdam e præfectis, et visu territus cogitur excedere divino impulsu. Melaniam itaque seniorem invisit Hierosolymis versantem, et adhæsit ei; cumque in morbum incidisset, Melania induit eum habitu (ut Palladius asserit) monastico, et dimisit ad montem Nitriæ, ubi per biennium commoratus est; tum abiit in solitudinem, ibique annos quatuordecim in Celliis vixit, insistens jejuniis et orationibus, longamque complevit ætatem: composuit plurimos libros. Οὗτος ἔγραψε διάφορα, καὶ ὑπόμνημα εἰς τὰς Παροιμίας τοῦ Σολομῶντος. Iste scripsit diversa, et Commentarium in Proverbia Salomonis (inquit Suidas) ad virgines Deo sacratas, libellum competentem sexui et religioni, a Ruffino presbytero Aquileiensi versum in Latinum, sicut et librum Sententiarum, centum in capitula digestum anachoretis inscriptum; erat enim et ipse Ruffinus perinde ac Evagrius monachus (uti superius innui), item paucas Sententias valde obscuras monachorum cordibus solis cognoscibiles, quas forsitan Commentarium Gnosticum vocat Socrates, *Histor. Eccles.* l. IV c. 18, Palladius, Climacusque memorant; is ad monachos erat directus, dubito ne sint Κεφάλαια γνωστικὰ Εὐαγρίου μοναχοῦ, quæ numerantur 61, quæque verti e Græco etiam ipse in Latinum, incipiuntque, ὁ Χριστὸς, ᾗ μέν ἐστι Χριστὸς, ἔχει τὴν γνῶσιν τὴν οὐσιώδη, etc. *Christus, quo pacto quidem Christus est, habet cognitionem essentialem.* Evagrio certe tribuuntur in Codice Barberino, et in Vaticano 633 desinunt. Τὰ δὲ τρία καθαρὰ, ἀνείδεα δὲ εἴκοσι ὀκτώ. Id est, *Tres vero notitiæ puræ; informes vero, seu invisibiles viginti octo.* Sententiæ autem forsitan erant illæ centum, quas mox subjicio numero 13, 14 et 15, præferuntque titulum κεφαλαίων λγ' κατὰ ἀκολουθίαν: id est, *capitum 33, per gradus quosdam instar consequentiæ dispositorum*, tum νουθεσιῶν πνευματικῶν κατ' ἀλφάβητον ἕτερον, *Spiritualium admonitionum secundum alphabetum, alterum;* computanturque illæ 25. Demum subsequuntur aliæ nempe Sententiæ, aut Admonitiones, ἕτεραι γνῶμαι ἢ νουθεσίαι, numeranturque 26. Principium Capitulorum est: Ἴκτερός ἐστιν ἕξις χειρίστη, id est, *Morbus arquatus est habitus pessimus*: initium alterius Alphabeti admonitionum spiritualium sic est conceptum, ἄτοπόν ἐστι, id est *absurdum est:* denique incipiunt aliæ sententiæ ἀρχὴ ἀγάπης, id est, *principium charitatis*, continentque Abecedarium amplius, et collectus numerus capitum 33 et 25 et 26 exsurgit ad 84; quibus si adjeceris 23 νουθεσίας, sive γνώμας δογματικὰς κατ' ἀλφάβητον, quæ ab Holstenio vindicantur omnes Evagrio, et inchoantur: Ἀρχὴ σοφίας, vel σωτηρίας, adnotavit enim vir doctus istas γνώμας sententias, aut si malis νουθεσίας, καὶ κεφάλαια, id est *Admonitiones et Capitula* Evagrii Opera esse, seu παραινέσεις, id est **612** *Adhortationes*, ex inscriptione antiquissimi codicis BB. BB. Et quia ejusdem Evagrii nomine passim citantur in Melissa sancti Maximi, et Antonii, etsi Nilo inscribantur in Bibliotheca Veterum Patrum Græco-Latina Parisiis edita anno 1624, nempe viginti tres postremæ simul cum aliis 206, quas ipse omisi, quia vertit eas Zinus suprascriptus Latine, Venetiisque promulgavit anno 1574, et incipiunt, Φόβον ἔχε Θεοῦ, id est, *timorem habe Dei;* et in Parisiensi editione Græce ac Latine simul exstant; Latinitate autem donavi 33 Capitula, Abecedarias alteras admonitiones 25 et 26 sententias, quæ una cum viginti tribus exsurgunt ad 107; possuntque Sententiæ illæ centum esse Evagrii, quas Ruffinus Latine vertit, sicut aliæ monachorum cordibus cognoscibiles videntur esse κεφάλαια Γνωστικὰ Evagrii, quantumvis ad oram manuscripti codicis Barberini, e quo exscripta sunt, appictum sit ea in codice Vaticano 1431 ἀνεπίγραφα

exsistere, et esse Nili, ab ipsomet, neque fallor, Holsteinio, qui tamen hæc omnia demum Evagrii esse vult. Utut sit, lucubrationes hasce duas Evagrii, quæ ad anachoretas, et monachos pertinent, Ruffinus interpretatus est, uti Libellum ad Virgines Deo devotas, quin et Doctrinam aptam vitæ communis cœnobitis, et Synoditis ad Virginem Melaniam ab eodem Evagrio scriptæ, sicut sanctus Hieronymus testatur; insuper librum *De vitis Patrum*, si qua fides Gennadio, et octo libros, quos opposuit Evagrius adversus octo principalium vitiorum suggestiones, quos Gennadius jussus Latine reddidit: præterea Librum, seu Sententiam περὶ τῆς ἀπαθείας, de impassibilitate, sive imperturbabilitate, qui Pelagianis ansam præbuit, quorum operum septem interpres Latinus fuit Ruffinus, ad quem ἡσυχαστὴν scripsit Nilus, uti superius adnotavi, qui Origenis quoque libros Latio dedit, sed infeliciter; nam tanti viri, quo, ubi bene sensit, nemo melius, ubi male, nemo pejus, errores imbibit, et eos tutari dum conatur, lapsus est turpiter. ac gloriæ, quam e versione *Historiæ ecclesiasticæ* Eusebii Cæsariensis, cui duos libros attexuit, totque Voluminum SS. Basilii, Gregorii Nazianzeni, et aliorum sibi construxerat, cumulum diruit hoc lapsu, demortuus in Sicilia; sancto Hieronymo indice, qui eum Scorpium, et Grunnium vocat, et scribit Trinacriæ humo premi inter Enceladum et Porphyrium, in primum Commentarium ad Ezech. in Præfat. ad Eustochium tom. IV, pag. 330, id est, ad Ætnam. Cardinalis Baronius verisimile putat eo Ruffinum cum Melania confugisse, capta Roma ad ann. C. 410. Laudat eum sanctus Paulinus, epist. 9 ad Severum, scribitque ad eumdem epist. 47 et 48. Origenistarum antesignanus fuit habitus, in quem sanctus Hieronymus olim socius et amicus, stylum adeo acerbe stringere coactus est. Dolendum profecto de Didymi, Melaniæ, Palladii, Evagrii, Ruffinique casibus, et stellas hasce caducas Ecclesiæ deflere deberemus amarius, nisi suspicaremur ab his non tam proterve, tamque pertinaciter pravas Origenis opiniones fuisse defensas, **613** quamvis ut scenæ servirent, ira transversum acti, certandique studio, et calore fuerint, et nomine Pamphili martyris pro eo Apologiam ediderit Eusebius, et Ruffinus, qui duas in sanctum Hieronymum invectivas etiam effudit, Sulpit. Sever. dialog. i, c. 3, et licet absurdæ et insanæ fuerint Origenianæ illæ manantes e philosophia Platonis sententiæ, non tamen omnino damnatæ fuerunt ante Vigilium papam, uti Cassiodorus asserit, et ante quintam synodum in calce can. II, tam diserte, ut Origenes hæreticus censeretur penitus, cum præsertim ejus opera falsata fuisse dicerentur; qua de re Joannes Picus, et Gilbertus Genebrardus consulendi sunt, et recentiores Binetus, Halloixius, et Petrus Daniel Huetius, qui ante triennium Rotomagi duobus tomis quæcunque reperiri potuerunt Origenis scriptiones, Græce Latineque publicavit, et adornavit notis.

Evagrii quidem, et Nili opuscula ita sunt permista, et inserta, ne dicam confusa in antiquis codicibus calamo exaratis, ut ægre discerni possint, arduumque sit dijudicare ad quem ex his ea spectent librariorum errore titulos perperam inscribentium: stylus ipse compressus, et in arctum coeuntes in capitulis, sententiis, atque brevibus admonitionibus non est satis certus ac tutus index, characterque dictionis nonnunquam etiam fusius exundantis minime arguit, clareque patefacit auctorem, eadem de materia, eadem ætate, in eadem professione disserentem. Ille ipse Socrates, qui vixit eo, quo Nilus et Evagrius floruere sæculo, tribuit Evagrio librum *De ascetica vita*, sive asceticum, cum tamen nullus inficietur Nilum ejus auctorem esse. Evagrio quoque ascribuntur 150 sententiæ, et capita octo adversus octo vitiositates, quæ Latine vertit omnia Gennadius, an Ruffinus? non autem liber de Vitis Patrum, in quibus tantum laudatur Evagrius, ut vult Rosweydus in Lausiacam Palladii, et in prolegomenis ad Vitas Patrum. In confesso autem est omnibus harum 150 sententiarum, sicut et libri adversus octo vitiositates auctorem esse Nilum. Vide cardinalem Baronium in not. ad Martyrologium Romanum, Possevinum illum cum Antiocheno miscentem. Quidquid sit, sive alter ab altero sit mutuatus, damnat Evagrium Joannes Climacus, et insipientissimum appellat, et τὸν θεηλάτην, id est, a *malo Dei spiritu agitatum* grad. 14, p. 205. Sed mox copiosius hac de mistura tractabo, deque capitibus adversus octo vitia.

Occurrit enim ἐπιστολὴ δογματικὴ περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος πρὸς τοὺς ἐν πατρίδι μονάζοντας ἡνίκα ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τοῦ μακαρίου Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ ἢ ἐπισκόπου Ναζιάνζου, sive δογματικὸς λόγος, ut legitur in Narrationis Pachon Epigraphe, incipit, πολλάκις ἐθαύμασα, τί δήποτε πρὸς ὑμᾶς. *Sæpe sæpius admiratus fui, cur tandem ad vos.* Titulus autem editus est et in Latinum versus trajectis aliquantisper verbis, et cum tractatus nuncupari debuisset, dictus est *Sermo, sive dogmatica Epistola de sancta Trinitate ad eos, qui* **614** *monasticam vitam degunt in patria, dum esset Constantinopoli cum beato Gregorio episcopo Nazianzi, seu Nazianzeno:* potuisset dici *dogmaticus*, seu *dogmaticus*, sed retinui lectionem *dogmatici*. Quatuor genera docendi, sive interpretandi sacram Scripturam recensentur: primum est dogmaticum, quasi decretorium, alterum προστακτικὸν, sive imperativum, tertium ὁριστικόν, definiendo nempe, ac determinando; quartum propheticum, denuntiando, atque prædicendo. Διεξοδικόν est etiam docendi, seu scribendi genus id, quo res narrantur perpetuo cursu orationis. Dogma definitur a Psello in oratione 42 sancti Gregorii Nazianzeni p. 939, rei dubiæ, et controversæ post accuratam inquisitionem pronuntiata sententia. Vocantur *dogmata placita sectarum* a sancto Augustino, l. i, c. 10, *Quæst. Evangelic.*; sic *Dogmata Medicorum* a sancto Hieronymo ad

Paulinum, *Aphorismi*, et *Opiniones*. sive *Sententiæ*; sic *Dogmata philosophorum* a Cicerone, et aliis; sic *Regulæ juris*, et *juris consultorum*. Est et Erotematicum scribendi genus, interrogando scilicet, atque respondendo, quod et Cicero probat in libris *De oratore* ad Q. Fratrem, et in *Partitionibus*, seu Dialogicum, unde Dialogista dictus Antoninus A. a Cassio, ut Vulcatius Gallicanus affirmat; sic Definitiones orthodoxæ Fidei, seu Canones, Regulæque, Ecclesiastica Dogmata, de quibus inscriptus est liber Gennadii Massiliensis, ascriptus falso sancto Augustino, et Confessiones fidei, seu Ἐκθέσεις, id est, Expositiones, cujusmodi est illa Justiniani A. quæ inserta fuit *l. Inter claras* 4, C. *De summ. Trinit.* et in conciliis œcumenicis, vel particularibus quæcunque symbola, jam usque a Nicæno exstant, memini me olim legisse in Cod. Vat. 1455, p. σλγʹ, seu 233 manusc. hæc: Ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Θεοδώρου Ἀναγνώστου Κωνσταντινουπόλεως. Πόσαι αἱ τῆς πίστεως ἐκθέσεις· αὗται μὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε ἀνεγνώθησαν, ἡμεῖς δὲ τὸν λαβύρινθον τῶν ἐκθέσεων ὀψέ ποτε διανύσαντες τὸν ἀπαριθμισμὸν αὐτῶν συνηγάγομεν· μετὰ γὰρ τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν, ὕστερον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῖς ἐγκαινίοις δισσὰς ἐκθέσεις ὑπηγόρευσαν, τρίτη δέ ἐστιν ἡ ἐπιδοθεῖσα ὑπὸ τῶν περὶ Νάρκισσον ἐν ταῖς Γαλλίαις τῷ βασιλεῖ Κωνστάντει. Ἄρτι [τετάρτη] δὲ ἡ δι' Εὐδοξίου τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ πεμφθεῖσα. Ἐν δὲ Σιρμίῳ τρεῖς ὑπηγορεύθησαν ὧν μία ἐν Ἀριμίνῳ μετὰ τῆς ὑπατείας. (Εὐσεβίου καὶ Ὑπατίου), legerem e Gothofredo in Chronol. Cod. Theodos. ad annum Christi N. 359. Ἀνεγνώσθη. Ὀγδόη δέ ἐστιν ἡ ἐν Σελευκείᾳ, ἣν οἱ περὶ Ἀκάκιον ἀνεγνώκεισαν, τελευταία δὲ ἥτις ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τῆς προσθήκης ἐκδέδοται. Προσέκειτο γὰρ αὐτῇ μήτε οὐσίαν, μήτε ὑπόστασιν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν. Ταύτῃ καὶ Οὐλφίλας τῶν Γότθων ἐπίσκοπος τότε πρῶτον συνέθετο· τῶν γὰρ ἔμπροσθεν χρόνων, τὴν ἐν Νικαίᾳ πίστιν ἀσπάζετο ἑπόμενος Θεοφίλῳ ὃς τῶν Γότθων ἐπίσκοπος ὢν τῇ ἐν Νικαίᾳ Συνόδῳ παρὼν καθυπέγραψε. Τοσαῦτα μὲν περὶ ταῦτα εἰρήσθω. Quæ Latine ita reddidi: « *Ex Ecclesiastica Historia* Theodori Lectoris Constantinopolis. Quantæ sint Fidei Expositiones. Istæ quidem Constantinopoli tunc lectæ fuerunt, nos vero Labyrinthum Expositionum tandem aliquando cum perfecissemus, **615** numerum illarum collegimus. Etenim post fidem Nicææ editam, dein Antiochiæ in Encæniis, sive renovata Ecclesia, aut potius excitato Dominico, ex Hieronymo, Socrate, Sozomeno et Athanas. duplices Expositiones suggesserunt. Tertia vero est, quæ tradita fuit ab his, qui cum Narcisso erant in Galliis, et oblata imperatori fuit Constanti. Quarta autem ab Eudoxio missa nuper his, qui erant in Italia; Sirmii vero tres enuntiatæ sunt, quarum una Arimini post consulatum Eusebii, et Hypatii lecta fuit; Octava est, quæ fuit condita Seleuciæ, quam qui cum Acacio erant legerunt. Ultima denique, quæ Constantinopoli cum additione edita fuit, nam appositum ei fuit, nec essentiam, neque subsistentiam in Deo dicere. Isti Ulphilas Gothorum episcopus tunc primum consensit, anteriori namque tempore eam, quæ Nicææ fuit stabilita, fidem amplexus est subsecutus Theophilum, qui Gotthorum episcopus Nicænæ synodo interfuit, subscripsitque. Hæc quidem de ista re dicta sint. » Quæ quandoquidem in Collectaneis ipsius Theodori prolatis in editione Parisiensi 1544 in fol. non reperiuntur, hic libuit intexere. Ea profecto lucem accipient clarissimam ex his, quæ affert Severus Sulpitius in lib. II *Sacræ Historiæ*, et narrat sanctus Athanasius de Synodis Arimini, et Seleuciæ, ac passim et Historiographi ecclesiastici. Exstant ipsius sancti Athanasii symbolum, quod in ecclesiastico recitatur Officio, et Expositio fidei; diu antea a beato Joanne evangelista sanctus Gregorius Neocæsariensis, a miraculorum copia dictus Thaumaturgus, didicerat interveniente sanctissima Virgine Dei Genitrice brevem fidei confessionem, in qua asseritur, εἷς Θεὸς Πατὴρ, εἷς Θεὸς ἐκ Θεοῦ σοφία, ἓν Πνεῦμα ἅγιον, p. 11 Operum. Promulgavit is insuper Expositionem fidei adversus Ælianum. Consueverant ad discrimen hæreticorum catholici episcopi recens electi mittere Chirographum, seu fidei Formulam ad alios episcopos; postea enim pullularunt hæreses tanquam zizania in Evangelii agro cum semente bona lætius germinante: in electionis primordiis episcopi transmittebant sibi mutuo Epistolas, et ad Rom. pontificem, et ad Rom. Ecclesiam, quæ quasi ad centrum lineæ omnium episcoporum e circumferentia totius Orbis terrarum referebantur, vocabant Encyclicas, communicatoriasque s. August. epist. 163, et formatas ex Optat., quarum societate concordabant: professionem illæ continebant, seu formulam fidei, uti tesseram pro ecclesiastica unanimitate, atque communione: hujuscemodi est epistola Damasi papæ primi ad Paulinum episcopum Antiochenum in tom. Concill. p. 228. edit. Crabb. Theodoret. *Hist. Eccles.* lib. V, c. 10. Vide Honorem Honorii a me vindicatum; nam et ante consecrationem edebant fidei formulam; et ipse Romanus pontifex reliquorum princeps istum consensum præstabat, seu professionem fidei, quæ legitur in concilio Constantien. sess. 39 editionis Crabbianæ, et in Basileen. sess. 23 et 38. Direxit Francorum regi Childeberto Pelagius papa c. *Satagendum*, **616** 25, q. I, Philippo itidem Francorum quoque Regi (e Bzovio, et Rubeo) Bonifacius octavus eam, quam tunc ipse recitaverat, dum iniret pontificatum, exstatque ms. in Codice Vaticano 4905. Refert et hanc professionem cardinalis Baronius tomo X Annalium ecclesiasticorum ad ann. 869, e Codice calamo exarato Antonii Augustini, qui eam exscripserat e diurno codice Vaticano 5302. Eam inde laudat, et e Panormia Ivonis Carnotensis, cardinalis Cusanus, seu de Cusa, lib. II *De concordantia catholica*, p. 745. De illa Crespet. in V. *Papæ professio*. Professionem fidei Adrianus etiam papa

exhibuerat; abbates quoque atque laici Professiones ediderunt, et transmiserunt papæ, ut Gregorius Panzanus episcopus Mileten. in ms. Dissertatione de obedientia pontifici Maximo exhiberi solita a regibus: recenset ita Flaccus Albinus, sive Alcuinus eam, quam promulgavit R. P. Franciscus Chiffletius, Divione 1656 in 4. Ita Heraclius imperator circa Monothelismum, seu voluntatem unicam Christi; jure damnavit illam Joannes papa in synodo, et in epistola, quam scripsit ad Constantinum A. e Theophane, et Cedreno. Et imperator ausus arcæ Dei manum admovere, instar Oziæ, et thuribulo super altare thymiamatis, velut Ozias, misere cruciatus, et percussus interiit, sicut Saul offerre holocaustum et pacifica (*Reg.* lib. I c. XIII, et lib. II, cap. VI; et *Paralipom.* lib. II, cap. XXVI; S. Augustinus, lib. XVII *De civitate Dei*, cap. 4, et ibi Coquæus), præsumens, et prophetæ munus, atque sacerdotis usurpans, abjectus fuit a Deo. At multo felicius exposuit suam Fidem catholicam Justinianus, ut superius observavi. Mittebant pontifices Max. Fidei formulam ad alios episcopos, et ad AA. ut ipsi eam amplecterentur, et sequerentur; at episcopi alii, et AA. ad pontifices Maximos, ut illi eam comprobarent, si sana esset; vel corrigerent si perversa, fuse Ferrarius in lib. *De Antiq. epistolar. Eccles. gener.*, præsertim lib. II, c. 6. Verum ut revertar ad dogmaticam istam epistolam, vel sermonem, sive tractatum, ἐπιστολή namque dicitur, atque λόγος, crediderim illius auctorem Evagrium, qui ad diaconatum provectus fuit a sancto Gregorio Nazianzeno, ut prædicaret (quod erat munus diaconorum, idque in ordinatione ipsorum hodie quoque illis committitur); neque vero licebat his prædicare nisi fidem, quam profitebantur, tenerent, ut eam populis annuntiarent, quin Episcopum custodiebant concionantem, ne quid ipsi excideret nisi orthodoxum et Fidei regulis consonum; unde Clemens in *Constitutionib. Apostol.* lib. II, c. 61, Episcopum Gubernatori confert, Diaconos nautis. S. Dionysius diaconos purgantes, episcopos perficientes vocat, erantque custodes Levitæ tabernaculi, ut Elias in orationem 1 sancti Gregorii Nazianzeni notat p. 137; quasi oculi episcoporum, Isidor. Pelusiota, epist. 29, lib. I. Non mirum igitur si ejusdem Expositionem, seu Professionem protulerit Evagrius Diaconus, cum præsertim eo tempore synodus haberetur Constantinopoli, consueverintque diaconi assistere, ac ministrare suis episcopis: ita sanctus Athanasius diaconus Alexandrinæ Ecclesiæ Alexandro episcopo aderat apud Nicænam synodum; teste Severo Sulpitio lib. II *Sacr. Histor.* Et hinc ἀνιστορησία infandi hæresiarchæ deprehenditur, et confutatur, qui sanctum Athanasium Nicænæ Synodo præfuisse somniat. Legitur tomo I Operum sancti Gregorii Nazianzeni Oratio 45, ad Evagrium monachum, istum forte, dum adhuc diaconatui non fuisset initiatus, interrogantem *De Divinitate*, p. 988. Ad ipsum Evagrium opinor scriptam Epistolam 251 lib. I Isidori Pelusiotæ *De Veste Ludibrii*, ubi Diaconum eum nominat; et forsitan ad ejus patrem, est ipsius sancti Gregorii Nazianzeni epist. 153. Est et inter Opera Nazianzeni de fide Nicæna tractatus, seu Confessio fidei in oratione 50, Ruffino Presbytero Latino interprete, p. 1006. Et sunt duæ orationes, nempe 51 et 52, ad Cledonium presbyterum de Capitibus fidei, quæ conferri possunt cum isto tractatu, seu epistola Evagrii; sicut et oratio 49 de fide, cujus interpres fuit idem Ruffinus, p. 997. Amabat autem suos diaconos sanctus Gregorius Nazianzenus, et condiaconos, ut appellat et Eugenium, atque commendat Euthalium epist. 158 et 159. Synodos autem Constantinopoli duas tunc habitas fuisse ad annum a C. N. 381 sagaciter Binius in Notis ad Concilia subodoratus est. Primam, in qua Maximo Cynico intruso depulso e sede Constantinopolitana, Gregorius Nazianzenus, qui administrarat illam, quam regebat jamdudum ab an. 379 (uti testatur ipse Gregorius in *Iambis de Vita sua*, p. 15) delectus fuit: illo (inquam) Maximo, qui in habitu idoli incedebat, id est palliatus, ut erudite Holstenius adnotat, p. 259 in *Collect. Romana* (quæ beneficio splendidissimo eminentiss. cardinalis Barberini bono Ecclesiæ nati feliciter lucem aspexit) e Cælestino papa, et Tertullian. et *Act. SS. Perpet.* et *Felicit.* quibus addam sanctum Augustinum, tract. 7, cap. I in Evangelii Joannis Expositione p. 21, ubi novisse se scribit aliquo tempore illius palliati (sic enim legendum est pro pileato utrobique) sacerdotem solere dicere: Et ipse palliatus Christianus est; id est Serapis, cujus idolum pallio amiciebatur: et hoc est, quod in epistola Adriani A. apud Vopiscum enuntiatur, Serapis Christianus.

Fuit synodus secunda, in qua sese abdicante sancto Gregorio Nazianzeno, et episcopis junioribus, qui pertraxerunt ad se alios seniores, subrogatus ei fuit Nectarius, ad quem et ipse sanctus Gregorius dirigit orationem 46, in qua deplorat Ecclesiæ statum ipsumque hortatur, ut hæreses compescat, et hæreticos. Eo sane consilio usus Nectarius cum episcopis 150 (tot enim convenerant, et diversabantur Constantinopoli) Eucherio et Syagrio coss., sive anno a C. N. 381, a mense Maio ad 7 Idus Julias synodum habuit œcumenicam, quoad Orientem (Chronic. Historic. Cod. Theodosian.) et Macedonianos potissimum damnans, Spiritus sancti divinitatem inficiantes, sarcire conatus est dissidia Ecclesiæ, pacemque conciliare. In Holsteinii quidem Diagrammate chronotactico pontificatus Damasi, quod inter ejus schedas repertum insertum fuit Romanæ Collectioni, p. 301, ad annum 438, locatum concilium œcumenicum Constantinopolitanum habitum mense Maio, Maximi temeritas damnatur. Gregorius episcopatum deponit propter discordiam episcoporum, Meletius Constantinopoli moritur, suffectus Flavianus episcopatum

ejus suscipit vivente Paulino, Gregorii loco Nectarius eligitur; quæ omnia congeruntur, uti simul facta, et tamen multum temporis intercessit, dum sanctus Gregorius clavum Ecclesiæ tenuit, tentavitque Orientem Occidenti rursus jungere, ac collisas regiones Eoas schismatibus ac hæresibus ad arcem Religionis Romanam Ecclesiam, polaremque stellam reducere; nequidquam tamen: et ideo distinguere duas synodos par est: quamvis in notis p. 260, ad Damasi Epistolam observet, istud concilium Constantinopoli collectum ad substituendum Constantinopoli episcopum Maximi vice, qui fuerat exclusus, fuisse particulare. Quod autem appingit Ecclesiam Romanam nunquam id habuisse pro generali, de primo concederem, sed non de secundo; quod pro generali nominari videatur ibi, et in professione fidei Romanor. pontificum. At manum de tabula: satis hucusque. Interim Evagrio Professionem istam tribui, a quo sanctus Nilus eam excepit, suamque fecisse videtur, dum comprobavit, et monachis suis observandam misit, ut opinor, ideoque Nilo vindicatur. A sancto Gregorio Nazianzeno hausta fuerat, et derivata, ex colloquiis cum eo habitis, uti legitur in Præfatione ad monachos, qui erant in solitudine, quam patriam nominat: nam eremus est patria vera, solumque natale monachorum, ubi mortui mundo, Christoque nati nomen dederunt, et vivunt. Ili vero monachi revocabant ipsum auctorem, qui causam moræ prætendit Gregorii Nazianzeni consuetudinem, ac Doctrinam, monetque illos, ut caveant a Philistæis, Macedonianis nempe, qui Spiritui sancto abjudicabant divinitatem; Hæretici quippe monachos simplices, et plerumque idiotas inficere suis erroribus conabantur. Hinc, licet diu post, queritur sanctus Fulgentius terras Thebaidæ regionis in Ægypto a communione beati Petri ob perfidam dissensionem separatas, uti certior factus fuerat ab Eulalio episcopo Syracusano, cum migrare ac pergere concupisceret ad extremam illius eremum: affirmat hoc Carthaginensis Ecclesiæ diaconus Ferrandus in *Vita sancti Fulgentii*, c. 12, p. 222, ad num. 6 anni 436 Cardin. Baron. p. 650, eas scilicet in solitudines deportati hæresiarchæ decipiebant anachoretas, et illudebant monachis vicinis. Nestorius damnatus, et in exsilium missus in Oasi habitare dignoscitur (inquit Liberatus in Breviario Nestorianorum p. 53, tom. II *Concill.* et Socrates apud Cassiodorum, l. XII *Hist. Tripart.* c. 5), sicut dæmonium ab angelo Raphaele religatum fuerat in deserto superiori Ægypti, Tobiæ cap. 8, v. 4. Monachos Scythas in **619** Septemtrione, ubi etiamnum Nestoriani degunt, sed Eutychianos cardinalis idem Baronius memorat tumultuatos etiam adversus paternum antistitem Tomitanum, et turbas etiam excitasse Romæ, ad annum 519, p. 38 et 46. Idem fuse agit de Oasibus tam majore, quam minore, in Notis ad Martyrologium Romanum die 12 Junii. Insuper et eruditissimus Nicolaus Antonius, lib. *De exsilio* I, c. 14, n. 14 et sequentibus, ubi et de Gypso. De Scythi eremo passim agitur in *Vitis Patrum*, ubi pinguescebant speciosa deserti, et lætabantur deserta, et invia, et exsultabat solitudo, juxta vaticinium Isaiæ c. XXXV, v. 1, eam incolentibus undique monachorum examinibus, et anachoretarum turmis. Scythiaca regio, postea Scetis, vel Scitis appellata, ibi mons est Scetis, ubi philosophatus est Arsenius S. R. E. card. (?) de quo 19 Julii in Martyrol. suprascripto, et quem accolæ Nitriam vocant, quia vicus quidam ei vicinus est, in quo Nitrum colligitur: ibidem monasteria contigua non pauciora quam 50, quorum monachi simul, vel seorsim habitant, et Nicephor. Callisti c. 38, lib. II *Histor. Eccles.* Anno salutis publicæ septingentesimo quinquagesimo ex responso Zachariæ pontificis Maximi Childericus, aut Hildericus rex Francorum e Merowei stirpe ultimus depositus est, regnoque Francorum abire jussus, et attonsus monastico more retrusus fuit in monasterium sancti Bertini, sive sancti Audomari; et per diversa latibula monasteriorum diversatus, tandem obiit in Sithiensi, an. 754. Jo. Jac. Chifflet. in Anastas. Childerici, in Sithia, seu Sithii; hoc datum fuerat nomen illi cœnobio, in quo versabantur monachi persimiles Sithicis Ægyptiis quoad institutum. Apud Godefridum Henschenium Societatis Jesu. Deportabantur quondam Oasim confessores Christiani sub Juliano impio apostata, num. 362, p. 42. Baron. Ibi Calendion catholicus episcopus Antiochen. fuerat relegatus, majestatis accusatus anno 482, Baron. p. 355; at deinde impii, et hæretici, Severiani, Acephali, et alii jam enumerati: sic monachorum cellæ in speluncas et spelæa latronum versæ sunt. Agamus quod instat, si monuero Evagrium diaconum ordinatum a sancto Gregorio Theologo Nazianzeno, cujus erat discipulus, post ejus discessum a Constantinopolitana urbe, relictum inibi remansisse, ut Nectario successori in sede illius Ecclesiæ ad dogmata disquirenda esset adjumento; sic ad annum 381, cardinalis Baronius observat, p. 448 *Annal.*; nec enim satis illorum peritus erat Nectarius. Desinit iste tractatus in verbis, καὶ ἡ παροιμία φησί, *et Proverbium testatur.*

Succedit Nili ὅτι διαφέρουσιν τῶν ἐν πόλεσιν οἰκουμένων οἱ ἐν ἐρήμοις ἡσυχάζοντες, *Quod excellunt, qui vitam agunt tranquillam desertis in solitudinibus, præ his qui habitant in urbibus;* quem titulum ita contraxi: *De præstantia monachorum, seu, quod iis, qui habitant in urbibus præstantiores sint quiescentes, et silentes in eremis, etsi multis inexpertis contrarium videatur.* Incipit iste tractatus: Τέχνης μὲν ἁπάσης τὰ τεχνητά, id est, *Artis quidem* **620** *cujusque artificia :* desinit, αἰώνιον, id est *æternum.* Certe Theodosius Magnus A. ut, quicunque sub professione monachi reperiuntur, deserta loca, et vastas solitudines sequi, atque habitare illos jusserat, lege data 3 Non. Septemb. Veronæ Valentiniano A. IV et Neoterio coss., id est

anno C. N. 390, ex card. Baronio, n. 47, 48. Exstat ea in Cod. Theodos. sub nomine impp. Valentiniani Theodos. et Arcadii AA. ad Tatianum præfectum prætorio Orientis. Sed idem Theodosius eam viginti post mensibus revocavit, et antiquata priore, monachis liberos in Oppida largitur ingressus, lege data 15 Kal. Maii Constantinopoli, Arcad. A. XI et Ruffino coss. sive ann. C. N. 392 ex Baronio, cum quo iniquius digladiatur Scholiastes Cod. Theodos. Increpat autem et monastrias εἰς πόλιν φοιτώσας συχνά Isidorus Pelusiotes, lib. I, epist. 367. Unde Clausuræ initia deprehendere facillimum est : imo neque cœnobitæ poterant evagari, c. *quidam* 16, q. 1, e can. 23 Concilii Chalcedonen. can. 16 *Concilii Turonen. secundi* ; in Synopsi Basilicon, lib. IV, c. 16, tit. 1; *Concil. Meldensis*, can. 19; *Agathensis*, can. 38, aut e monasterio exire, extra quod monachus est sicut piscis extra aquam, et vita caret, teste Papa Eugen. can. *Placuit* 16, q. 1. Adde can. 6 *Concil. Toletani*, edictum Luitprandi regis Longobardorum, tit. 22 et 75; atque Theophili Constantinopolitani imperatoris, in lib. *Jur. Oriental.*; *constit.* 2 *De monachorum expulsione.* Sanctus Benedictus, c. 5 *Regulæ* damnat monachos Gyrovagos, quos Petrus Damiani miscet cum Sarabaitis; et Synesius epist. 67, *Ad Theophilum* nuncupat Vacantivos, de quibus superius egimus : quibusque possunt adjungi Gallodromi, et Spanodromi, quorum mentio in Vitis Patrum, Circumcelliones, Circelliones, et Agonastici apud Donatistas, de quibus S. Augustin. in psalm. CXXXIV, p. 556. Uti de Stylitis, seu Cionitis, et Columnariis, deque Reclusis, e Gregorio Turonen. lib. VI *Histor. Franc.* c. 6 et 8; *Deque gloria confessorum*, c. 105, ubi non solum Hospitium, sed et Eparchium Julianumque recenset, uti Palladius c. 141 Lausiacæ, Eustathium; et Nicephorus Callisti, lib. XIV, c. 51 *Eccl. Histor.* Simeonem, atque Danielem : ac Glycas *Annal.* tom. IV : sed et sanctus Gregorius Magnus Secundinum inclusum; quorum vice nunc florent Camaldulenses sub Regula sancti Romualdi, et Carthusienses ex Instituto sancti Brunonis, de quibus Lucas in Romualdina lib. V, c. 6, et Petrus Cluniacen. epist. 12, lib. VI, S. Antonin. part. II *Chronic.* tit. 15, c. 22, p. 82. Alanus de Rupe in Ordinis Carthusiani Prærogativis, Justinianus A. novell. 223 *De div. Eccl. Capitul.*, relata collat. 9, tit. *De sanctis episcop.*, mandat sanctissimos episcopos locorum providere, ut neque monachi, neque monachæ circumeant civitates; idemque statuit in l. *Generaliter* 40, c. *De episc. et cleric.* quam sub Leonis nomine Augusti refert Gratianus c. *Generaliter* 16, q. 1.

Quod si veteres poetæ Veneri ascripserunt testudinem, ut indicarent mulieres domo pedem efferre non debere, sed sicut animal **621** illud, οἰκοφύλακες esse, custodes domorum : id vero monachas, Deique puellas, uti vocant Patres Toletanæ synodi primæ, c. 6, jam laudato, quæ se Deo devo-

A verunt, in primis decet, juxta Christi Domini verba c. XIX Matthæi, et secutæ consilium apostoli Pauli, c. VII *primæ ad Corinth.* cum sexus sit fragilis, et ne passim vagantes lædant opinionem Ecclesiæ, can. 33 *Concilii tertii Carthaginensis.* Sanctus Hieronymus ita Eustochium affatur : « Semper te cubiculi tui secreta custodiant, semper Sponsus tecum claudatur intrinsecus, etc. Nolo te Sponsum quærere per plateas, foris vagantur stultæ virgines, » lib. II, epist. 17; et inter munera offerri solita velandis virginibus sellam numerat, ut virgo foras pedes non moveat, lib. I, epist. 41 ad Marcellam. Erant etiam nonnullæ reclusæ, ut Alexandra in monumento, Palladio teste, Maria, Thais, et Pelagia in Cellulis. Photius, lib. I *Nomocan.* c. 4, ubi
B Balsamon, tit. 90, c. 1 et can. ult. *Concilii Moguntinen.* Patres ævo Arnulphi imperatoris nullam monacham, seu Ascetriam a monasterio abstrahi patiuntur, imo claustris regulariter constringi mandant, et permittitur ingressus pro missis tantum viris probatæ vitæ, ac ætatis provectæ ad monasteria, can. 38 *Concil. Epaunen.* Ita sancta Cæsaria usque ad diem transitus non egressa fuit, nec ejus sorores, Vitæ sancti Cæsarii Arelatens. scriptore narrante. Innocentius IV Pontifex Max. epist. 139, anno pontificatus VI, scribit, sanctimoniales quasi vivas in monasterio sepultas, mundo mortuas vivere Christo, illisque perpetuam clausuram indixit Bonifacius VIII, cap. *Periculosæ* ext. *De*
C *stat. regul.* lib. VI, ubi licet Joannes Andreæ notet istud capitulum in regno Franciæ non fuisse receptum, reges tamen Francorum episcopos admonent, ut diligenter caveant clausuram sanctimonialium servari, Codice Henriciano, lib. I, tit. 11 *De religios.* art. 8 et 9, Brouchel. in *Basilic. Jur. Francic.* et in *Conferent.* Imperatores etiam Germanici in Comitiis Augustan., § *Monialibus*, tit. *De monaster.* et Patres sacri concil. Trident. sess. 25, c. 5 *De reformat.* et pontifices Pius V Gregoriique XIII et XV, parte secunda Bullarii, bulla 8, anno 1566, et bulla 8, ann. 1572, et bulla 18, ann. 1622. Sanctus Carolus Borromæus S. R. E. cardinalis, et archiepiscopus Mediolanens. in concil. provincialib. lib. VI, tit. *De clausura monial.* n. 59; Canegianus
D archiepiscopus Aquens. in provinciali synodo, anno 1585, tit. *De monialibus;* cardinalis Taurusius, archiepiscopus Avenionens. in provinciali quoque synodo anno 157, tit. *De sanctimonialib.* de quarum variis institutis Petrus Damiani card. Ostiens. c. 9, opusc. 50. Verum fel. mem. vigilantissimus et integerrimus antistes card. Antonius Barberinus, Capuccinorum decus, Senogalliensi in synodo constitutiones pro monialibus sanxit accuratissimas, quæ typis exstant editæ.

Subsequitur τοῦ αὐτοῦ (Νείλου) Λόγος πρὸς Εὐλόγιον μόναχον, *Ejusdem Nili Tractatus ad Eulogium monachum*, in quo Capitula, seu Sermones diversi a me per capita 34 divisi. **622** Incipit, Οἱ τὸν οὐράνιον χῶρον νεμόμενοι · *Qui cœlesti di-*

versantur in loco; et desinit, τὰ δὲ ῥήματά μου A τηρήσαις σῇ καρδίᾳ. *Tu vero mea observato verba in corde tuo*, etc. Eulogium autem illum monachum crediderim fuisse, ad quem scribit Isidorus Pelusiotes, lib. I, epist. 257 *De luce matutina*; 289 *De Cruce*; 312 *De lege*, ubi lector inscribitur, lib. II, epist. 77 et 85, Presbyter nuncupatur, et 202, denique lib. III, epist. 184 et 256. Hunc autem, ad quem Nilus dirigit istum librum censerem eumdem esse, qui Joannis archiepiscopi, seu sancti Chrysostomi Constantinopolitani patriarchæ discipulus et presbyter fuit, abstinens, atque jejunans; diciturque adiisse abbatem Joseph in loco, qui vocatur Panepho, ab incerto auctore, lib. V, *De vit. Patrum*, cujus Latinus interpres est Pelagius, et lib. VIII. Atque fortassis idem, qui communicantium mentes digno- B scebat, et de quo Ruffinus, l. II, c. 14, Sozomenus, l. VI, c. 28; Cassiodor. *Histor. Tripart.* l. VIII, c. 1; Nicephor. l. XI, c. 34. Nec enim ratio temporis patitur, ut sit ille monachus Alexandrinus, e Scholastico, qui ad sanctum Antonium perrexit, de quo Palladius, c. 26 Lausiacæ, et Incertus auctor, lib. VII *De vit. Patrum*, cujus interpres fuit Paschasius. Itaque colligitur ex ista inscriptione, Nilum ævo, quo Isidorus, Eulogius, Agathius, Evagrius, et alii vixerunt, floruisse. Ornat certe Eulogium istum insigni Elogio beatus Nilus, dum μύστην τῶν ἀρετῶν nuncupat, qui fuit impulsor, et ἐργοδιώκτης, ut opus istud conscriberet, auctor nimirum, exuta tumida carnis sarcina C celebrandus, unde ipsius se commendat suffragiis.

Subjicitur τοῦ αὐτοῦ (Νείλου nempe) λόγος πρὸς τὸν αὐτὸν Εὐλόγιον περὶ τὰς ἀντιζύγους τῶν ἀρετῶν κακίας. *Ejusdem* (Nili scilicet) *ad eumdem Eulogium circa vitia virtutibus opposita*, aut uti legitur in Græco Indice περὶ τῶν ἀντιζύγων τῶν ἀρετῶν κακιῶν, *De vitiis, quæ sunt opposita virtutibus:* incipit, ἀναγκαῖον ἡγοῦμαι καὶ τὰς ἀντιζύγους, *Necessarium arbitror opposita quoque*, desinit in his verbis θελήματος αὐτοῦ εὔοδος, *voluntatis suæ iter facile*: quatuor capitibus absolvitur, et enumerantur vitia novem, totidemque virtutes, deest quid sit ἀφθονία, id est, *non invidentia, quid* ὑπερηφανία, quid ταπείνωσις, seu *superbia*, et *humilitas*; sed hæc suppleri videntur quoad vitia in tractatu se- D quenti, cui titulus est, Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ὀκτὼ πνευμάτων τῆς πονηρίας, *Ejusdem* (Nili nimirum) *De octo spiritibus malitiæ*; et incipit, περὶ τῆς γαστριμαργίας, id est, *de gula*, sive *ingluvie*, ἀρχὴ, καρποφορίας ἄνθος, id est, *principium fructus afferendi flos*; desinit, καὶ πολλαῖς ἀρεταῖς φαιδρύνεται ταπείνωσις ἀνδρὸς, *et viri humilitas multis resplendet virtutibus*, in capita 19 dissecatur. Exstant quidem orationes octo Latine sancti Nili adversus vitia, tomo V, parte II *Bibliothecæ Patrum* in editione Coloniensi anno 1618. Incip. *Hoc est proficiendi, de gula*, etc. p. 969, col. 1, in fol. Eosdem vertit in Latinum Petrus Franciscus Zinus in editione Veneta in 8, anno 1574.

Item superiorem tractatum *De octo vitiosis cogitationibus*, cujus **623** initium est, *de gula*, p. 973, reperies in cod. quinto tomo; quem alium esse ab octo libris, quos opposuit Evagrius adversus octo principalium vitiorum suggestiones, existimo, et de quo superius egi. Certe bestia, de qua sanctus Joannes scribit c. 17 *Apocalypsis*, septem habuit cornua, et diabolus septem suggerit vitia, quæ criminalia, ut peccata capitalia nominantur, et velut hydra septiceps, his assurgit adversus Deum: principalia etiam vocat Petrus Lombardus, lib. II *Sententiarum*, distinction. 44, et enumerat e sancto Gregorio Magno in Exodo, aut potius Ezechiele, imo ex XIII Moralium; et ait e Chrysostomo significata fuisse in septem populis, qui terram promissionis, quam Deus Israeli pollicitus fuerat, detinebant: ex his quasi septem fontibus cunctæ animarum mortiferæ corruptelæ dimanant. Dicuntur capitalia, quia ex his omnia mala oriuntur; et nullum est malum, quod non trahat originem ab aliquo ipsorum. Cupiditas quidem est radix omnium malorum in exsecutione, sicuti superbia initium omnis peccati quoad intentionem; sunt tamen illa septem: inanis gloria, ira, invidia, acedia vel tristitia, avaritia, gastrimargia, seu gula, et luxuria. Fuse piissimus et doctiss. Carolus Thomassius clericus regularis, quem veneror ob istas dotes, in Arbore Doctrinæ sancti Thomæ. De acedia Diadochus, episcopus Photices in Epiro veteris Illyrici, qui floruit anno C. N. 390, c. 58. Ipsam dividunt morales theologi in eam, quæ torpor est et tædium bonorum operum, et in illam, quæ pondere quodam aggravat tristitiæ humanum animum, inducens pusillanimitatem et desperationem. Fuse de vitiis monachorum Petrus cardinalis Damiani, opusc. 2 *De sæculi contemptu*, qui gulam omittit inter capitalia peccata lib. *De horis canonicis*; tamen Horatius, ethnicus et Epicureus septem connumerat hisce versibus, lib. I, epist. 1, *ad Mæcenatem:*

Fervet avaritia, miseraque cupidine pectus,

deinde:

Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator.

At plura Gratianus in Decreto ad c. *Unum orarium* 25 dist., recenset e sancto Augustino homilia de igne purgatorio, seu transitorio, sive sermone 41 de sanctis, et 4 de animabus fidelium defunctarum. Græci modo numerant octo, modo novem, ut in hisce tractatibus perspicitur; unde libenter exclamarem cum rege Psalte, *Delicta quis intelligit?* (Psal. XVIII, 12.) In editione Coloniensi tractatus iste *De octo vitiosis cogitationibus* exstat Latine cum Præfatione, cujus exordium: *De octo vitiosis cogitationibus, seu affectionibus scribere instituentes*, etc. tum incipit: *Ut frugum principium flos*, etc. valde diversæ sunt periodi; sed scriptor octo vitia exsequitur persimili ordine; præfixum est distichum:

Arva rigat Nilus fluvius, sed pectora sermo
Ex monachi Nili qui fluit ore, rigat.

Qui volet versionem illam consulet, quæ longe abest

a textu Græco **624** codicis Barberini. Forte is, qui vertit, alium codicem diversum nactus erat, vel indulgere amavit ac velificari eloquio suo. Ego quippe cum fide summa transtuli, sicut ejusdem Nili tractatum *De oratione*, seu τοῦ αὐτοῦ λόγον Περὶ τῆς προσευχῆς εἰς ρνγ' κεφάλαια διειλημμένον, in capitula 153 distinctum. Conversus fuerat in Latinum iste tractatus a Francisco Turriano, et editus Antuerpiæ in lucem apud Plantinum in 12, tum a Margarino Bignæo, et Zino Venetiis 1574; quin et in *Bibliotheca Patrum* Coloniæ p. 950. Verum desideratur textus Græcus, et Latine Græceque prooemium, quod hic apposui, quodque incipit Πυρέττοντά με, id est, *Febricitantem me*. Initium autem tractatus, seu capitum est, Εἴ τις βούλοιτο, *Si quis voluerit*; clauditur et hoc fine: Εὕρηκας προσευχήν. *Invenisti orationem*; et in versione mea forte lector agnoscet πιστοτέρας, si non σοφωτέρας φροντίδας δευτέρας; id est, *Fideliores, et sapientiores secundas curas*.

Omissis aliquot opusculis, de quibus mox disseram, subjeci τοῦ αὐτοῦ (Νείλου) κεφάλαια κζ' Περὶ διαφόρων πονηρῶν λογισμῶν, *Ejusdem* (*Nili nempe*) *capitula* 27 *De diversis malignis cogitationibus*: et hic tractatus connecti debuit aliis duobus superius collocatis, et ex his forsitan collegit suam versionem quasi centonem consuens, vel cinnum contexens auctor, aut interpres tractatus *De octo vitiosis cogitationibus* insertus Coloniensi editioni. Certe hi tres tractatus circa eadem versantur, quamvis in manuscripto Barberino interpositus sit tractatus de oratione, mihi religio fuit ordinem Codicis exarati calamo intervertere. Initium est: Τῶν ἀντικειμένων δαιμόνων τῇ πρακτικῇ id est, *E dæmonibus oppositis activæ vitæ*; et desinit, Οὗ καὶ ῥυσθείημεν χάριτι τοῦ Χριστοῦ, etc.: *A quo liberemur gratia Christi*, etc.

Addidi τοῦ αὐτοῦ κεφάλαια λγ' κατ' ἀκολουθίαν, id est, *Ejusdem capitula* 33, *per gradus quosdam disposita consequentiæ*. Incipiunt ea: Ἴκτερός ἐστιν, id est, *Morbus arquatus, seu regius est*, terminantur, καταβάλλειν πεπιστευμέναι, *quæ præsunt ad repellendos*. Ista consectanea sunt persimilia sancti Eucherii Expositionibus brevissimis sacræ Scripturæ, quæ leguntur in Lirinensi Chronologia relatæ a Vincentio Barrali; allegorice quippe, atque audacter, et tropologice res explicat sacras, et morbis corporis ægritudines animorum assimilans explanat eas uti spiritalis medicus Nilus, illis adhibens e Libris sacris deprompta medicamenta. Prætermisi τοῦ αὐτοῦ νουθεσίας πνευματικὰς κατὰ ἀλφάβητον, quorum exordium, ἀρχὴ σοφίας, καὶ σωτηρίας ἡ σεαυτοῦ κατάγνωσις; id est, *Ejusdem Admonitiones spirituales ordine alphabetico*, quorum initium est, *Principium sapientiæ et salutis est sui accusatio ipsius*; at finis est, Ὤτων καὶ γλώσσης μέγας ὁ κίνδυνος. *Aurium, et linguæ magnum est periculum*; quia editæ sunt Græce atque Latine in Bibliotheca Græco-Latina sanctorum Patrum tomo secundo editionis Parisiens. 1624, fol. 1168, et succe-

A dunt aliæ inchoatæ Φόβον ἔχε Θεοῦ, ad 229, computatis istis, quæ numerantur 26 sub titulo Νείλου ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος κεφάλαια, **625** ἢ παραίνεσις, id est, *Nili episcopi et martyris capitula, seu exhortatio*. Abundant in codice Barberino istæ beatitudines (*vide supra col.* 1261, D.).

Arbitror et adjungenda capitulis illis editis in tomo II Bibl. Græco-Latinæ Parisiensi id quod ibi desideratur post cap. 97 et Græce in cod. Barberino reperi. (*Hoc fragmentum posuimus supra col.* 1257, *ubi locum opportuniorem obtinet.*)

Τοῦ **626** αὐτοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νείλου Παραίνεσις πρὸς Μοναχοὺς supponitur, cujus initium, Ἀκρασίαν, id est, *intemperantiam*; finis μηδὲ συνεσθίειν καλὸν, id est, *neque cum eo comedere bonum*

B *est*. Tractatus hujus, sive *Institutionis ad monachos* ejusdem sancti Patris nostri Nili principium in Vitis Patrum Heriberti Rosweydi p. 598, nomine laudatur Evagrii; in editione Zini et in Bibliotheca sanctorum Patrum excusa Coloniæ sancti Nili abbatis cum titulo reperitur p. 968. Eam Evagrio vindicat Holsteinius e manuscripto BB. BB. qui multa deesse capitula observavit supplenda ex ipso Evagrio, quæ in alio codice Bibliothecæ BB. sub Evagrii nomine comperit. Ego vero non dubitavi quin sancto Nilo inscriberem, a quo Evagrium mutuatum fuisse crediderim facile, uti φίλων τὰ πάντα κοινὰ, sic λόγον δογματικὸν ab Evagrio, imo a S. Gregorio Nazianzeno sumpsit S. Nilus, sed fusius in Vita

C ipsa S. Nili demonstrabo Nilum in capitula, vitæ spiritalis documenta contraxisse peritissime, ut qui κεφαλαιώτου epitheton inde meruerit, et in eremo diutius versatum cum monachis ea diuturno usu calluisse, qui nempe specimen prudentiæ suæ politicæ in præfectura urbis Constantinopolitanæ patriæ suæ cum imperatori, tum popularibus suis præbuerat, etiam in solitudine tam cœnobitis, quam anachoretis consilia saluberrima subministravit.

Adtexui Τοῦ αὐτοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νείλου γνώμας ἀποτρούσας τῶν φθαρτῶν, καὶ κολλώσας τοῖς ἀφθάρτοις τὸν ἄνθρωπον. *Ejusdem sancti Patris nostri Nili sententias abstrahentes a corruptibilibus, et hominem incorruptibilibus agglutinantes*. Hunc quidem titulum Sententiis illis, quas prætermisi,

D quia jam prostabant editæ Græce ac Latine in Bibliotheca sanctorum Patrum Parisiens. anno 1624, tomo II edit. in fol. pag. 1168, ex Orthodoxographis in Germania, præfixum ferunt et istæ Sententiæ, sed valde differunt; incipiunt enim, Ὁδὸς εἰς ἀρετὴν ἀγαθὴ, καὶ σύντομος ἡ τοῦ βίου φυγή, id est, *Via virtutis bona et concisa est sæcularis vitæ fuga*; desinunt vero ἀπολλυμένων, id est, *pereuntium*; istæ numerantur 134, illæ vero 229, plus minus; et istæ collatæ fuerunt cum codicibus Vaticanis 653 et 1434: atque illæ præferebant etiam titulum Παραινέσεων, ἢ Κεφαλαίων διαφόρων, id est, *Admonitionum, seu Capitulorum* **627** *diversorum*: sæpiusque lucem aspexerunt recusa, Franekeræ Græce itidem ac Latine in 12, anno 1608. Stephanus Schoning et

se traduxisse glorians, et testimoniis tum sacris, tum profanis illustrasse, potius ipsa multum Calviniani furfuris inspergens inquinavit.

Coronidem hisce lucubrationibus Niliacis imposui sermonem beati Nili in effatum illud Evangelii quod dicit : *Nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram, et qui non habet, vendat pallium suum, et emat gladium*. Sic autem se habet Græce : Λόγος τοῦ μακαρίου Νείλου εἰς τὸ ῥητὸν τοῦ Εὐαγγελίου τὸ φάσκον. Νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω ὁμοίως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν. Fuit hic sermo exscriptus e codice Cassinensi manuscripto num. 278, in codice Gregorii Nazianzeni in-quarto prope finem. Incipit, Τὸ προκείμενον ῥητόν, id est, *Propositum effatum ;* terminatur his B verbis, Διὰ παντὸς φυλασσομένη εὐλάβεια, id est, *Custodiente pietate perpetuo*.

Sunt et alii sermones Nili, scilicet, duo contracti, seu potius eorum epitomæ in festum Paschatis diem, et tres in Ascensionem Domini, apud Photium in Μυριοβίβλῳ, seu Βιβλιοθήκῃ codice 206, pagina 853, quos Latine vertit Andreas Schottus Societatis Jesu, mihi etiam in Belgio notus, et conjunctissimus, non humanitate minus, quam humaniorum litterarum peritia commendandus : illæ quando editæ sunt Græce ab Hœschelio an. 1601 Augustæ Vindelicorum in folio, et Græce, Latineque ab illomet Schotto, scholiisque auctiores prodierunt anno 1653 Rothomagi quoque in folio; ibi sunt et lecta, seu excerpta e capitibus 153 Tractatus de C oratione, de quo superius egi pagina 624, sed numero 201 Photiani Myriobibli tantum titulum, numerumque capitum comperi, licet Photius judicium ferat postea conferens eum cum Diadochi episcopi Photices definitionibus, et capitibus, cumque Marci monachi Asceticis; at num. 276. Procemia Orationum, seu Sermonum in Paschate; tam primæ, quam tertiæ homiliæ de Christi Ascensione, et aliarum Compendia : neque me cohibere possum quin hic Nicolai Antonii viri nunquam satis laudati lib. *De exsilio*, observationem in hanc tertiam homiliam ascribam. Sanctus Nilus, agens de Enoch et Elia, scribit : Κατέχει γὰρ τούτους ὁ Πλάστης ἐν σώματι ψυχαγωγῶν τὴν ἐξόριστον φύσιν, ὃς καὶ μετὰ τὴν D ὑπερόριον φυγὴν πάλιν εἰς, sive τῆς ἀθανασίας, sive τὴν ἀθάνατον, ἐπανάγων πολιτείαν. Id est, *Tenet hos Creator in corpore, naturam exsulantem consolans, qui etiam post exsilium illam iterum restituturus sit immortalitati, seu post fugam extra fines, immortalitatis statui restituturus sit* ; præfertque versionem Schotti, versioni Desiderii Heraldi lib. Adversariorum, qui ψυχαγωγῶν vocem reddiderat *evocans*, cujus sententiæ, Nicolai nempe, ultro subscribo.

Hactenus indicavi Opera S. Nili, quæ in hoc volumen congessi, nunc ea, quæ prætermisi, recensere operæ pretium duxi.

In primis Νείλου μονάζοντος **628** ἐρημίτου Διηγή- A ματα εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐν Σινᾷ καὶ Ῥαιθοῦ ἁγίων Πατέρων εἰς Θεόδουλον τὸν υἱὸν αὐτοῦ· *Nili monachi eremitæ Narrationes, quibus cædes monachorum montis Sinæ, et Rhaitu, et captivitas Theoduli filii describitur ;* nam titulum Latinum ita concipit ex Græco, quem aliter inscribit R. Pater Possinus mihi semper laudandus, et in septem distinxit Narrationes. Tum τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Νείλου τοῦ πρεσβυτέρου εἰς Ἀλβιανὸν λόγος. *Sancti Patris nostri Nili presbyteri, in Albianum Oratio*, Vitam viri sanctissimi describendo et commendando : quæ quidem Opera Græce Latineque conversa cum Parisiis prodierint an. 1639, in 4, attingere piaculum censui. Notis quippe vir idem magnus ea illustravit, et quamvis aliquid adjungi posset, lucubrationem B tamen, ut Veneris Coæ ab Apelle nondum perfectæ tabulam, ipsi perficiendam absolvendamque suis omnibus numeris relinquo, Plin. lib xxxv, c. 10 et 11, Cicer. et Etruscæ facundiæ pharus Carolus Datus in Vita Apellis p. 97, et in Adnotationibus, p. 145, qui vir illustrissimus omnigena plenus est eruditione. Incipit his verbis : Ἀλώμενός ἐγὼ μετὰ τὴν ἔφοδον τῶν Βαρβάρων· id est, *Errabundus ego post Barbarorum infestum adventum*. Desinit in hæc, ἧς ἀπολαῦσαι, καὶ νῦν, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· id est, *qua perfruaris et nunc, et in futuro sæculo*. De ista incursione Barbarica, et quo tempore contigerit illa, fuse in ipsius Nili Vita.

Epistolas etiam Nili non inserui; ipse quippe C Possinus eas Græce Latineque publicarat Parisiis 1657, in quarto, cum Notis, imo et Leo Allatius, qui Græciæ filius naturalis, verna, et genuinus, ac ipsius ocellus a me jamdiu nuncupatus, externisque præferendus videbatur, Romæ typis Barberinis Epistolas anno 1668, in folio promulgavit easdem, sed adauctas et libris tribus distinctas ad 1061 ; cum variis lectionibus in narrationem cædis monachorum, et Diatriba de Nilis, eorumque scriptis, et sua versione Latina, et unica notula, Indiceque duplici, nominum scilicet eorum ad quos diriguntur Epistolæ, ac initiorum. Inter istas Epistolas Allatianas sunt 53 variis inscriptæ, quæ in codice Barberino sub una continentur, pag. 165, cum hoc titulo, Τοῦ D ἁγίου Νείλου ἐπιστολὴ ἔχουσα κεφ. νγʹ, *Sancti Nili Epistola habens capita* 53. Incipit : Ἐὰν μηδείς σε διώκῃ τύραννος Ἕλλην, *Etsi nullus te persequatur tyrannus Gentilis ;* quam concisam comperio, et inter Possinianas num. 41, pag. 69, directam ad Pharismanium usque ad στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ. Apud Allatium lib. III, epistola 71, numeratur ; Pharismanimo Decembrio, seu Decemprimo, uti corrigo, est inscripta. Contulerat hanc Epistolam capita 53 complectentem Holstenius cum codice Vaticano 653; et continuarat cum aliis, e quibus, quod consequitur caput Epistola est, quæ apud Allat. lib III, locata fuit num. 295. Incipit, Μὴ κατοκνῶμεν, id est, *Ne versemur negligenter*, inscribitur Didymo lectori, sicut penes Possinum, n. 4. Desinit, ἐξ ὧν ὁ νοῦς

καταλάμπεσθαι εἴωθεν, id est, *e quibus mens solet illuminari;* quæ verba desunt in manuscripto Barberino **629** (ad hunc Didymum est ejusdem Nili Epistola quinta Possini, et 244 lib. III Allatii, sed nihil ad rhombum). Succedit caput tertium; inchoatur οὐδεὶς ταπεινότερος, id est, *nemo demissior:* apud Allatium dirigitur ad Nilum presbyterum, lib. III, epist. 256; et comprehendit εὐχήν, id est, *orationem*, sicut penes Possinum, epist. 168. Ejus principium βοηθός, quæque quartum caput constituit. At quintum initium habet ἀδύνατον, id est, *impossibile est;* epist. est 280, lib. III Allat. et Possin. 234. Sextum orditur Nilus ita: Εἰ ὅλως ἡμᾶς ἐκλέξασθαι, id est, *Si nos universim deligere.* Allat. epistolam habet l. III, num. 246, Δαβουρίῳ μονάζοντι, in ms. legitur ἐκδέξασθαι, id est, *suscipere.* B Septimo capite: Ὅσοι μὴ βούλονται, id est, *quicunque nolunt;* apud Allatium est epist. 304, sine titulo l. III. Octavum caput, cujus exordium Εἰ βούλει, id est, *si velis*, est epist. 60, l. III ad Maurianum monachum, Allatio. Caput nonum, quod incipit Ἐὰν ἡσυχάζωμεν, id est *si quieverimus*, ad eumdem Allatii lib. III, epist. 58. Possinus Marianum inscribit, et epist. 34 et 35: e quibus duabus Allatius consarcinat quatuor, nimirum 58, 59, 60, 61, lib. III. Sunt et Nili aliæ epistolæ ad hunc Maurianum, vel Marianum, vel Marinum apud Possinum 216, 227, 228, 267, et apud Allatium lib. I, num. 185; ubi subdiaconus dicitur, et passim monachus, quin et presbyter. Confundit autem hæc nomina uterque C Mauriani, Mariani, et Marini. Capiti decimo respondet Allatii epist. sine titulo lib. III, num. 305, incipit: Τὸ πράως. Caput undecimum: Ὅταν δικαιοπραγῶν ἀρθῇς κατὰ τοῦ ἁμαρτήσαντος, ἐκεῖνος εὐθὺς ὑπὲρ σὲ δεδικαίωται, id est, *Quando juste operans elatus fueris super eum, qui peccavit, ille confestim super te justificatus fuit.* Quod caput typis editum apud neminem inveni. Duodecimum caput incipit: Ἀγωνισώμεθα, id est, *certemus;* estque 297 epistola, lib. III, inscripta Lesbio diacono inter Allatianas, at inter Possinianas 236. Principium capitis decimi tertii: Οἱ ζῆν εὐσεβῶς, id est, *qui pie vivere:* ex eo epistola constat 67, lib. III Allatii, ad Paulum archimandritam, et pars Possinianæ 38, Allatii 68. Ibidem Epistola continet caput decimum quartum, D incipiens, ἐν τῇ ὑπομονῇ, nisi quod in calce manuscripti mei exaratum est pro ψυχῇ τῇ ἐκζητούσῃ αὐτόν, in edito ψυχῇ ἢ ζητήσει αὐτόν. Caput decimum quintum inchoatur: Οἶδεν ὁ ἡμέτερος, *novit noster*, sicuti epist. 306, lib III Allatii sine titulo. At decimum sextum, Κἂν μὴ ταχέως, id est, *licet non celeriter*, est epistola 307, etiam sine inscriptione lib. III Allatii. Caput decimum septimum, Ἡμεῖς αἴτιοι, id est, *nos causa*, est Possini 238, Theoctisto Diacono, Allatii lib. III, sine titulo 308 uti 409, incipiens: Ἐὰν μή τις ὁπλίσηται, id est, *nisi quis armetur;* at Possini 237 Marciano. Capite 18, comprehenditur, estque Possini epist. 249, Niconi presbytero; at 19, 310, Allat. lib. III, εἰ βουλόμεθα, id est,

A *si volumus;* 20, 311, οὐκ ἐπιλανθάνεται, *non obliviscitur.* Capiti 21 incipienti, Νωθρός τις, id est, *segnis quidam*, cum epistola 60, lib. IV Allatii convenit, quæ Paulo monacho est directa, et in qua sancti Antonii effata recensentur legentis in natura, et in libello semper operum Domini rationes, et ubi *saburræ* vox **630** Græca e Latina enuntiatur, σάβουρα, quasi sabulum vilius, quo naves onerari solent, ut sint stabiliores; e Liv. lib. VII *De bello Punico* quod ab echinis et gruibus homines didicerunt; Plinio, Solino, et aliis testibus. Apes ipsæ vento vehementiori flante volaturæ, Φέρουσιν λίθον ἐφ' ἑαυταῖς, ἕρμα πρὸς τὸ πνεῦμα, *ferunt lapidem in seipsis, stabilimentum, seu saburram adversus flatum acriorem*, ex Aristotele *De apibus;* nec illud præterit Virgilius, lib. IV *Georgic.*

. . . . et sæpe lapillos
Ut cymbæ instabiles fluctu jactante saburram
Tollunt:

22 caput incipiens, Γίνωσκε ὅτι, id est, *nosce quod*, ad epistolam Allatii 281 libri III, Alexandro directam referendum: 23, cui est in fronte appictum, Φάσκεις θλίβεσθαι, id est, *dicis te affligi*, ad epist. 312, sine titulo lib. III Allatii; at Julio diacono dirigitur apud Possinum epist. 241 caput 24 inchoatur, Μὴ πτήξῃς πάθος, id est, *ne horreas perturbationem*, ad epist. 282, lib. III, Julio inscriptam diacono apud Allatium, et apud Possinum epist. 242, regerendum, uti 25, Εἰ θαυμάζεις, id est, *si admireris*, ad epistolam Allatii 313, lib. III, sine titulo: 26, cui est exordium Γνῶθι σεαυτόν, id est, *nosce te ipsum*, ibidem ad epistolam 314, Possin. 243, ad Evagrium: 27, incipiens, Κατὰ πάντα χρόνον, id est, *in omni tempore*, ad epist. 283, Euthymio inscriptam episcopo, lib III Allatii, et apud Possinum 244: 28 incipit, Κατήγοροι αὐτοί, id est, *Accusatores ipsi* ad epistolam Possini 245 et Allatii 284, lib. III, refert Eleutherio episcopo inscriptam: 29 inchoatur: Κυρίως σοφός, id est, *proprie sapiens:* respondet autem epistolæ 315 Allatii lib. III, sine titulo: 30 initium præfert: Οἱ πονηροί, id est, *pravæ cogitationes*, ad epist. 259, Palladio presbytero inscriptam, lib. III Allatii, et 282 Possini. Deest in ms. τῷ ἀγαθῷ Θεῷ, id est, *bono Deo;* at abundat post εἰρημένον. Τὸ παρὰ τοῦ ψαλμοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ῥηθέν, *quod a Psalmo dictum ad Deum:* 31, quod exorsum est, Τοὺς ἐπιγνώμονας, id est, *qui norunt optime*, ad epist. 316, lib. III, Allat. absque titulo refert: 32, cui principium, Ὥσπερ ὁ καπνός, id est, *uti fumus*, ad epistolam Allatii 264, lib. III, directam Charitoni. Tricesimum tertium inceptum, Τὸ μυρμηκολέων, id est, *myrmeco-leo*, seu *formica leænina*, vel *formicarius leo;* refer ad epistolam Allatii 265, lib. III, inscriptam Jonæ monacho, Possini 189. Hoc animal Bustamantius Complutensis in volumine de animantibus sacræ Scripturæ vult esse genus scarabæi, e Plinio, apud quem non reperi myrmeco-leonem: idcirco Samuel Bochartus lib. VI parte secunda, cap. IV Hierozoici operis falsi arguit,

qui arbitratur ex Agatharchide, cap. 16, leonis esse A speciem, et nihil ab aliis differre putat, nisi quod habeat aversa genitalia, nititurque id probare vel ex Vulgata versione in cap. IV Job, v. 11, ubi rugitus leonis pro myrmeco-leone, ac tigris etiam legitur : tum e Strabone, lib. XVI, leones aversis genitalibus esse in Troglodytica Arabiæ, qui μύρμηκες vocantur; at formicæ simpliciter Æliano, lib. XVII, cap. 42, aversis genitalibus in Babylonia, uti lib. VII, cap. 47, ubi Casaubono non assentitur, cui vox formicarum suspecta. Apud Arabas est leonum species, qui dicuntur **631** birmis, unde factum μύρμηξ. Sunt et formicæ Indicæ aurum effodientes canum instar seu luporum, apud Herodotum, lib. III, e Nearcho, Dalmacho, et Megasthene, non pedibus leoninis, uti visum Solino, B cap. 30, in Æthiopia. Videndi Strabo lib. II et XV; Arrian. in *Indic.* Plin. l. XI, cap. 30; Ælian. lib. III *Histor.* cap. 4; et Heliodor. lib. X *Histor. Æthiopic.* Istæ quidem Indicæ sunt statura canina, sed præferunt speciem formicarum : Thuanus, lib. XXIV *Annal.* ad annum 1559. Inter munera regis Persarum ad Solymannum unam fuisse narrat Busbequius epist. 4 *De legatione Turcic.* Forsan a populis Æthiopiæ Marmacibus leones fuerunt nominati, quorum populorum meminit Stephanus Περὶ πόλεων ex Hecatæo : sicut ἱππομύρμηξ apud Lucianum; sed censetur animal fictum, ut hircocervus, tragelaphus, vel chimæra, sphinx, lamia. Septuaginta interpretes in cap. IV Job laudato, vertunt, *Periit leo formicarius,* C *quod non haberet escam.* Sanctus Gregorius ibi lib. V, cap. 15, parvum esse animal myrmecoleonem censet, formicis infestum, quod se sub pulvere abscondit, easque frumenta gestantes interficit, et interfectas consumit quasi leo devorans, et quasi formica devoratur ab aliis minutis animantibus. Isidoro lib. XII *Origin.* cap. 13, Formicaleo, et Vincentio Bellovacens. lib. XVI *Doctrinal.*, cap. 117, et in Petaviana bibliotheca poetæ Barbaro, num. 1344; alii dictum ita opinantur, quia nascitur e formica et leone, animalculo nempe, cui est species leonina. Eustath. in *Hexaemeron* bis memoratur, sancto Hieronymo, sive auctori (si quis alius est) epistolæ ad Præsidium de cereo Paschal. De myrmecoleone Damir Arabs de formicar. speciebus : D *Ante* (ait) *leo, formica retro.* Ursi formicarii quod edant formicas apud Indos Occidentales, et apud nos nuncupantur, Scaliger in *Cardanum* exercitat. 216; Ælian. lib. VI, cap. 3. Ad notitiam myrmecoleonum hucusque tam ex Aldrovando, quam e Bocharto excerpta ista satis sint. Ex hoc tamen addam, Olympiodorum in Job arbitrari non esse id animal (proptereaque Bochartus inter fabulosa recensuit animalia) juxta historiam, sed e compositione vocum effingi; et Eulogius Alexandrinus, lib. IV *in Novatian.* apud Photium in *Bibliotheca*, diabolum exponit allegorice, qui rugit adveniens uti leo, pudore suffusus discedit quasi formica, peritque, in hominibus non inveniens escam. Sanctus Augustinus in *Job* libro unico : « Quia rapit, et occulte prosequitur frumenta, quæ sublato oculo facit non germinare; » ubi sanctus doctor oculum accipit pro eo, quod est in arborum surculis, unde ipsæ germinant: sic sumitur apud Catonem, *De re rustica.* Oculus, unde inoculare, in Columella, lib. XI, cap. 2, est oculum unius arboris alteri adhibere, sive aperire, ut in Plinio. Beda *in Jobum* : Leo, quando agit prædam de rebus majoribus in sanctis, formica quando de minimis; piis formicam, impiis leonem asserit Olympiodorus; at Nilus in *Catena*, ut Theophylactus, in *Lucam*, quia impellit in graviora nos **632** a parvis initiis, quod patet in suprascripta epistola 265, lib. III Allatii, quæ directa est Jonæ monacho, et numeratur 189 penes Possinum, videturque deprompta e c. 49 Tractatus de Monastica exercitatione, pag. 56. Edidit Patricius Junius Catenam Græcorum Patrum in Jobum collectam a Niceta, eamque reddidit Latine; Londini lucem aspexit illa; ibi p. 144, e Nilo hæc proferuntur : Τάχα δὲ καὶ ὁ μέγας Ἰὼβ καθ' ἑαυτὸν φιλοσοφῶν τοιοῦτόν τινα αἰνίττεται· *Forsitan vero et magnus Job ad seipsum philosophans hujuscemodi aliquem obscure designat*, etc. Adjunguntur et ista, quæ desunt in manuscripto Barberino Codice, atque in editione mea, p. 57, post ὁπλίζουσαι κατὰ τῆς ψυχῆς, sed illic abundant ταῦτα δὲ οὐχ ὡς τοῦ Ἐλίφαζ οὕτω νοήσαντος (*Ισ.* νοήσαντες) ἐθεωρήσαμεν, ἀλλ' ὡς δυναμένων τῶν ῥημάτων καὶ πρὸς ἀλληγορίαν τρέπεσθαι, ὅταν ἡ χρεία καλέσῃ· καὶ γὰρ οἱ παλαιότεροι τῇ θεωρίᾳ ἐχρήσαντο, καὶ μυρμηκολέοντα τὸν διάβολον ἐνόησαν, ἐπειδὴ μικρά τινα προ[σ]παρασκευάζων ἁμαρτάνειν, καὶ λαθραίως ὑπεισιὼν, εἰς μεγάλα τελευτᾷ ἐθίζων καταφρονεῖν, quæ ita Latina veste amicire contendi. *Ista vero non ut Eliphas intellexit* (aut secundum aliam lectionem, *intelligentes*) *dispeximus, verum secundum quam possunt verba in allegoricum sensum converti, quandocunque usus exegerit; etenim antiquiores usi sunt speculatione, ac myrmeco-leonem diabolum intellexerunt; siquidem postquam disposuerit ad peccandum in exiguis quibusdam, clam mox subintrans in magna devolvit assuefaciens ad contemnendum.* Juxta Proverb. cap. XVIII, v. 3, *Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.* Itaque ista subnectere visum est : tu catenam illam consule, si Polychronii, qui nomine myrmeco-leonis Jobum ipsum putat indicari, expositionem adhuc requiris. At ne quid nimis. Ad cap. 34, cujus initium est. Πλειστάκις δεηθεὶς, id est *sæpius orans;* refertur epistola 266, lib. III Allatii, quæ dirigitur Adriano. Ad cap. 35, inchoatum, Καθεύδεις, id est, *dormis*, epistola 317, lib. III Allat. absque inscriptione. Ad cap. 36, quod incipit, Οὐ μόνον γαστριμαργεῖν, id est, *non solum gula indulgere*, epist. 46, lib. III Allat. directa Gelasio monacho. Possin. 26. Ad cap. 37, Ὁ ἡνίοχος νοῦς, id est, *mens auriga*, epist. Allat. 268, l. III. Ad cap. 38, Οὐκ ἔστιν ἁμαρτία, id est, *non est peccatum*, epist. 99, l. II Allat. Chariton.

monacho inscripta. Possin. 216. Ad cap. 39, Ἴσως ἀγνοεῖς; *Anne ignoras?* epist. Allat. 318, lib. III, absque titulo. Ad 40 cap. Ἐὰν γλίχῃ, id est, *si lubeat*, epist. Allat. 286, lib. III, carens epigraphe. Ad cap. 41, Μεγάλην ἡ προσευχή, id est, *magnam oratio*, epist. 319, lib. III Allat. Ad cap. 42, Οὐχ ἁπλῶς, id est, *non simpliciter*, epist. 320, lib. III ejusdem Allat. Ad cap. 43, Μέχρις ἂν σύ, id est, *donec tu*, epist. 272, lib. ejusmet Allat. directa Paulino domestico, Possin. 204. Ad cap. 44, Μὴ ἀποναίνου, id est, *ne subterfuge*, epist. sine titulo 321, lib. III Allat. Ad cap. 49, Ὥσπερ οἱ εἰσπορευόμενοι, id est, *sicut ingredientes*, epist. 322, lib. III Allat. Ad cap. 46, Οὐκ ἔστιν εὔλογον, id est, *non est rationi consentaneum*, epist. Allat. 320, lib. III. Ad cap. 47, Καμάτου χρήζεις, *prævertit te morbus*, epist. Allat. 324, **633** ibidem. Ad cap. 48, Εἰ οἱ ἐχθροί, id est, *si hostes*, epist. quæ Aquilino inscribitur 273, lib III Allat. at Possin. 209. Ad cap. 49, Πρὶν ἐκεῖνο τὸ φρικῶδες, id est, *antequam tremendum* epist. 325. Allatiana inibi. Ad cap. 50, Μηδὲν τῶν φαινομένων ἐν τῷ παρόντι, id est, *nihil apparentium in præsenti*, epist. 326, absque inscriptione, lib. III Allat. qui legit ἐν τῷ φαινομένῳ. Ad cap. 51, Οὐδέποτε δεῖ ἀργεῖν, id est, *nunquam oportet otiari*. epist. 164, lib. III Allat. directa Petro monacho, Possin. 118. Ad cap. 52, Τόλμησον, id est, *aude*, Allat. sine titulo epist. 327, lib. III. Ad extremum, quæ in codice Barberino locatur quarto loco, Εὐχή, id est, *oratio*, et constituit caput 53. Ejus exordium est, Βοηθός, id est, *adjutor*, Allatius eam comprehendit in epistola 256, quæ Nilo presbytero dirigitur, lib. III. Simulque consarcinat duo capita illa, sicut et Possinus epist. ad eumdem Nilum presbyterum 168, quæ incipit, Οὐδεὶς ταπεινότερος, quemadmodum et Allatiana, uti prænotabam. Non decrunt emunctæ naris homines, et quibus nasus est rhinocerotis, qui damnent meam περιεργίαν, et improbum laborem ut inutilem aversentur in conferendis istis Epistolis; et hujus Epistolæ continuæ quinquaginta tribus capitibus, codicem nactus fuerat Possinus in bibliotheca Medicæa, Epistolarum, quas emisit in lucem anno 1657, Paris. Alium ampliorem Leo Allatius, cum vagas dispersasque, collatis, utut potuit, Romanis voluminibus, fascem in unum coegisset, Romæ Barberinis typis publicavit anno 1668. Sed cum in epist. 60, lib. II, Allatiana, quæ inscribitur Hadriano monacho, reperissem multa desumpta e capite 17 Tractatus de monastica exercitatione, præsertim e periodo incipiente, Εἰ γὰρ ἄνθρωποι βάρβαροι, etc., id est, *Si enim homines Barbari* (sunt enim hæc prima verba capitis ejusdem 17) usque ad hæc, τίς ἔπεισε, *quis persuasit?* postea cum incidissem in epist. 65 lib II Allatianam quoque directam Theodoro monacho et apud Possinum 285, inscriptam Theodosio monacho, agnovi eam constare totam ex parte capitis 42 Tractatus illiusmet de monastica exercitatione, ubi hoc effatum est : Ἄλλως γὰρ ὁ τεχνίτης, καὶ ἄλλως ὁ ἀνεπιστήμων, seu ἄτεχνος, κρίνει τὰ τῆς τέχνης· *Aliter quippe artifex, et aliter tiro artis nescius dijudicat ea, quæ ad artem spectant*. Denique occurrit mihi Allatiana 246 epistola, lib. II, cujus initium, Πολλοὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ χειμαζομένων, etc., id est, *Multi eorum, qui tempestate agitantur in pelago;* quæque ad Zenobium legatum dirigitur : ea vero videtur exscripta e capite 64 Tractatus laudati, ubi pag. 73 hæc fuere scripta, Εἰ γὰρ ἐν θαλάσσῃ πλέοντες χειμαζόμενοι, id est, *Si namque in mari navigantes procella jactati*, etc. Certe aut aliquis ex istis scedis, vel Epistolis, quæ Nilo nostro pro variis occasionibus subito effusæ, impetu atque calore fluxerunt, et exciderunt ad varios, nulla temporum, sive dignitatum habita ratione, dum vir sanctus zelo abriperetur, ut in Epistolis ad Arcadium imperatorem datis tam penes Allatium 265, lib. II, et lib. III, epist. 279, quam apud Possinum epist. 232 et 233; quin Romano **634** episcopo, Allat. epist. 155, l. II, in qua Novatum a se non recipi nuntiat (nisi fuerit id nomen ejus proprium), aliquis (inquam) e Nili studiosis ex istis Epistolis continuam illam in capita 153 distinctam compegit, nomina eorum, ad quos fuerant exaratæ, prætermittens : aut quispiam exercitamenti gratia dissectam epistolam illam in diversas ad diversos distribuit. Volui ergo specimen aliquod hujus misturæ, seu dissectionis dare, gustumque præbere meæ cogitationis lectori, qui pro acrimonia ingenii sui discerneret solertius ista. Isidorus Pelusiota Theodosio imperatori scribit epist. 35, lib. I, *de dispergendis opibus, deque abstinentia, et mansuetudine;* epist. præterea 311, *de concilio Ephesino*, insuper Cyrillo patriarchæ Alexandrino, seu episcopo, lib. I, epist. 323, 324, 370, 497 : et lib. II, epist. 127; et lib. III, epist. 306. Nec Isidorus titulos, aut præfationes honorificas illis exhibet. Ea erat illo sæculo piorum monachorum simplicitas, ea pontificum, et imperatorum moderatio, et nomina nuda epistolis præponebantur more majorum ex Symmacho lib. II, epist. 35, ubi Juretus. Equidem, dum Romana respublica plena integraque libertate fruens efflorescebat, ignoti penitus erant tituli, qui nunc passim usurpantur in sermonibus, atque litteris, adeo ut sæpe illorum controversia maximi momenti negotiorum cursum præpediat; ignotus mos appellandi unum plurali numero : quin illud eruditis quæri consueverat, an in singulis quoque verbis posset fieri solœcismus, ut si unum quis ad se vocans diceret, *Venite*, ut observat Quintilianus, lib. II *Institut. orator.* At nunc adulandi lenocinium eo usque processit, ut voces, quibus mentimur dominis, dum singularitatem honore multitudinis decoramus, omittere piaculum ducatur, et crimini vertatur, daturque actio ea de re; uti Joannes Sarisberiensis conqueritur in *Polycratico*, lib. III, cap. 10, seu *De nugis curial.*, et pœna infligitur his, qui magistratus non prosequuntur debitis titulis; quod et observavit R. P. Cæ-

sar Becillus, Oratorii sodalis, amicus meus, et eruditus, in *Notis ad Vitam sancti Caii papæ*.

Mirari subit, cur ex epistola ad Telemachum, quæ una est, numeraturque 159 apud Possinum, Allatius tres statuat, nempe 235, 236, 237, lib. III, ex una Possiniana ad Julianum monachum 261, duas Allatianas comperimus lib. III, 229, 230, certo 231 Allatii est integra 262 Possini; sicut 232 Allat. est pura, puta Possiniana 263. Verum 264 Possini in duas Allatii 233 et 234 divisa est et 235 Allatii explet 165 Possini? Cur ea, quæ *De Naas Ammonita Israelitis comminante se ipsorum dextrum oculum effossurum*, cap. 15 Tractatus de monastica exercitatione retulit, in epist. 198, lib. II, ad Numenium Nilus repetit apud Allatium, et apud Possinum 304? Quin alia plura ex opusculis Nili transfusa in Epistolas invenientur; aut vice versa ex Epistolis redacta in capitula, et tractatibus inserta? Harum divisionum, et repetitionum, atque ταυτολογίας causas rimari poterit æquus lector.

635 Interim Anastasio episcopo directa epistola de sancto Joanne Chrysostomo, edita Latine in *Bibliotheca Patrum* Coloniæ, et apud Zinum, a me fuit prætermissa, quia exstat Græce et Latine penes Allatium, lib. III, epist. 294, et apud Possinum, epist. 254, qui presbyterum tantum nominat Anastasium illum; epistolam etiam non exprimendam typis curavi, Πρὸς νεωτέρους μοναχούς, ad juniores monachos, sive ad juniorem monachum, de qua superius egi; seu institutionem, ac διδασκαλίαν, quia Græce, sicut et Latine fuit excusa penes Allatium, lib. III, epistola 303; at Latine Coloniæ in suprascripta *Bibliotheca Patrum* tomo V, part. II, pag. 972; quin et apud Zinum Venetiis 1574, in Collectione Operum Nili, lib. IV, Allatii 61 Olympiodoro eparcho, et 62 Heliodoro Silentiario directæ in secunda Nicæna synodo, actione 4, quas indicaveram præfato Allatio, cum mihi libros Epistolarum, quos prelo commiserat, ostentasset, jamque ad calcem perduxerat : unde postremo loco illas posuit, nec tamen ullum mihi persolvit μήνυτρον. In Bibliotheca tandem Patrum Coloniæ legitur fragmentum Nili, de nimis diuturna præfectura. En illud : « Tradunt rerum naturalium observatores gruem triginta dies avium agmen ducere, deinde alteri grui munus idem tradere : qui nunc gregi tuo præest ambitiosus, imperandique cupidus, ut audio, expleto de more jam anno ministerii sui, non permittit, ut alius regendi munus, curamque suscipiat. Et quid dicemus ad hoc? » Exstat et apud Zinum, pag. 140; sed hoc fragmentum de præfecturæ vicibus, seu canonarchæ munere annuo, epistola est Possini ad Aphthonium diaconum 355 et 241 lib. III Allatii, qui cum inscripsisset illam Aphthonio καθηγουμένῳ, seu abbati, male vertit catechumenum Latine : sicut utrobique fragmentum e quodam tractatu parænetico (uti est verisimile) hisce verbis : « Nunquid Angelos, vel Potestates, vel Christum sensibiliter videre potes, lupum pro pastore suscipiens, et dæmonas inimicos adorans? Vana gloria est mentis erroris initium, qua mens incitata, id quod divinum est, formis et figuris circumscribere conatur. Tu autem ne hanc quidem fraudem ignorare oportet, quod dæmones seipsos in tempore impertiunt, et si visus fueris auxilium petere, sunt deinceps in figuris angelicis innoxii primos expellentes, ut ab ipsis decipiaris, tanquam ipsi sint sancti angeli, dæmones nonnunquam cogitationes suggerunt, et te rursus incitant ad eis male precandum vel eis contradicendum, et sua sponte cedunt, ut fallaris existimans te cœpisse cogitationes vincere, ac terrere dæmonas. Non oportet sacerdotes juste, vel injuste judicare, vel eos examinare, sed et si quis in eis labitur, a Deo judicabitur, et arguetur in hoc, et in futuro sæculo, vel a majori sacerdote. Sacerdos non est, qui pro sacerdotii dignitate non vivit : non oportet offendi propter sacra, quæ celebrantur ab improbo sacerdote; eadem autem est oblatio, etsi habeat vitam impuram is qui offert. **636** Audiendi sunt sacerdotes, et doctores, dum docent, ex divinis scilicet Scripturis, ut Deo placet, et non secundum proprias cupiditates, uti scriptum est; et non judicare ipsos, etsi malam vitam habeant : et in fide si quidem labantur, tunc non oportet credere, sed eos etiam fugere, ac judicare. Deus quidem non omnes ordinat, sed per omnes operatur, ut salvetur populus. Dum assuescunt sacerdotes contemnere, Deum quoque contemniunt, et quemadmodum in periculo versatur, cui secundum mundum nec exercitus, nec dignitas regia commissa est, si ea agat quæ ad regiam dignitatem pertinent; ita et qui, quæ sunt munera sacerdotii aggreditur, etiamsi videatur his longe sapientior. » Ita Pelagius ad annum a Christo nato 555 interpretatus est Græcum auctorem incertum, quem inseruit Rosweydus libro quinto *Vit. Patrum*. Is libello 2, § 11, hæc ait. « Dixit abbas Nilus : *Imperforabilis manet a sagittis inimici, qui amat quietem ; qui autem miscetur multitudini, crebra suscipit vulnera.* » Quæ sancti Nili fragmenta istis sparsa in opusculis, expressa tamen aliis verbis, et vel forsitan ex aliis, quæ aut temporum injuria interciderunt, sive latitant adhuc, luctanturque cum tineis, et blattis; et emergent aliquando tanquam e naufragio reliquæ tabulæ bono cum Deo, si quis scrutari velit, ac investigare, non ambigo quin comperiat, aut saltem sensum. In capite profecto 33, ad Eulogium, de fraudibus insidiantium subdole maligneque dæmonum aliqua persimilia occurrent. Balthazar Corderius societatis Jesu, catenam 65 Patrum Græcorum in Evangelium sancti Lucæ contextam, et latinitate donatam emisit in lucem : hos inter Nili sunt fragmenta cap. 4, num. 25, *De Achab et Elisæo*, pag. 152; cap. 5, num. 18 *De vana gloria, et lepra*, pag. 160; cap. 7, num. 10, *De voce in Rama*, *deque filio viduæ*, pag. 209; cap. 9, num. 56, *De vi consuetudinis, deque ingressu templi, et regressu*, pag. 256; cap. 18,

cundam expositionem in Cantica, quæ incipit, A *Salomon a Deo inspiratus*, cum fuisset aggressus, absolvere non potuit, morte pium interrumpente conatum præventus, exspiravitque in illis verbis, quæ leguntur in capite septimo, v. 11 : *Veni, electe mi, egrediamur in agrum, sive hortum;* ut auctor est Sixtus Senensis, lib. IV *Biblioth. sanctæ*. Eminentissimus cardinalis Franciscus Barberinus abbas, tantique Patris cultor, cum ubique suæ pietatis insignia exserat monimenta, licet ea premat, et occulat anxie, magnificam erexit aram cum statua marmorea egregie sculpta, et cubiculo adornato addidit inscriptionem, quam e R. P. Frigerio presbytero congregationis Oratorii promptam insero in Vita sancti Thomæ, lib. IV, cap. 2 : *Sanctus Thomas ut cantando moreretur, et moriendo cantaret, rogatu monachorum Fossæ-Novæ Cantica canticorum exponens, majori amoris vi, quam morbi, in cœlum rapitur.* Plures autem conscriptæ fuerunt variis ab Ecclesiæ doctoribus Canticorum explanationes **639** Latinæ. Prima tribuitur Cassiodoro, a quo, et a Beda transsumptam alii putant, et vindicant Haymoni episcopo Halberstatensi, qui Alcuini discipulus anno 850 vixit. Ea, cujus exordium est, *Sonet vox tua*, dicitur Ægidii Romani de Columna, doctoris Fundamentalis appellati, opus esse, quamvis a quibusdam, et ab ipso Sixto Senensi ascribatur sancto Thomæ, ideoque suprascriptam aliam Expositionem nuncupet secundam. Mystici et anagogici Patres quamplures in hanc arenam descendentes, in ista Cantica desudarunt, præcipue sanctus Bernardus mellifluus, qui Sermones in ea dictavit, et habuit. Sanctus Gregorius M. in Cantica scripsit: Aponius, Angelomus, Ambrosius, Ausbertus, Honorius Augustodunensis, Anselmus Laudunensis, Rupertus Tuitiensis, et Robertus Holkot, atque alii quos enumerare longum esset, recentiores interpretes sacrorum Bibliorum, plerasque in ea contexuerunt Notas, et Commentarios, uti profani auctores in poetas, philosophos, oratores, medicos, legisperitos, Scholia, Commentationes ingentes, Glossas, Explicationes amplas et fusas. Qui successerunt, ex illis excerpserunt Notulas, quas Catenas nuncupabant Græci, at Latini Postillas, et Glossas in Biblia, e D quibus Strabus Fuldensis, qui anno 840 continuavit Ordinariam; Anselmus Laudunensis anno 1077, Interlinearem; tum Nicolaus Lyranus, et alii. Sanctus etiam Thomas Auream Catenam connexuit in Evangelia quatuor; Auream vere, quæ fuit anno 1637 excusa : Œcumenius, et Olympiodorus, qui post millesimum annum vixisse a quibusdam existimantur, ab aliis ad 900 et 800 retrahuntur, Catenarum auctores perhibentur. Catenam in Job e viginti quatuor Græcis doctoribus Paulus Comitolus soc. Jesu e Græco conversam in Latinum sermonem Lugduni promulgavit anno 1586; at eos inter doctores Nilum nominat, et hæc est, quam Patricius Junius Londini utraque lingua edidit, a me superius prolata, Nicetæ scilicet Heracleensis. Michael Gislerius clericus regularis tomos tres in Jeremiam congessit, excusos quoque Lugduni 1623. In his Catena Græcorum Patrum ex Vaticana Bibliotheca eruta, et ab Allatio atque Caryophilo Latine reddita, quam antea emiserat in lucem A. Agellius Romæ Græco-Latine, fuit intexta illa cum aliis duabus Catenis. Balthazar Corderius expositionem vigintiquatuor Patrum Græcorum in Psalmos publicavit Antuerpiæ anno 1643, tomis tribus digerens eam in Catenam paraphrasim, et Commentarium; ab eodem Symbolæ collatæ, tomis duobus visuntur, e quibus primus in Matthæum Catenam auream exhibet Græcorum Patrum unius et viginti, quos R. P. Possinus Latio donavit, Tolosæque commisit B prelo in ambabus linguis anno 1646. Alter tomus, in quo Catena triginta Patrum, quos inter est Nilus, cujus χρῆσις, sive auctoritas refertur cap. 9, pag. 319; *De potestate apostolorum ambulantium super serpentes et scorpiones* : interpretem nacta illa est ipsum **640** Corderium, qui fatetur collectorem fuisse Nicetam episcopum Serrarum : testimonia Patrum non citantur ad verbum, sed collector utitur paraphrase, ut observat pro sua solertia P. Possinus. Catenam attamen, uti torquem pretiosum æstimo aurum contra, e viginti novem Patribus conflatam, ac potissimum e sancto Joanne Chrysostomo, in codice qui calamo exaratus est in membrana, promptusque fuit e Bibliotheca Barbe- C rina, Græce nitidis satis characteribus, a reverendissimo abbate Carolo Morono, qui litterarias meas vigilias ope sua strenua benevole suffulsit, cuique debere multum me ingenue profiteor, exhibitus perhumaniter ille mihi fuit, quemadmodum et alia plurima mihi ab ipso liberaliter agnosco fuisse communicata. Titulum codex hunc præfert in fronte inferiore : Ἑρμηνεῖαι τῶν πράξεων τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν Ἰακώβου α', Πέτρου α' καὶ β', Ἰωάννου α', β' καὶ γ', Ἰούδα, id est, *Interpretationes Actuum sanctorum apostolorum, et Catholicarum Epistolarum Jacobi* I, *Petri* I et II, *Joannis* I, II et III, *Judæ*. Inibi referuntur auctoritates sancti Maximi, qui anno 650 floruit, laudanturque illius Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις, necnon Joannis Damasceni, qui anno 731 floruit, liber Περὶ τῆς ἐνδόσεως τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης; id est, *De traditione Veteris et Novi Testamenti*; ideoque non miror, si sæpius υ pro β usurpetur in scriptura, neotericorum Græcorum pro more. Sed qui factum est, ut dum Indicem operum sancti Nili conficere tento, aliorum opera commentariosque tam prolixe percenseam? et pene Gesneri, Simleri, Draudii, seu potius Possevini, aliorumque bibliographorum evadam æmulus. Excusabit verbosum senem candidus lector, quem Catenarum nexus illigabant, quemque detinuit Ἆσμα τῶν ᾀσμάτων, Canticum nempe canticorum; flagrat etenim ac languescit iste desiderio illud cum ibi

sanctis Patribus, tandem aliquando, miserante et dante Christo Domino, cui uni Deo cum Patre ac Spiritu sancto sit honor et gloria semper, concinendi.

Subsequuntur libri tres Adnotationum in Opera sancti Nili abbatis.

A Primus chronologicus, in quo patria, et res gestæ, ac obitus sancti Nili.

Secundus, lexicographus vocum variarum.

Tertius exegeticus, et criticus in pleraque loca insigniora, et variarum lectionum (1).

(1) Ex tribus libris hic memoratis unus tantum comparet, *Liber chronologicus* : posteriores duo desunt. EDIT. PATR.

LIBER CHRONOLOGICUS

DE VITA SANCTI NILI ABBATIS

SEU

PATRIA, RES GESTÆ, OBITUS.

—

641 E ruinis Byzantii, quod a Byzante rege Spartanorum nominatum et conditum, vel a Pausania constructum, a Severo Augusto, quia Nigro adhæserat, dirutum, a Constantino Augusto instauratum decoratumque nomine Constantinopolis, melioribus Deo propitio auspiciis, quam Roma vetus, ut auctor est Justinianus l. I *C. de vet. jur. enucleand.*, § *Novimus*, authent. *de Nupt.*, Christo scilicet, atque beatissimæ Virgini ejus Matri consecrata (e Zonar. tom. III Χρονικ.), surrexit in Thracia illa regia urbs, et orbis dominatrix, atque nova Roma; c. *Constantinopolitanæ* 22, dist. urbs sacratissima, et augustissima; l. *cum Navarchum*, Cod. *de Navicular.*, lib II, exornata ædificiis amplissimis, et monumentis; amphitheatro, portu, muris, basilicis, bibliothecis, horreis, et ecclesiis, aquæductibus, porticibus, thermis, balneis, aliisque operibus publicis atque privatis fuit tam a conditore Constantino, quam ab aliis ejus successoribus, plurimis insuper donata et ditata privilegiis. Nam imperii sedem transtulit in eam Constantinus, et cives ex antiqua Roma, illustravitque ipsam senatu, et senatoribus inde illum consecutis ædes excitavit, sibi vero palatium, e Libanio, Sozomeno, et auctore Chronici Alexandrini, ac Zosimo, lib. II, et ad frequentandum senatum vicinis e diœcesibus senatores compulit, et illexit, uti deinde Valentinianus, Theodosius, et Arcadius, e Macedonica, l. III, C. Theodos. *De senatorib.* Episcopum Constantinopolitanum prærogativis auctum nemo ignorat l. XLV, C. eod *De episcop.*, sicut urbi frequentandæ, civibus, qui domos haberent immunitates, annonæque concessæ sunt. Denique præfectum urbi anno C. N. 359 (nam urbs Constantinopolis construi cœpit die 26 Novembris anno 328. Cedrenusque id asserit, et Julianus ipse Aug. at die 11

B Maii seu V Idus Maias dedicata fuit anno 330; isque dies censetur ejus natalitius, et feriatus. l. II C. illomet *De feriis*. Constantius A. Constantini filius instituit, studueruntque certatim, qui residebant illic imperatores, eam Romæ veteri exæquare. Nilus illic natus est (uti Nicephorus, lib. XIV, cap. 14 *Ecclesiasticæ historiæ* prodit) nobili genere; nam propter egregiam nobilitatem generis ad præfecturam evectus fuit urbis Constantinopolitanæ patriæ suæ; potentia quoque ac opibus affluebat, et fortassis ejus parentes oriundi erant ex *Ægypto*, indeque migrarant Constantinopolim, et senatoriam **642** adepti dignitatem, ibi prolem istam genuerant quæ Nili nomine ideo fuit insignita. Nilus certe noster, uti sanctus Athanasius in Ὡρολογίῳ Græcorum, Νείλῳ χρυσοῤῥόῳ comparari potest : fuit quidem Nilus fluviorum orbis terrarum maximus, si credimus A. Gellio, l. x *Noct. Attic.* c. 7, et celeberrimus, quem Græci dictum putant ἀπὸ τῆς νέας ἰλύος, id est, *a novo limo*; nam effuse stagnans, ac inundans quotannis irrigat *Ægyptum*, ejusque super sata novum inducit limum; utque canit Virgilius, 4 *Georgic.*

Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena.

Certe ΝΕΙΛΟΣ sex litteris constat; N significat numerum quinquagenarium; E, quintum; I, decimum; Λ, tricesimum; O, septuagesimum; Σ, ducentesimum; conficiuntque illa elementa numerum 365, quot nimirum luces habet annus absolutus, c. II Genesis, v. 13, et Ecclesiastici, c. XXIV, v. 35 et 37. Nilum Geon nuncupatum censent, seu Gehon sancti Epiphanius, Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Theodoretus, Eucherius, Isidorus, Joannes Damascenus, Rabanus, Rupertus, et alii, quos citant, et sequuntur Conimbricenses, tract. 9 *in Meteora*, c. 10; Ribera *in Amos*, c. VI, num. 44; cardinalis

Bellarmin. *De gratia primi hominis*, cap. 12, profecto Septuaginta in c. II, v. 18, Jeremiæ vertunt Geon *Nilum*, ubi vulgata versio, *flumen*. Etenim Gehon secundum ex quatuor fluminibus e paradiso terrestri promanantibus Hebraice scribitur גִּיחוֹן quod Pagninus ex characterum Hebraicorum vi exprimit Latine *Ghichon*, Genesis loco laudato: deducitur autem ab Hebraica radice גָּוַח *gavach*, quod est erumpere, et cum impetu emanare. Alii deducunt גָּחוֹן *Guchan*, quod significat actum reptilium gradientium super pectus, ac ventrem, seque trahentium in similitudinem fluvii. Quare nonnulli interpretantur Gehon *pectus*, seu ventrem; Græci scriptores γεῶν, non quod alludant ad γῆν, seu γαῖαν, scilicet terram, quod Græci poterant opinari, propter limum, et ad vocem Hebraicam exprimendam, sicut etiam facit Latinus interpres, qui non legit גִּיחוֹן cum vocali *i* longa, scilicet *chiric gadol* in prima littera, sed גֵּיחוֹן cum vocali *tsere*, seu *e* longa, in quo tam Græci, quam Latini distinguunt flumen hoc magnum ab alio flumine parvo juxta Jerusalem, quod ita scribitur a modernis Rabbinis גִּיחוֹן *Ghichon*. Fit mentio illius l. III Regum, c. I, v. 33, ubi Latinus interpres appellat illud *Gihon*, et Græci similiter Γειών, qui fluvius alio nomine vocatur Siloe; unde Chaldæus interpres habet שִׁילוֹחָא *Sciloha*; cujus exstat mentio apud Joannem, c. IX, v. 7, ubi etiam interpretatur *missus*. Flumina enim sæpe habent plura nomina, veluti mare Rubrum, quod Hebraice dicitur יַם סוּף *Jam Suph*, id est mare Caricis a multitudine caricum, et Græce Ἐρυθραῖον, Erythræum, vel a rege Erythra, vel ab arenis rubris. Et hoc ipsum Gehon, de quo loquimur, flumen paradisi a multis, gravissimisque auctoribus etiam Nilus appellatur, vel a rege Nilo, vel quod assidue secum trahat **643** νέαν ἰλὺν, id est, *novum limum*, uti præfatus sum: sed de hoc modo non disputat R. P. Ludovicus Maraccius Lucensis e congregatione clericorum regularium Matris Dei, a quo hæc hausi, vir complurium linguarum peritissimus, et vere pius ac religiosus. Et de Nilo satis superque Leo Allatius in sua Diatriba, rege nempe, a quo Nilum fluvium traxisse vult nomen, quem Oceanum, Aquilam, Melam, Ægyptum, Tritonem, tandemque Nilum e Plutarcho in libro *De fluminibus* tradit, appellatum; et ex Eustathii Scholiis in Dionysii Afri Περιήγησιν, sed quod eum Garmathones Ægypti reginæ virum, sive filium aiunt, asserentem illum fuisse Thermutidis filiæ Pharaonis regis Ægypti virum; sic etenim vocant filiam regis Josephus in *Antiquitatibus Judaic.* et S. Epiphanius hæres. 78. apud Salianum in *Annalib.* ab orbe condito ad annum mundi 2464, n. 14; quam alii, nempe Eusebius lib. IX *De præparat. evangelica*, cap. 4, *Merrin*, et auctor chronici Alexandrini *Merrhin* appellant; erat autem sterilis, sicut legitur ibidem. (Suadet hanc meam assertionem

A Garmathones et Thermutidis synonymia). Quod vero quidam scribant *Gehon*, aliqui *Gihon*, alii *Ghichon*, nonnulli aliter; inde provenit, quod characteres Hebraicos non omnes iisdem characteribus Latinis exprimant, et etiam quod non omnes cum iisdem punctis legant, id quod in plerisque aliis Hebraicis nominibus, quæ Latinis characteribus expressa sunt, videmus contingere. Nec ullo modo dici potest *Gehon* Hebraice *Nilum* Græce reddendum, cum sunt hæc duo nomina diversæ omnino significationis, licet applicentur eidem flumini, ut jam dictum est; et hoc accidit in Albula, et Tiberi, in Eridano, et Pado, et cæteris. Ita etiam homines sæpe nuncupantur, duobus nominibus, ut Israel et Jacob, Simon et Petrus, et reliqui, et tamen
B nonnisi inepte diceremus unum nomen interpretari alterum, sicut Joseph est *Crescens*, Judas *Confessio*, Jacob *Supplantator*; quorum alterum nomen est interpretatio alterius. Abyssini quidem vocant Nilum hodie Gujion, teste Francisco Alvarez *Hist. Æthiopicæ*, cap. 122; apud Cornelium a Lapide in c. II Genes. laudatum, ubi respondet plures fluvios Geon nominari lib. III Reg. c. I, v. 33, et Paralipom., XXXII, v. 30: et concludit, Tigrim et Euphratem coire, ac rursus dividi, et in duos ita divisos nomina submutare, Phasimque vocitari, seu Phasitigrim, unum circumeundo terram Hevilath, et hunc esse Phison; alterum, nominatum Geon, Arabiam desertam, circa quam et Æthiopia est, circumfluere, ambosque in sinum Persicum
C delabi, atque ad illum confluentem, sive insulam Teredon fuisse terrestrem paradisum e Pererio, Oleastro, Eugubino, Vatablo, et Jansenio in c. 145 *Concordiæ evangelicæ*, Gerardo Mercatore, ac Abrahamo Ortelio *De Nili fontibus, et causis inundationis;* Seneca, lib. IV *Natur. quæst.* 1 et 2; Plin., lib. V, cap. 9 *Natur. hist.* et librum Gallice conscripsit archiater eruditissimus D. de la Chambre. Nomen Nili forte fuit impositum Nilo abbati, vel ominis causa **644**, quia eloquio suo inundaturus erat aulam imperatoriam, suisque monitis et præceptis, posteaquam ab ea recessit, et ad castra cœlestis Regis regum transivit, ipsius servos, et monachos, fidelesque omnes, et speciosa deserti fecundaturus, et impinguaturus. Omnia in hoc orbe
D terrarum sublunari volubilia sunt atque mutabilia, sicut et luna variat, atque mutatur, nomina præsertim regionum, et fluminum, sicut et ipsi situs, atque cursus induunt novas facies: quibusdam fluminibus nomina indita fuerunt ab hominibus demersis, aut ab alio casu, ut indicatum fuit: homines ipsi quoque a fluminibus ea mutuati sunt, Potamius, Euphrates, Tygrius, Rhodanius, et Nilus. Ego vero in eam facile sententiam adducor, ut eum a parentibus Christianis progenitum credam, qui nomen Nili, quando sacris ablutus fuit aquis, filio suo dederunt, ut Pansophii martyris Alexandrini sub Augustali præside passi, martyriique laurea coronati (cum Decius imperator in

Pelides Achilles, Atridæ Menelaus et Agamemnon, Tydides Diomedes, et alia id genus nomina patronymica. Romani prænominibus adjunxerunt nomina gentium, seu familiarum, tum etiam variis e casibus et causis cognomina, uti narrat Plutarchus, tom. I *Vir. illustr.* in *Coriolano*, deinde agnomina: verum postea nomina in cognomina transierunt, et vicissim prænomina. Stante republica præmittebatur et præferebatur prænomen, seu personæ, ac individui nomen, quo ab aliis ejusdem familiæ, sive gentis quis distinguebatur, et discernebatur, seu proprium nomen, aliis, qui non erant e gente, sive familia etiam commune; tum nomen gentilitium, aut familiare attexebatur, quod contribulibus et gentilibus communicabatur, et non reliquis, qui e familia non erant: deinde cognomina, et agnomina sunt adnexa, quia in una gente divisa in stirpes, plurimi eodem cum prænomine atque nomine comperiebantur, quin et cum eodem cognomine. Videndus Victorinus in libros Rhetoricorum Ciceronis. Republica eversa, et sub imperatoribus, subjiciebatur nomen proprium, seu verum individui prænomen appellativum, dictumque absolute nomen (cum alia promiscue nomina, cognomina, vel agnomina vocitarentur petita indiscriminatim a parentibus, vel pro arbitrio aliunde) illis nominibus, cognominibus, et agnominibus, etiam geminatis, ut observat Sirmondus (in Notis ad Epistolas Sidonii, contra Angelum Politianum e Suetonio, Plutarcho in *C. Mario* Posidonium arguente, fastis, inscriptionibus lapidum, et librorum, ex Isidoro lib. XVII *Origin.* et e Præfatione Avien.) ubi vult C. Sollium Sidonium Apollinarem vocari Apollinarem, Macrobium Aurelium Theodosium potius Theodosium, Sextum Ruffum Avienum potius Avienum, Magnum Aurelium Augustinum potius Augustinum, Anicium Manilium Severinum Boethium potius Boethium, Petrum Felicem Marcellinum Liberium potius Liberium, qui V. C. præfectus prætorio Galliarum, et patricius a librario perperam dividitur in quatuor, **647** in subscriptionibus concilii secundi Arausicani ad annum 529, ut liquet e Vita sancti Cæsarii Arelatensis archiepiscopi, p. 21 *Chronolog. Lirinensis*, ubi et uxor ejus Agrœcia enuntiatur, Flavius Valila, seu Vallia Quintus Theodosius in Donat. Tiburtin. Charta, quam protuli, jam inde ab anno 471 exarata: nec enim stata, et certa, ut olim, generis, ac familiæ vocabula tunc in usu fuere, quæ fratribus etiam communia forent, et ad posteros transirent, adeo ut nullum tandem familiæ, nullum gentis fixum nomen fuerit. In aliquot Romanis pontificibus duo nomina reperio: Cælius dictus Symmachus, Cælius Hormisdas, ejusque filius Cælius Silverius, quin et Cælius Laurentius antipapa, Calpurnius Pontianus, Domitius Callistus, Concordius Soter, Joannes II cognomento Mercurius, Joannes III Catellinus, Bonosus Benedictus I, Rusticus Agapitus I, Julius Stephanus I, Fabius Fabianus, Abundius Zephy-

A rinus, Abundius Eleutherius. Binominis etiam fuit an trinominis, Tascius Cyprianus episcopus Carthaginensis, et martyr, aut Titus Ascius Cyprianus, uti Zoticus Getulius martyr Tiburtinus; non nulla tamen nomina tanquam familiæ usitatiora crebrius iterabantur, ut e *Variis* Cassiodori patet ad annum C. N. DC. cum se superfudissent imperio Romano Barbararum gentium examina, et susdeque omnia permiscuissent, et confudissent, nulla sunt relicta nominalium hujuscemodi vestigia. Potuit igitur sub alio aliquo nomine Nilus in hoc Indiculo præfectorum urbis Constantinopolitanæ occultari. Præfecti profecto munere tam egregie functus est, ut exspectationi Augusti fecerit satis, nec aliud mihi persuadent quicunque de illo scribunt: B exitus certe acta probavit; nam cum uxorem duxisset, haud dubie comparem virtute, ac pietate, atque honestissimam, ut fert Menologium Græcum die 12 Novembris, duos ex ea suscepit liberos, marem, et feminam, et ipse Nilus narrat flebiliter in Διηγήμασι εἰς τὴν ἀναίρεσιν τῶν ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ μοναχῶν καὶ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν Θεοδούλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, id est, *Narrationibus, quibus cædem monachorum montis Sina*, et *captivitatem filii sui describit*. Ejus non possum satis laudare constantiam in Relatione, quam dedit Nilus (præfectus enim urbi videtur eo tempore, ad annum scilicet C. N. 403, post Clearchum, qui magistratum illum gesserat triennio, annis nempe 399, 401, 402, fuisse, C quamvis semestris tantum esset urbis præfectura propter amplitudinem potestatis, et præstantiam dignitatis, quæ propius accedebat ad verticem imperii, et illi videbatur imminere, atque suspecta esse, si diuturnior foret), Nilus inquam, qui successorem anno 404 babuit Studium, cum pro munere suo senatum consuluisset, et, quia pius erat, imperator Arcadius illius se precibus ad Deum commendasset. Rescribit epistola 233 Possini lib. II, epist. 265 Allatii, quomodo imperator Constantinopolim creberrimis terræmotibus, et immissione frequenti **648** æthereorum ignium liberatam cuperet cernere, cum innumerabilia inibi flagitia commissa essent, et licentiam ibidem multam iniquitas cum horrida libertate dominans exerceret, « depulsa in exsilium D columna Ecclesiæ, lumine veritatis exstincto et tuba inhibita Christi, Joanne beatissimo episcopo; quid me hortaris uti digner preces fundere, titubante urbe præ divina iracundia, et quotidie opperiente tempestates, me jam propter metum fulgurito, cogitationeque mea fluctuante, atque concussa propter excessum facinorum quæ temporibus hisce apud Byzantium injuste patrata fuere? » Dubitabam aliquando ne ista epistola fuisset exarata, postquam Nilus abiens præfectura monasticam amplexus est vitam, propter ea verba, « Quid me hortaris uti digner preces fundere; » sed cum venisset in mentem, munus esse præfecti urbis consulere senatum, et nisi fusis Deo precibus ipsum aggredi quidquam haud solitum, tam de more orthodoxi

senatus illius, quam quia religiosus erat ipse, audiebatque vere pius, eam a Nilo conscriptam adhuc urbis præfecto existimavi. Persuasit id mihi Rutilius Claudius Numatianus Gallus, lib. I *Itinerarii*, qui præfectus urbi Romæ, antiquæ nimirum, fuit anno ab Urbe condita 1169, istis versibus:

Si non displicui regerem cum jura Quirini,
Si colui sanctos, consuluique Patres,
Nam quod nulla meum strinxerunt crimina [*ferrum,*
Non sit præfecti gloria, sed populi.

Omnino vero confirmavit cura reliquorum motuum qui subsecuti sunt in causa sancti Joannis Chrysostomi anno 404, demandata Studio præfecto urbi Constantinopolitanæ, in l. 37 C. *De episc. et cler.* et legib. IV, V, VI, *De his, qui super religione contendunt.* Studius certe iste, ad quem exstat sancti Joannis Chrysost. Epistola inter Savilianas 57, tom. VII, p. 197, inter Frontonianas 127, pag. 921, inscripta Στουδείῳ ἐπάρχῳ τῆς πόλεως, qua eum consolatur de morte fratris, is est, de quo Theodorus Romanus apud Palladium in Dialog. Suidas in v. Στούδιος, hæc habet Græce, quæ Latina exhibeo: « Studius fuit vir potens, et exstruxit celebre monasterium Studitarum, quod in primis catholicæ fuit Ecclesiæ, demum vero transiit in monasterium νομὴν, id est, *prædam.* Ille ipse templum ædificavit Ducis angelorum Nacoliæ, in quo feruntur hi versus heroici, quos ita verti:

Quam cito splendentem construxit Studius [*ædem,*
Consulis accepit virgam mercede reperta.

Hactenus Suidas. Consulem invenio Studium cum Aetio ad annum C. N. 456, etsi alii legant *Asterium*: ex hoc monasterio prodiit diu post Theodorus Studites anno 820, qui confessor egregius catholicæque fidei pugil invictus exstitit, eodemque die natalis ejus celebratur, quo Nili abbatis, duodecima scilicet Novembris in Martyrologio Romano; at in Menologio, 11 Theodori Studitæ, 12, Nili solemnes designantur dies. Theophilus Alexandrinus **649** archiepiscopus infensus sancto Joanni Chrysostomo accitus in urbem venerat post obitum Nectarii archiepiscopi Constantinopolitani anno C N. 397, seu Cæsario, et Attico coss., quinto Kal. Octobris, ad comitia, et ad eligendum successorem, habitoque concilio, visum est accersere Joannem Antiochenum, uti Nectario subrogaretur. Hic Joannes piissimus, ac eloquentissimus, et ab Antiocheno populo prædilectus, anno 398, porta Romana vastæ illius civitatis egressus, tanquam iret ad martyria cum comite Orientis Antiochiæ residentis Asterio (scholiastes Codicis Theodosiani narrat ad l. XXXV *De operibus. public.* e Sozomeno, lib. VIII, c. 2, *Hist. eccles.* Palladio, et Georgio in Vit. S. Joan. Chrys.), repente imperatoris Arcadii jussu ab eo dirigitur Constantinopolim, et ibi 26 Februarii, quamvis invito Theophilo Alexandrino, archiepiscopus Constantinopolitanus rite ordinatur. Ve-

A rum rebus permultis sancte, ac pro dignitate gestis, incidit in odium Eudoxiæ Augustæ, dum Theognosti viduam tutatus, ingressu Ecclesiæ prohibuisset Augustam, et mox tutelam Alexandrinæ viduæ suscipiens adversus eamdem Augustam, Theodoritoque patricio cujus illa opibus inhiabat, consulens ut sua omnia pauperibus elargiretur; quæ Leo imperator fusius in Vita S. Joannis prosequitur apud cardinalem Baronium; cum Severiano quoque Gabalensi, cumque ipso sancto Epiphanio Cyprio præsulibus dissidens, conspirantibus pluribus magnatibus, quos concitarant viduæ quædam lascivientes, quarum delineasse licentiam videtur Apostolus in I *Epist. ad Timoth*, c. II, quasque καταστρηνιώσας id est, *luxuriantes*, ipse Joan-
B nes zelo accensus arguerat, nimirum Martia Promoti (fratria, sive fratrissa Eudoxiæ Augustæ, quæ filia erat Promoti senioris, ut reor), Castritia Saturnini (an ejus qui consul fuit cum Merobaude, anno, 383, et ad quem exstant Epistolæ sancti Gregorii Nazianzeni, quibus ipsi tribuit ἀρχῆς ὕψος, magistratus celsitudinem, sive præfecturam, sancti Basilii 315, qui comitem vocat Orientis, et Libanii qua Latinæ, qua Græcæ in Vaticanis Regiisque codicibus), et Eugraphia, cujus in ædibus diversabatur Theophilus, vindictam anhelantibus Asianis episcopis, quos coercuerat in Asiana synodo. Rediit igitur Theophilus, ab eoque cogitur conciliabulum ad Quercum (suburbium id est Chal-
C cedonis trans mare, cognomenque sortitur a Ruffino) dies dicitur sancto Joanni, qui noluit interesse, suspectos sibi, et inimicos recusans episcopos, et injustissime damnatur absens, atque inauditus. Relatione data Arcadio imperatori, cum impelleret Augusta Eudoxia, jussu Arcadii antistes innocentissimus e sede sua deturbatur, et Constantinopoli depellitur anno 403, sed ob terræmotum, quo concussa urbs illa confestim tremuit, terrore aula, plebsque commota fuit, isque revocatur e Preneto (est hoc quidem emporium etiam trans mare situm e regione Nicomediæ), legerem tamen *Præneto*, quod est Bithyniæ oppidum episcopale, thermisque percelebre, de quo egi lib. I *Prænest.*, c. 3; et lib.
D II, c. 9. **650** Nec diu post anno 404, cum in concione sanctus præsul invectus fuisset publice adversus Eudoxiam ob statuam argenteam ipsi positam, erectamque super columna porphyretica prope ipsam ecclesiam cum ludis, histrionumque spectaculis, et cultura hominum dignitatem excedente ab anno 403, teste Marcellino in Chronico, et Socrate, lib. VI, c. 16, et Sozomeno, lib. VIII, c. 20, et l. unic. C. Theodos. *De imaginibus imperat.* ac l. IV *De his qui super relig. contend.* l. XLI et XLIV *De operib. public.* ubi scholiastes, et in Chronologia p. 147. Erat autem propensissimo in Eudoxiam studio Arcadius, quam et anno 400 proclamari mandarat Augustam e Chronico Alexandrino, et a qua Selymbriam nuncupari permiserat Eudoxie-

polim, in eam porro sanctus archiepiscopus, qui Circenses ludos adeo insectabatur, et histrionum spectacula, quæ nutriebant spurcitias libidinum, et idololatriæ reliquias conservabant, penitus delere satagebat. Certe malo, atque detrimento Reipublicæ, damnoque ac periculo regnantium principum, jacturaque honestatis, et morum corruptela diu deinceps perstitere, factionesque Prasinorum, et Venetorum fuere semina seditionum, ut ex Annalibus liquet, atque perduellium prætextus ex illis coloribus desumpti sunt; unde convincitur mendacium illius, qui jactabat expedire Augusto ut populus illis distineretur. In eam (inquam) vigilantissimus pastor divinusque præco detonuit; itaque notum quid possit furens et imperans femina: conciliabulo alio ab Acacio episcopo Berrhœæ in Macedonia, Antiocho Ptolemaidis, Severiano Gabalorum, et Cyrino Chalcedonis, et multitudine aliorum episcoporum, collecto, in quo licet absens Theophilus, nihilominus dominabatur, iterum Joannes condemnatur. Inter accusationis vero capita Origenis errores fovisse insimulabatur, quam calumniam satis diluunt auctores sacri; nec enim monachos qui erant Origenistæ, alia de causa perhumaniter excepit, quam ut ad Ecclesiam catholicam pellectos ea clementia, lenitosque, ac mansuefactos reduceret. Sic sanctus Cyrillus Origenis assecla falso dicitur. Sic sanctus Hieronymus a Palladio vocatur Origenista, quia liberos Περὶ ἀρχῶν Origenis transtulit, etsi purgaverit, ut Rosweydus, pag. 446 *Vit. Patrum*, observat; cum tamen ab Origenis pravis opinionibus procul abesset, et ideo Ruffino Aquilegiensi foret infensus, uti superius demonstravi. Origenistæ profecto viri plerique sancti censebantur, quod evenisse putat ipse Rosweydus, prolegom. 15, ex odio Anthropomorphitarum, fateturque nonnullos abreptos æstu, lapsos, sed resipuisse postea, meruisseque sanctimonia vitæ, religionisque puritate, ut in Fastos sacros, seu Diptycha referrentur. Rursus sanctus Joannes ab Arcadio Augusto, qui Eudoxiæ suæ semper magis erat obnoxius, ac nimis uxorius, cogitur exsulare, Cucusumque oppidum Armeniæ perducitur, ut fuse prodit scholiastes Cod. Theodos. ad l. XXVII *De episcop.* et ll. IV et V, ac VI, *De his qui super relig. contend.* Mox intrusus illi sufficitur in archiepiscopatu, Arsacius, quem λῆρον nuncupat, et **651** adulterum sanctus Joannes Chrysostomus ipse, atque collocatum in throno scribit a Βασίλισσα p. 870 Epistol., quantumvis sanctus Joannes provocasset iterum ad Innocentium Romanum pontificem, a quo restitutus et deinde fuit in Diptycha, perculsis anathemate his, qui eum extorrem fecerant, suaque sede spoliarant; profectus est fortis athleta in exsilium, cumque interim Constantinopolitana conflagrasset ecclesia, varie discruciatus cum amicis suis, quorum plerique Joannitæ cognominati exspirarunt in carceribus, ubi Comanam Ponti oppidum pervenisset, mortuus anno 407, die 14 Novembris, e Socrate A c. 19, lib. VI: seu Septembris, ut aiunt alii, nempe card. Baronius in *Annalibus*, migravit in cœlum gloriosæ confessionis suæ præmium recepturus, et die 27 Januar. relatus in Kalendarium. Festus Translationis Constantinopolim dies celebratur, cum sacrum ejus corpus redditum fuit suæ cathedræ; unde Romam deportatum in Basilica Sancti-Petri quiescit ab anno 860, e Chronolog. Cod. Theodos. p. 151.

Primam itaque Nili epistolam exaratam censeo in illa prima sancti Joannis Chrysostomi relegatione, atque ad Arcadium Aug. fuisse missam, eumque illa tactum et persuasum eo facilius revocasse innocentissimum virum. Nam cum sæviret in dies acer- B bius in sanctum Joannem ab ejus adversariis inflammata Eudoxia, nec efficacior est ulla pica, quam pulvinaris, ut Joannes Sarisberiensis edocet lib. *De nugis curial.*, totque flagitia passim patrarentur; Nilus, qui abierat e magistratu, aut, ut loquar verius, abdicarat se ultro præfectura, cernens huic scelerum torrenti minime iri obviam posse, veritus ne sicut alter Lot involveretur diro ignis, iræque cœlestis diluvio, jam inferior gradu quo in aula promicabat, ex ea se plane dimovit, valeque dicens pompis sæculi, monasticam amplexus est vitam, Theodulumque filium secum attraxit.

Ex quo sanctus Joannes Chrysostomus Constantinopolim appulit, quo tanquam fluvius exundans C eloquentiæ, doctrinæque suæ fluentis uberrimis ore illo suo aureo profusis, celebrem illam Ecclesiam, cujus clavo fuerat admotus, irrigaret, proventumque copiosum fecundatæ suæ sponsæ numerosa prole virtutum, messemque pietatis latissimam procuraret, omnibus charitatis operibus indefessus incubuit, non tantum Scythis Nomadibus, qui e Bolga fluvio progressi, mox parti Thraciæ Macedoniæque, ac Illyrico superfusi Bulgarorum nomen usurpatum sub sancto Gregorio papa regionibus illis indiderunt, Christiana fide imbuendis; sed et Gotthis ad Ecclesiæ catholicæ gremium revocandis operam impendit; præsertim vero vitiis bellum indicens, ea suo ex ovili depellere ac fugare studuit; ideoque probis civibus, ac proceribus orthodoxis gratus D et acceptus in primis evasit: ut autem Theodoritum patricium omittam, cujus superius memini, Nilus etiam, et Pelusiotes Isidorus, ac Eulogius, de quo etiam egi, Cassianus ejus diaconus, atque Palladius, et alii, quorum nomina si percenserem, prolixior forem, sectati sunt ejus monita, eique firmiter **652** adhæserunt; ut prætercam diaconissas, et matronas clarissimas, Olympiada scilicet, Pentadiam, Sabinianam, Amproclam, seu domnam Proclam, Probam, Julianam, Theodoram, Silvinam, sicut Italicam, Euthaliam, Asyncritam, Severam, Chalcidiam, Carteriam, Bassianam, Severinam, Aeoliam, et reliquas summo loco natas, atque lectissimas feminas, ad quarum plerasque ipsius exstant Epistolæ.

Nilus (inquam) divino excitatus instinctu ad sanctum Joannem se contulit, ad eumque sæpius ventitavit, certoque possum conjicere conversionem ipsius e congressibus, atque colloquiis admirandi præsulis, atque homiliis, seu λόγοις, qui penes Nilum erant perscripti, ut ex epistola ad Zenodorum decanum 293, lib. II, liquet, ortum habuisse, inque proposito deserendi sæculum Nili animum obfirmatum fuisse. Amabat etenim non minus quam suscipiebat monachos religiosissimus antistes, et adversus eorum obtrectatores emisit in lucem tres libros; cumque primum in foro versatus esset, magna cum laude monasticam et ipse deinde vitam exercuit, atque ab eremo ad clerum vocatus presbyter Antiochenus ordinatus fuit. Nili mutatio fuit Excelsi dexteræ opus obstetricante Joanne; vir præfectorius sponte spes suas omnes in Deo collocans exuit sese fortunæ bonis omnibus, terrenarum rerum affectibus remisit nuntium, seque totum divinarum contemplationi addicens, promulsidem in terris delibare ac prægustare cœpit cœlestis beatitatis: adeo quidem castigati, et emendati fuerant illius mores, dum ageret adhuc in mundo, quin, ut arbitror, et conjugis, nam juxta Jesum Sirach Eccli. XXVI, 3, pars bona, mulier bona, in parte timentium Deum dabitur viro bono pro factis bonis.

Cautum fuerat imperatorum Constitutionibus, ne quis in sua patria magistratu fungeretur, Synesio teste, ac Petavio in Notis p. 79, l. ult. C. Justinianeo, *De crim. sacrileg.* quæ inscribitur A A A. Gratiano, Valentiniano, et Theodosio, ex l. XV *De off. rect. provinc.*, quæ tribuitur Anastasio Aug., id confirmatur, nisi titulus potius ipse sit. Ea tamen fuit modestia, ea probitas, atque prudentia, ea continentia, et mansuetudo Nili, ea juris scientia, et constans, ac perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi, ut ei Themis sive Justitia tanquam Jovi πάρεδρος assidere videretur, tam fortis, ac integer vitæ ipse Nilus, tam sceleris purus, tam placidis, et compositis moribus perspectus omnibus erat, tam aversus ab omni corruptione sordium, ac ab omni seductione, atque illecebra blanditiarum, ab omni minarum terrore adeo securus et inexpugnabilis, ut solutus fuerit illis legibus, quarum habenda nulla est ratio principibus, quoties justa subest causa; nec enim verendum erat ne suis indulgeret, faveretque, nec ne acerbior, sæviorque adversus suos invidos inimicosque grassando in eos expleret odium suum, atque vindictam exerceret, velut alter Moyses hominum mitissimus, et moderatissimus exstitit.

Is utramque prolem, quam ex uxore susceperat, masculum **653** scilicet atque feminam, educarat innocenter, et sanctimoniam edocuerat, ita ut illa suxerit una cum lacte rudimenta virtutum Christianarum, et adoleverit indole præcelsa succrescens ad cœlestia præmia capessenda. Conjugi quippe suæ Nilus pudicissimæ atque pientissimæ similem monasticæ vitæ amorem inspiravit. Ea vero secuta saluberrimum mariti consilium et exemplum, quantumvis amore conjugali percita reniteretur, ut ipse Nilus narrat, pag. 15, amplexa filiam secum facile pertraxit, partitique geminam sobolem vir et uxor discesserunt Constantinopoli, et generosa matrona, tenera cum virguncula, commigrans e laribus in Ægypti monasteria se abdidit, cum Nilo Theoduloque vale dixisset abeuntibus ad Sinaiticam regionem, uti tandem comperi apud Menologium Græcorum, 12 Novembris, neque difficile fuit matri filiam secum abducere, inque parthenonem, seu collegium sacratarum Deo virginum recludere, ingenerata nempe ipsi fuerat castimoniæ disciplina vel ab incunabulis, insitumque desiderium, ut illibatam ad Christum virginitatem sincera perferret. Erant tunc virginei cœtus inter Ægypti balsameta, ut idololatriæ, dæmoniorumque viperas contererent, et eorum odorabatur Deus suaveolentiam; in cunabulis nascentis Ecclesiæ sexus ille infirmior præcipuam firmitatem profitebatur, Vestales vero, quæ perpetuum servabant et inexstinctum pudoris ignem Christiano ritu dicatæ divino cultui, ut scribit Ammianus, pag. 160, velut Amazones sacræ vocitabantur Ascetriæ et Monastriæ, illarumque jam supra meminimus. O quam gratum, quam jucundum, quam acceptum Deo, cœlitibusque fuit spectaculum tam illustre, tam mirandum, tamque memorandum, piis, atque probis Christi cultoribus in terra qui tum degebant orthodoxi, intueri Nilum exeuntem de cognatione sua fide Abrahamitica, non offerentem tantum filium Theodulum cum gaudio allubentem, et præpotenti Numini miro utriusque consensu consecratam unicam illam victimam; verum et animæ suæ, *ut ita* dicam, dimidium, conjugem scilicet dilectissimam, et ex ea susceptam filiam, non velut Agamemnon Iphigeniam, sed, ut ait Nilus ipse, pag. 121, in Διηγήματι, instar alterius Jephte immolantem Christo! Quodnam istæ monasterium adierint, nullibi comperi. Erant in Ægypto quamplurima feminarum Deo quoque devotarum monasteria, miratusque sum sæpius altum Nili de uxore, quæ soror illi facta est, uti dicta Sara fuit ab eodem Abrahamo, deque filia communi silentium in illa regionum intercapedine. An fortasse prudens, quod innuit fol. 17, Διήγησ. 6, Dei servus verebatur; juxta illud infelicis poetæ,

Omnis amor magnus, sed aperto in conjuge major;
Hanc Venus ut vivat, ventilat ipsa facem.

Et nuperi, qui et infelicior fuit,

Ah quantum placido mitique in pectore regnat
Illa Venus, quam finxit Hymen, seu Conditor orbis,
Atque hominis sancte genituri fœderis auctor!
654 *Hunc, quo disposuit volventem sidera mundum,*
Quoque elementa ligat, thalamis inspirat amorem,
Seu nosci fugiens penitus vis insita rebus;
Qualis quæ chalybi cognata potentia gemmam
Conciliat Getici spectantem verticis ignes.

Et supra de Pachone plura congessi. An quia forte matura utraque cœlo illuc properata morte laureo-

las centesimi tricesimique fructus perceptura, hæc pro virginitate, pro viduitate seu cœlibatu illa ocius evolavit? In Thebaide maxima erat in opinione, famaque percelebre monasterium centum quatuor sanctimonialium, in quod sancta Euphrasia secesserat; Panopoli aliud quadringentarum, quæ sancti Pachomii regulam observantes seorsim vivebant Nili fluminis circumdatæ rivis, ut auctores sunt Vitæ sanctæ Euphrasiæ scriptor, et Palladius in *Lausiaca*. In Antinoo civitate Talidæ nomine insigne monasterium recenset idem Palladius, c. 137 et 138, cujus monasterii aulæ ne clavis quidem erat, sicut in aliis undecim monasteriis, sed ipsæ ab ejus amore detinebantur, adeo ipsam diligebant. Fuerunt et Alexandrinæ monachæ Sandalariæ, ad quas scribit de mulierum victoriis Isidorus Pelusiotes, lib. I epist., p. 87. Alexandriæ, quæ barathrum vocabatur mundi, uti refert Eustathius in Dionysii *De situ orbis* Περιήγησιν, ut erat emporium celeberrimum Africæ; erant vici varii, qui labra nuncupabantur, illis præerant presbyteri, subditi omnes uni archiepiscopo, cujusmodi fuit vicus Baucali, in quo erat ecclesia, cui Arius fuit præfectus, sancto Epiphanio auctore in hæres. Ἀρειομανιτῶν 69, p. 311, et alii. In aliquo eorum monasterium Sandalariarum istarum exstitisse non ambigo, sive Sandaliariarium, quæ a sandaliis, seu soleis eo nomine sunt appellatæ, quod earum pedes hoc calceamenti genere induti forent, sanctus Augustinus in Regula monacharum, epist. 108, jusserat: «Vestimenta vero et calceamenta, quando fuerint indigenti necessaria, non different, sub quarum custodia sunt, quæ poscuntur;» et sanctus Athanasius in Regulis de virginitate servanda, ad virginem inter alia præscribit. «Cum steteris in oratione, pedes calceamentis obductos habeto;» p. 401, sive in εὐχῇ. Bivarius de monachatu scribens pro Nitriotis sanctimonialibus Regulas illas conditas a sancto Athanasio, asserit, et explicat, ut in stationibus dum communicant, eæ obtectis pedibus sint propter reverentiam. Vel Sandaliariæ istæ nominatæ ab aliquo vico Alexandriæ, ubi sandalia prostabant venalia, cujusmodi erat Romæ vicus Sandaliarius: c. Nardino in *Roma antiqua*, p. 140 et 141, ex inscriptione, ac Gellio. Aut fuerunt illæ, ad quas epistola sancti Gregorii Nazianzeni dirigebatur, inscripta, Εὐλαβεστάτῃ καὶ διὰ πάντων κεκοσμημένῃ ἐν Χριστῷ ἀδελφότητι τῇ κατὰ Σανναβαδίαν τοῦ μακαρίου Λευκαδίου ἐν μονάζουσι καὶ παρθένοις ἡγιασμένος. (Latinus interpres Billius pietate ac doctrina insignis Sannabadaar effert). Utut sit, vellem ut ad hypotyposim pathicam exsequendam, exprimendamque, ac subjiciendos oculis affectuum 655 in illo discessu multiplices effectus, Nili mihi vel Joannis Chrysostomi facundia suppeteret, ac eloquentia, cum divellerentur quidem maritus et conjux carne atque corpore, conjungerentur tamen arctius animo et charitate. Satius est, quando illis destitutus sum dotibus, imitari

A Timanthis artem veloque silentii tegere, quemadmodum pictor ille, cujus in tabulis plus intelligebatur quam pingebatur, cum exhibuisset Iphigeniam oratorum laudibus celebratam stantem ad aras perituram, et mœstos pinxisset omnes, præcipue patruum, et tristitiæ omnem imaginem consumpsisset, patris ipsius vultum velavit, quem digne non poterat ostendere: quæ sunt verba Plinii lib. XXXV, c. 10.

Nilus ipse motus illos animorum, et certamina tanta, cum a se ipso discerpi videretur, ab sua se conjuge separans, in quam coaluerat vinculo nuptiarum, sanctoque fœdere, ac individua vitæ consuetudine connexus, non adumbrat modo, verum
B in narratione secunda ad vivum exprimit a pag. 13 ad 17. Auget suspicionem mortis, quam obiisse tam uxorem, quam filiam conjicio, quod in illis prolixis narrationibus de Theoduli filii variis casibus, et captivitate, tandemque redemptione, nequaquam matris filiæque meminerit, nec ad eas deinceps ullam dederit epistolam, cum ad Theodosiam μονάζουσαν (de qua superius egi, p. 601, eam reprehensam referens a sancto viro, quod contra mandatum sancti apostoli Pauli viros doceret in Ecclesia, c. XIV, vers. 34, epist. I ad Cor.) scripserit: Κἂν μυριάκις λέγῃς (ait Nilus) τῆς θηλυδριώδους ἕξεως μακρὰν ἀπέχειν, καὶ τῶν ἀνδρῶν ὑπάρχειν σεαυτὴν στεῤῥοτέραν κατὰ τὸν τοῦ παρθενικοῦ φρονήματος ἑδρασμόν· *Quamvis millies dixeris te longe abesse*
C *a femineo habitu, et teipsam hominibus stabiliorem, juxta virginei sensus firmitatem*, lib. II Epist. Allatiana 116. Unde virginem eam fuisse constat. Innocentius quidem tertius, lib. I, epist. 187, Burgensi et Palentino episcopis et abbati de Morimundo Cisterciensis ordinis rescribit, ne abbatissæ benedicant moniales, neque confessiones audiant, nec prædicent Evangelium; nam licet beatissima Virgo dignior et excellentior fuerat apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni cœlorum commisit: fuse sanctus Epiphanius lib. III, κατ' Αἱρεσ. 6, *Adversus Collyridianos*, hæres. 59, seu 79. Robertus quidem de Arbrissellis, Theologus Parisiensis, auctor fuit insignis monasterii Fontis Ebraldi, cui præfecit abbatissam, quæ in omnes
D tum viros, tum feminas summum jus obtineret, beatissimæ Virginis Dei Genitricis exemplo secundum verba Christi, *Ecce Filius tuus, ecce Mater tua*, ad annum C. N. 1117, uti referunt cardinalis Baronius, ex eoque Spondanus, in diœcesi Pictavii. De illa Petrus Cluniacensis, lib. III, epist. 27, et Petrus Cellensis, lib. II, epist. 10, *ad Mathildem venerabilem abbatissam*, deque illo epist. II, 12, et lib. II, epist. III. Sancta quoque Theresia Patrum nostrorum ætate severiorem veterum Carmelitarum Regulam, Deo afflante, et Pio IV approbante, primum mulieribus, 656 deinde viris observandam proposuit.

Exstant et epistolæ Nili ad Anastasiam virginem, 333 Possini, lib. II, epist. 118 Allatii, in qua eam

commendat ob vigilias, etc. Item ad Julianam virginem, lib. I, epist. 163 et 164, dilaudans ipsam ob jejunium; insuper ad Photinam, et Dor. sive (ut opinor) ad Dorotheam, lib. II, epist. 31, ubi ἀληθῶς γὰρ (inquit) σκηνώματά τε καὶ θυσιαστήρια καὶ ναὸς, καὶ κειμήλια Θεοῦ διὰ τῆς παρθενίας πεφήνατε· id est, *vere namque tabernacula, et altaria, et templum, et pretiosa munera Dei per virginitatem apparuistis*. Helenæ illustri epist. 170, lib. II Allatii, est inscripta, qua solatur eam, vetatque lugere more gentilium filium unicum, et optimum, qui obdormierat, Nicaretum; an filium Nicareti scriniari, ad quem exararat epist. 131 lib. III? Nec enim ad Nicaretum spectare censeo, quem admonet epist. 284, lib. II. Præterea Nilus Juliam comitissam convenit per epist. 213, lib. II, objurgans eam quod nimium studeret corporis venustati curandæ; an illam Gazensem, de qua cardinalis Baronius ad annum C. N. 403, fol. 179? ad Stephanidem comitissam, l. II, epist. 218, cujus fide servandum maritum affirmat; viduam demum Dioscoriam, cui Deum subventurum præsagit lib. II, epist. 266. Nomina vero tam uxoris Nili, quam filiæ celata oblivione in terris, in cœlestibus tabulis fuisse scripta crediderim. Tanta fuit Nili modestia, tantaque humilitas, alienus penitus erat a famæ aucupio, empyream ambiebat immortalitatem, ipse cum uxore, liberisque, et religiosa familia probe norat eos qui vanam spernunt gloriam, adepturos veram, omnia monumenta mortalium sublunari excitata in regione tam celeriter absumi, ac perire, mortem saxis evenire, nominibusque: fortassis etiam epistolas ad eas dedit, sed interciderunt illæ, ut sunt varii rerum casus. Deposita igitur jam dignitate, successoreque accepto, et bonis fortunæ, quibus affluebat, in alimoniam usumque pauperum large distributis, juxta consilium evangelicum; peregit pium felixque cum thori consorte divortium Nilus, et quatuor illi beatitudinis candidati, egressi sunt e domo, et cognatione, unanimiter conspirantes. Sub annum 405, pulso nempe in exsilium Chrysostomo Joanne pastore, istæ oves voluntarium subierunt exsilium. Arripuit iter Nilus ad montem Sinai cum Theodulo, ambo monachicum statum sublimem, atque angelicum ad peccata expurganda, virtutesque augendas aptissimum, et ad iracundiam Dei placandam, veniamque promerendam assectantes, dum parte alia conjux, et filia sanctimoniales professuræ proficiscuntur ad Nili fluenta et Ægypti monasteria; neque potuit amicorum pietate illustrium, fidelisque populi turba stupentis ad spectaculum tam gloriosæ conversionis se continere, quin voces lætitiæ testes et doloris effunderet ore pleno, quibus tam digna paria prosequerentur, ita ut omnia Constantinopolis compita encomiis, ac querelis, imo et viæ regiæ personarent. In primis gloriationis immoderatæ vitium semper exosus, tunc potissimum id
657 fugiebat Nilus, nec ex illis erat qui sub animi

A demissionis specie tumentes superbiunt, captantque inanem adorationem novo genere ambitus ex miseria, ex illuvie, fictaque animi despicientia tegentes cinere monasticæ vestis, et vili schemate illud cenodoxiæ incendium quo exardescunt intus, neque periclitabatur in applausibus ejus sanctitas, nec erat timendum ne laudes quæ ipsi ascribebantur, corrumperent, ac decoquerent virtutum, quibus ornatus erat, flores et fructus, quasi gemma erumpentes, mentemque voluptate abblandiente perfusam plusquam par esset, ut lapsu graviore rueret, extollerent; eo citatiori gradu se oculis eorum subtrahebat, et aures obstruebat Nilus, neque cognatorum, aut charorum, vel servorum lacrymis tantillum permovebatur, siccis ipse oculis
B ad vexillum crucis convolabat, tanto solitudinis amore flagrabat aulæ pertæsus lubricum; insonuerat illi apophthegma illud tritum: *Exeat aula qui volet esse pius*; utque alter succinuit: *Quicunque ad astra tendit et sequi cupit virtutis decus aureum, relinquat aulam et æstuantes purpuras.*

Mons Sinai, seu Sina est in Arabia, sancto Paulo apostolo auctore c. IV, 25, ad Galatas, nempe Petræa, ubi μέλανα ὄρη locantur a Ptolemæo, lib. V, c. 17, *Geograph.* e sancto Hieronymo. Sinæum vocat Justinus e Trogo. Insignis est Dei alloquiis cum Moyse, et lege tradita populo Israelitico, locisque sacris, quæ circum florebant, e Bellonio, lib. II *Observat.*, c. 62. Duobus assurgit cacuminibus solido saxo, et variorum colorum, granulisque
C diversas figuras referentibus distincto; excelsior pars Sinai nomen, depressior Oreb appellationem sortitur. In Oreb Moysis, qui legem ibi a Deo accepit εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, id est, ad *dispositiones angelorum*, sive *disponentibus angelis*, Act. VII, 53, impressa effigies adamussim adhuc marmori exstat. In Sinai corpus sanctæ Catharinæ, quam Æcatharinam, quasi ἁγίαν Καθαρίναν dictam arbitror, fuit ab angelis deportatum, quod postea monachi transtulerunt in imam radicem Oreb, ut ab hostibus tutum conservarent, arce constructa, e Procopio *de Justiniani A. Ædificiis*, Combefis. p. 54 Demonstrationis Constantinopolis ab incerto; typum utriusque montis pollicitus fuerat Leo Allatius in
D Notis ad Eustathii Antiocheni patriarchæ, qui sub Constantio A. vixit, et synodo Nicænæ interfuit (teste Socrate, lib. I, c. 13 *Hist. Eccles*). Hexaemeron, p. 512; sed non stetit promissis, neque posse typum illum a pictoribus delineari Petrus a Valle in *Itiner. Turcic.* p. 230, editionis secundæ fatetur, ubi se lustrasse montem utrumque narrat, et diligenter describit; Eustathius autem eos, qui ævo suo proficiscuntur ad illa loca χάριν ἱστορίας, id est, *discendi*, vel *sciendi gratia*, formas tentoriorum infinitæ multitudinis a seipsis conspectas asseverare tradit p. 90. Sedente sancto Gregorio Magno Rusticiana patricia perrexit ad montem Sina, lib. III, c. 44 *Registr.* Hinc prodiit, et cognomen traxit Anastasius Sinaita, qui archiepiscopus Antio-

chenus, scripsit Ὁδηγὸν adversus Acephalos, et ad an. 551 **658** vixit. Joannes Climacus 30 gradus, quibus ascensum docet ad perfectionem, ibi composuit ad annum 540, e Radero, seu e Baronio, et Bellarmino cardinalibus;eum montem incoluere tum permulti monachi, et supra, et subtus. Theonam comperio Dei miseratione presbyterum et ambasciatorem sancti montis Sinai, et eremi Raithæ, seu Raithu, et sanctæ ecclesiæ Pharan, qui faciens sermonem, et pro omnibus monachis exsistentibus in prædictis solitariis locis, supplicavit, et subscripsit libello monachorum Secundæ Syriæ, quem oblatum Justiniano imperatori legimus insertum actioni primæ synodi quintæ, p. 14; et alteri libello ad Mennam Constantinopolis patriarcham, porrecto ibidem, pag. 16. E summis pontificibus Innocentius Sextus episcopum, nunc archiepiscopum, et fratres Montis Sinai sub protectione beati Petri et sanctæ sedis apostolicæ recepit anno pontificatus octavo, quaterno quarto de Indultis. Sancti Gregorii Magni charitas erga pauperes, et inexhausta liberalitas, vel hinc effulsit, quod munificus pontifex pro Gerontocomio, id est, Senum domicilio montis Sina misit Joanni abbatis-lænas XVI, racanas XXX, lectos XV, pretium quoque de emendis culcitris, vel naula dedit, epist. 16, lib. XII Regest.; et Palladio presbytero, de monte Sinai cucullam, et tunicam de benedictione sancti Petri lib. VIII, epist. 45, Indic. 13. Narrat Joannes diaconus de ipsius Vita lib. II, c. 52, eum tam Hierosolymis, quam in monte Sinai famulis Dei quotidiani victus, et vestimenti copiam annaliter mittendam procurasse; sed de lænis et racanis fusius egi jamdudum in Dissertatione mea de aurea rosa.

Expediti ergo laciniosæ vitæ impedimentis, ut loquitur Tertullianus lib. IV *Adversus Marcionem*, id est undosæ, sinuosæ et præruptæ, cujusmodi erat illa, quæ in aula Græca tunc agebatur, Nilus et Theodulus perrexerunt ad montem Sinai, qui conjunctus est ei, quæ nunc est Jerusalem (ita scribit Apostolus Paulus, c. IV ad Galatas) Græce, συστοιχεῖ, τουτέστι γειτνιάζει, ἅπτεται, propinquus est et annexus: sic explicat sanctus Joannes Chrysostomus, vel conterminus, confinis, deserto nempe, in quo est mons ille, propinqua est Jerusalem, interjacet namque Idumæa, quæ tota montosa est, et continua fere montium serie Sinai conjungitur Jerusalem, e Borchardo, Adrichomio et Zieglero, per montana quoque Judææ usque ad montes, qui sunt in circuitu Jerusalem, juxta vatem regium, psal. CXXIV; vel recta continuatione itineris Israelitarum per Sinai, quod antea per varios anfractus viarum, et mansionum habuerunt; quæ sententia est sancti Thomæ Aquinatis; aut similitudine, sive cognatione, quemadmodum exponit e Theophylacto et Vatablo Cornelius a Lapide. Cumque ibi pervenissent in illo præcelso culmine constituti, vestigiis inhærentes sancti Pauli, et eum imitati, qui abiit in Arabiam c. I ad Galatas, ut doceret quod a Deo revelatum ipsi fuerat, e sancto Hieronymo, utque Barbaros Arabas excoleret ad religionem Christianam suscipiendam **659** e sancto Joanne Chrysostomo, qui notat ibi sancti Pauli modestiam et fervorem; pater hic filiusque suæ quoque conversionis exemplo, monachos illos, quorum institutum sunt amplexi excitarent magis ac magis ad pietatem, inque vera et Christiana philosophia, ut in Opusc. primo, Nilus ipse probat, inque Narrat. p. 2, in lege Domini sese cum filio exercerent, quam Deus in monte Sinai dedit Moysi. Inibi etiam sanctæ Catharinæ corpus ab angelis delatum mirabiliter conquiescit, quæ cœleste sapientia ditata, philosophos Ægyptios vicit, et convicit, et de immanissimis etiam tormentis triumphavit. Oraverat Deum virgo, cum miles decollandi artifex πάναγνον κεφαλὴν amputaturus esset; ne corpus ejus spectaretur post mortem, seu nudaretur, et exponeretur ludibrio gentilium, et simul ac miles, quod jussum fuerat, exsecutus est, non solum purissimis venis pro sanguine lac effluxit, sed corpus ejus ἐξ αὐτῆς τῆς ὥρας ἕως νῦν διέμεινεν ἀθέατον ἅπασιν. Ἄγγελοι γὰρ ἀποτμηθείσης αὐτῆς νεύσει κατάπαντα Θεοῦ ὡς πρὸς τὸ ὄρος τὸ Σιναῖ τοῦτο μετακομίζοντες ὤφθησαν, ut legitur in codice ms. bibliothecæ Vallicellanæ, pag. 76, num. 34, id est, *Exinde ad hoc usque temporis permansit invisibile omnibus, angeli namque, ubi capite multata fuit, nutu omnino Dei ad montem Sinai transportantes, visi sunt*. Nec ambigo fuisse custodes illius probos anachoretas, qui domicilium ibi fixerant; ex quo enim Christiana religio cœpit, pii fideles quidam fuerunt, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ut scribit sanctus Paulus ad Hebr. cap. XI, 38, id est. *In solitudinibus errantes, et montibus, et speluncis, et cavernis terræ*, ut adnotavi superius. Certe imperante Diocletiano, et Petro Alexandrinam Ecclesiam regente, ἀνῃρέθησαν ἡσυχάζοντες ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ (E Menæo Græcorum 14 Januarii) cæsi sunt solitarii vitam agentes tranquillam in monte Sinai a Barbaris. Cumque Nilus et Theodulus montem illum venerandum ascenderent, arbitror monachos ipsis obvios excepisse benevole ambos, et in consortium sacrum libenter ascivisse. O qui complexus! O quanta gaudia fuerunt! In Opusculorum Indice, observabam varios ordines, seu gradus monachorum, primum: Ἐγκρατέων, id est, qui continentiam servantes, vel Ἐγκρατευομένων, id est, temperantes erant. Variis autem nominibus appellabantur, secundum varia exercitia. Quidam cœnobitæ, seu synoditæ, alii anachoretæ, eremitæ, stylitæ, id est, columnarii, κιονῖται, ἔγκλειστοι, reclusi, κουβουκλήσιοι, solitarii, vacantivi, Θεοφιλεῖς, quo nomine Christiani primum universim vocabantur, tum monachi specialim, Ἱκέται orantes, θεραπευταί, id est, famuli, atque servi Dei, Λαυρῖται, id est, cellarum incolæ, nonni, religiosi, philosophantes, præter gyrovagos et circelliones,

qui potius errones erant; secundus ordo erat ascetarum non generatim sumptorum, sed proprie, ac pressim, qui ad nutum abbatum et ἡγουμένων jejuniis, orationibus et meditationibus vacantes exercebantur, et Sarabaitæ etiam denominabantur; tertius μοναζόντων, qui propius **660** accedebant ad monachatum, et vestem induebant religiosam; quartus monachorum, qui monastico amiciebantur habitu, et attondebantur, neque continentiam tantum, sed paupertatem, et obedientiam custodiebant adamussim. In singulis autem istis gradibus certa temporum præstituta erant intervalla, ut animadverti, p. 601. Ea vero contrahebantur interdum; nam Joannem Climacum ab opere dictum Scalarem, et a munere scholasticum, in monachum fuisse receptum, et attonsum, amictuque monastico donatum comperi ejus in Vita, quam Daniel Raithuni cœnobii monachus conscripsit, quatuor annos cum posuisset in tirocinio, et Isidorum Alexandrinum cum septem exegisset in Raithuno cœnobio. Nilum ego et Theodulum non observasse graduum istorum discrimina suspicor, continentem quippe fuisse, cum ageret adhuc Constantinopoli ex consensu conjugis Nilum, sicut et Theodulum continentiæ innutritum adolevisse arbitror, asceticamque vitam utrumque professum, μονάζοντας igitur istos montem ad Sinai, velut ad portum quietis appulisse mihi persuasum est, eo ipso anno 403 C. N., e sollicitudinibus terrenis in solitudines, et e sellis præfectoriis in cellas eremiticas migrando: cum alii Byzantii sese in oceano deliciarum et voluptatum volutant, illi cœlestibus meditationibus elati volitant ad paradisum; dum alios molles lecti lascivientes obvolvunt, illos sacrorum librorum lectio detinebat, nec ad episcopales thronos inde se rapi patiebantur, sed rastris et sarculis in excolendis hortulis terram arenosam effodientes, et rostra despicientes victricis linguæ opulentis personantia dictionibus, astraque aspicientes, Conditorem eorum dilaudabant psalmodiis, hymnis et orationibus, de quibus tam utilem tractatum composuit Nilus. Nec enim vilitatem, et asperitatem, ac illuviem vestium, nuditatem pedum, qua æmulabantur Anypoditas, id est, Excalceatos Constantinopoli degentes in monasterio Sancti Thalassii, cujus archimandrites presbyter Diogenes subscripsit libello ad Joannem patriarcham, act. I concil. V, p. 20, oblato; vigilias, quibus Acœmetenses Constantinopoli quoque diversantes exsuperabant, eloquar, luctus, lacrymas, suspiria, planctus, et flagella, quibus ὑπωπιάζεται σῶμα καὶ δουλαγωγεῖται, uti Paulus I Cor. IX, 27, id est, *lividum fit corpus et in servitutem redigitur*, chamæeunia, id est, decubitus humi, genuflexiones; γονυκλισίας, μετανοίας, seu prostrationes, ac denique silentia, et jejunia, xerophagias, sive aridas escas atque siccatas. Quando ipse Nilus tacuit, ego quoque præteribo. Ἀνεμώνη flos est qui vento aperitur, apud Dioscoridem; symbolum esse vanitatis Lucianus cum florem affirmat: A laudes quidem florentia excitant ingenia, et virtus laudata crescit, gloriaque habet immensum calcar, ut ille cecinit, nec ulla est tanta humilitas, quæ non tangatur gloriæ dulcedine, juxta Valerium Max. lib. VIII, cap. 14. Themistoclis auribus nullum acroama libentius excipiebatur, quam illud, quo illius celebrabantur egregia facinora. Joannes ipse XXII papa fassus est se blanditiis, **661** quas aversabatur, nihilominus demulceri, et interdum capi; sæpius illæ repulsæ tandem ex Seneca solent admitti. Ἐξανεμοῦσθαι tamen dicuntur segetes, eventilari scilicet, ac exsufflari, dæmone inflante: nimio etenim ventorum flatu evacuantur, et exinaniuntur, præcipue dum maturescunt, apud Theophrastum; B ita nimia præconia clariores animos nudant, et spoliant virtutum fructibus. Vergunt, et propendent pleniores aristæ ad humum, ita qui virtute sunt insignes, humiliores evadunt; hirudo quippe Joanni Climaco est vana gloria, et a Græcis inter capitalia vitia recensetur, ut jam præfatus sum, et ipse sanctus Nilus, p. 36, narrat. 3, ab ea corrumpi recte facta, veramque gloriam fuse tradit. Proprio præsertim sordescit laus in ore; unde sanctus Cyprianus ad Donatum scribit odiosam esse in proprias laudes jactationem; et Plinius junior, lib. II, epist. 9, quod magnificum referente alio foret, ipso qui gessit referente, vanescere; recteque Salomon, c. XXII, v. 2 Proverbiorum admonet, Ἐγκωμιαζέτω σε ὁ πέλας, καὶ μὴ τὸ σὸν στόμα, ἀλλότριος καὶ μὴ τὰ σὰ C χείλη, id est, *Laudet te alienus, et non os tuum, extraneus, et non labia tua.* Sanctus vero Clemens Romanus *Epist. ad Corinth.*, p. 39, 49 et 50, Ταπεινόφρων μὴ ἑαυτῷ μαρτυρείτω, ἀλλ' ἑαυτῷ ὑφ' ἑτέρου μαρτυρεῖσθω· id est, *Qui mente præditus est humili, non de seipso testimonium ferat, sed abs alio sibi velit ipsi testimonium præberi.* Nilus itaque, quæ pie macerando carnem, et exercendo se una cum Theodulo in montis Sinai monasteriis, inque Patrum synaxibus (colligebantur enim Dominicis diebus unum in cœtum, pariterque congregati monachi, ac μονάζοντες, communicabant sacris mysteriis, uti narrat διηγήσει tertia Nilus, p. 38; neque diffitetur delirus ille Apostata Spalatin. tom. I, p. 378 *De repub. ecclesiast.*) peregerat, Deo soli nota esse cu- D piens, taciturnitate premit. Cum vero maritus et uxor sint duo in carne una, et pater ac filii una, eademque persona censeatur ex artificio, ac figmento juris etiam civilis, quin et commento naturæ prehensantis immortalitatem procreatione similis, l. final. C. *De impuber.* et al. *substitut.*, §. *Ei vero instituit. de inutil. stipulat.*, § *Sed sui ibidem*, *de hered. qualit*, patrisque vox, sit vox filii, qui paternorum viscerum portio est, ex Aristotele, lib. V *Ethic.*, et in quo parentes reviviscunt, et quemadmodum magis oblectantur, ita plus torquentur in ipso; filiorum certe dignitas, laus, atque gloria communis est patri. Uti Justinianus refert *Authenticis, Constitut. quæ dignitatib.*, § *Generaliter*, ubi *gloss.*

et ad l. *Sed Julianus*, § *Quod dicitur D. ad S. C. Macedonian*. Hinc arguo Nilum nec de rebus a se, filioque Theodulo inibi sancte gestis, neque de conjugis, filiæque præclaris et religiosis actibus quidquam litterarum monumentis consignasse, adeo modeste de se, suisque sentiebat, adeo exacte humilitatem colebat; mirari satis non possum, quod ipse totum illud tempus, quo in monte Sinai diversatus est, ante Barbarorum incursionem, quæ, ut computo, accidit a C. N. 410, sicque quinquennium, quod peregit in Narratione secunda, **662** pag. 17, verbis istis describit : Αὕτη μὴ τῆς ἡσυχίας ταύτης ἐποίησεν ἐραστὴν, καὶ πρὸς τὴν ποθουμένην ὡδήγησεν ἐρημίαν, καὶ μέχρι πολλοῦ παρεσκεύασεν διαιτᾶσθαι ἡδέως γαλήνης ἀπολαύοντα πολλῆς, καὶ οὐρίῳ πνεύματι πρὸς τὸν σκοπὸν εὐθυνόμενον ἕως, etc. *Talis (potioris nempe boni cupiditas) me quietis istius fecit amatorem, et ad desideratam deduxit solitudinem, multumque per tempus effecit inhabitare libenter, multa fruentem tranquillitate, secundoque spiritu directum ad scopum, donec :* ubi multum per tempus intelligo integram Olympiadem quo impleret præscriptum μονάζουσι, seu νεωτέροις monachis intervallum. Interea vero sanctus Joannes Chrysostomus in exsilio Comanæ decesserat anno C. N. 407, sicut admonui. Obierat et Constantinopoli Kalend. Maiis, quamvis ascribant I Kalend. Septembris, qui Theophanem sequuntur, anno subsequenti 408, Arcadius Augustus viduus, e Codice Theodosiano, et successerat Theodosius in Eoi administratione imperii. Eudoxia vero Augusta putabatur anno 404 demortua, sed ad 409, biennio post sancti Joannis obitum, e vita migrasse Spondanus evincit ad illum annum 404, num. 16, et ad annum 407, num. 7. Opinor autem tam a Nilo, quam a Theodulo fuisse servatum jejunium apprime. Certe illud delineat, p. 35, c. 14 et pag. 16 tractat. *De monast. exercitat.*, posteaquam insectatus est catillones delicatos exquisitorum ciborum, et condimentorum asseclas, gulæ ac gastrimargiæ penitus addictos, tam graphice, quod custodiebant monachi per cellulas ibidem, ut sub oculos ponat. Jejunio profecto revocatur homo ad paradisum, ex quo propter intemperantiam fuit ejectus. Jejunium est vitæ cœlestis atrium. Eo (ut est testis sanctus Basilius) propulsantur tentationes diaboli, Christi milites armantur ad pietatem, opifex est illud temperantiæ et continentiæ. Certe sanctus hic doctor adeo abstinentia excelluit, ut spiritu tantum vivens, præter ossa et pellem, nulla præterea corporis parte constare videretur. Prætermitto quæ congerit eloquentissimus ille antistes in ejus commendationem, ἐν λόγοις περὶ τῆς νηστείας, id est, *in sermonibus de jejunio*, qui conferendus est cum Tertulliano, pag. 190, *Ad martyres ;* sancto Hieronymo in Epistolis, in primis cum sancto Ambrosio, qui eum imitatur, lib. *De Elia et jejunio*. Inter exercitationes monachorum principem illud obtinet locum, mentemque luminibus spiritualibus illustrat ac præparat ad excipienda Spiritus sancti dona, vanitatibus attritis, ac velut erasis, et sordibus emundatam. Quod si omnis qui contendit in agone ab omnibus se abstinet, ut corruptibilem accipiat coronam, et currit in stadio ; Apostolus ita scribit I Cor. IX, 25, quanto magis debent monachi operam dare abstinentiæ, jejunioque corpus affligere, domare atque macerare, ut donentur incorrupto et immarcescibili diademate. Inter spiritus octo malitiæ, sive peccata capitalia primas ducit gula jejunio adversa, ut ipse Nilus collocat in tractatu de illis suo, et quemadmodum est ea ostium aliorum criminum, **663** ita jejunium janua est aliarum virtutum ; Elias, Moyses, et Christus Dominus jejunio se præmunierunt : primus, cum ad Deum confugit in montem Dei, sive Oreb, meminit Joannes Climacus gradu 7, p. 158 : Siddin loci anachoretarum ardui et inaccessi, qui distabat septuaginta milliaribus a castro, in quem locum secesserat Stephanus a cella sua migrans ad radicem montis, ad quem Elias propheta Deum viderat, tum ad cellam suam reversus est, de Elia, et spelunca, in qua ille delusit fugiendo Jesabel, III Reg. XVI, 9. Petrus a Valle, tom. I, fol. 80. Secundus progressus ad Sinai cacumen, Exod. XXXIV, 2, saxeum volumen, rupices paginas Decalogi, ut loquitur Salvianus lib. *De gubernatione Dei*, p. 22, accepit a Deo. Christus autem vindex et assertor generis humani jejunans in deserta solitudine cum Satana congressus ipsum devicit, et exarmans debellavit, edixitque discipulis suis dæmoniorum genus mutum, et allidens non ejici nisi in jejunio et oratione, Marc. IX, 28. Joannes patriarcha Constantinopolitanus popularem auram captans anno 585, et jejunatoris, sive νηστευτοῦ sibi cognomen asciscens, usque ad 597 annum id gestare perhonorificum existimavit, et illo se suis plebibus plus æquo venditavit. Sed de jejunio qui coluit id tam eximie, ac ei deditus ita fuit, ut quoties cibus sumendus esset, toties tormentum subire videretur, sanctus Bernardus fusius agit in eo nimirum exercitatissimus. Sunt enim eloquentes potissimum homines in eo quod sciunt, sermone 30 ad Cantica canticorum. Jejunio itaque sunt usi Nilus et Theodulus pro ætatis cujusque ratione ac modo, æmulati sanctum etiam Petrum, cui non satis fuit amare flere, potumque suum lacrymis admiscere, verum et amaris lupinis quoque se pascere voluit, uti canit Gregorius Nazianzenus *Iambic. carm.* 18. Quid Petrum cujus cibus erant lupini unico asse, hoc est decem minis, sive unciis empti ex Billii versione, p. 1380, qui putat eum ex apocrypho quodam hausisse libro, p. 1387. Sed Gregorius refert in oratione quoque *De amore paupertatis*, tom. I, pag. 457. Sanctus etiam Matthæus semina et summa olerum fastigia comedebat, uti sanctus Joannes Baptista, seu arborum vertices efflorescentes, aut locustas et mel agreste manducabat, auctore Clemente Alexandrino, lib. II *Pædagog.*, p. 64. Ca-

phetæ; et mulieris sapientis Thecuitidis inde appellatæ, quæ placavit Davidem iratum filio Absaloni, qui fratrem suum Ammon occiderat, II. Reg. XIV, ubi Cornelius a Lapide, Ruffino Tapha, Josepho, lib. VIII *Antiq.* Θέχος in Vita sua Θέχυα, olim Thecuah Pererio.

Eo in deserto commorabantur monachi, qui a Saracenis trucidati fuerunt; quemadmodum narrat Cassianus, lib. IV *De vita Patrum*, relatum e collatione sexta de nece Patrum seu sanctorum, ex Theodoro abbate, deque pia concertatione super sanctorum reliquiis ibi agit. Et hunc librum esse suspicor Theodori episcopi Massiliæ de certaminibus martyrum, quem exstare in vetustissimis Ecclesiæ Bergomatis monumentis testatur Galesinius in adnotationibus ad Martyrolog. IV Non. Januarii; Theodorum quidem episcopum Massiliæ a quinto ad sextum usque sæculum a Rufo historiographo eruditissimo in *Historia Massilien.* pag. 321, invenio; sed et meminit episcopi Massiliensis Theodori sæpius Gregorius Turonensis **666** eodem tempore, lib. VI, c. 2 *Hist. Franc.*, et passim, unde antiquiorem istum Theodorum opinor episcopum Massiliensem, et ex abbate censerem ad episcopatum fuisse provectum, sive raptum, uti tunc moris erat, etiam invitum, ideoque magis dignum, cum forsitan ad illud emporium Galliarum Græcis habitatum colonis et legibus gubernatum appulisset, ex Ægypto cum Cassiano sancti Joannis Chrysostomi diacono, qui consuluerat istum Theodorum, et nominat virum singularem in conversatione actuali, affirmans eumdem habitasse in Cellis, qui locus inter Nitriam et Scythiam situs a monasterio Nitriæ quinque millibus distans, octoginta millium solitudine dirimitur ab eremo Scythiæ, in qua Cassianus agebat; et apud Henricum Canisium lib. V *Antiq. lection. in Hist. Peregrinus* commemoratur, de qua superius actum est, pag, 615, ubi de Nitria, deque Oase, de qua et Theodorus Lector in Collectaneis hæc habet: Σηπεδόνι τὸν σῶμα διέφθειρε Νεστόριος, καὶ ἀνακληθεὶς ἀπὸ Ὀάσεως (male legitur Ἑασέως), ἐφ' ᾧ μεταστῆναι εἰς ἕτερον τόπον, τῷ θανάτῳ προέλαβε τὴν ἀνάκλησιν· id est: *Nestorius putredine infectus periit in corpore, et revocatus ab Oase, cum transferretur alium in locum, antevertit morte regressum, seu revocationem.* Ista sunt verba Cassiani, quibus delineat Thecuiticam eremum: «Thecue desertum in Palæstinæ partibus juxta Thecue vicum (an muratam civitatem, quam exstruxit Roboam rex, II Paral. XI, 6, Amos prophetæ patriam) solitudo vastissima est usque ad Arabiam et mare Mortuum, quo ingressa deficiunt fluenta Jordanis et alvei siti faciunt finem, et cineres Sodomorum, amplissima extensione porrecta. Hujus solitudinis mentio fit II Paral. XX, 20, et II Machab. IX, 33. In hac summæ vitæ ac sanctitatis viri monachi diutissime commorantes repente sunt a discurrentibus Saracenorum latrunculis interempti, » etc. Sed inferius de his agam pluribus.

Nilus quidem anno Christi 410, quo incursio Saracenorum sub Theodosio Juniore contigit, cum in Sina degeret, jam senex erat, ut ipse narrat. 6, pag. 92, apud Possinum fatetur ex aliorum sententia, ubi scribit: Ἦν δὲ κἀγὼ βάδην ἑπόμενος τοῖς προστείχουσιν, ὡς μὲν ἴσως φήσειεν ἄλλος ἀδυναμίᾳ, τοὺς μᾶλλον ἰσχύοντας οὐ φθάνων ἀσθενείᾳ τοῦ γήρως, id est, *Ego vero sequebar pedetentim præcurrentes, ut quidem fortasse diceret alius, præ impotentia non valens assequi eos, qui majoribus erant præditi viribus, ob senectutis imbecillitatem:* quemadmodum et subducto calculo mox comprobabo illum affecta tum ætate fuisse. Nam cum ad præfecturæ munus evectus fuit, ut astruebam supra, sub anno C. N. 403, etsi leges annales, sive annariæ, quibus præscripta erat ætas, qua peterentur honores, uti canit ille tam Julia, quam Pompeia, et aliæ, de quibus in l. *Cum lege D. de arbitr.* et l. *Quidam consulebat*, 57 *D. de re judicat.*, ubi Duarenus, non observabantur adamussim, illisque solvebant imperatores, ut erant nonnunquam dissoluti, candidatos, vel etiam probi et justi, cum virtus non **667** exspectabat annos, sed anteibat (de legibus illis satis egi fuse in Diatriba de S.R.E. cardinalium ætate), attamen eas cum Rosino, lib. VII, cap. 9 *Antiquit. Roman.* pag. 697, arbitror annum saltem 42 exegisse in præfectura urbis, sicut et in senatoria dignitate; sed liquet ex epitaphio Pantagathi, qui concilio Arausicano secundo subscripserat, anno C. N. 529; exstat illud incisum marmori Vasioni; ultimique duo isti leguntur versus:

Abstulit hunc rebus decimo mors invida lustro,
Namque senatoris posuit post cingula vitam.

Nempe cum a senibus nomen mite senatus habeat, inter quadragesimum et quinquagesimum annum senecta videtur incipere. Plato novem posuit ætates hominis; quarto anno infantiam, ablactato post triennium,

Mater alit puerum trimum trimoque minorem,
Majorem vero pascere patris erit.

l. *II Machab. gloss. in c. ex litteris* 2. Gregorii IX, extra *De convers. infid.* ascribit decenni pueritiam, decem et octo annos nato, adolescentuli ævum, adolescentiam agenti 25 annos, florenti 36, crudo seni 55, seni sexaginta quinque; decrepito quod superest vitæ, et ista refert Elias Cretensis in oratione decima nona Gregorii Nazianzeni, p. 139, qui addit: «Quoniam igitur quadragesimo quarto anno perficimur, et postea deficere incipimus merito igitur tempus istud humanæ naturæ vitam esse definivit.» Sanctus Augustinus, epist. 110, hæc se locutum esse refert, sex ætates hominis enumerando. «Verumtamen in infantia speratur pueritia, et in pueritia speratur adolescentia, et in adolescentia speratur juventus, et in juventute speratur gravitas, et in gravitate speratur senectus, etc. Senectus autem aliam ætatem, quam speret, non habet, » etc. Ubi gravitatis nomine senectam intelligit et sene-

ctutis vocabulo, senium; nam qui gravis Latinis, Græcis πρεσβύτης vocatur; qui vero senex, seu seminex, γηραιός, ut docet idem sanctus in Enarratione psalmi septuagesimi, p. 276, sive quasi γῆν ὁρῶν, vel εἰς γῆν ῥέων, *terram aspiciens*, atque cernuus, aut *in terram fluens*.

Itaque plusquam quadragenarium Nilum præfecturæ munere functum arbitror, sive quadraginta duos annos attigisse, cum ad vicesimum quintum usque annum operam dedisset liberalibus disciplinis, et juris scientiæ, adolescentes nimirum ideo excusabantur ab honoribus, usque ad illum ætatis annum, l. 1, C. *Qui ætate se excusant.* lib. x. C. Justinianæi ἐγκύκλια vocabantur circulares disciplinæ, grammatica, rhetorica, dialectica, tum mathematicæ. Ipse Nilus, epist. 43, l. IX. Allatii ad Domninum juniorem, ubi male μετὰ [τὴν] τῶν ἐγκυκλίων παίδευσιν, καὶ τὴν τῶν φιλοσοφουμένων ἐκμάθησιν, id est, *Post emensa studia circularium disciplinarum, et rerum philosophicarum doctrinam*, vertitur *encycliorum*. In Vita sancti Joannis Climaci disciplina encyclica memoratur et dicitur quis orbem disciplinarum perficere, ac ἐγκυκλοπαιδείαν· postea trivium et quadrivium appellabantur. Nilum dein uxorem duxisse censeo anno ætatis 30, colligens scilicet plus minus ipsum **668** Nilum in lucem prodiisse an. C. N. 360. Suscepit autem filium in primis e conjuge sua, gravissima et honestissima matrona, tum filiam. Honor præfecturæ maturam ætatem requirebat, nec præmatura venere juventutem enervari reipublicæ intererat. Effluxerant autem, cum ingruit illa procella incursionis Arabicæ sub Theodosio minori Augusto, anni a Christo nato 410; nam quando Nilus una cum filio Theodulo, quietis appetens, Sinæum montem adiit, annus a Christo nato elabebatur 403, quinquennium nempe usque ad annum 410 transiit; numerabat vero tunc Nilus ætatis suæ annos quinquaginta plus minus. Theodulus autem primigenius non solum annis erat non facile minor quindecim, ut putat R. P. Possinus in Notis ad Narrationes, pag. 167, quo tempore fuit a Barbaris captus, verum adultam agebat ætatem exactis adolescentiæ annis 18, et quod excurrit, nempe ad illius exitum properabat, quemadmodum Nilus inchoarat quinquagesimum. Horatius profecto dulcissimus poeta pangebat, integrum se laudare formam muliebrem, cave inquiens suspicari

Cujus octavum trepidavit ætas
Claudere lustrum;

anno quippe quadragesimo constantem ætatem, sive gravem decurrere, juventæque robur vergere significans. Ad oppidum Sucam quidem cum pervenissent Barbari, qui captum Theodulum venum exponebant, isque redemptus foret a quodam miserto ipsius mactandi, et lacrymantis, rursusque divenditus, in manus iterum ementis episcopi Elusæ transiisset. Hic antistes, captus præclara ejus indole, ac pietatem expertus, adhibuit eum Ecclesiæ ministrum,

A namque ut Agaso narravit Nilo haud procul ab Elusa, Ὁ παῖς εἴρηται μὲν τελεῖν ἐν τῷ ἱερατικῷ τάγματι τὰς πρώτας τέως [ὑπηρεσίας] τῶν νεωχόρων (lego νεωκόρων πεπιστευμένος, id est nempe *Theodulus tuus filius dicitur quidem ministrare in ordine sacro, cum ipsi credita sint prima munia custodiæ templi.* Νεωκόροι apud ethnicos *æditui*, aut *æditimi*, qui ædium sacrarum curam gerebant, verrendo illas, expurgando, et emundando ac exornando; nam κορεῖν non tantum significat verrere, ac mundare scopis, apud Suidam, Matthæi XII, Lucæ XV, sed et καλλύνειν, id est *exornare;* hoc nomine vocabantur a profanis hi, quibus commissæ erant ædes etiam sacræ ab his habitæ, custodiendæ; auctor est scholiastes Aristophanis. Theocritus νεωκορίαν nominat B munus ipsum æditui, aut æditimi, de quo Servius *in Virgil. f.* 748, illi πυλωροί, et νεωφύλακες, id est *ostiarii*, *templorum custodes*; ita testatur A. Gellius lib. XII *Noct. Atticar.* c. 14; et θυρωροί, id est janitores ad aperiendas et claudendas januas, portarii appellantur, IV Reg. VII, et I Paral. IX, XVI 42; dicti fuerunt, et πρόπολοι, deorum cultores, qui tuebantur ædes sacras, Turnebo c. 21, lib. I, *Advers.*, Sophocli, et Aristophani in Νεφέλαις, et in Πλούτῳ, ac Herodoto, servi, famuli templa custodientes, imo ancillæ, quæ præcedunt heras; nummus exstat Gordiani A. 5, ubi legitur Σαρδιανῶν νεωκόρων apud Seguinum p. 23, *Select. numis.*, id est *adjutorum*, ut ille vult, et penes Occonem. Illustrissi-C mus **669** Falconerius in Notis ad inscriptiones Athleticas, p. 47, arguit Ægium, quod νέων προστασίαν verterit templorum præfecturam, seu præsulatum, pro νέων, id est, juvenum principatu, quod recte liquet e nummo Severi A. quem mox profert, ubi legitur Περγαμηνῶν νεωκόρων ἐπιστάτης p. 48 et p. 57, p. 105 et p. 111, ubi laudat Alberti Rubenii Diatribam de Urb. Neocoris, Julium Firmicum *De errore profan. relig.* et Actorum apostol. c. XIX, ibique Theophylactum, qui νεωκόρον interpretatur ἱερόδουλον. Adi et Spanhemium cursim eos commemorantem, p. 507, *De numism.*

Est in Ecclesia ostiariatus ordo apud Latinos, cujus in formula p. 16 Pontificalis Romani, munus designatur, aperiendi materialibus clavibus eccle-D siam et ostiario traduntur claves, quas indit seris portarum, easque mox obserat et reserat; sanctus Laurentius levita, seu diaconus gratias agebat Deo, quia januas ejus ingredi meruerat; apud Græcos etiam exclamat diaconus θύρας, θύρας, id est, *portas portas*, obserans illas, ne quis infidelis introeat; R. P. Goar. ord. sancti Dominici in *Euchológ.* variis lectionibus adnotat, p. 248, arbitraturque Græcam Ecclesiam habuisse ut officia, ostiariatum, exorcistatum, et acolythatum, indicarique a sancto Dionysio Areopagita, c. 3 *Hierarch. eccles.*, sancto Ignatio in Epistola ad Antiochen.; et sancto Epiphanio ἐν συντόμῳ ἀληθεῖ λόγῳ p. 465, ubi vocat θυρωροὺς et Patres concilii Laodiceni, c. 14, sess. 15, cantores, seu κανονικοὺς ψάλτας, ac ab Eusebio etiam lib. vi

Hist. eccles. cap. 3, p. 237. Simeon Thessalonicensis officia tantum nuncupat exigens χειροθεσίαν, et non χειροτονίαν, ubi εὐχὴ λεγομένη ἐν τῇ εἰσόδῳ πρὸ τῆς συνήθους ἐπὶ ἀνοίξει ναοῦ ἐν ᾧ συνέβη *manuum positionem*, et non *extensionem*. *Oratio dicenda in ingressu ante consuetam, dum aperitur janua templi, statim ac fuerit congressus.* Putat Goar in lectoris ordine illos includi, et hos ordines unica benedictione conferri, quamvis et formulam deputati atque ceroferarii ordinandi, deinde inserat diversam ab ἀναγνώστου sive lectoris seu cantoris formula; eamque opinionem Arcudius, lib. x, fusius explanat, diaconulum lectorem appellatum addens; Billius in oratione decima sancti Gregorii Nazianzeni gradum lectoris recenset p. 373; θυρωρὸς ostiarius dicitur in Catalogo Ecclesiæ Official, et διαβάρης seu διαβάτης id est *transiens*, seu *circuitor*, lectorque minor. Adjungitur a Goare, pag. 140, formula benedicendi œconomum, id est ecclesiæ custodem, seu secundum diaconum, p. 140. Exorcistatus ordo seu officium apud Græcos episcopos committitur presbyteris; œconomi officia, sacrorumque vasorum ac ecclesiæ custodis, diaconuli, seu diaconi secundi, ac minoris, et ostiariatus (ad quem pertinet illa inscriptio Gruteri p. 106, num. 6: *Hic quiescit Ursatius ustuarius* pro *ostiario*, nisi legendum sit *bustuarius*. Cyrillus in Lexico. Visitur ea inscriptio Treviris ad sanctum Paulum); continentur eminenter, ac implicite in ordine lectoris, sive ἀναγνώστου. Goar in Euchol. agit et de κανδηλάπτῃ, seu **670** accensore cereorum, et Ἐκκλησιάρχῃ, qui σημαντηρίῳ, id est signo convocat populum ad ecclesiam e Justino in *Dialogo cum Tryphone*, Tertulliano *De corona militis*, et *ad Scapulam*.

Lector in pulpito legit ea, quæ prædicat, seu lectiones sacras, verbumque Dei, et lectiones easdem cantat, et benedicit panem, et omnes fructus novos e Pontificali Romano; quondam legebat Evangelium in Africa ex epist. 33 et 34 sancti Cypriani, ut notat Magri, qui Notitia sua ecclesiastica falso citat concilium Toletanum primum; in eo namque contrarium can. 1 et 2 comperi, λιτὸν παππᾶν e Balsamone appellatum affirmat; ostiarii munus tradit Isidorus Hispalensis in epistola ad Laufredum. Cardinalis Baronius fuse de ostiariis, et lectoribus ad annum Christi 44, p. 77, n. 13 et 34, ubi de officiis cantorum et laborantium ex epistola sancti Ignatii ad Polycarpum, et sancto Epiphanio, qui copiatæ et fossarii, deque notariis et defensoribus, ac psalmistis, uti Hallier, p. 369 et 374. Sanctus Hieronymus, sive quis alius inter ejus opera Epistolæ ad Rusticum Narbonensem auctor, de septem gradibus, primum ecclesiæ clericorum ordinem statuit fossariorum, secundum ostiariorum; non sunt tamen ullo insignes ordine fossores κοπιᾶται sancto Ignatio in epistola ad Antiochenos, quam rejicit Vossius, at Mestræus appro-

A bat vertens laborantes, seu sandopilarios. Κοπιάτας scribit in Compendio sanctus Epiphanius οἱ τὰ σώματα περιστέλλοντες τῶν κοιμωμένων, *qui corpora efferunt mortuorum curantes cadavera*, terræque mandantes e Justiniano Novell. 43 et 59; Cujac. ad. c. 1 et 2, *De vit. et honest. clericorum*, et ad c. 1 *Qui cler. vel vovent*. Spondanus in Epitome ad ann. Christi 44, et *De cœmet. sacr.* lib. v, cap. 9, part. II; sanctus Hieronymus de muliere septies icta epistola 49 ad Innocent. in Act. apost. c. IX, imitatione Tobiæ; in *Roma subterranea* Maius et Calligonus fossores enuntiantur, ex epitaphio, pag. 437 et p. 529. Trofimus fossor cum bipalio, seu ligone depictus est, et ascribitur fossor per ὑπερβασμὸν trajectis litteris, ubi Severanus illum cum

B Trophimo Christi discipulo ex Actis apostolorum perperam miscet in Notis Purgationis Cæciliani. Gesta post Optatum p. 266, fossores memorant; et p. 271 Saturninum fossorem. In *Roma* quoque *subterranea*, p. 408, Celerinus foss. et 409 Anastasius et Antiochus foss., et p. 495 et 439 psaltæ, psalmicines, Sidonio, unde psalmistatus officium; nam qui Christianos inhumabant, de traditione psalmos concinebant; sanctus Hieronymus in Vita sancti Antonii κοπιῶντας; sanctus Epiphanius, Bellarmin., tom. V, lib. I, c. 1, controvers. 85.

Ad ostiarios redeundum, quibus claves traduntur, qui pulsant cymbalum et campanam, et aperiunt librum ei qui prædicat. E Pontificali, mos erat ecclesiasticus circulo claves appendi sancto Petro, ex

C ejus imaginibus, quas exhibet Alemannus, in *Dissertatione de pariet. Lateranen.*, aut e baltheo summi pontificis, ut in Vita Paschalis II, codice Vaticano 3622, **671** Romæ celebris scriptor Vitæ aliquot pontificum Pandulphus ostiarius qui erat sæculo XII. Fuerunt olim circum arcam et templum ostiarii, I Paral. XVI, dicti janitores a januis, portarii a portis, ostiarii ab ostiis I Paral. IX, 22; I Esdr. III, 24, *Ad limina fidi Custodes* Virgil. l. XXVI § 1. *D. de ann. legatis et* § *Est autem institut. de actionib.* c. *Clericos*, 21 dist.; ex Isidoro Hispalen. c. *Ostiarius* 23 dist. c. *Perlectis*, 25 dist. ubi de basilicariis, basilicarum ostiariis, et de matriculariis, vulgo *marguilliers* a matricula sive albo, in quo describeban-

D tur, licet alii deducant a marculo, quod eos, qui marculo fores pulsabant, observarent. Lucius, in *Placit. Curiæ*, lib. I, tit. 5 et 6; Colvius in *Notis ad Sidon.*

Erant ostiarii profani, et ostiariæ II Reg. IV, et in sancti Joannis Evangelio c. X et XVIII, apud Gallos *Huissiers*; de illis Rocheflavyn. l. II *Institut. Parlament.* cap. 16, *num.* 22. De ædituis autem Varro lib. VI *De ling. Lat.* et lib. VII, cum Josephi Scaligeri Conjectaneis, Fest. in V. *Æditus et Æditimus*. Anagnostæ, seu lectores continebant officia penes Græcos, horum omnium, ut sæpius repetii, officiorum, seu potius ordinum minorum ostiariatus, et exorcistatus, quo expellendi dæmonas, immundosque spiritus a corporibus obsessis dabatur

potestas his qui eo initiabantur. Exorcistæ quidem a Latinis *adjurantes* vocati sunt, quia super catechumenos, qui baptizati erant, vel super energumenos, qui vexabantur a dæmonibus, invocabant nomen Domini Jesu, ut ab his egrederentur. Isidorus, c. 12, lib. VII *Etymolog.* c. *Clericos*, 21 dist. Formula solemnis qua exorcistæ ordinabantur exstat in c. *Exorcista*, ibidem; Salomon quemdam modum exorcizandi adinvenit, conjurabatque dæmonas illo utens; Zonar. tom. I, fol. 21, Χρονικ., ubi de annulo Eleazari e Josepho, *Antiq. Judaic.* lib. VIII, cap. 2, qui de ipso exorcizante coram Vespasiano, ejusque filiis. At cap. XIX Actor. mentio fit circumeuntium Judæorum exorcistarum, qui erant septem filii Scevæ principis sacerdotum, et invocarunt super eos qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu, tentantes adjurare, sed irrito conatu, v. 23 et sequentibus. In baptismo autem exorcismus fiebat, cum magno jurejurando, jurabant in nomen Christi catechumeni, et exsufflabatur dæmon, imponebaturque manus a presbytero, ut 4 dist. gloss. in c. *Pervenit*, 30, q. 1. Polydor. Virgilius c. 4 et 5, lib. IV *De inventor. rerum*; Cujac. ad c. 5 *De cognat. spiritual.* Hodie vero catechismi, et exorcismi solemnes sunt baptismo conjuncti, et statim ac editi sumus in lucem, aut post triduum saltem, adhibetur utrumque, dum sacris tingimur lymphis; Franc. Connan. lib. VIII *Commentar. Jur.* c. 5 n. 2. At exorcismi energumenorum formula exstat in Rituali Romano ad calcem. Eminentissimus quoque cardinalis Bona, sapientissime, ac prudentissime disserit, de indiciis atque signis energumenorum, de discretione spirituum lib. Aureo, cap. 11, num. 14; Ulpian. in l. I, *D. de var. et extraordin. cognit*: « Si incantavit, si imprecatus est, si, ut vulgari **672** impositorum (ita nuncupabat Chistianos) verbo utar *exorcizavit*; » erat Ulpianus infensus Christianis, unde collegit septimo libro *De officio procons.* rescripta principum de pœnis Christianorum; e Lactantio, Cujac. cap. 34 lib. X *Observat. de exorcismis et energumenis*; Alciat. lib. VIII *Parerg.* cap. 23. Adde Hippocratem lib. Περὶ παρθενιῶν. Romano concilio sub Silvestro papa interfuere acolythi 44, exorcistæ 22, lectores Urbis 90, notarii 14; sub Cornelio papa in Ecclesia Romana erant acolythi 22, exorcistæ et lectores cum ostiariis 52; fuse cap. 10, lib. II *Prænest. antiq.*; concilio Arelaten. sub eodem Silvestro papa subscripsit cum Dammate, seu Dafno episcopo ex provincia Viennense civitate Vasione, Victor exorcista, et alii ad annum C. N. 326. Acolythatus, vel ceroferarii munus, cui ab episcopo porrigitur et traditur candelabrum cum candela exstincta, et urceolus vacuus ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam sanguinis Christi, de quo satis egi superque c. 3 Corollarii secundi *De Agnis Dei*, et cardinalis Baronius ad annum 58; cum deputato, et κανδηλάπτῃ, ac λαοσυνάκτῃ et ἐκκλησιάρχῃ miscent Græci. Per Onesimum acolythum, Paulus misit epistolas suas ad Colossenses, et ad Thessalonicenses duas, nominans eum in Epistola ad Philemonem; fuit hic Onesimus episcopus Ephesi, martyrque Romæ, e Martyrologio Romano 15 Februarii; per Epiphanium lectorem ad Philippenses, eorumque fit mentio in argumentis. Erat id munus litteras perferendi episcoporum ad Ecclesias injunctum lectoribus, acolythis, ac subdiaconis, ut ostendit sanctus Cyprianus epist. 16, in qua de Celerino acolytho ad diaconatum postea provecto: de quo Euseb. et Martyrolog. Rom. 3 Februarii, ubi cardinalis Baronius, qui et ad annum 49 in Annal. (an ille qui superius fos. Celerinus) 24 et 25: quamvis de cursore illam ad rem eligendo scripserit sanctus Ignatius, epistola ad Polycarpum 21; tabellarios episcoporum, seu legatos, litterarumque latores comperio acolythos apud sanctum Augustinum, epistola 104 ad Sixtum, cui rescriptum suum misit per Albinum acolythum. Clemens tertius papa in antiq. Collectione 2, apud Ant. August. lib. VII *Decretalium*, tit. 7 *De concess. Præben. ad Remensem archiepiscopum*, c. 4: « Insinuavit nobis (scribit) dilectus filius noster C. nepos et acolythus noster. »

Minorum istorum ordinum meminere sanctus Marcus in Liturgia, Clemens Romanus in constitutionibus, στηκέτωσαν δὲ οἱ μὲν πυλωροὶ εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἀνδρῶν. *Assistant autem ostiarii ad ingressus virorum*, et Canones apostolorum jam laudati; fuse de his doctissimus Hallier episcopus Caballicensis, p. 364, in altera parte *De sacris electionibus, et ordinationib.* sect. 1, c. 1, artic. 1. Sanctus Gregorius Nazianzenus orat. 18, narrat sanctum Cyprianum Magnum, antequam pastor fieret, νεωκόρον fuisse delectum, id est, æditum, uti Billius in Notis exponit. Ministrum, nimirum, cui templi expurgandi et verrendi munus incumbebat, uno verbo ostiarius; **673** huic Adhelmus, c. 15 *De laudib. virginitatis*, et Hallier p. 366 assentiuntur, sed acta præconem et expositorem sacrorum, id est lectorem perhibent. Deinde vero diaconum, neutiquam pastorem, seu pontificem, Martyrolog. Rom. die 26 Septembris, ubi cardinalis Baronius adnotat Græcos Patres Antiochenum Cyprianum Magum Justinæ procum confundere solitos cum Carthaginensi præsule, sicut idem Billius, qui sanctum Gregorium Nazianzenum, quoad potuit, excusare nisus est. De gradu æditui sanctus Paulinus Nolanus, epist. 6 *ad Severum*. Græci recentiores, lectores tantum agnoscunt, at veteres ostiarium prætera, et exorcistam, atque acolythum, teste Hallier, pag. 585 *De gradibus presbyterorum, diaconorum, subdiaconorum et lectorum*. Elias Cretensis in decimam orationem sancti Gregorii Nazianzeni, pag. 373. Sanctus Dionysius Areopagita, cap. 3 *Eccles. hierarch.* parte II, vocat ἐκκρίτους λειτουργούς, id est, *selectos ministros*, id est, presbyteros, vel diaconos, aliosque adjungit, minores scilicet, qui sanctuarii foribus astant, et aliis ministrant,

secundum οἰκείαν τάξιν, id est, *proprium ordinem*, sicuti subdiaconos qui minores reliquos comprehendebant, e Pachymere, atque Maximo in scholiis.

Quorsum iste cinnus, atque farrago de ostiariis, lectoribus, exorcistis, et aliis? nisi ut œconomiam Romanæque providam dispensationem Ecclesiæ magis ac magis admirer, atque suspiciam, quæ Spiritus sancti afflatu instincta inferiores gradus fossoriorum, seu fossorum, et psalmistarum (de quorum muniis vide c. ultim. Pontificalis Romani, etc.,) officiis deputavit, at superiores accensuit inter ordines, fixe stabiliens, minoresque nuncupavit, aliis tribus sacris majorum nomen imponens. Caius etenim pontifex Maximus, Dalmata, ex genere Diocletiani Augusti, ad annum C. 283, in cryptis habitando, seu catacumbis, ut vocant, sed, ut ego arbitror, catatumbis; id est, ad tumbas, seu tumulos (tumba enim vox est sancti Gregorii, quæ tumulum significat : et ita sensit cardinalis Baronius in Notis ad 3 Januarii Martyrol. Roman., quamvis Latinius καταχύμβον dictum velit, veluti concavum, apud Magri in Notitia), cum fugeret persecutionem, constituit ut ordines omnes in Ecclesia sic ascenderent. Si quis episcopus esse mereretur, esset ostiarius, lector, exorcista; sequens, id est, acolythus, subdiaconus; diaconus, presbyter, et episcopus exinde ordinaretur. Ex Anastasio, sive auctore Vitæ pont. Rom. pag. 15. Silvester postea in concilio Romano c. 7, et Patres Carthaginensis synodi quartæ totidem numeraverunt. Cardinalis Baronius refert ad annum C. N. 44, n. 34. Pie ac ingeniose Landulphus Carthusianus parte I *Vitæ Christi*, c. 65, e sancto Ambrosio, lectoris munus præstitisse testatur Christum Dominum, quando legit in synagoga ipse versiculum primum capitis sexagesimi primi Isaiæ, ut narrat sanctus Lucas, IX, 18 Evangelii; ostiarium etiam, quando ejecit vendentes, et ementes de templo; exorcistam, expellendo dæmonas e corporibus **674** hominum; acolythum, seu ceroferarium, se lucem veram ostentando; et ita quatuor munia minorum ordinum exercuisse. Erat in eo quippe potestas excellentiæ, id est, ministerii principalis secundum quod erat homo; nam in quantum Deus habebat potestatem auctoritatis; sic loquuntur scholastici, ut explicat P. Philippus a Sanctissima Trinitate part. III *De sacramentis in genere*, quæst. 64, art. 3. Implevit etiam munera Christus subdiaconi, quando præcinxit se linteo, et pedes discipulorum lavit; diaconi, quando in cœna corpus et sanguinem suum discipulis ministravit; presbyteri denique cum panem et vinum in corpus et sanguinem suum mutavit, et episcopi animarum nostrarum, cum uti pontifex in ara crucis se obtulit Patri, sacerdotio etenim fungebatur vero; cardinalis Oreggius tractat. 5, part. III, cap. 15, quæst. 1.

In cœlo quidem novem sunt angelorum chori, et Ecclesiæ triumphantis tres hierarchiæ, ita in militante novem esse ordines videmus, secundum canonistas, quamvis ad septem eos contrahant theologi. Præpositus, in c. 15. dist. 13, tradit octo fuisse gradus, quibus ascendebatur ad portam templi ex Ezechiele c. XL, et totidem fore dignitates, quibus proceditur ad papatum, sive summum pontificatum, nempe parochiam, decanatum, archidiaconatum, seu præposituram, abbatiam, episcopatum, archiepiscopatum, primatum et patriarchatum. Leo Allatius contendit, et probat lib. *De ætat. et interst. Græcorum*, lectorem non ordinandum seu Ἀναγνώστην eum, qui 18 annos ætatis, vel 20 non explesset, e Nomocanone Photii, Notisque Balsamonis, e Basilicis, eque Novella præsertim 237 Justiniani apud Græcos, p. 36 et 59. Unde, sicuti jam asserui, Theodulus Nili filius ad νεωκόρων provectus, in ordine sacro, munus, impositum sibi a sacerdote divinorum mysteriorum Christi, cum impigre illud obiret, et ὑπηρεσίας πρώτας, ministeria prima sive ostiarii, et æditui, atque lectoris, quæ mutuo sese complectebantur, exerceret studiose, magnamque concitaret spem profectus, cum brevi tempore multa virtutum præbuisset specimina, et id omnibus foret, propter bonos, probosque mores; consequitur certius eum exegisse decem et octo annos, imo et viginti.

Hactenus primam paginam Vitæ sancti Nili abbatis pervolvi, nunc ad alteram pergo. Si prius observaverim recentiores Græcos, qui Romanæ malunt Ecclesiæ reliquarum matri adhærere, nec ab ea revelli discindique gaudent, lectoratum cum prima tonsura conferre, ut in Euchologio, ubi τάξις χειροτονίας τοῦ ἀναγνώστου in primis κείρεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ὁ.ο. εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, id est, *Tondetur servus Dei N. N. in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti;* lectoris et cantoris est eadem formula, huic datur liber Psalmorum, seu Psalterium, illi Epistolarum, seu Epistolarium cum oratione: Κύριε, δὸς αὐτῷ μετὰ πάσης σοφίας καὶ συνέσεως τῶν θείων σου λόγων τὴν μελέτην καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ποιεῖσθαι; id est : *Domine, da isti cum omni sapientia, et* **675** *prudentia divinorum tuorum mysteriorum meditationem, et lectionem exsecutioni mandare.* Inclusi sunt in subdiaconatu comprehensique alii duo minores ordines, ostiariatus ac acolythatus, et utitur ordinans hisce verbis; Κύριε, δὸς αὐτῷ ἀγάπην καὶ εὐπρέπειαν οἴκου σου, παριστάναι ταῖς θύραις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου σου, ἀνάπτειν λύχνον σκηνώματος δόξης σου; id est : *Domine, da isti charitatem, et decorem domus tuæ, ut assistat januis templi sancti tui, et accendat lucernam tabernaculi gloriæ tuæ.* Exorcistarum autem presbyteratui conjungunt tam super catechumenos, quam et super energumenos. Atque hoc modo sensim appropinquant, et accedunt ad Romanam Ecclesiam parentem benignissimam, ut accepi ab illustrissimo domino Onuphrio Constantino archiepiscopo Deberitano; et revocant, atque renovant, quoad possunt, veterem illam hierarchiam similem Romanæ, quæ vigebat, et efflorescebat in primævis illis Ecclesiæ Græcæ nascentis exordiis, cujusque penes SS. Dionysium

Ignatium, et Clementem, aliosque Græcos Patres exstant vestigia et argumenta, cum Ecclesiæ Occidentalis et Orientalis unanimes et contesseratæ, atque fœderatæ vinculo charitatis, et glutine veræ concordiæ consociarentur, tanquam duæ olivæ, de quibus Zacharias, et Nilus ipse in Epistola supe- A rius prolata, seu duo candelabra lucentia etiam in terris ante Dominum Dominatorem, *Apocalyps.* xi, 4, quæ ut resarciatur divina miseratione tandem aliquando, quemadmodum toto affectu, intimoque precor ex animo, sic et ominor perlubenter.

De tentatione S. Nili abbatis, et reliqua vita, et morte, atque sepulcro.

Uno spiritu non potuit vita Nili transcurri ac exsuperari: clivus est altior et excelsior; levavit quippe vir eximius oculos ad montes erigens, suosque gressus direxit ad rupes, et saxa prævalta, et sublimia cum Theodulo filio, vere Dei servo. Tantisper igitur conquiescendum fuit una cum illis in Sinaiticis jugis, in montibus Dei, in quibus illi solitariæ vitæ prægustabant suavissimam dulcedinem. Itaque Nili patria, nomine, studiis, dignitate, conjuge, prole, virtutibus, conversione, rebusque, quoad assequi potui, gestis, hucusque transactis, colligendus est fructus tirocinii monastici, in eoque percipiendo, et excerpendo, et quidquid vitæ superfuit recensendo, juvat operam navare strenuam, donec ad metam perveniam, ultimamque lineam ducam, et sepulcra componam.

Intentator est malorum Deus, uti scribit sanctus Jacobus apostolus in epist. v, 13. Tentavit tamen Abraham Gen. xxii, 1 seqq. super Isaac filio suo unigenito, quem diligebat unice, ut pia ejus obedientia **676** probaretur sæculis in notitiam proferenda; idque observant sanctus Augustinus, lib. xvi *De civitate Dei*, c. 32, et sanctus Joannes Chrysostomus, hom. 4 *in Genes.*, non autem ipsi Deo, cui nota erat ejus fides singularis. Tentari quoque permisit Deus servum suum Job (toto libro Job), sed fidelis Altissimus, neque patitur quemquam tentari supra id quod potest, facit etiam cum tentatione proventum, sic enim probat velut explorans justorum fidem, e sancto Paulo II Cor. x, 13; et e sancto Augustino, serm. ii *De verbis Domini in Matthæum* x, ut eos coronet. Sancto Ambrosio teste, lib. iv *De Abrah.*, c. 8, nec sustinet, sinitque in tentationem eos induci, vel εἰσενέγκῃ, ut sanctus Augustinus exponit c. 9, lib. ii *De serm. Domini in monte*, nec omnino immittit, seu relinquit virgam peccatorum super sortem justorum, e psal. cxxiv, 3, ut explicat eloquentissime sanctus Gregorius Nazianzenus, orat. i, p. 588.

Tentavit etiam Nilum Deus super filio suo Theodulo, ut ambo pretiosiores invenirentur auro, quod per ignem probatur, e sancto Petro (I Petr. i, 7). Cecinerat profanus, et relegatus ille poeta:

Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum,
Tempore sic duro est inspicienda fides.

Hancque tempestatem procellosam consecuta est mirabilis tranquillitas, illæsique fuerunt ambo in aquis validis, II Esdr. ix, 11. Duæ sunt potissimum in universo terrarum orbe regiones, quæ variis in sæculis tres notissimas, et cohærentes invicem illius partes, Europam, Asiam et Africam inundarunt superfusis examinibus populorum exinde profectorum; Cimbrica nempe Chersonesus a septentrione; ab austro autem Arabia, quæ, saltem Felix, Peninsula videtur, hinc sinu Arabico, sive mari Erythræo, illinc sinu Persico, tum ab oceano In- B dico abluta et circumsepta; cum Petræa et Deserta; nam in has tres tota dividitur Arabia, perque istas duas adhæret Palæstinæ, ac Syriæ, a qua dirimitur, Euphrate fluvio interfluente; Chersonesum Cimbricam a Cimbris dictam populis, quo nomine Germani vocant τοὺς λῃστάς, id est, *latrones*, si qua fides Plutarcho in *Mario*, arbitror esse ollam succensam, quam præviderat Jeremias a facie aquilonis c. i, v. 13. Certe Scandia, sive Scandinavia (ita enim nuncupatur hæc peninsula inter mare Balticum, seu Codanum sinum, et oceanum septentrionalem extensa Plinio et Solino) cognominatur vagina gentium, et officina nationum, quia sicut innuit Jornandes (an Gordianus diaconus, qui scri- C psit de rebus Geticis?), ex ea nimirum innumerabilis hominum multitudo diversis temporibus prosiliit, et per totum, quam late patet, telluris habitabilis spatium inde commigravit, neve repetam effusos exinde Cimbros, Ambronas, et Teutonas, a Catulo variis præliis attritos, et a C. Mario ad internecionem usque deletos in provincia Narbonense, dum Gallias pervagati, et Germaniam, invaderent Italiam sub annum ab Urbe condita 650, et ante Christum natum 102, testantibus **677** Plutarch. in *Mario*, p. 140; Velleio, lib. ii, pag. 119; Justino, lib. xlviii, pag. 224; Annæo Floro, lib. iii. c. 3; Plinio, lib. iv, c. 14; Paulo Orosio, lib. v, c. 16; Eutropio in Epitome Liviana; Berthaudo in *Flor. Gall.* lib. ii, c. 4. Cum Decius Trajanus imperaret, Gothi ex D eadem peninsula orti, deductique in Scythiam, tum Getis immisti, Gothique appellati, quasi γόητες, id est magi, sive incantatores, eum deviceruni. Mox a Claudio, Proboque domiti, et crediti Gog et Magog, quos prænuntiarat Ezechiel c. xxxviii et xxxix, et de quibus agit sanctus Joannes, Apocalyp. xx, 7; sanctus Augustinus lib. xx *De civit. Dei*, c. 11; Orosius, lib. vii, c. 39, fortunaque cum Romanis orbi dominantibus nunc prospera, quandoque adversa pugnantes Valentem fuderunt, dein Constantinopolim obsederunt, inde Romam ceperunt, et obtinuerunt sub regibus, donec a Narsete subacti, et exterminati fuerunt in Italia. Quæ autem eorum portio in Narbonense provincia subsederat, quæ ab his Langothiæ nomen fuit sortita, postea in

Hispaniam transgressa cum Alanis et Vandalis, gentilibus suis, et Gothalaniæ, seu Cataloniæ nomen dedit, et Vandalusiæ imposuit, et in Tarraconensi, ac Toletana regnum Gothorum constituit, quod ad Austriacos pervenit : Vandali etiam inde trajicientes in Africam, ea potiti, Romam diripuerunt, et Africam occuparunt, quousque Belisarius, jussu Justiniani Augusti eos abolerit. Ne recenseam Gallias, in quibus adhuc rerum potiuntur Franci e Scandinavia, seu Cimbrica Chersoneso progressi etiam, propagatique, uti Turnebus affirmat cap. 37, lib. XXIV *Adversar.* postquam in Germaniam diffusi, commorati fuissent ibidem, et Franconiæ nomen indidissent, Belgicam aggressi, Celticam quoque, ac Aquitanicam, Narbonensemque ceperunt, et florentissimum regnum fundaverunt ; nec enim Anglos, qui Britannias, nec Longobardos, qui occuparunt Italiam postmodum commemorabo, regnisque ibi conditis eamdem originem agnoscunt ; omittam præterea Herulos, Burgundios, Normannos, Hunnos, Bulgaros, et alios populos, qui ex eo fonte manarunt, nominaque sua posuerunt in terris.

Ad Arabiam me converto, quæ quasi Ereps, id est, occidua et tenebrosa, ut Scaliger vult in Festum, in quam Pompeius penetrans, Agarenos vicerat, Saracenos dein appellatos non ab Agar ancilla, vel Sara uxore Abrahami, a qua se gloriabantur progenitos (e Sozomeno), verum a voce Arabica Sarak, quasi furaces, et ληστρικούς, e Scaligero *in Euseb.* Χρονικ., quin et Scenitas a tentoriis, sub quibus degunt, nuncupatos ἀπὸ τῶν σκηνῶν. Augustus eos tentavit, canente Virgilio :

Omnis Arabs, omnes verterunt terga Sabæi.

Æneid. lib. IX.

. . . *Inferre parant lacrymabile bellum,*
Hircanisve Arabisve.

Æneid. VII.

At Propertius in *Eleg. ad Musam* lib. II,

Et domus intactæ te tremit Arabiæ.

Trajanus Arabiam domitam redegit in provinciam obtritis Agarenis, **678** et magna ejus regionis parte occupata ; testatur id Sextus Ruffus, et antiquum numisma, in quo legitur, Arabia acquisita. Novam deinde provinciam fecit Severus Augustus, qui sibi titulum Arabici assumpsit, ut in Apparatu historico arcus triumphalis erecti ad ipsius honorem adnotavi. Vagabantur quidem Arabes, seu Saraceni semper, et in vicina excurrebant oppida, vicosque ; rapto viventes, prædasque convectantes, quin viatoribus insidiantes. Nomadesque sicut Scythæ denominati sunt, ut arguit P. Combefis ad Nicetam in Vita sancti Hyacinthi Amastrien., p. 15 ; Romanumque incesserunt imperium, excusso jugo, magnisque cum copiis irruentes, Ismaelitarum ascito nomine ab Ismaele, post Mahometis, qui per ascensorem cameli videtur designari Isaiæ XXI, 8, non solum Hegiram, seu fugam, verum etiam mortem Cynicam, et fabulis inumbratam, an. C. N. plus minus 631 ; nam Syriam et Ægyptum Saracenorum caliphorum, mox Sultanorum ductu sibi subdiderunt anno 634, et Persidem anno 639, imo totam obtinuerunt Africam, et depulsis Romanis, Mauritanias, et Numidiam, mistique Vandalis ibi superstitibus, communicatis nominibus, uti superstitionibus, Christi Domini divinitatem abnegantes, in Hispanias trajecerunt, et in Gallias, donec eos Carolus Martialis an Tudes ? tam celebri contudit, exstinxitque prælio. Imo Siciliam, et Romam ipsam diripuerunt, ac vastarunt, magnamque Græciam detinuerunt. Ideo Vaginam Vandalorum, id est, Saracenorum, seu Maurorum sub Carolo Magno fuisse P. Guesnai in Maria Magdalena Massiliense advena, p. 562, dictam fuisse Africam affirmat, et ego fuse probo in *Dissertatione de patrimonio pont. Rom. in provinc. Narbonense.* Antea præluserant variis excursionibus vexantes Syriam, et Palæstinam, habitantes in tentoriis, Isaiæ XIII, 20. Latrones Arabum, qui castra invaserant, omnes majores natu filios Joram regis Juda interfecerunt, Arabum scilicet, qui confines sunt Æthiopibus ; nam duplex est Æthiopia : post Ægyptum altera, in finibus Palæstinæ, seu Terræ Sanctæ et Sinai ; alia, sive Madian, a qua Sephora uxor Moysis, Æthiopissa dicta c. II Exod. et c. XII Numeror. De hac in psal. LXVII : « Æthiopia præveniet manus ejus Deo, » ubi Genebrardus, vide Allatium in *Hexaemerum Eustath.* pag. 328 ; quatuor Arabum genera describit La Valle part. III, epist. 11, p. 482, qui hodieque grassantur. Sed ad coævos Nili regrediamur, quos inter Vopiscus nominat Blemmies gentes Barbaras in Aureliano, et Plinius, lib. V, c. 8, Blemyes vocat populos Æthiopiæ versus austrum a *Blemy* uno e ducibus Dionysii nomen mutuatos, e Strabone, l. XXII, et Stephan. *De urbib.* capitibus carentes. Claudianus feros vocitat, et locat inter Meroen ac Syenen, in *Carmine de Nilo.* Blemyas subegit Probus, eorumque captivos Romam transmisit, qui mirabilem sui visum stupenti populo Romano præbuerunt; de his ista Mamertinius dixit in *Genethliaco Maximiliani.* Non istæ modo, aliæque gentes viribus, armisque terribiles, **679** fiducia instructæ ad perniciem humanitatis utuntur, sed etiam Blemii (ut audio) levibus modo assueti sagittis adversus Æthiopes, quærunt, quæ non habent arma, et pene nudis odiis prælia internecina committunt. De his Sulpitius Severus dial. 1, c. 15. Præmonui dudum p. 659, sub imperio Diocletiani, et Petro episcopo Alexandrinam Ecclesiam regente martyre, qui occubuit anno C. N. 310, monachos summæ virtutis ac sanctitatis in solitudine Thecue interemptos a discurrentibus Saracenorum latrunculis e collatione 6 Cassiani c. 1 *et* 2. Cardinalis Baronius in notis ad Matyrologium, diebus 14 Januarii, 19 *Februarii*, et 16 et 28 Maii, refert incursiones varias Saracenorum, e quibus prima est ista sub Diocletiano ad annum C. N. 303, de qua Cassianus agit, in Thecue, ejusque Græci meminerunt in Menologio, die 14 Januarii hisce verbis : Πρὸ δὲ χρόνων πολλῶν ἐπὶ τῆς βασιλείας Διοκλη-

τιανοῦ τοῦ βασιλέως, καὶ Πέτρου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἀνῃρέθησαν, καὶ ἕτεροι Ἡσυχάζοντες, καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει. Ἐξελθόντες γὰρ οἱ κατοικοῦντες καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ Σινᾷ ὄρει Σαρακηνοὶ, ἀποθανόντος τοῦ φυλάρχου αὐτῶν, πολλοὺς ἐφόνευσαν τῶν ἀσκητῶν· τῶν δὲ λοιπῶν φυγόντων εἰς τὸ ὀχύρωμα, ἐφάνη τοῖς Σαρακηνοῖς διὰ τῆς νυκτὸς φλὸξ πυρὸς κατακαίουσα ὅλον τὸ ὄρος· ἡ δὲ φλὸξ ἀνήρχετο ἕως τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἰδόντες οἱ Σαρακηνοὶ ἐφοβήθησαν, καὶ ῥίψαντες τὰ ὅπλα αὐτῶν ἔφυγον. Οἱ δὲ πρῶτον σφαγέντες ἦσαν τριάκοντα ὀκτὼ ἔχοντες πληγὰς διαφόρους ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν· ἐξ αὐτῶν δὲ ηὑρέθησαν δύο ζῶντες, Σάββας καὶ Ἡσαΐας· οἱ δὲ φονευθέντες οἱ μὲν τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν τελείως, τῶν δὲ ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ἐκράτει τὸ δέρμα, ἄλλοι μέσον ἐκόπησαν· οὓς ἔθαψαν οἱ δύο μοναχοὶ, τὰ περὶ αὐτῶν εἰπόντες· id est. *Multis ante temporibus (scilicet priusquam occiderentur a Barbaris Blemmiis vocitatis sub Theodosio A. monachi, cum quibus erat Nilus), sub imperio Diocletiani Augusti, et Petro Alexandriæ archiepiscopo cæsi fuerunt, et alii tranquillam vitam degentes, et ipsi quoque in Sina monte. Egressi etenim qui et habitant prope Sina montem Saraceni, mortuo ipsorum tribus præfecto, plurimos trucidarunt exercitationi monasticæ deditos; reliquis autem in munitionem profugientibus, visa fuit Saracenis flamma universum amburens montem, eaque ad cœlum usque assurgebat. Id videntes Saraceni extimuerunt, et suis armis abjectis aufugerunt. Qui vero primum occisi fuerunt triginta octo erant, variis vulneribus concisi suis in corporibus. Ex his porro duo viri superfuerunt, Sabbas et Esaias: interfectis autem quibusdam caput penitus est amputatum, aliquorum vero ex una parte cutis retinebatur, aliis dimidium exciderant. Eos sepelierunt duo monachi, qui dixerunt quæcunque illis contigerunt.* Ammonius presbyter, et monachus Ægyptius, ac martyr cum sancto Petro episcopo, atque martyre Alexandrino, ex Eusebio lib. VIII, c. 9 *Hist. eccles.*, cujus martyrium Latine R.P. Franciscus Combefis laudatissimus, et Gallice R.P. Nicolaus Le Sueur accuratissimus reddiderunt, ambo ejusdem ordinis: Ammonius, inquam, fortassis ille, cujus animam in cœlum deferri vidit sanctus Antonius, e sancto Athanasio **680** in ejus Vita, et Suidas, æque Vitis Patrum, p. 130, cardin. Baronius in Martyrologio Rom. ad Kalendas Septembris, istorum monachorum cædem Ægyptia lingua, enarratam sibi ab Sabba et Isaia, descripsit; inventam vero Naucratæ (ea urbs est, quæ et Naucratis, in Ægypto Pollucis grammatici, cujus est *Onomasticon* dicatum imperatori Commodo, sub quo ille floruit, et nomus mediterraneus intra Deltam ab ea nuncupatur et ostium Nili, quod et Canopicum. Plinio, Straboni, et Stephano auctoribus) descriptionem hanc apud anachoretam quemdam Joannes presbyter Græce vertit. Ille Ammonius cellulam habebat in Canopo; est hoc oppidum Ægypti haud procul ab Alexandria, et fugiens atro-

cem persecutionem Diocletiani adversus Christia nos, adiit in Palæstinam adoraturus sacra Chris Domini monumenta; hinc perrexit ad montem Sin in cujus solitudine, ac vertice monachi degeba quorum vitam angelicam depingit; tum narrat Saraceni, cum eorum dux e vita migrasset, in sol tudinibus Getrab, Chobar, et Cedar, aliisque sanct monti proximis, obvios quosque peremerint, cu que in sanctum montem pergerent, cui præ Dulas, dictus ob mansuetudinem Moyses in Turr oborta subito flamma cum fumo terruit Barbaro qui ab incepto destiterunt itinere; post eorum r cessum exiens e Turri Dulas cum monachis, repe triginta octo monachos occisos, e quibus duodeci in Getrab monasterio jacebant, et passim disper alii, spirantes præterea duos, Sabbam scilicet Isaiam, e quibus obiit Isaias confestim, at Sabba cum cladem recensuisset, sic quoque decessit qu draginta post dies, ita ut quadragesimum numeru monachorum cæsorum impleverint, et hæc om contigisse affirmat die secunda mensis Ty quæ computatur ab Ægyptiis 14 Januarii. Adjun hic Ammonius stragem aliam sibi ab altero nar tam monacho, qui viderat, et confugerat, edita Barbaris, monachorum in solitudine Raithu Arabia Petræa, Ptolemæo Ratheni, sive ut in B silii Menologio legitur, et in Romano, in Ægyp quia sita est in mari Rubro, seu ad littus ma Rubri, ut vult P. Augustinus Lubinus, probatq referente Domino Michaele Antonio Baudrand, ge grapho peritissimo in Lexico. Ea solitudo c. *Exodi* vocatur *Elim*, fuitque secunda statio, mansio Hebræorum, ubi erant duodecim fontes, septuaginta palmæ, quæ succreverunt *in silva* ubi Moyses monachus, ejusque discipulus Psoe et Joseph Ephesius mira patrarunt opera. In tercentum Blemmyæ transvecti nave ad Clism quæ arx est Arabum, ex Æthiopibus, et Ela u Arabiæ Petrææ, ubi olim legio Romana subsideb Stephano teste *De urbibus*, irruentes fuder Pharanitas, qui sese tuebantur, cum refugiss intra murum Paulo Petræo duce atque hortato et illic obsessos interemerunt, et Jeremia dein ipsum Paulum. Ille monachus, qui ploraverat ista, sese abscondit sub ramis p marum, viditque latitans Salathielem occi **681** cumque Barbari receptui canentes e strage monachorum, navem non invenissent sexcentis Pharanitis ad unum necati sunt: t erumpens iste Ammonius monachos cæsos co perit 39 et quadragesimum Domnum, qui animam exhalavit; Andreæ quidem vulnera, q non erant letalia, fuerunt curata, et Orion illæ deprehensus supervixit, ac una cum Obedie atque primoribus Pharanitarum, corpora qua ginta itidem monachorum Christiano ritu gesta palmas, hymnosque concinendo, tumularunt: i autem perstiterunt religiosus Obedien, et Ori ac Andreas. Verum cum ista rescivisset ab i

monacho profugo, et αὐτόπτῃ, id est, qui propriis oculis viderat, Ammonius in Ægyptum ad tugurium suum reversus est, et Ægyptio conscripsit idiomate, ejusque λόγος de ista cæde versus Græce, ut indicavi a P. Combefis Græce Latineque Parisiis editus fuit anno 1660 in octavo, et a P. Le Sueur Gallice ibidem, eodemque anno e codicibus manuscriptis Regio, Mazzarino, et Seguieriano post Acta sanctorum Eustachii, seu Placidi, et Theopistes, sive Tatianæ conjugis, et Laudationem Nicetæ Paphlagonis insertam. Incipit λόγος Ammonii, Ἐγένετό μοι, desinitque, τῷ ἁμαρτωλῷ. Martyrologium Romanum die 14 Januarii hæc habet: « In monte Sina sanctorum triginta octo monachorum a Saracenis ob Christi fidem interfectorum. In Ægypto in Raithi regione sanctorum XLIII monachorum, qui pro Christiana religione a Blemmiis occisi sunt; » ibi tam in monte Sina, quam in Raithi reponendus est numerus quadraginta monachorum, ut constat e narratione suprascripta, et sic ad octuaginta numerantur. Meminit Petrus La Valle monasterii cum ecclesia sub titulo Quadraginta martyrum in Sina, tom. I, epist. 11, p. 287, primorum scilicet, quoad mihi conjectura licet assequi. Confirmatur hæc excursio sub Diocletiano verbis hisce Nili, describentis eam, quæ sub Theodosio, id est ævo suo evenit, ἀνῃρέθησαν δὲ ἄλλοι πρὸ πλειόνων ἐτῶν, id est, *interfecti vero alii* (monachi nimirum) *ante plures annos*, quorum memoria eadem die (nempe septima post Epiphaniam, seu decimaquarta Januarii) celebratur, ne tanta ex intercapedine crebrioribus conventibus multitudo piorum confluens fatigaretur; sed de Cassiano, et Thecue, ac Raythuni superius actum est iterum iterumque apposite ad primam istam excursionem, sub anno autem C. N. 303. Miraberis autem, quod in Martyrologio Romano ad 28 Maii locata sit secunda incursio ista Saracenorum ita concepta: « Thecue in Palæstina sanctorum monachorum martyrum, qui tempore Theodosii Junioris a Saracenis occisi sunt, quorum sacras reliquias accolæ colligentes, summa veneratione illas habuerunt, » cum in Menologio Græco referantur ista die decima quarta Januarii: *Οὗτοι τὸν ἀσκητικὸν βίον ποθοῦντες, πᾶσι τοῖς τοῦ κόσμου χαίρειν εἰπόντες, κατῴκουν τὴν ἔρημον. Μεθ' ὧν ἦν ὁ μακάριος Νεῖλος ἔπαρχος γεγονὼς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ καὶ δυνάμει λόγου, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριτι, κάλλιστα συγγράμματα ἐκθεὶς πρὸς* **682** *ἄσκησιν ἐπαλείφοντα καὶ τὴν διαγωγὴν, καὶ αἰχμαλωσίαν, καὶ ἀναίρεσιν τῶν ὁσίων Πατέρων τούτων διαγράψας. Οὗτοι γὰρ ἀνῃρέθησαν ὑπὸ τῶν βαρβάρων ὄντων λεγομένων Βλεμμύων, ἀπὸ Ἀραβίας ἕως Αἰγύπτου καὶ θαλάσσης Ἐρυθρᾶς κατὰ τὴν ἔρημον παρατεταμένων· Isti desiderantes vitam exercitationis monasticæ, cunctis mundi rebus valedicentes, habitarunt in solitudine, cum quibus erat beatus Nilus, qui et vi copiaque dicendi, et sancti Spiritus gratia prædi us, pulcherrimos Commentarios composuit, qui ad exercitationem præparant et conversationem; et captivitatem et cædem sanctorum Patrum descripsit. Hi quippe monachi necati fuerunt a Barbaris, nuncupatis Blemmiis ab Arabia usque ad Ægyptum et mare Rubrum, juxta solitudinem excurrentibus.* Et cum Nilus ipse circumstantias omnes cædium, quæ acciderunt, quia tunc aderat in Sina monte, ac commiserans, eas spectabat, nominatimque monachos interfectos aliquot enumerans, tempus quoque adjiciat decimam quartam diem Januarii, ut retuli, adjungatque, *πάντως γὰρ τοῖς εὐλαβέσιν ἡ μάθησις καὶ τοῦ χρόνου καὶ τῶν ὀνομάτων σπουδάζεται, κοινωνεῖν ταῖς μνήμαις τῶν ἁγίων ἐθέλουσιν·* id est, *omnino namque a devotis studiose quæritur scientia temporis nominumque, volentibus (scilicet) memoriarum sanctorum fieri participes;* tres tantum nominat cæsos, Theodulum presbyterum, Paulum, et Joannem, postea nominat septem p. 87, quibus a P. Le Sueur octavus adnectitur Isaac. Id vero arbitror evenisse, quia qui Martyrol. Roman. contexuerunt diem sepulturæ adnotatum diligenter observarunt, isque confusus fuit cum eo, quo sub Diocletiano, ut mox memorabimus, a Barbaris occisi fuerunt alii monachi, et una, eademque celebritate concursus fiebat ad loca martyrum istorum sanguine perfusa, vel tumulis nobilitata; ne pii viatores propter longinqua itinerum spatia sæpius lassarentur, sicut e Nilo retuli, et e Menæis liquet, adnotatque cardinalis Baronius. Dies autem sepulturæ universorum non statim post cædem fuit; erant quippe sparsi varia per tuguria singuli, et tres tantum ad Sina fuere trucidati, alii procul in suis tuguriis, nec inverisimile videtur a die 14 Januarii, ad diem 28 Maii, remotiorum funera fuisse protracta, in perquirendis enim corporibus, et comportandis, diuturnum consumptum est tempus, nec tutum erat eo munere defunctos prosequi, et multitudinem ciere fidelium ad cohonestandas exsequias, donec quies esset a Barbaris impetrata, ipsorumque dux adeundus, et orandus erat, ut ex Epitome, quam mox subjiciam, narrationis a Nilo ipso concinnatæ patebit. Dies autem istos Romani Martyrologii collectores cum rescivissent, anxie religioseque conservarunt, tam cum de hac incursione sub Theodosio agunt, de qua sanctus Augustinus, epist. 122 *ad Victorianum*; Nicephor. Callisti, lib. XIV, cap. 54; et cardinalis Baronius, in *Annal.* ad an. 410; ac sanctus Hieronym. in *Vit. Patrum*, quam cum de aliis Saracenorum incurrsibus, deque subsecutis monachorum cædibus tractant; nam die decima nona Februarii legitur in Martyrologio **683** eodem, commemoratio sanctorum monachorum, et aliorum martyrum, qui a Saracenis sub duce Alemundaro sævissime cæsi sunt ob fidem Christi. Ejus meminerunt Nicephorus Callisti, lib. XVI, c. 35; auctor *Historiæ Miscellæ* lib. XV, p. 921, e Theophane, et statuunt annum decimum nonum Anastasii, C. N. 508; Cedrenus annum decimum

Anastasii, 501 C. N. ac indictionem secundam; alii Anastasii undecimum, C. N. 502. Utcunque sit, cardinalis Baronius, et Sethus Calvisius, quamvis hæreticus, tamen exactus temporum supputator, annum C. N. 508 firmant, quo Alemundarus, sive Alamundarus iste Zetices, an Scenitarum regulus, seu phylarchus cum Zareta rege Persarum in Phœnicem et Syriam excurrit, fecitque impetum in Palæstinæ fines, et strages ista tertia monachorum fuit tunc edita, quod facinus rursus Vadicarius frater Agari demortui fertur renovasse. Alemundarus autem Christi fidem amplexus est, ad an. C. N. 513, ut cardinalis Baronius e Nicephoro, lib xvii, c. 35, et auctore *Historiæ Miscellæ*, lib. suprascripto xv, probat de conversione Saraceni, qui nepos erat Amerumnis in castro Ampeli Syriæ, cum vidisset B speciem infantis in Eucharistia. Relatio Gregorii Decapolitæ prodiit typis Romæ a Patre Isidoro a Sancto-Josepho Carmelita Excalceato Græce Latineque publicata. Pater quoque Theophilus Raynaldus, aliam conversionem principis Persæ a Petro de Monte tunc episcopo Brixiensi versam Latinum in sermonem ex Græco Epiphanii, Romæque anno C. N. 1523 excusam, ut arguit ex Epigrammate ad Matthæum Gibertum Datarium, mox episcopum Veronen. dignissimum, non tamen, ut vocitat P. idem Theophilus, cardinalem, recudi curavit in Gallia. De Judæo per miraculum sanctæ Eucharistiæ ad fidem Christianam converso Innocentius Tertius lib. iv, epist. 84. Anno primo Justiniani Au- C gusti, C. N. 527, iidem Nicephorus et auctor Miscellæ tradunt sub Alemundaro rege Zeticæ (an regulo Scenitarum?) in Palæstinam, seu Syriam primam, excurrisse Saracenos, easque deprædatos fuisse, usque ad fines Antiochiæ, nihil tamen de monachis.

Fuit et monachorum quadraginta quatuor cædes in laura sancti Sabæ in Palæstina occisorum a Saracenis, e Baronio cardinale ad diem 16 Maii in Notis ad Roman. Martyrolog. et in Annal. ad annum C. N. 619, seu 630, Heraclio imperatore, de qua Moschus in *Prato spirituali*, c. 4, n. 21 et 99, ubi Rosweydus laudans ipsum cardinalem Baronium; sed cum μνημονικῷ ἁμαρτήματι ad 19 Februarii, de qua et Antiochus in Epistola, seu D fragmento ad Eustachium, quod præfixum est Pandectæ intextæ tom. IX *Bibliothecæ Patrum*. Sedebat tunc Hierosolymis patriarchæ in Persidem a Chosroe abducti τοποτηρητής, id est *locum tenens*, Modestus; imperabat Heraclius, qui Chrosroen vicit. De miraculis, quæ contigerunt cum illud monasterium invaserunt Saraceni præter Moschum, Cyrillus monachus in Actis sancti Sabæ, die 5 Decembris; Euthymius abbas die 20 Januarii recensens grassationem **684** Saracenicam sub Anastasio, de qua et in rebus gestis sancti Joannis Silentiarii apud Metaphrastem die 13 Maii. In Martyrologio quidem Romano hæc habentur, die 16 Maii: « Monachorum in laura sancti Sabæ a Saracenis interfectorum

A passio in Palæstina, de qua mentio fit in Græco Menologio. » Toties Barbari aggressi sunt loca sancta, et cacodæmon invidus hostis angelicæ [mo]nachorum vitæ, Barbarorum opera quietem servo[rum] Dei perturbare conatus est, et aream istam p[erse]cutionis turbinibus ventilare; unde coactus Justinianus Augustus in Sina castellum exædifi[cavit] ut illos validius protegeret. Turris etenim a[nte] tantum erat, sed is novam munitionem constr[uxit] teste Procopio, lib. v *De ædific. Justiniani*, p. quin et apud Theopolim, sive Antiochiam mu[nivit] Sancti Maronis prope Daphnen renovavit, p. Est autem monasterium Sancti Maronis princi[pale] monasteriorum secundæ Syriæ, cujus ambasc[iator] diaconus Paulus in Constantinopolitano v œcu[me]nico concilio, actione prima, subscripsit li[bellum] monachorum. Fuit et Alexander archiman[drita] etiam ex epist. 22 Hormisdæ de Maronitis ad C. N. 1099; Ptolemæus Lucen. in Annal. ex Ric[car]do; sed et cardinalis Baronius in Notis ad Mart[yro]logium Romanum die 21 Octobris, et in *A[nnal.] ecclesiast.* ad annum 1182. Tibi profecto satisf[aciet] purpuratus ille pugil Ecclesiæ, nec insinu[at] ἀπροσεξίας virum hunc summum, si legeris, scribit ad 14 Januarii, et 19 Februarii (uti pag. in Notis ad Nili διήγημα, P. Possinus) et expen[de] hæc verba: « Contigit ejusmodi gravissima pe[rse]cutio, etc., » et ejusmodi pro simili volueris in[telli]gere, et amice quoque ista. « Una (inquit) eaden[m] persecutio Saracenorum, sive a Saracenis comm[issa] et inflicta suprascriptos sanctos monachos div[ersis] in locis positos vexavit, diversisque diebus occ[idit] (seu diversis temporibus), ut non mireris si [de ea] agatur in Romano Martyrologio inferius de mo[na]chis cæsis a Saracenis. Ita persecutio Diocleti[ani] vel aliorum tyrannorum in Christianos debacch[an]tium dicitur una, quamvis diversis diebus, tem[po]ribusque fuerit excitata et consummata. » E[x his] bus cardinalis Baronii verbis, quam fuerit attentus in Operibus suis clarius elucebit æquis[simo] rerum æstimatori.

Dum Nilus pro more suo ad sanctos, qui era[nt in] Rubo, et Græce Βάτῳ, quem Moyses vidit arden[tem] at incombustum, Exodi iii, 2, ubi sacellu[m] sancta Helena Augusta fuit exstructum, et altari compositus ingens lapis, et prope quem J[ustinia]nianus imperator magnam ædificavit eccle[siam] instar arcis, ut Procopius laudatis locis describ[it] attestatur Petrus a Valle tom. I *Peregr.* p. [9] ad sanctos (inquam), id est perfectiores monac[hos] paulo ante de monte Sina descendisset, ut hab[eret] cum ipsis synaxes, et collationes, aliaque s[piri]tualia exercitamenta, monachi etiam distinguebant in ἀρχαρίους, sive ἀρχαίους, id est, *incipien[tes]* μικροσχήμους, καὶ μεγαλοσχήμους, id est, *parvo [habitu] amictos*, *indutosque* **685** *magno*, qui τέλειοι [καὶ] γηροὶ dicebantur, ut apud Hierosolymit[anos] equites novitii, et *Grand-Croix*, Goar, p. 472, et 517 *in Euchol.*; sed vereor ne sit hoc monacho[rum]

discrimen recentius. Evenit, uti jam prænotavi, excursio illa memorabilis Saracenorum ad annum C. N. 410, qui canum instar exagitatarum rabie inconditum edentes clamorem in Dei viros insiluerunt : ipsorum belluinos, ferinosque mores jam graphice delineavit Nilus in sua Complotatione (*sic*), quemadmodum et Ammonius, non violentius lupi agnis insultant, ululantes, in primis corraserunt, et compilarunt quascunque congesserant illæ sanctæ formicæ præparantes ad hibernum victum summitates arborum, baccasque silvestres, quæ ad hunc usum sedulo collectæ, et custoditæ siccari, sive durari, servarique poterant, mox compulere monachos ut eas ad sese deportarent; alios vero monachos, qui erant intra ecclesiam abstrahunt, nudantque suis centonibus, provectos ætate disponunt ordine ad cædem, tum circumstantes truculenti carnifices eduxere gladios irati, et torve igneum, rutilantemque subvolventes obtutum erga strictam illam aciem, paratamque neci pro Christo, cui famulabantur subeundæ fortiter ac generose. Lego nempe πυρωπόν, et πυῤῥωπόν (ut in textu, notisque, p. 160, doctiss. Possinus). Mandant sacerdoti loci sacri, ut protendat cervicem, inferuntque non simul ambo (duo etenim ipsum circumstabant), sed unus post alium enses utrinque infligendo, ut crudelius degustata morte occideretur, plagas ad interscapilium et mamillam, e quibus ille sacerdos victima Deo sacra concidit, sicut et ejus concellulanus grandævus, et fractus non annis tantum, sed et monasticis laboribus, denique puer illis ministrans jussus relegere baccas, uti jam narravi. Satiati mactatis hisce tribus Barbari reliquis monachis indicarunt ut fugam capesserent, et abirent, οὐκ οἶδα τί παθόντες, manus indicio suadentes, cum adhuc tenerent sanguine infectos enses, *nescio quomodo placati* (Nilus inquit, p. 50) per tesqua præcipitia gradientes ocius monachi nisi sunt ad montem evadere, nec enim via trita erat, hæsitantiam, tarditatemque suam Nilus hic pingit, tum ob ætatem, uti jam insinuavi, tum quod abduci videret Theodulum unicum suum filium, et professionis socium a Barbaris, illeque patrem vicissim respectaret, pertrahentibus immanibus eum tortoribus subinde, donec innuit filius, ut ipsi sibi consuleret pater, fugaque salutem quæreret; hærebat tamen Nilus, donec nimium intervallum ejus oculos frustratum est, deficiente nihilominus sensu visus, secuta est voluntas et amor filium comitabatur, Nilus tandem dolore confectus discessit. Simul atque Saraceni procul recesserunt, multis aliis per solitudinem trucidatis, et discusso nimbo, serenitas effulsit aliqua, rursus cum aliis monachis descendit e monte Nilus, ut tribus illis officia debita exhiberentur, humarenturque beata corpora. Senem adhuc ipsi spirantem compererunt, qui collectum spiritum, ut eos adhortaretur ad serviendum **686** Deo constanter, demum emisit : vocabatur hic presbyter Theodulus, et coronam migrans ad cœlum obtinuit;

A alii nomine Paulus et, Joannes jam exhalarant animam, præiverantque metatores presbytero ad cœlestem gloriam velut anteambulones. Sepelierunt itaque defunctos die septima post Epiphaniam, seu decima quarta Januarii, uti jam toties præfatus sum, monachi superstites cum Nilo.

Omnis in Theodulo stabat chari parentis cura. Nilus igitur vale dicto sacris commilitonibus, et missione petita temporaria, se itineri accingit, ut eum perquireret, commendans se orationibus sancti cœtus, et in Deo defigens omnem spem suam, utque pastor deperditam, raptamque oviculam recuperaturus, animatus quidem hac fiducia, errabundus tamen, ac lugens Pharan venit (est ea urbs Arabiæ Petrææ, et mons ad sinum Arabicum in B Ægypti confinio. Ptolemæus meminit populorum Pharanitarum. Ibi habitavit Ismael filius Abrahami, et Agar, Gen. c. XXI, v. 22, fuitque 13 mansio populi Israel ex auctore *Mar. histor.* estque solitudo) ibique habitos a se recenset ultro citroque sermones cum quibusdam accedentibus, vitam solitariam, sive eremiticam dilaudantibus, atque circumsedentibus et causam gemitus ac fletus exquirentibus; in lacrymas enim gemens colliquescebat, ac sedens ejulabat miserabiliter, respondet suos ærumnas paratus exponere, deploratque calamitatem suam, filiique captivitatem, vel cædem quam præsumebat, interdum meticulose, totiusque vitæ suæ curriculum pene orsus breviter contexit, interrogatusque de strage sanctorum, divinæ providentiæ specimina, C et documenta quamplura depromens sacris e Libris, tum Barbarorum victum, latrocinia, sævitiam, et camelorum carnibus, quos præsertim nuncupant dromadas, seu dromedarios a cursu, alimentum; stellæ, sive astri Luciferi cultum, sacrificium puerorum ætatis flore ac egregia forma excellentium, vel albæ et macula carentis camelæ diluculo; e converso monachorum vitam angelicam, pietatem, atque conversationem austeram ob oculos ponit, ut conveniant ad sacra mysteria communicantes ; de inani, quam fugiunt, gloria, utque vere philosophantur (Persæ profecto adhuc immolant feminam camelum, teste La Valle, parte I, p. 153 et 48, et Niceta *in Vita S. Eliæ novi martyris*, p. 202, quem D protulit Combefis. Florebat Elias iste anno C. N. 768, mundi 6268); de Arabibus nomadibus, qui stellæ Veneris matutino ac Lucifero astro (gemini prævium temporis vocavit Seneca tragicus; est enim vesper etiam, quæ lucescit bis, quasi educens cogensque stellarum aliarum gregem) p. 217. Ibi Combefis Nilum dilaudat de isto Saracenico errore in libro De cæde sanctorum Patrum in monte Sina, et fusius agit.

Astitit Nilo cum retulisset incursum Saracenorum, et cædem monachorum, cujus hypotyposim jam reposui, profugus e captivis, quos Barbari comprehenderant elapsus ex eorum castris, servus nempe Magadonis senatoris, et nuntiat **687** adhuc anhelans se abs illis aufugisse de-

signatum, ut immolaretur cum Theodulo Nili filio illucescenti Lucifero : percenset apparatum sacrificii, et Theoduli, qui perstare voluerat, constantiam, confisi divinæ misericordiæ, immanitatem nomadum Arabum tantam affirmat, ut exuerent omnem humanitatem, et sævirent impie, immaniterque in monachos, cumque illorum corpora illudentes excarnificassent, insepulta illa derelinquerent, nec humo tegere, vel obruere dignarentur, sed Deo devotorum animæ in cœlum receptæ vindictam a Deo flagitabant, et sanguis ad eum clamabat. Erat nuntius iste servus Magadonis senatoris, qui addidit, ut Arabes illi tribunum militariter repugnantem interceperint, et membratim ceciderint (στρατηγὸν τῆς πολιτείας *ducem reipublicæ* vertissem), dominum vero suum Magadonem publico perfunctum munere cum filio duobusque famulis contra fidem datam interfecerint, tum monachum venerabilem præcipitem dederint in petram, scopulumve subjectum ; mox adolescentem monachum obtruncarint, tum alium adolescentulum animosum vulneribus confecerint, occurrentesque tres adhuc, et in tuguriis duobus, repertos, ad austrum quidem unum, et alterum ad septentrionem ; — universim octo monachos, quibus si jungantur tres nominati, sepultique superius, undecim computabuntur ; — se ille servus tot cædibus perterritum arripuisse fugam asserit ; sed quid actum Theodulo, quem immolandum ipsi Barbari susurrabant, ignorare se fatetur. Ingerit Nilus graviore sollicitudine oppressus somnium suum, cum præ dolore obdormisset, ut opinor, visus sibi ab ignoto redditam epistolam filii, in cujus inscriptione se μακάριον Theodulus attestabatur, id est, *felicem ;* addit fortitudinem cujusdam matris Pharan incolentis, quæ mulier vere fortis inventa est. Nam filium adolescentem a Barbaris grassatoribus interemptum, ut præfertur, cum accepisset, non muliebriter ejulans eum deflevit, sed Deo gratias agens, deque ipsius salute secura, necem illius generose toleravit, et sibi potius gratulata est, tuncque illius exemplo se commotum, pudoreque confusum erexisse animum confitetur Nilus, et maximum levamen atque solatium inde percepisse. Certe si eodem tempore superfuisset ejusdem Nili conjux, et filia, potuisset ad illas apostrophen, vel aliquod epiphonema dirigere : an quia mortuæ mundo erant, tacuit, an propter illatas jam causas, æquanimi lectoris erit arbitrium.

Memorat porro Nilus, hisce nuntiis cladium auditis convenisse Pharanitas, visumque consilio non dissimulandum istud flagitium, silentioque tegendum, imo regi Barbarorum contra fœdus attentatum scelus significandum, conquerendumque, ut saltem inhiberentur fœda ista latrocinia deinceps ; miserunt igitur cives illi duos hemerodromos, id est, cursores diurnos puberibus adultiores, qui ferunt tela et hastilia, ut figant feras, et silicem, vel igniarium e silice, ferroque, quæ collisa ignem emittunt, unde scintillæ decussæ, **688** et mite siccorum aridorumque virgultorum e[illegible] flammam excitarent ad carnes concoquend[illegible] itinere.

Interea Nilus, aliique versi ad officia fu[illegible] circa cæsorum corpora, quintum jam diem [illegible]tuos eos invenerunt, et huc illucque jacent[illegible] [illegible]davera nullo tetro infecta odore, non pu[illegible] vitiata, nec violata morsu bestiarum feroci[illegible] carnivorarum, sed incorrupta, et integra, n[illegible] soluta vel fluxa, ut assolet, quorum nomina [illegible]runt ab illo Magadonis servo : in Bethambr[illegible] culum, Hypatium in Geth, Isaac in mona[illegible] in mansione eremitica Salael, Macarium [illegible] et Marcum per solitudinem extra mansio[illegible] Benjamin in exteriore eremo Ælim, Eusebi[illegible] Tola (locus est hoc nomine ad extremum [illegible] pedem quinto lapide ab æde sacra, ubi J[illegible] Climacus annos quadraginta peregit cum [illegible] et Eliam in Aze ; in Patris Le Sueur versio[illegible] lica hic Isaac adjungitur, ex Eusebio et Elia alter confossus plagis adhuc animam trahere[illegible] deportarunt in cellulam, et persoluto reliq[illegible] ficio, reduces exanimatum prope hydriam, [illegible]nua pronum, et a potu propter vulnerum infl[illegible]tionem, dum sitit, defecisse agnoverunt, et ei justa fecerunt ; et siquidem isti octo sunt [illegible] illis octo, quorum cædem enarraverat servu[illegible] gadonis, quique cum tribus, quos primitias [illegible]tyrum illorum jure nuncupabimus, novem computabuntur, et reliquorum novemdecim n[illegible] Fastis inscripta cœlestibus velut adauctoru[illegible] coronatorum venerabimur.

Commodum ecce Nilo Pharan regrediente, [illegible]eunt cum litteris reguli Barbarorum, Hemer[illegible]mi a Pharanitis ad illum missi, et ad pacem firmandam, quæque capta fuerant restitue[illegible] cædiumque ultionem, ne commercia solver[illegible] se regulus offerebat illis promptum. Remi[illegible] oratores cum donis Pharanitæ ad eumdem reg[illegible] Barbarorum, qui libenter argentatas audiunt [illegible]rimonias, et ante quorum principis faciem mu[illegible] spatium faciunt, Proverbiorum XVIII, 16, u[illegible] omne Barbarorum genus φιλόδωρον, καὶ φιλο[illegible]ματον, ex Herodian. in Sever., id est, amans d[illegible]rum et pecuniarum. Peregrinatur cum orato[illegible] illis ad octavum usque diem Nilus ; nam ad iter conficiendum duodecim erat diebus opus [illegible]borabatur in eodem aquæ penuria, sed fons p[illegible]mus sperabatur a sitientibus, et indicabatur ; Nilus, tam debilitate senectutisque infirmi[illegible] quam gravi modestia retardante, uti jam ani[illegible]verti, nequibat assequi comites eo convola[illegible] quanquam virium satis etiamnum jactat sibi s[illegible] fuisse ingenti, ac præsumenti reperturum se T[illegible]dulum filium suum, et id quia circum fontem fusi Barbari erant, et vero Nilum illico hi raptar[illegible] mox dimiserunt militibus visis, et se in fu[illegible] dederunt. Perrexit igitur cum militibus, [illegible]

triduoque pervenit Nilus in castra reguli barbarorum Ammanis, qui comiter ac perhumaniter eos excepit. Diligenter ibi Nilus perscrutatur de filio, rumusculos omnes aucupans, **389** tandemque a pluribus, etiam jurejurando præstito affirmantibus, agnoscit eum vivere, divenditumque cuidam apud Elusam urbem; cumque illi hortarentur, ut eo se conferret, haud dubie quippe ibi eum inventum iri; cum duobus viæ peritis Elusam proficiscitur; in via offendit Nilus quem viderat virum alias Elusa reversum, agasonem nimirum sequentem jumenta onusta, qui agnitum familiariter Nilum appellans, eductas e pharetra litteras reddidit, bonoque animo esse ipsum jussit, ὅτι γὰρ ὁ πριάμενος υἱόν σου (aiens) ἐστὶ κατὰ Χριστὸν θείων μυστηρίων ἱερεύς, *quoniam qui filium tuum emit, est secundum Christum divinorum sacerdos mysteriorum;* et filius dicitur obire munia in ordine sacrato usque ad prima ostiariorum ministeria fidenter provectus, magnam vero studiose spem, nemo ut majorem ostentarit, exhibere progressus, ac brevi tempore multam virtutis experientiam præbere, et ab omnibus faventem ferre calculum, quod illis sit persuasum ob morum probitatem idoneum, ut ad hunc gradum extolleretur. (Urbs est Elusa olim Arabiæ; sed postea imperante Justiniano Palæstinæ tertiæ fuit ascripta, ejusque sanctus Hieronymus in Vita sancti Hilarionis meminit.) Iniit ergo tandem Elusam Nilus exhilaratus, atque lætitia diffluens, adiit Ecclesiam, τὰ τέμενα τοῦ Θεοῦ, gratias referens O. M. Deo non sine lacrymis, quas gaudium ciebat, deducitur domum, ubi filius erat, a multis collætantibus; at filius obvius patri procedit, patrem vix agnoscit propter comam, quam forte promiserat, et vestes sordidas, collacrymantur ambo, postquam pater defixis in filium oculis, eoque confestim agnito, tantum gaudium concipere animo non valens, concidit resolutis artubus, et exanimis creditus, a filio amplexante recreatus, et erectus, diu vocem non invenit, et pro verbis lacrymas loquebatur, tandem filium vicissim amplexu arctissimo constringens, exquirit narrationem liberationis suæ, rogatque ipsum, ut eam percenseat.

Paruit Nilo Theodulus, casuumque seriem orditur ab his, in quibus Magadonis servus fuga lapsus desierat, quæque retulisse præsumit, nolens repetere tot discrimina, quæ molestiam facesserent, neque dolorem renovare, tædiumque afferre denuo. Parata (inquit) erant omnia, ut diluculo perageretur sacrificium astro matutino, et tuus Theodulus immolandus in promptu Deum invocans, ut eum redderet parenti seni, πατρὶ πρεσβύτῃ (hinc senecta Nili magis ac magis comprobatur, p. 113), et confidens jacebat pronus humi, abjectaque facie, sed animo sursum elato. Constructa fuerat ab illis popis feralibus ara, gladius nudatus, libamen, phiala, thus, adhibenda instrumenta non deerant ad cæremoniam tam funestam, cum servus ille communicavit mihi suum de fuga consilium, et solus eam arripuit

A tempestive, ita ut eum persequi barbari nequiverint propter spatium temporis, ex quo abierat, et incertum viæ, quam delegerat. Ego vero (ait), cum plurima mortis imago menti meæ obversaretur, geminabam ad Altissimum preces **690** meas, et opem ejus implorabam spei plenus, ne cruor meus innocuus et innoxius dæmonibus impuris libaretur, et astro, seu maligno spiritui obscenitatis ac libidinis administro, virgineæ meæ carnis nidor esset oblectationi vehementer efflagitans. Ecce prodit Lucifer super horizonta fausta luce, me supplicio tam exsecrando eximens, quasi Deo præcipiente, properans illa stella, ut ego nescirem occasum, surgunt et orto jam sole barbari, ejus splendore ac jubare perturbati, quia legitimum præscriptumque B sacrificii tempus effluxerat, meque assidentem pectinatim consertis digitis, etc., meaque amplexum genua, et manantibus ubertim lacrymis sinus implentem, interrogarunt de servo illo, quem frustra requisierant; sed cum me ipsis adhæsisse respondissem, nec quo perrexisset scire ullo modo noverunt, parcentes corpori, vitamque indulgentes hanc fluxam et caducam, animam conati sunt occidere, ac æternam rapere immortalitatem. Jusserunt itaque me μιαροφαγεῖν, id est, contaminatis cibis vesci, et mulieribus colludere; sed Dei fultus auxilio contradixi, nec obedivi. Perventum denique ad cultam regionem, ex illa solitudine tam sterili, et ad Sucam vicum statuerunt me nudum prope portam, C venalem incolis proposuerunt, a quibus cum duo tantum aurei offerrentur pro pretio, indignabundi, strictum gladium identidem jugulo meo admoventes, caputque amputaturi, nisi quis me pluris mercaretur; ipse flens orabam mercatores, e quibus aliquis misertus, vix me addicens redemit, ab eoque mox isthic, Elusæ nempe, in alia mundi natione distractus fui. Hæc audiens pater dolore dissecabatur; idcirco ne gaudium ejus corrumperet, obturbaretque rursus paternum animum, Theodulus finem dicendi fecit, patremque commonuit ut gloriam Deo gratiasque offerret pro tam insigni beneficio.

Regessit Nilus vovisse Omnipotenti se illo ipso, quo Theodulus periclitabatur tempore, tantisque D conflictabatur ærumnis, si viventem ipsum comperisset unquam, δουλείαν ἐγκρατείας, καὶ τῆς ἄλλης κακοπαθείας σκληράν, id est, servitutem temperantiæ, seu jejuniorum, ac abstinentiæ, et alterius afflictionis austeriorem; inter dormiendum autem exaudisse vocem, qua spondebatur acceptum fuisse votum illud, desideriique compotem sese fore; id exsequi se velle, ac expeditum esse.

Theodulus ad voti partem explendam exhibet se, ut patrem sublevet; concludit pater, ut ambo promissis starent, et quæ polliciti voverant, exsolverent.

Deum precatus Nilus, et adorata Numinis providentia subjunxit, episcopum Elusæ, cum diu fovisset et detinuisset ipsos apud se (nam θεοφιλὴς erat,

id est, amans Dei et proximi, atque hospitalis) invitasse ut secum permanerent officiose, promittendo tranquillitatem omnem, blandaque tyrannide ipsis impetrasse, τὸν ζυγὸν ἐπιθεῖναι τὸν ἱερατικὸν μὴ βουλομένοις, ut sacrum jugum, quanquam detrectantibus imponeret; denique ambos, remisso prius Theoduli pretio, et donato liberaliter, omnique **691** viatico idoneo instructos dimisisse. Ista R. P. Possinus, e ms. illustrissimi Monchallii archiepiscopi Tolosani, Græce Latineque Parisiis edidit; verum e Regio, et Mazzarino mss. Latine quoque reddiderat reverendus Pater Franciscus Combefis., sed et Gallicum in sermonem transtulit R. P. Le Sueur, quamvis D. Erouval illi versionem alteram typis mandatam anno 1649, cujus auctor R. P. Possinum sequebatur, ostentasset. Lipomanus Latinam versionem publicaverat, quam a Surio insertam suis martyrum Historiis arbitror; nihilominus Narrationem istam Nili redigere libuit hic in Epitomen, et tria considerare attentius vocabula nempe ταῖς κόμαις τῆς κεφαλῆς, et, μιαροφαγεῖν, denique: καὶ γυναιξὶ προσπαίζειν, id est, *cæsarie, comisque capitis; comedere, quæ sunt illicita, et exsecranda; cum mulieribus ludere.* E primo arguo solitos monachos attonderi, uti jam innui. Salvianus lib. VIII *De gubernatione Dei* describit monachum palliatum, et pallidum, et recisis comarum fluentium jubis usque ad cutem tonsum, pag. 190; Sirmondus, in epist. 25, lib. III Sidonii, Yepez, in *Chron. sancti Benedicti*, cap. 4. Nilum autem aluisse comam in luctu, et promisisse ideo capillos, ut faciem obtegerent, nec a filio statim agnosceretur. Lugentes enim et rei solebant olim barbam capillumque submittere; testatur id de Eumene Justinus, lib. XXXVI, deque Augusto Sueton. c. 23; Cujac. lib. VI *Observat. Jur.* c. 1, ad lib. XV *D. De injur.*; § *Generaliter in verb. vel capillos submittat.* Ovidius quidem relegatus ad Euxinum Pontum egressus est Urbe,

Squalidus immissis hirta per ora comis.

Consulendus cardinalis Baronius in *Annalibus Eccles.* ad annum 58, num. 55, apud Spondanum.

Quod attinet ad μιαροφαγεῖν, non tantum opinor Theodulum intelligere idolothyta paganorum, vel azyma Judæorum, quæ canone 70 Apostol. II Synodi Gangren., XXXVIII Laodicen., II Trullanæ, prohibita quoque sunt; sed et cibos vetitos, quibus abstinent orthodoxi feria sexta qualibet, et singulis Sabbatis, ac in Quadragesima, plerique vero monachi præstitutis diebus ex instituto monasteriorum; notum illud proverbium: Τυρὸς καὶ ἄρτος καὶ οἶνος, βίος μοναχοῦ καθημερινός. Ut nullus episcoporum monachis volatilia comedere concedat, sancitur c. 9 Additionum ad Capitula Caroli M. in Bibliotheca Cluniacensi, ubi Quercetan. multa notat, p. 27. De xerophagiis, id est, aridorum et siccorum ciborum esu, etc. Tertullianus, lib. V, cap. 4, *Adversus Marcion.*; Philo, lib. I, *De vit. contemplat.*; Fest. in verb. *Panem;* Cardinalis Baronius ad annum 31.

A Jam egi satis de jejunio; sed hic perstringo ista breviter de abstinentia carnis, qua reprimitur κοιλιοδαίμων, qui παραπλήσιος est ἐγγαστριμύθῳ, id est, *dæmon ventris*, qui vicinus est ventriloquo; de Carthusianis sancti Brunonis, qui anachoreticam vitam in Occidente renovavit, alumnis, quique perpetuo abstinent ab esu carnium, Ostiensis card. Henricus de Segusione obiter in c. *Consilium ext. de observ. Jejunior.* et Joannes Andreæ, qui stat a Carthusianis ex libro Arnaldi **692** de Villanova pro ipsis conscripto, uti Antonius Butrius in margine Panormitani, et Joannes Charlerius de Gersone oppido Remensis diœcesis, atque Fogerolius, in libro Porphyrii *De abstinentia.* Quoad lusum cum mulieribus, pudicus ille castimoniæ custos

B et purissimus adolescens velat hoc verbo turpitudinem, ad quam impuri et impii prædones obsceni Mahumetis præcursores eum adigebant; nam si fœdis ipsum escis explessent, et inquinassent, haud dubie ad incontinentiam protraxissent. Ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν, καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. Exodi c. XXXII, v. 6; id est, *sedit populus manducare et bibere*; quæ verba inserit Apostolus I ad Corinth. c. X, v. 7, καὶ γυναιξὶ προσπαίζειν ait Theodulus, id est, mulieribus alludere. Monachi profecto cælibes erant, et vovebant servabantque castitatem, unde vocabantur Azyges: synod. VIII, act. 3, p. 266. Τὸ σῶμα εἰς τὴν σήμερον ἁγνόν, ad hodiernum usque diem castum professus est Theodulus, pag. 117, in Narratione, suum corpus hacte-

C nus virgineum; et de Malcho monacho fuse sanctus Hieronymus in ejus Vita, et Martyrologium Romanum die 21 Octobris, quem barbari captivum coegerunt feminam captivam secum retinere, quamvis cum illa casta vivebat castior ipse: deque alio monacho adolescente vincto, et a meretrice, paganorum insidiantium ejus castitati arte, immissa pellecto, exsectamque dentibus suis linguam propriam adversus eam conspuente. Vide Vitas Patrum. Ex ista porro Epitome liquet quam agitatus et concussus fuerit animus Nili, ætate jam vergente ac ingravescente, atque devoratis tot molestiis et ærumnis, turbatus et afflictus (occupant enim clariores animos interdum humanarum caligines pas-

D sionum), quasi mole calamitatum non solum curvatus et inclinatus, verum etiam obrutus, atque oppressus sub onere tanto fatiscens magis ac magis insenuerit. Etenim si (uti computabam) Nilus anno C. N. 360, Constantinopoli (quæ δέκα ἔτεσι, id est, decem annis condita, dedicata fuerat anno C. N. 330, e Juliano Apostata Cæsare, orat. 1, p. 236) natus erat; anno C. N. 403, præfectus itidem Urbi delectus ætatis 42, seu 43, studuerat quippe liberalibus disciplinis, in urbe CP. ad annum C. N. 385, ætatis 25; duxerat uxorem anno 390, ætatis 30; reliquerat patriam et aulam, proficiscens ad montem Sina anno 405. Præterea incursu facto Arabes filium suum Theodulum abduxerunt, quem diu perquisitum anno 410, seu 411, dum ætatis suæ

Nilus quinquagesimum, seu quinquagesimum primum ageret, tandem invenit, si vixit usque ad Marcianum Aug. (sic enim lego in Menæo, ἕως Μαρκιανοῦ, usque ad Marcianum, non sub Mauritio), et Marcianus cœperit imperare anno C. N. 451, migravit e vita Nilus anno ætatis 91. Provectus fuerat eodem anno 410, seu 411, ad presbyteratum ipse jam quinquagenarius, ab Elusano episcopo, uti filius ejus Theodulus anno 391 editus in lucem, et lector, sive ostiarius (ita quippe sonat vox νεωκόρου) assumptus ab eodem, nec enim tam exacte discernuntur minores ordines apud Græcos, sicuti **693** penes Latinos, quemadmodum jam ostendi, sive in acolythum, et exorcistam, vel denique subdiaconum, ordinatus annos ætatis suæ 20 seu 21 numerans.

Utque Nilus pater inter monachos Missas peragere potuit, ita ipse sacra munia obire ad minores ordines, aut subdiaconatum spectantia per 40 annos, et ad majores provectus, quibus frequentem et assiduum utrumque fuisse tam in synaxibus, quam in monasticis exercitationibus non ambigendum est. Nilum præcipue varias epistolas exarasse ad eos, qui velut oraculum undique ipsum consulebant; quæ simul collectæ ab illustrissimo Allatio, iterum editæ fuerunt auctiores, dicatæque serenissimo principi Raynaldo Estensi, anno salutis 1668, Romæ in fol. Illas antea pauciores excudi curarat R. P. Possinus Societatis Jesu Parisiis 1657, et nuncuparat eminentissimo sanctæ R. E. cardinali Barberino, et uterque in Latinum sermonem transtulerat; possent illæ in duas classes dividi, scilicet in eas, quæ ante incursum Saracenorum scriptæ fuerunt, cujusmodi est illa, quam secundo dedit ad Arcadium, cum jam valedixisset aulæ, seque recepisset in montem Sinæum, cumque retractus in exsilium sanctus Joannes Chrysostomus tam indigne multaretur. Exstat apud Allatium, lib. III, n. 279, hisce verbis : Ἰωάννην μέγιστον φωστῆρα τῆς οἰκουμένης τὸν Βυζαντίδος πρόεδρον, etc., et apud Possinum, n. 232, p. 227. Ecce illam : « Joannem maximum orbis universi luminare Byzantinæ præsulem urbis amandasti non recte in exsilium, ex multa levitate persuasus ab episcopis malesanis mente : privans itaque catholicam Ecclesiam inculpata sinceraque doctrina, minime absque dolore vitam transiges, sive non impune feres. » Hanc tamen præposuit illi, quam primum datam ad eumdem censeo a Nilo, cum adhuc is esset præfectus, Possinus ambas conjungens, sed Allatius disjunxit primam, lib. II, n. 265, præferens isti jure, uti superius monui, p. 633, 647 et 651, et liquet e contextu. Hac quoque Nilus consummata jam Joannis exsilii sententia Arcadium imperatorem hortabatur ad pœnitentiam, quam ipse in solitudinem progressus amplectebatur cum uxore ac filiis, deplorans atque lugens iteratum sancti Joannis exsilium, et minatus divinam vindictam, quæ Arcadio dolores infligeret acriores : amisit enim dilectam nimis Augustam, et mox ipsam subsecutus est moriens; — et in illas, quas misit post incursum epistolas. Si quis autem vellet omnes ordine, vel per materias, vel per nomina eorum ad quos diriguntur, juxta seriem alphabeti eam per tempora, vix, ac ne vix quidem fieri posset, cum sint sine die, atque consule, et sine indictione, aliisque notis, næ ille bene mereretur de Nilo; tamen illis sæculis non describebantur, neque dabantur accurate atque anxie, ut nunc fieri solet, epistolæ, nec adhibebantur loca, dies, menses, anni consulum, vel imperatorum, atque pontificum, neque subscribebatur nomen scribentis, sed vel e stylo, vel ex aliqua phrasi solita usurpari, arguebatur, et illa signum vocabatur.

Imperiosissima est religio (auctore Plinio) in adversis præsertim **694** casibus, unde canit Silius,

Tanta adeo, cum res trepidæ, reverentia divum
Nascitur, et raræ fumant felicibus aræ.

Clamat et alius :

Primus in orbe deos fecit timor.

Unde Græci Deum ἀπὸ τοῦ δέεσθαι, id est, *a metuendo* deducunt, licet vocent Θεὸν ἀπὸ τοῦ θεᾶσθαι, sive *a videndo*, quem, quia videt omnia solus, verum possis dicere solem; ideo finxit poesis prisca λιτάς, id est, *preces claudas*, quia calamitatum et infortuniorum passibus inhærent, et vestigia persequuntur tardius, et quasi claudicantes.

Si Romana unquam perpessa fuit graves ærumnas respublica, illas pertulit profecto, quibus Arcadius imperator e medio sublatus fuit, temporibus, cum Theodosius minor ac vere μικρὸς, imperii habenas Eoi suscepit irruentibus in Romanas provincias Barbaris, qui reipublicæ clavo fuerant admoti, ac invicem digladiantibus, et velut de corio ludentibus alieno. Ad viros igitur angelicam professos vitam fiebat concursus; hos inter eminens Nilus præfectorius tot periculis defunctus, adibatur velut alter Salomon et asylum virtutis, atque sapientiæ cortina; Nili pietas, jugis meditatio rerum divinarum, assiduæ preces ad Deum, et exercitia severiora monastica, cunctos ad ipsum pertrahebant, illius opem adversus vitia ingruentia, et serpentes, ac irrepentes abusus, non solum viri religiosi, sed collegæ monachi, ac hegumeni, ipsæ etiam diaconissæ, et omnis sexus, quarumcunque artium, omnis ætatis homines velut cujusdam Averrunci, et Alexicaci consueverant implorare, quin salutarem illam experiebantur.

Conscripsit igitur opuscula complura, quorum Indicem antea contexui, et si liceret chronologiam eorum utcunque attexerem; opinor quippe compositos in primis fusiores atque ampliores tractatus; deinde sententias, atque Γνώμας, et Capitula velut olim Ἔπη Pythagoræ, sive Phocylidis, e Sibyllinis desumpta carminibus. Suidæ. Olim apud Latinos dictum fuit Capitulare Theodulphi ex abbate Floriacensi episcopi Aurelianensis epistola, quæ capitulatim concepta, et distincta in 46 capi-

tula disciplinam ecclesiasticam continet. Floruit ille anno Christi N. 835. Ita Capitulare Caroli M. collectum ab Ansegiso abbate Laubiensis monasterii Cameracensem intra diœcesim, in quo statuta variarum synodorum et conventuum, et constitutiones tam Caroli Magni quam Ludovici Pii, et Lotharii concise, paucisque verbis exprimuntur, congestum est in quatuor libros; ad annum 775, collocatur hic Ansegisus. Apud Græcos Κεφάλαια vocata fuerunt hortatoria Carpathii, non ejus, cui prænomen fuit Philo, in insula maris Carpathii versus Ægyptum, inter Cretam, Rhodumque ordinati episcopi a sancto Basilio ad ann. C. 374; sed Joannis Carpathii cujus legerat Nilus ad monachos Indiæ præcepta, e Photio, e Sexto Senensi; S. Maximi confessoris ad an. 650; Marci eremitæ anno 906, et monachi, cujus ms. liber inscribitur *Multum desiderato filio Nico*, suntque viginti capita eodem in argumento e **695** Photio; Diadochi episcopi Photices in Epiro vetere intra Illyricum Κεφάλαια centum, quæ in Bibliotheca Patrum exstant, illeque floruit ad annum 390; Basilii Magni Ascetica, quæ tamen tribuuntur Eustachio Sebasteno Quæstiones, nempe compendio explicatæ: sunt enim in his expurganda nonnulla, quæ notat cardinalis Bellarminus lib. *De Script. ecclesiast.* ad annum 370; Parænetica Dorothei archimandritæ, qui circa 560 annum vixit; Theodori episcopi Sabaitæ ad annum 532; Theodori episcopi Edessæ Practica; Isaiæ abbatis, Agapeti ad Justinianum imperatorem, Patris Ammonæ, Cap. 17; Macarii, seu magni seniorisque ad annum 340; insuper Κεφάλαια πρακτικὰ Hesychii presbyteri, ac postea episcopi Hierosolymitani, ad annum 601; Philothei monachi monasterii ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν Σινᾷ τοῦ βάτου Κεφάλαια 58; Isaaci Syri. Item e Capitulis Joannis ascetæ fructus, qui auctores in codicibus BB. BB. et 250, comperiuntur, vel in Bibliotheca Patrum Græce, Latineque, qua exarati calamo, qua typis editi, et Capitula ista forsan ab aliis excerpta fuerunt ex amplioribus tractatibus, homiliis, et sententiis, responsisque ad ἐρωτήσεις Patrum illorum, uti Capitula diversa diversorum Patrum simul consarcinata et coacervata, quorum exordium est: *Beatus Epiphanius dixit;* et in Vitis Patrum similia inveniuntur, et plurimorum Synopsim vertit e Græco in Latinum in Vita Basilii monachi, et præfecti lauræ Malcini, asceticaque Descriptione Jacobus Pontanus Societatis Jesu. Vide Sirmundum in Notis ad Theodulphum, pag. 274. Versarat diurna nocturnaque manu Nilus, et diuturna lectione triverat libros sacros, adeo ut illos imbibisse videretur, locos eorum scite atque apposite applicabat, et exponebat concinne, seque in his exercitatissimum, et germanum sancti Joannis Chrysostomi discipulum exhibebat; sed quamvis sumat pro tempore vel materia Nilus diversos eloquentiæ vultus, tamen ipsius pressior est quam sancti Joannis stylus. Doctor etenim ille sanctus Antiochiæ natus Asiatica *tumens* facundia, et assuetus forensi copiæ in con-

A cionibus, et accusationibus, invehebatur exsultans potissimum. At Nilus stylo utebatur aulico, ideoque dictio Nili castigatior est. Nihilominus sanctum Joannem imitatur in Peristeria et in vitiorum insectatione, eruditus ipsius λόγοις, id est, sermonibus, quos penes se præscriptos habebat, ut liquet ex epist. 293, lib. II, *Ad Zenodorum decanum*, et ex epist. 13, lib. III, *ad Hierium presbyterum;* in prima de Christi Domini baptismo, deque Spiritu sancto; in secunda de Jobo, ex illis promens, agit. Arctissima consuetudine, charitate ardentissima devincti erant sancti Joannes et Nilus; unde Nilus egregie tuetur ipsum, et Joannem episcopum Constantinopolitanum θεοφόρον ἄνδρα, quem Sosthenes Commentariensis culpabat ὡς ὀργίλον, etc., ut iracundum,

B epist. 309, lib. I, ad eumdem Sosthenem, comparat Joanni Baptistæ atque Christo; ut lib. II, epist. 183, eum dilaudat, et carbunculum Ecclesiæ ob splendorem pietatis ad Valerium Cubicularium, **696** etc., recitat; et lib. III, epist. 199, eumdem vocat Entheum, et eos qui Augustum εὐλαβέστατον καὶ ἁπλούστατον, benignissimum, et simplicissimum, ut extorrem faceret impulerunt, a Deo punitos ex eorum confessione invidentes episcopos narrat Severo exconsuli. Certe sanctum Joannem Nilo suas etiam visiones atque revelationes communicasse liquet ex epist. subseq. 294. lib. II, in qua ipsum magnæ Byzantinæ illuminatorem Ecclesiæ admirabilem, imo totius orbis nominat, scribens ad Anastasium

C episcopum, scilicet tempore sacrosancti sacrificii ab eodem sancto Joanne visos angelos altare cum veneratione circumeuntes in domo Domini, cum inciperet oblationem, usque ad mysterii consummationem, de qua epistola supra mihi sermo fuit, pag. 635, et ubi operarum mendo 394, numeratur; ibi διορατικὸς ὑπάρχων, non exponendus erat, *cum acie oculorum valeret;* sed potius *cum in visu foret*, sive horamate, de quo Actor. cap. XIV, v. 4, et c. XVI, v. 9, eruditissimus Holstenius in Notis ad passionem SS. Perpetuæ et Felicitatis ex Alcuino et Adhelmo, p. 132, ὅραμα, θέαμα, ὄπτασις, ὅρασις, εἶδος φαντασίας, θέα. Hesych. διορατικός, *perspicax*, Damasceno, et Alexandro Aphrodisæo, inscriptiones Romanæ, ex viso et visu. Nilus quidem in

D præceptis exundantem coercebat eloquentiam, eaque contrahebat in Capitula, unde nomen sortitus est, Κεφαλαιώτου, stylum usurpans brevem, ac imperativum, Epictetum etiam adhibens, quem et Christianæ aptavit philosophiæ, austeritatemque Stoicorum duriorem emollivit. In Διηγήματι autem laxavit frena elocutioni, serviens affectui suo, ab eoque raptus, utque legimus in Menæo prid. Idus Novemb.: Ἐθρήνησεν υἱὸν αὐτοῦ αἰχμάλωτον πλέον τοῦ καθήκοντος, καθὼς ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συντεθέντι γράμματι ἐμφέρεται· id est, *Luxit filium suum captivum, plusquam decuerat, quemadmodum e libro, quem de illo composuit, effertur, et floribus rhetoricis purpuravit phrases suas.* Ita in Jobi justi verbis multi ea non intelligunt, et quædam ibi sic accipiunt,

quasi aliquid durum dixerit Job in Deum, quos refutat sanctus Augustinus in *Enarratione Psalmi* CIII, p. 439 : eloquentiæ quoque vim expandit in Panegyrico Albiani Galatæ, nutritique Ancyræ, formosi, et casti : cum ad sacra ministeria vocaretur ille, in eremum ad montem confugit; sub Leontio presbytero, tum episcopo, lustravit sacra loca Hierosolymis, jejunio vacavit, et prædicationi, nummum Cæsaris non norat et in Nitriæ solitudine obdormivit in Domino. Hanc in genere demonstrativo laudationem numeris Nilus omnibus absolvit elegantissime, quam R. P. Possinus Latine vertit et edidit. Sanctus Gregorius Nazianzenus characterem Polemonis sophistæ visus est usurpasse, uti sanctus Hieronymus, et Sophronius, lib. *De vir. illust.* animadvertunt, licet isti stylum Isocratis ac ἡδύτητα Erasmus ille suspectus criticus affingat, Basilius exprimit Demosthenem, sive Thucydidem, et alii Patres imitati sunt alios priores oratores, vel historicos. Flaccus Albinus vel Alcuinus abbas, Caroli M. deliciosus, id est dilectus, et, ut volunt aliqui, auricularius, id est, ab **697** arcanis confessionibus, reliquit inter opera sua Caroli Magni responsum, in quo sensa ille sua patefacit sermone comatico, sive χρωματικῷ, id est, figurato, sive κοσμητικῷ, id est, adornato, post lib. *De divin. Offic.* p. 84. In Concionibus ejusmodi est ea de gladiis duobus, quam Græce Latineque præbui, et illæ duæ de Paschate, vel Resurrectione Christi, quarum Epitomem, vel fragmenta inseruit suo Μυριοβίβλῳ Photius, *cod.* 276, a se lectas eas referens; purpuras eloquii sui explicuit resolutis turgens νιφάδεσσι, efferbuitque, uti Pindarus apud Horatium, profundo immensus ore. Dicuntur et esse tres de Ascensu Domini hactenus ineditæ, a sancto Joanne Damasceno in Eclogis, seu Parallelis indicatæ apud Sixtum Senensem, et a Photio ibidem relatæ compendiose; est et Λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς ἁγίας ἁλύσεως τοῦ ἁγίου καὶ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, seu ὑπόμνημα. Incipit : *Ὅσοι τῷ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων θείῳ ἔρωτι γενόμενοι κάτοχοι* MS. in BB. BB. p. 151 e Cod. Vatic., 1790 e Lolliana, etiam post Nili de cæde monachorum instar Lectionum, seu sermonum. Inscriptum est enim, Δέσποτα, εὐλόγησον, seu Εὐλόγησον, Κύριε, ad 16 Januar. Cardinalis Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum Kalendis Augusti meminit homiliæ habitæ in celebritate catenarum et gladii sancti Petri, quæ sancto Joanni Chrysostomo tribuebatur, sed potius asserenda est sancto Proclo, vel sancto Germano, nondum enim catenarum miraculum contigerat : eam in Latinum versam e Græco retulit Lipromanus, sed Nilo eam non adrogarem tam facile. Est et Commentarius in sanctum apostolum Petrum in Lolliana. In exegeticis brevem illum crediderim ; nec enim vidi, quæ in Cantica scripsit, nisi ea quæ cum aliorum Patrum Commentariis, tom. II *Bibliothecæ Patrum* Græco-Lat. Parisiis sunt edita, de quibus supra fol. 637. Com- A mista vero sunt, et paraphrasim solam sapiunt; quæ vero meditabatur in Psalterium nescio an perfecerit, et eorum aliquid supersit in mss. jam laudatis BB. BB. præcipue 72 codice, ubi Νειλ. est adnotatum vocabulum ; in Job etiam. Ingenii quidem vena non semper ad votum respondet, neque frustra quidam prædicant, claro die nitere ; pluvio, ac substillo illud flaccescere. Habitus corporis confert ad lucubrationes, sicut et animi : ægrotans corpus, æger animus nihil sanum pariunt ; proveniunt fetus mentis pulchriores, qui deducuntur et promuntur ex illa serena, imo quæruntur ad eos parturiendos otia et secessus. Hor. :

Bœotum in crasso jurares aere natum.

B Cœlum mitissimum, ejusque clementia, et temperies plurimum valet ad ornatum styli, et quasi, ut ita loquar, ad dictionis ἡδύχρουν, id est, hedychrum, est illud unguentum, quod illitum faciei solet inducere suavitatem odoris, et lævitatis, Cicerone teste, lib. III *Tusculan.* c. 46. Itaque varius est ille in ejus Epistolis pro locorum , valetudinis, casuum, et temporum differentia, et forte nonnunquam, uti Roscius, crudior fuit. Cic. lib. *De orat.* cap. 124. Liberatus igitur agitatione mentis, et animi motibus, atque passionum æstibus, et fluctibus undosis **698** expeditus Nilus, tempestate, qua jactatus fuerat, sedata, recuperato cum filio Theodulo, se recepit in portum quietis, in alcedonia sua, ubi adeptus εὐθυμίαν, seu tranquillitatem, e C Seneca c. 2, ad Severum, *De vitæ tranquillitate*, nec enim, scribit moralis ille philosophus, imitari et transferre verba ad eorum formam necessum est, quod appellationis Græce vim habere debet, sicut alii, qui tranquillum animi verterunt, nec etiam apathiam Socraticam, de qua Lipsius post Ciceronem, lib. IV *Academic. Quæst.*, c. 130 ; Plinium, lib. VII, *Nat. Histor.* c. 18 ; Senecam, lib. I, epist. 104 ; et S. Augustin. lib. XIV *De civit. Dei*, cap. 9, quæque impatientia, sive impassibilitas dicitur, et de qua sanctus Hieronymus etiam ad Ctesiphontem agit : non inquam Nilus sectabatur eam, sed eam, quam epist. 172, lib. II, ad Valerium Cubicularium ὑψηλοτάτην ἀπάθειαν, id est excelsissimam indolentiam D ex Allatiana versione vocitat, aut uti apud ipsum vertebam ἀτάραχον, *imperturbabilem*, in Opusculis, cum se præstiterit deinceps Nilus. Homini certe nihil est magis optabile, quam prosper, æquabilis, perpetuusque vitæ tenor sine ulla offensione, secundo cursu, cum tranquilla sunt omnia et placata, e Cicerone, orat. 27 *Post reditum ad Quirites*, lib. II. Contigit iste tam Nilo, quam Theodulo, post incursum Saracenorum, et Nilum quidem expleto quadraginta curriculo annorum rursus in eremo, ad gloriam cœlestem arbitror evectum, cum nonaginta plus minus percurreret annos.

Longæviorem migrasse contendebat Leo Allatius, vir Græcæ linguæ peritissimus et historiæ; sed illi assentiri nequeo. Nam quod arguit in Diatriba de

Nilis, p. 13, in vivis adhuc egisse anno Christi quingentesimo ex Epist. 70, lib. I *Ad Zosarium tribunum*, in qua, Ἰδοὺ, scribit, λοιπὸν πεντακοσιοστὸν ἔτος, etc. *Ecce deinceps quingentesimus annus, nempe a nece Christi Domini pro nobis in cruce tam crudeliter affixi et occisi;* non quod effluxisset annus quingentesimus, sed quod quadringentesimus elapsus esset, et ad quingentesimum decurreretur sæculum, idque a particula λοιπὸν satis designatur, quæ significat deinceps. *Itaque deinceps* (ait) *ad an. quingentesimum vergimus.* Certe si Justino juniore imperante an. 567 C. N. reliquiæ sanctorum istius scilicet Nili, Theoduli, et aliorum anachoretarum Constantinopolim translatæ sunt, antequam Mauritius Augustus iniit imperium, obierat Nilus, et Theodulus adhuc ejus filius, ut e Menæo probatur; unde recte pro Mauritio Marcianum in eo reposuit R. P. Possinus in Notis ad Διήγημα, seu Narrationem cædis monachorum. Ego vero præterea emendavi pro ἐπὶ Μαρκιανοῦ, et legendum censeo, ἕως Μαρκιανοῦ, *usque ad Marcianum* ex ejusdem R. P. Possini consensu: moris etenim mihi est quod sum daturus in manus hominum, ante amicorum judicio examinare, ut verbis utar Plinii Junioris in *Epistola ad Maximum*, lib. VIII, et in primis viri tam eruditi, et in lectione versioneque Græcorum historicorum adeo versati. Quamobrem miror, Leonem Allatium ex hac epistola, quam rursus ingerit **699** integram, colligere Nilum supervixisse annum 500 C. N.; dilucide patet nempe in ea Nilum, cum inveheretur in Judæos, assereretque illos sæpe propter varia scelera captivos fuisse abductos, verum Deo annuente, μετ' ὀλίγα ἔτη, id est post paucos annos in terram promissionis revocatos esse; at propter manus sacrilegas in Dei Filium injectas illatamque mortem acerbissimam, damnatos παντελεῖ πορθήσει, omnino ultimæ devastationi, sive (ut propheta Jeremias luget Lamentat. seu Thren. I, v. 14) datos in manum, de qua non poterunt surgere. Nilus exclamat: Ἰδοὺ λοιπὸν πεντακοσιοστὸν ἔτος· id est *En deinceps, vel reliquus est,* aut *superest annus quingentesimus,* non quod expletus esset, sed quod properaret a quadringentesimo ad quingentesimum, sive quartum sæculum absolutum decurreret ad quintum, quod instabat; nam vixit, ut sæpius dixi, et ex epochis præfecturæ ac incursionis constat, ἕως Μαρκιανοῦ, usque ad Marcianum, qui auspicatus est principatum anno Christi 451. Ipse profecto Allatius, p. 14, ibidem agnoscit Nilum usurpasse numerum integrum et completum pro incompleto atque truncato, ut adjunctione simili conciliaret incrementum contra Judæos suæ demonstrationi, cujus exempla in sacris quoque Litteris frequentia sunt; nec vacat inhærere diutius in istis, vel refellere, quod Allatius putat annos triginta sub magistro Chrysostomo mores ad mollitiem [illegible]oneos exuisse, etc., cum sederit Constantinopoli [illegible]us Chrysostomus annos novem plus minus, et [illegible]biam Nilum profectum fuisse ad eum invi-

A sendum nullibi compertum sit. Moneo tamen lectorem me non ad unguem vivumque resecare, nec ad obrussam veri affricare, id est examinare ad lancem et ad trutinam, atque momenta scrupulose annos computando, sed παχυμερέστερον, ut loquuntur jurisconsulti; sufficit epochas præfecturæ, incursionis Arabum, quam intra C. N. 450 et 500 statuit Possinus sub Theodosio Juniore, p. 127 et 167, ad Notas in Narrationem, et exordium imperii Marciani figere, per annos denique quadraginta Nilus excoctus, et probatus in illa incursione, atque auctus sacerdotio ab episcopo Elusano, seu presbyteratu etiam, quantumvis illustrissimus archiepiscopus Iconiensis Caryophilus, neget eum fuisse sacerdotem, seu presbyterum p. 11 *Diatrib. Allat.*, qui
B oscitanter sæpe scribit, ut eum reprehendit Allatius passim, mentis pabulum, id est meditationem non deseruit, quin cibo illo solido pascebat animum, et promulsida degustabat æternæ beatitudinis voluptateque perfundebatur ætherea, contemplationi cœlesti sæpissime addictus, in qua exardescebat igneus, et quamvis in terris degeret, evolabat crebrius ad cœlum, unde prævisas res tam in epistolis, quam in tractatibus verba non invita sequebantur; visitabat frequens loca Christi Domini vestigiis calcata, et sacro cruore respersa: vicinia nempe, mosque priscus eum alliciebat; inoleverat quippe consuetudo invisendi Hierosolymam, e sancto Gregorio Nysseno, et Magno, qui hucusque perdurat. Vide Grets. *De peregrinat.* Initiatusque presbytera-
C tui, **700** sacris litare, divina pangere præconia, monachos, et omnes populos, magnatesque ad Christi amorem excitare, laudes ejus decantare non cessabat per annos 40. Est in honore hic numerus quadragenarius, quem Christus jejunio quadraginta dierum decoravit: id observavit Moyses, postquam divina lex ingressa est in orbem terrarum; Elias eo dierum numero Deum quærens, ejus visionem consecutus est, ut orabant sancti quadraginta martyres in stagno rigido die 9 Martii sub Licinio imperatore. Ita post annorum quadraginta spatium sanctus Nilus coronam accepit confessionis suæ, totque facinorum egregiorum, et virtutum, quas jam percensui, præsertim tolerantiæ; neque dubito
D quin, quæ voverat jejunia, et δουλείαν ἐγκρατείας καὶ τῆς ἄλλης κακοπαθείας σκληράν, id est *servitutem temperantiæ, et alterius afflictionis austeriorem* peregerit. Multa illius genera supra pag. 660 notavi, et crediderim fuisse ista verberum, sive flagellorum, quæ invaluerat apud Ægyptios etiam, incussionem. Palladius ejus meminit episcopus Helenopolitanus, lib. VIII *Vit. Patr.* pag. 713, ubi Rosweid. Grets. et Rader. Joannes Climacus cap. 5 *De pœnitentia* eos, qui ἀπορροῦντες erant δακρύων (scribit) ἑαυτοὺς κατέκοπτον, qui non poterant lacrymari, semetipsos discindebant flagellis; ut Elias Cretensis exponit, ἑαυτοὺς πληκτικῶς βάλλοντες, καὶ πλήττοντες, seipsos feriendo percutientes, atque adeo ferientes, quod cum Nilo per ætatem foret durius atque aspe-

rius, partim voluit junior et validior Theodulus subire ac exsequi; nec enim tantum *Περὶ τῆς κατανύξεως ψυχῆς*, id est, *De compunctione animæ*, Nilus scripsit, ut jam indicavi pag. 637 superioris Indicis librorum; sed et de corporis maceratione Nilus tractat copiose in epistola, quam dedit ad Thaumasium monachum, quæ lib. 3 numeratur 33, tum in alia, quæ inscribitur Charidi presbytero eodem lib. ΙΗ, n. 243, ubi *Περὶ τῶν κατανενυγμένων* concludit; et demum in lib. IV epistolis de *κατανύξει* discipulo directis 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Ex illis epistolis pellucide colligitur, Nilum ab episcopis consultum et ab omnis artis professoribus, præclare pieque respondisse, nec dubium est, ipsum divinis in laudibus assiduum fuisse, tandemque in monte Sina grandævum vivere desiisse: diu enim vixit, qui bene vixit; sicut Job omnia duplicia bona post tentationem accepit, ita duplicem Nilus gratiam adeptus cum foret, atque vitam sanctam transegisset, cum aliis, filio scilicet, et monachis exercentibus sese simul, in æterna gloria victurus, ad an. Christi 450 sive 451, atque ubi tria sæcula perfecisset, sive tres ætates (nam quælibet γενεά, seu ætas triginta continet annos), transiit ad cœlica gaudia Nilus. relicto Theodulo, qui parentem imitatus, jamque τέλειος καλόγηρος, perfectus senex, ac monachus plenus dierum ac meritorum, patris regulas observans et monita, jejuniis, orationibus, ac divinis alloquiis, et exercitiis intentus, denique requievit etiam in pace.

Ambo in monte Sina exspirarunt. Deposita et tumulata fuerunt, **701** ac inde Constantinopolim sub juniore, seu posteriore Justino imperatore ad annum 567 P. M. deportata corpora ipsorum, et aliorum sanctorum monachorum ascetarum, ut testantur Græci scriptores Menologii, et Nicephorus, lib. *Eccles. Histor.* XIV, c. 14. Libet nunc adnectere, quæ leguntur in Romano Martyrologio pridie Idus Novembris, seu die duodecimo: « Constantinopoli sancti Nili abbatis, qui ex præfecto urbis factus monachus sub Theodosio Juniore, doctrina et sanctitate claruit; » ubi cardinalis Baronius; Michael Neander Soraviensis, suspectus licet auctor, in menologio Basiliano B. Nilum memorat in urbe Constantinopolitana quondam eparchum, id est præfectum. Sirletus in *Menologio*, Possevinus in *Apparatu sacro*, Sixtus Senen. in *Bibliotheca sancta*, cardinalis Bellarminus *De scriptoribus ecclesiasticis*, pag. 123, Simlerus in *Epitome* Bibliothecæ Gesneri, suspecti etiam; P. Combefis de Cyriacorum immunitate, p. 127; Gretser. *De cruce* lib. I, cap. 35, Vossius lib. II, *De histor. Græc.*: Bail in *Bibliotheca concionat.* p. 196. Habediesu, metropolita Sobem, Latinitate donatus ab Abrahamo Echellensi, mihi olim peramico, in Catalogo librorum Chaldæorum, qui prostat Romæ anno 1653 excusus in duodecimo, p. 41, indicat Evagrium monachum duos tomos composuisse, at Nilum monachum duos admirabiles, et eremum illorum fuisse Lucinam. An compacta fuerunt in eos omnia Nili Opera? an duo tantum erant libri, qui tomorum titulo designantur? R. P. Labbe Societatis Jesu, Tom. III, p. 123 *Dissert. theolog.* in hanc sententiam scribit: « Omnia Nili opuscula nondum quisquam in unum corpus redegit; quod fuerat optandum in VV. PP. edit. Colonien. et Parisien. Biblioth. Pleraque jam exstant, alia reperientur in Bavarica, Vaticana, » etc. Alphabetum abbatis Nili, quo erudiebat monachos suos ad symbolicas locutiones lingua Copthica, indicavit mihi R. P. Kircher amicissimus, et linguarum peritissimus, ex eoque idiomate conversum in Græcum fuit.

In *Horologio Græco* edito Venetiis 1565, in decimo sexto, ad diem 12 Novembris: *Τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Νείλου κατάλυσις οἴνου καὶ ἐλαίου. Κοντάκιον τοῦ ὁσίου, ἦχος πλ. δ· Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰς φρυγανώδεις τῶν παθῶν τῶν ἐκ τοῦ σώματος ἐπαναστάσεις, τμητικῶς, Νεῖλε μακάριε, ἐν ἀγρύπνῳ σου συνέκοψας ἱκεσίᾳ· ἀλλ' ὡς ἔχων παῤῥησίαν πρὸς τὸν Κύριον ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον, ἵνα κράζω σοι· Χαίροι[ς], Πάτερ παγκόσμιε*, id est, ut interpretor, *Nile beate in vigili tua supplicatione concidisti cæsim cremiis similes passiones, quæ consurgunt e corpore; verum uti pollens auctoritate apud Dominum, ex omnigenis libera me periculis, ut ad te proclamem, salve, Pater omnino adornate.* Quantopere jucunda esset natalis sancti Nili solemnitas vel hinc conjice, quod vinum in ea oleumque distribueretur monachis a paracellariis, et Contacium, tanquam pæana canerent, sonitumque plausus ederent, quasi supremo pugnatori et exercitus duci psallentes. En etiam e Menæo Biblioth. Barberinæ M. S. cod. 201 p. 233.

702 *Μηνὶ Νοεμβρίῳ, ια' ἡμέρᾳ, μνήμη τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου*· id est (sicut in edito): *Mensis Novembris undecima die memoria sancti Patris Theodori Studitæ*; et p. 236: *Μηνὶ Νοεμβρίῳ, ιβ' ἡμέρᾳ μνήμη τοῦ ἁγίου Πατρὸς ἡμῶν Νείλου τοῦ Ἀσκητοῦ*· id est: *Mensis Novembris die duodecima memoria sancti Patris nostri Nili exercitatoris.*

Αἴγυπτον ἄρδει Νεῖλος· ἀλλὰ καὶ κτίσιν
Λόγοις κατάρδει καὶ θανὼν Νεῖλος μέγας.
Perluit exundans Ægyptum Nilus, at omnem
Mortuus hic Nilus sermonibus irrigat orbem.

Οὗτος πολὺς ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις, ἕως τῆς βασιλείας Μαρκιανοῦ τοῦ βασιλέως ἔπαρχος Κωνσταντινουπόλεως γνωριζόμενος· σεμνῇ δὲ γυναικὶ συζευχθεὶς, καὶ δύο τέκνα, ἄῤῥεν καὶ θῆλυ ἀποτεκὼν, τὴν ἑαυτοῦ πεποίηκε σύζυγον τὴν Κωνσταντινούπολιν καταλιπεῖν, καὶ ἐν τοῖς Αἰγύπτου μοναστηρίοις κατασκηνῶσαι, μερίσασθαί τε τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἐκγόνους, υἱὸν καὶ τὸν μὲν παραλαβεῖν τὸν υἱὸν Θεόδουλον, τὴν δὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα· καὶ οὕτως ποιήσαντες διέστησαν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐπεὶ οὖν ὁ μακάριος Νεῖλος τὸ ὄρος κατῆλθε τοῦ Σινᾶ καὶ συνῆν τοῖς Πατράσι,

Βάρβαροί τινες ἐξαίφνης ἐλθόντες ὡς θῆρες, τὸν υἱὸν Θεόδουλον ἔλαβον σὺν ἄλλοις πλείστοις αἰχμαλώτοις, ὃν ὡς αἰχμάλωτον ἐθρήνησε πλέον τοῦ καθήκοντος, καθὼς ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ συντεθέντι γράμματι ἐμφέρεται. Τῆς θείας οὖν καταξιωθεὶς ἱερωσύνης. καὶ λόγους ἀσκητικοὺς πάσης σοφίας, καὶ συνέσεως, καὶ ὠφελείας ἐκθεὶς, δυνάμει λόγου καὶ ἁγίου Πνεύματος χάριτι πρὸς ἄσκησιν ἐπαλείφοντας, ἐπιστολάς τε καὶ κεφάλαια πλεῖστα συνθεὶς, καὶ πολλοὺς τῷ θείῳ ἔρωτι τῷ Χριστῷ δι' αὐτῶν προσοικειώσας, ἐν εἰρήνῃ τελειοῦται. Κεῖται δὲ, ὥς φασιν, αὐτὸς, καὶ ὁ Θεόδουλος υἱὸς αὐτοῦ, μεθ' ἑτέρων ἀσκητῶν ἐν τῷ σεβασμίῳ ναῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ ὑποκάτω θυσιαστηρίου ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ βασιλέως κατα[τε]θέντες. Etsi Possinus ex Menologio Græcorum istud ediderit Elogium Sancti hujus Nili, prompsi tamen ego ex alio, quod exaratum calamo in charta papyracea visitur in BB. BB. cui rubrica inscriptum est, *Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ*, nempe ipsa eadem die ιβ', *μνήμη τοῦ ὁσίου ἡμῶν Νείλου τοῦ Ἀσκητοῦ*, qua die celebratur, *μνήμη τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας τοῦ Ἐλεήμονος·* scriptor illius erat Blasius monachus, et ad marginem varias lectiones adnotavi, sicque in Latinum converti: *Hic (Nilus nempe) multus fuit in sermonibus, et in operibus usque ad imperium imperatoris Marciani, præfectus Constantinopolis innotuit* (nam ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι , *id est* , magistratus virum indicat). *Honestæ vero mulieri matrimonio conjunctus, duosque liberos, masculum et feminam, suscipiens, effecit, ut ipsius conjux desereret Constantinopolim, et in Ægypti monasteria secederet ; partiretur et liberos ; et ipse quidem suscepit filium Theodulum, illa vero filiam suam ; hisque peractis, invicem separati sunt. Postquam igitur beatus Nilus montem ad Sina perrexit, et conversatus est cum Patribus inibi, barbari quidam derepente supervenientes, uti feræ belluæ, cum pluribus aliis captivis, filium ejus Theodulum ceperunt, quem uti captivum in servitutem redactum,* **703** *luxit plusquam decuerat, quemadmodum in libro super ea re composito præfertur. Divino igitur dignus habitus presbyteratu ipse Nilus Sermones de monastica exercitatione, omni sapientia, prudentia, et utilitate ad exercitationem idoneos exposuit, qui vi rationis, et Spiritus sancti gratia perungunt, Epistolas, et Capitula composuit; plerosque divino etiam amore per ipsa Christo eum admovisset, in pace obdormivit. Jacet vero (ut aiunt) ipse, ac illius filius Theodulus cum aliis ascetis, id est, exercitatoribus in venerando sanctorum Apostolorum templo inferius sub altari deportati et translati.* Verum Allatius quoque profert eadem ferme, quæ scilicet exscripsit e Menologio Græco, sed truncata ; nihil enim de sepulcro, p. 9 *Diatrib. de Nilis*. Nicephorus vero, lib. XIV, c. 54, Nilum vita defunctum a Justino posteriore, inde (sive a monte Sina) trans[illegible]tum *in fundamento* sacratioris mensæ, in eo quod ab ipso Petro et Paulo apostolorum principibus, ad orphanotrophium est constructum, templo repositum fuisse affirmat. Apostolorum ecclesiam Constantinus M. anno imperii vicesimo construxit, Euseb. lib. IV *De vit. Constantini*, cap. 58 et 59 ; ex eoque Baronius cardinalis, et e Socrate ad annum Christi nati 330 P. M.; instauravit Constantius anno 358 ; dicebatur Apostolæum. Orphanotrophium autem primus condidit Constantinopoli, et hujusmodi pietatis adinvenit officium : Zoticus, e l. *Omnis* 34, C. *De episcopis, et clericis ;* tum Nicon. de quibus Cujac. lib. I, cap. 12 *Observat. jur.*; Justinianus Augustus ad Demosthenem P. P. in l. *sancimus*, C. *De sacrosanct. eccles.* Anna Comnena, lib. 15 *Alexiadis* circa ecclesiam Sancti Pauli Orphanotrophium a patre suo conditum tradit instar urbis amplum istud ἐν τοῖς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν μέρεσιν, ἔνθα καὶ τὸ στόμα τοῦ Πόντου ἀνοίγεται, ut me monuit reverendus Pater Possinus, qui vertit in Latinum p. 482 ad 485. Fuit et Romæ Orphanotrophium conditum a Gregorio M. in Notit. Voc. Eccles. ubi nunc Sancti Stephani ecclesia est, et Hospitium Æthiopum sive Indorum , Alexandri III munere haud procul a Basilica Sancti Petri, et Sancti Stephani ecclesiam Cata-Barbaræ, et Cata-Gallæ vocat, e Grimaldo, et Martinello. Ad illustrandam narrationem, et vitam Nili elucidandam, haud erit abs re quæ leguntur in Menologio imp. Basilii ante annos 727, MS. quod Paulus V Bibl. Vatic. intulit, cuique in margine C. 7, τοῦ βλα id est, codice 7 templi Blachernen. Constantinopoli , et quæ contuli cum codice 74, item ms. BB. BB. p. 45, appingere : *Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ιδ' Ἰανουαρίου μνήμη τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδούλου. Οὗτος ὑπῆρχεν υἱὸς Νείλου τοῦ σοφοῦ τοῦ γεγονότος μὲν ἐπάρχου Κωνσταντινουπόλεως, καταλιπόντος δὲ τὴν δόξαν τοῦ κόσμου, καὶ ἀπελθόντος, καὶ μονάσαντος ἐν τῷ ὄρει Σινᾷ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ· τῶν δύο δὲ ὑπαρχόντων ἔπειτα, καὶ τὴν ἀσκητικὴν πολιτείαν διαγόντων ἐξαίφνης ἐπιπεσόντων Βαρβάρων, καὶ ἀρξαμένων κατασφάζειν τοὺς ἁγίους Πατέρας, ὁ μὲν Νεῖλος ὡς ἠδυνήθη ἔφυγεν, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδουλος ἐκρατήθη αἰχμάλωτος μετὰ ἑτέρου ἑνὸς υἱοῦ, καὶ δεθέντες ἀπήγοντο· εὑρόντων* **704** *δὲ τῶν Βαρβάρων τόπον χλοερὸν, κατέπαυσαν, καὶ ἐβούλοντο σφάξαι τοὺς νέους, καὶ θῦσαι τῷ πρὸ τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντι ἄστρῳ, καὶ βουλομένων τοῦ πρωῒ σφάξαι τοὺς νέους, καὶ προσάγειν θυσίαν τῷ ἄστρῳ πρωϊνῷ. καὶ ὁ μὲν εἷς ἔφυγεν, οἱ δὲ Βάρβαροι κοιμηθέντες, τοῦ ἡλίου ἀνατείλαντος καὶ τοῦ ἄστρου κρυβέντος, οὐκ ἔσφαξαν τὸν Θεόδουλον· βουλόμενοι δὲ πωλῆσαι, δύο μόνους χρυσίνους ἐλάμβανον, καὶ γυμνώσας ὁ εἷς τὸ ξίφος ἤθελε σφάξαι· τοτὲ ἠγόρασεν αὐτὸν Ἐπίσκοπος, καὶ ἀπέλυσε, καὶ καλῶς βιώσας ἐκοιμήθη.* Quæ, me interprete, ita sonant Latine : *Eadem die decima quarta Januarii memoria sancti Patris nostri Theoduli. Fuit iste filius Nili sapientis, qui exstitit præfectus Constantinopolis, qui-*

que dereliquit gloriam mundi, et abiit in montem Sina, ibique cum filio monachatum professus est, cumque ibi ambo exsisterent, et vitam exercitatoriam ducerent, ex improviso incurrentibus barbaris et aggressis, jugulare sanctos Patres. Nilus quidem potuit aufugere, ejus autem filius in potestatem eorum venit captivus cum uno alio adolescente, et ligati, tracti, et abducti fuerunt. At barbari cum invenissent locum virentem, requieverunt, volebantque jugulare adolescentes, et sacrificare Stellæ orienti ante solem, cumque statuerent mane jugulare adolescentes, et offerre sacrificium Stellæ matutinæ, unus quidem effugit; barbari porro indormiscentes, exorto sole, et stella jam recondita, minime Theodulum jugularunt; cum autem divendere vellent, duos tantum aureos comperiebant, et unus denudans ensem, volebat mactare; tum episcopus eum redemit, et liberavit; at ille vivens præclare obdormiit. Adnotat egregie R. P. Possinus semper laudatissimus, p. 181 Nott. bis divenditum, ac legitur in altero codice ms.: *Αὐτὸ γὰρ θεοποιοῦνται οἱ μάταιοι, ἠδυνήθη φυγεῖν εἷς· συνέβη τε καὶ ὕπνῳ πρωϊνῷ κατασχεσθῆναι, ἔν τε παρελθεῖν τὸν ἀστέρα, ἢ ἀνατεῖλαι τὸν ἥλιον, καὶ καταλιπεῖν τοῦ σφάξαι τὸν Θεόδουλον, ὅθεν ἐάθησαν αὐτὸν εἰς πρᾶσιν. Εἰς πόλιν τινα ἐλθόντες μηδὲν ἕτερον φέροντες τοῦ Θεοδούλου εἰ μὴ δύο χρυσίνους ἐγύμνωσαν τὸ ξίφος, καὶ ἔθεσαν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ ἀπειλοῦντες σφάξαι, αὐτοῦ δὲ ἱκετεύοντος ἠγοράσθη παρὰ τοῦ ἐπισκόπου· ὕστερον δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀπέλαβον αὐτὸν, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ζωῆς καλῶς βιώσας ἐν εἰρήνῃ ἐτελειώθη.* Id est: *Illam enim stellam fatui Deum esse fingunt, potuit aufugere unus, contigit et somno matutino distineri barbaros, et interim Astrum, seu Stellam præterire, Solem vero exoriri, destiteruntque illi ab incepto, neque Theodulum jugularunt, unde illum ad venundandum sospitem reliquerunt; venientes autem ad urbem quamdam, nihil aliud, nisi duos aureos pro Theodulo proferentibus his, qui emebant, distrinxerunt ensem, et super ipsius collum posuerunt, minitantes sese illum mactaturos. Ipse vero supplex, et exorans coemptus fuit ab episcopo, dein ejus pater ipsum recepit, et postmodum Theodulus vitam reliquam sancte traduxit, ac in pace consummatus est.* Plurima quoque lux Historiæ Niliacæ affulgebit ex his, quæ in Menologio recensentur de monachis, quos necarunt barbari,

A et quæ inserui supra pag. 679 et 668, per ὕστερον πρότερον, **705** et ἄνωκάτω, id est, *sus deque integra;* nam Photii, Nicephori, et aliorum scriptorum loca laudibus sancti Nili personantia congerere longum nimis et putidum foret: ea præterea tam R. P. Possinus, quam Allatius fuse præmiserunt. Unum observabo, martyres olim antequam publica illis veneratio decerneretur, illique in Canonem Missæ, seu Liturgiæ sacræ Diptycha referrentur, solitos vindicari abs episcopis, qui diligenter inquirebant cum plebibus, ex Optato Milevitano, lib. I *Contra Parmenian.*, et e sancto Augustino in *Brevic. post collation.*, supplicii atque necis causam, quæ facit martyrem; neque vero pro martyre Deus orabatur, ne huic injuria fieret; sed is rogabatur, ut pro nobis exo-
B raret Deum, tum super ejus monumentum exstruendo altare Deo, in album et numerum sanctorum eum asciscebant, ut affirmat etiam Nicolaus Alemannus, *Dissert. de Lateranen. Pariet.* p. 54; ex sancto Augustino serm. 113 *De divers.* et c. VI *Apocalyp.* Verum iste ritus adhibitus fuit et confessoribus ex Petro Damiano in *Vit. S. Romualdi*, c. 72, et epistola 29 ad Henricum archiepiscopum Ravennat., atque cardinale Baronio, cap. 5 in Martyrologio Romano. Unde canonizatos hos, Nilum scilicet atque Theodulum, fuisse liquet, quando sub altari fuerunt eorum reconditæ reliquiæ; declarabantur enim hoc ritu illos vixisse, ac rebus gestis meruisse cœlestem beatitatem, et facultatem pro nobis eos invocantibus apud Deum interve-
C niendi. Sunt quippe phialæ aureæ plenæ odoramentorum orationes sanctorum c. V, v. 8 *Apocalyp.*; et *multum valet deprecatio justi assidua*, e sancti Jacobi Epistola c. V, v. 16. Torrente namque voluptatis potantur in paradiso sancti, et in lumine beatifico vident lucem inaccessibilem, et lumen indeficiens, ac deliciis, gaudiisque arcanis Dei, quæ non licet homini loqui, hoc est inenarrabilibus sine fine perfruuntur. *Gloria hæc est omnibus sanctis ejus*, canit David, Psal. CXLIX, v. 9, ad quam benignifica gratia miserentis Altissimi nos ut evehat, redemptos sacro sanguine Filii sui Domini nostri Jesu Christi, Nilum et Theodulum, beatosque omnes spiritus votis continuis obnixe deprecor, ut per eos, et Nilum præcipue, cujus hic vitam in terris delineavi, vivam
D æternum in cœlo, et inter eos mihi e peccatis meis emergenti locus sursum inveniatur.

Sequitur apud Suaresium erratorum series quæ per paginas 17, in-folio, ut aiunt, exspatiatur; præmittuntur versus quibus Lectoris indulgentiam Editor sollicitat:

Humanum est errare, manus quoque lubrica fallit
Sunt fragiles calami difficilesque typi.
Ingenii est eadem non semper vena; remittit
Arcus tensus; hebent ancipites gladii.
Corrige sic ergo errores per opuscula Nili,
Sancta tot illius qui documenta legis.

—

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΚΤΩ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ ΛΟΓΙΣΜΩΝ.

SANCTI NILI
DE OCTO VITIOSIS COGITATIONIBUS.

(COTELERIUS, *Monumenta Ecclesiæ Græcæ*, t. III.)

MONITUM.

Ex duobus tractatibus, quos super eodem argumento, de octo vitiis, composuit B. Nilus, alterum ediderunt ac Latinitate donaverunt duo viri docti, Franciscus Combefisius in Auctario suo postremo, et Josephus Maria Suaresius in Collectione opusculorum Nili: eumdemque rursus prælo commisit, cum antiqua versione nondum visa, non sine laude memorandus Emericus Bigotius; exstat autem in duobus scriptis codicibus Regiæ gazæ, 348, et 1386, seu 2425, quorum in hoc volupe mihi fuit cernere præclaram illam lectionem, quam tomo superiori ex antiquo interprete collegeram, ταπεινὸς ἐκεῖνος, καὶ σὺ μετέωρος. Alter vero tractatus, hic nempe, Latine prodiit in operibus Joannis Damasceni ab accurato scriptore Jacobo Billio translatus; nunc Græce profertur ad fidem duorum exemplarium Regiorum, num. 1770-1662. Atque horum primo præfigitur distichum,

Νείλου μὲν ποταμοῖο ῥόος χθόνα οἶδε ποτίζειν·
Νείλου δ' αὖ μοναχοῖο λόγος φρένας οἶδεν ἰαίνειν.

Hoc est, Billio interprete;

Arva rigat Nilus fluvius : sed pectora sermo,
Ex monachi Nili qui fluit ore, rigat.

De gula.

De octo vitiosis cogitationibus seu affectionibus scribere aggressi, gulæ, inquam, fornicationis, avaritiæ, iræ, tristitiæ, acediæ, inanis gloriæ, et superbiæ, prius de ventris continentia, a qua gulam quoque, ut adversariam, internoscere proclive est, verba faciemus. Patres itaque non unam jejunii regulam, neque unam et eamdem percipiendi cibi formam mensuramque tradiderunt; quod vel ob ætatem, vel ob imbecillitatem, vel ob quemdam corporis habitum, non omnes eodem robore præditi sint. At vero unum omnibus scopum proposuerunt, ingluviem fugere et saturitatem aversari. Unius porro diei jejunium utilius esse censuerunt, quam illud quod aut duos aut tres aut quatuor dies, aut etiam usque ad hebdomadam *sine cibo* protrahitur. Aiunt enim cum qui inediam ultra modum protendit, ultra modum etiam frequenter cibis uti; hincque fieri, ut interdum quidem fraude seu excessu inediæ, corpus fatiscat, atque ad spiritualia munia obeunda pigrescat; interdum rursus alimenti copia depressum, animam ad acediam languidamque mollitiem ducat. Ac deinde

Περὶ γαστριμαργίας.

Περὶ τῶν ὀκτὼ τῆς κακίας λογισμῶν ἤτοι παθῶν ἐπιχειρήσαντες γράψαι, γαστριμαργίας λέγω καὶ πορνείας καὶ φιλαργυρίας καὶ ὀργῆς καὶ λύπης καὶ ἀκηδίας καὶ κενοδοξίας καὶ ὑπερηφανίας, προηγουμένως περὶ ἐγκρατείας γαστρὸς ἐροῦμεν, ἀφ' ἧς ῥᾴδιον διαγνῶσθαι [1] καὶ τὴν γαστριμαργίαν, ὡς ἀντικειμένην. Οἱ Πατέρες τοίνυν οὐχ ἕνα κανόνα νηστείας, οὐδὲ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς τῶν βρωμάτων μεταλήψεως, οὐδὲ τὸ αὐτὸ μέτρον παραδεδώκασι· διὰ τὸ μὴ πάντας τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἔχειν ἢ δι' ἡλικίαν, ἢ δι' ἀσθένειαν, ἢ δι' ἕξιν τινὰ σώματος· ἕνα δὲ πᾶσι σκοπὸν ὑπέθεντο, φεύγειν τὴν πλησμονὴν καὶ ἀποστρέφεσθαι τὸν κόρον. Τὴν δὲ καθημερινὴν νηστείαν ἐδοκίμασαν ὠφελιμωτέραν εἶναι τῆς ἐν δυσὶν ἢ τρισὶν ἢ τέσσαρσιν ἢ καὶ μέχρις ἑβδομάδος παρελκομένης. Φασὶ γὰρ τὸν ἀμέτρως τῇ νηστείᾳ παρεκτεινόμενον ὑπὲρ μέτρον πολλάκις κεχρῆσθαι τῇ τροφῇ, κἀντεῦθεν ποτὲ μὲν τῇ ὑποβολῇ [2] τῆς ἀσιτίας ἀτονεῖν τὸ σῶμα, καὶ πρὸς τὰς πνευματικὰς λειτουργίας ὀκνηρότερον γίνεσθαι· ποτὲ δὲ τῷ πλήθει τῶν τροφῶν καταβαρυνόμενον, ἄγειν τὴν ψυχὴν εἰς ἀκηδίαν καὶ χαύνωσιν. Καὶ πάλιν οὐ πᾶσιν ἁρμόδιον εἶπον εἶναι τὴν τῶν λαχάνων

VARIÆ LECTIONES.

[1] *Al.* διαγνῶναι. [2] *Int.* ὑπερβολῇ.

μετάληψιν, οὐδὲ πᾶσι τὴν τῶν ὀσπρίων, οὐδὲ τὴν τοῦ ξηροῦ ἄρτου τροφήν. Καὶ ἄλλον μὲν εἰρήκασιν ἐσθίοντα δύο λίτρας ἄρτου, πεινᾷν, ἄλλον δὲ, δι' ἡμισείας μιᾶς χορτάζεσθαι. Πᾶσι μέντοι παρήγγειλαν, μὴ ἀπατᾶσθαι χορτασίᾳ κοιλίας, μηδὲ ἐξέλκεσθαι τῇ τοῦ φάρυγγος ἡδονῇ. Καὶ γὰρ οὐ μόνον ἡ ποσότης τῶν βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ ποιότης τὰ πεπυρωμένα βέλη τῆς πορνείας ἐκτείνουσιν. Οἱασδήποτε γὰρ τροφῆς γαστὴρ πληρουμένη, φλόγα παθῶν εἴωθεν ἀνάπτειν. Καὶ αὖθις, οὐ μόνον ἡ κραιπάλη τοῦ οἴνου μεθύσκει τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ ἡ πλησμονὴ τοῦ ὕδατος· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, πάσης βρώσεως καὶ πόσεως ἀμετρία νυσταγμὸν καὶ κάρον ἀποτελεῖ. Ἡ γοῦν τῶν βρωμάτων χρῆσις πρὸς τὸ ζῆν παραλαμβάνεται μόνον, οὐ πρὸς τὸ δουλεύειν ταῖς ὁρμαῖς τῆς ἐπιθυμίας. Ὅθεν ὁ τῷ σώματι παρέχων ἅπερ ἡ χρεία μᾶλλον ἀπαιτεῖ, καὶ οὐχ ἅπερ ἡ ἡδονὴ βούλεται, βλάβην οὐδεμίαν ἕξει πρὸς ἐγκράτειαν. Ὅρος δὲ ἐγκρατείας καὶ κανὼν, ὑπὸ τῶν Πατέρων ἄνωθεν παραδεδομένοι, τὸν μεταλαμβάνοντα τροφῆς, ἔτι τῆς ὀρέξεως ἐγκειμένης, ἀπέχεσθαι ταύτης, καὶ μὴ ἀναμένειν τὸν κόρον. Καὶ ὁ Ἀπόστολος δὲ εἰπὼν, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθαι [1] εἰς ἐπιθυμίας, οὐ τὴν ἀναγκαίαν κυβέρνησιν τῆς ζωῆς ἐκώλυσεν, ἀλλὰ τὴν φιλήδονον ἀπηγόρευσεν ἐπιθυμίαν. Πρὸς μέντοι καθαρότητα τελείας [2] ψυχῆς, ἡ ἀποχὴ μόνη τῶν βρωμάτων οὐκ ἰσχύει, μὴ συντρεχουσῶν καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν· τὴν δὲ διὰ σωφροσύνην μερικὴν καθαρότητα μᾶλλον ἐγκράτεια κατορθοῖ, σύμμαχον προσλαμβάνουσα καὶ τὴν ταπείνωσιν. Ὁ γὰρ ἐξ ἐγκρατείας μόνης ἐπιχειρῶν κατορθοῦν αὐτὴν, ἔοικε τῷ μιᾷ χειρὶ νηχομένῳ. Τινὲς δὲ τῶν ἐγκρατευομένων, μετρήσαντες τὸ αὔταρκες τοῖς σώμασιν αὐτῶν, ἡμερήσιον βρῶμα, τὸ ἕκτον περιεῖλον (1)· ὅτε δὲ τοῦτο κατώρθωσαν, αὖθις ἀναλόγως ἠκρωτηρίασαν τὸ λειπόμενον· καὶ οὕτως ὁδῷ προβαίνοντες, ἔφθασαν εἰς τὸ μέτρον τὸ συνεκτικὸν μόνον τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ ταῦτα περὶ ἐγκρατείας. Χρὴ δὲ καὶ περὶ γαστριμαργίας προστιθέναι τινά. Γαστριμαργίαν μὲν ἐκάλεσαν οἱ παλαιοὶ τὸ ὀξέως ἐσθίειν, καὶ πολλὰ, καὶ ἀδιαφόρως, καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ· λαιμαργίαν δὲ, τὸ ἐνηδύνεσθαι βρώμασι· καὶ εἶναι διαφορὰν, τῆς μὲν τὸ ποσὸν, τῆς δὲ τὸ ποιόν. Ἐπεὶ γὰρ μαργαίνειν (2) ἐστὶ τὸ μαίνεσθαι, γαστρὸς μὲν μανία περὶ τὸ ποσὸν καταγίνεται· λαι-

A olerum esum non omnibus convenire dixerunt, neque omnibus, leguminum, neque sicci panis alimentum. Quin alium quidem, duas panis libras comedentem, fame laborare dixerunt, alium vero semilibra una satiari. Illud tamen cunctos admonuerunt, ne ventris saturitate sese decipi, nec faucium voluptate pertrahi paterentur. Etenim non ciborum quantitas duntaxat, sed et qualitas, tela ignita fornicationis producit. Siquidem ex quovis cibi genere venter ingurgitetur, affectuum flammam excitare consuevit. Ac rursus, non solum vini crapula inebriat mentem, sed etiam aquæ satietas. Atque ut uno verbo dicam, cibi omnis potusque immoderata sumptio, soporem ac veternum efficit. Sane ciborum usus ad tuendam duntaxat vitam
B adhiberi debet, non item ut insultibus cupiditatis serviamus. Unde qui corpori, quæ magis necessitas poscit, non quæ voluptas expetit, subministrat, nullum ad continentiam detrimentum patietur. Decretum autem et regula continentiæ antiquitus a Patribus tradita, ejusmodi est, ut qui escam sumit, instante adhuc appetitu, ab ea absistat, neque saturitatem exspectet. Sed et Apostolus [a], monendo, carnis curam non facere in desideriis, non prohibuit necessariam vitæ gubernationem, sed libidinosam cupiditatem interdixit. Verumenimvero ad puritatem animæ perfectam adipiscendam, ciborum abstinentia sola parum virium habet, nisi cæteræ virtutes concur-
C rant. At particularem eam puritatem quæ castitate comparatur, continentia potius præstat, assumpta in societatem humilitate. Nam qui eam per solam continentiam adipisci conatur, illi similis est qui una solum manu natat. Porro quidam ex continentibus, corporum suorum viribus sufficientiam metientes, diurnum cibum sexta parte circumciderunt; cum autem istud effecissent, rursus simili ratione, quod reliquum erat amputarunt; atque sic via quadam progrediendo, ad eam mensuram pervenerunt, quæ ad vitam duntaxat conservandam satis esset. Atque hæc de continentia. Oportet autem de gula quædam adjungere. Gulam veteres appellarunt, festinanter, et multa, et sine delectu, et ante tempus comedere; ingluviem vero, cibis

[a] Rom. XIII, 14.

VARIÆ LECTIONES.

[1] *Int.* ποιεῖσθε. [2] *Int.* τελείαν.

NOTÆ.

(1) *Τὸ ἕκτον περιεῖλον.* Hunc locum cum non intelligeret, seu potius, ut de tanto viro benigne sentiamus, indiligenter legeret Billius, τὸ ἑαυτῶν in versione sua expressit, *sibi circumciderunt*; tolerabili quidem sensu, sed intolerando errore. Labitur etiam magnus interpres in quibusdam aliis locis et vocibus; ut in ῥεύσεων, p. 191, b. τρίβει, 206, c. διακονίαν, ibidem, τῷ σώματι συντηρεῖ τὴν ἴσην ἐγκράτειαν, 207, b. παρειμένον, 210, a. ἀῤῥενσίᾳ 210, a. μηδ' εἰς αὐτὰ τὰ πρόσωπα 216, c. δυνατόν ἐστιν, etc., 218.

(2) *Μαργαίνειν.* Grammaticis adjungendi Patres, Clemens Alexandrinus *Pædagogi* lib. II, cap. 1, Isidorus Pelusiota lib I, Epist. 384, Dorotheus Doctrina 15 et Maximus, Quæstionum et dubiorum cap. 59. In Philone, libro de temulentia sub finem. Ἀλλὰ καὶ τότε ὅμως ἡ ἄπληστος ἐν αὐτοῖς ὄρεξις, ὥσπερ ἔτι λιμώττουσα, μαρμάζει. *Et tamen sic quoque insatiabilis appetitus, tanquam famelicus furere non desinit.* An errato typographico pro μαργάζει? Scio Hesychium μαρμαίρειν, sicut et μαργαίνειν exponere ἐνθουσιᾷν· Μαρμαίρει, inquit, λάμπει, ἐνθουσιᾷ,

delectari; cum hac differentia, ut ad illam quantitas, ad hanc qualitas pertineat. Quia enim μαργαίνειν insanire significat, ventris quidem insania seu gula in quantitate versatur, gutturis autem sive

A μοῦ, περὶ τὸ ποιόν· τινὲς δὲ καὶ ἄμφω γαστρι ὠνόμασαν. Αὕτη προφασίζεται στόμαχον, κα καὶ σπλῆνα, καὶ ἁπλῶς ἀσθένειαν, καὶ τοὺς δι χαλεποῖς περιπεπτωκότας νόσοις.

ingluvies, in qualitate, quanquam nonnulli utramque uno nomine gulam vocaverunt. H machum, hepar, splemem, denique imbecillicitatem causatur, eosque qui p[r]opterea in graves inciderunt.

Frugum principium flos est, ac virtutis activæ continentia, et affectuum vitiosorum gula [b].

Ignis materia lignum est; libidinis autem, ventris satietas; et illud quidem suscitat flammam, hæc vero pravam cupiditatem.

Venter egens, perturbationes animi consopit, quas plenus excitat.

Arida victus ratio, sobrium parit sensum: victus autem humidus et mollis, mentem demergit.

Solis quidem radios obscurat nebula; mentem vero, crassus vapor e cibis exhalans.

Ut terra inculta spinas producit, sic venter cibis onustus obscenas cogitationes.

Neque in cœno unguentum, neque in gulosis fragrans virtutis odor inveniri potest.

Helluonis oculus convivia curiose exquirit; continentis autem, spiritualium sapientumque virorum cœtus.

Sanctorum memorias numerat comedonis animus; continentis autem, eorum vitam imitatur.

Ne exquisitis nimiisque cibis corpus sagines, illico enim insurget adversum te. Quin potius per continentiam ipsum coerce, sicque obtemperans reddes, ita ut nec inordinatis motibus prorumpat, nec præ petulanti impetu, equi in morem hinniat. Nam neque hostis obtruncatus terrorem incutit, neque corpus per continentiam dejectum perturbat animam; et quemadmodum cadaver flammam ignis minime sentit; sic neque is qui continentia præditus est, libidini[s] ... cem.

Ἀρχὴ καρποφορίας, ἄνθος, καὶ πρακτικῆς ... τεια, καὶ παθῶν, γαστριμαργία.

Ὕλη πυρὸς, ξύλα· ἀκολασίας δὲ, πλησ[μονὴ γα]στρός· καὶ τὰ μὲν ἐξάπτει φλόγα, ἡ δὲ φαῦ[λην ἐπι]θυμίαν.

Γαστὴρ ἐνδεὴς κοιμίζει πάθη· διεγείρει ... πεπληρωμένη.

Δίαιτα ξηρὰ νηφάλιον τίκτει φρόνημα· ... ὑγρὸς νοῦν καταβαπτίζει.

B Ἡλίου μὲν ἀκτῖνας ὁμίχλη σκοτίζει· νοῦ[ν ... πα]χὺς ἀτμὸς, βρωμάτων ἀναδιδόμενος.

Γῆ μὲν χερσωθεῖσα, βλαστάνει ἀκάνθας ... δὲ βαρηθεῖσα, λογισμοὺς αἰσχρούς.

Οὔτε ἐν βορβόρῳ δυνατὸν εὑρεῖν μύρον ... γαστριμάργοις εὐωδίαν ἀρετῆς.

Ὀφθαλμὸς γαστριμάργου περιεργάζεται σ... τοῦ δὲ ἐγκρατοῦς, ἀνδρῶν πνευματικῶν κ[αὶ] συνέδρια.

Μνήμας ἁγίων ἀριθμεῖ ψυχὴ γαστριμάργ[ου] τοῦ ἐγκρατοῦς μιμεῖται βίους αὐτῶν.

Μὴ πιάνῃς τὸ σῶμα πολυτελείᾳ καὶ κό[ρῳ ...] γὰρ καταναστήσεταί σου. Δάμαζε δὲ τοῦτο ἐ[γκρα]τείας, καὶ καταστήσεις εὐήνιον, μήτε κι[νεῖσθαι] ἄτακτα, μήτε χρεμετίζον ὑπὸ ὁρμῆς ἐμπαθ[οῦς.]

C Οὐ γὰρ πολέμιος ἀνῃρημένος παρέχει φόβον· οὐ[δὲ σῶμα] δι' ἐγκρατείας ταπεινωθὲν ταράττει ψυχ[ήν·] ὥσπερ οὐκ οἶδε νεκρὸς φλόγα πυρὸς, οὐ[δὲ ὁ] ἐγκρατὴς κάμινον ἐμπαθείας.

Continentia castitatem parit; gula contra libidinis mater est.

Qui ventrem implens, pudicitiæ cultum profitetur, homini similis est, qui pollicetur se ignis vim stipula compressurum, aut flammam oleo exstincturum.

Qui pane et aqua saturatur, continens non est. Cujusvis enim saturitas, aliena est a continentia.

Cum gulæ dæmon præscriptam ciborum abstinentiam labefactare non valet, tum ascetam in summæ continentiæ cupiditatem maligne conjicit; ut dum ob corporis imbecillitatem non potest ad continentiam quæ modum excedit pertingere, excidat quoque ab ea quæ intra modum est. Quod etiam ipsum in aliis virtutum monasticis exercitationibus hostes faciunt.

Ἐγκράτεια τίκτει σωφροσύνην· γαστ[ριμαργία] δὲ μήτηρ ἀκολασίας.

Ὁ πληρῶν γαστέρα, καὶ σωφρονεῖν ἐπ[αγγελλό]μενος, ὅμοιός ἐστι τῷ ἐπαγγελλομένῳ χα[λάμῃ] καλάμῃ πυρὸς ὁρμὴν, ἢ ἐλαίῳ φλόγα σβέν[νυσθαι].

Ὁ κορεννύμενος ἄρτου καὶ ὕδατος, ἐγκρ[ατὴς οὐκ] ἔστι. Παντὸς γὰρ κόρος, ἐγκρατείας ἀλλότ[ριος].

Ὅταν ὁ τῆς γαστριμαργίας δαίμων ἀτο[νήσῃ δια]φθεῖραι τὴν ὡρισμένην τῶν βρωμάτων ἐγκ[ράτειαν,] τότε κακοήθως, εἰς ἐπιθυμίαν ἀκροτάτη[ς ἐγκρα]τείας ἐμβάλλει τὸν ἀσκητήν· ἵνα τῆς ἀμ[έτρου μὴ] δυνηθεὶς ἐφικέσθαι δι' ἀσθένειαν σώματος ... καὶ τῆς συμμέτρου. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τ[αῖς ἄλλαις] ἀσκήσεως οἱ ἐχθροὶ ποιοῦσιν.

[b] *Vita S. Sabæ*, n. 5. Ephr. II, 446 *De humilit.*, c. 1.

NOTÆ.

sed in hac significatione non respicitur ad ἐνθουσιασμοῦ furorem, ad ipsius ἔλλαμψιν, respicitur, auctore eodem Hesychio voce ἐνθουσιασμὸς, ac post eum Suida, et Varino; qui postre[mi] priores videntur corrigendus. Potest etiam i[n] emendari, μαιμάζει, idque magis placet.

Παραβάλλοντες εἰς οἴκους κοσμικῶν, τότε μάλιστα τῆς ἐγκρατείας ἀνθεξόμεθα· μήποτε διὰ γαστριμαργίας παχυνθεὶς ὁ νοῦς, ἀμελήσῃ τῆς συνηθείας, καὶ τοῖς ἐχθροῖς εὐάλωτος γένηται. A

Χρὴ τοὺς μὲν γέροντας θυμοῦ κρατεῖν, γαστρὸς δὲ τοὺς νέους· τοῖς μὲν γὰρ οἱ ψυχικοὶ, τοῖς δὲ, μᾶλλον οἱ σωματικοὶ δαίμονες ἐπιτίθενται.

Γαστρὸς ἐγκράτεια ταπεινοῖ τὰ πάθη· θρασύνει δὲ ταῦτα γαστριμαργία.

Ἐν πλησμονῇ γαστρὸς, μηδὲν ἐρεύνα θειότερον.

Νέφος μὲν, καλυπτήριον σελήνης· Θεοῦ δὲ σοφίας, γαστριμαργία.

Τρυφὴ καὶ μάλιστα νέφος [a] (3), παθῶν θησαυρὸς, ψυχῆς θάνατος αὐθαίρετος.

Νεάζοντι σώματι τρυφὴ καὶ μέθη τὸ τῶν ἡδονῶν ἀνάπτουσι πῦρ. B

Παχεῖα γαστὴρ, τῇ συνεχείᾳ τῶν θολερῶν ἀναθυμιάσεων, φυγαδεύειν οἶδε διανοίας λεπτότητα.

Ἔρως θεῖος, οὐ μετεωριζόμενος τῷ πτερῷ τῆς ἐγκρατείας, θᾶττον πρὸς τὴν ὕλην καταπίπτει, βαρυνόμενος ταῖς πέδαις τῆς ἀκρασίας.

Πλησμονὴ συνεχὴς γαστρὸς ἀφροδισίων ἐρεθίζει σκιρτήματα.

Γαστὴρ, φύλαξ παρακαταθήκης ἄπιστος, τὸ ἐμβαλλόμενον ἀποβάλλουσα.

Γαστρίμαργος πίων, χοῖρος ἕτοιμος εἰς σφαγήν.

Αἵματος εἰσροὴ πνεύματος ἐκροὴν ἐργάζεται. C

Ὁ μὲν ἄρχων γαστρὸς, ἐν παντὶ τόπῳ δύναται μετιέναι τὴν ἀρετήν· ὁ δὲ ὑπὸ ταύτης ἀρχόμενος, ἐν οὐδενὶ πάντως.

Δύο σκοποὶ τῆς ἐγκρατείας· ὁ μὲν, ἵνα τῶν ἡδέων τῆς παρούσης ζωῆς στερηθέντες, τῶν ἡδέων τῆς μελλούσης τύχωμεν· ὁ δὲ, ἵνα ταπεινωθέντι τῷ σώματι καὶ ἡ ψυχὴ συνταπεινωθῇ, καὶ εὐκατάνυκτος οὕτω γένηται. Λοιπὸν οὖν πᾶς κρεῶν μὲν ἀπεχόμενος, ἑτέρων δὲ βρωμάτων ἐμπιπλάμενος, γαστρίμαργός ἐστιν, ἐκπεσὼν τῶν εἰρημένων τῆς ἐγκρατείας σκοπῶν.

Ἡ γαστριμαργία πολλάκις, καὶ διὰ θυρίδος ἀγάπης, εἰσπηδᾷν εἴωθεν. D

Ἡ γαστριμαργία ξηραίνει μὲν τὴν πηγὴν τῶν ἐπαινετῶν δακρύων, κινεῖ δὲ τὴν πηγὴν τῶν αἰσχίστων ῥεύσεων.

Λέοντα μὲν κολακεύσας (4), πολλάκις ἡμερώσεις·

Quando ad eorum qui in mundo vivunt domos accedimus, tum vel maxime continentiam complecti studeamus; ne mens ubi per gulam saginata fuerit, consueta negligat, atque ab inimicis facile capiatur.

Oportet ut senes iræ imperent, juvenes ventri: siquidem illis animales dæmones, his corporei potius insidias moliuntur.

Ventris continentia turbidos animorum motus deprimit; gula vero eosdem feroces reddit.

Ventre saturo nihil divinum investiga.

Ut nubes obtegumentum lunæ est; ita Dei sapientiæ, gula.

Luxus, præcipue juvenibus, perturbationum thesaurus est, animæ ultro arcessita mors.

Juvenili corpori, luxus et ebrietas voluptatum ignem accendunt.

Crassus venter, turbulentorum vaporum assiduitate, mentis subtilitatem in fugam agere consuevit.

Divinus amor, nisi continentiæ penna sublevetur, sine ulla cunctatione ad res ex materia concretas delabitur, utpote intemperantiæ compedibus depressus.

Assidua ventris saturitas venereos insultus exstimulat.

Venter, infidus depositi custos est, et quod injicitur abjicit.

Obesus helluo porcus est ad cædem paratus.

Sanguinis influxio, spiritus effluxionem parit.

Qui ventri dominatur, quovis loco virtutem colere potest; qui autem sub ipsius imperio est, nusquam omnino.

Duo sunt continentiæ proposita: alterum, ut per abdicatas hujusce vitæ voluptates, futuræ voluptatibus fruamur; alterum, ut depresso corpore, anima simul per humilitatem deprimatur, atque hoc modo ad compunctionem propensa sit. De reliquo igitur quisquis a carnibus quidem abstinet, aliis tamen cibis sese ingurgitat, helluo dicendus est, ut qui a commemoratis continentiæ institutis desciverit.

Gula sæpenumero etiam per charitatis fenestram insilire solet.

Gula fontem laudabilium lacrymarum siccat; contra turpissimarum fluxionum fontem commovet.

Leonem si demulceas, eum haud raro cicurabis;

VARIÆ LECTIONES.

[a] *Al.* νέοις.

NOTÆ.

(3) *Τρυφὴ καὶ μάλιστα νέφος*. Quam difficile sit, ex uno codice ms. omnibus numeris absolutam mendisque carentem accurare editionem, vel hic unus locus abunde ostendit. Quis enim, amabo, suspicaretur, illud νέφος ex superiori linea sumptum, sedem vocabuli νέοις occupare? Doctissimus vero Billius, qui vertit: ***Luxus, mentis nubes est***, nisi aliter legerit, potuit simplicius reddere, ***Luxus, et maxime nubes est***.

(4) *Κολακεύσας*. Elegantem sententiam Platonis Judæi libro *De legatione*, ad Caium, p. 997, 998, ubi de uxore Macronis loquitur, δεινὸν γυνὴ γνώμην ἀνδρὸς παραλῦσαι καὶ παραγαγεῖν, καὶ μάλιστα μαχλὰς, ἕνεκα γὰρ τοῦ συνειδότος κολακικωτέρα γίνεται, prave editam, prave emendatam aspicies Melissæ lib. II, serm. 34.

at si ventri blandiaris, triculentiorem eum reddes.

Gulosis ipsa quoque insomnia, cibi sunt.

Ventri impera, ne tibi ille imperet.

Oppresso ventre animus humilitate sese dejicit; molliter autem habito, in altum assurgit.

Dæmonum princeps est Satanas; vitiorum autem, gula.

Posteaquam malus seu diabolus belluonum manus ac pedes somno colligavit, ita demum arbitratu suo omnia agit, atque turpibus spectris impurisque excretionibus animum et corpus inficit.

Apud mundanos radix omnium malorum avaritia est; apud monachos autem gula potius.

Copiosum stercus ingentem vermium numerum gignit; et ciborum copia magnum libidinosarum cogitationum numerum procreat.

De fornicatione.

Fornicationis spiritus, per carnis cupiditatem, inde etiam a prima ætate, nobis negotium facessit. Atque atrox ejus bellum est, ac duplex, in animo nempe et in corpore consideratum. Porro adversus eum continentia strenue pugnat, animi humilitate, sine qua nec fornicationem quisquam, nec alia vitia superare poterit, auxilium ipsi afferente. Oportet ergo, juxta Proverbium [c], omni custodia servare cor ab obscenis cogitationibus, nec ullam earum ad nos accedentem admittere; ne alioqui animum subiens, illum trahat seu enervet, atque ad voluptatem illiciat. Operæ pretium est enim secundum Domini doctrinam [d], mundare prius quod intus est calicis, ut fiat etiam id quod deforis est, mundum. Quandoquidem jejunium quoque non idcirco tantum colimus, ut corpus affligamus, verum etiam ut prudentiam mentis adipiscamur; ne per immodicam ciborum copiam obscurata, custodiendis cogitationibus impar sit. Quin illud quoque mandatum, quod primus homo a Deo datum accepit, serpentis caput observare jubet [e]; hoc est perniciosæ

A γαστέρα δὲ θεραπεύσας, ἀγριωτέραν παρασκευ[άσεις].

Τοῖς γαστριμάργοις καὶ τὰ ἐνύπνια (5) βρώ[ματα].

Κράτει γαστρὸς, ἵνα μὴ αὕτη κρατήσῃ σου.

Γαστρὸς θλιβομένης, ταπεινοῦται καρδία· θερ[α]πευομένης δὲ, πρὸς ὕψος ἐπαίρεται.

Ἄρχων μὲν δαιμόνων, ὁ Σατανᾶς· ἄρχων δὲ πα[θῶν], θῶν, ἡ γαστριμαργία.

Τῶν γαστριμάργων χεῖρας ὁμοῦ καὶ πόδας ὕπ[νῳ] δεσμήσας ὁ πονηρὸς, πάντα ὅσα ἠθέλησεν ἐποίησε[ν] αἰσχραῖς φαντασίαις καὶ μιαραῖς ἐκκρίσεσι [τὴν] ψυχὴν καὶ σῶμα καταρυπώσας.

Παρὰ μὲν κοσμικοῖς ῥίζα πάντων τῶν κακ[ῶν] B ἡ φιλαργύρια, παρὰ δὲ μοναχοῖς μᾶλλον ἡ γαστ[ρι]μαργία.

Πλῆθος κόπρου πλῆθος σκωλήκων γεννᾷ· κ[αὶ] πλῆθος βρωμάτων, πλῆθος ἐμπαθῶν λογισμῶν.

Περὶ πορνείας (6).

Τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, διὰ τῆς ἐπιθυμίας τ[ῆς] σαρκὸς, ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἡμῖν ἐνοχλεῖ. Καὶ χ[α]λεπὸς ὁ τούτου πόλεμος, καὶ διπλοῦς, ἔν τε ψυχῇ [καὶ] σώματι θεωρούμενος. Ἀντιστρατεύεται δὲ τού[του] γενναίως ἡ ἐγκράτεια, συναιρουμένης αὐτῇ καὶ τ[ῆς] ταπεινώσεως τῆς ψυχῆς, ἧς ἐκτὸς οὔτε πορνεί[ας] οὔτε ἄλλων παθῶν δυνήσεταί τις περιγενέσθαι[8]. Χρὴ τοίνυν κατὰ τὴν Παροιμίαν (7), πάσῃ φυλ[ακῇ] C τηρεῖν τὴν καρδίαν ἀπὸ ῥυπαρῶν λογισμῶν, κ[αὶ] μηδένα τούτων προσβάλλοντα παραδέχεσθαι· μή[ποτε] παρεισδὺς ἐκλύσῃ[7] ταύτην καὶ ὑπαγάγηται [εἰς] φιληδονίαν. Προσήκει γὰρ καθαρίζειν πρότε[ρον] κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίαν, τὸ ἔνδον [τοῦ] ποτηρίου, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἔξω καθαρόν. Ἐπεὶ [καὶ] τὴν νηστείαν ἀσκοῦμεν, οὐ πρὸς κακουχίαν τοῦ [σώ]ματος ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ πρὸς νῆψιν τοῦ νοὸς, [ἵνα] μὴ τῇ ἀμετρίᾳ τῶν βρωμάτων σκοτισθεὶς, ἀδυν[α]τήσει πρὸς τὴν τῶν λογισμῶν φυλακήν. Καὶ ἡ πα[ρὰ] τοῦ Θεοῦ δὲ[7*] δοθεῖσα πρὸς τὸν πρῶτον ἄνθρω[πον] ἐντολὴ, κελεύει τὴν κεφαλὴν ὄφεως τηρεῖν· τοῦ[τ'] ἔστι, τὴν ἀρχὴν τοῦ βλαβεροῦ λογισμοῦ, δι' ἧς ἔρπ[ει]

[c] Prov. IV, 23. [d] Matth. XXIII, 26. [e] Gen. III, 15.

VARIÆ LECTIONES.

[8] *Al.* περιγίνεσθαι. [7] *Al.* ἑλκύσῃ. [7*] *Abest ab al.*

NOTÆ.

(5) *Ἐνύπνια.* Lectio deridicula, *circa Antoninum meum*, occupat caput 90 Synodici adversus Tragœdiam Irenæi : corrigetur autem per caput 59 ejusdem operis, *somnium*.

(6) *Πορνείας.* Indubie turpiterque corrupti sunt Alexius Aristinus et Symeon Magister et Logotheta, in Synopsi ac Epitome Canonum, tomo II Bibliothecæ juris canonici veteris, p. 705 et 738, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, ἴσως καταδικάζεται καὶ ἀνὴρ, καὶ γυνὴ, διὰ πορνείαν vel πορνείας ἀποζευγνύμενοι. Liquet enim ex ipso Canone, qui est Basilii [...]nus, scribi oportere, δίχα πορνείας, nec probatio est opus. *Juxta Domini sermonem, vir et mul[ier] citra fornicationis causam separati, pariter conde[m]nantur.*

(7) *Κατὰ τὴν Παροιμίαν.* Ludibrium revera e[st] quod Patricius Junius, dum nescit, hæc verb[a] Ἀφελοῦ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, παρῆλθε γάρ, esse Sal[o]monis Proverb. XXVII, 13, παροιμιαστὴν in παρ[οι]μιαστὴν pervertit, p. 53 Catenæ in Job.

εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιχειρεῖ ψυχήν· μήποτε τῇ παραδοχῇ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα συνεισρυῇ, καὶ καταχυλισθῶμεν εἰς τὴν ἀθέμιτον πρᾶξιν. Καλὸν οὖν τὰ νήπια Βαβυλῶνος· φημὶ δὲ τοὺς ἐν ἀρχῇ προσβάλλοντας αἰσχροὺς λογισμούς· ἐδαφίζειν καὶ συντρίβειν πρὸς τὴν πέτραν, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός. Ἁδρυνθέντες γὰρ παρέξουσιν ἡμῖν ὀχλήσεις πολλὰς καὶ πράγματα. Μὴ θαῤῥήσωμεν δὲ καταβαλεῖν διὰ μόνης ἀσκήσεως, τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα τῆς πορνείας, εἰ μὴ καὶ ἡ παρὰ τοῦ Θεοῦ συνεφάψηται βοήθεια. Οὐ παύσεται γὰρ ὁ ἄνθρωπος πολεμούμενος ὑπ' αὐτοῦ, μέχρις ἂν ἐν ἀληθείᾳ πιστεύσῃ, ὅτι οὐχ ἰδίᾳ σπουδῇ καὶ καμάτῳ, τῇ δὲ τοῦ Θεοῦ σκέπῃ καὶ ἀντιλήψει, τῆς χαλεπῆς ταύτης ἀπαλλαγήσεται μάστιγος. Ὑπερφυὲς γάρ ἐστι τὸ πρᾶγμα, καὶ ὁ τοὺς ἐρεθισμοὺς τῆς σαρκὸς καὶ τὰς ἡδονὰς ταύτης καταπατῶν, τρόπον τινὰ, τοῦ σώματος ἔξω γίνεται. Διὸ καὶ ἀδύνατον ἀνθρώπῳ τοῖς ἰδίοις πτεροῖς ἀναπτῆσαι [a] πρὸς τὴν ὑψηλὴν ἁγνείαν, εἰ μὴ καὶ χάρις Θεοῦ, τοῦτον ἀπὸ βόθρου τῶν παθῶν ἀνάγοι. Δεῖγμα δὲ τοῦ, τὴν ἀρετὴν ταύτην κτήσασθαί τινα τελείως, τὸ μηδεμίαν αἰσχρὰν φαντασίαν ἐν τοῖς ὕπνοις ἐπιπηδᾷν τῇ ψυχῇ· αὗται γὰρ τοῦ νοσεῖν τὴν ψυχὴν τεκμήριον, καὶ μὴ πω τοῦ πάθους ἀπηλλάχθαι. Διὸ καὶ ταύτας ἔλεγχον εἶναι τῆς προλαβούσης λέγομεν ῥαθυμίας, καὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἀσθενείας, οἷα τῆς καλυπτομένης ἐν τοῖς ἀποκρύφοις τῆς ψυχῆς μέρεσι νόσου, φανερουμένης διὰ τῆς ἐν τοῖς ὕπνοις ῥεύσεως. Μέγα οὖν, ἀδελφοὶ, τὸ κατόρθωμα τῆς ἁγνείας καὶ σωφροσύνης· καὶ διὰ τοῦτο μεγάλαις καὶ ποικίλαις ἐπιβουλαῖς πολεμεῖται παρὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς εἰδότες, ὅτι *χωρὶς ἁγιασμοῦ*, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, *οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον*, μὴ ἀποκάμωμεν, φυλάττοντες ἐπιμελῶς τὴν καρδίαν, καὶ ἐγκρατευόμενοι, καὶ πυκνῶς προσευχόμενοι μετὰ στεναγμοῦ, καὶ τἄλλα ποιοῦντες, ὅπως τὴν κάμινον τῆς ἡμετέρας σαρκὸς, ἣν ὁ Βαβυλώνιος βασιλεὺς ἀνάπτει τοῖς τῆς ἐπιθυμίας ἐρεθισμοῖς, ἀποσβέσωμεν τῇ παρουσίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σωφροσύνη μὲν ἐγκρατείας τέκνον· πορνεία δὲ θυγάτηρ γαστριμαργίας.

Κυμάτων βία χειμάζει πλοῖον· καὶ νοῦν ἀκρατῆ, λογισμὸς πορνείας.

Ὄψις εὐανθὴς, βέλος πεφαρμακωμένον· ἔτρωσε ψυχὴν, καὶ τὸν ἰὸν ἐναπέθετο, καὶ ὅσον χρονίζει, πλείονα σῆψιν ἐργάζεται.

Βέλτιον οἴκοι μένοντα σχολάζειν, ἢ τιμᾷν δοκοῦντα τὰς ἑορτὰς, πάρεργον τοῦ δαίμονος γίνεσθαι.

Ἔλαιον τρέφει λύχνον, καὶ πυρσὸν ἡδονῆς ὁμιλία γυναικός.

Φεῦγε συντυχίας γυναικῶν, καὶ μὴ δῷς αὐταῖς

A cogitationis initium, per quod ad animam nostram serpere conatur; ne forte, admisso capite, reliquum etiam corpus una illabatur, et in nefariam decidamus actionem. Bene itaque erit, si parvulos Babylonis, turpes, inquam, cogitationes, quæ nos primum adoriuntur, ad petram, quæ est Christus [f], allidamus atque obteramus [g]. Adultæ etenim, plurimum nobis turbarum ac molestiarum exhibebant. Nec vero nos impurum fornicationis spiritum per solam religiosam exercitationem dejecturos esse confidamus, nisi Dei subsidium accesserit. Neque enim homo ab eo ante oppugnari desinet, quam vere crediderit, quod non suo studio et labore, sed Dei protectione atque præsidio ab hoc aspero flagro liberandus sit. Siquidem res est eximia ac supra B naturam; et qui carnis irritamenta et voluptates proterit, a corpore quodammodo excedit. Proinde fieri nequit, ut homo suismet pennis ad castitatem, excelsam rem, convolet, nisi Dei quoque gratia eum a perturbationum animi fovea in altum eduxerit. Cæterum indicium, quod quispiam hanc virtutem plene sit consecutus, istud est, si nulla fœda imaginatio per somnum in animam insiliat. Eæ namque argumento sunt animam ægrotare, nec ab hujusmodi affectu adhuc esse liberam. Unde et easdem dicimus antecedentis socordiæ, abditæque in nobis imbecillitatis esse indices, non secus ac morbi cujusdam in animi penetralibus delitescentis, ac sese patefacientis per fluxionem quæ C in somnis contingit. Magna itaque, fratres, castitatis et pudicitiæ virtus est; ob idque magnis variisque insidiis ab hostibus oppugnatur. Verum nos, gnari quod *sine sanctimonia*, ut ait Apostolus [h], *nemo videbit Dominum*, ne fatiscamus, dum diligenter cor nostrum conservamus, continentiam colimus, crebras preces cum gemitu fundimus, cæteraque facimus, quo carnis nostræ fornacem, quam Babylonius rex per cupiditatis illecebras accendit, Spiritus sancti interventu exstinguamus. Ipsi gloria in sæcula.

Pudicitia continentiæ filia est; fornicatio autem, gulæ soboles.

Fluctuum impetus navem jactat; mentem intemperantem, fornicationis cogitatio.

D Florida facies, telum venenatum est: animum sauciat, et in ipso venenum infigit; quoque diutius immoratur, eo majorem saniem efficit.

Præstat domi quietum manere, quam putando festa colere, dæmonis prædam et accessionem fieri.

Oleum lucernam alit, itemque voluptatis flammam, mulieris consuetudo.

Mulierum consortia fuge, nec libertatem ipsis con-

[f] I Cor. x, 4. [g] Psal. cxxxvi, 9. [h] Hebr. xii, 14.

VARIÆ LECTIONES.

[a] *Al.* ἀναπτῆναι.

cede. Primo congressu, et demissa humi facie leniter loquuntur, et lacrymantur miseranter; modesteque sese componunt, frequenter ingemiscunt; de castitate percontantur, et studiose audiunt. Secunda vice vidisti, jam paulisper attollunt oculos; tertio colloquio, fixius te intuentur, subrident, imo etiam profusum risum edunt; ac denique cuncta quæ animam obsident moliuntur, hamos mortis, præstigiarum illectamenta, atque multipliciter contextas plagas.

Ad ignem si propius accesseris, statim resilies; at si mulieris verbis te emolliri sinas, non illico recedes.

Viret herba, quæ aquis propinqua est; et libidinis affectus, in muliebri colloquio.

Forma fucata, intemperantium pernicies et naufragium est.

Quemadmodum ignis memoria mentem minime urit; sic nec affectus, remota materia, qua alitur atque augetur.

Par est, serpenti et affectui parcere. Nam ut occasionem invenerint, interimere festinant.

In congressu perniciosarum personarum, conquiescentibus tuis passionibus, ne propterea confidas. Hoc enim quoque ars est, ut adversum te incautum insurgant, eoque modo facilius te capiant.

Si qnando affectum viceris, ne ideo curam et sollicitudinem abjicias. Si quidem affectus ultro redire solent, ac repentino impetu ingens hominibus incautis periculum inferunt.

Scintilla in paleis moram trahens, flammam excitat; tum noxia recordatio diutius insidens, fornicationis cupiditatem.

Ut mortis memoria ciborum intemperantiam amputat; sic libidinis petulantiam resecat continentia juncta humilitati et orationi.

Si libidinis cogitatio animum tuum subierit, confestim mentem inde abstractam ad Deum summo studio attolle; ne diutius immoratus, tanquam voluptatis amator condemneris.

Cum libidinis ardore flagraveris, tum ingemiscens hic verbis utere: Heu me miserum, si diabolum Deo, et impuritatem puritati anteposuero! *Projicientes me nunc circumdederunt me* [i]. *Exsultatio mea, erue me a circumdantibus me* [j]. Sunt etiam nonnulli, qui fustem accipiant, seque acerrime feriant, atque ita ardorem expellant, dolore nimirum voluptatem procul abigente.

Quoties libidinis illecebra seorsim in te impetum jecerit, surge, ac te coram Deo projice, clamans: Fili Dei, adjuva me [k]. Neque vehementer contristeris: non enim affectuum evulsores sumus, sed oppugnatores.

A παῤῥησίαν. Πρώτῃ συντυχίᾳ, καὶ τὸ βλέμ σαι κάτω, λαλοῦσι πράως, καὶ δακρύουσι σ καὶ σχηματίζονται κοσμίως, καὶ πυκνὰ στ ἐρωτῶσι περὶ ἁγνείας, καὶ σπουδαίως Δεύτερον εἶδες, καὶ μικρὸν ἀνένευσαν· τ προσέσχον ἀτενέστερον, ἐμειδίασαν, καὶ ἐγέλασαν· καὶ λοιπὸν ἐξαρτύουσι πάντα ορκοῦντα ψυχὴν, ἄγκιστρα θανάτου, καὶ γοητείας, καὶ πολύπλοκα θήρατρα.

Πυρὶ μὲν προσελθὼν, ταχέως ἀποπηδ ναικὸς δὲ ῥήμασι χαυνωθεὶς, οὐκ εὐθέως σεις.

Θάλλει βοτάνη παρ' ὕδασι, καὶ πάθος ἐν ὁμιλίᾳ γυναικός.

B Μορφὴ κεκαλλωπισμένη, τῶν ἀκρατεσ θρος καὶ ναυάγιον.

Ὥσπερ μνήμη πυρὸς οὐ καίει διάνο οὐδὲ πάθος, ἀπούσης ὕλης τῆς τρεφούσης νούσης αὐτό.

Ὅσον [9] ἐστὶν ὄφεως καὶ πάθους φείσα ρὸν γὰρ εὑρόντα, σπεύδουσιν ἀνελεῖν.

Ἐν συντυχίαις προσώπων βλαβερῶν, ἠ σοι παθῶν, μὴ πιστεύσῃς. Τέχνη γὰρ κατεξαναστῆσαί [10] σου μὴ φυλαττομένου, οὕτως ἑλεῖν.

Εἴ ποτε κρατήσεις τοῦ πάθους, μηδ' οὐ ριμνήσῃς· φιλεπίστροφα γὰρ τὰ πάθη, καὶ δίῳ τοῖς ἀφυλάκτοις ὀξὺν τὸν κίνδυν ροντα.

C Σπινθὴρ ἐγχρονίσας ἀχύροις, ἐγείρει φ μνήμη βλαβερὰ παραμένουσα, πορνεία μίαν.

Ἀκρασίαν βρωμάτων περικόπτει μνή του [11]· ἀκολασίαν δὲ πορνείας περιαιρεῖ ἐ μετὰ ταπεινώσεως καὶ προσευχῆς.

Ἐάν σοι λογισμὸς ἀκολασίας προσγένητ αὐτίκα τὸν νοῦν ἀποσπάσας, ἀνένεγκε μετὰ πρὸς τὸν Θεόν· μήποτε χρονίσας, καταχ φιλήδονος.

Ὅταν πυρωθῇς ἐμπαθῶς, τότε λέγε σ Φεῦ, εἰ προτιμήσω τοῦ Θεοῦ τὸν διάβολον καθαρότητος τὴν ἀκαθαρσίαν. *Ἐκβαλόντες περιεκύκλωσάν με· τὸ ἀγαλλίαμά μου λ*

D *με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με.* Τινὲς δὲ ριον λαμβάνοντες, καὶ τύπτοντες ἑαυτοὺς οὕτω τὴν πύρωσιν ἀπελαύνουσιν, ὡς τοῦ ἡδονὴν πόῤῥω βάλλοντος.

Ὁσάκις ἂν καταμόνας ἐπέλθῃ σοι πορν θισμὸς, ἀναστὰς ῥίψον σεαυτὸν ἐνώπιον τ βοῶν· Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, βοήθει μου. Καὶ μὴ σ ποῦ· οὐ γὰρ ἐκριζωταὶ τῶν παθῶν ἐσμεν, αγωνισταί.

[i] Psal. xvi, 11. [j] Psal. xxxi, 7. [k] Matth. xv, 25.

VARIÆ LECTIONES.

[9] *Int.* ἴσον. [10] *Al.* κατεξαναστῆναί. [11] *Int.* Θεοῦ.

Βαρὺς ὁ τῆς πορνείας δαίμων, καὶ σφοδρῶς ἐπιτίθεται τοῖς κατὰ τοῦ πάθους ἀγωνιζομένοις, καὶ μᾶλλον ἐν τῇ ἀμελείᾳ τῆς διαίτης, καὶ τῇ ὁμιλίᾳ τῶν βλαβερῶν προσώπων. Τῇ λειότητι γὰρ τῆς ἡδονῆς ὑποκλέπτων τὸν νοῦν, μετέπειτα διὰ τῆς μνήμης ἀποβαίνει [11], πυρπολῶν τὸ σῶμα, καὶ ποικίλας μορφὰς αἰσχρῶν φαντασιῶν ὑποδεικνύων.

Σῶμα σῶφρον, θυσίας πολυτελοῦς Θεῷ τιμιώτερον.

Τὸ πάθος τῆς αἰσχρότητος ἐκριζοῖ κόπος ψυχικὸς καὶ πόνος σωματικός · τῆς ψυχῆς μὲν ἀεὶ τοῦ Θεοῦ δεομένης, τοῦ δὲ σώματος ἐγκρατευομένου.

Ἐν τοῖς πολέμοις τῆς σαρκὸς, χρὴ καταπονεῖν τὸ σῶμα. Συμφέρει γὰρ τοῦτο μᾶλλον εἰς ἀῤῥωστίαν ἐμπεσεῖν, ἢ τὴν ψυχήν.

Ἡ ἀκολασία, τὴν ψυχὴν μὲν ἐκθηλύνει καὶ μολύνει, καὶ τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς μεθίστησιν εἰς ἐπονείδιστον δουλείαν · τοῦ σώματος δὲ προσδιαφθείρουσα τὸν τόνον, πρὸς τὰς νόσους ἐπιῤῥεπέστερον αὐτὸ κατεργάζεται.

Περὶ φιλαργυρίας.

Ξένος ὁ πόλεμος τῆς φιλαργυρίας, καὶ ἔξω τῆς ἡμῶν φύσεως, ἐξ ἀπιστίας τοῖς μοναχοῖς ἐγγινόμενος. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων παθῶν, θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας, οἱ ἐρεθισμοὶ τὰς ἀφορμὰς δοκοῦσιν ἔχειν ἀπὸ τοῦ σώματος · ὅθεν καὶ ὡς ἔμφυτα τρόπον τινὰ, διὰ μακροῦ χρόνου, δυσχερῶς καταπολεμοῦνται. Τοῦτο δὲ τὸ πάθος ἔξωθεν ἐπισυνιστάμενον, εἰ μὲν ἐπιμελείας τύχοι καὶ προσοχῆς, ἐκκόπτεται ῥᾷον · ἀμεληθὲν δὲ, τῶν ἄλλων ὀλεθριώτερον γίνεται, καὶ ῥίζα πάντων τῶν κακῶν, καὶ εἰδωλολατρεία, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς νηπίοις, καὶ θυμὸς διαφαίνεται καὶ ἐπιθυμία · διότι πρὸς βοήθειαν ἐξ ἀρχῆς ὁ Δημιουργὸς τῇ φύσει ταῦτα συγκατεβάλετο · θυμοῦσθαι μὲν, κατὰ τοῦ διαβόλου · καθά φησι καὶ ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος (8) · *Ὁ θυμός ἔστω σοι κατὰ μόνου τοῦ ὄφεως, δι' ὃν ἀπόλωλας* · ἐπιθυμεῖν δὲ, πρὸς τεκνογονίαν, εἰ καὶ παρὰ φύσιν τούτοις κεχρήμεθα · ἡ δὲ νόσος τῆς φιλαργυρίας, οὐκ ἐκ φυσικῆς κινήσεως ἔχει τὴν ἀφορμήν · ἀλλ' ὡς εἰρήκαμεν, ἐξ ἀπιστίας, τοῦ μὴ προνοεῖσθαι παρὰ Θεοῦ. Λαβομένη γὰρ ψυχῆς χλιαρᾶς, εὔλογα δοκεῖ ὑποτίθεσθαι · γῆρας μακρὸν, ἀσθένειαν σώματος, ἐγ-

A Gravis est fornicationis dæmon, ac vehementer iis imminet, qui adversus hujusmodi affectum dimicant; idque magis inter victus negligentiam, et noxiarum personarum consuetudinem. Siquidem per voluptatis mollitiem animum surripiens, deinde per recordationem ingreditur, et corpus inflammat, atque multiplices turpium imaginum formas subjicit.

Corpus pudicum sacrificio magnifico exquisitoque apud Deum est charius.

Affectum turpitudinis eradicat animi exercitatio, et corporis labor: animo quidem Deum assidue precante, corpore autem continentiam colente.

Inter carnis bella, corpus laboribus fatigandum est. Præstat enim corpus in morbum incidere,
B quam animam.

Libido tum animam emollit ac inficit, ipsiusque principatum in turpem servitutem transfert, tum corporis vigorem labefactat, atque ad morbos propensum reddit.

De avaritia.

Externum est avaritiæ bellum, atque a natura nostra alienum, ex infidelitate monachis adhærens. Etenim aliorum affectuum, iræ ac libidinis, stimuli ansam a corpore arripere videntur; unde, utpote quasi a natura insiti, nonnisi longo temporis spatio atque ægre superantur. At hic affectus, cum extrinsecus confletur, siquidem diligentia et attentio accedat, facilius exscinditur; sin autem negli-
C gatur, exitiosior aliis efficitur, radixque omnium malorum, et idolorum servitus, juxta Apostolum [1]. Quippe in pueris et ira et cupiditas cernitur; quandoquidem Creator ab initio ejusmodi affectus adjumenti causa insevit naturæ nostræ: irasci quidem contra diabolum (quemadmodum ait ille magnus in theologia vir Gregorius [m]: *Ira tibi sit contra solum serpentem, ob quem periisti*), concupiscere autem, procreandorum liberorum causa, etsi præter naturæ scopum iis utimur. At vero morbus avaritiæ non ex naturali motu occasionem accipit, verum, ut jam diximus, ex infidelitate, quod non credamus Dei providentia nos regi. Nam ubi mollem ani-
D mam nacta est, rationi consentanea proponere vi-

[1] I Tim. vi, 10; Coloss. iii, 5. [m] Orat. 43.

VARIÆ LECTIONES.

[11] *Al.* ἐπεμβαίνει.

NOTÆ.

(8) *Ὁ ἐν θεολογίᾳ μέγας Γρηγόριος*. Theologus per excellentiam dictus, ut nemo nescit. Unde θεολογικῶς εἰπεῖν, in Vita Ignatii CP. *Mens theologica*, apud Gregorium Nyssenum in Testimoniis cap. penult. et similia sæpe. Aristenus ad Canonem Carthaginensem 44: Οὐ δεῖ ἡμᾶς, κατὰ τὴν θεολόγον φωνὴν, τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς ὑποδείγμασιν ἕπεσθαι. Ex interprete, *Non oportet nos, juxta divinam vocem exempla quæ sunt supra nos sequi*; male. Respicitur enim ad dictum Gregorii Nazianzeni Orat. 40, p. 659, Σοὶ δὲ τίς ἀνάγκη τοῖς ὑπὲρ σὲ ὑποδείγμασιν ἑπομένῳ, κακῶς βουλεύεσθαι; *Tibi autem quid necesse est, ut dum exempla, quæ te sublimiora sunt, sequeris, malum consilium capias?* Vide canonem Trullanum primum: atque huc refer non satis intellectum a viris doctrina præstantibus commentarium Balsamonis ad canonem 60 apostolorum; quo loci inter Pseudepigrapha recenset hæreticas nugas, quas, cum essent Chrysomalli, Pamphilus θεολογικὰ ἔπη χρυσᾶ nuncupaverat. Nam Theodori verba bono sensu cassa erunt, nisi placuerit Pamphilo Chrysomallicas φληναφείας nomine Gregorii Theologi venditare.

detur, diuturnam senectutem, corporis imbecillitatem, cognatorum et amicorum desertionem, aliosque id genus prætextus. Ac deinceps in animum subiens, cumque prorsus occupans, totam cupiditatem ad sese traducit, persuadetque, pecuniam solam quærere, in eaque sola, ut quæ in tempore adjutora sit, firmiter confidere; spem vero in Deum instar ventorum reputare. Tria porro avaritiæ sunt genera : primum, quando quis ea quibus caret, adipisci gestit; ut Giezi, cujus pœna lepra sempiterna est [n] : alterum, cum quis postquam facultatibus suis renuntiavit, rursus divitiarum cupiditate afficitur; ut Judas, cujus supplicium acerbus est laqueus [o] : tertium, ubi quis bona omnia abjecturum se pollicitus, partem clam retinet; ut Ananias et Sapphira, quorum pœna mors repentina et sæva [p]. Quocirca evellenda est malorum radix. Hæc enim si maneat, rami quoque pullulabunt. Ne inopinato audiamus : *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te; quæ autem parasti, cujus erunt* [q]? Cæterum virtutem contemptæ pecuniæ et avaritiæ abjectæ maxime ii excolunt, qui in cœnobio nullius rei curam suscipiunt.

Avarus monachus, in manuum laboribus diligentissimus, eos quidem pro seria opera habet, pro defunctoria autem precationem ac lectionem, et si quid aliud spirituale est. Quin ad hujusmodi affectus patrocinium illud quoque Apostoli dictum obtendit : Qui otiosus est, *nec manducet* [r]. Cum tamen contra, ea quæ animæ utilia sunt pro opere haberi debeant, pro appendice vero operis ea quæ manibus conficiuntur.

Avarus ille est, non qui omnino pecunias habet, sed qui eas amat, atque adipisci cupit.

Monachus dives et copiosus onusta navis est, quæ in tempestate facile submergitur.

Contra is qui nihil possidet, levis ac expeditus viator est, qui in omni loco diversorium invenit, citoque pervenit ad bravium supernæ vocationis [s]; aquila denique sublime volans, ac tum demum ad cibum devolans, cum necessitas cogit.

Monachus avaritiæ morbo laborans, nunquam a cura et sollicitudine liber est.

Avaritiæ cum charitate nullum fœdus esse potest. Hæc enim æquo libentique animo se fraudari patitur, facultatesque suas læte impertit, atque interdum etiam omnia magno animo abjicit; illa vero contrarium omnino efficere consuevit.

Nunquam deerunt fluctus mari, neque avaro iræ ac mœrores.

Avarus in cœlum contendens, huic similis est, qui pedibus suis vinculo constrictis currere conatur.

De ira.

Ira cum semel pectus obsederit, cumque exarserit, mentem fumo obcæcat, judiciumque corrumpit; ac denique lubrica omnia et confusa reddit. *Contur-*

A κατάλειψιν συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ τοιαύτας ἄλλας προφάσεις· καὶ λοιπὸν εἰσδυομένη καὶ περιλαμβάνουσα τὴν ψυχὴν, ὅλην τὴν ἐπιθυμίαν εἰς ἑαυτὴν μεθιστᾷ, καὶ πείθει μόνον τὸ ἀργύριον ζητεῖν, καὶ μόνῳ τούτῳ βεβαίως θαῤῥεῖν, ὡς ἐν καιρῷ βοηθήσοντι· τὰς δὲ πρὸς Θεὸν ἐλπίδας, ἴσα καὶ αὔραις λογίζεσθαι. Τρεῖς δὲ τρόποι τῆς φιλαργυρίας· ὁ μὲν ὅταν τις ἐπιθυμεῖ κτήσασθαι ἃ μὴ ἔχει· ὡς Γιεζῆ, οὗ ἐπιτίμιον, ἡ αἰώνιος λέπρα· ὁ δὲ, ὅταν τις ἀποταξάμενος οἷς ἔχει, πάλιν ἐπιθυμεῖ πλούτου· ὡς ὁ Ἰούδας, οὗ ἐπιτίμιον, ἡ πικρὰ ἀγχόνη· ὁ δὲ, ὅταν τις ὑποσχόμενος ἀποκτήσασθαι πάντα ὅσα ἔχει, λάθρα παρακατάσχει μέρος· ὡς Ἀνανίας καὶ Σάπφειρα, ὧν ἐπιτίμιον, ὁ αἰφνίδιος καὶ ἀφειδὴς θάνατος. Ἐκκοπτέον τοίνυν τὴν ῥίζαν τῶν κακῶν· ταύτης γὰρ
B μενούσης, καὶ οἱ κλάδοι φυήσονται· μή πως ἀκούσωμεν ἀπροσδοκήτως· *Ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡτοίμασας τίνι ἔσται;* Κατορθοῦσι δὲ μάλιστα τὸ ἀφιλάργυρον οἱ ἐν κοινοβίῳ μηδενὸς φροντίζοντες.

Φιλάργυρος μοναχὸς ἐν ἐργοχείροις ἐπιμελέστατος· ἔργον μὲν ἔχων ταῦτα, πάρεργον δὲ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ εἴ τι πνευματικὸν προβάλλεται δὲ καὶ εἰς συνηγορίαν τοῦ πάθους, τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο ῥητόν· Ὁ ἀργὸς *μηδὲ ἐσθιέτω* δέον ἔργον μὲν ἔχειν, τὰ ψυχωφελῆ, *πάρεργον* δὲ, τὰ ἐν ἐργοχείροις.

C

Φιλάργυρος, οὐχ ὁ ἔχων χρήματα πάντως, ἀλλ' ὁ φιλῶν αὐτὰ, καὶ τῆς τούτων ὀρεγόμενος κτήσεως.

Μοναχὸς πολυκτήμων, πλοῖον πεφορτισμένον, εὐχερῶς ἐν ζάλῃ καταδυόμενον.

Ὁ δὲ ἀκτήμων, εὐσταλὴς ὁδοιπόρος, ἐν παντὶ τόπῳ καταγώγιον εὑρίσκων· κοῦφος δρομεὺς, ταχέως φθάνων ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως· ἀετὸς ὑψιπέτης, τότε καθιπτάμενος ἐπὶ τροφὴν ὅταν ἡ χρεία βιάσηται.

Μοναχὸς νοσῶν φιλαργυρίαν, οὐδέποτε μερίμνης ἀπήλλακται.

Ἀσύμβατος εἰς ἀγάπην ἡ φιλαργυρία. Ἡ μὲν γὰρ ἡδέως ἀνέχεται πλεονεκτουμένη, καὶ ὄντως
D περιχαρῶς μεταδίδωσιν· ἔστιν ὅτε δὲ ἅπαντα μεγαλοψύχως προΐεται· ἡ δὲ, πᾶν τοὐναντίον οἶδε ποιεῖν.

Οὐκ ἐκλείψει κύματα θαλάσσῃ, οὐδὲ φιλαργύρῳ ὀργαὶ καὶ λῦπαι.

Φιλάργυρος εἰς οὐρανὸν ἐπειγόμενος, ἔοικε δεσμήσαντι τοὺς αὐτοῦ πόδας καὶ πειρωμένῳ δραμεῖν.

Περὶ ὀργῆς.

Ἡ ὀργὴ περικαθημένη τὴν καρδίαν καὶ ἀνακαιομένη, τυφλοῖ τὸν νοῦν τῷ καπνῷ, καὶ φθείρει τὴν διάκρισιν· καὶ λοιπὸν σφαλερὰ πάντα πράττει καὶ

[n] IV Reg. v, 27. [o] Matth. xxvii, 5. [p] Act. v, 6, 10. [q] Luc. xii, 20. [r] II Thess. iii, 10. [s] Philipp. iii, 14.

συγκεχυμένα. *Ἐταράχθη* γάρ, φησὶν, *ἀπὸ θυμοῦ* A *ὁ ὀφθαλμός μου*. Καὶ αὖθις· *Θυμὸς ἐν κόλπῳ ἀφρόνων αὐλίζεται*. Καὶ μισεῖ τὸ δίκαιον. *Ὀργὴ* γάρ, φησὶν, *ἀνδρὸς, δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται* [18]. Καὶ ἀσχημονεῖ. *Ἀνὴρ* γάρ, φησὶ, *θυμώδης, οὐκ εὐσχήμων*. Καὶ τοσούτοις κακοῖς ὑποβάλλουσα τὸν ἑαλωκότα, ἐλεεινῶς ἀποθηριοῖ. Χρὴ τοίνυν πραότητα μεταδιώκειν, καὶ ἀταράχους ἑαυτοὺς διατηρεῖν, ἐν τῷ διορθοῦσθαι τὸν πλημμελήσαντα· μήποτε διὰ θεραπείας, νόσον ἐπισπώμεθα. *Ὀργίζεσθε* γάρ, φησὶ, *καὶ μὴ ἁμαρτάνετε*. Πῶς δ' ἄν τις ὀργιζόμενος, οὐχ ἁμαρτήσει; Εἰ κατὰ τῶν ἰδίων ὀργίζεται πάντοτε παθῶν, καὶ τῇ ἑαυτοῦ ῥᾳθυμίᾳ τὰς αἰτίας τῆς ὀργῆς ἐπιγράφεται. Εἰ δὲ κατὰ τοῦ πλησίον ἐκκινηθῶμεν, ἀλλὰ ταχέως διαλλαγῶμεν. Γέγραπται γάρ· *Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ* B *παροργισμῷ ὑμῶν*. Καὶ πάλιν· *Μὴ μισήσῃς τὸν ἀδελφόν σου ἐν τῇ καρδίᾳ σου*.

Ὁμίχλης ἀνάδοσις ἀέρα παχύνει, καὶ θυμοῦ κίνησις, ὀργίλου διάνοιαν.

Ὀργίλου νοῦς, πηγὴ τεταραγμένη, νᾶμα κεκτημένη τεθολωμένον καὶ ἄχρηστον.

Ἀνὴρ σεμνὸς αἰσχρὸν ἀποστρέφεται καταγώγιον, καὶ ὁ Θεὸς, ὀργίλου καρδίαν.

Καπνὸς ὀφθαλμοὺς ταράσσει, καὶ ὀργὴ προσευχομένου ψυχήν.

Ὀργίλου λογισμοὶ, ἐχίδνης γεννήματα, καὶ κατεσθίουσι τὴν γεννήσασαν αὐτοὺς καρδίαν.

Τῶν ὀργίλων τεταραγμένα καὶ μεστὰ δείματος τὰ C ἐνύπνια.

Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω, φησὶν, *ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν*· ἵνα μὴ νύκτωρ ἐπιστάντες οἱ δαίμονες ἐκταράξωσι τὴν ψυχὴν διὰ φοβερῶν φαντασμάτων· ἐκ τοῦ θυμοῦ γὰρ ταῦτα γίνονται· καὶ οὕτω δειλοτέραν πρὸς τὸν πόλεμον ἐργάσωνται ταύτην.

Πλειόνων δεῖται φαρμάκων ὁ θυμὸς παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν. Βιαιότερος γάρ ἐστι καὶ δυσκαθεκτότερος.

Χείμαῤῥος πλημμυρήσας, παρασύρει τὸ προστυχόν· καὶ θυμὸς ἀναζέσας, κατασύρει διάνοιαν.

Οἱ θυμοὶ, καθάπερ οἱ κύνες, τυφλὰ τίκτουσι τὰ νοήματα (9).

Ὀργὴ, μήτηρ μανίας, ὑπερζέσασα γίνεται.

D

Περὶ λύπης.

Ὅταν τὸ πονηρὸν πνεῦμα τῆς λύπης περιδράξηται τῆς ψυχῆς, ὅλην τὴν εὐτονίαν αὐτῆς καὶ καρτερίαν παραλύει, καὶ σκοτίζει, καὶ καταφέρει καὶ καταβα-

batus est enim, inquit, *ab ira oculus meus* [t]. Et iterum : *Ira in sinu stultorum manet* [u]. Atque id quod justum est odio habet. *Ira* enim, inquit, *viri justitiam Dei non operatur* [v], et indecore se gerit. *Vir* enim, inquit, *iracundus, decorus non est* [x]. Cumque in tot ac tanta mala eum quem semel invasit conjiciat, miserandum in modum ipsum efferat. Oportet ergo mansuetudinem consectari, nosque ab omni perturbatione puros conservare, quoties aliquem qui deliquit corrigimus; ne forte per medicinam morbum contrahamus. *Irascimini* enim, inquit, *et nolite peccare* [y]. At qui fieri potest, ut quis succensendo non peccet? Nimirum si adversus vitia sua semper irascatur, atque iracundiæ causas ascribat suæ ipsius socordiæ. Quod si adversus proximum commoveri nos contigerit, at certe in gratiam cum illo confestim redeamus. Scriptum est enim : *Sol non occidat super iracundiam vestram* [z]. Et rursus : *Non oderis fratrem tuum in corde tuo* [a].

Nebulæ exortus aerem condensat, et iracundiæ excitatio, iracundi mentem.

Iracundi mens fons est turbidus, qui obtinet laticem cœnosum et inutilem.

Vir honestus et gravis obscenum diversorium aversatur : item Deus, cor iracundi.

Ut fumus oculos turbat, sic ira, precantis animum.

Iracundi cogitationes, viperæ genimina, et cor quod eas peperit erodunt.

Iracundorum perturbata et cum terrore conjuncta sunt somnia.

Sol, inquit, *non occidat super iracundiam vestram* : ne noctu irruentes dæmones, animam per horrenda spectra conturbent : etenim ex iracundia hæc exsistunt : atque eo modo ignaviorem eam ad bellum reddant.

Pluribus medicamentis ira opus habet, quam cupiditas. Est enim violentior, et ad coercendum difficilior.

Torrens exundans, obvia quæque secum trahit ; et iracundia infervescens mentem abducit.

Iracundia, in morem canum, cæcas cogitationes parit.

Ira, vesaniæ mater, cum efferbuerit, efficitur.

De tristitia.

Cum improbus tristitiæ spiritus animam arripuerit, omnes ipsius nervos ac robur frangit, eamque obscurat, deprimit, prorsusque demergit ; at-

[t] Psal. XXX, 10. [u] Eccle. VII, 10. [v] Jac. I, 20. [x] Prov. XXVI, 21. [y] Psal. IV, 5. [z] Ephes. IV, 26. [a] Levit. XIX, 17.

VARIÆ LECTIONES.

[18] *Al.* οὐκ ἐργάζεται.

NOTÆ.

(9) *τὰ νοήματα.* Ex Melissa, οἱ θυμοὶ καθάπερ αἱ κύνες, τυφλὰ τίκτουσιν ἐγκλήματα, aut quod non vereor rescribere, ἐγχήματα.

que ut tinea vestem, ac vermis lignum, depascitur et præfocat, nec ullam omnino sinit consolationem admittere. Nam ubi eam omni amaritudine repleverit, id efficit, ut omne aversetur solatium, curam abjiciat, elanguescat, et de omnibus desperet. Atque ita deinceps acediæ dæmon eam assumit. At nobis quamprimum adversus tristitiam decertandum est, nempe per orationem, spem in Deum, divinarum Scripturarum lectionem, consuetudinemque et colloquium cum piis viris. Quin etiam in ea tristitia exercere nos oportet, quæ secundum Deum est [b], atque ob ea in quibus peccamus, segniter agimus, Deumque ad iracundiam provocamus. Hæc enim e contrario ad virtutum cultum excitat, et studiosos diligentesque reddit.

Tristitiam quæ secundum Deum non est, prava cupiditas frustrata constituit.

Qui febri correptus est, mellis gustum nescit; nec spiritualem lætitiam monachus qui tristitiæ morbo laborat.

Tristitia vermis cordis est, quæ ad sese mentem trahat et divellat.

Qui in mœrore est, is mentem ad contemplationem minime movebit; nec puram orationem ad Deum emittit: mœror enim virtuti omni officit.

Nullas vires habet tristitia, cum affectus absunt. Est enim mœror affectuum certissimus index. Qui ergo affectibus dominatur, tristitiæ pariter imperavit.

Ut aurigo sensum corporis adimit; sic animi sensum tristitia.

Quem mundi voluptas non vicerit, hunc nec mœror vincet. Nam qui illam fugerit, huic minime cedet.

Viperæ medicamentum, si parce adhibeatur, aliorum serpentum venena corrumpit; sin autem ultra modum hauriatur, bibentem quoque insuper necat. Consimiliter tristitiæ dæmon, si mediocriter incurrat, voluptatum amores, qui ab aliis dæmonibus immittuntur, exstinguit; sin vero vehementius irrumpat, miseram animam demergit.

Aurum improbum fornax purgat; et tristitia quæ secundum Deum est, cor contaminatum.

Nimia lignorum congeries flammam suffocat; et tristitia immodica lacrymas siccat, fumantem videlicet ac tenebrosam animam reddens.

De acedia.

Spiritus acediæ tristitiæ spiritum comitatur: acer autem atque in primis gravis est hic dæmon, semperque monachis infestus: qui præsertim ad sextam horam adoritur; unde meridianus appellatur [c]. Horrorem et languorem affert, odiumque tum

A πτίζει τέλεον, καὶ καθάπερ σὴς ἱμάτιον, καὶ ξύλον σκώληξ, διαμασσᾶται ταύτην καὶ ἀποπνίγει, καὶ οὐ συγχωρεῖ τὴν οἱανοῦν παράκλησιν δέξασθαι. Πάσης γὰρ πικρίας πληρῶσαν αὐτὴν, παρασκευάζει πᾶσαν ψυχαγωγίαν ἀποστρέφεσθαι, καὶ ἀμελεῖν, καὶ ἐκλύεσθαι, καὶ πάντων ἀπογινώσκειν· καὶ λοιπὸν ὁ δαίμων αὐτὴν παραλαμβάνει τῆς ἀκηδίας. Ἀλλ' ἡμῖν εὐθὺς κατὰ τῆς λύπης ἀγωνιστέον, διὰ τῆς προσευχῆς, καὶ τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος, καὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν, καὶ τῆς μετὰ εὐλαβῶν ἀνθρώπων ἀναστροφῆς, καὶ κοινολογίας. Τὴν μέντοι κατὰ Θεὸν λύπην, καὶ μᾶλλον ἀσκητέον, τὴν ἐφ' οἷς ἁμαρτάνομεν, καὶ ῥαθυμοῦμεν, καὶ τὸν Θεὸν παροργίζομεν. Αὕτη γὰρ τοὐναντίον διεγείρει πρὸς ἐργασίαν ἀρετῶν, καὶ σπουδαίους ἀποτελεῖ.

B Τὴν οὐ κατὰ Θεὸν λύπην, φαύλης ὀρέξεως ἀποτυχία συνίστησιν.

Οὐκ οἶδε μέλιτος γεῦσιν ὁ πυρέσσων, οὐδὲ πνευματικὴν ἡδονὴν ὁ λυπούμενος μοναχός.

Λύπη, σκώληξ καρδίας, εἰς ἑαυτὴν ἕλκουσα καὶ περισπῶσα τὸν νοῦν.

Ὁ λυπούμενος οὐ κινήσει τὸν νοῦν εἰς θεωρίαν, οὐδὲ προσευχὴν ἀναπέμπει καθαράν. Ἡ λύπη γὰρ ἐμπόδιον παντὸς κατορθώματος.

Οὐκ ἰσχύει λύπη, μὴ παρόντων παθῶν. Λύπη γὰρ παθῶν ἔλεγχος ἀψευδής. Ὁ κρατῶν οὖν παθῶν, ἐκράτησε λύπης.

C Αἴσθησιν μὲν σώματος ἀφαιρεῖται ἴκτερος· αἴσθησιν δὲ ψυχῆς ἀφαιρεῖται λύπη.

Ὃν οὐχ ἥττησεν ἡδονὴ κοσμικὴ, τοῦτον οὐδὲ λύπη. Φεύγων γὰρ ἐκείνην οὐ [11] ταύτης οὐ κρατηθήσεται.

Τὸ φάρμακον τῆς ἐχίδνης, μετρίως μὲν προσφερόμενον, διαφθείρει τοὺς ἰοὺς τῶν ἄλλων θηρίων, ἀμέτρως δὲ πινόμενον, καὶ τὸν πίνοντα προσδιαφθείρει· καὶ ὁ τῆς λύπης δαίμων, μετρίως μὲν ἐμπίπτων, ἀναιρεῖ τὰς ἀπὸ τῶν ἄλλων δαιμόνων ἐνιεμένας φιληδονίας, σφοδρότερον δὲ προσβαλὼν, καταποντίζει τὴν ἀθλίαν ψυχήν.

Ἀδόκιμον χρυσὸν, ἐκάθηρε χωνευτήριον, καὶ λύπη κατὰ Θεὸν, καρδίαν μεμολυσμένην.

D Πλῆθος ξύλων, συμπνίγει φλόγα, καὶ λύπης ἀμετρία, ξηραίνει δάκρυον, καπνώδη καὶ σκοτεινὴν τὴν ψυχὴν ἀπεργαζομένη.

Περὶ ἀκηδίας.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἀκηδίας, τῷ πνεύματι τῆς λύπης ἀκολουθεῖ· δεινὸς δὲ καὶ βαρύτατος οὗτος ὁ δαίμων, καὶ τοῖς μοναχοῖς ἀεὶ πολεμῶν· ὃς ἕκτην ὥραν ἐπιτίθεται μάλιστα· διὸ καὶ μεσημβρινὸς καλεῖται· φρίκην ἐμποιῶν καὶ ἀτονίαν, καὶ μῖσος πρὸς αὐτόν τε

[b] II Cor. vii, 10. [c] Psal. xc, 6.

VARIÆ LECTIONES.

[11] *Al.* ὑπό.

A τὸν τόπον, καὶ τοὺς συνδιατρίβοντας ἀδελφοὺς, καὶ ῥᾳθυμίαν εἰς εὐχὴν καὶ ἀνάγνωσιν· ὑποβάλλει δὲ λογισμοὺς μεταβάσεως, καὶ τόπων ἄλλων καὶ διαίτης ἄλλης ἐνίησιν ἔρωτα, καὶ βίον ἕτερον ὑπογράφει σωτηριωδέστερον, καὶ πείθει γινώσκειν ὡς ἀπολεῖται μὴ μεταβάς. Καὶ πρὸς τούτοις πεῖναν ἐντίθησιν ἀσυνήθη καὶ διεγείρει τὴν ὄρεξιν. Ἔπειτα καὶ λογισμοὺς εἰσάγει, παραβάλλειν ἀδελφοῖς, χάριν ὠφελείας δῆθεν, ἢ ἐπισκέψεως· καὶ πείσας, ἄστατον ἀποδεικνύει καὶ φιλήδονον, καὶ ῥεμβόν· καὶ κατ' ὀλίγον, κοσμικαῖς ἐνδεσμεῖ φροντίσι καὶ ἀσχολίαις. Εἰ δὲ μὴ νικήσῃ, βαρὺν ὕπνον ἐφοπλίζει, καὶ καταβαπτίζων, ἐντεῦθεν πειρᾶται περιγενέσθαι. Προσήκει δὲ διὰ προσευχῆς αὐτὸν ἀνατρέπειν, καὶ ἀναγνώσεως, καὶ ὑπομονῆς, καὶ καρτερίας, καὶ ἀποχῆς ἀργολογίας, καὶ διὰ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν. B

loci ipsius, tum una commorantium fratrum, necnon socordiam in precibus ac lectione. Ad hæc suggerit cogitationes migrationis, et aliorum locorum alteriusque instituti immittit cupiditatem; itidem aliam vitam ut saluti aptiorem describit, monetque ut sciat quod nisi locum mutaverit periturus sit. Præterea esuriem injicit inconsuetam, et excitat cibi appetentiam. Dein etiam cogitationes inducit, pergendi ad fratres, scilicet utilitatis ergo ac visitationis. Quod cum illi persuaserit, levem et inconstantem, voluptatum studiosum, vagabundumque reddit, ac sensim mundi curis et occupationibus alligat. Sin autem victoriam obtinere nequiverit, gravem somnum adversus eum armat, et immergens, inde superare nititur. Oportet autem per orationem, et lectionem, et patientiam, ac tolerantiam, atque abstinentiam ab inani sermone, ac denique per manuum opus et laborem eum evertere ac profligare.

Ἀκηδία ἐστὶν ἀτονία ψυχῆς οὐκ ἐχούσης καρτερίαν· ἢ ὀλιγωρία ψυχῆς νοσούσης φιληδονίαν.

Acedia est languor animæ tolerantia carentis; aut desidia animæ voluptatum amore laborantis.

Νεφέλην ἄνυδρον ἄνεμος ἐλαύνει, καὶ νοῦν οὐκ ἔχοντα καρτερίαν, ἀκηδίας πνεῦμα.

Nubem aqua vacuam ventus propellit; et mentem tolerantiæ expertem, acediæ spiritus.

Δένδρον καλῶς πεπηγὸς, οὐ κατέσεισε βία πνεύματος, καὶ ψυχὴν ἐρηρεισμένην οὐ κατέκαμψεν ἐπίθεσις ἀκηδίας.

Sicut arborem, quæ alte radices egit, vis venti concutere nequit; ita nec animam fixam et stabilem acediæ impetus flectere.

Οὔτε φυτὸν πολλάκις μεταφυτευόμενον δύναται καρποφορεῖν, οὔτε μοναχὸς κυκλεύων.

Neque planta, quæ crebro sedem mutat, fructus proferre potest, neque monachus vagus.

Μοναχὸς ἀκηδιαστὴς ἐρημίας φρύγανον· ὀλίγον ἠρέμησε, καὶ πάλιν μετάγεται.

Monachus acediæ obnoxius, solitudinis cremium est; paulum conquievit, et rursus alio migrat.

Οὐκ ἀρκεῖ φιληδόνῳ γυνὴ μία, οὐδὲ ἀκηδιῶντι καταγώγιον ἕν.

Non sufficit libidini dedito una mulier; nec acedia laboranti, unum domicilium.

C Οὗτος φαντάζεται τοὺς ἐπισκεψομένους· ἔτρισεν ἡ θύρα, καὶ ταχέως ἐξήλατο· φωνὴν ἤκουσε, καὶ διὰ τῆς θυρίδος παρέκυψεν. Εἰς ἀνάγνωσιν καθίσας, ἤρξατο χασμᾶσθαι, καὶ πρὸς ὕπνον καταφέρεσθαι· τρίβει τὰς ὄψεις, διατείνει τὰς χεῖρας· τοῦ βιβλίου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀποστήσας, ἐνατενίζει τῷ τοίχῳ. Πάλιν ἐπιστρέψας ἀναγινώσκει μικρὸν, ἀνέπτυξε τὰ φύλλα, περιειργάσατο τὰ τέλη τῶν λόγων· εἶτα πτύξας τὸ βιβλίον, ὑπέθηκεν αὐτὸ τῇ κεφαλῇ προσκεφάλαιον.

Hic visitaturos imaginatur: stridit janua, statim exsilit; vocem audivit, per fenestram prospicit. Si lectionis causa consederit, oscitare et in somnum ruere incipit; oculos fricat, manus protendit; a libro oculos aversos in pariete defigit: rursum conversus paululum legit, folia volvit, fines sermonum curiose inquirit: demum librum claudit, cumque capiti cervicalis loco submittit.

Ἀκηδιαστὴς μοναχὸς, ὀξὺς μὲν εἰς διακονίαν, ὀκνηρὸς δὲ εἰς προσευχήν.

Monachus acediæ morbo correptus, ad ministerium promptus est, ad precationem vero segnis.

Ἐν παντὶ ἔργῳ, τάξον σεαυτῷ μέτρον, καὶ μὴ πρότερον ἀποστῇς πρὶν ἂν τελέσῃς αὐτό.

In omni opere modum tibi ipsi præscribe, nec prius abscede, quin illud perfeceris.

Περιπίπτων ἀκηδίᾳ, παρακάλεσον τὴν ψυχὴν μετὰ δακρύων, οὕτως αὐτῇ κατεπᾴδων· *Ἱνατί περίλυπος εἶ, καὶ ἱνατί συνταράττεις με; Ἔλπισον ἐπὶ τὸν Θεὸν, καὶ αὐτὸς ποιήσει.* D

Cum in acediam seu tædium prolaberis, animam cum lacrymis cohortare, hoc modo eam velut excantans: *Quare tristis es, et quare conturbas me? Spera in Deo, et ipse faciet* [d].

Δεῖ παρασκευάζεσθαι τὸν μοναχὸν, ὡς αὔριον τεθνηξόμενον, καὶ μὴ [14*] οὕτω πάλιν τὸ σῶμα θεραπεύειν, ὡς πολλὰ ζησόμενον. Τὸ μὲν γὰρ, τοὺς λογισμοὺς τῆς ἀκηδίας περικόπτει· τὸ δὲ, τῷ σώματι συντηρεῖ τὴν ἴσην ἐγκράτειαν.

Monachus ita comparatus esse debet, tanquam crastino die moriturus, ac ita rursus corpus curare tanquam diu victurus. Illud enim acediæ seu pigritiæ cogitationes amputat; hoc autem corpori conservat æquabilem continentiam.

Ἠρώτησέ τις τὸν γέροντα, λέγων· Ἀκηδιῶ, Πάτερ. Ὁ δέ φησιν· Οὔπω, τέκνον, ἔγνως οὔτε τὴν πε-

Quidam ad senem ita locutus est: Pater, acedia teneor. Ille autem respondit: Nondum, fili,

[d] Psal. XLI, 12; Psal. XXXVI, 5.

VARIÆ LECTIONES.

[14*] F. μήν.

cognoscis, nec oblectationem quæ diligentes homines manet, nec ignavorum supplicium. Nam alioqui, etiamsi cellula tua vermibus scateret, tolerares tamen, nec ullo modo acedia langueres.

Acedia omnes animæ facultates arripiens, cunctos propemodum simul affectus sæpenumero movet. Quod quidem perspectum habens Dominus, dixit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* [a].

Medicus quidem ad ægrotantes mane se confert; acedia autem meridiano tempore ad monachos.

Acediæ affectus iis potissimum qui in solitudine quietam vitam ducunt, bellum infert.

Acediæ effectus est, pedes inter precandum huc atque illuc movere. Efficit etiam, ut quis nunc parietes, nunc laquearia, nunc aliquid quod intus sit perspectet; et modo quidem trans fenestram cernat, modo aurem arrigat, quasi sono quodam eam feriente.

De inani gloria.

Inanis gloriæ affectus multiformis est, subtilis, ac difficulter comprehensibilis. Aliorum quippe affectuum impetus perspicui sunt; hic autem affectus tanto difficilius vinci potest, quanto difficilius deprehenditur. Etenim in omni instituto subořitur, in forma, habitu, incessu, voce, sermone, silentio, vestimento, nuditate, atque, ut semel dicam, in omni re. Athletam namque per omnia configere conatur; et quem per honorem efferre non potuit, hunc per contemptus tolerantiam dejicere molitur. Utrinque enim ac per contraria obsidet, atque eum qui victus est, in extremum stuporem præcipitem agit. Porro inter inanem gloriam et superbiam est discrimen. Nam inanis gloria tum exsistit, cum humanæ gloriæ studio aliquid rectum agimus; superbia vero, cum magnos et excelsos nos esse censemus, aliosque condemnamus. Atque illa quidem ob actionem oritur, hæc autem ob existimationem; illa elationis principium est, hæc, superbia videlicet, finis. Quapropter omnibus certaminum modis contendendum est, ut multiplicem hanc belluam effugiamus. Debemus gloriam humanam aspernari, atque in omni præclaro facinore id recte efficere, ut absit theatralis fastus et ambitionis aucupium. Operæ pretium est enim, ut qui boni quidpiam peregerint, apostolicum illud sibi accinant: *Non ego autem, sed gratia Dei mecum* [f]; atque etiam illud Domini: *Sine me nihil potestis facere* [g]; ac illud Davidis: *Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam* [h]; et rursus illud Apostoli: *Quid enim habes quod non accepisti? Si autem accepisti; quid gloriaris quasi non acceperis* [i]?

ριμένουσαν τοὺς σπουδαίους ἀπόλαυσιν, οὔτε τὴν κόλασιν τῶν ῥᾳθύμων. Ἐπεὶ σκωλήκων εἰ πάντως ἐπέπληστό σου τὸ κελλίον, ἐκαρτέρεις ἄν, μηδόλως ἀκηδιῶν.

Ἡ ἀκηδία πασῶν τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ἐπιδραττομένη, πάντα σχεδὸν ὁμοῦ πολλάκις κινεῖ τὰ πάθη. Τοῦτο δὲ γινώσκων ὁ Κύριος εἴρηκεν· *Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν, κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.*

Ἰατρὸς μὲν ἕωθεν ἐπισκέπτεται νοσοῦντας, ἀκηδία δὲ, μεσούσης τῆς ἡμέρας, ἀσκητάς.

Τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ, μάλιστα πολεμεῖ τὸ πάθος τῆς ἀκηδίας.

Ἔργον ἀκηδίας, μετακινεῖν τοὺς πόδας ἐν προσευχῇ, καὶ ποιεῖν ὁρᾷν, ποτὲ μὲν τοὺς τοίχους, ποτὲ δὲ τὸν ὄροφον, ποτὲ δέ τι τῶν ἐνόντων· καὶ νῦν μὲν, προκύπτειν καὶ διὰ τῆς θυρίδος, νῦν δὲ, τὸ οὖς ὑπέχειν, ὡς ἤχου τινὸς προσβάλλοντος.

Περὶ κενοδοξίας.

Τὸ τῆς κενοδοξίας πάθος, πολύμορφόν ἐστι καὶ λεπτὸν, καὶ δυσκατάληπτον. Τῶν μὲν ἄλλων παθῶν, αἱ προσβολαὶ φανεραί· τοῦτο δὲ τοσοῦτόν ἐστι δυσκαταγώνιστον, ὅσον καὶ δυσφωρότατον. Παντὶ γὰρ ἐπιτηδεύματι παρυφίσταται, καὶ μορφῇ, καὶ σχήματι, καὶ βαδίσματι, καὶ φωνῇ, καὶ λόγῳ, καὶ σιωπῇ, καὶ περιβλήματι, καὶ γυμνότητι, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν, παντὶ πράγματι. Διὰ πάντων γὰρ ἐπιχειρεῖ κατατοξεύειν τὸν ἀθλητήν· καὶ ὃν οὐκ ἠδυνήθη διὰ τιμῆς ἐπᾶραι, τοῦτον μηχανᾶται καταβαλεῖν διὰ τοῦ φέρειν τὴν ἀτιμίαν. Ἑκατέρωθεν γὰρ πολιορκεῖ, καὶ διὰ τῶν ἐναντίων, καὶ εἰς ἐσχάτην ἀναισθησίαν κατακρημνίζει τὸν νενικημένον. Διαφέρει δὲ κενοδοξία ὑπερηφανίας. Κενοδοξία μὲν γὰρ γίνεται, ὅταν τι κατορθῶμεν δόξης ἀνθρωπίνης ἕνεκεν· ὑπερηφανία δὲ, ὅταν μεγάλους καὶ ὑψηλοὺς ἑαυτοὺς κρίνωμεν, καὶ ἄλλους κατακρίνοντες [18]· καὶ ἡ μὲν ἐπὶ πράξει φύεται, αὕτη δὲ ἐπὶ ὑπολήψει· καὶ ἡ μὲν, ἀρχή ἐστιν οἰήσεως, ἡ δὲ ὑπερηφανία, τέλος. Ἀγωνιστέον τοίνυν πᾶσι τρόποις, ἀποφυγεῖν τὸ ποικιλόμορφον τοῦτο θηρίον, καὶ ὑπεροπτέον δόξης ἀνθρωπίνης, καὶ κατορθωτέον ἐπὶ παντὸς κατορθώματος, τὸ ἀθεάτριστον καὶ ἀκόμπαστον. Χρὴ γὰρ ἀγαθόν τι διαπραξαμένους, ἐπιλέγειν ἑαυτοῖς τὸ ἀποστολικὸν, τό· *Οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί·* καὶ τὸ Δεσποτικὸν, ὅτι *Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν·* καὶ τὸ Δαυϊτικόν· *Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες·* καὶ αὖθις τὸ ἀποστολικόν· *Τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών;*

[a] Luc. xxi, 19. [f] I Cor. xv, 10. [g] Joan. xv, 5. [h] Psal. cxxvi, 1. [i] I Cor. iv, 7.

VARIÆ LECTIONES.

[18] *Al.* κατακρίνωμεν.

A Γῆ μὲν σήπει βότρυν ἐπισυρόμενον· ἀρετὴν δὲ φθείρει κενοδοξία.

Μοναχὸς κενόδοξος, ἄμισθος ἐργάτης· ὑπέστη τὸν κόπον, καὶ τὸν ἐπὶ τούτῳ μισθὸν ἀπώλεσε.

Βαλάντιον τετρημένον οὐ φυλάσσει χρυσὸν, οὐδὲ κενοδοξία θησαυρὸν ἀρετῆς.

Ἴχνος ἄνεμος ἀφανίζει, καὶ ἀρετὴν πνεῦμα κενοδοξίας.

Ὕφαλος πέτρα, κενοδοξία· ταύτῃ προσρήξας, ἀπώλεσας τὸν φόρτον τῆς ἀρετῆς.

Ἀνὴρ ἄφρων δημοσιεύει πλοῦτον αὐτοῦ, καὶ μοναχὸς κενόδοξος, ἀρετὰς αὐτοῦ.

B Ἀρετὴ κενοδόξου, μωμητὸν ἱερεῖον, καὶ οὐκ ἀνενεχθήσεται εἰς θυσιαστήριον.

Ἀκηδία μὲν ἐκλύει τόνον ψυχῆς· κενοδοξία δὲ νευροῖ καὶ τὸν παρειμένον.

Ἔστιν ὅτε τοῖς ὑπὲρ δύναμιν ἐπιχειρήσας ὁ κενόδοξος, αἰσχύνην ἑαυτῷ μάλιστα προεξένησεν.

Χαλεπὸς ὁ τῆς κενοδοξίας δαίμων. Ὃ γὰρ ποιεῖς πρὸς καθαίρεσιν αὐτοῦ, τοῦτο πάλιν αὐτὸς ἀρχὴν κενοδοξίας ποιεῖται κατὰ σοῦ. Διὸ χρὴ προσέχειν τοῖς ἀντισοφίσμασι.

Ὁ τῆς κενοδοξίας δαίμων ἀντίκειται τοῖς δαίμοσι τῆς ἀκαθαρσίας· καὶ τούτους ἅμα προσβάλλειν τινὶ, τῶν οὐκ ἐνδεχομένων ἐστίν. Ὁ μὲν γὰρ τιμῆς, οἱ δὲ ἀτιμίας πρόξενοι. Νικώντων μὲν οὖν, φεύγει, νι-C κωμένων δὲ, ἐπανέρχεται.

Ὅστις ἐποχεῖται κουφότητι κενῆς δόξης, οὐδέποτε πτεροφυήσει πρὸς τὸν τῆς ἀληθοῦς δόξης ἔρωτα.

Τρίβολος ὄντως ἡ κενοδοξία. Πίπτουσα γὰρ καθ' οἱονδήποτε μέρος, ὀρθὸν ἵστησι τὸ κέντρον ἀεί.

Περὶ ὑπερηφανίας.

Χαλεπώτατόν ἐστι τὸ πάθος τῆς ὑπερηφανίας, καὶ πάντων ἀγριώτερον, καὶ τοῖς τελείοις μάλιστα πολεμοῦν, καὶ τοὺς εἰς τὸ ὕψος ἐπαναβεβηκότας τῶν ἀρετῶν, καταστρέφειν ἀπαυθαδιαζόμενον· καὶ καθάπερ νόσος λοιμικὴ, κατὰ παντὸς ἕρπει τοῦ σώματος, οὕτω καὶ αὕτη κατὰ πάσης τῆς ψυχῆς. Καὶ τῶν μὲν ἄλλων παθῶν ἕκαστον, εἰ καὶ ταράσσει τὸν νοῦν, ἀλλὰ μίαν τὴν ἀντικειμένην ἀρετὴν ἐπιχειρεῖ διαφθείρειν· D ἡ γαστριμαργία, τὴν ἐγκράτειαν· ἡ πορνεία, τὴν σωφροσύνην· ἡ φιλαργυρία, τὴν ἀκτημοσύνην· ἡ ὀργὴ, τὴν πραότητα· καὶ τὰ λοιπὰ τῆς κακίας εἴδη, τὰς ἐναντίας αὐτοῖς ἀρετάς. Ἡ δὲ ὑπερηφανία κυριεύσασα τῆς ψυχῆς, ὅλην καταστρέφει, καθάπερ μεγάλην πόλιν χαλεπώτατος τύραννος. Αὕτη γὰρ καὶ τὸν διάβολον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατεκρήμνισεν (10). Ὅταν

Terra racemum curvum putrefacit; virtutem autem corrumpit inanis gloria.

Monachus inani gloria laborans, operarius est mercedis expers: laborem subiit, et laboris mercedem perdidit.

Pertusa crumena aurum non servat; nec inanis gloria thesaurum virtutis.

Ut ventus pedis vestigium delet; sic virtutem inanis gloriæ spiritus.

Scopulus sub aquis latens est inanis gloria; huic tu allisus, virtutis merces amisisti.

Vir stolidus opes suas evulgat; et monachus inanis gloriæ studio captus, virtutes suas.

Virtus hominis vanæ gloriæ studiosi vitiosa est victima, neque in altare inferetur.

Acedia vigorem animæ frangit; inanis gloria etiam confracto nervos dat.

Qui inani gloria afficitur, ea interdum quæ vires superant aggressus, maximam sibi ipsi ignominiam conflat.

Gravis est cenodoxiæ dæmon. Nam quod facis, ut eum evertas, hoc ipse rursus inanis gloriæ principium adversum te facit. Quocirca attendendum est contrariis artificiis.

Inanis gloriæ dæmon impuritatis dæmonibus adversatur; neque fieri potest ut quemquam ii simul adoriantur. Ille enim honorem, isti dedecus conciliant. Itaque vincentibus istis, fugit ille, victis autem, redit.

Quisquis inanis gloriæ levitate vectatur, nunquam ad veræ gloriæ amorem pennas proferet.

Tribulus vere est inanis gloria. Nam in quamcunque partem ceciderit, rectum semper statuit stimulum.

De superbia.

Gravissimus atque omnium truculentissimus est superbiæ affectus; perfectos potissimum oppugnat eosque qui ad virtutum fastigium evecti sunt, evertere contumaciter nititur: et ut contagiosus morbus in totum corpus, sic ipsa quoque in totam animam serpit. Quinetiam aliorum quidem affectuum unusquisque, etsi mentem perturbat, tamen unam virtutem sibi oppositam labefactare conatur; gula continentiam, fornicatio pudicitiam, avaritia voluntariam paupertatem, ira lenitatem, cætera denique vitii genera contrarias ipsis virtutes. At superbia cum animæ dominium obtinuerit, eam prorsus evertit, non secus atque ingentem civitatem acerbissimus tyrannus. Nam et diabolum ipsa e cœlo præcipitem ejecit. Quocirca simul

NOTÆ.

(10) *Τὸν διάβολον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατεκρήμνισεν*. Diu male fuit animo meo propter verba Philoponi lib. I. Expositionis de mundi creatione cap. 12, e quibus expedire se nequibat: εἰ συνυπέστησαν, inquit, οἱ ἄγγελοι τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῇ, θαυμαστὸν εἶπέν τε μόνας ἡμέρας ἐν τῷ ἰδίῳ μεμένηκεν ὁ διάβολος τάγματι, εἴπερ ἄρα καὶ ταύτας, καὶ εἰς τὴν τοσαύτην εὐθὺς ἅμα τῷ γενέσθαι κακίαν, καὶ τὸν τοῦ ἀνθρώπου φθόνον ἀπώλισθεν· εἴπερ φθόνῳ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον. Conjeci demum exiisse a manu Grammatici Philosophi, θαυμαστὸν εἰπεῖν, ϛ' μόνας ἡμέρας etc., hoc

atque illam senserimus, nos ipsos statim, ut omni bono vacuos, et inutiles atque abjectos, Deumque ad iracundiam semper provocantes, denique fratribus velut in offendiculum positos nihili ducamus. Inanis siquidem gloriæ medicina est contemptio gloriæ; superbiæ vero, beata humilitas.

Superbia est, animæ tumor sanie plenus.

Superbus, aut sibi ipsi, et non Deo, quæ recta gerit, ascribit; aut eos qui bona opera non faciunt, aspernatur. Duplex enim superbiæ malitia est.

Climaci.

Monachus proprie agnoscitur in animæ oculo minime distracto ac suspenso, et corporis sensu immoto.

Monachus est qui hostes instar ferarum ad pugnam provocat, et cum ab eo fugiunt irritat.

Monachus est, perpetuus mentis excessus, ac vitæ mœror.

Monachus est qui virtutum qualitatibus imbutus est, ut alius voluptatibus.

Superbiæ nuntius est, inanis gloriæ præsentia.

Fugienda est superbia, non secus ac profundum quoddam præcipitium, quod omnem salutis viam præcidit.

Altercatio, superbiæ argumentum est; superbia vero, sterilitatis ac paupertatis animæ indicium.

Superbus monachus, remoto etiam dæmone, ad exitium sibi ipsi sufficit.

Imbecillis et putris scala eum qui ascendit, dejicit, at superbiæ scala, eum qui illam scandit.

Superbia arbor est sublimis, putrida tamen, ramos habens admodum fragiles, quique facile dejiciant ascendentem.

Cætera vitia ignavis et desidia languentibus hominibus insidiantur; superbia vero studiosis potius atque industriis. Eoque nomine Christus etiam dicebat : *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis dicite : Servi inutiles sumus* [1]. Ac si diceret : Cum bellua hæc in animos vestros subire parat, tum per hujusmodi verba fores illi occludite.

Reliqui affectus circa humanam naturam versantur; at superbia angelicam potentiam superavit.

A οὖν αἰσθώμεθα ταύτης, ἐξουδενώσωμεν ἑαυτοὺς, ὡ ἐρήμους παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ ἀχρήστους καὶ ἀποβλ τους, καὶ Θεὸν ἀεὶ παροργίζοντας, καὶ πρόσκομμ κειμένους τοῖς ἀδελφοῖς. Ἴαμα γὰρ, κενοδοξίας μὲ καταφρόνησις δόξης· ὑπερηφανίας δὲ, ἡ μακαρ ταπείνωσις.

Ὑπερηφανία ἐστὶν, οἴδημα ψυχῆς, ἰχῶρος π πληρωμένον.

Ὁ ὑπερήφανος, ἢ ἑαυτῷ, καὶ οὐ τῷ Θεῷ ἐπιγράφ τὰ κατορθώματα, ἢ τοὺς μὴ κατορθοῦντας ἐξουθ νεῖ. Διπλῆ γὰρ ἡ κακία τῆς ὑπερηφανίας.

Κλίμακος (11).

Μοναχὸς κυρίως ἐστὶν, ἀμετεώριστον ὄμμα ψ
B χῆς, καὶ ἀκίνητος σώματος αἴσθησις.

Μοναχός ἐστιν, ὁ τοὺς πολεμίους δίκην θηρ προσκαλούμενος, καὶ ἐρεθίζων ἐν τῷ φεύγειν ἀ αὐτοῦ.

Μοναχός ἐστιν ἀδιάστατος ἔκστασις, καὶ λύ ζωῆς.

Μοναχός ἐστιν ὁ ποιωθεὶς ταῖς ἀρεταῖς, ὡς ἄλλ ταῖς ἡδοναῖς.

Ὑπερηφανίας ἄγγελος, παρουσία κενοδοξίας.

Φευκτέον τὴν ὑπερηφανίαν, ὡς κρημνὸν βαθ περιῃρημένον σωτηρίας ἁπάσης ἄνοδον.

Ἀντιλογία μὲν, ἀπόδειξις ὑπερηφανίας· ὑπε ηφανία δὲ, τεκμήριον ἀκαρπίας καὶ πενίας ψυχῆς

C Μοναχὸς ὑπερήφανος (12), αὐτάρκης ἑαυτῷ κ δίχα δαίμονος εἰς ἀπώλειαν.

Σαθρὰ κλίμαξ καταβάλλει τὸν ἐπιβαίνοντα, κ ὑπερηφανίας κλίμαξ, τὸν ἐποχούμενον.

Ὑπερηφανία, δένδρον ὑψηλὸν σεσηπὸς, εὐθλάστου ἔχον κλάδους, ῥᾳδίως τὸν ἐπιβαίνοντα καταβά λοντας.

Τὰ μὲν ἄλλα κακὰ, ῥᾳθυμοῦσιν ἐπιτίθενται το ἀνθρώποις· ἡ δ' ὑπερηφανία, μᾶλλον σπουδάζουσ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· *Ὅταν ποιήσητ πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι Ἀχρεῖ δοῦλοί ἐσμεν*· μονονουχὶ λέγων, Ὅτε ἐπεισιέν μέλλῃ τὸ θηρίον, τότε διὰ τῶν ῥημάτων τούτ ἀποκλείετε τὰς θύρας αὐτῷ.

D Τὰ μὲν ἄλλα πάθη περὶ τὴν ἀνθρωπίνην στρέφ ται φύσιν· ἡ δ' ὑπερηφανία δύναμιν ἀγγελικὴν κα επάλαισεν,

[1] Luc. xvii, 10.

NOTÆ.

sensu : *Si angeli simul cum cælo et terra creati sunt, mirum dictu, sex solis diebus diabolus in suo ordine permansit, siquidem vel istis etiam, atque ad tantam statim ac factus fuit malitiam et erga hominem invidiam prolapsus est ; quandoquidem invidia diaboli mors intravit in mundum.* » Sap. ii, 24.

(11) *Κλίμακος*. Hæ Monachi descriptiones, quia Joannis Climaci Scalæ λόγῳ 23, absumtæque a ms. Regio 1662, utpote auctoris Nilo recentiori ad marginem, primamque sedem amandari debent.

(12) *Μοναχὸς ὑπερήφανος*, etc. Ibidem Climacus, cum aliquanta varietate, μοναχὸς ὑπερήφανο οὐ δεηθήσεται δαίμονος· αὐτὸς γὰρ λοιπὸν ἑαυτ δαίμων καὶ πολέμιος γέγονεν.

Ἡ ὑπερηφανία, φαντασίας ἐπάγει τῇ ψυχῇ φο- A βεράς.

Ἐνεδρεύει τὴν ὑπερηφανίαν ἡ πτῶσις, καὶ γίνεται χαλινὸς αὐτῆς.

Πρὸ δὲ τῆς πτώσεως, πάσῃ ἰσχύϊ φυλάσσου τὰς τῆς ὑπερηφανίας ἄρκυς διαφυγεῖν.

Ὁ μὲν ταπεινόφρων, τοῦ Χριστοῦ μαθητής (13) ἐστιν, εἰρηκότος· *Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾷός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ.* Ὁ δὲ ὑπερήφανος, τοῦ διαβόλου μιμητής ἐστι, δι' ὑπερηφανίαν κατα-βληθέντος.

Σάρκα μὲν λέπτυνε κατὰ τῆς πορνείας· ψυχὴν δὲ ταπείνου κατὰ τῆς ὑπερηφανίας.

Μοναχός ἐστιν (14), ἄληκτον φῶς ἐν ὀφθαλμῷ καρδίας. B

Μοναχός ἐστιν, ἄβυσσος ταπεινώσεως, ἐν αὐτῇ πᾶν πνεῦμα κρημνίσας καὶ ἀποπνίξας.

Ἀναιρεῖ, κενοδοξίαν μὲν, ἡ κρύπτη ἐργασία, ὑπερηφανίαν δὲ, τὸ τῷ Θεῷ ἐπιγράφειν τὰ κατορθώματα, ἑαυτὸν δὲ ἐξουθενεῖν.

Μέμνησο τοῦ προτέρου σου βίου, καὶ τῶν ἀρχαίων παραπτωμάτων, καὶ λογίζου πῶς ἠνέσχετό σε τοιοῦτον ὄντα ζῆν ὁ Θεός· καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔτρεφε, καὶ ἐφύλαττε· καὶ πάντως ταπεινοφρονήσεις, εἰ μή τις εἴης δυσαίσθητος καὶ πεπωρωμένος.

Λέγε πρὸς τὴν ἐνοχλοῦσαν οἴησιν· Ἀπόστηθι ἀπ' ἐμοῦ. Τίς γὰρ ἐγώ; τί γάρ μοι κεκατώρθωται μέγα; Καὶ γὰρ τῶν ἁγίων, οἱ μὲν ἐλιθάσθησαν, οἱ δὲ ἐπρίσθησαν, οἱ δὲ μυρίοις εἴδεσι θανάτου διὰ Χριστὸν C ἀνῃρέθησαν.

Ἀδύνατον διαπερᾶσαι πέλαγος, δίχα πλοίου, καὶ σωθῆναι χωρὶς ταπεινοφροσύνης.

Ζεῦξον δικαιοσύνην καὶ ὑπερηφανίαν, καὶ αὖθις ἑτέρωθεν ἁμαρτίαν καὶ ταπείνωσιν, καὶ ὄψει τὸ ζεῦγος τῆς ἁμαρτίας, πρὸ τοῦ ζεύγους τῆς δικαιοσύνης ἐλαῦνον καὶ νικῶν, οὐ δι' οἰκείαν δύναμιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰσχὺν τῆς συζύγου ταπεινοφροσύνης· κἀκεῖνο πάλιν ἐλαττούμενον, οὐ δι' ἀσθένειαν τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ διὰ τὸ βάρος τῆς ὑπερηφανίας. Ἔχεις παραδείγματα τὸν Φαρισαῖον καὶ τὸν Τελώνην. Καίτοι ταπεινοφροσύνη κυρίως, οὐ τὸ, ὄντα ἁμαρτωλὸν, ἔχειν ἑαυτὸν ἁμαρτωλόν· εὐγνωμοσύνη D γὰρ τοῦτο, καὶ τῆς ἰδίας ἀσθενείας ἐπίγνωσις· ἀλλὰ τὸ, ὄντα δίκαιον, ἔχειν ἑαυτὸν ἁμαρτωλὸν, καὶ μηδέν τι μέγα περὶ ἑαυτοῦ φαντάζεσθαι.

Ἁμαρτωλὸς ἐνίκησε δίκαιον, ὁ Τελώνης τὸν Φα-

Superbia horrenda spectra inducit animæ.

Lapsus insidias struit superbiæ, ipsiusque frenum efficitur.

Sed ante lapsum omnibus viribus excuba, ut superbiæ retia effugias.

Qui humiliter de se sentit, Christi discipulus est, cujus hæc verba fuerunt: *Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde* [k]. Superbus autem diaboli, qui ob superbiam dejectus est, imitatorem se præbet.

Carnem quidem adversus fornicationem extenua; animam vero adversus superbiam per humilitatem dejice.

Monachus est perpetuum lumen in cordis oculo.

Monachus est abyssus humilitatis, in ea omnem spiritum *malum* præcipitans et suffocans.

Inanem gloriam pessumdat occulta operatio; superbiam vero, Deo ascribere bona opera et seipsum nihili putare.

Recordare prioris tuæ vitæ, ac veterum delictorum, illudque tecum reputa, quo pacto te, cum talis esses, vivere Deus sustinuerit; neque id solum; sed etiam aluerit et conservarit: ac tum procul dubio humilitatem concipies, nisi sensus fere omnis expers atque obduratus sis.

Elationem tibi negotium exhibentem his verbis alloquere: Facesse a me. Quis enim ego sum? quid enim a me præclari gestum est? Etenim sancti viri partim lapidati, partim secti sunt, partim denique sexcentis mortis generibus Christi causa de medio sunt sublati [l].

Impossibile est, sine navi mare trajicere, et salutem consequi absque humilitate.

Junge justitiam cum superbia, atque alia rursus ex parte peccatum cum humilitate; ac peccati, quam justitiæ, jugum celerius currere atque vincere conspicies, non quidem ob potestatem suam, sed ob conjunctæ humilitatis vires; atque alterum rursus superari, non propter justitiæ imbecillitatem, sed propter superbiæ grave pondus. Exempla tibi præsto sunt in Pharisæo ac Publicano. Quanquam humilitas proprie in eo non consistit, ut qui peccator est, peccatorem se putet (judicii enim æquitas hoc est, ac propriæ infirmitatis agnitio); verum in hoc, ut qui justitia præditus est, peccatorem sese ducat, nihilque magni de seipso mente concipiat.

Peccator justum vicit, publicanus Pharisæ-

[k] Matth. XI, 29. [l] Hebr. XI, 37.

NOTÆ.

(13) *Τοῦ Χριστοῦ μαθητής ἐστιν*, etc. Hinc a Joanne Cantacuzeno lib. III, cap. 36, p. 469 Apocauchus per ironiam vocatur διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης καὶ μαθητὴς τοῦ πράου καὶ φιλανθρώπου, *magister orbis et discipulus mitis illius ac hominum amantis:* hoc est, Jesu Christi, non autem Josephi Rhacendytæ, juxta suavem admodum viri docti hariolationem, lib. VI, de Biblioth. Vindobon., p. 112.

(14) *Μοναχός ἐστιν.* Pariter istæ duæ monachi delineationes Climacum agnoscunt auctorem eodem in loco, pariterque non comparent in ms. memorato, sicut nec præcedens sententia, σάρκα μὲν, etc.

Ille quidem justitiæ opera ostendit, dicens : *Jejuno bis in Sabbato*, et quæ deinceps sequuntur; hic vero dictum duntaxat protulit humilitatis : *Deus, propitius esto mihi peccatori* [m]; et sermo opera superavit. Atque tantum thesaurum spiritus superbiæ exsufflavit, perque ipsius linguam, quasi per fenestram recondilas opes exportavit; contra paupertas ob humilitatem in divitias mutata est.

Justo potius metuenda est superbia. Nam peccatorem conscientia deprimit, quæ semper eum accusat, nec caput attollere permittit : at justum, nisi attendat, præclara facinora attollunt. Et quemadmodum piratæ navem mercibus onustam potissimum adoriuntur; sic etiam diabolus peccatores non admodum impugnat, vehementissime vero eos qui justi sunt.

Scopus monachi, cor suum ab omni pravo affectu purum servare : quod si non assequitur, aberrat.

Omnis virtutis fons, et radix, et caput, atque vinculum est discretio; quam hac ratione quispiam sibi comparabit, si cum iis qui virtutis iter jam obierunt, quidquid instituit, communicet. Sic enim nunquam imprudenter in malum, tanquam in bonum, prolabetur.

Solitudinis hostis est, quisquis voluptatis amore flagrat.

Quando inimicus quosdam ad turpem amoris affectum connectere vult, tunc et hunc et illum explorat, ut eorum uterque, aut certe alter, aptus inveniatur.

Faciles et humani ut plurimum atque misericordes sunt, qui libidini student.

Egestiones quæ in somnis fluunt, variis de causis oriuntur. Aut enim a natura exsistere solent, aut a renum imbecillitate, aut a relaxatione, aut ab indumentorum et straguli mollitie, aut ex ingluvie, aut ex crapula, aut ex affectu, aut ex inflatione ob effluxionem a longo tempore non factam, aut a proximi condemnatione, aut a dæmonum invidia. Ac prima quidem et secunda omni reprehensione carent, quandoquidem et simulacro : reliquæ autem, præter postremam, vitio vertuntur : quæ postrema non modo nullam reprehensionem habet, sed etiam fiduciam conciliat. Huic enim invidetur qui inclarescit.

Obscenas noctis species interdiu mente volvere non oportet. Id enim sibi proponunt dæmones, ut earum recordatione vigilantes etiam inficiant.

Maximæ libidinis ille est, qui spurcitiem suam persæpe non sine voluptatis sensu confitetur.

Hæc quoque dæmonum versutia est, ut eos qui

[m] Luc. xviii, 12, 13.

A ρισαῖον. Ὁ μὲν ἔργα δικαιοσύνης ἔδειξεν, εἰπ
ὅτι *Νηστεύω δὶς τοῦ Σαββάτου*, καὶ τὰ ἑξῆς· ὁ
ῥῆμα μόνον εἶπε ταπεινοφροσύνης· *Ὁ Θεός, ἱ
σθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ*· καὶ ὁ λόγος ἔρ
περιεγένετο. Καὶ τὸν μὲν τοσοῦτον θησαυρὸν ἐξε
σησε τὸ πνεῦμα τῆς ὑπερηφανίας, καὶ διὰ τῆς γλ
σης αὐτοῦ, καθάπερ διὰ θυρίδος, ἐξεφόρησε
ἐναποκείμενον πλοῦτον· ἡ δὲ πενία, μετέβαλεν
πλοῦτον, διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην.

Μᾶλλον δίκαιος ὀφείλει φοβεῖσθαι τὴν ὑπερη
νίαν· τὸν μὲν γὰρ ἁμαρτωλὸν κάμπτει τὸ συν
ἀεὶ κατηγοροῦν, καὶ μὴ συγχωροῦν ἀνανεύειν·
δὲ δίκαιον, ἐπαίρει τὸ κατόρθωμα, μὴ προσέχο
Καὶ καθάπερ οἱ πειραταὶ τῷ πεφορτισμένῳ μᾶλ
πλοίῳ προσβάλλουσιν, οὕτω καὶ ὁ διάβολος οὐ
B τι πολεμεῖ τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ἀλλὰ σφοδρότατα
δικαίοις.

Σκοπὸς τοῦ μοναχοῦ, καθαρὰν παντὸς πάθο
τηρεῖν τὴν καρδίαν· οὗτινος ἀποτυχὼν πλανᾶτα

Πηγὴ καὶ ῥίζα καὶ κεφαλὴ καὶ σύνδεσμος π
ἀρετῆς ἐστιν ἡ διάκρισις, ἣν κτήσεταί τις,
προωδευκόσι τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, πάντα σκ
οἰκεῖον ἀνακοινούμενος. Οὕτω γὰρ ἂν [17] ποτε
τῷ φαύλῳ περιπίπτων ὡς ἀγαθῷ.

Ἐχθρὸς ἡσυχίας, ἅπας φιλήδονος.

Ὅταν συνδῆσαί τινας εἰς αἰσχρὰν διάθεσιν
πης ὁ ἐχθρὸς βουληθῇ, δοκιμάζει καὶ τοῦτον κ
νον, ἵνα τούτων ἑκάτερος, ἢ πάντως ὁ ἕτερος,
C τήδειος εὑρεθείη.

Συμπαθεῖς ὡς ἐπίπαν καὶ ἐλεήμονες, οἱ
ἥδονοι.

Αἱ κατὰ τοὺς ὕπνους ἐκκρίσεις, διαφέ
ἔχουσι τὰς αἰτίας. Ἢ γὰρ ἐκ φύσεως γίνεσθαι π
κασιν, ἢ ἐξ ἀσθενείας νεφρῶν, ἢ ἐξ ἀνέσεως,
μαλακότητος περιβλημάτων καὶ στρωμνῆς,
ἀδηφαγίας, ἢ ἐκ πολυποσίας, ἢ ἐκ συμπαθείας
ἐκ φυσιώσεως ἐπὶ χρονίᾳ ἀῤῥευσίᾳ [19], ἢ ἐκ κ
κρίσεως τοῦ πλησίον, ἢ ἐκ φθόνου δαιμόνων. Ἡ
οὖν πρώτη καὶ δευτέρα, ἀνεπιτίμητοι, ἐπεὶ
ἀνείδωλοι· αἱ δὲ λοιπαὶ, πλὴν τῆς τελευταίας, κ
δικάζονται· ἡ δὲ τελευταία, οὐ μόνον ἀνεπιτ
τος, ἀλλὰ καὶ θάρσους αἰτία. Φθονεῖται γὰρ ὁ
D κιμῶν.

Τὰς αἰσχρὰς φαντασίας οὐ χρὴ μεθ' ἡμέραν
λογίζεσθαι. Σκοπὸς γὰρ τοῖς δαίμοσι, καὶ νήφο
μολύνειν τῇ μνήμῃ τούτων.

Ἐμπαθέστατος ὁ καὶ αὐτὴν πολλάκις τὴν
μολυσμῶν ἐξομολόγησιν μετὰ ἡδυπαθείας [20] π
μενος.

Καὶ τοῦτο πανουργία δαιμόνων, τὸ βλαβεροῖς π

VARIÆ LECTIONES.

[16] *Al. inser.* πονηροῦ. [17] *Al.* κἂν *l.* οὐκ ἄν. [18] *Al.* ἐξ ἐμπαθείας. [19] *Al.* ἀρευσίᾳ. *Int.* ἀῤῥωσ
[20] *Al.* ἐμπαθείας.

ὤποις ὁμιλοῦντας, μὴ παραυτίκα βλάπτειν πολλάκις, ἀλλὰ μετὰ καιρὸν, μηδ' εἰς αὐτὰ τὰ πρόσωπα· ἵνα δοκοῦντες ἑτέρωθεν βλαβῆναι, τέως ταῦτα μὴ φυλαττώμεθα.

Τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα, διαφόρως ἐν διαφόροις κρίνεσθαι εἴωθεν· ἐξ ἡλικίας, ἐκ τόπου, ἐκ τρόπου, καὶ ἐξ ἑτέρων.

Εἰ μὴ προνοητικῶς τὴν τοῦ θήλεος ὁρμὴν αἰδοῖ Κύριος ἐχαλίνωσεν, ηὐτομόλει δὲ τοῦτο πρὸς τὸ ἄρσεν, ὄντως οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ.

Τινὲς εὐλαβεῖς θεάμενοι προσώπου κάλλος, ὑπόθεσιν τοῦτο ποιοῦνται τῆς εἰς Θεὸν δοξολογίας, ὅπως ἐξ οὕτω φαυλοτάτης ὕλης τοιαύτην ὡραιότητα διεμόρφωσε· καὶ δακρύουσι, τοῦτο μὲν ὑφ' ἡδονῆς, τοῦτο δὲ καὶ ὅτι τοιαύτη φαιδρότης ὑπὸ φαύλης ἡδονῆς καταμιαίνεται. Καὶ ὄντως θαυμαστὸν, πῶς ὁ ἑτέρων βόθρος, ἑτέροις ἀφορμὴ στεφάνων καθίσταται. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ περὶ τὰς μελῳδίας ποιοῦσιν, εἰς ἔκπληξιν κινούμενοι τῆς μεγαλουργίας τοῦ Θεοῦ, καὶ θερμὴν ἀγάπην.

Πολεμοῦσι (15) τοῖς ἡσυχασταῖς οἱ δαίμονες τῆς πορνείας· ἵν' ὡς μάτην ἡσυχάζοντας, καταγάγωσιν εἰς τὰς πόλεις.

Οὐκ ἐνοχλοῦσι πολλάκις τοῖς ἐν ταῖς πόλεσι μοναχοῖς· ἵν' ὡς μὴ πολεμούμενοι, μένωσιν ἐν ταύταις.

Ἔνθα πολεμοῦνται, πάντως ἐκεῖ καὶ πολεμοῦσι. Μὴ πολεμούμενοι γὰρ, οὐδὲ πολεμοῦσιν.

Πολλοὺς τῶν μοναχῶν, ἡνίκα γυναιξὶ διαλέγονται, δακρύειν ποιεῖ καὶ στένειν ὁ πονηρὸς, καὶ θαυμασίως παραινεῖν, περί τε μνήμης θανάτου, καὶ σωφροσύνης· ἵνα τούτοις δελεασθεῖσαι αἱ ἄθλιαι, προσδράμωσιν ὡς ποιμένι τῷ λύκῳ, καὶ συνηθείας καὶ παῤῥησίας γενομένης, εἰς τὸν βόθρον ἐμπέσωσιν.

Φύγωμεν καρπὸν, οὗ μὴ ἐσθίειν ἐπηγγειλάμεθα· μή ποτε βλέποντες αὐτὸν, πρὸς ἐπιθυμίαν ἔλθωμεν. Ἐκ τοῦ ὁρᾷν (16) γὰρ, τὸ ἐρᾷν, ὡς λέγουσιν οἱ τὰ τοιαῦτα σοφοί.

Δυνατόν ἐστιν, ἐκ λαγνείας εἰς ἁγνείαν ἐλθεῖν, εἰ καί τινές φασιν ἀδύνατον γενέσθαι μετὰ τὴν γεῦσιν τῆς ἁμαρτίας ἁγνόν. Ἁγνοὶ γὰρ πάντες ἁπλῶς οἱ ἅγιοι.

A cum perniciosis personis consuetudinem habent, sæpe non protinus detrimento afficiant, sed aliquanto post intervallo, neque erga easdem personas; quo nimirum, aliunde nobis detrimentum inferri existimantes, has interim minime caveamus.

Unum idemque peccatum varie in variis hominibus judicari consuevit; nempe ex ætate, ex loco, ex modo, aliisque rebus.

Nisi Dominus, pro sua providentia, feminæ impetum pudoris freno compressisset, verum ipsa ad masculum ultro proficisceretur, certe non fieret salva omnis caro [a].

Quidam pii viri, cum elegantem formam conspexerint, hinc Deum celebrandi occasionem arripiunt, B quod ex materia usque adeo vili tantam pulchritudinem effinxerit: atque etiam illacrymant, partim lætitia, partim quod tantus splendor turpi voluptate contaminetur. Et sane mirum est, quo pacto quod aliis fovea est, aliis coronarum occasio fiat. Idem quoque in modulatis cantibus faciunt; hinc quippe in admirationem divinæ magnificentiæ, inque ardentem Dei amorem impelluntur.

Dæmones fornicationis solitariis bellum inferunt, quo videlicet eos, tanquam incassum solitudinem colentes, in urbes detrahant.

Monachis iis qui in urbibus commorantur, sæpe molestiam non exhibent; ut veluti minime bello vexati, in iis maneant.

C Ubi bello lacessuntur, illic quoque omnino bellum gerunt. Cum enim non oppugnantur, nec impugnant.

In plerisque monachis, quoties feminas alloquuntur, malus ille id efficit ut lacrymas emittant et ingemiscant, ac de mortis memoria et castitatis cultu mirificas cohortationes habeant; quo scilicet his rebus miseræ illæ inescatæ, ad lupum accurrant tanquam ad pastorem, ortaque familiaritate et fiducia, in foveam incidant.

Fugiamus cum fructum, a cujus esu abstenturos nos professi sumus; ne forte cernentes eum, in cupiditatem veniamus. Etenim ex aspectu affectus seu amor oritur, ut aiunt qui in hujusmodi rebus sciti atque eruditi sunt.

D Possibile est, ex salacitate ad castitatem se referre; etsi quidam affirment impossibile esse, post gustum peccati effici castum: casti enim omnes plane sunt qui sunt sancti.

[a] Matth. xxiv, 22.

NOTÆ.

(15) *Πολεμοῦσι τοῖς ἡσυχασταῖς*. In Ms. 1770, initio Opusculi, istud scholion cernitur, ὀκτώ εἰσι τῆς κακίας λογισμοί· τοῖς μὲν ἡσυχάζουσιν, ὁ ἀκηδίας, ὁ κενοδοξίας, ὁ ὑπερηφανίας, ὁ φιλαργυρίας, καὶ ὁ λύπης· τοῖς δὲ ἐν ὑποταγῇ, ὁ γαστριμαργίας, καὶ ὀργῆς, καὶ πορνείας. Capite de acedia superius, τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ, μάλιστα πολεμεῖ τὸ πάθος τῆς ἀκηδίας.

(16) *Ἐκ τοῦ ὁρᾷν τὸ ἐρᾷν*. Post Platonem apud Theodoritum Serm. ult. in Græcos, Clemens Alexandrinus *Pædagogi* lib. III, cap. 5. Isidorus Pelusiota lib. III, epist. 234, lib. V, epist. 173. et Nilus noster lib. II, epist. 318. quibus adde Hesychium in ὀμμάτειος πόθος, et Etymologicum magnum cum proverbiorum collectoribus.

Varius est libidinis dæmon. Etenim iis qui inexperti sunt, suggerit ut semel experientiam capiant, ad solam voluptatis notionem; eos vero qui experti sunt, per recordationem ad novum experimentum pertrahit.

Multi, tum ex iis qui experientia edocti non sunt, ob voluptatis ignorationem, ab omni bello liberi, tum rursus ex iis qui experientia didicerunt, ob satietatem, ab omni molestia et obturbatione immunes permanserunt.

Qui corpus vicit, idem naturam superavit; qui autem naturam superavit, is naturam excessit; ac deinceps minoratus est paulo minus ab angelis *: mirumque est, quo modo qui materia constat adversarium materia carentem prostraverit.

Cum omnes dæmones, tum is potissimum qui libidini præest, primum id student, ut menti, hoc est principi animæ parti, tenebras offundant.

Impuras et obscenas cogitationes, quæ in pectore insident, immittit quidem libidinis spiritus; ejicit autem continentia, et humilitas, suique contemptus.

Incuria stuporis mater est; hujus autem filia, indolentia.

Varias causas somnus habet. Nam a natura contrahitur, a cibis, a jejunio, ab afflictione.

Magnum quidem et præclarum est, contumeliam perferre; majus vero, laudem sine detrimento præterire.

Qui supernam gloriam minime degustavit, terrenam non facile contempturus est.

* Heb. II, 7.

A Ποικίλος ὁ τῆς λαγνείας δαίμων· τοῖς μὲν ἀπείροις ὑποτίθησι, πεῖραν ἅπαξ λαβεῖν, πρὸς μόνην ἡδονῆς διάγνωσιν· τοὺς ἐν πείρᾳ δὲ, διὰ τῆς μνήμης ἐπὶ τὴν πεῖραν ἐφέλκεται.

Πολλοὶ, καὶ τῶν μὴ λαβόντων πεῖραν, ἀπολέμητοι διὰ τὴν ἄγνοιαν τῆς ἡδονῆς μεμενήκασι, καὶ τῶν ἐν πείρᾳ γεγενημένων, ἀνενόχλητοι διὰ τὸν κόρον.

Ὁ τὸ σῶμα νικήσας, ἐνίκησε τὴν φύσιν· ὁ δὲ νικήσας τὴν φύσιν, ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐγένετο· καὶ λοιπὸν, ἠλάττωται βραχύ τι παρ' ἀγγέλους· καὶ θαῦμα, πῶς ὁ ἔνυλος τὸν ἄϋλον ἀντίπαλον κατεπάλαισεν.

B Καὶ πάντες μὲν οἱ δαίμονες, πρῶτον σκοτίζειν σπουδάζουσι τὸν ἡγεμόνα νοῦν· ὁ δὲ τῆς πορνείας μάλιστα.

Τοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ ῥυπαροὺς καὶ ἀκαθάρτους λογισμοὺς, ὑποβάλλει μὲν τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας, ἐκβάλλει δὲ ἐγκράτεια καὶ ταπείνωσις, καὶ περιφρόνησις αὐτῶν.

Ἀμέλεια μὲν μήτηρ ἀναισθησίας· ταύτης δὲ θυγάτηρ ἀναλγησία.

Διαφόρους τὰς αἰτίας ἔχει ὁ ὕπνος. Γίνεται γὰρ ἐκ φύσεως, ἐκ βρωμάτων, ἐκ νηστείας, ἐκ θλίψεως.

Μέγα μὲν, ὑπενεγκεῖν ὕβριν· μεῖζον δὲ, παρελθεῖν ἀβλαβῶς ἔπαινον.

C Ὁ μὴ τῆς ἄνω δόξης γευσάμενος, οὐκ ἂν τῆς κάτω ῥᾳδίως καταφρονήσει.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΥΠΕΡΕΧΙΟΥ

ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ ΑΣΚΗΤΩΝ

—

BEATI HYPERECHII

ADHORTATIO AD MONACHOS.

—

MONITUM.

(Fr. Combefis., *Auct. nov.*, I.)

Auctorem antiquum et opus, argumento est, quod in tertio illo Apophthegmatum libro, Pelagio S. R. E. interprete, tres ejus exstant sententiæ; quæ totidem verbis hic habentur: nec plures illo, vel aliis ejusmodi libris exstant: ut non aliud agnovisse antiqui videantur beatissimi hujus abbatis Hyperechii, sive (ut Pall. vocat) Hyperichii, quam istud quod ex repositis mihi schedis, ad absolutam religiosa palæstra exercentium normam, Arsenii Niliique opusculis (sive illis prior exercuerit Hyperechius, sive eadem ipse ætate, aut parum illis impar; aliis ejus ignotis) subjungo; quod unum eam in rem luce clarius sit.

Ἀρχὴ ἀποταγῆς μοναχοῦ, φοβεῖσθαι τὸν Θεόν· A ἄφοβος δὲ μοναχὸς, ἔξω τῶν πυλῶν τῆς βασιλείας αὐλισθήσεται.

Ἀρχὴ ζωῆς μοναχοῦ, ἀγαθὴ γνῶσις· ἀγνωσία δὲ Θεοῦ, σκοτίζει τὴν ψυχὴν μοναχοῦ.

Ἀγαθὴ κληρονομία μοναχοῦ σωφροσύνη καὶ ἁγιασμός· ἀποκληρονόμος δὲ πατέρων γίνεται, ὁ ἐκτὸς τούτων μοναχός.

Ἄσκησις μοναχοῦ, μελέτη Γραφῶν, καὶ ποίησις ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· ἀνάσκητος δέ ἐστιν, ὁ μὴ ἐν τούτοις ἀναστρεφόμενος μοναχός.

Βρῶσις μοναχοῦ, τὸ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· πόσις δὲ αὐτοῦ ἐστι, τὸ κατορθοῦν τὰ ἐντάλματα τοῦ Χριστοῦ· βρῶμα γὰρ αἰσθητὸν, οὐ παραστήσει μοναχὸν τῷ Θεῷ, ἀλλ' εἰς κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶ- B να ἐκπορεύεται.

Βῆμα μοναχοῦ σεμνῶς κινουμένου, ἐκτριβέτω βαθμοὺς ἐκκλησιαστικούς. Βῆμα μοναχοῦ σεμνὸν, μὴ ἐκπορευέτω ἐξ οἰκίας εἰς οἰκίαν.

Βίος μοναχοῦ ἀκηλίδωτος ἔστω, μὴ χλευαζόμενος ὑπὸ γυναικαρίων σεσωρευμένων ἁμαρτίαις. Βέλος γὰρ πειρατηρίου ἐστὶν ἡ γυνὴ, ἐν οἰκίαις ἑταιριζομένη.

Βουλὴ μοναχοῦ μετὰ συνετοῦ γινέσθω· βουλὴ δὲ ἀσύνετος, μὴ κατοικείτω ἐν καρδίᾳ μοναχοῦ.

Γρηγορῶν μοναχὸς ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἀποδιώκει φαντάσματα νυκτε- C ρινά· γαυριῶν δὲ μοναχὸς ἐν κατορθώμασι καὶ καθεύδων, ἱστοὺς ἀράχνης ὑφαίνει.

Γενναῖος μοναχὸς, τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς βρόχους ἐκφεύγει τοῦ διαβόλου· γήϊνος μοναχὸς καὶ εἰς γῆν νενευκὼς, περιπείρεται παγίσι σατανικαῖς.

Γνώμη μοναχοῦ διαπαντὸς ἔστω πρακτικὴ ἔργων ἀγαθῶν· γνώμην δὲ μοναχοῦ ἄπρακτον, οὐκ ἐμπίπλαται ἀγαθά.

Γυμνάσιον μοναχοῦ, λογισμοὶ ἐπάλληλοι· γρηγόρησις δὲ μοναχοῦ, πραΰνει λογισμοὺς ῥυπαρούς.

Γεώργιον μοναχοῦ, ψυχὴ ἀγαθὴ καρποφοροῦσα εὐαγγελικῶς· γεώργιον δὲ αὐτῆς μοναχὸς φάγεται, D τὸν καρπὸν αὐτῆς· γλυκὺς γὰρ καρπὸς ἐν στόματι μοναχοῦ, τῶν ἰδίων πόνων ὁ μισθός.

Δύναμις μοναχοῦ, ἀκτημοσύνη βαστάζουσα τὸν Σωτῆρα. Δεινὸν γὰρ παρὰ μοναχοῖς φιλαργυρία, ἀποκλείουσα βασιλείαν οὐρανῶν.

Δὸς καρδίαν σου, μοναχὲ, εἰς σῶμά σου, ἵνα καὶ τὸν νοητὸν, καὶ τὸν πρακτικὸν ἀποδιώξῃς ἀπὸ σοῦ τὸν ἀντίδικον, διάβολον.

Δῶρον ἀγαθὸν μοναχοῦ παρθενία, ἁρματηλάτην ποιοῦσα εἰς οὐρανοὺς σὺν τῷ ἁγίῳ Ἠλίᾳ· δι' ὃ μο-

1. Prima monachi abrenuntiatio, timere Deum : porro monachus non timens Deum, extra regni fores commorabitur.

2. Prima vita monachi, bona cognitio ac scientia; Dei autem ignoratio monachi mentem obtenebrat.

3. Bona monachi possessio, castitas et sanctimonia; qui autem extra hæc monachus est, alienus a patrum hæreditate efficitur.

4. Monachi exercitatio est Scripturarum meditatio Deique mandatorum opere exercita functio; at exercitatione caret qui in his non versatur.

5. Monachi cibus, ut faciat Dei voluntatem : ejus autem potus, ut Christi mandata impleat. Cibus enim in sensum cadens eique subjectus non commendat monachum Deo [1]; sed in ventrem vadit et in secessum emittitur [2].

6. Gressus monachi, gravi modestoque incessu, ecclesiastica terat limina ac subsellia. Gressus monachi gravis et modestus non exeat de domo in domum.

7. Vita monachi labis pura sit, nihil muliercularum sannis obnoxia onustarum peccatis [3] : arcis enim piratarum mulier telum est, quæ in domibus meretricatur.

8. Consilium monachi cum viro prudente sit; quod autem sine prudentia consilium est, in corde monachi non moretur.

9. Pervigil monachus in psalmis et hymnis et canticis spiritalibus visa nocturna fugat : qui vero monachus recte factorum atque virtutis gloria superbit dormitatque, telas aranearum texit.

10. Fortis monachus signo crucis diaboli laqueos evadit : terrenus autem et in terram pronus Satanæ se laqueis innectit.

11. Monachi animus jugiter bonorum operum functione solers sit; cujus autem monachi iners animus, bonis non impletur.

12. Exercentis ludus monachi, aliæ aliis supervenientes cogitationes; solers autem ac pervigil monachus sordidas cogitationes sicurat ac lenit.

13. Arvum monachi, bonus animus fructum ferens ex evangelicis rationibus; ejus fructum, animi fructum comedit monachus. Dulcis enim fructus in ore monachi, laborum suorum merces.

14. Monachi robur, quæ Christum portet, inopia atque paupertas. Grande enim inter monachos malum, bonorum cupiditas, quæ claudat regnum cœlorum.

15. Da, monache, cor tuum in corpus tuum (ei scilicet invigila), ut a te et mentis spiritu, et actione infensum adversarium expellas, id est diabolum.

16. Donum bonum monachi, virginitas, quæ in cœlos cum sancto Elia sublimem aurigam fe-

[1] I Cor. VIII, 8. [2] Matth. XV, 17. [3] II Tim. III, 6.

rat [5]. Quamobrem ejus tu amore incensus, monache, igneum currum, duplici lacrymarum rivo oculis fluentium levi rore conspersus, conscendito.

17. Arbor vitæ in altum assurgens, humilitas.

18. Monachus nactus virtutem, bonos decerpit fructus.

19. Virginitatis virtus, abstinentia ab escis : qui autem monachus crapulæ deditus est, vita erit abominabilis, audietque ex Christi ore, *Habes mercedem tuam* [6]; nempe cavens dicere, accepturum eum mercedem suam a Christo, qui novit abscondita.

20. Monachus, quæ sunt Dei, Deo tribuens, ne extollatur; sed oratione ad Deum dicat : *Tua ex tuis tibi offero; unam a te uno animæ redemptionem quærito.*

21. Orantem monachum mundo animo in nocturnis precibus exaudiet Dominus : in die vero Dominus illum illustrabit, ac velut clarum diem esse præstabit.

22. Misericors monachus sit fratrum amans, terramque bonam possidebit [6].

23. In superbia monachi non requiescet Deus [7]; in ejus vero humilitate ac sensus modestia requiescet Spiritus sanctus. Hujus præsidio virtutis, regnum cœlorum assequetur, ac brevi ejus possessione donabitur.

24. In omni tempore sit a sorde munda monachi tunica; non quæ lana, quævc lino contexta sit, sed spiritalis. Qui enim ejusmodi est, in media nocte cum Christo sponso ingredietur. Oleum inferat monachus in occursum sponsi [8].

25. Monachi vita angeli in morem sit, peccatum incendio consumens : vita enim monachi pœnitentium holocausti oblatio est.

26. Vita monachi membra ejus insigniat cupiditati libidinique emortua; quippe cui beati Joannis vita ac disciplina exemplum exstiterit.

27. Dæmonum æstus ac turbatio a monacho fugiat; angelica vero tranquillitas in eis choros ducat.

28. Dæmoniaci æstus excita procella, monachus iram teneat : vita enim monachi in lenitate innotescat et patientia.

29. Fervens spiritu monachus diabolum fugat; at qui monachus injuste fratrem æmulatur, diabolum ad se attrahit. Foris enim manebit cum quinque fatuis virginibus [9], qui lampadem suam oleo splendidam lætamque non reddiderit.

30. Fermentum malitiæ nec nominetur inter monachos.

31. Sol non occidat super iracundiam [10] monachi.

A ναχὸς ταύτης ἐραστὴς γενόμενος, ἐπίβα τῷ πυρίνῳ ἅρματι, δροσιζόμενος δυσὶν ὀχετοῖς δακρύων ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν προχεομένων.

Δένδρον ζωῆς εἰς ὕψος ἐγειρόμενον, ταπείνωσις.

Δύναμιν κεκτημένος μοναχὸς, τρυγᾷ τοὺς ἀγαθοὺς καρπούς.

Δύναμις παρθενίας, ἀποχὴ βρωμάτων· ὁ δὲ κραιπαλῶν μοναχὸς, βίον αὐτοῦ βδελυχθήσεται, καὶ ἀκούσεται ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, *Ἀπέχεις τὸν μισθόν σου*· δυσωπούμενος δὲ εἰπεῖν, λήψεται τὸν μισθὸν αὐτοῦ παρὰ τοῦ τὰ κρύφια γινώσκοντος Χριστοῦ.

Διδοὺς μοναχὸς τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ, μὴ ἐπαιρέ-
B σθω· δεόμενος δὲ τοῦ Θεοῦ, λεγέτω, *Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοι προσφέρω· μόνον παρὰ σοῦ μόνου λύτρωσιν ψυχῆς ζητῶ.*

Εὐχομένου μοναχοῦ καθαρῶς ἐν νυκτεριναῖς εὐχαῖς, εἰσακούεται Κύριος· ἐν ἡμέρᾳ δὲ, τοῦτο λαμπρύνει Κύριος, καὶ ὡς ἡμέραν καθαρὰν ἀναδείξει.

Ἐλεήμων μοναχὸς φιλάδελφος ἔστω, καὶ κληρονομήσει τὴν ἀγαθὴν γῆν.

Ἐν ὑπερηφανίᾳ μοναχοῦ οὐκ ἀναπαύσεται Κύριος· ἐν ταπεινοφροσύνῃ δὲ αὐτοῦ ἀναπαύσεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐν ταπεινοφροσύνῃ δὲ αὐτοῦ ἔσται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐν τάχει κληρονομήσει αὐτήν.

C Ἐν παντὶ καιρῷ ἔστω ὁ χιτὼν τοῦ μοναχοῦ ἄσπιλος· οὐχ ὁ ὕφαντος, ἀλλ' ὁ πνευματικός. Ἐν μέσῃ γὰρ νυκτὶ ὁ τοιοῦτος συνεισελεύσεται τῷ νυμφίῳ Χριστῷ εἰς τὴν παστάδα. Ἔλαιον ἐπικομιζέτω ὁ μοναχὸς, εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου.

Ζωὴ μοναχοῦ κατὰ μίμησιν ἀγγέλου γινέσθω καταφλέγουσα ἁμαρτίαν. Ζωὴ γὰρ μοναχοῦ ἐστιν, ἡ τῶν μετανοούντων ὁλοκάρπωσις.

Ζωὴ μοναχοῦ, χαρακτηριζέσθω τὰ μέλη αὐτοῦ νενεκρωμένα πρὸς ἐπιθυμίαν ὑπάρχοντα. Ζωὴ γὰρ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ βίος ὑπογραμμός σοι γέγονεν.

Ζάλη δαιμόνων ἀπὸ μοναχοῦ φευγέτω· γαλήνη δὲ ἀγγέλων παρὰ μοναχοῖς χορευέτω.

D Ζάλης δαιμονικῆς ἐπεγειρομένης, κρατείτω μοναχὸς θυμοῦ· ζωὴ γὰρ μοναχοῦ ἐν πραΰτητι καὶ ὑπομονῇ γνωριζέσθω.

Ζέων τῷ πνεύματι μοναχὸς ἀποδιώκει τὸν διάβολον· ζηλῶν δὲ μοναχὸς ἀδίκως τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐπισπᾶται τὸν διάβολον· ἔξω γὰρ μενεῖ μετὰ τῶν πέντε μωρῶν παρθένων, ὁ μὴ ἐλαίῳ φαιδρύνων τὴν ἑαυτοῦ λαμπάδα.

Ζύμη κακίας μὴ ὀνομαζέσθω παρὰ μοναχοῖς.

Ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ μοναχοῦ.

[4] IV Reg. II, 11. [5] Matth. VI, 2. [6] Matth. V, 4. [7] Isa. LXVI, 2. [8] Matth. XXV, 10. [9] Matth. XXV. 12. [10] Eph. IV, 26.

Ἤσυχος μοναχὸς, οὐ ταράσσει ἀδελφούς· κραυγὴ A δὲ μοναχοῦ, ταράσσει μονήν.

Ἦχον ψαλμῳδίας μὴ ἀνανεύου, μοναχέ· αὕτη γὰρ ἡ τῶν ἀγγέλων ὑμνολογία.

Ἦχον θεάτρων διαβολικῶν φευγέτω μοναχός· αὕτη γὰρ ἡ τῶν δαιμόνων ἀπάτη.

Ἤτω ἐπὶ τοῦ μετώπου σου ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ διαπαντὸς, μοναχέ· ἤτω καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἀσκητά.

Ἡσυχία μοναχοῦ μετὰ καθαρᾶς καρδίας, δυσωπεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἦθος χρηστὸν μοναχοῦ, φιλαδελφίαν ἐργάζεται, B καὶ μάχην ἀποδιώκει.

Ἡρμοσμένος μοναχὸς τῷ Κυρίῳ, μὴ ἐκδιδότω ἑαυτὸν τῷ διαβόλῳ, ἵνα μὴ καταισχυνθῇ ἐπὶ τοῦ νυμφῶνος.

Θυρεὸς μοναχοῦ ἀκαταμάχητος, ὕμνος ἀγγέλων ἐν στόματι αὐτοῦ· θάνατος δὲ μοναχοῦ, ὕμνος ὑπὲρ μέτρον ἀγαπώμενος.

Θησαυρὸς μοναχοῦ ἀκτημοσύνη ἡ ἑκούσιος· θειότατος ἔσται, ὁ ταύτην ἐπανῃρημένος μοναχός.

Θησαύρισον, μοναχὲ, ἐν οὐρανῷ· ἀπέραντοι γὰρ τῆς ἀναπαύσεώς σοι αἰῶνες.

Θεωρία μοναχοῦ, ἐν Γραφαῖς ἁγίαις γινέσθω, καὶ ἡ εὐδοκία αὐτοῦ ἐπὶ Κύριον. C

Θύρα μοναχοῦ μὴ μοχλοῖς σιδηροῖς κλειέσθω.

Θάρσος μοναχοῦ, μὴ ἐν εὐσαρκίᾳ φαινέσθω.

Θαυμαστὸν πρόσωπον μοναχοῦ, ὑπὸ ἐγκρατείας λαμπρυνόμενον.

Ἰάσεις ψυχῆς μοναχῶν, διὰ προσευχῶν γίνονται, καὶ δι' ἐλεημοσυνῶν γνωρίζονται.

Ἱλαρὸς τῇ ὄψει μοναχὸς, ἀσκητοῦ ἀνάπαυσις, καὶ λογισμῶν πονηρῶν καθαίρεσις.

Ἰωάννης ὑπογραμμός σοι γινέσθω, μοναχὲ, τρίχας καμήλου περιβεβλημένος, ἵνα Ἠλίας τῇ μηλώτῃ σκεπάσας, εἰς οὐρανοὺς ἀναγάγῃ. D

Ἰάκωβος χερσὶ προτρεπέσθω, ἐπὶ ταῖς προσπιπτούσαις συμφοραῖς ὑπομονήν σε διδάσκων.

Ἰωάννης σε πρὸς τὸν ἄναρχον Λόγον καθωδήγησεν.

Ἰκμὰς ἱλαρότητος ἐπὶ μετώπῳ γινομένη μοναχοῦ, εὐφραίνει πλῆθος ἀδελφῶν· ἰταμὸς δὲ μοναχὸς, σκορπίζει σύλλογον ἀδελφῶν.

Ἰσότης ἀδελφῶν ὑπερηφανίαν σκορπίζει, καὶ ταπεινοφροσύνην ῥιζοῖ.

32. Secum quietus monachus non turbat fratres : clamor vero monachi monasterium turbat.

33. Psalmorum in divinas laudes decantandas sonitus ne displiceat, monache; hic enim angelorum laudatio est.

34. Sonitum diabolo auctore conflatorum spectaculorum fugiat monachus; hic enim dæmonum seductio est.

35. Sit tibi in fronte omni tempore Christi crux; sit et in corde tuo Dei timor, qui exerces virtutis palæstra.

36. Silentium monachi cum puro corde, Spiritum sanctum ut sui copiam faciat veniatque majore quasi vi inflectit.

37. Lenior monachi animus atque indoles fraternum præstat amorem, rixamque fugat.

38. Aptatus Domino monachus ne se ipse diabolo dedat, ne in thalamum inducendus, confusus erubescat.

39. Scutum monachi inexpugnabile, angelicum melos in ore ejus; mors vero monachi, modum excedens carmina modulandi amor.

40. Thesaurus monachi inopia ac paupertas voluntaria; divinissimus erit qui ejus institutum arripuerit, eamque delegerit, monachus.

41. Thesaurum tibi, monache, repone in cœlo; nullo enim exitu finiendæ quietis sæcula te manent.

42. Monachi contemplatio in sacris Scripturis versetur; sitque ejus propensa voluntas in Dominum.

43. Monachi ostium ferreis vectibus ne claudatur.

44. Fiducia monachi non eo eluceat, quod carnosus ventreque distentus est.

45. Dignus qui admirationem moveat monachi vultus, jejunii abstinentiæque luce splendescens ac exhilaratus.

46. Monachorum animi sanitates precibus præstantur, atque eleemosynis in apertum produntur.

47. Hilaris vultu monachus, ejus qui virtutis palæstra exercet, refectio, pravarumque cogitationum exstinctio.

48. Joannes exemplo tibi sit, monache, pilis camelorum ac cilicio indutus [11], ut Elias [12] melote opertum in cœlos celso volatu ducat.

49. Jacobus manibus te incitet, qui in adversis quæ accidunt patientiam te doceat [13].

50. Joannes in Verbum quod principio caret [14], tibi ductor exstitit.

51. Hilaris stilla animi, fronti monachi affusa, fratrum cœtum recreat; qui autem monachus petulantior est et procax, fratrum conventum dissipat.

52. Æqualitas fratrum superbiam dissipat, firmaque radice humilitatem locat.

[11] Matth. III, 4; Marc. I, 6. [12] IV Reg. II, 13. [13] Jac. I, 3. [14] Joan. I, 1.

53. Compar angelis erit monachus, qui ventrem contemnat, nec crapulam diligat.

54. Immensa pulchritudo in anima monachi, virginitas carens macula : pessima autem facies virginitas sordibus aspersa.

55. Pessimus puellæ virgini contubernalis monachus, velut igni in stipulam.

56. Qui mundum illusit monachus, Christo pene sodalis eique necessarius; mundi vero negotiis implicatus monachus [15], non placet Christo, qui in numeros retulit.

57. Maximæ præco fidei ad regnum cœlorum, monachus nullis laborans avaritiæ sordibus; malus autem male peribit, qui ea labe laboret.

58. Junioris monachi ornatus pudicitia, nullis obnoxiam tenebris lucem virginitatis habens.

59. Pretiosum monachi pignus, virginitas; qui eam nactus sit monachus ac possideat, exaudietur.

60. Malitia atque pravitas in corde monachi ne versetur.

61. Bonorum sermones eructet monachus, oreque s o Altissimi verba loquatur.

62. Spontaneam famem assumat monachus, ut terrenum corpus humiliet, cœlique civem animum exaltet.

63. Verbum veritatis loquatur monachus et mendacium exterminetur ex ore ejus.

64. Audito monachus duriore sermone, ne tollat animos ac ferociat, sed submissius agat, ut iræ furorem avertat. Pacis enim mercedem accipiet, et Altissimi filius vocabitur [16], qui filius pacis exstiterit.

65. Lugubri voce, modesto animi sensu et humilitate loquens monachus, vel ex saxeo pectore lacrymas excutiet.

66. Leo onagris formidabilis [17]; sic firmi pectoris monachus libidinosis cogitationibus.

67. Monachus non in tempore solvens jejunium, velut qui a fundamentis effodit domum.

68. Venti turbo excitans pulverem in campo; sic superbus monachus iram suscitans in monasterio.

69. Tranquilla tutaque navigiis statio, portus : sic monachus in monasterio.

70. Æmula angelorum vita, monachus in terra tranquilli animi ac imperturbati, qui libidinis jaculo haud sauciatus sit.

71. Ne festinaveris, monache, in superbia, ne funesto casu ruinam feceris.

72. Æmulare, monache, Pauli humilitatem, ut pari cum sanctis sorte hæres efficiaris.

73. Imitare Publicanum, monache, ne cum Pharisæo damneris [18].

74. Mosis lenitatem assume, monache, ut cor duram rupem convertas in stagna aquarum [19]. Postea enim facto rei periculo, habebis quantum bo-

A Ἰσάγγελος ἔσται μοναχὸς κοιλίας καταφρονῶν, καὶ κραιπάλην οὐκ ἀγαπῶν.

Κάλλος ἀμήχανον ἐν ψυχῇ μοναχοῦ, παρθενία ἄσπιλος· κάκιστον δὲ πρόσωπον μοναχοῦ, παρθενία ἐσπιλωμένη.

Κάκιστον μοναχὸς συνείσακτος, ὡς πῦρ εἰς καλάμην.

Κόσμον ἀπατήσας μοναχὸς, Χριστοῦ συνόμιλος γίνεται· κόσμου δὲ πράγμασιν ἐμπεπλεγμένος μοναχὸς, οὐκ ἀρέσκει τῷ στρατολογήσαντι Χριστῷ.

Κῆρυξ πιστότατος εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, μοναχὸς ἀφιλάργυρος· κακὸς δὲ κακῶς ἀπολεῖται φιλάργυρος ὤν.

Κόσμος νεανίσκου μοναχοῦ σωφροσύνη, ἀνεπισκό-
B τητον ἔχουσα παρθενίαν.

Κειμήλιον μοναχοῦ, ὑπακοή· ὁ κεκτημένος μοναχὸς αὐτὴν, εἰσακουσθήσεται.

Κακία μὲν αὐλιζέτω ἐν καρδίᾳ μοναχοῦ.

Λόγους ἀγαθῶν ἐρευγέσθω μοναχὸς, καὶ λαλείτω ἐν στόματι αὐτοῦ λόγους Ὑψίστου.

Λιμὸν ἑκούσιον ἀναλαβέτω μοναχὸς, τοῦ ταπεινῶσαι γήϊνον σῶμα, καὶ ὑψῶσαι οὐρανοπολίτην ψυχήν.

Λόγον ἀληθείας φθεγγέσθω μοναχὸς, καὶ ψεῦδος ἐξοριζέτω ἐκ στόματος αὐτοῦ.

Λόγον ὅταν ἀκούσῃ μοναχὸς σκληρὸν, μὴ θρασυ-
C νέσθω· ἀλλ' ὑποπιπτέτω, ἵνα ὑποστρέψῃ θυμὸν ὀργῆς· λήψεται γὰρ τὸν τῆς εἰρήνης μισθὸν, καὶ υἱὸς Ὑψίστου κληθήσεται, τῆς εἰρήνης γενόμενος υἱός.

Λιγυρῶς φθεγγόμενος μοναχὸς ἐν ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ἐκ λιθίνης καρδίας προσκαλεῖται δάκρυα.

Λέων φοβερὸς ὀνάγροις· οὕτως μοναχὸς ἑδραῖος λογισμοῖς ἐπιθυμίας.

Λύων μοναχὸς ἀκαίρως νηστείαν, ὡς ὁ κατασκάπτων οἶκον ἐκ θεμελίων.

Λαῖλαψ ἀνέμου ἐγείρων κονιορτὸν ἐν πεδίῳ· οὕτως μοναχὸς ὑπερήφανος, ἀνεγείρων ὀργὴν ἐν μοναστηρίῳ.

Λιμὴν ἀχείμαστος πλοίοις, οὕτως μοναχὸς ἐν μο-
D ναστηρίῳ [μοναστήριον μοναχῷ].

Μίμημα ἀγγέλων, μοναχὸς ἐπὶ τῆς γῆς ἀπαθὴς, ὃς οὐκ ἐτρώθη τοξεύματι ἡδονῆς.

Μὴ σπεύσῃς, μοναχὲ, ἐν ὑπερηφανίᾳ, ἵνα μὴ πέσῃς πτῶμα ἐξαίσιον.

Μιμητὴς γενοῦ, μοναχὲ, τῆς ταπεινοφροσύνης Παύλου, ἵνα συγκληρονόμος γένῃ τῶν ἁγίων.

Μίμησαι τὸν τελώνην, μοναχὲ, ἵνα μὴ τῷ Φαρισαίῳ συγκατακριθῇς.

Μωϋσέως τὸ πρᾶον ἐπίλεξαι, μοναχὲ, ἵνα τὴν καρδίαν ἀκρότομον οὖσαν εἰς λίμνας ὑδάτων μεταβάλῃς· μετὰ ταῦτα γὰρ ἕξεις [λέξεις] πεῖραν λαβὼν

[15] II Tim. II, 4. [16] Matth. V, 9. [17] Eccli. XIII, 23. [18] Luc. XVIII, 10. [19] Psal. CXIII, 8

ὡς καλὸν ἡ πραΰτης· *Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με.* A

Μὴ σκληρὸς ἀναφανῇς, μοναχέ· μνήσθητι ὅτι οὐδεὶς σκληρὸς ὑπέμεινε.

Μὴ τὸν Ἄβελ καταλιπὼν, τῷ ὑπερηφάνῳ Κάϊν προστεθῇς, καὶ τῶν ἐκείνου μερίδων συμμέτοχος γένῃ.

Μάθε ὡς καλὸν ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ ταύτην ἔκλεξαι· ἀνάγει γὰρ εἰς οὐρανόν.

Μισθὸς ἀγαθός σοι πρόκειται, μοναχὲ, τῆς ταπεινοφροσύνης, ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία· μὴ ταύτης ἀμοιρήσῃς.

Νέος μοναχὸς στηριζέσθω σωφροσύνῃ, κενοδοξίαν παρορῶν· νεόφυτον γὰρ παρὰ Θεοῦ ἠγαπημένον, μοναχὸς σωφροσύνῃ ἀρδευόμενος. B

Νηστεία χαλινὸς μοναχοῦ· ὁ ῥίπτων αὐτὴν, ἵππος θηλυμανὴς εὑρίσκεται· νέος δὲ ἀχαλίνωτος ἀφειδῶς ἁμαρτάνει.

Νίπτων μοναχὸς πόδας ὁσίων, λαμπρύνει καρδίαν αὐτοῦ, καὶ ἕξει θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς.

Νίπτων μοναχὸς πόδας ἁμαρτωλῶν ἀδιακρίτως, εὐλογίαν ἀπολλυμένων ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπᾶται.

Νόμος πηγὴ ζωῆς, μοναχοῦ ἐν χειρὶ πρακτικοῦ.

Νύκτα ἡμέραν ἀπεργάζεται μοναχὸς ἐγρηγορὼς, ἐν εὐχαῖς παρεδρεύων.

Νύσσων μοναχὸς καρδίαν ἑαυτοῦ, προχέει δάκρυα, καὶ οὐρανόθεν ἔλεον προσκαλεῖται. C

Νᾶμα θεῖον ἐν στόματι μοναχοῦ, ψαλμὸς ἐξομολογήσεως.

Ξύλον ζωηρὸν, μοναχὸς ἀπαθὴς, ἐπὶ γῆς. Ξύλον ζωῆς ἐν οὐρανοῖς, μοναχὸς ἐπὶ γῆς ἀγγελικὸν ἐπανῃρημένος βίον.

Ξίφος ὀξύτατον κατὰ τοῦ διαβόλου, ψαλμῳδία ἐν στόματι μοναχοῦ.

Ξύλον ξηρὸν ἐπὶ Ἐλισσαίου σίδηρον ἐκ βυθοῦ ἀνήγαγε· ξηρὸν σῶμα ὑπὸ νηστείας γινόμενον ἐπὶ μοναχοῦ, ψυχὴν ἐκ βυθοῦ ἀνιμᾶται.

Ξηραίνει ὀχετοὺς ἡδονικοὺς νηστεία μοναχοῦ.

Ξίφος κατὰ τῶν παθῶν ἐγρήγορσις μοναχοῦ, ὑπὸ προσευχῆς ἀκονουμένη.

Ξενισμὸς λαχάνων ἐν ἀγάπῃ ὑπὸ μοναχοῦ γινόμενος, ἀγαθὸν ὑπὲρ στέαρ ὁλοκαρπώσεως. D

Ξένια καὶ δῶρα ἀπατᾷ σοφούς· ὁ δεχόμενος αὐτὰ ἐπὶ ἀδικίᾳ ἑτέρων, οὐκ ἔστιν ἀσκητής.

Ὅρον νηστείας μοναχοῦ, ἀποβίωσις· πρὸ τελευτῆς μὴ ἀπόσχῃ αὐτῆς.

Ὅρος εὐχῆς μοναχοῦ ἀόριστος· ἐν παντὶ γὰρ καιρῷ εὐλογεῖν τὸν Θεὸν καλόν ἐστιν.

Ὀνειδίζων μοναχοὺς ἀσκητὴς, παρὰ Θεῷ ἄτιμος, καὶ παρὰ ἀνθρώποις βδελυκτός.

num sit lenitas : *Super aquam quietis educavit me* [30].

75. Cave durus videaris, monache; memento nullum qui sit durus patientiam tenuisse.

76. Ne relicto Abele, superbo Caino adjungere [31], ejusque partium socius efficiare.

77. Discito quantum bonum sit sensus modestia, id est humilitas, eamque deligito; quippe quæ sublimem in cœlum ferat.

78. Bona tibi humilitatis merces, monache, proposita est regnum cœlorum; cave ne ejus expertem contingat fore.

79. Junior monachus castitate fulciatur, spreta inani gloria : dilecta enim apud Deum novella plantatio, monachus castitate irriguus.

80. Jejunium, monachi frenum : qui projecerit, equus œstro libidinis furens invenietur [32]. Juvenis enim freno carens, licenter nulloque modo indulget peccatis.

81. Monachus sanctorum pedes lavans [33], cordi suo nitorem addit, ac thesaurum in cœlis habebit.

82. Monachus nullo discretionis judicio peccatorum lavans pedes, benedictionem pereuntium in se ipse trahit.

83. Lex fons vitæ, in manu monachi qui actionem colit.

84. Noctem diem facit pervigil monachus, qui scilicet precibus assiduus sit.

85. Monachus cor suum pungens, lacrymas profundit, cœlitusque misericordiam asciscit.

86. Divinus latex in ore monachi, psalmus confessionis.

87. Arbor virens, monachus in terra affectibus liber. Arbor vitæ in cœlis, monachus angelicam vitæ rationem in terra amplexus.

88. Acutissimus adversus diabolum gladius, assumpta Psalmorum modulatio in ore monachi.

89. Lignum aridum, agente Elisæo, imo ex gurgite ferrum extulit [34]; corpus jejunio arefactum, agente monacho, animum e profundo extrahit.

90. Jejunium monachi libidinum rivos arefacit.

91. Gladius adversus libidines atque vitia, pervigil monachi animus, precandi diligentia exacutus.

92. Olerum hospitalis cœna in charitate, pia monachi sedulitate, melior est quam adeps holocausti.

93. *Xenia et dona seducunt sapientes* [35] : qui hæc accipit ut aliis injuriam faciat, virtutis palæstra non exercet, aut monachus exsistit.

94. Finis jejunii monachi, ipse vitæ exitus : cave igitur ante mortem illo abstinueris.

95. Finis orationis monachi, nullum finem agnoscit : bonum enim est omni tempore laudare Deum.

96. Exercitator (et qui solitudinis cultu privatus agat) monachis exprobans, tum Deo spretus nulliusque illi frugis, tum hominibus exsecrabilis est.

[30] Psal. XXII, 2. [31] Gen. IV. [32] Jer. V, 8. [33] I Tim. V, 10. [34] IV Reg. VI, 7. [35] Eccle. XX, 31.

97. Qui monachus in ira minime compos linguæ est, hic talis nec libidinum ac vitiorum compos futurus est.

98. Indulgens iræ monachus, animam occidit, propeque astantes acutissimis gravius convulnerat jaculis.

99. Væ monacho qui justificat seipsum in conspectu hominum! hic enim talis exsecrabilis apud Deum.

100. Segnis monachus sermones vanos meditabitur; fallaxque ejus fabulatio ac colloquium.

101. Ira præceps monachus, in tentationes incidet: qui autem lenis est, sedabit iram.

102. Qui confidit in corporis robore, ruinam dabit; qui autem confidit in Domino, salvus erit.

103. Qui proximum spernit ut peccatorem, deploratæ sortis monachus est: qui autem eum pluris se facit, exaltabitur.

104. Lenis monachus exaltabitur, et in conspectu magnatum laudabitur.

105. Ante tentationem, te ipse, monache, armis instrue, (eveniet enim) ut in tentatione probatus appareas.

106. Ne amplas opes obesamque carnem paraveris, monache; quæ enim arcta sit et angusta via [16], ambo hæc respuit.

107. Qui Pauli discipulus exsistas, dicito cum illo: *Omnia arbitratus sum ut stercora, ut Christum lucrifacerem* [17].

108. Ignis ardens in præcordiis monachi, libido quæ in crapula accensa sit.

109. Jugis fons Christus: inde hauriens, olentis fœtoris incendium exstingue.

110. Quas in manibus opes teneas, quamque crapula obesam carnem reddas, non admittentur intra cœli januas. Noli ergo, monache, fiduciam habere in divitiis obesæque carnis luxurie, ut liceat dicere: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* [18].

111. Segnis monachus a cogitationibus suffocabitur, haud secus ac triticum a spinis suffocatur [19].

112. Verbum pravum ne proferat monachus: non enim vitis profert spinas.

113. Dulcibus verbis proximo loquatur monachus: non enim mel amaritudinem habet.

114. Caveat monachus ne sit piger præstando justitiæ opera; apis enim semper operi sedula incumbit.

115. Jordanis fluentum expiandis peccatis, lacrymæ. Ait enim Christus: *Beati qui lugent, quoniam consolabuntur* [20].

116. Perflatur monachus cogitationum turbine; ipse vero angelicis verbis seipsum firmiter statuat.

117. Libera, monache, quanta facultas absque probro proximum a peccato: Deus enim non repellit eos qui convertuntur.

A 'Ο μὴ κρατῶν γλώσσης αὐτοῦ μοναχὸς ἐν κ
ὀργῆς, οὐδὲ παθῶν κρατήσει ὁ τοιοῦτος.

'Ο ὀργιζόμενος μοναχὸς ἀναιρεῖ ψυχὴν, καὶ
τιτρώσκει βέλεσιν ὀξυτάτοις τοὺς ἔγγιστα αὐτοῖ

Οὐαὶ μοναχῷ δικαιοῦντι ἑαυτὸν ἐνώπιον τῶ
θρώπων· βδελυκτὸς ὁ τοιοῦτος παρὰ Θεῷ.

'Οκνηρὸς μοναχὸς μελετήσει λόγους ματαίου
ἡ ὁμιλία αὐτοῦ ἀπατηλή.

'Οξὺς μοναχὸς ἐμπεσεῖται εἰς πειρασμούς·
πραῢς καταπαύσει ὀργήν.

'Ο πεποιθὼς ἐπὶ δυνάμει σώματος, πεσεῖται
πεποιθὼς ἐπὶ Κυρίου, σωθήσεται.

B 'Ο ἐξουδενῶν τὸν πλησίον ὡς ἁμαρτωλὸν,
πωρος μοναχός· ὁ δὲ προτιμῶν τὸν πλησίον, ὑ
σεται.

Πραῢς μοναχὸς ὑψωθήσεται, καὶ ἐν ὄψεσι δυν
ἐπαινεθήσεται.

Πρὸ πειρασμοῦ καθόπλιζε σεαυτὸν, μοναχέ
δήσεται γὰρ, ἵνα ἐν τῷ πειρασμῷ δόκιμος
φανῇς.

Πλοῦτον καὶ πολυσαρκίαν μὴ κτήσῃ, μονα
γὰρ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδὸς τὰ συναμ
ἀπωθεῖται.

Παύλου γενόμενος μαθητὴς, λέγε σὺν
*Ἥγημαι πάντα σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸ
δήσω.*

Πῦρ καιόμενον ἐν τοῖς ἐγκάτοις τοῦ μον
C ἡδονὴ ἐν κραιπάλῃ ἐναπτομένη.

Πηγὴ ἀέννaος ὁ Χριστός· ἐκ ταύτης ἀρυό
τὴν δυσώδη πυρκαϊὰν ἀπόσβεσον.

Πλοῦτος ἐν χερσὶ κατεχόμενος, καὶ πολυσαρ
κραιπάλῃ συνισταμένη, οὐκ εἰσδεχθήσεται εἰς τ
οὐρανῶν. Πεποιθὼς οὖν ἔστω, μοναχὲ, μὴ ἐν πλ
καὶ πολυσαρκίᾳ, ἵνα δυνατὸς ᾖς τοῦ λέγειν, "
*ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφ
τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.*

'Ράθυμος μοναχὸς πληγήσεται ὑπὸ λογισμῶ
ὑπὸ ἀκανθῶν σῖτος.

'Ρῆμα πονηρὸν μὴ προφερέτω μοναχός· ἄμ
γὰρ ἀκανθηφόρος οὐ γίνεται.

'Ρήμασι γλυκυτάτοις λαλείτω μοναχὸς τῷ
σίον· μέλι γὰρ πικρίαν οὐκ ἔχει.

D 'Ράθυμος μοναχὸς μὴ γινέσθω πρὸς τὰ
δικαιοσύνης ἔργα· ἡ γὰρ μέλισσα διὰ παντὸς
ζεται.

'Ρεῖθρον Ἰορδάνου καθάρσιον ἁμαρτημάτω
κρυα. Χριστὸς γὰρ εἶπε· *Μακάριοι οἱ κλαίο
ὅτι γελάσονται.*

'Ριπίζεται μοναχὸς ὑπὸ λαίλαπος λογισμῶν
μασι δὲ ἀγγελικοῖς στηριζέτω ἑαυτὸν κραταιῶ

'Ρῦσαι, μοναχὲ, τὸν πλησίον ἀπὸ ἁμαρτίας
ὀνειδισμοῦ, ὅση σοι δύναμις· Θεὸς γὰρ τοὺς ἐπι
φοντας οὐκ ἀπωθεῖται.

[16] Matth. VII, 14. [17] Philipp. III, 8. [18] Matth. VI, 12. [19] Marc. IV, 7. [20] Matth. V, 5.

Ῥῆμα κακίας καὶ πονηρίας μὴ ἀποκλείσῃς ἐν A καρδίᾳ σου κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου, μοναχέ, ἵνα δυνατὸς ᾖς τοῦ λέγειν· *Ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα*, καὶ τὰ ἑξῆς.

Στέφανος μοναχοῦ, εἰρήνη καὶ ἁγιασμός· ὁ κεκτημένος αὐτά, ὄψεται τὸν Κύριον.

Σωφροσύνη μοναχοῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐν μέσῳ καλῶν δοξασθήσεται.

Σώφρων μοναχὸς ἐν ἐκκλησίαις τιμηθήσεται.

Σοφία μοναχοῦ μὴ ἐν κομπολογίᾳ γνωριζέσθω, ἀλλ' ἐν εὐσεβείᾳ καὶ πραΰτητι γινέσθω. Σοφὸς ἔσται ὁ τοιοῦτος, καὶ οἰκονόμος πλήθους ἀδελφῶν. Σοφὸς γὰρ ἀληθῶς ἐστιν, οὐχ ὁ τῷ λόγῳ διδάσκων, ἀλλ' ὁ τῷ ἔργῳ παιδεύων.

B

Συνετὸς μοναχὸς φάλαγγας δαιμόνων πυκτεύσας, ἄτρωτος διαμένει τῶν ἐκεῖθεν βολῶν.

Στηριζόμενος μοναχὸς τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ, τὴν κεφαλὴν συντρίψει τοῦ δράκοντος.

Στόμα μοναχοῦ ἀνοιγέσθω λόγῳ Θεοῦ· καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ διαπαντὸς μελετάτω λόγια Θεοῦ ἀμετεωρίστως.

Τίμιον κτῆμα μοναχοῦ παρθενία φωτὶ ἐλεημοσύνης καταλάμπουσα· τοῦτο φυλάξας μοναχὸς, εἰσελεύσεται εἰς τὸν νυμφῶνα.

Τήρησον ἐντολὰς Ὑψίστου, μοναχέ, καὶ Πατέρων παραγγελίας φυλάξαι σπούδασον, ἀσκητά· ταῦτα γὰρ ποιῶν, κληρονόμος βασιλείας οὐρανῶν ἀναδειχθήσῃ. C

Τολμηρὸς μοναχὸς ἐμπεσεῖται εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου· τὸν δὲ πραῢν καταλήψεται εἰρήνη, καὶ στέφανος ἀγαλλιάσεως.

Τρυφητὴς μοναχὸς ἐν ἀπάταις ἔσται καὶ ἐν φαντασίαις νυκτεριναῖς· τοῦ δὲ νηστεύοντος, ἄσπιλος ἡ κοίτη καὶ ἀφάνταστος ὕπνος.

Τῷ φοβουμένῳ τὸν Κύριον μοναχῷ οὐ συναντήσεται πρᾶγμα πονηρόν· τὸν γὰρ τοιοῦτον φυλάξει ὁ Κύριος· καὶ ἐν ἡμέρᾳ τελευτῆς ἕξει ὁ τοιοῦτος ἱλασμόν.

Ὑποταγὴ μοναχοῦ οὐκ ἐν τῷ μείζονι γνωρίζεται, ἀλλ' ἐν τῷ ἐλαχίστῳ δοξάζεται.

Ὑπομονὴ μοναχοῦ οὐκ ἐν ἀσθενείᾳ μόνον γνωρίζεται, ἀλλ' ἐν τοῖς πειρασμοῖς δοκιμάζεται. D

Ὑπομονὴ μοναχοῦ ἔργον τέλειον ἔχουσα, τὸ καλὸν τῆς ψυχῆς διασώζει κτῆμα.

Ὑπομονὴ ἐν ταῖς θλίψεσι παρὰ μοναχοῦ πιστῶς τελουμένη, ἐλπίδα ποιεῖται μὴ καταισχύνουσαν.

Ὑπομονὴ μοναχοῦ ἕως ἐσχάτου αὐτοῦ διασώζει αὐτόν· *Ὁ γὰρ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.*

Ὑμνολογία μοναχοῦ ἀκατάπαυστος ἔστω· τὰ γὰρ Σεραφὶμ ἀκαταπαύστως δοξολογεῖ.

118. Verbum malitiæ et nequitiæ ne clauseris in corde tuo adversus fratrem tuum, o monache, ut liceat dicere: *Dimitte nobis debita nostra*, etc.

119. Corona monachi, pax et sanctimonia; quæ qui nactus fuerit, videbit Dominum [31].

120. Castitas monachi sublime tollet caput ejus, et in medio bonorum clarificabitur.

121. Castus monachus in conventibus honorabitur.

122. Sapientia monachi non in pompa verborum innotescat, sed in pietate ac lenitate exsistat. Hic talis sapiens erit, et qui fratrum cœtui ædificationem præstet. Sapiens enim est, non qui sermone docet, sed qui opere erudit ac officii admonet.

123. Prudens monachus ac intelligens, cum turbis dæmonum colluctatus, eorum illæsus jaculis perseverat.

124. Monachus qui nitatur Christi cruce, caput conteret draconis.

125. Os monachi aperiatur sermoni Dei; ejusque semper animus nihil vaga mente meditetur Dei eloquia.

126. Pretiosa possessio monachi virginitas eleemosynæ luce collustrata: hac monachus servata in nuptialem thalamum ingredietur.

127. Serva Altissimi mandata, monache; ac qui virtutis palæstra exerces, cura ut serves Patrum documenta. Hæc enim si feceris, hæres regni cœlorum efficieris.

128. Audax monachus ac ferox incidet in tentationem et in laqueum diaboli; mansuetum autem excipient pax et corona exsultationis.

129. Deliciis vivens monachus in illusionibus erit et in visis nocturnis; ejus vero qui jejunium colat, a sorde mundum cubile, somnusque nulla visa habens.

130. Monacho qui timeat Dominum, non occurret malum aliquod; hunc enim talem Dominus custodit, et in die mortis habebit propitiationem.

131. Monachi subjectio non in re magni noscitur, sed in minimo laudatur.

132. Patientia monachi non solum in infirmitate ostenditur, verum etiam in tentationibus probatur.

133. Patientia monachi opus perfectum habens [32], præclaram animi dotem incolumem servat.

134. Patientia in adversitatibus a monacho fideliter observata, spem illi tribuit quæ non confundetur.

135. Patientia monachi, in ejus usque finem, eum servat: *Qui enim patienter in finem usque sustinuerit, hic salvus erit* [33].

136. Monachi laudatio incessabilis sit; nam et Seraphim incessabiliter laudant

[31] Hebr. xii, 14. [32] Jac. i, 4. [33] Matth. x, 22.

137. Canticum spiritale in ore tuo versetur, monache, ut eo ingruentium onus tentationum leves. Hujus exemplum clarum habes, dum viator gravi pressus onere, cantillando itineris laborem ac tædium fallit.

Ὕμνος πνευματικὸς ἤτω ἐν τῷ στόματί σ μοναχὲ, ἐπικουφίζων σου τὸ βάρος τῶν ἐπερχομέ πειρασμῶν· ὑπόδειγμα δὲ τοῦτο σαφὲς, ὁδοιπό βαρυαχθήσας, ᾄσματι κλέπτων τῆς ὁδοιπορίας κόπον.

138. Patienter sustine, monache; brevis enim est patientiæ labor, quietis autem nullum unquam finem habitura sæcula.

Ὑπόμεινον, μοναχέ· βραχὺς γὰρ τῆς ὑπομονῆ κόπος, ἀπέραντοι δὲ τῆς ἀναπαύσεως οἱ αἰῶνες.

139. Obediens monachus magna fiducia Crucifixo astabit; quippe cum Dominus in cruce ad mortem usque obediens fuerit [34].

Ὑπήκοος μοναχὸς εὐπαῤῥησιάστως τῷ σταυ θέντι παραστήσεται· ὁ γὰρ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ Κύρ ὑπήκοος γέγονεν μέχρι θανάτου.

140. Vox monachi ne elevetur adversus proximum in amaritudine animæ ejus: exercentium vero ad pietatem vox in mansuetudine sincere immotis labiis ad Deum dirigatur.

Φωνὴ μοναχοῦ μὴ ἀνυψούσθω πρὸς τὸν πλησ αὐτοῦ ἐν πικρίᾳ ψυχῆς αὐτοῦ· φωνὴ δὲ ἀσκητῶν πραΰτητι ψυχῆς εἰλικρινῶς ἀναπεμπέσθω πρὸς Θεὸν ἀκινήτοις χείλεσι.

B 141. Verum in terra accensum sidus, qui non lapsus est lingua sua.

Φωστὴρ ἀληθινὸς ἐπὶ γῆς, ὃς οὐκ ὠλίσθησεν γλώσσῃ αὐτοῦ.

142. Timor Domini conservans monachum ut turris inexpugnabilis: qui autem ejus expers timoris monachus exsistit, facile vincetur ab adversariis.

Φόβος Κυρίου συνέχων μοναχὸν, ὡς πύργος ἀκα μάχητος· φόβον δὲ Θεοῦ ὁ μὴ κεκτημένος μοναχ εὐάλωτος ἔσται τοῖς ὑπεναντίοις.

143. Jubar clarum in terra, monachus tranquillitatis arce arrepta, apud quem non sit inventa cupiditas: *Omnium* enim *malorum radix est cupiditas* [35] (avaritia scilicet) a qua nihil unquam frugi originem habuit.

Φάος καθαρὸν ἐπὶ γῆς, μοναχὸς ἀπαθὴς, παρ' οὐχ εὑρέθη φιλαργυρία· *Φιλαργυρία γὰρ πάντ κακῶν ῥίζα*, ἣ οὐ τίκτει καρπὸν ἀγαθόν ποτε.

144. Præstat manducare carnes et bibere vinum, quam ut detrahendo comedas carnes fratrum.

Καλὸν φαγεῖν κρέα καὶ πιεῖν οἶνον, καὶ μὴ φαγ ἐν καταλαλιᾷ σάρκας ἀδελφῶν.

C 145. Vescere, monache, pane tuo cum melle, ab amaritudine tete abstinens, et bibe vinum [36] cum lacte tuo, infantem agens spiritu tuo. Mel enim amaritudinem non habet, et lac non novit malitiam.

Φάγε, μοναχὲ, τὸν ἄρτον σου μετὰ μέλιτος, κρίας ἀπεχόμενος· καὶ πίε οἶνον μετὰ γάλακτός σ νηπιάζων τῷ πνεύματί σου. Μέλι γὰρ πικρίαν ἔχει, καὶ γάλα κακίαν οὐκ οἶδεν.

146. Aurum probatur in fornace ignis [37], et monachus in multitudine monachorum cognoscetur: cæterum qui sincerus fuerit, salvus erit.

Χρυσὸς δοκιμάζεται ἐν καμίνῳ πυρὸς, καὶ μοναχ ἐν πλήθει μοναχῶν γνωσθήσεται· ἀλλ' ὁ ἀκίβδηλ σωθήσεται.

147. Manus monachi sancte semper in Deum sint extentæ [38]: Moses enim crucis figuram manuum extensione delineans expugnavit Amalec [39].

Χεῖρες μοναχοῦ ἔστωσαν διαπαντὸς ὁσίως ἀνατετ μέναι πρὸς τὸν Θεόν· χερσὶ γὰρ προτυπώσας ἐν σταυρῷ Μωϋσῆς, κατηγωνίσατο τὸν Ἀμαλήκ.

148. Bona gratia crucifixo monacho, qui quotidie moriatur. Gaudent enim super eo angeli, qui suscipiant in regnum cœlorum.

Χάρις ἀγαθὴ ἐστι μοναχῷ ἐσταυρωμένῳ, κα ἡμέραν ἀποθνήσκοντι· χαίρουσι γὰρ ἐπ' αὐτῷ ἄγγ λοι, εἰσδεχόμενοι αὐτὸν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν.

149. Libidinum frenum, jejunium; earum vero exstinctio, eleemosyna et oratio.

Χαλινὸς παθῶν νηστεία· ἀναίρεσις δὲ αὐτῶν, ἐλε D μοσύνη καὶ προσευχή.

150. Nive candidior invenietur monachus, qui carnalibus desideriis exsistat superior; qui nempe Christum pro auro amet, ipsum videbit in die bona, qui coronam impartiat.

Χιόνος λαμπρότερος εὑρεθήσεται μοναχὸς, ἀν τερος τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν ὑπάρχων· Χριστ ἀντὶ χρυσοῦ ποθῶν, ὄψεται αὐτὸν ἐν ἡμέρᾳ ἀγαθ σύνης στεφανοῦντα αὐτόν.

151. Susurro monachus fratrum turbam disturbat, ac amicos dissipat.

Ψιθυρὸς μοναχὸς διασκορπίζει πλῆθος μοναχῶ καὶ διασκεδάζει φίλους.

152. Cate psallens monachus, spiritalem amicitiam conflabit.

Ψάλλων μοναχὸς συνετῶς, συγκροτήσει φιλ πνευματικήν.

153. Susurrans serpens, Evam e paradiso extorrem fecit [40]; susurro monachus ejus similis est; proximi enim perdit animam, nec suam salvam facit.

Ψιθυρίσας ὁ ὄφις, τὴν Εὔαν τοῦ παραδείσου ὥρισε· ψιθυρίζων μοναχὸς ἐκείνου ὅμοιός ἐστ τὴν γὰρ ψυχὴν τοῦ πλησίον ἀπόλλει, καὶ τὴν ἑαυτ οὐ διασώζει.

[34] Philipp. II, 8. [35] I Tim. VI, 10. [36] Cant. V. 1. [37] Prov. XVII, 3. [38] I Tim. II, 8. [39] Exod. XVII, 1 [40] Gen. III, 2.

Ψάλλων συνετῶς μοναχὸς, ἐπισυνάγει πλῆθος, καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ ἐπαινεθήσεται· ψάλλων μοναχὸς καθαρῶς ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, εἰσακουσθήσεται ὑπὸ Θεοῦ. A

Ψυχὴ μοναχοῦ ἀποταξαμένη τῷ κόσμῳ, καὶ νυμφευσαμένη τῷ Χριστῷ, τῶν ἐπιγείων καταφρονεῖ.

Ψελιοτρύπης ἐπὶ ῥῖνα τοῦ δράκοντος, μοναχὸς ἔργοις ἀγαθοῖς περιβεβλημένος· ψυχὴ γὰρ μοναχοῦ καθαρὰ εὐωδιάζουσα πνευματικῶς, σφραγίζει τὴν ὄσφρησιν τοῦ δράκοντος, ὅπως μὴ ὀσφρανθῇ ἐν αὐτῷ μολυσμὸς ἡδονῆς.

Ὡς καλὸν ἀδελφοῖς κρατεῖν ἡδονῶν, ἀνωτέρων γε ὄντων σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν· ᾧ γὰρ πάρεστι φόβος Θεοῦ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, τούτου μολυσμὸς ψυχῆς οὐχ ἅπτεται. B

Ὡραῖος αἶνος ἐν στόματι μοναχοῦ, ἐκ καρδίας ἀναπεμπόμενος τῷ Θεῷ· ὡς θυμίαμα εὐωδίας τὴν τούτου δέησιν προσδέξεται Κύριος.

Ὦ ποταπὴ λύπη ἐν ἀγγέλοις, μοναχοῦ δι' ἀπροσεξίαν ἔξω βαλλομένου τῆς βασιλείας! ὢ ποταπὴ ὀδύνη ἐν ἁγίοις, ἀσκητοῦ δι' ὑπερηφανίαν μὴ συνερχομένου τῷ νυμφίῳ εἰς τὴν παστάδα! Ὢ πόση χαρὰ ἐν ἀγγέλοις, ἁμαρτωλοῦ διὰ μετανοίας εἰσερχομένου εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν! ὢ πόση εὐφροσύνη ἡ ἐν ἁγίοις, ἁμαρτωλοῦ ἐπιστρέφοντος ἐκ πλάνης ὁδοῦ· ὧν μιμούμενοι τὴν πίστιν, ζηλώσατε τὴν μετὰ ταῦτα εὐφροσύνην.

Ὦ μάκαρες Θεοῦ παῖδες μοναχοὶ, ὧν οὐ κατηγωνίσαιτο σαρκὸς ἐπιθυμία. Ὑμᾶς οὐ γῆ καλύψῃ, ἀλλ' οὐρανὸς σὺν ἀγγέλοις ἀποδέξηται. C

154. Sapienter psallens monachus multitudinem congregat, et in Ecclesiis laudabitur. Monachus pure psallens in corde suo, a Deo exaudietur.

155. Anima monachi, quæ mundo nuntium remisit, ac Christo desponsa est, quæ terrena sunt contemnit.

156. Armilla perforans nares draconis [61], monachus bonis operibus amictus. Munda enim monachi anima, suavem spiritaliter spirans odorem, draconis olfactum obsignat, ut non olfiant in ipso sordes voluptatis.

157. Quam bonum fratribus ut dominentur voluptatibus, sintque superiores carnalibus desideriis. In cujus enim corde præsens est Dei timor, ejus animum sordes non afficiunt.

158. Speciosa laus in ore monachi, quam ex puro corde Deo depangit; ut incensum suavissimi odoris ejus Deus orationem admittit.

159. O quantus angelorum mœror, cum monachum præ segnitie ejici a regno contigerit! O quantus sanctorum dolor, asceta præ superbia non una cum Sponso admisso in thalamum! O quantum gaudium angelorum, peccatore per pœnitentiam introeunte in regnum cœlorum [62]! O quanta sanctorum lætitia, dum peccator ab errore viæ suæ convertitur! quorum æmulati fidem, æmulamini quæ postmodum futura est, lætitiam.

160. O beati Dei filii monachi, quos certamine non vicit carnis cupiditas! non vos terra operiat, sed cœlum cum angelis suscipiat.

[61] Job XL, 21. [62] Luc. XV, 7.

SANCTI NILI

ORATIONUM ET HOMILIARUM FRAGMENTA EX PHOTIO.

(*Biblioth.* cod. 276, p. 1527 ed. Hœschelii.)

Τοῦ μακαρίου Νείλου εἰς τὸ Πάσχα λόγος πρῶτος.

Ἀναστάσεως λόγοις, τὴν τῆς ἀναστάσεως ἡμέραν τιμήσωμεν. Ψυχὴ [ψυχῆς *lego*] τίς ἐστι δευτέρα τοῖς ἀνθρώποις ἡ ἀνάστασις, πρὸς τὰς τῆς ἀρετῆς διεγείρουσα πράξεις. Κἂν ταύτην τῶν ἀνθρώπων ἀνέλῃς, νεκρὸν πρὸς πράξεις ἀρετῆς ἀπειργάσω τὸ σῶμα. Ὡς οὖν ὑπὲρ βλάβης κοινῆς πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως ὁπλισώμεθα πόλεμον, ὅλην λαβόντες ἡμῖν συνοπλιζομένην τὴν κτίσιν. Ἐπιστρατεύει γὰρ οὐρανὸς μεθ' ἡμῶν τοῖς ἀπίστοις. Ὃν γὰρ ἐξ ἀναστάσεως Δεσπότην ἐδέξατο, τῇ τῆς ἀναστάσεως βλέ- A

Sancti Nili Oratio prima in Pascha.

Resurrectionis verbis resurrectionis diem honorabimus. Animæ est quædam, altera hominum resurrectio, ad virtutem excitans, et si illam ab hominibus sustuleris, mortuum ad actiones virtutum corpus reddideris. Igitur quasi pro communi calamitate ad bellum pro resurrectione accingamur, omnem creaturam nobis armatam adjungentes. Pugnat enim nobiscum cœlum contra incredulos. Quem enim e resurrectione Dominum suscepit, videt resurrectionis gloria privari. Terra quoque ad

bellum nobiscum parata. Vidit enim resurrectionem blasphemari, per quam sæpius ipsi mortui sunt prærepti. Ideo et Paulus creaturæ amorem tribuit resurrectionis : *Nam exspectatio*, inquit, *creaturæ, revelationem filiorum Dei exspectat* [1]. Quemadmodum enim civitas regii adventus recipiens præcursores, ad ejus præsentiam tota se præparat : sic resurrectione tanquam regina aliqua, creaturæ prænuntiata, tota ad illius præsentiam se comparavit. Et ne mireris creaturas ipsam resurrectionem desiderare. Est enim hominibus instar nutricis, quæ festinat promissum regnum videre, et futurorum tarditas non dissolvit spem nutricis. Habet enim in se semper semina resurrectionis, quorum grana ostendit viventes, mortuorum resurrectionis in parvis spem nobis confirmantia. Sepeliuntur in illa, ut videmus seminum grana, cum sulci sint satis pro sepulcris. Ipsa vero, seminibus acceptis, imitatur monumenta, et putrefacit granum, ut ipsum sepulcrum corpus, et accipiens vivum, mortuum reddit, et medium grani plane putrefaciens corculum, etiam ipsis formicis inutiles ad comedendum facit. Corruptionem autem tanquam conceptionem quamdam possidens, mortuam seminum feturam putrefactione gestat, et fit mater vitæ, granis corruptio, et mors partus pater designatur. Nova illa doloris terræ parturientis lex est, nisi fiat mortuus fetus, non fingitur : si vixerit, non formatur. Hinc igitur et formicæ dissecta grana in terram defodiunt, sectione germen e corruptione impedientes. Oportuit enim et formicarum naturam testificari, terram post corruptionem producere semina : et vide pariendi tali modo miram naturam. Accipiens solum granum, corrumpit, corruptum vero multipliciter pullulare facit, granum in varias partes formans. Calamum spicis dat pro ossibus, et tenuem pro pelle exterius adaptat tuniculam, radicem inferius vinculis quibusdam tanquam nervis, et venis cingit, pro unguibus granis addit aristas spicarum, quæ contra volucres certent. Quomodo hæc omnia ex uno grano corrupto oriuntur? Hoc vero est multo mirabilius resurrectione. Nam tunc quidem mortuos quos natura accepit, reddit : nunc vero multa pro uno mortuo ad regenerationem grana profert. O dementiam gentium incurabilem! Vident terram tradentem agricolæ, quæ non accepit : Creatori vero reddituram, quos illi prius mortuos credidit, sperare nolunt. Ideo et Paulus seminum exemplo utitur [2]. Quanquam clarius habeat exemplum de infantibus e vulva matris prodeuntibus. Formatur enim tanquam in sepulcro, in utero nondum existens infans, naturæ fasciis involutus, et similis est mortuo, fasciis sepulcralibus circumstricto. Nam mortuorum quidem vultus arctius conclusus est, os in utero mutum, manus et pedes in ventre tanquam in tumulo extenduntur. Matris egregium

[1] Rom. VIII, 19. [2] I Cor. XV, 36.

A πει συναθετούμενον δόξῃ. Κοινωνήσει προθ
ὑμῖν τοῦ πολέμου καὶ ἡ γῆ. Συκοφαντουμένην
τὴν ἀνάστασιν οἶδεν, ἀφ' ὧν πολλάκις νεκροὺς
ρέθη ὑπ' αὐτῆς [ὑπ' αὐτῆς ἀφῃρέθη *H. St.*]
τοῦτο καὶ Παῦλος τὸν τῆς ἀναστάσεως τῇ κ
περιτίθησιν ἔρωτα. Ἡ γὰρ *ἀποκαραδοκία*
κτίσεως, φησὶ, *τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν*
Θεοῦ ἀπεκδέχεται. Καθάπερ γὰρ πόλις βασι
ἐπιδημίας δεξαμένη προδρόμους, πρὸς τὴν ἐκ
ὅλη παρουσίαν ἐπτέρωται· οὕτω καὶ τῆς ἀνα
σεως ὥσπερ τινὸς βασιλίδος τῇ κτίσει προκηρυ
σης, ὅλη πρὸς τὴν ἐκείνης παρουσίαν συντέτα
Καὶ μὴ θαυμάσῃς τὸν τῆς ἀναστάσεως ἐγκεί
τῇ κτίσει διδασκόμενον πόθον. Τροφὸς γάρ τις
ἀνθρώπων ὑπάρχουσα, σπεύδει τὴν ἐπαγγελθ
B ἰδεῖν βασιλείαν· καὶ τὸ βραδὺ τῶν μελλόντων
ἐκλύει τῇ τροφῷ τὰς ἐλπίδας. Ἔχει γὰρ ἀεὶ συ
αὐτῇ τὰ τῆς ἀναστάσεως σπέρματα, ὧν τοὺς
κους ἀναδείκνυσι ζῶντας, τῆς τῶν νεκρῶν σωμ
ἐγέρσεως ἐν μικροῖς ἡμῖν βεβαιοῦντας τὰς ἐλπ
Θάπτονται μὲν γὰρ ἐν αὐτῇ, ὡς ὁρῶμεν, τῶν σ
μάτων οἱ κόκκοι, τῶν αὐλάκων ἀντὶ τάφων γι
νων τοῖς σπαρεῖσιν· ἡ δὲ λαβοῦσα τὰ σπέρμ
μιμεῖται τὰ μνήματα· καὶ σήπει τὸν κόκκον
τάφος τὸ σῶμα· καὶ δεξαμένη ζῶντα, καταφθ
νεκρότητι· μέσην τε σαφῶς τὴν τοῦ κόκκου δι
ψασα καρδίαν, ἄχρηστον καὶ μύρμηξιν εἰς τρ
ἀπεργάζεται. Ὥσπερ δέ τινα σύλληψιν τὴν φθ
κτησαμένη, κυοφορεῖ νεκρωθέντα τῇ σήψει
C σπερμάτων τὰ ἔμβρυα· καὶ γίνεται μήτηρ ζωῆς
κόκκοις ἡ νέκρωσις, καὶ θάνατος τόκου πατὴρ
δείκνυται. Καινὸς οὗτος τῇ γῇ τῶν ὠδίνων ὁ νό
ἂν μὴ γένηται νεκρὸν τὸ βρέφος, οὐ πλάττεται
ζῇ, οὐ μορφοῦται. Ταύτῃ ἄρα καὶ μύρμηκες
τμημένους τοὺς κόκκους εἰς γῆν ἀποτίθενται,
τομῇ τὴν ἀπὸ τῆς νεκρώσεως βλάστησιν κωλύον
Ἔδει γὰρ καὶ μυρμήκων φύσιν μαρτυρῆσαι τῇ
μετὰ φθορὰν γεννώσῃ τὰ σπέρματα. Καὶ σκόπει
τῆς ὠδῖνος τὸ θαῦμα. Λαβοῦσα μόνον τὴν κόκ
φθορᾷ παραδίδωσι, φθαρέντα δὲ πολλοστὸν ἀνα
λει πρὸς ποικίλα τὸν κόκκον σχηματίζουσα μ
Τὴν καλάμην τοῖς στάχυσιν ἀντ' ὀστέων ἐντίθ
καὶ λεπτὸν ἔξωθεν οἷον ἀντὶ δέρματος καθυφ
χιτῶνα· δεσμοῖς κάτω τὴν ῥίζαν ὡς νεύροις τισὶ
D φλεψὶ περισφίγγει, ἀντ' ὀνύχων τοῖς κόκκοις ἐμ
γνῦσα τὰς μαχομένας τοῖς πτηνοῖς τῶν ἀσταχ
ἀκίδας. Πῶς ἅπασι τούτοις ἐξ ἑνὸς κόκκου φθα
τος ἡ γέννησις; Τοῦτο τῆς ἀναστάσεως θαυμαστ
ρον. Τότε μὲν γὰρ οὓς ἔλαβεν ἡ κτίσις νεκρ
ἀναδίδωσι· νῦν δὲ πολλοὺς ἀνθ' ἑνὸς νεκρωθέ
εἰς ἀναγέννησιν κόκκους προβάλλεται [*al.* περι
λεται]. Ὢ τῆς Ἑλλήνων ἀνιάτου φρενοβλαβε
βλέπουσι τὴν γῆν γεωργῷ διδοῦσαν ἃ μὴ παρέλα
τῷ κτίστῃ δὲ ταύτην ἀποδώσειν οὓς αὐτῇ παρακ
θετο, οὐκ ἐλπίζουσι. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος τῷ
σπερμάτων παραδείγματι χρῆται, καίτοιγε λαμπ
τερον ἔχων παράδειγμα, τὴν ἐκ μήτρας τῶν ἀνθ

πων πρόοδον. Πλάττεται μὲν γὰρ ὡς ἐν τάφῳ τῇ μήτρᾳ οὐχ ὑπάρχον τὸ βρέφος· τοῖς παρὰ τὸν φύσεως δὲ ἐνειλημένον σπαργάνοις, προσέοικε νεκρῷ δεδεμένῳ κειρίαις. Κέκλεισται μὲν γὰρ τὸ βλέμμα νεκρῶν ἀκριβέστερον, ἄπρακτον ἐν τῇ νηδύϊ τὸ στόμα, χεῖρες καὶ πόδες, ὡς σορῷ τῇ γαστρὶ συνεκτέτανται· τάφος ἀκριβὴς τοῖς ἐμβρύοις ἡ μήτρα, τάφος οὐδὲ τῆς τῶν μνημάτων δυσωδίας ἐλεύθερος. Τηλικούτῳ δὲ τὸ βρέφος ἐμμορφούμενον μνήματι, τῷ τοῦ μορφοῦντος ἕπεται καλούμενον νεύματι. Τί δὴ τοσοῦτον ὁ μακάριος Παῦλος κεκτημένος παράδειγμα, σιγᾷ μὲν τὴν ἐν τῷ τάφῳ τῆς μήτρας εἰς ζωὴν πλαστουργίαν, σπερμάτων δὲ τύποις βεβαιοῖ τὴν ἀνάστησιν; Ἤδει ζῶσαν τῇ νηδύϊ τὴν τὰ βρέφη σπορὰν διαπλάττουσαν, ἐζήτει δὲ νεκρῶν τινῶν ὁρατῶς ἀναζώντων εἰκόνα· καὶ διὰ τοῦτο ἀπέβλεψε πρὸς τὰ σπέρματα. Οἱ γὰρ κόκκοι μετὰ τὴν ἐκ σήψεως νέκρωσιν καὶ φθορὰν ἀναζῶσι, καὶ γίνονται τῆς τῶν νεκρῶν ἀναβιώσεως ἐναργέστατον σύμβολον.

A fetibus sepulcrum est, et sepulcrum quidem fetoribus non carens. Tali fetus formatus in sepulcro, formantis nutum vocatus sequitur. Quid igitur tali B. Paulus exemplo uti cum potuisset, tacet formationem ad vitam in sepulcro vulvæ, seminum vero similitudine resurrectionem confirmat? Scivit vivum in utero semen formare fetum, quæsivit vero mortuorum quorumdam reviviscentium aspectabilem similitudinem, et ideo ad semina respexit. Grana enim post mortem et corruptionem ex putrefactione reviviscunt, et aperte mortuorum resurrectionem declarant.

B Ἀδικεῖς τὴν ψυχὴν συνηγορίας προσχήματι, καὶ τῇ πρὸς τὸ σῶμα μάχῃ κατ' ἐκείνης ὁπλίζῃ. Τὰς γὰρ τῶν πραττομένων ἀμοιβὰς μὴ μερίζων τῇ ψυχῇ, καὶ τὴν τῆς σαρκὸς ὡς μόνη πλημμελούσῃ τιμωρίαν εἰσάγεις [*al.* συνεισάγεις]. Εἰ γὰρ ψυχῆς μόνης αἱ τῶν πόνων καὶ ἀνδραγαθημάτων ἀμοιβαὶ, δῆλον ὅτι καὶ ὧν ἥμαρτεν ὁ ἄνθρωπος αἱ τιμωρίαι. Ἀλλ' ὅρα, μὴ σώματι καὶ ψυχῇ καθίζῃς κατ' ἀλλήλων κριτήριον. Σῶμα μὲν γὰρ εἰκότως καταβοήσεται [*al.* διαβοήσεται] ψυχῆς, τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ τὰς τιμὰς ἁρπαζούσης· ψυχὴ δ' αὖ σώματος, τὰς ὀφειλομένας πληγὰς ἐκείνῳ μόνη εἰσπραττομένη. Μᾶλλον δ' ἑκάτερον αὐτῶν παροξύνεις κατὰ τοῦ κριτοῦ· τὸ μὲν, οἷς δέον ἔχειν ἀμοιβὰς ὧν ἐστέρηται· τὴν δὲ, ὧν οὐχ ὑπαίτιος, δέον μηδ' εὐθύνεσθαι οἷς εἰσπράττεται. Σώματί με συνῆψας, ὦ Δεσπότα, τὴν ἀσώματον, καὶ μόνῃ τὰς ἐπὶ τῆς γῆς οὐκ ἐπίστευσας πράξεις, καὶ παρὰ μόνης ἀπαιτεῖς τὰς εὐθύνας· καὶ δίδωμι δίκας ὧν αἱ πράξεις τοῦ σώματος, μέθης, πορνείας, γαστριμαργίας. Ποῦ γὰρ ταῦτα ψυχῆς, ὥσπερ φθόνος, τυχὸν, ἢ δόξης ἀσέβεια. Ὥσπερ γὰρ οὐ σώματος ταῦτα, οὕτως οὐδ' ἐκεῖνα ψυχῆς· εἰ καὶ χωρὶς θατέρου θάτερον ἀργὸν πρὸς ἑκάτερα. Τὸ σῶμα δ' ἂν ἄλλα τε φαίη δίκαια, καὶ ὡς Ἐγὼ τὴν ὑπὲρ σοῦ τελευτὴν, ἀλλ' οὐχ ἡ ψυχὴ δέχεται. Οὐδὲ γὰρ πέφυκεν ἐμὸν, τὸ πονεῖν διὰ τοὺς σοὺς νόμους νηστείαις, ἀγρυπνίαις· διὰ τῶν ἐμῶν μελῶν ἡ παρθενία. Πῶς οὖν οὐκ ἄδικον, ἐμῶν τῶν ἄθλων ὄντων, τὴν ψυχὴν χωρὶς ἐμοῦ λαμβάνειν τὰ ἔπαθλα; Τίς λύσις αὐτῶν τῆς δίκης; *Κοινὸς ὁ μισθὸς, κοιναὶ αἱ ποιναὶ, ὅτι κοιναὶ αὐτῶν αἱ πράξεις.* Κἂν ἐπ' ἐνίων τὸ ἕτερον τοῦ συγκρίματος πλεονεκτεῖ τοῦ ἑτέρου, καὶ τὴν συζευχθεῖσαν ἀπ' ἀρχῆς εἰς κοινοὺς πόνους δυάδα δεῖ ὁμολογεῖν, καὶ εἰδέναι, κοινῶν καὶ τῶν στεφάνων ἀπολαύειν ἐφ' οἷς νενίκηκε, καὶ εἰς κοινὰς ἀπάγεσθαι τιμωρίας ὧν ἐπλημμέλησεν.

Injuriam facis animæ prætextu patrocinii, et in pugna adversus corpus contra ipsam animam armaris. Factorum enim remunerationes cum anima non communicans, et carni debitam pœnam animæ tanquam sola peccasset, irrogas. Si enim anima sola remunerationem bonorum operum laborumque habeat, patet etiam eorum quibus homo peccavit, pœnam solam esse daturam. Sed vide ne corpus et animam adversus sese invicem in judicium voces. Merito enim corpus cum anima expostularit, si honores recte factorum sibi adimeret, animaque vicissim cum corpore, si debitas illi pœnas se solum videret sustinere oportere. Quin potius utrumque contra judicem incitas: corpus C quidem, quia retributione, quam meretur, privatur; animam vero, quod eorum quorum non est conscia, pœnæ ab ea exigantur. Copulasti me, o Domine, corpori incorpoream, et soli mihi res terrenas non commisisti, et a me sola pœnam exigis, et do pœnas eorum quibus corpus peccavit, ebrietatis, fornicationis, gulæ. Ubi enim sunt hæc animæ propria, ut invidia forte, vel hæresis? Quemadmodum enim hæc non sunt corporis, sic neque illa animæ, etsi alterum sine altero ad utraque ineptum. Corpus vero cum alia pro se dicat justa, tum ego pro te mortem oppetii, non anima. Non enim meum est laborare ob leges tuas jejuniis et vigiliis. Per membra mea virginitas. Quomodo igitur non iniquum, cum mea sint certamina, animam sine me coronam accipere? Quæ est senten- D tia eorum judicii: *Communis merces, et communis pœna, quia etiam utrisque communia opera fuerunt?* Quanquam in aliquibus contentione unum superat alterum: et sibi invicem conjuncta fuisse ab initio ad communes labores obeundos, confitendum, et sciendum, et fore ut communes coronas parta victoria accipiant, et in quibus peccarunt, communes pœnas luant.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὸ Πάσχα δευτέρου λόγου.

Ἀνάστασις, τῆς τοῦ Κυρίου προνοίας τὸ κεφάλαιον· τοῦ κεφαλαίου δὲ ψυχὴ μνημονεύουσα, καὶ τῇ περὶ τὸν εὐεργέτην εὐχαριστίᾳ συζῶσα, ταῖς τοῦ

Ejusdem altera oratio in Pascha.

Resurrectio est caput providentiæ Domini: capitis vero anima memor, et gratias agens benefactori, inimici laqueis capi non potest. Ascende

ad antiquorum historias, et videbis resurrectionis adumbrationem. Brutorum enim natura animata creata est, anima cum corpore simul condita. Adam autem sine anima e luto fictili formatus est [a], deinde anima inspiratione formata est, quin, ut verius loquar, superinducta est. Et mortuorum resurrectionis Creator primordium statim fecit. Non enim e solida protoplastum fecit materia, sed terræ pulverem in formam adduxit, tollens ab initio hominum infidelitatem, quia, etsi pulvis sit mortuus et immobilis, facile anima resurgere facit, et nullum ferens vestigium vivificationis, nec accipiens, participem reddit vitalis conjunctionis. Non enim corruptibile corpus fecit, sed tempore quodam solutioni tradit, vitiositatem vasis ex peccato purgans ac sanans, et putrefactum peccati mortalitate inveniens, mortis fornace dissolvit, et ubi solvit, vas putrefactum de novo format, ne admireris, quasi altiorem captu mortuorum reformationem. Tanta enim ars est fictoris in fingendo, ut etiam aquæ naturam in simulacra in ventre formet, hoc mihi magis mirandum videtur, quam ipsa resurrectio; ibi enim e pulvere mortuus formatur, et figulus vas e terra format, nostris artibus similia repræsentans : hic vero nuda quædam gutta factum est lutum, et e gutta fit animal ratione præditum. O artem ex aqua simulacra formantem! Et non hoc solum mirum est, aquam sculpi in animarum simulacrum, sed intus formari fluctuans semen. Sanguis enim undique bulliens, semen huc atque illuc nutans et ægre stabile facit, et illis decumanis agitatum fluctibus, animata tamen statua perficitur. O pictorem in fluctuanti linteo secure pingentem! Sanguis enim tanquam linteum subjacet formato fetui. Hoc Salomon etiam cum stupore admirans, *In ventre*, inquit, *matris figuratus sum caro, decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine* [b]. Femina enim tanquam pictoris officina proposita est, colorum vero materiam vir addit. Est vero quis pictor in utero, ex uno colore e multis compositam pingens imaginem. Sed quomodo e feculento semine oculis addidit eleganter pupillam? quomodo e substantia fluxa ossa condidit? quomodo ex soluto semine nervos compegit? quomodo sanguinis canales venas desculpsit? quomodo cerebri in capite custodiam ossibus aptavit? quomodo fetus in obscura depictus officina, aptum membrorum situm accepit? Sed tanquam radio uterum illustrante, cuique parti proprium membrorum locum pictor distribuit : *Amictus* enim *lumine sicut vestimento* [c], est occultus fetuum pictor. Quem David celebrat dicendo : *Non abscondisti os meum a te, quod fecisti in occulto* [d]. Hanc e gutta cogitans fictilem artem, respectu figmenti e terra non ...bigo. Quoties enim video artificem ex aqua ...entem statuam, melius illum statuas e ter...do facere. Quemadmodum enim si quis in

A ἐχθροῦ δυσάλωτος γίνεται πάγαις. Ἀνάβηθι κ
τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀρχαιολογίαν, καὶ τὴν τῆς ἀ
στάσεως σκιαγραφίαν εὑρήσεις. Ἡ μὲν γὰρ τ
ἀλόγων φύσις ἔμψυχος δεδημιούργηται, τῷ σώμ
τῆς ψυχῆς συγκατασκευασθείσης. Ἄψυχος δὲ
Ἀδὰμ πηλοῦ διαπλασθέντος μεμόρφωται· εἶτα
ψυχὴ τῷ ἐμφυσήματι μεμόρφωται, μᾶλλον δὲ ἀ
θῶς εἰπεῖν, ἐπεισάγεται. Καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν εὐθ
ὁ Πλάστης προοιμιάζεται ἔγερσιν. Οὐδ' ἐκ στερ
τὸν πρωτόπλαστον συντίθησιν ὕλης, ἀλλὰ τῆς γῆς
χνοῶδες χαλκεύει πρὸς μόρφωσιν, πείθων ἐκ πρ
μίων τὸν ἄπιστον, ὅτι, κἂν χοῦς ᾖ νεκρὸς καὶ ἀ
νητος, ῥᾷον ἡ ψυχὴ πρὸς ἀνάστασιν ἄγει· καὶ
μηδ' ἴχνη μήτε λαβὸν μήτε φέρον ζωώσεως, κοι
νὸν ποιεῖται ζωηφόρου συμβιώσεως. Οὐ γὰρ φθο
B τὸ σῶμα διέπλασε παρανάλωμα, ἀλλὰ χρόνῳ τ
λύσει παραδίδωσι, τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας τοῦ σκεύ
καθαίρων τε καὶ ἐξιώμενος κάκωσιν, καὶ τῇ πα
τῆς ἁμαρτίας εὑρὼν σεσαθρωμένον θνητότητι,
τοῦ θανάτου διαλύει χωνευτηρίῳ, καὶ λύσας, π
νεόπλαστον σκεῦος τὸ σαθρωθὲν ἀναπλάττει. Καὶ
θαυμάσῃς, ὡς λογισμῶν ἀνωτέραν, τὴν τῶν νεκρ
ἀναχάλκευσιν. Τοσαύτη γὰρ πρὸς ἀγαλματοποιί
ἡ τέχνη τοῦ πλάστου, ὡς καὶ φύσιν ὕδατος εἰς ἀ
δριάντας ἐν γαστρὶ διαπλάττειν. Τοῦτό μοι παρ
δοξότερον τοῦ περὶ τὴν ἀνάστασιν θαύματος. Ἐ
μὲν γὰρ ἐκ χοὸς νεκρὸς πηλουργεῖται, καὶ τὸ σκεῦ
ὁ κεραμεὺς ἐκ τῆς γῆς ἀναπλάττει, σύμφωνά τ
ταῖς παρ' ἡμῖν ἐνδεικνύμενος τέχναις· ἐνταῦθα
C γυμνή τις σταγὼν τῶν πλαττομένων γίνεται πηλ
καὶ λογικὸν ἐκ σταγόνος συντίθεται ζώδιον. Ὦ τέ
νης ἐξ ὕδατος γλυφούσης ἀγάλματα· καὶ οὐ τοῦ
μόνον παρέχεται τὸ παράδοξον, ὅτι γλύφει τὸ ὕδ
εἰς ἔμψυχον ξόανον· ἀλλ' ὅτι καὶ κυματουμένην τ
γονὴν ἔνδον τεκτονεύει. Αἱμάτων γὰρ πάντοθεν πε
ριβράσσοντες χείμαῤῥοι, περιῤῥεπὲς ποιοῦσι τ
σπαρὲν καὶ δυστήρικτον· καὶ [τῇ] τοσαύτῃ ναυαγο
μενον τρικυμίᾳ καὶ ζάλῃ, πρὸς ἔμψυχον ὅμως ἀπα
τίζεται ἀνδριάντα. Ὦ γραφέως ἐπὶ σαλευομέν
σινδόνος ἀσφαλῶς ζωγραφοῦντος. Τὸ γὰρ αἷμα, οἱ
σινδών τις ὑπόκειται τῇ μορφουμένῃ γονῇ. Τοῦ
καὶ Σολομὼν ἐκπληττόμενος, ἔλεγεν· *Ἐν κοιλ
μητρὸς ἐγλύφην σὰρξ, δεκαμηνιαίῳ χρόνῳ π
γεὶς ἐν αἵματι*. Πρόκειται μὲν ὥσπερ ζωγραφεῖ
D τι τὸ θῆλυ· τῶν χρωμάτων δὲ τὴν ὕλην, τὸ ἄῤῥ
ἐπιβάλλει. Ἤνθηται [κάθηται] δέ τις ἐν τῇ μήτ
ζωγράφος, ἐξ ἑνὸς χρώματος πολυσύνθετον κατ
ποικίλλων εἰκόνα. Πῶς ἐξ ἰλυώδους γονῆς ὀφθαλμ
ἐνηγλάϊσε κόρην; Πῶς ἐκ ῥοώδους οὐσίας ὀστέ
συνεπήξατο φύσιν; πῶς ἐκ λελυμένης σπορᾶς, νε
ρων ἐστερέωσε τόνον; πῶς αἱμάτων σωλῆνας δ
ἔγλυψε τὰς φλέβας; πῶς τὰς τῶν ὀστέων ἐγκεφάλ
περιήρμοσε θήκας; πῶς ἐν ἀφεγγεῖ τὸ βρέφος γρ
φόμενον ζωγραφείῳ ἀσυγχύτους τὰς τῶν μελῶ
ἀπείληφε τοποθεσίας. Ἀλλ' ὥσπερ ἀκτῖνός τινος τ
νηδὺν ἐναυγαζούσης, τὴν οἰκείαν ἑκάστῳ τῶν μελ
ὁ γραφεὺς ἀποδίδωσι χώραν· *Ὁ γὰρ ἀναβαλλόμ*

...ii, 7. [b] Sap. vii, 1. [c] Psal. ciii, 2. [d] Psal. cxxxviii, 15.

A νος φῶς ὡς ἱμάτιον, κρυφαῖος γίνεται τῶν ἐμβρύων ζωγράφος. Ὃν καὶ Δαυῒδ δημοσιεύων, ἐβόα· *Οὐκ ἐκρύβη τὸ ὀστοῦν μου ἀπὸ σοῦ, ὃ ἐποίησας ἐν κρυφῇ* [al. μορφῇ]. Ταύτην τὴν ἐκ σταγόνος λογιζόμενος πλαστικὴν πρὸς τὴν ἐκ γῆς ἀγαλματοποιίαν οὐ διαφέρομαι. Ὅταν γὰρ ἴδω τεχνίτην ἐξ ὕδατος πηγνύμενον ξόανα, ὀξύτερον αὐτὸν τοὺς ἐκ γῆς ἀναπλάττειν ἀνδριάντας πιστεύω. Ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐφ' ὕδατος γράφει γράμματα, καὶ γραμμὰς ἐγκολάπτει, οὗτος τὰς εἰς κηρὸν εὐχερέστερον ἐγχαράττει· οὕτως ὁ τῇ ῥανίδι γονῇ καταγράφων καὶ διαγλύφων τὰ μέλη, ῥᾷον εἰς χοῦν τοὺς τῶν μελῶν ἐγκαταγράψει τε καὶ διαμορφώσει χαρακτῆρας· καὶ ὁ πρὸ τῆς ἀρετῆς οὕτω τοῦ σώματος φροντίσας ἐν νηδύϊ, μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἀρετῆς πῶς ἂν εἰς γῆν διαῤῥυὲν ἄτιμον καταλείψῃ [καταλείψει *H. St.*]; B Ἄνελε τὸ σῶμα, καὶ τὴν κτίσιν ἐνέκρωσας· οὐκ ἔσται πλοῖον, χειρῶν οὐκ ὄντων [οὐσῶν]· οὐ πλωτὸν πέλαγος, σώματος οἰχομένου. Τὰ μυρία γένη τῶν ζώων μάτην, οὔτε τροφῆς ἐξ αὐτῶν οὔτε θεραπείας ἄλλης τῷ σώματι χορηγουμένης. Τέχναι δὲ ποῦ, σώματος οὐκ ὄντος; Ὧραι δὲ καὶ καιρῶν εὔτακτοι μεταβολαὶ, καὶ οὐρανίας κινήσεως ἄῤῥητος σοφία, τίνα ἂν παράσχοι χρείαν, τῆς σωματικῆς φύσεως οὐ παρούσης; Καὶ πόσα ἄν τις ἕτερα θεωρήσοι; Πόθεν οὖν εὕρω τὸ σῶμα τῶν μελλόντων δωρεῶν ἀνάξιον, ᾧ τοσαύτην ὁρῶ διὰ πάντων δεδωρημένην τιμήν; Ἀλλ' ἄρα ὑμεῖς ἰχθυόβρωτον ὑποπτεύετε σῶμα τὸν Θεὸν ζητοῦντα μὴ εὑρήσειν; καὶ πῶς ὁ μυρίους ἐν ψυχῇ λογισμοὺς στρεφομένους τῷ τῆς γνώσεως ἔχων C ἀμιγεῖς καὶ ἀσυγχύτους ταμιείῳ, τὴν τῶν σωμάτων μιγεῖσαν οὐκ ἀναλήψεται διακρίνας φύσιν; Ἀσθενέστερον τὸ θεῖον τῆς παρ' ἡμῖν ἀναπλάττετε τέχνης. Καὶ γὰρ ἡμεῖς ἐκ γεώδους ψάμμου καὶ ὕελον καὶ χρυσὸν (εἰ τύχοι) καὶ χαλκὸν καὶ ἄργυρον πυρὶ δόντες, τὰ λιθίδια διακρίνομέν τε καὶ ἀποθλίβομεν, μηδὲν αὐτῶν καθορώμενον ἐν τῇ τοῦ λίθου φύσει· καὶ οἶνον ὕδατι κραθέντα πάλιν διακρίνοντες εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν, ἀποκαθιστῶμεν ἑκάτερον. Ἀλλὰ γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις καὶ σοφία ἀνεπινοήτοις μέτροις τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τέχνης καὶ συνέσεως ὑπερέχουσα, καὶ τὴν τῶν ὅλων οὐσίαν ἐν ἑαυτῇ συλλαβοῦσα καὶ περιέχουσα, καὶ τὴν πολύτροπον τῶν σωμάτων σύγκρασιν καὶ μίξιν ἐν τοῖς τῆς φύσεως εὐκρινῆ συντηρεῖ ταμιείοις. Οὐ γὰρ ἔξω τῆς ἐν τῇ κτίσει φύσεως ἡ τοῦ σώματος φύσις, κἂν διὰ μυρίων ῥέῃ λυομένη θανάτων. Διὸ πρὸς τὴν οἰκείαν εὐκόλως ἐπανάγεται μορφὴν, καὶ κοινωνεῖ τῶν τιμῶν, ὧν αὐτῇ [al. αὐτὸ καὶ αὐτῷ] μετασχεῖν ἔδει συνδιενεγκούσῃ καὶ τοὺς ἄθλους.

aqua pingit litteras, et lineas ducit, idem melius in cera eas efformabit, sic fluxo semine pingens et sculpens membra, facilius in terram membrorum figuras pinget, et formabit; et qui ante ullum virtutis meritum sic corporis in utero curam gessit, post opus virtutis quomodo terram dissolutam sine honore relinquet? Interime corpus, et creaturam occideris: non erit navis sine manibus, neque navigabile erit mare, corpore mortuo. Mille animalium genera frustra erunt, neque nutrimentum ex illis esset, neque aliud alimenti ministerium. Artes vero ubi erunt, corpore non exsistente? Horæ vero et temporum ordinatæ mutationes, et ineffabilis cœlestis motus sapientia, quam utilitatem præberent, si corpora non essent? Et quot alia quis considerarit? Unde igitur inveniam corpus futuris donis indignum, cui tantum ab omnibus concessum honorem video? Utrum existimatis Deum corpus quod pisces comederunt invenire non posse? et quomodo qui infinitas cogitationes animi agitatas, immistas et inconfusas, habet cognitas, naturam corporum mistam non poterit discernere? Facitis nimirum divinitatem inferiorem nostris artibus. Nos enim e terræ arena vitrum, aurum (exempli gratia), æs, argentum, igni dantes, scrupulos separamus, et deterimus, tametsi nihil horum in lapidis natura apparuerit, et vinum aquæ immistum iterum in propriam naturam discernentes, utrumque restituimus. Sed Dei potestas et sapientia infinitis modis humanam artem et intellectum excedens, et universorum naturam in se comprehendens et continens, et variam corporis compositionem, et mistionem in naturæ promptuario puram conservat. Non enim extra naturam in creatura, corporis natura est, etsi per mille mortes fluat soluta. Ideo in propriam facile formam revertitur, et de honore participat, cujus illam participem fieri oportuit, cum etiam una certaverit.

D

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὴν ἀνάληψιν πρώτου λόγου.

Τὸ προοίμιον.

Εἰς οὐρανὸν μὲν καὶ γῆν ἡ τῆς κτίσεως διαμεμέρισται φύσις· οὐκ ἐᾷ δέ με τὴν διαίρεσιν βλέπειν ἡ συνάψασα σήμερον τὴν κτίσιν χάρις. Τίς γὰρ ἂν εἴποι λοιπὸν, οὐρανὸν καὶ γῆν διῃρῆσθαι, καὶ κάτω τῆς φύσεως τῆς ἐμῆς, καὶ ἄνω τῆς ἐμῆς βασιλευούσης; Ἀλλὰ κάτω μὲν, ἔτι τῇ φθορᾷ τυραννούμεθα· ὅταν δὲ εἰς οὐρανὸν ἀναβλέψωμεν, τὴν φθορὰν ἡ φύσις ἀποτίθεται [ὑποτίθεται]. Βλέπει γὰρ ἄνω τὴν τῶν κάτω νεκρῶν ἀναστάσιμον ῥίζαν. Ὢ κέρδους ζημίας προελθόντος. Κατενεχθέντες, ἤρθημεν εἰς ὕψος· ὠσθέντες, εἰς οὐρανὸν [al. οὐρανοὺς] ἀνηνέχθημεν. Ἔσω τοῦ παραδείσου πληγέντες, ἔξω

Ejusdem homilia prima de Christi ascensione.

Proœmium.

In cœlum et terram creaturæ natura divisa est: non permittit me divisionem videre gratia, quæ hodie creaturam connectit. Quisnam deinceps dixerit cœlum et terram divisa esse, cum supra et infra natura mea regnet? Sed infra quidem corruptione adhuc premimur. Quando vero in cœlum oculos convertimus, corruptionem natura deponit. Videt enim supra eorum qui infra mortui resurrectionis radicem (Christum). O lucrum e damno proveniens! Deorsum missi tollimur in altum, expulsi in cœlum reducimur. Intra paradisum vulnerati, extra illum remedium invenimus. Ubi tibi, pi-

rata, maleficium est? Crux quam gubernatori fixisti, vertitur naturæ naufragæ in clavum navis, et ad cœlestem nos portum fluctuantes ducit, ac sistit. Quemadmodum apostolorum oculi e terra ad cœlum sublati erant, carne paulatim sursum translata, sic et cœlestes spiritus incorporei de cœlo in cœlos aspiciebant ore hiante, corporis natura supra ipsos ascendente, donec in sinum Patris suscepta est. O secura hominum spes, in cœli regem ejusdem naturæ possidens, qui iterum eadem cum carne omnibus apparebit!

A τὴν θεραπείαν εὑρήκαμεν. Ποῦ σοι, κατακοντ.σ
τὸ κακούργημα; Ὃν ἔπηξας τῷ κυβερνήτῃ σ
ρὸν, γέγονε τῇ ναυαγούσῃ φύσει πηδάλιον· καὶ π
οὐρανίους οἰακίζει λιμένας κυμαινομένους [κυβ
νωμένους *H. St.*] ἡμᾶς καὶ ἀποκαθίστησιν. Ὥ
περ αἱ τῶν μαθητῶν ἐκ τῆς γῆς πρὸς οὐρανὸν ἀν
θησαν ὄψεις, τῆς σαρκὸς κατὰ μικρὸν ὑψουμέν
οὕτω καὶ τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀσωμάτων ὁ δῆμος ἐξ
ρανοῦ πρὸς οὐρανὸν ἐκεχήνει, τῆς τοῦ σώματος
σεως ἐπέκεινα καὶ αὐτῶν ἀνιούσης, ἕως ἐν κόλπ
[*al.* κόλπῳ] τοῦ Πατρὸς ὑπεδέχθη. Ἀσφαλεῖς
τοῦ γένους ἐλπίδες, ἐν οὐρανῷ βασιλέα συγγενῆ κεκτημέναι, ὃς καὶ πάλιν μετὰ τῆς αὐτῆς σαρ
πᾶσιν ὀφθήσεται.

Ejusdem homilia secunda de eodem festo.

O religionem omnibus regibus magis regiam! Quæ enim armis reges acquisiverunt, illa sine armis ostendit se evertere. Quæ mactantes vetabant, hæc mactata applausu excepit, et cædibus contra mactantes tropæa statuit. Ecclesiæ palmites succisi erant, et fructus fidei magis progressus est, et florem immarcescibilem proferebat. E radice enim palmites enati sunt, quæ vere dixit: *Ego vici mundum*[1]; *ego sum vitis, vos vero palmites*[2]. Stephanus tanquam ramus ab Ecclesia excisus est, et alius palmes martyrum pullulavit. Jacobus et Petrus amputati sunt: alius rursum martyr enascitur: quo exciso, alium rursus uberem palmitem radix protulit. Vindemia decerptus est Paulus, et alius racemus martyrio maturescens Thomas apparuit, et undique radix vindemiata fructum tulit uberiorem, et germen durabilius, quam qui vindemiarunt. Etenim qui exscindebant paulatim arescentes exstincti sunt. Ecclesia vero fructibus omni tempore onusta, fines terræ suis plantis comprehendit.

B *Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτὴν δι
τέρου λόγου.*

Ὦ βασιλέων πάντων βασιλικωτέρας θρησκεί
Ἃ γὰρ ὅπλοις βασιλεῖς συνεκρότουν, αὐτὴ χω
ὅπλων ἐδείκνυτο καταλύουσα. Ἃ σφάττοντες διε
λυον, αὐτὴ σφαττομένη συνεκρότει· καὶ ταῖς σ
γαῖς κατὰ τῶν σφαττόντων ἀνίστη τὰ τρόπαια.
τῆς Ἐκκλησίας κατεκόπτετο κλήματα, καὶ ὁ τῆς
στεως μᾶλλον ἀπεδίδου [ἐπεδίδου μᾶλλον *H.*
καρπὸς, καὶ τὸ ἄνθος ἀμάραντον ἔφερε. Ῥί
[*al.* ῥίζα] γὰρ ἐκπεφύκει τὰ κλήματα, τῆς ἀψευ
εἰπούσης· *Ἐγὼ τὸν κόσμον νενίκηκα· ἐγώ*
ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. Στέφανος ἐκ
δεύετο, καὶ ἄλλο κλῆμα μαρτύρων ἐβλάστα
Ἰάκωβος ἀπετέμνετο, καὶ Πέτρος· ἄλλος π
C μάρτυς ἀνεφύετο. Οὗτος ἐξεκόπτετο, καὶ Παῦ
[*al.* πάλιν] ἄλλο κλῆμα πολύκαρπον ἡ ῥίζα πρ
έβάλλετο. Ἐτετρύγητο Παῦλος· καὶ βότρυς ἄλ
μαρτυρίου περκάζων, ὁ Θωμᾶς, ἀνεφαίνετο,
πανταχόθεν ἡ ῥίζα τρυγωμένη τῶν τρυγώντ
ἔφερε τὴν φορὰν ἀπληστοτέραν καὶ μονιμωτέρ
τὴν βλάστησιν. Καὶ οἱ μὲν κόπτοντες, κατὰ μικρ
ἠφανίσθησαν μαραινόμενοι· ἡ δὲ τῷ καρπῷ διὰ παντὸς βρίθουσα, τὰ πέρατα τῆς γῆς περιέλ
τοῖς βλαστήμασιν.

Ejusdem homilia tertia in idem festum.

Procemium.

Divinæ bonitatis imber incipiens hominibus effundi, hodie supra modum auctus est, et magna olim [exhibita] beneficia majoribus hodie obscuravit. Nam erant quidem ante hoc beneficium illustria, et summi amoris signa: Adam e virgineo sanguine novus factus, corporum morbi fugati, et ex animabus dæmonia ejecta. Latrones principem latronum vincunt, et de eo triumphant: resurrectio morti succedit. Sed hactenus hæc plena sunt honoris et splendoris, sed donum quod nunc celebramus, non admittit comparationem. Et amor Creatoris erga nos vincit seipsum, et una cum victoria ornatur: et quæ illam vicit, nihilominus quam si horum singula victoriæ coronam reportarent. Terrigena natura terram relinquens, quin potius ferens, in cœlum transfertur. Et hoc quod di-

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τοῦ εἰς τὴν αὐτὴν ἑορτὴν λόγου.

Τὸ προοίμιον.

D Ὁ θεῖος τῆς ἀγαθότητος ὄμβρος ἀρξάμενος
ἀνθρώποις ἐκχεῖσθαι, πρὸς ἀμήχανον σήμερον
ρεῶν ὑπερήρθη πλημμύραν, καὶ τὰ μεγάλα κα
κρυψε μείζοσιν. Ἦν μὲν γὰρ καὶ τὰ πρὸ τῆς πα
σης εὐεργεσίας λαμπρὰ, καὶ τῆς ἄκρας φιλοτιμ
ἀπόδειξις· Ἀδὰμ ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων καινο
γούμενος, σωμάτων αἱ νόσοι φυγαδευόμεναι,
ψυχῶν ἐλαυνόμενα τὰ δαιμόνια· λῃσταὶ τὸν ἀρ
λῃστὴν νικῶντες, καὶ θριαμβεύοντες· θάνατος λ
θάνων διάδοχον τὴν ἀνάστασιν. Ἀλλ' ἕως μὲν
ταῦτα γέμει καὶ φιλοτιμίας καὶ λαμπρότητος· τὸ
νῦν ἑορταζόμενον δῶρον οὐκ ἀνέχεται συγκρίσ
ἐξέτασιν ἐπιδέξασθαι. Καὶ νικᾷ μὲν ἑαυτὴν ἡ π
ἡμᾶς τοῦ Πλάστου φιλοτιμία, συγκαλλωπίζεται
τῇ νίκῃ· καὶ ἃ τὴν πρὸς ἐκείνην ἥττων ἤνεγκ
οὐδὲν ἔλαττον, ἢ εἴπερ τούτων ἕκαστον τὸν τῆς

[1] Joan. XVI, 33. [2] Joan. XV, 5.

κης ἀνεδήσατο στέφανον. Ἡ γηγενὴς φύσις τὴν γῆν ἀφεῖσα, μᾶλλον δὲ φέρουσα, εἰς οὐρανοὺς μετοικίζεται. Καὶ τό, *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν*, τῆς ἀναπλάσεως μᾶλλον ἔργον, ἢ τῆς πλάσεως ἐπιδείκνυται. Ἀρχέτυπον τῆς ἀθανασίας ἡ σήμερον ἀναληφθεῖσα μορφή· σκιαγραφία δὲ καὶ προτύπωσις τούτου, ἡ πρὸς τὴν θείαν εἰκόνα τῆς ἐμῆς δημιουργίας καταβολή. Ἔμελλεν ὄνος λαλεῖν· ἵνα μηδεὶς ἀπιστῇ, προελάλησεν ὄφις. Παρθένος τίκτει· ἵνα μή σοι ξένον δειχθῇ, τίκτει προφθάσασα στεῖρα. Ἔμελλεν Ἀδὰμ θανάτου τίκτεσθαι κρείττων· ἵνα μὴ κάμῃς ἐπιζητῶν πιστεῦσαι, ὁ πρῶτος Ἀδὰμ τὰς ἐπ' ἀθανασίᾳ δέχεται ψήφους· καὶ τὸν Ἐνὼχ ἔχεις, ναὶ δὴ καὶ τὸν Ἠλίαν, τὸ τῆς ἀθανασίας σκιαγραφοῦντας μυστήριον. Κατέχει γὰρ τούτους ὁ Πλάστης ἐν σώματι, ψυχαγωγῶν τὴν ἐξόριστον φύσιν ὡς καὶ μετὰ τὴν ὑπερόριον φυγὴν πάλιν εἰς τὴν ἀθάνατον ἐπαναγάγοι πολιτείαν. Ἡ διαπταίσαντος πατρὸς ἐπεισελθοῦσα θνητότης, ἀναμαρτήτου παιδὸς εἰς διάλυσιν ἐδεῖτο τῆς τιμωρίας, ὃν ἀναμένειν ἡ φύσις διά τε Ἐνὼχ καὶ Ἠλίου διδασκομένη προειθίζετο. Ὅτι σοῦ βουληθέντος, οὐκ ἀποθνήσκει θνητὸς, Ἐνὼχ μὲ καὶ Ἠλίας διδάσκουσι· καὶ γένοιτ' ἂν δι' αὐτῶν ἀθανασίας ἐλπὶς, τοῖς οὔπω θανάτῳ προσομιλήσασιν. Νεκροῖς δὲ τίνα ἂν παράσχοιεν οἱ μήπω θανόντες προσδοκίαν ἀναβιώσεως; Ἀλλ' ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς ἐν οὐρανῷ βασιλεύῃ, οὗτος τῷ ἐμῷ παντὶ γένει τὸ τῆς ἀθανασίας ἀναμφίβολον δῶρον παρέχεται. Διὰ τοῦτο πλάττει τῇ φύσει Θεὸς ἀθανασίας ἐκ τῆς φύσεως πρόσωπον, καὶ δείκνυσιν ὑπὲρ φύσιν ἐκ τῆς φύσεως προστάτην τῆς φύσεως. Ὁ θανάτου γευσάμενος ἐν οὐρανοῖς ἐκ νεκρῶν ἐνθρονίζεται· ὡς ἂν κάτωθεν ἡ φύσις πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς ἀτενίζουσα, μηδὲν ἐπιδιστάξῃ [ἐπιδιστάζῃ, M. M.] τῇ ἀθανασίᾳ, τὸν ἐξ αὐτῆς ἀϊδίως ἐν οὐρανοῖς βλέπουσα βασιλεύοντα. Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας Κυρίου; Συμβασιλεύει Θεότητι φύσις, ἡ πρὶν ἐν παραδείσῳ μηδὲ τῆς θείας φωνῆς τὴν ἀκοὴν στέγουσα, ἀλλὰ τῷ φόβῳ δραπετεύουσα καὶ κρυπτομένη. Ὢ τῆς περὶ ἐμὲ χρηστότητος. Οὐ μνημονεύει τῆς παραβάσεως, οὐ μνησικακεῖ τοῦ πρὸς τὸν ὄφιν συνθήματος, τοῦ γένους τὴν ἀγνωμοσύνην οὐ λογίζεται, τὴν πτῶσιν οὐκ ἐπῃσχύνθη τῆς φύσεως· ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τοῖς τοῦ θανάτου κειμένοις βαράθροις, ἐν αὐτοῖς τοῖς τῆς ἀσεβείας ἀδύτοις περιδράττεται ταύτης ἀῤῥήτῳ φιλανθρωπίας πλούτῳ, καὶ τῶν μυχῶν ταύτην ἀνασπάσας τοῦ ᾅδου, συνανυψώσας αὐτοῦ τῇ θεότητι ὁ Πλαστουργὸς τὸ πλαστούργημα, τοῖς πατρικοῖς κόλποις ἐνίδρυσε. Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος ἐβόα· *Συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἡμᾶς ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.*

A ctum est: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* [9], magis reformationis quam formationis esse videtur. Exemplar immortalitatis est forma hodie assumpta, adumbratio hujus et typus est initium creationis nostræ ad imaginem Dei. Loqui debet asinus, ne quis sit incredulus [10], ante locutus est serpens [11], Virgo parit [12]. Ne tibi novum videatur, parit quæ antea sterilis fuit, pariendus erat Adamus morte superior, ne quærendo ut credas defatigeris. Primus Adam accipit sententiam de immortalitate; et Enoch habes [13] et Eliam qui immortalitatis mysterium adumbrant [14]. Creator enim hos adhuc tenet in corpore, naturam exsulantem consolans, qui etiam post exsilium iterum immortalitati sit illam restituturus. Lapsi parentis B quæ irrepsit mortalitas, non peccantis filii in solutionem indiget supplicio, quem exspectare natura per Enoch et Eliam antea consuevit. Te volente non moritur mortalis, ut Enoch et Elias me docent, et per illos resurrectionem speramus, quia nondum mortui sunt. Mortui vero, quam, quæso, præbeant exspectationem resurrectionis ii qui nondum mortui sunt? Sed si quis a mortuis excitatus in cœlo regnat, ille omnibus hominibus certum immortalitatis beneficium dat. Ideo naturæ format Deus immortalitatis e natura faciem, et ostendit supra naturam e natura naturæ ducem. Qui mortem gustavit, in cœlo a mortuis collocatur, ut e terris natura ad eum qui in cœlis est respi- C ciens, nihil de immortalitate addubitet, videns regem in æternum in cœlis e se natum regnare. Quis potentias Domini enarrabit? Regnat cum divinitate natura, quæ prius in paradiso nec divinam vocem audire sustinuit, sed præ timore fugit, et sese occultavit. O Dei erga me bonitatem! Non meminit transgressionis, non recordatur pacti quod cum serpente malum pepigimus, ingratitudinem hominum non reputat, lapsum naturæ non erubescit, sed in barathro mortis jacentem, in ipsis impietatis adytis complectitur inenarrabilibus amoris divitiis, et illam ex inferorum penetralibus retrahens, una cum divinitate sua Creator creaturam elevans, paterno sinui imposuit. Ideo Paulus clamat: *Conresuscitavit, et consedere nos fecit in cœlestibus* [15].

[9] Gen. I, 26. [10] Num. XXII, 28. [11] Gen. III, 1. [12] Luc. I, 30. [13] Gen. V, 24. [14] IV Reg. II, 11. [15] Ephes. II, 6.

INDEX ANALYTICUS

AD SANCTI NILI OPERA.

(*Numeri Arabici ad columnas hujusce editionis lectorem revocant; litteræ* a b c d *paginarum divisio indicant.*)

—

A

M

N

Q

R

S

T

U

V

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

S. NILUS.

OPUSCULA.

FINIS TOMI SEPTUAGESIMI NONI.

Parisiis. — Ex typis L. MIGNE.